שו״ת · אחרונים · שות מהרשם

שו"ת מהרש"ם חלק ג

רבי שלום מרדכי [המהרש"ם] הכהן שבדרון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שו"ת מהרש"ם חלק ג

רבי שלום מרדכי [המהרש"ם] הכהן שבדרון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-מהרשם-חלק-ג/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 9
סימן ב 9
סימן ג 10
סימן ד 11
סימן ה 15
סימן ו 18
סימן ז 22
סימן ח 33
סימן ט 35
סימן י 38
סימן יא 41
סימן יב 44
סימן יג 45
סימן יד 50
סימן טו 51
סימן טז 53
סימן יז 57
סימן יח 58
סימן יט 59
סימן כ 60
סימן כא 62
סימן כב 63
סימן כג 67
סימן כד 69
סימן כה 70
סימן כו 71
סימן כז 73
סימן כח 76
סימן כט 77
סימן ל 78
סימן לא 79
סימן לב 83
סימן לג 84
סימן לד 85
סימן לה 86
סימן לו 88
סימן לז 89
סימן לח 89
סימן לט 90
סימן מ 95
סימן מא 100
סימן מב 102
סימן מג 105
סימן מד 107
סימן מה 109
סימן מו 109
סימן מז 110
סימן מח 113
סימן מט 117
סימן נ 118
סימן נא 139
סימן נב 144
סימן נג 146
סימן נד 147
סימן נה 148
סימן נו 150
סימן נז 151
סימן נח 153
סימן נט 155
סימן ס 158
סימן סא 160
סימן סב 160

סימן סג 163
סימן סד 165
סימן סה 166
סימן סו 167
סימן סז 170
סימן סח 170
סימן סט 172
סימן ע 174
סימן עא 175
סימן עב 177
סימן עג 180
סימן עד 182
סימן עה 184
סימן עו 185
סימן עז 187
סימן עח 189
סימן עט 190
סימן פ 191
סימן פא 191
סימן פב 192
סימן פג 193
סימן פד 195
סימן פה 196
סימן פו 202
סימן פז 204
סימן פח 208
סימן פט 210
סימן צ 213
סימן צא 217
סימן צב 219
סימן צג 221
סימן צד 223
סימן צה 225
סימן צו 227
סימן צז 234
סימן צח 237
סימן צט 239
סימן ק 240
סימן קא 249
סימן קב 252
סימן קג 253
סימן קד 255
סימן קה 259
סימן קו 263
סימן קז 265
סימן קח 269
סימן קט 271
סימן קי 274
סימן קיא 275
סימן קיב 278
סימן קיג 279
סימן קיד 283
סימן קטו 284
סימן קטז 287
סימן קיז 288
סימן קיח 290
סימן קיט 292
סימן קכ 293
סימן קכא 294
סימן קכב 295
סימן קכג 296
סימן קכד 298
סימן קכה 310
סימן קכו 312

סימן קכז 313
סימן קכח 314
סימן קכט 316
סימן קל 317
סימן קלא 319
סימן קלב 320
סימן קלג 321
סימן קלד 321
סימן קלה 322
סימן קלו 326
סימן קלז 327
סימן קלח 327
סימן קלט 332
סימן קמ 333
סימן קמא 335
סימן קמב 336
סימן קמג 337
סימן קמד 337
סימן קמה 338
סימן קמו 339
סימן קמז 341
סימן קמח 342
סימן קמט 348
סימן קנ 351
סימן קנא 352
סימן קנב 354
סימן קנג 355
סימן קנד 358
סימן קנה 360
סימן קנו 360
סימן קנז 362
סימן קנח 363
סימן קנט 364
סימן קס 365
סימן קסא 369
סימן קסב 371
סימן קסג 372
סימן קסד 374
סימן קסה 376
סימן קסו 379
סימן קסז 380
סימן קסח 386
סימן קסט 389
סימן קע 390
סימן קעא 390
סימן קעב 393
סימן קעג 394
סימן קעד 399
סימן קעה 401
סימן קעו 402
סימן קעז 405
סימן קעח 406
סימן קעט 407
סימן קפ 408
סימן קפא 410
סימן קפב 412
סימן קפג 415
סימן קפד 419
סימן קפה 421
סימן קפו 423
סימן קפז 426
סימן קפח 433
סימן קפט 438
סימן קצ 441

סימן קצא 442
סימן קצב 444
סימן קצג 446
סימן קצד 447
סימן קצה 449
סימן קצו 451
סימן קצז 452
סימן קצח 453
סימן קצט 454
סימן ר 456
סימן רא 458
סימן רב 459
סימן רג 460
סימן רד 471
סימן רה 471
סימן רו 475
סימן רז 477
סימן רח 480
סימן רט 481
סימן רי 482
סימן ריא 483
סימן ריב 484
סימן ריג 485
סימן ריד 486
סימן רטו 488
סימן רטז 489
סימן ריז 491
סימן ריח 493
סימן ריט 494
סימן רכ 495
סימן רכא 495
סימן רכב 496
סימן רכג 497
סימן רכד 498
סימן רכה 499
סימן רכו 503
סימן רכז 505
סימן רכח 509
סימן רכט 510
סימן רל 512
סימן רלא 513
סימן רלב 514
סימן רלג 515
סימן רלד 516
סימן רלה 522
סימן רלו 523
סימן רלז 524
סימן רלח 527
סימן רלט 529
סימן רמ 534
סימן רמא 535
סימן רמב 536
סימן רמג 536
סימן רמד 538
סימן רמה 540
סימן רמו 542
סימן רמז 547
סימן רמח 551
סימן רמט 556
סימן רנ 560
סימן רנא 565
סימן רנב 571
סימן רנג 581
סימן רנד 582

סימן רנה 583
סימן רנו 586
סימן רנז 590
סימן רנח 592
סימן רנט 593
סימן רס 593
סימן רסא 597
סימן רסב 601
סימן רסג 603
סימן רסד 604
סימן רסה 606
סימן רסו 606
סימן רסז 607
סימן רסח 610
סימן רסט 612
סימן רע 614
סימן רעא 615
סימן רעב 617
סימן רעג 620
סימן רעד 621
סימן רעה 625
סימן רעו 629
סימן רעז 630
סימן רעח 634
סימן רעט 635
סימן רפ 638
סימן רפא 645
סימן רפב 648
סימן רפג 651
סימן רפד 652
סימן רפה 655
סימן רפו 657
סימן רפז 660
סימן רפח 662
סימן רפט 663
סימן רצ 665
סימן רצא 667
סימן רצב 671
סימן רצג 673
סימן רצד 674
סימן רצה 676
סימן רצו 678
סימן רצז 679
סימן רצח 680
סימן רצט 681
סימן ש 688
סימן שא 689
סימן שב 691
סימן שג 692
סימן שד 694
סימן שה 695
סימן שו 696
סימן שז 698
סימן שח 703
סימן שט 704
סימן שי 708
סימן שיא 711
סימן שיב 716
סימן שיג 718
סימן שיד 720
סימן שטו 723
סימן שטז 727
סימן שיז 729
סימן שיח 730

סימן שיט 732
סימן שכ 732
סימן שכא 734
סימן שכב 734
סימן שכג 737
סימן שכד 738
סימן שכה 739
סימן שכו 740
סימן שכז 743
סימן שכח 745
סימן שכט 747
סימן של 748
סימן שלא 749
סימן שלב 750
סימן שלג 752
סימן שלד 753
סימן שלה 755
סימן שלו 760
סימן שלז 761
סימן שלח 765
סימן שלט 767
סימן שמ 771
סימן שמא 774
סימן שמב 776
סימן שמג 778
סימן שמד 780
סימן שמה 783
סימן שמו 787
סימן שמז 789
סימן שמח 790
סימן שמט 792
סימן שנ 796
סימן שנא 799
סימן שנב 800
סימן שנג 816
סימן שנד 818
סימן שנה 819
סימן שנו 820
סימן שנז 821
סימן שנח 824
סימן שנט 824
סימן שס 827
סימן שסא 829
סימן שסב 831
סימן שסג 831
סימן שסד 833
סימן שסה 834
סימן שסו 837
סימן שסז 839
סימן שסח 840
סימן שסט 841
סימן שע 842
סימן שעא 845
סימן שעב 846
סימן שעג 846
סימן שעד 849
סימן שעה 851
סימן שעו 852
סימן שעז 853
סימן שעח 854

סימן א

א להרב הגדול וכו' מו"ה ארי' ליב בערונפעלד נ"י אב"ד זאלישטשוק

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה בתפלין שהוגבה קצת באמצעות הגג של האות הדיו מהקלף וכשרואין מתחתיו נראה שאינו דבוק ובשני קצות האות דבוק בקלף רק באמצעו ואם יקלף יהי' ניכר פרודתו להדיא אי מהני תיקון והעיר מרש"י גיטין כ' ומג"א סי' ש"מ סק"י והאריך קצת, והנה בביאור ד' מג"א הנ"ל יעוין בשו"ת אמרי אש בהקדמתו שביאר ד' מג"א ובכ"ז לדינא י"ל דבתפילין וס"ת בעינן שיהי' דבוק לקלף דקרא כתוב פ' וילך ויהי' ככלות כו' על ספר וגם בירמי' ואני כותב על ספר בדיו ובזבחים י"ט בעי רבא נכנס רוח בבגדו מהו על בשרו בעינן וליכא או דלמא דרך לבישה בכך ובכתיבה ודאי דאין הדרך לכתוב כן פשיטא דאין להיות חציצה ואין להביא ראי' מתוס' שבת ז' ע"א בשם ריב"א דגם למעלה מג' כל שרואה פני הקרקע הוי כמונח עג"ק וכ"ה ד' רש"י ורשב"א ובפחות מגע"ג לכ"ע כמונח וע' תוס' פסחים פ"ה ע"ב ד"ה בנגררין דגם לרבנן דר"ע דלא ס"ל דקלוטה כמו שהונחה היינו בזורק אבל במעביר לכ"ע כמונח ומכ"ש במונח במקום א' – אבל ז"א דבנ"ד דכתי' על ספר י"ל דצריך להיות בלא חציצה כמו בבגכ"ה דכתי' על בשרו

ג אבל בשו"ת גיבעת פנחס סי' כ"ו האריך להוכיח דבס"ת על לאו דוקא כיון דליכא יתורא ומב"מ א"ח ומכ"ש אויר כ"ש א"כ יש להקל בנ"ד ובפרט דגם בנפסק להדי' אם תינוק קורא כהוגן הגם שדעת פמ"ג להחמיר מ"מ בשו"ת תשב"ץ חוהמ"ש טור א' סי' ה' מבואר להקל וכ"ה בס' ברכות המים למהר"מ אות פ"ד וגם ראיתי בס' משנ"א הביא תשו' מהגה"ק מו"ה אייזיק מקארץ וכמה גדולים הסכימו עמו להקל ודלא כהפמ"ג ולכן בצרוף ד' הג"פ אם גם כשהי' נקלף מסתבר שהי' תינוק קורא כראוי פשו' להקל וגם אם קוראו עתה כהוגן יש לסמוך ע"ד הג"פ.

סימן ב

א להרב הה"ג וכו' מו"ה בעריש סים נ"י אבד"ק נאראיוב.

ב מכתבו הגיעני ובדבר השאלה בהירועה מס"ת שהי' באות ה' מן השם שנכתב רגל הה"א על מה שקורין הסופרים דוכסוסטוס (ונהוגין להכשירו דאינו דוכסוסטוס כמ"ש הח"ס סא"ח סי' י"ג) ואחר זמן נקלף קצת מהקלף שעליו רגל הה"א הוגבה מגוף הקלף בצד א' אבל בצד ב' דבוק להקלף אבל ההפסק מתחת המעט קלף הוא תחת כל רגל הה"א הנ"ל ונמשך בצד א' להלאה מהה"א גם תחת אות אחר הסמוך אליו וגם שם

הוגבה כן והנה מכח חשש היקף גויל כ' רו"מ דכיון שנעשה אחר כתיבה ליכא חשש אבל כיון שנשתנה צורת האות עי"ז ואינו ניכר שהוא ה"א בשעה שהחלק הנ"ל הוא מוגבה ל"מ דבק וכמ"ש השך יו"ד סי' ר"פ סק"ח והביא מד' ר"י הלוי שבמג"א סי' ל"ב סקכ"א ומחה"ש שם ואולם לענ"ד דמהרי"ק ורמ"א וש"ך סי' ר"פ לא החמירו רק ביש קרע מעל"ע באמצע הגג וכדומה דנפסק האות לגמרי באמצעו אבל בנ"ד הרי רגל הה"א מופסק תמיד מהגג וכך הוא כתיבתו וכשמונח החלק המוגבה על גוף הקלף ניכר צורתו רק אם מגביהים אותו נראה כדבר בפ"ע וכשמניחים אותו על הקלף האות כצורתו ותארו אין מצרף כלל ויוכלו לדבקו דהא מצד ב' החלק הזה דבוק לגוף הקלף והוא כאחד וכדמוכח בחולין י"א ע"א בהא דיליף מאליה תמימה דאזלי' בתר רובא ודחי דלמא דפתח ובדיק וכ"ת משום תמימה ה"מ היכי דחתכה אבל כיון דלייף ל"ל בה וכ"ה בשב"י ח"א סי' ל"ה לענין אתרוג ואני מצאתי בר"ש פ"ג דאהלות מ"ד שכ"כ לענין אתרוג עצמו ע"ש ועי' בט"ז יו"ד סי' רע"ח סק"ב במה שהביא מחולין קכ"ז ובלא נקרע רובה לכ"ע כמחובר דמי והרי לענין כתיבה מצאנו בשבת ק"ד ע"ב דבמחוסר קריבה בעלמא בלא שום קציצה בינתים לכ"ע הוי כתיבה כאחת ועתוס' ב"ב נ"ה ע"ב ד"ה בהעלם מ"ש בזה וא"כ ה"נ כיון דבמונח על הקלף הוי צורת האות כראוי שפיר שרי לדבק ואין זה דומה למטלית שהוא חתיכה בפ"ע ומדבקו אבל בנ"ד הרי הוא דבוקה כאחד והוי גם מוקף גויל מה"ט והנ"י הלוי מיירי בנמצא שריטה באמצע הגג או הרגל וכדומה אבל בנ"ד הרי כל הרגל של הה"א תמיד פרודה מהגג וצריך שיהי' הפסק בינתים רק שאם נפסק ונחלק אסור אבל בנ"ד שלא נסדק רק הוגבה קצת מצ"א מה שחוזרים ומניחם על הקלף אין בזה שום מעשה דמחוסר קריבה בעלמא הוא ואין זה בגדר ח"ת וכדומה דמחוסר מעשה גרידה וכדומה משא"כ בנ"ד ועי' תשו' רח"כ סי' מ"ח שהתיר בנמצא נקב בלמ"ד של אלקים ואין התנוק קורא למ"ד דמ"מ יש לדבק מטלית ולחברו ובאמת שדבריו צ"ע במ"ש ראי' מהש"ך דמתיר בשם שמקצתו על המטלית דהא בנ"ד האות עצמו מקצתו יהי' על המטלית דפסול וכמ"ש השך ס"ק ח' ועכ"פ בנ"ד נלע"ד להקל.

סימן ג

א להרב וכו' מו"ה נפתלי בער נ"י אבד"ק ליטיוויסק

ב מכתבו הגיעני ובדבר שאלתו שמכר בן כפר א' בשר לא' מאנשי העיר והעירון טעה וסבר שהכפרי א"ל שכבר נמלח הבשר ובשלוהו בלא מליחה ואחר איזו ימים נודע מהכפרי שלא נמלח ובאו ושאלו על תערובות הכלים ורו"מ התירם כיון שלא נודע עד

אחר ששהו מעל"ע וכיון דבכל בשר שנתבשל בלא מליחה יש ספק אולי הי' ס' נגד הדם שיצא רק מעט דם ואף דמשערין בכולה משום דלא ידעינן כמה נפיק מ"מ ספיקא מיהו איכא וכיון שלא נודע עד אחר מעל"ע הוי סד"ר ואף שנתגלגל מדאורייתא לדרבנן מ"מ יש להקל בה"מ עכ"ד.

ג הנה במש"ז רס"י צ"ד כ' דספק זה כיון דלא ידעינן כמה נפיק ויש לשער בכולו אינו מצטרף אפי' לכמה ספיקות ואף דבשו"ת גו"ר הספרדי חיו"ד כלל א' סי' כ"ט פסק דדם היוצא מתרנגולת לכל היותר הוא רק כביצה וצירף ד' הראב"ד דיש לשער במה דנפיק כבר הביא בזל"א חיו"ד לסי' ס"ט בשם תשו' תו"ח למהרח"ש שדחה דבריו והעלה דאין לצרף ד' הראב"ד כלל לשום ספק כיון שכל הפוסקי' דחו דבריו ועי' בב"י וד"מ סי' ס"ט וסי' צ"ח בזה – וגם מ"ש דהוי סד"ר הנה לפמ"ש הל"ש בפתיחה לדיני טה"ע אות מ"ה דהיכי דהספק אסור משום דא"א בקיאים ונאבד אח"כ אף שלא נודע עד שנאבד מ"מ אינו ספק כלל ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד אבל במש"ז רס"י ע"ד ותשו' תפ"ל חיו"ד סוס"י ס"ה מוכח דבלא נודע מקודם יש להקל – אבל בכ"ז קשה לצרף ספק זה דמסתברא דשכיח טפי שיצא כל הדם מהבשר בבישול ואין ס' נגד הדם ולכן לע"ד אין להורות היתר לכתחלה אבל כיון שכבר הורה רו"מ להקל והוא הפ"מ יש לצרף ד' המח"י להתיר בכ"ח כלים שאב"י דהוי דיעבד ואף דבשפ"ד סי' ק"ג חולק על המנ"י ופסק דגם בהפ"מ אין להקל בכ"ח וכ"ה בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' ק"ח ועי' רדב"ז ח"ג סי' תרי"ז ג"כ בזה מ"מ בצירוף כל הנ"ל אין מזניחין אותו בהוראתו להקל.

סימן ד

א ב"ה ג' ויצא תרס"ב

ב להרב וכו' מו"ה אברהם דאנצקיר נ"י אבד"ק ווינקאוויל

ג מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק הקידושין שנתהוו בין איש בליעל מדלת העם ובין בתולה ממשפחה נכבדת ובתחבולה לקח ב' עדים בוגדים ומפורסמים לעידי שקר לכל מי שצריך עדים בדא"ה וע"א העיד שהי' בביתו וגם המקדש הי' שם ושלחו לקרוא אותה ונתנו לה אשת הבעה"ב כתונת של ערל לתפור והוא ישבה על הזאפע בחדר האלקער והמקדש לחש לה באזנה איזה דבר והיא השיבה לו תיבת הן והוצא מטבע של 20 קאפ' ונתן לידה ואמר לה האמ"ל כדמו"י במטבע זו ביסט דיא דאמיט צי מיער מקודש גיווארען והיא ישבה עוד על הזאפע ערך עשרה מינוט ויותר ובערך ששה מיניט אחר מעשה הקידושין זרקה המטבע לארץ וחזר המקדש והגביהה ונתן לידה ושאלתו מה

זאת והשיב לה מיט דעם פערציקער האב איך דיך מקדש גיווען והרי לפניך ב' עדים פ' ופ' והיא ישבה ושתקה ואח"כ תלכה לביתה

ד עוד העיד עד ב' שהמקדש קראו לבית עד הראשון ואמר שיקדש שם בתולה פלונית ונכנסתי שם וישבתי על הזאפע והמקדש עמד אצל השלחן והבתולה עמדה אצלו שם ולחש באזנה איזו דבר ולא שמעתי מאומה ואח"כ שאל אותה בקול תיבות הן (יוא) והשיבה הן והוצא מכיסו המטבע ונתן ואמר האמ"ל בטבעת זו כדמו"י מיט דעם ביסטו צי מיער מקודש גיוואַרען ואני אמרתי בזה"ל זיא איז שוין אסיר צי איין אנדרין והיא עמדה ואחזה בידה המטבע לערך ששה מיניט וזרקתה המטבע לארץ והלכתי לביתי ולא ידעתי מה נעשה שם להלאה עכת"ד הגב"ע והבתולה אמרה שלחש באזנה אם תרצה לתפור גם עבורי כתונת ואם יספיק עבור הפשתן שתקנה עבורו עשרים קאפ' והשיבה הן ואז נתן לה המטבע ואמר איזה תיבות שלא ידעה מה ולא הבינה ואחר שסיים דבריו ואמר שבזה קידשה מיד זרקה המטבע לארץ ולא חזר ונתן לה המטבע כלל

ה והנה רו"מ פתח בהצלה וכתב שאם נאמין לה ששאלה על עסק תפירת כתונת וע"ז נתן לה המטבע א"כ דמי לאמר כנסי סלע זו לפקדון וחזר ואמר התקדשי לי דהשתיקה אינה כלים כמ"ש הב"ש סי' כ"ח ס"ק ט"ז וה"נ כיון שנתן לה לקנות הפשתן סברה שתתחייב באחריות ואף דלבסוף זרקתו ולא חששתה הרי היא מכחשת העדים ואמרה שזרקתו מיד ואם נאמין להעדים ששהתה ששה מינוטין אין להוכיח מזה למפרע כיון שעבר זמן הרבה יותר מתוכ"ד ודמי כאלו זרקתו אחר יום ויומים וגם פקפק בדברי הח"ץ סי' קט"ו שפסק דדוקא בהשליכה תוכ"ד מהני ובאמת י"ל דכ"ז שעסוקין באותו ענין מהני חזרה כמ"ש התוס' בכתובות ל"ג ס"א בד"ה וניתרו בהו וכו' והביאו ראי' מש"ס דמכות והח"ץ חילק שם מהא דמכות דשא"ה דכולהו לקיים דבר קאתו משא"כ בנ"ד אבל מהתוס' הנ"ל לא נראה כן דא"כ אין משם ראי' להתראה שבא לבטל עדותו והביא מהתב"ש סי' ד' סק"ה בדין חשב אחר שחיטה דכ"ז שהחלב ודם קיים אמרינן הוסע"ת א"כ מהראוי שיועיל כ"ז שעסוקין באותו ענין עכת"ד

ו והנה מ"ש ע"ד הח"צ כבר קדמוהו רבנן הג' מליסא בס' קה"י והג' מסניטין וע' שו"ת ארדב"ע חא"ע סי' ט"ז וגם מ"ש שאם נאמין לה שדברו בלחש שנתנו לה לצורך תפירת כתונת והוא דרכה בכך וכל ביאתה לשם הי' לשם תפירה עבור איזו ערל וי"ל דבכה"ג הוי כשתקה לאחר מ"מ שאינו כלום כבר העליתי כעין זה בתשו' ופלפלתי שם מכמ"ק בזה ומ"ש רו"מ מהא דאחר איזו מינוטין זרקתו ולא חששה להפסד המעות וגרע טפי הנה כבר העיר כעין זה בתשו' נודע בשערים מ"ת סי' נ' ודחה שאין זה הוכחה כלל דכיון

דעכ"פ ליכא הוכחה משתיקתה בתחילה אף שחזרה ונתרצת אח"כ הוי רק דברים שבלב ועוד דכיון שאינו דבר ברור אפשר דלכך לא השליכה מידה בתחלה לפי שהוצרכה להתיישב בדבר וע"ש עוד שכ' דבכה"ג נאמנת לומר שלא הבינה לשון הקידושין גם באמר האמ"ל כיון שתחלת הנתינה לא לשם קידושין היו ע"ש היטב וע"ע בתשו' רע"א מ"ת סי' נ"ג ותשו' מהרא"ל צונץ חא"ע סי' י"ט דלפעמים נאמנת לומר שלא הבינה גם באמר האמ"ל וכו' אך דבנ"ד שאל תיכף בלשון אשכנז שבמטבע זו נתקדשה לו והיא לא השליכתו מיד קשה לצרף ד"ז לומר שלא הבינה אבל עכ"פ י"ל דמשום שהנתינה הי' לשם שכר תפירה לא השליכתו ובפרט דכיון שהי' נחוץ לשמוע מה שדברו ביניהם מקודם והעדים לא שמעו וי"ל דהוי כמקדש בלא עדים כמ"ש בהג"א והובא בב"ש סי' ל' וע"ש בפת"ש ס"ק ב' בשם קה"י ובנה"מ דיני תפיסה אות ז' דהיכי שהי' יכולים לראות ולא ראו הוי כמקדש בלא עדים אך לפמ"ש המקנה שם יש לפקפק בזה

ז אך בעיקר הדבר שכ' רו"מ שהוא נאמנת בזה והביא מדברי הנו"ב סי' נ"ט דכיון דלא איתחזק איסורא והיא בחזקת פנוי' נאמנת ורמז לדברי החולקים שהובאו בפת"ש סי' מ"ב ס"ק ג' דגבי דבשב"ע גם בלא איתחזק איסורא אין ע"א נאמן וכתב דבנ"ד שאומרת שדברו קודם מעשה הקידושין לכ"ע נאמנת וכהא דהאומר קדשתני והיא אומרת לא קדשתני ורמז לדברי שעה"מ פ"ז מה"א ה"י בדין אם נאמנת בקידשה לאחר ל' יום לומר שחזרה בה תוך ל' לענ"ד יש לפקפק דבאומרת לא קדשתני מכחשת שלא הי' שום מעשה קידושין וכן במקדש לאחר ל' הרי הי' תנאי מפורש בקידושין אבל הכא שנעשה מעשה קידושין כדין והוא אומרת אחר המעשה שהי' מקודם דיבור המבטל י"ל דאינה נאמנת שהרי איתרע חזקתה כיון שהקידושין בפני עדים נעשו בסתם ולכאורה היו נ"ל דיש לקיים דברי הנו"ב חדא דגם להסוברים דבדבר שבערוה גם בלא איתחזק איסורא אין ע"א נאמן היינו בלא אתחזק התירא אבל בסיוע חזה"ת י"ל דלכ"ע נאמן ועוד דבנ"ד שנוגע גם לעצמה ועל עצמה נאמנת דכל אדם נאמן על עצמו מתוך שנאמנת לעצמה נאמנת גם לאחרים כמ"ש כה"ג הרמב"ן לגיטין ב' ליישב קו' התוס' דיליף מנדה דע"א נאמן נגד חזקה ותי' דשא"ה שנוגע גם לעצמה וכה"ג כתבו התוס' בחגיגה י"ד ע"ב ד"ה בתולה וכו' ושמא כאן שאף הוא בכלל האיסור וכו' נאמנת וכו' וכ"ה בהג"א פ"א דחולין סי' י"ד ע"ש אך דבאמת בר"ן פ' התקבל בהא דקרובות מיירי ג"כ בדאיכא חזה"ת וגם נוגע להם ואפ"ה ס"ל דבדבר שבערוה אין ע"א נאמן ומ"מ י"ל דבנ"ד ששמעו העדים שא"ל איזו דבר בלחש והיא דרכה בתפירה וכל ביאתה לשם הי' עבור תפירת כתונת לעכו"ם א"כ יש רגל"ד וי"ל דלכ"ע נאמנת לפרש מה הי' הדיבור שבלחש.

ח אך דמ"מ לפ"ד ע"י הראשון שראה שאחר שהשליכה לארץ חזר והגביהה ונתן לה ואמר כי במטבע זו קדשתיך והוי ע"א בהכחשה דא"נ לכ"ע ועוד שהרי אמר לשון דלשעבר דל"מ כלל בקידושין ורו"מ הביא מהא דסי' כ"ז ס"ה וב"ש ס"ק י"ח שהחמיר גם בלשון לשעבר ולענ"ד דוקא באמר ככר זה הקדש או שאמר הן קידושין מהני אף דמשמע לשון לשעבר אבל באמר קדשתיך לכ"ע ל"מ דהא דבכתב נתתי או מכרתי לפלוני מהני כדאיתא בגיטין מ' היינו מטעם הודאה דמהני בממון משא"כ בקידושין ל"מ ההודאה כלום וא"כ אם אמר בפירוש לשון הסובל על לשעבר ודברי הרמ"א בסי' כ"ז בשם הר"י דוראן הם רק באמר הן קידושין והוא דומיא דככר זה הקדש דמהני וגם בזה פקפק האב"מ ס"ק ט"ז דשאני בהקדש דחייל על גוף הככר אבל החפץ שמקדש בו אין בחפצים שום קדושה וההקדש דאסר לה אכ"ע הוא על האשה ע"ש אך בלשון קדשתיך דקאי באמת על האשה ע"ש ל"ש סברת הא"מ אבל מ"מ נראה דדוקא באמר הרי הן קידושין ס"ל להחמיר וכדא' כה"ג בגיטין ל"ב ע"א דבאמר בטל הוא לישנא דליבטל משמע ופריך מהא דמתנה זו בטלה הוא דבריו קיימין אלמא מעיקרא משמע ומשני אביי בטל ב' לשונות משמע דבטל ויבטל גבי גט לישנא דמהני בי' קאמר וכן במתנה לישנא דמהני בה קאמר ושם באמר הרי היא הקדש דלהבא משמע ובתוס' ד"ה מ"ש מהרי היא הקדש הביאו מנדרים ל"ד דככר זה הקדש מועיל ובע"כ דגט לא דמי להקדש וע"ש במהרש"א בזה ועכ"פ מבואר דלשון ככר זה הקדש מתפרש להבא אע"ג דסתמא משמע לשעבר ולכן גם בקידושין פקפקו הח"מ וב"ש שיועיל ואם דברו מקודם מעסק קידושין בוודאי יש להחמיר כמ"ש הב"ש אבל בנ"ד שאמר הלא בזה קדשתיך דודאי א"א לפרשו אלא על מעשה הקדושין הקודמים וכיון שאין בקידושין ממש גם דיבור זה ל"מ כלל.

ט ומלבד זה הנה בתשו' תשב"ץ שממנו מקור דבר הרמ"א והוא בח"א סי' כ"ג כתב מתחלה דבאמר טול טבעת זה קידושין על בתך ל"מ כלל מפני שלא אמר בשעת קדושין דברים שהאשה מתקדשת בהן ודומה למי שנתן דינר לחבירו לקנות קרקע וא"ל המקבל כסף זה קנין על קרקע דודאי לא קנה וכו' וכ"ש באשה שאפילו א"ל דברים המוכיחים קנין הקפידה תורה וכו' ועוד דבעינן שיאמר לשון המוכיח להבא כדמוכח בפ' השולח גבי ביטול גט ואיבע"ל התם הרי היא חרס מהו ואסיקנא דלהבא משמע כדאמר התם ומ"ש מהרי הוא הקדש ולכן נהגו לקדש בלשון הרי את מקודשת לי דלהבא משמע אבל בלא הרי ל"מ להבא ודמי לחרס הוא דלא אמר כלום וה"נ בזה שאמר קידושין לא אמר כלום כיון שלא אמר הרי הן קידושין ובהג"ה הביא בשם רז"ה דבכסף גם באמר ה"ז לקידושך לא אמר כלום וריא"ז שבש"ג חולק שהרי גי"ד דלשם קידושין נותן וכבר

ביארנו שאם הי' מדבר עמה על עסקי קדושיה אע"פ שנתן לה סתם ה"ז מקודשת עכ"ל א"כ לפי טעם א' בוודאי ל"מ דיבורו שאמר הלא קדשתיך שהיתה כוונתו על הקידושין הקודמים וגם לפי טעם ב' י"ל דבנ"ד שעשה מקודם מעשה הקידושין לא נתכוין עתה לקדשה שנית בדיבורו זה אלא על מעשה הקודמת נתכוין שהרי לפי דעתו כבר נתקדשה לו בדיבורו הקדים ולכ"ע ל"מ כלל מה שאמר קדשתיך בזה ודמי לעודר בנכסי הגר וקסבר שהן שלו דקיי"ל דלא קנה.

סימן ה

א עש"ק פ' ויגש תרמ"ח ברעזן

ב להרב הה"ג וכו' מו"ה חיים משה ריינהאלד נ"י בק"ק בראדי בעהמח"ס טל חיים

ג מכתבו מיום ו' וישב העבר הגיעני ואני לא הייתי בביתי קרוב לשלשה שבועות ובבואי אתמול לביתי מצאתי המון מכתבים שונים ובתוכם מכתב כת"ה אמרתי להשיבו במוקדם בדבר השאלה מעיר דובנא באשה שנתקדשה בשנת תרל"ז בעיר יאססי בפני הפרעדיגער דשם לדאקטר אפיצר ואחר איזו שבועות הלך למלחמה ואח"ז נחלה ומת בלא בנים והי להד"ר אח שהי' ג"כ בחיל הצבא משנת תרל"ז עד תר"מ ובשנת תרמ"א נסע לאמעריקא וכמה ירחים הי' מריץ אגרותי' לאביו ומשפחתו בכל חודש ואח"ז העלים פריסתו ונמנע אגרותו זה ד' שנים והגם אשר אביו שלח לשם כמה מכתבים ופיזר מוהר ומתן לחקור אחריו במדינה ההוא בכ"ז לא נמצא שמו וזכרו ועקבותיו לא נודעו עד היום הזה וכפי שנתברר בגב"ע שהאח הנ"ל הי' מחלל שבת בפרהסיא דדינו כמומר והאריך רו"מ לצדד להתיר האשה בלא חליצה עפ"ד הפוסקי' המתירים באח מימר ובפרט עפ"ד הא"ז ה' יבום וחליצה סי' תר"ה שעשה מעשה להתיר וכ"ה דעת הגר"א בביאורו ובפרט דכיון דאם נשאת בדיעבד לא תצא כמ"ש בתשו' מהר"ם ב"ב סי' תתרכ"ב ובא"ז שם צדד להקל מכח עיגון נראה דלכ"ע הוי רק איסור דרבנן וא"כ יש לצרף דברי הרד"ך שהביא הבאה"ט סי' קנ"ז סק"ג דלכ"ע בדאיכא עיגון שאין המומר בעירה וא"י לבא לעירו יש להקל וכ"ש בנ"ד שנאבד שלא נודע מקומו איה ורמז לדברי הח"ס א"ע סי' מ"ח עכת"ד בקצרה.

ד והנה בנוף הדין דאח מומר שעלה בדעת כת"ר שלא ראו הפוסקים דברי הא"ז תמהני שהרי בהגמ"ר עצמו רמז לדברי הא"ז ובפרט בתה"ד סי' רכ"ג העתיקו באורך ובנה דיק לסתור ד' המקילים ומסיק להחמיר וגם מ"ש בדין דיעבד בשם מהר"ם ב"ב תמהני שהרי הדבר מפורש ברמ"א שם במקומו ומקורו בב"י סי' קנ"ט בשם מהרי"ו ומהר"י בי רב וגם

מ"ש דהוי רק איסור דרבנן כבר העיר בזה בתשו' כנסי"ח ומדמה לה לדין משאל"ס אבל בא אחריו בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' ל' וסי' ל"ב והביא מתשו' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' י"ח דמסיק דהוי איסור תורה וע"ש במהרי"ט גם בדין דיעבד בנשאת בלא חליצה דמסיק להחמיר וע"ש בשאילת יעב"ץ סי' ל"ב שהעלה דלכ"ע אין להקל רק במומר ועע"ז אחר התראה אבל בעע"ז לתאבון למיטעם טעמא דאיסורא וכדומה אף שדינו כמומר היינו להחמיר ולא להקל ע"ש באורך

ה ובנ"ד שנתברר רק שחילל שבת בפרהסיא הנה בתשו' יד אליהו וס' מגן אבות לה"ג מהר"ם בנעט בסוגי' דחולין י"ד דשוחט בשבת העלו דהא דמומר לחלל שבת בפרהסיא הוי מומר לכה"ת זהו רק מדרבנן כמ"ש בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סוס"י נ' בשמם וא"כ פשי' דאין להקל עפ"ז לענין חליצה ואף שדעת ר"ב אשכנזי סי' ג' אינו כן מ"מ מספיקא אין להקל ובפרט דאיכא ס"ס לאיסורא ועי' רש"י יבמות מ"ח ע"ב ד"ה גר תושב ותוס' ד"ה זה גר תושב וכו' דמוכח דהא דמחלל שבת כעע"ז הוי מה"ת ונ"ל להביא ראי' מש"ס דשבועות י"ג סוע"א דפריך ורמי סתם סיפרא דלעיל אמר דיו"כ אינו מכפר אלא על השבים והתניא יכול לא יהא יה"כ מכפר אא"כ וכו' ולא עשה מלאכה וכו' ועשה בו מלאכה מנין ת"ל יה"כ הוא מ"מ אמר אביי ל"ק הא רבי וכו', וק' הרי לעיל מייתי מברייתא דבפורק עול מודה רבי דאין יו"כ מכפר בלא תשובה ופרש"י דהיינו כופר בעיקר והרי מחלל שבת הוי כופר בעיקר כמ"ש רש"י בחולין ה' וגם יוה"כ דינו כשבת כמבואר באה"ע סי' קכ"ג ותב"ש סי' ב' ועפמ"ג בפתיחה לה"ש שחוכך בזה אבל כבר הבאתי במק"א מתשו' הר"ש שבנקה"כ סי' קנ"ד דאפי' יו"ט דינו כשבת בזה וכ"ה בא"ז פ"ל הל' שחיטה סי' שס"ג בשם הגאונים ובתשו' רדב"ז ח"ב סי' תשצ"ו שנדפסה בתחלת הספר ומכ"ש ביוה"כ וא"כ הרי בעשה מלאכה ביוה"כ גם לרבי מהראוי שלא יכפר וא"ל דנהי דמחלל שבת ככופר בעיקר מ"מ הרי זה דוקא בפרהסיא א"כ י"ל דכאן מיירי בעשה מלאכה בצנעה דז"א דאכתי תיקשו לשי' מרדכי פ"ק דחולין דס"ל דגם בע"ז דהוי מומר לכה"ת הוא דוקא בפרהסיא ואיך יפרנס ש"ס הנ"ל ועוד דכלפי שמיא לענין שיכפר עליו יה"כ מסתבר דאין לחלק בין צנעה לפרהסיא ובע"כ דהא דמחלל שבת ככופר בעיקר הוי רק חומרא דרבנן – אבל מהתוס' ב"ב קי"ט ע"א ד"ה שנאמ' וסנהדרין ע"ח ע"ב ד"ה לא שכתבו דמרע"ה דן מסברא דמקושש בסקילה משום דדמי לעע"ז מוכח דהוי מה"ת אמנם בלא"ה אין להקל שהרי דעת העיטור שהובא בב"י אה"ע סי' מ"ד ובתשב"ץ ח"ג סי' מ"ג בשם הגאונים דהא דמחלל שבת כמומר דוקא בעבודת קרקע ונהי דלהקל אין לסמוך ע"ז מ"מ בנ"ד להחמיר יש לחוש לדעתם ומכ"ש בנ"ד לענין חליצת

מומר מצרפין דעת העיטור גופי' והרי הוא סובר כמ"ש – ועוד דלפמ"ש הא"ר באו"ח סי' שפ"ה בשם התו"ח דהא דמחלל שבת בפרהסיא א דינו כמומר היינו היכי דעשה הדבר בפני אדם גדול ולא בוש בפניו כלל אבל היכי דמתבייש בפני אדם דינו כבצנעה ע"ש א"כ דלמא בנ"ד הי' כן ומנ"ל להקל מספק ועוד דהא דעת כמ"פ דטעמא דהמקילים הוא ע"פ ראיית מהר"מ מש"ס דב"ק ק"י דהוי אומדנא דאדעתא דהכי שתיזקק למומר לא קדשה נפשה כדי שלא יכשילנה באיסורים אותה ואת בני' א"כ בנ"ד דמעיקרא נתקדשה לדאקטר אפיצר דקרוב לודאי שגם הוא חילל שבת בפרהסיא וגם הוא מסתמא פרוצה בכל מעשי' ולא טבלה בנדתה א"כ בכה"ג ודאי דליכא אומדנא כזו כלל וא"כ פשי' דאין להקל וז"ב ואמת.

ו וע' תשו' רד"ק בית ט' שבנה כל יסוד ההיתר על טעם הנ"ל מכח אומדנא ועוד ע' בתשו' מהר"ח א"ז סי' קט"ז האריך לחזק הוראת אביו ז"ל בשם הגאונים מטעם דמומר לא מיקרי אחיו ומה"ט מותר להלוותו בריבית וחזר ודחה דלענין אחוה ממש גם מומר מיקרי אח וכמ"ש הלא אח עשיו ליעקב ובתה"ד סי' רכ"ג העיר מעצמו בזה ולא ראה שכבר קדמו מהר"ח א"ז הנ"ל וסיים דעיקר טעם הגאונים משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואין זה דעת רבנן שתיזקק למשומד אבל משומד שקידש כיון שהוא יודעת בו שהוא משומד ומתקדש לו יודעים שניהם שאין דעת חז"ל כן ואעפ"כ מתקדשה ע"ש וזהו כעין מ"ש המרדכי רפ"ג דקדושין בענין מקדש ח"ל ע"ש ותבין וא"כ בנ"ד שגם המקדש הוא מחלל שבת כמוהו ונתקדשה לו ליבעל בנדתה וכדומה הרי לא אדעתא דרבנן נתקדשה ולכ"ע אין להקל – וגם לפי הטעם שכתבו הגאונים דמומר לאו אחיו הוא היינו אם הבעל הי' מתנהג ביהודית ולאו אחיו הוא בתורה ומצות אבל היכי דגם הבעל הי' כמוהו שפיר אחים נינהו וכן מצאתי מפורש בתשו' תשב"ץ ח"ג סי' מ"ז באמצע התשו' שכ' להדיא דהיכי דשניהם משומדים גם הגאונים מודים דאחיו הוא וזקיקה לחלוצה ע"ש וזהו כדברינו – ובנ"ד גם אם אולי לא נתברר על הבעל בגב"ע שחילל שבת כבר נודע שהג' ר"מ בנעט והג' ר"א מפרעמישלא ז"ל פסלו כל בעלי מלחמה לעדות מפני שרובם מחללי שבת נינהו ומכ"ש דאקטר אפיציר ואת"ל שהוא רק ספיקא א"א להקל בזה.

ז וגם בגוף דין מומר יעוין בשו"ת בשמים ראש סי' שפ"ד שדחה ד' המתירים והוכיח דגם אח מומר זוקק לחליצה דאל"כ גם מסור דמורידין ולא מעלין נימא דאינו זקוק לחליצה וגם לא נמצא איסור מפורש להנשא למימר ואפי' מדרבנן לא נמצא איסור ברור רק מסברא נראה דהוי בכלל כי יסור את בנך וכל המסירין במשמע יעו"ש עוד בזה

וע"ע בתשו' מהרי"ל סי' ר"ה בשם כמה גדולים בזה ויעוין בס' האשכול ה' שחיטה סי' ב' ודבריו נעלמו מהאחרונים וע"ש בנח"א שהביא בשם נוע"מ שכ' ג"כ דהא דמחלל שבת דינו כמומר הוא רק מדרבנן ודוקא בזביחה פסול מה"ת ומד' האשכול עצמו שם נראה להיפוך.

ח ומ"ש רו"מ מדברי הרד"ק שרמז בבאה"ט כבר כ' בתשו' ח"ס חא"ע ח"ב סי' פ"ח דהתם מיירי שלא הי' ישראל רשאי לדור במדינת היבם והי' ברור שלא יחזור בתשובה ושהיא לא תבא אליו וסיים הח"ס שהבאה"ט נתן מכשול למעיינים וע"ע בתשו' השיב משה סי' ע"ז באורך בזה לדחות צדדי היתר הנ"ל אפי' במקום עיגון ע"ש ועכ"פ בנ"ד שאיננו מומר ממש רק שמחלל שבתות לכ"ע אין מקום להקל כלל וכן מצאתי בשו"ת ח"ס ח"ו סי' נ"ו שכ' בפשי' דאם לא נדבק לגמרי לאומה אחרת רק שעע"ז או מחלל שבתות בפרהסיא גם המרדכי מודה דקידושי מומר מזקיקים אשתו ליבם וא"כ ה"ה באח יבם כזה וגם מצאתי בתשו' באר עשק סי' ע"ו שכתב בפשי' כדברי הח"ס וע' ת' ח"ס א"ע ח"ב סי' כ"ג שצידד דבנטמע בין העכו"ם וכופר בדת אף שלא נזרק עליו מי הכומר דינו כמומר אבל בנ"ד צ"ע-

ט וע"ד מ"ש רו"מ דיש לצדד על גוף הקדושין שלא הי' כדין יעוין בתשו' תשב"ץ הנ"ל דגם היתר זה ליתא כיון שנתייחדו אח"כ ע"פ הקידושין ההם והי' ידוע לכל העולם ע"ש ועי' בשו"ת ד"ח א"ע סי' ק"ע שהביא מתשו' ב"ז סי' ע"ב שהי' עדות שמת האח המומר והותרה ואח"כ באו עדים אחרים שלא מת המומר והוא אינו בפנינו ואסרוה הב"ד אף דיש ספק שמא מת וגם בת' רש"ק ח"ג סי' ק"ב בדין לא נודע כלל בשעת נשואין שי"ל אח ואח"כ יצא קול שהי"ל אח ורצו להתיר משום ס"ס והוא דחה דמקמי' בחזקת חי ואין מקום להתיר כלל ובת' מהרז"ץ ששון שהי' ספק בהעדות שמת וכ' דיש עוד סניף שהי' מומר בעת קידושין ומוכח דבהמיר אח"כ אין להקל כלל ע"ש היטב

י ולכן לפענ"ד כל ההיתרים פורחים באויר ואין להם ע"מ שיסמכו ולא ירד בני עמכם (ע' מד"ר מקץ פצ"א) בהיתר זה מכל הלין טעמי שכתבנו.

סימן ו

א ב"ה ד' וישב תרס"ה להרב וכו' מו"ה אלי' מארדער נ"י בירושלים עה"ק תוב"ב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' שנשא אשה שני' בח"ל והי' לה נכסים רבים בשיווי כמה אלפים וקודם נשואין הבטיחה לבעלה לעשות לו הבטחה בדא"ה על ת"ק ר"כ ואחר נשואין דחתה אותו מזמן לזמן וזה כשנה באו לירושלים ואח"ז נחלתה האשה

וזרע אין לה והבעל טרח הרבה לפעול ע"י נשים שתעשה צוואה ונותן אמתלא לדבריו כי לא ידע הדין שהבעל יורש את אשתו וגם כי הנכסים הם עוד בח"ל ונתיירא שמא ישתדלו קרובי האשה בח"ל בכח דא"ה ולא יוכל הבעל לגבות חובות הביכליך המונחים בקאסעס שבח"ל ולכן טרח לאסף אנשים עד שנתרצית וכתבו הצוואה באופן שלא יהי' הבעל שם בשעת כתיבתה ועשו רק רשומי דברים ואח"כ נתנו הרשימה לבעלה והוא העתיקה בכת"י עצהיו"ט והביאוה לפני האשה וגם הבעל נכנס עמהם וקראו בפני' הכל וקבלו ממנה בקנא"ס וגם חתמה בעצמה וגם האפטרופסים והעדים והוא שתק והצוואה היתה שיהי' לבעלה ת' רו"כ ולת"ת ק"נ וגם לקרובי' שבח"ל איזו סך וגם לאיש א' שבירושלים ר"נ מ"כ ומלבושיה וכו"כ שלה והאשה של"ח ועתה הבעל מערער לבטל הצוואה – ורו"מ האריך למענותו והסכים שהדין עם הבעל וביקש מעמדי לעיין בזה ולהודיעהו חוו"ד וזה אשר עלתה במצודתי בעזה"י ואבואה על סדר אותיותיו.

ג א') באם לא עשתה שום צוואה שבא לדון מכח ירושת הבעל הנה כפי שהודה הבעל שהי' ביניהם מדובר בפירוש קודם נישואין שתכתוב לו סך ת"ק ר"כ א"כ נראה מזה שסילק א"ע משאר נכסי' שהרי גם בטענו בחיטן והודה לו בשעורים לשי' כמ"פ הוי כמחל בפירוש על השעורים ובקצה"ח סקי"ג דגם בפקדון דל"מ לשון מחילה מהני דהוי כהקנה בקנין ולא כהתומים סק"ז ואני הבאתי ראי' להקצ"ח מהא דסי' רצ"ו ס"ד וסמ"ע סק"ז ע"ש ותבין וגם להסוברים דההם ל"ה כמחילה היינו משום דדרך אדם שלא לתבוע כל תביעותיו ביחד משא"כ הכא שהתנה עמה ליתן לו ת"ק ר"כ מוכח שהמותר לא שייך לו וגדולה מזה מבואר בסי' קמ"ו סעי' כ' דגם בשני חזקה שאדם קורא לשנים רבות שני חזקה מ"מ באמר בפירוש ג' שנים א"י לחזור בו דמוכח שלא החזיק יותר מ"ג שנים וגם דיעה ב' מודה בנ"ד אך די"ל דבנ"ד אף דמחל שלא תכתוב עליו אחר בחיי' אבל מ"מ מנ"ל שסילק א"ע מירושתה וכל שאין לנו הוכחה ברורה א"א לבטל זכות ירושתו.

ד ומ"ש מדין מלוה דבנ"ד הי' ברשותה מקודם יום יברר כן בגב"ע או ישבע ע"ז באם שלא יוכל לברר בגב"ע בודאי הדין כן שהרי כבר זכה בהן וכ"ה בתשו' הרמב"ן סי' ס"ג כמ"ש בהפלאה בקו"א לסי' צ' סק"ה שזה נוסחא האמיתות בתשו' הרמב"ן שם ע"ש ותבין ולפמ"ש בתשו' חו"י סי' צ"ז באמצע התשו' מתשו' הרמב"ן הא דאין הבעל יורש מלוה דוקא בשסילק א"ע באופן המועיל אבל בסוף התשו' הוכיח להיפוך אבל גם בגוף דין מלוה נודע ד' הרי"ן מג"ש דהבעל יורש ובהפלאה שם סק"ז הוכיח דכ"ה דעת ריב"ן שבתוס ב"מ ל"ד והעיר די"ל דהמוחזק יוכל לומר קי"ל, ודלא כהב"ש ובאמת שבתשו' לחם רב סי' מ"ז פסק באמת כן וכ"ה בתשו' בגכ"ה אה"ע סי' כ"ב אבל בתשו' רדב"ז

ח"ג סוס"י תקס"ד כתב דהרי"ן מג"ש עצמו לא רצה לסמוך ע"ז למעשה וא"א לסמוך על דעתו ע"ש אך בנ"ד אין נ"מ כי כפי הנראה אין הבעל מוחזק ומ"ש רו"מ דאפי' סילק א"ע הרי הי' קודם אירוסין הנה אם הי' המדובר כן קודם החופה י"ל ע"פ דברי האב"מ סי' צ"ב סק"ה דמהני מדין דברים הנקנים באמירה ע"ש ותבין.

ה ב) מ"ש דמתנתה וצוואתה אינו כלום דדמי למכרה בנ"מ גם בזה יש לדון לפמ"ש הט"ז בתשו' גאו"ב שרמז הפת"ש סי' צ"ב סק"א דגם בנכסים ידועים לו אם הי' ע"ה וסובר שסילוקו מועיל הוי כנכסים שא"י לבעל ע"ש א"כ ה"נ בנ"ד שטען בעצמו כפי שכתב רו"מ בתחלת השאלה אות א' שלא ידע הדין דבעל יורש את אשתו וגם הי' סובר דמה שלא נתנתם לו אין בו זכות ובפרט בהמותר מן ת"ך ר"כ א"כ הרי הדין מבואר בסי' צ' סי"א דאם מכרה בנכסים שא"י לבעלה ממכרה קיים וע"ש באב"מ סק"ח במה שחולק ע"ד הטו"ז ומ"מ בנ"ד מודה כיון שעשתה הצוואה קודש שנודע לו זכותו – ובאמת שסברת הטו"ז ברורה שהרי מבואר ברש"י כתובות ע"ח ע"ב ד"ה ידועין ושם ע"נ ד"ה כנכסים דהכל תלוי אם אדעתא דהכי נשאה והי' מצפה שירשנה אז יש לו זכות ולא תוכל למכרם ואפי' בעשתה שטר מברחת שאין בו ממש מ"מ אין לבעל זכות לומר שהם שלו דמ"מ כיון שהי' סובר שיש בו ממש בהשטר מברחת הרי לא אדעתא דהכי נשאה ועי' באה"ע סי' פ"ה סעי"ז וא"כ מה שנתנה בצוואתה לאחרים מהני ואף דלכתחלה לא תמכור ותתן מ"מ בדיעבד מהני וגם אם נתנה במתנת שכ"מ מהני כמ"ש הר"ן בכתובות להדיא אולם בגוף סברת הט"ז יש לדון לפמ"ש הרא"ש רפ"ח דכתובות בשם הרמ"ה וז"ל דטעמא מאי תקינו רבנן פירי לאיש תחת פרקונה דאל"ה לא פריק לה אמר כיסא וקיטא לה תיזול ותפרוק נפשה וה"ט לא שייך אלא בידועין לבעל אבל כשאין ידועין לא תקינו רבנן לבעל שום זכות לא בגוף ולא בפירות ואם מכרה הפירות קודם ידיעת הבעל מכרה קיים וכו' עכ"ל והובא גם בש"ג שעל הרי"ף ובאס"ז שם וא"כ התינח באין ידועים לבעל כלל אם יש לה כסף בזה י"ל שלא יפסיד לפרקונה כלל ויפרקנה בכספו כיון דלפי דעתו אין לה כסף כלל אבל היכי שיודע שיש לה כסף אלא שהיו סובר שהוא שלה לבדה ואין לו זכות בהם הרי אדרבא עי"ז לא ירצה לפדותה משלו שיאמר הרי יש לה כסף תפדה א"ע לכן מהראוי שיהי' זכות להבעל בהפירות כדי שיפרקנה כמו בנכסים ידועים ממש א"כ לשי' הרמ"ה ליתא לסברת הט"ז ורק לפי סברת רש"י עולים דבריו יפה א"כ דינו של הט"ז תליא באשלי רברבי ונודע דבכל ספק במתנה מוקמינן בחזקת יורש שהוא הבעל כמ"ש בח"מ סי' רמ"ו ס"ה ובסוס"י רנ"א ועי' תשו' נו"ב מ"ת ח"מ סי' מ"ה ג"כ בזה ועי' בב"י חו"מ סי' ר"נ בשם ריב"ש דבכל ספק פלוגתא במתנת שכ"מ מוקמי' הנכסים

בחזקת היורשים וברמ"א סי' רמ"ז סק"ד דה"ה בכל לשון מתנה שאינו ברור אין לעקור דין נחלה דאורייתא ע"ש ואף שדעת הרמב"ם דירושת הבעל דרבנן הרי אנן קיי"ל דלא כהרמב"ם כמ"ש הר"ן פ"ח דכתובות.

ג) אבל במה שהבעל השתדל בפועל בעסק הצוואה וגם העתיקה בעצמו בכת"י נראה שאבד זכותו שהרי נתרצה למעשי' והנה כל מה שהאריך רו"מ בדברי הט"ז אה"ע סי' צ' ס"ק ס"ו בהג"ה דבשתיקה לבד ל"מ והאריך בדין נדר לעני ליתא דבנ"ד הרי הי' מתנת שכ"מ וגם הי' בקגא"ס ואין הבדל בין עני לעשיר ודוקא בדיבור בעלמא הוצרך המרדכי נדון משום נדר משא"כ בנ"ד וע' בב"מ א"ע שם בדין מתנת שכ"מ דגם בעשיר א"י לחזור בו אך דבשתיקה בודאי יכול לחזור בו וטפי הו"ל להביא מתשו' הרא"ש שהביא רמ"א שם בתחלת ההג"ה דגם במכרה בפניו שתיקה ל"ה כהודאה וע' קצה"ח סי' פ"א סק"ו בשם המל"מ בזה וגם בב"י אה"ע סי' קי"ח העתיק תשו' הרא"ש הנ"ל ולכאורה יש לעיין דהא בשני שותפין שעשה א' מעשה מכירה בפני חבירו ושתק ודאי מהני וע"כ לא נחלקו בחו"מ סי' קע"ו אלא בשתק לאחר מעשה אבל לא כשעשה בפניו וה"נ הרי האשה יש לה זכות בגוף הנ"מ והבעל יש לו זכות בהפירות והוו עכ"פ כשותפין וצ"ל דהרא"ש ס"ל דכיון שתקנו חכמים ועשאוהו כלוקח עדיף טפי אבל כ"ז רק בשתיקה לבד אבל בעשה מעשה סיוע ודאי דמהני דאפי' היכי דל"מ בדיבור לבד דאמרי' דעבוד אינש דאמר דיבורא מ"מ בעשה מעשה אמרי' דהוי הסכמה כמ"ש בחו"מ רסי' קמ"ז דאם חתם בעד דא"י לערער ובתשו' מבי"ט ח"א סי' רי"ד מבואר דל"ד חתם בעד דה"ה אם סרסור וטרח לקיים המקח הוי מעשה ועדיף מדיבור ע"ש באורך להוכיח כן ומכ"ש הכא שאם נתרצה בדיבור ודאי לכ"ע מהני כמ"ש הרמ"א שם וכבר כתבתי דבנעשה בקנין כהא דנד"ד גם לעשירים א"י לחזור בהסכים בדיבור לבד כמ"ש הד"מ א"כ מכ"ש בכה"ג שטרח בעשיות הצוואה והעתיקה בעצמה דהוי כהסכמה גמורה וא"י לחזור בו ואם באנו לדון שהי' בטעות מפני שלא ידע הדין דבעל יורש אשתו כבר כתב בפת"ש חו"מ סוסי' כ"ה בשם משכנ"י שאין זה טענה וכ"ה בתשו' נאו"ד סוס"י נ"ז שהדבר פשוט דאל"כ נוכל לבטל כל הקנינים ופשרות ע"ש והן אמת שמצאתי בתשו' רשד"ם חו"מ סוס"י רל"ד שכ' דאם הי' שמעון ע"ה וטוען שטעה בדין והי' סובר שהיתום יכול להוציאו משם הוי מחילה בטעות והביא ראיה מש"ס ב"ב מ"א בעובדא דרב ענן ע"ש ואף די"ל דשא"ה בעובדא דר"ע שגם חבירו טעה לזה א"ל כי היכי דאת טעית גם אני טעיתי משא"כ בעלמא מ"מ הרי שלך לפניך דהרשד"ם אומר כן ובמק"א העירותי מתשו' הרשב"א חלק תו"א סי' שכ"ה בדין מקבל שנאנסה עיסקא ונתפשר עם הנותן ואח"כ חזר בו באמרו שטעה בדין

והי' סבור שחייב באונסין ע"ש ותבין אבל המעיין ימצא שיש לפקפק בראי' זו והבאתי מתשו' הרשב"א שבב"י חו"מ סי' רי"ג וחו"מ סי' שט"ז דמפורש דבכה"ג ל"ה מחילה בטעות ע"ש ואכמ"ל דבנ"ד הרי טעו עוד שנתיירא מפני קרובי האשה שבח"ל שיעשו ע"פ דא"ה וכבר כ' בתשו' רמ"א סי' ע"ד שהביא המשכנ"י ופת"ש שם דהיכי דיש סיבה עוד לתלות בו לכ"ע לא הוי קנין בטעות ולכן לענ"ד הדבר ברור שהצוואה קיימת.

סימן ז

א ב"ה ג' מקץ תרס"ה.

ב להרב הגאון מו"ה משה נחום ירושלימסקי נ"י האבד"ק קיעלץ בפולין גדול

ג א) מכתבו הגיעני וע"ד הגיטין מאנשי חיל היהודים שבמדינתם שנשלחו בחפזון אל המלחמה המזרחית ורבים אין להם בנים כלל וגם אותן שיש להם בנים מתפחדים אולי ימותו במלחמה ותשארנה נשותיהם עגונות ולא רצו ליתן גט אלא בתנאי ומרוב החפזון הי' ההכרח לסדר השליחות מהכו"ח ונתינה ובשעת אמירה להשלוחים עמדו רק עדי הרשאה אבל הסופר וע"ח יצאו לחדר שני ולא שמעו שום דבר מהתנאי אבל ידעו הכל ומעכ"ת ביאר להבעלים המגרשים כי הכו"ח הם בהחלט בלא תנאי ורק השליחות הוא בתנאי ואף שמדברי מהריב"ל וכנה"ג וב"ש סק"א מבואר דצריך שלא ידעו הסופר וע"ח מהתנאי כלל אבל בנ"ד לא הי' באפשר בע"א וגם הביא מתשו' רדב"ז ח"ד סי' ק"ה שהביא בשם ח"א שרצה להקל כדעת ש"פ ולא כדעת רמב"ם וסעייתם והוא כתב דשמא מפני שעה"ד סמך על המקילים אבל מפני חומר א"א לא סמכתי לעשות מעשה להקל וגם משום עיגונא אין לנו להקל אלא במה שהקילו חז"ל ולכן אין ראוי להקל וכ"ש שהוא אתרי' דהרמב"ם וסיים וז"ל ומ"מ אם בא לגרש ע"י שליח הולכה אומר לשליח הולך גט זה לאשתי ותמסרנו לה ע"מ כך וכך ואין כאן בית מיחוש עכ"ל ורו"מ סיים דמבואר מדבריו דאפי' באומר כתבו וחתמו אם הם לא נתנו הגט אלא ע"י שליח להולכה אין חשש אפי' להרמב"ם אם אמר להשליח ע"מ כך וכך אף שהי' קודם הכתיבה עכתו"ד אבל אני מצאתי במכתב מאליהו שער ח' סי' ל"ב שהעתיק ג"כ לשון הרדב"ז הנ"ל וכתב וז"ל הרי דעם כל החומרא שהחמיר שלא להקל נגד הרמב"ם הורה בפשיטות שאם בא לגרש ע"י שליח הולכה שיתנה עמו למסרה לה על תנאי ומבואר נגלה הוא שהוא תופס שהרמב"ם מודה בזה ואין ספק דזה שכתב בפשיטות להתנות עם השליח ושאין בו בית מיחוש הי' בהעלם הסופר ועדי הגט כמו שהי' נוהגים ועושים גדולי אלוניקו כנזכר ואחרי הודיע אלקים אותנו את כ"ז שהרדב"ז תופס במושלם פשוט שכל שהסופר

ועדי הגט אינם יודעים מהתנאי אף הרמב"ם מודה שהוא כשר יש לנו לקרב הדיעות ולומר דודאי גם מהר"י בי רב ז"ל (הוא שהובא בתשו' מבי"ט ח"א סי' מ"ז) מודה בזה והביא בשם תשו' מו"ה תם סי' ק"ג שהחמיר בזה וגם האריך בדברי מהרי"ט ח"א סי' ס"ו והוסיף להוכיח מדברי הרמב"ם פ"ט מה"ג הכ"ג דגם בהתנה במינוי השליחות אם נודע מזה לסופר ועדים חל התנאי גם על הכתיבה והגט פסול משום דאין ברירה ודוקא אם מעלים הדבר מהסופר ועדים מהני לדעת הרמב"ם ע"ש באורך.

ד ב) ואני מצאתי בתשו' רדב"ז ח"ה סי' שני אלפים רל"ב בראובן שהי' פורש בים הגדול ולא הו"ל פנאי לכתוב גט לאשתו ואמר לסופר לכתוב גט ולעדים לחתום בו ולשלוח לקחת הגט ולהוליכו לאשתו וליתנו לה ע"מ כך וכך והשיב דעיקר הדין תלוי במחלוקת הפוסקים דלדעת הראב"ד והרז"ה ורמב"ן והרשב"א בחידושיו ובתשו' וכ"פ רי"ו דאין תנאי דע"מ בע"פ פוסל אפי' לפני התורף דכולי האי לא גזרי' אבל דעת רמב"ם ורש"י ותוס' פסול ולענין הלכה כיון דאתרי דמר הוא ראוי להחמיר אבל בנ"ד שהוא שעה"ד רואה אני לסמוך על גאוני עולם שהתירו לכתחלה כדי שלא תישאר עגונה כל ימי' שהרי הלך בעלה ותו שהרי לא הו"ל פנאי לכתוב גט והוא לא רצה לגרש אלא בתנאי דע"מ ולא הי' אפשר בלא"ה ולדעת רש"י ותוס' דטעמא משום גזירה בכה"ג לא גזרינן ותו איכא טעמא אחרינא כיון דלא הזכיר התנאי בשעה שאמר לסופר לכתוב ולעדים לחתום אלא בשעה שאמר לשליח להוליך הגט לא היתה כוונתו שיכתוב הגט ע"ת אלא השליחות עשה ע"ת כיון דלא אפשר בגוונא אחרינא ודמיא להא דאמרי' המפרש בים וכו' ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו לה לפי שידוע שלא נתכוין זה אלא לכתוב וליתן לה ובנ"ד נמי לא נתכוין זה שיכתבוהו ע"ת וקרוב אני לומר שרבינו מודה בזה כיון שהוא שעה"ד וא"א אלא בכה"ג אבל כל שאפשר שלא יזכר התנאי עד שיכתבו הגט ראוי לחוש להחמיר ובנ"ד רואה אני שהאשה מותרת להנשא בגט זה אחר שתקיים התנאי עכת"ד הרי שהתיר הרדב"ז בשעה"ד גם באתרי' דרמב"ם וצידד דגם הרמב"ם מודה בשעה"ד וגם נראה להדיא מדבריו דגם בנודע להסופר ועדים שאינו רוצה לגרש אלא בתנאי דע"מ ושמעו שאמר לשליח ליתנו לה בתנאי מ"מ כיון שלא הזכיר התנאי בכתיבתו אמדינין דעתו מסתמא שנתכוין לכתבו בלא תנאי ומכ"ש בנ"ד שמסדר א"ל בפירוש שהכתיבה והחתימה תהי' בלא תנאי והסופר והעדים הלכו לחדר אחר אף שידעו והבינו שאין רצון הבעל לגרש אלא בתנאי יש להקל בשעה"ד ועיגון והמעיין בב"י ימצא שהבינו מהרשב"א שהביא גם בשם בעה"ע והרמ"ה להקל ושכ"ה דעת כל הגאונים וכ"פ הר"ן והביא עובדא שאירע לפני הרא"ם בגט שנכתב ע"ת בע"פ ופסלו הרב ז"ל אע"פ שהבעל הלך לו ולא

הי' אפשר להביא גט אחר אע"פ שרבו הפוסקים המקילים לא רצה לסמוך להקל והב"י כ' שהפריז על מדותיו מאחר שרבו המתירים כדאי הם לסמוך עליהם בדיעבד וכ"ש בשעה"ד אפי' אם הי' בדאורייתא כ"ש בד"ז שהוא רק מדרבנן לשי' רוב הפוסקים והביא מדברי הה"מ דגם להרמב"ם דפסול הוא משום דאין ברירה הוא רק מדרבנן ע"ש ומצאתי בשו"ת זרע אנשים סי' מ"ב שפסק ג"כ להקל בשעה"ד.

ה ג) וגדולה מזו מצאתי בתפ"ש על הרא"ש פ"ט סי' ג' אות ה' שהאריך להוכיח דהעיקר כדעת החולקים על הרמב"ם וסיים וז"ל בשלמא לכתחלה מנהג יפה למנוע שלא לכתוב שום תנאי בגט שלא יבא לידי קלקול אבל אם נכתב תנאי בגט אף קודם התורף והי' בא מעשה לידי והי' לחוש לעיגון הייתי נותנו לכתחלה ובלבד שיתקיים התנאי עכ"ל הרי דאפי' בכתב התנאי בגט מתיר ליתנו לכתחלה במקום עיגון ומכ"ש באמר בע"פ ולא אמר התנאי אלא לשליח אלא שנודע לסופר ועדים מזה דיש להקל במקום עיגון ומצאתי בשו"ת שער אפרים סי' ק"ד שהאריך ג"כ בענין זה והביא ג"כ מהרדב"ז ח"ד סי' ק"ה שהביא רו"מ ומתשו' ר"ת בן וחייא סי' ק"ג שהחמיר בזה ובסוף התשו' שכ' הרב מהרי"ש וז"ל ואני הבא לסיים האי פיסקא אי מקלינין בהאי גיטא למיהב יהיב או לא הנלע"ד דמקלינן משום עיגונא וכו' וסמכינין בכה"ג אהרשב"א שכתבו דאנן סהדי דכדעתי' דמגרש עשו להם שליח דליעבדו גיטא מעליא לפום דינא וכתקחז"ל ולא לעגונא איתתא מכוין ודאי כשאמר לשליח ליתנו ע"מ דעתי' הוי לפום דינא דהיינו לבתר דניכתבו לגיטא בלי שום תנאי בתר הכי ליתני שליחא הך תנאי וכו' וזה פשוט וכו' יוסף במוהרי"ש עכ"ל ועפ"ז סיים השעא"פ להליץ בעד המקילים לסדר גט נזמן ואח"ז הביא דברי המבי"ט ומהריב"ל ומהרי"ט ולא רצה להקל למעשה היכי שהתנה הבעל עם השליח קודם שנכתב הגט ולא רצה לסדר הגט ע"ש אבל גם הוא לא ידע מתשו' רדב"ז שהבאתי ועי' תשו' תשב"ץ ח"ג סי' ק פ דמוכח ג"כ דס"ל להקל באמר התנאי בע"פ ע"ש ותבין ואני מצאתי בתוס' רי"ד לגיטין פ"ד שפסק ג"כ דבתנאי ע"מ פוסל דוקא בכתבו בהגט אבל בע"פ לא פסל וצריך ליתנו באותו תנאי כיון שכתבו התורף ע"ד כן ולאחר התורף חוץ אינו פוסל אלא בכתב וע"מ כשר גם בכה"ג ע"ש.

ו ד) ובעיקר הדבר שכתב הרדב"ז די"ל דגם הרמב"ם מודה בשעה"ד לכאורה הוא תמוה דכיון שהוא סובר שהוי ספק מגורשת והה"מ באור דעתו דס"ל דבכה"ג אין ברירה וכדעת הירושלמי א"כ הוא מדינא ואף שהתוי"ט פ"ח דפסחים מ"ב צידד דהא דבאורייתא א"ב אינו אלא חומרא דרבנן אבל בעצמו חזר שם מזה ולפמ"ש בתשו' מהרי"א חאו"ח סי' ע' דכוונת תוי"ט משום דהרמב"ם לשי' דסד"א להחמיר הוא רק מדרבנן א"כ גבי גירושין

דקיימי בחזקת א"א הרי לכ"ע סד"א להחמיר מה"ת ועמ"ש בפתיחת דע"ת אות ל"ג אם גם בסד"ד כן הוא וי"ל עפ"ז בנ"ד וקצרתי דאפי' אם הוא רק מדרבנן מ"מ איך נוכל להקל בשעה"ד ולא נמצא כן בשום מקום להקל בשעה"ד במה שהוא ספק מגורשת מדרבנן אולם נראה דהנה כבר תמהו בתשו' מהרי"ט ח"א סי' ס"ו ובמכמ"א שער ח' סי' ס"ו ובמכמ"א שער ח' סי' ל"א בטעמו של הרמב"ם כפי המבואר בירושלמי דבתנאי בכתיבה אין ברירה דהא בתנאי במשפטי התנאים ליכא משום ברירה ולכ"ע יש ברירה ונראה לפמ"ש התוי"ט פ"ה דנדרים מ"ה ליישב דברי רמב"ם שפסק בפ"ז דנדרים כראב"י דיש ברירה ופסק כהמשנה דביהכ"נ ותי' עפמ"ש הרא"ש שם דהיכי דאפשר בחלוקה לא סמכינין לכ"ע אברירה וע"ש בתוי"ט מ"א עוד בזה וה"נ דאפשר שיכתוב חלקו לנשיא לא סמכינין אברירה וסיים שזה נ"ל ברור כשמש ע"ש וה"נ בנ"ד שאפשר שיכתוב הגט בלא תנאי וליתנו בתנאי דע"מ וגם אם כבר גירש בגט שנכתב בתנאי הרי יכול ולגרשה לכן פסול מספק דאין ברירה וא"כ התינח בכתיבת הגט אבל בנתינה הרי כיון שרוצה לגרשה רק בתנאי ולא לחלוטין הרי א"א בע"א לכן סמכי' לומר דיש ברירה ולכן יפה כתב הרדב"ז דבשעה"ד שהלך לו הבעל וא"א בענין אחר והוא מקום עיגון גם הרמב"ם מודה.

ז ה) אך בנ"ד נראה דגם בלא"ה דגם הרמב"ם מודה דכבר הבאתי מה שתמהו מהרי"ט ומכמ"א בהא דאין ברירה שהרי בתנאי כדין ליכא משום ברירה ותי' המכמ"א שם דהרמב"ם ס"ל כדעת התוס' גיטין כ"ד דבכתיבה גט דכתיב וכתב לה לשמה משמע שהוא מבורר בשעת כתיבה וחמיר טפי ולכן גם בתנאי אמרי' דא"ב וכיון דכתיב וכתב לה ספר כריתות נמי דבעינין לה לשמה מבורר כן נמי בעינן שיהי' ספר כריתות ברור בשעת כתיבה ולא סגי במה שיתברר אח"כ וביאר שם בעצמו דאם התנאי מעכשיו הוי בכלל כריתות אפי' אגידא מחמתו כל ימי חיי' כל שאפשר שיבא זמן שיותר האגד של התנאי כמו ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני כיון דאפשר שימות אותו פלוני מקודם ניתרת מיד מה"ת אבל בכתיבתו דכתיב וכתב לה ספר כריתות בעינן שיהא לשמה וכריתות מבורר באותו שעה ע"ש באורך והנה מ"ש לחלק לענין כריתות בין כתיבה לנתינה צ"ע דודאי גם בנתינה צריך כריתות וכדאי' בב"מ ז' ע"א בהא דגט בידה ומשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת אע"ג דבעלמא מיקרי נתינה בכה"ג מ"מ בגט כריתות בעינן וליכא וע"ש ברש"י אבל נתינה מיקרי גם בכה"ג ומבואר דגבי נתינה בעינן נמי כריתות אבל גם בלא"ה י"ל כדבריו דכיון דבכתיבה בעינן לה לשמה מבורר לכן בכותב על הספק אף שהוא בדרך תנאי מ"מ נא מיקרי לשמה מבורר משא"כ בנתינה דל"ב לשמה כדאי' בגיטין פ"ו סוע"ב דגם לר"א דע"מ כרתי אימת בעי ר"א כתיבה לשעה

נתינה לשמה מי בעי לכן שפיר כשר בתנאי ובזה א"ש גם הא דבירושלמי פ"ג דגיטין סובר ר"ל דאין תנאי בגט אף דר"ל ס"ל בעלמא דיש ברירה ולפמ"ש ניחא והנה התוס' בעירובין ל"ז ע"א ד"ה לאיזו וכו' דהיכי דסתמא כשר א"צ לסברת ברירה וגם לשי' רש"י שם מ"מ הכא דבתנאי בעלמא ליכא משום ברירה אלא דהכא בגט דבעי' לשמה מבורר אמרי' דא"ב א"כ אי הוי סגי בסתמא בודאי כשר והנה מש"ס דזבחים ב' פריך מקדשים לגיטין ומשני דבקדשים סתמא לשמה קאי אבל גיטין סתם אשה לאו לגירושין עומדת ובתוס' שם ד"ה סתם וכו' כתבו דגם אשה שזינתה מ"מ לאו להתגרש בגט זה וגם אם ירצה הבעל לא יגרשנה ע"ש והנה בטור אה"ע סי' קנ"ד בשם תשו' הרא"ש דמי שמוכתב למלכות ובורח ממקל"מ מפני סכ"נ או שהולך לארץ אחרת ב"ד כופין אותו לגרש וא"כ בכה"ג בנ"ד האשה עומדת להתגרש בגט כזה הנכתב ע"ת וא"א בגט אחר שלא יהי' בתנאי כיון שהבעל לא רצה לגרש בלא תנאי וא"כ בכה"ג א"צ שיהי' לשמה מבורר ולכ"ע אין התנאי פוסל וגם הרמב"ם מודה לזה ועמש"ל באות שאח"ז ראי' לזה ובפרט דכיון דכל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו וע' בבעה"ט פ' מטות בפסוק ועבר לכם כל חלוץ שכתב דגם בימי משה כל היוצא למלחמה גט כריתות כותב לאשתו ע"ש א"כ בודאי דכל הנשים בכה"ג עומדת להתגרש וא"כ גם סתמא כשר וכמ"ש.

ח (וא"ו) ובעיקר דברי רמב"ם שפסק כהירושלמי ותמהו כולם שהרי הוא נגד ש"ס דילן י"ל למאי דאיתא בחולין י"ד ע"א דפריך בהא דהשוחט בשבת וכו' ואסורה באכילה ליומא וכו' ר' יהודא דהכנה וכו' אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה וכו' מי דמי התם מעיקרא מוכן לאדם והשתא מוכן לכלבים הכא מעיקרא מוכן לאדם והשתא מוכן לאדם מי סברת בהמה בחיי' לאכילה עומדת בהמה בחיי' לגדל עומדת א"ה בהמה לר"י היכי שחטינן א"ל עומדת לאכילה ועומדת לגדל נשחטה הוברה דלאכילה עומדת לא נשחטה הוברה דלגדל עומדת ע"ש ומבואר דאי לא הוה קיימא לאכילה ל"ש לומר הוברר דלאכילה עומדת וא"כ י"ל דכבר הבאתי שתמהו ע"ד הירושלמי ורמב"ם דהרי בתנאי לכ"ע יש ברירה אבל נראה דכיון דגזרו רבנן בזה אטו חוץ כדאי' בש"ס דילן ופסול מדרבנן א"כ שוב לאו לגירושין עומדת בגט זה וכבר הבאתי מתוס' זבחים ב' דבעינן שתהא עומדת להתגרש בגט זה דוקא וכיון דאינה עומדת לכך שוב ליכא למימר בדיעבד גם כשנתקיים התנאי דיש ברירה דכיון דאינה עומדת לכך שוב ליכא למימר שהוברר הדבר ושוב פסול מדינא משום דאין ברירה ודברי הירושלמי והבבלי משולבים יחד וא"כ לפ"ז היכי דלא גזרו כגון בשעה"ד כמש"ל בשם הרדב"ז שוב י"ל ג"כ דיש ברירה מדינא ובזה נראה ליישב מה דקשה לשי' הרמב"ם מהש"ס שבת נ"ו וכמ"ד כל האומר

דוד חטא אינו אלא טועה דכל היוצא למלחמת ב"ד גט כריתות כותב לאשתו ופירש"י שהי' כותבין בתנאי אם לא אבא מן המלחמה ולשי' הרמב"ם לפמש"ל בשם מהריב"ל וב"ש סי' קמ"ז דגם בלא התנה אלא בנתינה מ"מ אם ידוע לסופר ועדים פסול משום דא"ב ולפמ"ש הפ"י גיטין פ"ד גם דעת רש"י כרמב"ם והרי כיון דכל היוצאים כתבו כן היה הדבר גלוי ומפורסים והי' ידוע לסופר ועדים ואיך הועיל הגט בתנאי ובשלמא לפי טעמא דש"ס דילן י"ל דבשעה"ד לא גזרו או שלא נגזר עוד בימי דוד ועי' במל"מ פ"ז מביהב"ח ה"ו ותוי"ט פ"ח דכלאים מ"ב ותשו' רע"א מ"ת סי' קכ"ח אבל לפי טעמו של הרמב"ם קשה וגם לפמ"ש התוס' בשם ר"ת שגירש אורי' את ב"ש לחלוטין בצנעה הנה בודאי לא יתכן לומר שהי' הכל עושין בצנעה ואיך אפשר להסתיר דבר שהכל עושין כן וכבר ביאר הפ"י גיטין ע"ג שכולם גירשו בתנאי ובב"ד בפרהסיא אלא שקצת עשו בצנעה לחלוטין וא"כ הדקו"ל ולפמ"ש ניחא דודאי השתא שכבר גזרו חז"ל אטו חוץ ואינה עומדת להתגרש בגט זה שוב י"ל דאין ברירה אבל בימי דוד שלא נגזרה גזירה זו עוד שוב גם מטעם א"ב ליכא חששא דבדרך תנאי הרי קיי"ל דיש ברירה וכן לפמש"ל באות הקדום דבכה"ג שהי' הנשים עומדת להתגרש גם סתמא כשר ולכ"ע יש ברירה מיושב ג"כ קושיא זו ויש מכאן ראי' להקל בנד"ד – ודו"ק היטב.

ט ז) ובהיותי בזה אמינא ליישב הא דאמר רב בשבת שם רבי דאתא מזרעי' דדוד מהפך ודריש בזכותי' דדוד וכו' כל היוצא למלחמת ב"ד גט כריתות כותב וכו' וכבר דקדקו המחברים על לשון מהפך ודריש וע' בפ"י גיטין מ"ש בזה ולפמ"ש י"ל דהמעיין בירושלמי פ"ג דגיטין ימצא מפורש דרבי סובר דכל התנאין פוסלין בגיטין וכדאי' גם בש"ס דילן פ"ד אלא דבירושלמי מפרש טעמו משום דא"ב וא"כ לפמש"ל בשם רש"י דגם גט של אורי' החתי הי' בתנאי א"כ הי' הגט פסול אליבא דרבי לשיטתו אלא משום דאתי' מזרעי' דדוד מהפך ודריש בזכותי' דדוד שלא ע"פ שיטתו ולפמש"ל די"ל דגם משום דא"ב הוי רק מדרבנן יש לפרש בזה מ"ש בתהילים י"ז בחנת לבי וגו' צרפתני בל תמצא זמותי בל יעבור פי לפעולות אדם בדבר שפתיך אני שמרתי אורחת פריץ ור"ל כי התנצל אשר הגם שעבר על איסור דרבנן שהוא בכלל תורה שבע"פ ולא תסור וגו' מ"מ בכ"ז לא עבר על איסור תורה דמדאורייתא י"ב וז"ש בל יעבור פי כי עבר על תורה שבע"פ אבל לפעולות אדם בדבר שפתיך ר"ל בתורה שבכתב שיצאה מפי הקב"ה אני שמרתי ארחות פריץ שלא עברתי כלום.

י ח) והנה עוד יש לי לדון בזה דהנה בעיקר הדין דתנאי פוסל בכתיבת הגט קשה לי מהש"ס גיטין חי' ע"ב אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אמר ר"י שנים משום עדים וכולם

משום תנאי (ופירש"י וכולם לא החתים בו אלא לביישה ברבים ותנאי גמור הטיל בגט זה דלא להוי גיטא אא"כ חותמין בו כולם) ור"ל אמר כולם משום עדים וכו', א"ב דחתים בי תרי ביומי' ואינך מכוון עד עשרה ימים מ"ד משום תנאי כשר ומ"ד משום עדים פסול וכו' ע"ש כל הסוגיא ויש לתמוה דהא כיון שאמר להעדים עשרה כתבו גט והטיל תנאי שיחתמו כולם הרי בלא"ה פסול משום שהטיל בו תנאי קודם כתיבה ומזה מוכח. דבע"פ אין תנאי פוסל והי' נ"ל לפי המבואר בירושלמי פ"ג דאליבא דר' יוחנן לדידן דקיי"ל כרבנן דוקא חוץ פוסל ולא ע"מ ותנאי בע"פ בודאי כשר ואליבא דר"ל כל תנאי פוסל לכן ר"י ור"ל לשיטתייהו אזלי הכא דלר"י שפיר י"ל דכולן משום תנאי ולר"ל בעכצ"ל דכולם משום עדים אך לפ"ז תיקשי על הרי"ף והרמב"ם שפסקו כאן כר"י והרי הם ס"ל דכל תנאי בכתיבה פוסל והוא כדעת ר"ל בירושלמי שם וע' נו"ב מה"ק א"ע סי' נ"ט דבירו' לאו כללא לפסוק כר"י נגד ר"ל אבל קשה מהש"ס הנ"ל ואחר החיפוש מצאתי בישויע"ק אה"ע סי' ק"כ סקי"ד שתמה בזה וכתב שהוא קושיא גדולה אלא שלא העיר מהירושלמי שהבאתי ומ"ש ליישב כיון דהכא לא הוי תנאי כפול אלא דמהני משום גי"ד שרוצה בכך ואיכא אומדנא א"כ אי נימא דע"י התנאי הגט פסול שוב ליכא אומדנא וליכא תנאי כלל ע"ש דבריו צ"ע שהרי כתב שם בפה"ק אות ט"ז דהא דליכא הכא חשש מוקדם בחתמו אחר עשרה ימים משום דמיירי ע"י שליח וקלא איתי לי' וע"ש בג"פ סקמ"ג שביאר ג"כ הא דליכא תנאי כפול משום דמיירי ע"י שליח וא"צ ת"כ וא"כ לא משום גי"ד ואומדנא מהני אלא מדינא ועוד דכל הגי"ד ואומדנא שיש בזה היינו שיש הוכחה שרוצה לביישה ולצערה שלא תתגרש אלא באופן שיחתמו כולם א"כ האומדנא הוא על מניעת הגט שלא יהא גט מבלעדי חתימת כולם ואיך נימא שאם נאמר שע"י התנאי הגט פסול תתבטל האומדנא עי"ז הרי אין האומדנא על קיום הגט אלא על ביטולו ועוד דא"כ אדרבא נימא להיפוך דאי נימא דהתנאי קיים יופסל הגט שוב איכא אומדנא שלא הקפיד להיות תנאי גמור שיחתמו כולם אלא ביקש לעשותן עדים והנלע"ד בזה לפמש"ל דגם לפי טעמא דא"ב צריכין לבוא לטעמא דגזירה ע"מ אטו חוץ והיכי דליכא למיגזר אמרי' באמת דיש ברירה והנה בש"ס שבת קמ"ז אבל עשרה בנ"א מסתפקין באלונתית אחת פניהם ידיהם ורגליהם ולא גזרי' שמא יסחוט דרבים מדכרי להדדי ובש"ס עירובין ג' ע"א אמר רבא מפרזיקא סוכה דליחיד הוא לא מדכר מבוי דלרבים מדכרו אהדדי ופירש"י שאם תרקוב תחתונית הקורה ותעמוד כולה למעלה מעשרים אמה מתקני לה ומזה מוכח דל"ד אם הם במעמד אחד ודלא כמ"ש בתשו' עבוה"ג סי' ב' ובנה"ב סי' ק"י ע"ד הט"ז סק"ו וע' במנ"י כלל מ"ה אות מ"ד בזה (א"ה מ"י גם בהג' מד"א לסי' ק"י העיר מש"ס הנ"ל ותליא

בב' לשונות שם וכתב דהעיקר כדעת הט"ז) וגם מ"ש בנה"ב שם שאין הכל בקיאין בדין חהר"ל ויבואו לטעות להתיר גם החתיכות הר"ל ע"ש הרי הכא בדין קורה גבוה למעלה מן כ' אמה אמרי' ג"כ דרבים מדכרי אהדדי שאסור לטלטל במבוי וטעמא דא"א שלא יהי' ברוכם יודע תורה או מסתפק ושואל וע' בט"ז יו"ד סי' שפ"א סק"א בהא דאסרו רחיצה באבל גזירה אטו תספורת והקשה דא"כ גם בחוה"מ יאסר רחיצה אטו תספורת ותי' דבחוה"מ שהדבר נוגע לרבים הצריכים לרחוץ אין לחוש לתספורת דרבים לא יהי' נכשלים ומדכרי אהדדי וגם בנה"ך שתיק לי' התם ע"ש וא"כ לפ"ז י"ל דבדקדוק נקט הש"ס אמר לעשרה כתבו גט וכו' דכיון דכל טעם האיסור הוא משום גזירה אטו חוץ ליכא למיגזר אלא בסתם גט שיעשה בסופר ועדים ואף דבשעת נתינה נהגו בזה"ז לקבץ עשרה אין זה אלא בשעת נתינה וגם אין להם עסק בגוף מעשה הגט ואינו נוגע להם כלל משא"כ הכא שצוה לעשרה נכתוב וכולם עוסקים בכתיבתן ליכא למיגזר כי רבים אינם נכשלים ומדכרי אהדדי או מסתפקים ושואלים לכן אין התנאי פוסל ואף די"ל דהחשש שעי"ז יקילו אחרים גם בתנאי דחוץ א"כ מה יועיל מה שהם רבים אבל הרי גם בנידון הט"ז סי' ק"י י"ל כן וגם בהא דסי' שפ"א הרי הט"ז למד דין זה מהא דעשרה בנ"א מסתפקין ומוכח דגם בנידון רחיצה אין הטעם מפני שכל העולם רוחצין אלא בעשרה סגי דומיא דהתם ולא גזרי' רחיצה אטו תספורת והא אכתי יש לחוש שמא יראה יחיד ויתיר גם תספורת או להביא המטפחת ולסחוט ובע"כ דאין לחוש אא"כ שייך הגזירה באותן עדים עצמן וכה"ג כתבו התוס' יבמות כ"ז ע"ב ד"ה ולימא לי' דלמא קדים וחלץ לראשונה פי' ר"י לפי שי' הקונטרס שכשבאין לפנינו לימלך ל"א להו לחלוץ שניי' ולייבם את הראשונה דגזרי' דלמא אתי למיעבד איפכא באלו היבמות עצמן אבל אם כבר חלץ האחד לשניי' שרי אידך לייבם הראשונה כמו במתה שניי' כיון דבאלו יבמות ליכא שום חששא ע"ש וע"ש בתוס' ל"ב ע"א ד"ה גט וכו' כעין זה וע"ע בתוס' חולין ס"ח ע"א ד"ה שליא וכו' דאם איתא דביציאת הרא"ש ל"ה לידה ל"ה ראוי לגזור כיון דבמקצתה א"א בשום פעם לבוא לידי חשיבות לידה וכו' ע"ש (א"ה יהושע תלמידו של המהמ"ח שליט"א פלפולו של אדמו"ר הגאון שליט"א הוא רק לשי' הפוסקים שהובא בחמ"ח סי' ק"כ דבמנה אפי' מקצתן מ"מ צריכין כולם לחתום משום תנאי אבל לשי' הטור וסעייתו שהובא בחמ"ח דבמנה מקצתן כוונתו לאותם שמנה א"כ הרי מבואר דל"ד לאמר לעשרה שייך דין זה כמובן אבל לפמ"ש הגהמ"ח באות ה' דגם להרמב"ם הטעם הוא כמו בש"ס דילן דגזרו אטו חוץ א"כ קו' הישויע"ק בפשיטות ל"ק דרק תנאי שהוא עמה לנוכח ל"מ כמו בתנאי

דחוץ לפלוני משא"כ הכא דהתנאי הי' עם העשרה עדים אע"ג דהשאר משום תנאי מ"מ בדידה לא שייכא כלל הך תנאי א"כ בכה"ג גם לרמב"ם כשר וז"נ):

יא (ט) ובזה מיושב ג"כ מה שהקשיתי לעיל אות ו' מהא דכל היוצא למלחמת ב"ד גט כריתות כותב לאשתו ולפמ"ש ניחא דהתם שהי' נוגע לרבים בכל היוצאים והי' הדבר בפרסום ליכא למגזר ע"מ אטו חוץ וממילא ליכא נמי חשש ברירה וכמ"ש ויש להוסיף עוד למאי דמבואר בפסחים ל"ו ע"א בהא שאין לשין העיסה בפושרין ופריך מ"ש ממנחות דנילושות בפושרין ומשני דאם אמרו בזריזין וכו' ולישה מי איתא בזריזין וכו' נהי דבזריזין ליתא במקום זריזין איתא וכו' ומ"ש ממנחת העומר דתניא לותתן אותה וצוברין אותה צבור שאני ופירש"י מנחת העומר קרבן צבור הוא וכל עסקין שלה נעשה ע"פ ב"ד ובזריזין הוא ע"ש ובירושלמי פ"ג דמ"ק ה"ט ואנן חמין רבנן ענין בדיבורא בחה"מ והא אחר קבורא אין עונין ומשני חבורים זריזים הם ואינן באין לידי הספד ופי' הק"ע דת"ח זריזין הן ולכן י"ל דדוקא בגיטין בעלמא דמבואר בעירכין כ"ג אטו כל מאן דמגרש בב"ד מגרש לכן איכא למגזר ואף שהנו"ב מ"ת חא"ע סי' קי"ד מפרש דהייני שאינו מגרש בב"ד מומחין אבל ב"ד הדיוטת בעינן וכדבריו מבואר בפי' רגמ"ה לב"ב קע"ד אבל מלבד שמדברי מלחמות סוף גיטין מבואר להיפוך אף גם היינו בנתינת הגט ולא מקודם הנתינה ובשעת כתיבתו אבל בגיטין כאלו שנעשו בהרשאות ובשני שלוחין לכמה ב"ד למקומות הנשים דלכ"ע בעינן ב"ד וגם הדבר נוהג אצל רבים והדבר מפורסם בכל המדינות ליכא למגזר משום חוץ ולכ"ע יש להקל ובפרט כשאין הבעל אומר התנאי לסופר וע"ח אלא להשליח אלא שהסופר ועדים יודעים מזה והיא שעה"ד ועיגון בודאי יש להקל מכל הטעמים שנתבארו.

יב (יו"ד) ובהיותי בזה קשיא לי בהא דלשי' כמ"פ בהתנה תנאי קודם כתיבה הוי רק פסול מדרבנן והא בש"ס דגיטין כ' ע"א אר"ח יכולנא למיפסל כל גיטין בעלמא וכו' משום דכתב לה כתיב והאשה נותנת שכר הסופר אקנויי אקנו לי רבנן ופירש"י דהפקר ב"ד הפקר א"כ הכא דהגט פסול מדרבנן והפסול נודע קודם הכתיבה א"כ לא אקנו לי' רבנן לבעל כלל כיון שהם פסלו הגט מדרבנן וליכא משום תקנת עגונת ושוב פסול מה"ת דבעינן וכתב לה ובעלמא בגט שנפסל אח"כ בכתובתו לק"מ דמשכח"ל שפיר שיהא פסול רק מדרבנן דמקודם כתיבתו אקנויי אקנו ליה רבנן דמי הסופר שביד האשה והוא כותבו וכשר מה"ת אבל הכא בהתנה תנאי קודם כתיבתו הרי קודם התחלת כתיבתו נודע פיסולו ואמאי יקנוהו רבנן לבעל נגד דעתם ומהראוי שיפסול מה"ת וצ"ל דודאי היכי שהאשה מקבלת הגט ברצונה ומשלמת שכר הסופר מיפסל בכה"ג מה"ת אלא

דע"פ רוב אין להאשה מעות שאינן של בעל אא"כ פירשה א"ע מבעלה מקודם ע"י קטט וזנה א"ע ממע"י כמ"ש הפ"י שם ובפרט היכי דמגרש בע"כ מדין הש"ס והבעל משלם לסופר אז בודאי מיפסל רק מדרבנן אך דלפמ"ש הנו"ב מה"ק סי' ב' גם מדין הש"ס א"א לגרש בע"כ ע"י שליח דהוי תופס לבע"ח וע"ש מ"ת סי' ק"י והרי קיי"ל דכל מעשה שא"א לקיים ע"י שליח א"א להטיל בו תנאי כמ"ש הפ"י גיטין ע"ה ובתשו' בר"א א"ע סי' ט"ו אות ז' וסי' קי"ט אות ו' בשם תשו' שב יעקב דאף דבכתובת ע"ד מבואר רק דבעינן שהתנאי יהי' אפשר ע"י שליח מ"מ בעינן שיהי' גם המעשה אפשר ע"י שליח וע' תוס' נזיר י"א בזה א"כ במגרש בע"כ דא"א ע"י שליח א"א להטיל בו תנאי והתנאי בטל ומעשה קיים וא"כ לא משכח"ל דין מגרש בתנאי אלא במגרש ברצונה ובכה"ג הרי תק"ח שהאשה נותנת שכר הסופר ולא משכח"ל שיהי' פסול רק מדרבנן אלא היכי שהבעל זנה עד שעת הגט ואין לה משלה כלום דמה שקנתה אשה קנה בעלה וצ"ע שלא הזכירו מזה הפוסקים (א"ה יהושע הנ"ל גם בזנה עד שעת הגט היכי שקימצה מעיסתה ומפיה הוי שלה וכמ"ש התוס' נזיר כ"ד ע"ב ד"ה שקימצה וג"כ גם בכה"ג הוי פסול מה"ת אבל בגוף ההערה העצומה של אדמו"ר הגה"מ שליט"א י"ל הנה בש"ס שם דר' חסדא אמר יכולנא וכו' והכא איהי כתבי לי' וברש"י שם משום דהוא נותנת השכר משום תק"ע הנה לר"י דס"ל ב"מ מ"ז ד"ת מעות קונות ובקידושין כ"ח דלר"י במכר דל"ש מעות קונות גם מדרבנן א"כ למ"ש התו"ס גיטין ל"ג ע"א בתי' הא' דרוב אנשים אין מגרשין נשותיהם א"כ הוי מכר דל"ש וקונה במעות ומיושב קו' הפנ"י בגיטין שם דאע"ג דהיא נותנת המעות הרי מ"מ מעות א"ק ולהנ"ל הדבר נכון דלר"ח לשיטתו דס"ל כר"י וכמ"ש התוס' ב"מ מ"ח ד"ה נתנה א"כ פסולין הגיטין מה"ת אבל רבא לשיטתו דס"ל קרא ומתניתא מסייע לר"ל ולדידי' משיכה מפורשת מה"ת ול"מ מעות כלל ואי לדרבנן ע"ז משני דאקנויי אקנו לי' רבנן ופירש"י משום הבד"ה ומיושב מה שהערו המפורשים לשי' הב"י אה"ע דבמעמ"ש כיון דהוא רק משום הבד"ה ל"ה רק קידושין דרבנן וא"כ אמאי הכא מהני ולהנ"ל הכא מה"ת בלא"ה ל"ק רק לדרבנן ושפיר מהני הבד"ה ומעתה י"ל דהפוסקים הנ"ל דס"ל דהתנאי דקודם כתיבה הוי רק דרבנן משום דס"ל כתי' ב' של תו"ס גיטין ל"ג הנ"ל וגירושין שכיחא וא"כ גם לר"י מעות א"ק רק למ"ש ושוב הוי רק פסול דרבנן וי"ל עוד דאי גירושין שכיחא תליא במחלוקת ר"י ור"ל גיטין י"ז דר"י ס"ל החשש דתקון זמן בגיטין משום ב"א ור"ל קאמר דזנות ל"ש ולפמ"ש בהליכות אלי תק"ו דהיכי דכל הענין ל"ש שפיר גזרו משום מדל"ש א"כ ר"י ס"ל גירושין ל"ש ולזה גזרי' משום ב"א אע"ג דזנות ל"ש אבל ר"ל ס"ל גירושין שכיחא ולזה ס"ל בע"כ משום

פירות וברשב"א גיטין שם ובב"י אה"ע סי' קכ"ז דכמה פוסקים ס"ל כר"ל וא"כ מיושב ק"ו אדמו"ר לנכון את זה ראיתי להעיר בהחפזי בעת העתק

יג (י"א

יד) ובדבר סידור גיטין בקהלתו שלא סדרו שם עד עתה יפה כתב מעכת"ה דכיון דכעת הוא שעה"ד בודאי אין מקים להחמיר ישוב יסדרו כן גם להלאה והדבר מבואר בתשו' רח"כ אה"ע סוס"י ס"ז בשם תשו' פמ"א סי' פ"ב שכן הורה הגאון ר"א ברודא והפמ"א הסכים עמו ואחריו הגאון רח"כ ובענין שם קיעלץ שבלשונם נכתב Kelzy קעלצו בלשון רבים גם בזה הנני מסכים הולך על דברת מעכת"ה דכיון דבשם עכו"ם יש ספק אם לכתוב אל"ף או עי"ן או יו"ד כי בלשונם מסיים כמו במלאפום ויש לטעות בוא"ו שהוא חולם לכן מוטב לכתוב רק שם ישראל ואני מצאתי בתשו' פמ"א ח"א סי' כ"א וסי' כ"ב וסוס"י כ"ב שם בשם תשו' ג"א דאין לכתוב שם גוים כלל בגט ואף שדבריו צ"ע וגם יעוין בתשו' ח"ס חלק ששי סי' מ"א כמה כללים בזה וע' תשו' פ"י ח"א מאה"ע סי' י"ד שכתב ג"כ דכיון דהתייסדות שמות העיירות הוא מהעכו"ם יש לכתוב דמתקרי על שמם ועי' גם בתשו' ספר יהושע סי' צ"ב האריך לבאר כן וע' תשו' נח"א לבעל שע"מ סי' ט"ו שהביא ג"כ מתשו' ג"א לאבי הש"ך סי' א' בדין עיר בריסק דיש קורין בריסטא ויש בריזשטא דא"צ לכתוב שם עכו"ם ואין השינוי פוסל בו כיון ששניהם קרובין זל"ז והאחד פירוש לחבירו וע"ש עוד בזה וע' תשו' תפ"צ חא"ע סי' צ"ג דמה שכותבים קאזמיר קאזמירו ופוזנן פוזנני הוא רק מפני שחששו שיש עיר שנקראת כן אבל בעלמא א"צ לכתוב ב' השמות בכה"ג וע' תשו' ברכת יוסף א"ע סי' נ"ב נ"ג נ"ד בדינים אלו והנה גם עיר בראדי כותבין בגט רק בראד ובספרי העמים והפאסט נקראת בראדי וע' בט"ז לש"ע סקי"ח בביאור היטב וע"ש בס"ק כ"ו עוד בזה ושם הנהר יכתבו סאלניצא כפי הנכתב בגלילות הארץ כיון שאין לו שם המורגל בין ישראל אין לשנות מכפי שנכתב אצלם ויכתבו גם דיתבא על מי מעינות הכל ככתוב במעשי ידי אומן מופלא כמעכת"ה וכבר העלו רבים וכן שלימים דאין לחוש אם לא נמצא אלא נהר א' ובפרט בנ"ד שהוא כעת שעה"ד והואיל ואשתרי אשתרי (שוב הודיעני הגאון השואל נ"י כי יש קורין העיר קעלץ והסכימו וכתוב קיעלץ דמתקריא קעלץ) והנני ידידו דו"ש.

טו (י"ב) אחר גמר העתק תשובה הנ"ל ראיתי מ"ש הרב המעתיק נ"י לעיל אות י' בסופו והנני בזה כי מה שהבין בדעת התוס' גיטין ל"ג דגירושין לא שכיח דרוב ב"א אין מגרשין נשותיהן הנה ש"ס ערוך ביבמות ל"א ע"א גירושין דשכיחי גזרו בהו רבנן וכו' ואף דהתם נקט לה לגבי מפולת דלא שכיח מ"מ כיון דגזרו בהו רבנן מוכח דשכיח וכונת תוס'

גיטין בצירוף מה שסיימו דכששולחין גט אין מבטלין וע' בשו"ת שערי צדק חא"ע סי' ק' שנשאל בזה ע"ד הפלאה שהבין כונת חת"ס בגירושין ל"ש אך שלא הביאו מש"ס דיבמות הנ"ל ומ"ש מתו"ס נזיר יעוין במג"א סי' שס"ג סק"א ובמחה"ש שם ובפת"ש א"ע רסי' ע' בשם שו"ת תמ' מתוס' הנ"ל וע"ע בס' בני אהובה פי"ח מאישות ה"ד מ"ש בזה וגם בעיקר הערת הפ"י מהא דמעות אינן קונות י"ל לפמ"ש בנה"מ סי' של"ז סק"א דגבי פועל כסף קונה וע"ש סי' רצ"א סקי"ב ואני מצאתי בריטב"א לע"ז דף ע"א א' מפורש כן א"כ הסופר נקנה להמעשה ומה שעושה הוא שלה ומה שקנה נייר ודיו בשליחותם קנה ומשך בשליחותה ואכמ"ל יותר.

סימן ח

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה יהושע העליר נ"י מו"צ ד"ק סטרי

ב ע"ד שאלתו בעסק שלוה ר' אברהם אביו של רא"ק אצל ר"י סך ת"ק ר"כ ועשה לו טאבלאציאן על ביתו עם ששה פ' למאה ואח"כ נשרף הבית והפלאץ עמד ריקן ואחר ששה שנים מת הלוה ועתה נתייקר הפלאץ ושוה כמה אלפים ועתה תובע ר"י מרא"ק בן הלוה הקרן ועסקא ורא"ק טוען שאביו לא הרויח כלום בהמעות שלוה ובפרט בהריבית שעלה מיום מות אביו והלאה אינו רוצה לשלם ור"י טוען שעשה ה"ע ומה שקנה עוד חלק בהפלאץ שנתייקר זהו הריוח ר וכבר הביא רו"מ מהא דסוס"י קס"ט וקע"ז דנאמן לומר שעשה ה"ע ובנ"ד שיש לו טאבילאציאן הוי כגבוי ויפה כתב אבל מ"מ צריך לישבע או לקב"ח דגם בשטר כ' הרמ"א דנשבע ונוטל ואף דהש"ך הניח בצ"ע ובטו"ז כתב הטעם דלאו כגבוי דמי ובנ"ד הרי כגבוי דמי מ"מ הרי מבואר בטו"ז דבזה"ז שרבים פורצים באיסור ריבית יש להשביע וכ"ה בבל"י שם ועכ"פ צריך שיקב"ח ובדבר הריבית אם יכולים לגבות מן היורשים הביא רו"מ דברי העצ"ל סי' קע"ז ותשו' טה"א סי' מ"ה וח"ס חו"מ סי' קל"ו שנחלקו בזה אם מוציאים מיתומים ועיין פת"ש חו"מ סי' ק"ח בשם תשו' בגדי ישע סי' מ"ג שפסק ג"כ כהח"ס ורו"מ הביא מתשו' בי"צ יו"ד ח"ב סי' ב' דתליא בפלוגתת הפוסקים שהביא בקצוה"ח סי' קל"ג ס"ק ז' ובאב"מ סי' צ"ו ס"ק ז' אי הא דטענינן ליתמי הוי טענת ברי ואני תמה חדא דלא טענינן ליתמי אלא מאי דאביהם הוי מצי למיטען וכיון דבנ"ד גם אם הי' אביהם טוען כל זמן שלא נשבע צריך לשלם משום שכן הי' התקנה א"כ אטו עדיף טענת ברי שטוענין עבור היתומים מטענת אביהם ועוד דהא לא טענינן ליתמי אלא ליפטר ולא להוציא כמ"ש הש"ך סי' ע"ב ס"ק קמ"ב דגם לחייב שבועה על הספק לא טענינן ליתמי ועיין בחו"מ סי' קמ"ט סכ"ב וש"ך ס"ק

כ"ד וסי' קל"ג ס"ק י"א וסי' צ"ט ס"ק י"ג וא"כ בנ"ד שהמלוה מוחזק ע"י הטאבילאציאן שוב אין להוציא ממנו בטענת שמא ואף די"ל דכיון דבכתב הטאבילאציאן הוי ר"ק אלא דמאמינים שנעשה ע"צ ה"ע א"כ עכ"פ לא הוי כגבוי מ"מ הרי גם בקרקע היכ' דהוי סד"ד המוחזק יוכל לומר קים לי כהסוברים דגובים העיסקא ויתומים ועיין בש"ך סי' ע"ב ס"ק ק"ט אם המלוה על המשכון מיקרי מוחזק וע"ש בקצה"ח ס"ק כ"ה וע"ע בש"ך ס"ק ע"ב וס"ק קמ"ה ויש לדין ולומר דתליא אם ב"ח קונה משכון בקרקע ועי' ש"ך חו"מ סי' רע"ח סק"ז ועי' במ"י ב"מ סי' א' שהוכיח דלשי' רמב"ם ותוס' גם בקרקע ב"ח קונה משכון ודלא כהש"ך וע"ע בש"ך סי' ע"ג סק"נ וקצה"ח סק"י ובסי' ק"נ סק"ב ואב"מ סי' ק"ג סק"ה וע"ע בשהע"מ פ"ה מאישות הכ"ג ובנה"מ סי' ע"ב סקי"ג וסי' ס"ו אך לפמ"ש הש"ך סי' ע"ב סוף סע"ק ק"ט אין זה תלוי' אם קונה משכון אבל מ"ש רו"מ מדברי שו"מ מ"ת ח"ד חי' קכ"ג דמותר לכבות ששה פ' שבנימוסי קיר"ה הנה בשו"ע שם מיירי במי שהחליף אצל חבירו מעות והבטיחו ליתן מעות כשאין אחרים תמורתן ולא נתן ותבעו לד"ת וסירב ותבעו בדא"ה ונתחייב ליתן הקרן עם ששה פ' הביא מהא דסי' רצ"ב בתבעו פקדונו והנה גם לדבריו דווקא בכה"ג דהוי דומיא דפקדון אבל בהלואה הרי מפורש בש"ך סוסי' פ"א דאסור ועיי' תשו' שב"י ח"א סי' ס"ד שהוכיח כן בראיות ע"ש ועיין תשו' אבקת רוכל סימן ו' דלגבי ריבית ל"מ דד"מ כלל. אבל גם דברי שו"מ צ"ע דהתם עדיין לא הי' מעות מסויים של המחליף איזו נתן לו ולא דמי לפקדון כלל ועוד דגם בפקדון דווקא בהרויח מחוייב ליתן מה שהרויח משא"כ בלא הרויח בהם ובנ"ד שהי' הלואה גמורה לכ"ע אסור ואף דבשב"י ח"א סי' ס"ד הביא בשם בה"י סי' ק"ע בשם תקנת ארצות לשלם פסידא דשוקא כבר כתוב בשו"ת זית רענן ח"ב יו"ד סי' י"ז בשם הגאון ר"ח מלונטשיץ וגם הוא הסכים עמו דלא נתפשטה תקנה זו ואין לפסוק כן וגם לשי' בה"י דווקא בזמן השוק ועיין בב"ח חו"מ סוסי' ל"ח שכתב בפשיטות דהמעכב מעות חבירו אסור ליתן ריוח אלא שברעה עשה במה שגרם לו מניעת הריוח והן אמת דבתשו' רשד"ם חו"מ סי' קע"ט וסי' קפ"ג פסק דשותף המעכב מעות שותפות שהי' חייבים לפרוע לעכו"ם ועי"ז גרם תשלומי ריבות דחייב לשלם כל מה שגרם מדד"ג ועיין בשו"ת פני יצחק הספרדי חח"מ סי' כ' דכל שלא ירד מתחלה אדעתא דריבית ועיכב הנכסים בידו דחייב לשלם כל פסידא שנתהוה עי"ז אפילו ריבית ממש אלא שצריך לברר בעדים ואינו נאמן בשבועה עיי"ש מ"מ לכ"ע בהלואה וירד אדעתא דריבית אסור וע' בשו"ת ז"ר יו"ד סי' ט"ו במי שקנה שט"ח מחבירו בפחות יען שלא הי' עוד הזמ"פ וכשהגיע הזמ"פ תבע מהבע"ח ודחהו מלשלם וא"ל הלא הנני ניזק עי"ז שלא אוכל להרויח במעותי וא"ל

מסתמא אראה שלא יגיע לך היזק וכשפרע לו תבעו הריוח והאריך בדברי סמ"ע וש"ך סוס"י פ"א ומהא דב"ק נ"ו ועוד מכמ"ק דמניעת הריוח לא מיקרי היזק ופסק דאסור ליתן לו הריוח רק במעות יתומים דגם בלא תנאי הוי כהתנה כמ"ש בסי' ק"ס סי"ט ה"נ י"ל דהוי כהתנה בפירוש שיהי' למחצית שכר עיי"ש ולכן בנ"ד אסור ליקח הריבית רק באופן הה"ע כפי שנתבאר

ג ומ"ש להסתפק אם דווקא כשמרויח בהעסקא או סגי כשמרויח בעסקים אחרים הנה מצאתי בכתבי הגה"ק מבוטשאטש ז"ל שכתב דהתקנה היתה בפירוש שכל העסקים משועבדים לזה שאם הרויח באתו עסק חייב ליתן הריוח.

ד ומ"ש בנ"ד שנעשה הטאבילאציאן בדא"ה הוי תפיסה ע"י עכו"ם דל"מ הנה בתומים ונתה"מ סי' א' נסתפקו אם מהני דיעבד עיי"ש בחידושים ס"ק י"א ומדברי הב"י אה"ע סי' צ"ו בשם רשב"א בדין אלמנה שגבתה בערכאות מוכח דמהני בדיעבד ובמק"א הבאתי מתשו' מיימוני לס' נזיקין סוסי' כ"א דמוכח דדווקא בתפס בלא עדים ע"י עכו"ם מהני דיעבד ועיין באה"ג חו"מ סי' שפ"ח אות ר' ועיין נו"ב מ"ת ל' סי' חו"מ ורשד"ם חו"מ סי' קמ"ה ותשו' אבן השהם סי' נ"ט ושו"ת פני יצחק הספרדי ח"מ סי' כ"ב ולא הביאו מהנ"ל אך בנ"ד שמתחלת ההלואה נעשה הוחאבילאציאן בהסכמת שניהם בכה"ג לכ"ע מהני ועיין ח"ס חו"מ סי' ג' דלהבטיח את עצמו לא מיקרי מייקר פלילים וכפי שכתב רו"מ דבכל ג"ש העריכו לערכאות מכח הריבית והלוה לא מיחה לטעון לא הרויח וגם אחר מות אביו תבע מהיורש והשיב שישלם עם העסקא א"כ נמשך העסקא גם להלאה לכן לענ"ד צריך לשלם כל העסקא כפי הטאבילאציאן ובלבד שיקביתי המלוה שנעשה עצה"ע ודוקא הכא שהי' הריוח מיוקר הביאם ללוי וידוע וגם דוקא אם גם אחר שמת ובא ליד היורש עלה ג"כ היוקר והריוח גלוי דאל"כ ישבע היורש שלא הרויח וכן אם היורש לא הבטיח ליתן עסקא הרי י"ל דכשמת נתבטל העסקא אך י"ל דאף שהנותן יכול לחזור בו כמ"ש בנה"מ ס"י קע"ו סקל"ה מ"מ כל זמן שלא חזר בו ולא שילם מעותיו העסקא קיימת.

ה ב"ה ג' בחקותי תרס"ו

סימן ט

א להרב וכו' מו"ה צבי יהודה הלוי מאמעליק נ"י מקאליש בפולין גדול מחוז ווארשא

ב מכתבו הגיעני ועל מ"ש בשם גדול אחד דבאוכל התמכא שלם א"י י"ח דהוי שלכ"א ואני הערותי לרו"מ דכל אכילת מרור הוא שלכ"א וכך מצותו כיון דגם בעירב דבר מר

במאכל הוי שלכ"א כמ"ש הר"מ פ"ה מיסוה"ת ופי"ד ממ"א והכוונה פשוט דבכל השנה אם אוכלין תמכא מעורב בחומץ ודבש או בארשט וטובלין בו בשר וכדומה וודאי זהו דרך אכילתו אבל לאכול תמכא לבדו שחוק הוי שלכ"א ומה שמטבלין קצת בחרוסת אינו ממתק כלל טעמו ואין זה דרך אכילתו שהוא רק בדרך טיבול שמטבילין המאכל בו והוא טפל אל המאכל וגם יפה כתב רו"מ שהרי גם בלי טיבול בחרוסת יצא כמ"ש סי' תע"ה ס"ח.

ג ומ"ש מדברי המק"ח שהוכיח דחמץ שלכ"א פטור ורו"מ תמה שלא הביא מהתוס' פסחים כ"ה ע"א יעיין בפני' קידושין נ"ו ב' בתוס' ד"ה המקדש וכו' ושם בא"ד והא דלא חשיב חמב"פ וכו' שכתב בפשיטות דכוונת תוס' לאחה"פ דליכא ב"י אבל תוה"פ דעובר בב"י ואין לו ביעור אלא שריפה גם שלכ"א אסור אך לפי"ז יש ליישב קו' המקו"ם דלא קא חשיב הכל מודים בחמב"פ דהא זה תליא בפלוגתת ר"י ורבנן אם אין ביעור חמץ אלא שריפה דלר"י אסור גם שלכ"א אבל לרבנן יוצא בביעורו גם באכילה ועיין בבעה"מ פ"ק דפסחים וא"כ בשלכ"א מקיים מצות ביעור ושרי ול"ש לומר הכל מודים.

ד ובזה י"ל מה שהקשו האחרונים לשי' הרשב"א בנדרים דגם בדאיכא הנ"ג מלל"נ מנ"ל לר"ע בפסחי' ה' דראשון עיו"ט דלמא ביו"ט ומבעיר החמץ לבשל אצלו אוכל נפש ואף דחמב"פ אסור בהנאה הרי י"ל דמלל"נ וגם הנ"ג שרי ועיין באב"מ סי' כ"ח ס"ק ס' והכא הרי א"א בע"א ולפמ"ש א"ש לפמ"ש בספר החיים הלכות ר"ה דמלל"נ בדאיכא הנ"ג טעמא משום דהוי שלכה"נ א"כ בחמץ דאף שלכה"נ אסור ל"ש מלל"נ בדאיכא הנ"ג כיון דר"ע סובר אב"ח א"ש. ובזה יש לפלפל עוד בסוגיא שם ואכמ"ל וברמב"ם פ"ה מיסוה"ת ה"ח מפורש דחמב"פ מותר שלכה"נ וי"ל דרמב"ם לשי' דסובר אף מפרר וזורה לרוח ולפמ"ש הכ"מ דמיירי בחמץ עכו"ם פשיטא דלק"מ ועיין במג"א סי' תס"ו ס"ק ב' מ"ש בזה ועיי"ש בחק יעקב ס"ק א' ופמ"ג שם. בא"א בזה ויש לצדד דגם הפני' מודה דליכא מלקות בשלכה"נ ורק איסורא איכא ואינו חולק ע"ד המק"ח ועיין תשו' הרדב"ז ח"ג סי' תתק"ט או תע"א דחמב"פ אם נפסל אחר ז"א אסור גם בהנאה שלכה"נ ועיין מג"א תמ"ב ס"ק י"ד ותשו' נו"ב מ"ת יו"ד סי' נ"ז ותשו' מהרא"י אסאד חאו"ח סי' ק"נ באורך מזה – ומ"ש מהא דחולין ק"כ דנפש לרבות השותה אף דהוה שלכ"א כמ"ש הת"ח שם בדעת תוס' כבר הרגיש בעצמו מהא דגם בחלב דרשינן הכי ולפענ"ד פשוט דוודאי לפי הס"ד דלא ידע אם שתייה כזו בכלל אכילה בהמחה המאכל למשקה י"ל דהוה שלכד"א אבל קרא דנפש קמ"ל דגם בכה"ג שתיה בכלל אכילה ולא מיקרי שלכ"א כלל יע' כה"ג בתוס' ב"ב נ"ב ב' ד"ה דטרחא ועתו"ס שבת ע"ד ב' ד"ה מהו דתימא ותוס' שבועות ל"ג א' ד"ה

קמ"ל ובאס"ז כתובות ט' ע"א בהא דמיקם לא קים לי' ובא"ח ח"א בשו"ת שבסופו סי' תרמ"ה. ומ"ש עמ"ש בתשובתי דלהלל דכורך פסח מצה ומרור בע"כ דיוצא גם בפסח ומצה שלכ"א כיון דבעירב דבר מר הוה שלכ"א כמש"ל בשם הר"מ וע"ז העיר דגם לרבנן הרי טעמם רק משום דמצות מבטלות זא"ז אבל לכ"ע יוצא שלכד"א ובפרט דגם לרבנן דהלל הרי יצא בדיעבד גם בכריכה דמצות דאורייתא אין מבטלות זא"ז ואדרבה להלל י"ל דגזיה"כ כך הוא ומצותו בכך משא"כ לרבנן ונפשט ספיקו של המל"מ.

ה אך כשאני לעצמי יש לי לדון דגם אי נימא דבמצה יצא שלכד"א מ"מ בפסח לא יצא לפמ"ש רש"י פסחים פ"ו א' ורשב"ם קי"ט דבפסח כתיב למשחה כדרך שמלכים אוכלים וביומא י"ד מוכח דמעכב דיעבד א"כ פשיטא דלא יצא שלכד"א דעכ"פ אינו כדרך שהמלכים אוכלים זולת אי נימא דהכא קמ"ל קרא דמצותו בכך ואכתי תיקשי לרבנן אמאי יצא ומזה נראה דדווקא בעירב דבר מר במאכל עד ששלט המרורות בכולו מיקרי שלכד"א אבל היכי דכל א' בפ"ע אלא שאוכלן יחד מיקרי כד"א.

ו ובמקום אחר דנתי לפמ"ש הלח"מ ע"ה משבועות דבנשבע שיאכל ואכל עפר דיצא משום דלגבי מצוה אמרינן דאחשי' משא"כ בנשבע שלא יאכל מוקמי' בחז"כ שלא אחשבי' כדי שלא יעשה עבירה עיי"ש א"כ בשלמא באיסור שאכלו שלכ"ד פטור אבל במצוה קיים שפיר אף שלכד"א דאחשבי' עליו – ובזה י"ל קו' התוס' חולין ק"כ ע"א ד"ה לחם עוני שהקשה דהול"ל אכילה כתיב בי' ולפמ"ש י"ל דלגבי מצוה אמרינן דאחשבי' עליו לאכילה אבל כיון דכתיב לחם עוני לא מהני מה דאיהו אחשבי' על עצמו דמ"מ לא מיקרי לחם, ובזה י"ל דברי רמב"ם פ"א מחו"מ שכ' א' האוכל ואחד השותה ובפ"ג מאה"ט כתב שהשותה בכלל אוכל ובלה"מ ביאר דמקרא דנפש היא ויל"ד על שינוי לשונו בה' חומ' ולפמ"ש י"ל דהא מה דבאיסורא דל"א אחשביה משום דמוקמינן לי' בחז"כ דלא אחשבי' שלא יעשה איסור ולפמ"ש התוס' בחולין דגבי חמץ בלא"ה עובר משום דנהנה ותי' דליכא כרת בהנאה אבל הרי עכ"פ נפיק מחז"כ ע"י איסור הנאה ושוב ליתחייב משום דאחשבי' וצ"ל דנ"מ דמשום הנאה חייב בפרוטה דווקא ומשום אכילה בכזית אע"ג דליכא משום הנאה כמ"ש בשו"ת רע"א סי' ק"ץ ובתוד"ר למהרוט"א אות ח' סי' קל"ז – אבל אכתי הרי גם בח"ש איכא איסור תורה ויצא עי"ז מחז"כ וצ"ל דהתם בחולין הרי אזיל לר"ל דסובר ח"ש מותר מה"ת ולש"ס דילן גם באיסה"נ ס"ל כן דלא כירושלמי פ"ו דתרומות ומדרבנן לדאורייתא לא נפיק מחז"כ כמ"ש בשו"ת ב"א חיו"ד סי' ב' דלא כתומים בסי' ל"ד בשם הפ"מ, אבל לדידן דח"ש אסור מה"ת שוב חייב משום דאחשבי' וגם בשתייה חייב: אבל בחלב דמותר בהנאה הוצרך רמב"ם לדרשא

דנפש ודו"ק היטב – ז"ז מ"ש ליישב קושייתי בהא דפסחים פ"ט ליתי פסח וניתני וכו' דהול"ל דסובר כהלל דכורך פסח מצה ומרור ולפמ"ש הר"ן רפ"ב דשבת במב"מ אין מצות מבטלות זא"ז והיכי דמצותן בכך מיקרי מב"מ משא"כ בשלמים ומרור עכ"פ לא שרי לכתחלה ובש"ס שם הרי ס"ל דמשום מצוה דלכתחלה אין להתנות ורו"מ תמה דהא ביבש ביבש מב"מ בטיל כמ"ש הר"ן בעצמו בחידושיו לגיטין בסוגיא דהשא"נ ובע"כ דאשיגרא דלישנא הוא בר"ן יפה כתב אבל מ"מ תיקשי קושייתי לשי' התוס' זבחים ע"ה ב' ד"ה בכור דדווקא במת"כ שייך למשחה א"כ בפסח ל"ש למשחה דלא כרשב"ם הנ"ל א"כ בכורך ביחד פסח ומרור אם פסח הוא יצא אבל אם הוא שלמים לא יצא משום דבעינן למשחה. ומ"ש עמ"ש לו בתשובתי בענין נט"י לפחות מכביצה בטיבול במשקה עיי' בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות ע"ו וימצא כי צדקו דברי.

ז ב"ה ד' בחקותי ל"ט למב"י תר"ס.

סימן י

א להרב המופלג מו"ה אברהם שלמה הארן נ"י שו"ב בעיר קאנסטאנטינאפל ארץ ישמעאל

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות כי בעירכם גם הגוים תגרים רובם יתנו להשו"ב לשחוט העופות והגוי ממרט הנוצות וביני וביני יקראו תגרים גוים אחרים לחנותיהם לשחוט וכשזה ממרט חוזר השו"ב לחנות הראשון ומכיר סימן שחיטתו ונותן חותמו על העופות וכן חוזר חלילה מחנות לחנות ואח"ז שולח התגר העופות ע"י משרתו דרך מעבר לרבים למכור ליהודים וחכמי העיר דקושטא ערערו עליו שכל העופות צריך שיהי' עליהם ב' חותמות ורו"מ כתב דאף דסימן דשחיטה לא נחשב לסימן כמ"ש ביו"ד סימן קי"ח מ"מ בין שחיטת האשכנזים ובין שחיטת הספרדיים יש הפרש גדול שהספרדיים מסבבים עם הסכין בהוקף ועי"ז העור של צוואר מפורעת מאוד מסביב אבל שחיטת האשכנזים שמטמינים הסימנים למעלה ודוחקים העור של צוואר למטה ואינו שוחט מן הצדדים רק למעלה והחתך של שחיטה קטן מאוד כמו עדשה קטנה והספרדיים אין בידם לשחוט בשום אופן שחיטה כזאת, וכן הגוים השוחטים בעצמם מלומדים לחתוך כל עור הצוואר ברוחב מסביב ואם לאו לא יוכלו לשחוט הסימנים ואם יתערב עוף משחיטת רו"מ גם בין אלף עופות יכיר אותו בט"ע כהרף עין וגם הנשים מכירות היטב להבדיל בין שחיטת אשכנזי לספרדי ובפרט שהוא בלתי אפשרי לחתום בב"ח כי הגוי לא יניח בשום אופן ללכלך העוף הרבה בהחותמות. ובין שחיטה למריטה שהשו"ב

יוצא לחנות אחר הרי הוה כנכנס ויוצא ומה שהתגר שולח העוף ע"י משרתו הרי מבואר בפר"ח סי' קי"ח ס"ק כ"ה דגם במעבר לרבים גוים שרי דמתיירא שמא יתגלה הדבר עכת"ד ועוד האריך בזה ויבואר להלן.

ג והנה בגוף הדבר אם השחיטה הוי סימן הנה במרדכי פ"א דחולין סי' תקצ"ד כתב וז"ל כתב רש"י בתשובה ע"ד העופות שהובאו שחוטין ביד גוי בלא סימן ובא מעשה לפני רבותי והיתורום אין לי ראי' להתיר וכו' ואחרי שידענו שיש הרבה אומות וערביים שוחטין ואין שחיטת ישראל ניכרית בין שחיטתן לא חלקו בין ארמאי לארמאי ואם סמכו על חיתוכא דגוי מידע ידוע בטוח אני שלא תבוא תקלה ע"י בהמתו כ"ש ע"י עצמן מכאן ואילך אל ינהגו כן עכ"ל הרי מפורש שכל טעמו של רש"י מפני שאין שחיטת ישראל ניכרת בין שחיטתן אבל היכי שיש הבדל והיכר בין שחיטת הישראל לשחיטתן גם רש"י מודה לדעת רבותיו להתיר כיון דטעמו קא טעים דהוא משום דאין השחיטה ניכרת וכה"ג מצינו בש"ס דנזיר מ"ב ע"א ר"י אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער איבעי' להו מפני שהיא משרת תנן או דלמא מפני המשרת תנן למאי נ"מ כגון דאיכא אדמה דלא משרה אי אמרת מפני שהיא משרת היכי דידעינן דלא מתרא שפיר אבל אי מפני המשרת תנן כלל כלל לא משום גזירה עיי"ש הרי היכי דנקט טעמא דווקא בדשייך הך טעמא אסור וע"ע כה"ג ברא"ש יבמות פ"ח ובק"נ אות י"ג בהא דניקב פסול מפני שהוא שותת דאם רואין שאינו שותת כשר וע"ע כה"ג בש"ס דחולין רפג"ה ואינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף ובעי ר"י היכי דיש לו כף מהו וקיי"ל דביש כף נוהג דין גה"נ בעוף וא"כ ה"נ בזה ובפרט דקיי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן וכיון שרבותיו של רש"י התירו ראוי להשוות דעת רש"י לדעתם בכה"ג ובפרט בדאיכא חותם אחד גמור עכ"פ ראוי לצרף סימן דשחיטה בכה"ג לסי' דחותם כמ"ש רו"מ ראי' מדין מפתח וחותם שבסי' קי"ח ס"ד דאף דמפתח לבד לא נחשב לסימן אחד מ"מ מצטרף עם החותם שיחשב כשני סימנים.

ד ועוד שהרי מבואר בפר"ח סקי"ח דתנורים של גוים שמטמינים בהם החמין בש"ק דלכ"ע סגי בחותם אחד דהגוים בעלי התנורים לא מרעי נפשייהו בשביל הנאה מועטת ומסתפי דלמא יתברר זיופו ודמי להא דסי' קי"ד ס"ד דבאומן לא מרעי נפשי' וגם במפתח לבד יש להקל גם להסוברים דמפתח לא הוי גם סי' אחד עיי"ש ואף דבמג"א סי' כ' סק"א פקפק דווקא שיש בו קפידא גם לעכו"ם יש להאמינו משא"כ בדבר הנוגע רק לישראל ותדע דא"כ יהא מותר לקנות בשר מהגר גוי כשאומר שהוא כשר וגם בתשו' ח"צ סוסי' ל"ט השיג מטעם זה ע"ד הפר"ח ובמש"ז או"ח סוסי' רנ"ג הביא מהש"ך י"ד

סי' ש"ב דהכל תלוי אם הוא דבר שיוכלו לעמוד עליו ולברר זיופו אז מקפיד האומן גם באינו מפסיד כל אומנותו ע"ש ובתשו' נו"ב מ"ת או"ח סוסי' ע"ב דחה דברי מג"א והעלה דבאמירה לבד אין הגוי נאמן אפי' אומן ותגר אבל היכי שצריך לעשות מעשה זיוף אין לחוש בתגר אפילו אם יש לו הנאה דלא מרע נפשי' גם בדא"א לעמוד עליו והוכיח מדברי הר"ן פ"ב דע"ז דלא כדעת מג"א עיי"ש ובנ"ד שאין לחוש חשש חילוף כחוש בשמן כי הכל שלו והקונים משלמים כפי ערך העוף השמנה הוא אם רזה וכל החשש רק בשביל דבר מועט שמשלם דמי שחוטה השוחט ואולי שחט בעצמו לקמץ תשלומי דמי שחיטה וזה דבר מועט מאוד בוודאי אין לחשדו לזייף חתימת השו"ב כיון שהוא תגר ומרע אומנותו. ועי' בר"ן פ"ק דחולין בסוגיא דהנותן לשכנתו וכו' בדין אם מותר לחייטים חוטי קנבוס במקום דחשידין על הגזל דיש לחוש שמחליפין לתפור בחוטי פשתן מתוך שתפירת הפשתן קלה מבחוטי קנבוס וסיים וז"ל אלא שאפשר לי לדון להלכה ולומר דכל שהוא אומן בין כותי בין ישראל שרי מדאמרינן במנחות מ"ג גבי ציצית דנקחת מן האומן ול"ח לקלא אילן עכ"ל ומוכח דגם בדבר שאין בו קפידא אלא לישראל נאמן האומן וכן בתגר ומכ"ש בנ"ד שצריך לזייף חתימה שגם בדיניהם יש עונש בזה י"ל דלכ"ע אין לחוש באומן ותגר שו"נ בתשו' תפארת צבי חא"ח סי' י"ט שהעיר מדברי הר"ן בחולין הנ"ל וגם לפי חילוקו שם נראה דבנ"ד נאמן שו"ר שגם רו"מ העיר מדברי פר"ח אבל לא העיר מכמ"ק שהבאתי.

ה ובזה י"ל גם במה שעלה בלבו דבנ"ד דהעופות הם של הגוי עצמו י"ל דדמי להא דסי' קל"א ס"א במטהר יינו של עכו"ם דגם בב' חותמות אסור עד שיהא ישראל יושב ומשמר וה"נ בנ"ד גם ב' חותמות לא יועילו ולפמ"ש י"ל דבאומן ותגר גם בכה"ג שרי ומצאתי בתשו' שב"י ח"ג סי' ע"ב שנשאל במה שנהגו ששוחטים בהמות של עכו"ם וסומכין על החותם דהא גם במטהר יין אסור בב' חותמות ומכ"ש בחשש מנבילה דאורייתא שהמנהג בכל המקומות להקל והשיב דווקא ביין משום חיבת ניסוך חיישינן לזה משא"כ בבשר דליכא חשש חילוף שמן בכחוש שהרי הקונים יראו מה טיבו וישלמו כפי ערך ועוד דגבי תגר מותר לקנות ואין לחוש לחילוף ורמז למנ"י כלל ל"ב ס"ק מ"ו ובאמת שבמנ"י שם הביא בשם באר שבע להקל והוא פקפק הרבה וצ"ל דהכא בצירוף שאר טעמים הקיל בזה וביד אפרים בסי' קי"ח העתיק מקצת דברי שב"י והשמיט טעם זה ולא אדע למה ומצאתי בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ס' בדין קמח פסח של עכו"ם בלא חותם אלא שהי' המפתח ביד ישראל והעיר מהא דבדאורייתא בעינן ב' חותמות וגם דמי למטהר יינו של עכו"ם וחזר ודחה דשא"ה דלא מירתת העכו"ם שהרי בידו

ליקח היין לעצמו אבל הכא אין הקמח ראוי אלא לישראל לפסח ועוד דבנ"ד אומן ותגר לא מרע אומנותו ועוד דמב"מ בטיל ברוב ובדרבנן מהני מפתח לשי' הטו"ז ופר"ח דלא כש"ך וגם קמח חטים ושעורים מב"מ בשמא וגם קמח של עכו"ם אינו חמץ ברור וגם בצירוף שי' ר"ת דבעכו"ם סגי בחותם אחד לכן יש להקל בהפ"מ ע"ש ואם כי בנ"ד ל"ש קצת טעמים מ"מ הרי בנ"ד י"ל דסי' דשחיטה מצטרף עם החותם ובצירוף מה שהגוי תגר יש להקל.

י ומה שמשתהה בין שחיטה להנחת החותם באם שהחניות קרובים זל"ז והוא יוצא ונכנס מחנות לחנות יש להקל וגם מה ששולח העוף ע"י משרתו אף שיש לפקפק בדברי הפר"ח שהביא רו"מ דהנה דעת או"ה דדווקא בעבדו ושפחתו מקילין במקום מעבר לרבים אבל בשאר עכו"ם אסור גם בדיעבד ובד"מ אות ה' כתב וז"ל ואינו נ"ל דבכל עכו"ם אמרינן שירא לזייף כשישראל מצוי שם עכ"ל ונראה מזה דדוקא בשישראל מצוי שם מקילין במקום מעבר לרבים ולא ברחוב של עכו"ם ולפי"ז דווקא בשולח הישראל עבדו יש להקל כדעת הפר"ח וגם בדיעבד דווקא אך בנ"ד שיש חותם אחד דלשי' ר"ת שרי ובצירוף סי' השחיטה י"ל דלכ"ע שרי גם במעבר לרבים גוים כדעת פר"ח.

יא ומ"ש רו"מ בשם חכמי קושטא מהא דסי' ס"ג דבשנמ"ה בעינן צרור וחתום מוכח דבעינן ב' חותמות הנה במרדכי פנ"ה סי' תרס"ח כתוב וז"ל ור"ת הביא ראי' דאין הלכה כרב מפ"ב דב"מ דאשכח פרגיות שחיטות ושרי (וש"מ כלוי דבשנמ"ה מותר) ומראי' דר"ת י"ל דשחיטה אינה סימן עכ"ל ומוכח דאם שחיטה הוי סימן מהני גם בלא סימן אחר והא דצרור וחתום היינו כשאין בהחותם סימן אלא שהיו טח בזפת וכדומה ועיין בפליתי סי' ס"ג ס"ק ב' שהעלה דשחיטה הוי סימן כמ"ש בדרישה אלא שאינו סי' מובהק אלא אמצעי ומהני לגבי בשנמ"ה דרבנן ולא בשל תורה עיי"ש ועכ"פ בדאיכא נמי חותם באותיות בוודאי שרי מחשש בשנמ"ה דרבנן ולא יעלה על הדעת לחוש בבשנמ"ה דרבנן יותר משל תורה סוף דבר כי לפענ"ד יש להקל בנ"ד כמ"ש רו"מ ובכ"ז אם חכמי העיר הממונים על ההוראה מחמירים אין רצוני להתיר זולת אם יראו תשובתי וגם הם יסכימו לזה.

סימן יא

א להרב וכו' מו"ה אבנר ריינער נ"י מו"צ דק' באלחוב.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו שעשו מקוה ומתחלה ועד סוף שאבו אותה בכלים שאינם נקובים ולא הי' אפשר לנקותה מפני שבאו מכל צדדי הבור ואחר כל ההשתדלות

בשאיבת כלים ופלומפין נשארו מים בגובה עשרה גודלין (צאהל) ולפי אורך ורוחב החפירה יש בגובה תשעה גודלין שיעור מקוה ואמרו שהמנהג לשפוך חלב הרבה עד שיתלבן מראיתה למראה חלב ואח"כ כשמתרבים המים חוזר למראה מים והמקוה כשירה ורו"מ פקפק הרבה מהא דבש"ע סעי' מ' וסעיף כ' כ"א וש"ך ס"ק נ"ז שלא כתבו תקנה זו וגם הביא משו"ת ד"ח סי' צ"ט וב"ש סי' נ"ז שהביאו התקנה לשפוך עפר על נקבי הנביעה וכו' ולא הזכירו תקנה הנ"ל ולזה העלה דדווקא שלא יופסל אח"כ ע"י שאיבה מהני שינוי מראה אבל אינו מועיל להכשיר מקוה של שאובים שכבר נפסלה (ואף דבשו"ת שו"מ תליתאה ח"א סוס"י כ"א מיקל י"ל דווקא בצירוף שאר טעמים ולכן בספרו יוס"ד סי' ר"א סכ"ט לא הזכיר מזה וכן שמע רו"מ בשם הגאון אבד"ק קאמינקא זצ"ל שהחמיר בזה ורו"מ הביא עוד ראי' מדברי הראב"ד וב"י בדין נפל יין או מוחל ושינו מראיו וכו' למדנו מכאן דפסול מראה חוזר להכשירו ואין פסול שאובין חוזר להכשירו ואם איתא הרי גם פסול שאובין חוזר להכשירו ע"י שינוי מראה כמו דפסול מראה חוזר להכשירו ע"י נפילת מי גשמים ובע"כ דבכה"ג אין לו תקנה כיון שכבר נפסל עכת"ד)

ג והנה בגוף הדין בספר שו"ט להגאון מהרש"ק לסי' ר"א תשו' ל"ד ותשו' ל"ה פסק כן וגם בשו"ת ק"ס סי' נ"ג וסימן נ"ח וביאר דכיון דבנפל חלב לתוך ג"ל שאובין לבד מהני להכשירן ה"נ בנפלו כבר השאובין למקוה אמרינן סלק מי המקוה כאלו אינו והחלב מבטל הג"ל שאובין ומה שהפוסקים לא ביארו ד"ז משום דנלמד במכ"ש דאם השאובין לבד מתכשרין מכ"ש דבנתערבו השאובין למקוה חזרו להיתרן ועוד טעם אחר וסיים שבעיר בארדיטשוב נהגו כן בפני גדולי הדור שהי' שם ובוודאי כן נכון עיי"ש וגם בתשו' שו"מ מהד"ק ח"ג סי' ס"ט באמצע התשובה פסק כן ורו"מ הביא בשם ס' חיבור לטהרה כלל א' שהגה"ק מבארדיטשוב מיקל והג' מהר"מ מחמיר בזה וכדברי רו"מ והביא ג"כ הראי' שכ' רו"מ מדברי הראב"ד וב"י שכתבו דפסול שאובין אין לו תקנה והנה מה יענה להא דסי' ר"א סעי' ל"א דמקוה שאוב שהגליד כשר וטהור משום שאובין וכשנימוחו מותר לטבול בהם ובע"כ דבכה"ג פ"ח באו לכאן וה"נ י"ל דכשנשתנה לחלב וחזר למראה מים שפיר מותר לטבול בהם – והא דבשו"ע סעיף מ' וסעי' כ' כ"א וש"ך ס"ק נ"ז לא כתבו תקנה זו י"ל דהא איכא משום בל תשחית אלא דבמקום צורך שרי א"כ דווקא בדא"א בתקנה אחרת יש להקל אבל כ"ז שיש תקנה אחרת אין להתיר בזה (ועמ"ש לקמן ליישב בדרך יותר נכון) ובאמת שדעת הריטב"א פ"ק דמכות ג' ע"ב בשם הרמ"ה דכיון דרבא סובר חסר קורטוב תנן א"כ הלכה כרבנן ור"ח דסובר לפסול ואם נפל יין לתוך ג"ל שאובין ל"מ להכשירו ובתשו' א' הארכתי בזה והעליתי דאין לחוש לדעת רמ"ה

וריטב"א נגד דעת רמב"ם ורא"ש ואשכול סי' נ"ה והרי הב"י לא הביא כלל דיעה זו ומ"מ וודאי אם אפשר לתקן אין לעשות מקוה שאינה כשירה לכל הדיעות כמ"ש כה"ג בתשו' הר"ן הובא בב"י או"ח סי' תר"צ שגם בעניני העולם אין סומכין אלא בדרך בטוח מכ"ש בחיי עולם שאין לכנוס במקום צר

ד והנה בתשו' א' לק' סקאליא העליתי דאין להתיר אלא בחשש ג' שאובין דרבנן אבל אם הרוב שאובין דאיכא פסול תורה אין להתיר בזה שהרי מבואר בראב"ד וב"י דכל דין שינוי מראה רק דרבנן דמיתחזו כשאר משקין וכ"ה בתויו"ט פ"ז דמקוואות ועיין פרמ"ג או"ח סי' ש"כ בא"א ס"ק א' א"כ אינו מועיל להכשיר אלא פסול דרבנן ובזה ביארתי כוונת רש"י מכות ג' ע"ב ד"ה לא פסליהו וכו' ופסול מקוה במים שאובים דרבנן וכו' והבאתי מכמ"ק סמוכין לזה וגם הרי כבר העלו המנ"י ומש"ז יו"ד סי' ק' דהא דחזותא מלתא הוי בעיא דלא איפשטא ובדאורייתא להחמיר ובדרבנן לקולא והרי בש"ס דמכות ג' מבואר דטעמא משום חזותא א"כ אין להקל אלא בדרבנן ולשי' ר"ת דבתחלה ג"ל פוסל מה"ת ובהג"א פ"ד דב"ב דכ"ז דליכא רוב מקוה הוה מה"ת א"כ גם בנ"ד הוי מה"ת ול"מ שינוי מראה ובזה י"ל הא דהראב"ד כתיב דשאובין אין להם תקנה היינו כשנשאבו ע"י אדם דלהראב"ד פסול מה"ת עיין בב"י ותבין ובזה י"ל מ"ש הראב"ד דפסול שאובין אין לו תקנה דלשי' אזיל דשינוי מראה רק מדרבנן ול"מ להכשיר בשל צ תורה.

ה אך מדברי הרמב"ן והרשב"א יבמות פ"ב סוע"ב שכתבו וז"ל הא דתנן מקוה שי"ב מ"ס נטל סאה ונתן סאה בפ"ז דמקוואות נישנית במשקין ומ"פ ואי קשיא דהאי פסולא דאורייתא הוא י"ל דכיון דלא שינו את מראיו מן הדין אפילו נטל ונתן כל היום כשר ומדרבנן הוא דהחמירו והו"ל למיבעי פלגא בכשרות ובעי רובא עכ"ל וכ"ה בריטב"א ובנימוק"י שם ומוכח דבשינוי מראה ע"י משקין ומ"פ פסול מדאורייתא וכ"ה דעת המבי"ט בק"ס ולבוש וע' תשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' ק"ב א"כ שוב י"ל דמהני גם להקל בשאובין של תורה ואף די"ל דדוקא היכי דאיכא רוב יין או חלב פוסל שינוי מראה מדאורייתא אבל אין סברא לחלק – ומ"מ קשה להקל נגד הראב"ד ומכ"ש לפמ"ש רו"מ שלא היו מראה חלב ממש שאין להקל כמ"ש בשו"ת ב"ש ח"ב סי' נ"ז ואף דבתשו' חסל"א סי' ס"ה מיקל והיכי דנוטה למראה חלב ממש גם הב"ש מיקל כמבואר למעיין מ"מ קשה לתקן מקוה כזו לכתחילה. ועמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"א סי' קכ"ב באמצע התשו' בזה

ו והנה עוד חקר רו"מ במה שהעמידו פלומפ כשהי' שינוי במראה המים ע"י החלב להוציא במהרה מים וחלב ועי"ז חזרו המים למראותן ורו"מ חשש דשמא הוה הוויי' ע"י

אדם דדווקא בדאיכא מ"ס ממלא בכתף בסכ"ה אבל בלא הי' בו מ"ס לא סגי כשירדו גשמים להשלים מ"ס למלא בכתף כמ"ש הגי"ט ובס' לי"ש ומכ"ש בנ"ד שהיו מקודם פסול שאובין והנה לפמ"ש הש"ך ס"ק ק"ד דבליכא אלא טומאה דרבנן לא מקרי הויי' בדבר המקב"ט ובתוס"ח פ"ו דמקוואות מ"ח העלה דהיכי דמדאורייתא כשר אלא שצריך תיקון מדרבנן גם לר"י מותר להניח ידו תחתיו ומיקרי הויי' בטהרה ע"ש א"כ ה"נ לפמש"ל בשם הראב"ד דכל פסול שינוי מראה רק מדרבנן הוי שפיר הוויי' בטהרה אך לשי' הרמב"ן וש"פ שהבאתי דפסול מה"ת י"ל כן אבל מ"מ י"ל לפמ"ש התוי"ט סופ"ה דמקוואות דדווקא הוויי' פסול משא"כ בהסרת המונע וה"נ בזה ועיין בשו"ת ב"ש ח"ב סי' ע"ו אבל ג"ז תלוי בפלוגתא כמ"ש בהגהת בני"ש שם ויש לדון בזה עפמ"ש הטו"ז ס"ק ע"ג בהא דמנענע במים כדי לעשות גל שיעבור ע"ג הכלי לא מיקרי הוויי' ביד"א עיי"ש וכן צ"ל בהא דסעי' נ"ה דירדו ג' ונתערבו יחד הוכשרו שלשתן וכן בהא דסמ"א וסמ"ב וסמ"ג עיי"ש ותבין ועיי' בשו"ת ר"מ שי"ק סי' קצ"ו דכחו וגרמתו לא מיקרי הוויי' ביד"א ולכן באם א"א לתקן עוד או שכבר טבלו בה נשים דאיכא חשש לעז יש להקל ואם לאו בוודאי מהנכון לתקן שיהי' כשר בלא חשש. ב"ה ה' נשא ו' סיון תר"ס ברעזן.

סימן יב

א להרב הה"ג וכו'. מו"ה שלום שכנא טשער- ניאק נ"י אבד"ק מאציוב בעהמח"ס משמ"ש על הפמ"ג.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שמכר בהמתו מבכרת בהקפה בתק"כ לבד הדבר פשוט שבמדינתכם אין בו שום קנין לא בד"י ולא בדא"ה הוי וודאי בכור והכנ"י שהובא בל"ש לפי מנהג מדינתו דיבר ועמ"ש במשפט שלום סי' ר"א.

ג ומה ששאל באחד שמכר פרתו המבכרת שהיתה עומדת בבית נכרי לזונה נגד תשלומין ואח"כ קנה הנכרי הפרה בעד ל' רו"כ ולא נתן שום מעות כי הי' בטוח אצלו מפני שמנהג הנכרי ליתן לישראל זה בכל תחילת שנה וועקסיל מקויים אצל נאטאר ע"ס ב' מאות רו"כ באמנה שיתן לו לאחדים סחורה על חשבון זה ואחר שקנה הנכרי הפרה זן אותה להלאה כאדם העושה בשלו ואח"כ ילדה זכר בכור ובבוא הישראל וראה שהפרה השביחה הרבה לקח הפרה והולד לביתו והנכרי לא מיחה יען שלא נתן עדיין המעות והביא בשם ח"א שצידד עפי"ד מהרא"י שבש"ך סי' ש"כ ס"ק ט' דקנה לו רשותו במקום משיכה וגם כסף איכא במה שהאכילה לטפל בה ורו"מ השיג כי בדין חצר בעכו"ם מבואר בל"ש בחי"ד שבסופו ס"ק רל"ד ונא"ד סי' ל"ט דקנין חצר ל"מ בעכו"ם אפילו

עומד בצידו ורמז לתשו' מהרא"י הלוי ח"ב סי' קמ"ב שצידד להקל אבל רק בצירוף הכסף ובנ"ד ליכא כסף דמה שהאכילה אחר קנין הי' אדעתא שהפרה שלו ולא נתן לישראל כלום והשטר וועקסיל לכ"ע לא מיחשב ככסף בנ"ד כיון שנתנו לישראל באמנה עכת"ד. והנה בדין חצר בעכו"ם כבר הארכתי בכמה תשובות לפלפל – ושם הבאתי מתשו' הר הכרמל חא"ח סי' י"ג שדחה דברי המחמירים והעלה דקנין חצר קונה בעכו"ם ועיין בשד"ח מערכת ח' כלל ל"ח שהביא להקת מחברים בענין זה אבל גם הוא לא ידע מדברי הה"כ הנ"ל.

ד ובדבר קנין כסף הגם שמגיע לו חוב בעד מזונות הקודמים אבל הרי מלוה אינו קונה וגם בד"ז הארכתי בתשו'.. והבאתי מתשו' תוע"ר יו"ד סי' נ"ב שצידד דכיון שבדיניהם גם מלוה קונה יש לצרף לסניף אבל קשה להקל אך בנ"ד יש לצרף דהא לשי' כמ"פ אומן קונה בשבח כלי.

ה וה"נ בזה קנה העכו"ם ע"י הפיטום והשבח את הפרה וגם להסוברים דקנה רק השבח עכ"פ הוי כשיתוף ופוטר בבכורה ואף שבס' יעיר אוזן מערכת ק' אות י"ט נסתפק אם הא דאקבש"כ הוא מדאורייתא או רק מדרבנן ובשם ס' קול אליהו הביא שהעלה דהוי רק מדרבנן אבל הנה מדברי הפוסקים שביו"ד סי' ק"כ סעי' י' שנחלקו אם טעון עי"ז טבילה וגם המקילים כתבו רק מטעמא דאין שם העכו"ם נקרא עליו ע"ש א"כ מוכח דקונה מה"ת דהא אם כל הקנין מדרבנן לא תקנו בעכו"ם כדאיתא בב"ק צ"ו וכ"ה בקצוה"ח סי' ס"ו ס"ק ל"ב ובפרט דמבואר בש"ך סי' ק"כ ס"ק כ"א להדיא דהוי מדאורייתא וא"כ לשי' הסוברים דאקב"כ קנהו העכו"ם ושותפות עכו"ם פוטר בבכורה ואף שכתבו התוס' בב"מ מ"ג ובע"ז ז' ע"א ד"ה ר"מ וכו' דשינוי אינו קונה בלא כוונה וזהו דלא כהח"י בסי' תמ"ח ס"ק ד' ומק"ח ס"ק ב' ויש לחלק בין שינוי דממילא לשינוי בידים מ"מ קונה אומן בלא כוונה דכל אומן אינו מכוין לקנותו ואפ"ה קונה וא"כ בנ"ד איכא ס"ס להקל ואף שיש ס"ס להחמיר שמא אין אקב"כ ושמא חצר אינו קונה בעכו"ם וליכא רק קנין כסף לבד מ"מ י"ל דגם אם כסף אינו קונה מ"מ אומן קונה ועדיף מקנין כסף ולכן עכ"פ יש להתיר ע"י הטלת מום ע"י עכו"ם.

סימן יג

א ב"ה ו' בהעלתך תר"ס להרב הה"ג וכו' מו"ה בנימין שור נ"י אבד"ק קופין ברוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה במקוה שנתקלקל היורה וטחוה האומנים בגבלות קוטה הנעשה מן קרייד ואח"כ ע"י רתיחת המים נימס הקוטה ונתלבנו המים ושפכוהו למקוה וטבלו בה נשים ולמחרתו נודע מזה.

ג והנה טרם בואי לחקור בדין הנ"ל אבאר מה שתמה רו"מ בדברי התוספתא שהובא בשו"ע סי' ר"א סכ"ט נפלו לו ג' לוגין יין כאלו לא נפל ומותר לטבול בין במקום היין בין במקום המים הי' שאוב והשוקו השוק במקום היין זה וזה לא טיהר וכו', וברי"ש פ"ז מ"ד הביא ג"כ התוספתא ופי' דמיירי שהיין לא שינה מראה המקוה ורו"מ תמה דכיון דל"מ השקה בעכצ"ל דהיין עומד בפ"ע ואינו מתבלבל ומתערב בהמים א"כ גם ברישא אמאי מותר לטבול גם במקום היין – והנה מ"ש לחלק בין נפל דרך שפיכה דמתבלבל ומתערב יחד משא"כ בנפלה ונשברה במקומה ושמצא אח"כ בבדה"ב שבב"י שכ"כ הנה גם בכ"מ פ"ו ממקוואות ה"י כ"כ ליישב דברי רמב"ם ושמה"ט ל"מ השקה לשאובין ובתשו' חו"י סי' ק"י נשאל בכל איסור שנפל להיתור לח בלח אמאי לא חיישינן שמא נשאר האיסור עומד במקום אחד כהא דפ"ק דמכות ואמאי מהני להתיר בדאיכא ס' והשיב דבאמת הסוגיא צריכה נגר להולמה והביא ג"כ מדברי הכ"מ הנ"ל ושמה"ט בתערובות הנופל דרך שפיכה יש להקל ואין לחוש שמא נשאר האיסור במקום אחד אלא שהניח בצ"ע דעכ"פ ע"י הטבילה שהאדם טובל במקוה חוזר ומתבלבל ע"י כניסתו וטבילתו ועלייתו ואיך נחוש שמא נשאר ג' לוגין במקום אחד וסיים דמי שכוחו יפה וקיים דברי חכמים וחכם גדול יתקרי עיי"ש ובלחה"פ ליו"ד בקו"א הביא מהראב"ן סי' כ"ח שכתב דהא דרפ"ק דמכות דווקא בטובל שם בשעת נפולת החביות אבל בטובל אח"כ כבר נתערב ונעשה מקוה מים וכשר וע"ש בקו"א סי' נ"ג מ"ש בזה ובריטב"א מכות שם ביאר דדווקא בים הגדול שמימיו מלוחים וכבדים ואין מים פשוטים מתערבים בהם דהמים המלוחים קוו וקיימו משא"כ בשאר מים עיי"ש וכ"ה באשכול ה' מקוואות סי' נ"ח בשם ר"מ הדרשן ובזה מתרץ שם קו' התוס' מהא דהמים מיטהרין בהשקה דשאני ים הגדול שעומד ואיני נמשך ומימי' מלוחין וכבידים לכן ל"מ השקה ע"ש ובטו"ז או"ח סוס"י תצ"ח העיר בהא דגבי לח בלח מהני ס' ול"ח שמא נשאר האיסור במקום אחד ובע"כ דנתערב הכל וע"ש בנת"ח אבל בטו"ז סי' תס"ז ס"ק י"ח בדין ירדו מים מחומצים לבור קודם פסח כתב דיש לחוש שמא נשארו למעלה דאף שנתערבו קצת מ"מ הם קוו וקיימי כאלו הם בעין והביא מהא דיו"ד סי' צ"ב דבלא ניער וכיסה אינו מתבלבל בכולו ובמש"ז שם כתב דביו"ד מיירי במקצת חתיכה חוץ לרוטב ונפלה שם הטיפה אבל בנפלה לרוטב א"צ ניעור כלל ע"ש וא"כ פשיטא שע"י טבילת האדם מתערבים המים ועי' בתב"ש סי' כ"ח ס"ק כ"ד הוכיח

מהא דמכות הנ"ל שהדם הנשפך זעג"ז אינו מתערב כ"ז שלא ערבוהו בידים ובפרט דדם סמיך טפי ממים כדאיתא בשבת ע"ז והביא מנזיר ס"ד דמים עם אפר פרה עומדים ע"ג שאר מים משום דסמיך ודווקא טפת דם הנופל מתערב בדם שבגומא ע"ש ולפי דבריו י"ל בהא דתערובות לח בלח לחלק בין נפל טיפה לנפל הרבה אבל י"ל דדווקא בדם דסמיך יש לחלק כן ולפמש"ל בשם ראב"ן ובשם ר"מ הדרשן ואשכול וריטב"א אין משם ראי' ולענין יין הגם דעב ממים כמ"ש רש"י בברכות מ"א א' ד"ה כדי רביעית ותוס' זבחים פ"ח ע"א סוד"ה מדות וכו' מ"מ אינו עב כדם כמ"ש הרע"ב פ"ג דמכשירין מ"ב ועיין בירושלמי פ"ד דסוכה ה"ו נקב שאינו מוציא מים מוציא יין אבל כבר תמה בשו"ק ע"ש מ"ש בזה ועיין בנמוק"י יבמות פ' הערל שכתב דמ"פ אין מתערבים במים ואיכא למיתלי במקום דהסאה שנתן הוא שנטל ע"ש ועפי"ז י"ל דג"ל יין שנפלו למקוה כשטובל שם א"א שלא יתערבו במים ולכן שפיר טובל בהם אבל כ"ז שהיין עומד ולא נתערב בידים ל"מ ההשקה לענין שיוכשר מקוה השאוב מן המקוה הכשירה ומיושבים דברי הש"ע – וע"ע בתשו' ח"ס יו"ד סי' רי"ד באמצע התשובה בדברי האגודה וריטב"א ורש"י ותוס' ותשו' חו"י וע"ע בתשו' ברכת יוסף יו"ד סי' נ"א מ"ש בישוב דברי רש"י דמכות והעלה דבאמצע ל"מ השקה והוא נגד כל הפוסקים ואכמ"ל.

ד עוד עלה בלבי להעיר בזה מש"ס דחולין כ"ו רע"ב בדין תמד שלא החמיץ משוקו במים משהחמיץ אין משוקו במים ולרבא בטמאים מעיקרא ל"מ השקה ופריך עלה ר"ג קמיי דר"א מ"ש טמאים מעיקרא דלא דאמרינן איידי דמיא וקירי שכני תתאי ופירי קפי מלעיל ולא קא סלקא להו השקה למיא א"ה טהורים ונטמאו נמי אלא מבלבלי הכל ביחד המים והיין של תמד הלכך מהני לי' השקה וע"ש ברש"י ומבואר דהכל מתבלבל ומ"מ משהחמיץ שיש לו דין יין לאו בר זריעה הוא וטעמיו לא בטול וע"ש ע"א בתוד"ה וטעמא ושם ע"ב בד"ה ה"נ וכו' ואין פנאי כעת להאריך יותר בזה.

ה ועתה נשוב לשאלתינו והנה מ"ש בשם רב אחד דיש לחלק בין נשתנה המראה ע"י מין משקה ובין נשתנה ע"י דבר גוש הנה זה לא כביר כתב אלי רב אחד מארץ הגר סברא זו דכיון דלהראב"ד כל שינוי מראה משום דמתחזי כמקוה של שאר משקין א"כ דווקא בנתהווה השינוי ע"י משקין משא"כ מדבר גוש והי' נ"ל להביא סמוכין לזה מהא דטיט הנרוק שמצטרף למ"ס ובערוך ערך טיט וא"ז ה' מקוואות סי' י' כגון מקוה שי"ב מ"ס מכוונות ומימי' עכורים ואינם זכים ואלו רוצים להפריד המים זכים לבדן הי' ל' סאה והשאר יהי' טיט והוא הנקרא טיט הנרוק כשמריקין את המים יורק הטיט עמהם ויוצא עם המים מפני שהוא מעורב במים הטובל במ"ס מכוונות שיש בהם הטיט הזה

תעלה לו טבילה ויטהר וכו' עכ"ל וקשה אמאי טובלין בה הא נשתנו מראה המים ובע"כ דכיון דהשינוי ע"י דבר גוש שאינו דומה למשקין שרי אבל הנה מצאתי במש"ז או"ח סי' ק"ס סוסק"א שרמז דכיון שבאיזו זמן נופל הטיט למטה ונצללים המים מעצמן ואין הטיט והמים מחוברים לכן כשר משא"כ קימוס וקנקנים מעורב בהמים וא"א להפריד זמ"ז וע"ש באש"א ס"ק י"ב ושו"ת ב"ש יו"ד ח"ב סי' ס"א מ"ש ע"ד הפמ"ג בזה וע"ש במש"ז ס"ק י"א בהא דיבחושין אדומין שהעיר ג"כ מהא שאין בהם מראה מים ובתשו' מהרי"א חיו"ד סי' רכ"ז שנשאל ג"כ בזה ותי' דנשתנו מחמת עצמן שרי וע"ש מ"ש ע"ד הפרמ"ג בא"א שם ס"ק י"ב והוסיף עוד דכיון שהם כך בתולדה בי"ד"ש אין שינוי מראה כזו פוסלת ומה"ט שלג וברד כשירים ואין בהם משום שינוי מראה. ובשו"ת ד"ח ח"ב יו"ד סי' ק"ב פסק בפשיטות דבנפל סיד ועפר לבינה למקוה ונתלבנה דפסולה דכיון שנתערב גוף הדבר ממש שמשנה מראהו פוסל דדווקא במי צבע שלא נמחו גוף הצבעים בהמקוה כשר אבל בנימוח גוף הדבר בהמים שם משקין עלייהו ופסולין ובמעיין אין שינוי מראה פוסל לפי שהמעיין תולדתו במקומו ועומד בתקפו שלא יהי' נקרא משקה והביא מהמבי"ט בק"ס שגם לפי דבריו שפסול שו"מ מדאורייתא מ"מ דווקא אם נמחה בו גוף הדבר נתבטל מתורת מים אבל אם רק נצבע ואין בו ממש שם מים עלה דיש מימות בכל מיני מראות ורמז ג"כ להמשנה פ"ח דפרה מי"א באר שנפל לתוכו חרסית או אדמה דלר"י ימתין עד שתצל ולר"ע א"צ להמתין ותירוץ דהתם רק עכירות הוא ולא שינוי מראה ע"ש ולא הזכיר מדברי המש"ז שהבאתי והנה בר"ש פ"ט דפרה מ"ה הביא בשם תוס' מי חטאת שנשתנו מראיהן מחמת עצמן כשירים מחמת עשן או שנפל לתוכן סטוס קוץ ופואה פסולין זה הכלל כל הפוסל בשינוי מראה במעיין פוסל בצלוחית אפר חטאת שנשתנו מראי' מחמת עצמו ומחמת עשן כשר נשתנו מחמת אבק או שנפל לתוכן סיד וגפסיס פסול ובמג"א רס"ו ק"ס נמד משם דמחמת עצמן כשר ובפרמ"ג העיר דשמא התם משום דבמעיין הוא אבל ז"א דהא סיים כל הפוסל במעיין פוסל בצלוחית ומשמע דכל הכשר במעיין כשר גם בצלוחית כמ"ש בשו"ת ב"ש הנ"ל ועכ"פ נראה דמי חטאת במעיין שוים למי מקוה ואינו בכלל נשתנו מחמת עצמן ואם נפל לתוכן איסטיס ופואה שהם מיני צבעים כמ"ש הרע"ב ור"מ פ"ט דשבת מ"ה הוי שינוי מראה ופסול – ואולי י"ל דמי חטאת חמירי גם בזה ואפילו נשתנו ע"י צבע שלא נימוח בתוכן פסולין אבל מהראב"ד בשער המים נראה דרק לענין מעיין חמור טפי. גמ"מ לדינא הדבר פשוט דגם בכה"ג שנשתנו ע"י דבר גוש שנימוח בתוכן פסולין אלא דאם אפשר שהסיד יפול למטה

והמים יחזרו ויצללו מעצמן י"ל דכשר וכהא דפ"ח דפרה מ"ה הנ"ל וכיון שכתב רו"מ שבחן והקרייד נתקבץ יחד והמים נצללו א"כ יש להקל.

ו ומ"ש רו"מ מלשון בעה"נ שכתב שרה בהם סימנים ולא נימוחו וכו' כ"ה גם באשכול סי' נ"ה ובאמת שכן נראה להדיא גם מלשון שער המים שבסוף תה"א שהובא גם בב"י בד"ה וז"ל שער המים וכו' עיי"ש ותבין והגם שברא"י לחולין ק"ז כתב בפשיטות דמי צבע וכ"ש צבע עצמו אינו פוסל אבל במחכ"ת נעלם ממנו דברי ראב"ד ואשכול הנ"ל ואולי מיירי בנפל הצבע עצמו ולא נימוח וצ"ע

ז וגם מ"ש רו"מ דגם בסימנים שנימוחו אם ידוע טבען שסופן לחזור וליצלל יש להקל הוא נכון כמש"ל בשם המש"ז סי' ק"ס דזהו לאות שאינם מחוברים עם המים גוש אחד ויש סמוכין לזה מהתוס' ור"ש פ"ט דפרה מי"א הנ"ל דגבי מי חטאת נקט נשתנו ע"י שנפל לתוכן סטוס קוץ ופואה וגבי אפר חטאת נקט נשתנו מחמת אבק או שנפל לתוכן סיד וגפסיס ואמאי לא נקט כן לעיל ובע"כ דגבי מי חטאת בנפל לתוכן סיד וגפסיס סופן ליפול למטה ויצללו המים מהם וכשר ודווקא ע"י סטוס קוץ ופואה שהם בטבען צובעים המים ולא יחזור ויפרד מהמים פסול.

ח ומ"ש דכיון דלשי' הראב"ד כל פסול שינוי מראה דרבנן א"כ כיון דיש ספק אם הקרייד הוא מן ז' סימנים והוא נתר כדעת ב"י סי' קצ"ט או שאינו נתר כדעת הפרישה והוא מין טיט ורגב אדמה א"כ הוי סד"ר ולהקל. יש לפקפק די"ל דהוי כספק חסי"ד וגדולה מזו כתב הרדב"ז ח"ג סי' תפ"ה דכל ספק פלוגתת הפוסקים הוי סחסי"ד ועיין בתומים סי' ל"ד סוס"ק נ"ז ואף דלא קיי"ל כן כמ"ש בפתיחת הדע"ת אות ל"ג ובמה שהבאתי שם מדברי הש"ג פ"ד דע"ז מצאתי אח"ז בד"מ י"ד סוס"י רמ"ו שתמה עליו ובמק"א כתבתי די"ל קו' הד"מ מהא דקיי"ל תיקו דרבנן להקל דשא"ה דהש"ס עצמו מסופק בזה משא"כ היכי דהפוסקים נחלקו אבל בנ"ד שהפלוגתא היא במצאות הדבר מהו הקרייד י"ל דלכ"ע הוי סחסי"ד וגדולה מזו כתב הש"ך סי' ק"ד ס"ק ד' דגם בבעיית הש"ס אם פוגם הוי כעין סחסיי"ד.

ט וגם מ"ש רו"מ מהא דספק בדין לא תכריע החזקה עמ"ש בחיבורי דע"ת שם ואח"ז מצאתי בתשו' ברכת יוסף חא"ע סי' ע"ז שהביא כמה ראיות דלא כהשפ"ד ולפמ"ש בדע"ת שם בשם המשל"מ דהיכי דהפלוגתא בדבר אם הודה או מחל הוי כספק בגוף המעשה ומהני החזקה להכריע עיי"ש ה"נ י"ל בנ"ד דהספק בטבע הקרייד מהו הו"ל כספק בגוף המעשה דמהני שפיר החזקה אבל יש לפקפק כיון שהספק הוא בכלל המין שבכל העולם מה יועיל חזרתו של זה ומ"מ צ"ע להקל כמ"ש.

י ומ"ש מדברי הר"ש פ"ב דמקוואות דהיכי דיצאה מטומאה של תורה לא מיקרי חז"א גם לגבי דרבנן ועפי"ז העיר דבנ"ד דפסול שינוי מראה רק מדרבנן א"כ יצאה האשה מחז"א גם לדרבנן כבר כתבתי בפתיחת חיבורי דע"ת אות ל"ב להוכיח מהא דחולין י' טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ וכו' העמד טמא על חזקתו והתם ג"כ רק טומאה דרבנן כמ"ש הב"י סי' קצ"ט וכבר תמה בישוי"ע יו"ד סי' ר"א ס"ק י"א מזה ע"ד הר"ש הנ"ל ובעכצ"ל דכוונת הר"ש רק היכי שיש ב' מיני טומאות חדא דאורייתא וחדא דרבנן וכיון דטומאה ראשונה אזדא לה ובאנו לספק אי מחתא טומאה האחרת שהוא דרבנן אזיל לי' חז"א אבל היכי שגם גזירת חז"ל הוא דלא נפקא מטומאה ראשונה בטבילה כזו שפיר מיקרי חז"א ע"ש.

יא והנה כתב לי הרב מו"ה יהודה ליב ליכטענשטיין אבד"ק בעטלעהען בארץ הגר מהש"ס דשבת דף קמ"ד ב' דאר"ח תרדין שסוחטן ונתנם במקוה פוסלות המקוה בשינוי מראה והא לאו בני סחיטה נינהו אלא כיון דאחשבינהו הו"ל משקה ופוסלת ור"פ אמר דלעולם לאו משקה אלא משום דכל שאין עושין ממנו מקוה פוסל המקוה בשי"מ וכן רבא ס"ל דמה"ט גם מוחל פוסל המקוה בשי"מ ומוכח דלר"ח דווקא משקה פוסל בשי"מ ולר"פ ורבא גם אם אינו משקה פוסל אלא דמ"מ י"ל דדווקא דבר לח פוסל אבל כבר כתבתי לעיל דצבע שנפל למים ונימוח פוסל בשי"מ.

סימן יד

א ב"ה ו' מ"מ ר"ח אב תר"ס להרב המאה"ג וכו' מו"ה יודא ליכטענשטיין נ"י אבד"ק בעטלעהען באונגרין

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו אם יש להקל במעיין שנשתנו מראי' ובתשו' ב"ש ח"ב סוס"י ס"א מיקל בפשיטות ורו"מ פקפק עפי"ד מהרי"ט בשניות סי' י"ח לפקפק במעיינות שלנו אם יש להם דין מעיין – והנה בגוף דברי המהרי"ט כבר האריך בתשו' נט"ש חיו"ד סי' כ"ג והעלה דגם מהרי"ט לא החמיר רק היכי דבעת החום יגרע נטפי מים לגמרי ונתייבש המעיין אבל אם המים נובעים תמיד אין חשש כלל וגם אם הוא בצד נהר שאינו פוסק יש להקל בכה"ג עיי"ש ועיין בברכ"י בשיו"ב סי' ר"א אות י"א הביא בשם מהר"מ בן חביב וגו"ר להקל במעיין שבצד הנהר וזהו דלא כשו"ת מהר"י אסאד יו"ד סי' רי"א שהחמיר בזה וע' רש"י חגיגה כ"ב.

ג אך לפענ"ד לפי המבואר ברשב"א דטעמא דאין שינוי מראה פוסל במעיין כמו דאין השאובים פוסלים בו א"כ כיון דאנן קיי"ל. להחמיר בשאובין במעיין בדאפשר לתקן

בלא טרח כדעת מהרי"ק כמ"ש רמ"א לעיל ס"מ ה"נ יש להחמיר לענין שינוי מראה ורואה אני הדברים ק"ו דהא בשאובין הוא רק מדרבנן ואפ"ה מחמירין מכ"ש לענין שי"מ שדעת המבי"ט בק"ס ולבוש דפוסל מה"ת וכן נראה מדברי הנימוק"י יבמות פ' הערל בשם הרמב"ן דכל שהמ"פ שינו מראי' פוסל מה"ת יע"ש ברשב"א דף פ"ב בזה ואף שדעת הראב"ד בבעה"נ והובא בב"י ותוי"ט פ"ז דמקוואות שאינו אלא מדרבנן וכ"נ דעת רש"י במכות ג' ע"א ד"ה לא וכו' כמ"ש בתשו' אחרת מ"מ אין להקל יותר מבשאובין – והן אמת דבגוף חומרת הרמ"א שנמשך בדין שאובין אחר דעת מהרי"ק מצאתי בתשו' אבקת רוכל להב"י סי' ס' שהביא דברי מהרי"ק במ"ש דאיכא ב' פוסקים מחמירים והוא דעת המחמיר שבמדרכי והר"מ חסדאי והוא השיג דגם הדיעה שבמרדכי הוא הר"מ חסדאי ולית מאן דחש לדעת יחיד נגד כל הראשונים ובסי' ס"א חזר והאריך בכמה ראיות בזה עיי"ש ולשי' אזיל בב"י ומ"מ בדאפשר לתקן בלא טורח אין להקל לכתחילה, והגם שבש"ע סכ"ח סתם הרמ"א כדעת המחבר להקל בדין שי"מ במעיין לפע"ד צע"ג ואין בידי ליישב אלא לומר דהרמ"א סמך עצמו עמ"ש לקמן ס"מ (ועמש"ל סי' י"ג).

סימן טו

א נשאלתי

ב מהרב החסיד בנש"ק מו"ה אשר אבד"ק פראכניק נ"י בדבר מקוה שבעירו שהוא קצרה ואין ברחבה בכדי שתוכל האשה להשתטח בכל גופה וגם אין מקום לעשות מדרגה רחבה ד"ט שתוכל אשה הקטנה בקומה לעמוד שם ולכן א"א לעשות שיהי' המים בגובה זרת שהוא שיעור עשרה גודלין לשי' הל"ש בחידושי דינים דלכל הפחות יהי' כשיעור זה וגם בדיעבד מעכב וסיים שהוא ספק כרת ובנ"ד אם יעשו כן לא יוכל לטבול אשה הקטנה בקומה עכ"ד והשבתי לו כי הנה מ"ש הל"ש שהוא ספק כרת המעיין בב"י ימצא דכל מקור ד"ז הוא ממה שאחז"ל לא תטבול אלא דרך גדילתה והביא בשם סמ"ג ורמב"ם שלפי גירסתם בש"ס אינו אלא לטהרות ולא לבעלה אלא דהראב"ד והרשב"א לא ס"ל כן והביא בשם רשב"ץ דחציצות אלו אינן אלא מדבריהם ע"ש ומוכח דאינו אלא מדרבנן ואולי י"ל דמאן דס"ל דאינו אלא לטהרות ס"ל דחציצה זו אינו אלא מדרבנן אבל מאן דס"ל דגם לבעלה ס"ל דחציצה זו מה"ת אבל ג"ז אינו דהא הוי רק מיעוט המקפיד דאינו חוצץ אלא מדרבנן וא"כ ליכא בזה משום ספק כרת ובגוף דינו של הרשב"א הרי גם בשחתה ביותר סתם המחבר כדיעה א' דעלתה לה טבילה והביא רק בשם י"א דלא עלתה ובאמת שבדבר התלוי בחילופי גירסאות בש"ס אין ביד הפוסקים להכריע כמ"ש הפר"ת

ביו"ד סי' נ"ב וסי' נ"ג סק"ה ובמק"א הבאתי מדברי הרשב"א שבב"י יו"ד סי' רה"ע דאזלי' בתר רוב ספרים, והנה הט"ז סקל"ח העלה דאם הכניסה עצמה מקודם למים עד צוארה גם לשי' הי"א עלתה לה טבילה ובנה"ק חולק אבל בסד"ט קיים דברי הט"ז ע"ש סקע"ג וראיתי בתשו' מראה יחזקאל סי' קמ"א שכתב דלשי' הט"ז היכי דטובלת שני פעמים אין חשש ויש לפקפק דאפשר שגם בשני טבילות שחתה יותר מדאי ולא באו המים לשם ואולי ס"ל דלא שכיח שיזדמן כן ב"פ ועי' כה"ג פי"ח דאהלות מ"ב וכוברו בשני כברות לר"מ ואליבא דרבנן בתבואה ב"פ ובקטנות ג"פ ובזבחים פע"א דלר"א וזה ב' הזאות וכו' גם י"ל דכשמגביה א"ע מן המים מתלחלח בכל מקום ומ"ש המרי"ת דנה"ך חולק כבר הבאתי בשם הסד"ט שפסק כהט"ז ובדרבנן בודאי כדאי הם לסמוך עליהם.

ג וגם בעיקר חומרת הל"ש השיעור זרת מצאתי בתשו' הרשב"א שהובא בב"י חו"מ סי' תי"ז בדבר כותל שעשה ראובן והעידו ג' עדים שלקח מרה"ר א' אמר טפח והשני אמר זרת והשלישי טפח ומחצה ופסק דמחייבין אותו בטפח ומחצה שישנו בכלל זרת כהא דאחד אומר מנה והשני מאתים שמחייבים אותו מנה מכלל מאתים עי"ש ומוכח דזרת הוא יותר מטפח ומחצה וברמב"ם פ"ט משבת ה"ז ובהה"מ שם מבואר דזרת ג"ט ומצאתי בשו"ת חוט השני סי' צ"ז שהביא דברי הקלירי שבתוס' עירובין שהביא הל"ש דס"ל דזרת שליש אמה וביאר ליישב קושיות התוס' שם וקיים דברי הקלירי ומ"מ בנ"ד דעיקר החשש מפני כפיפת הגוף ביותר שהוא במקום המתנים מסתבר דאם המים בגובה למעלה ממקום המתנים אין חשש ומצאתי בא"ר א"ח סי' ע"ד סק"ו שכתב דטעם המנהג שהנשים מברכות על הטבילה במים משום דעל הרוב אין המקוה עמוק כ"כ שיהא לבן בתוך המים כמ"ש בש"ע שם ס"ב דבכה"ג יש להקל ע"ש ואולי היינו כשמשתטחות במים וכה ראיתי בשו"ת אמרי אש סי' ע"ח שהציע לפני הח"ס החשש שאין נזהרין שיהא המים בגובה זרת למעלה מן הטבור וראה שלא הי' הדבר חמור בעיניו כ"כ אלא דלא אסתייע מלתא שיבאר לו טעמו עיי"ש ונראה דס"ל כדעת מרי"ח דבטובלת ב"פ אין חשש וכבר נהגו הנשים לטבול ב"פ ומצאתי בכתבי הגה"ק בעל דע"ק שכתב וז"ל דבא"א להחם המקוה עי"ז ויש צער צינה הוי כדיעבד ויש להקל עכ"ל וא"כ ה"נ בנ"ד וע' במי נדה שפסק ג"כ דאם כבר טבלו א"צ לטבול שנית וע' בשו"ת מהר"ם שיק סוס"י ק"צ שתמה ע"ד הרשב"א מהא דש"ס דיומא ע"ח דאסור לעבור בנהר שהמים למעלה ממתנים והרי הי' שם מקור נפתח ואיך טבלו שם נשים ע"ש ולק"מ דכבר כתבתי דזהו, רק מדרבנן ולא גזרו עוד בזמן הנביאים גם י"ל שהיו משתטחות בגופן שוב מצאתי בתשו' ברכת יוסף חא"ע סי' פ"א שהשיג ג"כ ע"ד הל"ש במ"ש שהוא ספק כרת דהא מיעוט

חוצץ הוא רק מדרבנן והביא מתשו' ז"י חיו"ד סי' י' שכתב דבית"ס חמור ממיעוט החוצץ והשיג עליו ר"ש בזה (וכבר נודע מחלוקת תוס' וריטב"א בהא דביה"ס דבעי' ראוי לבי"מ הוא עה"ת) וע' בסד"ט ס"ק כ"ג בסופו מ"ש להשיג ע"ד תשו' ז"י הנ"ל – סוף דבר כי במקום הדחק כנידון דידן יש להקל אם המים עולין בגובה למעלה מן המתנים מעט בלא שום פקפוק-

סימן טז

א ב"ה ד' ויחי תרס"ה

ב להרב וכו' מו"ה שמעון וואלטוך נ"י רב ומורה בקהל יראים בעיר לייפציג

ג מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שנשא אשה ודרו ד' שנים ולא קרב אלי' ועי"ז הי' קטט ביניהם ויען שהנישואין הי' גם כפי נימוסיהם ערכה האשה לערכאות שטאנדעס אמט שיגרשנה בעלה ואח"ז יהי' גירושין בד"י וטענתה הי' שאין לה ג"א והרופאים בדקוהו והחליטו שהוא סריס ממעי אמו כי לא הי"ל שום שערות לא בזקן העליון והתחתון ולא בכל הגוף וכן אינו ניכר בקולו בין איש לאשה ועוד סימנים שיש להם בנימוסיהם וכי האשה עודנה בתולה ויצא משם הפסק שיגרשנה ובינתים נסע הבעל לאמעריקא ושל"ח ויש לו ב' אחים א' באפריקא מתבולל בין העכו"ם והשני גם הוא כמוהו פרק עול יהדות מעליו ולא נודע מקומו כלל וכבר כתבו להאח הגדול שיחלוץ לה ואין רצונו בשום אופן והאשה רכה בשנים וצעקת מרה עכת"ד השאלה. והנה מה שהאריך רו"מ אם גם שאר סימנים שהרופאים מעידים עליהם מועלים להחזיקו בסרוס וכמו בסימני שוטה דס"ל לכמ"פ דל"ד סימנים שהוזכרו בש"ס משום דנזכר בברייתא אחרת גם סי' דמאבד מה שנותנים לו דה"נ הא נזכרו כמה דיעות בגמ' בסימני סריס וכל א' מוסיף על חבירו כבר ראו עיניו דהרמב"ם גופי' כתב גבי סימני שוטה שכל שנמצאת דעתו משובשת באיזו דבר נחשב שוטה וגבי סימני סריס חשב רק סימנים המבוארים בש"ס וגם מסברא יש לחלק דגבי שוטה ניכר לכל שטותו וקרא כתיב וגם במקום שהסכל הולך וגו' אומר לכל סכל הוא ורף שאין זה לענין שטות גמור מ"מ הכל א' וכל רואיו יכירוהו משא"כ בסימני סריס ובאמת דלענין פצוע דכא כל שנתבטלו כלי הזרע יהי' באיזו אופן שיהי' הוי בכלל פצוע דכא אלא דע"י חולי נחלקו הרמב"ם. והרא"ש אי מיקרי ביד"ש ובפיה"מ להר"מ ליבמות כ' בעצמו דהוי בכלל פ"ד ומ"מ לענין דין סריס להוכיח עי"ז שהוא מלידה בודאי אין נ"מ מזה דכיון דגם בנמצא סימני סריס לא מחזיקין לי' שנולד כן וכמ"ש הרמ"א סי' קע"ב ס"א והביאו גם רו"מ ומכ"ש בסימנים

שהם רק עפ"ד הרופאים דודאי אין לסמוך עליהם שהי' כן משעת לידה ובסימן שלא הביא שערות הרי פסק רמ"א ס"ו דחיישי' שמא הי' לו שערות ונשרו ובפרט שלא הובחן גם ד"ז ע"י ישראל אלא ע"י הרופאים ומי יודע וכו' ומצאתי בשו"ת מים חיים חאה"ע סי' ד' שהעלה דבנולד מחוסר ב' ביצים אינו חולץ ולא חולצין לאשתו שהרי כל הטעם דסריס משום דכתיב ולא ימחה שמו פרט לזה ששמו מחוי וכמ"ש רש"י יבמות ע"ט ב' ורמב"ם פ"ו מיבום והרי מחוסר ביצים אינו מוליד והביא ראיות לזה ומסיק דגם נשים וקרובים נאמנים בזה ע"ש ואני מצאתי גם בשו"ת פ"י ח"א אה"ע סי' ט"ו שצידד דאשה נאמנת בזה אך דבתשו' מ"ח סי' ה' שם העלה דדוקא אם מעידים שראו כן בעיניהם אבל שום אומדנא ל"מ בזה לפטור מחליצה וא"כ בנ"ד שהרופאים שפטו כן רק מצד אומדן דעתם לומר שנולד כן א"כ הוי בכלל ספק סריס עכ"פ וע' ישרי"ע ליבמות פ' ע"ב מה שתמה ע"ד הרמ"א ס"ו ולענ"ד גם הרמ"א מיירי רק בדליכא שאר סימני סריס אלא מה שלא הביא ב"ש ועכ"פ כיון שאין בקיאין בגלמות פשיטא שאין לסמוך על אמירת הרופאים ורו"מ הביא מדברי הישו"ש יבמות סי' ל"ו שפקפק בדברי הריב"ש ובסוס"י כ"ז וסי' כ"ח פסק בעצמו להחמיר ועכ"פ בנ"ד אין שום צד להוציאו מכלל ספק סריס משעת לידה.

ד ומה שיש לי לדון בזה דהנה בתשו' חו"י סי' רכ"א העלה לחדש דמי שנשא אשה ונתברר שאינו ראוי לבעול אשה כלל והאשה לא ידעה מזה הוי קידושי טעות ואינה מקודשת כלל והא דבמה"ע סי' מ"ד ס"ד דסריס שקידש הוי קידושין היינו בדידעה האשה מזה משא"כ בלא ידעה ע"ש באורך שסיים שדבריו הם להלכה ולא למעשה ואני מצאתי בשו"ת בש"ר סי' ש"מ דאיש שנחתך הגיד וביצים שלו וקידש אשה שא"צ גט כלל דגבי קידושין שאמל"ב כאלו גם אביי מודה דל"ה קידושין ואולי גם באין לו ג"א כלל והניח בצ"ע ע"ש (וברשב"א קידושין נ"א כתב דהיכי דבודאי אין מסל"ב גם אביי מודה אלא דהתם משום איסורא אמל"ב) והיינו גם בידעה האשה מזה וד"ז הוא נגד הפוסקים אבל בלא ידעה מזה י"ל כן ובתשו' אמונת שמואל סי' ל"ד האריך ג"כ בזה והעלה כדברי החו"י והביא כן בשם הב"ח סי' קע"ג ולחם אבורים ושכ"ה דעת רי"ו בשם תו"ס והרא"ש ושכ"ה דעת הטור ודלא כהרמב"ם דס"ל כדעת נימוק"י בשם ר"ת בדין איילונית דגם בלא הכיר צריכה גט מדרבנן ע"ש ואני מצאתי בא"ז הגדול ה"ל יבום סי' תקצ"ז וסי' תקצ"ח דמוכח שדין סרוס ואיילונית שוים והן אמת שמצאתי בתשו' שב"י ח"א סי' ק"א האריך לדחות דברי החו"י והעלה דגם בלא הכירה בו צריכה. גט אבל כבר בא אחריו בשו"ת עין יצחק אה"ע סי' כ"ד שהעלה דבכה"ג ליכא אלא קידושין דרבנן ואם יש עוד

צד להתיר יש להתירה בלא גט ע"ש וא"כ גם בנד"ד יש מקום לסמוך על אמירת הרופאים כמ"ש בתשו' ח"ס יו"ד סי' קע"ה בשם רדב"ז דבצירוף רגל"ד יש לסמוך על הרופאים ובנ"ד אם יבדקוה וימצאו כי עודנה בתולה לא גרע עכ"פ מרגל"ד ואף דמבואר בתשו' תשב"ץ ח"א סי' א' בעובדא שטענה האשה ישען על ביתו והביא בשם קונטרוס א' שצידד דאפי' קידושין דרבנן ליכא דמספר כתובה נלמד שכך כתב לה ואיעול כותיכי כארח כל ארעא וה"ז כמקדש בתנאי זה ולא קיים דאפי' גיטא לא בעיא והשיב התשב"ץ וז"ל וג"ז אינו מספיק להתיר אשה זו דשמא אחר קידושין נולד בו ענין זה ובעת קידושין ראוי הי' לכך ועוד שאם היום אינו ראוי לכך אפשר שיהי' ראוי לאח"ז ויתרפא מאותו חולי ותשות כח וכבר ראינו מי שאירע לו כך ושב לאיתנו ועוד בפ' ארוסה מקנין ע"י שחוף ואע"ג דכתיב ושכב איש אותה והאי אינו ראוי לכך משמע דלא מימעוט כלל מאיש אפי' היכי דאיכא שכיבה בהדיא כהא דכתיב ושכב איש אותה כ"ש דלא מימעט מהיכי דלא כתיבה שכיבא בהדיא כגון קידושין דלא כתיב אלא כי יקח איש ועוד דלא גרע זה מטומטם ואמרי' פ' הערל דצריך לגרש מספק שמא איש וכו' הא אם הי' ודאי איש כגון שביציו מבחוץ מגרש בגט ודאי אע"ג שאינו ראוי לביאה כלל וכ"ת דהתם מיירי בהכירה בו מנא לך ועוד ה"נ כיון שבשעת הקידושין לא הטעה אותה בזה מאן לימא לך דלא ידעה בהכי והוי כמו שהכירה בו מסתמא ועוד זקן שקידש יוכיח וא"ת שגם קידושיו בטלין אתה מפקיע כמה נשים מבעליהן וכו' ועוד דספר כתובה. לא נכתב אלא אחר הקידושין וכבר נתקדשה בלא תנאי זה ועוד שאין מה שכתוב בכתובה תנאי מפורש שיתבטלו הקידושין אלא שהוא מחייב א"ע וכו' אלא שאם א"י לסבול הוא טענה להצריכו לגרש אבל להפקיע קידושין לא אמרה אדם מעולם וכו' עכ"ל והנה מ"ש דשמא אחר קידושין נולד החולשה או דשמא יתרפא צדקו דבריו וכן מ"ש לענין חיוב הכתובה אבל מה שנראה מדבריו דגם אם ידוע שהי' כן קודם קידושין ולא יתרפא דינא הכי אפי' בלא הכירה בו דומיא דטומטום כבר הבאתי בשם כמ"פ להיפוך וכפי הנראה גם התשב"ץ כ"כ רק לסניף לשאר טעמים ומ"ש התשב"ץ דמאן לימא שלא ידעה כ' בס' תק"ע מהרב מאדעס סי' כ"ג בשם משרת משה פ"ג מגירושין הט"ז שהעלה דהאשה נאמנת לומר דלא ידעה ע"ש טעמו וגם מ"ש התשב"ץ דמשום שיש לו רפואה ל"ה קידושי טעות לפמש"ל בשם החו"י וש"פ דגם סריס חמה בלא ידעה הוי קידושי טעות מוכח להיפוך שהרי גם ס"ח יש לו רפואה אלא שאין רפואתו ברורה כמ"ש תוס' יבמות קי"א ע"ב ד"ה קרי כאן וכו' ובכה"ג דנ"ד שהרופאים אומרים שהוא כן מתולדה ושלא יתרפא לעולם י"ל דגם התשב"ץ מודה דהוי קידושי טעות. אך דבמ"ש לעיל דכיון שהיא עודנה בתולה איכא

הוכחה ורגל"ד לדברי הרופאים הנה בתשב"ץ שם לעיל כתב וז"ל ומה שאומרים שאח"כ נמצאה בתולה אין זה מוציאה מחזקת בעלה דאפשר נזדמנה לו הטיי' כדשמואל וכו' א"נ בעל שלא כדרכה וכו' עכ"ל וא"כ לפ"ז ליכא הוכחה מזה כלל ולכאורה י"ל דמ"מ רגל"ד איכא דזהו ל"ש שיבעול בהטיי' או של"כ אך דבתוס' חגיגה י"ד ע"ב ד"ה בתולה וכתובת ו' ע"ב ד"ה רוב וכו' כתבו דדוקא לעני' שתתעבר מהביא' ל"ש בהטיי' אבל תחל' ביאה רוב בקיאים הם לבעול בהטיי' ואולם הנה מצאתי בא"ז הגדול ח"א בשו"ת שבסופו סוס"י תשמ"ז בדין אשה שנשבית בידי עכו"ם והאריך לאסרה לבעלה ובסוף התשו' כ' וז"ל ושמעתי שזו הבחורה היא בתולה ואם תמעך באצבע לפני הנשים ותראה בתולי' נראה בעיני דאיכא למשרי אם אינה בוגרת לפיר"ח דס"ל דדמי' כלים אי הראה היינו הכנסת העטרה שיש בו להשיר בתולים בפ' בן סורר וחתם ע"ז הא"ז ע"ש הרי שאין לחוש שמא נבעלה בהטיי' דדוקא אם מכוין לבעול בהטיי' אפשר בכך אבל מסתמא אינו בועל בהטיי' ולכן שפיר איכא רגל"ד להאמין לרופאים כיון שהיא בתולה לפנינו, ולכן יש צד גדול להקל בנ"ד ובצירוף מ"ש רו"מ שהאחים פרקו מהם דת יהודית לגמרי והגם שכתבתי בתשו' א' לבראד מדברי ח"ס חלק ששי סי' נ"ו דאם לא נדבק לגמרי לאומה אחרת אפי' עע"ז או מחלל שבת בפרהסיא גם המרדכי מודה דקידושי מומר כזה זוקק ליבום וכן מצאתי בתשו' באר עשק סי' ע"ו שכ"כ אבל מדברי ח"ס אה"ע ח"ב סי' ע"ג שהביא רו"מ מוכח להיפוך ובתשו' הנ"ל כתבתי דאם גם בעלה הי' בגדר מומר כמו אחיו אין להקל לשי' הסוברים דטעמא משום אומדנא דאדעתא דהכי לא נתקדשה שהרי ראינו שנתקדשה לבעלה וכ"ה בתשו' תשב"ץ ח"ג סי' מ"ז אבל כפי הנראה בנ"ד איננו כן ובפרט דעכ"פ איכא סניף שהרי לשי' כמ"פ אין ההיתר משום אומדנא ועוד דלהסוברים דיש לסמוך על האומדנא הרי גם הקידושין נתבטלו מכח האומדנא.

ה ולכאורה יש להעיר בנ"ד שהרי כיון שדרו יחד כמה שנים הרי כבר נודע לה שהוא סריס וסברה וקבלה אבל ז"א דכיון שהוא סריס וא"י לבעול כלל במה איפוא נתקדשה אח"כ וגם בלא"ה יש לדון בזה מהא דאה"ע סי' ל"א ס"ט בהג"ה וחמ"ח וב"ש שם ובנ"ד אין כל אדם יודע שאין בקידושין ממש ע"ש ותבין וא"כ הרי לא נתכוין לקנותה אח"כ ובכ"ז מפני חומר הענין אין רצוני שיסמוך עלי לבד עד שיסכים עוד רב מובהק בתורה ויראה וגם רו"מ יסכים אז אצטרף גם אנכי אבל באופן שיברר רו"מ אם הי' תעודות הרופאים כפי הצעת השאלה.

ו ובעיקר דברי הרשב"א שהבאתי לעיל דהיכי דבודאי אין הקידושין מסורין לביאה לכ"ע ל"ה קידושין הנה לפמ"ש המקנה שם דלהרמב"ם ל"ש תי' התוס' צ"ל דרמב"ם לא

ס"ל כהרשב"א ועי' ריטב"א קידושין ס' ע"א בד"ה עולא אמר וכו' במ"ש בשם מורו דגם לאותן שקדשו אסורה להם שאין אשה א' ראוי' לכמה אנשים ומ"מ הוו קידושין כאביי ע"ש מוכח ג"כ דלא כהרשב"א וע"ע באב"מ סי' מ"א סק"א מ"ש בזה:

סימן יז

א ב"ה לכבוד תלמידי הרב הגדול וכו' מו"ה יהושע נ"י מפה"ק

ב לתשובת שאלתו אם יש לברך ברכה אחרונה על היין ומיני מזונות שטועמין בשחרית של שבת אחר הקידוש ורו"מ הביא מדברי הד"מ א"ח סי' קע"ז אות ב' שכתב ע"ד הרא"ש שהובא בב"י שם שכתב דברים הבאים לפני הסעודה כגון פרפרות ויין שבא לגרר ולהמשיך לסעוד הוי בכלל הסעודה ונפטרין בבהמ"ז וכ' הד"מ ונראה שדברי הרא"ש הם כשבאים לאחר שבירך המוציא עכ"ל ורו"מ תמה דהמעיין ברא"ש ימצא מפורש דמיירי קודם נט"י והמוציא ובאמת שדברי הד"מ צ"ע ומצאתי בפרישה רס"י קע"ד שכתב ג"ה דהרא"ש מיירי קודם סעודה ורמז לסי' תע"ד ושם הביא בב"י בשם תשו' הרא"ש דבפסח אינו נוטל ידיו קודם קידוש וא"כ פשיט דמיירי קודם נט"י והמוציא ובגוף שאלתו הנה בנש"א כלל מ"א מחלק דבאוכל ממין זה בתוך הסעודה א"צ לברך עליו ברכה אחרונה קודם סעודה אבל אם אינו אוכל ממין זה בתוך הסעודה צריך לברך אחריו ע"ש באורך והמעיין ברא"ש פע"פ סי' כ"ד במ"ש ועוד דאם איתא דיין שלפני המזון טעון ברכה לאחריו וכו' א"כ כשיש לו יין נמי בתוך המזון וכו' עכ"ל ימצא דמוכח דאין סברא לחלק בזה אך דהנש"א הביא מהרשב"א שהובא בב"י סוס"י קע"ז שחולק על הרא"ש וס"ל דמה שאכל קודם סעודה אף שמעוררין תאוות אכילה צריך לברך אחריו והביא מהירושלמי פכ"מ דפליגי בזה אמוראי ודעת רבנן דמאן דאכיל סולת ובדעתו למיכל פיתא צריך לברך אחריו ובב"י בשם מהרי"א דמיירי קודם נט"י וע"ז מסיק די"ל לחלק בין אם אוכל ממנו תוך הסעודה או לא א"כ אין ראי' מהרא"ש דלשי' הרא"ש דא"צ לברך אחריו באמת אין חילוק משא"כ לשי' הרשב"א וע' בס' תוסי"ר לא"ח סי' ר"ח סי"ז מ"ש בדברי הירושלמי אלו ולא ידע מדברי הרשב"א וב"י הנ"ל ובגוף דברי הרשב"א גם בפי' חרדים על ירושלמי שם נמשך אחר פירושו אבל במרה"פ שם רמז למ"ש שם לעיל סוף הלכה ה' לדחות פי' הרשב"א ולא נמצא במרה"פ שם כי רמז להקו"א ולא נדפס וכפי שהעתיק כאן בקיצור נראה ג"כ עיקר לברך ברכה אחרונה אבל לשי' הרא"ש צ"ע וי"ל דגם הרא"ש מודה דפת הבא בכסנין אינן באין לגרור ולעורר תאות אכילה וגם הרא"ש מודה דצריך לברך אחריו ובנש"א שם כתב דאם אין בדעתו לאכול מיד לכ"ע צריך לברך

ב"א ובכה"ג מירי עובדא דהר"ך שהובא במג"א סי' רס"ט ע"ש ולפ"ז הי' נראה דנכון שיפסיק מעט ויצא ממקומו ויוכל לברך ב"א וע' תב"ש סי' י"ט סקי"ז ושע"ת או"ח סי' ח' סקי"ב וע"ש עוד בתב"ש ס"ק כ"ז ובפרט בשבת דלשי' של"ה שהובא במג"א סי' רט"ו סק"ו דמותר לגרום ברכה שא"צ כדי להשלים ק' ברכות ואף שהמג"א חולק עליו יעוין באהעו"ז סי' רי"ב שהחזיק בדעת של"ה וגם בא"ר רסי' ר"צ תי' דברי של"ה אבל בהגהותי לאו"ח שנדפסו עם ס' אר"ח החדש סי' רמ"ט הבאתי מכמ"ק ע"ד הד"מ בשם ר"ק ושם הבאתי מהתוס' פסחים צ"ט ע"ב ד"ה סמוך וכו' דקודם סעודה כל מה שטועמין גורם פתיחת האצטומכא לאכילה א"כ י"ל דעדיף טפי שלא להפסיק בין קידוש לסעודה אם טועם פת הב"כ ולשי' הרא"ש אין לברך אחריו אך לפמ"ש שם טעם אחר להקל בזה אין חשש ועכ"פ אם אינו עושה הפסק יש לברך בריך רחמנא דלשי' כמ"פ אין בזה חשש ברכה לבטלה וע' תשו' מהרש"ם ח"א סי' ר"ה מ"ש בזה.

סימן יח

א ב"ה ה' ויגש תרמ"ה ברעזן להרב וכו' מו"ה מרדכי זיידמאן ראבד"ק אוזי- ראן ז"ל.

ב מכתב הגיעני וע"ד שאלתו במי שמכר לחבירו תבואה בשוק לאשקוויץ סך כו"כ ולא ביאר בהשלוס צעטיל אם מוכר רק משדותיו או דרך בערזע ואח"כ חסר לו משדותיו מכפי הסך שמכר ורו"מ האריך דשוק לאשקוויץ ל"ה בכלל יצא השער כיון שאין תבואה מוכנת עוד כי הוא עדיין קודם קצירת התבואה והנה בד"ז כבר הארכתי בחיבורי סי' ר"ט ואח"ז כתבתי עוד דלפמ"ש בסי' קע"ה שי' רמב"ם דכל זמן שיש חילוק בין תבואה ישנה לחדשה לא הוי בכלל יצא השער א"כ פשי' דכן הוא, וגם הארכתי שם אי הוי קנין גמור או רק למש"פ וגם מ"ש רו"מ אם בסטימותא יכול המוחזק לומר קים לי דל"מ בדשלב"ל עמ"ש בחיבורי סי' ר"א ואח"ז מצאתי בשו"ת שם ארי' חח"מ סי' ל' שהעיד ג"כ דסוגיין דעלמא דאין המוחזק י"ל קים לי וע' שו"ת ד"ח ח"ב ח"מ סי' כ"ו בזה ובפרט בזמן הזה שפשט מנהג הבערזע, אבל לענ"ד בנ"ד שאנו מסופקים אם מכר באופן במתע או רק תבואה שלו והוא בעל שדות שיש לו תבואה משדותיו בודאי יד בעהש"ט על התחתונה והדין עם המוכר וע' ש"ס ב"מ דע"ב ע"ב בעה"ב זילא בי' מלתא למיזף מלקוט דרק שלו הוא מוכר ע"ש וע' פ"ה דדמאי מ"ז הלוקח מבעה"ב וחזר ולקח ממנו שני' מעשר מזע"ז שפי' הר"מ דחזקת בעה"ב הוא שימכור מה שנמצא אתו מגנותיו וע"ע פ"ו דדמאי מי"א ואם ידוע שיש לו שדה א' בסוריא חייב לעשר כי מסתמא משדהו הביא הפירות ושוב א"נ לומר מח"ל הם ע' ברע"ב שם והג' בני"ש בשם ירו' ורמב"ם וה"נ ודאי משדותיו

מכר התבואה וגם יש להביא ראי' מהרשב"ם ב"ב קכ"ח ע"ב ד"ד ובנכסים של עכשיו שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה אינה נוטלת כ"א באותן שהי' בשעת אמירה דאא"מ דשלב"ל ואפי' לר"מ דאמר א"מ דשלב"ל הנ"מ במפרש אבל בסתמא אין אדם מעלה ע"ד דבר הראוי לו לבא להקנותו אלא דבר שהוא מוחזק בו הלכך הך אשה ידה עה"ת וכו' עכ"ל וע"ע כה"ג בש"ס עירובין כ"ו ע"ב ורש"י ד"ה ה"ג לא נצרכא וכו' ודו"ק וה"נ בנ"ד אף דסטימותא מהני בדשלב"ל היינו במפרש אבל בסתמא אמרי' שמכר משדותיו דל"ה דשלב"ל גם טרם שיקצר כמ"ש בנה"מ סוסי' ר"ח והרי גם פירות שחנטו דעת רמ"א דלא הוי דשלב"ל ומכ"ש תבואה העומדת ליקצר ולכן ישבע המוכר שלא הי"ל כל הסך בשלימות ויופטר ואף דהלוקח טוען ט' ספק מ"מ חייב לישבע כמ"ש כה"ג בשו"ת הש"מ ח"מ סוסי' פ"א וסי' צ"ד ועמ"ש בחיבורי סי' רל"ב ס"ג והנלע"ד כתבתי.

סימן יט

א ב"ה ד' שמות כ' טבת תרמ"ה ברעזן. להרב הה"ג מו"ה שמעון צבי ווייגר נ"י אבד"ק קריפטיש

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדין השו"ב ר"מ שנאסר מכמה רבנים זה ערך שנה ומחצה ואח"ז הביאו את הרב מסקאלי והרב מבארשטשוב ויצא הפס"ד שלא יבדוק ר"מ בדיקת פנים עד זמן אשר יהי' נראה להם לחזור ולהכשירו ובבדיקות חוץ יהי' עם ר"ז יחד ולהראות סכינים זל"ז בכל יום וגם ר"ז לא יבדוק לבדו רק כשלא יהי' ר"מ בביתי ואין להם להורות שום דבר הצריך ש"ח בלתי הרב ואין להם לסדר קידושין ובאם יעבור מי מהם יהי' דיני כחשוד לאו"ד להעבירו מאומנתו לעולם וכו' ונעשה בקגא"ס בין השו"ב הנ"ל ואח"ז במשך הזמן עבר ר"ז על הפסק ולא רצה לילך למטבחים של ר"מ ולא קרא אותו לבדיקות רק לקח את חתנו וגם אחר כמה התראות מהרבנים הנ"ל לא הועיל ועי"ז התיר הרב מסקאלי להשו"ב ר"מ שיבדוק לבדו כדין ב' שנשבעו זל"ז ועבר האחד המבו' ביו"ד סוסי' רל"ו ורק באופן שבאם יהי' סרכא לא יסירנה רק בבית הרב וכו' ואח"ז התיר הרב מבארשטשוב גם את השו"ב ר"ז שיבדוק לבדו כיון שכבר הותר ר"מ לבדוק לבדו – ורו"מ פקפק דבנ"ד כיון דניתקן רק לטובות בני העיר ולמוגדר מלתא דאסורא אין לו ענין לב' שנשבעו זל"ז כמ"ש בשו"ת ב"ש חיו"ד סוסי' ה' ואטו כיון שעבר א' כבר נתקנו חששו המכשולות שיוכל להתאוות עי"ז וגם הביא בתשו' מבי"ט ח"א סי' ל"ב דהכי דיש עוד זמן נמשך לקיומו גם בסירב א' לא נפטר חבירו והב"ד כופין את המסרב שיקיים

ג"כ וגם א"א לבטל התקנה כזו למגדר מלתא כמ"ש הח"ס סי' י"ג והנה עתה רוצה ר"ז לחזור ולקיים הפסק ור"מ אינו רוצה עכת"ד שאלתו.

ג והנה דברי רו"מ טובים ונכוחים דודאי אין לו ענין כלל להא דסוסי' רל"ו וסברתו מבוארת בתשו' מהרי"ט בשניות חח"מ סי' כ' באמצע התשו' במה שהביא מתשו' מהריב"ל שהחרימו ק' ארטא שלא יכנוס א' מהם בבית השרים ורבים עברו ופסק דלא הותר החרם עי"ז ונראה קצה מלשונו לחלק בין ח' לשבועה ומהרי"ט תמה וכ' וז"ל ואפשר שלא היתה כונת הרב ז"ל לחלק בנידון הרא"ש בין קיימו הדבר ע"י חרם או ע"י שבועה כו' אלא בא לחלק בין אותו נידון לנידון הרא"ש וסתמי סתמי קאמר סתם ח' נעשה לדבר שאינו ראוי לעשותו מצד עצמו דאית בי' איסורא או דנפיק מיני' חורבה ונזק לרבים והיינו אותו הנידון דק' ארטא וסתם שבועה לאסור דבר המותר מצד עצמו אלא ששניהם רוצים לישבע עליו כו' לפיכך אם עבר א' מהם חבירו מותר שזה הדבר לא הוקצה מחמת איסור אלא מחמת עצמן וע"ד כן נשבעו זל"ז ע"ד שיקיימו שניהם משא"כ בחרם שמחרומין משום שלא יבא לקהל תקלה בסיבה זו שהעובר עונו ישא והשאר יזהרו בעצמן וכו' עכ"ל וה"נ בנ"ד כיון שניתקן הדבר למיגדר מלתא דאיסורא איך יתכן לומר שכבר הותר כיון שאחד מהם עבר ואדרבא ראוי לאסור איסר על השו"ב ר"ז ולקנסו עבור זה ועכ"פ עתה שכבר חזר בו ר"ז ורוצה לקיים הפסק ודאי שחוזר האיסור על ר"מ כמקדם ול"ש לומר בזה הואיל ואשתרי אישתרי כיון דלא הותר כדין כלל וכמ"ש ובפרט כיון דעי"ז נתקפח שכירות של רו"מ וגם נגרם עי"ז סידור קידושין בלא דעת רו"מ ני' והסכמתו וכמה מכשולות נגרם עי"ז וגם כתבתי בתשו' לק' בוברקא דא"א לבטל תקנה כזו שנעשה למגדר מלתא דאיסורא והבאתי מסי' רכ"ח סכ"ח ובפר"ח או"ח סוסי' תצ"ו דנראה דתליא במחלוקת אבל בתשו' מהריב"ל ח"ד סי' ד' ותשו' אבקת רוכל להב"י סי' ר"י וסי' ר"ט ותשו' רד"ך בית י"ב מפורש דהלכה כהמחמירים והבאתי עוד מכמ"ד וגם מד' הח"ס סי' י"ג שרמז רו"מ, ולכן הדבר פשוט דאסור לשום א' מהם לבדוק לבדו ויהי' טובים השנים יחד כפי הפסק ואולם אם יש להתיר לר"מ בדיקת פנים אנכי מבחוץ ולא ידעתי מצב האיש אם מעשיו יקרבוהו או ירחקוהו.

סימן כ

א להרב הנ"ל.

ב ובדבר כלי ברזל המציפין אבר מבפנים אם צריכין טבילה דנהי די"ל דהציפוי הוי מין חרס מ"מ י"ל דבטל לגבי עיקר הכלי ורמז לפ"ג דכלים מ"ה הטופל כ"ח וכו' עכ"ד.

ג והנה מ"ש די"ל דהוי כ"ח ורמז לתשו' ח"ס וטטו"ד אם כי הם חששו לזה רק מסברא כבר נתברר הדבר בימינו שהוא מין חרס כמ"ש בשו"ת מהר"ם שי"ק חיו"ד סי' ק"מ מן עדות הפראפעסארען בזה ע"ש ואולם בדין אם מתבטל הציפוי לגבי הכלי מ"ש מהא דפ"ג בכלים לא ידענא מהו דהתם הטופל את הבריא דא"צ לטפילה אינו ככלי אבל בנ"ד מסתמא הטיחה הוי צורך לשימוש הכלי מחשש היזק החלודה העולה בכלי ברזל וא"כ הוי צורך לכלי אבל בגוף דין ציפוין הרי בחגיגה כ"ו ע"ב מבואר דמבטל בטלי ציפוין לגבי הכלי וע' פי"א דכלים מ"ד קלוסטרא טמאה ומציפה טהורה ופי' הר"ש ורא"ש דבתר עיקר הכלי אזלי' והרא"ש שם השיג בזה ע"ד רמב"ם ע"ש ותבין וע"ע בר"ש משנה ו' ומ"ז בזה וע' בפי' חרדים על ירושלמי פ"ה דברכות ה"ג בזה ואולם שי' רמב"ם דהכל תלוי בציפוי ועמ"ש הר"מ פ"ד מכלים ה"ד בשם מהר"י קורקס בישוב דבריו וע"ע בתוי"ט שלהי חגיגה באורך בזה אבל ש"פ חולקי' על רמב"ם וע' בפי' הרא"ש הנ"ל וע' מל"מ פ"ד מכלים ה"ד ופ"ו מכלים הט"ו בשם מהר"י קורקס ובפי' הל' י"א מ"ש ע"ד הר"ש בזה וע' בשט"ת או"ח סי' תר"ע שהביא מפירושו לפסיקתא דנראה דאין לחלק בין כלי עץ בין אם שניהם מתכות דאפ"ה חיפוי כלים טהורים והכלי בטל לגבי חיפוי ע"ש אבל כיון דרוב פוסקי' חולקי' על רמב"ם א"כ ודאי צריכים טבילה ובפרט די"ל דציפוי חרס לגבי כלי מתכות לכ"ע בטל ולכן יש להזהיר בזה להטביל הכלי ברזל הנ"ל – שו"מ בתוס' יומא ע"ב א' ד"ה שמעמידין וכו' דמוכח דבעלמא הציפוי המעמיד עיקר אבל בנ"ד אינו מעמיד ומתכות עיקר.

ד וכה העירני נכדי הרב החריף ובקי מו"ה משה הכהן נ"י דגם לשי' התוס' דיומא דוקא במציפה מבפנים ומבחוץ וגם כל הכלי מציפה אז הציפוי עיקר משא"כ במציפה רק מצ"א וע' בכ"י יו"ד סי' ק"כ בשם הראשונים בזה ובזה י"ל דברי הר"ש פי"א דכלים מ"ד הנ"ל שסותר למ"ש בפכ"ב ע"ש בתוי"ט ולפמ"ש י"ל דגבי קלוסטרא אין הצפוי בכל מקום ועפ"ז י"ל דכלי ברזל המחופין מבפנים ומבחוץ בחיפוי של מין חרס א"צ טבילה עכ"ד אבל מדברי כל הפוסקים שלא חלקו בזה דאין חילוק ובפרט דכלי מתכות לגבי ציפוי חרס בודאי לא בטל וע' תשו' נו"ב מה"ק חא"ח סי' א' דהיכי דהציפוי לנוי בודאי בטל לגבי הכלי ומ"ש התוי"ט פי"א דכלים לחלק בין אם הציפוי ממין הכלי או מין אחר כבר האריך בס' משנה אחרונה שם להשיב עליו וע"ש דאם הציפוי עיקר לתשמיש הכלי גם להר"ש בטל הכלי לגבי ציפוי כמ"ש בפ"ב דביצה מ"ט ע"ש באורך נראה דבנ"ד יטבול בלא ברכה.

סימן כא

א ב"ה ו' וארא תרמ"ה ברעזן להרב וכו' מו"ר שמעון שפירא מו"צ ד"ק רא- דויץ

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלה באשה שנשאת ואח"כ יצא עלי' קול מפי ארחי ופרחי שקודם נישואין הללו נשאת לאיש אחר ולא נתגרשה וגם נתברר עלי' כי הוא מופקרת לזנות והפרישו אותה מבעלה עד שיתברר איזו דבר וביני ביני ברחה האשה וזה שנה ולא נודע מקומה אי' והבעל אסור בכבלי העיגון ולא קיים עדיין פו"ר ונכשל בהרהורי עבירה ואולי גם בעבירה אם יש להתיר לו לישא אשה אחרת ע"י שיזכה לה גט ע"י שליח, והנה בגוף דין זיכוי גט לאשה הנאסרת על בעלה המבואר בסי' ק"מ ס"ד דיש ב' דיעות כבר העיר הנו"ב סי' צ"ב דזה דוקא אם נאסרת על בעלה בבירור גמור אבל א"א לקבל עדות שלב"פ ותליא אי במלתא דאיסורא מקבלי' עדות שלב"פ כמ"ש הבר"א הובא בפת"ש ואני מצאתי בתשו' הרשב"א חלק ד' סי' ר' שהאריך בענין זה והעלה באר היטב בדין מי שהביע עדים בב"ד שגירש אשתו וקבלום שלא בפני האשה לענין אם מותר לישא אחרת והשיב דזהו אינו בכלל אין מקבלי' עדות שלב"פ שזה לא בא עכשיו לדין בדברי' שבינו לבינה רק לגבי עצמו אם מותר לו לישא אחרת ועל היתרו אני דנים כמי שמביא עדים שחתיכה זו מותרת לו ועוד כ' שם כמה טעמי' וגם בשו"ת דברי ריבות סי' רכ"ו בסוף התשו' כ' ד"ז בשם תשו' הרשב"א רק שלא הביא מקומה ע"ש וגם בתשו' בר"א סי' צ"ב אות י"ד כ' דלפטרו משיעבוד חרגמ"ה הוי כמו לפטור א"ע דמקבלי' שלא בפני בע"ד והביא מתשו' לחם רב סי' כ"ד דמותר לקבל עדות של קטנה שתשא במיאון שלב"פ דהוי כמו לפטור א"ע דמקבלי' שלב"פ ובתשו' מהר"י הלוי סי' ל"ט כ' כה"ג באשה שהודות שעע"ד דאי"ל משטה הייתי בך דהא לענין פטור א"צ אתם עדי ובנ"ד ע"פ הודאתה פטור הבעל בחדר"ג דתלוי לה בפלוגתת הב"ש סי' י"ז ותשו' רמ"א ורש"ל אי היכי דפתיך בי' ענין דלא בעי דו"ח שיועיל גם לענין ד"נ ע"ש אבל לפמ"ש בתשו' הרשב"א וד"ר הנ"ל יש להקל בפשי' לענין חדר"ג

ג ובמה שהאריכו האחרונים אם יכול לזכות לה הגט ואי מהני לענין חדר"ג אם יש לחוש לשי' הרי"ף שאינו גט עד שיבא לידה הנה לפמ"ש מהריק"ש בס' אהלי יעקב דכל שאומר בפי' זכה לה הרי"ף מודה דמגורשת מיד וע' בפ"ת סוסי' ק"מ סקי"ג שהאריך בזה ולא הביא ד' מהריק"ש אבל גם הוא הביא כמה ראיות לזה ושגם הגט מקושר העלה כן ע"ש וע' בפ"י גיטין ט' מ"ש ב"ד הרי"ף ורש"י וכה ראיתי בשו"ת שו"מ להג' מלבוב ז"ל מהד"ג ח"ג סי' צ"ד שהביא השואל ד' ריק"ש הנ"ל וגם הוא העלה להתיר לזכות לה גט שיאמר זכו לה וע"פ דעת האחרונ' יש לו לחזור וליקחנו מיד השליח ולחזור למסרו

לידו בתורת שליח להולכה עי' בתשו' פמ"א ח"א סי' מ"ב בשם הגאון מוהר"ג להקל לענין חדר"ג גם בזינתה ע"י זיכוי הגט וכ"ה בב"מ א"ע סי' ק"מ ותשו' בר"א א"ע סי' צ'.

ד ומה שחששו קצת אחרונ' ובראשם הנו"ב ז"ל דשמא חזרה בתשובה ואינה מזנה יותר ואינו זכות לה כלל מלבד מ"ש בתשו' רמ"פ שהובא בב"ש סי' מ"ב דדוקא התם שאמר ע"מ שאהי' צדיק חיישי' לזה ואני מצאתי כדבריו בתשו' רדב"ז ח"א סי' ק"מ ובתשו' א' הבאתי ראי' מברכות י' דגירר עצמות אביו ולא חשש שמה עשה תשובה וי"ל דשא"ה דאדוק במינות דכל באי' לא ישובון וכמ"ש בש"ס דע"ז וע' תשו' פמ"א ח"א אבל הבאתי ראי' מנדרים ס"ה גבי קונם שאני נושא שאבי' רע דעשיית תשובה הו"ל נולד וגם הבאתי מתשו' הרא"ש כלל י"ז דין ב' בדין הרוגת מסור דאין לחוש שמא יעשה תשובה ודוקא משום חומרא דא"א חיישי' לזה ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד.

ה והנה אם צריך מאה רבנן אם כי הרבה אחרוני' החמירו בזה ועי' בשו"ת אמרי א"ש א"ע סי' א' בדין אשה שנשאת לכהן בחזקת אלמנה ואח"כ נודע שהוא גרושה וברחה וא"א למצאה להתיר רק ע"י ק"ר ועי' בפ"ת סי' א' סקכ"ב בשם ח"ס סי' ג' אבל בתשו' ח"ס ח"ב סי' צ"ט צידד להקל באשה שברחה ולא נודע מקומה כמה שנים דמותר לישא אחרת גם בלא ק"ר ועי' בתשו' נודע בשערים מ"ת סי' כ"ו ועי' תשו' רשד"ם חא"ע סי' ק"כ ובתשו' רדב"ז ח"ב סי' ת"ש שהאריכו להוכיח להתיר במורדת לישא אחרת ואם לא קיים פו"ר כופין אותו ע"ז ובנ"ד הו"ל מורדת כיון שברחה ולא נודע מקומה אי' ובתשו' משנ"ס סי' מ"ב ותשו' ג"מ סי' ט"ז ותשו' נחלת יעקב להגר מליסא ז"ל סי' ה' ותשו' תועפת ראם חא"ע סי' ג' הקילו במורדת גם בלא ק"ר ואם כי בשו"ת אבן השהם מסי' א' עד סי' ה' מבואר בשם כמה גדולים דגם במורדת צריך ק"ר וע' תשו' עה"ג סי' ל"ז באמצע התשו' אבל מ"מ בנ"ד דעבדי' זיכוי הגט שוב יש להתיר גם בלא ק"ר דהוי ס"ס ולכן הנני מסכים עמו להתיר לו אבל באופן שיבטיח השלשת כתובתה או שישבע שאין לו – וגם באופן שיסכים עוד רב א' מובהק בזה ואף דבתשו' מראה יחזקאל סי' צ"ח כתב דא"צ להשליש כתובה בכה"ג לכן א"צ לעשות רק שליח לקבלה ולא להולכה דא"צ לדאוג לטובתה מ"מ קשה לסמוך ע"ז–

סימן כב

א ב"ה ג' בשלח תרמ"ה ברעזן.

ב להרב המאה"ג וכו' מו"ה ישעי' לאנדמאן נ"י אבד"ק אזיפאלי'

ג מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעיר שנפטר בה הרב דשם ושלחו אחר רב א' להספידו ודבר הרב המספיד עם אנשי העיר שיקבלו את חתנו היושב אצלו ומחזיקו בביתו להיות לרב שם ואח"כ בא חתן הרב הנפטר ותבע חזקת חתנו ואנשי העיר טענו נגדו ורצו לדין בזבל"א וזבל"א ורצו בני העיר לברור מצדם את הרב המספיד וחתן הרב הנפטר פוסלו מלהיות בורר יען כי הוא נוגע לאשר רוצה שיקבלו את חתנו לרב שם עכת"ד השאלה. והנה כבר הביא רו"מ ד' הסמ"ע סי' ז' סק"כ בשם מהרי"ק דקא"פ מה"ת פסול גם בזבל"א ועפ"ז האריך לבאר דבנ"ד הוי נוגע ופסול מה"ת דאף שאינו נוגע לעצמו מ"מ הדבר נוגע לטובת חתנו והדבר עומד לפנינו והביא ד' מהריב"ל וברכ"י סי' ל"ז דלא בעי' דוקא נגיעה של ממון וברשד"ם ח"מ סי' ב' דגם הכבוד ותפארת להיות ממונה הוי בכלל נגוע ובנ"ד הוי קרוב להנוגע ודעתו קרובה לגבי חתנו והאריך בזה.

ד והנה בגוף דין נוגע אם אמנם בשו"ת מ"ב סי' צ"ח מבואר כן דדוקא בנוטל שכר להעיד הוי רק מדרבנן כיון דבין אם יעיד לטובתו או לא יקח השכר אבל בנוגע פסול מה"ת ואולם בחמ"ח א"ע סי' ל"ה סק"ג כתב דאפשר דגם אם יש תועלת הנאה להעד ונוגע הוי רק פסול מדרבנן וראיתי בשו"ת מצל מאש סי' מ"ז שהביא ראי' מש"ס ערוך סנהדרין ל"ד בהא דפליגו ריב"י ורבנן אם עד עינה לזכות דמפרש טעמי' דרבנן דמחזי כנוגע בעדות ורבנן האי למות מאי דרשי בי' וכו' ואי פסול דנוגע רק מדרבנן מה פריך הרי גם לדידהו שפיר איכא למידרש למות היא דאינו עונה אבל לזכות עונה כיון דכל הפסול רק משום נוגע וזהו רק פסול דרבנן וע"כ דנוגע פסול מה"ת ותי' דלגבי ד"נ לכ"ע נוגע פסול מה"ת רק לגבי ד"מ י"ל דהוי רק מדרבנן ע"ש ולדידי לא הונח בזה דא"כ אמאי לא חשיב להך מלתא בדברים שבין ד"נ לד"מ דבד"נ נוגע פסול ובד"מ נוגע כשר מה"ת ובעי הכרזה וע' בחי' הר"ן שם בשם הרמב"ן דגם בד"מ הדין כן ואולם לפענ"ד דדוקא גבי עדות ס"ל דנוגע פסול רק מדרבנן דמה"ת אינו חשוד לשקר אבל גבי דין שהדבר תלוי בנטיית הדעת לכ"ע פסול מה"ת ולכן אינו עונה לזכות מדאורייתא כיון דהוי נוגע וע' בשו"ת פ"י להמג"ש ח"ב ע"א סי' ס"ד מ"ש בפלוגתת הע"ש והסמ"ע דהעיקר כהסמ"ע וע' רשב"ם ב"ב מ"ג ע"ב ד"ה ומשני וכו' ומש"ה פסליני לי' להאי עדות וכו' ואין לנו להכשיר אלא עד דפשיטא לן דאינו נוגע וכו' ע"ש וגם כל הסוגי' בדף מ"ד מוכח כן דיש לחוש מספק שמא נוגע הוא וע' אס"ז שם מ"ה בשם רשב"א ועליות הר"י להדיא כן ומוכח דספק נוגע פסול וע' בש"ך סי' קכ"ג סקכ"ד ונו"ב מ"ת ח"מ סי' יו"ד בענין הראשון נוח לי אי הוי רק ספיקא ועכ"פ יש להביא ראי' דנוגע פסול מה"ת דאל"כ אין לחוש מספק (א"ה משה נכד המחבר שליט"א ע"ע בתשו' דברי חכמים שבשד"ח סי' ע"ג מ"ש בזה).

ה ואולם מה דפשי' לי' לרו"מ דבנ"ד גם טובת חתנו הו"ל נגיעה גמורה הנה בדין קרובי הנוגע אף דמלשון התומים ונה"מ סק"ח נראה דדוקא בנגיעה שאינו של ממון כשרים אבל בנגיעת ממון גם הקרובים פסולים להעיד אבל אני מצאתי בהגהת מח"א על הרמב"ם פט"ו מהל' עדות דקרובי הנוגע כשרים להעיד כיון דאין העדות על קרוב רק דממילא מטיא הנאה לקרובם ובמח"א גופי' הל' עדות סי' א' ביאר הדבר באריכות דהא קרוב אינו חשוד לשקר רק פסול מגזיה"כ ובכה"ג שמעיד לאדם אחר רק דממילא מטיא הנאה לקרובו שפיר מהני עדותו ע"ש היטב והרי מצינו בש"ס דיבמות כו' ובאה"ע סי' י"ב דלגבי בנו אמרי' חזקה דא"א חוטא ולא לו הרי דלא מיחשב לגבי' כהנאת עצמו וגם יש להביא ראי' מנדרים ל"ט מחיותי' לא אדרי' וגבי בנו לא הוי כן וע' בט"ז יו"ד סי' תכ"א ס"ק כ"ה שכ' להדיא דלא הוי הנאה לאביו כלל ובקידושין ל"ב ע"א שני אחין האב ובנו פודין זל"ז מע"ש ומאכילין זל"ז מעשר עני וכ' רש"י דאם יש לאביו מע"ש פודה הבן משלו לצורך אביו בלא חומש ולא אמרי' דהוי כגופו שהרי הוא אוהבו ומזונותו עליו ולא אחר ניהו לגבי' והוי כפודהו בעצמו ומאכילין זל"ז מ"ע אם יש לבן מ"מ לחלק לעניים מאכילו לאביו אע"פ שחביב עליו כגופו ואם לא הי' בידו המעשר הי' נותן לו מזונות משלו אפ"ה שרי כיון דאינו מחייב בכך ליתן לו ע"ש וע' בכורות ל"ה ע"ב דבנו ובתו מעידין על בכור של כהן דדוקא לעצמו חשוד להטיל מיד ע"ש גם יש להביא ראי' מיומא כ"ב ע"ב התם במעשה דב"ש איפרעו מיני' בילד ואמנון וכו' התם נמי איפרעו מיני' התם לא איפרעו מגופי' ופריך דהתם נמי לא איפרעו מגיפי' וכו' הרי דגם מיתת בניו לא הוי בכלל איפרעו מגופו. וה"נ י"ל בנ"ד דלא הוי נוגע מפני טובת חתנו ואא"ח ולא לו וגדולה מזו מצינו בתוס' ב"ק ע"ט ע"ב דגבי אשה המגדלת דקה אף שיגיע הנאה לבעלה אמרי' דאא"ח ולא לא אבל ד"ז צ"ע דהוא נגד ש"ס דבכורות ל"ה הנ"ל ועכ"פ בנ"ד ודאי די"ל כן (א"ה משה נכד המחבר שליט"א ע' בש"ס ב"ב קל"ו ע"ב כל לגבי נפשי' אפי' במקום ברי' נפשי' עדיפא לי' אבל מ"מ אין ראי' לנ"ד כמובן).

ו אבל נראה דכ"ז לגבי עדות אבל להיות דיין ודאי דפסול גם בכה"ג כמ"ש בשו"ת דברי ריבות סי' קצ"ג בדין ר' שהי' מורשה מן לאה בתו נגד ש' וברורו להם ב' דייני' בזבל"א ונברר לוי מצד ר' לדיין ויהודא מצד ש' יעשו ע"ז קומפרומיסין ובקנין ושבועה ועתה טען ש' שפוסל את לוי מלהיות דיין יען כי הוא מחותנו של ר' ומה שקבלתי בקנין ושבועה יען כי לא ידעתי אם קורבה כזו פוסל מדינא והאריך שם לדחות ד' מהרי"ק ומסיק דמחותנים פסולים לדין וא"כ גם הקנין ושבועה בטל וסיים וז"ל וא"ת ניחא אם הי' ר' זה הבע"ד עצמו אבל אינו אלא מורשה מצד בתו וכיון שכן אין לוי מחותנו דיין לראובן מחותנו כ"א

לבתו דודאי כשר לדין לה וי"ל דהרשב"א בתשו' הובא בב"י סי' קכ"ג כתב דאם כתב לו זול דין ואפוק לנפשך הו"ל כבע"ד עצמו ובשם הרמב"ן דאם המורשה יש לו חלק במה שמוצא מנתבע קרוביו פסולין בין לדין להעיד ובנ"ד דבר פשוט הוא שיש לו לראובן תועלת בזול במה שמוציא מיד שמעון אע"ג שבא להוציא לבתו לפי דכל מאי דמחסר לה עלי' דודי' הדר ועליו למלאות צרכי' ולכן לוי פסול לדון זה והקנין בטל עכ"ל ומבואר מזה בכה"ג דנ"ד שמחזיק את חתנו בביתו וכל צרכיו עליו הוי נוגע ממש לטובת חתנו כמו לטובת עצמו ואפי' לענין עדות ואם כי לענ"ד יש לפקפק קצת מ"מ לענין דין ודאי כן הוא

ז אבל גוף הדבר שהבין רו"מ בכונת הסמ"ע דתליא אי הוי פסול מה"ת או רק מדרבנן לענ"ד המעיין בתשו' מהרי"ק שרש ט"ז ענף ב' שממנו מקור ד"ז ימצא דעיקר החילוק רק בין היכי דפסול מדינא ובין היכי דפסול רק מצד חששות ד"פ שני דייני גזירות דהוי טעם חלוש ודעתו נוטה שם שהוא רק חשש לכתחלה וע"ז כ' דגם זה רק אם הוא עיקר הדיין משא"כ בזבל"א ע"ש וימצא שהדבר ברור כן בכונת מהרי"ק וא"כ אין נ"מ בנ"ד כלל אם הוא פסול מה"ת או רק מדרבנן.

ח אולם מ"ש רו"מ דבנ"ד התביעה רק ספק דשמא לא יקבלו את חתנו לרב שם כלל והביא מהא דסי' ל"ד סי' דאע"פ שאם יתעשר יהנה בעדותו כשר להעיד ודחה דהתם עדיין לא נתעשר ואין לא עכשיו לפנינו שום הנאה משא"כ בנ"ד והביא מד' ב"י חו"מ סוסי' ל"ז בדין מי שאמר לבמ"ד אין רצונו לקצוץ לי שכר ואם תזכה יתרצה ליתן לי דהוי נוגע בעדות וכ"פ הנו"ב מ"ק חא"ע סי' כ"ז משום דמסתמא יתן לו אף שאין חיוב ליתן ועפ"ז העלה בכונת רשב"ם ב"ב מ"ו ע"ב ד"ה דליכא פירי דדוקא בציורף ב' ספיקות ל"ה נוגע ובפרט לפמ"ש הרשב"ם וש"ע סכ"א דאפי' בדרך רחוקה ונפלאה הוי נוגע מוכח דלא כרשב"ם וכבר כ' וכבר כ' הב"י או"ח סי' ו' ורדב"ז ח"א ק"ט הובא בברכ"י שם וכ"ה ברדב"ז ח"ג תק"י דרש"י פרשן וקיי"ל כפוסק עכתו"ד.

ט והנה בתה"ד סי' דש"ן שרמז הב"י שהביא רו"מ הביא שם באמת ראי' לנידון שלו מהא דלשמא יתעשר לא חיישי' וביאר ד' רמב"ם שכתב אפי' בדרך רחוקה ונפלאה דהיינו נמי שאותו צד מזומן לבא בלי ספק רק דהוי דרך רחוקה כגון הנהו מילי דפח"ה שמעיד שקרקע זו של ר' כדי שיבא ש' ויגבה אותה ויבא לוי מלוה דשמעון ויחזור ויגבה משמעון והעד הזה ערב של לוי אבל בשביל הנאה ע"צ הספק לא מיפסל ע"ש וא"כ לשי' תה"ד יש ראי' מהא דלא חיישי' שיתעשר גם לנד"ד וגם לשי' הב"י ליכא סתירה דהב"י קאמר רק דהוי דבר ודאי שיתן לו אבל בדרך ספק גם הב"י מודה ובגוף מחלוקת תה"ד וב"י

נ"ל ראי' להתה"ד מדברי תשו' הרשב"א שבב"י א"ח סי' רמ"ז ובש"ע שם סעי' ב' בדין קצוץ וז"ל מסתברא שקצוץ או שהתנה עמו שיתן לו שכרו דהשתא בדידי' קא עסוק אבל בסתם לא אע"פ שיש בדעת הגוי שיתן לו המשלח שכר ויתפשר לפי שכל שלא קצוץ ולא התנה לו שכר אין דעת הגוי סמוכה בכך ובדישראל קא עסוק עכ"ל ומזה נראה כדעת תה"ד ויש לחלק קצת דהתם אזלי' לחומרא והכא לחומרא ועדיין צ"ע – ומ"מ נראה דכ"ז בעדות אבל בדין ודאי דגם בכה"ג מיחשב נוגע וגם יפה כ' רו"מ דכונת רשב"ם דוקא בצירוף ב' הספיקות וכן כתבתי זה כמה שנים בגליון הש"ע שלי וע"ש ברשב"ם ד"ה והוא דאית לי' ללוה וכו' שכ' להדיא דשני חששות לא חיישי' ע"כ יפה דן רו"מ שיוכל לפסול את סרב הנ"ל מלהיות בורר בדין זה וע' במרה"פ על הירו' ע"ג דסנהדרין ה"ז שכ' בטעמו של רמב"ם שהשמיט החילוק בדין שושבינו בין אי דוקא ביום א' או כל ז' דוקא משום דדוקא לענין עדות יש לחלק בזה משא"כ לענין דין ע"ש וה"נ בנ"ד וגם כבר הבאתי לעיל מד' הרשב"ם ב"ב מ"ג ומהסוגי' שם מ"ד ואס"ד שם מ"ה דגם ספק נוגע פסול בעד וכ"ש בדין.

סימן כג

א ב"ה ו' עש"ק יתרו תרמ"ה ברעזן. להרב מו"ה צבי פרידמאן בק' בערעגסאז באונגארין

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שקנה בית וחצר מעכו"ם זה כמה שנים והי' גדר ישן ומקולקל סביב חצירו ואח"כ בנה בית על מקום הגדר ממש וגם פתח חלונות לחצר נכרי הסמוך לשם שהי' מושכר לשמעון וש' מיחה בו שיסתום החלונות והשיב לו לאו בע"ד דידי את כי שייך לעכו"ם ואח"כ קנה ש' השוכר הנ"ל את החצר מהעכו"ם ואח"כ פתח ר' עוד חלון לחצר ש' ומיחה בו איזו פעם בלא עדים ואחר י"ג חדשים העמיד ש' ב' עמודים עם קרשים נגד החלון וגם הביא ש' משרי העיר את האינזינירער למדוד החצר שקנה מהעכו"ם ע"פ המאפע ונמצא כי מקום הבנין של ר' עומד ברשות ש' ותובעו שיסתור כולהו ויחזיר המקום הנ"ל ור' טוען שהוא עשה כפי ד' העכו"ם שמכר לו והראהו הגדר העומד שם ומדוע לא מיחה בו העכו"ם מוכר של ש' עכת"ד השאלה. ורו"מ הביא ד' הרמ"א סי' ש"ס דבקרקע לא עשו תקנת השבים ובפ"ת הביא בשם מבי"ט דבשוגג א"צ לסתור והמל"מ חולק וצידד רו"מ דהמל"מ דחולק היינו היכי דהו"ל למידע אבל בנ"ד כ"ע מודו וסגי שישלם לו שיווי המקום עכ"ד והנה בגוף הדין יעוין בשע"מ לח"מ שהביא ד' המל"מ ומסיק דתליא בפלוגתא דסי' רע"ד בהג"ה וא"כ הרי בקרקע ג"כ קיי"ל דהמוחזק י"ל קים לי כמ"ש בתומים בקת"כ סי' קצ"ו ונה"מ

בדיני תפיסה סכ"ב וע' בשו"ת שו"מ להג' מלבוב מהד"ק ח"ג סי' ר"ח שלא הביא ג"כ ד' השע"מ אבל מלבד זה הרי מבואר בסי' קמ"ו סעי' ו' דהבא מכח מוכר טענות לי' וגם חזקה בלא טענה מהני וא"כ ה"נ טענינן לראובן שהעכו"ם המוכר שלו קנה המקום מן העכו"ם השני מוכר של ש' בכסף וחזקה שבנה שם הגדר שלו ואולי גם שטר הי' לו ואבד ואף שלא נכתב בהמאפע אין מזיק כלל ואף דגם ש' הוא לוקח הרי מבואר בטוח"מ סי' ק"ח בזה ב' דיעות אי טענינן ליורש נגד יורש והטור הסכים להראב"ד דגם בכה"ג טענינן ודברי הש"ך שם סקי"ז תמוהים כמ"ש האורים סקל"ה וכן מצאתי בשו"ת פרח מט"א ח"א סי' קכ"ד שפסק בדין לוקח נגד לוקח דהמוחזק י"ל קים לי ואי"כ א"צ ר' לסתור בנינו וגם א"צ לשלם לו כלל וע' תשו' פרח מט"א שם סי' כ"ו דהיכי דאיכא הוכחה ורגל"ד לכ"ע טענינן ללוקח נגד לוקח ע"ש וה"נ בנ"ד.

ג ובדין החלוק הנה מכח החלון שפתח בזמן שהי' של עכו"ם הרי מבואר בב"י סי' קנ"ד בשם הג"א דהיכי דשניהם באים מכח עכו"ם לכ"ע בדיניהם דיינינן לי' בין ליפות כוחו בין לגריעותא וכ"ה במח"א הל' ריבית סי' מ"ד וכ"ה בתשו' ב"ח סי' כ"ו והגם דבתשו' מבי"ט ח"א סי' צ"ו מוכח להיפוך אבל במחכת"ה לא הביא כלל ד' הג"א וגם בלא"ה דבריו שם צע"ג ואכ"מ וע' בתשו' פרח מט"א ח"א סי' ס"ו מ"ש ע"ד הג"א בזה אך דז"א דבנ"ד הרי ר' הישראל פתח חלונו לחצר העכו"ם וזהו דין המבואר בסי' קנ"ד סי"ח ואף דמחאת ש' בעוד שהי' החצר של העכו"ם אינו מחאה כלל מ"מ יוכל לבנות בפני החלון כמ"ש הרמ"א שם אך דיש לעיין אם החזיק ר' במה ששתק ש' אחר שקנהו מהעכו"ם וד"ז מבו' בשו"ת פרמ"א ח"א סי' כ"ו ומסיק דהעיקר לדינא דמהני חזקה של ג"ש לשי' רוב הפוסקים אבל מ"מ בנ"ד שכבר בנה ש' כותל בפני החלון יל"ע אם יכול הוא לומר קי"ל להיפוך וג"ז מבואר בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קי"ד וסי' קל"ב דכבר זכה בעל החלון אבל אני בחיבורי כת"י לחו"מ הארכתי לדחות כל דבריו והעלתי. להלכה דבעל הכותל מיקרי מוחזק כיון דלא נפסק הדין ע"פ ב"ד וע' בח"מ סי' רס"ח בשם תה"ד וש"ך שם והוכחתי כן בכמה ראיות ואכמ"ל – ובפרט החלון שפתח ר' לחצר ש' אחר שכבר קנה ש' החצר ומיחה בו ש' אף שלא הי' עדים במחאה הדבר פשוט דכיון דמיחה בפניו וליכא מחילה א"צ למחות בכל רגע ולא דמי להא דסי' קמ"ו ס"ה דצריך שלא יעברו ג"ש דהכא דהוי רק משום מחילה כיון שגי"ד שאינו מוחל לכ"ע בעינן חזקת ג"ש ולכן הדין עם שמעון בזה.

ד ובגוף דברי המבי"ט ומל"מ הנ"ל הנה בס' נת"ע על הסמ"ק ל"ת קנ"ג הביא מהש"ס דב"ב מ"א ונימוק"י שם וע"ש ריש ע"ב דמוכח כהמבי"ט דאל"כ אמאי א"ל זיל שלים

ולא אמר לסתור הבנין אבל לעיל ע"א מדא"ל ר"נ זיל הדר מוכח להיפוך ובע"כ דבעובדא דר"כ נתרצה חבירו לקבל תשלומין גם י"ל דזיל שלים היינו להחזיר הקרקע וכ"מ מלשון רשב"ם ד"ה א"ל מהדר מיד וכ"ה ברא"ש שם.

סימן כד

א ב"ה כ"ג ניסן תרמ"ה ברעזן להרב המאה"ג וכו' מו"ה יעקב שמשון הלוי העליר אבד"ק בוזנאב

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה בקצב א' ששחט עגל גדול ומכר הבשר וכפי דברי השו"ב יען שא"ל הקצב שהוא תוך שנתו לא רצה למעך הסרכא דבוקה שהי' שם שחשש לדעת השמ"ח והטבח מכר הבשר בלא בדיקת הסרכא והטבח מכחישו באמרו שאמר לו שכבר עבר שנתו ובדק ומיעך הסרכא כדין והכשיר רק עתה שיצא קול שהוא תוך שנתו חזר בו השו"ב ורוצה להטריפו. והנה רו"מ הביא משו"ת שי"צ שהביא הפ"ת סי' ל"ט דהבודק נאמן נגד אחר אך מד' הח"ד בליקוטיו לסי' קכ"ז נראה דלא ס"ל כן והנה לפענ"ד הדין עם השי"צ ומצאתי כדבריו בשו"ת מהרשד"ם חיו"ד סי' נ' דהבודק נאמן נגד אחר משום שהדבר מוטל עליו דייק טפי והביא ראי' מתשו' הרא"ש שבחו"מ סי' כ"ג דהדיינ' נאמנים נגד עדים משום שהם דייקו טפי ועי' בפ"י גיטין ג' ע"א ד"ה כיון שכ' כה"ג בשם הריב"ש ותו"ס רי"ד ומה"ט השליח נאמן טפי ע"ש ויש לי לדון בזה ע"פ דברי המל' פ"ו מגירושין הל' י"ט בענין ביטול המודעה שהביא ד' הריב"ש סי' קכ"ז דהעדים שהוזמנו לכך נאמנים טפי מאחרים והשיג עליו דדוקא בהעדר פעולה יתכן לחלק בין העדים שהוזמנו בין עדים אחרים אבל אם מכחישים זא"ז בפעולה אין חילוק בזה ע"ש וא"כ ה"נ בזה ועי' בפ"ת לחו"מ סי' כ"ג בשם תשו' מ"ע להראנ"ח בזה ואני מצאתי בשו"ת זכרון כהונה דף ו' ע"ב שהביא בבם תשב"ץ דעדים אינם נאמנים נגד ב"ד והגה"ק אבד"ק שיפיטויקא סמך ע"ז בענין גט והמחבר פקפק ע"ז ע"ש ועי' תומים סי' מ"ו סוס"ק כ"ו שהביא בשם תשו' ספרדות שנסתפק אם עדים נאמנים להכחיש הב"ד והוא הוכיח דנאמנים ולא הביא כלל מכל הנ"ל אבל נראה דהתם העידו על הב"ד עצמן שעשו שלא כדין לכן נאמנים משא"כ במכחישי' זא"ז בגופא דעובדא איך הי' הדיינים נאמני' ויש לתמוה במ"ש הש"ך בחו"מ סי' ל' סק"ג בשם הב"ח בפשי' דאין חילוק בין עדים שהוזמנו לכך או לא ולא הזכיר מד' הריב"ש שהביאו הפ"י ומל"מ הנ"ל וע' רש"י ותוס' ב"מ ב' ע"ב בהא דליחזו זוזי ממאן נקט דלשי' רש"י נאמן המוכר כ"ב עדים משום דרמיא עלי' דייק טפי וע' בתוס' קידושין ס"ד ע"א ד"ה נאמן לנדרים וכו' דאב דייק טפי לדעת שניו לפי שעליו מוטל להודיע

לאחרים ולכן לאב עשאוהו כדבר שבידו ולא לאחרים ע"ש וע' בתוס' רי"ד פסחים ד' דבדבר המוטל על האשה נאמנת גם בדאורייתא דדייקא טפי ע"ש ולכן נראים ד' השי"צ דהבודק נאמן נגד אחר אך די"ל דכ"ז נגד איש אחר זר אבל נגד בעל בהמה עצמה הרי גם עליו מוטל הדבר שלא למכור עד שיכשיר השו"ב והוא הבעלים ובפרט שכבר מכר הבשר וכדאי' כה"ג בגיטין ס"ז דיבורא מיקרי ואמר מעשה לא עביד אבל מ"מ נראה ברור דאם השו"ב אדם כשר ונודע דהטבחים רובם רשעים ובפרט בזמה"ז ובפרט שהוא נוגע בדבר ובהול על ממונו אין להאמינו בשום דבר נגד השו"ב ומכ"ש בנ"ד שלדברי שניהם הי' שם סרכא שלכ"ס והוי בחז"א וההכחשה רק אם הי' מיעוך או לא א"כ לכ"ע אסור וכמ"ש השו"ת טטו"ד מ"ת סי' פ"ד ודמי לע"א אומר נתגרשה וע"א אומר לא נתגרשה דתרוייהו בא"א קמסהדי ואף שי"ל דשא"ה דעכ"פ קודם הגירושין לכ"ע היתה אסורה אבל כאן הרי אחר שנתמעכה הסרכא אגלאי מלתא למפרע שהי' רק ריר בעלמא והיתה מותרת מעולם מ"מ הרי התב"ש סי' י"ח ס"ק כ"ט הוכיח מכתובות כ"ד דגם בכה"ג הוי חזקה מה שהי' מוחזק לפנינו וגם יפה כ' רו"מ דיש לדמות להא דכ' הרמב"ן דבכל עד מפי עד אם הראשון מכחיש הראשון נאמן וכן עלה בלבי תכף בראשית קריאות מכתבו, אבל איננו דבר מוסכם לכ"ע כמ"ש בחמ"ח א"ע סי' קט"ו וב"ש שם סק"ד בשם הרא"ש וע"ש בשם תשו' רמ"א וע' בקו"ע סוסי' י"ז סי' ק"ס בשם תשו' ב"י דמבואר דס"ל דהעד השני נאמן וצ"ע.

ג ומ"מ לדינא קיי"ל כן וע"ע בב"ש סי' מ"ב סק"ז וגדולה מזו מבואר בתשו' פמ"א ח"ב סי' קט"ז דאפי' עכו"ם נאמן בכה"ג להכחיש את העד שאמר בשמו והביא שם מדברי החמ"ח סי' י"ד סקי"ז ע"ש וע"ע בתשו' פמ"א שם סי' קי"ד עוד בזה וע' תשו' שארית יוסף שהובא בק"ע סי' ש"ה ג"כ בזה, וגם בדין ממון יעוין בב"ש סי' קט"ו הנ"ל בשם רמב"ם ורמב"ן ורא"ש ובתשו' פמ"א הנ"ל מ"ש בזה שו"מ ברא"פ סי' ל"ט ס"ק קע"ז שהביא ג"כ ד' רשד"ם הנ"ל ופסק ג"כ דהבודק נאמן יותר ע"ש ועכ"פ לדינא הדבר ברור שהשו"ב נאמן נגד הקצב והכלים אסורים וצריך להעבירו כפי ראות עיני ב"ד.

סימן כה

א ב"ה להרב המאה"ג וכו' מו"ה מרדכי זאב האלבר- שטאם נ"י אבד"ק גריבוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שהשכיר חנות לשמעון בעד ר"פ רמ"כ לשנה ואח"ז בשביל שעשה ש' טובה לראובן באיזו עסק הניח לו מהמקח על ע"ר ר"כ לשנה ואח"ז חזר והשכיר החנות ללוי ובשעת השכירות על ג' שנים רצה לוי ליתן רק ע"ר לשנה

באמרו ששמעון שילם כן וראובן רצה ר"פ ר"כ ואומר ששמעון שילם לו כן והשיב לוי כי אשלם כפי שנתן שמעון וישב כן שנה אחת ובסוף השנה רצה לוי לנכות הסך עשרה ר"כ מפני שנודע לו ששמעון שילם רק ע"ר ר"כ וראובן טוען ששילם ר"פ ורק ניכה לו עשרה ר"כ עבור הטובה שעשה לו ולוי טוען כי אני נתחייבתי רק בכמה שנתן שמעון והרי לא נתן רק ע"ר ר"כ עכתו"ד והנה לענ"ד הדין עם ראובן דהגם שניכה עשרה ר"כ עבור הטובה שעשה לו ה"ז דומה כאלו נתן ר"פ ר"כ וחזר ראובן ונתן לשמעון עשרה ר"כ בשביל הטובה שעשה לו וראי' לזה מדברי התוס' כתובות פ' סוע"ב ד"ה יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כתובתה וא"ת לפי הקונטרס דאין ליורשי הבעל אלא מנה ומאתים ולא נדוניא והא אמרי' בפ' נערה דקבורת תחת נדוניתה מדאינו חייב לקבור ארוסתו וי"ל דשומרת יבם היתה ראוי ליטול קצת מנה ומאתים וכו' הו"ל כאלו הכניסה נדוניא שהיתה כתובתה על נכסי בעלה ואותו השיעבוד היא מכנסת לו והרי היא כאלו נטלה והחזרה לו ולא דמי לשאר ארוסה דלא מכנסי לי' מידי וכו' עכ"ל וע"ש במהרמ"ש ביאור דברי התוס' ומבואר דבכה"ג שהי' ראוי ליטול הו"ל כנטל והחזיר וה"נ בנ"ד וגם אינימא דבנ"ד דתלוי בלשון בנ"א י"ל דנאמן לוי לומר שהוא לא נתכוין לשלם אלא כפי מה שנתן ש' פועל ממש והמע"ה מ"מ במה שנסתפק רו"מ על הזמן של ב' שנים הנשארים נראה דבודאי הדין עם ראובן ונאמן לומר שהוא נתכוין בדעתו כן ויוכל לבטל השכירות להלאה אם לא ישלם לו ר"פ ר"כ לשנה והנלע"ד כתבתי.

ג וכה העירני הרב וכו' מוהר"י נ' מדברי הר"ן וב"ש א"ע סי' צ"ו דבעת שהי' בידו ממון של רבית או גזל משל נתבע א"י לישבע שלא יפרע החוב דממילא עולה לפרעון הרי דהוי כאלו שילם וחזר ונטל והנה בגוף דברי הר"ן יעוין בתשו' מהרי"ט ח"א סי' כ"ד מ"ש על דבריו ואני מצאתי בר"ן נדרים כ"ה ע"א בד"ה ה"ג ואשתבע דיהבית לך זוזך ולא גרסי' דפרעות לך דהא איהו לאו בתורת פרעין שקלי' עכ"ל וזה סותר לדבריו הנ"ל אבל בריטב"א שם מבואר להיפוך אבל מ"מ אינו דומה לנד"ד דהתם כיון דמדינא בטוען יש לי בידך כנגדו פטור לכן נחשב לפרעון משא"כ בנ"ד.

סימן כו

א להרב וכו' מו"ה יעקב קאוואשיין נ"י מו"צ דק"ק ראהטין.

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה שכתבו בהגט ספר תרוכין ואגרת שבוקין ואגרת פטורין במקום וגט פטורין והנה כבר ראו עיניכם דברי הרשב"ץ שבב"י רסי' ק"ל והובא בג"פ

סי' קכ"ו ס"ק מ"ט ודברי הש"ג שמביא שם דזהו מטופס הגט וגם הב"ש ס"ק כ"ז הביא מדברי הפוסקים בזה ובג"פ שם ס"ק ק"ז.

ג ומ"שר"מ בשם הרב הה"ג אבד"ק נ"י שהעיר מהא דמגילה י"ט דלשון אגרת אינו מלשון ספר הרי כתבו התוס' גיטין פ"ה דמה"ט יכתבו ואגרת בוא"ו דלא ליטעי שהיא אגרת בעלמא דהוא"ו מוסיף לומר שהוא מלשון ספר הנ"ל א"כ אין חשש ויעוין בברכת המים אות צ"ו בביאור ענין זה ועוד דדווקא לענין קדושה שיהי' כספר יש חשש אם נקרא איגרת כדאיתא כה"ג גם במנחות ל' ע"א ולא ירבה בדפין מפני שנקרא איגרת משא"כ בנ"ד שא"כ קדושה וגם י"ל כיון דהשיטות רחבות זהו עצמו לאות שאינו אגרת כדמוכח בש"ס דמנחות הנ"ל

ד ולכאורה עלה בלבי להעיר לשי' הסוברים דלשון א' מעכב וצריך שלא יהי' בשיטה אחרונה אלא דאם כתב בשיטה י"א ספר תרוכין או גם ואיגרת שבוקין אז א"צ לדקדק בתיבות וגט פטורין והוא דעת תוס' וסמ"ג והא בכתבי מהרא"י סי' קצ"ו ותה"ד סי' רכ"ח בדין חק תוכות בשם אבי העד רצה בתחלה להכשיר כיון דדיעבד סגי בלא כתב שם אבי' א"כ גם השינוי אינו פוסל כמו בשם הלידה לדעת ר"י ושוב כתב לחלק ביניהם דשאני שם הלידה דא"צ כלל לכתבו לשום תיקון מחכז"ל אבל שם אבי העד נהי דאם חתם א"ע פלוני עד לבדו בלא שם האב כשר מ"מ הרי גם איפכא דאם חתם א"ע בן פלוני עד כשר בלא שם עצמו א"כ גם שם אבי העד הוא מעין חתימה דמאי חזית ליתן כח החתימה על שם העד עצמו טפי משם האב והרי שניהם שקולים ולכן רמינן כח החתימה על שניהם ופסול ח"ת על שניהם ע"ש והרי כל פסול בחתימה הוא משום דגזרינן חתימת עדים אטו כתיבת הגט כמ"ש בתה"ד שם מהתוס' רפ"ק דגיטין א"כ הרי כל לשון מג' הלשונות ס"ת וא"ש וג"פ הם בכלל כתיבה דמאי חזית ליתן על לשון א' יתרון יותר הרי כמו דאם כתב ס"ת לבד כשר הרי ה"ה אם כתב וג"פ לבד כשר א"כ שוכ יופסל שינוי בזה כמו בזה אבל מלבד דלפמ"ש בשו"ת נט"ש חא"ע סי' צ"ג לק"מ עיי"ש ותבין אף גם הרי בנ"ד אין זה בגדר שינוי כלל דכל שינוי הלשונות הם רק לשופרא דשטרא וע' תוס' כתובות ק' ע"ב ד"ה אגרת בקורת בשם ר"ת שרגיל לפרש מ"ש איגרות שו"ם ואגרות מזון דקרי כן למה שהב"ד שולחין אגרותו לב"ד אחר לשום ולמזון לפלוס וגבי בקורות א"א לפרש כן והביאו גם מהא דכותבין אגרת מרד ע"ש ועיי' תויו"ט פ"א דב"מ מ"ח דלפי' הרע"ב שם נקט אגרת לפי שרגילים לפרסם זה לרבים ע"ש וא"כ ה"נ י"ל כן ועוד שהרי יסוד לשון ג"פ הוא ממש בתרגום ספר כריתות גט פטורין והרי בישעי' נ' אי זה ספר כריתות וגו' ובתרגום יונתן אי דא הוא אגרת פטורין וכו' הרי שגם איגרת מתפרש ובירמיהו ג' ספר

כריתות, ובתרגום כמה דיהבין אגרת גט פטורין ומשליחין וגם מאמר הבעל ה"ז גיטך וכו' מעיד על הכתוב בו שכן הוא פירושו ולכן הדבר פשוט דבדיעבד כשר.

ה אולם ענין דיעבד בנתן הגט ולא נשאת עדיין ואפשר בגט אחר יש בו מחלוקת כמ"ש בשד"ח מערכת גט סי' ל' מכמ"ק בזה ולפלא שלא הביא מדברי הב"ש סי' ק"ל סק"ד דאם כבר ניתן מקרי דיעבד ואף שלא נשאת תנשא לכתחלה ובשו"ת חא"ש סי' קי"ז הוכיח כן מדברי מהרי"ו וב"י וד"נ ושגם בדאפשר בגט אחר מיקרי דיעבד ובהגהות ד"ח השיג עליו ואני מצאתי בתשו' מהרמ"ל סי' ק"א שפסק ג"כ להקל ובפרט אם הבעל כבר נשא אחרת ואם יצטרך ליתן גט אחר יהי' זילותא בב"ד ולעז בוודאי מיקרי דיעבד כמ"ש בחמ"ח סי' קכ"ו ס"ק כ"ד ובתשו' שארית יוסף סי' ל"ו ומ"מ הכל לפי הענין וכדמוכח מדברי הס"ש שהובא בט"ג ש"א אות מ' סוס"ק כ"ט ע"ש ותבין ועכ"פ בנ"ד שאין בו חשש כלל בוודאי יש להקל בדיעבד אחר שניתן גם בדאפשר בגט אחר.

סימן כז

א עי' מפתחות. להרב וכו' מו"ה אברהם נתן איילבערג נ"י בהרה"ג מוהרי"א נ"י ראבד"ק זגיערש בפולין גדול

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שהי"ל פיתויי דברים עם בתולה א' ושכר עגלה של בע"ג יהודי ולקח עמו עוד איש אחד שהוא בן אחי אבי הבתולה וגם הבתולה ובדרך לקח א' מטבע כסף מהבע"ג וקידש הבתולה ברצונה וכבר הי' לה עמו גם מקודם אותות אהבה שהלכה עמו תמיד כדרך הריקים והבע"ג נלקח לצבא וא"א לגבות עדותו ונשאר רק ע"א הקרוב אך ששניהם מודים בהקדושין ונסתפק אם צריך להמתין עד שיבוא עד הכשר דלשי' כמ"כ חוששין גם בקידושי ע"א והביא בשם אביו הרה"ג נ"י שצידד להקל עפמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' צ"א דכל שבדיעבד מותר אין לחוש לכתחילה ומותר לשחוט ע"ס שיבדקנו א"כ ה"נ כיון דבדיעבד אם נשאת אין חוששין דסמכינן ע"ד הסוברים דקדושי ע"א ל"מ ובפרט לפמ"ש השעה"מ פ"ט מה' אישות הלכה ל"א להוכיח מהתוס' כתובות כ"ג ע"א ד"ה תרווייהו וכו' דגם למ"ד חוששין הוא רק מדרבנן ולכתחלה לא תנשא עכ"ד והנה מ"ש מדברי שעה"מ יעוין באס"ז כתובות בשם הרא"ה שהתוס' קאי למ"ד חוששין וכשהאשה שותקת ע"ש. אך בגוף הדבר הגם שבחבורי דע"ת סי' ב' ס"ק ב' הבאתי מכמה ראשונים דס"ל כהטו"ז וגם יש להביא ראי' מש"ס ערוך תענית י"ז ב' שתויי יין דמחלי עבודה גזרו בהו רבנן פרועי ראש דלא מחלי עבודה ל"ג בהו מ"מ בנ"ד אינו דבר ברור אם הוא רק מדרבנן להחמירים ואף שגם בתשו' נו"ב מה"ת סי' ע"ה ס"ל כן אבל

בשו"ת אמרי א"ש חא"ע סי' ל"ו דחה ראיות הנו"ב והעלה דלהמחמירים איכא איסור תורה ע"ש ואני מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"א סי' ק"ל שכתב דמסתברא דר"פ חוששין מדרבנן קאמר ולכן פסקינן מדרבנן להקל כמ"ד אין חוששין ואת"ל דחוששין מדאוריית' קאמר מ"מ רק מספיקא הוא ולכן לא שבקינן דעת מ"ד אין חוששין כיון דהוא פשיטא לי' להקל וחולק מה"ט על הסמ"ג עיי"ש א"כ נראה מזה דלהסמ"ג דמחמיר ס"ל דלר"פ היא מדאורייתא כדעת הא"א הנ"ל ובפרט לפמ"ש בתשו' מהר"ח א"ז סי' כ"ו דהיכי דשדיך תחלה לכ"ע חוששין לקידושי ע"א א"כ י"ל ה"נ בנ"ד וגם בלא"ה אין דברי רו"מ נכונים דבנ"ד הרי הבתולה מודית שנתקדשה א"כ למ"ד חוששין לקדושי ע"א שויא אנפשה חד"א ומה לנו לחקור על העד ולהמתין על ביאתו הרי היא נאמנת על עצמה ואף דאי נימא דהוי רק מדרבנן י"ל דבדרבנן ל"א שאחד"א אבל כבר העליתי בחיבורי דע"ת סי' א' ס"ק ס"ח בכמה ראיות דגם בדרבנן אמרינן שאחד"א עיי"ש היטב ולא נשאר אלא טעמא דאיכא ע"א קרוב ובנמצא קא"פ י"ל דל"ה גם קדושי ע"א ונודע דרבים מחמירים דל"ש בזה דין עשב"מ בטלה כולה ובתשו' בש"ר סי' ל"ז הובא תשו' ר"י מטראני ג"כ להחמיר בזה אבל בריטב"א קדושין מ"ג בשם מורו מבואר דאדרבה בקדושין דכל קיים המעשה תלוי בעדים מפסלי בראיי' לבד וכן מצאתי בתשו' ר"י ן' הרא"ש סי' פ"א שהסכים לבטל כל העדות בקדושין ע"י קא"פ וכתב דגם להסובר דבעלמא בהגדה בב"ד תליא אפשר שיודה בקדושין דהראיי' עיקר ואז הוא כשאר עדות בב"ד ע"ש באורך ומצאתי במל"מ פ"ד מאישות ה"ו דבהוזמנו ב' עדים לקדושין וא' מהם קא"פ גם לשי' הסמ"ג דחייש למקדש בע"א מודה דאין חשש כלל אבל מתשו' הריב"ש שהביא שם מוכח להיפוך והן אמת דמ"ש המל"מ שם עמ"ש הריב"ש לבעל העדות כשהוזם אחד דנשאר רק ע"א ותמה דכל העדות בטל יש לפקפק עפמ"ש התוס' במכות ו' דבהזמה דלפי עדות המזימין לא הי' שם אותו עד כלל בראיי' יש להקל גם י"ל דהריב"ש דסובר דאין לחוש לקדושי ע"א לא הוצרך לפסול משום דנמצא קא"פ אבל מ"מ מודה דגם ע"א ליכא.

ג ומ"ש רו"מ בשם תשו' מהרי"ו דבהזמין עדים פסולין לקדושין אף שהי' שם בהמון רבים של כשירים לכ"ע נפסיל העדות והביא ראיי' ממ"ש הרא"ש דבהזמין כשרים אף שעמדו שם גם פסולים וכוונו להעיד ובאו לב"ד לא נתבטלה עדות הכשרים ותלוי בהזמנות הכשרים וה"נ להיפוך בהזמין הפסולים ומזה צידד להקל גם בנ"ד והביא כן בשם הגאון מו"ה חיים ברלין אבד"ק נעליסווטגראד שהסכים כן הוא תמוה דזה דווקא אם הי' מזמין רק הפסולים אז גם בדאיכא כשרים שלא הוזמנו אין עדותן כלום אבל בנ"ד אולי

הוזמין גם את הבע"ג שהוא עד כשר ועיין תשו' חו"י סי' י"ט שרמז הפת"ש ס"ק י"א דמבואר דלשי' תוס' והרא"ש גם בהזמין הפסול עם הכשר הקדושין כשרים וזהו כמ"ש

ד אך בזה י"ל דאם אין האשה יודעת מזה אם הוזמן גם הבע"ג לכך ל"ש בזה משום שאחד"א ושוב י"ל דא"צ להמתין על העד כשר כמש"ל ולכן אם יבורר שהבתולה אינה יודעת אם הוזמן הבע"ג לעד וכשלקח מאתו המטבע לא שמעה שא"ל שיתן לו לשם קידושין ושיהי' עד אז יש להתירה אבל אם כה תאמר שהוזמן לעד קשה להקל – ודעת האומרים שלא לקדש במטבע אין לצרף כלל וגם הוא רק לענין לכתחלה כנודע – ומ"ש רו"מ בשם תשו' משיב דבר חא"ע סי' ל"א שצידד ג"כ דבהזמין הפסולים לכ"ע בטל העדות קשה להקל מסברא נגד דעת החו"י שהבאתי ומ"ש רו"מ בהא דכריתות י"ד יש אוכל וכו' שאכל כוליא בחלבה וכו' והא כיון דאיכא ב' זתים א' היתר וא' איסר וקיי"ל דביד"א א"א לצמצם ואפשר שזית של היתר יותר גדול ובטל ברוב כבר כתבו בציי"ר על הירושלמי פ"ד דיבמות ה"ב ושו"ת טטו"ד מה"ק סי' ק"ס דלפמ"ש התוס' בעירובין ד' וחולין כ"ח בשם ר"ש דבדאיכא ב' צדדים להחמיר הוי כאיסור וודאי א"כ לק"מ דה"נ דלמא האיסור יותר גדול ודלמא שניהם שוים

ה ומה שתמה ע"ד רש"ל בח"ש גיטין ע"ט במ"ש ע"ד רש"י שניהם כהנים לאו דווקא אלא הראשון כהן והשני נזיר והוא תמוה דנזיר הא אסור לטמא גם לאשתי כבר העיר בזה הט"ג ועיין ביוס"ד ליו"ד סי' ש"ס מ"ש ליישבו

ו ואגב אכתוב בהא דאמרו עדים בצד אסתן ותיאסר וכו' (עתוס' קידושין י"ב ע"א) ראיתי בתשו' חוט השני סי' נ"א שהעלה דאם פרט את העד בשמו יש להחמיר עד שיבוא העד ודווקא באמרו סתם שיש עדים אין להמתין ע"ש ואני מצאתי בתשו' הריב"ש סי' קכ"ג דמפורש דגם במייחד עדי' שאומר בפני פלוני ופלוני קדשתיך כל שאינן כאן אפילו אומר במקום קרוב הם אין חוששין לדבריו אלא דהתם היינו כשהאשה מכחישתו אבל אם היא מודית הרי שאחד"א וכמש"ל ועיין בתשו' מהרי"ט ח"א סי' פ"ב באמצע התשובה שהוכיח דגם באיסור לאו קיי"ל כאביי ורבא דדווקא בשבייה הקילו משום דמנוולא נפשה גבי שבאי משא"כ בעלמא והביא מתשו' הריב"ש סי' תק"ט דבדאפשר לברר יש להמתין גם אם יצא הקול רק עפ"י ע"א ולפמ"ש בשו"ת עט"ח א"ע סי' י"ג דווקא היכי דידעינן שהי' קדושין והספק על השיווי יש להחמיר ולהמתין על העדים משא"כ בדאיכא ספק על גוף הקדושין והביא כן גם בשם הישו"ש וע"ש מ"ש בשם תשו' מ"ב סי' פ"ח ועיי' תשו' ג"פ סי' י"ט דדווקא ביצא הקול שיש עדים גמורים דעת כמ"פ להחמיר ולהמתין אבל בדליכא אלא ע"א מאן לימא לן להצריך להביא העד לב"ד ולהאמינה כיון

דבלא העד אינה נאמנת ע"ש ועיי' במרדכי ספ"ב דכתובות בעובדא דאשה שנאנסה דכיון שנתייחדה אבדה מיגו שלה ואינה נאמנת לומר אנוסה הייתי ואע"ג דליכא עדים בפנינו שנתייחדה נמתין עד שיבואו העדים דדווקא גבי שבוייה מנוולא נפשה וע"ש בביאור הא דאמרו עדים בצד אסתן וגם הביא מירושלמי פ"ב דכתובות דאפילו עדיה בקוסטטין תמתין וגם לשי' ראבי' שם דווקא ברינון בעלמא שיש עדים אין להמתין ע"ש ועכ"פ לכ"ע בנ"ד שהבתולה הודית א"א להתירה להסוברים דחוששין לקדושי ע"א וכמ"ש – רק באופן שי"ל שנתבטל עדותו ע"י הקא"פ ועיי' בתשו' הר"ן סי' מ"ג דבנתגרשה והוא בחזקת פנוי' אפילו אמר הבעל ויצא קול בעיר שיש עדים במדה"י ששמעו ביטול הגט אין נותנים לו זמן לברר הדבר ואין חוששין לדבריו כלל עיי"ש ועיי' תשו' אבקת רוכל סי' קע"ט בדין שבועה שקיבל עליו ח"א ואמר שהי' בתנאי ואמרו שיש עדים שיודעים להיפוך צריכים לברר והביא ג"כ מפ"ק דקדושין הנ"ל ור"ן שם דגם בקלא דלא איתחזיק בב"ד אבייי ורבא לא ס"ל כר"ח ודווקא בשבוייה הקילו וכ"ה בטוא"ע סי' ל"א בשם הרמ"ה ומכ"ש בהוחזק הקול בב"ד ע"ש.

סימן כח

א לה"ה הרה"מ מו"ה זאב האלפערט נ"י שו"ב דקהל יראים דק"ק מאקאי אונגארן.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר המצוי בבהמות שמינות לאחר שמנקרים הקרום מעל הטחול כנהוג נשאר עוד תחת הקרום חלב הרבה מתחת הקרום על גוף הטחול ונסתפק אם הוא בכלל שומן וחלב טהור וא"צ לנקרו או שהוא בכלל חלב טמא. והנה רו"מ הביא ראי' מחולין ח' ע"ב דלא ליסחיף איניש כפלי עלוי בישרא משום דדאיב תרבא ובלע בשרא ופירש"י דאינו נבלע כ"כ שיהי' זב לבשר שתחתי' מפני שהקרום שעל הכסלים עב וחזק הוא א"כ בנ"ד שהקרום שעל המחול דק וקלוש מאוד הוא י"ל שנבלע החלב הכרס דרך הקרום והוא תמוה דא"כ יאסר בשר הטחול היכי דליכא שום חלב מתחת להקרום ובע"כ דליתא וז"ל הא"ז פג"ה סי' תמ"ח בהא דפירש"י בקרמא שע"ג הכוליא דעלאה הוא חלב ממש שע"ג הקרום תתאה הוא קרום הדבוק לכוליא וקשה לריצב"ש הא קרום קתני ועוד דאם הוא חלב ממש הוא אסור דהוי חלב שעל הכליות ונראה לריצב"ש דעלאה היינו קרום שעל החלב ושעל הכליות ותתאה היינו קרום הסמוך לכליות שתחת החלב ואע"ג דבטחול אין חילוק בין קרמא עלאה לקרמא תתאה של חלב שע"ג הדד היינו לפי ששם חלב יותר מדאי ודומה יותר מן החלב עצמו ושוב מצא בפירש"י אחר כדברי' וכן כתוב בו עלאה חלב ממש שעל הקרום ועליו קרום דק חופה

למעלה עכ"ל ומזה נראה דמה שיש עוד תחת הקרום התחתון אין בו איסור ובב"י סי' ס"ד הביא בשם ס' העיטור שיש לנקר ראש הגיד שבתוך הטחול ומושך אותו ונמשכין עמו ג' חוטין שבתוכו וראיתי לאבא מארי ז"ל שהי' נזהר שלא יפסוק שום חוט מהם ואפשר שטעמו מדאשכחן בחוטין שבעוקץ שאעפ"י שהן נבלעין בבשר צריך לחטט אחריהם ה"ה בחוטי הטחול שטעם איסורן של אלו ושל אלו שוה ונראה דהיינו מפני שראשי החוטין סמוכין לחלב אלו לחלב המכסה את הקרב ואלו לחלב שעל הכסלים עכ"ל ולכאורה מדלא נקט משום שסמוכין לחלב שע"ג הטחול עצמו אסורין הי' נראה דהחלב טהור והא דלא נקט שסמוכין לקרום והחלב שע"ג הקרום י"ל דהקרום מפסיק אבל יש לדחות וקצרתי וגם הראיי' שהבאתי מדברי הא"ז יש לפקפק דמיירי בסתם בהמות כחושות שאין מתחת לקרום כלום ובב"ח סי' ע"ד העתיק בשם הגש"ד טחול אם ניטל החלב והקרום שעליו ועם הגיד שבתוכו מותר לבשלו וע"ש מ"ש בפירושו והי' נראה דהקרום הוא שע"ג החלב י"ל דתיבת שעלי' מוסב על הטחול והאמת יורה דרכו דמדנקט הגש"ד שבטו"ז סי' ע"ד שיש בו חלב טהור היינו שמתחת לקרום בבהמה שמינה ולא בכחוש הוא החלב טהור שתחת הקרום ומ"ש רו"מ שהטחול עצמו שומנא הוא אינו נראה דאף דשומנא הוא מ"מ אין לו מראה שומן כלל וגם מ"ש רו"מ מדברי או"ה וטו"ז רסי' מ"ו דבטחול אין החלב סותם לפי שצריך שיעור בע"כ דהיינו חלב הטהור שע"ג הטחול דאל"כ בלא"ה אין חלב טמא סותם ולכן צדקו דברי רו"מ שזהו שומן ולא, חלב וא"צ לנקרו ובכ"ז מחומר הענין ידרוש עוד לרב מובהק במדינתכם כי היכי דלימטי' שיבא מכשורא.

ג והנה בכרו"פ כתב דהקרום שעל הטחול אסור רק מדרבנן אבל מהש"ס וכל הפוסקים מוכח להיפוך וכבר השיג עליו בחכ"א כלל כ"ח דין ה' והצדק עמו.

סימן כט

א להרב החריף מו"ה יוסף רייכמאן ס' מזבאריז

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בהס"ת שנבדק בשם הקודש הה"א להוא"ו דיבוק גמור כזה הו אם מהני תקון לגרור הדבק שבין לאות והנה מ"ש מדברי נו"ב מ"ת סי' קס"ט דבנדבק אחר כתיבה אין להתיר ע"י גרירה, הנה בשו"ת יד אלי סי' מ"ו נחלק בזה עם ס"א ובתשו' מאיר נתיבים סוסי' י"ד פסק דאין חילוק ובכל גווני שרי לגרור וגם בחידושי רע"א לאו"ח סי' ל"ב קט"ז העלה דכיון דהוי ספק משום ב' תירוצים שבב"י הוי ע"מ לתקן ושרי למחוק וכן ראיתי בקונ' תורה מציון סוברת ד' סי' כ"ג שנדפס תשו' הגאון רי"א

מקאוונא לחלוק ע"ד הנוב"י ולהקל בכל גווני אולם בתשו' גבורת אנשים לאבי הש"ך סי' ח' מפורש דהיכי דלחד דיעה כשר אסור למחוק ולא מיקרי ע"מ לתקן ויש להביא ראי' לדבריו מהתוס' חולין פ"ד ב' ד"ה תקיעת שופר וכו' דשייך ביו"ט דאם אשה היא זה הטמטום אסור להוציא לצרכה דהא לא מיחייבא ואין להתיר מטעם הואיל והותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דהיינו דווקא היכי דהוי צורך היום קצת וכו' עכ"ל הרי דהספק לא מיקרי אפילו צורך קצת וה"נ כיון דיש ספק אולי הוא כשר אין כאן צורך תיקון ואסור למחוק ובכ"ז י"ל דתליא בפלוגתת רמב"ם וש"פ אם סד"א לחומרא רק מדרבנן לא מיקרי תיקון אבל אם אסור מה"ת מיקרי תיקון וכמ"ש כה"ג בתשו' הר"ן הובא בב"י יו"ד סי' רכ"ח לענין יציאה מן העיר ומרומז בטו"ז ס"ק כ"ה ואכמ"ל כי בנ"ד בלא"ה קשה להתיר ע"י גרירה בין אות לאות שהרי אם נשתנה צורת האות ל"מ התיקון של גרירה כמ"ש הרד"ך ומג"א ס"ק כ"ז ועיי' בחידושי הרשב"א למנחות כ"ט דמפורש דגם ע"י דיבוק אם אין עליו צורת האות פסולה א"כ בנ"ד הרי יש עליו צורת חי"ת פשוטה ועמג"א סי' ל"ו ס"ק ג' ואף שיש קו באמצע חללו מ"מ הרי לדעת כ"פ אם נכנס ראש הלמ"ד שבשיטה תחתונה לתוך חלל ח' שבשיטה עליונה כשר עתוס' גיטין ובג"פ סי' קכ"ה ס"ק כ' וס"ק פ"ה וב"ש ס"ק ל"ד ל"ח ומג"א או"ח סי' ל"ב ס"ק מ' ופמ"ג בא"א שם וגם להפוסלין מ"מ עכ"פ נשתנה צורת הה"א והוא"ו ונתבטלה צורתם לגמרי ואם נתיר ע"י גרירה יהי' ח"ת ואף שיש דיעות דלאחר כתבה ל"ש ח"ת כבר כתב בתשו' רע"א מ"ת סי' ל"ו שדעת סמ"ק יחידאה והלכה כרוב פוסקים דפסול וגם לדעת הג"פ סי' קכ"ה ס"ק ל"ב דספיקא הוא איך נוכל להכנס א"ע בידים בספק לכן לענ"ד יגרור ע"י קטן מקודם הרגל שבאמצע וכן מהאותיות עד שיתבטל כל צורת אות הו' ויחזור ויכתבם.

סימן ל

א להרב הה"ג וכו' מו"ה יחיאל מיכל היילפרין אבד"ק בארשטשוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שבא לגרש אשתו העגונה זה ח' שנים באמעריקא ע"י שליח בהרשאה והשליח הראשון ימנה שליח ב' שלא בפניו ע"פ ב"ד בהרשאה כנהוג ונכתב הגט עם הרשאה ראשונה כדת ואח"כ נודע שהשליח לא הי' בבית בעת חתימת העדים ולא היו שם בהבית רק העדים שהי' מזומנים לחתום ובבוא השליח לבית הי' ב' העדים צריכים לתקן כמה אותיות מחתימתם שהי' נפרדים והי' אז השליח בבית בעת תיקונם האותיות, והנה רו"מ צידד להכשיר הגט גם לכתחילה כיון שהשליח ימנה לשליח ב' בפני אותו הסופר ואותן העדים שכתבו וחתמו הגט ובפני אותו ב"ד

והעדים יקיימו חתמתן וגם הב"ד יכתבו סימנים שבהגט בההרשאה והנה מ"ש רו"מ שבזכרונו שבתשו' מהרמ"ל כתב דאם כתבו בהרשאה סימנים שבגט הוי כקיום ואצ"ל בפ"נ ובפ"נ אמת נכון הדבר והוא בתשו' מהרמ"ל סוס"י כ"ה אבל בתשו' גא"ב סי' מ"ד מבואר דדווקא במקום עיגון יש להקל בכה"ג ועיי' פת"ש סי' קמ"א ס"ק ל"א שהביאו בקצרה ורמז גם לתשו' מהרמ"ל אלא שלא העתיק דבריו אבל בתשו' ברכת יוסף חא"ע סי' פ"ז צידד דהיכי דהב"ד שולחין הגט והרשאה צרורים יחד וחתומים חב"ח ובהרשאה כתובים סימנים מובהקים שבהגט גם הריב"ש מודה דזהו קיום גמור כאלו כתיב הקיום על הגט עצמו ע"ש והדבר מוכרח מדכתב הריב"ש בטעמא דההרשאה לא מיקרי קיום דשמא הגט מזוייף ואינו אותו הגט שנתמנה עליו לשליח ואף דאין לחוש לזה מדינא מ"מ לא מיקרי קיום הגט עיי"ש ובתשו' רע"א מ"ת סי' נ"ז הוכיח כן גם מהרא"ש רפ"ק דגיטין ודברי הרמ"ה ע"ש אבל בנ"ד דאיכא סימנים מובהקים בהרשאה והם נשלחים צרורים וחתומים יחד חב"ח הו"ל קיום הגט ממש.

ג ז"ז מ"ש דכיון שראה הגט יוצא מת"י העדים שלא היו שם בהבית אלא העדים ותקנו בפניו כמה אותיות מחתימתם והביא מדברי הב"מ ופת"ש סי' קמ"ב ס"ק כ"ט וכנה"ג בהגה"ט אות נ' בשם מהרח"ש הנה גם במכתב מאליהו שער ו' סי' ל"ח האריך בזה לדחות דברי מהרי"ט והביא גם מתשו' מהרח"ש הנ"ל ובנ"ד שיש להקל גם בלא אמירת בפ"נ בוודאי יש להקל בכה"ג שלא לשנות מכפי התקנה שיאמר בפ"נ ובפ"נ ובכ"ז נראה דכ"ז אם כבר אין הבעל שם אבל אם יש הבעל שם אין להכנה א"ע בדבר התרת א"א בצדדי קולא ויסדר גט אחר ויחתמו העדים בפני השליח.

סימן לא

א ב"ה ב' דברים ברעזאן להרב המאה"ג וכו' מו"ה אברהם יהודא ארשיט- צער נ"י דומ"ץ דק' טארנא

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בדבר השותפים ר"י פאריזער ור"ח דאנקיוויטץ בעסק גדול וזה ח' שנים נזדמן לקנות לאגער סחורה שאינו מעסק שלהם ולפי טענות רח"ד שאל רי"פ את רח"ד אם רצונו להיות שותף וא"ל הן וחתמו שניהם וועקסיל ע"ס עשר אלפים ר"כ ונתנהו להרייזענדיר וגם נתנו לו סך כו"כ ריוח וקני הסחורה ואח"ז קיבל רי"פ גם את ר"ז קלינגער לשותף והלכנו שלשתנו לשתות שכר ונגמר בינינו שיהי' לכ"א שליש והתחילו למכור הסחורה ואח"ז בא רז"ק לרי"פ ואמר שלא יוכל להיות שותף על שליש והתפשרו בלא הסכמתי שיהי' רז"ק 45% פ' ולנו' 55% ומכרו כל

הסחורה וכפי מה ששמעתי מהבוכהאלטער רש"ש הי' ריוח 2200 ומגיע לחלקי 600 ותבעתי כמ"פ חלקי ורצה ליתן פחות מזה ואני תובע כל המגיע – ורז"ק העיד שהוא לקח לחלקו אלף ר"כ מזומן וסחורה – ומקודם הודה רח"ד כי ריי"פ ורז"ק הי' מתחלה בשעת קניית העסק גם טען רח"ד כי פ"א לקח היא סחורה בליציטאציאן ונתן לריי"פ חלק מחצה בריוח – וריי"פ טען כי מתחלה קניתי הסחורה לעצמי אך שלא הי"ל, כ"כ מעות ושאלתי לרח"ד אם רצינו להיות שותף ודמיתי כי לרז"ק יהי' רק שליש ואח"ז כשלא רצה רז"ק בשליש ונתפשרנו שיהי' לרז"ק 45% חזרתי כי בלבי ומחשבתי מלקבל את רח"ד לשותף ומה שחתם על הטראטע הי' רק בגמ"ח אבל בדיבורי לא אמרתי בפירוש שאני חוזר לקבל רח"ד לשותף וכפי הטענות ששלח אלי

ג והנה מ"ש רו"מ מסי' קפ"ג ס"ד וסמ"ע וש"ך שם הנה באם הי' שניהם ריי"פ ורח"ד יחד אצל המוכר בשעת קנין הסחורה ונתינת הוועקסיל מבואר בתשו' הב"ח הישנות סי' י"ט דכיון שבתחלה נתרצו שניהם רו"ש לשותפות אפילו נתן שמעון כל המעות משלו וקנה בעצמו הסחורה אינו נאמן אפילו בשבועה לומר שחזר בו וקנה לעצמו כל שלא חזר בו לפני עדים דבמה שדברי מקודם יחד עם המוכר אף שלא בא אז לידי גמר מ"מ כבר נעשו שותפים ואינו נאמן לומר שעשה מעשה רמאי וחזר בו בשעת גמר המקח ע"ש ואני הבאתי ראי' להב"ח מדברי המרדכי פ"י דכתובות סי' רל"ז בשם תשו' הר"מ ורמ"ז אלי' הב"י סי' קע"ו מחודש ל"ט וע"ש בשו"ע סמ"א אבל בגוף תשו' הר"מ מפורש דבדיבור לבד שדיברו יחד עם הערל כבר יש להם דין שותפים ואין שותף חולק שלא מדעת חבירו ע"ש ותבין ויען שדברי המרדכי מצוים לכל אדם לא העתקתי לשונו וגם גוף תירוץ הסמ"ע שהעלה דכשטוען שחזר בו בשעת מקח מהני הנה מצאתי בכלבו בפסקי הראב"ן שבסופו אות ז' שכ' וז"ל ראובן תובע לשמעון טרחתי והראיתי לך סחורה להשתכר ביני ובינך כי לא הי"ל מעות ונתרצית והלכת וקנית והרווחת כו"כ וחלק יש לי בריוח כי היית שלוחי בחצי וש' משיבו אמת כדבריך אבל זכיתי לעצמי ולא לך ועקרתי באותה שעה הדברים כי לא זכית בדבר ואי משום שהראית לי מקום אני אתן שכרך כדין סרסור, דין היא שזכה ראובן בחצי הריוח והמגביה מציאה וכו' עכ"ל הרי מפורש דאע"ג שטען שעקר באותה שעה הדברים אפ"ה אינו נאמן כלל ומכ"ש בנ"ד שהודה ריי"פ שמתחלה א"ל להיות שותף עמו אלא שטוען שבלבו חזר בו אבל עכ"פ מה שחתם רח"ד על הטראטע הרי לפי הודאתו הי' אדעתא דשותפות שהרי לא הודיע לו שחוזר בו מהשותפות וא"כ נקנה המקח במעות שותפות ולכ"ע אין ריי"פ נאמן לומר שחזר בו והרי ברמ"א שם מפורש דבקנה במעות חבירו לכ"ע זכה בחלקו ובנ"ד כיון שהודה ריי"פ

שקיבל את רח"ד לשותף ולא חזר בפה רק במחשבתו א"כ כשחתם רח"ד על הוועקסיל הי' אדעתא דשותפות ומה לנו לדברים שבלבו שחשב רי"פ והרי אפילו בהא דשותף חולק לעצמו במקום פסידא מבואר בבדה"ב שבב"י סי' קפ"א וביש"ש ב"ק דלכ"ע דווקא באמר בפי' ולא סגי במחשבה ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סוס"י קפ"א בזה ומכ"ש בנ"ד ולכן לכ"ע אין רי"פ נאמן אפי' בשבועה ומחוייב ליתן לרח"ד חלקו – ומחויב לישבע גם על הספק דכל שותף נשבע גם על הספק כמ"ש הב"ח סוס' קפ"א ועוד דהא הכא איכא ע"א השותף רז"ק המעיד שהוא לקח אלף ר"כ ריוח לחלקו ורח"ד טוען ברי שהי' הפשר שיקח רז"ק 45% וא"כ מחויב לישבע להכחישו ויכלול כמה הי' ריוח.

ד ומ"ש רו"מ בשם נתה"ש בשם תשו' דברי ריבות הנה יש בידי הד"ר ושם מיירי שהלך ראובן א' מהשותפים לקנות סחורה במדה"י והי' מדובר ביניהם לקנות רק סחורות המדוברים וכתובים בשטר השותפות ואם יקנה סחורה אחרת אשר אינם כתובות בשטר יהי' לו לבדו וכשהלך ראובן לשם ראה סחורה ראוי להרויח בה אבל הוא מאותן שאינן כתובות בשטר ושאל במכתב להשותפים אם רצונם להיות בה שותפים והשיב אחד מהם כי כולם מרוצים להשתתף בה, וכשבאו לביתו לא רצה ליתן להם חלק באמרו כי בשטר השותפות נכתב שכל דברי אגרות שיעברו ביניהם חוץ מהשטר לא יהי' מעלים ולא מורדים ומה שכתב המכתב משטה הי' בהם והשיב כי שותפים אם שינה א' מהם אם הפסיד לעצמו ואם הרויח לשותפות וידו על התחתונה וא"כ גם אם לא הי' כותבים שמרוצים להשתתף הי' הריוח לשותפות ומכ"ש כשכתבו שמרוצים הרי גם בעבר השותף ועשה שלא מדעת שותפו והודיעו והסכים למעשי' א"צ קנין והסכמה בכתב מיקרי כמ"ש הר"מ והגמי' פ"א משותפים ובראש"ש פ' הגוזל עצים ומה שטען ראובן שהי' משטה בהם וזקף ע"ע המעות במלוה אינו נאמן בלא עדים כמ"ש הרשב"א והה"מ פ"ז ממכירה ועוד דגם בזקף ע"ע במלוה מבואר ברמב"ם שם דל"מ כלל ומכ"ש בנ"ד שהי' תוך זמן השותפית ואין בידו לחלק א"ע תו"ז עכת"ד בסי' קל"ד ושם בסי' קל"ה הוסיף לבאר עוד במה שטען ראובן שהתנו ביניהם שלא יועילו מכתבם ע"ז השיב דבנ"ד כיון שגם מסתמא אם הריוח הוא לשותפות גם אם נאמר שאין מכתבם מועיל כלים הלא זכו בהריוח גם י"ל שהתנאי הי' שאם יכתבו לו בשינוי ממה שציוו לי בע"פ שיקח הסחורה ההוא לא יועיל הכתב לבטל הסכמתם וכן אם כתבו שלא ירצו להשתתף בה לא יועיל המכתב אלא מוקמינן לה אדינא שאם הרויח הוא לשותפות אבל אם נתרצו בה פשיטא דמוקמינן לה אדינא. ושם סי' קל"ו הוסיף דגם אם טוען שקנה הסחורה במעות עצמו מ"מ זכו בהריוח והביא מדברי המרדכי בשם ראב"ן ודברי אבי העזרי שבטוח"מ סי'

רס"ט ואם נתרצה בפירוש לקנות לשניהם כך"ע הריוח לאמצע וגם הביא דברי רמ"ה וטור חו"מ סי' קפ"ג וסיים דבנ"ד שהסכימו לו השותפים במכתב וגם הוא כתב אליהם לכ"ע אינו נאמן לומר שזכה לעצמו. ושם סי' קל"ז הוסיף עוד לחזק הפסק ע"ש ובנ"ד אף שאין המסחר הזה מענין השותפות ול"ש כאן קצת טעמים שכתב הד"ר מ"מ כיון שהודה ריפ שמתחלה נתרצה להיות יחד בשותפות ובשתיקה חתם ריפ על הוועקסיל ולא הודיעה שחוזר בו ובמעות שניהם קנה הסחורה פשיטא שזכה רח"ד בחלקי.

ה ומ"ש רו"מ בשם ח"א דלפי טענת ריפ שאל לרח"ד שרז"ק אינו רוצה שיהי' רח"ד שותף והשיב מה אוכל לעשות הו"ל מחילה הנה בגוף לשון זה אי הוי מחילה אני חוכך מאוד כי הנה בתשו' ר"מ אלשיך סי' פ' מבואר דאם א"ל אם לא תקח חלק הש"י ירחם עלי ולא אזמין אותך לדין דאין זה אלא פיטומי מילי ול"ה מחילה וכ"ה בתשו' הרמב"ם שהובא בס' ערה"ש סי' ס"ז ועיין בב"י סוסי' כ"ב בשם מרדכי פ"ק דסנהדרין דמוכח ג"כ כן וא"כ ה"ה באמר מה אוכל לעשות ועוד והוא העיקר דכיון דבתחלה זכה בחלקו בהספורה מטעם המבואר לעיל א"כ הרי בדבר שבעין ל"מ מחילה כלל וכבר העלה בתשו' גו"ר הספרדי חח"מ כלל ג' סי' מ"ו בדין ד' שותפין שהתנו בתחלה שיהי' לאחד יותר מרביע ואח"כ עי' שנתרעמו שאר השותפים אמר שהוא מוחל להם ואטול ג"כ רק חלק רביע והעלה דהסחורה שבידם הו"ל דבר שבעין ול"מ לשון מחילה וגם בעי קנין די"ל דהוה רק פיטומי מילי ובין אם כבר הי' ריוח ובין אם ל"ה עדיין ריוח באותה שעה ל"מ המחילה עיי"ש והן אמת דבתשו' רדב"ז ח"א סי' ש"ז בדין רו"ש שקנו סחורה מעכו"ם בהקפה וכתב השט"מ על שם שניהם וטען ראובן שא"ל לשמעון אם תביא חלקך ליום פ' בדמי הסחורה יש לך שותפות ואם לא תביא אין לך שותפות והסכים שמעון לזה ועתה חוזר באמרו שהי' בלא קנין והשיב דכיון דכל הסחורה ביד ראובן א"צ קנין למחילת השותפות דמחילה אצ"ק ואף שלא הגיע עוד זמ"פ בהקפה של העכו"ם וגם הוי אסמכתא מ"מ הרי לדעת רמב"ם במחילה ל"ש דין אסמכתא ע"ש ולפ"ז גם בנ"ד מהני המחילה כיון שהסחורה היא ת"י ריפ אבל דברי הרדב"ז צע"ג והוא נגד דין מפורש בסי' ע"ג סעי' י"ט וסי' רמ"א ס"ב בהגה ורשד"ם חו"מ סי' קע"ח – ועיין תשו' ב"ח סי' כ"א בענין חלוקת שותפות שכפל ושנה ושילש דדוקא בנעשה לפני פשרנים מעמד גמור לחלוק ביניהם הוי מחילה גמורה שהרי אין בא להוציא משל חבירו כלום אלא שנטול כ"א את שלו ולמחול השיעבוד שיש לאחד על חבירו להנהיג השותפות ע"ש באורך ומבואר דלהפקיע ממון ל"מ המחילה בשל שותפות וא"כ ה"נ בנ"ד–

י ועוד שהרי בתשו' דרכי נועם חח"מ סי' ג' ותשו' גו"ר הספרדי כלל ג' סי' מ"ו העלו דבכל מחילה בעינן שיהי' הוכחה שמחל ברצון הטוב וכל דליכא הוכחה ל"מ המחילה בלא קנין ע"ש ובמק"א הבאתי מהתוס' ב"מ צ"ב בד"ה אי היכי וכו' בשאין מעלה להם מזונות אמאי קוצף לגדולים דאין מתרצין בלב שלם כיון שאיני זן אותם אלא מיראה הם עושים ואנוסים הם ע"ש ובוודאי אין זה אונס גמור שהרי מעצמן השכירו א"ע לפועליו ומוכח דבמחילה כל שנראה שאיננו ברצון אינו בגדר מחילה ואף דבמחילה ע"י כעס מבואר בסוס"י של"ג ב' דיעות ועיין בתו"ח לסנהדרין ק"י מ"ש בזה ומהתוס' כתובות ס"ד ריש ע"א דגם במחילה ע"י צער הוי מחילה מ"מ במקום שנראה קצת כאונס ל"מ מחילה בלא קנין וא"כ בנ"ד שאמר מה אוכל לעשות הרי גי"ד שאינו מרוצה רק שאין בידו לתקן א"כ פשיטא דהוי רק פיטומי מילי ומכל הלין טעמי לענ"ד הדין עם רח"ד ומחוייב ריפ ליתן לו חלק מחצה ממה שנטל הוא וישבע כמת הריוח

סימן לב

א להרב הה"ג וכו' מו"ה מנחם שלמה אבענד ז"ל אבד"ק נעמרוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שמכר י"ג מארג יער לשמעון כפי מדידת האינזינירער למקח קצוב מכל מארג וכתב בהשט"מ שמחוייב לקבל המדידה כפי אשר מדד האומן הנ"ל ואחרי שכבר חצב שמעון כל היער והי"ל היזק רב חזר ומדד היער עפ"י ב' ליסניטשעס הבקיאים ג"כ במדידה הנ"ל וחסר לפי דברי א' מהם א' וג' רבע מארג ולפי דברי השני חסר א' ורבע מארג ורצה שיסע עמהם גם האינזינירער הנ"ל והשמיט א"ע ועתה טוען המוכר שהוא קיבל מהאדוי כפי שמדד האינזינירער ולכן התנה עם הקונה שיקבל ג"כ כן ואם יוציא הוא מתאדון איזו סך יתן להקונה והקונה תובע את הנחסר וגם טען שהמוכר ערב לו בעד המדידה והמוכר מכחיש שא"ל רק שהוא עמד אצל המדידה ולא רצה שיהי' עלי' אחריות המדידה לכן התנה שמחוייב לקבל כפי המדידה הנ"ל ורו"מ האריך בזה דטעות במידה לעולם חוזר וגם בהתנה ע"מ שאין לו עלי' אונאה ל"מ כלל – והנה לפענ"ד בנ"ד כיון דעכו"ם מחויב בד"ת אא"כ קיבול עליהם והרי שניהם קבלו עליהם נאמנות האינזינירער א"כ א"א להוציא ממון עפ"י דברי הליסניטשעס וגם בשומא הרי אין עכו"ם נאמן כלל ועמג"א סי' ש"ו ס"ק ט"ז בסופו ובמחה"ש שם ואני מצאתי בסהי"ש הגדול לר"ת סי' תרי"ג מפורש כן ועמ"ש בתשו' ר"י בן הרא"ש סי' ל"ח ותומים סי' ק"ג אך לפמ"ש בסהי"ש שם בטעמא משום דלא דמי לקפילא שאנו בודקין אחרי' אם יש בו טעם משא"כ בשומא א"כ י"ל דגבי מדידה שאפשר לברר עפ"י חכמת

המדידה שפיר יש לסמוך עליו אבל י"ל דשא"ה שכל א' טועם ומכיר בטעה תבשיל משא"כ בזה ומ"מ הרי במח"א הל' עדות סי' ט"ז דחה דברי הש"ך סוסי' ל' והעלה דגם בממון בדבר העומד להתברר ע"א נאמן ועיין בקצה"ח סי' מ"ט סק"ב מ"ש בזה אבל נ"נ ראיי' להיפוך מהש"ס דמכות ג' ע"א בהא דאמר רב עד זומם משלם לפי חלקו ומוקי לה באומר העדנו והוזמנו בב"ד פלוני וחייבנו ממון סד"א כיון דלחברי' לא מצי מחייב לי' איהו נמי לא מחייב קמ"ל ופירש"י בד"ה כיון שאינו נאמן על חבירו הרי דאפילו במלתא דעל"ג ולהתברר ע"י ב"ד פלוני אפ"ה אינו נאמן בממון ועיין בשו"ת תועפת רא"ם סי' פ' שהעלה דבאמרה נתגרשתי בב"ד פלוני נאמן דהוי מלתא דעל"ג ועיין בפת"ש א"ע סי' קמ"ב ס"ק ז' הביא בשם רשב"ץ ורדב"ז ועוד מכמ"ק דגם בכה"ג אינה נאמנת ואני הבאתי ראי' מהתוסי"ש כתובות כ"ב ע"ב ד"ה תרווייהו ואס"ז בשם הראשונים שם שהוקשו מה לנו לאותו עד שאומר לא נתגרשה הא גם בלאו עדותו תצא דאין ע"א נאמן בדבר שבערוה ע"ש והא הו"ל לתרץ דמיירי שהעד אמר שנתגרשה בב"ד פלוני וע"כ דגם בכה"ג איני נאמן, ובפרט בנ"ד בעדות עכו"ם אף שהם אומנים בודאי אינם נאמנים וגם כיון שכתב בהשטר שמחוייב לקבל המדידה של האינזינירער י"ל דתוה כפסל עדות שאר אומנים וגם מכח ההכחשה שהוא ערב לו בעד המדידה הרי עכ"פ צריך לברר אם חסר מכפי המדידה ומ"מ יוכל להטיל עליו קב"ח אם אינו יודע מאיזה חסרון בהמדידה או שיברר ע"י אומנים בצירוף האינזינער הנ"ל שימדדו שנית ויבורר האמת מתוך מדידתם יחד מדברי האינזינירער עצמו וע"ע בריב"ש ורמ"א חו"מ רסי' רפ"ד ותשו' בגדי כהונה חו"מ סי' י"א שהעלה לחלק בין עביד לגלויי תיכף או לא ע"ש ולפ"ז בנ"ד בוודאי אינו בכלל על"ג תכף.

סימן לג

א להרב וכו' מו"ה יוסף ליב גינזבורג נ"י מו"ץ ד"ק סקאליט

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בבית חומה של דאקטר יהודא שנבנה לפני כמה שנים בש"ק ע"י פועלים עכו"ם באיסור ולא נדע אם בשכירי יום אם בקבלנות ואח"כ מכרה לעכו"ם וזה כ"ה שנים שדרים בה עכו"ם וכעת עומד הבית למכור ונסתפקו אם מותר לישראל לקנותו ולדור בו והנה מה שצידד רו"מ משום דאפסקי' עכו"ם יש לפקפק דכיון שכבר נאסר הבית מלכנוס בו במה פקע איסורו ע"י שבא ליד עכו"ם ורמב"ם פ"ד משמטה ויובל הכ"ט פסק דעכו"ם שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית פירותיו מותרין שלא גזרו על הספיחין ביד עכו"ם וע"ש בכ"מ אבל בנזרעו ביד ישראל אף שקנהו עכו"ם

ועבדה אסורים כמ"ש הכ"מ בביאור דברי הירושלמי סופ"ט דשביעות ע"ש ותבין וגם מ"ש דיש ספק שמא נבנה בקבלנות מלבד שידוע שבזמן הקודם כל הבתים נבנו בשכירי יום ולא בקבלנות ודבר שאינו מצוי אינו נכנס בגדר ספק כמ"ש המג"א סי' תס"ז (וע' בספר חסידים סי' שמ"ח דמבואר עובדא באחד שבנה ביתו בש"ק ע"י עכו"ם בקבלנות ולא נשאר הבית לא לו ולא לזרעו אבל י"ל דמ"מ לאחרים ליכא איסור בכה"ג) אבל הנה מצאתי בשו"ת שו"מ תנינא ח"ב סי' י"ב שהאריך בדברי הב"י וב"ח וט"ז ומג"א והעלה דגם בנבנה באיסור מותר לקנותו ממנו דוודאי המוכר עצב כשמכרו והקונה לא נהנה ממה שבנאוהו בשבת ולא הוסיף עבור זה כלום וגם העלה שם דבספק קבולת יש להקל דכל איסור זה אינו אלא חומרא בעלמא ובכל צד ספק יש להקל ורמז לדברי הא"ר להקל במכרו לעכו"ם ועיינתי בא"ר סי' רמ"ד ס"ק ח' שכתב רק דאף דנכון שלא לכנוס בו מ"מ מותר ליהנות ממנו ולמכרו לעכו"ם אבל לא נזכר שם להתיר לישראל לכנוס בו אח"כ ומ"מ כיון שכל הדין אינו אלא חומרא לשי' כמ"פ יש לסמוך להקל בכה"ג שיש ספק ועיין בקה"י חמ"ח סי' שצ"ט בשם מהרי"ק דלפעמים גם ספק שאינו שקול נקרא ספק ובפרט שנמכר לעכו"ם וכבר הבאתי מדברי הא"ר דמותר למכרו לעכו"ם א"כ שוב מותר לישראל אחר לקנות מהעכו"ם.

סימן לד

א להרב הה"ג וכו' בשנ"ק מו"ה משה אייכענשטיין נ"י אבד"ק זידיטשוב ולהרב מו"ה אלי' הלוי נ"י מו"צ דשם.

ב מכתבם הגיעני וע"ד השאלה באחד שמכר בהמה מבכרת להרועה שלו בשדה המרעה שהרשהו בעל השדה לרעות שם בחנם בעד חמשים ר"כ ונתן אדראהן עשרה צ"ל וגם עשו תק"כ ואחר שעה נתיישב המוכר ואמר להקונה כי הבהמה שוה יותר ונתן לו הדראהן בחזרה וא"ל שאם יתן תיכף דמי המקח הוא מרוצה במקח הנ"ל ואם לאו רוצה חמשה ששים ר"כ וחזר הערל ונתרצה למקח זה וחזר ונתן אדראן ט"ו צ"ל ומסופק אם עשו מחדש תק"כ ואח"כ קרוב להלידה לקחה המוכר לביתו וא"ל הלא נתתי אדראן והשיב כשתביא מעות אתנה לך ויען כי עומדת בשדה במקום קור לקחה לביתו וילדה בכור בביתו.

ג והנה בגוף הקנין הגם דבשו"ת ד"ח מחמיר בכסף וסטומתא אבל בתשו' שו"מ מיקל בכמ"ק ואני הייתי בביתו ופסק להתיר והראה משו"ת נט"ש סי' ל' מדברי הפמ"א ח"ב וסיים שהוא עמוד גדול לסמוך עליו בלי שום פקפוק כלל ואף דבמכירת הערמה צדקו

דברי בעל ד"ח שהרי אין מנהג בכה"ג לקיים המקח וכן בדד"מ אין בו ממש מ"מ בכה"ג בנ"ד שנראה שהי' בלא ערמה שהרי חזר בו לפי ששוה יותר וחזרו ונתרצו א"כ יש להקל ומה שהחזיר בתחלה הדראן הרי מבואר במג"א סי' רמ"ו ס"ק י' ובמחה"ש דצריך הקונה לחזור ולהקנות דווקא ועיין נו"ב מ"ת או"ח סי' נ"ט ועוד דאי נימא בכסף אינו קונה בלא תק"כ הרי לא עשו ביניהם תק"כ על חזרת המקח אבל בזה י"ל דישראל מעכום קונה בכסף עיין נתה"מ סי' קצ"ד בשם תשו' הרמב"ן אבל יעוין בנט"ש סי' ל' בזה ובנה"מ לא העתיק יפה ועוד שהרי חזר ומכר לו בכסף מחדש וא"כ המקח הראשון שנעשה בכסף ותק"כ בתקפו – אך כפי שכתב שלא דברי תחלה מזמן נתינת המעות והי' ביד מוכר לחזור בו עד שיתן תיכף כל המעות ולא נגמר עוד המקח כלל עד שחזר ונתן הדראן השני א"כ אם לא עשו שנית תק"כ ליכא אלא קנין כסף כמ"ש רו"מ – אך בנ"ד יפה כתבו דהשדה הוי כסימטא וחצר של שניהם שאם משכה הרועה ממל"מ שפיר מהני ומ"ש דאיכא חשש מלוה הגם בעכו"ם לכ"ע ל"מ מלוה כמ"ש המקנה פ"ק דקדושין והארכתי בתשו' בזה מ"מ בנ"ד הרי אי נימא דנתבטל המקח בחזרת המעות הרי נעשה של ישראל וכשחזר ונתן המעות איכא קנין – כסף גמור ועוד דהש"ס מדמה במלוה מכר לקידושין א"כ ה"נ במלוה ופרוטה דעתו אפרוטה אבל יעוין בשע"מ סי' קצ"ט סק"א וע' באב"מ סי' כ"ח סקל"ז וסי' ל"א סקי"ח וגם בדין חליפין בעכו"ם עיי' תשו' שער אפרים סי' ע"ט שדחה דברי הש"ך ופסק דגם בעכו"ם מהני חליפין וכ"ה בס' בית אברהם לחו"מ שם ואני מצאתי כן במזבח כפרה בכורות י"ג ובא"ז הל' בכורות סי' ת"פ א"כ גבי מלוה מחמת מכר שפיר מהני אך לפמ"ש בחקר הלכה מהגאון בעל או"ח חקירה ד' שהעלה דתליא בפלוגתא אם כסף קונה או משיכה והוי סד"ד ע"ש באורך א"כ יש לפקפק במלוה מחמת מכר ובצירוף ספק שמא עשו שנית ג"כ תק"כ יש להתיר באופן אם הי' משיכה בפני מוכר גם יש לצדד דכיון דקנין תק"כ הוא סטומתא דמצוי לעשות כן א"כ הוי מצוי שעשה כן ולכתחלה יש לעשות כסף ומשיכה אבל לעשות ע"ק אין המנהג כן ופוק חזי מה עמא דבר

סימן לה

א להרב וכו' מו"ה גרשון עפשטיין נ"י מו"צ דק"ק מאגרוב.

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד בראובן שעמד כמה שנים על מקום בביהכ"נ ואח"כ מכרו לשמעון ונתן לו שטר בפני הרב אב"ד והרב חתם ג"כ לראי' שבפניו נעשה המכירה והקונה עמד ב"ש על המקום והמוכר של"ח ועתה קם לוי בן יהודה שהי' אחי ראובן

ומערער כי אביו עמד מקודם כמה שנים על המקום הזה ובירר כן בעדים וכשמת אביו הניחו קטן ולכן עמד ראובן במקום זה ורו"מ הביא מסי' קמ"ט ס"ז דבכה"ג גם אח מחזיק בנכסי אחי' אלא דקיי"ל שאין מחזיקין בנכסי קטן ושמעון טוען שבשעת מכירה הראה לו כתב קנין בחת"י הגבאי של ביהכ"נ והיא לא קיבל מידי הכתב והגבאי מכחישו והלוקח הביא עדים שהגבאי תבע לראובן שישלם לו דמי המכירה והגבאי מכחישם והביא המפה שמצויירים בה כל מקומות ביהכ"נ ובכל מקום נכתב של מי הוא ובמקום הזה נרשם ששייך לביהכ"נ עכת"ד השאלה ורו"מ העיר דחזקת שמעון הקונה ושל ראובן המוכר אינו כלום דהא אין מחזיקין בנכסי קטן כמ"ש בסי' קמ"ט סעי' י"ט וסמ"ע ס"ק כ"ט לכן הגם דבכה"ג שאין סמוכין על שלחן אחד מחזיקים האחים זע"ז מ"מ כיון שהיורש של האח הי' קטן ולא החזיק ראובן אלא אחר מיתת אחיו אין בהחזקה ממש אבל גם ליהודה לא הי' חזקה גמורה דאף שעמד שם כמה שנים ומהני כמ"ש הסמ"ע שם סק"ל מ"מ הרי אין מחזיקים בשל קהל כמ"ש בסוסי' קמ"ט ואי נימא דטוענים ליורש שהי' לאביו שטר הרי כן נטעון ללוקח שהי' למוכר שטר וגם להניח המקום בחזקת ביהכ"נ לא יתכן שהרי יש עדים שתבע הגבאי מראובן שישלים דמי המכירה והביא גם מדברי מהרי"ט שבמל"מ פי"ד מטוען הי"ד ובקצוה"ח סי' קמ"ו סק"ט דחזקה אם לא היתה שלו לא הי' מוכרה לאחר וצידד שיוכל הלוקח לומר קים לי כמהרי"ט עכת"ד והנה מ"ש לצרף דברי מהרי"ט אינו נראה כלל כי הוא דיעה דחוי' ומ"ש בענין אם טוענים ללוקח נגד היורש הנה בש"ך סי' ק"ח ס"ק י"ז הביא דברי העיטור דאין טוענים בכה"ג אבל הוא תמוה שהרי בטור וסמ"ע סק"ח הובאו ב' דיעות והכריעו כדעת החולקים על העיטור ועיין באו"ת אורים סקל"ה מ"ש בזה ועיי' תוס' ב"מ צ"ח ריש ע"א.

ג ובנ"ד אין נ"מ דכיון דאין מחזוקין בנכסי טטן לא הי' למוכר שום חזקה ואיך נטעון להלוקח ומ"ש רו"מ דאין מחזיקין בשל קהל הרי בדאיכא גזברים מיוחדים מחזיקים ואף דבתשו' רשד"ם חחו"מ סי' רכ"ו העלה דאם הגזברין נתמנו רק לשנה ושנתים ולא לעולם אין מחזיקים בשל קהל אבל הרי הביא שם בשם מהרא"ס שנחלק עמו בזה ובמהרי"ט ח"א סי' קל"ב החזיק בדעת מהרא"ש אך מצאתי בכה"ג הגב"י אות כ"ד בשם תשו' בכת"י ממהראד"ז שפסק כדעת רשד"ם א"כ הוי סד"ד אבל לענ"ד כיון שהמכירה נעשית בפני הרב דמתא והוא חתם ע"ז שבפניו נעשה המכירה מסתמא נעשה כדין ונתברר לפניו שהמקום הוי של ראובן ובתר ב"ד לא דייקינן ואף דבסי' קמ"ז ס"ד מבואר דדיין החתום על הקיום אפשר שלא קרא השטר היינו בחתם רק לקיים החתימה אבל בנ"ד הרי כתב שבפניו נעשה המכירה וכבר כתב בתשו' ב"ח סי' קכ"א דבמדינות אלו שמקבלים רב

יחידי הרי קבלוהו עליהם לדין יחידי ומבואר בתשו' חוט השני סי' נ"א דהרב נאמן כבי תרי בד"מ ועקצה"ח סי' ע"ט סק"ז מ"ש ע"ד מהרי"ט בזה ובתשו' רשד"ם חו"מ סי' ט' ובקצה"ח ונתה"מ סי' ג' ס"ק ג' ובתשו' ספר יהושע סי' קי"ט ותשו' רח"כ בסופו

סימן לו

א להרב וכו' מו"ה חיים ראובן וואגשאהל נ"י דומ"צ דק"ק לאנצהוט

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שהי' חייב לשמעון על טראטע בחת"י וגם לוי הי' חתום על זיר"ע כנהוג ובהגיע זב"פ החליף ונתן לש' טראטע בחת"י יהודא וגם נפתלי הי' הזיראנט ועתה רבו הנושים על ר' וברח למק"א ויהודה ונפתלי טוענים שראובן א"ל שכל השט"ח שלו הי' מן ריבית שהי' חייב מקודם עצה"ע אבל לא הרויח ונשבע ע"ז ורו"מ האריך בזה והנה גם בטוען טעיתי נגד כת"י שחולק הש"ך סוס"י פ"א ס"ק ע"ט ע"ד מהריב"ל מצאתי בתשו' שעא"פ סי' קמ"א שתירוץ כל קושיות הש"ך ונראה דעתו כמהריב"ל וכן מצאתי בתשו' מהרי"ט בשניות חח"מ סי' פ"ו שפסק כדעת מהריב"ל וכ"ה בתשו' תורת חיים למהרח"ש ח"ב סי' כ"ו וגם לשי' הש"ך וכדבריו מבואר בתשו' רשד"ם חו"מ סי' ק"פ ולפ"ז גם בטראטע הרי יוכל לטעון ולישבע שפרע בדיניהם ומכ"ש בדינינו כמ"ש בתשו' ב"ש ח"מ סי' כ"ב כ"ג אבל מ"מ בעשה זיר"ע הרי אי"ל פרעתי א"כ ה"נ אי"ל שלא הרויח ובטעות נתן לו הטראטע באם שחתימתו מקויימת דדווקא במיגו יוכל לומר כן כמ"ש גם בתשו' מבי"ט ח"א סי' מ"ג בדין טען שהי' ירא שלא ידחוק עליו ולכך נתן לו הכת"י עיי"ש וגם בתשו' ב"ח סי' ס"ז ועט"צ מוכח כן ועיין בשע"מ סוס"י פ"א מ"ש ע"ד הב"ח בזה וכן ראיתי בתשו' גא"י חח"מ סי' קי"ז בדין נתן טראטע ועשה ה"ע בנייר בפ"ע או שכתב הה"ע באותו טראטע למטה באופן שיוכלו לחתכה מהטראטע ושם כתב שנתן כו"כ לשם ריוח ואח"כ טען שלא הריוח ובטעות כתב כן והשיב דכיון שכלה הזמ"פ מהטראטע הוה להלאה כהלואה חדשה ואטו אם פרע פ"א וחזר ולוה יוכל לטעון שפרע בראשונה בטעות וה"נ בזה ועוד שהרי בידו להטמין או לחתוך הה"ע ולתבוע בהטראטע ע"ש היטב ומכ"ש בנ"ד שבתחלה נתן לו הטראטע על ריוח העסקא הוא וגם זיראנט ובהגיע זמ"פ החליף ונתן לו טראטע של יהודא ונפתלי בכח זירע דוודאי א"י לומר כן וע' באה"ע סי' צ"ו סעי' א' בהג"ה ובחמ"ה וב"ש ס"ק ה' דאם נתנו שט"ח וזקפו עליהם החוב הו"ל כפרעו וחזרו ולוו ע"ש ומכ"ש בנ"ד ומה שטענו שהם רק עריבים כבר כתבתי בתשו' לבאביב דהחותמים על טראטע אדעתא

דדיניהם חתמו כמ"ש בשו"ת אבני צדק חו"מ סי' ט' והבאתי ראי' מתשו' רשד"ם חו"מ סוסי' ש"פ בשם רשב"א ע"ש ותבין ואכמ"ל.

סימן לז

א להרב הה"ג וכו' מו"ה שלמה מעהר נ"י אבד"ק בראיולוב במדינת רומעניא

ב מכתבו הגיעני וע"ד מה שהביא קושיא בשם ח"א שתמה על שי' רש"י זבחים ק"ט: דשיעור פרס בשחרית ופרס בה"ע דקטרת הוא רק מדרבנן ומדאורייתא סגי בכזית וכ"ה במל"מ פ"ג מתו"מ ופי"ט ממעה"ק א"כ הוי אסור להקטיר בשבת אלא שיעור כזית דחז"ל לא תקנו להקל על ד"ת וא"כ איך קתני בברייתא דשס"ה מנים כנגד ימות החמה ושלשה מנים יתירים הא נשאר מכל שבתות השנים עד שיעור מנה ורו"מ נדחק להגיה בברייתא – הנה לענ"ד לק"מ דהנה הר"ן פ"ב דביצה בסוגיא דממלאה אשה קדירה וכו' הביא בשם הרשב"א דריבויא בשיעורא גם בשבת אסור רק מדרבנן והוא תמה עליו מהא דמנחות ס"ד גבי חולה שאמדוהו לשתי גרוגרות ואיכא ב' גרוגרות בשתי עוקצין ושלש בעוקץ אחד ומיבע"ל הי מייתינן ומסיק דשלש מייתינן דמיעוטי בבצירה עדיף ומוכח דבדליכא ריבוי בצירה אסור להרבות בשיעור מה"ת דאל"כ מאי מיבע"ל כלל כיון דריבוי בצירה אסור מה"ת ולכן העלה הר"ן דבשבת ריבוייא בשיעורא אסור מה"ת אבל ביו"ט אסור רק מדרבנן וטעמא משום דשבת דחויה הוא אצל פק"נ ולא היתרה לכן אסור מה"ת אבל ביו"ט שהותר בו אוכל נפש כל שבטורח אחד עושה תוספתו כמוהו ע"ש באורך והנה ביומא מ"ו ע"ב מבואר דבעבודה הותרה שבת ולא דחויה וטעמו מבואר היטב עפי"ד תה"א להרמב"ן דבק"ץ שזמנם קבוע בשבת וא"א להקריבם אלא ע"י מלאכה ואיננו בדרך מקרה והזדמנות לכן הותרה שבת לגמרי ועיין בשו"ת עט"ח חא"ח סי' ד' בישוב דברי הכ"מ פ"ב מה"ש בזה וא"כ גם הריבוי בשיעורו אין בו איסור תורה לכ"ע אלא מדרבנן וכיון דמדרבנן בענין שיעור פרס שפיר הותר להקטיר גם בשבת כשיעור ולא הי' אלא שלשה מנים יתירים וא"ש ולק"מ.

סימן לח

א להרב וכו' מו"ה שמואל מיללער נ"י ראב"ד ומו"צ דק"ק יעדליטש

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בסרכא שאחז השו"ב לקלפה וניתקה מהריאה ולא נשאר שום שורש ובדקה בפושרין ולא בצבץ והשו"ב נוהגים להכשיר ורו"מ פקפק מאוד שהרי אין כאן לא מיעוך ולא קליפה וא"א לסמוך על הפושרין לבד כמ"ש בפת"ב סי' ל"ט סכ"ח

ורא"פ שם והנה גם בשו"ת טטו"ד מ"ת סי' ק' החמיר מאוד גם בסרכא דקה המתנתקת מן הריאה ומ"ש שם לצדד בסרכא עבה המתחלקת לחטין דקין משום ס"ס הוא תמוה מאוד דוודאי כל שטח הסרכא בכלל האיסור אבל חקרתי ושאלתי וכל השו"ב מקילים בזה וטעמם כי הנה כל הקולא של קליפה חידש הגאון מהר"ס ז"ל הוא משום דוודאי מעשה דריינוס אינו מתהוה בפעם אחד ובתחלה מתהוה בכ"ש והולך ומתפשט בכל פעם יותר וא"כ כמו שאם כבר נתפשט ברוחב קצת ונקלף כשר ה"נ אם אוחז הסרכא לקלוף והוא ניתז בקלות מן הריאה ולא נשאר שום שרש ה"ז קליפה ממש ומפני שלא הי' להסרכא עוד שום התפשטות על עור הריאה אלא כל שהו ממש לכן נקלפה משם והעידו כי אם מתנתק בניתוק ממש כמעט נשמע בחוש כמו ניתוק חוט ולא שכיח שלא יושאר שרש בריאה אבל בכה"ג אין זה ניתוק אלא כמו קליפה ממש ועדיף מינה וכיון שכולם נוהגים כן ויש להמליץ זכות ולא להוציא לעז שכל העולם נכשלים ח"ו ולכן יניח להם לאחוז במנהגם ואח"ז הראוני בס' מנחיו"ס שנדמ"ח מהשו"ב מברוסק סי' ל"ט ענף י"א ש"כ ג"כ להקל בכה"ג

סימן לט

א להרב החריף מו"ה צבי הירש בראנפעלד נ"י מקראקא.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר מכונת הסטעראטעפיא אשר בביהד"פ אשר מעשי' הוא שבתחלה יסדרו האותיות של עופרת כפי המוכן לדפוס ויקחו פסת נייר עב וידחקוהו ע"פ האותיות הדק היטב עד אשר נחקקים האותיות בתוך הנייר העב ונקרא שם הנייר מאטראצען ואח"כ יקחו בדיל ועופרת ויתיכום ע"י מכונה המיוחדת ע"פ הנייר מאטריצע ועי"ז נעשים אותיות בולטין ע"פ הבדיל כשמתקרר והטס הזה נקרא פלאטע ובה ידפיסו ספרים וע"י ההדפסה זמן רב מתטשטשין האותיות כולן או הרבה מהן ולא יסכנו עוד למלאכת ההדפסה ולהניחם כך הוא הפ"מ ויתיכוה מחדש ועפ"י רוב יש בהם שמות שאינם נמחקים ולפעמים השמות לא נטשטשו עוד והם שלימים ואם יגודו ויחתכו השמות גם בזה יש הפ"מ ועמד השואל ושאל אם מותר להתיכם שנית ושלישית ע"פ המאטריצע ורו"מ האריך למעניתו וגם שלח לי תשו' הרב הגאבד"ק בזה וביקש לשאול גם אותי –

ג והנה בראשית דברי' חקר אם בכה"ג דנ"ד שהאותיות על הטסין מהופכין אם נחשב לכתב והביא ע"ז מירושלמי פ"ו דשקלים ודברי הכותב בביאור דברי ר"ס שם שכתב דאותיות מהופכות אינם בכלל כתב ובש"ס דשבת ק"ד ע"א ורש"י שם שכתב דכתב

שבלוחות הי' הפוכות ותיבות הפוכות ואפ"ה כתוב בתורה כתובים משני עבריהם ומוכח דמיקרי כתב ומוכח דלא כדעת ר"ס כפי דברי הכותב הנ"ל וקיי"ל כש"ס דילן וכרבנן דפליגו על ר"ח עכ"ד

ד אולם לפענ"ד נ' דכתב הפוך אינו כתב כלל וראי' מדברי התוס' במ"ק י"ט ע"א בד"ה וטווה על יריכו וכו' פירוש ע"י שינוי אבל בתפילין א"א בשינוי שדרך כתיבה תמה וכו' גם ע"י היפוך שהוא נקרא מצד אחר לא הי' מתירין וגם אי לא אסור משום מלאכה הא אסרינן אפילו טירחא דלאו מלאכה בפ"ק דף ד' מיהו נהגו לומר דמתני' לא איירי ע"י היפוך וכו' והיו"ד שא"א הי' כותב בכתב הפוך עכ"ל הרי מבואר דבהיפוך ליכא משום כתיבה ואפילו לפי הס"ד דהוו ס"ל להתוס' דאסור היינו משום מלאכה והא דבלוחות הי' כתב הפוך י"ל דהיינו משום שהי' נקראים מצד אחר ככל כתב ישר כראוי לכן מיקרי כתב גם מצד השני והתוס' לא מיירי היכי דאפשר לקרותו להעומד בצד השני אלא אם יהפך הנייר מראשו לסופו וכדומה לכן לא מיקרי כתב ומכ"ש בכה"ג דנ"ד שאין האותיות נראים בהטס מצד השני כלל וא"א שיהי' נקראים ישר בשום צד בעולם פשיטא דלא מיקרי כתב כלל וא"כ ליכא איסור בהתכתו משום מחוקת השמות וגם יעוין במהרש"א ח"א שבת ק"ד שם ביאר דבלוחות לא הי' האותיות הפוכין ורק התיבות הי' הפוכין וכדברי' נראה מלשון הש"ס

ה ועוד ראי' מדברי ר"ה גאון שהובא בהה"מ פי"א משבת שפי' מתני' דהכותב ב' אותיות וכו' בין משתי סמניות וכו' חייב פירוש ב' סמניות שאינם אותיות ידועות בכתב כגון נונין הפוכין דכתיבי גבי ויהי בנסוע הארון וכו' והביא בשם הרשב"א שדחה פירש"י והעיקר כפירוש רה"ג ע"ש ובתשו' רכ"ח סי' נ' ונ"ג הוכיח שהנונין הם מתיבות בנסוע ומתאוננים הרי שהנונן ההפוכין אינם אותיות אלא סמניות ואף דלשי' רח"כ הנ"ל שהאותיות מגוף התיבות בע"כ דנחשבים לאותיות אבל מלבד די"ל דגם אם כשרין בתיבות הללו מפני שכך הוא הלמ"מ לכתבם שם כך מטעמים הנזכרים בזה"ק ושאר טעמים אבל בעלמא בוודאי אינם אותיות כלל ועוד דשא"ה דההיפוך רק ראשה למטה ורגלה למעלה והיא רק אות א' ושאר האותיות הם כהוגן ונקראים כראוי גם אם יש אות א' בנתים שהוא הפוכה כל רואי' יכירנה משא"כ בנ"ד שכל האותיות והתיבות מהופכין ועיין בתשו' מעיל צדקה סימן כ"ט שכתב בפשיטות דאות הפוך אינו בכלל אותיות ועיין בפת"ש יו"ד סי' ער"ה ס"ק ו' מ"ש בזה ובמק"א הבאתי מרש"י סו"פ נח בפסוק וימת תרח בחרן נו"ן הפוכה ובתשו' הרשב"א שהובא בב"י יו"ד סוסי' רה"ע דלכתחלה יכתבו כדעת רש"י ומזה יש ראי' דגם בתיבה עצמה כשרה אבל התם נון הפשוטה אם כתובה הרגל למעלה

וראשה למטה הרי אם יהפכו היריעה תהי' נקראת כראוי וג"ז במקום שיש קבלה דכתוב כן משא"כ בנ"ד שא"א להפך הטס באופן שיהי' האותיות ישרים ויש לדין מדברי הר"ן פ' הבונה בהא דלא יכתוב לאלפין עיינין שפי' שלא יכתוב האלף בענין שיראה ממנו צורת עיין הפוכה שאם ירחיק הרגל השמאלי מן הקו האמצעי וכו' יראה כאלו הי' עין הפוכה וכו' ע"ש ונראה מזה דעין הפוכה אות הוא אף שא"א לקרותה כראוי בשום צד אבל י"ל דאף דלא מיחשב אות כלל מ"מ הרואה וטעה לומר שהוא עין הפוכה סוף דבר כי לענ"ד בנ"ד שכל האותיות והתיבות הפוכין לא חל קדושת השם כלל שיהא אסור למוחקן

ו ועוד נראה שהרי דעת כמ"פ דשם שנכתב בלא כוונה אינו קדוש ועמח"א ה' ס"ת ורשד"ם יו"ד סי' קפ"ו אך דהרדב"ז ח"א סי' ע"ז כתב דסתמא לשמה קאי דומיא דזבחים דאמרינן סכין מושכתן למה שהן ע"ש א"כ התינח בכותבו כפי הראוי אבל בעשאן דרך היתוך באותיות מהופכין ותיבות הפוכין א"כ אדרבה סתמא של"ש הן וכמ"ש כה"ג בתוס' נזיר כ"ח סוע"א בד"ה משום וכו' דכיון דהיפר לה וכו' שוב אין עומדין וכו' דסתמא של"ש קיימי וכו' ע"ש ובתוס' מנחות ז' ע"א ד"ה אר"י וכו' דכיון שלא בזמנו היא אע"ג דכ"ש מקדשין שלא בזמן מ"מ שלא מדעת אין מקדשין ע"ש וא"כ באותיות מהופכין שנעשו שלא בכוונה לכ"ע לא נתקדשו

ז ועוד נראה דהא בש"ס דגיטין כ' ע"א וכתב ולא וחקק למימרא דחקיקה לאו כתיבה הוא ורמינהו עבד שיצא בכתב שע"ג טבלא ופנקס יצא לחירות אבל לא בכתב שע"ג כיפה וכו' הא דחק תוכות הא דחק יריכות ותוכות לא ורמינהו לא הי' כתבו שוקע אלא בולט ומבואר ברש"י דהיכי דסביבות האותיות שוקע והאותיות בולטות אינו בגדר כתב כלל א"כ הרי בנ"ד האותיות בולטות ואינם בכלל כתב כלל וכבר העלה הגאון ר"א ברודא בתשו' שב יעקב להתיר למחוק שם הנכתב בח"ת והן אמת דבתשו' רמ"ע מפאנו סי' ל"ו מפורש להיפוך וכל המעיין שם ימצא שכתב דדווקא בגיטי נשים וכדומה שאפשר בטס של מתכות יש לחלק דבשוקעות כשר ואותיות בולטות פסולין אבל בסתו"מ שאין נכתבים אלא ע"ג העיר בין ח"ת או יריכות כל שנגמר בסכין פסול ואף שסיים שם דגם בנכתב בח"ת עובר במוחק השם הנה ז"ל שם אעפ"י שלא נתקדש השם וכו' דהא תניא הי' כתוב על ידות הכלים יגוד ול"ש לן בין ח"ת וכו' אלמא כל שצורות אותיות השם מוכחת עליו ונעשית בכוונה שהוא שם אסור לקלקלו עכ"ל הרי מבואר דבכה"ג דנ"ד שהאותיות הפוכין ואין צורת השם מוכחת עליו ובלא כוונה דמותר למחוק ומש"ז א"ח סי' של"ד ס"ק ט"ז מבואר דבמטבעות אם אינו דרך כתיבה ודפוס מותר להתיכן ואף דבשו"ת נט"ש יו"ד סי' כ"ו הביא בשם תשו' שמ"צ וגם הוא הוכיח דאסור למחוק שם

שנכתב דרך ח"ת מ"מ בכל ראיותיו אין הכרח לומר דאיכא איסור תורה וי"ל דאסור מדרבנן משום מ"ע דמיחזי כמוחק השם או גם מה"ת משום כבוד השם וא"כ התינח בנפתר וניתך השם בדרך שניתן לקרות ואיכא חשש מ"ע וגם איכא בזיון במחיקתו אבל בנ"ד שניתוך דרך היפוך י"ל דלכ"ע מותר להתיכו ולא מיחזי כמוחק השמות וכדמוכח מתשו' רמ"ע עצמו שהבאתי דדווקא כל שצורת השם מוכחת עליו אסור למחקו וזה ל"ש בנ"ד ועי' תשו' ב"א יו"ד סי' ס"א קרוב לסופו עוד בזה וגם משם יש סיוע לדברינו – אבל מה שכתב רו"מ דהוי כמוחק ע"מ לתקן יש לפקפק דדווקא במתקן במקומו שרי אבל הכא אפשר דמקום השם הניתך לא יחזור להיות אותיות שם אלא מקום תיבות אחרות ומקום עופרת אחרת יחזור להיות אותיות השם א"כ הוי כמוחק כאן לתקן במק"א דלכ"ע אינו מותר כמ"ש בש"ג פ"ב דשבועות ועיין בטו"ז א"ח סי' קנ"א ס"ק ג' ובא"ר סי' קנ"ב סק"ז וגם יפה כתב הרה"ג אבד"ק נ"י דכשמתיכו פנ"ח באו לכאן כדאי' בב"ק צ"ו והוי כמוחק לתקן דבר אחר לגמרי

ח וגם מ"ש דנעשו שלא בכוונה יש לפקפק עפמ"ש הרא"ש פ"ד דמכשירין מ"א וז"ל השוחה לשתות בפי' ובשפמו כיון דא"א לו לשתות אם לא שיגעו המים בשפמו הוי כאלו אחשבינהו וכו' כיון שהוא ממלא החביות כל אלו אעפ"י שא"צ למים כיון דא"א בלא אלו המים בשעת עשיית מלאכתו הוי כאלו אחשבינהו מידי דהוה אמלאכת שבת דכל פס"ר הוי כמתכוין עכ"ל ומבואר דגם בעושה בלא כוונה אם א"א לעשותו בענין אחר מיחשב מתכוין א"כ כשמתיך העופרת לצורך חומשים וסידורים ע"ג דף שיש בו גם אותיות שמות הרי א"א שלא יתהוו עי"ז בליטת שמות והוי כמתכוין ממש לקדשו.

ט ומ"ש מדברי מהרמ"ל שבת ע"ה בתוד"ה טפי ניחא לין שכתב דגם בחבורה דמקלקל חייב ולא בעינן מלאכת מחשבת מ"מ בדאיכא תרתי לגריעותא דהוי דשא"מ בפ"ר דלא ניחא ליו ומשאצל"ג מותר ובזה תירץ דברי הש"ג שכתב דבמוחק מותר באינו מתכוין אלא לתקן ובמש"ח פ"ו מיסוה"ת תמה דהא הוי פ"ר וכן תמה בתשו' משיב כהלכה יו"ד סי' כ' ע"ד רש"י בכורות כ"ה ולפ"ד מהרמ"ל ניחא לענ"ד דדווקא במלאכת שבת דבעינן מלאכת מחשבת דומיא דמלאכת המשכן אפילו במקלקל בחבורה דחייב י"ל דבדאיכא תרתי לגריעותא לכ"ע פטור אבל באיסור מחוקה דלא תליא במלאכת מחשבת והא דבעינן דרך השחתה לא תליא במחשבתו אלא בגוף המעשה אם הוא לצורך תקון וא"כ מה ענין משאצל"ג לכאן וע' תוס' מ"ק י"ג ע"א בד"ה נטייבה וכו דגבי שביעות דלא בעינן מלאכת מחשבת גם באינו מכוין לייפות כגון בארעא דחברי' חייב וכ"ה בתוס' גיטין מ"ד ע"ב – ומה שתמהת ע"ד מהרמ"ל מש"ס כתובות ה' סוע"ב ואת"ל דם מיחבר

חביר וכו' במקלקל הלכה כר"י או כר"ש והא התם איכא תרתי דהוי דשא"מ ומשאצל"ג ולכ"ע פטור לק"מ דדווקא לדידן דקיי"ל כר"ש דדשא"מ מותר אלא דבפ"ר אסור לזה כתב מהר"מ דבתרתי משאצל"ג ודשא"מ מותר גם בפ"ר דלא ניחא לי' אבל התם דקאי למ"ד דשא"מ אסור גם בתרתי י"ל דמקלקל בחבורה חייב וע"ש בתוס' ד"ה את"ל וכו'

י ומ"ש להוכיח דר"מ סובר משאצל"ג חייב כיון דס"ל בבכורות ל"ג דדשבא"מ אסור והביא מדברי הה"מ פ"א משבת ה"ז אינו מוכרח דלשי' תוס' י"ל דר"מ ס"ל דשא"מ מותר אבל יעוין בירושלמי פ"ז דשבת ה"ב ופ"א דביצה ה"ג דמבואר דר"מ סובר משאצל"ג חייב

יא ומ"ש דכיון דמתחלה נעשה אדעתא לחזור ולהתיכו יש להקל למוחקם והרה"ג אבד"ק נ"י השיג עלי' דהא במגלת סוטה נכתב אדעתא למחוק ואפ"ה איכא איסור מחוקה ולא התירה תורה אלא בשביל לעשות שלום וחזר ודחה דהתם כיון דאי אמרה אינו שותה אינו נמחק א"כ לא מיקרי נעשה ע"מ למחוק והנה ד"ז מפורש בירושלמי ע"ב דסוטה ה"ד תני ר"א בן שמוע אין כותבין פ' סוטה על עור בהמה טמאה ר"ש אומר מכיון דאת אמר למחיקה ניתנה למה איני כותב תני ראב"ש אומר רואה אני את דברי ר"א בן שמוע מדברי אבא שמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז על עור טמאה ע"ש הרי כסברתו. אבל באמת גם אי נימא דבנעשה ע"מ למחוק ליכא איסור מחיקה י"ל דהתם גוף הכתיבה אדעתא למחוק חסר וכ"ה בשו"ת ב"א חיו"ד סי' ס"א משא"כ בנ"ד שמתחלה נעשה להדפיס בו למאות ולאלפים אלא שלאחר שיתטשטש ימחקוהו י"ל דשרי וי"ל ג"כ להיפוך דדווקא בנעשה רק לצריך מחוקתו ליכא איסורא משא"כ דנעשה להדפסה ומתקיים זמן רב אבל יפה הביא הרב נ"י ראיו מהא דסוכה נ"ד שנשא ק"ו בעצמו מה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שם שנכתב בקדושה ימחק על המים הכא דקפא תהומא עאכו"כ והתם כתב השם אחספא אדעתא למחקו מיד ולולא הצלת העולם אסור אך לפמש"ל בהכותב ע"ד למחקו מיד איכא בזיון מחוקה מיד בשעת כתיבתו ומשא"כ בנ"ד א"כ אין רא' משם – ומ"מ קשה להקל מטעם זה. אבל כבר נתבאר טעמים נכונים להקל ומ"מ נראה שיעשו מעשה ההתכה ע"י עכו"ם דהא מבואר בתשו' חות יאיר סי' ט"ז דמחיקת השם ע"י עכו"ם אסור רק משום שבות וכבר נודע דבאמירה לעכו"ם מותר בדשא"מ אף דהוי פ"ר וגם להחולקים על התה"ד בא"ח סי' ת"ג וסי' שי"ד מ"מ בשאר איסורים מודים להקל כמ"ש בתשו' ח"ס יו"ד סי' ק"מ ועמ"ש בהגהותי לא"ח סי' שי"ד שדחיתי ראיותיו ומ"מ הבאתי ראי' לדבריו מדברי הט"ז יו"ד סי' קמ"ב ס"ק י"ד ובפרט בשבות דאמירה לעכו"ם ובצירוף כל הצדדים שנתבארו נראה להתיר בכה"ג

סימן מ

א להרב הה"ג וכו' מו"ה לוי הורוויץ אבד"ק באל- חוב ז"ל

ב א) מכתבו הגיעני וענוותו תרבני בדבר הגט שסודר הדיין הרב ר' מנשה נ"י באחד שנקרא מערוסה אברהם מאניס וכן נקראה לתורה ובחתימה חותם מאניס וכן נקרא לרוב העולם אבל יש קצת ב"א שקורין אותו מאניק גם בפניו וסידר הגט אנא מאנוס דמתקרי אברהם מאניס המכונה מניק וכעת מערער הרב ר' אבנר על הגט מטעמים שיתבארו להלן ושם האשה כתב בגט חנציא ור"א מערער גם בזה שהי"ל לכתוב חנטשא וכת"ר כ' כי המבטא שם הוא בצד"י ולא בטי"ת שי"ן והנה אם אמנם הרב ר"א כתב לי להיפוך כי אצל רובם ככולם המבטא שם חנטשא אבל נאמנו עלי דברי כת"ר ומהגם כי בגליל בוטשאטש אשר הייתי שם כמה שנים וגם פה"ק המבטא בצד"י וכן סדרתי כמה גיטין בשמות הללו ומסתמא גם אצליכם המבטא כן ובפרט שהאשה חותמת א"ע כן בודאי יש לכתוב כן ואפס מקום לדבר בזה ואולם בכתיבת שם הבעל הנה ודאי לא הי' צריך לכתוב שם מניק כלל דהוי קיצור השם וליכא שינוי ביקודות וע' בט"ג בכללים סק"ו שציין כמה מקומות בזה ובפרט שהוא שם נערות ואולי גם של גנאי וכפי דברי ר"א אין קורין אותו בפניו כן והדיין ר"מ מכחישו בזה וכתב שנקרא לפעמים גם בפניו כן וע' בט"ז ש"א אות ו' סק"ד וסק"ה ואות פ' סק"ב ואות ק' סק"ה בכ"ז.

ג ואולם אחר שכתביהו בגט ערער הרב ר"א שכיון ששם מאניק הוא כינוי לשם מאניס ושניהם שמות החול הם א"כ הי' ראוי לכתוב דמתקרי מאניק כמ"ש הב"ש בכלליו דין י"ג ובט"ג סקי"א רמז לתשו' מהרמ"ל ועוד כמה מקומות והביא מתשו' ח"ס סי' כ"ד שפסק לכתוב אשר המכונה אנשיל דמתקרי אנטשיל יען כי אנטשיל הוא רק כינוי לאנשי הכפר ע"י כובד לשונם לשם אנשיל והאריך בזה

ד ב) והנה בגוף לשון המכונה באמת מצינו בכמה מקומות גם על לשה"ק לשון זה כמ"ש רש"י מגילה כ"ה המכנה בעריות שדורש פ' עריות בכינוי ואומר לא ערוה ממש דבר הכתוב אלא כינה הכתוב בלשונו וכו' כינוי היא לשון הפוך שמהפך דיבורו לשבח או לגנאי והרבה יש בלשון חכמים וכו' ע"ש וגם היכי דהוי האמת כן שנקרא כן רק שאינו שם עצמיי נקרא בלשון כינוי וכמו שמצינו בפייט של יום ח' של פסח חבל נחלתו מכונים וע' בתוס' תענית כ' ד"ה בחניכתו וע' בשו"ת אמרי א"ש סי' קכ"א שהביא מישעי' מ"ג בשם ישראל יכנה ות"ל הרגשתי בזה טרם ראיתי שם ויש מקום לומר דשם הכולל אומה או משפחה יתכן לקרות בשם כינוי משא"כ באדם פרטיי וכמ"ש בתשו' רמ"א סי' פ"ד בדעת הב"י לחלק בזה וע' בשו"ת אמרי א"ש שם סי' מ"א שהביא ממד"ר פ'

לך בעלי חניכתו ששמם אברהם כשמו וגם בזה הרגשתי זה כמה מדעתי ומצאתי בז"א על הפסוקתא פסקא דמ"ת אות ט' הביא בשם ילקוט ראובני וצוני מלאך גליצור מכונה רזיאל הרי כמ"ש וגם מצאתי ברש"י ביצה ל"ג ע"ב ד"ה במיסתקי וכו' כך אמר לי ר"ש המכונה חסיד מן ברבשתא וכו' עכ"ל וי"ל בזה דכיון דאינו שמו העצמיי רק על התואר יתכן לשון המכונה אף שהוא לשה"ק ובש"ס דסנהדרין ס' ע"א ארי' א"ש אין קורעין אלא על שם המיוחד בלבד לאפיקו כינוי דלא ואח"כ מסיק דגם על כינוי קורעין ומבואר דכל שאר שמותיו י"ת הגם שנקרא בהם מ"מ כיון שאינם שמותיו העצמים רק שם המיוחד הוא שם עצמיי לכן נקראים בשם כינוים אף שהם בלשה"ק ובנמק"י שם מבואר דבהזכיר שם המיוחד בלשון לע"ז דינו ככינוי ויש לי לתמוה במ"ש הנמוק"י פ"ק דנדרים דף ז' בשם הריטב"א דהשומע הזכרת השם מפי חבירו בלשון לעז או שאר לשונות אין לנדותו רק גוערין בו ומזה נראה כדעת הש"ך יו"ד סי' קע"ט סקי"א דאין בו קדושה וזה סותר למ"ש בעצמו בסנהדרין הנ"ל דהוי כשאר כנוים שאינם שם המיוחד וע' בסמ"ע חו"מ רסי' כ"ז שכ' בפשי' דשם שקורין בו הגוים הוי ככינוי וע' באו"ת שם ולא הזכיר מהנ"ל כלל אבל מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"א סי' ב' שכ' בפשי' כהש"ך הנ"ל דגם בלשון תרגום מותר למחוק וצע"ג וע' תשו' רע"א סי' כ"ה במ"ש הרמב"ם סוף הל' שבועות דכל ז' שמות משמות המיוחדים שהוא תמוה ע"ש בזה ועכ"פ נראה מזה דכל שם שאינו עצמיי רק על התואר וכדומה גם בלשה"ק הוי רק כינוי וכל שם לעז גם בשם עצמוי הוי כינוי והיינו היכי דשם הלע"ז הוי פירוש של שם הקודש אבל היכי דשם הלעז הוי שם עצם בפ"ע יתכן שפיר לומר דלא הוי בגדר כינוי וזה נראה דעת הרמ"א וע' בג"פ ס"ק ס"ד היטב בזה אבל גם בתשו' רדב"ז ח"ב סי' תת"פ כ' וז"ל והוי יודע דאין ראוי לכתוב עבדי' המכונה אלא היכי דהשם ב' הוא כינוי ממש ואינו במשמעות השם בעצמו אז הוא לשון כינוי אבל בשמות שאחד הוא פי' לחבירו כגון יהודא שקורין הנכרים ליאון על שם גור ארי' יהודא אין כותבין המכונה אלא דמתקרי וכו' עכ"ל והוא ג"כ כדעת הב"י ותשובה זו נעלמה מהאחרוני' אבל אנן בתר הרמ"א גרירין ולכן נראה דהעיקר כמ"ש

ה ג') ואולם היכי דב' השמות הם בלעז כבר הביא הב"ש בשם מהרמ"ל והוסכם מכמה אחרוני' דיש לכתוב דמתקרי זולת דעת מהרש"ל אינו כן כמ"ש הט"ז בכללים סקי"א ובכמה מקומות אבל אני מצאתי בב"ש ש"א אות א' בשם אקסילראד שהביא בשם הט"ז שפסק לכתוב אקסילראד המכונה בענדיט והב"ש השיג עליו ובט"ז שם סקמ"ו הביא בשם מהר"ם חריף ומהר"א שרענצילף ודמש"א דס"ל ג"כ כרש"ל וט"ז הנ"ל ואני מצאתי בתשו' רמ"א סי' פ"ד במה שהעלה שם דמתקרי כולל ג"כ כינוי שהובא בט"ז ואחרוני'

ובגוף התשו' שם הביא ראי' לדבריו ממ"ש המ"מ פ"ג מגירושין דיש לכתוב על שם הלועזים שהם כינוים פלוני דמתקרי פ' וכן אמרי' בגמ' אדא בר הדיא דמתקרי איי מרי אע"ג דאיי מרי אינו שם עברי אלא ש"מ דמתקרי כולל הכל עכ"ל והנה גם שם הדיא אינו שם עברי וא"כ מה ראי' מהתם הרי בכה"ג ששניהם אינם שם עברי גם לכתחלה יש לכתוב דמתקרי ובע"כ דהרמ"א סובר דאין חילוק כלל וגם בכה"ג יש לכתוב המכונה אלא שהוכיח מזה דגם במתקרי כשר דכולל הכל ומפורש דלא כהב"ש ומרמ"ל – וכיון שרבינו הרמ"א סובר כן וגם רש"ל וט"ז ומהר"ם חריף ומהרא"ש ס"ל כן בודאי יש לנו ע"מ שנסמוך בדיעבד. ובפרט שהג"פ סוס"ק ס"ד דעתו נוטה דכל החלוקים בין דמתקרי להמכינה הם רק משום ותבחר לשון ערומים ואין בו חשש פוסיל ושם ד' מהרח"ש ורק בשם הב"ח הביא דפסול וכה דעת המג"ע ומג"ש שבתשו' גאו"ב ותשו' פ"י כנודע וגם ד' רשד"ם סי' מ"ו שציין הג"פ מוכח כן למעיין בגוף התשו' ע"ש ועכ"פ בכה"ג דמפורש בתשו' רמ"א להקל וידוע דתשו' זו הי' בהעלם עין מכל הגדולים הנ"ל שנחלקו עם הב"ח ובט"ז סי' קכ"ט ס"ק כ"ה הביא שמצא תשו' רמ"א הנ"ל ועפ"ז נתפשטה ההוראה להקל בכתב דמתקרי על המכונה הרי כל חילו של הרמ"א בנוי על היסוד דגם ב"ב שמות של לעז שוה לשם א' עברי ושם א' לעז ובע"כ דגם בכה"ג יש להקל בדיעבד וכמ"ש

ו ד') ועוד דהא בג"פ סי' קכ"ט סקס"ד הוכיח מד' מהרח"ש דהא דבשני שמות של לעז יש לכתוב דמתקרי היינו היכי דשם ב' הוא לפעמים שם עצם בפ"ע אבל היכי דשם ב' אינו בשום פעם שם בפ"ע ולעולם הוא נטפל לשם אחר כותבים עליו המכונה ומה"ט פסק מהרח"ש באשה ששמה מעריסה גראסיוזה ואח"כ קראו לה שבתולה דיש לכתוב המכונה ע"ש ואף דהתם שם שבתולה הוא רק מפני שנולדה בשבת אבל המעיין שם בכל דברי הג"פ במ"ש ליישב עפ"ז סתירת ד' הרמ"א ימצא דס"ל דבכל גווני היכי דשם ב' איננו שם עצמיי בפ"ע ותמיד הוא נטפל לשם אחר יש לכתוב המכונה ע"ש היטב וימצא כדברי וכן נראה דעת כנה"ג סי' קכ"ט בהקב"י אות קכ"ב דלא נחלק על הרח"ש רק משום דס"ל דרגילות לקרותו שם העצם וא"כ בנ"ד דשם מאניק ידוע לכל שאינו שם בפ"ע רק יוצא משם מאניס שפיר יש לכתוב המכונה

ז ה') ומדי עייני בזה בא לידי בשאלה שו"ת חסל"א ומצאתי בחא"ע סי' ל"ה שצידד שם בנידון שלו שכתבו אהרן המכונה ארון והביא מדברי הג"פ הנ"ל והבין בדבריו כמ"ש וע"ש עוד שהעלה דבשם שא"צ לכתוב כגון בשם אבי המתגרשת יש להקל בכתב המכונה על דמתקרי וס"ל דלא הוי שינוי גמור רק דהו"ל כלא נכתב כלל ע"ש ואם אמנם דבריו מפוקפקין בעיני אבל לפי המבואר בכנה"ג סי' קכ"ט בהגב"י אות קכ"ב הנ"ל

דגם בכתב המכונה על דמתקרי י"ל דרק אם לא ניתן הגט לא ינתן או אפשר גם בניתן ועדיין לא נשאת ע"ש ומוכח דפשי' לי' דל"ה שינוי גמור דאל"כ הרי גם בנשאת א"כ שוב היכי דא"צ לכתבו כלל יש לצדד דגם בניתן הגט תנשא וע"ש בשו"ת חא"ש סי' קי"ז שהוכיח בראיות דכל שכבר ניתן הגט גם בדאפשר להשיג גט אחר מיקרי דיעבד ע"ש בתשו' השני' באורך בזה – וגם מ"ש כת"ר דבנ"ד שנכתב אחר שם אברהם מאניס וכפי ד' הנו"ב דהכינוי קאי על האדם י"ל דלכ"ע יוכלו לכתוב המכונה יש מקום לסברתו וחזו לאצטריפו.

ח וא"ו) ומ"ש כת"ר מדברי נו"ב סי' קי"ט שכ' בדעת מהר"מ מינץ דכיון שלא הי' צריכין לכתוב שם ברוכא לא דקדק וכתב המכונה לענ"ד יש לפקפק בזה דהתם הרי השם מ"ח הי' רחל שהוא בלשה"ק וברוכא הוא שם חול אלא דס"ל להנו"ב דכיון שמעריסה נקראת בשם זה הו"ל עיקר ואיננו בגדר טפל לכתוב עליו המכונה ולזה כ' שפיר דכיון דנשתקע וא"צ לכתבו א"כ עכ"פ לא יתכן לקרותו בשם עיקר והו"ל כשם אחר של חול לגבי שם קודש דכותבין עליו המכונה משא"כ בנ"ד ששניהם הם שמות החול ועוד דהמעיין בתשו' מהרמ"מ שם ימצא שפסק שם לכתוב ב' גיטין וכתבו א' רחל דמתקריא צפרה וה"ב רחל דמתקריא צפרה המכונה ברוכא וכיון שכבר כתב גט א' בלא שם ברוכא כלל והי' ס"ל דהעיקר דא"צ לכתבו כלל א"כ כבר נתגרשה האשה בגט ראשון וגט ב' הי' רק לחומרא בעלמא לכן כ' הנו"ב שלא דקדק כ"כ בענין כתובת דמתקרי או המכונה כיון שלא הי' צריך לכתבו כלל וכל הגט הי' ללא צורך משא"כ כשמגרש בגט זה בלבד שפיר י"ל דהגם שא"צ לכתבו מ"מ אם כתבו בשינוי בלשון המכונה היכי דצריך לכתוב דמתקרי הוי שינוי בשם ועוד דהא הנו"ב כ' שם עוד טעם משום דנשתקע לגמרי ולכן לא יתכן לכתוב עליו דמתקרי והרמ"מ ס"ל דגם שם הנשתקע מותר לכתבו (וכמ"ש הב"ש סי' קכ"ט סקל"ז ובש"נ אות ב' בשמו) ונודע דהיכי דהפוסק כותב ב' טעמים אין לסמוך על טעם א' וכמ"ש בשו"ת ח"צ סי' ע"ג והוכיח כן בראיות וכ"ה בש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק קי"ט וסי' פ"א סק"ד ועוד בכמ"ד וע' בט"ז חו"מ בהשמטות לסי' י"ז ס"ד מ"ש בהג"ה בשם רדב"ז בזה ואני הבאתי במק"א ראי' לזה מתוס' יבמות ס"ט ע"ב ד"ה א"ל ומתשו' מהרי"ט בשניות חיו"ד סי' כ"ב ועוד מכמ"ק ואכמ"ל. ולכן אין מדברי נו"ב ראי' כלל להקל בנ"ד

ט שוב עיינתי במכתב של הרב ר' מנשה וסמך ג"כ ע"ד הנו"ב ולענ"ד אין בזה שום סמך ראי' לנ"ד אבל ראיתי שם שרמז לדברי הג"פ שהבאתי למעלה וזה נ"ל נכון.

י ז) אולם מ"ש הרב הנ"ל להתנצל מדוע כתב שם מאנים הקודם משום דהיכי דעלייי' וחתימה סותרים מה שנקרא בפ"כ מכריע לעשותו עיקר כמ"ש הג"פ והובא בד"ח הנה הרב ר"א כתב לי בשם הרב מסטרעסליסק דהא דאי סתרי עלייי' וחתימה הקריאה בפ"כ מכריע היינו היכי דהעלייי' שם א' והחתימה שם אחר אבל היכי דהחתימה וקריאה בפ"כ הוא בשם א' מן ב' השמות שעולה בהם לתורה הוי רק קיצור השם וצריך לכתוב שם שעולה בו לתורה מקודם והביא מהט"ז בליקוטי שמות סכ"ז וט"ג שם סקכ"ח גבי שם יהושע פלק ובאמת שאין מזה ראי' דשא"ה דשם פאליק הוא כינוי לשם יהושע ולכן יש לכתוב שם העיקר קודם אבל היכי דעולה ב"ב שמות שכל א' שם בפ"ע ונקרא בא' מהם י"ל דצריך לכתוב שם שנקרא בפ"כ מקודם אבל גם מהא דסעי' ו' שם גבי משה יהודא ונקרא בפ"כ ליב שרמז הרב ר"מ ג"כ אין ראי' דשא"ה דעולה בשם משה יהודא ומה שנקרא בפ"כ הוא שם לעז אבל היכי דעולה גם באותו שם שנקרא בפ"כ י"ל דצריך להקדים ב' השמות אבל גוף הדין יעוין בתשו' חסל"א חא"ע סי' ל"ו שחולין על הב"א סי' פ"ה ומסיק דהיכי דחותם ג"כ רק בשם א' גם הב"א מודה דצריך להקדים שם האחד שהרוב קורין בו ע"ש באורך

יא (והנה

יב הרב ר"א הביא משו"ת יד יוסף סי' ק"ח שהביא תשו' הג' בעל ב"א בדין א' שהי' שמו מרדכי יוסף וכן עולה לתורה וחותם ובפ"כ נקרא יוסיל ונכתב בגט מרדכי יוסף דמתקרי יוסף ופסל את הגט גם בדיעבד דיש חשש שנטעו לומר דרק שם יוסף ניתן לו מלידה ושם מרדכי נתוסף ע"י חולה ומדמה למ"ש המג"ש בתשו' גא"ב סי' ג' והמחבר פקפק עליו והרב ר"א ביאר דעת הב"א דודאי בעלמא מודה הב"א דיש נכתוב לכתחלה כן וכמ"ש בעצמו בליקוטי שמות דין ב' רק התם דנקרא בפ"כ יוסל לכן ס"ל דאיכא חשש זה וצדקו דבריו בזה)

יג ח) אבל כפי שכ' כת"ר דהנ"ד א"א לברר אם הרוב קורין מאניס או מאניק א"כ הוי ספיקא אם השם מאניס הוא שם שנקרא בו בפ"כ או אפי' ברוב העולם א"כ בכה"ג ודאי דהי"ל להקדים שם הערוסה ושעולה בו לתורה לכתחלה, אך העבר אין. אבל מ"ש מאניס באלף לפי שחותם א"ע כן ואח"כ כתב מניק בלא אלף לא טוב עשה בעמיו דאף דלפעמים כותבין פתח באלף וגם בלא אל"ף מ"מ בנ"ד שכתב בתחלה באל"ף לפי שחותם כך וע' בב"ש ש"א אות מ' שכ' בתחלה מאניס באל"ף ואח"כ כ' מניס וע' בט"ז סוסקי"א ויש שם ט"ס למעיין וכפי הנראה באלף הוא נקרא בקמ"ץ אבל ודאי בחותם כך צריך לכתוב באלף כמ"ש כת"ר מהב"ש ש"א אות ו' בסופו וכ"פ שם עוד בכמה מקומות אבל לפ"ז לא

הי' ראוי לשנות ולכתוב מניק בלא אל"ף דעי"ז יש מקום לטעות דהראשון בקמ"ץ כיון דאח"כ כ' בלא אל"ף (וע' כה"ג בט"ז בל"ש סוס"ק י"ג לענין המכונה ודמתקרי כדאשכחן כה"ג בש"ס דהוריות י' ע"ב אשר נשיא יחטא אשרי הדור ופריך אלא מעתה אשר חטא חטא וכו' ומפני שא"ה דשני קרא בדיבורי דלעיל נקט אם והכא אשר ומוכח דמדשינה בלישני' שוב מוכח דאין הכונה בענין א' וגם בלשון ב"א מצינו לדייק בכך מדשני בלישני' דמעיקרא כמבואר בתשו' הריב"ש סוס"י רנ"ז שהביא בב"י ורמ"א חו"מ רס"י שי"ב וה"נ בזה אבל מ"מ י"ל דודאי מתחלה כיון דאפשר לקראו בפתח כשר כמ"ש הט"ג ש"א אות מ' ס"ק י"ג ומה שאח"כ נכתב מניק גם אם מסופקין הרואים בקריאתו מ"מ לא גרע מלא כתבו כלל וכמ"ש כה"ג בג"פ סי' קכ"ט סוסק"ג בשם תשו' מהריב"ל ומהרח"ש דהיכי דיש לפרש ב"ב אופנים לא גרע מלא כתב כלל ובנ"ד שא"צ לכתבו א"כ יש להקל גם בזה ובפרט לפמ"ש בס' הקובץ פ"ד מגירושין בשם הג' ר"מ בנעט דבזה"ז שהגט נשאר ביד ב"ד קרוע יש להקל בכמה חומרות שהחמירו הפוסקים מחשש לעז גבי גטין וע' בט"ז בליקוטו שמות שנשתנו מ"ח סק"ב מ"ש בזה בשם הגאון מג"ש ומ"ש עליו וע' תשו' ח"ס ח"ב סי' ל"ז ובפ"ת סי' קכ"ט סקל"ד ובשו"ת חא"ש סי' ק"ה וסי' קמ"ח ובשו"ת נח"א להג' שע"מ ז"ל סי' כ"א, ובנ"ד הרי בשעת קריאות הגט קורין כהוגן וא"כ אין לחוש כ"כ בכה"ג בדיעבד אחרי שכבר נעשה מעשה ובכ"ז לכתחלה לא יפה עשה מכמה טעמים והכניס א"ע לכמה חששות בחנם אבל בדיעבד באופן אם יעוין כת"ר בכל דברי ויסכים לזה להקל גם אני מצטרף עמי בזה.

סימן מא

א להרב וכו' מו"ה חיים נתן גראבין נ"י מו"צ דק"ק דיליטון.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה רכה בשנים שא"י לטהר א"ע כי אחר שתפסוק בטהרה באמצע ז"ל מיום ג' ואילך מוצאת על עד הבדקה נקודה דקה מן הדקה פעמים במראה געהל ופעמים שחור או אדום ואחר שמתייבש מתהפך ללובן ואינה ניכרת כלל ולפעמים נמצא כמו עפרורית שמתלקט ומרוב דקותו א"א לבדקו על הצפורין וע"פ רוב נמצא בתחתית העד והאשה יש לה וסת קבוע ואינה מרגשת שום צער וכאב כלל.

ג והנה רו"מ צידד דלא מצינו דם גמור שיתהפך ללובן והביא ראי' מנדה כ' בהא דילתא אייתי דמא קמי' דרבב"ח וטימא לה הדר אייתי לקמי' דרב יצחק ודכי לה ואמאי לא פריך דלמא נתייבש ביני וביני ונהפך ללובן ואין זו ראי' כלל די"ל שראתה שהוא באותה מראה ממש שהי' מקודם או שלא הי' שהות בינתים כלל –

ד וגם מ"ש מהא דרבי ראה דם בלילה וטומאה וראה ביום וטיהר המתין שעה א' חזר וטימא כיון דחזא דהדר ואשתנו אמר האי טמא הוא ומפכח קמפכח ואזיל ומוכח דאי לא חזר ואשתני תלינן דדם טהור הוא הוא תמוה דהא מפורש בש"ס דחזא לצפרא דאישתני א"ל ודאי טהור הוה ובלילה הוא דלא אתחזי שפיר הרי מפורש דדוקא משום דהי"ל מקום לתלות בו דבלילה לאור הנר לא אתחזי שפיר אבל אלו הי' רואה שפיר גם ראי' ראשונה אף שחזר ונשתנה לא הי' צד להקל כלל והא דחזא דמפכח היינו שעי"ז הי' מחמיר גם התם שהי"ל מקום לתלות דבלילה לא חזו שפיר וא"כ אדרבה מוכח מהש"ס דהיכי שרואה היטב לאור היום שהוא טמא אף שחוזר ללובן הוא טמא ולכן אין מזה שום צד קולא – וכן מצאתי בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' י"ב מפורש כמ"ש וע' בשו"ת טטי"ד מ"ג סי' קכ"א ג"כ בזה

ה ומ"ש התב"ש סי' מ' דאין טבע הדם להתהפך ללובן **(א"ה משה נכד המחבר מ"ש מהתב"ש בסי' מ' שכ' שם ע"ד הב"ח בעצם שנמצא בלב השור דכשמראה העצם לבן אין לתלות בדם דאין לתלות בדם דאין מטבעו להתלבן ואע"ג דמלשון הב"ח משמע דנמצא במראה לבן וכו' ע"ש תמהני שלא הביא ממ"ש הב"ח יו"ד רסי' קפ"ח בשם ר"י מרגליות דמשכח"ל לדם שיתהפך ללבן אמנם י"ל שא"ה דל"מ ד"ז רק ע"י פעולת הרחיצה כמבו' שם לא כן שיתהפך ללבן מאליו בלתי סיבה ידוע לזה משא"כ בדם אדום דכשנעקר מן הגוף הוא משחיר מאליו כמבו' בנדה י"ט ועפ"ז י"ל מ"ש הט"ז ע"ד הב"ח הנ"ל הא דל"א בגמ' בדם גם במראה לבן אדום הוא אלא שלקה כמו בשחור וכן למ"ד דם נעכר ונעשה חלב הוא ג"כ מסיבת הנקת התינוק כמבו' בנדה ט' ורש"י וע' רש"י בכורות ו' ע"ב שכ' מחמת הלידה וצ"ע וע' מ"ש בתוספות חדשים פ"ק דנדה מיד וי"ל).** היינו שאינו רגילות בכך אבל להוכיח מההיפוך שאינו דם ג"כ אינו ראי' גם י"ל הא דסי' מ' בתב"ש הנ"ל דשא"ה שנתקשה לאבן ועצם.

ו גם מ"ש מדברי הש"ך סי' קפ"ז סק"כ תמהני דהש"ך עצמו מסיק דצריכה ז"נ ומכ"ש לענין ספירת ז"נ עצמן לתלות בבדיקה שבא מן הצדדים בלא מכה וכאב לא יעלה עה"ד כלל.

ז וגם מ"ש לבדוק בלילה ולא תראה את העד עד למחרתו ביום אחר שיתבייש ויהפך ללובן ויהי' טהור הוא דבר תמוה דכיון שידענו שדרכה בכך שיהי' אדם איך נאמר שתעצים עיני' ולא תראה את העד כלל בשעת בדוקה ולדבריו למ"ל לצרף דעת הפוסקי' דסגי בבדיקת לילה הרי גם ביום תואיל לבדוק ולא תביט בו עד אחר שיתייבש או שתבדוק בחדר אפל אבל ד"ז מביא לידי גיחוך וישתקע הדבר ולא יהי' נאמר.

ח אבל לענ"ד הנכון בזה כפי הצעת הענין שהדבר מתהוה מיום ג' של ז"נ והלאה בודאי הוא ע"י משמוש בהעד בפנים ומחלושות האם או הצדדים מתהוים המראות לכן הנכון שתפסיק בטהרה ותבדוק יום א' של ז"נ בבדיקה כראוי וכל שאר ז"נ תבדוק בקינוח מבחוץ ובואו ונסמוך על הנו"ב מ"ק יו"ד סי' מ"ו וכבר הארכתי בתשו' לק' דאלינא בנדון כעין זה בכמה צדדי קולא וכן בנ"ד תעשה כן – ואם אולי ח"ו גם בקינוח לא יעלה יפה אזי תנסה לבדוק בקינוח ביום ז' עכ"פ ולא תבדוק בינתים אבל הפסקת טהרה וביום א' של ז"נ תבדוק בעומק כראוי ולפי דעתי באופן זה יעלה בעזה"י בטוב וכן באו לפני כמה מעשים כאלו וצויתי לעשות כן ועלה יפה בס"ד.

סימן מב

א להרב וכו' מו"ה אליעזר הלוי גרינשטיין נ"י מדאלינא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' שנחתך אצבעו מחצי פרק ב' ולמטה ובתוכו פרק ג' שלם וזה כמה שנים הוא מונח אצלו בבית כי בדעתו שיוקבר עמו במותו בקברו וכהנים נכנסים ויוצאים שם בביתו ובביתם הסמוכים אשר הטומאה נמשכת לשם דאמ"ה שיש עלי' בשר כראוי מטמא באהל כדאי' בפ"ב דאהלות מ"א ורמב"ם פ"ג מטו"מ ה"א וב' ושיעור בשר להעלות ארוכה מבואר בפי' הר"מ פ"א דכלי' מ"ה דבכל אבר כפי מזגו ותכונתו ובנ"ד נשאר בשר על כל האבר רק שמרוב השנים נתייבש ונתקשה הבשר מאוד כעצם ורו"מ מצא בס' יוסף דעת סי' שס"ט שהוכיח מרמב"ם פ"ג מטו"מ ה"י דדוקא בשנפרך כקמח טהור וע"ש בכ"מ ומל"מ פ"ג מאבל ה"א וצ"פ איני מציל על טומאה שבתוכו כמ"ש ברמב"ם פ"כ מטו"מ ואם יניחנו בתיבה שי"ב מ' סאה כדאי' פ"ח דאהלות מ"א ורמב"ם פי"ג מטו"מ ה"ג ולא יהי' עלי' חשיקי ברזל כמ"ש הט"ז סי' שע"א הרי מ"מ סוף הטומאה לצאת והבית טמא כמ"ש ברמב"ם פ"כ מטו"מ ה"א וראב"ד שם וע"ע רמב"ם פי"ח מטו"מ ה"ד אך י"ל דדוקא בבית מחובר איכא משום סוף טומאה להוציאה דרך הבית אבל במגדל הרי יוכלו להוציאה עם המגדל אבל ממתני' דמגדל הנ"ל ל"נ כן דכיון דנקט שי"ב מ"ס בע"כ דאינו מחובר ואפ"ה איכא בי' משום סוף טומאה לצאת והא דפ"ו דאהלות מ"ג כותל המשמש כו' מחציו ולחוץ הבית טהור ל"מ כלל משום דהגג ע"ג הכותל כמ"ש ברמב"ם פכ"ד מטו"מ הל' ה' וכ"מ שם ולכן המציא לחלק את האבר לשנים כדאי' פ"ב דאהלות ורמב"ם פ"ד ה"ב דאמ"ה שנחלק לשנים טהור עכת"ד.

ג והנה גוף דין בשר המת שיבש הוא משנה ערוכה בנדה נ"ד ורמב"ם פ"ב מטו"מ ה"א דאפי' יבש כחרס טמא ואין חילוק בין אמ"ה לאבר מן המת בזה וע"ש פ"ב ה"י ממשנה

פ"ו דעדיות אך אם יניחנו בתיבה שי"ב מ"ס שחשש רו"מ משום סוף טומאה לצאת הנה י"ל דכיון דבחישב להוציאו דרך חלון או פתח א' מציל על השאר וע' תוי"ט פ"ז דאהלות מ"ג שהעלה דל"מ מחשבה לבד אלא בעינן דיבור א"כ עכ"פ אם יאמר בדיבור ויזהיר לב"ב ולכל יודעי' שלא יוציאו האבר רק עם התיבה דרך הפתח שוב יועיל להציל על הבית שלא יוטמא ומתני' ורמב"ם מיירו בסתם הוי שפיר דרך להוציאו בפ"ע בלא התיבה ובפרט דבנ"ד אין סופו להוציאו עד שימות ולא חיישי' שמא ימלך ובפרט אם תהי' התיבה סגורה ויוכתב עלי' להוציאה עם התיבה דרך הפתח שוב אין חשש – וע' יומא נ"ה ע"ב דלדידן דקיי"ל כרבנן דר"י סומכין על הכתיבה דמסתמא יעיינו בהכתב הנכתב וע"ש ברש"י ובפרט אם יוצאו מהבית ויניחנו בתיבה ויכנסינו כך עם התיבה שוב י"ל כסברת תוס' שהובא בר"ש פ"ז דאהלות מ"ג דאמרי' סופה לצאת בדרך שנכנסה הטומאה ע"ש וה"נ בזה – וע' דג"מ סי' שע"א ובאשכול ונח"א ה' טו"כ סוסי' נ"ג דגם בחישב להוציא דרק אויר דרך מעלה אף שאין דרך להוציאו כן מ"מ מציל על כל הפתחים ומכ"ש בזה.

ד אבל מ"ש רו"מ לחלק האבר לשנים נעלם ממנו הא דרפ"ג דאהלות ורמב"ם פ"ד מטו"מ ה"ח דכל הנחלקים האהל מצרפן זולת אם יחלקן ויניחם בשתי בתים שאינם נמשכין זע"ז גם י"ל דיניחן ב"ב תיבות שבכל א' מ"ס ואף דסוף טומאה לצאת מ"מ כיון דנחלקו זמ"ז שוב אין האהל מצרפן דכל א' יש לו אהל בפ"ע ואי משום דסוף לצאת י"ל דמה"ט אינם מצטרפין דבזה ודאי מהני מחשבתו ודיבורו להוציאן בזאח"ז ולא ביחד ובפרט דסוף טומאה לצאת הוא רק מדרבנן ע' תוי"ט פ"ז מ"ג שהעלה דהוי הלמ"מ אבל יעוין בשעה"מ פ"ח מעירובין ה"ז שדחה דבריו והעלה דהוי רק מדרבנן וכן מצאתי ברש"י חולין קכ"ה ב' ד"ה טומאה והבו דלא לוסיף לומר שעי"ז יצטרפו הנחלקים, וא"צ לחלקו לשנים רק שיחסר כל שהו מהעצם של הפרק הג' דבכה"ג שוב אינו מטמא כמ"ש בפ"ב דאהלות משנה ה' ורמב"ם פ"ב ה"ג ופ"ג הט"ו.

ה והנה חזרו השואל במ"ש לחלק האבר לשנים ואני כתבתי דאם יהי' באהל א' יחזרו ויצטרפו וע"ז חידש רו"מ דגבי אמ"ה דא"צ שיעור כדאי' בפ"א דאהלות וטעם הדבר משום חשיבותו כדאי' בנדה מ"ג ע"ב שאני אבר דכולי' במקום עדשה קאי וברש"י שם א"כ י"ל דבנחלק אזדא לי' חשיבותו ואין האהל מצרפו והא דכל הנחלקים האהל מצרפן י"ל דלא קאי אאמ"ה ותדע דהא במשנה דסופ"ב דאהלות ר"י מטהר ג"כ במגע ורק במשא ואהל מטמא ומשמע דת"ק מטהר גם באהל עכ"ד הנה מדברי הר"ש שם שסיים עלה והביא מתוספתא וכן הי' ר"י אומר כזית מן המת שנחלק אפי' לעשרה מטמא במשא

ובאהל ולא במגע ונראה מדבריו להדיא דר"י נמשך לשיטתו דמטמא גם באמ"ה שנחלק ולפי דברי רו"מ דהת"ק חולק ומטהר גם באהל א"כ הרי בכזית מן המת ודאי באהל מצרפן ובע"כ דת"ק חולק רק על משא ולא באהל וא"כ ה"נ י"ל ברישא וגם נ"ל ראי' מתוס' מעילה י"ז ד"ה כל שטומאתו וכו' טומאה ולא שיעורו כגון אבר מן המת וכזית מן המת שטומאתן שוה באהל ולא שיעורן דכזית מטמא בבשר ואבר בכ"ש וכו' ולפ"ד כת"ר הרי גם טומאתן אינו שוה באהל דגבי כזית גם בנחלק מטמא באהל ומשא"כ אבר ואף דהטעם באמת משום דשיעורן אינו שוה מ"מ עכ"פ הרי ממילא גם טומאתן אינו שוה דכזית מטמא באהל גם בנחלק ומשא"כ אבר ובע"כ דשניהם שוין וגם מסתימת לשון המשנה ורמב"ם שכתבו ככל המטמאין באהל שנחלקו דאהל מצרפן משמע דכולן שוים ואף דמצינו לפעמים דאין למדין מן הכללות וכו' כבר כ' הרא"ש בשבועות פ' שבועות הדייני' סי' ה' וברי"ן שם דדוקא היכי דמוכח מלתא בגמ' אבל אנן לית לן לשבושי כללי חז"ל וכ"ה בר"ן גיטין פ' מי שאחזו בהא דהלכה כרבה לגבי רב יוסף ולכן הגם שדברי רו"מ הם מילי דסברא בכ"ז הנה הל' טומאה חידוש הם ומה"ט אין למדין איסורא מטומאה וא"א לחדש נגד משמעות לשון המשנה והפוסקים בלא ראי' מוכרחת ובפרט להקל ומצאתי בסי' סד"ט לאהלות מהגאון מראדזין סופ"ב שהוכיח דדוקא באמ"ה שנחלק טהור לדעת ת"ק אבל באבר מן המת שנחלק לכ"ע טמא ועי"ש מדברי הראב"ד בפי' להתו"כ פ' שמיני ורמב"ם פ"ד מטומ' א"כ בודאי אין מקום להקל בזה ומה שהקשה רו"מ על הפ"י ברכות י"ט שהעלה דהא דדבר המקב"ט אינו חוצץ בפני הטומאה הוא רק מדרבנן והקשה מב"ב י"ט רקיק אינו ממעט בחלון משום דלא מבטל לי' ופריך ותיפוק לי' דדבר המקב"ט איני חוצץ ולשי' הפ"י הרי יש נ"מ לענין שיהי' טומאה דאורייתא ותי' דהפ"י לשיטתו שהוכיח שם כהש"ך דטומאה הנמשכת מבית לבית הוי ג"כ רק מדרבנן ויפה אמר אבל נ"ל לקיים דבריו גם לשי' המג"א דס"ל דטומאה הנמשכת הוי מה"ת (ובפרט לפמ"ש באזיז ב"ב דרקיק היינו גם בחלון שבין בית לעליי' וזהו לכ"ע מה"ת ונדחה תירוצו) דהנה בש"ס שם פריך מאי ארי' רקיק אפי' עבה נמי ומשני דלא מיבעי' עבה דאיחזי לי' לא מבטל אבל רקוק דממאיס אימא מבטל לי' קמ"ל דלא מבטל ולכאורה איך נחלקו הס"ד והמסקנא בשינוי במציאות וכה"ג דקדקו בכתובות ט' ע"א בהא דלא קים לי' וע"ש באס"ז ואולם י"ל דודאי עינינו רואות דלא מבטל לה ע"פ רוב אע"ג דמאיס אך די"ל דהיינו לפי שאין לו תועלת בביטולו משום דקי"ל לדינא דאינו ממעט בחלון ולא מציל מפני הטומאה אבל אי לאו דקאמר דאינו ממעט הו"א דבאמת ממעט וממילא כל א' יבטל לי' כדי שיציל מפני הטומאה כיון שאין לו רצון כ"כ באכילתו דממאיס קצת

ומעתה פריך שפיר ותיפוק לי' דהוי דבר המקב"ט דעכ"פ מדרבנן אינו חוצץ וא"כ כיון שלא יועיל לו להציל גם אם יבטלנו א"כ שוב למה יבטלנו בחנם ללא יועיל א"כ שוב הדק"ל מאי ארי' רקיק וליכא לשנוי דהו"א דכיון דממאיס מבטל לה כדי שיציל בפני הטומאה ז"א דהא מ"מ אינו מציל עכ"פ מדרבנן ודוק (וע' באס"ז שם בשם רי"ן מגש שבואר דגם למסקנא ממאים אלא דכיון דחזי לתרנגולים ולכלבים לא מבטל לי'.

י ובגוף ד' הפ"ג העירוני מהתוס' ורש"י סוכה י"ג ע"ב דמפורש דהוי מה"ת גם העירני ח"א משבת פ"ד ע"ב ורש"י ותוס' ד"ה מי לא עסקינן וכו' דדייק מקרא דאין כ"ח מטמא מדרס מדמציל בצ"פ ומוכח דלא כהפ"י.

יא ומ"ש ע"ד הפ"י שהוכיח שיטתו הנ"ל מהא דאמר רבא ד"ת אהל שי"ב חלל טפח חוצץ בפני הטומאה והא דבר הקב"ט אינו חוצץ ודוחק לומר דמירי באהל בנין דוקא ומזה הוכיח דמה"ת חוצץ ורו"מ העיר דהא בפ"ח דאהלות מ"א אהלים חוצצים אע"ג דמקב"ט דהא סדין ומפץ ומחצלת חוצצין וע"ש מ"ג דאם אין עשוין אהלים אין חוצצים מפני שמקב"ט וע"ש ברע"ב ותוי"ט ותי' דהפ"י אזיל בשי' התוס' שבת כ"ז ע"ב ד"ה אין דגם בעשיין אהלי' אינו חוצץ ודוקא עשוי כמחיצה הנה אין כאן קושיא ופירוקא דהפ"י בעצמו שם ביאר דבריו עפ"ד תוס' דשבת הנ"ל וכ"ה דעת הראב"ד פ"ה מטו"מ הי"ב וע' במל"מ שם באורך וע' בהקדמת הרע"ב לטהרות בסופו מ"ש המגיה בענין זה שגם דעת הרע"ב היא כהתוס' וע"ש מ"ש מדברי הסמ"ג בזה.

סימן מג

א להרב וכו' מו"ה אליעזר אייזען נ"י מו"צ דק' אוסטרוך

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו בדין רו"ש שיש להם ב' גינות זא"ז ובנה ר' בית בגינתו סמוך לגינת ש' ולא הרחיק ד"א רק ב' אמות וחצי ופתח לו חלונות ופתח לצד גינת ש' וש' מוחה באמרו כי כשיצטרך היא לבנות יהי' מוכרח להרחיב עוד א' וחצי אמה את כותלו שלא יאפיל על חלונות ר' כדין חזקת חלון ור' טוען שלא ימחה בו אח"כ ויחתום לו שטר ע"ז ורו"מ צידד דנהי דיוכל ש' לומר שא"ר לשמור שטרו מ"מ לפמ"ש הסמ"ע סי' קנ"ד סקל"ח בשם רשב"א ובנתה"מ שם סקי"ח דכונס לתוך שלו עדיף מחק"ח א"כ בנ"ד שכונס תוך שלו ב' אמות וחצי א"י למחות בידו כלל ועפ"ז כל מי שיש לו גג בולט קצת לפני חלונו שוב יוכל לפתוח חלון נגד חורבת חבירו ולפמ"ש בנה"מ סוסקי"ח הנל י"ל דגם נגד חצר חבירו אך לפ"ז תמה דבטלו כל דיני חזקת חלונות במדינתינו כיון דא"י למחות בכה"ג ולכן כ' רו"מ די"ל דוקא ברה"ר דאין מחזיקים בנכסי רבים כמ"ש בסוסי'

קמ"ט ויוכלו הרבים להגביה הדרך ולסתום חלונותיו ולהאפילם לכן אין לו חזקה גם נגד חבירו שבצד ב' של רה"ר משא"כ בכונס לתוך שלו עכת"ד והנה מ"ש רו"מ מהרשב"א וסמ"ע ונה"מ סקי"ח הנה ידע רו"מ דבב"י סי' תי"ז הביא בעצמו תשו' הרשב"א בדין הזוזין דאין בני רה"ר מעכבין וכ' וז"ל וחבירו שקדם ופתח חלונותיו לר"ה קדם וזכה וזה שבא לבנות כנגדו צריך להרחיק ממנו ד"א כדי שלא יאפיל ואם הרחיק ד"א א"י לעכב עליו וכו' עכ"ל ולכאורה הוא סותר למ"ש בעצמו בשמו רסי' קנ"ה הנ"ל ומצאתי בכנה"ג רסי' קנ"ה בהגב"י אות ג' שהעיר בזה ותי' דבסי' קנ"ה מיירי שהי' גם לחבירו בית או חצר לרה"ר ולא הי"ל חלונות פתוחים לרה"ר רק כותל סתום וכיון שגם הוא זכה ברה"ר בכותלו הסתום לכן א"צ להרחיק ד"א אבל בסי' תי"ז מיירי דכשפתח הראשון החלונות לא הי' עדיין לחבירו בית או חצר כלל ועתה בא לבנות לכן יוכל למחות גם בבנין כותל סתום עד שירחוק ד"א ועוי"ל דבסי' קנ"ה אינו עושה דבר חדש שמתחלה הי"ל כותל סתום ועתה הוא רק מגביהו וברשותו הוא בונה ולכן א"צ להרחיק אבל בסי' תי"ז דמוציא זיזין להרה"ר מה שלא הי"ל מקודם ולאו בדידי' קא בני אלא מוציא זוזין לרה"ר ולכן צריך להרחיק ד"א עכ"ד והנה תי' א' הוא דחוק ואין רמז לזה ברשב"א ובב"י ואדרבא משמע להדי' בסי' תי"ז דמיירי ג"כ שיש לחבירו שם בית רק שמוציא זיזין וגם תי' ב' הוא תמוה דהא מבואר בתשו' הרא"ש כלל צ"ט דין ו' שהובא בקיצור בטוח"מ סי' קנ"ד סי"א ובש"ע סט"ז דהפותח חלון לרה"ר הוי כפתח לחצר השותפין ולא זכה כלל באויר רה"ר ויוכל חבירו ג"כ להוציא בליטת עלייתו ולהאפיל עליו כיון דרשות להוציא זיזין לרה"ר כפי מנהג המקום א"כ ה"נ בזה וגם הרשב"א וריב"ש החולקים שם עליו היינו רק במה דס"ל דא"י למחות בו כיון שאינו מזיקו כלל עכשיו אבל בגוף הדין מודו וגם קיי"ל דעכ"פ א"י להחזיק עליו היכי דאינו מזיקו עכשיו ויש מקום לומר דשא"ה דגם הראשון לא זכה בהאור של חלונותיו רק ע"י שהוציא בליטתו לרה"ר ופתח שם חלונותיו לכן גם השני יוכל להוציא ולהאפיל משא"כ היכי דהראשון פתח חלונות בכותל ביתו הסמוך לרה"ר אבל לענ"ד אינו סברא כלל דמ"מ כיון שמתחלה לא זכה זה באור שלפני חלונו רק מצד רה"ר שהוא כחצר שותפין וכיון שיש רשות להוציא זיזין לשם מדוע לא הי' לו רשות להאפיל עליו ודוחק לומר דהרשב"א והרא"ש פליגי בזה דא"כ הו"ל להב"י להזכיר פלוגתא בזה.

ג ולכן נלפענ"ד דהנה בתשו' רשב"א שבסי' תי"ז הנ"ל (והוא בח"ב סי' קס"ה) סיים הרשב"א בעצמו וז"ל זו היא שורת הדין זולתי אם יש שם חוקי המלך כמו שיש במקצת מקומות שכל כיוצא בזה הולכין אחר חוקי המלכות עכ"ל ובזה אין סתירה כלל דבתשו'

שבסי' קנ"ה מפורש שמדר"מ א"י לעכב עליו מלפתוח חלונות לרה"ר לכן יוכל זה להגביה אח"כ ולבנות כותלו ולהאפיל לפי שלא זכה זה ברשות חבירו כלל רק ברה"ר מצד דד"מ אבל אם לא הי' דד"מ ופתח חלון ברה"ר שאינו רחב ד"א וזה לא מיחה בידו כיון דכל חלון צריך ד"א ובפחות מזה כסתום דמי וכמ"ש בתשו' הרא"ש שבטור סי' קנ"ד סכ"ה דמה"ט אם יש לחבירו בנין תוך ד"א הוי כדבוק לחלון ממש ויוכל לבנות גם סמוך לחלון ממש ע"ש הרי דהפותח חלון מחזיק בכל ד"א ושפיר מחזיק גם באויר של חבירו וא"י לומר בא' וחצי שלי אני פותח דז"א דבפחות מד"א כדבוק ממש ומה לי אם אין לו בשלו כלום או יש לו פחות מד"א דהוי כאין לו בשלו כלום ולכן לולא דד"מ לא הי' רשאי חבירו לבנות כנגדו כלל ושפיר הי' בידו למחות בו בכה"ג אלא דכיון דהמלך רצה שיפתח כל מי שירצה ודדמ"ד לכן אין חבירו יכול למחות דבכל כה"ג דדמ"ד ולא הוי נגד ד"ת דכיון דעי"ז יהי' באמת רשות לשכנגדו לבנות כותל ולהאפיל עליו אינו מזיקו כלום משא"כ בכונס לתוך שלו שפיר יחזיק שלא יוכל חבירו לבנות כנגדו וכמ"ש הרשב"א שבסי' תי"ז הנ"ל ולכן שפיר יוכל למחות בו וכן בכל חזקת חלונות אף שהגג בולט קצת איכא חזקת חלונות ושפיר יוכל למחות בו וכן מורין כל ב"ד שבישראל ודלא כנה"מ.

ד מיהו בגוף ד' הרשב"א הנ"ל עדיין לא הונח לי דכפי הנראה מהרשב"א שבסי' תי"ז גם מדינא א"י למחות במי שפותח חלונותיו לרה"ר א"כ אמאי זכה לענין שלא יוכל זה לבנות בפניו וצ"ל דחולק באמת על הרא"ש שבסי' קנ"ד הנ"ל אבל מ"מ לדינא נראה דמלבד די"ל דהרא"ש דס"ל דבפחות מד"א הוי כדבוק חולק ממילא על הרשב"א בדין פותח לרה"ר פחות מד"א וגם י"ל דהרשב"א לא קאמר רק התם דמדד"מ א"י למחות גם ברה"ר בפחות מד"א ואינו נגד ד"ת כמש"ל ולכן א"י למחות וגם יוכל לבנות אח"כ משא"כ בכונס בתוך שלו וגם מ"ש רו"מ הוא נכון ולכן לפענ"ד יוכל ש' למחות בידו מלפתוח חנונות ופתח לצד גונתו רק כשיכנוס ד"א לתוך גבולו.

סימן מד

א לכבוד חתני הרב הה"ג חו"פ מו"ה שלום נ"י אבד"ק לאנטשין.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שהי' לו חלק שותפות עם ש' בבור של נפט והי"ל עליו קאנטראקט וטאבילאציאן ובא לוי וקנה ממנו חלקו ונתן לו ג"כ קאנטר' וטאבילאציאן ואח"כ בא ש' השותף ותבע מלוי שיחזיר לו מעותיו ויתן לו חלקו מדינא דבמ"צ ועוד הי' ביניהם איזו טו"ת וקנא"ס על בוררים ויצא הפסק כי עד ח' ימים הברירה ביד לוי אם שיושאר בקנייתו או שיתן לו ש' טראטע ע"ס אלף לשלם עד ג"ח והניחו

ביד שליש ב' קאסעביכלעך לקיים הפסק מצד העובר כו' ועתה אחר ח' ימים הנ"ל נולד ביניהם הכחשה ש' טוען שאמר לוי הברירה שיתן לו ש' הטראטע ונתרצה שיתן לו, אחר איזו ימים ולוי טוען שאמר הברירה שיקח לעצמו הקניי' ורו"מ הביא מדברי הח"צ סי' ק"ט ומדברי הר"ן שבאה"ע סי' ל"ח דבתנאי בקו"ע עליו הראי' והנה מ"ש מהח"צ יעוין בקצה"ח סוסי' ע"ט אבל בנ"ד ההכחשה רק איזו ברירה בורר ושניהם מודים שאמר ברירה וא"כ אין לו ענין להח"צ וגם לא להר"ן הנ"ל דדוקא היכי דמסופקים אם נעשה מעשה כלל מוקמי' בחזקת שלא נעשה משא"כ בנ"ד וראי' מהמל"מ פ"ד מבכורות באמצע התשו' לענין סד"ר דהכי דנעשה מעשה ומסופקים איך נעשה אז י"ל סד"ר להקל אבל במסופקים אם נעשה מעשה מוקמי' בחזקה שלא נעשה כלל ע"ש וה"נ בזה – ולכן בנ"ד שהלוקח מוחזק ובפרט דכל זכות ש' רק משום מצרנית ובכה"ג הוי הלוקח מוחזק וכמ"ש בח"מ סי' קע"ה סמ"ה ולכן ישבע לוי שכדבריו כן הוא ויזכה בשלו.

ג ומ"ש רו"מ דיש לש' מיגו א"ב טען שלא אמר לוי שום ברירה דהי' נאמן דמוקמי' בחזקה שלא נעשה מעשה הנה מלבד דהוי מיגו להוציאו אף גם י"ל דכיון דבלא אמר ברירה כלל י"ל דנתבטל הפשר ויקום על ד"ת ויבא לזכות בה משום מצרנות דהוי רק משום הטוב והישר י"ל דבכה"ג ל"א מיגו וכמ"ש כה"ג הר"ן שהובא בב"ש א"ע סי' ז' סקט"ו דהיכי דבטענת המיגו לא האמינתו תורה רק משום חידוש ל"ג מיגו ומכ"ש בזה דהוי רק משום הטוב והישר ואולי י"ל בכונת הר"ן דכיון דהוי רק משום חידוש לאו כ"ע ד"ג ומשא"כ בנ"ד אבל גם בלא אמר הברירה כלל לא נשמע מהפסק כלל איך יהי' דכפי הנראה מה שפסקו הבוררים דיש הברירה ללוי הוא משום שזיכו את ש' בשאר טו"ת דאל"כ איך יתכן במה שתבע ש' מלוי החלק יתנו ללוי עוד ברירה ובע"כ שנתנו לו עוד ברירה לטובתו שיקח אלף ר"כ וא"כ בלא אמר הברירה י"ל דעכ"פ נשאר בקנייתו רק שאבד הברירה ליקח אלף ר"כ וגם כיון שלא כפלו הבוררים שאם לא יאמר תוך הזמן אבד זכותו יש לו הברירה גם אחר ח"י ואף דבתשו' מבי"ט ח"א סי' ל"ב נראה דאם קצבו זמן ולא קיים עד סוף הזמן הוי כעובר אבל נראה דהיינו בתבעו שכנגדו לקיים משא"כ בלא תבעו וכמ"ש כה"ג בתשו' עה"ג סי' ז' ועמ"ש בחיבורי סי' ק"צ וסי' ר"ז וע' סמ"ע סי' קל"א סק"ח וימצא ג"כ ראי' לזה וה"נ בזה וא"כ אדרבא יש להלוקח מיגו והתובע צריך לברר דמקמי' בחזקה שלא נעשה כלום.

ד ומ"ש רו"מ בדין השלישות אי איכא משום אסמכתא הנה אם ריוח הבור שוה כמו שיווי הביכעל א"כ הוי היזק גמור ומחיוב השליש ליתן לזה משום שדר"נ ול"ה קנס ול"ש בזה דין אסמכתא כלל.

סימן מה

א עוד להנ"ל

ב מה ששאל בדין שהעמידו מצבה על קבר א' בטעות שסברו שהוא המת פ' ואח"ז נודע שמונח איש אחר ובא בנו לשאול אם יוכל ליקח המצבה משם ולהעמיד מצבת אביו והנה בתשו' רדב"ז ח"ב סי' תשמ"א מבואר דמותר להחליף מצבה מקבר לקבר דאין זו בכלל הנאה וע' מ"ש בשם הברכ"י ואני מצאתי בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קס"ד הובא בפת"ש סי' שס"ג סק"ו בדין ארון שהושם בתוכו מת והי' קטן מהכיל והוצרכו לתקן לו ארון אחר אם מותר להשיב מת אחר בארון ראשון והביא השואל מדברי הר' ישעי' שהובא בב"י וגם הרמ"א אף שהביא מתשו' רשב"א סי' תקל"ז להיפוך הניחו בצ"ע ובתשו' רשב"א שם דימה דין מצבה מקבר לקבר לדין קבר שפינהו והג' נו"ב ז"ל התיר להחליף מצבה מקבר לקבר והביא משו"ת דבר שמואל שהתיר ג"כ ליתן מצבה מקבר זה לקבר אחר של עני ובסי' קס"ה השיב המחבר דבכה"ג שלא הי' לפי מדת המת פשי' שאין זה בכלל אזמני' וצר בי' וסתמא כפירושו והוי בכלל מותר המת דשרי לכ"ע ורמז לדברי ברכ"י סי' שמ"ט אות ד' ואות ה' ע"ש ומכ"ש בנ"ד שהועמד בטעות הרי אפי' בהקדש קיי"ל דהקדש טעות אינו קדוש ובסנהדרין מ"ח דלא חזי לא תפיס וה"נ בזה –

ג ומה ששאל מכח הס"ת שעשו איזו חבורה בבית א' שהתפללו בו ואח"כ הלכו להתפלל בבית אחר ואח"כ נתקוטטו מקצתן וחזרו ולקחו הס"ת לבית הראשון ורובם נשארו בבית השני ותובעי' חלקם בהס"ת הנה אם כי כבר הארכתי בנידון כזה בתשו'. אבל בנ"ד שכבר החזיקו כולם בבית ב' לכ"ע שייך הס"ת להרבים הנשארים בבית שני כיון שהתפללו שם כבר איזו זמן ובהסכמתם לקחו הס"ת לשם.

סימן מו

א להרב וכו' מו"ה יש יצחק צבי אמעראנט נ"י מו"צ דק' קאזיווע

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר הגט שסידר בצירוף ב' אנשים ואח"כ נודע שא' מן העדים הי' גיסו של א' מהב"ד ורו"מ הביא מהרמ"א א"ע סי' ק"ל ס"א דמשמע דדיעבד אין קפידא ועסי' קכ"ד בסה"ג ס"ד וגם הביא בשם ס' ברכת המים בסה"ג ס"ו דדיעבד או שעה"ד כשר וגם בנוטל שכר ע"ש אך רו"מ העיר דלשי' הנו"ב דגט נקרי דין ודמי לד"מ וא"כ הרי בח"מ סי' ל"ג סי"ז וש"ך סקי"ז מבואר דאם העדים קרובים לדייני' פסול והאריך להביא ראי' נגד הנו"ב מתוס' גיטין י"ז ד"ה מפ"מ תקנו זמן בגיטין וכו' במ"ש משום מזונות א"צ זמן דיכולה לבקש ע"מ ולהביא לב"ד וכו' שמא לא יתרצו לבא וכו'

והתם בנשואה דארוסה ל"ל מזונות ומבואר דא"צ ב"ד דאל"כ למ"ל ע"מ וגם מתוס' שם ע"ב ד"ה עד שעת נתינה כו' הביא גיטה לב"ד או לעדים וכו' מוכח כן וגם מרשי ד"ה עד שעת נתינה כו' מוכח כן וג"ז מיירי בנשואה דארוסה ל"ל פירי ובע"כ דא"צ ב"ד עכת"ד.

ג והנה בנידון כזה כבר הארכתי בתשו' והבאתי דברי הא"ז בשו"ת סי' תשמ"ה דמפורש דא"צ ב"ד ולשון של הרא"מ בתשו' הוא לשון הא"ז עצמו ואי' הוי ידע הנ"ב מזה הוי הדר בי' דכל חילו של הנו"ב רק לשי' הא"ז ובא"ז עצמו מפורש להיפוך וגם הבאתי מתשו' פ"י ח"א אהע"ז סוסי' ב' שכ' בפשי' דלא שמענו מעולם שיצריכו ב"ד בגיטין וכ"ה בתשו' פרשת מרדכי חא"ע סי' מ"ט ובהגהות פתח עינים מהחיד"א לערכין כ"ג דכמה רבנים מובהקים נהגו דלא כהנו"ב וגם בשו"ת אמרי איש א"ע סי' ס"ט העלה כן והבאתי מדברי הגמ"ר פ"ו דגיטין סי' תר"ז בשם רש"י דמוכח ג"כ דדוקא ע"י שליח דצריך קיום בעי' ב"ד של ג' אבל בעלמא לא וגם בשו"ת תוע"ר סי' ס"א דחה דברי נו"ב וכ"פ בשו"ת שו"מ מ"ד ח"ג סוסי' קכ"ב מ"ש בזה וע' בר"ש פ"ב דמקואות מ"ב בשם תוס' ואל יוכיח ב"ג וב"ח שפסולו בב"ד משמע קצת כהנו"ב אבל בקידושין ס"ו אי' שפסולו בשנים ובע"כ דכונת התוס' רק משום דהיכי דבעי' ב' עדי' צריך שיעידו בפני ב"ד והנה הנו"ב שם פי' דמ"ש בערכין כ"ג אטו כל דמגרש בב"ד מגרש ר"ל ב"ד מומחין אבל בפני ב"ד שאין מומחין צריכין לגרש והראיני בפי' רגמ"ה לערכין שם שפי' כן אבל מצאתי במלחמות בסוף מס' גיטין שהביא ג"כ מאמר זה ופי' כפשוטו דא"צ ב"ד כלל – ועכ"פ בנ"ד הגט כשר אלא שצריך לקבל העדים שנית בפני ב"ד כשר להם ולעשות מעשה ב"ד דלהגכ"ע לכ"כ צריך ב"ד כמ"ש הח"ס

סימן מז

א להרב המה"ג וכו' מו"ה שמעון שלמה ווערטהיים נ"י אבד"ק בענדער במדינת בעסרביע

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שרצה לשלוח ג"פ לאשתו והאשה לא נתרצית גם אחר כל השתדלות לקבל הגט אך כפי המכתבים שכתבו לו קרוביו שבמקום האשה שאם יבא הגט להבד"ץ דשם תתרצה לקבל הגט אבל קודם שיגיע הגט לשם א"א לידע ממנה דבר ברור וכעת בא האיש לפני רו"מ לסדר לו הגט והביא רו"מ ד' הג"פ בשם ר"י מינץ שפסק שיש ביד האשה לבטל הגט שאם כתבוהו שלא ברצונה אפי' אם נתרצית אח"כ צריך לכתוב גט אחר דדמי לאמר כתוב גט לאשה לכשאכנסנה אגרשנה דלפי שאין בידה לגרשה עתה אינו גט אבל מדברי כנה"ג ולבוש וב"מ שכתבו למחוק ביטול

מודעות גבי האשה מוכח שאין בידה לבטלו אך שנסתפק רו"מ אם יש לחוש למ"ש הח"ס חא"ע סי' ק"ג להעיר לפמ"ש התו"ס בכתובות כ' ד"ה ור"י וב"ב ל"ט ד"ה מחאה דכל שטר שנכתב שלא מדעת המתחייב אינו שטר ובע"כ הא דבגט כשר גם גם שלא מדעת האשה משום דמשעת קידושין משעבדה נפשה להתגרש אפי' בע"כ והוי כמדעת המתחייב אבל השתא דתיקן ר"ג שלא לגרש בע"כ א"כ לא שיעבדה נפשה לזה ושוב ל"מ הגט מדאורייתא דהוי כמזויף מתוכו ורו"מ פקפק בזה דהא בשטר א"צ רק דעת לוה ולא דעת מלוה וכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו לפי שהלוה הוא המתחייב ולא מלוה וא"כ בגט העדים חותמין ע"ד הבעל ולמה צריך דעת האשה אטו תתחייב האשה לבטל ע"י הגט עכ"ד.

ג הנה מ"ש רו"מ מדברי הג"פ בשם ר"י מינץ לא מצאתיו שם כלל דבסי' קי"ט סקכ"ד הביא בשם ר"מ מינץ סי' י"ז דתקנת ר"ג דאם גרשה בע"כ גם דיעבד ל"ה גט והביא סתירה מסי' ק"ב ומסיק דהוי רק ספיקא לשי' רמ"מ ויראה מדבריו דאפי' נתרצית האשה בתחלת כתיבה וחזרה בה קודם גמר כתיבתו דאינו כשר לגרש בו עכ"ד שם וי"ל דהיינו אם רוצה לגרש בע"כ בזה ל"מ מה שנתרצית בתחלת כתיבה אבל מנ"ל דאם אח"כ חזרה ונתרצית דל"מ הגט ואני מצאתי בשו"ת בשמים ראש המיוחסות להרא"ש סי' שפ"א שנשאל אם מותר לכתוב גט על הספק אם תתרצה האשה לקבלו והשיב דר"ג החרים גם על הסופר והעדים ולכן גם אם רצה לכתוב גט שיהא מונח ביד שליש עד שיוודע אם האשה מתרצית אין ראוי בתחלה לתת מכשול לעבור על תקנת הגאון כי בקלות ימצא אח"כ דרכים להטעות את השליש ואם הוא במרחק רב וא"א לעמוד על רצונה בנקל כ"א אחר זמן רב מותר לשלוח שליח נאמן ומוחזק בכשרות ולא חיישי' שיתננה לה בע"כ אלא ישאלנה ואם תרצה יתן לה ואין לחוש משום דאין ברירה כיון דבדיעבד הגט כשר עכ"ד ובכס"ד שם סי' קס"ח האריך בענין התקנת וביאר דברי הר"מ דב' תקנות היו ובתחלה תיקן שלא לגרש ואח"כ תיקן שלא יהי' הגט כלום ולא קבלו עליי' תקנה ב' ומסיק שהדין אמת דבדיעבד הוי גט והביא שם מדברי חמ"ח סי' קי"ז סק"כ וב"ש סי' קי"ט סקי"ב וד' הג"פ ע"ש באורך בזה וגם מצאתי בתשו' הג' רע"א סי' ק"א באמצע התשו' שכ' בפשי' דדיעבד אם גירש בע"כ הגט כשר ובתשו' להרב דק' קיטוב הארכתי בזה והבאתי מתשו' הרשב"א שהובא בב"י א"ע סוס"י ע"ה בדין מי שעבר על הגדר וגירש בע"כ ע"י שלוח וכו' דנראה שם דהגט מהני בדיעבד רק דחייבי' להחרימו ומבואר דגם ע"י שלוח כשר דיעבד והרשב"א הוא מכת הסוברי' דגם באין השלוח בר חיובא אשלד"ע ומזה הוכחתי דלא כהנו"ב – ומבואר מכל הנ"ל גם דלא כהח"ס שהביא רו"מ דס"ל דמדינא הגט בטל

בזה"ז דאיכא חדר"ג דליתא אלא הגט כשר דיעבד. (ועמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"א סי' קל"ב בענין זה).

ד ומלבד מ"ש רו"מ דמסברא לא בעינן בנ"ד דעת האשה ודבריו נראים נכונים אף גם הרי בנ"ד מדאורייתא הרי יכול לגרשה בכת"י בלא עדים כלל כדאי' בגיטין ג' ולשי' רש"י גיטין פ"ו לא בעינן גם ע"מ מדאורייתא וכן מצאתי ברשב"א מגלה ט"ו והארכתי בזה בתשו' להרב דק' סטאראזאניץ וא"כ פשי' דלא בעינן בגט דין שטר שיהי' מדעת האשה מה"ת כיון דבידו לגרשה בכת"י (ובגוף דברי הח"ס עמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"א סי' כ"א).

ה אך דלכאורה יש לדון דכיון דהשתא אינה מרוצות לקבל גט ועכ"פ משום חדר"ג א"י לגרשה וא"כ הרי קיי"ל דכל מידי דאיהו ל"מ עביד השתא שליח לא מצו משוי כדאי בנזיר י"ב וא"כ השליחות בטל (וי"ל בזה מדברי מהרי"ט בשניות, חח"מ סי' כ"ג וע' מל"מ פ"ט מאישות ומח"א הל' שלוחין סי' י' בזה וע' בשו"ת תפ"צ חא"ע סי' פ"ט ואכ"מ) אך לפמ"ש המח"א הל' שלוחין סי' ט' דהיכי דמהני דיעבד ל"ש הך כללא א"כ לפ"מ שנתבאר דה"נ בנ"ד בדיעבד הגט כשר א"כ שפיר חל השליחות וע' בשו"ת בית אברהם בקונטרס גט כשר מעלה ב' ח"ה סי' ד' שהעלה ג"כ כהמח"א והביא ראי' מהא דערל וטמא משלחין קרבנותיהם אבל כבר ראיתי לח"א בספרו שהביא ראי' מב"ק ק"י ע"א בהא דפריך טמאים מי מצי עבדי ולפמ"ש התוס' יומא ז' ע"ב ד"ה דם שנטמא וכו' בדיעבד כשר ומה פריך ומוכח דלא כהמח"א ויש לדין בזה לפמ"ש המל"מ פ"ב מבימ"ק דבדרבנן ל"ש הך כללא דאיהו ל"מ עביד א"כ לשי' הסוברים. דחדר"ג רק מדרבנן א"כ שפיר חל השליחות וע' בשו"ה כלל כ"ג מ"ש בענין זה – וביותר י"ל לפמ"ש המח"א הל' שלוחין הנ"ל דהיכי דרק ארי' דאיסורא דשבועה רבוע עלי' שפיר מצי משוי שליח א"כ ה"נ בנ"ד דהוי רק איסורא דחדר"ג וזה נראה ג"כ דעת הרשב"א שבב"י א"ע סוסי' ע"ה הנ"ל ולכן לענ"ד אם יבטיח רו"מ הענין שלא יבא לידי מכשול לגרשה בע"כ יוכל לסדר הגט ולשלחו ליד ב"ד שבמקום האשה וכשתתרצה בו תקבל גיטה.

ו ומה שהביא ד' השי"ק ופ"מ שתמהו ע"ד תוס' מהירושלמי הנה כאלה רבות מצינו בירושלמי שלא הובא בתוס' ואציג לדוגמא יעוין בתוס' שבועות י"א ד"ה מכל מקום כו' דמכתשת אינו כ"ש והוא נגד ירושלמי פ"ד דשקלים הל' ה' וע' בה"ג מל"מ פ"א מכהמ"ק הי"ד ובתוס' שם כ"ז ע"ב ד"ה הכי השתא וכו' במ"ש בשם ריב"ם והוא נגד ירו' פ"ג דנזיר ה"ב ובתוס' יבמות ז' ע"א ד"ה לפי וכו' הוא נגד ירושלמי פ"ה דפסחים הל' ה' ובתוס' כתובות ל' ע"ב ד"ה זר וכו' בסוה"ד הוא נגד ירו' רפ"ו דתרומות ובתוס' ב"ק פ"ח

ע"א ד"ה דכתי' הוא נגד ירו' ב"ק שם ופ"ה דכתובות ועוד כהנה וכהנה ימצא המעיין במקומות מפוזרים בשי"ק ומרה"פ שהעירו ע"ד תוס' ושאר ראשוני' בכה"ג ועוד בכמ"ק שלא הרגישו בו מפרשי הירושלמי.

סימן מח

א להרבנים המאה"ג וכו' מו"ה יצחק טראה ראבד"ק סאמבור ומשנהו הרב מו"ה מאיר שפאנדארף מו"צ דק' הנ"ל

ב מכתבם מגלה עפה הגיעני וע"ד שאלתם בדין השו"ב רי"מ שהתחיל ללמוד אומנות השו"ב אצל השו"ב ר"י באופן שיחתום לו ר"י"מ כתב באו"ש באוהיו"מ שלא ישיג גבולו וכן חתם לו ונכתב בהכתב שקרא בפי' וחתמו עדים ע"ז ונדבר ביניהם כי כאשר יתחיל לשחוט עופות יתן לר"י סך ט"ו ר"כ ועוד ט"ו ר"כ יתן לו בעת נתינת העדאה ולפי טענות רי"מ הגיד לו חותנו קודם חתימה שבאם לא יקרא בפיו אינו כלום והוא טוען שלא קרא בפיו רק חתם א"ע וא"כ הוא בטעות ואינו כלום ועוד שנתן לר"י רק עשרה ר"כ כשהתחיל לשחוט עופות אצלו ואח"כ בראותו שהתרשל בלימודו יען שהי"ל עוד תלמוד אחר ולכן נסע הוא למק"א באמצע הלימוד וגמר שם לימודו וקבל העדאה וקבלה וכפי דברי חותנו התנה עם ר"י שו"ב בפי' כי גם אחר שיקבל העדאה וקבלה יחזיק אותו בביתו לבל ישכח אומנותו עד שיתקבל לשו"ב באיזה מקום ובבואו בחזרה ממקום שו"ב האחר ביקש מר"י שיחזיקנו ולא רצה א"כ כבר נתבטל כל הכתב – ור"י מכחישו שקרא הכתב בפיו כמ"ש בהכתב והעדים חתמו ע"ז שקרא בפיו בפניהם ולא נדבר מעולם שיחזיקנו אצלו ואדרבא א"ל בפיו שאחר שיגמור לימודו ויקבל ממנו העדאה יסע לבית גיסו השו"ב מסטריא ויעסוק שם באומנותו וגם הלא ר"י נתן כתב לחותנו של רי"מ ולא נזכר שם מזה כלל ומדוע אינו מראה הכתב וגם הוא לא התרשל א"ע בלימודו ומדוע לא נתן לו רק עשרה ר"כ ונסע למק"א טרם הגמר וכמעט הי' קרוב לגמור שהרי שהה בבית השו"ב שבמק"א רק ז' שבועות ולכן תובע שישלים לו עשרים ר"כ ויתן לו העדאה וחותנו של רו"מ טוען שאינו זוכר אם החזיר לר"י הכתב שלו יען שלא הוטב בעיניו מדוע לא כתב התחייבות להחזיקו בביתו אחר שיגמור לימודו עכת"ד הטענות בקצרה.

ג והנה רו"מ האריכו בדין אם נאמן רי"מ לומר שלא קרא הכתב והביאו ד' מהרי"ט בשניות יו"ד סי' כ"א בדין שטר שכתוב בו שקבל עליו נזירות שלא יערער על המקח ועדים חתומים בו והעלה דהעדות אינו מועיל דהוי מפי כתבם ול"מ לגבי מכות ועונשין כיון שאינו נוגע לממון ורו"מ האריכו לצדד דבנ"ד י"ל דנוגע לענין ממון שהב"ד יכיפוהו

שלא יקפח פרנסת חבירו וגם השבועה הוא חלף עבודתו דאל"כ ה' מונע ממנו ר"י ללמדו האומנות ובפרט דמפ"כ אין הטעם דמשקרים רק מצד גזיה"כ ובנ"ד הרי העולם מאמינים לדברי העדים מפ"כ ואסורים ליתן לו לשחוט דלא יהא אלא כע"א והבע"ד מאמין לו כבי תרי וגם היכי דבע"ד שותק דנאמן העד עכ"ד.

ד והנה בגוף דברי מהרי"ט הרי דעת סמ"ע סי' ע"ג סקי"ח מפורש להיפוך ולענ"ד גם מהרי"ט לא קאמר רק היכי דנכתב בדרך שטר שהעדים לבד חתומים בו ולא הבע"ד אבל היכי דהבע"ד עצמו חתום וחת"י ניכרת ומקוימת משאר כתביו פשי' דהודאת בע"ד כק' עדים דמי וכיון שכ' שקיבל בפ"מ שו"ב ל"מ אמתלא להכחיש דגם הט"ז סי' ע"ג שם לא כתב דנאמן באמתלא רק היכי דאומר אמתלא על ההודאה עצמה שהי' אנוס לכתוב כן משא"כ היכי דכתב בלא אונס ופרט לפמ"ש בתשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' פ' ושו"ת הרא"מ סי' ע"ב ושו"ת לחם רב סי' ע"ב דבחתם על כתב בעדים ל"מ שום אמתלא דנגד מעשה ל"מ אמתלא ע"ש א"כ ה"נ בזה ומצאתי בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תר"ה שכ' וז"ל והוי יודע שאם כתב בכת"י אני מודה שנשבעתי הוי שבועה וכופין אותו ב"ד עליו דהודאת בע"ד כק' עדים דמי וגדולה מזה אני אומר שאפי' אין כת"י יוצא ממק"א אינו נאמן לומר לא נשבעתי שאינו נאמן במיגו לבטל מה שכתב בידו שנשבע ודומה לאומר על כת"י לא לויתי והוא כתב שלוה וכו' דלבטל מ"ש בכת"י אין המיגו מועיל כלום ומיהו אם טען שלא הי' פיו ולבו שוין נאמן במיגו וכו' אבל אם כת"י יוצא ממק"א דל"ל מיגו אינו נאמן וכו' עכ"ל וע"ע ברדב"ז ח"א סוסי' תקפ"א במ"ש דלא גרע מהשביעוהו אחרים ואמר אמן וא"כ בנ"ד דליכא מיגו דהא עכ"פ איכא עדים חתומים א"כ אינו נאמן לבטל הודאתו בכת"י. ולכאורה יש לדון בזה מהא דח"מ סי' ס"א סי"ג גבי מי שטען על כתובות אשתו שהי' ע"ה ולא הבין כ"י דאין שומעין לו וכ' הסמ"ע סקכ"ג דהטעם משום דהו"ל לומר כן מתחלה אינו מבין וכל שתיקה בענינים אלו הו"ל כקבל עליו לקיים וכו' ע"ש וא"כ בשבועה דל"מ הקבלה רק כשנשבע בפיו א"כ שוב יוכל לטעון כן אבל המעיין בגוף תשו' הרשב"א ח"א סי' תרכ"ט ימצא דטעמא משום דחזקה ששמע וידע וז"ל דאין שומעין לו דחזקה שהעידוהו עדים בע"פ ועל פיו חתמו בו ואם אין אתה אומר כן לא הנחת חיוב לע"ה דכולן יטענו כן ואין אלו אלא דברי תימה עכ"ל וא"כ ה"נ בנ"ד (אבל בגוף הדין דהתם אני תמה דהרשב"א הביא הביא דעת השואל כן והוא סיים אבל מה אעשה שכבר הורה זקן כו' מוכח שדעתו לדינא כדעת הרמ"ה דשומעין לו והב"י העתיק בשמו להיפוך והסמ"ע עדיפא מינה נקט).

ה ובפרט בנ"ד דגם חת"י העדים מהני דדוקא למכות ועונשים ס"ל למהרי"ט דל"מ אבל מ"מ לאיסורא ודאי דמהני ובפרט לפמ"ש הנו"ב חו"מ סי' ל' דגם הרמב"ם מודה דראוי לבילה מהני אלא דמהני רק בשעת חתימה דהוי חוץ לב"ד והוי כהעיד חוץ לב"ד דל"מ ע"ש א"כ לפמ"ש בתשו' תשב"ץ שהובא בש"ש ש"ו פ"ח דבאיסורים גם חוץ לב"ד מהני כיון דא"צ ב"ד ואני בחיבורי ליו"ד סימן א' ס"ק ע"ב הארכתי בזה מכמה דוכתי ודחיתי ד' הח"ד סי' קפ"ה ואכמ"ל א"כ שוב גם לרמב"ם מהני מפ"כ כיון דראוי לבילה ולכן הדבר ברור שאין בטענה זו ממש וע' תשו' מבי"ט בשניות ח"א סי' ע"ו והמעיין יצמא דגם הוא מודה בנ"ד וע' תשו' ח"צ הנוספות סי' א' אות י"ב שהביא בשם תשו' הרא"מ ח"א סי' קע"ב ותשו' רב"צ אשכנזי סי' כ"ח דנאמן הנתבע לומר חתמתי ולא נשבעתי ורמז גם למהרי"ט ח"ב סי' ק"א אבל לא הביאו מהמקומות שהבאתי ומצאתי בתשו' הריב"ש החדשות סי' כ"א שפסק בטען חתמתי ולא נשבעתי באם אין כת"י יוצא ממק"א נאמן במיגו אבל בכת"י יוצא ממק"א אינו נאמן ע"ש.

ו ומה שהאריכו רו"מ בדברי מהרי"ט במה שהביא מהא דכריתות י"ב דאדם נאמן נגד עדים הנה מלבד מה דלפי דברי הנ"ל אין נ"מ בזה כיון דמכח הודאתו נתחייב אף גם כבר כתבתי בתשובה לזאלישטשיק שנעלם ממהרי"ט דברי ריטב"א מכות ב' דדוקא לגבי קרבן דכתי' או הודע אליו האמינתו תורה יותר מעדים משא"כ בעלמא לכ"ע אינו נאמן נגד עדים ע"ש וגם הבאתי מהגהת מח"א על הרמב"ם פ"ט משגגות מ"ש ע"ד מהרי"ט סי' י"ד וגם מדברי מהרי"ט ח"א סי' נ"ג וגם מדברי רמב"ם וכ"מ פט"ו מאה"ט ה"ל י"א והגהת מח"א שם ומדברי הבכ"ש ליבמות פ"ז בזה ואכמ"ל ישימו נא עיניהם לעיין בכל המקומות שרמזתי וימצאו מה שיש לדין מזה לנ"ד.

ז וגם מ"ש רו"מ בהא דכ' מהרי"ט דעבודי דטעו דבנ"ד שכתבו בפירוש שקרא בפניהם וקיבל בפ"מ גם מהרי"ט מודה ובפרט דכיון שהודה שלא רצה השו"ב ר"י ללמדו רק באופן שיתן לו כתב באו"ש א"כ לפי דבריו שהי' סבור שאין בהכתב ממש א"כ הטעהו ועבר על שארית ישראל וכו' ואינו נאמן בכך דאאמע"ר כמ"ש בח"מ סי' קפ"ג ס"ב בהג"ה צדקו דבריהם וע"ע בתשו' דברי ריבות סי' קמ"ה בדין טען נגד חתימה שלא ישבע ובדין אמתלא וע' תשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' קי"א בזה וע"ע ת' לח"ר סי' ע"ב.

ח ובדבר טענה ב' שטען שהבטיח ר"י לחותנו להחזיקו גם אח"כ ור"י מכחיש בזה והנה רו"מ האריכו בזה ולענ"ד לא מיבעי' אי נימא דהכתב בח"י העדים הוי כשטר בעדים א"כ כיון דהכתב נכתב בלא תנאי אינו נאמן לומר שהי' תנאי במה שאין חבירו מודה וכדמוכח מתשו' הרא"ש שהובא בב"י חו"מ סי' ס"ו מחודש י"ח שכ' דכיון דהשטר נעשה

בפני העדים ואינם מעידים על התנאי חליפין גמורים הם ואף דהמל"מ פ"ו ממכירה הי"א תמה ע"ז הרי מסיק דתליא בפלוגתת רמב"ם וראב"ד פ"ו משאלה וע' בח"מ סוס"י רצ"ו וע' בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"א שכ' להדיא שכל הבא לחדש תנאי שלא הוזכר בשטר אין שומעין לו ע"ש באמצע התשו' וכ"ה בתשו' מהרשד"ם חו"מ סי' ר"ס ובמק"א הארכתי בזה מכמה דוכתי וע' ביו"ד סי' רל"ב סי"ב בהג"ה וש"ך סקכ"ה וסקכ"ו דבנודר לחבירו אינו נאמן לומר תנאי הי' בידינו והן אמת די"ל דבנ"ד שהכתב שנתן להשו"ב לא נזכר בו ג"כ חיוב לימוד האומנות ושניהם מודים שהי' ביניהם תנאי זה א"כ שוב ליכא הוכחה מסתימת לשון הכתב גם נגד תנאי זה אבל הרי כפי דברי חותנו לקח באמת כתב מר"י שו"ב לראי' על חיוב הלימוד רק שטוען עתה דכיון שלא כתב בו תנאי החזקה כמדומה שהחזיר לו הכתב ומסופק בזה ולפי דבריו מה זו שתיקה ומדוע לא לקח אצלו כתב אחר ונכרים הדברי' שלא החזיר הכתב ונתרצה בכך וגם אי נימא דאין עדות העדים מועיל כבר כתבתי דהחתימה שלו כמאה עדים דמיא ואינו נאמן לחדש תנאים – ועוד דבכל כה"ג הי' צריך להתנות במשה"ת ועכ"פ שיהי' תנאי כפול ואף דמבואר ברמ"א יו"ד סי' ר"כ סט"ו דבנדרים ושבועות א"צ שיהי' ת"כ ואני מצאתי ראי' מתשו' מיימוני' להל' שבועות סי' ד' בתשו' ה"ר אלחנן באמצע התשו' שם דמפורש כהרמ"א שוב מצאתי בס' י"נ שם שהעיר בזה אבל נראה דהיינו בנדר שבינו לבין עצמו משא"כ בדבר הנוגע לחבירו וכמ"ש בשו"ת תועפת רא"ם סי' כ"ט להוכיח כן ממהרי"ק שרש קפ"א ע"ש באורך.

ט ואני מצאתי בשו"ת לחם רב סי' ע"ד שהעלה ג"כ דבנדרים א"צ ת"כ לפי שהוא רק איסורא ולית בי' ממונא כלל והביא מתוס' סו"פ שבועות העדות להוכיח כן וגם בזה דעת הרא"ש אינו כן רק היכי דאיכא אומדנא דמוכח סגי בגי"ד לבד ע"ש וא"כ בנ"ד שנוגע לממון חבירו וליכא אומדנא דמוכח דאדרבא מדלא נכתב כן בכתב שנתן ר"י לחותנו ולא החליף על כתב אחר מוכח דלא הקפיד בזה ובפרט דהי' דבר מסופק אם יצטרך כלל לזה א"כ פשי' דבעי' ת"כ וע' בשו"ת מהר"י מברונא סי' רי"א דרפיא בידו דין זה אי בעי ה"כ בנדרים והביא מתוס' סנהדרין בז"ב גבי אסמכתא מהא דהילנו המלכה וחזר ודחה ע"ש וע' בשו"ת עט"ח יו"ד סי' י"ט באמצע התשו' שכתב דדינו של הרמ"א תלוי במחלוקת הראשונים והביא מתוס' נזיר י"א ורמב"ן ב"ב קכ"ו וע' בב"מ אה"ע סי' ק"כ ג"כ בזה שביאר דברי הרמב"ן משום דבנודר בינו לבין עצמו א"צ למשה"ת ע"ש וא"כ בנ"ד ל"ש זה וע' ירו' פ"ז דדמאי ה"ז דמוכח ג"כ דגם במה שבינו לבין עצמו צריך ת"כ ע"ש ודו"ק.

י ולכן לפענ"ד גם טענה זו אינה כלום ובפרט אם ירצה להחזיקו עתה בודאי ל"ש לומר שנתבטל כבר הכתב לפי שלא החזיקו עד עתה כיון שרו"מ נסע בתוך הזמן למק"א ולא השלים תנאו ליתן סך המעות ובלא התראת ב"ד עשה מה שעשה וד"ז יש ללמוד ממ"ש בתשו' הריב"ש סי' רכ"ב ורמז אליו הרמ"א בחו"מ סי' ר' ס"ז בסופו ועמ"ש בחיבורי שם ומכ"ש בנ"ד שלא נתברר מי הי' העובר תחלה כלל הדבר שהכתב שחתם רו"מ הוא בתקפו וחלילה לו לעבור עליו – ולענין גוף חיוב החזקה בביתו מכאן ולהלאה יקום הדין ביניהם ויבור ע"י שוק"ח וכן לענין התשלומין כדין דברים שבממון אבל אין מקום לבטל השבועה והאיסור מכח טענות הנ"ל ואף שראיתי בשו"ת טטו"ד מ"ג סי' כ"ט היפוך דברינו אבל במח"כ לא חלי ולא הרגיש בכל המקומות שהבאתי.

סימן מט

א להרב וכו' מו"ה אשר זעליג מוטערפערל נ"י מו"צ דק"ק מיכלפאליע פאד גוב. רוסיא.

ב מכתבו הגיעני וע"ד העגונה רחל בת צבי שזה ב' שנים הלך בעלה שלמה בן העניך ראחילאק לצבא המלחמה ועד היום לא יודע זכרו וכששאלה משרי הצבא בא תשובה בח"י שני שרים שנהרג אצל מוקדן ביום פ' ואח"ז בא שנית מעיר הממלכה פ"ב ג"כ כן אלא שלא יודע להם יום הריגתו והנה רי"מ האריך בכל פרטי הספיקות ובענין נאמנות הארכעות והביא גם תשו' מהרש"ם ח"א סי' ו' וסי' קי"ח וח"ב סי' ל"ב ועיקר החשש משום שהועד במלחמה דבעינן קברתיו ורו"מ הביא מתשו' מהריב"ל דבעד מפ"ע תלינן שהראשון אמר קברתיו והנה הגם דמהריב"ל ס"ל כן והובא בקו"ע סי' ג' וסי' ל"א וסי' מ' וסי' מ"ח אבל בסי' רפ"א וסי' רצ"ג מבואר דהראנ"ח לא רצה לסמוך ע"ז ובסי' שס"ט הובא דברי מהרי"ט ח"א סי' כ"ד שאין לסמוך ע"ז ואני מצאתי במהרי"ט ח"א סי' קל"ט שדחה ראיות מהריב"ל מדברי תה"ד והעלה דלא כמהריב"ל והביא שגם בתשו' הראכ"ח סי' ס"ט הוכיח להיפוך וכ"ה בתשו' ר"מ אלשקר סי' כ"ו וגם בתשו' עבה"ג סוסי' ס"ז וסי' ע"ג חולק על מהריב"ל ולפלא על המל"מ פי"ג מה"ג הכ"א שהביא בפשיטות דברי מהריב"ל ולא הזכיר כלל דעת החולקים ומצאתי בתשו' תורת חיים להרח"ש ח"ב סי' נ"ה שהביא ממהרשד"ם סי' נ"א שעשה סניף מסברת מהריב"ל והוא כתב דשא"ה שהי' רק איסור דרבנן והעלה דאין לצרף דברי מהריב"ל רק לספק – ורו"מ כתב בשם תשו' ר"י מפדאוה סי' כ"ג שסמך ע"ד מהריב"ל ושכן הסכימו כמה אחרונים ואין הספר ת"י אבל קשה לסמוך ע"ז אבל לענ"ד כפי החוק והנימוס הנהוג בין העמים בזה"ז שבכל מלחמה אם רק אין בורחים כל הצבא למק"א נותנים חופש זל"ז לשעות קצובות לקבור

הנהרגים ואז יוצאים פקודי החיל ועושים רשימה מי הם הנהרגים ובשעה הוא אין פרץ ואין צוחה ועושים הכל בהשקט א"כ עדות זו אינו בגדר עד מלחמה לחוש שאומר בדדמי ע"י פחד המלחמה כי לא הי' שום פחד ומכירם את כל או"א וקוברים כל הנהרגים א"כ י"ל דבכה"ג א"צ לומר קברתיו וגם מסתמא הוי כאמר קברתיו ואת"ל לחוש שמא עדות הערכאות הי' בסתם שנהרג בשעת מלחמה וכל החיל ברח ולא באו הנהרגים לידי קבורה שוב י"ל דהוי ס"ס דיש לצרף בזה דברי מהריב"ל וסייעתו אבל לענ"ד ע"פ רוב אינו כן ואין לחוש בזה למיעוט לענין חשש בדדמי שהוא רק מדרבנן ועכ"פ יש לסמוך בכה"ג ע"ד מהריב"ל הנ"ל והנלע"ד כתבתי.

סימן נ

א בדבר

ב המעשה שקידש הבחור פב"פ את הבתולה פב"פ ואחר גב"ע בב"ד של ג' באיום כראוי ושבועה בנק"ח ממש העידו הרא"י אח אמו של המקדש והר"מ והר"ח שני אחים מאם והם שני בשני מצד האם עם הרא"י הנ"ל ועוד א' הרי"מ והוא איש זר מפורסם למחלל שבת וגנב ופרוץ במעשיו וע"ה ופוחז גמור וזהו תוכן עדותן בקיצור.

ג העיד הרא"י כי בבוא הבתולה הנ"ל לבית הר"י ועמה עוד בתולה קטנה ואמר הר"י המקדש להבתולה הגדולה יש לי טבעת דיר צי שענקין ראה אם טוב הוא והוצא הטבעת מכיסו ואני לא ראיתיו ואיני יודע מה הוא אם כסף או בדיל או בלאך ולקחה הקטנה בתחלה את הטבעת ואמרה בטבעת כזה נותנין חופה וקידושין והשיבה הגדולה שחוק מה לך לזה וחזר ולקח הר"י הטבעת והושיטה הגדולה בהחלה אצבע יד שמאל וחזרה ואמרה לא זהו יד ימין וחזרה והושיטה אצבע ימין ונתן הטבעת באצבעה ואמר האמ"ל בט"ז כדמו"י ויותר לא ראיתי אם השליכתו מיד או לא כי נבהלתי והלכתי משם תומ"י רק זאת שמעתי שאמר רבותי הא עדים אז איך האב זיא מקדש גיוועזין. והמעשה הי' ביום ד' ונעשה ביום ד' העבר ב' שבועות – ואני לא ידעתי מקודם מאומה מזה.

ד העיד הר"מ ביום ד' הנ"ל באה הבתולה עם עוד קטנה לתקן המנעול אצל הר"י ותקנו ושילמה לו ונעלהו ואני ישבתי בקרוב כערך א' אמה ועסקתי במלאכתי ודברתי עם איזו ערל וכמו מינוט א' אחד שנעלה המנעל שמעתי שאמר הר"י רבותי הא עדים אז איך בין זיא מקדש וברגע זו השליכה הבתולה הטבעת על השלחן ויותר לא ראיתי ולדעתי כפי שישבתי בקירוב מן הנמנע הוא שיהי' אפשר שיאמר עוד איזו דיבור שלא אשמע, הרא"י ישב כנגד ולא הלך משם עד אחר שהלכו הבתולות ושאר אנשים משם ומסתמא ראה

גם השלכת הטבעת ואח"ז ביקש הר"י שנית שתקח הטבעת ולא אדע אם היא לקחתו או הקטנה והלכו להם וכשהי' אצל הפתח השליכה מי מהם הטבעת על הווארסטעט.

ה העיד ר"ח איני זוכר באיזו שבוע אבל הי' ביום ד' ובאה הבתולה עם עוד קטנה לתקן המנעל אצל הר"י ותקנה ושלמה ונעלתו ותיכף ירד הר"י מן היוארסטע ולבש בגד אחר וחגר חגירה ורחץ ידיו והוצא הטבעת מכיסו וקודם לזה טרם בוא הבתולה נתן הרא"י להר"י הטבעת ולא אמר כלום על מה נתנו והוא הטמינו בכיסו וחזר והוציאו בבוא הבתולה הנ"ל ואמר לה קח טבעת זה וראה אם טוב הוא ומכרנו לך והשיבה איך וועל עס קויפען ולא נתן תחלה הטבעת להקטנה כלל גם לא הושיטה הבתולה תחלה אצבע שמאל כלל רק מתחלה הושיטה אצבע ימין והניח הטבעת על אצבע ובשעת ההנחה אמר רבותי הא עדים אז איך בין זיא מקדש ושאלנו אותו באיזו זמן אמר כן וחזר איידער ער האט דאס איהר אהן גיטאהן האט ער אזוי גיזאגט. אין דיא קטנה האט גיזאגט בטבעת כזה נותנין חו"ק ותיכף השליכה הבתולה הטבעת על השלחן ואמרה נא דיר עס אפ איך דארף עס ניט וגם הרא"י ישב עמי בשוה וראה השלכת הטבעת ולא ידעתי תחלה משום דבר להיות עד בזה ואח"ז ביקשה הר"י שנית לוקח הטבעת ואמר נעם עס איך שענק עס דיר וחזרה ולקחתו והלכה לבית שכן א' ושלחתו בחזרה.

ו העיד הרי"מ איני זוכר איזו יום ואיזו שבוע וכמדומה שהי' ביום ד' באה הבתולה עם עם עוד קטנה לתקן הנעל ותיקנו ושילמו ונעלתו וירד הר"י מהווארסטעט ולא לבש שום בגד וחגורה כלל רק שהשליכו זל"ז שלג דרך שחוק ורחץ ידיו והרא"י נתן להר"י טבעת קודם בוא הבתולה והטמינו בכיסו ובבואה הוצאו מכיסו ואמר להבתולה איך שענק דיר דאס פינגריל והקטנה אמרה בטבעת כזה מקדשים ואמרה הבתולה גיב עס מיר ואמר תן אצבעך והושיטה אצבע ימין תיכף אין ער האט אן גיהויבען צו זאגין עפיס דעם הרי את ושאלני אותו איך אמר וחזר ואמר שהאמת שלא שמעתי אם אמר כלום רק אחר שהניחו באצבעה כמו ערך ב' או ג' מינוטין אמר לנו רבותי הוו עדים אז איך האב זיא מקדש גיוועזין וברחתי תיכף כי נבהלתי ולא ידעתי אם השליכה תיכף וחזר ואמר שלא הלך עד אחר שהלכה הבתולה משם רק איני זוכר אם השליכתו וחזר ואמר שהשליכתו רק איני זוכר אם על השלחן או על הארץ.

ז הבתולה מכחשת שלקחה הטבעת מיד הקטנה ולא מידו ולא אמר המקדש כלום והניחה באצבעה וחזרה והשליכתו מיד והקטנה אמרה כי היא חזרה ולקחתו כשביקש הר"י שנית ומבית שכינה שלחוהו אליו בחזרה.

ח הר"י אמר שהי' חיבה ביניהם מקודם ונדבר ביניהם שיעשו מה ובאה במכוון עבור זה ולבש הבעקישע וחגורה ורחץ ידיו וא"ל איך שענק דיר דאס פינגריל והקטנה אמרה בכזה מקדשים ואמרה הבתולה נא נא ואמרת במהירות הרי את מקבט"ז כדמו"י ואולי ע"י המהירות לא שמעו העדים ואחר שכבר הנחתו באצבעה אמרתי רבותי הוו עדים שקדשתיה ויבהלה והשליכתו תיכף ואמרתי למה נבהלת קח אותו וחזרה ולקחתו והלכה לביתו וחזרה ושלחתו אלי והנה בידי.

ט א) טרם יהי' כל שיח אבאר דין קרוב האם אם כשרים לעדות קידושין ואם יש בזה חשש להצריכה גט עכ"פ והנה כבר נודע ד' רמב"ם פי"ג מעדות שכ' וז"ל הקרובים פסולים לעדות מה"ת וכו' מפי השמועה למדו וכו' אין פסולים מד"ת אלא קרובים ממשפחת אב בלבד וכו' אבל שאר הקרובים מן האם וכו' כולן פסולין מדבריהם עכ"ל ובתומים סי' ל"ג הביא ד' העיטור בשם רה"ג שלמד מהא דפ"ק דקידושין ד' כ"ד דיוצא בשאר איברים צריך ג"ש הואיל ומדרש חכמים ה"נ בקרובי האם דהוי מדרש חכמים צריכה גט וכיון שדעת רה"ג ג"כ ודעת העיטור כן יש להחמיר כדבריהם ע"ש ואמנם הנה בתשו' הרשב"א חתו"א סי' ר"ל ותשו' רמב"ן הביאו בשם רה"ג שדחה ד' הסוברים דקרובי האם צריכה גט ודחה ראייתם מפ"ק דקידושין וגם בעיטור מבואר כן רק דעת ר"א בעל השאילתות הוא כן וכ' במרדכי פ"ג דקידושין בשם העיטור בזה וכבר ביאר דבריו בשו"ת רכ"א סי' צ"ד ודחה ד' התומים ואני מצאתי בתשו' הרשב"א סי' אלף קפ"ה שרמז הש"ך רסי' ל"ג שהביא שם ג"כ ד' ר"א ושכבר עמד רה"ג על דבריו ודחאם בכמה ראיות ומצאתי בשו"ת עבוה"ג סי' מ"ו שהאריך הרבה בזה והביא מתשו' ר"מ אלשקר סי' ס"ח שהעתיק תשו' רב שרירא גאון ורה"ג ותשו' הרי"ף והרמב"ן ורשב"א וריב"ש ור"ש בר חפני ואגודה ומרדכי וראב"ן וסמ"ג ותוס' והג"א שכולם פה א' סוברים דקרובי אם מה"ת וא"צ גט והש"ך ג"כ הביא דברי הרא"ה בסה"ח שכ"כ והש"ך הסוב דגם כוונת רמב"ם רק כפי שורש הידוע שהוא קורא לי"ג מידות דברי סופרים וכמו קידושי כסף והאריך בזה וכדבריו ממש וככל החזיון הזה מבואר גם בתשו' פ"י ח"ב סי' פ"ח והביא ג"כ דברי התשב"ץ שהביא הב"י סי' מ"ב והש"ך הנ"ל שהעלה כן ובעה"ג שם הביא ראי' לזה מירושלמי והעלה דהעיקר בכוונת הרמב"ם כדעת התשב"ץ וריב"ש ואף דבתשו' תומת ישרים סי' פ"ג שדא בי' נרגא מכח דקדוק לשון הרמב"ם שכ' גבי קידושי כסף שהוא מד"ס אבל בהל' עדות כ' שהוא מדבריהם הנה העה"ג שם הוכיח מדברי הה"מ פ"ד מאישות דס"ל דשניהם שוים וכ"ה ד' הכ"מ וכ' שיש לו חבילות ראיות ברמב"ם עצמו לזה דאין חילוק בין הלשונות (ונ"ל ראי' לזה מדברי הרמב"ם פי"ז דכלים הל' ה'

ודו"ק) וגם הביא ד' ס' הכריתות בחלק נת"ע סי' כ' דלימוד דאם אינו ענין לא חשיב דרשא אלא מקרא מלא והוי יותר מהיקש דחשוב כאלו נכתב בהדיא עכ"ד א"כ עדיף לימוד דקרובי אם מדין קידושי כסף דנלמד בגז"ש וכ' דבזה נדחה גם תי' הלח"מ וסיים דגם לשי' רמ"א אין לחוש רק שלא בשעה"ד אבל בשעה"ד בודאי אין לחוש כלל לשי' המחמירים ע"ש באורך וע' לח"מ פ"ט ממ"א ה"ב במ"ש מתוס' ב"מ ס"א דדבר הלמד באם אינו ענין אין לוקין עליו ובאמת שמהתוס' מוכח להיפוך למעיין וע' י"מ אות א' בזה וכן העלה בשו"ת רע"א שם וגם בתשו' רשר"ם חאה"ע ל"ג האריך והעלה דאיכא ס"ס בזה וצרף גם ד' הסוברים דגם בפס"ע דרבנן א"צ גט והביא שם ג"כ דברי ס' הכריתות שהביא עה"ג שם וכן מצאתי בשו"ת רי"ן הרא"ש שנדפסו מחדש סי' פ"א שהוכיח דקרובי האם לכ"ע מה"ת וגם בפס"ע דרבנן גם להסוברים דצריכה גט היינו בפסולי רשעה משא"כ בפסולי קורבה והביא בשם רמ"ה שכ"כ להדיא לחלק בזה והביא כן בשם ר' יואל וש"פ ובשם רמ"ה שעשה מעשה להתיר בפס"ע מצד קרובי האם דא"צ גט כלל ודיבר שם גם מדברי רמב"ם והעלה ג"כ כלל הנ"ל וע' בב"י סוסי' מ"ב שרמז לתשו' רי"ן הרמ"ש וכעת זכינו לתשו' זו באורך בטעמו ונימוקו והן אמת דחילוק הרמ"ה וריי"ן הרא"ש הנ"ל צע"ג לענ"ד כי מתשו' הרשב"א מבואר שדעת ר"א הנ"ל להדיא דגם בפסולי דקרובי אם דהוי מחמת דרשא צריכה גט וכ"מ עוד מכמ"פ אבל עכ"פ הנה דעת רמ"ה וריי"ן הרא"ש הוא כן וע' בשו"ת דברי ריבות סי' ח' דמסיק ג"כ דקרובי אם א"צ גט וע' בשי"ק על הירושלמי פ"ד דנזיר ה"ו שהוכיח משם דקרובי האם פסולים מה"ת וכה ראיתי בתשו' נו"ב מ"ת סי' ע"א שהעיר ג"כ בחילוק הלשון בין מד"ס ובין מדבריהם ותמה על הכ"מ שלא הרגיש בזה והנך רואה שכבר קדמו בתו"י ועה"ג דמאו וכ' שיש לו חבילות ראיות להיפוך גם מ"ש הנו"ב שם לחלק דבקידושי כסף כ' הרמב"ם המקדש בביאה וכו' בשטר מן התורה אבל הכסף מד"ס אבל לא כ' שהם דין תורה ויש לפרש שכיר שלענין הדין אין הפרש ביניהם אבל בהל' עדות כ' אין פסולים מדין תורה אלא קרובים ממשפחת האם ומזה משמע שלענין תדין הוא אומר שאלו הם מד"ת מכלל ששאר הפסולים אינם מד"ת עכ"ד ויש להביא סמך לזה מרמב"ם פ"ה מטו"מ הל"ה בדין טמא שנכנס למקדש דאינו חייב אלא הנוגע במת והשני שנגע בו כדין תורה אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם וכו' פטור וכו' שהדברים האלו וכו' אינם מדין תורה וכו' וביאר הכ"מ שם דהיינו משום דלשי' אזיל דכל מה שאינו מפורש בתורה קרי לי' ד"ס וע' תוסי"ט פ"ז מאהלות מ"ג ובשי"ק ומרה"פ על הירושלמי פ"ז דנזיר ה"ד (וע' בס' י"ש ליו"ד סי' רס"ז סקכ"ג שהביא ראי' לרמב"ם מש"ס דר"ה ל"ד וריטב"א שם דדבר הנלמד בג"ש קרי' לי' מד"ס) ומבואר דאע"ג

דהוי מה"ת כיון דיש חילוק לענין הדין נקט אינם מד"ת (וע' ברמב"ם וכ"מ רפ"ב מהל' אבל דמוכח דאין חילוק בין מד"ס ובין מדבריהם אבל לפי דעת הלח"מ שם אין הכרח לזה) אבל בכ"ז אין הוכרח לדייק מזה היכי דלא נקט החילוק לדינא בפי'.

ב) והנה ע"פ ד' עה"ג הנ"ל נתקיימו דברי תשו' שב יעקב סי' כ"א שחידש דגם לרמב"ם דסובר דקרובי אם דרבנן מ"מ בקידושי כסף שהם ג"כ רק קידושי דרבנן לשי' רמב"ם שוב גם בפסולי אם בטלו הקידושין וכמ"ש כה"ג הרשב"ץ ורמ"א סוסי' מ"ב ובשו"ת רע"א הנ"ל דחה עפ"ד הלח"מ דכסף הנלמד בגז"ש דאין אדם דן מעצמו הוי כד"ת משא"כ בשאר מידות וע"ש שביאר דגם אם נחלק בין מד"ס ובין מדבריהם צ"ל כחילוק הלח"מ דאל"כ תיקשו מ"ט חילק הרמב"ם ביניהם ע"ש ואולם לפ"מ שדחה העבוה"ג ד' הלח"מ והעלה שאין חילוק בזה א"כ שוב יתכנו ד' הש"י הנ"ל וגם לפי תי' א' של הנו"ב הנ"ל הרי בעכצ"ל כחילוק הלח"מ וכיון שה שהוכיח דדרשת אא"ע עדיף מגז"ש א"כ אין לחלק בזה (וע' צי"ר על הירושלמי פ"א דקידושין ה"א שהוכיח משם דקידושי כסף הוי ד"ת ממש) אמנם גם אי נימא כדברי הלח"מ הנ"ל יש לי לדון דאם לא קידש בכסף רק בשוה כסף שוב גם בקרובי אם אין לחוש לקידושין לכ"ע דהא התוס' קידושין ב' הקשו מנ"ל דש"ב ככסף דהא גבי ע"ע בעי קרא דישיב לרבות ש"כ ככסף ותי' דילפי' לה מע"ע ע"ש וא"כ דין ש"כ בקידושין הרי שוב לא נלמד מגז"ש רק דיליף לה מע"ע וע"ע גופי' יליף לה מריבויא דקרא וע' בש"ס שם ד' ח' בהא דפריך תבואה וכלים ה"ד אי לימא דלא מיקני בהו כלל ושוב א"ר לרבות ש"כ ככסף כו' ומבואר דגם קנין שהוא ברצון לא אתי מסברא ומוכח כהתוס' וע' ברשב"א ור"ן ומהרש"א ופ"י שם ופשטות לשון הש"ס מוכח כהתוס' וא"כ שוב לא עדיף מדרשת קרובי האם לכ"ע וא"כ שוב בכה"ג לכ"ע המקדש בקרובי האם אין לחוש לקידושין כלל וכמ"ש התשב"ץ ורמ"א הנ"ל והן אמת שיש להעיר על חילוק הרשב"ץ הנ"ל מש"ס יבמות כ"ח דפריך ותתייבם כיון דמדאורייתא רמי' קמי' פגע באחות זקוקתו וע' רש"י שם דזיקה דרבנן וא"כ הוי ממ"נ ומאי פריך ובע"כ דלא כרשב"ץ אבל יעוין בישרי"ע להג' מסקאלא ז"ל בחידושיו כ' ע"א שהעיר בזה ותי' ע"ש ומצינו בתוס' חולין ע"ג ע"ב ד"ה הוכשרו כו' וי"ל משום דאורייתא לא מכשרא שחיטה כו' וכיון שאבר אסור מדרבנן ל"מ לי' הכשר שחיטה דל"ה ג"כ אלא מדרבנן ע"ש ומבואר כסברת הרשב"ץ וע"ע בתוס' שבת ק' ע"א ד"ה פירות וכו' במ"ש דמה"ת ממעט כל דבר וכו' וימצא ג"כ כה"ג וביותר מצאתי ברמב"ם פי"ב מהל' תרומות ה"א שכ' וז"ל אסור לטמא תרומות ח"ל בטומאה של תורה ואע"פ שאינו טמאה אלא בארץ העמים שהוא מדבריהם מפני שעיקר חיובה מדבריהם עכ"ל הרי מפורש כסברת הרשב"ץ-

יא ג') ומעתה לפ"ז אשובה אראה הגב"ע הנ"ל ואבאר תחלה עדות הרא"י שהוא דודו של המקדש מצד האם וכבר נתבאר דכפי ד' רובא דרובא מהראשונים ואחרונים ז"ל אין בקידושין ממש וגם לפי דברי המחמירים הרי בנ"ד שלא ראה ולא ידע הטבעת כלל אם הוא כסף או בדיל או בלעך וא"כ אם לא הי' כסף ממש רק ש"כ בודאי אין בעדותו שלום גם אם הי' ש"פ וכמ"ש וא"כ הוי ס"ס דלמא הי' בדיל וכדומה דלכ"ע ל"ה קידושין ואת"ל שהי' כסף דלמא העיקר כרוב הפוסקים דקרובי האם מה"ת פסולים.

יב ד) עוד יש לדון בזה דהא כיון דמסופק אולי הי' של בצעך וכדומה א"כ יש להסתפק בו אם הי' ש"פ וכבר נודע מ"ש הר"ן בסוגיא דנתן הוא ואמרה היא דבספיקא מוקמי' לה מדאורייתא בח' פניי' ואף שדעת הרמב"ם שם דהוי סד"א כבר כ' מהרי"ק שורש קע"ב דהיינו משום דהוי סד"ד ואין החזקה מכריע הדין אבל בספק במציאות מוקמי' לה מה"ת בח' פנוי' וע' בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"ח שהוכיח במישור ג"כ כן ובפרט לשי' הרמב"ם דכל הספיקות מדבריהם יעו"ש וע' בכנה"ג סי' כ"ז הגה"ט אות כ"א ובאב"מ שם סקי"ח וע' בב"ש סי' ל"א סק"י וסקי"א וע' בשו"ת פני יצחק סי' ס"ז בשם שו"ת חק"ל ח"א יו"ד סי' קי"ג בכמה ראיות להוכיח דהוי רק דרבנן ע"ש וכיון דהוי רק קידושי דרבנן שוב לכ"ע בקרובי האם בטלו הקדושין לגמרי ועוד דהא כבר נודע דברי התוס' ב"ק ע' דהיכי דיכולים העדים לראות ולא ראו הוי חצי דבר ולשי' הרי"ף דוקא בהועיל עדותן במקצת לענין פירות וא"כ בנ"ד הרי מה"ת הוי חצי דבר ואפי' אם יעידו אחרים על הטבעת שהי' ש"פ לא יועיל כלום עדותן דדבר ולא ח"ד ואף דגם לפי דבריהם וגם אם אינו ש"פ חיישי' שמא ש"פ במדי הרי זה, רק מדרבנן וכמ"ש הב"ש סי' ל"א סק"ו וסקי"א וא"כ לענין של תורה י"ל כמ"ש ובפרט לפמ"ש הב"ש סי' ל' סק"ט דאם הי' ספק לעדים הוי כמקדש בלא עדים ובסי' ל"א סק"ו הקשה דלפ"ז מה מהני אם ש"פ במק"א ותי' שם תמוה ע' בב"מ שם והנכון כמ"ש הב"מ וכדבריו העלה הנה"מ ג"כ דיני תפיסה סק"ז דהיכי דהעדים הי' יכולים לראות ולא ראו וכהא דספק קרוב לו או לה בזה הוי מקדש בלא עדים אבל בספק ש"פ במדי הרי ל"ה יכולים לידע כלל ע"ש וע' בפ"י קידושין י"ב ג"כ בזה ובמקנה בקו"א לסי' ל' ומדברי הפ"י מוכח להיפוך ע"ש וא"כ בנ"ד שהי' יכול לראות ולא ראה שוב אין עדותו כלום מדאורייתא (ועי' נוב"י מ"ק אה"ע סי' נ"ח ומ"ת סי' ע"ז מ"ש בדברי ב"ש הנ"ל ובדברי תשו' מימוני לס' נשים סי' א' ומדברי הרשב"א בזה וע' תשו' ח"ס א"ע ח"א סי' ק' מ"ש בזה) והן אמת דהרשב"א בחי' לשבועות נסתפק אי בכלי בעי' ש"פ אבל מד' הש"ע וכל הפוסקים ל"נ כן וע' באב"מ סי' ל"א סק"ו כמה ראיות לזה וזה איזו שנים הראה לי ח"א ש"ס מפורש קידושין ח' דגם בכלים בעינן ש"פ

דוקא וד' הרשב"א צע"ג ועכ"פ לית מאן דחש לספיקא דהרשב"א בזה וע' שו"מ מ"ד ח"א סי' ק"צ מ"ש בזה מהר"ן קידושין ג' דמבואר כהקצה"ח ודלא כנה"מ שם.

יג ה') עוד יש לדון בזה דהא המקדש בטבעת שאינו שלו אין הקידושין חלין כלל וגם בטבעת שאול ל"ה קידושין רק ע"פ האופנים המבוארים בסי' כ"ח סי"ט ומהם שידע המשאיל שרוצה לקדש בו ושתדע האשה שהוא שאול בידו אך במי שמקדש במה שבידו מסתמא כל מה שת"י האדם הוא שלו וע' בתשו' ח"ס אה"ע סי' פ' וסי' פ"ד בזה והנה מי שנותן דבר לחבירו ולא נודע לנו אם נתן במתנה אם בפקדון וכדומה תליא במחלוקת הראשונים כמ"ש בקצה"ח סי' שס"ג סק"ט מדברי הרשב"א ור"ן בזה וע' בתשו' מהרי"ט ח"ב אה"ע סי' מ"ג ובמל"מ פ"ג מאישות ה"ח מ"ש בזה מכמ"ד וע' באב"מ סי' כ"ז סק"ט שלא ראה דברי מל"מ הנ"ל וע' בתשו' הרשב"א סי' אלף ק"פ ודו"ק ומעתה לפ"ז בנ"ד הרי העדים האחרים העידו שהרא"י נתן מקודם הטבעת להר"י בסתם ולא נודע להם על איזו אופן ואם נתן לו בפקדון ושאלה וכפי דבריו שלא ידע כלל אם רוצה לקדשה והאשה לא ידעה אם הטבעת שלו או רק שאול בידו שהרי העידו שהרא"י נתן לו הטבעת טרם בואה א"כ פשי' דאין בהקידושין ממש וגם י"ל דהוי כמקדש בלא עדים וכמש"ל בשם הב"ש כיון דהיו יכולין לחקור ע"ז ולא חקרו וכמש"ל בשם הב"מ ואולם יש מקום לומר בזה דכיון שראה אח"כ שמקדשה בו וכן שמע שאמר שרוצה ליתן אותו לה במתנה ושתק הרי נתרצה לזה והקנהו לו לגמרי ושוב שפיר הי' בידו לקדשה אך דמ"מ י"ל דכיון דהרא"י בעצמו אומר שהוא לא נתנו לו נהי דאתכחיש משאר העדים בזה שהעידו שהוא נתנו לו מ"מ הרי במה שאומר שלא הקנהו לו בזה אין מי שיכחיש לו ונאמן בזה וכהא דאמרי' בש"ס דב"ב ל"א זה אומר של אבותי כו' האי אייתי סהדי דאבהתי' ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה ש"ח ואר"נ אוקי אכילה בהדי אכילה ואוקי ארעא בח' אבהתא דנהי דאתכחיש באכילתה באבהתא מי איתכחש ע"ש וה"נ בזה וא"כ קידשה בטבעת שאינו שלו, אבל בזה יש לפקפק דהא לא אמר יותר רק שלא נתנו לו רק דממילא נשמע מזה דלא הקנהו לו וכיון דכל דיבורו בזה הוכחש במה שאמר שלא נתנו לו איך נוכל לקיים דיבורו במה שנשמע ממילא ממנו וגוף הדיבור ממילא כולו אתכחיש וגדולה מזו כ' מהרי"ט בתשו' ח"ב אה"ע סי' מ"ג דדוקא בתרי מילי וכהא דחזקת אבהתא וחזקת ג"ש אמרי' במה דאתכחיש וכו' משא"כ בדבר א' ע"ש ומכ"ש בזה (והעירני הרב מוהר"י מהא דכל האומר לא לויתי וכו' דמקיימים מה דנשמע ממילא שלא פרע אף שהוכחש בגוף הדבר ולק"מ דהתם לאו משום עדות אלא דלגבי עצמו הודאת בע"ד מרני אף שהוכחש משא"כ בנ"ד דדנים מכח עדותו המוכחש ולגבי עדות ל"מ בכה"ג)

יד וא"ו) ואולם יש לדון עוד דהא בנ"ד שהגיד רא"י שלא ראה אם השליכה הטבעת תיכף והנה אם השליכתו תיכף י"ל דאין בהקידושין ממש דאף דמבואר בהג"ה רס"י מ"ב בשם תשו' מהר"ם דאם אמרה תחלה קדשני וזרק הקידושין לתוך חיקה אפי' נערה בגדי' תוכ"ד אפ"ה מקודשת ול"א בתר אומדנא לבטל הקידושין היינו משום דאמרה תחלה קדשני ונעשו מעשה הקידושין אבל בנ"ד דלא אמרה רק שיש לנו אומדנא מכח מה ששמעה דברי הקטנה ואמרה שתוק מה לך לזה ובאמת אין זה הוכחה ברורה די"ל דאמרה כן בסתם בלא כוונה לקידושין רק שלא תתערב בדברי' ועכ"פ הוי רק מכח אומדנא וגם גוף קנין הטבעת למקדש הוי ג"כ רק מכח אומדנא ששמע וראה ושתק וכמ"ש לעיל או דנימא מכח אומדנא שידע באמת מתחלה שרוצה לקדשה וא"כ כיון דכל חלות הקידושין בא רק מכח אומדנא שוב מהני אומדנא אחרת לבטל הקידושין מהא דזרקה תיכף וכמ"ש בתשו' מהרשד"ם חאו"ח סי' כ"א דגם היכי דל"מ אומדנא לבטל המעשה היינו רק היכי דהמעשה מהני מצד עצמו אבל היכי דכל המעשה מהני רק ע"פ אומדנא שוב אתי אומדנא ומבטל אומדנא וה"נ בנ"ד וא"כ כיון דרא"י אומר שא"י אם השליכתו והר"מ אמר שהשליכתו וגם מדברי שאר עדים נראה כן וכפי שיבואר. להלן א"כ אין בעדותו ממש – הנה נתבארו כמה טעמים לבטל עדות הרא"י – ועוד יבואר להלן בס"ד קצת טעמים.

טו ז) ומעתה נפנה לדברי שאר העדים והנה עדות הר"מ מלבד שאין בדבריו שום חשש קידושין הנה אדרבא דבריו מסייעי' להכחיש המעיד להיפוך ויען כי הדבר פשוט ומבואר קצרתי.

טז ואמנם עדות הר"ח נראה לכאורה שעדותו מורה שהי' בזה קידושין דאף שאמר שלא אמר האמ"ל רק הא עדים שאני מקדשה מ"מ בודאי דיבור כזה לא גרע מידים מוכיחות, ומדשתקה וקיבלה נתרצית ואף שאמר תחלה שהי' בשעת הנחה ואח"כ חזר ואמר קודם הנחה מלבד בכ"ז שלא גמר עדותו יכול לחזור בו דהא אפי' תוכ"ד יכול לחזור ואפי' תוכ"ד של שני עסמ"ע רס"י כ"ט וע' ש"ג פ' שבועות העדות והגהת מח"א שם בזה ועוד דגם מה שאמר בשעת הנחה מתפרש קודם הנחה וכמ"ש בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קכ"ב באמצע התשו' להוכיח כן מכמ"ק בש"ס ע"ש וכן מצאתי בב"י יו"ד סי' ש"ה במ"ש הטור בשעה שנותן הפדיון לכהן דהכוונה קודם שנותן ע"ש וה"נ בזה. ואף שאמר ג"כ שהשליכתו תיכף מ"מ ממה שאמר תחלה שאמר הוו עדים וכו' ואח"ז חזר ואמר שאמרה הקטנה בטבעת כזה מקדשים והשליכתו נראה מזה שהקטנה אמרה דברי' אחר אמירתו ואז השליכתו וכמ"ש כה"ג בתשו' דברי ריבות סי' רפ"ט בענין שזרק לה הטבעת על שולי'

וא"ל בלשון לע"ז וכו' דמשמעות דברי העד הוא שמתחלה זרק ואח"כ אמר וע' שו"ת ארי' דב"ע חאה"ע סי' ט"ז שהביאו (וע' בשו"ת בג"כ סי' כ"א שכ' ג"כ כה"ג וע' בשו"ת רמר"א סי' י"ג מ"ש בזה לפקפק ע"ד בגכ"ה הנ"ל) ונהי שכ' שאין לסמוך ע"ז להקל מ"מ להחמיר ולעשותו ספק עכ"פ יש לחוש לזה (ויש לי לדון ע"ז מהא דהרי זה ת"ע ת"ש כו' שא"א להוציא ב' דברים כא' וה"נ אולי אמרו שניהם יחד וע' רש"י חגיגה י"ב אבל עכ"פ ספיקא הוי) וא"כ הרי כבר העלה בתשו' ח"צ סי' קט"ו שאם השליכתו אחר כ"ד ל"מ כלל לבטל הקידושין גם בשתקה ולא אמרה כלום כיון דבכל הקנינים א"י לחזור לאחר כ"ד וכן מצאתי בשו"ת שמ"צ חאה"ע סי' א' שכ"כ בפשי' ואף דמ"ש ראי' מהב"י סי' מ"ב אינו ראי' כלל מ"מ א"א להקל נגדם וכה ראיתי בשו"ת פני יצחק חאה"ע סי' י' שהביא ד' הח"צ וכ' ג"כ שכדבריו מבואר בתשו' מיימוני להל' אישות סי' א' והגמ"ר דקידושין שהביא הב"י סי' ל' וסי' מ"ב ע"ש והמעיין ימצא דהתם מיירי באמרה תחלה קדשני תוכ"ד א"י לחזור ואין מזה ראי' לשתקה ומ"מ גם בלי ראי' י"ל כן וכ"ה גם בשו"ת גבורת אנשים בשו"ת שבסופו מהגאון מהר"מ אבי הש"ך ז"ל דלשון נטלתו וזרקתו משמע תיכף לנטילה זריקה תוכ"ד ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד ואולם הנה בשו"ת ארי' דב"ע סי' ט"ז הנ"ל הביא בשם הג' מליסא ז"ל ובשם הג' מסניטין ז"ל ששניהם נתכוונו לדבר א' לדחות ד' הח"צ ע"פ סברת הוכיח סופו על תחלתו והביאו מחולין ל"ט והג' מסניטין כ' עוד דנהי דהוי ספיקא מ"מ בדבר שיש לדון מיד על המעשה כפי שהוכיח סופו ולא הי' לנו הוכחה להיפוך לכ"ע א אמרי' הסע"ת והוכיח כן מב"ב קמ"ח בשכ"מ שכתב כו' נכסי' לאחרים אם כמחלק וכו' אם כנמלך וכל דלמא עיוני מעיין והדר יהיב ומשני סתמא מידק דייק וכו' ובשכ"מ שכ' כל נכסיו ועמד חיישי' שמא י"ל נכסים ובתוס' הקשו מהא דדלמא עיוני מעיין ותי' דסתמא דעיוני מעיין כיון שחלקם ע"ש ומוכח דכיון דחלקם לבסוף מגלה על דעתו הראשונה ועפ"ז צידד במעשה דקידושין בלא שידוכי דהוי בזיון וכהא דקידושין מ"ה י"ל דלכ"ע הסע"ת והג' בליסא כ' די"ל מתחלה נטלן כדי לזרקן ובעהמ"ח ז"ל השיג על סברותיהם ע"ש באורך והביא משו"ת מהר"מ מלובלין סי' קל"ט דמבואר דהי' החזרה אחר כ"ד ואפ"ה הוי ס"ל דמהני אי לאו טעמא שלא החזירה עד שאמרו הנערים מה אתה עושה וכ' די"ל דהתם הי' הוכחה שנתכוונו רק לשם שחוק גם הח"צ מודה דמהני גם אחר כ"ד ע"ש ואני מצאתי במרדכי פ"ג דקידושין סי' תקל"א שהביא בשם ספר החכמה מעשה בנערה א' משודכת לכהן ובא פריץ א' בבית הנערה עם ב' עדים ונכנס עמה בדברים ונתן לה טבעת ולא הזכיר שום קידושין עד אחר שעה אז אמר לעדים הוו עדים עלי שקדשתי' וא' מן העדים אמר וכו' רק כשאמר הוו עלי עדים אמרתי

לה השליכי כי לשם קידושין נתן לך והשליכה כו' והשוו כל הגדולים שהקידושין ל"ה קידושין הרא"מ הביא ראי' מפ"ק דקידושין ששתיקה לאחר מ"מ לאו כלום ועוד דהסע"ת שהשליכתו ואיתא פ"ב דחולין ופי"ג דכ"ע מודו היכי דאיכא למיתלי השתיקה באמתלא מוכחת הסע"ת אמרי' וכו' עכ"ל הרי מבואר דלפי טעם ב' גם בלא טעמא דשתיקה לאחר מ"מ אפ"ה מהני מה שהשליכתו אף דהי' לאחר כ"ד לכל הדיעות שהוא כדי ש"ש תלמיד לרב כמבואר והביא הטעם משום דהסע"ת והוא כדברי הג' מסניטין וליסא ז"ל והן אמת די"ל דדוקא התם שנתן לה בתחלה בסתם רק אח"כ אמר הוו עדים שקדשתי' לכן אף אי נימא דשתיקה גם לאחמ"מ מהני עכ"פ איכא הוכחה קצת ומהני מה שהשליכה אח"כ גם אחר כ"ד וכעין מ"ש הארדב"ע בטעמו של מהרמ"ל דהכל תלוי כפי האומדנא אבל עכ"פ מבואר ההערה מהא דהסע"ת ומוכח דהכל לפי ענין ההוכחה ומ"ש המרדכי דמוכח בש"ס דהיכי דאיכא למיתלי השתיקה באמתלא מוכחת לכ"ע אמרי' הסע"ת י"ל דר"ל דהא בחולין שם מייתי מהא דמעשה בבריא שאמר כתבו גט ואמר רשב"ג אם מעצמו נפל הר"ז גט ודחה שא"ה דאמר כתבו ופירש"י דאיכא קצת הוכחה בתחלה ע"ש ומבואר דהיכי דאיכא עכ"פ קצת הוכחה בתחלה לכ"ע אמרי' הסע"ת וע' בתשו' ח"צ סי' מ"א באמצע התשו' בדין נשבע שלא ישא אחרת שכ' כה"ג ע"ש וע' באה"ע סי' קמ"א סי"ז ובב"ש שם וע' תה"ד סי' שמ"ט באמצע התשו' בזה וע' בסע"מ חו"מ סי' צ"ב סק"ה שהוכיח במישור דהיכי דאיכא קצת ספק בתחלה לכ"ע אמרי' הסע"ת וע' אה"ע סי' ל"ז סי"א ובב"ש סקי"א דמוכח דבאיכא מצוה אמרי' הסע"ת והוא דברי הרא"ש ורמ"ה וש"פ כמ"ש בב"י משם יעוש"ה. ויש להעיר בזה מהא דנדרים מ"ח חסורי מחסרא וה"ק אם הסע"ת אסור ומעשה נמי בב"ח וכו' וע"ש מר"ן בשם הרמב"ם ורשב"א בזה וע' בתשו' צ"צ סי' מ"ה באמצע התשו' בזה אך דהתם הוי להחמיר ואין בזה ראי' להקל כמובן וע' בקו"ע שבאה"ע סוסי' י"ז סי' פ"ב וסי' ס"ג בשם תשו' מהריב"ל בזה.

יז ח') ומעתה לפ"ז יש לדון בנ"ד דגם לפי עדות הר"ח אמר בתחלה קח טבעת זה וראה אם טוב הוא ואמכרנו לך והיא השיבה שתקנה אותו והושיטה אצבעה א"כ אף שהוא אמר לאחרי' הוו עדים שאני מקדשה מ"מ י"ל דהיא לא השגיחה במה שאמר לאחרים כיון דאמר לה דנותן לה למכירה והיא השיבה בפי' שתקנה אותו ועל אופן זה קובלתן באצבעה א"כ ניהו דליכא הוכחה ברורה עכ"פ כיון שהשליכתו אח"כ כשאמרה לה הקטנה שמקדשים בזה שפיר י"ל דלכ"ע אמרי' הסע"ת דלא קיבלה לשם קידושין אף שהשליכתו לאחכ"ד מאמירתו שאמר לעדים הוו עדים וכו' ודמי טפי לכל הנך דוכתי שהבאתי דהיכי דאיכא קצת הוכחה גם בתחלה דאמרי' הסע"ת לכ"ע ואף דמבואר

בתשו' הראש שהובא בב"י חו"מ סי' קע"י סי' סי"ג בדין ר' שחכר חכירות ונתן ל"ש רביע ואח"כ אמר לוי שראובן א"ל שאין לך כ"א שתות ואח"כ לא רצה ר' ליתן לש' כ"א שתות כפי שאמר ללוי ולוי אמר ל"ש ושמעון טוען של"ה להשגיח בדברי לוי כיון שלא אמרת לי פנים בפנים והייתי סבור כי מה שאמרת ללוי כן לפי שלא רצית להודיעו כי אני לוקח חלק גדול אחר ממנו והשיב הרי"ף שהדין עם ש' כי אמתלאה גדולה היא ע"ש ומוכח מזה דלולא האמתלאה הי' מועיל מה שאמר לאחרים לעקור מה שדברו בעצמם תחלה והי"ל ש' להשגיח ע"ש ובודאי נתרצה לעסוק בהשותפות אדעתא דהכי א"כ ה"נ י"ל בנ"ד אבל באמת ל"ד כלל דשא"ה דהי' הדיבור ביניהם איזו זמן מקודם ואח"ז שלח ר' את לוי שומר לשמעון בשליחותו שנותן לו רק שתות וכן אמר לו ולכן שפיר הי' מקום לומר שבטלו דבריו האחרונים את הראשונים משא"כ בנ"ד שאמר לה באותו מעמד שנותן לה למכירה והיא אמרה ג"כ בפירוש שתקנהו י"ל שפיר דבמה שאמר לעדים ולא לה אין לה להשגיח ע"ז כלל, ועוד דעכ"פ כיון שהשליכתו אח"כ שפיר י"ל דעכ"פ הסע"ת וע' יבמות קי"ג כ' אם איתא דבטלי' לעדים הוה קא"ל ומדלא אמר לעדים לא בטלי' וכו' אבל יש לחלק כמובן.

יח ט). ועוד נראה דכיון דאיכא כמה הכחשות בין הראי ובין הר"ח הן בחקירות הן בבדיקת א' רא"י אומר שאמר שיש לו טבעת ליתן לה במתנה ור"ח אומר במכירה ב' רא"י אומר שנתן בתחלה לקטנה ור"ח מכחיש ג' רא"י אומר שהושיטה תחלה יד שמאל ור"ח מכחישו ד' רא"י אומר שאמר הרי את וכו' ור"ח מכחיש שלא אמר כלום ה' רא"י אומר שאמר אחר ההנחה רבותי הוו עדים אז איך האב זיע מקדש גיוועזין בלשון עבר ור"ח אמר שאמר קודם הנחה בלשון אז איך בין זיע מקדש ו' רא"י אומר שלא ראה השלכת הטבעת ור"ח העיד כי גם רא"י ראה ז' רא"י אמר שהקטנה אמרה קודם אמירת המקדש ור"ח מכחישו כלל הדברים שיש ביניהם כמה הכחשות ומהם דברים שגוף הקידושין תלוים בהם והנה כבר האריך המהרי"ט ח"א סי' קל"ח וח"ב חאה"ע סי' ל"ח וסי' מ"ג בדין הכחשות בין עדי הקידושין שהעיד א' שאמרה הן והב' העיד שלא דברה כלום והעלה דאף דאין נ"מ לדינא בזה מ"מ עדותן בטילה דבקידושין גם במכחישין א"ע בבדיקות עדותן בטלה ול"ד לד"מ וע"ש שכ' עוד דהכחשה כזו הוי הכחשה בגוף העדות דכיון דלא שמע מה שאמרה הן אפשר שאמרה לאו ולא שמע ע"ש שהאריך והן אמת דבתשו' רשד"ם חאה"ע סי' י"א מבואר דלמ"ד דבקידושין ל"ב דו"ח גם הכחשה בבדיקות מהני וגם בשו"ת רע"א סי' פ"ז באמצע התשובה דחה דברי מהר"ט וע' בשו"ת פני יצחק חאה"ע סי' י' שהביא בשם תשו' מהריב"ל ח"ג סי' י"ב ומהריט"ץ סי' כ"ט ופ"מ ח"א סי'

כ"ח כ"ט וח"ב סי' ב' כולם חלקו ע"ד מהרי"ט בזה אבל עכ"ז העלה הפ"מ לצרף דעתן לס"ס וכ"פ גם בתשו' פרי הארץ ח"א אה"ע סי' ג' וכהונת עולם סי' מ"ה וסם חיי סי' ז' ודלא כתשו' בני משה שלטון סי' ל"א שסמך להקל עפ"ד מהרי"ט לבד וע' תשו' בית יוסף סי' ב' שפסק ג"כ היפוך דברי מהרי"ט ומסיק דבהכחשה בבדיקות לא נפסל העדות.

יט יו"ד) ואולם בהכחשה בחקירות בודאי העדות בטל גם בד"מ והרי בנ"ד איכא הכחשה בגוף המעשה וכמש"ל אות ד' ה' ו' שהרי יש בדברים אלו נ"מ לגוף הקידושין וגדולה מזו כ' בתשו' מהר"מ אלשיך סי' ק"ד דהיכי דמכחישי' זא"ז בגוף מעשה הקידושין כגון א' אומר שלא גילה לה תחלה שנותן לשם קידושין רק בסתם ולא תחבה באצבעה רק קבלתו מידו לידה והב' אומר שגילה לה ותחב באצבעה הוי הפרש יותר מחקירות ואף דאין נ"מ כאן לדינא דהא גם בשתקה בשעת מ"מ מהני מ"מ כיון דלפעמים יש נ"מ מזה כגון אם הי' השתיקה לאחר מ"מ דל"מ כלום הו"ל הכחשה בחקירות ועדותן בטילה יעו"ש היטב.

כ י"א) ומכ"ש בנ"ד שיש נ"מ בגוף הנידון אם כה ואם כה שהרי כפי דברי ר"ח שלא אמר רק הוו עדים כו' מלבד מ"ש לעיל דיש לצדד בזה הנה יש לדון עוד דל"מ לפמ"ש החמ"ח סי' כ"ז סקכ"ד בשם ריב"ש דגם באומר אני נותנו לך בתורת קידושין כיון דלא אמר לי הוי רק ספק קידושין א"כ גם מה שאמר הוו עדים אז איך בין זיע מקדש הרי לא אמר לי ולא עדיף מנידון הריב"ש הנ"ל דהוי רק ס"ק וניהו דעדיף מאומר הרי את מקודשת ולא אמר לי משום דכאן מוכח מי הוא הנותן למי היא המתקדשת וכמ"ש הריב"ש שם ובב"ש סקט"ז שם מ"מ עכ"פ לא עדיף מנידון הריב"ש דהוי רק ס"ק וכ"ה במהרי"ט ח"א סי' קל"ט בשם מהריב"ל ורש"ק ואף דהאב"מ הביא בשם רשד"מ שביאר ד' ריב"ש דהוי ודאי קידושין יעוין במל"מ פ"ג מאישות ה"א שהביא סתירה בד' רשד"ם בזה ובפרט ברשד"ם סי' י"א מוכח להדיא להיפוך יעי"ש היטב במל"מ וע' כנה"ג שם הגב"י אות כ"ז בשם כמה שו"ת בזה וגם י"ל לפמ"ש הרמ"א סי' כ"ז שם ס"ה בשם תשו' הר"ד וב"י דבעי' דוקא לשון להבא ולא לשון הוה ודוקא אם אמר הרי וכו' הוי לשון להבא ע"ש א"כ בנ"ד שאמר לשון הוה י"ל דל"ה קידושין כלל ועי' בתשו' אבן השוהם סי' נ"ח בתשו' ה"ג מהרי"ט אב"ד דמדינת העסין שהעיר בדין אמר לעד זייט מיין עדות אז איך בין זיע דער מיט מקדש אין איזט מיין פרויא והעיר שם והביא מד' רמב"ם וכ"מ פ"ג מאישות דרצתה היינו שתאמר הן דוקא ולא סגי בשתיקה אך בהגמ"ר וש"פ מוכח להיפוך ע"ש ולפמ"ש י"ל דבכה"ג שאמר לשון הוה לכ"ע ל"מ כלל יע' בב"ש סי' כ"ז סק"ו מ"ש בד' רמב"ם וכ"מ הנ"ל וע' כנה"ג שם הגה"ט אות י"ט וע' כנה"ג שם הגב"י אות פ"ד בדברי הר'

דוראן הנ"ל ומהגם כי יש הכחשה ביניהם גם בהשלכת הטבעת וכיון דיש נ"מ בהכחשה שבין העדים בגופו דעובדא שוב לכ"ע הוי חקירות ועדיף מחקירות וכמש"ל וכבר כ' בשו"ת ר"ב אשכנזי סי' ד' דגם לשי' הרמב"ן שהובא בבעה"ת ובב"י ח"מ סי' ל"ד דגם בהכחשה בחקירות אין העדות מתבטל מ"מ מודה דבקידושין מתבטל וגם בלא"ה כל הפוסקים חולקין על הרמב"ם וע' ש"ך סי' ל' סק"ו וסי' ל"ג סקט"ז וע' מהרשד"ם חאה"ע סי' ל"ד שהעלה ג"כ דגם הרמב"ן מודה בעדות נשים דעדותן בטלה. ואף דהלח"מ פ"א מעדות העלה בד' רש"י וראב"ד דדוקא ז' חקירות הנאמרים במשנה הוי בכלל חקירות ע"ש עינינו הרואות שלא הובא דיעה זו בש"ע כלל וגם לשי' לח"מ שם בדעתם הרי לא נחשבו ב' העדים רק כע"א ע"ש ויבואר להלן דבנ"ד אין לחוש לקידושי ע"א. והן אמת דלפ"ד רשד"ם סי' ל"ו יש לדון דבנ"ד ל"ה הכחשה במה שאמר א' שלא אמר האמ"ל דשמא לא שמע הוא והב' שמע אבל במל"מ פ"ג מאישות שם מבואר לחלק בין תיבה א' לדיבור א' שלם וגם מבואר במהריט ח"א סי' קל"ח שהביא ד' רשד"מ ודחאם והביא גם בשם תשו' רד"ק שפסק דלא כהרשד"ם וע' בתשו' ב"י סי' י"א וע' בב"ש רסי' מ"ז בשם תשו' שער אפרים דהיכי דהי' ביחד גם לא שמענו הוי ראי' וכ"ה להדיא בתשו' ראנ"ח ח"ב סי' פ"ו ובשו"ת פני יצחק סי' י' הביא כן גם בשם מ"צ ועיין בתי כהונה וע' בב"ש סי' מ"ב סק"ז בשם כמ"פ בדין אם ב' עדים מכחישים זא"ז וגם האשה מכחשת שניהם וע"ש סי' מ"ז וע' בתשו': ה"ג מסניטין שהובא בשו"ת אדב"ע סי' ט"ז הנ"ל שכ' ג"כ בפשי' דאם האשה מכחשת לשניהם דליכא סברא דעד מסייע מעיזה לכ"ע תנשא לכתחלה וא"כ ה"נ בנ"ד הרי היא מכחשת לשניהם ובפרט דבנ"ד ב' העדים מעידים על ענין קידושין ומכחישים זא"ז לא דמי כלל לעד א' אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה ועדותן בטלה וכמש"ל וע' בשו"ת ב"א חא"ע סי' נ"ד נ"ה וע' שמ"צ סי' א' שכ' דאם עד ב' אינו זוכר רוב פוסקים ס"ל דקידושין דמי לד"מ ועדותן קיימת וכן הכחשה בבדיקות אבל בחקירות בטל והביא מתשו' ר"י אדרבי סי' א' בשם ר' יוסף ארליטו דבד"מ ל"מ הכחשה רק בדאמר לא כי אלא וכו. והרי"א דחאו לגמרי ועסמ"ע סי' ל' סק"ח ג"כ בזה אבל הגי"ת חזר ודחה ד' הרי"א וע' רשד"ם סי' ל"א בזה דוקא בממון אבל בקידושין בכל גווני הוי הכחשה וא"כ אם אמר א' שאמר האמ"ל והב' אינו זוכר אינו הכחשה ואת"ל כמ"ש מהרח"ש סי' י"ח דקידש שלא בעשרה הוי דין מרומה אפ"ה כשר אך לפמ"ש בתשו' ב"י סי' ב' דאם העד אמר שא"י אם שמעה האשה הוי הכחשה בחקירות וכ"ה בתשו' פ"מ סי' כ"ט וכ' דה"ה אם א' ראה הטבעת והב' לא ראה וה"נ בנ"ד שהעד א"י אם שמעה האשה ג"כ ואף שדברי הב"י צ"ע מ"מ אם הי' במעמד א' ודאי נכונים דבריו וע'

מהרי"ט קי' כ"ט דאף שהי' כמה הכחשות במקום וזמן אפ"ה צידד להחמיר ואולי גם הב"י לא היקל רק בצירוף שהי' שם ע"א פסול מה"ת ותדע שהרי בסי' ד' כ' בעצמו דאם ע"א א"י החקירות כשר אך י"ל דבהכחשה בגוף המעשה עדיף מחקירות ומ"מ בשביל שאמר א"י לא נתבטל וגם בהכחשה אף שפסק בתשו' רב"א סי' ה' להקל מ"מ סיים דיש להצריך גט מפני הלעז עכ"ד ומבואר דבנ"ד גם מה שיש חילוק ביניהם בראיות הטבעת שרא"י לא ראהו הוי הכחשה בחקירות ונהי שלא היקל למעשה מ"מ בנ"ד שיש עוד כמה טעמים אחרים ודאי דאין מקום להחמיר כלל.

כא י"ב) עוד יש לדון בזה דכבר נודע דעת כמ"פ דעדי קידושין שבאים בעדותן לאסרה לכל העולם צריכים דו"ח ובפרט היכי דאיכא חשש רמאות וע' באה"ע ס"ט מ"ב ס"ד בהג"ה ומבואר בב"ש שם דהיכי דהאשה מכחשת צריך דו"ח והיינו משום דבכה"ג דמי לדין מרומה ובתשו' א' כתבתי דיש לדון מטעם אחר דהא טעם הסוברים דל"ב דו"ח הוא משום דאיכא כתובה למישקל הו"ל כדיני ממונות דא"צ דו"ח אמנם היכי דהאשה מכחשת ולגבי ממונא קיי"ל דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי וא"כ ליכא כתובה למישקל ושוב לית בי' ממונא כלל ודמי לד"נ וצריך דו"ח, אך די"ל דהא אנן קיי"ל דכל ארוסה לי"ל כתובה וא"כ מהראוי שיהי' כל עדי קידושין צריכין דו"ת והן אמת דהרשב"א שממנו מקור דינו של רמ"א סי' מ"ב הנ"ל שכ' דעדי קידושין א"צ דו"ח י"ל דלשי' אזיל דסובר דארוסה יש לה כתיבה כמ"ש הב"י אה"ע סי' נ"ה בשמו אבל לדידן י"ל דצריך דו"ח ובזה י"ל ד' המרדכי ר"פ אד"מ שכ' דעידי קידושין צריכין דו"ח דלשי' אזיל דס"ל בפ"ד דכתובות להדיא דארוסה אין לה כתובה אך דבאמת מבואר ברשב"א ונימוק"י שילהי יבמות דגם בארוסה דלי"ל כתובה מ"מ משום ל"פ א"צ דו"ח דכיון דתקנו רבנן בנשואה ה"נ בארוסה ע"ש א"כ ה"נ י"ל במכחישת דשייך לא פלוג ואולם יש לדון לפמ"ש הנימו"י ביבמות שם דהא דא"צ דו"ח בעדי נשים משום ממונא דכתובה אף דכ' הטעם דבממון א"צ דו"ח משום שלא תנעול דלת בפני לוין ובכתובה ל"ש נע"ד מ"מ אית בי' משום תונא ודמי לנע"ד ע"ש וע' תוס' כתובות צ' ע"א ד"ה ש"מ והנה התוס' כתובות פ"ד שם כתבו בשם ר"ח דמשום חינא היינו שימצאו הנשים חן בעיני האנשים ודלא כרש"י ע"ש והנה כבר נודע דבכל תק"ח י"ל אי אפשי בתק"ח וכהא דא"נ וא"ע ובר"ן פ' אע"פ בסוגיא דהמקדש מע"י מבואר דגם לענין איסורא דהפרת נדרים לזכותו אלמוה לשיעבודא ולא לחובתו ע"ש וע' ט"ז יו"ד סי' שמ"ב סק"א שכ' גם כן דכמו לענין ממונא אמרי' הכי ה"נ במידי דמצוה ע"ש וא"כ ה"נ גבי קידושין כיון דהא דתקנו חז"ל דא"צ דו"ח הוא לטובות

האשה משום חינא א"כ היכי דהאשה מכחשת ואין רצונה בהקידושין ולא ניחא לה בתקנה שוב לכ"ע צריך דו"ח ואוקמוה אדאורייתא ודו"ק

כב י"ג) ואמנם כ"ז דרך פלפול אבל הטעם הפשוט משום דהו"ל דין מרומה וצריך דו"ח א"כ ה"נ בנ"ד ולשי' כמ"פ היכי דצריך דו"ח גם דיעבד העדות בטל ודלא כהריב"ש הובא בב"י ח"מ סי' ל' וברמ"א סי' ט"ו וע' תומים שם סק"א בזה וגם לשי' ריב"ש דדין מרומה הוא רק אם נתקדשה אשת חשובה בלא שידוכין ובלא קרובים ובלא עשרה ובהכמנה וע' בכה"ג סי' מ"ב הגב"י אות ס"ג בזה וע' שו"ת ב"א חאה"ע סי' נ"ה בזה הרי גם בנ"ד כמעט כולהו איתנייהו בהו שהמקדש הוא קל ופריץ ובזוי והמקודשת היא בת בעה"ב ונעשה בכל האופנים הנ"ל וגם העדים מפורסים לקלי הדעת ובזוים א"כ בכה"ג ודאי צריך דו"ח ואף שהנו"ב מה"ק אהע סי' ע"ב שפך סוללה והעלה דבד"מ גם מה"ת א"צ שיהי' עשאי"ל והעלה דבעדות איסור אשה לבעלה גם אם אין העדים יודעים הזמן עדותן כשר והאריך מאוד ואולם כבר בא אחריו בשו"ת טור האבן סי' ט' וסתר כל ראיותיו וגם בתשו' ח"ס אה"ע סי' ק"ג דחה בפשי' ד' הנו"ב וב' דבמכחשת ודאי צריך דו"ח ואם לאו העדות בטל וגם אני בעניי בתשו' א' שהשבתי זה איזו שנים ירדתי לעומק העיון וישבתי כל קו' הנו"ב בכמה אנפין והבאתי כמה ראיות מש"ס וראשונים להיפוך ומרוב האריכות אין עת האסף עתה וע' לעיל ח"ב סי' רכ"ו וא"כ לפ"ז בנ"ד שהעד הר"ח אינו יודע באיזו שבוע הי' המעשה וזה א' מ"ז חקירות א"כ עדותו בטל ואף דלשי' רז"ה פ' הי' בודקין אם יודע באיזה חודש א"צ לידע השבוע אבל כבר דחה הר"ן בחי' שם דבריו והוכיח כן מהרמב"ם וכ"ה בריב"ש סי' רס"ו וגם בתשו' רב"א סי' ה' פסק כן להלכה ע"ש ואף דלשי' המאירי בשם גאוני ספרד בדין מרומה דגו"ק א"צ דו"ח גם בזה רבו החולקים עליו כמ"ש בתשו' רב"א שם ובשו"ת פ"מ ח"ב סי' א' וע' בכנה"ג סי' מ"ב הגב"י אות מ"ח מ"ט נ' בשם כמה שו"ת בזה וע' בשו"ת פני יצחק סי' י' וסי' י"ג באורך בזה מכמה שו"ת ועכ"פ היא סניף גדול לבטל עדות הר"ח וחזי לאיצטרופי לשאר טעמים שכתבתי.

כג י"ד) ואמנם מלבד כל אלה הנה כבר נתבאר למעלה דלשי' רוב הפוסקים גם קרובי האם פסולים מה"ת וא"כ הרי הר"ח הוא שני בשני עם הרא"י וא"כ שניהם רק כע"א ובפרט שכבר נתבאר למעלה כמה טעמים לבטל עדות של רא"י לגמרי וא"כ נשאר רק עדות הר"ח לבד ונודע דלשי' רוב הפוסקים המקדש בע"א אין חוששין לקידושין זולת ד' הסמ"ג וקצת פוסקים העומדים בשיטתו המחמירים בזה' וע' בהגמיי' פ"ד מאישות בשם רא"ם ושכן שמע מאדם גדול וכ"ה במרדכי פ"ג דקידושין בשם ס' החכמה וכ"פ מהרי"ק אבל מבואר בתשו' תשב"ץ ח"א סי' ק"ל דגם לשי' סמ"ג הוא רק חשש דרבנן

ובספיקה אזלי' להקל ובפרט דמוקמי' לה אחזקת פנוי' ואפי' תימא דחוששין מה"ת מ"מ הוי רק ספק והיכי דיש עוד איזו דיעה לבטל הקידושין בודאי אין לחוש לדברי הסמ"ג ע"ש ובפרט בנ"ד שהאשה מכחשת הרי מבואר ברמ"א דלכ"ע אין חוששין כלל ואף דבתשו' ח"צ סי' קט"ו דלשי' ר"מ פדאוה סי' ל"ב יש להחמיר גם בזה ובסי' ל"ז לא היקל רק בצרוף עוד איזו טעם והשיג על החמ"ח ע"ש הנה גם לדידי' עכ"פ בצרוף עוד טעם יש להקל וה"נ בנ"ד ועוד דכבר דחה דבריו בתשו' נו"ב סי' ס' ועוד דהא מבואר ברמ"פ סי' ל"ב שם דאם גם ע"א מכחישו לכ"ע יש להקל וה"נ בנ"ד דהר"מ אחיו מכחישו ונהי שהוא אחיו מ"מ מאן יימר לסמוך על עדותו של הר"ח יותר מעל הר"מ ועוד דכבר נתבאר כמה הכחשות בין רא"י ובין ר"ח וגם יבואר להלן עדות רמ"י שמכחיש לגמרי את שניהם ועוד דהא מבואר בתשו' ר"מ אלשיך סי' ק"ד דבמה שאומר המקדש דבר הגורם לביטול הקידושין שפיר מצטרף לעד להכחיש דברי העד שמכחישו ופ"ד ע"ש באמצע התשו' א"כ ה"נ בנ"ד הרי המקדש בעצמו אמר כי אחר שהניח הטבעת באצבעה אמר אתם עדים כו' ומכחיש את דברי ר"ח בזה וע' תשו' שבו"י ח"ב סי' קי"ח בשם תשו' ד"ר סי' ח' בשם כמה גדולים להקל במקדש בע"א והאשה מכחשת.

כד ט"ו) ולכאורה י"ל דבנ"ד דהאשה מכחשת לגמרי שלא אמר כלום ושלא קבלה הטבעת מידו כלל רק מיד הקטנה ודבר זה כל העדים מכחישים אותה א"כ הוחזקה כפרנית וא"כ אין בהכחשה שלה ממש כלל א"כ י"ל דאין דינה כמכחשת וע' מהרי"ט ח"ב חיו"ד סי' כ"ז שכ' דגם באיסורין שייך סברת הוחזק כפרן ואף דבש"ך יו"ד סי' רל"ד סקנ"ט מבאור להיפוך וע' בתשו' ת"צ סי' ל"א שכ' בפשי' לענין גט דדמי לממון ולא הוחזק כפרן מדבר א' נגד דבר אחר שאמר ע"ש ואני מצאתי בירושלמי פ"ב דכתובות הל"ה דהוי בעיא דלא איפשטיא דאי' שם ר"י בעי' א"א הייתי ונתגרשתי במקום פלוני ובאו ב' ואמרו לא נתגרשה מכחישין הן אותה ופי' הק"ע דהבעי"א אי נימא דא"כ גם במ"ש א"א הייתי כיון דהוכחשה ופי' הפ"מ אינו נכון אך בנ"ד שהוכחשה באות דבר עצמו לכ"ע הוחזק כפרנית וא"כ י"ל דאין דינה כמכחשת אבל באמת מבואר במהרי"ט ח"ב אה"ע סי' מ"ג דגם בכה"ג שהוכחשה מ"ב עדים אפ"ה דינה כמכחשת כיון דעכ"פ אינה מודית לדברי העד וגם בתשו' נו"ב אה"ע סי' ע"ה העלה דגם באומרת שאינה יודעת אין חוששין לקידושין בע"א ע"ש וא"כ מכ"ש בנ"ד וע' תשו' רשד"ם סי' י"א וסי' ל"ו וע' תשו' עה"ג סי' מ"ו מ"ש בזה,

כה טז) והנה התה"ד כ' דאם העד א' אמר שנתקדשה בפניו ובפני עוד א' אף דעד ב' מכחישו כ"ע מודו להסמ"ג וע' בב"ש סי' מ"ב סק"ז וע' בס' עצמות יוסף קידושין ס"ה

דמסיק כהב"י דאין לחוש לחומרת תה"ד ע"ש ולענ"ד מדברי המרדכי פ"ג דקידושין סי' תקל"א מוכח היפוך ד' תה"ד וע' בשו"ת שמ"צ חאה"ע סי' א' שהביא מד' רשד"מ אה"ע סי' ל"ו וכ' דלפי דבריו י"ל דאם עד ב' אינו זוכר ומ"מ יודע קצת מענין הקידושין דל"ה הכחשה גמורה חוששין לע"א לשי' תה"ד אבל בתשו' פ"מ סי' כ"ט פסק דרובא דרובא פוסקים מקילים במקדש בע"א וכ"פ בתשו' מהריט"ץ סי' נ"ד וסיים השמ"צ דאין להחמיר רק אם אין עד הב' לפנינו דחיישי' שמא יבוא אח"כ ויעיד כדברי עד ראשון אבל אם עד ב' לפנינו ואומר עדות שאינו גמור הוי כלא הי' שם יעו"ש עוד בזה וכן מצאתי בתשו' ר"מ גלאנזי סי' כ"א שפסק דלא כהתה"ד וסיים שהסכימו עמו רבותיו וחביריו שאין לחוש כלל לחומרא זו ע"ש וע' תשב"ץ ח"ג סי' פ"ד שכ' דאם הי' שם ב' עדים וא' ראה וא' לא ראה אך ששניהם מעידים שנכנס לשם קידושין וראו אח"כ הקידושין ביד האשה וא' מהם ראה כל ענין הקידושין וכ' דגם החולקים על הסמ"ג מודים בזה אם האיש והאשה מודים בדבר ע"ש. אבל הרי מבואר בכל החומרת הם רק אם האיש והאשה מודים אבל בנ"ד שהאשה מכחשת לכ"ע אין העד נאמן בכל גווני וכמבואר למעיין בכל המקומות הנ"ל ויעוין עוד בתשו' מהר"מ אלשיך סי' מ' שהביא ג"כ דברי תה"ד וב"י ומבואר שם ג"כ מד' תה"ד דאפי' אם האיש מודה אם האשה אינה מודה דלכ"ע יש להקל בכל גווני ע"ש וע' כנה"ג הגב"י מאות כ"ב והלאה בשם להקת הפוסקים להקל בזה וע' רשד"ם סי' י"א דבלשון גרוע גם סמ"ג מודה להקל ויעו"ש עוד בזה שכ' ג"כ דבהכחשה כ"ע מודו דשרי (י"ז) ומעתה נתנה ראש ונשובה אל עדות רי"מ הנ"ל והנה. גם הוא מכחיש בכמה דברים לר"ח בבדיקות ואומר שלא לבש בגד וחגורה ואמר לשון מתנה וגם אינו זוכר איזו יום ואיזו שבוע וגם מה שאמר שהתחיל לומר מעט דעם הרי את אין בזה ממש כלל כי ההתחלה בזה אם לא גמר כהוגן אינו כלום וגם הרי חזר בו טרם שגמר העדות וכבר נתבאר בתוכ"ד יכול לחזור בו והרי אמר אח"כ שהאמת שלא שמע כלום ואף דבקידושין תוכ"ד כד"ד כבר כ' הב"ש סי' ל"ז סקנ"א וסי' מ"ט סק"ג בשם ריב"ש דהעד יכול לחזור תוכ"ד וגם מה שאמר שלא ידע אם השליכתו מיד כי נבהל וברח הרי גם רא"י אמר שא"י והר"מ העיד שהשליכה מיד והאשה מכחשת לגמרי וגם מעדות ר"ח מורה שהשליכתו עכ"פ לאחר כ"ד וגם אינו מוכרח כלל דאפשר שהקטנה אמרה ביחד עם המקדש והשליכתו תוכ"ד ואין העד עתה לפנינו לגבות עדותו בפני המקדש והמתקדשת שנית וא"כ ליכא שום עדות ברור כלל – ועוד שהרי לפי עדות רי"מ מה שאמר הוו עדים כו' הי' אחר ב' מינוטין והוי שתיקה לאחר מ"מ דאינו כלום וגם הרי אמר בלשון עבר הוו עדים שקדשתי' וא"כ אין בו חשש כלל ובפרט שחזר ואמר אח"כ

שהשליכתו תיכף ובמה שאמר שברח תיכף הוכחש משאר העדים וגם מה שאמר שאינו זוכר אם השליכתו ול"ע בסמ"ע וטו"ז חו"מ סי' כ"ט אם יכול לחזור בו אח"כ וע' רשד"ם אה"ע סי' פ"א דתלי לה במחלוקת תוס' ור"ן וע' שבו"י מ"ב סי' קי"ח בשם תו"י בזה וע' ר"מ אלשיך סי' ק"ד שהאריך להוכיח דא"י לחזור בו אם אמר אינו יודע והאריך בדברי תוס' ור"ן הנ"ל אבל באינו זוכר י"ל דמודה וע' ת"צ סי' קל"ה שכ' בפשיטות בראיות דיכול לחזור ולא הביא מכל הנ"ל אך דלפמ"ש רשד"ם סי' פ"א הנ"ל דהיכי דלא אמר שנזכר אח"כ באמתלא לכ"ע א"י לחזור בו א"כ ה"נ בנ"ד אך דבאמת אין אנו צריכין בנ"ד לחזרתו דגם כפי שאמר בתחלה אין כאן חשש קידושין כלל וכלל.

כו י"ח) ומלבד כ"ז הנה. העד הרי"מ הי' בכאן כמה שנים ומוחזק ומפורסים בפי כל לרשע גנב ומפורסים ונקרא בפי כל ממש בשם גנב וגם מחלל שבת בפרהיסא שעשן ציגארין בשבת בפירסום ואח"ז הי' בק' פאטיק ומפורסם ששחט בעצמו עופות ואף דלא הוגבה עדות על כל הנ"ל כי איננו בכאן וא"א לגבות בפניו ומבואר בתשו' מהרמ"ל סי' פ"א ותשו' מ"ב סי' נ"א דא"א לפסול אדם ע"פ אומדנות והוכחות היינו היכי דהפרסום אינו בפ"כ שאומרים שעשה בפועל גניבות וחילול שבת משא"כ בנ"ד וע' כנה"ג סי' מ"ב הגב"י אות קע"ט בשם תשו' ר"מ אלבילא ותשו' רמ"א דאם מוחזק לרשע א"צ לגב"ע כלל ומפני חזקתו פוסלים אותו והיינו משום דכמו דסוקלין ושורפין על החזקות ה"נ לפסול עדותו וע' בב"י ח"מ סי' קי"א מחו' י"ג י"ד בשם תשו' הרא"ש בדין גביית חוב מבתים שהי' פרסום שהם של ש' ולוי מכחיש והשיב דבכ"מ פרסום מועיל שהרי סוקלין ושורפין על החזקות ע"ש והא דמבואר בטח"מ סי' שמ"ח בשם תשו' לגאון דמי שנחשד בגניבה ואין עדים אין עליו לא דין ולא מלקות כו' צ"ל דהיינו בחשד בעלמא דבפרסום ממש אף דאין לוקין בלא התראה מ"מ י"ל דעושין בו דין וכמ"ש בתשו' הרא"ש הנ"ל ועסמ"ע רסי' ק"מ סק"א ויל"ע באה"ע סי' י"א בדין קדל"פ אבל פרסום גמור שהכל אומרים מה שראו יש דעדיף – ומה גם שהרי גם הוא הכחיש לשאר עדים בחקירות בגוף המעשה וכבר נתבאר דבכה"ג כל העדות בטל.

כז י"ט) עוד יש לדון בכל הנ"ל דל"מ לשי' רוב הפוסקים דקרובי האם פסולים מה"ת א"כ כיון דהעד ראי' הוא דודו של המקדש והי' ד' עדיו ביחד הרי קיי"ל דנמצא א' קא"פ עדותן בטלה לגמרי ואף דהב"ש סי' מ"ב סק"ח כ' די"ל דלשי' הסוברים דדוקא בצירוף עדותן בב"ד נפסלי' א"כ הי' כשרים בשעת קידושין הנה מלבד דעכ"פ יש לצרף שי' הפוסקים הסוברים דבראיי' לבד נפסלים ואף דלא נתכוין להעיד כפי דבריו הרי בנ"ד גם שאר העדים לא נתכוונו להעיד וכבר כ' הש"ך רסי' ל"ו דבכה"ג גם בלא נתכוין הקא"פ

להעיד עדותן בטלה ובתשו' א' הבאתי סמוכין לדבריו מד' רש"י ונימוק"י יבמות כ"ה בסוגי' דהיגתיו בהא דאמר רבא אדם קרוב א"ע וכ' רש"י ונימוק"י שם דכיון שזה מתכוין להעיד נאמן הוא על חבירו וא"כ א"ע ע"ש והנה מ"ש דכיון שזה מתכוין להעיד לא נודע הכוונה דהא קיי"ל דכל עד א"צ כוונה להעיד זולת דעת תוסי"ש כריתות י"ב וכבר תמהו עליו כל הפוסקים ואולם נראה דכבר נודע קו' הראשונים ז"ל בהא דאמרי' פ"ד דנימא עדות שבטלה מקצתה ב"כ ות' דמה שנוגע לעצמו אינו בגדר עדות כלל ובאס"ז כתובות י"ח ביאר הטעם דהא אפי' בנמצא קא"פ אם לא נתכוין הקא"פ להעיד אין עדות הכשרים מתבטל וה"נ מה שאדם מעיד ע"ע איננו מתכוין להעיד בזה כיון שאינו בגדר עד ולכן שאר עדותו שמעיד על אחרים אינו מתבטל ע"ש וא"כ התינח אם מה שמעיד על אחרים מתכוין להעיד אבל אם גם בזה אינו מתכוין להעיד שוב אמר"י עשמב"כ וכמ"ש הש"ך הנ"ל ולכן הוצרכו רש"י ונימוק"י לומר דמיירי בנתכוין להעיד וא"ש ולענ"ד הוא כוונה נאותה בד' רש"י ונימוק"י וסמך גדול לד' הש"ך הנ"ל ובזה פלפלתי בסוגיא הנ"ל ליישב דברי הרי"ף שפסק דגזלן כשר במסל"ת והקשו כולם דא"כ אמאי לא משני דמיירי במסל"ת וישבתי ע"פ הנ"ל בצירוף ד' הנו"ב סי' ע"ב ואכמ"ל בפלפולים וע' בב"מ אה"ע סי' מ"ב מ"ש ע"ד הש"ך הנ"ל.

כח כ') ואמנם גם להסוברים דבעי' דוקא גם צרוף עדותן בב"ד הנה מדברי הריטב"א קידושין מ"ג בשם מורו מבואר היפוך ד' הב"ש ואדרבא בקידושין דכל הקיום המעשה תלוי בעדים י"ל דמיפסלי בראיי' לבד וגם מצאתי בתשו' הר"י בן הרא"ש סי' פ"א שהסכים לבטל כל העדות ע"י קא"פ וכ' דגם למי שסובר דבהגדה בב"ד תלוי מילתא אפשר שיודה בקידושין שתלוי בראיי' לפי שאז הוא כשעת עדות בב"ד וגם להסוברים דקרובי אם פסולים רק מדרבנן כבר נודע דלשי' כמ"פ גם בדרבנן עדותן בטל וע' תומים סי' ל"ו מ"ש מדברי הריטב"א וע' בתשו' הר"י בן הרא"ש שם שנחלקו גדולים בזה לענין קידושין וע' תשו' מבי"ט ח"א סי' רפ"ז באמצע התשו' המבואר דס"ל דגם בדרבנן העדות בטל וגם ברשד"ם חיו"ד סי' י"ג באמצע התשו' מבואר כן – אך דבנ"ד כיון דאנו קיי"ל דפס"ע דרבנן צריכה גט א"א להקל בזה אבל כיון דנתבאר דהעד הרי"מ פסול גמור מחמת רשעו א"כ כל העדות בטל כדין נמצא קא"פ. וע' בשו"ת רע"א סי' צ"ד באורך בזה שהעלה דלהסוברים דהמקדש בע"א אין חוששין לקידושין יש להקל בנמצא א' קא"פ לבטל כל העדות לגמרי יעו"ש טעמו וע' עבוה"ג סי' ל"ד באצבע התשו' מ"ש בזה וכה ראיתי בשו"ת בשמים ראש המיוחסות לרא"ש סי' ל"ז תשו' הר"י מטראני דסובר דבגיטין וקידושין ל"ש כלל דין נמצא א' קא"פ אבל הוא נגד כל ד' הראשונים ז"ל והן

אמת דבסוסי' מ"ב יש ב' דיעות בפסול מחמת רשעו ולשי' י"א חיישי' שמא עשה תשובה אבל מלבד דהרמ"פ חולק וכ' דדוקא במקדש ע"מ שאהי' צדיק בזה חיישי' שמא הרהור תשובה משא"כ בעלמא וכן מצאתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' ק"ל שכ' ג"כ כן וע' עבוה"ג סי' ל"ד הנ"ל מ"ש בזה ולענ"ד יש להביא ראי' מש"ס דנדרים ס"ה קונם שאני נושא פ' שאביו רע וכו' שעשה תשובה וכו' ה"ה כנולד וכו' דמבואר דחשש עשיית תשובה הוי יולד ובע"כ דלא שכיח כלל וע' פסחים נ"ו ורש"י וברכות י' בהא דחזקי' גירר עצמות אביו ולא חש שמא עשה תשובה ובע"כ כחילוק הרמ"פ ורדב"ז הנ"ל וי"ל דשא"ה דאביק במינות לא חיישי' דלמא הדר דכל באי' לא ישובין וע' ע"ז דף י"ז אבל מצאתי בתשו' הרמ"ש כלל י"ז דין ב' בדין הריגת המסור שדיבר שם מהא דהמקדש ע"מ שאהי' צדיק וכו' ותי' דהתם משום חומר א"א החמירו בזה ע"ש ומוכח דלא ס"ל כסברת רמ"פ הנ"ל ועכ"פ כיון דלרוב פוסקים קרובי אם פסולים מה"ת רק לשי' קצת פוסקים הוי דרבנן שוב חזי לאצטרופי ד' הסוברים דאין לחוש שמא עשה תשובה ובפרט בגנב מפורסים וע' ברכות י"ט בהא דת"ח שעבר וכו' שמא עשה תשובה כו' וה"מ בדברים שבגופו אבל בממונא עד דמהדר ע"ש וה"נ י"ל בזה וע' בב"י א"ע סי' ל"ח בשם רי"ו ב' דיעות בזה אם בדבר שבממון חיישי' שמא הרהר בתשובה ויש לדון בזה לפמ"ש תוס' סנהדרין ל"א לתי' ב' שם דאם העדים מכחישים זא"ז ל"ש דין עשמב"כ אבל יעוין במהרי"ט ח"א סי' קל"ח שפסק בפשי' דגם בהכחשה עשבמ"כ וצ"ע שלא הזכיר כלל תי' ב' של תוס' הנ"ל ובנ"ד י"ל עוד דכיון דנתבאר לעיל דבקידושין בראיי' לבד נפסלו והרי בש"ס ראי' לא הכחישו עוד זא"ז ומצטרפו ונפסל כל עדותן וע' בכנה"ג הגב"י אות ק"ל בשם תשו' רש"ק דבקרובי אם ונראה מרומה לכ"ע ויש להקל שלא לחוש לקידושין כלל וכבר נתבאר דבנ"ד כולהו איתנייהו בי', ואמנם אי נימא דאין הרי"מ נפסל ע"פ הנ"ל הרי אדרבא יועיל עדותו לבטל עדות הר"ח שהרי כפי עדותו של הרי"מ אין כאן חשש קידושין וכפי שנתבאר.

כט כ"א) ואם באנו לחוש מכח הקול שיצא כבר כ' הב"ח סי' מ"ו דמעשים בכ"י להקל בקול שיצא כיון שלא הוחזק בב"ד אף שנגבה עדות בב"ד ולא התירוה מיד בכ"ז אין בכלל הוחזק בב"ד ע"ש וע' ברשד"ם סי' ד' וסוסי' ל"ג ותשו' ב"י סי' ב' ותשו' רמ"א סי' צ"א ותשו' שא"י סי' ל"א ואבן השוהם סי' נ"ד ונו"ב סי' נ"ז וסוסי' ס' וע' עבוה"ג סי' ל"ד וע' שו"ת פני' יצחק סי' י' וסי' ט"ז בשם כמה שו"ת והיוצא מהם דבכה"ג דנ"ד ליכא חששא כלל מכח הקול וע"ע בב"י אה"ע סי' קמ"ט בשם תשו' הרמב"ן בזה היוצא לנו מכל הנ"ל דיש לנו כמה צדדים וצידי צדדים לבטל הקידושין וכמה טעמים נכונים בעזהש"י ומבואר בתשו' מ"ב סי' ט"ז וסי' ק"ו דאין להחמיר בחנם בכיוצא בזה להצריך

גט גם באפשר להשיגו בכדי שלא לפסלה מן הכהונה גם מפני תיקון העולם שלא ינתן יד לפריצי הדור לעגן בנות ישראל וע' בשו"ת פני יצחק סי' ט"ז הנ"ל באורך בזה בשם רשד"ם סי' כ"א ומהר"י אדרכי סי' ז' ג"כ בזה וע' בב"י סי' מ"ב בשם הרשב"א שכעס על א' מתלמידיו שרצה להחמיר וכ' שהיא רעה חולה שמת שיתעללו הפריצים על בנות ישראל החשובים כדי להוציא ממון מידם ע"ש וגם בנ"ד עינינו הרואות כי כל חפצו להתרפס ברצי כסף ואין מהראוי ליתן יד לפושעים ולעשות בנות ישראל מדרך כף רגל לבני פריצי עמינו כמ"ש הב"י שם ולכן נלע"ד להתיר את הבתולה הנ"ל להתנסבא לכל גבר דיתצבייין והנלע"ד כתבתי וארשום שנית בקיצור יסודי טעמי ההיתרים היוצאים לנו מכל הנ"ל א' כפי דעת רוב פוסקים וכמעט רובם בכולם דקרובי האם פסולים מה"ת א"כ אין בעדות ראי' ור"ח ממש כלל ול"מ להפוסקים דגם בזה נמצא קע"פ עדות כולן בטל ה"נ בזה וגם לשי' הסוברים דלא בטל הכל נשאר רק עדות של א' והרי בקידושי ע"א רוב פוסקים מקילים ובנ"ד שהאשה מכחשת לכ"ע ל"מ ב' כיון דכל העדים מכחישים זא"ז בחקירות בגוף המעשה וגם בבדיקות לשי' רוב הפוסקים כל עדותן בטל לגמרי ג' כיון דהוי דין מרומה לשי' כמ"פ מעכב דוח' גם בדיעבד ובנ"ד אין ב"ח יודע הזמן ונשאר רק ראי' והרי האשה מכחישתן וכבר נתבאר דבכה"ג אין לחוש לע"א לכ"ע ד' הרי בעדות ראי' מבואר דמסופק בטבעת אם הי' כסף ואם היי ש"פ ואם השליכתו מיד ונתבאר כמה טעמים לבטל עפי"ז הקידושין ה' בעדות ר"ח נתבאר דכיון דנדבר דרך מכירה מהני זריקה גם לאחר כ"ד משום דהסע"ת ושאר טעמים שנתבארו ו' הרי רי"מ ור"מ וגם המקדש מכחישים את העדים הנ"ל בכמה פרטים ולפי דברי רי"מ לא הי' חשש קידושין כלל ובצירוף ה' המקדש שמועיל ג"כ להצטרף כמו שנתבאר ז' כפי שנתבאר פיסולו של רו"מ והוא מפורסים בפי כל גם במקום הקידושין י"ל דנתבטל כל העדות על ידן.

ל כ"ב) והנה במה שכתבתי לעיל אות י"ב מדברי רשב"א ונימוקי' דגם בארוסה א"צ דו"ח משום לא פליג אמרתי ליישב בזה בהא דקידושין מ"ג א' דרב אמר שליח יעשה עד וכו' מיתיבי אמר לשלשה צאו וקדשו לי וכו' אבל בשנים ד"ה לא הוא דאמר כי האי תנא דתניא ב"ש אומרים שליח וע"א וב"ה אומרים שליח וב' עדים ופריך ורב כב"ש ומשני איפוך והקשה המקנה מנ"ל לרב להפך הברייתא ונראה דהנה המקנה הקשה עוד לשי' רמב"ם פח"י מעדות דאם יש הכחשה בגוף העדות שאמרי עמנו הייתם עם ההורג בטלה הזמה א"כ איך נעשה השליח עד הא הוי עשאאי"ל דאם יוזם יוכחש גוף העדות ותי' דהא עדי נשים כיון דאיכא כתובה למישקל כד"מ דמיא וא"צ דו"ח ה"נ א"צ שיהי'

עשי"ל וצ"ל דגם בקידושי אירוסין דליכא כתובה א"צ די"ח משום לא פליג אך לפמ"ש המנ"י ומש"ז יו"ד סי' פ"ח ל"ש לומר לא פלוני ברוב אטו מיעוט ואני מצאתי במלחמות רפ"א דביצה שכ"כ ורוב קידושין בזמן הש"ס הי' רק אירוסין וצ"ל לפמ"ש הב"ש באע' סי' ל' סק"ה לענין קנין דא' דמהני בגט משום תק"ע ובקידושין אף דליכא משום עיגון מהני משום דמקשינין הוי ליציאה ואני מצאתי כן בתשו' הרשב"א ח"א סי' אלף ק"ס (וע' רש"י גיטין י' ע"א ד"ה ה"ג וכו' דל"מ כן וצ"ע) וא"כ כיון דבגירושין גם בארוסה א"צ דו"ח משום לא פליג דרוב גירושין בנשואה א"כ גם בקידושין א"צ דו"ח ונודע דלשי' ב"ש לא יגרש אא"כ מצא דבר ערוה ובשי"ק על הירושלמי סוף גיטין דלשיטתם גרושה אין לה כתובה רק כשנתגרשה ברצון א"כ לשיטתם גם בגירושין א"צ דו"ח דע"פ רוב ליכא כתובה א"כ א"א לומר דשליח יעשה עד אליבא דב"ש ולכן אמר איפך וא"ש ודו"ק.

לא ובמה שכתבתי לעיל אות כ' בענין שמא עשה תשובה ורמזתי לתשו' הרא"ש ע"ע בב"י חו"מ סי' שפ"ח שהביאו ג"כ ומצאתי בתה"ד סי' שט"ו שכ' ג"כ כדברי הרא"ש וע"ע בכתביו סי' קל"ח וכ"ה בתשו' מהר"י מבראנא סוסי' כ"ט ומוכח דכולם לא ס"ל כסברת מהרמ"פ וע"ע בברכי' יו"ד סי' ר"מ אות י"א מ"ש בשם הגאון ר' יהונתן בהא דלרמב"ם גם באביו רשע צריך לכבדו דהוא משום שמא עשה תשובה משא"כ בריבות דהוי דבר שבממון וע"ש בשם בא"י ומ"ש עליו בזה.

לב ובמ"ש באות ד' בדין ספק אי הוי כמקדש בלא עדים הרב וכו' מוהר"י נ"י בר"ן קידושין ח' דאם אין העדים יודעים שדרכה להתייקר בו הוי כמקדש בלא עדים דל"מ ובזה לא יועיל סברת הג"מ שהבאתי וי"ל דהתם נמי הוי יכולים לידע ולחקור אם דרכה להתייקר בו וכדברי הב"מ ונה"מ

לג ובמ"ש באות י"ב דכיון שהיא אומרת שלא נתקדשה ליכא כתובה וצריך דו"ח העירני מוהר"י הנ"ל דמ"מ הא איכא ב' הודאות שסותרות זא"ז ומהני תפיסה ועקצה"ח סי פ"ח ונה"מ שם וסי' ס' ובקל תוכל לתפוס כמ"ש הכ"מ פכ"א מעדות וקצה"ח סי' ל"ח.

סימן נא

א להרב הגאון מו"ה אלימלך אשכנזי נ"י אבד"ק הארדענקא.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעובדא שקידש ה' יואל את הבתולה גיציא בת רש"ה בפני אחיו בעריל ובפני הבחור אלי' ורו"מ עשה גב"ע כדת והציע כל הגב"ע באורך ותו"ד שהמקדש אמר שהי' המדובר ביניהם מתחלה לקדשה והזמין את אחיו ואת הר"א להיות עדי קידושין וקדשה בפניהם כדמו"י ושהי' שם עוד בחורים וכן העיד אחיו ה' בעריל

אבל ה' אלי' העיד ג"כ שקדשה ברצונה אבל יותר לא הי' שם עד והבתולה הכחישה שלא הי' ברצונה אלא באונס שם באצבעה את הטבעת והשליכתו מיד עכתו"ד ורו"מ האריך למעניתו בענין הכחשת הבתולה שהי' נראה שלא הכחישה בפה מלא כי הי' רק מפני פחד אבי' אם י"ל דהוי כהודאה והנה בגוף דיני קידושין בע"א מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"א סי' ק"ל שהעלה דאין לחוש לחומרת הסמ"ג וגם אם שניהם מודים יש להקל ושכן עשה מעשה להתיר וגם אם יצא מקודם קול שנתקדשה אין לחוש להקול של קידושין בע"א וצידד שם דגם להמחמיר הוא רק מדרבנן והלכה כהמיקל ע"א ואת"ל שהוא מה"ת הוא רק מספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ע"ש וגם בשעה"מ פ"ט מאישות הל' ל"א העלה דגם להמחמיר הוא רק מדרבנן וכמ"ש הנו"ב מ"ת אה"ע סי' ע"ה בשם מהרי"ט וע"ש במהדו"ק אה"ע סי' ס' מ"ש בזה והנה רו"מ הביא מתשו' אמרי אש סי' ל"ו שתמה דהסמ"ג ודאי דסובר דהוי מה"ת דאל"כ אמאי פסק כר"פ הרי בדרבנן הלכה כהמיקל בד"ס ורו"מ הביא מתשו' דברי אמת סי' ו' שהביא בשם אחרונים דגבי דשב"ע גם בדרבנן ל"א הלכה כהמיקל בד"ס. אבל לענ"ד יש סתירה לזה מהירושלמי פ"א דגיטין ה"א בהא דר"א הלכה כר"מ והוה ר"ז מסתכל בי' ומתמי' עליו דהא הלכה כהמיקל בד"ס ומ"ש בציי"ר שם לתמוה דהרי אתחזיק איסורא דא"א לק"מ דגבי ספק פלוגתא החזקה לא תכריע הדין ועמ"ש בפתיחת דע"ת אות ל"א ועכ"פ מפורש דגם בדשב"ע הלכה כהמיקל בד"ס וא"כ צדקו דברי הא"א וגם בתשו' בית יוסף סי' ו' צידד דלר"פ חוששין מה"ת לקידושין בע"א וע' תשו' מהרי"א חאה"ע סי' ח"י שהביא כמה הוכחות לזה.

ג אך דהיכי דהבתולה מכחשת הרי גם הסמ"ג מודה ומ"ש רו"מ מדברי הב"מ לאה"ע שם שביאר דברי הב"ח שבחמ"ח וב"ש שם דבטוענת משטה עכ"פ ליכא הודאה מצאתי גם בתשו' אבן השוהם סי' נ' שהעלה כן וע"ש עד סוס"י נ"ח מדברי כמה גדולים בענין זה וא"כ גם בנ"ד הוי כאלו לא הודית עכ"פ – וגם מה שבנ"ד הזמין גם את אחיו להיות מעדי הקידושין וראה והעיד די"ל דבנמצא קא"פ כל העדות בטלה וליכא אפי' ע"א ורו"מ הביא מתשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' קס"ז בזה והנה בשו"ת בש"ר סי' ל"ז בתשו' ר"י מטארני העלה דגבי קידושין ל"ש כלל דין נמצא א' מהן קא"פ עדותן בטלה אבל בתשו' ריי"ן הרא"ש סי' פ"א פ"ב הובא תשו' כמה גדולים שנחלקו בזה וע"ע בתשו' עה"ג סי' ל"ד באמצע התשו' ובתשו' רע"א מ"ת סי' פ"ה ותשו' כתב סופר סי' ל"ט ותשו' מהרא"ל צינץ סי' י"ט ושו"מ מ"ת ח"ב סי' ל"ז ועכ"פ יש מזה סניף גדול לצרף להקל בנ"ד ומ"ש בתשו' מהרי"א הלוי הנ"ל לחדש דלפמ"ש הנו"ב בטעמא דע"א למ"ד חוששין לקידושין הוא כמ"ש רש"י משום דהימני' עלי' א"כ בהזמין עוד ע"א קא"פ לא הימני' לע"א ולכ"ע אין

חוששין כבר קדמוהו רבים בזה וע' תשו' כ"ס אה"ע סי' ל"ט שהאריך בזה אלא שעמדו לפניו דברי הרמ"א סי' מ"ב דגם בקידש לפני שנים וא' קא"פ דינו כקידושין בע"א ואני מצאתי במל"מ פ"ד מאישות ה"ו שחודש לומר כן דבהזמין ב' עדים ונמצא א' קא"פ גם ע"א ליכא וגם הסמ"ג מודה אלא שכ' דמהריב"ש מוכח להיפוך ע"ש:

ד ועי"ד פלפול יש לי לדון דבנ"ד לכ"ע אין לחוש להקידושין דהנה כבר תמה הנו"ב מה"ק סי' ס' ומ"ת סי' ע"ה איך עלה בדעת ר"פ לומר דחוששין לקידושין בע"א דהא ילפינן דבר דבר מממון ובדחב לאחרינא ל"מ הודאת בע"ד ונראה דהנה הפ"י הקשה אמאי לא יצטרף הודאת מקדש בהדי עד ונימא פלגי' דיבורי' כהא דפלוני רבעני לרצוני ועוד בכמ"ק וע' בישויע"ק לא"ע סי' מ"ב וחידושי הרי"מ שם שפלפלו הרבה בזה ואולם י"ל דכבר נודע מה שתמהו הראב"ד והרא"ש וש"פ בהא דמכות דפלגי' דיבורי' דנימא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ותי' דבמה שנוגע לעצמו אינו בגדר עדות כלל ובאס"ז כתובות ח"י ביאר הדבר דבמה שנוגע לעצמו אינו מתכוין להעיד ע"ז בתורת עדות לכן א"י לבטל שאר העדות כמו בנמצא א' קא"פ אי איתא למחזי ולא כרכוין להעיד אינו מבטל העדות וה"נ בזה ע"ש אך דיש להבין דהא העד האחד בא להעיד על הרובע והנרבע באמרו פלוני רבע את פלוני לרצונו והוא מתכוין להעיד על שניהם על הרובע ועל הנרבע וא"כ תיקשי דכיון שמתבטל עדותו במה שהעיד על הנרבע שהרי נשאר רק ע"א כיון שבעדותו של נרבע עצמו אמרי' פ"ד א"כ שוב נימא לגבי עדותו של העד עש"מ ב"כ אבל ז"א שהרי אין מקצת העדות שמעיד על הנרבע מתבטל אלא שנשאר ע"א לגבי נרבע והתורה לא נתנה נאמנות לע"א אבל מ"מ אין העדות מתבטל ואם יבוא עוד ע"א להעיד ע"ז יצטרף עמו וא"כ הכא גבי קידושין דקיי"ל אין קיום להקידושין כלל אלא בשני עדים וכשהעד מעיד באמרו פ' קידש פלונית הרי מעיד על המקדש והמתקדשת שיהי' כאיש ואשתו וכיון דלגבי מקדש נשאר רק ע"מ הרי כל הקידושין מתבטלין כיון שעדות שב"מ ב"כ והעד הוא מתכוין להעיד על שניהם על הבעל ועל האשה וכיון דלגבי מקדש נשאר רק ע"א אין בקידושין בע"א ממש כלל ובטל מקצת עדותו לגמרי לכן ל"ש לומר בזה שיצטרף עדות המקדש ויהיו שני עדים משום דנימא פ"ד דדוקא לגבי מקדש גופי' שאינו מתכוין להעיד על עצמו לא מתבטל שאר העדות אבל לגבי העד שמתכוין להעיד על שניהם שוב נימא עדות שב"מ ב"כ ואולם הנה מה שמכוין העד להעיד בשלמא על המתקדשת הוא כדי לאסרה לכל העולם אבל מה שמעיד על המקדש הוא רק כדי שיהא מותר לבעול את אשתו דבלא קידושין אסורה לו משום לא תהי' קדשה כמ"ש הר"מ פ"א מאשות אבל לענין שיאסר הבעל בקרובותי' של המתקדשת אין העד מתכוין

לזה בעדותו כמובן דשמא לא יתרצו זל"ז כלל וע' רשב"א קידושין ס"ה ונו"ב מה"ק אה"ע סי' ס"ד ותבין והנה הרדב"ז חלק ז' סי' ל"ג הוכיח מדברי הרמב"ם הל' מלכים דהיכי דמייחדה לו ליכא אלא איסור דרבנן והא דבפ"א מאישות כ' הרמב"ם בפנוי הבא על הפנוי' לוקה היינו אם בועלה דרך ארעי והזדמנות לפי שעה ולא תהי' מיוחדת אליו ע"ש וא"כ בנ"ד אין נ"מ בעדותו לגבי מקדש במה שהעד מתכוין להעיד אלא לגבי איסור דרבנן שיהא מותר לבעול אותה וא"כ י"ל דאף שמתבטל מקצת העדות במה שנתכוין להעיד לגבי מקדש לענין איסור דרבנן לא יועיל ד"ז לבטל שאר העדות לגבי המתקדשת שהוא לגבי איסור תורה אבל ד"ז תלוי בפלוגתת ר"פ וראב"י שבועות ל"א ע"א בהא דשבועות העדות אינו נוהג אלא בראוים להעיד דלר"פ לאפוקי מלך ולראב"י לאפוקי משחק בקוביא ומבואר שם דפליגי אם ע"י איסור דרבנן מתבטל ממנו דין ראוי להעיד לגבי קרבן שבועה דאורייתא וס"ל לר"פ דאף דמשחק בקוביא פסול מדרבנן מ"מ כיון דמדאורייתא חזי חייב בק"ש ואנן קיי"ל כראב"י, וא"כ א"ש דהכא ר"פ לשי' אזיל ולכן אמר דחוששין לקידושי ע"א מטעמא דמצטרף עדות של מקדש עצמו דאמרי' פ"ד כקו' הפ"י ואף שעי"ז מתבטל מקצת העדות של העד במה שהעיד לגבי מקדש שהרי לא נתבטל אלא לגבי דרבנן במה שנתכוין להעיד לגבי מקדש ולשיטתו ל"מ ד"ז שיתבטל עי"ז שאר העדות במה שנוגע לשל תורה דלר"פ הא ל"מ מה שאינו ראוי מדרבנן לגבי דאורייתא אבל לדידן דקיי"ל כראב"י שפיר אין חוששין לקידושין – וא"ש ודו"ק היטב.

ה ולפ"ז י"ל דבנ"ד שתוכחש המקדש במה שאמר שהי' שם עוד עדים והוחזק כפרן א"כ א"א לצרף העדות של המקדש עצמו א"כ גם ר"פ מודה דאין חוששין לקידושין.

ו אולם אף שהדברים נכונים לפלפולא מ"מ יש לפקפק דכיון דאיכא נ"מ לגבי מקדש בעדותו גם לשל תורה שיאסר בקרובותיו אף שהוא לא נתכוין לזה בעדותו מ"מ הרי התכוין להעיד על המקדש וממילא יש נ"מ גם לשל תורה ולא דמי להא שכתב האס"ז כתובות הנ"ל דהתם לא נתכוון להעיד כלל במה שנוגע לעצמו אבל י"ל דמ"מ כיון דאפשר שלא תתרצה לו כלל כמש"ל בשם הרשב"א לא מיקרי ביטול מקצת העדות עי"ז דשמא גם בלא עדותו לא היתה מתרצית וגם במ"ש בנ"ד הוחזק כפרן יש לפקפק וקצרתי דבלא"ה אין לבנות יסוד על פלפול ויש לדון עוד דבזה"ז שיש חדר"ג שלא לישא ב' נשים אין נ"מ בעדותו לענין לאוסר בקרובותיו אלא לאחר שתמות אשתו ולמיתה לא חיישי' והוי כהעיד רק לגבי איסור דרבנן וגם בזמן הש"ס היכי דליכא לי' נכסי למיזייניה כדאי' יבמות ס"ה סוע"א וע' ריב"ש סי' צ"א וי"ל דבכה"ג ס"ל לר"פ דחוששין לקידושין.

ז והנה מ"ש רו"מ דבנ"ד העד מגלח זקנו אלא שבתשו' רע"א סי' צ"ו חשש שלא לפסול העדות מטעם זה כמ"ש בפת"י סי' מ"ב סקי"ח בשמו וגם בתשו' ב"ש א"ע סי' ס"א הנה לפי הטעם שכתב שם דכיון דרבים נכשלים בזה נעשה להם כהיתר י"ל דזהו דוקא במדינת אשכנז שרובם ככולם נכשלים בזה משא"כ במדינתינו וגם נראה דזה דוקא כשמקדש לפני ב' עדים אבל כשמקדש לפני ע"א דרוב הפוסקים מקילים בודאי יש להקל בכה"ג שהעד מגלח זקנו ולא גרע מריקים ופוחזים ופס"ע דרבנן ואף דהמקדש בפס"ע דרבנן צריכה גט מ"מ תרי חומרא וחששי לא חיישי' כמ"ש בשו"ת מ"ב סי' ט"ז והובא בפתיחת ספרי זי"ד אות ל"ט ומ"ש רו"מ בדין הכרזה בפסול דרבנן עמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ו אות ל"א וגם בדין הקול שיצא עמ"ש שם סוסי' רכ"ו וסוסי' רכ"ז סוף דבר הנני מסכים עם רו"מ להתיר הבתולה בלא גט.

ח והנה תלמידי הרב המעתיק מוהר"י נ"י העיר על מקצת דברי הנ"ל וזה אשר השבתי לו מה שהקשה עמ"ש דהכא ל"מ עדות העד בהיותו אחד לגבי קידושין כלל וכל המעשה מתבטלת ולא דמי לדעלמא שהמעשה מועיל אלא שמדינא אין ע"א נאמן וע"ז הקשה דה"כ הרי מועיל עדותו לגבי עצמו שאסור לישא המתקדשת משום דלגבי עצמו נאמן דשאחד"א ולק"מ חדא דהא דשאחד"א איננו משום נאמנות עדות ואינו בגדר עדות כלל דגם אם יאמר שלא בפני ב"ד שאחד"א דהוי משום הודאה או נדר ואינו בכלל עדות כלל ועוד דהיכי שאוסר שנתקדשה בפני ע"א דאין בהקידושין ממש משום גזיה"כ ליכא משום שאחד"א כלל דגם לפי דבריו לא חלו הקידושין והוי כאומר שנתקדשה בדבר שאין בו משום קידושין ומ"ש עמ"ש מדברי רדב"ז דבמתיחדת לו הוי רק איסור דרבנן וכל העדות רק לגבי דרבנן וע"ז הקשה דשמא לא תתרצה לו להתייחד עמו תמיד וכמש"ל לענין הקרובות ג"ז לק"מ דהא הכא דמיירי שקדשה שתהי' ארוסתו לעולם ונתרצות שתהי' מיוחדת לו שפיר י"ל דכל העדות רק לגבי איסור דרבנן דבכה"ג שמיוחדת לו הי' מותר לו לבעול אותה מה"ת גם בלא קידושין ומה שהקשה דאכתי נתבטל העדות לענין חיוב שכו"ע דהוי מה"ת אי בעינא אמינא דמיירי כשהאשה מכחשת ומהני הודאתה לגבי ממון שיופטר משכו"ע ול"מ עדותו לזה ויתהפך כחומר חותם דאם היא מודית לא יועילו קידושין דע"א ואם מכחשת יועיל ואף די"ל דבמכחשת הרי שאחד"א ולא יוכל הבעל לבעול אותה ע"פ עדות העד רק מצד המקדש שהוא יהי' מותר לבעול אבל היא אסורה להיבעל לו משום איסור דל"ת קדשה מדרבנן אך לשי' הרא"ה שהובא בפ"י כתובות ט' דבדרבנן ל"ש שאחד"א שתיאסר לבעלה י"ל כן אבל עוד נראה דהא עדותו של העד לענין שכ"ו מהראוי שיופסל משום דהוי עשאא"ל דיוכל לומר להתירה למקדש

או לאסרו בקרובותי' באתי כדאי כה"ג בסנהדרין מ"א ע"ב ואף שכתבו התוס' בסנהדרין ע"ז ד"ה עידי האב וכו' דהיכי דא"א להיות זה בלא זה ל"ש לומר כן הרי הכא אפשר זכל"ז לא מיבעיא לשי' מרדכי ומהרי"ק שהובא בב"ש סי' ס"ט סק"ה דעונה הוי דבר שבממון ומהני תנאי לפטור פשיטא דאפשר בלא חיוב שכ"ו בהתנה ע"מ שאין לך עלי שכו"ע וגם לשי' הסוברים דעונה ל"ה דבר שבממון מ"מ הרי מבואר בתוס' כתובות נ"ו רע"ב דע"מ שתפטרני משכ"ו מהני א"כ משכח"ל בכה"ג והוי עשאאי"ל אלא דבממון א"צ דו"ח וה"נ עשאאי"ל כשר כמ"ש הש"ך בח"מ סוסי' ל"ג אבל זהו רק מתק"ח ולא מה"ת א"כ גם העדות לענין חיוב שכו"ע ל"מ אלא ע"י תקחז"ל מדרבנן ושוב תליא ג"כ בפלוגתת ר"פ וראב"י אם ע"י דרבנן מהני לגבי של תורה.

ט ומ"ש רו"מ דא"כ לר"פ לא יועיל גירושין לקידושין אלו כיון דכל החשש משום דאמרי' פ"ד שנתקדשה ולא היא קידשה אלא אחר ולא נודע מי קדשה גם לק"מ דלענין גוף הקידושין איכא ב' עדים אבל אם זה המקדש יגרשנה לפי דברי העד שהעיד שזה קידשה יעילו הגירושין שלו ולגבי אחרים הרי נשאר רק עדותו של המקדש וקידושי ע"א ל"מ כלל לפי דברי. ומ"ש דא"כ אמאי פריך ר"א רק לר"כ מאי דעתך ולא לר"פ לק"מ דאטו מפורש כן בדברי ר"פ ועדיפא לי' להקשות לר"כ. ומ"ש עמ"ש דבנ"ד הוחזק כפרן וממה שאין זה מחקירות או בדיקות לק"מ דכיון דקידושי ע"א אינם כלום ורק בצירוף עוד עדים א"כ אמירתו שהי' עוד עדים הם מעיקר העדות דכל הקידושין תלוים בזה אבל הלא בעצמי כתבתי שיש לפקפק בזה.

סימן נב

א להרב הגאון מו"ה שמעון סופר נ"י אבד"ק ערלוי בארץ הגר

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעובדא שבא לידו באשת ת"ח א' שהיתה חולה ובעלה עני ושלח כת"ר קול קורא במכתב עתי שיתנדבו עבורה מעות והגיעו הנדבות לידו בסך מאה ר"כ וטרם שיכלה לעסוק בצרכי רפואה של"ח האשה הנ"ל ועתה הבעל מבקש שיתנו לו המעות לאשר הוא היורש וכן יש לה בנים ובנות והם יבקשו ירושתה והנה כבר הביא הגאבד"ק באניהאד מו"ה אליעזר דייטש נ"י דברי הפוסקים שביו"ד סי' רנ"ג ס"ו ומדברי הח"ס יו"ד סי' רל"ח שהביא כל דברי הפוסקים בזה והנה מ"ש הח"ס מדברי גליון מרדכי פ' אעפ"י בשם א"ז ונסתפק בדעתו במה שחילק בין הא דמותר המת ליורשי' ובין נדר ליתומה להשיאה הנה כעת זכינו לא"ז הגדול ושם בה' צדקה ס' ז' הביא דברי הר"ח וראבי' באורך והא"ז כתב ע"ז בתחלה כמ"ש הש"ג בשמו וסיים וז"ל וההוא דנגמר

הדין דמותר המת ליורשי' לא ראי' הוא דשא"ה דנעשית המצוה במעותיהם שכשגובין לצורך מת זה ונתן כל אחד נדבתו נעשו שותפין וכשנקבר במעותיהן נעשו בהם מצוה וגמרו ומקני לי' לגמרי הכל וזכה בכולם וזכו נמי יורשים בהם מכח המת אבל הכא שהקצה לצורך היתומה להשיאה בהם ומתה היתומה ולא נעשה מצוה כלל ודאי לא נדר ע"ד שיאכלום היורשים ואין להם כלום ומיהו הא מספקא לי אי מצי לעכב אותם לעצמו או שמא חייב להשיא בהם יתומה אחרת ומסתברא לי דהואיל דלשם מצוה הפרישם ולכבוד שמים אינו רשאי לעכב לעצמו וגם אינו רשאי לעשות בהם מצוה פחותה אלא ישיא בהם יתומה אחרת או יעשה מצוה שלמעלה הימנו והביא שם דברי הר"ש שחילק בין אמר ליתומה זו אז אין ליורשים כלום. ואם אמר סתם יתן ליתומה אחרת והביא ראי' מתוספתא סופ"ק דשקלים דבאמר לעני זה המותר שלו והוא דחה דיש לחלק בין אם כבר נעשה איזו מצוה בממון זה י"ל דהמותר של נודר אבל בלא נעשה מצוה חייב להשיא ליתומה אחרת אלא דלפי"ז קשה מההוא דנגמר הדין שהובא לעיל לכן צ"ל דהא דקתני בשקלים המותר שלו ר"ל של העני והשבוי כדפרישית לעיל דהואיל ונעשה מצוה בממונו גמר והקנה לו הכל עכת"ד וד"ז לא הובא במחברים כלל ולכאורה הי' נ"ל לחלק בין אם המעות עוד ביד הנודר דאז מהני אומדנא לבטל הנדר משא"כ היכי דגבוהו אחרים כבר זכו בו עבור העני כדין בא ליד גבאי דל"מ שאלה אבל מדברי כל הראשונים הנ"ל מבואר דאין חילוק וגם בכה"ג מהני האומדנא דדוקא בנודר סתם לעניים זכה הגבאי משא"כ בכה"ג לא זכי אלא אדעתא להשיאה או לפדיון ולא לצורך אחר וכיון שמת יחזיר לבעליו אלא שדעת הא"ז דמ"מ צריך שיתן לשם אותה מצוה בעני אחר וא"כ בנ"ד דבלא"ה א"א להחזיר לכל א' את נדבתו שיהי' ההוצאה יתירה על השבח דבלא"ה כ' בתשו' הרא"ש ובב"י שיעשו בהמעות צרכי רבים או פ"ש אחרת כמ"ש הגאב"ד באניהאד מזה א"כ כיון שהבאתי מהא"ז שפסק כן לדינא בודאי כיון שבתה של הנעדרת היא ג"כ חולנית מהראוי שיתנו לה המעות ובפרט דלבעל בודאי אין ליתן המעות שהרי כבר כ' בתה"ד סי' ש"נ בדין מי שצוה ליתן מנכסי' לבת בנו שתקנה לה חגורה ואח"כ מתה ורצה הבעל ליורשה והשיב דכיון דעדיין לא בא המעות ליד הבת לעולם ומחוסר גובייגא חשוב ראוי וגרע ממלוה בשטר דלא ירית הבעל דהתם כבר בא המעות לידה משא"כ כאן ע"ש א"כ גם בנ"ד כיון שכבר נתבאר דהגבאי לא זכה עבורה עוד בהמעות כיון דלא נתנו אלא אדעתא לרפאותה א"כ הוי המעות ראוי ואין הבעל יורשה כלל לכן הנני מסכים הולך לדברי הגאבד"ק באניהאד נ"י שיתנו המעות לבת האשה הנעדרת אשר גם הוא חולנית.

ג אבל מ"ש הג' הנ"ל מתשו' מ"ב סי' ט"ו דהיכי דהנותנים קרובים אומדין דעתם שקרובין יותר להאשה ויורשיה מלגבי בעלה יש לפקפק דל"ד לנ"ד שהרי המתנדבים הם זרים ויש סברא דכיון שמעכ"ת פרסם שהיא אשת ת"ח רצו יותר להנות ת"ח מנכסיהם שמקיימים בזה מ"ש ולדבקה בו כדאיתא בכתובות קי"א ע"ב ובמד"ר ר"פ מטות ומ"מ לדינא כבר כתבתי כי יפה הורה.

סימן נג

א להרב ה"ג מו"ה מאיר לויפער נ"י אבד"ק הערץ במדינת דוניעניען

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שהי"ל מסחר עורות של טלאים קטנים בני ששה ושבעה ימים ואם הם נעשים בני תשעה או עשרה ימים אין העורות טובים ובעיו"ט כשנעשו בני ו' וז' ימים צוה לנוחרם ועתה שאל על הקרוש בקיבתם שקורין בל"פ לו"פ ובלשון רומעניע טיאק אם מותרים לישראל לחמץ ולעשות בהם מי חלב והוא הפ"מ כי יש לו חמשים קיבות כאלו והנה מ"ש רו"מ שמצא ביד אפרים סי' ט"ו בשם שאילת יעב"ץ ח"ב סי' נ"ו מפורש להקל הנה הוא ט"ס וצ"ל סי' נ"ז ושם מפורש להיפוך והיא"פ לא העתקו בשלימות ושם שאל השואל בעגלים רכים פחות מן ח' ימים שנהגו הקצבים לשוחטם מפני שנצרכים להקיבה להעמיד בהם גבינה ואם לא יקנוהו יהודים יקנוהו ערלים כדי להעמיד גבינה טרפה שלהם ואז לא יוכלו היהודים לעשות גבינה כשרה כי לא נמצא שם במדינה עגל בן ח' ימים והקצבים תולין באילן גדול שהגאון בעל כנסי"ח התיר לשחטם ולמכור הבשר לעכו"ם ולענד"נ לאסור ויותר הי' נראה להתיר לנחור כמ"ש הט"ז סי' קי"ז רק משום שצריכים להקיבה שלהם מההכרח לשחוט אותם וגם מסופק אם לשחוט בברכה וע"ז השיב דמותר לשחטן בלא ברכה או ינחור בתנאי המוזכר במגדול שלו דף שנ"ט ע"ב עכת"ד וא"כ מבואר שדעת השואל שאם ינחור תהי' הקיבה אסורה ודעת המשיב לא נודע רמיזתו – וכפי הנראה מיירי התם במעמיד בעור הקיבה דלכ"ע אסור אפי' בדיעבד כדאי' בסי' פ"ז סי"א וכל איסור גבינות עכו"ם הוא מפני שמעמידין בעור קיבת נבלה ולכן ס"ל דבשחטו תוך ז"י דכל איסורו רק משום מיעוטא אין לאסור בהעמדה שיש תמיד ס' אלא דאסור משום דהוה דבר המעמיד ובכה"ג אין לגזור דדוקא בספק שקול אם הוא אסור גזרו כמ"ש השו"ך סי' ק"א ס"ק ב' וסי' ק"י ס"ט משא"כ במיעוטא בעלמא וגם מותר לבטל לכתחלה בכה"ג – אבל בהחלב הקרוש לא מיירי שם כלל – וכבר הביא רו"מ מדברי הרמ"א סי' פ"א ס"ו דאין להעמיד לכתחלה בחלב שבקיבה טרפה שינקה מן הכשרה משום מ"ע אלא שצידד דבנ"ד שנתגלגל איסור

נבלה ע"י הנחירה זהו עצמו כדיעבד והביא מדברי הט"ז סי' י"ג סק"ד דאין לאסור בדיעבד משום חשש אחולפי ואין לו דמין כלל דהתם החשש מ"ע הוא על העגל ב"פ עצמו לכן כתוב דבדיעבד מותר אבל הכא הרי העגל עצמו נבלה וכל החשש הוא על החלב שבקיבה א"כ א"כ אסרו שלא להעמיד בה משום מ"ע כל זמן שלא העמידו בה שלא יהא נראה כאוכלין טריפות כיון שהעגל ועור הקיבה עצמן הם נו"ט א"כ לא יתכן לקרוא שם דיעבד אא"כ כבר העמידו בה ומ"ש רו"מ מדברי התוס' חולין קט"ז ע"ב ד"ה כאן ופסקי תוס' סי' ש"נ וסי' שנ"א הנה התוס' ודאי ס"ל דאם כבר קנו מותר להעמיד לכתחלה ולא ס"ל החשש של הגש"ד אלא שנהגו בימיהם שלא לקנות לכתחלה אבל דעת השע"ד ורמ"א לאסור להעמיד לכתחלה

ג ומ"ש רו"מ מהא דסי' פ"ז ס"ג בהג"ה דבדרבנן לא חיישינן למ"ע ורצה לפרש דבסי' פ"א מיירי במעמיד חלב של אינו מינו הנה מפשטות דברי רמ"א אין נראה כן ונראה דכיון דבגוף הקיבה וחלב שלה אם הוא בעין איכא איסור תורה וחיישינן למ"ע שוב גם לערב בחלב אחרת אף שיהי' רק איסור דרבנן אסור ולא דמי לסי' פ"ז שכפי שהוא לפנינו ליכא אלא איסור דרבנן.

ד אבל העיקר בזה נראה דכיון שהוא רק חומרא לכתחלה משום מ"ע ורוב הפוסקים לא ס"ל כן יש להקל והפ"מ וכמ"ש כה"ג הש"ך סי' כ"ד ס"ק ה' ונראה ראי' לזה מהא דפ"ז דכלאים מ"ו האנס שזרע הכרם ויצא מלפניו קוצרו אפילו במועד עד כמה הוא נותן לפועלים עד שליש יתר מכאן קוצר כדרכו והולך וכו' ועתוס' סוכה ל' ע"ב ד"ה קרקע וכו' ומבואר שם דהאיסור הוא משום מ"ע שלא יהא נראה כמקיים כלאים בכרם ואפ"ה אם מפסיד יותר משליש בשכר הפועלים ולחד פי' עד שליש בשיווי הפירות התירו לו חשש מ"ע והתם הוא חשש חשד שגזרו חז"ל ואפ"ה במקום הפסד התירו ומ"כ בנ"ד דלשי' רוב פוסקים מותר ורק לכתחלה נהגו לחוש לדעת הי"א א"כ פשיטא דבמקום הפ"מ מותר וגם הביא רו"מ מדברי הלבוש שפסק דלא כהרמ"א לכן יפה פסק רו"מ והמערער לא בדעת ידבר.

סימן נד

א להרב וכו' מו"ה יעקב קאווישיין נ"י מו"צ דק"ק ראהטין

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במשרתת שלקחה לשימוש כפות של כסף ונגנבו אם חייבת או נימא דכיון דבעה"ב חייב במזונותי' הוי שמירה בבעלים הנה גם בשוכר פועלים ונתחייב במזונותיהם נחלקו ר"מ ורבנן בירושלמי ור"ש פ"ו דתרומות אם טורח

טיפול על בעלים וקיי"ל כרבנן דטורח תיקון מזונות על פועלים עצמן ובעלים חייבים רק נותן דמי מזונות ומכ"ש במשרתת ששכרוה לכך שתטרח היא בטיפול מזונות ובעה"ב חייב רק ליתן תשלומי דמי מזונות פשיטא דאין זה בכלל שמירה בבעלים ותדע דגם באשה ובעלה נחלקו רמב"ם וראב"ד פכ"א מאישות ה"ט אי מיחשב שמ"ב וקיי"ל דל"ה בכלל שמ"ב אף דהתם נתחייב הבעל בכתיבה אנא אפלח ואוקיר וכו' וע"ש בהה"מ בשם רשב"א ובמ"ש שם לדחות דברי הראב"ד וע"ש במל"מ בזה אך לכאורה י"ל דכמו דבאשה פטורה משום שלום בית ה"נ במשרתת וכבר העיר בזה בהגהת שי למורא לאהע"ז סי' פ' בהשמטות שבסוף ה' כתובות אבל רמז לתשו' חו"י ולא הי' בידו ועיינתי בחו"י סי' ק"ו ומצאתי שפסק בפשיטות דחייבת ככל ש"ש זולת בדבר קטן שרוב בעה"ב אינן מקפידות צידד שם לפוטרה עיי"ש ולא עלה בדעתו לפטור משום שלום בית והיינו לפי שאינן שכורות אלא לזמן ליכא בזה משום שלום בית והן אמת שהמח"א הל' שומרים סי' ל"א בשם מהרש"ך צידד דמשרת אינו נוטל שכר שמירה אלא בשביל שירות ואינו אלא ש"ח ובפת"ש חו"מ רסי' ש"ג סק"א רמז אלי' ולדברי קצוה"ח סי' רצ"א שכ' להיפוך ואני מצאתי בתשו' מהר"מ אלשיך סי' כ' שכתב בפשיטות דמשרת יש לו דין ש"ש וכיון שהמח"א כתב רק שנראה מדברי מהרש"ך דלא הוי ש"ש וכפי הנראה אינו דבר ברור והרי מהר"ם אלשיך וחו"י וקצוה"ח פשיטא להו להיפוך נראה שכן עיקר ובפרט בדאיכא פשיעה בשמירתה הרי גם ש"ח חייב וכבר נתבאר דבנ"ד ליכא לא משום שמ"ב ולא משום שלום בית וחייבת לשלם

סימן נה

א להרב הג' וכו' מו"ה משה קלוג נ"י מו"צ דק"ק האריבשוב ברוסיא בעמח"ה הלכה למשה

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שיש לה וסת קבוע וזה זמן רב שא"י ליטהר מפני שיוצא ממנה ליחא לבינה ובתוך הליחה נמצאין על העד שמקנחת בו טפין אדומות קטנים ולפעמים גם בעד שבודקת בו ולפעמים נראין על העד גם אחר היובש ולפעמים אחר היובש אין נראים כלל ולפעמים נמצאין על העד קרטין אדומים ושחורים ואין מרגשת שום כאב והרופא והמיילדת בדקו אותה בכלי הבטה (מוטער שפיגעל) ואמרו שנראה פצע בשפת הרחם היינו שנגלד העור משם ולפי השערתם משם באין טיפי הדם יען שהליחה הזב הוא חריפה וכשזב הליחה דרך שפת הרחם הנגלד קולט עמה טיפי דם ואין הדם מן המקור עכת"ד השאלה והנה כבר כתבתי בתשו' דבמה שהרופאי' רואים

בכלי הבטה לכ"ע נאמנים דהוי מלתא דעל"ג והבאתי מדברי בחיי' פ' משפטים ופליתי סי' קפ"ז דבחלאים חיצונים נמסר הרפואה לרופאים ולא בחולאים פנימיים וגם מתשו' ד"ח ח"ב יו"ד סימן ע"ז ועיין תשו' שע"צ חיו"ד סי' קמ"ג דגם מיילדת עכו"ם נאמנת במה שרואית או ממשמשת מכה וכ"ה בתשו' ש"א א"ע סי' י"ב ולכן צדקו דברי רו"מ דבנ"ד נאמן הרופא ובפרט שגם המיילדת אומרת כן אך דמ"מ בנ"ד דינה כיש לה מכה שא"י אם מוציאה דם דמה שהרופא משער שע"י זיבת הליחה דרק שפת הרחם הנפצע מתהוים טפי הדם זהו רק אומד הדעת א"כ לדעת הש"ך סי' קפ"ז גם בוסתה קבוע צריכה ז"נ ורו"מ הביא משו"ע הרב ז"ל דבשעה"ד גדול שלא להוציא אשה מבעלה יש לסמוך ע"ד הרמ"א דא"צ ז"נ ואני בתשו' הבאתי מתשו' פנ"י ח"א סי' א' ושעא"פ סי' ע"ו ושב יעקב סי' מ' וכתר כהונה סי' מ"ו ונט"ש סוסי' כ"א שכולם פסקו כהרמ"א ודלא כהש"ך וכדאי הם לסמוך עליהם בשעה"ד כהא דנ"ד – וגם בעיקר ההרגשה כבר העיר רו"מ מדברי הש"י וסד"ט שנחלקו בדין רוב ליחה ותוכה טיפת דם אם תולין ההרגשה ברוב וגם בזה הבאתי ראיות בתשו' להקל וגם בתשו' נודב"ש מ"ת סי' י"ג דחה כל דברי הח"ס ומסיק להקל וא"כ בדרבנן יש לסמוך ע"ד הרופא ובפרט דאיכא רגל"ד כיון שעכ"פ יש פצע בשפת הרחם ובתשו' רדב"ז סי' ת"י וחת"ס סי' קע"ה מבואר דברגל"ד נאמן הרופא וגם הבאתי בתשו' הנ"ל מתשו' מהר"ח א"ז סי' קי"ב דאם הדם משונה י"ל שבא מצדדין ולא תלינן ברוב דמים ממקור והאחרונים לא ידעו מזה

ג והנה רו"מ הביא מתשו' צ"צ החדש סי' קל"ז בנידון כעין זה אלא דשם לא ראה הרופא הפצע בעיני' אלא שאמר שע"י חריפות הליחה אולי נתהוה פצע כי דרכו כן ומתחלה החמיר לעשות בדיקת מהרי' שבסי' קצ"א ושוב חזר וצידד לחזוק בדעת הש"י דמסתמא ממקום שהליחה בא גם הט"ד בא משם וראי' מפסקי מהרי"א סי' מ"ז וגם י"ל דהליחה בא מצוואר הרחם ולא דמי לדם לבן וגם אי בא מהמקור י"ל דבא מבשר המקור ולא מגידו המקור והו"ל כדם חתיכה (א"ה מ"י ע' בפת"ש סי' קפ"ז אות כ"ב) ולכן במוצאת מלא בהרגשת הגוף אולי יש לצדד במקום עיגון ועפי"ז צידד רו"מ בנ"ד שהרופא ראה הפצע בודאי יש להקל והנה תשו' צ"צ החדש אינו ת"י וכבר נתבאר הנלע"ד להקל בנ"ד אך דמ"מ יה להחמיר להצריכה עכ"פ הפסקת טהרה אחר דם ווסתה ובדיקת יום אחד שתתחזק בטהרה ולא תבדוק רק ביום א' ויום ז' כי לפעמים ע"י ריבוי הבדקות מתרבה המיחוש ואם רק תתחזק בטהרה כפי הנ"ל גם אם תמצא כן בבדיקת יום י' יוכל להקל ואם גם להפסיק בטהרה א"א איני אומר לא איסור ולא היתר ורו"מ הטוב בעיניו יעשה.

סימן נו

א ב"ה ה' נצבים כ"א אלול תרס"א ברעזאן. להרב וכו' מו"ה שמחה בונם הלוי נייגיבעהר נ"י דומ"צ דק' בראדי

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בבחור שנשא בתולה בחופה וקידושין ואחר החופה נודע כי ב' או ג"י קודם החופה נטרפה דעת הכלה ועוד קודם השידוכין היתה מטורפת איזו שבועות וחזרה לאיתנה וקודם נשואין חזרה ונטרפה אבל לא כמאז ומקדם אבל לא היתה שפוי' בדעתה ואבי' ואמה העלימו הדבר ולא נודע מזה להחתן וקרובי' ובשעת החופה כשבאו אמו ואחותו של החתן לקבל פני הכלה ראו שהיא משועממת ולא ענתה להם ושאלו ע"ז להנשים הנצבות עלי' והשיבו כי הוא חלושה מהתענית וגם בעת החופה ראו שאינה רוצית לילך והנשים אחזוה בעוז וכח ואחר החופה הוליכוה לחדר אחר באמרם שהוא חופת נדה ואח"ז בעת הסעודה התחילה לדבר דברי שטות ולצעוק בקול גדול ולקחה הצעיף מעל ראשה והשליכה לארץ וכשראו קרובי החתן ד"ז לקחו את החתן והלכו לביתם ולמחר נודע להם מהשכנים כי זה ב' וג"י מקודם הי' כן אבל בהגיע לגב"ע לא נמצא עדות ברורה כי האנשים שהי' שם והשושביני' לא הרגישו בכ"ז ורק שושבין אחד אמר בשם אשתו כי עוד ביום שקודם החופה א"ל אשתו שהלכה אינה שפוי' בדעתה והאשה אמרה כי אבי הכלה התנצל לפני' והלכה ומצאה שמטורפת בדעתה אבל לא עשתה מעשה שגעון והנה בודאי צריכה גט ולא אדע בזה מקום הספק שעשה רו"מ שהרי אין שם עדים איך היתה בשעת קדושין ומה שבשעת סעודה נודע מנ"ל להחזיקה כן למפרע ובפרט דשמא היתה רק משובשת בדעתה כמ"ש רו"מ בעצמו מדברי רמ"ה וב"י וחמ"ח סי' מ"ד סק"ב וגם ל"מ לומר ממנ"פ לענין גירושין דאף דנימא דיכולה לשמור גיטה וא"י לשמור עצמה חלו הקידושין וא"י להתגרש וכמ"ש רו"מ מדברי רמב"ם פ"ט מעדות וח"ס ח"ב סי' ב' ואף שצידד שם להקל כל שלא נראו בה סימני שוטה מ"מ קשה להקל נגד דעת מהרי"ו וד"מ סי' קי"ט אך בעת חלימותה צידד רו"מ להקל כיון דספק אם חלו הקידושין וגם בע"ח וע"ש לשי' כמ"פ מגורשת בדיעבד עכת"ד והנה בגוף חלות הקידושין אם הי' באפשר לברר שהיתה עכ"פ משובשת בדעתה יש לדין שדברי הרמ"ה הם רק בקידשה וידע הבעל מזה אבל בלא ידע הבעל הרי י"ל דלהסוברים בסי' ל"ט סעי' ה' דהמקדש סתם ונמצא בה מום הקידושין בטלים ובודאי ענין השטות הוי מום גמור והרי גם מספק מומין פרשי אנשי כמ"ש בחו"מ סי' רכ"ז סי"ב וע"ש סי' ש"ו ס"ה וש"ך סק"ט ויו"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ט ובתשו' ספ"י בפו"כ סי' רכ"א וע' תשו' פנ"י ח"א אה"ע סי' י"ב ותשו' ד"ח ח"א א"ע סי' נ' בדין נשטתית אם דומה

לנכפה אבל היינו בנתרפאות אבל לכ"ע מיחשב מום גדול ואפילו ספק שטות וגדולה מזו מבואר באו"ז הגדול בשו"ת שבסופו סוסי' תש"ס וסי' תשס"א דאם נודע שהי' הבעל סומא בב' עניו קודם נשואין והאשה לא ידעה דהקידושין בטלים אף דאשה בכ"ד ניחא לה וע' באספ"ז כתובות ע"ז ע"א בשם כמה ראשונים שעשו כן מעשה להקל ומכ"ש אם המום באשה וי"ל דגם החולקים בסי' ל"ט בשאר מומין מודו במום של שטות דאין אדם דר עם נחש בכפיפה וא"כ בנ"ד י"ל דהוי קידושי טעות ובפרט די"ל דהוי ס"ס בקידושין דשמא הלכה דהוי קידושי טעות ושמא היתה בכלל שוטה דאין הקידושין חלים ול"ה ס"ס מש"א כיון דספק א' בהלכה אם כדעת המקילים כמ"ש בתשו' מהר"י לבית לוי סי' ח"י סי' נ"ז ס"ק נ"ג וכ"ה בתשו' מהריב"ל ותשו' פ"י ח"ב ח"מ סי' צ"ה ותשו רע"א מ"ת רסי' נ"ו וע"ש בדע"ת סי' נ"ג ס"ק ל"ג וסי' נ"ה ס"ק ס"ז עוד בזה ועוד דהאשה בחזקת פנוי' ובדאיכא ס"ס מש"א וחזה"ת שפיר יש להקל כמ"ש בתשו' ח"ס יו"ד סי' קמ"ד וע' בר"ן פ"ק דקידושין בסוגיא דנתן הוא ואמרה היא ובמהרי"ט שם ובאב"מ סי' כ"ז ס"ק י"ח אם בכה"ג שייך לאוקמי' בחזקת פנוי' – אבל כפי הצעת מכתבו לא הי' שום בירור שהיתה משועממת קודם החופה וא"כ לא אדע במה כוחו יפה לעשותו ספק קידושין ולהתיר ע"ז הגירושין בע"ח וע"ש לכן יראה לברר הדבר וא"כ הי' כפי שכתב יוכל להתיר הגירושין בעתים שהיא חלומה.

סימן נז

א להרב הגדול מו"ה נתן נטע הכהן דאניער נ"י אבד"ק קאלביעל מחוז ווארשא

ב מכתבו הגיעני וע"ד הגט שבא לפניו מעיר אחרת וסידר כהלכה ואח"ז נודע לו מהרב המו"ץ דשם שהבעל לא רצה לגרשה והאשה לקחה חפיצים שלו ולא רצתה לדור עמו עד שיגרשנה ואחר רוב השתדלות ירדו לד"ת ונולדו כמה הכחשות ואח"כ קגא"ס לפשר ונגמר להשליש החפיצים ועוד עשרים רו"כ ביד שליש ואבי האשה לא הו"ל רק ט"ו ר"כ וערב לו הרב הנ"ל ביד המותר כי מידו יבוקש ואחר הגט החזורו לבעל החפיצים שלו והמעות כפי פסק ולא ערער כלל אבל רו"מ וכן הרב המו"ץ חוששים אולי היא בכלל גט מעושה עפי' תשו' הרי"מ שבפת"ש סי' קל"ד סק"ד ומשכנ"י שבאות י' ותו"ג שבאות י"א עכת"ד והנה בגוף הדבר פשוט לענ"ד שאין שום חשש בזה דאפילו במודעא ס"ל לרבה ור"י דלא כתבינן אלא אמאן דלא ציית דינא ואביי ורבא דאמרי אפי' עלי ועלך פי' רשב"ם דטעמא משום דזומנין דאין ב"ד מזומן מיד וכ"ה בנימוק"י וא"כ שהי' כבר לפני ב"ד והי' גם צד השני וכבר טענו טענותיהם והי' מוכנים לציית ד"ת ואח"כ נתרצו לפשרה פשיטא

דהמודעא בטילה ובתשו' ר"י בן הרא"ש סי' ע"ג בתשו' הר' חסדאי החזוק ג"כ בטעמו של רשב"ם ובתשו' בני הרא"ש הוסיפו די"ל דכיון דיכול לכפור ולישבע שקר ג"ז מיקרי אונס ומהני המודעא ופסקו שם דאם לא רצו להחזיר לו החפיצים עד שיתן גט מהני המודעא גם במי שדרכו לציית ד"ת ע"ש אבל היינו במסר מודעא אבל באונס לבד אפי' במתנה דסגי באונס לבד לבטל המתנה הרי מבואר ברשב"א ור"ן וריב"ש סי' ר"צ דבאיכא ב"ד במתא דבכל עת שכיח ולא אזיל ותבע לעשות לו דין ש"מ דאחולי אחיל ועקצוה"ח סי' שע"א וא"כ בנ"ד שכבר באו לב"ד ונתרצה לפשר פשיטא דלא מיקרי אונס לכ"ע ולכן אף שהשלישי חפיצים ביד שליש ונתרצה שלא ליתנם לו עד אחר הגט ושאם לא יגרש יוחזרם להאשה הרי ברצונו עשה כן מפני שנתרצה מרצונו לגרשה שהרי סר ונתבטל האונס בהיותו בב"ד ולא תבע דינו בדתוה"ק דוקא וברצונו קיבל קנין לפשר וגם גוף דברי הרי"ן הרא"ש דמיקרי אונס מה שיכול לכפור ולשבע לשקר מדברי רשב"ם וש"פ הנ"ל מוכח דלא ס"ל כן ודוקא משום שאין הב"ד מזומן מיד מיקרי אונס והוא משום דלא חשידי ישראל לישבע שקר ואם ישבע מסתמא יהי' האמת כן א"כ אינו אונס כלל כיון שהוא כדין כמ"ש בתשו' הרא"ש שהובא באה"ע סי' קי"ח וע"ש בב"ש ס"ק י"ח.

ג אבל מ"ש רו"מ מטעם שנתנו לו עשרים רו"כ עפ"י דברי הפת"ש ס"ק י"א לא אדע מהו דמאן יימר שעפ"י ד"ת לא הי' מגיע לו סך הנ"ל ואולי וויתר עוד משלו בהפשר.

ד עוד יש לדון בזה למאי דאיתא בכתובות פ"ג סוע"א קנו מידו אר"י מדין ודברים קנו מידו ר"נ אמר מגופה של קרקע קנו מידו אמר אביי מסתברא מלתא דר"י בעורר אבל בעומד מגופה של קרקע קנו מידו ופירש"י דבעומד יום או יומים ושתק ואח"כ ערער לא מהני דהשתא קא הדר בי' ולמדוהו לטעון כך ובתשו' הרשב"א שבב"י חו"מ סי' שט"ז למד מזה בדין ראובן שהשאיל את ביתו לשמעון וקני מידו והשואל השאילו לבנו וראובן תובע השכירות באמרו שלא הקנה לשמעון אלא לדירה והשיב דכיון שירד לשדה ולא ערער ראובן גילה דעתו שהקנה לו גוף הקרקע והביא מהש"ס הנ"ל ומבואר דמהני הגי"ד למפרע וכל כה"ג הוכיח סופו על תחילתו ולא דמי להא דחולין ל"ח דספיקא הוא אם אמרינן הסע"ת דבנ"ד דבר ברור הוא וא"כ ה"נ בנ"ד אם הי' עושה הפשרה והגט באונס הי' לו לערער תיכף אחר שקיבל חפציו ומעותיו וכיון ששתק ולא ערער מיד גילה דעתו שעשה הכל ברצון הטוב והגט כשר וע' בתשו' רשד"ם חו"מ סי' שכ"ג ותשו' שער אפרים סי' קל"ג שהעלו בדין עשו פשר שאינו מועיל כגון שהוא קנין דברים וכדומה דאם שתק ולא ערער מיד מוכח שנתכוונו באופן המועיל שהביא ג"כ ראי' מש"ס הנ"ל וע' במרדכי פ"ג דקידושין סי' תקל"א בשם ס' החכמה דהיכי דאיכא אמתלא על השתיקה לכ"ע

הוכיח סע"ת דמדהשליכה הטבעת לא חלו הקידושין ע"ש ומכ"ש היכי דאדרבא עשה מעשה הגט כדינא ואמר שעושה מרצונו דבכה"ג שעמד יום ויומים אחר שקיבל את שלו ולא ערער דאמרינן הוסע"ת וגם אם יחזור בו אחר זמן ויערער אינו כלום וזהו אצלי יסוד גדול בהתירא דהך איתתא והלכתא רבתא לכמה מקומות

סימן נח

א ב"ה ה' לך י"א מרחשון תרס"ב ברעזאן

ב להרב המאה"ג בנש"ק וכו' מו"ה משה אייכענשטיין נ"י אבד"ק זידיטשוב ולהדיין הרב ר' אלי' ניי- מאן נ"י

ג מכתבם הגיעני וע"ד שאלתם באשה שספרה ז"נ ולעת ערב של יום ז' בדקה א"ע ומצאה בקצה אחד של העד אודם ולא טבלה וכן בדקה ביום שאחרי' ומצאה כן ומפני שהרגישה קצת כאב בצד מציאת הדם שנתהוה לה הכאב עוד מימי לידתה ועסקה ברפואות ופסק הכאב ועתה חוזרת ומרגשת עוד קצת כאב במקום ההוא ואין שם מכה אלא שהבשר אדום שם כעין הבער (ענטצינדונג) ועוד בשנה העבר הי"ל כן ובחנה ונסתה כ"פ בבדיקות ונתברר לה שאם בדקה בשאר מקומות שבפניה בלא נגיעה ממקום ההבער הי' נקי ואם הי' במקום ההבער מצאה דם אבל בכ"ז צוה רו"מ לנסות גם עתה כן ובחנה ולא מצאה דם גם בנגיעתה בעד במקום ההבער עכת"ד השאלה והנה רו"מ האריכו למעניתם לצדד די"ל דההבער דומה למכה שידעו שמוציאה דם כיון שבחנה כ"פ מאז ונתברר לה שהדם יוצא משם א"כ בכה"ג א"צ ז"נ כמ"ש הש"ך סי' קפ"ז ס"ק כ"ג וגם אם נדון אותה כמכה שא"י אם מוציאה דם כיון שיש לה וסת קבוע הרי לשי' הטו"ז ופליתי א"צ ז"נ אך לשי' הש"ך סק"כ צריכה ז"נ והנה בגוף דברי הש"ך כבר הבאתי בכמה תשובות בשם תשו' פנ"י סי' א' ותשו' שער אפרים סי' ע"ו ותשו' כתר כהונה סי' מ"ו ונט"ש סוסי' כ"א בשם שב יעקב סי' מ' שפסקו להקל דלא כהש"ך ואף שראיתי בשו"ת בש"ר סי' ק"ו בכסד"ה שם שתמה איך אפשר להקל במכה שא"י אם מוציאה דם הרי בכל סד"א באתייליד ריעותא קיי"ל דלא מוקמינן בחזה"ת והביא מדברי הש"ך סי' נ' ותב"ש סי' כ"ט בזה ע"ש.

ד אבל לענ"ד י"ל לפמ"ש מהרש"א בכתובות ט' דדם נדה שלא בש"וו לא שכיח וכ"ה בב"ש א"ע סי' ס"ח ס"ק ג' א"כ רובא מסייע לומר דבא מהמכה וגם לשי' הפ"י שם וע"ש בקו"א אות כ"ה והרי העלה הג' רח"כ דשלא בש"וו איכא חזה"ג שאינה רואות דם מהמקור ואף שהנו"ב סי' ס"ג השיג עליו כבר האריך בתשו' נט"ש סי' כ"א להוכיח

כדעת רח"כ ונודע דחזה"ג אלימא מכל שאר חזקות ואפי' מרובא וגם למ"ד ווסתות דרבנן היינו משום דאיכא לנגדה חזה"ת אבל לענין להקל שלא בש"וו בוודאי מהני חזה"ג מדאורייתא וכמ"ש הסד"ט סי' קפ"ז ס"ק י"ד שהביא גם רו"מ וכיון דאיכא תרי חזקה חזה"ג וחזה"ת לכ"ע יש להקל בשל תורה גם באתייליד ריעותא כמ"ש בפתיחת חיבורי גי"ד אות ט"ז דגם התב"ש מודה בדאיכא גם חזה"ג ושכ"ה בתשו' בר"א ע"ש מ"ש בזה וה"נ בנ"ד.

ה אך דבנ"ד י"ל דהכאב אין לה דין מכה כלל וכבר העיר בזה רו"מ אבל לענ"ד כיון דבנ"ד נתהוה הכאב מעת לידתה ומבואר בהגש"ד וד"מ סוסי' קפ"ז אות ז' דע"י הלידה מתהוה מכה בצדדין המוציאה דם ותולין בזה א"כ אף שעסקה ברפואות ונתרפאה כיון שחזר ונתעורר הכאב במקום ההוא ממש איכא הוכחה ורגל"ד שחזרה ונתעוררה המכה הראשונה כמ"ש כה"ג בתשו' מהרי"ק שהובא בב"י יו"ד סי' רס"ב לענין מילת הקטן שחלה חולי שי"ב סכנה והוקל מעליו חליו ואחר איזו ימים חזר להיות קדחת קטנה ופסק דגם אם פסק הקדחת לגמרי בנתיים כיון שחזר להיות קדחת קטנה איגל"מ שלא הבריא עוד מחלי הראשונה ודינו כחולי שיב"ס ע"ש ובתשו' מבי"ט ח"א סי' רמ"ח בדין שפחה שהועד עלי' שהיתה נפוחה ברגלי' מאז בבית המוכר ע"י חולי הנקרא טרופשיא"ה ועתה נתגלה הניפוח בבית הקונה והמוכר טען שאינו מחולי הנ"ל והשיב שאם הנפיחה כמו שהי' מאז גלי סיפא ארישא דחדא מלתא הוא והביא ראי' מפ"ד דנגעים גבי בהרת שהלכה וחזרה בסוף שבוע דאם הוא באותו מקום אמרינן דהוא היא כמות שהיתה וגם ראי' מהא דנמצא שערות תוך י"ב אע"ג שנמצא גם אחר י"ג באותו מקום תולין שהן שומא לכן מוציאין ממון עפ"י הוכחה זו ע"ש ועמ"ש בדע"ת סי' א' ס"ק מ"ב ובקו"א שם מכמ"ק בזה ושם הערותי די"ל דדוקא בנגעים דינא הכי אבל מדברי ירושלמי ורמב"ם פ"ד מרוצח וכ"מ פ"ד מטו"מ מוכח דגם בשאר דברים הוא כן אך כפי הנראה ממכתב רו"מ פסק הכאב לגמרי מזמן הלידה בינתיים אלא שעתה חזר ונתעורר עוד קצת כאב א"כ י"ל דבכה"ג לכ"ע הכאב אין דינו כמכה אף שנתעורר באותו מקום ממש אכן עוד נראה דאף דכאב אין דינו כמכה מ"מ ביש הבער ואדמימות הבא ע"י צרירות דם דינו כמכה שהרי מבואר בשבת ק"ז ב' דגבי שרצים שיש להם עור אם נצרר הדם אעפ"י שלא יצא נקראת חבורה וע"ש ברש"י ובחולין מ"ו ע"ב וז"ל נצרר הדם ונאסף במקום אחד דהיינו האדים העור מבחוץ אעפ"י שלא יצא וקרי לי התם חבורה שאינה חוזרת דכיון שהאדים העור מבחוץ קרי לי' חבורה שאינה חוזרת דכיון שהאדים העור מבחוץ בידוע שנקרע העור מבפנים וסופו לינקב ולצאת וה"נ להאי קרום הריאה חשבת

לי' כעור גמור וכו' עכ"ל והרי גבי אדם כיש לו עור דמי דהא דבאדם עורו כבשרו דוקא לענין טומאה ומדרבנן אבל לשאר דברים עורו לאו בשר הוא כדאיתא בחולין קכ"ב ע"א וכ"ה להדיא בירושלמי רפי"ג דשבת ה"א ע"ש בפלוגתא דר"י ור"ל וכ"ה בראש יוסף רפ"ז דשבת דאדם יש לו עור מיקרי וא"כ כשנצרר הדם סופו לצאת א"כ כמכה שמוציאה דם או עכ"פ במכה שא"י אם מוציאה דם דמי ושפיר יש להקל בנ"ד ובצירוף שהוא באותו מקום ממש שהיו הכאב ע"י הלידה שהי' שם מכה ממש וכמש"ל בודאי יש להקל ולדון מקום הכאב וההבער כמכה ממש וגם מ"ש רו"מ דיש לצרף ספק שמא בא ממקום ההבער שהוא קרוב לחוץ יעוין בפ"י בקו"א לכתובות ט' שרמזתי לעיל שצידד כה"ג לענין דם בתולים אלא שלא החליט כן למעשה ועכ"פ בנ"ד יש לצרף ד"ז וגם באשה השנייי שהי"ל בועה קטנה אדומה סמוך לשפת הרחם תרי כל מכה שיכולה להתגלע ולהוציא דם תולין בה וה"נ בזה

ו ומ"ש רו"מ מדברי התוס' נדה י"ז סוע"ב בד"ה ואין שורפין וכו' וי"ל משום דדמי החדר מצוין ביותר כדאמר בב"ב כ"ד רוב ומצוי קאמרת ולא חשוב חזקה וקורבא לגבי רובא אלא כפלגא ופלגא עכ"ל וע"ז תמה דהא בש"ס דב"ב שם הדר בי' רבא מההוא והאריך בזה וכל דבריו במח"כ לא נראו בעיני ואין עת להאריך בדברי פלפול שאין נ"מ למעשה אבל כוונת התוס' הוא פשוט דכל כוונתם רק דעכ"פ רובא איכא נגד חזקה וקורבא והו"ל כפלגא ופלגא כמבואר בלשונם בסוה"ד דנקטו רק רובא והזכירו ממ"ש שם בתחלה דהוי ס"ל דרוב ומצוי איכא ועי' תשו' נט"ש סי' ס"ד שהוכיח מדברי תוס' אלו דגם בדאיכא קורבה וחזקה רובא עדיף דדוקא אליבא דרב קטונא הוי כפו"פ משא"כ לדידן ודלא כהפרמ"ג באו"ח שנסתפק בזה ועמ"ש בדע"ת סי' מ"ח ס"ק ל"ט בזה ומבואר דס"ל כמ"ש דאל"כ אין ראי' מכאן להיכי דליכא רק רובא בלבד וז"פ.

סימן נט

א להרב הגדול מו"ה משה אפטער נ"י ראבד"ק טארנא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שעושים מקוה חדשה ותהלוכת המים שם מעולם ע"י המשכה ממעיין שמחוץ לעיר ע"י צינורות של מתכת הנקבעין בקרקע וגם להבארות שבעיר ממשיכין דרך הצינורות ויען כי שייכים לשרי העיר רצונם ליתן המים להמקוואות במדה לידע כמה מים ילכו להמקוואות ורצונם לקבוע וואסער זייגער בין הצינורות ותבניתו כמו ארגז קטן של מתכת רחב ערך ב' טפחים ובתוכו יש דברים המתגלגלים של מתכת שאין בהם שום בית קיבול וע"ז נודע להם מדת המים והארגז

נקוב בשני הצדדים כשפ"ה היינו שבצד אחד נקב שמחברים שם הצינור להארגז זייגער כדי שילכו המים מהצינור להארגז ובצד ב' יש ג"כ נקב רחב כשפ"ה למטה ממש סמוך להשולים כדי שילכו דרך שם המים מהארגז להצינור ההולך להמקוה והצינור הולך עד סמוך להמקוה ושם עושין צינור של עץ והמים באים למקוה דרך הצינור של עץ עכת"ד השאלה ורו"מ הביא בשם ח"א שהעיר דיש לחוש לכתחלה לדעת הרמב"ם דבעינן נקב וגם בנין בקרקע כמ"ש הנו"ב מה"ת יו"ד סימן קמ"ב ולפמ"ש החי"ס סי' ר"ו דבנעשה מתחלה לבנות בקרקע גרע טפי ול"מ החיבור לקרקע כלל א"כ לא יועיל ג"כ בנין בקרקע בנ"ד ורו"מ השיג עלי' דדוקא אם כבר הי' בית קיבול ונפסל מכח חשש שאובין ל"מ הכשר ע"י הנקב לבד דמ"מ נקרא שבר כלי וצריך גם בנין אבל בנ"ד שמתחלה נעשה בנקב כשפ"ה מעולם לא הי' עלי' שם כלי וכיון שאין טובלין בתוכו אין חשש מה שהמים נמשכין דרך שם כיון שאין יורדין משם למקוה אלא דרך צינור של עץ הסמוך למקוה והאריך בזה

ג והנה בראשית השקפה עלה בלבי לפי המבואר בתוס' פסחים ק"ט ע"ב בד"ה בים וכו' והא דנקט כמוציא רימון היינו לבטל השורים מתורת כלי שלא יקבל טומאה אבל להכשיר המים שבים סגי כשפ"ה וכו' עכ"ל ומבואר דאע"ג שהשורים נעשו לצורך הים של שלמה מתחלה נקובים ברגליהם מ"מ כיון שהי' של מתכת הן מקב"ט כדין כלי מתכות ובאמת שכ"ה גם ברש"י שבת ט"ז ע"ב בהא דגזר שמעון בן שטח טומאה על כלי מתכות לטומאה ישינה ואמר אביי גזירה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו פירש"י כמוציא רימון אך דהתם י"ל דכיון שכבר הי' כלי לא נפיק מידי קב"ט עד שינקב כמ"ר אבל אם מתחלה נעשה מינקב סגי בכשפ"ה וכמ"ש כה"ג בתוס' שבת נ"ח סוע"ב בד"ה אלא אמר רבא וכו' להשיג ע"ד רש"י דמשנגמר שהי' בו עונבל אעפ"י שניטל מקב"ט שלא ביטול מתורת כלי שהי' עליו קודם לכן והר"מ הביא ראי' מחמת שתפרה ושייר פחות ממ"ר דטהורה אע"ג דחמת שלם שנקרע פחות ממ"ר מקב"ט ע"ש הרי כמ"ש אבל מדברי תוס' דפסחים יש ראי' לנ"ד דגם בנעשה כך מתחלה בעינן שיהי' כמ"ר וכבר הוכיח בשו"ת גידולי טהרה סי' ד' דשיעור רימון הוא כראש של תינוק קטן ובשו"ע הרב התניא בדיני תיקוני המקוה כתב דאין אנו בקיאין בשיעור רימון שהם ג' אחוזים זב"ז וצריך שיהי' טפח מרובע ע"ש וכפי הנראה בנ"ד אינו כן וא"כ אין מקום להקל וע' רש"י זבחים צ"ד ע"ב ד"ה פניתי שכתב דכלי מתכות אינו מתטהר אלא בנקב גדול אבל לא ביאר כמה אך דבאמת דברי רש"י ותוס' לע"ג כמ"ש המחנה לוי שבת ט"ז דכלי מתכות משתערין כמות שהן ואם אין ראוין לתשמישן טהורים וכפי הנראה זהו דעת רבינו יחיאל שבתוס'

פסחים שפירש טעמא שהי' ברגלי השורים כמ"ר בענין אחר ובאמת דבירושלמי פ"ג דיומא ה"ח שרמז התוס' בפסחים שם איתא וז"ל ולא כלי הוא ומשני שהי' רגליו פתוחים כמ"ר משמע דלבטלו מדין כלי צ"ל כן ויעו"ש בשי"ק בשם סמ"ק שכ' ג"כ דדוקא כלי שנפחת כמ"ר טהור אלא שכ' דהחשש הי' שע"י שיטבלו שם כהנים טמאים יקבל מהם טומאה ע"ש עוד בזה וגם זה צ"ע וע"ע בבד"ה שבב"י יו"ד סי' ר"א בד"ה והריטב"א כתב וכו' בשם הר"ר אלחנן ובמ"ש בשם הרא"ה בזה ומצאתי ברשב"א ביצה י"ז ע"ב שכ' ג"כ דלבטלו מתורת כלי סגי בכשפ"ה וא"צ שיהי' כמ"ר והביא ג"כ דברי הרא"ה שהביא בבד"ה ועכ"פ י"ל דדוקא התם שהי' הכהנים טובלים בתוכו הי' צריך שיתבטל לגמרי מתורת כלי לכן הי' צריך כמ"ר משא"כ בנ"ד ועוד דגם לשי' התוס' הרי כתבו בעצמם דלענין הכשר מים שבתוכה סגי בשפ"ה ולא מיקרי שאובים אלא דמ"מ מקב"ט והרי גם הממשיך מים בדבר המקב"ט אם אין המים נופלים משם למקוה אלא דרך צינור קטן המחובר לסופו כשר כמ"ש בסמ"ח וה"נ בנ"ד המים באים למקוה דרך סילון מתכות המחובר לקרקע ובסופו גם צינור של עץ ובפרט דבנ"ד שהם מי מעיין לשי' כמ"פ ליכא כלל דין ממשיך בדבר המקב"ט כמ"ש בסמ"ט ואף שהביא בשו"ע דעת י"א שאינו מחלק בכך והוא דעת הרשב"א אבל כבר כתב בשו"ת שבסו"ס מנ"י סי' ד' דהעיקר כדיעה א' להקל – ומעתה נפנה לדברי כת"ר שכתב דגם לשי' רמב"ם דוקא אם הי' כלי מתחלה ל"מ הנקוב בכדי טהרתו אלא בצירוף חיבור בקרקע והנה לפמ"ש הנו"ב בעצמו שם דדוקא לענין לטבול בתוכו החמיר השו"ע כדעת רמב"ם משא"כ לענין טבילה במים הנמשכים משם למקוה אחרת יש להקל וכ"ה בתשו' רע"א והובא גם בפת"ש וע' תשו' ברכת יוסף חיו"ד סי' נ"א ובחיו"ד בסופו שהעלה דאם כבר היינו דנים או שהי' ראוי לדון על המקוה לענין לטבול בתוכו גם בנמשכים למק"א יש להחמיר משא"כ אם המקום קטן ואינו ראוי לטבול בתוכו כלל יש להקל ע"ש באורך א"כ פשיטא בנ"ד דאין לחוש – אבל גם בלא"ה צדקו דברי רו"מ דדוקא אם כבר הי' ראוי לקב"ט גם בניקב מיקרי שירי כלי משא"כ בניקב מתחלתו וכמש"ל מדברי תוס' שבת נ"ח ע"ב כעין זה וכה"ג כתבו התוס' בנדה כ"ו ע"ב ד"ה תחילתו וכו' דלענין קב"ט בנתמעט כ"ז שראוי אינו מתבטל כמו גרדימי ציצית דבשירים סגי משא"כ בתחלתו ע"ש וה"נ בזה אך דיש לחוש שמא גם בנ"ד הזייגער נעשה בתחלה עגול ואח"כ נוקבין בו אבל באמת גם זה אינו חשש דבכה"ג שמתחלתו נעשה אדעתא לנוקבו מעולם לא הי' ראוי להיות כלי המקב"ט וכ"ה בתשו' תוע"ר חיו"ד סי' כ"ז דהרמב"ם מיירי רק בהי' כלי שלם שלא אדעתא לנוקבו ואח"כ ניקבו אז מיקרי שירי כלי וצריך לקובעו בקרקע משא"כ בנעשה מתחלה אדעתא לנוקבו

מעולם לא ירד עלי' דין כלי וא"צ לקובעו בקרקע ע"ש ומבואר כדעת רו"מ ואף דבתשו' ב"ש יו"ד ח"ב סי' ע' ע"א דחה חילוק זה והביא מתשו' מא"נ שכ"כ אבל לענ"ד סברת תועפ"ר נכונה כמש"ל מדברי תוס' שבת ונדה אך דבאמת בכ"ז לא הונח בנ"ד שהרי גם פשוטי כלי מתכות מקב"ט מדאורייתא כמ"ש הרע"ב פט"ו דכלים מ"ב דגם דף של נחתומין מקב"ט מה"ט ובלבד שיהי' עליו שם כלי כמ"ש בתוי"ט שם וכ"ה להדיא בש"ס דב"ב ס"ו ע"ב וע"ש ברשב"ם לעיל סוע"א בד"ה ועוד וכו' הכא גבי דף נמי בדאורייתא מיירי דבדף של מתכות מיירי דטומאתו מה"ת דבשלמא עץ איתקוש לשק וכו' אבל כלי מתכות וכו' ע"ש וא"כ בנ"ד אף שאינו יכול לקבל מים מפני שניקב כשפ"ה הרי כיון שמתחלתו נעשה כן ונקרא כלי ושמו מוכיח עליו שנקרא כלי מדידה הרי לא גרע מפשוטי כלי מתכות דמקב"ט מה"ת ומזה יש לעיין גם בדברי ירושלמי ותוס' פסחים ק"ט אך די"ל דהתם שנעשה לטבול בתוכו ושיהי' בו המים ולכך נקרא ים וע"י הנקב המים יוצאים אינו כלי אבל בנ"ד הרי הוא כלי ולא גרע מפשוטי כ"מ דמקב"ט מה"ת.

ד אלא דמ"מ הרי כבר נתבאר דכיון דעכ"פ אין על המים דין שאובין אלא שהמים באים ומתהוים דרך כלי טמא כיון שאין נופלים משם להמקוה אלא דרך הצינור שוב אין חשש בזה ולכן המקוה כשירה גם לכתחלה.

סימן ס

א להרב הה"ג מו"ה יהודה, כץ ז"ל דאבד"ק סאניק

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שיש אנשים סוחרים שכל פרנסתם ששולחים בשר לעיר וויען והם אינם זובחים אלא שקונים מן הקצבים יהודים חלקי האחורים מגסות ודקות וכן עשה חוזה עם קצבים נכרים שכל מה שיקנו בהמות יקחו לעצמם חלק הפנים ולהסוחרים הנ"ל חלק האחוריים ונתנו לידם סך רב לבטחון קיום המקח והעכו"ם אין רוצים לשחוט בשום אופן רק בנחירה והיהודים הסוחרים לא ידעו כלל אם יש איסור בדבר ועתה נודע להם האיסור והם עניים ומתפרנסים רק מזה והם אינם מתעסקים בזה וכשמביאים להם הבשר שולחים תיכף לוויען ע"י מסילת הברזל ורק הפראכט הוא על שמם עכת"ד השאלה והנה מה שהאריך רו"מ אם הוא מקח גמור כיון שלא עשו אלא שלוס בנתינת מעות הדבר פשוט דהוי קנין גמור דכבר כתוב בתשו' הרמב"ן והובא גם בנה"מ סי' קצ"ד סק"ח דהאידנא הישראל קונה מן העכו"מ במעות לבד כיון שנהגו העכו"ם בכך קני מדין סטומתא וע"ע בתשו' ספ"י סי' י"ג ונט"ש סי' ל' בדין בכורה וא"כ גם בנ"ד אף שמכרו דשאב"ר הרי בדיניהם קונים והמנהג בכך להקנות כן וגם מ"ש רו"מ

דגם אי מהני למש"פ בקנין באיסור ליכא מש"פ לא אדע מהו דלגבי עכו"ם ליכא מש"פ כלל וגם מ"ש רו"מ דבשעה שהעכו"ם קונים הבהמות נתפס הקנין להסוחרים במחציתו לכאורה י"ל דלא קנה חלק האחוריים עד לאחר הנחירה ולא מחיים אבל המעיין בטו"ז חו"מ סי' קצה ס"א ימצא דגם בקנה עורות קנה מחיים מכ"ש בקונה חלק בשר וגם בחולין ל"ט ע"ב בהא דיהיב זוזא לטבח וכו' וברש"י שם מבואר דלמ"ד מעות קונה בעכו"ם זכה מחיים בחלקו וכן מוכח בחולין פ"ג ע"א דבארבעה פרקים משחיטין הטבח בע"כ ואם מת מת ללוקח ע"ש וא"כ ה"נ בזה אך מ"ש רו"מ דבשעת קניית הבהמות זכו הסוחרים בהיתר ואם העכו"ם נוחרים הבהמות שוב הוי כנזדמנו הוא תמוה לענ"ד חדא שהרי מסתמא בכל פעם מוסיפים הסוחרים ליתן מעות מחדש להעכו"ם הקצבים וחוזרים ונותנים וא"כ הוי כמתכוונים כיון שנותנים מעות אדעתא דהכי שינחרו העכו"ם הבהמות שהרי יודעים בבירור שיהי' כן וכבר כ' בתשו' הרמב"ן הובא בב"י יו"ד סי' רל"ב ובחמ"ח א"ע סי' נ' סקט"ז דגם באונס גמור אם הוא מסבב האונס נקרא רצון וע"ע כה"ג בתשו' הריב"ש סי' פ"ג שהובא בב"י יו"ד סי' רכ"ח וע"ע בריב"ש סי' תכ"ב בזה ולפמ"ש מהריט"א פ"ג דבכורות אות ל"ט בסופו בהא דבני התערובות אין מוכרים תרומה משום שאין עושין סחורה ואף דהוי כנזדמנו כיון שהוא דבר תדירי גם בנזדמנו אסור ע"ש א"כ ה"נ בזה.

ג אולם י"ל דזה תליא בדין נחירת התיישים שבטו"ז סי' קי"ז שהעלה דכיון דבשעת נחירה עושה בהיתר מה שמוכר אח"כ הבשר הו"ל כנזדמנו אף שעושין כן תדיר ויודעים שנגמרו באיסור ואפ"ה מותר א"כ י"ל דה"נ בנ"ד הרי בשעת קניית הבהמות עושה בהיתר ואף שאח"כ כשינחרום העכום ויקח מהם הבשר באיסור זה הוי כנזדמנו ואף שרבו החולקים ואני מצאתי בס' האשכול ה' שחיטה סי' י' דמפורש כדעת הגהת מ"ב ודלא כהט"ז וע' בתשו' תועפ"ר חיו"ד סי' י"ט מ"מ בכה"ג שכל פרנסתם תלוי בזה המיקל יש לו על מה לסמוך ואף דצד היתר זה שכל פרנסתם מזה מיגרע גרע שהרי בירושלמי מבואר דאדרבה כל שעיקר פרנסתו מזה חמור טפי ולדעת ראבי' כל איסור סחורה אינו אלא היכי שכל עיקר פרנסתו מזה כמ"ש בב"י מ"מ יש עמוד גדול לסמוך ע"ד הטו"ז במקום הפ"מ כזה שיצטרכו לבזבז כל ממונם וע' בתשו' טטו"ד מהד"ק סי' קע"ו שהאריך להחזיק בדעת הט"ז וע' תשו' עבה"ג סי' י"ג ג"כ באורך בזה – ואולם מכאן והלאה קשה להקל בזה אלא דמ"מ יש לצדד שיעשו בהערמה ע"י עכו"ם להלות לו מעות על ריבית גדול ושיהי' העסק נקנה להעכו"ם אלא שהוא יהי' העוסק ובשכר פעולה רבים מקילים וע' תשו' שו"מ מהד"ק ח"ג סי' קכ"ב ואף דבשו"ת ב"ש סי' קצ"ב מחמיר כבר הארכתי

בתשו' לדחות דברי' ואף דרבים אוסרים הערמה בדאורייתא מ"מ הרי בנ"ד דעת כמה פוסקים שהוא רק מדרבנן ורבים מקילים בהערמה גם בשל תורה א"כ י"ל דהוי ס"ס ויש להקל בשעה"ד שכל פרנסתם מזה.

סימן סא

א עי' מפתחות

ב בא לפני דין אחד בראובן שיש לו בית דירה שאין בהבית פשפשין (וואנצין) והשכיר חדר אחד לשמעון וקיבל כסף וטרם שיכנס להדירה נודע להמשכיר שיש בהכלי הבית פשפשים ואינו רוצה ליתן לו לכנוס להדירה ושמעו' טוען דהו"ל להמשכיר להתנות עמו כי הוא דבר השכיח בבתי העיר ואמרתי דלפי המבואר בראש"ש לב"מ פ' האומנים וטוח"מ סי' של"ד דבדבר שידעו שניהם המוציא מחבירו עלי' מוטל להתנות ובתשו' בש"ר סי' י"ז פסק במי שמכר תאנים ונמצאו מותלעות דאם ניכרים מבחוץ הו"ל למיבדק וידע ומחיל ואם אין היכר מבחוץ אומר הרמ"ה דכיון דשכיח טובא הו"ל ללוקח להתנות כמו במוכר בהמה ונמצא סירכא וכמ"ש הר"א ואף שהרמב"ן חולק העיקר כדעת הרא"ה ושם סי' ר"ס פסק בעצמו דגם בדבר השכיח אין מוטל על הלוקח להתנות ובכסד"ה תירץ דאם כבר נתן המעות אז מוטל על הלוקח להתנות אבל בלא נתן עוד דמי המקח א"צ הלוקח להתנות ע"ש וא"כ בנ"ד שהמשכיר מוחזק בהבית אין מוטל עלי' להתנות גם בדבר השכיח ויוכל לעכב – אבל אם יכנס כבר להבית והמשכיר לא בדק הכלים בכניסתו נראה דא"י להוציאו מהבית דהו"ל לבדוק וידע ומחיל וכדברי בש"ר הנ"ל.

סימן סב

א עי' מפתחות. להרב הגדול וכו' מו"ה משה אפטער נ"י ראבד"ק טארנא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות בעירו המים נמשכין ממעין שחוץ לעיר דרך סילונות של ברזל תחת הקרקע עד סמוך למקוה ושם עשו סילון של עץ שהמים באים להמקוה דרך הסילון של עץ ועתה נודע כי באמצע המשכת הסילונות השייכים לאדוני העיר העמידו תיבה של ברזל ומשני נקבים בגובה זה נגד זה והמים באים מהסילון לתוך התיבה מצד א' וכן יוצאים בנקב שכנגדו להסילון הנמשך להלאה עד סמוך להמקוה ומשם שואבים העכו"ם מים לצרכם ולאשר במשך כל הזמן טבלו הנשים בהמקוה ואיכא לעז על הבנים חפש ומצא רו"מ שלא להכריז על הנשים שטבלו שיחזרו ויטבלו עפמ"ש בתשו' ז"י סי' י"ג לסמוך בשעה"ד ע"ד הרשב"א שהתיר לטבול במים היוצאים מן הכלי

ומ"ד הפמ"א ח"ב סי' ק"ד וגם הביא מתשו' מבי"ט בשניות ח"ב סי' ע"א דהיכי דהנקבים מכוונים זה כנגד זה לכ"ע כשירים המים שחוץ לכלי עכת"ד והנה מ"ש מתשו' ז"י יעויין בתשו' הר המור סי' כ"ב שדחה דברי' כי דברי הפמ"א דחויים כמ"ש הז"י בעצמו וע"ד הרשב"א והב"ח וש"ך ס"ק כ"ז החמירו בזה ע"ש ואני מצאתי בתשו' אבקת רוכל סי' נ"ו ששאלו אנשי קראסער להגאון מו"ה גבריאל בדין מקוה שהי' באים לה מים דרך צינורות תחת הקרקע ומהצינורת לשוקת ומשם למקוה והוחזק בכשרות כמה שנים ועתה נבדק ומצאו שהמים הבאים להשוקת הם באים דרך נקב שבצד השוקת וכן יוצאים דרך נקב להמקוה והנקבים בגובה עד שמהנקבים ולמטה נשאר בית קיבול כמה רביעות והרב ר"י מזרחי הכריז שכל הנשים שטבלו צריכים טבילה שנית ושאלו לחכמי קושטאנטונא והשיבו כי המקוה כשירה לכ"ע וזהו מחלוקת ישנה בין הרב מהר"י קארו ובין הרב מהר"י טאיטציק ובענין כזה אין להוציא המקוה מחזקת כשרות ודעתינו נוטה לדעת הב"י כי לשון הרשב"א מורה כפירושו וגם חכמי בירוסא הסכימו עמהם וגם הרב ר"ג השיב שדעתו נוטה לדעת הב"י בכוונת דברי הרשב"א אך בנ"ד י"ל דגם לדעת מהרי"ט המקוה כשרה לכתחלה הואיל והנקבים שבשוקת הם זה כנגד זה עדיף טפי מדין מים היורדים מהצינור על שפת השוקת ואי לא עדיף מינה כיוצא בו מיהו הוי וע"כ לא פסל מהרי"ט אלא כשהמים נכנסים בשוקת שלא בדרך נקב אבל אם נכנסים בשוקת דרך נקב וכ"ש כשיוצאים ג"כ דרך נקב שכנגדו הכשיר הרב לדעת כ"ע ואח"ז העתיק לשון מהרי"ט שבב"י שגם דעתו להתיר אם יש נקב כשפ"ה בשוקת אם מי המעין עם מי השוקת יש בהן מ' סאה דאיכא משום עירוב מקואות עכת"ד שם וא"כ ה"נ בנ"ד באם שיש בהסילונות והנקבים שהם זכ"ז בהתיבה כשיעור שפ"ה יש להקל בדיעבד ואף דהב"י בהשו"ע לא הביא כלל דעת הרשב"א מ"מ הרי המים שיצאו מהתיבה אינם פסולים אלא מדרבנן משום גזירה שמא יטבול בתוכו א"כ י"ל דכדאי הוא הרשב"א לסמוך עליו בדרבנן בשעה"ד וגם י"ל דבכה"ג כ"ע מודו כמ"ש המבי"ט ומהר"ג הנ"ל ועוד יש לדון דכיון דכל הטעם משום גזירה א"כ בנ"ד שהתיבה שייכה לאדוני העיר לשאוב משם מים לצורך שתיי' לצורך העכו"ם ולא יניחו לנשים לטבול שם והדבר ידוע ומפורסם לכל שהוא כן א"כ לא שייך בזה גזירה שמא יטבול בתוכו ולכ"ע שרי לטבול במים היוצאים וכה"ג כ' הב"י סי' קצ"ח דבאחורי כלים הכפופים על פיהם ליכא למיגזר ע"ש – גם יפה כ' רו"מ דכיון שלא נודע לשום אדם שהעמידו שם התיבה ל"ש למיגזר כמ"ש כה"ג בתשו' הרא"ש וש"ך סי' ק"י ס"ק ל"ג ואף דהעכו"ם ידעו מזה ידיעתם אינו כלום כיון שאין להם שום נ"מ בזה.

ג אבל כ"ז דוקא אם המעיין טרם ביאת המים להתיבה יש בו מ"ס אבל אם אין בהם מ"ס הרי לשי' הסמ"ג שהובא בב"י והרא"ש פ"ז דב"ק סי' ג' והריטב"א שבבה"ב והג"א בב"ב פ' המוכר את הבית סי' ט' גם במעיין ל"מ השקה בפחות ממ"ס לטהר א"כ המים שבכלי נעשו שאובין ופסולים מה"ת א"כ אף דלשי' כמ"פ מהני המשכה גם בכולה שאובין מדאורייתא וגם בקרקע שאינו ראוי לבלוע מהני השקה כדעת רוב הפוסקים וגם הרמ"א לא החמיר בזה אלא לכתחלה ועיין תשו' אמרי אש סי' פ"ד בזה מ"מ עכ"פ מדרבנן מופסל לכ"ע גם בלא טעמא דגזירה ואף שדעת הרשב"א בשער המים דבמעיין מהני השקה בכ"ש וכ"ה דעת הר"ש רפ"ה דמקואות והרא"ש בסוף נדה והאשכול ה' מקואות סי' ס' וע"ש בנח"א ולא מיתסר אלא מטעם גזירה מ"מ קשה להקל ועי' באו"ז הגדול ה' מקואות סוסי' של"ו דגם אם מעיין מטהר בהשקה בכ"ש היינו דוקא אם יש בו כדי לכסות גופו של אדם (וע"ש דמוכח דדרך זחילה גם המעין אינו מטהר בהשקה וזהו דלא כמ"ש הש"ך ס"ק קכ"ט) וא"כ אם בנ"ד אין בהמעין כדי טבילה ליכא השקה ובפרט אם אין בנקב הסילונות כשפ"ה בודאי אין להקל וגם בתשו' א"ר שהבאתי וכן במבי"ט מירי שהי' בנקב כשפ"ה ובפרט לפמש"ל ח"א מקהלתכם שנמצאו כן ג' תיבות של ברזל א"כ הרי דעת הרא"ש והובא בב"י סי' קצ"ח דבדאיכא כלי מפסיק בין המעיין בטול חשיבות מעיין א"כ כשנכנסו המים לתיבה שנייה ושלישית נפסלו כבר וי"ל דבכה"ג לכ"ע אין להקל ולכן באופן זה א"א להקל רק אם יש במעין שיעור מ"ס וגם יש בנקב הסילונית כשפ"ה אז יש להקל וכפי שכתב רו"מ שיש רשת של ברזל המפסיק והמים הולכים דרך שם ובצירוף הנקבים יש כשפ"ה אבל לא בכל נקב לבד, וכבר ראו עיניו מחלוקת המרדכי ורמ"א סנ"ב וח"ק סי' מ' ול"ש בחידושי דינים ורו"מ צידד לפמ"ש הל"ש שם בדעת הר"ש דהיכי שהוא מסובב במים ואין דעתו לחלק לכ"ע מהני צירוף ובאמת שגם הח"צ שם הבין כן והביא מתויו"ט רפ"ה דמקוואות שכ' כה"ג והנה לענ"ד ראי' לזה מפ"י דמקואות מ"ח שתה מים טמאים טבל והקיאן טהורים וכו' וברי"מ ורע"ב דהוא מטעם השקה ור"ל ע"י נקבי הטבע שבגוף ובע"כ דמצטרפין לשפ"ה בכה"ג שהמים מסביב ואין דעתו לחלק ע"ש ותבין (א"ה מ"י יל"ע דמ"מ הרי גם להמרדכי בעי' שיהי' החולחול נראה לעינים ועכצ"ל דכיון דטומאת משקין לטמא אחרים היא רק דרבנן ולכן די השקה כשערה כמ"ש בסעי' י"ג וצע"ג) אך בנ"ד אין המים מסביב ודמי לכל נקבים שבקרקע שאין מצטרפין וע' באשכול ה' מקואות סי' נ' שפסק ג"כ דלא כהמרדכי וע"ע שו"מ מהדו"ג ח"א סי' כ"א ותשו' ב"ש יו"ד ח"ב סי' מ"ה מ"ו מ"ז וברכ"י חיו"ד בסופו לכן קשה להקל לכתחלה

ד ומ"ש רו"מ שהבנים פגומים עכ"פ אם נחמיר בזה הנה לפמ"ש המרדכי והובא בב"י יו"ד סי' ר"א בדין טבילה בנהרות דבאיסור נדה דרבנן משום גזירה אין שום פגם בולד א"כ ה"נ בנ"ד דגם אם נחמיר בזה מ"מ לשי' רוב הפוסקים גם בשאובין שנמשכו כולן אינו אלא מדרבנן אין שום פגם בהולד ועיין תשו' רח"כ חיו"ד מסי' ל"ז עד סימן מ' בזה.

סימן סג

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה ישראל פסח נ"י אבד"ק נאוויסעליץ דרוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שגירש אשתו בפני רו"מ והביא עמו הש"ץ דביהכ"נ שקורא אותו לתורה בשם בן ציון ואחר שנסע משם למרחקים ועבר חצי שנה נודע לרו"מ שבקטנותו המיר דתו וחזר לדעת ישראל ונתיירא מפני חק הקיר"ה להיות במדינת רוסיא ולקח פאס זה ג' שנים על שם אחד שכבר מת ושמו ראובן ומקפיד שלא לקרותו אלא בשם ראובן וגם נודע לרו"מ ע"י רב אחד ממחוז קיעוו שיש להמגרש שם אח ואחות וגם הוא גר שם איזה חדשים והי' שמו מעריסה בן ציון וכן הי' נקרא שם במשך הזמן שהי' שם עכת"ד השאלה ורו"מ רמז לדברי הפת"ש סי' קכ"ט סוסקמ"ג בשם גט מקושר דגם בדיעבד אין להקל בכתבו שם שקורין המיעוט דהוי ככתב השם שאין יודעין בו יותר המבואר בסי' קכ"ט ס"ב דפסול (ורמז לס' אה"ש ואינו ת"י כלל) והנה כבר נודע דעת הב"י דדווקא בכתב ג"כ וכל שום פסול בכתב שם הטפל אבל בכתב שם הטפל שהוא שם שהמיעוט קורין בו כשר והביא בשם הרשב"א בחי' שכ"כ להדיא דבכתב וכל שום גרע טפי ואף דהב"ש חולק עליו כבר האריך בשו"ת בת עיני סי' ג' לדחות דברי הט"ז והב"ש והוכיח שגם דעת הטור להקל בכתב שם הטפל לבד שכ"ה להדיא בקיצור פסקי הרא"ש שחיבר הטור ובוודאי כן הוא דעתו בחיבורו ור"ז נעלם מכל האחרונים וגם הוכיח כן מדברי ירושלמי והרא"ש ומשם מקור נפתח לדעת הטור והביא ג"כ ראי' מגר ששינה שמו לשם נכרים וגירש בו דכשר כדאיתא בתוספתא שבתוס' ורא"ש ולדעת הריב"ש וד"מ הוי שם טפל ובש"ע ס"ו מבואר דאפילו בנשתקע שם גירות כשר ורמז לדברי הב"י בד"ה ואם נשתקע וכו' והנה מ"ש מהא דאפילו בנשתקע כשר יש לפקפק דשא"ה שהכל יודעים שהי' גר והי"ל מקודם שם נכרי כמ"ש הג"פ סק"ל משא"כ הכא ועכ"פ בלא נשתקע כהא דנד"ד שנקרא בשם בן ציון לתורה בתוך קהל ועדה שפיר יש ראי' דאף דרק המיעוט קורין בו מ"מ לא גרע משם טפל דכשר וע"ש בב"ע שפלפל בדברי מהרש"א ופי' בזה באורך והנה מ"ש מקיצור פסקי הרא"ש מצאתי במכתב מאליהו שער ד' סי' ו' שקדמו בזה וגם במה שהאריך בדברי תוס' גיטין בשם ר"ת להוכיח דגם בשם

המיעוט לבד בלא וכל שום כשר וביאר דמ"ש התוס' דאעפ"י שלא כתב שם המובהק היינו שם שהרוב קורין אותו ומכירים בו ביותר הנה ז"ל ר"ת בסהי"ש סי' רע"א ולכתחלה בעינן שם מובהק וכינויין אבל אם לא כתב היינו אפילו רובא קרי לי' המובהק כשר כדאמרינן מרים וכל שום שיש לה דרובא קרו לה מרים ואי כתב לה שרה הי' כשר אע"ג דפורתא קרו לה הכי שכך שנינו כתב חניכתו וחנוכתה כשר בדיעבד ופי' רבותינו אעפ"י שלא כתב שם המובהק וחינוכו גרע מכינוי וכן האמת עכ"ל ובסי' תקנ"ג וסי' תקצ"ט ביאר דבריו יותר ומפורש דשם המובהק היינו דרובא קרו לה הכי ואם כתב השם שהמיעוט קורין לבד כשר ולכאורה עלה בלבי די"ל דהיכי דשם הטפל הוא שם העריסה כהא דנ"ד ואח"ז נתהוה שינוי שהרוב קורין אותו בשם אחר והמיעוט עדיין קורין אותו בשם העריסה לכ"ע כשר בכתב שם העריסה לבד אבל מצאתי בתשו' רד"ך בית ד' חדר א' שהעלה דאין חילוק כלל והכל תלוי ברוב ומיעוט (וע' בשד"ח מערכת גט סי' ל"ה את כ"ה שהביא בשם שו"ת צ"צ החדש סי' ק"צ דאפשר לא עדיף משקולים ואין גוף הס' ת"י ולא אדע אם הביא דברי רד"ך הנל) שוב מצאתי במכתב מאליהו שער ד' סי' ט"ו שהביא ג"כ דברי רד"ך והוכיח שכן הוא דעת הב"י ולבוש ומורו הר"מ ודלא כמהרי"ק ומהראנ"ח שכתבו להיפוך ע"ש

ג וראיתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' תקל"א שכתב וז"ל מעשה באחד שבא לפני לגרש אשתו שמריה ואני מכירו בשם מחרז ועיקר השם הוא שמרי' וכן מעלין אותו לס"ת בשם שמריה וקראתי את הגט וכתבתי אחר בשם מחרז וכל שום וכו' לפי שכל היהודים ועכו"ם קורין אותו מחרז ולא מצאתי מי שיודע ששמו שמריה זולת החזן והוא לא יעלה לתורה רק פעם ביובל ומי יכירנו בשם זה ואעפ"י שכתב הרא"ש שכותבין בגט השם שעולה לס"ת ה"מ כשהוא ניכר ונודע בשני השמות אבל מי שרגילין בו כל העולם בשם זה וודאי לא דיבר הרא"ש בזה ולא מיבעיא שאין ראוי לכתחלה וכו' אלא אפילו בדיעבד פסל הרמב"ם וכו' וז"ל וכו' כתב השם שאין יודעין בו ביותר וכתב וכל שום שיש לו ה"ז פסול ואפילו לדעת האומרים שהוא כשר הנ"מ בדיעבד אבל לגרש בו לכתחילה כ"ע מודה דאסור ולדעתי בכה"ג כ"ע מודו דפסול דע"כ לא פליגי אלא היכי דשתי השמות ידועים אלא באחד רגיל יותר מהאחר אבל בנ"ד שאין מכיר בשם שמריה אלא החזן כ"ע מודו דפסול עכ"ל ונראה מזה דס"ל בדעת הרמב"ם דלא כהב"י הנ"ל וגם בכתב השם הטפל בלא וכל שום פסול אבל מ"ש דבשם שעולה לס"ת בלבד פסול נראה דהיינו משום שאין יודעים בו כלל אלא החזן לפי שאינו עולה לתורה רק פעם ביובל אבל ברגיל לעלות הרי אם קורין אותו הכל שומעים ויודעים ששמו כך וכבר העלה במכמ"א שער ד' סי' ו'

דלשי' כמ"פ הכל תלוי בהכרה וידיעת השם ועכ"פ בכה"ג לשי' הסוברים דבכתב שם הטפל בלבד כשר ה"נ בכתב שם שעולה בו לס"ת כשר וראיתי בד"ח שער שינוי השמות סי' ג' שהביא בשם האחרונים דשם שנקרא לס"ת עיקר ואם כתבו לבד גם בלא הכינוי כשר והוא השיג ע"ז והעלה דמי שעולה לס"ת משולם ונקרא בפ"כ זלמן אם כתבו בגט רק משולם פסול ורמז לדברי הרדב"ז הנ"ל וע"ש מ"ש בישוב דבריו במ"ש מדברי הרא"ש אבל לדינא נראה דאם רגיל לעלות לס"ת לא גרע משם הטפל דכשר בדיעבד.

ד והנה בתשו' שב יעקב סי' ל"ג בדין אחד ששמו נטע וברח למק"א ושינה שמו למרדכי וכשמצאוהו גירש אשתו וגילה ששמו נטע וכתבו רק שם נטע וצידד להכשיר כיון שהודה ברבים ופרסם בפני עשרה ששמו נטע הו"ל כהוחזק בשני השמות דכשר בדיעבד בא' מהם ע"ש וגם בתשו' ח"ס חלק ששי סי' מ"א הוכיח דסגי בפירסם פ"א ברבים וע"ש חא"ע ח"ב סי' ל"ג מדברי הש"ג פ"ד דקידושין בזה ואף שמדברי האחרונים ל"נ כן כדמוכח מתשו' הרדב"ז שהבאתי וע' בתשו' חא"ש סי' קס"ז מ"ש בזה מ"מ הרי מבואר בתשו' מבי"ט ח"ב סי' נ"ב דגם בהוחזק לעלות ג"פ לס"ת ביותר מן ל' יום סגי ובלבד שלא יפסוק בנתים בקריאת שם אחר בביהכ"נ הזה וע"ש, ח"א סי' ל"ט ג"כ בזה ועיין תשו' ברכת יוסף חא"ע סי' ס"ג אות כ"א שהעלה ג"כ כן וכ"ה בחא"ש סי' פ"ח א"כ ה"נ בנ"ד ועיין תשו' הר הכרמל חא"ע סי' ח' ותשו' כת"ס אה"ע סי' ק"א מ"ש בזה ועכ"פ בנ"ד יש לצרף דברי הש"י הנ"ל כיון שבזמה"ז מגרשים בעשרה וי"ל דהפוסקים שהחמירו היינו בזמנים הקודמים שלא גרשו בעשרה או כשלא היו שמו האמיתי מעריסה כן אבל בנ"ד ששמו מעריסה בן ציון ומפני היראה שינה שמו ובעלייתו לתורה צוה לקרותו בשם האמיתי ועתה בבואו לב"ד הודה ג"כ ששמו כן א"כ כשר בדיעבד בשעה"ד ובמקום עוגון וגם יש לצרף דברי מהרי"ק וראנ"ח שהבאתי דס"ל דשם העריסה אפילו רק המיעוט קורין בו יש לו קדימה וכל זה דווקא אם הי' רגיל לעלות לתורה ככל העולם אבל אם לא הי' רגיל כלל לעלות לס"ת אין בידי להקל.

סימן סד

א להרב וכו' מו"ה חיים ראובן וואגשאהל נ"י מו"ץ דק' לאנציט ומשנהו הרב מו"ה יוסף וואלף נ"י

ב מכתבם הגיעני וע"ד שאלתם ביעקב שמכר מקום שלו שבביהכ"נ לאיש זר ואחר גמר המקח נודע מזה לראובן בן יעקב ותובע נחלת אביו ורו"מ הביאו מדברי תשו' הרי"ף שהובא באס"ז ב"מ ק"ח ובפת"ש סי' קע"ה דיותר ישר וטוב שיזכה הבן בנחלת אבותיו

משיזכה בו איש זר המצרן מדדבמ"ל ולכן אם האב מכר לבנו אין ביד המצרן להוציא מידו ועפ"ז צדדו דה"נ יוכל הבן להוציא מיד לוקח זר והנה לענ"ד אינו כן דוודאי אין בידינו לתקן שום תקנה נגד ד"ת רק מה שתקנו רבותינו בעלי הש"ס דינא דמצרנות משום ועשית הישר והטוב יתקנו להוציא עי"ז המקח מיד הלוקח ואחרי שבכמה דברים הם אמרו שלא יהא שייך דדמ"צ כגון אם מכרה לבעלים הראשונים לכן פסק הרי"ף דגם בכה"ג שהאב מכר לבנו ליכא דדבמ"צ דזהו יותר ישר וטוב שישאר הבן בנחלת אבותיו ומדמה לה לדין מכרו לבעלים הראשונים וה"נ הרי האב שהי' שלו כל המקח מכר עתה זכותו לבנו אבל להיפוך כשמכר האב לאחר ולא שאל מקודם את בנו אם רוצה בהמקח הרי לא הקפיד לזכות את בנו בנחלת אבותיו ומכר לאחר הרי הבן אין לו זכות בחיי אביו בנכסי אביו כלל והרשות ביד האב ליתן כל נכסיו לאיש זר במתנה א"כ כיון שהאב מכר לאחר ולא קפיד לשאול מקודם את בנו שפיר זכה האחר במקחו מד"ת ואין בידינו להפקיע זכותו מכח שהבן רוצה לזכות בנכסי אביו מפני נחלת אבותי' כיון שהאב בחייו הפקיע זכותי של הבן ומצאתי בשו"ת אור צבי סי' ח"י שפסק ג"כ בפשיטות דאין ביד תבן להוציא מיד לוקח מטעמא דנחלת אבותיו כמו שאין האב יכול לחזור ולהוציא מיד לוקח ולכאורה אין הבנה לדבריו ונראה דנתכוין לדברינו הנ"ל ומ"ש הא"צ שם אח"ז שאין ביד הבן להוציא מיד המצרן היינו משום דהתם קאי ע"ד הפוסקים שכתבו דהמצרן א"י להוציא מיד הבן לכן כתב דדווקא בכה"ג ולא להיפוך אבל מדברי' שבתחלת התשו' מוכח דגם מיד לוקח זר אין ביד הבן להוציא וזהו כמ"ש.

סימן סה

א להרב הגדול מו"ה יחיאל לעהרר נ"י מבאבוב.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שהי' חייב לשמעון סך גדול על טראטטן שלא הגיע עוד זמ"פ ויען שראובן הי' חתום עם לוי על כמה טראטטן ולוי מטה ידו וראה שכל הנושים יפלו עליו ולא יוכל לשלם והשיא עצה לראובן שיחלוף לו טראטען בזמ"פ קצר ויתבעהו בדא"ה ויגבה חובו וכן עשה וגבה חובו ועתה תובע שמעון גם הוצאות דא"ה כיון שנתן לו ר' רשות לתובעו בדא"ה וראובן משיב כי הלא משיב אבידה הייתי כי לולא זאת הי' גובים הבע"ח שהגיע הזמ"פ שלהם קודם את הכל והנה במה שמתחלה נתן לו ראובן הטראטען החדשים אדעתא לגבותם בדא"ה אינו כלום ואפי' בהתנה בפירוש ל"מ כלל וכבר השיגו כל המחברים על הסמ"ע סי' כ"ו וסי' ס"א בזה ואף שכתבתי במק"א בשם הגה"צ בעל רע"ק דבטראטען שאין ללוה עליהם טו"מ מותר לתבוע בדא"ה בלא

רשות ב"ד מ"מ הרי בנ"ד שהי' הלוה חייב לכמה ב"ח אחרים א"כ אם הי' בא לב"ד לא הי' ב"ד נותנים רשות לשלם לשמעון לבד אלא לחלק לכל הב"ח בשוה כמ"ש הב"ח וש"ך סי' ק"ד בשם תשו' מיימוני וע' באה"ע סי' ק"ב ס"ג בהג"ה וחמ"ח וב"ש שם ובמק"א הבאתי מתוס' כתובות צ"ד ע"א ד"ה שנמצאת וכו' יע"ש באמצע הדיבור במ"ש אטו יש לעשות תקנה לב"ח דליתא קמן וכו' אבל יש ליישב למעיין ודו"ק וא"כ מה שראובן צוהו לתבעו בדא"ה ע"י שעשה ערמה בטראטען חדשים וקבע זמ"פ לזמן קצר שלא כפי כפי האמת ולא כפי שהי' הזמ"פ בטראטען הקודמים הי' שלא כדין ובערמה א"כ מה שלא גבה עדיין אין לו זכות כי הוא מגיע לכל הב"ח ובמסגה"ש סוסי' ק"ד הביא תקנ"א דגם בקדם וגבה אם הוא תוך י"ב שבועות שגבה מוציאין מידו ומחלקין לכל הב"ח שוה ואף אם שילם לו הלוה מדעתו דינא הכי ועיין בב"ש אה"ע סי' נ"ג ס"ק י"ד ותשו' הש"ם סי' צ' ועי' תשו' נט"ש סי' מ' באורך לדחות דברי הפנ"י כתובות בקו"א סי' רכ"ט ע"ש ולכן לענ"ד אין לו לשלם ההוצאות אבל אם אינו חייב לאחרים ובהגיע זמ"פ לא רצה לשלם בלא הכחשה ונתן רשות להמלוה לתבעו בדא"ה נראה דחייב לשלם ההוצאה גם בלא רשות ב"ד כנלפענ"ד ומכ"ש שאין לחייב את התובע לשלם ההוצאה שגרם לניתבע והעירני ח"א די"ל דדמי להא דסי' ש"פ האומר לחבירו שבר כלי וקרע בגדי דפטור ועסי' תכ"א בסמ"ע ס"ק כ"ז

סימן סו

א להרב המאה"ג מו"ה אלי' הורוי"ן נ"י אבדק"ק זאלין

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק העגונה מרת אסתר בת ר' מאיר נייס אשת הירש זע- ליגמאן שזה שנתים נסע למרחקים למצוא טרף לביתו ואח"ז בא לוויען ובא ט"ג לר"ק קארפ מאנשי משפחתו שבוויען כי ה' זעליגמאן איבד א"ע לדעת ולא נכתב שמו ולא שם עירו ויען שלא נמצא בעירו אחד בכינוי כזה ידעו כי עלי' נתכוונו ואח"ז בא מכתב לר"ק הנ"ל שעדיין הוא בחיים ואח"ז יצא הקול שכבר מת והעיד רמ"נ אבי האשה שצוה לר"א ליפערל לכתוב לבנו רד"ל היושב בוויען ולשאול אודותיו והשיב במכתב גלוי מה שכתבת כי ביקש ממני לבקרו (לא נזכר שום שם ומי היא) הנה כבר מת בליל ב' העבר ואתמול הי' הקבורה ואני הייתי על ביה"ק ואני אחד מההולכים אחריו עד מקום קבורתו וראיתי אותו מהשפיטאהל לא רצו להניח להוציאו משם ולא יכולתי למלא בקשת רמ"נ לפי שהי' כבר מסוכן כמו מת וחולה. כזה אין מניחין להוציא משם עכת"ד ואמר רמ"נ כי ר"א נתן לידו המכתב שהוא תשובה על שאלתו והמכתב הזה לפנינו גם

תעודת חבורת הקברנים (פריעד האף פערוואלטונג עוויען) כי זעליגמאן הירש נקבר בגרופע 50 רייהע 45 גראב 95 בעערדיגט אם 6/7 898 גם בא מהשפיטאהל להגיריכט דקהלתכם לשאול ליורשי ה' זעליגמאן אם רוצים בבגדיו ובתחלה אמרו בהגעריכט שאם ירצו בהבגדים יצטרכו לשלם הוצאות השפיטאהל והשיבו שאין רוצים בהבגדים ואח"ז באו משם הבגדים להגעריכט ר והאשה אמרה כי אביה ר"מ כתב המכתב לרד"ל מוויען גם העידה האשה מלכה שטיוולציהער ששמעה מדודה ר"א ליפערל ע"ה אשר רמ"נ ביקש מאתו נכתוב לבנו רד"ל מוויען שישתדל להביא חתנו לקבורה וכי השיב רד"ל שהי"ל יגיעה גדול עד שהביאו לקבורה וה' רחל העידה כי אחיה יעטשא סיפר לה שהי' אצל הירש הנ"ל בעת חליו ולא יכול לדבר ושאלו מה זאת והרים אצבעו למעלה והבין שהכוונה שהיא מן השמים – גם העיד ר"א בר"ץ שמכיר היטב הכתב של המכתב גלוי שהוא כת"י גיסו דוד ליב ליפערל מוויען וה' מירל אשת יעטשא העידה כי בעלה הנ"ל כתב לה מוויען כי הירש ז"מ שחט א"ע ואח"ז בא לביתו וסיפר שעמדו יחד באכסניא והלך הירש לביהכ"ס וסגר א"ע מבפנים ושחט א"ע ויצא דם הרבה כמו מן ב' בהמות ואח"ז לקחוהו לשפיטאהל והלך אלי' בכל יום וגם ביום מיתתו הי' שם וא"ל המשרתים שיחי' עוד רק איזו שעות עכת"ד הגב"ע והנה לכאורה יש לחוש על עדותו של ר' דוד ליב במכתבו הגלוי שלא נזכר שמו ושם עירי כלל אלא שצירוף דברי אבי האשה ר' מאיר נייס שהוא צוה לר' אברהם ליפעל לכתוב לבנו וע"ז הי' תשובה רד"ל ליפעל והרי הוי חצי דבר ואף דהישויע"ק מיקל מ"מ הרי המבי"ט מחמיר כמ"ש בפת"ש ס"ק כ' ואני מצאתי בשו"ת תומת ישרים סי' ע"א שכתב בפשיטות דגם בעדות אשה פסול חצי דבר אבל נראה דהנה התוי"ש שם בעצמו הביא מדברי הריב"ש סי' תק"ח דמוכח דאם אחד העיד על המיתה והשני שהוא אשת פלוני דמהני ותירץ דהתם הוי רק גילוי מלתא בעלמא שהוא אשת פלוני ע"ש וא"כ ה"נ דבהמכתב ניכר שהשיב לאביו על איזה אדם ששאל אותו וכיון שהמכתב נמסר לר' מאיר והוא מעיד שבפקודתו נכתב על עסק חתנו הוא רק גילוי מלתא שזהו ששאל עליו ולכ"ע מהני ועוד שהרי בתשו' דרכי נועם סי' י"א וצ"צ סי' נ"ח ובת עיני סי' ד' ונט"ש סי' ע"ג כולם פה אחד פסקו להקל – וגם מתשו' רב"צ אשכנזי סי' ע"ו והובא בקיצור בקו"ע שבסוסי' י"ז סי' רצ"א שפסק דאם העכו"ם העיד שהרג יהודי בסימנים כו"כ והעיד א' שלא הי' שם רק פ' דמהני ולא חשש שהוא חצי דבר ובע"כ דבכה"ג מהני או משום דבעדות אשה כשר או דהוי רק גי"מ וה"נ בנ"ד

ג ומ"ש חשש על העד רד"ל בענין כשרותו הדבר מבואר בב"י א"ע סי' מ"ב בשם מ"כ שאין לפסול העד משום חילול שבת דשמא עבר רק על איסור דרבנן וגם מפני שלא

הכריזו ואפילו הכריזו כל שלא הוגבה עדות בפניהם אינו כלום ע"ש עוד בזה ובפרט בהיושבים בעיירות הגדולות כהיתר חשוב להו וכבר נודע מ"ש בתשו' רע"א על מגולחי זקן שבמדינת אשכנזי ובפרט בעדות אשה שגם הפסולים מדבריהם נאמנים פשוט דאין חשש – וכיון שראה אותו בהשפיטאהל בחולי מסוכן וגם הי' בקבורתו גם בלא ראהו בשעת ואחר מיתה שוב מהני בכה"ג גם דברי הממונים מהשפיטאהל כיון דאיכא הוכחות ורגל"ד שזה היו מונח שם והוציאוהו משם לקבורה שהרי מבואר בתשו' מ"ב סי' ס"ח וקי"ע סי' שצ"ד דכל שיש לנו הוכחות ברורות על מיתתו גם עכו"ם שאמר ע"י שאלה נאמן וכ"ה בסי' ק"ה שם ואף דבתשו' עבוה"ג סי' ע"ג כתב דיש להשיב עליו אבל בתשו' כנסי"ח סי' נ"ג כתב שאין להשגיח בהשגת עבה"ג כיון שגם מהר"ם מלובלין והצ"צ הסכימו עם המ"ב וכן מצאתי בתשו' אמונת שמואל סי' ט' ונט"ש סי' פ"ב וה"נ בנ"ד שהי' שם בחולי מסוכן והוליכו משם לקבורה בפירסום שזהו החולה הוי כדבר מפורסם בהוכחות כמ"ש באס"ז כתובות ט"ז לענין קידושין של כלה יוצאת בהינומא דאף שאין העדים רואים אותה מהני כידיעה ברורה שזו הוא ע"י שהכל אומרים שמוליכין אשה זו לחופה ע"ש והביא כן בשם תר"י וה"נ בנ"ד ובפרט שגם ה' יעטשא אמר שהיו אצלו סמוך למיתתו והי' מסוכן מאוד – ומה שיש הכחשה שהאשה אמרה שאביה כתב ור"מ אמר שצוה לכתוב אין זה הכחשה והדבר מבואר בצ"ק מנחות ע"ו א' בתוד"ה אתיא וכו' וז"ל וכן דרך לשון לעז שאחד מספר לחבירו היום אפיתי לחם אעפ"י שנאפה ע"י אחרים ע"ש שתירץ קו' בה"ז וגם מצינו בתוס' מנחות כ"א ע"ב בד"ה שהכהנים וכו' דתניא בספרי גבי פרה שאמר ריב"ז לתלמידיו מה שעשו ידי שכחתי לאו דהוא עצמו קאמר אלא כלומר ע"פ הוראתו וכו' עיי"ש ובתרגום ורש"י פ' וישב אשר הוא עושה במימריו הוי מתעביד ע"ש וה"נ בנ"ד כיון שבפקידתו כתבו נקרא על שמו

ד וגם אין לחוש במה שאיבד א"ע לדעת שע"י הוא כמומר דהוי כקטט דז"א דאם נדע שהוא הוא שאבד א"ע א"צ לעדות יותר וכל החשש במומר שמא לא זהו א"כ בנ"ד ממ"נ מהני העדות ורו"מ כתב דבפ"א ל"ה מומר וגם לא נעשה מומר במה שאיבד א"ע לדעת דשמא עשה כן משום צער ומציק וכדומה ואם כי דבריו נכונים כמ"ש כה"ג בשו"ת אבן השהם סי' מ"ד ושו"ת ב"א יו"ד סי' ע"ו מכמ"ק בזה אבל בנ"ד א"צ לזה מטעמא דכתיבנא ועוד דגם בעוזב דת וקטט יש כמה צדדים להקל בנ"ד.

ה וגם יש לצרף בנ"ד תעודת הערכאות וגם לשי' הסוברים דערכאות אינם נאמנים בזה כבר העליתי בתשו' למעדוניץ ברוסיא דתעודת בית החולים עדיף טפי שהממונים באים בעצמם ורואים בעיניהם ובפרט בנ"ד ששלחו הבגדים ומפסידים לעצמם דמי למ"ש

הט"ז יו"ד סי' שט"ו מדברי מהרי"ק דהיכי דיש להעכו"ם הפסד עי"ז נאמנים כי הא דמתוך שנאמן להפסיד שכרו ואף דבשו"ת רב"צ אשכנזי מפקפק בדברי מהרי"ק הרי הט"ז חיזק דברי' אבל בזה י"ל דכיון שרצו הוצאות בעבור זה אינו הפסד מ"מ יש לצרף תעודתם והחזרת הבגדים שבאו אח"כ להגעריכט ולכן מכל הלין טעמי הנני מסכים עם מעכת"ה שיושיב ב"ד של ג' ויתירו האשה לבעלה ומ"ש אם אין בזה חשש קידושי טעות לענ"ד כיון שנתברר שהאשה מותרת לו א"כ איגל"מ שלא הי' שום טעות בהקידושין.

סימן סז

א להרב וכו' מו"ה יחיאל איכל הכהן ז"ל מו"צ דק' עיר ישן.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בשני בוררים שהבע"ד ברורים לפשר ביניהם בקנא"ס וגם כתבו קאמפרימיס והוסכם הפסק ביניהם וכל א' מהם גילה לבע"ד שלו וא' מהבע"ד אינו מרוצה והבורר רוצה לסלק א"ע הגם שעומד בדעתו שהפשר נכון אלא שאינו רוצה תרעומות הבע"ד הנה בתשו' הר"י מברונא סי' ר"י מבואר דהיכי דנכנסו אדעתא לפשר ברצון הבע"ד גם משמע דבריהם ויודע להיכן הפשר נוטה יוכל לסלק א"ע דיוכל לומר שאינו רוצה לטרוח עם הבע"ד להטות דעתו להסכים ע"ש ומוכח דבכה"ג שהבע"ד מוכרחים לציית פסקם אסור לסלק ח"ע- ועיין בברכ"י לחו"מ סוסי' י"ב בשם מהריק"ש דהפשרנים כל זמן שלא הודיעו הפסק להבע"ד יוכלו לחזור ולשנות הפסק ובנ"ד כבר גילו להבע"ד ואולי בכה"ג שלא גילו שניהם יחד דרך פסק י"ל שיוכלו לחזור בהם אבל היינו אם בדעתו לשנות הפסק מפני שנראה בעיניו דעת אחרת עפ"י יושר דעתו אבל בנ"ד שהבורר עומד בדעתו בוודאי אסור לו לסלק א"ע מן הדין. ומה ששאל בדין האתרוגים המובאים מא"י שהם ספק ערלה דבא"י אסור ויש סוחרים לוקחים מן הגינות דהוי קבוע וכמע"מ דמי הנה ביו"ד סי' רצ"ד סט"ז מבואר דאין חשש אצלינו דכל דפרוש מרובא פרוש ובתשו' רדב"ז ח"א סי' תק"פ הוסיף בצדדי היתר דשל ערלה הם מיעוטא דמיעוטא ובטלים במאתים אך דמ"מ ליקח מן הגן שידוע שיש שם ערלה אסור ומ"מ לדידן תולין שהם מהרוב שמביאים מן השוק ומאותן שאינן של ערלה ע"ש היטב ותבין וגם הלא רובם מביאים הכשירים מרבנים וכתורה יע"ש ולכן גם המרקחת שעושים מהם מותר לאכלו.

סימן סח

א להרב וכ' מו"ה דוב בעריל הלוי קימעל נ"י מו"צ דק' סאסיב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שלבשה חלוק בדוק קודם טבילה וגם הכינה תחת הכר שני עדים וקיים ולבינים והבעל שימש ג"פ בליל טבילה וקינח א"ע באותן עדים ובבוקר נמצאו העדים מלוכלכים בכתמים אדומים יותר מכשיעור וגם על חלוקה מצאה כן ואינו זוכר אם גם בפעם ג' קינח א"ע פעם ג' באותן עדים או בחלוקה ועתה נולד ספק דאי נימא לתלות שלא קינח בחלוקה הרי מה שנמצא בחלוקה יש לתלות שיצא דם אח"כ כמ"ש הש"ך סי' קפ"ז ס"ק ב' וליכא רק ראי' ב"פ אח"ת דעל עד שלו בוודאי רמ"ת.

ג והנה מ"ש רו"מ מדברי המנ"י בתוה"ש שצידד לתלות בל"ט כבר השיגו עליו כל הבאים אחריו והגם שמצאתי בדג"מ מהד"ק שפסק כהמנ"י וע"ש סע"י ג"כ בזה מ"מ בוודאי אין לסמוך ט"ז, ולכאורה עלה בלבי שהרי לדעת הר"ח דווקא באשה שראתה מ"ת בתחלת נשואין אסורה ולא בהוחזקה מקודם בביאות של היתר ואף דאנן לא קיי"ל כן מ"מ כל מה שאפשר לתלות בסיבה אחרת תלינן ומה"ט תלינן בחולשת הלידה כמ"ש בהגש"ד שבד"מ סוסי' קפ"ז וברמ"א סעי' י' וע"ש בד"מ באורך וע' שו"ת ד"ח ח"ב בהשמטות סי' ח"י שכתב שלא מצא בשום פוסק לצרף שי' הר"ח וצע"ג שלא הזכיר מכל הנ"ל וא"כ כיון דכל חשש רמ"ת משום דתולין בחימוד תשמיש ומה"ט תלינן דאין כל האצבעות שוות כמ"ש החוו"ד ס"ק ג' וכן מצאתי באשכול ה' נדה סי' מ"ח שביאר הא דאר"ז מדברי כולם נלמד בעל נפש לא יבעול וישנה דחיישינן שמא מחמת חימוד תשמיש ראתה דאע"ג דרבא פליג ואמר כי תניא ההוא לטהרות היינו בסתם נשים אבל בראתה ג"פ מ"ת וודאי יש לחוש שמא מחמת חימוד תשמיש ראתה ע"ש הרי כדברי הח"ד א"כ י"ל דלכמ"ש רש"י בעירובין ק' ע"ב בהא דהרוצה שיהי' בניו זכרים יבעול וישנה משום דבביאה ב' מתאוות האשה ביותר ומזרעת תחלה וקצת מזה מבואר גם ברש"י נדה ל' א"כ י"ל דמה שרמ"ת בביאה שנייה אינו מצטרף למנין כלל רק לאסור שלא יבעול רק פ"א ובזה יש מקום לפרש מ"ש ר"ז בעל נפש לא יבעול וישנה ונדחקו רש"י ותוס' דהיינו בלא בדיקה ולפמ"ש י"ל דר"ז חושש שמא ע"י רוב חימודה בביאה שנייה עלולה יותר לראות דם ורבא שאמר הרוצה שיהי' בניו זכרים יבעול וישנה לשיטתו אזיל דפליג על ר"ז – אבל כיון שלא הוזכר ד"ז בפוסקים ח"ו לחדש ד"ז – אבל בכ"ז נראה דכיון שדעת הראב"ד דבלא בדוקה קודם תשמיש אינו מצטרף למנין ג' אלא משני' ואילך ואף שבפליתי ס"ק ב' הסיב כוונת הראב"ד לענין אחר הנה באשכול שם הביא בשם י"א מפורש כן אלא שהוא חולק על ראייתו מדקתני נשאת וראתה מ"ת משמשת פעם ראשונה שני' ושלישית שהרי גם בנשאת לאחר קתני כן אבל יש לקיים דברי הראב"ד דהא דקתני הכא גם בנשאת לאחר וראתה מ"ת אף שצריכה בדוקה קודם תשמיש מ"מ משכחת לה בלא בדקה

או דאיידי דקתני הכי ברישא קתני נמי בסיפא כדאשכחן בכמ"ק או דס"ל דגם בכה"ג כיון דאמרינן דאין כל אצבעות שוות כמו דבבעל ראשון א"צ בדוקה קודם תשמיש ה"נ בשני דגבי בעל שני לא אתייליד ריעותא ועכ"פ י"ל דגם לדעת החולקים מ"מ כיון שעד עתה הוחזקה בביאות של היתר כל מה דאפשר מוקמינן לה בחזקתה ורק בזמן שרואין שנשתנה טבעה הרי נשתנית ובזמן שאין רואין שנשתנית תלינן שיחזור הדבר לטבע רוב בנ"א כמ"ש כה"ג ממ"ש בטו"ז סי' קצ"ב סק"ז דאין לך אלא חידושו והבו דלא נוסיף ע"ש היטב וא"כ ה"נ אף דבביאה א' רמ"ת כיון שנמצא על עד שלו מ"מ מנ"ל שחזרה וראתה בביאה ב' דלמא הדם שנתעורר לצאת בביאה א' יצא וחזר ויצא או שנשאר גם בפרוזדור ולכן כשקינח א"ע מביאה ב' וג' הי' גם העד השני מלוכלך והכל מדם הראשון שיצא ונתעורר לצאת ע"י ביאה א' ובכה"ג י"ל דכ"ע מודו דנחשב רק כרמ"ת פ"א והא דבלא בדקה קו"ת חיישינן לרמ"ת היינו משום דגם ראיית דם שלא בש"וו בלא תשמיש ו"כ לא שכיח לכן חיישינן שראתה מ"ת משא"כ בנ"ד. ומה ששאל בדין שכל הראיות היו רק בל"ט אם מותרת לשמש בליל ב' שאחר טבילת כבר נודע דעת תוה"ש להקל ובח"ד סקט"ז הרעיש עליו אבל גם בדג"מ מהד"ק פסק כהתוה"ש וע"ש סעי' י' עוד בזה וע' בס' דרה"מ על הרמב"ם פ"ד מאי"ב שהעלה דבלא בדקה מקודם תשמיש וגם שהתה אח"ת כשיעור דליכא חיוב חטאת אלא אשם תלוי יש להקל בזה ע"ש טעמו – ומה ששאל בדין אם יש להקל בפסקה ולא ראתה בל"ט ולא שמשה והביא דברי הח"ד ותשו' ב"ש ח"ב סוסי' ל"ב שחולק על הח"ד ס"ק ט"ו הנה גם בסד"ט ס"ק כ"ד ובנח"א שעל האשכול שם חלקו עליו וגם בשו"ת ק"ס לשוט סי' ל"ג וגם בשו"ת ג"פ סוסי' נ"ד ולכן בוודאי יש לדקדק בימי ההפלגה כפי שכתב בשו"ע הרב ס"ק מ"א וקו"א אות כ"ב עיי"ש ותבין

סימן סט

א להרב וכו' מו"ה שמואל דוד פריעדמאן מאן מו"צ דק' חוסט בארץ הגר

ב מכתבו הגיעני ועד השאלה בא' ששמו טובי' ולא ידע אם נקרא לס"ת טוביהו והי' שם מלמד אחד שהי' לפני כמה שנים בעיר המגרש והוא הי' הקורא לס"ת וקראו טוביהו וכתבו בהגט טוביה דמתקרי טוביהו הכהן כדי שיהי' סמוך תיבת הכהן לשם שנקרא בו לס"ת (ורמז להט"ג לק"ש סי"ט ותשו' ד"ח ח"ב בהשמטות או כ"ד) ואח"כ נודע שבמקום דירת הבעל זה כמת שנים משעקר המלמד דירתו משם אין מי שידע ששמו טוביהו בוא"ו רק טוביה ויש לחוש לשם הנשתקע שכתבו דפסול ורו"מ הביא מדברי הב"ש ש"נ אות ב' דבשמות הדומין זל"ז הוי כלא נשתקע וכ"כ גבי שרה שערצין חנה חנילא והט"ז

והד"ח שתקו לי' והנה מ"ש ראי' משתיקת הט"ג תמהני מדוע לא הביא מדברי הט"ג ש"א סוס"ק י"ט שכ"כ לענין אבישלום ואבשלום ורמז שם למ"ש באות ג' ס"ק כ"ט בשם הג"פ לענין שם גרשום וגרשין כה"ג ורו"מ הביא דבר זה בשם חא"ש סי' קי"ט ותמהני שלא הביא מדברי הג"פ וט"ז הנ"ל שלא החליט כן בשם גרשום וגרשון ויעוין גם בתשו' מהר"מ לובלין סי' ל"ט בשם מירוש ומירול ונשתכח שם מירול ואפ"ה פסק לכתוב מירוש דמתקריא מירול ע"ש וכ"ה בשד"ח סי' מ"א אות ג' והביא עוד מכמ"ק אבל הנה בתשו' נאות דשא מסי' א' עד סי' י' נחלק עם גדול א' בדין מניחה נוחה ודעת גדול אחד דאם כל אחד הוי שם בפ"ע הוי נשתקע גם בדומים זל"ז עיי"ש באורך וא"כ ה"נ בנ"ד ומלבד זה אני חוכך בגוף השם דכבר כתוב בט"ג ש"א אות א' ס"ק כ"ו דלא אזלינן בתר קריאת החזן לס"ת אא"כ הקורא בעצמו החזיק בכך ומדקדק ומצוה לקרותו כן משא"כ כשהחזן עצמו קורא ע"י אומדן דעתו ע"ש וע"ש עוד בלק"ש ס"ק י"ח ולכן לענ"ד יש לגרשם שנית כיון דסתם טוביה חסר ו' אין הוכחה מקריאת הקורא וע' בשו"ת מהר"מ מרוטנבערג האחרונים חא"ע סוסי' י"ז שהעלה ג"כ דאם הם ב' שמות אף שקרובים במבטא מ"מ נחשב לנשתקע ע"ש.

ג ובדבר מי שעשה פליטה (אבזאטץ) ומסר כל הונו ופנקסו של חובותו לדא"ה והמאסע הושיבו קוראטער לגבות החובות וכמה חובות עשה קלאגען וזכה נקצתו ע"י קונטרמאטץ וזכה נגד יהודים בהם וכן בהוצאות רבית וריבית שעלה ועתה נמכר פנקס עם החובות והפסקים לישראל ותובע מהב"ח וכפי הנראה התובעים של בעל הפליטה הם ג"כ ישראלים והם הנהיגו המסע א"כ לא מבעיא מה שזכו ע"י קונטערמאץ הרי דינו מבואר בתשו' מהרי"ל שהובא בב"י חו"מ סוסי' קכ"ח בשם מ"כ דמה שפוסקים בנימוסיהם שאם צד א' אינו בא להשיב בזמנו שכנגדו זוכה אין זה דד"מ אלא גזילה ורמז אלי' השך שם ס"ק ו' א"כ ל"ש לומר בזה דד"מ דינא כמ"ש כה"ג תוס' ב"ק נ"ח ועיין בירושלמי פ"ט דכתובות ה"ח בהא דאמר אלכסא אין עבדי' טבות סגי מנכין וכו' אין לא אתא מחלטין נכסיא וכו' ושם מסיק דלדידן דווקא בעמד בדין וברח וע"ש בק"ע ופ"מ מ"ש בזה ולשי' מהרי"ל גם בתובע עכו"ם לא זכה ומכ"ש בתובע ישראל וכן בנתחייב שבועה לזמן לא עבד זכותו ויוכל לחזור ולישבע וכן הריבית אין לו רשות לגבות והרי גם תפיסה בערכאות לא מיקרי תפיסה ועיין בש"ך סי' א' ס"ק ט"ו בשם רש"ל וע"ש בתומים ובנתה"מ בדין דיעבד ואני מצאתי ד"ז בתמים דעים להראב"ד סימן ר"ג וע' נו"ב מ"ת חו"מ סי' ל' ורשד"ם חו"מ סי' קמ"ח ובשו"ת פני יצחק הספרדי סי' כ"ב האריך להוכיח דגם דיעבד ל"מ אא"כ ליכא עדים ואית לי' מיגו ואני מצאתי בתשו' מיימוני לס' נזיקין

סוסי' כ"א ג"כ ועיין תשו' הרשב"א שבב"י א"ע סי' צ"ו גבי אלמנה שגבתה בערכאות מוכח דמהני דיעבד וי"ל דמיירי ג"כ בלא עדים וע"ע בשו"ת אבן השוהם סי' נ"ט ומכ"ש במה שלא גבו עדיין ולכן אף דמכירה בדד"מ מהני כמ"ש כה"ג בתשו' ח"צ סי' קמ"ז לענין מכירת ח"כ מ"מ ל"מ להפקיע זכות הנתבעים ישראלים והא דתשו' ב"א חו"מ סי' נ"ח נ"ט וד"ח ח"ב חו"מ סי' מ"ח מ"ט היינו בנלקח עבור מכס ונמכר בליצטאציאן דבזה דדמ"ד משא"כ בנ"ד וגם אם הי' תובעים עכו"מ מ"ש רו"מ מסוסי' שס"ט עיין בישרי"ע ליבמות ל"ח באורך לחלוק על ד"ז וגם מ"ש רו"מ לחלק דהתם בשט"ח יעוין בש"ך סי' קכ"ו ס"ק צ"ט בהג"ה שהביא מסי' שס"ט ותשו' מהרמ"ל וחילק ג"כ כעין זה ע"ש וע' בשו"ת מוצל מאש סי' נ"ו באורך בענין זה – ומ"ש רו"מ דבנ"ד שקנה גם חובות על עכום דמי לשוכר חזקת חבירו עם שאר כפרים הוא תמוה דשא"ה דבכה"ג לא תקנו משום דדב"מ או תקנת ר"ג משא"כ בנ"ד נגד עכום בדיניהם דיינין ולא נגד ישראל ולכן לענ"ד לא זכה יותר ממה שיש זכות בתוה"ק

סימן ע

א להרב הגדול מו"ה יוסף לערניר נ"י אבד"ק וואלאשיסטק ברוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בא' שפשט י' אווזות שמינות ומלח כל השומן והותך יחד ואח"כ נמצא בריאה של אחד שהיתה כולה כבועה או מורסא מלא מוגלא ורו"מ צידד דכיון דבנשפכה כקיתון מהני בדיקה אחר שורייקי חיוורי א"כ י"ל דהוי בנ"ד רק ספק טריפה והביא בשם מחזיק בדק על מהרי"ו סי' י"ז שכתב דל"מ בדיקה אא"כ הסמפונות קיימין ונראים תלוים בריאה אבל דברי' סובבים לשי' מהרי"ל דמטריף בעכורים וסרוחים ובאינם סרוחים כשר וא"צ בדיקה וע"ז כתב דלא הכשיר בלא בדיקה אלא בכה"ג וגם לדידי' י"ל דמ"מ בדיקה מהני בכל גווני ולפמ"ש הכרו"פ ורא"פ סי' ל"ו ס"ק ע"ו כל טרפות הסמפון אינו אלא משום קרום ודעת פת"ב סי' ל"ח דכל שטריפה ע"ש סופו הוי רק ס"ט ובעמודי אש דיני או"ה סי' י"א חולק על הפת"ב ובערוהב"ו סי' ל"ג ס"ד וסי' ל"ז ס"ג וסי' מ"א האריך בזה ובתשו' טטו"ד מ"ת סי' י"ב ועכ"פ י"ל דבנ"ד הוי רק ס"ט ויש להקל לענין השומן שנתבטל ברוב קודם שנודע הספק והוא הפ"מ וצורך עני עכת"ד והנה אין בידי הספרים הנ"ל אבל הדבר פשוט אצלי דכל טריפות שע"ש סופו כיון שכבר התחיל החולי באבר זה הוי טריפות וודאי והרי טרפות הגלגולות לשי' כמ"פ הוא רק משום הקרום וטריפות הכוליא משום ב"מ וטרפות הכבד לשי' הרשב"א משום מרה ואפ"ה לא עלה ע"ד שום פוסק לחשבו לס"ט ובמש"ז סוסי' נ"ה העלה דגם בנתמסמס

בהם הוי וודאי טריפה ומכ"ש בריאה עצמה שטרפותה משום קרום ודווקא בסרכא לשי' התוס' דסופו להתפרק דעת כמ"פ דהוי ס"ט דשמא יפסק באמצע ולא יונקב משא"כ בטרפות אחר שעל שם סופי אך בנ"ד אם הי' רק מורסא מעל"ע הרי יש להקל בין מעל"ע ובין בשיפולי וגם אי בעינן בדיקת סמפונות הוי רק ס"ט וע' ברא"פ סי' ל"ז ס"ק ק"ז להקל במקום הפסד במורסא מעל"ע ואין לחוש לסמפונות א"כ יש להתיר השומן אבל אם הי' בועה אם הי' גם בשיפולי כיון דלדידן גם בעוף טריפה כמ"ש בהגמ"ר פא"ט אין לחשבו לספק וכן מעל"ע אין לחשבו לס"ט ובפרט שהוא סחסי"ד וכבר פסקו השמ"ח ורא"פ ס"ק ק"ה דבלא בדק אי שפכי טריפה ובעוף קרוב לודאי שהיתה כולה בועה אחת כיון שכל הריאה דקה וכל ספק המצוי קרוב לוודאי אינו מצטרף לספק כלל כמ"ש המג"א סי' תס"ז ועוד בכמ"ק ועיין בל"ש סי' ל"ז ס"ק דגם בבהמה קרוב לודאי ואינו ספק כלל והן אמת דבבועה מענ"ע י"ל דכיון דא"א בקיאין הוי כסחסי"ד לכל העולם כמ"ש הפר"ח סי' ק"י דיני ס"ס כלל י"ז ותשו' תפ"צ חיו"ד סי' ח' אבל נודע שדעת הב"ש בא"ע סי' קנ"ה ס"ק ל"ד והפנ"י מכות דף ד' דגם בסחסי"ד לכל העולם להחמיר ועיין בסד"ט בחי' לנדה נ"ב ב' בזה ולפי דברי הסוברים דבסד"ד ל"מ חז"א יש להחמיר גם בסחסי"ד לכל העולם ובנ"ד הרי לשי' כמ"פ בנולד הספק בדאורייתא גם בלא נודע עד שנתערב אין להקל א"כ הוי ס"ס לאיסורא ועוד דכבר הבאתי בדע"ת סי' נ"ג ס"ק כ"ג דבדבר שיש ריעותא לפנינו וגם בלא בדיקה נולד הספק גם בסחסי"ד לכל העולם אין להקל ע"ש וה"נ בנ"ד ובפרט אם הי' הבועה גם בשיפולי בוודאי אין להקל.

סימן עא

א להרב הה"ג וכו' מו"ה שרגא פייבל הערץ נ"י ראבד"ק גלאגוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה אופית שהביא צעטיל בי"ג ג ניסן להמורה וחתמה בהרשאה למכור חמצה ושכחה לרשום בהצעטיל מעשה מאפה ובי"ד בניסן בטלה חמצה כדין בלשון אשכנז במעמד איש א' וגם נתנה לערלית מיני מאפה לשותפות שתקח הערלית מהפדיון א' מעשרה ומכרה הרבה וגם נשאר מעט מהמאפה והביאתו במוצאי פסח בחזרה ומכרתם האשה לערלים והמורה כתב בשט"מ שאם נשכח איזו דבר חמץ ברשות המוכרים הוא ג"כ בכלל המכירה כפי שוי' עכשי' בשער שבשוק ועתה נולד ספק אם מותרת ליהנות מהמעות לפי שלא הי' ברשותה בעת המכירה ורו"מ האריך למעניתו והנה מ"ש מדברי שו"ת שבתוה"ש דאף דהרמב"ם אוסר גם בשוגג ואונס מ"מ בצירוף ביטול יש להקל והנו"ב מה"ק חא"ח סי' י"ט תמה מהירושלמי פ"ב דפסחים

הפקיר חמצו בי"ג ר"י אמר אסור ורשב"ל אמר מותר וא"ל ר"י לר"פ דטעמי' דר"י דסבר כר' יוסי דאינו הפקר עד דאתי ליד זוכה ורשב"ל כר"מ והדר אמר אינו כן אלא ר"י חייש להערמה ורשב"ל לא חייש מאי בינייהו אי טעמא משום דאינו הפקר עד דאתי ליד זוכה או משום הערמה וכו' ולשי' תוה"ש הול"ל נ"מ בבטלו דלטעמא דאינו הפקר אסור ולטעמא דחשש הערמה מותר ולענד"נ ליישב בפשיטות דהנה בתשו' פמ"א ח"ב סי' קס"ג העלה ג"כ דבבטלו מותר בשוגג ואונס עפ"י הש"ס דגיטין נ"ג ב' דגם לר"י דקניס שוגג אטו מזיד בדאורייתא אבל בדרבנן לא קניס ואף דבתר הכי פריך דר"י אדר"י ומשני דהיכי דאיכא חשש הערמה גם בדרבנן קנסינן היינו לר' יודא אבל לר' יוסי ור"ש גם בכה"ג לא קנסינן וקיי"ל כוותיי' ע"ש באורך והנה במרה"פ על הירושלמי פ"ב דתרומות ה"ג בד"ה בשוגג הוכיח מכמ"ק שבד"ז פליגי הבבלי וירושלמי דלשי' ירו' אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן והיכי דקנסו שוגג גם בדרבנן קנסו ולהבבלי לא קנסו וקיי"ל כהבבלי עיי"ש היטב וא"כ לירושלמי לשיטתו לא הומ"ל הך איכא בינייהו דגם בבטלו קנסו שוגג אטו מזיד אבל לדידן צדקו דברי תוה"ש ובעיקר דברי הירושלמי מצאתי בא"ז בשו"ת שבסופו סי' תשמ"ח שהעלה דהלכה כר"ל דלא חיישי' להערמה דכמה אמוראי ס"ל שם כר"ל ע"ש ומ"ש מדברי הכלבו שפסק דלח"י ל"מ ביטול ותמהו מהא דפסחים ו' דאר"י א"ר וכו' וכי משכח"ל ליבטלי' ומאז כתבתי כמה דרכים וכעת נ"ל דהנה הפמ"ג באו"ח סי' תל"ו הוקשה לפמ"ש הר"ן בטעמא דביטול משום הפקר והא הוי דברים שבלב וגם צריך להפקיר בפני' ג' דמ"מ כיון דחמץ אינו ברשותו ועשאו הכתיב כאלו הוא ברשותו לכן בגי"ד סגי והקשה דהא בשעת ביטול בזמן היתר אכתי ברשותו ובתשו' א"א חא"ח סי' כ"ד תירוץ דהביטול אינו חל עכשיו אלא בהגיע זמן איסורו אז הביטול והאיסור באים כאחד ועמ"ש בהגהותי לאו"ח שבס' א"ח סי' תל"ו בזה והנה כבר נודע מה שנסתפק המל"מ פ"ד מאישות בדבר שהוא רק מחוסר זמן אי מיקרי דשלב"ל והמגיה העיר מהא דהמקדש לאחר ל' יום דמקודשת ותירץ דשא"ה דיכול לקדשה עכשיו ע"ש ובשעה"מ פכ"כ ממכירה הוכיח דגם בכה"ג מיקרי דשלב"ל ועמ"ש במשפט שלום סי' ר"ט בזה וכעת מצאתי ברשב"א קידושין ס"ב שכתב דטעמא דמקדש לאחר ל' יום דמקודשת משום דיכול לקדשם עכשיו ע"ש וא"כ בנ"ד במבטל שלא בפני ג' ובפרט בביטול בלב דעכשיו אינו חל אלא בהגיע זמן איסור שוב הוי דשלב"ל והרי קיי"ל דהפקר בדשלב"ל ל"מ כמ"ש בתשו' ב"ח ועקצה"ח סי' רי"א וא"כ מה"ט ל"מ ביטול בח"י אבל בחשא"י הרי מהני גם ביטול שבלב דבמקום אומדנא דמוכח גם דברים שבלב הוי דברים כמ"ש מהרי"ט וקצה"ח סי' י"ב וה"נ אנן סהדי שאינו רוצה לעשות איסור כמ"ש התוס' שבת

י"ח בהא דגיגית אבל בח"י שחייב מדרבנן לבער ולא ביער ואיתרע חז"כ כמ"ש בתשו' פמ"א והובא בתומים סי' ל"ד ס"ק י"א שוב ליכא אומדנא דמוכח וזהו טעמו של הכלבו וא"כ מיושב קו' הנ"ל דפסחים ו' הרי קאי אליבא דרב והוא סובר ביבמות צ"ג כר"מ דאדם מקנה דשלב"ל א"כ ה"ה דאדם מפקיר דשלב"ל א"כ לשיטתו שפיר מהני ביטול אף לח"י ודו"ק כי נכון הוא בס"ד

ג ולדינא בנ"ד יש להתיר המעות מכמה טעמים שהביא רו"מ בשם תשו' כתר כהונה סי' ח' וסי' כ' וגם עפי' דברי תשו' חו"י סי' מ"ח שהבאתי בהגהותי סוסי' תמ"ג וגם הבאתי בשם תשו' בר"א ותשו' פמ"א ותשו' כ"ס וגם בלא"ה יש להקל דלפמ"ש הרא"ש לחלוק על הגאונים בדין מפקיד חמץ ביד עכו"ם משום דהשאיל לו מקומו והוי ברשות ישראל א"כ שוב מהני המכירה שעשה הרב ואם אינו ברשותו שוב לא עברה בב"י ותיתי לי שעלה כן בלבי בתחלת ראותי שאלתו ואח"ז ראיתי בסוף מכתבו שהעיר בזה וגם משאר טעמים שכתב רו"מ ויפה הורה.

סימן עב

א להרב הה"ג וכו' מו"ה יהודא כ"ץ נ"י ראבד"ק סאניק

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שמלאכתו לעשות אבני עשת מצימענט הנמכרים לרצפת בתים ועתה יעשו בבתי תפלתם של בתי ע"א רצפה של צימענט וירצו שיהי' איש קבלן אומן לזה ויתנו ריוח גדול ויעשו ליצטאציע ע"ז והאיש הנ"ל רוצה לשכור עכו"ם בקבולת שיקח האבנים ממנו וירצף הקרקע שם אבל הישראל מוכרח לילך מקודם ולכנוס לבית הנ"ל למדוד ולהראות להעכו"ם איך יניחם וכן בונים עתה בית תפלתם מחדש בכפר הסמוך וירצו לעשות כן והאיש הזה טפלי תלי בי' ופרנסתו דחוקה עכת"ד השאלה וכבר ראו עיניו דברי הב"י סי' קמ"ג דגם במה שלא נאסר משום ע"ז אסור לישראל לסייע אבל צידד רו"מ דכיון דהבית ראוי לתשמישו גם בלא רצפה זו י"ל דהרצפה הוי תשמיש דתשמיש ולענ"ד ז"א דהרצפה המתחבר לקרקע הבית הוא כגוף הקרקע כדאיתא בפט"ו דאהלות מ"ה חצצו מארצו שכיסה קרקע בנסרים ומת בבית כלים שבחצץ שתחת הנסרים אם א"ב טע"ט טמאים שארצו של בית כמוהו עד התהום ובמג"א סוסי' קל"א ס"ק כ"א מייתי מינה ראי' דאסור ליפול ע"ג רצפת נסרים דשמא יש תחתיהם אבנים והנסרים לא מיחשבי להפסק כיון שמחוברים להקרקע הוי כגוש אחד ע"ש ועיין רמב"ם פי"ז מטו"מ ה"ד הי' טבליות של שיש אפילו גבוהות מן הארץ אלף אמה טומאה בוקעות מפני שהן כקרקע וע"ש בכ"מ דלוחות של עץ כיון

שאינם מין קרקע אם גבוהים טפח חוצצין אבל טבליות של שיש לפי שהן מין קרקע אפילו הם גבוהים מהקרקע כקרקע חשוב ע"ש ומכ"ש הכא שמניחים אותם ע"ג קרקע ממש ומבטלים אותם שם לעולם בוודאי אין להם דין תשמיש דתשמיש אלא נעשים כבית עצמו שהוא רק תשמיש לע"ז באם שגם בגוף הבית עומדים צלמים זולת אם רק על הכיפה המיוחדת עומדים הפסולים והוא גבוה י"ט ורחוק ד' דהוי כרשות בפ"ע אז בוודאי יש להקל דשאר הבית הוי כתשמיש דתשמיש ואף שהטו"ז מחמיר כדעת התוס' בשם ר"י וכ"פ הריטב"א מ"מ בנ"ד שיעשה כן ע"י עכו"ם שאסור רק משום שבות דרבנן כמ"ש בשו"ת מהר"ם שי"ק חיו"ד סי' קנ"ג דגם בבנין בית תפלה ע"י עכו"ם כיון שדעת הראב"ד שבראש"ש ב"מ צ' להקל ע"י עכו"ם בשאר איסורים ובתשו' פמ"א ח"א סי' ס' צידד להקל לסמוך ע"ד הראב"ד בדאיכא עוד צדדים אלא שסיים דראוי לבעל נפש להחמיר כיון דגם מסייע אסור ע"ש וכפי הנראה ס"ל דגם בכה"ג דמסייע אסור מ"מ ע"י עכו"ם תליא בדין אם אמירה לעכו"ם שבות בשאר איסורים ובמק"א הבאתי מתשו' בש"ר סי' של"ד בדין קציצת אילן מאכל דאסור משום ב"ה דגם ע"י עכו"ם לא גרע מגרמא ע"ש וע' בשך חו"מ סי' שפ"ח ס"ק ס"ה בזה אבל בשו"ת ספר יהושע סי' ס"א האריך להוכיח דבאמירה לעכו"ם ליכא משום גרמא וע' בשו"ת ב"א חיו"ד סי' ע"ה לענין הטלת מום בבכור ע"י עכו"ם מ"ש בזה ועכ"פ בדרבנן יש לסמוך ע"ד המקילים בתשמיש דתשמיש אבל אם עומדים שם פסילים בהבית עצמו א"א להקל (וע' בט"ז יו"ד סי' רפ"ד סק"א בדין ס"ת שבאה"ק דאם גבוה י"ט מותר לעמוד ואחוריו לאה"ק וכן הוא להדיא בתשו' פאה"ד להרמב"ם סי' ע"ח דגם אם הדלת פתוח אם הספרים עומדים גבוה י"ט מותר ע"ש) אולם באם שהפסילים אינם עומדים ע"ג קרקע ממש אלא ע"ג עמודים גבוהים י"ט ורחבים דע"ד י"ל ג"כ דהוי כרשות בפ"ע ולשי' הטו"ז באו"ח סי' ע"ט סק"ג יש להקל גם באין רחבים דע"ד וע' תשו' פמ"א ח"א סוסי' ע"ד שהביא מהא דכלאים פ"ב מ"ח לחלק בין אם נעשה לשם מחיצה סגי בגובה י"ט אף שאינו רחב ד' ואם לא נעשה לשה גדר בעינן רוחב ד' וצ"ע מהא דפי"ג דנגעים מי"ב גבי מצורע שנכנס לביהכ"נ דמוכח דגם בנעשה למחיצה בעינן גם רוחב ד' אבל י"ל דהתם שאני דבעינן ד"א ברוחב לחלק הביהכ"נ באמצע בין מקום שהוא עומד שם בביה"כ עצמו – ומדברי סמ"ג וב"י יו"ד סי' רפ"ו וטו"ז סק"ד מוכח דגם בכותלי הבית מה שמחובר או עומד במקום גבוה י"ט הוי כרשות בפ"ע וכ"ה בשו"ע הרב באו"ח סי' מ' ע"ש אך מ"ש הט"ז סי' ע"ט מהא דלגבי שבת הוי רשות בפ"ע צ"ע דברה"י הרי עולה עד לרקיע וגם לר"מ בעירובין פ"ט א' דעמוד ברה"י אסור לכתף עליו היינו מדרבנן גזירה משום תל ברה"ר ועיין ירושלמי פ"א דשבת

ה"א ר"י בעי אלו מגדול שהי' עומד תוך הבית וכו' כמ"ד אמת חמשה וכו' והוא משום דגם לר"מ מותר מה"ת ושם קאי אקרא של תורה וע' באו"ח סי' נ"ה סי"ט ומג"א ס"ק י"ד דהבימה טפל להביהכ"נ אבל בנ"ד ל"ש לומר כן כי אצלם המקום של הע"ז הוא עיקר ועכ"פ יש צד גדול לסמוך להקל בכה"ג ולומר דהרצפה הוי רק תשמיש דתשמיש ויש להקל ע"י עכו"ם ובפרט שנעשה בקבולת והגם שיש לדין דבבית ע"ז דכתותי מיכתת שיעורי' לא מיחשיב שיעור אבל בשי"ק פ"ג העירובין ה"א בסופה הוכיח שם דהזורק מרה"ר לבית ע"ז מיחשב חילוק רשות אף דמיכתת שיעורי' ע"ש וה"נ בזה.

ג ומ"ש רו"מ מהא דלשי' כמ"פ אומן קונה בשבח כלי הנה בתשו' תוע"ר חא"ח סי' ו' אות ד' העלה דבקרקע אין אומן קונה בש"כ וע' נה"מ סי' ש"ו סוסק"ד שכ' להיפוך א"כ הוי ס"ס לאיסורא

ד והנה רו"מ צידד להקל בכל גווני והביא מהריטב"א בע"ז ט"ז שחולק ע"ד רש"י ופי' האי בימוסאות וטעמא משום דרוצה בקיומו אסור ומכ"ש שאין לעשות שום הכנה לע"ז ומ"מ כתב שם בד"ה אבל בונין דבמלבושי כומרים כיון שאינם עשויין לע"ז עצמה רק להתנאות ויש לה קיום זולתה אפשר דשרי וה"נ ברצפה זו מלבד דכבר כתבתי דהרצפה כולה כקרקע דמי גם יש לפקפק דהא מבואר ברמב"ם פ"ג מעכו"מ ה"ו דכל מיני כבוד לע"ז אסור הסך והמלביש והמנעיל וכדומה אף שיש לה קיום זולתה וה"נ בתשמישי ע"ז שהם כע"ז אבל י"ל דהתם היינו בעובדה בכך משא"כ בנ"ד שעושהו להרויח ומ"ש מהא דמוליכין עמו פת לפלטר משום דמאי דהוי הוי ורמז להי"מ אות תמ"א וה"נ בזה דגם בלא אבנים הנ"ל הקרקע בעצמה הוא רצפה ואפשר לעמוד שם יעוין בריטב"א ובתו"ח לע"ז נ"ה דהתם עיקר טעמא לפי שהולכת הפת מלאכה אחרת הוא אבל אפייה ולשה כחד מלאכה חשיבא וכן בדריכת ענבים אסור לפי שהיא מאותה מלאכה עצמה משא"כ הולכת החביות לגת וא"כ הכא הרי הוא מאותה מלאכה ולפי' דברי' יהא מותר לטוח ולסוד בית של ע"ז מפני שהכותל של האבנים עומדת גם בלא"ה מה דהוי הוי ובע"כ כמ"ש ועכ"פ לדינא אם הפסילים עומדים בכיפה גבוה י"ט או ע"ג הכותלים למעלה מי"ט יש מקום להקל בנ"ד.

ה ובדבר מה שיש חשש מפני שהישראל צריך לכנוס שם למדוד היאך להעמיד האבנים ויוכל לפעול שיוציאו את הצלמים משם בשעת מלאכה ורו"מ הביא מהא דסי' קמ"ט דלשי' הרשב"א גם במקום פק"נ אסור לכנוס לשם והר"ן חולק כמ"ש השך שם ס"ק ב' ואני תמה מדוע לא הביאו מתשו' הרא"ש שם סי' קנ"ז ס"ג ומאז הבאתי מש"ס שבת קט"ז ע"א נחש רודף אחריו מוטב שיכנס לבית עכו"ם וכו' ובירושלמי שם איתא לבית

ע"ז ומבואר דלצורך פ"נ מותר לכנוס וי"ל לפמ"ש הטו"ז שם סקי"א לחלק בין אם נכנס לעשות שם איזו מעשה ובין כניסה בשוא"ת והרחקת הנזק לבד אבל לפמ"ש רש"י והרשב"א דטעמא משום חשד צ"ע דמי יודע מה הוא עושה שם בפנים.

ו אבל בגוף הדבר לפמ"ש הש"ך בסי' קמ"א ס"ק כ"ז בשם רי"ו דבשנים ליכא חשדא ועפמ"ג או"ח סי' רמ"ד בא"א סק"ה דדוקא גבי חשד דע"ז אמרינן כן ע"ש ולפי ראיית הש"ך מריש ברכות גם בחשד זנות דינא הכי ועכ"פ בנ"ד אם יקח עמו עוד אחד לסייע במדידתו וכדומה וישא בידו כלי מלאכה בשעת כניסה ואחר שיוציאו הצלמים משם יש מקום להקל (וע' שבת ק"ל ע"א איבע"ל טעמי' דר"א וכו' או דלמא משום חשדא למאינ"מ וכו' וברש"י ד"ה ומשני שראוי להעד וכו' דלאפוקי מחשדא בעלמא וכו' דאיכא גילוי מלתא ע"י השני וכו' דמוכח דבאיכא אחד שיודע מזה דלצורך מצוה היא ליכא חשדא אבל יש סתירות לזה מכמ"ק) וע' מ"ק י"ד ע"א איזורו מוכיח עליו ור"ל שעי"ז לא יחשדוהו שנתכוין להשהות עד המועד דעי"ז מכירים שאין לו אלא חלוק אחד ע"ש וה"נ אם ישאו כלי מדידה וכדומה וילכו שנים יש מקום להקל.

סימן עג

א להרב המאוה"ג וכו' מוה"ר שמחה בונם הלוי נ"י אבד"ק בערימלא ברוסיא וכעת מו"צ דק"ק בראדי

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בהא דמבואר ברמ"א יו"ד סוסי' רמ"ה דגם בהחזיק בעצמו באיזו שררה מהני אי היכי דהחזיק בהסכמת המיעוט והרבים מיחו בדבר אם יש ביד הרוב לקבל להם רב אחר והביא בשם רב א' מגלילותיכם שהעלה דבכל גווני מהני כיון שכבר החזיק בהרבנית איזו זמן ע"פ דעת המיעוט והנה גוף דינו של הרמ"א מקורו מתשו' הריב"ש סי' רע"א והמעיין בתשו' שם ימצא שלמד ד"ז מירושלמי פ"ג דהוריות דבי הושעי' ודבי ב"פ הוו עלין ושאלין בשלמא דנשיא כל יומא והוו אלין דב"ה עלין קדמאו וכו' אזלינן דב"פ וכו' בעיין מיעל קדמאי אתון ושאלון לר"א א"ל וכו' קרש שזכה ליתנן בצפון ינתן בצפון וכו' וש"מ דגם מי שהחזיק בעצמו באיזו שררה אין נוטלין אותה ממנו ע"ש ומבואר דהיינו כגוונא דהתם שהחזיקו דב"ה ועלין קדמאי ודב"פ בתראי ונתרצו דב"פ במשך הזמן ההוא עד שנתחתנו עם הנשיא משא"כ היכי דהרוב מוחין דלא הי' ביד המיעוט להסכים ומתחלה החזיק שלא כדת אין חזקתו כלום ובאמת שבגוף הדין יש לעיין דלפי המבואר בחו"מ סוס"י קמ"ט דעת האגודה דאין מחזיקין בשל קהל והרמ"א הכריע דדינו כשל הקדש דדוקא בדאיכא גיזברין מהני חזקה ע"ש וא"כ גם

בחזקת שררה על הציבור ל"מ היכי דהחזיק בעצמו רק בכה"ג ובשלמא בהא דירושלמי הנ"ל לא הי' בשל רבים, ואף דב"פ הי' ג"כ רבים כבר כ' בתשו' ח"ס חיו"ד סי' רפ"ג דבשל שותפים לכ"ע מחזיקים ודוקא בשל קהל אין מחזיקים ע"ש וא"כ מ"ש הרמ"א ביו"ד דהחזיק מעצמו מהני היינו רק בדאיכא ממוני הקהל שיש בידם כח למחות בדבר זה ולפמ"ש הב"ח בחו"מ שם דוקא בנתמנו לדבר זה בלבד אבל בממונים על כל צרכי הקהל י"ל דע"י טרדתם בשאר דברים לא נתנו לבם לד"ז ע"ש וא"כ בנ"ד לא מיבעי' אם הפו"מ היו כנגד דעת המחזיק פשי' דל"מ חזקתו כלל כיון שהם מיחו בדבר ובכה"ג גם הרמ"א מודה דאל"כ יסתרו דבריו למ"ש בעצמו בחו"מ, או דנימא דביו"ד לא מיירי נגד כל הקהל רק בהחזיק בשררה הנוגע רק לאיזו יחידים בלבד דדינם כשותפים שמחזיקים בשלהם וכמ"ש אבל בנ"ד דחזקת רבנות נוגע לכל הקהל והפו"מ מיחו בהם פשי' דל"מ כלל ואם אין בעיר שם פו"מ א"כ פשי' דאין מחזיקים בשל קהל וכמ"ש – אבל באמת אין כח להפו"מ לקבל רב בלא רצון רוב העיר ע"פ שורת דתה"ק וא"כ אם רוב העיר מיחו בדבר גם הסכמת הפו"מ אינה כלום

ג ועוד דהמעיין בתשו' מבי"ט ח"ב שאלות השניות סי' ר' ימצא דדוקא בהחזיק שני חזקה א"י להעבירו וא"כ הא דהחזיק מעצמו מהני היינו בהחזיק ג' שנים בזה וגם בתשו' הריב"ש שם מפורש דמיירי שכבר החזיק ה' שנים בשררה ולכן פסק הריב"ש שאין בידם להעבירו משא"כ בנ"ד והן אמת שראיתי בתשו' רמ"א סי' נ"ז בעובדא שסדרו ג' אנשים גט באתרי' דהגאון מ' מן ז"ל וכ' גדול א' דכיון שהחזיק הגאון הנ"ל בהוראה וישיבה כמה שנים אף שלא נתמנה מהקהל לאב"ד מ"מ הוי אפקרותא במה שסדרו גט בלא ידיעתו והביא ראי' מש"ס דב"ב י"ב ע"ב דאתו רבנן למימני לר"א מדיפתי וכיון דמלו בי' עשרה פתח הוא ודרש וקרו ר"א ע"ע כל המריעון כו' ומוכח דגם החזיק בעצמו מהני ע"ש וא"כ יש להוכיח מזה דגם בפעם א' הוי חזקה בכה"ג אבל י"ל דשא"ה דשדרו רבנן באמת לאמלוכי בי' וגם לא מיחו בו ונתרצו אליו אבל אם הי' מוחין בו באמת היו רשאים ולא דמי להחזיק במצוה או תפלה שהביא בשע"ת או"ח סי' תקפ"א בשם יעב"ץ דגם בפ"א הוי חזקה דהתם דהחזיקוהו הקהל בזה ועכ"פ בהחזיק ע"פ דעת המיעוט שהחזיק באיסור שלא כדין לכ"ע ל"ה חזקה כלל דהא בא"ח סי' נ"ג מבואר דמצד הדין הי' גם יחיד רשאי לעכב אלא דהסכימו האחרוני' דבזה"ז תלוי בדעת רוב פורעי המס אבל לכ"ע אין בדעת המיעוט לקבל רב וא"כ החזיק שלא כדין וגדולה מזו מבואר בירושלמי פ"א דגיטין ה"ב דאפי' גם חכם שאסר דאם תלמוד הורה במקום רבו אין הוראתו הוראה ויוכל אחר להתיר וע"ש בק"ע ומכ"ש לענין חזקה וע' בחו"מ סי' קמ"א סעי' י"א בדין החזיק

ערלה שביעית וכלאים דיש ב' דיעות בהחזיק באיסור אבל היינו בדלא מיחו משא"כ בזה דליכא עדיין שני חזקה וגם מיחו הרוב ולכן הדין ברור שאין חזקתו כלום וחלילה להמיעוט לבטל שום תקנה בעיר ואחרי רבים להטות וכבר הארכתי בחיבורי בשת"ע לסי' רל"א ובירורתי דגם בדאיכא רווחא להאי ופסידא להאי הרוב כופין להמיעוט ומכ"ש בעסק קבלת רב הנוגע לאפרושי מאיסורא.

ד שוב מצאתי בחידושי רע"א לאו"ח סי' קנ"ג ובתשו' רע"א מ"ת סי' י"ב שהביא לשון תה"ד דלא דמי למי שהחזיק במצוה. כמה שנים שלא יוכל אחר לדחותו בכולו דשא"ה שרגילים לקנותו מהציבור להיות להם וליורשיהם חזקה אבל כתר תורה כהפקר ובתשו' ראנ"ח הוכיח מזה דבתורה גם לדחותו לגמרי שרי והביא ממהרי"ק שרש ל"ג שפסק הרמ"א כמותו בא"ח סי' קנ"ג וביו"ד פסק כתה"ד וצ"ל דהתה"ד מיירי רק לענין הלימוד ולא לענין השכירות ולפמ"ש הראנ"ח שם דברי תה"ד וריב"ש סותרים זא"ז וצ"ע על הרמ"א שהביא דברי שניהם וצ"ל דס"ל דלדחותו לגמרי אסור אבל אם בא רק לשמש עמו יחד אין איסור ע"ש אבל כבר העלה בתשו' ח"ס יו"ד סי' ר"ל דבזה"ז ל"ש דינו של רמ"א ואסור להשיג גבול ואף דהשו' ד"ס ח"ב יו"ד סי' נ"א נ"ב דחה דברי הח"ס כבר העלה בתשו' שו"מ מה"ק ח"ב סי' ל"ג לקיים דברי הח"ס וע' שו"ת ב"ש יו"ד סי' י"ט מ"ש בזה

סימן עד

א להרב הגדול וכו' מו"ה שמואל פורא נ"י דומו"צ דק' דאברמיל וכעת מו"צ דק' זלאטשיק

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעובדא שהתיכו ביורה עשרה פינט חלב תרבא עם י"ג פינט שמן לעשות מין משיחה הנהוג שם בין בעלי חניות למשוח מנעלים והשליכו א' פינט חמאה לתוך היורה הנ"ל בשעת רתיחת היורה ונתערב הכל ביחד ואח"כ נודע כי גם רבים מבעלי חניות עושים כן והנה רו"מ הביא בדין חלב או בשר טרפה בחלב אי אית בי' אסור הנאה שהאריכו האחרוני' בד' הרמב"ם בפיה"מ לכריתות והפמ"ג בפתיחה לבב"ח הביא מדברי רמב"ם פ"ט ממ"א פסק להחמיר ודלא כהדג"מ וגם בשפ"ד סי' צ"ב סק"ד פסק כן והביא עוד מדברי הח"ס סי' צ"ב ופר"ת וכר"ו ועקרי הד"ט ושאר מחברי' והעיר די"ל דבנ"ד הוי רק טיגון ואולי כיון דנתבשל בשמן הוי בישול ולא טיגון והנה בגוף דין טיגון הנה דעת הפר"ת להקל אבל מהתוס' ברכות ל"ז ע"ב ד"ה חביצא וכו' כיון שנטגנין בשמן כנתבשלו דמו וכו' ע"ש נראה דטיגון בשמן כבישול דמי וע' בירושלמי

פסחים פ"ז ה"ג חד ב"נ בשיל תרנגולתא בשמן שרפה וכו' אזל שלקא וכו' וע' בשו"ת טטו"ד מ"ג סי' קפ"ו ואני במק"א ביארתי ד' הירושלמי באופן אחר ואכ"מ וח"א העירני מהא דסנהדרין כ"א ותיקח את המשרת ותציק לפניו וכו' שעשתה לו מיני טיגון ובקרא כתיב ותבשל הלביבות וע' תשו' כתב סופר סי' נ"ב שהוכיח שדעת הרשב"א דטיגון מה"ת אבל בשמן דהוי משקה נראה דלכ"ע הוי בישול כמבואר בתשו' ח"ס סי' קי"א דבכל המשקין חוץ מחלב ושומן הוי בישול ולא טיגון, ובדין חלב בחלב הנה מצאתי בתשו' רדב"ז חלק ה' בלשונות הרמב"ם סי' רמ"ה שהוכיח ג"כ כדעת רמב"ם דגם חלב בחלב אסור בהנאה והביא דברי פיהמ"ש להר"מ דכריתות ותמה עליהם יעוש"ה וד"ז נעלם מכל האחרוני' וגם מצאתי בשו"ת מהר"ם שי"ק סי' ק"ז שהאריך ג"כ והעלה דגם הר"מ בפיהמ"ש מודה לזה וגם הוא לא ראה ד' רדב"ז הנ"ל ועכ"פ לדינא כיון שהאחרוני' לא ראו תשו' רדב"ז הנ"ל א"א להקל בזה.

ג והנה רו"מ צידד דהא שומן בשמן נטל"פ לשי' כמ"פ ואף דהכר"ו החמיר דבב"ח ל"מ נטל"פ כבר חלק עליו הפמ"ג ועכ"פ בתחלת טרם שנעשה בב"ח אם נפגם יש להקל וגם החוו"ד סי' ק"ג דחה ד' הכר"ו עכ"ד ואולם הנה הגם דשומן נטל"פ בשמן אבל שמן בבשר אינו נטל"פ ומשנה ערוכה בפסחים ע"ו סכו בשמן של תרומה וכו' דאסר וא"כ שוב איכא בב"ח דהיינו תערובות חלב בצירי בחלב ובגוף דברי כר"ו ע"ע בשו"ת אמרי אש סי' מ"ב שדחה ג"כ דבריו וע"ע בפלתי סי' צ"ד סט"ו בזה.

ד ואמנם יש לצדד בזה כפי הצעת השאלה שנתבשל מקודם החלב תרבא בשמן ויש בשמן רוב כנגד החלב אף דטכ"ע דאורייתא הרי בדבר הפוגם קצת קי"ל דמהני ביטול ברוב כמ"ש ברסי' ק"ג וא"כ כיון שכבר נתבטל החלב טרם שנתערב החמאה הרי גם להחולקים על הרשב"א שבסי' צ"ח גבי מבשא"מ ומב"מ מודים היכי דנתערב מקודם מב"מ כמ"ש במש"ז שם וא"כ ה"נ בזה שוב ליכא בזה איסור בב"ח וכדאי' כה"ו פ"ט דכלאים מ"א צמר גמלים וצ"ר שטרפן זב"ז אם רוב מן הגמלים מותר לערב פשתן עמהם וגם אם נתערבו ביחד יש לצדד בזה לשי' הרשב"א שם גם יש לצרף מ"ש בכס"ד שבשו"ת בש"ר סי' רפ"ה דלפמ"ש הרא"ש בשם ר"ש בטעמא דמי חלב מותר מה"ת משום דבעי' בחלב אמו כמו שיצאה מן האם א"כ גבינה וחמאה שרי מה"ת ואת"ל דגבינה אסור מה"ת מ"מ חמאה רק מדרבנן או רק מנהג בעלמא ע"ש באורך ואם כי ח"ו להקל אבל עכ"פ חזו לאצטרפי ובפרט לפמ"ש רו"מ שמערבין בו מין אבק צבע לעשות חזותא ואינו ראוי לאכילת אדם ודאי יש להקל אבל כפי הנראה לא ברירא לי' וספק חסי"ד אין לצרף להקל כלל כנודע אבל מ"מ נראה להקל מטעמא דכתיבנא- שוב מצאתי במחב"ר להחיד"א

ז"ל סי' פ"ז שהביא בשם תשו' אהל יוסף יו"ד סי' כ"ד שחידש ג"כ דחמאה הוי כמו מי חלב דפטור ומותר בהנאה והוא הוכיח מהתשב"ץ וש"פ להיפוך וע' יא"פ שהביא שאר דבריו ולא ד"ז

סימן עה

א להרב וכו' מו"ה חיים נתן גראבין נ"י מו"ץ דק' דעלאטין

ב מכתבו הגיעני ובדבר השאלה שבא לפניו באיש א' שנשא אשה ובתוך אחד השיחים של קטט עבור טבע חוזק השינה של אשתו ספרה לו שנבעלה פ"א תחת בעלה הראשון מאיש זר בהיותה בדרך באכסניא במקום פ' ונתעורר האיש הנ"ל ובא לפני רו"מ וסיפר איך שזה כמה שנים נכשל ר"ל בהיותו באכסניא הנ"ל ואשה א' היתה בשינה בחוזק ובא עלי' ובאמצע הקיצה ונלחמה עמו לדחפו וסתם פיה בידיו ולא צעקה ואח"ז נתייעפה עד שנפל עלי' זיעה ונשארה כאבן דומם ואחר איזו שעה חזר ובא עלי' והיא דוממת ואח"ז קראה בקול את חברותי' והלכה ממקומה אל מקום חברותי' והוא נסע קודם אור היום לדרכו ולא נודע לו מי תיהה האשה ועתה חושש אולי הוא היא האשה שנשא ואסורה לבועל והאשה הודית לפני רו"מ על המעשה ואמרה שבתחלה נקיצתה סברה שהוא בביתה עם בעלה וכשנזכרה בושה מאוד לצעוק שלא יחשדוה שהי' ברצונה ונלחמה עד שנתייעפה ואחר איזו שעה נפל שנית פתאום ובא עלי' ומתרצית לקבל גט אבל הוא מעוברת ממנו עכת"ד.

ג והנה אם נחזיק זה לאונס ובעלה הי' ישראל יש להקל כיון שכבר נשאת כמ"ש הב"ח סי' י"א דבאונסה אינה אסורה לבועל רק משום קנסא לכתחלה וכמ"ש גם רו"מ אף שנסתפק אולי בנ"ד שסברה בתחלה שהוא בעלה ל"ש יצרא אלבשא ומדלא צעקה מוכח שנתרצית וטענת בושה אינו מועיל למיחשבי' אונס ולא הביא שום ראי' ואולם לפענ"ד הדבר פשוט דאף דמצינו בסנהדרין ע"ה משחרב ביהמ"ק ניטל כו' ונתנה לע"ע מ"מ הכא אין הכונה על יצר של עבירה רק על התאוה וגם בנד"ד כיון שבתחלה היתה ישנה ובהקיצה כבר הי' באמצע ביאה ובפרט שסברה בתחלה ע"י תרדמת השינה שהוא בעלה וכבר אחזתה התאוה שפיר מיחשב גם מה שנתרצית אח"כ כאונס דגם בכה"ג שהי' לדעתה כהיתר מ"מ אמרי' כן וכדמוכח מתוס' שבועות י"ז ע"ב ד"ה אי בת"ח וכו' שכתבו דגם בהי' מזיד על הפרישה מ"מ מיחשב על הכניסה שב מידיעתו דיצר אלבשי' ומוכח דאף שבתחלה הי' לדעתו בהיתר מ"מ כבר תאוות היצר אלבשי' והוי כאונס (ומדברי התוס' הנ"ל הבאתי ראי' לדברי הנו"ב מ"מ א"ע סי' ק"נ שנחלק על הישו"ש בדין מהדקת

א"ע ע"ש ותבין) וגם יש להביא ראי' מהא דא"ח סי' ר"ד ס"ח בהג"ה באנסוהו לאכול דא"צ לברך אע"ג דנהנה דדמי לאשה שתחלתה באונס וסופו ברצון וגם להרשב"א החולק שם כמ"ש המג"א היינו לענין ברכה דתליוא בהנאה משא"כ הכא ומ"ש דאי נימא דעל ביאה א' היתה אנוסה י"ל כיון דלפי דבריו לא הלך מאצלה עד ביאה ב"י שייך ג"כ טעמא דיצר אלבשא ליתא דדוקא באמצע ביאה אמרי' כן וכמ"ש הרמב"ם פ"א מאי"ב ה"ט וז"ל שמשהתחיל לבעול באונס אין בידה שלא תרצה שיצר האדם וטבעו כופה אותה לרצות עכ"ל וכ"ה להדיא באס"ז כתובות נ"א ע"ב דדוקא אחר התחלת ביאה אמרי' כן וע' שו"ת כת"ר סי' ס"ח בתשו' ה הג' ר"מ בנעט אי בהעראה סגי לענין זה או דוקא תחלת ביאה משא"כ בשהה בינתים וחזר ובעל וע' בתוס' ב"ק מ"א ע"א ד"ה וכמאין דאף בקפץ השור לרבעה באונס מ"מ אם תחלת ביאה לרצון ל"ש לומר יצר אלבשא ע"ש וה"נ בזה וע' בחמ"ח א"ע סי' מ"ב סקט"ז ודו"ק אך בנ"ד יש לדין דהא ליכא עדים על כל הענין רק שיודע בנפשו המעשה והנה בס' בנ"א פ'... מהל' אישות העלה מהתוס' כתובות ט' ע"א ד"ה ומי וכו' דבלא עדים אינה נאסרת על בעלה אפי' ראה שזינתה אבל במחכת"ה דבריו תמוהים דהתם כתבו כן רק להס"ד של הש"ס אבל למסקנא כ' שם בד"ה מפני מה להיפוך וגם בתוס' קידושין ס"ו ע"א ד"ה אמר אביי מפורש כן דא"צ רק שידע הבעל האמת וכן מצאתי בשו"ת גן המלך סי' ט"ז שפסק כן רק שלא הביא ד' התוס' קידושין הנ"ל וכה מצאתי בשו"ת מהרי"ט צהלין סי' ר"ל שפסק כן דגם על הבועל נאסרת אם ידוע לו שזינתה ברצונה ע"ש אבל בנ"ד הרי לא נודע לו שום רצון ממנה שהרי אומר שנשארה כאבן דוממת ואולי נתעלפה או תרדמת שינה עלי' כפי טבעה ולא הרגישה כלום והאשה עצמה הרי אומרת שהלך מאצלה באמצע וחזר ונפל עלי' לאונסה ומרוב חולשת כחה לא צעקה ואולי ע"י שנפל עלי' תרדמה ועייפות נדמה לה כן וכיון דגם לבועל א"י אם הי' ברצונה פשי' דאינה נאסרת עליו בלא עדים לכ"ע ובכ"ז לחומר הנושא אין רצוני לסמוך עלי בהיתרא זולת אם ידרוש עד מרב מובהק ויסכים ג"כ להקל אצטרף עמו.

סימן עו

א להרב וכו' מו"ה ישכר בעריש רייזנער נ"י דיין דק"ק חירב

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו מק' באליגראד ביעקב שמת והניח חצי בית ויש לו ג' בנים וב' בנות ומכר לוי בנו לשמעון אחיו חלקו אבל יען שהי' פחות מבן כ"ד שנים הניח לו ש' ביד שליש סך ארבעים ר"כ על אופן שאם יתן לו קאנטראקט בדא"ה ינתן ללוי המעות ואם לאו יוחזר לשמעון ואח"ז נתפשר ש' עם ראובן אחיו שיש לו חצי

הבית הכל משותפות אביהם וגם יש לו חלק בחצי בית של אביהם בירושה ומכר לו ש' כל חלקו וחלק שקנה מלוי והחובות בס"ה בעד ק"מ ר"כ והחובות הם בע"פ רק שיש פסק מערכאות שהלוים חייבי' לשלם וחתמו שניהם על שטר ההתפשרות וכתוב שם בזה"ל וכ"ז נעשה בקגא"ס בכאוהיו"מ בשיעבוד הגוף ונכסי ועתה רוצה ש' לבטל הפשר יען שלא הי' בידו עוד למכור חלק לוי שלא קנהו בקנין המועיל וגם על החובות לא חל המקח עם ראובן ובטל הכל ורו"מ האריך והביא דברי הנו"ב מ"ק חו"מ סי' כ"ו ובנ"ד שכלל בסך א' ודאי בטל הכל דע"י השלשת מעות הרי לשי' נה"מ סי' ר"ז סקי"ט צ"ל להשליש זכה וגם הוי רק כסף בלא שטר ואף שישב ש' בהבית עוד מקודם וחזקה קונה בלא שטר הרי לא נתכוין לקנות והמוכר לא נתכוין להקנות בזה וגם הלא בלא"ה דר שם ובכה"ג ל"ה חזקה כמ"ש הרדב"ז והביא משו"ת תיע"ר סימן י"ג דבזה"ז עיקר סמיכה על הטאבילאציאן ובפרט בנ"ד שהתנה לכתוב שטר ובפרט שכלל גם החובות ואינם נקנים בכסף וקגא"ס וגם לשי' הצ"צ דשטר שותפות א"צ כומ"ס אבל במלוה ע"פ לכ"ע ל"מ רק בקנין המועיל בד"י או בדא"ה והביא מנה"מ סי' ס' סקי"א דמחלק בין גזלן למכר דבר שלא חל עליו המקח וא"ל דבנ"ד איכא חיוב לקנותו מאחיו ז"א דבכה"ג לא חל חיוב כמ"ש בנה"מ סי' סי' סק"י דקודם שבא לעולם יכול לחזור בו ועוד האריך בזה.

ג והנה מ"ש רו"מ מדברי נה"מ סי' ר"ז יעוין שם מ"ש בחיבורי סט"ז בשם שו"ת א"א והג' מהרש"ק ז"ל דאין המנהג כן ועמ"ש שם בזה מתשו' הרשב"א וש"פ אבל מ"ש רו"מ דבטל הכל תמהני מדוע לא הביא דברי נה"מ סוסי' קפ"ב ושם העלה לחלק בין לוקח למוכר והיכי דשניהם ידעו דלא חל הקנין על כולן שניהם א"י לחזור וא"כ בנ"ד יחול על מה שיכול כפי שומת ב"ד בערך המעות אבל אני בחיבורי הבאתי כמה חילוקים בזה ועמ"ש שם בשם רדב"ז ופ"י ושב"י וגם בסוסי' ר"ג וסי' ר"ט הבאתי מכמה מקומות בזה ואולי המוחזק יכול לומר קים לי – אך בנ"ד י"ל דע"י שהחזיק בהבית מהני בלא שטר ומ"ש רו"מ בשם תוע"ר התם מיירי בק"ס משא"כ בחזקה י"ל דסמ"ד אבל מ"מ יפה הביא מתשו' רדב"ז דבכה"ג שישב שם מקודם לא הוי חזקה ועמ"ש בחיבורי סי' קצ"ב ע"ד הרדב"ז בזה אבל מצאתי בשו"ת מצל מאש סי' כ"ג במי שכתב שטר מתנה על ביתו לשמעון שהי' דר בו בשאלה ולא ידע כלל מהמתנה דלא קנה כיון דלא ידע הרי לא נתכוין לקנות ובהג"ה שם השיג שהרי בדעא"מ מהני גם בלא כונה ע"ש ומבואר מדבריו דאם הי' יודע מזה אף שלא קבל השטר והי' יושב מקודם מהני החזקה דמסתמא נתכוין לקנות בהחזקה והמוכר נתכוין להקנות ואף שכתב שטר מתנה מ"מ לא נתבטל עי"ז החזקה כיון דא"צ שטר ועמ"ש בחיבורי סוסי' קצ"ה שם להסתפק בכה"ג שהשלישו

שט"ח והבאתי מכמ"ק בזה אבל בסי' רמ"ז ס"ט מוכח דבחזקה אם התנה לכתוב שטר כחויב לכתוב שטר נקנה וצ"ל דהא דסוסי' קצ"ה דאם התנה לכתוב שטר הכל לפי תנאי היינו בהתנה שלא לקנות עד שנכתוב וע' בטח"מ סי' קע"ג בשם תשו' הרא"ש דמבואר דאם התנו לקבל בקנין דאם א"צ לקנין מדינא אין החלוקה מתבטלת בשביל שלא קבלו בקנין במ"ש שהרי מ"מ כיון לזכות לה והשאיל לה רשותו שיזכה לה ואם לא תוכל לזכות מכח המתנה תזכה מכח הפקר ע"ש.

ד אבל מ"מ בנ"ד שכתבו בשטר השלישית שאם לא יוכל ליתן קאנטראקט יוחזר לו סך ארבעים ר"כ הוי כתנאי גמור שלא יקנה בחזקה וא"כ יוכל המוכר המוחזק לומר קים לי ולבטל כל הפשר. ומ"ש מדברי הצ"צ בדין שותף אם צריך כומ"ס ע' בכנה"ג ושע"מ בשם תשו' רמ"א סי' פ"ו בזה וגם בע"צ פסק כהצ"צ ושכן המנהג פשוט – ועכ"פ לדינא יפה פסק רו"מ דכל הפשר בטל וע' שב"י ח"ב סי' קמ"ד שפסק בפשי' דגם בפשר בטעות לא נתבטל רק מה שיש בו טעות ושאר הפשר קיים אבל בנ"ד דהוי ענין מקח נראה כמ"ש – ומ"ש רו"מ מדברי נה"מ סי' ס' סקי"א ע"ש בהגהת א"ב מ"ש ע"ז וע"ע בב"י סי' רכ"ו מחודש ב' בשם רשב"א ודו"ק והעירוני שגם מדברי ריטב"א ונמוק"י פ"ק דב"מ והובאו בשו' ב"א חח"מ סי' י"ח מוכח דלא כנה"מ שם ואכמ"ל

סימן עז

א להרב וכו' מו"ה שמואל דוד הכהן נ"י מו"צ דק"ק חוסט באונגארן

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לידו בראובן שהוציא שטח"ז שהי"ל מחותנו וזה כ"ה שנים שמת חותנו ועתה שתובעים אותו גיסיו על שהשיג גבול חזקתם ותובע הוא השטח"ז וטענו גיסיו כי כשמת אביהם שלמו חובות ולא הספיקו נכסיו גם כדי שולים החובות וגם כבר עמדו לדין לפני הרב המנוח ויצאו בפטור מפני שבררו אז מה שהודה גם ראובן ששלמו חובות ולא נשאר בידם כלום ואין זוכרים עתה לברר והשטח"ז ישן כ"ה שנים וגם הי' מחזיק ראנדע של חותנו כמה שנים אחר מותו והוכרח לצאת ולהחזירה להם ומדוע לא תבע אז השטח"ז וראובן מכחישם שלא ירד עמהם לדין כלל והנה רו"מ הביא מסי' צ"ג ס"ט דהיכי דלא יתחייב ממון אלא שבועה הוי שבועה על שבועה וה"נ בנ"ד וגם הביא מהש"ך סי' פ"ז סקס"ב מ"ש ע"ד מבי"ט נס"ק ס"ג ודברי מהריק"ש שבפ"ת חו"מ סי' ג' סק"ז ולכן גם בנ"ד א"צ האחים לישבע ואף שיש לו שטח"ז הרי הוי שטר ישן כמ"ש בסי' ס"א ונה"מ שם גם העיר דכיון שהי' מוחזק בראנדע והחזיר מוכח שיודע האמת שלא נשאר כלום והביא מהרמ"א סוסי' ע"ט וגם מסי' ס"א ס"ט

עכת"ד ולענ"ד דדוקא היכי דההכחשה עתה בטענה אחרת שאין עיקר השבועה עלי' כגון בחלקו השותפים דפטור משבוה"ש משום מחילה ועיקר שביה"ש הוא שלא העלים כלום וכיון דגם בלא חלקו אין לו תביעת ממון כלל רק שחושדו שהעלים והי' מחייב לישבע ועתה נולד הכחשה אחרת אם חלקו דמחל לו או לא ולכן הוי שבועה על שבועה ופטור אבל בנ"ד שהם טוענים גם עתה רק שבררו בב"ד ששלמו חובות ולא נשאר כלום וגם בלא בררו היתה כל הטענה רק ששלמו החובות ואז א"י עתה לברר זאת מ"מ היא היא אותה טענה עצמה אם נשאר כלום או לא ואין בזה רק שבועה א' אם נשאר בידם כלום או לא ואין לזה ענין דין שבועה על שבועה.

ג וגם מ"ש רו"מ דהוי שטר ישן יעוין בשו"ת הגאון רח"כ סי' מ"ט דבאותו שאין מקפידין זע"ז ואין מחזיקים זע"ז כמ"ש בסי' קמ"ט ליכא גביי' דין שטר ישן ע"ש וא"כ הכל לפי הענין.

ד אבל מ"מ מכח מה שהי' כבר חזקת הראנדע בידו והיצאם והחזירה להם ולא תבע כלום מזה שפיר יש הוכחה שאין בהשטח"ז ממש כלל והגם כי מ"ש רו"מ ראי' מסוסי' ע"ט אין לו דמיון כלל אבל יש להביא ראי' מהא דרסי' פ"ה ס"א ושם ס"ג בהג"ה שני' והגם שבשע"מ שם הביא בשם בעה"ת דמ"מ צריך לישבע ודלא כנה"מ שם מ"מ עכ"פ חזינן דהוי הוכחה טובא דאפי' נגד נאמנות מהני – וגם יש להביא קצת ראי' מש"ס דב"ק קי"א ע"א הב"ע כגון דנפיק משמרתו דיהויריב ולא תבעו והא קמ"ל דאוחילו אחילו גבייהו וכו' יעוש"ה וגם מדברי הט"ז יו"ד סי' קע"ז סוסק"ז מפורש כעין זה דאם כבר נתן לו קרן וריוח ולא תבע ש"ט ואח"כ תבע ש"ט ממנו והמקבל נ"ח לו מצד אחר ורצה לנכות ש"ט דא"י לנכות כיון שבשעת פרעון לא ביקש כלום הוי מחילה גמורה ע"ש ואף שיש לחלק דבכל הנך התביעה מאותו ענין ממש משא"כ כאן מ"מ עכ"פ יש סיוע לזה ובפרט מהא דסי' פ"ה דמי ממש לנ"ד וגם יש להביא ראי' מתשו' מיימוני לס' משפטים סי' ל"ז ובהג"ה שם נידון כעין זה ממש ויעוין שם גם בתשו' נו"ב מ"ת חיו"ד סי' קנ"ו באמצע התשו' כעין זה – ולכן יפה פסק רו"מ דאין לחייבו שבועה רק קב"ח שכבר נפטרו בדין.

ה ומ"ש רו"מ ע"ד קצה"ח סי' פ"ז סקכ"ו דשבועת ביטוי ליכא בממון מדברי סמ"ע שם ס"ק ק' יש לדחות דכונת סמ"ע הוא דדוקא בעלמא באיסורין או באלמנה בשבועה שהוא לשון אלה ונדר מהני עניית אמן משא"כ בשבועת ממון אבל אין מזה ראי' בשבועת נדר מהני לגבי ממון אבל גוף חידושו של קצה"ח יעוין בתומים סוסי' ע"ה שמחדש דדוקא שבועת בע"ד עצמו מהני ולא של מורשה וכדומה דלא הוי שבועת פקדון ולא ביטוי ואני במק"א תמהתי מהא דסי' צ' ס"ד דמפורש להיפוך וגם מתשו' הרא"ש שהובא בט"ז

ח"מ סי' פ"ב ס"ג וסמ"ע סי' ר"נ ס"ק ל"ג וגם הבאתי מש"ס דב"מ מ"ב ע"ב משתבע איהו כו' ומשתבעה אימי' וע' בראש שבועות ר"פ שבועת העדות גבי אנטלר גם הבאתי מתשו' הרשב"א ח"א סי' תתקס"ד ואכמ"ל וע' בשו"ת שו"מ מ"ד ח"ב סי' קע"א שהשיג ג"כ ע"ד תומים ולא הביא מהנ"ל ועכ"פ נראה מהתומים דשבועת ביטוי מהני אבל מ"מ אינו מוכרח אבל עכ"פ כיון דגם שבועת אחר מהני מכ"ש שבועת בע"ד בדרך ביטוי ועדיי' צ"ע

סימן עח

א להרב הגדול וכו' מו"ה בעריש ווינטער נ"י מחר- אסקוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדין הבצים שנמצא בהם מעט שחור אם יש לאסרם מטעם דם כבר נשאל בזה בשו"ת טוב טעם מהדורא ג' סי' רס"ג אות ז' ופסק בפשי' דאם אינו אדום כדם ממש ואינו שחור ממש יש להקל ולא כתב שום טעם ואני כתבתי בזה עפ"ד התבו"ש סי' ל"ח וסד"ט סי' קפ"ח שהביא רו"מ וגם הבאתי דברי הרא"פ שבסופו לסי' ל"ח בזה וכיון דלשי' קצת פוסקים דם בצים דרבנן ובפרט אחר שבשלו אף דלא קיי"ל כן מ"מ יש לצרף לסניף ובכל דם ע"פ רוב שנמצא בחלבון או בחלמון הוי ספיקא וכבר כ' בתשו' מ"ב סי' נ' בשם או"ה דגם היכי דאוסרים משום חסי"ד הוי רק חומרא דרבנן א"כ הוי סדר ועוד דבהפ"מ מצטרף סחסי"ד לס"ס וד"ז דשכיח הרבה וצריך לאסור הרבה הוי הפ"מ כמ"ש בד"ק ריש ה"ל טרפות ועמ"ש בפתיחת ספרו גי"ד ולכן יש להקל בפשי' מכל הלין טעמי

ג ומה שהקשה ביבמות ע"א דדייקא דערלות שלב"ז מעכבא מהא דזכריו דאיתניהו בשעת אכילה וליתניהו בשעת עשיי' היכי משכח"ל וכו' וע"ז הקשה לפי המבואר בירושלמי שם ליל ח' מה עביד לי' מן מאי דתניא לילי שמיני נכנס לדור להתעשר הד"א ליל שמיני כשמיני א"כ משכח"ל שחל יום ח' ביום א' ש"פ דבע"פ בשעת עשיי' הוי ערלה שלב"ז ואינו מעכב אבל בלילה בשעת אכילה מעכב עכת"ד ויפה הקשה וכבר קדמו בס' צלותא דאברהם וגם הוגד לי שכבר נדפס קושי' זו בשם הגאון אבד"ק הרילמוב אבל הנה הרמב"ם פ"ג ממחו"כ פסק דלילה מחו"ז ובזה מיושב קושי' הכ"מ פ"ו מבכורות הי"ד מדוע השמיט הר"מ הא דליל ח' נכנס לדיר להתעשר וע' בשו"ת שאג"א סי' נ"ג ותשו' נודע בשערים מ"ת בסופו בזה ובזה יש לדין במ"ש הכ"מ פי"ח ממעה"ק הי"ז עפ"ד התוס' זבחים קי"א וגם במ"ש הרמב"ם שם ה"ח והי"ב והל' י"ח ואכמ"ל וא"כ י"ל דהש"ס דיבמות אזיל אליבא דהלכתא.

ד ואולם עוד נראה ליישב בדרך נכון דהא יש להבין סברת הירושלמי מה דמיון ערלה בליל ח' להא דנכנס לדור להתעשר דהא י"ל דשאני התם דמהני ההקדש גם במחו"ז בדיעבד אלא דאסור להקדיש כמ"ש התוס' בתמורה י"ט ובזמנו אין איסור להקדיש בלילה טפי מביום ודוקא להקריב אסור בלילה אבל להקדיש שרי כדאיתא בזבחים י"ב נכמ"ד ולכן שפיר י"ל דבליל ח' דלמחר ראוי לגמרי לאו מחו"ז הוא ושרי אבל במילה דבלילה אסור למול גם אחר שעבר זמנו ולא משום מחו"ז אלא משום דלילה הוא א"כ מה מהני הא דלמחר ראוי למול מ"מ השתא הרי פסול משום לילה ולא משים מחו"ז כלל ונראה דהירושלמי לשיטתו אזיל דבירושלמי רפ"ב דשבת ה"א מבואר דמוקי מתני' כר"י דמילה שלב"ז נימול בלילה ומסיק דהכי הלכתא וזהו דלא כש"ס דילן יבמות ע"ב ומבואר בתשו' שאג"א סי' נ"ג דלהך מ"ד דס"ל דמילה שלב"ז נימול בלילה אין פסול בליל ח', רק משום מחו"ז ע"ש וא"כ למ"ד לילה אין מחו"ז דהוי כבו ביום שפיר מעכב הערלה מלאכול בתרומה ופסח אבל לפי ש"ס דילן דגם מילה שלב"ז אינו נימול בלילה א"כ אין הפסול משום מחו"ז לבד רק משום דלילה הוא א"כ גם בליל ח' אין הערלה מעכב ושפיר פריך היכי משכח"ל וא"ש.

סימן עט

א להרב וכו' מו"ה שמעון שלמה ווערטהיים נ"י מו"צ דק' בענדור בבעסראביע

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדין עד שחתם זה זמן רב בגיטין במחנ"ק בשם יחזקאל בן יהודה בה"א ועתה נולד לו ספק אולי הי' אביו חותם באלף בסוף כפי המדומה לו ונסתפק אם מותר להיות עד להלאה ואיך יחתום מכאן ולהלאה והנה הגם דמבואר בתשו' הרא"ש ופסקו מהרא"י דא"י לשנות שם אביו מ"מ מבואר בפסקית סוסי' קל"ח שם דהיכי דמסופק בשם אביו ועי"ז החזיק בשם אחר י"ל דמהני החזקה בשינוי שם אביו אפי' במגרש עצמו ומכ"ש בנ"ד בשם אבי העד וגם אינו בגדר שינוי כלל מה"א לאל"ף וגם הרי מבואר בהגהת תוי"ט על הטור דיש לחלק בין חזקה דקרי לי' ועני דבכה"ג א"י להחזיק שינוי בשם האב משא"כ בחזקה דחתימתו או דעולה לתורה וגם שבפסקי מהרא"י סי' קצ"ו נראה כחוכך בזה ע"ש ולכן הדבר ברור דבנ"ד יוכל להיות עד להלאה ולחתום בשם שהחזיק בו בגיטין שסתם עד עתה בשם יהודה בה"א וע' תשו' מבי"ט ח"א סי' ל"ט במ"ש בשם רשב"א מתשו' רש"י נראה דבהחזיק שם אביו בשינוי מותר גם בלא נשאת ובב"י בשם א"ח בשם רש"י כ' רק דלא תצא.

סימן פ

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה נפתלי איש הורוויץ אבד"ק סאניוואץ

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באלמן שנשתדך עם אשה שאין לה נדן ונתן לה כתובה על חמשה אלפים ואולם הונו ורכושו עולה במאה אלף אדומים והי' שדכן א' שהי' כל העוסק בזה ותובע עתה שכר שדכנות ונסתפק רו"מ כמה מגיע בזה והנה לענ"ד ודאי מסרכוש שיש להאלמן אין מגיע שכר כלל כי אין זה בגדר התחייבות נדן שאינו מסלק כלום ויש מתעשר ואין כל אבל כיון שבערך כתובה הנהוג עתה להוסיף שליש על הנדוניא א"כ כשנותן לה כתיבה ה' אלף ר"כ הוא עולה כפי נדן ב' שלישים מזה היינו ג' אלף ושלש מאות ושלשים ושלשה ר"כ והגם שאינה נותנת כלום הו"ל כאמר הריני כאלו התקבלתי וצריך ליתן שדכנות מערך כזה.

ג ומה ששאל בדין סריס אם מותר להיות שו"ב דגבי ש"ץ פסק הש"ל שהובא במג"א סי' נ"ג דאינו כבוד הציבור שיהי' הסריס ש"ץ ולענ"ד אין שום מקום לפסול אותו מלהיות שו"ב שאינו מוציא רבים י"ח ומדלא השמיעוני בעלי הש"ע דין זה גבי שו"ב ש"מ דאין בזה חשש כלל וע' בתשו' מהרשד"ם חא"ע סי' קכ"ד בשם הרא"מ ומהר"י חבוב דכל דין מחודש שלא כתבוהו הפוסקים נראה דלא ס"ל כן וה"נ בזה ובפרט שדעת כמ"פ דמותר להיות גם ש"ץ וע"ש בשע"ת בשם תשו' פאה"ד להרמבם שפסק ג"כ להקל שמותר להיות ש"ץ ומכ"ש דמותר להיות שי"ב. ומצאתי במרדכי רפ"א דחולין שהביא בשם אלדד אדני דסריס ואשה וכו' אסורי להיות שו"ב וכתב דכל זה חומרא בעלמא ואין המנהג כדבריו הרי מפורש דאין חשש בזה.

סימן פא

א למחו' הרב המאה"ג וכו' מו"ה פישל פעלדמאן ז"ל בק"ק בוטשקאב כאונגארן

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדין מחזיקי הפר"פ שנתפשרו בפני רבנים ליתן להקהל בכל ג"ח תשע' ר"כ ואם יצטרכו הקהל לצורך בנין יתנו מקודם בעד כל השנה ועתה קנו הקהל מקום לבנין ורוצים כל המעות בפ"א ובעלי הפר"פ רוצים שיבטיחם באוהיו"מ בנימוסיהם ורב א' מהפשרני' מסכים בזה עם בעלי פר"פ אם בידו לפרש הפסק כן אי הוי כחזרה והביא רו"מ מהרשד"ם סי' צ"ח דגם אם הבטיח יוכל לחזור בו כי יוכל לומר עד עתה הי' בטוח בעיני ולא עתה והנה לא מצאתי ברשד"ם שם אבל הנה ש"ע לפנינו בסוסי' ל"ט וש"ך שם ע"ד המבי"ט שם דמוכח דוקא בנולד איזו שינוי במצבו וע' בתשו' רדב"ז ח"א סי' נ' בדין ראובן שמכר סחורה לש' בהקפה לזמן בקנין ועדיין לא משך ש'

הסחורה וכעת טוען ר' שנודע לו כי ש' מבזבז נכסיו ולא יהי' לו ממה לגבות והשיב דאם לא נתברר בעדים אלא קול בעלמא הדבר תלוי בראות עיני ב"ד אם יש ממש בהקול ואם א"ב ממש כופין אותו ליתן הסחורה לש' כפי תנאם ואם י"ב ממש אין מוציאי' מיד ר' ואם ירצה ש' לקיים המקח עכ"פ מוכרים הסחורה ע"י ב"ד ואם יביא ש' ערבים טובים נותני' לו סחורתו ע"ש הרי דתלוי כפי ראות עיני ב"ד וע' תומים שם דאם אין לו קרקע בכל גווני יוכל לחזור ובזה"ז שאין יד ב"ד תקיפה הדבר פשוט שצריכים להבטיח באופן המועיל בדא"ה בלא חשש והדבר פשוט דהיכי דטוען המלוה שיתן לו בטוחת המועיל בדא"ה במה שביד לוה לעשות לא יבא לידי היזק גם בד"י לכ"ע הדין עמו כמבואר בתשו' רמב"ם שהובא בתשו' רדב"ז ח"א סי' קט"ו ובשע"מ רסי' נ"ג ע"ש ותבין וא"צ כלל לחקירת רו"מ אם הפשרנים נאמנים בזה דגם אם לא פסקו כן כופין להקהל בזה אפי' אם כבר נתנו המעות ומכ"ש בלא נתנו המעות עדיין

סימן פב

א עוד להנ"ל

ב ומה ששאל בדין האקציז שזכו בו הקצבים בשנה זו וברור א' מהם בעל כיס שהוא ישכור העסק ושינהל הוא העסק וגם קנה איזו חלקים חוץ מהחלק שלו ואח"כ בא איש א' שהי' שותף עמו בשנה העבר ותבעו לדין בפני צ"מ א' שישבע אם ל"ה במחשבתו ליתן לו' ה' פראצענט בהעסק ופסק שיאמר בה"צ והפך על התובע שחושדו בזה וקפץ ואמר בה"צ שחושדו ועתה נודע לו שעשה התובע בערמה וקנה עוד קודם איזו חלקים מן ג' קצבים וזה מוחה בידו וגם טוען שהקהל והקצבים בחרו רק אותו ואם ישכור אחר ירדפוהו ולא נתיירא משותף זה ול"ה שום מעמד ביניהם מקודם על שותפות זה ואדרבא מקודם איזו שבועות טרם שנגמר כפי הנ"ל דבר עמו מזה ולא רצה להיות שותף עמו ואח"ז הי"ל כמה יגיעות עם הקהל והטבחים טרם נגמר כנ"ל וזה. לא בא אליו ולא סייעו כלל וגם מיחה מקודם באיזו קצבים ע"פ דתה"ק שלא ימכרו חלקם וכמ"ש בתשו' ד"ד ועה"ג שאין השותף רשאי למכור חלקו ולכן גם עתה מוחה בזה ובפרט שעכ"פ לא נתחייב ליתן מעות מכיסו עבור חלקים אלו שקנה שותף זה והאריך רו"מ בזה והנה לענ"ד הדבר פשוט שהפסק של צ"מ הנ"ל בטל ומוטעה דדברים שבלב אינם דברים ודוקא בדברו מקודם מזה לקנות לשותפות הו' כשליחו ומסתמא עשה ע"ד הראשונים משא"כ בזה דאדרבא דבר עמו מזה מקודם ולא רצה א"כ גם אם יהי' מתכוין ליתן לו חלק אין בזה שום קנין ושליחות ליכא כאן כלל וא"כ דברים שבלב א"ד ובפרט דהא גם

באומדנא התלוי בדעת שניהם ל"ה אומדנא כמ"ש התוס' בכתובות מ"ז וכאן הי' תלוי בדעת הקהל שנתרצו רק בו ולא באחר וע' בשו"ת ב"ח סי' י"ט דמפורש דעיקר החילוק בין אם א"ל שילך ניקנה לשניהם הו"ל כאמר זכה לי אבל בא"ל רק דרך שאלה אם רצונו לקנות אפי' השיב שרצונו לקנות כיון שלא א"ל שילך ניקנה לשניהם יכול לחזור בו ותי' בזה סתירת ד' הש"ע ע"ש ולכ"ע היכי דלא דיבר עמו כלל ואדרבא מיאן בשותפות לא יעלה עה"ד לחייבו איזו דבר לקב"ח על מחשבתו וז"פ מאוד – ולפמ"ש עוד בשו"ת הב"ח שם לחלק בין דבר שנעשה בפרסום אזי קנה לעצמו דהוי כז"נ וזל"ח כיון דיוכל למכור לאחר ע"ש א"כ הרי גם בנ"ד הי' בפרסום ולכן הפסק בטל וטעות חוזר אבל מ"מ במה שקנה כבר מהקצבים חלקם אף דיכול לעכב לכתחלה מ"מ צ"ע אם גם בדיעבד יוכל לבטל המקח ומדברי הסמ"ע סי' קע"ו ס"ק ס"ט ובפרט מהא דסי' קע"ה סנ"ג בהג"ה בסופה וש"ך שם מוכח דבלא דין מצרנות גם אם אינו נוח לו כראשון א"י לבטל המקח ואף דבתשו' הרא"ש ורמ"א ס"מ נקט אין א' יכול להסתלק וכו' י"ל דיכול אבל אינו רשאי כמ"ש רש"י פ' ראה לא תוכל לאכול בשעריך כו' וכ"ה בירושלמי פ"ח דב"ב ה"ד וע"ע כה"ג בתשו' הרא"ש שהובא בטח"מ סי' רמ"א ולכן לענ"ד בדיעבד א"י לבטל המקח אבל הדבר פשוט דאינו מחיוב ליתן עבורו מעות דאף שנתחייב בזה נגד הקצב מ"מ ל"ש בזה לומר מה מכר ראשון לשני כו' ולכאורה הי' נראה שד"ז תליא בפלוגתת רמב"ם וראב"ד בפ"ז מה'. ערכין וחרמין הל' י"ד ט"ו שפסק רמב"ם דאשה שכתבה ללוקח שדה מבעלה דו"ד אין לי עמך ומכר הלוקח לאחר שהיא טורפת מן השני והראב"ד השיג דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ובכ"מ תי' ד' רמב"ם דמאחר שאין זה מן הדין אלא שרצתה לעשות נ"ר י"ל לך רציתי לוותר זכותי ולא למי שקנה ממך וע"ש בלח"מ דמה"ט א"י לומר אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרי' ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד כיון שלא הי' מחויב ליתן מעות עבור חלקם רק לפי שנתפשר בטוב א"כ לשי' רמב"ם י"ל לזה רציתי ליתן ולא לך אבל. מלבד דאנן קיי"ל כהראב"ד בזה ע' במ"מ סופי"ח ממלוה ובחו"מ סי' קי"ח ס"א בהג"ה אף גם י"ל דבנ"ד שכבר נתחייב בהתפשרות נגדם בזה עבור שנותני' לו כמה פרא- צענט בהעסק עבור זה א"כ י"ל לכ"ע מה מכר ראשון כו' אבל נראה דכיון דעכ"פ לכתחלה הי' בידו למחות שלא למכור חלקם לאחר א"כ עכ"פ אדעתא דהכי לא נתחייב ליתן מעות מכיסו והנלע"ד כתבתי.

סימן פג

א עי' מפתחות. להרב הה"ג וכו' מו"ה ברוך רייטלר ז"ל אבד"ק טרגרודא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במקוה אשר המדרגות שיורדין בהם לתוכה מונחים בשיפוע ובאלכסון ואין בהם רוחב ד' בהבליטה שבולטת האחת מחברתה באופן דכשעומדת האשה ופני' כלפי המקוה אינה עומדת גם על רוחב ג' רק כשמחזרת פני' כלפי המדרגות יכולה להעמיד פרסת רגלי' תחת המדרגה שעל המדרגה של עמידתה וע"ז שאל אם יש להקל להתיר לטבול בכה"ג ולהזהיר האשה העומדת ע"ג הטבילה להזהיר הנשים בזה יען כי המקוה עמוקה וא"א לעמוד בעת הטבילה רק על המדרגות או דיש לגזור שמא יטעו וישכחו והביא מהט"ז סי' ב' דהיכי דדיעבד שרי אין לגזור שמא ישכח והנה בד"ז יש מחלוקת הראשוני' כמ"ש בחיבורי ליו"ד שם אבל גם בלא"ה אין לנו לחדש גזירות רק היכי דגזרו חז"ל וכדאי' בירושלמי פ"ב דשביעות ה"ד אין מחדשין על הגזירה וכ"ה בהה"מ פ"ה מחו"מ ה"כ וע' בפר"ח רסי' תנ"א ורסי' תנ"ג ומ"מ בדבר כזה המסור לנשים וקרוב לבא לידי שכחה וטעות יש לתקן בכל מה דאפשר דאפי' בדבר המותר מצינו דגזרו במקום שאינם בני תורה וע' בב"י סוסי' ר"א בשם הריב"ש דגבי מקוה נמסר לחכמים אבל היינו בהכשר מקוה משא"כ כאן כיון דתלוי בדעת נשים שדעתן קלות וע' במנ"י כלל ע"ה סק"ל וע' תשו' תשב"ץ ח"א סי' כ"ב שכ' ג"כ דבדבר המסור ביד נשים וע"ה יש להחמיר יותר גם בדאיכא ת"ח בעיר לפי שאינם בני תורה ע"ש היטב ובפרט דבנ"ד הרי החשש מבואר בפוסקים ולכן פסקו שתהי' המדרגה רחבה ד"ט דוקא.

ג ומ"ש רו"מ דאיכא חשש לעז על הקודם הנה לפי הנראה מתשו' מהרי"ל סי' ק"ה דגבי דבר דאם שינה כשר ל"ש לעז א"כ ה"נ בזה וע' בשו"ת טה"א סי' כ"ט בזה שחידש כן מדפשי' ולא ראה תשו' מהרי"ל אבל מ"ש שם הטה"א דבדרבנן ל"ש לעז נעלם ממנו דברי הט"ז א"ח סוסי' קס"א וראייתו שם אינו ראי' דגבי דבר שנהגו בו רבים שייך חשש לעז גם בכה"ג וע' בג"פ לא"ע סי' קכ"ה סקל"א עוד כמה חילוקים בענין חשש לעז דמוכח ג"כ דבנ"ד אין לחוש ללעז ובפרט דליכא לעז דשמא עד עתה נזהרו להפך פניהם לצד המדרגות – ולכן יראה רו"מ להסיר המכשלה ולתקן עצהיו"ט ובדבר הקבוע ונהג בתמידות יש להחמיר יותר וכמ"ש כה"ג התוס' כתובות כ"ח ור"ש פי"ח דאהלות דגם בס"ט ברה"ר יש להחמיר בדבר הקבוע תמיד ע"ש וה"נ בזה וע' בשו"ת ק"ס סי' ס"ד שפסק דאם אין עושין רחב ד"ט יש לעשות מן הצד עץ שתחיזק בו בידי' והמים יקדומו ותחזיק בידי' ברפיון בשעת טבילה והאשה העומדת ע"ג תשגיח בזה ע"ש

סימן פד

א להרב וכו' מו"ה יעקב הילסקיר נ"י מו"צ דק' קלאשקוויטץ ברוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בס"ת א' שהגיהו בעל מגיה ואח"ז בא לשם מגיה אחר אשר משובח שמו ונתנו לו הס"ת ואמר שמצא בו איזו טעיות ורצה סך רב בעדם ואז יגלה אותם ולא באו להשוואה ונסע משם למרחוק ואח"ז נתנוהו למגיה א' ומצא בו ב' טעיות ותיקנם אם מותר לקרות בו ורו"מ הביא מה דפליגו רבי ורשב"ג בשדה שנאבד בה קבר אי אמרי' היינו הך שאבד והביא מהנו"ב מ"ק חא"ע סי' מ"ו ותב"ש סי' ס"ג סקט"ו ובנ"ד קיימא בחז"א ודמי להא דהמביא גט ואבד שהביא תב"ש שם עכ"ד ולענ"ד כיון שכבר הגיהו הס"ת ויצא בחז"כ הגם שמצאו בו ב' טעיות הוי בחז"כ אף שמקודם הי' בו הרבה טעותים וראי' מדברי המג"א סוסי' תס"ה דאף שהי' הקש מלא גרעינים מ"מ אחר שדשוהו הוי בחזה"ת עד שימצא בו ג' וה"נ בזה ואף דלשי' כמ"פ קיי"ל כרבי דבתרי זימני הוי חזקה ז"א דהא לשי' כמ"פ קיי"ל כרבי גם בהך דשדה שנאבד בה קבר וכו' וע' בשו"ת שברא"פ בסופו סי' ל"ח וא"כ ממנ"פ יש להקל ובפרט בצירוף ד' הפוסקי' דמותר לקרות בס"ת פסול פשי' דיש להקל.

ג וגם כבר הוכיח הנו"ב שם דבדרבנן יש להקל וה"נ כל קרה"ת חוץ מן פ' זכר ופרה רק מדרבנן וגם איסור ברכה לבטלה מדרבנן ולא נשאר החשש רק לענין פ' זכר ופרה ולפמ"ש במש"ז א"ח סי' ש"ג סוסק"ט יון שכבר הוחזק להקל בדרבנן יש להקל גם בשל תורה ע"ש ותבין.

ד שוב העירני חתני הרב הגאבד"ק יאנוב נ"י דלפמ"ש התוס' בפסחים דף ו' ע"ב ד"ה הניח כו' א"נ אתי אפי' כרבי ומיירי כגון שא"י כמה ככרות הניח וצריך בדיקה שמא לא מצא כולם ע"ש א"כ י"ל דגם בנ"ד גם אי קיי"ל כרבי חיישי' שמא לא מצא כל הטעיות ולכן צ"ע – ולפנ"ד יש להעיר עוד מתוספתא פ"ט דטהרות המאבד והמוצא ברה"י וכו' ר"ש מטהר שאני אומר מחט שאבד הוא מחט שמצא ומודים חכמי' לר"ש במניח ושכח כו' ברה"י כו' המאבד ומוצא בתוך הבית שהוא בחזקת המשתמר וכו' ע"ש היטב ודו"ק – מ"מ כבר כתבתי דבנ"ד יש עוד צדדים להקל.

ה (א"ה משה נכד המחבר לפענ"ד י"ל בזה כיון דבעל מגיה השני מצא בהס"ת הלז ב' טעיות שוב אין לדמות להא דשדה שנאבד בה קבר וכו' דס"ל לרבי זהו שאבד זהו שנמצא די"ל דאכתי לא ס"ל לרבי כן רק בגווני שנמצא כמו שנאבד כגון שדה שנאבד בה קבר ונמצא בה קבר דלא אתיילד ריעותא חדתי משא"כ היכי דנמצא בה ב' קברים שוב ל"א דהך שאבד הך נמצא וכה מצאתי במל"מ פ"ב מחו"מ ה"ח שהעיר לחלק כן

עש"ה וכדמות ראי' נראה לזה מהא דגיטין י"ט ע"ב מזוזתא ביני דני ל"ש והנ"מ דאשתכח חדא אבל ב' ג' דהא הואי הא נמי הואי וכו' וכ"ש בנ"ד דשכיחי טעות שפיר י"ל הני אחריני ננהו וע' ח"ס יו"ד סוס"י רע"ז מש"ש בנידון כזה ודו"ק ע' בת' הרשב"א סי' אלף נ"ו שכה"מ דטעות הנמצאות בכתב שכיח ואין לך סיפר שידקדק בכתיבה כ"כ שלא יטעה ע"ש)

יז ומ"ש רו"מ דבנ"ד הרי איכא לברורי ע"י המגיה שנסע למרחוק והביא ראי' ממהרי"ט ח"א סי' מ"ח דגם בכה"ג הוי בכלל איכא לברורי הנה אדרבא משם ראי' להיפוך שהרי הביא מהרי"ט מהא דעדים בצד אסתן ותיאסר ודחה דשא"ה דהוי בחזה"ת אבל בנ"ד הרי כל ההיתר רק ע"פ כתב החכם ההוא ע"ש א"כ בנ"ד ל"ש זה ובפרט שרוצה סץ רב ואטו תרקבא דדינרי ליתוב לי' וכדאי' כה"ג בגיטין דף ל' ואין זה בכלל איכא לברורי דהפסד ממון גרע מטורח וע' פסחים י' ע"ב ובתב"ש סי' א' סק"ג ולכן לענ"ד יכולים לקרות בס"ת הנ"ל – ומ"ש המו"צ דהוא נוגע עמ"ש בדע"ת ס' א' סקי"א דבעל"ג גם נוגע נאמן ובתשו' ח"ס א"ע ח"ב סי' ס"ז שביאר דהא דבא"ל תא ואחוי לך כיון דאיכא לברורי ע"א נ' דוקא בדליכא הפסד דהוי כדשיל"מ משא"כ בדאיכא הפ"מ ובמק"א השגתי עליו דנראה דטעמא דעא"נ משום דמירתת לשקר דעל"ג וכמו"ש הש"ך סי' צ"ח לענין עכו"ם מסל"ת והעליתי דבדאיכא לברר יש לחוש לדבריו גם בהפסד ממון.

יח ומה שהקשה ע"ד הב"י יו"ד סי' קפ"ט בדין קביעת וסת בימי זובה שתמה מנ"ל לרמב"ם דמסולקת דמים ותמה מהא דנדה ס"ח ע"ב כבר קדמו בסד"ט סי' קפ"ד סק"ט

יט ומה שכ' לפשוט ספיקו של שעה"מ פ"ו מאישות אי משכון בכלל לכם מדברי הב"י חו"מ סי' שנ"ג בשם ראב"ד וריטב"א כבר קדמו בהגהות הגאבד"ק לבוב על השעה"מ ובתשובותיו שו"מ מהד"ג ח"א סי' יעו"ש בזה – וז"ז אין פנאי להאריך.

סימן פה

א להרב המאה"ג וכו' מוה"ר אברהם יעקב הלוי הורוויץ נ"י אבד"ק פראבוזנא

ב מכתבו מגלה עפה כתובה מזה ומזה הגיעני ואני עמוס הטרדות ולא אוכל לטייל באריכות ורק על שרשי הדין אתחקה ע"ד שאלתו בראובן שנסע למרחק והפקיד כליו ב"ד שמעון ובבואו לביתו החזיר לו ש' כליו רק על כלי כסף א' כפר הנפקד וקם המפקיד והקדישו לצדקה וגם הנפקד נתרצה לתתן לצדקה ותיכף תוכ"ד הרעישו ב"ב של המפקיד עליו וחזר בו וכעת נתברר בעדים שהוא של ראובן והנה רו"מ הביא דברי הב"ש אה"ע סי' כ"ח סקט"ז דאף דגזל ולא נתייאשו הבעלי' שניהם א"י להקדישו וכו'

מ"מ כששניהם מתרצים שפיר חל ההקדש והביא מדברי בעה"מ ומלחמות פ"ד דב"ק ותוס' ב"מ ו' שהביא גם האב"מ שם סקי"ג והאריך מאוד והביא מתשו' מהרי"ל סי' ע"ד דס"ל דאין המעשה משתנה באמירה ורמז לח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ב שהעלה בדעת תוס' דב"מ הנ"ל דבמחשבה נשתנה מגזל לפקדון ותיכף דאודי לי' נעשה כפקדון בידו וחל ההקדש ודלא כמהרי"ט א"כ י"ל בנ"ד דבצדקה ל"ש דין שומרים כלל וגרע מהקדש ל"ש לומר דידו כיד הצדקה וי"ל דמהרי"ל רק בקידושין דבעינן שינתן מידו לידה ס"ל כן משא"כ בהקדש י"ל דמודה ודחה ד' הח"ס הנ"ל שעשה פלוגתא בחנם גם הביא ד' אס"ז ב"ק ל"ג בשם הרמ"ה וגם האריך בדין חזרתו תוכ"ד לשי' רמב"ן ור"ת הא רק תקנתא ותמה מכמה דוכתי ומהם בב"ק ע"ג ובפ"ד דנזיר דמהני לחייב בקרבנות ובנזיר ל"ג ומל"מ פ"ב מנזירות וגם ממכות ט"ו ותוס' שם ורש"י חולין קמ"א ועפ"ז העלה דבתוכ"ד קטן דשאילת רב לתלמיד לכ"ע הוי מה"ת ולא נחלקו רק בתוכ"ד דשאילת תלמוד לרב ורמז לח"ס אה"ע ח"א סי' צ"ח אבל י"ל דאין חזרה להקדש לשי' רמב"ם ותוס' מנחות פ"א עכד"ת

ג והנה לענ"ד כל הנך דינים הם רק היכי דנתרצה הגזלן לזה קודם שהקדישו נגזל אבל אם הקדישו הנגזל טרם שנתרצה גזלן ואח"כ נתרצה הגזלן לכ"ע לא חל ההקדש כיון דלא נעשה שום קנין רק באמירתו וכיון שלא חל בשעתו אינו כלום וד"ז מבואר ביו"ד סי' רנ"ח סי"ג דאם בשעת אמירה ל"ה שוה יותר אף שהוקר אח"כ ל"ש בזה אמל"ג ובש"ך סקכ"ו ביאר הטעם כמ"ש ויש לדין עפ"ז בהא דכלך אצל יפות דלשי' ירושלמי ומל"מ פ' מתרומות מהני מכאן ולהבא ונימא ג"כ כיון דנתבטל התרומה שעה א' בטל לגמרי ועמ"ש בזה להלן.

ד אכן לא נשאר לנו בזה ספק רק עפ"ד הרמ"ה ואס"ז ב"ק ל"ג שהביא רו"מ דכ' דאחר שהוציאו מיד הגזלן נקנה לו למפרע וחל ההקדש אבל כבר כתבתי בתשובה לקאזלוב להוכיח מלשון הרמ"ה שם דנקט שהוציאו בב"ד דדוקא אם הוציאו ב"ד מידו איגל"מ שהי' עומד לגבות והוא עפמ"ש התוס' בסוטה כ"ה ע"ב ד"ה לאו כגבוי דגם לב"ה דס"ל לאו כגבוי היינו משום דמי יימר דמזדקקו לי' ב"ד ולכן אם אנו רואים שנזדקקו לכך והוציאוהו מידו איגל"מ שהי' עומד לגבות משא"כ כשחזר בעצמו והבאתי ראי' מהא דחולין קל"ט ע"א דפריך היכי דמי אי דחזא קן ואקדשי' הא כי יקדיש ביתו כתוב ונשאלת' לשי' רמ"ה הרי בבא לידו אח"כ חל ההקדש למפרע (א"ה בראי' זו יש לפקפק דאכתי י"ל דהרמ"ה לא ס"ל כן רק בדבר שהוא שלו רק שאינו ברשותו ולכן אם הוציאו מיד הגזלן לרשותו שפיר חל ההקדש למפרע משא"כ התם בחזא קן של הפקר דמעולם

ל"ה שלו וברשותו מדוע יחול ההקדש למפרע אמנם אכתי קשה מהא דמבו' בנדרים ל"ד הי' לפניו ככר של הפקר וכו' ע"ש בר"ן והרא"ש בשם הרא"מ וה"נ משכח"ל בכה"ג ושו"מ בתשו' ב"א חיו"ד סי' ס"ו שהעיר בזה וע' מש"ש ליישב וע"ע מ"ש זקני הגאון שליט"א בספרו משפ"ש חו"מ סי' ר"ט ס"ד וי"ל בזה) וגם הבאתי ראי' מדברי מרדכי פי"נ וד"מ ורמ"א אה"ע סי' ק' ס"ב בהג"ה בשם מהר"מ בהיתה גניבה ביד גנב ואח"כ הוחזר דמבואר במרדכי דדמי למלוה אלא דבכתובה גם מלוה לא הוי ראוי ע"ש ואם אי' הרי כיון שהחזיר הוי למפרע ברשותו ולא הוי ראוי ובע"כ כמ"ש ואי נימא דהם לא ס"ל כהרמ"ה א"כ גם אנן קיי"ל כוותייהו וגם הבאתי מהירושלמי פ"ה דנזיר ה"ג דבעי באמר הריני נזיר על בהמה שיש לי בביתי ומצא שנגנבה ואח"כ החזירום גנבים אם למפרע חל הנזירות וע"ש במהר"פ אבל י"ל בע"א וקצרתי.

ה ועפ"ד רמ"ה הנ"ל י"ל קו' הקצה"ח סוסי' ל"ז ע"ד הש"ס ב"ב מ"ג בהא דשותפים מעידים זל"ז ופריך והא נוגעים בעדותן הן ומשני הב"ע שסילק נפשי' כו' והתני בה"ע שנגנוב ס"ת שלהן אין דנין בדיינו אותה העיר וכו' ואם איתא ליסלקו בי תרי מינייהו ולדייני' וכ' רשב"ם ז"ל יכתבו דו"ד אין לו על ס"ת זה ניקנו מידם וקשה הרי גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולים להקדיש וה"ה למכרו ולהפקירו וא"כ בשלמא בשותפין בקרקע דקרקע אינה נגזלת והוי ברשות הבעלים שפיר מהני הסילוק בקנין משא"כ בס"ת שנגנב האיך יכולין לסלק מיני' דאע"ג דיקנו מידם לא מהני כיון דאינו ברשותן ועמ"ש הקצה"ח בזה והניח בצ"ע ע"ש אמנם לדברינו א"ש דהא כיון שעל ידי זה שידונו יוציאו מיד הגנב ושוב יהי' למפרע ברשותם ושפיר מועיל הסילוק ודו"ק.

ו (א"ה משה נכד המחבר לפענ"ד יש לפקפק בזה דשאני בקרקע כשמנהו לשותפו באין רשותו וקנייתו כא' כמ"ש הקצה"ח שם עפ"ד הרשבא ע"ש ושוב אין עוד עליו חשש נוגע כלל משא"כ במטלטלין דאף שיכול להוציא בדיינין אכתי אין ברשותו להקנותו כמבו' בב"מ ז' אך דנימא דאחר שידונו ויוציאו מיד הגנב יחול הקנין למפרע ושוב יהי' מהני סילוקן למפרע והדבר תלוי זב"ז ובכה"ג שפיר הוי כנוגעין בדבר ודו"ק – אמנם מה שנראה לי ליישב קו' הקצה"ח הוא עפמ"ש בש"ס דקידושין נ"ו בהא דאין לוקחין בהמה טמאה עבדים וקרקעות במעות מע"ש אפי' בירושלם ואם לקח יאכל כנגדן וכו' פריך שם בגמ' יאכל כנגדן ואמאי יחזרו דמין למקומן וכו' אמר שמואל כשברח המוכר שהדמים בידו ובתוס' שם ד"ה מתקיף הקשו לפמ"ש רש"י ז"ל דיאכל כנגדן ר"ל דהלוקח יקח מעות משלו ויאמר כ"מ שהמעות ביד המוכר יהי' מחוללים על מעות אלו ויעלם ויאכלם בירושלם והקשה ריב"א הא לפ"מ שמוקי בגמ' כשברח המוכר וא"כ איך יכולים

לחללם והרי אין אדם מחלל דבר שא"ב וכו' ובש"ס דב"ק ס"ט בתוס' ד"ה הוא כתבו בחד תי' דבאמת הברייתא דקידושין הנ"ל אתי' כהך דצנועין דהתם כיון דהוי ג"כ כגזלן כיון דאי לא ברח המוכר הוי המקח חוזר בו והוי כמו גזל ולא נתייאשו הבעלי' ועכצ"ל דס"ל לשמואל דמוקי כשברח המוכר כצנועין ור"ל בש"ס דב"ק שם דיכולין לחלל מה שא"ב עפ"ז י"ל הא דמבואר בש"ס דגיטין ל"ח ע"א אמתי דמר שמואל אשתבאי פרקי' לשום אמהתא ושדרוה לו, שלחו לי' אנן כרשב"ג ס"ל וכו' ואינהו סבור לפני יאוש הוה ולא היא לאחר יאוש הוה ושמואל לא מיבעי' דאשתעבודי לא משתעבד בה אלא גיטא דחירותא נמי לא אצרכה שמואל טעמי' דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור שנאמ' וכו' וע"ש ברש"י דיאוש הוי הפקר וא"כ קשה איך הי' יכול שמואל להפקיר אותה הרי הי' ברשות השבאי שהחזק בה ולא הי' ברשותו להפקירה וכן הקשה הפנ"י יעו"ש אמנם לדברינו א"ש אם נאמר דשמואל ס"ל כהצנועין וכר"ל דיכולין להקדיש וה"ה להפקיר דבר שא"ב א"ש ולפ"ז א"ש הש"ס דב"ב מ"ג הנ"ל דמרא דהאי שמעתא הא דשותפין מעידין זל"ז הוא מימרא דשמואל ואליבי' קאי פירכת הש"ס מבני העיר שנגנב להם ס"ת שפיר קשה ולסלקו בי תרי ניקנו מידם וא"ש וד"ק).

ז אבל בנ"ד גם בלא"ה כיון שחזר בו בינתים טרם שהחזירו נגזל גם הרמ"ה מודה וכמ"ש רו"מ וע"ע בשו"ת ב"ח החדשות בקו"א לסי' ע"ט מ"ש ע"ד רמ"ה הנ"ל מדברי ר' יונתן שבאס"ז ב"ק ל"ו ע"ש ועוד הלא נודע דלשי' כמ"פ תוכ"ד מהני חזרה גם בהקדש וצדקה ותליא אי מהני חרטה לבד בלא פתח בצדקה וע' בש"ך סי' רנ"ח סק"ד בשם ר"ב אשכנזי בזה אבל בח"מ סי' רנ"ה סק"ו הביא מהמלחמות ב"ק דהקדש ניתר בין בפתח בין בחרטה א"כ מהני חזרה תוכ"ד וע' מח"א הל' צדקה סי' ה' וסי' ח' ותוד"ר למהריט"א אות ת' סי' שי"ד באורך וע' בשו"ת נטע שעשועים סי' מ"ח ושב"י ח"ג סי' קי"ח ושעה"מ פט"ו ממעה"ק ולכן הדבר פשוט לענ"ד שבידו לחזור בו וליתר שאת ישאל בב"ד ויתירו לו ואף שכ' הרדב"ז דראוי לייסר הב"ד המתירי' הנה בכה"ג שנראה דגם בלא שאלה בידו לחזור בו מעיקר הדין ודאי דראוי לעשות כן לצאת מחשש מכשול ח"ו וכבר הארכתי בזה בתשו' לסמטין להוכיח כן ואין עת להעתיק כעת.

ח ומ"ש רו"מ דבנ"ד ל"ש לומר דידו כיד צדקה כיון דליכא חיוב שמירה בשל עניים מדוע לא הביא דברי הש"ג פ"ג דב"מ שהביא בקצה"ח סוסי' ש"א דס"ל דאם בא לידו מתחלה בשמירה מיד הדיוט ואח"כ הקדישו איכא שפיר חיוב שמירה גם לעניים ואע"ג דהכא דכפר בתחלה י"ל דנתבטל שמירתו ושוב גם בהודה אח"כ אין עליו שמירה אבל ז"א דגם גזלן חייב באונסין ומעולם לא נתבטל חיוב שמירה מעליו ואף שהקצה"ח תמה

על הש"ג שם יעוין בשו"ת שו"מ מהד"ק ח"א סי' רס"ה שתי' קושיתו וחילק בין הקדש גמור ובין מעות עניים לצדקה ע"ש וגם בלא"ה מה דליכא שמירה בשל עניים הוא רק בדיני אדם אבל בד"ש חייב וכמ"ש בשו"ת חו"י סי' קצ"ט וכן העלה ביד יוסף לב"מ ל"ז ע"ב רק שלא ראה דברי החו"י וע' בח"ד סי' ק"ס סק"י שכ' ג"כ בפשי' דחייב לצי"ש וע' בתוס' חולין ק"ל ע"ב ד"ה ואב"א וכו' במ"ש דאיכא בין הני ב' לישני וא"כ בנ"ד שפיר י"ל דידו כיד צדקה ועכ"פ לדינא נלע"ד הדבר פשוט כמ"ש

ט והנה במ"ש לעיל דאם הקדישו נגזל קודם שנתרצה גזלן ל"מ כלל ההקדש אף שמדברי הב"ש בסי' כ"ח הנ"ל ל"נ כן דהא גם התם מיירי באמרה אח"כ הן ואפ"ה ס"ל דמהני מ"מ נראה כן עיקר ושוב חזר וכתב לי השואל שכ"ה בקו"א להמקנה ואינו ת"י כעת.

י ועוד כ' השואל די"ל דגבי קידושין מהני בכל גווני עפמ"ש הב"ש סי' כ"ח סוסק"ג בשם ריטב"א קידושין י"ב דלאחר שהשתיק את הנגזל י"ל דחלין הקידושין להבא והשבתי לו שדברי הב"ש עצמו סותרי' זא"ז למ"ש בסק"ד שם דאם לא הי' היאוש קודם קידושין ל"מ היאוש אח"כ לכ"ע כיון דבשעת קידושין נתן שאינו שלו ואפי' אמר דתתקדש אחר יאוש לא דמי לאומר תתקדש אחר ל' יום דמ"מ בעת נתינה לא הי' שלו ע"ש וע"ע בב"ש סי' ל"ז סקי"ח שחולק ג"כ כן ולשונו צע"ק במ"ש שם מהא דסי' כ"ח בשם ריטב"א דאדרבא הריטב"א ס"ל דמהני בכה"ג ואולי משום דבריטב"א מבואר דדוקא בלא נתאכלו המעות ובסי' ל"ז מיירי בנתאכלו ולכן חילק משום דשא"ה שהי' גזל מתחלה ועכ"פ י"ל דהב"ש בסי' כ"ח סקט"ז אזיל לשי' הריטב"א ולכן ס"ל דריצוי האשה מהני גם אח"כ אבל מ"ש רו"מ מהא דמקדש בשיראי דמהני השומא אח"כ לשי' הר"ן ומ"מ והב"מ סי' ל"א הוכיח שכן דעת רש"י ותו"ס דעכ"פ מקודשת להבא ובע"כ משום דבקידושין אם מדבר על עסקי גיטה וקידושי' ונתן לה ולא פי' כלום מהני בעודן עסוקין באותו ענין דבהוכחה לבד סגי הנה לפמ"ש הב"ש סי' ל"ז הנ"ל י"ל דבגזל שאינו שלא גרע טפי אך לפמ"ש לחלק בין נתאכלו או לא צדקו דברי רו"מ ואין ראי' מהב"ש לנד"ד.

יא ומ"ש רו"מ דבהקדש דסגי במחשבה כדאי' בשבועות כ"ו ויליף מנדיב לבו אם נתרצה נגזל מהני לכ"ע מכאן ולהבא שהרי לא חזר בו נגזל אחר שנתרצה גזלן ודעתו מסכמת לדבריו הראשונים א"כ מכח מחשבתו לבד חל ההקדש אחר שנתרצה נגזל ועפ"ז כ' במה שכתבתי להעיר מהא דכלך אצל יפות דשא"ה דתרומה נטלית במחשבה ועפ"ז תי' ד' רמב"ם בפ"ד דתרומות התמוהים.

יב הנה בגוף ההערה כבר קדמו בס' יד יוסף לב"מ כ"ב וזה כמה שנים דחיתי דבריו דאף דתרומה ניטל במחשבה היינו בחושב ה"ז תרומה אבל באמר כלך אצל יפות אינו

חושב שיחול תרומה ע"י מחשבתו רק שמסכים למעשה חבירו שתרם וכיון דמעשה חבירו אינו כלום גם מחשבתו אינו כלום וגדולה מזו מצינו בתוספתא פ"ג מתרומות הפרישן אם עתיד לקרות להן שם אין בהם קדושה עד שנקרא שם הרי דגם בעשה מעשה והפריש לשם תרומה כיון דעתיד לקרות שם אין התרומה חלה ומכ"ש בזה ואף די"ל להיפוך דהכא עדיף כיון שכבר עשה חבירו מעשה ותרם אלא שלא חל באותה שעה ויחול מעכשיו אבל ז"א דדמי למ"ש הריב"ש בתשו' סי' ר"ז הובא בקיצור ברמ"א חו"מ סי' רמ"א דאם נטל קנין לקיים דברי חבירו כיון דמתנת חבירו לא חל גם הקנין בטל ובריב"ש עצמו בעובדא שעשתה אשתו צוואה והבעל קיבל קנין לקיים הצואה ביאר דלא חל מכמה טעמים דהקנין הוא דבר של הבאי ועוד דהוי קנין בטעות שהוא לא קבל קנין רק לפי שהי' בדעתו שהצוואה קיימת ע"פ הפסק של הפשרן וגם במה שציותה אח"כ לקיים דברי' ל"ש בזה משום מלקדה"מ כיון שציותה רק לקיים צוואתה והצוואה ממש ע"ש באורך וכל הנך טעמי שייכי גם הכא אך לפמ"ש במק"א דהריב"ש לא קאמר רק באמר חבירו בית שמעון נתן לך או שקבל קנין דלא חל רק באותה שעה דהא אחר זמן הדרא סודרא למרי, ובזה ל"מ גם בקבל ראובן קנין לקיים דבריו דאף דגי"ד לבד מהני למשוי שליח כמ"ש בא"ע סי' ל"ה ס"ד ומל"מ סופ"ד מהל' בכורות מ"מ הרי כאן אין מקום שיחול השליחות עכשיו דכבר הדרא סודרא למרי' אבל בעשה קנין מעות והסכים חבירו שפיר מהני דהוי כנעשה עכשיו שליחו א"כ י"ל דה"נ בתרומה הוי כאלו חבירו תורם עתה בלבו דמהני מכאן ולהבא בתורת שליחות בעה"ב אבל בגזלן ונגזל ל"ש לומר כן דהא תורת שליחות ל"ש בזה דכל היכי דאיהו ל"מ עביד שלוחו נמי למ"ע ודוקא היכי דשניהם מקדישים י"ל דמהני או בנתרצה גזלן להחזירו ואח"כ מקדישו גזלן משא"כ בהסכים גזלן לדברי נגזל שאין בהסכמה זו כלום וכמ"ש בשם ריב"ש ואף דמ"מ מהני מחשבת נגזל מכאן ולהבא אבל היינו באינו חוזר בו משא"כ בנ"ד גם להסוברי' דל"מ חזרה תוכ"ד בהקדש וצדקה מ"מ בנ"ד מהני החזרה דהא כבר הבאתי ד' ריב"ש דבכה"ג י"ל דהוי קנין בטעות וה"נ בנ"ד שכל מחשבתו הי' רק לקיים דיבורו הקודם שהי' סובר שי"ב ממש וכיון שאין בדיבורו הקדישם ממש גם מחשבתו בטלה דגם הקדיש טעות אינו הקדש ושפיר מצי לחזור בו ועוד דכל דין חשב בלבו ליתן צדקה תלי' במחלוקת הפוסקי' שהובא ברמ"א סוס"י רנ"ח אלא דהר"מ דהכריע כדיעה א' אבל מ"מ י"ל דתכ"ד מהני חזרה בזה לכ"ע וכמ"ש בשו"ת ושב הכהן הובא בעקרי הד"ט סי' כ"ז אות ל"ג וא"כ אם באנו לדון בנ"ד מכח המחשבה לכ"ע יכול לחזור בו תוכ"ד ומכ"ש בנ"ד די"ל דכל המחשבה נמשך רק על דיבורו הקדום שאין בו ממש וכמ"ש.

יג וגם לפמ"ש רו"מ דריצוי הנפקד הי' תוכ"ד אי נימא דאחר כ"ד ל"מ ההקדש שוב גם בהי' תוכ"ד מהני חזרה תוכ"ד דלא גרע סוף דינא מתחלת דינא וכמ"ש כה"ג בתשו' רמ"א סי' י"ב לענין עדות שלב"פ ואף דיש לחלק בין הנושאים מ"מ כיון דיש מחלוקת אי מהני חזרה תוכ"ד למעט במחלוקת עדיף וי"ל דבכה"ג כ"ע מודו.

יד ומ"ש רו"מ עמ"ש בתשו' בביאור ד' רמ"ה עפ"ד התוס' בסוטה וע"ז תמה מהא דשבועות מ"ח ע"ב דדיינא דעבד כר"א עבד והיינו בהשבוע למלוה והגבה לו ולדברי מה מהני לי' דלוכח דלית הלכתא כר"א כיון שכבר גבו לו ב"ד הוי כגבוי למפרע ושוב אדם מוריש שבועה כמו לב"ש, לק"מ דבשלמא היכי דקאי לגבות בב"ד לכתחלה כהוגן אלא דמי יימר דמזדקקו שפיר י"ל דכיון שראינו שנזדקקו שוב איגל"מ שתי' עומד לגבות אבל היכי דאין להורות כן אלא דמאן דעבד עבד א"כ איך נוכל לומר שהי' עומד מתחלה לכך וכה"ג כ' באס"ז לב"מ ס"ח ע"ב בשם ראב"ד דגם באסור דרבנן לכ"ע לאו כגבוי דמי דלא הוי כעומד לגבות וה"נ בזה – אבל גם בלא"ה לא ע"ז בניתי יסודי אלא דאנן לא קיי"ל כהרמ"ה ובכה"ג שחזר בו קודם שבא לידו גם הרמ"ה מודה ובזה אין סתירה מדברי הראשוני' בהא דב"ק ל"ו ע"ב שהביאו מהא דגזל ולא נתיאשו דאין ההקדש חל לפי שאב"ר והא לאחר שיבא לידו יחול ההקדש למפרע ובע"כ דכיון שחזר בו בינתים אין ההקדש חל

טו ובגוף הדין נ"ל עוד ראי' מדברי אס"ז ב"מ ז' ע"א בד"ה נפשטה מהא דאמר כו' וז"ל פי' לפירושו דאע"ג דשתק חבירו בשעה שהקדישה כיון דבשעה שבא להקדישה הי' ממון של"ה יכול להוציאו בדייני' גזיה"כ שאין אמירתו כלום ולא חייל עלה הקדש וכו' עכ"ל וזהו כמש"ל.

סימן פו

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה יעקב שלו' הערצוג נ"י אבד"ק מיזאנקאוויץ

ב מכתבו הגיעני ואני משיבו על אתר ע"ד הדו"ד שבא לפנינו בראובן שעשה מסחר על הבאהן להולך האבנים (שאטער) ואח"כ עשה עם שמעון שיוליך ש' השאטער ונתן לשמעון עשרה ר"כ ואח"כ קנה ש' בכפר מקום אבנים אצל השופט ונתן להשופט הסך עשרה ר"כ הנ"ל ואח"ז השוה א"ע עם לוי היושב בהכפר שיולך הוא האבנים על שם שמעון ויהי' סאפפערטער מידו במקח חדש והשופט נתרצה במעמ"ש ליתן האבנים ללוי וטוען ש' שמסר במעמ"ש גם הסך עשרה ר"כ שנתן להשופט זאת בחשבון נגד לוי וינכה זאת ושכן עשה השופט ואח"ז שינה לוי והשוה א"ע עם ראובן שיולך בעצמו

האבנים על שמו במקום ש' ואח"ז ירדו בערכאות עבור הריוח וזכה לוי נגד ש' כי נשבע שם לוי שהוא לא עשה שום מסחר עם ש' רק עם ראובן בעצמו, ואח"ז לקח לוי צעסיאן מראובן עבור סך עשרה ר"כ שנתן לשמעון וזכה בהסך הנ"ל ועור כפל האדראן והוצאות וגם עשה פענדונג על חפצם ועתה באו לדין מכח הפראצעס החדש של עשרה ר"כ וכפל הדראון והוצאות ותו"ד שמעון כפי הנ"ל ולוי מכחיש שהוא שכר בעצמו מן השופט המקום של אבנים ולא קיבל במעמ"ש ולא ניכה הסך עשרה ר"כ עכת"ד הטענות.

ג ורו"מ הביא מסי' קכ"ו סכ"ב ב' דיעות אי מעמ"ש קנה בלוה עכו"ם וכיון שלוי מוחזק ע"י הפענדונג שעשה לשמעון י"ל קים לי דל"מ מעמ"ש אך די"ל דבנ"ד שבא עי"ז שמעון להיזק שלא גבה העשרה ר"כ מן השופט י"ל דלכ"ע מהני (והביא מס' בני חיי סי' קכ"ו אות ב' בדין ראובן שמכר סחורה לש' והתנה עמו שיקבל בפרעון הסחורה חוב א' שיש לו אצל עכו"ם והמותר יתן מעות והמחהו אצל העכו"ם במעמ"ש ואח"כ לא גבה ר' מהעכו"ם ותובע לש' שיפרע לו ופסק דיוכל ש' לומר קי"ל דמהני מעמ"ש בעכו"ם ועוד דבנ"ד כ"ע מודו כיון שעל תנאי זה מכר לו הסחורה ויוכל לומר לולא תנאי זה לא הייתי קונה הסחורה כמ"ש בתשו' מהרי"ט עכ"ד ולפי טעם ב' י"ל גם בנ"ד שמכר לו המקום באופן זה) וגם שמכר לו באופן זה וגם מכח ההכחשת אי נימא דישבע לוי המוחזק כעת עכת"ד.

ד והנה מ"ש מכח ההיזק שנתהוה לשמעון ליתא דאי נימא דאין מעמ"ש קונה לא הו"ל לסמוך ע"ז ואיהי דאפסוד אנפשי' וכמ"ש כה"ג הב"ח בחו"מ סי' ר"ז בטור סכ"ד ע"ד תשו' הרא"ש דלא דמי להא דסי' קפ"ג דכאן איהו דאפסיד אנפשי' דלא הו"ל לשחוט כיון שנעשה בלא קנין וע"פ הדין יוכל לחזור בו וע' בש"ך סי' ע"ב סקי"ח בשם ר"מ מטיקטין ג"כ כה"ג וגם בתשו' מהרי"ק שרש קל"ג בדין ראובן שהבטיח לשמעון להשתדל עבור העסק חנם ואחר שכבר הוציא ש' סך רב על הוצאות חזר בו ראובן ורוצה ש"ט והשיב דיכול ראובן לחזור בו מדינא וא"צ לשלם גרם היזק הוצאות דלא הו"ל לסמוך עליו כיון דע"פ דין יכול לחזור בו איהו דאפסיד אנפשי' ע"ש וע' באס"ז ב"מ דף ע"ז ע"ב ד"ה לא והא וכו' במ"ש בשם ראב"ד ותוס' וריטב"א דנראה שנחלקו בסברא זו ולשי' תוס' וריטב"א פטור בכה"ג ולהראב"ד חיוב ע"ש ותבין וע' חו"מ סי' י"ד לך ואני אבא אחריך משמע להיפוך ועמ"ש בחיבורי סי' ר"ד ס"א באורך.

ה אבל בגוף הדין הדבר פשוט דכפי שטען ש' שגמר המסחר עם לוי וכי לקח לוי אבנים שקנה הוא מהשופט להוליך על שמו א"כ קיים הוא מסחרו נגד ראובן וסילק לו הסך עשרה ר"כ שקבל מידו ע"י שליחו לוי פטור וא"כ אף דלוי מכחישו ואף דלוי מוחזק

ע"י הפענדונג מ"מ הרי דוקא בספיקא דדינא מהני תפיסה בעדים אבל לענין הכחשה ל"מ תפיסה רק במיגו דלהד"מ ובנ"ד ליכא מיגו שהרי נעשה בערכאות ואינו נאמן ולכן ישבע שמעון שכדבריו כן הוא ויפטר, וגם אם לא ישבע אין לחייבו רק בהסך עשרה ר"כ אבל כפל הדראן הוי אסמכתא ול"מ כלל בדתה"ק ובפרט ההוצאות של ערכאות בלא רשות ב"ד פשו' דפטור.

י ואולם גם בגוף סד"ד הנ"ל באם שהפענדונג שעשה לוי לא לקח החפצם לביתו והם עדיין ביד ש' או ביד אדם שלישי כנהוג פשי' דאין לוי מוחזק בזה דהנה כבר הביא הש"ך בח"מ סי' א' סקט"ו בשם רש"ל דתפיסה ע"י עכום ל"מ אך שהתומים ונה"מ כתבו דלא נתבאר דין דיעבד וע' בהג"ה סי' ד' בשם מהרי"ק אבל בשו"ת נו"ב מ"ת חח"מ סי' ל' מבואר דבכה"ג שלא בא ליד תופס לא מיקרי מוחזק ע"י תפיסה בערכאות וע' תשו' מהרשד"ם חו"מ סי' קמ"ה ותשו' אבן השוהם סי' נ"ט בזה וע' בשו"ת פני יצחק הספרדי חח"מ סי' כ"ב שהאריך להוכיח דגם דיעבד ל"מ תפיסה בערכאות אפי' אם הוא ביד התופס ע"ש ועכ"פ אם הוא ביד שלישי ודאי דל"מ תפיסה ולא מיקרי מוחזק גם לטענת קים לי ואדרבא ש' יכול לומר קי"ל כהסוברי' דמעמ"ש מהני בעכו"ם.

יא ועוד דהא מבואר בנה"מ דיני תפיסה אות כ"ג דאם מוחזק רק ע"י תפיסה אין להב"ד לטעון עבורו קי"ל רק בטוען בעצמו ע"ש וה"נ בנ"ד, ולכן באם שלוי מודה שנמסר לו במעמ"ש פשי' דשמעון פטור ואם מכחישו ישבע ש' שכדבריו כ"ה ויופטר והיינו אם יקב"ח לוי שאינו משביעו חנם ואם לא יקב"ח ש' ויופטר, ועכ"פ החיוב רק על סך עשרה ר"כ ולא יותר כלל.

יח והנה כפי שהציע רו"מ בדבריו שלקח לוי הרשאה מראובן הי' נ"ל דבלא"ה פטור ש' דכל דין הרשאה בחוב בע"פ הוא רק מתקנת גאונים כמ"ש רסי' קכ"ג ובספיקא דדינא מוקמי' על דין הש"ס כמבואר באהע"ז סי' קי"ח ובשע"מ חו"מ סי' קכ"ג שם סק"ח וגם המוחזק אי"ל קי"ל בכה"ג ע"ש וגם יש לדון דכיון שנעשה ע"מ לתבוע בערכאות באיסורא לא תקנו וכמ"ש כה"ג בתשו' הר"ן הובא בחו"מ סי' רל"ה ועמ"ש בחיבורי שם ויעוין תוס' ב"ב ל"ה ע"ב שציינתי שם וכאן הרי ראובן אינו מוחזק כלל אך דבאמת כפי שכתב רו"מ שנתן לו צעסיאן זהו מכירה ולא הרשאה ולא יפה כתב רו"מ ולכן אקצר בזה ועכ"פ לדינא נלע"ד כמ"ש.

סימן פז

א להרב וכו' מו"ה י יצחק צבי אמראנט נ"י מו"צ דק' קאזיווע

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה א' אשר איזו שנים קודם נישואין נשתטית איזו חדשים ואח"כ חזרה לאיתנה ככל האדם ונשאות לאיש ובערך ז' שנים חזרה ונשתטית איזו חדשים וחזרה ג"כ לאיתנה ואחר ז' שנים ועוד נוסף חודש או ב' חזרה ונשתטית פעם ג' ושהה ערך ח' חדשים ואח"ז היתה בכל חודש חצי חדש חלומה וחציו שוטה ושהה כן ג"כ ד' חדשים ועתה זה ד' חדשים שחזרה לאיתנה ככל האדם וכלל הדבר כי ההפלגות לא היו שוות ממש ומכח ד' חדשים שהי' בכל חודש כן י"ל דנעקר הוסת כיון שכבר עברו ד' חדשים בבריאות אבל מכח זה שראתה ג"פ במשך ערך ז' שנים אולי תחזור לשטותה עוד בזמן כזה והויא בכלל ע"ח וע"ש דלכ"ע אין לגרשה לכתחלה וע"ז הביא ד' הט"ז דבלא הי' זמנים שוים מותר לגרשה לכתחלה בזמן חלימותה וכ"פ בתשו' רח"כ סי' נ"ד

ג והנה באמת בגוף ד' הט"ז אם אמנם גם בשו"ת ב"ש אחרון חא"ע סי' ט' נמשך אחריו ופסק כן אולם הנה בשו"ת גוא"י חא"ע סי' כ"א פקפק על הט"ז וגם העלה דאין כונת הט"ז שיהי' שוה ביום א' דוקא ואם הי' כל הזמנים בקיץ בעת החום אפי' בחודש אחר הוי כזמן קבוע דידוע שהחום גורם השטות ר"ל ע"ש ולא אדע אם אולי גם בנ"ד הי' כן ולא ביאר רו"מ במכתבו ד"ז. ויעוין בשו"ת ארי' דבי עילאה חא"ע סי' כ"ה שדחה ו"ר ד' הב"ש אחרון בזה וכפי הנראה לא עיין היטב בט"ז וסבר שד"ז חידש הרב בש"א מדעתו ע"ש ותמצא כדברי ומהגם כי הרי הב"ש סי' קכ"א כ' דהיכי שאין זמן קבוע לחלימותו ושטותו גם בזמן שהוא חלים מחזקינן לשוטה ע"ש סק"ד וע' בפ"ת שם בשם כמה שו"ת בזה ואני מצאתי בא"ז הגדול בשו"ת שבסופו ס' תשע"ח שנסתפק בזה וא"כ מוכח היפוך ד' הט"ז דאדרבא בזמן שאינו קבוע הו' תמיד בחזקת שוטה אבל אני בתשו' להרב אבד"ק וואלאטישיסק [] הארכתי להוכיח דגם כונת הב"ש אינו כן ולא חיישו' לספיקו של הא"ז בזה והוא נגד ש"פ או אפשר דמיירי בשכבר נתחזקה ג"פ בזמן שאינו קבוע ג"כ – אבל הוא דחוק – ועכ"פ לדינא יש מקום להקל בדרבנן.

ד ועוד דבנ"ד זמן החלימות קבוע דהוסת שהי' לה בכל חודש כבר נעקר וכמ"ש רו"מ ומכח השטות שבכל ד' שנים אף דנתערב לפעמים יותר אבל עכ"פ לא הקדים בפחות מזה ודמי להא דיו"ד סי' קפ"ו ס"ג וסד"ט סי' קפ"ד סק"ד בשם ש"ג ותשו' חה"ש סי' כ"ד דאם אינה רואה בפחות מן י"ד יום ואחר י"ד ימים משנית לפעמים מזמן ליום דמ"מ קודם י"ד ימים דינה כוסת קבוע וה"נ בנ"ד – ולכן בנ"ד ודאי דאין חשש מכח דברי הא"ז והב"ש הנ"ל אבל בכ"ז יען שלא ביאר רו"מ ענין חילוק הזמן איך היו לא אדע אם יש לסמוך ע"ז.

ה והנה מ"ש רו"מ מדברי מבי"ת שהובא הג"פ דדוקא בע"ח יע"ש באותו יום אין לגרש כבר ראו עיניו שכל האחרוני' לא ס"ל כן ואם באנו לדייק מלשון עתים חלים וכו' הרי בירושלמי ותוספתא פ"א דברכות ומד"ר איכה ב' ופסקי תוס' ע"ז פ"א אות ד' ושהי"ש לר"ת סי' תצ"ב מבו' דעת היא הוא מכ"ד לעונה ועונה א' מכ"ד לשעה (וצ"ל דהא דש"ס דנדה דעונה יום או לילה היינו לענין וסת נדה דוקא אבל גם בע"ז ע"ה ע"א אי' דעונה לענין יי"נ וטהרות יום או לילה] א"כ לפ"ז נימא דדוקא בשעה א' יהי' דין ע"ח וע"ש ובע"כ דליתא ועמג"א סי' קפ"ז בנוסח שבבהמ"ז בכל יום ובכל עת ובא"ר שם בזה ובעיקר ד' המבי"ט עלה בלבי ליתן טעם לדבריו דכבר העיר הט"ז אמאי מחויב האיש למנוע א"ע מפו"ר ולהיות בהרהורי עבירה כל ימיו בשביל תקנת האשה מחשש גרירה ותי' דבזמן הש"ס הי' יכול לישא אישה אחרת אבל בשו"ת רח"כ סי' נ"ד פקפק עפמ"ש בתשו' הריב"ש דכל זמן דאגידא בי' לא יהבי לי' אחריתא ואני תמה מדוע לא הביא ש"ס ערוך בכתובות ס"ד ע"א דמפורש כן אך דבאמת בלא פשע אמרי' לאדם חטא כדי שיזכה חבירך כנודע וא"כ הרי מבואר במנחות מ"ח ע"א דאין אומרין חטא בשבת בשביל שתזכה בחול א"כ כיון דאדם שיזכה בעצמו א"א לאדם חטא מכ"ש בשביל שזכה אחר ולכן שפיר כ' המבי"ט דאם אינו ביומו יוכל לגרשה אבל לפ"ז היינו אם מוכן לפניו לישא אשה היום או ביום אחר שתהי' חלומה דוקא וזהו הערה חדשה

ו ועוד יש לדון דודאי בספק זכות לאחר אין אומרים לזה חטא בודאי וחששא דגרירה כיון דגזרו חז"ל הוי כודאי משום דשכיח טובא ועשאום כודאי ונודע דלשמא ימות בזמן מרובה ודאי חיישי' ומבואר ברא"ש בפי' לנדרים ג' ע"ב דבזמן שלשים יום הוי זמן מרובה עי' מ"ק כ"ג ע"א וביער"ד הוכיח מריש יומא דבזמן ז' ימים הוי ז"מ ובש"ס דמ"ק י"ח ע"ב בהא דאלו כותבין במועד ותוס' ד"ה ואלו מוכח דמיום אחרון של חוה"מ עד אסרו חג חיישי' למיתה דעדים או ב"ד ובתוס' קידושין ו' ע"א ד"ה לא צריכא וכו' הקשו על רש"י דגם בתרי יומא מקרא וב' משנה וב' גמרא איכא למיפרך מי ידע כמה חיי אלא בכל יום ויום עצמו ישלש ע"ש וזהו ג"כ כמ"ש אם כן יש לומר דהיכי דמגרש היום וישא אחרת קודם שיגיע זמן שטותה י"ל דאינו מחויב להמתין דשמא תמות בנתיים ובפרט דבאשה שכיח טפי שתמות כמ"ש התוס' בכתובות נ"ב ע"א ד"ה רצה וכו' בשם ירושלמי שהנשים ממהרות למות מן האנשים וכ"ה בפיה"מ להש"מ פ"ה דנדה שע"פ רוב ימי חייהם קצרים מחיי אנשים ובמק"א העירותי מתוס' ב"ב ע"ט ע"ב ד"ה אימור ושם קנ"ח ע"א ד"ה וב"ה וע' ש"ך ח"מ סי' רפ"ה סק"ו במ"ש על הב"ח שהם דברי נביאות ובאמת צדקו ד' הב"ח ועי' שב"י ח"ג סי' קע"ה בהג"ה בזה ועי' בתוס' ב"מ ל"ט ע"ב ד"ה דילמא

וכו' שכתבו דדוקא בגט מוקמי' בחזקת שהוא קיים משום עגונה אבל בנכסי יתומים החמירו לחוש שמא מתה הסבתא מבואר בתה"ד סי' שמ"ט דדוקא בתרא עיקר דדוקא עבור יתומים החמירו לחוש למיתה אבל בעלמא לא חיישי' גם בלא עגונה ועי' חו"מ סי' קכ"ב וקצה"ח שם אבל היינו לחוש שמא מת אבל שמא ימות חיישי' וכמ"ש וא"כ י"ל כדברינו. ובזה מצינו ג"כ טעם נכון לדעת מבי"ט וי"ל דגם ש"פ מיירי רק באינו נושא אשה קודם שיגיע זמן שטותה דבכה"ג ל"ש היתר זה וכמ"ש.

ז ועוד י"ל דהנה בשו"ת רח"כ שם העיר דמה הי' המים דנשתטית קודם נשואין י"ל דהרי קידושין טעות אבל דבריו צע"ג דהא אנן קיי"ל דבכל תמימין הוי ספק קידושין דשמא אין אדם מקפיד ומחיל או משום דאאעבב"ז ועי' בב"י א"ע סי' ל"ט באורך אבל י"ל דנ"ד לגבי גזירה דרבנן דחשש גרירה י"ל דסד"ר להקל אך בידע מהמום או שנודע לו אחר נשואין ושתק הוי ודאי קידושין כמ"ש החמ"ח סי' ל"ט שם וע' ב"ש שם גם י"ל דזה דמי לנכפה המבואר בסי' קמ"ז דבאינו לזמן קבוע הוי מום שבגלוי ומכ"ש שטות הנמשך כמה ימים.

ח ואולם בנ"ד י"ל דהא כל זמן שלא נתחזקה ג"פ תלינן דתתרפא וא"כ מה"ט לא הקפיד אבל אחר שהוחזקה ג"פ למפרע איגלאי למפרע שהי' בה המום מקודם נשואין וכמ"ש התוס' יבמות ס"ה ע"א ד"ה אי איהי שתקה וכו' והר"ש מדריוש תי' דהתם יש לחוש שתקבע וסת כמו שהתחילה לקבוע סמוך לגירושין דליכא למימר השתא היא דברית דהא איגל"מ דבעוד שהיתה תחתיו איברית עכ"ל וה"נ בנ"ד ועי' נדה ט' ע"ב ת"ר נקיבה שעברו עלי' ג' עונות וכו' הרי הוא ככל הנשים וברש"י ד"ה הרי וכו' וכ"ת תיגלי מלתא למפרע שאף בראשונה וכו' לא אחמיר רבנן כולי האי בטומאת מעל"ע ע"ש ועי' רשב"א שם ליישב מהא דדף ח' דהכא איכא למיתלי דהשתא דאתרעי ואפ"ה משום דאתחזקא ג"פ אי לאו דהקילו בטומאת מעל"ע מחזקינן למפרע ע"ש ותבין וה"נ בנ"ד וא"כ הוי רק ספק קידושין וא"כ לגבי תקנתא דרבנן אמרי' דסד"ר להקל וא"ל דהא נולד הספק בדאו' ונתגלגל לדרבנן דז"א דהא האשה מכחשת הכל ולא הי' נ"מ לנגדה כלל דהא שאחד"א ורק עתה נגד הבעל והוי סד"ר.

ט ועוד יש לדון דהא כל תקנתא דגרירה משום דבעלה משמרה ולכאורה יש לתמוה לשי' רמב"ם דמאכילה ומשקה משלה ואינו חייב בשכ"ו א"כ איך ישמרה כיון דאין מוטלת עליו כלל אבל באמת לק"מ דכבר כ' המבי"ט ח"ב סי' כ' דמ"מ הטיפול מוטל עליו ורק מחויב ממון פטור והביאו הג"פ ג"כ וא"כ היכי דהי' בה המום מעיקרא ולא ידע הרי מבואר בב"ש סוסי' קי"ז דכיון דעשתה שלא כהוגן יוכל לגרשה בע"כ ופטור מכל חיובי

הבעל א"כ י"ל דבכה"ג פטור גם מן הטיפול ול"ש תקנת גרירה כלל ואף דבנ"ד הי' לה רק פ"א קודם נשואין הרי מבואר בחמ"ח סי' קי"ז וב"ש סי' ל"ט סקי"ז דגם בפ"א הוי מום והי"ל להודיע. ובזה י"ל דגם בחולי נכפה דקיי"ל דמגרשה בע"כ אפילו בנתהוה אחר נשואין וגרע משאר מומין כמ"ש בסוסי' קי"ז פטור מכל חיוב טיפול ול"ש תקנת גרירה ובזה מיושב מה שהקשה הג"פ סי' קי"ט סקל"ח איך אפשר לגרש נכפית דהוי ג"כ בכלל ע"ח וע"ש כמ"ש הראב"ד מש"ס דר"ה כ"ח והא שייך ג"כ תקנת גרירה ונדחק בזה ולפמ"ש ניחא דכיון דגם בלא גירושין פטור מכל החיובים ממילא ליכא תקנת גרירה כלל ויהי' מזה ראי' לדברינו.

י ולכן באם שלא ידע הבעל בשעת נשואין ממעשה הזו שנשתטית מקודם נראה להתיר בנ"ד לגרשה באם האשה מכחשת גם אם הי' הזמנים בזמן שוה בימי הקיץ. ושוב הגיעני מכתב שהיה שינוי בנתיים יותר משנה א' א"כ בפשיטות יש להתיר.

סימן פח

א למחו' הרה"ג וכו' מו"ה ברוך מאיר ז"ל אבדק"ק טשארטקוב.

ב מכתבו מגלה עפה הגיעני וע"ד שאלתו שבק' רצו להעמיד דמות אדם נקבה במקום שוקת המים וכשתבואו לשאוב מים צריך לשחות בפני הצורה ההוא ויהי' נראה כמשתחוה ויען כי רוב תושבי העיר הם יהודים ובידם למחות בזה ולכן פקד רו"מ על טה"ע להתאמץ בזה שלא יעמדו הצורה הנ"ל וטעמו ונימוקו עמו כאשר אמר עם הספר בקונטריסו בארוכה ושלח דבריו אלי וביקש מעמדי לעיין בו ולהודיעהו חוו"ד בזה והנה אם אמנם מאוד רבו כעת טרדותי וכמעט מן הנמנע לירד אל העיון בזה בכ"ז עברתי בין בתרי אמרותיו ואת אשר העירוני רעיוני מדי עברו אציגה לפניו מן הבא בידי בעזה"י.

ג והנה ראשית דבריו האריך בדין מקיים ומשהה אם יש לסמוך ע"ד הי"א דברבים ליכא חשדא והביא מדברי מהרי"ט בשניות חיו"ד סי' ל"ה והעלה דאין לסמוך על הי"א ולענ"ד אין להאריך בפרט זה כי ענין חשדא הכל לפי הענין אם נקרא על שם ישראל ובנ"ד אף דרוב תושבי העיר ישראלים מ"מ הרחובות ושווקים נקראים ע"ש עכו"ם וליכא חשדא כלל דהכל יודעים שהאוה"ע יודעים זאת.

ד אך בהיותי בזה עלה בלבי עדמ"ש בתשו' ח"ס חא"ח סי' ס' להוכיח דאף דברבים ל"ש חשדא היינו רק בדבר שכולם עושים ביחד אבל במה שעושה כל א' בפ"ע אף שהרבה עושים כן אפ"ה שייך חשדא והביא ראי' מהא דתודס הרופא בגדיים מקולסים וכבר דחה בשו"ת כ"ס חיו"ד סי' פ"ד דהתם אין הטעם משום מ"ע רק דיסברו דקדשים בחוץ

מותרים ולא מצא שם ראי' יותר לחילוק הח"ס רק שכתב דהבו דלא לוסיף עלה ולענ"ד יש ללמוד ד"ז מש"ס ערוך פסחים דף פ"ב ע"א תנן התם ראש המעמיד הי' מעמיד את הטמאים על שער המזרח מ"ט אר"י כדי לביישן רבא אמר מפני החשד מאי בינייהו וכו' והא כיון שהיו הרבה טמאים הרי ברבים ל"ש חשדא ועכ"פ הו"ל דאיכא בינייהו בכה"ג דאיכא הרבה טמאין ובע"כ דבכה"ג שכל א' בפ"ע הוא בחשד שמתעצל מלבא לעבודה גם בכה"ג איכא חשדא.

ה אבל גם בגוף דין רבים דל"ש חשדא יש לתמוה דלפי המבואר בש"ס דמ"ק ח' ע"ב דאין עושין ארון אלא עם המת בחצר אבל בדליכא המת שם אסור משום מ"ע ותיקשי דעכ"פ יהי' מותר לשנים לעשותו דברבים לשי' הש"ך היינו בתרי ל"ש חשדא וע' תשו' רדב"ז ח"ד סי' ק"ז הנכפל שם בזה וגם למד דטעמא דפאה בסוף השדה משום חשדא ע' שבת כ"ג תיקשי דא"כ בשדה של ב' שותפים לא יחויב להניח בסוף שדהו וגבי דאורייתא ל"ש לומר לא פליג אבל המעיין בתוס' יבמות ג' סוע"א גבי כיבוד אב ימצא דגם במצוה של תורה שייך לא פליג א"כ י"ל דה"נ בזה גבי מצות פאה אבל מהא דמ"ק ח' הנ"ל קשה ובע"כ דלא בכל דבר אמרו דברבים ל"ש חשדא

ו אף בנ"ד אין נ"מ בזה כמ"ש אמנם יהי' נ"מ לענין חשש השתחוואה שיבואר לפנינו בסמוך ולפמ"ש אין לצרף בזה היתר משום דרבים יעשו כן כיון דכל א' בפ"א כשיעשה כן יהי' עליו חשד וכנ"ל.

ז אבל עיקר החשש בזה מכח מה דנראה כמשתחוה וכבר הביא רו"מ מהא דסי' ק"נ דתלוי בחילופי גירסאות והט"ז והש"ך כ' דיש להחמיר וע"ז כ' רו"מ דבנ"ד דנראה כמשתחוה ממש חמור טפי וכמ"ש בתה"ד בהשמטות שבסופו סי' קצ"ו דגם לשי' ראבי' שבמרדכי שהביא רמ"א סי' קמ"א דש"ו שתולין לזכרון אינו ע"ז אפ"ה בנראה כמשתחוה חמור טפי וביאר רו"מ משום דלחשש כרת חיישי' טפי וה"נ אפי' שלא בפני ע"ז ועשוין לנוי דבמשתחוה איכא אסור כרת משא"כ במנשק דהוי רק איסור לאו והנה לענ"ד אף דמצינו בכמ"ק לחלק בין לאו לכרת אבל כיון דכל החשש רק משום מ"ע והוא רק מדרבנן וכיון דיש בזה ב' דיעות א"כ סד"ר להקל והוא דכ' בתה"ד לענין ש"ו דבנראה כמשתחוה אפשר דאין להקל ר"ל דאף דש"ו שתולין בצואר הוא רק לזכרון ואין בו איסור אבל הרי דוקא באין משתחוין לו וכמ"ש הש"ך סי' קמ"א שם אבל בנראה כמשתחוה הרי במשתחוה גם הש"ו הוי כע"ז גמורה ושפיר אסור ואין חילוק בזה בין ש"ו לשאר ע"ז אבל בפרצופין העשוין לנוי דתליא בב' דיעות אין לחלק בין מ"ע למ"ע.

ח וגם מ"ש רו"מ דמלשון שכ' יש להחמיר מוכח דלא ס"ל כהב"ח וש"ך אלא אסור מדינא לענ"ד גם לשון יש להחמיר מוכח דהוי רק מצד חומרא ולא מדינא וכ"ה להדיא בט"ז יו"ד סי' נ"ג סק"ח גדולה מזו מבאר בל"ש סי' ל"ט סוס"ק ס"ג דמדכתב השמ"ח יש לאסור מוכח דבהפ"מ מותר וע' תשו:' שער אפרים סי' ק"ד בהא דאהע"ז סי' י"ז סי"ד בהג"ה דכיון דנקט ויש מחמירים מוכח דס"ל דהוי רק חומרא בעלמא ולא מדינא ע"ש וע' בש"ך סי' ל"ט סוס"ק ח' במ"ש שדקדק רמ"א בצחות לשונו ונקט ויש מחמירים ולא כתב ויש אוסרים דלא מדינא אסרו רק בתורת קנס ומכ"ש היכי דנקט ויש להחמיר פשי' דהוי רק חומרא בעלמא אך דמ"מ צדקו מאד דברי רו"מ לדינא דהא בכל סד"ר קיי"ל דאין עושין לכתחלה כמ"ש המג"א סי' ו' ועוד בכמ"ק ומבואר באו"ח סי' תקי"ז בשם תשו' הרא"ש דבכל דבר הרגיל גם דיעבד דינו כמו לכתחלה וכ"ה בד"מ יו"ד סי' ע"ו בשם מהרי"ק וא"כ הב"ח וט"ז וש"ך הם מיירי בדבר הבא באקראי שהוא צמא לשתות אזי מדינא סמכינן להקל כגי' רמב"ם ובה"ג דדוקא פני ע"ז אבל דבר שיהי' תמידי ובידינו למחות הוי לכתחלה ממש שהרי גם בדבר שכבר נעשה בדיעבד ויש בידינו לתקן הוי לכתחלה כמ"ש התוס' ב"ק צ"ז וכמ"ש בדבר שבידינו לתקן לכתחלה בודאי יש לחוש לדעת הסוברים דגם בעשוין לנוי אסור וגם מצאתי בלבוש שפסק בפשי' דגם בעשוין לנוי אסור לשתות בנראה כמנשק ומכ"ש בנראה כמשתחוה והרי אסור לשחוט לתוך מים שלא יהא נראה כמשתחוה לבבואה שלו ובתשו' רדב"ז ח"ד סי' ק"ז פסק דאסור להתפלל נגד מראה דנראה כמשתחוה לצורה ומכ"ש בכה"ג.

ט וכבר כתבו התוס' בכתובות כ"ח ע"ב ד"ה ביה"פ וכו' דאף דס"ט ברה"ר טהור היינו באקראי משא"כ הכא דלעולם בספק לא רצו לטהר וכ"ה בר"ש פי"ח דאהלות וגם בהא דגדול כ"ה שדוחה ל"ת דכלאים מפורש בירושלמי דדוקא לשעה א' ולא לעולם ע' בב"י סי' ש"ג ונו"ב מ"ק חא"ח סי' ל"ה וגם לענין זנות דלא שכיח כתבו תוס' בכתובות ב' ע"א ד"ה שאם כו' בסוה"ד דלגבי איסור כל ימיו גזרו גם משום מלתא דלא שכיח וה"נ בנ"ד שיהי' דבר תמידי יש להחמיר יותר ולכן בודאי ראוי למחות לכתחלה בכל מה שבידם למחות ויפה הורה רו"מ כדת של תורה.

סימן פט

א להרב וכו' מהר"ש שפירא ראב"ד ומו"צ דק' ראדוויץ בוקאווינא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו ביבמה מעיר אחרת שבאה לקהלתו וחלצה בפני ב"ד דק' מגדול האחין ושבה למקומה וכעת הוגד לו שקודם החליצה נשאת לזר במאד ונתגרשה המנו בכפיית ב"ד ונתרפק אם דינה כחליצה פסולה דצריכה לחזור על כל האחין.

ג והנה בגוף שאלתו יש לדון בנד"ד אינו בגדר חלוצה פסולה כלל לפמ"ש תוס' יבמות י"א ע"ב ד"ה או הוא כו' ובדף כ"ו ע"ב ד"ה וחלוצה פסולה ובאחר מבואר ברשב"א שם ד' כ"ז ובא"ז הל' יבום סי' תרי"ט וביתר ביאור וז"ל ופי' מורי ר"י בר"י ז"ל דלא מקרייא חלוצה פסולה להחזיר על כל האחים שנחלקו בה רב ושמואל אלא היכי דאיקלש לה זיקה ודמיא כחליצה כבר כגון צרה בעלת גט דדמיא כבר כחליצה וחליצה אין בה אשה וכן צרת בעלת מאמר שהרי אין בה זיקה דע"י מאמר ככנוסה סה דמיא וכן אחות זקוקה ואחת חלוצה שהן דומות לאחות אשה וכן סוטה דרבנן שאמר ר"ש בהא"ר דף פ"ז ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה וקרי' לי' בירושלמי חליצה פסולה הא נמי דמיא להני דאקלישא לה זיקה לפי שדומה לסוטה דאורייתא וחשובה כאחת מן העריות דטמאה כתיב בה ולהכי לא פטרה חליצה וצריכה לחזור על כל האחין אבל היכי שאין חלוצה פסולה משום דדמיא דפקעי לה זיקה כגון חלוצה דחייבי עשה דל"ש התם יבום וכן חליצה דצרת מחזיר גרושתו דשנינן פ"ק דאו היא או צרתה חולצת דל"ש בהו יבום אין כאן קלישת זיקה כלל ופטרה חליצה פסולה את צרתה ופי' מורי ר"י דהכ"נ אם טעי בדין חלוצה שאינו חליצה כלל ולא איקלשא זיקה עי"כ אלא הוא לגמרי פסולה ויכול לחזור ולחלוף וא"צ לחזור על כל האחין אפי' לרב אלא כחליצה אריכתא דמיא עכ"ל א"כ ה"נ בנ"ד הרי ע"י הנישואין לא פקעה זיקה דלרב הא אין קידושין תופסין וגם לשמואל דס"ל דקידושין תופסין ג"כ לא פקעי זיקה כמ"ש תוס' יבמות ס"ג ד"ה בני משום דיש לה תקנה ע"י גירושין (וכמו שהביא כ"ת) ובפרט כיון דמדינא כופין אותה לגרשה א"כ מתחלה עומדת להתגרש ואף דמדברי חת"ס גיטין פ"ד ע"א ד"ה הכא מוכח דזה ל"ה בידינו כמ"ש חת"ס סי' ע"ו וע' תוס' גיטין מ"א ד"ה לישא שהקשו דליתא עשה דפו"ר ולדחה ל"ת דלא יהי' קדש ותי' דאפשר לקיים שניהם ע"י כפי' ומוכח דע"י כפי' הוי בידה וה"נ בזה ושי' הרמב"ן וש"פ שהביא הב"מ סי' קנ"ט ס"א וח"ס ח"ב סי' ע"ו דלא ס"ל כסברת התוס' דט"ז הנ"ל א"כ הרי לשיטתם פקעי זיקה לגמרי ול"ב חלוצה כלל א"כ ממ"נ יש להקל בנ"ד.

ד ועוד יש לי לדון כיון דכל החשש שיהי' נחשב לחלוצה פסולה מטעם דאסורה ליבם הוא רק אליבא דשמואל דס"ל קידושין תופסין ביבמה מספק כמ"ש בדף צ"ב והרי שמואל גופי' ס"ל ביבמות כ"ו שם דחלוצה פסולה א"צ לחזור על כל האחין וא"כ לפמ"ש

הב"י יו"ד סי' צ"ב בשם האגור וע' בש"ך סוסי' רמ"ב בהנהגות או"ה דבדרבנן יש לסמוך על דעת פוסק א. אף דלא קיי"ל כן היכי דכל החשש הוא רק אליבי' דאותו פוסק כיון דלדידי' גופי' מותר מטעם אחר וע' בד"מ וש"ך יו"ד סי' שנחלקו בזה אבל התם מיירי בדאורייתא אבל באיד"ר לכ"ע יש להקל בכה"ג א"כ ה"נ בנ"ד כיון דכל החשש הוא רק אליבא דשמואל ושמואל גופי' ס"ל דא"צ לחזור על כל האחין וכאן דחליצה פסולה לה' רק דרבנן לכ"ע כמ"ש התה"ד סוסי' רכ"ה וא"כ ממ"נ יש להקל ובפרט דכמ"פ פסקו באמת כשמואל דח"פ א"צ לחזור על כל האחין.

ה עוד יש לדון בזה לפמ"ש המקנה קידושין ס"ב ע"ב דאפי' לשמואל דס"ל קידושין תופסין ביבמה היכי דהיבמה כבר נאסר בל"ז להיבם מצד איסור חייבי עשה וכדומה גם שמואל מודה דאין קידושין תופסין ביבמה כיון דכל הטעם דקידושין תופסין ביבמה אף דלזר לא פעלו הקידושין כלום דהרי אסור ועומדת להם מצד ש"י מ"מ כיון דנאסרה ע"י הקידושין להיבם מיגו דפעלו הקידושין לאסרה אכ"ע אבל היכי שכבר אסורה ועומדת להיבם זולת הקידושין אין מקום לחלות הקידושין ביבמה והביא ראי' מגיטין פ"ב ע"ש א"כ לפי"ז י"ל דהיכי דלהיבם יש לו אשה ולשי' כמ"פ גם ביבם נוהג חדר"ג ולדעת תשו' הרשב"א הוא איסור תורה כמ"ש הנוב"ק אה"ע סי' ע"ה, א"כ בנ"ד באם שהיבמים כבר נשאו נשים יש עוד היתר עפי"ד המקנה הנ"ל דלא תפסי עי"ז הקידושין של הזר והואי כזנות בעלמא דלא נאסרה על היבם ול"ה שוב ח"פ.

ו גם מ"ש רו"מ בשם הק"נ על הרא"ש יבמות פ"ג אות ה' בשם הרי"ף דהיכי דהוא שעה"ד פסקינן כשמואל דא"צ להחזיר עכ"ה הנה אני מצאתי בכנה"ג אה"ע סי' ק"ע בהגה"ט אות ח' שהביא מתשו' ריב"ל ותשו' רשד"ם אה"ע סי' צ"ג וקנ"ח דאם הוא שעה"ד כגון שא' מהיבמות אינו כאן א"צ לחזור עכ"ה וכללא הוא דבכ"מ דקיי"ל דבהקפם מותר היכי דאיכא עוד ספק גם שלא במקום הפ"מ מותר כמ"ש הש"ך יו"ד סי' נ"ד ובפמ"ג או"ח הנהגת או"ה וה"נ בנ"ד – ומ"ש רו"מ בשם תשו' רע"א שהובא בפת"ש סי' קר"ט סק"ה מד' הריחב"א ונימוק"י ע' תשו' ב"א אה"ע סי' קל"ח באמצע התשו' בד"ה וראיתי בריט"בא שהאריך בזה בדברי הריט"בא ונימוק"י והביא מדברי ספר הישר לר"ת יבמות סוס"י כ"ד וכ' ג"כ דבנשואין שהם כזנות ל"א דמיחלפי כיון דל"ש למיקנסי' וכמ"ש התו"ס ותמה על הטו שע שלא הביאו שום חוליק בדין מזיד ולא העיר בסברת הרע"א הנ"ל מכל הלין טעמי בצרוף היתרים שכ' רו"מ נזפע"ד להתיר ז"ז מ"ש מ"ד הר"ש פ"ב במקוואות עמ"ש בחיבורי דע"ת בפתיחה אות ל"ב ומ"ש בדין ספק בפלוגתא במקום חזקה עמש"ש אות ל"ג ומ"ש רו"מ לצדד להקל בדין חוזרת על כל האחין מטעם סד"ר י"ל דכיון דאפשר

לתקן בחזרה על כ"ה אין להקל גם בסד"ר דהוי דשיל"מ ובזה א"ש טעמו של מהריב"ל ורשד"ם יש להקל בזה הוא מטעם דבמקום דחק ל"ה דשיל"מ.

סימן צ

א להרב וכו' מו"ה מנחם יהודא אדליר נ"י אבד"ק סערעדנא בארץ הגר

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במקוה שהוא מי מעין ועשו מסביב דפנות ורצפת מנסרים דרך בנין ונקב גדול מחובר למעין אך שראה שהגם שהחליקו הנסרים של הרצפה בהריטני בכ"ז נשארים נקבים קטנים כ"ש וסדקין וחירוצין דקין ויש בהם כדי קיבול כ"ש ורו"מ האריך בדברי הגמ"ר ומהרי"ק בדין הסילונות שדרכן להיות נרקבין ונעשים נקבים ע"ז והביא מהח"ס סי' ר"א שהחמיר בזה וגם הביא מתשו' ריב"א מהגאדב"ק פאקש סי' ס"ג (ואין הספר ת"י ולא ראית' מעולם) ובתשו' מהרי"א סי' רי"ב מיקל והעיר דלפ"ז גם ברצפת המקוה מנסרים יש לחוש לנקבים הנעשים ע"י רקבון והנה לענ"ד הנקבים קטנים הנשארים בהנסרים אחר שהחליקו ברהיטני בודאי אין שום, חשש דגם לשי' הגמ"ר דגם בנקבים הנעשים ע"י רקבון פוסלים היינו באינו עושה מעשה להיפוך אבל בנ"ד שמחליק הנסרים ברהיטני להסיר הנקבים והחריצין אלא דמ"מ מהנמנע שלא ישאר מהם כ"ש א"כ כיון שעושה מעשה המוכיח שאינו חפץ בהם פשיטא דאין שום חשש וגדולה, מזו כ' הש"ך סי' ר"א סקמ"ו דאין מים ששואבין מן המקוה ובמק"א העירותי מדברי הא"ז הי' מקואות סי' של"ו שהאריך בענין השאבה בכלי והמים חוזרין ונשפכין להמקוה והביא בשם ראבי' שהביא ממתני פ"ב דמקואות המסלק את הטיט לצדדין כו' הי' תולש ומשכו ממנו ג' לוגין פוסל ר"ה מכשיר שלא נתכוין לשאוב וקיי"ל כר"ש שהרי בפ"ו דשבת ט"ז ב' מייתי מתני' דהמניח כלים תחת הצינור כו' דב"ה מטהרין בשוכח ואליבא דר"י גם בשוכח בחצר ומוכח דגם במניח תחת הצינור דאיכא מקצת כוונה ושכחו ב"ה מטהרין ומכ"ש בלא נתכוין כלל ובשם הרא"ש הביא דהכא שמתכוין לתלוש ולשאוב המים גם ר"ש מודה דפסול ודוקא בתלש הטיט ולא נתכוין לתלוש המים מכשיר ר"ש ע"ש ומוכח דבכה"ג ששואב המים מהמקוה מיקרי מתכוין וזהו היפוך ד' הש"ך אבל יש לקיים ד' הש"ך דדוקא בשואב בכלי מנוקב ס"ל להש"ך דאינו פוסל דהא אין עליו דין כלי קיבול כיון שיש בו נקב להא"ז מיירי בכלי שלם דבזה כיון ששואב בהכלי מיקרי מתכוין לקבל ולפ"ז בנ"ד דבעינן שיהי' הנקב נעשה בית קיבול ע"י שיתכוין שיהי' בית קיבול שפיר י"ל כסברת הש"ך דכיו' שעושה מעשה המוכיח להיפוך שלא יהי' בי"ק אלא דמ"מ נשאר איזו ספק ונקב ע"י שא"א להחליק לגמרי לכ"ע לא מיקרי מעשה אדם ולא

מתכוין וע' במשנה פ"א דאהלות מ"ג החור שבדלת שיעורו מלא אגרוף דברי ר"ע ר"ט אומר טפח שייר בה החרש מלמטן או מלמעלן הגיפה ולא מירקה או שפתחתה הרוח שיעורו מלא אגרוף וברע"ב כתב וז"ל ובהך סיפא לא פליג ר"ט משום דבחור שבאמצע עשה החרש במתכוין ולא מפני שצריך לחור אלא קצרים הי' הדפין שיעשה מהן בדלת ועלתה בדעתו להניח הנקב באמצע יותר ולהניח למטה או למעלה ודמי לעשה במתכוין אבל כשהניחו מלמטה או למעלה אין זה כעושה בידים אלא מחמת שהנסרים קצרים ולא נתמלא הנקב עכ"ל ומבואר דדוקא בחור שבאמצע שרוצה בכך ומניח הנסרים מסביב כדי שישאר החור הוי כמתכוין אבל מלמטה או מלמעלה שנעשה החור ע"י שהנסרים קצרים ל"ה בכלל מתכוין כלל ומכ"ש בנ"ד שהנקבים קטנים הנשארים הם מטבע של הנסרים וא"א להחליק יותר והם נשארים מאליהן ואדרבא הוא עשה מעשה להחליק ברהיטני אלא שא"א בכך שלא ישאר כלל.

ג ובעיקר דעת הגמ"ר בענין הסילונות להחמיר בנקבים הנעשים ע"י רקבון ותמהו שהרי לא נעשו ביד"א יש לי לדון עפמ"ש הרא"ש בפירושו רפ"ד דמכשירין השוחה לשתות וכו' בפי' ובשפמו כיון דא"א לו לשתות אם לא שיגעו המים בשפמו הוי כאלו אחשבינהו מידי דהוי אסיפא הממלא בחבית דמים שאחורי החבית ובחבל שהוא קשור סביב הצואר וכו' שא"א שלא יכניס מן החבל טפח במים בשעה שהוא ממלא החבית כו' אע"פ שא"צ למים כיון דא"א בלא אלו המים בשעת עשיית מלאכתו הוי כאלו אחשבינהו מידי דהוי אמלאכת שבת דכל פ"ר הוי כמתכוין עכ"ל וכ"ה ברש"י שבת י"ז ע"א ד"ה היושבת כו' וכיון דעביד בידים ולא אפשר בלא סחיטה מכשיר עכ"ל הרי דגם לענין הכשר אם עושה מעשה שעי"ז יתהוה בבירור איזו דבר הוי כמתכוין לכך וא"כ ה"נ במניח הסילונות כדי להמשיך המיס וידוע בבירור שעי"ז יתהוה רקבון ונקבים במשך הזמן הוי שפיר כאלו עשה הנקבים בידים וכאלו מתכוין שיתהוו היקבים לכן פוסלים המקוה.

ד ובזה נראה ליישב קו' הראבן שהבאתי לעיל בשם הא"ז על הפוסקים דלא כר"ש בדין הי' תולש ומשכו ממנה ג"ל דמהא דהמניח כלים תחת הצינור ומוקי לה שבת ט"ז שהניח בשעת קישור עבים ונתפזרו ושכחם שם וחזרו ונתקשרו העבים דב"ה מטהרים ומוכח דהלכה כר"ש ולפמ"ש א"ש דהנה גם בהא דהי' תולש הטיט למשכו ג"ל תיקשי דבאיכא טיט הרבה שבלועין בהן יותר מג"ל מים תיקשיה מה מהני לר"ש הא דאינו מתכוין הא הוי פ"ר ולכאורה י"ל לפמ"ש הח"ס יו"ד סי' ק"מ דבשאר איסורין שרי בדרבנן פ"ר לכ"ע והכא הוי רק חשש ג"ל דרבנן אך לשי' הסוברים דתפיסת יד"א פוסל מה"ת ה"נ בזה וע' באשכול סוס"י נ' ובנח"א שם ובתשו' ר"מ שיק קצ"ז קצ"ו ועוד דכבר הבאתי

בתשו' מהרש"ם ח"א סי' קכ"ב ראיות דגם בשאר איסורים בדרבנן אסרו פ"ר אולם נראה דהנה בפ"א דמכשירין מ"ו הנופח בעדשים לבדקן אם יפות הן ר"ש אומר אינן בכי יותן (אע"פ שהרוק יוצא מפיו בנפיחתו והרוק מתולדות המים הוא מ"מ כיון שלא נתכוין לכך אינו מכשיר וחכ"א בכי יותן (כיון דנתכוין לנפח ודרך הרוק לצאת ע"י הנפיחה והלכה כחכמים וע"ש בר"ש ורע"ב ודלא כפי' הר"מ שם ומבואר דלר"ש אע"ג דהוי פ"ר מ"מ מיקרי בלא כוונה וצ"ל דהא דר"ש מודה פ"ר אין הטעם משום דהוי כמתכוין אלא דבפ"ר לא הותר דשא"מ במלאכת שבת או בשאר איסורים וזה דוקא בזה שאסור לעשותו אבל במה שאין בו איסור אלא דבעינן שיהי' מתכוין להכשר וכדומה גם בכה"ג הוי דשא"מ וא"כ לר"ש לשיטתו גם במסוק את טיט ותלשו ומשכו ממנו ג"ל כשר כיון שלא נתכוין לשאוב אף דהוי פ"ר אבל לדידן דקיי"ל כחכמים דפ"א דמכשירים הנ"ל פסול בכה"ג אבל בהא דמניח כלים תחת הצינור בלא כונה הרי גם בדאיכא רובא שירדו גשמים מן הצינור מ"מ כיון דלפעמים נשיאים ורוח וגשם אין והתם הרי נתפזרו העבים אלא שחזרו ונתקשרו ולהכי לב"ה בטלה מחשבתו והוי בלא כוונה ומבואר באס"ז כתובות ה' ע"ב בשם ריטב"א דגם בדאיכא רובא לא מיקרי פ"ר (אף שהתוס' פסחים ק"א ע"א ד"ה והלכה כר"ש וכו' כתבו דכיון דקרוב להיות חרוץ דמי לפ"ר היינו אליבא דר"י ואנן לא קי"ל כוותי' וע' בב"י או"ח סי' שכ"ו ובפמ"ג א"א שם סק"ט ובתשו' הריב"ש סי' שצ"ד ב' דהיכי דהוי רק מיעוטא דמיעוטא על צד הזרות להיתר הוי פ"ר אבל בנ"ד בודאי ל"ה פ"ר ובמק"א תמהתי ע"ד מהרש"א שבת ק"כ ע"ב שהעלה דלרב הוי פ"ר במקום דאיכא רוב ולא אליבא דברייתא וקיי"ל כרב ע"ש וזהו היפוך מקומות שהבאתי וע' תשו' אמרי אש יו"ד סוסי' ס"ט שהביא רק מתשו' ריב"ש ולא משאר מקומות הנ"ל) א"כ שפיר ס"ל לב"ה דבלא כונה אינו פוסל ואף דבשבת שם הוא מימרא דר"מ בשם דבי רב ורב סובר כר"י דדשא"מ אסור ולשי' מהרש"א הנ"ל ס"ל דבמקום רוב הוי פ"ר י"ל דהתם שנתפזרו העבים בינתים גם רובא ליכא וגם י"ל דלענין הכשר דבעינן לדעתו גם רב מודה דבאינו מתכוין ל"ה הכשר דגזיה"כ הוא דבעינן לדעתו ולרצונו וגם כבר כתבתי שדברי מהרש"א תמוהים וא"כ מיושב קו' הראבי'.

ה אולם בעיקר דינו של הגמ"ר כבר העליתי בתשו' מהרש"ם, ח"א סי' קכ"ב להוכיח מהתוספתא שבר"ש פ"א דמכשירין דפליגי ב"ה וב"ש בסברת הרא"ש הנ"ל ולדעת ב"ה גם בדא"א בל"ז מ"מ מיקרי אינו מתכוין וא"כ הרי קיי"ל כב"ה ובזה י"ל עוד הא דשבת ט"ז הנ"ל דהתם הרי קאי אליבא דב"ה ולשיטתם גם בדהוי פ"ר מיקרי אינו מתכוין לגבי הכשר ולפמ"ש בחיבורי שם לחלק בין היכי דבשעת עשייתו מעשהו מתהוה מיד גם

ההכשר בהא דרפ"ד דמכשירין בזה הוי כמתכוין משא"כ היכי דמתהוה אח"כ א"כ ה"נ בנ"ד שהרקבון מתהוה אח"ז רב מיקרי בלא כונה וצדקו ד' המקילין.

ו אך גם לשי' המחמירים הרי מבואר בדברי הראב"ד בהשוות פ"ח דמקואות שהובאו גם בב"י דס"ל דבסילון כפוף פוסל במקוה אף שלא נעשה לקבלה וטהור מטומאה מ"מ לגבי מקוה פסול דדמי לכלי גללים ואדמה שפוסלין המקוה ע"ש והרי מבואר בר"ש פ"ב דמקואות מ"ג ותוי"ט שם דהא דכ"ג פוסלין הוא רק מדרבנן אפי' כולו שאוב על ידן אפי' למ"ד כולו שאוב מה"ת ואף דהר"ש כ' בלשון אפשר הנה הר"ן פ"ב דשבועות העתיק בשמו להלכה כן וכמ"ש גם התוי"ט בשם הר"ש כן אלא שלא הזכיר מדברי הר"ן וכבר כ' בתשו' פרח מט"א ח"א סי' ק"ו דדרך הפוסקים לכתוב בלשון אפשר ואפ"ה דינא הכי בלא ספק והביא ראי' מקיצור פסקי הרא"ש פ' השולח וטוא"ע סי' צ"ו (ובמק"א הבאתי מדברי הטו"ז או"ח סי' ר"ב סק"ט וסי' תקמ"ה סק"א להיפוך וגם מהב"י או"ח סוסי' תנ"ו שכ' דהטור לא סמך על הרא"ש להתיר מדידת הקמח ביו"ט מפני שהרא"ש כתב רק דאפשר שדומה לנטילת חלה וכו' ולא אמר כן בודאי אלא דרך אפשר ובב"י יו"ד סי' שע"ד שאין לסמוך ע"ז שהתוס' לא כ"כ אלא דרך אפשר ע"ש אבל מדברי תשו' הרשב"א שבבדה"ב ליו"ד סי' שצ"ד רצ"ד בדין עצי הורד שהביא דעת הראב"ד להקל ואף שכ"כ בדרך אפשר כדאי הוא לסמוך עליו ע"ש מוכח כדברי פמט"א ואולי שא"ה דספק ערלה בח"ל מותר ובחמ"ח סי' ע' סקל"א כתב דכיון שהת"ה כ' דרך אפשר לא סמך הסמ"ע ע"ז למעשה וכה"ג כ' הש"ך בח"מ סי' ע"ח סק"א אבל בנ"ד כבר הבאתי שהר"ן הביא כן בשם הר"ש בפשיטות וע' תשו' נו"ב מ"ת יו"ד סי' ק"מ שתמה על הר"ן שהרי הר"ש כ"כ בדרך אפשר ולפמ"ש ניחא וע' תוס' חולין ל"ג רע"ב ד"ה ודלמא מ"מ כן האמת כדמוכח מהברייתא ע"ש) וא"כ הרי כבר נודע דבדרבנן לכ"ע קבעו ולבסוף חקקו כשר א"כ ברצפת המקוה אם ע"י ריקוב נעשין נקבים הרי הוי קבעו ולבסוף חקקו דכשר ואף שיש דיעות הסוברים דגם בכ"ג פוסל שאובין מה"ת וע' באשכול סי' נ' שכתב שלא חלקו במשנה ביניהם מ"מ הרי לעומת זה יש דיעות דגם בדאורייתא כשר בקבעו ולבסוף חקקו וא"כ איכא ס"ס להקל ועמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"ב סי' ק"ב די"ל דברצפת המקוה שמשתנה השם לכ"ע מהני גם בשל תורה ולפ"ז המחמירין בצינור וסילון שבהגמ"ר היינו בלא קבעו בקרקע וע' תשו' ח"ס סי' ר"א שכ' דהגמ"ר ס"ל דקבעו ולבסוף חקקו פסול ולא אדע מנ"ל דמיירי בקבעו בקרקע אך במהרי"ק שרש נ"ו מוכח דס"ל דמיירי בקבעו בקרקע ולפ"ז צ"ל דס"ל דפסול מדאורייתא (שו"ר בנו"ב מ"ת סי' קמ"ב באמצע התשו' שהעיר בזה ותי' דס"ל כולו שאוב מה"ת פסול ושם כל המים הלכו דרך שם ע"ש)

ואולי ס"ל דגם בכ"ג פסול במקוה מה"ת וע' תוס' נדה ס"ו ע"ב ד"ה אשה כו' במ"ש בשם ר"ח שפי' דמקואות ביומי ניסן משום דחייש לשאובין וכו' ותמה הוא מה שאיבה שייך וי"ל כי כמה צינורות מושכין לתוך הנהרות שהן בכלים שחקקן ולבסוף קבעו (וע"ש בתוספי הרא"ש שתמה דהא בדאיכא מ"ס לא נפסל בשאובין ואולי ס"ל כהרשב"ם ב"ב דנפסל ברוב שאובין וגם מעין נפסל בשאובין וע' תשו' ח"ס יו"ד סוסי' ר"ב מ"ש ביושב דברי רש"י נדרים מ' שכ' ג"כ כדברי ר"ח) ולכאורה הרי סתם צינור אין בו בי"ק ועשוי להמשיך המים ממל"מ והי' נראה מזה ראי' לדעת הגמ"ר הנ"ל אבל י"ל דמיירי בצינורות שי"ל בי"ק וע"ע בתשו' ב"ש יו"ד ח"ב סי' ס"ו ס"ז מ"ש בענין הסילונות מהא דלא ניחא להו לבעלים ואנן בעינן שיהי' ניחא לבעלים שהוא שלהן ול"מ מה דניחא לא' מהשותפין וגם אם חישב איזו איש ל"מ לגבי אחרים וגם לגבי אשתו ל"מ מחשבתו ע"ש באורך בכ"ז. סוף דבר שאין שום חשש על המקואות הנעשים ברצפת נסרים וגם הטעמים שכ' רו"מ נכונים הם דבנקב כ"ש גם אם נופל לתוכו אבק ועפר כ"ש אם לא נכבש בתוכו הוא נמח ויוצא בשעת טבילה משם וליכא ניחותא כלל ול"ד לסילונות שהמים נמשכין בהם.

ז ומ"ש בדין נסר אם נעשה כולו כלי ע"י נקב כ"ש והביא ממ"ש בתשו' מהרש"ם ח"א סי' ב' יעוין בתשו' ב"ש חיו"ד סי' ס"ב מ"ש בזה דבדאיכא עוד סניפין יש לצרף דברי המקילין שכן משמע מתוס' ב"ב ס"ה ורא"ש הל' מקואות סי' ו' ופיה"מ להר"מ פ"ד מ"ג וע' בב"ח סעי' ל"ט ומ"ש בחיבורי שם בהיקף עיגול שוב העירני השואל דהש"ך מיירי לענין הוויתו עי"ז וכו' ר"ל במ"ש הש"ך בשם ב"ח ודרישה דדבר המקב"ט מדרבנן אינו פוסל דזהו רק לענין הוייתו עי"ט אבל לענין המשכה תלוי רק אם נקרא כלי ולא תליא בקב"ט אם הוא מה"ת או רק מדרבנן וא"כ ממילא גם ראיות המ"נ מרמב"ם פ"ב דכלים שרמזת שם נדחה לפ"ז והנה אי נימא דע"י הנקב לא נעשה כל הכלי כלי קיבול נדחה תי' הנו"ב סי' קמ"ב ע"ד הגמ"ר שהבאתי לעיל שהרי לא כל המים הלכו דרך הנקב ואולי י"ל דס"ל כדעת תיס"ח פ"ו דמקואות מ"י דגם בנעשה ע"מ לשמש עם הקרקע אף דלא מקב"ט מ"מ מיקרי כלי לענין שאובין ועמש"ל סי' צ"ט בזה.

סימן צא

א להרב וכו' מו"ה שלום צוקיר נ"י מו"צ פולנאה רוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בגט שבא מנעיויארק שבקישוי גדול נתרצה הבעל לשלוח לה ג"פ ונכתב בהגט שם הבעל ירחמיאל בן אברהם שמשון הלוי ובאמת שם אבי הבעל הוא אברהם אלא ששם אביו של אברהם הי' שמשון והי' נקרא בפ"כ אברהם שמשונס

ועי"ז נסבב הטעות אברהם שמשון ורו"מ האריך בדברי עה"ג ואחרונים והביא שבתשו' ש"א סי' מ"ה מ"ו עובדא כזו ממש והעלה להקל. והנה בעיקר דין שינה שם האב כבר הארכתי בחיבורי שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קס"ט וסי' קע"ג ושם הבאתי שגם בתשו' מהרמ"פ ותשו' מהרי"ו ותשו' ר"י האחרון ותשו' רא"ן ששון ותשו' נט"ש ותפ"צ ועוד מכמ"ק להתיר בשעה"ד כדעת עה"ג אבל מ"מ קשה לעשות מעשה בחומר איסור א"א וראיתי בתשו' תוע"ר מהג' ר"מ טויביש חאה"ע סי' ס"ח בעובדא שכתבו בגט משה ליב בן אלי' צבי דמתקרי אלי' ונתוודע שהי' שמו אלי' לבד אלא שע"י ששם אבי אביו הירש קראוהו אלי' הירשילס ומזה בא הטעות לכתוב אלי' צבי להאריך שאין שום צד להקל בשינה שם האב אף אם יתברר שמקצת אנשים קראוהו אלי' הירש כיון שכתבו גם שמו בדמתקרי אלא שהקדימו שם הטפל יש להקל אבל זהו אם הי' כותבין אלי' הירש כפי שנקרא למיעוט אבל כיון שכתבו אלי' צבי דמתקרי אלי' הגט פסול ע"ש ומבואר דדוקא אם המיעוט קראוהו אלי' הירש אבל מה שקראוהו אלי' הירשינס אינו מועיל בזה אבל נראה דלפי שלא ידע מכל המקומות שהבאתי המסייעים לדעת עה"ג לא ערב לבו להקל בנידון זה אבל אנן לדידן שיש לנו עמודים גדולים לסמוך עליהם יש לצדד דלפמ"ש בתשו' הרא"ש כלל י"ז סי' י"ב דטעמא דפסול שינה שם האב הוא משום לעז שיאמרו הרואים גט זה שאין זה בעלה וע' בג"פ סקמ"ג א"כ בכה"ג שהי' נקרא בפ"כ אברהם שמשונס יכירו הרואים כי הוא זה ויתלו הטעות בסופר וכדומה וליכא לעז ויש להקל בשעה"ד.

ג אך באם שלא נקרע עוד הגט אחר שנמסר ליד האשה נ"ל דיש לשלחו לנעוויארק ליד הרב המסדר מצווה להסופר שכ' הגט שיתקן שם שמשון שיעשה מהנו"ן פשוטה נו"ן עקומה ע"י רגל שבסופו ויוסיף סמ"ך או תי"ו בינתים ויחזור וישלחהו ע"י שליח הראשון ליד שליח שני אך שמקודם תחזיר האשה יתנהו לבעל ע"י אחר שיהי' הגט של הבעל כמובן ואם כבר נקרע הגט יכתוב לשם שיחזור הסופר ויכתוב גט אחר בשם אברהם לבד ויתנהו ליד השליח הראשון (ויזכהו מקודם ע"י אחר להבעל כפי הנ"ל) והוא ישלחהו לשליח ב' ויתנהו ליד האשה ואף שהבעל אינו שם מ"מ הרי הוא צוה לכתוב גט אפי' מאה גיטין עד שיהי' א' כשר ואף שכבר מסר הגט ליד שליח מ"מ כבר העלה בתשו' פ"י חאה"ע סי' ב' והובא גם בתשו' ב"א אה"ע סוסי' צ"ט וגם בתשו' כת"כ סוסי' ס"א ותשו' מהר"י מסמילא אה"ע סי' ד' דגם בכה"ג יש להתיר בשעה"ד וע"ע בשו"ת בנין ציון סי' קמ"ב ותו' מראה יחזקאל סי' פ"א שלא ידעו מזה לכן כן יעשה – והנני מצטרף להתיר האשה מכבלי העיגון.

סימן צב

א להרב הה"ג מו"ה מרדכי יאסים אבדק"ק פישטשאנקה רוסיא.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק העגונה טאבא בת רפאל אשר בעלה זאב בן משה גרינ- בארג מכפר דמיטראלקיפקע נלקח בצבא להמלחמה שבין רוסיא ויאפאן וכל זמן היותו שם כתב מכתבים לביתו אך זה כשני שנים שנאבד זכרו והא"י מאותו כפר שהיו ג"כ בצבא המלחמה כתבו משם לאבותיהם שבאותו כפר שהר' זאב חבירם נהרג שם ואחר המלחמה כשחזרו לביתם סיפר א' מהם כששאלוהו עליו והשיב שהי' במעמד אחד וראה שהכדור נכנס לבטן הר' זאב ועודנו חי וגם הא"י נפצע באצבעו ונלקחו יחד כלביה"ח ולמחרת ראה את זאב מונח מת הארץ ומכוסה פניו וגילה פניו וראהו והכיר בו כי הוא זאב מהכפר הנ"ל וגם זאב לקח אצלו חתיכת פיסלי לחבוש על מנעליו ע"י הקור והי' עוד לבוש בו. ועוד א"י א' סיפר איך שהא"י הראשון הנ"ל קראו לראות את זאב חבירם מת ובתוך כך נעשה רעש לנוס וברחו אבל שמע ממנו שראהו בעיניו מת ואולי ע"י הרעש לא נכתב בפנקס ההרוגים. ואביו של ה' זאב כ' להשרים מהצבא והשיבו כי אין להם ידיעה ושר א' השיב שנפצע בהמלחמה ואח"כ כ' אביו שנית להשרים הגבוהים ובא מההאנסקי נאטשעלניק שזאב בנו נהרג וצוה רו"מ להאשה ליסע לשם ולקבל כתב והביאה כתב שנראה שנהרג ולא נכתב לשון ברור וחזרה ונסעה ורו"מ נתן מכתב להרב ר"א פוסק ושלח שם איש א' לראות בההאנסקי קאנצלריין וראה בעיניו בשני פנקסאות שנכתב שם שנהרג ביום פלוני וואלקי גרינבארג מאשקאוויטץ במלחמת רוסיא ויאפאן וחתום ע"ז הקאמאנדירער עכתו"ד הגב"ע.

ג והנה רו"מ פתח בהצלה והאריך בכל פרטי השאלה והנה מ"ש דמטעם אמירת העכו"ם שהי' ע"י שאלה ול"מ מסל"ת אין מקום להתיר ואף דבשו"ת מש"נ סי' ל"ב תמה ע"ז מהא דסמכינן על קפילא אף דהוא ע"י ששואלין אותו מ"מ כ"ז שלא נודע לו שיש בזה נ"מ לאו"ה הוו בכלל מסל"ת ורו"מ כ' לדחות ראייתו דשא"ה דאיכא חזה"ת לתבשיל משא"כ הכא דאיכא חזקת א"א וחזקת חי ומלבד דיש לדון דהתם גבי תערובות ליכא משום חזה"ת כמ"ש בשו"ת שי"צ סי' ל"ב וע"ע בישויע"ק יו"ד סי' צ"ח סק"ב ותשו' בר"א סי' ל"ב וגם גבי אשה הרי כתבו התוס' כתובות כ"ב ב' ד"ה הבא כו' דחזקת דייקא ומינסבא מרע לה לחזקת א"א והגם שיש לדון בזה מכמ"ק ע' מ"ב מה"ק אה"ע סי' כ"ט ובח"א אה"ע סי' ל"ג אות ד' ותשו' בש"א חחו"מ בסופו ותשו' זכרון כהונה דף ט"ז אך דלפ"ז היכא דליכא אלא משום גזירה דרבנן שוב מהראוי שיועיל מסל"ת כזה כיון שכבר יוצאה מה"ת מחזקה א"א ומצאתי בשו"ת ז"כ להגה"ק מהר"י מקאריץ מן ד' ל"א והלאה

שהאריך לברר דגבי משאל"ס וכדומה מהני מסל"ת כזה שע"י שאלה כיון שלא ידע שנוגע לאו"ה ע"ש באורך וע' תשו' ח"ס ח"ב אה"ע סי' קל"א ותשו' מהרש"ם ח"ב סי' ל"ב באורך ועכ"פ בדרבנן יש להקל א"כ לפמ"ש רו"מ בעצמו דבנ"ד איכא כמה אומדנות והוכחות שמת והביא מהפת"ש סקע"ו בשם מרה"צ שדחה דברי הרדב"ז שחולק על דברי התה"ד בענין אומדנות והוכחות וגם הביא מהתשב"ץ ח"א סי' פ' א"כ כבר יצאה מחזקת א"א מה"ת ודמי למשאל"ס א"כ שפיר מהני עדות העכו"ם שע"י שאלה, ובפרט דבנ"ד הרי כתב לאביו וב"ב מקודם שלא ע"י שאלה שנהרג חבירו היהודי זאב והנה מ"ש מדברי קה"י בשם עז"נ והובא בפת"ש ס"ק נ"ג דבכתב דא"י לכ"ע יש להקל הנה בתשו' הרי"מ אה"ע תק"ע סי' ד' הביא בשם תשו' מהר"מ אלשקר סי' ס"ז דמפורש להיפוך והוא האריך שם דתליא במחלוקת הפוסקים אם שאלת נכרי לנכרי מגרע דין מסל"ת ולשי' רמ"א ואחרונים יש להקל.

ד והנה בעיקר דין עכו"ם מסל"ת בכתב הנה בשו"ת מהר"מ זיסקונד סי' כ"ג העלה ג"כ להחמיר והאבי בשם תשו' מהרא"ן ששון סי' ז' שפסק ג"כ כן וע"ש שצידד לומר דגם של ישראל ל"מ אם כתב רק דרך סיפור בעלמא ולא בתורת עדות אבל הרא"ן ששון שם חקר ג"כ חקירה זו והעלה דאם הכתב מקוים יש להקל גם בכה"ג בשל ישראל אבל בכתב של א"י ל"מ וי"ל דלכ"ע הוי כן ודוקא בספק היקל הרמב"ם ע"ש אך דמ"מ בנ"ד שאמר אח"כ בפיו שנהרג היהודי זאב אף שהי' ע"י שאלה כיון שלא הי' השאלה מפני או"ה כבר נתבאר דיש להקל בדרבנן ומכ"ש בזה שהי' מקודם מכתב כזה בלא שאלה ובפרט אם אותו עכו"ם שכתב מקודם המכתב לאביו הוא הגיד אח"כ בע"פ ודאי דמהני ובדבר עדות הערכאות כבר הארכתי בחיבורי מהרש"ם ח"א סי' ו' וסי' קי"ח וח"ב סי' ל"ב והעליתי להקל וע"ע בתשו' נודב"ש מ"ת סי' ל"ו סי' ל"ז ותשו' הרי"מ חאה"ע תק"ע סי' ד' ובנ"ד שראה יהודי בב' הפנקסאות שנכתב שם קודם ששאלו מהם עדיף טפי ואף שהשרים כתבו ע"י שאלה מן הפקודים מי הוא הנהרג כבר נתבאר דעי"ז שאלה כזו ובפרט שהשאלה הוא בסתם על כל הנחסרים עכו"ם וישראל והוא מעכו"ם לעכו"ם בודאי אין לחוש עוד יותר וע' תשו' רשד"ם חאה"ע סי' קס"ה שהוכיח דכל שלא הי' השאלה על איש פרטי מיקרי מסל"ת בלא שאלה וה"נ בנ"ד ומ"ש רו"מ דבנ"ד דהוי במלחמה הרי לא סגי באומר מת אא"כ אמר קברתיו והאריך לצדד בזה לצרף דיעות המקילים ואני מצאתי בתשו' רשד"ם חא"ע סי' קס"ה שהעלה דהיכי דהעכו"ם הי' מכירו וקראו בשמו שדעת הה"מ ותשו' הר"ן דבעלמא א"צ לומר קברתי ה"ה במלחמה כן הוא וזהו דלא כהחמ"ח ס"ק ק"ג וע"ש שביאר דכ"מ שיש אומדנא שלא אמר בדמי אצ"ל

קברתיו וה"נ בנ"ד שסיפר שהראהו חבירו איך שה"ר זאב מונח מת. ומה שמתחלה כתבו מהערכאות בלשון כמדומה יפה כתב רו"מ שאין זה חשש כיון שהישראל ראה בהפנקסאות שנכתב שנהרג תולין דבתחלה לא השגיחו לעיין או שלא השיגו עוד ידיעה, סוף דבר כי הנני מסכים עמו להתיר העגונה הנ"ל שתחלוץ מן היבם ותהי' מותרת לשוק.

סימן צג

א להרבנים המאוה"ג ר' אברהם ישעי' נ"י רב דק' לאסקריינין ו' חיים שלמה ריכטער מו"צ בווארשא

ב מכתבם הגיעני וע"ד השאלה בראובן שהי' לו בן רך בשנים וש' אחיו הי"ל בת חרשת ופיתה ש' את אחיו לשדך את בנו עם בתו החרשת והבטיח ליתן נדן סך גדול למתנות ונתקשר עמו בהיות הבן פחות מבן יג"ש וכשיודע להבן כתב מכתב לאביו שאינו רוצה בשום אופן והעלימו בערמה המכתב וכשנעשה בן י"ד שנים עשו הנישואין ו לא יכול להעיז נגד אביו ואבי האשה הטעה בחיוב הנדן ומתנות ולא נתן כלום והחתן בן תורה וא"י להתפרנס בלא הנדן כלל ותיכף אחר החופה לא נגע בה וברח לביתו ומואס בה ומתענן כמה שנים עכת"ד השאלה והנה מה שנסתפקו רו"מ אם בקידושי חרשת דרבנן איכא משום תקנת רגמ"ה כבר נשאלתי בזה מרב א' והראני בשו"ת אי"ק שנדמ"ח מהרב הגאבד"ק משערנאוויץ נ"י חאה"ע סי' ב' שהביא מהגאבד"ק האראדענקא ז"ל שהביא מתשו' ח"צ סי' קט"ז דגבי יבם קטן כיון דזיקה רק דרבנן לא עבדינן תקנתא ולא תקנתא וליכא משום חדר"ג וה"נ בזה בקידושי חרשת שהם רק מדרבנן ואני השבתי דבתשו' הרי"מ א"ע סי' מ"א דחה ד' הח"צ בכמה ראיות דהא גזרו על שניות בחליצה וגם מהתוס' יבמות כ"ז סוע"ב ד"ה ולימא וכו' ע"ש וע' תשו' נאו"ד סי' ל"א מ"ש ע"ד הח"צ בזה.

ג ומ"ש שם עוד דגבי חרשת שאין לה קידושין מה"ת ל"ה אלא פילגש ואינו מקיים פו"ר על ידה כיון דגם במתייחדת לו איכא איסור תורה והוי מהב"ע ובמקום מצוה לא גזר רגמ"ה כל דבריו תמוהים חדא דמבואר בתשו' רדב"ז חלק ז' סי' ל"ג דבמיוחדת לו גם להרמב"ם ליכא אלא איסור דרבנן ועוד דכיון דחז"ל תקנו לה נשואין וליכא איסור הרי ע"כ ליכא משום מהב"ע וקיים פו"ר ועוד דלשי' תוס' סוכה ט' הא דמהב"ע לא יצא הוא רק מדרבנן ולגבי דרבנן שוב מועיל מה שתקנו חז"ל קידושין לחרשת כמ"ש כה"ג אה"ע סוסי' מ"ב ובפרט דלשי' שעה"מ פ"ח מלולב וכוב"ה או"ח סי' קל"ג קל"ד ס"ל להרמב"ם דמהב"ע ב"ע יצא וזהו טעמו של ירושלמי דס"ל דבממזר קיים פו"ר ועוד שהרי בתשו' מהר"מ פדאוה סי' י"ט מפורש דגם בפילגש האסורה קיים פו"ר שהרי נשאל אם יש

להתיר למי ששהה עם אשתו י' שנים ולא ילדה להחזיר פילגשו לקיים פו"ר והשיב דמוטב לו שיקדשנה ולא להשגיח על חדר"ג במקום מצוה ומוטב שיאכל בשר' שחוטה וכו' ע"ש ומוכח דעכ"פ מקיים בה פו"ר פו"ר. ומ"ש עוד ע"ד מהרמ"פ סי' ח"י שהובא בג"פ סי' קי"ט סקכ"ט דגם בחרשת מהני רימזות' לקבל גט דנהי דלא מיקרי רצון מ"מ כפי' ואונס ליכא והאריך לחלק בין פקחת ונתחרשה דיש לה דעת משא"כ בחרשת מעיקרא גם רמ"פ מודה במח"כ נעלם ממנו ד' הב"ח וש"ך יו"ד סי' א' סקכ"ב דמפורש דגם פקחת ונתחרשה אין לה דעת וע' תשו' ר"מ שיק סי' ע"ט אות ב' דגם ספיקא ליכא והמעיין בתשו' רמ"פ שם ימצא שביאר דאף שאין ברמיזותה כלום מדדייק הש"ס פ"ה דגיטין מעדותו של ריב"ב דלא בעינן דעתה מ"מ בכה"ג לא תיקן ר"ג ע"ש וע"ע בתשו' שי"צ סי' ד' וגם מהירושלמי פ"ח דפסחים ה"א וגה"ש שם מוכח דגם פקחת ונתחרשה אין לה דעת דבהא דאר"י ד' מחוסרי כפרה מפרישין עליהן שלא מדעתן וכו' שכן אדם מפריש על אשתו חרשת וכאן (לא נקט סוטה) חרשת אין את יכול דבעי' ואמרה האשה אמן אמן ובגה"ש הקשה אמאי לא קאמר מפני שאין לה רצון וכדקאמר לעיל גבי קטנה ות' דכאן מיירי בפקחת ונתחרשה שבשעת זנות היתה פקחת ע"ש וקשה א"כ אמאי קאמר שמפריש עלי' שלא מדעתה והרי משכח"ל ברמיזות' דהוי מדעתה ובע"כ שאין לו דעת ולכן צדקו דברי הנוב"ק סי' פ"ד דגם בחרשת איכא משום חדר"ג.

ד אך בנ"ד שהטעהו אבי החרשת ולא נתן נדן ומתנות והחתן בן תורה ולא יוכל להתפרנס וגם ברח תיכף ולא בא עלי' יש צד גדול להתירו אף דמ"ש רו"מ בשם השי"צ שהסכים להתיר לגרש בע"כ היכי שלא סילק הנדן ליתא דאדרבא השי"צ העלה דאסור לגרש בע"כ וגם שאר אחרונים חלקו על הרב הגאון מאובן שרצה להתיר בזה כמ"ש בפת"ש סי' נ"ב סק"ב וכן מצאתי בתשו' רע"א מ"ת ס"ה אבל הנה בתשו' ד"ח ח"ב בהשמטות סי' כ"ג הביא שהג' מאובן רצה להתיר לבנו בנידון דידן וחלקו עלי' כל חכמי דורו ומ"מ כ' שם דאף דלגרש בע"כ אין להתיר מ"מ לישא אחרת ע"פ ק"ר יש להתיר דבכל דבר גדול שבין הזוג מהני ק"ר כמ"ש בתשו' ב"ח ע"ש ואף שמדברי שאר אחרונים ל"נ כן מ"מ בנ"ד שהוא חרשת ואיכא אומדנא גדולה שלא הי' מתרצה לישאנה אם לא ע"י שהבטיח נדן גדול וגם הי' רק קידושין דרבנן יש לסמוך ביותר על האומדנא לבטל הקידושין ומכ"ש שיש להתיר לישא אחרת והרי שי' הרמב"ם דבטוענת מאיס עלי כופין לגרש ואני מצאתי בא"ז הגדול ח"א בשו"ת שבסופו סי' תשנ"ד תשו' הר' ישעי' להא"ז שפסק כהרמב"ם ובתשו' מהר"ח א"ז סי' קנ"ה מבואר שכן פסק מהר"ם כמ"פ ועשה מעשה בטוענת מאיס באמתלא ושם סי' קנ"ז הביא תקנת גאונים דבכל מורדת כופין לגרש וזהו דלא כמ"ש

הרשב"א שבב"י דלא תקנו רק לדורם ובתשו' זרע אנשי' סי' ל"ו הוכיח שגם דעת הרי"ף כהרמב"ם ומה שהקשה ר"ת על שי' זו יש ליישב וגם שם הביא בשם הא"ז שהשיב לו הר' ישעי' כן הלכה למעשה ושם סי' ל"ז הובא תשו' רש"ל דאין כופין ועכ"פ חזינן דהרמב"ם לאו יחידאה הוא אלא דהרא"ש כתב מי יכניס א"ע לפלוגתא דרבוותא לעשות גט מעושה של"כ והובא גם בטוא"ע סי' סי' ע"ז מ"מ לענין חדר"ג דלשי' כמ"פ הוא רק דרבנן פשי' דיש לצרף שי' הרמב"ם וש"פ דלא גרע כח האיש מכח האשה כמ"ש בתשו' הרא"ש כלל מ"ב וא"כ בדטוען מאיס' עלי מהראוי להתיר לגרש בע"כ ועכ"פ בדאיכא אמתלא מבוררת כהא דנד"ד שהיא חרשת יש להקל וכן יש להתיר לו לישא אחרת ע"י ק"ר לכן הנני מסכים עם רו"מ וכתורה יעשו.

סימן צד

א להרב הגדול החריף העצום וכו' מו"ה יחזקאל הלוי נ"י בהגה"ג הצדיק המפורסם מאסטראווצע שליט"א

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדין הקארב פלאשען מפאבריקען של א"י שיש אנשים שקונים אותם לצורך הפסח ויש לחוש שהצלוחות הם ישנים שנשתמשו בהם חמץ והנה רו"מ הביא דברי האו"ה שהביא בח"י רסי' תנ"א סק"ב והבין מדבריו דדוקא כשמביאין על השוק מותר לקנות משא"כ בבית העכו"ם אסור לקנות וה"נ אין לקנות בפאבריקען אבל הנה הח"י ובאה"ט לא העתיקו יפה וז"ל האו"ה כלל נ"ח דין מ"ו וקערות ויורות ושאר כלי מתכות שקנה מהעכום בביתו ואינו מכיר בהן בוודאי שהם חדשים יש להסתפק בהם שמא נשתמשו וצריך להגעיל או ללבנן אבל כלים חדשים שקונים מהשוק אפי' בכלי חרס א"צ לספק בהם לשמא נשתמשו דאין דרך כלל לשמש בכלים חדשים העומדים למכור כדאיתא לעיל בתשו' עכ"ל ובכלל ל"ג דין כ"ד כ' וז"ל אמנם בכלים חדשים שקונים מן העכו"ם מן השוק א"צ לספק בהן שמא נשתמשו בהן דאין דרכן להשתמש בכלים חדשים דעומדים למכור כלל ואפי' במקום שרגילין להשאיל אותן למשתאות שלהן דהולכין אחר רוב ואפי' באיסור דאורייתא היכי דליכא ריעותא לא מחזיקינן ריעותא אפי' היכי דאיכא לברר כ"ש הא שאיסורא דבין דהא נטל"פ עכ"ל ומבואר דעיקר טעמא משום דבכלים העומדים למכור אין דרך ע"ש להשתמש כלל ואין הבדל בין אם מביאין לשוק בין אם קונה בביתם אלא דבקונה בביתם יש לחוש שמא אין עומדים למכור ויש חשש שמא נשתמשו אבל בכה"ג דנ"ד שהפאבריקען עושים רק למכור אין הבדל בין אם קונה בהפאבריקען או שמביאין לשוק וגם למדנו מדבריו דאפי'

אם יש לחוש למיעוטן שמא נשתמש מותר לקנות לכתחלה דתלינן ברובא ואף די"ל דלהך טעמא יש הבדל בין אם לוקח מהקביעות או לא אבל באמת ז"א דבכה"ג שיש ספק גם בהמיעוט שמא לא נשתמשו כלל ליכא בזה דין קבוע וד"ז מבואר בט"ז או"ח סי' תכ"ה סק"ד ודחה בזה דברי הב"ח שם וכ"ה במג"א סי' ל"ב סקס"ו והן אמת שמצאתי באס"ז לביצה והובא לשונו במחה"ש סי' תקי"ג סוסקי"ג שבד"ז נחלקו הרשב"א וריטב"א בשם מורו ע"ש ותבין אבל נראה דבנ"ד דלגבי שאר איסורין אין חשש בכלי זכוכית גם בנשתמשו בחמין כמ"ש במש"ז סוס"י תכ"א בשם כנה"ג וכ"פ במנ"י כלל פ"ה וחידושי רע"א סוסי תכ"א ואין חשש בזה אלא לענין פסח א"כ בקונה קודם הפסח ליכא לדון בזה מדין קבוע כמ"ש הה"מ פ"ב מה"ש ואחר שפירש תלינן ברובא ועי' בב"י או"ח סי' תל"ח במה שביאר מחלוקת רמב"ם וראב"ד דמבואר דקודם זמן איסורו אפי' נודע הספק קודם ביטול מותר לבטל ויהי' מותר משום סד"ר ועי' רא"ז שם סק"ג עוד בזה ע"ש באורך ועי' מג"א סי' תל"ט סק"ג שכתב כה"ג לענין נודע הספק דקודם ז"א הוי כלא נודע ע"ש וה"נ בנ"ד בשעה שקונהו מן הפאבריק קודם ז"א אין נ"מ עוד בזה ואחר שפירש ה"ז מותר דתלינן ברובא וא"ל דהוי דשל"מ דמלבד דלשי' כמ"פ אמרי' כל דפריש כו' גם בדשיל"מ ובפרט בדלא איתחזיק איסורא ועמחה"ש סי' תקי"ג שם ובצל"ח פסחים ז' וביצה י' ועוד דנודע ד' הפ"י ביצה כ"ד וצל"ח דגבי כלי ליכא דין דשיל"מ שהרי ראוי שישתמש בו ביו"ט וגם אחר יו"ט וה"נ בזה וגם לפמש"ל בשם או"ה דבכה"ג לא מחזקינן איסורא ואפי' איכא לברורי א"צ לברר א"כ גם בדשל"מ יש להקל וע"ע בש"ך יו"ד סי' פ"ג סקי"א ו"ע' בראש פ"ו דחולין סי' ה' וגדולה מזו מבואר בדמ"א יו"ד שי' קי"ד סעי' ו' להקל בדרבנן בלא נודע בבירור שמערבין אם יש רק מיעוט שאינו מערב וע"ש בטו"ז סקי"ג ובש"ך סוס"ק כ"א וע"ש בב"י סי' קכ"ג וד"מ אות י"א ובמק"א הבאתי מתשו' רמ"א סי' נ"ד להקל בכה"ג גם בשל תורה והבאתי ראיה מהמרדכי ע"ז סופר"י וע' תשו' הרשב"א ח"ד סי' פ"ח וסי' ק' ופלפלתי מדברי תוס' קידושין ל"ו ע"ב שהקשו איך לוקחין פירות מגינה של עכום כיון שמקצת מבריכין כו' ואכמ"ל ועכ"פ בדלא אתחזק איסורא גם אם יש רק מיעוט של היתר מותר לקנות גם לכתחלה בדרבנן ומכ"ש בכה"ג שהרוב חדשים ממש בהפאבריקען וא"כ גם אם יש לחוש למיעוט מותר לקנות גם לכתחלה וגם בנ"ד דהוי נוטל"פ דסתם כלים אב"י וחשש משהו רק מדרבנן ובודאי רובן לא נשתמשו בהן וגם י"ל דאומן שאני דלא מרע אומנותי' ובכ"ז בודאי אם אפשר לקנות משל ישראל הרי קנה מיד עמיתך כתיב ועי' תשו' רמ"פ סי' ט' וחיבורי משפ"ש רסי' ק"ץ וגם מהות טוב אל תיקרי רע ולמה לנו לסמוך על היתרים בדאפשר בהיתר ברור וכמה חומרת נהנו

בפסח וישראל קדושים הם לכן נכון הדבר לקנות משל ישראל ובפרט בחוהמ"פ לקנות בודאי איסור גמור הוא כי לא שייך היתרים הנ"ל אבל קודם פסח אין בידינו לאסור איסור מלקנות בפאבריקען של א"י מטעמא דכתיבנא

סימן צה

א להרב הה"ג וכו' מו"ה נחום ווידענפעלד נ"י אבד"ק דאמברווא בהגאון מופה"ד אבד"ק הרימלוב ז"ל

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שעלו חטטין בכיסו ונתהוה דלקת עד שנפל כל הכיס והביצים נשארו תלוים ונראים מבחוץ ורופאי קראקא אמרו שהביצים נתייבשו ויתהוה דלקת בכל בשר וימות אך שיעצו להמתין עוד ששה ימים וינסו לרפאות בסמים אבל הוא רחוק שיועיל ובתוך ט"ו חולים כמוהו נתרפא אחד מהם ויען כי האיש המוני בלא דעת ועני גדול לא רצה להמתין וכרת לו הרופאים ב' הביצים ועתה שאל אם רשאי להשהות את אשתו עכת"ד השאלה.

ג והנה מה שהאריך בדין חולי אי מיקרי ביד"ש או בידיא כבר הארכתי בתשו' ועכ"פ כבר הסכימו רוב המחברים להקל כדעת רמב"ם וגם אם נעשת ביד"ש ואח"כ נכרתו ביד"א אם כבר הי' הקלקול בגוף הביצים דעת יש"ש להקל וכבר האריך בשו"ת ספר יהושע סי' פ"ח וע"ש מ"ש בביאור דברי הירושלמי וגם העיר בסתירת דברי יש"ש סי' ח' שכתב דחותך רופאים ע"י שבר ואבן עדיף מעי חולי ובסי' ח' כתב להיפוך וכפי הנראה בסי' ח' מיירי בחיתוך כדי שיוכל להוליד ובסי' ט' מיירי שחותכן להציל חייו וכדומה

ד והנה רו"מ הביא מה שהקשו הנט"ש ותשו' משיב כהלכה סי' א' ע"ד הב"ש שכתב דפ"ד מהראוי שיאסר בספיקות מדרבנן כשאר פסולי קהל מהא דיבמות ע"ט בהא דאר"ע סריס אדם חולץ ופריך מכדי שמעינן לר"ע דאמר חייבי לאוין כח"כ דמיין וח"כ לאו בני חליצה ויבום נינהו ואמאי לא משני דמיירי שנשא אחיו שתוקית דמותר בה מה"ת ולכן חולץ ולא ייבם כדין שניות דחולצין ולא מייבמין והנה מ"ש רו"מ דבפ"ד ליכא איסור בקידושין וליכא ממ"נ דבשעת קידושין חלו שהוא ישראלית ובשעת ביאה תולין בממזרת וליכא איסור בביאה בלא קידושין הוא תמוה דלפי הך צד דממזרת הוא הרי גם הקידושין היו באיסור ולא התרנו מקודם אלא מפני שהיו תולין שהוא ישראלית וא"כ גם הקידושין באיסור וכה"ג כתב הד"מ והובא במג"א סוסי' רס"ג ס"ק ל"ג אבל לפענ"ד יש לדין דגם אי נימא כדעת רמב"ם דגם מדרבנן מותר אכתי תיקשי דהנה הא דמתירין פ"ד בספק הוא משום הלהרמב"ם כל סד"א לחומרא רק מדרבנן ולא גזרו אלא בספק ממזר

דבר אולידי הוא ולא בפ"ד שאינו מוליד כמ"ש האחרונים וגם לדידן דקיי"ל כהרשב"א דסד"א לחומרא מה"ת מ"מ כיון דכל דין פ"ד נלמד מהיקש דלא יבוא ממזר וגם רבא דיליף מהפצוע לא פליג אברייתא ותרווייהו איצטריך כמ"ש הב"מ סי' ה' סעי' י' וכיון דקיי"ל דאין היקש למחצה א"כ כמו דספק ממזר מותר מה"ת וכן בספק קהל כן ה"נ ספק פ"ד וה"ה פ"ד בספק קהל וכבר העלה בתשו' נו"ב מה"ת סי' קצ"ה קצ"ו קצ"ז דאביי ס"ל יש גז"ש הוקש למחצה וגם ר"ע הוא הסובר דיש גז"ש והוקש למחצה לשי' הר"ש מקינון ע"ש דעכ"פ אליבא דר"פ בדעת ר"ע כן הוא וא"כ הכא דאזיל הש"ס לר"ע דחייש למיעוטא מה"ת א"כ פשיטא דסד"א לחומרא מה"ת וכן ס"ל דיש היקש למחצה וי"ל דפ"ד אסור בספק מה"ת א"כ א"א לאוקמי' בשתוקי וגם הרי אביי איירי שם בסוגיא ולדידי' הומ"ל שנשא שתוקית.

ה ובעיקר הדין הנה בנ"ד לא נודע אם כבר שלט המחלה בגוף הביצים ובלא שלט הגם שהרופאים שפטו כי סופה לשלוט גם בהביצים הרי הם אמרו להמתין עוד ששה ימים וינסו בתרופות והגם כי רק אחד מן ט"ו מתרפאים מ"מ עכ"פ א"א לדין ע"ש סופן כל עוד שלא שלט בהם ואפשר שיתרפא אפי' ע"צ המיעוט כמ"ש הפר"ת ביו"ד סי' ל"ט דאין להטריף ע"ש סופו כ"א בדבר ברור וע"ש סי' מ' בדין מחט בלב מ"ש בזה והעיד לפני איש אחד מפה"ק שראה בעצמו איש אחד שנרקב ונפל כל הכיס והי' הביצים תלוים רק על הגידים ונראים מבחוץ וע"י תרופות חזר ועלה קרום וכיס וחיה כמה שנים והוליד בנים וזה האות כי קלקול הקרום אם כי עפ"י הרוב ומעותד לסכנה אבל לפעמים מתרפא וא"כ מה שחתכו הביצים הוי פ"ד ביד"א ואסור לדור עם אשתו הגם שי"ל דעכ"פ ספיקא הוא שמא כבר שלט החולי בגוף הביצים והגם שבספק פ"ד אין ההיתר ברור מ"מ אין להוציא אשה מבעלה בכה"ג ויש לי לדון דכיון דבספק ממזר גם אם רובא לאיסור מקילין כמ"ש הצל"ח ברכות ל"ו לענין ערלה ליישב קו' הרשב"א והר"ן ע"ד רמב"ם דספק ערלה מותר גם ברוב לאיסור וה"נ י"ל בממזר ויתיישב בזה מה שהקשו לשי' רמב"ם למ"ל קרא למעט ספק ממזר ועיין בפנ"י קידושין ע"ג דגם ברוב פסולין הוי ספק ע"ש טעמו א"כ לפ"ז בנ"ד גם בספק שאינו מצוי יש לתלות להקל וכן לפמ"ש בשו"ת שמ"צ סי' מ"ט דבספק ערלה גם בסחסי"ד יש להקל ולפענ"ד הוא ש"ס ערוך בברכות ל"ו ע"א בהא דפריך לב"ש דהא הו"ל ספק ערלה והרי התם הו"ל סחסי"ד ולפי"ז י"ל דה"נ בספק ממזר ונילוף מינה לספק פ"ד אבל מלבד דהב"מ בסי' ד' הביא מהרשב"א קידושין דרוב הוי וודאי ממזר אך לשי' הר"ן הוי בכלל ספק וע' תשו' חת"ס יו"ד סי' רפ"ו שהבין דהר"ן כתב כן רק לשי' הרמב"ם אבל הב"מ שם דחה ד"ז ועכ"פ תלוי במחלוקת ולפמ"ש הגאון

רב"פ בהגהותיו על הש"ש ש"א פ"א דווקא ברוב פסולין דאמרינן כל דפריש וכו' ס"ל להפנ"י להקל בממזר משא"כ ברוב גמור וכ"ה בתשו' ח"ס חא"ע ח"ב סי' קמ"ז וא"כ בנ"ד הוא ספק שאינו מצוי כיון דהרופאים צוו להמתין עוד ששה ימים וינסו בסמים א"כ מסתמא לא נאחז ההבער עוד בגוף הביצים ובפרט דכל דברי הרופאים עצמם אינם אלא ספק כמ"ש הפוסקים ולשי' כמ"פ גם ע"י חולי אסור ועכ"פ אם אח"כ כרתו ביד"א רבים אוסרים וע' בשות שם ארי' חא"ע סו' ו' א"כ הוי ס"ס לאיסורא ועוד דבנ"ד שהמעשה ביד"א ברור לפנינו אלא שיש ספק שמא הי' תחלה ביד"ש א"כ אין ספק מוציא מידי וודאי וכה"ג כתב הר"ן פ"ו דגיטין בסוגיא דבעל אומר לפקדון דבכל יש לתפוס הוודאי ובמה שתפיסתו מוכחת אין לחדש ספיקות שאין לנו עליהם הוכחה ע"ש וכה"ג מצינו בכמ"ק ונראה דבכה"ג כ"ע מודו דספק פ"ד אסור וע"ע בשו"ת ד"ח ח"ב אה"ע סי' ח"י שהאריך בדין ספק ביד"א או ביד"ש וצידד דאף דהוי סד"א מ"מ מוקמינן לי' אחזקה דמעיקרא שלא נעשה בו מעשה והאריך לחזק הדברים ע"ש וא"כ התינח בספק אם עשו בו מעשה ביד"א אבל בנ"ד שבבירור עשו אלא שהספק גם מקודם הי' ביד"ש לכ"ע אסור ולכן לענ"ד א"א להקל בזה וע' תשו' ח"ס א"ע ח"א סי' י"ט שדחה דברי ש"ח פ' תצא שכתב דבפ"ד אם נשאת לא תצא והח"ס הביא כמה ראיות להיפוך ע"ש וע"ש סי' י"ז עוד בזה.

י ומ"ש רו"מ מהא דבכורות מ' דכשאין לו כיס הביצה כמעוך דמיא י"ל דהיינו מתחלת ברייתו אבל אם הו"ל מברייתו ונימוק הדריא בריא וכ"כ שהועד לפני עובדא שהי' כן וגם בלא"ה י"ל דהתם לאו משום דסופו שיתמעך הביצה אלא דאנן חשבינן לה כמעוך כיון שחסר כיס א' והוי מום.

סימן צו

א להרב הה"ג וכו' מו"ה משה פערלמוטטער נ"י מו"צ דק"ק לאדז בעהמ"ס חמדת משה.

ב קונטריסו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שמכר לשמעון וועקסיל בחת"י לוי וראובן עשה זיר"ע על הוועקסיל כנהוג ובזמ"פ לא שלמו ועשו פראטעסט והחתום הודה בערכאות שהחתימה שלו (או שלא בא להטערמין וזה נחשב שם כהודאה ונתחייב לשלם) והחתום מסר מודעה קודם הודאתו שעושה כן להציל את הזיראנט מעונש מאסר על כמה שנים על שזייף חתימתו ובדא"ה נתחייב לשלם ועתה בא לב"ד ורוצה לישבע שהוא לא חתם מעולם אלא שהוכרח להודות או שלא לילך לשם להציל את ראובן מעונש יען כי ראובן הוא בנו או קרובו ומיודעו ולפעמים הזיראנט עני ולא יוכל הקונה לגבות חובו או שברח

והקונה טוען שאם לוי לא הי' מודה הי' מוכרח הזיראנט לעשות כל מה שיוכל ולשלם להנצל ממאסר.

ג והנה רו"מ האריך בזה אם נאמן לוי באמתלא זו לבטל מה שהודה בערכאות או ששתק ושתיקה זו שלא בא בזמנו לשם נחשב כהודאה והנה אם לא הודה אלא ששתק ולא בא לשם נראה פשוט לפמ"ש הב"י חו"מ סוסי' קכ"ח – בשם מ"כ דמה שפוסקים בערכאות דאם א' לא בא למקום המשפט בזמנו אבד זכותו אין זה אלא חמסנותא ולא אמרינן בזה דדמ"ד ורמז אלי' הש"ך שם סק"ו והוא בתשו' מהרי"ל ואני הבאתי בתשו' לחוסט מהירושלמי פ"ט דכתובות ה"ח דאמר אלכסא דאנן עבדינן טבות סגי מונין וכו' איך לא אתי מחליטין נכסיא וכו' ושם מסיק דלדידן דווקא עמד בדין וברח וע"ש בק"ע ופ"מ ומוכח דגם בזמן הש"ס היו כן דד"מ ומיחשב לי' לטבות סגי אבל י"ל דאף שהוא אמר כן לדידן אינו טוב וא"א לדחות דברי מהרי"ל וב"י וא"כ בכה"ג בוודאי נאמן לומר באמתלא שהוא מזויף ולישבע וליפטר – אבל אם הודה כן הנה בר"ן פ"ק דגיטין בסוגיא דכל השטרות העולין בערכאות כתב וז"ל ודאמרינן מדיהיב זווי לאו דווקא אלא ה"ה דאי אודי קמייהו דיהיב לי' זוזי וכו' וכל היכי דאודי מהני וכו' בין בשטרי הודאות והלואות דבכה"ג ליכא למימר משטה אני בך ולא אדם עשוי שלא להשביע א"ע וכו' עי"ש א"כ יש מקום לומר דדמי להא דיו"ד סי' קס"ט סי"ג דאם א"ל השליח בתחלה שהמשכון של עכו"ם ובשעת פדיי' א"ל לא אמרתי לך אמת תחלה אלא הוא שלו ואמר המלוה אינו מאמינך אלא לדבריך הראשונים אני מאמין אפי' כשרוצה השליח לישבע אינו נאמן ואפילו מביא עדים ל"מ וגם לשי' תשו' רש"ל שהובא בטו"ז ס"ק י"ט שיוכל השליח לומר שהי' מוכרח לומר כן כדי שילונו מ"מ דווקא כשמברר בעדים מהני וע"ש בנה"כ וש"ך סק"מ הרי דאף שיש לו אמתלא טובה שעשה כן כדי שילוהו וההודאה בתחלה הי' שלא בפני ב"ד אפ"ה הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ומכ"ש בנ"ד שהודה בערכאות ולפי"ז גם לשי' הסוברים דהודאות שבדא"ה אינם מועלים כשי' המחבר סי' ס"ח מ"מ כשידוע שהודה כן והחתום מודה שהודה שם הרי לא גרע מאלו הודה לו בפניו שלא בפני ב"ד דיוכל לומר לדבריך הראשונים אני מאמין

ד והנה רו"מ הביא בשם הד"ג כלל כ"ט שהביא בשם השע"מ סי' פ' סק"א בדין אחד שתבע מחבירו בב"ד והודה הנתבע אלא שטען שחייב גם לאיש אחר ואין לו לשלם לשניהם ואח"כ בא השני לתבעו החוב שהודה עליו בב"ד והלוה כופר שלא הודה אלא כדי לאשתמוטי מב"ח הראשון עד שיהי' לו מעות ופסק דחייב לשלם עפ"י הודאתו ולא דמי להא דסי' מ"ז סעי' א' דבאמר הלוה שהשט"ח שבידו אמנה הוא יוכל לומר לדחות

לבע"ח נתכוונתי שא"ה שהשטר בידו והביא מהט"ז סי' ל"ז סי"ז שחילק כן ובעל ד"ג הביא מהרדב"ז ח"ד סי' י"ד דמוכח להיפוך וחילק דהתם לפי שזה טוען שמא אלא שע"י הודעתו של זה טוען כן לכן יוכל זה לחזור בו ועפי"ז צידד דגם בנ"ד שהקונה טוען שמא זהו חתימך עכת"ד והנה בגוף דברי שע"מ הנה בשע"מ סי' ק"ו הביא מתשו' הרשב"א חת"א סי' ש"ז וב"י א"ע סי' צ' אשה שאמרה על ירושתה שאביה צוה ליתן לשמעון כו"כ שאינה נאמנת לחוב לאחרים ואם מת בעלה בחיי' לא יוכל האחר לגבות ממנה עפ"י הודאתה כיון דבאותה שעה לא הועילה הודאתה וכמ"ש הראב"ד לענין האומר שטר אמנה הוא אלא דמ"מ מסתברא דכיון שהנ"מ הם שלה נאמנת שהרי אין לבעל כלום בהקרן כל ימי חייה עיי"ש ומוכח דלא כחילוק הטו"ז דאל"כ הרי בלא"ה אינו דומה להא דהאומר שטר אמנה וע"ש שתמה עמ"ש הרשב"א דכיון דהנ"מ שלה מהני הודאתה דהא גם בשטר אמנה הוא שלו וגם הביא מדברי רמב"ם פי"ח מאי"ב שבא"ע סי' ו' סי"ג שביאר הה"מ דכיון דאינה נאמנת באמירתה אין זה אמתלא א"כ גם בהא דהאומר שטר אמנה הוא לא יועיל האמתלא ורמז שם גם להא דאה"ע סי' קט"ו וחמ"ח ס"ק כ"ב וב"ש שם וסיים בצע"ג ע"ש והנה מה שתמה ע"ד הרשב"א במה שסיים דמ"מ מסתברא וכו' נראה ליישב דהנה הרשב"א כתב שם בתחלה דאם הודאתה היתה בב"ד קודם שידע בעלה אם נפלו לה אותן נכסים כיון דבנכסים שא"י לבעל אם מכרה ונתנה קיים והודאתה בב"ד כנתינה דמיא אבל אם הי' ידועין לבעל אין בדברי' כלום ליתן לשמעון כלו' עכשיו ובגוף התשו' האריך שם בזה וע"ז סיים דאם מת הבעל יש לחקור אם שמעון גובה עפ"י הודאתה ולזה סיים דגם בשעת הודאתה חלה ההודאה שיהי' לשמעון שיעבוד מעכשיו על נכסים אלו על הקרן שהוא שלה ואין לבעלה כלום וחלה ההודאה על הספק דכמו שאפשר שתמות קודם כן אפשר שימות בעלה קודם כמ"ש התוס' בב"ב נ"ח ע"א ד"ה וב"ה באומר שטר אמנה הוא ואין לו עכשיו יוסר ואין נ"מ בהודאתו ולנגד הלוה רק אם יתעשר ויהי' לו לשלם ללוה שלו בשביל שגבו ממנו שלא כדת הרי קיי"ל דשמא יתעשר לא חיישינן כמש"ל סי' ל"ז ס"י דמה"ט לא מיחשב נוגע ולכן ס"ל דההודאה לא נתקבלה עכשיו כלום לכן יוכל לומר האמתלא ועכ"פ מבואר מהרשב"א דכל טעמא דסי' מ"ז משום שההודאה לא נתקבלה ודלא כהט"ז סי' ל"ז אבל היכי דההודאה נתקבלה לשעתה ל"מ שום אמתלא לבטלה ואפי' אם הוא מוחזק ודלא כמ"ש בס' ער"ש סי' פ' לחלק בין אם הוא מוחזק או לא וגם אין חילוק בין אם טוען שמא או לא דגם בנידון הרשב"א טען שמא והן אמת דבמ"ש בדעת הרשב"א דכמו שאפשר שתמות האשת בחיי בעלה כן אפשר שימות הבעל קודם והבאתי כן מתוס' ב"ב יש להעיר מתוס' כתובות

נ"ב ע"א ד"ה רצה וכו' לפי שהנשים ממהרות למות מן האנשים כדאמר בירושלמי וכו' וכ"ה בפיהמ"ש להר"מ פ"ח דנדה ובא"ע ר"פ אמור ועתוס' כתובות פ"ג ע"ב ד"ה מיתה שכיחא וכו' נראה דהוא משום שמסתכנת בלידה וכבר תמהו בזה מהש"ס רפ"ק דיומא גבי כ"ג ובמק"א הבאתי מש"ס דב"ק מ"ט ע"א ורש"י דמוכח דדווקא במבכרת מסוכנת למות בלידה ובתוס' ב"ב ע"ט ב' ד"ה אימור וכו' דלא עביד דאתי שתמות הוא קודם לבעלה אא"כ חולה או גוססת ע"ש וי"ל למעיין ובגיטין כ"ח ע"א דלמא איהי מייתא ברישא וע' בב"י יו"ד סי' רכ"ח בדין פותחין בנולד וע' בש"ך חו"מ סי' רפ"ה סק"ו ותשו' שבו"י, ח"ג סי' קע"ה ואכמ"ל) ועוד דכל מקומות הנ"ל היינו שהודה שלא בפני התובע ומעצמו אבל בנ"ד שהודה כן בפני התובע וע"י שתבעו לכ"ע ל"מ שום אמתלא כמ"ש בתשו' מהרי"ט חא"ע סי' א' ובקצה"ח סי' פ"א ס"ק כ"א ע"ש.

ה ואם באנו לדון בנ"ד מפני שהי' ההודאה באונס הרי גם באב לגבי בן יש ב' דיעות אם מיחשב אונס כמ"ש באה"ע סי' קל"ד ומכ"ש בשאר קרובים ועוד דכבר העלה בנה"מ סי' פ"א סוס"ק ט' דהודאה באונס מהני כל שלא מסר מודעא ומצאתי בשו"ת ברכת יוסף חח"מ סי' ח"י שהביא כמה ראיות דאמתלא ל"מ נגד הודאתו אבל מ"ש מהא דב"ב קל"ה ומל"מ פ"ד מנחלות יעוין בנה"מ סי' ר"פ סוסק"ג דלק"מ ולכן לפענ"ד אם מסר מודעה מקודם בוודאי הודאתו בטילה אבל בלא מודעא אינו נאמן גם בשבועה.

ו ומ"ש מדברי הרדב"ז נראה דהתם לפי שראובן ושמעון שהי' בשותפות ושמעון היו מנהל החשבון והפנקס הי' בידו ויהודא הלך אז למרחוק לכן כשחוזר ראובן וטוען כי מה שהודיתי שהמעות של יהודא להציל א"ע משמעון בעל דיני ואתה הלכת אז למרחוק ולא היית אז בעל דיני לכן נאמן דאיכא הוכחה ורגל"ד שהרי בלא הפנקס אין יודעים חשבון ברור ועוד דגם התם הי' ההודאה שלא בפני בע"ד ובלא תביעה משא"כ בנ"ד וכיון שהקצוה"ח סי' פ' כתב דטענת השטאה והשבעה עדיפא מכל האמתלאות ואפ"ה מבואר בר"ן פ"ק דגיטין שהבאתי לעיל דבהודה בערכאות ל"ש לומר כן א"כ מכ"ש דשאר אמתלאות ל"מ בזה ולכן דווקא במסר מודעה מהני לבטל הודאתו וכן אם ע"י שתיקתו שלא בא למקום המשפט כבר כתבתי דל"א בכה"ג דדמ"ד ולא נחשב כהודאה וגם לא מיחשב שתיקה בכה"ג כהודאה כיון שיש אמתלא טובה כמ"ש הש"ך סי' פ"א ס"ק י"ז בשם מהר"ם ריקאנטו וריא"ז

ז ומה שהאריך רו"מ בדין היכי שההחתום נאמן על הודאתו ושתיקתו אם יוכל הקונה לתבעו מדד"ג שאם לא הי' מודה הי' הלוה פורע מיראת עונש מאסר רואה אני דבריו טובים ונכוחים ולא מיבעיא אם שתק ולא הלך להעיד דהוי ככובש עדותו וכבר הביא

רו"מ מדברי האחרונים ובפרט בברכ"י חו"מ סי' כ"ח שהביאו מהירושלמי דבקא"פ אפי' קבלוהו עליו ליכא משום לא יגיד ואני מצאתי בשו"ת מהר"י מינ"ץ סוסי' ו' שכתב בפשיטות דגם בקבל עלי' קא"פ איכא שבועת העדות אבל נעלם ממנו דברי הירושלמי ובש"ס דב"ק נ"ו מוכח דבעד אחד דמחייב רק שבועה אין בו משום לא יגיד מה"ת אלא דמ"מ חייב בד"ש ופטור מדי"א וכ"פ הכ"מ ריש הלכות עדות ועתוס' סוטה ב' ע"ב ד"ה כל מקום וכו' יעו"ש בסוה"ד שכתבו בפשיטות דגם ע"א חייב ובספר יריאים מצוה רמ"ג נסתפק בזה וע' בי"ש ליו"ד סי' רכ"א ס"ק י"א שתמה עליו ועיי"ש שהביא מהשאלתות פ' ויקרא סי' ס"ח בשם ת"כ דבכובש עדותו עובר על לא תעמוד על דם רעך ובקצה"ח סי' ס"ו ס"ק כ"א הביא מהרמב"ן בדר"ג דהא דכובש עדותו פטור מד"א לפי שאינו חייב להעיד אלא משום השבת אבידה ומשום דד"ג לא מיחייב אלא במה שגרם היזק במעשה או בדיבור ולא במניעת מעשה ומה"ט השיג בקצה"ח שם ע"ד הש"ך שם ובסי' פ"ו שפסקו דאם א"ר לישבע חייב לשלם מדין מזיק אלא חיובו משום אחריות ובאמת שכדברי הרמב"ן כתב גם בנימוק"י ב"ק ר"פ הכונס וע"ש ביד שאול שביאר דהם ס"ל דבכה"ג ליכא משום לא תעמוד ודלא כהשאלתות ואני מוסיף שהרי הרמב"ן בדד"ג ביאר דגם בשוא"ת איכא דד"ג והתם בכובש עדותו משום דליכא חיוב אלא משום השבת אבידה ודברי קצה"ח צע"ק אבל במאירי לב"ק שם מבואר דבשוא"ת ליכא משום דד"ג והא דמחיצת הכרם שנפרצה וכו' נתייאש ולא גדרה דחייב הוא משום שיש כאן מעשה שענפי' מתפשטים מתוך גידולם ומקדשים התבואה וע' בשו"ת פני יצחק הספרדי חח"מ סי' כ"ד שהעלה שד"ז תלוי במחלוקת הראשונים ואחרונים אם בשוא"ת איכא משום דד"ג והביא מכמה שו"ת שנחלקו בזה אבל היכי דההיזק לא נעשה מיד בוודאי דמי לגרמא ומה"ט השוכר עידי שקר פטור בד"א דלאו איהו המזיק אלא אינהו גרמי והנותן סם לפני בהמת חבירו הי"ל שלא תאכל ולאו איהו גרים אלא דעת אחרת גרמה וצידד דבתפת חבירו יוכל לומר קים לי כהרמב"ם ורש"י וש"פ דס"ל דגם בגרמא חייב כמ"ש הסמ"ע רסי' שפ"ו בדעתם וכ"ה בתשו' רמ"א סי' פ"ח שכ"ה דעת רמב"ם אבל גם הרמב"ם מודה בשוכר עדי שקר ונותן סם שהרי ד"ז מבואר בש"ס ובע"כ דבה"ג שתלוי בדעת אחרת ולא ברי היזקא לא מוקרי אפי' גרמא וגם העלה דהתופס א"י לומר קים לי דהיכי דחייב לצי"ש מהני תפיסה שהרי ביו"ד סי' קס"א בדין אבק ריבית הוכרע דל"מ תפיסה ולא הובא שם דעת החולקים כלל ע"ש באורך וזה כמה שנים מצאתי באס"ז לב"מ צ"ז ע"א בהא דהקשו התוס' בד"ה ביום איך מגלגלין שבועה גם בכופר ודאי הא יש לו מיגו א"ב איני יודע והביא בשם הרא"ש דהלוה סובר שאם יטעון איני יודע ויתפוס המלוה לא

יוכל להוציא מידו בטענת ספק עיי"ש וע' תשו' שו"מ רביעה ח"א סי' כ"ב שהביא תירוץ זה בשם ח"א ולא ידע מדברי הרא"ש אלא דהרא"ש כתב רק שהלוה וסבור כן ומוכח דהתוס' והרא"ש ס"ל דל"מ תפוסה בכה"ג וגם בדין א"ר ס"ל להרא"ש כן ולעומת זה מצאתי בתשו' מהר"ח א"ז בשם אבי' בשם ס' המקצועות דגם למאן דלא דאין דד"ג מהני תפיסה וסיים דה"ה בגרמא - כדעת ר"מ מינץ סי' נ"א ומצאתי בתשו' הרדב"ז ח"א סוסי' תקפ"ג שכתב בפשיטות דבגרמא כיון דחייב לצי"ש אם כבר נתן זכה במה דבידו אלא דהתם מיירו בנתן לו בעצמו ע"י פשרה אלא שטען שהי' אנוס ע"ש וע' במח"א ה' ריבית סי' ט"ו שכתב ג"כ די"ל עיקר דבלצי"ש מהני תפיסה והוכיח שכן דעת הר' אפרים אלא שסיים לחלק בין אם מחויב מה"ת או רק מדרבנן ע"ש ובתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' תכ"ה באמצע התשו' כתוב וז"ל אי לאו דמיסתפינא מיני' דמר ה"א מה שקיבל מעות של צדקה קרוב לשכר ורחוק מהפסד ונתן בענין זה כמה שנים שמא המלוה חייב להחזיר בבא לצי"ש והואיל וכן יתפוס הלוה מן הקרן כשיעור הריוח שנתן וכדאקלע גבן הרב מקלוניא לפ"ש א"ל בשם הר"י מוינא בשם רש"י דכל חייב לצי"ש א' תפס לא מפקינן מיני' וא"ל שהעיד לפניך ולא קבלת עדותו יען כי חיפש ולא מצא וכאשר הגעתי לפ' הפועלים צ"א מצאתיו בפירש"י וכו' ואין להקשות מפ' בן סורר גבי רבא דאיגנבי לי' דכרי וכו', דשמא כיון שלא רצו להחזיר אלא בתורת דין וכו' ומ"מ חוזרני בי דאפי' כי אסרינן להלות קרוב לשכר וכו' א"ח להחזיר אפי' לצי"ש וכו' וחתום על התשו' ר"ח בר מכיר ומהר"ם השיב לו בזה"ל אך זה אני זכור עדיין שכתבתי הכל כמו שכתבת וכו' ע"ש ומבואר דלא ס"ל לחלק כחילוק רש"ל בין היכי דפטור משום קלב"מ ובין חיוב לצי"ש דעלמא וע"ש בהגהות הגאון מלבוב ז"ל וע' בב"מ אה"ע סי' קע"ז שדחה דברי הש"ך סימן ע"ה שהביא מדברי הרמב"ן וריב"ש דבטוען א"י אם נתחייבתי ל"מ תפיסה והוא תמה דהרמב"ן וריב"ש לשי' דס"ל דבכל סד"ד ל"מ תפיסה אבל לדידן י"ל דמהני תפיסה ולא דמי להא דלצי"ש דל"מ תפיסה דשא"ה דכל החיוב הוא רק לצי"ש אבל הכא הרי יש ספק שמא מחוייב ביד"א אלא דמספק פטרינן לי' ואפ"ה חייב לצי"ש א"כ שפיר מהני תפיסה ע"ש ומבואר דהיכי דחייב רק לצי"ש ס"ל ג"כ דל"מ תפיסה וע"ע בישויע"ק א"ח סי' שט"ז ותשו' שו"מ תנינא ח"א סי' פ' מכמ"ק בזה וע"ש שדחה ראיות הישויע"ק שם וע"ע בתוד"ר למהריט"א אות ע' סי' רנ"ג שהביא סמוכין מהירושלמי דמהני תפיסה לשי' הסוברים דעשה דלעולם תעבודו הוא עשה גמורה ע"ש ומה שתמה ע"ד ר"מ מינץ מדברי הרמב"ן וריב"ש בדין אי א"נ כבר הבאתי בשם הב"מ דאין משם סתירה, ובגוף

דין גרמא הנה דעת הנו"ב מה"ק חח"מ סוסי' ל"ז דהמוחזק יכול לומר קים לי כרמב"ם וש"פ דס"ל דגם בגרמא חייב.

ח והנה מ"ש רו"מ מהא דסי' ס"ו סי"א במוכר שט"ח לחבירו וכו' לש"ך ס"ק ל"ב וס"ק ל"ה וס"ק ק"ט ותומים וקצוה"ח שם דאינו מחוייב לשלם בשביל שלא נשבע אלא מדין אחריות יעוין גם בתשו' השיב משה חו"מ סי' פ"ח שפסק כדעת הסמ"ע ותומים וקצוה"ח הנ"ל אלא דבשותפין צידד דחייב להשתדל לצורך השותפות שאני ומ"מ סיים דאין להוציא מיד המוחזק אבל אם השותף תובע במה שרוצה להתפשר וליתן עסקא שלא יצטרך לישבע אין בידו להוציא ובתשו' שו"מ רביעאה ח"ב סי' פ"ח חולק.

ט והנה רב אחד כתב לי שיש בידו תשו' בכת"י מהב"ח ושם מפורש כדעת שו"מ דאומדנא שלא נשתתף אדעתא שישבע שבועת לא הרוחתי וע"ע בתשו' ב"ש חו"מ סוסי' נ"ז מ"ש בזה ובגוף מחלוקת הסמ"ע והש"ך ע"ע בב"מ לא"ע סי' צ"ח ס"א שדחה ג"כ דברי הש"ך ופסק דבמה שלא ירשו מאביהם פטורים מלשלם ואין חייבים משום מזיק במה שלא נשבעו ע"ש היטב ובנ"ד שהדבר תלוי בדעת הלוה הזוראנט ואם יש לו לשלם אף שלא רצה לשלם אולי יעשה תשובה דודאי שכיח שאדם הרע יעשה תשובה כמ"ש הר"ן בנדרים ס"ה ע"ב בד"ה תנא וכו' ע"ש בשם הרשב"א (וגם אי הוי נולד דלא שכיח מ"מ לא ברי היזקא כמ"ש לקמן) ואף דגבי המקדש ע"מ שאני צדיק וכו' לא חיישינן להרהר תשובה אלא משום שאמר ע"מ שאני צדיק כמ"ש מהרמ"פ וב"ש א"ע סוסי' מ"ב וכ"ה בתשו' רדב"ז ח"א סי' ק"מ ובתשו' הרא"ש כלל י"ז ד"ב מבואר דדוקא משום חומר א"א חיישינן לזה מ"מ יש לחלק בין לשעבר ובין להבא כדמחלקינן גבי שמא מת ושמא ימות ובתוס' גיטין י"ז ריש ע"ב מבואר דגם גבי שמא חזרה אמרינן כן וברשב"א יבמות קי"ט לענין שמא תפיל ואף דבחי' הר"ן לנדה ל"ו ע"ב כתב דדוקא במיתה דסופו למות ועתוס' קדושין מ"ה ב' ונו"ב מ"ק יו"ד סי' נ"ה נ"ו שלא הביא מכל זה ועמ"ש בדע"ת סי' נ"ז ס"ק י"א וקו"א שם מ"מ עכ"פ לא ברי היזיקא כמ"ש בתה"ד סי' שט"ו ובכתבים סי' קל"ח להדיא כן ועוד דגבי ממון הרי קיי"ל דאשתמוטי משתמיט ולכן במי לשוכר עידי שקר דגם הרמב"ם מודה דפטור ד"א ובפרט בנ"ד שלא נתכוין להזיק אלא להציל דחבירו שלא יענש במאסר בדא"ה ואף דגם בדין תוה"ק אם יש לו ואינו משלם אוסרים במאסר כמ"ש בתשו' רשד"ם חו"מ סי' ש"צ ראי' מרש"י פסחים צ"א ע"א ד"ה בית האסורין וכו' או לשלם ממון וכו' ע"ש וע' בחו"מ סי' צ"ז סעי' ט"ו בהג"ה אבל היינו בב"ד ישראל ובידוע שיש לו עוד שישלם משא"כ בדא"ה שנעשה כתוא מכמר ואפילו ישלם לא יפטרוהו

מעונש ולכן יפה דן דפטור מלשלם ולענ"ד גם בד"ש פטור בכה"ג וע' במהרי"ט ח"א סי' צ"ה כעין זה.

סימן צז

א להרב מו"ה אלימלך הכהן נ"י אבדק"ק ראחוב ברוסיא.

ב ע"ד שאלתו בענין היתור הדלתות הנהוג כעת במדינתכם איך הדין בנקרשו הדלתות בש"ק ע"י הקרח וא"א לנעלם אם מותר לטלטל בעיר וצידד דאם אפשר לתקן בחוזק גם אי נימא דאיכא איסור שבת מיקרי ראוי לנעול והביא מס' בנין יהושע דף י' שהביא בשם הגאון מהרש"ק ז"ל דגם באין ראוים לנעול בשבת ע"י השראפין מצד איסור שבת מוקרי ראוי כמ"ש כה"ג בתוס' סוכה ל"ג בהא דעבר ומיעטן כשר דכיון שבידו למעטן אף דאסור מ"מ מיקרי בידו ולא נדחה עכ"ד והנה לענין עירובי חצירות איתא בכה"ג פלוגתא דאמוראי בעירובין ע"ח בעשאו לאילן סולם ולחד מ"ד כיון דאסור לעלות באילן ולא חזו לתשמיש כפתח לאו פתחא מיקרי ולחד מ"ד פתחא הוא וארי' רביע עלה ולחד מ"ד היכי דאיסור שבת גרם אינו פתח וגבי אשירה אמרינן ארי' הוא דרביע עלי' ולחד מ"ד הוא להיפך והרמב"ם והרא"ש נחלקו בדבר והובאו בסי' שע"ב סט"ו ב' הדיעות וא"כ דין זה תלוי במחלוקת הנ"ל וע' בריטב"א שם בשם רבותיו דדוקא באשירה דעכו"ם שיש לה ביטול ס"ל להך מ"ד דכשר משא"כ בע"ז דישראל שאין לה ביטול וע' בתשו' נו"ב מ"ת חא"ח סי' ל"ט בדין ביהכ"נ שנחתם משרי המלוכה שפסק דהע"ח שבביהכ"נ נתבטל וצידד דמצד איסור שבת כיון שאין בו אלא שבות והי' ראוי לפתוח בביהש"מ מהני שפיר והביא מסי' שצ"ד סעי' ג' אלא דכיון דמצד גזירת המלך ואי בעי פדה כיון דמחוסר ממון ע"ש אבל בנ"ד אסור לפתוח החותם בטל העירוב ולא אמרינן הואיל לענין שיהא נחשב דלת גם באיסור שבות נחשב כאלו אינו דלת לדעת הרא"ש שבסי' שע"ב הנ"ל ובאיסור תורה לכ"ע ל"מ.

ג ובעיקר דין הדלתות כבר כתבתי בתשו' ואפס קצהו הובא בהגהותי לאו"ח שנדמ"ח בארץ הגר (עם הס' אר"ח) סי' שס"ג סי"ד דכיון שמצד גזירת הממשלה א"א לנעלם ולא ינוחו לנעול כלל אין להם דין ראוים לנעול שהרי כל היתור דלתות נעולים מבואר ברש"י עירובין ו', ע"ב ד"ה חייבים עליהם וכו' אלמא נעולת דלתות בעינן בכל לילה וכו' ע"ש ושם לעיל בד"ה ירושלים וכו' ע"ש ושם לעיל בד"ה ירושלים וכו' ואילמלא שנועלים דלתותיה בכל לילה וכו' ע"ש ומבואר ברשב"א שבב"י סי' שס"ד דטעמא דדלתות משום דרה"ר היינו שמסור לרבים בכל זמן ע"ש וא"כ גם לדידן דסגי בראיות לנעול היינו נמי

כשראוים לנעול בכל לילה ומשום דעכ"פ אינו מסור לרבים שהרי עכ"פ אינו מסור להם לעבור בכל שעה מפני שסבורים הם דשמא ינעלו הדלתות כמ"ש בשו"ת ב"א חא"ח סי' כ"ו להוכיח מדברי הראב"ן ואהעו"ז וע"ש מדברי כמ"פ בזה וא"כ הכא שמצד הממשלה א"א לנעול הדלתות כלל א"כ הדרך מסור לרבים שהרי יורעים שלא ינעלו הדלתות לעולם א"כ פשיטא דהוי בכלל א"ר לנעול וגם אי נימא דהיכא דאיכא איסור מהני דאי בעי יעבור על האיסור מ"מ הרי גם אם ירצו לנעול לא ינוחום שוטרי הממשלה וישאר העכו"ם שבעיר וכ"ה להדיא בתשו' ח"ס חא"ח סימן צ' באמצע התשובה.

ד והנה כתבו לי בשם הרב הגה"צ מוהר"א נ"י מסאכטשוב שהתיר מפני שעכ"פ ראוי לנעול אם ירצה המלך דהרשותים הם שלו ואם יסכים יהי' ראוי לנעול והנה אף דמצינו כתובות ג' ע"ב גזירה עבידא דבטלה אבל כבר כתיב בתשו' ח"צ סי' ל"ח דדווקא גזירה דשמדא עבידא דבטלה אבל גזירת מלכות הכוללת לבני המדינה דרכה להיות קיימת ולא בטלה כדאיתא ברפ"ק דב"ב אי אמרה מלכותא עקרנא טורא לא הדר והעלה דהוי נולד דלא שכיח כלל כהא דכעורה ונעשות נאה עיי"ש ועי' בב"י יו"ד סי' שמ"א בשם הרמב"ן בעובדא שלא נתן המושל לקבור שרצה ממון הרבה יותר ממה שהיד משגת כיון דאפשר שרא"כ יתפייס בממון מועט לא חלה עוד האבילות אבל הרוגי ביתר שהיתה גזירת מלכות מפני השנאה לא היתה עשויה להתבטל לכן חל האבילות ע"ש ומזה א"א להוכיח לנ"ד שאין הגזירה מצד שנאה ולא מצד ממון אבל התם לא היתה גזירה כוללת רק על אותן האנשים בלבד משא"כ בנ"ד וכבר הבאתי בשם הנו"ב דמדמה להא דהואיל דמחוסר ממון דל"א ומכ"ש בהואיל דלא שכיח כלל והן אמת שבגוף דברי נו"ב יש לפקפק דהא פתיחת דלתות היכל מבואר ביומא מא ס"ב דהוי בכלל מחוסר מעשה ולענין יו"ט ל"א הואיל דמחוסר מעשה ואפילו טבילה הוא בכלל מחוסר מעשה כמ"ש הר"ן פ"ג דפסחים בסוגיא דכיצד מפרישין חלה בטומאה וכ"ה ברש"י זבחים י"ג ע"א ד"ה במחוסר כיפורים וכו' שכן מחוסר מעשה וכו' דהא איהו נמי מחוסר טבילה וכו' ע"ש וע' בכ"מ פ"ז מתרומות ה' ה' בזה ואפ"ה לענין דלתות דעירוב סגי בראיות לנעול ומוכח דאמרינן גם הואיל דמחוסר מעשה וה"ה דאמרינן הואיל דמחוסר ממון אבל מ"מ בדבר שאינו שכיח כלל לכ"ע לא הוי ראי' וע' עירובין ל"ה סוע"א בהא דנתגלגל העירוב חוץ לתחום דאע"ג דזימנין דאתי זיקא לומייתי לי' אימא ליהוי עירוב צריכא וקמ"ל דאינו עירוב ע"ש והרי לעיל ל"ד ע"א בהא דכיצד הוא עושה מוליכו בראשון ומחשיך וכו' אמאי נימא כיון דבעי אמטויי מצי ממטי לי' אע"כ דלא אמטוי' כמאן דאמטיי' דמי ומשני ר"ז גזירה יו"ט אטו שבת דבשבת לא מצי ממטי לי' ע"ש וה"נ אמאי לא מהני משוה

דזימנין דאתי זיקא וכו' ובע"כ משום שאין בידו שיהי' רוח ודווקא רוח שאינה מצוי' כלל מועיל לנשב בהעירוב ולייתי לי ל"א הואיל וה"נ בנ"ד וע"ע בשו"ת שו"מ מהד"ק ח"ג סי' קמ"ח ושו"ת אבני צדק חא"ח סי' מ"ה מ"ש בדברי נו"ב הנ"ל ובנ"ד לכ"ע לא מהני

ה ובהך סברא דאי בעי אמטיי' אמרתי ליישב דברי רש"י עירובין ל"א ב' בהא דקטן גובה העירוב דמשני כאן בע"ת כאן בא"ח ופרש"י דבע"ח גובה ולא בע"ת משום דע"ת אקנויי' שביתה הוא וקטן לא אלים למוקני ובתוס' הקשו דא"כ היכי פריך אהא דאם אמר אחר לקבלו הימנו ה"ז עירוב וליחוש דלמא לא ממטי לי' דכיון דמהימני ממטי לי' ואי לא שקלי מיני' יחזיר ותי' התוס' דע"ת שיש לו אסמכתא בקרא חמור ולא המינהו רבנן לקטן ונראה דרש"י ותוס' לשיטתיי' אזלי דלפמ"ש רש"י שם ל"ג ע"ב דגם בשבת לחוד פריך שם דלימא הואיל ואי בעי אמטיי' אלא דמשני גזירה משום יו"ט שחל אחר שבת א"כ שוב ליכא אסמכתא גם דע"ת אבל התוס' שם דחו פירש"י וס"ל דבכל שבת ליכא הואיל לכן תי' שפיר דע"ת יש לו אסמכתא ובזה י"ל קו' תוס' ל"א ב' הנ"ל בד"ה והיכי אתמר דרב חסדא וכו' אמאי לא אתמר מלתיי' אמתני' דה"נ צריך לשנויי במתני' הכי ולפמ"ש י"ל דהא לקמן ל"ד ע"ב כבר רמי לי' רמב"ח לרב חסדא ושני לי' רישא רבי וסיפא רבנן רבינא אמר כולה רבי וסיפא גזירה שמא יקטום ופירש"י לפי שהקנה כך גזרי' שמא יקטום ולפמ"ש התוס' לעיל ע"א ד"ה וה"נ דבהוצאה פחות מד"א ברה"ר דמי לקנה רך וגם רבי מודה דגזרו ביה"ש א"כ לר"ח לשיטתו דס"ל דגם בקנה לא גזר רבי ה"נ בפחות מד"א שרי ולכן לא הו"מ להקשות במתני' ודלמא לא ממטי לי' די"ל הואיל וא"ב ממטי אלא דגזרינן אטו יו"ט אחר השבת א"כ גם קטן נאמן כמו בע"ח דקטן גובה העירוב אלא דלאקנויי רשות אין הקטן קונה אבל בהא דנתנו לפול והוליכו דגם בע"ח ל"מ פריך שפיר ומשני ר"ח בעומד ורואהו אבל לדידן דקיי"ל כרבינא דבקנה מודה רבי דגזרי' שמא יקטום וא"כ ה"ה בפחות מד"א ברה"ר אסור גם בביהש"מ וליכא הואיל ולכן פריך שפיר וליחוש דלמא לא ממטי לי' ומשני כדאמר ר"ח בעומד ורואהו וא"ש ודו"ק.

ו ואולם יש לי לקיים סברת הגאון נ"י דכבר רמזתי לעיל דבר' הריטב"א עירובין ע"ח ב' ושם כתב בהא דאמר דאשרה מותר לעשות סולם לפתח וז"ל ומסתברא דבאשירה דעכו"ם עסקינן דאפשר נבוא לידי היתר בביטול עכו"ם דאי באשרה דמשה כתותי מיכתת שעורי' ועוד היכי אר"י בסמוך דאילן דאיסור שבת גורם לו אסור אשרה דאיסור ד"א גורם לה מותר השתא ומה אילן דאיסור שבת שאין איסור אלא ליומא לא אמרינן ארי' רביע עלה ופתחא הוא אשרה דאסורה בין בחול בין בשבת ולא מיתהני מינה לא כ"ש אלא ודאי דבאשרה דעכו"ם עסקינן ומפני שיש לה ביטול ואפשר שיבוא לה היתר

בשבת וכן פי' רבותי עכ"ל הרי דגם למ"ד דאשרה שאין לה ביטול לא מיחשב פתח כלל משום דמכתת שיעורי' אפ"ה בשל עכו"ם דמהני בה ביטול מיחשב לפתח אע"ג דישראל א"י לבטל ע"ז דדוקא מאן דפלח מבטל כדאיתא בע"ז ס"ד ב' ומה"ט כתבו התוס' בע"ז מ"ז א' ד"ה אשרה וכו' דגבי ביטול אשרה אינה בידו של ישראל לבטלה לפי שצריך לבטלה ע"י עכו"ם ולכן מבע"ל אם יש דחוי ע"ש והא דבע"ז נ"ג ב' פריך ואי משום הנך דמעיקרא בביטולא בעלמא סגי ופירש"י דלכפינהו לנכרים ולבטלינהו היינו בזמן שיכנסו ישראל לא"י והיתה ידם תקיפה משא"כ בזה"ז שאין ידם תקיפה ואפ"א מיחשב פתח לפי שאפשר שיהי' מותר ע"י ביטול הע"ז ע"י נכרי ובוודאי הוא מלתא דלא שכיח כלל ואפ"ה תורת פתח עלי' וה"נ בדלתות שיש אופן ע"י הסכמת המושל לנעלם י"ל דהוו בכלל ראוי' לנעול (שוב בא לידי ס' מאמר דלתות שער העיר מהגאון מוהרג"ה ז"ל והאריך להקל בזה ויש לי לדון הרבה בדבריו ואין עת האסף פה)

ז ומ"ש עוד הג' מסאכטשוב דעכ"פ לגבי המלך בעצמו מיחשב דלת דאי בעי נותן רשות לנעול מלבד מ"ש לעיל דהוי הואיל דלא שכיח גם בלא"ה הרי להמלך אין שום נ"מ אם נחשב לדלת או לא ואינו מצווה בכך ועדיין צ"ע בכ"ז אבל מ"ש עוד דלשעה קטנה לא יקפידו אם ינעלו וא"כ בכל רגע י"ל דראוי לנעול ואינו מסור לרבים והגם שיש לפקפק בזה מ"מ כיון שכבר נהגו רבים בזה והוא שעה"ד אולי יש לסמוך על סברא זו וצ"ע אבל על טעם הקדום יש לסמוך יותר.

ח ומ"ש רו"מ עוד בשם הגאון מהרש"ק ז"ל דבזה"ז דליכא רה"ר אלא כרמלית י"ל דא"צ שיהי' ראוי לנעול הגם שבמרדכי ר"פ הדר מבואר דגבי כרמלית י"ל דלכ"ע א"צ דלתות דהא סגי בצוה"פ אבל עכ"פ ראוי לנעול בעינן בדלא עבדי צוה"פ דאל"כ לא מיקרי דלת כלל ותדע דהא בסי' שס"ד ס"ג גבי מבוי עקום חקר הט"ז אם גם בכרמלית דינא הכי ולא העיר בזה בסעי' הקודם ובע"כ דהתם גם בכרמלית דינא הכי

ט ומ"ש רו"מ די"ל דמותר להסיר הקרח בשבת ע"י קורדם והביא מדברי מג"א וא"ר ופרמ"ג בא"ח סי' ש"כ סקט"ו אם מותר לשבור הקרח מבאר ונהר יעוין באהעו"ז סוס"י שס"ג סל"ג בסופו שפסק ג"כ דמותר לשבור הקרח מבאר ונהר אפילו ע"י גרזן והביא כמה ראיות דהקרח שנימוס מאליו עדיף מסתימת תנור בטיט שבסוף סי' רנ"ט ולא מבטל מחיצה כלל ע"ש וה"נ לעינין ביטול דלתות י"ל כן.

סימן צח

א להרב מו"ה יעקב קאווישיין נ"י מו"ץ דק' ראהטין

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שהי"ל בהמה שנטרפה אצלו בחיי' אם מותר לו ליתנה לעכו"ם לנחרה ולמכור הבשר אי נימא דכיון דאיסור טריפה הותר לו משום דנזדמנה לו ה"נ איסור נבילה אף שעושהו בידים הנה לכאורה הי' נ"ל שד"ז נלמד מהא דזבחים ע' וחולין ל"ו דדריש לקרא דחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה דקמ"ל דיבוא איסור נבלה ויחול על איסור חלב וכן איסור טרפה והרי מהך קרא ילפינן דחלב מותר בסחורה והיינו מדכתיב יעשה לכל מלאכה כמ"ש הרמב"ם וקשה דאכתי משום איסור נבילה וטרפה יאסר בסחורה ובע"כ כיון דאיסור חלב מותר גם איסור נבילה וטרפה שחל עלי' מותר דלא נאסרו נו"ט בסחורה אלא כשהם לבדם ובזה מיושב קו' הישויע"ק סי' קי"ז שהקשה לשי' הרמב"ם דסחורה אסור מה"ת איך יליף דאיסור נו"ט חל על אמ"ה מדחל על חלב והא שאני חלב דמותר בסחורה לכן חלי' עלי' נו"ט דחמירי דאסורי בסחורה משא"כ באמ"ה דאסור ג"כ בסחורה ולפמ"ש א"ש דבשלמא בעלמא דאיסור השני כשחל על הקדום מוסיף באיסורו שפיר חל אבל הכא הרי גם איסור נו"ט שחל על החלב הרי הותר בסחורה כיון שאיסור חלב הותר דכתיב יעשה לכל מלאכה א"כ אין הטעם משום חומרא דאיסור סחורה לכן שפיר יליף מינה דחל על אמ"ה.

ג אבל י"ל דדווקא בחלב שהותר בסחורה גם בגוונא דאסור בנו"ט דהיינו לקנות לכתחלה לכן גם כשחל איסור נו"ט על החלב מותר בסחורה אבל בנ"ד שאסור לקנות גם טרפה אלא דבנזדמנו שרי והרי גם באיסור נבלה שרי בכה"ג וא"כ אמאי יהי' מותר לנבל בידים כיון שחל איסור נבילה על טרפה משום שהוא איסור מוסיף דמטמא כמ"ש התוס' ביבמות ל"ב ועיין שעה"מ פי"ז מאי"ב ה"ח ובשי"ק על הירושלמי פ"ב דפסחים ה"ג ושו"ת רע"א סוסי' קס"ט וסי' ק"ע וגם אם אין איסור נבלה חל על טרפה הרי עכ"פ איסורא איכא לקברו בין רשעים כנודע א"כ אמאי יהי' מותר לנבל בידים הרי איסור זה לא נזדמן לו ומ"ש רו"מ מהא דהואיל ואשתרי דזבחים ל"ב הרי אנן קיי"ל כרבא דדוקא היכי דדחוי' אמרינן הכי ולא היכי דאשתרי לגמרי וגם בלא"ה לא דמי לפמ"ש התוס' זבחים ל"ג ע"א דבשמיני שאינו אלא מחוסר כפורים דלא נאסר מעולם במחנה לוי' ל"ש שם לומר מתוך שהותר ע"ש וע' בברכ"י או"ח סי' ע"א שהאריך בסברא זו ולא הביא מדברי תוס' הנ"ל וא"כ ה"נ שהותר רק בנזדמנו ולא נאסר מעולם בכה"ג איך נבא להתיר לעשות בידים איסור נבילה לעשות בו סחורה שגם באיסור טרפה הקדום לא הותר בכה"ג. ולכן לענ"ד אסור לנחור לכתחלה משום סחורה ומ"ש רו"מ מהא דר"ה י"ט דבדרבנן עשו חיזוק גם בנזדמן בשל תורה כבר העלה כן בתשו' ח"ס חא"ח סוסי' ט"ו והביא מהש"ס הנ"ל.

סימן צט

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה נח ראבינער נ"י אבד"ק וויזווע ברוסטו

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שיש לה וסת קבוע וזה ערך חצי שנה הרגישה כאב באויב מוטער ומאז התחילה למצוא בנגיעתה באותו מקום אחר הטלת מ"ר ביושבת ולבסוף השתיתה נגעה שם בידה ומצאה על היד כמו נקודה א' או ב' של דם ובשעת הטלת מ"ר אינה מרגשת כאב ומציאת הדם לא הי' דווקא ביום שהרגישה הכאב באויב מוטער' כי הגם שלפעמים מצאה ביום הרגשת הכאב ולפעמים ביום שלא הרגישה כאב מצאה נקודות הנ"ל וביום הרגשת הכאב לא מצאה וכן לא בכל יום מצאה אלא פעם אחד במשך ג' ימים או ה' ימים עכת"ד השאלה והנה רו"מ האריך בזה והביא מדברי הנו"ב מה"ק יו"ד סי' מ"ח ומ"ת סי' ק"א להקל ע"י בדיקת מוך גם בלא כאב ובתשו' ח"ס סי' קמ"ח האריך לחזק היתרו בצירוף כמה. צדדין שהביא שם בנידון שאלתו והנה באמת הח"ס שם מיירי שראתה הדם עם מ"ר אבל בנ"ד הרי אינה מוצאת דם אלא אחר גמר השתיתה בנגיעתה באותו מקום ביד ובכה"ג ל"מ להתיר לכל הפוסקים וע"כ לא האריכו הפוסקים אלא אי חיישינן דלמא בתר דתמו מיא הדרי למקור גם לדידן דקיי"ל כרי ורוב הפוסקים מקילין דתלינן דכיון דנמצא דם במ"ר אין להחזיק ריעותא אבל בדלא נמצא במ"ר כלום רק אח"כ אין שום סברא להקל וסד"א הוא ולסמוך להקל ע"י בדיקת מוך לבד בלא כאב בכה"ג קשה להקל והנה מצאתי בתשו' מהר"י מברונא (שהי' בימי מהרי"ל ומהרי"ו) סי' ר"נ וז"ל מהר"ם שהחמיר במרדכי וכתב חזרנו על כל צדדין ולא מצאנו היתר לאשה וצ"ע אמאי לא מצא לה היתר ע"י מוך וי"ל דאיירי שאין המים כואבין לה ואין שם חולי שקורין האריזוינט אבל ע"י האריזוינט מודה שיש לסמוך על המוך עכ"ל (וע"ש סי' רמ"ט שהעיר ע"ד תשו' מהרי"ל במ"ש דבאין לה וסת ל"מ בדיקת מוך וכי לא תהי' טמאה לעולם דהא משכח"ל אם תמצא דם על המוך וכן הקשה עוד דהא משכח"ל שתמצא דם על העד וע"ש מ"ש בזה ויש שם איזה ט"ס ואתה תחזה במה שהקשו הש"ך ונו"ב ע"ד מהרי"ל ובתשו' ד"ח יו"ד ח"ב סי' ס"ז וכבר קדמם מהר"י מברונא שם הרי מבואר דאין לסמוך על בדיקת מוך בדליכא כאב ודלא כהנו"ב ובפרט בנ"ד שהתחלת הכאב היו בתוך אויב מוטער שהיא המקור א"כ אין זה ע"י המ"ר כלל. לכן דעתי נוטה שיצוה להאשה לחקור בשני רופאים זה שלא בפני זה ויהי' רופאי מחלת נשים שיבדקו ע"י מראה מוטטער שפוגעל דבכה"ג שרואים בעניהם הוי בכלל מלתא דעבידא לגלויי ולכולי עלמא נאמנים הרופאים כמ"ש בתשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' ע"ז ותשו'

שם ארי' אה"ע סי' י"ב ואז אם אולי יהי' מקום לצדד להקל ולע"ע אין בידי צד קולא ומן השמים ירחמו.

ג (וע' תשו' שב"י ח"א סי' ס"ה ס"ו דשאלת רופאים צריך שיהיו שנים וכ"ה בספרו עיון יעקב לסנהדרין ע"ה ואף דבשב"י החמיר שיהי' א' ישראל ובזה"ז לא נמצא ישראל כשר מ"מ במלתא דעל"ג יש להקל)

סימן ק

א להרב הגדול וכו' מו"ה ארי' ליב בערינפעלד נ"י אבד"ק זאלישטשוק

ב מכתבו מגלה עפה הגיעני וע"ד שאלתו היות שבעירו יש וואסערלייטונג ע"י סילונות של מתכות ממעין היוצא מהר גדול רחוק מהעיר ולא נעשה שום כלי מתכות לזכך המים (שליים בעהעלטער) אלא שחפרו חפורה סמוך למעין וטחו אותו בצימענט ושם מזדככים המים ובאים. לעיר ע"י סילונות מתחת לקרקע ואח"כ נבנה חפירה גדולה מאוד מאבנים וצימענט ושם יוצאים המים לכל חוצות העיר מתחת לארץ ועולם במקומות ידועים ע"י קנים של מתכות ונקראים בארות והנה להחפירה הגדולה הנקרא ראזירוואר יורדין המים ממעלה למטה דרך ניצוק ושם נעשה סתימה להסילון הגדול ע"י שיבער לסתום המים שלא יבואו להחפירה ובחוצות העיר יש אצל כל קנה העולה מתוך עומק הקרקע ג"כ שיבערס לסתום המעין שלא יצאו יותר מכפי הצורך או ע"י ברזות של נחשת והאומנים הבקיאים אמרו שאין שם שום בית קיבול אבל במקום הברזות יש בהקנה כמו גומא קטנה נגד ראש הברזא והאומן אמר שזה נעשה כדי שיבואו המים בעיקום קצת שלא ילכו בחוזק כ"כ וכפי הנראה נעשה שום עיקום ריוח שלא תגע הברזא בהקנה ובמקום השיבערס הסילון נמוך ממקום מוצא המים בכדי שיסתום כל הנקב ועתה רוצים לבנות מקוואות ע"י האוואסערלייטוגג עכת"ד השאלה

ג א) והנה מדין הויית המקוה ע"י דבר המקב"ט כתב רו"מ שאין חשש כאן שהכל נעשה בפאבריקען לצורך זה לשמש עם הקרקע וכל רואיהם יכירון שנעשה לזה וא"א להשתמש בהן לצורך אחר כלל וביאר דאף שמדברי הנו"ב מ"ת סי' ק"ס נראה דדוקא אם הקרקע מסייע לתשמישו נראה דעיקר כוונתו רק למעט שלא תשמיש לאותה כלי רק במחובר לאפוקי דף של נחתומים דהרבה משתמשין בו גם בתלוש וא"כ אין חשש בנ"ד עכ"ד והנה גם לענ"ד הדבר ברור כן שהרי הנו"ב בעצמו בסי' קל"ז ביאר ד' הרא"ש גבי סילונות של ברזל דמשום שנעשו אדעתא דהכי לקבעו בקרקע ולשמש עם הקרקע כשרין למקוה והתם אין הקרקע מסייע לתשמישן שגם אם יהי' מונחין בגובה יהי' המים

נמשכין ע"י גם בלא הקרקע ויש לי לדון דסילונות העשוין לצורך מקוה גם הקרקע מסייע לתשמישן ומאי דמבואר בש"ס דב"ב פ"ט ב' כדרך שאמרו לענין איסורן כך אמרו לענין טומאתן כו' פי' רשב"ם דכיון דאסור לשקול בהם לא חשיבי כלי ואין מקב"ט ובחולין קי"ח פירות שלא הנכשרו כתנור שלא נגמר מלאכתן דמי ובשבת דף פ' גבי חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד ופריק אטו חול מעלי לסיד והתניא לא יסוד אא"כ מערב בו חול ומשני קלקולו זהו תיקונו ופירש"י דכיון דאסור לסוד בלא חול שוב הו"ל מעליותא לגבי והוי שפיר מתקק ע"ש וא"כ ה"נ כיון דאם אינן מחוברין לקרקע אסור להמשיך המים על ידיהן להמקוה א"כ הקרקע מסייע לתשמישן ואינו מקב"ט וכשרין

ד ב) ובסברא זו ישבתי ד' הש"ס חולין ב' סוע"ב גבי טמא במוקדשין דאיטמא במאי אילימא במת בחרב ה"ה כחלל וכו' ונשאלתי לפמ"ש הר"ש פכ"ט מכלים בשם תוס' דיד הסכין טפח ואם ארוך מכשיעורו אינו מקב"ט ועמג"א סי' תרכ"ט סקי"ב א"כ משכח"ל בשחט בסכין שיש לו יד ארוך יותר מכשיעורו ולא מקב"ט ואמרתי דהא עיקר טמא ביד ארוך יותר מכשיעורו אינו מקב"ט משום שאין בו צורך להסכין ול"ה בכלל יד הסכין אבל הכא דאסור לשחוט באופן אחר אלא בכה"ג שהוא ארוך יותר א"כ יש בו צורך עתה להסכין שיהא ראוי עי"ז לשחוט בו ושפיר מקב"ט ושוב אסור לשחוט בו

ה ג) ובזה אמרתי לישב דברי הטור שפסק בדקבעו ולבסוף חקקו כשר גם לטבול בתוכו ותמהו מהרח"ש ונו"ב שהוא נגד הש"ס דב"ב ס"ו דדוקא לענין שאיבה דרבנן הקילו ונראה דלכאורה קשה בהא דפריך מדף של נחתומין אהא דצינור הרי לפמש"ל י"ל דגבי צינור שהוקבע להמשיך בה מים למקוה הרי כל כל ההכשר ע"י קביעות בקרקע והוי תשמישו עם הקרקע כיון דבלא הקרקע פסול ואינו ראוי לקבלה ואי נימא דל"מ הקביעות אינו ראוי לתשמישו כלל כיון דאסור להמשיך בו מים להמקוה וכבר כ' הראב"ד בפי' בפ"א דעדיות דבנתבטל תשמישו לכ"ע מהני הקביעות בקרקע א"כ מה"ט מהני הקביעות בצינור כיון דבלא קביעותו לא חזי לתשמישו משא"כ בדף של נחתומין ומה פריך אבל י"ל לפמ"ש הרן בפ"ב דפסחים בדין חמץ אי הוי דשיל"מ משום דלאחח"פ מותר מה"ת אף דאסור מדרבנן מ"מ חז"ל לא תיקנו החומרא שעי"ז יצמח קולא לשל תורה א"כ ה"נ כיון דפיסול שאובין הוא רק מדרבנן א"כ מה"ת חזי הצינור לתשמישו גם בלא הקביעות להמשיך בו מים למקום לכן פריך שפיר דאין מהראוי להקל ע"י הקביעות ואולם הר"ן שם מסיק דכיון דכל איסור דשיל"מ רק מדרבנן שוב יש להקל ולומר דל"ה דשיל"מ משום דגם לאחה"פ אסור מדרבנן ולזה משני הש"ס שאני שאובה דרבנן דלגבי דרבנן שוב יש לומר דכיון דבלא הקביעות לא חזי לתשמישו מהני שפיר

הקביעות אבל לגבי פסול של תורה בודאי מהני הקביעות כיון דבלא הקביעות לא חזי לתשמישו מדאורייתא וא"ש ודו"ק (משא"כ בחקקו ולבסוף קבעו א"א להתיר כמ"ש הנו"ב שם בד"ה ומה שהוקשה לך עמ"ש בחיבורי וכו' ע"ש ותבין)

ד) ועוד נראה ליישב קו' המחברים הנ"ל דהנה הנו"ב שם רצה לחדש בכל תלוש ולבסוף חברו הוי כמחובר מה"ת לגבי טומאה ומקוה ורק מדרבנן פסול אלא שדחה מהא דחולין ט"ז דמותר לשחוט בו אך לפמ"ש הח"ס סי' ר"ה דאין לדמות כל הענינים ויש מקומות דתלוש ולבסוף חברו הוי כמחובר מה"ת ויש מהן להיפוך ועפ"ז דחה ראיות הנו"ב הנ"ל ע"ש א"כ י"ל דלגבי מקוה וטומאה הוי כמחובר מה"ת ויש להביא ראו' לזה מדברי המשנה והתוספתא שהובא ברמב"ם פ"א מאה"ט ה"מ דמים שבכלים מיתטמאין בין לרצון בין שלא לרצון וכו' אבל מים שבקרקעות וכו' כיצד מים שבקרקע שאין בהם מ"ס בין שהי' שאובין בין שאינו שאובין שנפל לתוכן המת או שהלך בהן הטמא הרי אלו טהורין וכו' וע"ש בראב"ד ובכ"מ ומבואר דגם שאובין שהי' בתלוש ונפלו בקרקע דינם כמחובר ומזה יש לי לדון במ"ש בתשו' שו"מ מ"ד ח"ג סי' ק"ו בשם הרה"ג מ' הר"מ בהגאון בעל ט"ג ז"ל שחודש הטעם דשאובין פסול עפמ"ש הרשב"א (ע' ח"ס יו"ד סי' רי"ג בזה) להקשות איך מהני טבילה לטמא הרי אדרבא הוא מטמא למים אך במחובר לקרקע אינו מקב"ט אבל בשאובין הרי אדרבא המים מתטמאין ע"ש ובמח"כ נעלם ממנו ד' רמב"ם הנ"ל דגם שאובין בקרקע ופחות ממ"ס אין מקב"ט וגם ד' הח"ס הנ"ל צ"ע מכאן אך לפ"ז י"ל דודאי פחות ממ"ס גזיה"כ הוא שאין הטמא עולה בהן ולפמ"ש הח"ס סי' ר"ט בשם הריב"ש הטעם דבעינן שיתבטל האדם חד בתרי שהם שיעור מ"ס ע"ש אבל בשאובין טעם ד' הסוברים שהוא רק מדרבנן גם בכולו שאובין מפני שאין המים מקב"ט במחובר אלא לרצון וכשהוא טובל בהן להתטהר מטומאתו הוא שלא לרצון ועמ"ש לקמן אות י"ג בזה) ומהני שפיר לטהרו משום ביטול חד בתרי וא"כ הא דשאובין דרבנן הוא משום דגבי מקוה תלוש ולבסוף חברו מה"ת הוי חיבור ורק מדרבנן החמירו א"כ זהו כוונת הש"ס דלעולם רבנן דר"א ושאני שאובין דרבנן ור"ל דלגבי מקוה תלוש וחברו כמחובר דמי מה"ת ורק מדרבנן אסור ולא החמירו אלא בחקקו ולבסוף קבעו משא"כ בקבעו ולבסוף חקקו דלגבי של תורה בעלמא דתלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי מה"ת לכן גזרו גם בקבעו ולבסוף חקקו אטו חקקו ולבסוף קבעו כמ"ש הנו"ב שם בשם עצי אלמוגים ובתשו' ח"ס סי' קצ"ח אות ה' החזיק בדבריו אבל גבי מקוה דתלוש ולבסוף חברו מה"ת כמחובר דמי לא גזרו בקבעו ולבסוף חקקו ואף דהטור גופי' ס"ל כהר"ש והרא"ש בכולו שאוב מה"ת אבל י"ל דהר"ש ורא"ש דס"ל כולו

שאוב מה"ת ס"ל דהמים לא מיקרי מחובר, אא"כ נמשכו עג"ק שהרי טעמא דהמשכה הוא משום דנתבטלו עי"ז לגבי קרקע כמ"ש המרדכי סופ"ב דשבועות והובא בב"י וכבר כתבו התוס' ב"ב ס"ו ע"ב בשם הר"מ מפונטייזע דכל שאיבה בקרקע א"א בלא המשכה דבנפילתם מן הכלי לרצפה מימשכי אילך ואילך והיו כשאובין שהמשוכוהו ע"ש ונודע דשאיבה שהמשיכוהו אפי' כולן הוי רק מדרבנן כמ"ש תוסי שם ובמרדכי וש"פ ואף שיש חולקים מ"מ י"ל דהטור ס"ל כן ולכן כ' הרמב"ם שפיר דגם שאובין בקרקע אינם מקב"ט דכמחוברין לקרקע דמי ותלוש ולבסוף חברו הוו חיבור אבל בדליכא שום המשכה כגון בדליכא ג"ט בקרקע לשי' הסוברים דבעי המשכה ג"ט או בקרקע שראוי לבלוע לשי' הסוברים דבעי' קרקע שראוי לבלוע י"ל דל"ה מחובר לקרקע ומקב"ט ופסול מה"ת ועכ"פ גם לשי' הסוברים בכולו שאוב מה"ת כיון דבהמשכה פסול רק מדרבנן י"ל שפיר כמ"ש דטעמא משום דבהמשכה נעשו מחוברין וגבי מקוה תלוש ולבסוף חברו הוי מחובר מה"ת ולכן בקבעו ולבסוף חקקו ל"ג בי' רבנן ומותר לטבול גם בתוכו ומיושב קושי' האחרונים הנ"ל והוא דבר חדש ועמש"ל אות ח' מש"ס דשבת קכ"ה בזה

ז ה) ובגוף דינו של הרא"ש גבי סילונות גם לפמ"ש הנו"ב דמיירי שנעשו בתחלה ע"מ לקבען בקרקע כבר תמה הב"מ מהא דקבעו ולבסוף חקקו דמבואר בש"ס דב"ב דלגבי דאורייתא ל"מ והרי התם בודאי חקקו אדעתא לשמש עם הקרקע וזה כמה שנים תמהתי גם מהש"ס דחגיגה כ"ב דלרבנן דר"א מזבח הנחושת מקב"ט אי נימא דציפיו לא בטיל לגבי מזבח והרי מבואר ברמב"ם פ"א מביהב"ח הי"ג דהמזבח צריך שיהא מחובר באדמה ומקורו מהש"ס זבחים נ"ח ע"א מדכתיב מזבח אדמה תעשה לי שיהא מחובר באדמה שלא יבננו ע"ג מחילות וכו' ואני מצאתי בר"ש פ"ט מאהלות מט"ו בשם תו"ס שאין מעלין עולות גבוה מן הארץ טפח ופי' ר"ש משום דבעינן שיהא מחובר לאדמה ואם יש תחתיו חלל טפח לאו כמחובר דמי ע"ש ובחגיגה שם מזבח הנחשת דכתיב מזבח אדמה תעשה לי ובתוס' שם הקשו דהא קרא כתיב גבי מזבח אבנים והביאו בשם הר"א דקאי לתרוייהו ובשם מורי דמזבח נחשת שבימי משה הי' במקום מזבח אבנים שבביהמ"ק ע"ש א"כ מוכח דגם מזבח הנחשת הי' מחובר לקרקע ודוקא מזבח הזהב לא הי' מחובר כמ"ש רש"י בכתובות ק"ו ע"ב ד"ה מזבח הזהב כלי הוא ולא בנין שאינו מחובר לאדמה ויכולין לטלטלו לפיכך נידון ככלי עכ"ל אלא דבחגיגה שם גם מזבח הזהב דינו כמזבח הנחשת דכתיב והמזבחות איתקוש מזבחות להדדי ע"ש אבל מזבח הנחשת אף שהי' כלי מ"מ הי' צריך שיהי' חללו מלא אדמה ומחובר לאדמה כיון דקרא דמזבח אדמה תעשה לי דילפי' מינה דצריך שיהא מחובר קאי נמי אמזבח הנחשת

ובימי משה הי' הוא במקום מזבח אבנים שבימי ביהמ"ק וכמ"ש תוס' הנ"ל והא דזבחים ס' ע"א דנים כלי מכלי ופירש"י דמזבח הנחשת וזהב כלים הן היינו משום דמתחלתו נעשה בלי וע' ירושלמי פ"ה דעירובין ה"א ישוצק שם דלהש"ס דילן הי' המשכן קבוע וכמחובר וא"כ תיקשי איך מקב"ט והרי נעשה מתחלתו אדעתא דהכי וגם לפמ"ש הח"ס סי' ר"יח דדוקא היכי דצורתו מוכחת עליו שנעשה לקבעו בקרקע הרי גבי מזבח היתה צורתו מוכחת עליו ובע"כ משום דבדאורייתא בכל גווני ל"ה כקרקע כמו בקבעו ולבסוף חקקו דל"מ בשל תורה והא דפסקו הרמב"ם והרא"ש דגם בשל תורה מהני משום דאם ס"ל כהירושלמי פ"ט דשבת ה"א דמבואר דגם בשל תורה מהני וכמ"ש הגי"ט בשו"ת סי' ו' ושאר אחרונים ולכן בירושלמי חגיגה שם מפרש טעמא דרבנן משום דהכתוב קראו למזבח דבר המטלטל ובשי"ק שם תמה דהא טעמא משום דמצופה ולפמ"ש ניחא דהירושלמי לשי' אזיל דס"ל דקולב"ח גם בשל תורה כמחובר דמי והא דבש"ס דחגיגה שם מפרש טעמא דר"א משום דהכתוב קראו אדמה ולכאורה הוא תמוה דהא ר"א ס"ל דכל מחובר כקרקע י"ל דהש"ס אזיל הכא לפי הס"ד דהש"ס דב"ב דר"א לא קאמר הכי אלא בדרבנן וכה"ג כתבו התוס' פסחים כ"ט ע"ב ד"ה הדר דהש"ס דחולין אזיל לפי הס"ד דחולין שם אך לפמ"ש בתוס' רי"ד נדרים י"א ע"א דכל סברוה לא קאי במסקנא י"ל בזה וע' תוס' נזיר נ"ח ע"א ד"ה והא תנא וכו' ותוס' מעילה ח' ע"ב ד"ה לאבא שאול וכו' שכתבו כה"ג ממש (ואולי י"ל דמזבח הנחשת הי' החיוב שיעמוד ע"ג קרקע בלא הפסק אויר בינתים אבל ל"ה מחובר ממש אבל מלשון רמב"ם ל"נ כן)

ח ו"א) והנה בפי"א מכלים מ"ב הנגר והמנעל ופותה וכו' משום דנעשו לשמש הקרקע טהורים וכן בהא דפ"ח מ"ט גבי פורנא דמבואר בתוספתא לרע"ב ותוי"ט דטהורה משום דנעשה לשמש הקרקע והתם הוי בשל תורה וצ"ל לפמ"ש הח"ס הנ"ל דהיכי דצורתה מוכחת עליו שעשוי רק לשמש הקרקע שאני וה"נ צורתם מוכחת עליהם ובזה י"ל גם קושי' הב"מ שהבאתי באות הקדום מהא דקבעו ולב"ח ובתשו' נו"ב מ"ת סי' ק"ט העיר ג"כ בקו' הב"מ והוכיח מזה דבעי' שהקרקע יסייע לתשמישו כמש"ל אות א' בשמו וכבר נתבאר שם הנלע"ד בזה וע"ע בר"ש פי"ב מכלים מ"ג בהא דאוקלי שבכתלים ובשם תוספתא בגולת חנוני ובע"ב וכו' וע"ש מ"ד מ"ה מ"ו בשם חו"ס כמה דברים דמוכח ג"כ דלכל"ע בנעשה לשמש בקרקע טהורים וצ"ל ג"כ דצורתן מוכחת עליהן או דהקרקע מסייע לתשמישן (ומ"ש הר"ש שם מ"ו בשם תו"ס לא נחלקו על מגרדות ע' הגהות הגר"א דצ"ל על תלוי של מגרדות) וע"ע בפיהר"מ ורע"ב פ"ה דכלים מי"א דבתנור של מתכות

המחובר לקרקע טהור וצ"ל ג"כ כמ"ש ובדברי הר"ש סופ"ג דעוקצין בשם תוס' עמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"א סי' קל"ד

ט ז') והנה רו"מ האריך והביא דברי תוס"ח פ"ו דמקואות מ"י שכ' ליישב קו' תוי"ט על פיה"מ להר"מ גבי אביק שבמרחץ דאע"פ שנתחבר לארץ לא יצא מתורת כלי וז"ש שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע ותמה התוי"ט דאדרבא הא כיון שנעשה לשמש עם הקרקע אינו מקב"ט ותי' התוס"ח דאף שאינו מקב"ט מ"מ לא יצא מתורת כלי ופוסל משום שאובין מ"ד מכלי גללים ואבנים שאינם מקב"ט ופוסלין משום שאובין הביא מתשו' פרמ"ר יו"ד סי' י"ז שהאריך בזה וביאר ליישב הוא דהש"ס ב"ב ס"י אינו מחלק בכך ומ"ש מדברי הח"ס סי' קצ"ח יעו"ש בח"מ סי' ר"ה שביאר סברת התוס"ח היטב וע' תשו' מהר"י אסאד יו"ד סי' רט"ז דלשי' הרא"ם פ' שמיני בדעת רש"י עולים יפה ד' התוס"ח אבל בתשו' הר המור מהגאון ר"מ בנעט עצמו סי' כ"ו הוכיח ממשנה פ"ח מאהלות מ"ג הוסיפו עליו רחיים של אדם וברי"ש ורע"ב דדוקא רחיים של יד דמטלטלת אבל רחיים של בהמה לא מטלטלי ואינה מקב"ט חוצצת וקשה הא מ"מ מיקרי כלי ואפי' כ"ג ואבנים אינם חוצצים כמ"ש הר"ש שם רפ"ו ובע"כ דבכה"ג מתבטל גם מתורת כלי והאריך שם מכמ"ק ומ"מ סיים שזהו דבר חדש וקשה לסמוך ע"ז וע"ש שכתב שדעת נה"ך ונו"ב מה"ק סי' צ"ד וסי' צ"ה אינו כן ע"ש באורך ויש להפליא שלא הזכיר כלל מד' תוס"ח י"ד עצמו בתשו' פרמ"ר הנ"ל וכן יש לתמוה על דבריו בתשו' פרמ"ר שלא הזכיר ממ"ש ש בעצמו בתשו' הר המור הנ"ל ובתשו' א' (לעיל סי' פ"ט) ביארתי דעת הר"ש שבהגמ"ר לענין הסילונות שע"י רקובין נעשה בהן נקבים וס"ל דפוסלין והוא תמוה דהא הוי קולב"ח ומ"ש הנו"ב סי' ק"ט דס"ל דכולי שאובין פסול מה"ת הרי לשי' הסוברים דפשוטי כ"ע שיש בו נקב אין כל הכלי נעשה כלי קיבול א"כ ה"נ ה"ה כל המים שאובין וכתבתי דצ"ל דס"ל כדעת תוס"ח הנ"ל דמ"מ שם כלי עלה ונעשין המים שאובין (ולפמ"ש לקמן דגם לשי' תוס"ח בקולב"ח ל"ה כלי נדחה תי' זה) אך דמ"מ לדינא כיון דקיי"ל כהרא"ש להקל בסילונות של ברזל המחוברים בקרקע ועשאום לכך אף שכל המים באים דרך הסילונות והרי הרא"ש גופי' ס"ל דכולו שאובין פסול מה"ת וגם ליכא המשכה כיון שהמים באים דרך הסילונות להמקוה והרי בשל תורה ל"מ קולב"ח ועוד דעכ"פ פסול מדרבנן ובע"כ דבכה"ג מתבטלין גם מדין כלי וליכא חשש שאובין כלל אך בזה י"ל דהתם הסילונות הרי אין בהם בי"ק ורק משום דהיותן ע"י דבר המקב"ט יש לחוש בהן לזה כתב הרא"ש דאין מקב"ט אבל היכי דאיכא בי"ק י"ל כדעת כדעת תוס"ח אבל הרי לא קיי"ל לחוש לרקבון בהנסרים ודלא כהגמ"ר וי"ל דהיינו משום דהוי

קולב"ח ולא מיקרי נמי כלי ומ"מ קשה להקל למעשה ולעשות מקוה כזו לכתחלה אבל הנה מצאתי בר"ש פ"ו דמקואות מ"א שכתב וז"ל עוקת המערה יינ נוק שבסלע דתנן לעיל פ"ד מ"ה דאינה פוסלת את המקוה וכו' או שקבעו ולבסוף חקקו ונהי דלאו כלי הוא מ"מ אין נחשב כמקוה לטבול וכו' חבר מימיו עם מי המקוה שי"ב מ"ס ומיהו אם חולב"ק דכלי הוא וכו' עכ"ל ומבואר דבקבעו ולבסוף חקקו אפי' לטבול בתוכו שרי ולאו כלי הוא כלל ודלא כדעת תוס"ח הנ"ל וכ"ה בפי' הרא"ש פ"ד דמקואות מ"ה דלאו כלי הוא כלל וגם בפ"ו מ"א ע"ש אבל י"ל דדוקא בקולב"ח אבל חולב"ק אף שנעשה לשמש עם הקרקע מיקרי כלי

י ח) ויש להביא עוד ראי' מדברי התוס' שבת י"א ע"ב ד"ה אלא וכו' בהא דאמר שם וכן בגת מאי גת כו' אלא לאו כרמלית ואע"ג דאין כרמלית בכלים האי גת כיון דמחובר בקרקע לא שמי' כני וכ"ה בריטב"א שם ובחי' מהרי"ט לשבת שם תמה דהא בקרקע לבד ל"מ לבטלו מתורת כלי כדאי' בפ"כ בכלים גבי כופת שקבעו בנדבך וא"ל דהוי כלי עץ העשוי לנחת דז"א דכיון דעשוי לטלטלו ממל"מ אפי' לעתים רחוקים ל"ה בכלל עשוי לנחת דהא שלחן שמגביהין אותו לעולי רגלים ל"ה עשוי לנחת וכתב דיש להעמיד דברי התו"ס דס"ל דלענין שבת אין עלי' תורת כלי דכיון דחברי' גלי דעתי' שרוצה בביטולה לגבי קרקע והרי הוא עשוי' לנחת וכה"ג אשכחן בתוספתא שלהי עוקצין בכוורת דבורום דפליגי רבנן ור"א דלרבנן אינה כקרקע ותניא אם היתה מחוברת בטיט הכל מודים שהוא כקרקע לכ"ד עכ"ד ודבריו צ"ע לענ"ד שהרי מבואר בתו"ס חגיגה כ"ו ב' דאם היתה תחלה מטלטל אף שאח"כ נעשה לנחת לא יצאה מידי קב"ט ודוקא אם גם מתחלה ל"ה מטלטל אלא בהדי כלים אחרים מהני בנעשה לנחת יעיד שאם כוונת מהרי"ט דדוקא לענין שבת מהני החיבור לקרקע הרי בתוס' דעוקצין שהביא בעצמו סיים דבמחוברת בטיט היא כקרקע לכ"ר ולא לשבת לבד וכ"ה בירושלמי פ"י דשביעית ה"ג ועוד שהרי בשבת קס"ג ע"א מסיק רבא מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא וע"ש בתו"ס ד"ה מדלענין וכו' דמוכח דשניהם שוים ושם קכ"ה ע"א גבי שברי תנור ישן לענין טלטול בשבת תלי לה בפלוגתא דר"י וחכמים גבי טומאה דלר"י תליא במחוסר נתיצה ולרבנן טמאים יהי' לכם מ"מ ורבנן הא כתיב יותץ סד"א כיין דחברי' בארעא כגופי' דארעא דמי קמ"ל (ומכאן מוכח דתלוש וחברו לאו כקרקע מה"ת לענין טומאה ודלא כמש"ל אות ד' מדברי רמב"ם פט"ו מאה"ט וצ"ל דהכא חידוש הוא גבי תנור ואגב אמינא במ"ש רש"י שם ד"ה ואם לאו וכו' דנתיצה ל"ש אלא בבנין מחובר וכשאין מחובר שבירה שייכא בי' יש להעיר מירושלמי פ"א דערלה ה"ב תמן הוא אמר

וכו' היא שבירה היא נתיצה וכו' ואכמ"ל) ועכ"פ מוכח מכל הסוגיא דשבת וטומאה שוים ולכן נראה דהתם מתחלה נעשה אדעתא לשמש עם הקרקע ובכה"ג מתבטל ממנו גם דין כלי ומוכח דלא כהתוס"ח ומצאתי בתשו' ח"ס סי' קצ"ח אות ב' שהביא מהר"ש פ"ה דפרה מ"ז אבל שם אינו מבואר דגם לטבול בתוכה שרי וע"ע כתב סופר סי' צ"ה שתי' משנה דאביק בע"א דלא כהח"ס וגם בתשו' מהר"ם שיק סי' קצ"א ביאר ליישב בענין אחר ע"ש

יא ט) ועוד יש לי לדין בדבר החדש לפי המבואר בפי"ט מכלים מ"ט גבי תיבה אף דבפתחה מצידה טמאה מדרס וטמא מת מ"מ בנפתחה למטה חכמים מטהרין מפני שבטל העיקר דהיינו מה שראוי לקבל בטל נמי הטפל טומאת מדרס אף דאכתי חזא לישיבה וכן במשנה י' שם גבי משפלת שנפתחה מלקבל רימונים אף שראוי עוד לישיבה מטהרין וכן בפ"כ דכלים מ"א ורמב"ם פכ"ד מכלים הי"א ומל"מ שם וע"ש בתוס"ח סופי"ט ורפ"כ בזה וא"כ היכי דעיקר תשמיש הכלים להוליך המים בהא דסילונות של מתכות גם בנעשה שם נקב קטן לקבל בו מים מ"מ קבלת מעט מים בנקב הוא קטן והוא טפל כי עיקר תשמישן להולכת המים ובפ' כ"ב דכלים מ"ז כסא של כלה שנטלה חפויו ונשתייר ב"ק טהור מפני שבטל העיקר שהוא בית הישיבה דעיקרו לישיבה והבית קיבול הוא הטפל והואיל ונתבטלה הישיבח בטל הבית קיבול ומוכח דאם הבי"ק הוא טפל לשימוש הישיבה מתבטל הבי"ק וא"כ גבי כלי מתכות דפשוטיהן טמאין וחברן לקרקע ונעשו לשמש בקרקע דבטלה טומאתן עי"ז שוב י"ל דנתבטל ג"כ מדין כלי קיבול עי"ז דכיון דבטל העיקר בטל הטפל ודברי תוס"ח לא יתכנו רק גבי כלי עץ דפשוטיהן טהורין וליכא בי' אלא משום כ"ק בזה ס"ל דע"י החיבור לקרקע אף דבטלה טומאה מכח הקיבול מ"מ מיקרי כלי דליכא בזה עיקר וטפל כיון שהכל נתהוה ע"י הקיבול אבל בכלי מתכות שרובו ועיקרו פשוטין הם דעיקר תשמישו בחלק הפשוט וכיון שעיקר הכלי נתבטל ע"י החיבור וכקרקע דמי ממילא נתבטל גם השפל שהוא מקום נקב הקטן שבהן ונעשה כקרקע ולא מיקרי כלי כלל אך די"ל דזה תלוי אם לא נעשה כולו כלי קיבול ע"י נקב הקטן שבו אבל יש לדון דגם אם נעשה כולו כ"ק מ"מ עיקר תשמישו אינו לצורך הקיבול ושפיר י"ל דאם בטל העיקר בטל הטפל

יב יו"ד) ומ"ש רו"מ באות ט"ז לצירף מה שהמים מחוברין למי החפירה הגדולה לא אדע מהו דאי נימא דהסילונות הוי בי"ק ל"מ החיבור כלל כמ"ש הש"ך ס"ק ק"ו אבל מ"ש מדברי התו"ח לב"ק ס"ז דגם בכולו שאוב אם אין שואב ביד אלא המים נמשכין דרך כלי שחק הוי רק גזירה דרבנן הוא סניף גדול וכן מה שהשיג על שו"ת בי"צ חיו"ד סי' ל'

שהשיג ע"ד הנו"ב במ"ש דצינור אינו בא לשמש עה"ק ממשנה פי"א בכלים דקחשיב צינור בין הנעשין לשמש עה"ק ורו"מ הביא מתשו' הרא"ש כלל ל"א דהתם מיירי בצינורא דדשא וגם מוכח שם דלאי דוקא אותן השנוין במשנה ודלא כהבי"צ שם יפה כתב סוף דבר שיש צדדים גדולים להקל בנ"ד גם לכתחלה ובפרט אם יעשה עוד מקוה של מי גשמים למטה ע"י המשכה מהגג ויעשה נקב בינתים כשפ"ה שיהי' מחוברים תמיד בודאי אין שום צד מיחוש ומ"ש מהד"ח ח"ב סי' פ"ח שהעיר מהא דניצוק אינו חיבור כבר כתבתי בתשו' מהרש"ם ח"ב סי' נ"ט שמדברי הרמב"ם פכ"ב משבת בשם תוס' והובא במג"א סי' ש"כ סקכ"ג ומהר"ש מפורש להקל ועוד הבאתי שם ראי' לזה.

יג י"א) אגב הנני במה שהבאתי מהא דפכ"ב בכלים מ"ז דבנטלה חיפויו ונשתייר בי"ק דע"י שבטל העיקר בטל הטפל ומוכח דאי לאו דבטל העיקר מיחשב בי"ק ויש לתמוה דהא לא מיקרי בי"ק אא"כ נעשה לקבלה וצ"ל דמ"מ אם יכול לקבל מיקרי בי"ק וזהו כדעת המחמירים שבהגמ"ר שהובא בב"י וד"מ ואולי מיירי שאחר שנעשה בי"ק ניחא לי' וחישב עלי' שיהא בי"ק וע' תשו' ב"ש יו"ד ח"ב סי' ס"ו ומכאן ראי' לדבריו.

יד י"ב) שוב נתיישבתי דהנקב שנעשה בנ"ד רק כדי שילכו המים בעיקום קצת להלאה י"ל דלא מיקרי בי"ק דאין זה בכלל נעשה לקבלה וז"ל הר"מ בפיה"מ פ"ב דכלים מ"ג וסילונות כו' כ"ח ארוך אין לו שולים ורוכב האחד על השני עד שימשכו בו המים ממל"מ כו' אע"פ שהן כפופים ואפשר שישאר מעט מים בשוליו או יהי' בו ג"כ בי"ק כו' לא יטמאו לפי שלא נעשית לקבלה לפי שהכוונה מאלו הקנים החלולית שיגר עליהם המים לא שיתקבצו וינוחו בו כו' עכ"ל ובפ"ד דמקואות מ"ג במשנה דסלון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה כתב וז"ל וסלון הוא הגולה אשר תעשה להלוך בהם המים אם רצונו להביא המים ממל"מ והנה תעשה מחרס והנה תעשה מעופרת ברוב להלוך המים בחיכם ולא יבלעו בארץ ואמר שזה הסילון צר הפיות ולא חללות וברוב יעשה כפי זאת הצורה והי' המים הולכין עליו למקוה והנה הוא כשר אע"פ שיתקבצו המים בזה החלל והוא מקבל שיעור רב לפי שלא יכוין לזה החלל שיהי' כלי קיבול ואמנם הי' הכונה שיצאו המים מן המקום הצר בחוזק כו' ולא יוכנו הכלים לפסול המקוה בשום פנים ולא ג"כ הסילונות בין שיהי' מחרס או ממתכות לפי שצורתם מוכחת עליהם שהם לא נעשו לקבלה ואפי' הי' בהם בי"ק כמ"ש וכו' אחר שהם כמו קנה מפולש משני צדדיו ומאין ישובו אלו המים שאובין עכל והנה מ"ש הר"מ דגם בשל מתכות כשר אף דגם פשיטי כ"מ מקב"ט צ"ל דהר"מ לשיטתו דס"ל דהוייתן ע"י טהרה לא בעינן אלא בזב דבעי' מים חיים ועכ"פ מבואר דבכה"ג שנעשה מקום הקיבול לא

שישארו שם המים אלא לתכלית יציאתם לחוץ שיצאו בחוזק לא הוי בכלל נעשו לקבלה וא"כ ה"נ בנ"ד שנעשו לתכלית יציאתם שתהא בעיקום שלא יצאו בחוזק אין זה בכלל נעשה לקבלה ואף די"ל דשא"ה דהכונה שיצאו בחוזק יותר משא"כ בנ"ד שהכונה שלא יצאו בחוזק אבל מ"מ הרי איננו לתכלית שישארו המים בהנקב אלא לצורך יציאתם שהרי הר"מ פ"ב מכלים הנ"ל כ' לפי שהכוונה שיגר עליהם המים ולא שיתקבצו וינוחו בו א"כ ה"נ בזה אין הכונה שישארו בנקב וז"ל הרמב"ם פח"י מכלים ה"א כ"ח אינו מקב"ט עד שיהי' מקבל ועשוי לקבלה וכו' אכן הסילונות שהמים מהלכין בהם אע"פ שהם כפופין ואע"פ שהם מקבלין הרי הן טהורין מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהם המים עכ"ל והן אמת שהראב"ד פ"ח דמקואות ה"ז כ' דבסלון כפוף אף שאינו מקב"ט מ"מ לא גרע מכלי גללים ופוסל במקוה כיון שיש בו בי"ק וכו' שיש עליהן תורת כלים אבל כבר השיג עליו בכ"מ שם ממתני' דסלון שהוא צר מכאן וכו' הנ"ל וע' תשו' ב"ש סי' ס"ו הנ"ל בכ"ז וכבר נתבאר לעיל סי' פ"ט דגם אם נחוש לחומרת הראבד הרי בכ"ג פוסל רק מדרבנן א"כ ה"נ בזה ובדרבנן בודאי יש להקל בקולב"ח לכ"ע וכן בנעשה ע"מ לשמש עה"ק אפי' בחקקו ולבסוף קבעו אך דרו"מ רמז במכתבו דכפי הנראה נעשה העיקים בשביל סתימת הברזא היטב ואם אולי עי"ז נעשה הנקב לקבלה ולא נודע מתוך מכתבו ציור הענין היטב אבל לפי דברי האומן יש להקל בנ"ד בפשיטות

טו י"ג) והנה במה שכתבתי לעיל אות י"ג דהטובל בהמים הוי שלא לרצון ר"ל שהרי אם לא יטהר בהם לא הי' רצונו לטבול שם ולא הי' רוצה שיבואו המים עלי' כלל ובגוף הדבר יש לדין עוד דלמ"ד טומאת משקין דרבנן א"כ מדאורייתא אין המים שאובין מתטמאין כלל ולכן ס"ל דשאובין מדרבנן וא"כ דין שאובין אם פוסלין מה"ת או דרבנן תלוי אם טומאת משקין דאורייתא או דרבנן.

סימן קא

א להרב הגדול מו"ה שמואל אהרן הלוי פרדס נ"י מזאויק פולין רוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו ב"א שהי"ל פרה מבכרת ובליל יו"ט כרעה לילד והפקיר את הולד שאמר ה"ז ובא ושאל אם נפטר בזה מקדושת בכורה ורו"מ האריך והביא ד' העה"ג ומהרי"ט שהאריכו בזה ובראשית ההשקפה תמהתי דבנ"ד שהפקיר את הולד הרי הוא דשלב"ל ואף דבתשו' ב"ח סי' קכ"ז כ' דהפקר מדין נדר ומהני גם בדשלב"ל ועפמ"ג או"ח רסי' תמ"ו וקצה"ח סי' רי"א ומל"מ פכ"ג מאישות אבל לפמ"ש ביד שאול לה' נדרים סי' ר"ד דדוקא קונם פרטי ולא קונם כללי דדמי להקדש והפקר הוי כקונם

כלל וגם הרי בבית הלל ליו"ד שם כ' דדוקא באומר קונם לכשיבוא לעולם מהני א"כ הכא שאמר ה"ז הפקר לע"ע לא מהני וע' בציי"ר על הירו' פ"ג דפסחים הל"ד ויש מפקיר שא"ש והביא מזה סתירה להב"ח ולא אדע מהו דהתם הוא של כהן וא"י להפקיר משא"כ בדשבל"ע וע' תשו' א"א או"ח סי' כ"ד ותשו' ברכ"י סי' ט"ז אות ו' ושוב ראיתי כי העיר קצת מזה ידי"נ הגאון אבד"ק קאצק נ"י בתשובת' אלא שלא ביאר רק רמיזא בעלמא ומ"ש רו"מ לחלק בין אם הי"ל בעלים בתחלה או לא כבר קדמו בשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' נ"א וכה ראיתי בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' שמ"א שהאריך להוכיח דל"מ הפקר לפטור מבכורה היכי דהישראל חוזר וזוכה והביא מהר"ש פ"א דפיאה מ"ו דכל זוכה מהפקר מיקרי לקוח ואם הבעלים עצמם חוזר וזוכה של עצמו מיקרי ופלפל עוד מכממ"ק בזה עי"ש היטב וגם בשעה"מ פ"ח מלולב ה"ב בשם ה"ר מנוח כ' בתי' ב' דבהפקר אם חוזר וזוכה בו בטל ההפקר למפרע והשעה"מ תמה דגבי מעשר גם בכה"ג פטור כדאי' בב"ק כ"ח ותי' דהיכי דמתחלה מפקיר אדעתא שיחזור ויזכה בו ל"ה הפקר ע"ש וא"כ גם בנ"ד ל"מ ההפקר אפי' בדבר שבא לעולם

ג אבל הנה מצאתי באו"ז ח"א בשו"ת שבסופו סי' תשמ"ח שהוכיח בכמה ראיות דהפקר כזה מועיל שפיר וגם לכתחלה רשאי לעשות כן והביא מירושלמי דשביעית ור"ש שם (ועפמ"ג סוסי' תמ"ח שהעיר מהירו' הנ"ל ולא ידע מהאו"ז הנ"ל וגם מירו' פ"ב דפסחים שהובא בפוסקים דפליגי ר"י ור"ל אם חיישינן להערמה והעלה דהלכה כר"ל דאין לחוש להערמה דכמה אמוראי ס"ל כר"ל בהא וג"ז נעלם מהאחרונים אך שנראה משם דהפקר צריך שיוצאו מרשותו כדעת הח"ס סי' שט"ז שהביא רו"מ וראיתי שהגאון מקאצק נ' תמה עליו ומהאו"ז הנ"ל נראה כן אבל י"ל דאין הכוונה רק שיפקיר הפקר גמור כדי שע"י ההפקר יוציאנו מרשותו ר"ל שיפקע ממנו זכותו ורשותו שהי"ל עליו אבל מהירושלמי דשביעית שהביא הא"ז דנקט מפקין לשוקא מוכח כן ומצאתי בפמ"ג או"ח סוס"י תמ"ח הנ"ל שדקדק כן מלשון הירושלמי הנ"ל וזהו כדברי הח"ס והא דשבת קל"א דבידו להפקירן יש לפרש דבידו לפשוט הבגד ולצאת מן הבית בהפקרן וחי' רמב"ן שבת אינו ת"י וע' בכ"מ פ"ד משמיטה ויובל הכ"ד דמה"ת מצוה שיפרוץ פרצות בשדהו אלא מפני תיקון העולם לא יפרוץ ע"ש הרי שהפרצה מורה על הפקר

ד ומ"ש הגאון מקאצק מדברי הט"א ר"ה י"ג שהוכיח מהא דעומר בא בשביעית דל"מ ההפקר להפקיע מבכורה שהרי נקרא קצירך הנה בבכורות י"ב ע"ב מבואר דבהמת שביעית אי לאו קרא דלאכלה ולא לשרפה הוי חל עלה קדושת בכורה אף דשביעית הוי הפקר מאפקעתא דמלכא וע' תשו' מהרי"ט ח"א סי' מ"ז בזה שנחלק עם הב"י ועי'

פ"ז דכלאים מ"ה במעשה שבא לפני ר"ע ואמר א"א מקדש דשא"ש הרי דשביעית אינו שלו ואפ"ה אינו מפקיע קדושת בכורה וע' חי' עש"ח לקידושין נ"ב שהוכיח דלהרמב"ם אין פירות שביעות הפקר אלא מצ"ע שהפקירם הבעה"ב אבל ש"פ לא ס"ל כן סוף דבר דמדרבנן ודאי ל"מ ההפקר כמ"ש עה"ג בעצמו גם מה"ת נוטה יותר דל"מ ובפרט בנ"ד דלא הפקיר רק את הולד

ה והנה במה שהזכרתי למעלה דברי הגאון רב"פ בחי' עט"ח שהוכיח מהרמב"ם דשביעית ל"ה הפקר מעצמו אלא מ"ע שיפקירהו בעה"ב וכ"ז שלא הפקיר אינו הפקר יש לי סתירה מהירו' פ"ז דפיאה ה"ז בהא דהנוטע כרם להקדש כו' וחייב בשביעית כו' (שהזכיר הגאבד"ק קאצק ני') ושם אר"א ולמה לית אתן אמרין כו' דאמרי דברי ר"י מפני שקדם נדר' להבקרו וכאן מפני שקדם הבקרו להקדישו וע"ש בפ"מ משום דאפקעתא דמלכא הוא וא"ת דשביעית תלוי שיפקיר בעה"ב הרי משכחת שהקדיש קודם שהפקיר וע' בכפ"ת לסוכה ל"ט ע"ב בתו"ס ד"ה ולשביעית כו' שהביא ג"כ ראי' מירושלמי ותו"ס שם דשביעית אפקעתא דמלכא הוא ובעיקר דין הפקר שחזר וזכה בו שדעת מהריט"א ותשו' מהרי"א הנ"ל שנתבטל ההפקר למפרע יש לי להעיר מהירושלמי פ"א דמעשרות ה"א הפקיר קמה וחזר וזכה בה והפריש תרומה ה"ז תרומה כו' אר"י חבורה הי' מקשה הרי הקדש הרי אין ידך וידו שוין כו' אלא כי אנן קיימין בשהפקיר שבלים וחזר וזכה בהן בהפקר פאר ובהקדש חייב כו' מה בין הקדש הפקר יצא מיד בעלים הקדש לא יצא ידי הגזבר אר"א אפי' ידי בעלים לא יצא מאחר שא"ל פדה את ראשון כו' וע"ש בפ"מ דבהפקר שיצא אז לגמרי מיד בעלים אפי' חזר וזכה כבר נפטר לגמרי משעת הפקר אך לפמ"ש השעה"מ שם ליישב הא דב"ב כ"ח דמיירי שהפקיר אדעתא שלא לחזור ולזכות בה דבזה שפיר נפקע חיוב מעשר משא"כ בהפקיר אדעתא לחזור ולזכות בו י"ל גם דברי הירושלמי הנ"ל דמיירי בהפקיר לחלוטין ועכ"פ מ"ש הגאון מקאצק דכיון דהקדש מיקרי קצירכם לענין עומר גם הפקר מיקרי קצירכם הנה מירושלמי הנ"ל מוכח שאין דומין זל"ז דהקדש לא נפיק מרשות בעלים משא"כ הפקר וע"פ ד' הירושלמי הנ"ל נראה דהא דבהמת הקדש פטור מבכורה היינו בהקדש של צבור שאין עליו שם בעלים אבל בעלים שהקדיש דהוא קודם לפדיון לא פקע שם בעלים מיני' וחייב בבכורה וצ"ע שלא נזכר בפוסקים לחלק בזה ומ"ש רו"מ במה שחידש הג' מקאצק נ"י בספרו חי' אה"ע סי' ל"ג דבקידש יבמה לשוק והיבם בא עלי' נפקעו הקידושין והביא ראי' מהו"ס יבמות ט"ז ע"א שכתבו דלא תהי' משמע דגם ע"י הוי' לא פקע זיקה א"כ מדמסיים קרא יבמה יבא עלי' היינו ג"כ בכה"ג ומוכח דפקעי קידושין והנה גוף הערתי

כבר העיר בתשו' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ע"ט ותי' דראוי שיבא עלי' ע"י כפי' שיגרשנה המקדש ומדברי הלבוש סי' קע"ט שהביא שם שפסק דמקדש בשוגג שומרת יבם צריך גירושין קודם שיחלוץ לה שתהי' ראוי ליבם מוכח דלא פקעי קידושין בביאת יבם וגם מדברי הש"י וח"ס שם מוכח להיפוך וכן נראה מהש"ס יבמות צ"ב ב' דאר"א השתא דאמר אמימר הלכתא כשמואל דקידושין תופסין ביבמה בספק אם הי' היבם ישראל נותן לה השני גט והותרה לו ובתו"ס הקשו מה קמ"ל דצריך ליתן גט ותי' דכופין אותו לגרשה שלא יהא חוטא נשכר ומיירי בקידשה זרי בלא נישואין עי"ש ואי נימא דביאת יבם מפקעת הקידושין למה ניתן לה גט ומה הקשו התוס' מה קמ"ל הא אבא קמ"ל דאע"ג דביאת יבם מפקיע הקידושין מ"מ ייתן גט ומה שייך בזה שלא יהא חוטא נשכר הרי אינו נשכר כלל דיבמה יבא עלי' גם בלא גט ובע"כ דליתא וגוף הספר ח"י אינו ת"י לעיין בו אולי דיבר מזה

ו אגב הנני במ"ש הח"ס אה"ע ח"ב סי' ע"ט ע"ו דבנישאת לזר פקעי הזיקה לגמרי צ"ע לענ"ד מדברי הרא"ש פ"י דיבמות סי' ג' בשם בעל הלכות וגם החולקים הוא מטעם אחר ע"ש ותבין

סימן קב

א להרב וכו' מו"ה בעריש ווינטער ני' הרב בחרא- סטקוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדין תפילין שהגליונות ארוכות הרבה וא"א להכניסן לתוך הבתים של הקונה אם מותר לקצוץ מעט מהגליונות והביא בשם א' שאמר דלב ב"ד מתנה ורו"מ תמה עפ"ד תוס' מעילה י"ד דבהקדש יחיד ל"א כן והנה אם כי גם בתו"ס מנחות ט"ו ע"ב ד"ה אפשר כו' מבואר כן אבל הנה משנה ערוכה פ"ז דדמאי מ"ג ותוספתא פ"ג תרומות ור"ש פ"ה דמעשרות מ"ד מוכח להיפוך (וע"ע שילהי טבול יום ורמ"א או"ח קנ"ד וכבר העיר בזה הי"מ בכללי דינים שלו ומ"ש מהתו"ס שבועות י' דבקדה"ג ל"ש לבד"מ הוא טעות דהתו"ס כ' זאת רק להס"ד דהש"ס אבל להמסקנא הרי הש"ס משני התם באמת לבד"מ וגם משאר מקומות הנ"ל מוכח כן וע"ע בתו"י יומא ס"ט אך לפמ"ש תו"ס שבת כ"א דהיכי דליכא צורך כ"כ למ"ל ל"ב להתנות א"כ י"ל דה"נ בנ"ד הרי יוכל למכרם למי שיש לו בתים גדולים או שיקנה זה בתים גדולים

ג ומ"ש רו"מ מהא דתמורה ל"א סוע"ב דגם למ"ד מועלין בגידולי מזבח ה"מ גידולין דחזי למזבח אבל גידולי דלא חזי אין מועלין בהם ג"ז אינו דהא מפורש במ"ס סופרים פ"ב ה"ד דאם רצה להוסיף על שיעור הגליונות מוסיף ובלבד שלא ירבה על הכתב אבל

הדין מפורש בתשו' מ"ב סי' ק' שהובא במג"א סי' של"ד סקנ"ד דהיכי דנהגו לקצצן לבד"מ וע"ש בפמ"ג א"א דה"ה בתפילין ומזוזות ואני בגליון ציינתי לתשו' שבו"י ח"ג סי' פ"ו שחולק על המ"ב וגם הבאתי ממעילה י"ד ע"א הגזברים שלקחו עצים מועלים בעצים ואין מועלים בשפי' ולא בנב' ופירש"י שלא קנו ולא הקדישו אלא הצריך להם והבאתי מהטו"ז או"ח סי' תרע"ב סק"א וגם מהש"ס מנחות ס"ו דפליגי בסברא זו ר"ע ורבנן ע"ש גבי מותר שלש סאין אי חייב במעשרות אבל בנ"ד כבר כתבתי דמי שרוצה להוסיף מוסיף וא"כ ל"ש סברא זו ונודע מ"ש התר"י פ"ד דברכות גבי תו"ס שבת דאף דסגי בכ"ש מ"מ אם מוסיף חל על כל התו"ס קדושת שבת וכהא דתרומה דחטה א' פוטרת ואפ"ה במוסיף הוי הכל תרומה גמורה ובתשו' גן המלך סי' מ"ב כ' כה"ג לענין נ"ח דגם במוסיף נר מהדרין דמהדרין הוקצה למצותו והביא ראי' מביכורים ע"ש ולכן לדינא בנ"ד אם דרכו של הסופר הזה לחתוך הגליון גם אחר כתיבה א"כ לבד"מ עלי' וכהא דגליון ספרים שהביא המג"א בשם אגודה המחתך בספרים חדשים מותר ומכלל הן כו' כנלע"ד

סימן קג

א להרב וכו' מו"ה אלטער קעלמאן אבד"ק וויש- ניווטשיק

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעובדא דאתא לקמי' בחרשת שאינה שומעת ואינה מדברת שהכינה כל צורכי נישואי' והוכן להיות החופה ביום ד' וביום ב' מתה אחותה ומלבד ההפסד גם אולי יחזור המשודך ורו"מ כ' דבזה יש להקל גם להטו"ז כיון שהוא חרשת ופטור מכל המצות וגם להסוברים דגם איסור דרבנן לא ספינן לקטן בידים מ"מ לפמ"ש תו"ס פסחים פ"ח דמותר לספות לקטן שלא למנויו משום דאביו מקיים מצות חינוך ובנ"ד החתן לא קיים עדיין פו"ר א"כ יש להקל ולכן התיר לעשות הנישואין ולא הבעילה וקצת מופלגים מערערים עלי' בזה והנה יפה הורה רו"מ דהנה בגוף הדין אי בחרש לא ספינן לי' בידים כבר הביא הח"ס או"ח סי' פ"ג ד' תה"ד בפו"כ סי' ס"ב שכ' דהא דאסרה תורה שלא להאכיל בידים נ"ל הטעם דקפיד רחמנא שלא ירגיל אותן לעבור עבירות וכשיגדיל יבקש לימודו ונראה מזה דדוקא בקטן אסור להאכילו משא"כ בחרש וח"ס העמיס דד"ז תליא ב"ב לישני בשבת קי"ג ע"ב א"ד לחרש א"ד לקטן ובדרבנן יש להקל ובדאורייתא להחמיר וגם מ"ש הח"ס ראי' מרשב"א גיטין נ"ה התם נמי בדאורייתא אבל בדרבנן יש לצדד להקל וא"כ באבילות דשאר ימים דלכ"ע רק דרבנן י"ל דל"ש כלל איסור לספות בידים גבי חרש גם למחמירים בקטן והן אמת שמצאתי בבדה"ב לב"י יו"ד

סוס"י קנ"ו שהעתיק ד' רי"ו דחרש וסוטה שוין בכל דיניהם לקטן לענין דלא ספינן בידים וכל דיני קא"נ ע"ש ואולם הרי דעת תה"ד אינו כן ומ"ש הח"ס דהא קיי"ל דלא דרשי' טד"ק הרי דעת הנוב"ק אה"ע סי' ע"ה דהא דלא ספינן בידים הוא רק מדרבנן וזהו נראה טעמו של הרשב"א דס"ל דבדרבנן מותר לספות ובמק"א הקשיתי בהא דחולין י"א בהא דיליף דאזלי' בת"ר מפסח דדילמא נקב קש"מ וכ"ת דפלי ובדיק לי' והא כתיב ועצם לא תשברו בו והרי אפשר דבדוק לי' ע"י, קטן כיון דמדאורייתא שרי לספות לקטן ובע"כ דאסור מה"ת וגם בגוף דינו של הרשב"א הבאתי מהירושלמי פ"ב דדמאי מ"ד ופי' הר"מ והרע"ב שם דמבואר דגם דמאי דקיל מכל שאר איסורי דרבנן משום דרוב ע"ה מעשרין כנודע ואפ"ה אסור לספות לקטן אבל בנ"ד בדין אבילות הרי בסי' שצ"ג סעי' ג' מבואר דגבי קטן ליכא דין אבילות כלל, וא"צ לחנכו כלל בזה וע' בנה"ך סי' ש"מ ע"ד הט"ז סקט"ו בזה ובחי' ה"ג רע"א לאו"ח סי' תרט"ז העלה דגם בן י"ג ש"ש שלא הביא ב"ש א"צ לנהוג אבילות ע"ש טעמו וא"כ הדבר פשוט דמותר לספות לו גם בידים דבר נגד אבילתו וא"כ ה"ה בחרש וע' תבו"ש סי' א' סקמ"ט בשם תשו' מהרי"ל שכ' בפשו' דחרש ושוטה בר מצות נינהו ופקחים מוזהרים עליהם וע' מג"א סי' תקפ"ט סק"ג מ"ש בשם הב"ח ומ"ש עלי' בזה

ג ומ"ש רו"מ מדברי תו"ס פסחים אם אמנם שמג"א סי' שמ"ג הבין כן בכוונת דבריהם אבל לפמ"ש הר"ן נדרים ל"ו דגבי קטן ל"ש כלל איסור שלא למנויו א"כ י"ל בכוונת תו"ס בפשו' וגם י"ל ראי' מנזיר כ"ט דפריך לר"ל דמדיר בנו בנזיר רק לחנכו הא קאכיל כהן נבילה וק' הא י"ל דמאכילו לכהן קטן לחנכו במצות אכילות קרבנות ובע"כ דאסור אבל י"ל דהתם בפסחים דבטל ברוב וליכא רק איסור דרבנן ובכה"ג שרי משום חינוך מצוה משא"כ בדאורייתא וע' פלתי סי' ק"א מ"ש בזה אבל בנ"ד לשי' הסוברים דבאשה ל"ש שבת כלל א"כ י"ל דבלא"ה אסור ובפרט דבחרש ל"ש חינוך כלל ואף דהחתן יקיים המצוה מנ"ל דמותר לספות לקטן בשביל שיקיים אחר המצוה שאפשר לו לקיימה ע"י אחרת וכמ"ש כה"ג תו"ס גיטין מ"א וכמ"ד וגם י"ל דדוקא התם דהאיסור הוא בפסח עצמו וגם החינוך הוא בזה אבל כאן דהאיסור הוא באבילות והמצוה בפ"ע וכעין מה דאמרי במנחות מ"ח דאין אומרים חטא בעולה בשביל שתזכה בחטאת ואף דמצינו בהא דמצוה בה יותר מבשלוחה וכתב בתשו' הר"ן שהובא בב"י יו"ד סי' רכ"ח והגהות מל"מ פ"ה מאישות דהוי מצוה בזה שמסייעת לבעלה לקיים המצוה מ"מ הרי חש"ו פטורים מכל המצות וגם חינוך ל"ש בחרש וכמ"ש אבל לענ"ד הדבר פשוט להתיר מטעמא דכתיבנא ויפה הורה רו"מ ובגוף ד' הרשב"א הנ"ל הקשיתי במק"א בהא דהזאה אינו

דוחה שבת בחל ז' שלו בע"פ ונדחה לפ"ש דלפמ"ש תו"ס מגלה כ' ותוסי"ש יומא פ"ח דהזאה ע"י קטן מהני וע' יומא מ"ג ור"ש פי"ב דפרה א"כ הרי גם בשבת יוכלו להזות ע"י קטן דכל איסור הזאה רק מדרבנן ואף דדוקא לצורך הקטן שרי מ"מ הרי אפשר שימנו גם את הקטן עם הטמא ולפמ"ש הרמב"ם פ"ב מק"פ ה"ד דאין שוחטין על הקטן רק עם אחר וע' מל"מ שם הי"ג בסופה ולפמ"ש תו"ס פסחים ע"ג הא דמנמנין ומושכין ידיהם עד שישחט דוקא אם נשאר א' מבנ"ח אבל בנשאר בלא בעלים תו לא חזי לפסח א"כ בכה"ג יהי' לצורך הקטן שיזה על הטמא ומלשון תו"ס מגלה ויומא הנ"ל נראה דע"י קטן שרי לכתחלה שהרי ת' שם בתי' ה"ב בעבר והזה מוכח דלתי' א' גם לכתחלה שרי וביארתי עפמ"ש תו"ס רי"ד פסחים ס"ט בשם תו"ס דגזירה דשמא יעבירנו הוא על המוזה דשמא יעבירנו הט"מ לצורך עצמו ע"ש וא"כ גם ע"י הקטן אסור דהא החשש שמא יעשה הגדול המוזה ואסור אבל התם במגלה ויומא דקאי לגבי יוה"כ דס"ל לרפרם דאין עירוב והוצאה ליוה"כ תי' התו"ס שפיר ועוד פלפלתי הרבה במק"א ואכמ"ל

סימן קד

א להרב וכו' מו"ה שמואל שעכטער גי' אבד"ק קוצמאן

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שהשיא בתו היחידה לעלם א' בריבוי מוהר ומת ונתן מזונות כמה שנים לזוג ואח"ז עיכב ר' שלא יעכב דירתו משם למקומו הרחוק מפני חביבות בתו ודיבר על לב חתנו שיקנה לו בית אכסניא במחיר ג' אלף ר"כ והוא לוה לו ב' אלף ר"כ כדי שלא תרחיק בתו נדוד ותה' למראה עיני' והתנה בפי' כי בעבור זה מלוהו כדי שידור בבית הנ"ל ועשה עמו שטר בערכאות שאם ימכור הבית לאחר מחויב להחזיר לו וליורשיו הסך ב' אלפים ויש לו בנים ג"כ וכן עשה וקנה חתנו הבית על שמו לבדו ויען שנתעכב כניסתו להבית ע"י השוכר הקדום שישב שם וביני ביני מתה אשתו בת ר' הנ"ל והשאירה ילדה קטנה ור' תובע הסך הנ"ל וחתנו טוען שלא ימכור הבית רק ישכירנו לאחר והוא ישא אישה וידור במק"א וכפי השטר אינו מחויב לשלם לו אלא כשימכור הבית עכתו"ד טענותיהם והנה רו"מ האריך לצדד בזכות ר' דבכל ספק הלואה או מתנה תולין שהי' רק בהלואה כמ"ש בחו"מ סי' רמ"ו וסי' רס"ד ומל"מ פ"ד וה"א ואה"ע סי' ע' ור"מ אלשיך סי' ע' והאריך בזה ואני תמה דהא השטר שעשה בדא"ה מוכיח שהוא מתנה גמורה כל זמן שלא ימכרנו שאין עליו חיוב להחזיר מעותיו רק כשימכרנו והוי מתנה על תנאי ומה איפוא יש לפלפל נגד המפורש בשטרו אך דיש לעיין בגוף התנאי לפמ"ש הב"י בחו"מ סי' ר"ז מחודש י"ט בשם מהרי"ק דבכל תנאי שהאדם מתנה

עם חבירו אין הולכין אחר הלשון של התנאי דוקא שלא נלמוד ממנו לחייב המתנה כ"א באותו תנאי הנזכר ולא בכיוצא בו אלא יתחייב המתנה אפי' הדבר שאינו יוצא מתוך לשון התנאי רק שלא יהי' דבר קשה יותר ממה שהתנה עמו והביא ראי' מב"מ ע"ז ההוא דאגר אגירא לעבידתא ושלם בפלגא דיומא דאי אית לי' עבידתי' דכוותי יהיב לי' ולא מצי שכיר למימר אנא לעדור התניתי לך ולא בעינא לנכש אלא ינכש עמו והוכיח דמיירי גם כשהשכיר המלאכה בשעת שכירות והביא עוד כמה ראיות וגם לענין שבועה דתליא בביטוי שפתיו דינא הכי ע"ש באורך ואף דהש"ך סי' ע"ג סקכ"א כ' שאין ראיותיו מוכרחים מ"מ אינו חולק אלא בדין שבועה דתליא בביטוי שפתים ע"ש ובסמ"ע שם מבואר שדינו של מהרי"ק מוסכם גם בחו"מ סי' ס"א סע"ז מבואר דבתנאי שבין אדם לחבירו אין הולכין אחר הלשון אלא אחר הכוונה ואף שהב"מ באה"ע סי' קי"ח סי"ט תמה עמ"ש הסמ"ע שכן הדין גם בנדרים שהרי מבואר ביו"ד שם דדוקא בתנאי שבינו לבין עצמו משא"כ בתנאי שבין אדם לחבירו הרי טעמא קא טעם משום שאין אדם יודע מה של חבירו אבל בדבר שניכר לכל באומדנא דמוכח וגי"ד שגם חבירו יודע ומבין כוונתו פשי' דאזלי' בתר הכוונה וכן מצאתי בשו"ת גו"ר הספרדי' תתי"מ כלל ג' סי' ה' שהעיר ג"כ בקו' הב"מ והעלה דהכל לפי ענין האומדנא ובדאיכא אומדנא גדולה אזלי' בתר הכוונה גם בין אדם לחבירו ע"ש

ג וראיתי בתשו' ת"צ סי' ד' בזה שטען שמעון דכיון שר' הי' העיקר בהשותפות לילך ולהסתחר במדינה ההוא לקנות האבנים טובים ומרגליות ואני איני בקי במסחר הזה ולא הלכתי מעולם למדינה זו מעולם לא נשתתפנו במסחר זה אלא ע"ד שישאר ר' שותף וכיון שנפרד ר' כל השותפות נתבטל נראה דלא זכה שהרי מבואר ברי"ד סי' קצ"ה דהא דאזלי' בתר כוונת הנודר דוקא בנודר בינו וב"ע אבל בנותן מתנה לחבירו כל שהלשון כולל אזלי' בתרי' ואין הולכין אחר אומדנא אא"כ אומדנא דמוכח ומאן יימר דבנ"ד הוי אומדנא דמוכח ע"ש ויש לתמוה שלא הזכיר כלל מדברי ריי"ו בחו"מ סוס"י ס"א אך דיש לתמוה ג"כ על הב"י סי' ס"א שלא הביא מדברי הריב"ש הנ"ל ואני מצאתי בנומק"י פ"י דיבמות בהא דהורו ב"ד להינשא קלקלה שכתב ג"כ דדוקא לגבי ב"ד לא אזלי' בתר לישנא אלא בתר טעמא משא"כ גבי גט שכתוב בו למהך להתנסבא לא סגי עד שיכתוב והרי את מותרת וכו' דדלמא לא שרי לה אלא להתנסבא ולא לזכות דבתר לישנא אזלי' ולא בתר טעמא ודלמא מקפיד בכך להתירה רק להנשא ע"ת אבל י"ל ג"כ דהיינו בדליכא הוכחה על הכוונה משא"כ בדאיכא אומדנא על כוונתו וע"ע בתשו' פמ"א ת"ב סוס"י קי"ז שהביא בפשי' מהא דחו"מ סי' ס"א ויש להפליא ע"ד תשו' לח"ר סי' קי"ו בדין

שותפים בכל דבר אלא שהתחסד ראובן עם ש' לתת לו רשות לעשות בגדים בביתו לפרוע חובותיו וש' קנה אח"כ ממעות הבגדים צמר ולהחזיק לעצמו והשיב דאזלי' בתר הכוונה ולא אחר הלשון דילפי' מנדרים לשטרות ומכ"ש שגם הלשון אינו סותר הכוונה ועכ"פ הוא מסופק ע"ש והוא תמוה דבדבר שבינו לחבירו הרי גם בנדרים לא אזלי' אלא אחר הלשון ומצאתי בקר"י לב"א סי' תשנ"ד בשם כנה"ג סי' כ"ז שפסק ג"כ דבשטרות אזלי' בתר הכוונה והא דבתשו' מהר"י באסן סי' י"ג פסק דבתנאי אין לילך אחר הלשון היינו בתנאי שבע"פ משא"כ בשטר ע"ש אבל מדברי הריב"ש וח"צ שהבאתי למעלה מוכח דאין לחלק בזה דהתם הרי מיירי בשטרי הסכמות ושותפות ואפ"ה כתבו דכל שהוא בין אדם חבירו הולכין אחר הלשון ולא אחר הכוונה הרי דס"ל בפשי' דגם בשטרות דינא הכי

ד והנה בתשו' מהרי"ט בשניות חו"מ סי' פ"א נשאל במי שנתחייב בשטר שערב בעד אביו בכל חוב שיתחייב שיטול ויקנה סחורות בהקפה עד ל' אלף ואביו נתחייב במה שאינו חייב והשיב שאין הערבות חל ע"ז דקפידא הוא דוקא כשיטול סחורה והביא ממהרי"ק שהבאתי למעלה דמחייב גם במה שאינו בכלל התנאי כיון שאינה קשה יותר מכפי תנאו היינו בדבר שהוא כבר לפניהם בשוכר למלאכה או לפרוע בעיר שדר בה פלוני ונעתק לעיר אחרת קרובה אליו כעיר האחרת ולא ידע מתחלה במה שאירע אח"כ אבל היכי שמתכים תחלה על מה שאירע אח"כ ומתחייב בכך וכך אין לנו אלא במה שנתחייב בפירוש מאחר שהי' יכול להזכיר זה כמו זה קפידא הוי ומכ"ש כשיש מקום לקפידתו ע"ש ולכאורה גם בנ"ד שהתנה שאם ימכור הבית יחזירנו לו ומדלא התנה ג"כ שאם תמות בתו אחזר אליו ש"מ שלא נתחייב בכך ואף די"ל שלא רצה להזכיר פרעניות לעצמו כמ"ש ז"ל לעולם אל יפתח וכו' מ"מ הו"ל להתנות שגם אם לא ימכרנו אלא ישכירנו לאחר ולא ידורו בעירו יחייב להחזיר לו מעותו ובע"כ שאין זה בכלל התנאי ועפ"ז יש לפקפק ג"כ בכח האומדנא שהרי מדלא התנה בכך ש"מ דלא איכפת לי' כמ"ש הרשב"א גיטין ע"ה דמה"ט בעינן ת"כ ולא אמרי' דאיכא אומדנא שלא רצה אלא באופן תנאי משום דאיכא אומדנא להיפוך מדלא התנה כהלכתו וגם בגוף דברי מהרי"ק הנ"ל יעוין בתשו' לח"ר סי' ק"ב שתמה עלי' מדברי רמ"ה וטוח"מ סי' שי"א ואף שלא דחה דבריו להלכה וגם בסי' קי"ג פסק כן מ"מ הרי סיים בסי' ק"ב שם דבדבר שיש מקום לחול הקפידא כגון לחלק בין מחילה למחילה ע"ש בזה וגם בנ"ד י"ל דדוקא כשימכרנו לאחר ולא כשישכירנו

ה ואולם נראה דכיון דמתנה הוא ולא תליא בדעת ורצון המקבל אלא בדעת הנותן והוא התנה התנאי לטובתו יש לדון דאין לגרוע זכותו מכח דקדוק לשון התנאי שהרי בש"ס דב"ב ע' ע"א בהא דבעי' חוץ מחרוב פלוני וכו' הא שאר חרובים קני וכו' ומסיק דלא קני וברשב"ם שם דבשביל שייפה המוכר כחו שפירש בפי' איננו מוכר לך ההוא חרוב אין לנו לגרוע כחו בשאר והאי חוץ לשאר דרק להאי דקל נתכוין ולא למעט השאר ואפי' לרבנן י"ל דלכך אמר חוץ מחרוב פ' דבההוא חרוב הי' חפץ יותר ולא רצה שיתבענו לוקח לדין ולשופרא דשטרא כ"כ ועל שאר חרובין לא חשש לכתוב לשופרא דמ"מ בטוח הוא במה דקיי"ל שאין חרוב נמכר בכלל שדה ובתשו' מהרי"ק שורש כ' דבלשון ב"א גם שכירות בכלל מכירה ואף דמיירי שם במכירת הקוטמו שהוא במכירה גמורה לזמן מ"מ מראייתו שהביא מש"ס דב"מ דכיון דלא כתב ממכר עולם ממכר סתם כתיב מבואר שם שכתב להדיא דגם שכירות גמורה בכלל משמעות מכורה סתמא ע"ש א"כ ה"נ בנ"ד ובפרט שהנותן הי' המתנה תנאי זה לטובת עצמו פשי' דיש לפרש כן דע"י תנאי זה הי' בטוח שידורו בעירו אשר זה הי' כל מגמתו ובעבור זה נתן הסך ב' אלף שאם לא יוכל למכור ולא להשכירו לאחר יהי' מוכרח לדורשם דאם יוכל להשכיר והתנאי רק על מכירה לא יהי' בטוח בזה שמא יעקור דירתו למק"א וישכירנו ולכן איכא אומדנא שג"ז בכלל התנאי וא"כ עכשיו שמתה בתו י"ל דכל המתנה בטלה ומה שלא התנה ע"ז בפי' מפני שלא רצה לפתוח פה לשטן דלא עלה בלבו לחוש למיתתה ולכן רצה להבטיח א"ע שלא ימכור ולא ישכיר הבית לאחר ואף דעכ"פ אין תנאי של מיתת בתו מפורש בשטר וכבר נתבאר דיש דיעות דלא אזלי' אחר הכוונה אלא אחר הלשון השטר א"כ המוחזק יכול לומר קי"ל י"ל דהא באיכא אומדנא דמוכח לכ"ע אזלי' אחר הכוונה ובנ"ד הרי כיון דכל המכוון סידור שם הי' רק באופן כשהוא חתנו ועם בתו ידורו שם דאל"כ אם ישא אשה אחרת אדרבא רצונו שידור במק"א שלא יראה צרתו בעיניו תמיד ואיכא אומדנא דמוכח על הכוונה ולכ"ע אזלי' בתרה – ובפרט אם הי' כן המדובר בפי' שהוא מפני שרצונו שתהי' בתו עמו בעירו פשי' שהוא כן ואף שהי' התנאי גם לאחר מותו שאם ימכור הבית יחזור ליורשיו אפשר שרצה שתהי' בתו עם משפחתה בעיר אחת גם לאחר מותו אבל כ"ז רק באופן כשיברור שעיקר הנתינה הי' לתכלית שידורו עמו בעירו. אבל מ"ש עוד שראובן תובע מחתנו שיחזיר הנדן לידו והוא יחזיק הילדה בחנם בזה הדין עם חתנו אם רוצה בעצמו להחזיק את בתו והוא היורש את אשתו עפדתה"ק.

סימן קה

א עי' מפתחות. להרב וכו' מו"ה צדוק צבי נ"י מו"צ דק' ריגליץ

ב מכתבו הגיעני והנה לא נשאר בידו העתק ממה שהשבתי להסופר ואיננו זוכר היטב מ"ש שם אבל בזכרוני שהי' החי"ת דלת וזיין ולמעלה גג רחב שוה בלא שיפוע כזה $ציור בספר$ ורצו להוסיף דיו לרגל הדלה עד שישאר כמו וא"ו בימין וזיין בשמאל וכתבתי כי הגם שהנו"ב כתב שאין עיקר ויסוד לזה לפסול דיעבד אבל קשה לסמוך עליו כמ"ש בשו"ת ד"ח ח"ב יו"ד סי' קכ"ד וג"כ יש חשש של שכס"ד ואף דהמחה"ש כתב להקל בגרירה אבל לא בדרך כתיבה ובעיקר הדבר שכ' המג"א דאם הגג רחב פסול ובא"ר בשם מי"ט דלר"ת כשר כבר כ' בתשו' ח"ס יו"ד סי' רנ"ח דאין להקל אלא בשעה"ד בדליכא ס"ת אחר לקרות בו. והמעיין בא"ר סק"ט ימצא שהביא בשם מי"ט וכן ראיתי בגוף הספר מלבושי יו"ט דגג החטוטרת צריך שיהי' בשיפוע קצת כדרך שעושין הגג בבתים שבא"י כזה ואם עושין כזה ג"כ כשר ושם סקכ"ב הביא עוד דברי מי"ט בענין אריכות הגג והביא בשם ב"ש דגם לר"ת פסול ובאמת דאף דבכתב חי"ת פשוטה כרש"י כשר גם לר"ת מ"מ בעשה חטוטרות בגובה רחבה אין זה לא כרש"י ולא כר"ת ומ"ש רו"מ בשם עבוה"ג היינו ג"כ דחית פשוטה כשר גם לר"ת ולכן צידד גם בדל"ת וזיין דכשר אבל לא בכה"ג שכתב כזה וע' ביד אפרים בזה וכן ראיתי בס' משנה ברורה בקונ' משנת סופרים שכ' דבכה"ג פסול ודוקא בחית פש פשוטה כשר וגם בתשו' ד"ח שם פסק לתקן החיתן הרחבים וכפי הנראה גם בעגולים החמיר ומכ"ש בנ"ד ז"ז מ"ש בשם ד"נ ומגיד מראשית ובאה"מ אין הספרים ת"י ובזכרוני שבשו"ת הרמ"ץ יש בזה צד קולא ואינו ת"י וגם לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי ולפענ"ד גם המי"ט שמיקל לשי' ר"ת היינו בעשה החטוטרות עגול אלא שהרחיבו כמ"ש המי"ט בעצמו דצריך שיהי' כדרך הגגות שבא"י או שבחו"ל אבל בכה"ג דנ"ד שעשה הגג שוה ורחב אין זה בכלל ח' בין לרש"י בין לר"ת והנלע"ד כתבתי

ג וע"ד הקושיא שהביא רו"מ לשי' הרמ"א דקומא דחלבא אסור משום אמ"ה ובטו"ז סי' פ"א ס"ק ז' תירץ הא דהנודר מחלב מותר בקום היינו בהנאה א"כ בפסחים כ"ב בהא דפריך לר"א דלא יאכל גם הנאה משמע והרי אמ"ה ודייק מברייתא ואמאי לא מייתי מתני' דהנודר וכו' דמוכח דאמ"ה מותר בהנאה והנה לפמ"ש הנו"ב וגם אני בפתיחת דע"ת אות ח' דגבי חלב ליכא חשש אמ"ה דבחיי' לאו לאברים עומדת אלא משום עשה דשא"ז א"כ הרי התם לא כתיב לא תאכל דליהוי משמע איסור הנאה דקרא כתיב וזבחת ואכלת דהיתר אכילה נשמע ומדיוקא ליכא למשמע אלא דשא"ז לא הותר לאכול א"כ

ליכא למידק מהא דמותר דקום דאמ"ה מותר בהנאה ועוד נראה דכל איסור מי חלב להרמ"א הוא רק אם אברי' מתפרקין אבל למ"ד דם נעכר ונעשה חלב בוודאי מותר דכבר העליתי בשו"ת שבסוס' דע"ת סי' ט"ו דאף דבכל האיסורים קיי"ל דאין דיחוי באיסורים, מ"מ באיסור דם יש דיחוי כיון דבעינן שיהי' ראוי למזבח ובקדשים יש דיחוי והבאתי ראי' מש"ס דמנחות כ"א ע"א דר"י קאמר הואיל ואידחי אף דהוא סובר במנחות נ"ד דאין דיחוי באיסורים ע"ש א"כ כיון דכשנעשה חלב אידחי איסור דם שוב גם כשנעשה מי חלב ליכא משום דם א"כ לא הו"מ להקשות על ר"א ממתני' דהנודר מחלב מותר בקום דהא סתם מתני' ר"מ דס"ל דם נעכר וכו' ולשי' קום מותר גם באכילה ובזה י"ל דר"י במשנה שם אסור הקום לשי' אזיל דס"ל אברי' מתפרקין ולפמ"ש הנו"ב מ"ת חיו"ד סי' ל"ה דסתמא דמתני' סובר דתרתי איכא אברי' מתפרקין וגם דם נעכר וכו' י"ל לפמ"ש בזבחים ל"ב דבתרי איסורי אמרינן הואיל ואידחי אידחי תרוויי' ע"ש א"כ ה"נ כיון דאיסור דם אידחי כן ה"נ איסור אמ"ה לכן ליכא למידק מהא דהנודר מחלב וכו' דאמ"ה מותר בהנאה

ד והנה עוד נ"ל בדרך יותר נכון ליישב קו' רו"מ בהקדם ליישב קו' הרא"ש לשי' הסוברים דמי חלב מותרים דהא גבי בב"ח קיי"ל דהמבשל בשר במי חלב פטור ומוכח דמי חלב לאו בכלל חלב הוא וכיון דחלב חידוש הוא שהתירה התורה מנ"ל להתיר מי חלב ונראה ליישב דהנה בפתיחת דע"ת אות ח' הקשיתי' לפמ"ש הנו"ב מ"ת יו"ד סי' ל"ו דהא דהוי סד"א לאסור חלב משום אמ"ה אין הכוונה מכח הלאו דאמ"ה דהא בהמה בחיי' לאו אברים עומדת אלא משום עשה דשא"ז א"כ לפמ"ש הה"מ פ"ב ממ"א דהא דכל היוצא מטמא טמא הוא רק באיסור לאו ולא בבשר אדם שהוא רק לאו הבא מכלל עשה וה"נ בחלב היוצא מאיסור עשה דשא"ז אמאי יאסר ונראה ליישב בהקדם מה שאמרתי ליישב קו' רע"א בהא דפריך בפסחים כ"ב לר"א דס"ל לא תאכל גם איסור הנאה משמע והרי אמ"ה וכו' והקשה דגבי אמ"ה בע"כ דמותר בהנאה דא"כ יאסר חרישה בבהמה משום איסור הנאה ול"ל קרא לאיסור חרישה בשביעית ושור וחמור והא בלא"ה אסור משום דנהנה מחמ"ה למ"ד לאברים עומדת ונראה לפמ"ש הפליתי סי' ס"ב דבאברים שהבהמה נטרפת בהם לכ"ע לאו לאברים עומדת ורק באברים שאינה נטרפה בהם בזה. אמרינן דלאברים עומדת והיינו משום דאי לאו דאסרה תורה משום אמ"ה היתה עומדת לאברים וביאר שזהו דעת רמב"ם ע"ש א"כ בהנאת חרישה בבהמה הוי זוז"ג דשרי אך דיש לדון לפמ"ש הר"ן פ"ג דע"ז דטעמא דזוז"ג הוא משום ביטול איסור בהיתר והיכי דל"מ ביטול גם זוז"ג אסור ועמג"א סי' תמ"ב דבחמץ דאסור במשהו גם זוז"ג אסור א"כ

לפמ"ש המרדכי סוף חולין בהא דיבמה שרקקה דם בדבר הבא לעולם ע"י תערובות ל"מ ביטול א"כ ה"נ באברי הבהמה גם זוז"ג יאסר כיון דנתהוו עי"ת והר"ן בע"ז דמיירי שם בהברכת ערלה בהיתר שאני שכל נטע הי' מקודם בפ"ע משא"כ הכא וכה הראני נכדי הרב וכו' מו"ה משה ני' בשו"ת גא"י חיו"ד סי' א' בזה שכ' כה"ג לענין זוז"ג ע"ש ועמ"ש בדע"ת סי' י"ד סק"ח וסק"ט וס' קי"א בכ"ז אבל כבר נודע מ"ש הפלתי סי' ק"ב ליישב סתירת דברי מרדכי שבסי' ק"ב בדין גיגית של ענבים בשבת דס"ל דאם בא עי"ת גם דשיל"מ בטול ותירץ דהיכי דמתחלה הי' הכל אסור או שעכ"פ לא הי' מותר כההוא דיבמה שרקקה דם והאיסור וההיתר נתהווה ע"י תערובת ל"מ ביטול אבל אם מתחלה הי' הכל מותר והאיסור נתהווה ע"י תערובות אז האיסור בטול גם בדשיל"מ ע"ש א"כ הרי כל בהמה קודם שנולדה בהיותה בבטן אמה היתה מותרת בלא שחיטה וכשנולדה אז נתהווה איסור אמ"ה בתערובות ושפיר בטול ועתוס' חולין י"א סוע"ב ד"ה לר"מ וכו' אדרבה העמד הולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה שהי' חולין במעי אמו וכו' עיי"ש וע' בשעה"מ פ"ט מטו"מ מ"ש בזה הרי דמוקמינן אחזקה שהי"ל במעי אמו ואף שכתבו התוס' בחולין ק"כ ע"א ד"ה חמץ וכו' דחמץ כמו שהוא עתה הו"ל שעה"כ ושוב לא נשתנה אבל חלב אחר שיצא לאויר העולם לא הו"ל שעה"כ להיתר היינו דלגבי חמץ שלא נשתנה כלל מיקרי בחלב שלא הי"ל שעה"כ אבל בעלמא לא מיקרי שינוי כדאיתא בע"ז מ"ז א' התם מעיקרא בהמה והשתא בהמה דשא הוא דאחיזה באפה ועקצוה"ח רסי' שנ"ד וא"כ לפי"ז מיושב הנ"ל דגבי חלב שיוצא מהבהמה. הרי כיון דבחי' איכא עשה דשא"ז והיתה כולה אסורה א"כ בהחלב נולד ההיתר שהוא חלק המתהווה מאברים שנטרפת בהם ולאו לאברים עומדת בתוך התערבות א"כ שוב גם זוז"ג אסור וא"כ שוב הוי סד"א דהחלב אסורה משום אמ"ה ממש מפני חלקה אברים שאינה נטרפת בחסרונם ולאברים עומדת והוי יוצא מאיסור לאו אלא דהי' מקום להתיר משום זוז"ג ולזה כתב הנו"ב דבחיי' איכא עשה דשא"ז ולכן ההיתר שהוא חלק הבא מאברים שהבהמה נטרפת בהם בא עי"ת וגם זוז"ג אסור וע' כה"ג בתוס' חולין ק"כ ע"א ד"ה מה להנך וכו' דנבילה לא הו"ל שעה"כ מפני שבחיי' איכא איסור דשא"ז לכן גם הלאו הוא בכלל לא הו"ל שעה"כ ע"ש וה"נ בנ"ד ולכן אצטריך קרא להתיר חלב וא"כ מיושב קו' הרא"ש דיאסר מי חלב כיון דל"ה בכלל חלב ולפמ"ש ניחא דאחר שכבר התירה תורה החלב הי' הכל מותר א"כ אחר שיעשה מי חלב שוב ליכא איסור דאמ"ה דהוי זוז"ג דהכא הרי כבר הוי הכל מותר וכשנעשה מ"ח הרי חלק האיסור שהוא הבא מאברים שאין הבהמה נטרפת בהם בא בתערובות והוי זוז"ג ומותר ודו"ק כי חריף הוא

ה אך לפי"ז יש להבין דעת הרא"מ האוסר מי חלב אבל י"ל דס"ל דכבר הבאתי מהתוס' חולין דהיכי דנשתנה ל"ה בכלל הו"ל שעה"כ א"כ הכא בחלב שנעשה מי חלב הוי שינוי גמור ואין לנו לחשוב ההיתר שהי"ל בעודו חלב וא"כ בהווייתו למי חלב באו האיסור וההיתר שניהם עי"ת וגם זוז"ג אסור.

ו ולפי"ז מיושב קו' הרב מריגליץ הנ"ל דהו"ל להוכיח ממתני' דהנודר מחלב מותר בקום דאמ"ה מותר בהנאה ולפמ"ש א"ש דהא ברש"י ע"ז מ"ו ע"ב ד"ה או אין שינוי וכו' מבואר דגבי איה"נ ל"מ שינוי דמ"מ הנאה מיקרי ע"ש וא"כ לגבי איה"נ שפיר מהני חזה"ת שהו"ל בעודו חלב אף שנשתנה שהרי אם היו אז אסור בהנאה היו אסור גם אחר שנשתנה וא"כ שוב חלק האיסור בא עי"ת ומותר משום דהוי זוז"ג א"כ ליכא בי' איסור אמ"ה כלל ולכא למשמע מינה דאמ"ה מותר משום דהוי זוז"ג וא"ש ודו"ק היטב ומה שהקשה בפתיחה לד"ת סק"ח דהוי ס"ד דחלב אסור משום עשה והקשה דא"כ מנ"ל מבב"ח דחלב שרי דלמא אתי למלקות – הנה לא מלבי כתבתי והלא רמזתי לתשו' נו"ב הנ"ל שהבאתי לעיל והוא במ"ת יו"ד סי' ל"ו שכ"כ ושם ביאר דלק"מ ע"ש.

ז ומ"ש עמ"ש הב"ט דטעמא דר"ש דכ"ש למלקות משום דח"ש אסור מה"ת ויצא מחזקת כשרות ושוב אחשבי' לאיסורא ותמה דהא חשוד לקל א"ח לחמור עיין בתומים סי' ל"ד ס"ק י"א בשם תשו' פ"מ וכן בפנ"י גיטין י"ז דבעבר באותו דבר עצמו דרבנן יצא מחז"ק גם לשל תורה וע' בשו"ת ב"א חיו"ד סי' ב' באורך בזה.

ח ועתה הנני ממלא רצונו להשיב גם לבנו החתן החריף נ"י שהקשה בהא דב"ק ס"ו קרבנו ולא הגזול ופריך אביי לרבה דאמר יאוש קונה היכי דמי אי בלא יאוש פשיטא אלא ש"מ לאחר יאוש ולא קני והקשה לשי' החמ"ח בא"ע רסי' כ"ח דבלא ידע הגזלן אם נתייאש הנגזל אף שנתברר אח"כ שנתייאש לא קני בהייאוש דהוי יאוש שלא מדעת א"כ דלמא לעולם יאוש קונה והתם מיירי בכה"ג שלא ידע הגזלן אם נתייאש נגזל וקמ"ל דקרבנו ולא תגזול – ולכאורה עלה בלבי דכבר תמהו כולם ע"ד החמ"ח דכיון דהנגזל נתייאש מה לנו אם הגזלן לא ידע וע' בתשו' נו"ב מ"ת ובאב"מ ונ"ל עפמ"ש בב"ב קמ"ב ע"א בהא דגר שמת ובזבזו נכסיו ושמעו שיש לו בן וכו' החזירו ואח"כ שמעו וכו' החזוק בשנייי' ובראשונה לא קנה וכו' ומשני אביי ירושה הבאה מאליו שאני דשא"ה דרפוי מרפיאן בידי' מעיקרא וברשב"ם שם מבואר דכל קנייי' שהזוכה מסופק בשעת זכיי' אינו כלום וכ"ה בירושלמי פ"ד דיבמות ה"א בסופה ובשי"ק שם וענה"מ דיני תפיסה ס"ט י"ט וסי' קצ"ד ס"ק ב' ובספרו נחי"ע לב"מ כ"א באורך בזה א"כ לפמ"ש במק"ח סי' תמ"ח דגם אם ייאוש קונה מ"מ בעונן דאתי ליד זוכה וכבר כתבו התוס' בע"ז ז' דגם בשינוי

בעינן כוונה לקנות א"כ כשלא ידע גזלן או המוצא אם הנגזל נתייאש הוי קנין מרופה ולא קני ודמי לייאוש שלמ"ד וזהו טעמו של החמ"ח א"כ התינח לדידן דקיי"ל כרבא דקנין מרופה ל"ק אבל בב"ק שם איי פריך לשיטתו דלא ס"ל בב"ב שם כטעמי' דרבא ולשי' גם קנין מרופה קנה א"כ גם בייאוש בכה"ג קנה ופריך שפיר.

ט אולם נכדי הרב מו"ה משה ני' העירני דאכתי תקשי בהא דפריך ר"י לר"ל לקמן ס"ח ב' מהא דגנב והקדיש וכו' טעמא דהקדיש וכו' והא י"ל דמיירי בכה"ג אבל גוף קושייתו לק"מ דהא כל קו' הש"ס דלפני יאוש פשיטא היינו כמ"ש התוס' דכל ההקדש לא חל אבל אם לאחר יאוש כיון דאיכא נמי שינוי השם או ש"ר חל ההקדש אלא דלא יצא משום מהב"ע כמ"ש התוס' א"כ אי נימא דמיירי בייאוש שלמ"ד דאינו יאוש כלל א"כ שום גם ההקדש לא חל וא"כ פשיטא ותדע דהא בלא"ה תקשי דלמא מיירי ביאוש שלמ"ד גמור שלא ידע נגזל מזה כלל ובעכצ"ל כמ"ש

סימן קו

א להרב המאה"ג מו"ה אפרים אויערבאך נ"י אבד"ק הארחוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד ששכר מעכו"ם בית חרושת פאבריק הנקראת גיסערניע להתיך טשאהן על עשיית מאשינען ורעדליך וכל מיני כלי מתכות ויען שהמשכיר העכו"ם היו יוצק ומתיך בתחלה מיני צלמים ודמותי אדם אשר מקימים העכו"ם על קבריהם וצובעים אותו וכותבים עלי' שם הנקבר וקודם הצביעה לא נחשב לכלום התנה העכו"ם המשכיר עם השוכר היהודי שהצביעה והריוח מזה שייך לו לבדו והוא לא ישלם להפאבריק רק דמי משקל הטשאהן והשוכר ישראל עשה שט"מ עם עכו"ם אחר כפי הנוסח שבשו"ת כ"ח כדי שיהי' יכולים לעבוד בימי שויו"ט ושם כתוב שהתחייב א"ע הישראל להלות מעות להעכו"ם השוכר וקונה שלו לצורך העסק ושכל העסק משועבד להישראל באפותקי מפורש ואין רשות להערל הקונה לוקח שום דבר מהעסק בלא הסכמת הישראל כדי שיהי' לו ממה לגבות חובו והעכו"ם המשכיר הראשון הוא הבעל מלאכה בהעסק ועתה נסתפק אם מחוייב הישראל למחות שלא יעשו הצלמים עכת"ד השאלה. והנה מה שהעיר רו"מ מהא דהערמה בדאורייתא לא מהני כבר הארכתי בזה בתשו' והבאתי מתשו' רדב"ז ותשב"ץ ופלפלתי מכמ"ק בזה ועכ"פ כבר פשט המנהג להקל לענין שביתת בהמתו דאורייתא ולסמוך על המכירה וכיון דגמר ומקני משום איסור שבת ה"נ משום איסור ע"ז ומ"ש רו"מ די"ל דגמר ומקני רק לימי שויו"ט דאפי' בשני בנ"א אמרינן דבגמר ומקני לבנו ה"נ גמר ומקני לאחר בהקנה

לשניהם כאחד כמ"ש בשו"ת גא"י חח"מ סי' ס"ג והביא מתשו' הרמב"ן שברמ"א, ח"מ סי' רי"ב ס"ג וסמ"ע ס"ק י"א ומכ"ש בנ"ד שמכר לאחד על כל הזמן ובפרט דגם משום איסור ע"ז גמר ומקני ועוד דבנ"ד שאין הישראל עושה בעצמו אלא ע"י פועלים עכו"ם וגם הם אינם עושים לצורך הישראל עצמו אלא למכרם א"כ ליכא אלא איסור דרבנן דאמירה לעכו"ם שבות וגם ע"י פועל כבר חלקו רבים ע"ד המח"א וס"ל דגם בפועל ליכא אלא איד"ר ואף דברמב"ם פ"ג מעכו"ם ה"ט פסק דהעושה עכו"ם לעצמו אפילו ע"י אחרים לוקה ובלח"מ שם ביאר דכיון דהאחר עושה בשליחותו הוי כעושה בעצמו ומה שתמהו ע"ז מהא דאשלד"ע כמ"ש בי"מ סי' שע"ה בשם כנה"ג כבר ביאר בתשו' נודב"ש מ"ת חו"מ סוסי' ס"ה דהכא הדיבור שמצוה לאחרים לעשות נחשב כאלו עשה ע"ש אבל היינו היכי שהישראל מצוה לעשות לעצמו אבל הכא הרי העכו"ם המשכיר הוא הבע"מ והוא המצוה לפועלים לעשות לצורך עצמו והריוח להעכו"ם ואין הישראל נהנה ולא מרויח כי רק דמי הטשאהן הוא נוטל והעכו"ם הבע"מ נתחייב בדמים פרנוטל הטשאהן עוד טרם שנגמר עשיית הצלמים א"כ פשיטא דליכא בזה איסור תורה כלל וגם אין הישראל רוצה בקיומו כיון שנתחייב תיכף בדמי הטשאהן בהתחלת עשייתו וכהא דע"ז נ"ט ויו"ד רסי' קל"ב דעכו"ם שנגע ביין לישראל דאע"ג דנאסר בהנאה מ"מ מותר לוקח דמי' מאותו עכו"ם דלא דמי מכירה נוטל אלא דמי היזקו ע"ש וה"נ בנ"ד כשנוטל העכו"ם הבע"מ ומתחיל להתיכו נתחייב לו בדמי' ומה שגומר ועושה מזה צלמים אין זה דמי ע"ז ביד ישראל אלא דמי הטשאהן שנוטל ממנו. אבל מ"ש רו"מ מהא דאסור להלוות מעות לצורך עשיית ע"ז כמ"ש בסי' קל"ט סט"ו בשם י"א ורו"מ צידד דכיון דרוב המלאכה הם כלים אחרים דמי להההוא דנדרים ס"ב שממנו מקור ד"י גבי ר"א דהו"ל אבא וזבין לעכו"ם משום דרוב עצים להסקה אינו נ"ל כלל דהתם הרי מבואר בר"ן ורא"ש טעמא דאיכא למיתלי שיסיקו אותן עצים אבל בנ"ד הרי מתחלה התנה שיספיק לו גם לצורך עשיית צלמים וליכא למיתלי בהיתרא שהרי בבירור עשה מהמתכות גם צלמים ומה מהני מה שהרוב לצורך כלים אחרים וגדולה מזו מצינו פ"ה דטהרות מ"ז ישן ברה"ר ועמד כלי' טמאין מדרס וכו' וברע"ב שם וכ"ה בתוס"ח רפ"ז דטהרות מ"א ואף דהוי רק דעת ר"מ ור"י ואנן קיי"ל כרבנן היינו משום דמ"מ גם זה רק ספק משא"כ בנ"ד אבל נראה דכיון שהוא התחייב להלות מעות להעכו"ם הקונה מידו בהשט"מ וזה העכו"ם אינו עושה ואינו הבע"מ אלא העכו"ם המשכיר הוא עושה רק ע"י עכו"ם אחרים א"כ הוי לפני דלפני דשרי כדאי' בע"ז י"ד ויו"ד רסי' קנ"א וכבר העלה הבית מאיר ליו"ד

סי' קס"ט סי"א להוכיח מדברי הרא"ש מלוניל דגם מעכו"ם לעכו"ם אין שליחות וכ"פ בתשו' פנ"י ח"ב א"ח סי' ה' ומהר"י ברונא סי' רמ"ד ודלא כהמ"ב.

ג ומ"ש רו"מ דאי נימא דהע"ז של ישראל משום דהמכירה בהערמה א"כ אינה אסורה עד שתיעבד הנה גם מבלעדי המכירה הרי יש דיעות דאומן קונה בשבח כלי ואפי' אי נימא דקונה רק השבח עכ"פ הו"ל העכו"ם שותף ואוסר מיד.

ד ומ"ש דאיכא חשש רוצה בקיומו כדי שיהי' לו ממה לגבות חובו והביא מהא דסי' קל"ב ס"ז בהג"ה דאם יש לו לגבות מממק"א מותר וה"נ בנ"ד. הנה זה רק לדעת הי"א שברמ"א ולפי דיעה א' אסור גם בכה"ג אבל נראה דגם לדיעה א' דוקא בדא"ל המתן עד שאמכור וכו' אסור אבל הכא אף דשויא אפותקי כיון דלא שוי' להע"ז בפרטות אפותקי אלא כל העסק אין כאן משום רוצה בקיומו בדאיכא כדי דמי' בשאר פדיון העסק ותדע שהרי לדעת הראב"ד גם בא"ל המתן וכו' אינו אסור אלא בדשוי' אפותקי ולדידי' מבואר דבשויא אפותיקי לבד לא נאסר בלא א"ל המתן וגם לשי' רשב"א והר"ן שכתבו בדא"ל המתן וכו' גם בלא שוי' אפותיקו מ"מ בזה לא נחלקו דבלא א"ל המתן גם בשויא אפותיקי שרי וא"כ בנ"ד לכ"ע שרי לכן לפענ"ד יפה כתב רו"מ להתיר בנ"ד.

ה ומה שנסתפק בדין חתיכת בשר שלא נמלח ונכבש בחלב וספק אם שהה מעל"ע דמדין בב"ח ספיקו להקל ומשום איסור דם שנכבש לשי' הפרמ"ג אסור מה"ת ואח"ז נתערבה החתיכה באחרות דמשום איסור דם ל"ה חהר"ל דהוי רק איסור בלוע מי נימא דמשום זלזול לדרבנן יש להחמיר גם משום איסור בב"ח והוי חהר"ל הנה כבר ביארתי בחיבורי משפט שלום סי' קצ"ח דגבי איסורי אכילה ל"ש דין זלזול דהא בסי' צ"ח בנתערב במינו וא"מ דעת הש"ך דשא"מ אסור וכן גבי ביצה שנתערבה ונמצא בה דם הביצה אסורה והתערובות מותר והבאתי כמה ראיות אבל הכא שב' האסורים הם באותו חתיכה י"ל דיש להחמיר גם משום בב"ח דהוי תרתי דסתרי אבל גם משום איסור בב"ח בכבוש לא הוי איסור מחמת עצמו כמ"ש הש"ך סי' פ"ז סק"ל.

סימן קז

א להרב הגדול וכו' מו"ה דוד אלימלך הכהן שטארמלויפער נ"י ראבד"ק דינאב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו ברו"ש שדרו יחד בבית אחד שבא להם בממכר משני ישראלים שקנו יחד הבית מעכו"ם וחזרו ומכרוהו לרו"ש וא"ב כדי חלוקה ומת ראובן ונשאר עלי' חובות וגם בנו הי' ב"ח ועי"ז בא חלק אבי' ראובן לממכר וקנוהו לו ויהודא הנושים בהם ויהודא לבדו החזיק ודר בו ויען כי לוי נשאר מבחוץ הביא לוי את הבית

בליצטאציאן ועמד גם חלק שמעון למכירה ותבעו שמעון לד"ת וטען לוי כי בהיותו נאלץ לגבות חובו הוכרח לעשותו וטוען נגד שמעון גא"א. והנה מ"ש רו"מ בדין אם יכול שמעון לומר קים לי כהר"י הלוי וסייעתו דבשותפין שקנו אי"ל טענת גא"א והנה הגם דבתשו' תשב"ץ בחוט המשולש טור ב' סי' ט' פסק בפשיטות דגם בזה שייך גא"א וכ"פ הח"ס סימן י"ב אבל הנה בתשו' רשד"ם חיו"ד סי' קפ"ב פסק דיכול המעכב לומר קים לי ובפרט אם עמדו כמה שנים יחד ובנאוהו פעם ופעמים הו"ל כקבלו עליהם בפירוש להיות יחד ע"ש וגם בתשו' פרח מט"א ח"א סי' מ"ט ותשו' מהרח"ש ח"א סי' ח"י פסקו דהמעכב י"ל קים לי וגם בכנה"ג וזכל"א ח"מ אות ג' ובמק"א הבאתי מהירושלמי פ"ו דדמאי ה"ו בסופה להוכיח משם דיורשים ושותפים שוים אבל ביארתי ליישב דלק"מ ואכמ"ל וע' תשו' מהרא"ז סי' ס"ג והבאתי מתשו' מהרי"ט בשניות חח"מ סי' כ"ד ושע"מ סי' ס"ו ס"ק ל"ו וכיון דכל דינא דגא"א הוא רק מצד הישר והטוב כמ"ש בתשו' הרשב"א ח"א סי' תתקנ"ו א"כ כל ספיקא להקל.

ג אך רו"מ הביא מדברי עדות ביעקב ופרמ"א שם דדוקא בקנו שניהם יחד אבל בקנה זה היום והשני מחר ונשתתפו לכ"ע שייך דין גא"א וכבר הבאתי דבריו בספרי משפט שלום סי' קע"ו ס"כ וכתבתי שראיתי למי שחולק עלי' והוא בספר שושנת יעקב לסי' קע"א סק"ד ודחה ראיית הפרמ"א מדברי הה"מ ושגם סברתו אינו נראה ואין חילוק בין קנו בב"א או בזאח"ז עוד הביא רו"מ מתשו' פרמ"א שם שהביא דעת הרא"ש שביאור החילוק בין יורש ללוקח דיורש כיון שממילא בא לידו ולא נחית אדעתא דארעא ל"ש לומר דלכך נשתעבד להיות שותף לעולם שהרי לא הו"ל ברירה אחרת כיון שנפל שם חלקו משא"כ בלוקח שמדעתו קנהו אדעתא דארעא נחית ואדעתא דהכי שישאר שותף לעולם א"כ בנ"ד שלא ירדו אלא בשביל לגבות חובם שפיר שייך בזה דין גא"א אך שהעיר דכיון שהקונים בראשונה הבית מהעכו"ם קנוהו יחד לשותפות אלא שהם חזרו ומכרוהו לרו"ש בזאח"ז ומידם בא חלק ראובן ללוי ויהודא א"כ אין לרו"ש יפוי כח לטענת גא"א כיון שהם באו מכח הראשונים והביא מתשו' פרמ"א שם בשם ראנ"ח בדין ב' שקנו מאחד ומת לוקח אחד דאין היורש י"ל גא"א כיון שכל זכותם מכח לוקחים אך מה שצידד דכיון דשמעון יוכל לטעון גא"א מפני שמתחלה הי' רק ב' שותפים ועתה ניתוסף עוד אחד כמ"ש בחו"מ סי' שט"ז סעי' א' דמי שנתן בית לאחד ושייר לעצמו זכות דירה יכול למכור ובלבד שלא ירבה דיורין וה"נ אדעתא שיהי' שנים בחצי השני בוודאי יוכל למחות בטעות גא"א א"כ ה"נ לוי ויהודא יוכלו לומר גא"א כמ"ש הרשב"א שבב"י סוסי' קע"א דגם להראב"ד דדוקא ביורשים שייך טענת גא"א ולא בלוקחים מ"מ אם קנה א'

מהיורשים חלקו כיון דהיורש השני יכול לטעון גא"א וה"נ הלוקח ממנו שלא תלקה מדה"ד שתהא יד א' עדיפא מחבירו עיי"ש וה"נ בנ"ד עכ"ד ולענ"ד אין לו דמיון כלל להתם דבשלמא התם היורשים כפי שהם עכשיו כל א' יש לו זכות גא"א אלא דאחד מהיורשים מכר חלקו ללוקח לזה כ' הרשב"א דכיון שהיורש השני לא אבד זכותו לטעון גא"א ה"נ הלוקח מן היורש השני לא אבד זכותו שזכה בו מכח המוכר אבל הכא אדרבה הלוקחים לא הו"ל זכות גא"א אלא שא' מהלוקחים בא חלקו ליד ב' הבע"ח א"כ אף דנימא דשמעון יוכל לומר גא"א ע"י שנחרבו הדיורים הרי לזכותו שלא יפסיד ע"י ריבוי הדיורים זכה בטענת גא"א ולא לחובתו וכבר כתבתי דכל זכות גא"א הוא מצד הישר והטוב שתקנו חז"ל לטובתו א"כ אם אין שמעון רוצה בתקנה זו ואינו רוצה לטעון גא"א הרי באומר א"א בתק"ח כגון זו שומעין לו ואיך נימא שיוכלו לוי ויהודא לכפות את שמעון לחלוק בגא"א כיון שהם באו רק מכחו של ראובן וראובן לא היו יכול לטעון טענה זו ואיך יזכו הם נגד שמעון בגא"א כיון שגם שמעון לא הו"ל מקודם זכות גא"א אלא שאנו אומרים ע"י ריבוי הדיורים יוכל לומר כן לטובתו אבל אם אינו רוצה בזכות זה ומוותר על ריבוי הדיורים איך נכוף אותו לחובתו במה שאינו חפץ בו כיון שהוא אומר א"א בתקנה זו ומכ"ש דיש לפקפק במ"ש ר"מ להוסיף עוד דגם בשני לוקחים אם מכר האחד חלקו לאחר יוכל הלוקח השני שקנה מזה לטעון גא"א כיון דהשותף השני יוכל לומר גא"א באמרו שלא נשתתף עם איש זר ולפמ"ש ליתא דכיון דהשותף הראשון ל"ה יכול לומר גא"א מה מכר ראשון לשני וכו' ואף דשותפו שנשאר בחלקו יוכל לומר גא"א נגד הלוקח משותפו כמ"ש בתשו' פרח מט"א שם דיוכל לומר אותך אני רוצה לקבל ולא לאחר וכהא דכתובות בהא דכופין להוציא והביא ממ"ש הרשב"א דדין גא"א דמי להא דכופין להוציא וגם החולקים שם מודים בגא"א ע"ש מ"מ נראה דדוקא אם הוא רוצה בגא"א אבל אם הוא אינו רוצה בגא"א גם הלוקח שקנה מהלוקח השותף אין בידו לכוף את השותף הנשאר לגא"א כיון דהמוכר שלו לא הי' בידו לטעון כן ומה מכר ראשון לשני וכו' ותקנת גא"א ניתקן לטובתו ולא לחובתו והן אמת דממ"ש הפרמ"א שם דבמכר א' מהלוקחים לאחר דמי להא דמת א' מהשותפין דקיי"ל דבטיל השותפות ובחו"מ סי' שט"ז בשנים ששכרו בשותפות דא"י להושיב אחר במקומו דיוכל לומר אותך אני יכול לקבל וע"ש מזה הי' נראה דס"ל דגם הלוקח יוכל לומר גא"א כמ"ש הסמ"ע סי' קע"ו ס"ק נ' דגבי שותפים שמת א' מהם גם היורשים יוכלו לבטל השותפות וה"נ בנ"ד אבל מ"ש ראי' מסי' שט"ז הוא תמוה דהתם דוקא בשכירות כן הוא משא"כ במי שהבית שלו יוכל להרשות לאחר בביתו בלא ריבוי דיורים דכשרוצה למכור לאחר

הרשות בידו כמ"ש הסמ"ע סי' קנ"ד ס"ק ח' ולשי' הט"ז שם כיון דאפילו למכור לאחר הרשות בידו גם להרשות לרבים בחלקו שרי ע"ש וכן נראה מדברי המבי"ט ח"א סוסי' רע"ב ובשאילת יעב"ץ ח"ב סי' קי"ט לא נחית לחלק בכך וחשב דשכירות ומכר שוים ונעלם ממנו דברי סמ"ע וט"ז הנ"ל וכפי הנראה נעלמו דבריהם גם מבעל פרמ"א הנ"ל אבל גם מ"ש מהא דמת א' מהשותפים וכו' י"ל דדוקא לענין שיוכל השותף השני לומר גא"א בכה"ג שוים ולא לענין שיוכל גם היורש לומר גא"א כיון דטענת גא"א הוא רק מצד ועשית הישר והטוב ומורישו לא הי"ל זכות גא"א י"ל דגם הוא לא עדיף ממאן דאתי מחמתיו ולכאורה הי' נראה דאפילו השותף השני א"י לומר לגבי יורש של שותפו גא"א ותדע שהרי הפרמ"א שם לעיל כתב בעצמו דלשי' ר"י הלוי וסייעתו גם היורשים הבאים מכח לקוחות ג"כ הדין דאי"ל גא"א ובע"כ דס"ל דמתחלה נשתתפו גם על יורשיהם והכל יודעים דסוף האדם למות משא"כ במוכר האחד זכות לאחר ס"ל דיכול שותפו לומר גא"א לפי שהי' בידו שלא למכור לאחר ולא נשתתף עמו לעולם בזה אבל דוקא השותף הקדום יוכל לומר דאדעתא דהכי לא נשתתף אבל הלוקח אי"ל גא"א דמה מכר ראשון לשני ולדוגמא בעלמא הביא מהא דמת א' מהשותפים וכו' דאל"כ הרי יסתרו דבריו למ"ש בעצמו לעיל. אבל הנה בסוף התשובה סיים הפרמ"א להוכיח מש"ס דב"ק י"ג ע"א דפריך למאן דאית לי' דינא דגא"א מהא דח"ע וחב"ח דאמרו ב"ש לב"ה לישא שפחה אינו יכול וכו' לא נברא העולם אלא לפו"ר וכו' כופין את רבו ועושה אותו ב"ח וכו' וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש ומוכח דבלא טעמא דפו"ר לא כייפינן לי' ולא מצי העבד לומר אקוץ בדמים ואתן לך בחלקח ומשני שא"ה דאגוד איכא גוד ליכא וקשה לשי' ר"י הלוי מה פריך והא י"ל דמיירי בב' לוקחים עבד ושחררו אחד מהם וכיון דמעיקרא הי' לקוחות ליכא דינא דגא"א ומזה הוכיח דיורש הבא מלוקח י"ל גא"א וה"נ העבד הוי מקבל מתנה וכיורש דמי לכן פריך שפיר ודחה בזה דברי הראנ"ח סי' ט"ז שפסק להיפוך וגם רו"מ הביא מזה אבל דחה ראייתו דשא"ה דלא עלתה ע"ד שותפו שזה יעבור בעשה דלעולם תעבודו וישחרר עבדו והאריך בזה בדברי הרשב"א בפ"ק דשבת דבח"ע וחב"ח ליכא עשה דמשחרר עבד אבל אכתי לא הונח דהול"ל דמיירי ששחרר בכסף שנתן לו העבד ולצורך מצות השלמה לעשרה לתפלה דליכא איסור א"כ הוי העבד לוקח וגם אי נימא דגם במכר לוקח לאחר יוכל לומר גא"א היינו משום דשותף השני יוכל לומר גא"א לכן גם הלוקח י"ל כן שלא תלקה מדה"ד והרי הכא השותף השני א"ל גא"א דאין דמים לב"ח כדמשני הש"ס א"כ ל"ש סברת הרשב"א ושפיר י"ל דגם העבד שהוא ג"כ לוקח בדמים אי"ל גא"א לשי' ר"י הלוי ואף דהש"ס לפי הס"ד לא ידע מזה היינו דהוי סד"א

דגם בגוונא דגוד ליכא י"ל אגוד אבל בגוונא דהעבד הוא לוקח וליכא טענת גא"א כלל לשי' ר"י הלוי אלא דנימא דכיון דהשותף י"ל גא"א כן ה"נ העבד הלוקח הרי בנ"ד אין ביד השותף לומר גא"א א"כ גם העבד אי"ל כן אבל י"ל דלהס"ד כמו דהוי ס"ל דגם בדליכא גוד יוכל לומר אגוד ה"נ יוכל השותף לומר גוד אף שאי"ל אגוד א"כ לק"מ אבל מ"ש רו"מ מדברי הרשב"א דבח"ע וחב"ח ליכא איסור שחרור יעוין בתשו' ח"ס א"ע ח"ב סי' קנ"א שהעלה לחלק בין עבד לשפחה וע"ע בתשו' עט"ח חא"ע סי' ל"א ותשו' ר"מ שיק יו"ד סוסי' קס"ז מה ששמע מהח"ס בזה וכ"ה בחידושי ח"ס לשבת ד' וע"ע בתשו' כ"ס יו"ד סי' קכ"ה ובתשו' להרב דק' פאלטשען כתבתי ליישב הא דגיטין ל"ח ע"ד פלפול דהתם לאביי לשיטתו דס"ל קדה"ג פקעה בכדי כדאיתא בנדרים כ"ט ה"נ בעובד יום א' והוא עפמ"ש בקצוה"ח דטעמו של הרשב"א משום דגם ביום עבודתו ליכא קנין הגוף דאל"כ כיון דחל שעה אחת לא פקע יע"ש היטב וא"כ לאביי לשיטתו ל"ש ד"ז ודו"ק כי קצרתי,

ד ובעיקר ראיית הפרמ"א יש לפקפק דכל סברת ר"י הלוי הוא דבשותפין אדעתא דהכי נכנסו שלא להתחלק לעולם והוא רק משום אומדנא וגם אם א' מהם אומר שרצונו להתחלק ולא נכנס אדעתא דהכי להשתתף לעולם מ"מ אם אין השני רוצה בכך לא יוכל לכופו והתינח לפי האמת דא"י לומר רק גוד ואגיד ואין להוסיף כח לא' מלשני אבל להס"ד דגם בדליכא גוד יוכל לומר אגוד ולא תליא בהשני כלל א"כ גם דבשותפין במקח רשות לא' מהן להתחלק אף שהשני טען שלא יכנס אדעתא דהכי לשותפות

ה ועוד נ"ל לפמש"ל בשם קצוה"ח סי' קי"א דבח"ע וחב"ח גם ביום שהוא עבד פקע קה"ג כיון שנשתחרר יום א' אינו חוזר ומשתעבד אלא דיש לאדון עלי' שיעבוד בעלמא ע"ש א"כ י"ל דהרי הלוי לא אמר כן אלא היכי דהשותפות קיים כמו תחלת שותפותם אז אי"ל גא"א אבל הכא כיון דשחררו א' מהם ונעשה העבד ב"ח יום אחד הרי גם ביום שהוא עובד פקע קה"ג שהי' לאדון עלי' ונשאר לו רק שיעבוד בעלמא ולא כמו שהי' זכותו בשעה שיכנס בו לשותפות עם חבירו א"כ גם לשי' ר"י הלוי יכול לומר גא"א

ו סוף דבר כי לענ"ד צדקו דברי הראנ"ח דגם יורשי הלוקחים אי"ל גא"א וכן אם מכר אחד מהשותפים חלקו לאחר אין הקונה י"ל גא"א לשי' ר"י הלוי וסייעתו.

סימן קח

א לחתני הרב המאה"ג חו"פ מו"ה שלום ראבינשטיין נ"י אבד"ק לאנטשין

ב מכתבו הגיעני וע"ד מה שנשאל מאחד שיש לו בת יחידה ולה בנים ובנות ורצונו ליסע לאה"ק והניח ביד הה"צ מוויזניצא ביכלעך על ששה אלף ר"כ שהעסקא ישלחו לו כל ימי חיי' לשם ואחר מותו ינתן הכל לחתנו ובתו רק חמשה מאות ר"כ יקחו מזה עבור עניי אה"ק ועתה חוזר בו ורוצה לשנות שיהי' הכל לחחנו ובתו ובהשלישות שנתן לו הה"צ כתוב שאין בידו לשנות זולת אם יהי' לו מכתב מן המצוה הנ"ל שרוצה איזו שינוי

ג הנה בכל מצוה מח"מ הדין פשוט דבעמד חוזר אפילו במתנת בריא בלא קנין ואם הי' קנוי יש מחלוקת ראשונים עיין בב"י חו"מ סי' ר"נ מחודש ט"ו וד"מ סקי"ט וסוסי' רנ"ז ובכה"ג דנ"ד ודאי יוכל לחזור מהצוואה שצוה לחתנו ובתו והיכי שצוה ליתן כל נכסי' מבואר שם ס"ג בהג"ה דגם בהקדש חוזר וה"נ בנ"ד הצוואה לכל נכסי' ועיי' ב"א יו"ד סי' נ"ה באורך ומצאתי במרדכי ב"ב פרק מי שמת סי' תרכ"ד תשו' הר"מ כמעט מפורש ד"ז אלא דהתם לא נמסר ליד גבאי אבל לענ"ד אין חילוק כיון דהצואה לאחר מותו ועי' במרדכי שם סי' תרכ"ט וסי' תר"ל וסי' תרל"א ותמצא כמ"ש וגם מבואר בתשו' רמ"א סי' מ"ח דהיכי דכלל להדיוט וצדקה כיון דחוזר מהדיוט חוזר גם מהצדקה אבל בד"ז יש סתירות בתשו' רמ"פ ומל"מ ואכמ"ל אבל בנ"ד א"צ לכ"ז אחרי שבכתב שלישות נאמר שאין ביד השליש לשנות רק אם יהי' לו מכתב מהאיש הנ"ל שרוצה איזו שינוי א"כ הוי כהתנה בפירוש שיהי' ביד האיש לשנות ואף די"ל דהשליש כתב כן מדעת מ"מ הרי כל זמן שלא נמסר לשליש בוודאי בידו לשנות וגם מ"ש לצדקה אין בו לשון נדר שלא קיבל על עצמו כלום אלא שאמר שאחר מותו יקחו וכ"ה להדיא במרדכי שם דלשון כזה אינו בכלל נדר כלל א"כ פשיטא דבידו לשנות וכל הספק רק מפני שבא ליד השליש והרי הוא קיבל רק באופן שאם האיש בעצמו יכתוב איזו שינוי אז ישנה א"כ לא זכה רק באופן זה ולכ"ע בידו לשנות ומלבד זה י"ל דכיון שהוא קיבל כתב השלישות הוי כהסכים על אופן זה והגם דבב"י חו"מ סי' רכ"א בשם תשו' רשב"א מבואר דמה שקיבל ליקח השטר בשתיקה אינו כלום ע"ש אבל היינו לחיובו של לוקח בסך אלף זוז כמבואר למעיין שם אבל לטובתו בוודאי מהני אך דבנ"ד י"ל דכיון שנמסרו הביכלעך מקודם ליד השליש כבר זכה לעניים כיון שהוא גבאי של הכולל שלו באה"ק ומה שנכתב אח"כ בהשלישות שיוכל לשנות זהו כחוזר בו ול"מ חזר בו ול"מ חזרה אבל נראה דבכה"ג שנתן אדעתא שיתן לו כתב שלישות כ"ז שלא נעשה הכתב לא נגמר השלישות כדקיי"ל בכן קנין אדעתא דשטר וגם בצוואה קיי"ל כן דלא גמר אלא אדעתא דשטר ועיין סי' ר"נ סי"ח א"כ יש לדון כפי כתב השלישות ולכן לענ"ד פשוט דבידו לשנות וליתר שאת ישאל בפני

ג' ובכה"ג לכ"ע מהני שאלה וגם אין איסור להמתירים ולא דמי לנידון הרדב"ז שהובא בפת"ש סי' רנ"ח כמובן ובכ"ז נא לשום עיונך בזה ואם גם אתה תסכים גם אני מצטרף.

סימן קט

א עי' מפתחות. להרב מו"ה ישראל איסור אייזענבערג מו"צ דק"ק באקאווסק

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר הצוואה שעשה ראובן בהיותו שכ"מ לפני שרי דא"ה בלשונם והי' אשה וב' בנים שמעון ולוי וה' בנות וש' ל"ה נוהג כשורה ורצה להעביר נחלה ממנו נכתב בהצוואה בלשון פולניש. בזה הבית נ' פלוני פשעקאזאייע ללוי וויעטשנאן וולאסנאסציע וביאר הדברים הם בלשון אשכנז איך ווייזע אן דאס הויזע דען ה' איין עוויגעס אייגענטהום ויתן סך ה' מאות להילדים של ש' בזמן שיהי' בנות ח"י וכ"ד שנים ועד זמן ההוא ישלם עשרה פ' וא"ז תחזיק בעד זה ילד א' ואם לא תרצה להחזיקו יחזק ש' ילד א' בעד הריבית ועוד כתב בית שני על בת א' והיא תשלם איזו סך לשאר הבנות ולבן שאינו כשורה אינו מראה לו כלום והנה מ"ש רו"מ דיש מקום לבטל הצוואה יען שנעשה באיסור ריבית והביא מהנו"ב מ"ת חו"מ סי' מ"י וח"ס סי' מ"ו לענ"ד אין לבטל רק ד"ז שיש בו ריבית כיון שיש בו איסור וכהא שצוה להחזיק היתום כל ימי חיי' המבואר בנו"ב שם משום דצואת שכ"מ שהוא משום תקנת חכמים ולא תקנו במקום איסור וכמ"ש בסי' רנ"ו אבל כאן גוף הבית שנתן אלו הוא בהיתר מצד זה וגם מה שצוה ליתן לבנות שמעון ה"ק ר"כ ורק מה שצוה שיתן עשרה פ' בעד הרחבת זמן זהו באיסור ובטל אבל לא יתבטל בעבור זה גוף המתנה אלא דיוכלו בנות שמעון לתבוע המעות תיכף ליד בטוח בעסקא או שיעשה בעצמו עצה"ע וכמ"ש הח"ד סי' קס"א סק"ה כה"ג דלא הוי בכלל מקח שנעשה באיסור ובמק"א הבאתי דברי בדה"ב סי' קע"ב בשם ריטב"א דמוכח ג"כ כן וע' במח"א הי' ריבות סי' ל"ז ודלא כשו"ת בא"י חיו"ד סי' ס"ט וחוץ לזה אין בזה חשש ריבות כלל עפמ"ש בשו"ת בר"א חחו"מ סי' כ"ז בדין מתנת שכ"מ שכתוב בו שכל מי שיעכב המתנה של חלק חברו ישלם יו"ד פ' לשנה והעלה דליכא בזה איסור ריבית כלל דדמי לנדונית חתנים המבואר ביו"ד סי' קע"ו סי' בהג"ה וה"נ הוי כהתנה שאם לא יתן לזמנו יוסיפו לחבירו על חלקו ובזה הגאבד"ק פלאצק ז"ל הסכים עמו בזה ומכ"ש בנ"ד שלא יכתב כלל בתנאי אם לא יתן רק מתחלה חייב אותו בכך הוי כנותן לבנות שמעון חלק יותר גדול וע' בשו"ת בא"י וע' חיו"ד סי' ק"י שהאריך לדחות דברי הט"ז החולק שם על הרמ"א ובנ"ד גם הט"ז מודה כמבואר למעיין

ג ומ"ש רו"מ דבנ"ד לא יכתב לשון מתנה, והרי העביר נחלה מבן להבנות ובכה"ג ל"מ כמ"ש בחו"מ סי' רפ"א הנה לענ"ד כיון שלא כתב לא לשון ירושה ולא לשון מתנה כנ"ל וכיון שהבת אינה יורשת מסתמא לשם מתנה נתכוון וכמ"ש הרשב"ם ב"ב קל"ג ע"א בהא דשכ"מ שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נוטלין משום ירושה ואם לו נוטלן משום מתנה ופי' רשב"ם וז"ל ואם לאו דאינו ראוי לירש בע"כ נכסי נתונים לפלוני קאמר דאין אדם מוציא דבריו בטלין מפיו ולמתנה נתכוין ולא לירושה ולכך נוטלין משום מתנה וכו' עכ"ל הרי דלישנא דמשתמע לתרי אפי' מסתמא אא"מ דבריו לבטלה מפרשינן שנתכוין לאופן המועיל וה"נ בנ"ד ולכאורה יש לתמוה שהרי בדבר זה אי אמרי' דאאמד"ל פליגי בה ר"מ ורבנן בכמ"ד וקיי"ל כרבנן דאמד"ל ונראה לפמ"ש הריטב"א בכתובות נ"ח דלא פליגו רק היכי דצריך להוסיף בדבריו אבל היכי דאפשר לפרש דברי' באופן המועיל לכ"ע אמרי' דאאמד"ל ועי' בשעה"מ ספי"ב מנדרים שהעמיס כן בדעת הרמב"ם דס"ל כן ע"ש וה"נ בזה וגדולה מזו מבואר בב"י חו"מ סי' רי"ג ס"ה עמ"ש מהרי"ק בעובדא שציותה להניח חמשום דנקאטו לר"מ דאף שאמרה לשון שאינו מועיל מ"מ חזקה אאמד"ל ומסתמא נתכוין שהוא המנחה אלא שלא דקדקה בלשונה וע' בברכ"י ליו"ד סי' רנ"ח בזה באורך ונראה ברור דהיכי דא"צ לומר שלא דקדק בלשונו רק לפרש הכונה שעשה באופן המועיל לכ"ע אמרי' כן וכדאשכחן בש"ס דגיטין ל"ב ע"א בענין לשון בטל דכיון דמשמע הכי ומשמע הכי לישנא דמהני בי' קאמר וע' בחו"מ סי' קצ"ה ס"ה בהג"ה דבסתם אמרי' דמעכשיו באופן המועיל דודאי בכדי לא עביד וגם בתשו' רמ"א סי' מ"ז הובא תשו' אא"ז הב"י באחד שצוה לפני מותו לתת לעניי א"י וערערו היורשים לפי שנכתב בצואה שנתנם במתנת בריא ולא נזכר שום קנין והשיב שמאחר שזה הי' שכ"מ אפשר שהוא טעות המצוה או ט"ס דיש לנו לפרש שצוה בענין שתהא קיימת ולא לפרש שאמר לשון המתבטל ואף דהרמ"א מודה דהיכי דאפשר לפרש באופן המועיל יש לנו לפרש כן ע"ש וע' בקה"י חלק מדות חכמים אות א' סי' ב' מכ"ד בזה והביא חילוק ריטב"א הנ"ל בשם תשו' ראנ"ח ח"ב סי' ל"ו והביא בשם כנה"ג דבשכ"מ גם רבנן דר"מ מודו וחזר ופקפק ע"ז אבל אי נימא כחילוק ריטב"א וראנ"ח הנ"ל ליישב כל הסתירות שהביא שם למעיין וקצרתי

ד וכן מצאתי בשו"ת דברי ריבות סוס"י קכ"ה שהביא סברת רשב"ם הנ"ל ורצה להטעים בזה דעת הסוברים דלשון מתנה של ראשון מהני גם להשני דהיינו משום דהשני אינו ראוי ליורש ואאמד"ל ע"ש ואף דבשו"ת לחם רב סי' ר"א העלה דהיכי דמתנת שכ"מ דרבנן באה לבטל ירושה דאורייתא גם בדבר המבטל הצוואה לגמרי אמרי' יד בעהש"ט

עה"ת דיש לנו לחזר לקיים ירושה של תורה ולבטל מתנה דרבנן הרי אח"כ הביא שם בעצמו מתשו' הריב"ש סי' ת"פ ומהרי"ק שרש צ"ד שפסקו להיפוך דגם בצוואת שכ"מ לא אמרי' בכה"ג יד בעהש"ט עה"ת והעלה דמ"מ היכי דבאנו לומר שנתכוין ליפוי כח לא אמרי' הכי ע"ש וגם בזה במחכתה לא הביא מכמה מקומות שהבאתי וענ"פ בנ"ד לכ"ע מפרישין דלשון מתנה קאמר וע"ש עוד בתשו' לח"ר סי' ר"ו וסי' ריי"ג. וא"כ שפיר המתנה קיימת ולגבי הבן ודאי דמהני גם לשון ירושה כדין בן בין הבנים.

ה [א"ה משה נכה"מ לענ"ד י"ל אף דבעלמא פליגי רבנן וס"ל אדם מוצא דבריו לבטלה הנ"מ בדיבור בעלמא משא"כ היכי דנעשה מעשה ע"י דיבורו גם רבנן מודו דמאמד"ל וע' ב"ב ל' ע"ב דבורא עביד אינש דמיקרי ואמר מעשה לא עביד שיחתום א"ע להיות עד וע' גיטין ס"ז ע"א דיבורא קאמרו מעשה לא עבדו ע"ש א"כ בנ"ד שע"י דיבורו נעשה הכתיבה יש לומר דודאי אאדמ"ל בכה"ג ויש לפרש דבריו באופן המועיל וכן י"ל הא שכ' הרשב"ם ב"ב קל"ג הנ"ל בשכ"מ שכתב כל נכסיו וכו' דאמרי' אאדמ"ל מה"ט וא"ש וכה"ג מבואר בפוסקים דל"מ אמתלא היכי דעביד מעשה כתיבה וחתימה וע' בדע"ת לזקני הגאון שליט"א סי' א' סעי' י"ג בשם כמ"פ בזה ומש"ל מש"ס גיטין ל"ב ע"ע כה"ג בש"ס תמורה כ"ו ע"ב תחת משכח"ל לישנא דאיתפושי ולישנא דאחילו וכו' והלכך גבי קדשי מזבח וכו' לישנא דאתפוסי הוא גבי קדשי בד"ה וכו' לישנא דאחילו וע"ש ברש"י ובהג' הגר"א ז"ל דמסתמא דעתו של אדם על לשון המועיל ע"ש].

ו ומ"ש עוד דכיון דהפראצענט הוי רק ממילא יש לבטל כל הצוואה דדמי לקני את וחמור והביא מהנו"ב סי' מ"ז הנה מלבד שכבר נתבאר למעלה שאין בזה חשש ריבית כלל אף גם הנו"ב מיירי שם במתנת בריא בקנין אבל צוואה אינה מתבטלת כולה ע"י שמתבטלת קצתה וכמ"ש בשו"ת לחם רב סי' ר"א להדיא וע' בשו"ת נו"ב מ"ת חח"מ סוסי' מ"ה שכ' בעצמו כן ולענ"ד יש לדין דתליא ב"ב דיעות שבסי' רפ"א ס"ו וע"ש בב"י בשם כמה ראשונים בזה ומצאתי בת' הריב"ש סי' קס"ז ות' מהרח"ש שם ביאר ד"ז בפירוש דלא דמי להא דסי' נ"א והביא מהרשב"א ור"ן פ"ק דגיטין לחלק בין עדות למתנה ע"ש.

ז גם יש לדון מהירושלמי פי"א דכתובות ה"א ר"י בעי אמר שרפוני ועבדו בי עבודה ותני חצי שדה פ' לפלוני אם אין שורפין אין נותנין ובשו"ק שם הביא מתשו' רמ"פ ורמ"א, ח"מ סי' נ"א ס"ו אם הי' כתובים בשטר ב' או ג"ד ונתבטל דבר א' דלא נתבטל השאר והביא ראי' משטר שי"ב ריבות וגם מרמב"ם והוא דחה ראיותו וגם תמה שהרי בירושלמי הנ"ל הוי בעיא לענין צוואת ש"מ שנתבטלה קצתה די"ל דנתבטלה כולה וע"ש בפ"מ

דלפי פירושו באמר ב' דברים לכ"ע לא נתבטל השאר ע"ש וגם יש להעיר מהירושלמי פ"ב דסנהדרין ה"ו תני רשב"י עלה ספר מ"ת ונשתטח לפני הקב"ה א"ל רבש"ע כתבת בתורתך כל דייתקו שבטלה מקצתה בטלה כולה והרי שלמה מבקש לעקור יו"ד ממני וכו' ע"ש ומוכח דבטל כולו אבל במרה"פ שם תמה דלא נזכר ד"ז בתורה ולאו דוקא נקט אלא ר"ל קיום עדות שבטלה מקצתה ע"ש ובנ"ד אין נ"מ בכ"ז לדינא כיון שנתבאר דליכא חשש ריבית כלל.

ח ויתר הערעורים על הצואה אין בהם ממש ולכן לענ"ד הצואה קיימת אבל במה שחייב את בנו ליתן לנכדיו יש לדין טובא מהא דאין לירושה הפסק ולשי' כמ"פ גם באמר לשון מתנה וע' תשו' מרי"ט בשניות חח"מ סי' ו' וסי' ע"ב ונט"ש סי' נ"ב ותשו' בר"א חח"מ מסי' כ"ב עד סי' כ"ו ועוד די"ל דבזה דיתבטל רק מה שצוה ליתן לנכדיו ליכא הוכחה מכח אאדמ"ל להוכיח דנתכוין למתנה וכמ"ש בשו"ת דברי ריבות סוסי' קכ"ה הנ"ל כיון דד"ז אמר לאחר כ"ד יעו"ש ותבין וגם יש לדין בזה עפמ"ש בתשו' לחם רב סי' רי"ד אבל כיון שלא נשאלתי בזה וגם כפי הנראה לא טענו מזה כלל אקצר.

סימן קי

א להרב הגדול וכו' מו"ה נחום בורשטין נ"י אבד"ק נאדבורנא.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' ששחט י"ד אווזות ועירב השומן שבפנים עם שומן העורות ונמלחו יחד ד' עורות עם השומן שלהם בכלי א' ועוד ז' בכלי ב' ואחר מליחה והדחה הניחם יחד ואח"כ נודע שנטרפה אווזא א' ע"י נקב בקורקבן ומחט מעל"ע והביא רו"מ דברי פמ"ג וח"ד שפסקו דשומן אווזות שלא ניתכו דלא הוי חהר"ל אלא דיש לחוש משום שנמלחו יחד ולדידן מליחה אוסר בששים אך די"ל להסוברים דגם בלא נודע מהני ביטול מה"ת וא"כ הוי רק איסור דרבנן ויש לומר שמא לא נגע והוי סד"ר עכת"ד.

ג והנה בדין ספק לא נגע כבר העלה בשו"ת שברא"פ בסופו אחר סי' י"ד דאינו ספק השקול דמצוי טפי שיגעו דב"ז אבל אני בחיבורי ליו"ד הבאתי מתשו' רשד"ם חיו"ד סוסי' נ"ב שפסק דהוי שפיר ספק ומוקמי' בחזה"ת ע"ש אבל לענ"ד בנ"ד בלא"ה יש להתיר דכבר כ' הנו"ב מ"ק סי' ל"ג ובבינ"א שער או"ה סי' נ"ז בשם הב"מ דדוקא לחתיכה שנגע בה גוף האיסור הכריע רמ"א לאסור במניחה בס' אבל שאר חתיכות י"ל דשרי דלשי' כמ"פ גם בשמן אינו מפעפע מחל"ח ושמא מליחה רק כ"ק ע"ש אך שלא התירו רק בהפ"מ וס"מ ובנ"ד דהוי רק איסור דרבנן יש לצרף עוד שי' או"ה שבש"ך סוסי' צ"א

דס"ל דגם בשאר איסורי' אמרי' איידי דטרוד למפלט וכו' וע' בל"א חולין ק"י שהוכיח דגם רש"י ותוס' ס"ל כן באיסור דרבנן ע"ש וחזי לאצטרופי ובצירוף ספק שמא לא נגע ודאי דיש להקל.

ד ועוד שהרי לשי' הב"ח שבש"ך סי' ק"ט במב"מ שנתבשל ב"ב קדירות שרי כיון דבטל מה"ת ואף דהש"ך חולק הרי המנ"י פסק כהב"ח וגם בשו"ת שבש"ע הרב סי' י"ח קיים דעת הב"ח וגם בשו"ת אמרי אש סי' ל"ח הוכיח כן בראיות דגם בלא נודע מהני ביטול מה"ת וע' מ"ש בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' ק"ו בזה] – וא"כ בשעת מליחה הי' כל תערובות בפ"ע מותר לאכלו אלא דעכשיו הניחם יחד בכלי א' א"כ י"ל דמותר לחזור ולחלקם לשנים ולבשלן בפ"ע דדוקא היכי דאם הי' כל א' בפ"ע אסור לכן גם בנתערבו אין מבטלין איסור משא"כ בזה ובפרט בצירוף כמה ספיקות הנ"ל י"ל דדמי להא דכתב הש"ך סי' קט"ו גבי חמאה דשרי לבטל לכתחלה ולכן נלענ"ד דמותר לחלק התערובות לשנים וממילא דמותר אח"כ לבשל כל התערובות בפ"ע דאף דהב"ח התיר רק בדיעבד מ"מ הכא הרי עתה מהני שפיר ביטול דלא הוי חהר"ל וכל החשש מכח שעת מליחה והרי אז נמלחו בב' כלים והי' כל א' בפ"ע מותר.

ה ואחר הימים נשאלתי מח"א בעובדא כזו שאירע שהתכו אח"כ ג"כ ז' עורות בפ"ע דכלי א' ואח"ז חזרו והתיכו ז' אווזות השניים ג"כ באותה כלי ולכאורה נ"ל להתיר ז' הראשונות שהרי האחרונות אסורות ממ"נ וא"כ שוב י"ל דתולין במקולקל שהי' בהם הטרפה אבל י"ל כיון דבלח בלח ל"א חו"נ בהפ"מ א"כ גם אי נימא דבראשונות הי' הטרפה לא יבלע בקדרה רק כפי המדומע א' מן חלק ז' ושוב י"ל שהי' ס' בשניים כנגד ערך חלק האיסור ולא נאסרו גם השניים וא"כ שוב ל"ש לומר תולין ושניהם אסורים ויפה אמר בזה.

סימן קיא

א להרב הגדול וכ' מו"ה שלום גאבל נ"י אבד"ק ברעזוב:

ב מכתבו הגיענו ויען כי לא הייתי בביתי ערך ב' שבועות התמהמתי עד כה מלהשיבו ועתה פניתי להשיבו בקצרה ע"ד שאלתו היות בק' יש ביה"ח חוץ לתחום העיר ונתמלא הביה"ק עד שאין מקום פנוי מעצמות התוועדו רוב הקהל וקנו מקום סמוך לעיר בעד ששה מאות ר"כ ועתה נותן האדון במתנה מקום אצל ביה"ח הישן וע"כ נסתפקו כדת מה לעשות.

ג והנה רו"מ האריך בדין אם נזדמן מת ביו"ט א' בעש"ק וא"א לשלוח ישראל חוץ לתחום והאריך בדין אם מותר להולך מת ביו"ט א' ע"י ישראל חוץ לתחום תוך יב"מ ובכל האריכות לא הזכיר מדבר תשו' ב"ח החדשות שהביא בשע"ת שפסק להקל להוליכו חוץ לתחום תוך יב"מ ועיינתי שם והוא בסי' ז' וכ' וז"ל וע"ד המת ביו"ט א' להוליכו לביה"ק יב"מ פשו' דשרי דלית הלכתא כר"ע וכו' והב"ח חתום על התשובה ובקו"א שם הביאו מהא דפסקו כמ"פ דאין שביתת בהמה ביו"ט וא"כ י"ל דגם להסוברים דחוץ ליב"מ דאורייתא מודו ביו"ט אבל הוכיחו מתוס' חגיגה י"ז ומרדכי פ' הדר ומלחמות בביצה דגם ביו"ט אסור יב"מ מה"ת ואני מצאתי גם בפר"ח א"ח סי' תצ"ה שהוכיח כן בפשו' והביא גם מרש"י ותוס' חגיגה הנ"ל ויעוין בתשו' מהר"י אסאד חא"ח סי' ע' עוד בזה. ומ"ש עוד בקו"א שם לפקפק בדין תוך יב"מ דהא כמ"פ אוסרים גם בטלטול והוצאה והמתירין לא התירו רק משום מתוך ולשי' הרמב"ן האוסר היינו משום דשלא לצורך היום איכא איסור תורה אבל י"ל דהוי משאצל"ג והביאו מהרשב"א שבת סו"פ תולין דשבת ויו"ט שוים בזה ע"ש ואני מצאתי במאירי לביצה ו' גבי מת ביו"ט א' שהעלה דביו"ט לכ"ע משאצל"ג פטור ומזה יש לתמוה על הפ"י שבת מ"ו סוע"ב שרצה להוכיח דמשאצל"ג פטור רק מכרת אבל מ"מ עובר בלאו דהא ביו"ט כתי' סתם ל"ת כל מלאלה ולא שייכא במשכן ומה"ת נחלק בין יו"ט לשבת ע"ש ומוכח דפשי' לי' דביו"ט גם משאצל"ג בלאו ובמחכת"ה נעלם ממנו ד' רשב"א ומאירי הנ"ל.

ד ומ"ש רו"מ בדין אם תחומין יש לו עיקר מה"ת הרי בהג"א סופ"ק דעירובין הוכיח מש"ס דעירובין ל"ו רע"א דמפורש דתחומין אין לו עיקר מה"ת אבל יעוין בתשו' נו"ב מהד"ק חא"ע סי' ב' הוכיח דרמב"ם חולק על ההג"א בזה ותי' דברי הש"ס דעירובין הנ"ל בענין אחר ע"ש ובאמת שגם בלא"ה אין ראי' משבות דאמירה לעכו"ם דהותר לצורך מת לשאר שבותים וכדאי' בעירובין ס"ח ע"א ולא שני לך בין שבות דאית בי' מעשה לשבות דלית בה מעשה וכו' אבל הרי גם בטלטול מוקצה התירו למת ואף דגם מוקצה אין לו שרש בתורה כמ"ש התוס' פסחים ל' ע"א ד"ה לישהנהו וכו' מ"מ הרי מבואר בתוס' סוכה ל"ו ע"ב ד"ה בשבת וכו' דאיסור טלטול מוקצה חמיר אפי' מאיסור כרמלית אבל לפמ"ש התוס' בשבת צ"ד סוע"ב ד"ה גדול וכו' י"ל דהיינו משום דאפשר ע"י ככר או תינוק עמג"א סי' שי"א סק"ה ופמ"ג ול"ש שם וע' בפ"י ביצה כ"ח ע"ב שכ' בפשי' דאיסור כרמלית חמור ממוקצה ולא הביא מכל הנ"ל. וע' בתוי"ש ביצה ג' פ"ב ומהרש"א שם שכ' בפשו' דמוקצה חמור דהוי כעין דאורייתא והוא היפוך ד' התוס' פסחים הנ"ל אבל כבר כ' בפמ"ג או"ח סי' שכ"ד סק"ה די"ל דלדידן לית בי' אסמכתא ולא חמיר כשל

תורה ועכ"פ מוקצה דמי לתחומין וכיון שהתירו מוקצה במת ה"נ תחומין ואף דתחומין יש להם סמך מה"ת כמ"ש התוס' בשבת ל"ד ע"א ד"ה לא קשיא וכו' בשם רש"י ור"ת וכ"ה בתוס' עירובין ל"א ע"ב ד"ה כאן ותוס' גיטין ו' ע"ב ד"ה עירבתם מ"מ הרי דעת הב"ח להקל בפשי' גם בתחומין ואף דבתחומין ל"ש לומר מתוך שהותרה לצורך וכו' וכמ"ש בתוס' כתובות ז' ע"א סוד"ה מתוך וכו' וע' במהרש"א שתמה בזה וסיים דיש ליישב וע' ח"ס חא"ח סי' קמ"ט שביאר דלק"מ מ"מ הרי גם מוקצה לא הותר באכילה וישמוש גם לצורך או"נ ורק לטלטל לסלקו התירו משום או"נ כמ"ש המהרש"א ביצה ל"ג ע"א ועמג"א סי' תק"ט סקט"ו ודג"מ שם אך י"ל דכיון דעכ"פ טלטול בעלמא שרי לצורך או"נ שוב י"ל בו מתוך וכיון שהתרוהו לצורך מת ה"נ בתחומין דרבנן ומשאצל"ג ועכ"פ כיון שהדבר מפורש בתשובת ב"ח להקל מי יבא אחריו. א"ה משה נכהמ"ח יל"ה מש"ס ביצה. ל"ז ע"ב דאיתמר שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות רב אמר חבית מותרת ובהמה אסורה וכו' א"ל ר"כ ור"א לרב לאיסור מוקצה לא חששו לאיסור תחומין חששו שתיק רב וכו' ולכאורה קשה דשפיר יש לחוש טפי לתחומין שיש להם סמך מה"ת לפמ"ש התוס' הנ"ל ומאי קשי' להו וכה ראיתי להפ"מ בחי' שם שכ' דפשי' להו דבאיסור מוקצה שייך להחמיר טפי לפמ"ש התוי"ש ביצה הנ"ל דמוקצה חמור כעין דאורייתא וע"ע בס' הקובץ על הר"מ הל' יו"ט פ"ה ה"כ מ"ש ע"ד הר"מ שם בזה ותמהני שלא הביאה מד' התוס' הלזו שכ' דתחומין י"ל עיקר וסמך מה"ת וא"כ קשה כנ"ל וי"ל ודו"ק) ומ"מ לדינא ודאי גם היכי דמותר לצורך מת הוא רק משום כבוד המת דוחה והיכי דאפשר לפינ' לקבוע ביה"ח סמוך לעיר שלא יצטרך לבא לידי כך ודאי מהרא"י לעשות כן ואפי' בטומאה הדחויי בציבור קיי"ל דאי איכא לאהדורי ולאתיי מבית אב אחרונא מהדרינן והיכי דאיכא טהורין בההיא בית אב גם למ"ד הותרה אמרי' דטהורי עבדי כדאי' ביומא ו' ע"ב וה"נ בנ"ד שכבר קנו הקהל ביה"ח סמוך לעיר מהראוי שלא יחזרו מזה לגרום טלטול מתים למרחוק ואין בזה חשש מדין המבואר ביו"ד סי' שס"ג ס"ב דהתם במוליך למרחוק הוי בזיון למתים הקרובים לעיר כיון דמוליך מתו למרחוק איכא הוכחה של בזיון להם אבל בנ"ד שאדרבא נקברו מתיהם במקום קרוב יותר דאיכא מעליותא שלא ישהו יותר עד הקבורה ולפעמים מוכרחים להלין או להוליך ע"י עכו"ם מה בזיון איכא למתים הקבורים ועוד דכיון שכבר נתמלא ביה"ק וצריכי' לחדש שדה אחר בודאי קרוב עדיף דליכא בזיון למתים הקבורים בביה"ק הישן כיון שכבר נתמלא ולא נשאר שם מקום קבורה וכה"ג כ' הט"ז בא"ח סי' רצ"ט סק"ח דכיון דאינו רשאי לאכול קודם הבדלה ליכא בושת לפת כיון דאין מבדילין על הפת וע"ע כה"ג בתמורה

ז' ע"א דדקל דליכא במינו לא בזיא מלתא משא"כ בבע"מ כיון דאיכא במינו ראו' איכא בזיון דישבוק מידי דחזי ואקדיש מידי דלא חזי וע"ש ברש"י וה"נ בזה כיון שכבר נתמלא הביה"ח הישן ליכא בזיון כלל במה שמחדשים ביה"ח אחר סמוך לעיר וגדולה מזו מצינו בתוס' תמורה כ"ב ע"א ד"ה דרבי וכו' דהיכי דאיכא ריוח בדבר כגון דאבודה כחושה ושאינה אבודה שמינה מאבדון קדשים בידים ולא הוי בזיון קדשים ע"ש ומכ"ש בזה וגם יפה הביא רו"מ מתשו' תפ"צ והובא גם בפ"ת ליו"ד שם דטפי משגחינן לטובת המת שהוא לפנינו ובפרט דלפמ"ש הפ"ת שם בשם תשו' ז"י חמ"ס סי' ט' דטעם האיסור דאין מוליכין לעיר אחרת אינו משום כבוד המתים רק משום טורח הולכת המת עצמו ע"ש א"כ פשו' דבנ"ד עדיף טפי לקצר הדרך ולכן יפה פסק רו"מ שיש לקבוע הביה"ח במקום היותר קרוב לעיר והשי"ת יגדור פרצותינו ומחה דמעה מעל כל פנים

סימן קיב

א עוד להרב הנ"ל

ב ומה ששאל בדין כלי מתכות שיש לה רגלים והרגלים הם מחתיכה בפ"ע רק שמחוברים במסמרים לגוף הכלי שעירו חלב רותח מהכלי תחבו רגל א' של הכלי לתוך רוטב רותח אי נימא דכיון דמחוברי' יחד במסמרים הויין ככלי א' דקי"ל במתכות דחם מקצתו חם כולו או דהוי כשני קדירות שנגעו זב"ז והעיר מהא דסוסי' צ"ז דזב תחתיו רחוק מהפת ולא חשבינן הלבנים כשני קדירות אבל י"ל דהתם בתנור של חרס דהוי כלי א' עכת"ד

ג והנה לכאורה הי' נ"ל ראי' מהתוס' יומא מ"ד ע"ב ד"ה בכל יום וכו'. ובירושלמי גרסי' נרתק שלא יכלת ונראה לריב"א כעין נרתק של עור הי' עשוי סבוב ידה של מחתה לאחוז בה של יכוה משום דכלי מתכות חמח"כ וכו' ופריך בירו' ואינו חוצץ ומשני קורעו במסמר וכו' ע"ש וק' מנ"ל שהי' הנרתק של עור דלמא הי' ג"כ ממתכות אלא דכיון דלא הי' מגוף הכלי לא נתחמם ובע"כ דס"ל דגם בכה"ג כיון שהי' מחובר במסמרים נתחמם כולו ע"י הגחלים שבתוכו אבל י"ל דאף דמתחמם כולו מ"מ בכה"ג לא נבלע הבלוע מזל"ז ובפרט די"ל דשא"ה שהי' ע"י האש וגחלים שבתוכו אבל מצאתי בתשו' רדב"ז חלק ו' סי' שני אלפים ש"ח וז"ל שאלת ממנו על הא דאמרי כלי מתכות חמח"כ אי אמרי' נמי בלע מקצתו ב"כ ב"כ תשו' זו מחלוקת בין הראשונים וכו' אבל נהגו העם כדברי המחמירים ואפי' כלים העשויים משתי חתיכות ומחובר במסמרים כגון הכלים שיש להם בית יד ארוך ואינו מגוף הכלי אלא שהוא מחובר במסמרים נהגו להחמיר ומנהגם

של ישראל תורה הוא דהא סכינין מעייל להו ולקתייהו ברותחין ובכ"ר וכו' עכ"ל הרי הדין מפורש דהמנהג להחמיר גם בכה"ג

ד ומ"ש בדין תנור של לבנים המחוברים בטיט יש להביא קצת ראי' מתשו' הרשב"א שהובא ביו"ד סי' ר"א ס"ז בהג"ה שכ' דחיבור אבנים הרבה לא מיקרי כלי משמע דכל א' מיחשב בפ"ע ובמל"מ פי"ב מט"צ ה"ו באמצע דבריו בד"ה תנן בפי"ג דנגעים וכו' דמפורש דבאבנים ל"ש חיבור ולא דמי למטלית התפור בבגד אבל מתשו' ח"ס חא"ח סי' ק"ל מוכח דס"ל דע"י הטיט מתחבר לא' וכמ"ש גם רו"מ בשמו וע"ע בתשו' ח"ס חו"מ סי' ר"ו שהעיר די"ל דבלבנים הוי כל א' כלי בפ"ע והיינו בגרוף מטיט אבל לענ"ד ראי' מש"ס ב"ב ז' ע"א בההוא גברא דבני משותא וכ' א"ל משותא מתתא עתיקא ומנעיל חדתא לא קיימא וכו' ופירש"י שאין טיט החדש נדבק יפה בטיט הישן שיבש כבר עכ"ל ובתוס' ד"ה היינו הך וכו' דמלתא דפשיטא הוא בחדא חדתא וכולא עתיקא לא קאי וכו' ע"ש הרי דאפי' טיט חדש בישן אינו מתחבר להיות גוש א' ומכ"ש עם הלבנים לכן לענ"ד דינם כשני כלים וזהו טעם טיחה כעובי אצבע דמהני בתנורים וע' בשע"ת או"ח סי' תנ"א סקמ"ט בדין ההמעל טאפ הדבוק בתנור בשם חב"י דדינם כשתי קדירות וע' ת"ח כלל ע"ו דין ח' וסלת למנחה שם ע"ש

ה (א"ה משה נכד המחבר לפענ"ד יש להעיר מהא דתנור שחתכו חוליות וכו' וטח אותו בטיט וכו ע' עדיות פ"ז מ"ז ופי' הרע"ב ור"מ שם פ"ה דכלים וע"ע רש"י ברכות י"ט דכיון דתחלת ברייתן מן הטיט ומצרפו בכבשן כשאר קדירות והוא עשוי ככלי חרס ע"ש וע"כ ס"ל לחכמים דהטיט מחברו לאחד ה"נ דהלבנים ג"כ תחלת ברייתן מן הטוט שפיר י"ל דע"י הטוט מתחברן לאחד וכמ"ש הח"ס הנ"ל משא"כ חיבור אבנים בטוט שפיר ל"מ חיבור וז"ב).

סימן קיג

א להרב המאה"ג וכ' מו"ה ישעי לאנדמאן אבד"ק אזיפאלי

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בנידון השו"ב ר"מ שנתן כתב בזה"ל מודה אני הח"מ וכו' איך שאני מקבל ע"ע באיסור חמור בפ"מ ע"ד המקום וע"ד ר"ד ור"י וריי"ד שאני מחייב א"ע באיסור חמור באם שיאמרו לו ג' הנ"ל שלא לשחוט פה"ק מחויב אני לציית אותם תיכף בלי שום טו"מ ואני מתחייב א"ע באיסור חמור שידי יהי' אסורות מלשחוט וכו' ואני מקבל עלי שלא לשנות ממה שיאמרו לי כו' מענין שו"ב ולא יהי', לי לנגדם שום ט' חזקה וכ"ז נעשה ברצון בלא שום אונס ובביטול כל מודעי עד סוף כל מודעי

כדרך שמבטלין בגי"נ באוה יו"וו כתקחז"ל וע"ז חתם השו"ב וגם ב' עדים שבפניהם נעשה בפ"מ אבל גוף הכתב הוא של אחר רק שהשוב חתם ועתה טוען השו"ב שלא קראו בפי' וגם הראה מודעא שמסר מקודם בעדים והכירו אונסו שהי' מחוסר פרנסה וב' אנשים הנ"ל לא הניחוהו לעסוק בסיוע שו"ב כלל ומסר מודעא על כל הביטולים וזה ז' שנים שנעשה מסייע ושו"ב בק' בהסכמת האנשים הנ"ל ועתה הם מוחים בו ורוב הקהל חפצים בו עכת"ד השאלה ורו"מ האריך דלשון לציית משמעו רק האזנה שיטה אזנו לשמוע כמ"ש בתרגום האזינו השמים ועוד בכמ"ק וברש"י פ' בשלח והאזנת למצותיו ואף דבש"ס מצינו בעירבין ל"ב ע"א וסנהדרין ל"א ע"ב וב"ק קי"ג ע"א ועוד בכמ"ד דהכונה לקיים כן מ"מ בנ"ד שכתב לציית אותם ולא כ' לציית להם מוכח דרק לשמוע נתחייב וכמ"ש בפי' המלבים ירמי' ז' פט"ז כי איננו שומע אותך דשמע שאחריו את מורה שמיעת הקול בלבד וכ"ש שלא יעשה בקשתו והביא מרשד"ם יו"ד קי"ב בדין נשבעו שיברור לו דיין דלא סגי בברירה לבד רק שיפסוק ויקיים והביא ממהרי"ק שרש קי"ג דאומדן הדעת מהני ומט"ז סי' רי"ח סק"ג ונה"ך שם ומהש"ך ח"מ סי', ע"ג סקכ"ז ורשד"ם יו"ד סי' פ"ג וסי' קל"א קמ"ב קמ"ו קנ"א ועבוה"ג סי' ב' ומח"א הל' נדרים סי' י"ח ולשי' רוב המחברים אין להוסיף על הלשון גם בדאיכא אומדנא ורמז להפ"ת סי' ר"י סק"א בשם חו"י ג"כ בזה ובנ"ד שנכתב בלשה"ק אין לילך אחר לב"א כמ"ש הש"ך רס"י רי"ז בשם ר"י אבל הביא מתשו' רשב"א ח"ד סי' רצ"ד דהיכי דחז"ל השתמשו בלשון זה לשמורת הענין ולא בדקדוק הלשון מפרשינן גם לשון השבועה כן וה"נ בנ"ד גם צידד די"ל דמהני מדין יד וכדאי' ברישׁ נזיר באומר אהא ה"ז נזיר בנזיר עובר לפניו אבל כיון שכפל בנ"ד וכתב שיהי' ידיו אסורות מוכח דמ"ש בתחלה לציית ר"ל רק להטות אוזן וכמ"ש כה"ג בשביעות כ"ג ע"א ברשד"ם ח"מ סי' מ"ד בסופו מדברי הרא"ש ועפ"ז העלה דלשון ראשון שנתחייב לציית אינו כלום ועל לשון ב שידיו אסורות מלשחוט צידד דהוי כשבועה בלשון נדר והביא ד' רשד"ם יו"ד סי' ע"ה דהיכי דהלשון אין לו משמעות כלל לכ"ע ל"מ בכה"ג ולשון ג' שלא לשנות הוי נדר בלשון שבועה וא"כ לפמ"ש בש"ע סי' ר"ו ס"ה צריך התרה רק כדי שלא ינהגו ק"ר בנדרים והרשד"ם מיקל לגמרי ובשבועה בלי נדר פסק בש"ע סי' רל"ט סי"א להרמ"ר אבל לשי' רשד"ם הנ"ל יש להקל גם בזה דבנ"ד אין לו משמעות כלל שהרי לא קיבל על גופו רק שיאסרו ידיו והוא תערובות איסור חפצא ואיסור גברא ועוד לשון ב' ולשון ג' לא נכתב בו עד"ר וי"ל דמ"ש בתחלה עד"ר לא קאי רק על לשון לציית וא"כ מהני התרה ובפרט דהוי לצורך פרנסה ומהני גם בעד"ר התרה לשי' כמ"פ עכת"ד.

ג והנה מ"ש רו"מ לצדד בלשון לציית אותם לעכ"ד פשוט דהכונה לקיים דברי' שהרי כתב לציית אותם תיכף בלא שום טו"מ. ואם קאי על ההאזנה לבד למה זה אמר תיכף בלא שום טו"מ ובע"כ דר"ל לקיים דברי' ובפרט דלשון הש"ס רגיל בכך וכמ"ש גם רו"מ מתשו' הרשב"א ח"ד סי' רצ"ד ויעוין סנהדרין כ"ט ע"א והג"א שם סי' כ' דמוכח ג"כ דענין ציות היינו קיום הפסק ועתוס' נזיר ג' ע"א ד"ה משקין כו' דאף דרוב פעמים במקרא לשון העברה משמע מ"מ אם מצינו פעם א' בקרא דמשמע לשון ריבוי' מפרשינין כן דמסתברא דעתו אנזירות וע"ש בתוס' ד"ה מכדי כו' צע"ק ומ"ש בשם פי' המלבי"ם לירמי' ז' הנה מלשון התרגום שם מוכח דמפרש לשון שומע אותם דהוא לשון קבלה וקיום וז"ל ארי לא רעיא קדמי לקבלא צלותך עכ"ל ולא נקט לשון ציות כדמפרש לשון האזנה ובע"כ דאין חילוק בין לשון שומע להם ובין לשון אותם וה"נ לדידן בלשון לציית אותם. וע' בתשו' ראנ"ח ח"ב סי' ק"א שהוכיח מכמ"ק בש"ס דהיכי דאיכא אומדנא מפרשי' לשון השטר אפי' ע"צ הדוחק כדי שלא יהא היפך האומדנא ע"ש וה"נ בנ"ד וע' בחו"מ סי' מ"ב סעי' ו' בהג"ה בשם תשו' הרשב"א דכל שהלשון כולל יותר וסתמא משמע כך לפ"ד השומעים דנין אותו כך אפי' ליפוי כח בעהש"ט ובנ"ד כל השומע הלשון יפרשנו דהיינו לציית ולקיים דבריהם ולכן אין מזה שום צד להקל.

ד ומ"ש רו"מ דא"כ למה כפל דבריו באמרו שיהי' ידיו אסורות הדבר פשוט שטעו וסברו שלא יחול האיסור מפני שהוא דבר שא"ב ממש וע' בשעה"מ פ"ג מנדרים ומחמת חסי"ד כפל הדבר לחזק האיסור אם כה ואם כה ואפי' בעדים תלינן בטעות היכי דעבודי למיטעי וכמ"ש הר"ן בפ"ק דר"ה ומכ"ש בכה"ג.

ה ומ"ש רו"מ דהוי נדר בלשון שבועה וכן להיפוך כבר הביא בעצמו מה שיש לפקפק בזה ובפרט באמר שבועה בלשון נדר דודאי מהני יש לפרש גם בנ"ד הלשון באופן המועיל דאף שאמר בלשון עלי יתכן שיהי' שבועה כמ"ש התוס' שבועות כ"ה ע"א ד"ה משא"כ כו' ע"ש בסה"ד ותבין וע' בשעה"מ פ"ג מנדרים הל' י' בסופה דלרש"י שבועה בלשון נדר כל דין שבועה יש לה ומביא קרבן עולה ויורד וגם בדין נדר בלשון שבועה יעוין בט"ז סי' רל"ו סק"ז דגם הרמב"ם סובר כהרמב"ן וזהו כדעת הטור סי' ר"ו בשי' הרמב"ם ודלא כהב"י ומצאתי בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תתקנ"ד שהביא ג"כ מחלוקת זה והעלה ג"כ דהרמב"ם סובר כהרמב"ן וגם הר"ן בקידושין סובר כן וכ"ה דעת רש"י וסיים דבדבר שהוא מחלוקת בשל תורה דהא לא גרע מידות וא"כ יש להחמיר ועוד דגם להרא"ש עכ"פ בעי התרה מדרבנן ואפי' אם ימצא איזו פוסק המקבל בזה ה"מ בזמנם אבל בזמנינו שנהגו להוציא נדר בלשון שבועה וכן להיפוך לכ"ע בעי התרה עכ"פ מדרבנן עכת"ד

ועפ"ז פסק שם דבנ"ש או עד"ר אין לו התרה וסיים על המורה להקל כי רבים חללים הפילה וגם בתשו' תשב"ץ ח"א סי' צ"א שהובא בב"י סוסי' ר"ו מסיק דאם אמר שבועה בלשון עלי צריך התרה מדרבנן עכ"פ וכן באמר אסור זה עלי ע"ש היטב. וא"כ בנ"ד שהוא עד"ר אין לו התרה דגם בנדר דרבנן ל"מ התרה בעד"ר שלא במקום מצוה כדמוכח מתשו' הרמב"ן שהובא בבדה"ב שבב"י סי' ר"ו וע' תשו' ח"ס יו"ד סי' ר"כ בזה וכן מצאתי בשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' נ"ג וע' נו"ב מ"ת יו"ד סי' קמ"ה מ"ש ע"ד תשו' הרמב"ן הנ"ל. ומ"ש רו"מ די"ל דעד"ר לא קאי רק על איסור ראשון הנה בשו"ת פמ"א ח"ב סוסי' קל"ג הוכיח מש"ס דשבועות גבי ה' תובעי' אותו ואמר שבועה לא לך ולא לך דחייב על כל א' וא' ומוכח דנהי דאיכא פלוגתא אם מקרא נדרש לפני פניו מ"מ בלשון ב"א לכ"ע קאי לאחריני וגם לפניו דהא גם ת"ק מודה שם לר"א באמר שבועה באחרונה ע"ש וגם הרי מבואר בנימוק"י פנ"פ גבי ערב דוא"ו מוסיף על ענין ראשון גם בלשון ב"א וע' חו"מ סי' קכ"ט ס"ז ותבין ובש"ס גיטין פ"ז ע"א ליחוש דלמא כי חתמו סהדו אבתרא וכו' לדידי' מיפרשא מיני' דר"י שאלו פסול ושאלו כשר ה"נ דכתי' בי' פ' ופ' וכו' הרי דהוא"ו מחבר וקאי על כולן וכ"ה בתוס' זבחים ל' ע"ב ד"ה כזית וה"נ בנ"ד שכתב ואני מחייב כו' מוכח דקאי ג"כ עד"ר שהזכיר בתחלה וע' תשו' מהר"י באסן סי' פ"ב דכללא הוא דהוא"ו מחבר הענינים יחד וביאר ליישב הא דב"ב קכ"ט דמוכח דגבי ב' ב"א לא אמרי' דלשון מתנה כולל כולן וע' בקה"י לב"א סוסי' נ"ז נ"ח בזה ובנ"ד דהוי בחד גברא לכ"ע אמרי' הכי וא"כ הדבר פשוט דעד"ר קאי על כל האיסורים שקיבל ע"ע. ובפרט לפמש"ל אין נ"מ כלל דגם באיסור ראשון שקיבל ע"ע לציית אותם הכונה לקיים דבריהם.

1 ומ"ש רו"מ דהמודעא מהני לבטל השבועה כבר הרגיש בעצמו דמניעת טובה ל"ה אונס ומ"ש דבנ"ד הריוח עומד לפנינו וזהו עיקר מחייתו והוי כבא לידו וכמ"ש מהרי"ק הובא בב"י א"ח סי' תקל"ט ותשו' רשב"א ח"ג סי' פ"ג הנה לענ"ד זהו אם הי' כבר עוסק בזה טרם השבועה אבל כאן נשבע קודם שהתחילה מחייתו אף שיודע בבירור שיוכל להשיגה אם לא ימנעו מ"מ מיקרי רק מניעת ריוח ותדע שהרי מבואר בריטב"א ור"ן פ"ק דקידושין בהא דדמא בן נתינה שהפסיד בשביל אביו ס' ריבוא דמ"מ הוי בכלל כיבוד כיון דלא הפסיד רק מנה"ר וכ"ה ברמ"א יו"ד סי' ר"מ ס"ח והרי התם הי' הריוח ברור ועומד מוכן לפניו ואפ"ה ל"ה בכלל הפסד. וגם בלא"ה לשי' כמ"פ ל"מ אונס ממון לפטור משבועה כמ"ש בשו"ת לחם רב סי' קע"ז דהוי סד"א ולהחמיר ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' ר"ה וא"כ י"ל דגם להסוברי' בעלמא דטובת מוכנת לפנינו הוי כהפסד מ"מ י"ל דמודה דלגבי שבועה בעינן אונס גמור של הפסד מכיסו ממש וגם בלא"ה יש בזה

עיקולי ופשורי כיון דלא ביטל בלבו בשעת שבועה דבעי' שיאמר היום ועמ"ש בחיבורי שם וכבר הביא רו"מ דברי כמה אחרונים בזה וגם בדין ביטול המודעא וכהא דנ"ד תליא באשלי רברבי כמ"ש בב"י חו"מ סי' ר"ה ובש"ע סי"א וכיון שלא פסל עידי המודעא בצירוף כל הני ספיקי להחמיר א"א לסמוך ע"ז.

ז ומ"ש דבנ"ד הוי לצורך מצוה לפרנסתו הרי כיון שהם מוחים קיי"ל דגם לד"מ אין להתיר ומ"ש בדין אם העדים ואמרו שלא דבר בפיו רק חתם א"ע אם נאמנים מדברי מבי"ט ח"א סי' ר"מ ואף דרשד"ם יו"ד סי' ע"ו וסי' פ' פסק דאין נאמנים מ"מ בשו"ת אבקת רוכל סי' קצ"ב השיב עליו וס"ל דנאמן באמתלא וסיים דאין נ"מ בנ"ד. והנה לפמש"ל י"ל נ"מ בזה ואני בתשו' לק' סאמבור [] הארכתי בזה והבאתי מהמבי"ט ח"ג סימן ע"ו ומהרי"ט בשניות חיו"ד סימן כ"א אבל בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תר"ה מבואר דאינו נאמן בזה והבאתי מתשו' רשד"ם סי' קי"א ותשו' דברי ריבות סי' קמ"ה דס"ל להקל וא"כ המיקל יש לו ע"מ שיסמוך אבל אם העדים מכחישים אותו הבאתי דברי מהרי"ט ח"א סי' נ"ג וסי' י"ד וכתבתי שנעלם ממהרי"ט דברי ריטב"א מכות ב' וגם הבאתי מהגהת מח"א פ"ט משגגות ופט"ו מאה"ט ועוד מכמ"ד וא"א להקל בזה דסוף דבר שאם העדים מעידים שקיבל עליו בפ"מ שקרא הכתב א"א להתיר בנ"ד אבל אם העדים מעידים כדבריו בזה יש להקל.

סימן קיד

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה אלטר זאב הורוויץ נ"י אבד"ק סטריזוב.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שהתחילה לספור ז"נ והפסיקה בטהרה וספרה ב' ימים ואח"ז נסע בעלה מביתו אדעתא לשהות בדרך עשרה ימים ולא בדקה א"ע יום א' שהוא ג' לספירתה וגם ביום ד' בבקר כי אמרה בלבה אחרי שישהה בעלה זמן כזה יהי' לה עוד זמן לספור הז"נ אחר ג"י וביום ד' באמצע היום חזרה בדעתה ובדקה וגמרה הז"נ ואח"ז קדם בעלה ובא לביתו בכלות הז"נ מספירה ראשונה ונסתפק רו"מ עפ"ד המע"צ שהביא הס"ט סי' קצ"ו סקי"ח דבעינן שתכין לשם ספירה ותחזיק א"ע בטהרה וגם אם יש לחוש דלמא ארגשה ולאו אדעתא והביא משו"ת ד"ח ח"א סי' ל"ד דבאשה הרגילה לראות מראות לבנות א"צ בדיקה כלל שלא בש"ו ותולין במצוי אפי' בג"י הראשונים וכיון שבנ"ד הפסיקה בטהרה הוי בחזקת טהרה וגם העיר מהא דמנחות ס"ו אימתי אתה מוצא תמימות בזמן שאתה מתחיל למנות מבערב עכת"ד. הנה גוף דברי המע"צ כבר האריך בזה הגאבד"ק זסלב בשו"ת שם ארי' סי' ל"ג ודחה דבריו בראיות והעלה לדינא

דעכ"פ אם כבר בדקה ביום א' ואירע כן באמצע ז"נ וחזרה אח"כ ובדקה ביום ז' דיש להקל למעשה וזה לא כביר נדפס שו"ת ב"ש מהגאבד"ק סקאלי ושם בחא"ח סי' ל"ו בסופו נמצא ג"כ תשו' בענין זה ודחה ג"כ ד' המע"צ ודבריהם שונים ואף שדעת השל"ה דצריכה לספור הז"נ בפה ובתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' רל"א הביא בשם כלבו בשם ר"נ גאון דס"ל דצריך לספור בפה וכדעת תוס' מנחות ס"ה ופסקי תוס' שם אבל בס' החינוך ומהר"ם מרוטנבורג מפורש דא"צ לספור ושכ"ה ד' הרמב"ן ע"ש ואני מצאתי בס' האשכול סי' מ"ד דמפורש ג"כ דא"צ לספור רק הוא לחשבון שתדע למתי תטבול וכן מצאתי בחידושי א"ש שעל המרדכי שבועות שהביא כן בשם ראבי' ומהר"ם ובפרט לענין דיעבד לכ"ע אינו מעכב ואף דבשו"ת אבני צדק יו"ד סי' פ"ו דחה ראיית הלו"ש מחרשת בנדה "ג והוא ג"כ ראיית הב"ש הנ"ל עפ"ד הנו"ב דעונה סמוך לוסת מה"ת דשמא תראה הנה כל הפוסקי' לא ס"ל כהנו"ב וע' ביו"ד סי' קפ"ד סעי' ו' ובט"ז סקי"ד.

ג [א"ה משה נכה"מ הנה בשו"ת ב"ש א"ח סי' ל"ו הנ"ל העלה דהיכי דמצאה כתם בתוך ז"נ ולא נודע לה שהוא טהור וספרה מספק ואח"כ בא חכם וטיהרו ואיגל"מ גם הס"ט מודה דמהני ספירתה למפרע ע"ש לפענ"ד יש להביא ראי' מהאי דמבואר בירושלמי פ"א דפסחים ה"ח דתרומה תלוי' שאין דעתו להישאל טמאה משום היסה"ד יד אבל דעתו להישאל טהורה הרי דאם דעתו להישאל ליכא היסה"ד ועמ"ש אאזמו"ר הגאון שליט"א דבר נחמד בספרי גי"ד סי' ל"א סוס"ק י"ג בביאור הש"ס דפסחים פ"ח עפ"ד הירושלמי הלז ע"ש ה"נ היכי דהי' דעתה לישאל להחכם שפיר ל"מ הסיחה דעתה ומהני ספירתה לטהרה]

סימן קטו

א להרב וכו' מו"ה שלו' מיטער פעריל ני' מו"צ דק' באר במדינת רוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו ברו"ש שהי' שותפין בגראלניץ וש' קיבל שותף זר. לחלקו ומנימוסי המלך מחוייב לשלם מס אקצת מן הי"ש ויושב שם שומר ואחר שמשלמים ומביאים קוויט אז נותן השומר רשות למכור הי"ש והביא השותף הזר קוויט מזויף ששילם אקציז ד' אלף רו"כ והם פרעו לו תיכף סך הנ"ל ועי"ז פתח השומר האמגאזין ומכרו לכמה קונים ואח"כ נודע שהקוויט מזויף ונחתם המאגיזאן ע"י השר ויען כי הי"ש שבמאגיזאן לא עלה כפי המגיע שלח כשר וחתם גם הי"ש שביד הקונים כי כן הוא בנימוסיהם ועתה באו הקונים עם האחים שותפי הגראלים לדין והקונים טענו אחרי שהם שלמו בעד הי"ש עם האקציס מה לנו ולהרמאי הזה שהטעה אתכם והמוכרים

טענו כי גם הם לא חמס בכפיהם ורק השותף הזר חמס אותם במרמה וא"א עתה לגבות מידו עכת"ד השאלה

ג והנה כבר הביא רו"מ מהא דחמ"מ סי' רכ"ה ס"ב ודברי הר"מ פי"ט ממכירה שהביא בבאה"ג שם דסתם מקבל אחריות אינו נגד מה שיתחייב בבדד"מ ותשו' ב"א סי' ו' שהבאתי בחיבורי סי' רל"ב סעי' י' ונסתפק בנ"ד אף שכבר הי' הדד"מ בשעת מכירה מ"מ הלא הרשה השומר מדד"מ למכרו רק שהי' בטעות ע"י הזיוף והנה גוף הדין המבואר ברמב"ם דגם אם בדד"מ אינו חייב באחריות שתמה הכ"מ דהא דדמ"ד ונדחק ליישב דמ"מ בסתמא אינו מקבל אחריות זה וסיים בעצמו שאין זה מספיק וכבר אמרו ז"ל בב"ר פל"ד עלובה עיסה שנחתומה מעיד עלי' והעיקר בזה בדעת רמב"ם דלשיטתו אזיל דס"ל דדוקא בעיניני מכס ומס הנוגע למלך עצמו אמרו. דדמ"ד משא"כ בדברים הנוגעים בין אדם לחבירו וכמ"ש הה"מ פכ"ז ממלוה ה"א שזהו דעת רמב"ם וכמ"פ ולכן ס"ל דג"ז בכלל עלולה ואונס ואחר שעלה בלבי ד"ז מצאתי בב"ח חו"מ שביאר כן להדי' ודחה ד' הכ"מ ובאמת גוף דין רמב"ם וש"ע מפורש גם בתוס' ב"ב מ"ה ע"א שם ד"ה דונא הוא דמפצי לי' שהקשו דלימא לי' אייתי ראי' דבדין טרפה ואשלם לך ותי' דמיירי כגון שבדיני נכרים דן עמו ובדיניהם הוי' דנכרי הילכך חייב לפצותו ע"ש והיינו אליבא דרבא ור"פ שם וכיון דאמימר פליג ע"ז וס"ל דא"צ לפצות מ"ט מידע ידע דסתם עכו"ם אונס ה"א הרי סובר דגם בכה"ג א"צ לפצותו ומפורש כדעת רמב"ם ונראה שמזה למד הרמב"ם דינו משום דהוי קשי' לי' קו' התוס' ובע"כ כמ"ש אבל י"ל ג"כ דס"ל להתוס' כשי' רמב"ם דלא אמרי' דדמ"ד רק במסים ולא בדינם שבין אדם לחבירו וכמ"ש וא"כ בנ"ד דהוי בענין מכס ומס דלכ"ע דדמ"ד שוב לכ"ע הוי באחריות המוכר וכיון שגם הכ"מ בעצמו הסכים דהכל תליא אם הדין נותן שיטרפו ממנו או לא ואם גם בדינינו הי' טורף ותהא חייב באחריות א"כ הרי במסים דלכ"ע דדמ"ד ואם הי' בא לפנינו הי' פוסקים לחייבו א"כ שוב חייבי' באחריותו וע' תשו' רדב"ז ח"ב סי' תשי"ג שנשאל ג"כ בדין אחריות ט"ס אם כולל גם אחריות עכו"ם והשיב דודאי אין אחריות עכו"ם בכלל כי פיהם דובר שוא לעולם הם מעלולים עלילות ברשע להפסיד ממונם של ישראל הלכך אם עכו"ם יוציאו מידו עלילות שלא כדינינו לא קיבל עליו אחריות זה אפי' נכתב ומכ"ש בלא נכתב דפשי' דלאו ט"ס הוא לגבי עכו"ם עד שיפרש שמקבל עליו אחריות עכו"ם ואין בכלל זה אלא אם יוציאו אותה בדיניהם אבל אם גזלה גזלו שלא כדיניהם לא קבל עליו והביא ד' רמב"ם פי"ט ממכירה ומ"מ שם וסיים דהוא משום דסתם עכו"ם אונס הוא ואשר פיהם דבר שוא וסיים דיש לדקדק מלשון הרב שכתב בין מלך בדין בערכאות תידוק מתנה אבל

אם הי' מוצאה מתחת יד הלוקח בדינינו חייב באחריותה טעמא דמסתבר כיון שמכר דבר שאינו שלו מן הדין חייב באחריותא אע"פ שלא נכתב בשטר כמאן דכתב דמי עכ"ד ומבואר מדבריו דהיכי דלא כתב בפירוש קבלת אחריות גם אם הוציאוה בדינהם אינו בכלל סתם קבלת אחריות עד שיפרש שמקבל עליו אחריות עכו"ם וזהו כדברי הכ"מ אבל מבואר טעמו דהיינו משום דלפי האמת בדינינו אינו מחייב בזה אבל בעיניני מסים דגם בדינינו נפסוק לחייבו ואפי' הקנס הוי מדינא כמ"ש בתשו' מבי"ט בשניות סי' קנ"ח ותשו' ח"צ סי' ע"ב א"כ גם הוא מודה דהוי בכלל אחריות וע' תשו' מהרי"ט בשניות חחו"מ סי' ק"ב כמ"ש ג"כ לחלק בין היכי דהמלך עושה כדין א' בחמסנותא אבל הוא מיירי בנתחייב בפי' להסיר כל ערעור דמעיקרא אפי' שלא כדין וע"ז כ' דהיכי דעשה המלך שלא כדין א"צ לזה ע"ש ותבין דאין מזה הוכחה לנ"ד וע' בד"מ שרמז לתשו' הרא"ש כלל י"ח דין ג' דמבואר ג"כ דדמ"ד בדינו אלו וגם הרמ"ע סק"ח רמז לזה אבל י"ל דהתם שמכר בית שקבל במשכנתא מישמעאל וקבל עליו אחריות בפירוש דבכה"ג לכ"ע מהני דד"מ כמש"ל וגם י"ל דבשדה של עכו"ם גם בסתמא מקבל עליו אחריות של דד"מ דהעכו"ם לא יציית ד"ת ורק בדיניהם יוציאהו מידו ולכן גם בסתמא הוי כקבל עליו אחריות של דד"מ

ד והנה בשו"ת ב"א סי' ו' הקשה ע"ד רמב"ם דסותר למ"ש בעצמו גבי עבד דאם הי' מוכתב למלכות הוי מום והעלה לחלק בין היכי דנתהוה אח"כ דד"מ או לא ובשו"ת טור האבן סי' ח' השיג עלי' וגם הביא מ"ש בקצה"ח סי' רכ"ה דאם נודע שיש חוב על המקח הוי מקח טעות והשיג ג"כ ע"ז כמ"ש הב"א שם דכיון דגוף השדה שלו ולא של אחרים מקחו מקח ע"ש ולכאורה עלה בלבי לחלק דבחוב של מס המלך דהוי כגבוי כדאי' בב"ב נ"ה ע"א ותוס' ד"ה א"כ בטלת וכו' א"כ הוי שפיר מום במקח אך לפמ"ש הנימוק"י שם ורמ"א ח"מ סי' רע"ח סי' לחלק בזה יש לפקפק ובפרט לפמ"ש בשו"ת מהר"ח א"ז סי' ק"י באמצע התשו' דזהו רק בקרקע ולא במטלטלי שבידו להבריחם א"כ ה"נ בזה אך לפמש"ל בשם הב"ח דכל טעמו של רמב"ם רק משום דס"ל דלא אמרי' דדמ"ד רק במס' א"כ א"ש בפשו' דהתם בעבד שהי' מוכתב למלך מחמת מכס וכדומה ולכן הוי שפיר מום.

ה אך גם לשי' הב"א גם בנ"ד כיון שעכ"פ הי' גם דין המלך גם בשעת מכירה כן, אלא שע"י הזיוף לא נודע הוי שפיר האחריות על המוכר כיון שעכ"פ הי' דין המלך כן באותה שעה ומצינו לחלק כה"ג גם בכתובות צ"ז ע"א בהא דזבון ולא אצטרוכו לי' זוזי דבעי אי הדרי זבוני או לא וכו' ת"ש דההיא בצורתא דהוי בנהרדעא זבנינהו כ"ע לאפדנייהו

לסוף אתו חיטי א"ל ר"נ דינא הוא דהדרו אפדנו למרייהו ודחי דהתם זביני בטעות הוי דאיגל"מ דארבי בעיקולי הוי קיימי וכו' ע"ש הרי דאף דלא הי' מום בגוף המקח לבטלו מ"מ מכח אומדנא נתבטל המקח יותר ע"י שהי' כן בשעת מקח משא"כ בנתהוה אח"כ וה"נ לענין אחריות אונסא אך דבאמת כל ההשי' שבב"א שם מיירי שקבל עליו אחריות בפי' משא"כ בסתמא כמש"ל מד' הרדב"ז דבסתמא לא קבל עליו אחריות של דיניהם אך לפי הנראה מדברי רו"מ בנ"ד הקונה משלם בפירוש גם האקציז א"כ פשי' דבנ"ד החיוב על המוכרים להחזיר דמי האקציז שקבלו מהם.

ו וגם יפה הביא רו"מ מהא דח"מ סוס"י קכ"ח דבמס גם הנתפס על חבירו צריך לשלם לו וע"ע בתשו' ח"צ סי' ס"ח בזה ותבין.

ז וע' שו"ת תוע"ר סי' כ' שהעלה דודאי כיון דד"מ נגד ד"ת ל"מ כמ"ש הש"ך סי' ע"ב וא"כ ודאי כשהדין יוצא ע"פ עדים עכו"ם ל"מ אבל היכי דהדין אינו נגד ד"ת בזה י"ל דדמ"ד וטעמו של הכ"מ דוקא בנטלו בע"ח דצריך קבלת אחריות דאמרי' אחריות ט"ס ייל דלא קבל אחריות רק מה שיתחייב בד"מ אבל היכי דעכו"ם בא בתורת שנגזל ממנו כיון דנמצא שאינו שלו חוזר ולשי' הש"ך סי' ל"ז במטלטלין לכ"ע חוזר א"צ קבלת אחריות וכיון דעכ"פ מדד"מ ל"ה מכירה כלל א"צ אחריות כלל ובזה מדקדק לשון רמב"ם שכ' אבל אם העכו"ם הוא שהוציא המקח מהלוקח בין בדין ערכאות אין המוכר חייב באחריותו ואע"פ שהעכום טוען שהמוכר גנב חפץ זה או גזלה ממנו והביא עדו עכו"ם אין המוכר חייב כלום עכ"ל והיינו דבהוציאו בשביל חוב אפי' היכי דשייך דד"מ מ"מ אדעתא דהכי לא קבל אחריות ובהוציא בטענת גניבה וגזל דוקא בהביא עדי עכו"ם אינו חייב באחריות וא"כ היכי דהעכו"ם לקח הסחורה ע"פ דיניהם כל שלא נודע שיש בזה דין מתנגד לד"ת י"ל דדמ"ד ע"ש עוד בזה וא"כ בנ"ד שנתברר שהי' הקוויט מזויף ואין למלך עליו רק חוב תליא במחלוקת שבין הכ"מ והסמ"ע וב"ח וכמש"ל אבל כיון שהי' התשלומין בפירוש גם בעד האקציז לכ"ע חייב המוכר להחזיר להם דמי האקציז

סימן קטז

א להרב מו"ה משה קרייטשיין נ' ברומניב בבית הגה"צ שליט"א

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היוב שקנו לביהמ"ד תנור ברזל מפאבריק בוויען בעד שבעים ר"כ ועל התנור צורות של השו"ע בולטת והנה רו"מ הארוך אם היו בכלל כלים מכובדים או מבוזים ומדברי רמב"ם פ"ז מעכום ה"ח דקחשיב רק בכלים מכובדים כלי כסף וזהב ובגדי שני אבל שאר הכלים הם מבוזים ובלשון הש"ס וש"ע דנקט איזהו

מכובדים ח' איזהו מבוזים הדיוקים סתרי להדדי ואזלי' לחומרא כמ"ש הרא"ש בפ"ד דחולין עכ"ד והנה גם בפמ"ש להר"מ פ"ג דע"ז כ' וז"ל וכלים מכובדים הם כלי זהב וכסף ובגד מש' ומה שזולתו הם כלים מבוזים עכ"ל ונראה דס"ל דדיוקא דרישא עיקר וכמ"ש בשו"ת ח"צ סי' ס"א להוכיח מהתו"ס פסחים ח' עוע"ב ד"ה רב דייק חיצונים וכו' יעו"ש ומ"ש רו"מ דהיכי דעומד למכירה גם לישראל י"ל דמסתמא לא נעשה לשם ע"ז והארוך בסברות הנה כדבריו מבואר בע"ז כ"ב בהא דלוקחין מהן בהמה לקרבן ואין חוששין כו' ואם אי' דפלחיי לא הוה מזבין לי' וכו' ובחי' הרמב"ן לע"ז ל"ז בהא דסתם יינם לא חיישי' שנסכוהו לע"ז ממש ויאסר בהנאה משום דא"כ לא הוי מזבן לישראל הרי דאף דבע"ז לא מיקרי ביטול ברור מ"מ כל זמן שלא נודע לנו שנעבד יש לתלות שלא עבדוהו וע' בשו"ת ב"ש להה"ג מסקאלא חיו"ד סי' צ"ה וסי' קצ"ד באורך בזה שצידד ג"כ להקל ולכן שפיר יש לסמוך על הב"ח שהעיד דגם במכובדים המנהג להקל בזה"ז שנודע שלא נעשו לשם עבודה וכזה הביא הברכ"י בשם תשוי ב"ד לענין המטבעת ובפ"ת בשם שו"ת פר"ת ובפרט דלשי' רמב"ם דכל זולתם מהשנוים בכלל מכובדים הם בכלל מבוזים דדיוקא דרישא עיקר א"כ ה"נ בנ"ד יש להקל ואף דהרא"ש כתב דהדיוקים סותרי' אזלי' לחומרא הרי הרמב"ם לא ס"ל כן ויש מזה לתמוה במ"ש הב"י וט"ז יו"ד סי' צ"ב סק"ו בשי' רמב"ם דס"ל דהיכי דיוקים סותרים אזלי' לחומרא ולפמ"ש ליתא לשי' רמב"ם גופי' וע' בט"ז שם סי' נ"ה סק"א. ולכן הדבר פשוט להקל בהנאה.

ג אך דמ"מ יש לחוש לחשדא וגם ברבים הדבר מכוער ובפרט לפמ"ש הפ"ת בשם ז"י והביאו גם רו"מ דבביהכ"נ יש לחוש טפי לחשדא וא"כ ה"נ בנ"ד ובפרט דנראה כמשתחוה לו בשעה כמשתחוה לאותו צד ואני מצאתי בתשו' רדב"ז ח"ד סי' ק"ז שהאריך בדין צורת ארי' בביהכ"נ והעלה ג"כ דיש חשדא ומכוער הדבר בביהכ"נ וגם דנראה כמשתחוה לו וגם חשש מ"ע וחה"ש ע"ש באורך ומכ"ש בנ"ד. ולכן נראה דיש לפחות הצורות ההמה ע"י מקבת ברזל וכדומה ויוכלו לעשות גם ע"י ישראל כיון דאין בזה חשש ע"ז רק משום מ"ע וכדומה אם ישחקו הצורות ההם שוב ליכא חשש כלל ומותר לקיים התנור בביהמ"ד כיון שלא יהי' נראה עוד צורות שו"ע כלל על התנור בכה"ג יש להתיר בזה.

סימן קיז

א להרב המאה"ג מו"ה אלעזר שוצבערג נ"י אבד"ק סקאליט.

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו היות שמת רמ"ל והניח בית בעזבון וגם אשה וב' ולדות וגם הניח בתו קטנה מ' יוכבד מאשתו ראשונה ולא מינה אפטרופס רק האלמנה החזיקה ב' ילדיו אצלה ושני אחיו של רמ"ל ר' יונה ור' יעקב הי' קצת כעין אפטרופסים על הילדה מ' יוכבד ואח"כ רצתה האלמנה להנשא ומכרה הבית לרד"ז ור' יונה צווח תחלה ואח"כ שתק מפני ששיחד אותו רד"ז באיזו סך והאלמנה נתנה לרד"ז שטר בלשונם ור' יונה לא נתן שום חתימה ומעות חלק יוכבד קיבל ר"י הנ"ל בשתיקה ואמר בפני אנשים שמקבל רק על שכר דירה עד שתגדיל בנימוסיהם וביני ביני בנה רד"ז בהבית ותיקן זה כמה שנים ועתה תובעת יוכבד חלקה ורד"ז טוען שהאפטרופוס מכר לו וקבל המעות והסכים להמכירה עכת"ד השאלה.

ג ורו"מ האריך וכ' דכיון דר"י לא נתמנה רק שעשה מעצמו לטובת היתומה וכיון שלא היתה סמוכה על שלחנו אין לו דין אפטרופס ולחד דיעה בסי' רפ"ה ס"ז אין לו דין אפטרופס וגם א"י למכור רק לאכילה עסמ"ע סי' ר"צ סקט"ו וע"ש סקכ"ט ושו"ת ח"ס סי' צ"ה ועוד דבנ"ד לא הסכים רק שתק וגם קיבל שוחד וי"ל דאין מעשיו כלום ועוד איזו טעמים שלא הוטבו בעיני והעלה דהבית בחזקת היתומה.

ד והנה גם לענ"ד צדקו דבריו ואני מוסיף שהרי מבואר בתשו' רשד"ם חח"מ סי' מ"ו דדוקא שנסמכו עליו בנכסיהם ונשתדל בשלהן אז יש לו דין אפטרופס אבל היכי דאין הנכסים ביד האפטרופס לא הוי בגדר סמכו עליו וגם בתשו' מהרי"ט הביא ד' הריטב"א שהביא בשם רבו דיתומים שסמכו אצל בעה"ב אינו אפטרופס אלא במה שהוא מחזיק בידו אבל אין לו להוציא מיד אחרים והובא במל"מ פי"א מהל' נחלות ה"ו ואף שהוכיח מתשו' רשב"א ופ"מ להיפוך עכ"פ הוי ספיקא דדינא וכבר העלה בתשו' מהרי"ט בשניות חח"מ סי' כ' דבכל סד"ד מוקמי' לקרקע בחזמ"ק והמקח בטל וע"ש עוד סי' ס"ג מ"ש בזה וא"כ ה"נ בנ"ד ועוד דהא דעת הרמ"ה דהא דהיתומים שסמכו כו' מהני רק למטלטלין ולא בקרקע וכ"פ הריב"ש ע' בב"י וכבר האריך בזה בשו"ת הרי"מ חח"מ סי' ה' דהוי עכ"פ סד"ד וגם העלה דבא"י אם מכר להאכיל או להניח דמבו' בשו"ת מהר"ץ לב כלל י"ג סי' ע"ח די"ל דמסתמא עשה האפטרופס כדין מ"מ בכה"ג דידע לוקח שהוא רק אפטרופס דמי להא דסי' קפ"ה ס"ה והמקח בטל ובפרט היכי שהי' האפטרופס נוגע ע"ש באורך וא"כ ה"נ בנ"ד ונראה דגם להסוברים דבסד"ד המקח קיים מ"מ הכא הרי הוי ס"ס מטעמים הנ"ל וגם לדידן דבממון אין מוציאין בס"ס מ"מ בכה"ג דאיכא חזמ"ק הו"ל כשניהם אין מוחזקים דמהני שפיר ס"ס לכ"ע כמ"ש הש"ך ח"מ סוסי' צ"א ואף דהתומי' קת"כ ק"כ העלה דבס"ס בפלוגתא דרבוותא גם התוס' מודו דאין להוציא ממון הנה

התומים גופי' סי' ע"ז סק"ד פסק להיפוך ובפרט דבנ"ד הרי איכא חזמ"ק להיפוך וכמ"ש. ועוד דבנ"ד הרי סמכו על ב' האחים ולא עדיפי מהיכי דמינה אביהם ב' אפטרופסים דל"מ מעשה האחד לבד וע' קצה"ח רסי' ר"צ ואני מצאתי בתשו' מבי"ט ח"א סוסי' של"ה שהביא בשם תשו' הגאונים בשם ר"נ גאון דאין מעשה האחד כלום וע' תשו' מהרי"ט ח"א סוסי' כ"ז ותשו' לחם רב סוסי' צ"ב בזה מכל הלין טעמי' בצירוף קצת טעמים של רו"מ שהוטבו בעיני הנני מסכים הילך למ"ש רו"מ שהקנין בטל וחלק הבית של היתומה מ' יוכבד הוא בחזקתה.

סימן קיח

א להרב הגדול מו"ה שמעון שפירא נ"י דומ"צ דק' ראדוויץ.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בחבית יין מלא עומד על א' משוליה ועשו בו נקב בשולים למעלה ובהרגשת היין את האויר החל לעלות ולזחול דרך הנקב שלמעלה ועמדו שם ב' ישראלים אבל יותר קרוב לחבית עומד נכרי א' והניח ידו ע"פ הנקב שסתם ישראל בברזא ואין בזה הפסד כי יוכל למכרו לנכרים אם יש להתיר היין בשתי'.

ג ורו"מ האריך והביא מסי' קכ"ד סכ"ג וט"ז וש"ך ונו"ב מ"ת סי' ס"ח שהובא בפ"ת סק"ד שהבין בדעת הב"ח דגם בלא הפסד מהני ביטול בס' וסותר למ"ש בעצמו במהד"ק סי' ל"ט בזה ובלא"ה וכו' דדוקא בהפסד שרי ולא הזכיר כלל ד' הב"ח וי"ל דהב"ח הקיל רק שא"צ הולכת הנאה ליה"מ והביא מסי' קל"ד ס"א וש"ך סק"ה בשם הר"ן ולפ"ז י"ל דבהא דסי' קכ"ד שהיין שמהנקב ולמעלה ג"כ עומד במקומו כמו היין שלמטה מהנקב ומי יודע אופן התערובתם זב"ז והוי כחסי"ד ואולי התחתון מתערב בעליון אך הש"ך פסק להקל בהפ"מ כהפוסקים דבהיתרא לגו איסורא נמי בטל והביא מהל"ש בחי' דינים ס"ק קע"ז וס"ק ק"פ ובמ"ש בשם הרא"ש השיב עליו דהא בצ"ג לא עדיף עכ"פ מהיתרא לגו איסורא והרי מותר להרא"ש כמ"ש הש"ך סק"א וכ"ה בפרישה. הנה מ"ש רו"מ מהרמב"ם פי"ב ממ"א ה"י שתמה עליו הראב"ד ותי' רו"מ דהרמב"ם ס"ל כהמרדכי דבנולד ע"י תערובות גם דברים חשובים בטלים וגם במב"מ י"ל כן ובישויע"ק סי' קכ"ד סקי"ב נסתפק בזה והנה מלבד שיפה דחה רו"מ בעצמו ועלה בלבי בהשקפה ראשונה דמאן יימר דמיד נתערב דלמא הי' רגע בפ"ע הנה בפמ"ג א"ח בפתיחה לסי' תמ"ז הוכיח דהרמב"ם לא ס"ל כהמרדכי ובדין מב"מ יעוין בלב ארי' חולין ק"ח פ"ב שהעלה דלמ"ד מב"מ לא בטל מה"ת אין חילוק בזה אבל בתשו' נאו"ד סי' קל"ג הביא בשם הפוסקים גבי ציר דגים טמאים וטהורים שנמלחו יחד דבנולד עי"ת גם מב"מ בטל וגם בתשו' מהר"י אסאד סי'

שפ"א העלה כן. ומ"ש מדברי הלח"מ שם דדוקא בדרך נפילה מתערב משא"כ בחבית עומדת הנה גדולה מזו מצינו בט"ז א"ח סי' תס"ז סקי"ח וע"ע בט"ז סוסי' תצ"ח בזה וע' בתב"ש סי' כ"ח סקכ"ד שהוכיח כן מש"ס דמכות ד' דגם בנשפך זה ע"ז יתכן שלא יתערב רק יעמוד כל א' בפ"ע וספיקא מיהו הוי וא"כ א"א להקל ומכ"ש בחבית עומדת אבל בריטב"א מכות שם הביא בשם ר"מ הדרשן דדוקא בים המלח חיישי' לזה אבל היינו בנפלת חבית משא"כ בזה ומ"ש רו"מ דמספק מותר לנענע דל"ש איסור מבטל לכתחלה כמ"ש הש"ך סי' צ"ב סק"ח ע' בשפ"ד סי' צ"ט סק"ז דדוקא בצירוף כמה צדדים מקילי' בכה"ג.

ד א"ה משה נכה"ח מ"ש התב"ש הנ"ל להוכיח ממכות ד' מהך דחבית שנפלה לים וכו' דאפי' ע"י שפיכה יתכן שלא יתערב זב"ז ע' בכ"מ פ"ו דמקואות ה"י שכ' לחלק דהיכי דהשאובים באו בדרך שפיכה הם מתערבי' בכל מי המקוה וכו' משא"כ בחבית שנפלה לים הנ"ל דלאו דרך שפיכה אתא עכ"ל ע"ש וזה הוא כחילוק הלח"מ הנ"ל ע"ש וע' תשו' חו"י סי' ק"י מ"ש בזה].

ה אבל יפה כ' רו"מ דבנ"ד כיון שהעכו"ם הי' קרוב יותר י"ל דדמי למ"ש הש"ך סי' קכ"ד סקס"ד בשם רא"מ ומ"ש די"ל דהוי כתרי קולי בהפ"מ כמ"ש הש"ך סוסי' סקל"ח ובט"ז סוסי' צ"א ובנ"ד דבמדדו בידו רק בהפסד מקילין כמ"ש הרמ"א סי"ט א"כ אין להקל ונסתפק היכי דמתירין בהפסד מועט אי ג"כ דינא הכי הנה לענ"ד בהך כללא תקשו מדברי הש"ך סי' קי"א סקי"ז במ"ש דדוחק לומר דהא דסתם הרב כאן משום דבהפ"מ מקילין בלח בלח דא"כ למה הביא כאן דעת המחמירין ע"ש וקשת הא יהי' ב' קולי וגם מהש"ך סי' פ"ז סקל"ב תקשו כן והעליתי בחיבורי ליו"ד דבדרבנן אין לצרף חומרות וכמ"ש בשו"ת מ"ב סי' כ"ז ובמש"ז סי' תמ"ז סק"ה והבאתי כמה סתירות בענין זה והוכחתי דלאו כללא הוא ובסתם יינם בזה"ז נראה דיש להקל וראי' מהט"ז ונה"ך סי' קכ"ד סקל"ב וש"ך סי' קל"ד סקי"ד ע"ש ודוק. והארכתי בזה בתשו' לק' הארבאיץ במדינת אונגרין ולכן כפי הנראה בנ"ד שגם לולא שסתם הנכרי באצבעו לא הי' יוצא רק מעט באופן שהי' בחבית ס' נגד זה המעט הי' מקום להקל גם בלא הפסד כיון דבנ"ד גם יין העליון יש להתירו במקום הפסד.

ו ואולם רו"מ נחית לעומקא דדינא דלפי המבואר במקור הדין בע"ז ס' בהא דעד הברזא אסור בהנאת ולמטה שרי משום דקיי"ל כר"פ ומוקי לה כתנאי וס"ל כר"י דתוספתא דר"י ומבואר שם דמפי' ושולי' לכ"ע טמאה דהוי כנוגע בכולו וא"כ הך דינא דסי' קכ"ד סכ"ג הוא רק בנקב בצדדין אבל בנ"ד שהנקב למעלה הוי כנוגע בכולו וליכא היתר דביטול

בששים כלל וגם בטעמא דטירדא פקפק הרבה דגוף דין של רמ"א סכ"ג דבאין ישראל להציל שרי בהנאה תלוי במחלוקת פוסקים דלראב"ד ורשב"א מיקרי הצלת היין טירדא אבל לראש וש"פ ס"ל דאין לדמות הטרדות להדדי ובט"ז סקי"ח הקשה סתירה מסי"ט וגם בש"ך סקע"ג תמה על הרא"מ שלא הביא ד' הרא"ש כלל ולכן העלה רו"מ דלפמ"ש התוס' דהא דאסרי' עד ברזא הוא רק משום חומרא דיי"נ דמחמרינין טפי מבטבול יום לר"י לכן סמכו על שי' הראב"ד להקל אבל בנ"ד דהוי כנוגע בכולו ומדינא אסור כמו בט"י אין להקל נגד הרא"ש וכהא דסי"ט ובפרט שלדעת הט"ז סקל"א לא מהני טעם טירדא להתיר בשתי' במגע ממש ואף דלהש"ך ס"ק מ"ח מ"ט יש להקל היינו בטירדא הנמצא בש"ס משא"כ בנ"ד ועוד דלהש"ך סי' קל"א סקט"ו דוקא היכי דשרי בהנאה בבירור מדין הש"ס או לרוב הפוסקי' מתירין בזה"ז בשתי' משא"כ בנ"ד אין להתיר בשתי' גם במקום הפסד ובהנאה אין להתיר רק בהפסד ומכ"ש בנ"ד דליכא הפסד כלל אין להתיר בשתי' כלל עכת"ד ולענ"ד אף דהדג"מ ביאר דהיכי דא"א לשכשך גם בלא שכשוך אסור אבל מלשון מרדכי וב"י וש"ך סקל"ד מבואר דבהא דסעי' י"ד טעמא משום דלא שכשך אף דהתם א"א לשכשך וגם מנ"ל להמחבר להמציא סברא נגד ד' רש"י ותוס' וכ"ה בב"מ סי' זה וביאר דעיקר טעם הש"ע משום דכיון דנעקר היין לזאת והוא מתנער זהו כשכשך ושכ"נ מהתוס' וזהו כמ"ש הדג"מ בתחלה וא"כ בנ"ד לא נאסר רק מעט יין שהי' סופו לצאת שנאסר בשכשך משא"כ שאר היין שהי' בו רק נגיעה בלא שכשך ושוב בטל בששים וכמ"ש רו"מ בתחלה ושוב יש לצרף טעם דטירדא גם בנ"ד ולכן המיקל יש לו ע"מ שיסמוך והנלענ"ד כתבתי.

סימן קיט

א להרב וכו' מו"ה נפתלי הירץ טהירהויז נ"י אבד"ק וואלאטשיסק

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר העזבון מהמנוח הנכבד מ' זאב משנה ז"ל שהניח עזבון חמשה אלף ר"כ וחילק עזבונו ליורשין וחלק חמישית מסר ליד רו"מ לקרן קיימת עולמית ומהריוח ישכרו תמיד אנשים ללמוד משניות עבורו ועתה העני בנותיו ורוצים ליקח חצי מהקרן ובעליהם ילמדו משניות והאריך רו"מ אם מותר לשנות והביא מיו"ד סי' רנ"א ס"ה ופ"ה בשם פמ"א ח"א סי' ק"ג ובפרט בנ"ד שנמסר ליד גבאי והנה אף שאני הארכתי בתשובה להקל בכה"ג אבל היינו לשנות הריוח אבל לכלות מהקרן נראה דגם מהרי"ק שהבאתי שם מודה דאין רשות לגבאי לשנות וכבר כ' הפמ"א בתשו' שם דבכה"ג שהקדיש לקרן קיימת אומדן דעתו הי' שלא לכלות מהקרן בשום אופן וגם

בנדלדלו קרובים אין ליתן להם וה"נ בנ"ד ובפרט שהבאתי שם בשם תשו' ד"ש סי' ס"ו דגם ומהרי"ח אין לשנות ומכ"ש בנ"ד ואף דבעליהם ישהעבדו ללמוד משניות מ"מ אין זה עולמות ובלשון ב"א הוי עולמות לעולם ממש כידוע ולכן לענ"ד חלילה מלשנות הצוואה וע' מד"ר קהלת ורש"י שם ה' פסוק ט' אוהב כסף וגו' לא תבואה ג"ז הבל דאם אין לו מצוה קיימת לדורות ג"ז הבל ע"ש ומזה ראי' לדברי הפמ"א הנ"ל ועמג"א סוס"י קנ"ד שהביא ממד"ר פ' אחרי כן.

ג והנה אח"ז נשאלתי ממחו' הרב הגאון מו"ה משה באבד אבד"ק מיקילניץ ז"ל בדין שהשלישו בידו יורשי אשת ראובן וועקסלין של איש א' שחייב לראובן ת"ק ר"כ ונתן ראובן לידם הוועקסלין להניחם ביד הרב הנ"ל קרן קיימת והעסקא יתחלק לעניי העיר בכל שנה ביום היא"צ וכן עשו ועתה נתדלדל ראובן ויש לו בתולה מאשתו הנ"ל שמתה שהגיעה לפרק נישואין והוא שעה"ד גדול אם מותר לשנות וליתן המעות לצרכי הנישואין והשבת דגם לפמש"ל דבכ"ג א"א לשנות מ"מ בכה"ג שהונח בידו רק שטרות וקיי"ל דהמקדיש שטרות צריך שיהי' כומ"ס ובוועקסלין צריך לעשות זירע וזהו במקום כומ"ס כמ"ש בתשו' ח"צ סיי קמ"ז ובנ"ד הרי לא עשה ראובן כן וא"כ הוי כלא בא ליד גבאי א"כ כיון שראובן עודנו חי הרי יוכל לישאל על נדרו וברצונו דעת רשו' רמ"א סי' מ"ח דדוקא גבאי צדקה ממש אבל בבא ליד אדם חשוב שבעיר או טה"ע אין דינם כבא ליד גבאי א"כ שפיר מהני שאלה ואף שהרדב"ז ח"ד סי' קל"ד כתב דהחכם המתיר חייב נידוי מלבד דבתשו' רב"צ אשכנזי סי' ט"ו מבואר להיפוך אף גם בכה"ג דנ"ד שאינו חוזר ליקח לעצמו אלא לצורך יתומה ענייי גם הרדב"ז מודה ולכן בכה"ג לכ"ע יוכל לשנות וליתן להבתולה היתומה וע"ע בתשו' מהר"מ מינץ סגל סי' ע"ג באמצע התשו' ובתשו' עבה"ג סי' יז

סימן קכ

א להרב וכו' מו"ה אלעזר שאצבערג ני אבדק"ק סקאלוט

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שספרה ז"נ וטבלה בימי אבילותיה ר"ל בשוגג אם צריכה טבילה אחרת אחר ימי האבילות והביא מס' שי"ט סי' קצ"ז תשו' ב' בדין אלמנה שטבלה תוך צ"א יום שהעלה דא"צ טבילה שנית וע' תשובה ב' עוד בזה והנה אם הספק בנ"ד יען שטבלה באיסור הרי בטבלה ביו"ט בטבילה שלב"ז אע"ג דאסורה לטבול מ"מ בדיעבד מהני ובפרט בשוגג וכמ"ש בתוה"ש סי' קצ"ז בשם תשו' חוט השני ואם הספק משום דאסורה לשמש הרי עכ"פ שאר קרבות שרי כמ"ש ביו"ד סי' שפ"ג וע'

בש"ך סי' קצ"ו סק"ג בשם מהרמ"ל גבי אלמנה שכ' כל הטעם משום דגם שאר קרבות אסורים לכן אסורה לטבול ומשא"כ בנ"ד דליכא איסור בשאר קרבות ורק משום איסור רחיצה באבילות וא"כ בדיעבד ובשוגג ודאי דשרי וגם במזיד מהני הטבילה שבתוך ז' לאחר ז"י אבילות וע' במשנה סופ"ג דברכות זב שראה קרי ונדה שפלטה ז"ש וכ' דמוכח דגם בדאיכא טומאה אחרת מהני טבילה לט"ק וע' מגילה ח' ע"א ורש"י ד"ה לכשיפסוק מזובו דמוכח ג"כ דאין טומאה א' מעכבת לטהרת חברתה וע' ברא"ש סופ"ה דע"ז בדין טבילת כלים קודם גיעול מהא דנדה מזין עלי' והיא טהורה וגם להמחמירין היינו משום דבעינן שיצאו לקדושת ישראל וזהו קדושתן לפרוש ממ"א וע' בכורות כ"ז סוע"א ורע"ב דמוכח ג"כ כן ולכן הדבר פשוט דהטבילה מהני לאחר ז"י של האבילות וע' בזהר פ' וירא דף ק"ב רע"ב דמבואר דבתרי מסאבי כגון זיבה ונדה לא סגיא בההוא טבילה אבל הוא תמוה וכבר תמה ע"ז היעב"ץ במטפחת ספרים מהא דכריתות ח' ועוד מכמ"ק ובפרט בנ"ד דאיסור אבילות רק דרבנן פשו' דמהני דטבילה.

סימן קכא

א לכבוד החריף ובקי וכו' מו"ה יקותיאל יהודא גרינוואלד נ"י בק"ק מ. סיגעט באונגארין.

ב מכתבו קבלתי וכו' ועל ד"ת אשיב בקצרה מה שחקר בבירך ברה"ת ביום ועודנו קטן בלילה נעשה בן יג"ש ויום אחד אם מותר ללמוד בלילה בלא ברה"ת למד"א בה"ת דאורייתא. הנה הדבר מבורר במרדכי פ"ב דמגילה דבקודש מבע"י בשמת תוס"ש דיצא בלילה, והמג"א תמה מהא דקטן אינו מוציא הגדול אבל בח"א כלל ו' דין ג' תי' על נכון וא"כ ה"נ בנ"ד יצא, והן אמת דלפי מה שהביא מעכ"ת מתשו' מהרי"א אסאד ח"ח סי' ס"ד שמיישב בדרכים אחרים יש לדון עפ"ד בנ"ד, אבל נודע מחלוקת האחרונים בדין בן יג"ש ויום א' אי בעינן מעל"ע או לא וא"כ אם בלילה לא הגיע עוד זמן מעל"ע הוי בלא"ה ספיקא אם הוא כבר גדול ואיכא ס"ס ואם כבר הגיע המעל"ע הרי בירך ברה"ת אחר יג"ש ורגע אחד והוי ג"כ ספיקא וא"כ ממנ"פ א"צ לברך שנית.

ג ובגוף הדין אי בעינן מעל"ע מצאתי בשאלתות פ' בחוקותי ושאלתא קט"ז דמפורש דבעינן מעל"ע וכ"ה בתשו' מהר"י ברונא סי' קצ"ז אלא שגם הוא לא ידע מדברי השאלתות, והאחרונים האריכו בזה ועיי' בש"ך חו"מ רסי' ל"ה ובב"ש אהע"ז סי' קנ"ה סק"כ נחלקו בזה ועיי' בד"ח פ"ה דנדה ומח"א ה' נדרים סי' ל"ד ותשו' רע"א סי' קי"ב.

ד ומה שהקשה בהא דא"ח תמ"ח ומג"א דגם באמר שיחזור ויקנהו שרי מהא דיו"ד רסי' קע"ד לק"מ דכבר הבאתי במשפט"ש סי' ר"מ מתשו' מבי"ט סי' כ' בשם ר"ע גאון דדוקא באמר ותחזורהו שלא בלשון מקח הוי הלוואה אבל באמר ותחזור ותמכרהו הוי מקח גמור כיון שצריך לחזור ולמכור ע"ש, א"כ ה"נ שאמר אחזור ואקחהו שרי, וכן לפי מה שהביא מעכת"ה הסמ"ע סי' ר"ז דבקבע זמן הוי מקח ה"נ עד אחה"פ לא יחזור ויקנהו אלא אחה"פ א"כ שרי וגם בלא"ה יש לחלק בין אמר שיפזור ויקנהו אבל אין העכו"ם הקונה מחויב בכך אז הוי מקח אבל התם שאמר והחזירהו שחל החיוב על הקונה להחזירהו לכן הוי רק הלוואה ודוק"ל.

סימן קכב

א להרב וכו' מו"ה מנחם יהודא אדלער נ"י אבד"ק סערעדנע אונגארין.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר הנהוג במדינתכם שכל מי שיש לו בהמה יש לו פאס (כתב תעודה) על בהמתו ובו כתיב תוארה והסימנים ושם הבעלים ונכתב ונחתם בחת"י השופט מעבר לדף שפלוני קנה הבהמה וכותב וחותם ומוסרו ליד לוקח וזהו לראי' בידו שקנה הבהמה ובא מעשה לפניו בראובן שתובע מיורשי שמעון שיתנו לה בהמתו שקנה מאביהם בסך עשרים כסף דהיינו שהי' חייב לו ט"ו ר"כ וגם נתן מזומן חמשה ר"כ ולא רצה להלוות לו רק באופן הנ"ל והבהמה נשארה עוד ביד המוכר ואח"כ מת המוכר ונשארה ביד יורשיו ותובע הבהמה או שיחזירו לו הסך עשרים ר"כ והם טוענים שקיבל אביהם רק חמשה ר"כ.

ג והנה בגוף הענין הרי אין השטר מועיל כלום במטלטלין כמ"ש רש"י ב"ק ע"ט ריש ע"ב דבשטר במטלטלין אפילו מש"פ ליכא דהוי רק דברים בעלמא וא"כ עיקר הקנין רק מכח הכסף שנתן ואם לא נעשה רק בתק"כ הרי במקצת כסף שנתן ליכא ג"כ אלא מש"פ ומלבד דלשי' מהרי"ו בקנה במלוה ופרוטה ל"ק כלום כמ"ש בשע"מ רסי' קצ"ט אף גם לשע"מ שחולק עליו עכ"פ ליכא אלא מש"פ וכיון שמודה ראובן שהתנה עמו מוכר דכשיתן לו המעות בחזרה יחזור לו הפאס וכפי הנראה הי' כל המכירה רק בשביל שיהא בטוח במעותיו ובכה"ג אין בהמכירה ממש דגם במכירה גמורה בתנאי כזה אם לא קבעו זמן לחזרת המעות והמקח שם מלוה בעלמא היא כמ"ש בסי' כ"ז ס"ה וסמ"ע שם וממ"ש בחיבורי שם באורך מדברי הלח"מ ומח"א בכמה חילוקים בזה וגם בדין מת המוכר ע"ש מדברי רד"ז ומבי"ט בזה ואם הי' רק הלואה ובערמה נעשה דרך מכירה לכ"ע אין בזה דין מקח כלל ע"ש ולא נתבאר יפה במכתבו באיזה אופן הי' בנ"ד ועכ"פ

באם שאין כאן דין מקח רק הלואה הרי בהפאס לא נתבאר אם כבר סילק דמי המקח א"כ הוי רק כתובע חוב בע"פ כיון שהודה בעצמו דהשטר חספא בעלמא ואין בזה דין מקח כלל והרי קיי"ל דמלוה ע"פ אינה נגבית מן היורשים ובפרט מיתומים קטנים ורק בהסך שמודים בו מחויבים לשלם ועסי' קצ"א ס"ד דגם בשטר מקח כשהמוכר אומר לא קבלתי הדמים כ"ז שלא נכתב בשטר שהודה שקיבל המעות אין הלוקח נאמן וס' תשו' מהרי"ט סי' קנ"ב ובנתה"מ שם לחלק בין שטר קנין ובין שטר ראי' ושו"ת ב"ש חחו"מ סי' מ"ז ומ"ש בחיבורי שם ובנ"ד לכ"ע כן היא.

סימן קכג

א לכבוד הרב המאה"ג החו"ב מו"ה ארי' ליב בערינ- פעלד נ"י אבד"ק זאליטשיק.

ב מכתבו הגיעני ובדבר הדו"ד שבא לפניו בראובן שקנה מאדון א' יהודי ארבעה מאות קארץ פ"פ אדומים ולקח מאתו קאנטראקטיל ואח"כ קנה שמעון הפ"פ מראובן ובשעת קני' רצה שמעון שיתן לו ראובן שלוסצעטיל שלו בח"י שהוא מוכר סך הנ"ל פ"פ אדומים דייקא ולא רצה שימסור לו ראובן הקאנטראקויל מהאדון כי ראובן הוא יותר בטוח וראובן לא רצה בזה ואמר לשמעון הלא ידעת שהפ"פ דשם הם אדומים ולמה לך חתימתי והשיב ש' ידעתי גם ידעתי אבל ירא אני פן יערב האדון פ"פ אחר ואמר ר' א"כ אכתוב לך שהאדון מחויב ליתן לך הפ"פ משם בלא שום תערובות וכעת נפל הכחשה ביניהם כי לא נכתב שום שליס בשעת מקח כי לא סליק כל המעות אז. ועתה נודע שבכפר הנ"ל אין שם רק ב' מאות ק' אדומים והשאר אינם אדומים ומקח הפ"פ ירד עשר מעלות אחורנית באופן שכל האדראן הוא היזק כעת ותובע שמעון מראובן המאות דראהן בחזרה באמרו שהוא הי' צריך ליתן לו שלוסצעטיל שמוכר לו ד' מאות ק' אדומים וכיון שאין שם כ"כ אדומים אינו רוצה ליקח כלום ואם ירצה ר' ליתן לו ממק"א אינו רוצה כי לא קנה רק מהכפר ההוא וראובן טוען שלא היו צריך לכתוב בהשלי"צ רק שמוכר לו הפ"פ מהכפר הנ"ל וגם אם הי' כותב לו שיתן לו ממק"א בודאי הי' מתרצה. ועכ"פ מחויב ליקח ב' מאות אדומים דהא קנה למסחר על ריוח ול"ש בזה טענת במקח שלם אני רוצה, וקודם שירד עוד השער באו לדין לפני מעכ"ה ששמעון תבע השלי"צ כפי טענתו וראובן הכחישו כפי הנ"ל ואמר להם כת"ר שישבע ר' המוחזק שכדבריו כן הוא וכן יקום ולא באו עד עתה לגמור הפסק וכעת טוען ש' שהמניעה הי' מראובן שתבע אותו כמ"פ ודחה אותו בלך ושוב ועי"ז לא מכר עד עתה הפ"פ וביני ביני נפל השער

וגרם ההיזק וראובן טוען כי לא הי' המניעה מצדו ולא עלה על דעתו שיפול השער כלל עכת"ד השאלה.

ג והנה בדין ב' מאות ק' שאינם אדומים הדבר פשוט כמ"ש רו"מ שאין שום חיוב על שמעון ליקח אותם כדין שחמתית ונמצאת לבנה המבואר בסי' רל"ג וגם אם ירצה ליתן לו אחרים אין חיוב על ש' לקבלם כיון שלא הי' המכירה דרך חיוב ויעיין בחיבורי סוסי' רל"ג שכתבתי כן להדיא דבכה"ג אפי' בדבר שאין שום קפידא להקונה א"צ לקבל אחרים ומכ"ש בנ"ד. גם מה שטען ש' שגרם לו היזק ע"י עיכוב השלוסצעטיל יפה כ' כת"ר דהוי רק גרמא ומ"ש מדברי נה"מ סי' קע"ו שכ' דשותף חייב בגרמא כבר הארכתי שם לסתור דבריו ואח"ז מצאתי במראה הפנים על הירושלמי פ"ה דב"מ הלוי ג' שהביא ג"כ דברי הריטב"א אשר עליהם בנה הנה"מ יסודו והוכיח להיפוך וחלק עליו יעו"ש בזה. ויעוין בחיבורי משפ"ש סי' ר' שהארכתי עוד בדין מוכר שעיכב הסחורה ושם הבאתי ד' מהרי"ט סי' ק"י בזה וגם דברי מהרי"ט סי' ק"ט שהביא כת"ר הובא בחיבורי סי' קפ"ה סעי' א' ודחיתי שם בזה דברי נה"מ סי' קפ"ה שם יעו"ש. ואח"ז מצאתי בב"י יו"ד סי' קע"ג דמוכח דס"ל כנה"מ שם ומ"מ נראין דברי מהרי"ט נכונים לדינא וגם לא נתבטל המקח ע"י שלא קיים ראובן נתינת השלאס ודחה אותו מיום ליום בקיום הפסק וכמ"ש רו"מ מהא דסי' ר' ס"ז בהג"ה וע' כה"ג בסי' קע"ו סעי' מ"א דבשותף שלא נתן מעות אם דחה אותו רק בלך ושוב לא אטרחי' לב"ד לא נתבטל שותפותו וע' בסמ"ע וש"ך סי' ק"ג בדין אטרחי' לב"ד אי דוקא בע"כ של נתבע, ובנ"ד הא לא אטרחי' לב"ד כלל ולכן הדבר פשוט שלא נתבטל המקח.

ד ואמנם במ"ש אם יוכל הלוקח לומר במקח שלם אני רוצה והביא מדברי נה"מ סי' קפ"ב דאה רוצה להשלים לו אחרים לא יוכל לבטל המקח לכאורה עלה בלבי דזה דוקא במכר לו מאה כור סתם אבל במכר מאה כור אלו שוב יוכל לוקח לחזור קודם שהשלים וכמ"ש בטור סי' קל"ב בשם הראב"ד דפעמים שהמקח בטל וחוזר בו כל זמן שלא השלים לו כיצד הי' תופס שק מלא אגוזים וא"ל הילך שק זה בדינר ויש בו סאה אגוזים והלך ומדדו ול"ה בו סאה ה"ז חוזר אע"פ שזה רוצה להשלים כו' ובב"י שם כ' די"ל דגם הרמב"ם מודה ועסמ"ע שם שרמז לזה בקיצור א"כ י"ל דה"נ בנ"ד שמכר פ"פ מיוחדים מהכפר הנ"ל ואדון הנ"ל וע' בלח"מ פט"ו ממכירה שם ה"ב מ"ש ע"ד הראב"ד בזה. ואולם באמת גם הראב"ד לא קאמר רק בכלל הכל בסכום א' כגון שק זה בדינר אבל בנ"ד מכר כל קאריץ בסך כו"כ. ועוד דהא בנידון הט"ז סי' רט"ז במכר ב' מקומות שלו בביהכ"נ דמי ג"כ לזה ואפ"ה ס"ל דתליא במחלוקת רמב"ם ורשב"ם ואין להוציא ממון א"כ בנ"ד הרי

המוכר הוי מוחזק. ועוד דעיקר הטענה דיכול לומר למקח שלם אני רוצה היינו היכי דלא גלי דעתי' בשעת קנין להיפוך אבל היכי דגלי דעתי' דהי' מרוצה בפחות בודאי ל"ש לומר כן וא"כ ה"נ בנ"ד גם אי נימא דלהראב"ד יוכל לחזור קודם שישלים היינו אם לא גי"ד שרוצה בהשלמה ממק"א אבל בנ"ד הרי רצה דוקא שיתן שלוסצעטיל שלו והיינו שיחויב ליתן אדומים דוקא ולהשלים ממק"א א"כ אף שלא נגמר כן המקח מ"מ עכ"פ הרי גי"ד שמרוצה בהשלמה א"כ אם רוצה להשלים שוב לא יוכל לומר במקח שלם אני רוצה וכמ"ש רומע"כ לי'. ועוד דבאמת נראה דהראב"ד מיירי בהי' בידו שק של האגוזים ואומר שק זה משא"כ בנ"ד ע"כ הדבר פשוט שהדין כמ"ש כת"ר דמחויב ליקח ב' מאות ק' פ"פ אדומים ולא יותר ואפי' אם ירצה להשלים ממק"א אין חיוב על הלוקח ליקח אותם ויען כי הדברים פשוטים קצרתי,

ה גם בדין אם ראובן חייב היסת ליפטר משמעון והפכה על ש' ליטול וחזר שמעון והפך על ראובן לקב"ח אם יוכל לחזור ולהפך על תובע שיקב"ח או צריך להקל עליו ונהוג עלמא שא"י להפך כיון שכבר הפך פעם א' רק אם יקל עליו בקלה מקב"ח וכבר הוכיח מסי' פ"ז סי"א בהג"ה דיכול להפך קב"ח אף שכבר הפך פ"א שהרי כ"א הרמ"א שם דיוכל לומר התובע אני חפץ ממך רק היסת שלא יוכל להפך ג"כ רק היסת ומוכח דהיסת יוכל להפך עכ"ד והנה בדבר זה כבר נשאלתי מהרב המו"צ דק' טאלמיטש והוא הביא ראי' מדברי הש"ך שם סקל"ט שכ' דיש נוהגים שהנתבע אומר לו דור בחיי ראשך שהוא קל מחרם כו' ומוכח דדוקא דבר הקל יותר מחרם יוכל להפך אבל לא חרם ואני השבתי לו דהתם קאי על חרם סתם שהב"ד מטילי' על מי שטוען שקר וא"כ ל"ש בזה ענין היפוך כלל רק שנהגו להפך בדור לי' בחיי ראשך ואם הוא חמור יותר מחרם סתם לא הי' יכול להפך ולזה כ' דיש שנהגו להפך משום דס"ל שהוא קל מחרם והיינו דעכ"פ אינו חמור והש"ך השיג דחמור יותר (וע' כה"ג בתוס' ב"מ ע"ז דידם על העליונה היינו דעכ"פ אינם על התחתונה וה"נ בזה מ"ש שהוא קל מח' היינו שעכ"פ אינו חמור) אבל כפי שנהגו בזמנינו לחייב קב"ח לנוכח בודאי יוכל להפך הקב"ח ג"כ על התובע וכמ"ש הסמ"ע שם סקל"א דמהפכין כל מה דאפשר וע' כה"ג בט"ז סי' צ"ב סי"א שכ' לחלק בין ח' סתם דל"ש בי' היפוך כלל משא"כ בחרם מפורש ע"ש וה"נ בזה וכן אני דן תמיד והוא דין אמת לפענ"ד ואין לי פנאי להאריך יותר

סימן קכד

א לחכם א'

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל הלכה למעשה בדין מסחר קניית הנאזען שכל מי שרוצה לקנות ע"י פרעו פרוטרוט בא אליו ויגיד לו איזה לאזע יחפוץ ונותן לו אדראן שיקנה אצלו ואז יקנה המוכר הנ"ל לאזע זו אצל באנקירער והוא מעלה המחיר על הקונה לפיטרוט לפי ערך ט"ו פראצענט וכדומה והקונה ישלם כל חודש כפי ערך והלאזע מונחת ת"י המוכר עד יסלוק כל המגיע והריוח אשר יוכל להגיע אם יעלה הנומער שלו בגורל במשך זמן ההוא שייך צ"ה פראצענט לקונה וחמשה פ' למוכר ואחריות יוקרא וזולא הוא על הקונה ונסתפק כת"ר אם יש בזה חשש רבית יען כי עבור המתנת המעות לוקח יותר והלאזען הנ"ל שומתן ידוע עפ"י הקיח מדי יום ביומו כמ"ש ביו"ד סי' סע"ג ושוב צידד די"ל דכיון דהשער משתנה תמיד דמי למטבעות שכ' הב"י דאם השער משתנה תמיד אין זה כשער קצוב וכ"ה בקונטרוס הסמ"ע והוי כאין שומתו ידוע המבואר בש"ע שם דשרי גם י"ל דהלאזע הוי כשטרות ולא נקנה לקונה עד שעת מסירה ודמי לשכירות המבואר שם סעי' ו' דמותר להרבות בשכר כיון דאין שכירות משתלמת אלא בסופה וגם בחי' א"ש על הרי"ף כ' גבי טרשא דר"פ דאם השכר הי' מונח באוצר ר"פ עד אותו זמן שרי דדמי לשכירות אבל פקפק בזה דהא הריוח ביני וביני שייך לקונה ושוב כ' די"ל דכיון דשטרות א"ב אונאה דמי לקרקע שכ' הבעה"ת ומ"מ דשרי למכור ובפ"ת הביא בשם שמ"צ דגם בשטרות שרי ואף דכשהקונה בא לקנותו אין לו הלאזען והקונה נותן לו אדראן לקנות עברו ברצונו ומוסיף על המקחן עבור המתנת המעות מ"מ הרי לא קנה אז עדיין הלאזע וגם לא נעשה שלוחו רק שקונה לעצמו הלאזע למסחר שיקח ריוח מהקונה גם י"ל שמוסיף לו עבר שכר טרחתו ואחריות הדרך עכת"ד והנה במה דסיים אפתח די"ל דמוסיף לו עבור ש"ט אבל מ"ש משום אחריות הדרך לא יתכן רק אם הי' קונה הלאזע מיד בנתינה הדראן אבל אם לא קנה מיד הרי אינו מחויב הקונה כלל לקבל ע"ע האחריות עד שיקנהו וגם בזמנינו שנותנים על הבי דואר ליכא אחריות כלל כנודע) ולכאורה נראה דזה דוקא אם נותן לו דבר מועט ריוח כפי ערך שיווי הש"ט אבל בכי הנידון שנותן לו ריוח גדול הניכר שאין שיווי הש"ט עולה כזה א"כ אין זה היתר כלל וכדמוכח בתשו' מבי"ע ח"א סי' וא"ו וא"כ בדין ראובן שהלוה לשמעון מנה ונתן לו שמעון סחורה שיוליך לעיר אחרת וימכרנה ויקח מעותיו ונתן לו פרח וחצי בעד מה שיקבל עליו אחריות הדרך ונשאל אם יש בזה צד ריבות שהרי כפי הנראה נתן לו הפרח וחצי בשביל שהלוה לו מעות רק שתולה אותו על האחריות הדרך והשיב דאפי' היתה ההלואה על תנאי זה אין כאן שום צד ריבות כיון שלא הוסיף לו שכר על קבלת האחריות יותר מן הראוי וה"ז כאלו הלוה ע"מ שימכור לו חפץ בשויו דמותר וכדמוכח

במתני' דהמלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא ריבות ומוכח דדוקא בפחות הוי ריבית אבל בשויו אינו ריבית דלאו מידי חסרי' וה"נ בזה יעו"ש עוד בזה ומבואר מזה דאם הי' נותן לו יותר מן הראוי עבור קבלת אחריות אף שתלו אותו בעד קבלת האחריות אסור א"כ ה"נ בנ"ד כיון שנותן לו יותר משיווי ש"ט הוי ריבית (ע' מח"א ח' ריבית סי' ל"ו מ"ש ע"ד מבי"ט הנ"ל) אך דיש לי לדין דהמבי"ט לא קאמר רק בהלואה דהוי איסור תורה בזה לא יוכל ליתן יותר ולהבליעו בדמי קבלת אחריות אבל בנ"ד שהוא רק איסור אבק ריבית כיון דהוי דרך מקח וממכר שוב יוכל להבליע בתשלומי ש"ט וליתן לו כמה שירצה, ומנא אמינא לה מהש"ס דבכורות ל"א ע"ב דתנינן התם מעשר בהמה של יתומי' מוכרין אותו ומע"ב ששחטו מבליעו בעורו בחלבו ובגידו ובקרניו ופירש"י דאסור למכור בשר אלא ימכור החלב והעור והגידין ויבליע בהן דמי הבשר שימכור העור וגידין ביוקר כפי ששוה הכל בצירוף הבשר ויתן לו הבשר במתנה ע"ש ופריך מאי קאמר ומפרש אביי דמע"ב של יתומי' מוכרין אותו בהבלעה מכלל דגדול בהבלעה לא מ"ש מהא דתנן בסוכה ל"ט הלוקח לולב מחבירו בשביעית (משום דכל האילנות בתר חנטה אזלי' וחנטה בששית רק באתרוג בתר לקיטה אזלי' ולכן מותר לקנות לולב אצל ע"ה בשביעית ולא אתרוג) נותן לו אתרוג במתנה לפי שאינו רשאי ללקחו בשביעית לא רצה ליתן לו במתנה מבליע דמי אתרוג בלולב ומשני התם לא מוכחא מלתא משום דדמיו מועטין ואין ניכר שהבליע בלולב אבל הכא אפי' בהבלעה נמי מוכחא מלתא דמוכר הבשר שהדבר ידוע שאין עור נמכר בדמים יקרים כאלו ורבא פליג על אביי ומסיק דגם מע"ב של גדול מבליעו בעורו כו' ומפרש טעמו משום דמדאורייתא דוקא מחיים אינו נגאל אבל לאחר שחיטה נגאל ורבנן הוא דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה ולא גזרו רק בבשר ולא בעור לפי שאינו נישום בחיים ולכן בהבלעה שרי אפי' דגדול ע"ש ברש"י והעירוני מעירובין כ"ז ע"ב ע"ש ודו"ק וע' ירו' פ"ז דשביעית ה"א החנוני שהי' מבשל כ' לא יהא מחשב כו' אבל מחשב על היין וכו' אלא על חיטיא כו' וע"ש בפ"מ דמבליע המעות ומבואר דאף דמוכחא מלתא טובא שאין דמי העור יקרים כ"כ כמו הבשר אפ"ה כיון דמבליעו בדמי העור ואיננו מוכר לו הבשר בפירוש שרי כיון דהוי רק איסור דרבנן וא"כ ה"נ בנ"ד דהוי רק איסור א"ר דרבנן יוכל ליתן לו הסך הנ"ל בעד טרחתו ואף שהוא נותן הרבה יותר משיווי ש"ט ויש להטעים ביותר לפמ"ש התב"ש בבכ"ש לפסחים בעינן מכירת בהמות לפסח דדוקא בדרבנן שרי הערמה ולא בדאורייתא וכדבריו מבואר בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' קל"ח בדין מי שנדר הנאה מחבירו ורוצה לקבל בהערמה מקופת הקהל שהמודר נותן לקופת והביא שם

מהש"ס פ' תולין ופסק דהערמה בשל תורה אסור יעוש"ה וכן מצאתי בתשו' מיימוני' לס' קנין סי' ט"ז בענין ערמה הנעשה נגד דין מצרנות שכתב לו שטר משכנתא וכ' וז"ל ואני אומר אחרי שהוא משום ועשית הישר והטוב ה"ז קרוב למצות עשה ואין להערים בה וכו' עכ"ל ומבואר דבשל תורה אין להערים, ונהי דלפמ"ש שם אח"כ משום דאל"כ כל א' יעשה כן ומאי הועילו בתקנתן שיתבטל לגמרי הטוב והישר יש לחלק קצת מ"מ האמת יורה דרכו דבכל מצות התורה י"ל כן וא"כ ה"נ בזה בהלואה דהוי איסור תורה נכונים דברי מבי"ט דבזה א"א להבליע דהוי הערמה ניכרת אבל בדרך מו"מ בדרבנן שרי הערמה ומצאתי בירושלמי פ"ג דפסחים ה"ג תמן אמר מותר להערים כו' הכא שבות כו' אך לפמ"ש המק"ח לחלק בין הערמה להערמה י"ל גם בזה כן וע' ירו' פ"ד דיבמות הי"ב בסופה ר"ט בערים וקידש ש' נשים להאכילם תרומה בימי רעבון והן אמת כי המק"ח ושאר אחרונים תמהו על התב"ש ז"ל מהש"ס דגיטין ס"ה דפריך למ"ד קטן אינו זוכה לאחרים רק בדרבנן מהא דמערימין על מע"ש כיצד אומר לבנו ובתו הגדולים הא לכם מעות ופדו בהן מע"ש זה בלא חומש משום דדוקא בעלים מוסיפין חומש ולא אחר ומשני הב"ע בעציץ שאינו נקוב מדרבנן ומוכח דלפי הס"ד הוי ס"ל דמיירי בשל תורה ואפ"ה מהני בהערמה האמנם אנכי בתשובה לק' בוברקא (תשו' מהרש"ם ח"ב סי' נ"ג) דנתי ליישב דעת התב"ש ז"ל דהא בלא"ה יש להבין טעם החילוק בין דאורייתא לדרבנן וגם מדוע יאסר כלל הערמה היכי דהעושה המעשה גמר ומקנה בכל לבו כמו במכירת בהמות וכדומה וכלפי שמיא גליא ואטו ברשיעי עסקינן וכדפריך כה"ג ביומא ו' בהא דשמא תמצא אשתו נדה ע"ש ואולם נראה דעיקר האיסור משום מראית עין כיון דהוי הערמה דמוכח יחשדוהו שאינו עושה כן באמת וכל מקום שאסרו חכמים מפני מ"ע אפי' בחדרי חדרים אסור כנודע וכבר נודע מ"ש התוס' בכתובות ס' דדוקא באיסור דאורייתא אסור אפי' בחד"ח משום מ"ע אבל בדרבנן שרי וע' בט"ז או"ח סי' תמ"ד ומג"א סוס"י ש"א בזה ולכן בדרבנן שרי הערמה ולפ"ז דוקא בצנעה אבל בפרהסיא גם בדרבנן אסור וזהו טעם החילוק בין אי מוכח מלתא דהערמה או לא וכמ"ש רש"י בשבת קל"ט ע"ב וז"ל התם לאו מוכח מלתא דהרואה אומר לצורך המועד הוא שאין הכל יודעין שיש לו מן הישן הכא מוכחא מלתא לאסור כו' עכ"ל הרי מפורש דהאיסור הוא משום מ"ע ולכן אסור שם גם בדרבנן משום דהי' בפרהסיא וכן בהא דר"ה דשקל תומא כו' ועבר במברא כו' לא התירו רק לל"מ משום דהו' בפרהסיא אבל בדבר הנעשה בינו לבינו שרי בדרבנן ולא בדאורייתא והיכי דלא מוכחא מלתא ל"ש מ"ע וכמ"ש התוס' בחולין מ"א בהא דאין שוחטין לגומא אבל עושה גומא בביתו שיכנוס הדם לתוכה ובשוק לא

יעשה כן והקשו בתוס' דהא כ"מ שאסרו מפני מ"ע אפי' בח"ח אסור ותי' דהתם גם בדאיכא רואים אם עושה בחצרו לא מוכחא מלתא דהא יאמרו לנקר חצרו הוא צריך וליכא בחצרו משום מ"ע כלל ע"ש ובזה נ"ל ליישב קו' אחרונים מהא דגיטין ס"ה הו"ל דהא מצינו בשס דנדרים פ"ד ע"ב דפליגי ר"א ורבנן אי נחשדו ע"ה על מעשר עני וס"ל לר"א דלא נחשדו כיון דאלו מפקר לנכסי' הוי עני ושקיל לי' איהו ולית לי' פסידא ורבנן סברי דמירתת להפקיר נכסי' דלמא זכי בהו אינש אחרינא ע"ש ומבואר דהיכי דבידו לעשות בהיתר בלא הפסד אין לנו לחשדו באיסור ובשבת י"ז דבתרומה כיון דאפשר למיעבד כדשמואל דחטה א' פוטרת הכרי לא חשידי והימוני מהימני ובמנחות ס"ז דאע"ג דבתרומה גלגול עכו"ם אינו פוטר משום גזירה עבעלי כיסין מ"מ בחלה דאפשר דאפי לה בפחות מה' רבעין קמח ל"ג ופירש"י דאי הוי בעי לאערומי מצי בהיתר ע"ש וע' חולין ד' במומר לתיאבון דל"א שביק היתרא כו' אבל התם דוקא בלא טירחא כלל אבל בישראל גם במקום טירחא כמובן והנה התוס' בבכורות ל' ע"א הקשו בהא דאמרו שם דחשוד אשביעית חשוד אמעשר והא גב מע"ש אפשר לפדות שוה מנה על ש"פ דמחולל בדיעבד עכ"פ ואפשר דגם לכתחלה וה"נ גבי מע"ש ותי' דמשום דלפעמים אין לו פרוטה מזומנת לחלל או שאין המעשר שוה כמו הפרוטה ואינו רוצה ליתן פרוטה כנגדו ולכן חשוד עלה ע"ש ומעתה לפ"ז בהא דמערימין על מע"ש שעושה ערמה לפדותו ע"י בנו ושפחתו כדי שלא יצטרך ליתן החומש הרי בע"כ מיירי דיש בו יותר מש"פ אינו תופס פדיון וא"צ להוסיף חומש רק ביש בחומשו ש"פ לדידן דקיי"ל כרב אסי התם ע"ש וגם הרי יש בידו מעות לפדותו א"כ ליכא בזה מקום לחשדו כיון דאי בעי הוי פודה שוה מנה בעד ש"פ וכבר כ' התוס' בב"מ נ"ד ע"א דהיכי דאמר הוא וחומשו מחולל על ש"פ מהני גם לענין החומש דאינו מעכב בכה"ג ע"ש (וע' תוס' ב"מ צ' ע"א דאין לחוש גבי גידולי מעשר דלמא משהה כיון דיכול לפדותו) א"כ כיון דליכא חשדא בזה שוב מהני הערמה גם בשל תורה דלא הוי הערמה מוכחת דאדרבא איכא הוכחה שעושה כן באמת וא"ש ודו"ק.

ג ואף דבתוס' מנחות דף ע"א ע"ב כתבו דלא מסתבר שיוכל לפדות שוה מנה בש"פ רק בעלים ולא אחר וע' בתוס' תמורה כ"ז ע"ב ותוס' ר"ה ל"ת הנה בתוס' ישנים יומא ט' נסתפקו בזה וגם בתוס' רי"ד קידושין נ"ח מבואר להדיא דגם באחר הוי כן ועוד דגם לשי' תוס' מנחות הנ"ל הרי כאן מיירי בבעה"ב שנותן מעות לבנו א"כ הרי הי' בידו לפדותו בעצמו והי' מועיל גם בש"פ משא"כ ע"י בני דכאחר דמי צריך לפדותו בשויו א"כ כיון דבידו לעשות בהיתר אין מקום לחשדו והבן [שוב מצאתי בשו"ת רח"כ חא"ח

בסופו שדיבר נכדו מקצת הערה דיכול לפדות בש"פ רק דס"ל דעי"ז הוי רק איסור דרבנן ובדרבנן שרי הערמה ודבריו תמוהים דהיכי דפודה בשויו מחויב מה"ת להוסיף חומש גם מ"ש אח"כ דהאיסור מכח גזירה אין לחדש גזירות ולפמ"ש הכל וכו'].

ד וכעת עלה בלבי ליישב קושי' הנ"ל דרך פלפול קצת דהא לפמש"ל דעיקר האיסור בהערמה הוא משום מ"ע ואפי' בח"ח אסור, והנה בשבת ס"ד מייתי ברייתא דפוקק לה זוג בצוארה ומטייל עמה בחצר ופריך מינה על רב דסובר דאפי' בחדרי חדרים אסור ומשני תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר"א ור"ש אוסרים ע"ש ומבואר מזה דהך ברייתא דמטייל בחצר לא ס"ל כרב ושרי בחד"ח והנה בשבת נ"ג ע"ב מסיק דהך ברייתא אתי' כר' יהודא דאל"כ תיקשי בהא דקתני שם ולא עזים בכיס שבדדיהם ומיירי ליחלב יעו"ש ואף די"ל דנהי דמצי אתיא כר' יודא מ"מ אין הכרח לזה מ"מ הרי לפמ"ש תוס' שהובא לקמן אתי' דר' יוסי ולדידי' בודאי הוי כן לחד תי' בש"ס שם והנה בירושלמי פ"ד דמעשר שני פריך אמתני' דמערימין על מע"ש הנ"ל שהובא בש"ס דגיטין הנ"ל במה אין קיימין אי בגדולה זכתה בה בסימנים ואם בקטנה קטן זוכה בתמי' ומשני כמ"ד קטן תורם כו' ע"ש (וצ"ע על התוס' בגיטין שם שהקשו מהא דאין קטן תורם ותי' דאתי' כמ"ד דבהגיע לעונת נדרי' תרומתו תרומה ולא הביאו ד' ירושלמי דמפרש דאתי' כמ"ד קטן תורם ונהי דלמסקנת ירושלמי שם א"ש לכ"ע מ"מ מכח קו' תוס' גופי' ניחא לו טפי תי' הירושלמי גיטין שם שדיבר מזה וח"א העירני דלפמ"ש הר"ש דלר' יוסי אפי' לכתחלה משא"כ לר' יהודא ולכן הוכרחו תוס' לומר דאתי' כר' יוסי וגם כונת ירושלמי בע"כ הוי כן וא"ש והנה במשנה פ"א דתרומות מ"ג מבואר דמ"ד קטן תורם היינו ר' יהודא וא"כ הרי לר"י לשיטתי' גם בדאורייתא שרי הערמה כיון דלדידי' לא גזרו משום מראית עין היכי דאינו עושה ברה"ר ובפרט לפי תי' התוס' דאתי' כר' יוסי א"ש טפי להמעיין בש"ס שבת שם דלר' יוסי לחד תי' שם בודאי סובר דכ"ג משום מ"ע בחד"ח יעוש"ה ותבין וא"כ שפיר קאמר הש"ס בגיטין לפי הס"ד אהך מתני' דגם בדאורייתא מערימין ולמסקנת הש"ס בלא"ה א"ש כמובן ודו"ק.

ה ואולם בעיקר הדבר שהעלתי למעלה דהיכי דאפשר לעשות באופן היתר שוב מותר לעשות גם בהערמה לכאורה יש לעורר מהש"ס דנדרים מ"ח במעשה דבית תורין שהי' אביו מודר הנאה והי' משיא בנו ואמר לחבירו חצר וסעודה נתונים לך ואינן לפניך אלא כדי שיאכל אבא עמנו בסעודה כו' ואמרו חכמים כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה ומסיק משום דהוכיח סופו על תחלתו שאינו אלא הערמה אבל כל שלא אמר בפי' אע"פ שהענין מוכיח בעצמו דלא יהיב לי' אלא כי היכי דליתהני אפ"ה

הויא מתנה ושם ע"ב מפרש לה רבא משום דסעודתו מוכחת עליו או משום דר"א הוא דויתור אסור במודר הנאה יעו"ש ולכאורה הא גם בלא אמר כלום כיון שהענין מוכיח בעצמו דהוי הערמה אמאי מהני לגבי איסור נדר דהוי איסור תורה (שוב מצאתי בשו"ת רח"כ שם שהעיר ג"כ בזה) והי' נראה דלפמ"ש דהיכי דיש לו אופן היתר ליכא מ"ע א"כ ה"נ בנדר הרי יוכל לישאל עליו לחכם ולהתיר הנדר א"כ שוב ליכא חשש הערמה ואף דאמרי' בקידושין (דף ס"ב ע"ב) דגר לא הוי בידו משום דמי יימר דמזדקק לי' ובתוס' סוטה (דף כ"ה ע"ב) דמה"ט שטר העומד לגבות לאו כגבוי משום דצריך דיינים ומי יימר דמזדקקי לי' הרי בשבת (דף מ"ו) מבואר דהיכי דסגי בהדיוטות ל"ש לומר מי יימר דמזדקקי וע' רשב"א ונימוק"י יבמות ר"פ האשה רבה בזה וע' במל"מ פ"ד מבכורות ושעה"מ פי"ג מאי"ב וה"נ בזה וע' ברמב"ן גיטין ל"ה דגם אחר שעבר מהני שאלה לעקור האיסור למפרע לגמרי ואף דמהתוס' שם ל"נ כן וע' בשעה"מ פ"ו מהל' שבועות ובתשו' שער אפרים דהעיקר כהרמב"ן ויש כמה ראיות לזה ובזה י"ל ג"כ הא דנדרים מ"ג גבי היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחר וכו' או מונח על הסלע וכו' וכשר הא הוי הערמה בדאורייתא והתם אין בידו לישאל עכשיו ולפמ"ש ניחא ויש לדון עפי"ז התשב"ץ בדברי שהבאתי לעיל אבל י"ל למעיין ואין להאריך יותר

ו ובהיותי בזה עלה בלבי בענין מכירת חמץ שהעיר התב"ש דהוי הערמה ותי' דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי והוי רק איסור דרבנן וכבר תמהו כולם דהא החמץ שמוכרין אין מבטלין אותו כלל והוי הערמה בדאורייתא. ואולם לפמש"ל דכל איסור הערמה הוי רק משום מ"ע וחשדא א"כ הרי כבר נודע דברבים ליכא חשדא ע' יו"ד סי' קמ"א ומג"א סי' רמ"ד א"כ בזה דהכל עושין כן שוב ל"ש חשדא ומותר לעשות גם בהערמה, וע' פסחים ל"ו ע"א גבי מנחת עומר דלותתין ומפרש טעמא משום דציבור שאני ופירש"י דכל עסקים שלהם נעשה ע"פ ב"ד ובזריזין הוא ולא גזרי' ע"ש ומוכח דכל דיבור של ציבור נעשה ע"פ ב"ד א"כ ליכא חשדא ואף דמהרי"ט בראשונות סוסי' ס"ח וסי' פ"ג הוכיח מהש"ס דמ"ק י"ב גבי כיבוס כלי פשתן דמייתי ראי' מימה של טבריא כו' ופריך דלמא שלא ברצון חכמים עביד וע' כה"ג בגיטין (דף מ"ה) ומוכח די"ל דלא מיחו חכמים משום דלא ישמעו ומוטב שיהיו שוגגים כו' ע"ש א"כ י"ל דאיכא חשדא גם בדבר הנעשה בציבור אבל זה דוקא בדרבנן אבל בשל תורה הרי ל"ש הא דמוטב שיהיו שוגגי' ואי מכירת חמץ הוי איסור תורה א"כ שוב ליכא חשדא וגם הרי בכל רבים ליכא חשדא, והן אמת דבתשו' ח"ס חאו"ח סי' ס' העלה דדוקא בדבר השייך לרבים ומשותפים בו ליכא חשדא מא"כ בדבר שכל א' עושה בפ"ע אולם בתשו' א' לק"ק בילקאמין (תשו'

מהרש"ם ח"ב סי' מ"ה) דחיתי ראייתו והארכתי בזה. ואולם עכ"פ בזה מצאתי טעם הגון למנהג שנהגו בקצת מקומות שהרב דמתא מאסף הרשאה ומוכר כל החמץ דבזה בודאי ליכא חשדא דהוי ברבים ממש וגם נעשה בב"ד ושוב שרי הערמה גם בשל תורה. ולפמ"ש הירושלמי פ"ג דפסחים ה"ג בסופו דכדי לחוס על ממונם של ישראל התירו הערמה ומשמע דגם בשל תורה הוי כן לחד מ"ד יעו"ש וה"נ בחמץ ויען כי עלה בלבי כעת בשעת כתיבה והיא נוגע עתה להלכה כתבתיו

ז ונחזור לענינינו דלפ"ז נראה דבאבק ריבית דרבנן שרי הערמה מיהו שבתי וראיתי דבזה פליגו הנך ב' דיעות שהובאו בש"ע אי מותר להלות הרבה בדבר שאין שומתו ידוע עד שניכר לכל שבשביל המתנת המעות הוא וס"ל להי"א דאסור והיינו משום דאף שזה כוללו בדמי המקח מ"מ הוי הערמה ניכרת ואסור אף דהוי רק איסור דרבנן וע' בשו"ת רח"כ חיו"ד סי' כ"ח שפסק כדיעה א' ולדיעה קמייתא ס"ל דהערמה בדרבנן שרי, ולפום ריהטא יש לי להביא ראי' דרך פלפול קצת לשי' הי"א הנ"ל מהש"ס דגיטין (דף ל' ע"א) המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ופוסק עמהן כשער הזול ואין בו משום ריבית ולשי' התוס' שם אפי' אם פוסק הרבה פחות משער הזול שרי ובש"ס שם מפרש טעמא משום דכיון דאי לית לי' כגון דנשתתפו שדותיו לא יהיב לי' כי אית לי' נמי א"ב משום ריבית. וכבר ביאר הפ"י שם דלשי' התוס' והרשב"א אף דהלוה להם המעות מ"מ הוי דרך זביני כיון דעשו שאינו זוכה כזוכה והוי רק אבק ריבית דרבנן יעו"ש היטב והנה הפ"י שם תמה עוד אמאי מותר לפסוק כשער הזול הרי הוי כהן המסייע בבית הגרנות שנותן לבעה"ב כשער הזול בכדי שיתן לו תרומותיו ותי' דכיון דבעה"ב אינו חוזר וכהן חוזר א"כ ל"ה טיבותא לגבי בעה"ב כלל שהרי אם יתייקר יוכל כהן לחזור בו ע"ש ומעתה לפ"ז קשה למ"ל להש"ס שם טעמא משום דאי לית לי' לא יהיב הרי גם בלא"ה יוכל לפסוק עמו כשער הזול כדי שיתן לו תרומותיו ויופטר מחובו כיון דליכא בזה איסור מסייע על הגרנות א"כ יוכל לומר שאינו נותן הריוח עבור המתנת המעות רק עבור שיתן לו תרומותיו ולא לאחר וכדאי' בבכורות (דף כ"ז) דטוה"נ לבעלים כיצד ישראל שהפריש תרומה מכריו ומצאו ישראל אחר וא"ל הא לך סלע ותנהו לבן בתי כהן כו' וע' קידושין (דף נ"ח) וכמה דוכתי, ואף דטוה"נ אינו שוה כ"כ כמו הפסיקה הרבה משער הזול הרי הערמה בדרבנן הוא לשי' תוס' ורשב"א הנ"ל ושרי, א"ו דגם בכה"ג כיון דשוה הפסיקה הרבה יותר מהטוה"נ וניכר לכל שהוא רק בשביל המתנת המעות אסור אף שאין שומת הטוה"נ ידועה ומוכח כדעת האוסרים אך לפמ"ש לקמן דליכא כאן ריוח לכהן דאם לא יפריש ויתן לו יופטר

מלשלם משלו החוב א"כ נדחה ראי' הנ"ל. ואולם בעיקר קו' הפ"י הנ"ל שהקשה דהוי כהן המסייע בביהג"ר עלה בלבי לפום ריהטא לחלק דהא דאסור לסייע היינו היכי דכבר חל חיוב התרומה וכשלא יתנה לזה יתנה לאחר אז אסור לסייע ומטעמא שכ' הריטב"א בקידושין (דף ו') דהתורה זכתה להם תומ"ע חלף עבודתן במקדש ולא חלף פעולתם בסיוע בביהג"ר אבל היכי שעדיין לא באה התבואה לעולם כלל ויש ביד בעל הכרי שלזו למרח הכרי ולהכניסה דרך גגות וקרפיפות וכדאי' בברכות ל"א א"כ אם לא יסייעו לא יהי' תרומה זו בעולם כלל א"כ י"ל דבכה"ג שפיר רשאי לסייע. ולפמ"ש רבינו יונה רפא"ע בשם הירושלמי דגם אחר שנתמרח הכרי אם חוזר ומערב מוץ ותבן בתבואה חוזר ונפטר א"כ גם אחר מירוח י"ל דרשאי לסייע ודוקא אם כבר הפריש התרומה אסור לסייע וע' בכורות כ"ז שם דנקט ישראל שהפריש תרומה מכריו כו' וגם יכול להפקיר קודם מירוח ולחזור ולזכות [וע' תוס' סנהדרין פ"ח שהביאו בשם י"מ דגם אחר מירוח הפקר פוטר מתרומה ולא ממעשר אבל בירושלמי פ"ג דמע"ש מבואר פלוגתא דב"ש וב"ה בדין הפקר לאחר מירוח אי פוטר ממעשר וע' תוס' ב"מ (דף כ"א ע"ב) בזה וע' בשעה"מ פ"ח מלולב בשם הר' מנוח שלא הביא מכל הנ"ל וע' במאירי שבת קי"ז מ"ש בזה ואכמ"ל אבל ברש"י בכורות שם עמוד א' מפורש להיפוך וגם בתמורה ח' ע"ב מוכח להיפוך] ועדיין צ"ע כי אין פנאי כעת לעיין במקומות השייכים לזה. וגם אינו מענינו וע' קידושין ו' גבי מעמ"ל דמשמע להיפוך וי"ל וקצרתי אבל י"ל קו' הפ"י בפשי' דהא מבואר בש"ס שם דאם העשיר א"צ לשלם משלו שהרי הלוהו רק ליפרע ממה שיפריש וע"ש ברש"י ויו"ד רנ"ז א"כ אין ריוח בזה לכהן והבן כי קצרתי, ומעתה נשובה לעיקר הדין דלשי' הסוברים דאסור להעלות הרבה מהראוי א"כ נסתר ההיתר גם בנני"ד שיקח בעד ש"ט יותר מהראוי. ומעתה אשובה לשאר צדדי היתר שכ' כת"ר והנה מ"ש דאין שומתן ידוע נראה דזה דוקא היכי דהמוכר הי' קונה הלאזען גם מבלעדי הקונה הזה אז דמי לטרשא אבל בנ"ד שאין המוכר רוצה לקנותו רק באופן זה להמציא מעות להקונה הזה וליקח ריוח בעד זה א"כ הו"ל כמפרש וגוף הסברא מבוארת בתשו' מהרלב"ח סי' ע' והביאו גם בתשו' ח"ס יו"ד סי' קל"ד ומבואר שם דעת מהרלב"ח לחלק כמ"ש וגם הח"ס מסיק שם בסוף התשו' דבכה"ג שאין ברצון המוכר לקנות רק עבור קונה הלז לא דמי לטרשא דר"נ וגם באין שומתו ידוע אסור יעו"ש היטב והבין, ויפלא בעיני על כת"ר ועל הרבנים המתירים ועל הרב האוסר שלא הביאו מזה כלל. ועוד יותר נלפע"ד דדוקא היכי דמוכר הסחורה בסתם בעד סך כו"כ אז יתכן לומר דכיון דאין שומתו ידוע או בדברים שא"ב אונאה אין היכר בזה שנותן יותר עבור המתנת המעות די"ל שנתאוה

על המקח ושולם יותר מהראוי ולא יוכל לתבעו כיון שא"ב אונאה אבל בנ"ד הרי המסחר הוא בפירוש אשר כפי הקורז שיעמוד אז יקח הוא יותר 15 פ' א"כ הרי זה הוי ממש כשמותו ידוע שהרי מזכיר בפירוש מקח שויו נגד מזומן כפי הקורז ומה שלוקח יותר הוא עבור המתנת המעות והא דפסק בשו"ת שמ"צ להתיר בשטרות היינו במוכר בסתם בעד סך כו"כ אז אין ניכר שנותן יותר עבור המתנת המעות משא"כ בנ"ד, וע' בשו"ת גו"ר ח"מ כלל ג' סימן ל"ד מבואר ג"כ כה"ג והביא מדברי רמ"א סוסי' קס"ג דהוי ריבית גמור כיון דהתנו וה"נ בזה. וגם מ"ש כת"ר מהא דאין אונאה לשטרות והביא ראיה מדברי המ"מ ובעה"ת וש"ך סק"ך סק"ז הנה כבר האריך בס' שער דיעה (מהגאון בעל שע"מ) שם להוכיח דאין הטעם משום דתליא בדין אונאה דא"כ איך יפרנסו מתני' דלא ישכור ממנו בפחות הרי גם בשכירות קרקע קיי"ל דאין בו אונאה ועוד האריך שם בראיות דעיקר טעמא משום דלפעמים אדם קונה שדה ביותר משויו ע"ש באורך ולדידי נ"ל ראי' מדבריו מדברי רשב"ם ב"ב (דף פ"ז ע"א) דפריך אי כור בשלשים סאה בסלע ראשון ראשון קנה אמאי בשכר פועל מהיום בדינר ליום ולגורן יפה סלע מותר הא קמא קמא מיפסק פסיק ואגר נטר הוא ופריך ותסברא זלזולי בשכירות מי אסור כו' ופי' רשב"ם וז"ל ואפי' היכי דהקדים לו הדינר מניסן ולא עשה עמו עד לגורן מדאורייתא שרי דלא דמי לא להלואה ולא למו"מ דאית בי' אונאה וב"מ דהתם ודאי כי מוזיל לי' מכדי שויו בשביל הקדמת מעות נמצא שנותן לו יותר מכפי הדמים שקיבל אבל ש"ט של אדם ליכא אגר נטר דדרך פועל לשכור א"ע בכל שהו כשאין לו מה יאכל וכל מה שמקבל הפועל מבעה"ב ריוח הוא אצלו והלכך הך סיפא ליכא צד ריבית כלל כו' עכ"ל ולכאורה יפלא אמאי לא סיים דבר והיפוכו דבשכירות פועל ליכא דין אונאה משום דאדם איתקש לקרקע וכמ"ש הרמב"ם וטוש"ע בח"מ סי' רכ"ז, אלא נראה מזה דאף דליכא דין אונאה מגזיה"כ מ"מ הרי אסור להונות גם בקרקע כמ"ש הרמב"ן עה"ת פ' בהר רק דלא ניתן ליתבע בב"ד וע' באס"ז ב"ב ע"ז בשם עליות הר"י וגם בהקדשות ליכא דין אונאה ומבואר בתוס' תמורה (דף כ"ז ע"ב) וז"ל וכי מותר להונות ההקדש כו' ע"ש ותבין. רק דכיון דדרך לקנות קרקע ביותר משויו וכן דרך לפועל להשכיר א"ע בפחות משויו ומה"ט הוי כאין שומתו ידוע, ויש לי אריכות דברים בסוגיא דב"ב שם ובישוב ד' הרשב"ם הנ"ל בדרך פלפול והארכתי בזה בתשו' א' לק' בוטשאטש ואכמ"ל, אבל עכ"פ לפ"ז בשטרות ל"ש כלל דבר זה.

[ח] ומה שנראה לי צד היתר בנ"ד ומקודם אבאר כי בנ"ד צריך לעשות הקנין בחיוב הגוף בקגא"ס מב' הצדדים דהא כסף לבד אינו קונה ובפרט בשטרות ויוכל לחזור בו הקונה

וגם המוכר אם יצא הנוממער בגורל וכדומה ואולי י"ל דע"י המנהג הוי כסטימותא דקני' גם בשטרות בלא כומ"ס כמ"ש בשו"ת מהרשד"ם והובא בחיבורי סי' ר"א אבל יותר נכון לעשות כנ"ל וגם יוכל ליתן הלאזע ליד הקונה שיקנה במסירה ויחזור ויפקדהו ביד מוכר כמ"ש לקמן. ואולם ענין ההיתר לחשש ריבות נראה עפמ"ש הרמ"א בסי' קע"ז סעי' ג' דכל ההיתרים של מקבל ונותן היינו אם א' לבד נותן מעות אבל אם גם הב' נותן מעות אפי' ח מתעסק לבד הוי כשותפות בעלמא וע' בב"י שם אבל במק"א נסתפקתי בזה ונראה דאם התנה בפי' כי בעד מה שזה נותן מעות יותר יחויב זה לעבוד יותר הוי חשש ריבית וצריך ליתן לו ש"ט וסגי בש"פ] ונראה דאין חילוק בין נותן א' רק מעט מעות והב' יותר או לא וכדין שותפין שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים וכ"כ בשו"ת נח"א סי' ל"ז והוכיח כן משערי רב אלפס יעו"ש וא"כ בנ"ד שהקונה נותן תיכף קצת מעות והמוכר נותן שאר המעות ויש להמוכר ש פראצענט בהריוח כל זמן שלא יסלק כל המעות והקונה שא פראצענט א"כ הוי באמת שותפות לזמן וא"כ יעשו מתחלה שותפות באופן זה שקונים שניהם הלאזע והקונה יתן מעות לשותפות לאט לאט והמוכר נותן מתחלה שאר המעות וגם הטירחא מן הקני' שייך על המוכר והשמורה בכל משך השותפות (ולא יכתבו בדרך מוכר וקונה רק שנשתתפו שנים אלו באופן זה) והשותפות יומשך רק זמן כו"כ כפי ערך כלות זמנו פרעון ואם יצא גורל הנומער במשך זמן הנ"ל יקח המוכר רק 5 פראצענט והקונה 95 פראצענט. ויען כי סתם שותפות הוי למחצה כנודע [וע' בהשגת הראב"ד פ"ה מה' ערכין הל' י"ז וע' בנימוקי' ר"פ הבית והעלי' שכ' ג"כ כן בשם הראב"ד] וכאן לא יקח המוכר רק ם פראצענט וגם עבור שכר טרחתו ושמירתו ולכן תמורת זה מקבל עליו הקונה אחריות יוקרא וזילא [אבל אחריות גניבה ואבידה ושרפה יהי' לכל א' כפי פראצענט שלו ויותר נכון שיקבל המוכר על עצמו אחריות כל הלאזע מגניבה ואבידה כמ"ש לקמן] וגם מחייב א"ע הקונה בשיעבוד הגוף כי בכלות זמן השותפות מחויב לקנות חלק של מוכר היינו 5 פראצענט הנ"ל ולסלק כל המעות עם ריוח 15 וכדומה ובכל שותפות רשות ביד שותפין להתנות כפי שירצו ואין בו משום ריבית וע' בט"ז יו"ד סי' ק"ע סק"ג דגם אם לוה שותף א' עצה"ע לשותפות מחויב הב' לשלם, ובהגיע זמן פרעון האחרון מותר להקונה לקנות חלקו של זה בכמה שירצה ואינו רוצה להיות עוד עמו בשותפות ודבר כזה אין שומתו ידוע ולפעמים יתן שותף א' לחבירו הרבה יותר משיוי הסחורה בכדי שלא יהי' שותף עמו ובפרט בדבר כזה התלוי בהתעופפת כנפי ההצלחה ומי יודע עד מה יגיע ומהגם כי הלא נגד זה הי' תנאו שאם יצליחו במשך זמן שותפות יקח זה רק ש פראצענט וגם הטריח א"ע בקנייתו ושמירתו כל משך הזמן ובעד

זה נתחייב השני כנגדו ליתן לו ריוח על חלקו בסוף זמן השותפות באם לא יצא הגורל במשך הזמן, כנלענ"ד נכון לדינא ויוכל להתנות זמני פרעון של השותף בקנסות ויבואו שניהם על החתום שנעשה בב"ד חשוב דלא כאסמכתא כמ"ש בסי' ר"ז ובזה יצא מכל החששות בעסק אסמכתא. כידוע.

ט עוד עלה בלבי צד היתר שיקבל עליו המוכר אחריות גניבה ואבידה ושריפה כל משך זמן פרעון פרוטרוט וכיון שהלוקח קנה מיד הלאוץ ויוכל למסור השטר ביד קונה תוקף כשיבא מהבאנק ויחזור ויפקדהו ביד מוכר למשכון וכדומה וכיון שאין דין שמירה בשטרות כלל מדינא ובלא קבלת האחריות יהי' פטור לגמרי א"כ יוכל לקבל עליו אחריות הנ"ל ובעד האחריות יתן לו סך כו"כ ריוח וקבלת האחריות אין לו שומא ידועה ודבר זה מבואר בתשו' מבי"ט ח"א סי' וא"ו הנ"ל יעו"ש וימצא כדברי וגם בלא"ה כיון דאיכא צד ספק של הפסד ח"ו י"ל דשרי ובהא דגיטין (דף ל') הנ"ל ואף דהתוס' שם כתבו דדוקא משום תקנת כהן ע' ריטב"א שם דלא ס"ל כן וגם להתוס' היינו רק משום דרב אסר בפרריסא והרי מבואר בתוס' ב"מ (דף ס"ד ע"א) ד"ה מה שעיזי חולבות דהיינו משום דהקלקול לא שכיח ולחד טעמא משום דאינו זוכה עתה בשום דבר משא"כ בנ"ד שזוכה מיד וגם כבר כ' בתשו' רדב"ז ח"א סי' קמ"א דדוקא אונס לא שכיח אבל גניבה ואבידה שכיח ע"ש א"כ שוב יוכל ליקח הסך הנ"ל כיון דיש ספק הפסד אם יוגנב וכדומה. ואולם הש"ך בח"מ סי' קס"א סקס"א צידד לומר דגניבה ג"כ לא שכיח ועקצה"ח שם וגם יש להוכיח כן מהש"ס דב"מ כ"ז בהא דמשני כיס וטבעת לא מושלי אינשי ואכתי תיקשי דניחוש לגניבה א"ו דלא שכיח וע' בתשו' נו"ב מה"ק חאה"ע סי' ל"ב מ"ש בזה ובתשו' א' שהשבתי בתחלת החורף להרב המו"צ דק' בוטשעטשא במדינת מאלדוי בענין מינקת הבאתי בזה מכמה דוכתי דמוכח דגם גנוא"ב לא שכיח גם י"ל דהכל לפי המקום והזמן ואכמ"ל, ולכן קשה לסמוך ע"ז ולכן יותר נכון בעיני דרך שותפות הנ"ל ומ"מ נכון גם באופן השותפות שיקבל המוכר אחריות כל הלאוץ בגניבה ואבידה על עצמו בכל משך זמן השותפות ויהי' צד ההיתר יותר חזק שגם עבור זה נותן לו הסך הריוח והנלענ"ד כתבתי, וכן מצאתי בשו"ת בית אפרים חיו"ד סי' מ"א בדין אם מותר לתת לשולחני מטבע שאינה של אותה מדינה והשולחני יתן אנווייזונג למק"א לשלם שם בעודף מה והביא שם ג"כ מהא דסי' קע"ג דמטבע ל"ה שומא ידועה דהשער משתנה בכל עת וסיים דבכה"ג שלוקח סחורה לשלם במק"א אפי' דבר ששומתו ידוע ומרבה על המכר מותר דעיקר הטעם לאיסור הוא משום דניכר הריבית משום אגר נטר ובזה אין הריבית ניכר די"ל דמוסיף לו בההוא הנאה שזה מקבל עליו לקבל מעותיו חוץ למקומו שהי' צריך

להביאו לביתו ויש בזה טורח והוצאה ואחריות הדרך וכמ"ש בשו"ת מים רבים חיו"ד סי' ל"ח וז"ל ויש לחקור כו' משום שאם ירצו המעות כאן יצטרכו לשלם שכר השליח ושכר הבטחון שיבטיחנו מסכנת הדרך ומש"ה ניחא לי' ללוה לוותר מה שמוותר כדי שיתנו לו כאן המעות וכו' יעו"ש וסיים שכמדומה ששמע מדודו הגאון מו"ה סענדיר ז"ל להתיר בזה ותמהני שלא הביא דברי מבי"ט הנ"ל ועכ"פ מבואר כמ"ש ועסי' קע"ג סי"ח בהג"ה וט"ז וח"ד שם.

סימן קכה

א להרב וכו' מוהרש"פ מבוטשאטש

ב מכתבו הגיעני והנני להשיבו בקצרה אבל רק במה שנוגע לדינא וזה החלי בס"ד, בדבר אשר שאל בדין ר' שעשה שותפות עם ש' על זמן ידוע באופן שיתן ר' מעות עד שמנה מאות ר"כ וש' יהי' העוסק במו"מ ומה שיהי' ריוח או היזק יהי' לחלק ר' 70% ולחלק ש' 30 פראצענט ובכל שבוע יקח ש' ג' ר"כ למחייתו והשלים ר' טראטע ע"ס מאה ר"כ לבטחון קיים מה שמחויב מצדו עד זמן המדובר ואח"ז נודע לש' כי ר' רוצה לצאת מן השותפות השתדל ש' לתפוס מתבואת העסק כדי שיהא מוחזק, וטרם בואם לדין הכריח ר' את ש' להשליש בגדיו ובגדי אשתו נגד מה שתפס וגם ר' השליש חמשים ר"כ ובבואם. לדין נולד הכחשה ביניהם בסכום הריוח שהי' עד עתה ור' טוען שהי' בס"ה ריוח 150 ולפ"ד ש' הי' הרבה יותר גם טען ש' שלא הניח ר' מעות כפי חיובו וכמ"פ דרש מאתו שיתן ולא נתן ולכן טען ש' שרוצה שיחלקו בהריוח חלק כחלק אחרי שלא קיים ר' כפי המדובר להניח ח' מאות ר"כ גם תבע ש' את הטראטע אחרי שר' בא לבטל השותפות קודם הזמן ור' טען שהלד"מ שנתן מעות כפי הצורך וע"ד ביטול השותפות הלא אמר מאז לש' מזה שיעמיד לו שותף אחר במקומו והסכים לזה וגם הוא בעצמו הי' מקיים השותפות לזמן המדובר רק ע"י ששלח ש' ידו לתפוס משלו לכן אינו רוצה בו וגם השותף האחר שרצה לכנוס במקומו חזר בו עי"ז וש' טען שלא הסכים לשותף אחר רק ששתק לראות מה יעשה האם יבחר בו אם לא וגם הרי לא העמיד שותף אחר ומה פשע בתפיסתו עד אחר הדין עכת"ד השאלה וכת"ר העלה בדבר הכחשה בענין סכום הריוח כמה הי' דכל א' ישבע על טענתו כפי מה שהוא מוחזק וש' הוי מוחזק במה שתפס משותפות ואף שהשליש כנגדו הבגדים הר' בדבר המושלש שניהם מוחזקים וגם ל"ה מחויב להשליש כמ"ש הש"ך רסי' ע"ה בשה רד"ך עכ"ד ואמנם באמת יש מקום עיון בזה דהא בתוס' ב"מ ב' ע"א ד"ה ויחלוקו כתבו בהא דמנה שלישי דמדמי בגמ' לטלית דכל

א' ישבע על חציו משום דהאי שהנפקד תופס בחזקת שניהם הוי כאלו שניהם מוחזקים בעצמם בו ע"ש א"כ מבואר דכל א' נקרא מוחזק על חציו וא"כ גם בנ"ד ל"ה ש' מוחזק על כל מה שתפס רק כפי חצי שיווי דמי הבגדים שהשליש (ואולם במה שהשליש בגדי אשתו יעוין בח"מ סי' ע"ב ס"ג ובש"ך שם וע' בב"ש אה"ע סי' צ' סקמ"ט וס"ק נ"ב מ"ש ע"ד הש"ך בזה וע' בב"מ אה"ע סי' ע"ג היטב בזה ובקין) והן אמת דהמל"מ פט"ו מטוען הל' ט' העלה דבכל מקום ספק במטלטלין דמוקמי' לממונא בחזקת נתבע היכי דהם ביד שליש ואין שום א' כז מהם מוחזק מוקמי' לממונא בחזקת מרא קמא והביא ראי' מדברי רמ"ה שהובא בטחו"מ סי' ר"מ ואח"ז הביא סתירה מדברי הרי"ף ורמב"ם וסיים דמ"מ נראה דסברת רמ"ה מוסכמת וחסר שם סיום דבריו יעו"ש ולא הזכיר כלל מד' תוס' ב"מ הנ"ל וכפי הנראה דס"ל כדעת תה"ד סי' שנ"ח דדוקא לגבי דינא לכל דאלים גבר דדמי קצת לדינא דפרסאי ולכן בטעם כב דהו דחינן ל"י ומוקמי' לממון בחזקת שניהם אבל מ"מ לא הוי מוחזק גמור ולכן פסק שם דנגד הרוב ל"מ חזקה כזו גם על חציו והוי כאינו מוחזק בו יעו"ש וא"כ י"ל דבכה"ג מוקמי' לי' עכ"פ בחמ"ק ועקצה"ח סי' ר"פ בדין אם הולכין אחה"ר נגד חמ"ק במ"ש בשם תשו' מהריב"ל ובמק"א פלפלתי בזה ואכ"מ וע' שנ"ח מהרשד"ם חח"מ סי' קמ"ה ובשער משפט ח"מ סי' ק"ד סעי' ו' מ"ש בזה ולפ"ז הי' נראה דבנ"ד הוי ש' מוחזק בכל הסך של הבגדים המשולשים כיון דאית לי' חמ"ק אולם הגאון בס' בית מאיר באהע"ז דחה דברי מל"מ הנ"ל והוכיח מהפוסקים שם דהעיקר דכל א' מוחזק על חציו וע' בס' ישי"ע יבמות ל"ז מ"ש בזה מהתוס' סופ"ק דגיטין אבל דברי הב"מ נראים נכונים למעיין וכן מצאתי בשו"ת רמ"א סי' פ"ו שפסק דמעות המושלש הוי כל א' מוחזק על מחצה ואם אמנם נראה דאם שלשום ביד ב"ד ע"כ ציווי ב"ד קודם הדין לבטחון קיום הפס"ד דאין מפסיד המוחזק את חזקתו כיון דבשעת השלשה הי' לו מיגו וכדמוכח בח"מ סי' ע"ב סי"ז וסי"ח בהג"ה ובש"ך ס"ק צ"ג במ"ש בשם מהר"ם אלשקר בשם ר"י הלוי והרמב"ם ונהי דלא מיירי בהשליש ביד ב"ד מ"מ כיון דמטעם מיגו קאתי עלה א"כ ה"ה בכל הכחשה אף שכבר השליש כיון דבכה"ג ל"ה מיגו למפרע כיון דכבר נודע אז לב"ד הכחשותיהם בהטענות א"כ י"ל דנאמן וע' בב"ש אה"ע לסי' ק"ז סק"א במ"ש דאומרי' לה הב"ד שלא יהא תפיסתה תפיסה ומוכח דאם נותנים אדעתא דהכי שלא תהא מוחזקת מהני שפיר ומוצאים מידה וע' בראש כתובות דף כ' בשם הר' יונה דתפיסתו ב"ד ל"מ כלל ואנן אחתינן ואנן סלקינן יעו"ש היטב ותבין אבל מלבד כי לא אדע אם הי' ההשלשה בב"ד דהא אם השלישו ביד שליש קודם שנודעו טענותיהם בב"ד מבואר ברמ"א שם סי' ע"ב סי"ח דאבד המיגו וע"ש בש"ך ס"ק צ"א ותומים שם וע'

בשו"ת הגאון ר"ע איגר סי' קל"ה מ"ש לחלק בזה לדינא וע' בשע"מ שם אך גם בלא"ה הרי הדין מבואר בסי' קע"ט דכל סחורה של שותפות הוי בחזקת שניהם וא"כ לפמ"ש רו"מ שתפס ש' מהתבואה של שותפות גם לא השליש ש' כלום אין לו דין מוחזק רק כפי ערך חלקו בהשותפות היינו 30% התבואה שהוא מוחזק ובפרט דהא הקרן הוא הכל של ר' וא"כ אם נעשה ביניהם שטר שותפות או שנעשה השואה כל מה שתפס ש' הוא בחזקת של הנותן וכדמוכח גם בהא דח"מ סי' צ"ט ס"א לענין גביית בע"ח דאם יודע שיש לו עיסקא מאחרים הוי בחזקת מרי' ואין בע"ח יכול לגבות מזה כלל ואף דהש"ך שם פסק דדוקא פלגא פקדון אבל פלגא מלוה הוי בחזקת מקבל כבר השיג עליו הגאון אהעוז"ז בהגהות בחו"מ סי' מ"ז מהש"ס דב"מ ק"ד ויו"ד קע"ז וכן מצאתי בחמ"ח אה"ע סי' ק"ב סק"ו שפסק כן להדיא דגם פ"מ הוי בחזקת נותן ואין ב"ח וובה ואפי' עדות ברורה א"צ בזה רק אומדנא בעלמא סגי בזה יעו"ש בשם פסקי מהרא"י ז"ל ועמ"ש בחיבורי סי' קע"ט בשם תשו' מבי"ט דדוקא בידוע כל חפץ שהוא של שותפות הו"ל בחזקת שותפות אבל באין ידיע כל פרט אם יש ת"י א' מהם הוי מוחזק אבל בכ"ז כפי שכ' כת"ר שתפס תבואה וכבר כ' דאומדנא סגי א"כ י"ל דאינו מוחזק אבל י"ל דבידו לטעון שהחזיר כבר ליד נותן ולא אדע אם יש ע"ז איזו בירור או אומדנא בנ"ד כי לא ביאר רו"מ דברי זה במכתבו וע' בתשו' מהרי"ט ח"ב חו"מ סי' ק"ח והובא בחיבורי סי' קע"ו סעי' ט"ו בדין שותפין אי הוי מוחזקין וגם בסעי' י"ח שם הבאתי בשם תשו' שב"י ג"כ לחלק בזה ולא אוכל לחתוך הדין בנ"ד במה שלא נתברר גוף הנידון ורק העירותי בכל הצדדים וכת"ר ירא וישפוט כדת של תורה.

סימן קכו

א שוי"כ לכבוד מהו' הרב המופלג מו"ה יצחק זאב הכהן נ"י

ב לתשו' מכתבו הנני בקצרה בדבר כהן שניעור בליל שבועות אם יברך ענט"י לברכת כהנים כי לפענ"ד העיקר כדעת הא"ר וגם הג' מליסא הכריע כמוהו בסידר דה"ח דכשעושה צרכיו קודם נט"י יברך גם בניעור כל הלילה ומי שאינו מברך שחרית גם בכה"ג מ"מ יגע בידיו בחיכוך בראשו וכדומה או יעשה צרכיו קודם נט"י לדוכן ואז יוכל לברך דכמה ספיקות יש בדבר וכל מה שהחמירו כשלא לברך קודם בכ' היינו בידיו נקיות מנט"י של שחרית או מנט"י שאחר צרכיו, אבל בעשה דרכיו א' נגע במקום מטונף קודם נטי' לדוכן בודאי יוכל לברך ובפרט בלא בירך שחרית, לכן יבחור אחת משתי אלה או שיברך שחרית אחר צרכיו ואם לאו אז יגע במקום מטונף וכדומה קודם

הדוכן ואז יטול ויברך. ומה שנסתפק בלא בירך על סעודת חלב ע"י שכחת וכבר התחיל סעודת בשר, הדבר פשוט שלא יברך ויוצא בבהמ"ז ולא מיקרי סעודה אחת רק אם לכתחילה אינו מברך ברכה אחרונה ואוכל בשר משא"כ בדעתו להפסיק ולברך ב"א אלא ששכח לברך.

סימן קכז

א לכבוד הרב וכו' מוהר"ש דוד אונגאר נ"י אבד"ק זאבנא.

ב מכתבו הגיעני וע"ז השאלה בשידוכין שנעשו בר"פ לבד ולא נזכר שום קנס ולא ח"ח והמדובר שאל את המשודכת אם לא היתה לאיש אחר מיתת בעלה וכיחשה ואמרה לא ועתה נודע שכבר נשאת לאיש ונתגרשה מבעלה השני לכן הוא ממאן בה והנה רו"מ הביא מדברי מהרי"ק שהובא בב"ש סי' נ' דגם בלא נעשה בקנס חייב משום בושת זה כמה שנים כתבתי בתשו' דהב"ש קיצר בהעתק ד' מהרי"ק דהמעיין שם ימצא שכתב דלכ"ע אין גובין בזה"ז בושת אלא דאם תפס לא מפקי' מיני' וגם כתב שם רק שקרוב הדבר לומר כן ולא החליט ואח"ז מצאתי בב"מ לא"ע שם שהעיר בזה ומצאתי בתשו' מבי"ט ח"א סי' ע"ח בא באמצע התשו' שכתב ג"כ דאע"ג דאין גובין קנסות בבבל מ"מ גבי שידוכין שהם בעצמם מתחייבים זה נגד זה בקנס ובקנין הוי כהודאות וכו' ואין אנו מגבין אותו אלא מפני שנתחייבו זל"ז וכו' ע"ש ואף דגבי תנאים גם בלא נכתב בקנס כנכתב דמו היינו משום שהמנהג לכתוב הו"ל כאלו כתב וע' בב"ש סי' נ"ג סק"ב ומה שנסתפק קצת בתשו' עה"ג סי' ע"ד בזה היינו לפי מנהג אשכנז אבל במדינת פולין מודה ולשון כמה אחרונים דוקא בידע שהמנהג כן וע' פת"ש סקי"ג בשם כמה שו"ת וגם בתשו' ב"ש אחרון סי' י"ב שחולק ע"ד הט"ז והב"ש בדין כתבו ר"פ בלא תנאים הרי מירי שם שנכתב בהר"פ שהי' בקגא"ר וחצי נדן קנס וגם בתשו' ב"ח סי' י' שרמז הבש"א שם המעיין שם ימצא דמירי שהי' קנין ובקנס בקיבוץ הרב וטה"ע וב' הצדדים ציוו לסופר שיכתוב התנאים ותסופר נתעצל והביא מחו"מ סי' רמ"ג והעלה דבנ"ד א"י לחזור כיון דבשעת קנין בקנס לא אמרו ע"מ שיכתבו וגם ל"ש בנ"ד חששא דלא ליפשי שטרא ע"ש אבל בלא הזכיר שום קנס בהר"פ א"ל דהוי כנכתב כיון דאין המנהג לכתוב קנס בהר"פ לכן גם בזה"ז שנתפשט מנהג לכתוב ר"פ ואין כותבין תנאים אלא קודם החופה וי"ל דגם הט"ז מודה דל"ה כהתנה לכתוב תנאים שהט"ז דיבר בזמנו שהי' מנהג פשוט לכתוב תנאים מ"מ א"א לחייב קנס בלא נכתב קנס בהר"פ וע' חי' רע"א מ"ת סי' ע"ה שהעלה ג"כ דאין להוציא ממון נגד הט"ז וב"ש אף שהב"ח לא כ"כ ודוקא בנתחייב בהר"פ בקנס

וקנין דעתו שם דאיכא קנס וע"ש שכ' ג"כ דמשום בושת בלא קנין אין לחייב דהוי רק כמבויש בדברים כמש"ל בשם מבי"ט וראיתי בתשו' תורת נתנאל סי' י"ד בדין נשתדכו בכתיבת ר"פ בלא קנס אלא שכ' ח"ח ושד"א ומבואר דפשיטא לי' דבלא אונס חייב והיינו מפני שנעשה בח"ח ובשד"א ומה שכתב רו"מ מדין בושת בלא נתכוין ע' תשו' ג"פ סי' ע"ד שתעיר ג"כ ע"ד עה"ג מהא דאונס ומפותה כמ"ש המקנה בקו"א ומה שכ' רו"מ מדברי המאירי ואס"ז בב"ק דדוקא היכי דחייב נמי משום היזק חייב גם בבושת. הנה לפ"ז י"ל גם בשידוכין עפ"י רוב איכא היזק הוצאות ושדכנות וכהא דאה"ע סי' נ' וע"ש בט"ז סק"ה ועמ"ש בקינטרת משמרת שלו' לסי' ר"ד אות ח' שהבאתי מכמ"ק בזה אך באם ששלמו שניהם ש"ש או שידע הב' שמשלם זה שכר שדכנות י"ל דלכ"ע חייב להחזיר ההוצאות אם חוזר בו גם אם עשה רק ר"פ בלא תנאים וא"כ שוב י"ל דחייב גם משום בושת אבל כבר נתבאר דבלא נכתב קנס אין מקום לחייבו קנס. ומ"ש ר"מ כיון שיכתב בר"פ שנעשה דלא כאסמכתא מוכח שקבלו עליהם קנסות הנה מאז מצאתי בכתבי הגה"ק בעל דע"ק דבאם נכתב בר"פ שנעשה בב"ד חשוב מעכשיו י"ל דגם הט"ז מודה דל"ה כאלו התורה לכתוב תנאים וחייב בקנס גבי בלא כתב תנאים אבל י"ל דגם זה דוקא בנכתב קנס בהר"פ משא"כ בנ"ד ובפרט בצירוף האתמלא שהטעתו במה שנשאת ונתגרשה בודאי יפה דן רו"מ שיוכל לבטל הקשר.

ג ובדין אם הי' תשומת יד הנה בתקנות שבתשו' מהר"ם ב"ב בסופו כתב וז"ל וחרם שמקבל החתן עליו ג"כ אין להתיר רק במאה וא"צ מג"א וחרם קדמוניות על תשומת יד בלא קב"ח לקיים התשו' אך צריך להתיר בשלשיה וכולם צריך טעם מבורר להתיר עכ"ל ומבואר דגם בתק"כ יש ח' קדמונים ואף שלא נהגו בהתרת מאה רבנים בשידוכים אפי' בתנאים מ"מ י"ל עכ"פ דגוף תח' נהיגי בי' והן אמת דהב"ח ביו"ד סי' רל"ו פי' מ"ש תשומת יד היינו בקנא"ס אבל בשו"ת הש"מ חיו"ד סי' מ"ח דחה דבריו והעלה דהיינו התק"כ שעושין קודם כתיבת התנאים ע"ש ומצאתי בת' ריב"ש החדשות סי' ל"נ דתשו' היינו השלשת ממון ביד שליש ומ"מ כיון דלא נהגו כפי חומר התקנה הנ"ל בהתרת מאה ולי' י"ל דבטל כל התקנת במקום די"ל דהוי כהתנה לכתוב תנאים ושו"ר בת' רע"א מ"ת סי' ע"ה דמסיק דאין להוציא ממון נגד דעת הט"ז אף דמתשו' ב"ח ל"נ כן אלא אם נתחייב בתר"פ קנס חייב עיין שם, ועייו בשו"ת לחם רב סימן נ"ח.

סימן קכח

א להרב הה"ג מו"ה מאיר הכהן רפ"פ נ"י ראבד"ק קראקא.

ב ע"ד שאלתו בנידון הפאקטורי"ן שנדפס עליהם כי רק עד ח' ימים יוכל הקונה לדרוש טעוה מום ועתה בא הקונה אחר שעבר הזמן ותובע ט' מומין. הנה לענ"ד כיון שדעת הה"מ דאם עבר זמן והי' יכול להבחינו אין לו ט' מומין ואף דבנה"מ כתב דדוקא בנשתממש בו כבר הבאתי בחיבורי לחו"מ מתשו' רדב"ז ח"ג סי' תי"ז וח"ד סי' קל"ו וסי' קל"ט דבכל גווני הלכה כהי"א אלו וגם הבאתי שם דעת הראב"ד שהובא באס"ז ב"ק ט' בשם המאירי שיש ב' דיעות ובאס"ז ב"מ י"ד המומין שוה לאונאה אך שאם לא נתן עוד המעות כ' המל"מ דגם ביכול להבחיינו חוזר א"כ אם הי' כבר משלם דמי המקח הי' הדין עם המוכר גם בלא תתאי וא"כ כשהתנה התנאי שאחר ח' ימיס אין לו ט' מומין בע"כ לטפויי אתא שגם קודם נתינת אין לו ט' וכל תנאי שבממון קיים ואף דבהתנה שלא יהי' ט' מומין לא ידע דמחיל הרי גם בדיני של הה"מ תקשי כן ובע"כ דאמרי' דהוי כידע ומחיל כיון שבידו להבחינו וה"נ בזה.

ג ואף דבהא דלישנא יתירה לטפוי אתי מבואר בב"י ח"מ סוסי' ס"א בשם הרשב"א דאין לנו לדון בדמיונות במקום שלא נמצא בפירוש כבר הוכיח בתשו' נו"ב מ"ת א"ע סי' ק' מתשו' רשב"א שבב"י סי' שט"ו דהיכי דכל הלשון א"צ לכתבו והוא מיותר לכ"ע אמרי' לטפוי אתי ע"ש וה"נ בנ"ד שכל התנאי הוא בא רק לבטל ט' מומין אחר ח' ימים שכבר הי' יכול להבחינו ובע"כ לטפוי אתי וע' סמ"ע סי' שט"ז סק"ח שהביא ג"כ ת' הרשב"א שבב"י סי' שט"ו הנ"ל וע"ש עוד בנו"ב סי' ק"א עוד בזה ובמק"א הבאתי מחשו' מהרי"ט בשניות חו"מ סי' קי"ט שהאריך ג"כ בסתירת דברי הרשב"א וחילק ג"כ כעין דברי הנו"ב ומפורש שם דהיכי דהלשון הוי ענין תנאי או חיוב לכ"ע אמרי' לטפוי אתי וע"ע בתשו' שער אפרים סי' קכ"ט ותשו' כנסת יחזקאל סי' ק"א ורדב"ז ח"ג סי' תקע"ג ומל"מ פכ"ד ממכירה הט"ו ואכמ"ל.

ד ועוד נראה דכיון שנתפשט המנהג בין הסוחרים ובעוה"ר רובן דנים בערכאות המקיימים תנאי זה בהחלט א"כ כל כה"ג מנהגא מלתא חדא שהרי דעת הראב"ד דכל שאין הדין ברור בדינינו למדין ממנהיגי עכו"ם ע"פ דמ"ד כמ"ש הטור ס"י קל"ב בשמו והובא בש"ך סי' ע"ג וכן מצאתי בש"ג פ"ד דסנהדרין בשם בעה"ת וכ"ה במהרשד"ם יו"ד סוסי' ק"א ועוד דהוי כקבלו עליהם לדין כדיעה הסוברת כן דהיכול להבחינו ליכא ט' מומין וכן י"ל שהתנאי הזה הוי כקבלו עליהם לדין כדיעה זו וכה"ג ממש מבואר בתשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' קפ"ב באמצע התשו'.

ה ולכן לענ"ד התנאי בתקפו ואין להקונה ט' מומין ואיהו דאפסיד אנפשי' ואף דמבואר בתשו' הרשב"א שהובא בב"י ח"מ סי' רכ"א דבקנה ע"פ שומת פ' ושמהו בתת"ק ובשטר

המכירה כתב המוכר אלף דינרין אף שקיבל הלוקח השטר לא נתחייב בסך אלף וטענתו שלא קיבל השטר אלא בכדי שיהי' בידו לראי' על המכר טענה יפה הוא ע"ש ולכאורה י"ל דה"נ מה שקבל הפאקטיר"ע רק לדעת המקחים של הסחורה ולא נתחייב בקבלת הפאקטור"ע בתנאי זה אך לפ"ז הי"ל להחזיר הסחורה בחזרה למוכר כיון שהמוכר התנה כן ובפרט בקנה עוד הפעם סחורה אצלו הרי ידע ונתרצה בזה והנלענ"ד כתבתי

סימן קכט

נשאלתי מעיר אבאישינע באונגארין בדבר א' שקנה החלב מכל הבהמות שברפת עכו"ם א' ונודע לו שיש בתוכם בהמות נדקרות ע"י ניפוח בכרס (ובלשונם טראקאריערען) שהובא בדע"ת רסי' ע"ח והמוכר אינו מניח לחלוב אלו בפ"ע אם מותר לעשות גבינות אכל החלב המעורב בה חלב מבהמות הנ"ל בפחות משיעור ס' ורק רוב כשרות והשבתי דאם אין הנדקרות ניכרים עתה ולא נודע להישראל איזהו הנדקרות הרי מה"ת נתבטלו הבהמות ברוב ביד העכו"ם ורק מדרבנן אינו בטלות וכיון שנתבאר בדע"ת שם שזהו רק טרפות מספק ואם שהו יב"ח כשרות וא"כ הוי סד"ר ולהקל כמ"ש בדע"ת סוס' ל"ט בדין חלב בהמה טרפה ע"י סירכא שהוא רק ס"ט ואף שנודע להעכו"ם מקודם איזה מהן הנדקרות והוי כנודע הספק בדאורייתא אבל כבר כתב המג"א סי' תל"ט סק"ז דבנודע שלא בזמן איסור הו"ל כלא נודע שנולדו ב' הספיקות ביחד וה"נ בעודן ביד עכו"ם שאין לו נ"מ אם הוא טרפה או לא הו"ל כנודע קודם שחל האיסור ומה"ט בלקח עכו"ם מן הקביעות בידים לא הוי כלקח ופירש מהקביעות ודנים אותו כפירש שלא בפנינו כיון דאין להעכו"ם נ"מ בזה ועקצה"ח סי' רצ"ב דמה"ט באיסור אמ"ה שיש בו נ"מ לעכו"ם שוב הוי כפירש בפנינו מן הקביעות וע' בחשו' ב"א א"ח סוס' ל"ה שהעלה דבחלב של בהמת עכו"ם שאוכלת חמב"פ הוי כחרכו קודם זמנו כיון דלהעכו"ם שרי הו"ל כקודם זמן איסור ע"ש וזהו ממש כדברי ואף שיש לדון דהקונה החלב הו"ל כמבטל לכתחלה אבל מלבד דבתשו' מהרמ"ל סי' ק"ד והובא בשפ"ד סוסי' ק"ג מבואר דהוי כדיעבד שבגוף דברי מהרמ"ל יש עיון גדול וע' בשיו"ב סי' צ"ט בשם רדב"ז וע' בשד"ח בכללים כלל א' סי' ש"ס מכמ"ק בזה ויש להמיקל ע"מ שיסמוך ועוד הרי הבהמות כבר נתבטלו מה"ת והוי סד"ר והחלב היוצאת כבר היא מותרת וא"ל דלפמ"ש דביד העכו"ם הוי כלא נודע א"כ לשי' הש"ך סוסי' ק"ט הרי בלא נודע ל"מ ביטול מה"ת אבל כבר חלק עליו המנ"י וגם בתשו' אמרי א"ש סי' ל"ח פסק כן אבל באם הנדקרין נקרין ויודעין אין מקום להתיר דבשעת חליבת הבהמות הנדקרין הוי החלב בעין ונודע הספק לישראל

העומד שם בשעת חליבה ונולד הספק בדאורייתא א"כ אף שמערבין החלב ברוב חלב הכשרות לצורך הישראל מלבד די"ל דדמי למ"ש השפ"ד שם דבאומר לעכום עשה לי הוי כעשה בעצמן וכדבריו מבואר בתשו' הרשב"א שבב"י סי' קכ"ב והביא ג"כ הראי' מש"ס ריש חולין שהביא השפ"ד ועוד דגם אי נימא דבנ"ד העכום עושהו מעצמו בלא ציוה הישראל ואדרבא הישראל רוצה לחלוב מהן לבד ושאר החלב לבד והעכו"מ מונע בזה מ"מ עכ"פ כיון שהישראל קנה כל החלב ובדיניהם גם דשלב"ל קונה ואף שאין האחריות על הישראל עד שמודד לו כל החלב בעין ויש לו נ"מ שהרי הוא שלו א"כ שוב אין מקום להקל בזה והנלע"ד כתבתי.

סימן קל

א להרב הגדול וכ' מו"ה דוד אלימלך שטורס- לויפער ני' האבד"ק דינאב

ב ע"ד שאלתו באשה א' שא"י ליטהר מפני שנתלחלח הכתונת במראה ברון הנוטה לשחור בלא שום הרגשת פהמ"ק ולא זובת דבר לח ויש לה וסת קבוע והרופאים אמרו שיש לה יבלת ומכה בהאם ומזה בא הלחלוח ואינה מרגשת שום כאב והגם כי בעיקר טעם הלחלוח לא השוו הרופאים אבל לדברי כולם לא בא מהמקור וכן אומרים המילדות הבקיאות גם נוסתה להניח עד בדוק בהאם כל ימי נקוים ויצא נקי אף שהכתונת נתלחלח מ"מ העד נקי עכת"ד השאלה.

ג והנה הדם היוצא בלחלוח הכתונת כיון שיוצא בלא הרגשה אין צוא אלא דין כתם כמ"ש הס"ט סי' ק"צ ס"ק צ"ג דאף דלרש"י ותוס' גם בלא הרגשה כיון שיצא מגופה הוי מה"ת מ"מ לדעת הרמב"ם ורמב"ן ור"ן והוי רק מדרבנן וכן. עיקר ע"ש ואני מצאתי גם בא"ז ה' נדה סי' שנ"א שפסק דגם בכה"ג הוי מדרבנן וע' בנח"א שבאשכול סי' מ"ש בזה ע"ד הס"ט ומצאתי גם בחינך מצוה כ"ז שפסק במכה גם בא"י אם מוציאה דם כמ"ש הרמ"א סי' קפ"ז בשם המרדכי וכ"ה בסה"ת סי' צ"ב וא"כ כיון דהרופאים אומרים שיש לה מכה וכבר כתבתי בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' כ"ד בשם הד"ח ושאר אחרונים דבזה"ז שרואים ע"י מראה שפיגעל לכ"ע נאמנים ובפרט דבדרבנן הובא בתשו' רח"כ בשם רב אחד דלכ"ע הרופאים נאמנים והובא בתשו' מהרש"ם ח"א סי' י"ג וה"נ בנ"ד, ושם הבאתי מתשו' מהר"ח א"ז דגם ממה שהדם משונה מדם וסתה יש הוכחה שאינו ד"נ וא"כ בנ"ד יש להקל וע"ש דגם במש"כ הש"ך דאין להקל עי' משה אלא שלא לאסרה לבעלה ולא לענין ז"נ מ"מ היכי דא"א לה ליטהר יש להקל גם בזה כמ"ש בתשו' שעא"פ ועוד כמה שו"ת ע"ש ומכ"ש בזה שהוא רק בדרבנן, וע' בשנ"ט להג' מהרש"ק סי' קצ"א תשו' ב'

להקל ברואה בלא הרגשה דנוטה למראה שחור דבדרבנן הוי סד"ר ותחסי"ד הוא לכל העולם ע"ש עוד בזה.

ד ואני מוסיף דכיון שהוא רק חומרא מדרבנן דס' חומרת דחסי"ד רק מדרבנן כמ"ש המ"נ ודע"ת סי' נ"ג, ובדרבנן שהרי הוא בלא הרגשה והוי תרי דרבנן ואין להוצי' אשה מבעלה וע' תשו' מהרש"ם ח"א סי' מ"ו בשם תשו' הרע"א דבתרי דרבנן יש לסמוך ע"ד יחיד שלא להוציא אשה מבעלה, וגדולה מזו מבואר בש"ס דגיטין פ"ד ע"א דמשום גזירה לא מפקינין אשה מבעלה וע' בנימוק"י פ"ד דיבמות בסוגי' דקידש ג"ס דהבחנה בשם קצת רבותיו ואף דיש לחלק בין הנושאים מ"מ הבאתיו רק לדוגמא דלהגצי אשה מבעלה לא מחמרונין כילו האי ובנ"ד הוי תרי דרבנן אבל העיקר מטעם הקדום יש להקל בזה ולא נשאר אלא החשש דתוך ז"נ לשי' כמ"פ שלא בהרגשה סותר כמ"ש החוו"ד סי' קצ"ו והביאו רו"מ ובפרט בההפסק טהרה, אבל כפי שכתב רו"מ שהוא בודקת בעד ויוצא נקי אף שהכתונת מתלחלח כיון שהמראה של הלחלוח משונה מדם הוסת והיא רק נוטה לשחור נראה דלכ"ע אינו סותר ומיקרי שפיר הפסק טהרה וכן מצאתי בשו"ת מהרי"א תלוי ח"א סי' קמ"א שהעלה כן דבכה"ג אינו סותר וגם עולה לז"נ ע"ש ובכה"ג שא"י ליטהר לבעלה כלל יש לסמוך ע"ז שהרי הבאתי בתשו' מהרש"ם הנ"ל דגם להקל סומכים ע"ז כמ"ש בתשו' מהר"ח א"ז להדי' כן ומ"ש רו"מ דיש לחוש שמא הי' אדום ונשתנה י"ל דכיון דאיכא חזקה דהשתא שהוא רק נוטה לשחור אין לחוש שמא הי' מקודם באופן אחר כמ"ש השו"ש ש"ג פט"ז דבכה"ג אמרינן דחזקה כשעת מציאתן וע' קצה"ח סי' קי"ב סק"ו מ"ש ע"ד מהרי"ט בזה ואף דקיי"ל דכל שחור אדום הוא אלא שלקה היינו בשחור ממש אבל בנ"ד שהוא רק נוטה לשחור את"ל שהי' מקודם נוטה לאדום הרי מ"מ נשתנה ממראה דם נדה ממש שאיכא הוכחה שאינו מהמקור ומש"כ רו"מ דיש לחוש שמא הי' על הבגד דם גמור ונתכסה במראות אלו הנה בהפסקת טהרה הרי תלבוש כתונת נקי ותיכיף תבדוק ושוב תהי' בחזקת טהרה כמ"ש בתשו' מהרש"ם שם סוסי' מ"ג ושוב אין להחזיק יותר רעותא.

ה ומ"ש רו"מ מדברי החוו"ד סי' קצ"א סק"ח שחולק על הנו"ב בענין בדיקת המו"ך דשמא יצא דרך סדקין ע' תשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' ע"ה דזהו רק לענין להקל להלאה בלא בדיקה אבל ע"י בדיקה אין לחוש והא דנדה ג' היינו כשהמוך מלוכלך משא"כ אם הוא נקי מהני שפיר ושכ"ה בתה"א ועוד שגם החוו"ד מסיק דבדאיכא מכה אף שא"י אם מוצאה דם יש להקל כהנו"ב ואף דהתם מיירי במוך דחוק משא"כ בבדיקת עד מ"מ בנ"ד שהלחלוח משונה ממראה הדם לכ"ע אין לחוש שמא זב מהמקור והעד נשאר נקי

ולכן לפענ"ד יוכל להתיר האשה לבעלה אם תפסוק בטהרה ותבדוק בראשון ושביעי ע"י העד ויצא נקי – ומהיכון שתלבוש בגדי צבעונין והגם שהח"ס סי' קס"א מחמיר בכתונת הרי בתשו' טטו"ד תליתאי ח"ב סוסי' ס"ג חולק עליו ואף דבתשו' מראה יחזקאל סי' נ' כתב דבכה"ג דאתחזק רעותא אין להקל, מ"מ בנ"ד שיש כמה צדדי קולא ושעה"ד יוכל להקל, ואף שהס"ט סקל"ו הניח בצ"ע אם להקל ע"י בגדי צבעונין אחר תשמיש יעו"ש סקצ"ג שהעלה להקל בזה וא"כ בנ"ד שרואית בלא הרגשה דדינ' ככתם כמש"ל ולא גזרו בבגדי צבעונן תלבוש גם החלוק של צבעונין ואף דב"ס לחו"ש הובא קצת פוסקים שבאם ידוע שיוצא מגופה גם בלא הרגשה אין להתיר בבגדי צבעונין מ"מ בנ"ד שהיא רק נוטה לשחור יש להקל והנלע"ד כתבתי.

סימן קלא

א להרב מו"ה אהרן זיגעל נ"י

ב עד"ש בדין הפתקאות (באלעטיי"ן) שלוקחין מערב ש"ק ליתן להבלן בש"ק לצורך טבילה במקוה בשבת בבוקר והעיר דיש חשש שמא ימחוק לענ"ד אין זה חשש דמבואר במרדכי פ"ו דעירובין ובב"י סי' תקפ"ו דגבי דבר מצוה אין לחוש שמא יאמר להביא חוץ לתחום דמסתמא לא יעשה מהב"ע ע"ש וה"נ בזה [א"ה מ"י וכה"ג בט"ז או"ח רסי' תרכ"ו] ובפרט שהטבילה רק מדת חסידות בודאי לא יעשה עבירה כדי לקיים מדת חסידות ואף שכתב שם עוד טעם ואולי לא סמך על טעם א' בלבד כבר כתב הרדב"ז הובא בהגהת הט"ז לחו"מ סי' י"ז דבדרבנן סומכין על טעם א' ובפרט דלשי' כמ"פ ליכא בכתב שלהם רק איסור דרבנן ואף דהמג"א חולק כבר הבאתי בהגהותי לאו"ח שם שבא"ז בשם ה"ר יואל ע"ש ה' שבת סי' כ"ה וסי' ע"ו דדוקא כתב יונית מה"ת ובא"ר הביא כן בשם אגודה וע' נוב"ת א"ח סי' כ"ט שסמך על דיעה זו א"כ עכ"פ חזי לאצטרופי ועפמ"ג בא"א סי' ש"ז סקכ"א שכתב בפשיטות דבכתב משיט"א אין לגזור שמא ימחוק וגם מ"ש רו"מ דל"ה חפצי שמים כיון דהוי רק מדח"ס הנה במג"א סי' רס"א בשם הש"ל דמה שחושבין העולם למצוה הוי צורך גדול ובפרט שקבלו העולם עליהן ואפי' תפלת ערבית דהוי רשות שוי' עליהם חובה וכן עוד בכמ"ד וה"נ בזה הוי כחפצי שמים דמותר להסוברים דהא דשטרי הדיוטות אסור דהוי רק משום מעשות חפציך.

ג אך מ"ש דהוי מוקצה מחמת ח"כ ששילם בעד הבאלע"ט ושומרו רק לצורך זה זהו חשש גדול כמ"ש המג"א סי' ש"ז סוסק"כ בשם הרא"ש דגיטין וע"ש סי' שי"ח סק"י ומחה"ש שם ויש לצדד לפמ"ש הב"ח ומג"א סי' ש"ו סקכ"ג להתיר לטלטל כתב שנרשמו

המוחרמים לצורך גביית חובות משום שנוגע לרבים והפסד וגם שם מהראוי שיהי' הכתב מוקצה מח"כ וה"נ בנד"ד שזהו לטובת הכנסת הקהל ואם יאסרו הדבר יפסידו ההכנסה אבל יש לחלק בין התם דהוי הפ"מ ומ"מ כיון שנתבאר למעלה דמשום שטרי הדיוטות ליכא בזה ממילא ליכא משום מוקצה מחמת ח"כ כדמוכח מהמג"א סי' שכ"ז סק"ה גבי רשימות שלא דיבר כלל מחשש מוקצה מחמת ח"כ וע' בא"ר סי' ש"ז סק"ל וסקל"א ובמחה"ש סי' פ"ח שכ"ז שם וא"כ ה"נ בנ"ד והנלע"ד כתבתי.

סימן קלב

א לכבוד הרב הה"ג בנש"ק וכו' מו"ה ארי' ליבש הלבר- שטאם שליט"א אבד"ק צאנז

ב לתשובת מכתב נקראתו הנני ע"ד שאלתו בשקלי הק' מרמב"נ שהמנהג שם שהי' אביו הגה"צ ז"ל אמרכל מכל הגליל וכל הנגבה לידו שלח ליד הנשיא לדראהביטש ועלה כל שנה לערך ה' אלף רמ"כ ומזה הי' מנהג לשלוח ליחידים ד' מאות ר"כ ליחי"ס וזה כשנה שעמדה העיר בלא רב שלחו מהגליל בעצמם ועתה נסתפק אם יוכל ליקח ממעות עירו הסך הנ"ל ליחו"ס כנ"ל.

ג הנה לפענ"ד נראה דבעת ששלחו מהגליל ליד האמרכל הי' כל נדבותיהם על דעתו כדאי' כה"ג במגילה כ"ו ע"א דבמתא מחסיא אע"ג דמעלמא אתי אדעתא דגברא רבא קאתי אי בעינא מזבנינא לה, אך במשך הזמן שלא הי' רב ושלחו בעצמם ליד הנשיא לצורך הכולל א"כ לא הי' נדבותיהם אדעתא דרב הגליל – ומתחלה ניתן הסך ד' מאות ר"כ מכל הסך ה' אלף ר"כ מכל הגליל ועולה ערך שמונים ר"כ מכל אלף כמ"ש כה"ג בתוס' פסחים צ' ע"ב ד"ה עד שיכלו וכו' דא"א שלא יתערב בכל קן מעות שתי נשים וביותר מבואר בט"ז א"ח סוסי' שצ"ה דבכל תמיד הי' מכל או"א שנתן לקופת הקדש דכיון שיצטרפו יחד הוי כמעורבים יחד כל המעות ע"ש וה"נ בזה ואם בשנה זו שלחו מהגליל בעצמם לגבאי הכולל וכבר זכה עבורם א"כ אם נקחו ממעות הנגבה מאנשי עירו אין ליקח אלא כפי ערך שמונים ר"כ מכל אלף ואף שהיחידים יש להם זכות מכירי כהונה שכבר הי' רגילים לקבל ממעות הגליל, הזה סך כו"כ הרי גם במכירי כהונה אם רצה לחזור חוזר ועתוס' ב"ב קכ"ג ע"ב ד"ה הכא ובקצה"ח סי' רע"ח סקט"י בשם תשו' מהרי"ל ומבואר בתשו' חכ"ל סי' ע' דאם מת הנותן אין ביד המכירי כהונה לתבוע את היורשים – א"כ בנ"ד שהי' זכותם לקבל סך זה מכל מעות הגליל, ואנשי הגליל שינו את טעמם בשנה זו ושלחו ליד גבאי הכולל שלא ידע מזה כלל ויכה עבור הכולל דידו כידם

שוב א"א להוציא מידו חלקם במעות של הגליל, ובמעות של עור צאנז הרי אין להם זכות אלא כפי ערך מעות הנגבה משם בכל שנה והנלע"ד כתבתי.

סימן קלג

א להרב הה"ג וכו' מו"ה שמעי' שט"ב נ"י אבד"ק פרעמושליאן

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באדם שהטיל מ"ר למקוה פחות מ"ג לוגין ונשלם בזה שיעור ג' לוגין שאובין אם מ"ר דינם כמים שאובין והביא מרש"י ותוס' זבחים ע"ח שנחלקו אם מ"ר מין מים ולענ"ד מלבד שגם הר"ש והרע"ב פי' דמקואות מ"ו כתבו בפי' דמ"ר מיטהרין בהשקה שהם מין מים בלא"ה הרי במכות ג' בדין מים שנפל לתוכן יין דטהורים ופריך מ"ש ממי צבע ומשני התם מיא דצבעא מיקרי הכא חמרא מזיגא מיקרי ומוכח דתליא בשמא א"כ ה"נ הרי נקראים מי רגלים ופוסלין ככל שאובין שהרי שתה שאובים מכלי אבל אם שתה בפיו מנהר י"ל דאינם פוסלין ואי משום דהוייתן ביד"א הרי אין פוסלין אלא בג' לוגין כמ"ש הרשב"א וב"י בדין שינוי מראה וע' תשו' רשב"א ח"ג סי' רכ"ח ובב"י בד"ה וכן הסיליו וע' בס' גי"ט דס"ל דהוי' ע"י דבר המקב"ט אינו פוסל כלל אם יש רוב כשרים במקוה אבל דבריו צ"ע וגם במי השילוח והג' חשק שלמה פ"ד דמקואות פסקו דפוסל בג' לוגין ככל שאובין ונ"ל עוד דאם טבל האדם במקוה הרי ניטהרו בהשקה בעודן במעי' כמ"ש הר"מ ורע"ב פ"י דמקואות מ"ח ובמק"א ביארתי משום דמחוברין ע"י נקבי הטבע שבגוף האדם וע' רש"י יומא ע"ו ע"ב ד"ה דומי' דשמן וכו' והוכחתי מזה דנקבים הרבה מצטרפין לשפ"ה כדעת מרדכי ורמ"א א"כ אין פוסלין המקוה אך דמ"מ פוסל משום הוייתו ע"י דבר המקב"ט שהוא האדם לכן אף דאדם כקרקע מ"מ פוסלין המקוה. א"ה נכד המחבר שליט"א, מ"ש לענין מר"ג אם דינם כמים שאובין י"ל דדוקא מר"ג דאדם, משא"כ מר"ג דבהמה ע' ברמב"ם פ"י מט"א ה"ב דמר"ג דבהמה ל"ה תולדות המים והוי כמי פירות ע"ש וע' ש"ס בכורות ז' ע"א בעי' מיני מר"ש מר"ג של חמור וכו' מיא עול מיא נפיק כי קמיבעי' להו דחמור דעכורו וכו' וע"ע בח"י ה"פ סי' תס"ו סקי"ד ע"ש וי"ל בזה].

סימן קלד

א עוד להנ"ל.

ב ומה ששאל באחד שנשא אלמנה בחופת נדה ונתהוה תיכף קטט ובאו להתגרש איך לכתוב בגט ארוסתו או אנתתי והביא מתשו' ד"ת ח"א א"ע סי' ס"ה והנה לענ"ד הדבר

פשוט דיש לכתוב אנתתי דכבר הביא התשב"ץ ח"ב סי' רכ"א והגה שם כמה ראיות דנקראת אשה וע' רשד"ם א"ע סי' ע"ח ובתשו' רד"ך ריש בית כ"א נסתפק אולי יש להקפיד לכתחלה וע' תשו' ברכ"י א"ע סוסי' ל"ח וסי' ל"ט וכל זה בארוסה ממש דאין לזוז ממ"ש בש"ע סי' קכ"ו סמ"ו אבל בנ"ד דבלשון בנ"א נקראת בפ"כ אשתו ובגט בעינן שיהא מוכח מתוכו לפי לשון בנ"א א"כ יש לכתוב אנתתי וע' בט"ג בליקוטי שמות סקמ"ב בשם הג' מליסא דבגיטין יש לכתוב כפי הנהוג באגרות ומכתבים בלשון ב"א ע"ש וה"נ בזה.

סימן קלה

א לכבוד הרב הה"ג בנש"ק וכו' מו"ה יוסף אלימלך הלבערשטאם נ"י אבד"ק קרשאניב.

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו במקוה חדשה ששאבוה ולא נגבו הכתלים הלחים וע"י חוזק הנביעה זרקו בלאות וחול לסתום הנקבים ולייבש הקרקע והי' החול פחות מג"ט וכמעט רגע בעוד לא הי' מכוסה הקרקע מצד זה עלו המים מצד ב'.

ג והנה בגוף דברי התה"ד וב"י שכתב שיהי' החול ב' או ג"ט שתמהו דהא בפחות מג"ט ל"מ המשכה הי' נ"ל דהכונה כעין מ"ש התוס' בשבת דף ס' בהא דחולין קל"ב כהן טבח ב' וג' שבתות פטור מן המתנות וכו' דהיינו לרבי סגי בשנים ולרשב"ג בשלשה ועמל"מ פ"ח מלולב ה"ז וה"נ כיון דדעת הרשב"א ורשב"ץ דסגי בכ"ש לכן נקט לפי ב' הדיעות. אך לפ"ז נראה דעת תה"ד להקל גם כדעת הרשב"א הנ"ל אבל הי' נ"ל לפמ"ש החכ"צ סי' כ"ט ובפמ"ג א"ח במש"ז סי' שס"ג סק"א ובפרט בא"א סקי"ח דבדבר ממשיי מפסיק ל"ש לומר והעיר מדברי רש"י סוכה ד' וביאר דעכ"פ להחמיר לא אמרי' לבוד בכה"ג שיש דבר ממשיי מפסיק ושם הביא גם מדברי מג"א סי' תרכ"ו סק"ו ע"ש היטב בזה ובאמת שכ"ה בתוס' סוכה י"ט ע"א ד"ה לא יהא וכו' יעו"ש באמצע הדיבור וכ"ה בריטב"א עירובין י"ח ע"ב בשם תוס' דליכא לבוד במקום שיש דבר מפסיק ובהגהותיו לאו"ח שנדפסו בארץ הגר סי' שס"ג הבאתי מהתוס' שבת ק"א וסי' שנ"ג ס"א דמוכח דאם מים מפסיקין שפיר י"ל לבוד וצ"ל דמים לא דמי לדבר ממשיי שהרי יוכלו למשש דרך המים שאינם דבר גושיי ושם הבאתי עוד מכמ"ק בזה והפמ"ג סוסי' תרל"ב העלה דבדרבנן בודאי אין לומר לבוד להחמיר. ואני הבאתי סתירה לדבריו מדברי הרשב"א שהובא בב"י א"ח סי' ש"ע בדין מחיצות המגיעות לתקרה אבל בדאיכא דבר ממשיי המפסיק ובדרבנן ולהחמיר י"ל דלא אמרי' לבוד וא"כ צדקו דברי תה"ד דכשהמים נובעים דרך העפר גם בפחות מג"ט מיקרי המשכה דהא כל טעמא דבעי' ג"ט הוא משום לבוד כמ"ש הריב"ש והרשב"ץ

שבב"י וזה שייך היכי שהמים נמשכים ע"ג קרקע אבל אם נתכסו המים בחול ועפר ונמשכו דרך החול ועפר א"א לומר בהם לבוד שיהי' כאלו מונחים עוד במקומם הראשון שהי' שם ג' לוגין שאובין שהרי דבר ממשיי מפסיק ואף שהמים מבצבצין דרך העפר ויוצאין דרך נקבים קטנים הרי המים אינם מפסיקין את העפר מלומר לבוד כמש"ל דהמים אינם בכלל דבר ממשיי והוי החול ועפר כדבוקים זב"ז ממש ואין לומר לבוד לגבי המים הנמשכים דרך העפר וכן כתבתי בגליון הש"ע.

ד וכעת ראיתי שהביא רו"מ בשם ס' מנחת יהודא שהעיר מדברי מג"א סי' תרכ"ו הנ"ל אלא שהניח בצ"ע שמדברי רש"י סוכה ד' ותוס' שם י"ח ע"א ד"ה אין לבוד והנה לפמש"ל אין מזה סתירה כמ"ש הפמ"ג ובפרט מהתוס' דף י"ח בודאי אין סתירה שהרי בדף י"ט מפורש בדבריהם ג"כ כן.

ה וגם מ"ש רו"מ דהמים מבצבצין דרך נקבי החול הרי אין דבר ממשיי מפסיק כבר נתבאר דלק"מ ועוד דודאי אין המים עושים נקב שוה מממטה למעלה כי החול והעפר נופל וסותם אלא שהולך באלכסון ומבצבץ למעלה וכשנפתח למעלה כבר נסתם למטה כאשר יעיד החוש א"כ יש להקל מטעם הנ"ל דל"ש לומר לבוד בכה"ג.

ו ומ"ש רו"מ מדברי הרמ"א דע"י הנקבים מחובר המקוה לנהר א"כ ה"נ י"ל לבוד בנקבים התם אינו מטעם לבוד אלא מטעם חיבור ואם סגו בנקבים שאין בהם כשפ"ה גם בנקבים אלו הוי השקה משא"כ בנ"ד ועוד דאי נימא כן הרי ליכא פסול שאובין כלל שהרי מחוברים ע"י נקבים שבקרקע להמים שבהקרקע הנובעים תמיד.

ז ובחיבורי שו"ת ח"ב שנדפס כעת בעזה"י בסי' נ"ט ובמפתחות שם ביארתי דהא דיש לחוש במעין לשאובין לשי' י"א לכאורה הוא תמוה דכיון דבמעין ארעא מיחלחל ובדרבנן קיי"ל דא"צ שיהי' כשפ"ה א"כ הרי כל חשש ג' לוגין רק דרבנן ואיך יופסלו וצ"ל דהם ס"ל דבתחלה קודם שהי' רוב שיעור מקוה פוסל ג"ל מה"ת כמ"ש בהג"א פ"ו דב"ב בשם ר"ת ובזה ביארתי ליישב ד' הראש ותוי"ט פ"ב דמקואות ליישב קו' הד"ח שם ופלפלתי שם בסוגי' דנזיר ל"ח ליישב קו' התו"ס וגם ליישב ד' רש"י התמוהים ואכמ"ל והיינו למ"ד דכולה שאובין מה"ת כנודע וא"כ איכא איסור תורה ולא סגי בנקב פחות מכשפ"ה אך דגם בזה דנתי שם לפמ"ש הר"ש והרא"ש רפ"ו דמקואות בהא דעיקת המערה דהיכי דלעולם מחוברים סגי בכל ענין בפחות מכשפ"ה גם בשל תורה א"כ ה"נ בזה וגם הבאתי מהאשכול סי' ל' דס"ל דגת בשאר מימות שלא במעין לפעמים ארעא חלחולו מיחלחל וכ"ה במהרי"ט ח"ב יו"ד סי' ח"י והוכחתי גם מהרשב"א ותשב"ץ

דס"ל כן וא"כ לפ"ז גם במעינות העליונות שאין פוסקין לעולם מיחלחל וא"כ לא מיפסל בשאובין עכ"פ בדרבנן להסוברים דכולו שאובין דרבנן וא"כ גם ג"ל בתחלה דרבנן.

ח ומלבד זה מה שמהרי"ט מפקפק בכל מעינות שלנו הנה בתשו' נטע שעשועים סי' כ"ז האריך לדחות ד' מהרי"ט ומסיק דהיכי דבשום פעם לא מתיבש נביעת המים לגמרי גם. מהרי"ט מודה דנקרא מעיין ע"ש ומ"ש בד"ח בפתיחה אות י"ב להחמיר היינו לענין זחילה דאורייתא וגם שם מש"ל שבעת היובש נצמתין הגידין ונפסקו מהמעין צ"ע שאם הי' נפסקון לא הי' נובעין כלל וכיון שנובעין תמיד מוכח שלא נפסקו לגמרי אלא שנצרבו ונתקטנו וגם מעיין המכזב פ"א ביובל כשר אפי' לפרה דבעי' מים חיים כמ"ש הר"ש פ"ח דפרה מ"ט בשם תוס' (וע' בב"י רסי' ר"א שציון ד"ז לפ"ח דמקואות והוא ט"ס וצ"ל פ"ח דפרה) ומכ"ש לנדה דלא בעינן מ"ח וגם מ"ש שם דבנמשך ע"י צינורות לא עדיפי מגוף הנהר דחיישי' לנוטפין הנה בר"ש פ"ח דפרה מ"י כתב דמים הנמשכים מפרת דרך מחילות שבקרקע אין לחוש בהם לתערובות הנוטפין אף דבפרת גופי' חיישי' לזה ע"ש ואולי ס"ל להד"ח דעי' צינורות גרע ממחילות ועכ"פ בנובעין שלא ע"י צינורות מהנהר גם הד"ח מודה דלא חיישי' לנוטפין וע' ברש"י חגיגה כ"ב ע"א ד"ה דהא ארעא וכו' והמים הנובעין כאן באים מנהר גדול וכו' והרי לשי' כמ"פ אינו אלא במעין כמש"ל ובעכצ"ל דהבא מנהר דינו כמעין א"כ אין לחוש במקוה הנובעת תמיד ובפרט בנובעת בחוזק כפי שכתב רו"מ ואף דיש לחוש לכתחלה גם במעין להמחמירין מ"מ בכה"ג שכיסו בחול אלא שחוזר ונובע אין להחמיר כ"כ.

ט ומ"ש רו"מ מדברי הב"י ורמ"א סמ"ד דבהמשיך תחלה שאובין ואח"כ רוב כשרים ל"מ כבר רמז בעצמו לדברי הט"ז ס"ק ס"ט ואני מצאתי בדברי אמת קונטרס ג' בדין שאובה שהמשיכה שהוכיח מדברי הר"ש פ"ב דמקואות מ"ז ושם נראה כמסופק בזה וגם שם הביא מהראב"ד בבעה"נ להיפוך והמעיין בראב"ד שם ימצא דמיקל רק בנפלו ביחד וא"כ גם בנידון התה"ד באין ביחד להמקוה ובכה"ג גם הב"י ורמ"א מודים דשרי.

י וגם מ"ש רו"מ בשם תשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' ל"ה שכתב שדעת התה"ד דכיון שנבלעו בעפר נתבטלו לקרקע מדין זרועה לכן ס"ל דסגי בפחות מג"ט והעיר רו"מ דזה שייך רק בביטל שם העפר לעולם משא"כ אם דעתו להוציאו משם אם כי גם אני כתבתי כן בגליון אולם נתיישבתי די"ל דלא מטעם ביטול העפר לגבי קרקע קא אתינן עלה אלא דכיון דנבלעו המים בעפר נשתנה שם המים ונעשו עפר שאין פוסלין במקוה אף שבלוע בתוכן מים וכהא דפ"ו דמקואות מ"ד הספוג והדלי שהי' בהן ג"ל מים לא פסלוה כיון שהמים בלועין בהם אף שסופן לצאת ומכ"ש בעפר דדמי לטוט הנדוק שאין פוסל

בשאובין כדאי' בפ"ז דמקואות וסי' ר"א סעי' ל' והרי גם בשינוי מראה אף שחוזר ונצלל מיד כשר כיון שהי' בהן שי"מ כרגע הוכשרו ונתבטל מהן דין שאובין וה"נ בזה ואף דמים שנפל בהן אדמה פליגי ת"ק ור"ע גבי מי חטאת אם ימתין עד שיצלוי כדאי' סופ"ח דפרה, וע' במש"ז א"ח רסי' ק"ס היינו אם המים בעין משא"כ בנבלעו בהעפר אין עליהן שם מים ונתבטל מהם פסול שאובין ומ"ש רו"מ מהא דחולין ע"א דדבר שסופו לצאת אין דינו כבלוע אף דאי' שם כן דף ע"ב ע"א לענין טומאה בלוע דשאני עובר דסופו לצאת ויעוין בנדה ס"ב ע"א גבי חרסון של זב שבלעו משקין התנור טמא שסוף משקה לצאת אבל לענין דם תבוסה דרבנן אינו כן וגם איסור מטומאה לא ילפי' וכבר כתבתי דלענין חשש שאובין ל"א כן וכיון שנשתנו המים ונבלעו בעפר בטלו מדין שאובין וז"ש התה"ד דכיון דמקילין בהמשכה עג"ק שראוי לבלוע דבטלו לקרתקע מכ"ש דנבלעו בהקרקע ממש דחשובא כהמשכה וא"צ בזה ג"ט וע' בא"ח סי' שנ"ז מענין שפיכת מים דבשיעור ד"א ראוים לבלוע סאתים מים א"כ לענין ג"ל סגי בג"ט אבל בנבלעו ממש סגי בכדי שהמים נבלעים בהם ואין נראים בעין וכמו במים שהגלידו וחזרו ונימוחו דבטל מהן דין שאובין אפי' בנימוחו כרגע וסופן להיות נימוחין ונותנים למקוה אדעתא שיהי' נמוחין כשר וה"נ בזה ובאמת שצ"ע לענ"ד דכיון דבסאתים מים בעי' שיבלעו במשך ד' אמות א"כ גם בשאובין אם ממשיך ב' סאה ליבעי ד"א ואם יותר יותר וכן בפחות הכל לפי ערך ואמאי לגבי שאובין בכל גווני שיעורן בג"ט ובע"כ דלא תליא בראוי להבליע ממש ועכ"פ היכא דנבלעו ממש ונשתנו להיות עפר פקע מהם דין שאובין ואף שחזרו ויצאו מהעפר שוב אין עליהם דין שאובין כמו בנגלדו וחזרו ונימוחו דפנ"ח באו לכאן וה"נ בנעשו עפר בינתים ומ"ש רו"מ דכיון דהתה"ד כתב ב' טעמים א"א להקל אלא בצירוף ב' הטטמים יחד כבר כתב הח"צ בהגהת הט"ז לחו"מ סי' י"ז דבדרבנן סמכי' להקל ע"פ טעם אחד וה"נ בחשש ג' לוגין דרבנן וגם בתחלה לשי' רוב הפוסקים הוא רק מדרבנן ובפרט שכבר כתבת דבדרבנן סמכי' אהא דארעא מחלחל ויש נקבים פחוחים מכשפ"ה ומחובר דרך הקרקע למים שבנהר וכדומה ולא מיפסל בשאובין כלל מיהו במה שהבאתי למעלה מהא דהספוג והדלי שאינן פוסלין במקוה במים הבלועין בהם נראה דאם נסחטו מהן ונכנסו המים השאובין שהי' בלועין בהן לתוך המקוה פוסלין ויש להביא סיוע מהתוספתא שבר"ש פ"ב דמקואות מ"ו בהא דהי' בראשו כו' והטביל הרגוס וכו' לפי פי' ב' שבר"ש שם ע"ש ותבין וכי מהא דפ"ז מ"י הטביל בה את התרגוס מוכח כן וא"כ ה"ה במטלניות שבנ"ד שבלעו המים ולא פקע מהם דין שאובין כשחזרו

ויצאו אבל במים שנבלעו בעפר שפיר י"ל כדברונו דגם בחזרו ונפלטו מן העפר פנ"ח באו לכאן ופקע מהן דין שאובין.

יא ומ"מ בנ"ד שיש מקוה אחרת לפנינו למה לנו להכניס א"ע בסברות וספיקות להקל בכה"ג במה שלא נמצא מפורש לכן מהראוי לנקות המקוה ולהכין חול ועפר הרבה שיהי' לכסות כל רובח המקוה בפעם א' בלא מטלניות ושיהי' ג"ט ולפלא בעינו מדוע לא שאבוה בכלים נקובים להקל החששות כאשר עושים כן בכל תפוצות ישראל וגם לסתום הנביעה בחול ועפר כראוי.

סימן קלו

א להרב הגדול וכו' מו"ה ישראל פרנס ני' מו"צ דק' טראנפאל

ב מכתבו מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שהי"ל עם אשתו בנות ומתה האשה ונשא אחרת והוליד ממנה בת ומת האב ואשתו השני נשאת לאחר והחזיק בתה אצלה וכשגדלה בת כ"ב שנים עשה עמה שידוך עם ת"ח עשיר ועתה הבת הגדולה ממנה מעכבת מטעם לא יעשה כן במקומינו לתת הצעירה לפני הבכירה ורו"מ צידד דכיון שהאב מת והוא אינו הנותן אין איסור על הבנות וגם הוא שעה"ד כי הבכירה כבר בת כ"ז שנים ולא נזדמן לה שידוך ומי יודע כמה תתעכב ואם יתבטל השידוך הזה של הצעירה מי יודע אם יזדמן לה שידוך הגון וגם הוא שעה"ד כי דחיק לה להיות בבית אביה חורבה וסובלת צרות ועגמ"נ הנה מ"ש שהאב כבר מת והוא אינו הנותן בתו הצעירה לפני הבכירה יעוין ברשב"ם ב"ב ק"כ ע"א ד"ה להלן כשנשאו בנות צלפחד מנאן הכתוב דרך גדולתן וכו' ומסתבר דכך נולדו כדברים לא יעשה כן במקומינו לתת הצעירה לפני הבכירה עכ"ל הרי דגם אחר מיתת אביהן שייך איסור זה, ובכה"ג למדין מקודם מ"ת ולא דמי להא דירושלמי ותוס' מ"ק כ' ועמ"ש בחיבורי משפ"ש לחו"מ סוסי' רי"ב מכמ"ק בזה אך בנ"ד שהיא בת כ"ב שנים והוא שעה"ד והבכירי' כבר בת כ"ז שנים בודאי ל"ש איסור זה ובפרט שכבר נשתדכה לת"ח עשיר ומי יודע יזדמן לה שנית שידוך כזה ואיסור זה אינו רק בכלל נימוס ודרך ארץ והגם שבש"ע יוד סוסי' רמ"ד הובא ד"ז מ"מ אינו דין גמור ועתוס' קידושין נ"ב ע"א ד"ה והלכתא דמוכח דעל טעמא דשארית ישראל ל"י עולה יותר יש לסמוך מלסמוך על סברא דלא יעשה כן וע"ש ברא"ש ובתשו' רש"ל סי' צ"ט וט"ז יו"ד סי' קס"ט סקי"ט מבואר דבעושה: משום דחק ליכא משום שארית ישראל ל"י עולה ע"ש וא"כ ה"נ בזה ובתשו' א' כתבתי דדבר זה ל"ש רק בשתי בנות משא"כ בבן ובת שהבן מצוה על פו"ר ולא הבת.

סימן קלז

א להרב הגדול מ' בעריש ווינטער נ' מחראסקוב

ב עד"ש בדין חלב שנשפך תחת בשר עוף וספק אם יש ס' אם צריך לשאול אימת בשלו בהקדרה בשר בהמה והביא בשו"ת בי"צ סי' ק"ב אות ו' אין לי פנאי לעיין כעת אבל בזכרוני מכבר די"ל דטעם בשר בהמה הנבלע בתבשיל של בשר עוף הוי נ"ט בנ"ט דהיתרא אך די"ל דבכל שעה חוזר ופולט גם אחר שנבלע בו החלב והוי נ"ט בנ"ט דאיסורא ובזה נדחה מ"ש הבי"צ מהא דצמר גמלים ורחלים דכבר נתבטל משא"כ הכא דבכל שעה חוזר ופולט אבל אם נשפך הרוטב של עוף תחת החלב יש להקל מטעם הנ"ל גם בבשלו תוך ב"י בשר בהמה בקדירה וע' שו"מ מ"ת ח"ג סוסי' קל"א בדין כלי חלב ספק ב"י ובשלו בו בשר עוף אח"כ לקחו הבשר עוף ובשלו עם בשר בהמה וצידד השואל דבתחלה הי' סד"ר ולהקל וגם מדאורייתא הוי נ"ט בנ"ט דהיתרא א"כ אף שחזרו ובשלו עם בשר בהמה מותר והוא השיג דהא לגבי בשר בהמה יש לחוש שמא הוא ב"י דהוי סד"א א"כ הוי נ"ט בנ"ט דאיסורא דהא אם הוא ב"י גם העוף נאסר ודבריו תמוהים דמדאורייתא הא העוף מותר גם אם הוא ב"י דהוי נ"ט בנ"ט דהיתרא אלא דמדרבנן נאסר א"כ שוב גם לגבי בשר הבהמה הוי סד"ר וגם מ"ש דכיון דלגבי בשר בהמה הוי סד"א גם העוף אסור כיון שנולד הספק כאחד כמ"ש הרש"ח ומג"א סי' קפ"ד וג"ז ליתא חדא דהכא נולד הספק בתחלה לבשר העוף לבד אלא שאח"ז נולד לגבי דאורייתא ובכה"ג לכ"ע יש להקל ואדרבא דעת הפמ"ג בא"ח סי' ש"ג במש"ז סק"ט דגם לדאורייתא מקילים ועוד דגבי איסורא אכילה לא אמרי' כן כדמוכח מהש"ך סי' צ"ח גבי מינו ושא"מ ועמ"ש במשפ"ש סי' קצ"ח מכמ"ק בזה ובפרט בשעה"מ דיני מקואות, ועוד דלפמ"ש גם לגבי בשר בהמה הוי רק סד"ר, ומ"ש עוד דספק ב"י הוי סחסי"ד ואפשר להתברר ג"ז ליתא ובכל מקום מצרפין ספק זה וסתם כלים אב"י גם בישראל לשו' כמ"פ ולכן נ"ל שהדין עם השואל וע"ע טטו"ד מ"ג סי' קפ"א באמצע התשו' מ"ש בזה.

סימן קלח

א להרב הה"ג וכו' מו"ה ברוך רייטלר ז"ל אבד"ק טרנירודא

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה בבתולה שנשאת ואחר ביאה ראשונה לא בדקה א"ע כיון שב"כ וב"כ טמאה ואח"כ ראתה דם מ"ת כמה וכמה פעמים וגם מרגשת צער וכאב בשעת ביאה ורו"מ הביא דברי הח"ד סוסי' קפ"ז שכ' דאף דלא פסקה מלראות מ"ת תלינן בד"ב מ"מ היכי דלא בדקה א"ע פעם א' שוב אינה תולה והוכיח כן מהש"ס דנדה י"א

ע"ב בהא דפריך אהא דאמר שמואל דאם פסקה מ"ת וראתה טמאה וכו' נשתנו מראה דמי' שלה טמאה ופריך מהא דבתולה שדמי' טהורי' א"צ לשמש בעדים ואמאי דלמא נשתנו מראה דמים שלה ומשני דמ"ת תלינן דשמש עכרן קק' תבדוק דשמא לא ראתה פ"א ובע"כ דגם בלא בדיקה לא תלינן והבדיקה רק לקולא לתקנתא דידה ובכה"ג ל"ש להקשות תיבדק עכת"ד הח"ד וע"ז תמה רו"מ מהתוס' שם ד"ה אפ"ה שהקשו ר"א תיבדק בימי טוהר שמא תפסוק ג' עונות כו' והא התם הבדיקה לתקנתה ואפ"ה הקשו דתיבדק ועיקר קו' הח"ד כבר העיר מהרש"א שם בזה ותי' בע"א וע' בחידוד הלכות שבס"ט לנדה שם בביאור דבריו וא"כ נדחה ראיית הח"ד גם י"ל דדוקא משום שינוי צריך בדיקה דאם נשתנה היא טמאה מיד וצריך לברורי אבל לענין לבדוק אם לא ראתה דעכשיו לפנינו אין נ"מ בזה רק אם אח"כ תחזור ותראה מ"ת י"ל דא"צ לברורי כיון דעכשיו אין ריעותא לפנינו ואין נ"מ בזה כלל וכיון דשירפה מצוי כדאי' בנדה י' ע"ב ורמ"ת לא שכיח כמ"ש הב"י סי' קפ"ז הביא דברי הח"ד סוסי' קפ"ז ש"כ דאד דבלא פסקה תולין במצוי אף דלא בדקה מסתמא ראתה ובפרט דיש ידים מוכיחות שיש לה צער וכאב ובפרט דפעם ראשון הרי בבוגרת י"ל ט' דמים משום דבביאה ראשונה הדרך להיות ד"ב א"כ מדוע לא נתלה שהי' ד"ב, והנה בעיקר קו' מהרש"א וח"ד הנ"ל עלה בללבי ליישב דהא לכאורה יש לדין דכיון דוסתות דרבנן ולפמ"ש הנ"ב סי' מ"א ושאר אחרוני' וסת דרמ"ת הוי כמחמת אונס ולכ"ע דרבנן א"כ היכי דלא בדק פ"א מדוע ניחוש מספק שמא היא רמ"ת הרי סד"ר להקל וע' חמ"ח אה"ע קי"ט סק"י. דמוכח דס"ל רמ"ת מן התורה וע' ח"ס יו"ד סי' קנ"ג מ"ש לחלק בזה דהיכי דמרגשת בשעת ביאה הוי מה"ת אך דגם בלא"ה הקשה הנו"ב סי' מ"ג בכל רמ"ת נימא דהוי סד"ר שמא הוא מן הצדדים ותי' דכיון דיש נ"מ לגוף הדם והאשה אם הוא טמאה והוי סד"א ונתגלגל לדרבנן דל"א סד"ר להקל. והנה מ"ש דשמא היא מהצדדים לכאורה הוא תמוה דהא קיי"ל דרוב דמי' מן המקור וי"ל עפמ"ש בתוה"ש רסי' ק"צ דכיון דרוב נשים אין רואי' מ"ת ממקור איתרע רובא וע' בהגהות א"ב על הח"ד רסי' קפ"ז שביאר דבריו דאף דבפעם א' לא תלינן בצדדי' מ"מ באשה שנתחזקה לראות ג"פ תלינן שפיר בצדדים ואיכא ספק א' השקול וכסברתו מבואר בהפלאה סקו"א לסי' קי"ז סק"א ולכן יפה הקשה הנו"ב.

ג אולם לא יתכן תרוצי רק כלפי קושיתו ובזה י"ל דכיון דנולד מתחלה הספק בשל תורה וכבר החזקנו להחמיר א"א להקל אח"כ לדרבנן אמנם בנ"ד היכי דיש ספק אם ראתה באותו פעם שלא בדקה או לא בזה אין נ"מ כעת ואדרבא אי נימא דלא ראתה טהורה טפי אך דלדידן קיי"ל דב"כ וב"כ צריכה ז"נ מדרבנן משום דשמא ראתה וחיפהו ש"ז וא"כ

אדרבא החזקנו מקודם הספק דשמא ראתה וא"כ כשחזרה וראתה אח"כ שנו' נוכל לומר דכיון דוסתות דרבנן סד"ר ולהקל ולא גרע מאלו נולד הספק בדאורייתא ודרבנן יחד דמקילינין לגבי דרבנן דבשלמא היכי דנולד תחלה הספק רק בשל תורה וכבר החזקנו ספק זה להחמיר שוב א"א להקל אח"כ לגבי דרבנן אבל כאן הרי אדרבא קודם שנולד הספק בשל תורה כבר נולד לנו הספק והחזקנוה שראתה באותו פעם והצרכנוה לספור ז"נ וא"כ שוב עכ"פ י"ל לגבי דרבנן סד"ר ולהקל ורואה אני הדברי' ק"ו מאלו נולד סד"א וסד"ר יחד. אך די"ל דמ"מ צריך לבדוק דכל סד"ר היכי דאיכא לברורי מברירי' דמשל מקום ס"ס בדאורייתא וספק א' בדרבנן שוים כנודע.

ד אך לפ"ז היכי דלא בדקה שוב אם חזרה וראתה יש להקל כיון דהשתא ליכא לברורי שוב אמרי' דסד"ר להקל. ואולם הנה בשו"ת בש"ר סי' נ"ג הביא בשם מהר"ם שאמר דרמ"ת הוי רק ווסת דרבנן לדידן דקיי"ל וסתות דרבנן והוא ז"ל דן דוסת ע"י אונס לאו וסת הוא ואף די"ל דהוי דבר מכוער שאם תשמש עמו יודע שמשוה אותה נדה מ"מ לא הו"ל למיעבד חזקה לחזקה אחרת בבעל ג' כי קשי' גירושין ותק"ע איכא ועוד דמה מהני שפופרת דאטו הוי' כחימוד תשמיש ואין מוכ"ע בבשר ולזה תי' דחששו שיש למעלה במקור כנוס דם נדות במקום שהאבר מגיע ואם יפתחנו יורד הדם למטה ולפיכך היא נוגעת במכחול שבראש השפופרת שם לראות אה יש דם והיינו דקאמר שמואל זו ממלאת ונופצת היא כלומר שעד התשמיש הוא בא עש"ל וסת לתשמיש ואין לה תקנה ושמואל אפשר דלטעמי' אזיל דס"ל וסתות דאורייתא ואנן קיי"ל וסתות דרבנן עכ"ד ומעתה לפ"ז אליבא דשמואל דסובר וסתות דאורייתא שוב לדידי' צריך בדיקה ואי לא בדקה י"ל דאסורה דהוי סד"א ולחומרא. וא"כ א"ש קו' מהרש"א וח"ד דהתם בדף י"א מר' דשמעתין הוא שמואל ולשי' דס"ל וסתות דאורייתא שפיר י"ל כתי' הח"ד דאי לא בדקה אסורה מספק אבל לדידן דקיי"ל וסתות דרבנן וא"כ גם רמ"ת רק דרבנן א"כ שפיר אמרינן דסד"ר להקל, ודו"ק.

ה ואולם בגוף הדבר שכתבתי דהוי רק סד"ר לכאורה יש לדין בזה לפמ"ש הרדב"ז ה"א סי' ס"ב בדין שמע שמת לו מת וא"י אם בתוך ל' או אחר ל' דאף דהוי סד"ר מ"מ כיון דעכ"פ צריך להתאבל שעה א' גם בשמועה רחוקה וא"כ כבר הוחזק באבילות ושוב א"א לו לצאת מאסורו מספק יעו"ש וא"כ י"ל דה"נ כיון דכשרואה מ"ת מחזקי' לאיסור עכ"פ לענין ספירת ז"נ א"כ שוב א"א לצאת מספק מאיסורה אח"כ אף דהוי סד"ר דהוי כאתחזק איסורא ואמנם לפמש"ל דהכא איכא רובא כיון דרוב בתולות רואות דם ורמ"ת הו' מיעוטא דמיעוטא א"כ נהי דנימא דאתחזיק איסורא שוב י"ל סמוך מל"ח והו"ל פלגא

ושוב סד"ר להקל, אך לפ"ז שוב י"ל דבכה"ג כיון דאיכא לברורי צריך לברר, ואולם י"ל דאיכא נמי ח' היתר לאשה ואף דצריכה ז"נ מ"מ הא גופא הו"ל ח"ה דאחר שתספור ז"נ ותטבול תהי' מותרת לבעלה וכעין מה דאמרי' ביבמות ל"א אשה זו בח"ה לשוק עומדת דלאחר שתתגרש תהי' מותרת לשוק אף דהשתא אסורה אבל יש לחלק דכאן אם אינה רמ"ת א"צ גם ז"נ כלל וא"כ כיון דלענין ז"נ מחמירי' שוב איתרע לה חזקת היתרה אבל י"ל דלענין ז"נ ג"כ לא מחמירי' משום חשש רמ"ת דהא גם בדם בתולי' גופי' קיי"ל דבועל ופורש אבל זהו רק מחמת המנהג ולא מדין הש"ס מדינא דמתני' כנודע, וא"כ מדינא שפיר איתרע ח"ה שלה, ובאמת י"ל אי מדינא דמתני' בלא בדקה פ"א אי צריכה ז"נ די"ל דאיכא רובא הנ"ל וגם בדאורייתא שרי' ועוד יש לדין בזה דהא בש"ס דב"ב כ"ג בסוגי' דרוב וקרוב ובנדה י"ח מבואר דדם שבצדדי הוי קרוב והא דמטמאי' בכל דם הנמצא משום דרוב דמי' מהמקור ורוב וקרוב רובא עדיף א"כ בכה"ג דאיכא נמי רובא להיפוך א"כ שוב מהראוי לומר דדם שרמ"ת הוא בא מן הצדדים דגם דם בתולי' בא מן הצדדים ע' נדה ס"ה ע"ב ואף די"ל דרבנן פליגו גם בזה יעוין בירושלמי רפ"ד דנדה ה"א ומרה"פ שם דמוכח דלא פליגו רק במראה הדמים אבל לכ"ע בא מן הצדדים וע' בפ"י כתובות ט' וקי"א שם מ"ש לענין מכה מהא דהוי קורבה דמוכח יעוש"ה וא"כ י"ל כמ"ש, גם י"ל דאיכא נמי ספק שמא לא הרגישה והרגשת שמש הוא ואף דרוב דמי' באים בהרגשה מ"מ כיון דיצאה מן הרוב דרוב נשים אין רמ"ת שוב י"ל כן וכמש"ל בשם התוה"ש רסי' ק"צ כה"ג וא"כ גם בשל תורה איכא ס"ס אך לפ"ז בכל רמ"ת נימא דהוי ס"ס שמא לא הרגישה ושמא מן הצדדים ובעכצ"ל דל"ה רק ספק א' דאם בא מן המקור חזקת דם היוצא ממקור שבא בהרגשה ואף דרוב נשי' אין רמ"ת היינו משום דאין רואות מן המקור ועוד דרוב נשי' אין רואות כלל שום דם אבל בנ"ד לגבי דם בתולים שפיר י"ל כן דאשה זו מן הרוב שרואות ד"ב. וממילא מיושב ק' הח"ד דבכה"ג א"צ לבדוק כלל דפריך הש"ס ניבדוק אם נשתנה היינו משום דנ"מ השתא לענין אם הדם טמא והוי סד"א וגם דעכ"פ לענין טהרות מחמרינן ומיגו דבעי בדיקה לטהרות בעי נמי בדיקה לבעלה וכמ"ש רש"י שם. ולמסקנא באמת א"צ לבדוק גם לענין נשתנה ולכן דברי הח"ד במ"ש ביישוב ד' הש"ס הם תמוהים ודחוים מכמה טעמים לענ"ד וגם דברי רו"מ צדקו בזה.

ו ואמנם לדינא נראה שדברי החו"ד נכונים גבי בתולה היכי דלא בדקה פעם א' בלילות שאין נותנים לה מדינא כגון היכי דראתה בבית אבי' והגיע זמנה לראות דאין נותנים לה רק לילה הראשון רק דהב"י חידש קולא זו דלענין רמ"ת יש להקל גם בשאר לילות אם לא הפסיקה בשום פעם וקצת אחרוני' פקפקו בזה וע' פ"ת וא"כ היכי דלא בדקה

פעם א' אחר לילה ראשונה שוב א"א להקן אבל היכי דלא בדקה לילה ראשונה הי' נראה להלל ולפמ"ש בשו"ת מהרמ"פ דהא דאין נותנין רק לילה א' היינו רק לראתה, אחר תשמיש אבל ראתה בשעה תשמיש יש להקל טפי עכ"פ לענין רמ"ת ע"ש א"כ יש לצדד וקצרתי ואמנם בבוגרת הרי לשי' כמ"פ אין לה טענת דמים ועתוס' כתובות ט' ע"א האומר שביארו שי' ר"ח באורך והביאו מירו' דפעמים יש לה דמים ופעמים אין לה וע' בב"ש סי' ס"א סק"ג שהביא כן בשם משה"ב להרשב"א ורא"ש דנדה ע"ש בזה ומש"ה אין לה ט' דמים ובמהרש"א שם כ' דמ"מ תלינן לקולא בלילה א' ונותני לבוגרת לילה ראשונה דדם נדה לא שכיח בשעת וסתה ע"ש וכן הסכים הב"ש שם א"כ לפ"ז יש לדין דהיכי דראתה אח"כ ג"פ ואנו מסופקים באמת שמא יש לה וסת כזה להיות רמ"ת והוא הוא וסת א"כ היכי דלא בדקה פעם א' שוב יש לחוש שמא לא ראתה גם בפעם א' כיון דיש בוגרת שאין לה דמים ועיקר ההיתר רק משום דשלא בש"ו מסתמא אינה רואה דם נדה א"כ בזה דיש לחוש שמא הוא באמת שעת וסת וראתה דם נדה שוב ל"ש סברא זו.

ז אך מדברי הב"ש סי' קי"ז סק"ד מוכח דגם היכי דראתה אח"כ ג"פ אפ"ה יש לתלות בביאה ראשונה שלא הי' דם נדה אבל י"ל דמיירי בבתולה שלא הגיעה לימי בוגרת ומ"מ נראה להקל חדא דעכ"ע הרי הוי סד"ר דוסתות דרבנן ובפרט בצירוף שי' כמ"פ דכל בוגרת יש לה דם ועוד דמ"מ יש רוב דאינם רמ"ת וכמ"ש הב"י ובפרט דמרגשת צער וכאב מה שאין רוב נשים מרגישות כן וכבר כ' הרשב"א הובא בב"י סי' קצ"ג דלענין לאסרה על בעלה הוי דם בתולי' כמכה המוציאה דם ואף דלפי תי' א' שם שכ' משום דחיישי' לדשמואל י"ל דגם לענין רמ"ת חיישי' מ"מ הרי אנן קיי"ל דשמואל לא' שכיח אך לפמ"ש התוס' בנדה ס"ה סוע"ב וביתר ביאור בתוס' חגיגה י"ד דדוקא בבעיל גמורה שראוי להתעבר דשמואל לא שכיח א"כ י"ל שמא לא בעל ב"ג אך לפ"ז שוב פשי' דיש להקל דלא נחשב ביאה א' כלל ואפי' לענין ז"נ נהגו להקל כמ"ש הרמ"א סי' קצ"ג דהיכי דלא בעל ב"ג ול"ר דם דיש להקל גם בזה"ז וע' בסד"ט שם סק"ב אי הראה דוקא או גם ביותר מהראה וצידד דכל זמן שלא גמר הביאה במירוק הוי בכלל הראה אבל חזר ופקפק ע"ז ולכן יש להקל גם בבוגרת וע' באז"ח סוס"י תשמ"ז ועתוס' יבמות נ"ט ע"ב ומל"מ פי"ז מאי"ב הי"ג ושיו"ק על ירו' פ"א דכתובות ה"ג בסופה וצל"ע ברש"י כתובות ע' ע"ב ד"ה מאי לאו וב"ש א"ע רסי' רס"ח דמוכח דגם בהראה משתברי' בתולי'.

ח ואמנם מה שיש לפקפק בזה לפמ"ש התוי"ש כתובות ט' סוע"ב דטענת דמים מסתברא דכשנתייחד עמה אם הי' אז דמים בשעת תשמיש היתה מראה לאבי' ואמה או לבעלה כדי שלא יהא לו לב עלי' כש כשישאנה ואפי' ביהודה יכול לטעון ט"ד ע"ש וא"כ י"ל

דה"נ ליכא ספק השקול דודאי לא הי' דם בפעם א' דאל"כ היתה מראת לאמה ושאר נשי' כנהוג ואף די"ל דשא"ה כנתייחדה עמו קודם נישואין דהי"ל לחוש שלא יהי' אח"כ לעז עלי' ומשא"כ אחר נישואין מ"מ האמת יורה דרכו שדרך הנשים לדקדק בזה ושאר נשי' רואות ומחפשות אם יש ד"ב וע' כתובות ל"ו ע"ב כולהו רואות ומראות לאמן כו' וא"כ י"ל דל"ה ספק השקול אבל מ"מ נראה דאם אומרת שלא דקדקה כלל ועיין בהסדין ושהי' מאיזו סיבה ואתמלא נאמנת ובפרט אם יש ספק שמא לא בעל בעולה גמורה פשי' דיש להקל ולכן נלע"ד להתיר בנ"ד את האשה לבעלה כל זמן שתרגיש צער וכאב ולא תפסוק מלראות פעם א' שוב מצאתי בשו"ת הרי"מ חיו"ד סי' י"א שהאריך להקל בהי' ביאה שאינה גמורה ולא ראתה אז דם דמקודם ראתה פ"א גם בביאה שא"נ אח"כ ראתה כמ"פ דם בביאה גמורה ע"ש באורך בענין זה וכ' דגם בסתם אפשר דיש לתלות של"ה ביאה גמורה ודוקא בידיעה שבב"ג ולא ראתה אז אסורה וגם בבוגרת יש להקל אבל יש לפקפק בזה בסתם יעו"ש.

סימן קלט

א ומה

ב ששאל במה שנהגו הנשי' לערב בתוך העיסה קמח ער"ד עפי"ל ובתשו' ח"ס חלק ו' סי' י"ח האריך להחמיר בזה לענין הפרשת חלה כיון שאין טוחנין אותם בריחים רק כותשין אותן וא"כ בזה לכ"ע אין בילה ואין תקנה להפריש חלה מינה ובה וצריך לעשות עיסה קטנה ולדבקה בעיסה הגדולה וליקח אותה לחלה על הגדולה והעולם מקילין בזה ורו"מ צידד דדוקא ב"ב מיני' שנתערבו ואין היכר בין זל"ז שייך חשש זה אבל קמח ער"ד עפי"ל ניכר במשוש ומראה וא"א כלל שיהי' חתיכת עיסה מקמח הער"ד עפי"ל לבד ויהי' דומה לעיסת קמח חטים ואפי' אם יהי' רק רובה קמח ער"ד עפי"ל א"א לטעות בזה ולדמותן זל"ז כלל הנה דברי הח"ס הנ"ל ראית זה כמה וכעת אינו תח"י אבל גם אני מעלים עיני מזה מהטעם שכ' רו"מ והנח להם לישראל וכו' ובפרט דגוף חשש דאין בילה לפמ"ש הב"מ ביו"ד סי' ק"ט בשם תשו' א' דהוי רק מספק ולהחמיר ולא להקל א"כ י"ל דלענין חלה בזה"ז יש להקל ואולם כי מד' תה"ד ל"נ כן מ"מ יש לצרף ג"כ ד' הרמב"ם וכפי שביאר דבריו המהרי"ט ח"א סי' י"ח דכל דבר הדק ונמדד יחד יש בילה ודוקא פרוסות לחם שעומד כל א' בפ"ע בזה אין בילה וכדבריו מוכח בירושלמי פ"ה דדמאי ה"ל ה' וע' בגליון הש"ס שם ולכן אין למחות ביד המקילין וכמ"ש רו"מ.

סימן קמ

א להרב וכו' מוהר"א וואלף נ"י מו"צ דק' באכניץ

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו לאשר א"א לחמם המקוה שהוא מעין אם מותר להעמיד בתוכה סאמוואר לחממה והעיר די"ל דבכה"ג שמחממין המקוה עצמה איכא גזירת מרחצאות והנה כבר ישב על מדוכה זו הגאון רש"ק ז"ל במ"נ. מהד"ק סי' ע"ה ובקו"א שם הוסיף לבאר שגם להמקילין להטיל מים חמין למקוה מודים בזה לאסור דהוי כמרחץ עצמו והביא סמוכין מהרדב"ז ח"א סי' צ"ה ואף דבתשו' דבר שמואל נראה לכאורה להתיר אבל ז"א דגם הוא מודה לאסור והאריך מאוד בזה ע"ש אבל הנה המנהג בכמ"ק להתיר והנה בגוף המחלוקת אם מותר ליתן מים חמין להחם המקוה כבר האריכו הראשונים וע' בא"ז הגדול הל' נדה סי' של"ח ובשו"ת סי' תשנ"ה וע"ש הל' נדה סי' שס"ו ולכאורה יש להביא ראי' מש"ס דיבמות מ"ז ע"ב מטבילין אותו לאחר שיתרפא משום דמיא מרזי מכה אבל מלין אותו מיד משום דשהויי מצוה לא משהינין וקשה הרי מים חמין לא מרדו מכה שהרי מרחיצין לאחר המילה כדאי' במשנה וטוש"ע או"ח סי' של"א וא"כ יוכלו להטבילו בחמין ובע"כ דל"מ טבילה בחמין אבל י"ל לפמ"ש בתשו' רדב"ז ח"ד סי' צ"ה דמלתא דלא שכיחא למצוא מים חמין להחם מקוה גדולה שיש בה מ"ס ע"ש א"כ י"ל דבזמן הש"ס לא הי' מצוי ולכן עכבו הטבילה והנה לדינא כיון דלכ"ע ליכא בזה אלא משום גזירה דרבנן יש לסמוך ע"ד המקילין וכבר נהגו להקל וע' בברכ"י שהביא בשם תשו' ר' ישעי' הראשון סי' קנ"ב להקל בזה ובאמת שכבר הובא תשו' זו בא"ז הל' נדה ושו"ת הנ"ל והא"ז סיים להחמיר ואני מצאתי בפסקי תוס' נדה סי' ק"ל וז"ל שרי לרחוץ בחמין אחר טבילתן מפני הקור עכ"ל אבל י"ל דלא הותר רק לרחוץ אחר טבילה אבל לא לטבול בחמין אבל גם בגוף דברי המחמירין שכתבו דדוקא במקדש שרי משום דאין שבות במקדש יש לדון ממ"ש מהרש"א שבת מ"ב בדעת התוס' דדוקא שבות דשבת לא גזרו במקדש משא"כ בשאר איסורים וכ"ה בצ"ק מנחות ה' וכ"נ מלשון הר"מ בפיהמ"ש סוף עירובין א"כ יהי' ראי' להתיר בזה ועמ"ש בפתיחת חיבורי דע"ת אות י"ב מכמ"ק בזה וע' בב"י סוסי' קפ"ז בשם רשב"ץ באשה שיש לה פצעים וא"א לה לטבול במים קרים יטילו לה עששיות של ברזל כמו שעשו לכ"ג ביוה"כ ע"ש הרי דלא משום אשבמ"ק התירו שם אבל י"ל דדוקא בהתלת חמין אסרו ולא בעששיות של ברזל כדמוכח בראשונים וע' בפ"י ברכות כ"ב סוע"א מ"ש ליישב דעת המקילין והא דפריך טבילה בחמין מי איכא היינו משום דטריחא מלתא לעשות חמין באופן שלא יהי' שאובין ע"ש עוד בזה וע' תשו' ח"ס יו"ד סי' רי"ד באורך בזה שדחה ראיות המחמירין מכח הירושלמי

דיומא דהתם משום מעלה בקודש שלא יוציאו לעז על הכ"ג ביו"כ החמירו בהטלת חמין וע"ש עוד באורך גדול להחזיק מנהג המקילין וגם בפ"ו ברכות שם כתב דאדרבא בכ"ג החמירו טפי ודחה מ"ש המחמירים דהקילו בכ"ג ע"ש בזה אבל הנה ברדב"ז שם החמיר לכתחלה שלא להמשיך סילון של חמין לתוך המקוה דזה קרוב לגזירת מרחץ ע"ש וכ"ה בתשו' שב"י ח"ג סי' פ"ב ולפ"ז בכה"ג דנ"ד שמעמידין סאמוואר לתוך המקוה והיא מלאה גחלים י"ל דודאי דמי לגזירת מרחצאות כמ"ש המ"נ ויש לדין קצת עפ"ד הר"ן פ"ג דשבת במשנה דמוליאר הגרוף דאם האש בצדו אינו מבשל כמו אם האש תחתיו א"כ י"ל דלא דמי למרחצאות שבזמן הש"ס שהי' האש בחפיפה תחתיו כמ"ש רש"י ברכות נ"ט ואף שבשיו"ק על הירושלמי שם תמה ע"ד הר"ן מ"מ בקובץ על הרמב"ם פ"ה מחו"מ הכ"ג פסק כהר"ן ורמז למ"ש בש"ו על הירושלמי בזה ומכל מקום קשה להקל מט"ז.

ג אבל נראה דהנה הרדב"ז שם הביא בשם ח"א שתמה על הר"ש שהחמיר לאסור למלא מקוה חמין ולחברו כשפ"ה שהרי בפ"ו דמקואות הביא הר"ש תוספתא ופירשה דמרחץ היינו אמבטי דמתני' שמימיו כשרים לטבילה וקמין ה"א קומקמין שיש בו מים חמין ולוקחין ממנו לחמם האמבטי דאין נפסלין במים כיון שי"ב מים מים כשרים ע"ש ומבואר דמותר להטיל חמין למקוה והרדב"ז נדחק ליישב דהתם קודם גזירת מרחצאות וכבר דחה הח"ס שם תי' זה אבל נראה דכל חשש חמין להאוסרים הוא מפני שנראה כשאובין א"כ זה דוקא היכי דהטילו קודם חמין למקוה או דרך סילון ולא ראו העולם איך הוחמה המקוה ואם יבואו אח"כ בנ"א לטבול שם יסברו שמלאו כל המקוה בשאובין מפני שלא הי' שכיח בזמנם מקואות חמין ואיכא גזירת מרחצאות וגם בתשו' ארי' דב"ע יו"ד סי' י"א ביאר דמשום שנראה השאובין וטעו לומר שטובלין בשאובין אבל התם הי' עומד הקמון במקוה גם בשעת טבילה והוא קטן הרבה מגומת המקוה וא"א למלא כל המקוה ממנה וראו הכל ששופכין מים חמין מהקמין להחם המקוה הגדולה והרי הכל יודעים ורואין שהמקוה היא בפ"ע וגדולה מן הקמין והקמין עומד לכך להחם ע"י מי המקוה וליכא חשדא ושרו בכה"ג לשי' המחמירין כה"ג מצינו בש"ס דמ"ק י"ד ע"א איזורו מוכיח עליו ולכ"ע שרי ואת"ל דגם בכה"ג איכא חשדא היינו משום שלוקחין משם מים שאובין חמין ושופכין לתוך המקוה אבל בכה"ג דנ"ד שהסאמוואר עומד בפ"ע בתוך המקוה ומלא גחלים בוערות ועי"ז מתחממין מי המקוה הרי כל הטובלין רואים מאיזו סיבה הוחמה המקוה ואיזו טעות וחשדא איכא הכא שיסברו שהמים שאובין ולהתיר עי"ז לטבול בשאובין ולכ"ע שרי ומה שחשש הרדב"ז היכי דממשיכין מים חמין ע"י סילון דהתם יש לטעות שכל מי המקוה הם שאובין ונמשכו לשם ע"י הסילון משא"כ

בנ"ד שהסמוואר הוא רק מלא גחלים ואש ועושין מסביב עיגולי עץ שלא יגעו בו הטובלין ולא יכוו בו מאי חשדא וטעות איכא בזה ואין בו משום גזירת מרחצאות גם להמחמירים ומצאתי בעקרי הד"ט ליו"ד סי' כ"ב אות ט' וז"ל ע' להרב זרע אברהם סי' י"ט בדין ראובן שעשה מצד א' של מקוה שבביתו תנור קטן ופיו מן הצד ובגג התנור שקוע טס של נחשת שאין בו בית קיבול להסיק תחתיו אש לחמם המקוה אין לחוש כלל וגם בברכות המים נשאל ע"ז ופסק להתיר וחיזק ראיותו של הז"א ע"ש (אבל מ"ש שגם דעת רדב"ז סי' צ"ה להקל בכדומה לזה לא אדע מהו' ומזה מבואר כדברינו.

ד ועוד נראה דכל החששות הי' רק בימיהם שלא הי' שכיחים מקואות חמים ואם לפעמים רצו לחממה הי' חשש שאובין אבל בזה"ז שנתפרסם בעולם ונתפשט המנהג לחמם המקואות והי' הכרח בזה כי ירדה חולשה לעולם ואם לא הי' מקילין הי' רבים נמנעים מטבילה א"כ בטלה חששת חשדא כדאי' כה"ג בא"ח סי' רמ"ג ס"ב דאף שאסרו להשכיר מרחץ או תנור לעכו"ם אם השכירו שנה בשנה ונתפרסם הדבר שאין דרכו לשכור פועלים או שמנהג המקום באריסות מותר להשכיר לעכו"ם ע"ש וה"נ בזה. ובפרט אם המקוה הוא מעין כבר ביאר בתשו' ארי' דב"ע שם דגבי מעין ליכא חשש איסור להטיל חמין ואף שלא החליט כן למעשה מ"מ בצירוף דברינו הנ"ל בודאי יש להקל וע' בתשו' ח"ס שם שהעתיק לשון תשו' ב"ז סי' קנ"ח דבזה"ז שהמרחצאות הם רק לזיעה בטלה גזירת מרחצאות והוא כתב שדבר גדול דיבר בזה ולכאורה יש לפקפק דכל דבר שנגזר במנין גם אם בטל הטעם צריך מנין אחר להתירו אבל יש לקיים דבריו לפמ"ש המג"א סי' ט' דדוקא בתקנת חז"ל אמרי' כן ולא במה שהוא רק משום גזירה ע"ש וה"נ בזה, סוף דבר שאין שום חשש להעמיד סמוואר למקוה להחם המים וכן נהגו כל עמא דבר בפני גדולי ישראל.

סימן קמא

א להרב וכו' מו"ה שמואל דוד זאוולאדווער נ"י בווארשא.

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו בקדרה חדשה ובה חלב צוננת ונתחבה בתוך קדירה של רוטב ובשר אם צריך ס' גם נגד הקדירה של חלב הנ"ל אם יש לחוש שמא הוציא פ"א הקדירה לחוץ ונעשה הקדירה נבילה כמו בכל איסור דבוק והביא מדברי הח"ד סי' צ"ט סק"א וסי' ע"ב סק"ג דאין לחוש שמא הוציא פ"א והביא מהשפ"ד סי' פ"ו סקי"ח דנראה דלא ס"ל כהח"ד הנ"ל ולענ"ד נראה לפמ"ש בשפ"ד סי' צ"ד סק"ה דבתחב כף חולב לקדירת בשר ורוטב כמ"פ דטעם הבשר הוי מב"מ ובטל ברוב מה"ת ומבואר מדבריו

דגם בב"ח אם נתערב עם בשר אחר א"צ ס' מה"ת אלא נגד חלק החלב שנבלע בבשר אבל הבשר הוי מב"מ ובטל ברוב מה"ת וע' בשו"ת ב"ש ח"ב סי' נ"ד שהביא ראי' לזה מש"ס דחולין ק"ח ותוס' שם וא"כ ה"נ בנ"ד הרי נגד כל החלב יש ס' ברוטב אלא שבאנו לחוש שמא הוציא פ"א חוץ לרוטב וכו', גם טעם הרוטב הנבלע בקדרה וחוזר ונפלט להרוטב א"כ הרי טעם הרוטב מב"מ עם הרוטב שבקדרה ובטל ברוב מה"ת ונשאר רק איסור דרבנן ובאיסור דרבנן לא חיישי' שמא יצא פ"א חוץ לרוטב ולגבי טעם החלב הנבלע בו הרי שיערנו שיש ס' כנגד כל החלב. אך דיש לדין בזה דכיון שנחסר מהרוטב מה שנבלע בקדירה ונ"נ א"כ שוב ליכא ברוטב הנשאר שיעור ס' נגד החלב וחוזר ונאסר כשחוזר ותוחב הקדירה עם חלב אחר שהוציאוה פ"א משם אבל ג"ז אינו דטעם החלב מתבטל בכל הרוטב וגם במה שנאסר כבר ע"י מה שנ"נ מהחלב מ"מ אחרי שיככס טעם החלב בהרוטב מתפשט בכל הרוטב גם במה שנ"נ ואינו נרגש כלל טעם החלב בהרוטב ושפיר יש להתיר מטעמא דכתיבנא וגם טעמו של רו"מ נכון.

סימן קמב

א ומה

ב בשאל בעובדא שעשו פשטידא שקורין קוגע"ל בתוך כלי המיוחד לזה והעמידוה בתוך קדירה גדולה מלאה רוטב בתוך התנור ונשפך חלב בתנור תחת הקדירה של רוטב ואין ששים ברוטב אא"כ נצרף גם הפשטיד"א שבתוך כלי הפנימית ורו"מ כתב שהפשטידא יש לה דין צלי כמ"ש בסי' ק"ה ס"ד וכיון דא"א בקיאין בין כחוש לשמן צריך ס' ונטילה א"כ א"א לצרף הפשטיד"א לשיעור ס' אלא דמ"מ הפשטיד"א עצמה אין לאסרה אלא כ"כ בממנ"פ והביא מהפמ"ג א"ח סי' קע"ג בא"א דאם יש רוטב בתוך הכלי פולט לחוץ בלא רוטב והאריך בזה, והנה בגוף דין פשטיד"א מבואר בסוסי' ע"ח דיש לו דין בישול בין לקולא בין לחומרא אבל בפמ"ג והגהת א"ב מבואר דהרמ"א מודה דבעי' נמי נטילה וע"ש בפר"ח וכרו"פ וגם י"ל דאינו כפשטיא דידן ובגוף דינו של הש"ך סי' ק"ה בהא דכלי פולט רק כ"ק מצאתי בד"ח על הרא"ש פג"ה אות ק"ג שפסק דגם בכלי בכחוש אוסר כ"נ ובשמן עד ס' וא"א בקיאין בין כחוש לשמן ונעלם ד"ז מהאחרונים ובתשו' לק' זאלישטשיק הארכתי בראיות שכן עיקר ואכמ"ל ולפמ"ש במש"ז סי' צ"ד סק"ז דההבל שבקדירה מפליט בלא רוטב ע"ש גבי גרויפיון יש לצדד גם בנ"ד ולפמ"ש החמ"ד הל' תערובות הנכפל סי' ל"ז דאם נפל איסור על הכלי בשעה שיש בה אוכל אפי' יבש נכנס בכל המאכל א"כ ה"נ בזה וגם י"ל דבכ"ח דמידייתו וכנס הרוטב לפנים דרך הכלי ונבלע

הטעם גם בהפשטידא שבפנים בכולה ובצירוף דספק אם מפעפע לפנים שפ"ד סי' צ"ח סקי"ז וסי' צ"ז סק"ב וחמ"ד ה' בב"ח סי' כ"ט ובחכ"א כלל מ"ה ומג"א סי' תנ"א סק"נ וא"א שם ולכן נראה בצירוף כל הנ"ל להתיר הכל לצ"ש וע' באבן עזרא פ' בא בפסוק ובשל מבושל במים שפי' דהיינו בנתן כלי תוך כלי מלא מים ומבשל תוך כלי הפנימי והתורה קראו בשל מבושל ועמק"ח סי' תנ"א בחידושים סקי"ז אבל אין מזה ראי' לנ"ד.

סימן קמג

א להרב הה"ג מו"ה אלטר יחיאל נעבענצאהל מו"צ דק' ווישניץ וכעת בסטאנסלאב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שנדרה ס"ת לביהכ"נ ונתנה המעות לנגיד א' מראשי הב"ב מביהכ"נ אך שאינו גבאי ואמרה שהוא נותנית לו על דעתו ונתן לסופר לכתבו ואמר לפני כמה אנשים שנותנו לכותבו לביהכ"נ וכבר נגמר והוא בבית הנגיד הנ"ל ועתה חזרה בה האשה ורוצית ליתנו לביהמ"ד הנני כי הדבר פשוט שאין בידה לחזור כמ"ש רו"מ והנה מ"ש רו"מ מהרמ"ע וש"ך ותומים סי' קכ"ה אם דוקא גבאי זוכה לעניים אני מצאתי בתשו' רמ"א סי' מ"ז בתשו' הב"י ז"ל העלה דאדם חשוב או טה"ע סגי אף שאינו גבאי ובסי' מ"ח חולק הרמ"א ובתשו' א' הבאתי ראי' מהירושלמי פ"ד דפאה ופ"ה דמעשר שני הל' ד' כדעת רמ"א אבל בנ"ד א"צ לזה דדוקא לזכות לעניים שאין להאדם הזוכה שום זכות בזה לכן ס"ל להרמ"א דדוקא גבאי, אבל הכא הרי גם הנגיד שהוא מהבע"ב דביהכ"נ יש לו זכות בזה שגם הוא נקרא בו א"כ זוכה לעצמו ולאחרים ולכ"ע כל א' מאנשי ביהכ"נ זוכה בו כגבאי ולכן הדבר פשוט שאין בידה לחזור בה ול"מ התרת הנדר.

סימן קמד

א עי' מפתחות. להרב מו"ה אלטער מק' וואהארנא פלך אומאן בארץ רוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד אשר שאל במה שנהגו המורים בנשפך חלב מעורב במים תחת קדרת בשר ורוטב דא"צ ס' רק כפי ערך המדומע של החלב בהמים והא יש לחוש שמא פלט הקדרה טעם בשר לחוץ על הכירה לתוך קילוח החלב ומים ונעשה הכל נבילה ויהי' צריך להיות ס' כנגד כל החלב והמים ורמז להפמ"ג א"א א"ח סי' קע"ג ושפ"ד יו"ד סי' צ"ג שכתב דהקדרה פולטת ג"כ ויפה העיר ונראה דהא בטבע נוח להבליע בכלי מלהפליט כמ"ש הט"ז סי' י' סק"ו בדעת הרשב"א ובתשו' א' הבאתי בזה מכמ"ק ודחיתי דברי הח"ד סי' ק"ה סקט"ו שכתב להיפוך וגם בבינ"א אות מ"ב הוכיח כמ"ש

א"כ מתחלה מבליע החלב בתוך קדירת הבשר וברגע א' שהלך הקילוח ותיכף לקחו הקדירה משם אין לחוש שמא חזר והפליט ובפרט דגם בכלי לשי' כמ"פ אמרי' דברותח מיבלע בלע מיפלט לא פליט כלל ואף דאנן קיי"ל דדוקא מה שבולע אינו חוזר ופולט משא"כ מה שבלוע בו ממק"א מ"מ אין לחוש ברגע א' לכך כיון שבטבע הקדרה בולע תחלה (ועוד י"ל דכיון דבשאר איסורים לא אמרי' בלח בלח חנ"נ רק בב"ח א"כ טעם הבשר הנפלט מהקדרה ונכנס אל החלב המעורב במים אין נ"נ רק החלב עצמו שבמים אבל המים שבתוך החלב אין נ"נ אבל יש לפקפק בזה וקצרתי) ולפ"ז אם הקדרה שהתה אצל הקילוח שוב יש להצריך ס' נגד המים והחלב.

ג ומ"ש דלפי טעם המרדכי דבלא הדחה א' אין הבשר פולט דם כי ההדחה מרככת הבשר שיפלוט א"כ בנמלח בשר בכשא"מ בלא הדחה והי' מותר והרי אנו סומכים על טעם המרדכי בהפ"מ לק"מ דאף דבעינן ריכוך שיצא כל הדם מ"מ פולט מעט ופורש מל"מ.

ד ומ"ש עמ"ש בכנח"י סי' אות ז' ראי' דדם לבן כשהוא לח יש להמתין עד שנתייבש כדעת הב"ח מהא דיומא ו' ורו"מ דחה די"ל כדעת הח"צ דכשר לגמרי הלא הבאתי שם מדברי הר"ח א"ז שפסק דלא כהח"צ והוא רק קדמון שלא ידעו האחרוני' מדבריו אלא דמ"מ י"ל דאין לחוש לכך לזה הבאתי ראי' מהש"ס דיש לחוש לזה.

סימן קמה

א לח"א היושב בארץ צרפת

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שיש שם מקוה שנעשית ע"פ השגחת רב רעפארמי ואין שום עד כשר שיעיד איך נעשית והממונה על המרחץ דרעקטור] אמר שהמים נמשכים ויוצאים ממעין היוצא מן ההר הרחוק משם ועשו אצל המעין תיבה מן צימענט ושם מתקבצים המים ומשם נמשך דרך סילונות של ברזל תחת הארץ ובאין למקום המקוה ורו"מ ראה איך שהמים היוצאים מן הסילון נופלים על כבש מדרגת] בנוי' מצימענט רחבה עשרה טפחים ומשם יורדים ונופלים אל המקוה הבנוי' מצימענט וקאכליס ושאל אם מותר לנשים לטבול בהו

ג הנה לפע"ד אם כי אין נאמנות להדרעקטיר אשר מסתמא הוא חשוד באסורים בכל זה כיון דע"פ רוב במקומות כאלו מקפידין שיבואו המים ממעין וגם אם יש לספק אולי אצל המעין נעשה באזהן של ברזל וכדומה ולא של צומענד א"כ נעשו שאובין מ"מ יש להקל כיון דלשי' רוב הפוסקים גם שאובין שהמשיכוה כולן רק מדרבנן ובנ"ד אף שעברו המים ע"י סילונות ברזל המקב"ט ואולי לא נעשו מתחלה ע"מ לשמש עם הקרקע

ובכה"ג ל"מ חיבור לקרקע כמ"ש בתשו' נו"ב מהד"ת מ"מ כיון שאחר כלות הסילון יש כבש רחבה של למענד והמים עוברים עליו טרם בואם למקום המקוה יש להקל ובפרט כיון שיש ג"כ ספק אולי נעשו הסילונות ע"מ לשמש בקרקע ובגו"ט סי' ט"ו ור"מ שיק סי' קצ"ז כ' דע"פ רוב נעשין לשמש בקרקע ובפרט דאם המים באין ממעין לשי' הרא"ש שבסמ"ט אין פוסל כלל ועכ"פ הוי רק ספק בדרבנן ויש להקל.

ד אבל דא עקא שהסתימה למטה שלא יצאו המים הוא בודאי של ברזל שכן עושין כל הפאנטילען גם במדינתינו גם לצורך כלים ולא נעשו מתחלה ע"מ לשמש בקרקע א"כ הוי דבר המקבל טומאה ותליא במחלוקת הרשב"א והרא"ש שבש"ע סעי' נ' והמחבר הביא דעת המחמיר בסתם. ומי יערב לבו להקל בזה ואף שגם בס' האשכול סי' ס' פסק כהרא"ש להקל מ"מ א"א להקל למעשה וכ"ה בתשו' רשד"ם יו"ד סי' קצ"ח וא"ל שמחובר בשלשלת לכותל אין החיבור לבד מועיל אא"כ נעשה מתחלה לשמש בקרקע, ואף שהח"ס סי' רי"ח העלה דברזא של מתכות אינו מקב"ט, אבל כבר חלק עליו בס' גידולי טהרה סי' ט' וגם בתשו' מהר"ם שיק סי' ר"ד הסכים עם התוי"ט והביא ראי' לדבריו וכ"ה בתשו' כתב סופר סי' ק"א וחולק ע"ד אביו.

ה אבל מ"מ כיון שהוא שעה"ד יש לצרף דעת הח"ס הנ"ל לספק עכ"פ ובפרט שגם בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' ר"ז החזיק בדעת הח"ס גם אחרי רואו דברי התוי"ט וכיון שיש ספק אם כהרשב"א או כהרא"ש ושמא כדעת הח"ס ומהרי"א הנ"ל וגם יש לצרף מה שמחובר למעין דלשי' הרא"ש שהוא דעה א' בסתם בסעי' מ"ט אין חשש ולשי' הש"ך ס"ק ק"ה גם בנפסק ההשקה כשר דלא כהגהת פרישה ואף דבשו"ת ב"ש ח"ב סי' מ"ו פסק כהגהת פרישה ודחה ד' הש"ך מ"מ חזי לאצטרופי לס"ס אבל רק באופן אם הפאנטיעל מחובר להשלשלת בחוזק שא"א לשלפו וכן השלשלת להקרקע מחובר כן דאיכא נמי צירף חיבור לקרקע אבל באם אפשר לשלפן א"א להקל מטעם הנ"ל.

ו ובעיקר הדבר אם באפשר לברר ע"י שיסע למקום יציאת המעין מן ההר ולראות הבאזעה"ן העומד שם אם הוא נעשה מצימענד ולא של ברזל וכדומה בודאי מהנכון הוא דכל דאפשר לברורי מברינין כנודע

סימן קמו

א עי' מפתחות. להרב החריף מו"ה יעקב בראנפעלד נ"י מקראקוי

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במי שדרכו לגנוב עופות והולך לשחטן ורובן גנובים אצלו אם מותר להשו"ב לשחוט העופות והעיר דכיון דע"י השחיטה נקנים בשינוי כמ"ש

בנה"מ סי' ל"ד סק"ה א"כ השוחט עושה האיסור והנה בגוף דברי נה"מ הארכתי בתשו' א' מכמ"ק בזה אך בנ"ד נראה דאין על השוחט איסור שהרי מבואר בתוס' ב"מ מ"ג ע"ב ד"ה משלם וכו' דל"ק בשינוי אלא במתכוין לקנות ע"י השינוי אבל בצבעו שחור דלא מכוין לקנות לא קנה וכ"ה בתוס' ע"ז ד' ע"א סוד"ה ר"מ וכו' וכ"ה בש"ך ח"מ סי' ש"ו סק"ו ובמק"ח סי' תנ"ד סק"ב וענה"מ סי' קפ"ג וא"כ בנ"ד הרי אין השו"ב מכוין לקנות לא לעצמו ולא לבעל העוף וגם בעל העוף אינו מכוין לקנות בזה דהוא קסבר שכבר זכה בו והוי כעודר בנכסי הגר וקסבר שהן שלו דלא קנה ועוד שהרי א"י אם עוף זה הוא הגנוב ואולי הוא מן המיעוט שהם שלו ועוד דכונת משלח ל"מ אלא מדין שליחות כמ"ש הרשב"א חולין י"ב ע"א בשם הר"י וע' בב"י א"ח סי' ת"ס והרי בנ"ד אי נימא דאיכא איסורא הרי אשלד"ע והשליחות בטל לשי' רוב הפוסקים וגם בשוגג אשלד"ע וגם הוי כתופס לב"ח דלא קנה גם בשליחו לשי' רוב הפוסקים וגם בדאיכא מיגו דזכי לנפשי' וכו' ל"מ היכי דתופס בכולן לחבירו כמ"ש בקצה"ח סי' ק"ה סק"ב דהוי תרי מיגו ע"ש וגם לפמי"ש הגאון צבי סי' שס"ג דלפמ"ש התוס' בב"ק ס"ט דאף דגזלן קונה ביאוש מ"מ אפשר במונח ברשות גזלן משא"כ היכי דבשעת יאוש מונח ברה"ר כל הקודם זכה כן ה"נ בשינוי לשי' הרמב"ם והש"ע הא דגזלן קונה בשינוי דוקא אם הוא ברשות גזלן בשעת שינוי אבל אם הי' אז ברה"ר לא קני גם אם אח"כ מטי לרשות גזלן דהא בעידנא שחזר לרשותו לא נשתנה וכמאן דאשתני ברשותא דמרי' דמי ע"ש א"כ הרי אישתני ברשות וביד השו"ב והוא לא נתכוין לזכות לעצמו ואם הי' יודע של מי הוא הי' מחזירו לנגזל א"כ הוי כאישתני ברשותי' דמרי' ולא קנה הגנב עי"ז כלל.

ג ומ"ש מהא דב"ק קי"ט ודו"פ סי' שנ"ח וישי"ש ב"ק שם ע"ע בז"ז סי' שס"ט דהיכי דאין המיעוט ברור עתה לפנינו ל"ש לומר כל קבוע כמע"מ וכה"ג כתב המג"א סי' ל"ב סקס"ו ובע"ז סי' תר"ה סק"ד ובזה מיושב קושי' לשי' הסוברים דגם באינו ניכר כל קבוע כמע"מ מה"ת מש"ס דב"ק וישי"ש ולפמ"ש לק"מ ומאז הבאתי מדברי אס"ז ביצה בשם ריטב"א בשם מורו שכתב כסברא זו והובא במחה"ש סי' תקי"ג סוסקי"ג וביאר שם דהר"ן באמת אינו סובר כן וכעת ראיתי שהביא רו"מ גם מהתה"א בית ד' ש"ב ומהרש"א חולין צ"ה שכ"כ ז"ז מ"ש לבאר פלוגתת רב ושמואל לשיטתו' דלרב הוי רוב כודאי ולשמואל ספק ע"פ דברי הפלתי סי' ס"ג הוא דבר נכון ומ"ש בשם שו"ת מהר"י הכהן מ"ת או"ח סי' ל"ח שנשאל בנידון כזה שהביאו לפני השו"ב עוף גנוב לשחטו ופסק דמותר לברך והשגתי עליו אבל לפמש"ל ליכא עבירה כנל אך דמ"מ נראה דביודע בבירור לפעמים מסייע

לדבר עבירה שאם לא ישחטנו יכירנו בעל העוף ויציל את שלו משא"כ כשישחטנו יאכלנו ובכל כה"ג ודאי דאין לשחטו והנלענ"ד כתבתי.

סימן קמז

א להרה"ח מו"ה מרדכי ווילנר נ' מק' מיזען

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שמכרה תבשיל בב"ח האסור בהנאה בשוגג (אומר מותר) לעכו"ם בהקפה אם מותר לבעלה לקבל המעות מהעכו"ם והביא מחלוקת הראשונים אם דמי איה"נ מותרים למחליף ומיו"ד סי' קל"ב וקמ"ד דבמשך העכו"ם תחלה הדמים מותרים אך לעצמו אסור משום קנס וגם הביא מדברי מג"א סוסי' תמ"ג בדין שאר איסורים אך שצידד דכיון דהוי משום קנס כיון שהיתה שוגגת באומרת מותר יש להקל עכ"ד והנה כבר האריך בתשו' פמ"א ח"ב סי' מ"ג בביאור כל השיטות בענין זה והעלה דאם מכרו העכו"ם הקונה לעכו"ם אחר כיון שכבר אין האיה"נ ביד הקונה מותרים הדמים גם לעצמו של ישראל המוכר והשיג ע"ד הדרישה והט"ז והש"ך סוס"י קמ"ד וסיים שההוראה ברורה כשמש דאם כבר כלה האיסור לגמרי מותרים הדמים אף לדידי' גם גבי איסורים התופסין דמיהן ומכ"ש בשאר איה"נ שאין תופסים דמיהן וא"כ בנ"ד שבודאי כבר נאכל התבשיל בכה"ג ודאי דעדיף מנמכר לאחרים שהאיסור עכ"פ עדיין בעולם וד"ז מפורש בש"ס ובתוס' ע"ז ס"ב שם גבי הנהו דבי ינאי דיזפי פירי בשביעית א"כ פשיטא דאין כאן קנס כלל ומותר לקבל המעות לעצמו.

ג אך אם הי' עדיין האיסור בעין י"ל דגם בשוגג קנסו כיון דהוי בדאורייתא כמ"ש הפר"ח סי' צ"ט וע' תב"ש ופמ"ג סי' ט"ז בדין שוחט או"ב בשוגג וממ"ש בדע"ת סי' ט"ז סק"ד באורך מכמ"ק בזה אבל בתשו' כ"ס יו"ד סי' קס"ב העלה להתיר בזה בשוגג ע"ש אות ד'.

ד ומה ששאל אם מה שמכרה האשה אפי' במזיד אם המעות אסור לבעלה הנה בתשו' רדב"ז חלק ששי ס"ו שני אלפים קכ"ג נשאל בהא דאין מבטלין איסור לכתחלה דבעבר וביטל אסור למבטל אם יש אחרים סמוכים על שלחנו אם אסור גם להם והשיב וז"ל כיון דטעמא הוא משום דקנסינן לי' משום דעבד איסורא כל היכי דמטו לי' הנאה מיניה איכא למיקנסי דאלת"ה מה הועילו חז"ל בתקנתם לעולם יבטל האיסור כדי שיאכלנו אותם שמזונותם עליו דהא קא משתרשא לי' וכו' עכ"ל ומכ"ש באשתו שהיא כגופו כדאי' בבכורות ל"ה ע"ב דאע"ג דבנו ובתו נאמנים דא"א חוטא ולא לו אבל אשתו כגופו ועוד דכיון דהמעות של בעלה הרי לא גרע מנתבטל בשבילו דאסור משום קנס וה"נ בזה

וע' בב"מ צ' ע"ב וברא"ש פא"נ סי' מ"ז וחפ"ש שם ומל"מ פ"ה ממלוה הי"ד עמג"א סי' שי"ח סוסק"ב אבל בתשו' כ"ס הנ"ל מתיר בזה בבנו אבל באשתו י"ל דמודה.

סימן קמח

א להרב הגדול וכו' מו"ה שמעון הערץ מו"צ דק"ק דזיקוב.

ב מאז הגיעני מכתבו בדבר הגט שכ"מ שסידר על תנאי ואחר נתינת הגט חזר רו"מ ולקחו מיד האשה לקרותו שנית ובגמר הקריאה מחמת טרדתו להתפלל מנחה לקח הסופר הגט מידו וחתך הגט כנהוג בשאר גיטין והוחזר ליד רו"מ ובעודם שם בבית נפטר השכ"מ ויש לו אח במדינת אמעריקא והאשה ענייי ולא תוכל ליסע שמה ומי יודע אם תמצאנו ואם ירצה לחלוף לה כלל או ירצה להתרפס ברצי כסף ואפס כסף ותישאר עגונה והוא צעירה לימים עכת"ד השאלה. והנה ראיתי את הגט והקרעים הם רק בטופס או בתיבות שאינם מעכבות להכשר הגט ולא נקרע בדרך שו"ע כקרע ב"ד ולא מעל"ע ושאר הגט בתיבות המעכבות הם בשלימות ומה שיש קרע בשם האשה גיטל פרומט הרי נכתב אח"כ בשלימות דמתקריא גיטל וכיון דכשר בשם שנקראת בפ"כ א"כ אין זה מעכב אם יש קרע בשם גיטל שבשם גיטל פרומט וכה"ג כ' בתשו' מהר"ם שיק חא"ע סוסי' קי"ט בדין חתימת העד שיצא אות א' משמו חוץ לשיטה וכתב דכיון דבטופס כשר בכה"ג א"כ כיון דבחתם העד רק על שם אביו שהוא בן פ' ולא חתם שמו כשר א"כ לא גרע שמו מטופס דכשר ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד ולכאורה יש סתירה לזה מדברי תשו' הרשב"א שהובא בב"י א"ע סוסי' קכ"ה על גט שכתב בו יצחק בן אברהם ומלת אברהם על המחק ואינו מקוים והשיב נראה שהוא פסול דכיון שאמר בן אברהם מכלל שמו הוא זה והרי הוא כאלו כתב שמו על המחק עכ"ל והרי בלא כתב שם אביו כשר והוי בכלל טופס ואמאי יופסל ובע"כ דכיון שהוא בכלל השם דינו כתורף אבל נראה דזה דוקא לענין כתב על המחק דיש לחוש שמא נכתב שם אחר ונמחק דיש לחוש לשמא שינה שם האב דפסול שפיר דיני כתורף ומה"ט מבואר בהה"מ וב"י דבנמחק או נטשטש ל"מ עדי מסירה ודוקא בנקרע מהני ע"ש אבל הכא שנסדק האות לשנים ע"י הקרע וניכר כל האות לכל רואהו שהוא שם גיטל אלא שהוא פסול ולא גרע מלא כתבו כלל דכשר שפיר דינו כטופס ובתשו' א' הארכתי בזה והבאתי ראיות לזה ועוד שהרי הב"מ רסי' קכ"ה כתב דאם נתקרע הגט קודם מיתתו והוא מעורה לענ"ד יש לעיין בסי' קכ"ה סכ"א עכ"ל והנה בנקרע קרע ב"ד לשי' רמב"ם בדאיכא ע"מ לפנינו כשר והרשב"א חולק ומצאתי בתשו' מבי"ט ח"א סי' כ"ד שהעלה דגם לשי' הרשב"א היכי דנקרע בטעות

דינו כנקרע מאליו או שנקרע ע"י חש"ו אפי' קריעת ש"ו כיון שהי' כשר והשתא נמי יכולים לקרותו הוי בחזקתו להתגרש בו. ודוקא כשנקרע בידים בכונה הוי כמבוטל שהרי הרשב"א כתב דבנקרע קרע ב"ד אע"פ שנמצאו מ"מ דלמא נמלך עליו וקרעו והשליכו ובכה"ג אין עליו תורת גט משא"כ בנקרע בטעות ע"ש וא"כ בנ"ד שאדרבא הרב לא רצה לקרעו אלא שהי' טרוד להתפלל מנחה והסופר לקחו מידו וקרעו מפני חסרון ידיעה בלא דעת ב"ד פשי' שלא נתבטל הגט עי"ז. ואף שהמבי"ט סיים שם דעכ"ז אינו מורה אלא להלכ' ולא למעשה אם לא שיסכימו חכמי העיר הנה מלבד דהש"ע הביא דעת רמב"ם בסתם ולא הביא דעת רשב"א רק בשם יש מי שפוסל ומוכח משם דהעיקר כדעת רמב"ם והטור והר"ן ובתשו' הב"י דיני גיטין סי' ה' ו' פסק דבמקום עיגון יש לסמוך על הרמב"ם לחזור וליתנו לה בפני ע"מ והובא בכנה"נ הגב"י אות כ"ו וכיון דיש סברא לומר דגם הרשב"א מודה בכה"ג למעט במחלוקת עדיף כמ"ש כה"ג הר"ן ביומא פ' יוה"כ דאע"ג רלא אתפריש כמה כותבה פחותה מכביצה מסתברא דכיון דחד אמורא אמר יהירא מכביצה לא מפלגינין מינ' מאן דפליג עלי' ואמר פחותה מכביצה אלא פחות מכשיעורין ע"ש ובתשו' ח"צ סי' קל"ח כתב שזהו א' מעיקרי ויסודי התלמוד דלא מפשינן בפלוגתא ולמעט במחלוקת עדיף ע"ש וה"נ בנ"ד וע' כנה"ג שהביא בשם הרא"ן ששון סי' ל' דבנקרע בתורף גם הרמב"ם מודה אבל ברמב"ם וטור וב"י מפורש להיפוך ודברי רא"ן ששון צ"ע וע"ש אות כ"ז בשם תשו' מ"ב בדין הלך המגרש המשומד למק"א דאיכא עיגון ופסק להקל ליתנו לכתחלה כשהוא קרוע וע"ש בהג"ה אות כ"ד בשם מהריב"ל וראנ"ח בענין זה ועכ"פ בנ"ד אי נימא דהוי כמונח ברשות האשה כמו שיתבאר לקמן שפיר יש להקל ובפרט לפמש"ל דבנ"ד דינו כטופס פשי' דיש להקל ועוד נראה דגם המבי"ט לא הי' חוכך אלא בעובדא דידי' שהב"ד בעצמם קרעו הגט אחר שכבר נתן הגט אלא דכיון שהי' צריך ליתן הגט על תנאי ולא התנה שום תנאי וע"ז דן המבי"ט דהוי כלא נתן הגט כלל כיון ששינה מציווי משלחו ולכן הוי כנקרע בטעות וח"א חלק שם ע"ז וס"ל דהוי כנתבטל הגט כבר והמבי"ט חזר וקיים דבריו ע"ש ולכן לא רצה לסמוך למעשה עד שיסכימו חכמי העיר אבל בנ"ד שלא נקרע ע"י ב"ד כלל ולא נמסר ליד הסופר לקרעו אלא שלקחו לידו מיד הרב ברצות הרב להתפלל מנחה ונעשה הסופר שומר על הגט והוא טעה וסבור שיש לקרעו וקרעו בטעות הדבר פשוט דהוי כנקרע ע"י חש"ו שאין בהקריעה ממש וכיון דהוי כמונח ביד האשה ויש ע"מ שראו את כל הנעשה בודאי י"ל דגם הרשב"א מודה שהגט כשר אפי' אם הי' הקרע בתורף ומכ"ש בנ"ד שהי' הקרע רק בטופס כמו שנתבאר, ומצאתי בתשו' רדב"ז רו"ב סי'

תשצ"ה שהאריך בדין אם גט קרוע מהני לראי' וכתב באמצע התשו' שהרי לשי' רמב"ם אם יש עדים שנמסר הגט אע"ג שהי' התורף על המחק או שהי' קרוע קרע ב"ד כשר לגרש בו ואפי' לדעת האומרי' דאין מגרשין בגט קרוע הנ"מ בגט דלא ידעינן אם נקרע מדעת הבעל או לא דאיכא למיחוש כיון דקרעי' בטלי' ותו ל"מ לאתכשר אבל אי איכא סהדי שלא נקרע מדעת הבעל כשר לגרש בו כמ"ש הריטב"א פ' המגרש עכ"ד הרי מפורש דבכה"ג דנ"ד כשר לגרש בו לכ"ע וזהו כמ"ש. ומדברי רדב"ז אלו יש לדין דגם בקרעוהו ב"ד וחזרו ונתנוהו להאשה ואח"כ מת השכ"מ אם הבעל לא ידע ולא ראה שקרעוהו אין הגט מתבטל ואף שהבעל עשה הסופר ועדים לשלוחים לכתוב ולחתום באופן שיהי' כשר ע"פ דעת הרב היינו בהכתיבה והחתימה אבל אחר שנכתב ונחתם באופן שהוא כשר לדעת הרב ונתנו הבעל ליד האשה כבר נעשה ונגמר המעשה של שליחות הסופר והעדים ואין ביד הרב לבטל את הגט בקריעתו שלא כדת ושלא מדעת הבעל וכה"ג מצינו בפ"ד דפרה מ"ב הזה מששית שביעית והזה שביעית פסולה משביעית שמינית וחזר והזה שמינית כשרה ובפי' הר"מ כתב וז"ל אמנם אם הזה מטבילה שביעית ב' הזאות ז' וח' היא כשירה לפי שכבר נשלמו ז' הזאות כמצותה וכל מה שיבא אח"ז לא יפסידה וכו' עכ"ל ובירו' פ"ד דתרומות ה"ד בהא דא"ל תן להם חתיכה והוא אומר טלו שתים והם נטלו שלש כלן מעלו וכו' תמן מחתיכה א' נסתיימה שליחות של בעה"ב וכו' ומבואר דבכה"ג אין השינוי שעושה השליח מבטל השליחות כיון שכבר נגמרה שליחותו וה"נ בנ"ד ואף דבכתובות צ"ח מוקי להך באומר טלו א' מדעת בעה"ב י"ל משום דבעי לאוקמי גם בנטלו ב' החתיכות ביחד ולכאורה יש סתירה להירושלמי הנ"ל מהא דבכורות ס"א א' בפלוגתא ד"ר פפי ור' פפא בהא דהאומר לשלוחו צא ועשר וקרא לתשיעי דלר' פפי עשירי קדוש ולר' פפא אינו קדוש דלתקוני שדרתיך ולא לעוות ובתוס' ד"ה לתשיעי וכו' לפי ת' ב' טעמא דר' פפי דאחד עשר משעה שיצא עשירי עבדי' לשלחותי' דעשורי מאליו קדוש ע"ש ומוכח דלר' פפא דקיי"ל כוותי' אינו כן אבל נ"ל דשא"ה דהוא לא קרא לעשירי כלל אלא דממילא קדוש ולא עשה הוא עוד שליחותו משא"כ הכא ואף דמבואר בפ"י לגיטין ע"ט ב דכמו דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ה"נ כל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש וכן מצאתי בש"ג שעל המרדכי סו"פ המגרש בשם הר"ש מקונין ועי' בהרמ"ש לגיטין י"ז ב' ושם פ' ע"א מ"ש בזה אבל מלבד שמצאתי בתשו' הרשב"א ח"א סי' אלף קפ"ה שהוכיח בראיות דבגירושין ל"א כל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש ודוקא בקידושין אמרינן כן ע"ש בסוף התשובה ועוד דזה דוקא אדעתא דרבנן שעושים כהוגן אבל היכי שהרב שגג וטעה לקרוע גט של שכ"מ ועשה שלא כדין בודאי אינו

מגרש אדעתא דב"ד טועין, אבל הנה מצאתי בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תס"א בעובדא שסדרו גט שכ"מ שיחול שעה א' קודם מיתתו ובא אבי האשה עם עוד ג' לבית האשה כשהי' הבעל גוסס בבית אחר וקרע הגט כדין קרע ב"ד מפני שהי' סבור שזהו הכשרו שיהי' קרוע בשעת מיתה והשיב כי לא יפה עשו מה שלא למדוהו לומר מעכשיו או ע"מ והאריך בזה ואח"כ האריך אם הגט כשר אף שנקרע והביא דברי הרמב"ם והרשב"א הנ"ל והעלה דגם להרמב"ם אינו כשר אלא כשנתן הגט להאשה כשהוא קרוע בפני ע"מ דאיכא ע"מ בשעת חלות הגט אבל בנ"ד דבשעת קבלת הגט לא חלו הגירושין אלא סמוך למיתה ובאותה שעה לא הי' ע"מ וכיון שהגט הי' קרוע באותה שעה הרי ליכא ע"מ וגם להרמב"ם פסול, ועוד דדוקא בנקרע ולא ידענו מה הי' לו אז כשר בע"מ לשי' רמב"ם משא"כ היכי דב"ד קרעו הגט ובטלו את הגט איך תתגרש בו ושנה ושליש שם שנתבטל הגט ע"י קריעתו ע"ש באורך. אבל לא זכיתי להבין דבריו שהרי הוא סותר למ"ש בעצמו לעיל ח"ב הנ"ל דבקרע שלא מדעת הבעל לא נתבטל הגט ועוד דשם סוסי' תס"א בעצמו לשון הריטב"א שרמז לעיל ח"ב שכתב וז"ל והיכי דקרוע גיטא שתי וערב ויהבי' ניהלי' בע"מ אי כתבינון לגיטא עלוי' בתר דאיקרע או דאיקרע שלא מדעת הבעל ואחר כתיבה כשר בע"מ דלא איקרע מדעת הבעל לאחר כתיבה אבל אם איקרע מדעת הבעל בטלי' מלגרש בו ותו לא מצי לאכשורי עכ"ל הרי מפורש דבלא דעת הבעל אין הגט מתבטל, אבל עיקר טעמו של הרדב"ז משום דבשעת חלות הגט ליכא ע"מ למתגרשת בע"ח לבד, אבל בנ"ד אי נימא דנחשב כאלו הי' ביד האשה בשעת מיתה והעדים א"כ היו שם ע"מ בשעת חלות הגט וראו שהי' הגט בידה כיון שגם מה שהי' ביד הרב מיחשב כאלו הי' ביד האשה גם מ"ש הרדב"ז שהרמב"ם יחיד הוא בדבר ודעת רש"י ותוס' ורא"ג ור"ן אינו כבר הבאתי מתשו' הב"י שכתב להיפוך, וכל זה אם נקרע התורף אבל בנ"ד שכבר נתבאר דדינו כדין הטופס גם לשי' הרשבא כשר ואף דבכנה"ג הגב"י אות כ"ו בשם רא"ן ששון סימן ל' דלהרשב"א גם בטופס פסול היינו לשיטתו דהרמב"ם לא הכשיר אלא בטופס ולא בתורף וכבר כתבתי לעיל שהוא נגד כל הפוסקים, וע' תשו' תשב"ץ ח"ב סי' קכ"ג שפסק להקל גם בנקרע הגט ובעיקר החשש שכתב הרדב"ז דכיון שהגט לא חל עד סמוך למיתה ליכא עדי מסירה כבר נודע דעת הרי"ף סו"פ המגרש דבדאיכא ע"ח לא בעינן ע"מ והר"ן ביאר דהא דמהני בע"ח אליבא דר"א היינו משום שהמסורה כרתת כל שיש בשעתה עדים בין שהם מעידים על המסורה עצמה או על גוף הדבר דכל שיש עדים על עיקר הדבר הו"ל עדי חתימה כע"מ שהרי הגט יוצא מתחת יד האשה בעדים אלו ובידוע שהבעל מסרה לה ונמצאו כאלו הן עצמם מעודים על המסירה ע"ש באורך וא"כ לשי'

הרי"ף גם הכא הוי כע"מ וגם לשי' ש"פ החולקים על הרי"ף י"ל דמודים בנ"ד שהרי הכא הי' ע"מ שראו נתינת הגט לידה ואף שאין הגט חל עד שעת מיתה כיון שהגט יוצא מתחת יד האשה הרי הע"מ הם כמעידים גם על שעת מיתה שהגט הי' תחת ידה דמהיכי תיתי ליחוש שיצא בינתים מידה ובזה הכל מודים לסברת הר"ן הנ"ל כיון דהע"מ ראו נתינת הגט לידה ממש וגם אחר שעת מיתה עודנו בידה הוי כאלו הע"מ מעידים גם על שעת חלות הגט שהי' בידה ודוקא היכי דליכא ע"מ ס"ל להפוסקים החולקים על הרי"ף דאף שהגט יוצא מיד האשה מן יימר שהבעל נתנו לידה שמא בא לידה מע"ג קרקע וגם עתה הגט בידה הוו ממש ע"מ והרי במגרש אשתו על תנאי לזמן שיחול בשעת קיום התנאי וקיימה התנאי בזמנו היעלה עה"ד שיצטרכו עדים שלא זזה ידם מידה שיעידו שלא יצא הגט מידה והרי אפי' לענין קיום התנאי כל שהוא בשוא"ת אין לחוש שמא עברה כמ"ש סי' קמ"ג ס"ב וצ"ל דהרדב"ז לא חשש לזה רק כשרואים שהגט קרוע ובשעת קריעת הגט ע"י אחרים הרי כבר יצא מידה בינתים א"כ אף שהוחזר לה אח"כ שוב בעינן ע"מ אבל ג"ז תמוה דבנידון הרדב"ז הרי הי' ג' אנשים שקרעוהו והחזירוהו לידה ואיכא ע"מ ואף שעבר יום או יומים עד שמת הוי כע"מ מעודים עליו כיון שעתה הגט יוצא מיד האשה וכמ"ש, וא"כ גם היכי שהרב לקח מידה הגט בפני הע"מ לשיטת הסוברים דהוי כאלו הוא ביד האשה הוי נמי כע"מ מיד הרב והוי כאיכא ע"מ וגם אי נימא דבשתי כתי עדים דהיינו בדאיכא ע"מ על שעת מסירת הגט ועדים אחרים מעידים שהוחזר לידה בשעת קריעתו הוו כחצי דבר ותליא בפלוגתת הרי"ף ותוס' בב"ק ע' וע' בב"ט א"ע סי' קל"ג סק"ד וסי' קמ"ב סקכ"א ובט"ז שם סקי"א ונתה"מ סי' מ"ו סק"י וסי' מ"ט ס"ק כ"א ותשו' הש"מ סי' ק"ד ותשו' ברכ"י א"ע סי' ותמצא מה שיש לדין בזה אבל היכי דהע"מ הראשונים ראו גם זאת לכ"ע מהני וע' תשו' מראה יחזקאל סי' פ"ו בענין פלוגתת הרי"ף וש"פ הנ"ל מ"ש בזה והמעיין ברדב"ז שם ימצא שהעיר מהא דבכל גט שנותן בתנאי בלא מעכשיו ובלא ע"מ לא יהי' כשר אא"כ יהי' עדי חתומה דהא בזמן דחל הגט ליכא ע"מ ולא משתמיט שום פוסק להשמיענו ד"ז וע"ש מ"ש ליישבו דמסתמא מיירי בדאיכא ע"ח וראוי להתקיים בחותמיו בודאי כשר ולכאורה זהו כדעת הרי"ף דבע"ח בלא ע"מ סגי והרי רוב הפוסקים חולקים עליו וע"ש שכתב לחלק דאם הגט שלם המסירה הראשונה נמשכת להלאה עם זמן חלות הגט משא"כ כשנקרע בונתיים לא נמשכה מסירה ראשונה אא"כ יש ע"ח שבהם ועכ"פ בנ"ד הדבר ברור דהוי כראו הע"מ שהגט בידה – ומעתה אשובה אראה גוף ההלכה בכה"ג דנ"ד אי מהני מה שהגט ביד הרעב בשעת מיתה וכבר נודע מחלוקת הראשונים אם הגט חל מיד או שאינו חל עד סמוך למיתתו. והנה הגם

שבריטב"א לגיטין ע"ג ב' כתב לז"ל ה"ג וחכ"א דמגורשת לכל דבר ובלבד שימות וכ"ה בתוספתא וזו היא גירסת כל הגאונים ור"ח והרי"ף עכ"ל וכ"ה ברמב"ן ובעה"מ מ"מ כיון שהדבר תלוי בחילופי גרסאות כבר כ' בפר"ת יו"ד סי' נ"ז וסי' נ"ג סק"ה שא"א להכריע ע"פ רוב פוסקים להקל כיון שיש ספק בגירסאות בש"ס ע"ש וכן היא בב"ח א"ע סי' כ' ס"ד וע' בשד"ח מערכת ח' סי' ל"ו באורך מכמ"ק בזה ולא הביא מה שהבאתי אבל בתשו' הרשב"א שהובא בב"י יו"ד סוסי' עה"ר בספק בנוסחא שבס"ת והביאו ממס' סופרים דהלך אחר הרוב ע"ש למה לי בספק זה בס"ת או בש"ס ובפרט בנ"ד שהספק הוא בנוסחא שבש"ס ובתוספתא מבואר כדעת המקילין א"כ יש מקום להכריע כגירסא שבש"ס שאינו נגד התוספתא ומ"מ מי יערב בלבו להכריע להקל וכה ראיתי בתשו' ד"ח ח"א א"ע סי' פ"ט שהאריך מאד בזה והביא דברי הב"מ א"ע סי' קמ"ה שדעתו להקל במקום עיגון והוא ז"ל כ' דא"א להקל נגד מהר"ם ב"ב רבן של ישראל ולפע"ד יש לדין בזה דהנה מהר"ם ב"ב בתשו' שבתשו' מיימוני להל' אישות סי' ל' סיים שם וז"ל טופסי גיטין אין בידי ולא ספרי פסקים בארץ הנגב וסבבתי כל אלה הדברים כמו שהראוני מן השמים ואם ימצא שהתוס' וספרי פוסקים חולקים עלי בשום דבר דעתי מבוטלת להם כי מה לעני יודע שיושב חשך צלמות ולא סדרים זה ג' שנים ומחצה העני הנשכר מכל טובה וכו' מאיר בר"ב עכ"ל והנה בש"ס דחולין י"ח ע"א ההוא טבחא דלא סר סכיני' קמי' דרב"ח שמתי' ועברי ואכריז אבשרי' דטריפה הוא אקלעו מר זוטרא ור' אשי לגבי אמר להו לעיינו רבנן במילתי' דתלו בי' טפלי בדקה ר"א לסכיני' ונמצאת יפה ואכשרי' א"ל מר זוטרא ולא ליחוש מר לסבא א"ל שליחותי' קא עבדינן ופירש"י והרי ציונו למצוא לו זכות ועכשיו שמצינו אין אנו צריכים לחזור ולהימלך בו עכ"ל וא"כ ה"נ כיון דמהר"מ עצמו סיים שאם ימצאו בתוס' ופוסקים חולקים על דעת מבוטלת להם וכיון שכבר הבאתי שהרמב"ן והריטב"א ובעה"מ העידו שכל הגאונים והר"ח שכל דבריו דברי קבלה והרי"ף מקילים הרי הוא כאילו ראינו שמהר"ם ב"ב חזר בו וביטל דעתו לפניהם וכבר ראיתי לתשו' תשב"ץ ח"ב סי' קכ"ג ושם כ' וז"ל גט שכ"מ שנמסר ע"מ שאם ימות מאותו חולי שתהא מגורשת מעכשיו ובת"כ ובלאו והן ונקרע הגט קודם מיתה ברור הוא שהיא מגורשת דהא קיי"ל בפמ"ש דאם מתי בו לשונות משמע משמע מעכשיו ומשמע לאח"מ ואם אמר מהיום דמי למעכשיו וכ"ש שאם אמר מעכשיו שנתגרשה קודם מיתה משעת מסירת הגט ואפי' נקרע הגט קודם שמת מגורשת וכו' עכ"ל ובתשו' מהר"י לבית לוי כלל א' סי' ז' בדין אם הי' הגט ביד המסדר דגם בדיעבד אין להקל רק במקום עיגון ולדעת הראנ"ח גם בהי' בידו בפקדון ל"מ ואם לא הי' בפקדון גם

הרי"ן ל"ב ורלנ"ח ורשד"ם סי' ע"ג מחמירים ע"ש ובתשו' איגרא רמה סי' ה' מיקל בנטל המסדר הגט מיד האשה והי' בביתו וס"ל דעדיף' מאם הי' בפקדון בידו וע"ש שביאר דלא דמי לטלי גיטך מעג"ק. ומבואר דס"ל דבנטל המסדר הגט מיד האשה עדיף טפי דודאי רשותו כרשות האשה ונקנה לה, ונודע תקפו וגדולתו של הגאון ר' משולם זצ"ל וע' תשו' מאיר נתיבים סי' כ"י ובתשו' רח"כ סי' ע"ז שהשיב לבעל מ"נ והעלה להלכה להקל גם אם הגט אינו ברשותה סמוך למיתה ע"ש באורך וע"ע בתשו' תוע"ר חא"ע סי' ע"ז ע"ח ע"ט וגם בשו"ת שב"ס יד"י להל' שחיטה סי' ו' שהאריך בזה והביא מכמ"ק צדדי קולא ובפרט כפי הנוסח שבזה"ז לסיים דבמקום עיגון יש להקל ע"ש ואולם בנ"ד נראה דלכ"ע יש להקל דהנה בב"מ רסי' קמ"ה כתב דהא דבמונח ברשות הרב לא הי' כחצרה משום שאינה עומדת בצדו ע"ש וכפי הנראה זהו טעמם של המחמירים בזה אבל בנ"ד שהי' הרב והסופר והעדים עוד בבית השכ"מ עד אחר שמת והאשה היתה ג"כ שם ועמדה בצד החצר פשיטא דכיון שהי' הגט בכיס בגדו של הרב דשפיר הוי כמונח בחצרה ובכה"ג גם מהר"ם ב"ב ושאר פוסקים המחמירים מודים להקל וכבר כתב בתשו' ד"ח שם דאם יש רק איזה צד לומר דגם המחמירים מודים פשיטא דיש לסמוך על רוב הפוסקים להקל בזה [שוב נודע לי בעובדא הנ"ל לא הי' הגט ביד הרב ונסעו הרב והסופר לביתם בנתיים ונתבטלו צדדי היתר הנ"ל ואסרתי את האשה להיות זקוקה לחליצה ובכ"ז גוף התשו' שיש בה חדשות אם יהי' באופן שכתבתי משנה לא זזה ממקומה.

סימן קמט

א להרב המאה"ג מו"ה יוסף מאיר שפירא נ"י אבד"ק נעכסים ברוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בסופר אשר מכמה שנים כתב כמה ס"ת ותו"מ וכן תיקון כמה סת"ם וכתב גיטין וכמה נשים כבר נשאו ע"י הגיטין שלו וכמה אשר נתגרשו ולא נשאו' עכ"ד וגם הי' כמ"פ א' מעידי קידושין ועתה נתגלה אשר זה יב"ש שנים מכר תפילין לכמה אנשים בתים ריקום בלא פרשיות וקצתן רק פ' א' או ב' פרשיות וגם מצאו גרירות שנראה שכתב שלכ"ס ועוד ענינו קלות ועתה יש חשש על כל הס"ת ותו"מ וגיטין וקידושין מזמן הו"ל והסופר הנ"ל מיום כשמעו אשר נתגלה הדבר ברח לאמעריקא ולא נודע מקומו וגבו כל הגב"ע שלא בפני עכת"ד השאלה וכבר הציעו ד"ז לפני הרב הגאון מו"ה יואב יהושע נ"י אבד"ק קאצק והוא חיזק לחשבו למומר להכעיס מפני שהניח באיזו בתים פ' א' או ב' ולפ"ז יש לחוש על כל הגיטין גם בהנשים שכבר נשאו ולענ"ד אין לדינו רק כמומר לתיאבון לאותו דבר שעשה זאת רק לצורך הרווחת

ממון וגם הי' בידו איזו פרשה מוכנת הניחה שם ואם לא הי' בידו מוכנים מכר בתים ריקנים וכן י"ל עוד אמתלאות כאלה ולכן אין להחזיקו שעשה להכעיס שביק היתרא ועביד איסורא אבל גם לפי דבריו הנה אף דמבואר בש"ע סי' קכ"ג ס"ב דישראל שהמיר או מחלל שבת בפרהסיא הוא ככותי לכל דבריו הנה מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"ג סי' מ"ג שהאריך להוכיח דמדינא הגט כשר אלא דיש לחוש לדברי רמב"ם ומוכח דהיינו רק חששא בעלמא ולא אם כבר נשאת וגם בתשו' יד אליהו סי' פ"ג העלה להלכה דהוי רק פסול ולא בטל ונודע מ"ש בסי' ק"ג דבנשאת בגט פסול מדבריהם לא תצא ובתשו' ח"צ סי' ג' כתב שלא מצא בשום מקום דאם נשאת באיסור דרבנן הלא וכ"ה בתוס' כתובות נא ב' צ"ה אונס וכו' דמבואר ג"כ כן וע' בתשו' גיטין ה' ע"א ד"ה כשניסת ונימוק' פ"ד דיבמות בסוגיא דקדשה תוך ג"ח הבחנה וכו' דמשום גזירה לא מפקי אשה בעלה וע' גיטין פ"ד ע"א ג"כ בזה ובפרט בנשאת בשוגג כהא דנד"ד בודאי לא קנסו בדרבנן ועמ"ש בדע"ת רסי' ל"ט סק"ד מש"ס דיבמות צ"ה דמפורש כן בזה וא"כ גם בנ"ד אותן שכבר נשאו אין חשש.

ג גם מ"ש הרה"ג הנ"ל מדברי הג"פ סי' קכ"ג סק"כ דלחד גי' להרמב"ם גזרי' גם ברשע דעלמא אטו מומר וסיים שאין להתיר אלא במקום. עיגון הנה לפמ"ש הב"ש שם דגם במומר הוי רק ספק שמא לא כתב לשמה ואדעתא דנפשי' קעביד א"כ כפי הנהוג שהסופר אומר בפיו בפני העדים שכונתו לשמה אין לחוש שמא חזר בו ואפי' חזר במחשבה לא אתי מחשבה ומבטל דיבור ולפמ"ש בתשו' רדב"ז ח"א סי' שע"ג דבספק דרוסה לא גזרי' שמא יקח מהקבוע כיון דכל האיסור רק ספק ועמ"ש בדע"ת סי' נ"ז סקכ"ג סמוכין לזה מהירושלמי שבתו"ס פסחים נ"ז ב' ד"ה מחלוקת וכו' דלא גזרי' שמא יעלה ויתלוש בספק נשרו ביו"ט וע"ש עוד בזה ובפרט שכבר הבאתי בשם התשב"ץ להקל גם בכתבו מומר א"כ עכ"פ אין לנו לגזור בשאר רשע כמ"ש כה"ג המג"א סי' רפ"ו סוסק"א וברש"ל בח"ש ליבמות כ"ח דהיכי דלחד מ"ד כשר אין לגזור. עוד גזירה וע' תשו' רח"כ יו"ד סי' נ"ה שהחזיק בדעת הח"מ וב"ש דגם במומר הוי רק ספק ובדאיכא עוד ספק הוי ס"ס ע"ש וה"נ בנ"ד גם אי נימח דספק אם הוא לתיאבון או להכעיס איכא ס"ס אבל יש לעיין דבאתחזיק איסורא דא"א הרי למ' ס"ס וצ"ע על רח"כ שלא העיר בזה ולהלכה נראה דבנ"ד גם אותן שלא נשאו עוד כיון דחד חששא הוא בכל הנשים ואם מפסיל הגיטין לאותן שלא נשאו יהי' לעז גם על אותו שכבר נשאו ומהם שכבר ילדו בנים לכן יש להקל בכולן ובדבר הקידושין נראה דכיון שהכל יודעים שנתקדשה שהרי הוליכוה לחופה בפרסום הוי כעדים שהרי מבואר בחמ"ח סי' מ"ה סק"מ ובב"ש סקי"ב

לענין סבלונות דבמקום שהמנהג כן גם בדליכא עדים שראו ששלח הסבלונות א"צ עדים כלל ובתוס' יבמות מ"ה ב' ד"ה מי לא טבלה וכו' בשם י"מ דכיון שידוע לכל שטבלה דמי כעומדים שם וכ"ה בסי' קמ"ט ובב"ש רסי' כ"ו בכל שנשאה וגלוי לכל הו"ל כאלו הי' עדים ע"ש ואף שבין היודעים נמצאים קא"פ מלבד שלח באו יחד להעיד אף גם הרי מבואר בתוס' סוטה ל"א סוע"ב בד"היכי דאיכא רגל"ד שהוא אמת לא אמרי' עש"מ בטלה כולה ע"ש ואין לך רגל"ד יותר מזה כהא דנד"ד ובזה י"ל מה שהקשו הפוסקים דבכל קידושין נימא דכיון שיש קא"פ בטלה כל העדות ולפמ"ש ניחא וצ"ל דקושיתם היכי דלא הי' בפרסום והליכה לחופה וכדומה.

ד ועוד יש לדין דהא בנ"ד כל הגב"ע הוא שלב"פ הסופר ולשי' כמ"פ הגב"ע שלב"פ ל"מ ועי' תשו' נו"ב מהד"ק א"ע סי' ע"ב ודעת סי' ב' מס"ק מ"א עד סוס"ק מ"ד מכמ"ק בזה אך דכיון שהדבר מפורסים א"צ לקבל עדות כמ"ש בכה"ג א"ע סי' מ"ב הגבי' אות קע"ט בשם תשו' רמ"א ור"מ אלבילא בדע"ת סי' ב' סקל"ב וסקמ"ה הבאתי כן מתשו' הרא"ש שהובא בב"י חו"מ סי' קי"א מחודש י"ג י"ד והראוני שכ"ה גם במהרש"א בא"ק קי"א סוע"ב ע"ש א"כ בנ"ד שהקידושין נעשו בפרסום לא גרע סוף דינא מתחלת דינא שכל פיסולו רק ע"י הפרסים כמ"ש כה"ג בתשו' רמ"א סי' י"ב ובתשו' נו"ב מה"ק חא"ע סי' ע"ב בסתירת היתר ב' בד"ה עוד כתב רמ"א וכו' ומ"ש הנו"ב שם לדחות סברא זו ל"ש בנ"ד ובפרט שיש דיעות דגם בלא קידושין ליכא איסור ביחוד אשה דרך אישות וע' בג"פ סי' קכ"ו סקצ"ו שגם דעת הר"ן הוא כן ולכן יש להקל בנ"ד וא"צ לקדש שנית ובפרט אם ספק בדבר אם הסופר הי' עד באותן קידושין ועוד שהרי הרב המסדר שעליו להשגיח שיהיו הקידושין כדין בודאי ראה ג"כ הקידושין ואי משום דנמצאו קא"פ עדותן בטלה הרי לשי' הרי"ף וסייעתו בוודאי הכשרים בפיסולו אין מתבטל עדותו והש"ך הביא כמה ראשונים דס"ל כן ולכן בצירוף כל הטעמים נראה דא"צ לקדש שנית.

ה ובדבר הס"ת שכתב במשך הזמן כבר האריכו בשו"ת סת"ם ושו"ת בי"צ חיו"ד סי' ק"ה והנה מחשש עיבוד של יריעות ורציעות כבר הביא בפת"ש סי' רע"א בשם פרח מט"א ח"ב סי' ק"א להקל ובשם תשו' פנ"א שחולק וראיתי בתשו' נטע שעשועים סי' כ"ח שדחה ג"כ טעם ההיתר והעלה דאין לצרף שי' ר"מ גאון שהוא יחיד גם כל הפוסקי' מה שנסתפק המרדכי שמא א"צ עיבוד לשמה אלא מדרבנן אין ספיקו מוציא מיד ודאי של כמה ראשוני' ע"ש אבל בבי"צ שם הביא בשם ק"ס להמבי"ט ופמ"ג ואמרי בינה שהעלו דהוי רק דרבנן וגם הרמב"ן מודה בזה דדוקא כתיבה בעי לשמה מה"ת, ולא עיבוד א"כ בספק יש להקל ובפרט בצירוף דעת רמב"ם דמותר לקרות בס"ת פסול וגם

מחשש כתיבה של"ש מבואר גם בתשו' פרשת מרדכי יו"ד סוסי' ו' דבמומר לתיאבון אין לחוש לכך כיון שהוא דבר קל שא"ב טורח ואפי' יש בו מינות מיקל גם חשש זה ע"ש וכיון שהדבר נוגע לכמה ס"ת שלא יצטרכו גניזה הנני מסכים לדעת הבי"צ להתיר ע"י בדיקת סופר מומחה לחפש בכל הס"ת אם לא נראה ריעותא ולתקן מה שאפשר לתקן אבל תו"מ אין מקום להתיר כיון שנראה גרירות וכתובות שיש לחוש לשלכ"ס.

ו אבל לחוש למפרע קודם הזמן שנתברר עליו שמכר תפילין רק גם, במשך השנים כבר האריך בתשו' רח"כ שם והעלה דאין לחוש למפרע ע"ש טעמו באורך וגם בתשו' פרמ"ר שם העלה כך לענין הס"ת שכתב ואח"כ נתברר עליו עליו שהוא מין דמ"מ אין לחוש למפרע על הזמן שלא נתברר וע' תשו' ב"י יו"ד סי' ב' דחז"כ של האדם הוא מיום יצירתו וצאתו מרחם עמו וגם רוב מצוין מומחין הם ולכן אין להחזיקו לרשע למפרע.

סימן קנ

א להרב הגאון מו"ה שלום הכהן לילענפעלד ז"ל אבד"ק פאדדייץ.

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל בעסק המי דבש שקורין מעד שעושין קודם פסח מדבש של חבית והנה בזה"ז ליכא חשש קמח המוזכר בפוסקים כי אין מערבין קמח כלל אבל מצוי היום כלים עם חשוקי ברזל שמשתמשין בהם י"ש ואריג והדבש נימוס ושייך בו כבוש וא"כ צריך ס' נגד כל החביות עכת"ד והנה חקרתי אצל הבקיאים והגידו כי הדבש הנקרא ברייא לוקחין בחבית נקיים מכל אבל הדבש העב וקרוש לוקחין בחבית ישנים ורובם הם מיין ומיעוטן מי"ש וארוג וא"כ י"ל דכל דפריש מרובא פריש דגם בדשיל"מ כ"פ מקילין בזה וקודם זמן איסורן הוי כפירש קודם שנודע התערובות וכמ"ש כה"ג הה"מ פ"ב משבת ופמ"ג סי' תל"ט ס"ק ג' ג"כ כה"ג וכ"ה בשו"ת פ"י חא"ח סי' ח' דלגבי יבש ביבש י"ל בחמץ כל דפריש מרובא פריש וגם מערבין יין בדבש ערך ה' או ו' פעמים כמוהו ויותר, ובכל חבית יש ששה פעמים כנגד החבית וכדמוכח בש"ס דב"מ מ' וא"כ יש ערך ל"ו פעמים כמוהו וכבר צידד בשו"ת פ"י חא"ח סי' ח' דאפשר דהי"ש בטל במים גם בעשר או עשרים פעמים כמוהו שעי"ז מתבטל כל טעם הי"ש ובפרט דגם בהי"ש מבורר בכתבי הגה"ק מבוטשאטש דליכא רק חלק א' משלשים מחמץ ובשו"ת שו"מ מ"ה חי"ד סי' י"ב הביא בשם שומר ציון דהוי אחד מכ"ד והוא כתב דהוי רק חלק אחד מט"ז וא"כ כיון שנתבאר למעלה דמן החביות נשאר בהמעד רק חלק א' מל"ו א"כ ליכא מן החמץ רק לכל היותר חלק א' מן תקע"ו חלקים וא"כ אין חשש כלל וגם משום דבר המעמיד ליכא כמ"ש בשו"ת פנ"י שם ובפרט בהי"ש של פסח חקרתי והגידו לי

שנעשה מן דבש ברייא הנ"ל והוא נלקח בחביות מוכנים לכך וליכא חשש כלל. וגם הגידו לי שכל דבר חריף הוא נט"ל בדבש וא"כ בלא"ה יש להקל במעד בצירוף הסוברים דנוט"ל מותר בפסח אבל הראוני במג"א סי' תנ"א ס"ק מ' דמשמע דשכר וי"ש אינו נט"ל במי דבש ע"ש ותבין.

סימן קנא

א לח"א מק' רידניק וגם למופלג א' מפמארין ר' מענדל שווארץ נ"י.

ב בדבר מה שאירע בקהלתכם ביום ט"ו לאדר שמכר א' לחבירו העבירות שלו ונתן המוכר לקונה שלשים ר"כ ועשה תק"כ ורו"מ הביא דברי רמב"ן עה"ת פ' תשא בפסוק מי אשר חטא לי אמחנו מספרי שכ' דמשרע"ה רצה שימחו שמו מספר החיים תמורתם והש"י השיב מי אשר חטא לי אמחנו מספרי ומשבת פ"ט ע"ב שאמר יצחק פלגא עלי ומסוטה כ"א גבי הלל ושבנא וזה"ק פ' לך גבי ר"י בן פזי ורמ"א יו"ד סי' רמ"ו וגם כתב דהוי דבר שאין בו ממש ואינו במכירה. והנה בגוף הקנין שהיה בכסף הנה הקונה צריך שיתן למקנה אבל בנ"ד היו להיפוך ובמד"ר מגלת אסתר בפסוק ויסר המלך את טבעתו מעל ידו וכו' מנהגו של עולם דרכו של לוקח ליתן ערבון ברם הכא המוכר נתן ערבון וכו' וע' בתוס' ב"ב נ"א ע"א ד"ה אעפ"י וכו' שתמהו בהא דכתב לו על השטר אעפ"י שאין בו שו"פ דמאי רבותא דגם בשו"פ אינו קונה בתורת כסף שהרי המוכר נותן שטר ולא לוקח ואין קרקע נקנה אגב כסף ע"ש ובתוס' קדושין ט' ע"א ד"ה אעפ"י תירוץ קושיא זו וע' באס"ז ב"ב שם בשם תוספי הרא"ש ולכ"ע אין בזה קנין כסף מה שהמוכר נותן ללוקח. אך י"ל דהקנין בתק"כ שהוא קנין סטומתא וא"כ אין בזה מקום לבטל משום דהוי דבר שאין בו ממש דמבואר בתשו' הרא"ש כלל י"ג דסטומתא מהני גם בדשלב"ל וכדומה ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' ר"א מכמ"ק בזה בזה ובפרט דדוקא בדיני אדם בעינן מעשה שיעיד על מחשבתו ולכן צריך שיעשה מעשה גמור וגם בזה מצאתי בש"ס דב"ב דף פ"ח הכא בי"ש עסקינן וכו' ומבואר ברשב"ם דבגמר בלבו לבד קנה ומכ"ש בדבר שהוא רק כלפי שמיא אשר כל תעלומות לפניו גלוים א"צ תורת קנין כלל וע' בשו"ת טטו"ד מהד"ק סי' ע"ר שהוכיח דבכל הקנינים העיקר תלוי בגמר דעתו בלב והמעשה בא רק להעיד על המחשבה ואם כי בחיבורי סי' קצ"ד הבאתי ראי' מרמב"ם פ"ה ממכירה הי"ג וכ"מ פי"א ממכירה ה"ז ותשו' נו"ב מהד"ק חח"מ סי' כ"ח להיפוך מ"מ לגבי ד"ש ודאי דמהני בגמר בלבו וכהא דב"ב ע"ח הנ"ל וי"ל דקנין סטומתא אינו בדבר דלא שכיח כלל ואין בזה משום מנהג הסוחרים כמובן.

ג ובעיקר הדבר אי מהני קבלת האיש להענש בגלל חבירו הנה כל הערבות שקבלו ישראל בערבות מואב להיות ערבים זל"ז הוא רק בברית ואלה שקבלו עליהם בעצמם ובמד"ר שה"ש בפסוק משכני אחריך נרוצה אר"מ כשעמדו ישראל על סיני א"ל הקב"ה הביאו לי ערבים טובים וכו' נביאינו ערבים לנו וכו' הרי בנינו עורבים אותנו וכו' ובודאי הקב"ה שומר תורתו וכמ"ש במד"ר פ' משפטים בפסוק מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו וכו' דהקב"ה כל משפטי התורה ואם הערב משלם נפטר הלוה ובסוכה דף כ' אר"ל הריני כפרת ר"ח ובניו וכו' ופירש"י כהא דהבן אומר אחר אביו הריני כפרת משכבו הרי דגם באיש זר מהני אם מקבל ע"ע יסורים לכפר על חבירו ובמשנה פ"ב דנגעים אר"י גבי בהרת עזה וכו' אר"י בנ"י אני כפרתן וכו' וע' בפי' הר"מ שהוא מאמר יאמר אותו האוהב וכו' ואם לא יועיל למה אמר כן ולמה הציב אותו רבינו הקדוש במשנתינו ובע"כ דמועיל שפיר. אלא דודאי תלוי ברצון הש"י אם ירצה לגבות מן הערב דגם בדיני אדם אם רצה מזה גובה וכו' ולכן גבי משרע"ה לא רצה השי"ת למחות שם משה ולמחול לישראל ורצה לגבות מהלוה עצמו וגם לא רצה לקבל הערבות וביד מלוה שלא לקבל שום ערב ובשו"ת מהר"מ אלשקר סי' ק"א העתיק בענין זה תשו' רב האי גאון וכתב שם שאין נתפס שום קנין בשכר עוה"ב כי צדקת הצדיק עליו תהי' ורשעת הרשע עליו תהי' ובכ"ז המוכר תורה ומצות עליו לקבל פורעניות והועתק בס' ד"ש עה"ת במגלת איכה ובס' ד"ג הנדפס מחדש כלל כ"ד דין י"ט ומבואר מלשונו דגם שרשעת הרשע עליו תהי' ואין בו תורת מכירה אבל מ"מ נראה פשוט דלא גרע מדין ערבות הנ"ל ומי יודע אם אולי ירצו מן השמים להפרע מן הערב וזה ענין בקשת יצחק שקיבל עליו לכפר בעד ישראל וע' סוכה מ"ה ע"ב דארשב"י יכול אני לפטוט כל העולם מן הדין וע' ירושלמי פ"ט דברכות ה"ב בשינוי קצת.

ד וזה כמה שנים בהיותי בימי חורפי אירע לפני עובדא בשנים שנשתתפו במצות ועבירות ועשו קנין ושטר שותפות וכתבתי להגאון מהרש"ך ז"ל מבראד והשיב לי כי עובדא כזו אירע בימי ר"י בן הרא"ש שנשתתף הוא עם חבירו כן ומת חבירו קודם והר"י בן הרא"ש גילה פני המת במטתו לפני ביהכ"נ בתוך קהל ועדה שיזכור בהשותפות ופתח המת פניו כמשחק עליו כי אין ממש בקנין הזה ושהובא מעשה זו במעבר יבוק אבל המעין ימצא שהי' שם עובדא אחרת שנשבע לו חבירו לבוא אליו אחר מותו ולזה שחק עליו דכיון שמת נעשה חפשי מן המצות ומשא"כ בנ"ד. ולכן המוכר לא ישמח במכירתו אבל הוא לאות על חרטתו בלב שלם ומסייע לכפרתו אם עושה תשובה ואם אולי ירצו בשמים להקל מעונשו ולהפרע מהקונה וכולי האי ואולי והכל מדין ערבות שקיבל

הקונה על עצמו כדין רצה. מזה גובה וכו' ובערב סתם נפרעון מהלוה תחלה ואולי בנ"ד הוא כערב קבלו אבל הקונה יתאבל על רוע מעשיו ומעשי חבירו ויירא ויפחד וידאג לנפשו פן יענש ממרומים מפני שנכנס ברשות ערבות בעדו ואם כי כל ישראל ערבים וכו' אבל הרי בדבר שאין בידו למחות פטורים וגם מבואר בירושלמי והובא בתוס' סוטה ל"ד ע"א ד"ה עודם בירדן וכו' דביבנה הותרה הרצועה יצתה ב"ק ואמרה אין לכם עסק בנסתרות וכ"ה בירושלמי שם פ"ז הלכה ה' בסופה ובתנחומא פ' ראה מבואר דקודם מ"ת היו אחד חוטא וכל הדור לוקה ומשעת מ"ת אינו כן וצ"ל דהיינו קודם שעברו הירדן ועכ"פ מיבנה ואינך הותרה הרצועה ואין נענשין על נסתרות והקונה הזה קיבל עליו חיוב נסתרות ויש לדון בנ"ד דכיון דהוא נכנס לדבר בתורת מקט וקנין ואין זה מועיל א"כ גם הערבות בטל אבל יש לדון בזה מדברי תשו' הרא"ש שהובא בטוח"מ סוסי' רנ"ו במ"ש אם לא תוכל לזכות מכח המתנה תזכה מתורת הפקר ע"ש וה"נ בנ"ד הרי קיבל ע"ע להתחייב בעד חבירו וכן מוכח מהריטב"א שהובא בש"ך סי' קכ"ו ס"ק ל"ח ודברי הטור שהובא שם ס"ק ע"ב דאף שנעשה בתורת קנין גם אם לא מהני בתורת קנין מהני מדין ערב זולת אם המוכר יחפוץ במעותי' בחזרה יען כי איננו מקח גמור כי אז יתבטל גם הערבות כמובן – וחיוב הערבות חל ע"י הכסף לו כמו שהעליתי בתשו' להמו"ץ ד"ק וויזניצא והבאתי ראי' מריטב"א דף ע"א ואסי, ב"מ צ"ט ודחיתי דברי הב"מ לא"ע סי' כ"ט בענין זה ואכמ"ל ועכ"פ העליתי שם דגם אחר מתן מעות חל הערבות אם קיבל שכר ומכ"ש בנ"ד שהיו גם תק"כ ובפרט כלפי שמיא שכבר כתבתי דא"צ מעשה קנין בפועל והעיקר תלוי בגמר בלבו ואולם רו"מ כתב שהי' בנ"ד מסירת מודעה שעושה רק לפנים מצד זה יש לבטל כל המעשה דאף דבמכר ל"מ מודעה בלא אונס מ"מ בנ"ד שאינו חל בתורה מקח ורק מצד שקיבל עליו הערבות שפיר י"ל דכלפי שמיא גליא שעשה רק לפנים וכעין מה שאמרו במגלה דף ו' הם לא עשו אלא לפנים ובכ"ז ראוי לעונש וקנס יען שחילל שם שמים כאלו כופר בשכר ועונש וכמתלהלה היורה זיקים ואמר הלא משחק אני וגם לשחוק כזה יכאב לב כל שומע והנלע"ד כתבתי.

סימן קנב

א להרב הה"ג וכו' מו"ה ישראל מתתי' אויערבויך שי"ל אבד"ק בוסק

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בגט אשר קודם החתימה של העדים ראו היטב הגט והם מופלגי תורה ויכולים לקרותו בסקירה אחת אבו בכ"ז לא קראוהו מלה במלה ע"י שכחה רק שעיינו בו בהעברה בעלמא וחתמו ותיכף אחר חתימתם טרם שנתנו הגט מידם נזכרו

וקראוהו היטב ואח"כ ניתן הגט ועתה עלה בלב רו"מ לחוש כיון דצריך שיקראוהו כדי שידעו על מה הם חותמים א"כ בנ"ד אולי אף שאמרו שחותמים לשם המגרש הגורשת בכ"ז הרי לא קראוהו היטב אך די"ל דהא קיי"ל דע"מ כרתי עכת"ד אם כי מדברי הב"ש סי' ק"ל ס"ק כ"ט נראה כן אבל הרי כבר השיג עליו מב"מ ושאר אחרונים בזה ואני מצאתי בתשו' מהרי"ט צהלון סי' צ' שתמה מזה על מה שמקילין בח"ת בחתימה העדים (צ"ל דר"ל במקום שא"צ לכתוב וכשר בטעות) הרי כיון דצוה לחתום צריך שיחתמו כראוי ואל"כ הוי שינוי מדעת הבעל ומה מהני ע"מ ותי' דגם חקיקה וחק תוכות הוי בכלל לשון חתימה וכמ"ש ונחתם בטבעת המלך והתם הי' ח"ת אך דמ"מ קשה בהבחיקו ב' שטין אמאי כשר לרמב"ם בדאיכא ע"מ הרי מ"מ הוי שינוי בשליחות והניח בצ"ע ויש ליישב ע"ש אך בנ"ד י"ל דנהי דהעדים צריכים לידע כל מ"ש בשטר בדקדוק היטב כדאי' בכתובות ק"ט ע"א העורר על השדה והיה חתום בעד דקיי"ל כחכמים דאיבד את זכותו דאין עדים חותמין על השטר אא"כ קראוהו ומבואר שם דגם בעשאה סימן לאחר איבד את זכותו וכ"ה בחו"מ סי' קמ"ז פעי' ב' והא דכתבו התוס' בכתובות כ"ד ע"ב ד"ה אמנה וכו' דדוקא בהוחזקו ב' יב"ש מדקדקיל על הכל היינו בדבר שאינו נוגע לגוף השטר מ"מ אין בו חשש שינוי בשליחות דמ"מ גוף החתימה רק הי' כהוגן וכיון דבדיעבד אפי' קראוהו לאחר נתינה כשר מכ"ש בנ"ד שקראוהו קודם נתינה טרם הוציאוהו מידם וגם קודם טתימה ראו עכ"פ שהוא הגט שכתבו הסופר לשם המגרש והמגורשת ובפרט שהיו בפני הרב ומסתמא הרב קראו לדקדק באותיות הגט כנהוג לכן גם לכתחלה אין שום חשש ובפרט אחר שכבר נתנו הגט וע' בחמ"ח סי' קכ"ו ס"ק ס"ד דאם עברו כמה ימים ויצא על האשה שם מגורשת הוי זילותא דב"ד והוי כדיעבד ממש וכ"ה בתשו' שארית יוסף סי' ל"ו ומכ"ש בנ"ד דגם לכתחלה יש לצדד להקל.

סימן קנג

א להרב המאה"ג וכו' אברהם יוסף גילערינטער נ"י אבד"ק יאשניצא

ב בדבר שאלתו שאירע בעירו באשה א' ושמה בילא אשת מ"מ שהי' זמן רב דיימא דמתא ורינון עליו כי אהבה את הרל"ק עוד בימי בתולי' ואח"כ נשאת להרמ"מ הנ"ל וגם אח"ז היו הרינון ופ"א מצא אותה בעלה בלילה עם הר"ל יושבים וכבדה אותו עם טייא וגם המשרתת בבית וכעס ר"מ עלי' ואמר הר"מ לר"ל שלא יבא עוד לביתו וגם לה הזהיר שלא תדבר עמו עוד ובכ"ז חזר ובא הר"ל לשם ופ"א נסעה האשה עמו בלילה בדרך מהלך י' פרסאות עם בע"ג נכרי והבע"ג בבואו סיפר מהם דברי כיעור ביותר ועי"ז

נתחזק הרינון והר"ל נתקוטט עם אשתו והוציאו מביתו והאשה הגידה כי רק בעבור האהבה שבינו ובין אשת הר"מ נתהוה הקטטה וכאשר שאלו אנשים את הר"ל השיב שכן האמת וגם מצא הר"מ מכתבים של חשק וניבול בינו ובין אשתו והר"ל נתן בפני' אמתלא כי עושה הכל להכעיס את אשתו כדי שתקבל ג"פ מאתו ואח"ז מכר הר"ל את ביתו ונסע לאמעריקא ואח"ז שלח מכתבי ריצוי ופיתוים מאמעריקא אל האשה ושלח לה שיפסקארטע ועל הוצאה שתבא ג"כ לאמעריקא וכאשר נתוודע דבר זה להר"מ כעס עליו והוכיחה והשיבה לו בבכי' כי הוא מעשה כישף מה שלבה בוער בקרבה ואחר איזה זמן ברחוה בלילה עם ערלים ונסעה לאמעריקא ושלח הר"מ מכתב לאגענט יהודי של הספינות בהמבורג והשיב שנסעה אשה בילא ק' (כשם הבליעל) והיהה שם באמעריקא ערך שנה וזה ערך שנה תהתה האשה על הראשונוה וכתבה מכתבי פיוס לבעלה וזה מקרוב באתה לביתה ובא הבעל ושאל אם מותר לדור עמה ואחר איזו שבועות חזר רו"מ וחקר מהבעל וחזר ואמר שאמר אז לאשתו שבאם ימצא את הר"ל בביתו כשלא יהי' הוא בבית יעשה לעצמו מעשה רע או לה אפי' גם המשרתת תהי' בביתו ואח"ז חזר ואמר שאינו זוכר בבירור באיזו לשון אמר אבל מאז והלאה לא בא יותר לביתו כשלא הי' הוא בביתו עכת"ד בהצעת השאלה.

ג והנה רו"מ צידד דאין במשמעות אזהרת הבעל לשון קינוי שהוא אל תסתרי עם פלוני וגם לא נמצא בשום דבר עדים רק קול רינון ובהיותה באמעריקא ערך ב' שנים ליכא עדים כלל על ענין סתירה וא"א לחקור כלל ע"ז ואפילו עידי כיעור לא נמצא והאשה אומרת לא פעלתי און ומחמת יסורין שהי"ל מבעלה והר"ל ריחום עליו ושלח לה שיפסקארטע לכן נסעה לשם וגם קול הרינון לא הי' על זנות ממש עכת"ד רו"מ.

ד והנה לענ"ד כפי הלשון שאמר בפעם ב' עליו ואמר שאם ימצא את הר"ל בביתו יעשה לעצמו או לאשתו מעשה רע כבר די והותר להיות לשון קינוי ואזהרה והגם שסיים ואמר אפילו אם גם המשרתת תהי' בביתו הנה מלבד דקיי"ל דגם הרבה נשים הו' בכלל יחיד כמ"ש בשו"ע א"ע סי' כ"ב ס"ה וגם לשי' רש"י והוא הי"א שהביא הרמ"א להקל היינו באין עסקו עם הנשים משא"כ בכה"ג שהי' רינון עליו וראה מכתבי חשק וניבול ביניהם וודאי דגרע מעסקו עם הנשים ועוד דגם לשי' רש"י דוקא עם ג' נשים שרי כמ"ש החמ"ח שם ואף שבתשו' חו"י ובינ"א כתבו דגם עם ב' נשים אסור רק מדרבנן כבר כתבתי בתשו' א' זה כמה שנים שנעלם מהם דברי הרשב"א וחי' הר"ן ריש נדה שכתבו דבנשים הוי ס"ט ברה"י דדין ס"ט ברה"י מסוטה ילפינן דהיכי דאיכא איסור סתירה מיקרי רה"י ובנשים אפי' הרבה אסור ועיין מל"מ פט"ז מאה"ט שרמוז לדברי רשב"א הנ"ל ולא הביא

טעמו אבל ברשב"א מבואר שם כמ"ש ומוכח דהוי מה"ת ונהי שדעת התוס' בנדה ב' וסוטה כ"ח דגם בנשים הוי רה"ר י"ל דס"ל כרש"י וסמ"ג דבשלשה נשים שרי להסתתר אבל בנשים לכ"ע הוי רה"י וגם אם לדעת תוס' גם בשנים שרי מה"ת אבל עכ"פ לשי' רשב"א ור"ן כן הוא וא"כ לדעתם פשיטא דהוי קינוי ובתשו' הנ"ל ביארתי ליישב מה שהקשה הסד"ט מהש"ס דנזיר נ"ז וכבר קדמו בס' האשכול ה' נדה סוסי' ל' ואין עת האסף בפלפלום גם י"ל דאשה ומשרתת לכ"ע אינה נחשבת לשתים וכדאיתא כה"ג בגיטין ע"ג ואה"ע קמ"ח ס"ב דבשפחתה אינה בושה לשמש בפניהם וי"ל בין בעלה ובין זנות כמובן.

ה ועוד דלענין קינוי הרי גם בקינא לה מאבי' או מאחי' וכן בקינא משנים אף דליכא איסור יחוד מ"מ מיקרי קינוי ועוד דהוא אמר אפי' אם תהי' המשרתת עמה מכללא נשמע דמכ"ש אם לא תהי' המשרתת עמה וכמ"ש כה"ג במל"מ פ"א מסוטה ה"נ בסופה דדבר הנשמע במכ"ש מדברי אזהרת הבעל הוי ג'כ בכלל קינוי ע"ש ואף דבתשו' חת"ס והובא גם בפ"ת סי' קע"ח ס"ע י"ד צידד דבא"ל שלא תנוח לכנוס לכנוס הערל לא מיקרי קינוי הרי בנ"ד נסעה בלילה עמו ועם ערל בודאי הוי בכלל איסור יחוד וגם בכלל אזהרתו וקינוי דעכו"ם חשוד טפי מהמשרתת ומכלל דבריו נשמע במכ"ש שהקפיד ע"ז והרי בשאט נפש עברה על אזהרתו שלא להיות עם הר"ל מבלעדו וגם מה שנסעה לאמעריקא עם שיפסקארטע שלו אחר שהודית בפני הבעל שבועה לבה אחריו ושהתה שם ב' שנים אף דליכא עדי סתירה לא גרע מעדות בידיעה בלא ראיי דמהני בזה כמ"ש בתשו' צ"צ סי' ע"ט ע"ש באורך והיכי דאנן סהדי א"צ עדים כלל כמ"ש הב"ש רסי' כ"ו וכה"ג כתבו התוס' ביבמות מ"ה ע"ב בד"ה מי לא טבלה וכו' דכיון שידוע לכל שטבלה כאלו עומדים שם דמי ע"ש וכל ענין קינוי וסתירה מבואר בתוס' סוטה ל"א בשם ירושלמי דהיינו משום דרגל"ד שזינתה עמו כיון שהבעל הזהירה ולא השגיחה על אזהרתו וא"כ הכל תלוי כפי ענין הרגל"ד ובנ"ד דגם בנסתרה עמו לבד אסורה סגי ברגל"ד שנסתרה עמו. ובפרט דבנ"ד שנסעה עמו אחר אזהרת הבעל בדרך בלילה כבר הי' סתירה וכמש"ל ואף דאפשר שלא נודע ד"ז רק מפי הערל מסל"ת מ"מ כבר נודע דברי הרשב"א דבמהימן לו גם בעכו"ם סגי וחולק עם מהרי"ק שהובא ברמ"א סיו קט"ו ס"ז וכמ"ש גם בתשו' רע"א שהובא בפת"ש שם וע"ע בתשו' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' א'.

ו אגב אגיד במה שלדעת כמה מחברים להוכיח דעת הרשב"א דלא ס"ל כהא דר"י בר"י בדין קינא לה בינו לבינה אבל אני מצאתי בתשו' הרשב"א חלק ד' סי' שכ"ג שפסק להדיא כר"י בר"י. ולכן לענ"ד בנ"ד אסורה לבעלה, אלא דמ"מ אין חיוב עלינו לכופם

להתגרש כמ"ש הב"ש בסי' י"א בשם ריי"ו וכבר כתב הפת"ש סי' קע"ח דבקניניו עפ"י עצמו י"ל דגם הב"ש מודה ועכ"פ חיוב לומר להם שאסורים לדור ביחד כדת של תורה.

ז אך באם שגם ד"ז שנסעה עם הערל והנחשד בלילה לא נודע מי ששמע מפי העכו"ם רק עפ"י קול לבד אולי יש לצדד בענין הנסיעה לאמע- ריקא אבל לדעתי אחר חקירה ודרישה מפי האשה בורר מפי עצמה שעכ"פ נסתרה עמו שם וגם כי כבר גיליתי דעתי כי עפ"י רגל"ד ואומדנא המוכחת דמי לעדות בידיעה בלי ראיי' ואף שאין לי הוכחה ברורה מ"מ ידי אל תהי בזה להסכים להתיר אשה זו לבעלה.

סימן קנד

א לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה שמעון צבי ווייגער נ"י אבד"ק קריפטש:

ב מה ששאל בדין בית שער שאין בו דע"ד ופתוח לרחוב אם חייב במזוזה והביא דברי הפת"ש סי' רפ"ו ס"ק ט' בשם תמ"ד דס"ל דחייב גם באין בו דע"ד וגם מצוין אצלו בשם שו"ת ק"ס סי' קי"ח שפסק דפטור גם בפתוח לרה"ר ואין הס' בידו אבל הנה גם בזל"א הספרדי ח"ג יו"ד אות מ' הביא בשם יוסף אומץ להג' חיד"א דחדר קטן שאין בו דע"ד ומשם נכנס לחדרים גדולים חייב במזוזה בחדר זה בב' פתחים בפתח הפתוח לבית ובפתח הפתוח לחוץ ע"ש וכ"ה בעקרי הד"ט סי' ל"א שכן הסכים גם הוא למעשה ובשו"ת מהר"מ שי"ק חיו"ד סי' סי' רפ"ז האריך בדין חדר קטן הסמוך לגדול והעלה דתלוי בפלוגתת המרדכי והרא"ש שהובאו בחו"מ סי' רי"ד ס"ב אי חדר חזי לתשמיש גם בפחות מד' על ד' א"כ גם בכה"ג חייב במזוזה ולשי' הרא"ש י"ל דלא חזי לתשמיש אלא דבטיל לגבי בית והביא מהש"ג סוף ה' מזוזה בזה ובשם הגאון מהר"י עטלינגער דאם הבית קטן ארוך ויש בו לרבע דע"ד דלרמב"ם חייב יש לספק באיזו צד יש לקבוע המזוזה אם ההיכר ציר בבית קטן והוא העלה דהש"ג מיירי ביש פתח לרה"ר דוקא דהוי כבית שער וחייב בב' מזוזות ואזלינן בתר היכר ציר וכמ"ש הטו"ז סי' רפ"ט סק"ד גבי חצר וה"נ בבית שער ויש לעשות המזוזה בפתח האמצע שבין הגדול להקטן בימין הכניסה לחדר קטן באין לו פתח לרה"ר ע"ש עוד בזה ומבואר ג"כ דפשיטא לי' דבבית שער א"צ דע"ד. אבל בשו"ת ק"ס סי' קי"ח שם השיג ע"ד הפת"ש וכתב שהוא טעות ויציבא בארעא וכו' לומר דבית שאין בו דע"ד פטור ובית שער חייב ובש"ס מוכח דבית שער גרע מבית והרי עיקר הגזירה מדרבנן משום דנראה כבית ובאין בו דעי"ז דבבית פטור איך יתכן שיהי' הב"ש חייב ולענ"ד לק"מ דהא בבתים פתוחים לתוכו חייב מה"ת וכמ"ש הרי"ף אלא דהתוס' בשם ר"י כתבו דגם באין בתים פתוחים חייב מדרבנן ובכה"ג שפיר י"ל

דבפחות מדע"ד פטור דבכה"ג לא גזרו אבל בבתים פתוחים לתוכו דחייב מה"ת וכמ"ש הש"ג ה' מזוזה דבכה"ג גם ר"י מודה דחייב מה"ת א"כ י"ל דכל חד לפי ענין תשמישו ובב"ש דסגי פחות מדע"ד לתשמישו חייב גם בפחות מדע"ד ומ"ש ראי' מקו' הרי"ף ותוס' א"צ תשובה כלל למעיין דליכא התחלת ראי' כלל ולכן העיקר כמ"ש האחרונים הנ"ל ובדין ארוך יותר שהביא רו"מ מדברי הטו"ז או"ח סי' תרל"ד הנה גם בקו"א להטו"ז על יו"ד הביא בעצמו מדבריו הנ"ל אבל גם בתשו' רלב"ח סי' ק"י באמצע התשו' ובמג"א סי' שס"ו סק"ו וסי' שצ"ח סק"י ותי"ש ומחה"ש ופמ"ג שם מבואר דס"ל כהב"י בדעת הרמב"ם ועיין במראה"פ על הירושלמי פי"א דסנהדרין ה"ד שהביא ג"כ דברי הב"י הנ"ל ורמז שם להירו' פ"ג דשבועות ה"ח דתני רשב"ג אין מרובע משמת ימי בראשית ופריך מהא דכגריס הקילקי מרובע ומשני כל גרמא אמרה שאינו מרובע ולמה תניתוה מרובע די ירבעונה הוא ופי' הפ"מ שם דאדרבא מדתני מרובע מוכח שיצרף ארכו לרחבו. ומזה צל"ע ע"ד הרמב"ם בפיה"מ פ"ג דאהלות מ"ז שביאר אומרו מרובע שלא יצרף ארכו לרחבו והוא היפוך דברי הירושלמי הנ"ל ומדברי הר"מ הנ"ל כתבתי בתשו' להוכיח דמקוה תוכל להיות באיזו תמונה שתהי' וגם אמה ע"א מרובעת ודלא כמ"ש בס' לו"ש בזה ועכ"פ מירושלמי הנ"ל מוכח להיפוך מדברי ר"מ הנ"ל ואף די"ל דשאני התם דליכא גריס מרובע וא"א לפרש בע"א וכעין מה דאיתא בב"מ מ' מ"מ לשון הירושלמי לא נראה כן. אבל לק"מ חדא דהתם בבהרת הרי בעינן שיהיו מרובע אלא דהוי כשיעור שירבע הגריס דאם איתא שהגריס בטבעו הוא תמיד מרובע א"כ ל"ל למנקט מרובע הרי כל גריס קלקי מרובע וסני למנקט כגריס קלקי ומוכח די ירבעוני' הוא משא"כ בעלמא מדנקט מרובע בעינן ריבוע ממש ועיין כה"ג ביומא ס"ג הכא מעניניו וכו' וגם מדברי הר"מ פ"ג דאהלות מ"ז הנ"ל נראה דבעלמא כשאומר שיעור אמה ע"א יש לצרף אורך לרוחב חצי אמה וה"נ גבי מזוזה לענין דע"ד וזהו כדברי ב"י הנ"ל ושוב נזכרתי שכבר קדמוני בזה הח"ס חיו"ד סי' ר"פ להעיר מדברי הרע"ב שם אבל כ"ה גם בר"מ שם אבל לא הביא משאר מקומות הנ"ל. ועיין בשו"ג סוף ה' מזוזה בשם ריא"ז שפסק ג"כ כהרמב"ם ומ"ש הש"ך דגם רי"ו פסק כהרא"ש כבר תמה התו"ש סי' שס"ו מדברי הש"ך סי' מ"ו דהרא"ש והרי"ו אין נחשבים לשנים ובפמ"ג א"א שם תי' דברי הש"ך דר"ל מדכתב רי"ו שכן תפסו עיקר אבל כוונת רי"ו בודאי ע"ד הרא"ש רבו וא"כ אין ראי' ועכ"פ לדינא נראה דחייב במזוזה בבית שער אף שאין בו דע"ד אבל בלא ברכה.

סימן קנה

א להרב הג' מו"ה יעקב שלום הרצוג נ"י אבד"ק ניזאנקוויץ.

ב ע"ד שאלתו במחזיק פאסעסיע ויש לו משדותיו ירק כרוב (קרויט) אם מותר לבשל בלי בדיקה לצורך פועלי' עכו"ם ולהדיח עם קדירותיו ולבשל בכירה אצל הכשרים כי אי אפשר לו לבדוק הכרוב בכל החורף מרוב הפועלים הנה מה שצידד רו"מ לצרף ספק אולי אין בהם תולעים ושמא התליעו בתלוש לפענ"ד פשוט דאין לצרף הספיקות כיון שמוחזקים בתולעים ובכל הפירות תלוי כפי הזמן והמקום כמ"ש הש"ך וראיתי בכתבי הדע"ק ז"ל במה שיש כובשים קרויט שלם ובודקים אותו אח"כ מתולעים לפי שניכר אז יותר וכתב דנאסר עכ"פ כדי קליפה קודם שמגיע לשיעור כבוש מעל"ע דנעשה מליח והציר אינו מבטל כח המלח ול"מ אח"כ ס' כלל ועכ"פ פשיטא דמוחזק בתולעים ולכן אף דיש לצדד לענין הביטול לכתחלה אבל אם הישראל יעסוק בבישולם במשך כל ימי החורף בוודאי יש לחוש לתקלה שמא יאכלו ממנו או שישאב בכף שיש בו תולע בעין מתוך קדירת תבשיל כשר וכדומה ויפול התולע בתבשיל וכבר הוכיח בתשו' חת"ס חיו"ד סי' נ"ז מש"ס דביצה דבמשך ה' חדשים בערך כבר הוי בכלל זמן מרובה וגם הרי מבואר במנ"י כלל ד' אות ו' דבאיסור ברור גם בזמן מועט חיישינן לתקלה ועיין בב"י סי' קכ"א בשם הרשב"א דהא דפינכא טעמא משום דחשש לתקלה אפי' ביום אחד וע' בתשו' ח"צ סי' פ"ו בשם ת"ד להראב"ד דבמאכל העומד להתקלקל לכ"ע חיישינן לתקלה אפילו בזמן מועט והכל לפי הענין לכן ח"ו להתיר בזה.

סימן קנו

א עוד להרב הנ"ל.

ב ומה ששאל בדין א' שהי' עומד על פתח חנותו וראה אשה אחת עוברת סמוך לו ותיכף אחר הליכתה כשעברה משם מצא מטבע של כסף ונדר ליתנו לעניים ועתה שאל אם הקדשו הקדש ואם מחוייב לחקור מן האשה העוברת אם היא אבדה הגם כי הוא חשודה בעיניו לכחש ורו"מ צידד שהקדשו הקדש כיון שאין בו סימן דכבר פסק הרמב"ם שהובא בסי' ר"ס ס"ט בספק הינוח דאם נטל הרי הוא שלו וא"צ להחזיר ואף דכל הפוסקים תמהו עליו ביאר רו"מ ליישב דברי רמב"ם עפמ"ש התוס' בב"ק ס"ו ע"א בד"ה ה"נ כיון דמייאש וכו' דאע"ג דאין ייאוש מועיל באבדה בתר דאתי לידי' מ"מ בעי למילף שפיר דבגזל קני ייאוש דבמציאה. נמי נהי שלא הי' קונה להפטר לגמרי הואיל דכבר נתחייב בהשבה מ"מ הי' קונה לענין שלא יתחייב להחזיר גוף החפץ רק לשלם דמים וה"נ בגזל

א"כ י"ל דגם כוונת רמב"ם הוא דאם נטל לא יחזיר גוף החפץ אבל הדמים יהי' מונחים אצלו עד שיבוא אלי' עכת"ד והנה בגוף דברי התוס' כבר ביאר בקצוה"ח סי' שס"א ס"ק ב' דלשי' הרמב"ן במלחמות פ"ב דב"מ אם באה האבדה לידו קודם יאוש נעשה שומר וחייב להשיבה לבעלים וממילא גם גוף החפץ אינו שלו ועיין בשו"ת שו"מ מהד"ג ח"ב סי' קמ"ו מ"ש בדברי רמב"ם הנ"ל עפ"י דעת הרמב"ן, אך דבנ"ד שלא נודע בבירור אם נפל מהאשה הנ"ל ולא נודע לה עד אחר שמצאו זה ולא נתייאשה או דנפל מרובא דעלמא ומסתמא נתייאשו י"ל דאזלינן בתר רוב ואיננו מחויב להחזירו ואף דכתבו התוס' בב"מ כ"ג ע"א ד"ה והא איכא וכו' דגם ברוב מ"מ היכי שאפשר לתקן להשיב הממון בהכרזה מתקנינן ובנ"ד גם אם הרוב ישראל מ"מ הרי אם נפל מאחרים יש לתלות שכבר משמשו וידעו שאבדו המטבע ונתייאשו קודם שבא ליד יה משא"כ אם נפל מיד האשה שעברה עכשיו וברגע א' אחר שעברה משם לא משמשה בכיס ולא נודע לה מזה כלל ובא לידו קודם יאוש אבל באמת מצינו לקמן כ"ד ע"א בתוס' ד"ה כי קאמר ר"ש וכו' תיפוק לי' דיש לתלות דמנכרים נפל דהוי רובא וי"ל דאצטריך דאפי' יודע ודאי שמהישראל נפל קאמר הרי הוא שלו וכו' ע"ש ומבואר דס"ל דבדאיכא רובא נכרים ויש לתלות בהם א"צ להכריז כלל וצ"ל דלעיל כתבו א"צ להכריז בכה"ג כיון דאזיל בתר רובא ועיין תוס' שם כ"ד ע"א ד"ה מאן שמעת וכו' ובתשו' ח"ס חיו"ד סוסי' קע"ה שביאר דבריהם ויוצא מדבריו דבזה פליגי רשב"א ורבנן לא אזלי' בתר רובא משום דאפשר לברורי (ויש לתמוה על הח"ס שם שהביא מתוס' ב"ב כ"ג ולא זכר שגם בב"מ כ"ג כתבו כן) וכיון דקיי"ל כרשב"א א"כ בדאיכא רובא א"צ להכריז וכ"ה בשו"ת מהר"י אסאד חא"ח ס' קכ"ב דלדידן דקיי"ל כרשב"א כן אליבא דרבנן דס"ל דחייב להכריז אבל לרשב"א א"צ לברר בדאיכא רוב ובנ"ד גם ברוב ישראל סגי וכמש"ל וגם כבר כ' הסמ"ע בחו"מ סי' רל"א ס"ק מ"ד דבמדינותינו לא שכיח שיהי' רוב ישראל ומסתמא הוי רוב עכו"ם ולכן הדבר פשוט דא"צ להחזיר המטבע והקדישו הקדש – וגוף תירוצו בדברי רמב"ם אם כי יפה העיר אבל לשון רמב"ם אינו סובל פירושו וגם כבר הבאתי דברי קצוה"ח דלשי' הרמב"ן גם החפץ אינו שלו וכבר העלה הש"ך רסי' רנ"ט גם הרמב"ם ס"ל כרמב"ן וא"כ א"א להעמיס דבר זה בדעתו, ולפענד"נ דלפמ"ש הרמב"ן בטעמא דבנטל קודם יאוש לא מהני היאוש גם אחר שנודע לו מהאבדה משום דידו כיד בעלים וש"ש שלו הוי והוי כמונח ברשות בעלים ולא מהני יאוש רק היכי דמונח ברשות אחרים ולכאורה הרי בכל שומר צריך שיעשה קנין ובלא קנין אינו מחויב לשומרו וכמ"ש התויו"ט פ"ז דב"מ מ"י בשם רש"י ורמב"ם ודלא כהתוס' ב"מ צ"ט סוע"א וכל קנין אם מכוין שלא לקנות אינו קונה ואיך

יוכל להעשות שומר בע"כ דאמדינן דעהי' דרוצה לקיים מצות התורה שהטילה עליו להיות שומר האבידה לחבירו דכל אדם בחזקת כשרות לקיים מצוה וכבר כ' התומים סי' ל"ד דהיכי דבאותו דבר עצמו עובר באיסור דרבנן שוב אבד חז"כ נם לדאורייתא וע' בפנ"י גיטין י"ז ושו"ת ב"א יו"ד סי' ב' באורך בזה וא"כ הכא בספק הינוח דקיי"ל לא יטול א"כ בעבר ונטל דעשה איסור בזה ואבד חז"כ ומסתמא נטלו לעצמו שוב אינו נעשה שומר של חבירו שלא ברצונו וקנה ביאוש שנתייאש חבירו אחר שנודע לו וא"ל דהא לדידן בגזל בדאתי באיסורא לידי' לא קנה ביאוש וא"כ ה"נ בזה דז"א דאיסור זה דספק הינוח הוא רק מספק שלא יקחהו דשמא הינוחו שם אבל אחר שכבר בא לידו דמספק א"צ להחזיר ותלינן דלא הי' דרך הינוח א"כ לפי צד ספק זה הרי לא אתי באיסורא לידו וקנהו ביאוש וע' כה"ג בתוס' ב"ק מ"ו ב' ד"ה גלית אדעתך ובד"מ ומג"א סוסי' רס"ג ס"ק ל"ג אלא דכיון דהוא לקח החפץ באיסור ואבד חז"כ ממילא ליכא אומדנא דנעשה שומר של חבירו זה הנלפע"ד ברגע זו בישוב דברי הרמב"ם, וז"ז אין פנאי כעת לעיין בזה.

סימן קנז

א להרב הגדול וכו' מו"ה בעריש ווינטער נ"י בחראס- קיב וכעת בוויען

ב וע"ד שאלתו שמלחו כרס ותוך שיעור מליחה הודח וחזרו ומלחוהו ביחד עם בשר ובשלו הכל ביחד ורו"מ הביא דברי שפ"ד סי' ע"ה ס"ק ו' שכ' דהולכין לחומרא בכרס וחוששין שמא אין בו דם ואם מלחוהו והודח תוך שי"מ והונח אצל בשר אסור גם בהפ"מ דשמא אין בו דם ונסתמו בהדחה נקבי הפליטה ותמה רו"מ דהא קיי"ל דבה"מ בהדחה לא נסתמו נקבי הפליטה כמ"ש הצ"צ ותירוץ דכיון דבציר לא אמרינן איידי דיפלוט ציר דידי' יפלוט דם דאחריני אלא בהפ"מ הוי תרי קולי אם לא חזרו ומלחוהו דבכה"ג מיירי הפרמ"ג אבל בנ"ד שחזרו ומלחוהו מותר ובפרט שיש עוד ספק דלמא כרס מוחזק בדם א"כ יש להקל גם בלא הפ"מ ועפ"ז העלה דבה"מ וס"מ, יש להקל גם בנידון הפמ"ג וכמ"ש הל"ש בדיני טה"ע דבכה"ג מקילין ב' קולי עכת"ד – והנה אנכי לא כן עמדי דגם להסוברים דהדחה אינו סותם נקבי הציר מ"מ מודים דבשעת הדחה נסתמו אלא דס"ל דע"י מליחה שנית חוזרים ונפתחים כמבואר למעיין בתשו' צ"צ ובחמ"ד ה' מליחה סי' נ"א וסי' נ"ט (ובחכ"א כלל ל"ב דין כ"ג חידש ד"ז מדעתו ולא ראה שכבר קדמוהו רבנן) והארכתי בזה בתשו' להרב אבד"ק ראזדאל וא"כ צדקו דברי פמ"ג דודאי גם בהפ"מ וס"מ יש לאסור בנידון שלו, שוב הערני השואל דמ"מ תיקשי דיועיל מליחה שנית עכ"פ בהפ"מ וס"מ ועכ"פ בנ"ד שחזרו ומלחוהו ביחד הדבר פשוט דגם הפמ"ג מודה דכיון

דקיי"ל להקל בהפ"מ דאין הדחה סותמת ואף דבמעים ל"ש דין הפ"מ כמ"ש במש"ז סוסי' ע"ה ושפ"ד סי' ע"ב דאוכליהן לאו בר אינש ע"ש מ"מ הכא דדעת כמ"פ דכרס מוחזק בדם ואני מצאתי כן גם בא"ז סי' תע"ה ובסה"ת הלכות או"ה סי' ס"ה ואף דבתשו' תשב"ץ חוט המשולש טור א' סי' ג' פסק הר"ש דוראן להתיר בדיעבד בכרס כהחולקים על ר"ת שכן עיקר מ"מ ספיקא מיהו הוי וחזי לעיצטרופי להקל גם בלא הפ"מ וכה הראוני במש"ז סוסי' ע' דמפורש נידון כזה גם בכרס ונמלח אחר הדחה עם בשר דאסור אבל התם קאי להסוברים דהדחה סותמת אבל לדינא קיי"ל להקל בהפ"מ דאינו סותם וא"כ בנ"ד הוי ס"ס ושרי גם בלא הפ"מ ובכ"ז גם המורה בזה להחמיר כמ"ש במ"ז סי' ע' אין מקום להתלונן ודעבד כמר עביד וכו'.

סימן קנח

א עוד להרב ה"נל

ב ומה ששאל בדין עוף שנתבשל עם לבו בלא קריעה וכאשר לקחו העוף להניחו על הקערה וחתכוהו לחתיכות מצאו בו הלב סגור והביא דברי הח"ד סי' ע"ב וסי' ק"ה דס"ל דאם האיסור בעין לפנינו גם הבלוע יוצא בלא רועב ודעת שפ"ד סי' ק"ה ס"ק י"ח בשם מ"ב להיפוך וע"ש ס"ק ל"ח וביקש ממני להכריע והנה בתשו' מ"ב שם הביא ראי' מהשערים שפסק בחתיכה שמקצתה תוך הציר ומקצתה חוץ לציר שאינו מפעפע למעלה אפי' לאסור אותה חתיכה עצמה מה שלמעלה מהציר והתם הוא האיסור בעין הוא ואפ"ה אינו יכול להבליע למה שחוץ לציר וכן ממ"ש הת"ח גבי לב (והובא גם בפמ"ג) וגם מדברי הש"ך סי' ס"ו ס"ק י"ג במ"ש בשם הת"ח ומ"ש עלי' דהביצה בתוך הקליפה הוי איסור בלוע ע"ש והרי הוא האיסור בעין ואף דבחי' רע"א בהשמטות תמה ע"ד הש"ך הנ"ל דהא הקליפה כלי ומכלי יוצא בלא רוטב אבל עכ"פ מוכח דאין לחלק בין אם האיסור ג"כ בעין או לא וגם מדברי הש"ך סי' ק"ז ס"ק א' גבי דגים טמאים דאין הנאסרין חוזרין ואוסרים בלא רוטב דאין בלוע יוצא בל"ר וע"ש והרי גם הטמאים בעין ומוכח כהמ"ב וגם מדברי המג"א סי' תס"א ס"ק י"ב מוכח שהמ"ב וע' תשו' נא"ד סי' מ"ה באורך וע' פרמ"ג בשעה"ת ח"ב סופ"ג שהביא מהא דסי' תש"א וסי' תמ"ז ס"ק ב' ודברי הח"י שם ומה שהביא הח"ד בסי' ק"ה ס"ק י"ח ראי' מהא דאוסרין שאר חתיכות בכבוש כבר תי' השפ"ד ס"ק ל"ח דמיירי בכולן נוגעים זב"ז וגם בגוף דינו של הח"ד דכפי הנראה בהייתו בקדרה לא נאסר שהיו ס' אלא דלאחר שחתכוהו לא הין ס' כנגדו ודבר גוש ככ"ר הרי כבר העלה הח"ס חיו"ד סי' צ"ה בראיות דגם בגוש יש להקל בכ"ש וכן

מצאתי בשו"ת פ"י להמג"ש ח"ב סי' כ"ה שדחה דברי יש"ש המחמיר וסיים דמעשים בכל יום להתיר גם בגוש ואין לדון בזה עפ"י דברי פלתי סוסי' ק"ז דגם להמקילין בגוש מ"מ היינו אחר שהונח בכ"ש אבל בהוצאתו מהקדירה בעודו באויר לכ"ע דבר גוש ככ"ר דהוא גם בלא הרוטב היו ס' כנגד הלב קודם שנחתך בקערה וגם בלא"ה השיג ביא"פ בזה על הח"ד והעלה להקל בזה ע"ש טעמו ומה שתמה ע"ד המג"א סי' ש"א ס"ק נ"ד שפסק דאשה אסורה לצאת בטלית מצויצת בשבת וחייבת מדברי תשו' פאר הדור להרמ סי' ס"ב זה כמה שנים רשמתי ד"ז בגליון שהעירני ח"א בזה ואני תמהתי מאז על הפמ"ג בא"א שם ס"ק מ"ז בדין קיפול על צוארו ובמ"ש בשע"ת שם סל"ח בדין יציאה בלילה שלא הביאו מתשו' רמב"ם שם) וע' בשעה"מ פי"ט משבת הכ"ג שתמה ג"כ על המג"א הנ"ל מטעם אחר

סימן קנט

א עוד להרב הנ"ל

ב ומה ששאל בדין יתה"כ שנמלח בלא ניקור עם שאר בשר והביא דברי זל"א חי"ד אות ת' שכ' להתיר משום ס"ס דגוף הקרום במחלוקת שנוי והוי ס"ס שמא הוא מותר ושמא מליחה אוסר רק כ"ק ורו"מ העיר דבלא"ה כל קרום כחוש ואוסר רק כ"ק כמ"ש בסוסי' ס"ד ס"כ וצ"ל דלאו כללא הוא שהרי בטחול הקרום אוסר עד ס' כמ"ש הטו"ז שם ובסי' ע"ד אבל מדברי הט"ז ס"ק ט"ו שרמז למ"ש לעיל ס"ק א' נראה להדיא דקאי גם על קרום דיתס"כ דיש להתיר במליחה בקליפה והנה באמת יש גם שומן שמנקרים תחת הקרום ולדעת הרא"מ ור"ת אסור מדינא וא"כ שפיר הוצרך הזל"א לצרף טעמא דס"ס דבאמת גם בשמן יש דיעות דסגי בקליפה וע' תשו' ח"ס יו"ד סי' צ"ג שהוכיח דרוב פוסקים ס"ל כן והמעיין בזל"א ימצא שכ' להדיא דיש דיעות דחלב זה הוא שומן ומיירי שהי' גם החלב תחת הקרום ואולם אני כתבתי בחי' ליו"ד זה כמה שנים דמדנקט הרמ"א ויש מחמירין עוד לנקר גם השומן שתחת הקרום וכו' מוכח דס"ל להרמ"א דהעיקר כדעת המקילין וכמ"ש בשו"ת שער אפרים סי' ק"ד כעין זה בהא דאה"ע סי' י"ז סי"ד ע"ש וגם בשו"ת הלק"ט סי' רצ"ה מבואר דקבלה בידו מרבותי' דבכל מקום דנקט בלשון יש מחמירים ש"מ דס"ל דהעיקר כדעת המקילין ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד העיקר כהמקילי וא"כ נשאר הספק רח מכח הקרום והוא כחוש וכמ"ש בשו"ת נחלת שבעה סי' כ"א באמצע התשובה דמ"ש בפה"ד בדין יתה"כ שנמלח ונתבשל בלי ניקור דאוסר עד ס' וחנ"נ (ובת"ח כלל ל"ח דין ה' הביא בשם מרדכי ואו"ה דיתרת הכבד שנמלח עם קרומו צריך ס' והוא חולק

וחזר ופקפק בדבר וסיים דבאיסור דרבנן יש להקל וע"ש במנ"י אות ד' שהביא מהא דסי' ס"ד ס"כ דבהפסד קצת יש להקל בקליפה) הי' בנתבשל אבל בנמלח לבד יש להקל בקליפה ורמז למ"ש בת"ח כלל ל"ז דין ג' בשם תה"ד בפסקיו וגם לדברי הת"ח סוף כלל ל"ח וגם ל"א חנ"נ במליחה בהפ"מ ע"ש באורך ואני מצאתי ברוקח סי' תי"א וז"ל מעשה ביתה"כ שלא נקרו כל צרכו ונמלח עם שאר בשר נראה שהם אסורים כי קרום העליון יוצא מן הכסלים שהחלב נתון עליו והתחתון אין בו איסור ומאחר שהקרום לא הוסר ונמלח אסור עכ"ל וצ"ל דגם הוא ס"ל כהמרדכי ואו"ה שהביא בת"ח הנ"ל אבל אנן קיי"ל כהרא"ש והרמב"ן ור"ן שפירשו בהנהו אטמתא דנמלחו דסגי בקליפה ועכ"פ בקרומים דרבנן יש להקל כמ"ש המנ"י שם אות י"ב ובאמת שהדבר מפודש גם בטו"ז סי' ק"ה ס"ק י"ח דגם בקרום יתה"כ סגי במליחה בקליפה במקום הפסד קצת. והנה מ"ש רו"מ מהא דקרום הטחול אוסר עד ס' הנה דעת הכרתי סי' ס"ד ס"ק י"ג דהא דקרום הטחול הגם חייבים עלי' היינו כשיש בו חלב דבוק בכזית ואף דבחכ"א כלל כ"ח דין ה' כתב דמשמעות הש"ס והפוסקים ל"נ כן אינו מוכרח וגם בס' תוי"ר כתב בפשיטות כדעת כרתי. ועכ"פ לדינא פשוט דסגי בקליפה במקום הפסד קצת דהיינו כשנמלח עם שאר בשר.

סימן קס

א להרב המאה"ג מו"ה משה יונה צווייג ז"ל אבד"ק פאטיק

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן ושמעון ששכרו ריחים ויען כי ראובן בקי ויודע בטוב מ"מ יותר ויהיו נו"נ יותר בהעסק השוו א"ע שיהי' לראובן ששים וחמשה פ' בהעסק ולשמעון רק ל"ה פ' ומעות יניחו שוה בשוה כ"א מחצה ולאשר בעת שכירותם לא הי' צריכים מעות הרבה להעסק רק בערך 1660 ר"כ לצורך תיקון הרחיים אולם לקניית תבואה נקל בעיניהם לקנות בהקפה ואח"כ נשתנה העסק ונעשה שכירות חדש כי תיקון הריחים יהיו על המשכיר ואולם ע"י שינוי העסק של שכירות יצטרכו להניח סך גדול מאוד להעסק ויד שניהם אין משגת להניח סך גדול כזה כפי המגיע מכל אחד וגם לא יוכל למצוא מקום ללות סך עצום כזה ולזאת הוכרח ראובן לקבל את לוי לשותף ולתת לו מהעסק חמשים פ' ועבור המעות שיתן עבור חמשים פ' של ראובן ושמעון יתנו לו עסקא 9 פ' לכל מאה ועתה טוען ראובן כי חמשים פ' שנותן ללוי עבור המעות שהניח וכפי תנאם הי' מוטל על שמעון נותן מעות בשוה עם ראובן א"כ נתן ללוי מחצה מחלקו ומחצה מחלק שמעון וכיון שהי' לשמעון, רק ל"ה פ' נשאר לו

רק עשרה פ', וגם התשעה פ' ישלם ש' עד המחצה בעד חלק 15 פראצענט.. ושמעון טוען כי המדובר לא הי' רק בשכירות הראשון שלא היו צריכים להניח הרבה מעות ועתה שנשתנה העסק יהי' לו חלק בשוה עם ראובן עכת"ד טענותיהם והנה רו"מ לא ביאר אם הם עומדים עתה בתחילת השכירות והסכסוך איך יתנהגו להלאה בהעסק או שכבר עבר זמן ונתעסקו בסתם ועתה הם דנים על העבר איך יהיו החשבון אך ממ"ש רו"מ לבטל טענת שמעון משום דע"ד תנאי הראשון נשתתפו וכיון דאפי' אם שניהם שינו העסק דינא הכי מכ"ש היכי דהאחד עשה לטובת השותפות במה שבידו לעשות כן וודאי לא יגרע כחו מבראשונה נראה מזה שכבר עבר זמן בסתם והם דנים על העבר דאם לא כן מה ענין זה להא דמסתמא על תנאי הראשון נשתתפו דהתם טעמא משום דכיון ששתקו ועשו בסתם אם איתא שהי' בדעתם לשנות איזה דבר הו"ל לאתנויי בפירוש וכיון ששתקו מסתמא ע"ד הראשונה עשו משא"כ כשעשה ראובן לבדו ומזה נראה דבנ"ד כבר עבר זמן שעסקו בהעסק בסתם והם דנים על העבר ובזה ודאי כיון ששתק שמעון ועסקו בסתם ע"ד הראשונה עשו אך לכאורה גם בתחלת העסק אין ביד שמעון לשנות העסק מכפי שהי' המדובר בתחילת השותפות אך די"ל דכיון דהמדובר שיתן ש' יותר מעות ויקח חלק קטן ממשל ראובן הי' עבור שראובן בקי במו"מ יותר וכמ"ש כה"ג הרא"ש שהובא בב"י סי' קע"ו ובסמ"ע סק' ט"ו וכה"ג איתא במד"ר איכה אנת בפרוטה ואנא ברגלאי וא"כ כשהי' עומד הדבר להניח ערך 1660 בהעסק ועולה לחלק 35 פרא- צענט פ' של שמעון להניח 560 והוא נתחייב להניח עבור חלק ראובן עוד 240 להשלים מחצה שעולה לסך 800 א"כ נישום טרחת ראובן ובקיאותו בשיווי עסקא של סך 240 ועתה כשצריכים להניח כמה אלפים יעלה טרחת ראובן בשיווי כפל כפלים ואדעתא דהכי לא נכנסו להעסק והרי אפי' בנתחייב לזול את חבירו ונתייקרו מזונות ביוקר דלא שכיח פסק הט"ז באה"ע סי' קי"ד דפטור והביא ראי' מחו"מ סי' רכ"ח דבאונס דלא שכיח אמרינן דלא קיבל אחריות וע' בב"מ ואב"מ שם שפקפקו עליו אבל בהפלאה בקו"א קיים דבריו ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' ר"ט ס"ד וא"כ ה"נ בזה הוי ביד ש' למחות ולשנות את המדובר אך לענין ההשואה כמה פ' יהי' לראובן וכמה לשמעון יש חילוק בין אם הי' ההשואה קודם ששכרו הריחים מן המשכיר אזי מתחלה זכה שמעון רק באלק 35 פראצענט ואין לו טענה על יותר אבל אם בתחלה שכרוהו סתם לשותפות דסתם שותפות הוי למחצה וכמ"ש הנימוק"י בב"מ ר"פ הבית והעלי' בשם הראב"ד דסתם שותפות הוי מחצה ומה"ט אפי' מודה לי' בגו' ריבעא א' תילתא לאו כל כמיני' לגרוע מפלגא מידי ע"ש וכ"ה בהשגות הראב"ד פ"ה מערכין הי"ז בהא דראש

עבד זה הקדש דהוא והקדש שותפין בו דסתם שותפות מחצה למחצה ועתוס' ערכין דף ד' ע"ב בד"ה הוא והקדש וכו' וא"כ זכה שמעון במחצה הריחים א"כ אף דאח"כ היו מדובר ביניהם שיהי' לשמעון רק 35 פראצענט הרי ד"ז תלוי במחלוקת הראשונים אם בדיבור בעלמא מהני התחדשות התנאי וכמ"ש בחיבורי רסי' קט"ו דהוי סד"ד וסתם שותפות בחזקת שניהם והוי שמעון המוחזק וא"ל דמ"מ בשעה שנשתנה ענין העסק וחזר ראובן ושכרו באופן אחר הוא עשה השכירות על אופן הראשון וקנה לעצמו 65 פרא- צענט דז"א דאכתי לא נתבטל שכירות ראשון אף שנתרצו שניהם לשכור באופן אחר עד שיחזרו וישכירו הריחים למשכיר בתורת קנין וישכרוהו ממנו וכמבואר בשו"ע או"ח סי' רמ"ה ס"ג דכשירצו לחדש תנאי צריכים לחזור ולהקנותו למוכר ובמג"א סק"ז דצריך קנין חדש וע' בתשו' נו"ב מ"ת חא"ח סי' נ"ח שביאר היטב דלא מהני גם חזרת הכסף לבעלים לשם ביטול מקח רק במתכוונים בתורת קנין ממש ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד אם בתחלה שכרו הריחים בסתם לשותפות ואח"כ הי' המדובר ביניהם שיהי' לשמעון רק 35 פראצענט יוכל שמעון לחזור בו מכל המדובר אבל אם הי' המדובר קודם השכירות הראשון אז התנאי הזה קיים ורו"מ לא ביאר כ"ז במכתבו.

ג ואולם אם הי' המדובר כן קודם שכירות הריחים הנה מה שקיבל ראובן שותף אחר ונתן לו חלק מחצה נראה דהוי כנחסר מן העסק מחצה כיון דגם הוא לא יכול למצוא מעות לחלקו יהיו מתבטל כל השכירות לגמרי והיו מוכרח ליתן חלק מחצה לאחר ובין לריוח ובין להיזק אין המחצה הזו ברשות רו"ש כלל הוי כנחסר מהעסק יהי' מאיזו טעם שיהיו ודמו להא דב"ב קל"ח וחו"מ סי' רנ"ג ס"ט שכ"מ שאמר תנו ק"ק זוז לפלוני ושי"ן לפלוני ותי"ו לפלוני וכו' לפיכך אם לא הניח אלא תת"ק חולקים הנמצא לפ"מ שכתב להם ואם יצא עליו שט"ח גובה מכולם וכו' כיצד הי' החוב ת"ק בעל הק"ק נותן מאה וכו' ושם סעי' י"א מי שאמר יש לי כו"כ נכסים ביד פ' וכו"כ נכסים ביד פ' והיו מונה והולך את שלו ומתוך כך צוה ואמר תנו לפלוני ק"ק זוז אין נותנים לו וכו' אלא לפי חשבון מה שיקבצו וכו' אך דבנ"ד י"ל כמ"ש רו"מ דכיון דההכרח ליתן ללוי מחצה היו מצד חסרון מעות והי' מוטל על שמעון ליתן מחצה נמצא דגם מה שנתנו ללוי הי' מחצה משל שמעון. אולם בעיקר הדבר שקיבל את לוי לשותף בלא ידיעת שמעון אף שעשה לטובת השותפות מ"מ י"ל דאין בידו לקבל שותף בלא ידיעתו דאף דמבואר בסי' קע"ו סל"ט דאעפ"י שלא הודיע לראובן שותפו יטול כמו שהתנה עמו ובסמ"ע ס"ק ע"ט משום דרשות בידו לעשות לטובת השותפות ועסמ"ע סוס"ק ע' דעכ"פ בעבר ועשה מהני ובש"ך ס"ק מ"ו בשם ראנ"ח לחלק בין נתן מעות או לא ובט"ז סעי' י' חולק בין

נתן הסחורות ביד השותף החדש או לא מ"מ י"ל דכ"ז דוקא בשותפות מו"מ דכל מה שרוצים להגדיל המסחר יש בידם להגדילו לכן יוכל לקבל שותף משא"כ במסחר מיוחד כהא דנ"ד ובזה מיושבים דברי הרדב"ז שהבאתי בחיבורי סי"ט שכתב דאף שיהודה ולוי באו להפסיד כל העסק וקבלם לשותפות לרביע וכתב דדוקא משום דמרוצה שותפו ג"כ בזה ותמהתי שם ע"ז ונדחקתי בזה ולפמ"ש ניחא ובפרט בנ"ד לפי דעת ראובן שיהיו לשמעון רק חלק 10 פראצענט ואעפ"כ יתן מעות כפי 25 פראצענט בודאי לא הי' בידו לעשות בלא ידיעתו ואף שלא הו"ל מעות ובכה"ג הוי פסידא דלא הדר ויכול לסלקו מהשותפות לגמרי כמ"ש ביתה"מ ס"ק ל"ב וס"ק ל"ג שם ולענד"נ להביא ראי' לדבריו מש"ס דחולין ל"ט ע"ב גבי הני טוועי וכו' יהיב. זוזי לטבח ישראל מאי א"ל אי אינש אלמא הוא וכו' אסור ואי לא א"ל רישך והר ופירש"י וז"ל דמומר אמר ישראל אי בעינא מהדרנא לי' זוזא הלכך שריא וכו' ואע"ג דקיי"ל מעות הכותי קונות וכו' מיהו ישראל כי קא שחיט מסלק לכותי וכו' דא"ל לא לעוותי שותפתיך וכו' עכ"ל ומבואר דמצי לסלק לשותף בכה"ג דהוי פסידא דלא הדר אבל הרי מבואר בסי' קע"ו סמ"א דדוקא באמר אינו חפץ ליתן נעקר מהשותפות אבל באמר תדיר הרינו משלם אע"ג דדחה אותו כיון דלא אטרחי' לב"ד קני רווחא ע"ש ובנ"ד דגם ראובן לא הו"ל מעות הו"ל להודיע לשמעון אופן קבלת לוי לשותף אם יתרצה ליתן משלו 25 פראצענט דאפי' בבא לחלוק א"ע במקום פסידא צריך להודיע לשותפו אולי יוכל ג"כ להציל ואם אולי גם הוא הי' מתפשר עם לוי או עם סוחר להמציא מעות להעסק באופן יותר טוב לפניו. ולכן אף שנתקבל לוי לשותף הוי רק כנחסר מהעסק מחצה וגם בלא"ה נראה דמה שנתנו ללוי מחצה העסק הרי לא נודע לנו אם יהי' ריוח או היזק ואין זה גדר תשלומי עסקא כלל אלא הוי כנחסר מהעסק. ועוד והוא העיקר בעיני דהחיוב הי' על שמעון להמציא מעות יותר מכפי חלקו בהעסק כפי ערך שבאם יש לו 35 פראצענט יוסיף עוד 15 פראצענט, והינו שבאם יהי' לו 3/20 יתן מעות עוד בעד 7/20 (כי כל חמשה פ' הם חלק עשרים למאה) וא"כ איך יתכן לחייבו שיתן ללוי מחלקו 25 פראצענט בעד מה שנתחייב להספיק מעות מחצה והוא ישאר לו רק 10 פראצ. הרי לא נתחייב להספיק מעות יותר מכפי חלקו רק בערך שנתבאר שאם יהי' לו בהעסק 3/20 יוסיף ליתן עוד 7/20 ולכן עתה שלקח לוי מחצה מהעסק לריוח ולהיזק יחשבו עתה 50 פראצענט הנשארים לראובן ולשמעון כפי ערך הקדום דהיינו לראובן 32.5 פראצענט ולשמעון 17.5 פראצענט ובערך זה יוסיף שמעון לשלם עסקא עוד מן 7.5 פראצענט ויתן ס"ה עסקא מן 25 פראצענט כאלו מניח מחצה מעות וכ"ז אם הי' התשואה ביניהם קודם התחלת שכירות העסק אבל אם שכרוהו

בתחלה בסתם לשותפות ואח"כ השוו ביניהם שיהי' לשמעון רק 35 פרא- צענט והם עומדים עתה בתחלת שכירות השני' שמעון לחזור בו מהמדובר הזה ואם כבר נהגו איזו זמן את השותפת בסתם ושתק שמעון מסתמא ע"ד הראשונה נעשה וא"י לחזור בו וגם אם הי' המדובר בתחלת השותפות אלא שעומדים עתה בתחלת שכירות השניי' אחר שנתפשר עם לוי לפענ"ד אין לחייב את לוי לשלם יותר עסקא מכפי חלקו רק בעד ערך 240 ר"כ או יותר מעט כפי שהי' שומת בקיאות ראובן נישים אצלם בתחלה ולא יותר להנלע"ד כתבתי.

סימן קסא

א כוח"ט לכבוד הרב המאה"ג מוהרמ"ק

ב מכתבו הגיעני ומרוב טרדותי לא מצאתי מרגוע להשיבו עד היום והש"י ינחינו במעגלי צדק, ע"ד שאלתו באיש א' שדר עם אשתו יותר מעשרה שנים והאשה הוא צנועה ובת גדולים ועד ה' שנים לא ילדה שום ולד ואח"כ בא אצלו איש קרובו ולן בביתו בחדר שישן בו עם אשתו) כמה לילות ואז נתעברה אשתו וילדה ולד ואחר ב' שנים נתישב אותו קרוב בעירם ופ"א בל"ט נתאחרה האשה מלבוא לביתה יותר מהנהוג ואז נתעברה שנית וילדה ולד' וב' הבנים צורתם נדמה לתואר האיש הקרוב והבעל לבו נקפו יען יודע בנפשו שנחלש לו אבר המשגל מלהיות יורה כחץ ועפ"י רוב א"י להכניס האבר כולו רק בהעראה ומעט יותר ואם כי אולי בל"ט שנתעברה אולי הכניס כל האבר אך יודע שגם אז לא הגיע לגבורות כ"כ להיות יורה כחץ

ג והנה בגוף הענין אם האשה יכולה להתעבר בהעראה תלוי במחלוקת רש"י ותוס' יבמות נ"ה ב' ועמל"מ פי"א מאישות ה"ד וכבר האריך השעה"מ פ"ג מא"ב להוכיח שגם דעת רמב"ם כרש"י ע"ש בה' ט"ו וע"ע בס' בני אהובה פט"ו מאישות ותשו' מהרי"א אסאד חיו"ד סי' רל"ח מ"ש בזה וא"כ הי' מקום לדון דתליא בדין ספק ממזר מכח פלוגתא דרבוותא המבואר בשעה"מ פ"ג מגירושין וע' תשו' ב"א א"ע סי' ב' אך בנ"ד הרי הוא מסופק אולי בל"ט הנ"ל הכניס כל האבר וא"כ מוקמי' להאשה בחזה"ת אבל דא עקא שהרי הוא אומר שיודע בנפשו שאינו יורה כחץ בשום פעם ואף דמבואר ביבמות ס"ה ע"א דהוא לא קי"ל ביורה כחץ אבל י"ל דהיינו אם היא מכחישתו ואומרת שאינו יורה כחץ והוא אומר שהוא יורה בזה י"ל דאיהו לא קי"ל משא"כ כשהוא אומר שיודע שאינו יורה שפיר י"ל דקי"ל ובפרט היכי דאין האשה מכחישתו וע' רשב"א וריטב"א דבאומר שיודע בנפשו שא"ר להוליד שאינו יורה כחץ או בזקן נאמן על עצמו ואין כופין אותו

לגרש או לישא אשה וע"ש בנימק"י, אבל אין ראי' מזה לענין שיהא נאמן נגד אשתו להחזיקה במזנה כמובן ובפרט בזה"ז דאינו נאמן משום חדר"ג גם י"ל דהם מיירי שבדק א"ע בחוץ ע"י הוז"ל וראה שאינו יורה כחץ אבל ע"י בעולה י"ל דלא קי"ל אם היא מכחישתו ובעיקר הדין נ"ל שיחקור וידרוש מאשתו ואם תודה לו יגרשנה אבל לא יהי' הבנים ממזרים כיון שבנ"ד כבר הוחזקו בכשרות ע"פ האב בהכנסתו לבריתו של א"א ומי שבירך וכדומה וד"ז מבואר ברמ"א סי' ד' סכ"ט וגם בצירוף שאר טעמים שבתשו' רע"א סי' קכ"ח ופת"ש סקל"ז ואם לא תודה לו יוכל לדור עמה דמדינא אינו נאמן לנגדם ובפרט שהרי כמה שנים דר עמה וא"א מע"ר והגה שיש לדון בזה בענין אאמע"ר מ"מ בנ"ד נגד חדר"ג בודאי אינו נאמן.

ד ומ"ש שצורת הבנים דומה לפני הנחשד הנ"ל הגם שבב"ר ורשי' פ' תולדת אמרו שעי"ז הכל העידו ביצחק שהוא בן אברהם היינו שבעיני הבריות נראה כן אבל מ"מ לדינא אין מזה הכרע שהרי מצינו במד"ר פ' ויצא פע"ג ופ' נשא פ"ט בעובדא דמלך ערביים שע"י צורה שבבית יתכן להיות כן וע"י הרהור ומחשבה

ה גם העירוני מהא דיבמות ע"ח ב' דממזר דלא ידוע לא חי ואני מצאתי בב"ר פ' נשא פ"ט דאינו חי יותר מל' יום א"כ הא דאב נאמן לומר זה אינו בני י"ל דהיינו כשאומר תיכף כשנולד אבל אם כבר חי ל' יום קודם שנודע ונתפרסם שהוא ממזר אינו נאמן אבל י"ל דהש"י יודע עתידות שיתפרסם ע"י אביו ולא יבא למכשול להתערב בישראל לכן הוא חי יותר משלשים יום והא דאר"ה שם דא"ח ל' יום היינו כשאינו עתיד להתפרסם ועפ"ז י"ל דבנ"ד שאינו עתיד להתפרסם שהרי אין האב נאמן א"כ שוב יש הוכחה שאינם ממזרים דאל"כ לא הי' חיים וכיון שמדינא אינו נאמן דאף שהי' לו החשד בלבו גם מקודם מ"מ עכ"פ כיון ששתק ולא הגיד בב"ד שוב אינו נאמן ושוב איכא הוכחה ממה שהבנים חיים.

ו סוף דבר כי מצד ההלכה הבנים כשרים גם אם תודה האשה ואם לא תודה האשה בודאי אינו נאמן לאסרה עליו כיון דיש חדר"ג וכמש"ל.

ז ובדבר חשש שהוא כרות שפכה והיינו שפ"א נתחב לו קוץ קטן בעליונו של העטרה למטה מחוט המקיף וכנגדו בתחתונו של הגיד סמוך להעטרה שהוא למעלה מחוט המקוף שכנגדו למטה מחוט המקיף כי העטרה שופע והולך רואה ג"כ נקב מבחוץ וספק אם הוא מתולדה או ע"י חיתוך המילה נעשה וביאר הספיקות שיש בזה ואם נחשבו כמעל"ע מפולש ראיתי כל דבריו מה שצידד רו"מ בזה והנני מסכים עמו ויש לי להוסיף אבל מרוב טירדות לא יתנוני הזמן להאריך אבל להלכה יוכל לבא בקהל וגם מזה אין ראי' שהבנים ממזרים דכבר האריך בק"נ על הרא"ש פ' הערל אות י"ג דהא דניקב אינו

מוליד הוא רק עפי' רוב אבל מיעוט יוכל להוליד וגם הוכיח דבנשא כבר אין להוציא את אשתו מבעלה ולא מסתבר לומר צא וחזור על בניו עי"ש אך אם תודה ויצטרך לגרשה וירצה לשא אחרת יודיע מקודם להאשה את חסרונו שלא יהי' חשש על הקידושין ע' תשו' חו"י סי' רכ"א והגם שבשו"ת שבו"י חולק מ"מ בוודאי איסור גדול להטעותה בזה אבל לדעתי לא יגיע לידי כך וידור עם אשתו כפי שנתבאר.

סימן קסב

א לאנשי ישוב שיגע במדינת אונגרין ובראשם המופלג מו"ה משה קליין נ"י

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שבישוב שלהם זה כ"ה שנה התפללו בבית גביר א' ושמו הר' לעוויליק בכל שוי"ט במנין בנוסח ספרד וזה ערך שנה א' רוח חדשה נוססה בקרבו ויצא לשנות מנוסח ספרד לאשכנז באמרו כי יצחקו עליו צעירים ומצד ההכרח נתרציתם לבל יעשו חלוקה וזה ג' ירחים אשר חדשות יחפוץ שיתפללו בלחש וקול דממה דקה ואיננו מניח לענות אמן קול רם ובפרט הילדים קטנים ועתה הרשה לכם הגביר הנ"ל לעשות מנין בפ"ע וגם אם לא יתבטל המנין ואולם לאשר עמכם רק תשעה אנשים היוצאים משם ורק ע"י צירוף קטן יהי' עשרה וע"ז שאל אם רשאים לפרוש ולקבוע מנין לכתחלה ע"י צירוף קטן – והנה לא נעלם מהם מקור הדין באו"ח סי' נ"ה ס"ד מחלוקת הפוסקים בזה ולדעת הרמ"א אם נהגו לצרף עם חומש בידו בשעה"ד אין לערער אבל בא"ר החזיק בדעת הלבוש דגם ע"י ס"ת בידו אין לנהוג כן ושכן הורה זקינו הגאון ז"ל דאין להקל גם בשעה"ד וכדעת לבוש ורש"ל וב"ח וכ"ה בתשו' נחלת יעקב סי' ט' ע"ש ועכ"פ גם לדעת המקילין כיון שאין בידינו חומשים בגלילה אין להקל רק אם אוחז ס"ת בידו ובזה י"ל הסתירה מסי' קצ"ט ס"י שכתב הרמ"א בעצמו דאין לצרף קטן כלל ושכן נוהגין ותמהו שזה סותר לדבריו שבסי' נ"ה הנ"ל ולפמ"ש י"ל דדוקא לתפלה מהני בצירוף כשאוחז ס"ת בידו ומטלטלין הס"ת לצורך תפלה בביהכ"נ עצמו אבל לצורך ברהמ"ז שמברך כ"א בביתו ודאי דאין לטלטל ס"ת ולהביאו למקום סעודה ולכן אין לצרפו, ובגוף הדין הנה מצאתי בשו"ת מן השמים למהר"י ממיריש ומקורביל (שהובאו בתשו' רדב"ז ושה"ג) סי' נ"ב וז"ל ועוד שאלתי אם מותר לעשות ב' סניפין מאותן שהגיעו לחינוך כגון אותם בני י' או י"א שנים אחרי שהם בני חינוך דרבנן או אם אסור לעשות כן אפי' כי אין שם מנין והשיבו הקטנים עם הגדולים יוסף ד' עליכם עכ"ל הרי שהסכימו לצרף אפי' ב' סניפין וזהו דלא כמ"ש מג"א סק"ה דגם בשעה"ד אין לצרף רק א' ולא ב' וכבר האריך הגאון בעל ברכ"י בספרו שיו"ב לאו"ח סי' תקפ"ט

להחזיק בשו"ת מן השמים הנ"ל בכל דין שנחלקו בו הפוסקים ונשאר בלא הכרעה ואין זה בכלל אין משגיחין בבת קול ע"ש באורך ליישב שלא יהי' נגד ד' רמב"ם בהקדמה לפיהמ"ש ובחיבורו פ"ט מיתיה"ת ה"ב וכ"מ שם והוכיח שדעת גליון תוס' ורשב"א וראב"ד אינו כהרמב"ם וגם י"ל דבדבר הנשאר בלא הכרעה ובפרט בפלוגתת פוסקים שאחר הש"ס הכרעה מן השמים יוכיח וראוי לפסוק כן ע"ש היטב וע"ע בברכ"י סי' ל"ב ס"ק ד' ולכן לפע"ד אחרי שהחלוקה בנ"ד כפי שכתב רו"מ הוא נחוצה חדא דאין לשנות מנוסח ספרד לנוסח אשכנז דכבר כ' בתשו' מהרשד"ם חאו"ח סי' ל"ה דהעיקר כנוסח ספרד וגם מי שמנהג אבותיו בענין אחר יוכל לשנות המנהג ולהתפלל בנוסח ספרד כי הוא המשובח וע' בשו"ת שעא"ת סי' י' וסי' י"ג מ"ש ע"ד הרשד"ם בזה וע' בשו"ת ד"ח חא"ח סי' ח' במ"ש ע"ד הח"ס בזה ומסברת עצמו כיון לדעת רשד"ם הנ"ל ולא הביאו ואף דבדיעבד אין הנוסח מעכב וכמ"ש בד"ח ראי' מירושלמי פ"ד דר"ה בכ"ז אם נראה כי הוא מצד אשר נטה לכת המתחדשים ודאי דאין לשנות ועוד דכיון שכופה להתפלל בלחש ומוחה מלענות אמן בכל כחו וגורם חינוך הקטנים ע"ד מינות בודאי מהראוי להתרחק ולהפרד משם והוי שעה"ד ממש ויוכלו לצרף קטן וס"ת בידו בשעה שיאמרו דברי קדושה וכדומה וכמו שהעיד מהרי ממרוש שהסכימו כן מן השמים ובכ"ז יזהרו שלא להרבות בקדישים אחר מזמורים ועלינו וכדומה זולת במקום החיוב גמור כמ"ש בש"ע.

סימן קסג

א למהו' הרה"ג מו"ה נחום בורשטין נ"י אבד"ק נאדבורנא.

ב ע"ד שאלתו חלה א' נפלה לקדרת חלב מן ב' רבע והוציאו החלה משם וראו שלא נחסר מהחלב רק כף א' שנבלע בהחלה ואח"כ נפלה החלה לתוך קדרת רוטב בשר אי סגי שיהי' ס' ברוטב נגד כף של חלב או דבעינן נגד כל החלה דאף שלא נחסר מגוף החלב רק כף א' מ"מ אולי נפלט טעם משאר החלב לתוך החלה ונתווכח בזה עם רב א'.

ג והנר' לענ"ד אם הי' החלב רותח הדבר פשוט דצריך ס' נגד כל החלה דלא ידעינן כמה בלע ותדע שהרי מבואר ברשב"א וב"י סי' צ"ח דטע"כ דבב"ח היינו בבשר שפולט לחלב אבל בחלב לבשר משכחת לה שיהי' בעין כשנבלע החלב בעין לתוך הבשר ומבואר דמשכח"ל גם מחלב לבשר שיהי' רק פליטת טעם ולא בעין ותדע דאל"כ אם נפל כזית בשר לתוך חלב רותח אם לא יחסר מהחלב כלום אטו לא יאסר ובע"כ דגם מדבר לח יוכל להיות שנפלט רק טעם ולא בעין וע' במש"ז סי' צ"ב ס"ק ט"ז בד"ה ויש לחקור

וכו' דמבואר להדיא כן ואף דבגוף ספיקו פסק בעצמו במש"ז סי' צ"ט סק"ג להקל היינו משום דנבלע בכל התערובות בשוה אבל עכ"פ פשיטא לי' דאפשר שתפלוט החלב טעם ולא יתבלע החלב בעין ויש לדון בזה מפלוגתת הב"ח וט"ז וש"ך סי' צ"ח ס"ד בהגה גבי חלב שנפל לתבשיל ולשי' הב"ח דא"צ ס' נגד החלב מוכח דאין חשש שיצא הטעם בלא בעין מדבר לח אבל הרי הט"ז וש"ך וכל האחרונים חולקים עליו ובמק"א הבאתי מדברי הרשב"א חולין קי"ב בד"ה אר"נ וכו' דלח מלח אינו בולע רק בלבולי מיבלבל וע"ע בר"ן וב"י סי' ע"ו בזה אבל גם שם נראה מדברי שאר הראשונים שלא תירצו כהרשב"א דחולקים על סברא זו גם י"ל דהב"ח לא קאמר רק בחלב רובא שדרכו להתקרש כולו משא"כ בשאר דבר לח גם הוא מודה ובפרט בלח לתוך יבש גם הרשב"א מודה דיוכל לפלוט טעמו ולא ממשו, ומה שתמה על המשנה פ"י דמקוואות מ"ח אכל אוכלים טמאים ושתה משקים טמאים טבל והקיאן טמאים וכו' שתה מים טמאים טבל והקיאם טהורים מפני שנטהרו בהשקה בגוף בלע טבעת טהורה ונכנס באהל המת הזה ושנה וטבל והקיאה הרי הוא כמות שהיתה בלע טבעת טמאה וכו' הקיאה טמאה וטמאתו ואמאי לא נטהר הטבעת בגוף ע"י טבילת האדם במקוה כמו שנטהרו המים בהשקה ורצה לתרץ עפ"י הש"ס יבמות ע"ח גבי עובר דהיינו רבותיו ולכן אינו חוצץ הנה הראוני בעצ"ל סוסי' ר"א שהעיר בקושיא זו ותירוצה וחזר ודחה והניח בצ"ע. ובפשי' י"ל דמתני' דינא קמ"ל דטומאה בלועה אינה מטמאה עד שהקיאה ונ"מ היכי דצריכה הזאה וטבילה ולכן לא נטהרה בגוף.

ד ודרך פלפול יש לי לדון בזה עפמ"ש הכ"מ פט"ז מטו"מ ה"ח בהא דפסק הראב"ד דאם היתה טומאה תחת הקדרה רצוצה בינה ובין הארץ דאינה בוקעת עד התהום וביאר הכ"מ הטעם משום דכיון דהקדירה מתטמאה ואין כלי טמא חוצץ הו"ל כטומאה מגולה ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד כששתה מים טמאים דהגוף מתטמא ע"י המים והוא מי"ח דבר לכן הו"ל כאלו המים מגולין ואין הגוף חוצץ ומתטהרין בהשקה אבל בבלע טבעת טמאה דטומאה בלועה אינה מטמאה את הגוף א"כ שוב הגוף חוצץ דהוי כמכוסה ואינה מתטהרת בטבילה אך בזה יש לפקפק דאיך יתכן שע"י טומאת י"ח דבר דרבנן יהי' נצמח קולא שיהי' המים מתטהרין בהשקה עי"ז אבל י"ל עפמ"ש רש"י יומא ע"ו ב' ד"ה דומיא דשמן דרחיצה וסיכה כשתיי' משום שהמים נבלעין דרך החוץ לתוך הגוף, ובמק"א ביארתי דהוא על ידי נקבי הזיעה שקורין פארעס הנמצאים בכל גופי הבע"ח והבאתי דברי הדמש"א חולין שפי' בזה נוסח אשר יצר וכו' וברא בו נקבים חלולים חלולים וכו' דהנקבים הם נקבי הזיעה הנ"ל וא"כ י"ל דעי"ז מתטהרין המים בהשקה

אך דבעינן שיהי' נקבים כשפ"ה ואולם בס' שי"ט העלה דנקב כשפ"ה הוא רק מדרבנן וא"כ י"ל דלגבי דרבנן שוב מהני תקנת י"ח דבר להקל וכמ"ש כה"ג הרשב"ץ הובא בב"י ורמ"א אה"ע סוסי' מ"ב וא"ש ודו"ק.

ה אחר איזה שנים נשאלתי כעין שאלה א' הנ"ל מהרב מהר"ם מו"צ דק' ראדוויל בקדרה חדשה שבשלו בה חצי לוג חלב ועירו החלב ונחסר רק חצי כף מהחלב ובשלו בה בשר אם סגי בששים נגד חצי כף חלב והשבתי ג"כ לאסור וברשב"א וב"י סי' צ"ח שם מבואר דבכלי נבלע רק טעם ולא ממש וע' חוו"ד סוסי' צ"ג בדין כלי ישן השבע מלבלוע.

סימן קסד

א להרה"ח ובקי וכו' מו"ה אליעזר דיכטער נ"י שו"ב בעיר פאריז.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בענין נסיובי דחלבא (סמעטינא) שעכו"ם מביאים לעירכם למכור ורבים אוכלים הנסיובי בעין ורבים עושים ממנה חמאה והנה לענין הנסיובי עצמה הביא רו"מ מדברי הטוו"ז ונה"ך סי' קי"ב סי"ד בדין כותח של עכו"ם וגם בנ"ד תלוי בפלוגתא זו עכ"ד. והנה לפענ"ד גם לשי' נה"ך אין להתיר דדוקא בכותח שהוא עב אלא שיש בו תערובות מחלב וכיון דחלב טמא אינו עומד איכא הוכחה שאין בו תערובות אבל בנסיובי עצמה אף שהיא עבה קצת מ"מ מאן יימר שאינה בכלל חלב עכו"ם. ומצאתי בתשובת רדב"ז חלק ששי סי' שני אלפים רצ"א וז"ל נשאלתי על היגורת של עכו"ם וכו' כל ימי יגורתי להורות בה היתר שהרי החמאה שהתיר הרמב"ם ע"י בישול חלקו עליו האחרונים וכו' ועוד שהרי הגבינה נאסרה במנין ואע"פ שהיא יבשה ואין בה צחצוחי חלב ואפי' העמידוה בשרף אילנות אסורה כ"ש היגורת שעדיין רך קצת וכו' שהם לא אמרו חלב טמאה אינו עומד אלא לענין נקפה ונעשה קשה כעין גבינה אבל אפשר שהוא נקפה קצת ומתעבה הלכך מאן לימא שלא נתערב בה חלב טמא ונסתבך עם שאר החלב ונתחבר עמה ולא תצא אלא ע"י רחיצה כללא דמילתא אין דעתי להתיר ד"ז ולא כיוצא בה עכ"ל. הרי מבואר דגם בדבר שהוא עב קצת כיון שאינו עב כגבינה גם מחלב טמא יוכל להקפיא קצת וא"כ הסמעטינא בכלל האיסור של חלב עכו"ם ואינו דומה לכותח ואף דלפי"ז גם חמאה ראוי לאסור מדינא שהרי גם היא רכה והרדב"ז העיד שם שראה חמאה שנעשית מחלב גמלים ואנו לא קיי"ל כן וע' במרדכי פ"ב דע"ז סי' תתכ"ו בשם תשו' הגאונים דכשם שאין חלב טמא ראוי לגבינות כן אין ראוי לחמאה י"ל דהא דלדידן לא חיישינן לזה שהרי בימי הקור החמאה קרושה הרבה ודומה קצת לגבינה ואף דלפעמים על צד המיעוט מזדמן שהחמאה נעשית מחלב טמא י"ל דדמי

להא דחולין נ"א ע"א ההיא אומרתא דהוה בי' ר"ח דהוו שדרן כרעי' בתרייתא אר"י ההיא שגרונא נקטי' מתקיף לה רבינא ודילמא חוט השדרה איפסיק בדקוה אשכחוה כרבינא ואפ"ה הלכתא כר"י שגרונא שכיח חוה"ש לא שכיח ע"ש הרי אף שבדקו ומצאו שנפסק חוה"ש אפ"ה לא חיישי' מסתמא לדבר שאינו מצוי ודוקא בחלב שכבר גזרו בזמנם שהי' מצוי חלב טמא וכבר נגזר במנין לכן גם בזה"ז אסור אבל החמאה גם בימיהם לא הי' מצוי ולא נגזר במנין לכן אינו בכלל הגזירה אבל בסמעטינא שהיא רכה כעין חלב י"ל שהיתה בכלל גזירת חלב דגם מחלב טמא אפשר להקפיא ובפרט בתערובות חלב טמא עם חלב טהור לכן לאכול הסמעטינא בעין קשה להתיר ומצאתי בתשו' מהרי"ט צהלון סי' פ"א דחלב נקפא מותר לקנות מעכו"ם ולהעמיד בו דחלב טמא אינו נקפא ואינו מקפיא ע"ש. אבל היינו בנקפא לגמרי משא"כ בנ"ד אולם אם עושים ממנה חמאה והעכו"ם המוכר ומביאה תמיד יודע שיעשו ממנה חמאה כבר ראו עיניו דברי הרמ"א סי' קט"ו ס"א וש"ך סק"כ ובאמת שגם לדעת הש"ך דוקא בידוע בודאי שמתחלה הי' דעת העכו"ם להקפיא החלב ולעשות גבינות ע"ש סקי"ח וס"ק כ"ה. אבל בשו"ת חוט השני סי' ל"ג וסי' ל"ד האריך בזה והעלה דגם בסתמא כשהעכו"ם מוכר לישראל אדעתא להקפיא אין לחוש לנמלך אלא מסתמא מתחלה חלב אדעתא דהכי ואין לחוש לתערובות חלב טמא. ואין לאסור אלא כשחלב העכו"ם החלב בסתם ובא הישראל ופיתהו לגבן והשיג ע"ד הת"ח בענין זה ע"ש באורך אלא שלא התיר בכה"ג אלא במקום הפ"מ ודוקא אם ידוע בודאי שמתחלה הי' דעת העכו"ם להקפיא כשר גם בלא הפ"מ ובמנ"י כלל פ"א פ"ב פ"ג אות ה' העלה דבכל גווני אם לא הי' הישראל אצל החליבה אין להתיר אלא בהפ"מ. וע"ש אות ד' שפסק ג"כ להתיר בדיעבד במקום הפ"מ כדעת חוה"ש. ולפענד"נ להביא ראי' מדברי המרדכי פ"א דחולין סי' תק"צ בהא דלא אסרו משום תערובות דמאי מכאן מביאים ראי' דהנזהרים מפת עכו"ם מותרים בתערובות וכו' ועוד מדאמרינן בכותח של גוים דמותר אע"ג דאית בה פת ואית בה חלב מיהו איכא למימר דהפת נאפה בחמה והחלב כיון שמעמיד מותר עכ"ל וזה סותר למ"ש המרדכי פ"ב דע"ז בשם ר"ת דחלב שחלבו עכו"ם לאכילה ולכותח אסורה וצ"ל דהתם בידוע שחלבו לאכילה ולכותח דהיינו שלפעמים אוכלו ולפעמים נמלך לכותח אבל בסתמא אין לחוש לכך. וגם מדברי המרדכי בע"ז שם שכ' בשם ר"ת דאם ידוע שיש בחמאה נסיובי דחלבא אסור אבל מספק מותר דהוי סד"ר גם הורה ר"ת דאם חלבו לצורך אכילת חלב וכו' לא מקילינן כשנמלך לחמאה ואנן לא חיישי' להכי דלמא נעשה כך שהרי אין אנו חוששין וכו' עכ"ל ומבואר דסתמא אין

לחוש לנמלך. והנה הגם שאין להתיר אלא בהפ"מ ובדיעבד מ"מ כבר כתב המג"א סי' רס"א סק"ו בשם רש"ל דכל צורך גדול דינו כהפ"מ א"כ אם הוא צו"ג יש מקום להקל.

ג אך לפמ"ש רו"מ שיש שינוי בהנסיובי שמוציאין חמאה יותר מכפי ההרגל וגם נעשית מהרה א"כ אף דקיי"ל דאחזוקי איסורא לא מחזיקינן וגם בדאיכא לברורי אין צריך לברר כמ"ש הש"ך סימן פ"ג סקי"א (וע' בש"ס דע"ז י"ב בהא דלא הלכת לצור מימיך ובר"ן שעל הריף שם וע"ע באו"ה כלל י"ד דין ח') מ"מ הכא דאיכא ריעותא לפנינו ע"י שרואים שינוי י"ל דהואיל ואשתני אשתני כדאי' כה"ג בבכורות מ"ב ע"ב דגם לרבנן דלא חיישי למיעוטא הואיל ואשתני אשתני וחיישי' גם למיעוטא ע"ש לכן קשה להתיר ואם אולי יש להקל אם יקחו הנסיובי לנסות אצל קעמיקער אם א"ב שום תערובות אחר ואומן כזה לא מרע אומנותי.

סימן קסה

א להרב הה"ג מו"ה נתן נטע דאנער נ"י אבד"ק קאלביעל מחוז ווארשע

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדין שהנהיגו בגליל שלכם לעשות מכונות (מאשינע) שמחממין בהם מאכלים ומשקה טהעע ע"י נפט עם פתילה רחבה מתחת והיא גבוהה קצת ועל החלל מלמעלה מעמידין כלי המחזיק כפי החלל הזה ומחממין מעש"ק מים ע"י המכונה הזאת ושופכין הרבה נפט לתוכו ועי"ז הוא בוער כל השבת במצב אחד והמים רותחין כל יום הש"ק ושואבים כל השבת מהכלי מים לצורך טהעע וכמה רבנים התירו ומקודם אבאר אם במים יש בו משום בישול מה"ת יען שראיתי לרב אחד מחכמי זמינו בספרו שנסתבך בזה והביא מהרמב"ם פ"ט מה"ש ה"ג דהמבשל דבר שא"צ בישול פטור ונסתפק אם גם במים דינא הכי ונעלם ממנו דדברי הרמב"ם שם ה"א דמפורש דבמים חייב משום מבשל ובע"כ צ"ל דס"ל דמים צריכין בישול אם רוצה בחמין וכ"ה במג"א סי' רנ"ד סקכ"ו ועי' ביצה לד' ובתפ"י כלכלת השבת אות י"א שלא ידע מזה ומצאתי בא"ז הל' שבת סי' ס"ב שהביא בשם ריב"א דיין אין בו משום בישול כשמחממו לשתי' אבל פירות הנאכלין חיים י"ב משום בישול כיון שמשתנים לטעם אחר ולא דמי לבישולי עכו"ם דרבנן ותדע דהא מים א"ב משום בש"ע וחייב בשבת משום מבשל והביא ראיות לזה ואח"ז כתב שמ"כ שהריב"א חזר בו מדין יין הנ"ל וגם בטור סוס"י רנ"ז בשם רשב"ם ובב' שם מבואר דבמים חייב משום מבשל וכ"ה בחי' הר"ן לשבת ל"ז ע"ב והראני נכדי הרב מו"ה משה נ' בפר"ח יו"ד סי' סקח"י שהביא ג"כ מביצה ל"ד ורמב"ם הנ"ל וע' רדב"ז ח"א סי' רי"ג באמצע התשובה אך דגם בכל דבר ששייך בו

בישול אם מתחיל מע"ש אע"ג שהולך ונגמר בשבת מותר אבל מבואר ברסי' רנ"ב דאם אינו טוח בטיט יש לחוש שמא יחתה וא"כ בנ"ד אם איני טוח וחתום יש לחוש שמא יתקן הנפט או הפתילה וכ"ה בתשובת פמ"א ח"א סי' פ"ד והובא גם בשע"ת רנ"ד סק"ה דגם במעמיד כלי עם טהעע על כלי ברזל ומתחתיו משקה שפירטוס דדמי ממש לכירה וכופח שאינם גרופי' וקטומים ואיסור גמור הוא דשמא יערב המשקה כדי שילהיב יותר ע"ש וה"נ בנ"ד יש לחוש שמא יתקן הפתילה וכדומה וע"ש בפמ"א דבישול טהעע דמי להא דשבת י"ח ע"ב דלא ימלא קדרה עסיסות ולא ימלא חביות מים וכו' ואפי' בישל בשוגג אפי' לצורך מחר אסורים עד מו"ש בכדי שיעשו ומכ"ש בנ"ד שמבשלין רק מים לבד דמפורש בברייתא דלא ימלא חבית מים וכו' וכ"ה בש"ע סוסי' רנ"ד ופשיטא דאסור ובחידושי לשבת שם העליתי בהא דבשבת שם דמייתי להך ברייתא דלא תמלא וכו' לימא ב"ש הוא דאסרי שביתת כלים ומשני דגם לב"ה אסור משום שמא יחתה והרשב"א תמה דלפי הס"ד הא גם לב"ש תיקשי דהא הש"ס גופי' משני לעיל דנר וקדירה אפקורי מפקיר להו וה"נ אמאי אסור ונראה דהנה הפ"י תמה איך הוה סד"א דלא גזרי' שמא יחתה הרי משנה מפורשת לקמן ר"פ כירה דבאינה גו"ק אסור להשהות שמא יחתה וצ"ל דודאי לכתחלה אסור שמא יחתה אלא דמ"מ הוי סד"א דאין לאסור בדיעבד מטעם זה כמ"ש מהרמ"ל כיון דהוא רק משום גזירה והרי לא חיתה (ויש להביא סמוכין מהא דגיטין פ"ד ע"א דמשום גזירה לא מפקינן מבעלה ובנימוק"י פ"ד דיבמות בסוג' דעירוקי' מסתייע בשם קצת רבותיו כעין זה אך דיש לחלק בין הוצאת אשה מבעלה לשאר דיעבד) והכא תני בברייתא דאם עשה כן אסורים למו"ש בכדי שיעשה לכן הוי סד"א דלב"ה לא גזרי' שמא יחתה ולכן משני דגם בדיעבד אסור בכה"ג וכ"ה בתשו' רע"א מ"ת סי' קל"ה והנה הרשב"א כתב דהא דאפקורי מפקיר אף דבעי' הפקר בפני ג' הכא לב ב"ד מתנה שיהי' הפקר ע"ש ובש"ס דשבועות י"א ע"ב דגבי פר ושעיר שאבדו וכו' כיון דאבודין לא שכיחי ל"ש לב ב"ד מתנה וע"ש ברש"י ובש"ס דגיטין ס"ז ע"א כיון דלא תעשה כן בישראל הוי מילתא דלא שכיחי וכ"ה בתוס' חולין כ"ט סוע"ב דכל דבר האסור לכתחלה הוי בכלל מילתא דלא שכיחי וא"כ מיושב קו' הרשב"א דאליבא דב"ש דס"ל שביתת כלים דאורייתא ניחא הא דלא תמלא וכו' דאסור גם בדיעבד דהכא ל"ש לומר דאפקורי מפקירי שהרי באמת אין ההפקר מועיל אלא משום לב ב"ד מתנה והכא דבלא"ה אסור לכתחלה משום שמא יחתה אלא דבדיעבד הוי ס"ל למקשן דשרי א"כ עכ"פ הו"ל מילתא דל"ש ושוב לא אמרינן דלב ב"ד מתנה וליכא הפקר כלל ודו"ק כי נכון הוא בס"ד – עוד י"ל לפימ"ש התוס' דהא דמהני הכא ההפקר שלא בפני ג' דמסתא מפקיר בלב שלם

ובתוס' ב"מ ל' ע"ב ביארו דהיינו משום חזקת כשרות כדי שלא יעבור על איסור שביתת כלים ובתומים סי' ל"ד סקי"א הביא בשם תשו' פ"מ ח"ב סי' ק"ה דהיכי דבאותה מעשה עבר באיסור דרבנן איתרע חזקת כשרות גם בשל תורה באותה מעשה וכ"ה בפ"י גיטין י"ז ע"א וע' תשו' ב"א יו"ד סי' ב' באורך בזה א"כ לפמש"ל דגם לפי הס"ד ידע דאיכא בזה גזירה דשמא יחתה אלא דהוי ס"ל דאסור רק לכתחלה א"כ כיון שעבר בזה עכ"פ באיסור דרבנן אתרע חז"כ שלו ול"מ ההפקר (אך לפימ"ש בתשו' חוט השני סי' ל"ד דבעבר רק באיסור של לכתחלה לא נחשד לאיסור חמור האסור גם בדיעבד יש לפקפק בזה ומ"מ באותה מעשה עצמה י"ל כמ"ש כיון דלשי' הפ"מ ופ"י נחשד גם לשל תורה בזה סוף דבר שבאם אינו טוח וסתום באופן שלא ישלוט שם יד אדם כמו שגזרו באש אחר שמא יחתה ה"נ בזה.

ג אבל אם הוא טוח בטיט וכדומה היכי דמבושל כ"צ אין לחוש שמא יגיס וע"ש במש"ז סק"א מדברי רמב"ם ומ"מ ולח"מ פ"ג מה"ש הי"א בדין תחיבת מגריפה בקדירה דמבושל כ"צ שרי אבל הנה בירושלמי פ"א דשבת ה"ו מבואר דטעמא דעל האש אסור משום שמא יתאכל הצבע ויוסיף מים וע"ש בק"ע ופ"מ וגם בנ"ד איכא הך חששא דהא ידוע כשהמים מתמעטים מתקלקל הכלי ויש לחוש שמא יוסיפו מים ובירושלמי פ"ג דשבת ה"ג בהא דמוליאר הגרוף וכו' הא אינו גרוף לא אר"ש מפני שהגחלים נוגעים בגופו וכו' אר"י בי ר"ב מפני שהוא עשוי פרקים פרקים הוא מתיירא שמא נתאכל דיבוקו הוא מוסיף מים ובק"ע שם פי' שהמוליאר נעשה מנחשת ומחובר בבדיל ועופרת וע"ש ברשב"א שהביא ג"כ דברי הירושלמי והאריך בביאורו והראוני בריטב"א שהעמיס נן בדעת ש"ס דילן ונראה פשוט דלאו דוקא משום שעשוי פרקים דה"ה אם הכלי עצמו מתקלקל ע"י האש שתחתיו אם המים מתמעטי' חיישינן לזה וא"כ ה"נ יש לחוש שע"י שאיבת המים כל היום יגיע עד שולי הכלי ויחוש שלא יתקלקל וישפוך מים לתוכה בשבת. אך דיש לדין כיון דבש"ס דילן לא הוזכרו הנך טעמים בין בהא דצבע ובין בהא דמוליאר ואנטיכי א"כ י"ל דלדידן לא חיישינן להנך חששי ועי' ברשב"א שבת מ"א שם דבכל כה"ג הלכה כדברי המיקל ומכ"ש אם הש"ס דילן חולק עם הירושלמי דגם בדאורייתא קיי"ל כש"ס דילן כנודע אבל אם אינו טוח וחתום אין מקום להתיר והן אמת שראיתי בלחה"פ שבקש"ע צידד להקל ללמוד נגד נר של נפט בשבת מפני שנותנים הנפט במדה שא"צ להוסיף ולא לגרוע ואף דהתם קיי"ל דלא פליג מ"מ הכא לענין חשש חיתוי כיון דבגרוף וקטום או טוח בטיט מקילין א"כ ל"ש לומר בזה דלא פלוג ויש מקום

לצדד להקל מ"מ חוששני להקל בדבר שיד רבים שולטת וקרוב לבוא לידי מכשולות ולכן ידי אל תהי בזה להסכים בהיתר זה רק אם הוא טוח בטיט כמש"ל.

ד ומה ששאל אם ביד ב"ד להכריח את הנתבע להשליש קודם הטענות דאף שהרד"ק וש"ך רסי' ע"ה כתבו דאטרוחי ב"ד בכדי לא מטרחינן מ"מ י"ל שהב"ד יכולים לומר אי אפשר בתק"ח ורוצים להטריח והנה בגוף דינו של הרד"ק כבר הארכתי בזה בתשובה ונדפס כעת בחיבורי שו"ת מהרש"ם אשר יצא לאור בקרב הימים בעזה"י אבל בדבר ספיקו של רו"מ נלע"ד שאין ביד ב"ד לוותר ע"ז וראי' מש"ס דב"ב קי"ד ע"א בהא דפליגי רבה ור"י עד אימת חוזר בקנין דלרבה כ"ז שיושבים ור"י אמר כ"ז שעוסקים באותו. ענין ואר"י כוותי דידי מסתברא דאר"י שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין ואי ס"ד כל זמן שיושבים ליחוש דילמא הדר בי' ובתוד"ה ניחוש וכו' דחו פי' רשב"ם בזה וכתבו וז"ל ונראה לפרש אמאי עושים דין ניחוש שמא יחזור והוי כמו אטרוחי ב"ד בכדי עכ"ל ואי נימא דביד ב"ד לוותר מאי פריך הש"ס הרי ר"י אמר רצו כותבים רצו עושין דין והרי כיון דתליא ברצון שלהם שפיר י"ל דעושין דין משום שרצו לוותר על טרחתם ובע"כ דבכה"ג דלא מטרחינן לב"ד גם ברצו אין לעשות הדין וגם בלא"ה הרי בתשו' ב"ח סי' ה' כתב מטעם אחר שאין להשליש ביד ב"ד או שליש אחר דשמא יאבדו המעות מיד השליש ע"ש ובפרט אם יאמר הנתבע שיהי' לו הפסד בהכנס המעות בתשלומי עסקא או שקשה לו למצוא מעות פשיטא שאין ביד ב"ד לכופו אלא בהבטחת כתב קומפראמיס וכדומה כמ"ש בתשו' נא"ד סוסי' נ"א.

סימן קסו

א להרב הגדול מו"ה ארי' יהודא ליבוש הכהן וואקסיר נ"י אבד"ק דאשוב רוסיא.

ב מכתבו הגיעני ובדבר הס"ת שכתב סופר א' ויש בו טעיות הניכרים בלי מספר ויש ג"כ שגיאות בכתיבה כגון שלא כתב השין מן בי"ק שמו וכדומה הכשרים בדיעבד ויש ג"כ שכתב למ"ד עם רגל למטה כקו"ף ונרשם בצדו שצריך תיקון וכן מם פתוחה במקום כף ובצדה חית בצירוף הואו של המם והנה לפע"ד כיון דרוב מצוים אצל ס"ת מומחים הם כמו דקיי"ל בתפילין ובניקור ובכל הדברים כמ"ש הר"ן פ"ק דחולין ותוס' מנחות מ"ב ועוד בכמ"ק והכא אף דאיתרע חזקתו בדברים הפסולים לכתחלה מ"מ לא אתרע חזקתו בדבר הפוסל בדיעבד כמ"ש בתשו' חוט השני סי' ל"ד דבחשוד על דבר האסור לכתחלה אינו חשוד להחמור ממנו ואסור גם בדיעבד ע"ש. ומ"ש רו"מ מהא דאהע"ז סי' קמ"א דבנמצא טעותים בהרשאה חיישי' שמא אין הב"ד בקיאים בדיני גיטין אין מזה ראי'

לנ"ד דשא"ה דהוי דבר שבערוה ואתחזק איסור א"א ואמרי' סמל"ח כדאי' בגיטין דף ב' משא"כ בנ"ד וכל הטעיות הנ"ל יש לתלות בשגגה מפני מהירות הכתיבה ובפרט לפמ"ש רו"מ שהחבורה לא השיגה ידם לשלם להסופר ובפקודתם כתב רק בדילוג יריעות מסדר זה לשאר יריעות מסדר אחר אפשר דמה"ט לא דקדק יפה וכתב במהירות אדעתא לתקן אח"כ רוב הטעיות והשגיאות ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא וא"כ י"ל דבצירוף דעת המכשירים לקרוא בס"ת פסול הוי ס"ס ומותר לקרות בהס"ת וכפי שכ' רו"מ כבר הסכים עמו הגאון ר"ח ברלין להכשיר הס"ת באופן שיסכים עוד גאון מפורסם וביקש מעמדי להצטרף עמו בזה כתבתי לו חוו"ד להלכה והטוב בעיניו יעשה.

סימן קסז

א להרב המאה"ג מו"ה חיים פריעד נ"י אבד"ק סענפעטער בארץ הגר. מכתבו הגיעני וע"ד האשה העגונה בילא בת ראובן אשת ר' צבי בר' זאב שווארין מכפר דיביטשאני שביום ה' כ"ד סיון העבר הלך מביתו לכפר הסמוך אחר שהשיא את בנו בשבוע זו ולא בא בחזרה ונשמע קול שנמצא כובעו במים בנהר שאיא שבכפר וואדנא וכן מצאו מקלו אצל הגשר של מסלת הברזל בנהר הנ"ל ביום ה' הנ"ל ולכן תפשוהו בהנהר וביום ש"ק כ"ו סיון בבוקר נמצא נטבע בנהר בין סבך ענפים שבנהר הנ"ל אצל הגשר והוציאוהו מן המים וכל רואיו מן שכיניו וקרוביו הכירוהו וגם כת"ר הי' שם ועשה הגב"ע בבית דין של ג' ביום כ"ז סיון הנ"ל והעידה גיסתו אשת אחיו של הנטבע שראתהו בהיותו עוד במים הכירתו ואמרה לבנו הנה זה אביך מיט דען גרויען קאפף וכן כשהוציאוהו הכרתיו בטוב וכשרחצוהו מן החול ראיתי כל פניו והמצח והחוטם והזקן וגם כל בגדיו ואין שום ספק כי זהו ר' צבי שווארין וכן שאר מכיריו באו כרבע שעה אח"ז וגם הם הכירוהו עכת"ד והאשה מ' בילא אשת הנטבע הגידה סימנים בגופו שיש לו על הקרייצע אויסוואקס שנפתח שבוע העבר ואצבעות רגליו כפופים זע"ז וכן נמצאו הסימנים ור' ישעי' זנוויל אחיו אמר עוד סימן שיש לו על החוטם אויסוואקס קטן והחוטם עקומה וג"ז נמצאו בו וכן העיד ר"י קרויז על הסי' הנ"ל וראה שכן הי' בו עוד הגידו בניו שיש לו הינער אויגען על אצבעות רגליו בין האצבע הקטן והאמצעי וגם שבר ואיזור עליו והכירו כל בגדיו ובתי עינים שלו נמצאו בכיס בגדו. וגם כל קרוביו ומכירי' ראוהו קודם קבורה והכירו בט"ע בבנין כל גופו ובפרט בפרצוף פניו ופדחתו וחוטמו אבל הי' פצע קטן בפניו שמוציא דם עוד העידו רש"ל ורדו"ו ורע"ל אנשי כפר וואדנא שבאו וראו הנטבע

ערך רבע שעה ולכל היותר חצי שעה אחר שהוציאוהו מהמים והכירוהו בפניו עצהיו"ט כי בלי ספק זהו ר' צבי שוואריין ורש"ל הכיר גם בגדיו עכת"ד הגב"ע.

ב והנה בדבר הגב"ע של גיסתו כבר העיר רו"מ מהא דחמשה נשים שאין נאמנות ואחת מהן יבמתה והעיר מדברי המל"מ פי"ב מה"ג דהיכי דיצאה מאיסר תורה אפשר דנאמנת וה"נ בנ"ד דאיכא כמה סימנים בגופו ובגדיו הרי עכ"פ יצאה מאיסור תורה אבל הנה בש"ש להקצה"ח ש"ז פ"ד דחה דבריו בטוב טעם דכיון דכל נאמנות ע"א באשה הוא רק מדרבנן א"כ היכי דפסול מדרבנן שוב נחשב לפסול של תורה והאריך בזה ודבריו נכונים וגם להסוברים דע"א באשה כשר מה"ת היינו בעד כשר ולא באשה כמ"ש בתשו' נוב"י וקדמו התשב"ץ כמ"ש בתשובת בר"א ורמז אליו בפת"ש ס"ק י"ג ואף דבמים שאל"ס גם בע"א פסול קיי"ל דבנשאת לא תצא כמ"ש בתשו' בר"א סי' כ"א ובפת"ש ס"ק קל"ט ובתשו' אחת להרב אבד"ק לונדן הבאתי ראי' לזה מתשו' הריב"ש סי' שע"ח שע"ט היינו משום דאין הפסול במשאל"ס מצד חסרון נאמנות העדות אלא דגם אם הוא אמת גזרו חז"ל שלא תנשא לכן דין העד ככל עד כשר כיון שכבר האמינוהו אבל הכא דחז"ל אמרו דה' נשים אינן נאמנות הם אמרו והם אמרו ופסולה מה"ת – אך לענין חשש נמצא א' קא"פ כבר הביא רו"מ דברי הנוב"י מ"ק א"ע סי' מ"ה ותשו' רע"א סי' קכ"ה והובאו בפת"ש סק"כ דבעדות אשה אין העדות מתבטל ויעוין גם בנוב"י שם סי' כ"ז במ"ש ע"ד הע"ש והסמ"ע בזה וראיתי בתשו' בר"א סי' ל"ד וסי' ס"א שהביא סתירה לזה מהירושלמי שבתוס' סוטה ל"א סוע"ב דבעדי טומאה ל"א עשב"ם ב"כ מפני שרגלים לדבר אף דהתם נמי סגי בהעדאת ע"א אפ"ה אי לאו טעמא דרגל"ד היינו אומרים עש"מ ב"כ והנה לפמ"ש הגאון מליסא והסכים עמו רע"א דטעמא דעדות אשה משום דלא בעינן שיעיד בב"ד ואפי' אמר חוץ לב"ד סגי א"כ אין סתירה לזה מעדי טומאה ועוד דהא במהרש"א בתוס' סוטה כ"ח ע"א ד"ה אינו דין וכו' הוכיח מהש"ס דילן דדוקא אליבא דר"ש מחלקינן בין סוטה לשאר דברים משום דאיכא רגל"ד משא"כ לדידן ועוד דהמעיין בירושלמי ופי' הפ"מ ימצא דהירושלמי מיירי לענין דין הסתירה והתם ליכא רגל"ד אלא למישוי' כספק מגע שרץ כמ"ש התוס' לעיל כ"ח שם וע' קרבן אורה לסוטה ל"א שם מ"ש בביאור דברי הירושלמי שם ועכ"פ הדבר ברור דבעדות אשה לא מתבטל העדות ע"י שנמצא א' קא"פ, אבל עדות האשה אין בו שום תועלת לנד"ד ואולם במה שהעידו שאר העדים שהכירוהו בט"ע וסימנים בגופו הנה רו"מ כתב דכיון שהם ראוהו טרם עבור שעה משהעלוהו מהמים אין לפקפק בעדותן. והנה לא אדע מתוך הגב"ע במה איפוא נתברר שאנשי הכפר ראוהו תוך שעה והגם שהעידו רש"ל ורדו"ו ורע"ל שלא הי'

זמן מן הוצאתו מן המים עד שבאו וראוהו אלא ערך רבע שעה או לכל היותר חצי שעה מ"מ הרי הם לא הי' בשעת הוצאתו מן המים ומאין נודע להם שלא הי' בנתים אלא לכל היותר חצי שעה ואמת כי האשה סעריל גיסתו אמרה כן ואם אולי הם סמכו על אמירתה והרי היא אינה נאמנת כלום בזה. ועוד שהרי בתשו' ח"ס סי' ס"ג חוכך לומר דשיעור שעה בזה הוא שעה קטנה כשיעור מיל ולא היקל שם אלא בשיעור ט"ז מינוטין וכפי הנראה בנ"ד שהה יותר שהרי נסתפקו ואמרו דלכל היותר שהה שיעור חצי שעה א"כ יש לפקפק בעדותן מכח הטב"ע ולא עוד אלא דגם בעדות של סימנים בגופו יש לפקפק לפ"ז לפמ"ש בתשו' פ"י סי' ז' דאם מכירים גם בט"ע ואשתהי גרע טפי וגם סימנים מובהקים ל"מ בזה וע' פת"ש ס"ק כ', אבל הנה מדברי רבינו הב"י מוכח להיפוך שהרי הביא דברי תשו' הר"ן שנשאל על מימון מאלקי שהי' בספינה שנטרפה זה כמה שנים והעיד עכו"ם מסל"ת שהכירו על שפת הים והכירו בפרצוף פניו וחוטמו וגם סי' א' שהי' בראשו וסי' א' מצלקת שבזרועו והשיב דכיון דספק אם אשתהי יותר משעה יש להחמיר וכ' הב"י שנראה מדבריו שאותן סימנים שבראשו וזרועו לא הי' מובהקים דאל"כ אע"פ שנשתהה הו"ל להתיר ע"ש ומבואר דאף שהעכו"ם העיד שהכירו גם בט"ע מ"מ מהני שפיר סי"מ גם באישתהי ודלא כהפ"י וכן מצאתי בתשו' מהרי"ט בשניות חלק אהע"ז סי' ל"ה באמצע התשובה שפסק כן והביא ג"כ מדברי הב"י הנ"ל אבל עיינתי בתשו' פ"י והוא בסי' ח' וראיתי שהביא מדברי הב"י הנ"ל וסתר דבריו וכתב דטעמא של הר"ן באמת משום דספק אישתהי והיכי דאשתהי גם סי"מ לא מהני אבל לפע"ד צדקו דברי הב"י דגם אי נימא כסברת הפ"י היינו באישתהי ודאי ומחזקינן דנתפח בודאי כמ"ש הפ"י בעצמו שם דסברתו אינו אלא אי מחזקינן דבאישתהי נתפח בודאי ויש הוכחה ברורה לפנינו לסתור ההוכחה של הסי"מ שהרי מדלא אישתני גם אחר שנתפח בע"כ שאין זה האיש שאנו דנים עליו שהרי ידענו שנתפח ונשתנה ואיך נדמה לפנינו שזה האיש בלא שינוי ולכן גם סי"מ ל"מ אבל בספק אם אשתהי במה איפוא נסתור ההוכחה של הסי"מ אדרבא נימא דמסתמא לא אשתהי ומצאתי בתשו' מהרי"ט ח"ב א"ע סי' ל"א שכתב כה"ג דאדרבא בספק תולן דלא אשתהי מדחזינן דלא אשתני ולכן בנדון הר"ן בע"כ צ"ל שלא הי' הסימנים מובהקים כמ"ש הב"י ומהרי"ט

ג ולפמ"ש מהרי"ט סי' ל"ה שם היינו משום שלא העיד אלא עכו"ם מסל"ת ולא דקדק יפה בצמצום תואר הסימנים ע"ש היטב ובזה מיושב מה שהק' הפ"י שם ממ"ש הר"ן שהי' סי"מ ולפמ"ש ניחא דודאי בעדות ישראל שמתכוין להעיד נחשב לסי"מ אבל לגבי עד עכו"ם מסל"ת לא נחשב לסי"מ ועוד שהרי גם בגוף דין ספק אשתהי שפסק הרמ"א

להחמיר עפי"ד הריב"ש הנה בתשו' הר"מ סי' ל"ט פסק להקל בספק אשתהי ורמז אליו בבדה"ב שבב"י אלא שכ' דמתשו' הר"ן הנ"ל נראה כהריב"ש דספיקו להחמיר ואמת דמלשון הר"ן שכתב דשכיח שישהה יותר משיעור שעה נראה כן וגם ממה שסיים דאם ב' העכו"ם מכחישים זא"ז לא תנשא מספק נראה כן אבל שם י"ל מפני שהצופה א"ל שכבר עברו ששה ימים והי' הכחשה גדולה ביניהם ובפרט דאם שהה ו' ימים הרי גם ביבשה אין מעידים עליו ועוד י"ל דדוקא התם שפלטוהו המים מאליהן בזה מסתמא שהה יותר משיעור שעה עד שנודע לאנשים וראוהו אבל בנ"ד שהוציאוהו אנשים מן המים מה"ת נימא דשכיח שישהה יותר משעה עד שבאו וראוהו כיון שנעשה הרעש בהיותו עוד בהמים ועוד י"ל דהר"ן לא החמיר אלא בעדות של עכו"ם מסל"ת דמהני רק מדרבנן לכן גם בספק אישתהי יש להחמיר דאי אזלת בתר דאוריתא הרי ל"מ העדות כלל ואי בתר דרבנן הרי באישתהי דנתפח ל"מ מדרבנן אבל בדאיכא עדים דמהני מה"ת שוב גם בספק אישתהי יש להקל ועפי"ז הי' מקום לומר גם בדעת הריב"ש לחלק כן שהרי בסי' שע"ח שע"ט ש"פ כל התשובות יסובו על עדות עכו"ם מסל"ת אלא שמתוך הראיות שהביא הריב"ש שם לדבריו אין נראה לחלק כן. ועכ"פ כיון דהרא"מ מיקל גם בספק שהה ואני מצאתי בתשו' מהרי"ט ח"ב אה"ע סי' ל"ה שהעתיק דברי תשו' הרמ"א שהחזיק בשי' ר"ת דבידוע וניכר בחייו למכיריו אפי' אחר כמה ימים מהני וא"כ ה"נ גם בידוע שהועלה מן המים יום או יומים יש להקל ומכ"ש בספק שתולין שעלה עתה מהמים ומהריט ביאר דבריו שאף שרבים חלקו על ר"ת מ"מ בספק בכה"ג איכא ס"ס לכן גם להסוברים דבאישתהי איכא איסור תורה יש להקל משום ס"ס וע"ש עוד ח"א סי' קל"ט באמצע התשובה בזה וא"כ עכ"פ בנ"ד שיש כמה עדים כשרים מה"ת מעידים עליו אין לנו להוסיף חומרא לחוש שמא שיעור שעה הוא כ"ב מינוטין וכן אין לנו להחזיק ריעותא שמא לא שמעו העדים שלא עבר שיעור שעה אלא מפי גיסתו ותולין ששמעו מאנשים אשר נאמנים בזה לעדות אשה והרי לשי' תה"ד גם בעכו"ם מסל"ת מפי עכו"ם אחר אפי' לא אמר שהי' מסל"ת תולין שהי' מסל"ת כמ"ש הרמ"א סז"ט ובחמ"ח שם צידד דגם הר"ן מודה בזה. וע"ש בפת"ש ס"ק ע"ט ואני מצאתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' רי"א שכבר נהגו להקל בזה כדעת תה"ד ועוד דגם התם אם ישראל מעיד מפי כותי לדעת תוי"ט לכ"ע מקילין כמ"ש בתשו' גא"ב בשמו והובא בפת"ש סקע"ח והגם שבתשו' מבי"ט שהובא בקו"ע סי' רכ"ח מחמיר הנה בתשו' שעא"פ סי' ק"א דחה דברי מבי"ט ודעתו ג"כ להקל וע"ע בקו"ע סי' ר"ס רפ"ב בשם ראנ"ח וסי' שע"ב בשם מהרי"ט ג"כ להקל וגם הרב"יש המחמיר בזה הרי טעמו משום דכל עדות עכו"ם מסל"ת חידוש

הוא והבו דלא לוסיף בדאיכא קצת ספק במסל"ת וע"ש במהרי"ט במה שהשיג ע"ד מהריב"ל בדעת ריב"ש בזה אבל בנ"ד י"ל דלכ"ע תולין להקל והגם שיש לחלק קצת בין הנושאים וכן מצאתי בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"ט שהשיג ע"ד מהריב"ל שהקיל בעד מפ"ע וספק אשתהי והוא דחה דבריו ושכ"ה גם בתשו' מהר"ם אלשקר סי' כ"ו מ"מ כן עיקר לענ"ד יען כי גוף החומרא שחושש הח"ס בענין שיעור שעה בנ"ד אינו נראה כלל דדוקא בשיעור יציאת הנפש החמיר מהרי"ט לפי שהוא נגד החוש כמ"ש הח"ס סי' צ"ב וגם מהרי"ט ט בעצמו כתב דראוי להיות כמו שב"א משערין שיעור יציאת הנפש משא"כ בנ"ד ומצאתי בתשו' ח"ס אה"ע ח"ב סי' קמ"ו שכתב בעצמו שהסכים כרמב"ם דבעי' שיעור שעה א' מן י"ב שעות שביום ע"ש וע"ש סי' קמ"ג דאם עדים ראוהו והכירוהו בט"ע ולא נתפח לכ"ע הוי רק חששא דרבנן וספק אשתהי לקולא ע"ש באורך וא"כ ה"נ בנ"ד יש להקל גם מספק דשמא לא אשתהי כשיעור שעה וכ"ש באמירתו שבודאי לא שהה יותר מחצי שעה דאין להחזיק ריעותא שמא לא שמעו אלא מפי גיסתו ונראה דגם לשי' מהרי"ט שהבאתי דגם בעד מפ"ע אין להקל בספק אשתהי היינו אם אינו אומר דלא אשתהי אבל בנ"ד הרי אמרו שלא שהה אלא שדבריהם מפי עדים אחרים י"ל דלכ"ע תולין ששמעו מפי עדים כשרים שידעו בבירור שלא שהה ובדבר מה שהעיר רו"מ מכח חשש הפלע שהי' בפניו ומלוכלך בדם ובדאיכא מכה קיילי"ן דמיא מרזי מכה ואף דבאם נעשה הפצע ע"י חיפוש במזלגות ברזל אחר מותו אין חשש כמ"ש החמ"ח סק"נ וב"ש סקפ"א אך דיש לחוש שמא נעשה הפצע מחיים ע"י סבך הענפים ושרשי העצים שנפל שם והביא רו"מ מהפת"ש ס"ק קט"ז בשם פרח שושן להקל בספק אם מחיים אם לאחר מיתה והנה אני מצאתי בתשו' ב"ח החדשות סי' ס"ב בתשו' הגאון מהר"א הלוי (שנמצא שם כמה מתשובותיו) אחרי שהאריך שם להוכיח דמכה שנעשה אחר מיתה חקר בדין ספק מחיים או לאח"מ ורצה להוכיח מהמרדכי סוף יבמות להחמיר וחזר ודחה הראי' ומ"מ סיים דלשי' המחמירים בספק ג"י ה"נ יש להחמיר בספק מחיים או לאח"מ כיון דס"ל דספק נתפח הוא דאורייתא ודוקא אם נראה שיש רקבון בהמכה אז איכא הוכחה שנעשה לאח"מ אבל לשי' המקילים בספק ג"י וס"ל דחשש נתפח דרבנן ה"נ יש להקל בזה וכתב שם עוד דכל שאינו מכה וחבלה ממש אלא חיכוך והפשטת עיר אינו קרוי מכה דאל"כ אין לך אדם שלא יהי' בגופו שחין או חיכוך ושריטה ועוד כתב שם שאם נמצא דם על פניו א"א לומר שהי' מחיים דא"כ הי' המים מעבירים אותו בשרייתו כמה ימים אלא בודאי עתה כשמשכוהו נתמעך ויצא דם ונעשה רושם כעין שריטה ע"ש עוד בזה ועכ"פ מבואר דדין ספק מחיים תלוי בפלוגתא דספק תוך ג"י ולהחמירים שם ה"נ

בזה ומה שבנ"ד נמצא דם על הפצע אין מזה צד קולא דדוקא התם שלא הי' שום פצע וגם שהה כמה ימים במים ס"ל דע"י שרייתו במים הי' מעבירים הדם וזה ל"ש בנ"ד אך דמ"מ כיון דהרח"ש בתו"ח ח"ג סי' נ"ו העיד בשם רש"ך ורשד"ם דפשטה הלכה להקל בספק תוך ג"י א"כ ה"נ בזה ועל פת"ש ס"ק קכ"ג בשם תשו' גא"ב ורע"א ג"כ בזה ועוד דלפמ"ש בתשו' ב"ח שם דדמי לדין טרפות בספק מחיים או לאח"ש א"כ בנ"ד שיש לפנינו לתלות שנעשה ע"י החיפוש במזלגות ברזל פשי' דיש להקל וכ"ה בתשו' ב"ש סי' מ' ועוד יש לצדד בזה לפימ"ש בתשו' ח"ס חלק ששי סי' מי דחומרא דמכה אינו אא"כ שהה שיעור שעה חוץ למים גם צידד שם דדוקא בעד א' חיישי' דמרזי מיא אבל בדאיכא ב' עדים לכ"ע שרי וע' תשו' ב"א א"ע סי' י"ט ותשו' ב"ש סי' מ' שכתבו דפצע בלא חסרון בשר אינו בכלל מכה כלל לגרוע ההכרה וכפי הנראה גם בנ"ד הי' הפצע בלא שום חסרון בשר. וגם יפה כ' רו"מ דלפמ"ש הנוב"י סי' כ"ח בהג"ה וסי' מ"ח דלשי' הרי"ף והרא"ש אם הוא תוך ג"י למיתתו ליכא חששא דמיא מרזו מכה ובישיע"ק הורה בצירוף חכמי דורו להקל בזה כמ"ש בפת"ש ס"ק קי"ט ובנ"ד שידוע שזה האיש ר"צ לא עברו עוד ג' ימים מיום צאתו מביתו א"כ גם אם נחוש לשאלת בגדיו לאחר מ"מ עכ"פ היא תוך ג"י לטביעת השואל בגדיו ושפיר מעידים עליו.

ד ומה שהעיר עוד רו"מ לשי' הרא"ש והרז"ה דמי שראה הטביעה אמרי' שמעיד בדדמי ולא סגי בט"ע ובנ"ד אף שלא ראו הטביעה אבל שמעו הטביעה שהרי הכירו כובעו שצף ע"פ המים ולשי' כמ"פ שבב"ש ס"ק פ"ז דין ידע כמו ראה ואף דרבים מקילים וגם בתשו' עט"ח סי' ו' מסיק דשמע אינו כראוי מ"מ קשה להקל עכ"ד. והנה בגוף הדבר גם בתשו' עה"ג סי' ע"א העלה דידע הוי כראה ודחה דברי הצ"צ בזה אבל כבר העיר רו"מ דכיון דאיכא כמה עדים לא חיישי' לבדדמי ואני מצאתי בתשו' מהר"ם זיסקונד סי' כ"ב וסי' כ"ג שנדפס שם תשוב' הגאון מהר"ם כהנא שהעלה להתיר בשני עדים גם בט"ע דצורה לבד והסכים עמו מהרמ"ז שם אלא דוקא בעדים כשרים ולא בפסולים וכ"ה בתשו' עה"ג סי' ס"ז. וגם מ"ש רו"מ מדברי הנוב"י סי' מ"ג שרמז הפת"ש ס"ק קכ"ו דבשני עדים גחזיוהו לאלתר לכ"ע מהני כ"ה גם בתשו' מהרשד"ם חא"ע סי' ס"ט וע' תשו' ב"ש סי' מ"ב מ"ש בזה. והנה עוד יש לצרף בזה מ"ש בתשו' שי"צ והובא בפת"ש ס"ק קכ"ו דהיכי שהעדים אמרו שהסתכלו בו היטב והכירוהו בבירור גם לשי' הרא"ש לא חיישי' בדדמי גם בראה הטביעה וה"נ בנ"ד הרי אמרו כי השגיחו ודקדקו היטב ואין שום ספק כי זה ר"צ ובאמת שסברא זו כבר חידש מהרי"ט ח"ב סוסי' ל"ג אלא שלא רצה לסמוך ע"ז עד שיסכימו עמו בעלי הוראה. ומצאתי בשו"ת תפ"צ להגאבד"ק גליגא

חא"ע בקוני' תק"ע סי' י"ח י"ט שחיזק הדבר בראיות וכי הוא יסוד גדול ע"ש היטב וגם מ"ש רו"מ מדברי רח"ש שבבאה"ט ס"ק צ"ב ופת"ש ס"ק קכ"ו דבלא ידע ידיעה ברורה אלא מפי השמועה לכ"ע ל"ד לראה הוא נכון.

ה ובפרט בנ"ד שיש גם כמה סימנים וגם אם נחשבו רק לסי' אמצעים הרי בצירוף היכר הבגדים יש להקל ואין לחוש לשאלה בכה"ג וכן לגניבה ואבידה בצירוף כל הסניפים הנ"ל. והנה הארכתי בכ"ז במה תשובות אבל בנ"ד א"צ לאריכות כי הדבר ברור להתיר את האשה בילא בת ראובן אשת ר"צ שוואריין מכבלי העיגון.

סימן קסח

א להרב הגאון מו"ה משה חיים ווייס נ"י מעיר קליינווארדיין בארץ הגר בעהמח"ס ב"מ על הסמ"ג

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו אשר מאז רוב בני עירו הם אשכנזים ורק מנין א' המתפללים בנוסח ספרד ומפני היותם אז מתי מעט הי' נעים ונדים לשכור בית תפלה בכל שנה ורו"מ התנדב ובנה להם ביהמ"ד קבוע בתוך חצר בית דירתו בגדר חוצץ בינתיים וגם קנה דרך מיוחד מהקהל גדור מחצר ביהכנ"ס ויבן בנין מפואר בעד סך ד' אלפים ר"כ וגם קנה זכות אינטאבאלאציאן ורשיון לקבוע מנין וביהמ"ד שם וגם סילק א"ע שלא יהי' לו זכות בזה יותר משאר המתפללים בהנהגות הביהמ"ד מוצאיו ומובאיו והכל עפ"י הגבאים המתמנים מהאנשים המתפללים שם וזה ערך ט"ז שנה התנהג כן ועתה נתרבה המנין והמקום צר ובפרט שנתרבו מלמדים ותלמודים הלומדים שם וגם רו"מ מנהיג ישיבה עם בחורים ובפרט העז"נ קטנה היא מאד כפי ערך ריבוי המתפללים ונתעוררו רבים לבנות ביהמ"ד חדש ומפני שראשי הקהל בידם למחות ירצו שיתן להם רו"מ הרשוון שבידו על הביהמ"ד ורו"מ יבקש ליתן להם עוד מקום בחצרו להרחיב הביהמ"ד וליתן להם המקום במתנה גמורה בכדי שלא להוריד המקום המקודש זה כמה שנים לביהמ"ד וגם יסייע להם בהוצאת הבנין והרבים אין רוצים בזה באמרם שהמקום שלהם הוא יותר גדול וגם יהי' שם מקום לבנות בית דירה להשמש אך שנסתפקו אם יש היתר לבטל כל הביהמ"ד הקדום ולבנות החדש במק"א או אפי' לקיים שניהם ואם החיוב על רו"מ למסור להם הרשיון שלו ולבטל זכות ביהמ"ד שלו עכת"ד השאלה. והנה רו"מ האריך בדברי הש"ס גיטין ס' ע"ב בהא דמערבין בבית ישן מפני ד"ש ומפרש לה משום חשדא ופירש"י שיחשדו בני החצר שמטלטלים בלא עירוב ובתוס' כ' בשם הר"ת דהיינו שיחשדו לגנוב פת של העירוב ובמהרש"ל נדחק מדוע ניידי מפירש"י

ומ"ש מהר"ם דק"ל דא"כ מאי ד"ש שייך בזה כבר הביא רו"מ מתוס' רי"ד ותוי"ט דלק"מ ולענד"נ דכבר נודע דקיי"ל דברבים ליכא חשדא כדאיתא בש"ס דע"ז וביו"ד סי' קמ"א ס"ד ובש"ך שם הביא בשם ריו"ו להוכיח מהש"ס רפ"ק דברכות דשנים מיקרי רבים לענין זה ולכאורה קשה לפי"ז על פירש"י דאיך יחשדו את בני החצר שמטלטלין בלא עירוב הא רבים לא חשידי וע' תשו' ח"צ סי' מ"ד שהוכיח דאין חילוק בין איסור ע"ז לשאר איסורים וזהו דלא כהתו"ש סי' רמ"ד סק"ז וגם לפמ"ש הא"ר בא"ח סי' רמ"ד דבדרבנן גם רבים חשידי היינו בדליכא לפניהם דרך היתר אבל בדאיכא דרך היתר הרי קיי"ל דלא שביק איניש היתירא ועביד איסורא ומכ"ש ברבים כמ"ש בסה"ח סי' רמ"ד דביש דרך היתר בודאי רבים חשידי והכא ליכא הפסד ממון שהרי הפת של העירוב יוכלו לחזור ולחלוק ביניהם ולכן פי' התוס' דהחשד הוא על בעה"ב שהניחו שם העירוב שנחשד לגנוב מן הפת ובזה שפיר הוא חשדא דיחיד וחיישי' להך חשדא – ולייישב דברי רש"י נראה עפימ"ש המהרי"ק שרש קי"ג להוכיח מהש"ס דאפי' היכי דיש טענה למערער לשנות מקום העירוב למק"א אין שומעין לו ולכאורה לפי טעם התוס' דמשום דיחשדו הבעה"ב בגניבה אין לשנות א"כ אם יש טענה להרבים לשנות מה להם לחוש לחשד שיהי' עליו מאחרים ומדוע יפסידו הם זכותם משלהם בעבורו ולכן הוצרך רש"י לפרש דטעמא משום שיבאו כלם לידי חשד ואסור להם להביא א"ע לידי חשד והרחק מן הכיעור דכתיב הסר ממך עקשות פה ואף דרבים לא חשידי בכה"ג שיש לפניהם דרך היתר הרי הכא יחשדו את הבע"ב בגניבה ולכן ימצאו לחשוד שלא עשו בני החצר עירוב כדי שלא יפסידו פתם שבעירוב וזה הבע"ב לא רצה ליתן חלק לערב במק"א ולכן לא עשו עירוב כלל וא"כ טעם של התוס' עם טעמו של רש"י משולבים יחד ובזה נ"ל מה שיל"ד על התוס' שלא הביאו פירש"י כלל ולהשיג עליו כדרכם בכ"מ ולפמ"ש י"ל דגם התוס' באור רק ליישב פירש"י והוסיפו טעמם דבזה מיושבים דברי רש"י – ובעיקר קו' מהרמ"ל לשי' רש"י מאי מפני ד"ש איכא נ"ל ליישב בפשי' עפימ"ש בירושלמי ורי"ף פ"ז דעירובין מפני מה אמרו מערבין בחצרות מפני ד"ש ומעשה באחת שהי"ל דבובה עם חבירתה ושלחה עירובה ביד בנה וגפפתי' ונשקתי' אתא ואמר לאמי' וכו' מתוך כך עשו שלום ביניהם הה"ד וכל נתיבותי' שלום ע"ש א"כ כל הע"ח הוא מפני ד"ש א"כ הכא שיחשדו אותם שלא עשו ע"ח הרי הם מבטלים ד"ש שביניהם והיינו נמי מפני ד"ש דקתני במתני' דמשום שתקנו הע"ח מפני ד"ש מערבין נמי בבית הישן משום חשדא ומעתה נשוב לעיקר דדינא דנ"ד והנה רו"מ הביא מדברי מג"א סי' קנ"ג סק"מ שסותר למ"ש בעצמו סקמ"ט דביש טעם משנים והביא מהפמ"ג בא"א שם דמחלק בין קצת

טעם לטעם גמור ומי יתן ואדע מאן מפיס לשער מהו טענה ומהו קצת טענה והמעיי' במהרי"ק ימצא שתפס בלשונו פעם קצת טענה ופעם טענה וגם דברי מג"א סקמ"ט שכתב ואין לשנותו אם לא שיש טענה למערער ואפ"ה אם יש טענה שלא לשנותו אין משנין עכ"ל הוא תמוה דאם יש טענה לשנות אין טענה שלא לשנות אבל הנה בשו"ת אמרי אש חיו"ד סי' קט"ז באמצע התשו' תמה בדין מי שהיו הציבור מתפללים בביתו דאין לשנותו משום חשדא הרי בלא"ה כיון שהחזיק במצוה א"א לבטל חזקתו כמ"ש בסי' קנ"ג סכ"ב וצ"ל דמטעם חזקה אם יש טענה למערער בטלה חזקתו אבל משום חשדא ל"מ שום טענה והגי' גם במג"א סקמ"ט דכצ"ל ובביהכ"נ אפי' יש טענה לשנות אין משנין או דגם בלא הג"ה כונתו כן דאפ"ה אם יש טענה שלא לשנות דהיינו משום חשדא או דלא ליתי לאנצויי וכדומה בכל גווני אין לשנות והביא מדברי פמ"ג וסיים וז"ל ולפענ"ד הדברים מוכרחים כמ"ש דבשאר מצות דליכא טעמא דחשדא משנין כשיש טענה ורק בביהכנ"ס וכדומה דשייך טעמא דחשדא אין משנין אפי' יש טענה עכ"ל וע"ש דבהא דמערבין בבית ישן ליכא משום חזקה דמצוה שאין להבית שום זכות וע"ש מ"ש עוד המשפטי שמואל וח"ס יו"ד סי' שכ"ח בענין זה. אולם בגוף חילוק הפמ"ג בין קצת טמם לטעם גמור מצאתי במג"א סי' שס"ו סק"ז דמפורש כן אבל הביא כן בשם רשד"ם והוא בחא"ח סי' כ' וט"ס במג"א ושם אינו מחלק כן אלא ס"ל דבדאיכא טעם משנין וצ"ע והנה מ"ש רו"מ מדברי הלבוש ופמ"ג בא"א סקמ"א דאם רוצים לבנות ביהכ"נ של קהל אין ביד היחיד לעכב הדבר פשוט שהקדיש רו"מ הבית מאז לצורך רבים וסילק א"ע מלהיות ראש ומנהיג וכל סדר הנהגות שייכים להגבאים הנבררים מהציבור אין עליו דין ביהמ"ד של יחיד וע' תשו' תשב"ץ ח"ד טור א' סי' ז' דמבואר דכל ששם היחיד עליו שלא הקדישו לחלוטין יוכל למנות ש"ץ וכדומה בלא רצון הקהל ע"ש א"כ בנ"ד שעשה להיפוך וגי"ד שאין לו שום קדימה בזה ובפרט כי תואר הבנין והבדל הגדר שבינו ובין חצר דירתו מוכיח ומעיד עליו וה"ז ביהמ"ד של ציבור ואין ענין דברי הלבוש לכאן אך דבאמת גם בכל ביהכ"נ אם רוצים אנשים לפרוש ולעשות להם ביהכ"נ אחר מבואר בתשו' מהרשד"ם חא"ח סי' ל"ו שאם נותנים טעם שיוכלו שם לכוין יותר גם הרוב אין בידם למחות בידם כיון דכונתם לש"ש וגם אם הי' איזה תקנה ביניהם שלא לצאת צידד להקל וע"ש מ"ש לחלק בזה אבל בלא תקנה הדבר פשוט כן ע"ש ואף שבנ"ד אין טוענים מפני כונת התפלה אלא מפני שיהי' דירה להשמש ג"ז היא טענה טובה דודאי צריכים הקהל שיהי' השמש תדיר אצל הביהמ"ד בכל עת ובכל שעה לצורך שמירה והסקה ומאור וכדומה אבל מ"מ דוקא באופן שלא יתבטל לגמרי הביהמ"ד הקודם אבל אם עי"ז

יתבטל הביהמ"ד הישן לגמרי אין להם רשות לשנות וכ"ה בתשו' מהר"י לבית לוי סי' ל' ושם נמצאו כמה תשובות בענין זה והעלה ג"כ כדעת רשד"ם הנ"ל אבל באופן שלא יתבטל הביהכ"נ הישן לגמרי עי"ז דבכה"ג לכ"ע יש למחוה בידם והאריך בדברי הריב"ש ושאר פוסקים והסכימו עמו כמה גדולים בזה ע"ש באורך – סוף דבר כי באופן לבטל לגמרי הביהמ"ד הקדום אין שום צד להתיר וכן אם עי"ז יתהוו דברי ריב וקטטות ח"ו או שלא יוכלו לכלכל די ההוצאות לשניהם ויוגרם עי"ז ביטול ביהמ"ד הקדום אין להם רשות לשנות ויתאמצו להרחיב בנין ביהמ"ד הקדום ויחדיו יהי' תואמים כל המתפללים שם ויעשו כלם אגודה אחת לעבוד את השם הגדול והנורא.

סימן קסט

א להרב מו"ה יצחק ראוויטש נ' אבד"ק ארזשא- וויץ וכעת בס"ג

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בקצב שקנה ה עגלים בני ח' ימים ונודע לו שבתוכן יש אחד שאינו בן ח"י והקצב איש עני ואין לו במה לזונם להמתין עד שיגיע גם העגל הזה למליאות ח' הימים והתיר רו"מ וטעמו דהעגל בטל ברוב ואף דבע"ח לא בטיל הרי הצל"ח ביצה ג' ע"ב העלה דבנבילה מחיים בטיל חשיבות דבע"ח וה"נ הרי כל החשש הוא משום נפל והוי נבילה מחיים ואי משום דהוי דשיל"מ להמתין עוד איזו ימים הא צריך לעשות הוצאות ול"ה דשיל"מ כמ"ש הט"ז סי' ס"ט סקל"ה ובסי' ק"ב עכ"ד והנה מ"ש מדברי הצל"ח אם כי יפה העיר אבל כפי הנראה למעיין בצל"ח שם דעת התפל"מ אינו כן וגם מסברא דברי צל"ח צ"ע דא"כ לדידן דקיילי"ן כהרשב"א דטא"ח גם א' מאלף ורק יתרת חי לחד תי' הרשב"א א"כ גם בטריפה מחיים ליכא חשיבות דבע"ח ואיך יפרנס הש"ס דזבחים דף ע"ג דמשני למתני' דכל הזבחים שנתערבו וכו' בטריפה וכו' ושם ע"ד א' מבואר דהך טריפה אינה יתרת א"כ איך משני התם דמשום דבע"ח לא בטיל ובפרט לשי' רש"י זבחים ס"ט דטריפה מטמא מחיים לר"מ וסתם מתני' ר"מ ובחולין קל"ד פריך מה"ט אמתני' שם וא"כ איך משני בטעמא דבע"ח לא בטיל ובע"כ דליתא, וגם מ"ש רו"מ דל"ש דשיל"מ משום הוצאות יש לפקפק דהאי הוצאה הכנסה הוא שעי"ז יתגדל ויושבח העגל ויהי' שוה יותר – אך דגם בלא"ה ל"ש בזה דין דשיל"מ כמ"ש בדעת סי' ט"ו ס"ק כ"ז ואף דהעיטור סובר דהוי דשיל"מ אבל אנן לא קיי"ל כן וגם בלא"ה הרי קיי"ל דצריך להשליך א' מהם כמ"ש בסי' ק ט וא"כ יפסיד יותר מדמי מזונות ועכ"פ הי"ל להורות כן למכור א' לעכום אך באם שנטרף עגל א' מהם ויוכל לתלות בו יש להקל.

סימן קע

א עוד להרב הנ"ל

ב ומה ששאל באחד ששמו אברהם ובא לגרש אשתו ושם אביו ציון ונסתפק אם יכתוב אברהם בן ציון יטעו ששמו גם בן ציון כי שם זה מצוי יותר ורו"מ צידד לכתוב בן ציון בשני שיטין דכיון דלכתחלה צריך לכתוב שם בן ציון בשיטה אחת כמ"ש הג"פ סי' קכ"ה סקמ"ב א"כ ידעו שאינו שם אחד ולענ"ד לא הועיל כלום בזה דכיון דלכתחלה צריך לכתוב שם אביו א"כ גם בלא"ה לא יטעו לומר שהמגרש שמו גם בן ציון דא"כ ליכא בגט שם אביו כלל ובע"כ דמ"מ יש לחוש שיטעו בכך א"כ גם בכתיבת שם בציון ב"ב שיטין בדיעבד כשר ואכתי יטעו בזה ועמ"ש בפתיחת דע"ת אות ל"ו דגם תרי פיסולי דלכתחלה דיעבד כשר וגם מ"ש לכתוב בר ציון אינו נראה דג"ז אינו כשר לכתחלה וגם יש חשש לעז על גיטין הראשונים ומ"ש רו"מ מדברי הט"ג ש"א אות ש' סק"י דבדאיכא לפרש כהוגן גם בדאיכא למיטעי כשר וכ"ה באות מ' סוס"ק ל"ה הנה הג"פ שרמז הט"ג שם הביא בשם מהריב"ל דבכה"ג אינו כשר אא"כ היכי דכשר בלא כתבו כלל והעלה דמ"מ משום דכתב שם אביו הוי סי' הניכר לקרות כהוגן והט"ג כתב שהוא דוחק אבל בד"ח שער הנקודות בנקודת פת"ח העלה מדעתו כתי' הג"פ וביאר החילוק היטב ע"ש וא"כ בנ"ד שהחשש שמא יטעו לומר שלא כתב שם האב כלל א"כ ליכא שום הוכחה וסי' לקרות כהוגן ולכן לענ"ד מוטב להשמיט שם האב דעכ"פ בדיעבד ודאי דכשר אבל אם יכתוב בסתם דאיכא למיטעי גם בשם המגרש עצמו דבלא כתבו פסול גם דיעבד ובכה"ג הוי כלא כתב כלום ובפרט בנ"ד דלא שכיח בזה"ז שם ציון וקרוב לטעות יותר בשם השכיח בינינו לכן לענ"ד נכון יותר להשמיט שם האב.

סימן קעא

א להרב המאה"ג מו"ה משה הערציג נ"י אבד"ק טשיטש הסמוך לרישא.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר שזה כשנה נתקבל לקהלתכם שו"ב חדש שהוא חתנו של השו"ב הנפטר ונתן השו"ב ב' מאות ר"כ והתנה בפירוש שהוא נותן רק לצורך להרחיב עז"נ של ביהמ"ד ושלא יהי' רשות להקהל לשלם מזה חובות או לצורך אחר ושינה ושילש להתנות כן באופן הנ"ל ושלא יהי' להם רשות לשנות זולת בהסכמתו ועתה בא בע"ח שזכה כנגד הקהל בערכאות ורוצה לגבות מן המעות הנ"ל והשו"ב מוחה ובא לפני מעכ"ה לדין והנה רו"מ האריך בזה (והביא מהא דאו"ח סי' קנ"ג ס"ז דביהכ"נ של כפרים נמכר בזט"ה במא"ה ורשות ללוקח להשתמש בו וכיון דב"ח גובה מס"ת כמ"ש

בחו"מ סי' צ"ז סכ"ג ה"ה מביהכ"נ ומביהמ"ד וא"כ ב"ד מוכרים להגבות לבע"ח והביא מחו"מ סי' קי"א ס"ג דאם נתנו ללוה מתנה ע"מ שלא יחול שיעבוד התנאי קיים אבל במכרו ללוה אינו מועיל ובנ"ד הוי כמכר שהרי עבור זה קבלוהו לשו"ב אבל לפמ"ש הסמ"ע וב"ח שם הטעם משום דאם יבטל המוכר המקח יחול שיעבוד הב"ח על המעות ויגבה חובו מהם וזה ל"ש בנ"ד אבל י"ל דבנ"ד הרי התנה תנאו רק על המעות ואחר שירחיבו בו הבנין אין להשו"ב שום זכות א"כ מה יועיל לו תנאו והוא רק טוה"נ בעלמא לעכב עד אחר שיבנוהו ואין טוה"נ ממון כמ"ש מש"ך בחו"מ סי' ש"נ אבל י"ל דבנ"ד הוי ממון גמור דכפי תנאו אין ביד הקהל לשנות לשום דבר בלא דעתו כיון דכפל תנאו כ"פ ולא דמי להא דא"ח סי' קנ"ג סי"ג וגם י"ל דגם אח"כ יהיו לו הנאת הגוף ע"י הרחבת הבנין עכת"ד].

ג והנה בגוף הדבר אם בנ"ד נחשב מתנה או מכר יש לדון מדברי תשו' רמ"א בסופו בשם הגאון מו"ה שאול אבד"ק קראקא דגם חתנו כבנו לענין ירושת החזקה א"כ בנ"ד הי' לחתנו חזקה מן הדין ומה שנתן מעות הוי מתנה בעלמא ולכ"ע חל תנאו ודמי להא דסי' קי"א ס"ג שהביא רו"מ אבל בכ"ז י"ל דלכיון דאחר שיבנוהו לא יהי' להשו"ב שום זכות בזה ורק עתה על המעות א"כ ממילא י"ל דאין בתנאו ממש ולכאורה דבר זה נלמד ממשנה ערוכה סופ"ו דכתובות דף ס"ט ע"ב המשליש מעות לבתו (לקנות בעדם שדה לבתו) והוא אומרת נאמן בעלי עלי יעשה השליש מה שהושלש בידו דברי ר"מ ור' יוסי אומר וכי אינה אלא שדה והוא רוצה למוכרה הרי הוא מכורה מעכשיו ופירש"י וז"ל וכי מה תועלת לו לקנות אפי' אין כאן מעות אלא כבר נקנה השדה והוא רוצה למכרה הרי הוא מכורה הלכך שומעין לה עכ"ל ואף דקיי"ל התם כר"מ וכר"נ דפסק הלכה כר"מ היינו משום דמסיק דבנשואה גם ר"מ מודה ועכ"פ מבואר סברא זו דכיון דכשיקנה שדה יהי' בידה למכור שוב בידה לשנות צוואת המת גם עכשיו בהמעות וא"כ ה"נ בנ"ד אבל המעיין באס"ז שם בשם הראשונים ימצא דהתם טעמי' דר"י משום דס"ל דבכה"ג שאין תועלת בקיום דברי' ליכא מצוה לקיים דברי המת אבל בנ"ד שנתן המעות על תנאי ואם אין מקיימים תנאו אפי' בדבר שאין דרך להקפיד עלי' תנאו קיים וכמבואר בירושלמי פ"ז דכתובות בהא דהמקדש את האשה ע"מ שאין עלי' נדרים וכו' דאף דמבואר שם דמידי דלא קפדי בה אינשי לא הוי קפידי' קפידא היינו באמר ע"מ שאין עלי' נדרים אבל בהתנה ע"מ שאין עליו כל נדרים אפי' נדרה מחרובין מהני תנאו והובא בר"ן וב"י וש"ע ומכ"ש בהתנה בפירוש על דבר שאין מקפידין.

ד ומ"ש רו"מ די"ל דהוי רק טוה"נ ואינו ממון שלו הרי מבואר בהג"א דמגלה פ' בנה"ע בשם א,ז והובא בב"י או"ח סי' קנ"ג ובד"מ שם אות ג' (ורומז הרמ"א שם ס"ז בקיצור) דאם נתן ב"ה לבני העיר באופן שאין בו כח למחות מלבוא אל תוכו להתפלל אלא ששייר לעצמו שאין רשות לחזק בדק הבית ולהוסיף על הבנין אלא הוא או יורשין אין לו מכר כ"א על פי הקהל ועל פי' או עפ"י יורשיו עכ"ד והרי גם התם אין לו שום זכות בב"ה הזה ורשות לכל אדם לבוא להתפלל בו ומה זכות ממון יש להנותן בזה התנאי שלא יוכלו לחזק הבדק מבלעדיו ואפ"ה מהני התנאי וה"נ בנ"ד וע"ע בתשו' עה"ג סי' מ"ט בסופו דב"ה של כרכים אין בה זכות אלא טוה"נ ע"ש היטב.

ה גם י"ל לפמ"ש התוס' בב"ב נ' רע"ב וז"ל דלא דמי ק"פ דבעל שלא הו"ל בגוף כלום מעולם לק"פ דמוכר עבדו ע"מ שישמשנו ל' יום שתחלה היו הכל שלו ועדיין לא יצא מת"י שהפירות שלו וכעין זה מחלקים גבי בהמת ארנונא בפ"ק דפסחים דף ו' וכו' עכ"ל ועתוס' פסחים שם ג"כ בזה וה"נ בנ"ד שהמעות היו שלו ונותנים לקהל בתנאי זה אף דנימא דלא נשאר לו בהם רק זכות טוה"נ מ"מ כיון שמתחלה הי' הכל שלו גה טוה"נ שנשאר לו בזה הוי ממון ולא דמי להא דמתנות זרוע ולחיים וכדומה דלמ"ד טה"נ אינו ממון אף שהי' מתחלה שלו דשא"ה דנתחייב מה"ת בהמתנות משא"כ הכא בנ"ד שנתן ברצונו הטוב ובפרט דבנ"ד י"ל דנהי דמדינא אחר שיבנוהו יהי' רשות להב"ח לגבות חובו מהביהמ"ד מ"מ ידוע דמסתמא ישתדלו הקהל לפרוע לב"ח ולא למכור גוף הביהמ"ד ויטכסו עצה לסלק החוב משא"כ עכשיו כשהמעות בידם והרי אפי' בזה נהנה וזה לא חסר דכופין על מדת סדום מ"מ אם יש איזו סברא שיחסר זה אפי' על צד איזה ספק בעלמא אין כופין עמ"ס וע' חו"מ רסי' קע"ד.

ו ולכאורה הי' נראה דבלא"ה יוכל לעכב גם אחר שיבנו הביהמ"ד ממעות זה כיון דבעינן דוקא שיהי' במעמד אנשי העיר א"כ י"ל דכל מי שיש לו חלק בהבנין יוכל לעכב וכמו דבכרכים חיישינן שמא יש א' בסוף העולם ואינו מרוצה לזה והא דמבואר בהג"א וא"ז הנ"ל דאם נתן להקהל לגמרי שלא יוכל למחות מלהרחיבו או להוסיף על הבנין יוכלו למכרו בלא הסכמתו היינו משום שנתן בפירוש אדעתא שלא יוכל למחות ואף דב"ד כופין לפרוע חוב הרי זה השו"ב לא הי' עוד בעיר כשלוו הקהל ולא חל עלי' החיוב לפרוע חובותיהם. אבל מצאתי בתשו' פנ"י חא"ח סימן ד' שהעלה דרוב הקהל כופין את המיעוט ודוקא בכרכין דאם יש א' בסוף העולם שאינו מרוצה לכך כיון שהוא אינו כפוף לבני העיר לכן יוכל למחות משא"כ בבני אותה העיר המועט כפוף להרוב.

ז אבל כבר כתבתי דכל זמן שהמעות מונח מועיל שפיר תנאו לעכב מלפרוע במעות זה החוב ויש להעיר בזה מהא דכתובות צ"ה ע"ב ותוד"ה מוקמינן וכו' אפוכי מטרתא ל"ל וכו' אלא נראה וכו' מתוך שאם היו מוציא בעל מיד הלוקח הי' אחרוך מוציא מיד בעל ולוקח מיד אחרוך מעיקרא נמי מוקמי' לי' בידא דלוקח וכו' ע"ש אבל י"ל דבנ"ד שהותנה בפירוש וגם יהי' תועלת שעי"ז יטכסו הקהל עצה שלא יגבה מן הביהמ"ד לכן הדין כמש"ל.

סימן קעב

א להרב המאה"ג מו"ה יוסף מרדכי הלוי ז"ל אבד"ק אולאשקאוויץ.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' שעשו לו בגדי נשואין של צמר ותפרום בחוטין והחייט בדק החוטין על האש כמ"ש הרמ"א ביו"ד סי' ש"ב ונודע לו שהם חוטי קנבוס ואחר שכבר תפר כל הבגדים בא חייט אחר והכיר החוטין שהם מלבוב ואמר שבגליל לבוב זורעים הרבה פשתן ושכיח שם פשתן גמור (ליאן ויש לספק על החוטין אולי הם פשתן גמור וכבר הביא הפת"ש בשם תשו' פ"י שהסימן אינו מובהק ושאין לסמוך ע"א להתיר ועתה הוא הפסד גדול לחזור ולתפור כל הבגדים עכת"ד שאלתו.

ג והנה בד"א כבר האריך בשו"ת מאמר מרדכי סי' א' וסחר כל ראיות הפ"י במ"ש דאי סימנים דרבנן לא סמכינן ע"ז בדאורייתא וחילק בין סימנים לסימנים ואני מוסיף דלפמ"ש הש"ך סק"ה בשם המע"מ שבודקים עוד הקנבוס שמושכין החוט וכו' ובשו"ת מ"מ שם העיד בשם בקיאים סימן זה בביאור היטב כי טבע הקנבוס אשר אף אם יקח מהחוט השאר ויקרענו בכח לא יהי' נקרע החוט מכל וכל כ"א יהיו נמשכין חוטין דקיל מהחצאין וגם אם יקח חוט קנבוס דקה מן הדקה ויקרענו לא יהי' נקרע שישאר חצי שוה לכאן וחצי לכאן כי יהי' יוצא מראשו כמה חוטין יותר דקין משא"כ בחוטי פשתן ובזה ביאר לשון המע"מ וש"ך שיש ב' נוסחאות ואם אינן שערות מרובות נ"א צ"ל ארוכות וכו' ור"ל דמרובות קאי על חוט א' אף שאינו שזור דבזה ניכר שיוצאין מראשיתו כשקורעין אותו כמין שערות מרובות דקות עד שאין הראות יוכל להשיג ולראותן ובחוט שזור ניכר ע"י שכשקורעין אותו לחצאין לא יהי' החצאין נקרעין בשוה כ"א יהי' נמשכין זמ"ז עם חוטין השזורין שהם ארוכות ע"ש והנה בשו"ת פ"י ח"א חא"ע סי' ז' העלה דשני סימנים אמצעים מצטרפין להיות כסימן א' מובהק לסמוך עליהם גם בשל תורה ע"ש וכ"ה דברי כמה אחרונים וא"כ בכה"ג כשבדקו בשני הסימנים הנ"ל שוב לכ"ע מהני לסמוך עליהם וע"ע בשו"ת משיבת נפש להגאבד"ק פלאצק סי' ל"ה שדחה ג"כ דברי הפ"י וגם בשו"ת

שו"מ מהד"ק ח"ג סי' קי"ד תשובה ארוכה בענין זה לדחות דברי הפ"י ושם במהד"ת ח"ג סי' ב' באמצע התשובה הביא מאגדת בראשית פ"כ משל לשנים א' מוכר פשתן ואחד מוכר אמונטן ואמר הרי אש לפניכם הפשתן נשרף ואמונטון אינו נשרף ונדפס הג"ה בשם מהר"ם דליזאנו דאמינטון היינו קנבוס וא"כ מפורש הסימן במדרש ואף שהמגיה שם כתב דאמינטון אינו קנבוס מ"מ כפי הנראה הה"מ סובר כמהר"מ דליזאנו הנ"ל ע"ש. ואולם יען כי גם בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' נ"ג העיד שאין הסימן בדוק ונמצא כמ"פ להיפוך לכן נ"ל שיבדקו ג"כ סי' ב' של המע"מ וש"ך הנ"ל ואם גם סימן זה יעלה יפה יוכל להקל שלא להפסיד ממון לישראל.

סימן קעג

א לכבוד תלמידי הרב הגדול מו"ה אברהם יהודא שווארץ נ"י אבד"ק פאטיק.

ב מכתבו מגלה עפה הגיעני וע"ד שאלתו באשה בעלת כפר שמפני מהירותה ליסע לביתה בלילה שכחה וטבלה ברדיד שעל ראשה והוא נעשה מעשה אורג כעין שרשרת ומים נכנסים היטב בהנקבים ובכ"ז החוטים יעלו לרוב הראש ובבואה לביתה נזכרה אם צריכה לחזור ולטבול ורו"מ האריך מאד בדברי הפוסקים בענין זה והביא דברי רבותיו של רש"י שבת נ"ז דס"ל דבמקפיד גם בדעיילי מיא חוצץ ורבו הקושיות עליהם מהא דנדה מערמת וטובלת בבגדיו ועוד מכמה מקומות כמ"ש הס"ט סי' קצ"ח ס"ק י"ג ובלב"ש חי' דינים ס"ק קצ"ו ורו"מ העלה חדשות בביאור דברי רבותיו דמדאורייתא מודו דשרי ול"ה חציצה אלא דמדרבנן גזרו בזה אבל דוקא ברובו ומקפיד ולא במיעוטו ובזה תי' רוב הקושיות וגם מה דקשה איך יחלקו ב' לישני בדבר שהוא הלמ"מ ע' בפתיחה לגי"ד אות ג' ולהנ"ל ניחא ועפי"ז העלה דאם אינה מקפדת עתה בשעת טבילה אף דמקפדת בשום פעם גם ברובו אינו פוסל ולכן נדה מערמת וטובלת והאריך מאד דלפי"ז יש לחוש לדיעה זו שגם הטור פסק כוותי' וזהו דעת הרמ"א עכת"ד בקצרה.

ג והנה בגוף הדין יש לי לדון דתליא בפלוגתא אחרת דהנה הב"י העיר דכיון דפלוגתא בדרבנן במיעוטו ומקפיד וכיון דפליגי ב' לישני אמאי פסקו הטור וריי"ו להחמיר ותי' דכיון דלישנא בתרא מחמיר העיקר כלישנא בתרא ע"ש ובאמת שדבר זה תלוי באשלי רברבי למעיין בתוס' ורא"ש ע"ז דף ז' דלשי' ריב"א אדרבה לישנא קמא עיקר ולר"ת בדרבנן להקל ועוד דגם להסוברים דגם בדרבנן אזלינן בתר לישנא בהרא יש לדין דבנ"ד דרב פשיטא לי' להקל ובדברי ר"ה בר"י מספקא לן אין ספק מוציא מידי ודאי וכמ"ש כה"ג בר"ן נדרים ע"ב ע"א ובר"ן חולין פג"ה בהא דמשערין בקופה ורוטב ואף דמבואר

במלחמות סופ"ב דב"ק ובש"ג שם בשם ריטב"א דהיכי דאמורא בתרא מסופק אזלינן בתר בתרא היינו בידוע לנו שהוא מסופק משא"כ הכא שאנו מסופקים בדבר אם הבהרא חולק ע"ד רב או לא מדוע נרבה במחלוקת מספק וכללא הוא דאפושי פלוגתא לא מפשינן כמ"ש הר"ן ביומא פ' יוה"כ ובפרט דגם היכי דבתרא מסופק מבואר בכ"מ פ"ב מק"פ ה"ו דאין ספק מוציא מידי ודאי וכ"נ להדיא מדברי הר"ן בנדרים הנ"ל. ולפמ"ש רו"מ לחדש דגם ברובו ומקפיד הוי רק מדרבנן א"כ שוב מצינו צד להקל בדרבנן מטעמא דכתיבנא. ובפרט שדעת רמב"ם ורש"י אינו כרבותיו וכן מצאתי בא"ז ה' שבת סי' פ"ד שפסק כרש"י ולא כרבותיו.

ד ובעיקר הקושיא מהא דנדה מערמת וטובלת אם כי יפה העיר רו"מ דבביצה י"ח רב לשיטתי' בשבת שם דאמר כל שהוא ארוג לא גזרו אבל לפי"ז כל הפוסקים שפסקו כרב בביצה שם חולקים על רבותיו, ועלה בלבי די"ל דגם אם הקפידא גורמת שיהי' נחשב חציצה וגם באינה מקפדת עכשיו נימא דגזור אטו מקפדת כיון דתמיד מקפדת מ"מ הכא דא"א לה להטביל בגדיו ביו"ט רק באופן זה ל"ש למיגזר וכדאי' כה"ג בפסחים י"א ע"א הוא עצמו מחזר עלי' לשרפו מיכל אכיל מיני' וכעין זה בגיטין ה' ע"א גבי בעל שהביא גט דאצ"ל בפ"נ דטעמא שלא יבא בעל לערער הכא מינקט נקיט לי' בידי' וה"נ בזה הרי הוא באה להטביל הכלים בערמה בצירוף גופה ואיך נימא דתקפיד עליהם ולכן בכה"ג לכ"ע שרי וכה"ג כ' הרשב"א הובא בב"י סי' קצ"ח לענין נשים הצובעות דל"ה חציצה אף דהוי ברובו וגם באינו מקפיד חוצץ מ"מ הכא רצונם בכך ועדיף מאינו מקפיד דעלמא ע"ש.

ה ועוד נ"ל דלפי המבואר בחגיגה כ"ב וביו"ד סי' ר"א ס"ט דהמטביל כלי בתוך כלי שאין בפיו כשפ"ה לא עלתה לו טבילה וה"מ שהחיצון טהור אבל בחיצון טמא מיגו דסלקא טבילה לחיצון סלקא נמי לפנימי ע"ש וה"נ בנ"ד אף דס"ל לרבותיו דבמקפיד הוי חציצה היינו אם הדבר שמקפיד עליו א"צ טבילה אבל בנדה שמערמת וטובלת גם בגדי' מיגו דסלקא טבילה לבגדים שוב ל"ה חציצה כלל וא"ל דשא"ה דהוי מב"מ משא"כ הכא דז"א דכבר ביאר בתשו' ג"פ סי' נ"ו דהתם דכ"א צריך טבילה ל"ש סברת מב"מ אינו חוצץ ע"ש ותבין וזה נכון (שוב הגיד לי הרב השואל שהציע דברי בפני רב גדול א' וגנב וכיחש והדפיס ד"ז בחיבורו בשמו).

ו ולכאורה עלה בלבי להביא ראי' לדעת רבותים מתוס' שהובא בר"ש פ"י דמקוואות מ"ד הסלים של בד ושל גת איצין צריך ולחטט ורפין צריך לנער וקשה אמאי ברפין צריך לנער כיון דעיילי בה מיא ובע"כ משום דמקפיד ואפשר דבדאיכא הרבה בתוכה גם

ברפין לא עיילי מיא וכעין מ"ש התוס' בזבחים ע"ח ב' ד"ה דלי דאף דלח אינו חוצץ מ"מ כיון דהאי דלי יש בו חלב הרבה לא מחלחלי מיא בזה י"ל ג"כ טעמא דהא דבקודש מתיר ומנגב דחגיגה כ' ע"ב ופירש"י משום דדמי לחציצה שהביא רו"מ דאף דלח אינו חוצץ מ"מ כיון דאם יהי' הרבה משקה בתוכו יהי' חוצץ שוב עשו מעלה גם בלחות בעלמא.

ז ובהיותי כרגע מעיין בגמ' שם ותוס' כ"א ע"ב ד"ה דקיטרא שהביא רו"מ ראיתי מ"ש התוס' בשם י"מ דמנגב טעמא משום דהמים חוזרין ומטמאין ולא סלקא להו השקה משום מעלה דקדש והתוס' הקשו דא"כ לרבא הוי שנים עשר ועלה בלבי לכאורה דהרי בפסחים ל"ד ע"ב מפורש דמי החג שנטמאו כשהקדישן ואח"כ השיקן דאין זריעה להקדש וה"נ אין זריעה לתרומה וברש"י שם ד"ה לא שמיע לכו דעביד מעלה לתרומה דלא ליהני לאכילה אבל מלטמא טהרו דלהא לא עביד מעלה ע"ש וע' בפ"י מכות ד' שצידד דלהרמב"ם גם בתרומה אין זריעה לגמרי כמו להקדש אבל עכ"פ לרש"י אינו כן וא"כ בלא"ה תיקשי אמאי לא חשיב הכא הך מעלה בין הקודש ותרומה ויש לדחוק עפ"ד תוס' ר"פ חומר בקודש אך לפמכש' התוס' בפסחים שם ד"ה ונתן דבקודש מדאורייתא ל"מ השקה ניחא ומה"ט לא הקשו רק לשי' הי"מ דס"ל דחוזר ומטמא המים ואף דליכא רביעית במים הטמאים בלחלוחית שע"ג הכלים מ"מ י"ל דס"ל כמ"ש תוס' חולין פ"ז דבתרומה וקדשים גם בפחות מרביעי מטמא ולכן גם לצורך קדשים עשו מעלה.

ח ובהיותי בזה עלה בלבי טעם נכון להא דעביד מעלה בקדש דל"מ השקה וטמאין ולא בתרומה דהנה כל טעם השקה הוא מטעם זריעה דנעשה כמחובר והרי במחובר ל"ש תרומה כלל כדאי' בפסחים ל"ג ורש"י וגם בתוס' קידושין ס"ב ויעיין מנחות ע' ע"א כיון דשתל פקע טיבלא וכו' א"כ מצינו תרומה במחובר וכו' ואף דדחה ההוא לענין קרן וחומש מ"מ משס הנ"ל מוכח כן ובמק"א הבאתי מירושלמי פ"ט דתרומות ה"א הדא אמרת שהקדושה של תרומה חלה עליו כשהוא במחובר אבל הש"ס דילן אינו סובר כן ומוכח במנחות שם דאם אינו חל ה"נ פקע מה שחל מקודם ומעתה ל"ש לעשות מעלה שלא יועיל זריעה לתרומה שהרי בזריעה שהוא כמחובר מעולם אינו חל וגם פקע קדושת תרומה וכבר כ' הכ"מ פ"א מאה"ט בשם רי"ק דבלח הוי כמאן דליכא והוי כזרעו כלה דמה"ת בטל ובפרט למ"ד טומאת משקין דרבנן הרי מבואר בר"ש פ"ט דתרומות מ"ז דבדרבנן לכ"ע פקע טיבלא בזריעה וע"ע בר"ש פ"ב דטבול יום מ"ב בזה ואף שהוא טובל הכלי להשתמש בה תרומה בתלוש מ"מ ל"ש להחמיר בשעת זריעה כיון דבזריעה ליכא לעולם קדושת תרומה ואם היתה תרומה עצמה היתה נטהרת אבל בהקדש דגם במחובר איכא הקדש כדאיתא במנחות ק"א ע"ב כאן שלא הי"ל שעה"כ דאקדשינהו

במחובר לכן שפיר עביד מעלה שלא יועיל זריעה וכה"ג כתבו התוס' ביבמות כ"ז סוף ע"ב ד"ה ולימא וכו' אבל אם כבר חלץ הא' לשני' שרי אידך לייבם כיון דבאלו היבמות ליכא שום חששא ע"ש וה"נ יתכן להחמיר משום חומר תרומה שישתמש אח"כ כיון דאם הי' בעצמו תרומה הי' בטל קדושתו ולא משכח"ל עתה שיהי' תרומה וא"ל דהא אי נימא דאין זריעה ל"ה מחובר ואיכא קדושת תרומה ז"א דזה תלוי בזה דאם יהי' זריעה אינו תרומה וכה"ג כתבו תוס' בתמורה כ' ע"א ד"ה רבי סבר וכו' לימא דלירען ויעשה תמורה וכו', ע"ש וכה"ג פריך הש"ס בב"מ ל"ח ע"א לרנב"י לפיכך וע"ש ברש"י, ועפי"ז נ"ל ליישב קו' התוס' דחגיגה הנ"ל, על שי' הי"מ הנ"ל אמאי לא חשיב י"א מעלות ולפמ"ש י"ל דהא טעם הי"מ הוא מטעמא דכתיבנא דלא יתכן להחמיר לצורך תשמיש תרומה כיון דאם היו עתה תרומה הי' מתבטל ואני מוסיף עוד דכיון דפחות מרביעית משקין אינם מטמאים רק בתרומה וקדשים וכמשל ולכן בקדשים דשייך במחובר יתכן שפיר לומר במעט משקה הלח שע"ג הכלי דאינו מיטהר בהשקה חוזר ומטמא המים כיון דאלו היו קדשים הי' מטמא אבל בתרומה איך נימא דיטמא בדליכא בו רביעית הרי אין בו שיעור לטמא מאי אמרת דבתרומה מטמא לכן כיון דטובל לצורך תרומה מטמא ג"כ ז"א שהרי אם הי' תרומה עצמה הי' מתבטל מקדושתו ולא היו עליו קדושת תרומה כלל ואיך יטמא שאר המים עכשיו בהיותו חולין בשביל שישתמש בו אח"כ תרומה וזהו טעם הי"מ, וא"כ א"ש דהמשנה קחשיב רק מעלות הנוהגים בקדש ואין נוהגים בתרומה בהיותה תרומה דלא חמיר כקדש אבל הכא הרי כל המעלה משום דבתרומה לא משכח"ל שיהיו תרומה בזריעה א"כ אין זה חומר בקודש מבתרומה שהרי במחובר אינה תרומה וזה מצד ד"ת דבמחובר ליכא תרומה משום דדגנך כתיב כמ"ש רש"י פסחים ל"ג שם ולכן אין לחשבו בין המעלות וכה"ג כתבו התוס' בנזיר דף מ"א ד"ה מה בין נ"ש לנזיר עולם וכו' וא"ת שאלה איכא ביניי' וכו' וי"ל מלתא דליתא בנזירות לא קתני ואם ישאל על נזירות אז ל"ה נזיר וה"ק מה בין נ"ש לנ"ע כששניהם נזירים ם ע"ש וה"נ בזה ודו"ק כי נכון הוא בס"ד–

ט ונחזור לענינינו דהנה מצאתי באשכול ה' מקוואות סי' ס"ג שהביא ג"כ הך דינא דנדה מערמת וטובלת וביאר ג"כ דמיירי בבגדים רחבים שאינן מהודקין ועיילי בהו מיא ואפילו לכתחלה שרי בכה"ג וסיים דבין איש ובין אשה בסדין משום צניעות שרי לטבול דעיילי בי' מיא שפיר והנה לפמש"ל לשי' רבותיו דבהא דמערמת טעמא משום דגם החיצון נטבל יש לפקפק בדין הסדין וע' בש"ך סי' קצ"ח ס"ק ל"ו בדין הסדין בשם המ"ב ולא ידעו מדברי האשכול וגם בתשו' מהר"י ברונא סי' ק"ו ק"ז פסק להתיר ע"י סדין אך

לפמ"ש רו"מ דבדלא קפדי השתא שרי אין סתירה מזה לדעת רבותיו של רש"י – אבל באמת אין דברי רו"מ נראין כלל שהרי דברי ר' יצחק ברור מללו דד"ת רובו ומקפיד חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד וכו' וא"כ אי' איפוא נזכר גזירה ברובו דלא עיילי מיא ומקפיד כיון שלפי דברי רו"מ הא דד"ת רובו ומקפיד חוצץ מיירי באמת בלא עיילי מיא ואם איתא דגם בזה גזרו אטו היכי דלא עיילי מיא עיקר חסר מן הספר וגם לשון רבותים שהובא ברש"י שכתבו כדקיי"ל רובו ומקפיד חוצץ ל"מ כן ובע"כ כהבנת רש"י וכל הפוסקים בדעת הרבותים דס"ל דזהו בכלל מה שאמר ריי"צ ד"ת רובו ומקפיד חוצץ ותליא הכל בהקפדה לבד אף דעיילי בי' מיא וא"כ שוב מוכח מכל הנך מקומות שהביא הס"ט דלא קיי"ל כוותי' ובפרט דאם נחוש לדעת רו"מ שוב הוי רק חששא דרבנן והלכה כדברי המיקל – א"ה משה נכהמ"ח שליט"א במש"ל מ"ד הש"ך סי' קצ"ח ע' בס"ט ס"ק נ"ז שחולק ע"ד המ"ב שהתיר לטבול במחצלת היכי שהאשה שוכבת עלי' ומהודק לבשרה דהוי חציצה ע"ש ולענ"ד יל"ה קצת מש"ס נדה מ"א ע"ב הבמ"ע שהטבילוה במטה ולא זזה ממקומה ומשמע דל"ה חציצה בכה"ג ע"ש וי"ל]

י אבל לפענ"ד גוף הדין אינו נוגע לרבותיו של רש"י דלכאורה יש להפליא בדבריהם הרי בטובל במקוה שאין בה שיעור אם מחוברת כשפ"ה למקוה שיש בה שיעור הוי טבילה וא"כ כיון דעיילי מיא תחת הבגד ההוא מה לנו שמקפיד וחוצץ הרי סגי במעט המים שתחת הבגד עצמו לטבול בהם כיון שמחוברים לשאר המקוה ובע"כ דמיירי כשאין מחוברים כשפ"ה וא"כ בבגד שהוא כמו רשת חלול דדינו כנקב כשפ"ה כמו דין שק וסל המבואר בסי' ר"א ס"ט דמותר לטבול בהם כלים והוא ממשנה דמקוואות ושם סנ"ב וסנ"ג מה בכך שהוא חוצץ הרי במעט המים הנכנסים תחת השבכה ומחוברים כשפ"ה סגי לטבול בהם והיא טובלת ראשה בהם ומדוע לא תועיל הטבילה וכן מצאתי בלחה"פ בקו"א שהביא לשון ראב"ן דמותר לאשה לטבול במטפחת על ראשה ואין בו משום חציצה משום דהמטפחת נקובה ומחוברין ממים כשפ"ה עם מי המקוה הרי כמ"ש ולכן לדינא נ"ל דבדיעבד ודאי מהני הטבילה בנ"ד. – אבל דוקא אם לא הי' קשור ברצועות בשולי השבכה בדוחק בראשה דאל"כ הוי מיענט המקפיד דחוצץ.

יא ומה שתמה על הנו"ב מ"ת חא"ח סי' קל"ז שנסתפק בדין פכים קטנים שיש בהם משקה אם נטמא המשקה בהיסט אף דגוף הכלי אינו נטמא דא"ר למגע והביא מדברי התוס' בחגיגה כ' ע"ב ד"ה הנושא וכו' שהקשו על רש"י שפי' דמיירי בנגע בחבית מגבו ולא באוירו ותמהו דהרי מיטמא בהיסט ואיך משכח"ל הא דנושא התרומה וע"ז תמה רו"מ דהא שפיר משכח"ל בפכים קטנים דא"ר למגע וממילא א"ר להיסט ואף דרש"י

נקט חביות הרי לשי' רש"י גופי' בשבת פ"ד שהביא הנו"ב שם בכ"ח המוקף צ"פ אינו מטמא בהיסט ובלא"ה לק"מ ובע"כ דהתוס'. הקשו לשיטתם שם ואכתי הול"ל דהמעלה בכה"ג בע"כ דלענין המשקה לא אמרינן הכי עכ"ד ולענ"ד התוס' הקשו שפיר דהא בש"ס דף כ"ב ע"ב מפרש טעמא דלא את הקדש משום מעשה שהי' ואם איתא דמטמא בהיסט אלא דמיירי בצ"פ א"כ בלא"ה בקדש לא משום דאין צ"פ להקדש כדאיתא לקמן כ"ה ובע"כ דאינו מטעם זה ואין ראי' מזה לספיקו של הנו"ב אבל יש להביא ראי' דגם לשי' רש"י ל"מ מה שא"ר למגע אלא לענין הכלי ולא לענין משקה שבתוכו מהא דיבמות ט"ו ע"ב דאראב"צ כשהייתי לומד תורה אצל ר"י החורני ראיתי שהי' אוכל פת חרבה בשני בצרת והודעתי את אבא א"ל הולך לו זתים והולכתי ראה אותן שהן לחים א"ל איני אוכל זתים וכו' וברש"י ד"ה שהן לחים והכשרו לקבל טומאה וכ"ח טמא ע"ג ע"ה ושמא נגע בגב החביות וטמאה מדרבנן וטמאתם ע"ש ובע"כ דהיינו דמיטמא בהיסט והרי לשי' רש"י גופי' כלי צ"פ אינו מיטמא בהיסט והתם כלי צ"פ הוי שהרי כשהודיע לאביו א"ל נקובה היתה וכו' ובע"כ דמ"מ המשקין שבתוכה טמאים אבל לפע"ד יש לדין דגם לשי' רש"י דכ"ח אף שעומד להפתח אינו מטמא בהיסט היינו בסתם כלים דבידו שלא לפתחן ושמא ימלך שלא לפותחן אבל אם תרומה בתוכן דאסור להפסיד תרומה ואפי' למעט בזמן אכילתן אסור א"כ הרי חייב לפתחן מיד שיהא ראוין לאכילה ושתיי' ולא יתכן כלל שיהי' נמלך שלא לפתוח לכ"ע מטמא בהיסט ובזה מיושב קו' התוס' בשבת שם על פירש"י מהא דגיטין ס"א וגם אין דברי רש"י סותרים זא"ז להא דיבמות אבל בתוספתא שהובא בר"ש פ"ח דכלים מ"ה מפורש דכ"ח צ"פ מיטמא בהיסט ודברי רש"י צע"ג.

יב וכה הראני נכדי הרה"ג מו"ה אברהם יקיר זצ"ל ראי' מהתוס' חולין ע"א ב' ד"ה אטו וכו' במ"ש דעביד ק"ו מפכים קטנים המוקף צ"פ וכו' לענין להציל על טהרה שבתוכו שלא יטמאו בהיסט ע"ש ומבואר דגם טהרה שבתוכו טהור בכה"ג ונפשט ספיקו של הנו"ב ושוב אחר זמן רב מצאתי בחי' הרמ"ל פ"י דמקוואות שהעיר בראי' זו וע"ש עוד בזה.

סימן קעד

א להרב המאה"ג מו"ה ירוחם פישל מילך נ"י אבד"ק זלאטניק.

ב מכתבו הגיעני וע"ד העגונה אשר זה ג' שנים שנים שהלך משם בע"מ א' ושמו ליב קירזנור עם הפועל שלו וילונו בלילה בכפר א' וביום ב' בהשכמה הלכו לכפר באטקיוויץ דרך הנהר הקרוש והי' בחדש כסלו ובאמצע הנהר נשבר הקרח ונפלו ונטבעו שניהם

וביום ג' הובאו לזלאטניק וכל רואיהם הכירום שזהו ר' ליב הנ"ל והפועל שלו ולא הי' שום שינוי בפניו ועתה באו ב' עדים והעידו בב"ד בתו"ע איך ששמעו קול צעקה מהנהר שצעקו הנטבעים והלכו הם וגם ערלים לשפת הנהר בחשבם להצילם ונטלו ב' ערלים ספינה א' ושטו בנהר בערך שלשים אמות ונטלו א' מהנטבעים להספינה והביאוהו לשפת הנהר ותיכף ראוהו והכירוהו כי זהו ר' ליב הנ"ל ולא שהו מזמן עלייתו מהמים להספינה עד שראוהו רק בערך רביע שעה ולכל היותר עד חצי שעה ואח"ז הביאו הערלים גם את הפועל והכירוהו ג"כ גם העידו העדים הנ"ל שנמצאו אצלו הכיס עם ערחי ופינגריט והי' שלם בפניו ורק א' מהעדים אמר שהי"ל קרעל קטן בחוטמו וכפי הנראה נעשה מהקרח בשעת נפילה או העלתו מן המים והשני אמר שאינו יודע מזה ואולי נשכח ממנו וגם אשת הנטבע ואחי' אמרו שהכירו כל בגדיו וגם לייבצידעקיל ותפילין ואפי' הקדירה שהוליך עמו מביתו והכיס וכלי אומנות שלו ורו"מ הביא מהא דאה"ע סי' י"ז סכ"ו לפ"ד הח"מ ס"ק מ"ט וב"ש ס"ק פ' דהא מיד לאו דוקא רק יותר משעה וגם לפי דעת המחמירים יש לצרף דברי הב"ש ס"ק ע"ח דבימי הקור מעידין אפילו אחר ג' ימים אך שהעיר דיש לחוש בהעדות יען כי עד א' אמר שהי"ל קרעל קטן על החוטם ובסנהדרין פ"ד בהא דרב לא שביק לברי' למישקל לי' סיליא דלמא חביל לי' ומוכח דגם סריטה בעלמא מיקרי חבלה וא"כ י"ל דדמי להא דמיא מרזי מכה אך דבגמ' ושו"ע סכ"ו נקט מכה ובסכ"ח בהא דאין מעידין אחר ג"י שהובא דברי ר"ת נקט כשהוא חבול בפניו ולכן העלה דהתה סגי בחבלה כ"ש אבל בסכ"ו בעינן מכה גמורה ובזה תי' דברי הטור שתמהו האחרונים והב"ש ס"ק ע"א עכ"ד, והנה אם אמנם מצינו גם בש"ס דט"ז כ"ח ע"ב בהא דמעלין אזנים בשבת וכו' א"ד בסם אבל לא ביד מ"ט מיזרף זריף ופירש"י עושה חבורה וכו' לא מעלה נפח ע"ש הרי דזריפה בעלמא עושה חבורה ונפח אבל מ"מ הדבר פשוט דהכל לפי ענין הסריטה והחוש מעיד דקרעל קטן אינו גורם שום ניפוח ומצאתי בתשו' ב"ח החדשות סי' ס"ב בתשו' מהר"א עפשטיין דאין סברא כלל שיהי' חיכוך או שריטה או שחין בכלל מכה ע"ש.

ג וגם מה שחידש רו"מ דבהא דמעידין אחר ג"י בחבלה בעלמא אסור להעיד ליתא דמבואר בכנה"ג הגה"ט אות שע"ד בשם מהרי"ק דהא דכתבו התוס' נחבל בפנים היינו שאין לו פדחת וחוטם וכל שיש לו פדחת וחוטם מיקרי אינו נחבל ומהרח"ש החולק על מהרי"ק ס"ל דכל שאין ניכר צורת הפנים מיקרי נחבל בפנים ע"ש וע"ע בתשו' ב"י וקו"ע סי' קע"ב. ועכ"פ פ בנ"ד הדבר פשוט להקל שהרי דעת המרדכי דבפרצוף אף דאיכא מכה אינה מתקלקלת במים ואף דהב"י בתשו' סי' י"ב חולק עליו וכ"ה בתשו'

מ"ב סי' מ"ו וכתב כי הפירוש של מרדכי הוא דחוק ורחוק אינו אלא כמעייל פילא בקופא דמחטא וע"ש עוד בזה מ"מ חזי לאצטרופי וגם דעת ישויע"ק דבתוך ג"י אין לחוש להא דמיא מרזי מכה וגם הנה מצאתי בתשו' ח"ס חלק ששי סי' מ' שהעלה דאין לחוש לחומרא דמיא מרזי מכה רק בשהה יותר משעה גם צידד די"ל דוקא בע"א אבל בשני עדים לכ"ע שרי ע"ש והעיקר בעיני דדוקא היכי דאיכא מכה גמורה שכפי ההרגל ראוי להיות ניפוח ע"י המים לכן אף שרואים שאינו נפוח חיישינן דמיפתח תפח ונשתנה וכעין מ"ש הנימוק"י בשהה יותר משעתיו אבל בסריטה קטנה שכפי ההרגל אינו משנה הצורה ולא מנפח גם ע"י מים מדוע נחוש למרזי מכה כיון שאינו מכה כלל ובפרט דבנ"ד איכא נמי צירוף כל הבגדים וטלית קטן דלשי' רוב הפוסקים לא חיישינן בזה לשאלה וגם היכר הפועל שהלך עמו ולכן הדבר פשוט שהאשה מותרת להנשא לכל גבר.

סימן קעה

א להרב הגדול מו"ה נחום אורי נ"י אבד"ק סלאט- ווינא.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו שבא לפניו איש זקן לגרש אשתו ילדה ואחי האשה וגיסה באו עמה והם שילמו לרו"מ בעד הסופר וש"ט באמרם שאין להאשה כלום ואח"ז נתן גיסה לאיש אחד מכיסו על נייר ורו"מ סבר שאחיו נתן הנייר ושאלו קודם אם נותן הנייר במתנה לסופר והסופר חזר והקנה הכל לבעל כנהוג ועתה נזכר כי גיסה נתן על הנייר והוא לא נתן הנייר לסופר וא"כ מי הקנהו לו וצידד לומר דלא גרע מגזל נייר וכתב עליו דכשר אבל י"ל דבנ"ד גרע יען שלא נתכוין לגזול עכ"ד והנה יש לדין בזה עפמ"ש המח"א ה' זכיי' ומתנה סי' כ"ו בדין שכח המגרש לחזור וליתן לסופר כלי הכתיבה אחר הגט וכתב בהם גט אחר וכתב דהא עכ"פ נתייאש מהם המגרש הקדום והוי יאוש וש"ר ע"ש וגם בנ"ד הרי ראה גיסה שנותנים לסופר ונתייאש וקנהו הבעל בשינוי רשות.

ג ומ"ש רו"מ דלא נתכוין לגזול הנה זה יתכן אם הי' בו איסור גזל י"ל דהוי קנין בטעות דאם הי' יודע שהוא גזל לא הי' קונה וכמ"ש כה"ג בר"ן נדרים ל"ה ע"א בד"ה לימעול מקבל יכול דאמר התירא בעיתי איסורא לא בעיתי שאלו הי' יודע שהוא אסור לא הי' רוצה לזכות בו ונמצא זכיי' בטעות ואינה זכיי' וכו' ע"ש אבל הרי בנ"ד ליכא איסור גזל שהרי במעמד גיסה הי' ואדעתא דהכי קנה ואינו מפסיד כלום ולא גרע מדבר שאין מקפיד עלי' דליכא משום גזל וכיון שהסופר נתכוין לקנותו והקנהו לבעל שפיר הוי שלו וגם בלא יאוש הגט כשר בגזל גט משום דהוי שינוי מעשה ואף דמבואר בתו' ב"מ מ"ג ע"ב ותוס' ע"ז ז' ע"א דגם בשינוי אינו קונה רק במתכוין לקנות הרי בנ"ד נתכוין לקנות

אלא די"ל דהוי זכיי' בטעות אך לפמ"ש דאיכא יאוש וליכא איסורא וא"כ ליכא זכיי' בטעות כלל ועוד דמבואר בפרישה אהע"ז סי' כ"ח סמ"ב ותשו' נו"ב מהד"ק א"ע סי' נ"ט דגם אי נימא דבדבר שאין בע"ב מקפיד איכא איסור גזל מ"מ אם לוקח הדבר בפני חבירו אמרינן דמסתמא מוחל לו חבירו וזכה בו מדעת חבירו וע' מהרי"ט ח"א סי' ק"נ ומכ"ש בנ"ד דאדעתא דהכי שלח גיסה לקנות הנייר ובפניו זכה בו הסופר והקנהו לבעל.

ד אבל דא עקא שהרי כל שכר הסופר נתן אבי' וגיסה ומבואר בתו"ג דצריך להקנותו לאשה או לבעל ואפי' בדיעבד אינה מגורשת והובא גם בפת"ש סוס"ק ב' ורו"מ לא העיר כלל בזה וכה הראני חתני הרב הגדול מו"ה יעקב לנדא נ"י. דברי שו"ת חא"ש סי' צ"ד באמצע התשו' שחולק על התו"ג ומ"מ ביאר שם דדוקא בשלמו קרובי האיש מסתמא הקנו לו והביא סמוכין מדברי הט"ז א"ח סי' תל"ד משא"כ באשה טב למיתב טן דו וליכא הוכחה ואומדנא דמוכח ולכ"ע הגט פסול. וע"ש בשו"ת חא"ש הנ"ל רסי' קל"ג דמשמע דמיקל בכל גווני אבל כפי הנראה אגב ריהטא כ"כ עפי' תשובה שבסי' צ"ד הנ"ל ולא זכר החילוק שהעלה בעצמו בזה אבל מצאתי בשו"ת ספ"י סי' צ"ה צידד להקל בזה ע"ש היטב א"כ בדיעבד יש לסמוך עלי'.

ה ומה ששאל בדין הניח ע"א כדי אות א' חלק בין תחלת חתימתו לשרטוט ההולך באורך הגט בצד ימין אם הגט כשר בדיעבד הדבר פשוט דלדיד דאיכא עדי מסירה אין זה חשש הפוסל ומה שרמז רו"מ לתשו' רשד"ם בי' פ"ט כבר הביאו בכנה"ג סי' ק"ל ורמז בבאה"ט ס"ק ג' דבשעהד"ח כשר ובנ"ד כשעה"ד דמי.

ו ומה ששאל בדין מי ששמו לתורה יצחק ארי' ונקרא שמו בפ"כ איצק ליב וחותם ג"כ איצק ליב איך יש לכתוב בגט הדבר פשוט דיש לכתוב יצחק ארי' המכונה איצק ליב ואף דחתימתו ושם שהוא בפ"כ שוים מ"מ דוקא אם הם ב' עניני שמות אז מה שנקרא בפ"כ אם הוא מסייע לחתימה אז הם העיקר אבל כאן ידוע לכל כי שם איצק ליב הם רק כינויים לשמות יצחק ארי' ולכן יש להקדים שם הקדש שהוא העיקר ויעיין בג"פ ס"ק צ"ח ובפרט בשו"ת ב"א חא"ע סי' צ"ח וט"ג בליקוטי שמות ס"ק י"ח וימצא כדברי ויען כי בדינים אלו אין להכריע בכח הראי' מהש"ס והראשונים וכבר דשו בהם רבים קצרתי.

סימן קעו

א להרב מו"ה חיים נתן גראבון ז"ל מו"צ דק"ק דעליטין.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה א' שהי' בעלה מפרנסה מהולכת אגרות מן הבי דואר ולה ד' ילדים ואח"כ מת בעלה והיתה מינקת ולד כחצי שנה בחיי בעלה ונשארה

בעירום וחוסר כל ואם כי האדון מחזיק הבי דואר ריחם עלי' שתתעסק היא בזה אולם לא תוכל לקרוא המראה מקומות הנכתבים על האגרות בלשונם ונזדמן אברך א' שרצה לנשאה והתירו לה לשדך עמה באופן שימתין עד כד"ח ולא יכנוס לביתה ועתה הנה זה ד' חדשים שגמלה את הילד מלהניק וכבר עברו י"ז חדשים מעת הולדו ועתה דופק על פתחו להתיר לישאנה כי הוא מוכרח לכנוס בכל עת לביתה לצורך העסק הנ"ל וא"א למחות בידו וקרוב שיבוא לידי מכשול הוז"ל וגם יש חשש פירוד הקשר וכמה נפשות חייהם תלוים בזה האשה וארבעה ילדים ואמאי נחוש לחשש פ"נ של הולד בנ"ד שכבר גמלתו וכל האיסור רק משום לא פלוג ולא נחוש לפ"נ ברור העומד לפנינו ובפרט שכבר עברו י"ז חדשים והפו' התירו בשעה"ד אחר ט"ו חודש בצירוף טעמים אחרים וגם כי אין להמשדך בנים ומצינו ביו"ד סי' שצ"א להקל בכה"ג ולכן דעתו נוטה להתיר אחר י"ח חודש עכ"פ עכת"ד רו"מ.

ג והנה מ"ש מחשש שמא יבוא לידי מכשול הוא תמוה כי הלא מוזהר מפי ב"ד שלא יכנוס לביתה ואם איננו שומע לאזהרתם ואין ביד ב"ד כח למחות אטו מטעם זה נתיר לו לבטל תקנת חכמים וא"כ כל א' יעשה כן וינתן יד לפושעים לבטל תקנת חז"ל וגם מ"ש מפני שאין לו בנים כבר האריך בזה בתשו' נו"ב מהד"ת א"ע סוסי' ל"ה דאין לדמות זה לאבילות ע"ש מכמה טעמים.

ד ואולם מ"ש משום תקנת היתומים וגם הילד הזה שגמלתו הוא בכלל הנה בציור השאלה לא לא נזכר כלל שאם לא יתירו לו ינתק הקשר ואם אולי בערמה יגידו כן כדי להתיר והרי מעיקרא אדעתא דהכי נכנס ונתקשר עמה אדעתא דהכי שימתין כ"ד חודש ואולם אם באמת לפי ראות עיני ב"ד עומד לנתק הקשר הנה כבר ישב על מדוכה זו בתשו' ח"א סי' צ"ה להתיר תקנה זו משום תקנת יתומים בצירוף טעמים דלא התחילה להניק ומצוה לקיים דברי המת והסכימו עמו כמה גדולים. והנה בתשו' נט"ש סי' נ"ו ותשו' תפ"צ חא"ע דיני מינקת סי' ו' וסי' ז' הביאו בשם הגאון מו"ה סענדיר אבד"ק סנטאב שדחה דברי השב"י וגם הם הסכימו עמו בכ"ז המעיין בתפ"צ שם ימצא שצידד בעצמו דהיכי דליכא חשש פ"נ רק משום ל"פ צידד בעצמו להקל ע"ש גבי נתנה בנה למינקת אלא שלא מלאו לבו להקל דשמא תחזור בה והרי בנ"ד לא שייך זה כיון דכבר גמלתו ד' חדשים וכבר כ' בתה"ד הובא במג"א סי' תמ"ז סק"ה דאין להחמיר בלא פלוג כמו בגוף האיסור ע"ש וא"כ עכ"פ י"ל דאחר י"ח חודש יש להקל כיון דאיכא כמה תנאים המקילים בזה אין לגזור בגמלתו אטו לא גמלתו וכמ"ש כה"ג המג"א סי' רפ"י ס"ק א' בסופו וכ"ה בח"ש ליבמות דף כ"ח ע"ש וגדולה מזו מצאתי בכלבו בשו"ת שבסופ' וז"ל

שמעתי בשם הר' יו"ט אלשבילי שהורה הלכה למעשה באחד שקידש אשה מנקת ע"מ שלא יכנוס בתוך זמן היניקה ואח"ז באו לפניו לשאול אם יכולים לכנוס תוך זמן היניקה כיון שכבר קידש ושלח בשביל הילד היונק וראה שהוא חזק ובריא ואמר שיוליכו הילד לשלש נשים חכמות ויבחנוה ג' ימים בלא יניקה באכילה ושתי' ואם יכול לסבול בלא יניקה שהוא מותר מפני שיש חשש שמא יבוא הוא או היא למכשול עכ"ל ומצאתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' שמ"ט וז"ל וכאשר אני מחמיר בחולה וחלוש כן היקל הריטב"א ז"ל בבריא וחזק שבא מעשה לפניו באחד שקדש מינקת חבירו ע"מ שלא יכנוס וכו' וכתב הרדב"ז וז"ל ואם לא שהוא רב וגדול לא הייתי מסכים בהיתר זה אלא שכבר הורה זקן וצריך ליישב שלא כל הילדים ולא כל המקומות שוים ולכן ראוי להחזיק בדברי חז"ל שנתנו גבול וקצב לזמן ההנקה כ"ד חודש וכו' עכ"ל וגם הוא לא הביא דברי הכלבו שהבאתי והנה אף דהריטב"א מיירי בקידש כבר יעוין בתשו' נו"ב מהד"ת יו"ד סי' קט"ו לענין חימוד דדין הנ"ל משנשתדכה הוא לענין זה כאלו קדשה דבזמן הש"ס נהגו לקדש תיכף ע"ש וע"ע בחמ"ח א"ע סי' צ"ג ס"ק י"ח מ"ש ע"ד הב"ח כעין זה א"כ י"ל דגם בנ"ד בנשתדכו הו"ל כקידשה כיון דמצד תקנת ר"ג אין בידם לחזור וא"כ באם שעשו כבר תנאים ביניהם בקנס דאיכא חרם הקדמונים יש סניף לצרף להקל אבל אם הי' רק ר"פ דליכא חיוב קנס וחרם הקדמונים אין מקום לצרף זאת ובעיקר הדבר אם להקל לטובת יתומים עמש"ל בתשו' מהרש"ם ח"א סי' צ"ט בשם תפא"צ חא"ע דיני מינקת סי' ו' דאם הוא גם לטובת אותו ילד עצמו יש להקל ובתשו' מים חיים, חא"ח סי' י"ד פסק ג"כ אם הוא לטובת יתומים והביא ראי' מהא דלובש ריבות דבשל יתומים התירו ובתשו' ב"ש או"ח סי' כ' הביא שהרב המיקל הי' הגה"ק משיפיטיווקא אלא שחלקו עליו.

ה ובדבר הגט שגירש איש א' את אשתו ונסע למרחקים ונסדר הגט בשם שענציא ביו"ד אל"ף לבסוף ונודע שהאשה חותמת שענצי ביו"ד לבד ורו"מ הביא משו"ת חא"ש סי' י"ב בשם זעלקא שפסל הגט בשביל שכתבו באל"ף והוא חותם ביו"ד ובסי' ק"ג בשם הענא מכשיר בכה"ג במקום עיגון ובנ"ד ה"א עיגון גדול כי לא נודע מקום הבעל והאשה ענייי'.

ו והנה לענ"ד הגט כשר חדא דאין להשגיח בחתימת נשים שאיכן רגילות בשטרות ומסחרים וכמ"ש הט"ג בש"נ אות ב' סק"ז ואות י' ס"ק בסופו וגדולה מזו הביא בפת"ש ש"נ אות ב' בשם תשו' קרית חנה ששמע מהגאון אבד"ק מיץ דגם לכתחלה אין לחוש לחתימתה ועוד דבנ"ד הוא עוד המבטא וכבר כתוב בט"ג ש"נ אות א' ס"ק ח' דבלא כתב גם האלף בשם אידיא דפסול גם בדיעבד ואף דבשו"ת שו"מ מהד"ג ח"א סי' שי"א מיקל בכתב גינענצי ביו"ד לבד אבל גם בשו"ת דברי חיים ח"ב א"ע סי' קכ"ח פוסל

דיעבד בכתב סאסי בלא אל"ף ע"ש א"כ פשיטא דאין להשגיח על חתימתה שלא כדין כנגד המבטא ולפענ"ד גם לכתחלה ראוי לכתוב כן ועכ"פ בנ"ד פשיטא דהגם כשר בלא פקפוק.

סימן קעז

א לה"ה הרב וכו' מו"ה בן ציון נ"י מו"צ דק' זבאריב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שאמר לשמעון היות שאדון פלוני יש לו תבואה בזול לך וקנה אותה לשנינו בשותפות ונתרצה שמעון והלך וקנה מהעכו"ם במעות שלו ושילם בעד כל התבואה והתנה שיחזיקנה העכו"ם עוד בחדרו ב' חדשים ובהגיע זמן קבלת התבואה הלך שמעון ולקח התבואה לביתו והודה שבשעת קנין קנה לשם שניהם אבל כעת חוזר בו ורוצה ליקח הריוח לעצמו וישלם לראובן רק ש"ס עכת"ד השאלה.

ג והנה רו"מ הביא מחו"מ סי' קפ"ג ס"ד וסוסי' רס"ט ודברי סמ"ע ואחרונים בזה ודחה דברי נה"מ במ"ש דבסי' רס"ט מיירי בסתם סחורה ולא בזול והביא שמצא בראב"ן דף צ"ג שממנו מקור הדין דמפורש דמיירי במקח בזול ולזה העלה דבר חדש דלפמ"ש רי"ו שבש"ך ס"ק ב' ולפ"ד הש"ך יש חילוק בין א"ל זבין לי דגם בקנה במעותיו זכה משלח ואם לא א"ל זבין לי לא קנה וצ"ל הטעם דמתחלה זכה שליח לעצמו וחזר והקנם למוכר ושני הקנינים באו כאחד והיינו בעשאו לשליח והביא דברי הפ"י בב"ק ק"ב כעין זה אלא שכתב שהוא מתקחז"ל ולדבריו הוא מדין שליחות ומה שעשה לזכות לעצמו הוא מועיל ג"כ להקנות למשלח ורמז לתשו' נו"ב מ"ת חא"ח סי' כ"ג וא"כ בסי' קפ"ג דמיירי שקנה רק במעות דקונה רק למש"פ יוכל שליח לחזור בו אבל בסי' רס"ט מיירי בקנין גמור עכת"ד ואם כי הוטבו דבריו בעיני ואולם לקושטא דמלתא לא כן אנכי עמדי כי הנה הדין דסעי' ד' ומ"ש הטור דכמאן דאוסיפנהו דמי וע"ז כתב הש"ך דהיינו בא"ל זבין לי מקורו מהרמ"ה וכבר אחז"ל ד"ת עניים במקום זה ועשירים במקום אחר וכו' ובטור אהע"ז סי' ק"כ הביא בשם רמ"ה וז"ל האומר לעדים כתבו גט ותנו לאשתי א"צ לזכות לו הנייר קודם כתיבה אלא אע"ג דכתבי מדידהו ויהבי לה כיון דבשליחותו קעבדי מכי יהבי לי' בשליחותיו דבעל כמאן דיהבו לבעל והדר בעל ויהב לאותתי' דמי דכיון דמזכי לאיתתא בשליחותיו אקנויי אקני לבעל לגרושי בי' ונמצא זכיית הבעל וגירושי האשה באין כאחד ובב"י שם תמה דכיון דהרמ"ה סובר דבעלמא צריך לזכות הנייר לבעל אמאי כאן א"צ לזכות וכי יציבא בערעא וכו' ותי' דה"ק דכמאן דיהבי לבעל ואקני לי' בהדיא וכו' ע"ש ותבין ולכן הרמ"ה לשיטתו פסק כאן דכיון דא"ל זבין לי ובשליחותיו זבין כמאן

דאוזפינהו הנך דמים למשלח דמי דהו"ל כהקנה מעותיו להמשלח דמי ובמעות משלח קנה המקח וזכיית משלח בהמעות וקניית המקח באו כאחד ודלא כמ"ש רו"מ דמתחלה זכה שליח לעצמו וחזר והקנה למשלח אלא דמתחלה הקנה מעותיו למשלח וכמ"ש וא"כ נדחה חילוקו בין קנה במעות או בקנין אחר ולענ"ד הוא ברור ואמת.

ד וגם מבלעדי זאת יש לדין בזה עפ"י דעת נה"מ סי' קפ"ג וסי' ר"ט וכמ"ד דהיכי דל"ש גזירת שמא יאמר נשרפו חטיך גם במעות קנה א"כ ה"נ בנ"ד כיון שהתבואה ביד העכו"ם שפיר קנה משלח מן השליח אך דלפמ"ש בחיבורי סי' ר"ט סעי' ו' בשם שו"ת רע"א ונט"ש ובהשמטות לסי' קצ"ח ס"ו בשם שו"ת עט"ח דלא פלוג בתקנת חז"ל א"כ ה"נ בנ"ד, וע' בפ"י ב"מ ל"ג ע"ב בד"ה כגון וכו' דנראה דס"ל כנה"מ הנ"ל ואכמ"ל.

ה ועכ"פ לפמש"ל ממילא קנה משלח מהעכו"ם חלק מחצה שלו, אך דגם באה"ע שם נראה דעת הרמב"ן דלא כרמ"ה וע' בב"א שם ואחרונים ולפמ"ש בתו"ג שם גם הרמב"ן מודה להרמ"ה וצ"ע.

ו וגם מה שהעיר רו"מ מדברי תוס' ב"מ ע"א דאין ישראל זוכה לישראל חבירו דאין שליחות לעכו"ם יעוין מ"ש בחיבורי סי' קפ"ג ס"ז מדברי כמה ראשונים בעין זה ולפמש"ל דהוי כמעות של משלח יש לדון עפי"ד נה"מ סי' קפ"ב דבכה"ג גם בעכו"ם מהני שליחות אבל ע' מ"ש בחיבורי סי' קפ"ח דתליא במחלוקת הראשונים, ורו"מ הביא שמצא בראב"ן דף ל"ד ע"א סי' ק"ג דמבואר דבכה"ג מישראל לישראל יש שליחות לעכו"ם אבל בכ"ז דברי כמ"פ אינו כן.

ז ומ"ש רו"מ דבנ"ד דהוי שותף י"ל דלכ"ע מהני מיגו דזכי לנפשי' כבר העלה כן בשו"ת טטו"ד מה"ק סי' רס"ט.

ח ומ"ש רו"מ ראי' לזה מדברי מהרי"ק שהובא בב"י או"ח סי' ש"ע בשנים ששכרו דירה מהעכו"ם דהא' שליחותיו דחבירו עביד והא אשל"ע ובע"כ דהשותפות עדיף הנה זה כמה שנים העירותי בדברי מהרי"ק וכתבתי דמוכח דסובר דלא כהתוס' ב"מ ע"א אלא דבכה"ג הוי שלוחו דישראל אבל כעת שמתי אל לבי להצדיק דברי רו"מ שהרי בקצוה"ח סי' קס"ג הוכיח דמהרי"ק סובר כהתוס' ב"מ הנ"ל

סימן קעח

א למחו' הרה"ג ר' פישל פעלדמאן ז"ל מבוטש- קוב בארץ הגר

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד ששלח לבתו אווזא שלימה שאינה מליחה ע"י שליח שנסע במסילת הברזל ובדרך שכח השליח וירד מהבאהן והניח האווזא שם והיתה

מכורכת בנייר עב ומקושר מכל צד לבל יראה החוצה ואחר שירד משם נזכר ושלח ט"ג להשטאציאן שהיו עתיד לעמוד שם ואחר י"ב שעות הבואוה משם בחזרה והיו מכורך וקשור סביב ופתחה בתה ומלחתה ורו"מ כתב דסימן הבהוב בזמנינו אינו סימן כי בזה"ז גם העכו"ם רגילים בהבהוב אך שהיו להאשה סימן כי בעת שכרכה האווזא נדחק רגל הארכובה מתוך הנייר ונקרע הבשר מחצי העצם ונקלף מחוזק הקשירה ויותר לא הו"ל טב"ע ורו"מ הכשיר האווזא עפ"י הש"ס דב"מ כ"ג ע"ב דג נשוך הוי סימן אך דבשו"ע לא הובא סי' זה עכ"ד ולא ידעתי מהו שהרי הובא בשו"ע בחו"מ סי' רס"ב סט"ו, ומ"ש שמצא בהגהת ד"ק שדעתו להחמיר בזה אין בידי השו"ע עם הגהות הנ"ל, והנה גם בגוף הדין שהביא רו"מ משו"ת ב"ש סי' קפ"ו קפ"ז דדבר הנשלח ע"י באהן אין לסמוך אהא דמירתת וכדומה אף דגם בשו"ת צ"צ החדש סי' נ"ה החמיר בזה מ"מ סיים דעכ"פ בחותם א' יש להקל וגם בס' תויו"ר לאו"ח סי' תנ"ג ס"ד הביא סמוכות להקל מירושלמי פ"ד דע"ז ועכ"פ בצירוף סי' הנ"ל יפה הורה רו"מ להקל [א"ה בן השואל מ"י עמ"ש בספרי דגל אפרים סי' ל"א ובמה שהבאתי שם.

סימן קעט

א להרבני החריף מו"ה ברוך אליעזר לעווין נ"י מאלעסק.

ב מכתבו הגיעני ומה ששאל בדין מלח דגים בכלי חולבת ושהה כשיעור כבישה שיתן על האש וירתיח ואח"כ מלאן עם בצלים שחתכן בסכין בשר ובישלם בכלי בשר והביא מחלוקת הש"ך סי' ס"ט ס"ק ס"ח ומג"א ודג"מ ובינ"א שער או"ה סי' נ"ט אך שתמה שדברי הש"ך סותרים זא"ז דלענין לאסור הכלי ס"ל דכבוש מעל"ע חמור מכבוש שיתן על האש ובס"ק ע"ב לענין היתר לצלי כתב להיפוך דבכבוש מעל"ע מהני לשי' המחבר היתר לצלי ובכבוש כדי שיתן על האש לא מהני צלי ורמז לדברי שפ"ד ס"ק ע"ב שהעיר ע"ד הש"ך משי' רש"י אבל דברי הש"ך עצמו סותרין זא"ז ולפע"ד לק"מ דאין כל הטבעיים שוים דלענין מאכל כבוש במלח וציר כדי שירתיח מבליע בחוזק עד שאינו יוצא גם ע"י צלייי' משא"כ כבוש מעל"ע לשי' המחבר ולדידן באמת אינו כן וכמו שתמה הש"ך ס"ק ס' על המחבר דכבוש מעל"ע כמבושל אבל המחבר סובר כן אבל לגבי כלי דאין טבע המלח לכנוס בעומק חלקי הכלי כמ"ש השע"ד לכן דוקא בכבוש מעל"ע מפליט ולא בכבוש כדי שיתן על האש והרי גם בכלי עצמו מצינו בש"ך סי' צ"ד ס"ק ל"ג דאף דנוח לפלוט יותר ממאכל שהרי אין דבר בלוע יוצא ממאכל בלי רוטב ומכלי יוצא בנקל בלא רוטב מ"מ אינו נבלע רק כ"ק וקיל בזה ממאכל וכמ"ש בסי' ק"ה והם ג"כ סברות

הפוכות ובתשו' א' הארכתי בדברי רש"י ורא"ש חולין ח' ע"ב שכתבו דסכין קשה לבלוע מהבשר משא"כ בשר רך לבלוע מהסכין ודעת רשב"א שהובא בטו"ז סי' י' נראה להיפוך וכן הבאתי מכמ"ק בענין זה ועכ"פ בדבר התלוי בטבע אפס מקום להקשות ואין לנו אלא מה שאמרו חכמינו ז"ל.

ג ובדין נפלה חתיכה באמצע שיעור מליחה לכשא"מ אם יש לחוש לדברי חמ"ד שהביא הפ"ת סי' ס"ט ס"ק ל"ה הנם יעוין בחמ"ד שם סי' כ"ז שצידד בעצמו להקל וגם בכנפ"י סי' ע' מבואר להקל ולית מאן דחש לה. אבל מ"ש בשם איזה מורים שסמכו ע"ד הגירא דאין לאסור נמלח בכשא"מ רק מטעם קנס ולכן בנפל מעצמו יש להקל במה שחוץ לציר הנה הבינ"א למד זה מדברי הגש"ד וכבר הובאו גם במנ"י כלל י"א ובשפ"ד סי' ע"ו ס"ק י"ד אבל כל הפוסקים לא ס"ל טעם זה וכבר האריך בשו"ת תשואת חן סי' כ"ב דלהרשב"א לא ס"ל כהגש"ד אלא שצידד להקל לסמוך ע"ד הגש"ד וסיים דלמעשה צ"ע ואני מאז תמהתי מדוע לא הביאו דברי הר"ן שבב"י סי' ע"ט שהוכיח מדנקט שמואל אין מניחין ולא קאמר אין מולחין וכו' דבהונח תוך שיעור מליחה לכשא"מ יש להתיר ע"י מליחה שנית ועכ"פ לדינא אין להקל וכן הוא בשו"ת טטו"ד מ"ק סי' קי"ב ע"ש שדחה דברי הבינ"א וגם הוא לא הביא דברי הר"ן הנ"ל ומ"מ בשעה"ד והפ"מ נ"ל דהמיקל במה שחוץ לציר יש לו ע"מ שיסמוך וגם בס' כנפ"י העלה להתיר בהפ"מ מה שחוץ לציר ע"י צלייי' מטעם אחר ע"ש.

סימן קפ

א להרב וכו' מו"ה דוד געליר נ"י אבד"ק ניזאנקא- וויץ ולחתנו הרב מו"ה יעקב שלום הערצוג נ"י

ב מכתבם הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניהם בראובן ששכר אורדנא גדולה עם ג' קטנות מאדון א' על ששה חדשים והשכיר הראנדע הגדולה לשמעון במקח ששכר על זמן הנ"ל והרויח בעד משכורתו שיתן לו ש' בית דירתו עם חנות של ברזל שבעיר וגם ח' קלאפטיר עץ לכל שנה ומקודם השכיר ג' ראנדעס הקטנים לאנשים אחרים ובעת שכתב הנאטר את האקט נגד שמעון וכתב בו שהשכיר לו ראובן כל הראנדיס כפי זכותו בהם ובעד זה נתחייב שמעון ליתן לו בית דירה ועצים הנ"ל ואחר שנתחדש זה שנה המס החדש על הי"ש ירד העסק עשר מעלות אחורנית ועתה בכלות השנה ברחו שוכרי ראנדיס הקטנים ותובע ש' שיחזור לו דירתו או שיחזור ראובן ויקבל לעצמו ג' ראנדיס הקטנים לאשר ההיזק הוא מכת מדינה ורו"מ האריכו למעניתם והביאו מהא דחו"מ סי' שכ"א

וקצוה"ח סי' שכ"ב ע"ד מהר"ם ב"ב ותשו' ח"ס חו"מ סי' קס"א ותשו' רח"כ חחו"מ סי' י"ט ונה"מ סי' ר"ל אך שנסתפקו אם בנ"ד הוי בכלל מ"מ כיון שגם עתה שכרו רבים בהוספה או כמקח הראשון והנה כבר הארכתי בענין זה בתשו' להרב אבד"ק סעכוסטוב ע"ה והבאתי מהנימוק"י ב"מ דטעמא דבמ"מ מנכה מחכירו משום דבעלים נוטלים חלק בפירות ושייכי נמי בקרקע ובתשו' רמ"פ וסמ"ע ביארו דגם במשכיר כיון דגוף הקרקע בחזקת בעלים מפסיד המשכיר וכן הוא בד"מ שם וגם הבאתי מתשו' מהרי"ל סי' ל"ז דבמטלטלין ל"ש דין מ"מ משום דכבר נסתלקו בעלים ע"ש וגם אי נימא דגם במטלטלין שייך ד"ז היינו בדברים שיחזרו אח"כ לבעליהן וגופן של משכיר הן והשוכר אוכל פירות בלבד אבל היכי דהמשכיר שכר עסק מהשר וחזר והשכירו לאחר נסתלקו בעלים לגמרי והוי כמכר ממש דל"ש בי' דין מכת מדינה וכמ"ש הנימוק"י הנ"ל והבאתי דברי המקו"ח סי' תמ"ח שכתב כה"ג לענין שכירות דלא קניא וכ"ה במג"א סי' רמ"ו סוס"ק ח' וכזה אני דן לענין כל ספק במשכיר ושוכר דקיי"ל דהמשכיר הוחזק דזה דוקא היכי דמשכיר בית שלו משא"כ במשכיר בית ששכר מאחר הוי השוכר מוחזק לנגדו ואף דבתשו' מהרמ"פ סי' ל"ט במי שיש לו זכות הלואה בחניות והשכירו לאחר פסק דבספק הוי המשכיר מוחזק היינו משום דהחזקה שלו לחלוטין ובסוף הזמן של שכירות שהשכיר לאחר על ז' שנים ישוב אליו חזקתו וכבר כ' מהרי"ט בשניות סי' ל' דהחזקות הללו הויין כקרקע והביא מהא דטסקא נדרים מ"ז ע"א ור"ן שם ע"ש וגם הרמ"פ שם ביאר דהוי כקרקע ובפרט שמשכיר גוף החנות ובסוף הזמן ישוב אליו לחלוטין ולכן הו' בחזקתו משא"כ היכי דהשכיר כל זכותו ולא ישוב אליו עוד נראה דבכה"ג אין המשכיר מוחזק נגד השוכר היושב בהבית. ומ"ש רו"מ מדברי נה"מ סי' ר"ל כבר השיג עלי' בתשו' נט"ש סי' מ"ה והובא בחיבורי לחו"מ שם וכתב שזה דבר זר לומר במכר דין מ"מ וגם הוא לא הביא דברי נימוק"י שהבאתי דמפורש כן ואף דבתשו' רח"כ סי' כ' מוכח דלא נחית לחילוק זה וכתב באמצע התשו' בנידון כזה מדין מכת מדינה אבל לפענ"ד נראה כמ"ש.

ג ואגב אכתוב שלא זכיתי להבין במ"ש רח"כ שם דבנ"ד דגזירת המושל שלא ימכרו משקין שלהם הוי מ"מ והוה ההפסד על השוכרים שהם נקראים בעה"ב והמשכיר נקרא פועל וכו' והוא תמוה דאדרבה המשכיר נקרא בעה"ב כמבואר בסי' שכ"א בדברי רמ"פ וד"מ וסמ"ע וצ"ע.

ד אך דיש לדון בזה ולקיים דברי רח"כ דהיכי דהשוכר השני משלם השכירות לשוכר ראשון והשוכר הראשון משלם למשכיר האדון ואחריות השכירות עדיין על השוכר הראשון נגד האדון י"ל דעדיין לא נסתלק מהעסק ושפיר מנכה לו במכת מדינה ובכה"ג

מיירי רח"כ בתשו' הנ"ל אבל בנ"ד כפי הנראה נסתלק השוכר הראשון מכל העסק ואף שנתן לו הדירה ועצים הרי כפי טענת שמעון בעצמו הודה שהי' ההשואה שיתן לו זאת בעד הראנדע הגדולה ולקח ע"ז הנחה מהאדון שהציל לעצמו עבור ראנדע הגדולה וא"כ התשלומין הללו אינם עבור ג' ראנדיס הקטנים ואין לראובן שום שייכות יותר עם הראנדיס הקטנים וא"כ שוב אין לו טענה מכח מכמ"ד כלל וגם הגאון רח"כ ז"ל מודה בנ"ד.

ה ועוד דכיון דאינו ברור אם הוא מכמ"ד וכמ"ש רו"מ דידוע שכמה אנשים שכרו העסקים בהוספות והוא דבר שא"א לברר וכבר כ' מהרמ"פ והובא בד"מ דבכל ספיקא גם בלא נתן דמי השכירות קרקע בח"ב עומדת וא"י לנכות משכירתו ואף שמדברי תוי"ט ר"פ המקבל מ"ו מבואר דכל ספיקא דפלוגתא אי הוי מכמ"ד א"צ לשלם דאוקי ממון בחזקתו לענ"ד העיקר כדעת רמ"פ שהרי גם בכל מקח והלוקח טוען טענת אונאה צריך שיברר אונאתו ובכל ספק מוקמינן למקח בחזקתו אעפ"י שהלוקח מוחזק וכמ"ש בתשו' מהרי"ט בשניות חחו"מ סי' י"ט דאין לבטל שום מקח מספק ע"ש והא דבסי' רכ"ז סי"ט וסל"ד היינו משום דאיכא אונאה בבירור אלא שהספק אי מהני טענת אונאה משא"כ בספק אם יש אונאה ועמ"ש בחיבורי שם ס"ז וסי' רל"ב ס"ג וא"כ ה"נ בנ"ד אפי' אם הי' במטלטלין דינא הכי ומכ"ש בקרקע. ועוד דגם אם יתברר שהוא היזק כולל לרוב העסקים הרי מבואר בתשו' מהר"ם מטיקטין שבתחלת המרדכי יבמות דהיכי דאין המכה בגוף המקומות ששכר אלא שנתהוה דבר ושינוי אויר אינו בכלל מכמ"ד ורמז אלי' הש"ך סי' של"ד סוס"ק ג' ואף שכתב שדבריו צ"ע לדינא הנה המח"א הלכות שכירות סי' ז' השיג ע"ד מהרש"ך בנידון כזה והוכיח דבכה"ג אינו בכלל מכמ"ד וצריך השוכר לתת כל השכירות ושזהו כוונת מהר"ם הנ"ל ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד הרי גוף הראנדע לא נתהוה בה שינוי ומניעה מלמזוג אלא שהמלך גזר מס על הי"ש וא"כ לא הוי בכלל מכמ"ד ואפשר דגם מהרש"ך מודה בכה"ג ומזה יש לדחות גם דברי תשובות רח"כ הנ"ל מטעם אחר.

סימן קפא

א עי' מפתחות. להרב מו"ה משה קאסטען בראהן נ"י מוויז- ניצא.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות כי אנשי ק' מכרו בחורף קרשים הרבה לסוחרי רוסיא להוליכם ברפסודות ע"פ הנהר טשערמיש לארצם ועתה יצא מכס ברוסיא על הקרשים כמעט שליש מחירו ונתבטל כל הריוח וגם יפסידו מהקרן ורוצים לבטל המקח

ורו"מ הביא מתשו' רשב"ש שהובא בנט"ש וב"א בסוחרים שקנו פשתן באשראי אבל י"ל דשא"ה דלא יוכלו לטעון הסחורה כלל משא"כ בנ"ד דיוכלו לשלם המכס ולהוליך עכ"ד.

ג והנה כבר הארכתי לעיל והבאתי והנימוק"י דבמכר ל"ש דין מכמ"ד וכעת אני מוסיף שד"ז נלמד מתשו' הריב"ש סי' תכ"ו בדין יחיד שקנה העזר מיין ובשר מהקהל לשנה ונתחייבו בשטר שאם יצא שום ערעור על העזר מהמלך ישלמו כל נזק והפסד שיהי' להקונה מזה ואח"כ יצאה פקודה שכל איש שאינו מהקבועים בעיר יצא מהעיר ורוב מכס העזר הוא מאנשים הנ"ל והקונה מפסיד הריוח והקרן ותבע מהקהל להחזיר לו מעותיו והשיב הריב"ש דמצד חיוב שבשטר הוא רק אם יגיע נזק ע"י ערעור והכא אין ערעור על גוף העזר אלא שנעשה פקודה לתקנת המלך ואם יקרה עי"ז היזק לקונה אין זה ערעור על העזר אלא הוא כהפסד דאתי מעלמא ונסתחפה שדהו וסיים הגע עצמך אם המלך יעיר מלחמה על אויבו ויסגור העיר ובסיבת זה יגיע הפסד לעזר מפני שלא יבואו זרים לאכול או שלא יביאו יין ובשר היאמר קונה העזר שיפרעו לו הקהל זה לא יעלה על לב אדם וה"נ בנ"ד עכת"ד ומבואר דלולא השיעבוד שנשתעבדו לא עלה עה"ד לבטל המקח ונסתפחה שדהו וה"נ בנ"ד ובפרט דבמכר ל"ש כלל דין מכמ"ד וכמש"ל ולכן הדין עם המוכרים. וע' בתשו' הרא"ש כלל ק"ח דין ל' וס' ערך ש"י סי' ר"ט ס"ו בנידון כעין זה דמוכח ג"כ דבמכר ליכא דין מכמ"ד במה שהי' בידו בעין קודם שנתהוה מכת המדינה ע"ש ודו"ק.

ד ואולם בדין א' שקנה אחר שיצאה הפקודה בהעלם ולא ידע מזה ודאי דהמקח בטל מדין מום במקח ואונאה וגם יפה הביא רו"מ מהא דכתובות צ"ז וכבר הבאתי מזה בדע"ת סי' ב' סקל"ה וע"ע בשו"ת ספ"י בפו"כ סי' קכ"א בדין חילוף נאטין במקום שלא ידעו שנתייקרו והביא מש"ס הנ"ל. ובדין שפת הנהר שהחזיקו סוחרי העץ מכמה שנים לשכור מהאדון בכל שנה להניח העצים לבל ישטפום המים ועתה שכר א' הפאסעסיע ובתוך השדות גם שפת הנהר וכל הסוחרים צועקים חמס שקיפח חייהם שאין להם מקום להחזיק העצים ורו"מ הביא מהא דב"מ ק"ח ההוא דאחזיק ברקתא דנהרא וכו' ותמה על שהפוסקים השמיטו ד"ז לפענ"ד פשוט דס"ל דבעלי הספינה זוכים גם בשפת הנהר מדדבמ"צ דקיי"ל כנהרדעי שם דמסלקינן לי' ושמואל הוי סבר כר"נ שם דלא מסלקינן ולכן השמיטוהו ועמ"ש במשפט שלום סי' קע"ה סל"ח דהיכי דל"ש טעמא דארי' אברחית גם בעכו"ם איכא דינא דבמ"צ אבל בנ"ד ששכר כל השדות מהאדון ובכללם גם שפת הנהר הרי ליכא דדבמ"צ אבל מ"מ נראה דאיכא בזה משום תקנת רגמ"ה דלאו דוקא בבית דה"ה בכל מחי' כמ"ש בתשו' רמ"פ סי' מ"א ובפרט בדבר הנוגע

לפרנסת רבים מבואר בתשו' ב"ח סי' ס' דאפי' החזיק יחיד בתקנת רבים אפ"ה נדחה מפני רבים וה"נ בנ"ד כנלע"ד.

סימן קפב

א להרב המאה"ג מו"ה אלעזר רויזע נ"י מו"צ דק"ק ראזוואדאב:

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו ברב אחד בעיר קטנה נחלט לו פלאץ א' בהחלטה גמורה עפ"י זט"ה ומא"ה ברוב מנין ובנין ובכתב קנין המועיל לדחז"ל ואחר כמה שנים רצו בני העיר לבנות שם ביהמ"ד והרב הנ"ל מיחה בהם כמ"פ בכמה התראות וקרא אותם לד"ת בפני הב"ד דק' טארנוי ולא עמדו עמו לדין והקהל התחילו לבנות הביהמ"ד ושלחו אחר הרב שיניח אבן הראשה ולא רצה והתרה בהם עוד הפעם שלא יבנו שם ולא השגיחו עליו ובנו הביהמ"ד ונגמר ועתה ברצונו לאסור בקונם את הפלאץ שלו ומקומות של הביהמ"ד ורו"מ הביא מהא דאו"ח סי' קנ"ג סט"ו ויו"ד סי' רכ"ד דמצד התקנה א"י לאסור ביהכ"נ וספרים על אחרים אבל י"ל דבנ"ד שהתרה בהם מקודם גם לפי התקנה יכול לאסור עכ"ד.

ג והנה לפע"ד לא אדע מקום הספק דהראב"ד וש"פ מיירי ביחיד שיש לו חלק בביהכ"נ וספרים של ציבור בזה תקנו שלא יוכל לאסור חלקו על הרבים ובמשאיל ביהכ"נ א"י לאסרו על א' מהקהל אא"כ אסרו על כולם ומבואר דבאוסר על כולם כיון דלא הקנוהו להם אלא השאילו שפיר חל האיסור גם לפי התקנה ומכ"ש בנ"ד שלא השאיל להם כלל המקום והם גזלוהו ממנו וקרקע בהז"ב עומדת ואינה נגזלת ויכול להקדישו כדאי' בב"מ ז' ע"א בעובדא דהאי מסותא א"כ כשאוסר על כל הקהל אינו נגד התקנה כלל וע' בתשו' תשב"ץ ח"ד שי' ז' שביאר טעם החילוק דהיכי דאוסר על היחיד שיתבטל עי"ז מתפלה בציבור שהוא אין בידו לבנות לו בהכ"נ אחר לכן תיקן רגמ"ה שלא יוכל לאסור אבל באוסר על כל הקהל שבידם לבנות להם ביהכ"נ אחר יוכל שפיר לאסור עליהם ועפי"ז פסק שם דאם יש ביהכ"נ אחר בעיר יוכל לאסור גם על היחיד לבד ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד דאיכא ביהכ"נ או ביהמ"ד אחר ודוקא בדיש לו מקום א' בביהכ"נ של רבים והוא רק שותף עם הקהל בזה כ' הראב"ד דא"י לאסור חלקו על הרבים משא"כ בנ"ד שכל המקום שלו וכבר אחז"ל בב"ק ק' אטו רבים גזלנים נינהו ול"ש דין מיצר שהחב"ר אלא בעשו ברשות משא"כ בנ"ד ואף שכבר בנו הבנין הרי מבואר בחו"מ סי' ש"ס דבקרקע לא עשו תקנת השבים וצריך לסתור הבנין וע' במל"מ פ"ח מגניבה ובשע"מ שם ובנ"ד שהתרה בהם לכ"ע הוי כן ע"ש ותבין.

ד והנה מ"ש רו"מ דקונם כיון דקיי"ל דיש מעילה בקונמות דינו כהקדש דא"י להקדיש דשאב"ר והביא ראי' מהא דהנודר ממעין דאסור לטבול בימוה"ח וקשה לשי' הר"ן בפ' ג"ה גבי בת תיהא דגם בפ"ר שרי דשא"מ ובעכצ"ל דבמעילה גם דשא"מ אסור כדאיתא בש"ס דכריתות ומוכח דקונמות דין הקדש להם עכ"ד.

ה הנה גוף הקושיא מדברי הר"ן כבר קדמו בטו"א לר"ה שם ומ"ש דבמעילה דשא"מ אסור והביא מש"ס כריתות לא נמצא ד"ז בכריתות אבל כ"ה בפסחים ל"ג וגם בזה כבר קדמו ובשו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' שכ"ו בשם ח"א והוא דחה דרבא חולק על סברא זו כדמוכח שם דף כ"ו ותיקש לרבא לשי' ובמק"א כתבתי דלחד לישנא דרבא בפסחים דבאפשר ולא מכוין אסור א"כ ה"נ אפשר במי מערה וכמ"ש כה"ג האב"מ סי' כ"ח ס"ק ס' בישוב דברי הרשב"א ע"ש וגם לאידך לישנא י"ל דטבילת חולין א"צ כונה א"כ כשנהנה הוי מתכוין להנאה וגם לפ"ד רו"מ אף דנדרים חמירי כהקדש שיש בהם ג"כ מעילה היינו לחומרא אבל לא להקל מחומר נדרים שהרי קונמות חלים גם על דשלב"ל דהוי כקה"ג ומשא"כ בהקדש דמים וכמ"ש הב"י ביו"ד סוסי' רל"ד.

ו ועפ"י דברינו הנ"ל ביארתי בסוגיא דתקע בשופר של עולה פלוגתת ר"י ורבא שהקשו האחרונים בהא דאמר רבא דמלל"נ והרי לפמ"ש התוס' בשבועות מ"ד דהא נהנה מפרוטה דר"י ותי' דיוכל לתקוע בשעה שאין שם עני והרי הכא דבשוגג הא אינו יודע לכוין בשעה שאין עני ונהנה מפרוטה דר"י וביארתי דכוונת התוס' דבאמת הוי דשא"מ אלא דבפ"ר אסור לשי' התוס' דלא ס"ל כהר"ן כמבואר בתוס' שבת כ"ט ונודע דברי רש"י זבחים צ"א גבי מזלפו לאישים דהיכי דאפשר בהיתר שוב גם פ"ר שרי בדשא"מ ולזה כתבו התוס' דיוכל לתקוע בשעה שאין עני ושוב גם בפ"ר הוי דשא"מ ורבא לשי' דסובר דגם במעילה דשא"מ מותר ור"י סובר דבמעילה דשא"מ אסור לכן סובר דמל"נ אף דבעלמא מודה דממלל"נ וכמ"ש בשעה"מ לתמוה ממתניתן דמעילה וכמ"ק.

ז ובזה ישבתי מה שהקשו בהא דאמר כיון דתקע מעל ונפיק לחולין דהא עכ"פ כבר אידחי ואינו חוזר ונראה ואין זה בידו לתקוע ולמעול בשוגג ולפמ"ש א"ש דבידו לתקוע במזיד ויוכל לכוין בשעה שאין עני ועוד הארכתי בענין זה בדברי פלפול ואכ"מ.

ח ומה שהקשה ע"ד הרמב"ן שכתב בטעמא דמקדש במלוה אינה מקודשת משום דהוי דשלבל ואינו ברשותו דהא בבב"ק ס"ח מסיק דמאן דס"ל יאוש קונה בע"כ סובר כצנועין דאדם מקדיש דבר שאב"ר והרי רב ס"ל יאוש קונה והעלה ליישב עפ"י השא"י שבב"ש סי' כ"ח ס"ק ט"ז דאף דבגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם א"י להקדישו היינו כ"א לבדו וקשה דא"כ מאי פריך בב"ק לר"ל ממתניתן דגנב והקדיש וי"ל דזהו באמת תי' הש"ס

דאמר כצנועין דמהתם נשמע דמסני ברצון שניהם דגם העניים זכות הוא להם כמ"ש התוס' ומיושב קו' תוס' שם ובזה תי' דברי רמב"ם התמוהים שפסק כר"י ופסק כצנועין וא"כ י"ל דרב סובר ג"כ כר"י ומוקי למתני' ברצון שניהם עכ"ד.

ט והנה מה שהרכיב דברי הרמב"ן עם דברי השא"י יעוין באב"מ סי' כ"ח ס"ק י"ג שהוכיח דהרמב"ן לא ס"ל כדעת שא"י. וגוף קושייתו על השא"י מהש"ס דב"ק כבר האריך בזה בשו"ת ב"א חאה"ע סי' נ' וע' במקנה בקו"א לא"ע שם מ"ש בזה. וגם מה שהקשה על הרמב"ן המעיין במלחמות פ"ד דב"ק ימצא שביאר דגם אי נימא דבגזל ולא נתייאשו מהני ההקדש כשהלה רוצה ויתן לו מ"מ במלוה א"י להקדיש שהרי ממון זה אינו שלו ולא קנאו ואי בעי לאיחלופי באחרינא מצי עביד ע"ש והרי גם מאן דסבר כצנועין מודה דא"י להקדיש דבר שאינו שלו כמ"ש התו"ח בב"ק שם דהוא דריש לקרא דמה ביתו שלו ע"ש וא"כ לק"מ

י אבל זה כמה שנים תמהתי על הרמב"ן דהא רב סובר ביבמות צ"ג דאדם מקנה דשלב"ל וא"כ אמאי המקדש במלוה אינה מקודשת ואולי י"ל לפמ"ש הב"ט סי' כ"ח ס"ק ד' דבמקדש לפני יאוש אפי' אמר דתתקדש אחר יאוש לא דמי לאמר תתקדשי לאחר ל' יום ל"מ כלל דמ"מ בשעה שקידשה לא היו שלו ע"ש א"כ י"ל דגם למ"ד אדם מקנה דשלב"ל בכה"ג שאינו שלו בשעת הקידושין אין הקידושין חלין ועוד דגם לר"מ הרי כל זמן שלא בא לעולם יכול לחזור בו ולא נגמר עד שבא לעולם ובמלוה שאין משלמין למלוה עוד כיון דקידשה בהמלוה לא משכח"ל שיהי' בכלל בא לעולם שהרי תמיד יכולים להחליפו באחר עד שיבא ליד מלוה וגם במלוה דאחרים כשיביא ליד האשה י"ל דהוי כטלי קידושין מע"ג קרקע וע' באב"מ רסי' ל' באורך מזה וידעתי שיש לדין עוד בזה ואין עת האסף פה ועכ"פ קו' רו"מ מיושב בפשיטות כאשר ביקש מעמדי.

יא ואגב אכתוב מה שביארתי הא דשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא ובתוס' נדחקו דלצדדין קתני והוא משום דקשה דמעילה אינו אלא בשוגג ואיך יתכן לומר דלא יתקע לכתחלה כיון דהוא שוגג ונראה דהנה הטעה"מ פ"ז מלולב הקשה אמאי לא יתקע נימא עדל"ת דמעילה הוא רק בלאו ונראה לפמ"ש בישויע"ק סוה"פ דהא דבכרת אין עשה דוחה ל"ת הוא משום דאם עובר על הל"ת כדי לקיים העשה הוי שוגג ובכרת גם השוגג עובר וחייב בקרבן ע"ש א"כ במעילה דגם בשוגג איכא מעילה ג"כ ל"ש לומר עדל"ת ולפמ"ש רש"י ב"מ דף כ"ז ע"ב ד"ה והלא וכו' ושוגג הוא אצלו קסבר שמותר משום שכר הקדש עכ"ל ומבואר דבאומר מותר חייב במעילה א"כ י"ל דהכא מיירי הכל במזיד ולא יתקע לכתחלה ואם תקע מעל שהרי עדל"ת והוי כאומר מותר ושפיר מיחשב שוגג לענין

מעילה וע' במקנה קידושין דף נ"ג סוע"ב שכ' בפשיטות דבאומר מותר ליכא מעילה ולא הביא מדברי רש"י הנ"ל

סימן קפג

א למחו' הרב הה"ג מו"ה אהרן ווייס נ"י אבד"ק בנעדיקאוויץ במדינת אונגרין.

ב מכתבו מגלה עפה הגיעני ואם אמנם בימים אלו רבו טרדותי מאד בכ"ז למען תקנת עגונה לא אחשה ופניתי לעיין בדבריו ע"ד שאלתו באשה שישבה עם בעלה מו"ה אהרן אקערמאן ד' שנים וילדה לו בן אהוב לאביו מאד ואח"ז נתן בכוס עינו ועסק בשכרות ולכן הלכה האשה מביתו לבית אביו למק"א ואח"ז חזרה לביתו בתנאי שלא ישתה עוד ומאהבתו אותה פירש מכל משקה ומפני ההרגל נפל למשכב ונאבד ממנו כל תאוות אכילה וחזר למשקהו וחזרה האשה ויצאה מביתו לבית אביו ואחר ב' שבועות נשתגע ר"ל וחמלה האשה עלי' וחזרה לביתו והוליכוהו לבתי שפיטאהל והשיג קצת רפואה עד שאכל ושתה וישב בביתו ולפרקים הלך לבית אמו וקרוביו על יום או יומים וחזר תמיד לביתו ואהב לרחוץ במים עם בגדי' ואמר שמרגיש שהוא לו לרפואה ואחר שנה בתחלת החורף של שנת תרמ"ט נסע עם עגלות ליער ליקח עצים ובדרך נעלם מעיניהם ואחר ימים אחדים חפשו אחריו ונודע כי לן אצל יהודי בכפר פאלאדי והלך משם באמרו שילך לכפר באטמאן והוא מעבר לנהר לאטארניא והנהר בתוך יער גדול ונהרות קטנות מושכות מנהר הגדול לתוך היער ולאשר יש בהיער מקומות פנויים ושם בתי שומרי היער והי' שם ר"א הנ"ל אצל א' הדר שם הנקרא הערקנער בבגדים מלאים מים וגם ראה אותו ערל א' יושב על שפת הנהר וא"ל שילך למקום שיש ספינה לעבור בנהר ור"א השיב כי אינו ירא ממים ומאז והלאה לא ראהו שום אדם ואחר כמה ירחים בזמן הפשרת השלגים נמצא סמוך למקום ההוא שראהו ערל הנ"ל איש צף על פני המים והוציאו ערל א' והלך לכפר פרישקא להגיד להשופט והלכו לשם ג' יהודים וקברוהו שם בהיער וא' מהם הכירו מחיים והוא הוציא הקול כי הוא הנמצא וביום ג' בא השטוהל ריכטער עם הרופא ופתחו את קברו לראותו ואחר יום או יומים באו הקרובים והשתדלו בהוצאה יותר ממאה ר"כ להוציאו מהיער והוליכוהו לקברי ישראל לסעלמטץ ויען כי קרובי המת היו בלבם על האשה שהוא גרמה זאת רצו לנקום ממנה שתשאר עגונה ולא הניחו לעדים להעד ונתעכב עד עתה ואחרי שהכריז רו"מ בכל הגליל וסביבות שכל מי שיודע יבוא ויעיד נעשה הגב"ע והאשה אמרה בב"ד כי בעת שהובא לסעלמעץ בקשה לראותו ולא רצו האנשים לגלות פניו אבל ראתה כל חלקי גופו והיכירה בטב"ע גמור כל

חלקי הגוף ובפרט החזה עם שערות שחורות גדולות וכן הרגלים וגם אמרה מקודם כל סמני הבגדים וכן עתה בב"ד וגם הכירה אותם בטב"ע וגם אנשים אחרים הכירו הבגדים וגם הסנדלר הכיר המנעלים היטב ואמר שיוכל לישבע כי מכר את המנעלים בטוב והועתק הגב"ע באריכות שהעיד ר"ש בר"א מפרישקע כי בשנה העבר אין פריה יאהר בא אלי' ביום א' של השבוע השופט וא"ל כי הערל האניק הארוואט יאנום הוציא אתמול מנהר לאטאריצע איש נטבע ונראה מן הגיוואנד שהוא יהודי ונסעתי עם רמב"צ ורר"י ע"י ספינה לשם והי' רוח חזק וקור ובאו לשם ושכב עם פניו למעלה וראשו אל המים וחסר חוטמו כפי הנראה אכלו הדגים את החוטם והי' פניו שחורים מסתמא ע"י השמש וחפשנו אם לבוש בציצית ונתגלה החזה והיו עם שערות שחורות הרבה ועי"ז עלה בדעתי כי הוא בודאי אהרן אקער- מאן מבעזשעוויץ כי ראיתי בקיץ הקדום בשפיטאהל באונגוואר כי הי' הבריסט שטארק בעוואקעען עם שערות שחורות מה שאין מצוי כן באנשים אחרים ושוב נזכרתי ששמעתי בסוף הקיץ העבר בייא הער- שאפט הערקנער אויף דער טאגע וואסער הייט אין גיקאמען וייא א משוגע והערל הראה לנו הראק ששלף ממנו והי' שחור דיקער שטאף כמו זה שאני לבוש וגם הי' עדיין לבוש עם רעקעל קטן געפי- טערט עם ווייסע שאף הייטלעך והי' לבוש בלייב- צידעקיל וציצית והכתונת הי' אקספארט גיקעסטעלט והמכנסים ברוינער שטאף געקעסטעלט כמו שלי והמנעלים וויקסלעדער עם ברייטע שפיצען וקברנוהו שם עם בגדים שהי' לבש בהן ואח"ז הייתי בשוק קאפיש וספרתי ליהודי לעקארטער שנמצא אצלי יהודי נטבע וואהרשיינליך אהרן אקערמאן מבעזשא- ויץ הסמוך לכם ושאלתיו באיזו ראק הי' לבוש יאמר ממש כמו זה שאתה לבוש וכן המכנסים ואמרתי לו זא איז דאס זיכער ער וכששמעה אשת ר"א הנ"ל כי הרופא רוצה להוציאו מקברו פגעה אותו בדרך ואמרה תואר כל הבגדים כפי שהם עכ"ד. ורמב"צ העיד שהי' אין שפעט יאהר וסיפר ג"כ כנ"ל אלא שאמר שהחוטם וגם השפתים נחסרו והרעקיל הי' געפיטערט כנ"ל ומתחת הי' אדום אבל הוא לא הכירו מעולם ואחר שהוציאו מקברו להוליכו לקבר ישראל שמע מהאנשים שהי' שם שהוא ר' אהרן הנ"ל ושוב אמר כי טעה במ"ש שהי' בשפעט יאהר ונזכר שהי' פריה יאהר וגם העד ר' ר"י העיד שהי' פריה יאהר ושנסע עם הנ"ל לשם והחוטם חסר מקצת ממנה ושאר הדברים אמר כפי הנ"ל עכת"ד הגב"ע מן יום ג' וארא תר"נ עוד העיד ר"ז גיסו של ר"א הנ"ל דכששמע שנמצא ר"א הנ"ל נסע לשם והוציאוהו מקברו ועל הפנים לא הי' שום הכרה עס וואהר ניכט ציא ערקענען אבער דען אנזיכט מן הקערפער בגדלו ועביו וגם השערות וואהר צי ערקענען כי זהו גיסי וגם הבגדים הכרתי בטב"ע. עכ"ד.

ג והנה מ"ש רו"מ מדברי הנו"ב סי' נ"א דהיכר טב"ע שע"י סימנים שא"מ לא מהני תמהני מדוע לא הביא דברי הט"ז ס"ק ל"ב שכ' בפשיטות דגם טב"ע ע"י סשא"מ מהני וכן מצאתי בשו"ת עבוה"ג סי' ע"א שהביא בשם שו"ת מהרא"ן ששון דמסופק בזה והוא האריך להוכיח בראיות מש"ס דגם בכה"ג מהני והביא שכן הוא מפורש בתה"ד סי' רל"ט דגבי ישראל מהני טב"ע שהכירהו ע"י סימנים שאינם מובהקים ע"ש וגם בתשו' ב"ח החדשות סי' ע"א מביא דברי הת"ה הנ"ל בפשיטות וכן מצאתי בתשו' פ"י להמג"ש ח"ב חא"ע סי' נ"ח שהביא ד' רש"י שהביא רו"מ גבי הא דרבב"ח אירכס לי' גיטא והכירו בכתב הסופר ועדים ומדת אורכו ורחבו וביאר גם דברי ר"ת דטב"ע שע"י סימנים שאינן מובהקים מהני וע"ש שהעלה דגם באבר א' מהני ט"ע וצידד שם להתיר עגונה ע"י שהכירו זקנו לבד בטב"ע אך שאח"כ פקפק למעשה די"ל דבעינן נמי ארכו ורחבו כמ"ש רש"י הנ"ל ושמא היתה בתחלה ארוכה יותר ונתלשו שערות ממנה וגם לא נמצא ד"ז בפירוש לסמוך על זקנו לבד ע"ש אבל בהכרת כל גופו ע"י סשא"מ רמז שם שהעלה כן בתשו' ע"ש וע"ש סי' נ"ג שהעלה דבטב"ע עם סשא"מ כ"ע מודו לר"ת דגם בגוף לבד יש להתיר ושכ"ה בתשו' רד"ך להדיא ע"ש ואני חפשתי בתשו' רד"ך ומצאתי שם בית י"ד חדר ג' שביאר דברי התוס' בשם ר"ת להיפוך דבט"ע בשערו או חלק א' מן הגוף לא מהני ודוקא בכל גופו ורגליו ס"ל דמהני ט"ע ודברי הפנ"י צ"ע בזה. ועכ"פ הנה דין טב"ע שע"י סשא"מ מוסכם מהתה"ד והטו"ז ומש"ל ועבוה"ג ומג"ש להקל ומי יבא אחריהם להחמיר בעגונה. ולדברי תה"ד הנ"ל רמז הח"צ סי' קל"ד שהביא רו"מ שפסק ג"כ דט"ע כזה מהני

ד אבל מ"ש רו"מ דשערות השחורות וגדולות י"ל דהוי סי' מובהק דאינם משתנות לאחר מיתה והביא מתשו' ר"י מברונא סי' ס"א שכ' כה"ג הנה בתוס' ב"ב קנ"ד ע"א ד"ה ועוד סימנים עשויין להשתנות וכו' ופיר"ת שבחיי' הי' השערות לבנות והוו שומא ועכשיו הושחרו לאחר מיתה וכו' ע"ש ומבואר דלפעמים משחירים אחר מיתה אף שהיו מקודם לבנים וא"כ אינו סימן כלל והן אמת דברש"י ערכין ז' ע"ב ד"ה אלא וכו' כתב דשערות אינן משתנות אבל כבר הביא בהגהות י"ש ליו"ד סימן שמ"ט ממס' שמחות פ"ד הי"א דשערות משתנים לאח"מ וא"כ קשה לסמוך ע"ז. ואולי י"ל דכיון דהם גדולות הרבה יותר מההרגל והם הרבה הוי שפיר ט"ע ובפרט דהעד ר"ש הי' רק כמסופק עד ששמע סימני הבגדים וכל הסמיכה ע"ד גיסו ר"ז והוא הכירו בטב"ע ע"י גידול ועובי הגוף וגם השערות ולא הזכיר מענין שערות השחורות ונוכל לפרש דע"י גדולתה הכירו אבל צ"ע.

ה והנה מ"ש רו"מ עפ"ד המהר"ל מפראג שהביא הב"ש דאם סד"ר בודאי ל"ח לשאלה הנה בד"ז יש לי קונטרס מיוחד אשר יסדתי בס"ד בעיון גדול ושם בניתי דיק על כל דברי הנו"ב בפלפול עצום וע' בתשו' מהרש"ם ח"א סי' פ"ד בזה ושם הבאתי דברי האס"ז בשם הרשב"א שכ' וז"ל מהא דאמרינן כיס וארנקי וטבעת לא מושלי אינשי שמעינן דמעידין עליהם ואפי' למ"ד סד"ר דהא מהדרינן גיטא עלייי' ולא חיישינן לשאלה בכל כי הא וכו' עכ"ל ומבואר דבמידי דמושלי אינשי אזי למ"ד סר"ד חיישינן לשאלה והוא היפוך דברי מהר"ל מפראג הנ"ל וגם הבאתי מדברי רמב"ן וריטב"א שבאס"ז שם דמבואר דבעדות אשה יש לחוש גם למכירה בדבר העומד לימכר ובהגהת ש"ל לא"ע שגם בזה שהעתיק מדברי אסף"ז ראי' דאין לחוש למכירה ונהפוך הוא ועסמ"ע סי' ס"ט ס"ק י"ב בשם הרשב"א דלגניבה ואבדה לא חיישינן וע"ש בש"ך ס"ק ט"ז בענין נפילה דיחיד והאחרונים לא הביאו מזה, וגם הבאתי מתשו' רדב"ז ח"ב סי' תשצ"ח בענין זה דמפורש היפוך דברי המהר"ל מפראג אך דבנ"ד יפה כתב מעכת"ה דבכל בגדיו ובתוכם ד' כנפות וציצת וכתונת ומנעלים ודאי דאין לחוש לשאלה ואי משום מכירה ע"ז הביא דברי השבו"י ח"ב סי' קט"ו דאין דרך ב"א לשאול בגדים של שוטים שפגיעתן רעה וא"כ ה"ה לקנות אלא דיש לחוש לאבידה ובנ"ד שלא הוחזק לאבד את שלו ומבואר בתוס' חגיגה ג' בשם ירושלמי דאפי' שוטה שבשוטים אינו מאבד כסותו, וגם צירף דברי הח"צ סי' קל"ד דלשאלה דיחיד לא חיישינן וה"נ בנ"ד שאין לחוש לאבדה שימצאנו מי שיהי' לו סימני גוף כזה ואין לחוש רק למכירה ואין הדרך לקנות משוטה והביא מתשו' אמרי אש סי' ק"י שכתב כעין זה וגם צירף דברי הנו"ב דע"י סברא דכל מה שת"י האדם הוא שלו אין לחוש גם בשוטה לאבידה ושאלה עכת"ד אולם הנה בתשו' ס"ס חא"ע סי' פ' העלה דחזקת כל מה שת"י האדם הוא שלו אינה חזקה ברורה אלא שאין מוציאין מידו בלא בירור ע"ש א"כ נסתר היתר הנו"ב הנ"ל אבל בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"ח באמצע התשו' נראה דלא כהח"ס ומ"מ צ"ע וגם מ"ש רו"מ מדברי שבו"י צ"ע דבנ"ד לא הי' שוטה כזה שיהי' הכל בדילין ממנו וא"כ שפיר יש לחוש למכירה ואולם הנה בתשו' פ"י ח"א סי' ח' וח"ב סי' נ"ח העלה דאין לחוש למכירה וגם י"ל דבנ"ד גם לענין חשש מכירה דמיא לנפילה דיחיד שנאמר שהקונה הזה יש לו סימני הגוף כמו זה ובעיקר חשש אבדה יעוין בירושלמי פ"ה דשבועות ה"א ושטר אינו מצוי לאבד הוי לית טעמא אלא משום שמצוין לשכח עדותן וע"ש בפ"מ דלמיתה ואיבוד לא חיישינן וא"כ ה"נ בנ"ד.

ו ומה שהאריך רו"מ בדברי תשו' ב"י והעלה דכל טעמו משום דחיישינן לאבדה הנה בקונטרסי הנ"ל הארכתי בדברי הב"י הרבה בפלפול עצום ושם העתקתי לשון הב"י

בתשו' ושם מפורש דטעמו משום דסד"ר ולכן גם בכלים דלא מושלי אין להתיר ולכן כתב דבסימן מובהק יש להקל ואין לחוש לשאלה ע"ש דמפורש כן להדיא ודחיתי שם דברי כמה אחרונים בהבנת דברי הב"י ושם העלתי דגם הב"י מודה דבכלים שאין דרכם להשאיל כלל לפי הענין והזמן אין לחוש לשאלה ואוכף לכ"ע לא מושלי אינשי ועכ"פ כיון דכל טעמו של הב"י משום דסיד"ר ואין לסמוך עליהם א"כ היכי דמכיר הבגדים בט"ע אזיל לי' כל החשש של הב"י וא"כ ה"נ בנ"ד.

ז ז"ז מה שהביא רו"מ דברי הא"ז סי' תרצ"ב שהעתיק ג"כ תשו' ר"ת באורך ושם בארה דגם לאחר כמה ימים יש להקל תיתי לי שזה כמה שנים מצאתי דברי הא"ז הנ"ל גם יעוין בדעת זקנים עה"ת פ' שופטים בשם הרב בכור שור דהא דאין מעידין אלא על פרצוף פנים ועד ג"י אינו אלא באיש שאין מכירין אותו רק העדים באו לתארו לפנינו תמונה זו שהוא כזה משא"כ כשהוריאם עצמן הכירו אותו מקודם ע"ש וה"נ בנ"ד, ועכ"פ לדינא הנני מסכים עמו להתיר העגונה אשת ר"א להתנסבא לכל גבר.

סימן קפד

א להרב המאה"ג מוהר"ש שעחטיר נ"י אבד"ק קיצמאן

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד בראובן ששכר פר"פ על משך זמן ואח"כ נשתתף עמו ש' על החצי ועתה באו לדין וראובן מראה שיש היזק ערך ת"ק ר"כ וחוב ת' ר"כ ועל הקאפציץ וראטעס הראשונים נתן ראובן מכיסו ובקושי גדול הוציא משמעון המגיע לו ועתה תובע ראובן עוד על ראטע וי"ש ושמעון ממאן זה איזו חדשים באמרו הלא הי' היזק כ"כ וציוה שלא לעשות חובות ור' טוען כי כשנשתתף נתן לו הנהגת העסק וליקח נאמנים לפי דעתו וגם אמר לשמעון שצריך הרבה מעות על חוב והשיב שמעון כפי ראות עיניך כן תעשה וש' רוצה להושיב נאמן מצדו לגבות חלקו ור' ממאן כי הוא רוצה לנהל העסק כפי דעתו כי ש' איש קשה ומבקש עלילות וגם כי זה ד' שבועות הושיב ש' נאמן מצדו ואעפי"כ לא נתן מעות הנחוץ וש' כיחש שלא עשה אותו למנהל העסק רק א"ל שאין לו פנאי ויברור הוא ב' נאמנים וגם בפ' צוה שלא לעשות חוב ועתה חושד שעשה ר' קנוניא עם הנאמנים בהעלמות

ג ורו"מ כתב דודאי צריך ר' לישבע שלא העלים ושנדבר שיהיו הוא המנהיג העסק וכל תנא שבממון קיים אבל על להבא י"ל דשמעון נאמן לישבע אבל מחוייב שמעון להספיק מעות כפי הצורך אך בדין ההקפה הביא מסי' קע"ו דגם בדבר שדרכו בהקפה אם התרה בו שלא יקיף אין לו רשות וחייב לשלם אך בנ"ד טוען ראובן שיש אורנדיס

מסביב שמוכרים בזול ואם לא יקיף בטל כל העסק וצידד רו"מ דכיון דבמקום פסידא שותף חולק שלא לדעת חבירו וה"נ אין לך פסידא גדול מזה והפוסקים מיירי היכי דאם לא יקיף לא יופסד העסק והביא מדברי נה"מ שם ס"ק כ"ב וכאן א"א לחלק וליתן חלקו בהקפה ושל ש' במזומן דכל הריוח רק ע"י ההקפה וזה פורש ההקפה וחוזר ולוקח יי"ש ודמי להא דסי' קע"ח ס"ג דגבי דבר שא"א להיות צריך ליתן חלקו וא"י למחות ובנה"מ שם מכמ"ק בזה וגם בדין נאמנות השבועה הביא משו"ת הה"כ סי' ל"ה בדין שותפים בצמר וראובן טוען שהתנה שלא יהי' שותף רק לשנה ופסק דראובן נאמן בשבועה ול"ה כמוציא מיד השותפים משום שהסחורה בחזקת שותפות שהרי אם לא יקיימו התנאי לא יהי' שותפים וה"נ אם ישבע ר' שהותנה שיהי' המנהל העסק לפי דעתו ואם לא ירצה ש' בזה יוכל לצאת מהשותפות ולא יצטרך ר' להוציא ממעות שמעון עכת"ד.

ד והנה מ"ש רו"מ מהא דבמקום פסידא שותף חולק יש לפקפק דדוקא חלוקה יוכל לעשות שיקח חלק סחורתו לעצמו ויתן חלק חבירו לחבירו אבל בנ"ד שיזכה בחלק הפר"פ שזכה בה שמעון לחלקו במה איפוא יהי' בזה זכות לראובן ומה חזית וכו' אבל לפמ"ש הש"ג פ"א דב"ב דטעמא משום אומדנא דאדעתא דהכי נכנסו י"ל דה"נ בכה"ג יוכל לסלקו ונראה ראי' מש"ס דחולין ל"ט ע"ב דא"ל ר"א בריו דר"א לרב אשי לר"א דאמר מחשבת כותי לע"ז פוסלת שחיטת ישראל אפי' אין לו אלא דבר מועט יהיב לי' זוזא לטבח ישראל מהו וא"ל דאי לאו גברא אלמא הוא א"ל רישך והר ופירי דמצי לדחותו מהשותפות ואע"ג דמעות קונות ויש לו חלק מיהו מצי ישראל מסלק לי' דא"ל לא לעוותי שתפתיך ע"ש הרי דהיכי דע"י חלק השותף נפסד הכל מצי מבטיל להשותפות וליקח חלק השותף לעצמו וענה"מ ס"ק ל"ג דבפסידא דלא הדר שאינו נותן מעות או שגונב משותפות מצי מסלק לי' בלא התראה ועמ"ש בחיבורי סי' קע"ו סט"ו דף י"ג ע"ד בד"ה שם בהגה וכו' במ"ש בשם הח"ן וש"פ וע"ש סי' מ"א דף י"ז סוע"ג וע"ד ואח"ז מצאתי בכתבי הגה"ק אבד"ק בוטשאטש ז"ל דשותף שהי' צריך ליתן מעות ולא נתן עד זמן הידוע למכירת אותה סחורה י"ל שא"צ תביעה כלל ליתן וכל שלא נתן בטל השותפות ודוקא בחוב דעת הט"ז סי' ע"ג דצ"ל תביעה וגם שם יש פלוגתא (והוא ט"ס וצ"ל הסמ"ע סי' ע"ג) והביא מהא דסי' קע"ו סמ"א וכתב דנידון מהר"ם ומרדכי הי' בנגמר השותפות קודם שנתן ראובן המעות והוי בשליחות השותפין מה שנתן משא"כ בנתן שלו ואח"כ קיבל את שמעון לשותף י"ל דבדבר שדרך השותפים להקפיד כגון בזמן מכירת הסחורה ודאי אינו מהדין שיתן חבירו מעות וזה יקח ריוח וגם בלא תביעה י"ל שהדין כן וגם הביא מר"פ המפקיד בדין אמר לא אשלם דהוי בעיא בתקו עכת"ד הגה"ק בכתבי הנ"ל

וא"כ לפי"ז בנ"ד שגם בזמן שהיו הנאמן של שמעון איזו שבועות בהעסק לא נתן ש' מעות ממילא ביד ראובן לסלקו מהשותפות

ה וגם אם ישבע ראובן שמתחלה הרשהו להקיף חובות הוי כהתנה על כל הזמן ואדעתא דהכי נכנס עמו לשותפות ואם שמעון רוצה לחזור בו מתנאי זה יוכל להוציאו מהשותפות כיון דתנאי זה עיקר העסק והריוח תלוי בו – ועוד נראה דגם בסתמא בלא שום תנאי כיון דדרך ומנהג העסק בכך הו"ל כהתנה בפירוש וכמ"ש כה"ג הרמ"א ביו"ד סי' קס"ט סי"ח וסי' קע"ד ס"א וסי' קע"ב ס"ג בהג"ה וש"ך ס"ק כ"ד ועוד בכמ"ק, ויש להעיר מדברי הב"י יו"ד סי' רס"ז בדין קונה עבד ערל דא"צ למולו כיון שמצד גזירת המלכות אין למולו אין לך תנאי גדול מזה ובנ"ד גזירת מלך להיפוך שאין להקיף חובות ואם מקיף פטור העכו"ם מן החוב בדד"מ אבל מ"מ י"ל דכיון שהמנהג כן מסמתא ע"ד המנהג נכנס והו"ל לשמעון להתנות להיפוך וכמ"ש כה"ג ברשב"ם ב"ב דף ל' ע"א בד"ה כיון וכו' ע"ש ותבין

ו ועכ"פ אם ישבע ראובן שנדבר מתחלה כן אדעתא דהכי נכנסו על כל משך הזמן ואין ביד שמעון לשנות בתוך הזמן ואם לאו יוכל להוציאו מן השותפות.

סימן קפה

א לחתני הרב הגאון מהר"ש באב"ד נ"י אבד"ק בוז- נאב

ב בדבר שאלתו בבתולה משודכת בתנאים והשלשת נדן וקודם החתונה ממאנת באמרה שהשגידו לה על החתן שנטפל אלי' חולי נופל ר"ל ואבי החתן טוען להד"ם ויברר עפי' שכנים ודאקטיר וישלח את החתן לבית אבי הכלה ע"ז שירצו ואח"ז הגידה כי יודעת ששקר הוא אבל תמאן בו מטעמים אחרים שאין בהם ממש ורו"מ הגיד לה כי מטעמים האחרים אין בידה לבטל הקשר ובתחלה סירבה מלציית דין ואח"ז עמדו לדין בפניך ובפני הרב אבד"ק פראבוזנא נ"י וחזרה לטעון ששמע מכמה אנשים ענין חולי הנ"ל ולבה נוקפה מעתה ורוצה לישבע ורו"מ העיר שצריכה לברר מי הגיד לה והוא אינה רוצית לומר מי המגידים והביא מרסי' ע"ה ומש"ס דסנהדרין כ"ג וסוסי' פ"ז וסי' קפ"ו והנה הדבר פשוט דודאי בכל מקום שיש חשש ערמה על הב"ד לברר כמ"ש בסי' ט"ו ובנ"ד גם אם א"צ לברר לכתחלה ע"י העדים מ"מ אם אמרו לה לברר ואינה רוצה וניכרין הדברים שיש בו ערמה ובכה"ג אין להשביעה עד שתברר דברי', וכסברא זו מבואר בתוס' מכות ז' ע"א ד"ה דלמא וכו' דאין ראי' מסייף ואירין דכל זמן שאין שואלין אין לבדות מן הלב שיכחישו זא"ז אבל כשמכחישין דומה שקר וגם ברש"י ב"ק ע"ה ב' בד"ה היכי

דאמרו וכו' דלסומכים בלא ידעי באיזו שעה איכא למימר דלהכי עבדי דמסתפי דלא ליתי סהדי וכו' ועדים שקרנים הם ע"ש הרי דבדאיכא למיתלי שעושין בכונה. לשקר חיישינן לכך, וה"נ בנ"ד, וגם יפה הביא רו"מ מהא דסנהדרין כ"ג שהרי בב"ב קס"ט וחו"מ סי' ק"מ ס"ד וס"ה מבואר דכיון דעידי חזקה תלוין בשטר צריך לברר וה"נ כל טענתה רק עפ"י דברי העדים ששמעה מהם ואף דיש לחלק קצת מ"מ כיון דעכ"פ יש הוכחה דמערמת מוטל על הב"ד לברר, ובפרט בנ"ד שהודית הבתולה בתחלה שאינה חוששת לד"ז ויודעת ששקר הוא אלא שממאנת מפני דברים שא"ב ממש עפ"י דתוה"ק א"כ כיון ששמעה שאין בטענות ההם ממש ולמדוה לטעון שקר חוזרת וטוענת שממאנת מטעם חשש חולי הנ"ל בודאי דיש לב"ד עכ"פ לחקור ולדרוש היטב ולברר הדברים ואף די"ל דלא הוי בכלל חוזר וטוען לפי שלא טענה תחלה בפני ב"ד ואם אולי אומרת ששמעה אח"כ מן יותר אנשים: ואנכי לא ידעתי ועכ"פ צריך לחקור גם בזה ולהתבונן על תשובתה ואמתלאה בזה ושיהיו עכ"פ בכלל דין מרומה שמוטל על הב"ד לירד לעומק הדבר, (וע' בתשו' מבי"ט ח"א סי' צ"ו מה שנחלק עם קצת חכמי האשכנזים בדין זה נהנה וזל"ח שהודה שאינו נהנה ואח"כ חזר וטען שנהנה אי הוי בכלל חוזר וטוען ודעת השואלים דמיקרי חוזר וטוען והוא כתב דכיון שהאמת שהוא נהנה ועינינו רואות אין זה חוזר וטוען וזה ל"ש בנ"ד)

ג ובגוף הדין הנה בתשו' ח"ס חא"ע סי' קל"ד בדין שמעה קול שמקלקל מעשין ונתברר שהוא שקר והוא אומרת מאיס עלי ע"י הקול דאינו טענה עד שיקובלו ב' עדים אבל לא הביא מדברי הש"י שהביא בפת"ש א"ע סי' נ' סקי"ד וע' תשו' מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' מ"ט דמוכח דסגי בקול בעלמא אבל מלבד כ"ז כפי שכתב דכבר הושלש הנדן לטובת הזוג מבואר בשו"ת ב"א חאע"ז סי' ס"ג דבכה"ג אין האב נאמן בקב"ח שהוא אנוס ע"י שאין בתו רוצית דצריך לברר אונסו בעדים כמ"ש התומים סי' כ"א דהחתן הוי כמוחזק וא"י להוציא המעות מידו דהו"ל כגבוי ורק באמתלא מוכחת בלבד הוי כאונס מבורר ע"ש א"כ בנ"ד צריכין הב"ד לברר הדבר שיהי' אצלם אמתלא מוכחת ומכ"ש בכה"ג שאינה רוצה לגלות מי ומי המגידים לה דאיכא הוכחה של ערמה ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' ר' בענין אונס לא חייבי' לזה דמ"מ צריך להחזיר מעות חבירו ע"ש בזה) ומה ששאל בנידון כזה היכי דמשביעין אותה אם צריך אבי החתן או החתן לקב"ח שא"מ חנם.

ד הנה בשו"ת שבעט"ץ לסי' פ"ז פסק דהיכי דמשביע עפ"י ע"א א"צ לקב"ח דלגבי תקנה זו ודאי ע"מ פוטר דעכ"פ ליכא עלילה של חנם להשביע א"כ לפמ"ש בתשו' בר"א חחו"מ סי' י"ד להוכיח דרוב מסייע לכ"ע פוטר ועדיף מע"א ע"ש באורך א"כ כיון דרוב ב"א

בריאים כמ"ש תוס' ריש נדה פשיטא דמי שטוען נגד הרוב צריך לישבע ואין המשביע צריך לקב"ח.

ה אבל ענין הבירור בעדים שהוא שקר בנ"ד הוא הוא דבר קשה כמ"ש באהע"ז סי' קי"ז סעי' ה' ועתוס' כתובות ע"ו בזה וגם ע"י רופאים קשה לברר כנודע מחלוקת פוסקים בענין אומדנות הרופאים ויש בזה כמה חילוקים זולת ע"י שכינים הרגילים תמיד או שדרו ביחד בצירוף שחזותו מוכיח דבחולי זו ר"ל ידוע שחזותו מוכחת והכל לפי ראות עיני ב"ד ואנכי מרחוק ולא אוכל לחתוך הדין אבל זאת הוא דבר פשוט דהלכה מחוייבת לברר דברי' וכמש"ל וכל זמן שלא תברר מי ומי המגידים אין להאמינה בשבועה כלל ומפני חלישות מזגי אקצר.

סימן קפו

א עי' מפתחות. לש"ב הרב הה"ג מו"ה בנימין זאב משנה ז"ל אבד"ק קרעמיניץ ברוסיא

ב מכתבו מגלה עפה הגיעני והנני להשיב בקצרה הנלע"ד בדבר הדו"ד שבא לפני' בשני אחים שהיו שותפים במסחרם וכל המעות הי' תחת יד אח הגדול והי"ל מאז חומה ישינה שישבו בה שניהם כל אחד בחדרים בפ"ע וכעת בנו חומה חדשה ונתרצו לחלוק ביניהם וקבלו להם ג' שמאים ושמו כי מי שיקח חומה הישינה יתן להשני שיקבל החדשה עוד ז' מאות וחמשים ר"כ ואח"כ הטילו גורל עפ"י קלפי עבור כל א' ב' קוויטליך באחד שם האיש ובשני שם החומה ועלה הגורל כי הישינה שייך לאח הקטן והחדשה לגדול ומקודם עשו כתב ביניהם שנגמר בקגא"ס לעשות כן ואחר יציאת הגורל נכנס הקטן לבית הגדול וברכו זל"ז ושתו יי"ש כנהוג ואחר איזו ימים חזר בו הגדול ולא רצה ליתן המעות השייך להקטן ולא הדירה והרב דשם התרה בו ג"פ שילך לד"ת ולא רצה וכפר בכל מעות הקטן ונתן הרב עלי' סירוב ואחר איזו חדשים נזדמן שסתר הגדול פתח שבינו ובין חדר הקטן ונכנס והכה לאח הקטן והעריך הקטן להאדון שגנב ממנו הגדול סך עצום והאדון רצה לזכות הקטן ולהעניש הגדול ואז שלח הגדול שרוצה לדין עמו באופן שיתקן בטענות המעוות שלא יבא לעונש ורצה הקטן בד"ת והגדול השיב שא"צ לד"ת רק יבררו בוררים והם יפסקו ביניהם וכן עשו ויצא הפסק בקגא"ס ושטרי בירורין ויצא הפסק שהחומה ישנה שייך לקטן והחדשה לגדול כפי הגורל ופשרו ביניהם בעסקי מעות וקיימו הפסק ויצא הגדול מהחומה ישנה לחדשה וכתבו זל"ז שטרי קנין המועילים בדד"מ ועתה מערער הגדול ותובע מהקטן לבטל הכל מפני שהי' אנוס עכת"ד השאלה.

ג והנה רו"מ הביא פלוגתת רמב"ם ורא"ש אם הגורל קונה וצידד דבנ"ד דנעשה בקגא"ס מקודם וגם בשטר דהוי כמעכשיו כמ"ש בסי' רנ"ח גם בלשון אתן מהני ושכ"ה בשו"ת מש"נ חא"ע סי' ע' ובפרט שנכתב זמן בשטר ובפרט שהשטר קיים גם לאחר הגורל וקנה בו אחר שיצא הגורל וכמ"ש בסי' קצ"א לענין קנין לאחר ל' יום וכאן נכתב בהשטר שמי שיזכה בגורל יהי' שלו עכת"ד והנה כפי שראיתי העתק מהכתב וכתוב בו שנעשה בקגא"ס באוהיו"מ בדחז"ל ובמעכשיו וע"ז חתמו האחין עצמן וא"צ להוכחות מן הזמן וגם בנכתב באוהיו"מ הרי הוי כנכתב בחיוב דמהני גם בקנין אתן וזה דומה להא דסי' ר"ז סט"ו בהג"ה וסי' רי"ב ס"א בהג"ה ואף דיש לדין עפמ"ש בחיבורי שם כמה חילוקים אבל הרי בנ"ד חתמו האחין עצמן ולכ"ע י"ל דמהני אבל גם בלא"ה כבר הארכתי בתשו' בענין קניית הגורל והעלתי דהעיקר לדינא דהגורל קונה ואין המוחזק יכול לומר קים לי כמ"ש הרא"ש וגם הוכחתי מתשו' הרא"ש עצמו דהיכי דהתנו הבע"ד מקודם שלא יוכלו לחזור בהם אחר הגורל התנאי קיים לכ"ע ע"ש ומכ"ש בנ"ד שנעשה כן בכתב ובקגא"ס.

ד אבל מ"ש רו"מ מכח השטר לא נתבאר במכתבו אם נשאר ביד השמאים או הגיע ליד כל א' וגם יש לעיין בגוף הדבר לפ"מ שנהגו לעשות בזה"ז בקרקעות ובתים שטרי קנין בדד"מ אם הקנין והגורל מועיל כל זמן שלא נעשה כן בדא"ה וכמ"ש מהרי"ט בשניות חח"מ סי' ס"ו אבל כבר כתבתי בחיבורי סי' ק"צ דאם נכתב בשטר יהודית בלשון המוכח שנתרצו שיועיל שטר זה מהני שפיר וכ"ה בתשו' תועפת ראם חח"מ סי' י"ג ולכן אם באו הכתבי יהודית ליד כל א' קודם שחזר בו הגדול קנה הגורל הראשון.

ה וגם מ"ש רו"מ מכח התפיסה שתפס עתה האח הקטן והחזיק בהבית ובתפס ברשות גם בקרקע יכול לומר קים לי וה"נ בנ"ד ואף שהגדול טוען שהי' באונס שירא מעונש ערכאות א"כ י"ל דהוי כתפס ע"י עכו"ם הרי בנו"ב מ"ת ח"מ סימן ל' צידד דבתפס בעצמו גם ע"י עכו"ם מהני ובפרט בנ"ד שהגדול נתן לו בעצמו לכ"ע מיקרי תפיסה וגם דבנ"ד לא מיקרי אונס על פסק הבוררים וכהא דיו"ד סי' רל"ב סי"ח ומהרמ"ל סי' י"א ובנ"ד הרי רצה אח"כ הקטן בד"ת והגדול בעצמו רצה בבוררים וגם לא היו האונס על גוף הקרקע דבכה"ג אפי' בגט לא מיקרי אונס וגם לא מסר מודעא והביא דברי אבן העוזר ונה"מ סי' ר"ה ובנ"ד דהוי חליפין דכמכר דמי גם אהעו"ז מודה וגם מ"ש בנה"מ סי' ר"ה דאם אנסוהו וא"ל מכור אלו באלו כיון דהנאנס לא קנה דהו"ל כאנסוהו לקנות גם המאנס לא קנה ל"ש בנ"ד דבשותפין א"צ קנין וסגי בהחזיק א' בחלקו גם נגד השני והוי כאנסוהו למכור וגם באנסוהו לקנות יש דיעות דמהני והמוחזק י"ל קים לי עכת"ד.

ו והנה אם כי בענינים אלו הארכתי בחיבורי סי' ר"ה ואח"ז מצאתי חדשות בענין זה בתשו' רשד"ם חח"מ סי' תי"ט וחאע"ז סי' כ"ה ושו"ת ב"א הקטנות דף כ' ע"ב ודף כ"א כ"ב כ"ג ושו"ת לחם רב סי' מ"ז וסי' קע"ט ושו"ת סם חיי סי' כ"ה שהובא בס' תוי"ר סי' י"ב אבל לפענ"ד בנ"ד לא באנו למדה זו כי הדבר ברור שהגורל הראשון קנה ואין כאן אונס נגד הדין כלל באם שבאו הכתבים שנעשו על הגורל ליד הצדדים קודם שחזר בו הגדול דאל"כ י"ל דלא סמ"ד לקנות גם בקגא"ס וגורל כדין כסף בלא שטר ואף דיש דיעות דק"ס מהני בלא שטר וא"כ המוחזק יוכל לומר קים לי כדברי רו"מ ובפרט שנכתב השטר ונשאר ביד הבוררים י"ל דלכ"ע מהני ועסי' מ"ו סל"ה בזה וי"ל וקצרתי ובפרט בנ"ד שחזרו ופשרו הבוררים ביניהם ולא מסר מודעא לבטלו וכמ"ש רו"מ מ"מ באם שבאו מאז הכתבים ליד כ"א מהצדדים א"צ לטעמים אלו כלל.

ז ומה ששאל בדין מה שתובע הגדול הוצאות שעשה נגד העלילה והקטן טוען שעשה להציל א"ע יען שסירב הגדול נגד ד"ת ולהציל א"ע עשה וסבר שמותר להעליל כן והנה ודאי דגם במסרב אסור להפסיד לו ע"י גוים ממק"א רק אותה תביעה שסירב עליו יוכל לתבוע בדא"ה כמ"ש בכנה"ג בשם כ"פ וכ"ה בשו"ת ד"ח ח"ב חו"מ סי' ב' ומבואר בתשו' רמ"א סוסי' י"ב דגם באירע לו אונס ממון ולא בא דין עי"ז הוי כמציל א"ע בממון חבירו וצריך לשלם לשני הוצאות דא"ה שגרם לו ובנ"ד אף שהגדול סירב מ"מ מה שהעליל ממק"א הוא שלא כדין וי"ל דהוי כמציל א"ע בממון חבירו אבל באמת יש בזה ב' דיעות בסי' שפ"ח ס"ה אם במתכוין להציל את שלו מיקרי מסור ואף דהש"ך הכריע לחייבו וע"ע בש"ג סו"פ הכונס ובפרישה חו"מ סי' צ' סט"ו אבל כבר העלה בשו"ת נאו"ד סי' נ"ב דהיכי דסירב חבירו מקודם יש לדון דפטור זה שבא להציל את שלו ע"ש באורך וה"נ בנ"ד ועוד דכיון שהי"ל כתב סירוב וטעה בדין בדבר שאפשר לטעות בו מיקרי שוגג כמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' צ"ט ומבואר באס"ז ב"ק ה' ע"א בד"ה בשלמא וכו' בשם הרמ"ה דגם במסור בשוגג פטור ע"ש וה"נ בזה.

ח עוד יש לדין בזה מהא דסוסי' שפ"ח ס"ז בהג"ה בשם מהרמ"ז דאדם המוכה בחבירו יכול לילך לקבול בפני עכו"ם אע"ג דגורם למכה היזק גדול אך דבזה יש לדון לפמ"ש בתשו' רמ"א סי' פ"ח דדוקא בשעת זעמו וגם דוקא בדאיכא עדים על ההכאה. ובאמת שגוף הדין של הרמ"א בהג"ה הנ"ל צ"ע דהמעיין בב"י סי' כ"ו בשם בעה"ת ימצא להיפוך וכ"ה בתשו' רשד"ם חיו"ד סוסי' ק"ט הראשון בשם בעה"ת אבל מצאתי בשו"ת מהר"ח א"ז סי' קמ"ב שהביא דברי מהר"ם מרוטינבורג שפקפק ג"כ בד"ז זולת אם נעשה תקנה

ע"ז אז יש לפסוק כן והמהר"ח חזר לקיים מצד הדין פסק זה ע"ש אם בנ"ד יש לו עדים על ההכאה ועשה כן בשעת זעמו בלא"ה פטור מההוצאות.

סימן קפז

א להרב הגדול מו"ה שמואל ראטנבארג נ"י ראבד"ק ראוונא במדינת רוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד הגט שחקר על שם הבעל ונקרא לתורה ארי' ליב וחתימתו במכתבי עברית ליבש והביאו לפניו כמה קוויטליך שלו והי' רובן מלאים כזה ליבוש ומיעוטן חסר כזה ליבש וקריאתו בפ"כ על שם משפחתו היילפרין והמיעוט שקראוהו בשמו הי' הרוב מהן ליב והמיעוט קראוהו ליאן או ליעאן כי ע"י מהירת המבטא הי' קשה לעמוד על בירור אופן הקריאה ובכתב רוסיש הי' חתימתו לפעמים ליב ליעאן ולפעמים ליעאן ליב ולפעמים ליעאן וכתב בהגט ליבוש דמתקרי אריה ליב ודמתקרי ליב ודמתקרי ליאון (כפי הנזכר בשו"ע וב"ש וט"ג) ואח"כ סידר גט ב' בשם ליב לבד יען כפי אמירתם הי' שם ליב קריאת הרוב ואחר זמן רב ערער רב א' על הגיטין ועתה הוא שעה"ד גדול יען המגרש במקום רחוק ואולי לא יתרצה לגרשה שנית.

ג והנה ר"ד הרב המערער שהי"ל להשמיט שם ליבש לגמרי יען כי רוב חתימותיו במכתבי רוסיא בלשונם וחותם א"ע ליעאן והם רוב נגד חתימתו בכתבי עברי וגם בכתב משיט"א חותם לפעמים ליעאן ולפעמים ליב ליעאן ובצירוף שם הקריאה שבפי הרוב ליעאן הוי שם ליבוש מיעוטא דמיעוטא וכמאן דליתא דמי (וכמ"ש הנו"ב מ"ק סי' פ"ח בשם פילץ ובבר"א חא"ע סי' קי"ד אות ט' ופמ"א סי' י"ח ונאו"ד סי' ז' ואף דהוי בתרי ענייני אדרבה בזה כ"ע מודו והביא מהמרדכי חולין פ' הזרוע סי' תשל"ז דדוקא בתרי ענייני הוי מיעוד"מ אבל מתוס' בכורות כ' ע"ב ורא"ש יבמות ופ"א דחולין דגם בחד ענין הוי מיעוד"מ ובתשו' איתן האזרחי סי' כ"ח לענין שם המגורשת דשם העריסה וגם רובא קרו לה ציזא ומיעוט טשיזא ורצה הגאון מהרא"כ ליתן ב' גיטין ובנו רצה לכתוב ציזא דמתקריא טשיזא והג' מהר"י מפרממישלא הסכים דסגי בגט א' ציזא דמתקרי טשיזא וס"ל דאין לחלק בענין הפורתא דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין ואיזו גבול אשר תתנו לו שיהי' נקרא מיעוד"מ וי"ל דבנ"ד דהוי מתרי ענייני לכ"ע הוי מיעוד"מ והביא דברי הרמב"ן ורשב"א פ' השולח דשם שחותם בו שם גמור הוא ודעת מכמ"א ד"ש סי' י"ד דדוקא כשנקרא עכ"פ בשם זה בפי המועט ולמהרי"ק ומהרי"ו שהובאו בהגהת מל"מ פ"ג מגירושין דגם בלא נקרא בו כלל צריך לכתבו ושכ"ה בלח"ר סי' ל' מ"מ בנ"ד שאין כל חתימתו בכך הו"ל להשמיטו לגמרי ולפמ"ש הב"י סי' קכ"ח בשם מהרי"ק גבי מי

בארות דאם רק מיעוד"מ מסתפקין מהן יש לפסול הגט דהוי כמזויף מתוכו להפוסלין בשינה שם הנהר וה"נ בנ"ד).

ד והנה מה שהאריך רו"מ בדין אם עא"נ לפסול הגט אחר שנתגרשה בו והביא דברי התו"ג בחידושים אות י"ח דהב"ש בשם מהרא"י מיירי קודם הנתינה דאינו דבר שבערוה משא"כ אחר נתינת הגט אין ע"א נאמן ושכ"ה בתשו' ב"א סי' צ"ה ונודב"ש סי' נ"ז הנה בשו"ת נח"א סי' י"ד הביא בשם מכמ"א דבנידון תה"ד הוא אפשר לברר ובמלתא דעל"ג עא"נ וזהו כמ"ש בפת"ש סוס"ק כ"ד בשם רב א' והמעיין בפסקי מהרי"א סי' קל"ח ימצא דהמעשה הי' אחר נתינת הגט ואעפ"כ כתב דעדות דנדו מועיל ובע"כ מטעם הנ"ל ובזה מיושב דלא תיקשי מתשו' הר"ן שבב"י סי' קל"ד שהביא רו"מ וכבר הביא מתשו' הר"ן הנ"ל בתשו' רא"כ סוסי' ס"ג ולהנ"ל לק"מ.

ה ומ"ש רו"מ מדברי חא"ש סי' כ"א מהא דה"מ שהאמינה תורה ה"ז כשנים הנה בשו"ת תפ"צ חא"ע סי' צ' דחה טעם זה ע"ש היטב טעמו.

ו ומה שהעלה הרב המערער לחלק בענין מיעוד"מ בין תרי עניני או חד עניני ידעתי מאז ומקדם מדברי מרדכי שהביא ובאמת שכ"ה גם בריטב"א סופ"ק דכתובות גבי האי דארוס וארוסתו וע"ע בריטב"א ע"ז ל"ד ויבמות ס"ז בזה ובתוס' מנחות ס"ז ע"א סוד"ה ר"י מוכח דבכל גווני הוי מיעוטא דמיעוטא וע"ע בשו"ת פ"י ח"א אהע"ז סי' י"ד וחיו"ד סי' ט"ו וע"ע בס' ישרי"ע ליבמות ק"כ ע"א מ"ש בזה מדברי פסקי מהרא"י סברא להיפוך וכן מצאתי כה"ג בא"ר או"ח סוסי' רי"ז לענין צירוף תרי מיעוטי דהיכי דכל א' הוי מטעם אחר לא מצטרפי אך דבנ"ד כתב רו"מ שבכתבי רוסיא חתם שמו בר"ת א"כ אין זה מצטרף כלל לכ"ע וגם אין לצרף חתימו בכתב שלהם לענין גיטין והחתימה שחותם בכתב עברי העיקר אף שהוא מיעוט ויפה כתב שהרי בכל הגיטין אין כותבין כלל שם שחותם א"ע בלשונם ורוב שמות ישראל משתנים בחתימת לשונם וגם אם רגיל תמיד בכתיבות וחתימות בלשונם לא יעלה עה"ד להזכירו כלל בגט וא"כ ה"נ אף דבנ"ד גם בכתבי משיט"א חותם לפעמים בשם ליאן לא נתבטל עי"ז חתימתו בכתבי עברי בשם ליבוש ובפרט דשם ליב וליבוש הם כאחד אלא ששם ליבוש כמתגעגע ועכ"פ בא זה ולימד ע"ז שלא יתבטל במיעוטן ואיננו בגדר נשתקע כלל וכה"ג כ' הב"ש בש"נ אות ב' בשם ס"ש דבכה"ג לא מיקרי נשתקע כיון דנכללו ב' השמות זב"ז וע' בשו"ת שו"מ מהד"ג ח"א סי' רצ"ד שכתב דשם ליבוש הוי רק לגעגוע ופסק לכתוב ליב לבד וא"כ עכ"פ הוו כשם א' ועוד נראה דאף דהיכי דנקרא רק במיעו"ד הוי כמאן דליתא מ"מ היכי דנקרא תחלה בשם א' ואח"ז נשתנה לשם אחר ונקרא עוד בשם הראשון אפי'

רק במיעו"ד עכ"פ איננו בגדר נשתקע ועוד שמו עליו וחוזר וניעור דגדר נשתקע היינו שנאבד לגמרי כמ"ש בפת"ש בקוה"ש בש"נ אות ב' להשיג ע"ד הפר"ת בזה ואני בתשו' אי הבאתי מדברי רש"י בע"ז ז' ע"ב נשתקע הדבר ולא נאמר ופירש"י לא יצא דבר זה מפי אדם לעולם לשון אחר לא יצא ד"ז לחוץ והבאתי מהא דקידושין ע"ה דלת"ק עד י' דורות מותר ולי"א משנשתקע ומפרש רמב"ם שלא יוודע כלל עוד שהוא גר וע' באה"ע סי' ד' סכ"ב וגם הבאתי מדברי הר"ש פ"ב דכלים מ"ב בשם תוס' רע"א מלחמיות ועד חצבין גדולים בלוג וכו' נשתקעו הדברים ולא נאמרו עכשיו ופי' הר"ש נשתקעו שבימי ר"ע לא נחלק אדם עלי' אע"ג דריב"ז פליג במתני' נשתכחו דבריו ולא נאמרו א"נ משום דלא סברי כוותי' וכו' ע"ש ולפי לשון דרש"י ע"ז והר"ש הנ"ל נראה כדעת הפת"ב דאף דבידיעה לא נשתקע כיון דבקריאה נשתקע מיקרי נשתקע ואכמ"ל ועכ"פ אם נקרא ג"כ בפי קצת אנשים ודאי דלא מיקרי נשתקע ולכן אם הי' בימי ר"ע איזו יחיד החולק עלי' אף דהלכה כר"ע מחבירו מ"מ לא הוי נקט נשתקעו הדברים וכיוצא בזה כתבו התוס' בבכורות ג' ע"א בד"ה ור"י וכו' דאין לדמות אלא מה דהש"ס מדמה כההוא דבתולה אפי' מקצת בתולים ד"פ הבע"י ובפא"נ מדמה להו לפלוגתא דמקצת כסף ככל כסף דהנהו דמי להדדי דהוו ענין א' כשנתמעטו בתולים ונשתיירו מקצתן כאלו נשתיירו כולן וכן כסף כתובה ושאר מקצת יש לה מזונות כאלו נשאר כולו ע"ש וא"כ ה"נ כשחתם בתחלה בשם א' אפי' אם אח"כ משנה חתימתו ולפפמים חותם עוד בשם הראשון אפי' במיעו"ד י"ל דנקרא עוד שמו עליו ועכ"פ לא הוי בגדר נשתקע. ובזה יש לדון בנידון הנו"ב דמיירי שמתחלה נקרא פילץ ואח"ז נשתנה לפילטץ דבכה"ג גם במיעוד"מ י"ל דכשר בדיעבד ואולי גם הנו"ב לא החמיר רק התם שכתבו רק שם פילץ לבד משא"כ בכתב ב' השמות מודה דלא נפסל דבכה"ג אינו בגדר נשתקע וא"כ בנ"ד אם בתחלה חתם רק בשם ליבוש ואח"ז בצאתו למסחרים החל לחתום עפ"י רוב בשם ליעאן ולפעמים חתם בשם ליבוש יש צד להקל גם אם הוי בגדר מיעוד"מ וגם נ"מ בזה לענין גט השני שכתבו שם ליב ויבואר להלן בס"ד.

ז אבל כבר כתבתי דבנ"ד שם ליבוש וליב הם א' ולכ"ע לא מיקרי נשתקע ולא בגדר מיעוטא דמיעוטא דאדרבה מצטרפין מיעוט הקריאה עם מיעוט החתימה (ורו"מ הביא גם משיבולי לקט מהט"ג סט"ו וביאורו ס"ק י"ז דליביש הוי רק געגוע ודי מדינא בכתיבת ניב לבד אלא דטוב לכתוב כפי שנקרא ליבוש ושכ"ה בשו"ע מהדורא ה' סי' מ"ג) אבל במה שהבאתי למעלה ראי' מהב"ש וס"ש יש לפקפק דדוקא בשם ראשון שנכלל בשם ב' אלא דבשם שני הוסיפו קצת כמו שרה שארקה בזה לא הוי שם ראשון בגדר נשתקע

אבל בנ"ד אי נימא דשם ליבוש נשתקע אף דנקרא עוד בשם ליב י"ל דלגבי שם ליבוש הוי כנשתקע. וגם במש"ל דכתיבת לשון העמים אין לצרף יש לפקפק מדברי מהרי"ט וע"ל ושו"ת ד"ח ח"ב אע"ז סי' קי"ב דבלשונות העמים הולכים אחר כתיבה שבלשונם ומ"מ נראה דכיון דליב וליבוש הם שם אחד ממש ומה שנקרא ליבוש הוא רק לגיגוע א"כ כיון דנקרא ליב וחותם לפעמים ליבוש לכ"ע לא הוי בגדר מיעוד"מ ומצטרף עם קריאת ליב שלא יתבטל עכ"פ.

ח ובדבר מ"ש שם ליבוש מלא בוא"ו והביא הרב המערער מהב"ש ש"א אות ז' גם זיינוול ופת"ש אות ל' וכיון דחותם בלא וא"ו יש לפסול דיעבד (והא דכתב רמ"א סי' קכ"ט סכ"ח דאם כתב החסר מלא כשר היינו בדלא שינה מחתימתו וגם דוקא בדליכא שינוי במבטא כמ"ש התו"ג בביאורים ס"ק ז' והביא מהט"ג ש"א אות ז' גבי זבולן ואף דהוי כשינה בדבר שא"צ לכתבו מ"מ מבואר בט"ג ש"א א' ס"ק ל"ו דאין לבדות קיצה"ש ופסול ורו"מ כתב דאין זה שינוי במבטא והמבטא ממוצעת והביא מנא"ד סי' י' אות ט' שדעת הגדול דגם בחותם חסר ושם לעז יש להקל בכתב מלא ולכתחלה והנא"ד מפקפק ומ"מ לא סיים בדבר ברור בדיעבד העלה דכשר וכ"ה בט"ו ש"נ ד' בשם דבורה וכן בש"א מ' בשם משלם בשם הע"נ דבכתב מלא כשר גם בחותם חסר וכ"ה בתשו' ד"ח סי' ק"ל בשם ליבוש דיותר טוב לכתוב מלא ובט"ג בשם בנימין בשם הנ"ה ובשם הלל בשם מכמ"א) ורו"מ השיג עלי' והנה אם כי יש לפקפק בקצת ראיותי' אבל תמהני שלא הביאו תשו' הגאון ר' נפתלי לבן המ"ב בענין זה באורך והובא בט"ג ש"נ ר' סק"ז ושם ימצא דבכל כה"ג אין קפידא כ"כ בחתימתו ובפרט שרו"מ כתב שהיו הרבה חתימות בקוויטליך מלאים ולכן לית דין צריך בושש ואפס מקום לפקפק בדיעבד עכ"פ.

ט ומעתה נפנה אל החשש היותר גדול שהרעיש עליו המערער במה שכתבו שם ליאון ככתוב בשו"ע ובב"ש שכ"ה המבטא בספרד וכפי המבטא במדינתינו הוא ליעאן בסגול תחת הלמ"ד והרגש היו"ד וקמץ תחת האל"ף וא"כ יש לטעות שהמגרש הוא ספרדי וכמ"ש כה"ג הט"ג בש"ג אות ו' ס"ק ג' דה"נ השינוי ניכר במבטא והאריכו בדברי הרמ"א סי' קכ"ט סל"ד בסופו וג"פ סי' קכ"ה ס"ק פ"ב ותשו' רח"כ סי' ע"א תשו' בעל מרכה"מ ושו"ת ד"ח ח"ב סי' ק"ז ורח"כ סי' ס"ד וד"ח סי' קי"ד] והנה מ"ש רו"מ מדברי רח"כ סי' ס"ד דהיו"ד הוא לפעמים גם במקום סגול כמו בשם הירש כבר ביאר הרב המערער דשא"ה בשם הירש דמורגו כן בכל השטרות ודיסקאות שלנו ומ"מ הקריאה בסגול וליכא חשש לעז משא"כ בנ"ד אף שנאמר כן בספרים מ"מ אינו מפורסים לכל וכמה שמות

משנים כפי מבטא המדינות ועוד דאם נקרא ליעאן ניכר דגישת היו"ד עם הלמ"ד כי הסגול שלהעי"ן מוסב על הלמ"ד והיו"ד משא"כ בשם ליאון.

י וגם מ"ש רו"מ דהוא"ו במקום קמץ לדעת הנ"ש ושו"ת ד"ח סי' קכ"ה, מלבד מ"ש הרב המערער דכאן יש אל"ף וגם וא"ו והוי יתיר אות דפסול כמ"ש הראנ"ח הנה במקום שהוא"ו במקום קמץ לענ"ד הקמץ מודגש ונמשך היטב משא"כ אם האל"ף במקום קמץ הוא כמו קמץ חטף בסוף התיבה וכמו שיש הפרש בלשון דייטש ופוליש בין אות א כזה א ובין אות א כזה א וכשכותבין בלשון יודיש דייטש על טוב גוט וכדומה כותבין תמיד במלאפום במקום קמץ וכ"ה בכל כתבי לשון דייטש בכתב עברי ודברי הימים וכשכותבין על שמו יתברך כותבין באל"ף והוא כמו קמץ חט"ף וכן בכל כיוצא בזה [והמערער הביא משו"ת צ"צ החדש סי' רנ"ב שהביא בשם מכמ"א ש"ג אות ו' שהביא בשם תו"י סי' ק"ה ומועתק באיתן האזרחי סי' כ"ח דיש לכתוב תמיד השם כפי שהונח מבעל לשון ההוא אבל המהרי"ק והמגיה בתו"י שם הוא שהכל תלוי בקריאת ההמון אם היות שהוא עפ"י אמיתות הלשון שהונח בראשונה מ"מ בגיטין אין לנו עסק כ"א בידיעת ההמון אף שנשתבשו בו וכ' הצ"צ דע"כ לא פליגי אלא איזו שם עיקר אבל עכ"פ מודה התו"י דעכ"פ צריך לכתוב דמתקרי על שם שקורין ההמון וחלילה להשמיטו ודוקא בשמות עיירות דעת הישש"ש פ"ד דגיטין סי' ל"ב דהעיקר כפי שכותבין בערכאות והונח בראשונה משא"כ בשמות האיש והאשה העיקר כפי ידיעת ההמון עכ"ד וא"כ בנ"ד אין לכתוב כפי שנודע במדינות אחרות,.

יא ומ"ש רו"מ מדברי הד"מ בסה"ג אות ל' בשם הגאון מו"ה שכנא ז"ל בשם גיעטשליק הנה מלבד דהד"מ חולק עלי' וגם בנ"ש וט"ג ש"א ג' ס"ק ט"ז הסכים דלא כהגאון הנ"ל וע"ש ס"ק ט"ז הנכפל שהעתיק לשון הד"מ שהביא רו"מ אף גם י"ל דשא"ה דידע דשורש השם הוא גוף אבל כאן מנ"ל דבתחלת הנחת השם הי' ליאון במדינת צרפת ואשכנז ורוסיא וכדומה אולי מ"ש בספרים ליאון מפני שהי' ספרדים וגם מתחלה היו השם במדינות האחרות ליעאן אבל יש להחזיק דעת רו"מ כיון דהב"ש שהי' באשכנז העתיק ג"כ ליאון אבל יעו"ש בט"ג ש"א אותי' ס"ק י"ב שכתב באמת דהכל כפי המבטא.

יב אבל מ"ש רו"מ משו"ת תפ"צ סי' צ"ד ושו"ת איגרא רמ"א סי' ג' ד' ז' להקל בשם המכונה אם שינה בו כיון דא"צ לכתבו וביאורו כמה טעמים דליכא בי' חשש לעז הוא נכון ואני מוסיף לפמ"ש בשו"ש אמרי א"ש סי' ע"ה ששמע מהגאון ח"ס ז"ל דגם היכי דאין עתה השם כך כפי הכתוב בב"ש וט"ג מ"מ הוי מוכח מתוכו אם כותב כפי המבואר בב"ש וט"ג שהם המפורסים לסדרי גיטין דכל א' בודק ומעיין שם על שמות גיטין וליכא

לעז ואף דהוא מיירי בדליכא בירור מחתימתו וכדומה מ"מ היינו בשם שצריך לכותבו אבל בנ"ד שכבר כתב שמות שעולה לתורה ושנקרא בפי אנשים המדברים יהודית וגם שם שחותם בו לפעמים א"כ גם בשם ליאון שכתב כפי המבואר בסה"ג להב"ש וט"ג עכ"פ ליכא חשש לעז דכל השומע יראה שכתוב כן בסה"ג ויאמר בלבו דמסתמא כן צריך לכתבו ועוד נראה דבלא"ה י"ל דבנ"ד הוי שם שא"צ לכותבו דכבר נודע מ"ש מהרמ"פ סי' ל"ה בשם מרדכי הארוך דאם אין לאבי' בן אחר וכתב בגט שם אבי' בן פ' א"צ לכתוב שמו ואני מצאתי כן בתשו' מהר"ח א"ז סי' קכ"ו ואף שמדברי הרשב"א שבב"י מוכח להיפוך י"ל דמיירי בדאיכא בנים אחרים דלא הוי מוכח מתוכו מי מהבנים היו המגרש וא"כ לא מיבעי' אם בנ"ד אין לאבי' בן אחר פשיטא די"ל דהוי שם שא"צ לכתבו אלא גם אם יש עוד בנים מ"מ כיון שכבר כתוב שם שעלה לתורה כבר איכא הוכחה שאין זה בן האחר אלא זה הבעל של האשה ושוב א"צ לכתוב שאר השמות וא"כ גם בשינה בו קצת כשר ובתשו' א' הבאתי מתשו' נט"ש סי' צ"ב שהביא בשם מהרי"ו שהבין כוונת תוס' דף פ' כדעת עבה"ג וכיון דקיי"ל בסי' קכ"ח להקל בשעה"ד בשינה במה שא"צ לכתבו ובנ"ד ליכא חשש לעז א"כ יש להקל וגם כבר כתב הט"ז סי' קכ"ה ס"ק י"ז וט"ג בדיני שמות שנשתנו מ"ח סק"ב ובס' הקובץ פ"ד מגירושין בשם הגאון ר"מ בנעט דבזה"ז שקורין תיכף הגט ונשאר ביד ב"ד יש להקל בכמה חומרות שהם מחשש לעז שיאמרו לא זהו המגרש ע"ש ומכ"ש בנ"ד שכתב הכינוי כפי המבואר בב"ש וט"ג ובזה נראה דגם המא"נ סי' מ"ח שפסק דאע"ג דאם דילג הכינוי כשר מ"מ בשינה פסול מ"מ בכה"ג מודה.

יג והנה מ"ש הרב המערער מדברי הט"ז יו"ד סי' ר"ס דהבא ליתן סימן מתכוין במה שהוא עפ"י רוב במק"א הבאתי ראי' לדברי הט"ז מש"ס דערכין ט' ע"ב כימות הלבנה שנ"ד יום וכו' בנדרים הלך אחר לב"א ורוב שנים וכו' ע"ש ותבין.

יד והנה מה שהביא הרב המערער דברי הב"ש וט"ג ש"א אות ג' ס"ק כ"ו בענין ת"ח שאמר לאחר מעשה והט"ג שם דחה ראיית הס"ש מברכות מ"ג עפי"ד הרמ"ע מפאנו דהתם ר"פ מסברא פליג עלי' ולכן אמר לאשתמוטי נפשי' מצינו כה"ג בנזיר ל"ט ע"א גבי ר"פ גופי' אנא סברי לאו גמרא היא בידי' ובתוס' שם דלכך בדה ר"פ מלבו והוסיף על לשון הברייתא וע"ע כה"ג בשבת קט"ו ע"א א"ל אתא איגרתא ממערבא וכו' ורש"י שם כי היכי דליקבל מיני' וע"ע ברש"י פסחים כ"ז ע"א ד"ה אפכה ואתניי' וע' בשי"ק על הירושלמי פ"ק דנזיר ה"א מ"ש בהא דברכות מ"ג הנ"ל ובדברי מג"א סי' קנ"ו שהביא הט"ג אבל אני תמה מדוע לא הביאו מדברי רש"י ותוס' בע"ז דף נ"ח ע"א ד"ה איקלע וכו' שתמהו התוס' על פירש"י שם מה כיסופא הוא לומר טעיתי וחוזר אני הרי בכמ"ק מצינו

שאמר דברים שאמרתי טעות הן בידי ע"ש שוב עיינתי בתשו' מהרלב"ח דף ע"ג ע"ב וראיתי שהביא גם מזה אלא שהוכיח מדברי רש"י דאיכא כיסופא ובודה עי"ז דבר שאינו אמת ומצאתי בתשו' הרא"ש כלל פ"ב סי' א' שכתב וז"ל דקדקתי ולד הנולד לקלארה והנה כולם מעידים פה אחד הרב ר"ש אמר עלי' שהי' בנו אעפ"י שיש מעידים שלא הי' בבית המילה וכו' מחמת כיסופא הוא דעביד כי הי' מתבייש לברך להכניסו בבריתו וכו' וכה"ג מצינו בכמ"ק בגמ' שהאמוראים שינוי בדבריהם מחמת כיסופא וכו' עכ"ל וכפי הנראה כוונתו להנ"ל וגם לפלא שלא הביאו מדברי הש"ך יו"ד סוס"י קי"א שכתב דהרשב"א במה"ב הוא נוגע בדבר לפי שהוא חיבר התה"א ואולי שא"ה שכבר נדפס ונתפרסם בעולם וראיתי בתשו' עה"ג סי' פ"ח באמצע התשו' במ"ש דהרב נאמן שהגאון במדינה הסכים עמו ואף אם יאמרו שנוגע הוא בדבר לאשר מתחלה רצה להכריחם לנהוג איסור משום כיסופא הוא דאמר וד"ז פלפול ארוך בתשו' רלב"ח בענין הסמיכות מ"מ הא הוי מלתא דעל"ג וכדאי' ביבמות ע"ז הא שמואל וב"ד קיים ולכ"ע נאמן ע"ש וע"ע בתשו' בר"א חא"ע סי' צ"ט שהעיר לענין נאמנות הרב אחר הגט ובסוסי' ק"ה אות י"א העיר ע"ד הב"ש כקו' הט"ג וחילק ג"כ בין דין דתליא בסברא ובין עדות והביא מדברי מהריב"ל בזה ע"ש וע' בתשו' מהר"ם מינץ סי' פ"ז שרמז אלי' העה"ג שם במ"ש דשמא עשה להחזיק דברי' והביא ג"כ מהתוס' דדוקא בנוגע בדבר מ"מ בעובדא דידן אני מחשב כאלו הוא עצמו נוגע בדבר להחזיק דבריו ויתר טעמים וכו' ע"ש ומצאתי במהרי"ק שורש קס"ט בדין הסבלונות שאסרו חכמי פלוריץ ואח"ז העידו שנהגו לחוש וכו' וז"ל וכ"ת מ"מ למה לא חשתי על עדותכם שהעדתם שנהנו לחוש הלא תשו' בצדו ההוא דיבמות צ"ח ת"ח שהי' מורה וכו' לאחר מעשה יאן שומעין וכו' ע"ש וצ"ע מהנ"ל דהא דוקא בנוגע בדבר וגם על"ג.

טו והנה מ"ש הרב הנ"ל מדברי רלב"ח בקו' הסמיכה דהיכי דהורה ת"ח ויש עליו עוררין אינו נאמן לדין עוד דהוי נוגע משום כיסופא והביא ראי' מכתובות כ"א משחתמו אין מעידין וכו' וכ"ה ברשד"ם חח"מ סי' פ' אבל מהרי"ט בשניות חח"מ סי' ע"ט פ' כתוב דאין דעתם מכרעת ובחו"ץ סי' קל"א החזיק ג"כ בדעת ר"י בי רב ומ"מ בנעשה מעשה גם הוא מודה ורו"מ הביא דברי רלב"ח שם דף נ"ט דדוקא לדין פסול ולא להעיד ולא נחשד להעיד שקר בכונה הנה מראיית רלב"ח מהא דכתובות מוכח דגם בעדות חשוד בכך והוי נוגע וע"ש ברלב"ח דף ע"ג באריכות במ"ש ראי' מר"פ דגם לבדות דין חדש חשוד אלא דמ"מ לא סמך ע"ז לדינא ומוכח כדעת רו"מ וע"ע במהרי"ט ח"א סי' י"ד בזה וע"ע בשו"ת הש"מ סי' ס"ה אות ע' בזה ומצאתי בשו"ת מצל מאז סי' מ"ז שהביא

מהתוס' גיטין ט"ו ע"ב בד"ה אני וכו' ונראה לר"י כמ"ש בירושלמי דכי אמר אני הוא עד שני נעשה כנוגע בעדותו וכו' כדי שתתקיים עדות חתימתו וכו' דאין זה נוגע בעדות ממש עכ"ל אבל אין משם ראי' דהתם באמת ליכא נגיעה כלל בקיום עדות השני כמ"ש הרשב"א שם וע"ש בשי"ק ופ"מ על הירושלמי וע"ע בנו"ב מ"ת חא"ע סי' קכ"ח ובציי"ר שם נרשם בטעות אבל לענ"ד בנ"ד שהדבר תלוי בעדות עדים ומדינא ע"א אפי' קרוב נאמן להעיד על שמו וע"ז סמך המסדר הגט אם אח"כ מתברר בעדים שהעד העיד בשקר אין בזה זילותא להחכם כלל וד"ז מבואר בתשו' מהרשד"ם חא"ע סי' י"ז לענין חכם שאסר דבכה"ג ליכא משום כבודו של חכם כלל ע"ש באמצע התשו' וז"ל בנ"ד שמה שאסרו הי' מחמת שחשבו שחתיכה זו של חלב וכו' ואין כאן לא זלזול של ראשון וכו' ע"ש וה"נ בנ"ד לענין נגיעה (אבל נכדי הרה"ג מהרא"י ז"ל העירני בזה מכתובות כ"ו ע"ב ותוס' ואס"ז בשם ריטב"א בזה ע"ש ותבין) ובפרט כפי שכתב כת"ר כי הרב הנ"ל קיבל העדיות שלא בפני בע"ד והעדים חזרו בהן בכמה פרטים ויפה כתב רו"מ דממנ"פ אם בנ"ד הוי רק גילוי מלתא א"כ גם רו"מ נאמן כדמוכח מהא דכתובות שם דבגילוי מלתא נאמנים אחר שחתמו וע' בשו"ת הש"מ סי' ס"ה אות ע' בשם ס' המכריע דגם אם אינו עשוי להגלות ודאי רק דמסתמא יוכל להתברר גם נוגע נאמן ואם הוי עדות גמור א"כ במה שהעידו שלא בפני האשה יכולים לחזור בהם ובפרט בצירוף גט השני שסידר בשם ליב לבד וכבר הביא רו"מ דברי הג"פ ס"ק ב' ותשו' ד"ח ח"ב סי' קנ"ב דגם אם כל בה"ע קורין בשם מרים ברוב פעמים אלא דלפעמים ע"צ המיעוט קורין שרה וכתב שרה לחוד יש להקל ע"ש וגם כבר הביא המערער דברי כנה"ג בהגה"ט אות ל"ד בשם מהראנ"ש סי' ל' דבטעה בכינוי אפי' בשינוי הניכר כשר בדיעבד ואף שהביא בשם הרא"ם להחמיר מ"מ חזי לאצטרופי ובפרט שיש כמה גמגומים בענין העדות כמו שהאריך רו"מ לכן הנני מסכים להתיר.

סימן קפח

א להרב הגאון החסיד מו"ה אלי אלימלך שמעון רימאלט ז"ל אבד"ק חיראב.

ב מכתבו הגיעני ואשר דרש ממנו להודיעהו חוו"ד בדבר מה שחידש בהא דמבואר באו"ח סי' שמ"ה דבז"ה ליכא רה"ר משום שאין ס' ריבוא עוברים בכל יום והעלה רו"מ דאין הכוונה שיעברו בכל יום רק שיהי' נמסר לרבים לילך בכל עת המצטרך וראייתו מתוס' עירובין ו' ע"א ד"ה כיצד דתחת העגלות הוי ג"כ רה"ר משום שהי' דרכן לצאת ולבוא באותו דרך ובודאי לא עברו ס"ר שם בכל יום וביותר ראי' מעירובין כ"ב ע"ב בהא

דתל המתלקט וכו' דמסיק דחייבים עלי' משום רה"ר ואפי' עולין בחבל ואפי' במעלות בית מרון ומבואר ברש"י שהוא שביל קצר ועוברין בזאח"ז בלא שנים יחד וא"א שיעברו בו ס"ר בכל יום ובזכרונו שכ"ה בס' התרומות דבעינן רק שיהי' נמסר לרבים ועפי"ז חידש דבזה"ז שנתחדש מרכבת הברזל (באהן) ורבים נוסעים ממל"מ שוב הוי בכל מקום העיירות שעובר הבאהן דרך שם כדין רה"ר דבמשך הזמן עוברים ס"ר עכת"ד והאריך עוד בביאור דברי תוס' דעירובין הנ"ל.

ג והנה בגוף הדין אם בזה"ז איכא דין רה"ר האריך בתשו' ב"א חא"ח סי' כ"ו ומה שנתקשה שם במ"ש תוס' בשם בה"ג ולא נמצא בבה"ג ונדחק להעמיס בלשון בה"ג ד"ז אני מצאתי בס' האשכול ה' ציצית סי' ל"א וז"ל תשובה לגאון מי שנפסקה לו ציצית בדרך בשבת אם הוא ברה"ר מקום שיש בו ס' ריבוא בנ"א אסור לטלטלם עד שתצא שבת ואי כרמלית מותר וכו' עכ"ל ובנח"א שבזה נתקררה דעתו במה שסומכין להקל אחרי שהגאונים שדבריהם דברי קבלה פסקו כן (וגם מה שהאריך הב"א שם בדעת ר"ת לפי שבתוס' דף ו' הביאו דקשה לר"ת והביא מכמ"ק בזה הנה מצאתי גם בתניא רבתא סי' י"ט וז"ל אמנם ר"ת ז"ל פירש דכל אלו התכשיטין מותרין לדידן שאין לנו רה"ר גמורה וכו' עכ"ל וכ"ה בפסקי רקנטו שי' צ"א] ומצאתי בספר האשכול שם הל' עירובין סי' ס"ד וז"ל רה"ר הוא מקום שרבים בקעי ורחבי ט"ז אמה ומפולש כולו או מפולש לפחות משער לשער ואינו מקורה והגאון כתב שצריכין ס"ר מצויינים שם אולי צ"ל מצויין שם] דומיא דדגלי מדבר וכו' עכ"ל וז"ל סה"ת סי' רי"ד והכרמלית רחבה במקום שרבין רגילין אלא אינה רחבה ט"ז אמה או אין שולטין בה ס"ר דומיא דדגלי מדבר וכו' עכ"ל ובסי' רל"ט ולדידן רה"ר שלנו הוא כרמלית ושרי כמו חצר שהרי אין מפולש משער לשער ברוחב ט"ז אמה וגם לא שלטו בהו ס"ר והביא כן בשם ר"ת וסיים דבזה"ז כרמלית דינה כחצר והן הן הדברים שהובאו בתוס' שבת ס"ד בשם רבינו ברוך והוא בעל סה"ת.

ד וראיתי בשו"ת מהר"י אסאד חא"ח סי' פ"ז דאי נימא דבזה"ז ליכא רה"ר אמאי אין מתירין שופר ולולב בשבת דל"ש גזירת שמא יעבירנו ברה"ר ואין לגזור גל"ג לעקור מצוה של תורה וביותר תיקשי קושייתו לפמ"ש התוס' במגלה וסוכה דהא דלא נקט שמא יוציא מרה"י לרה"ר משום דלפעמים אין שם חיוב חטאת שלא היתה עקירה ראשונה לשם כך וכו' ע"ש וגם כתבו טעמא דמוצאי יו"כ קודם הבדלה דתוקעין דהוי רק איסור דרבנן ע"ש א"כ בזה"ז דליכא רה"ר אמאי אין תוקעין בשבת והעלה דדוקא במה דממשכן ילפינן בעינן דומיא דדגלי מדבר אבל מעביר ד"א הלכתא גמירי לה לכן לא בעינן ס"ר ואף דלשי' רז"ה ור"ן גם חיוב מעביר משום הוצאה אבל הרמב"ם אינו

סובר כן כמ"ש הפמ"ג ולכן נקט הש"ס שמא יעבירנה דנ"מ גם בזה"ז ע"ש וכעין סברתו כ' הכפ"ת לסוכה מ"ג בישוב שי' רש"י דהא דהמעביר חפץ מזוית לזוית ונמלך להוציא דפטור היינו רק בהוצאה דבעינן דומיא דמשכן משא"כ במעביר ע"ש אבל לדבריו איך יפרנס מ"ש הפוסקים בדין תכשיטין דל"ג בזה"ז משום דליכא רה"ר והרי כל גזירת דלמא שלפא ומחויא הוא מחשש העברה ברה"ר ומצאתי בשו"ת בשמים ראש סי' שנ"ט וז"ל שאלתי את פי מורי בכמה איסורין הוצאה בשבת אנו סומכין על שאין לנו רה"ר עכשיו ואין לנו לגזור כ"כ מעתה למה לא יתירו ב"ד את התקיעה והלולב בשבת שכל עיקרו אינו אסור אלא שמא יוציאנו או יעבירנו והשיב לי וכי יעלה עה"ד לפי הפשוט שמשום איש א' שיטעה ראוי לעקור מצוה מכל ישראל אלא שבתחלת מ"ת ניתנו המצות לעשותן בארץ בזמן שיושבין עליו ולאחר מיכן מסרן הכתוב לחכמים יודעי העתים והם ראו לחזק ביותר את השבת כי הוא היותר עיקר וחיוב לנו לפיכך כל שאפשר שיבוא שום קלקול בזמן מה עקרו אפי' מצוה כי יש כח ביד ב"ד מזמן עזרא ואילך כי הכתוב מסרו לחכמים לאחר הגלות וכחם חזק אם לטעת אם לעקר וכשאנחנו נחזור להתיר הנטילה והתקיעה אתי לזלזולי לפיכך מניחין אותן כמנהגן עכ"ל ולכאורה דברי' נפלאו דהא שופר ולולב הם מצות הגוף ואינן תלוין בארץ כלל ואולם הדברים עתיקין למאי דמבואר בספרי ורש"י סו"פ עקב ושמתם את דברי אף לאחר שתגלו הי' מצוינים במצות הניחו תפילין דכשיחזרו לא יהיו חדשים בעיניהם וגם זה יפלא דהא הם מצות שבגוף וחובתן בח"ל כמו בא"י ובתשו' רדב"ז חלק ששי ס' שני אלפים קנ"ד נדחק בזה וע' בירושלמי רפ"ו דשביעית ה"א דדריש באמת מהך קרא דמצות שבגוף נוהגין גם בח"ל ע"ש ואולם ברמב"ן עה"ת שם כתב וז"ל וכבר כתבתי פי' הענין הזה וכו' ולא ציין מקומו ואולם רמז בזה למ"ש פ' אחרי ותטמא הארץ וכו' ע"ש שהביא דברי הספרי וביאר דעיקר שלימות קיום המצות הוא בא"י ולז"א כל הדר בח"ל כאלו אין לו אלוק ע"ש באורך ולפ"ז אפשר דגם הירושלמי והש"ס דילן לא פליגי על הספרי וכיון דבזמן המקדש בא"י היו דין רה"ר ותקנו שלא יתקעו בגבולין בשבת שוב גם בזה"ז אין לתקוע דכל חיוב המצות בח"ל משום עשיית ציונים כשיחזרו לא"י ולכן אין לתקוע בשעת שהרי כשיחזרו לא"י יהיו פטורין במקום שאין ב"ד וע' בשו"ת שו"מ מהד"ק ס"א סי' קי"א שנשאל ג"כ בקושיא הנ"ל ודיבר מהא דהוי דבר שנגזר במנין ומלבד מ"ש שם דגם בזמנם במקום שיש ב"ד הי' תוקעין אף גם לא הביא תשו' הרדב"ז ח"א סי' מ"ז ותשו' בר"א חא"ע סי' מ"א דהיכי דמתחלה הי' מצוה בדבר ל"ש כלל זה ואין לעקור מצוה בחנם וזה דעת הש"ג שהביא המג"א סי' תקל"ג ס"ק ח' וע' בשו"ת גא"י חא"ח סי' קכ"ח אבל לא ראה דברי הבש"ר

הנ"ל. ומ"ש בתשו' בש"ר עוד דאם נחזור להתיר הנטילה והתקיעה אתי לזלזולי הוא כעין מה דקיי"ל דהיכי דנולד הספק בדאורייתא ונתגלגל לדרבנן אין להקל וכעין מ"ש המג"א סימן קפ"ד בשם רש"ח דאם בירך ג' ברכות צריך לברך גם הטוה"מ משום דהוי זלזול לדרבנן.

ה ומעתה אשובה אראה מה שהעלה מעכת"ה דהא דכתבו הפוסקים דבעינן שיהיו ס"ר עוברין בכל יום דאין הכוונה שיעברו בכל יום אלא שיהי' נמסר להם וראוי לעבור והנה אף דמצינו לשון כזה בתוס' סוכה י"ג ע"א ד"ה אשה וכו' דבוררת לאו דוקא אלא כלומר היתה יכולה לברור וכו' וביבמות צ"ז ע"א כנף אביו הראוי' לאביו ובב"מ ע"ד ע"א משישקענו בכבשן וכו' אימא משראוי לשקען בכבשן ובערכין י"ד ע"א בפרדיסות וכו' ראוי' לפרדיסות קאמינא ובכתובות נ' ע"ב הבו לה מתמרי דעל בודיא וכו' דחזיא לבודיא קאמינא ושם ל"ו ע"א מאי ממאנת ראוי' למאן ובמנחות ט' ע"ב משפרקה לא פרקה ממש אלא כיון שהגיע זמנה לפרוק ושם ל"ג ע"א ראוי' לשני סיפין קאמר ובב"ב קמ"א ע"א ראוי לירש וכו' ראוי ליזין וכו' ואף דבכתובות ק"י ע"א במא דבעי לפרש זה גובה ראוי לגבות פריך רבא דזוז"ג קתני י"ל דשא"ה דבחדא הוי גובה ממש אבל כנאה דבסתמא לא מפרשינן הכי אלא היכי דמפרש הש"ס להדיא דלאו דוקא קאמר ויש הכרח לדבר שהרי בכ"מ פ"ג מאיסורי מזבח הט"ו הביא בשם מג"ע לפרש מ"ש הר"מ שם אעפ"י שהן מוקדשין דהיינו ראוין להיות מוקדשין כתב עלה דדוחק הוא והן אמת דבכ"מ פ"ג מטו"מ ה"י ביאר מ"ש רמב"ם ונפרך היינו שראוי ליפרך וגם מצינו בטו"ז יו"ד סי' רל"ד סוס"ק נ"ה וס"ק ס"ב במש"ש הטור בעודה תחתיו היינו בראוי' להיות תחתי' וע"ע בטו"ז יו"ד סי' ס"ט ס"ק כ"ה ונה"ך שם ובט"ז סי' קצ"ג סק"ז הביא בשם קצת פוסקים דמ"ש בעל היינו שהי' ראוי לבעול מ"מ כיון דיש לפרש בפשיטות למה נדחוק א"ע ועוד דבנ"ד דנקטו שיהיו עוברים בכל יום ודאי דאין לפרש כן דלענין ראוי אין לשער בכל יום וגם לא הו"ל לסתום אלא לפרש ואף דמלשון סה"ת דנקט שיהי' שולטין שם ס"ר יש קצת סיוע לדבריו אבל מלשון ש"פ ל"נ כן והרי בתשו' הגאון הנ"ל נקט שיש שם ס"ר וכו' ונראה דלשון סה"ת לאו דוקא שהרי דבריו אמורים בתוס' שבת ס"ד ולא נזכר לשון זה ובפרט דבנ"ד אין זה בגדר ראוי כלל שיעברו ס"ר ביום א' ואם נאמר דבמשך איזו זמן יעברו א"כ איזו זמן ינתן לזה וגם בעגלות יתכן שיעברו במשך כמה שנים וגם ראוים לבוא בקיבוץ כמה אלפים עגלות כמו עם מרכבת הברזל ואין הפרש בין זל"ז.

ו ובגוף הדבר כבר ישב על מדוכה זו הרב השואל בשו"ת ב"א חא"ח סי' כ"ו ורצה לחדש דאין הכוונה שיכנסו ס"ר אלא שיהא מוכן ומופקר ומתוקן לכך שיבואו לשם

אנשים מכל העולם והב"א האריך לדחות דבריו וביאר דהא דתחת העגלות הי' רה"ר וכתבו התוס' משום שהי' דרכם לעבור באותו הדרך היינו דכיון שהדגלים היו סמוכים מסביבות העגלות הי' מצוי שיבואו אלה מפה ואלה מפה והי' שכיח שיעברו ביום א' ס"ר אבל אם אינו מצוי כלל שיעברו ס"ר ביום א' אף דבמשך ימים רבים יעברו ס"ר איננו בגדר רה"ר וע' בריטב"א עירובין נ"ט במ"ש בשי' רש"י דלכ"ע לא בעינן שיהיו דרים בעיר ס"ר אלא שיהי' הכרכים פתוחים לשם והסוחרים רגילים הרבה בשווקים גדולים והוא רוכלת העמים.

ז ומ"ש רו"מ ראי' מהא דמעלות בית מרון הנה מצאתי בא"ז ה' עירובין רפ"ב סי' קכ"ט אות י' אחר שהעלה שם דבעינן שיהי' ס"ר בוקעין בו והקשה בהא דפריך דף כ"ב ע"א דר"י אדר"י מהא דבין הפסין להא דהו"ל ב' בתים והקשה דהו"ל לשנויי דדוקא רבים שהם ס"ר מבטלי מחיצתא משא"כ בין הפסין לא עברו ס"ר ותי' דלענין ביטול מחיצות אפי' אינם ס"ר מבטלי מחיצתא וכן אף דלענין רה"ר בעינן רוחב ט"ז אמה ובין הפסים לא הי' אלא י"ג ושליש אמה אפ"ה בטלו מחיצות ע"ש באורך וא"כ לפ"ז א"ש הא דמעלות בית מרון שהרי למעלה הי' רחב ט"ז אמה וס"ר עוברין אלא שהי' מסביב מחיצה מקום המעלות וכיון דרבים בוקעין בו אף דהוי בפחות מס"ר מ"מ בטלו המחיצות וממילא יש לו דין רה"ר שבסביבו.

ח והן אמת דהמג"א סוסי' שס"ג כתב דאפשר דלענין ביטול מחיצות בעינן שיהי' ס"ר בוקעין אבל לא ראה דברי הא"ז הנ"ל ואולי ס"ל להמג"א דדוקא לר"י הוי כן אבל לדידן דאין רבים מבטלים מחיצה שביד"א אף דבמחיצה ביד"ש גם לדידן מבטלי מחיצות לשי' התוס' מ"מ בעינן דוקא ס"ר אבל צ"ע שמדברי התוס' נראה דלדידן ביד"ש רבנן מודים לדר"י ושוה כמו לר"י במחיצה ביד"א. ועכ"פ לר"י ודאי הוי כן וכמ"ש הא"ז הנ"ל וא"כ א"ש גם הא דמעלות בית מרון ותדע שהרי לשי' כל הפוסקים הנ"ל בעינן ברה"ר שיהי' רוחב ט"ז אמה והרי מעלות בית מרון היו קצרים עד שלא הי' אפשר לעבור רק אדם יחידי ואיך הו"ל דין רה"ר וכבר הבאתי לשון האשכול בשם גאון ולשון סה"ת דתרתי בעינן רוחב ט"ז אמה וגם ס"ר בוקעין ובע"כ כמ"ש ולא אדע איך תונח למעכת"ה גם לפי דעתו הא דמעלות בית מרון כיון דעכ"פ בעינן ברה"ר שיהא רוחב ט"ז אמה ואם אולי דעתו דבחדא סגי וכבר נתבאר דליתא.

ט ולכן לענ"ד אין שום הכרח מזה לדחות דברי הב"א וכל עיר שאין מצוי שיעברו בה ס"ר ביום א' אין לה דין רה"ר ובפרט שאין בדרכים של מרכבת הברזל רוחב ט"ז אמה וגם בעינן שיהי' הדרך בעיר מפולש משער לשער וליכא.

י שו"ר בס' בי"ע לעירובין דף ו' ע"א בתוס' ד"ה כיצד וכו' שהעלה דדוקא בעיר בעינן ס"ר בוקעים בכל יום ולא בדרך רה"ר מעיר לעיר ומה"ט היו העגלות רה"ר תחתיהן וביניהן ע"ש היטב וע' חי' הר"ן לשבת ג' ע"ב בד"ה כאן וכו' בשם הרא"ה וז"ל א"נ אפשר דבאותו זמן אפי, שאר מדבריות שהי"ל דרך לאותו מדבר הוו רה"ר דאע"ג דפירש"י ובה"ג דל"ה רה"ר אלא של ס"ר לאו דבעינן ס"ר אלא שיש כאן דרך לס"ר כלומר שיהיו רגילים ללילך שם אנשים רבים תדיר כס"ר וכאן הרי הוו שיירות מצויות של ס"ר ואעפ"י שלא היו כולם כאן בדרך כאחד עכ"ל אבל מדברי הפוסיקם ל"נ כן.

סימן קפט

א להרב המאה"ג מו"ה אלטר שפירא נ"י אבד"ק וויקנא בבאקאווינא.

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה שהביאו לפני השו"ב לשחוט ז' אווזות ושחט ששה וחתך הרגלים מכל ז' האווזות וכשהראוהו שהאווזא השביעית עדיין חי' אמר שאין שאלה רק על הרגלים ושחט השביעית ונתערבו כולם ולא ידעו כלל אם יש שאלה על האווזות עצמן וכבר מכר ב' מהן ועתה נודע לרו"מ והודיע להם ובאו לשאול על כל האווזות וכבר הביא רו"מ דברי שפ"ד סי' ק"א סק"ח שצידד בה"מ ושעהד"ח לצרף דברי רשב"א דחתיכה חי' ל"ה חהר"ל אבל בשפ"ד סוסי' ק"ט חזר בו דאווזא שלימה חי' הוי ר"ל וכיון דבשעה שהי' הנוצות עליהן לא נודע האיסור אלא אח"כ שוב ל"מ ביטול כמ"ש הפר"ת ושפ"ד שם והביא בשם הרב מס"ג בספרו יד"י לסי' ס"א שהביא מתשו' המיוחסות להרמב"ן סי' קפ"א שפסק מהר"ם דגם בלא נודע מהני ביטול ויש לצרף דעתו באווזא שלימה ורו"מ כתב שאין בידו תשו' הרמב"ן הנה אין בידי ס' יד"י אבל תשו' הרמב"ן הנ"ל הובא בב"י סוסי' ק"י וכבר האריך בבינ"א שער הקבוע סי' י"ב שאין להם פתרון וגם א"א לפרש דס"ל דמהני ביטול קודם שנודע דא"כ סותר למ"ש בעצמו בסי' קפ"ג שם (ובבינ"א שם יש ט"ס שכתב מסי' קפ"ה ולא כן הוא למעין) ונדחק בביאור דבריו שם ובב"מ סי' ק"י כתב שיש מ"ש בתשו' רמב"ן ואין ללמוד ממנו וא"כ איפוא לא אדע מה מציאה מצא הרב הנ"ל אבל יען שאין ספרו בידי א"א לי לדין על דבריו.

ג ולכאורה הי' נראה דלפמ"ש הב"ח סי' ק"ט דאם נתערב יבש ביבש ונתבשלו בב' קדירות קודם שנודע דיש להתיר דבכל חד הוי סד"ר ואף דהש"ך חולק כבר באו הרב בש"ע התניא ז"ל ובשו"ת אמרי אש סי' ל"ח והחזיקו בדעת הב"ח דגם קודם שנודע מהני ביטול מה"ת ורק מדרבנן והוכיחו כן בראיות וכ"ה בשו"ת ר"מ שיק סי' קכ"ה ולכן מותר בנתחלק לשני תבשילין אפי' באדם אחד וא"כ מכ"ש בנ"ד שכבר קנה א' ב' אווזות

מהתערובות וא"כ נתחלקו לב' בנ"א (ועמ"ש בחיבורי סי' ל"א מסק"י עד ס"ק י"ד בכ"ז) ולכל חד הוי סד"ר דשמא האיסור ביד האחר ואף דלגבי בעל ב' האווזות שהם המיעוט ופירש קודם שנודע האיסור ראוי לומר דכל דפירש מרובא פירש הרי כ"ז שלא נודע לא הי' לנו נ"מ אם הוא מן הרוב ועתה שנודע נולד הספק על שניהם יחד אבל יש לפקפק דכיון דלגבי השני מדינא מחזקינן דכל דפירש מרובא פריש א"כ יש לנו לאסור של הראשון. אך לפ"ז גם בנידון הב"ח יש לחלק בין לקח מקודם ממקום הקביעות לקדירה א' המיעוט מן התערובות שנתערב א' ברוב או שלקח ביחד לשתי הקדירות ואולי ס"ל דבאותו בית ל"ה בכלל פירש מקביעות וע' ח"ס סי' צ"ט ובינ"א שעה"ק סי' ט' (ומ"ש בחיבורי שם מדברי הד"נ וגו"ר הספרדי הנה ראיתי עתה בס' מקמ"ח לסי' ח"י שהביא מהריטב"א לחולין צ"ה דמוכח כדעת הד"נ ועמ"ש בגליון הש"ע סי' ק"י שם בזה) ואף שבחיבורי שם הבאתי בשם גו"ר הספרדי להתיר בכעין זה התם פירש הרוב לאחדים וצידד דלגבי המיעוט אמרינן דאיסורא ברובא איתא משא"כ בנ"ד. והנה מ"ש הגו"ר שם דכיון דבאו לשאול בב"א דמי לשני שבילין דגם בדרבנן אסור הנה לפי דבריו איך יפרנס דברי הב"ח הנ"ל שהבאתי דהוי באדם א' וכבר ביאר המנ"י כלל ל"ט אות ח"י דכיון דכבר נתבטל מה"ת לא החמירו מדרבנן שלא יועיל ביטול רק בנודע שהאיסור בתערובות זה משא"כ במקום ספק ולא דמי לשתי קדירות שבסי' קי"א ומכ"ש בכה"ג שנתחלק לשני בנ"א וא"ל דשא"ה דמתבטל עכשיו לאחר שנודע האיסור גם כשהם בב' קדירות כיון שהם ביד אדם א' ורק מדרבנן ל"מ ביטול ברוב לאחר שנתבשל כמ"ש המנ"י שם דמה"ט שרי בכה"ג משא"כ בנ"ד שהם ביד ב' בנ"א ז"א דכבר העלתי בחיבורי שם דגם ביד ב' בנ"א מהני ביטול ועוד דהכא גם ביד הראשון נשארו רוב אווזות של היתר ובטל מדאורייתא ברובא אך דמ"מ יש לפקפק בנ"ד מטעמא דכתיבנא. ויש להביא ראי' לזה מהא דסי' ק"י ס"ו דאם נתערב דבר שאינו בטל ברוב ונפל א' לים אפי' אחר שנודע או הפילו קודם שנודע האיסור דדוקא אם אין נ"מ עוד על אותו שנפל לים יש להתיר התערובות שנים שנים דוקא אבל אם הוא לפנינו אין להתיר כלל כמ"ש הש"ך ס"ק מ"ב דהכל אסור וע' בב"י שם וקשה הרי כיון דמדאורייתא בטל לשי' הב"ח ונתחלק לשני תערובות הרי יוכלו להתיר כל א' בפ"ע דהוי סד"ר ובע"כ דכיון דכל דפריש מרובא פריש אלא דמ"מ הקילו בדרבנן היינו דוקא אם אין נ"מ עוד על תערובות האחר לדין עלי' משא"כ אם יש נ"מ על שניהם הכל אסור אבל י"ל דשא"ה דאם הי' נודע קודם שפירש הי' ג"כ אסור דהוי חהר"ל אבל הכא דמקודם הי' עם הנוצות ואם הי' נודע הי' מתבטל ברוב וכל האיסור רק משום דלא נודע מקודם א"כ שוב י"ל דהשתא כשנודע

אחר שפירש מקצתו מתירין הכל וכל א' תולה בחבירו אבל גם מסברא נראה דאין זה בגדר ספק כיון דאמרינן דכל דפריש מרובא פריש.

ד ובגוף דין אווזא שלימה בעודה חי' אם הוא חהר"ל הנה בב"י הביא בשם שע"ד בשם כמה גדולים שהתירו בחתיכה חי' גם של נבילה וכ"ה ד' הרשב"א ור"ן דעכ"פ חתיכה גדולה ל"ה חהר"ל ובבד"ה כתב בפשיטות דכיון דחהר"ל רק דרבנן הלכה כדברי המקילין אבל הנה הרמ"א כתב שהמנהג כהמחמירים והמעיין בת"ח כלל מ' דין ב' ימצא שהביא כן לשון מהרא"י בהגש"ד וסיים דהב"י כתב דיש מרבותינו נוהגים להקל ואני מצאתי בס' האשכול ה' תערובות סי' כ"ט שפסק דגם חתיכה חי' ואפי' בהמה שלימה שנשחטה הוי חהר"ל כיון שראוי' לעשות ממנה חתיכות וכן מצאתי בא"ז פג"ה סיי תנ"ח שמעולם לא הורו רבותינו להקל והשומע שמע וטעה וגם אווז ותרנגולת שלימה מיקרי חהר"ל שזהו דרך כבוד בחתונה וסיום מס' לכבד אדם גדול בעוף שלם וגם מה"ט מותר לחתוך בסכין ע"ז בחולין ח' משום דחזי לקורבנא לדורון אדם חשוב ושכ"ה בסה"ת וחלילה לא יצאה הוראה מר"ת וביאר הסוגיא דר"פ כל הזבחים ע"ש באורך ומה שיש לי לדון בזה דהנה אף דהרמ"א פסק בפשיטות דגם בדרבנן חהר"ל לא בטל כמ"ש הב"י בשם רמב"ם וכן מצאתי בסה"ת סי' נ' שכתב בפשיטות דגם בחלה לא בטל בחהר"ל וכן מצאתי מפורש בחי' הרמב"ן ליבמות פ"ב ע"ב ובקו"א שם דגם בדרבנן דינא הכי ואח"ז ראיתי בס' ישרי"ע ליבמות שם שהוכיח מהבעה"מ ומלחמות דלא ס"ל כן אלא שהוכיח דגם רש"י ותוס' ס"ל דגם בדרבנן לא בטל וגם הביא דברי רמב"ן הנ"ל ולכן קיים דברי הרמ"א ודחה דברי פלתי שצידד להקל ע"ש אבל בכ"ז י"ל דבנ"ד דכבר נתבטלה מדאורייתא בעודן בנוצתן דגם בלא נודע מהני ביטול מה"ת כמש"ל א"כ אף שנעשה עתה חהר"ל מ"מ יש לסמוך ע"ד המקילין דחתיכה גדולה חי' לא מיקרי חהר"ל דהכרעת רמ"א שכן נוהגים י"ל דהוא רק באיסור תורה דהוי רק חד דרבנן משא"כ בדרבנן דגם הא דחהר"ל הוי רק דרבנן הוי תרי דרבנן וע' כה"ג בפמ"ג א"ח בפתיחה הנהגת הנשאל באו"ה אות י"ד דאף שהכריע רמ"א סי' צ"ט דגם איסור דרבנן אין לבטל מ"מ בתרי דרבנן יש להקל ועוד דלפמש"ל בשם הא"ז טעם החומרא משום דדרך לכבד כן בנשואין לאדם חשוב ובזה"ז לא נמצא כן ואין דרך לכבד כן א"כ גם הוא מודה דלא הוי חהר"ל ויש לי לדון דלפמ"ש הפלתי רסי' ק' בביאור דברי תוס' מעילה כ"א יש להוכיח משם דבלא נודע מהני ביטול גם מדרבנן שהרי שם לא הי' נודע ואפ"ה הקשו דליבטל וכמו שהוכיחו בשו"ת א"א ורמ"ש משם דעכ"פ מה"ת מהני ביטול כן יש להוכיח דגם מדרבנן מהני ביטול גם בלא נודע ע"ש ותבין אבל יען שדבריו הם ע"ד פלפול אקצר.

ה ובעיקר הדין יש לדון עוד דכיון שנודע המעשה אשר נעשה ועשו שאלה אלא שהשו"ב הטעה אותם והיו עומד הדבר להוודע דחברך חברך אית לי' בדבר חידוש כזה ומיקרי נודע הספק וכמ"ש כה"ג בתוס' זבחים כ"ג ע"א בד"ה טומאת התהום דזיבה וכו' ולדידי א"ש דכיון דראה בצפרא מיד היו ספק אולי יראה עוד בו ביום והוי כנודע הספק קודם שחיטה וכו' ע"ש ומכ"ש בנ"ד שהי' חסר רק ידיעת הדין וכשיוודע יתגלה למפרע והוי כנודע הספק. א"ה משה נכד המחבר שליט"א לפענ"ד יש להעיר בנ"ד מהא דאיבעי' לר"י בש"ס דשבועות ט' ע"ב בחטא שסופו ליודע פירש"י כגון שראוהו אחרים שנטמא ונכנס למקדש וסופו להודיעו אי חשיב כידיעה או דילמא כיון דהשתא אכתי חטא שאינו מכיר בו וע"ש בתוס' וע' גו"ד סי' נ"ז סקי"ג מ"ש מהש"ס תמורה כ"ב ע"ב אבידה ממנו ולא מרועה ל"ה אבידה וכו' ממנו ומרועה וא' בסוף העולם מכיר בה מאי תיקו י"ל סמוכין לסברת הס' בינ"א שער הקבוע ד"ב ע"ש ודו"ק היינו טעמא דממנו ולא מרועה הוי דבר הראוי להגלות משא"כ כשא' בסוף העולם מכיר בה יוכל להיות שלא יתגלה לעולם זה הוא בע"ז בש"ס וע' בתשו' טטו"ד מה"ק סי' קנ"י שכ' דכל שנודע דא' בסוף העולם ספק האיסור נחשב נודע ע"ש וכה"ג ע' סוטה מ"ז ע"ב הא נודע מי הכהו וכו' ע"ש י"ל וצ"ע של"ה בכ"ז. ולכן אם הוא הפ"מ כפי מצב ערך האיש יוכל להתיר גם החמשה אווזות הנשארים.

סימן קצ

א לה"ה החריף מו"ה בערל ווינבערג נ"י מק' וויעליטשקא.

ב מכתבו הגיעני ומה שפלפל ליישב דברי רמב"ם שהובאו בשו"ע ח"מ סי' ל"ד ס"ו דגנב וגזלן שהחזירו המעות פסולים עד שיעשו תשובה שנתקשה בהם הטור וכל הבאים אחריו ורו"מ הביא מב"ק ס' דרריש חבול ישוב רשע דאעפ"כ נקרא רשע כבר הביא מזה בהגהת א"ב ואני מצאתי בתשו' מהרי"ט בשניות חח"מ סי' צ' שהביא מזה יע"ש עוד בזה ומ"ש רו"מ לחלק בין החזיר אותו דבר שגזל ובין שילם ממון אחר אם כי הוא נכון מסברא אבל באמת אחר המחילה מרבותינו נעלם מכולם דברי רמב"ם פ"א מתשובה ה"א בסופה דיליף לדין זה מקרא דכל חטאת האדם ובהגהת כ"מ ותי"א הביאו מילקוט פ' נשא בשם ספרי זוטא דמפורש כן ובילקוט שם מפורש דכל חטאת האדם היינו בעבירות שבין אדם לחבירו על הגניבות ועל הגזילות וכו' דצריך להתוודות ולעשות תשובה עליהם ע"ש ותבין וזהו טעמו של רבינו הרמב"ם כאן ובחנם נתקשו בדבריו וחרדו כל החרדה

ולפ"ז אין לחלק בין החזיר גוף הגזילה או שילם ובכל גווני צריך שיעשה תשובה ויותר אין פנאי להאריך.

סימן קצא

א להרב המופלג מוהר"א נ"י מפאטק בהרב ר"מ דומו"צ דק' טראנפאל.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה א' שהי"ל חלק בבית חומה ונתנה חלקה בבית הנ"ל על קלויז ואמרה בלשונה שנותנת זאת לחסידי ס"ג וחסידי טשארטקוב וחסידי הוסיאטין והנה המקום הלז אינו ראוי להתפלל בו ע"כ הי' בהכרח למכרו וכן הסכימה האשה ובעד המעות יקנו להם במק"א קלויז ועתה לא יוכלו החסידים לבוא לעמק השוה וכל חבורה רצונם להתפלל בפ"ע ועתה נסתפקו איך יתחלקו עם המעות יען כי החבורות אינן שוות במספר אנשים ויש חבורה שיש בה יותר אנשים ורו"מ הביא מהא דחו"מ סי' רמ"ז ס"ה והוא מהש"ס דב"ב קמ"ג ובב"י בשם הר"ן דלא מפני חשיבות פרט הפרטים אלא כדי שיתחלקו כפי חילוקי וא"כ ה"ה בנ"ד שכל פרט הם רבים.

ג ולענד"נ דיש חילוק בדבר דאם במתנתה הי' בדעת האשה שיתפללו שמה בבית הזה ונעשה איזו קנין שזכו כבר החסידים במתנתה שלא תוכל לחזור בה הרי ידוע כי אם יתפללו שמה יזכו כפי ערך ריבוי האנשים בהמקומות ושימוש הבית כי אינו דומה ריבוי הנכנסין ומתפללים למיעוטן וכל א' זוכה בישיבתו ושימושו ובכה"ג אומדן דעתה שודאי נתכוונה ליתן לפי ערך ריבוי האנשים ומבואר בש"ס דב"ב שם בהא דפריך ר"ז מהאומר הרי עלי מנחה מאה עשרון בשני כלים וכו' ואי ס"ד פלגא ופלגא אפי' לכתחלה נמי ומשני התם אנן סהדי דהאי גברא מעיקרא לקרבן גדול איכוין וכו' וע"ש בתוס' ד"ה אם הביא וכו' ומוכח דאי איכא אומדן דעתא לא אזלינן בתר פירושא דלישנא דמחצה ומחצה משמע וא"כ ה"נ בנ"ד. ונ"ל עוד ראי' מש"ס דמנחות מ"ה ע"ב דפליגי ר"ע ורשב"ג אם הלחם מעכב הכבשים או הכבשים מעכבין ומפרש הש"ס ללישנא דאיבע"א דבקרא גופי' קא מיפלגי קדש יהי' לד' לכהן ר"ע סבר איזו דבר שכולן לכהן הוי אומר זה לחם והוי' מעכב וש"מ דלחם מעכב וב"נ מי כתיב קדש יה' לכהן קדש יהי' לד' לכהן כתיב איזו דבר שמקצתו לד' ומקצתו לכהן הוי אומר אלו כבשים ור"ע מי כתיב קדש יהי' לד' ולכהן לד' לכהן כתיב וכו' קנאו השם ונתנו לכהן ע"ש וקשה הרי ר"ע עצמו דריש דמחצה לאהרן ומחצה לבניו א"כ לא הוי מצי למיכתב לד' ולכהן דהוי משמע מחצה לזה ומחצה לזה והרי רק אימורין למזבח וכל הבשר לכהנים ובע"כ דהתם דלגבוה לא חזי רק האימורין ממילא גם הלשון לאו דוקא ושפיר הול"ל לד' ולכהן דממילא משתמע דלאו

דוקא מחצה ומחצה וכה"ג מצינו בפסחים קי"ח ע"ב הני למאן לך ולחברך ולחברותך והתם א"א לפרש דהיינו שוה בשוה שיהי' לו נגד כל החבירים ובע"כ דהכל לפי הענין וה"נ בנ"ד שידוע שהמתפללין נהנין ומשתמשין כפי ערך ריבוי האנשים גם לשון המתנה ודעתה הי' לכך.

ד ואולם בחיבורי ליו"ד הנדפס כעת בסי' מ"ג בפלפולי שם בדין שיור הטחול שחדשו האחרונים דגבי שירי מנחות נחשב חשיבות האיכות שהוא הקומץ כמחצה ובהגהת י"ש חידש ד"ז מדנפשי' ואני מצאתיו בכתבי הגאון בעל ב"א שהי' בידי וכתבתי שם ראי' לזה מהש"ס הנ"ל דמה"ט נחשבו האימורין למחצה ושפיר הומ"ל לד' ולכהן ודייק ר"ע שפיר וא"כ אין מזה ראי' לנד"ד אבל כבר הבאתי דמהש"ס דב"ב מוכח ג"כ כן אבל אם מתחלה ידעה שאין המקום ראוי להתפלל בו אלא למכרו בזה הי' נראה כדברי רו"מ דשייך לכל א' שליש.

ה אך דיש לדין בזה דכיון דאיגל"מ דאין המקום ראוי להתפלל בו לא חלה המתנה באופן חלוקת ריבוי האנשים כלל וכדאיתא כה"ג בערכין דף ל"ד ע"א בהא דפריך בבתי ע"ח דלוים איך משכח"ל ומשני כגון שנפלו להן בירושה הן ומגרשיהן ופריך והא למיסתרינהו קיימי ובתוס' שם הקשו דהא אשר לו חומה אעפ"י שאין עכשיו ותי' דכיון דמתחלה אין ראיות שתהא להן חומה לא חלה קדושת חומה מעיקרא עליהן ודמי כאלו לא היתה להן חומה מעולם ע"ש ומכ"ש בנ"ד דכל מתנה וקנין בטעות אינו חל די"ל כן וכה"ג כ' הט"ז ביו"ד סי' רכ"ח ס"ק נ"ד להקשות ע"ד הרשב"א בהא דקהל שהחרימו לפרוע חובותיהם ולבנין ביהכ"נ שפסק הרשב"א דמחצה לזה ולזה ויליף לה מהא דלאהרן ולבניו והט"ז פקפק דפרעון חוב כולו משמע וכיון דלא הספיק הוי כל הנדר בטעות וסיים דעכ"פ אם יאמרו הקהל שנתכוונו לכך נאמנים ע"ש וע"ש בס' ד"ש מ"ש מהירושלמי פ"א דיומא ועוד כמ"ק וה"נ י"ל בנ"ד אבל נראה שאין לו דמיון דבשלמא התם ס"ל להט"ז דלשון פרעון משמע כל החוב והוי נדר בטעות אבל הכא הרי גם אם מתחלה חילקה מעות והי' לנו הוכחה שמתכוונת לחלק לפי ריבוי האנשים הי' הדין כן וא"כ כיון שהאשה לא ידעה אם אין המקום ראוי להתפלל בו הרי נתכוונה לפי ריבוי האנשים ואיזו טעות יש כאן.

ו ועוד נראה דאם לא ידעה מתחלה חילוקי דעותיהם גם בהסכימה מתחלה לקנות בעד מעות ביתה קלויז אחרת להתפלל שם ביחד הרי גם שם יזכו לפי ערך ריבוי האנשים ואכתי המתנה לפי ריבוי האנשים זולת אם ידעה מתחלה ענין החלוקה אז יתכנו דברי רו"מ ולזה העירני חתני הרב הגדול מו"ה יעקב לנדא נ"י וצדקו דבריו שוב נזכרתי ממקרא

פ' תבוא ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ופירש"י ללוי מע"ר והוא נוטל נגד כולם ובע"כ דהכל לפי הענין.

ז ומ"ש רו"מ מדברי הראב"ד ומגדול עוז פ"א מזכיי' שהראב"ד חילק בין אמר לראובן ושמעון וללוי בלמ"ד דיש ללוי מחצה ובין אמר לראובן ושמעון ולוי דיש לכ"א שליש והמג"מ תמה מע"ז דף י' נראה פשוט דכוונת ראב"ד דגבי ב' חלוקות כמו לראובן ושמעון אין לחלק בין אמר בלמ"ד או בלא למ"ד דכיון שהזכיר שניהם לזה מחצה ולזה מחצה וכן באמר לראובן ובני שמעון דהא ליכא הוכחה מדלא אמר בלמ"ד דהלמ"ד הראשונה סובבת הולכת על כל הפרטים ובתחלה הי' מוכרח לומר בלמ"ד דאל"כ לא יובן כוונת דבריו כלל אבל באמר לראובן ושמעון בלא למ"ד ואח"ז שינה בלשונו ואמר וללוי מדשני בלישני' מכפי הקודם בזה יש הוכחה דלחלק יצא שיהי' זה שקול נגד שנים הקודמים ויעוין בספרי לח"מ בשו"ת שבסוסי' רל"ז שהבאתי מכמ"ק בש"ס כה"ג בלשון תורה וחכמים אבל גם בלשון ב"א מצינו כן בתשו' ריב"ש סוסי' רנ"ז והובא בקיצור בב"י חו"מ בסי' שי"ב מחודש ג' לענין באי כחו דאפי' אי תימא דבסתמא לא אימעוט מ"מ מדהוזכר בשטר ולא בשיור ש"מ דשייר רק לעצמו ובב"י לא נזכר סיום זה וע"ע בתשו' כנ"י והובא בפת"ש סי' רנ"ג ס"ק ד' כעין זה

סימן קצב

א להרב הה"ג וכו' מו"ה אלטר יחיאל נעבענצאהל נ"י דומ"צ דק' ווישניצא וכעת' בסטאניסלוי ומשנהו הרב ר' מאיר נ"י

ב מכתבם הגיעני ובדבר העגונה מ' פערל בת ר' דוד מקהלתכם שנשאת זה כמה שנים לאיש א' ושמו מרדכי דוד ווייס וקודם נישואין הי' ריש דוכנא בקראקא והי' מלומד בלשונות וכינה שמו מארקוס ווייס וכן נקרא בפ"כ וכינה שם אשתו פעפא וכתב לה אגרות כן וכשנה ומחצה אחר נישואין נולד להם ילד א' ואח"כ נסע לעיר לאדז בפולין רוסיא וישב שם ללמד נערי ב"י ובשנת תר"מ קודם ר"ה נסע משום ולא נודע מקומו ואח"ז נודע ע"י ר' נטע מקראקא ששמע מקרובי' שהכירו היטב שראהו בעיר דאנציג ואח"ז נודע כי בסוף הקיץ תרמ"א מת בשפיטאהל בדאנציג ונסע ר"ד לשם ולקח עמו פאטאגראף והכירו שם כולם כי זהו שמת וגבו שם גב"ע והעיד ר"א שדר בחדר א' עם מארקוס ווייס כמה חדשים ושמע ממנו שיש לו אשה במדינת עסטרייך עם ילד א' ואמר לו כי שם חותנו פאגעלהוט וסיפר לו כי מעיר לאדז בא לדאנציג עוד העיד הבתולה רבקה שהכירה את מארקוס ווייס שלמד עם אחי' מקרא וסיפר לה שנשא אשה סמוך

לקראקא ויש לו עמה ילד א' ושם חותנו פאגעלהוט עוד העיד ר"פ שסיפר לו מארקוס כל מאורעותי' וכי שם אשתו פעפטשטא והגיד כי הוא מעיר קראקא ובפנקס הקהל נכתב כי הר' מרדכי הנקרא מארקוס ווייס מווישניצא במדינת עסטרייך מת בש"ק יום כ"ה אב תרמ"א והנה רו"מ הביאו השיטות שיש בענין זה וכפי שבנ"ד שכיח שיירות אבל לא נתחזק להיות עוד א' בשם זה והנה עדות ר"א הי' רק על שמו ושם כינוי משפחתו וכן בשם חותנו וגם לא אמר שם מירי ובודאי אין להקל וכן עדות הבתולה אינו מועיל ועדות ר"פ הגם שאמר שם אשתו אבל הרי אמר שהוא מקרקא ואולי אמר כן לפי שהוא עיר גדולה ובמדינה אחרת אין מכירים שם עיר קטנה וגם הם לא העידו עליו שמת ומ"ש בפנקס הקהל אבל יש הכחשה מהעדים שאמר א' שהוא מקראקא גם שם ווישניצא נמצא עוד בבאקווינא ושמה ווזניצא ואולי נכתב שלא כהוגן ונסתפקו אם יש לצרף עדות ר' נטע מפי קרובו שראהו בדאנציג א"כ י"ל דדמי לעובדא דריש גלותא והביא מתשו' הרא"ש בהא דמכלוף בן ממליל ועוד האריכו בזה למעניתם.

ג והנה מ"ש רו"מ מדברי הרמ"א ס' י"ז סעי' י"ח דאם יש אומדנות המוכיחות א"צ שיזכיר שם עירו ולכאורה קשה איך נסמוך על אומדנא באיסור א"א כיון דגם סימנים ל"מ זולת במובהקים ביותר ונראה דהנה התוס' בב"מ כ' ע"ב הקשו בהא דפריך וכי מדמית איסורא לממונא הרי בממון אה"ב אחה"ר ותי' בחי' ב' דחששא דב' יוסב"ש הוא רק מדרבנן מחשש לעז ולכן בממון ל"ש לעז ע"ש.

ד והנה הפ"י בב"מ כ"ז העלה דגם אם סיד"ר עכ"פ ליכא לעז ב"א דכל העולם יסמכו על סימנים ע"ש וא"כ י"ל דזהו טעמו של רמ"א דבדאיכא אומדנות המוכיחות עכ"פ ליכא חשש לעז ושוב אין לחוש לשני יוסב"ש ובזה יש ליישב קו' הרשב"א בהא דיצחק ריש גלותא דסובר רבא דלא חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא וטעמא משום כנכ"ה והא רבא לא ס"ל טעמא דכנכ"ה בכתובות ע"ו והריטב"א תירוץ דדוקא לענין חשש שני יוב"ש סמכינן על טעמא דכנכ"ה ואינו מובן למה זה ועל מה זה ולפמ"ש י"ל דעכ"פ לעיני בנ"א נראה דבוודאי זהו משום דכנכ"ה ולא גרע מאומדנא.

ה ובגוף דברי הרשב"א כבר הארכתי בתשו' להרב אבד"ק סאליצא, אבל בגוף העדות כבר העליתי בתשו' לק' זאלישטשיק דמצרפין דברי העדים להדדי ול"ש גבי עגונה חשש דחצי דבר וכמ"ש גם בישוי"ע אה"ע ושם הבאתי מכמ"ק בזה וא"כ בנ"ד מעדות ר"א והבתולה רבקה נתברר שמו ושם כינוי' ושם חותנו בכינויו ושהוא נשוי סמוך לקראקא וא"כ אין לספק עליו שהוא מעיר וויזניצא אשר בגליל באקווינא וגם נתברר שבא לשם מעיר לאדז כפי שהוא האמת ומן עדות ר"פ נתברר שם אשתו ומה שאמר שהוא מקראקא

אחרי שגם בפנקס הקהל נכתב שהוא מווישניצא והבתולה רבקה העידה שהוא מעיר סמוכה לקראקא הרי מבואר בח"מ סי' כ"ט וסי' ל' דיש להשוות דברי העדים אפי' בדוחק וה"נ ראוי לנו לומר א' שקרא א"ע שהוא מקראקא לפי שהוא עיר הגדולה ונודעת בשם או משום שהי' שם ריש דוכנא קודם הנישואין ואף דבתשו' גאו"ב סי' כ"ז דחה סברא זו והעלה דאין לסמוך על עדותו בכה"ג מלבד שבה"ג שם הוכיח מש"ס דמכות כדעת הגאון המיקל שם אבל גם בלא"ה היינו אם אין לנו עדות אחר שמעיד להיפוך משא"כ בנ"ד.

י אבל מ"ש מכח הוכחת הפאטאגראף כבר כתבתי בתשו' א' דאין לסמוך ע"ז אלא דמ"מ בנ"ד חזי לאצטרופי לשאר הוכחות ואומדנות הנ"ל ובפרט דלפמ"ש בשם התוס' דהכא כל החשש מכח לעז א"כ ודאי דלפי דעת בנ"א הכל סומכין על דמות הפאטאגראף וליכא עכ"פ חשש לעז ולכן הנני מסכים עם רו"מ להתיר העגונה הנ"ל להתנסבא לכל גבר.

סימן קצג

א להרב וכו' מו"ה אברהם בוימוואל נ"י מו"צ דק מאשציסק

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בעסק השידוכין ששידך ר' יעקב את בתו להבחור מאיר בן צבי בתנאים ועתה ממאן החתן ובא בטענה שנודע לו קול ורינון מאנשי עיר פ' בקלא דלא פסיק כי כאשר היתה אשת ר"י אמה של הכלה בעירם בלא בעלה לסיבת ריב וקטט ערך י"ג שנה זינתה תחתיו וילדה בנים ובנות ובתוכם גם המשודכת הנ"ל ולא יחפוץ להשחית זרעו בלזות שפתים וש"ר ור"י אומר כי הגם שנפרדה מאתו משך זמן הנ"ל בכ"ז באמצע משך זמן הנ"ל נסע לשם כמ"פ ואויבים אפקוהו לקלא והמשודך טוען שלא נודע לו מי ומי הוציאו הקול ולא יתרצה לבזות נחלתו ורו"מ הביא דברי הח"ס סי' קל"ד דס"ל דבעינן לברר ע"י עדים כמ"ש הפת"ש בשמן וכן אמר ח"א בנ"ד ורו"מ צידד דסגי בקול ורינון בעלמא וגם אם לא נאמין על המשודכת חשש ממזרת מ"מ הרי בזינתה אמה הוי פגם גדול והביא מהכנה"ג א"ע סי' נ' הגה"ט אות כ"ו שפסק דא"צ בירור אלא סגי בקול ורינון לבד ומאז כתבתי במכתבי לח"א מקהלתכם מדברי מהרי"ט בשניות חיו"ד סי' מ"ח שהביא מהא דיצא עליו עסיקין דכל זמן שלא החזיק לגמרי יוכל לבטל המקח ועוד מכמ"ק וגם בתשו' אבן השהם סי' מ"ו באמצע התשו' הובא שם דין יצא קול על המשודכת שנתקדשה לאחר דגם אם עפ"י דינא אין ממש בהקידושין יוכל החתן לבטל השידוך בלא קנס וכן אם אמרו עליו איזו פסול והסכים עמו הגאבד"ק אמשטרדם והגאבד"ק מיץ וע"ש סי' ל"ו ל"ז ל"ח ובתשו' עבוה"ג סי' ל"ד נראה קצת דדוקא אם לחד דיעה איכא בקידושין ממש או שצריכה גט אז יוכל לטעון

קים לי ע"ש אבל י"ל דלרווחא דמלתא כ"כ וכיון שהמהרי"ט וכנה"ג ואה"ש פסקו כן להדיא והח"ס לא ראה דבריהם בודאי יוכל המשודך לבטל השידוך אם יקב"ח שעי"ז מאוסה בעיניו בלא ערמה אחרת.

ג אך שר"י טען שאויבים אפקוה לקלא והנה בד"ז הארכתי בתשו' והבאתי מדברי הגמ"ר סופ"ב דיבמות דבדאיכא אויבים גם מספק תלינן דאויבים אפקוה לקלא וכ"ה בק"נ על הרא"ש שם אות נ"ח בשם רש"ל וכ"ה בתשו' שב יעקב סי' ו' ובכנה"ג אה"ע סי' י"א הגה"ט אות ח' בשם מהריב"ל ועוד כמה שו"ת וכ"ה בתשו' רח"כ סי' י"א בשם תשו' רמ"א ותשו' ב"ח אבל כבר העלה בתשו' הש"מ סי' ס' דרך ב' נתיב י' דלאו בכל אויבים תלינן ולא סגי בקצת שנאה וגם מוכח מהרמב"ם פכ"ד מסנהדרין הלכה ה' דבעינן עכ"פ אויבים ידועים שמוציאים עלי' ש"ר וגם מ"ש מהרי"ק שורש קפ"ד דאין לחוש לעדות אשה היינו בדאיכא רגל"ד שהשיאה עצה לר"א לומר וכו' וע"ש ובכה"ג מיירי גם בתשו' ב"א חיו"ד סי' א' ועוד דהא מהרי"ק הביא שם מהא דנדה ס"א דלמיחוש מיהו בעי ללישנא בישא אלא דמ"מ אין לעשות שום מעשה אבל בנ"ד דהוא בא לפטור א"ע מהקנס שפיר יוכל לטעון דחושש להש"ר ועוד דבנד"ד איכא רגל"ד דכיון שנסעה ממנו ע"י קטט והיתה בעיר אחרת י"ג שנה אם איתא שנתפייסו בנתים היו לה ליסע עמו לביתו כדרך כל בנות ישראל ואיך נתפייסה לשמש עמו ולהתעבר פעם ושתים ולדור בעיר אחרת בלא בעלה והיכי דטוען מאוס ויש אמתלא או רגל"ד נאמן דלא גרע כח האיש מכח האשה דמבואר בתשו' מהרי"ו ורמ"א יו"ד סי' רכ"ח סעי' כ' וש"ך ס"ק נ"ו דכל זמן שלא נשאת מהני טענת מאוס באמתלא להתיר החרם ושבועה בלא דעתו וגם החולקים על הרמב"ם בטענת מאוס וס"ל דאין כופין לגרש דוקא אחר נשואין משא"כ קודם נשואין ע"ש וע' בתשו' ח"ס יו"ד סי' רכ"ו שהעתיק לשון מהרי"ו בזה וכבר כ' הראש בתשו' דלא גרע כח האיש מכח האשה והובא בטור אהע"ז סי' קי"ז וה"נ בנ"ד ולכן אם יקב"ח שאין בזה ערמה יוכל לבטל הקשר ופטור מהקנס.

סימן קצד

א להרב הה"ג מו"ה אשר אשר זעליג אפטאוויצר נ"י אבד"ק אזערני

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בקמחא דפסחא שהובא מק' זאלאזיץ למוכרי קמח דקהלתכם ע"י ערלים בלא ישראל שומר והקמח הי' בשקים בלא כסות עליהם והשקים תפורים היטב וחתומים בחותם וכפי הנראה נסע עמהם ישראל עד כפר סמוך פרסה למחנ"ק וביום ה' לעת ערב בבואם ללין בכפר הנ"ל חזר השומר לביתו וביום הנ"ל היו

עניני שלג וכשלשה שקים נתלחלחו קצת בקרן א' והציגו אותן לבדם והקונים לא פשעו בזה כלום והם עניים ודלים.

ג והנה מחשש לחות השלג כבר הביא רו"מ דברי מג"א סי' תס"ו דל"מ ריקוד בנפלו מים על הקמח ואחר שנתייבש הקמח ומדברי הט"ז סי' תנ"ג ס"ק ב' בשי' תוס' מהני ריקוד ואפיי' קודם פסח דא"ח וניעור דקמח הוי לח בלח ובפרט בשלג דאפשר שלא נתלחלח השק בצד פנים כלל ומספק יש להקל עכ"ד והנה כבר רמז בשע"ת לתשו' פ"י סי' ט' ושם מבואר ג"כ דכיון דקיי"ל דבלח בלח א"ח וניער וקמח אף שנתייבש הוי לח בלח והמרדכי בשם ר"י מוינא בע"כ דס"ל דחוזר וניער וע"ש שהוכיח מהמרדכי דהיכי דמנהל הקמח תמיד יש ס' נגד חשש חמץ ע"ש.

ד אך בגוף דין קמח בקמח אי הוי לח בלח האחרונים לא הביאו דברי רמב"ם פי"ג מתרומות ה"ד דמפורש דהוי כיבש ביבש ומצאתי במל"מ פ"א ממשכב ומושב הי"ד שהעיר בזה אבל נ"ל דאי נימא דהוי כיבש ביבש יש צד להקל להניח מעט קמח מכל שק ונימא דכל דפריש מרובא פריש [ואף דהמק"ח סי' תס"ז העלה דגם בחיטים יש בילה אבל כדאי הם המרדכי וב"ח ומג"א לצרף דעתם להקל וע"ש בא"א סק"ה בשם פר"ח] דהא קודם פסח אין נ"מ עוד באיסור חמץ והוי כפירש קודם שנודע האיסור וכמ"ש המג"א סי' תל"ט ס"ק ג' כה"ג וע"ש בפמ"ג שרמז לדברי הה"מ פ"ב משבת כעין סברא זו ולשי' המקילין גם בשנים האחרונים דלא כתשו' ד"נ א"כ בנ"ד שנמכר לאנשים רבים כל א' יתלה שהוא לקח מן ההיתר והכל מותר ובפרט דבנ"ד י"ל דשמא לא נכנס השלג לפנים ואפי' בספק דרוסה מקילין בספק לא על היכי דאיכא עוד ספיקא, ובש"ס דב"ב נ"ה ע"ב ורש"י ותוס' דלשי' רש"י אליבא דר"א בספק ביאה מטהר בחד ספיקא ורבנן מודו בס"ס וע"ע בש"ס דע"ז דף ע' ע"א חמרא שרי וכו' ורש"י שם דשני לן ספק ביאה מספק מגע ע"ש וע' תוס' פסחים ט' ע"א ד"ה ואת"ל והרי קיי"ל דאין מחזיקין ממקום למקום ובפרט מכלי לכלי לשי' הראב"ד פי"ז משאה"ט לכ"ע אין מחזיקין וע' מש"ז סי' ק"ה סק"ג דעכ"פ במשהו דרבנן יש לסמוך ע"ז וע"ע בטו"ז יו"ד סוסי' ל"א כעין זה וה"נ אין להחזיק ריעותא שנכנס הלחלוחית לפנים דהא אפילו אם נכנס לפנים יש להסתפק שמא לא נחמץ ושמא הלכה כהסוברים דמהני ריקוד ולכן מצד זה יש להקל.

ה ומ"ש רו"מ די"ל דדבר המותר רק משום הפ"מ אסור למכרו משום מום במקח כמ"ש בשו"ת ח"ש שהובא בחי' לח"מ סי' רל"ב סי"ב אך שהעיר מהא דב"ק ע"ח וח"צ סי' ק"כ והנה כבר השיג בשו"ת הפ"צ חא"ח סי' כ"ח ורנו ליעקב ב"ק ט' על הדמיון לב"ק ע"ח דמבואר ברשב"א בשם ראב"ד דהקרן חייב לשלם ובמק"א הבאתי מתשו' מהר"ם ב"ב

הישנות סי' תתרי"ד וע"ע בהגמ"ר כתובות סי' ש"ז וגם מרש"י ותוס' מעילה י"ט סוע"א ד"ה מכדי וכו' ע"ש ודו"ק ומצאתי בפמ"ג א"ח סי' תס"י בא"א ס"ק כ"ה שכתב דהיכי דקיי"ל להקל ואיכא דיעה להחמיר מחויב לוקח לשלם ובמהריט"א פ"ה דבכורות בשם רדב"ז חי' רמב"ם פי"ב מתרומות דכל שהוא רק חומרא להחמיר חייב לוקח לשלם ולא מפני חסידותו יפסיד מוכר ע"ש וא"כ הרי גם הא דמחמירים בלא הפ"מ הוא רק חומרא כמ"ש בת"ח בהקדמתו וגם מ"ש רו"מ מהפמ"ג או"ח סי' תרנ"ו א"א ס"ק ח' דשליח שקנה דבר כשר מצד הדין ולא ממצוה מהמובחר דלא הוי שינוי בשליחות הוא קצת הערה לנ"ד.

י ונחזור לענינינו דהנה רו"מ העיר עוד דאכתי יש לחוש מפני שהי' ביד עכו"מ בלא שומר והנה מ"ש בשם הכר"ש שהביא בשם ת"מ ח"א סי' ס שהתיר אם הניח קמחא דפסחא ביד עכו"ם בלא שומר אין בידי ס' הנ"ל ובשנה העבר נשלח לידי שו"ת ברכ"מ מרב א' מרוסיא ושם סי' ד' האריך בדין נשלח בלא חותם דיש לאסור והביא משו"ת צ"צ החדש מהגה"צ מיל- באוויטש חא"ח סי' נ"ה שהאריך בענין זה והעלה לאסור בלא חותם אבל בחותם א' צירף כמה סניפין להתיר וכיון שהשקים היו תפורים יפה מבפנים וחתומים יש להתיר בהפ"מ גם לב' לילות ראשונות, ועמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"א סי' נ"ג.

סימן קצה

א להרב מו"ה צבי יצחק רויט נ"י מו"צ דק' מאש- ציסק.

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שעשה לפני י"ד שנים פענדינג לשמעון בדא"ה בלא רשות ב"ד וערב לוי בעד הדברים שכתב שליח הערכי למשכון ונשארו הדברים בבית שמעון ובמשך הזמן י"ד שנים מת שמעון והניח יתומים והמשכנות נחסרו ועתה תובע ראובן את לוי מצד ערבותו ורו"מ פסק דלא קנה ראובן המשכנות כלל דהוי תפיסה ע"י ערכאות ולא הוי מוחזק כלל ולא דמי להחזיר המשכון עפ"י הערב דבנ"ד גם הלוה הי' פטור מדינא מליתן המשכנות ודמי להא דסי' קכ"ט בש"ך ס"ק כ' ובט"ז והגהת א"ב שם דהיכי דהוי אסמכתא ואין השואל מחויב גם הערב פטור והיכי דצריך קנין גם שטר אינו מועיל כמ"ש בסעי' ה' שם וגם הביא דברי שע"מ סי' קל"ב דהיכי דהוי עבירה ואשלד"ע גם הערב פטור ובנ"ד שעשה בלא רשות ב"ד לכ"ע לא נשתעבד הערב עכת"ד והנה בדבר מה שעשה איסור למשכן בלא רשות ב"ד לא אדע איך היו סגנון החוב ואם אולי כבר נהחייב בב"ד ונתחייב לשלם א"כ אף שעשה אח"כ בלא רשות ב"ד ליכא איסורא כמ"ש בשו"ת טטו"ד מ"ג סי' רס"א וגדולה מזו מצאתי בכתבי הגה"ק אבד"ק

בוטשאטש ז"ל דבחוב ברור שאין הלוה מכחישו כלל א"צ רשות ב"ד בזה"ז שאין כח ב"ד יפה בזה"ז כלל ורק מצד מדת חסידות יקח רשות מב"ד וע' תשו' נא"ד סי' נ"ב באמצע התשו' ובפרט אם הלוה מוחזק לאלם או שדרכו שלא ירד לדין ע"י השמטות וכדומה וע' ביש"ש ב"ב שכתב דלגבי גבר אלם א"צ רשות ב"ד כלל ודלא כמ"ש באה"ג סי' כ"ו

ג ואולם לענין הערבות כיון שהי' אחר מתן מעות ואנו באים לחייבו רק ע"י שהחזיר משכון על פיו א"כ ודאי הדבר ברור דכל זמן שלא זכה המלוה בהמשכון לא הוי כהחזירו על פיו א"כ הרי מבואר בר"ן פ' שבועה"ד ובנימוק"י פ"ק דב"מ בביאור שי' ר"י הלוי דמשכון שלא בש"ה לא מיקרי הילך דהמעות אין קונות לו דכבר הי' מלוה ובשלמא ע"י גביית ב"ד גזיה"כ הוא דקני לי' מדר"י והוי כאלו הגבוהו לו ב"ד ואם מת אינו נעשה מטלטלין אצל בניו מה"ט אבל כשנתן לו המשכון בעצמו אפי' ע"י משיכה לא קנה כיון דהוי רק למשכון ע"ש א"כ בנ"ד שנעשה רק ע"י שכתב השליח הערכי החפיצים א"כ לא מיבעי' אי נימא דתפיסה ע"י ערכאות גם דיעבד ל"מ וע' בתומים ונה"מ סי' א' וסי' ד' שהשאירו ד"ז בספק אבל בתשו' רשד"ם חח"מ סי' קמ"ה מבואר דגם דיעבד ל"מ וע"ע תשו' נו"ב מ"ת חו"מ סי' ל' וביותר הדבר מבואר בשו"ת פני יצחק הספרדי חח"מ סי' כ"ב באורך והביא מכמה שו"ת בזה ומסיק לדינא דגם בדיעבד ל"מ תפיסה בערכאות אך דבנ"ד אם הי' מותר לו לעשות הגבי' כמש"ל י"ל דמהני התפיסה בדיעבד אבל עכ"פ היינו בתפס בזכיי' כדין אבל בנ"ד לכ"ע לא זה כלל בהמשכנות דודאי לכ"ע לא דמי לגבי' בב"ד דשא"ה דגזיה"כ הוא שיהי' כאלו הגבוהו ב"ד משא"כ הכא ולא עדיף מאלו נתן לוה בעצמו המשכנות והרי לשי' כמ"פ דמשכון שלא בשעת הלואתו לא מיקרי הילך הרי גם במשיכה לא קנה והמוחזק יכול לומר קים לי ובפרט דבנ"ד לא עשה משיכה כלל ורק מה שכתב הערכי למשכון ובכתיבה זו לכ"ע אין להמלוה בו זכיי' כלל מדינא ובפרט שנעשה ע"י עכו"ם וענה"מ סוסי' קפ"ח אך בזה י"ל עפי"ד נו"ב חו"מ סי' ל"ז דגבי שרי המלך עדיף דהוי כבע"כ עביד ויש לחלק וקצרתי דבלא"ה אין כאן שום זכיי' כלל מדינא ואף דמבואר בהג"ה סי' ק"ד ס"ב דמה שגבה בדד"מ מיקרי גביי' ולשי' סמ"ע גם בלוה ישראל מה שגבת כה כבר חלקו עלי' התומים ונה"מ שם ובמק"א הארכתי בזה מדברי מהרי"ט בשניות חו"מ סי' ו' וקצוה"ח רסי' רמ"ח והבאתי מדברי סמ"ע סוסי' רל"ו וסמ"ע סוסי' שס"ט וכתבתי שדברי רמ"א סי' רל"ו הם נגד דברי תשו' ב"ח סי' כ"ו שרמז התומים וגם לפמ"ש בספר בית אברהם לחו"מ לקיים דברי סמ"ע היינו בנעשה הפענדונג בדא"ה בהסכמת ורצון שניהם וסברו וקבלו עליהם דד"מ משא"כ בנ"ד וכיון שהמלוה לא זכה כלל בהמשכון ממילא לא חל הערבות כלל ובפרט שנמשך זמן רב

כזה וע' בב"י סי' קכ"ח מחודש ג' בשם בעה"ת בדין לא הלוה אלא לאחר זמן ושתק כמה שנים ולכן יפה דן רו"מ דהערב פטור והמערערים והמפקפקים לא בדעת ידברו והדין דין אמת לאמתתה של תורה.

סימן קצו

א להרב המאה"ג מו"צ ישראל איסר אייזענבערג נ"י מו"צ דק' באקאווסק.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שקצר חטים שמורים ערך ג' קארן ולא דש אותם והניחם בשפעכליר בעליי' על הקנים המונחים על הקורות והיו שם העומרים של תבואה אחרת מונחים על החטים שמורים ובאמצע החורף דש החטים שמורים ומירחם והניחם לתוך שקים ולא הי' ניכר שום נקב בשקים והמוכר מכר החטים לכמה אנשים ורבים כבר אפו המצות ולבסוף כשנשאר רק רבע א' מצאו צואת עכברים הרבה וגם הלוקחים מקודם חפשו בחטים הנשארים מעט מעט בידם מצאו ג"כ כן ורו"מ הביא מהשו"ע סי' תס"ו וב"ח וח"י דצואת בהמה אינו מחמיץ אבל צריך לרקד משום בל תשקצו אך דיש לחוש שמא השתינו העכברים והביא מהא דסי' תס"ז ס"ד וס"ו דלא מחזקינן איסורא.

ג והנה בגוף דין מ"ר דעכברים כבר הביא בח"י ס"ק י"ד בשם המרדכי דגם בהשתיני על חטים אין חוששין לחימוץ עד שיראה החימוץ לפנינו אבל בשם אגודה הביא דס"ל דמחמיצין אבל בא"ר שם סק"י כתב דמשמע ממהרי"ל וב"י דכל מ"ר של בהמה וכלב ועכברים מחמיץ ובמ"צ כתב אף דעכברים שהשהינו על החטים פליגי אם מחמיץ אם נראה ביקוע מ"מ בקמח ודאי מחמיצין ובאגודה כתב עכברים שהשתינו על החטים ונתייבשו מותרין אם אינם ניכרים ובטלים ברוב ואף דמ"ר בהמה אינן מכשירים כמ"ש הרמב"ם פ"י מטו"א מ"מ מחמיצין וסיים דיש להחמיר בכל מ"ר וצואה לחה ע"ש אבל מבואר דכ"ז דוקא אם נראה ביקוע או שנודע שהשתינו אבל בלא נודע הוי ס"ס שמא לא השתינו כלל ושמא לא נתחמצו החטים ע"י מעט השתן ואת"ל נתחמצו שמא הי' פחות משיעור ס' וע' בדרישה סי' תס"ו וא"ר סק"ה בדין אינו יודע ממה נתלחלח דע"י ס"ס כה"ג מותר לאכול גם בפסח וגם הרמ"א מודה ע"ש.

ד והנה בשו"ת כ"ס חא"ח סי' פ"ח נשאל בדין חטים שנשכו מהם עכברים וגם הי' בהם צואת עכברים אם מותר ליקח מהם למצות שמורה והשיב להתיר ואף דהב"ח כתב דצריך לרקד ולהוציא הצואה משום דמאיס כאן לא מאיס כ"כ אך למי שמאוס בעיניו יחמיר שלא יקחם למצות מצוה משום הקריבהו לפחתיך ע"ש ולא עלה בלבו לחוש שמא

השתינו העכברים והיינו מטעמא דכתיבנא ובענין חשש מיאוס הנ"ל עמ"ש בחיבורי דע"ת ליו"ד סי' ט"ו ס"ק ד'.

ה ולכן יוכל להתיר המצות שכבר אפו ובכ"ז נראה דהחטים הנשארים ביד המוכר לא יקחו מהם למצות שמורה ובזה יצורף ג"כ היתר דכל מה דפריש מרובא פריש כיון שלקחו קודם שנודע האיסור ולכן אותן שכבר לקחו מהם ופירש מן הקבוע יוכל להתירם ויאכלו ענוים וישבעו

סימן קצז

א הרב המאה"ג הו"ה מרדכי כהן נ"י אבד"ק קאזין הסמוך לראדוול ברוסיא.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בס"ת שכתב סופר א' שנמצאו תיבות ביה שמו שאינם בראש העמוד ורו"מ הביא דברי הרמ"א וש"ך ס' רע"ג ודברי הנו"ב סי' ע"ז ובשער אפרים פסק שאין להוציא אחרת אם נמצא בשבת ומ"מ צריך לתקן וגם כתב שצריך לחפש ולהגיה כל הס"ת כיון שטעה הסופר בדבר פשוט שכל הסופרים יודעים ונזהרים בזה ובנ"ד קשה לתקן כי צריך למחוק כמה שמות בהיריעה ויצטרכו לסלק כל היריעה ולכן נסתפק מה לעשות.

ג והנה לע"ד הדבר פשוט דזה מיקרי דיעבד ואין לסלק היריעה ומה"ט פסק הט"ז ותשו' מהר"ם מינץ סי' י"ב וש"ך סי' רע"ב דאם כתבו יריעה פחות מג' דפין כשרה ואף דבתשו' ח"ס סי' רנ"ז העלה דלא מיחשב דיעבד ע"י מה שיבוא לידי גניזה הרי העלה שם דהיכי שהוא מצד ספק פלוגתא ודאי מיחשב לדיעבד דלשי' המכשירים הרי הוא כשר משא"כ היכי דדינא הוא לכתוב לכתחלה לכ"ע כן ולא עשה כן יוכל לסלק היריעה כיון שכך תקנו חכמים לכתוב בת ג' דפין ובשו"ת עט"ח חיו"ד סי' כ"ב העלה דביריעה בפ"ע שלא נתחברה לס"ת לא מיחשב לדיעבד משא"כ ביריעה המחוברת לס"ת שלם ע"ש היטב וע"ע בתשו' ג"ש סי' נ"ה ותשו' שבו"י ח"א סי' ס"א וח"צ סי' י"ט דנראה שנחלקו בזה והגאון מהר"מ בנעט בביאורו על המרדכי כתב בפשיטות דגניזת היריעה מיחשב דיעבד וגם הסוברים דלא מיחשב דיעבד היינו ביריעה בפ"ע משא"כ ביריעה מחוברת והוא כשרה לשי' רוב הפוסקים גם לכתחלה ודאי דאין להצריך גניזה ומותר לקרות בהס"ת.

ד אבל מ"ש השער אפרים דצריך להגיה הס"ת כיון דאיתרע חזקתו בזה נראה כדבריו וכדאשכחן כה"ג בפסחים ג' דאף דאין בודקין מן המזבח ומעלה שא"ה דארע נפשי' ע"ש וה"נ בזה.

סימן קצח

א להרב מו"ה משה ראובן גינצבורג חתן הרב אבד"ק ניזנוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שיבוא האדון שטאטהאלטער לקהלתכם ביום ש"ק אם מותר להוציא ס"ת חוץ לעירוב ורו"מ כתב דתלוי אם רה"ר בזה"ז הוי רק כרמלית דרבנן א"כ הרי מדלגין על ארונות משום כבוד המלך ובמג"א סי' תרנ"ח דמשום אימתא דמלכותא מותר לעבור על לא תעשה.

ג והנה גוף השאלה כבר נשמעה בין החיים ובבל"י יו"ד סי' רפ"ב ס"ק ו' הביא בשם רדב"ז דמקום שנהגו להוציא ס"ת לקראת ההגמון אם אפשר לדחות הדבר או לרצות במעות שלא להוציא בשבת או להוליכו פחות פחות מד"א או להוליכו אנשים הרבה זה נותנו לחבירו וחבירו לחבירו מוטב ואם א"א בכל אלה רואה אני להוליכו ע"י גוי ולא ע"י ישראל שאין כבודו של ס"ת שיחללו עליו השבת ע"ש אבל בשו"ת כ"ס חא"ח סי' ל"ז פסק להתיר בזה"ז להוציא ס"ת לקראת המלך בשבת במקום שאין עירוב כיון שכבר נהגו בזה וע"י עכו"ם הוי זלזול לס"ת ואם אפשר ע"י קטן עדיף טפי ע"ש.

ד ומ"ש רו"מ מפלוגתא אי איכא בזה"ז רה"ר והביא מהתו"ש שדחה דברי מג"א במ"ש ראי' מסי' ש"ג כבר האריך בשו"ת ב"א חא"ח סי' כ"ו לדחות דברי התו"ש והעלה דהכי הלכתא דליכא בזה"ז דין רה"ר וכדמוכח בסי' שכ"ה ס"ב ובטו"ז ס"ק א' ומג"א סק"ו דטעמא משום דבזה"ז ליכא רה"ר והוכיח בכמה ראיות שכן הוא ע"ש באורך ובסי' כ"ז עוד בזה והנה אף די"ל דסכ"ס לא התיר רק לצורך מלך וגם הרדב"ז דנקט הגמון י"ל דהיינו במקום שהוא המושל בעצמו משא"כ בנ"ד מ"מ הרי מבואר בסי' שכ"ה שם דגם בנכרי אלם קצת יש להקל גם לעבור בעצמו על שבות דשבות כמ"ש בפמ"ג בא"א סק"ו שם אבל עכ"פ הרי אפשר להוליכו ע"י כמה בנ"א בפחות פחות מד"א כמ"ש הט"ז בא"ח סי' שמ"ט ומ"ש הט"ז דמ"מ א"א להוציאו מרה"י יעו"ש באהעו"ז שהמציא כמה דרכים בזה ובס' הקובץ על הרמב"ם סופט"ו מה"ש שדחה דבריו ומ"מ למעלה מגובה י"ט גם הוא מיקל ע"ש בשם ריטב"א וגם מהירושלמי פ"ק דשבת בזה ע"ש וכן יעשו בנ"ד.

ה ובגוף דין השו"ע שם דגם בכרמלית אסור לאדם לטלטל פחות מד"א כבר כתב בחי' רע"א מרש"י שבת קכ"ז ע"א ד"ה ועומר דמפורש להקל וראיתי בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' י"ט שהביא מתשו' תשב"ץ ח"ב סי' רפ"א שפסק כדעת השו"ע שגם בכרמלית אסור והוא הביא מיומא ע' ורש"י במ"ש דמערב יו"כ הביאום והא הי' אפשר בפחות פחות מד"א והוא לכבוד הס"ת ובע"כ דגם בכה"ג אסור ע"ש ותמהני דאכתי הי' אפשר להביאו ע"י כמה בנ"א ולשי' הט"ז דמ"מ אסור להוציאו מרה"י לכרמלית בלא"ה לק"מ

אבל בלא"ה י"ל דכיון דהי' אפשר להביא מעיו"כ למה יעשו ביו"כ וגם מ"ש מהתשב"ץ ע"ש דגם במבוי שאין בו עירוב אסור לטלטל פחות מד"א שלא התירו בזה אלא למי שהחשיך לו בדרך וכיסו עמו וגם שם אסור להכניס מרשות לרשות אפי' אמה אחת וגם לומר לעכו"ם להביא חפיצים מבית לבית בלא עירוב אסור הוא אפי' לד"מ ואפי' אמרו לו קודם השבת עכ"ד וי"ל דבהא דדף קכ"ז הנ"ל טעמא משום דרבים מדכרי אהדדי כדאיתא שם דף קמ"ז כה"ג וגם כיון דהתירו לפנות לצורך אורחים וביטול ביהמ"ד ה"נ התירו בפחות מד"א ועכ"פ ע"י כמה אנשים ודאי דשרי ולכן יעשו כן בנ"ד ומהרה"י לחוץ וכן בהכנסה יעשו כפי דברי אהעו"ז שם.

סימן קצט

א להרב הה"ג מו"ה ברוך רייטליר ז"ל אבד"ק טרנ- רודא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו כי מעת בואו לעיר הנ"ל לא מצא גיטין קודמים וסידר כמה גיטין שאנו מנין כאן עיר טרנרודא מתא דיתבא ועתה עלה בלבו שיש לחוש לכפל לשון ושינוי מעיר למתא והביא מהקה"י במענה לשון ח"ב ל"ח אות ע' דעיר כולל כרך ועיר וכפר וכן מתא כולל הכל ומ"מ אולי לא נכון לכתוב כן לכתחלה וחושש לשנות מהקודם דאיכא חשש לעז והגם שבתשו' מהרי"ל שהובא בנ"ש סי' מ"ה כתב דהיכי דאם שינה כשר ליכא חשש לעז אבל בב"ש סי' קכ"ה ס"ק י' דבדבר שהוא רק חומרא חיישינן ללעז עכ"ד והנה מ"ש דאין חשש משינוי הלשונות דעיר ומתא שניהם כוללים הכל לכאורה יש לפקפק קצת מש"ס דשבועות כ"ג ע"א לעולם כדקתני ושא"ה כיון דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אוכל והדר אמר שלא אשתה גלי דעתי' דהך אכילה דאמר אכילה גרידתא הרי דאף דשתי' בכלל אכילה מ"מ מדשני בלישנ' ש"מ דהראשון הוא רק אכילה אבל י"ל דהכא דשני הלשונות שוים לגמרי ל"ש לומר כן אבל מ"מ גם במשמעות שוה מצינו לדייק מדשני בלישני' דהכוונה בענין אחר כדאיתא בתוס' גיטין כ' ע"א ד"ה דלמא וכו' משום דשני מלשון שומה דאתחיל בה וכו' ע"ש ועוד בכמ"ק וע' בתשו' שנדפס בחיבורי על החו"מ סוסי' רל"ז שהבאתי מכמ"ק בש"ס כעין זה אבל גם בלא"ה איך נעשה לשנות מכל סדרי גיטין שבעולם ופה"ק כותבין בברעזן מתא דיתבא וכו' וכן ביאזלאוויץ ובוטשאטש וכ"ה ברמ"א סוסי' קנ"ד בקאזמיר וכו' מתא דיתבא וכו' ואחרי שגם בקהלתו כתבו גיטין לפני הרב אבי' של הקדום בלי ספק כתבו כפי הנהוג בכל העולם וא"כ אדרבה איכא חשש לעז על הקודמים ובבאה"ג העתיק רק במתא אמשטרדם אבל לכתוב עיר ומתא לא יעלה על הדעת ולכן לענ"ד כיון דבדיעבד כשר

אין לחוש בזה ללעז כיון דגם להיפוך איכא לעז על גיטין הקודמים ועל גיטין שבכל המקומות ואף שהג"פ סי' קכ"ה ס"ק ל"א העלה דבלעז שוה שהוא על גיטין הקודמים וגם עלינו יותר יש לנו לחוש ללעז שלנו היינו לענין לנהוג מכאן והלאה במקום שיהיו לעז על הגיטין שיסדרו להלאה משא"כ כאן וגם יש לצרף דברי מהרי"ט ח"א סי' פ"ו שהעלה דדוקא בדבר הנעשה בפרסום כגון עמידת השליח בכל אות וכדומה איכא חשש לעז משא"כ בהנכתב בסדרי טופס גיטין אין הכל יודעים ע"ש אבל מהא דזיון אותיות מוכח להיפוך מ"מ חזי לאצטרופי ובס' הקובץ פ"ד מגירושין הביא בשם הגאון ר"מ בנעט דבזה"ז דנשאר הגט ביד ב"ד יש להקל בכמה חומרות שכתבו הפוסקים בענין חשש לעז דיאמרו לא זהו המגרש ובאמת שכבר נזכר רמז מזה בט"ז סי' קכ"ה ס"ק י"ז בשם ת"ה ובשו"ת נח"א סי' כ"א כתב לו השואל סברא זו והוא דחה בשתי ידים ולא ידע מדברי ת"ה וט"ז ועכ"פ בנ"ד שגם אם יכתבו להלאה עיר ומתא יהי' חשש לעז ממ"נ אין לחוש לזה וע' בט"ג בש"נ אות ו' ס"ק ב' מ"ש בשם מהר"מ ומהרא"ש דכיון דגם בשני גיטין איכא לעז יש לכתוב בשני ויו"ן סמכינן דליכא לעז על הקדום משום דדיעבד כשר אבל הכא דאדרבה נכון שלא לכתוב כפל לשון ובשני לשונות אדרבה יש לנו לסמוך דכיון דדיעבד כשר אין לחוש ללעז הקודמים שכתב רו"מ ולא ישנה ממנהג כל העולם ושם מסיק בשם הב"ח ומג"ש שלא לשנות מן הקודם לכתוב בחד וי"ו ע"ש אבל בנ"ד נראה כמ"ש.

ג שו"ר בתשו' ב"ח סי' צ' בגט שנסדר בטיקטין והרב לא מצא גט קדום וסידר טיקטין דמתקריא טוקאטשין לפי ששם עכו"ם הוא טיקאטשין וערערו לפי שהרבנים הקודמים לא כ' רק טיקטין והשיב דשמא לא חקרו מאז על שם גוים או דהוי ס"ל דשם עכו"ם לא נודע רק למיעוטא דמיעוטא וא"צ לכתבו ומ"מ המסדר הזה שחקר ע"ז וכתב כהוגן יפה עשה ואין לחוש ללעז הקודמים כיון דדיעבד כשר ומהיום והלאה יכתבו שניהם שלא להוציא לעז על גט זה ע"ש היטב.

ד ומה שנסתפק בענין שם הנשתקע ואיכא מיעוטא דמיעוטא דהיינו אביו ואמו וב"ב לבדם קורין בו אם הוי בכלל פורתא והביא שכ"ה בתשו' איתן האזרחי סי' כ"ט ל' דגם אם מיעוטא דמיעוטא קורין בשם שני כותבים אותו בשם דמתקרי ורמז לתשו' עט"ח חא"ע סי' כ' ולא אדע מהו אבל יעוין בתשו' נא"ד סי' ז' שנחלק בזה עם גדול א' ורמז שם לנו"ב ס' פ"ח שחילק בזה בין מיעוטא ובין מיעוטא דמיעוטא ויש לדין מדברי מרדכי פ' הזרוע והלחיים שכ' דלא מיקרי מיעוטא דמיעוטא אלא מתרי ענייני וכ"ה בריטב"א סופ"ק דכתובות אבל בתוס' מנחות ס"ז ע"א ד"ה ר"י מבואר להיפוך וע"ע בתוס' ריש גיטין דהנך

דלא גמירי הוי מיעוטא דמיעוטא וע"ע ריטב"א ע"ז ל"ד ויבמות ס"ז ובמג"ש פסחים ז' וע"ע בפת"ש בקונטריס השמות ש"נ אות ב' מ"ש בענין נשתקע ובתשו' לק' ראוונא לעיל סי' .. הבאתי מרש"י ע"ז ז' ע"ב ומהא דא"ע סי' ד' סכ"ב ור"ש פ"ב דכלים מ"ב בסופה ועוד מכמ"ק ועכ"פ בנ"ד נ"ל שצדקו דברי רו"מ דיש לכתבו לכתחלה בשם דמתקרי.

סימן ר

א להרב וכ' מו"ה שבתי איש ליפשיץ נ"י מו"צ דק' יולניצא באונגארין.

ב מכתבו הגיעני ומה ששאל בהא דמבואר ביו"ד סי' רס"ו דמילה דוחה צרעת איך הדין במי שלא מל מעולם דלא ימול בשבת שמא יקלקל איך הדין אם מותר לו למול אם יש בהרת על המילה דיש לחוש שמא יקלקל ויעבור על קציצת בהרת ורו"מ העיר דיש לחלק בין איסור כרת ללאו ותלי לה בהא דאמר רבא מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו ולענ"ד לא באנו לידי מדה זו דלענין גזירה לכ"ע מחלקינן בין לאו לכרת וכמ"ש בחיבורי הנדפס כעת בפתיחה לה' טריפות אות ז' והבאתי בר"ן סופ"ק דע"ז דמוכח כן ועוד כמה ראיות ואמינא כעת מלתא בטעמא עפמ"ש הר"ן לסנהדרין פ"ד דאיסור כרת גם בשוגג צריך כפרה משא"כ איסור לאו בשוגג א"צ כפרה כלל והבאתיו בחיבורי משפט שלום סי' רל"ד וכ"ה ברא"מ ר"פ ויקרא ובמק"א הבאתי מתוס' שבועות ג' ע"א ד"ה מהן וכו' דמוכח להיפוך ועכ"פ לשי' הר"ן ורא"מ כן הוא וא"כ בשלמא בשבת דגם שוגג צריך כפרה חיישינן שמא יקלקל ויבוא לידי איסור אבל באיסור לאו אם יקלקל יהי' רק רק שוגג וא"צ כפרה כלל ובזה ישבתי קו' השאג"א ופמ"ג סי' תקפ"ח אליבא דב"ש דיש עו"ה ליו"ט איך תוקעין ביו"ט דר"ה נגזור שמא יעבירנו ולפמ"ש א"ש דהתם נמי יהי' שוגג דאין לגזור גבי מצוה שמא ירצה לעשות מצוה ע"י עבירה כמ"ש המרדכי פ"ג דסוכה דמה"ט שופר הבא מחוץ לתחום מותר לתקוע בו וכן בלולב ע"ש וליכא חשש רק משום שוגג ובלאו א"צ כפרה וז"נ. וע' בר"ן סופ"ק דע"ז בסוגיא דגזירה משום נסיוני דבדאיכא חשש מיום חטאת חיישי' גם לדבר שאינו מצוי משא"כ באיסור לאו ע"ש שכ' בשי' רש"י אבל בגוף דין קציצת בהרת בזה"ז יש לי לדון דלפמ"ש התוס' בשבועות דף ד' ע"א ד"ה בקוצץ דל"ש אלא בד' מראות טמאים והא דנקט בשבת קל"ג דגם בנגעים טהורים שייך דין קוצץ היינו בד' מראות שעמד בזה ובזה וקרי לי' טהורה לפי שאינו מוחלט וזהו דלא כרש"י שבת שם וע' מל"מ פ"י מט"צ הלכה ה' שהביא רק דברי רש"י ובמחכת"ה לא זכר לפי שעה מדברי תוס' הנ"ל והנה כבר העליתי בספרי דע"ת ליו"ד סי' ה' סק"ח דטומאת מצורע ל"ש כלל בזה"ז כיון דליכא כהן מיוחס והבאתי מרמב"ם

פ"ז דתרומות וב"י יו"ד סוסי' שכ"ב וב"י אה"ע סי' ל"ט בשם רשב"ץ ועוד מכמ"ק וא"כ י"ל דל"ש כלל בזה"ז דין קוצץ בהרת והא דביו"ד סי' רס"ו נקט דינא דקוצץ בהרת היינו לזמן שהי' כהן מיוחס וכמו דבא"ח סוסי' ל"ח הובא דין מצורע דפטור מתפלין ול"ש ג"כ בזה"ז ועמ"ש בחיבורי הנדפס כעת ליו"ד סי' נ' בישוב דברי רמב"ם בהא דספק בהרת קדים וכו' וש"ס דב"מ והבאתי משאילת יעב"ץ דלפעמים לא תליא בכהן ועפי"ז העלתי שם דבר נחמד ע"ד הפלפול בס"ד ואכמ"ל.

ג שוב מצאתי בשו"ת גוא"י חיו"ד סי' פ"ז שהעלה דכל דין קוצץ בהרת ל"ש בזה"ז כיון דאין לנו כהן והביא מדברי החינוך מצוה קע"ב שכתב דמצות מצורע נוהג בכל זמן שיש חכם לראות הנגעים וברמב"ם פ"י מט"צ דאיסור קוצץ בהרת שלא להראות לכהן א"כ בזה"ז לא שייך כלל והביא מתוס' שבועות הנ"ל והגם שבמח"כ לא ראה דברי רש"י ומל"מ ולא דברי רמב"ם פ"ז מתרומות ושאר מקומות שהבאתי אבל בכ"ז הנה לדינא העלה כדברינו ועכ"פ אין לגזור עוד שמא יקלקל וכמ"ש.

ד ומ"ש רו"מ מדברי השאג"א סי' נ"ב ליישב הא דפסק רמב"ם פ"ב משגגות ה"ט דאומן שבא לפנות היום והתרו בו שלא ישאר עוד זמן לגמור ואמר רגיל אני ולא השלים חייב חטאת ותמה דהא הוי מקלקל ותי' דמ"מ תיקן במה שמל מקצת דלא יצטרך אח"כ בחול למול אותו מקצת ובזה תי' רו"מ קו' החו"י אהא דאדם שלא מל מעולם לא ימול בשבת דהא יהי' מקלקל ופטור ולהנ"ל א"ש.

ה ולפענ"ד גם דברי השאג"א צ"ע מש"ס מפורש בשבת צ"ד ע"ב התולש סימני טומאה וכו' אחת משלש ר"נ אמר חייב אהני מעשיו דאי שמתקלא חדא אחריתי אזלה לה טומאה ר"ש אמר פטור השתא מיהת הא איתא לה לטומאה וקיי"ל רכ"ש הרי דאף דיועיל לו על אחר שיתלוש עוד שער א' לא מיקרי תיקון ולא עביד כלום וה"נ בזה ואולי י"ל דשאני בשבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה ואפי' בתיקון כל דהו מיחייב כמ"ש התוס' חולין ח' בהא דהשוחט חטאת בשבת וכו' ע"ש.

ו ומה שתמה ע"ד הראב"ד שבט"ז יו"ד סי' רכ"א ס"ק מ"ב מהא דלעיל ס"ב דבמקום שנוטלים שכר אסור לא ידענא מאי קשיא לי' דהא מבואר שם דדוקא ללמדו אסור אבל מותר ללמד את בנו וה"נ בזה מותר למול את בנו וללמדו וע"ש בלח"מ בזה ותבין.

ז ומה ששאל מדוע השמיטו הפוסקים הא דאמר רב בחולין ט' ע"א ת"ח צריך שילמוד וכו' הנה בפיהמ"ש להר"מ סופ"ו דגיטין מבואר דאינו מתנאי החכמים שיהיו בקיאין בכתיבה ומוכיח כן מן המשנה שם וכבר העיר בשו"ת ב"א חא"ע סי' ק"ו מהא דחולין הנ"ל והוכיח דאין זה דבר מעכב כלל ובע"כ דהיינו רק מדת חסידות לבד ולכן לא

כתבוהו הפוסקים אולם אעפ"כ מרומז בש"ע יעוין בט"ז א"ח סי' תקמ"א סק"ג שהביא לשון תה"ד שהביא ד"ז בפשיטות וגם בהקדמת ס' העיטור כ' וז"ל והיום במעלה רששית אמרתי שלשה מששה דברים הצריכים להתלמד לחכמים ותלמידיהם פירשתי ואפרש כתב ומילה וברכת חתנים וכו' דאמר רבא ת"ח צריך שילמוד ג"ד וכו' וי"א אף קשר של תפלין וכו' עכ"ל.

סימן רא

א להרב וכו' מו"ה אלעזר שאצבערג נ"י אבד"ק סקאליט.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו שנמצא תולע גדול תוך ביצה והביא בשם מדבר קדמות מערכת ביצה שהעיד שראה כן ורו"מ נסתפק אולי הוא תחלת ריקום וכל ביצה אסורה אבל לענ"ד הגם שמצינו בריות שתחלת יצירתם כמין תולע ואח"ז מתהפכים לצורה אחרת כמ"ש בסה"ב ח"א כתב יושר פ"ח דף ס"ז ע"ב וכן העיד איש א' שראה כמ"פ ריקום זבובי קיץ שקורין זימער פייגעליך שדבוק על העלים ריקום דומם והכניסו את העלה בצלוחית לבית וחתמו פי הצלוחית ועמד ג"י ונעשה תולע ועוד אחר ג"י נעשה אפרוח ופתחו הצלוחית ופרח לחוץ אבל עינינו הרואות שבביצים בתחלת הריקום הם סרוחים ואין בהם תולע אלא כריקום בשר ואין בהם תולע אלא הריקום בשר ואין לחוש לדבר זר שמא הוא תחלת ריקום בצורת תולע [והוגד לי בשם ספרי הטבע כי מה שיש לאדם תולעים בבטן יען כי תחלת הווייתו וריקומו נעשה תולע ומזה מתחיל ריקום גופו].

ג ובדין מי שנתן כתב פיטור לחבירו ואח"ז חזר ותבעו וטוען שנתן לו באמנה יען שהבטיח לו לכשירחיב גבולו ישלם לו ועתה הרחיב גבול הלוה ורו"מ כ' דכיון דאינו נאמן לומר אמנה נגד שטר מקוים כמ"ש בתו"מ רסי' פ"ב ומכ"ש דאין התובע נאמן ואף דבכת"י נאמן לומר אמנה כמ"ש סי' ס"ט ס"ב היינו משום מיגו והכא לית לי' לתובע מיגו אדרבה הנתבע יש לו מיגו דפרעתי לכן פסק דישבע הנתבע שלא נתן לו באמונה ויופטר עכ"ד.

ד ולענד"נ דא"צ לישבע כלל כיון דכת"י של תובע מסייע לו וחתימתו ניכרת ומקוימת ואף דבתומים סי' פ"ב סק"ח פסק לענין תנאי דנאמן לומר שהי' בינו לבינו תנאי בע"פ דלא משוי נפשי' רשיעא אבל הכא לענין כת"י ודאי דהוי טענה גרועה דאין משביעין עליו כמ"ש הרמ"א סוסי' פ"ז אך בזה י"ל דהא דוקא בדליכא דררא דממונא כמ"ש הרמ"א שם וע' בד"מ ותבין משא"כ בנ"ד שאומר שלוה אלא שפטר אותו התובע וכן מ"ש הט"ז סי' ע"ה דבדבר שאינו מצוי אין משביעין כבר חלק עליו שם התומים ס"ק י"ח אבל מ"מ

כיון דלית ליה מיגו אינו נאמן לומר אמנה הי' וגם דעת הגי"ת דלא אמרינן מיגו להשביע וע' בב"ש א"ע סי' צ"ו ס"ק כ"ג בזה ולכן נ"ל דא"צ הלוה לישבע אלא יקב"ח שכדבריו כ"ה ויופטר.

ה ועי"ד שאלתו באם שנמלחה עם ביצה שבתוכה שהיו חלבון שלם וסביבו קליפה רכה ואח"כ נמצא על הביצה טפת דם והנה ודאי הביצה מותרת כמ"ש בעקרי הד"ט אך דזורק הדם וא"כ הוי טהור מליח וטמא תפל ואף דבנוגעים זב"ז יש לאסור בלא ה"מ מ"מ ודאי כיון דצריך שיפלוט הדם דרך הקליפה רכה א"כ הוי דם פליטה ואינו אוסר את האם ועוד דודאי יש ס' באם נגד הטפת דם אלא דבמליחה בעי' גם קליפה והרי קליפת הביצה הוי במקום קליפה ושרי.

סימן רב

א להרב החריף מהר"ש ווידער נ"י

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שמתה בכפר וקברוה בחצרה ואחר ג"ש נמלכו בני' ורוצים לפנותה ולהוליכה לעיר לביה"ק ורו"מ צידד דמסתמא קברוה ע"מ לפנותה ולענ"ד גם בסתמא שרי דבכפר קרוב הדבר שישלטו במקום ההוא ידי נכרים והוי כמקום שאינו משתמר וכהא דסימן שס"ב ס"א

ג ומה שנסתפק רו"מ אם צריך ליטול כדי תפיסה מהעפר וכהא דנזיר ס"ה ע"א ונלמד מקרא לכאורה הי' נראה דכיון דכבר עברו ג"ש וכבר נתייבש ונתעכל הליחה המעורב בעפר ונהפך לעפר א"צ ליטול כדי תפיסה דכל טעמא משום ליחה ודם של המת שנתערב בו ובש"ס דשבת קי"ג כל האוכל מעפרה של בבל כאלו אוכל שקצים ורמשים דכתיב וימח את כל היקום ופריך והא אתמחויי אתמחי ופירש"י ולא נעשו עפר כלל ומשני אלא כיון דמלקי גזרו בי' רבנן ומשמע דאם נעשו עפר לא פקע איסורא אבל לפי"ז תקשי ע"ד הר"י בהא דמוסק דכיון דאשתני שרי ואפשר דלמסקנא דמשני דטעמא משום דמלקי הדר בי' מההוא וס"ל דכיון דאשתני שרי ומ"מ י"ל דהכא לענין תפיסת המת כבר זכה בו המת בתחלה ונאסר העפר ולא פקע איסורו אבל כיון שכתב רו"מ דהוא בגדר הנמנע כי גליל ארץ חול הוא י"ל דכיון דא"א בכך מעיקרא לא חל האיסור וע' רש"י קידושין ל"ט ע"א והכתיב שדך וכו' וחו"ל לא הקנו לך מן השמים עכ"ל וע' כה"ג בש"ך סי' שס"ה סק"י בשם רש"ל אבל כאן היו בחצירה אבל מרש"י הנ"ל יש קצת הוכחה ועכ"פ כיון דידוע שלא יניחו לעשותו הרי דעת הר"י סופט"ז דאהלות דדוקא לכתחלה נוטל תפיסתו והיכי דא"א לעשותו גם לכתחלה דינו כדיעבד כנודע ועדיף מנקבר שלא

ברשות דלשי' כמ"פ לא ס"ל כרמב"ם שפסק כרשב"ג דהנקבר שלא ברשות יש לו תפיסה ולשי' כמ"פ לא קיי"ל כרשב"ג בברייתא וע' בשו"ת ב"ש חיו"ד סי' רי"ט וע' בשו"ת ר"מ שיק סי' שנ"ג בדין עשיית הבאהן.

סימן רג

א להרב הה"ג מו"ה שלו' גאלדענבערג נ"י אבד"ק סוואליווע באונגרן

ב מכתבו הגיעני וע"ד האשה צבי' בת ר' יהושע זלמן הכהן א' ר' יעקב וואלף מסאסיקא שהעיד רי"ז הנ"ל שנסע עם חתנו הנ"ל בער"ח אדר ב' בנהר והוא עבר עם עגלה שלו ואחרי' נסע חתנו הנ"ל וישב על העצים ופתאום בא ריבוי מים וקרח וניערו את ריו"ו הנ"ל לתוך המים והוא ראה על שפת הנהר איזו רגעים עד שנטבע לגמרי תוך הנהר עד שלא ראהו עוד ואז הלך משם ולא שהה כשיעור שעות המבואר בפוסקים וביום א' דר"ח חפשוהו על שפת הנהר ולא מצאוהו ולאחר צהרים כמו ג' שעות באו ערלים ואמרו לרי"ז שיתן להם על י"ש ויגידו לו מקום שמונח חתנו שם והלך לשם ומצאו מונח בין ב' נהרות רחוק ממקום שנטבע בערך אלף אמה ויען שהוא כהן לא יכול לראות פניו אבל ראהו מונח לבוש במלבושים שנטבע בהם חוץ מהכובע שנחסר ואח"כ באו אנשים אחרים והובילוהו למקום קבורה וביום ב' דר"ח נסעו הבד"צ לשם והביאו המלבושים ורי"ז הנ"ל אמר סימנים שעל הראק הי' טלאי לצד אחורי' במקום שהיו נשרף וכן על שטיוויל א' הי' קמט גדול מלפניו מחמת שריפה וגם הכיר בט"ע כל המלבושים שהם של חותנו דהיינו הראק ומכנסים ושטיויל והאלז ויכל וגם הטלית קטן אלא שלא ידע אם היו חתנו לבוש בו כשנטבע וגם האשה הכירה בט"ע כל הבגדים והט"ק (הלייבצידעקיל) ואמרה שהיו לבוש בהם ביום הנ"ל וגם סימני הטלית קטן (לייבצידעקיל) הנ"ל מן ווייסען גראדיל. גם העיד רי"צ שני בשני עם האשה הנ"ל שהלך למקום שהיו מונח בין הנהרות והכירו בט"ע של פרצוף פניו וחוטמו ופחדתו וגופו וגם ידעו בו סימן שבאילה רכה מאוזן שמאל הי"ל שומא ובדק בו ומצא כן וגם הכיר כל בגדיו בסימנים וט"ע וגם היו לבוש המטפחת בצוארו כדרכו בשינוי משאר בנ"א ושאלוהו הב"ד אם היו חבול בפניו ואמר שהי"ל חבלה מאחורי ראשו וגם מצד פניו בין השערות ופדחתו היו מלוכלך בדם ומשם הובילוהו לבית הקבורה והיו שם בשעת טהרה והכירו ככל הנ"ל ורק שהיו אז נפוח מעט בפניו ובשעת טהרה ראו שסמוך לארכובה הי"ל בהרות אדומות (ומעשה שראוהו הערלים עד שראוהו הם נשתהה בערך שעה ומחצה) וגם ר' ישראל צבי העיד ממש כדברי רי"צ הנ"ל אלא שהוא לא ידע מהחבורה שהי"ל בראשו מצד פנים וכששמעה

האשה שאמרו העדים שהי"ל שומא באליו רכה שבאוזן שמאל אמרה הוא שגם באוזן ימין יש לו שומא כזו ובדקו ולא נמצא כן רק באזן שמאל והחבורה היתה בפדחתו סמוך לשערות ראשו בזיות כמין חתך בלא חסרון בשר, גם העיד ר' ליב שהוא הכירו ג"כ בט"ע בצורת פניו ופדחתו וחוטמו אבל בגדיו לא הכיר כי לא הי' רגיל עמו וגם לא ידע מסימן השומא שבאזנו, גם העיד ר' צבי ארי' שיודע בבירור שהי' לריו"י שומא רק באוזן א' גם הבחור כמר אברהם העיד כן ואח"ז חזרה ובאה האשה ואמרה כי מה שאמרה בתחלה שהי"ל שומא גם באזן ימין שהיו טעות בידה שראתה פ"א בהיותה עומדת לשמאלו לאחוריו ואח"כ ראתה כשהפך פניו לצד הבית ועי"ז סברה כן וכפי הנראה ראתה ב"פ באותו אוזן עצמו ולכן טעתה בזה עכת"ד הגב"ע.

ג והנה רו"מ האריך למעניתו וראשית דבריו דלשי' הרמב"ן בתשו' וריב"ש שהובאו בסי' י"ז סל"ד צריך העד להעיד שנטבע וששהה כדי שת"נ שיעור ג' שעות וגם לשי' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' כ"ו וח"ס א"ע סי' ס"ה עכ"פ בעינן מ' מינוטין או לכל הפחות רביעית שעה מה שלא היו כן בנ"ד (והנה מ"ש הח"ס שם דאם חפשו הספנים במקומו בחפש מחופש כמו רבע שעה דבע"כ המים הטרידוהו והוליכהו למק"א ובכה"ג כבר יצא מאיסור תורה הראוני בתשו' ח"צ סי' כ"א שרצה השואל לחדש כן והוא דחה דבריו שו"ר בח"ס שם שהביא בעצמו מזה וביאר ליישבו)

ד והנה בגוף ד' מהרי"ט הארכתי בתשו' להרב מוהר"ש נ"י אבד"ק בראיוליב והבאתי מהמעיו"ט פ"ט דברכות סי' כ"ב אות ח' דרגע הוא שעה בלשון ארמי כמ"ש בתרגום ע"ש והבאתי מכמ"ק בזה וגם מש"ס דר"ה אדם נידון בכל שעה שנאמר ולרגעים תבחננו אך דמ"מ הכא דנקט ביבמות שעה ראשונה אמר שלום שעה שני' וכו' משמע דיש לזה זמן קבוע והבאתי מירושלמי ותוספתא פ"א דברכות ומד"ר איכה וסהי"ש לר"ת ופסקי תוס' בע"ז אות ד' דסתם שעה הוא זמניית א' מכ"ד ביום ולילה ולכן העיקר כהריב"ש ויש לדון קצת בנ"ד שבאו מים עם קרח קרוב לודאי שהכוהו חתיכת קרח במרוצתם ובנפל אבן או דבר קשה יש לו דין נפילה וכמ"ש בפת"ש ס"ק קל"ג בשם חכמי הדור כעין זה אך לפי"ז צריך לשהות יב"ח וגם אינו דבר ברור ואולי נדחה ע"י המים בלא הכאה.

ה אבל מ"מ יפה כ' רו"מ דלפמ"ש הנו"ב מ"ק סי' מ"ג וח"ס סי' ס"ה והובאו בפת"ש ס"ק קמ"ג דבנמצא אח"כ אדם מת על שפת המים מצטרפין להדדי דמסתמא זהו שאבד ועכ"פ מדאורייתא מותרת וליכא רק איסור דרבנן ויש לפקפק קצת דהכא הרי לא נמצא שם במקומו אלא רחוק אלף אמה ממקום שנטבע אבל י"ל דכיון דהמים זוחלין ודרכן לרוץ ולזחול ממל"מ ג"ז מיקרי מקומו וע' בכנה"ג הגב"י אות תק"א שכ' וז"ל לא בעינן

שישהה עליו שיעור שת"נ אלא כשלא פלטו אבל אם פלטו הים וראוהו מת והכירוהו א"צ לזה וזה ברור וכ"כ בס' מ"א וע' בתשו' סי' ק"כ וס"ט עכ"ל וכפי הנראה דנתכוין לחילוקו של הנו"ב וח"ס הנ"ל.

ו ובהיותי מעיין בזה ראיתי בשו"ת משיב כהלכה חא"ע סי' ו' שתמה ע"ד הריב"ש שהביא הנו"ב דגבי חזקת א"א איכא ב' חזקות נגד הרוב דהיינו חזקת א"א וחזקת חי של הבעל ורובא לא מהני נגד ב' חזקות וע"ז הקשה מתוס' ב"מ כ' ע"ב בהא דא"ל ר"ע לרבה היכי פשיט מר איסורא מממונא וע"ז הקשו דאדרבה ממון חמור דאה"ב אחה"ר ובאיסורא אזלינן בת"ר אפי' נגד חז"א ותי' דמ"מ בא"א החמירו דבמשאל"ס לא תנשא אף שרובן מתים וקשה מה ראי' שא"ה דאיכא ב' חזקות.

ז ונ"ל ליישב דכבר הביא הנו"ב סי' מ"ג בשם הפנ"י ראי' דיש חילוק בין חזקה א' לשתים מש"ס דעירובין ל"ו ע"א דמשני רבא התם תרי חזקות לקולא הכא חדא חזקה והמעיין בעירובין ל"ה סוע"ב ימצא דרבה ור"י משני התם בע"א ולא ס"ל כשינויא דרבא ובע"כ דהם לא מפלגי בין חזקה א' לשתים ולשי' כמ"פ קיי"ל כרבא לגבי רבה וע' בב"ש א"ע סי' ל"ט סק"ו וברכ"י או"ח סי' שכ"ח ויו"ד סי' דל"ב בזה וע' בק"נ שבת פ' שואל סי' א' ופ"א דעירובין אות י"ב בזה ולכן ס"ל להריב"ש דב' חזקות עדיפי מרוב אבל התוס' בב"מ שם הרי אזלי אליבא דרבה מרא דשמעתא דפשיט דלא חיישינן לשני שוירי ממתני' דכל מעשה ב"ד לא יחזיר וא"ל ר"ע היכי פשיט מר איסורא מממונא וא"כ לרבה לשיטתו כ' התוס' שפיר דמוכח מהא דמשאל"ס דבאיסור א"א החמירו כיון דלדידי' אין חילוק בין חזקה אחת לשתי חזקות ובזה מדויק לשון התוס' היכי פשיט מר איסורא מממונא וכו'.

ח ובזה י"ל קו' הפנ"י בגיטין כ"ח בהא דפריך ורמי תרומה אתרומה דתנן בת ישראל נשואה לכהן והלך בעלה למה"י אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ורמינהו ה"ז גיטך שעה א' קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד וכו' והקשה דהא גבי בת ישראל איכא ב' חזקות חזקת היתר וחזקת חי משא"כ בהא דהר"ז גיטך דאיתרע חזה"ת ולפמ"ש ניחא דהא התם רמי לי' אביי לרבה וכו' ולרבה לשי' אין חילוק בין חזקה א' לשתי חזקות.

ט ובזה י"ל קו' התוס' ביבמות קט"ו ע"ב בהא דאמר רבא מנא אמינא לה דלא חיישינן לתרי יצחק דהנהו ב' שטרי דנפקי במחוזא וכ' בהו חבי בר ננאי וננאי בר חבי ואגבי בהו רבה ב"א זוזי והא במחוזא שכיח טובא והקשו התוס' בד"ה והא חבי וכו' היכי פשיט רבא איסורא מממונא וכדפריך בב"מ גבי גיטא דאשתכח בב"ד דר"ה ולפמ"ש א"ש דהתם הא רבא הוא מרא דשמעתא ולשיטתו יש לחלק בין חזקה א' לב' חזקות ושוב

הדקו' תוס' בב"מ הנ"ל לדוכתי' דאדרבה בממון מחמירין טפי דאה"ב אחה"ר וליכא למידק מהא דמשאל"ס דהחמירו באיסור א"א דשא"ה דאיכא תרי חזקות

י ומעתה נפנה אל גוף הגב"ע שהאריך בו רו"מ לבאר כל הפרטים הנוגעים לזה והנה במה שהעידו ר' ליב ורי"צ שהכירו את המת בט"ע של פרצוף פניו וחוטמו ופדחתו אך דאיכא חשש אשתהי וע"ז הביא דברי הרא"ש וטור וחמ"ח סי' י"ז ס"ק נ"ה וב"ש ס"ק צ' דגבי ב' עדים כשירים ליכא חששא דאשתהי משום בדדמי ורמז לעה"ג סי' ע"א וגם להחולקים על הרא"ש יש לצרף סברת הריב"ש ונו"ב מ"ת סי' מ"ו דתוך ג"י ליכא חששא וכיון שהכירו המלבושים שהי' הנטבע לבוש בהם תוך מעל"ע אין חשש עכ"ד.

יא והנה אני כתבתי בתשו' הנ"ל להוכיח דחשש בדדמי הוא רק מדרבנן כדמוכח מהה"מ פי"ג מגירושין ומהמלחמות וכ"ה בתשו' תפ"צ חא"ע קו"ע סי' י"ז י"ח וביארתי ליישב עפי"ז דברי ריי"ף התמוהים ואכמ"ל בפלפול אבל עכ"פ יש לסמוך ע"ד פוסקים המקילים ולצרף קולות בדרבנן היכי דהעדות מועיל מדאורייתא אך דיש לדין בנ"ד דאין העדות מועיל רק מדרבנן דהא נצטרפו עם קרובים ועדים פסולים ובפרט שהעד ר' ישראל צבי העיד על שומא שבאזנו שמאלית והאשה הכחישתו וא"א להקל זולת בצירוף עדות ר' צבי ארי' והבחור אברהם והוי חצי דבר אלא דבענונה הקילו שלא לבטל עדות כשרים ע"י פסולים וגם להקל בעדות של חצי דבר כמ"ש האחרונים וגם אני הארכתי בזה בתשו' להרב אבד"ק זאלישטשיק ולהמו"צ דק' וויש- ניץ אבל זהו הוא רק מצד שהקילו מדרבנן בענונה וא"כ כל העדות מועיל רק מדרבנן ושוב יש להחמיר בדאיכא חשש בדדמי דפסול מדרבנן וכה"ג כתב הרשב"ץ הובא בב"י ורמ"א א"ע סוסי' מ"ב אבל כבר חקר בכעין ספק זה בתשו' בר"א סי' כ"א ופשטה לקולא דגם בעדות הכשר רק מדרבנן יצאה מחזקת א"א וע' בפת"ש ס"ק קל"ט בשם הח"ס ג"כ בזה ומ"ש עליו ע"ש וגם בגוף הדבר דבשני עדים לא חיישינן לבדדמי כבר כתב הנו"ב סי' כ"ח דגם בפסולים מה"ת דינא הכי אבל מצאתי בתשו' עה"ג סי' ס"ז באמצע התשו' דס"ל דבעדים פסולים כגון נשים אפי' מאה כחד דמיין וע"ש סי' ק"ו שכ"כ בעדות מפי כתבם ע"ש היטב ומאוד לפלא בעיני על בעל פת"ש שהעתיק בס"ק קכ"ו דברי נו"ב הנ"ל ולא הביא דברי עה"ג הנ"ל וביותר יפלא בעיני שהרי בבאה"ט ס"ק קנ"ב הביא דברי מהריב"ל שהביא הנו"ב והביא בשם ראנ"ש ורש"ק ורשד"ם ורמ"א וצ"צ ומהרמ"ל שחלקו עליו ואולי לזה רמז הפת"ש בתחלת ס"ק הנ"ל ואני מצאתי שכ"ה בכנה"ג הגה"ט סי' תק"ו וע"ע בקו"ע סי' שס"ב בשם תשו' רש"ך בזה וכבר נתבאר דבנ"ד העדות פסול מדאורייתא ומהני רק מדרבנן א"כ י"ל דגם בשנים חיישינן לדדמי ולכאורה הי' נראה די"ל דזה דוקא בפסולים דחשידי

להעיד שקר או בדדמי כמו עכו"ם מסל"ת ונשים דדעתן קלות משא"כ הכא דנאמנים הם אלא דגזיה"כ דאם נמצא קא"פ עדותן בטלה או בחצי דבר דגבי עדות אשה דעיקר התכלית לידע האמת שזה מת לכן מהני גם בכה"ג וא"כ לענין חשש בדדמי שפיר דינם כשני עדים ואף שמדברי עה"ג סי' ק"ו הנ"ל שכ"כ לענין עדות מפי כתבם ל"נ כן אבל הנה בשו"ת שבס' סידורו של שבת הביא דברי מהריב"ל וגם דברי מהראנ"ש שחולק עליו והעלה דכיון דעיקר טעמא דבשנים לא אמרינן בדדמי משום דשנים לא עבידי דטעו מהראוי גם בפסולים שיהי' כן אלא דמ"מ בעכו"ם י"ל דהאחד סומך על חבירו ולא דקדק יפה ואומר שזה הוא עפ"י דברי חבירו ועפי"ז העלה דבראו זה שלא בפני זה גם בעדים פסולים מהני בשנים ע"ש וע' ברשד"ם סי' ע"ט וקו"ע סי' ש"נ כעין זה דבהעידו זה שלא בפני זה ליכא חשש בדדמי ודלא כהח"ס חא"ע ח"ב סי' קל"ה וא"כ בנ"ד שר' ישראל צבי ור' ליב לא השוו אמירתם שרי"צ העיד על שומא שבאזנו ור' ליב לא ידע מהשומא וגם הבגדים לא הכיר א"כ לא סמכו זע"ז בעדותן נראה דלכ"ע מהני עדותן גם יש לדון עפמ"ש המרדכי דהיכי דמעיד הכרתיו היטב גם בע"א במלחמה מהני ובהג"ה סעי' נ' הובא בשינוי קצת וע"ש בחמ"ח וב"ש אי דוקא בלא ראה ההריגה אבל בתשו' עה"ג סי' ס"ז שם מבואר דגם בראה שירד למלחמה ושייך חשש בדדמי ואפ"ה באומר שראהו אח"כ הרוג והכירו היטב מהני וה"נ בנ"ד שראוהו ביום שני אחר הטביעה והכירוהו היטב בט"ע וגם בסימנים שפיר מהני.

יב ועוד נ"ל דבנ"ד שהעידו שמצאוהו בין הנהרות והכירוהו ואח"כ הובילוהו לבית הקבורה אלא דשם היו כבר נפוח קצת א"כ ליכא חשש בדדמי משום דאשתנהי שהרי כל החשש שמא ע"י ששהה נתנפח ועי"ז לא הכירוהו והרי אם הי' שוהה מקודם ונתנפח לא הי' ניכר אח"כ ע"י שהייה עד זמן הקבורה שנתנפח קצת ובכה"ג שדקדקו היטב בראייתם אותו מקודם ואחר ששהה קצת נתנפח קצת לכ"ע אין לחוש לבדדמי ע"י שהיי'.

יג אבל בגוף הדבר אם בב' עדים חיישינן לשהיי' הנה גם בתשו' מבי"ט ח"ב סי' מ"ט ביאר טעמא דהתירא ובשו"ת ב"א חאהע"ז סי' קמ"ז תמה על הנו"ב שלא סמך עליו והביא בשם א"ר למהר"א אלפנדרי שהוכיח דמהרשד"ם ומהרח"ש ור"ב אשכנזי ס"ל כהמבי"ט והוא העיר לחלק בין בדדמי דמיתה ובין בדדמי דהכרת הצורה אבל ברשד"ם א"ע סי' נ"ד העיר בזה וכתב דאין להקל דמתני' נקט סתם אין מעידין ואני מצאתי בשו"ת מהר"ם זיסקונד רוטינבורג סי' כ"ב הובא תשו' הרב ר' מרדכי כהנא שהביא בשם רלב"ח דאיכא ב' גווני בדדמי ושניהם שוים והריב"ש כתב דחשש בדדמי דמיתה גרע טפי מבדדמי דהכרת הצורה וכיון דמקילין בשנים ולא חיישינן בדדמי על המיתה

מכ"ש דאין לחוש בהכרת הצורה ורצה להתיר גם בע"א כשר וע"א פסול מסל"ת ובסי' כ"ג השיב המחבר דדוקא בב' עדים כשרים יש להקל בזה ולא בדאיכא ע"א כשר והשני פסול וכמ"ש בתשו' רמ"א ומהרמ"ל ע"ש היטב אבל בשו"ת הרי"מ סי' ב' רמז לתשו' המיוחסות להרמב"ן סי' קכ"ח דמבואר דגם בשני עדים בלא חזיוהו בשעתיו לא מהני ועיינתי שם וז"ל וצריך אתה לדעת כי לדברי כולם אפי' עד ישראל ואפי' שנים אין משיאין אשה על פיהם במי שטבע ופלטוהו המים אלא במעידים שפלטוהו המים לעיניהם וראוהו מיד והכירוהו שאל"כ חיישינן שמא בין זמן שפלטוהו המים לזמן שראוהו תפח ונתהפכה צורתו וסבורין שזהו שטבע ואינו אלא אחר וכו' אבל אשתהי מיתפח תפח פי' ואינו ניכר עכ"ל ומזה מבואר דגם בב' עדים כשרים אסורה גם נשמע מזה דגם מספק אסור כמ"ש הרמ"א סכ"ו בשם הריב"ש ותשו' הר"ן ודלא כתשו' הרא"מ שהובא במהרי"ט ח"א סי' קל"ט ובבדה"ב שבב"י וגם נשמע מזה דגם בפחות משיעור שעה הוי בכלל אשתהי ובעינן דוקא שראוהו בשעה שפלטוהו המים וזה דלא כדעת הה"מ ור"ן שהובאו בחמ"ח ס"ק מ"ט (ודלא כתשו' ח"ס חלק ו' סי' מ' שכתב דדוקא בשהה עכ"פ יותר משעה וגם דוקא בע"א ולא בב' עדים וי"ל דהח"ס קאי רק בלא שהה אלא שיש לו מכה) והיינו משום דשהה לאו משום דאמרי בדדמי אלא משום שאינו ניכר אבל הנה בתשו' הריב"ש סי' שע"ח שהובא בב"י הביא מתשו' הרשב"א דנראה מדברי הרי"ף שלא ישתהה כלל אלא שראו אותו בשעה שעלה מן המים אבל מהרמב"ם נראה דא"צ להיות שם ממש אלא לזמן מועט כשעה חדא והה"מ ביאר דברי רמב"ם דחשש רק שמא תפח ואם נראה שאינו ניתפח אין חוששין לו שהרי התפיחה היתה נראית ושהרשב"א חולק אלא חיישינן שמא תפח ואינו ניכר וא"כ הרשב"א בתשו' המיוחסות לשיטתו אזיל אך דמ"מ בהא דכתב דטעמא מפני שאינו ניכר וגם ב' עדים ישראלים אינם נאמנים בזה לא מצינו בראשונים מו שיחלוק עליו ודוקא בעדות דמיתה דתליא בדדמי פליגי הרי"ף והרא"ש משא"כ בעדות דהכרה דטעמא לפי שאינו ניכר ובפרט דבתשו' הנ"ל כתב שכן הוא לדברי הכל מי יערב לבו להקל עפ"י סברות אחרונים שלא ראו תשו' הנ"ל.

יד אך דמ"מ יש לצדד בנ"ד כמש"ל דכיון דבתחלה לא היי נפוח וכשהובילוהו לקבורה הכירו בו נפוח קצת זהו לאות שלא הי' נפוח בתחלה ובכה"ג י"ל דלכ"ע מהני עדותן ואף דקשה להקל מסברא מ"מ חזי לאצטרופי לשאר היתרים ועוד נראה דלפמ"ש האחרונים בשם המ"ב דגם אחר ג"י אם הי' בימות הגשמים בודאי נקרש ונגלד ואינו מניח לתפוח ומ"ש הפת"ש ס"ק י"ג בשם מה"צ שדברי המ"ב אין להם ע"מ שיסמוכו הנה עיינתי

בתשו' מ"ב סוסי' ק"ד שם והביא ד"ז בשם ראב"ן אין מעידין לאחר ג"י אם הוא בימות החמה או שמוטל במקום חום אבל בימוהג"ש ומוטל במקום צינה מעידין אפ' אחר כמה ימים עכ"ל ובט"ז סוסקל"ד הועתק ג"כ אלא שקיצר קצת בלשונו ומבואר דלא משום דנקרש מיקל אלא דבזמן קור וצינה אינו מתנפח והמ"ח לא סמך ע"ז אבל מ"מ בנ"ד שהאחרונים צדדו להקל בשני עדים אלא דכיון דבתשו' המיוחסות מפורש להחמיר אין בידינו להקל א"כ לעומת זה יש לנו דעת הראב"ן להקל ואף דבתשו' המיוחסות הנ"ל סתם וכתב דאין מעידין בששהה קצת נראה לפמ"ש בתשו' פמ"א ח"ב סי' ס"ה וז"ל ועוד יש ראי' להתיר שהרי רש"ל הי"ד נמצא ביער בזמן החורף בזמן הקור והחוש מעיד ע"ז אם מונח אדם בזמן הקור כמה חדשים אחר מותו לא ישתנה וכו' ובפירוש מצאתי בתשו' הרב ר' משה וז"ל כשנהרג בזמן הקור והצינה בלי ספק שבשעה חדא אחר הריגתו נקרש ונגלד ונתקשה כעץ מ"מ אפשר לומר מתפח תפח ולא להשתנות צורתו כ"ז שהוא נקרש ונגלד והפמ"א הוסיף דהמשנה מיירי בא"י במדינת החמים משא"כ בארצות הללו בימות החורף א"כ כיון דבשעה א' שיער שבודאי נקרש לכן לדידן יש להקל דעד שעה הרי קיי"ל דאינו משתנה ביציאתו מהמים ואחר שעה כבר נקרש וג"כ אינו משתנה אבל בתשו' המיוחסות לשיטתו דס"ל דגם בפחות משעה משתנה אלא בעי' שיראוהו יוצא מהמים לכן גם בימי הקור יש לאסור וא"כ לדידן יש להקל.

טו גם יש לצרף דברי מהרשד"ם וב"ש ס"ק פ"ד דאף דמחמרינן בספק אשתהי שעה א' ביציאתו מן המים מ"מ אם כל פרצופו שלם כיון דלשי' ר"ת יש להקל י"ל דבספק לכ"ע מקילין ואף דהרשד"ם שם מיירי בספק שהה ג"י מ"מ למד הב"ש מזה דה"ה לספק אשתהי אחר שיצא מן המים וכ"ה בתשו' פמ"א ח"ב סי' ס"ה וה"נ בנ"ד.

טז ובדבר החשש דמיא מרזי מכה כבר הביא רו"מ דברי הנו"ב מ"ק סי' כ"ח וס' מ"ח שצידד דזהו דוקא לאחר ג"י וגם דברי ישויע"ק שהובאו בפת"ש ס"ק קי"ט וגם הביא דברי פת"ש ס"ק קט"ז בשם פ"ש דבספק אם נעשה המכה לאחר מיתה יש להקל אלא דהח"ס ח"ב סי' קל"ה העלה דאם נמצא בחבלה דם מוכח שנעשה מחיים כהא דיו"ד סי' מ"ח דבדאיכא קורט דם נעשה מחיים ואף די"ל דנעשה ברגע אחרונה קודם מיתה מ"מ כיון שכבר יצאה מחזקתה יש לחוש שמא נעשה מקודם כתוס' נדה ג' ע"א ד"ה ושרצים והם דברי הרשב"א והר"ן שבב"י, יו"ד סי' פ"א ורו"מ דחה דשא"ה שאין לנו זמן מוגבל שנדע דמאותו זמן איתרע לכן מחזקינן מזמן לזמן משא"כ הכא דלאחר מיתה אין נ"מ כלל ואם אנו דנים שמא נעשה מחיים תולין ברגע אחרונה של חיי' ואמרינן השתא איתרע וגם דאנן לא קיי"ל כהרשב"א שבסי' פ"א וגם בהוגלד פי המכה אין אוסרים אלא

עד ג"י וגם רמז להמש"ז סי' ק"ה דבדרבנן אי מחזיקין מזמן לזמן עכת"ד ואני מוסיף דהרי בסרכות שהם ס"ט מקילין גם התם משום ס"ס וה"נ הרי טעם ההיתר משום ס"ס א"כ חזי עכ"פ הך ספיקא לצרף לס"ס ומצאתי גם בתשו' ב"ח החדשות סי' ס"ב בתשו' מהר"א עפשטיין דלהמקילים בספק לאחר ג"י יש להקל גם בספק שמא נעשה לאחר מיתה ע"ש והארכתי בזה בתשו' להרב אבד"ק וואלאטשיסק ברוסיא.

יז וגם כבר העיר רו"מ עוד דיש לצרף ד' ר"ת דהיכי דכל גופו שלם יש להתיר גם לאחר ג"י והאחרונים העלו לצרף דעתו והח"ס בתשו' החזיק בדעת ר"ת עפי"ד סהי"ש אפי' יש מכה בראש סמוך לפנים ובצדעיו והובא בפת"ש ס"ק קכ"ה והנה גם בתשו' הרי"ם חא"ע סי' ג' הביא דברי סהי"ש וביאר דעתו באורך ואני מצאתי גם בא"ז ה' עגונה סי' תרצ"ב שהעתיק כל דברי ר"ת להלכה וגם בדעת ר"ת להלכה וגם בדעת זקנים עה"ת פ' שופטים בשם הרב בכור שור דבריו נוטים לדעת ר"ת וגם בשו"ת מהר"ם זיסקינד סי' כ"ב הנ"ל הביא מתשו' ב"י (שבקו"ע סי' קע"ב) וביאר ג"כ דגם בהי"ל פצעים בראשו כיון שלא היו בפניו לית לן בה.

יח ומצאתי בשו"ת דברי ריבות סי' ט"ו בדין מי שהי"ל ב' מכות אחורי האזנים מצד ימין ומצד שמאל ונמצא בבור של מים אחר כמה ימים והי' ספק שמא שהה ביבשה ג"י קודם שהושלך למים והעלה להתיר עפ"י ס"ס שמא כר"ת ושמא תוך ג"י ועוד דתלינן דכנכ"ה בבור של מים ולא שהה ביבשה ומחשש המכה צירף ד' מרדכי דדוקא בנחתכו רגליו ועוד הוכיח מלשון רש"י ביבמות דדוקא מקום המכה ממש מרזי ונופח ע"י המים וכיון דבפניו לא לא היו חבול אלא אחורי אזניו ליכא חששא כלל ע"ש וגם בתשו' ב"ח החדשות הנ"ל דחה דברי המ"ב שהחמיר בדאיכא מכה בכל מקום שבגוף ורמז לתשו' ד"ר הנ"ל בקצרה וגם בקו"ע סי' רל"ח הובאו בקצרה ובגוף התשו' מבואר כמ"ש ומעתה נפנה אל הסימן שבגופו שהעידו ר' ישראל צבי ור' יודא צבי שהי"ל שומא באלי' רכה שבאזן שמאל וכן נמצא במת זה ורו"מ הביא דברי רד"ק שבב"י ואחרונים בסי' י"ז סכ"ד וב"ש ס"ק ע"א דאף דשומא אינו סימן מ"מ בצמצום מקום שבאותו אבר הוי סימן ובתשו' ב"ח סי' פ"א דגם בנשתנה השומא מהני בצמצום מקום וחיזק דברי הרד"ק בראיות ואולם בפת"ש ס"ק ק"א רמז לתשו' ב"ח החדשות סי' ס"ה שמהר"א השיב על הב"ח וגם מהריב"ל נסתפק בזה ובאמת שדברי מהריב"ל הובאו בקו"ע סי' ל"ב וכפי הנראה מיירי במקום שאינו צמצום ממש ויש בו לנטות לכאן ולכאן והב"ש רמז לסי' ר"מ ושם הביא בשם ד"ר בשומא אצל הדד וכו' והיינו ג"כ בלא צמצום ממש אבל עיינתי בד"ר שם סי' ער"ב וראיתי שדחה ראיות הרד"ך מרש"י דאין כוונתו למעט דבצמצום

הוי סימן דהא לטעעא דמצוי' בב"ג או דעשוי' להשתנות גם בצמצום מקום י"ל כן א"כ גם ללישנא בתרא דפליגי אי שומא הוי סימן אין לחלק בזה ואח"ז מצא בתשו' הרא"מ סי' ל"ח דגם בשומא כגודלה ומראיתה ובאותו אבר בראשו או באמצעותו או בסופו אין מעידין משום דסופו להשתנות וגם בתשו' מהריב"ל אסר אשה שהעידו בבעלה סי' דשן בולט יותר משאר שינים וסי' שומא בראשו סמוך לאזנו הימנית בסוף לחי העליון סמוך לפאת הראש וגם סימני מלבושיו עכ"ד וכ"ה בתשו' תו"ח למהרח"ש ח"ג סי' נ"ו הנכפל שם וע"ש שדברי רשד"ם סתורים בזה מסי' ע"ט לסי' נ"ב ובשו"ת ב"ח החדשות סי' ס"ה שם האריך להוכיח דגם סימן מובהק אינו מועיל בעשוי להשתנות כמ"ש בתשו' הרא"מ סי' ל"ו בשם א"ז וכן מוכח בתשו' ר"מ פאדוה סי' כ' ודחה כל ראיות הב"ח בתשו' ובגוף הנידון שם לא היו המקום מצומצם היטב שהעדות הי' שהי"ל עין ימין שומא ולא העידו אם על העפעף או למעלה מן העין ולכן כ' דעין הוא כמו נקב בצד תיבה פ' ולא כמו נקב בצד אות פ' וגם הרד"ק מודה בכה"ג דלא מהני ע"ש (וע' פת"ש ס"ק ק"ו הביא בשם תשו' קה"י סי' י"ב נראה להיפוך מתשו' ב"ח סי' ס"ה הנ"ל) אבל בסי' ס"ד שם נדפס תשו' הרב אבד"ק פינטשוב והעלה ג"כ שכל ד' רד"ך הנ"ל ובכ"ז לא החליט והציע ספיקו לפני הב"ח ע"ש ובתשו' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' ל"ה הביא בפשיטות ד' רד"ך וע' תשו' ב"ש א"ע סי' ל"ו וסי' ל"ח וסוסי' מ"א ותשו' נחלת אבות סי' י"ז ואני מצאתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' רי"א בהועד שהי"ל מכת חרב בראשו וכתב שאין זה סימן מובהק דכמה ב"א יש להם בראשם מכת חרב או אבן או עץ ומעט שינצלו מזה וזה דומה לנקב בצד שיטה פ' ודוקא אם אמר שהי' בצד עינו או אזנו הימנית או בצד חוטמו אז דומה לנקב בצד אות פ' ע"ש ומבואר דבצד אבר פ' דמי לנקב בצד אות פ' וע"ע ברדב"ז ח"ב סי' תשפ"ח מפורש כדעת רד"ך דגם בשומא במקום פ' מהני.

יט ונ"ל קצת סמוכין להקל בסימן דשומא בצמצום מקום ממד"ר איכה בפסוק על אלה אני בוכי' מעשה בשני בני צדוק הכהן שנשבו א' זכר וא' נקבה נפל זה לסרדיוט וכו' נסבינין ויהבינן בחד ביתא וכו' א"ל הו"ל אח או אחות אמרה הו"ל חד שומא בכתפי' וכו' א"ל אין חמיתי' חכמית יתי' א"ל אין גלי גרמי' וחכים דין לדין וכו' ע"ש ומבואר שהיו בלילה בחשך ולא הכירו זא"ז זולת ע"י השומא שבכתפו ובע"כ מפני שידעה צמצום המקום ומדמיות לה במדרש ש"מ שזה סימן להכיר שזהו הוא וכמ"ש כה"ג בתוס' ב"ק פ"ז ע"ב ד"ה דכתיב כי טוב לו עמך וכו' אינו אלא סיפור דברים בעלמא וכו' ור"י אומר וכו' דמדקאמר קרא כי טוב לו ש"מ שכן צריך לעשות ע"ש וידעתי שיש לפקפק בזה ומ"מ הבאתי לסמוכין להקל ומצאתי בתשו' תו"ח למהרח"ש הנ"ל ח"ג סי' נ"ו הראשון

דגם להחולקים על הרד"ך היינו שלא נחשב סי' מובהק אבל מ"מ נחשב לסימן בינוני ע"ש וכה ראיתי בישויע"ק ס"ק כ"ב שדחה דברי האחרונים המחמירים מטעם דשומא עשוי' להשתנות שנעלם מהם דברי ירושלמי פט"ז דיבמות דכל הסימנים משתנים ואני תמה שבמחכ"ה נעלם ממנו ש"ס דילן בכורות כ"ח סוע"א דלר"י בדוקין שבעין אסור מפני משתנין מצער מיתה במומין שבגוף מותר מפני שאין משתנין רמ"א אחד זה ואחד זה אסור מפני שהן משתנין ס"ד מומין שבגוף מי משתנין אלא מפני המשתנין ופירש"י כלומר מפני דוקין שבעין שמשתינן וכו' ע"ש ומבואר דסימנים שבגוף שהן מומין אין משתנים לאח"מ וע' נו"ב מה"ק סי' נ"א מ"ש בזה וע"ע בתשו' פ"י ח"א חא"ע סי' ז' באמצע התשו' מ"ש בזה ואולם מלבד כל הנ"ל יש לפקפק דאי ניחוש שמא אשתהי ונשתנה שוב גם סימן לא מהני וכמ"ש בשו"ת פ"י ח"א א"ע סי' ח' דגם סי' מובהק ל"מ בכה"ג כיון שהט"ע לא נשתנה והארכתי בזה בתשו' אלא דבצירוף הטעעים שנתבארו למעלה דאין לחוש שמא נשתהה יש לצרף גם דעת המקילין כהדר"ך וע"ש בתשו' פ"י שכתב ג"כ בפשיטות כדעת רד"ך.

כ ז"ז מה שהאריך עוד רו"מ בדין אם סיד"ר מהני באיסור משאל"ס דרבנן ובדין אי חיישינן לשאלה יש לי בענין זה תשו' ארוכות בפלפול עצום ומן הנמנע להעתיק כעת ועכ"פ ודאי בצירוף כל ההיתרים יש מקום להתיר האשה מכבלי העיגון ובפרט דבנ"ד שעבר רק יום או יומים גם הב"ח המחמיר מודה דלא חיישינן לשאלה כמ"ש בתשו' ב"ח סי' פ"ז.

כא ומצאתי בתשו' מהר"ם ב"ב הישנות ס' שע"א וז"ל שאלו את רבי על יהודי שהלך לכפר מהלך יום א' ואמר שיחזור בו ביום ולא בא כי נהרג ביער אבל לא ראוהו ולא הכירוהו כי שמטוהו הכלבים אבל אומרים שיודעים שזהו שמכירים כליו מכיון ששמעו שיהודי א' נהרג וגם אשתו אומרת שבעלה הי' כגון שיש לו שומא והשיב רבי אעפ"י שיודעים שאותו היו כיון שאין עדים שראוהו גם שום גוי לא מסל"ת שנהרג פ' שראהו כשנהרג לא מהני וגם כליו אינן סימן וכו' כלי' חיישינן לשאלה אבל עפ"י השומא שאשתו אומרת יש לסמוך עליו ולהתירה דכמו שנאמנת לומר מת בעלה גם נאמנת ע"ז עכ"ל והוא תמוה. דהא שומא אינו סימן וצ"ל שהיו בצמצום מקום או דבצירף כליו יש להקל וא"כ ה"נ בנ"ד (ומדברי מהר"ם נראה קצת דלא כהב"ח הנ"ל ואולי לא נודע מזה עד אחר זמן).

כב ואולם דא עקא מה שהאשה אמרה שיש לו שומא גם באזנו הימנית והביא דברי נו"ב סי' ל"ו שהובא בפת"ש ס"ק צ"ח וגם משו"ת ב"ש חא"ע סי' ל"ו אות ט"ו שהאריך בפרט

זה אי שייך בזה ענין שאחד"א והביא מהנו"ב שם סי' ט"ז ומהדת סי' ל"ח והעלה הב"ש דבדאיכא ב' עדים מכחישים אין עלי' תורת עד אלא מדין בע"ד ומהני אמתלא לחזור ועפי"ז העלה רו"מ דבנ"ד הגם דליכא ב' עדים כשירים אלא א' מהם הוא שני בשני מ"מ הרי גם הוא פסולה ומהני להכחישה מדין עד ויכולה לחזור באמתלא דטעיתי גם יש לצרף דברי הרא"ה דבדרבנן ל"א שוי' אנפשי' חד"א והובא בשו"ת רע"א סי' ק"י ובצירוף דברי הח"ס סי' ע"ג שהביא הפת"ש ס"ק צ"ח שם עכת"ד.

כג והנה בגוף הענין יעוין בקצוה"ח סי' פ' ס"ק ב' שהביא בשם שב יעקב דהיכי דלא ידע מהאיסור ל"ש שאחד"א והוא דחה דהודאה הוא מטעם נאמנות ובכל גווני נאמן ובדין איסור דרבנן עמ"ש בחיבורי דע"ת סי' א' ס"ק ס"ח וגם בגוף הדבר אם טענת טעיתי הוי אמתלא טובה כבר הבאתי בחיבורי דע"ת ליו"ד סי' א' ס"ק ס"ז מתשו' נט"ש סי' ס' שהעיר ע"ד תב"ש מהא דאה"ע סי' ל"ה ס"ט וב"ש ס"ק כ"ו והעלה דדוקא בלא הוחזק לאיסור ודאי אז נאמן לומר טעיתי ובשו"ת ב"ש העיר מעצמו מסי' ל"ה ותי' דאין כל טעות שוה א"כ מאן יימר דבנ"ד אמתלאתה טובה ובאמת שלפענ"ד הלב מהסס לומר שלא ראתה רק פ"א היבלת באזנו והלא הורגלה עמו עדן ועידנין ולא ימלט שהיתה עמו כ"פ בקירוב בכדי שאפשר לראות היבלת או למשמש ביד והיא אמתלא גרועה ואיננה מתקבלת על הדעה אך דיש לדין לפמ"ש בתשו' ראנ"ח והובא בכנה"ג לא"ע סי' ד' הגב"י אות י"ט דבדבר שיש ידים מוכיחות דמשקר ל"א שאחד"א וע' בפת"ש לא"ע סי' ד' ס"ק ל"ד דתלי לה בפלוגתא אי אמרינן שאחד"א נגד עדים אבל כבר הארכתי בחיבורי דע"ת שם ס"ק ס"ט והבאתי מתשו' עט"ח דבדבר גלוי ומוכח לכל העולם ל"ש שאחד"א והבאתי ראי' לזה וגם הבאתי בשם הכ"ס דבדאיכא עדים וגם חזקה יש לצדד להקל ע"ש א"כ בנ"ד דכל בגדיו ניכרים בסימנים וט"ע וליכא בזה חשש שאלה והוי כיודע ומוכח לכל ששקר אמרה וגם עדים מכחישים ל"ש כלל דין שאחד"א ויכולה לחזור בה גם בלא אמתלא טובה.

כד ועוד נראה דכיון שאמרה האשה שהי' לו שומא גם באוזן ימין וזהו לשון עבר ויתכן שהי' לו מכבר לפני זמן רב ולא בדקה סמוך לזמן טביעתו ויתכן שבמשך הזמן נפרכה ולא נשאר שום רושם וכמ"ש הח"ס שם מהא דעירובין ק"ג אלא שרו"מ כתב דהוי דבר קשה לומר שיתהוה כן במים ביום או יומים אבל לפמ"ש יתכן שהי' כן לפני איזו חדשים ובמשך זמן רב הוסר השומא לגמרי ולא נשאר שום רושם ולכן הנני מסכים להתיר את העגונה באופן שיסכים עוד רב א' מובהק בתורה ויראת שמים.

סימן רד

א להרב וכו' מו"ה יחזקאל פרענקל נ"י רב בהו- סיאטין.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו שבאו לפניו להתגייר איש ואשתו מעוברת ורו"מ הוכיח מהדג"מ סי' רס"ט ס"ט שכ' דבזקוקה א"צ להפריש ג"ח הבחנה דה"ה למעוברת אבל נסתפק אם אחר שטבלה צריכה ז"נ כיון דהעכו"ם כזבין לכל דבריהם י"ל דאף שנתגיירו לא פקעה גזירתן בכדי ואף דמלשון רמב"ם פ"ד מאי"ב נראה דגזרו רק לטומאה וטהרה אבל מדאחז"ל לכל דבריהן משמע דלכל דבר דינן כן עכ"ד שאלתו. והנה לפענ"ד הדבר ברור דכיון דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי פקע גזירת חז"ל וכהא דיבמות כ"ב ע"א דבשניות לא גזרו בגרים דאפי' ערוה אי לאו שלא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה לא גזרו בהו רבנן ע"ש וה"נ בזה. ובפי' הר"מ פ"ב דזבים מ"ג והעיקר אצלינו גר שנתגייר כקטן שנולד ואין משגיחים על דבר מענינו הקודמים וכו' ע"ש וראי' ברורה מש"ס דנדה מ"ג סוע"א דבעי רבא נכרית זבה שנעקרו מ"ר וירדה וטבלה מהו את"ל בתר עקירה אזלינן ה"מ ישראלית דטמאה מדאורייתא וכו' או דלמא ל"ש תיקו ומפורש דבנעקרו תיכף אחר טבילה לית בי' ספיקא דטהורין וכן אי אזלינן בתר שעת יציאה טהורין והרי לא ספרה ז"נ דכל זמן שלא טבלה הנכרית אפי' לא ראתה כלום ה"ז זבה וכל זבה כל זמן שלא ספרה ז"נ דינה כזבה לכל דברי' ובע"כ דכיון דנתגיירה פקעה גזירה חז"ל מעליה וכן הראני נכדי הרה"ג מוהרא"י ז"ל ראי' מהא דכתובות ל"ז ע"א הגיורת שנתגיירה וכו' דפליגי ר' יהודה ור' יוסי אם די' שעתה ומה נ"מ בפלוגתתן אם הוא זבה עד שתספור ז"נ ובע"כ כמ"ש.

ג [א"ה משה נכהמ"ח שליט"א מ"ש להוכיח מהדג"מ דמעוברת א"צ ג"ח הבחנה ע' משל"מ פי"א דגירושין וע' ברכ"י ליו"ד סי' זה שהביא כן בשם כמה תשובות הראשונים בזה ומ"ש לענין אם צריכה ז"נ יש להביא קצת ראי' מש"ס בכורות מ"ו ע"ב גיורות שיצאה פדחת ולדה בהיותה נכרית ואח"כ נתגיירה אין נותנין לה ימי טומאה וטהרה וע"ש ברש"י ועתוס' נדה ל"ו ע"א ד"ה הלכתא ודו"ק].

סימן רה

א שוכט"ס לכבוד יד"נ הרב הגדול מו"ה יואל גינצבורג נ"י מו"צ דק' בורשטין:

ב א) בדבר הסמרטוט שהדיחו עמה כדי חלב ואחר מעל"ע היתה עוד לחה קצח והדיחו עמה עמה כלי בשר בכ"ר הנה מחשש בליעה הלא ראו עיניו בפר"ח סי' קכ"א וע"ש בש"ך סק"י ובגליון רשמתי מדברי בדה"ב שבב"י בשם רי"ו ובודאי לענין הבליעה

שבתוכה בודאי אחר מעל"ע נעשה נוטל"פ אבל מה שבנקבים בודאי אינו נפגם כמו כל דבר שהוא בעין והרי בסי' ר"א סנ"ב בהג"ה מבואר דשק מלא נקבים וע' טטו"ד מה"ק סי' ק"ו והראוני בס' משמ"ש בחי' דינים לסי' ס"ט שהביא מכמ"ק בזה ולא דמי לביצה דודאי מיקרי כשא"מ שאין המים יוצאים דרך הנקבים ולכן קשה להקל דצריך ס' נגד מה שבנקבים ובדאיכא ס' נגד חצי הסמרטוט יש להקל והראוני בטויו"ד סי' קל"ח בשם הטור דמשמרת של שער אינה בולעת ושל צמר סגי בניגוב ושל פשתן צריכה ישון יב"ח והוא מש"ס דע"ז ע"ה סוע"א יע"ש ברש"י.

ג ב) בדין בו"ו בש"א וא' הפוכה והקטנה עם ההשלמה גדולה מן ההפוכם יפה כתב רו"מ לחלוק על הברכ"מ וכל דין היפוך הוא רק חומרא בעלמא וגם דין חסר וחדא רק ספק כמ"ש בחיבורי לכן יוכל להקל ויפה דחה ראיות הברכ"מ.

ד ג) בדין חופת נדה הנני מורה תמיד שא"צ לקדשה שנית כמ"ש בהגהת ח"ש לא"ע סי' ס"א שהוא מנהג שטות וע' שו"ת בשמים ראש סי' של"ז דדוקא בנישואין ח"נ לא קנה אבל בקידושין ליכא איסור כלל וגם לכתחלה שרי ולכ"ע הקידושין תופסין ע"ש ואף דמבואר ברמב"ם פ"ד מאישות הי"ב דאין ראוי לקדש כשהיא נדה היינו מצד מדת חסידות ולא מדינא וע"ש בהה"מ וב"י סוסי' ס"א דלחד טעמא הוא שמא יגע בבשרה וגם לפי טעם א' הוא רק זהירות ולא איסור וכמ"ש הבש"ר הנ"ל

ה ד) מ"ש בדין מי שקנה עבירות דיש לדון שאם הי' יודע העונש ל"ה קונה, לדעתי אין לדונו לזכות כיון שעשה מעשה הנחשב בעיני בנ"א למעשה רשע ואיתרע חז"כ שלו וע' ברע"ב פ"א דאבות דבכה"ג אינו בכלל הוי דן את כל האדם לכף זכות וכ"ה בפי' הר"מ שם ושום יהודי שיש בו ניצוץ יהודי מתייירא לעשות כן. ה) ובדבר שאלתו במכתבו השני במפטיר של ר"ח ונמצא בו טעות הנה אני מורה דגם בקראו ג"פ צריך להוציא אחרת שהרי בא"ר פסק דגם בכל מפטיר צריך להוציא אחרת ומכ"ש בחובת היום וע' שו"ת חיים שאל ח"ב סי' כ' כ"א כמה תשובות וע"כ לא נחלקו אלא בנמצא טעות בס"ת א' בשביעי אי נימא דכיון דאיכא נמי מפטיר חובת היום הכל בכלל חובה גם סיום שבס"ת ראשון אבל בפ' חובת היום כל הפרשה בכלל חיוב (וכ"ה בש"א שער ה' דין ב' דבר"ח כל הקריאה בכלל חיוב וצריך להוציא אחרת.

ו ובעיקר דברי הט"ז להקל באחרון שלא להוציא אחרת הנה בשו"ת שבמנ"י בסופו סי' ח"י בשם רמ"ע מפאנו ובאר עשק ועוד כמה גדולים להיפוך וגם הא"ר חולק עליו וגם ר"י עמדן בסידורו פסק דגם אם כבר קרא ג"פ בשביעי יוציאו אחרת ואני מצאתי בתשו' רי"ן הרא"ש בשם אביו כן אלא דשם החמיר לקרות כל ז' עולים שנית ובזה לא קיי"ל

כן ע"ש וכן מצאתי בתשו' רד"ק בית י' חדר א' דגם באחרון יוציאו אחרת. וא"כ מכ"ש בחובת היום דאפילו קרא ג"פ לא יצא כלל וצריך להוציא אחרת.

ז ו) מ"ש מהדע"ק סי' רע"ט דגם היכי שאין להוציא אחרת מ"מ אם רוצים בכך מותר ויש מצוה מן המובחר עיינתי שם ולא החליט רק כתב אולי יש גם מצוה מהמובחר ורו"מ חוכך דיש לחוש לפגמו של ראשון הנה בח"צ סי' מ"ה הביא בשם ס"ח דבכתב יריעה בס"ת ואינה נאה כ"כ ורוצה להחליפה באחר נאה יותר רשאי אף שמביא יריעה א' לגניזה ונראה מזה כהדע"ק אבל י"ל דהכא דיש ספק אולי כשרה וליכא הידור מצוה אלא להסוברים דפסולה ולכן היכי דאין להוציא אחרת במקום שהוא ספק פלוגתא נראה דאין להוציא אחרת כמ"ש כה"ג בתוס' חולין פ"ד ע"ב ד"ה תקיעת שופר וכו' שכתבו דגבי טמטום שהוא ספק איש או אשה לא הוי אפי' צורך קצת מה שמצד ספק צריכה לתקוע כיון דלפי צד ספק שהוא נקיבה א"צ כלום ע"ש וה"נ בנ"ד וא"כ יש חילוק דאם לכ"ע לכתחלה אין לקרות בהס"ת י"ל כדעת הדע"ק אבל אם רק מצד ספק פלוגתא ולחד דיעה כשר אפי' לכתחלה אין לעשות כן.

ח ז) ומ"ש בדין נמצא בשומן של עור האווזא מבחוץ נגד מקום המעיים כמו אגוז של שומן ובולט ובו עצם רובו עגול ובצד השני כמו חידוד עם עוקץ כנגד המעיים אבל כולו טמון בשומן ובפנים אין ניכר שום ריעותא והביא מדע"ת סי' נ"א סק"ז בשם טטו"ד ונסתפק אם גם בעוקץ בצד פנים מיקל שם הנה מדברי טטו"ד אין הכרע אבל לפענ"ד בכה"ג כיון שכתב הטטו"ד לתלות שנכנס מבחוץ ע"י חיכוך כמ"ש האחרונים בנמצא קוץ בירך א"כ אדרבה יש מעלה אם מקום העוקץ לצד פנים דאם הוא עגול מסביב הרי קשה לתלות שיכנוס מבחוץ וינקוב השומן אלא שהטטו"ד כתב דכמו שא"א שיכנוס מבחוץ כן ה"נ אין לחוש שניקב איברים הפנימים ונכנס להשומן אבל בכה"ג שבצד הפונה לחוץ הוא עגול ובצד הפונה לפנים יש עוקץ א"כ יש הוכחה שנכנס מבחוץ ע"י העוקץ ולכן ניקב השומן ונכנס בו אבל אם הי' בא מצד פנים הי' מוכרח לומר שנכנס דרך מקום העיגול שא"א לו שינקוב לכנוס להשומן דרך מקום העיגול אבל אם הי' צד העיגול לצד השומן וצד העוקץ לצד חוץ אז הי' מקום לחוש יותר מצד פנים כנלפענ"ד.

ט ח) ומה ששאל במת בשנה מעוברת ונתרחקה הקבורה כמה ימים שדעת הש"ך סי' ת"ב שיהי' היא"צ ביום הקבורה ובפת"ש סק"ג כתב דבשנה זו המעוברת דנשלמו יב"ח לכ"ע מיום המיתה ורו"מ העיר לפמ"ש הבי"צ יו"ד ח"ב סי' קנ"ז מדברי ראב"ד בעדיות ותוס' חגיגה כ"ז דמשפט רשעים בגיהנם שנה תמימה וגם חודש העיבור בכלל.

י ידע רו"מ כי אני מורה בכל אופן גם בנתרחקה הקבורה כמה ימים לעשות היא"צ ביום המיתה כמ"ש בתשו' כני"ח סוסי' מ"ד לדחות דברי המ"ב והש"ך שהרי פוסקין מלומר קדיש בכלות י"א חדשים כדי שלא יהא נחשב כרשע שמשפטו יב"ח ואין לחלק בין רחוק כמה ימים או קרוב ושכן נמנו וגמרו האחרונים וכן נהג הלכה למעשה ע"ש ומצאתי במט"א להגאון בעל ב"א בסופו בדיני קדיש שהעתיק בקצרה להלכה דברי הכנסי"ח אבל גוף דברי בי"צ אין נראים כלל דמ"ש מהראב"ד דחודש בחדשו היינו באותי חודש שנכנס לשם הרי כתב בעצמו די"ל דברוב שנים מיירי ואני מוסיף שהרי מצינו כה"ג בפסחים ע' ע"ב דקרא דשבעת ימים ברוב שנים מיירי ומ"ש מהתוס' חגיגה כ"ז הרי כתבו מקודם דאף הנידון לאחר יב"ח עולין ומ"ש דאין נידונין יותר משנה תמימה היינו שנה של יב"ח וע' בטו"ז יו"ד סוסי' שד"מ בשם תה"א לרמב"ן דבכל מקום דנקט יב"ח אין חודש העיבור בכלל וה"נ בזה ואף דבערכין ל"א ב' פליגי רבי ורבנן אי שנה תמימה יב"ח מיום ליום או לרבות חודש העיבור דלרבי יב"ח משמע ולרבנן חודש העיבור בכלל. היינו מיתורא דקרא דנקט תמימה אבל הכא ליכא ריבויא דקרא ומנ"ל להתוס' לחדש ד"ז ובע"כ דנקטי הכי רק דיב"ח שלימים הם בגיהנם ולדעתי לא ניחא למרי' דעלמא דלימא הכי להוסיף לרשעים חודש העיבור וע' בס"ח סי' ל' ופי' אזולאי שם דקודם למשפט גיהנם לפעמים יעברו ימים ושנים בעונשים קשים ואח"כ משפט יב"ח בגיהנם ושם סי' מ"ו דאחר יב"ח דינם בעונשים שאין קשים כ"כ כמשפט יב"ח שהדין קשה מאוד החי יתן אל לבו.

יא ט) ומה ששאל בדין סננו רוטב רותח לספל שהבשר מונח ע"ג במליחתו תוך שיעור מליחה ובתוך כך נפל הבשר המליח לתוך מים רותחין שבספל ולא ידעו אם היס"ב במים כי הי' שם גם מי שריית הבשר אי נימא דכיון דגם בנפל הבשר לתוך מי השריי' יש אוסרין כמ"ש הנו"ב מ"ת חיו"ד סי' מ"א ונהי דיש להקל בזה כמ"ש הנו"ב שם וכ"ה בטטו"ד מ"ק סי' קי"ב מ"מ בזה הרי יש ספק דבד"ח כמלח גם בכ"ש מבשל וגם לשי' רש"ל שבט"ז סי' ס"ט ס"ק כ"ז וש"ך ס"ק ל"ז הרי ביאר החוו"ד טעמו משום שהמלח כבר עשה פעולתו אבל הכא הרי הי' תוך שיעור מליחה ולא פסק חריפתו אפשר דגם בספק יס"ב יש לאסור עכ"ד.

יב והנה בגוף הדין דמים ומלח מבשלין אף בכ"ר שמקורו מאו"ה כלל י"א דין א' המעיין שם ימצא שהביא בשם מרדכי דמסופק בזה אלא שסיים דמנהג לאסור ושם אות ז' חזר וכתב שהמרדכי מסופק בזה ואני מצאתי באו"ה כלל אות ג' וחמ"ד ה' בב"ח סוסי' כ ח דבאיסורין אין בכ"ש בישול אפי' לדבר חריף ומצאתי בתשו' מהרי"ל סי' פ"ה שכתב

בפשיטות דדוקא לענין שבת מלח מבשל בכ"ש משא"כ לענין איסור והיתר דתליא בבליעה ופליטה ע"ש ובכו"פ פסק דבשר שור ועגל בודאי אין מועיל המלח שיתבשל בכ"ש אבל בשפ"ד סי' ס"ח ס"ק כ"ו כתב דמ"מ מבליע ומפליט אך לפ"ז מהני מליחה שנית כמ"ש הש"ך סק"ס בשם הב"י בשם מ"כ אבל זה תלוי אם הדחה סותם נקבי הפליטה ותוך שיעור מליחה כנד"ד יש להקל טפי אבל הרי מבואר בשפ"ד סי' ס"ח שם דהא דמלח גורם להתבשל היינו ברוב מלח והיינו ב' שלישי מלח ושליש מים כמ"ש בנה"כ סי' קל"ה סי"ב ע"ד הרמ"א שם וא"כ בנ"ד בודאי לא הי' כן ולכ"ע אין חשש כלל אפי' בודאי יס"ב ומכ"ש בספק יס"ב אבל שוב ראיתי בס' יד"י סי' ס"ט ס"ק ל"ד השיג על הפמ"ג סי' ס"ח הנ"ל שהרי הרמ"א כ' דאי ליכא ס' בקדרה וכו' מוכח דעכ"פ רוב מים איכא ואפ"ה מלח ומים בכ"ש מבשל ושם ס"ק ל"ה הביא דברי או"ה כלל ל"ו הנ"ל אבל גם הוא לא הביא תשו' מהרי"ל הנ"ל וע' באו"ה הל' י"א דין ו' דפושרין מועיל יותר להסיר הדם והמלח שנתייבש על הבשר ממים צוננים ועכ"פ בנ"ד יש להקל.

סימן רו

א עי' מפתחות. להרב המאה"ג וכו' מו"ה אברהם יהודא ארשיצ- ער נ"י מו"צ דק' טארנא

ב ע"ד שאלתו בא' שקנה בית ובו הי' מנין קבוע כעשרים שנה בשכירות שנה בשנה ועתה השיגה יד המתפללים וקנו להם בית תפלה ועתה אין לבעה"ב למצוא שוכר על מקום המנין כי יפחדו היהודים לדור שם מפני מקום קדושתו ונזדמן לו נכרי בשכר קרוב למאה ר"כ ומבלעדיו יעמוד הבית ריקם ויפסיד כל הסך הנ"ל אם מותר לו להשכירו לעכו"ם ורו"מ הביא מהשו"ע סי' קנ"ד ס"ב וחת"ס א"ח סי' ל"ב דשכירות אינו מקדש על אחר כלות הזמן אך בשע"ח ס"ק ב' תשו' כנה"ג דמ"מ אין לנהוג בו בזיון ובט"ז סוסי' קנ"א כתב דטינוף או עכו"ם מיחשב בזיון ולכן נסתפק בנ"ד עכ"ד.

ג והנה בגוף דינו של הט"ז הרי במג"א סי' נ"ה ס"ק ט"ו כתב דהיינו ע"ז ולא הנכרי וכ"ה בתשו' דב"ש שהובא בבאה"ט שם ואף דהא"ר והשע"ת בשם ב"ד חולקים מ"מ היינו לענין הפסק עליית התפלה כל זמן שמתפללים שם אבל אחר כלות זמן קדושתו שאין מתפללים שם מדוע יחשב לבזיון מה שדר שם נכרי וגם אם הוא יביא לתוך ביתו ע"ז הרי כיון שנקנה כבר להנכרי בקנין שכירות המועיל בדד"מ הרי הוא של הנכרי ובתוך שלו הוא עושה וכבר פקעה כל דין קדושת הבית דכבר כתב הרא"ש בפ"ק דע"ז והובא בש"ך יו"ד סי' קנ"א ס"ק י"ז דלגבי עכו"ם שכירות כמכר ממש דמי ע"ש ואפי' בא ליד עכו"ם בגזל פקע קדושה לגמרי כמ"ש בתשו' פאה"ד להרמב"ם סי' קל"א ובאס"ז ב"מ כ"ד ע"ב

דאם לקחו שוללים בגזירת המלך כלי הקדש מן ביהכ"נ פקעה קדושתן כהא דש"ס דע"ז ובאו בה פריצים וחללוה ע"ש ואף שדעת רמ"ע מפאנו סי' כ"ה דגבי קרקע דאינה נגזלת ל"ש לומר דבאו פריצים וחללוה ועמ"ש בהגהותי לאו"ח סי' תקס"א (שנדפסו בארץ הגר) מ"ש בזה אבל במכרו לעכו"ם לכ"ע נתחלל כל הקדושה ובנ"ד שאין בו משום קדושה גם אם העכו"ם יעשה שם דבר בזיון בתוך שלו הוא עושה וכבר נתחלל לגמרי גם לענין שיהא מותר לעשות בזיון ומצאתי בתשו' תשב"ץ ח"ד טור הראשון סי' ז' דבהקדיש בית לשם ביהכ"נ שיהא הוא מתפלל עם סייעתו ולא הקדישו לרבים דינו כב"ה של יחיד דיכול לעשות בשלו מה שירצה למכרו לכל מילי למשתי בי' שכרא או למישתי בי' חמרא ע"ש והרי גם בביהכ"נ של כפרים אם מכרוהו בזט"ה יוכל הלוקח להשתמש בו גם לעשותו מרחץ וביהכ"ס כמ"ש סי' קנ"ג ס"ט ומכ"ש ביחיד בשלו ואף דאגורי ומשכונא אסור כבר כתבתי דבשכירות לעכו"ם כמכר דמי ואף דהפרמ"ג בא"ח סי' רמ"ו בא"א סק"ח כתב דדוקא בדרבנן סמכינן ע"ד הרא"ש בחד שינוי' בפ"ק דע"ז הנ"ל ולא בדאורייתא הרי גם בנ"ד הוי רק חומרא דרבנן ועוד דבנ"ד שכל הקדושה הי' רק שכירות לכ"ע אתי שכירות ומפקעא לי' לגמרי כמו מכירה ולכן נ"ל דיש להקל במקום הפ"מ בנ"ד ומ"ש הכנה"ג ושע"ת דגם בשל שכירות דמותר למכור אין לנהוג בזיון י"ל דהיינו קודם מכירה גם לאחר הזמן אין לנהוג בזיון אבל כשמוכרו מותר להאחר לעשות בו מה שירצה דבמכירתו פקע כל ריח קדושה שהי' בו דלא גרע מביהכ"נ של כפרים שמכרוהו זט"ה והתם הרי הביהכ"נ עוד בקדושתו כשמכרוהו יוכל הלוקח לעשות גם דבר בזיון ומכ"ש בנ"ד שאחר שכלה זמן השכירות פקע קדושתו מאליו אלא שאין לנהוג שם בזיון א"כ כשמכרו פשיטא דיכול הלוקח לעשות מה שירצה כנלע"ד ברור ואין להפסיד ממון ישראל בחנם ובפרט בהפסד גדול ועוד דמבואר בתשו' מהרמ"פ סי' ס"ה שממנו מקור דינו של הרמ"א סי' קנ"ג סעי' ט"ז דנ"ד דמי להא דכתבו תוס' והרא"ש בעירובין דמסתמא לא השאיל ביתו לאסור עליו ע"ש וה"נ לא השכיר להפסיד ממון עי"ז.

ד ובדין הכלה תוך ז"י המשתה ומלאכתה לתפור בגדים אם מותר לה לתפור בביתה הדבר פשוט לענ"ד שאם בעלה מסכים לזה אין חשש כלל דמצות התורה הוא על החתן שישמח אשתו וגם בזה יש דיעות דמהני מחילתה ובתשו' חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות ס' הביא בשם י"א דדוקא לישא וליתן בשוק אסור אבל בביתו מותר ואף שהוא חולק עליו מ"מ האשה בודאי מותרת לעשות בביתה בהסכמת בעלה.

סימן רז

א להרב המאה"ג וכו' מו"ה יואל יהודה גלאצער נ"י הרב דק' קופיל ברוסיא

ב ע"ד הגט שהובא מעיר נויארק באמעריקא וי"ב כמה ריעותות והוא מקום עיגון גדול כי א"א לפעול שיתן המגרש גט אחר.

ג והנה בדבר הנקודות דקות שנתזו מהקולמוס בשעת שכתב הסופר הגט ויש כמה נקודות בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה ובין אות לאות ובתוך האותיות ורו"מ חושש על הנקודות הדבוקות על האותיות מבחוץ שעי"ז אין האותיות מוקפות גויל הנה לענ"ד דוקא בדבוקות האותיות זל"ז שלא נשאר בין אות לאות שום נייר פנוי אינו מוקף גויל אבל בנ"ד שנשאר נייר חלק בכלות הנקודה בין הנקודה ובין האות האחר י"ל דנחשב מוקף גויל דהנקודה נעשה טפל להאות והוא בכלל האות כיון שאינו מבטל צורת האות וא"ל דהנקודה לא נכתבה לשמה י"ל דכיון שראה הסופר שהקולמוס מתזת בכל עת נקודות ואדעתא דהכי כתב ואמר בפירוש שכותב הכל לשמה וידע בבירור שיפלו התזת נקודות מפני שראה כן תחלת הכתיבה א"כ הו"ל כמכוין גם ע"ז שיהי' לשמה וכמ"ש כה"ג בפי' הרא"ש פ"ד דמכשירין מ"א דכל דבר שיודע שיבוא בודאי הוי כמכוין לכך כדקיי"ל בשבת דגם בדשא"מ אם הוא פ"ר אסור והוא משום דהוי כמתכוין ע"ש וה"נ בזה ובפרט דשמא נעשו לאחר כתיבת האות וע' בב"י או"ח סי' ל"ב ובטו"ז סקי"ד בדברי הירושלמי בזה ועכ"פ בדיעבד בודאי כשר וע' תשו' ב"ח החדשות סי' צ"ד דבכל מקום שאם לא נכתב כלל כשר גם בנכתב בקצת שינוי בטעות וניכר שהוא ט"ס כשר ובתשו' בנימין זאב סי' ק"ח דגם בנכתבו השמות בטעות קצת בדאיכא למיתלי בט"ס כשר במקום עיגון כדין שטר מוקדם דכשר לגבות מבנ"ח ע"ש ובתשו' איגרא רמ"א סי' ד' הביא מתשו' המג"ש שבתשו' גבורת אנשים סי' ח' דכל דבר שניכר מתוכו מהו אפי' שינה כשר ואף דהג"א חולק שם עלי' היינו בדאפשר למיטעי אבל היכי שהאות כתקונו ואין לו משמעות אחר וניכר שהוא רק ט"ס שהשחית קצת מכתיקונו ע"י התזת הקולמוס כהא דנ"ד לכ"ע יש להקל.

ד ובדבר אות ר' שבתיבת נהר שיש גרד בירך וקצת מהגג ורו"מ הביא מתשו' נו"ב מהד"ק חא"ע סי' פ"ה בדין גט שע"י שליח דיש לחוש בכתב ע"ד המזדייף הנה בתשו' איגרא רמ"א הנ"ל בדין הגט שמראה אות צ' שבשם יצחק משונה ממראה שאר צד"י ותארו משחת עד אשר כמוהו לא נראה עוד והביא מהרמב"ם פ"ו דע"י שליח ל"א עידי מסירה כרתי אך דמ"מ כיון שיש עדים על השליחות והשליח ראה כשחתמו עידי הרשאה וחתימת הרב ניכרת הרי קיי"ל בחו"מ סי' מ"ו דאם ב' מהשוק מעידים על חתימת א'

מהדיינים וע"א מעיד על חתימת עידי השטר מהני וא"כ כשיש עדים על השליחות א"צ ע"ח אפי' להרמב"ם והעלה שם דאות צד"י שבשמו אינו מעכב דסגי בשם אביו אלא דלהרשב"א פסול משום שאינו ניכר מתוכו וכיון דאותיות יחק בלא צד"י בנתים אינו שום שם וניכר הטעות מתוכו לכ"ע כשר ע"ש ומכ"ש בנ"ד בתיבת נהר דאינו מעכב ובפרט שנכתב מקודם על מי ואח"כ נכתב שם הנהר וניכר מתוכו שבמקום הגרד הי' אות ר' והרי גם אותיות נו"ן וה"א כתובים שם ולכן אף דבנ"ד שליח שני א"י להעיד אבל הלא שליח ראשון העיד בב"ד וראה החתימות וגם נעשה הכל לפני ב"ד וקיימו החתימות ומסתמא כבר ניכר חתימות הרב לרו"מ ע"י מכתבים בחילוף מכתבים ששלח רו"מ אליו ותשובות הרב לרו"מ א"כ אינו חשש כלל

ה וכן בדבר הנקודות פת"ח שתחת תיבת בן ונקודות צר"י שתחת תיבת בת כיין שניכר מתוכו שנעשה ע"י התזת הקולמוס אין חשש. ומ"ש ע"ד התו"ג ס"ק ט' שתיבת למהך הוא טופס כ"ה גם בג"פ ס"ק נ"א ופ"ת סקכ"א והדבר פשוט שהרי גם בתיבת להתנסבא מבואר בתשו' הרמב"ן סי' קמ"ה ותשו' הרשב"א ח"א סי' אלף קס"ג דאינו מעכב ואף דאנן קיי"ל כהר"ן דמעכב ועפר"ח סי' קכ"ה ותשו' פ"י ח"ב סי' פ"א באורך בזה מ"מ תיבת למהך לכ"ע אינו מעכב.

ו ומ"ש שיש דל"ת מתיבת בדלא אניסנא שיש בתוכו ג"כ נקודה דקה סמוך לגג הנה בתשו' גבעת פנחס סי' ל"ג מבואר דגם בנקודה סמוך לגג חושש לשינוי צורת בית לה"א אלא שכתב דבתיבות שאין בהם השתנות אין חשש אבל בנ"ד הגם שמ"ש רו"מ דתיבת בהלא יש לפרש כמו הלא והרי אניסנא ותיבת ברעות נפשי י"ל כמו רעות רוח כמ"ש בלבוש אינו נ"ל כלל דאות ב' שבראשו אין לו שייכות לתיבה לפי פי' זה אבל י"ל דר"ל לשון בהלה אבל נראה דגם בזה ניכר שהוא ט"ס שהרי כתב מקודם וצביתי דר"ל רציתי א"כ מוכח שאין הכונה שעושה בבהלה ואונס ועוד דאם נתכוין שעשה בבהלה חסר בי"ת השימוש וגם צ"ל בה"א לבסוף וכן מה שיש ב' נקודות בהרי"ש של והרי יש הוכחה שהוא ט"ס שאם הוא ה"א א"צ להיות אלא נקודה א' וכן מה שיש כמה נקודות בהדל"ת של תיבת אדם אין חשש מה"ט וגם הוא רק בטופס כמ"ש המה"ג ופת"ש סקמ"ד והביאו רו"מ.

ז ובדבר הנו"ן של מנאי שיש כמה קוים דקים שניתזו מהקולמוס ונוגעים בהנו"ן מצד פנים ומבחוץ וסמוך למטה יש טיפת דיו שנפל על ירך הנון כזה וחשש רו"מ אוני נדמית לאות גימל אף שתינוק קורא נו"ן והביא משו"ת שבספר גבורות אנשים שבסופו סי' ח' באות נו"ן של תיבת בשנת שהי' קו קטן בתחתיתו דל"מ קריאת תינוק אלא דמשום

דהוי בטופס היקל שם וסמך על דיעה ב' שבסי' קכ"ו סכ"ב דאם לא כתבו הבעל ואינו מערער כשר משא"כ הכא דבחסר תיבת מנאי הוי ספק מגורשת כמ"ש הב"י וג"פ והובאו בפת"ש סי' קכ"ו ס"ק מ"ג וגם יש לחוש מפני הטיפה שנפלה סמוך לתחתיתו שמא נפלה בעוד האות לח והוי כלא נכתב מקצת מהאות והביא מדברי תו"ג ופת"ש בסה"ג ס"ק פ"ז עכ"ד ולענ"ד אין בזה חשש גימל כיון שיש הרבה קוין ונקודה עבה וניכר שנעשה מהתזת הקולמוס וכמש"ל ובדבר טיפת הדיו הנה בשו"ת ב"ש חאו"ח סי' ה' האריך בזה והביא מתשו' מים חיים וחסל"א וגם הוא הסכים עמהם דהיכי דכתב העליון אינו מתקן מפני שהוא של"ש והתחתון הוא לשמה אין כתב העליון מבטל כתב התחתון והביא מהנו"ב או"ח סי' א' ואה"ע סי' פ"ה וזהו דלא כהפת"ש וביאר שם דר"י ורבנן לשיטתיי' אזלי דר"י לא אזיל אלא בתר מב"מ בעצם ורבנן אזלי בתר שמא דאיסור והיתר ע"ש ודברי הפת"ש אינם נכונים כמו שהרגיש בעצמו שלפי דבריו דברי ר"י ורבנן הם היפוך דעתם בפלוגתא דמב"מ ומ"ש שיש לחלק לא חילק ולא בילק ידענא ובפרט לפמש"ל דגם ההתזות מיקרי' לשמה ומעשי ידי אדם כיון שידע מתחילת הכתיבה שהקולמוס מתזת והו"ל כנתכוין לכך.

ח ומ"ש עוד שהשליח שמו של המשפחה מעש ושמו העצם משה בן שרגא וכתב לו רו"מ שיכתוב גם שם המשפחה וכתב בהרשאה משה בן שרגא המכונה מעש ורו"מ הביא מהד"מ סי' קכ"ט ס"ק י"ח דאין לכתוב המכונה ע"ש המשפחה ובאמת שגם הג"פ סי' קכ"ט ס"ק כ"ח הביא שם המכונה על שם משפחה וע' בשד"ח מערכת גט אות ז' אות י"ב י"ג י"ד בשם כמה מחברים בזה להקל בדיעבד וגם נ"ל דכ"ז בגט אבל בהרשאה בודאי אין חשש כיון שניכר לכל שנתכוין לשליח זה שהרי כתב הדר בקופיל ולא נמצא אחר כזה כמ"ש רו"מ וגם כתב כן עפ"י דברי רו"מ וכן המנהג במכתבים לכתוב על שם המשפחה שהוא כינוי ועתוס' תענית כ' ע"ב בד"ה בהכינתו פי' בכינוי שמכנין אותו בנ"א לגנאי בחניכתו פי' כינוי שם משפחתו שם לווי כמו שם חניכת אבות וכו' כגון ר"א בן עזרא שכל בני משפחתו נקראים כך ובהגהת הב"ח בחניכתו פי' כנהו בשם משפחתו דיש משפחה שמכנין בנ"א לכל המשפחה וקוראין בחניכת שם לווי וכו' ע"ש הרי דנקטו לשון כינוי ע"ש המשפחה ובישעי' מ"ג ובשם ישראל יכנה אף שהוא שם כל האומה וכבר הביא הב"י בשם מהרי"ק שירש ק"ו בשם פיאה שהוא שם משפחה וכותבים המכונה וע' בג"פ סק"פ וס"ק צ"א עוד בזה ולכן עכ"פ בהרשאה בודאי אין חשש.

ט אבל מ"ש רו"מ שיש לחוש על המסדר שהוא ע"ה זהו חשש גדול ובפרט במדינת אמעריקא המשובשת בגייסות וראוי לדרוש עליו מהרב הכולל דשם ואם ראוי לסדר גיטין אלא שנעשה בשגגה אז יש להקל,

י אבל הנה כבר כתבתי בתשו' א' מכבר דבכל מקום ספק יש מקום תקנה לכתוב לשם שיחזיר הסופר ויכתוב גט אחר דכל שלא שמענו מהבעל שחזר בו כיון שצוה לסופר לכתוב גם כמה גיטין באם שהגט הזה פסול עוד לא עשה שליחותו וכן הע"ח והשליח והסופר יזכה לבעל ע"י אחר את הדיו ונייר וכלי כתיבה במתנה מקודם והשליח הראשון יחזור ויעשה שליח השני ויגרש בשני הגיטין ויכוין לגרש באותו שהוא כשר עפ"י הדין וכן מצאתי בתשו' פ"י ח"א א"ע סי' ב' דגם אחר שבא הגט ליד השליח אם נמצא בו חשש פיסול יוכל הסופר לחזור ולכתוב גט אחר גם בלא ידיעת הבעל וליתנו ליד השליח ע"ש ואח"ז מצאתי הדבר מפורש בתשו' להרמב"ן סי' קמ"ה ותשו' הרשב"א ח"א סי' אלף קס"ג בדין כתבו בגט לסנסבא וגם בלא היקף גויל וצידד להכשיר ומ"מ סיים שיוכלו לעשות שיחזור הסופר ויכתוב גט אחר ויתנהו ליד השליח ויתן ב' הגיטין להאשה ויכוין שמגרש באותו שהוא כשר והאחרונים שנחלקו ופקפקו בדין ב' גיטין ע"י שליח ע' נו"ב סי' צ' וג"פ ס"ק ק"ז ופת"ש ס"ק נ"ה לא ידעו מדברי הרשב"א הנ"ל וא"כ למה לנו להכניס עצמינו בשערי דחק ומוטב לעשות כפי הנ"ל אך בנ"ד נכון ליתן מקודם גט זה להאשה ואח"כ יכתוב לשם לעשות כפי הנ"ל וממ"נ אם הגט הראשון כשר מה טוב ואם לאו הרי לא עשו שליחותן ויחזור ויתן לה הגט השני יען שהוא חשש עיגון ושמא ביני וביני יחזור בו הבעל לכן יעשה כמ"ש.

סימן רח

א להשו"ב המופלג מו"ה אלעזר מאיר נ"י קליינמאן שו"ב דק' ווישניץ

ב ע"ד שאלתו בתנורי ברזל שיש בראטרעהרין של ברזל שיש תקרה למעלה של ברזל והעולם נוהגין לבשל ולאפות מאכלי חלב והזיעה עולה למעלה ואח"כ בתוך מעל"ע מבשלין תבשיל בשר בודאי אין להקל לכתחלה אבל בדיעבד יש לצדד עפמ"ש בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' צ"ג דהברזל הרותח ע"י אש תיכף מתלבן כרגע ע"י ההיסק ואף שבנ"ד הוסקו מבחוץ מ"מ נשאר רק מעט וכבר כ' באו"ה כלל ל"א דין ח' דמספיקא תולין שיש ס' נגד טיפות הזיעה הנופלת ודוקא בידעו דליכא ס' יש לאסור ע"ש א"כ מכ"ש בנ"ד שנגעל בשעת בליעת הזיעה ע"י החום ע"י היסק מבחוץ עכ"פ וע' בשו"ת מראה יחזקאל סי', כ"ד שצידד בתנורי ברזל להקל בהיסק מבחוץ ורק הרעהרין שיש

כיפה גם למעלה ושם אין האש שולט מבחוץ אין להקל ולא אדע מהו דכבכ"פ ובשאי"ע שם מוכח דמיקל בזה גם בתנורי ברזל כפולים והיינו ברייערין ואייבאליך ברזל וס"ל דההיסק מועיל שלא יאסר כלל דבשעת בליעתו מתלבן מיד ודוקא אם נאסר מקודם צריך אח"כ ליבון כדינו ע"ש היטב שכן נראה כוונתו והנה לפמש"ל דיש ס' יש לדון דברגילין בכך הרי אין מבטלין לכתחלה. אבל י"ל דבכה"ג דהוי ספק ובצירוף דברי השאי"ע יש להקל ומ"מ לכתחלה בודאי אין לסמוך ע"ז וע' תשו' מיימוני להל' מ"א סי' ה' באמצע דבריו במ"ש דאפי' נגע בכלי כשחוזר ואופה תחתיו הי' ראוי להתיר כיון שהוא מעט וגם כח האור מייבש וכו' יע"ש היטב בדבריו וימצא סיוע להקל ובנ"ד יש לצרף עוד ספיקו של הרא"ש דבעודו רותח אינו בולע הזיעה כמ"ש בהגהה מהרל"ח בשמו ובדאיכא ספיקות מבטלין לכתחלה כנודע.

ג וע' שו"ת טטו"ד תליתאה סי' קע"ו שנשאל בזה ופסק להקל מטעם אחר דכיון דבתחלה נאסר רק ע"י זיעה אין חוזר ואוסר ע"י זיעה ודבריו תמוהים במחכת"ה אבל עכ"פ הסכים שם להקל וטעמא דידי נראה יותר נכון ואף דבשו"ת ב"ש סי' קס"ד מחמיר נתאמצתי לחפש צד היתר כיון שהעולם נוהגין כן וע' שו"ת בית היוצר.

ד ומה ששאל בנגלד פורתא ומראה פסולה בתחתון בודאי אסורה דהוי תרל"ר וגם ס"ס לאיסורא שמא הי' המראה מעל"ע גם בעליון ועי"ז נגלד וגם אי נימא דנגלד פורתא אינו ריעותא ועמ"ש בדע"ת סי' ל"ו סק"ז ואח"ז נדפס ס' שירי דוד ושם נדפס העתק תשו' בכת"י מהגה"ק התניא ז"ל שפסק דנגלד אינו ריעותא והוא כדברי ודלא כשו"ת שאילת שלום שחולק על המ"ח מ"מ בכה"ג בודאי אין להקל וגם בסר המראה ע"י משמוש ונשאר בבשר הנה גם בחסב"פ יש דיעות שאין הקרום מפסיק ועמ"ש בדע"ת בדיני תרל"ר שבסוסי' ל"ו אות ג' ומכ"ש בזה שהי' בתחלה המראה בעור אלא שסר אח"כ ע"י משמוש י"ל דבכה"ג לכ"ע אין הקרום מפסיק כיון שכבר התחיל הלקותא לשלוט גם בהעור קודם המשמוש.

סימן רט

א להרב הגדול וכו' מו"ה ענזיל טירהויז נ"י אבד"ק וואלאטשיסק ברוסיא

ב ע"ד שאלתו בשנים שבאו לפניו לדין ראובן תובע בוועקסיל בחת"י הלוה ע"ס ק"פ רו"כ אבל הלוה מת ויורשיו טענו ששמעו מאביהם שאינו חייב כלום ור"מ פסק שישבע המלוה שלא נפרע והאלמנה והבת קב"ח וח"א ערער עפ"י דברי הנו"ב שבפת"ש סי' פ"ז ס"ק כ"ג שכ' דהמוחזק יוכל לומר קים לי כהט"ז והנה בגוף מחלוקת הסמ"ע והט"ז כבר

העיד בעט"צ ס"ק מ"ב שהמנהג עכשיו כהסמ"ע ודחה ראיית הט"ז ושגם בהיפוך צריך לקב"ח וכ"ה בתומים ס"ק י"ח ושם באורים ס"ק נ"ו סיים דמנהג ישראל כהסמ"ע תורה הוא וגם בשו"ת ב"א חחו"מ סי' ע"א הוכיח כהסמ"ע ושכן יש לפסוק אא"כ ידוע שנהגו כהט"ז ע"ש ויש להעיר מהא דאה"ע סי' ס"ח סעי' ח' וברמב"ם וטור מבואר דר"ל שאם תרצה היא להשביעו שיופטר אין בידה אלא להטיל עלי' ח' ומוכח דאם הוא נשבעת ונוטלת א"צ הבעל לקב"ח אבל י"ל דהתם מיירי מדין הש"ס ולא מצד התקנה ויש לדון בנ"ד לפמ"ש בבדה"ב להב"י ושע"מ לדחות דברי הט"ז ובנשבע בטענת ספק א"צ לקב"ח אפי' בנשבע ונפטר ומכ"ש בנשבע ונוטל אבל יעי"ש בשיו"ב שבברכ"י אות ה' ושו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות כ"ה בשם גדול א' שדחה ד"ז ופסק דגם בכה"ג יקב"ח ועוד דבנ"ד טענו ששמעו מאביהם שאינו חייב דמי לטענת ברי וע' ברא"ש רפ"ב דכתובות וגם הם גדולים ובקיאים בעסקי הלוה והמלוה איש נכבד ולפי ראות עיני רו"מ מעלילים עליו להשביעו חנם א"כ פשיטא שיפה פסק רו"מ וגם מ"ש שבנו"ב מוכח שם בתחלת התשו' דלענין נשבע ונוטל מודה דצריכין לקב"ח ואי"ל קי"ל אלא לענין היפוך פסק כן ובפרט שנבחר רו"מ בין לדין בין לפשר ויפה רמז למהרי"ק שרש קפ"ו ובאמת שהדבר מובא ברמ"א סי' ט"ו ס"ד בסתם ובגליון העירותי דבמהרי"ק מיירי שנברר לדין ולפשר ועכ"פ בנ"ד בודאי כן הוא ועוד דכיון שהוועקסיל הוא בחת"י הלוה דינו כמו שט"ח בנאמנות וע' תומים ונה"מ סי' ס"ט דאין הלוה נאמן לומר פרעתי וע' נו"ב מהד"ק חו"מ סי' ח' ובפרט בסי' י' וא"כ הגם דבנ"ד חייב המלוה לישבע כמ"ש בתשו' דב"ר חו"מ סי' כ"ב כ"ג כ"ז אבל עכ"פ בודאי צריכים היורשים לקב"ח מקודם ויפה דן רו"מ

סימן רי

א לכבוד חתני הרב הגדול וכו' מו"ה יעקב לנדא נ"י ראבד"ק טשארטקוב

ב ע"ד שאלתו בראובן שהחזיק שנה א' ליפערונג מהקיר"ה והפסיד סך רב ובהגיע זמן שכירות ליפערונג החדש נשתתף עם שמעון לשכור ועשו אפערט על שם ראובן לבד אבל שמעון נתן מחצה מעות והסכים שמעון דכפי שיעשה ראובן כן יקום וראובן עשה האפערט בפחות סך רב מכפי מקח הקדום והעריך בכתב בקשה בפ"ע כי יען שהי"ל היזק רב ויש לו זכות לתבוע היזקו בדא"ה לכן יבקש להניח לו בפחות ואם כי כפי דא"ה אין מקיימין המקח בליצטאציע הראשונה בפחות ממקח הקדום הנקרא פרעציע השיבו מהקיר"ה שבאופן שיחתום פיטור על טענותיו הקודמים ישכירו לו בפחות וכן עשה ועתה טוען ראובן שרוצה לנכות לחלקו מקודם ההיזק הקדום שהניחו בפחות מהמקח

רק בשביל זה ושמעון טוען כי הכל לשותפות כי גם אם לא הי' מסכימים להשכיר בפחות בליסטאציא ראשונה הי' מסכימים בשלישית כי לא הי' סוחר אחר מפני שידעו ההיזק שהי' מקודם וגם הוא לא נכנס לשותפות רק אדעתא דהכי וגם מי יודע אם הי' זוכה ראובן בדא"ה בחובותיו הקודמים עכת"ד טענותיהם והנה בגוף הדבר איך יש לחשוב ההיזק שהוא ספק אם הי' זוכה בדא"ה לכאורה נראה דלפמ"ש התוס' בבכורות כ"ח ע"ב ד"ה רביע לדקה וכו' ועוי"ל דהיינו טעמא דמשלם מחצה ששיערו חכמים דאינו שוה יותר כל זמן שעומד בספק שעדיין לא הותר וכו' ע"ש וע' כה"ג בירושלמי פ"ז דשביעית ה"ב מוטב ליתן לו א' בודאי ולא ב' בספק ע"ש ועמ"ש בפתיחת ספרי גי"ד אות ל"ז בזה אבל הנה מצינו בתוס' מכות ג' ע"א בד"ה כיצד שמין אותו זכות שיש לבעל בכתובתה דמה שהיא תחתיו יותר מאם גירשה לפי שאתה מוציא אותו יפוי כח וכו' בב' דרכים האחד אם ימכור לאחר זכות ספיקו שאם מתה יירשנה והשני הוא יקנה מאשתו זכות ספיקה שאם תתאלמן או תתגרש שהוא תמכור לו בדמים מועטים ובענין זה יפה זכותו יותר מאם למכור הוא זכות ספיקו כיצד הרי שהיתה כתובתה מאה מנה אם בא למכור זכות ספיקו יתן לו הלוקח חמשים מנה נמצא שזכות הבעל וכו', עולה לחמשים מנה וכשהיא מוכרת כתובתה עולה זכותו ששים מנה לפי שאין זכות ספיקה שוה כמו זכות ספיקו חדא שהוא מוחזק ועומד והיא מיחסרא גוביינא ועוד שהוא אוכל תמיד פירות הקרקע המיוחד לכתובתה וכו' ולכך כשהבעל מוכר זכות ספיקו בחמישים מנה האשה מוכרת זכות ספיקה וכו' בארבעים מנה וכו' ע"ש בכל הדיבור ומבואר דהיכי שהוא מוחזק שמין את המאה על הספק מחצה אבל אם צריך להוציאו ולגבותו מאחר שוה המאה רק ארבעים וא"כ בנ"ד שהי' צריך לתבוע בדא"ה ולגבות מהקיר"ה אין המאה שוה אלא ארבעים וא"כ כל הדין סובב רק על חלק ארבעים מכל מאה מן ההיזק שהי' לראובן גם אחר שיברר או שישבע כמה היזק הי' לו וגם חייב לישבע אם כשעשה ההערכה וכתב פיטור על כל תביעותי' נגד הקיר"ה לא הי' אדעתא דשותפות אלא להציל לעצמו ובכל אופן יהי' ביד שמעון לבטל שותפתו דאדעתא דהכי לא נכנס להשותפות והנלע"ד כתבתי,

סימן ריא

א להסופר המופלג מפולזנא

ב בדבר התפילין שהיודין נראין כלמ"ד קטנה ורו"מ פסל התפלין והנה הג' מהרש"ק ז"ל החמיר באמת לפסלן ומצאתי בשו"ת מים רבים סי' ס' שפסק ג"כ דפסולין ול"מ בזה

קריאת תינוק דלחול"ט אבל בשו"ת ב"ש חאו"ח סי' ד' וחיו"ד ח"ב ס' קנ"ו פסק להקל אם התינוק קורא יו"ד אחר שירגילוהו ביו"ד שבס"ת שיש בהן עוקצין בצד שמאל והגם שלא ראה דברי תשו' מים רבים הנ"ל מ"מ נראה שהדין עמו דכיון שהיידין יש בהם עוקץ שמאלי אינו דומה ללמ"ד ועוד דכל כה"ג שהתינוק קורא יו"ד נראה דעכ"פ מהני תיקון גם בתו"מ ולא הוי בכלל שלכס"ד כמ"ש כה"ג בתשו' תשב"ץ בחוט המשולש טור א' סי' ה' ומצאתי בתשו' טה"א סוסי' ט"ז שהביא בשם כמה גדולים בדין האריך קוץ השמאלי עד שהיו"ד כמו חי"ת והתינוק קורא יו"ד דגם בתו"מ מותר לתקן ולא מיקרי שלכס"ד.

ג ובדבר החי"ת של וחרה שהזיי"ן השמאלי בולט קצת יותר גג הזיי"ן לצד שמאל עד שנראה קצת כמו דל"ת גם בזה נראה כיון דלעין הקורא הוא כמו חי"ת יש להקל לתקן גם בתו"מ וע' תשו' נו"ב מה"ק יו"ד סי' פ' בדין מ"ם פתוחה שהוא צורת כ"ף וא"ו וכן הסתימה וכשהרחיב הגג לצד שמאל עד שהוא כמו כ"ף דל"ת דכשר דכל צורת אותיות שהובאו בב"י אינם לעיכובא והן אמת די"ל דשאני חי"ת דצורתו מפורש בש"ס דשבת ק"ד סוע"ב בהא דהגיה אות אחת דמפרש לה כגון שנטל גגה דחי"ת ועשאה ב' זייני"ן ע"ש א"כ מעכב חצירה מ"מ הרי מבואר בתשו' עה"ג סי' פ"ב דאם כתב החי"ת דל"ת וזיי"ן כשר בדיעבד וגם בתשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' קכ"ד כ"כ וגם כפי שראיתי בהתפלין ששלח אלי הוא רק בולט קצת ואינו דומה לדל"ת ואטו אם גג הזיין בולט קצת יותר לצד שמאל מצד ימין יופסל ולכן עכ"פ מהני תיקון לעבות הרגל לצד שמאל ויהי' זיי"ן גמורה ולא מיקרי בכה"ג שלכס"ד ואף דגבי חי"ת לא נוכל להראות לתינוק כיון שאינו רגיל בחי"ת כזו כמ"ש בסי' ל"ב סכ"ה ומג"א ס"ק ל"ז מ"מ הרי גם לעינינו החי"ת כהוגן וא"א לטעות באות אחר וע' תשו' בר"א חא"ח סי' י' שהחמיר בחי"ת שכתבו זיי"ן ודל"ת ומ"מ נ"ל דגם בתו"מ מותר לתקן וכמ"ש.

סימן ריב

א להרב המאוה"ג וכו' מו"ה דוד זינגער נ"י אבד"ק פילזנא

ב ע"ד שאלתו בתפלין שנמצא בתיבת בחזק שהתג שבהזיי"ן בצד הסמוך לחי"ת נמשך הת"ג בקו דק מהזיי"ן להחי"ת ועי"ז נראה גם מקום הדבק כמו חי"ת ורו"מ צידד להכשירם כיון דנותנים לעשות כמין מקל בסוף החי"ת לצאת י"ח דעת רש"י כמ"ש במג"א סי' ל"ו סק"ג שיהא נראה כאלו נתארך רגל שמאלי ובהזיי"ן שיש בה תגין אין בהם תיקון זה וא"כ כיון דלשי' רש"י כשר וליכא שינוי צורה שוב אין לחוש לח"ת כמ"ש

הל"ש סי' ל"ו דהיכי דכשר לדעת רש"י לא מיקרי ח"ת ובצירוף דעת סמ"ק דאחר כתיבה ליכא משום ח"ת והאריך בזה והנה גם לענ"ד יש להקל וראי' מע"ש בשו"ת נחל"א להגאון בעל שער משפט סי' א' דאם נכנס ראש למ"ד לחלל רי"ש אין לחוש מפני שנדמה לה"א כיון דנוהגין לכתוב ה"א מרובע מאחורי' אף דגם בעיגול כשר דיעבד מ"מ לא יטעה הקורא לומר שהוא ה"א ע"ש והרי התם אין הכל בקיאים אם צריך לכתוב מרובע ואפ"ה אין לחוש ומכ"ש בנ"ד שיש לפנינו חי"ת הקודמת בלא תגין בצד שמאל יכיר כל הרואה שבצד שמאל אינו חי"ת אלא זיי"ן וכה"ג כתב הרא"ש והובא בטיו"ד סי' קפ"ז דאע"ג שאין אנו בקיאים במראה דמים מ"מ היכי דשניהם לפנינו הכל בקיאים להבחין ע"ש וע"ע כה"ג בתוס' שבת ט"ו ע"ב ד"ה ועל וכו' ובמחה"ש א"ח סי' ט' סק"ב בשם תי"ש ורמז לתשו' חו"י סי' כ"ח וסי' ל' שהביא כמה ראיות לסברא זו וא"כ טפי יבחין הקורא שבצד ימין הוא חי"ת ולא בצד שמאל וגם בצירוף דעת הסמ"ק שהביא רו"מ דלאחר כתיבה ליכא משום ח"ת וכבר פסק הג"פ סי' קכ"ה ס"ק ל"ב דבדאיכא עוד ספק הוי ס"ס ואף דבשו"ת רע"א מ"ת סי' ל"ו חוכך הרבה בזה ועיין בשו"ת ב"ש חיו"ד ח"ב סי' קס"ד מ"ש בזה ולכן יש להתיר לגרור הדבק ולהתיר התפילין.

סימן ריג

א להרב המאה"ג מו"ה משה מרדכי אייזען נ"י מו"צ דק' רימאנוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בסוחר זמנינו שעושין עם הקונים פאקטורען ונכתב בו שהקונה מקבל עלי' לבוא למקום התובע בכל דו"ד שיהי' ביניהם והביא משו"מ רביעאה ח"א סי' כ"ג ולא מצאתי שם רמז ורמיזה ומ"ש מתשו' אוריין תליתאה סי' קל"ח דקאמפארמוס בלא קנין מהני משום דד"מ והביא מהא דסי' ר"ז סט"ו והנה כבר ביארתי בחיבורי לחו"מ דברי הרמ"א שם באופן אחר ודלא כתשו' הש"מ סי' צ' ונדחה ראיית הא"ת אך בגוף הדין בודאי מהני בזה תנאי שהתנה בתחלת הלואה או המקח גם בלא קנין כדקיי"ל בסי' ע"א לענין נאמנות ובטו"ז רסי' כ"ב בהתנה שיהי' קא"פ נאמן כשנים דבתחלה מהני התנאי בלא קנין ואינו בכלל מעמש"ב כמובן אך בהתנה רק שיהי' שייך למקום משפט הערכאות של מקום המלוה י"ל דל"מ גם למקום ב"ד דשם כיון דהתנאי הי' שלא כדין שהרי אסור לדין בערכאות ואפי' תנאי ל"מ וכבר חלקו על הסמ"ע סי' כ"ו וסי' ס"א בזה א"כ גם אם התנה בין לד"י בין לדיני עכו"ם בטל כל התנאי אך י"ל דהתנאי לדיני עכו"ם היינו אם יסרב מלציית ד"י ומ"מ י"ל דדוקא בהתנה בפירוש גם על ד"י אבל אם התנה רק על משפט דא"ה גם אם נפרשהו דר"ל אם יסרב בד"י מ"מ אינו בכלל

התנאי שיחוייב לבוא לד"י להב"ד שבמקום תובע אבל נראה לפמ"ש בב"י חו"מ ר"ז מחו' י"ט בשם מהרי"ק שרש קי"ב דבכל תנאי שאדם מתנה עם חבירו אין הולכים אחר לשון התנאי אלא מתחייב אפי' בדבר שאינו יוצא מלשון התנאי רק שלא יהי' דבר קשה יותר ממה שהותנה עם חבירו והביא ראי' לדבר ע"ש ואף דהש"ך סי' ע"ג ס"ק כ"ז חולק ע"ד מהרי"ק מ"מ י"ל דמודה בנ"ד דכיון דכל ישראל מחוייב לציית דתה"ק ואסור לדון בדא"ה אא"כ מסרב בד"ת א"כ מסתמא כיון שקיבל עליו לבוא למשפט דא"ה למקום התובע מכ"ש שיש בכלל זה לבוא להב"ד דשם וע' תשו' לחם רב סי' ק"ב וסוסי' קי"ג שפסק בפשיטות כדעת מהרי"ק לכן נ"ל שמחוייב בנ"ד לבוא להב"ד שבמקום התובע.

סימן ריד

א להרב החריף ובקי מו"ה יוסף פאפרש נ"י מבראד

ב ע"ד שאלתו באשה שבדקה א"ע ביום וסתה שאינה קבוע והי' בחודש ד' שאחר לידה והי' מראיתה דיהה והשליכה העד מפני שלא נראת בעיני' לטהור בבירור וחזרה ובדקה ונמצאת טהורה והנה מ"ש מדברי הבינ"א שער ביה"נ סי' ה' דבראתה על העד ומסופקת אם טמא אם טהור ונאבד דטמאה כבר כתבתי בתשו' א' דזהו רק אם הספק אולי הי' אדום ממש כדם דהוה סד"א ולשי' הראב"ד שהובא בסד"ט סוסי' קפ"ח ח רובי דמים טמאים וגם לשי' רז"ה החולק עליו מ"מ ספיקא מיהו הוה אבל היכי שיודעת שלא הי' אדום ממש אלא שמסופקת אולי הי' נוטה קצת לאודם או לבן שהוכהה מראיתו והי' נעהל כיון דמדין הש"ס טהור אלא שהגאונים החמירו מפני שא"א בקיאים א"כ הוי סד"ר ולהקל ומוקמינן בחזקת טהרה ואף דבסחסי"ד מחמירין גם בדרבנן מ"מ בנאבד יש להקל כמ"ש במש"ז סי' ע"ד ואף דבשפ"ד סי' נ"ג הניח בצ"ע מ"מ הרי גם בתב"ש רסי' כ"ט מבואר להקל ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' נ"ג מכמ"ק בזה ול"ד לגבינות שגזרו חז"ל בעלי הש"ס ונחשב כאיסור ודאי וע' בשעה"מ פי"ט מאי"ב הכ"ג ומרה"פ על הירושלמי פ"ג דתרומות ת ה"ג אבל בנ"ד שלא נגזר ע"ז מבעלי הש"ס אלא שהגאונים החמירו לא נחשב כאיסור ודאי ובדאיכא עוד ספק יש להקל.

ג ומ"ש רו"מ מדברי החוו"ד סי' קפ"ד שהחמיר בבדקה ע"א בשעת וסתה ונאבד אף שחזרה ובדקה א"ע ונמצאת טהורה כבר השיג עליו בתשו' ב"ש ח"ב סי' כ"ז ובפרט במה שהוסיף בפת"ש להחמיר בהשתינה כבר השיג עליו בשו"ת מהר"ם שיק בתחלת הספר ואני מצאתי בפרישה שם שכ' לחד תי' דוסת קבוע אם קנחה פני' של מטה ולא כיונה לראות אם הי' דם לא סגי בבדקה ע"א אח"כ לצאת מחשש אורח בזמנו בא ודוקא

בוסת שאינו קבוע יש להקל ע"ש וזהו כדברי החוו"ד אבל בב"ח בקו"א שם כתב ליישב קושייתו וכתב שהפרישה חידש דין שאינו נכון ומבואר דס"ל להקל בזה ובפרט בנ"ד בוסת שאינו קבוע הרי גם הפרישה פסק להקל.

ד וגם בגוף מחלוקת הראב"ד ורז"ה הנ"ל יעוין בתשו' ברכת יוסף יו"ד סי' מ"ח שהוכיח מדברי כמה ראשונים דס"ל כרז"ה ומה שהביא רו"מ מדברי הש"י והסד"ט רסי' ק"צ דבדאיכא דם טהור וטמא ביחד תולין ההרגשה בטהור ותמה מהא דנדה כ"ח גבי טמטום ואנדרוגנוס דבראו לובן ואודם כא' שורפין תרומה דהוי ודאי טומאה ממנ"פ כמ"ש רש"י ולשי' הש"י הרי אם אשה הן י"ל דההרגשה הי' בלובן ולא ראו אודם אלא בלא הרגשה והנה המעיין בש"י וס"ט ימצא שלא הקילו אלא ברוב מראה טהור א"כ י"ל דהכא שראו כאחד שניהם שוים וגם י"ל שראה לובן ואח"כ אודם ולפי שהי' רצופים הוו כא' וכה"ג כתבו בתוס' כתובות ל' ע"ב ד"ה לא צריכא וכו' דבכה"ג נקרא בבת אחת כיון שהיו סמוכין זל"ז וע' כה"ג יומא ה' ע"ב בבת אחת ורש"י שם ובתוס' בכורות י"ח ע"א ותוס' מעילה ז' ע"א ד"ה לא אר"ע ובר"ן נדרים ס"ז ע"א וע' תשו' שב"י ח"א סי' קכ"ט.

ה ויותר נראה דכל טעמו של הש"י הוא משום דמוקמינן לה בחזקת טהרה לכן תולין ההרגשה ברובא וכמ"ש כה"ג הרדב"ז ח"ג סי' תקצ"ט טעמו של העיטור שביו"ד סי' ל"ט דמה"ט תולין הסירכא ברובא דנשחטה בחזה"ת ע"ש וע"ש בדע"ת ס"ק כ"ו וע' בבת עיני בחידושי' להל' נידה שחידש מדעתו להקל בדאיכא למיתלי ההרגשה במראה טהור משום דאשה בחזקה טהורה עומדת וע' בשו"ת נט"ש סי' כ"א וגם לפי דבריו י"ל דעכ"פ בצירוף הרוב יש להקל מה"ט אבל התם שספק זכר או נקבה וראו גם לובן ואיתרע כבר חזקת טהרה דמ"מ טמאים מספק א"כ שוב לכ"ע תולין ההרגשה באדום

ו ומ"ש רו"מ בשם ח"א לתרץ קושייתו משום דאיכא ס"ס להחמיר ורו"מ דחה דהס"ס סתרי להדדי דביום ב' תטהר ע"י טבילה מטעם ס"ס שמא זכר ואת"ל נקיבה שמא ההרגשה ע"י הלובן ואפי' אם רק ספק א' סותר ל"מ כמ"ש הפמ"ג סוסי' ק"י יש לפקפק לפמ"ש הנו"ב מה"ק יו"ד סי' ס"ב דזהו רק חומרא דרבנן א"כ א"א להקל מטעם זה.

ז ומ"ש מהא דסוסי' קפ"ט במינקת דמסולקת דמים והשי"ט שם ובסי' קצ"א ת' א' חידש דבלא התחילה להניק מעולם לכ"ע אינה בחזקת מסולקת דמים כבר כתבתי בגליון שמדברי תוס' נדה ט' ע"ב ד"ה לפיכך וכו' נראה להיפוך ועתה ראיתי שגם רו"מ הרגיש בזה ומביא עוד ראי' מהתוס' דף ל"ו ד"ה ושוין וכו' בסוה"ד שכתבו דלר"י נ"מ לאחר דם טוהר ומדלא כתבו דנ"מ בלא התחילה להניק מוכח דלא כהשי"ט וכן מחי' הר"ן דף י"א ע"ב ד"ה מימי טהרה וכו' נראה כן לכן יפה כתב רו"מ שאין לחוש לחומרת השי"ט בזה.

סימן רטו

א להרה"ג מו"ה יעקב תאומים ז"ל אבד"ק טארני- גראד וכעת ראבד"ק קאלימייע

ב ע"ד שאלתו בענין השמנים הבאים מאמעריקא וכפי שכתב הרב מנעויארק כי רובם משומן נבלות וטרפות ורק פאבריק א' הנעשה מזרעוני צמר גפן אבל היא כעת בלא השגחה ויש לחוש לזיוף וכדומה ורו"מ נסתפק אם יש לסמוך על כעמיקער שיבחין השמן ורמז לשו"ה שו"מ תליתאה (ח"א סי' שע"ז) שסמך ע"ז אבל רק בצירוף טעמים אחרים וביטול ס' אבל בנ"ד שיש חשש על כל השמן שמא הוא משומן נו"ט ע"כ אין לסמוך ע"ז עכת"ד והנה בגוף ענין נאמנות האומן כבר פקפק המג"א סי' כ' סק"א דדוקא בדבר שיש קפידא באומנתו גם לגבי עכו"ם נאמן משא"כ בדבר שאין בו קפידא אלא לישראל י"ל דאינו נאמן אך דיש לתמוה עליו מדברי הר"ן פ"ק דחולין שדן להלכה דגם התפור בחוטי קנבוס יש לסמוך על התגר אומן דלא מרע אומנתו כדקיי"ל גבי ציצית דנקחית מאומן ולא חיישינן לקלא אילן ומצאתי בשו"ת תפארת צבי להגאבד"ק גליגא חאו"ח סי' י"ט שהעיר בזה ותי' בזה סתירת דברי הר"ן דבחולין דן כן רק להלכה ובפ"ב דע"ז פסק כן לענין מירייס למעשה ובפר"ח סי' קי"ד תמה בזה ולפמ"ש ניחא ע"ש אך לפי"ז גם בנ"ד א"א להקל למעשה ובפרט לפמ"ש הנו"ב מה"ת חא"ח סי' ס"ב דדוקא שלא לעשות מעשה זיוף אומן נאמן אבל מה שמעיד בדיבורו אינו נאמן וגם בתשו' חת"ס חא"ח סי' קל"ה נמשך אחריו בזה א"כ ה"נ בנ"ד אך דבאמת נראה דזה תליא במחלוקת הרשב"א והרא"ש שביו"ד רסי' צ"ח אי מהני נאמנות קפילא לבד באיסור תורה דלשי' הרשב"א דמהני קפילא לבד צ"ל כמ"ש הפמ"ג במש"ז או"ח סוסי' רנ"ג ס"ק י"ח מדברי הש"ך יו"ד סי' ש"ב סק"ד דגבי דבר שאפשר לעמוד עליו לכ"ע אומן נאמן גם להעיד בדיבורו ולכן גם קפילא מהני אף כשאינו מפסיד כל אומנתו בכך ע"ש וכ"ה בתשו' ח"צ סי' ל"ט שרמז במש"ז שם ובתשו' תפ"צ הנ"ל ביאר עוד דגבי קפילא שכל אומנתו לידע ולהרגיש טעמים ואם יורע חזקתו לא יאמינו לו ויפסיד שכרו ושבחו לכן נאמן יותר מאומן המוכר את שלו שעיקר פרנסתו הוא רק ממכירת סחורתו ע"ש היטב וא"כ ה"נ בזה שזהו כל פרנסתו ואם יתברר שאינו אומן יהי' לו לחרפה ולא יבואו אצלו לכן נאמן במלתא דעל"ג. אך לדעת הרא"ש והרב ר"ג שבש"ך שם שאין היתר קפילא מפני נאמנותו דחזקה לא מרעא נפשי' אלא כדי שידע הטעם לכן צריך שיהי' גם מסל"ת וגם לשי' תה"ד הרי מ"מ ס"ל להרא"ש דתרתי בעי קפילא ומל"ת הרי דלא סמכי' על חזקת אומן לא מרעא אומנתי' בלבד א"כ גם בנ"ד אין להקל ולפמ"ש הפ"ת סי' צ"ב סק"ג לחלק דקפילא אין מחייתו בכך ובפרט שהוא רק עבור עכו"ם י"ל דנתכוין להרע לישראל משא"כ אומן

שיפסיד אם ישקר ולא יקנה עוד ממנו לכ"ע לא מרעא חזקתו א"כ ה"נ בנ"ד ועוד דהב"י פסק דסגי בקפילא לבד וכ"ה דעת הפוסקים שבש"ך סי' ש"ב הנ"ל וזהו ג"כ דעת המש"ז א"ח שהבאתי א"כ יש לצדד להקל בנ"ד וע' תשו' שעא"פ סי' ק"ג באמצע הקושיא

ג אך דיש לפקפק בזה דשא"ה שכל א' חיך אוכל טעם ובפרט אם יש עוד קפילא בעיר ונקל להתגלות שקרו לכן שפיר נאמן אבל בנ"ד שאין כל אדם יודע להבחין את השמן זולת האומן הכעמיקער ואם רוצים להבחין ע"י אומן אחר גם אם ישנו בעיר צריך להוציא הוצאות ע"ז כנודע ועוד שהרי יוכל להכחישו ויהי' חד לגבי חד ומי יודע איזהו אומר אמת ולא יהי' נתפס כבדאי א"כ י"ל דבכה"ג אינו נאמן לכ"ע וכבר האריך הריב"ש סי' קנ"ה לבאר הא דבעדות אשה אין עא"נ אלא מדרבנן משום שאין זה מלתא דעל"ג גמיר כהא דמקרינן שטרא פרסאה בפני ב' עכו"ם זה שלא בפני זה מפני שרבים יודעים הלשון ההוא ובידינו לחקור עליו בכל שעה אבל במיתת הבעל שהוא אפשרות רחוק ושמא הלך למרחקים ולא יתגלה ע"ש וע' תשו' פמ"א שהובא בפת"ש א"ע סי' י"ז ס"ק ס"ד שלא ידע מזה ובתשו' תשב"ץ ח"א סי' פ"ג עד סי' פ"ה ביאר דגבי עד מפ"ע ל"ה על"ג שהרי יוכל להכחישו ויהי' חד לגבי חד ע"ש וזהו ממש כנ"ד ולכן נראה דא"א לסמוך ע"ז רק באופן שיודיע להאומן שישאל עוד לשני אומנים אחרים כמוהו כי אז י"ל דהוי על"ג ולא מרע אומנתי' וגם יחזור וישאל עוד עכ"פ לאומן א' וזאת אודיעהו ששאלתי היום להאפטעקיר דפה ואמר לי כי אמנם נמצאים חכמי החעמיק בכמ"ק בכל זה לידע המבחן אם השמן כולו של שומן בשר או של מיני פרחי אילנות וכן אם אין בו תערובות שומן לא כל חעמיקער יוכל להעיד ע"ז עדות נאמנה לסמוך עלי' זולת שפעציעללער כעמיקער פור נעהרונגסמיטעלל אונטער- זוכונג וזה לא נמצא בגאליציען גם בלבוב רק בויען וכדומה לכן ידע כת"ר את אשר לפניו לעשות.

סימן רטז

א להרב הגאון מו"ה שמעון פאללאק נ"י אבד"ק בעלעניעש (אונגארן)

ב בדבר שאלתו אודות תפלת אמ"ר אם יוכל לתקן שיוכללו ביחד כל שמות הנפטרים ולהזכירם כאו"א בשמו ושם אבותיו ורומע"כ האריך למעניתו להתיר ושלח גם תשו' הגאבד"ק באניהאד נ"י ותשו' הגאבד"ק טאלטשווא ז"ל והנה מ"ש בתשו' נטע שורק חא"ח סי' ח' ראי' מהא דפסחים קי"ד יכול יהי' חותמין בכולן וכו' בך חותמין וכו' הרי דיש מעלה יתירה בהזכרה פרטיית מלבד מ"ש רו"מ לדחות נלע"ד דבלא"ה ה אין ראי' כלל דשא"ה שהזכיר בתחלה את כולם ולבסוף שינה הלשון והזכיר רק את אברהם

בודאי איכא הוכחה שיש יתרון לזה וד"ז מצינו בש"ס קידושין ל"ה ע"ב ומנ"ל דליתנהו בהשחתה וכו' מדשני קרא וכו' דא"כ יכתוב פאת זקנכם כדנקט פאת ראשכם וכה"ג איתא בכתובות ס"ה ע"א מנין שאין פוסקין יין לאשה וכו' אין מדשני וכו' ובהוריות י' ע"ב שא"ה דשני קרא בדיבורי' וע"ש ברש"י ועוד בכמ"ק עצמו מספר ואפי' אי שני רק בסידרא ממאי דנקיט מעיקרא אתיא לדרשה כדאיתא בפסחים ע"ז ב' דא"כ לכתוב הבשר תאכל וגם בלשון בנ"א מצינו כה"ג בתשו' הריב"ש סוסי' רנ"ז לענין באי כוחו דכיון שהזכיר בשטר גם ב"כ ובתנאי השיור כתב רק לעצמו ולא נקט באי כוחו כדמעיקרא ש"מ דלכ"ע לו ולא לבאי כוחו ע"ש וא"כ בנ"ד בכה"ג שהזכיר מקודם שלשת האבות וסיים רק באברהם שפיר יש לו יתרון משא"כ בתפלת אמ"ר שמזכיר את כולן וכ"א בשמו ושם אביו אין שום יתרון אם יאמר כל התפלה לא' בפ"ע או לכולן יחד ועוד שהרי מצינו ברש"י פ' דברים אשר נשבע ד' לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב וז"ל למה הזכיר שוב לאבהם ליצחק וליעקב אלא אברהם כדאי לעצמו יצחק כדאי לעצמו יעקב כדאי לעצמו עכ"ל וכ"ה בספרי שם וא"כ אם יאמר הש"ץ בהזכרתו נשמת כל המתים ואח"כ יפרוט שמותיהם הרי מזה יהי' הוכחה שכ"א כדאי בפ"ע וגם מצינו בש"ס דמגלה ב' ע"ב אי הוי כתיב את יום י"ד וט"ו כדקאמרת השתא דכתיב את יום י"ד ואת יום ט"ו אתא את ופסק הני בי"ד והני בט"ו וא"כ ה"נ אם יאמר את נשמת פב"פ ואת נשמת פב"פ יהי' להזכרה בפ"ע לכל או"א ומה שיש לעיין בזה מש"ס דב"ק ס"ה ב' דלר"ש ואת ערבי' קרא הרי לרבנן את פסקי' קרא וע' בש"ת שעא"פ סי' מ"ח וח"ס או"ח סי' קצ"ד מ"ש בזה [א"ה וע' שבועות דל"ג ע"א.

ג ומ"ש בעיקר הענין מהא דאין כפרה למתים כבר העירותי בזה בחיבורי לחו"מ סוסי' רי"ב ושם הבאתי מהוריות ו' ע"א בהא דראוי' כפרה זו לכפר על יצי"מ דאי מהני לחיים מהני למתים אבל אח"ז ראיתי דלמסקנת הש"ס שם אינו כן והמעיין בלשון התוס' פסחים ס"א ע"א ד"ה וישנו וכו' ומת לאו בר כפרה גמורה הוא וכו' עכ"ל משמע דמכפר קצת אלא שאינו כפרה גמורה והעיקר נראה דתפלה עם צדקה שנודרין בעדם מהני טפי וע' תנחומא פ' האזינו בשם פסיקתא דכשפוסקין צדקה בשכולם מוציאין אותו כחץ מן הקשת וע' ב"ק ק"י ע"ב כסף מכפר מחצה וכו' וע' ס' בית האוצר כלל פ"ו מ"ש בזה.

ד ומ"ש מדברי מרדכי פע"פ דביו"ט הנשמות חוזרות לגיהנם ודוקא בשבת הם נחים ועוד בכמ"ק וע' תוס' ביצה ל"ג ב' ד"ה כי וכו' וע' עוד בזוה"ק משפטים דף ק' סוע"א ובס"ח סי' רמ"א וסי' תתש"ע ושו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ח אות פ"ב מ"ש בזה וע'

בזה"ק תרומה ק"נ ע"ב ובברכ"י א"ח סי' תי"ט ובנח"א שעל האשכול הל' מ"ק ואבילות סי' מ"ט.

ה סוף דבר כי יפה הורה רומע"כ לכללם יחד בתפלה אחת בצירוף טעמא דטרחא דציבורא וחשש מכשול המתהוה במשך זמן יציאת הבחורים וגם בתולות.

סימן ריז

א להרב הגדול וכו' מו"ה פייבל הערץ נ"י ראבד"ק גלאגוב

ב ע"ד שאלתו באיש א' ששלחו לו מקראקא שומן על פסח משל אווזות ונעשה ביתרון הכשר ועפ"י סיבה עברו ג"י בלא מליחה והיא שוה קרוב לחמשה ר"כ וגם הוא שעה"ד למצוא שומן כשר לפסח משומר מאיש נאמן כזה והנה רו"מ האריך לצדד לשרותו בפושרין ולמלחו ואח"כ לחלטו ברותחין והנה מ"ש מדברי הגש"ד שהביא מהר"י טרושין כבר הביא הש"ך בשם הרש"ל ות"ח דאין להקל כלל ושם בת"ח הביא כן בשם או"ה והרש"ל כתב שקבלה בידו מפי מורים זקנים שאין להורות כן ובשם שיבולי הלקט שאין המנהג כן ועי' בברכ"י הביא בשם גו"א בשם ר"י מווניציאה להקל וכתב עליו שאין לסמוך עליו כלל והגם שראיתי בשו"ת ספר יהושע סי' נ' שצידד להקל במקום הפ"מ גדול המגיע לרוב ענייי העיר אבל גם הוא לא ערב לבו להקל במקום הפסד של ג' או ד' ר"כ וגם עיקר יסודו מפני שכל דין שהה ג"י אין לו שום יסוד כמ"ש הריב"ש ואני מצאתי בשו"ת הרשב"ש (רב קדמון) סי' תקס"א שהעריך לדחות דברי הריב"ש והעלה שהוא מדין הש"ס ואין להקל בו וע' פת"ש סי' פ"א סק"ה הביא כן בשם רשב"א והוא ט"ס וצ"ל רשב"ש.

ג אבל עיקר יסודו של רו"מ בצירוף החליטה ברותחין ועשה מזה ס"ס והנה בגוף דין החליטה האריך בס' ייי' הנדמ"ח סי' ס"ט ס"ק צ' להוכיח מבה"ג ותוס' וש"פ דאין להקל כלל אבל מלבד כ"ז יש לפקפק דדוקא קודם המליחה מהני החליטה שלא יהי' הדם יוצא כלל והוי דם שלא פירש אבל בנמלח מקודם אפשר דפירש מל"מ כבר ומה יועיל החליטה כלל וע' בראי' לחולין קי"ג דלשי' הה"מ והכ"מ בדעת הרמב"ם מפורש כן וגם לשאר פירושים י"ל דס"ל לרמב"ם דאם המליחה פועל מפליט לגמרי ומה שלא פלט לא פי' ממל"מ כלל אלא שחושש שע"י בישול יחזיר ויפלוט לזה מהני החליטה משא"כ בשהה ג"י בלא מליחה אפשר שיועיל המלח להיות פי' ממל"מ ולא יפליט לגמרי ולא יועיל החליטה כלל ואף שדעת הרא"ש דדוקא פי' ממל"מ מחיים אסור הרי הרשב"א חולק ע"ז וע' בדגמ"ר על הש"ך סי' ע"ו ס"ק ב' דלדידן אסור ע"ש וגם בדעת הרא"ש

גופא שהחליט הש"ך רסי' ע"ו דדוקא פי' ממל"מ מחיים בעינן יש לי מקום עיון מדברי הרא"ש גופי' רפ"ב דחולין וב"י רסי' כ"ב דמוכח להיפוך ויש לדון בזה עפמ"ש הב"ח סי' ס"ז לחלק דדוקא אם פי' ע"י מליחה וצלייי' ובישול דדרכו בכך לפרוש מעט מצד זה לצד זה אבל אם פי' ע"י שיבור מפרקת פורש בפ"א מצד לצד גם הרא"ש מודה דאסור א"כ י"ל ה"נ בזה ובמק"א דנהי דלפמ"ש הרשב"א וב"י סי' ס"ז דדין שבירת מפרקת הוי בעיא דלא איפשיטא א"כ בשלמא מחיים הוי תיקו בדאורייתא אבל אחר מליחה וצלייי' הוה תיקו בדרבנן ולהקל אבל בב"י או"ח סי' תקנ"ד מבואר דאם הבעיא בשל תורה גם אם נזדמן בדרבנן אזלינן להחמיר א"כ ה"נ בזה ואחר זמן רב מצאתי בשו"ת תשואת חן סי' כ"ב שהעיר מהאי דתיקו מדרבנן ונעלם ממנו דברי הב"י הנ"ל וע' שו"ת ספר יהושע בפסקים וכתבים סי' ע"ד מ"ש ליישב האי דנמלח בכשא"מ ודבריו דחוקים ודברי דג"מ נכונים ועכ"פ אין להקל בנ"ד בצירוף חליטה משום ס"ס דאפשר דאחר מליחה לא מועיל החליטה לדידן כלל.

ד ומה שפלפל רו"מ בדין איסור השומן ע"י הדם שלא יהי' נאכל בפ"ע אלא שנותן למאכל ויהי' ס' לנגדו וליכא אלא משום מבטל איסור לכתחלה ודמי למבטל היתר דהא הוי דם שלא פירש והאריך בדברי הפר"ח או"ח סי' תנ"ג ואד"ר בעפרא דארעא מערכת א' כלל ט"ז בהג"ה וטו"ז או"ח רסי' תרכ"ו אבל כבר ישב על מדוכה זו בשו"ת רע"א סי' ל"ח ודחה סברא זו בראיות וע"ע בהגהת רע"א סי' ק"ג וסי' ק"ה ביו"ד ובמק"א הבאתי בזה מדברי מג"א סי' תק"ז סק"א שכ' דלהרבות על כלים כיון שהוא בזמן היתר אף שמרבה אדעתא לשרוף מ"מ מותר ומוכח דלא כחילוק רע"א שם שכ' דדוקא משום דקודם פסח לא שייך איסור זה כלל מותר לבטל משא"כ בדם שלא פירש שמבטל אדעת שיהי' פירש ומהמג"א מוכח דאין חילוק וגם הבאתי מדברי הב"י יו"ד סי' קל"ד שתמה על הרשב"א שאוסר ליתן מים בשעת דריכת הענבים משום דא"מ איסור לכתחלה הרי נותן המים קודם שנאסר ובד"מ אות ד' העלה דגם הרשב"א מודה בזה להתיר ע"ש אף שנותן המים אדעתא ליתן לתוך כלי איסור וברדב"ז ח"ג סי' תר"ו ופר"ח יו"ד סי' פ"ז ס"ק ז' בצוקער שנותנים בו חלב אדעתא לאכלו עם בשר דליכא משום מבטל איסור לכתחלה בעודו היתר.

ה ועוד נראה לפמ"ש במהר"ם שי"ף חולין ק"ט ב' בתוד"ה אינו עובר וכו' דבאיסור דרבנן כיון שלא הי' האיסור ניכר מעולם שרי לבטל לכתחלה וע"ש בביאור אות ב' דאף דגם בכה"ג שעדיין הוא היתר א"מ דכתחלה, מ"מ בכה"ג שרי ואני מצאתי בירושלמי פ"ג דערלה ה"א דאר"י דרבי אבא בר ממל סבר שמותר לבטל לכתחלה ברוב ומפרש טעמא

דדמי למי צבעים וע"ש בפ"מ דעיקר הטעם משום שאין האיסור ניכר ובקדירה שיגמור הבישול ע"י עצי האיסור ונתערבה בקדירות אחרות ג"כ אין האיסור ניכר ומותר לבטל לכתחלה ע"ש ומכ"ש בכה"ג באיסור קל דרבנן וע' שו"ת טטו"ד מ"ק סי' ק"ג וק"ד ק"ה מ"ש בענין זה ולא נחית לכל דברינו הנ"ל.

י אך דבנ"ד הגם כי מ"ש דכאן שאין דרך לאכול השומן אלא בתערובות מאכל ויש ס' תמיד הוא נכון ויש צד לומר דמה"ט שרי לבטל לכתחלה כמ"ש כה"ג בדג"מ סוסי' קי"ד לענין הכרכים ואני מצאתי כה"ג באס"ז ב"ב ל"ז ע"א שכ' כה"ג לענין תערובות דמאי אבל הרי בפסח משתמשין בשומן לאכלו גם בטיגונין וכדומה שהשומן בעין וליכא ס' כנגדו ובפרט הגריוויו הם בעין וקשה להתיר למחצה אבל לערבו אחר מליחה ברוב שומן כשר עד שלא יהא ניכר יש לצדד עפ"י דעת הרא"ש שבסוסי' ק"ט ובצירוף שמתבשל בכמה קדירות וע"ש בפר"ח סק"ה דגם להפוסקים כהמחבר מ"מ בדאיכא שום צד ספק אפי' של חסי"ד יש להקל בזה וה"נ הרי כל איסור שהה ג"י הוי רק מספק גם נודע דברי הש"ך סי' צ"ב בשם כמ"פ דבספק איסור מבטלין לכתחלה אף דדוקא בדאיכא עוד כמה צדדי קולא כמ"ש בשפ"ד סי' צ"ט ס"ק ז' מ"מ גם הכא יש כמה צדדים.

סימן ריח

א למחו' הרה"ג הצדיק מו"ה יוסף מאיר זצ"ל מסא- פינקא

ב בדבר מה שתמה מעכת"ה ע"ד רש"י פ' בהעלותך שהביא בשם ר"מ הדרשן ופר שני מה ת"ל וכו' אף חטאת לא נאכלת וכ' רש"י ובזו יש סמך לדבריו בתוה"ק שהרי הוא ש"ס ערוך בהוריות דף ה' סוע"ב מברייתא דת"כ דמפורש ממש ככל דברי ר"מ הדרשן ומדוע כ' רש"י רק שיש סמך והיא באמת תמיה גדולה גם העיר ע"ד רש"י בזבחים פ"ט ע"ב ד"ה דכי עולה דמי שלא הביאוה על חטא וכו' מדוע לא פי' דדמי לעולה שאינה נאכלת ונ"ל דהמעיין בתו"כ פ' ויקרא שם בפרשת כהן משיח ימצא דמייתי בשם רבי דדריש קרא ופר שני של לוים ללמד דדם חטאת קודם לעולה ואיברי עולה קודמין לחטאת כלשון הברייתא שהובא בזבחים פ"ט הנ"ל ומה שנרשם בש"ס בגליון שהוא תוס' דפרה לא מצאתיו שם ואולי ט"ס הוא וצ"ל בתו"כ כי שם איתא כל הלשון שהובא בש"ס שם והוא דברי רבי ואח"כ הובא שם דר"ש חולק ודריש להך קרא שאינה נאכלת ע"ש וא"כ הוא פלוגתא דתנאי ובזה מיושב מה שהוקשה בטה"ק לזבחים שם דהש"ס דזבחים סותר להש"ס דהוריות הנ"ל ומנ"ל למידרש דאברי עולה קודם לחטאת מקרא דופר שני וכו' הא איצטריך להא דאינה נאכלת ולפמ"ש ניחא דבזה פליגי באמת תנאי וסתמא דש"ס

דזבחים אזיל לרבי דפליג על ר"ש בהא ולכן לא רצה רש"י ז"ל לפרש בהא דכי עולה דמי משום דאינה נאכלת דהכא הא קאי אליבא דרבי דלא ס"ל כן וא"ל דא"כ אליבא דר"ש מנ"ל דאברי עולה קודמין לחטאת י"ל דס"ל כן מסברא וכמ"ש התוס' דף צ' ע"א ד"ה מנה"מ וכו' ולכן כ' רש"י דיש סמך לדברי ר"מ בתו"כ והיינו דעת ר"ש אבל אליבא דרבי וש"ס דילן אינו כן כסתמא דסוגיא דזבחים וכה ראיתי בראב"מ שם שהביא על דברי רש"י לשון התו"כ שהוא ברייתא שבש"ס דהוריות וכפי הנראה העמיס לפרש מ"ש רש"י דבזו יש סמך דקאי אדלעיל והוא דחוק ורחוק.

סימן ריט

א להנ"ל

ב ובדין המזוזה בפתח גבוה הרבה שהביאו הב"י והט"ז והש"ך דברי המרדכי מהירושלמי להניחה כנגד כתפיו והוא למטה משליש העליון ודעת כ"ק שליט"א שלא לדחות דברי רמב"ם וש"פ שלא הזכירו מזה הנה מצאתי גם בס' האשכול הל' מזוזה סי' כ"ה שהביא ג"כ דברי הירושלמי וכתב דלא אתמר בתלמודא דידן וע' רשד"ם יו"ד סי' קצ"ב לענין תרומה בפירות של גוים דהגם שלא נאמר בפי' בגמ' נגד הירושלמי כיון שלא הוזרר הדבר בש"ס דילן לא קיי"ל כהירושלמי והביא ראי' ממודים דרבנן ובורא נפשות ע"ש ובפי' נח"א שם תמה ע"ד הש"ך שהרי הבה"ג ושאלתות והרי"ף ורמב"ם ורא"ש לא הזכירו מדינו של הירושלמי והתוס' כתבו בפירוש דש"ס דילן לא ס"ל כן וע' בב"י יו"ד סי' קל"ה בדין עירוי ביין בשם הרמב"ן דלא קיי"ל כהירושלמי כיון שלא הובא בש"ע דילן ואפשר דהירושלמי מיירי בגבוה הרבה למעלה מעשרים אמה דלא שלטה בה עינא או שגם כתפיו בתחלת שליש עליון ולשי' רמב"ם פסול למטה משליש עליון ודלא כנה"ק לכן יש לעשות כמ"ש בשו"ע ולקבוע בתחלת שליש עליון ע"ש ואני מוסיף שגם בנימוק"י שעל הרי"ף מוכח להדיא דלמטה משליש עליון פסול גם בדיעבד וע' תשו' רשד"ם יו"ד סי' פ"ח בשם תשו' רא"ם דגם להקל יש לסמוך דש"פ שלא הביאו ד"ז לא ס"ל כן ע"ש וראיתי בס' י"ש שתמה מנ"ל לשמואל דבר זה כיון דיליף מקרא דכתיבה דומיא דקשירה וגם בטה"ק נדחק בזה ולפענ"ד לפמ"ש בדרישה סי' כ"ה בשם מהר"ל דעיקר קשירה כתוב בשל יד ולא בשל ראש ע"ש ומה"ט ס"ל לקצת פוסקים שהביא בא"ז הל' תפילין סי' תקע"ט להכריע בין ר"א ור"ת דבש"י דכתיב בי' וקשרתם צריך לעשות הקשר בכל יום ולא בש"ר ע"ש ונודע דהקשר בש"י היא כנגד הלב כמ"ש בשו"ע ובמד"ר שמות פ"ב בלבת אש משני חלקיו של סנה ולמעלה כשם שהלב נתון

משני חלקיו של אדם ולמעלה ע"ש ועמג"א סוסי' ע"ג ומרה"פ פ"ט דברכות ה"ב שלא הביאו מזה ומזה נלמד דכתיבה דומיא דקשירה שצ"ל מתחלת שליש העליון ולמעלה. ועכ"ת נ"ל ג"כ להלכה לעשות המזוזה בתחלת שליש העליון וכפי שהוא ג"כ דעת האר"י ז"ל וע"ש בברכ"י וכה הראני חתני הרב הה"ג מו"ה יעקב לנדא נ"י בס' העמק שאלה על השאלתות סו"פ עקב שהעלה כן להלכה והראוני בפסקי תוס' מנחות סי' פ"ה שכ' בפשי' דבפתח גבוה נגד כתפיו וכהירושלמי ואני מצאתי כן גם בפסקי תוס' פ"א דיומא סי' ז'.

סימן רכ

א להרב המאה"ג מו"ה אשר זעליג נ"י מק' באר ברוסיא

ב ע"ד שאלתו בדין חלץ תפילין בין הפרקים לעשות צרכיו אם יש להפסיק ולברך דלשי' מג"א סי' כ"ה סקכ"ב א"צ לברך הנה בשי"ק על הירושלמי פ"ג דיומא ה"ב בסופה דחה דברי המג"א וגם מתשו' גו"ר שהובא בבאה"ט סי' נ"ג סק"ג מוכח דלא כהמג"א וכ"ה בחי' רע"א והוכיח מהש"ס דגם ברחוק רק ד"א צריך לברך שנית דמשום דא"א לילך בהם לביה"כ הוי הפסק ע"ש גם בש"ע הרב השמיט ד' מג"א ופסק כהש"ע וע' רדב"ז ח"ו ש"א שי"ז שפסק דבחלץ לעשות צרכיו בודאי צריך לברך שנית וגם בהטלית פסק כן וכיון דלענין חשש ברכה לבטלה לא קיי"ל כהמג"א מכ"ש לענין הפסק בין הפרקים אבל על הטלית א"צ לברך שנית כיון דלבוש בט"ק וע"ע בטו"ז סי' ח' ס"ק י"ב ובמש"ז שם ובסי' כ"א ס"ק ג' והגהת הלב"ש שם ובא"א סק"ב ותבין ואף דהגו"ר שם פסק לברך גם על הטלית לענ"ד כמ"ש.

סימן רכא

א להרב הגדול מו"ה יחיאל לעהרער נ"י מבאבוב

ב מה ששאל בדין ב' ערבים שחתמו על טראטע ופרע א' מהם כל החוב ולקח לעצמו הטראטע ותובע הכל מערב השני ונסתפק אם יש לדין כפי דד"מ והנה ד"ז לא חדית הוא לי והבאת מתשו' רשד"ם ח"מ סי' ש"פ וש"י ח"ג סי' קמ"ה ונאו"ד סי' ס"ו והי' נ"ל דבנ"ד לכ"ע כל א' הוי כלוה ולא כערב דבמה שתלוי בפי' הלשון בודאי נתחייב כפי דד"מ והבאתי מתשו' הרמב"ן שהובא בנו"ב מ"ק חו"מ סי' י' ותומים סי' ס"ט סק"ה וח"ס חו"מ סי' קכ"ח ובנ"ד י"ל דכ"ע מודו יע"ש בכל המקומות כי קצרתי מפני חלישות כחי ואח"ז מצאתי בשו"ת אבני צדק להג' מסיגט חח"מ סי' ט' שישב על מדוכה זו ופסק דיש לדין

כפי דד"מ אבל באמת אין נ"מ בנ"ד דגם בדיניהם יוכל אח"כ הערב השני לעשות קלאגע להראשון ומחויב להחזיר מחצה וא"כ הפוכי מטרתא ל"ל ויש לפסוק בד"ת שיתן כ"א מחצה וע"ע בשו"ת ב"ש חח"מ סי' כ"ב כ"ג שאין דעתו כהרב א"צ הנ"ל שו"ר בת' רדב"ז ח"א סי' שע"ט דשטר ערבות בערכאות אחר מתן מעות אינו חל לפי שלא הכשירו שטרי ערכאות אא"כ מנה מעות בפניהם ומ"מ המנהג לגבות בו מפני שדדמ"ד ע"ש.

סימן רכב

א להרב הגדול מו"ה אליעזר משה הורוויץ נ"י מקראקא

ב ע"ד שאלתו שנמצא בש"ק אחר בישול הלב דבוק בתרנגולת וכבר נאכל חצי' ובשעת בישול חסרו הכנפיים והרגלים והמפרקת ורו"מ צידד להתיר התרנגולת עפ"ד הדרישה ומש"ז סק"ט ובפרט דהוי כנשפך בדרבנן דם שבשלו והנה מ"ש מהא דהוי כנשפך כבר חידש כן הפלתי שם סוסי' ע"ב ויש לפקפק קצת דאם הי' לפנינו הוי כסחסי"ד שאין אנו בקיאין לשער אם יש ס' ובכה"ג אף בנאבד אינו סד"ר לפ"מ שנסתפק הפמ"ג בשפ"ד סי' נ"ג ס"ק ט"ו וע' בלב"ש דיני טה"ע בפתיחה אות מ"ד מ"ה מ"ש בזה אבל בחיבורי גי"ד הוכחתי מהפמ"ג עצמו מש"ז ס' ע"ד ומהתב"ש סי' כ"ט בד"ה והנה מסה"ת להקל והבאתי גם מפר"ת סי' נ"ג ס"ק ד' ושו"ת תפ"צ יו"ד סוסי' ס"ה וס' יהושע פ"כ סי' תל"ה גם העירוני דבתשו' עה"ג סי' כ"ט מוכח דאפשר לשער אם יש ס'. אך דלכאורה לפמ"ש הש"ך ס"ק י"ט דבעוף אם הפשיט העור איכא אומדנא דליכא ס' א"כ ה"נ בחסר המפרקת אבל בזה שפיר יש לצרף דברי הפרישה ובפרט דגוף דינו של הרמ"א דצריך ס' נגד כל התרנגולת מלבד שמצאתי בתשו' רדב"ז חלק ששי סי' ב' אלפים סכ"ט להיפוך וגם הוכחתי כן מפסקי ר"מ רקאנטי סי' ר"ג אף דבסי' קצ"ח פסק ג"כ דחנ"נ אף בשאר איסורין והג' ר"י עמדן במגדול עוז דיני מליחה פ"ב אות צ"ג פסק דהמיקל לצרף כל מה שבקדירה בכל גווני לא הפסיד גם מסתמא נמלח העוף גם מבפנים וא"כ נמלח הלב מבחוץ עכ"פ ובכה"ג מבואר בב"ח דא"צ רק ס' נגד דם שבחללו ותי' בזה סתירת הפוסקים ע"ש וגם בתשו' ב"ח החדשות סי' כ"ב העתיק לשון רש"ל בעטרת שלמה דביו"ד מיירי בלא נמלח הלב ובנמלח א"צ ס' נגד כל הלב ואפי' בחסר יותר יש ס' נגד דם שבלב אך בחצי עוף חוכך שם דאין להקל ע"ש היטב וגם הפרמ"ג בשפ"ד סי' ס"ב סק"ח צידד דבנמלח הלב מבחוץ יש להקל לצרף כל מה שבקדירה ע"ש ולכן הגם שמדברי הש"ך סי' זה ושפ"ד נראה דגם בנמלח אין להקל ורש"ל לשי' אזיל מ"מ בכה"ג שכבר נאכל חצי' ודאי דיש להקל.

ג והנה בתשו' ר"י מינץ שממנו מקור דין זה מרמ"א צירף עוד דסתם דם שבלב אין בו כזית וח"ש בדרבנן בכה"ג שלעולם אין בו כזית יש להקל בשיעורו ובחיבורי גי"ד סי' מ"א השגתי מתוס' כריתות כ"א דמפורש דגם דם שבלב ח"ש אסור מה"ת אבל ביארתי דעיקר כוונתו דעכ"פ יש להקל בשיעורו פחות מס' וע"ש שהערותי מהא דח"ש עי"ת דרבנן לשי' מהרש"א והבאתי שכ"ה בעיטור הל' בב"ח אבל הבאתי מתוס' ורשב"א להיפוך ואכמ"ל ולפמ"ש בחיבורי סי' י"ד ס"ק י' לחדש דאיסור ח"ש משום דחזי לאיצטרופי תליא אי יש דיחוי באיסורים והוכחתי דבאיסור דם להסוברים דבבשלו א"ע עליו משום דאינו ראוי להקרבה לכ"ע יש דיחוי כיון דבקדשים יש דיחוי ע"ש א"כ יש לדון דח"ש בדם דרבנן ורש"י חולין ק"ט ותוס' הנ"ל י"ל דאזלי לשי' ר"ש דדם שבישלו עובר ולא תלי' בראוי להקרבה ולפמ"ש בחיבורי סי' כ"ב דבתרי דרבנן ל"א חנ"נ בש"א יש לדון להקל בנ"ד דלא נימא חנ"נ כלל להמקילים בדם שבשלו דהוי דרבנן אך כיון שמהרמ"א ושאר אחרונים ל"נ כן קצרתי.

ד והנה בגוף הדין מסתמא דקדק רו"מ לחקור דמסתתא לא הוציא התרנגולת מהקדירה בעודו רותח וכן בעת שאכלו מקצתו אם לא הי' הנשאר רותח דאל"כ הרי נאסר אח"כ בשעה שכבר לא הי' ס' כנגד הלב או דם שבחללו כמ"ש הח"ד ס"ק ב' וביא"פ חולק עליו ובגליון דחיתי דבריו דיש לחוש שמא לא נתייבש ומבליע אחר שאין בו ס' כמש"ל סי' ק"ו ס"ב והלב דבוק בעוף והוי כחתיכה א' ומ"מ י"ל לפמ"ש הש"ך ושפ"ד סי' ק"ה ס"ק ט"ז א"כ בנ"ד אחר שיצא מרוטב דמי כמו צלי ואינו אוסר אלא כ"נ. ואף דבמ"ש הח"ד דבדאיכא בעין גם בלוע יוצא בלא רוטב בשפ"ד סי' ק"ה ס"ק י"ח בשם מ"ב מבואר להיפך וע"ש בשעה"ת ח"ב סופ"ג ראיות לזה וע"ע בש"ך סי' ס"ג ס"ק י"ג וסי' ק"ז ס"ק א' מ"מ מטעם א' יש להחמיר.

סימן רכג

א להרב המאה"ג מו"ה מאיר שלום רוטענבערג סג"ל נ"י אבד"ק סקאלי'

ב לתשובת מכתבו הנני כי יפה כ' רו"מ שההיתר של שינוי מראה המים ע"י חלב וכדומה ל"מ רק לחשש ג' לוגין שאובין דרבנן ולא לרובו שאובין של תורה אלא שרו"מ לא הביא טעם לדבר ובאמת שהדבר ברור שהרי מבואר בראב"ד והובא בב"י בדין שלנו דשינוי מראה הוא רק מדרבנן דמתחזי כשאר משקין וכ"ה בתויו"ט פ"ז דמקואות וע' פמ"ג או"ח בא"א סי' ש"כ ס"ק א' בזה וא"כ ה"נ ההכשר של שאובין ע"י שינוי מראה הוא רק ע"י פיסול דרבנן וקלקולו הוא תקונו ע"כ אינו מועיל רק לגבי דרבנן דהם אמרו והם אמרו

כדאי' כה"ג בעירובין ס"ז ע"ב הם אמרו וכו' ורש"י ד"ה רב אשי וד"ה והם וכו' וכ"ה להדיא בירושלמי פ"ז דיבמות ה"ג ודבריהם עוקרים דבריהם וכ"ה בתוס' חולין ע"ג ע"ב ד"ה הוכשרו ותוס' שבת ק' ע"א ד"ה פירות ורמב"ם פי"ב מתרומות ה"א ועוד בכמ"ק והרי מבואר כה"ג ברמ"א א"ע סוסי' מ"ב בשם הרשב"ץ דבקידושין דרבנן מהני פיסול עדים דרבנן לבטל הקידושין וה"נ בזה אבל בפיסולי של תורה איך יועיל שינוי מראה דפוסל במקוה רק מדרבנן להקל עי"ז בשל תורה הרי תקנת חז"ל הוא להחמיר על של תורה ולא להקל ע"י דבריהם בשל תורה וד"ז מבואר ברש"י חולין י"ג ע"א ד"ה או דרבנן וברש"י זבחים נ"ו ע"א ד"ה והתניא ותוס' ב"ק ע"ט סוע"א ועוד בכמ"ק.

ג וגם עיקר הדין מבואר ברש"י מכות ג' ע"ב ד"ה לא פסלוהו וז"ל זיל בתר חזותא ויין אינו פוסל את המקוה ופסול מקוה במים שאובין מדרבנן הוא עכ"ל ומה שסיים דהוי רק מדרבנן מורה בעליל דנתכוין לדברינו הנ"ל דל"מ החזותא להקל רק בדרבנן וגם בלא"ה הדבר פשוט שהרי כבר העלה המנ"י והפמ"ג יו"ד סי' ק' סק"א דהא דחזותא הוי בעיא אי מלתא הוא או לאו ולא איפשט הבעיא ואזלינן בשל תורה להחמיר ובדרבנן להקל ע"ש וא"כ ה"נ במקוה אינו מועיל אלא בדרבנן דכל סד"ר להקל משא"כ בשל תורה ולכן כפי שהציע רו"מ השאלה כי בהיות המקוה חסירה כל א' שואב בכלי ושופך על ראשו וקרוב לודאי שיעשו רובה שאובין אין מקום להקל ע"י שינוי מראה המים ע"י חלב או סיד וכדומה.

ד וגוף ההיתר ע"י סיד לא נמצא בשו"ע זולת בר"ש פ"ט דפרה מ"ה בשם תוספתא וע' בשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' ק"ב ואף שהביא שם בשם הלבוש וקרית ספר דשי"מ הוי פסול של תורה אבל א"א להקל נגד ד' הראב"ד ותיו"ט ובפרט שכן מבואר ברש"י וכמש"ל ולכן אף דבנימוק"י פ' הערל במ"ש בשם הרמב"ן נראה דשי"מ פוסל מה"ת מלבד דיש לפקפק למעיין וגם א"א להקל נגד דברי רש"י המפורשים וגם בספיקא דפלוגתא א"א להקל בשל תורה כנודע

סימן רכד

א להרב המאה"ג מו"ה משה ליב הלוי בערמאן נ"י אבד"ק הוראדלע גליל הרובשוב ברוסיא

ב מה ששאל בדין בהמה מבכרת שמכר ישראל לעכו"ם בעד ל"ו רו"כ ונתן לו ערבון זדאטיק ששה רו"כ היינו ה' וחצי רו"כ שהי' חייב הישראל לעכו"ם בעד חטים ועוד חצי ר"כ והמותר זקף עלי' במלוה עד חודש והמכירה הי' לחלוטין ולא דרך הערמה ולא הי'

משיכה והבהמה עמדה ברפת של האדון שהשכיר להישראל ולהעכו"ם הנ"ל להעמיד כל בהמותיהם שם על בראה ועמדו שם הרבה בהמות של שניהם ועתה ילדה הבהמה זכר ורו"מ צידד לצרף קנין חצר וזה טעות דהוי חצר של שותפים ואין קונים זמ"ז וע' נה"מ סי' קע"ו סק"ב ולכל החילוקים שכתבו שם אינו קונה בנ"ד ועוד דהוה חצירו וקנינו באים כאחת דלא קנה לשי' הש"ך סי' קצ"ח ועמ"ש בחיבורי משפט שלום שם מכמ"ק באורך בזה ושם העירותי דבלא כיונה לקנות עי"ז ל"מ קנין חצר וגם כבר העיר רו"מ מדברי הסוברים דבעכו"ם ל"מ קנין חצר וע' בתשו' פנ"י ח"ב סי' ה' מ"ש ליישב תמיהת האחרונים מהא דע"ז דף ע"א דהתם רב אשי לשיטתו אזיל לס"ל דהא דא"ש לעכו"ם ה"מ בתרומה ולחד לישנא דוקא אינהו לדידן וכו' כדאי' בב"מ ע"א ודפח"ח ומ"ש רו"מ דבזה"ז דכסף קונה ממנהג מהני גם לדין בכורה ורמז לתשו' ח"ס והוא בחיו"ד סי' קי"ד וסי' שי"א שט"ז ויש להוסיף צד היתר עפמ"ש בנט"ש סי' ל' דכשעושה הקנין קודם לידת הבכור דלא הי' נ"מ לשל תורה ודאי מהני קנין סטימתא ע"ש ובמק"א הארכתי בזה וע"ע בתשו' ב"ש יו"ד ח"ב סי' קצ"ד ומ"מ קשה להקל אבל מ"ש רו"מ די"ל דכיון דהכסף בא מלוה מחמת מכר קונה בלא משיכה כמ"ש בח"מ סי' קצ"ט ליתא דדוקא בישראל דכסף קונה מה"ת אלא דחז"ל עקרו קנין כסף משום גזירה שמא יאמרו נשרפו חיטך וכו' לכן בכה"ג לא תקנו משא"כ בעכו"ם להסוברים דכסף אינו קונה אלא משיכה א"כ מה מהני שהוא מלוה מחמת מכר כיון דגם כסף מזומן אינו קונה ולכן בכל הלין טעמי קשה להקל גם בהטלת חום ע"י עכו"ם כי רבים מחמירים בזה גם במקום ספק זולת אם הי' גם קנין תק"כ שקורין האנדשלאג דזהו קנין סטומתא הנהוג וכה"ג מבואר בתשו' נט"ש שם להקל בפשיטות כדעת הפמ"א וכן שמעתי מהגאון המנוח מוהרי"ש ז"ל אבד"ק לבוב שהוא נוהג להתיר בזה לענין בכור ובפרט בנ"ד שהי' מכירה לחלוטין ולא דרך הערמה בודאי יש להקל בזה.

סימן רכה

א למחו' הרב המאה"ג חו"ש מו"ה פישל פעלדמאן בק' ביטשקוב

ב מכתבו מגלה עפה הגיעני וע"ד שאלתו אם מותר לילך בש"ק אל השופט לקבול על חוב של אנס יען השופט מעלה ד"ז על הכתב שקורין פריטיקאל והו"ל כאומר לו שיכתוב והביא מדברי באה"ט סי' ש"ז סק"א בשם תשו' הב"ח אבל י"ל דהתם מיירי בלא כתיבה אבל בכתיבה הרי לשי' כמ"פ גם כתב שלהם הוא מדאורייתא והנה בתשו' ב"ח שם סי' קמ"ו כ' וז"ל. נ"ל דבכה"ג דאיכא פסידא מותר וראי' ממ"ש הרא"ש פ' כ"כ דלאו דוקא

בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד אלא ה"ה בכל היזק הבא פתאום כמ"ש הטור סי' של"ז אע"ג דדוקא ע"י גוי מותר שא"ה דאיכא מעשה בידים וכו' אבל הכא אין איסורו אלא משום ודבר דבר ומצוא חפציך נראה דמותר אפי' ע"י ישראל וראי' מהריב"ש סי' ש"צ בשם הר"ן על ההכרזה שנעשה בשבת וכו' שכבר התירו חז"ל דיבור של חול בשביל צרכי רבים וכו' ואף שאין דנים בשבת אעפ"י שהוא צרכי רבים התם משום גזירה שמא יכתוב וכו' אבל כל שאין איסורו אלא משום דיבור לבד וכו' י"ל שמותר וכו' וא"ל שגם בזה יש לגזור שמא יכתוב שאין לנו אלא מה שאחז"ל ולא לחדש גזירות מעצמינו וכו' וממילא ה"ה צרכי יחיד משום פסידא שהרי אמירה לגוי היכי דאיכא מלאכה לא הותר בשביל צרכי רבים כמ"ש הה"מ פכ"ז ומותר בשביל פסידא ומכ"ש בדליכא אלא דיבור ותדע שהרי כמ"פ התירו לטלטל מוקצה משום פסידא והתורה חסה על ממונם ש"י דאפי' לאכול מבהמה שלא נבדקה התירו לאכול כזית משום פסידא כדאי' בפא"צ וברפ"ק דכתובות התירו לבעול באנינות וכללא דמלתא כל היכי דליכא איסור דאורייתא אלא גזירה דרבנן במקום פסידא לא גזרו ואע"ג דהטור השיג על סה"ת וסמ"ג שהתירו לטלטל מוקצה במקום פסידא אפשר דה"ט מאחר שהוא מעשה בידים משא"כ בדיבור לבד ואף דבמרדכי מ"ק מוכח דדוקא במועד הותר לקבול לפני השר ולא בשבת י"ל דהתם בסתם חובות שאינם בטוחים כ"כ אבל בדאיכא פסידא מבוררת מותר לקבול וליכא למיגזר שמא יכתוב עכת"ד בקצרה ומכל דברי התשו' מוכח דגם באמירה לעכו"ם שיעשה מעשה שרי במקום פסידא שהרי ג"ז רק דיבור וכדאי' בעירובין ס"ח ע"א גבי אמירה לעכו"ם ולא שני לך בין שבות דאית בי' מעשה ובין שבות דלית בי' מעשה ולכן לא דמי שבות דהזאה לשבות דאמירה לעכו"ם אולם כבר ישב על מדוכה זו המג"א סי' ש"ז ס"ק ז' והביא בשם ריב"ש דגם במקום פסידא אסור לומר לעכו"ם לעשות אפי' שבות והביא גם מהר"ן פ' חבית וסיים דדוקא בשבות מותר ע"י עכו"ם במקום הפ"מ ולא באיסור מלאכה דאורייתא ע"ש ועיינתי בתשו' ריב"ש סי' שפ"ז (ובמג"א נרשם שפ"ד והוא ט"ס) וכ' שם להעניש מי שחילל שבת באמירה לעכו"ם לכתוב את השטר דהוי שבות במלאכה דאורייתא ואפי' במלאכה דשבות אסור כדמוכח בביצה כ"ב גבי מכחל עינא ובשבת קכ"א עכו"ם שבא לכבות אין אומרים לו כבה וכו' ומתני' אתיא גם למ"ד משאצל"ג פטור וגם הוי מקום פסידא ואפ"ה אסור והביא עוד כמה ראיות וסיים דמכ"ש דמלאכה דאורייתא אסור אפי' במקום מצוה והא דכותבין עלי' אונו י"ל דשאני ישוב א"י שאינה מצוה לשעתה אלא מצוה המתקיימת לעולם ותועלת לכל ישראל שלא תשתקע א"י ביד עכו"ם ואפשר שלפיכך יחדו להם בגמ' מצוה זו לומר שאין מתירין כן בשאר

מצות ואין מדמין זל"ז שהרי התירו שבות לגבי מת ולא לצורך מילה וגם להמתיר במקום מצוה מ"מ במקום פסידא לא שרינן אפי' שבות דשבות ואפי' לומר בחול שיעשה בשבת לא שרינן משום פסידא והאריך בראיות ע"ש ומבואר דס"ל ג"כ דכתב שלהם מה"ת ואפי' אי הוי דרבנן אסור באמירה לעכו"ם ויש לתמוה על הב"ח שלא הביא מזה כלל זולת אם נאמר דהב"ח מיירי בדיבור בעלמא ולא יבא לידי כתיבה ע"י העכו"ם כלל יעוד דבנ"ד שפיר יש לגזור שמא יכתוב דעפ"י רוב מחויב הבא בקובלנא לחתום א"ע על הפריטיקאל וגם אם יוכל לפעול שלא לחתום עכ"פ איכא למיגזר בזה וי"ל דגם הב"ח מודה דאסור. והנה בשע"ת סי' ש"ז ס"ה העתיק בשם שאי"ע ח"ב סי' קל"ט להתיר למסור לעכו"ם פאקעט מרגליות והוא ימסור בשבת להפאסט אף שצריך לכתוב ועיינתי שם ומיירי במוסר מע"ש והשואל צידד דכיון שאינו אומר לו שיכתוב אלא דהעכו"ם מעצמו יעשה כן דמי למוסר אגרת ואדעתא דנפשי' קעביד והשיב דז"א דמאחר שיודע דלא סגי בלא"ה ואפי' בעשה מעצמו לצורך ישראל בשבת אסור להנות ממנו ואפי' אם רק ירבה בשבילו אסור וכל שניכר מעשיו מתוך מחשבתו שעושה לצורך ישראל אסור ומכ"ש בנ"ד שעושה לדעת ישראל אך בכ"ז הסכים להתיר במקום פסידא דדמי להא דכותב עליו אונו משום ישוב א"י וה"נ משום פסידא ופ"א הורה להתיר כתיבה ע"י גוי בשבת משום הפ"מ והגם שאין מדמין בשבותין והרי בכיבוי לא התירו אלא בלשון כל המכבה אינו מפסיד ומתוך שאדם בהול וכו' מ"מ בנ"ד שעושה כן מע"ש יש להקל בשעה"ד עכת"ד ובשע"ת קיצר בהעתקתו ואני מצאתי בשא"י ח"א סי' קס"ז בדין א' שהלך בש"ק על הבערזע מקום קיבוץ סוחרים לבקש בע"ח גוי מדאגת הפסד ממונו ולחץ אותו להעמיד לו ערב בטוח והעיר שם דבהצלת ממונו התירו קצת שבותין ואי משום דאין דנים בשבת בישראל שמענו ולא באוה"ע ואדרבה הם אסורים לשבות וכל הטעם שמא יכתוב וזה ל"ש בערכאותיהם חדא דאינם מוזהרים ע"ז ועוד מאן לימא דכתבי האי מלתא ואפי' כתבו לדעתיי' עבדי מאי אמרת כיון דלהנאת ישראל עבדי הו"ל עושה מלאכה בשביל ישראל כמדליק הנר לצורך ישראל וכדומה דאפי' בלא אמירה אסור דמיחזי כשלוחו ונהנה ממלאכת שבת ז"א דבמקום הפ"מ שרי בכה"ג אפי' לומר להדיא ומכ"ש בדיעבד אדעתא דנפשי' להרבות לו שכר סופר והישראל אינו רוצה בכך ומצינו בקונה בית בא"י דכותב עליו אונו והביא מדברי מהרי"ל שבמג"א סי' של"ט בדין הילוך לחולה גוי ע"י ספינה ודחה דברי מג"א בהשגתו וסיים דפשוט להתיר בהפ"מ ע"ש היטב וגם ע"ז יש לתמוה שלא הביא מתשו' ריב"ש הנ"ל ומ"מ לשי' רמ"א שהסכים לדעת א"ז דכתב שלהם דרבנן י"ל כדבריהם וכמ"ש המג"א סי' ש"ז שם ואף דהמג"א סי' ש"מ דחה דיעה זו בב'

ידים וכ"ה בב"ש סי' קכ"ו הנה המעיין בא"ז ה' שבת סי' ע"ו ימצא שביאר בשם ר"י הלוי דמ"ש בכל לשון היינו אשורי ויוני וע"ש עוד סי' פ"ד אות כ"ה גם בשם ר"י שפסק כן ועמ"ש בהוספות לקו"א לדע"ת אות כ"ז שהבאתי מזה וגם בא"ר סי' ש"ו סקכ"ד הביא כן בשם אגודה פ' הדר דכתב שלהם דרבנן וא"כ בהפ"מ יש לו ע"מ שיסמוך וכבר הביא בשע"ת סי' ש"ז שם גם משו"ת זרע אמת שפסק להקל וע"ש עוד סי' ש"ו ס"ק י"ט בשם ר"י הראשון וברכ"י ומ"ש עלי' בזה ועכ"פ עיני כת"ר יחזו כי בגוף סברתו כבר הרגיש היעב"ץ ולא הוטב בעיניו ובע"נ יזהר כיון שהאחרונים לא ראו דברי הריב"ש ולשי' רוב הראשונים כתב שלהם דאורייתא.

ג ובדבר שילוח הט"ג בשבת לצורך חולה מה שאמרו בשם הגאבד"ק פרעמישלא וכעת בלבוב שהתיר בספרו לא כן הוא כי בביי"צ חא"ח פסק בפשיטות דגם אם נכתבה הדעפעשע מע"ש יש לאסור דמלבד דיש לחקור דהרשימה עצמה הוי ככתב כיון דדרכו בכך ובפרט דצריך לכתבה אח"כ לכן אין להתיר גם לשי' החו"י דבאומר לעכו"ם שיאמר לעכו"ם אחר ליכא שבות ע"ש ובתשו' שו"מ תליתאה ח"א סוסי' קצ"ד השיב להרב הנ"ל שצידד קצת להקל והוא כתב דח"ו להתיר ודחה מ"ש דאינו כתב וסיים דחלילה וחלילה להתיר ע"ש זולת במקום הפ"מ במקום שמתירין ע"י כתב שלהם כמש"ל אז גם בזה י"ל כן אך לצורך חולה שי"ב סכנה למאמינים בצדיקים י"ל דהוי כמקום פ"נ דמותר לחלל שבת אפי' באיסור תורה ומכ"ש בשבות ובתשו' א' הארכתי בדין אם מותר לחלל שבת בדבר שאינו בטבע והבאתי מתשו' רדב"ז ח"א בלשונות רמב"ם סי' ס"ג וח"ב בלשונות רמב"ם סי' קי"ג וברכ"י א"ח סי' ש"א אות ו' ויו"ד סי' ר"צ ושו"ת חיים שאל ח"ב סי' ל"ח וכסא רחמים על מס' סופרים פ"ה דה"ר פרץ כתב קמיע ליושבת על המשבר בשבת ושגם הרמ"ה התיר לכתוב קמיע בשבת אי אתמחי גברא וקמיע ע"ש והבאתי עוד מכמ"ק בזה אבל בכ"ז צריך שיהא אתמחי אותו צדיק שיפעול בתפילותיו ועובדא ידענא בעיר מולדתי בזלאטשוב שהי' חולה מסוכן ובאותו זמן הי' מו"ר הגה"ק מוהר"ש אבד"ק בעלז זצ"ל משובתי ש"ק בבראד והתיר דיין א' לכתוב ע"י עכו"ם בש"ק שם החולה ואמו ושלח לבראד והרעיש הגאון מהרש"ק ז"ל ופסל את הדיין מלהורות עוד וכבוד מו"ר הגה"ק הנ"ל נתרעם ג"כ על הכותב ואמר עכשיו אני מחויב להתאמץ שישיג החולה רפואה שלא יוגרם על ידי חילול ש"ק וכן הי' שנתרפא ובכל כה"ג אין להקל ובפרט בדור הזה אין להקל מכמה טעמים ועל כיוצא בזה אמרו שבת הוא מלזעוק וכו' יכולה היא שתרחם וכו'.

סימן רכו

א למחו' הרב הה"ג חו"פ מו"ה יצחק אייזיק ווייס נ"י מספינקא

ב ע"ד שאלתו אם מותר לשתות מים בליל יו"ט קודם קידוש כשיושב בסעודה מבע"י וחשכה ורוצה לברך בהמ"ז אלא שרוצה לשתות מים.

ג והנה מה שהאריך בדברי רמב"ם שבב"י סי' רע"א ודחה ראיות הרשב"א לנגדו אין לי עסק בזה אחרי הרשב"א והה"מ והגמי"י בשם מהר"ם וטור ושו"ע פסקו לאסור ולא הובא דברי רמב"ם בשו"ע כלל כבר נודע שאין לצרף לשום ספק דיעה שלא הובא בשו"ע ומהגם שהרי ברמב"ם עצמו יש ב' נוסחאות והוי ספק איך יעלה על הדעת לצרף דבר זה כלל ואני מוסיף שהרי גם בר"ן פע"פ מבואר דגם מים אסור לשתות קודם קידוש וכן מצאתי בתשו' הרא"ש כלל כ"ה דין ב' מפורש דאסור ולא הביאו שום דיעה להקל כלל ובפע"ח ונגיד ומצוה מבואר דאפי' ביה"ש דע"ש אסור לשתות מים מדינא מפני חובת קידוש.

ד ומה שהאריך בדין יו"ט הנה זה רבות בשנים כתבתי בענין זה תשו' לקאלימייע ושם העירותי ג"כ די"ל דתליא אם יו"ט קובע למעשר והבאתי ג"כ מדברי המאירי ושעה"מ פ"ה ממעשר הכ"ב ומ"ש עליו וגם משעה"מ וטעה"מ פ"ז מסוכה ה"ז ודברי ר"א ותניא וש"ל שבא"ר וברכ"י ושע"ת סי' קל"ח וסי' תרל"ט שהביא רו"מ וגם הבאתי מדברי ב"י סי' קס"ח בד"ה טרוקינין וכו' דמוכח דיו"ט אינו קובע וכהפנ"י וצל"ח ביצה ל"ו והבאתי מתשו' מהרי"ל שרש קע"ו בשם מרדכי פ' כל כתבי דמוכח דמותר לאכול בסעודת יו"ט פחות מכביצה חוץ לסוכה ול"א דסעודת יו"ט משוי לי' קבע וע' בב"י סי' תר"מ שרמז לדינו של מהרי"ל שנשאל לענין סעודת מילה אבל לא הביא את הנ"ל אבל הנה בתשו' מהר"ח א"ז סי' ע"א אחרי שכתב דסעודת שבת ק קובע וגם פת הב"כ צריך ברהמ"ז (והוא כדעת כת"י קדמון שהובא בברכ"י ושע"ת סי' קס"ח) סיים דמ"מ לענין סוכה אינו קובע כיון דבעינן תשבו כעין תדורו א"כ אין ראי' מדין סוכה והבאתי מתשו' הרא"ש כלל כ"ה דין ב' הנ"ל שכ' וז"ל וששאלת אם מותר לשתות מים בלילי שבתות ובלילי ימים טובים קודם שיקדש דע שהוא אסור ולא דמי להבדלה דאמרינן פע"פ ק"ה דבי ר"ת לא קפדי אמיא דשאני אפוקי יומא מעיולא יומא דשבת קובעת וכו' והכי אמרינן פע"פ סבור מיני' כשם שקובעת וכו' הכי א"ר להבדלה אינה קובעת וא"צ להפסיק אם התחילו לאכול אבל לשתיי' דשיכרא וחמרא מפסיקין אבל לא לשהיית מים ומשמע אבל שבת דחמירא מפסיקין אם התחילו לאכול וצריך לפרוס מפה ולקדש גם אסור לשתות מים עכ"ל הרי שנשאל גם ביו"ט והשיב בסתם שהוא אסור ובע"כ דס"ל דכשם דשבת קובע

ה"נ יו"ט או דכיון דתקנו גם ביו"ט קידוש דינו כבשבת ואחרי שהדבר מפורש בתשו' הרא"ש מי יבא אחריו.

ה וגם בגוף הדבר שהמציאו דשאני שבת דכתיב בי' עונג משא"כ יו"ט דכתיב בי' שמחה הוא תמוה דיו"ט עדיף דכתיב בי' נמי שמחה דעדיף מעונג וגם ראיתי בהגהת יד שאול ליו"ד סי' של"א ובשי"מ מ"ד ח"ב סי' ר"א שהביא מתוס' יבמות צ"ג וגיטין ל"א דמפורש דגם ביו"ט איכא משום עונג וכ"נ להדיא מהרמב"ם וב"י או"ח סי' תקכ"ט ומאז העירותי מזה בתשו' הנ"ל וגם תמהתי בתשו' הנ"ל ע"ד צל"ח שכתב דביו"ט דכתיב בי' שמחה לא סגי בסעודת ארעי ותמהני שהרי בשבת בעי' כזית או כביצה כמ"ש בדרישה סי' רצ"א וכן ביו"ט. והבאתי מהר"ן פ"ג דסוכה דמפורש כן ורמזו במג"א סי' קפ"ח וגם הבאתי מבעה"מ דפסחים פ' אלו דברים שחילק בין יו"ט א' של סוכות לשאר יו"ט וכל זה נגד דברי צל"ח וגם דחיתי ראיות הפ"י בתשו' הנ"ל ואכמ"ל ומ"ש בשם א"ר שהביא בשם בה"ג דמייתי מקראי גם ליו"ט והברכ"י הביא ממכילתא פ' יתרו יו"ט מנין ת"ל אלה מועדי וכו' יעוין בא"ז הל' ערב שבת סי' כ"ה הביא ג"כ לשון בה"ג הנ"ל מוכח דשבת ויו"ט שוים הם דבכולהו אסמכו רבנן אקראי להזכירם על היין וסיים וז"ל, ואע"ג דמדכר בקידוש צריך לאדכורי בתפלה ובהמ"ז מ"ט זכור וזכרת תרין קראי כתיבי ואותן מועדות ילפי משבת מה שבת בתפלה ועל הכוס אף ביו"ט בתפלה ועל הכוס עכ"ל ומצאתי בתשו' מהרי"ל סי' ל"ג שהביא בשם מהר"ש שהי' מורה לאכול בער"ה ביום ומהר"א מווינא כתב יש שאין אוכלין ביום כדי שלא יוסיפו מחול על הקודש בהאי יו"ט משום דיומא דדינא הוא וכמדומה שכן הורה מהר"ם ועל טעם זה תמהתי דהא כבר קדשוהו בתפלה ושמא על הכוס עיקר דהוא מדאורייתא עכ"ל הרי דס"ל דהוי מה"ת וחמור מתפלה וס"ל דל"ה אסמכתא אלא מה"ת ממש ואולי ס"ל כהסוברים דגם בשבת הוי מה"ת על הכוס וע' במט"א סוסי' תקפ"א מ"ש בזה ועמג"א סי' תקצ"ז ס"ק ג' בשם תשו' מהר"ם דמבואר דס"ל דקידוש יו"ט דאורייתא אפי' של שחרית (ובזה יש לפקפק במ"ש הב"י סי' רפ"ט ראי' ממהר"ם דלא כהראב"ד לענין טעימה קודם קידוש של שחרית ולפמ"ש מהר"ם לשיטתי' משא"כ לדידן דהוי רק מדרבנן כמ"ש המג"א שם) ומזה נראה דס"ל דקרא לאו אסמכתא בעצמא נינהו ולכן יפה כ' המג"א רסי' רע"א דבקידוש יו"ט יש לו דין שבת וגם המקילים בקידוש שחרית היינו משום דאין לו אסמכתא בקרא משא"כ קידוש ליל יו"ט דאסמכינהו אקראי דחמור משאר מילי דרבנן כמ"ש התוס' בעירובין ל"א ע"ב ד"ה כאן ותי' גיטין ו' ע"ב ד"ה עירבתם ע"ש ועלח"מ פי"ב מעכו"ם הלכה י"ב דלחד גי' ברמב"ם קידוש שבת ויו"ט דאורייתא ונשים חייבות בו ע"ש.

י וגם מ"ש רו"מ עפי"ד הר"ן פ"ג דסוכה ופ"ק דשבת דבדרבנן אם התחיל בהיתר אינו פוסק כבר הביא בעצמו מש"ס דפסחים דף ק' וק"ב דמוכח דגם ביו"ט פורס מפה ומקדש וגם יעוין בט"ז סי' הרנ"ב ס"ק ד' דלא קיי"ל כהר"ן ועוד שהרי גם בדאורייתא אם התחיל קודם ח"ש אינו פוסק לשי' הר"ן ואפ"ה לקידוש פוסק וה"נ בקידוש דרבנן ולכן איני רואה שום יסוד להקל בנ"ד וגם מפשטות לשון תשו' הרא"ש נראה דגם בהתחיל פוסק ופורס מפה ומקדש וגם אסור לשתות מים והגם דיש לדחוק דמ"ש גם אסור לשתות מים הוא דין בפ"ע מ"מ צ"ע להקל בלא ראי' ובפרט שאינו שעה"ד שהרי יוכל לקדש מיד כנלע"ד,

סימן רכז

א להרב הה"ג וכו' מ מוהר"ש הכהן ז"ל אבד"ק פאד- הייץ.

ב ע"ד שאלתו בעסק התקנה שעשה בעירו זה איזו שבועות בצירוף נבחרי העיר שלא ימכרו בשר כשר במקום אשר ימכרו בשר טריפה ולאשר עתה נתפרדו הקצבים משותפותם וצועקים לאמור כי א"א להם שישכור כל א' ב' חניות כי יש ביניהם עניים ומהם לא זבחו איזה שבועות עי"ז ויבקשו להתיר להם בחנות א' ע"י חילוק מחיצה וכלים מיוחדים לבשר כשר לבד ולבשר טריפה לבד והנה מעכ"ת עמד על לשון החהנה שבמקום שמוכרין כשר לא ימכרו טריפה ולשון מקום פירושו על העץ שקוצבין עלי' ולא קאי על הסנות וראי' מהרא"ש פ"א דברכות בהא דהקובע מקום לתפלתו דלא קאי על ביהכ"נ אלא על מקום שבביהכ"נ עכ"ד ויש לפקפק בזה דהתם ודאי דקאי על ביהכ"נ וצריך שיהי' לו ביהכ"נ מיוחד אלא דס"ל להרא"ש דלא סגי בביהכ"נ לבד אלא דגם בביהכ"נ צריך שייחד לו מקום וע"ז הביא ראי' מלשון הירושלמי צריך לייחד לו מקום בביהכ"נ וכו' דמוכח דבביהכ"נ צריך לייחד מקום ומלשון הש"ס דילן דנקט הקובע מקום לא הוי שמעינן לה א"כ אדרבה מוכח להיפוך דסתם מקום היינו החדר אלא דמדנקט הירושלמי מקום בביהכ"נ איכא הוכחה דבביהכ"נ עצמו קאמר משא"כ בסתם לשון מקום וע' בטוא"ח סי' ת"מ ייחד לו מקום והיינו כל הבית במקום שירצה ולא בייחד קרן זויות כמ"ש בב"י שם ובש"ס נקט ייחד לו בית ועכצ"ל דבית ומקום חדא נינהו ובמהרי"ק שורש קס"ז באמצע התשו' האריך לבאר לשון הרמב"ם פ"ט מה"א בדין סבלונות שפתח בלשון מקום וסיים בלשון עיר והוכיח דלשון מקום כולל יותר מעיר ור"ל הרבה עיירות והביא מקרא ולא תשא למקום בעבור וכו' שהי' מבקש לישא לכל ה' כרכים כמ"ש הרמב"ן וכ"ה בלשון הש"ס סופ"ק דע"ז ולכן בכונה גדולה כ"כ הרמב"ם

ע"ש באורך ואם כי הכל לפי הענין מ"מ עכ"פ אין להוכיח מלשון זה למעט בית בפ"ע בדליכא הוכחה דאדרבה לשון מקום כולל יותר ואי הוה נקט לשון בית היינו רק שיהי' לו דין חדר בפ"ע כמ"ש מהרי"ל הובא במג"א סי' רל"ט סק"י בהא דהישן בבית יחידי דבית היינו חדר וכ"ה במג"א סי' ע"ט סק"ו וסי' תל"ח סק"א ובודאי אם מחלק מחיצה בנתים מקרי רשות בפ"ע והיא משנה ערוכה פי"ג דנגעים מי"ב במצורע שנכנס לביהכ"נ עושין לו מחיצה גבוה י"ט ורחב ד"א בפני הטומאה וע"ש בח"ש בזה ועמ"ש בדע"ת סי' נ"ז סקל"ב וס"ק ל"ה בדין אין מגיע לתקרה מכמ"ק בזה אבל כיון דנקט בלשון התקנה מקום י"ל דכולל יותר וכמ"ש מהרי"ק הנ"ל [א"ה מ"י בענין ל' מקום יש להעיר ממשנה ג' פ"י דפרה).

ג ואולם באמת כבר העלה בתשו' הרמב"ן שבב"י יו"ד סי' רי"ח (ורמז אלי' הרמ"א סוסי' הנ"ל דבתקנות הציבור שהחרימו שלא ידור פ' במ"פ ושכר שם חנות והביא מכמ"ק דלשון דירה סובל כמה פירושים ולפיכך הכל לפי הענין ורואים מאיזו טעם החרימו כן ודנים כן ע"ש היטב וגדולה מזו מבואר בתשו' רשד"ם חו"מ סוסי' קנ"ג בשם רד"ך דבתקנות אזלינן בתר אומדן דעת המתקנים אפי' להוציא או להוסיף בלשון התקנה ויע"ש סי' רכ"ח באורך קצת בזה ומצאתי בתשו' צ"צ סי' ל"ז שהביא ג"כ דברי רד"ך הנ"ל והעיד שראה תשו' בכת"י מהב"י ז"ל שהסכים עמו בזה וע"ש סי' מ"ד עוד בזה ואף דבתשו' ראנ"ח ח"א סי' קכ"ד כ' בפשיטות דאין להוסיף עפ"י אומדנא כבר כ' בתשו' רע"א מ"ת סוסי' פ"ז דגם להראנ"ח י"ל דוקא להוסיף אבל לפחות ולומר שד"ז לא הי' בכלל התקנה גם הוא מודה דדנים ע"פ אומדנא ושניהם לא הביאו מכל הנ"ל ועוד י"ל דאם התקנה נעשית עפ"י ב"ד בודאי אזלינן בתר טעמא ולא בתר לישנא וראי' מהנימוק"י פ"י דיבמות בהא דהורוה ב"ד להנשא והלכה וזינתה דלר"י פטורה דאמרה אתו דשויתן לה פנוי' דשריתן לאנסובי וכתב הנימוק"י בשם ר"י דאפי' להאי לישנא אע"ג דכתב בגיטא ודן די יהוי וכו' להתנסבא לא סגי עד שיכתוב הרי את מותרת לכ"א דדלמא איהו לא שרי לה אלא להתנסבא ולא לזנות והו"ל כאומר חוץ מזנותך דבמילתא דב"ד לא אזלינן בתר לישנא אלא בתר עיקר טעמא וכי שרי לה לאנסובי ודאי לשווי' פנוי' אתי וגם לזנות בכלל אבל גבי בעל בתר לישנא אזלינן ודלמא מקפיד שלא להתירה לזנות עכ"ד והוא מוסיף אלישנא ואפ"ה אזלינן בתר טעמא אך לפמ"ש בר"ן פ' המגרש לפי שאין הוראת ב"ד למחצה וכו' יש לפקפק קצת בראי' זו עכ"פ בנ"ד דא"צ להוסיף רק לפרש בודאי אזלינן בתר טעמא.

ד ומעתה יש לעיין אם התקנה הי' מפני חשש מזיד ודאי הי' הכונה בבית בפ"ע שיהי' אפשר לשמור יותר שלא יחליפו זב"ז ומירתתו טפי משא"כ בחלוקת מחיצה באותו חדר עצמו ואם רק מחשש חילוף בשוגג אז מהני גם מחיצה בעלמא ובלבד שיהי' היכר דלא ליתי לאחלופי ונראה דעיקר התקנה הי' מחשש שוגג דודאי לא נתברר עליהם להוציאם מחז"כ וגם לא יועיל התקנה שהרי בידם להסתיר מעשיהם בחילוף כשר בטריפה ואין תקנה לחצאין כמ"ש המג"א סי' קל"ה סק"ד בשם רמ"מ וכה"ג כתוב במלחמות רפ"א דביצה דאין גוזרין גזירה לחצאין וכיון דשבת ויו"כ קדושה א' הן פריך מי איכא מידי דבשבת שרי וכו' שמדתם לגזור דבר ולא חצי דבר ע"ש ויש סמוכין לזה מש"ס דנדה ל"ו ע"א כיון דמעל"ע ליכא מפקודה לפקודה נמי ל"ג רבנן וע' ברש"י ותוס' כתובות ל"ז ע"א בזה ובר"ן פ"ג דפסחים בסוגיא דכיצד מפרישין וכו' ביאר סוגיא דבכורות כ"ג וכי הזאה יש לנו דלמסקנא כיון שאין טבילתו מטהרתו לגמרי אין מצריכין אותו לטהר לחצאין ויעוין בש"ג פ"ג דב"ק גבי תקנת הרשאה שתמה ע"ד הר"מ בענין תקנת הרשאה שאין התקנה תקנה שלימה ואף שמצינו בתוס' ב"ק ס"ט ע"א ד"ה כל הנלקט וכו' שכתבו בסוה"ד וא"ת כי קאמר כל המתלקט לא הי' מועיל למה שגדל אח"כ וי"ל דמ"מ מה שהי' יכולים לתקן הי' מתקנים וכו' עכ"ל מ"מ עכ"פ אומדנא איכא דעיקר התקנה היתה מפני השוגג שיהי' תיקון שלם ולא מפני המזיד שיהי' תקנה לחצאין וא"כ סגי בעשיית הבדל מחיצה בנתים ושיהי' מיוחדים כל הכלים לבשר כשר בפ"ע וכן לבשר טריפה ומ"מ צ"ע בזה למעשה.

ה ואולם מ"ש כת"ר דכ"ז שלא הוכרזה התקנה לא מיקרי תקנה ליתא דדוקא שלא יתפשו הקהל במכשול עון העובר המוחרם לא חל עד שיכריזו כמ"ש הריב"ש וב"י וש"ך סי' רכ"ח ס"ק צ' משא"כ בגוף התקנה הנעשית למיגדר מלתא דאיסורא וכן מ"ש דבנ"ד הי' רק עפ"י נבחרי הקהלה לבד וגם הוי בגדר רווחא להאי ופסידא להאי ליתא דבמה שנוגע למלתא דאיסורא גם אם הרב לבדו תיקן ונודע לבה"ע והסכימו סגי ובפרט בנעשה בצירוף טה"ע ועמ"ש בדע"ת סי' א' סקנ"ז בביאור היטב וגם מ"ש מתוס' מגלה ה' ע"ב ד"ה ובקש לעקור ת"ב וכו' והקשו דהא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו ותי' דלא רצה לעקרו אלא מחומרא שיש בו יותר משאר תענית א"נ דרצה לעקרו מתשיעי ולקבעו בעשירי ומוכח דשינוי לא הוי בכלל ביטול לפע"ד גם זה אינו דלפי תירוץ א' כבר הוגה בגליון הש"ס שם דהראשונים לא גזרו ע"ז כלל ותי' ב' הרי ביארו הטעם משום דאר"י אלו הי' התם קבעתי' בעשירי משום דעיקר שריפת ביהמ"ק הי' בעשירי וגם בזה כבר תמה הט"א על תי' התוס' וע"ע בא"ר או"ח ה' פסח סי' תמ"ח ס"ק י"ג בשם תשו' שער אפרים

מבהמ"ח שביאר דכוונת תוס' (כמ"ש בגליון) לפי שהי' יהודים בזמן ההוא שרצו באמת לקבעו בעשירי אלא שהרבים הכריעו לקבעו בתשיעי ובכה"ג ל"ש דין אין ב"ד וכו' והיינו אם נראה לב"ד דהלכה כדברי היחיד והביא ראי' מהא דדף ב' ע"א דגם שינוי מקצת הוי בכלל דא"י לבטל ע"ש בהא דמגלה נקראת בי"א ותבין וגם בשו"ת בית אברהם בסופו העיר מזה וע' שו"מ מה"ק ח"ג סי' קע"ט שלא הביא מדברי הא"ר הנ"ל ולענ"ד ראי' מתוס' שם ג', ע"א ד"ה מבטלין כהנים וכו' וקשה הלא אחר הקריאה יש הרבה שעות בעבודה וי"ל דכיון דמשהאיר היום הוי זמן עבודה והם מניחין אותה בשביל הקריאה מש"ה קרי לי' ביטול ע"ש וע' בב"י סי' תרפ"ז עוד בזה הרי דגם בכה"ג מיקרי ביטול ובע"כ דהתם מטעמא דכתיבנא וע' תוס' שבת כ' ע"ב ד"ה אנן שירא פרנדא וכו' והא דקאמר התם בטל לא לגמרי בטל אלא שלא הי' נמצא כ"כ וכו' ע"ש הרי דבכה"ג נקרא ביטול אך בתוס' שם ל"ט ע"ב ד"ה ממעשה וכו' והיינו דקאמר בטלה משמע לגמרי מכל דבר ובתוס' מ"ק י"ט ב' ד"ה והתניא וכו' דלשון בטלו משמע בכלו ע"ש ומ"מ בהא דאין ב"ד יכול לבטל כבר הבאתי בשם השעא"פ והא"ר דגם לשנות קצת אינו יכול אא"כ הי' אז דעת יחיד כן ונראה לב"ד דכן הלכה וא"כ ה"נ בנ"ד ואף שכתבו התוס' בכתובות ג' ע"ב ד"ה תקנה דרבנן וכו' דבהא דפריך לעיל ליעקרוה לא משני הכי כיון שנקבעו יום אחר היינו משום דהתם איכא סכ"נ משא"כ בעלמא וע' בהגהת בני"ש פ"ה דמע"ש מ"ב אות ב' במ"ש לדחות ראיות הג"א כה"ג וע"ש עוד בזה וגם מ"ש דהוי כגזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה כיון שהתקנה הוא רק על הקצבים ולא הוי תקנה כלל הנה לא אדע אם לא נכתב בהתקנה גם על הציבור שלא יקנו מקצב שיעבור ע"ז א"כ כיון שרוב הציבור מהקונים יכולים לעמוד בה הוי שפיר תקנה וגם אם לא נכתב כן הגם דמבואר בשו"ת גא"י יו"ד סי' ק"ח דגם בתקנה שהיא עפ"י דין בטלה בכה"ג מ"מ קשה לסמוך ע"ז דהא בידם לחזור ולהשתתף שנים שנים עכ"פ ויחזיק כ"א חנות בפ"ע זה ימכור בשר כשר וזה ימכור בשר טריפה ועוד דהא מבואר בתשו' מהריב"ל ח"ד סי' ד' דהא דאם רוב הציבור א"י לקיימה בטלה דוקא אם מתחלה לא יכלו לקיימה אבל אם כבר פשטה התקנה ואח"ז ראו ב"ד שא"י לקיימה צריך התרה ככל שאר תקנות ע"ש ועמ"ש במשפט שלום בקה"ע לסי' רל"א אות ל' מדברי רמב"ם וכ"מ פ"ב מממרים ה"ו בזה ואח"ז מצאתי בשו"ת זית רענן ח"ב יו"ד סי' כ"ג אות ד' שהוכיח דהעיקר כדעת רש"י שהביא בכ"מ שם והביא ראי' מש"ס דע"ז ל"ה דבמערבא לא מגלו טעמא עד יב"ח וכו' וכששמעו ולא מיחו הו"ל כנתפשט כבר ובפרט אם כבר התחילו לנהוג בזה וגם דברי מהריב"ל לא הבאתי בחיבורי שם ועמ"ש בדע"ת סי' א' ס"ק כ"ז וסי' ל"ג ס"ק ס"ד

בנידון כזה שהבאתי עוד מכמ"ק בזה ולכן הגם שצדדתי למעלה להקל בכ"ז למעשה מסתפינא לסמוך ע"ז כי יותר נוטה שחששו גם למזיד ולכן אחר שכתב כת"ר שנכתב בהתקנה שאם ירצו לבטל איזו תקנה יתאספו שנית ויקיים עפ"י רוב דיעות כן יעשו ואם יסכימו לשנות כפי הנ"ל כן יקום ויפה כתב רו"מ דדמי להא דריש מו"ק דבהתנו מתחלה בכך יוכלו לבטל ובאמת שהוא משנה ערוכה פ"ה דמע"ש מ"ב ותנאי הי' הדבר שאימתי שירצו יחזור הדבר לכמות שהי' ועי' שם בתוי"ט באורך.

סימן רכח

א להרב המאה"ג מו"ה אהרן מרדכי נ"י מו"צ דק' רוזין ברוסיא

ב ע"ד שאלתי בכפר רחוק פרסה א' מעירו וזה יותר מעשרים שנה קבלו להם שו"ב ועשו להם ביהכ"נ קבוע וגם בית המרחץ אך בעניני הוראה שייכים להעיר וכן לבית החיים וקבלו להם לש"ץ קבוע את השו"ב הנ"ל ומכל נישואין ומילה נותנים לו רח"ש ובכ"ז נתנו גם להש"ץ ושמש של העיר חלק בזה וזה איזו שנים נתמעטו הבע"ב ע"י גזירת המלך ונתמעט פרנסתם ובכ"ז נתנו גם לש"ץ ושמש של העיר חלק רח"ש וזה חמשה שנים פסקו מליתן חלק לש"ץ ושמש של העיר באמרם כי הש"ץ ושמש שלהם פרנסתו דחוקה ואם לא יתנו לו כל הרח"ש יתבטל התמיד ולא ירד לפני התיבה ופסק רו"מ עפי"ד השי"צ ופת"ש סי' קס"ג סק"ב דכיון שאין באים לעיר לביהכ"נ להתפלל א"צ ליתן לצרכי הש"צ ושמש דביהכ"נ של העיר ומה שנתנו עד עתה הי' בתורת נדבה עכ"ד ולכאורה יש לפקפק דהכא כבר החזיקו הש"ץ והשמש מהעיר בזה כמה שנים גם אחר שנחלקו מהעיר ומתפללים בפ"ע ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' א' סקפ"ה בתשו' לסאמביר מכמ"ק וע"ש סקפ"ד וס"ק פ"ו דכ"ז שהם שותפים עם בני העיר בעסק הוראות הרב א"י לחלק א"ע גם באופן שנתהוה שינוי ואמתלא מוכחת דדמי למקום פסידא דשותף אפ"ה א"י לחלק לחצאין ע"ש באורך אך באמת אין נד"ד דומה לזה דהתם לענין קבלת שו"ב אחר יכולים בני העיר למחות שלא יתחלקו מהם אבל בנ"ד שכבר קבלו שו"ב וש"ץ קבוע זה כמה שנים והש"ץ והשמש של בני העיר אין לו שום שייכות להם ומה שנתנו להם חלק לא הי' חלק קבוע רק פעם כה ופעם כה א"כ איכא הוכחה שהי' רק דרך נדבה ובפרט אם מעת שנתמעטו הבע"ב פסקו מליתן להם פשיטא שאין להם טענה וגם אם לא פסקו מיד מ"מ כיון שפרנסתם הולך ומתמעט ובכל פעם מתהוה יותר דוחק הפרנסה א"כ ל"ש בזה חזקה להש"ץ ושמש של העיר דתשלומי רח"ש הם עבור ש"ט ואם אין נהנים מהם

למה ישלמו וכמ"ש בתשו' שי"צ ראי' מדברי מהרי"ל ומג"א סי' סקי"ז ולכן יפה פסק רו"מ שאין להם טו"מ על בני הכפר וש"צ שלהם.

סימן רכט

א להרב הגדול וכו' מו"ה דוד אלימלך כהנא שטורמלויפער נ"י מו"צ דק' דינאב

ב ע"ד שאלתו באחד ששלחו לו בשר שהודח ולא נמלח והוא סבר שכבר נמלח וחלק הבשר לשנים ועירב כל א' עם רוב בשר שכבר נמלח ונתבשל וכבר נאכל הבשר ואחר מעל"ע נודע לו ובא לשאול על הכלים והביא רו"מ מדברי הט"ז סי' קל"ו סק"ז דיש להקל בדרבנן בכלי שאב"י אך בתשו' דב"ש סי' שי"א ושפ"ד סי', ק"ג החמירו גם בהפ"מ והביאו ראי' מפינכא דר"א ורו"מ פקפק די"ל דחשש לדעת אביי דס"ל דם שמלחו דאורייתא אך גם הרמ"א סי' צ"א סעי' ד' פסק לשבור הכלי גבי דם שמלחו עכ"ד והנה באמת כדברי הרב"ש מבואר בתה"א להרשב"א הובא בב"י סי' קכ"א שהביא דברי העיטור לענין הגעלה בכ"ח ג"פ בדרבנן וסיים וז"ל אלא שאני מסתפק בזה דלכאורה משמע בפ' הקומץ דדם שמלחו אינו אלא מדרבנן ואפ"ה. אמרינן בפכ"ה בפינכא דאימלח בה בישרא בי ר"א ותברה ואמאי ליעבד בה הגעלה ואפשר דכיון דבעי הגעלה ג"פ לא משהי לה דלמא פשע בנתים ותדע דאי לא לשהיי' ויחזירנה לכבשונות וכו' שמא יפשע וכו' עכ"ל וגם בשפ"ד שם רמז שכ"ה בתשו' הרשב"א אלא שרמז לכנה"ג ולא הביא מדברי תה"א וב"י הנ"ל ומצאתי בתשו' הרשב"א ח"א סי' תצ"ח שהביא בשם הרמב"ן להוכיח מפינכא דר"א דנוטל"פ לכתחלה אסור דאל"כ לישהיי' עד למחר וע"ש שהביא גי' בש"ס דמפורש כן (וזהו כוונת הר"ן שהובא בפת"ש רסי' קכ"ב ס"ק ב' שלא הי' לפניו גי' זו בש"ס ודלא כפת"ש שם והעירני לזה ח"א וגם בראש יוסף חולין קי"א כתוב כדעת פת"ש בביאור דברי הר"ן וגם בתשו' רלב"ח סי' קכ"א ביאר כן דברי הר"ן וגם הוא לא ידע מזה אבל צ"ע על הרשב"א שלא דחה מפני שיש לחוש לתקלה ועמ"ש בדע"ת סי' נ"ז ס"ק מ"ח וסק"נ בזה והנה בדברי תשו' הרשב"א הנ"ל י"ל דאזיל למ"ד דם שמלחו דאורייתא אבל בתשו' הרשב"א סי' קמ"ג מפורש דגם בחלב עכו"ם אסורה הכלי לכתחלה גם בשאב"י וכ"ה בתשו' מהריב"ל ח"ג סי' ק"ו ודלא כמ"ש בתשו' מהר"י מברונא סי' ע"ח דבחלב שהוא רק איסור מספק ויש רוב טהור יש להתיר הכלים אחר מעל"ע ונחלק שם עם הרב ר"י דס"ל דהוי איסור ודאי ע"ש וע' פמ"ג או"ח הנהגת או"ה סדר ג' אות כ"ו ג"כ בזה ובמח"כ נעלם מהם דברי הרשב"א ומהריב"ל הנ"ל וגם בפר"ח או"ח סי' תצ"ו בדיני המנהגים אות כ"ג בסופו הביא דברי מהריב"ל ורלב"ח שפסקו

כן וע"ע בתשו' מהר"ם שיק סי' קי"ב שהאריך ג"כ להוכיח מהר"ן וריטב"א וש"פ דגם בדרבנן אסור שאב"י (וכה ראיתו שחוכך שם בדין בישל במזיד לכתחלה בכשאב"י אם אסור להמבשל ובמח"כ נעלם ממנו דברי תס"א וב"י סי' קכ"ב דמפורש דאסור וכ"ה להדיא בריטב"א ע"ז ל"ג ע"ב וכ"ה ברדב"ז ח"ג סי' תרי"ז וגם בשפ"ד סי' צ"ט סוסק"ח לא ידע מזה.]

ג והנה מ"ש רו"מ אם יש לצרף בנ"ד שהי' רוב בשר שנמלח דהוה מב"מ והביא מפלתי סי' צ"ב סק"ז ובאמת שבדבר זה צידד בתשו' פ"י חא"ח סי' ח' לדון כדין מב"מ וכבר השיג עלי' בסד"ט סי' קפ"ח סוס"ק ד' ע"ש שהביא מהש"ך סי' ס ט סקנ"ז ובאמת שכ"ה להדיא בש"ך סי' ק"ז סק"א לענין ביצה שי"ב טיפת דם והא דסי' ס"ו סק"ט היינו משום שאין הדם שבביצה אוסר בתערובות ע"ש ותבין ועוד דגם אי הוי מב"מ מ"מ מבואר בתשו' מהר"י מברונא סי' ע"ח הנ"ל דבאיסור ודאי גם בנתערב מב"מ ונתבטל אסור גם הכלי שאב"י אך די"ל דבדאיכא תרי דרבנן יש להקל טפי אך דבנ"ד דהוי מבשא"מ אפס מקום להקל.

ד ומ"ש רו"מ מדברי בי"צ סי' קי"ג שהביא דברי מרדכי וב"י סי' קכ"ב בשם י"א דבכ"ח ל"ש נוטל"פ וראי' מאדר"נ שאינו מבאיש מה שבתוכו ובמרדכי כ' דה"פ שאינו מבאיש המאכל שבתוכו משא"כ מתכות והבי"צ כתב כמה מהדוחק יש בזה ובאמת שנעלם ממנו ש"ס דנדרים נ' ע"ב דיין שבכ"ח אינו נסרח משא"כ בכלי כסף וזהב וזהו כוונת האדר"נ. ומ"ש הוא עפ"י דעת הר"ן סוף ע"ז דהבליעה שבקדרה אינו נפגם אלא כשבא לתבשיל וזהו החילוק שבין כ"ח למתכות וזהו כוונת הי"א דל"ש נוטל"פ בכ"ח ונ"מ לענין חב"פ ע"ש ולפי דברי' לא הוצרך להמציא נ"מ לענין חמב"פ אלא י"ל דכוונת הי"א לכל דין נוטל"פ עפמ"ש הרא"ה בבדה"ב שער א' בית ד' להוכיח דהבליעה מהפגם בקדירה דאל"כ יאסר מה"ת כלי שאב"י דאין מבטלין איסור לכתחלה ע"ש א"כ י"ל דזהו כוונת הי"א דמה"ט ל"ש נוטל"פ בכ"ח כלל דגם כלי שאב"י אסור לבשל בו מה"ת וזה זמן כביר הבאתי ראי' לסברת הר"ן מהא דהקשה הריטב"א בע"ז ל"ט בהא דד"ח מחליא לשבח דהא כיון דכבר נפגם בעודו בלוע ויצא מכלל איסור הרי קיי"ל דאינו חוזר וניער ולשי' הר"ן ניחא דלא הותר מעולם כ"ז שהוא בלוע בקדרה וע' תשו' חת"ס סי' קי"ד שהוכיח דהתוס' והרא"ש ס"ל כר"ן וכן מצאתי במשה"ב להרשב"א בהשמטות דף ק"ג ע"ב שכתוב כסברת הר"ן אבל הוכחת הר"ן הוא מדבעינן שבירה בכ"ח וכן מריקה ושטיפה בכלי מתכות א"כ בעכצ"ל דגם בכלי מתכות לא נפגם בעודו בלוע בקדרה

ומצאתי בפענח רזא פ' צו שתי' קושיא זו משום דבעינן למשחה בקדשים וטעם פגום אסור משום הקריבהו נא לפחתיך ואח"ז תירץ כסברת הר"ן ע"ש.

ה ז"ז מ"ש בדין ספיקות דסתרי להדדי עמ"ש בדע"ת סי' ל"א סק"ח ומ"ש בשם דב"מ דבסחי"ד אין לחשבו לספק לאיסור נעלם ממנו דברי הל"ש סי' ל"ח בהגהת השמ"ח ס"ג ובפרט לפמ"ש בתשו' מ"ב הובא בדע"ת סי' נ"ג סקכ"ג דסחסי"ד הוי רק חומרא דרבנן א"כ פשיטא דלהקל לא סמכינן ע"ז וע"ע במש"ז סי' צ"ד סק"א שכ' להדיא דספק זה שמא לא נפיק כולו אין לצרף גם לאלף ספיקות ובדרבנן דבכה"ג שכל א' ישער באומד דעתו גרע משאר סד"ר וע' חמ"ד ה' בב"ח סי' ח' ובהל' כ"ר סי' ה' והל' תערובות סי' כ"ז שחוכך לצרף לשאר ספיקות אבל בספק זה לבד לא יעלה עה"ד להקל ולכן מ"ש הדב"מ להתיר כלי שאב"י שנתבשל בו בשר שלא נמלח הוא דבר תמוה ושתקע הדבר ולא נאמר ומ"ש רו"מ בדברי הר"ש פ"ב דמקואות עמ"ש בדע"ת בפתיחה לה"ש אות ל"ב. ובעיקר הדין דנד"ד ראיתי בתשו' כתב סופר סי' נ"ה וסי' פ' שצידד להקל בדרבנן ושאב"י להגעיל כ"ח ג"פ אבל רק בהפ"מ בתערובות גדול יש לצדד בזה וצ"ע למעשה אבל בנ"ד אין להקל כלל לענין הכלים ומ"ש קצת אחרונים דבכ"ח דא"א להגעיל הוי כדיעבד עמ"ש בדע"ת סי' ט"ו סקכ"ט בשם רדב"ז וש"פ בזה והנלע"ד כתבתי.

סימן רל

א להרה"ג מו"ה אלטר נ"י שו"ב דק' זאסטאוונא בגליל באקאווינא

ב ע"ד שאלתו היות שמצא כ"פ אחר שחיטת יונים למעלה ממקום השחיטה אחר הבערשטיל לצד הושט בפנים בושט מאכל כמו ביצים קרושים והטריף מטעם שנחתך המאכל עם הושט ומטעם שהיי' ולפעמים הי' נקב בושט מעל"ע וזה שכיח ביונים ואומרים שהוא ע"י שהיונים הזקנים ממציאים להם מזון לתוך פיהם בעת קטנן מתהיים הנקבים והעיר דכיון דשכיח מהראוי לבדוק אח"ז וצידד דדמי להא דכל חיוי ברייתא אכלי קוצים וא"צ בדיקה אלא דאם נמצא שם מאכל וחסר הקרום הפנימי בשטח רחב והמאכל תחוב שם ואולי י"ל דמסתמא יונים הזקינים לעסו מקודם המאכל ולא נתנו לתוך פיהם שעורים ושבלת שלימים ולא דמי לע"י קוץ אבל מ"מ בתרנגול זקן אם נמצא כן יש לחוש שמא נעשה ע"י דבר שיש לו עוקץ או נימא דדנים כשעת מציאתן ועכשי' שהמאכל נתעכל אין להחזיק ריעותא ובפרט שהוא שטח רחב ובקיאים בבדיקה של עור החיצון – והנה מ"ש מחשש שהי' ע"י המאכל עמ"ש בדע"ת סי' כ"ג סקי"ג ומ"ש לענין הבדיקה בושט אחר נקב ביונים הקטנים אם הדבר שכיח בגדר מיעוט המצוי ודאי

יש לחוש לבדוק אח"ז ואין זה דומה להא דכל חיוי ברייתא אכלי קוצים דהתם תלינן שלא נקבו בדרך בליעתן אבל בנ"ד דשכיח שיהי' נקבים צריך לבדוק ע"ז עד שיעברו יב"ח אחר שיגדלו מזמן שפוסקים הזקינים להמציא להם מזון אבל צריך לנסות ולבדוק כמ"פ אם הוא בגדר מיעוט השכיח וע' בשו"ת ב"איו"ד סי' ו' ובפתיחה שבחיבורי גי"ד אות מ"ג דיש לצדד קצת להקל שלא לחייב בדיקה ובדין נמצא מאכל תחוב וחסר הקרום הפנימי מ"ש רו"מ לצדד שלא הי' ע"י קוץ זה סותר למ"ש בעצמו דשכיח שינקבו ע"י פיהם של הזקנות דהוי כקוץ ובצירוף שמא נתנו לפיהם שבלת חד וכדומה פשי' דיש להחמיר וכן בתרנגול זקן קשה להקל אף שהוא שטח רחב דדוקא בניקב ע"י דבר רחב יש להקל אבל הכא שמא ניקב ע"י דבר דק אלא דע"י שנשמר המאכל דבוק נרקב קרום הפנימי בשטח רחב אך דמ"מ אם בודקים וכל קרום החיצון אין בו לקותא כלל אולי י"ל דהסומכים ע"ד הט"ז ה"נ יש להקל ומ"מ צע"ק למעשה ואין הפנאי מספיק כעת לעיין היטב.

סימן רלא

א להרב המאה"ג וכ' מו"ה אפרים אויערבאך נ"י אבד"ק הארחוב ברוסיא.

ב מה ששאל בעובדא שסידר גט שכ"מ שלא תהא אשתו זקוקה ליבם ומפני שנתיירא שלא יוגמר הגט באותו יום סידר הגט ביום והניח מקום של יום השבוע והחודש ובלילה נגמר כתיבת הזמן והשכ"מ נתן הגט לאשתו ושל"ח ועתה נסתפק כיון דקיי"ל דאם כתב השנה לבד כשר א"כ הוי כנכתב ביום ונחתם בלילה דאינו כשר אלא בשעה"ד והנה לפע"ד זהו דוקא בנכתב אדעתא דהכי אבל הכא דהשליחות של הסופר ועדים נעשה אדעתא שיהא הגט כשר לדעת הרב והרי דעת הרב הי' שלא להכשיר הגט עד שיכתוב הזמן של היום והחודש והניח מקום הזמן ההוא פנוי אדעתא למלאותו א"כ כ"ז שלא נעשה באופן שיוכשר לדעת הרב אינו כשר עד שיהי' נעשה כפי הסכמתו שיסכים ליתן הגט א"כ הוי שפיר כנכתב ונחתם בלילה וע' בתשו' פ"י ח"ב א"ע סוסי' פ"ב דאפי' אם הגט כשר עפ"י הדין אם עפ"י דעת הרב מצד חומרא אינו מסכים להכשירו הו"ל כלא נעשה שליחותן כיון שהבעל עשה הסופר לשליח שיכתוב שיהי' כשר לדעת הרב ע"ש ובתשו' א' הארכתי בדין אם כשר רק בדיעבד אי הוי בכלל כשר לדעת הרב והבאתי מכמ"ק בזה ואכמ"ל.

סימן רלב

א להרב הגדול וכו' מו"ה שלמה מעהר נ"י אבד"ק בראיוליב במאלדוי.

ב ע"ד שאלתו בדין שמות המתחדשים איגנאץ אדאלף מאריץ וכדומה וכן בנשים פאניא מאטילדא וכדומה שדעת חא"ש סי' קמ"ב שלא לכתבם כלל דהוי שם גיות ודעת הח"ס ח"ב סי' ל"ח ושו"ת ד"ח ח"ב א"ע סי' קנ"ב וסי' קס"ב לכתבם וכיון דהוי ספיקא צידד לכתוב וכל שום כמ"ש כה"ג הטו"ז סי' קכ"ט סקי"ג עכ"ד והנה לענ"ד אין בזה שום ספק וברור דיש לכתבם ואין לו דמיון למומר שמחזיק בו כדי לצאת מדת יהודית ויפה כתב בד"ח בשער התשובות בהגהת חא"ש והגם שהח"ס סי' ל"ח דחה ראי' זו דשא"ה שנקראו כן מעריסה מ"מ לדינא הסכים שהרי בש"ס פ"ק דגיטין מבואר דבחו"ל מחזיקים ח"ע בשם גוים וגם בכל סדרי גיטין מצינו שמות רבים כאלו בלא מספר וכ"ה בתשו' הר הכרמל סי' ח' ובתשו' אבני צדק א"ע סי' קי"א וסי' קי"ז וכתב סופר א"ע סי' צ"ח וגם בתשו' הר המור מבואר בפשיטות דיש לכתבו וצידד דיש להקדימו לשם כינוי העבריית וגם לשם שהוא בלה"ק או לכתוב ב' גיטין ע"ש ובס' אה"ש כלל ז' חולק עלי' בדין שם העברי ע"ש מ"ש בזה וגם הוא פסק בפשיטות דיש לכתוב שמות הללו ובפרט דבשו"ת חא"ח סי' צ' בשם שארלאטא כתב בעצמו להיפוך וע"ש בהגהת הד"ח וכ"ה בתשו' ר"מ שיק א"ע סי' ק"ד וסי' ק"ו ולכן אין לכללם בוכל שום כיון שזהו עיקר השם וכמש"ל בשם הר המור ומ"ש רו"מ דלפי"ז יצטרכו סה"ג חדש הנה כללי השמות יש לנו ועל פיהם יש לנו לברר הכתיבה איך לכתוב. ומה ששאל אם הרב המסדר יוכל להיות בעצמו הסופר הנה, רמ"א בסה"ג שבסוסי' קנ"ד הביא המנהג שלא יהי' הרב קרוב להסופר זולת בשעה"ד יש להקל ובתשו' ח"ס ח"ב סי' ס"ה החמיר שצ"ל ג' בגב"ע של העדים והסופר ובשעה"ד יצרף בנתינת הגט עוד ב' והסופר לא יהי' א' מהם זולת אם נחוץ ביותר ואף שסיום זה קאי בדא"א למיכנף עשרה זיל בתר טעמא ואין מקום לחלק בזה וע' בפת"ש על סה"ג סק"ה וסק"ו בזה ואני מצאתי בתשו' באר עשק סי' כ"ו שהאריך בדין סופר דמתא קרוב להרב וצידד להקל אפי' הוא בנו דע"מ כרתי ומדינא א"צ ע"ח והרי הבעל יכול לכתוב הגט ע"ש ובכ"ז לא עלה על הדעת להוסיף קלא ולייסד מנהג שהמסדר עצמו יכתוב הגט ולבטל מנהג ישראל לשאול את הסופר הס כי לא להזכיר שוב מצאתי בשד"ח מער' גט סי' ט"ו אות ב' מדברי כמה מחברים שאין להרב להיות סופר וגם בשעה"ד אין להקל.

סימן רלג

א למחו' הרב המאה"ג חו"פ מו"ה פישל ז"ל בבוטש- קאב בארץ הגר.

ב ע"ד שאלתו היות כי במדינת איטליא במקום עשיית היינות מושכים היינות בשפופרת (הנקראים שלאהך רעהרן העשוין ממין קויטש) ואינו רוצה לעשות חדשים וגם א"א להגעילם כי מתקלקלים וגם הישראלים שיש להם יינות כשירים מושכים ע"י שאולים מאדונים אלא שמדיחים אותן היטב ומה שבסוף השפופרת יש מתכות או נחשת זה אפשר לעשות בהם ניגוב והנה רו"מ העיר דאף שאינם כלים שמכניסים בהם לקיום מ"מ כיון שמושכין בהם היי"נ למלא החביות ולמשוך מהם והשימוש מרובה כל השנה למאות חביות ואולי דמי לכלי הגת דאף שאין מכניסים בהם לקיום חמירי ובעי ניגוב ואולי בנ"ד חמירי מכלי הגת שאין משתמשין בהם אלא בשעת הביצור משא"כ בנ"ד השימוש כל השנה בהם והביא מהרא"ש פ"ת דע"ז סי' ל"א במ"ש דמשום דריכה בעי ניגוב לפי שע"י דריכה נבלע בה יין קצת משמע דדוקא ע"י דוחקא בכח מבליע קצת א"כ בנ"ד ל"ש זאת עכ"ד והנה בטור סי' קל"ח מבואר דה"ה המחץ והמשפך דינן כדין הגת עצמה וכן כלי המדה כיון שמודדין בהם תמיד צריכין הכשר גדול כמו הגת ובב"י שם ביאר דלפי שמשתמשין בהם בשפע גדול יש להחמיר כדין הגת דהחמירו בו מפני שמשתמשין בו בשפע והביא בשם סה"ת דדין כלי המדה כמו המשפך ע"ש וכ"ה בשו"ע שם סעי' ד' וע"ש בט"ז סקי"א ומוכח דס"ל להטור דגם בלא דוחקא דינם כגת ובע"כ דס"ל דהרא"ש אין כוונתו משום דוחקא אלא שע"י שדורכין בו השימוש הוא בשפע או דס"ל להטור דדוקא בגת שאין משתמשין בו תדיר אלא בשעת הביצור לכן ס"ל דדוקא בצירוף הדריכה בולע משא"כ במשפך וכלי המדה שמשתמשין כל השנה גם בלא דוחקא בולע אבל לשון הב"י צ"ע לפ"ז כמובן ועכ"פ גם לפ"ד הטור וש"ע גם בנ"ד דינו ככלי הגת אף דודאי טבע הקויטש שלא לבלוע ולכן עושים מזה קאלאשען על המנעלים להגן ממים ורפש מ"מ אפשר דלא עדיף מכלי אבן ועץ שהחמירו בו ומנ"ל לחדש שזה עדיף מאבן ועץ דעכ"פ ניגוב בעי וז"ל הר"ן פ"ב דע"ז וא"ת היכי אמרינן הכא דכל שאינו מכניסו לקיום אפי' כתישן ביד גוי בשכשוך בעלמא שרי והתניא בברייתא בסו"פ השוכר הגת והמחץ וכו' ינגב והנך אין מכניסין לקיום נינהו וכו' כלי הגת ענין אחר להם וכו' מפני שתשמישן בשפע ולכלל מכניסין לקיום לא באו לפיכך לא התירו אותם בהיתר קל וכו' אלא נתנו עליהם הכשר בינינות דהיינו ניגוב וכו' עכ"ל הרי דכל טעמא מפני שמשתמשין בשפע וכ"ה בר"ן פ"ה דע"ז בקיצור ולכן אין מקום להקל בנ"ד זולת אם נאמר דטבע הקויטש הוא כמו זכוכית וא"א להקל בלא ראי' ובפרט באותן רעהרין שהם

רק מין עור ולפעמים בתוכם פשתן לייווינד דבזה בודאי אין צד היתר אך בדיעבד בודאי אין חשש כמ"ש הש"ך סי' קל"ח סק"ד ובשוגג באומר מותר גם אם עשו לכתחלה מיקרי דיעבד כנודע ובפרט שדעת רש"י דגם בכלי הגת סגי בהדחה אבל מ"מ צריך לתקן הדבר לכתחלה בניגוב כפי המבואר בשו"ע סוסי' קל"ח סדר הניגוב או להניחן במים רדופין י"ב שעות עכ"פ כנלפע"ד.

סימן רלד

א להרב המאה"ג מו"ה יחיאל מיכל הכהן ז"ל מו"צ דק' עיר ישן.

ב ע"ד שאלתו בדבר הדבש שעושים כעת מן צוקער המעורב במים וגם נותנים לתוכו מעט מחלק פחות מאלף ווינשטיין באמרם כי עי"ז יתלכד יחד הצוקער עם המים ולא יתפרדו ונעשה עב כמו דבש והנה מכח החשש שעושים מזה לעקיך ומברכים על העיסה במ"מ בודאי אם יש רוב בצוקער נגד המים אם יתיכוהו על האש דינו כמ"פ כמ"ש רו"מ אולם מ"ש מחשש יי"נ כי הוויין שטיין נעשה משמרי יין כמ"ש במק"ח סי' תנ"ב בחידושים אות ז' א"כ יש לחוש דהוי דבר המעמיד דלא בטל וצידד דכיון שכל איסור יי"נ בזה"ז הוא רק מדרבנן וגם הא דדבר המעמיד ל"ב הוא רק מדרבנן א"כ יש ספק שמא עברו עליו יב"ח ואין איסור על השמרים אך לפמ"ש בסי' קכ"ג סי"ד דדוקא כשתמדן במים שרי לאחר יב"ח וכפי הנראה לא קאי אחרצנים לבד אלא גם בשמרים הדין כן גם י"ל דבדרבנן לא גזרו על דבר המעמיד.

ג והנה בגוף דין הויין שטיין גם בזה"ז הוא נעשה משמרי' יי"נ ולא מגוף השמרים רק ממה שמתדבק בדופני החבית של יין מן תצמית השמרים וגוררים אותו ומתייבש וצורפין אותו במאשינען ע"י הערובות סיד וגם מין חימוץ [זייערע] ועי"ז מחמצת ומזדכך התמצית עד שמתקשה כאבן ואין נרגש בו שום טעם יין אלא מין חימוץ ומה שנותנים בו הסיד הוא רק עבור שיזדכך התמצית אבל לא נשאר בו מכח הסיד כלום וד"ז ידוע לי מן ספרי הטבע וכן הראה לי רוכל (אפטיקער) בספרי הטבע בלשונם עפ"י חכמת הכעמיע וגם מין הנקרא אצלינו סאליטארטירום שמשתמשין בו בבראזע פולוועד עם ביקיבאניקום וע"י תערובתם המים מרתיחין ושותים אותו וכן נותנים הכאכיטארטירום לתוך טהע ולתוך בארשט לחמצו ג"ז הוא מין וויין שטיין וכל העולם משתמשין בו ואין איש שם על לב לחוש בו משום יי"נ וגם המין הנקרא קרימיטארטירום שלוקחים מעורב בחלב או במים לסתום הנקבים הוא מין וויין שטיין והנה בטיו"ד סי' קכ"ג הביא בשם הרשב"א דתמצית יין הנקרש על דופני החבית נהגו בהן היתר דכיון שנתייבש כ"כ כבר

כלה כל לחלוחית יין שבו וכעפר בעלמא הוא ובב"י העתיק בשם תה"א דדוקא אחר יב"ח שרי ובפרישה שם בד"ה כ' הרשב"א תמצית היין (ובהג"ה בלשון אשכנז וויין שטיין ע"כ הג"ה) משמע מדבריו שמותר מיד וא"צ שום דבר לא לקלוף ולא להמתין וכו' מיהו מדברי הרשב"א משמע דיבש היינו כשנתייבש יב"ח וכו' מיהו מדברי הרשב"א משמע דיבש היינו כשנתייבש יב"ח וכו' עכ"ל ובשו"ע סט"ז העתיק ד"ז דמותר לאחר יב"ח ולא העירו האחרונים מהא דבסי"ד העתיק בסתם דעת ר"ת דל"מ יב"ח אלא כשתמדן במים תחלה ומצאתי בב"מ ליו"ד שם סי"ד שהביא דברי הש"ך סק"ו שהניח דברי הב"י בשם א"ח בדין אפר בצ"ע והוא השיג על הש"ך כסברת הדג"מ שם וסיים דלפי"ז תמוהים דברי הרשב"א בדין תמצית היין הנקרש הנקרא וויין שטיין שכתב דתלוי בפלוגתת ר"א ור"ת אם מותר לאחר יב"ח ולפמ"ש תמצית היי"נ לכ"ע אסור דלא עדיף מאפר יי"נ דאסור לעולם והא דסט"ז דנהגו העולם להשתמש בהכלים י"ל דאחר שנתייבש כ"כ אין בו פליטה לאסור אבל להנות מגוף הוויין שעיין לשומו ליי"ש של פסח בודאי דאסור לכתחלה בהנאה לעולם אבל בדיעבד יש להתיר בסתם יינם בזה"ז עכת"ד ובגוף השגתו על הש"ך ע' תשו' ח"ס יו"ד סוסי' קי"ז שדחה דברי הדג"מ אולם בגוף דין הוויין שטיין מצאתי בברכ"י בשיו"ב לסי' קכ"ג אות י"ג שכ' וז"ל יש מי שאומר שתמצית הנקרש וכו', מכאן נהגו היתר בהנאת קרימור די טארטארו תשו' דבר שמואל סי' ס"א ועמ"ש התשב"ץ ח"ג סי' רצ"א עכ"ל וגם ביא"פ שם רמז להתשב"ץ ועיינתי שם וראיתי שהאריך בדין מים השרופים הנעשים מיי"נ דיש מתירין שאינו אלא אפר בעלמא ודינו כחרצנים של יי"נ וי"א שאפי' אם דינו כאפר אסור וראי' מהך דפרק השוכר את הפועל ההוא גברא דאגר ארבי' לסתם יינם והבו לי' חיטי באגרי' וכו' זיל קלינהו וקברינהו בקברי וכו' ודבר תימה הוא להתירו אפי' יהי' אפר דודאי אפר יי"נ אסור כדין אפר ע"ז אבל משם אין ראי' דהתם משום שכר יי"נ אסור אבל צ"ע בנ"ד שאין המים אפר כל זמן שהם לחים ולכן כל יב"ח אסור וכן חומץ יי"נ אסור ולא פקע איסורו משום דאחמיץ והא דחרצנים מותרים לאחר יב"ח מפני שהן עצמן אינם אסורים אלא מפני לחלוחית יין שבהם וכשכלה הלחלוחית לא נשאר בהם איסור ויצא לנו מזה היתר הגנתקון הנקרא אל טורטר שהוא שמרי יי"נ כמו שפשט המנהג ולולי המנהג יש לפקפק דכיון שהי' תחלתו יי"נ ונעשה שמרים לא פקע איסורו מיני' וגם הטרטר יין הי' אלא שנקפה ונדבק בדופני החבית ודומה קצת לחרס הדרייני וגם ר"ת ז"ל לא התיר הדורדיא אלא בנתמדו במים אבל הרמב"ם התירם בכל ענין ואין כח בידינו לאסור מה שנתפשט המנהג להתירו וכ"כ הרשב"א ז"ל אבל אין ללמוד מזה היתר למים השרופים שהלחלוחית בהם ואסור ומכ"ש דאסור ליקח יין

מעכו"ם ולעשות ממנו מים שרופים דהוי רוצה בקיומו עכת"ד והנך רואה שכבר קדם וזכה בסברת דג"מ וב"מ וגם העיר משי' ר"ת דדוקא בתמדן שרי ואעפ"כ התיר את הוויין שטיין שהוא אל טרטרו והעיד שפשט המנהג להתיר ואין בידינו כח לאסרו וגם ביא"פ וברכ"י העתיקוהו בפשיטות ופוק חזו מה עמא דבר והמק"ח במחכת"ה לא ידע מזה וע' בשב"י ח"ב סי' ע' שכ' בפשיטות דהמנהג להתיר הווינשטיין מפני שנתייבש:

ד ויען כי התשב"ץ נדחק ליישב המנהג והודה שיש לפקפק בו נתתי אל לבי דיש ליישב המנהג עפ"י דעת הר"י שהובא במג"א סי' רט"ז סק"ג דגם חתיכת איסור שנפל לדבש כיון שמתהפך לדבש חוזר להיתר ובט"ז סי' תס"ז סק"ו הביא בשם תשו' הרא"ש בענין הקמח שנותנים להדבש דמותר מה"ט בפסח וע"ש במ"ש הטו"ז לדון עפי"ז בדין הכרכום וע"ש בח"י סקט"ז ובמק"ח ובשו"ת שבסוף ספר נחי"ע סי' ב' ובדע"ת סי' מ"א ס"ק י"ג וסי' ס' סק"ה ומ"ש הפר"ח בשו"ת מים חיים מהא דפ"ב דע"ז דאי משום אערובי מסרי סרי ור"ן שם והובא בפמ"ג בא"א לאו"ח סי' רט"ז סק"ג וע' בתשו' ח"ס או"ח סי' ל"ט ויו"ד סי' קי"ד וסי' רנ"ו ובחלק ששי סי' כ"ב ובמ"ש ע"ד המק"ח ומצאתי בתשו' בש"ר סי' ח' שהביא ג"כ ד' הר"י בדין הדבש דמהפך הדברים בעצמן ואין כאן טעם איסור כלל והשתא דבש גמור לפנינו ובהג"ה שם דמ"ש הרא"ש לענין מור דראייתו צריך ראי' היינו היכי דהרוב בשר נבילה משא"כ היכי דעיקרו דבש ובכסד"ה הביא מהמרדכי פ"ב דיו"ט ומהא דסי' פ"א ס"ג דמוכח דלא כהר"י ועכ"פ בנ"ד דכל החשש רק מסתם יינם בזה"ז שהוא מדרבנן והוא משתנה לגמרי בתארו וטעמו וריחו ומהותו עד שנעשה כאבן של מלח יש לצרף דעת הר"י ורא"ש הנ"ל וע' בתשו' ח"ס סי' קי"ז שהתיר השמן הנעשה מחרצנים של יי"נ מטעם דאשתני ע"ש היטב ולכן בנ"ד לענין הדבש מצוקער בודאי אין חשש כלל וגם לענין הסאליטארטירום אין למחות ביד המקילים אבל בע"נ יזהר שו"ר בשו"ת אבני צדק חיו"ד סי' נ"ז שהאריך בזה ואין פנאי כעת לעמוד על דבריו ז"ז מ"ש רו"מ די"ל דבדרבנן אין לאסור דבר המעמיד ביותר מס' ליתא ובסוסי' פ"ז הוא ג"כ בדרבנן ומ"ש בשם ס' יד"י סי' פ"ז המעיין בתשו' ח"ס סי' ע"ט ותשו' אבני צדק או"ח סי' נ"א ימצא שרוב דבריו דחוים וגם לא הביא מדברי הר"ש פ"ג דחלה מ"ח ט' במ"ש שאין זה כמפריש מחיוב על הפטור דאורייתא שאין השאור בטל בעיסה מדאורייתא וכ"ה בתשו' הרא"ש כלל כ' הרי דס"ל דמדאורייתא לא בטל דבר המעמיד ע"ש ותבין (ע"ע בב"מ יו"ד סי' שכ"ד ובא"ח סי' תמ"ב באורך).

ה שוב הגיעני שנית מכתב מהרב הנ"ל והנני לתשובתו מה שחזר על הראשונות ותמה עמ"ש בתשו' שם ליישב המנהג בהיתר הוויין שטיין דנתהפך להיתר ע"י שנשתנה וע"ז

תמה דלא נמצא ד"ז אלא בנתערב בהיתר דההיתר מהפך את האיסור כמו נבילה וקמח בדבש משא"כ היכי דהאיסור עומד בפ"ע אלא שנשתנה לד"א וכן הוא בנד"ד והנה מה יענה לגוף דין המוסק שהוא דם ונשתנה והתירו הר"י משום דפירשא בעלמא הוא אף שלא נתערב בהיתר והרמב"ם פ"א מכהמ"ק כתב שהמור הוא איסור שנשתנה ובעכצ"ל דלא נפסל מאכילת כלב דאל"כ ל"ל להר"י לטעמא דנשתנה והרא"ש חולק עליו הרי כיון שנפסל מאכילת כלב לכ"ע שרי ובע"כ שלא נפסל מאכילת כלב וכל התירו משום דנשתנה לד"א וגם בתשו' ח"ס שרמזתי בתשובתי שהתיר השמן הנעשה מחרצנים של יי"נ מבואר שם שנעשה מזה לבד בלא תערובות אחר ואפ"ה התיר מטעם דאשתני וגם היתר דם הנעכר ונעשה חלב משום דאשתני ובשפ"ד סי' ק"ה דהיתר דם שבשלו משום דאשתני וכ"ה בר"ן חולין בכ"ה בסוגיא דבר יונה דנפל לכדא דכמכא אבל מ"ש רו"מ די"ל דל"ה שינוי כלל בטעמו דגם בהשמרים יש מעין טעם חימוץ אלא שנזדכך וגם מה שנתקשה כאבן י"ל שאין זה שינוי יש מקום לומר כן והנה בד"מ וש"ך סי' קכ"ג הביא בשם הג"א פ"ב דע"ז דיין שנקרש אין בו משום יי"נ והיינו אם נגע בו עכו"ם אחר שנקרש ואם חזר ונמחה יש בו משום יי"נ ואני מצאתי בתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' שי"ז וז"ל ויין הנקרח בחורף פסק ר"ש דמותר בשתי' אם נגע' העכו"ם ואעפ"י שנימוח אח"כ כדתניא בתוספתא מים טמאים שהגלידו וא"ב משקה טופח טהורים נימוחו חזרו לטומאתם ישינה וכו' אלמא דע"י שהגליד בטל מתורת משקה ובעודו גליד פרחה ממנו טומאה שהיתה עלי' וכ"ש שאינו מקב"ט וכ"ש שאינו עושה יי"נ כדאיתא בע"ז דף ע' השתא טהרותי' טהורות יי"נ מיבעיא וכו' עכ"ל והנה מ"ש מתחלה דאעפ"י שנימוח אח"כ שרי היינו כיון שנגע בו העכו"ם בעודו קרוש והא דבטומאה חזרו לטומאה ישינה היינו אם נגע בו העכו"ם קודם שהגליד ועכ"פ כיון דיליף לה מטומאה גם בנגע עכו"ם בעודו לח פקע איסורו כשהגליד אלא כשחוזר ונמחה חוזר איסורו ובתשו' מהר"ח א"ז סי' ט' העתיק לשון ר"ש הנ"ל וסיים וז"ל ומה שהקשית על מ"ש שבעודר גלד אינו אסור משום יי"נ וכי פקע איסורו מיני' כדפריך בע"ז כ"ט גבי חומץ וכי משום דאחמיץ פקע איסורו מיני' וה"נ תיקשי וכי משום דאגליד פקע וכו' ל"ד לחומץ דלא בטל ממשקה וכו' וברוב מקומות בטהרות מדמה איסור יי"נ לטומאה וטהרה א"כ גם ביי"נ גמור שנעשה אוכל הי' מותר כמ"ש ר"ש על היין שהגליד א"כ הדבש שמתקנים אם מרסקין הענבים כדי שיתבקעו ויוכל העפר שזורין עלי' ליבלע בענבים ואין כוונתם להוציא היין מן הענבים וכו' אבל אם סוחטין הענבים כדי להוציא יינן וכו' אז נתנסך היין קודם שנתנו העפר לתוכו מ"מ אם הי' עצמו מתקשה ונעשה אוכל הי' נראה להתירו מידי דהוה איין

שהגליד שהתירו ר"ש כמש"ל ומתוך כך לא ידעתי אם נתיר יי"נ שנפל לתבשיל שנעשה אוכל ולא משקה ופנ"ח באו לכאן וכו' או שמא הוי כרוטב של בשר דחשיב משקה וכו' ויין שהגליד שהתיר ר"ש אינו דומה לחרס הדרייני בע"ז ל"ב כי שם אין היין נעשה אוכל וכו' עכ"ל ומבואר מכל התשו' דגם יי"נ שקרש מותר בעודו קרוש א"כ בנ"ד שנותנים אותו לדבש כ"ז שהוא אוכל פקע מיני' איסור יי"נ וגם אם בתחלת מלאכתו הוא משקה מ"מ כשחוזר ונקרש פקע איסורו וכן אם נותנים הדבש לאוכלים ולא נשאר החשש רק אם נותנים אותו למשקה ולשי' הטו"ז סי' קי"ד בטל בכל המשקין באחד בששה מפני שפוגם בהן וגם לשי' מג"א סי' ר"ד ס"ק ט"ז מ"ב מודה ביינות שלנו אך מ"ש מהר"ח א"ז דגם בנתנו יי"נ לאוכלין יש להסתפק הוא תמוה כמ"ש בהג"ה שם והרי בהחמיץ עיסה בשמרי יי"נ אסורה העיסה אבל גוף היי"נ שקרש מותר ותדע שהרי ר"ש עצמו הקשה עלה מהא דפריך וכי משום דאחמיץ פקע איסורי' והרי התם מיירי ביי"נ שהחמיץ דבחומץ גופי' הא ליכא דין מגע עכו"ם כמ"ש בסי' קכ"ג והרי הר"ש עצמו תירץ דשא"ה דלא נעשה אוכל ומבואר דבנעשה אוכל שרי ולכן יש מזה סניף גדול לנד"ד.

1 אך יש לפקפק לפמ"ש בתשו' מהר"ם ב"ב שם דהא דיי"נ שהגליד מותר דוקא בנגלד כולו אבל בנשבר יש בו משום יי"נ דתניא בתוספתא דטהרות החושב על החלב שבכחל טהור פי' מאחר שנקרש החלב אין לו דין אוכל לקב"ט ושבקיבה טמא מאחר שאין הכל ביחד אז דינו כבתחלה עכ"ל א"כ בנ"ד שנעשה ממנו כאבנים קטנות אולי דמי לנשבר וגם אולי במלאכתו נמחה הקרישה טרם שנותנים אותו להדבש או שעכ"פ כותתין אותו ונעשה כקמח ובודאי דמי לנידון מהר"ם ב"ב הנ"ל דכשנשבר יש בו משום יי"נ וא"כ אזיל לי' צד היתר הנ"ל אבל י"ל דכיון שדרך הדבש להפך המאכל הבא לתוכו להיות כמוהו כמ"ש הפוסקים גבי בשר וקמח ה"נ בזה ומ"מ צ"ע גם י"ל דמ"ש מהר"ם דכשנשבר יש בו משום יי"נ היינו אם מתחלה לא הגליד כולו יחד רק נעשה שברים דומיא דחלב שבקיבה משא"כ כשנקרש תחלה יחד אף שנשבר אח"כ אינו חוזר לאיסורו עד שחזר ונימוח ונעשה משקה כבתחלה ועדיין צ"ע בכ"ז והארכתי בזה כי כי הוא דבר חדש והלכתא רבתא לדיני יי"נ ולא נתבאר בש"ע ואחרונים אבל בגוף הדין מצאתי אחר צאת תשו' לרו"מ בשו"ת אבני צדק חיו"ד סי' נ"ז שהאריך בענין זה והביא ג"כ דברי התשב"ץ והעלה כי הווייגשטיין לבן שהוא באפטייק שהוא מזוקק דעסטילירט וטעמו רק מלחיי אין בו כלל מהיין כלום רק מתולדות העץ הגפן ואין בו שום חשש רק בווייגשטיין האדום יש בו חשש והאריך בדין זוז"ג וא"כ כן עשו להשתמש רק בלבן לצאת מידי חשש.

ז ומה שנסתפק רו"מ אם מותר להשתמש בהדבש ההוא לפסח כי מלבד חשש הזייערע שנותנים לתוכו שיש לחוש אולי יש בו חשש חימוץ אולי הווייגשטיין בא גם מהיינות שמערבים בו דבש שפירטיס וכדומה שיש בו חמץ גמור ואף שהווייג- שטיין הוא חלק פחות מאלף מ"מ י"ל דהוי דבר המעמיד וגם משום דמבטל לכתחלה בידים והנה מכח חשש מעמיד צדקו דברי רו"מ דבנד"ד שעושין כן כדי לדבק יחד אינו בכלל מעמיד ויש להביא סמוכין מהא דא"ח סי' ר"ח ס"ב וס"ג דאם הקמח מה' מינים הוא בא רק לדבק הדבש אין לברך במ"מ והיכי דעביד לטעמא אפי' הדבש הוא רובא והוא עיקר לאכול מ"מ מברך במ"מ כמ"ש במש"ז ס"ק ג' בשם הפר"ח והיכי דהוא רק לדבק לשי' הב"ח אפי' הקמח הוא הרוב אפ"ה אינו מברך במ"מ דהדבש הוא עיקר ולשי' הט"ז היכי דהקמח רוב הוי ספיקא ואם הקמח מיעוט לכ"ע בטל לגבי הדבש וה"נ בנ"ד ואף שיש לחלק בין ברכה לאיסורא אבל הרי בש"ס דברכות ל"ח ע"א מדמה דין ברכה לדין תרומה לענין זיעת תמרים ומדמה להדדי וע"ש ברא"ש סוסי' ג' לענין בפה"ג דיין מהא דערלה וביכורים ומהא דהמחה החלב וגמעו ע"ש ותבין. וגם לענין המין חימוץ זייערע גם אם יש בו חשש חמץ כיון דעשוי רק לצורך הזיקוק כמאן דליתי' דמי וכדאי' כה"ג בש"ס דע"ז ל"ח ס סוע"ב ומ"ש ממורייס דשרי בהנאה התם לעבורי זוהמא ופירש"י והוי כמאן דאזיל לאיבוד ע"ש ובתשו' ח"צ סי' ל"ט באמצע התשו' ביאר בזה הא דלא גזרו משום דמאי במורייס כדאי' בחולין ו' אף דבתבלין גזרו משום דעבידא לטעמא ע"ש ותבין.

ח ונשאר רק החשש דמבטל לכתחלה והנה בט"ז סי' תרכ"ו במ"ש בשם מרדכי ואגודה דקודם זמן איסורו שרי לבטל לכתחלה ובתשו' רע"א סי' ל"ח הוכיח מהמרדכי דלאו דוקא להוסיף אלא גם בעיני' מותר לבטל ושכ"ה בתשו' הר"ן ולא דמי לחלב בבשר או לענין דם שלא פירש דגם עכשיו יש עליו איסור כשפירש או לבשר משא"כ בחמץ קודם ז"א ומ"ש רו"מ בשם ס' יד"י אינו בידי ובתשו' רע"א שם השיג על השפ"ד סי' ס טו סוס"ק נ"א ע"ש והנה בפר"ח סי' פ"ז סק"ז הביא מתשו' רדב"ז והוא בח"ג סי' תר"ו שהתיר לעשות הצוקער בתערובות חלב בדאיכא שיעור ס' אף שיאכלוהו בבשר ע"ש ומכ"ש בנ"ד וע' שפ"ד סי' צ"ז שהביא ג"כ דברי פר"ח ורדב"ז הנ"ל להלכה ובעיקרי הד"ט חיו"ד סי' י' אות י"א בשם כמה שו"ת דגם ליתן לכתחלה מותר בכה"ג ושגם להנוהגין נסתר עוד החסידות שרי ע"ש וע' בב"י יו"ד סי' קל"ד ובד"מ אות ד' בענין נתינת מים ביין דשרי לכתחלה בעודו היתר כדי שלא יאסר אח"כ ע"ש ועוד נראה דכבר נודע דעת ראב"ד ורשב"א דבאיסור משהו שא"א לבוא שרי לבטל לכתחלה א"כ הרי בנ"ד אם יתן יותר ווייגשטיין יתקלקל הדבש ממתיקתו א"כ י"ל דבכה"ג שרי לבטל לכתחלה וע' בהגהת

רע"א לסי' ק"ג וסי' ק"ה באורך בענין ביטול בעודו היתר ובנד"ד שהוא קודם פסח נראה דיש להקל בכה"ג ובפרט שהדבש הזה הוא נמכר גם לחול וע' בפנ"י פסחים ל' סוע"א בתוד"ה לישהינהו וכו' שהעלה ג"כ דלענין חמץ קודם ז"א מותר לבטל לכתחלה ע"ש אלא דמיירי לענין להשהותו לאחה"פ יעו"ש היטב ובראש יוסף חולין צ"ז תמה עלי' דא"כ יהא מותר לבשל בשר בקדרה שבישל בה חלב בדאיכא ס' ובמח"כ בחנם תמה עליו דשא"ה דחלב אסור בבשר וכמ"ש בתשו' רע"א שם לחלק כן ובפרט בנ"ד שנשתנה לד"א ואין נרגש שום טעם חמץ והוא עשוי רק לדבק דדמי לאזיל לאיבוד וכמש"ל בודאי יש להקל.

ט והנה עוד יש לדון בזה מדברי הרשב"א וב"י יו"ד סי' קל"ד ומג"א סי' תמ"ב דכל דבר שעיקרו כך ודעתו לעשות כן ל"מ ביטול וכה"ג כתבו התוס' בפסחים קי"ד ע"א ד"ה אעפ"י אבל בתשו' נו"ב מ"ת חיו"ד סי' נ"ו העלה להקל ויש בזה אריכות דברים בתשו' ח"ס יו"ד סי' ע"ט אבני צדק חא"ח סי' נ"א אולם כבר העלה במחה"ש שי' תמ"ז סוס"ק מ"ה דכל טעם הרשב"א משום דהוי כעביד לטעמא ודבר המעמיד והיכי דעביד רק לחזותא וכדומה גם בכה"ג בטל ע"ש וא"כ בנ"ד שעשוי רק לדבק לכ"ע אין חשש ויש להביא ראי' מהא דביצה ל"ח וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה וכו' וקשה הא הוי דבר שעיקרו כך ולא בטיל וע"כ דהיינו בכלל תירוץ הש"ס ויותר אין פנאי להאריך.

סימן רלה

א להרב הגדול מו"ה משלם זוסיא הירשענהארן נ"י מק' סאטנאב ברוסיא

ב ע"ד שאלתו היות שנעשה תקנה בקהלתכם וחתמו השו"ב בהתחייבות בדבר שכירות מכס הזביחה מהממשלה שיהי' רק לצורך בני העיר ואם יעבור וישכור א' המכס לעצמו אין להשו"ב לשחוט עד שינתן לבה"ע סכום קצוב לכל שבוע ועתה נתעורר מריבה בין הקהל ושכרו כמה אנשים המכס ואמרו כי גם הם יחזיקוהו לטובת הכלל אלא שאין רוצים בהנהגת הקודמים כי הם ינהלו כפי דעתם ויש לעומתם רבים המוחים ומערערים ורוצים לעכב על השו"ב מלשחוט כפי כתב התקנה הנ"ל והנה כבר העלה בתשו' חכ"צ סי' ס"א דכמו דבלשון הש"ס מפרשינן על הודאי ולא על הספק כן ה"נ בלשון תקנה התלוי בלשון בנ"א ע"ש וא"כ ה"נ כל עוד שלא נתברר מי הרוב בודאי אינו נכלל בהתחייבות השו"ב שלא ישחטו וגם לפמ"ש בתשו' עה"ג סי' ס"ח לחלק בזה בין לשון תורה ללשון בנ"א מ"מ מודה דאין להוציא ממון וה"נ הרי באים להפסיד את השו"ב ואין להפסידם בספק וגם באמת אין בזה ספק כלל כיון שנתחייבו רק אם ישכור א' לעצמו

משא"כ ששכרוהו לצורך הרבים אלא שרוצים הם להיות המוהלים לדעתם ואין זה בכלל התחייבות חזה"ת דמי סי' מ"ב סוס"ק ט"ו דכשבאין כלל וע' בב"ש אה"ע לאסור ולהוציא להוצאת ממון ע"ש וה"נ בנ"ד.

ג ומ"ש רו"מ מדברי הח"ש חו"מ סי' ס' במי שמכר חטים ולא יוכל להשיגן אלא בתוס' דמים הרבה יעוין במשפט שלום סי' ר"ט דף ע"ו ע"ד מדברי הט"ז וב"ש סי' קי"ד בזה ועוד מכמה מחברים בזה ותמהני על המהרש"ק שלא הביאו מכ"ז.

ד ומ"ש מהח"ש סי' קנ"ה שהוכיח דראוי לפרש על היותר פחות וכהא דא"ע סי' צ' בא"ל עשה מה שתרצה היינו אם אינו פירוש דחוק אבל היכי דמשתמעי יותר לפ"ד השומעים גם ליפוי כח בעהש"ט אזלינן בתרי' כהא דח"ס סי' מ"ב סעי' י' בהג"ה ויעוין בב"ב דף ל' ע"א כיון דא"ל דבי בר סיסין ומיקריא דבי בר סיסין עלי' דידי' רמיא לגלויי וכו' וע"ש ברשב"ם ד"ה כיון וכו' ותבין ומבואר דאע"ג דזה מוחזק מ"מ הוא צריך לברר כיון שהוא נגד משמעות הלשון לפ"ד השומעים.

ה ומ"ש רו"מ מהא דסי' ע"ז דכל א' מהשותפים יכולים לגבות הכל ליתא דהתם כשאין השני עומד בשעת מעשה ומוחה משא"כ בנ"ד שהרי כל טעם הרשב"א דדמי להרשו זא"ז א"כ הרי בחוזר בו מהרשאה בטל ההרשאה ועוד דהא בתומים תמה ע"ד רמ"א והניח ד"ז בצ"ע ע"ש סקי"א.

ו ומ"ש בהא דהקהל מוחזקים עמ"ש במשפט שלום בקת"ע לסי' רל"א אות י"ז ואות ל"ג בזה וגם בדין אי שוכרי ראנדע מוחזקים ועכ"פ לדינא הדבר פשוט שאין לעכב על השו"ב כ"ז שלא יבורר בדין על מהם הרוב בנין ומנין או שיבורר בדין שהצד השני אומרים כהלכה.

סימן רלו

א להרב החריף מו"ה יוסף שמעון פאללק נ"י ה"ק הערמאנשטאט במדינת זיבענבערג

ב ע"ד שאלתו בקדירות של חרס באחד בשר ובשני חלב ונגעו זב"ז רותחין ונסתפק בהא דב' קדירות שנגעו זב"ז דכשר דלמא דוקא בשל מתכות אבל של חרס שטבען להפליט בחוץ דקיי"ל דכ"ח מידייתי א"כ י"ל שאוסרים זא"ז והביא ראי' מהא דסי' צ"ה ס"ג וט"ז שם דלהאוסרין חיישינן שמא בלעו זמ"ז בלא אמצעית המים והאריך מאוד בזה והנה זה כמה שנים העירותי בזה והבאתי מש"ס דיומא ע"ח א' דבמנא דפחרא מישטל שטיל ואח"ז בא לידי שו"ת ברכ"מ ושם סי' ח' העיר השואל בזה והוא דחה דברי' באורך ובסי' ט' העתיק תשו' הגאבד"ק פיעטרקוב שהחזיק ג"כ בהרירא ע"ש היטב ואולם במ"ש

שם לצדד דגם מה שמזיע הקדירה לחוץ ופולט הוא קלוש וטעמא בעלמא ולא ממש יש להעיר ממשנה ט' פ"ב דמקואות המסדר קנקנים בבור ונתמלאו מים ופי' הרא"ש וב"י ותוי"ט דהיינו כדי שיבלע המים בדפנותו וגם עברו לתוכן עד שנתמלאו מים הרי דגם ממש נכנס דרך הדפנות של חרס ואולי י"ל דשא"ה שהם כ"ח חדשים שלא שבעו עוד מלבלוע משא"כ בכלים ישנים ששבעו מלבלוע ולפ"ז יש לחדש דאם בשלו בכלים חדשים שוב גם ב' קדירות הנוגעים זב"ז אוסרים זא"ז וצ"ע ועכ"פ בכלים ישנים מוכח מהפוסקים להקל דסתם קדירות של חרס כמ"ש הב"י סי' קכ"ב בשם מרדכי והובא בברכ"מ שם וגם רו"מ הביאו ואפ"ה מותרים אבל נראה דהיינו בסתמא כל שלא ראינו שיש מבחוץ זיעה לחה ורטיבות גדול אבל אם נדבק לחלוחית לקדירה שניי' אין מקום להקל כמ"ש בס' זכרון אברהם להגאבד"ק ראדזין ליו"ד סוסי' צ"ב והעיר עמ"ש הרמ"ג במש"ז דגם במזיעין שרי דהיינו אם הקדירות מזיעין מבפנים למעלה אבל לא במזיעין מבחוץ ע"ש ועפמ"ג או"ח סי' תמ"ז בא"א סוסק"ד וז"ל וב' קדירות נוגעים ומידייתו בארתי' ביו"ד סוסי' צ"ב ס"ח בלא מידייתי עכ"ל אך דלפמ"ש הח"ד סק"כ יש להקל גם בזה דמעט זיעה אין לו דין רוטב וע"ע ביא"פ סוסי' ע"ו בזה ומ"מ צ"ע לסתור הקדירה לכתחלה אף שלענין התבשיל יש לסמוך על הח"ד ויא"פ ומ"ש רו"מ מהא דסי' צ"ה ס"ג כבר כ' הפרמ"ג במש"ז סי' צ"ד סק"ז דבתוך הקדירה ע"י ההבל מפליט מקדרה לקדרה ע"ש וא"כ לק"מ

סימן רלז

א להרב המאה"ג מו"ה דוד אלימלך שטורמלויפער נ"י אבד"ק דק' דינאב

ב ע"ד שאלתו היות שהתיכו שומן אווז ערך ב' ליטער עם הגריוועז ובטעות לקחו כף דק של בלעך ב"י ממאכלים מעורבים בחלב ואחזו בהכף ע"פ הקדרה בעת השפיכה לבל יפלו גם סגריוועז למטה כנהוג ועתה שאלו על השומן והגריוועז והכלים והעיר דלפמ"ש הח"ד סי' צ"א סק"ו דדבר לח אינו חיבור ורמז לפסקי מהרי"א סי' ק"ג ושם מבואר דבאיסורין דתליא בטעמא אין הניצוק מחבר והביא מהט"ז סי' ק"ה סק"ו ומש"ז שם ובאמת שהמנ"י כלל כ"ג אות י"ב הוכיח דדוקא לכתחלה החמירו שם משום ניצוק חיבור ולא בדיעבד ומ"ש רו"מ בשם יש מחלקים דמלמעלה למטה גם באיסורים ניצוק חיבור כדקיי"ל כה"ג לענין קטפרס חיבור המעיין בפסקי מהרא"י ימצא שביאר דבאיסורים ל"ש ניצוק חיבור וראי' שהרי אפי' בכלי מתכות דחם מקצתו ח"כ ואפ"ה אינו מוליך בליעותא בכולו ומכ"ש בניצוק ע"ש א"כ אטו בכלי אם חם חלק העלין נימא

דמוליך למטה בליעתו בכולו וכיון דהתם אין חילוק בזה ה"נ בניצוק אין לחלק באיסורין בזה ועיי' תשו' מהרי"ל סי' ס"ח.

ג והנה מ"ש רו"מ בשם העצ"ל שחולק על הח"ד סי' צ"א סק"ו הנ"ל הנה שם חולק רק עמ"ש הח"ד דמשקה לח ל"ה חיבור ובמק"א הבאתי מהר"מ בפי' פ"ב דטהרות מ"א שכ' דמשקה הוי' חיבור טפי מדבר גוש וברש"י ע"ז ע"ה ב' ד"ה לא מפסיק מידי שהמשקה מחברן וע"ע פ"ח דטהרות מ"א ור"ש שם ובנזיר נ' ע"ב ורש"י ד"ה ת"ש חלב של מת וכו' לא נעשה מפורד וכו' ותבין אבל לענין ניצוק באיסורים אין ראי' משם ומ"ש רו"מ מדברי התוס' חולין ק' וח"ד רסי' צ"ב דכל שסופו לצאת כאלו יצא ולא נ"נ ורצה לדון מזה בנ"ד דסוף השומן לירד למטה לא נ"נ אינו מובן דהתם הטעם סופו לצאת ולכן לא נ"נ אבל הכא אף שהשומן יורד למטה מ"מ מה שנבלע בו מהחלב אין סופו לצאת משומן המעט הנבלע בו אלא שהשומן מתערב למטה בשאר השומן אבל אין הטעם יוצא ממנו ועתוס' חולין ק"ח ב' ד"ה שנפל וכו' וב"ח סי' ק"ח והגהת א"ב על הט"ז סק"ז בזה וע"ע ברא"ש סופ"ה דע"ז ריטבא חולין ק"ח ורש"א חולין קי"ב ד"ה אר"נ וע"י בב"י סוסי' ע"ו בשם הר"ן מהא דלח בלח אינו בולע ופולט וגם בלא"ה הך טעמא דסופו לצאת אינו דבר מוסכם כמ"ש בשו"ת בי"צ סי' קי"ב שהביא רו"מ בשמו לענין סברת הרמב"ן ע"ש שהשיג על הח"ד בזה אך מ"ש רו"מ דכיון דהמאכל של חלב הי' בו רק חלק חמישית חלב ויש לשער כפי המדומע ונגד כף בלעך סגי בחמישית ליטער לבטלו וא"כ לא נאסר עד שנשאר רק חלק כ"ה של ליטער אז נ"נ והרי הי' שם הגריוועז כפלים מהשומן המעט ומצטרף לבטל טעם החלב היוצא ולא נאסר אלא לבסוף כשלא נשאר שומן כלל בין הגריוועז לצרפם וא"כ הי' מעט מזער ונתבטל בהשומן שלמטה הוא נכון ואף שבתחלה נעשה הכף נבילה ושוב א"א לשער כפי המדומע ז"א דהבלוע מקושר עם השומן שבקדירה ולא נ"נ זה נכון אבל מ"ש רו"מ דמסתמא לא נגע כל הכף בקדירה בעת הסינון הוא דבר הקשה לסמוך עלי' וקרוב לודאי שנוגע בכל פעם ומאן מפיס ואפי' ספק ל"ה כיון דמצוי שיגע בקדרה:

ד וגם מ"ש רו"מ עפ"י דברי הח"ד סי' צ"ד סק"ד לפרש דברי הש"ך דא"א לחול על החובה ב' שם בב"ח דכבר הוקלש הטעם וה"נ בזה והנה בגוף דברי הח"ד אזיל לשיטתו בסי' צ"ג סוסק"ב והמעיין בב"י שם ימצא שהדבר תלוי בשני תירוצים שכ' שם ולחד תי' בחלב אינו כן ואפי' יש ס' ל"מ כלל ובד"מ אות ד' כ' שתי' זה עיקר אבל בשו"ת גא"ב סי' ל"ח דעת הב"ח שם כהח"ד אבל היינו משום דגם חלב שם משקה עלי' ובדיעבד מהני הגעלה בחלב אבל בנ"ד שהכף של חלב לכ"ע אין מקום לומר שנקלש הטעם ע"י

השומן המתבשל וגם בלא"ה פקפק בהגהת א"ב דדוקא בהגעלה גמורה שיעלה רתיחה נקלש הטעם וכבר הביא הט"ז סי' צ"ד סק"ג בשם הגש"ד סברא זו ואני מצאתי בש"ג סופ"ה דע"ז שהביא שי' הרמב"ן דל"מ הגעלה אלא במים וביאר שזהו טעמו של ר"ב והפוסקים בדין כף חלב ששמוהו בקדרה של בשר דאפילו יש ס' כנגדו הכף אסור ולא אמרינן דהוי כהגעלה דכיון שיש דבר אחר עם המים של רוטב שבקדירה פסק כח המים וא"י להפליט הטעם ואח"ז הביא טעם הסמ"ק שכתב כדברי הגש"ד ע"ש ובאמת דאנן קיי"ל דלא כהרמב"ן ומצאתי בברכ"י לא"ח סי' תמ"ז ס"ק כ"ד בשר ס' בית מועד בשם ר"ג במעשה בא לפי' באשה שהגיסה הקדירה בכף שלא הוגעל ולא הרגישה עד פעם ב' והתיר לה התבשיל השני שכבר הוגעל הכף בתבשיל א' ע"ש ולפלא שלא הזכיר כלל מדברי הגש"ד וסמ"ק הנ"ל ועכ"פ בנ"ד לכ"ע לא הוקלש ע"י בישול השומן ואפס מקום להקל עפי"ז.

ה וגם מ"ש עפי"ד רע"א סי' פ"ג ביישוב דברי העיטור דס"ל כהרמב"ן דבב"ח בעינן ששני הטעמים יאסרו זא"ז דוקא וכיון שיש ס' בחלב נגד טעם הבשר ליכא משום בב"ח המעיין שם ימצא דהטור חולק ע"ז ולא ס"ל כן ולפמש"ל דבנ"ד ליכא טעמא דאיקלש מעיקרא ממילא ליתא לסברא זו בנ"ד לכ"ע

ו ומ"ש רו"מ לצדד עפ"י שי' או"ה דבלא נודע ל"א חנ"נ והביא דברי רע"א שהובא בפת"ש דהיכי שהיתה החתיכה גם אחר שנודע הרי נעשה אז נבלה ואוסר הכל הנה מדברי הש"ך סוסי' צ"ח סקל"ד במ"ש דהרב אזיל לטעמי' שפסק בת"ח דבלא נודע ל"א חנ"נ מיירי הכא שנתערבו ב' הקדירות יחד קודם שנודע וכו' מוכח להיפוך מדברי רע"א אלא גם בכה"ג יש להקל לשי' או"ה ויש להסביר הדבר עפמ"ש בתשו' נו"ב מ"ת יו"ד סי' נ' דחנ"נ חידוש הוא והיכי דבתחלה לא נ"נ גם אח"כ לא נ"נ ע"ש א"כ ה"נ בזה ומצאתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' קנ"ב שפסק בפשיטות דבנפל איסור לקדירה שלא הי' בה ס' וניתוסף מים בשוגג ע"ד שי"ב ס' דכיון שלא נודע מקודם יש להתיר התבשיל בפשיטות ע"ש ולא הביא כלל מדברי או"ה ומבואר דלא כדעת רע"א הנ"ל אך דבנ"ד שהוא בב"ח אין להקל גם בלא נודע ומ"ש רו"מ דכיון דכבר נאסר הכף בתחלה הוי כשאר איסורים לשי' הש"ך ליתא לענ"ד דדוקא בבישול ותחיבה אחרת יתכן. לומר כן משא"כ באותו בישול ולפי דבריו אם נפלה חתיכת בשר לחלב והי' בה ס' ונתמעט החלב לא יאסר אח"כ מדין בב"ח אלא יהי' דינו כש"א והא ודאי ליתא דבאותו בישול עצמו כל משך זמן הבישול פולט ונעשה בב"ח אך בנ"ד שהי' בלוע בכף רק חלק חמישית מחלב ושאר הנבלע בו הי' מהמאכל שנתבשל עם חלק חמישית חלב א"כ לא נ"נ מדין בב"ח רק גוף

החלב אבל שאר התבשיל הבלוע בכף דמי לשאר איסורים ואינו אוסר השומן במקום דמקילים בשאר איסורים וע' מש"ז סי' פ"ז סוס"ק ב' ותבין לכן שפיר יש לצרף טעמא דלא נודע כיון דנגד טעם החלב עצמו תמיד הי' בו ס' ושאר הטעם הבלוע בכף שנ"נ גם אם נבלע בהשומן לא נ"נ בלא נודע וכן לשי' המקילים בלח בלח בשאר איסורים אבל לענין הגריוועז הוי כלח ביבש ומ"מ יש להקל מטעם שנתבטלו ברוב וכמ"ש רו"מ עפי"ד נה"ך סי' ק"א דל"ה חהר"ל ואני מצאתי כן בשו"ת הלק"ט ח"א סי' קע"ו ובפרט שלדסת בעה"מ ומלחמות ביבמות פ' הערל דבאיסור דרבנן גם חהר"ל בטל וע' כרו"פ וח"ד סי' ק"א ובס' ישרי"ע ליבמות דף פ"א ודף פ"ב באורך ואני מצאתי בסה"ת סי' נ' מפורש דאפי' בחלה דודאי בזה"ז רק איסור דרבנן ואפ"ה חהר"ל לא בטיל ע"ש ומ"מ בנ"ד חזי לאצטרופי שי' המקילים וע' בחו"ד סוסי' פ"ז דלשי' הש"ך שם גם לענין חהר"ל ל"א בב"ח דרבנן דהוי איסור מגופו ואף שבשפ"ד סי' ק"א סק"ג כ' בפשיטות להיפוך ע' מקור מים חיים שם בזה.

ז ומ"ש רו"מ דכיון שהכף הנסמך על הקדירה בצד ב' הוא מגולה לאויר וי"ל דהוי רק כעירוי דמבליע רק כ"ק לענ"ד יש לחלק בין אם הטה הקדירה עם הרותחין מקודם ואח"כ סמך את הכף לקדירה הרי קיי"ל בסוסי' צ"ב בש"ך ס"ק ל"ו דכשהקדירה עומד במקומו מיקרי תאהה וכל שהוא במקומו גובר וע"ש סי' צ"א סקכ"ג וא"כ ה"נ תאהה גבר משא"כ אם מקודם הסמיך הכף להקדירה ואח"כ הטה השמין שיהי' נסמך ומגיע אל הכף הוי הכף תאהה ואינו בולע אלא כ"ק אלא שהרי בכמה עיראות דעת כמ"פ דבולע בכולו ומכ"ש אם מחזיק איזו שעה הכף אצל שומן הרותח דודאי פולט ומבליע בכולו ולדינא נ"ל להתיר השומן אבל הקדירה אסורה וכן הגריוועז שאין בהם הפ"מ נכון להחמיר ולאסרם והנלע"ד כתבתי,

סימן רלח

א להרב הה"ג חו"פ מו"ה יעקב יוסף הכה ראבי- נאוויטש אבד"ק קלאבוצק במדינת פולין גדול

ב מה ששאל בדין אות ה' של שם שכרעה נוגע כחוט השערה בגגה ותינוק קורא ה' והאריך לפלפל בדברי הר"י אכסנדרי ורמ"א סי' רע"ו וליישב תמיהת הרדב"ז ח"ב סי' תקצ"ו והביא דברי הש"ג פ"ד דשבועות שהוקשה בהא דנפל דיו מותר לתקן ומ"ש ממסרס אחר מסרס דחייב ותירוצו אינו עולה לשי' התוס' מנחות נ"ו ושבת קי"א דלא ס"ל כרש"י בהא דמסרס אחר מסרס וי"ל לפמ"ש הרשב"א שבת קי"א ע"ב לחלק בין סריס

לזקן דבסריס בחור כיוצא בו מוליד ואין ניכר שהי' סריס מתחלתו לכן אסור משא"כ זקן שאינו ראוי להוליד לפי דרכן של בריות לא הקפידה תורה בסירוס דידי' וזהו החילוק בין נדבק היטב לגגה דהכל קורין חי"ת שרי למחוק משא"כ בנוגע כחוט השערה עכת"ד ואם כי יפה העיר אבל אינו עולה יפה דהתם במסרס כל הרואהו מקרוב מכיר שהוא מסורס אלא דכיון דבחור כיוצא בו מוליד ומי שלא יראהו מסורס קודם שבא זה וסרסו ורואה מרחוק שזה מסרסו נראה לעיניו סירוס גמור לכן אסרה תורה משא"כ בזקן וא"כ מה יתרון במחיקת שם אם הוא דבוק היטב או לא דמ"מ מי שאינו רואה קודם מחיקתו את הדביקות יהי' בעיניו כמוחק השם והרי הש"ס מדמה לה גם להא דמחמץ אחר מחמץ ואטו יש חילוק בין אם הי' מחומץ גמור מקודם או רק קצת וכן בסירוס אין שום חילוק בזה ועיקר חילוק הרשב"א הוא משום דבזקן כל הזקנים אינם מולידים משא"כ בחור סריס אחרים כמוהו מולידים וא"כ אין מזה ענין כלל לנד"ד.

ג ומ"ש רו"מ עוד ליישב דברי הרי"א עפ"ד הרדב"ז ח"א סי' ע"ז כבר קדמו הגאבד"ק לבוב ז"ל בספרו י"ש ליו"ד שם אלא דרו"מ הרחיב הדברים עפ"י סברת ש"ס דמנחות מ"ח בהא דחטא בחטאות בשביל שתזכה בחטאת אמרינן ולא בשביל שתזכה בעולה.

ד והנה מ"ש רו"מ מדברי תשו' הר"ן שבב"י סי' רכ"ח דמספק מיקרי חל הנדר וה"נ בפסול מספק מותר למחוק כבר העיר בזה בתשו' ב"א סי' ס"א והביא גם בשם תשו' רמ"א סי' ק' דבספק פסול מותר למחוק ע"ש באורך ובתשו' א' שכתבתי זה כמה שנים לק' סטרי הבאתי ראיית רו"מ מהא דספק בן ז' או בן ח' אין מוהלין בשבת ובישויע"ק או"ח העיר בזה דליפטור משום מקלקל ואי הוי מצוה הרי דוחה שבת ותי' דמספק הוי מתקן ומזה ראי' לכאן אולם הבאתי ראי' מרש"י מנחות פ"א ע"א בהא דפריך לחזקי' דקדשי ארבעים מתוך פ' ליתי בהמה וליתי פ' חלות בהדה ולימא אי הך דקיימא תודה וכו' ומשני דממעט באכילה ופירש"י דקעבר בבל תשחית בדשריף להו למחר ואי מספק הוי תיקון הרי אינו עובר בב"ת ובע"כ דגם מספק הוי ב"ת דרך השחתה וגם הבאתי מתוס' חולין פ"ד סוע"ב ד"ה תק"ש וכו' דמוכח דמשום ספק לא מיקרי אפי' צורך קצת ועוד הבאתי מכמ"ק ואין עת האסף פה וגם הבאתי מתשו' תשב"ץ ח"א סי' נ' נ"א שהחזיק בדעת המכשירים ה"א שרגלה נוגע קצת בגגה והבאתי מדברי המאירי לשבת ק"ד וגם במכתב מאליהו שהובא בהגהת רב"פ לא"ע סי' קכ"ה וע' ח"ס יו"ד סי' רס"ז מ"ש ע"ד המהרי"ק בזה וע' בגט פשוט לא"ע סי' קכ"ה סקס"ה וסקס"ו בזה וע' תשו' רלב"ח סי' צ"ח ותשו' יד אליהו סי' מ"ו וסי' מ"ז ותשו' ד"ח חיו"ד סי' קכ"ג ולדינא יפה פסק רו"מ דאין למחוק את השם בכה"ג ויש לגנוז היריעה.

סימן רלט

א למחו' הרב הה"ג מופ' מו"ה יצחק אייזיק ווייס נ"י מסאפינקא

ב ע"ד שאלתו במקוה רחוקה מנהר גדול הו או ו' אמות והנהר הולך מדרום לצפון ובצד מערב עומדת המקוה ויש לה מקור נובע קטן ודק מאוד אולם יש צינור (קאנאל) מהנהר אל המקוה ומגיע עד התיבה של המקוה העשוי' מדפין פשוטים מונחים זעג"ז והצינור גבוה מקרקעית המקוה והשולים אינן מחוברין לדפנות רק דפין פשוטים מונחים ע"ג קרקע וע"י דוחק הקרקע מכל צד מהודקים ובצד מזרחית צפונית יש נקב גדול בשולים כרימון ועי"ז ובצירוף הסדקים שבין קרש לקרש באים המים להמקוה ובצד צפון של המקוה רחוק אמה יש חפירה מבור קטן שעומד בתיבה פלומפ שע"י מוציאין מים למרחץ והקאנאל מתפרד ממנו שביל גם להבור הנ"ל וכשמוציאין מים הרבה מן הבור ע"י הפלומפ תיכף נתרוקן הבור וניכר שהמקוה הגדולה מתחסרת והולכת ע"י שהמים יוצאין ע"י סדקי הדפנות ונקבי הקרקע ערך אמה הנ"ל לתוך הבור עד שנתמלא הבור ונראה בחוש שמן הדפנות מסביב זוחל מים ובהמקוה אין ניכר שום זחילה אלא שע"י שהמים מתחסרים ניכר שהמים זוחלין משם עכת"ד השאלה ורו"מ האריך לבאר כל פרטי השאלה אם יש למקוה זו דין מעיין כיון שבא מהנהר ואי מיקרי זחילה בכה"ג. והנה מה שהאריך באות א' לתמוה ע"ד הכ"מ פ"ט דמקואות בהא דהחופר בצד הנהר זה כמה שנים מצאתי בשו"ת שו"מ מהד"ג ח"א סי' כ"א שהעיר בכ"ז והביא גם ממהרי"ט שהביא רו"מ וגם הביא מתשו' הרא"ש כלל ל"א דמוכח ג"כ דלא כתי' ג' של הכ"מ וע"ש היטב וגוף התוספתא שהביא יעוין בנח"א שבאשכול סי' נ' שהביא בשם גו"ט שביאר דפסקו מלהיות מושכין פי' שאינם רק מתבצבצים הרי הן כמי תמצית וע' בא"ז ח"א בשו"ת שבסופו סוסי' תרע"ג דמפורש להקל בחופר בצד הנהר וכפי הנראה כוונתו לחלק כמ"ש רו"מ בין אם המים באים רק דרך בצבוץ ובין אם באים דרך חפירה רחבה.

ג והנה במה שהזכיר מהא דהעבירו ע"ג בריכה ומדברי ב"י שם אכתוב לו מה דתמוה לי במה שנחלקו שם בדין בריכה רקנית די"ל דגם בהופסק המעיין אכתי דין מעיין עליו וכ"ה דברי מהרי"ק והב"י צידד כן בדעת הר"ש והטור והנה בירושלמי פ"א דמו"ק הלכה א' בסופה מבואר דדין משקין במועד דמי לדין מקוה ואם יש לו דין מעיין משקין במועד כמ"ש בפ"מ שם ואח"ז דייק ממתניתין דבריכה שנתמלאת מהמעיין והופסק אין משקין והדר בעי בריכה שנתמלאת מקולין והמשיך מעיין לתוכה דמשקין ומבואר דהא דאמר לעיל בריכה שנתמלאת ממעיין היינו ריקנית שנתמלאה רק מהמעיין ושני הדינים שוים דכל שלא הופסק דין מעיין עלה ובהופסק דינו כמי קולין ואם כי יש לדחוק אבל האמת

יורה דרכו כי פשטות דברי הירושלמי מורה כמ"ש וצ"ע על הפוסקים שלא העירו מזה כלל גם יש לה להוכיח מהא דבירושלמי שם מייתי דתנא שמואל הפוסקין והבריכה שמילאן וכו' לא ישקה מהן אם היתה אמת המים עוברת משקה מהן ולפי' הפ"מ מוכח דבצינורת גזרינן שמא יופסקו משא"כ אם אמת המים עוברת וכיון דהירו' מדמה שם דין טבילת מקוה למועד כדמוכח בהא דאמר ליודאי מילה הטביל בו מחטים וצינורות וכו' טהרו וכו' א"כ ה"נ י"ל דבנ"ד דנמשך מהנהר רק דרך צינור ולפעמים כשהנהר מתקטן כ נפסק החיבר אין דין המקוה כמעיין גם בהיותו מחובר אך לפי' הק"ע שם אינו מוכרח ד"ז – וגם לענין פי' מי תמצית י"ל מדברי הירו' שם למעיין וקצרתי,

ד עוד יש להעיר ע"ד המהרי"ק שהעלה דלמקוה ריקנית לא פסיק חיותי' מהא דמבואר בזבחים כ"ה ע"ב חבית שמונחת תחת הזינוק מים שבתוכה וחוצה לה פסולים ופירש"י בד"ה מים וכו' דכיון שהגיעו מים כנגד אוירה הרי הן כמונחין בתוכה ופסק להו חיותייהו ואנן מים חיים אל כלי בעינן וכו' והרי התם לחבית ריקנית ולא הופסק עוד זחילת הקילוח ואפ"ה אמרינן דפסק חיותי' וצ"ל דדוקא לענין מים חיים ממש ל"ת בכה"ג משא"כ לדין מעיין בעלמא היכי דלא בעינן מים חיים אך מ"מ צע"ק אמאי תנא במתניתין רפ"ה דמקואות דבהופסקו אף שחזר והמשיכן פסולין לזבים הרי גם קודם שהופסקו בהגיעם לאויר הבריכה פסולין לזבים ונהי דהתם לא מיירי בבאו דרך זינוק מאיר מ"א הו"ל לאשמועינן רבותא טפי דגם בכה"ג פסולים וי"ל וקצרתי

ה והנה מ"ש רו"מ לחלק בין אם המים באין דרך בצבוץ בעלמא מיקרי מי תמציות משא"כ בבאין דרך חפירה או צינור הוא ברור ופשוט וכמ"ש גם במהרי"ט אבל כבר הבאתי בשם הפ"מ בירושלמי לחלק בין צינור בין חפירה תמידות [ועתוס' ב"ב ע"ד ב' ד"ה ארבע וכו' בהא דמי ביצים ותבין.

ו ומ"ש באות ב' לתמוה ע"ד הר"ש פ"ה מ"ג דס"ל דאם הרחיק המעיין אינו מטהר בזוחלין אלא במקום שהלך בתחלה איך יפרנסו המשנה דרפ"ה שם מעין שהעבירו ע"ג בריכה דכ"ז שמחובר להמעיין מטהר בזוחלין הרי המעיין הולך במקום שלא תלך בתחלה הנה כבר קדמו בב"מ ליו"ד סי' ר"א קונטרס א'

ז ולפענ"ד נראה הרי הר"ש עצמו שם כתב ריבה עלי' היינו עשה בריכות לכל המקומות שהי' מוליך ונתמלא כ"א מים הרי היא כמות שהי' דבמקום שהי' מימי' זוחלין קודם שריבה עליהן והרחיבן שם מטהר בזוחלין מן הצדדים אינו מטהר אלא באשבורן וכו' עכ"ל וה"נ מיירי במשנה א' שעשה בריכה במקום שהי' המעיין הולך בתחלה בקרקע ועשה שם בריכה והפסיק מי המעיין מלזחול שם ואח"כ חזר והמשיך מי המעיין עלי'

והוא מקום שהי' באמת מתחלה לכן כשר בזוחלין במקום שהי' מהלך בתחלה וע"ע בר"ש פ"א מ"ז בשם תוס' ופי' דהרחיבו היינו שעשה בריכה לפניו ונתמלאה במים זוחלין במקום של"ה מהלך בתחלתו אינו כשר אלא באשבורן ובמקום שהי' מהלך בתחלה מטהר בזוחלין ע"ש ור"ל כמ"ש.

ח אך לפי שיטה זו יש לחוש בכמה נהרות שנעשו ע"י חפירה ביד"א שלא יהי' להם דין מעיין לטהר בזוחלין ומאז מצאתי בא"ז ח"א בשו"ת שבסופו סי' תש"פ שהעלה דדוקא בדאיכא שאובין בבריכה, אז אין מי המעיין מטהרין אלא במקום שהי' יכול להלך בתחלתו ואח"ז מצאתי בשו"ת ב"ש ח"ב סי' פ"ד אות ד' שהביא מזה ורמז דבסי' תשע"ג בתשו' ר' יחיאל מבואר להיפוך אלא דהוא סובר שם דאם המים מתאספין בכותל בנין אף שנכנסין ויוצאין דרך חלונות לא מיקרי זחילה.

ט ומ"ש רו"מ בשם השו"מ מהדורא ד' ח"ג סי' מ"ז לחלק דדוקא בהרחיב המעיין עצמו אין להקל משא"כ ביורד לחפירה מלבד מ"ש רו"מ ממהרי"ק שורש נ"ו הנה מדברי הא"ז סי' תשע"ג הנ"ל מפורש להיפך ע"ש וגם מסי' תש"פ מוכח דאין לחלק בזה.

י והנה בט"ז סק"ג וסקכ"ב תמה על שי' הסוברים דמעיין עומד אינו מטהר בזוחלין מהא דבריכה הנ"ל וע' בב"ח לסי' ר"א מ"ש לדברי הפרישה בזה. וע' תשו' ר"מ שיק סי' קצ"ב שהאריך ג"כ מהא דבריכה ושאר מקומות לתמוה ע"ד הר"ש ולהוכיח דלא קיי"ל כן והביא עוד ראיות וגם מתוס' בכורות וע"ש סי' קצ"ג ג"כ בזה וע' תשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' צ"ג שפסק להחמיר כדעת הר"ש ולא תעיר מכל הנ"ל אבל בד"ח לסי' ר"א סק"י העיר בזה וכתב דהר"ש נשמר מזה ומפרש למתניתין דבריכה דמיירי רק לענין לטהר בכ"ש ולא בזוחלין.

יא ובעיקר הדין דנד"ד הנה בשו"ת ד"ח שם הביא מתשו' ריב"ש סי' רצ"ב והעלה דאם המים זוחלין רק ממקוה א' לשנים והמים נשארין בשני' לכ"ע לא מיקרי זוחלין ע"ש וכן מצאתי במי נדה לסופו בסי' ר"א שהעלה ג"כ בדין מקוה נובעת ממעיין ועשו חפירה ותיבה מנוקבת בצדה והמים יוצאין מהמקוה הגדולה לקטנה והעלה דכיון דבהשנייי' קוו וקיימו כשר לטבול גם בראשונה והביא ג"כ מהריב"ש ומהא דסנ"ב וסנ"ד וסנ"ט והעלה דגם אם אין חוזרין והקטנה לגדולה שרי ע"ש באורך ולפמ"ש הריטב"א בנדרים בשם ר"פ דגם להאוסרים במקום שלה מהלך בתחלתו אינו אלא מדרבנן משום מ"ע א"כ יש לסמוך בדרבנן על המקילים ובפרט בכה"ג שי"ל דגם המחמירים מודים וע' במגיד משרים להב"י פ' ויקהל בד"ה עוד א"ל בנוטפים וכו' ואולם ראיתי בשו"ת ר"מ שי"ק סי' ר"ה שרז לדברי הר"ש פ"ד מ"ד במ"ש בביאור התוספתא דמפורש דגם בנזחלין לבית אסור

לטבול בהזוחלין וחוכך שם גם בדאיכא חיבור כשפ"ה בין ב' המקואות דאין הזוחלין מערבין אלא במעיין ע"ש וא"כ אם באנו לחוש שאין לו דין מעיין ממילא ל"מ החיבור בזחילה וע"ש במהר"מ שי"ק שרמז להתשב"ץ ח"ג סי' ד' והוא ט"ס וצ"ל סי' ל"ד ושם מבואר שהמים מוגבהין בטבילה ושוטפין ע"ג שפת המקוה והכתלים מעכבין מסביב שהוא כמקוה א' ממש (וע' בש"ך ס"ק ק"כ במ"ש בשם הריב"ש דביוצאין דרך טבילה ל"ה זוחלין ומהתשב"ץ ל"מ כן) ואין מזה ראי' לנד"ד כמובן ולכן דברי המ"נ והר"ח הנ"ל צע"ג לדינא ומה שהאריך בדין אם בנ"ד מיקרי זחילה והביא דברי הרשב"א וש"ע סנ"א דבעינן זחילה ניכרת והביא בשם הגר"א בביאורו סקצ"ו שתמה ע"ז דהרשב"א כ"כ לשיטתו דס"ל כפי' הר"ש שבסעי' הקודם דאפי' נשאר מ"ס למטה שאינן זוחלין פסול אבל להסוברים דאינו נפסל בנשאר מ"ס נדחה ראיותו שהביא דאל"כ אין לך מקוה כשרה ולהנ"ל אינו ראי' והביא מחת"ס סי' רי"א שהביא ראי' מהא דמקוה שנמדד ונמצא חסר דמוקי לה בחסר ואתאי ומיחך דכ"ז שיש בו מ"ס כשר ואינו נפסל משום זחולה ורו"מ דחה די"ל דמיירי במעיין והנה מ"ש ראי' זו בשם הח"ס יעוין בתשב"ץ ח"א סי' י"ז שהביא ראי' זו בשם הרשב"א עצמו ושפתיו ברור מלל שהרי בתוספתא שהובא בר"ש פ"ב מ"ב מייתי עלה ר"ש עובדה דמגורה של דוסקים דפליגי ר"ט ור"ע וכמו שהובא גם בקידושין ס"ו וברש"י שם מבואר דמגורה היינו בריכת מים וראיית הרשב"א שם דניחוש שמא נשבר וניקב למטה והוי סד"א דזחילה פוסלת מה"ת א"ו דבכה"ג לא מיקרי זחילה ומזה הוכיח דגם בניקב אין חשש והח"ס שם נדחק בזה מנ"ל להרשב"א דגם בניקב כשר ולא ראה ד' התשב"ץ אבל מ"ש הרשב"א ראי' מהא דאורעא חלחולי מחלחל צ"ע דזהו רק במעין כמ"ש תוס' פסחים י"ז ע"ב ד"ה אלא וכו' ובר"ש פ"ה דמקואות ובראב"ש ה' מקואות ובמעין אין פוסל זחילה ומה שהאריך רו"מ בדין אם זוחל רק למטה בקרקעיתה יעוין בתשו' שו"מ מ"ת ח"ד סי' קע"ח בשם פמ"א ח"ג סי' מ"ב שהחמיר בזה והוא צידד להקל שו"ר במכתבו אח"כ שרמז להשו"מ הנ"ל במ"ש דשני מקואות הזוחלי מזל"ז לא מיקרי זוחלין וכבר הבאתי לעיל גם מתשו' ד"ח ור"מ שיק הנ"ל וע"ש בשו"מ תליתאה ח"ב סי' כ"ז עוד בענין זחילה ניכרת וגם למה רומז רו"מ אח"כ ומה שהאריך רו"מ והביא מהשו"מ מהד"ג ח"א סי' ס"ה דבנוטף טפה אחר טיפה הוי בכלל זוחלי ורו"מ הביא מהרא"ש בפירושו פ"ה ובפסקיו דמוכח להיפוך ועוד מכמ"ק וגם מתשו' ב"ש ח"ב סי' נ"א ולפע"ד מראיית הרא"ש סי' י"א ואשכול סי' ס' שהביאו מהא דגודר בכלים לעכב הזחילה וא"א להעמיד כלים כ"כ בדוחק שלא יצאו מיד מביניהם אם לא שידביק ע"י טיט וסיד ולא נזכר במשנה מזה ובע"כ דאם המים זוחלין מעט כל שאינו זוחל כמעין

לא מיקרי זחילה ע"ש מזה מבואר דגם בנוטף טפה אחר טפה וגם יוצאין בקצת זחילה דקה מן הדקה אינו בכלל זחילה ומזה ראי' להרשב"א

יב וגם להסוברים דאם יש מ"ס למטה אף שזוחל למעלה משיעור מ"ס כשר לא הונח בזה דהכא זוחל בין הכלים גם למטה עד לארץ ומצאתי בפי' הראב"ד פ"ה דעדיות מ"ב שהביא מפ"ה דמקואות ומהתוספתא דדלית היינו מי גשמים הבאים ממדרון וכו' וסיים וז"ל ומודים שהוא גודר כלומר עושה גדר של כלים בפני המים ואעפ"י שהמים יורדים בין כלי לכלי אין בכך כלום וכו' ע"ש הרי דבכה"ג לא מיקרי זוחלין אבל בתוס שאנז"א שם מ"ג כתבו וז"ל עושין מחיצה בכלום טמאים כגון בגדים ובלבד שיעכבו הילוך המים שלא יהי' זוחלין וכו' עכ"ל ומדכתבו כגון בגדים נראה שבאו ליישב שהרי המים יוצאין בין כלי לכלי ולכן כתבו דהיינו בגדים שאפשר להדקן הרבה זע"ז שלא יצאו המים בזחילה, אף דודאי נוטפין טיף אחר טיף דרך הבגדים כידוע בחוש ועתשו' מעיל צדקה סי' ל"ט באמצע התשובה במה שדחה דברי הרא"ש והוכיח דגם זחילה מלמעלה פוסל דכל הנהרות אינן זוחלין רק למעלה וסיים וז"ל ומה שהוסיף הרא"ש להפליא מתוספתא דמקואות וכן ממתניתין דמקואות בור שאובין ואמה נכנס וכו' נ"ל ג"כ לתרץ במה שכללתו דאם אין הזחילה ע"פ כולו או רובו לא נקראת זחילה וה"נ מיירי כגון שנכנס דרך מיעוטה לבור כגון שהבור רחב הרבה ואפשר שנכנס דרך נקב קטן לבור דלזה כ"ע מודים דלאו זחילה וכן יוצא מדרך נקב קטן וכו'. עכ"ל הרי דמיפשט פשיטא לי' דלא כהשו"מ וב"ש שהביא רו"מ אך לפ"ד תוס' שאנז"א הנ"ל יש לפקפק בזה וכמש"ל.

יג ונ"ל ראי עוד מדברי הר"ש פ"ה מ"ג שהביא בתחלה מהתוס' דמעין אינו מטהר בזוחלין אלא במקום שהי' זוחל ואח"ז הביא מתוס' דין מעיין עומד דאינו מטהר בזוחלין וצ"ל דגבי מעיין עומד אפי' זוחלין במקומו פסול דאל"כ היינו הרחיב יותר ומאי קמ"ל להחמיר בעומד וכ"ה בתשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' צ"ג והרי כל מעין ארעא חלחולי מחלחל לכ"ע כמש"ל והמים יוצאים דרך נקבי הקרקע א"כ אי נימא דבכה"ג מיקרי זחילה הרי כל נחל זוחל ובמקום אחר שהמים יוצאים לשם הם זוחלים ובע"כ דבכה"ג לא מיקרי זחילה וכיון שכמה ראשונים והש"ע סתם כדבריהם להקל וכדבריהם נראה מהא דגודר בכלים וגם אי נימא כתוס' שאנז"א מ"מ ודאי גם דרך הבגדים ותחתיהם זוחל קצת מים ואפ"ה אינו בכלל זוחלין א"כ בכה"ג דנד"ד שאין שם נקב גמור אלא דרך הקרקע יוצאין מים מהמקוה אל הבור אף שהמים מתמעטים מ"מ לא מיקרי זחילה ובצירוף מה די"ל דדין מעין על המקוה יש להקל וכמ"ש רו"מ והנה מ"ש רו"מ עמ"ש הש"ך ס"ק כ"ח

בדעת רמ"א דבהופסק אין עלי' דין מעיין שהרי בד"מ שעם הא"מ הביא בפשיטות ד' מהרי"ק להלכה הנה בד"מ שלפנינו אות ט"ו הביא מהת"ה דמפורש דאפי' זוחל עדיין אם הופסק מהמעין אין עוד עליו דין מעין ודלא כמהרי"ק ע"ש ומכ"ש באינו זוחל עוד ומ"ש רו"מ דבנ"ד ממ"נ אין חשש דאם נקרא זוחלין ע"י שיוצאין המים אל הבור א"כ לא הופסק מזחילתו ואם אינן זוחלין א"כ בודאי כשר יש לפקפק דמסתמא לא כל שעה הם נבלעים בקרקע ונפלטין אל הבור ובשעה שהבור מלא אין לו מקום לפלוט לתוכו והמים עומדין במקומן ובאותו שעה נתבטל דין מעין כיון שנפסק הזחילה ואחר ששאבו מי הבור והמים זוחלין דרך הקרקע נפסלה המקוה כדין מי גשמים דפסולין בזוחלין ובכ"ז לדינא יפה כתב רו"מ להקל בצירוף כל הסניפים.

סימן רמ

א להרב המאה"ג מו"ה יעקב יצחק הוראוויץ נ"י אבד"ק קאנטשיג הסמוך לפשעווארסק.

ב ע"ד שאלתו במי שבא לבית אבי' ונודע לו מיתת אמו והוא הי' תוך י' פרסאות ודינו למנות עם גדול הבית רק ב' ימים או שבא ביום ז' בבוקר קודם שעמדו המנחמים אם צריך להניח תפילין ביום א' ולכאורה י"ל דהוי כתרתי דסתרי דלגבי גה"ב כבר אינו יום א' והוא מונה עמו א"כ אם לא יניח תפלין מפני שהוא יום ראשון אצלו איך לא ינהג אבילות ואף דאם בא ביום ה' או ו' י"ל דל"ה תרתי דסתרי דבאותו יום שאינו מניח תפילין י"ל דאכתי אינו נגרר אחר גה"ב עד יום ז' אבל גם בבא ביום ז' לכאורה הי' נ"ל דמ"מ כיון דנלמד מקרא דאחריתה כיום מר אין לו להניח התפילין וראי' מש"ס דזבחים צ"ט ע"א בהא דאונן נוגע ופריך מהא דאונן ומח"כ צריכין טבילה לקודש ומשני כאן בשטבל וכו' וכי טבל מאי הוה הא הדרא עלי' אנינות דאמר רבה בר"ה אונן שטבל אנינותו חוזרת עליו וכו' ופירש"י דאנינות בציר מחד יומא ליתא דכתיב ואחריתה כיום מר ע"ש ואם איתא לישני דמיירי כשנגרר באבילותו אחר גה"ב ביום ז' דפסק אניניתו דיום ראשון ממנו דלא ליהוי תרתי דסתרי אך י"ל דשא"ה בקדשים דהאנינות דאורייתא משא"כ באבילות דעלמא דלשי' כמ"פ גם יום א' דרבנן וע' בראש סופ"ב דברכות וטור וב"י סי' שצ"ח ובפרט ביום שמועה שאינו יום מיתה וקבורה י"ל דשפיר מניח תפלין שלא יהי' ב' דסתרי ול"ש בזה לומר הואיל ואידחי כדמוכח מהרא"ש סופ"ג דמ"ק וע' ביו"ד סי' שפ"ח ובדג"ע ובהגהת א"ב על דג"מ שם בשם המ"ב ולכן אחר שיעמוד מאבילותו נראה דיניח תפילין ועיין שו"ת טטו"ד תליתאה סי' רכ"ז שפסק ג"כ כן וע' שו"ת שארית יעקב ואר"ח החדש א"ח סי' ל"ח שוב נדפס שו"ת אהל יהושע סי' מ"ג ופסק ג"כ כן.

סימן רמא

א להרב וכ' מו"ה מנחם טאבאק נ"י מק' דיביווא בהרה"ג מוהר"ש נ"י מסיגוט בעהמח"ס ערך ש"י

ב מה שהאריך בדין קדיש שאומרים על מי שמת פחות מבן עשרים ויש ג"כ יתום על מי שהי' בן עשרים שחקר השואל בנו"ב מ"ת א"ח סי' א' די"ל דהיתום של בן עשרים קודם לפי שאין עונשים בד"ש למי שהוא פחות מבן כ' והנו"ב דחה דבריו בשתי ידים ובהגהת י"ש ליו"ד סי' שע"ו החזיק בדברי השואל ורו"מ דחה דבריו והביא מכמ"ק בזה והנה בגוף הדבר אם עונשים לפחות מבן כ' עמ"ש בחיבורי דע"ת סי' ה' סקי"א מכמ"ק ובפרט מתוס' שאנזא לעדיות ועוד כמ"ק אבל מה שתמה רו"מ מהא דער ואונן שנענשו בעון הוז"ל בקטנותם כבר הביא הח"צ סי' מ"ט קושיא זו והביא תי' דלפי חכמתם נענשו גם י"ל דקודם מ"ת הי' דינם כב"נ דלא ניתנו שיעורים וע' ת' חת"ס חיו"ד סי' שי"ז אך משני חיי שרה ומד"ר ורשי' שם מוכח להיפוך דגם אז נחשבו כישראל ולא נענשו פחות מבן כ'.

ג וגם מ"ש מהא דקשה המחלוקת שגם יונקי שדים נענשו בעדת קרח י"ל דבעון אביהם ואמם נענשו וקרא כתיב פוקד עון וכו' וכמה עונות גורמים שמתים בניו ובנותיו כשהן קטנים כדאי' בש"ס פ"ב דשבת מ"מ במת פחות מבן כ' בעון עצמו י"ל דאינו נענש וא"צ כפרה ובפרט לפמ"ש במשנת חסידים בסדר מוצאי שבת דהקדיש אינו מציל רק מעון שלא ענה אמן י"ל דאינו נענש בו פחות מבן כ' ועל עון הוז"ל ומחלוקת הרי אין הקדיש מועיל ומ"מ לדינא צדקו דברי הנו"ב כי מי יודע אם אולי חטא בגלגול הקודם שהיה מבן כ' ועמג"א סי' רי"ט בשם תשו' רמ"מ שכ' כה"ג וע' תשו' רלב"ח סי' ח' (והן אמת שמדברי מס' כלה שהובא בב"י יו"ד סי' שע"ו נראה היפוך דברי המשנח"ס הנ"ל והשואל הביא בשם ר"ח פ' גידול בנים בשם תנחומא וס' יש נוחלין בהקדמה והג"ה בשם זו"ח פ' לך ומנורת המאור נ"א כ"א ח"ב פ"א בשם מס' כלה בזה).

ד ומ"ש במכתב הקדום לתמוה על הב"ח וט"ז רסי' רע"ד וע"ש בתוס' שבת בשם ח"א שהעיר בזה אלא שהביא ד"ז מתוס' יומא ל"ג והביא סתירה מתוס' מגלה ו' וכבר האריך הברכ"י סי' כ"ה בזה ועמג"א סוסי' קמ"ז שהביא ג"כ מתוס' יומא הנ"ל וכתב שאינו מוכרח.

ה ומ"ש בענין שאיפת טאביק באמצע תפלה ואכילה בודאי צריך ליזהר שלא יגע בצואת החוטם אבל ידוע שהגרא"וו מיקל בנגע בצואת חוטם כדעת מו"ק שהביא השע"ת כמ"ש בס' שערי רחמים בשמו ואולי סומכים העולם עליו ומצאתי בכתבי הגה"ק מבוטשאטש

זצ"ל שכתב ג"כ דהעולם מקילים בנגיעת צואת החוטם וסומכים על המקילים וגם המחמיר יוכל להקל בזה ברחיצה ברוק הפה באמצע התפלה

סימן רמב

א להרב וכו' מו"ה מרדכי הערצמאן נ"י מו"צ דק' סאדוי בבאקאווינא

ב ע"ד שאלתו בבהמה שגוררת רגליה וא"י לזוז בהם כלל והרופא מבהמות אומר שעבר עלי' רוח רעה ולכן אבדה כל הרגשת החיות מרגלי' והם כמתים ונסתפק רו"מ דאף דקיי"ל דשגרונא נקטה מ"מ בזה אולי יש לחוש לדברי הרופא והו"ל כניטלה רגלי' כיון שאפס כל החיות מהם והנה מה שהאריך רו"מ מהא דגם ברוב צריך לברורי ואמאי א"צ לבדוק בבהמה שגוררת רגלי' כבר נתבאר לנכון בדע"ת סי' ל"ב סק"י ע"ש וע"ש בפתיחה אות י"ט שאין להאמין לרופאים בעניני טרפות כלום והוא בכלל אמרם אין להוסיף על הטריפות וע"ש סי' ס' סק"ב בשם הפר"ת בזה דיש לחוש לבדוק לכתחלה עפ"י דבריהם אבל לאסור הבהמה עי"ז אין לחוש להם אח"ז נשאלתי מהשו"ב מו"ה אברהם מק' חוואסטוב מחוז קעיו בנכווצו רגלי' והשבתי דברש"י חולין נ"א מבואר דשגרונא קרמפא אבל מהשפ"ד סוסי' נ"ה מבואר דבנעקם יש לחוש לצוה"ג וע' מק"מ רסי' נ"ו.

ג ומ"ש רו"מ מדברי הרמב"ם פ"ז מבימ"ק הלכה ז' והלכה ט' דגרס בש"ס דבכורות מ' אם מחמת הרוח נבלם אינו מום דהדריא בריא והבין רו"מ דר"ל מחמת ר"ר שעבר עליו ומוכח דכשר ידע רו"מ דח"א לפרש כן ברמב"ם שכבר הוכחתי בתשו' דהרמב"ם פירש בכל מקום הנזכר בש"ס ר"ר שהוא ענין אחר ולא האמין במציאות ענינים הללו כלל כמ"ש בס' אמונת חכמים והבאתי שם מכמ"ק בפיהמ"ש ובחיבורו שהשמיט כל מה שנזכר בש"ס לחלק בין בבואה לבבואה ועוד כהנה וכהנה ואכמ"ל אבל כונת רמב"ם כאן שבולם פיו מפני נשיבת הרוח וכן מקבץ אצבעות הרגלים מפני הקור ונשיבת הרוח לכן אין מזה שום ראי'.

סימן רמג

א להרב וכו' מו"ה חיים נתן ז"ל מו"צ דק"ק דעלאטין

ב ע"ד שאלתו באחד שקנה דגים קטנים מעכו"ם ואחר שקיבלם מיד העכו"ם ראה ביניהם דג א' טמא ושאל להעכו"ם מה זאת וא"ל כי לא הי' רק ב' טמאים בתוכם והיינו זה שהשלכת ועוד א' ונתן הדגים לאשתו ושכח להזהירה לבררם והיא חתכה אותם דק דק

עם פת ובצלים והי' בס"ה שבעים דגים קטנים ועשתה מהם עיגולים הרבה ובישלתם ועתה בעת האכילה נזכר בעת"ב מזה והנה רו"מ התיר בפשיטות דאין להחזיק יותר מאחד והרי יש ס' בדגים עצמן ובפרט בצירוף פת ובצלים וערערו עליו דיש לחוש שמא הי' שם יותר דגים טמאים עכת"ד שאלתו והנה באם שמצוי שם הרבה דגים טמאים בין הטהורים תולים במצוי ואין העכו"ם נאמן להתיר אבל באם שאין שם רוב ומצוי אין להחזיק איסור גם בנמצא א' טמא כדמוכח סי' פ"ד ס"ט ובסוסי' ק' אך באם נמצא ב' דגים טמאים כבר נודע דעת הבכ"ש חולין נ"ח דבדאורייתא יש להחמיר כדעת הב"ח דבב' הוי חזקה ואף דבשו"ת ב"ש ח"ב סי' רי"ט תמה עליו דהא איכא רובא אלא דברי' אינה בטילה וזהו רק מדרבנן וע"ש ח"א סי' ר' ענה הבכ"ש עצמו בהשמטה שבסופו העיר בזה וביאר דעתו דבניכר לא מהני ביטול אבל בנתרסק לכ"ע הוי רק מדרבנן ואין להחמיר אלא בשלשה וע"ע בברכ"י לא"ה סי' ט' דין ז' באורך בכ"ז וא"כ בנ"ד שנתרסקו ונחתכו דק דק גם לפי דברי העכו"ם אין להחזיק יותר ועוד דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דאף שנמצא א' הרי אין להחזיק ריעותא יותר לולא דברי העכו"ם וע' בט"ז סוסי' מ"ח.

ג אבל מ"ש רו"מ דהעכו"ם אינו נאמן כלל לאחר שיצא מידו הרי בנ"ד הי' אפשר לברר בשעת אמירתו ובכה"ג גם עכו"ם נאמן ובפרט שהי' קצת רגל"ד כיון שנמצא א' ואחרי שנתערב דג א' טמא ובכה"ג אף שנחתך דק דק מ"מ אין עליו דין לח וקיי"ל דביבש אין בילה א"כ יש לחוש שמא יש בקצת עיגולים יותר מהדג טמא מכפי ערך ס' ונאסרו משום דהוי איסור דבוק וחנ"נ וצריך שיהי' ס' נגד העיגולים וליכא.

ד אולם הרי דעת הח"ד סי' צ"ב דדוקא בדבוק מתולדה אסור וכ"ה בכנפ"י שם ובכרתי סי' ס"ו וכר"ש סי' צ"ט ואף דבשו"ת טטו"ד מ"ק סי' קכ"ה חולק על הח"ד מ"מ י"ל לפמ"ש הפנ"י בר"ה י"ג דהא דאין בילה אלא ביין ושמן הוא רק חומרא דרבנן וע' תשו' בר"א חא"ח סי' ל"ה מ"ש מדברי מהרי"ט ומרכבת המשנה בזה א"כ בדרבנן יש לסמוך על החו"ד וא"כ נתבטל טעם הדג טמא בששים ובפרט לפמ"ש הב"מ סי' ק"ז להוכיח מרש"י חולין צ"ז דדג טהור וטמא שוים בטעמא ודלא כהש"ך סי' ק"ז שם וכ"ה בחי' רע"א שם א"כ פשי' דיש להקל.

ה ואף דבנ"ד מסתמא שפכו בתחלה מעט מעט מהקדירה ויש לחוש שמא נשאר העיגול שיש בו יותר מהדג טמא לבסוף מ"מ יש להקל בדרבנן כדעת י"א ורמ"א רס"י ק"ז דלא מחזקינן איסור בזה וע' בשו"ת ג"ש סי' צ"ח דבדרבנן יש להקל בזה ע"ש ולכן אין לערער על הוראתו בזה ע"ש.

סימן רמד

א עי' מפתחות. להרב וכו' מו"ה מאיר שלום סג"ל נ"י אבד"ק סקאליע

ב ע"ד שאלתו בדין המקוה שא"א להחם אותה מפני שהמעיין מתגבר ולכן עשו עוד מקוה א' בחפירה שאינה עמוקה הרבה מרוצפת בלבנים וצימענט הן בשולי המקוה הן בצדדים לבל יכזבו מימי' אשר יבואו לחפירה ועוד חפרו חפירה עמוקה בסמוך לה ומצאו שם מים חיים נובעים עד שגם בעת יבושת המים יש שם שיעור מקוה ויותר למעלה מכנגד הטיבור באדם בינוני וממעל עשו כיסוי מעשה בנין ועשו לתוך הכיסוי ב' סילונות (רעהרין) א' ממעשה בנין צימענט והוא עולה בגבהו עד לשטח חפירה הראשונה הנ"ל שנעשית לצורך טבילה למעלה בגובה וסילון השני עשוי ממתכות אשר דרך סילון הנ"ל נותנים ושופכים מים שאובין לתוך הבאר הנובע הנ"ל ומחמת שאין להמים מקום להתצמצם בתוך הבאר כי הכיסוי שלמעלה הוא סמוך להמים הנובעים לכן הם דוחפין את המים שבתוך הבאר לעלות דרך הסילון של בנין למעלה ונשפכים שם על הקרקע למעלה בינתים ונמשכים משם אל החפירה המוכנת לצורך טבילה וממלאים אותה על כל גדותיו עד שראוי לטבול בה עכת"ד השאלה והביא רו"מ מתשו' שו"מ מ"ת ח"א סי' כ"ה שנשאל בנידון כזה והגה"צ אבד"ק צאנז ז"ל חשש להחמיר משום דאין ניצוק וקטפרס חיבור והשו"מ השיב שאין בזה שום חשש שאין המים שאובין עצמו חוזרים ועולים אלא מי המעיין עולים והביא מהא דסי' ר"א סכ"ב שהמים הראשונים דוחין הראשונים ומוציאין אותם וה"נ בזה ע"ש ובעניי לא הבנתי מה לנו נ"מ אם המים שאובין חוזרים ועולים או מים של המעיין הרי גם השאובים בבואם לתוך המקוה השלימה שי"ב מ"ס נטהרו ודינם כמי מקוה כשרה ואם חזרו ועלו שלא בדרך שאיבה בכלי הרי הם כשרים לטבילה ובע"כ דעיקר החשש של הגה"צ הי' מפני שאם רוצים לחמם למעלה את המקוה ושואבים כמ"פ מהמים דדינו מבואר בש"ך ס"ק ס"ג דיש לחוש ביותר מרובו וכל ההיתר ע"י ההשקה למי המעיין ע"י שמגביהים הקילוח ומתחברים המים ולזה כתב דכיון דניצוק וקטפרס אינו חיבור ל"מ ההשקה וא"כ מה בכך שמי המעיין עצמם עולין מ"מ אחר שנפסק הקילוח והופסק מן המעיין הרי נפסל בשאובין לשי' הש"ך סק"ל שחולק על מהרי"ק וגם לשי' מהרי"ק לחד תי' דכל זמן שלא נחו מזחילתן דינו כמעיין הרי בנ"ד כשבאו לתוך החפירה של טבילה כבר נחו מזחילתן וגם בעודן בסילון אין בהם עוד כח הזחילה של המעיין אלא כח דחיקת מים שאובין הנשפכין לשם דוחקתן ועי"ז עולים ונתבטל כח המעיין ובפרט לשי' הר"ש פ"ה דמקואות מ"ג דמעיין עומד אינו מטהר בזוחלין ובתשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' צ"ג החזיק

בדעת הר"ש ופסק כן למעשה ע"ש א"כ גם בעודן זוחלין בהסילון מלמטה למעלה כבר נתבטל חשיבות מעיין וע' תשו' ח"ס סי' ר"ט ובגוף הדבר שנחלקו הד"ח ושו"מ עיי' בשו"ת בי"צ שנדמ"ח ח"ב יו"ד סי' כ"ז פלפול גדול ואין עת האסף פה.

ג ולכאורה יש לדון בזה כיון דכל חשש נטל ונתן סאה ברובו הוא רק מדרבנן א"כ הרי בדרבנן אמרו דניצוק וקטפרס חיבור כמ"ש התוס' בחולין ק"ו ונדה מ"ט ובתר"י פ"ח דברכות אך דבנ"ד הוי גוד אסיק דגם בדרבנן לא מקילין כדמוכח בחגיגה י"ט וע' בט"ז ס"ק מ"ז וח"ס סי' ר"י ושו"ת אמרי אש סי' פ' אבל בירושלמי פ"ב דחגיגה ה"ו פליגו ר"י ור"ל בפלוגתא דר"י ורבנן אם קטפרס חיבור ולר"ל פליגי רק בטומאה קלה ולר"י גם בטומאה חמורה פליגי ומסיק כר"י ומוכח דגם בטומאה קלה לדידן קטפרס לא הוי חיבור וצ"ע וגם בלא"ה איכא חששא בנ"ד שעשו החפירה של המקוה בצימענט בלא שום נקב בשולים ובזה יש חשש כלי כמ"ש בתשו' ל"ק באכניא להוכיח כן כיון דהצימענט עומד בפ"ע והבאתי מפ"ו דאהלות מ"ב ופ"ה דכלים מ"ו ואף שבילים בהקרקע הרי לשי' כמ"פ ל"מ בדאורייתא לטבול בתוכה ושם הבאתי מתוס' רי"ד לשבת ט"ז דמפורש כדעת האוסרים והוכחתי דגם בנעשה לשמש בקרקע ל"מ בדאורייתא רק היכי דהקרקע מסייע לפעולתו וע' נו"ב מה"ת סי' ק"ט והבאתי מדברי הב"מ סי' קצ"ח וגם מש"ס שלהי חגיגה הוכחתי כן וביארתי דהבבלי והירושלמי מחולקים בזה ובזה נסתר מחמתו מ"ש בשו"ת גי"ט והגהת י"ש להוכיח מירושלמי דשבת דגם בדאורייתא מהני קבעו ולבסוף חקקו ולפמ"ש הירו' לשי' אזיל ואנן לא קיי"ל כן אך לפמ"ש בתשו' א' דבקבעו וגם בנה עליו לכ"ע מהני ובפרט היכי דצורתו מוכחת עליו י"ל דמהני א"כ ה"נ בנ"ד יש תקנה שיבנו מסביב כמה שורות אבנים בטיט וסיד או שניקבו למטה שיעור המועיל להכשיר ולבטל מתורת כלי.

ד ואולם כת"ר העיר עוד מהא דהווייתו ע"י אדם ובד"ז הארכתי בתשו' לק' שאטמאר והבאתי מס' דרוש וחידוש לרע"א ותשו' ז"י ועוד מכמ"ק דכל שהוא רק גרמא בעלמא לא מיקרי הווייתו ביד"א והן אמת דלפמ"ש בתשו' מהר"ם שיק סי' קצ"ו כמה חילוקים בזה יש לדין להחמיר קצת בנ"ד אבל כתבתי בתשו' הנ"ל דאם עושים ע"י עכו"ם יש להקל טפי כיון דאינו מקב"ט מה"ת והבאתי סמוכין לזה ואכמ"ל ולכן גם בנ"ד יוכלו לעשות כן אבל רק באופן שיעשו נקב בשולים כמש"ל וגם ידקדקו שלא ישאבו המים למעלה עד שיהיו ברובו.

סימן רמה

א להרב הגדול מו"ה יחיאל לעהרער נ"י מבאבוב

ב ע"ד שאלתו באשה שראתה ג"פ מ"ת ולא בדקה מקודם ורו"מ הביא ד' הפרישה סי' קפ"ו אך דהישויע"ק העלה דדוקא שלא להפסידה כתובה אמרינן הכי וגם הס"ט צידד כן אבל כבר העלה הב"ש באה"ע סי' קי"ז סוסק"א דבכל מקום דאסורה לו מספק מפסדת כתובתה דדמי לס"ט דפרשי אינשי מספק מומין אבל באמת אין לבנות יסוד ע"ד הפרישה כיון שהפלתי הוכיח מדברי הרא"ש פ"ק דנדה בהשגתו על הרי"ף שהובא בב"י סי' קפ"ו דגם בלא בדקה מקודם הויא בכלל רמ"ה ובס"ט סק"ב הביא בשם הרמב"ן במלחמות פא"נ שכ"כ להדיא ובדעת הראב"ד נסתפקו בזה דיש לפרש כפירוש הראשון שכ' הס"ט סי' קפ"ו וכבר הביא רו"מ דברי הב"א סי' מ"ד בזה ומצאתי בב"מ ליו"ד רס"י קפ"ז בהג"ה שהעתיק ג"כ דברי בעה"נ וכ' שהפירוש הברור דר"ל לא בדקה בשעה שתושיט ידה אלא אחר זמן זה ודלא כהפלתי אבל אני מצאתי בס' האשכול ה' נדה סי' מ"ח וז"ל יש מי שאומר מדקתני נשאת וראתה דם מ"ת משמשת פעם ראשונה שניי' ושלישית דקמייתא אינה ממנינא דכיון דלבעלה לא בעיא בדיקה ק"ת ודאי לא בדקה א"ע ק"ת ואפשר שהי' הדם מעיקרא בביה"ח להכי ביאה זו אינה ממנין ג' ביאות שנתנו לה חכמים אבל כיון שמצאה אח"ת ואית בה חששא שוב חייבת לבדוק עצמה קודם ואחר תשמישים וע"י ג' תשמישים לבר מקמייתא תתחזק לרמ"ת וליתא לפענ"ד דקתני נמי נישאת לאחר וראתה דמ"ת משמשת פעם ראשונה שני' ושלישית והתם ודאי ראיי' ראשונה מן המנין דהא נמי ק"ת הראשון עם השני רמי עלי' למיבדק וכן לאח"ת הראשון כיון דראתה ג"פ בבעל הראשון ואפ"ה קתני בהאי לישנא אלמא דליכא למישמע מינה עכ"ל הרי שדעת הי"א להקל בלא בדקה ק"ת וד"ז נעלם מכל האחרונים ומזה מבואר דאין חילוק בזה בין אין לה וסת ובין יש לה וסת ודלא כתשו' ב"א שם אך דהאשכול חולק באמת ע"ז ובאמת י"ל דלשי' הי"א גם בבעל שני א"צ לבדוק ק"ת הראשון דלא מחזקינן ריעותא ולכן נקט גם בשני ושלישי הכי וגם דעת הרי"ף נראה כדעת י"א דבזה מיושב קו' הרא"ש וכמ"ש הפלתי וכבר כ' הפלתי סי' קפ"ד סק"י להוכיח שגם דברי הרמב"ם כן ומצאתי בתשו' ח"ס סי' קס"ד באמצע התשו' שהעתיק מחי' לנדה והעמיס בכוונת רש"י דס"ל כהראב"ד הנ"ל (וכ"ה בס' בית אל ח"ב חדר ג' אות ט' בכוונת רש"י וע' תשו' ב"ש ח"ב סי' י"א שדחה היתר זה וע"ש סי' י' וגם הוא לא ידע מדברי האשכול) וסיים דכדי שלא להוציא אשה מבעלה יש לסמוך שתדרוש ברופאים ותעסוק ברפואות ואם יאמרו שנתרפאה תוכל להאמין להם ולשמש פעם ג' ע"ש ואם אמנם שגם הוא לא

ראה ד' האשכול בכ"ז כבר הורה זקן וכיון שדעת מהר"מ שהובא בתשו' הרשב"א ובב"י סי' זה דרמ"ת הוא רק וסת דרבנן ודלא כהחמ"ח סי' ק ק"ט וע' בח"ס סי' קנ"ג מש"ב ואף שהב"מ לא"ע סי' קי"ז הוכיח דהוי מה"ת כבר השיג עליו בתשו' בר"א סי' מ"ח אות ט"ו ע"ש א"כ יש לסמוך ע"ד המקילין ולהאמין עכ"פ לרופאים.

ג ודרך פלפול עלה בלבי דהנה בשו"ת שי"צ סי' ל"ח העיר דלא תהא נאמנת לומר דרמ"ת דשמא ענ"ב ותי' דהוי מלתא דעל"ג שהרי בידו לראות תיכף בעד הבדיקה אם הוא אמת ולכן נאמנת ע"ש וע' בפלתי סק"ה מ"ש בזה ולשי' הראב"ד דבלא בדקה ק"ת מותרת א"כ גם באמרה שבדקה ק"ת לא תהא נאמנת לומר אח"כ שרמ"ת דשמא ענ"ב ול"ה על"ג דגם אם יראה בהעד דם שמא הוא מקודם ולא תהא נאמנת רק כשראה הבעל ק"ת את העד שבדקה בו שלא הי' בו דם וא"כ איך הוכיח הראב"ד מזה דכל לבעלה לא בעי' בדיקה דאל"כ אמאי אין ראיי' ראשונה מצטרפת הא גם אם צריכה בדיקה מ"מ א"צ להראות הבדיקה לבעלה ואכתי אינה מצטרפת דשמא ענ"ב אך דלפמ"ש בפת"ש סק"ב לדחות ד' השי"צ א"ש והנה בנ"ד לפמ"ש רו"מ דכל הג"פ לא בדקה אין להקל רק על ראיי' א' דכיון דרמ"ת פעם א' כבר נתחייבה לבדוק ק"ת וכשעברה ולא בדקה אין להקל כמ"ש הח"ס שם.

ד והנה מצאתי בס' חסידים סי' תתשכ"ג וז"ל יש מדה במקור הנשים יש אשה שי"ל וסת קבוע וכו' ויש אשה שאם יבעול הבעל אותה לאחר הבעילה מיד אם תקנח תראה כתם של מראה דם מפני שבעל בכח ואלו כשבעל אם לא הי' מכניס כל ערותו אלא מקצתו לא היתה רואה כלום לזאת הנשים כשאין להם וסת קבוע ואם בא עלי' בכח תראה כמו דם ולא צריך לבוא עלי' שלא בכח ולהכניס מקצת הערוה אז אין דם כי פעמים מחמת זה הוא ולא ממקור דמי' עכ"ל והנה מ"ש כשאין להם וסת וכו' אולי ס"ל כדעת מהר"ם ומרדכי שבש"ך סק"כ ועכ"פ מבואר דבר חדש וצד היתר לבעול שלא בכח ונהי דאם כבר ראתה ג"פ מ"ת אין להקל דגזרינן אטו גמר ביאה וכדאי' כה"ג ביבמות כ' ותוס' שם אבל בפעם א' או ב' יש להורות לעשות כן אולי יועיל ולא תבוא לידי תקלה ולפ"ז בנ"ד יש לצרף שי' המקילין הנ"ל ולא לגזור אטו גמר ביאה וכמ"ש כה"ג בדע"ת סי' י' סק"י בשם רש"ל בח"ש ומג"א ובסי' נ"ז סקמ"ט הבאתי כן בשם הפר"ת ואף שהבאתי סתירות לזה מ"מ בנ"ד דרמ"ת רק דרבנן ושלא להוציא אשה מבעלה יש להקל בצירוף דעת ר"ח ושע"ד דבאשה שכבר הוחזקה בביאות של היתר ליכא דין רמ"ת.

ה והנה ראיתי בשו"ת שו"מ מ"ק ח"ג סי' קל"ו שהביא בשם רב א' לחדש עפי"ד התוס' שבועות י"ח ע"א ד"ה המשמש מת וכו' דבאיש הנזהר כמ"ש בקיצור של"ה לפרוש באבר

מת מחשש הוז"ל ליכא דין רמ"ת דהוי אחר שיעור וסת וע"ש פלפול גדול בזה א"כ אולי גם בנ"ד הוא כן וימצא סעד להקל ואף דהרמ"א הביא בשם י"א דאין אנו בקיאין בשיעור וסת ויש להחמיר בזה"ז אם ראתה סמוך לתשמיש והש"ך נסתפק אם יש להחמיר בבעל ג' הנה מצאתי בס' האשכול שם שהביא דעת י"א הנ"ל ודחה דבריהם ופסק להדיא דגם בבעל ראשון אין לחוש לזה ע"ש וכדאי הוא לסמוך עליו.

סימן רמו

א להרב הה"ג וכו' מו"ה יהושע גלאזער נ"י אבד"ק טוריסק

ב ע"ד שאלתו באשה א' מק' לימבלא שנתגרשה מבעלה בקאוולע ובאה לקהלתו ונשאת לאיש בזמן שלא הי' רו"מ בביתו ובבואו לביתו בא אליו מכתב מהרב מו"ה יהודא ארי' מו"צ דק' לימבלא להפריש הזוג יען שקיבל מכתב מהרב ר' יצחק שאול מקאוולא שהגט פסול כי נכתב בו על המגרש פב"פ הלוי ואינו לוי ואח"ז נסעה האשה לקאוולא וקבלה גט שני ואח"ז השיג מכתב שהאשה כבר טבלה עפ"י דברי המסדר ונתייחדה עם בעלה קודם גט השני ועתה נסתפקו אם תצא מזה ומזה והנה רו"מ האריך למעניתו והביא מכמה שו"ת שאינם נמצאים בידי כלל והנה אמת שהג"פ סי' קכ"ט סקל"א כ' בפשיטות דאם כתב ישראל בהגט אני פב"פ הכהן דחשיב שינה שמו והגט פסול אבל בסקל"ו באמצע דבריו הביא מהתוס' והראש דלדידהו גם בכתב כהן על מי שאינו כהן הגט כשר דדמי לשינוי מקום לידה אלא שאח"כ כ' די"ל דגם הם לא כ"כ אלא בשאר שטרות דליכא בהו טעמא דלעז משא"כ בגט הרי דמסופק בזה ובתשו' רח"כ סי' ע"ה האריך להוכיח דאין חילוק בין גט לשאר שטרות כיון דגם מגט אין מעלין ליוחסין וגם כיון שאין זה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין כדמוכח בפסקי מהרא"י סי' קצ"ז וסי' קפ"ד דהכל תלוי בזה אם הוא ממטבע שטבעו בגיטין ולכן מקום הלידה אינו מעכב וגם בשינה כשר וכיון דרוב הפוסקים מכשירים בשינה מקום הלידה ה"נ בזה והאריך עוד בזה וסיים שאם יסכימו עמו עוד ב' רבנים מומחים גם דעתו מסכמת והנה הגם שבאמצע התשו' צירוף עוד שהשינוי באבי המתגרשת דקיל משינוי באבי המגרש וגם רו"מ. כ' די"ל דבאבי המגרש הוי כשינוי בשם המגרש עצמו אבל הנה בשו"ת כתר כהונה סי' ס"א האריך בפלפול עצום והעלה ג"כ דגם להפוסלים בשינה שם האב מודים דבכתב כהן על מי שאינו כהן כשר בשעה"ד ואין חילוק בין שאר שטרות לגט ואף דבסוף התשו' כ' ג"כ לצרף דגם אם נבא להחמיר בכה"ג מ"מ כיון דהשינוי בשם אבי המתגרשת בודאי יש להקל מ"מ עיקר אריכת דבריו סובב להתיר גם במגרש עצמו וע"ש סי' ע"ח שחזר להשיב

להרב משידלוב במה שרצה להשיג ע"ד תשובתו הנ"ל וכל התשו' שם סובב רק על גוף ההיתר שהשינוי של הכהן על מי שאינו כהן כשר בשעה"ד ע"ש אלא שסיים ג"כ באופן שיסכימו עוד ב' גדולים וע' בשו"ת תפ"צ להגאון מגלוגא סי' צ"א שהביא דברי הלב ארי' שצידד ג"כ להתיר בכתב כהן על מי שאינו כהן והעיר ג"כ בראיות של רח"כ והוא דחה ראיותי' ומ"מ מסיק שלדעת התוס' יש להתיר גם בגט בכתב כהן על מי שאינו כהן אבל לשי' הרא"ש י"ל דכיון דהכל מכירין שהוא כהן איכא חשש לעז וצירף מה שהשינוי בשם אבי המתגרש ע"ש באורך וביאר שם דשינה מקום הלידה גם להפוסלין הוא רק מדרבנן וכן בשינה שם האב ואף דבתשו' רע"א סי' קי"ח צידד דהוי מה"ת היינו אם שלח ע"י שליח ולא במסרו לה בעצמו וע"ש סי' קי"ט דהב"מ החמיר בזה ובסי' ק"כ השיב רע"א דלשי' הרא"ש בודאי הוא רק משום לעז וע' בשו"ת שם ארי' חא"ע סי' פ"ז שפסק ג"כ להתיר בכתב על אבי האשה כהן במקום עיגון אלא דגם מזה אין ראי' לנ"ד.

ג אך דיש לצדד דהא בתשו' ח"צ סי' ל"א העיר לחלק בין כהן ללוי וחזר ודחה אבל בסי' יד"י בסוף "ש בשו"ת סי' ב' העלה דהעיקר לחלק כן הביא מהפסקי מהרא"י סי' ו' וסי' ז' וגם מהש"ש פ"ד דגיטין סי' ח"י במעשה שבא לפני מהרי"ל ומסיק למעשה להקל בלא כתב הלוי גם להפוסל בכהן ע"ש ומסברא נראה דלענין שינוי שהוא פסול מחשש לעז מפני שהכל יודעים שהוא כהן י"ל דדוקא בכהן שנושא כפיל ופורש מביתו משום טומאת מת הדבר מפורסים לכל משא"כ בלוי ואף די"ל דע"י עליותו לתורה ג"כ הדבר מפורסים מ"מ בכה"ג דנ"ד שאינו עולה לתורה רק פ"א בשנה י"ל דלכ"ע דמי לשינה מקום הלידה וי"ל דבכה"ג גם המחמירים מודים בזה להקל בשעה"ד וגם י"ל דלכ"ע בכה"ג הוי רק פסול מדרבנן וא"כ י"ל דכדאי הם המקילים לסמוך עליהם בשעה"ד ובפרט שכבר חזרה ונתגרשה בגט כשר ומה דתצא הוא רק משום קנס ואף די"ל דכיון דנבעלה מקודם איכא חשש איסור תורה דכשם שאסורה לבעל אסורה לבועל מ"מ יש להקל דכל פסול הגט רק מדרבנן ועוד יש לדין לפמ"ש הט"ז סי' קכ"ה סקי"ז דבזה"ז שהב"ד קורעין הגט יש להקל לענין חשש לעז במקום עיגון ושראה סברא זו בהתה"ד ע"ש ומבואר דאף שנותנים מעב"ד להאשה אין בזה חשש וכן מצאתי בס' הקובץ פ"ד מגירושין בשם הגאון מהר"מ בנעט דבזה"ז יש להקל בכמה חומרות שהחמירו הפוסקים מחשש לעז אלא שלא הביא דברי הט"ז הנ"ל ואף דבשו"ת נח"א סי' כ"א דחה דברי השואל בסברא זו דכ"מ שאסרו חז"ל מפני מ"ע אפי' בחדרי חדרים אסור ע"ש אבל גם הוא לא ראה דברי הט"ז וגם אין לו ענין לחשש מ"ע כמובן ושו"ר בשו"ת חא"ש סי' קמ"ח שהעיר בסברא זו ורמז לדברי הט"ז אלא דלהלכה אין לסמוך ע"ז וכמ"ש גם רו"מ בשם

הב"מ סי' י"ז סנ"ח אבל הנה בשו"ת עין יצחק סי' י"ט ענף ד' צירף ד"ז להקל בשינוי קצת שהוא רק מחשש לעז ואף די"ל דהוי כדבר שנגזר במנין מ"מ במקום מצוה ל"ש זה כמ"ש בתשו' בר"א א"ע סי' מ"א והוא חיזק הדבר והביא ראי' מתוס' ורא"ש גיטין ח"י שהוקשו אמאי גט שאין בו זמן פסול בזה"ז וה"נ גם באשה איכא שבת ועכ"פ בניסת י"ל דלא תצא בשינוי קצת בצירוף עוד סניפין וע"ע בט"ג ליקוטי שמות מ"ח ס"ק ב' ושו"ת חא"ש סי' צ"ד והגהת ד"ח שם שלא ידעו מכל הנ"ל.

ד ועוד יש לדין לפמ"ש הב"י סי' קנ"ט בשם תשו' מהרי"ו סי' נ"ד בדין יבם מומר שהיתה סבורה שמת ונשאת לאחר ואח"כ בא וחלץ לה דכיון דלגאונים ומהר"מ אפי' לכתחלה מותרת אנן בדיעבד נסמוך עליהם כיון דהוי רק איסורא דרבנן אע"ג דלרשי' הוי ודאי איסור והוכיח כן מש"ס דיבמות ל"ו דאף דרבנן פליגי ארשב"ג והכי הלכתא כיון דלחד תנא שריא לא מפקי' לה מבעלה ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד שהוא רק פסול דרבנן ויש כמה גדולים המקילין וגם בתשו' הריב"ש סי' ר"ו מבואר כה"ג ע"ש ותבין ואף שהד"מ סי' קכ"ז אות ג' הביא בשם הרד"ך דבזה"ז אין ראוי לומר כדאי הוא וכו' וע' בתשו' מהר"י מברונא סוסי' רי"ד שהחמיר יותר דדוקא בתנאים ולא באמוראים אבל מדברי מהרי"ו הנ"ל מבואר להיפוך וגם מדברי הרמ"א סי' קכ"ט ס"ו ועוד בכמ"ך עצמו לספר מוכח להיפוך ולכן לענ"ד בכה"ג דנ"ד שאינו עולה לתורה רק פ"א בשנה וכדומה והוא מפשוטי העם אין להוציאה מבעלה כיון שכבר נתגרשה בגט כשר אחר הנשואין וכל החשש רק משום קנס.

ה ובדבר החשש השני שהאשה מעריסה נקראת חי' סערקא ונשתקע שם חי' ונכתב בגט חי' סערקא אבל בכתובה נכתבו ב' השמות וכן בקוויטלך לצדיקים ובכתבי מחילות וכדומה וגם אבי' קורא אותה כן וכן עוד איש א' אמר שקורא אותה לפעמים כן אבל אמה מקפדת לקרותה רק בשם סערקא מפני שיש לה בת מבעלה הראשון ושמה חי' בילא וקצת מהשכנים יודעים מזה ועי' נשתרבב שגם הם קורין אותה רק סערקא לבד אבל בידיעה לא נשתקע השם כי השכנים יודעים ששמה חי' סערקא אך במקום כו"נ היתה ב' שבועות וקראו שמה רק סערקא והנה כבר ראו עיניו מ"ש בשו"ת חא"ש סי' קע"ג דשם הנכתב בכתובה ל"ה נשתקע כיון שקראי הכתובה תחת החופה ונעשית למען יעמדו ימים רבים ואסור לשהות אשתו בלא כתובה ועוד דבכה"ג שיש לה ב' שמות מעריסה ונקראת רק בא' הוי קיצה"ש כמ"ש במכמ"א א"כ ל"ה כנשתקע והביא מהט"ג לק"ש אות ט"ו והאריך בזה והנה בדין שם הנכתב בכתובה יעוין בדברי אמת בדיני גיטין סי' ט' בשם עדות ביהוסף סי' נ"ג דכל מה דאפשר להשוות הגט והכתובה

מחוייבים בזה ובשם הז"א דשם הנכתב בכתובה לא מיקרי נשתקע ושכ"ה בתשו' גו"ר ע"ש היטב וגם בשו"ת מאמר מרדכי סי' ג' האריך בזה והעלה דלא מיקרי נשתקע והגם דהם מירי רק בכתבוהו בפ"ע בדמתקרי וכדומה ובכה"ג מבואר בג"פ סי' קכ"ט סקצ"ו דאם נשאת לא תצא משא"כ בנ"ד שכתבו רק ב' השמות יחד ובמכמ"א שער ד' סי' י"ג הוסיף להוכיח דכל דנשתקע בקריאה. אף דלא נשתקע בידיעה מיקרי נשתקע ובפת"ש בדיני ש"נ אות ב' לא ידע מזה והגם שבג"פ סקצ"ו מיקל בכתב גם השם שנקראת אבל מ"מ קשה להקל ובתשו' א' הבאתי מדברי רש"י בע"ז ז' ע"ב די"ל דתליא בב' לישני דרש"י שם וגם הבאתי מהא דא"ע סי' ד' סכ"ב והר"ש פ"ב דכלים מ"ב בסופה וכמדומה שכבר נדפס בחיבורי שו"ת ואכמ"ל מ"מ בנ"ד שאב"י החזיק בשם זה בכתבים וכתובה וקוראה כן אף דהאב לבד הוי בכלל מיעוטא דמיעוטא כמ"ש בקונטרס ש"ל להט"ג שנדפס באה"ש בסופו סקי"ח וע' בשד"ח סי' ה' אות ג' וסי' מ"א אות ו' אבל בתשו' ב"ש א"ע סי' קכ"א וסי' קכ"ו וחיו"ד סי' קס"ה האריך בביאור ענין מיעוטא דמיעוטא דיש דיעות דגם אם הוא א' מאלף כיון שהוא בענין א' ל"ה בכלל מיעדמ"ע וע"ע בתשו' נא"ד סוסי' שחוכך בזה גם י"ל דבכה"ג שהחזיק אב"י בשני השמות בכתבי מחילה וכדומה ובכתובה לכ"ע ל"ה כנשתקע ומה שהקפידה אמה מלקרותה כן העיקר תלוי באב שהוא הי' מיסד השם ומתייחסת בגט וכתובה ומי שבירך וכדומה על שם האב והא דבמקום כו"נ לא ידעו משם ראשון כלל יש לי לדון דהנה בשו"ת שב יעקב סי' צ"ג חידש בדין מי ששמו נטע וברח למק"א ושינה שמו למרדכי וכשמצאוהו גילה ששמו נטע אלא שנשתקע וכתבו בהגט רק שם נטע וצידד דכיון שהודה ברבים ששמו נטע ובעשרה הוי פרסום כאי' בב"ב קמ"ב הו"ל כהוחזק בשני השמות דכשר בדיעבד גם בא' מהם וגם בתשו' הה"כ א"ע סי' ח' צידד כעין זה ואף דרבים חולקים ע"ז נראה דזה דוקא בהוחזק ל' יום בשם אחר ל"מ עקירה אלא בהחזקת ל' יום אבל בנ"ד שהיתה בקאוולא רק ב' שבועות לכ"ע מהני החזקת השם בפרהסיא ודמי לוסת שאינה קבוע דסגי בעקירה פ"א וא"כ כיון דבשעת הגט שינו ושלשו כמ"פ דשמה חי' סערקא בודאו מהני החזקת השם ובעירה הרי לפעמים נקראת גם בשני השמות ועוד דכבר נודע מ"ש הט"ז בדיני שמות שנשתנו מ"ח אות ב' בשם תשו' פ"י במה שרצה ח"א להמציא תקנה לילך למק"א שאין מכירין אותן ושם תקבל הגט והפ"י חולק עליו דמ"מ יהי' לעז במקום דירתה והט"ז פקפק על דבריו ובפת"ש סקל"ד הביא מתשו' ב"ח ומתשו' מהרי"מ בזה ודעת מהרי"מ דבשם האשה גם הפ"י מודה להקל במקום עיגון ע"ש וע' תשו' ח"ס, ח"ב סי' ל"ז מ"ש בזה ובתשו' כ"ס סי' ע"ו הביא מחי' הר"ן לגיטין ל"ד דמפורש דלא כהפ"י ולכן העלה

להקל למעשה ע"ש ואף דהם מיירי שהחזיקו שם ל' יום הנה בזה יש לסמוך ע"ד הש"י וההי"כ הנ"ל וע"ע ברשב"א גיטין ל"ד ב' ותשו' מראה יחזקאל סי' ע"ט שהיקל גם בהי' שם הבעל בלא אשתו ומכ"ש בנ"ד ועוד דעכ"פ לא יהי' נחשב שם לשינוי השם אלא דהוי כלא כתב שמה וכבר העלה הכ"ס שם דאף דבלא כתב שם האיש רוב הפוסקים ס"ל דהגט פסול מה"ת מ"מ בלא כתב שם האשה לכ"ע רק מדרבנן ע"ש וא"כ בדרבנן כדאי הש"י והה"כ לסמוך עליהם ובפרט אם האשה בת יחידה לאבי' הרי מבואר בג"פ סי' קכ"ט סק"א בשם מהרמ"פ סי' ל"ה להקל גם בלא כ' שמה ע"ש ובפרט בנ"ד דיש לצרף סברת חא"ש הנ"ל דבנ"ד אינו בגדר נשתקע כלל וע' שו"ת שערי צדק חא"ע סי' קט"ז שהחזיק ג"כ מדעתו בסברת מהרש"ק הנ"ל אלא שחזר ופקפק בזה משום דלא נקראת מעולם בשם העריסה כלל משא"כ בנ"ד והנה עוד יש לדין בנ"ד דהא באמת קיי"ל דבכל פסול דרבנן בנשאת לא תצא וכל פסול שם הנשתקע דעת רבים דהוי רק פסול דרבנן וע' בשד"ח סי' ל"ט ובפרט בנשתקע רק בקריאה ולא בידיעה י"ל דלכ"ע הוי רק מדרבנן והגם דבג"פ סקמ"ט ופת"ש סקכ"ז מיפשט פשיטא להו דבשינה שם האב תצא ואף דבהגהת מל"מ רפ"י מגירושין הוכיח מתשו' רשי' שבב"י סי' קכ"ט דגם בשינה שם האב דפסול מדרבנן לא תצא אבל המעיין שם ימצא דמיירי שהוחזק בשינוי שם האב מפני שהי' אביו מומר ומדינא ס"ל דכשר ע"ש ותבין אבל הנה בשו"ת תועפת רא"ם סי' ס"ז פסק להתיר בשינה שם האב דפסול רק מדרבנן דאם ניסת לא תצא והביא מכתבי מהרא"י סי' י"ד דבזה"ז שאין מוסרין לה הגט ל"ש הא דיבמות צ"א דאיבעל למיקריי' ע"ש והן אמת דהמעיין בכתבי מהרא"י שם דחה ד"ז דלשי' הרי"ף למסקנא גם דבלא הו"ל למיקרי' תצא וגם התוע"ר לא התיר אלא בעשתה עפ"י הוראת חכם ובנ"ד פקפק רו"מ מפני שהמו"צ לא נתמנה שם כדין ואינו בקי כ"כ בהוראה והן אמת שהחמ"ח סוסי' י"ז ס"ל דלענין נשאת בגט פסול דרבנן גם במזיד לא תצא אך דהבר"א סי' צ"ט ופת"ש סי' ק"נ סק"ב הביא מהריב"ש סי' ר' דבנשאת בגט הפסול מדרבנן שלא עפ"י חכם דראוי לקנסה והפת"ש תמה שהרי הריב"ש בעצמו שהובא בב"ש סוסי' י"א חולק על הרא"ש וס"ל דגם בהתרו בה לא תצא אבל המעיין בריב"ש שם (והוא ט"ס בד"מ וצ"ל בריב"ש סי' ר"ו) ימצא שכ' רק דראוי לקנסם ולהוכיחם ולייסרם בסילוא דלא מבע דמא אבל אם סמכו על הדיינים הרי הם נקיים אפי' אם הדיינים טעו ועשו שלא כדין תהי' עוונותם על עצמותיהם והאיש והאשה נקיים ואם הדיינים סמכו ע"ד הריב"ש אף שאני אסרתי להם מי יאמר להם מה תעשו עכ"ד ומבואר שפסק רק לקנסם בנידוי ולא להוצאה ושם סי' רמ"ב הביא חילוף גירסאות שבירושלמי בא"ל שלא יכנוס וכנס וסיים ועוד שאף

לפי הנוסחא האומרת שכופין כיון דמשום קנסא הוא י"ל דהיכי דאיתמר איתמר וכו' דחידוש ולא גמרינן מינה ועוד דהתם כשהתרו בו ולא שמע להם מחזיק לחשדא ע"ש וא"כ י"ל דעכ"פ בנ"ד שעשתה עפ"ד המו"צ שמסדר שם גיטין לכ"ע אין להוציאה ואף דגבי עגונה וכדומה בעינן דוקא ב"ד מפורסים הרי מבואר בתשו' צ"צ סי' מ' דהיינו טעמא משום שאין הוראות כאלו מסורים לכל מורה ע"ש ובשב"י ח"ג סי' פ"א אבל לענין גיטין מי שמסדר גיטין הוא הנותן היתר להאשה להנשא ואין להשגיח אם יש רב אחר בעיר המערער על הגט כי אין אומרים למי שלא ראה את החודש וכו' ובפרט בעיר קאוולא שיש מחלוקת ושנאה בין המורים והרי הבאתי מהריב"ש שכ' שאם עשתה עפ"י ה הדיינים אף שלא הי' גדולי הדור שהרי כתב רק שאם סמכו הדיינים על החכם רדב"ש מי ימחה בידם ומוכח שהם לא הי' בר סמכא והריב"ש אסר והדיינים טעו בדבר ועשו שלא כדין ומ"מ אין לקנסם ואף שהוא לא כ"כ אלא לענין קנס נידוי וגם לא הי' מי שאוסר בעיר ובתשו' הרא"ש שבב"י סי' קמ"א ובד"מ סי' י' מבואר דאם הגדול שבעיר אוסר אין להשגיח על הקטן ממנו ומיקרי מזיד מ"מ אין להאשה לידע מי משני המורים שבעיר יותר גדול ועוד שהרי בנ"ד גם הרב רח"ש לא התרה בה קודם נשואין ועוד דבלא התרו בבעל הרי מבואר בריב"ש ובב"י דאם התרו בה ולא בו לכ"ע אין לכופו להוציאה א"כ בנ"ד שהביאה לבעלה מעב"ד של המורה שהתירה להנשא ולא התרו בו קודם נשואין והוא לא ידע מי הדיין היותר קבוע בעיר קאוולא א"כ פשיטא דאין לקנסו להוציאה ומה שטבלה אח"כ בשאט נפש הרי כבר הי' הדין מקודם שלא להוציאה ומדוע נקנוס אותם על הבעילה שאח"כ ולכן באם שיסכים עוד רב גדול א' וגם רו"מ יסכים להתירה גם אני אצטרף עמו ומכלל הן וכו'.

ו והנה במה שכתבתי לעיל במה שהחזיק אביה בכתבי מחילות בשני השמות הגם דחתימת אשה שאינה רגילה במכתבים אינו פועל כלום כמ"ש בט"ג ש"נ אות ב' סק"ז ואות י' סוסק"ב ופת"ש שם בשם קרית חנה ועוד בכמ"ק מ"מ כתבתיו רק לצירוף הכתובה.

סימן רמז

א להרב המאה"ג מו"ה יחיאל הלוי רוזענפעלד נ"י אבד"ק קוליקוב

ב ע"ד שאלתו בדבר שכ"מ א' שלא הי' לו בנים ונקרא אליו רו"מ לסדר גט לאשתו שלא תיזקק ליבם לאחיו איש רע ובליעל וגם בעת נשואין נתחייב לה שיפטרנה לבל תיזקק לחליצה יען שהי' אלמן ולא הי"ל בנים ורצה מתחלה לגרשה רק בתנאי ושיכתבוהו בהגט

וא"ל רו"מ כי אסור לכתוב שום תנאי בגט והגט צריך שיהי' נכתב בתוקף שתתגרש בו תיכף ומיד בשעת קבלתה אלא שהתנאי יהי' אח"כ בע"פ וכן אמר רו"מ להאשה בפני' בשעת קבלתה הגט שתדע שבשעת קבלת הגט הרי את מגורשת מבעלך תיכף ומיד אך שהבעל לא רצה שיאמר רו"מ עמו סדר התנאי אלא איש אחר נאמן ביתו כי חשש לבל יבגוד בו רו"מ בסידור לשון התנאי שלא יהי' התנאי בטל ומעשה קיים וכן עשה ואח"כ שאל הבעל את רו"מ אם אולי יש צד חסידות שלא תשמשהו אשתו גם בפני עדי שמירה לאשר איננה עוד אשתו וכאשה נכרית נחשבת לו והשיב רו"מ שאין בזה חשש כלל ואחר איזו שבועות שלח ועתה נודע ב' חששות על הגט א' לאשר הסופר קרע תיכף את הגט אחר הנתינה ב' לאשר נמצא בין השלשה של הב"ד שהי' גיסים זל"ז

ג והנה מה שהאריכו הפוסקים בענין חלופי הגירסאות בדברי חכמים אי גרסינן מגורשת או גרסינן מגורשת ואינה מגורשת אם כי בתשו' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' י"ט החליט דרוב הפוסקים מקילים בזה ולכן הגם דיש לחוש להמחמירים הוא רק מצד חומרא וקלישא איסורא ע"ש ואני מצאתי גם בתשו' תשב"ץ ח"ב סי' קכ"ג שפסק בפשיטות להקל וגם בתשו' רדב"ז ח"א סי' קס"ה כ' דכיון שרוב פוסקים מקילים אחרי רבים להטות אולם לעומת זה מצאתי בתוס' רי"ד לגיטין שפסק כהמחמירים ועוד והוא העיקר לפמ"ש בפר"ת ליו"ד סי' נ"ב וסי' נ"ג סק"ה דהיכי דתלוי בחילופי גירסאות בש"ס אין להשגיח על רוב פוסקים והוי כספק השקול ע"ש א"כ ה"נ בנ"ד וכבר האריך במכתב מאליהו שער ח' סי' נ"א והביא מערכה מול מערכה ודחה דברי המקילים גם באמר בלשון מעכשיו ע"ש אך הג"פ סי' קכ"ב סוסק"ח סיים דבאמר שתהא מגורשת משעה זו ממ"ש לכ"ע יש להקל ונמשך אחריו גם הב"מ סי' קמ"ה וכבר תמהו מדוע לא כתבו בעל השו"ע עצה זו שיאמר כן וכמה כרכורים כרכרו בדין נקרע הגט קודם מותו ואם יעשו כן יתבטלו כל החששות לכ"ע ואולם יש לי לדון דבכה"ג מיגרע גרע טפי דהנה כבר נתקשו קמאי ובתראי איך מצינו ידינו ורגלינו בדין גט שכ"מ בתנאי דאם מתי כיון דקיי"ל דבדאורייתא אין ברירה א"כ גם כשימות לא יחול הגט ונדחקו בזה בכמה דחוקים שאינם עולים יפה אולם לענ"ד יש לדין בדבר חדש למאי דקיי"ל בדין גבינות של בהמה שנמצאות טרפה דחזקה שע"י רובא הוי כנתבררה בשעתה וכדעת הרא"ש פ"ק דחולין א"כ הרי קיי"ל דגוסס הוא כחי לכל דבריו כמ"ש התוס' בקידושין ע"ח ב' בד"ה לא צריכא וכו' וע' ירושלמי פ"ז דגיטין ה"א ושי"ק שם ד"ה הגוסס ובא"ע סי' קכ"א ס"ז וא"כ בשעת גסיסה שפיר הוי כנתברר שימות (וע' בב"ש א"ע סי' י"ו ס"ק צ"ד ובדג"מ שם ובאמרות טהורות לא"ע סי' קמ"א באורך בזה] וחל הגט באותו שעה דהוי כנתבררה שימות בבירור כיון

דרוב גוססין למיתה וא"ל דא"כ הוי הגט מוקדם דז"א דכבר ביאר הפ"י לגיטין ע"ג ב' דליכא בזה חשש מוקדם וא"כ כבר נודע מ"ש הנו"ב ונה"מ סי' ס"א לחדש דהיכי דא"צ דוקא לומר דיש ברירה למפרע אלא יועיל מכאן ולהבא עכ"פ שוב לכ"ע יש ברירה גם למפרע וע' תשו' ב"א חא"ח סי' מ"ה וחיו"ד ס' ע"א שהביא מתשו' הרשב"א חלק תו"א סי' פ"ג שהעלה כן ובמק"א הבאתי מתשו' הריב"ש סי' רכ"ח סתירה לזה ומצאתי בתשו' ב"א חא"ע סי' ק"ו שהעיר מזה וע"ש מ"ש בזה ואני הבאתי מדברי הרמב"ם וראב"ד וכ"מ פ"ח ממעשר שני הט"ו ותוי"ט סופ"ב דמע"ש ראי' לסברת נה"מ וע' בט"ג לגיטין כ"ה שהעלה כן דבכה"ג גם למפרע יש ברירה ולכן שפיר י"ל דמהני הגט גם משעת נתינה א"כ התינח אם אין קורעי' הגט עד אחר מיתתו אבל אם יקרעו הגט אחר נתינה שוב יחול החשש דאין ברירה גם אם ימות אח"כ ולכן אין בזה תקנה גם אם יאמר משעה זו ממש וגם להסוברים דמגורשת מיד אין לקרוע הגט מטעמא דכתיבנא.

ד ובכ"ז לדינא במקום עיגון ושעה"ד כבר האריכו הג"פ שם והפ"י בגיטין להסיר חששא דאין ברירה א"כ בודאי אם אמר משעה זו יש מקום להקל אך דבנ"ד המגרש לא אמר כן אך שרו"מ צידד דכיון שרו"מ אמר כן להאשה בפניו ושתק בודאי נתכוין לזה והביא ראי' מקידושין נ'. ע"ב דדחי שם מאי דבעי אביי להוכיח דדברים שבלב אינם דברים מדתנן ובכולן אעפ"י שאמרה בלבי היתה להתקדש לו וכו' ודחי דשא"ה כיון דאתני לאו כל כמיני' דלעקרי לתנאי' ופירש"י הואיל ושמעה תנאו ולא מיחתה לומר אעפ"כ וכו' ולפענ"ד יש לפקפק בזה חדא דאפשר דלמסקנא דקיי"ל כאביי לא ס"ל הך דיחויא ועוד דשא"ה שהמקדש בעצמו אי"ל התנאי לא הי"ל לאשה לשתוק אבל בנ"ד מה שרו"מ אמר מקודם בפניו מאן יימר שחשש לדבריו וכמ"ש כה"ג בתשו' הרא"ש שהובא בב"י חו"מ סי' קע"ו. מחודש נ"ב שהשיב ראובן שלא הי' חושש במה שא"ל לוי בשם ראובן ואף שיש לחלק בין הנושאים הרי בנ"ד לא רצה המגרש שיאמר רו"מ סידור נתינת הגט אלא אחר ואם אולי באמת מה"ט רצה בהאחר לפי שרו"מ הציע לפניו שיחול הגט מיד והוא רצה לאחר חלות הגט עד סמוך למיתה ואין ראי' ממה ששתק ולא מיחה כי לאו בע"ד דידי' ה' רו"מ ומ"ש רו"מ דמצוה לשמוע דברי חכמים הוא תמוה שהרי בשעת נתינת הגט המגרש לא ידע שיקרעו הגט כאשר באמת כל רב מסדר נזהר בזה ואם רו"מ אירע לו שגיאה איזו מצוה הי' על המגרש שתהי' דעתו שיחול הגט מיד והלא אם יחול סמוך למיתה תיפטר האשה מחליצה ויקיים המצוה.

ה אולם י"ל עפמ"ש רו"מ שהמגרש עצמו שאל אח"כ אם יש מדח"ס שתשמשהו ומזה איכא הוכחה שנתכוין לגרש מאותה שעה אך דזה תלוי אי אמרינן הוכיח סופו על

תחלתו ומבואר בחולין ל"ט דהוי ספיקא ובתשו' ארי' דב"ע א"ע סי' ט"ז הביא בשם הגאון מסניטין שהעלה דהיכא דליכא הוכחה ברורה מדבריו שבתחלה לכ"ע אמרינן דהסע"ת והוא האריך בזה ואני מצאתי במרדכי פ"ג דקידושין סי' תקל"א בשם סה"ת שכ' דהיכי דאיכא למיתלי השתיקה באמתלא מוכחת לכ"ע אמרינן הסע"ת ובתשו' א' ביארתי ראייתו מהא דש דהוא במה דדחי הראי' מהא דמעשה בבריא שאמר כתבו גט וארשב"ג אם מעצמו נפל ה"ז גט ודחי דשא"ה דאמר כתבו ופירש"י דאיכא קצת הוכחה בתחלה הרי דגם בקצת הוכחה בתחלה אמרינן דהסע"ת. וגם בשע"מ חו"מ סי' צ"ב סק"ה העלה להוכיח דאפי' היכי דאיכא רק קצת ספק בתחלה לכ"ע אמרינן הסע"ת והבאתי מתה"ד סי' שמ"ט באמצע התשו' ומהא דא"ע סי' קמ"א סי"ז וב"ש שם ותשו', ח"צ סי' מ"א באמצע התשו' כעין זה וא"כ הרי בנ"ד הרי בכל גווני הוי רק ספיקא גם לשי' המחמירים א"כ אמרינן דהסע"ת דנתכוין לגרשה מיד אך דיש לפקפק דהא גם אם הוא ספק שמא נתגרשה מיד הי' לו מקום להסתפק אולי אינו מדח"ס שתשמשנו ולכן שאל ע"ז אבל נראה דכבר העלה בתשו' מהרלב"ח סי' נ"ב דאם המגרש ע"ה שאינו יודע מקום הספק בודאי דעתה לגרשה מיד ובתשו' מהרח"ש ומכמ"א שם דחו דבריו אבל היינו בדליכא שום הוכחה לזה אבל בנ"ד שרו"מ א"ל מקודם שיחול הגט מיד ובכה"ג בודאי לאו כ"ע ד"ג כיון שיש בזה מחלוקת הפוסקים כמ"ש מהתוס' בב"מ ט"ו בהא דמכורה ויוצאה ומכ"ש כששמע מפי הרב להיפוך ובכה"ג י"ל דלכ"ע מודו דמגורשת מאותה שמה ואם יסכים עוד רב מובהק עם רו"מ גם אני אצטרף עמו להתירה בלא חליצה.

י ז"ז מ"ש רו"מ דכיון שהגט עדיין מעורה יש לצדד כמ"ש הב"מ הנה גם בהפקידתו ביד הרב רבים חולקים ע"ד מהרשד"מ ומכ"ש בנ"ד שהאשה לא הפקידתו בתורת פקדון הרי מבואר בתשו' הר"י לבית לוי כלל א' סי' ז' דבלא נתנתו לו בפקדון כ"ע מודו דאין להקל גם במקום עיגון ע"ש א"כ אין מזה שום סניף.

יא ובדבר שהי' הדיינים ב' קרובים הנה הגם שהחליטו האחרונים דא"צ ב"ד, אבל בפי' רגמ"ה לב"ב קע"ד וערכין כ"ג בהא דאטו כל דמגרש בב"ד מגרש פי' דהא במגרש בפני ג' הדיוטות סגי והם אינם יודעים להדירה ע"ש וזהו כדברי הנו"ב דעכ"פ צריך ב"ד של ג' ומלבד זה הנה בתשו' כתב סופר א"ע סי' מ"ח העלה דאם יש קא"פ בין הב"ד כיון דקיי"ל דגם בדיינים בנמצא קא"פ כולן בטלים גרע טפי ולכ"ע פסול ע"ש ובתשו' מהר"ם שיק סי' קל"ז צידד דבגט שכ"מ שנעשה רק בשביל לפטרה מחליצה י"ל דלכ"ע דינו כחליצה וצריך ב"ד של ג' ולכן גם מצד זה הדבר חמור מאוד אבל מ"מ כיון שהוא שעהד"ח הנה בשו"ת ד"ח ח"ב א"ע סי' צ"ד העלה להקל גם בכה"ג שהי' קרובים ביניהם ובפרט דבנ"ד

הוא רק קורבה דאישות ולשי' כמ"פ ל"א בדרבנן עשבמב"כ ומכ"ש בדיינים (וע' בשו"ת בר ליואי א"ע סי' מ"ח שהעלה ג"כ דבגט דא"צ ב"ד גם בנמצא קא"פ כשר והביא ראי' מש"ס דיבמות ק"ד ד' ע"ש.]

ח ובגוף דין גט אם צריך ב"ד מצאתי בתשו' פ"י ח"א א"ע סוסי' ב' שפסק בפשי' דא"צ ב"ד וגם א' מדיינים א"צ וסגי בפני ב' עדים ע"ש א"כ פשיטא דלא מיפסל בשביל קרובים וע"ע בשו"ת פרשת מרדכי חא"ע סי' מ"ט ותשו' אמרי אש סי' ס"ט ותוע"ר סי' ס"א ופתח עינים להחידא לערכין כ"ג וכולם פ"א הסכימו שא"צ ב"ד ושכן המנהג וגם חומרת הר"מ שיק אין נראה כלל להחמיר בשעהד"ח דמה בכך שהי' לצורך לפטרה מחליצה מ"מ הרי הי' רק גט לכל הלכותיו וגם הוא בעצמו לא החליט כן והניחו בצ"ע לכן נראה להקל בשעה"ד.

סימן רמח

א להרב המאה"ג מו"ה נח ראבינער נ' אבד"ק וויזווע ברוסיא.

ב ע"ד שאלתו היות שהכשיר המקוה ויען שנובעת בחוזק א"א לנקותה שלא ישאר בה מים ולכן שפכו לתוכה חלב הרבה עד שגם כשחזרה ונתמלאה בשיעור מ"ס עוד לא חזרה למראה מים ושאבו ממנה בכלים נקובים מה שה' יותר משיעור מ"ס עד שיעור מ"ס ושפכו המים הנשאבים לתוך אמבטאות שבמרחץ ובאמצע נכבה הנר ונתיירא השואב שלא יוכל להשגיח בעת שפיכת המים מן הדלי לאמבטי שלא יופסק הקילוח ושמא יופסק הקילוח ולא יהי' היתר של הט"ז סקמ"ז מהא דניצוק חיבור ולכן לא הוציא הדלי מתוך כותלי המקוה ושהה כן קצת עד ששאל לרו"מ כדת מה לעשות וגם ר"מ עלה בתחלה בלבו וחזר ונמלך וצוהו להוציא הדלי משם ולשפכו להאמבטי ועתה בלבו חשש דלפמ"ש הש"ך סקמ"ו כל ההיתר מפני שנתכוין להוציא המים משם ולא ניחא לי' שיחזרו ויפלו המים למקוה א"כ בנ"ד שמא יצאו מהדלי ג' לוגין למקוה באותו זמן שחשב השואב שלא להוציא הדלי מהמקוה וגם רו"מ הסכים תחלה לזה ובאותה שעה כבר חזרו קצת המים שבעליונות המקוה למראה מים וערך ח"ש מ"ס מן מי המקוה הי' עוד בהמים מראה חלב ונסתפק רו"מ אם חצי המקוה שהי' עוד במראה חלב מצטרף לשיעור מ"ס מה חצי המים שכבר חזרו למראה מים הגם שבכל המקוה הי' שיעור מ"ס מ"מ בהמים שהי' במראה מים לא הי' בהם שיעור מ"ס ואולי אין מצטרפין יחד והאריך בזה עכת"ד שאלתו.

ג והנה כפי הנראה מכותלי מכתבו שהמקוה נובעת בחוזק א"כ לא מיבעיא אם יש שם מעיין הרי קיי"ל בסעי' כ"ח דאין מעין נפסל בשינוי מראה ואיכא שפיר שיעור מ"ס בכל מי המקוה והן אמת דלמאי דקיי"ל בסעי' מ' בהג"ה לחוש לכתחלה לשי' הסוברין דמעין נפסל בשאובים א"כ הרי מבואר בשעה"מ להרשב"א ובב"י דהא דמעין אינו נפסל בשינוי מראה הוא משום דאינו נפסל בשאובין א"כ למאי דמחמירים לחוש להסוברים דמעיין נפסל בשאובין שוב נפסל בשינוי מראה ג"כ ויש לתמוה על הרמ"א שבסעי' מ' הגיה בדין שאובין דיש להחמיר ובסעי' כ"ח לא הגיה כלום בדין שינוי מראה ולא מצאתי למי שהעיר בזה אך דמ"מ יש לדון בזה דלכאורה יש לתמוה ע"ד הסוברים דגם במעיין יש לחוש לשאובין הרי גם אי נימא דבמעיין אינו מטהר בכ"ש מ"מ הרי ארעא חלחולי מיחלחל כדאי' בחגיגה דף כ"ב ע"א ופירש"י דהמים הנובעים באים מנהר גדול ולא חשבינן כמחובר דבעינן מ"ס במקום א' א"כ התינח לענין שיעור מ"ס דבעינן חיבור כשפ"ה כמ"ש בסנ"ב לא מיקרי חיבור אבל לגבי חשש פיסול שאובין דרבנן הרי סגי בחיבור כחוט השערה כיון דשאובין רק מדרבנן כמ"ש בסנ"ג שם וגם להסוברים דכולו שאוב פסול מה"ת מ"מ בשיעור ו' לוגין לכ"ע רק מדרבנן וסגי בחיבור כחוט השערה א"כ כל המעיינות דמחוברים דרך נקבי הקרקע אינם נפסלין בשאובין כלל וע' בשיו"ב סי' ר"א סקי"א בשם תשו' מהרמב"ח שהעלה דגם המים הנובעין אצל נהר דינם כמעיין ולא נפסל בשאובין וכ"ה בתשו' נטע שעשועים סי' כ"ג ודלא כמו שהחמיר בתשו' מהרי"א יו"ד סי' רי"א בזה ולכן הגם דנימא דאין נקבי הקרקע מצטרפין לכשפ"ה וכדעת החולקים על המרדכי בשם ראבי' שהובא ברמ"א סנ"ב וכמ"ש בתשו' ח"צ סי' מ' ובפרט בל"ש בחידושי דינים שבסופו וכ"פ בס' האשכול סי' נ' וע"ש בנח"א היינו לענין שיעור מ"ס דבעינן כשפ"ה אבל לגבי חשש שאובין לכ"ע יש להקל כיון דסגי בחיבור כחוט השערה ואף שהתוס' פסחים י"ז ע"ב ובר"ש רפ"ה דמקואות כתבו דדוקא במעיין ארעא חלחולי מיחלחל מ"מ הרי גם בנובעין מנהר אמרינן כן והרי גם בנ"ד נובעין בחוזק וחפשתי ומצאתי בתשו' מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' ח"י שהעיר קצת בזה ותי' דחיישינן שמא המים רק מבצבצין דרך הקרקע ולא נובעין אבל כפי הנראה בנ"ד הם נובעין בחוזק וכן בכל מעיין הנובע בחוזק תיקשי כן והראני גם בתשו' ב"ש ח"ב סי' ע"ז שתמה בזה ונראה דטעם המחמירים דהם ס"ל דבתחלה גם ג' לוגין פוסלין מה"ת ועד חצי שיעור מקוה מיקרי בתחלה כמ"ש בהג"א פ"ד דב"ב סי' ט' להדיא וזהו ג"כ דעת הרא"ש ריש הל' מקואות שהביא בשם הר"ש שהוכיח מדנקט במתני' פ"ב דמקואות גבי מקוה שיש בה ג' גומות של לוג לוג וכו' אם ידוע שנפלו לתוכו מ"ס מים כשרים קודם שהגיעו לגומא

שלישית כשר וכו' ומוכח דבספיקו פסול ומוכח דכולו שאוב פסול מה"ת והובא גם בתוי"ט שם והוא תמוה דגבי ג' לוגין הרי לכ"ע דרבנן וכבר תמה בזה בד"ח שם ונדחק בזה אבל האמת דס"ל דבתחלה עד חצי גם ג' לוגין פוסלין מה"ת והוי שפיר סד"א ולכן גם כשמנקין המעיין יש לנגב הקרקע דיש לחוש שמא יפלו לשם ג' לווין שאובין בתחלה דפסול מה"ת כיון דהם ס"ל דכולו שאוב פסול מה"ת א"כ בעינן חיבור כשפ"ה וגבי ארעא אף דחלחולי מחלחל ליכא חיבור כשפ"ה א"כ בנ"ד שכבר נבעו שיעור מ"ס אלא דחצי המים עדיין מראיהן משונה והרי מבואר בבעה"נ להראב"ד והובא בב"י בדין השלג דכל שינוי מראה פוסל רק מדרבנן וכ"ה בתוי"ט פ"ז דמקואות ובפמ"ג א"ח סי' ש"כ בא"א סק"א א"כ מה"ת כבר יש מ"ס מים כשרים ולא נפסל בשאובין ורק מדרבנן ליכא אלא חצי מקוה מים כשרים וחצי מים שנשתנו מראיהם א"כ אפי' תימא דבכה"ג נפסל בשאובין הרי לכ"ע לא מיפסל אלא מדרבנן וסגי בחיבור כשערה ואיכא בנקבי הקרקע דחלחולי מחלחל שיעור חיבור כזה לנהר וכדומה דליכא חששא כלל והן אמת דלפמ"ש בתשו' מהרש"ם סי' קכ"ב שמדברי נימוק"י יבמות פ"ב בשם הרמב"ן ורשב"א נראה דשינוי מראה פוסל מה"ת א"כ יש לפקפק בהיתר זה אבל לפמ"ש שם לבטל החשש על שנהגו להכשיר ג' לוגין שאובין ע"י שינוי מראה להסוברים דג"ל בתחלה פוסל מה"ת ולשי' הראב"ד איך נוכל להקל בשל תורה במה שפוסל רק מדרבנן ושם הבאתי דגם רש"י במכות ג' ס"ל כהראב"ד וכתבתי דמ"מ איכא ס"ס להכשיר א"כ ה"נ בנ"ד יש להקל מטעם ס"ס ובפרט דג"ז הוא ספק שמא לא נפלו באותה שעה ג' לונין כלל.

ד ועוד נראה דהנה בשו"ת חו"י סי' ק"י העיר השואל איך משערין בתערובות לח בלח בששים הרי בש"ס דמכות ד' ע"א גבי חבית שנפלה לים הגדול חיישינן לשלשה לוגין במקום א' והעלה דדוקא בדרך נפילה חיישינן לזה ולא בדרך שפיכה ואפי' נתערב שלא בדרך שפיכה הלא אח"כ מערין התבשיל מכלי לכלי ובכה"ג ל"ש איסור דאין מבטלין לכתחלה שהרי אינו מכוין לכך וא"א בענין אחר כמ"ש הט"ז סי' קל"ז ומ"מ הניח הסוגיא בצ"ע וע' בט"ז א"ח סוסי' תצ"ח שהעיר ג"כ בזה וכ' בפשיטות דבלח בלח מתבלבל הכל אלא שלא הביא מש"ס דמכות הנ"ל ויש להפליא שבט"ז ס' תס"ז סקי"ח פסק בעצמו דגם קודם הפסח יש ליאסור שמא המים המחומצים נקוו ועמדו למעלה ודמי להא דלא ניער וכיסה ומלבד שראייתו תמוה דהתם בנפל על חתיכה משא"כ בלח בלח וגם סותר א"ע למ"ש בסוסי' תצ"ח הנ"ל ומצאתי בלחה"פ ליו"ד בקו"א סי' נ"ג שהביא ד' החו"י ותי' עפ"ד הראב"ן סי' כ"ח שביאר הש"ס דמכות דמיירי בטובל בשעת נפילת החבית ממש אבל בטובל אח"כ מסתמא כבר נתערב הכל ע"ש ויש לעיין דא"כ בתבשיל נ"נ מתחלה

וגבי בב"ח גם בלח בלח נ"נ וצ"ל כמ"ש התוס' בחולין ק' ע"א דכל שסופו להתפשט לא נ"נ ולפ"ז צ"ע במ"ש החו"י דגם שלא בדרך שפיכה כיון שמערין אח"כ התבשיל חוזר מתבטל ולפמ"ש ליתא דבב"ח הרי נ"נ מקודם אבל העיקר בזה כמ"ש הריטב"א למכות שם דדוקא בים הגדול שמימיו מלוחים ועבים ואין מים אחרים מתערבין בהם חיישינן לזה וכן מצאתי בס' האשכול הל' מקואות סי' נ"ב שהביא כן בשם ר"מ הדרשן דמה"ט ל"מ שם ההשקה ע"ש וע' תב"ש סי' כ"ח סקכ"ד שלא הביא מכל הנ"ל ושוב מצאתי בתשו' ח"ס יו"ד סי' רי"ד שהביא מדברי חו"י וט"ז סי' תצ"ח והעיר מדברי ריטב"א ולא הביא משאר מקומות הנ"ל ועכ"פ מבואר שם ג"כ דגם בחמין וצונן שאין דרכן להתערב יפה לא חיישינן לכך אלא אמרינן דבלח בלח יש בילה ע"ש וע"ע בס' יד"י ליו"ד סי' ק"ט סק"א ובהשמטות לסי' הנ"ל מ"ש מהא דסי' של"א ספ"א ובט"ז וש"ך שם ע"ש היטב ואכמ"ל וא"כ לפ"ז גם בנ"ד את"ל שנפלו לשם ג' לוגין בודאי נתערב דרך שפיכתן הכל בכל מי המקוה ומחציתן במים שנשתנו מראיהן וליכא במים העליונים ששש פסול ג' לוגין ואף די"ל דהכא נפלו מקודם במים העליונים כבר נפסלו ואין חוזרין להכשירן במה שחזרו וירדו מחצית השאובין במים שנשתנו שכבר נקרא עליהן שם פסול כהא דרפ"ג דמקואות מ"א דז"א דכמו בתערובת בב"ח דחנ"נ מה"ת היכא דסופו להתפשט מאליו לא אמרינן כן ה"נ בזה כיון שבטבעו הולך ומתפשט לא נקרא עליו שם פסול ובפרט דהא כל הששש שמא הי' ניחא לי' לרו"מ ולהשואב שיחזרו המים למקוה ועי"ז חל הפיסול והא כיון דסופו להתפשט ככולו הרי לא הי' שום כונה וניחותא שיפלו ג' לוגין לתוך המים העליונים לבד אלא לתוך כל מי המקוה העליונים והתחתונים, וא"כ ליכא שום חשש.

ה ובעיקר סברת הש"ך דבמתכוין להוציא המים לכ"ע שרי ע' בב"מ לסי' ר"א קונטרס ג' לסעיף מ' ע"ד הט"ז סקמ"ז שהחזיק בדעת הש"ך דדוקא אם רוצה שיתרבו המים שא"ב מ"ס ע"י נפילת המים פוסל וגם הת"ק דר"ש מודה בכה"ג ואני מצאתי לא"ז הל' מקואות סי' של"ו בשם אבי העזר שפסק כר"ש דבלא כונה לא מיפסל ושלח דבריו לפני הר"ש והשיב דבכה"ג ששואב המים להוציא הוי כמתכוין לקבל המים בהכלי ומתכוין לשאוב וגם ר"ש מודה דפסול וגם לא קיי"ל כר"ש והא"ז הסכים לזה ולכאורה יש מזה סתירה לדברי הש"ך אבל נראה דזה דוקא בשואב בכלי שאינו נקוב אבל בכלי נקוב גם הוא מודה לסברת הש"ך ונראה עוד דמה שחושש רו"מ שמא בנ"ד באותה שעה שהי' בדעתו שלא להוציא הדלי כדי שלא יופסק הקילוח מיקרי כונה ג"ז ליתא דהא באמת עשו מעשה להוציא המים משם אלא משום שהי' חושש שאל יבוא לידי פסול עי"ז רצה שלא

יוציא הדלי ואחרי שנודע לו דאדרבה מיגרע גרע א"כ היתה הכוונה בטעות שאם עי"ז שיעכב ההוצאה יש פסול בודאי לא הי' ניחא לי' ול"ש בזה סברת תוס' פסחים כ"ו גבי עלה עלי' זכר דאם יהי' כשר ניחא לי', דז"א דהכא הרי כל החשש שמא הי' ניחא לי' הוא רק כדי שלא יופסל עי"ז דאל"כ הרי עשה מעשה להיפוך להוציאם משם ובגוף סברת הש"ך יש לפקפק מדברי הרא"ש פ"ד דמכשירין מ"א דגם באין מכוין אי הוי פ"ר הוי כמתכוין ועמ"ש בתשו' מהרש"ם סי' קכ"ב מכמ"ק בזה ולחלק בכמה חילוקים ועפי"ז י"ל לקיים דברי הש"ך ועכ"פ בנ"ד דהוי ספק שמא לא נפלו באותו זמן ג' לוגין בודאי אין חשש.

ו ועוד יש לדין בזה לפמ"ש בתשו' חסל"א סי' ס"ה דשינוי מראה היינו גם באין להמים מראה היין או החלב ממש אלא כל שנוטה להמראה וכמ"ש הש"ך סקס"ו בשם הראב"ד דבכה"ג מיפסל וה"נ לענין הכשר השאובין מהני בכה"ג וע' תשו' ב"ש ח"ב סי' נ"ז שהחמיר בזה אבל אין דבריו מוכרחים א"כ י"ל דגם בנ"ד גם אותן המים שכבר נצלו לא חזרו עוד למראה מים ממש ועדיין הי' בהם לובן מהחלב ולא נפסלו כלל בנפילת ג' לוגין שאובין ואפי' הוי רק ספק הרי סד"ר להקל.

ז אבל בגוף החשש של רו"מ נ"ל דליתא דכיון דבמשנה וכל הפוסקים כתבו סתמא דאם י"ב מ"ס במים שנשתנו מראיהן ממלא בכתף וכו' הרי סתם מילוי בכתף הוא לאחדים ולא חששו שמא באיזו מקום יצללו המים ויחזרו למראיתן וקצתם יהי' עוד בשינוי מראה ויופסלו ובע"כ דליתא דכמו דמי גשמים זוחלין אינה נפסלים בשאובין בדאיכא שיעור מ"ס אף שאינם כשרים לטבילה ה"נ בשינו מראיתם אף שפסולין לטבילה ואין מצטרפין לשיעור מ"ס לטבילה מ"מ לענין פסול ג"ל שאובין הפוסלים מצטרפין עם המים הצלולים ותדע דהא הווייתן בטומאה פוסל לדידן מה"ת ואמאי מותר למלא בכתף שיחזרו המים למראיתן והא הווייתו ביד"א ומה"ט במונע הזחילה בדבר המקב"ט פסול כמ"ש בשו"ע ס"נ ובפרט ביד"א קיי"ל כר"י פ"ה מ"ה ובע"כ דאף שפסולים לטבול בהם מ"מ כיון דאיכא שיעור מ"ס מים לא נתהוה ביד"א דהא דנשתנו מראיהם הוא ענין בפ"ע ובפרט לשי' הראב"ד דפסול רק משום מ"ע וה"נ לענין שיופסל בג"ל שאובין ליכא חשש דמ"מ הרי יש מים מ"ס ודברי הלו"ש שהביא רו"מ לא שמיע לי כלומר לא ס"ל ומ"ש הלו"ש להוכיח מדנקט במתני' ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיהין למראה מים ולא נקט עד שירדו גשמים עד שיעור מ"ס ואז ימלא בכתף ע"ז אמינא אי דייקינן כולי האי לא תנינן כדאיתא בעירובין מ"ח די"ל דהא דנקט אם הי' מ"ס ממלא בכתף קאי נמי ארישא או דלא בעי למינקט תרתי גווני ברישא וז"פ שוב הראני תלמידי הרב הגדול ר'

יהושע נ"י בתוס' שהובא בר"ש פ"ז דמקואות מ"ד והגהת הגראו"ו דמפורש כמ"ש וז"ל הי' בו מ"ס ונפל לתוכו יין ונשתנו מראי' חציו וכו' נפלו לו ג' לוגין מים [כצ"ל הגר"א) כאלו לא נפל בין במקום היין בין במקום המים עכ"ל,

סימן רמט

א להרב המאה"ג מו"ה צדוק צבי וואקסמאן נ"י מו"צ דק' ריגליץ

ב ע"ד שאלתו היות שעשו מקוה חדשה בעיר בלאזוב שיש חוץ למרחץ באר מים חיים ומשם נמשכים ג' צינורות של ברזל ישנים שכבר נשתמשו בהם שהמים מהבאר באים דרך הצינורות אל ג' המקואות שבהמרחץ בשטף רב דרך קטפרס וא"א לסתמן בברזות של עץ ורוצים לעשות שרויפען של מתכות והנה רו"מ העלה דהסילונות של ברזל כיון שמחוברים לקרקע הרי לדעת הרשב"א מהני החיבור לבד והרא"ש שפי' למתני' דמביא סילון של אבר וכו' דמשום שממשיך מים למקוה כשרה ליכא משום מקוה בדבר המקב"ט והוא משום דס"ל דבעי' שיהי' נעשה מתחלה אדעתא לחברו בקרקע א"כ בנ"ד ממנ"פ בין להרא"ש ובין להרשב"א כשר ואף דהש"ך ס"ק ק"ה הביא בשם הגהה פרישה דבנפסק קילוח המושך בסילון פסול הרי הש"ך חולק ובד"ח ח על מקואות סמ"ט כתב דהפרישה כוונתו רק שלא יופסקו מהמעיין עד שירדו המים להמקוה אבל אח"כ גם בנפסק שרי עכת"ד והנה דבנ"ד בין להרשב"א בין להרא"ש כשר גם לפי דבריו הרי י"ל דבדין מחובר לקרקע קיי"ל כהרא"ש דבעי' שיהי' נעשה לכך מתחלה ובדין ההמשכה קיי"ל כהרשב"א ודוקא בדרבנן סמכי' להקל בכה"ג דלדעת כל א' מהמחמירים שרי כמ"ש הב"י ביו"ד סי' צ"ב בשם האגור משא"כ באיסור תורה כהא דבעי' הוייתו ע"י טהרה דנלמד מקרא דיהי' טהור יש לחוש לכל א' מהפוסקים כמ"ש הש"ך סוסי' רמ"ב בדיני כללי או"ה ועמ"ש בדע"ת סי' נ"ד סקי"ד מכמ"ק בזה ועוד דהכא גם ברשב"א אין מבואר היפוך מדעת הרא"ש דאפשר דמתני' דמביא סילון וכו' מיירי באמת שעשאו לשם כך ואף דמסתימת לשונו ל"נ כן הרי מבואר בב"י א"ח סי' ק"ס בשם תה"ד דאפי' בנט"י דספיקו להקל היכי דנמצא בפוסק א' מפורש לאיסור ובפוסק שני אין מפורש להיתר אלא דדייקינן מיני' אין לסתור דבר המפורש לאיסור ע"ש ומכ"ש באיסור תורה ואף שהב"י סי' קנ"ט חולק וס"ל דדבר המוכרח בדעת הפוסק הוי כמפורש מ"מ הכא אינו מוכרח כ"כ דעת הרשב"א ועמ"ש בדע"ת סי' י"ז סק"ט בזה ועוד דמלשון תשו' הרשב"א שסיים מכל אלו שמענו דכלי מתכות העשוי לקרקע וכו' משמע נמי כן ועוד דגם הב"י אינו חולק בפירוש ע"ד תה"ד אלא שכ' שאינו יודע וכו' וכבר הוכחתי בדע"ת

סי' ל"א דלשון כזה אינו כחולק אלא כמהמוה ואין דעתו לחלוק ע"ש ועוד שהרי גם בתוס' רי"ד לשבת ט"ז ע"ב מפורש כדעת הנו"ב ועמ"ש בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' לא וסי' קל"ד הנכפל להוכיח מהש"ס סוף חגיגה כן ושגם בנעשה לשם כך בעינן שיהי' צורתו מוכחת שנעשה לשם כך ושגם בב"מ ליו"ד העלה להחמיר גם בנעשה לשם כך ואיך נסמוך לכתחלה לעשות מקוה כזו ועוד דכיון שנפסק ההשקה א"א להקל כדעת הפרישה ומ"ש רו"מ בשם הד"ח מלשון הפרישה ל"נ כן וע' בתשו' ב"ש יו"ד סי' מ"ו שהוכיח דהעיקר כדעת הפרישה והביא ראי' דהא כל דין פסולא בממשיך ע"י דבר המקב"ט נלמד מהא דנתן ידו או רגלו כדי שיעברו המים וכו' ושם מבואר בסופ"ו דפרה דבעינן שיהי' מחוברים בלא הפסק והנך פוסקים לא ס"ל לחלק דגבי מים חיים חמיר טפי ועפי"ז חידש דבתחלה בענין חיבור גמור כשפ"ה ואח"כ סגי בחיבור כ"ש וע"ש סי' מ"ז עוד בזה ושם סי' פ"ד הביא מדברי הרא"ש בפי' המשניות פ"ו מ"ח דבתחלה בעי' כשפ"ה ואח"ז ישאר עכ"פ חיבור כשערה ולא מצא חבר לפירושו ונדחק שם להוכיח מדעת כמה ראשונים כן ואני מצאתי בס' האשכול ה' מקואות סי' נ"ד דמפורש ג"כ כן ומפרש דמתני' בכולו שאוב בפסול מה"ת וממילא דפסול גם משום הוייתו ע"י דבר המקב"ט מה"ת וע"ש בנח"א בזה ועכ"פ מפורש מדבריהם דבעי' שלא יופסק החיבור גם אח"כ אלא דסגי בחיבור כ"ש אבל בנפסק לגמרי כהא דנ"ד שיופסק החיבור לגמרי פסול ועוד דגם לדעת הש"ך היינו להמקילין בשאובין בכה"ג אבל להמחמירים שם מכ"ש דיש להחמיר כאן בחשש הוייתו ע"י דבר המקב"ט והרי גם בשאובין כתבו הפוסקים להחמיר לכתחלה ובתשו' ב"א יו"ד סי' נ"ג ביאר דד"ז תלוי בפלוגתא אם מעין נפסל בשאובין וחוכך להחמיר אפי' בדיעבד ובגליון הבאתי מהר"ש פ"ו דמקואות מ"ח דמוכח כהאוסרים וגם בר"ש פ"ח מ"א מוכח כן ומצאתי בד"ח שהעיר מהא דפ"ח ותמהני שלא הביא מהא דפ"ו הנ"ל ואף דהח"ס סי' רי"ב כתב דלית מאן דחש לה וע' תשו' כ"ס סי' צ"ט במה שפקפק על דבריו אבל שניהם לא ידעו מדברי הר"ש הנ"ל וע' תשו' ב"ש ח"ב יו"ד סי' ס"ג שהחמיר ג"כ כדעת הב"א וגם בתשו' ד"ח ח"ב סוסי' צ"א כ' שמנהג להחמיר בזה ובפרט לענין הוייתו בטהרה איכא איסור תורה בודאי אין להקל בזה והש"ך החולק על הפרישה הוא רק במ"ש דגם להמקילין בשאובין אסור בזה אבל להאוסרים בודאי דאסור בזה גם בעיקר הדבר שהביא רו"מ בשם אחרונים לחלק בין מחובר לקרקע עצמו ובין אם מחובר לדבר המחובר לקרקע ודחו בזה ראיית הנו"ב מהא דשבת פ"א דהחיבור לבד ל"מ יעוין תשו' מהרש"ם סי' ב' שהבאתי כמה ראיות דליתא ואין חילוק ביניהם.

ג אבל מ"ש רו"מ דבקבעו ובנה עליו לכ"ע מהני יפה כ' וכבר האריך הסד"ט סי' קצ"ט ס"ק ס"ג להוכיח כן והביא מהא דפ"כ דכלים מה כיפה שקבעו בנדבך וכו' קבעו ובנה עלי' טהור אך דמ"ש שם דהמים שעליו מיחשב כבנין נראה דהיינו במקוה שהמים נחים עליו אבל בסילון שהמים נמשכים עליו אין זה בגדר בנין כיון שאין המים קבועים שם כדרך בנין וגם מהש"ס דב"ב ס"ו בסוגיא דצינור שקבעו וכו' מוכח כן דמה"ט ל"מ שם הקביעות בקרקע בשל תורה דאי נימא דהמים שעוברים עליו חשיבי כבנין תיקשי אמאי לא מהני גם בשל תורה הרי הוי כקבעו ובנה עליו ובע"כ כמ"ש וגם מה שמונח בתוך העפר לא מיחשב כבנין כדמוכח בתשו' הרא"ה וב"י דאין חילוק בין טמונים בקרקע או שמונחים ע"ג קרקע ומחוברים לקרקע ולכן דוקא אם יבנו בנין אבנים ע"ג הסילונות יועיל הקביעות בקרקע בסילונות הישנים ולא ביאר רו"מ אם עשו כן ובעיקר הפלוגתא של הרא"ש והרשב"א בנמשכין המים ממקוה כשרה דרך דבר המקב"ט הגם שהמחבר הביא דעת הרא"ש בסתם ודעת הרשב"א בשם י"א ובשו"ת שבסו"ס מנ"י סי' ד' כתב דהעיקר כדיעה א' אבל הנה בב"ח פסק להחמיר בזה וגם בשו"ת ב"ש ח"ב סי' פ"ד פסק כן מפני שגם דעת המרדכי הוא כהרשב"א ועוד שהרי קיי"ל שאין הנזחלין מערבין ובנ"ד החיבור דרך זחילה וע' בדגמ' מ"ש ע"ד הש"ך סוסק"פ ואף דהש"ך ס"ק קכ"ט כ' בפשיטות דבמעין גם הנזחלין מערבין ובנ"ד המים נמשכין מן באר מים חיים אבל מלבד שמצאתי בא"ז הל' מקואות סוסי' שלום אחר שהעלה שם דהמעיין מטהר גם באדם בפחות ממ"ס בגוף קטן שמתכסה בו כ' וז"ל וההוא דתנן בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו וכו' לעולם הוא בפיסולו וכו' לא כמש"ל (סי' של"ה) דמיירי שלא הי' מי האמה מ"ס קודם נשיקתו לבור דכיון דליכא מ"ס לא מכשרי בהשקתו לשאובין לטבילת אדם אעפ"י שהמעיין מטהר בכ"ש וכו' לא כך וכו' והתם ה"ט כמ"ש מורי הר"ש וכו' דדוקא נקט אמת המים דדרך זחילה אינו חיבור דקטפרס אינו חיבור וכו' עכ"ל מזה נראה דגם במעין אינו חיבור דרך קטפרס אך ממה שסיים וכן פי' רי"צ דסמפונט והאמה נכנסת כגון חרדלית גשמים עכ"ל נראה כמ"ש הש"ך וצע"ק דא"כ למ"ש לפרש דמטעם קטפרס אינו מכשיר הרי גם לפי פירושו הקדום דמיירי בדליכא מ"ס בהאמה לא מכשיר בהשקה ושם סי' של"ה מוכח דבמי גשמים פחות ממ"ס פשיטא ומאי קמ"ל מתני' ולכן הוכיח דמיירי במעין וקמ"ל דאף דמטהר בכ"ש לא מהני השקתו לטבילת אדם ולכן הוצרך כאן ליישב דקמ"ל דדרך קטפרס ל"מ אבל מסיום דבריו בשם רי"צ דסימפונט ל"נ כן וצ"ע ומ"מ העיקר כמ"ש הש"ך וראי' ברורה מירושלמי פ"ג דיומא ה"ח שהובא בתוס' פסחים ק"ט ב' והתוס' כתבו דהכשר המים הי' ע"י חיבור למים שבמעין

שתחתיו והיו המים נזחלין כמ"ש תוס' בכורות נ"ה ואפ"ה הועיל החיבור במעין ע"ש ודו"ק אבל גם בלא"ה קשה להקל לפמ"ש הד"ח ח"ב סי' צ"ג דאין להקל במעיינות שלנו (כמ"ש גם בסי' צ"א שם) וגם במעין עומד כמו באר א"א להקל בזחילתן יותר מבמי גשמים והוא עפ"ד הר"ש פ"ה דמקואות וע"ש סוסי' פ"ח וסי' צ' שהוכיח כן גם מדברי הרז"ה ותשו' המיוחסות להרמב"ן סי' רל"א והגם שאני הארכתי בזה בתשו' להוכיח דלא קיי"ל כן והבאתי מתשו' מהר"ח א"ז סי' ר"ד ועוד מכמ"ק בזה וע' תשו' משיב כהלכה חיו"ד סי' ח"י ותשו' ב"ש, ח"ב סי' פ"ב אות ד' ותשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' נ"ד מ"ש בזה מ"מ בודאי אין לעשות מקוה כזו לכתחלה ואף שיש לצדד עפ"ד תשו' הריב"ש שהביא בד"ח שם סוסי' צ"ג אבל יש לפקפק כיון דבנ"ד אם ישאר פתוח יזחלו המים גם להלאה מהמקואות שבהמרחץ ולכן רק באופן אם יעשו בנין אבנים ע"ג הסילונות ת יש להקל מצד הסילונות.

ד אבל בדבר השרויף שהביא רו"מ בשם הד"ח ח"א סי' מ"ה שחושש שמא השרויף עצמה הוא כלי ואף דכשהוא פתוחה והמים הולכים אינה מקבלת מים מ"מ יש לחוש לדעת הנו"ב מה"ת יו"ד סי' קמ"ב דבכלי שתחלת עשייתו לכך גם כשהוא פתוח דינו ככלי והגם שכבר חלק עליו בתשו' ח"ס סי' קצ"ח אות ה' מ"מ הד"ח חושש לדעת הנו"ב והנה בדבר זה כבר הארכתי בתשו' ופלפלתי בדברי הב"א סי' נ"ג שדחה ג"כ דברי הנו"ב ושו"ת תפא"י סי' כ"ו קיים דברי נו"ב והבאתי מכמ"ק בש"ס דתליא אם גם הדיוט יכול להחזירה או דבעי אומן דוקא וע' רמב"ם וראב"ד וכ"מ פ"י דכלים הי"א ותוס' חגיגה כ"ג ע"א ד"ה ונפסקה וכו' ורשב"א שבת ק"כ בשם הרמב"ן ואח"ז מצאתי בשו"ת ב"ש ח"ב סי' ע"ד וסי' ע"ה שהעיר מהא דשבת נ"ט ומג"ש שם ושם פ"ג ע"ב וע"ש סי' ע"ג מ"ש בזה ואני העירותי בזה מהא דסופ"ט דכלים דבנעשו ביד"א אפי' כ"ש טמאים דנתבטלו מדין צ"פ ומצאתי בכת"י מהגאון בעל ב"א על משניות דכלים שביאר הטעם דנקב קטן שנעשה מאלי' עומד להסתם וכסתום דמי אבל בעשהו בידים ומתכוון לכך שרוצה שיהי' נקב ל"מ מה שעומד להסתם ע"ש ומכ"ש בזה שרוצה בהכשר המקוה ומ"מ צ"ע וע' תשו' אמרי א"ש סי' פ"ד שהביא מתשו' פמ"א ח"ב סי' כ"ד והוא ט"ס וצ"ל סי' ק"ד ושם האריך להקל בסילון של מתכות שעשו תחת הגג ובסופו מגופת ברזא של עץ לסתום לפעמים פי הסילון ודעת פמ"א דכשהוא פתוח אין עליו שם כלי והוא העיר מהא דא"ח סי' קנ"ט והביא גם מהא דרש"י ותוס' שבת נ"ט ע"א וביאר דעת פמ"א דנהי שיש עליו שם כלי גם כשהוא פתוח מ"מ קיבולו בטל אז ומהני ההשקה ולא הזכיר כלל מדברי נו"ב וח"ס ועכ"פ לפי דבריו אין היתר אלא ע"י ההשקה וגם מ"ש הח"ס סי' רי"ח ותשו'

מהרי"א סי' רי"ב וסמכתי עליהם בתשו' מהרש"ם ח"א סי' קל"ד הנכפל דברזא אין לו תשמיש בפ"ע ואינו בכלל כלי הנה מצאתי אח"ז בתשו' כ"ס יו"ד סי' ק"א פקפק הרבה בזה ואין להקל אלא באופן שהברזא אינה משמשת בפ"ע ככל ברזא ופקק אלא שתחובה או קבועה במתכות שי"ב בית קיבול ואין כל חלק עשוי לשמש אלא בצירוף שניהם וסיים דבברזא של מתכות בעי' דוקא שחצי התחתון יהי' מחובר לקרקע ואז גם אם חלק העליון שתוחבין לשם אינו קבוע הרי אינו ראוי' לתשמיש בפ"ע אין שם כלי עלי' ואינה מקב"ט ע"ש היטב וא"כ גם בנ"ד יעשו כן ויעשו ג"כ מתחלה אדעתא לחברה בקרקע ויהי' גם צורתה משונה משאר שרויפין שיהי' ניכר שאינה ראוי' אלא להמקוה כמ"ש הח"ס סי' רי"ח שם ואז יש להקל ויותר נכון לעשות בסוף הסילון אחר השרויף סילון קטן של עץ שיזובו המים דרך השריף לתוך הסילון של עץ ומשם יזובו לתוך המקוה.

ה וכה ראיתי בפמ"א שם סוסי' ק"ד שהביא ראי' להקל בסילונות של מתכות מהא דפסחים ק"ט ע"ב גבי ים של שלמה שהטבילו בו השלחן ובתוס' הביאו מירושלמי שהי' רגליו נקובין כמ"ר לבטל מתורת כלי ולהכשר המים סגי חיבור כשפ"ה במה שהי' מחוברים למעין שתחתיהם אלא שנעשו כמ"ר לבטל השורים שהי' של נחשת מתורת כלי אבל להכשיר המים שבים שהי' של נחשת סגי כשפ"ה ושם הביאו בשם הר"י דלפי שהשורים הפסיקו בין הים למעין הו"ל כהורק מכלי לכלי לכן צריך כמ"ר ע"ש והפמ"א למד מזה לענין הסילונות ולא אדע מהו דודאי כלי של נחושת שנעשה לקבל בתוכו המים וניקב כמ"ר טהור וע"ש במח"ל שתמה מהא דפי"ד דכלים ור"מ פי"א דא"צ כמ"ר אלא משתערין כמות שהן ודוקא בכלי עץ ועור בעי' כמ"ר וע' בשי"ק על הירושלמי פ"ג דיומא ה"ח בשם סמ"ג ורוקח ורשב"א בזה ובתשו' ב"א יו"ד סוסי' מה שהשיג על השי"ק שם ועכ"פ רק בכלי בית קיבול דינא הכי אבל פשוטי כ"מ טמאים וכן דין הסילונות וכפי הנראה כוונת הפמ"א רק כלפי חשש הברזא שעושהו לבית קיבול דכשהוא פתוח טהור ע"ש ותבין ועכ"פ נ"ל לעשות בנ"ד כמ"ש שיבנו ע"ג הסילונות בנין של אבנים ובסוף השרויף יעשו סילון קטן של עץ וסגי בכ"ש כמ"ש הח"ס סוסי' קצ"ט וסי' ר"א ובלבד שלא יפלו המים להמקוה אלא מסילון של עץ והנלע"ד כתבתי.

סימן רנ

א להרה"ג מו"ה נתן נטע יעקב דים נ"י אבד"ק סאניק

ב ע"ד שאלתו באשה א' מבנות כפרים הסמוכה לקהלתכם שא"י ליטהר זה כחצי שנה לאשר שבכל פעם שמפסקת בטהרה ובודקת א"ע נדמה לו על העד בהיותו לח כמראות

אדומות וכשמתייבש מתהפך ללבן ולא נראה בו שום אודם והראתה גם לחברותי' וגם להם נדמה בהיותו לח מראה אדמימות וביובש פרח בכולו מראה לבן והדבר פשוט דהולכין אחר שעת יציאתו מהגוף כמ"ש הסד"ט סי' ק"צ ס"ק צ"ג ובח"ד סי' קפ"ח וראייתם מש"ס דנדה כ' ע"ב אך שנסתפק כת"ר אם תוכל האשה לבדוק ולא תשגיח על העד עד שנתייבש והנה בגוף הדין לכאורה הי' נראה להקל בזה שהרי בביאורי מהרש"ל להסמ"ג בהא דרמ"ת לא תיבדוק בשפופרת לבעלה הראשון שמא תמצא דם בראשו של מוך ותיאסר לכ"ע וכתב רש"ל דלכאורה י"ל מכאן דמי שיש לו בביתו דבר שיש בו חשש ספק איסור וירא לבדוק שמא ימצא איסור מותר לאכלו בלא בדיקה ונ"ל שי"ל דהכא יש ספיקות דאפי' אם תמצא דם למעלה שמא ראוי' היא לשני שאין כל אצבעות שוות אך שאין לסמוך ע"ז אע"ג דאפשר שהיתר גמור הוא מש"ה אינו מחייב לבדוק לבא לידי ספק ואדרבה קצת איסור יש בדבר לעגן האשה חנם אבל גבי תולעים אם ימצא אסורים בודאי א"כ חובה עלינו שלא להעלים עין ובת"ש בי"ע העלה דבמה שהוא רק חומרת גאונים רשאי להעלים ומהר"א שטיין כ' דבדבר מצוה מותר להעלים וע' בפמ"ג א"ח סי' תס"ז בא"א סק"ל והגהת י"ש ליו"ד סי' ל"א ובדע"ת שם סקט"ו מ"ש בזה ולפ"ז י"ל דאם המראה של העד אינו אדום כדם אלא דבזה"ז מחמירים גם בנוטה קצה לאודם והוא רק חומרת הגאונים א"כ מותר להעלים עין בכה"ג שיש מקום עיגון לטהר אשה לבעלה אבל הנה מצאתי בסד"ט סי' קצ"ו סקט"ו שהביא ג"כ מזה והעלה דגבי בדיקת ז"נ דבעינן שיהי' ספורים ובדוקים אין להעלים עין וגם לשי' הגאון ר"ג שבתשו' ש"י שהביא שם מ"מ מודה דהפסק טהרה בעינן עכ"פ שיהי' בבירור להחזיקה בטהרה ולהוציאה מחזקת טומאה א"כ ה"נ בנ"ד א"א להעלים עין בבדיקת הפסק טהרה ומ"מ אם הי' ברור שאינו אדום אלא נוטה לאודם קצת י"ל דכיון שאינו אלא חומרת גאונים יש להקל וכמש"ל בשם הבי"ע ופמ"ג אבל י"ל דזהו במקום ספק אם לפעמים נמצא נוטה לאדום ופעמים לבן אבל בנ"ד שהוחזקה בכך כמ"פ רצופים א"כ הוי כמעלים עין מודאי איסור ולדעתי נראה דקודם בדיקה תעשה קילוח מים לתוך הרחם כמ"פ ואח"כ תבדוק ואז יש תקנה שתעלה יפה בדיקתה ואפי' אם לפעמים לא יועיל שוב נוכל להקל להעלים עין מספק של חומרת גאונים.

ג ומה שהאריך רו"מ בדין בדיקת העד אם צריך שיהי' בעודו לח נ"ל להוכיח מהא דאיתא בסי' קצ"ו שדרך ההפסק טהרה יהי' העד מונח בפנים כל בהש"מ ושם ס"ד בהג"ה דלכתחלה לא יבדוק לאור הנר וכן מצאתי בס' האשכול הל' נדה סי' ל"ט דאף שמדין הש"ס רואים דם בלילה והא דמגלה י"ד וכי רואים דם בלילה היינו לאור הכוכבים אבל

לאור הנר שרי מ"מ בזה"ז חשכו עינינו ולא נהוג לראות דם בלילה ע"ש וע' הירושלמי סופ"ב דנדה מהו לראות כתמים בלילה כו' כמה גדולים דברי חכמים שאמרו אין רואים כתמים בלילה וכו' וע"ש א"כ כשמוציאם העד אחר ביהש"מ עד למחר לאור היום ומוכח דא"צ לראותו כשהוא לח וסגי בראיית' כשמתייבש דודאי במשך הלילה דרכו להתייבש וע' ברא"פ סי' ל"ח סקס"א ובקוה"ר אות ל"א מ"ש בזה

ד ומה שהעלה רו"מ לחדש דבמראה ירוק שאין רגילות לצאת מהגוף כמ"ש התוס' בנדה י"ט ע"ב בד"ה ירד וכו' שוב יש לחוש שמא מתחלתו הי' אדום יחזר ונשתנה לירוק דאף שעפ"י רוב אינו משתנה מ"מ הכא איתרע רובא שהרי עפ"י רוב אין דרך לירוק שיצא מהגוף ודמי למ"ש התב"ש סי' כ"ט ועפי"ז תי' דברי החכ"א כלל קי"ז שהחמיר בהפסקת טהרה במראה ירוק והוא תמוה דע"י החזקה לא ישתנה הדין ולפמ"ש ניחא עכת"ד ואם כי דבר חכמה אמר בכ"ז אינו עולה יפה דהא דלא חיישינן לשמא הי' אדום ונשתנה אינו מטעם רוב דנימא דאיתרע רובא אלא הוא מטעם חזקה דהשתא דבדליכא חזדמע"ק להיפוך מחזקינן כשעת מציאתן וע' בש"ש להקצוה"ח ש"ג פט"ז ופי"ז מכמ"ק בזה וגם נראה דהוי כרוב גמור דליכא אלא מיעוטא דמיעוטא להיפוך ותדע שהרי בנדה י"ט שם ירד ר"מ לשי' עקביא וכו' היכי דקחזיא דם ירוק מעיקרא תיטמא ופריך עלה ומסיק אלא ה"ק היכי דקחזיא דם אדום והדר חזיא דם ירוק תיטמא משום משקה וכו' וקשה הרי לר"מ דחייש למיעוטא מהראוי שיהי' כל המראות טמאים דשמא נשתנו וכשיצאו מהמקור הי' טמאים ונשתנו כיון דאיכא מיעוטא המשתנים ובפרט לשי' התוס' נדה ל"ב פ"א דר"מ חייש למיעוטא מה"ת פשיטא דתיקשי כן ואף דהיכי דא"א גם ר"מ מודה הרי הכא אפשר כשלא תראה גם מראה טהורה ועוד דעכ"פ במראה ירוק ודיהה ראוי לטמא אליבא דר"מ והרי בתוס' נדה ל"ג ע"א ד"ה תניא דגם אם ר"מ ירד לשי' עקביא מ"מ מודה דגם בירוק אם דיהה טהור ולפמ"ש פשיטא דתיקשי הכי וגם בעיקר דברי כת"ר יש לפקפק דא"כ גם שלא בהפסק טהרה אף שכבר נתחזקה בטהרה מ"מ כיון דאשתני וראתה דם ירוק ניחוש שמא אשתני והי' אדום בתחלה דהואיל ואישתני אישתני כמ"ש הת"ש גבי מים בראש אף דבהמה בחזה"ת עומדת ולכן נראה פשוט דזהו חשש שאינו מצוי כלל ובכלל מיעוטא דמיעוטא הוא והן אמת דלפמ"ש התוס' בנדה ל"ב שם דבדאיכא נמי חזקה שלא ראתה גם ר"מ מודה דל"ח למיעוטא וכ"ה בתוס' בכמ"ק א"כ י"ל דה"נ מה"ט לר"מ שאינו מ"ד מראות טהור אבל אכתי תיקשי דעכ"פ במראה ירוק דלא שכיח לצאת מהגוף ואשתני באשה זו שוב עכ"פ לר"מ גם אחר שנתחזקה בטהרה ראוי לחוש למיעוטא כיון דרובא איתרע לפנינו ועל חזקת טהרתה א"א לסמוך אליבא

דר"מ כיון דלא אזיל בתר רובא מכ"ש בתר חזקה כמ"ש במרדכי בחולין פ' הזרוע ובפ"י בקו"א לכתובות י"ב ובגו"ר כלל ס"א אלא שלא הביאו מדברי המרדכי ועמ"ש בפתיחת חיבורי גי"ד אות ו' לחלק בין חזה"ג לחזקה דדינא אבל אח"ז העירני ח"א מוארשא שמדברי הריב"ש סי' שע"ט מוכח דגם בחזה"ג עדיף רוב מחזקה וגם כבר נחלקו רח"כ והנו"ב אם אשה שלא בשעת וסתה יש לה חזה"ג ואכמ"ל.

ה וגם בעיקר הדבר שכ' רומע"כ שאין דרך אשה לראות דם ירוק מגופה הנה התוס' כ"כ רק לפי הס"ד דהש"ס בפי' דברי ר"מ אבל לפי מאי דמסיק הש"ס בפירושא דדברי ר"מ אינו כן וגם נראה דדוקא לפי דברי ר"מ דהוי סבר לחלק בין חזיא מגופה ס"ל שאין דרך לצאת מגופה משא"כ למאי דמטהרי רבנן דם ירוק מגופה אדרבה אמרינן דשכיח שיצא מגופה ומצאתי בתשו' ב"ח הישנות סי' פ"ד שכ' להדיא וז"ל והשתא ודאי איכא למימר ע"כ לא פליגי רבנן וקאמרי דלא חיישינן בירוק ללקוי אלא בנשאר ירוק מתחלתו ועד סופו דמראה ירוק שכיח טובא הלכך לא חיישינן ללקוי אבל היכי שנשתנה וחזר ונעשה אדום בקצותיו כנד"ד או כיוצא בו שפיר חיישינן ללקוי כשנעקר מן הגוף וחזר למראיתו במקצת עכ"ל הרי דלרבנן מראה ירוק שכיח טובא ובע"כ דבזה גופי' פליגי עקביא ורבנן והתוס' כ"כ רק לדעת ר"מ שרצה לסתור דברי רבנן משא"כ לדידן.

ו וגם מלבד זה לא יתכנו דברי כת"ר שהרי לדעת הראב"ד רוב דמים באשה טמאים הם ומראה דם טהור הוי מיעוטע וע' בסד"ט סוסי' קפ"ח מ"ש בזה א"כ לפ"ז יהי' כל מראות הטהורות טמאים בהפסק טהרה דכיון דאשתני שיוצאה מהרוב שוב נחוש שמא הי' אדום ונשתנה ובע"כ דליתא וגם מ"ש כת"ר בדעת הב"ח שהחמיר רק בירוק ליתא דבב"ח יו"ד וט"ז שם מבואר שהחמיר גם בלבן ונתאדם.

ז ובעיקר פלוגתת הב"ח וט"ז וש"ך וח"צ בדין מראה טהור שנתייבש ונתאדם מצאתי בתשו' מהר"ח א"ז סי' ס"ז וז"ל האשה שקנחה ונראה מקום הקינוח לבן וטהור בלי ספק והניחתו בקופסא ואחר שעה נהפך לא לאודם והאדים ממש נראה לומר דאיגלי בהתתי' ומעיקר דם הי' ולא מעיקרא לבן הי' אלא לכשנעקר הלבין מידי דהוה כדאמר גבי שחור אע"ג שביציאתו מגופה לא הי' לו מראה דם ולפעמים הלקותא מתלבנת כמו שער לבן בבהרת שהלקותא הלבינתו ודם נעכר ונעשה חלב וכן ה"נ בזה עכ"ל והוא רב קדמון.

ח ועפ"ז נראה להוכיח כדעת הב"ח דיש לחוש שלא להתיר כשהוא לח וראי' מש"ס דיומא ו' ע"א בהא דתניא ריב"ב אומר שמא תמצא אשתו ספק נדה ויבא עלי' ופריך אטו ברשיעי עסקינן אלא שמא יבא עלי' ותמצא ספק נדה וכו' כמאן כרע"ק וכו' וקשה הרי שפיר משכח"ל שמצאה מראה טהור בעודו לח ואין חיוב עלי' להמתין עד שיתייבש

לשי' הט"ז והש"ך ואחר שיתייבש יתאדם ותהי' טמאה נדה ומשום כפרת כל ישראל חיישינן גם לדבר שאינו מצוי כמ"ש התוס' רפ"ק דיומא וגם אמאי נקט רק ספק נדה הרי בכה"ג תהי' טמאה ודאי ובע"כ כדעת הב"ח דאסור לשמש עד שיתייבש וא"כ שוב שייך להקשות אטו ברשיעי עסקינן ואולם י"ל למאי דאיתא בש"ס שם ו' ע"ב דפריך עד שאתה מפרישו מביתו הפרישהו מטומאת המת ולא יהי' אנשים נכנסים אצלו ומשני רבא טו"מ הותרה בציבור רבינא אמר אפי' תימא דחויי' טו"מ לא שכיחא טומאת ביתו שכיחא ובפסחים ע"ט מבואר דרב חסדא ס"ל ג"כ כמו רבינא דדחוי' בציבור א"כ לשיטתו צ"ל כתירוצא דרבינא והרי ביומא שם אמרוהו רבנן קמי דרב חסדא וכבר כתבו התוס' רפ"ב דב"מ ועוד בכמ"ק דסוגית הש"ס דהתרצן הוא ג"כ מקשן א"כ לשיטתו לא הוי מצי לשנויי דטעמא משום שמא תמצא נדה בכה"ג שישתנה מלובן לאודם כיון דלא שכיח שישתנה ואין לחוש גם ביוהכ"פ למלתא דלא שכיח דא"כ הפרישהו מטו"מ ולעולם י"ל כדעת הט"ז והש"ך דאין לחוש לכתחלה שמא ישתנה.

ט ובזה י"ל דברי הרמב"ם פ"א מעיוה"כ ה"ג שהעתיק לדינא דמפרישין מביתו שמא תמצא אשתו נדה ובע"כ דלאו היינו משום חששא דטומאת מעל"ע ובחד אחר דא"כ הוי רק ספק נדה והוא נגד הש"ס ולפמ"ש א"ש דהרמב"ם לשיטתו דסובר טו"מ הותרה בציבור ביוה"כ כמ"ש בתורת נתנאל פרשת אחרי משום דכפרת כל ישראל תלוי בו ובד"ש בדרוש ליומא ז' דאף דבשאר ימים הוי רק דחוי' מ"מ ביוה"כ שא"א בע"א הותרה לכן הציץ מרצה אף שאין עודהו על מצחו משא"כ בכל השנה ע"ש ולכן לשיטתו שפיר י"ל דהא דאין מפרישין כ"ג מטו"מ משום שהותרה ביוה"כ אבל בחשש נדה חיישינן שמא תמצא מראה טהור וישמש עמה ואח"כ יתייבש ויתהפך לאודם תהי' נדה וא"ש ודו"ק (ואף דלפ"ז י"ל דגם רב חסדא מודה ביוה"כ דהותרה אבל מדהוצרך לשנוי כמאן כר"ע מוכח דס"ל כרבינא) אבל העיקר בישוב דברי רמב"ם עפמ"ש בתשו' מהרי"ק שרש ק' שדרך הרמב"ם לפסוק כהירושלמי נגד בבלי ובפרט בדבר שאינו נוגע להלכה ובירושלמי פ"א דיומא מבואר דמפרישין משום שמא תמצא אשתו נדה וע"ש דמשני לה בשינויא אחריני דלא כש"ס דילן וא"כ הרמב"ם סמך על הירושלמי

י ונראה עוד להביא ראי' מש"ס דפסחים דף פ"א דלא מצי לאשכוחי אליבא דר"י דאמר מכאן ולהבא מטמא שיהי' טומאת התהום בזיבה והא משכח"ל בראתה מראה לבן ואחר שחיטת ק"פ נתאדם דאיגל"מ שהי' טמא מעיקרא ובע"כ כדעת הב"ח דצריך לחוש לזה א"כ הו"ל כנודע הספק מעיקרא כמ"ש בתוס' זבחים כ"ג ע"א ד"ה טומאת התהום דזיבה וכו', ע"ש היטב אבל אי נימא כדעת החכ"צ לק"מ.

יא וע' בשי"ט להג' מהרש"ק ז"ל לסי' קפ"ח תשו' ז' שהתיר לכבס העד תיכף בעודו לח ולא תניחנו עד שיתייבש גם בעד שבודקת בו להפסק טהרה אף דבזה ס"ל דגם הח"צ מודה להחמיר מ"מ יש להקל לכבסו גם ברגילה בכך וא"א לה לטהרה כלל וגבי כתם יש לסמוך על הח"צ וע"ש סי' ק"צ תשו' י"א שהתיר בכתמים אפי' רגילה תמיד למצאן אדומים אחר יובש דמ"מ מותר לכבסן בהיותם. לחין אבל היינו בכתמים ולא בעד הבדיקה אבל בסי' קפ"ח התיר כן גם בעד של בדיקה שרגילה תמיד בכך ע"ש ומזה יש סמוכין להקל גם בנ"ד ומ"מ קשה בעיני להתיר זולת באופן שכתבתי,

סימן רנא

א לכבוד ידידיי הרבנים ה"ה הרב המאה"ג מו"ה יהודא אר' נ"י דומ"צ בליבמרא וה"ה הרב הה"ג וכו' מוהר"ש נ"י אבד"ק מאציוב

ב מכתבם הגיעני בדבר הגט הבא מאמעריקא ח) בדבר האלפין שאין היודין נוגעין בכמ"ק ובפרט בתיבת והרי את מותרת ורו"מ הביאו מהב"ש סי' קכ"ו סק"ב שהוכיח שזהו תורף הנה בבאה"ג רמז לתשו' הרדב"ז ח"ד סי' רכ"ד שהעלה דהוא רק מצד חומרא וע' בג"פ סקצ"ו באורך ושם ביאר דעת המחמירים משום דס"ל דפילגש מיוחדת אליו ליכא איסור תורה א"כ י"ל דאימעוט מכלל להתנסבא והוי כשייר זנות דפילגש ע"ש והנה גם לפ"ז י"ל דלדידן דהוי ספיקא אם מותרת פילגש מה"ת כמ"ש הרמ"א בא"ע רסי' כ"ו הרי קיי"ל דסד"א לחומרא מה"ת והויא בכלל אינה ראוי' לו בבירור כמ"ש הב"י יו"ד סי' רכ"ח בשם תשו' הר"ן לענין אי מיקרי חל הנדר דכיון דאסורה מסד"א מה"ת הוי חל הנדר ויוכלו להתירו ע"ש וה"נ בזה ועי' תשו' רדב"ז ח"ז סי' ל"ג באורך להחמיר בזה ושגם להמקילין הוא רק ע"י קידושין עכ"פ והנה לפמ"ש הפ"י בפ"ק דכתובות וקו"א בשם תשו' הרשב"א דגם כל המגרש אדעתא דרבנן מגרש וכ"ה בש"ג סו"פ המגרש והיינו מפני שכותבין בהגט כדת משה וישראל ומבואר במרדכי פ"ג דקידושין דגם איסור דרבנן בכלל כ"ז שאין רואים בו שדעתו לעבור ועושה נגד דעת חז"ל א"כ לא מיבעיא להאוסרים מדרבנן גם ע"י קידושין בודאי אינו בכלל שיור ובפרט דגם ארוסה בכלל אשתו כמ"ש בתשו' מהרשד"ם חא"ע סי' ע"ח בשם הרשב"א וגם אי נימא דמותרת הרי בזה"ז דאיכא חדר"ג הרי מי שיש לו אשה אסור לו לארס אשה אחרת גם להסוברים דארוסה אינה בכלל חדר"ג כמ"ש בכנה"ג וב"מ סי' א' ותשו' ח"ס א"ע סי' א' דדוקא בארוסה שרוצה לגרשה לא תיקן משא"כ לישא אחרת באירוסין על אשתו נשואה לכ"ע אסור אך בזה י"ל דנתכוין למעט זנות ע"י קידושין למי שאין לו אשה אבל גם מטעם הראשון נראה

דלדידן אינו בכלל שיור אך לפמ"ש בשאילת יעב"ץ ח"ב סי' ט"ו יש לפקפק בזה וע"ע בתשו' נו"ב מה"ת א"ע סי' קל"ב אות ב' מ"ש בזה וע' בתשו' נו"ב מה"ק סי' פ"ה ומ"ת סי' קי"ג דאם אין הסופר כותב מפי הבעל גם הרמב"ן מודה דהאמ"ל אינו תורף וע' תשו' אמרי אש א"ע סי' ס"ד בזה

ג אבל נראה פשוט דכיון שנכתב האמל"א גם אם האלף אין היוד נוגעת לכ"ע כשר חדא דגם אם חסר כל תיבת את אינו בכלל תורף לכ"ע שהרי כיון שכ' מקודם ושבקית וכו' יתיכי ליכי אנת אנתתי וכו' עד להתנסבא לכל גבר מוכח מתוכו שגם מ"ש והרי מותרת לכל אדם קאי על האשה הזאת דכל וא"ו מוסיף על ענין ראשון וגם בכתב בלשון נסתר על נוכח אין לפסול בדיעבד או במקום עיגון כמ"ש הפר"ח סי' קכ"ו סק"י בשם מהרלב"ח ובמ"ש עליו בזה וע' נו"ב מ"ת א"ע סי' קי"ג בחשש הרביעי וגם אם נחמיר גם בזה מ"מ בכה"ג שנכתב גם תיבת את אלא שאין היו"ד נוגעת לכ"ע כשר כמ"ש בכה"ג בתשו' נו"ב מ"ת סי' קי"ג וע' פת"ש סי' קכ"ו סקמ"ד ונראה עוד לסמוך בזה ע"ד תשו' הרא"ש וטור סוס"י קכ"ו שיתקנוהו ב"ד קודם נתינה וע' בב"ש שם סקל"ב וג"פ סקכ"ו וסקכ"ט וס"ק ס"ו וסק"ע ומ"ש התו"ג ופת"ש סק"י לחלק בין פסול גמור או לא וע' תשו' רדב"ז שבג"פ סקכ"ו לחלק בין פסול של תורה לדרבנן וע' תשו' נטע שעשועים סי' פ"ד מ"ש בזה ויש בזה אריכות דברים בתשו' ב"א א"ע סי' צ"ט ובמ"ש שם בסוף התשו' בשם תשו' פ"י כת"י דס"ל דגם אם פסול יוכלו לתקן ע"י אחר במקום עיגון וגם העלה שם שיוכל הסופר לכתוב גט אחר גם בלא שאלה מהבעל וליתני ליד שליח ושליח לשליח ותשו' זו נדפסה באורך בתשו' פ"י ח"ב סי' פ"ב וכתב לזכות הנייר וכלי כתיבה לבעל שלא בפניו וכדבריו העלה בתשו' כתר כהונה סוסי' ס"א וע"ע בתשו' מראה יחזקאל סי' פ"א אות ה' שלא ידע מדברי תשו' פ"י הנ"ל ועי' בתשו' בנין ציון סי' קמ"ב שלא ראה גוף תשו' פ"י הנ"ל ותו"ד הפ"י שם דכיון דתחלה ממנה השליח על גט סתם אף שחזר ואמר הולך גט זה דעתו על גט כשר ואם אינו כשר יוכלו לכתוב גט אחר ואף דבתשו' מרי"ח שם כתב שאין להקל אם כבר נמסר הגט לאשה הדבר פשוט שאם בשעת מסירה יאמרו שהוא באופן אם הגט כשר עפ"י הדין ואם לאו תתגרש בגט שני אין זה מגרע כח הגירושין ולשי' הג"פ שם ימסרו מתחלה בלא תיקון ויחזרו ויתקנו וימסרו לה שנית ולפמ"ש הפ"י וכת"כ יחזור הסופר ויכתוב גט אחר ולפמש"ל צריך להתנות שלא תזכה בו האשה בשום פעם אלא באופן אם הוא כשר וע' תשו' פ"י, ח"ב סי' פ' שהחמיר בדין תיקון ע"י אחר וגם לתקן ע"י הסופר אחר חתימת עדים וע"ש מ"ש לחלק בזה ומלבד כ"ז יפה כתבו רו"מ דבמקום עיגון יש להקל גם בלא ניתן הגט כמ"ש בפת"ש סי' קכ"ו

סקכ"ח בשם פר"ת ודלא כהב"ש וכן מצאתי בתשו' נט"ש סי' פ"ד שהאריך לדחות דברי הב"ש ובתשו' פ"י ח"ב סי' פ' כתב דגם הפסד ממון מיקרי מקום עיגון ושעה"ד.

ד ב') ובדבר הנו"ן פשוטה שכתב כמו וא"ו גדולה והוסיף לכתוב הוי"ן הגדולות ג"כ בצורה זו ושוות ממש ורו"מ החליטו דפסולין ובדבר הנוני"ן כפופין אין חשש דניכר לכל וכל תינוק דל"ח ול"ט יקראנו נו"ן אבל בהנונין פשוטין יש חשש גדול והנה הם בתיבות למני"ן מני"ן כא"ן ובשם העיר סייאטעל וואשינגטאן ושם הנהר לויק יוניאן. ותיבות נהר לויק וואשינגטאן" וכן בן' משה ודיתיהוויין דיתיצביין מן דנן ודן' תירוכין שבוקין פטורין והנה בתשו' פ"י ח"א א"ע ס' ב' העלה בדין כתב שאנו מנין כמו תיבה אחת והשיב דאין לחוש כלל כמ"ש הרא"ש והטור ס' קכ"ו דבכתב למנין אנו מנין ודילג השי"ן דכיון שמכירין סגנון הדבר בשביל דילוג אות אין לפסלו ומכ"ש בכתב בקירוב התיבות וא"ל דשא"ה שדילג רק אות השימוש אבל בנ"ד ע"י קירוב התיבות אין לו הבנה כלל דז"א שהרי העיטור כתב דכל שניכר שהוא ט"ס כגון בששי בלא שי"ן האמצעות או ברביעי בלא רי"ש כיון שניכר שהוא ט"ס כשר ואין חשש אלא בשמות הבעלים וה"נ בזה ואדרבה אם שינה התיבה עד שאין לו מובן כשר יותר דעי"ז ניכר שהוא ט"ס וגם אם דילג לגמרי תיבת שאנו מנין כשר שהרי ניכר סגנון הדבר א"כ גם בשינה כשר אבל י"ל דלא כתב כלל עדיף טפי משא"כ בשינוי דצריך לכתבו לכתחלה י"ל דשינוי פוסל בו עכת"ד ובתשו' ב"ח החדשות סי' צ"ד בנכתב בשנת גימל במקום נו"ן והוכיח בכמה ראיות דכיון דאינו מעכב גם השינוי אינו פוסל ועוד דכיון שאין לו פירוש כלל וניכר שהוא ט"ס וניכר סגנון הדבר פשיטא דכשר ע"ש ובשו"ת עין יצחק א"ע סי' י"ג בגט שכתב להסנסבא בשני סמכין ופסק להקל בשעהד"ח ועיגון שהרי ניכר שהוא ט"ס ע"ש וא"כ מכ"ש בנ"ד שניכרין התיבות וכל הרואה מכיר לקרותן וסובר שהוא נו"ן או שמכיר שהסופר לא כתבם כהוגן וגם תינוק יקרא כהוגן שהרי בסי' קכ"ה סח"י בהג"ה מבואר דא"צ לכסות מן הצדדין ובלי ספק יקרא בנו"ן א"כ אף דבסתו"מ פסול בכה"ג מ"מ הרי מבואר ברא"ש פ"ב דגיטין דבגט א"צ כתיבה תמה ולא דמי לס"ת ורק יש להחמיר לכתחלה וע' בב"ש סי' קכ"ח ס"ק ז' ולכן כל הנונין הפשוטין הם כשרים בשעהד"ח כזה ולא נשאר פקפוק אלא בשני ווי"ן של וכדו ודן שהתינוק יקראם נו"ן אבל מצאתי בתשו' פמ"א ח"ב סי' י"ט בדין ווין שהתינוק קוראם נוני"ן ובתיבת וכדו כתב הוא"ו בעוקץ בולט למטה באלכסון כנו"ן כפופה נגרר רגל התחתון וגם התינוק קורא וכדן בנו"ן והשיב דודאי אותיות שלא נכתבו כהוגן והתינוק קורא כהוגן כשר כמ"ש הב"י סי' קכ"ו בשם התשב"ץ ובשו"ע סוסי' קכ"ה ובטופס הגט יש להקל גם בלא עיגון א"כ בתיבת

וכדו שאם השמיט הוא"ו כשר כמ"ש הרמ"א סוסי' קכ"ה א"כ גם בכתב וכדן כשר שאין הענין משתנה ומכ"ש בכתב וא"ו אלא שהתינוק טועה וקוראו נו"ן וגם מה שגרר הרגל כשר כמו ברגלי ההי"ן שנגעו לגגן ולא מיקרי ח"ת ובפרט שהי' רק קצת בליטה וניכר שנעשה ע"י השמטת הקולמס והביא מש"ס דשבת כגון שנטלו לגגו של דל"ת ועשאו רי"ש או לגג החי"ת ועשאו ב' זיינין דכשר ולא מיפסל הס"ת עכת"ד והנה אף שכתבתי בתשו' מהרש"ם סי' צ"א ראי' מרשי' עירובין נ"ג דבכתב וכדן משתנה הענין אבל בנ"ד שכתב בצורת וא"ו כדינא אלא שהתינוק קוראו נו"ן בודאי כשר וכמ"ש הפמ"א הנ"ל דקריאת תינוק מהני להכשיר אבל להיפוך שכתב כדין אלא שהתינוק אינו מורגל בווי"ן ארוכין וטועה לקרותו נו"ן אין חשש ע"ש אבל מ"ש הפמ"א ראי' מש"ס דשבת דבכה"ג לא מיקרי ח"ת הגם דהרשב"א כ' שם כן אבל הר"ן שם דחה ראייתו וע' תשו' רע"א סי' כ"א מ"ש בזה וע' בג"פ ופת"ש סי' קכ"ו סק"כ בשם רשד"ם בדין ווי"ן שהתינוק קורא נו"ן שהחמיר והג"פ מיקל בטופס במקום עיגון עוד י"ל בתיבת ודן שכתב וא"ו דפירושו ראה (זעהע) כמ"ש בערוך אות ד' דהוא מלשון דוי למזרח שבת ל"ה ע"ש וה"נ אומר לה ראה אשר יהוי לך מנאי ספר תרוכין ואין בזה שינוי מענין הגט.

ה ג) ובדבר מה שגרר רגל הנו"ן כפופה ועשאו וא"ו בתיבת העומד כבר הביאו רו"מ מדברי פת"ש סי' קכ"ה ס"ק ט"ו בשם הג"פ דבטופס כשר וכבר הבאתי באות הקדום דברי תשו' פמ"א בענין זה וגם הנקב שבצד האות וכתיבה ע"ג גרד ומחק כשר בשעה"ד כמ"ש רו"מ מדברי הב"ש סי' קכ"ה סקכ"ב וחמ"ח סקכ"ה ושו"ע סי"ט וע' תשו' רח"כ סי' ס' שכ' ג"כ להתיר בשעה"ד גם אם הי' כמה מחקים אפי' בשמות שהם מהתורף ומכ"ש בטופס אך דלפמ"ש שם דעיקר טעמא כמ"ש הב"ש סקל"ה כיון דאיכא ע"מ א"כ יש לעיין בנ"ד דליכא ע"מ והשליח לפנינו אלא ההרשאה וא"כ אם יש חשש על ההרשאה יתעורר גם פסול זה אבל הרי בדאיכא קיום כשר וקיי"ל דסגי בקיום של הרב א"כ הרי בנ"ד קיים הרב הגרר ומחק אבל יש לפקפק דדוקא בקיום שטר דרבנן סגי בקיום הרב לבד משא"כ בגרר ומחק דצריך קיום מדינא לא סגי בקיום של הרב לבד והנה בשו"ת מראה יחזקאל סי' פ' צידד דבגט ע"י שליח אין להתיר כתב שיוכל להזדייף גם בע"מ והרשאה אבל מדברי כל הפוסקים ל"נ כן ובתשו' רח"כ הנ"ל מפורש להיפוך וכ"ה בתשו' איגרא רמ"א סי' ג' וע"ע בפת"ש סי' קכ"ה סקכ"ו בשם תשו' נו"ב וב"ח החדשות אלא דשם הי' צריך לברר אם לא הי' תנאי ויש לחוש דלמא העדים לא גמירי לכתוב התנאי בהרשאה אבל בנ"ד שהמחקים הם רק כדי אות א' וליכא חשש תנאי ורק שמא אות אחר שאין לו ענין לחוש עי"ז לפיסול גמור אלא שאין לו הבנה ומוכח מתוכו

שהוא ט"ס וכמש"ל בשם העיטור וגם בתשו' איגרא רמ"א שם התיר בכה"ג גם אם הי' בשם המגרש אם לא הי' מעכב לכתבו ע"ש היטב וע' בתשו' ברכת יוסף סי' מ"ט בדין הי' ניקב סמוך לקצה האלף שבתיבת שאנו מנין והכשיר ע"ש.

[1] ד) ובדבר מ"ש בהגט בשם האשה בת חיים יצחק ובפ"כ וחתימתו ועלייתו לתורה בעירו נקרא רק חיים אלא ששם העריסה הי' חיים יצחק וכן כותב בקוויטליך לצדיקים וכן אם הוא בעיר מצוה לקרותו לס"ת בשניהם ויש לחוש דהוי ככתב שם הנשתקע והוי כשינה שם אביה ורו"מ הביא בשם קב ונקי בכללים כלל ל"ו אות כ"ב בשם מהר"ם מליבאוויטש דבשם האב אם הזכיר ב' השמות בתחלה שם הקבוע וצירף עמו שם העריסה שנשתקע יש להקל ושכ"ה בשו"ת שבסוף סדר אליהו לעגונא דאתתא סי' י"ד דבשם האב יש להקל אם כתב שם הנשתקע ושם הקבוע ביחד והקדים שם הקבוע והביאו גם משו"ת חא"ש סי' קע"ג עכ"ד והנה מ"ש בשם חא"ש כ"ה שם גם בסי' קנ"א קנ"ב ובהגהת ד"ח דחה דבריו בשתי ידים וגם בעיקר דבריו שזהו בכלל קצה"ש ואם כי שכ"ה דעת הט"ג אבל בשו"ת שם ארי' יו"ד סי' ל"ט השיג עליו וכ"ה בתשו' חסל"א סי' ל"ו וע' בד"ח ש"נ אות מ' סק"ה ושער שינוי השמות סקי"ז ובס' יד"י בשו"ת שבסוף הל' שחיטה סי' ג' ותשו' רע"א מ"ת סי' נ' וע' שו"ת מראה יחזקאל סי' ע"ח שהעלה דאם אינה נקראת כלל בשם השני ונשתקע לגמרי כגון ששמה מעריסה מרים בילא ונקראת רק בילא יש לכתוב רק בילא ואם כתב בילא דמתקריא מרים בילא כשר בד בדיעבד אבל בכתב מרים בילא דמתקריא בילא פסול גם בדיעבד וע"ש שכתב לחלק בשם לעז בין אם בעצמה בחרה לה לדחות שם א' אז מקדימים השם שנקראת בו אבל אם ע"י אחרים אין מקדימין ואם הוא שם קודש אין לחלק בזה ע"ש אך בנ"ד שמחזיק בעצמו גם שם יצחק בהיותו בעיר אחרת הרי מבואר בהגהת מל"מ פ"ג מגירושין דזהו לא נקרא נשתקע ואף דשם מיירי רק בכתב גם שם זה אבל כתבו בגט גם שם שנקרא בו בפ"כ בפ"ע משא"כ בנ"ד מ"מ הרי עכ"פ איננו בגדר נשתקע לגמרי וע' בט"ג ש"נ אות מ' סק"ז שתמה ע"ד מהרמ"ל וס"ל דאף שנקראת במק"א כן הו' בכלל נשתקע כיון דבמקום כו"נ אינה נקראת כן וגרע משם הנשתקע וכ"ה בט"ג שם אות ק' סק"ד ואף שהד"ח בשני המקומות השיג עליו מאוד אבל היינו לכתוב השם שבמק"א בדמתקרי אבל לכתבו ביחד עם שם הקבוע בלא דמתקרי גם הוא מודה דאיכא לעז וע' בשו"ת ד"ח ח"ב סי' קמ"ד ולפלא שלא הזכירו מדברי הגהת מל"מ הנ"ל וכן ראיתי שהשיג עליהם ח"א מתשו' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' י"א דמבואר דבכה"ג לא מיקרי נשתקע ובפרט בנ"ד שגם במקום כי"נ נקרא כן מעריסה בודאי י"ל כן וגם הרי לדעת חא"ש סי' ע"ח גם בכותב השם בנותן קוויטליך

לצדיקים לא מיקרי נשתקע אם כי הד"ח מפקפק בזה והניחו בצ"ע מ"מ במקום עיגון כזה ובפרט שהוא רק בשם האב יש להקל.

ז ז"ז במה שהי' כמה חששות אשר רו"מ בעצמם מצאו להכשירם עפ"ד הש"ע ואחרונים אקצר.

ח ה' ועתה אבאר בדבר החשש שהובא בסי' קמ"א ס"ל בהג"ה ופת"ש סקכ"ח וסי' קמ"ב ס"ט בהג"ה ופת"ש סקי"ז וזהו חשש גדול מאוד והנה בתשו' פ"י ח"א א"ע סי' ב' נשאל ג"כ בגט שהי' בו כמה ריעותות באלפי"ן ועיינ"ן ושיני"ן שהיודי"ן לא הי' נוגעים ותיבת ליכי נחלק לשני תיבות ופסק להקל משום עיגון (ומזה מבואר דגם בכמה ריעותות שבכל א' אין להקל אלא בעיגון מ"מ כשר ודלא כמ"ש רו"מ בשם שו"מ ח"ג סי' ט"ו וגם בתשו' נו"ב מ"ת א"ע סי' קי"ג מפורש להיפוך ע"ש ועוד בכמה תשובות) אלא שרב א' רצה לפסלו מפני שמסדרי הגט אין בקיאים בדיני גיטין ושמא נעשה בפסול והריעותות מוכיחים והביא מהריב"ש ורמ"א הנ"ל והשיב דבדבר שיש לתלות בט"ס אין לחשוב על הב"ד שהם רשעים א"כ מצד הטעיות אין לפסול אלא בדאיכא הוכחה מלשונם שאינם בקיאים ואף דבנ"ד ידוע שאינם בקיאים הרי שלחנו להם סדר הגט וכמה מסדרי גיטין אינם בקיאים בדיני גיטין כיון שמעיינים בסדר הגט ושם מבוארים רוב דינים המצוים אין לחוש לפסול דלא שכיח והמעגן האשה עתיד ליתן את הדין עכ"ד וע' תשו' ד"ח ח"ב א"ע סי' פ"ט שהביא מדברי הרמב"ן דאין לחוש אלא לשלא לשמה ולא לחששות אחרות ושכ"כ הפ"י ומה"ט החזיק בדברי הפמ"א שהובא בפת"ש ס"ק כ"ח וע"ש עוד בזה וכ"פ בתשו' ברכת יוסף סי' נ"א, דאם יש לתלות בהסופר אף שהי' על הרב להשגיח מ"מ אין לפסלו עי"ז וגם בתשו' נאו"ד סוסי' ל"ג הביא בשם תשו' הלק"ט בקונטרוס לגיטין סי' נ"א דדוקא בנמצא טעות הידוע לדרדקי דבי רב חיישינן לב"ד טועין משא"כ במה שיש לתלות בט"ס אלא שלא דקדקו לעיין היטב ע"ש וגם בתשו' מהרשד"ם חא"ע סי' פ"ב מבואר דגם בדאיכא סתירה בשם אבי המגרש מהגט להההרשאה מ"מ יש לתלות בט"ס והוי גילוי מלתא ונאמן והסופר טעה והעדים נמשכו אחריו ולא דקדקו היטב וע' בשו"ת ב"א א"ע סי' קכ"ג באורך בזה במ"ש ע"ד שו"ת דברי אמת והביא מכמ"ק בזה ומלבד כ"ז נראה דבנ"ד שהמסדר כתב שלא הי' סופר בקי וכתב כמה גיטין פסולים והי' דבר קשה לקבץ עדים כשרים שנית והי' מוכרח להכשיר גט זה אף שהרגיש בעצמו בקצת קלקולים א"כ איכא אמתלא לתלות שמה"ט לא דקדק על שאר הקלקולים שבגט ואי משום שגם ההרשאות לא נכתבו כהוגן ובפרט בקיום ב"ד שחתמו מן הצד אולי הי' הכל ע"י המהירות ושעה"ד שלא הי' מוצא לצרוף אליו עוד דיינים ועדים ביום שאחריו וגם

הנייר לא הספיק לכתוב הקיום כדינו וכן שם חיים שנכתב במחיקה וקישוי לקרותו הרי כבר נזכר שם אבי האשה מקודם שם כראוי וניכר שנעשה כן בטעות ע"י מהירות לכן מכל הלין טעמי הנני מסכים עמכם אם גם דעתם כן להתיר ליתן מקודם הגט בלא תיקון ואח"כ יתקנו מה שאפשר לתקן ויתנוהו שנית ומקודם יעשו תנאי עם האשה שלא תזכה בו רק באופן אם הוא כשר כן וכן בנתינה שאחר התיקון ואז יציעו לפני הרב המסדר כל הקלקולים שבגט והרשאה ויכתבו לו שהסופר בעצמו יכתוב גט שנית עם העדים והשליח וימסרהו לשליח בחריקאי של הבעל והוא יעשה שליח שנית עם הרשאות כדין ואז יתנו גם הגט השני להאשה ואם יהי' באפשר שהבעל יסכים על הגט השני מה טוב.

סימן רנב

א לכבוד הרב המאה"ג מו"ה פנחס הלוי הורוויץ נ"י ראבד"ק קאסוב

ב מאז הגיעני מכתביו והנה בדבר אשת ר' בעריל וויניקער כפי שכתב הרב מפראווידענס שעשה כל הגב"ע כי אחר שקרה האסון שנשברה הספינה בתוך הים בעוד שהי' הקור גדול מאוד בליל כ"ז שבט תרס"ז ולמחרת שטו לשם אניות ומלחים להוציא הנטבעים מתוך הים והובא יותר מששים נטבעים ובתוכם רב"וו הנ"ל וכל מכיריו הכירוהו היטב בטב"ע ולא הי' תפוח כלל מגודל הקרח והקור ול"ה בו שום שינוי בפיו ובגופו כבר כ' רו"מ בעצמו שיש כמה צדדים להתיר את אשתו כיון. שנתברר בגב"ע שהי' שם בספינה זו וגם נמצא אצלו מכתב על השעון שנתן לאומן והכירוהו היטב וגם בהתבוננות גדול ראוהו כולם ונתברר כי הוא זה וגם הי' רחוק מהחוף דהוי כשהה עד שת"נ לכן אף שידעו מהטביעה נאמנים לכן הדבר פשוט להתיר את אשת ר"ב וויניקער שהכירוהו כמה אנשים מקודם וידעו גם שם עירו וכיניו ואיך נקרא בעירו גם ידעו שם אשתו בקאסוב.

ג אולם עיקר הספק על אשת ר' בעריל שטיינער שנתברר ג"כ בגב"ע שהי' שם אך שלא נמצא כלל ונפל למשאל"ס דלכתחלה לא תנשא גם בשהו עד שת"נ אך שהרב מפראווידענס צידד מפני שהי' שם בלילה זו קור גדול עד שגם אותן שניצולו ע"י ספינות הקטנות שהי' תלוים סביב הספינה והביאום אחר ד' שעות אל החוף שיצאו משם מפני שהי' רחוקים מן החוף ערך עשרה מילין אנגליות נקפאו יותר מחציין עד מות ממש ורק חציין נשארו חיים אבל לא יכלו לזוז עם שום אבר עד שהביאום לביה"ח ובהשתדלות רופאים ואנשים אחרים שבו קצת אברים לאיתנם אבל לא הי' גם א' שלא הצרכו לחתוך קצת אברים גם הי' בלילה זו חשך ואפילה ולמחרת נשלחו לשם כמה אניות ומלחים וחפשו חפש מחופש על כל אפיקי המים ועל גדותיו ומצאו ערך פ' נטבעים מתים וא"כ

י"ל דבכה"ג שהי' קור גדול כזה עד שגם אותן שקפצו לתוך אניות המפלט והובאו אל החוף נקפאו כל אבריהם וחציין מתו ועכ"פ שום א' מהן לא יכול לזוז זיז כל שהוא באברי' אין לחוש בכה"ג שמא דף נזדמן לו וניצול וכיון דבנ"ד הוי כשהו עד שת"נ כמ"ש הקה"י והרע"א בפת"ש ס"ק קמ"ה והוי רק דרבנן יש להקל דבכה"ג ליכא גזירת חז"ל בדין משאל"ס. עכת"ד הרב הנ"ל. א ולכאורה הי' נראה לפמ"ש בתשו' בית יעקב סי' ט' דבדאיכא תרי רובא גם במשאל"ס יש להקל דהוי מיעוטא דמעוטא א"כ ה"נ בנ"ד בצירוף גודל הקור והקרח הוי תרי רובא ואף שהשיבו עליו האחרונים מהתוס' יבמות קכ"א ע"א ד"ה ולא וכו' דמוכח להיפוך אבל כבר העליתי בחיבורי דע"ת סי' ט"ו ס"ק ל"ד דזה תליא בטעמי דמשאל"ס דאי משאל"ס הוי מיעוטא דלא שכיח ואפ"ה גזרו כמ"ש התוס' בכורות כ' ע"ב ורא"ש יבמות ועוד כמ"פ א"כ גם בתרי רובי אין להקל כמ"ש כה"ג התוס' ב"ב נ"ה ע"ב ד"ה ר"א וכו' לענין ס"ט ברה"י ע"ש אבל לפמ"ש התוס' יבמות ל"ו ע"ב ורא"ש שם ומרדכי פ"א דחולין דטעמא דמשאל"ס משום דהוי מיעוט המצוי י"ל דבתרי רובא יש להקל והבאתי שם עוד מכמ"ק בזה וגם הבאתי מתשו' אר"י דב"ע חא"ע סי' ז' דדוקא בגוונא שכתבו התוס' דאין נולדים ב' רובי יחד בזה לא מהני ב' רובי משא"כ היכי שנולדו ב' רובי יחד מהני שפיר תרי רובי וכ"ה בתשו' ברכת יוסף א"ע סי' ל' ה"נ בנ"ד הרי נולדו ב' רובי ביחד שפיר י"ל דלכ"ע יש להקל (אך בזה יש לפקפק דהרוב נטבעים המתים הם בשעה מועטת ורוב המתים ע"י הקרח אינו אלא אחר שעות מרובות ולא נולדו תרי רובי כאחד אבל לשי' כמ"פ גם גם המיתה ע"י טביעה הוא אחר ג' שעות א"כ י"ל דבאו כאחד ועדיין צ"ע בזה).

ד בן אולם יש להביא סתירה לזה מהש"ס יבמות ק"כ ע"ב ואפי' ראוהו מגויד וכו' ורמינהו אדם אינו מטמא עד שת"נ ואפי' מגויד וכו' הא מחייא לא חיי וכו' הא רשב"א וכו' רשב"א אמר אף על המגויד אין מעידין מפני שיכול לכוות ולחיות ומי מצית לאוקמי כרשב"א הא קתני סיפא מעשה בעסיא באחד ששלשלו בים ולא עלתה בידם אלא רגלו ואמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא וכו' ומשני שאני מיא דמרזו מכה וכו' ומאי פריך הרי י"ל דמגויד רובן מתים ומיעוטן חיים ובנפל למשאל"ס וגם ניטל הרגל דאיכא ב' רובי לכן תנשא משא"כ במגויד לבד (בע"ר דליתא) והתם הרי נולדו ב' רובי ביחד ואפ"ה לא סמכו להקל וע"ד פלפול קצת י"ל דהנה בש"ס שבת קכ"ח ע"א פריך מדברי רב על ר"ה תלמידו דמסתמא כרבי' ס"ל וכ"ה בש"ס ב"ב פ"ב ע"א דפריך על ר"א וכי לית לי' הא דשמואל רבי' ובתוס' שבועות מ"ב רע"א דמה"ט פריך מדברי רב אר"ח והנה בחולין ו' ע"א מוכח דרשב"א הי' תלמידו דר"מ ובסה"ד אות מ' הביא כן מהירושלמי

וביבמות קכ"א א' מבואר דר"מ ס"ל דגם במשל"ס לא תנשא ונ"ל הטעם דהא הש"ס פריך שם לקמן דאי חיישינן למחילה של דגים משיל"ס נמי ליחוש ומשני דבשיל"ס מחילה ש"ד לא שכיח א"כ לר"מ דחייש למיעוטא גם במשיל"ס ל"ת דחיישינן למחילה של דגים וגם בבור הגדול איכא חשש מחש"ד ובזה יש לדין מהא דר"א בעי למימר דבצ"מ גם במשאל"ס מותרת דאם איתא דסליק קלא אית לי' והדבר יפלא שהרי הוא נגד ברייתא מפורשת שהובא לקמן דאר"ג פ"א הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה שנשברה והייתי מצטער מפני ת"ח שבה ומנו ר"ע וכשעליתי ליבשה וכ' כמה גדולים ד"ח שאמרו וכו' משאל"ס אסורה וכן תניא מעשה בר"ע כו' ומנו ר"מ כו' והרי התם הי' ת"ח ולר"א גבי ת"ח גם במשאל"ס מותרת ולפמ"ש י"ל דהא בחולין ו' מבואר דר"ג חייש ג"כ למיעוטא ומכ"ש ר"ע דנודע דחייש למיעוטא וגם במשיל"ס אסורה אבל בצ"מ מותרת בכה"ג אבל במשאל"ס גם בתרי רובי אסורה לר"מ וז"ש כמה גדולים דברי חכמים וכו' ר"ל בכה"ג שהי' צ"מ משיל"ס מותרת וכו' ומפרש רב אשי דלר"ג ור"ע דחיישי למיעוטא גם במשיל"ס אסורה בעלמא אלא דהכא גבי צ"מ מותרת ובמשאל"ס גם בצ"מ אסורה אבל לדידן דבשיל"ס מותרת בכל גווני דל"ח למיעוטא ובמשאל"ס דהוי מיעוט המצוי אסורה לכן בדאיכא תרי רובא י"ל דמותרת (וגם לדידן דקיי"ל דלא כרב אשי וגם בצ"מ אסורה היינו משום דתרי רובא לא אתיין בהדדי כמש"ל אבל היכי דתרי רובי אתיין בהדדי י"ל דבתרי רובא שריא) והתינח לדידן אבל לרשב"א דס"ל כר"מ דחייש למיעוטא גם בעלמא א"כ במשאל"ס משום חומר א"א גם בתרי רובי אסורה לכן פריך שפיר אי אתיא כרשב"א תיקשי סיפא דמעשה בעסיא וכו' דלשיטתו גם בדאיכא תרי רובי אסורה משא"כ לדידן י"ל כדעת הביע"ק וא"ש.

ה ג) ועמ"ש בחיבורי שו"ת מהרש"ם ח"ב ס' קס"ח אות ד' לבאר מ"ש כמה גדולים ד"ח שאמרו וכו' בדרך נכון עפי"ד הה"מ וב"ש סי' י"ז סקי"ד דל"ג משום ל"פ אלא בדבר שגזרו חז"ל ואמרו בפירוש שד"ז אסור אז גזרו גם במלתא דל"ש משום ל"פ משא"כ היכי דלא אמרו חז"ל גוף האיסור אלא דמסברא אסור ליכא למיגזר משום ל"פ והבאתי מהמל"מ פי"ב מה"ג ועוד מכמ"ק ועפי"ד הנ"ל י"ל ג"כ בסגנון זה דגבי צ"מ הוי מיעוט שאינו מצוי אלא דגזרו משום ל"פ של אדם אחר ואף דהט"ז בא"ח סי' ער"ה ובאה"ע סי' קי"ט העלה דהא דאדם חשוב מותר לקרות משום דבאדם פרטי זה לא משכח"ל איסור ול"ש למיגזר באדם זה משום ל"פ של אדם אחר וכדבריו מבואר בר"ן ר"פ שואל ועיין בשיו"ק על הירושלמי פ"א דשבת ה"ג שתמה ע"ז מהירושלמי שם ודברי מרה"פ דחוקים ולפמ"ש בשיו"ק שם פ"ו ה"א י"ל דהירושלמי ובבלי פליגי בזה וע' בקובץ על הרמב"ם פ"ב מה"ש

הט"ו מ"ש בזה אבל מ"מ בנ"ד י"ל דגם באשה שהי"ל בעל ת"ח יש מקום לאסרה משום ל"פ דדוקא התם שהגזירה שמא יטה הוא על האדם החשוב י"ל דכיון דבדידי' ליכא למיגזר אין לאסור משום ל"פ כיון דאצלו ל"ש בשום פעם הך חששא אבל הכא שהגזירה על האשה והרי גם באשה זו משכח"ל שהי' לה או שיהי' לה בעל שאינו ת"ח ויתכן שפיר לאסרה משום ל"פ אך זה דוקא כיון שגזרו חז"ל ואמרו משאל"ס אסורה לכן גם בצ"מ יש לאסור משום ל"פ אבל אי לאו שאמרו כן בפירוש לא הי' מקום לאסור בצ"מ משום ל"פ כיון דבדידי' אין לחוש למיעוט שאינו מצוי וז"ש כמה גדולים ד"ח שאמרו משאל"ס אסורה לכן גם בצ"מ אסור משום ל"פ וא"ש.

ו ד) אך בנ"ד כפי שכתב הרב שהי' קור וקרח גדול עד שלא הי' במציאות כלל שימלט איש על דף כמה שעות ויהי' חי שהרי מאותן שנמלטו באניות המפלט והי' מעט מחסה וזהו רק ד' שעות עד שבאו אל החוף מתו חציין והנשארים נקרשו אבריהן וכמעט שלא נשאר בהם נשמה ורק ע"י עבודת הרופאים ואנשים חזרו לחיותן ובכ"ז הי' הכרח לחתוך מקצת אבריהם וא"כ אם באנו לחוש שמא נמלט זה שנחסר על דף או חלק ספינה שנשברה הרי להחוף הסמוך לא הגיע שהרי חפשו החובלים על כל חופי הים אלא דאפשר שאף למרחוק א"כ הי' בגדר נמנע ממש שישאר בחיים ואפי' מיעוטא דמיעוטא ליכא א"כ יפה כתב הרב דשם דיש לדמות לנידון שהובא בט"ז וכמה שו"ת בפת"ש ס"ק קל"ג שהתירו גם במשאל"ס בדאיכא הוכחות שלא יצא כגון שנפל תחת הקרח (או במקום שיש עקולי או שנפל ממקום גבוה וכדומה) שהתירו הב"ח והמהרש"א ושאר גדולים ולא גזרו משום לא פלוג וא"כ י"ל דה"נ בנ"ד שעינינו רואות גודל הקור והקיפאון שאירע לאותן שניצולו באניות של מפלט יש לצדד להקל

ז ה) אבל מ"ש רו"מ מדברי המבי"ט ח"א סי' קפ"ח שאין לאסור כשאירע עוד דבר אחד שאף אם יזדמן לו דף יוכל לחיות ודוקא דומיא דעובדא שבש"ס שאסרו במשאל"ס אין להקל הנה דברי המבי"ט שם סובבים כלפי מש"ש בסי' קפ"ו וסי' קפ"ז להקל בספינה שנטבעה והמים באו לתוך החדר שנחלק עלי' הב"י ושאר חכמי דורו ואסרו האשה לבעלה א"כ י"ל דגם בדין הי' רגלי' קשורים לא ס"ל כוותי' ואולי י"ל דכיון שד"ז דהי' רגליו קשורים הביא בשם תשו' מהר"י בי רב רבו של הב"י מסתמא לא נחלק עלי' הב"י אלא דס"ל לחלק בין נידון זה לנידון המבי"ט שבאו המים לתוך חדר הספינה אבל בתשו' רדב"ז ח"א סי' רנ"ח וח"ג סי' רע"ג חולק גם ע"ד מהר"י ב"ר הנ"ל ומה שהאריכו שם המבי"ט והב"י בדברי הר"א מורדינא אם יש להקל במשאל"ס עפ"י אומדנות והוכחות כבר כתבתי בתשו' מהרש"ם ח"ב סי' קס"ח שהגם שדברי מרדכי לקוחים מתשו'

מהרמב"ב הישנות סי' תקע"ב אבל הנה באגודה סוף יבמות סי' קמ"ה ובתשו' רי"ן הרא"ש אחר סי' צ"ב ובתשו' מהר"י מברונא סי' רט"ו הביאו דברי ר"א להלכה אבל רק בצירוף כמה הוכחות ואומדנות המבוארים שם באורך דבכה"ג אין הרא"מ יחיד בדבר.

ח ו) וגם במ"ש למעלה מדברי קה"י ורע"א דבנטבעו רחוק מן היבשה הוי כשהה עד שת"נ יע"ש בחיבורי אות ב' דיש לשדות בה נרגא ובכה"ג דנד"ד שנשברה הספינה והי' שם עץ וקורה שהרי מצאו אשה אחת עומדת על חתיכה גדולה שנשבר מן הספינה ואף שכמה אנשים שעמדו שם מתו אבל מ"מ אשה אחת אף שעמדה שם כמה שעות עד שבאה אני' וניצולה ונשארה בחיים אלא שהיתה חלושה מאוד ועכ"פ הרי אף שהי' קור חזק ונורא אעפ"כ נשארה האשה בחיים ואף שכתבו שהי' בדרך נס נפלא אבל איננו בגדר נס היוצא מגדר הטבעיי שאמרו אין מזכירין מעשה ניסים לכן אולי גם להאיש הנחסר הזה אירע כן אולם י"ל דכיון דבכל החופים היותר קרובים חפשו ולא נמצא שום איש ורק יש לחוש שמא נמלט למרחוק מאוד ובזמן קור וקרח הנורא שהי' אז זהו בלתי אפשרי שיחי' רק לכל היותר איזהו שעות א"כ אין שום סברא לחוש שנשאר בחיים.

ט ז) עוד יש לדון בזה דכיון שראינו שהחלק הנשבר הי' מונח כמה שעות סמוך למקום הטביעה ולא שט למרחוק ע"י גלים וכדומה א"כ חזינן שטבע המים שם אינו להשליך ע"י גלים וכדומה להדף הנשבר למרחוק והאנשים שנשארו על החלק ההוא נמצאו סמוך למקום הטביעה א"כ ליכא עי"ז ריעותא לחוש שמא אדם זה דף נזדמן לו ושט למרחוק (ועמ"ש לקמן אות י"ב דיש לחלק בין חלק גדול שנשבר ובין דף א' קל לשוט למרחוק) והנה כבר רמזתי בתשו' מהרש"מ ח"א סי' וא"ו לתשו' הרה"ג מאדעס ונדפסה בקו' כנסח"י קו' ה' סי' פ"ה ושם הי' עובדא כזו ממש שנשברה ספינה ונטבעה ונחסרו כמה אנשים ולא נמצאו כלל והעלה הרה"ג הנ"ל להתיר הנשים ותו"ד דבזה"ז שיש סמוך להספינה אניות קטנות של מפלט אין זה בכלל גזירת של משאל"ס דכל נטבע שרוצה להציל את נפשו מתאמץ להתקרב להאניות של מפלט ואין לחוש שמא גלי הים השליכוהו נגד רצונו והוכיח מתשו' הב"ח ותשו' ברכת יוסף סי' ל' דאין לחוש לגלי הים אלא היכי דאיכא נמי סברא שישוט האדם להציל נפשו ובפרט שהטביעה רחוקה מאוד מחוף של יבשה וגם כיון שבזה"ז הספינות הולכות רק באמצע עומק המים ולא כמו שהי' בזמנים הקודמים שהי' ההילוך תמיד סמוך להחוף כמ"ש בספר הברית מאמר ט' פ"ו וי"ל דמה"ט ליכא גזירת משאל"ס כלל וי"ל דאם היו בזמניהם הילוך הספינות בסגנון זה לא הי' גוזרים ע"ז ובכה"ג שנשתנה הדבר בזה"ז ליכא משום דבר שנגזר במנין וכו' כמ"ש התוס' בע"ז ב' ובב"מ ע' ועוד בכמ"ק ועוד צירוף שם מה ששלח מכתב לביתו

שיבוא על ש"ק לביתו גם הי' שכיר אגענט בבית מסחר והביא מתשו' עין יצחק א"ע סי' כ"ב שכתב כעין זה וגם צירוף דברי התה"ד בפסקיו סי' קל"ט בזה"ז הכל יש לו דין צורבא מדרבנן ובזה"ז יש לסמוך ע"ז יותר שנתרבו הפאסטין וט"ג ופקידי הממשלה ומשלמים בעד מציאת הנטבעים וכל חידוש מתפרסם בכתבי העתים והאריך שם וסיים שיש להתיר כל הנשים ושהסכימו עמו כמה גדולים והותרו העגונות להנשא ע"ש וכפי הנראה לזה רמז הרב מפראווידענס שגדולי רוסיא התירו בכה"ג ושם סי' קכ"א נדפס מרב א' שתמה על שלא הביא מתשו' רע"א סי' ק"ט בשם שו"ת שטמ"ק לחלק בין נטבע באמצע המים רחוק מיבשה ודברי' תמוהים דשם כתב רק דבכה"ג הוי כשהה עד שת"נ ואסור רק מדרבנן אבל לא להתיר בכה"ג שלא יהי' בכלל גזירת משאל"ס כלל ומש"ש מאדר"נ פ"ג מעשה בחסיד א' שטבע ספינתו בים ובא ר"ע להעיד על אשתו ואח"כ הכירו חי וחבר בו ותמה הא ר"ע מחמיר במשאל"ס בסוף יבמות הדבר פשוט שלאחר שהכירו חי נוכח ר"ע לדעת להחמיר בכה"ג ועיי' בב"י יו"ד סי' שע"ה בשם רי"ף ורשב"א לפרש מ"ש באבל רבתי שטבע בים דהיינו במשיל"ס ע"ש א"כ ה"נ י"ל בזה

י ח) והנה מ"ש הרב מאדעס מדברי פסקי מהרא"י הבאתי בתשו' מהרש"ם ח"א סי' ו' מדברי רדב"ז ח"א סי' תקכ"ו שחולק עלי' ואח"ז ראיתי בפת"ש ס"ק ע"ז שהביא ג"כ דברי הרדב"ז ובשם מה"צ שחולק ע"ד הרדב"ז ושם ס"ק קל"ח הביא מהח"ס שהעלה ג"כ דבזה"ז ע"י מציאת הב"ד והט"ג ושאר התחדשות בכתבי העתים יש צדדי קולא שלא לחוש לכל הנך חששות שבשאל"ס אבל כל דבריו יסובבו רק להוציא מחשש של תורה דהוי כשהה עד שת"נ אבל לענין לכתחלה לא עלה ע"ד להקל וגם הנה מצאתי בתשו' ח"ס ח"ב סוסי' קל"א שהביא שהי' בלבו מאז סברא זו דע"י התחדשות הב"ד והט"ג כשעבר זמן רב ולא בא לביתו יצאה מחזקת א"א מה"ת ואח"ז אירע עובדא להיפוך ואמר ברוך שבחר בהם ובמשנתם וגם בסי' קל"ח הביא שם עובדא הנ"ל ושם באמצע התשובה הביא עובדא שאירע בעיר מ"ד ועובדא שבעיר פישאן וסיים ג"כ שא"א לחדש דבר עפ"י אומדנא אבל מ"מ י"ל דבנטבע רחוק מן הישוב ורובי האניות המהלכים ורובי חובלים המחפשים בכל צד ופינה הסברא קיימת כמ"ש בעצמו לעיל ח"א אבל כ"ז רק שיהי' נחשב כשהה עד שת"נ אבל אין מקום להתיר ע"ז לכתחלה

יא ט) ובעיקר הדבר שחידש הרב מאדעס דכיון דנשתנה הילוך הספינות בלב ים ל"ש גזירת משאל"ס הגם דמשום דבר שנגזר במנין וכו' י"ל דל"ש בנ"ד עפמ"ש בהג"א פ"א דכתובות סי' ג' וז"ל ומכאן יש ראי' לדברי מורי שכ' בפ"ק דביצה דאע"ג דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו' אם יעשו באותה סברא שאם הי' אותו ב"ד קיים הי' מסכים

להתיר שנשתנה הענין אין זה ביטול דבריו עכ"ל וה"נ בנ"ד אך לפמ"ש אח"כ בשם רמב"ם מוכח דס"ל דהרמב"ם חולק וס"ל דגם בכה"ג אין השורכול לבטל ועוד דגם לפי הנ"ל הרי גם בזה"ז לפעמים הספינות באים סמוך לחוף וכשיזדמן שם שייך שפיר גזירות חז"ל במשאל"ס א"כ י"ל דלא פלוג אבל י"ל דגם סמוך להחוף ליכא גזירה זו דאצל החוף הרי יהי' נמצא הנטבע כשיצא לשם לפי רוב ההשגחה הנהוג בזה"ז ואם באנו לחוש שמא שט למרחוק הרי שוב ליכא חששא כיון דא"א שיחי' בשיטה למרחק רב כזה ובכ"ז מי יערב בלבו לחדש דבר כזה להקל בזה"ז בדין משאל"ס ובפרט דהא מזדמן גבי נהרות גדולות שאין רחבים כים ושם הספינות אינן רחוקות הרבה מן היבשה בכל אורך הנהר ושייך שפיר גזירת חז"ל במשאל"ס אך דסברא זו חזי לאצטרופי בדאיכא עוד צד אחר להקל א"כ י"ל דבנ"ד שהי' בזמן הקור הנורא שהי' בחורף העבר שמכמה שנים לא נמצא כמוהו ול"ה באפשר שיחי' יותר מקצת שעות יש לצרף להקל

יב י) אולם כבר העיר הרב מפראווידענס בעצמו מדברי תשו' ב"ח וט"ז שנפל תחת הקרח והגדולים המקילים צדדו בכמה סברות מפני שתחת הקרח ל"ה באפשר לצאת משם ולא עלה בדעתם להקל מפני שהי' זמן קור וצינה שהרי המים נקפאו לקרח והרב הנ"ל השיב דאין משקל לקור ולא נתת דבריך לשיעורין אבל בנ"ד שראו שמתו הרבה הניצולים באניות המפלט וגם הנשארים הוכרח לחתוך אבריהם שפיר יש להקל וזה דוחק אבל לענ"ד כיון דשם הי' בנהר קצר וקרוב ליבשה שאם הי' מזדמן לו לצאת אל היבשה הי' יכול לצאת ולמצוא ביבשה מקום. להנצל מן הקור ולהחם א"ע לכן שפיר אין סברא להקל מטעם זה אבל גבי ים שא"א לצאת רק במקום החופים שעומדים שם אניות ואנשים רבים וגם רבה ההשגחה בכל המקומות ואם הי' יוצא הי' נודע לכל שפיר י"ל להקל

יג יא) ובגוף דינו של הב"ח והט"ז העיר הנוב"ת דאכתי יש לחוש למחילה של דגים אבל זהו רק בנהר כמ"ש רש"י יבמות קכ"א ע"א וז"ל שחוטטים סמוך לשפת הנהר בין למטה מן המים בין למעלה מן המים בגובה שפתו ואין מתמלאת כולה ואדם הנכנס שם מגביה צואריו בתוך המערה למעלה מן המים עכ"ל וזה ל"ש בים ובפרט בלב ים הרחוק מן היבשה ובפרט בזה"ז אם הי' עושים מחילה הי' מפורסים וידוע לרבים אבל בגוף תמיהת הנו"ב יעוין בתשו' ברכת יוסף סי' ל' דחשש מחילה ליכא אלא בגוונא שהי' ב' מכמרין מכמורות בירדן וכל ירידתן הי' שם בשביל דגים אבל בעלמא אין לחוש כלל לזה וע"ש עוד כמה צדדי קולא בנפל במשאל"ס ויש לצרף גם בנפל בלב ים איזהו סברות שכתב שם.

יד יב) והנה בק"נ על הרא"ש פט"ז דיבמות אות כ"א כ' דהא דמשאל"ס בדיעבד ל"ת דוקא כשהעד ראה הטביעה ממש אבל אם ראה רק שנשברה הספינה דאפשר שנזדמן לו דף ולא נטבע שלא נפל לתוך המים כלל גם בדיעבד תצא ע"ש ובאמת שכן הוא בתשו' הרמב"ן שהובא בב"י והג"ה סעי' ל"ד והוא משום דשמא יצא מיד ועי' ירושלמי פט"ז דיבמות ה"ה ומרה"פ שם בד"ה שקעה ספינתו וכו' שהביא סמוכין מהירושלמי שם ולכאורה לפי"ז גם בנ"ד איכא חששא יותר מבשאר משאל"ס אבל הנה מצאתי בתשו' רח"כ חא"ע סי' כ"ח שצירוף דברי הבי"ע להקל בתרי רובא ושם בסוף התשו' ביאר דגם בנמצא מונח על דף אם הי' חלוש ונוטה למות יש להקל דגם במונח על דף עפ"י רוב אינו ניצול ורק א' מאלף שיכול להנצל עי"ז בים הגדול וגם רק מפני שיכול לאחוז בידיו משא"כ כשנחלש ואיכא תרי רובא ע"ש ומבואר דס"ל דגם במונח על דף עפ"י רוב אינו ניצול א"כ בדיעבד לא תצא ומדבריו יש סמוכין להקל בנ"ד דכיון שע"י הקור בודאי נקפאו ידיו וא"א לאחוז בידיו את הדף שהרי בנ"ד כל אותן שניצולו באניות המפלט כל אבריהם הי' נקפאים וקרושים א"כ דמי לנידון רח"כ שם ויש להקל.

טו אך לכאורה דברי רח"כ הם נגד תשו' הרמב"ן הנ"ל ובגוף התשו' מבואר דגם בנשברה הספינה במקום רחוק מאוד מהעיר בלב ים וכל הרואים יחשבו שא"א למי שנפל שם להנצל ולצאת אל היבשה ואפ"ה גם בנשאת תצא כי שמא ניצול ע"ג עץ או קורה כדרך שניצולים הרבה פעמים ע"ש ומכ"ש בראוהו מונח ע"ג דף וכדומה ואיך כתב רח"כ כי רק א' מאלף ניצול בכה"ג.

טז אך בנ"ד לפמש"ל בשם פסקי מהרי"א וח"ס דבזה"ז הוי כשהה עד שת"נ א"כ גם בנשברה הספינה אף שהעליתי בתשו' מהרש"ם ח"ב סי' קס"ח אות ב' מדברי הרמב"ן הנ"ל דבנשברה בכל גווני אין להקל מ"מ כיון דהאניות הקטנות של מפלט הוא מסביב של הספינה קשורים בה מי פתי לשוט על דף או קורה ואף שבנ"ד נשארו איזהו אנשים עומדים על חלק מהספינה שנשברה אך שכולם מתו ואך אשה אחת נשארה בחיים דרך נס ופלא מ"מ הרי חלק זה לא נתרחק מהספינה ונשאר עומד אצל הספינה א"כ הרי נמצאו האנשים אך שיש לחוש שמא דף אחד או קורה ע"י קטנו צף למרחוק ויש לחוש שמא זה האיש נשאר עומד עליו ולא רצה להפיל א"ע לתוך המים להתקרב אל אניות המפלט אבל זהו בודאי דבר שאינו מצוי וגם לשי' הרמב"ן י"ל דבנשאת ל"ת ובצירוף גודל הקור הנורא והקרח י"ל דגם מיעוטא דמיעוטא ליכא ואם הי' צף למרחוק בודאי מת דאנן קיי"ל דלמעשה ניסים לא חיישינן ועתוס' קכ"א. ע"ב ד"ה אין וכו' בשם הירושלמי ושם כ' דגבי נחשים אינו נס גמור ובאמת דבירושלמי גופי' ה"ד מובא ג"כ הך מימרא

דאין מזכירים מעשה נסים ואפ"ה בהא דנפל לגוב אריות קאמר דשמא נס נעשה לו כדניאל וכן בנפל לכבשן האש כו' אך מהש"ס דילן בהא דנפל לגוב אריות דגם לריב"ב מפרש דשמא חבר הוא ות"ק לא חייש דמשום אצטא מזקי לי' אבל לנס לא חיישינן דגם גבי נחשים י"ל נס נעשה לו כיוסף דמבואר בש"ס שבת רפ"ב דנחשים ועקרבים הי' בו וניצול וגם בשי"ך ופ"מ בהא דנפל לכבשן האש ובאמת דבירושלמי גופו שם ה"ד בסופה בהא דנותנים לו שהות כדי טריפה מוכח דלנס לא חיישינן ועי' ירושלמי פ"ז דגיטין ה"ג דלר"י חיישינן שמא נס נעשה לו וחי אחר שמת וע"ש בשי"ק וע"ע בירושלמי פ"ט דסנהדרין ה"ג בסופה אמדוהו למיתה וחי וכו' ופ"מ שם דהשאלה אם יש לתלות בנס וכפי הנראה דגם לשי' ירושלמי דוקא לנס שכבר נעשה בעולם לאיזהו צדיק וע' ב"מ ק"ו ע"א דלמא ניסא הוי מתרחיש לי והיינו נמי בנס שאירע בעולם או שנאמר בפסוק אבל בנ"ד שהוא חוץ לטבע בקור וקרח הנורא שא"א לו לחיות ע"ג דף או קורה עד שיגיע ליבשה רחוק מאוד י"ל דבכה"ג לא גזרו.

יז יג) גם יש לצרף שהרי האיש הזה נסע אז משם לביתו וחבירו נסע עמו ללותו עד נויארק וכפי שהעידה האשה במכתבה שנסע אדעתא לחזור למקומו לקאסוב שיהי' על פורים בביתו א"כ אם הי' אירע לו איזהו אונס ונשאר בחיים בודאי הי' מודיע לביתו מזה וסברא זו מבואר בשו"ת עין יצחק א"ע סי' כ"ב לצרף לסניף וגם בכני"ח שם צירוף סברא זו לסניף.

יח יד) והנה רו"מ הביא מדברי הב"ח סי' י"ז סי"א בהא דבכתב בשטר מקילין וכן בשמעו קול שמת פלוני משום דא"א בענין אחר ותשאר עגונה לעולם ובזה שפט רו"מ דהיכי דא"א בענין אחר יש להקל.

יט אבל ז"א דהתם סמכינן ע"ד השטר דמסתמא הכונה שמת וכן בשמעו קול אבל להקל בדליכא שום עד רק עפ"י אומדנא לבד מנין לנו להקל וע"ע בב"ח ס"ח ובק"נ על הרא"ש פט"ז אות כ"ה.

כ סוף דבר כי לפענ"ד יש צדדים גדולים להתיר גם אשת ר"ב שטיינער אחר שיעברו יב"ח מיום הטביעה כאשר כמה גדולי רוסיא התירו בעובדא כעין זה שאירע באניות קיטור וולאדימור שנדפס בכנח"י שם אבל רק באופן שיסכימו עוד ב' רבנים גדולי דורינו גם אני אצטרף עמהם ומכלל הן וכו' שוב הודיענו השואל כי הסכימו לדברי הגאונים מסטאניסלוי וראדימישלא ויצא הדבר בהיתר.

כא ומה שהקשה עוד ע"ד תשו' הרמב"ן סי' קכ"ח שכתב דבנשברה הספינה הרבה ניצולים ע"י דף ואפי' בנשאת תצא דא"כ איך מייתי ר"ג עובדא שנשברה הספינה שר"ע

הי' בתוכה וניצול ע"י דף ומסיק מינה כמה גדולים ד"ח שאמרו משאל"ס אסורה הרי בעלמא בנטבע במשאל"ס לא דמי כלל לעובדא דהכא שהרי הכא אפי' בנשאת תצא דשכיח שינצל ע"י דף משא"כ בעלמא הוא תמי' גדולה וכבר קדמו בזה בס' העמק שאלה על השאלתות שאלתא קנ"ט וע"ש שהאריך לדחות דברי הרמב"ן ולחומר הנושא נלפע"ד לפמ"ש התוס' במגלה כ"ח ב' ד"ה שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבת עלי' ז"נ וכו' וקשיא היאך מצינו טפה כחרדל הגורמת ז"נ בדאורייתא דודאי לא תקנו חכמים דבר דלית דכוותה דאורייתא וי"ל דאשכחנא בה שפיר ב"ז לספירתה שסותרת הכל עכ"ל ומבואר שאין שום סברא שיתקנו חז"ל דבר דלית דכוותי' בדאורייתא וכה"ג מצינו בש"ס דב"מ ד' סוע"א אבל שם הוא אליבא דמאן דפליג על ר"ש בדין הילך ואנן קיי"ל כר"ש דהילך פטור וצ"ל דהתוס' ס"ל דגוף הסברא איתא גם לדידן וגם התם הוי דכוותה בשל תורה בלא הילך ונודע מ"ש הריב"ש סי' שע"ט דספינה המטורפת אף דרובן לאבד מ"מ איכא ב' חזקות נגד הרוב והנו"ב סי' מ"ג עשה פלילות עם הריב"ש אבל כבר באו אחריו בכמה תשו' אחרונים וקיימו דברי הריב"ש.

כב ועי' תשו' ח"ס יו"ד סי' כ"ה וסי' קס"ז וסי' רצ"ט ותשו' רע"א סי' קצ"ח וחידושי עט"ח לפסחים מ"ז ותשו' ב"א א"ע סי' ל' ותשו' מהרי"א חיו"ד סי' מ"ג מ"ח קנ"א) ומבואר דלשי' הריב"ש מדאורייתא אסורה מספק בכה"ג לכן גם בנשאת תצא ונודע שדעת הראשונים דסד"א להחמיר מה"ת דלא כהרמב"ם וא"כ א"ש דלולא שמצינו גוונא שאסור במשאל"ס מה"ת לא הי' ביד חז"ל לאסור בכל גווני אבל כיון שראה ר"ג עובדא דר"ע שניצול על דף או בעובדא דר"מ שניצול ע"י גלי הים דבכה"ג מדאורייתא אסורה שוב הי' ביד חז"ל לגזור בכל משאל"ס ולז"א כמה גדולים ד"ח שאמרו משאל"ס אסורה אבל מ"ש רו"מ דהרמב"ן מיירי רק בדליכא גלים ואז יכול להנצל ע"י דף גם מי שאינו יודע לנענע ראשו כר"ע אבל בדאיכא גלי הים גם הרמב"ן מודה אינו נראה כלל דאדרבה בדאיכא גלים גם אם הי' נופל מהדף לתוך הים הרי הגלים עצמן גורמים הצלה כעובדא דר"מ ור"ג הי' מתמיה רק איך נשאר ר"ע יושב על הדף וניצול עי"ז ולז"א שהי' מנענע ראשו לפני כל גל ותדע שהרי בתשו' הרמב"ן שם מיירי בנפל לתוך הים ולא נזכר שם נהר אלא ים בכל התשובה ואין לך ים שאין בו גלים כנודע וגם בתשו' הב"ח כתב רק דבמקום אגם אין בו גלים אבל בים לעולם יש גלים ולכן אין מקום לתירוצו.

כג ומה ששאל בדין ב"ד שצריכים להיתר עגונה אם צריכים שלשתן לומר ההיתר בפני האשה או יכולים להתיר שלא בפני' הנה גוף הדבר שצריכים ב"ד של ג' קיהה בו החמ"ח בתשו' שבס"ק ע"ח והמחמירים לא החמירו יותר מגבי ד"מ וע' בקו"ע סי' שנ"ה בשם

רשד"מ דבעינן מקום מושב ב"ד וזהו ג"כ בד"מ כמ"ש בחו"מ סי' ל"ט ס"ז ובסי' ע"ט וע' ב"ק ע"ה והא ר"י אב"ד הי' שלא בב"ד הוי קאי וברשי' לא הי' הב"ד יושבים ולא מקום ישיבת ב"ד הוה אלא בשוק הודה בפניו וי"ל דדוקא בקנס דבעינן ב"ד מומחים וסמוכים משא"כ בשאר ד"מ ועכ"פ להחמיר בעגונה יותר מבד"מ לא יעלה על הדעת וא"כ הרי קי"ל בחו"מ סוסי' ח"י דפוסקים דינו שלא בפני בע"ד וע' בש"ך סוסי' י"ג וע"ש בברכ"י סוסי' ח"י בשם תשו' הרשב"א בזה ודוקא בד"נ משום גזיה"כ או מטעמו של הסמ"ע בעינן שיהי' בפני בע"ד משא"כ בעלמא גם לכתחלה מותר לפסוק שלא בפני בע"ד ומכ"ש גבי היתר עגונה גם במקום דבעינן ב"ד סגי לפסוק שלב"פ וגם חומרת הרשד"ם הנ"ל י"ל דהיינו לענין קבלת העדים משא"כ לענין ההוראה.

סימן רנג

א להסופר המופלג מו"ה שלו' גערשון נ"י מק' סאניק

ב ע"ד שאלתו בתפלין שכ' תיבת פן בפ"א גדולה ועי"ז הנו"ן פשוטה הגם שנכתבה כשיעור נראית לעין התינוק כזי"ן יען כי הוא שוה אל הפ"א אבל נגד שאר אותיות שבפרשה נראית כנו"ן אם מותר לתקן ע"י שיאריך עוד הנו"ן או שיגרר קצת מעובי הפ"א והביא מדברי מג"א סי' ל"ב ס"ק ל"ג בשם רדב"ז וכנה"ג גבי תיבה הנראה כשני תיבות דמותר למשוך האותיות ולהסמיכם זל"ז ולא. הוי שלכס"ד כיון שגוף האותיות נכתבו כדין והביא גם מהפמ"ג בפתיחה שבסוס"י ל"ב בד"ה השני ובד"ה כללא דמלתא או נימא דכיון דקודם תיקון יש לו ב' משמעות והרי אפי' בגט פסול אם יש ב' משמעות והנה בגוף דין קריאת תינוק בפסקי תוס' מנחות סי' ל"ו מבואר דצריך להראות כל השורה אבל בב"י סי' ל"ב ובאה"ע סי' קכ"ו ובפרט בג"פ לא"ע סי' קכ"ה ס"ק פ"ג הביאו מכמ"פ בענין זה וע"ש מדברי תשו' מהרי"ט אבל בנ"ד ממ"נ אם יקרא גם שאר הפרשה ויראה אותיות אחרות ידע שהוא נו"ן ואם לא יראו לו שאר הפרשה א"כ גם הפ"א לא יראו לו – אבל בזה י"ל דהגם שאם יקרא מי שיודע מהות שאר הפרשה יכיר וידע מ"מ תינוק דלא חכים גם כשיראה שאר כל הפרשה לא יכיר שזהו נו"ן אך דמ"מ אם יועיל לתקן ע"י גרירת עובי הפ"א ודאי דיש להתיר דבגרירה ליכא משום שלכס"ד אבל אם לא יועיל רק ע"י שיאריך, הנו"ן צ"ע כי מ"ש רו"מ מדברי מג"א בשם כנה"ג הנה אני מצאתי בתשו' גן המלך סי' ק"ב שחולק ע"ד הכנה"ג ופסק דאפילו אם ימשיך רק הגג של אות שלפניו הוי שלכס"ד וכן נראה דעת הדבר שמואל שהובא בשע"ת ס"ק ל"ה וע"ע במש"ז ס"ק כ' ובפרט די"ל דלא דמי להא דהמג"א ס"ק ל"ג הנ"ל דהתם עכ"פ כל אות בפ"ע הוי כתיקונו אלא שיש הפרש

באמצע התיבה משא"כ בנ"ד הרי התינוק קוראו זיי"ן ע"י שרואה את הפ"א הקודמת אבל היינו לענין לתקן ע"י כתיבה משא"כ בתיקון שע"י גרירה וע"ש בפרמ"ג א"א ס"ק ל"ג הנ"ל וגם בספר אשל אברהם מהגה"ק מבוטשאטש פסק דלרחק המקורבים ע"י גרירה לכ"ע שרי וגם משום ח"ת ליכא בזה כיון דהפ"א היא כתיקונה גם עתה וגם בלא"ה יש לצדד דכיון דכתבו הפוסקים דיש לכסות שלא יצרף שאר התיבות א"כ חזינן דאינו תלוי בצירוף שאר האותיות א"כ גם להיפוך אינו תלוי בצירוף שאר האותיות אלא דבזה יש לפקפק אבל מ"מ בתיקון שע"י גרירה שיגררו עובי הפ"א מלמעלה ומלמטה ועי"ז יכיר התינוק שהוא נו"ן נ"ל להתיר באופן שיסכימו הבד"צ דקהלתכם.

ג ומה ששאל בדין אותיות שהם נחלקים לשני אותיות כהא דסי' ל"ב סכ"ה ויש הפרש דק ואינו נפסק להדיא דנראה בפמ"ג דל"מ תיקון ידע רו"מ כי אני נוהג להקל בזה ובפרט בתפלין יקרים כי הנה בברכות המים על גיטין אות פ"ד מפורש דלא כהפרמ"ג וגם בתשו' תשב"ץ בחוט המשולש טור א' סי' ה' מפורש כן וחתום עלי' הר"ש דוראן וגם במ"ש הפרמ"ג דבאות א' שאינו נכתב כשתי אותיות אם ניכר פרידתן להדיא לא מהני תיקון אין להחמיר בזה כמ"ש בחי' רע"א לאו"ח וגם בס' משנ"א שער נפרד הביא תשו' כת"י מבעל ברית כהונת עולם ועוד גדולים שהסכימו להקל.

סימן רנד

א להרב מו"ה עביר עדילשטיין ז"ל מו"צ דק' פוסטין

ב ע"ד שאלתו בראובן שהי' מחזיק פערלאג מקיר"ה ואח"ז השתדל שמעון ליתן לו וע"י שהוא יושב ברחוב העיר ניתן לו הרשיון להיות ראש וראשון ולקחו כל הסטעמפלין שהי' ביד ראובן ונמסרו ליד שמעון זה ג' שנים ועתה נודע כי הסטעמפלין נפסלו כבר זה ששה שנים ואין שוים כלום ורו"מ הביא מהא דסי' ע"ד וסי' שס"ג וצידד דבנ"ד שלפעמים קונים אותן לכתבים ישינים אין דומין לנפסלו לגמרי. והנה מ"ש מהא דראוים לכתבים ישינים ליתא דזהו רק בהעלמה נגד דיניהם ואם יוודע להם ענוש יענש ומדין המלך נפסלו לגמרי ואין שוים כלום ובכל כה"ג דדמ"ד אבל גם בלא"ה אין לו דמיון להתם דדוקא בגזל בשעה שיש להם שיווי ואח"כ נפסלו תליא אם נפסלו לגמרי או לא אבל בנ"ד הרי גם בשעה שנלקחו מראובן וניתנו לשמעון כבר הי' פסולים ושילם בעדם בחנם הוי גזל גמור – וע' ירושלמי פ"א דמע"ש ה"א דמעות של סכנה שהמלכיות מקפידין עליו לא נחשב כסף לחלל עליו מע"ש וה"נ בנ"ד.

ג ומה שטען ראובן שגזל זכות הפערלאג שלא כדת בד"ז אם יש חזקה לפרלאג אחרי שהדבר נשכר עפ"י ליצטאציע דומה לשראנקען שאין בו דין חזקה אבל י"ל דהתם הוא מושכר רק לזמן אבל בפרלאג שהוא זכות לכל ימי חיי' זולת אם משתדלין בשוחד ומסירה ודאי אסור להשיג גבולו ואף דבשו"ת ד"ח ח"ב חו"מ סי' ל"ח ל"ט פסק דאם א' מחזיק פרלאג מקיר"ה מותר להשתדל ליתן לו טאריפע אף שגורם הפסד לבעל הפרלאג כיון דבדיני הקיר"ה כן הוא ושאר טעמים שכתב שם מ"מ מודה דאסור לו לעשות השתדלות שיקחו לגמרי מהראשון אבל כפי הנראה גם בנ"ד לא לקחו מהראשון זולת שיהי' זה הראש לכל הפרלאגען וגם כיון ששתק אז ולא תבע י"ל דמחל ואף דבעלמא שתיקה לאו כמחילה מ"מ בענייני חזקות מהני יאוש על גוף החזקה ונגד דמי הריוח מהני מחילה ועמ"ש בחיבורי סוסי' רל"ז בדיני חזקות אות ל"ט מ"ג וגם בלא"ה אף דנקרא רשע מ"מ קשה לפסוק ממון גם היכי שהשני מוחזק אך דבנ"ד ששהה זמן רב ואולי נשתמש בהם ואם כבר ידע ונשתמש אפי' במקצת מהם אין לו טענת אונאה ומומין וכדומה וצריך לברר ד"ז.

סימן רנה

א להרב הגדול מו"ה שמעון שלמה ווערטהיים נ"י אבד"ק בענדר במדינת בעסראביע.

ב ע"ד שאלתו באחד שסידר גט והבעל ציוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום כנהוג ואחר שכתב הסופר שיטה ראשונה הלך לו ע"א מהעדים ובאמצע הכתיבה נודע שהעד חזר בו מלשוב ולחתום הגט וסיפר א' ד"ז להסופר ואמר הסופר שאם לא ירצה לחתום יהי' הגט פסול ובכ"ז לא פסק מלכתוב וגמר הגט והעד לא רצה לחתום בשום אופן ובעת מינוי הסופר ועדים הי' שם בבית עוד איש א' אחיו של העד הקדום ואמר המסדר להבעל שיצוה לאחי העד הנ"ל שיחתום הוא את הגט עם העד השני וכן עשה וכבר ניתן הגט ועתה ערערו עליו (ורו"מ הביא מהא דנהוג לכתחילה שיהי' הכל בפני כת א' שלא יהי' חצי דבר לצאת י"ח דעת הרי"ף פח"ה אך בדיעבד אין חשש מטעם הנ"ל אבל י"ל דבנ"ד במה שציוה הבעל לאחי העד החוזר בו לחתום הגט לא ביטל עוד מינוי של העד הקדום שהרי גם בשליח קיי"ל בסי' קמ"א סמ"ד דאם מינה שליח אחר כל זמן שלא ביטל בפירוש את השליח הקדום לא נתבטל שליחותו של ראשון וגם בסי' ל"ז בעשתה שליח לקבלה ואח"כ עשתה שליח אחר מספק"ל ומכ"ש בעדות וא"כ הו"ל כאמר לשלשה שיחתמו ונמצא קא"פ דעדותן בטלה ועוד די"ל דכיון דציוה לשלשה שיחתמו וחתמו רק שנים הוי שינוי בשליחות וכמ"ש הב"מ סי' ק"ל לחלוק על הב"ש שם ס"ק כ"ט מטעם

הנ"ל והביא מדברי תוס' גיטין ס"ו דגם לר"מ דמצאו באשפה כשר מ"מ באומר אמרו דקפיד בשליחות פסול אך דבנ"ד נתרצה הבעל ונתן הגט מחל קפידתו וכמ"ש בתו"ג סי' ק"כ ס"ק כ' והביא ראי' מתוס' גיטין י"ז ובפת"ש סי' קל"ג ס"ק ג' לא ראה דברי התו"ג הנ"ל אבל רו"מ פקפק דלא סגי בזה באומדנא דצריך שיבטל הבעל קפידתו בפי' וגם מהראי' שהביא במשכנ"י והובא בפת"ש סי' קל"ג שם מההוא דב"ב קס"ה דפשוט ועשאו מקושר מוכח דגם בנתן אח"כ הגט הוי קפידא ושינוי בשליחות עוד חקר רו"מ דשמא עי"ז שאמר העד שאר לחתום נתבטל שליחותו ואולי גם אם הי' חוזר ומתרצה בו אח"כ לחתום הי' צריך מינוי חדש וחפש ולא מצא בפוסקים דבר מזה וגם העיר ח"א דכיון דהסופר אמר באמצע הכתיבה שאם לא ירצה העד לחתום יהי' הגט פסול י"ל דהוי ככתב שלא לשם גירושין וכמ"ש כה"ג בג"פ סי' קכ"א ס"ק י"ז דאם הי' דעתו לקצוף אף שלא קצץ אח"כ פסול לדעת רה"ג ז"ל ע"ש עכת"ד.)

ג והנה מה שהעיר רו"מ לפסול הגט משום דהוי כנמצא קא"פ ונסתפק אם ע"י מיאון העד נתבטל שליחותו אם יחזור ויתרצה וכ' שלא מצא ד"ז בשום פוסק הנה מצינו בסה"ג שבסוסי' קנ"ד סצ"א ששואלין לשליח אם לא ביטל השליחות ובט"ז סי' קמ"א ס"ק ב' וס"ק מ"ד ובב"מ סוסי' קנ"ד ופת"ש ס"ק מ"ג האריכו בזה ונחלקו בזה הטו"ז והב"מ וע"ש בשם כמה שו"ת בזה ואני מצאתי בשו"ת פ"י להמג"ש ח"ב א"ע סי' פ"ה שהעלה ג"כ דאין השליחות בטל עי"ז ע"ש אבל מצאתי במהרי"ט בשניות חחו"מ סי' פ"ה בדין מורשה שחזר בו שנתבטל שליחותו ולא מצי למיהדר בי' ואפשר דדוקא התם דצריך שיקנה בגוף החוב וכיון דלא רצה לקנותו לא יוכל לחזור ולקנות משא"כ בשליחות אחר אבל כיון דתלוי לה בדין שליחות משום דשליח שוי' נראה דאין חילוק וס"ל כדעת הט"ז וא"כ גם בנ"ד תלוי במחלוקת המחברים הנ"ל אבל גם אי נימא דלא נתבטל שליחותו מ"מ כיון דהבעל ציוה לאחר שיחתום מפני שמיאן העד הראשון ולא רצה לחתום הרי רצה הבעל שיחתום אחיו וממילא מתכוין לבטל שליחות הראשון כיון דאם יהי' גם הוא עד יהי' נמצא קא"פ ויתבטל כל העדות ודוקא בעלמא לא נתבטל שליחות הראשון ע"י שעשה שליח אחר די"ל דלא קפיד לבטלו ומתכוין שיהי' זה או זה שליח משא"כ בנ"ד שאם לא יתבטל שליחות עד הקודם הרי יתבטל כל השליחות של הראשון ושל שני ולכן אמרינן דמתכוין לבטל רק את הראשון וכה"ג כ' הרשב"א והט"ז סי' קל"ד ס"ק ד' לענין פיסול עידי מודעי בגט אף דלענין איסורא ל"מ פיסולו, מ"מ אמרינן דגמר ומגרש עד שיודע שלא תועיל המודעא ע"ש וע' במהרי"ט בשניות חח"מ סי' מ"ג שחידש ד"ז מדנפשי' בדעת רשב"א ולא ראה דהרשב"א עצמו ביאר ד"ז והובא בהה"מ פ"ו מגירושין

וכה"ג כ' באס"ז ריש כתובות בשם הראשונים בהא דאפקיענהו רבנן לקדושין דא"כ תהי' מותרת לכהן ותי' דכיון דיודע שלא יועיל ביטולו את השליח דהא אפקעינהו לקידושין ושוב אינו מבטל בלב שלם והגט קיים ע"ש וע"ע בר"ן פ"ק דגיטין בהא דאינו חוזר בעבד דמתוך שיודע שאסור להוציא קול ב"ח על העבד גמר ויהיב ועוד דבנ"ד הרי לא נצטרפו כלל לא בראיי' שהרי מתחלה בכתיבת שיטה ראשונה לא נתכוין השני לשם עדות והראשון הלך לו תיכף ובשיטה ראשונה נכתב רק הזמן ובשאר כתיבת הגט לא הי' הראשון כלל ולא חתם ולא העיד מאומה ומדוע יתבטל העדות עי"ז.

ד ומ"ש רו"מ דאיכא שינוי הנה בגוף הדבר שחדשו הג"פ ושאר מחברים דהוי שינוי בשליחות וחלקו על הב"ש לענ"ד יש לדין דדוקא אם הבעל אומר מדעתו ורצונו איזה דבר שיש בו קפידא אז אם לא נעשה כפי רצונו אפי' בדבר שיש בו רק פסול דרבנן י"ל דהוי כשינוי בשליחות אבל כפי המנהג שהרב המסדר אומר להבעל שיאמר כן והוא תולה דבריו בפירוש בדעת הרב א"כ אין בדעת הרב להחמיר יותר מכפי דיני התורה ותקחז"ל וכעין זה כתבו התוס' בכתובות דף נ"ד ע"ב בד"ה ולעוברת על דת וכו' אבל הכתיבה עצמה הואיל ואינה תלוי' בכתיבתו אין דעתו לכתובה אלא כמו שחייבוהו חכמים אם אינה איילונית וכו' ואף דבנ"ד אם לא יאמר הבעל אין ביד ב"ד לכופו מ"מ כמו דכל הקידושין הם לדעת חכמים לפי שאומר כדת משה וישראל וכן בגירושין מבואר בתשו' הרשב"א והובא בפ"י ריש כתובות דמגרש אדעתא דרבנן וכ"ה בשו"ג גיטין פ' המגרש והכל לפי שכותבין בגט כדת משה וישראל ומכ"ש בדברי הבעל שתולה בדעת הרב וכמו שמבואר מלשון סידור השליחות שאומר להסופר לכתוב ולחתום עד שיהי' אחד כשר לדעת הרב א"כ תולה הכל בדעת הרב ודעתו תלוי' בדת תוה"ק ומה שיוכשר בדיעבד עפ"י הדין יוכשר גם עתה ואף שהוא אומר שיכתבו אפי' עד מאה גיטין עד שיוכשר האחד עפ"י דעת הרב ומצינו כשר דהוי אפי' לכתחלה וכמ"ש הרא"ש פ"ד דגיטין סי' י"ב דבדיעבד ל"ש למיתני מכשירין שהרי גט ישן כשר דיעבד ותני בי' פסול ובע"כ דמכשירין היינו אפי' לכתחלה – אבל בתוס' גיטין ג' ע"ב ד"ה ר"א וכו' דאף לכתחלה מכשיר ר"א בע"מ וכו' מדקתני וכו' מכשירין וכו' ומשמע מכשירין וכותבין ובמהרש"א בשם רשב"א דהא אאין כותבין דקאמר ת"ק קאי וחכמים מכשירים ע"ש ומוכח דבל"ז י"ל דמכשירין היינו דיעבד וכ"ה בתוס' שם ע"ב ד"ה וחתימי ובמהרש"א שם וכ"ה בתוס' שבת כ"ג ע"א ד"ה כל וכו' דכשר דיעבד משמע וכ"ה בתוס' ובנימוק"י פי"ג דיבמות גבי החליצה והמיאונין בשלשה וכו' דמדנקט מכשירים ש"מ דיעבד דוקא וגם לישנא דקאמר עד שיוכשר האחד אף דדעת הרמב"ן שהובא בר"ן פע"פ דאפי' בדיעבד אם קידש

ביין לבן לא יצא דמלישנא עד שיהא בהן מראה יין אפי' דיעבד משמע וגם המכשירין ביין לבן י"ל דהיינו משום דס"ל דלא קיי"ל כר"י בהא ובנימוק"י פי"ב דיבמות דמדקאמר דאינה חולצת עד שתביא ב"ש אפשר דבדיעבד נמי פסלינן כר"א אבל בתוס' חולין כ"ז ע"ב בהא דאר"י עד שישחוט את הורידין העלו דדוקא לכתחלה קאמר ר"י הרי דלשון עד סובל איסור דלכתחלה וע' בראש"ש שם ובפרט דכיון דתולה את דבריו בדעת הרב נראה דאין חומרא יותר מכפי הדין ומכ"ש בנ"ד שהסכים אח"כ הבעל לדעת הרב לכתוב ולחתום העד האחר הוכיח סופו על תחלתו שהוא סובב הולך עפי"ד הרב דהיכא דאיכא אמתלא מוכחת לכ"ע אמרינן הסע"ת וכמ"ש במרדכי פ"ג דקידושין סי' תקל"א בשם ספר החכמה וע"ע בתה"ד סי' שמ"ט באמצע התשו' וה"נ בזה דגם מתחלה תלה דבריו בדעת הרב ואף דמבואר בשו"ת פ"י ח"ב א ע סוסי' פ"ב דאין אמירתו לדעת הרב אלא למעליותא דאפי' אם יוכשר עפ"י הדין ולא ייטב בעיני הרב יכתבו גט אחר מ"מ היכי דכשר עפ"י הדין לולא חשש דשינוי שליחותו שפיר י"ל דכיון דתלה דבריו בדעת הרב וגם הרב הסכים להכשיר לא נוסיף חומרא לומר דהוי שינוי בשליחות ע"י דיבורו שציוה לסופר ועדים ובפרט שהוא בעצמו חזר והסכים וכמ"ש. וע' רשב"א שבת צ"ג ע"א בשם י"מ במ"ש דכיון שחזרו ב"ד וידעו שטעו כמי שנזכר הוא דמי וידיעתו כידיעתו כיון שעליהם הי' סומך ע"ש וזהו כעין דברי הנ"ל.

ה ומ"ש רו"מ בשם ח"א דכיון דהסופר אמר שאם לא יחתום העד הראשון יהי' פסול א"כ לא כתב לשמה והביא ראי' מהג"פ סי' קכ"ד ס"ק י"ז אין לו דמיון כלל דהתם משום דלפי דעתו הוי מחוסר קציצה פסול אבל כאן הרי מתחלה אמר שהוא כותב לשם הבעל והאשה ולא נתבטל דיבורו במה שאמר שאם לא יחתום העד יהי' פסול דמ"מ הוא כותב לשמן מפני שהי' סובר שמסתמא יחזרו ויפתוהו לחתום וגם אם יופסל מ"מ הוא כותבו לשמה שהרי לא חזר מדיבורו הראשון כלל ולכן אפס מקום לפסול הגט מה"ט – ובכ"ז אם אפשר להשיג גט אחר אין להקל בשום אופן זולת בשעה"ד ומקום עיגון אז נלע"ד להקל מטעמים הנ"ל ובאופן שיסכים עוד רב מובהק.

סימן רנו

א להרב הה"ג וכו' מו"ה דוד איש הורוויטץ נ"י אבד"ק קאזלוב

ב ע"ד העגונה מ' רבקה יהודית אשר זה איזו שנים הרחיק בעלה נדוד לעיר אדעס ואח"ז בא מכתב מהרב אבד"ק וואלאטשיסק כי ביום ט"ו שבט שנה זו נמצא איש א' צלוב שם בבית האסורים והעיד ע"א ושמו ר"פ ברי"א שבא בבקר יום הנ"ל להקאנצילאריע

לשופט העיר הפריסטאוו וא"ל שיהודי א' תלה א"ע באסורים ושמו יוסף זאן ופתחו לפניו אמתחתו ונמצאו שם ב' ספרים והי' כתוב על השער כינוי של משפחה אחרת והוא קרא אותו לפני השופט והשיב אולי רימה אותו במה שאמר לפני שם הנ"ל ואח"ז נמצא עוד באמתחתו מכתב מאמו מקאזלוב ושם הי' כתוב שמו יוסף זאן ואז אמר השופט כי זהו לאות כי הגיד האמת לפניו.

ג עוד העידו ראי"ז ברש"ז ור"י בר"י העוסקים בטהרת מתים אחרי שהזהרו מהרב הנ"ל לבדוק אם יש בו סימנים והעידו שהי"ל שבר בצד יריכו וראשו נמרט קצת מפאת פניו ממעל לפדחתו סמוך וקרוב לאמצע הראש וע"י שהיו שערות ראשו גדולות כיסו את מקום המריטה ולא הבחינו לדעת כמה גדלות מקום המריטה ואחר קצת ימים הי' הרב הנ"ל בפידוואלטשיסק מעבר מדינתינו והי' בבית הרב דשם ובאה לשם חמותו אם האשה הנ"ל ואמרה להרבנית להגיד להרב הנ"ל שהי"ל סימנים בגופו שבר במתני' וקרחה בראשו וגם הו"ל בילמע באחת מעיניו והשבר והקרחה נולדו לו באדעס וגם בתה האשה הנ"ל אמרה כי בהיותה באדעס סיפר לה בעלה הנ"ל שע"י כובד המלאכה נתהוה לו שבר ונמרט קצת ראשו אבל העדים לא בדקו את העין מצד חסרון ידיעה.

ד וע"ד העידו ב' אנשים כי גם המה ראו בעת פתיחת האמתחת והשופט א"ל ששמו יוסף זאן ומצאו מכתב מאמו שהי' כתוב שמו הנ"ל ושם עיר קאזלוב

ה והנה האשה הנ"ל הביאה דיוקן מצויר ששלח לה בעלה מאדעס (פאטאגראף) והוא ועוד אנשים המכירים אותו העידו שהוא מצוייר ממש כתבניתו ואמר ר"י בר"י הנ"ל שהוא מכיר היטב שכן הי' צורת הצלוב רק שהי' קצת משונה יען הי' אחר מותו ועוד העיד ר"מ ברא"ז שהצלוב הי' מונח בביתו בשעת טהרה ומכיר היטב שהוא צורת הצלוב ממש אבל עוד ב' אנשים שראוהו בעת שנתפס בבואו על הבאהן ע"י הזאנדארמיס ולא הי' בידו מכתב תעודה (פאס) והוליכוהו להפוליציא ובבקר שמעו שהוא צלוב ואמרו שאינו ניכר להם בט"ע מתוך הדיוקן הנ"ל שזהו האיש הנ"ל עכת"ד הגב"ע וכפי שהשיג' האשה מקודם מכתב מאדעס כתבו לה שהי' לו פאס.

ו והנה הרב אבד"ק וואלטשיסק האריך בענין זה מאוד והנה בעסק הסימנים של השבר ביריכו הביא שהנו"ב מ"ק סי' מ"ג צידד דהוי סי' אמצעי אבל במ"ת סי' ס"א נראה שם דשבר וקרחה הוי סימנים גרועים ואפשר דגריעי משומא שהרי כתב בסוף התשו' על סימן דצפורן הנשחת כיון שצמצם המקום סי' אמצעי מיקרי ובפרט בצירוף הקרחה שבראשו ושבר שבמתני' וכבר הביא ד"ז בפת"ש ס"ק ק"ג והנה בס"ק ק"ו שם הביא בשם תשו' בגכ"ה שהביא מתשו' פמ"א ועבה"ג דתרי סימנים גרועים מצטרפין להיות

סי' בינוני וראיתי בעה"ג סי' ע"ב שהביא מדברי פסקי מהרי"א סי' רכ"ד שהוכיח מלשון הרמב"ם שכתב שהעיד א' שמת ישראל במקום פלוני וכו"כ היהה צורתו וכך סימנים הי' בו אין אומרים מאומד דעתינו מסתמא אותו האיש הוא וכו' דמוכח דגם בכמה סימנים וצורות ל"מ והעבה"ג הוכיא מתחלה דכוונת מהרא"י דגם בסימנים אמצעים כן הוא הואיל וכל חד וחד ל"מ בפ"ע עפ"ד הטור שכתב ע"ד הרמב"ם דטעמא משום דסד"ר ודלא כהמ"ב ואח"ז קיים דעת המ"ב די"ל דסימנים גרועים בדאיכא הרבה מצטרפין להיות סי' א' אמצעי ולזה הוצרך הטור ליתן טעם משום דסימנים דרבנן וסיים שהוא דוחק אלא שאח"כ הביא בשם תשו' הרא"מ שפסק דסי' בינונים מצטרפין אבל מצאתי בשו"ת תפ"צ חא"ע סי' ח' שדחה סברא זו שהרי ראיית מהריב"ל ורא"מ הביאו ראי' ממתני' דקתני אעפ"י שיש סימנים בגופו וכו' דגם סימנים רבים לא מהני והרי למ"ד סד"א תיקשי אמאי לא מהני באמת דגם אי מיירי בסימנים גרועים מצטרפין לסימן בינוני עכ"פ ומהני וע"ש סי' ט' עוד בזה וגם בגוף דברי עבה"ג שנסתפק בדעת המהרא"י בדין סימנים אמצעים יש לי לדון ולהוכיח דגם בסי' אמצעים ס"ל כן דלכאורה קשה על המהרא"י מדוע הביא ראי' מהרמב"ם ולא מגוף לשון המשנה דנקיט אעפ"י שיש סימנים לשון רבים ונראה דהנה כבר תמה בשו"ת גאו"ב סי' כ"א ע"ד הנימוק"י שכתוב במשנה וז"ל והכי הלכתא שמעידין בסי' מובהק וכו' ומתני' דהכא מיירי בסי' שאינו מובהק כגון ארוך וגוץ וכו' דהא בש"ס לא מוקי הכא רק למ"ד סיד"א אבל אי סד"ר מיירי גם בסי' אמצעים ונדחק לומר דהנימוק"י סובר דסיד"א והמעיין בנימוק"י ימצא שכ' מקודם דקיי"ל סד"ר.

ז ואולם י"ל דהנה הפ"י בגיטין כ"ז תמה ע"ד הסוברים דבאיסור דרבנן מהני סד"ר מלשון המשנה דאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אעפ"י שיש סימנים וכו' ובבכורות מ"ו ללשון א' דהא דבעינן פרצוף פנים עם החוטם הוא רק מדרבנן וא"כ אמאי פריך הש"ס רק למ"ד סיד"א אבל למ"ד סיד"ח הי' ניחא לי' הרי בדרבנן מהני גם סיד"ר ותי' בש"ש ש"ז פכ"ג ונט"ש סי' פ"ב ונח"א סי' כ"ד דלהס"ד הוי ס"ל כלשון ב' דבכורות שם אבל למאי דמשני בארוך וגוץ י"ל כלשון א' הנ"ל וא"כ א"ש גם דברי נימוק"י הנ"ל דגם אי סיד"ר הוצרך לאוקמי בארוך וגוץ ובזה נראה לבאר דברי מהרא"י שהביא ראייתו מהרמב"ם ולא מגוף לשון המשנה דנקט אעפ"י שיש סימנים וכו' לשון רבים ולפמ"ש א"ש דהמשנה הא מיירי בארוך וגוץ שהרי קאי אדרבנן וכדנקט ברישא דאין מעידין אלא על פרצוף עם הפנים ואכתי לא נשמע דסי' אמצעים אין מצטרפים ולכן הוכיח מהרמב"ם דמיירי בשל תורה וא"כ מדנקט סתם סימנים מיירי גם באמצעים ואפ"ה אין

מצטרפין וגם מגוף הש"ס מוכח כן דאל"כ גם למ"ד סיד"ר תיקשי להס"ד הרי מתני' מיירי בסימנים רבים ואפילו אמצעים ליהווי כסי' מובהק דלכ"ע מהני מדאורייתא.

ח ואולם לענ"ד בכל הראי' יש לפקפק דמצינו בתוס' ב"מ כ"ד ע"א בד"ה אבל שנים וכו' א"נ מיירי דרך הינוח וליכא אלא מחרוזת אחת וכו' והא דקאמר מחרוזות דעלמא ועיי' תוס' פסחים ט"ז ע"א בד"ה תירגמא שהביאו מקדושין ס"ד מאי בוגרות דעלמא והעלו דהיכי דליכא לשנויי בע"א דוקא משנינן הכי ע"ש אבל מדברי מהרא"י וסתימת לשון רמב"ם וש"פ נראה להחמיר וכה ראיתי בתשו' פ"י חלק א' א"ע סי' ז' ח' שהעלה כדעת הרד"ך דשני סימנים אמצעים הוי סי' מובהק והביא מתשו' הר"ן בעובדא דמיטן מלקי שהי"ל סי' בראשו וסי' בזרועו ואפ"ה לא התיר ובב"י כתוב משום דלא הי"ל סי' מובהקין ולהנ"ל קשה וביאר שם דעת הר"ן משום שהי' תפוח ולכן אפי' סי' מובהקין אין לסמוך עליהם ע"ש היטב ועכ"פ מבואר שם דסי' גרועים לכ"ע אפי' הרבה אין מצטרפין כלל ומ"ש הפ"י בדברי תשו' הר"ן יעוין במהרי"ט בשניות חא"ע סי' ל"ה באמצע התשו' שביאר דהתם משום שהי' העד עכו"ם מסל"ת לכן לא סמך על עדותו בכה"ג אף שהי' במקום מיוחד ע"ש היטב וע"ע בט"ז ס"ק ל"א ג"כ בזה ומ"ש הפ"י שם ראי' מחולין דף ע"ט יעוין בתשו' הש"מ סי' ס"ג שהאריך בזה והוכיח דאין ראי' וע"ש שכתב ג"כ דהא דנקט במתני' סימנים י"ל דקאי אדעלמא אלא שלא הביא שום ראי' לזה וגם הוא העלה שם דסימנים גרועים אפילו מאה אינן מצטרפין כלל וכמ"ש הרמ"א אך דבנ"ד אי נימא דהשבר הוי סי' אמצעי יש לצדד קצת דמצטרף עם סי' הקרחה וכמ"ש בפת"ש ס"ק ק"ו בשם תשו' מהרי"מ אבל אין לזה יסוד כלל – וע' תשו' כתב סופר א"ע סי' ל"א בשם אביו הח"ס דשבר אפי' בצמצום מקום בימין או שמאל אפי' סי' אמצעי לא הוי רק אומדנא וע"ש בכ"ס דקרחה בראשו מפאת פניו ושערות גדולות אפי' סי' אמצעי לא הוי ע"ש וזהו כמש"ל וכ"ה בתשו' ב"א א"ע סי' י"ד וע' תשו' ב"ש א"ע סי' מ"א שחולק ע"ז

ט ומעתה אשובה אראה הכרת העדים ע"י ט"ע מצד ראייתם את הדיוקן (פאטאגראף) והרב הנ"ל כתב שאין להוכיח מצורה שוקעת לצורה בולטת ואין הרואה יכול לכוין ולהכיר בלא טעות ורו"מ העיר מהא דר"ה כ"ז דמות צורת לבנה הי' לר"ג בטבלא וחזר ודחה דבעדות החדש הקילו ועוד דהתוס' שם כתבו דלבנה אינה בולטת ברקיע וא"כ שניהם שוים משא"כ בנ"ד – ולענ"ד גם בלא"ה אין ראי' כלל דהתם גבי לבנה הי' צורך העדות לידע אם היתה פגומה וחסירה או לא ובאיזו צד הי' הפגם וד"ז אפשר להכיר גם משוקעת לבולטת אבל בצורת פנים של איש שיש כמה פרטים בתמונה ותואר בפרצוף ודאי דאין להכיר מזה לזה לסמוך להתיר א"א לעלמא וגם בלא"ה פנים של איש הוא

גדול כפל כפלים מהפנים שע"י הדיוקן והחוטם והעינים ושפתים ולחיים כל א' מהם אינו בשיעור הנראה על הדיוקן וגם אם הי' בהדיוקן צורה בולטת יש לחוש שמא ע"י הפרש שבין גדול לקטן טועים הרואים ואף שמצינו בילקוט פ' בשלח וכ"ה במכילתא שם ובילקוט שמואל בפסוק אין צור כאלקינו אין צייר כאלקינו בו"ד הולך אצל עושה צלמים ואומר לו עשה לי צורתו של אבא והוא אומר לו יבוא אביך ויעמוד לפני או הביא לי איקונין שלו ואני עושה לך צורתו אבל הקב"ה אינו כן וכו' ונראה מזה שאפשר לעשות צורתו ע"י האיקונין אבל מלבד די"ל דהתם נמי באיקונין בולטת מיירי אף גם י"ל דהתם הוא עושה כעין דמות צורתו ואם חסר או יתיר מעט אין בו קפידא כ"כ משא"כ בנ"ד ועוד דהתם כשעשו האיקונין לנגד האיש ממש אפשר לכוין לעשות כמוהו וכן נמי יעשהו עתה משא"כ בנ"ד שהביאו הדיוקן אחר כמה ימים והאנשים שראוהו מת איזו שעה ישימו אל לבבם כמזכירים עתה ובניקל לבוא לידי טעות וחלילה להקל ובפרט שהאנשים האחרים אמרו שאין מכירים וא' מהמתעסקים בעצמו אמר שהי' משונה קצת אפס מקום להקל

י וראיתי בס' אור פני משה בשם בן המלך והנזיר וכן בתפי"ש על המשניות סוף קדושין ובמפרש לעקדה פ' חקת שבימי מרע"ה שלח מלך א' להביא לפניו ציור דמות דיוקנו של מרע"ה והכיר בחכמת הפרצוף שמדותיו רעות בתכלית ונסע לראות צורתו והי' מכוון כן וא"ל מרע"ה שאדרבה ע"י שנולד במדות רעות והוא זיכך אותם לכן זכה למעלתו אבל גם משם יש לדחות כמש"ל וראיתי בשו"ת רצ"ה סי' ג' שהאריך בענין היכר פאטאגראפיע ופלפול בדברי ר"ש גאון שבטוח"מ סי' ס"ט וב"ח וט"ז שם וקצה"ח סי' מ"ו סק"ח ובסוף התשו' צידד די"ל דדוקא בדאיכא חשש זיוף שהמזייף יעשה בכונה לרמות שיתדמה ל"ה קיים מעליא ובעי' ב' שטרות משא"כ הכא ע"ש ודבריו נכונים ונראה דבדרבנן יש לסמוך על דימוי הדיוקן ובנ"ד שנמצא אצלו מכתב מאמו מקאזלוב וגם כתוב בו שם הכינוי יוסף זאן א"כ איכא שמו ושם אמו ושם עירו ובזה ליכא חשש שאלה ומכירה כמובן א"כ יש מקום להקל ועכ"פ ליכא אלא חשש דרבנן דגם חשש ב' יוב"ש הוי רק דרבנן כמ"ש התוס' בב"מ כ' ע"ב אך בנ"ד שלא הי' ההיכר כראוי כמש"ל קשה להקל ומ"מ אם יסכימו עוד ב' רבנים גם אני אצטרף עמהם.

סימן רנז

א להרב מו"ה שלום גאבעל נ"י אבד"ק ברעזוב

ב ע"ד שאלתו באילנות מביה"ח וספק אם הם על הקבר או לא אם מותר לקוצצן עבור עשיית מקוה ונחוץ מאוד והנה מלשון הב"ח שהובא בש"ך סי' שס"ח סק"ד דצריך שלא יהא אילן נטוע אלא במקום שאין בו ספק קבר ומוכח דבכל ספק אסור ולכאורה הי' נראה דטעמא משום דס"ל דאיסור הנאה מן הקבר הוא דאורייתא וכמ"ש הב"י סי' שס"ד ובכ"מ פ"ח מטו"מ הלכה ה' וסד"א לחומרא ואף דבתשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' ר' העלה דהוי רק איסור דרבנן אבל כבר השיג עליו בתשו' רע"א סי' מ"ה מדברי רש"י סנהדרין שם וכ"ה בתוד"ר למהריט"א סי' רע"ג וע"ע במל"מ פי"ד מאבל שצידד לומר דלרמב"ם כל איסור הנאה ממת דרבנן אבל כבר השיג עליו בשעה"מ פ"א מאישות ה"א ובפרט דהמל"מ עצמו הביא בשם ש"פ דלא ס"ל כן וע"ע באר"ד אות א' סי' ע"ג ובעפד"א אות ל"ג בזה ובתשו' א' לק' אוליינוב הבאתי ראי' לדעת רשד"ם מש"ס דעירובין ופלפלתי בזה אבל גם אי נימא דהוי רק מדרבנן י"ל דהוי כאיתחזק איסורא דהא איקבע לפנינו והו"ל כחד בחד דגם בדרבנן מחמירין אך דבאמת לפי המבואר בסי' שס"ד פלוגתא אם העפר שע"ג הקבר יש בו איסור הנאה ולשי' המחבר כל קרקע אינו נאסר בהנאה וא"כ גם האילנות הנטועים מותרים ואפי' נימא דיונק גם מן המת עצמו מ"מ הו"ל זוז"ג כמ"ש בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' שס"ג באמצע התשו' בזה והן אמת שבגוף הדין דקרקע עולם מצאתי בירושלמי פ"ב דכלאים ה"ח בהא דהגפן עצמה אינה עולה בשיעור רובע מפני שהוא אסורה בהנאה משום כה"כ ופריך והרי קבר אסור בהנאה ואפ"ה עולה במידת בית רובע ומשני קבר אין איסורו ניכר וכו' ופי' הפ"מ דהמת הקבור שם אינו ניכר והקרקע הוא קרקע עולם ע"ש ומוכח דקבר של קרקע אסור בהנאה מדפריך מהא דעולה בחשבון בית רובע וגם אי נימא דמיירי בעפר שחוזרים ונותנים ע"ג הקבר עכ"פ מוכח כדעת ה"ר ישעי' וצ"ל דלדעת המתירים ס"ל דהירושלמי חולק בזה עם הבבלי והלכה כבבלי ושוב מצאתי בשו"ת מהר"ם שי"ק חיו"ד סי' צ"ד שהעיר בזה מירושלמי ור"ש הנ"ל ודחה דמיירי בקבר בקבר בנין ועכ"פ לשי' המקילין הנ"ל ודאי דליכא' רק איסור דרבנן משום כבוד המת והמעיין בב"ח ימצא שכתוב מתחלה דאילנות נטועים אין דרך לנטוע על הקברים אלא מן הצד ומ"ש בסוף דבריו שלא יהא אילן נטוע וכו' אלא במקום שאין ספק קבר היינו שיזהרו בעת נטיעתן בזה אבל מסתמא בלא נודע יש לנו לתלות שלא נטעו במקום הקברות ע"ש וא"כ יש להקל אך דיש לדין בזה עפ"י דעת הש"ג בסנהדרין דביה"ק שהקצוהו לרבים גם שלא במקום קברים אסור דהוי מוקצה למצותו אבל מדברי כל הפוסקים ל"נ כן ולכן בשעה"ד כהא דנ"ד יש להקל לענ"ד (ועמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"א סי' מ"ג וסי' ס"ב בענין זה.)

סימן רנח

א להרב וכו' מו"ה שמואל דוד פרידמאן נ"י מו"צ

ב וק' חוסט מה ששאל בשם רב א' בדין אשה שדרכה לראות פעמים ביום ל' או לל"א או לכ"ח אך זה ב' חדשים ראתה פ"א לבד ביום כ"ה ועתה בליל כ"ה שמשה עם בעלה ומצאה בבוקר בעד הקינוח דם ולא בדקה מקודם אם צריכה כפרה והביא מנו"ב מ"ת סי' פ"ה דבאשה שאין לה וסת קבוע צריכה כפרה כיון דלרמב"ם צריכה בדיקה אך לפמ"ש סי' קפ"ו ס"ג י"ל דבנ"ד קודם כ"ח ימים הו"ל כקבוע שלא לראות אך שהחו"ד פקפק שם אבל יש לצרף שבנ"ד וסתה ביום ולא בלילה וגם בפ"א שראתה יום כ"ה הי' ביום א"כ אף דהש"ך סי' קפ"ד החמיר כ"ד שעות קודם מ"מ דעת השו"ע אינו כן וגם הרי אחר שראתה פ"א ביום כ"ה ראתה פעם ב' ביום ל' ואולי גם הנו"ב הנ"ל לא החמיר לדינא רק לפרש דעת הרמ"א אבל להש"ך סי' קפ"ו שפסק דא"צ בדיקה א"כ א"צ כפרה עכת"ד] והנה מ"ש רו"מ מדברי החוו"ד סי' קפ"ו ס"ק ג' שפקפק בדינו של המחבר יעוין בשו"ת ב"ש מ"ת סי' ז' שהשיג ע"ד החוו"ד דבתה"ד מבואר טעמו דאף דאין דינו כוסת קבוע מ"מ לענין בדיקה דלפני תשמיש ולאחת"ש דבלא"ה רבים מקילים אף באין לה וסת קבוע יש להקל עכ"פ בכה"ג וכעין זה מבואר בש"ך סוסי' קצ"א בשם מהרי"ל ובתשו' רמ"פ סי' כ"ה ע"ש וגם בשו"ת שו"מ מ"ג ח"ב סוסי' מ"ו דחה כל דברי החוו"ד בזה ויעוין בתה"ד שם מ"ש מהש"ס פ' בנות כותיים דף ל"ט שהביא הח"ד ולכן אין לחוש לדברי החוו"ד בזה וגם מ"ש רו"מ מדברי הא"ז וש"ך רסי' קפ"ד כבר הסכימו כל האחרונים דאין לחוש לזה והמעיין בא"ז הל' נדה סי' שנ"ח ימצא שפי' דברי הש"ס להקל רק שסיים שמורו הראבי' א"ל שרגילים לפרוש כ"ד שעות ע"ש ומוכח דהוא רק חומרא מצד מנהג בעלמא ולא מדינא וע"ע באשכול סוסי' ל"ב ובנח"א שם ובתשו' ח"ס יו"ד סי' קע"ט מ"ש בזה וגדולה מזו מצאתי בתשו' חוט השני סי' כ"ד שפסק בדין הי' לה וסת קבוע לפעמים ביום כ"ט או ל' או ל"א אבל תמיד רק ביום ופ"א מצאה דם בלילה ואח"ז מצאה פ"א בבוקר דם והי' כחצי שעה על היום ויש לחוש שמא ראתה עוד בשינה קודם אור היום והעלה דמחזקינן שעכשיו ראתה וא"כ נעקר ע"י ראי' זו הוסת שראתה פ"א בלילה ואינה חוששת עוד לפרוש בלילה ע"ש באורך וא"כ הדבר פשוט דבנ"ד א"צ כפרה כלל ובפרט שבנ"ד אחר שראתה פ"א ביום כ"ה חזרה וראתה פעם ב' ביום ל' א"כ פשיטא דאין לחוש בליל כ"ה כלל וא"כ הוי אונס גמור ופטורים.

סימן רנט

א עוד להנ"ל.

ב ומה ששאל בדבר שנהגו בקהלתכם שהשמש מביה"ק קוצר העשבים מביה"ק ע"י עכו"ם גם מהקברים עצמן והשמש אמר שהרבנים הקודמים התירו לו יען שמקבל עניים ללינה וצריך לשטוח להם תבן ושחת והביא רו"מ דברי הח"ס סי' שכ"ז ור"מ שיק סי' שנ"ח ותמה עמ"ש דכיון שכבר נהגו כן מחלו על כבודם דמ"מ בפ"א איך התירו – ולק"מ דהתם באו רק ללמד זכות על מה שעושים אחר שכבר הנהיגו כן אבל לענ"ד כיון דבשעת קצירה ליכא בזיון מתים דאטו יש איסור מלקצור העשבים ולשורפן הא אדרבה אם יגדלו וירקבו וימאסו במקומן יש בזיון יותר אבל האיסור שלא ליהנות מהם וא"כ כיון דודאי יש יותר עשבים ממקומות פיינם שבין הקברים ובטלי ברובא שוב ליכא בזיון וכדמוכח בזבחים צ"ה סוע"א ורע"ב בהא דאין מכניסין מ"ר למקדש דאם מערבם בשאר סממנים ליכא בזיון והתם דמי לטומאת משא דלא בטיל ואפ"ה מהני הביטול משום דכל האיסור רק משום בזיון ובכה"ג ליכא בזיון וא"ל דאין מבטלין לכתחלה דז"א דבכה"ג אינו בגדר ביטול כלל כיון דליכא משום בזיון כלל בכה"ג ודמי לשרפן ומאבדן דשרי וכמ"ש בתשו' שבסוסי' אב"מ סי', ח"י דלגבי תרומה אסור לבטל מה"ת לכ"ע דהוי כמאבד התרומה ובנ"ד אדרבה מה"ט יש היתר לבטלן ומ"ש רו"מ אולי ע"י עכו"ם יש בזיון לא ידעתי מהו הבזיון ובלבד שישגיח השמש בשעת קצירה שלא יעשה איזה בזיון אחר בשעת קצירה ובגוף דברי האב"מ שהבאתי יעוין באס"ז ב"ב פ"ז ע"א בשם רשב"א ור"ן דמפורש דגם בתרומה איסור ביטול לכתחלה רק מדרבנן ודלא כהאב"מ הנ"ל.

סימן רס

א להרב המאה"ג מו"ה נפתלי הירץ טירהויז ז"ל אבד"ק וואלאטשיסק ברוסיא

ב ע"ד שאלתו שזה ערך ה' שנים בא איש א' מפאדוואלטשיסק שהי"ל אשה מקהלתכם והיא עמדה בשוק ואמר לה שהביא לה מכתב מאחותה ולקחה המכתב לידה ואמר לשני אנשים העומדים שם כי הוא גט ושמגרשה בו והשליכה האשה המכתב מידה ועשתה צעקה ואחד מהעדים הגביה המכתב וראה כתב אשורית אבל לא קרא אותו כלל וגם השני ראה כן ויען שהם ע"ה לא ידעו מה כתוב בו וקרעוהו לקרעים כי פחדו לבל יהי' עונש משרי הממשלה והאיש הנ"ל נסע לביתו ונשא שם אשה וזה איזו ירחים נשאת האשה מעצמה למלמד א' בימי נדתה בחופה וקידושין ובבוקר נודע הדבר לרו"מ והפרישם זמ"ז וכתב להרב מפאדוואלטשיסק שיחקור על הדבר ושלח אחר הבעל ואיים

עליו וא"ל שקנה גט מהשוק וגירשה בו ולא נודע לו מי כתבו ואיך נכתב ואחר כמה ימים נסע רו"מ לשם ואמר שכתבו בעיר רימליב ולמדן א' סידר אותו וא"ל שהוא מותר לישא אחרת ומה שכפר בפני הרב דשם הי' יען שאיים עלי' בדברים קשים לכן השיב לו דברים כאלו כי איננו ירא מלפניו וגם אמר שיהי' קשה לפניו לברר מי הי' המסדר והעדים ועכ"פ רוצה שתתן לו האשה מעות ואז יברר ועתה רוצה לגרשה שנית עכת"ד המעשה.

ג והנה בדבר חשש הראשון שאמר בתחלה שקנה הגט מהשוק הביא רו"מ מהא דסי' קמ"ב סי"ח שנחלקו רמב"ם וטור אם יוכל הבעל לומר מזויף בשלח ב' שלוחין וא"כ ה"נ בנ"ד שמסר הגט בפני ב' עדים והביא דברי הט"ז שם שהביא מתוס' והרא"ש שכתבו דאין לחוש שמא החתים במזיד עדים פסולים דאינו חשוד להכשילה וגם אם מערער אינו נאמן והביא בשם בנו סמוכין לזה מרש"י גיטין ג' ע"א ד"ה מעיקרא מידק דייק דא"נ עורר אינו נאמן. והנה בגוף הדבר לכאורה יש לתמוה מדברי רמב"ם וטור רסי' קנ"ב שפסקו בבעל שאמר גרשתי דאינו נאמן וכתבו הטעם דשמא נתכוין הבעל לקלקלה או שגירשה בגט פסול וע' בט"ז שם הרי דס"ל דהבעל חשוד לקלקלה ובתוס' גיטין כ"ז ע"ב ד"ה מעולם וכו' הוכיחו באמת דלא חיישינן שישקר הבעל במזיד לומר שהוא שלו לקלקלה משום ריוח פשיטי דספרא דהא בעל שאמר גרשתי את אשתי נאמן ולא חיישי' להכי אבל לדידן דקיי"ל דאינו נאמן והוי ספיקא הרי מפורש דחיישינן שנתכוין לקלקלה אבל י"ל לפמ"ש הב"ש סי' קל"ה ס"ק ה' בהא דלשי' הטור גם בלא קראוהו כלל ונאבד לא תצא דאף דבאמר גרשתי אינו נאמן מספק מ"מ הכא שהעדים ראו הנתינה עכ"פ והוא אמר בשעת נתינה בפני העדים שגירשה לכן לא תצא וע"ש בתו"ג מ"ש בזה וא"כ נהי דבאמירה לבד חיישינן שמתכוין לקלקלה היינו משום דדיבורא מיקרי ואמר אבל מעשה לא עביד לקלקלה וכדאי' כה"ג בגיטין ס"ז ע"א ואף דהתוס' שם כתבו דהיכי דבדיבוריו מתעביד מעשה שע"י כך ניסת לשוק הוי מעשה גמור ולא עביד מ"מ י"ל דלגבי בעל ששונאה יש לחלק גם בין דיבור שמתעביד מעשה ובין מעשה גמור וראי' מהתוס' קידושין נ"ב ע"א בד"ה ואפי' במקום שנעשית לה צרה דנהי דצרתה אינה נאמנת לומר מת בעלה דלמא מקלקלה לה ה"מ עדות בלא מעשה אבל עדות במעשה נאמנת ע"ש והרי גם בדיבורה מתעביד מעשה ובע"כ כמ"ש.

ד אבל בראי' זו יש לפקפק לפמ"ש הט"ז בא"ע סי' י"ז ס"ק ס"ג דבעדות אשה דהא דע"א נאמן משום דאשה דייקא ומינסבא לא מתעביד מעשה בדיבוריו כיון דצריכין עוד לדיוקא דידה וגם בלא"ה דברי תוס' דקדושין צ"ע דהתם אינה תלוי בנאמנותה שהרי קיבלה הקידושין בפני עדים אבל גם בלא"ה י"ל דדוקא בדליכא הוכחה לדיבורו

חיישינן שמא נתכוין לקלקל משא"כ בראו נתינת גט עכ"פ שוב אין לחוש לקלקול אבל יש לתמוה מדברי רשב"ם ותוס' ב"ב קס"ז ע"ב ד"ה וליחוש דלמא כתבי' לאתתא דלא דילי' וכו' דמתכוין להתירה שלא כדין וצ"ל דבאיש זר חיישינן טפי למתכון לקלקל משא"כ בבעלה אבל במהרש"א הביא בשם תוי"ש וביאר כוונת רשב"ם דהכוונה דניחוש שיקלקל את אשתו לגרשה בגט שלא נכתב לשמה וא"כ צ"ע על הפוסקים שלא הביאו מזה וע' תשו' רח"כ חא"ע סי' נ"ט באמצע התשו' בזה וע"ע תוס' גיטין פ"א ע"א ד"ה לא כל הימנו וכו' דגם אחר שנשאת אף דתצא מזה ומזה מ"מ לפעמים אינו שם אל לבו שאסור להחזירה וחיישינן לקנוניא ואינו נאמן לבטל את הגט אבל היינו בקראו את הגט בתחלה וכל הפסול רק משום קנסא בעלמא כמ"ש הר"ן שם וע' בב"ח א"ע סי' קנ"א מ"ש ע"ד תוס' הנ"ל משא"כ היכי דלא קראו כלל אדרבה יש לחוש שמא נתכוין לקלקלה בגט פסול לשי' רשב"ם ותוי"ש דב"ב הנ"ל אבל י"ל דהש"ס פריך רק אמאי כותבין לכתחלה כיון דיש לחוש להך חששא אבל בד בדיעבד אין לחוש בכה"ג ולא תצא.

ה והנה רו"מ הקשה דברי רמב"ם והטור להדדי דבסי' קמ"ב סי"ח הנ"ל דעת הטור דאם הבעל מערער בטענת מזויף נאמן ובסי' קל"ה דעתו דגם בלא קראוה כלל וגם הבעל מערער לא תצא ודעת רמב"ם בסי' קמ"ב דאינו נאמן לטעון מזויף ובסי' קל"ה פסק דתצא ומ"ש די"ל דהרמב"ם דוקא בטענת מזויף אינו נאמן דאינו חשוד להכשילה משא"כ באומר ה"ז גיטך וזרקתו לאור ואמר שטר פסים הי' י"ל דלא נחשד להכשילה דאם לא היתה זורקתו לאור הי' נודע לה שאינו גט וכן בכתב שובר לאשה וכו' שהי' ע"י טעות הסופר כבר הבאתי מהא דרסי' קנ"ב דרמב"ם גופי' סובר דחשוד להכשילה בגט פסול וכדומה אך לפמש"ל לחלק בין אמירה לבד ובין עשה מעשה י"ל דאף דגם בהא דסי' קל"ה עשה מעשה הגט ואפ"ה פסק דתצא היינו משום דהתם ל"ש טעמא דאינו חשוד לקלקל וכמ"ש רו"מ ובדעת הטור י"ל בפשיטות לפמ"ש הב"ש סי' קל"ה וביתר ביאור בתו"ג שם דכיון דבעלמא בעל שאמר גרשתי ספק אם נאמן להבא א"כ הכא שראו גם הנתינה לכ"ע נאמן במה שאמר לפני העדים ה"ז גט דהוי כאומר גרשתי ע"ש א"כ התינח בגירש כבר אבל בנתן לשולחים הרי לא אמר בשעת מעשה שגירש דשמא לא יבוא עוד הגט לידה לכן אם מערער שפיר נאמן.

ו וגם בלא"ה י"ל דדוקא בנשאת שלא תצא מיקל בסי' קל"ה אבל בסי' קמ"ב מיירי בלא נשאת ולפי"ז בנ"ד הי' מקום להקל לשי' הטור אבל לדעת רמב"ם שפסק בסי' קל"ה דתצא ה"נ בזה ולא דמי להא דסי' קמ"ב דהתם הגט יוצא מת"י האשה או מת"י העדים וחזקת הגט דכשר לכן ס"ל דאינו נאמן לערער בטענת מזויף וד"ז מבואר ברמב"ם סופ"ז מהל'

גירושין הכ"ד וז"ל בד"א כשהתנה אבל אם לא התנה וכו' והרי הגט יוצא מת"י א"צ וכו' והרי הוא בחזקת מגורשת הואיל וגט שבידה כתוב כהלכתו והעדים חתומים עליו וכו' אין חוששין לה שמא זייפה וכו' עד שיהא שם ערעור לפיכך נעמוד הגט בחזקתו וכו' עד שיודע שהוא בטל כך לא ונחוש וכו' שאין דיני האיסורים כדיני ממונות עכ"ל אף דהתם כשהבעל מערער צריך לקיימו כמ"ש הר"מ פי"ב ה"ג מ"מ כשמסר הגט לשני שלוחים אינו נאמן בערעורו כיון שהגט בידם ורואים שהוא גט כתוב וחתום והוא בחזקת גט כשר משא"כ היכי דליכא גט והעדים לא ראו אם הוא גט כלל ול"ש בזה לומר דמסתמא אינו חשוד לקלקל דדלמא אם היתה רואה הגט ולא היו העדים קורעים אותו היתה יודעת שאינו גט ואם אולי סמך על הידוע שאין מתירים אשה בגט בע"כ ובפרט בלא קראוהו העדים ורצה רק להפחידה כדי שתקבל אח"כ גט ברצון.

ז ומ"ש רו"מ דרוב המגרשים נותנים גט כשר מלבד מה דמבואר ברמ"א בתחלת סדר הגט וביו"ד סי' רמ"ב סי"ד בהג"ה ב' דיעות בענין גט שסידר מי שאינו ממונה אף גם כל מי שמסדר גט לגרש בע"כ בהסתר והצנע בודאי יצא מרוב בקיאים ואדרבה רובן של מסדרים כאלו הם קלי הדעת ודמי למ"ש התוס' ביבמות מ"ז ע"א בד"ה במוחזק לך וכו' דהא בכל מקום נמי אף דרוב עכו"ם נינהו מ"מ רוב הבאים לפנינו בתורת יהדות ישראל נינהו ע"ש הרי דאף דרוב עכו"ם מ"מ אנו דנין על רוב הבאים בסגנון זה שהם יהודים וה"נ הוי להיפוך דרוב העושים במחשך מעשיהם אינם בקיאים וגם חשודים לקלקל ואף שכתב רו"מ דבנ"ד אמר הבעל שראה מאשתו דברי כיעור וקסברי דמצוה עבדו היינו לענין שלא יופסלו עי"ז לעדות אבל מ"מ הרי ידוע שאין הבעל נאמן בזה ואם הם לא ידעו מזה מסתמא יש עוד כמה דברים בעניני גיטין שלא ידעו ואינם בחזקת רוב בקיאים וכדאשכחן כה"ג בש"ס דר"ה כ' ע"ב מדהא לא ידע מר איכא מילי אחרנייתא דלא ידע מר ועי' תשו' פנ"י ח"א א"ע סוסי' ב' דמשמע קצת דהשתא שסדר הגט מצוי וכל הדינים מבוארים אין לחוש לקלקול ומ"מ הכל לפי הענין ואולי המסדר הזה גם סדר הגט לא היו בידו.

ח וגם בגוף דברי הטור שסמך על תי' א' של התוס' בגיטין י"ט דגם בלא קראו כלל לא תצא כבר הביא בב"מ דברי היש"ש שכתב דגם לדעת התוס' אם הבעל עצמו אומר שלא הי' כשר תצא והולד ממזר וע' בב"ח שכתב דהיכי דלא אמר בשעת נתינה שיש על הגט עדי חתימה לכ"ע תצא דליכא לא עדי חתימה ולא עדי מסירה ע"ש וא"כ בנ"ד י"ל דגם לשי' תטור תצא.

ט ומ"ש רו"מ בשם בנו החריף נ' דבנ"ד אינו נאמן לומר שהגט פסול כיון שנשא אשה אחרת אאמע"ר ומה שגירש בע"כ הרי אחר שנשאת לא מיקרי הבעל עבריין מלבד דלפמ"ש החכ"צ סי' ג' דבדאיכא ריעותא אמע"ר ולשי' כמ"פ בעבירה דרבנן אמע"ר אבל מלבד זה הרי בנ"ד האשה נשאת באיסור ולשי' רוב הפוסקים כיון דהעדים לא קראו הגט תצא ועכ"פ אסורה לדור עם בעלה ואיך נימא דלא מיקרי עוד עבריין במה שגירש בע"כ ועוד דגם אם אין הבעל נאמן מ"מ כיון דלא קראוהו העדים הגט פסול גם בלא ערעור הבעל ואפי' אומר שהגט כשר לשי' רוב הפוסקים דסי' קל"ה הנ"ל ולכן בנ"ד אף שחזר בו הבעל אח"כ ואמר שנסדר ממופלג א' גם אי נימא דהוי אמתלא טובה מ"מ הגט פסול. אך יש לדון בזה לפי המבואר בתשו' מהרשד"ם חא"ע סי' כ"ב דאף דכתב הנימוק"י דנשאת לאו דוקא וגם בנכנסה לחופה דינה כנשאת מ"מ היינו דוקא בנתייחדה יחדה עמו משא"כ בהיתה נדה וע' בשעה"מ פ"י מאישות בקונטרס חופת חתנים סעי' ה' במ"ש בשם מהרא"ן ששון ומ"ש עליו ובטעה"מ שם מכמה דוכתי בעינן זה ובכה"ג דנ"ד דעכ"פ ספק גירושין הוי ובמידי דהוי רק קנסא דרבנן נוכל לסמוך ע"ד רשד"ם הנ"ל ולהתירה עתה ע"י הגט שתקבל עכשיו שנית מבעלה הראשון ויפה כתב רו"מ דבנ"ד דהויא גרושה ובעולה דבעינן בחופה יחוד הראוי לבעילה ולא הי' כן בנ"ד שהרי היתה נדה אבל לא אדע אם אולי הביאה הבעל לביתו דלשי' כמ"פ זהו ענין חופה המועיל גם באלמנה וע' בט"ז והגהת הט"ז באה"ע סי' ס"ד ועכ"פ לפי דברי מהרשד"ם הנ"ל יש מקום להקל בנ"ד.

י אבל מ"ש רו"מ להקל בלא ג"ח הבחנה מזמן גט שני משום דגט בע"כ לא שכיח לענ"ד אין מקום להקל ואין בידינו להמציא קולות ולומר דבכה"ג הוי בכלל לא שכיח דמ"מ גירושין שלא כדין שכיחי והרי בנשאת בטעות דוקא בקטנה שא"ר לילד דאינו מצוי כלל הקילו אף דגם נשאת בטעות לא שכיח וגם טעות בגט לא שכיח ואפ"ה החמירו מהרמ"ל וחמ"ח וב"ש בכמה פרטים ובע"כ דלאו בכל מילי מיקרי לא שכיח בזה ואם הבעל לא ירצה להמתין מה לנו בזה ואין להקל לענ"ד בזה זולת ע"י גט ולהמתין ג"ח הבחנה.

יא גם בעיקר הדין יש להעיר מדברי הט"ז סי' קמ"ג ס"ק ב' דאף דבזינתה בשוגג אסורה לבועל מ"מ בנשאת בטעות בדין לא תצא וצ"ל דכיון שיש דיעות להתיר דמי להא דסוסי' י"ז בהג"ה בהורו ב"ד בטעות בדין וא"כ ה"נ בנ"ד דיש דיעות להקל.

סימן רסא

א להרה"ג המאה"ג מו"ה ישעי' לנדמאן נ"י אבד"ק אזיפאלי

ב ע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שתבע לשמעון ובאו לדין בפני דיין א' וקבלו בקנא"ס ס לקיים כפי שיצא הפסק הן עפ"י ד"ת הן עפ"י פשר והדיין כתב הטענות בהפס"ד וכתב כי עפ"י דתוה"ק לא זכה ראובן וביאר טעמו אבל אינו רוצה לפסוק ד"ת ולכן פסק עפ"י פשר ואח"ז הראה ראובן הפסק לפני לומדים וכולם ראו איך שהדיין טעה בדין וראובן רוצה עתה לבטל הפשר כי בודאי נטה הדיין בהפשר כפי שהי' הפסק עפ"י דין לפי דעתו והוי פשרה בטעות.

ג והנה רו"מ דעתו לבטל הפשרה ותו"ד דודאי גם פשרה צריך הכרע דעת כמ"ש ש תוס' סנהדרין ו' בשם ירושלמי ואף דקאי לר"מ דפשרה בשלשה ואנן קיי"ל כרבנן מ"מ נראה דגם לרבנן דסגי ביחיד מ"מ צריך הכרע דעת דהא בסנהדרין ל"ב דריש צדק צדק תרדוף א' לדין וא' לפשרה וכן משמע בקידושין ע"ד א' דפריך וליהדר ולידייני' והא משכח"ל בפשרה ובע"כ דצריך הכרע דעת ומסתמא יפסוק כבראשונה והביא שמצא בתשו' מהרא"ן ששון סי' ל"ח דלרשב"ג דסגי בשנים בפשרה לא בעינן הכרע דעת ע"ש ודבריו צ"ע.

ד והנה מ"ש בדין אם צריך בפשרה הכרע דעת הנה בירושלמי שלפנינו לא נזכר הלשון שהביאו התוס' בסנהדרין ו' דמפרש טעמי' דר"מ אלא איתא בזה"ל א"ר מתניי' אף הפשרה צריכה הכרע הדעת עכ"ל ובמרה"פ שם העיר על לשון התוס' וכתב דצ"ל שהי' לפניהם גי' אחרת בירושלמי:

ה ומ"ש ראי' מהא דקידושין ע"ד א' דפריך וליהדר ולידייני' וכו' ולרש"י ור"ן קאי רק אסיפא ואמאי לא מוקי בטעה בש"ה ובע"כ דס"ל כשי' הרי"ף דטעה בש"ה נמי חוזר בלא נו"נ ביד ואכתי הו"ל לאוקמי בפשרה אלא שטעה בדין ולכן עשה כן הפשרה ובע"כ דגם בפשרה בטל בכה"ג והנה בגוף קושייתו ותירוצו כבר קדמו התומים סי' כ"ה סוס"ק ה' והוכיח מכאן כדעת הרי"ף וכמ"ש רו"מ אבל בנה"מ שם דחה דבריו והעלה דאין הדיין נאמן לומר שטעה וא"כ נדחה ראיית רו"מ.

ו והנה רו"מ הביא דברי הנ"ש סי' כ"ד שהעלה דלא הוי פשרה בטעות אלא היכי שהמאנה ידע מהטעות והמתאנה לא ידע אבל היכי דשניהם לא ידעו מהטעות דשניהם נכנסו בספק לא מיקרי פשרה בטעות וע"ז הביא רו"מ דברי התשב"ץ ח"ב סי' ס"ב דלא מבטלינן פשרה מטעם קנין בטעות אלא כשנתחדש אח"כ ידיעה אחרת אבל אם לא נתחדש לו דבר אלא מה שהי' קודם הפשרה אין כאן קנין בטעות וא"כ מוכח דלא כהנ"ש ולא אבין דבריו דאף דהתשב"ץ תלי לה באם נתחדש אח"כ ידיעה או לא מ"מ י"ל דמודה דהיכי דשניהם לא ידעו מזה אין הפשר בטל והתשב"ץ הרי מיירי שתבע ראובן מאה

מנה משמעון וכפר לו בב"ד וביני וביני הודה לו ונתפשר עמו וע"ז פסק התשב"ץ דכיון שנודע לו מקודם מה שידוע לו עתה אין הפשר בטל ואפשר דה"ה אם לשניהם לא הי' ידוע כלום הי' ג"כ הפשר קיים אבל בכ"ז בנ"ד שהי' הטעות במה שהדיין טעה בדין י"ל דגם הנ"ש מודה (ורו"מ הביא מהא דכתובות צ"ז ע"א התם נמי זביני בטעות הוי ומחו"מ סי' קע"ה ס"ג וסי' רכ"ז סל"ט וסי' רל"ב סי"א דמוכח דגם היכי דשניהם לא ידעו הוי מקח בטעות וצ"ל דבפשר אדעתא דהכי נכנסו לוותר ולמחול זה נגד זה במה שלא נודע לשניהם עכ"ד) אבל לענ"ד גוף דברי הנ"ש צ"ע שהרי מחילה עדיף מפשר שא"צ קנין ומבואר בב"ב מ"א ע"א גבי עובדא דרב ענן דשקיל בידקא בארעי' וכו' והא אחיל דאתא וסייע בגודא בהדאי א"ל מחילה בטעות הוא את גופך אי הוי ודעת לא עבדת כי היכי דאת לא ידעת הוא נמי לא ידע וכו' ומבואר דגם היכי דשניהם אין יודעים אפ"ה לא הוי מחילה כיון שהי' בטעות והמעיין בתוס' ב"מ ס"ו ע"ב ד"ה התם זביני וכו' שהשוו מחילה ושומא והקדש וקנין בטעות והביאו לגבי דין מחילה מהא דגיטין י"ד ע"א בעובדא דגינאי ומבואר שם דשניהם טעו ואפ"ה הוי קנין בטעות ולכן דברי הנ"ש צ"ע גדול אבל בנ"ד ודאי דלכ"ע אם טעה הדיין אף ששני הבע"ד לא ידעו הוי קנין בטעות וחוזר וכמ"ש הרשב"א בדיין שחייב שבועה למי שאינו חייב וקבלו קנין לפשר דחוזר דודאי גם אם ב' הבע"ד הם ע"ה ולא ידעו הדין מ"מ הפשר בטל וע"ע ברשד"ם חו"מ סי' ת"ה בדין הערכת מס דמפורש דגם בשלא ידעו שניהם האמת וטעו צריכים להחזיר מה שלקחו בטעות ובתשו' דברי ריבות סי' שע"ו דגם אם אשתו פרעה המס בעדו חייבים ולהחזור והביא ראי' מעובדא דגינאי ותשו' הרשב"א דקנין ופשר בטעות חוזר.

ז והנה רו"מ הביא מתשו' רשד"ם חח"מ סי' קט"ז שנחלק עם ח"א בדין היכי דתובע טועה בדין ונטל קנין לפשרה והעלה דל"ה קנין בטעות אבל אני מצאתי בתשו' הרשב"א חלק תולדות אדם סי' שכ"ה וז"ל רו"ש נתנו מעות ללוי בתורת עסקא לילך בהם למק"א וכו' וכשרצה לחזור נאנס וכו' ולקחו כל הממון שבידו ואחר שחזר למקומו תבעו ראובן ועשה עמו פשרה ואח"כ מת שמעון ויורשיו תבעו את לוי מחמת מורישם א"ל איני חייב לכם כלום אמרו ולמה נתת לראובן א"ל טעיתי וכו' והשיב דמדינא פטור בחלק הפקדון כיון שנאנס וסיים וז"ל ואעפ"י שנתפשר עם ראובן ואמר שטעה שהי' חושב שהוא חייב לו ועכשיו נתן על דעתו וידע או שהודיעוהו אחרים שאינו חייב כדין טוען ומקבלין ממנו עכ"ל ומה שסיים דכדין טוען לכאורה אינו מובן – דלמ"ל להך טעמא הרי יוכל לומר לזה וויתרתי ולכם איני רוצה לוותר ובע"כ דמיירי שנתפשר עם ראובן בעד כל השותפות ואח"כ חזר בו משום שהוא פשרה בטעות מפני שטעה בדין וס"ל דנאמן ואף

שיש לפקפק ולדחות אבל הנה במהרשד"ם גופי' חחו"מ סי' רל"ד באמצע התשו' הדבר מפורש שהצדיק את הבע"ד בהטענה שטען שמעון שהי' טועה וחשב שהיתום הי' יכול להוציאו מן החנות אך אחר שנודע לו האמת שאינו כן חוזר בו והביא מש"ס דב"ב מ"א הנ"ל דהוי מחילה בטעות וסיים בזה"ל כ"ש וק"ו בנ"ד שי"ל כיון שזהו עם הארץ ולא ידע שהזכות מהחזקה שלו וכו' ולכן אף שפרע איזה זמן יוכל לחזור בו ע"ש אך דהתם גם בלא"ה לא הי' קנין להלאה אלא שהביאו היתומים ראי' שהחזקה שלהם מדפרע להם איזו שנים שכירות וע"ז כתב הרשד"ם טעם א' די"ל דעביד דזבין דיני' וגם נאמן לומר שטעה אבל מדהביא ראי' מדין מחילה בטעות מוכח דס"ל דשניהם שוים.

ח וצ"ל דהכל לפי הענין כפי מה שהוא אדם ואם הוא דין שאינו מבואר די"ל שטעה בו וע' בפת"ש סוסי' כ"ה בשם תשו' משכנ"י בזה וע"ע בתשו' נאו"ד סוסי' נ"ז מ"ש בזה ולענ"ד כמ"ש וכן מצאתי זה כמה שנים מפורש בתשו' מהר"ם אלשיך סוסי' י"ד דמי שעשה פשרה בשביל שא"ל אחד מן החכמים שאין הדין עמו הוי פשרה בטעות ולאו דוקא אם א"ל א' מהחכמים אלא אפי' טען מעצמו דלא אסיק אדעתי' שהי' הדין עמו אי הוי מלתא דעביד למיטעי הדין עמו ע"ש ועתה מצאתי בכנה"ג בהגה"ט לסי' כ"ה אות ס"א שהביאו ג"כ ובאות ע"ד הביא בשם מהר"ם קאשטילאן בתשו' כת"י בראובן שנטל קנין להתדיין בפני חכם קהלו של הנתבע בחשבו שהוא התובע ואח"כ נתגלה לו הדין שהוא הנתבע אעפ"י שלא פירש בשעת קנין כלום אומדנא דמוכח הוא והוי קנין בטעות וחוזר ע"ש.

ט סוף דבר שדברי הנ"ש צע"ג וכבר נתבאר ראיות להיפוך ובפרט בתשו' דברי ריבות סי' שע"ו הנ"ל מפורש להיפוך ובנ"ד דהוי אומדנא דמוכח שפסק הפשר עפ"י טעותו בדין וביאר בפסקו בפירוש איך הי' הדין נוטה וזה לאות שמטעם זה פסק הפשרה כן בודאי הפשרה בטלה – אבל מה שהוסיף רו"מ דגם אם הי' הטעות בש"ה הפשר בטיל והביא דוגמא מהא דנזיר ל"ב ע"א דגם לב"ה דתמורה בטעות הוי תמורה ה"מ היכי דאיתא לעיקר הקדש אבל היכי דמתעקר עיקר הקדש איתעקר נמי התמורה הוא תמוה דהכא הרי לא נפסק הדין ואם הי' נפסק הדין הי' קיים וא"כ אמאי יתבטל הפשר שנעשה עפ"י דין ההוא ולא דמי כלל לדין תמורה שההקדש נעקר באמת ונתבטל לכן גם התמורה התלוי בהקדש מתעקר – ומ"ש רו"מ שהרי הדין אינו קם שהרי לא נפסק כלל הוא תמוה דא"כ גם בלא הי' שום טעות יתבטל הפשר כיון שלא נפסק הדין כלל אבל באמת אין לו דמיון כלל דהתם נמשך קדושת ההקדש ע"י התמורה גם על הבהמה השניי' וההקדש

והתמורה תלויים ונמשכים זמ"ז משא"כ בנ"ד ולכן לענ"ד אם הי' הטעות רק בש"ה אין לבטל הפשר אבל אם היו בד"מ הפשר בטל.

סימן רסב

א להרב המאה"ג מו"ה יעקב יצחק הלוי ז"ל אבד"ק קונטשוגא

ב ע"ד הדו"ד בראובן שקנה שדה משמעון בסך אלף ר"כ ונתן רק קצת מעות מזומן והשאר זקף עליו במלוה ונתן לו כתב בדא"ה בטאבילאציע על כל שדותיו לבטחון שבמשך עשרה שנים יחויב ליתן לו מידי שנה בשנה מאה ר"כ על הקרן ועסקא שנים עשר למאה לשנה וכן נתן לו קוויטיל בה"ע כנהוג ובשנה א' נתן לו ב' מאות ועשרים ר"כ ובשנה שני' שני מאות ושמנה ועתה באו לדין וטען ראובן שהשדה אינו עושה פירות ולא יוכל לשלם מזה עסקא ומה ששילם עד עתה עסקא הי' בהכרח יען כי הי' לשמעון טאבאלאציע על כל שדותיו ועתה אין הטאבילאציע רק על שדה זו ורוצה שיחזור לו שמעון המעות והוא יחזור השדה והפדיון שעלה לו במשך הזמן מהתבואות עד עתה ושמעון טען כי הוא נתן בעד השדה ט' מאות והרויח רק מאה ר"כ והי"ל רשות לעשות הטאבילאציע על כל שדות ראובן רק אח"כ הטיב לו מרצונו הטוב לפטור שאר שדותיו ונשאר הטאבאלאציע רק על שדה זו עכת"ד טענותיהם ורו"מ העיר שיש בזה דין רק כיון שנזקף בריבית מפורש בתוקף דא"ה והוי ריבית של תורה ורמז למ"ש ביא"פ סי' ק"ע בשם משאת משה ושו"מ מהד"ג ח"א סוסי' ו' וישויע"ק סי' קס"א סק"ג וסי' קע"ז והנה כבר הארכתי בנידון כזה לכמה תשובות להרב מסעכוסטוב ולהרב מסנורתוב ופלפלתי בישוב דברי הטור סי' קע"ז שלא יהיו נגד הש"ס דנקט טעמא דשמא ימות והיינו משום דלרשיעי לא חיישינן רק חיישינן שמא ישכח ויגבה בשטרו וכמ"ש כה"ג בתומים רסי' ע' אבל אם נכתב בשטר בפירוש שהוא ריבית ולא יוכל לגבות בו בב"ד אין שום חשש שאם ימות הרי לא יוכלו יתומים לגבות בו ואם יראו שטר העסקא ישבע לוה שלא הרויח ויפטר ולכן בכה"ג שנתן לו ג"כ שטר עסקא לענ"ד אין כאן ריבית והמנהג פשוט לעשות נאטור אקטען כאלו וע' בשו"ת טטו"ד מ"ק סי' ר"ח ר"ט שהעיד ג"כ על המנהג ופסק דיוכלו להוציא ממון זולת בשבועת לא הרוחתי והיינו אם לא הרויח בכל עסקיו ולא בשדה זו דוקא וכמ"ש בשו"ת שי"מ מהד"ק ח"ג סי' ק"ס דכל העסקים משועבדים להריוח דאם לא הו"ל המעות הזה של הלואה הי' מוכרח להתבטל משאר עסקיו לפרוע את זו וגם אני כתבתי בענין זה בתשו' לבוטשאטש ואף דבנ"ד הוא טוען עכשיו שיגבה בדא"ה את העסקא חדא י"ל דעביד דגזים ולא עביד ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' ר"ה בזה

ועוד די"ל דהשתא אתרע וכמ"ש כה"ג הטו"ז בחו"מ סי' קע"ו סי"ב וגם בטו"ז יו"ד סי' קע"ז סקי"א בשם ד"מ ובמק"א הבאתי ראי' מהא דפסחים ד' ע"ב ומג"א סי' של"ד ס"ק י"ג ומחה"ש שם ועיין תשו' ח"ס חיו"ד סי' רנ"ג

ג ומה ששאל בדין הט"ג אם לצרפם לצוה"פ וכתב שהגאון מלבוב בתשו' מיקל ובשו"ת ב"ש חא"ח סי' מ"א מחמיר הנה גם בשו"ת שו"מ י"ל דמיקל רק אם החוט סובב הולך למעלה בראש העמוד ולא אם הוא מן הצד וזה כמה שנים כתבתי בענין זה כמה תשו' לזאלישטשיק ושאר מקומות והבאתי מתוס' עירובין ב' ע"ב ותוס' זבחים דף ס' במ"ש מהווין שהיו במשכן דהוי צוה"פ מהצד ע"ש ושם הוא ממש כמו הוו"ין שבהט"ג אבל אח"ז ראיתי, כי בספר הישר לר"ת חולק על התוס' וא"כ הלכה כהמיקל בעירוב וראיתי שנדפס בשם שו"ת נפש חי' שהעיר בזה ופסק להקל ואי משום שהעמודים לא נעשו לשם כך גם בזה הארכתי בתשו' להרב אבד"ק ראזדיל בדברי המג"א רסי' תר"ל ס"ק ב' מהירושלמי דסוכה ושו"ת שו"מ מהד"ק ח"ב סי' פ"ח והבאתי דברי הא"ר שם שהביא גי' אחרת ודחיתי הראי' מהירושלמי באופן אחר וגם בס' נ"ז ח"ב בקו' יוסף דעת סי' כ"ו העיר השואל מדברי מג"א והמחבר דחה מכמה טעמים ואני הארכתי שם בדברי הרי"ף ורש"י ותוס' מנחות ל"ג וגם מדברי הנח"א על האשכול הל' עירובין סי' ס"ה ועוד כמ"ק והעלתי להקל ואי משום שרחוקים לפעמים מן הכותל הנה בשו"ע הרב התניא הביא ג"כ דברי הבכ"ש וסיים דלית מאן דחש לה ומנהג פשוט להקל ולכן במקום דוחק יוכל להקל בזה.

ד ומה ששאל בדין העגלים ששולחים לוויען וא"צ בשר כשר דוקא רוצים הקצבים להערים למכור העגלים בעודם חיים לנכרי והוא ינחרם הדבר פשוט דאסור בהערמה נכרת כזו שהבשר נשלח על שם היהודים וגם המעות בא על שמם ולא מיבעיא להסוברים דאיסור סחורה מה"ת ודאי דיש לחוש בהפסד קל כזה לדעת תבו"ש והמחזיקים בידו דהערמה בשל תורה אסור ואני בתשו' א' לק"ק בוברקא הבאתי מדברי תשו' מיימוני לספר קנין סי' ט"ז דמפורש דהערמה בשל תורה אסור וגם הבאתי מתשו' ריב"ש שבב"י או"ח סי' קנ"ג בדין מכירת ס"ת דמתנה בהערמה אסור ופלפלתי בסוגיא דבכורות ל"א וגם בדברי ירושלמי פ"ד דיבמות הי"ב בסופה דר"ט קידש ש' נשים בערמה להאכילן תרומה והעלתי שם דבהערמה מוכחת ובלא הפסד גדול אין להתיר גם בדרבנן וכדמוכח בבכורות שם לחלק בין אי מוכחא מלתא או לא ובנ"ד שהוא רק מניעת הריוח אם לא ישלחו הבשר גם אם איסור סחורה רק מדרבנן אסור.

ה ומה ששאל בדין בשר הנשרה במים מעל"ע והי' ס' בהמים נגד הבשר דפסק הש"ך סי' ס"ט ס"ק ס"א דמותר לצלי איך הדין אם רוצה לבשלו אחר הצלי' דלא דמי להא דבשר ששהה ג"י דאסור לבשלו אח"כ משום דנתקשה דמו בתוכו וחיישינן שמא יצא אח"כ בבישול משא"כ בנ"ד וכן משמע במש"ז ס"ק ל"ז דהצלי' מוציא כל הדם ורמז לדברי פלתי סי' ס"ט ס"ק ט"ו ושו"ת ב"א סוסי' כ"ח – הנה הדבר פשוט להקל וכמ"ש כה"ג בשפ"ד סי' ע"ו סוס"ק ט"ו דהיכי דהחשש שמא בלע מדם שעליו הצליי' פולט הכל ומותר לבשלו אח"כ וה"נ בנ"ד וגם כיון דרבים מקילים גם לבשלו בלא צלי' וכ"פ הלבוש להדיא א"כ פשיטא דאין להוסיף עוד חומרא על חומרא וכה"ג איתא בירושלמי פ"א דמע"ש אין מחדשין ואין מוסיפין על הגזירה והבו דלא לוסיף עלה.

ו ומ"ש בהא דסנהדרין י"ב ע"ב רשב"י משום ר"ש מפני שהשיא וכו' וצ"ע מקרא דדה"י ב' ל' פסוק כ"א ויעשו וכו' חג המצות שבעת ימים וכו' וא"א לפרשו על פ"ש שאינו חג המצות ואינו ז' ימים והביא מתוספתא דגרסי' רשב"י בשם ר"ש אף מפני שהשיא וכו' ורמב"ם סופ"ד מבימ"ק ודלא כזית רענן שהביא בשם ילקוט דלא עיברה אלא מפני שהשיאן, יפה כיון.

סימן רסג

א להרב החריף מו"ה מאיר וואהרמבראנד נ"י מזאלישטשוק

ב מכתבו הגיעני ומה ששאל בדין בית שיש בו דע"ד אמות דחייב במזוזה אם תנור וכירים שבו ממעט החלל הנה לא מצאתי הדבר מבואר אבל לענ"ד דמי להא דאו"ח סי' שנ"ח ס"ד דבגינה וקרפף יותר מסאתים אם נטע בו אילנות וחפר בור מה שהוא לתשמיש הגינה אינו ממעט החלל אבל דבר שאינו לצורך תשמישו ממעט החלל וה"נ בנ"ד.

ג ומה ששאל במי שנתחייב היסת דקיי"ל דלא נחתינן לנכסי אם מותר ליתן דעקרעט שאם לא ישבע ישלם הנה כבר ישבו על מדוכה זו חכמי הדור שלפנינו יעויין בשו"ת חסל"א סי' י"ז י"ח שנחלק בענין זה המחבר עם גיסו הרב ז"ל ובשו"ת שו"מ מהד"ג ח"ג סי' קכ"ה פסק דיוכלו ליתן דעקרעט דאדעתא דהכי נכנס שיפסקו לו כפי דיניהם וגם בשו"ת ד"ח ח"ב ח"מ סי' ט' פסק דאם יכתבו שהברירה בידו שישבע ויפטר יוכלו לכתוב ג"כ שאם לא ישבע ישלם וע' בשו"ת הר הכרמל סי' ל"ב שנדחק ליישב מה שנהגו לכתוב בפסק שאם לא ישבע ההיסת ישלם ונותנים רשות לתובע לתבעו בדא"ה דהא לא נחתינן לנכסי ועי' בפת"ש לחו"מ סי' י"ט ס"ק ב' מ"ש בזה בשם החו"י ועמודי אור ועכ"פ המנהג לכתוב כן בכל הדעקרעטין ובפרט בזה"ז שאסור לנדות מדין המלך

א"כ כל תוקף הקאמפרמיס הוא ללא יועיל ולכן אף דמבואר בשו"ת אבן השהם סי' נ"ט דקאמפירמיסין הוי רק שטרי בירורין לחזק הד"ת אבל אין לב"ד לפסוק יותר מכפי דתוה"ק ואין בידם לדין לפנים משוה"ד ואני מצאתי בירושלמי פ"ג דמ"ק ה ה"ג שטרי בירורין היינו קומפירמיסין זבל"א וזבל"א בכ"ז כיון דכבר פשט המנהג כן כל החותם בקאמפירמיס אדעתא דהכי נכנס ומתחייב וכמ"ש כה"ג בתשו' הרא"ש לענין השמטת כספים בזה"ז והובא בסמ"ע רסי' ס"ז ושפיר יש לפסוק כן לדינא, וא"ל דהוה כהתנה לדון במשפטי עכו"ם ז"א דבכה"ג מהני שפיר התנאי שמתחייב בשיעבוד נכסיו באם לא ישבע היסת וע' בחו"מ סי' כ"ו וסי' ס"א ס"ו וסי' ק"ג ס"ז וקצוה"ח שם ובתשו' לחם רב סי' פ"ט.

סימן רסד

א להרב המאה"ג מו"ה צבי יצחק שאטץ ז"ל מו"צ דק' דינאב

ב ע"ד שאלתו שיש במחנ"ק חייטים שעיקר פרנסתם הוא מלאכת טאנדייט ויש להם פועלים עכו"ם עפ"י כתבים שנעשו ביניהם אצל השופט שמחוייבים לעבוד אצל החייטים איזה שנים אחר שלמדו ונעשו בקיאים בהמלאכה וזהו שכר לימוד שלהם בעד מה שלמדו אותם את המלאכה ובכל יום עש"ק נותנים החייטים להפועלים לביתם בגדים ומאשינען והם עושים המלאכה בביתם בית עכו"ם ביום ש"ק ואם ישבתו ממלאכתם ב' ימים דהיינו ביום ש"ק וביום א' חג שלהם יהי' הפסד גדול ורו"מ הזהירם שלא יעשו כן והשיבו שלא יוכלו לציית כי חוץ מההפסד שיגיע להם יוכרחו לעזוב מסחרם כי לא יהי' להם בגדים על יום השוק וגם לא יקיפו להם סחורה מפני שלא יוכלו לשלם הראטען בעד הסחורה שלוקחים בהקפה והנה רו"מ כתב דרך א' להיתר שהחייטים ישכירו לחייט עכו"ם את הפועלים שלהם על ימי השבתות בהבלעה עם ימי ערב שבת וגם ימכרו הסחורה ואחר כל שבת יחזרו ויקנו את הבגדים ם מהם דכה"ג לא מיקרי שכר שבת כמ"ש המג"א סוסי' רמ"ד דבקנה המכס ל"ש שכר שבת ובמקום הפסד שרי וה"נ בנ"ד הוי הפסד ממש כיון שכבר נתחייבו להם הפועלים בעבודתם בעד שכר הלימוד (והביא בשם סה"ח וח"ס דבמכירה ליכא משום מ"ע אך בשו"ת ד"ח ח"א סי' ז' כתב דגם במכירה איכא חשש מ"ע והביא ראי' מפסחים כ"א ותוס' שם).

ג ולפענ"ד יש לפקפק בהיתר זה עפ"י מה שמצאתי בכלבו בסופו בשו"ת הגאונים וז"ל לרבינו יוסף גאון וששאלתם מהו שיעשה אדם עם הגוי שותפות בחנות וכו' וכן נמי אסו' לבר ישראל שיעש' הערמ' עם הגוי שותף שהוא חורש עמו שימכור לו בהמה

שהוא חורש בה או מקח שבחנותו ולאחר שבת יחזור ויקנה הבהמה מאותו הגוי דכיון דהערמה הוא אסור עד דנפיק להון להאי בהמה ולהאי מקח לגמרי וכו' עכ"ל ולכאורה אף דגבי בהמה דאיכא משום שביתת בהמה והוי איסור תורה י"ל דס"ל כדעת הבכ"ש דהערמה אסור בשל תורה אבל בהא דמקח שבחנות קשה הרי הוי הערמה בדרבנן ומזה נ"ל דס"ל דכיון דהחנות נשאר בשותפות ועושים הערמה זו בכל שבת ושבת הוי הערמה מוכחת ואסור וכדאי' כה"ג בבכורות דף ל"א ע"ב בהא דמעשר בהמה דמוכרין בהבלעה מכלל דגדול בהבלעה לא מ"ש מהא דהלוקח לולב בשביעית נותן לו אתרוג במתנה וכו' מבליע לו דמי אתרוג בלולב התם לא מוכחא מלתא הכא מוכחא מלתא וכו' ע"ש הרי דבדמוכחא מלתא אין להקל בהערמה וגם בשבת קל"ט ע"ב בהא דמערים על המשמרת ופריך מהא דמטילין שכר במועד מחלק הש"ס בענין הערמה בין היכי דמוכחא מלתא ובין היכי דלא מוכחא מלתא וא"כ ה"נ בנ"ד וגם י"ל דמ"מ אסור משום מ"ע וס"ל דגם במכירה איכא משום מ"ע וכמ"ש כה"ג הב"י ביו"ד סוסי' ה' דגם בבהמת חבירו איכא משום מ"ע ואף דהט"ז שם חולק עליו וס"ל דלא מצינו שיהא איסור מ"ע חמור יותר מאיסור עצמו מ"מ חשש לדינא לדעת הב"י וגם י"ל דבשלו אלא שמכרו לאחרים גם הט"ז מודה ולכן מצד זה יש לפקפק בהתירא דמלתא.

ד ובעיקר דין מכירה יעויין בב"י רסי' רמ"ג בד"ה כתב הרמב"ן וכו' במ"ש בשם מהרא"י בפי' דברי ר"ה גאון דמפורש דבמכירה דאית לה קלא ליכא משום מ"ע וה"ה בשכירות על ג' שנים ע"ש.

ה אבל דרך היתר ב' שיעשו בב"ד כתב מחדש שאין חיוב על הפועלים לעבוד בימי ש"ק ויקחו הסחורה ומאשינען לביתם בליל ו' ויביאו בחזרה ביום ב' בבוקר באופן שיוכלו להשלים הפעולה בלילה או ביום א' וגם יתנו איזה צל להפועלים מכל בגד ואם אח"כ יעסקו הפועלים במלאכה בימי ש"ק בבית העכו"ם ליכא שום חשש איסור זהו נכון דכיון דאין להישראל שום ריוח מזה גם הראב"ד שבסי' רמ"ד ס"ה מודה להקל וגם כל מילי דב"ד קלא אית לי' כנודע ולדעתי יש לתקן עוד שיקחו המאשינען לביתם בלילה שאין רגל מצוי בשוק ולא הוי פרסום כ"כ ובכה"ג יש להקל במקום הפסד וכמ"ש גם בשו"ת נו"ב מ"ת בדין מי שיש לו חנות ברחוב עכו"ם דאם מוסיף להעכום חוץ מדמי השכירות אפי' רק פרוטה מכל מאה אדעתא דנפשי' עביד ומכח הכלים הרי קיי"ל דא"א מצוים על שביתת כלים וכמ"ש רו"מ דאף דבשו"ת מהרש"ל סי' ק' כתב דבריחיים שיש השמעת קול גם לדידן אסור מ"מ בנ"ד לא נקרא שם הישראל על המאשינען דגם לעכו"ם חייטים יש מאשינען וגם הוא בבית העכו"ם ויותר אין פנאי להאריך.

סימן רסה

א להרב הה"ג מו"ה מרדכי קעלמאן נ"י אבד"ק טארנורודא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בבתולה שנשתדכה וקלא דלא פסיק ומפורסים שזינתה והכל רואים בהפריצות ויחוד עם אדונים וערלים והאב והכלה כופרים והחתן רוצה לנתק קשר השידוכין ונסתפק רו"מ אם יוכלו להשביע את האב או את הכלה והביא מסי' פ"ז סכ"ה ואי נימא דא"י לה ביעה א"כ אין טענתו טענה ומחויב לישאנה והביא מהח"ס א"ע סי' קל"ד – והנה דין זה מבואר בתשו' מהרי"ט בשניות חיו"ד סי' מ"ט דגם ביצא קול ש"ר לבד יוכל לנתק הקשר ומדמה לו להא דקנה שדה דכל זמן דלא דייש אמצרי ויצאו עוררים יוכל לבטל המקח ועוד הביא כמה ראיות לזה ע"ש וגם בתשו' אבן השהם סי' ו' באמצע התשו' בדין יצא קול שנתקדשה לאחר דאף דמדינא אין בקדושין ממש מ"מ יוכל החתן לבטל השידוך בלא קנס וכן אם אמרו על הכלה איזה פסול והסכימו עמו הגאון בעל עבה"ג והגאבד"ק אמשטארדם ויע"ש סי' ל"ו ל"ז ל"ח באורך בענין זה ויעוין עוד בתשו' עבה"ג סי' ל"ד – שוב ראיתי בכנה"ג א"ע סי' נ' הגה"ט אות כ"ו שהביא מעשה שבא לידו שיצא קול ורינון שהנערה המירה ופסק דגם משום קול לבד פטור מקנס והביא שכ"פ בתשו' מהרש"ך ח"א סי' רכ"ז ורמז שם גם לתשו' מהרי"ט הנ"ל וסיים דה"ה בקול זנות דינא הכי ואפי' רק בשמועת דברי כיעור והשיג על מהר"י אשקאפא בענין זה ע"ש ואם כי נראה פשוט דהכל לפי ענין הרינון ואם נראה לב"ד כי הוא רק קצת רינון שאין בו ממש ואויבים אפקוה לקלא ואין מקום לחוש לו כלל ודאי דאין ליתן יד לנתק קשר אבל כפי שכתב רו"מ כי בנ"ד הכל יודעים מעניני פריצות הדבר פשוט דיוכל החתן לנתק הקשר – אבל מה שטען החתן עוד כי לא ראה אותה מקודם ואיננה נושאת חן בעיני' ודאי דאין בטענתו ממש זולת אם היא מכוערת באופן שרבים מקפידים בכה"ג דאל"כ אין לדבר סוף וכל אחד יבגוד במשודכתו בלא אמתלא המתקבלת אבל מכח טענה א' הדבר פשוט כמ"ש.

סימן רסו

א להרב וכו' מו"ה שמואל דוד נ"י מו"צ דק' וועצקי

ב ע"ד שאלתו בדין קהלה א' שהי"ל רב ודיין והרב רצה לקבל עוד דיין א' ואח"ז רצה לעקור דירתו למלא מקום אביו והשתדל ליקח חתימות לקבל את בנו במקומו ולא עלתה בידו ואח"ז רצה שהקהל יקנו לו דירה וגם זה לא עלתה בידו כי לא השיגה ידם ומאז עקר דירתו למקום אביו וטרם שנסעו ב"ב לשם כתבו לו הקהל שישכרו לו דירה והשיב

שלא יחזור בשום אופן ועקר דירתו עם כב"ב לשם וגם אח"ז השתדל עבור בנו ולא עלתה בידו ונתאספו הקהל וקבלו לדיין זה שהסכים הרב מאז עליו וגם שינו הכנסת הקהל שלא תהי' ע"י הערכה כמקדם רק ע"י השכרת קריפקע ועתה הרב מערער באמרו שירצה לחזור לשם או שיקבלו בנו לדיין – ורו"מ הביא מתשו' מהר"ם שיק חא"ח סי' שי"ג שמעשים בכל יום דכשהרב עוקר דירתו ממקומו אבדה חזקתו וכשירצה אחר זמן להתקבל לשם צריך קבלה חדשה כדינא ועמג"א סי' נ"ג ע"ש והנה תשו' מהר"מ שיק חא"ח איננו בידי אבל לענ"ד הדבר פשוט דהא גם בשידוכין מבואר בכנה"ג לא"ע סי' נ' הגה"ט אות י"א וז"ל ארוס שבשעת כניסתו לחופה לא רצה לשמוע לקול המדברים באזנו והלך לו ולא רצה לקדש ואח"כ הפצירו בו ובא לקדש ואז אמרה הכלה כיון שמתחלה לא רצה הוא עכשיו אני אינני רוצה ותבע החתן כל מה שהוציא הוצאות לצורך חופתו אינה משלמת כלום שארית יהודא דף ס"א עכ"ל והרי שם לא הי' בידו לחזור ולבטל האירוסין ומכש"כ בנ"ד דאידחי לגמרי ופנ"ח בא לכאן וכהא דברכות נ' וע' בצ"צ סי' ט"ז וע' בתשו' בר"א חיו"ד סי' ע"ב וע' בש"ס גיטין פ"ג ושבת קי"ב ועמ"ש בחיבורי מש"ש סי' קץ וקצרתי,

סימן רסז

א להרב הה"ג מו"ה שלמה מעהר נ"י אב"ד בראיוליב בראמעניע.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעסק הגט שנשלח אליו מעיר זאבליטוב ויש לו עלי' פקפוקים וגם בהרשאה והנה מ"ש בהגט שם אלטער בעי"ן והרב המסדר כ' הטעם לפי שחותם א"ע כן ורו"מ כתב שהוא טעות כי בעין המבטא בסגול משא"כ בלא עי"ן ואף שבס' אהלי שם כתב בעין אפשר דשם נקרא כן (ורו"מ הביא מהט"ג ש"א אות ז' ס"ק ז' בשם ע"נ בשם חייא בחירק דאפי' חותמת ביו"ד אחת טעות הוא וכ"ה בט"ג ש"א אות ט' סק"ב בשם טודרוס וחותם בתי"ו ובאות צ' ס"ק ט' בשם בן ציון וחותם בנו"ן כפופה ובאות ק' סק"ז גבי קלונומיס בוא"ו ובפת"ש קוה"ש ש"א אות י' בשם ג"מ ובאות ה' בשם הירש וגם הביא מדברי הצ"צ סי' פ"ד ועה"ג סי' מ"ב בשם מרקיל מערקל וה"נ בזה עכת"ד.)

ג והנה אמת נכון הדבר דבכמ"ק אין להשגיח על החתימה בטעות כמ"ש הפת"ש בכללים אות א' והמעיין בט"ג ש"א אות י' סק"ט ימצא שהכל לפי הענין אם חותם א"ע בכוונה או שהוא רק מחמת שהוא טועה והכל יודעים שהוא טעות וע"ש אות מ' וע"ע בט"ג ש"א אות ג' סק"ז וע"ש אות ב' סק"ז ובפרט בש"א אות ז' ס"ק י"ח באורך בזה בענין

חתימה בטעות ולחלק אם יש שינוי במבטא ועוד כמה חילוקים ושם ס"ק כ"ה ושם אות ו' ס"ק ג' וס"ק י"ז ושם אות ב' ס"ק ז' ואות ח' סק"ג וס"ק ד' ושם אות נ' ס"ק ו' בשם הערץ דיש לכתוב כחתימתו ושם אות ח' סק"א ואות מ' סק"י י"ג ט"ו כ"ד כ"ה ואות פ' סק"א וסק"ה ואות ש' ס"ק ב' וס"ק ה' וע"ש סק"ו בהבדל שבין סגול רפה ובין סגול מודגש וע"ש ס"ק י' ושם בש"נ אות ב' סוס"ק ז' בענין חתימת נשים ואות י' סק"ב וסק"ז ובאות ס' סוס"ק ב' ואות ד' סק"א באמצע דבריו ואות א' ס"ק י' ואות ר' ס"ק ז' ובב"ש ש"נ אות א' בסופו ואות ח' בסופו וט"ג סק"ו ואות ל' בט"ג ס"ק ו' ובשו"ת ספ"י סוסי' פ"ה בשם ריזא בחירק וחותמת א"ע בה"א בסוף אין לשנות החתימה וגם החולקים על הט"ז בשם יהודא מודים בזה והנה ראיתי בשו"ת נא"ד סי' ח' בשם זיסקונד שנקרא לפי המבטא ביו"ד אחר הזיין וחותם זוסקינד בוא"ו אחר הזיין והעלה דאין לשנות חתימתו והביא ראיות ותו"ד שם דלפי הסכמת הפוסקים אין לשנות חתימתו אלא בהצטרף ב' דברים והוא אם חותם א"ע באופן שלא נמצא בשום מקום שם זה כפי חתימתו כמו בשם באלי בחותם בלא אל"ף וגם אם אין שינוי במבטא דגם בלא אל"ף יוכלו לקרותו בלי בפתח וכן בשם פנחס ועוד בכמה שמות כאלו אבל בחסר א' מן ב' האופנים כגון שיש שינוי במבטא בין חתימתו ובין הקריאה בפ"כ אפי' מצינו בכל מקום היפוך מחתימתו אין משנים חתימתו וכן להיפוך אפי' ליכא שינוי במבטא רק שלא ראינו שיהי' כתוב שם זה בכל מקום בש"ס ופוסקים להיפוך כגון שלא נמצא שם זה במקרא וש"ס או שנמצא לפעמים כך ולפעמים כך אזי אין לשנות חתימתו והביא מכמ"ק בזה ע"ש ושם סי' י' אות ח' ט' האריך עוד בביאור הדברים ע"ש היטב והיוצא מדבריו דבכה"ג דנ"ד ששם אלטר לא נמצא במקרא וש"ס ולא בפוסקים קדמונים כלל ורק באחרונים מהדור שלפנינו ובסי' אה"ש נמצא בעי"ן אחר הטי"ת וגם יש שינוי במבטא כמ"ש רו"מ מ א"כ יש לילך בתר חתימתו ואין לשנותה.

ד ומ"ש רו"מ בשם תשו' צ"צ החדש אין הס' ת"י אבל בשד"ח מערכת גט ס' י"א אות א' ואות ב' העתיק מתשו' צ"צ סי' קכ"ט דהיכי שיש סתירה בין המבטא לחתימתו בהרגש במבטא אבל היינו אם המבטא כפי שנמצא השם בתנ"ך וכדומה משא"כ בנ"ד ועיין מ"ש מדברי כמה מחברים בענין זה ובדין שם שמעלקא כשחותם ביו"ד בסוף שדעת השו"מ מ"ק ח"א סי' ס"ד דיש לכתוב כפי שחותם ובמק"א כתבתי בדין שמעלקא שחותם בעי"ן בסוף והבאתי מתשו' עה"ג סי' מ"ב הנ"ל בשם מרקיל מערקל דגם שם שמעלקא הובא בט"ז וט"ג ואחרונים אבל בנ"ד דשם אלטר לא הובא בשו"ע וסדרי גיטין ובס' אה"ש הובא בעין א"כ יש לילך אחר החתימה ומ"ש רו"מ מדברי הד"ח שער הנקודות צירי

שחולק ע"ד הב"ש והעלה דאדרבה אם יש שינוי במבטא א"צ לכתוב כפי חתימתו וגם לפי דבריו נראה דבשינוי קטן כזה מודה שהרי סיים שם בשם הע"נ דבשמות שלפי המבטא צ"ל בסופן אל"ף או ה"א אם סיים ביו"ד כשר וגם לפמ"ש בתחלה דפסול היינו באינו חותם ביו"ד אבל בחותם ביו"ד מודה דיש לכתוב כחתימתו ותדע שהרי מבואר בהקו"א מהט"ג הנדפס באה"ש בסופו אות ז' בשם יעקבקא וכדומה שמסיימים באלף מ"מ אם הוא חותם ביו"ד יש לכתוב כחתימתו ובשו"ת חא"ש סי' י"ב בשם זאלקא וחותם ביו"ד דיש לכתוב כפי שחותם וגם בדיעבד אם כתב באל"ף בסוף פסול והסכים עמו הח"ס ע"ש באורך וא"כ ה"נ בחותם בעי"ן ובפרט בשם אלטר שאינו שם כלל רק פירוש של תיבת זקן וכל מי שכותב בלשון אשכנז תיבה כזו על מי שהוא איש זקן כותבין בעי"ן וכבר כתב בט"ג ליקוטי שמות ס"ק מ"ב בשם הג' מליסא דשמות שבגיטין יש לכתוב כפי שכותבין באגרות ומכתבים ולכן לענ"ד יפה עשה המסדר ואין לערער עליו ובפרט אחר שכבר נעשה.

ה ועי"ע בד"ח בניקוד סגול שכתב דעין נחלפת באל"ף ואף שסיים בשם גאלא געלא דפסול הרי סיים לחלק בין אם הטעות מפני קלות הלשון ובסוף התיבה אין ניכר הרבה ההבדל בין אם אל"ף בסוף או עי"ן לכן נלע"ד כמ"ש.

ו ובדבר חסרון עוקצין השמאלין שברוב היודי"ן כבר ראו עיניו דברי האחרונים וע"ע בתשו' ח"ס ח"ב סי' ח' באמצע התשו' מ"ש בזה ואני מצאתי בתשו' מהרי"ל סי' צ"ח באמצע התשו' בדברי השואל הרב מהר"ז וגם מהרי"ל לא השיג עליו ומוכח שאין להחמיר כ"כ וע' בד"מ וטו"ז יו"ד סי' ש"ה ס"ק י"א אם יש ללמוד מדברי השואל אם המשיב לא השיג עליו אבל כאן נראה למעיין שהרב מהר"ז הי' ג"כ אדם גדול וכבר כ' התה"ד שבכל מדינת אוסטרייך וגם עוד בכמ"ק מקילין אבל לכ"ע אין להחמיר אלא בלא עשה שום עוקץ בשמאל לא למעלה ולא למטה אבל בעשה בצד מעלה ולא בצד מטה בודאי אין להחמיר בגט ולא אדע בנ"ד איך הי' המעשה.

ז ובדבר ההרשאה מ"ש תהא מגורשת בו ממנו מעכשיו כבר ראו עיניו דברי פת"ש בסדר גט שני ס"ק מ"ו בשם ראנ"ח ובגליון הבאתי מהכנה"ג סי' קמ"א הגה"ט אות ע"ט ואות פ"ב וסי' קמ"ג הגה"ט אות מ"ה וגם שאר דברים שמצא קצת חסרון בלשונות ההרשאה אין בהם כדי לפסול ההרשאה ובפרט לחוש עי"ז על הב"ד ויותר הו"ל לחוש על חתימת העדים והדיינים רחוק מגוף הכתב קרוב לשיעור ב' שיטין ובשורה ד' בין תיבת אלטער לתיבת בן אין שום הפסק ונראה כתיבה אחת ונראה שהי' כתוב אלטר וחזרו ותקנו ועשו מן הרי"ש עי"ן והוסיפו רי"ש ולכן נדחקו ב' התיבות זל"ז ועשו זאת כדי שלא יהא שינוי

בין הגט ובין ההרשאה ולכן לפענ"ד ישלח להם ההרשאה בחזרה ויפרט כל החסרונות ויעשו שם הרשאה אחרת וישלחו ליד רו"מ ואז יסדר הגט והנה לא אדע אם שלחו הגט ע"י הבי דואר ועשו שליח שני כנהוג והרשאה ששלח אלי הוא הראשונה או ששלחו שליח משם כי יש נ"מ לענין התיקון בהרשאה אחרת כמובן וכת"ר יעשה כדת של תורה.

סימן רסח

א עי' מפתחות.

ב נשאלתי בדבר א' שדר עם אשתו יותר מעשר שנים ואין לו בנים ואמר רופא א' מומחה גדול שיתן לו זרעו לתוך צנצנת והוא יקלח הזרע לתוך רחם האישה ע"י שפופרת ועי"ז תתעבר ותלד (כי ע"י שפי הרחם צר לא יוקלט בתשמיש הזרע לתוכה) אם מותר לעשות כן והנה הגם שכתבתי בכמה תשובות שאין לסמוך על הרופאים אשר יצוו ליתן להם הזרע להבחין אם ראוי להוליד ולא דמי להא דיבמות, גבי כרות שפכה ובב"ש א"ע סי' כ"ג דבישו"ש מבואר דדוקא ע"י גרמא שרי ולא בידים ועוד דשא"ה דבל"ז אינו ראוי לילד וליכא משום הוצ"ל משא"כ הכא מאן יימר שאינו ראוי להוליד בע"א ושמא המניעה מצד האשה והארכתי בזה וחלילה להקל בעון חמור כזה לסמוך על השערתם על צד ספק אבל בנ"ד לכאורה י"ל שאין זה בגדר השחתה כיון דאפשר שאותה זרע עצמה לא תלך לאיבוד ולבטלה ואף שהוא רק ספק תיקון כבר כתב בתשו' רמ"א סי' ק' אות יו"ד דמוחק ע"מ לתקן אף שהתיקון רק ספק מותר דמ"מ ל"ה דרך השחתה כיון שעושה בשביל תיקון ועי' שו"ת ב"א יו"ד סי' ס"ב באורך בזה ויש לדון בזה מדברי הרא"ש פ"ב דביצה י"ז שכתב דאין ליטול פתילה דולקת מנר זה וליתן בנר אחר דמיד שסלקה מן הנר הו"ל מכבה ומה מועיל אם חזר והדליק יעו"ש בק"נ סקנ"ה מ"ש ע"ד הט"ז וע' מג"א סי' תק"ז סק"ט ובסי' תקי"א סק"ו במ"ש דסופו מבעיר ובא"ר סק"ו תמה עלי' בזה ורק לשיטת הרי"ף כמ"ש הר"ן ולא קיי"ל כן וע' תשו' מהרי"א א"ח סי' צ"ד מ"ש בזה אבל י"ל דדוקא התם דמלאכת כיבוי לא הותר ביו"ט אבל הכא דדוקא דרך השחתה אסור ובנ"ד שעושה ע"מ לתקן באותה זרע עצמו דבכה"ג במוחק השם ע"מ לתקן במקומו שרי וכן בנותץ אבן בביהכ"נ דשרי ע"מ לתקן במקומו א"כ ה"נ בזה.

ג ובגוף דברי הרופא מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"ג סי' רס"ג ואעתיק תו"ד בקצרה איש ואשה הי' מתעצמים האשה טוענת כי הבעל ישען על ביתו ולא יעמוד והוא מודה לה ואח"כ נתעברה ועדיין הוא מודה שלא בא עלי' ועדיין היא בתולה והיא אומרת כי נשים חכמניות השירו בתולי' כשהכירו שנתעברה כדי להקל הלידה וילדה בת אם שנאמין

לה שאפשר לה להתעבר ממנו בעודה בתולה והשיב וז"ל בזה יש לעיין אם אפשר לאשה להתעבר בעודה בתולה שתפשיט הזרע ברחמה בלא ביאה דבפ' יוצא דופן משמע דכל ש"ז שיוצא בהרגשה אפי' שימש מטתו בחלום מיקרי יורה, כחץ וראוי להזריע והיא מטמאה ויש מחלקין שיש יורה כחץ בשעת יציאתו ועדיין אינו ראוי להזריע דשמא אינו הולך למרחוק כשיגיע בגופה במקום שתהי' אותה הזריעה ראוי להוליד אבל כשהוא בשעת הנחתה בגוף יורה כחץ אז הוא ראוי להוליד וע"ז אמרו ביבמות פ' הזע"י איהו קים ליה ביורה כחץ ואיהו לא קים לי' ולפ"ז בנ"ד ראוי להסתפק אם אפשר שתתעבר בשפיכות זרע מפי הרחם אל תוך הרחם ונראה שאפשר הוא שהרי בחגיגה י"ד שאלו את ב"ז בתולה שעברה מהו להתירה לכהן אי חיישי' שמא באמבטי עיברה פי' שהאיש פלט ש"ז בתוך אמבטי והיא רחצה בו ונכנס ברחמה ונתעברה ומותרת לכהן ופריך והאמר שמואל כל ש"ז שאינו יורה כחץ אינו מזריע ומשני התם מעיקרא יורה כחץ הוה נראה מכאן שאם הי' יורה כחץ בשעת עקירה אפשר שתתעבר בתולה ומותרת לכהן ואם נאמין לספרים חיצונים מצינו בס' בן סירא כי אמו נתעברה מש"ז של ירמיהו באמבטי וסירא בגי"מ ירמיהו ובזה הוכשרה הבת לבא בקהל ולירש בנכסי אבי' וכו' עכ"ל ושם בהג"ה אמ"ה כך העידו לי עכו"ם שנשים הרבה מהם מתעברות ועדיין הם בתולות וכן העיד לי ה"ח ר' אברהם ישראל שראה כך לבתולה שאינו קרובתו עכ"ל ועי' בחמ"ח א"ע סי' א' סק"ח בשם ליקוטי מהרי"ל ג"כ ממעשה דב"ס הנ"ל וח"א אמר לי שראה בס' ב"ס או בס' אחר כי המעשה הי' שאנסו את ירמיהו בהיותו באמבטי ובאונס יצאה זרעו ונצטער מאוד והתענה ע"ז והראו לו מן השמים שאשתו רחצה אח"כ בהאמבטי וקלטה הזרע ונתעברה והולידה את ב"ס וכי זרעו לא יצאה לבטלה ומזה יש סמוכין להקל בנ"ד ואדרבה בעובדא דהתשב"ץ שלא הי' להבעל ג"א תקשי איך אפשר שתצא הזרע יורה כחץ וצ"ל דתולין שאירע לו דאותו פעם שנתקשה והוציא זרעו ואף שלא בעל כראוי ולא השיר בתולי' מ"מ נקלט אח"כ הזרע מפי הרחם לתוכה ונתעברה ומכ"ש דבנ"ד שהבעל מתקשה ויורה כחץ והשיר בתולי' בודאי ניקל להיות שעי' קילוח שפופרת יכניס לתוך הרחם ותתעבר ולא נחשב כהוז"ל וכמו וכעובדא דירמיהו הנ"ל ועי' בט"ז יו"ד סי' קצ"ה סק"ז בשם הגהות סמ"ק בשם ר"פ דשם נדה יכולה לשכוב על סדיני בעלה אבל נזהרות שלא לשכוב על סדין של איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר אף שאין כאן ביאת איסור והולד כשר לגמרי מ"מ איכא חשש הבחנה שמא ישא אחותו מאבי' משא"כ בנדה ובעלה אין חשש ע"ש וע' בב"ש א"ע סי' א' סק"י ומל"מ פס"ו מאישות ה"ד ופי"ז מאי"ר הי"ג ובשי"ק על הירו' פ"א דכתובות ה"ג וע' תשו' בנימן זאב סי' תי"ד בשם

ירושלמי בענין אמבטי, ובנד"ד שמקלח הזרע לתוך הרחם ע"י שפופרת קרוב להאמין יותר לדברי הרופא עפ"י דברי התשב"ץ ומ"מ מצד חומר האיסור יש לחקור עוד מרופא מומחה גדול ואם גם הוא יסכים לזה אז לפענ"ד יש להקל בזה וע' תשו' שב"י ח"א סי' ס"ה ס"ו ובעיין יעקב לסנהדרין ע"ה דאין לסמוך על אמירת רופא אא"כ שנים אומרים כן ע"ש ומה ששאל אם מותר שיעשה הרופא הקילוח לרחם האשה בימי נדתה לפימש"ל בשם הגהת סמ"ק אין בזה קפידא ומ"מ אין דעתי לעשות כן מעשה רק בימי טהרתה וגם בזה לא התרתי רק בשהה כבר עשר שנים ולא ילדה ויבא לידי גירושין והתורה התירה למחוק שמו בשביל השלום אבל מחומר האיסור רצוני באופן שיסכימו עוד ב' רבנים יראי ד' ושלא לעשות מעשה רק עפ"י חקירת חכם וירא ד' אשר יראה הענין שהוא שעה"ד גדול וכתורה יעשה

סימן רסט

א שוכט"ס לכבוד ח"ב הרב הה"ג וכו' מו"ה משה ישראל פעלדמאן נ"י מו"צ דפה"ק

ב לתשובת מכתבו הנני בדבר שאלתו בנידון הכשר מכונה (פאבריק) של עכו"ם שנעשה שם חמאה וחלב אשר ע"ע השתמש בה העכו"ם בחלב מבהמותיו בלי ישראל יושב ושומר וכעת רצונו לעשות בהכשר ורו"מ כתב כי מדינא א"צ המכונה הלז שום הכשר כיון דהחלב שניתן להמכונה הנ"ל נתהפך שם בתחבולותי' לחלב קרוש (סמעטינא) ומשם ינתן לגיגית א' ונעשה שם חמאה ולגיגית א' ונעשת גבינה ע"י שמתחמם הגיגית ע"י זיעה וא"כ מעולם לא נאסר המכונה ע"י החלב לפמ"ש הש"ך סי' קט"ו סקכ"ה דבידעי' בודאי שדעת העכו"ם להקפיא מותר החלב בדיעבד וגם הרי כל תשמישו הי' רק בחלב צונן רק בכ"פ אחר גמר עשייתן מדיחין המכונה והכלים במים רותחין ע"כ צוה גם כעת למלאותם במים חמין וכתשמישו כך הכשירו אך הגיגית שנתחמם שם הגבינה הגעיל כראוי לחוש לד' הש"ך סק"כ והחזיק בידו הפר"ח הגם דרוב אחרונים חלקו עליו ובב"מ הביא מתשו' הרשב"א שבב"י סי' קי"ח כדעת הרמ"א מ"מ מהיות טוב ובפרט שהוא דבר תדירי והנה גם הפר"ת חולק על הפר"ח והוכיח מפה"מ להר"מ להיפוך וד' מרדכי הם לחומרא בעלמא אבל מדינא שרי ע"ש וכ"ה בתשו' חוט השני סי' ל"ג ל"ד ע"ש שהעלה דגם מסתמא הי' דעת העכו"ם מתחלה לגבן ואין איסור רק ביודע שהוא פיתוהו אח"כ לגבן וגם בגי"ד מתחלה העכו"ם שרוצה לגבן גם בלא הפ"מ מותר ע"ש וע' מרדכי פ"א דחולין סוסי' תק"צ דיש ראי' להקל כד' חוה"ש שם וכבר ראו עיניו גם

ד' עקרי הד"ט סי' י"ב אות ד' בשם גוו"ר וחק"ל ג"כ להקל וע' בנקה"כ סי' קי"ב סק"ט בשם מהר"ם בזה.

ג ומ"ש בענין ההגעלה הנה אם הי' בכבוש מעל"ע הגם שהט"ז סי' קט"ו סק"ז בשם או"ה כ' דה"ה בכבוש אוסר הכלים אבל בתשו' מהרי"א יו"ד סי' קכ"ה הוכיח דהאו"ה מסופק בזה ולשי' הרשב"א יש להקל ולכן במקום הפ"מ התיר גם בלא הגעלה כלל ע"י שיהוי מעל"ע ע"ש א"כ דוקא בהפ"מ משא"כ לעשות לכתחלה לא התיר אך דשם מיירי בכ"ח גליזירט אבל בכלי מתכת הרי דעת או"ה דליכא משום כבוש ואף שהט"ז רסי' ק"ה חולק כבר הביא במש"ז דעת רבים להקל ואני מצאתי בתשו' חוט השני סי' ס"ג שפסק ג"כ להקל ובמש"ז הביא מהש"ך סוסי' ס"ח בדין כלי נחשת לענין עירוי וה"ה לכבוש והנה אף דהש"ך שם חולק ע"ד רי"ו אבל בהעמק שאלה פ' מטות שאלתא קל"ז הוכיח שכ"ה דעת רי"ף ורמב"ם ועוד כמה ראשונים ושכן עיקר דנחשת אינו בולע אא"כ האור מהלך תחתיו וע' במש"ז א"ח סוסי' תנ"א שהביא ב' דיעות אם גם שאר מתכת דמי לנחשת ומצאתי בתשו' מהר"י מברונא סי' ל"ט שכ' דנחשת עדיף משאר מתכות בזה ע"ש לענין נ"ח והביא משבת מ"ד ורשי' שם וע' נדה י"ג אך אם נשתמשו בו דרך בישול ברותחין ל"ש זה והן אמת שהפמ"ג א"ח בהנהגת או"ה סדר ג' אות כ"ה כ"ו חקר אם להתיר הכלים של חלב שאב"י וסיים בצ"ע ושיש להתישב. בדבר ומצאתי בתשו' מהר"י מברונא סי' ע"ח שהעלה דאיסור חלב עכו"ם היא רק מספק וכלים שאב"י מותרים לכתחלה והביא בשם ר"י שחולק וס"ל דכיון שאסרוהו חז"ל הוא איסור ודאי והוא מסיק כדעתו דהוי רק איסור ספק ומותרין כלים שאב"י ע"ש וע' שיו"ב סי' זה אות ב' בשם בתי כהונה בזה והוא סיים להקל בהפ"מ אבל בתשו' הרשב"א ח"א סי' קמ"ג מוכח דלכתחלה אסור גם שאב"י בחלב עכו"ם וכ"ה בתשו' מהריב"ל ח"ג סי' ק"ו אבל י"ל דבמדינות אלו דל"ש כלל חלב טמא הנה בתשו' תשב"ץ ח"ד חוט המשולש טור א' סי' ל"ב הביא בשם כפתור ופרח להתיר וגם הוא העלה כן כיון שהחלב גמלים ביוקר מחלב בהמה אין לחוש שמא עירב העכו"ם או החליף בחלב טמא וגם בתשו' רשב"ש סי' תקנ"ד מ"ש בשם אביו הרשב"ץ והוא העלה להקל יותר וגם בתשו' רדב"ז ח"ד סי' ע"ה פסק להתיר בדליכא דבר טמא בחצר ואין חשש שמא נתנו דבר טמא בהכלי קודם החליבה יש להקל ע"ש א"כ עכ"פ יש להקל בזה"ז בכלים שאב"י גם לכתחלה וע"ע באו"ה כלל מ"ה דין ז' שכתב הטעם בהא דלא תלינן בהחלב ברוב טהורות משום שרוב בהמות טמאות א"כ התינח במדינות שהרוב הן טמאות משא"כ במדינותינו גם לשיטתו יש להקל וע"ע בש"ג שעל המרדכי פ"ב דע"ז מ"ש בזה שיש כמה צדדי קולא ולכן הגם שסיים להחמיר מצד המנהג

וחלילה ח"ו להקל בגוף החלב של עכו"ם שנאסר עפ"י דברי חז"ל מ"מ בכלים שאב"י וא"א להגעילן יש להקל והרי בכמה דברים הקילו בחלב עכו"ם וע' באו"ה כלל מ"ח דין ה' דבחלב עכו"ם ריחא לאו מילתא ובשפ"ד סי' צ"ז דל"א בי' חנ"נ ובפרט בנ"ד שידוע שרוצה להעמיד הרי לא נאסר מהחלב כלל כמ"ש רו"מ ובתשו' מהרי"ט צהלין סי' פ"א העלה דמותר לקנות חלב שנקפה להעמיד בה חלב לגבינה דכיון שנקפה א"ב חשש חלב טמא ואי משום צחצוחי חלב הרי יהי' ס' לנגדם ואי משום דאמא"ל הרי אין כאן רק ספק איסור וגם אין רצונו בהם ולא ניחא לי' ע"ש וכבר הבאתי לעיל בשם תשו' חוה"ש שכ"כ.

ד ועי"ד הצבע שנותנין לתוך החמאה שתתיפה מראיתה כנהוג הייתי בעצמי באפטייק לחקור ע"ז ואין בה שום חשש בין חשש איסור בין איסור חמץ כי הוא רק מין עשב ונעשה מזה בפאבריק מין צבע הנ"ל.

סימן רע

א שוכט"ס לכבוד הרב החריף וכו' מו"ה שמואל צבי ווייס נ"י בק"ק דראגמירעשט בארץ הגר

ב תשובתי בצדו מ"ש מד' הש"ך סי' שי"ג סק"ו דסירוס הוי מום עי' בא"ז בשו"ת סי' תשנ"ב אות ה' ואם כי בתפל"מ הגיה בד' הש"ך במקום שכ' מותר גמור הוא כ' דצ"ל איסור גמור היא ועי' תשו' מהר"מ ב"ב הישנות סי' ע"ח שחילק בין אם הטיל ישראל המום דאתי למיסרך ובין הטיל גוי המום אכן בנ"ד אין נפ"מ דהגוי עשה המום שלא בידיעת ישראל. ובאמת כבר נמצא מבוכה רבה בין האחרונים אם סירוס דבזמנינו שכורתין הביצה ומניחין בכיס אי הוי מום ועי' תשו' בת עוני סי' ט' ובטוטו"ד מהדו"ג ח"ב סי' קל"ט ובס' כורת הברית בסופו ובשו"ת כנסי"ח ח"ג סי' נ"ה כתב ח"א לחלוק על הש"ך אולם מסתימת ד' הטור משמע דבר"ע הוי מום ובפרט בנד"ד שכורת הגיד – ובנדון האיך לשחטו והביא מעכ"ת דברי הרמ"א יו"ד סי' ש"ז סעי' ב' וכתב רו"מ דכוונתו דישחטנו בפניו. כ"כ בשו"ת ספ"י סי' מ"א וס"ל דעורו מותר בהנאה וכדעת רמב"ם שבב"י ובתשו' מהר"מ זיסקינד סי' ס"ו החמיר כד' הש"ך ועי' שו"ת מהרש"ל סי' צ"א ג"כ מזה ובנוב"ש מ"ת יו"ד סי' ט"ז אולם בספ"י סי' ל"ח הביא תשו' הג' ר"ס מסאנטוב שהשיג ע"ז בסי' ר"ה בתשו' ב"ש סי' קצ"ט וכ' דהרמ"א מיירי למכור מחיים באופן שאם יהי' טריפה ישאר הבשר לעכו"ם ואם יהי' כשר יתבטל המכירה למפרע ע"כ כן יעשה והחלב וכן בשר האחוריים במקום שאין מנקרין שם מותר למכור לעכו"ם כמ"ש בתשו'

שו"מ מהדו"ג ח"א סי' נ"ב ועי' תוס' בכורות דף נ"א ובראי"ש רפ"ה שם ותשו' מוהר"מ שי"ק סי' שכ"ז.

סימן רעא

א להרב וכו' מו"ה צבי הירש בלייווייס נ"י בוואר- שא בעהמ"ח כור זהב על הריטב"א

ב ע"ד שאלתו באשה שאמרה לבעלה טמאה אני ונמשך איזו ימים א"ל שטבלה ואחר שנודע שלא טבלה חזרה ואמרה שלא היתה טמאה כלל ואמרה אמתלא ונסתפק אם מועיל האמתלא ורו"מ הביא דברי הדרישה שתי' ד' הטור דאחר ששמשתו נדה ל"מ אמתלא דמוכרחת לומר כדי שלא תפסיד כתובתה והאריך בזה.

ג והנה גוף שאלתו מבוארת בשו"ת מהר"ח א"ז סי' קי"ג שהרב רמב"י שאל ד"ז ממהר"ח א"ז אם אחר מעשה תשמיש מהני אמתלא וגם אם מה שנתקדשה לאחר מיקרי לאחר מעשה והן הן ספיקות של רו"מ. אבל לא נדפס תשו' מהר"ח א"ז ע"ז, ונחזי אנן הנה מ"ש רו"מ בשם חתנו דבקידושין לא עבדא איסורא אמת שהנו"ב מה"ק א"ע סי' פ"ב אות ט"ז פשיטא לי' כן אבל בס' ישרי"ע ליבמות נ"ו ב' הוכיח מהש"ס קידושין ס"ז ע"ב להיפוך והעיר מיבמות פ"ט סוע"א דמפורש דבקידושין ליכא איסור ואני בגליון הבאתי מאז גם מש"ס גיטין פ"ט ע"ב שהביא רו"מ אבל תי' שם ב' תירוצים ולתי' ב' יש הבדל בין המקדש דעביד איסורא אבל המתקדשת לא עבדא איסור ובחינוך מצוה ר"ו מפורש דאסור לקדש עריות דלא תפסי הקידושין ומ"מ י"ל דהאשה לא עבדא איסורא רק המקדש וא"כ י"ל דבנ"ד מה שנתקדשה לאחר לא מיקרי מעשה אבל י"ל דעברה בלפ"ע אלא דמשום לפ"ע אין לקנסה כמ"ש מהרש"א קידושין דף נ"ו בתוס' ד"ה במזיד, שוב עיינתי בחינוך שם שכתב דינו גבי אחות אשה דכתיב בלשון לא תקח וקאי על הקידושין והגם דמשמע דגם בשאר עריות דינא הכי וע"ש במנ"ח מ"ש בזה מ"מ אינו מוכרח.

ד ומ"ש רו"מ ראי' מיו"ד סי' רל"ב סי"ב בהג"ה דאע"ג דנאמן אדם לומר ששבועתו היתה על תנאי או באונס היינו קודם שעבר על שבועתו משא"כ אחר שעבר אינו נאמן וה"נ בזה הנה כבר כתב הש"ך שם סקכ"ז בשם הרשב"א דהיינו בהתרו בו ולא חשש לומר בשעת התראה ומ"ש בש"ך שם דה"ה בהתרו בו וכו' הוא ט"ס וצ"ל דהיינו בהתרו בו שכ"ה בתשו' הרשב"א שם וכ"ה בש"ך ח"מ סי' ל"ד סק"ח וע' תשו' תועפת ראם סי' ל' שהעלה כן מדעתו ולא הביא דברי הש"ך. וא"כ בנ"ד י"ל שפיר דנאמנת והרי הרמב"ן והרשב"א וש"פ שהביאו ראי' מהא דשמשתו נדה מוכח דלא ס"ל כסברת הדרישה ועוד דכל טעמו של הדרישה שמפחדת שתפסיד כתובתה והרי ד"ז תלוי באשלי רברבי אם

מפסדת כתובתה בלא התראה וע' בב"ש א"ע סי' קט"ו סקי"ז ופת"ש סקי"א בשם כמה אחרונים בזה ובזה"ז שיש חדר"ג לשי' כמ"פ אין הבעל נאמן לומר שעברה על דת ועוד די"ל דגם לשי' הדרישה היינו בשמשתו נדה שראינו שיצרה תוקפה לכן אם נתברר שהוחזקה נדה אף שאומרת אמתלא אינה נאמנת אבל בנ"ד שהיא אמרה בעצמה טמאה אני ולא נודע לשום אדם וחזינן שאין יצרה תוקפה א"כ עכשיו שאומרת אמתלא אף שכבר שמשה אח"כ י"ל דנאמנת שהרי מי הכריחה לומר תחלה טמאה אני ואין לנו להחזיק ריעותא שבתחלה היתה בחזקת כשרה ואח"ז איתרע חז"כ שלה ותקפה יצרה ושמשה דאמאי נחזיק להרעות חז"כ שלה שנתברר לפנינו שכל אותן הימים שהחזיקה א"ע בטמאה אני מעצמה היתה בחז"כ ומדוע נחוש שאח"כ יצאה מחז"כ שלה וא"כ י"ל דבנ"ד גם הדרישה לשי' הטור מודה דנאמנת.

ה ומ"ש רו"מ מדברי הב"ש סי' י"ט סק"ב דבאמרה נדה אני ושמשה עם בעלה כל תוך ל' יום מהני אמתלא אבל אחר ל' יום ל"מ ומוכח דכונתו דתוך ל' יום. גם אחר ששמשה נאמנת באמתלא ולענ"ד יש להעיר דהא דעת הב"ש לקמן סי' קט"ו סקכ"ד דגבי ממון ל"מ אמתלא וא"כ אחר ששמשה עם בעלה ונימא דמפסדת כתובתה בלא אמתלא א"כ איך מהני האמתלא לשי' הב"ש גופי' ומזה יש הוכחה דהב"ש לשי' אזיל דס"ל דבלא התראה אינה מפסדת כתובתה כלל ולכן שפיר מהני האמתלא אבל לשי' הסוברים דא"צ התראה שפיר י"ל כהדרישה.

ו והנה רו"מ הביא ראי' ממ"ש בתשו' הרמ"א בהא דיצחק אבינו שהי' אחר ששימש עמה אפ"ה מהני אמתלא ולפמש"ל בשם הדרישה דהא דל"מ אמתלא אחר ששמשה משום דאומרת כן שלא תפסיד כתובתה לק"מ דהתם גבי יצחק אין הבדל בין שימש או לא ומ"ש להשיג על הב"ש סי' י"ט שכתב דאחר ל' יום ל"מ אמתלא מתשו' הרמ"א הנ"ל דהא גבי יצחק כתי' ויהי כי ארכו לו שם הימים כבר קדמו בתשו' ב"א חא"ע סי' א' והעלה שם דגם להב"ש אם הוחזקה רק מפי עצמה ותוכל לכפור הכל בודאי מהני גם אחר ל' ע"ש וכן מצאתי בתשו' פ"י ח"א א"ע סי' א' וע' תשו' חוות יאיר סי' קל"ח.

ז ובדבר מה שהוחזקה כפרנית במה שאמרה שטבלה יעוין בש"ך יו"ד סי' רל"ד סקנ"ט דמוכח דדוקא בממון אמרי' דהוחזק כפרן ולא באיסורא.

ח ובתשו' ח"צ סי' ל"א באמצע התשו' מבואר להיפוך אבל מפורש שם כדברי רו"מ דלא נעשית כפרנית עי"ז לדבר אחר.

סימן רעב

א כבוד הרב וכו' מו"ה ירוחם ליינער נ"י בק' חעלים (רוסיא)

ב ע"ד שאלתו בדבר השאללען אם מתחייבים בציצית והאריך והביא מדברי השו"מ מהד"ג סי' קצ"ז ידעתי מדבריו אבל כל היסוד ע"פ דברי המרדכי לא אכחד כי ד' מרדכי צע"ג שכתב שם מהספרי דמאשר תכסה בה למעוטי כרים וכסתות והנה בספרי שלפנינו אדרבה מוכח להיפוך וז"ל משמע מוציא את אלו ומוציא כו"כ ת"ל אשר תכסה בה וכו' והיינו לרבות כו"כ. והן אמת שבילקוט הביא מהספרי להיפוך אבל לענ"ד בודאי הוא ט"ס שהרי ש"ס מפורש בסוטה מ"ו ע"א ב' פעמים דלא יוכל ללמד בכלל ופרט משום דאשר ריבויא הוא ע"ש וגם במנחות מ"ג ע"ב ברש"י ד"ה מאשר ריבויא וע' זבחים מ' ע"א ואידך מאשר ואידך אשר לא דרש ובתוס' שם י"ח ע"ב ד"ה ואידך וכו' דהא דר"ש לא דריש אשר היינו רק התם ועכ"פ מכל המקומות מוכח דאשר ריבויא הוא ואיך ידרוש הכא למעט כוכ"ס ובע"כ כתי' הספרי שלפנינו דאשר תכסה לרבות כוכ"ס וממילא דה"ה העלאה דכיסוי של כוכ"ס היינו כהעלאה ובהעלאה הרי הוא מכסה ג"כ את גופו וגם הקושיות שהובא בשו"מ הם גדולות כמ"ש רו"מ ותירוצי' אין בהם ממש.

ג ולכן אם השאלען סובבים קצה א' מאחוריו שיש כנפות לפניו ולאחריו לא אדע שום צד להקל לפטור מציצית.

ד זולת שנאמר ליישב המנהג כי ע"י שאינו ראוי להשתמש בו אלא ע"י קיפול ובקיפולו אין בו שיעור פטור מציצית ומ"ש רו"מ מהא דבגד ארוך שמקפלו דפטור לגמרי לשי' הנימוק"י לדידן דקיי"ל כר"ש הרי שאין הקיפול מועיל לחייבו בציצית כ"ש הכא דל"מ לפטרו י"ל דשא"ה שלמעלה בקצה הקיפול יש כנפות של הבגד מקצותיו ושם ל"ש לחייב בציצית שלא יהי' לאחריו וכשפושט הבגד מלבישתו חוזרים ונפשטין הכנפות למטה לכן פטור לגמרו וע"ש במנחות גבי רבאב"נ דהוה מכסי טלית כפולה וכו' איפשיטא וכו' ע"ש אבל בנ"ד שקיפולו תמיד בין בלבישה ובין כשפושטו ומניחו באיזו מקום קיפולו מבטלו משיעור בגד שהוא כדי לכסות בו ראשו ורובו של קטן וממילא פטור בציצית דאף דמ"מ איקרי בגד לענין קב"ט כיון שיש בו כשיעור מ"מ לענין חיוב ציצית דבעינן כשיעור שהקטן יכסה רובו מהני הקיפול לבטלו. ויש להביא סמוכין לזה מהש"ס דשבת כ"ח פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה דפליגו ר"א ור"ע אם הקיפול מהני לבטל מטומאה דלר"ע מהני ובירושלמי פריך אר"א מכיון שקפלה לא טיהרה ומשני שכן שמשים אומנים רוצים בקיפולה ובק"ע פי' שכן השמשים אומנים רוצים בבגד טוב שיהא מקופל והדבר יפלא מה ענין שמיטה וכו' דהתם מקפלים הבגד שיהא שמור ויפה

וחוזר ופושטה להתלבש בו משא"כ הכא שמקפלו לפתילה להתבטל מבגד ולשרפו אבל בפ"מ פי' דר"ל שהאומנים מקפלין לצורך פתילה וחוזר ונמלך ופושטו וא"כ א"ש (ולפי' א' שכתב שם ג"כ קשה קושיתו ע"ש ותבין) וא"כ התינח בבגד שתשמישו בלא קיפול שפיר י"ל שמא ימלך אבל בשאללען אלו שכל תשמישן רק בקיפולן ולא חזי בלא קיפול שפיר י"ל דהקיפול מועיל להוציאו משיעורו מכדי ראשו ורובו של קטן ופטור מציצית והא דבגד ארוך י"ל דחזי לאדם גדול וארוך שישתמש בו בעת פשיטותו משא"כ בנ"ד שכל תשמישו לעולם רק ע"י קיפול ומתחלתו נעשה לכך.

ה ומ"ש רו"מ ראי' מהמג"א סי' י"א סקי"ד דאם עשה הנקב למעלה מג"א אע"ג דאחר קשירה נתקפלו הכנפות והציצית פחות מג"א פסול וכן להיפוך ומוכח דהקיפול אינו מועיל כלום י"ל דהתם תלוי רק בשעת תליית הציצית שיהי' כשיעור וכמ"ש שם בש"ע סעי' ו' דאם נתקו אח"כ איזו חוטים כשר הגם דהתם נתקן אחר שקישרן בקשר והכא הרי בשעת עשיית הקשר כבר נפחת מכשיעור מ"מ י"ל דכיון דבשעת תליית החוטין הי' כשיעור כשר גם י"ל דהתם הקיפול אינו שיהא דבוק הקיפול זב"ז רק בכפיפה בעלמא גם י"ל דשא"ה שנכפף רק כנגד הקשר אבל שאר הכנף הוא כמקדם לכן בכה"ג אין הקיפול מבטלו משא"כ בנ"ד שכופל כל האורך או הרוחב של הבגד ודעתו להשתקע שישאר כן לעולם או שיקפלנו מצד השני אבל יהי' מקופל לעולם י"ל דהקיפול מבטלו.

ו והנה מ"ש בתשו' שו"מ בשם ח"א שהקשה לשי' המרדכי אמאי ל"ק בסדין גזירה אטו העלאה דמשום כלאים איכא יפטור מציצית נ"ל דלק"מ לפמ"ש בהגמ"ר ריש חולין דגם אם הקשר לאו של קיימא משום דעתיד להתירו בחול לשי' ר"א מ"מ אסור לקשרו בשבת כיון דנקרא קשר לענין תפלין וכה"ג מצינו בכמ"ק בסוכה ז' מיגו דהויא דופן לענין סוכה וכו' וע' בא"ז הל' מוצ"ש סי' צ"א בזה וא"כ ה"נ אף דהעלאה לא מיקרי לבישה לגבי ציצית מ"מ אם הוא כלאים דלגבי כלאים מיחשב לבישה ממילא חייב בציצית ובזה מיושב גם מה שהקשה רו"מ דלשי' מרדכי ל"ה בכלאים בציצית בעידנא דמיעקר לאו דבשבת העלאה חייב משום כלאים וליכא מצות ציצית ולפמ"ש ניחא.

ז ומ"ש רו"מ מהילקוט תהלים רמז תשכ"ג בצואר אני מקיים מצות עטיפת ציצית ובז"ר פי' שהי' לו בגד כסודר המונח סביב הצואר הנה י"ל דכונת הילקוט לפי שבכל לבישת טלית של ציצית עושים מקודם העטיפה סביב הצואר ולכן נקט עטיפ"ת ציצית.

ח ובהיותי בזה עלה בלבי בהא דמבואר במנחות מ"א ע"א דגם למ"ד ציצית חובת גברא אין חיוב ללבוש טלית של חיוב ולכאורה מנ"ל הא ונראה למאי דאיתא במכות ח' סוע"א ואשר יבא את רעהו וגו' דאי בעי עייל ואי בעי לא עייל וכו' א"ל ראב"א לרבא כל היכי

דכתי' אשר דאי בעי הוא אלא מעתה ואיש אשר יטמא וגו' אי בעי מטמא וכו' מת מצוה דלא סגי דלא מטמא ה"נ דפטור שא"ה דאמר קרא טמא יהי' מכל מקום ע"ש א"כ ה"נ כיון דכתיב אשר תכסה בה אי בעי מכסה אי בעי לא מכסה ואף דבהוריות י' ע"א אשר נשיא יחטא יכול גזירה וכו' ואף דפריך באמת גזירה מהיכי תיתי ומשני מהא דבשורה הוא לכם דאשכחן כה"ג מ"מ צ"ע דכיון דנקט אשר איך נימא דגגזירה הוא הרי אדרבא אשר משמע אי בעי עביד וכו' ולא דמי להא דכתיב ונתתי נגע וכו' דשפיר י"ל בשורה הוא להם וי"ל דשא"ה דבפרשה נאמר אם הכהן המשיח יחטא וגו' ושני הכא בדיבורי' וכתי' אשר ולא נקט אם לכן הוי סד"א דגזירה הוא וע"ש ברש"י שכתב להדיא דמדלא כתיב אם נשיא יחטא הוי סד"א גזירה אבל בעלמא כל אשר אי בעי עביד.

ט ונחזור לענינינו דיש צד להקל שלא לחייב השאללען בציצית וכיון שכל העולם מקילים צריכים לחפש זכות ומהגם שלא ישמעו לנו להחמיר וכשם שמצוה וכו' אבל כל י"ש יחמיר לעשות קרן א' עגולה באותן שמטילין צד א' לאחוריו דבאותן שלובשין רק לפניהם יש לסמוך על טעם של הד"מ כיון שדרכן בכך תמיד אין לחוש למה שאפשר להטיל כנף א' לאחוריו והן אמת שמלשון הד"מ אות ו' שכתב וז"ל אבל במלבושים שלנו שכל הד' כנפות לפניו וא"א ללבשן בענין אחר אין בזה חיוב ציצית עכ"ל מדנקט וא"א ללבשן בע"א מוכח דתליא בזה אם א"א בענין אחר מ"מ י"ל דעדיפא מינה נקט ועוד די"ל דהכל תלוי אם מעוטף וכו' ד' צדדין בציצית לפניו ולאחריו והכא אף שתלוי צד א' מהשאל בצד ימיני מלפניו ב' כנפות ומצד שמאלו מאחוריו ב' כנפות אין זה עיטוף לפניו ולאחריו שאינם זה נגד זה וכיון שכתב הב"י בזה דכל מקום שההלכה רופפת הלך אחר המנהג וחפשו הב"י וד"מ צדי צדדין להחזיק המנהג אנחנו נלך בעקבותיהם והנח להם לישראל וכו'.

י ולא אכחד כי בעניי לא אדע מנ"ל לחייב כסות הצואר יותר מכסות הראש דאשר תכסה בה משמע כיסוי רוב האדם עכ"פ ואטו הראש אינו בכלל הגוף ואפ"ה אימעט ואמאי יחויב בכיסוי אבר אחר שאינו מבנין גופו של אדם וצ"ע.

יא ומה שהקשה רו"מ בהא דמבני בניו של המן למדו תורה מהמכלתא סו"פ בשלח דאין מקבלין גרים מעמלק כבר קדמו בס' עיין יעקב לסנהדרין צ"ו ואולי י"ל דהא באומות ת הלך אחר הזכר והם הי' גרים מבתו של המן והזכר הי' מאומה אחרת ומה שהקשה בתוס' יומא נ' ע"ב ד"ה תמורת דא"כ איך עושין תמורה בשל שותפות כבר קדמו בשו"ת מים חיים א"ח סי' י"א ע"ש מ"ש ליישבו וגם בס' יד דוד העיר בזה ואינו לפני כעת.

סימן רעג

א לכבוד הרב מו"ה אלישע ני' מו"צ דק' בייטש

ב לתשובת מכתבו בדבר הפר"פ אם מה שמסר להמוזג שעבר על החוק של קאנסענץ שאסור לו למכור רק בצלוחית חתום ונתחייב לשלם קנס הנה בתשו' מבי"ט ח"ב שאלות השניות סי' קנ"ח מבואר דגם הקנס הוא בכלל דדמ"ד כדי שלא יבריחו המכס וע' ח"צ סי' ע"ב מ"ש בזה וגם בתשו' הרשב"א ח"א סי' תרי"ב מבואר דגם העונש שמטיל המלך על הגנב וכדומה הוי בכלל דדמ"ד וע' חו"מ סי' שס"ט ס"ז וא"כ כשעבר ומכר בכלי פתוח נתחייב בהקנס השייך לשאללפאנד וכדומה א"כ כשמסרו בעל הפר"פ דמי להא דסי' שפ"ח סי"ב בהג"ה דאף דהפקע"ה שרי מ"מ המוסר א"צ לשלם וגם תשלומי מכס דמי להפקע"ה כמ"ש הר"ן בנדרים כ"ח ע"א א"כ ליכא חיוב תשלומין על המוסר – ונהי שעשה מעשה רע כמ"ש הרמ"א סי' שפ"ח שם וע' תשו' שו"מ מהד"ק ח"א סי' כ' מהירושלמי פאה פ"א בזה אבל מ"מ א"א לחייבו בתשלומין עבור שגרם לו היזק הקנס.

ג והן אמת שיש לדין דכיון דהקנס אינו קצוב ותלוי בדעת השופט א"כ הוי מוכס שאל"ק וליכא משום דדמ"ד אבל ז"א דנהי שיוכל לקנוס כפי דעתו אבל מ"מ יש לו קצבה כי למשל מן עשרה עד מאה יוכל לקנוס כפי ראות עינו אבל לא יותר ממאה א"כ אכתי יש לו קצבה ובילדותי ראיתי תשו' בכת"י מהגאון מהרש"ק ז"ל מבראדי שהוכיח מפיה"מ להר"מ פ"י דב"ק דמוכס שאל"ק היינו שהמלך קצב מס ונתן רשות להוסיף כמה שירצה אז הוי מוכס שאל"ק אבל אם מתחלה לא קצב המלך שום קצבה אינו בכלל משאל"ק ואף שמדברי הפוסקים ל"נ כן מ"מ בנ"ד שיש לו קצבה למעלה שיותר מזה א"א לקנוס הוי בכלל מוכס שיש לו קצבה וע' כה"ג בתוס' חולין קל"ז ע"ב ד"ה אלו וכו' בירושלמי פריך אמאי לא קתני תרומה שאין לה שיעור דחטה א' פוטרת הכרי ומשני אע"ג שאין לה שיעור למטה אבל יש לה שיעור למעלה שא"י לעשות כל גרנו תרומה וכו' ע"ש הרי דבכה"ג הוי בכלל יש לה שיעור ועתוס' כתובות נ' ע"ב ד"ה ומאי וכו' באה"ד שכתבו מתחלה כן להדיא ואח"ז דחו ד"ז וע"ש ברא"ש פ"ו סי' י"ב ותומים סי' ס"א סק"ד ולענין מכס נראה דלכ"ע הוי כן וע' קידושין ט"ז סוע"א שאין להן קצבה למעלה אבל יש להם קצבה למטה וע' ביצה ט"ז ע"ב אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה.

ד ועוד דדוקא היכי שכל המכס אל"ק הוי גזל אבל אם רק הקנס על העובר וגונב המכס אל"ק ל"ה גזל וראי' מחו"מ סי' שס"ט ס"ז וכן מלך וכו' א' שגזר שכל מי שיעבור על דבר זה ולקחו כל נכסיו לבית המלך וכו' אינו גזל וכו' ע"ש והרי קנס זה אל"ק דיש עשיר גדול ויש שאין לו אלא נכסים מועטים ואפ"ה דדמ"ד ואינו גזל ובע"כ כמ"ש דהעובר על

דד"מ איהו דאפסיד אנפשי' ונתן אצבע בין שיניו ואף דבשו"ת ח"צ סי' ע"ב ל"נ כן הרי מרמב"ם וש"ע מוכח כמ"ש.

ה ודרך דרוש יש להביא ראי' מהא דהעלה בצל"ח ברכות מ"ח דהא דבדאורייתא כל ישראל ערבים זל"ז ולא בדרבנן משום דמצות התורה יש להם קצבה ודרבנן אין להם קצבה והא דבשל תורה יש מצות שהעונש אין לו קצבה כדאי' בר"ה י"ז ע"א אבל המיני' וכו' ופושעי ישראל בגופן וכו' קרקפתא דלא מנח תפלין וכו' וכן הכופרים בתורה ותחה"מ או שהחטיאו את הרבים והונם כלה והם אינם כלים וגם לפמ"ש בזה"ק מדרהנ"ע פ' וירא דף ק"ז ע"א שיקומו לתחה"מ אכתי מלוה בריבית מאי איכא למימר עתו"ס ב"מ דף ע' ע"ב (וכן במלבין פ"ח ברבים עתו"ס ב"מ נ"ח ואולי גם הוא קם לתחה"מ) ועוד דגם לדברי מדהנ"ע יהי' נענש בחרפה ודראון ע"ש ותבין ואמאי איכא בהנך ערבות ובע"כ כמ"ש וזהו רק להערה בעלמא יען שעלה בלבי בשעת כתיבה.

ו סוף דבר אף דהוי מסור וברעה עשה אבל אינו חייב לשלם ומ"מ מחויבים להשתדל שלא יענישוהו בקנס באופן שנבטיחהו בכתב באו"ש שלא יוסיף לעשות כן אבל מ"ש משום דמכוין להציל את שלו ליתא כמ"ש בעצמו מתשו' רמ"א סי' פ"ו אבל יעוין בתשו' נאות דשא סי' נ"ב שדחה דברי תשו' רמ"א הנ"ל ושסותר א"ע לסי' פ"ח גם יעוין בנה"מ סי' קצ"ד סק"ז שיש לצדד בזה בנ"ד ועת לקצר שלא ליתן יד לפושעים ומ"ש בשם משפ"ש דאין זה בכלל מניעת הריוח אלא היזק עמ"ש בקונ' משמ"ש שנדפס במשפ"ש החדש לסי' רל"ז בקי' תק"ע אות ח"י שהבאתי ראי' ממג"א סי' רמ"ד ס"ק ח"י וגם בדין נהנה עמ"ש שם מכמה מקומות ובדין נתכוין לטובת עצמו ע' משפ"ש סי' ר' ס"ז בד"ה ויש לבאר ובמשמ"ש שם אות י"ב וע"ע בט"ז בהשמטות לסי' כ"ח בשם רש"ל ותשו' חוות יאיר סי' מ"ב ותשו' גוא"י ח"מ סי' ל"ב ועמ"ש במשפ"ש סי' קע"ו סי"ב בד"ה ואפילו לכתחלה נמי שרי.

ז ובדין אם בעל הפר"פ יוכל לתבעו על העבר עמ"ש במשמ"ש לקת"ע שבסי' רל"ז אות ח"י שא"י לתבעו ולא להשביעו ודלא כשו"ת מגדל השן ע"ש באורך.

ח ובדין אם צריכים רשות ב"ד פשוט שצריכים התראת ורשות ב"ד ולית דין צריך בושש אבל בעוה"ר נעשה כהיתר וכל בעלי הפר"פ אינם מקיימי' כן ואין כח ב"ד יפה.

סימן רעד

א להרב החריף מו"ה אלעזר משה הלוי נ"י איש הורוויץ בהרה"ג מו"ה חיים ארי' ז"ל אבד"ק קראקא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בסופר שטעה וכתב בפ' ואתחנן בפסוק ועבדתם שם אלדים עץ ואבן תבת אלדים ב' פעמים וספק אם קידש הסופר א' מן השמות הנ"ל שהי' סבור שהוא קדוש או אולי כתבו בסתם או אולי ידע שאינו שם קדוש אלא שטעה וכתבו כפלים עכת"ד השאלה וכבר הביא רו"מ דברי הרמ"א רסי' רע"ו ס"ב בשם רשב"ץ דבכתב שם אלדים אחרים לשם קדושה אין קדושה חלה עליו דהוי כמקדיש בע"מ למזבח והביא מהש"ג פ"ד דשבועות דסופר שטעה וכתב ב' אלקים שצריך להיות חול וכתבו לשם קדושת השם דהכל תלוי בכוונת הכותב אעפ"י שהי' בטעות ורו"מ לחלק יצא דהתם בשם של חול והכא דוקא שם של אלקים אחרים וכפי הנראה לא עיין רו"מ במקור הדין ולפי שאין תשו' תשב"ץ מצוי אעתיק תו"ד שאלת מהו למחוק שמות שנאמרו בע"ז כגון לא יהי' לך אלקים אחרים וכו' ועבדתם שם אלקים אחרים וכיוצא בהם וכן ויאמר כי אהי' עמך וכו' שהוא לשון הויה ואינו שם משמותיו של הקב"ה במקום הזה וכן כקול שדי וכו' צדקתך כהררי אל וכו' אם מותר למחוק אם לאו תשובה דע שאין השם מתקדש אא"כ נתכוין הכותב לקדשו אבל אם כתבו שלא בכוונת קדושה אינו קדוש דתניא בפ"ב דגיטין הרי שהי' צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וכו' מעביר עליו קולמס ומקדשו דר"י וחכ"א אין השם מן המובחר ובירושלמי פ"א דמגלה דכולהו ספר תהלים שרי למימחק כלהו הללויה שלא נתכוין לקדשם משום דפלוגתא הוא בפע"פ אי הללויה נחלק לשנים או לא ור"מ הוא דס"ל דאינו נחלק ומש"ה תהלים דכתבינהו הוא לא קדשינהו וכו' וכן הוא בספר עמודי גולה דשם שנכתב שלמ"ד מותר למחקו ומיהו אם נתכוין לקדש שם שאינו קדוש כמו עד האלהים יבא דבר שניהם וכיו"ב מסתברא דל"מ כוונה דידי' לקדשינהו דהו"ל כמתפיס בע"מ למזבח דלא מקדשי וכו' ומעתה הרי שאלותיך מתבררת ששמות האמורין בע"ז מותר למחקן וכו' וה"ה לכל אותן שכתבת שהם בתורה שהרי אינו מזכירן הכתוב לשם אלהות אלא לשם ע"ז ולאו דוקא שמות של ע"ז אלא אפי' שמות מלאכים מש"ה אמרינן דשמות האמורין בלוט נמחקין חוץ וכו' וכ"ש אהי' אשר בפסוק כי אהיה עמך וכו' עכת"ד ומבואר דלאו דוקא בשמות של ע"ז אלא ה"ה בשאר שמות של חול וגם מבואר דפסוק זה של שאלתינו הוא לשון ע"ז ממש ולא אדע כוונת רו"מ שכ' דבנ"ד הוי רק שם של חול ואף דרש"י כתב דאינו ר"ל ע"ז ממש אלא שנותנים מס לכומרים מ"מ לשון אלהים דנקט בקרא היינו לשון ע"ז ממש וראיתי בברכ"י שהביא משו"ת בני יהודה סי' מ' שהביא בשם הט"ז שתמה על הרשב"ץ שכתב דדמי למקדיש בע"מ למזבח דהא מבואר ברמב"ם פ"א מאי"מ דאף שלוקה מ"מ צריך פדיון ויביא בדמיה קרבן וא"ל דכיון דלא חל קדה"ג אלא קד"ד ובס"ת ל"ש קד"ד דהא

בבע"מ עכ"פ שייך בהם קדושה אלא כיון דעשה עבירה לא הוי הקדש וכבר תמה עליו מהרי"ע דברשב"ץ מבואר דגם בשאר שמות של חול דינא הכי והברכ"י האריך לקיים חילוקו של הט"ז משום דגם במקדיש שם חול לשם קדושה איכא עבירה ע"ש היטב וגם בשו"ת יד אליהו סי' פ"ט העיר בקושיא זו מהא דמקדיש בע"מ צריך פדיון ולא ידע מדברי הט"ז הנ"ל.

ג ואני תמה על כולם שלא הביאו דברי רמב"ם פ"ד מהלכות סנהדרין הט"ו וז"ל מי שאינו ראוי לדון וכו' שעבר ר"ג ונתן לו רשות אין הרשות מועלת לו כלום עד שיהא ראוי שהמקדיש בע"מ למזבח אין הקדושה חלה עליו עכ"ל ובמהרי"ק שורש קי"ז שרמזו הכ"מ ולח"מ שם תמה שאינו דומה כלל וביאר דמלישנא דקרא יליף דמינוי דיין דמי למזבח ומי שהוא מחוסר דיעות הצריכות לדיין הוי בכלל מום הנפש וכשם שהמקדיש בע"מ למזבח אינו קדוש קדוה"ג ה"נ בזה ע"ש עוד בזה והרי אכתי תקשי דהא גם מקדיש בע"מ צריך פדיון א"ו דכיון דעכ"פ ליכא קדה"ג לא חל כלום כיון דל"ש התם קד"ד וה"נ בזה אבל מ"ש הברכ"י דשאני מקדיש בע"מ דאיכא בי' נמי מצוה דקרבן אלא שעשה גם עבירה משא"כ בכותב שם ע"ז לשם קדושה אינו מובן דגם הכא עושה מצוה שכותב ס"ה וכן בהא דמינוי דיין ודאי עושה גם מצוה אפ"ה כיון שעושהו בעבירה לא חל שום קדושה ועכ"פ גם מדברי רמב"ם הנ"ל מפורש כדעת רשב"ץ הנ"ל אך דלפמ"ש מהרי"ק דהרמב"ם יליף לה מקרא דמדמה מינוי דיין למזבח י"ל דבקדושת שמות אינו כן אבל דברי מהרי"ק צ"ע דמנ"ל לדרוש מקראי דרשא שאינו מבואר בש"ס ואין דרך רמב"ם בכך ואם הי' כוונת רמב"ם כן הו"ל לפרש דעתו ולכן נראה דרמב"ם מדמה לה מסברא להתם וכמ"ש הרשב"ץ הנ"ל וכן ראיתי בתשו' מהרי"ל סי' קצ"ב שהוכיח דנטפלין שנכתבו בטעות מותר למחקן והביא מהא דהקדש טעות אינו הקדש ומהא דכ"ש אין מקדשין אלא הראוי להן ע"ש ואף שדעת רמב"ם פ"א מאי"מ ה"ג וכ"מ שם דהיכי דהטעות רק בדין שסבר שמותר להקדיש בע"מ אינו בכלל הקדש טעות היינו התם שידע שהוא בע"מ אלא שהי' סובר דמותר להקדיש בע"מ אבל היכי דטעה שסבור ששם זה קודש ובאמת הוא של ע"ז או של חול הוי כמו סבור שהוא לבן ונמצא שחור והוי הקדש טעות ממש וגם לפי"ד מהרי"ק הנ"ל י"ל דלבתר דנפיק מקרא דגם בעלמא מה שאינו ראוי דמי למקדיש בע"מ א"כ מכ"ש בשם ע"ז דמיקרי בע"מ לגבי קדושת השם ואינו מתקדש בכוונת הכותב וכמ"ש הרשב"ץ – ולכן צדקו לדינא דברי רשב"ץ ורמ"א ואין לחוש לדעת הש"ג.

ד ואולם בגוף ד' רשב"ץ שכתב דבכותב שלא בכונה אינו מתקדש והביא ראי' מהא דהי' צריך לכתוב את השם וכתב יהודה וגם הב"י בבדה"ב העתיק ראי' זו צ"ע שהרי בב"י סוסי' רע"ד הביא בשם מרדכי להוכיח מזה דכל שם צריך שיכתבנו לשם קדושת השם והב"י כתב עלה דראי' זו אינה כלום כמבואר לכל מבין עם תלמוד דשא"ה שנתכוין לכתוב יהודה שאינו כתוב בספר במקום ההוא והו"ל נתכוין לכתוב תיבה שאינה מן הספר עכ"ל וא"כ גם ראיית רשב"ץ ליתא ודברי ב"י סותרים זא"ז ושו"ר בתשו' פמ"א ח"א סי' מ"ה שהעיר בזה לדחות ראיית הגמיי' אבל לא העיר בסתירת דברי הב"י ובתשו' א' שכתבתי זה איזו ירחים להרב אבד"ק ברעזוב הארכתי בענין כונת שמות בס"ת אי מעכב ונראה דהא דכתב הש"ג דגם בנתכוין בטעות הוי קדוש היינו רק אי נימא דגם בלא כונה מתקדש לכן אף דמחשבתו היתה בטעות והויא כמאן דליתא מ"מ נתקדש ומה"ט תמורה בטעות הוי תמורה משום דגם בלא כונה חל התמורה ע' תמורה דף י"ז ע"א וכה"ג בבכורות ס' ע"א גבי עשירי דמאליו קדוש וכה"ג כ' מהרש"א ביבמות קי"ח ע"א דאמתלא לא עדיף משתיקה אבל אי נימא דבלא כונה לא קדיש א"כ שוב הקדש בטעות בטל ומ"מ בשם של ע"ז אם קידש לשם קדושת השם י"ל דלכ"ע דינו כמתפיס בע"מ דלא קדיש וכדעת רשב"ץ ודברי ש"ג צ"ע.

ה והנה מ"ש רו"מ להשיג ע"ד הפ"י גיטין כ' במ"ש ע"ד רשב"ץ והביא דברי רשב"א בשם ירושלמי ומהא דפ"ה ממ"ס כבר קדמוהו בשו"ת הש"מ סי' נ"ב ובתשו' ארי' דב"ע סי' י"ד.

ו ומ"ש רו"מ דלשי' המבי"ט בק"ס שהובא בתשו' דב"ש סי' ע"ו דמה"ת א"צ לכתוב השמות לשמן אלא מדרבנן משום זא"ו לא יתכן דינו של הרשב"ץ כפי הנראה לא ראה רו"מ דברי הק"ס שביאר שם דהא דלא ילפינן מגט דבעי לשמה היינו משום דסתמא לשמן קאי משא"כ אשה לאו להתגרש עומדת ע"ש א"כ מפורש דגם הוא מודה דהשם בלא כונה אינו קדוש מדאורייתא אלא דסתמא לשמה קאי אבל במכוין שלא לשמה ודאי דאינו קדוש.

ז ועוד נראה דבכותב שם אלקים אחרים ודאי דסתמא שלא לשמה קאי ולכ"ע לא קדיש מדאורייתא וכה"ג כתבו התוס' במנחות ז' ע"א ד"ה ארי' וכו' דאע"ג דכ"ש מקדשין שלא מדעת מ"מ שלא בזמנן אינן מקדשין אע"ג דלילה לאו מחו"ז ובתוי"ש יומא נ"ז דאע"ג דמצאצ"כ מ"מ בלא הגיע זמנו לכ"ע צריך כונה ע"ש וה"נ בזה.

ח ומה שהקשה בהא דקטן אינו בר קשירה הא לכשיגדיל יהי' בר קשירה וכמ"ש תוס' גיטין כ"ג לענין בר כריתות כבר קדמו בתשו' מהרי"א חיו"ד סי' ש"ג ובבינ"א שער או"ה סי' א' ועמ"ש בדע"ת סי' א' ס"ק מ"ו דבר נכון בזה.

ט ובעיקרא דדינא דנ"ד יש לדון עוד לפמ"ש בתשו' מהרי"א חיו"ד סי' רצ"ו דבסופר שכותב ס"ת לאחר אם טעה די"ל לתקוני שדרתיך וכו' אך אם א"צ כוונה אינו תלוי במחשבה וחל ההקדש ע"ש א"כ לפמש"ל דשלא במקומו לכ"ע בעי כונה שוב י"ל דלא נתקדש ואף דקדה"ג חל גם בדשאבר כמ"ש הריב"ש הובא בקצה"ח סי' קי"ז כבר הוכיח בתשו' מהרי"א א"ח סי' קצ"ד דבשאינו שלו גם הריב"ש מודה כדמוכח בחולין קל"ט ע"ש וע' תמורה ט' ג"כ בזה ובר"ן נדרים ל"ו א' דאף דבמעשה אדם אדשא"ש היינו במזיד ולא בשוגג וה"נ בזה וי"ל דתליא אי אומן קונה בשבח כלי ואם קונה רק השבח ולא בגוף הכלי ועקצה"ח סי' ש"ו ותשו' ב"א א"ע סי' קי"ז וכיון דאיסור מחיקה שלא בדרך השחתה רק מדרבנן וע' תשו' ב"א יו"ד סי' ס"א ס"ב ובנ"ד ספק אם נתכוין לקדשו יש להתיר למחקו.

סימן רעה

א שנית להרב הנ"ל

ב מכתבו הגיעני והנה מ"ש להשיג עמ"ש בתשובתי דאיכא ס"ס והבין בדעתו דהיינו משום שמא לא נתכוין לקדש ועוד דעל כל א' מהשמות י"ל שמא זהו השם של ע"ז דאם קדשו אינו קדוש וע"ז תמה דהוי ס"א בגוף וס"א בתערובות ולא אדע כוונתו כלל כי לא עלה בדעתי לעשות ס"ס כזה רק דשמא לא נתכוין לקדש ושמא קדושת השם בעי כונה וא"י לקדש של חבירו או דלא חל קדושה על שם אלקים אחרים כלל ועיינתי בהעתק שנשאר בידי ולא נזכר שום רמז ממ"ש רו"מ ואולי טעות נזדקר לפני המעתיק שלי.

ג וגם מ"ש רו"מ דאם יש ספק על שם מן ב' שמות על א' מהם שנכתב בלא כונה ולא ידע איזהו יש להקל כדין אברי תמימין שנתערבו עם בע"מ דאפי' חד בחד מרצי כמ"ש בתוי"ש יומא ס"ד ר לענ"ד ליתא דכבר העלה בשו"ת ח"ש הנספח להר המור סי' ט' דל"ש לומר דין ביטול אלא בדבר שאפשר לומר דכמאן דליתא דמי ולכן שייך ביטול אבל בדבר שצריך לאותו דבר שיחשב כמאן דאיתא איך שייך לומר שנתבטל ע"ש וסברא זו ברורה ואם לא נאמרה בספר ראוי' להיות נאמר ולכן העלה, דלא שייך ביטול גבי שם או אות שבס"ת כיון דאם חסר אותו שם או האות יופסל הס"ת ומכ"ש דל"ש בזה ביטול חד בחד ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' ל"א סקט"ו ובאמת שהדבר מבואר בראש פ"א דסוכה סי' י"ד

דגם בכה"ג מהני ביטול ברוב ומצטרף לשיעור סכך וכן מוכח מהר"ש פ"ה דמקואות מ"ה כמ"ש בחי' רז"ה לה' מקואות וע' תוס' זבחים ע"ט סוע"א ושייך לדף פ' בד"ה תנן ומזבח כפרה שם בשם תוס' ריב"א שנחלקו בזה וע' שו"ת בי"צ יו"ד ח"ב סי' ק"ה וקו"א שם בזה אבל מ"מ בחד בחד דוקא התם גבי בע"מ בתמימין איכא קרא להכשיר משא"כ בעלמא. ועוד דהא אנן קיי"ל כרבנן דר"א ומדרבנן עכ"פ ל"מ ביטול חד בחד וכן בתרי משום דדבר שבמנין לא בטל וע"ע בתוס' זבחים ע"ד ודף ע"ז ב' ד"ה ורבנן.

ד ובגוף סברת תוס' הנ"ל תמה בטה"ק למנחות מהא דיליף התם מקרא דמן הבקר להוציא את הטרפה ופריך והלא ק"ו הוא ומה בע"מ דשרי להדיוט פסול לגבוה טרפה לא כ"ש ולשי' תוס' הנ"ל הרי אי יליף מק"ו דיו לבא מה"ד להיות כנידון ואם נתערב חד בחד שרי וגם לרבנן דר"א עכ"פ מדאורייתא שרי ולכן קמ"ל קרא דמן הבקר והוא קושיא גדולה.

ה ונ"ל ליישב בפשיטות דהא בש"ס שם דף ו' פריך והא מקרא דממשקה ישראל יליף לה ומשני דקמ"ל דאפי' הי"ל שעה"כ אסור ובתוס' שם דהא דנקט בכל דוכתא קרא דממשקה ישראל דלבתר דילפינן מתלתא קראי ממילא גם בהי"ל שעה"כ הוי בכלל פסול משום דבעינן ממשקה ישראל ודברי תוס' חולין ק"מ ע"א צ"ע כנודע וכבר העירו בזה המל"מ ושאר אחרונים והנה התוס' בקידושין י' ע"ב ד"ה זו שביאתה מאכילתה וכו' וא"ת ונימא די' אסוף דינא וכו' ור"ש מקוצי תי' דל"א די' אלא היכי דבעי למימר דין חדש כגון התם דאמר קרן ברה"ר ח"נ וכו' אבל הכא דרחמנא אמר קנין כסף אוכל ואין אנו באים ללמוד מן הק"ו אלא מהו קנין כסף עכ"ל וא"כ ה"נ פריך שפיר דנילוף מק"ו דגם אם הי"ל שעה"כ לא הוי ממשקה ישראל והוי רק גי"מ ול"א דיו וכן י"ל לפמ"ש התוס' בע"ז דף ו' ע"א ד"ה תמים וכו' דהא דלא מפיק מתמים למעוטי טריפה משום דמום מגונה לגבוה יותר מטריפות משום דניכר וסברא הוא למעט מום מתמים ע"ש א"כ פריך שפיר דכיון דאיכא סברא דק"ו למילף טרפה מבע"מ א"כ אדרבה נלמד מתמים למעט טרפה דמסתבר טפי לאוקמא אטריפה כיון דאיכא ק"ו ול"ש לומר די' דעיקר הלימוד למעט טרפה מתמים ולמעט בע"מ ילפינן מכל מום לא יהי' בו ויש לדון בזה עפ"ד תוס' סנהדרין נ"ו ע"א ד"ה ואליבא וכו' דישראל וב"נ שוים כיון דנלמד מחד קרא וה"נ י"ל בזה ולכן העיקר כתירוץ הראשון – ויש לדון עוד לפמ"ש הפר"ת סי' ק"ט דלשי' הרמב"ם בכל איסורי תורה חד בחד אסור רק מדרבנן דהוי ספיקא עכ"פ ע"ש א"כ מיושב קו' הטה"ק הנ"ל בפשיטות דגם מקרא דמן הבקר לא אימעוט בכה"ג

ו ומ"ש רו"מ עוד דגם בגזול דאיתקש לפסח מהראוי שיתבטל חד בחד דומיא דפסח ובזה תי' קו' התוס' סוכה ל' דל"ל לכם ת"ל דהוי מהב"ע ולפמ"ש י"ל דנ"מ בכה"ג שנתערב הגזול חד בחד דליכא מהב"ע דומיא דמום דמרצי בחד בחד עכ"ד יש לפקפק בזה דהא התם יליף מינה לכל המצות ובע"כ דלא הוי דומיא דמום דלא מיפסל אלא בקדשים ולא בחולין ועוד דבגזל לא יתכן לומר דבחד בחד מהני ביטול כיון דאפי' בתרי לא בטיל דהא ממונא לא בטל כדאי' בביצה ל"ח.

ז ומה שהקשה רו"מ ע"ד תוס' גיטין י"ט ע"א ד"ה די' וכו' שכתבו דהא דפ' הבונה דתנן כתב ע"ג כתב פטור ואר"ח מתני' דלא כר"י לא בעי לאוקמי כשאין כתב השני מתקן כלום דאפי' ר"י מודה דאינו כתב משום דמתני' משמע לי' דבכל ענין פטור אפי' כתב גט או ס"ת שלא לשמה והעביר עליו בשבת קולמס לשמה וע"ז תמה רו"מ דלענין ס"ת לא משכח"ל שיחייב ר"י משום מתקן דאי מיירי בשוגג הרי כיון דכתיבת ס"ת הוי מצוה הוי טעה בד"מ ועשה מצוה ופטור מקרבן ואי במזיד הרי בגיטין מ"ה ממעט מומר מכתיבת ס"ת וה"נ בכתיבתו נעשה מומר ואף דבפ"א ל"ה מומר מ"מ הרי בחולין מ"א הואיל והתיר א"ע למיתה אין לך מומר גדול מזה ובנ"ד הוי ג"כ פרהסיא שהרי סופו שיתוודע לב"ד והוי מומר ואינו מתקן כלום עכ"ד.

ח ולענ"ד לק"מ דבשוגג ודאי דאין זה בכלל טעה בד"מ שהרי לא ניתן שבת לדחות כלל לגבי מצות כתיבת ס"ת וליכא טירדא דמצוה כלל כמבואר בכל הסוגיא דשבת קל"ז ע"א דהיכי דליכא תינוק למול בשבת לכ"ע לא מיקרי טעה בד"מ וע' בתויו"ט פ"א דשבת בד"ה פשט העני את ידו שכתב דלגבי מצות צדקה דלא ניתן שבת לדחות מעולם ל"ש טעמא דטעה בד"מ ואף שדבריו צ"ע והארכתי במק"א וכמדומה שגם בחי' רע"א השיג עליו מ"מ בנ"ד לכ"ע הוי כן וע' בתויו"ט פ"א דמגלה בהא דלא גזרו על קריאת ס"ת בשבת שמא יעבירנו משום דכל הקורין בס"ת בקיאים הם ע"ש

ט וגם מ"ש דלא משכח"ל במזיד לא אדע כוונתו כלל דהא בתוס' חולין י"ד שהביא רו"מ מיירי ג"כ במזיד והיינו בהתראה דהא קתני אעפ"י שמתחייב בנפשו ואפ"ה ס"ל דלא מיקרי פרהסיא ובאותה שחיטה לא נעשה מומר וא"כ התוס' לשיטתם אזלי.

י ומ"ש עמ"ש בתשו' דהיכי דמאלי' קדוש לא הוי בכלל דבר הנדור וע"ז הקשה מהא דמעשר בהמה דמאליו קדוש ואפ"ה הוי בכלל דבר הנדור ובאמת סברתי הנ"ל הוא ש"ס ערוך בנדרים י"ג ע"א דלדידן דקיי"ל כר"י הוי בכור דבר האסור אף דמצוה להקדישו מ"מ כיון דכי לא מקדיש לי' מי לא מוקדש הרי דבכה"ג הוי דבר האסור והא דמע"ב כבר כתבו התוס' בנדרים י"ח ע"ב דמ"מ בעי העברת מנין דאם נטל א' בלא מנין לא קדוש

ע"ש אבל מה שפקפק רו"מ בראייתי מהראב"ד מדנקט הזכרות דוקא מוכח דבעי כונה יפה הביא מדברי הרשב"א שם שהעיר בקושיתי והעלה דלאו דוקא אזכרות דה"ה שאר הכתובים אלא דהרשב"א שם כ' דגם קדושת שאר כתבי הקודש הוא רק ע"י כוונת הכותב לשם קדושה ומוכח דבלא כונה לא קדיש ולפמש"ל מתוס' נדרים י"ל דע"י הכתיבה לבד מיקרי דבר הנדור כיון דעכ"פ בעי' מעשה האדם שהוא הכתיבה.

יא ומ"ש עמ"ש בשם האשכול דדוקא בשמות בעי כתיבה לשמה שהרי מבואר כן בתוס' הנה מי לא ידע מזה וכבר רמזתי שם לשו"ת אחרונים שהאריכו בדברי תוס' הנ"ל ואני הבאתי שמצאתי באשכול שסובר ג"כ כן.

יב ומ"ש עמ"ש בס' מנ"ח מצוה מ"ח בדין מכה אביו טרפה דחייב דלענין זה מיחשב כחי ורו"מ הביא מסנהדרין ע"ח דדוקא ברובע טרפה חייב משום דנהנה ומוכח דטרפה חשוב כמת והביא דברי מרדכי פא"ט סי' תרל"ה ותוס' נדה ב' דגרסי בחולין י"ב גבי מכה אביו ודלמא טרפה הוא ובאמת כלשון המרדכי הוא גם ברוקח סי' תס"ד וסה"ת הל' או"ה סי' ע"ג וכבר עמד עליהם בתשו' מהר"י אסאד (מגדול א' בדור שלפנינו) חיו"ד סי' פ' והוכיח דט"ס הוא והביא כמה ראיות והעלה ג"כ לדינא דמכה אביו טרפה חייב ע"ש וגם בקוה"ר שברא"פ בסופו לסי' ל"ט אות כ"ו העיר בזה.

יג ולענ"ד נראה כדבריהם דהכא דתליא רק בחבלה בנפש שהוא הדם גם בטרפה איכא משום נטילת נשמה וש"ס ערוך בפסחים ע"ג א' שחטו ונמצא טרפה בגלוי חייב משום חובל דהוי משום נטילת נשמה.

יד ומ"ש רו"מ מהא דנזיר מ"ג ע"ב דנקטע ראשו של אביו אינו מטמא לו משום דלא הוי שלם ובע"ז ו' דטרפה לא מיקרי תמים א"כ ה"נ במכה אבי' בעינן שיהי' שלם ולא טרפה תמהני דא"כ אם אביו בע"מ ומחוסר אבר שאינו טרפה כגון מחוסר פרק של אצבע וכדומה ל"ש בו דין מכה אביו ומקלל אביו וכן כיבוד אביו דלא הוי תמים והתם בנזיר היינו שאינו שלם כפי שהי' בחיי' כמ"ש הרמב"ן והרא"ש וע' תשו' רדב"ז חלק ששי סי' שני אלפים רע"ב שחידש ד"ז מסברא ולא הזכיר מדברי הרמב"ן והרא"ש וגם לא הביא דעת כלבו בשם הר"ש שהובא בב"י יו"ד סוסי' שע"ג דגם בחסר מחיים דינא הכי ומ"מ י"ל דגם הוא מודה דדוקא התם בטומאה דכתיב גבי אחותו הבתולה לה טמא דממעט דדוקא כשהוא שלימה וי"ל דמזה יליף גם לאביו ושאר מתים ובזה מיושב קו' התוס' שם ד"ה מיתיבי בסוטה ג' ע"ש ותבין משא"כ גבי מכה אבי' ואמו ועוד דשא"ה דכתיב התם לשארו הקרוב אליו והול"ל אם ואב ואח ומדנקט אביו דרש הכי מיתורא וע"ש בס' ברכת ראש ואני מוסיף משום דביחזקאל מ"ד איתא כי אם לאב ולאם ולבן

ולבת וכו' והכי כתיב לאביו דרוש הכי משא"כ גבי כיבוד ומקלל ומכה דאורחא למינקט אביו ויהי' איך שיהי' לא יעלה עה"ד להוסיף דרשות מדעתינו ולמעט מי שחסר אביו כ"ש מאיזה אבר מדין מכה ומקלל אביו ומכ"ש ממצות מורא וכיבוד ולפי דברי רו"מ גם התם נימא דוקא אביו שלם ולא חסר כ"ש א"ו כמ"ש.

טו ומה שהקשה במכתבו הקדום ע"ד התוס' יבמות ס"ו ע"א דלגבי תרומה ל"מ ק"פ גם למ"ד דכקה"ג דמי ע"ז תמה מהא דעבדים שקנו עבדים שיאכלו בתרומה ועבדים אין קונים קה"ג כדאי' בנזיר ס"א יעוין בס' יד שאול סי' רס"ז ס"ק ט' שהביא קו' זו בשם רב א' והאריך בישובו אבל בלא"ה דברי תוס' צ"ע מש"ס דע"ז ט"ו דדייק ממתני' דכהן ששכר פרה מישראל דלא יאכילנה כרשיני תרומה ואי ס"ד דשכירות קניא אמאי לא יאכילנה ולשי' תוס' הנ"ל ליכא דיוקא וכבר העיר בזה בשו"ת נט"ש סי' ה' ובמק"א ביארתי דכיון דכל תרומת כרשינין הוא רק מגזירה דרבנן (וע' בכ"מ רפ"ב דתרומות ה"ב שהביא מירושלמי סוף חלה וצ"ע שלא הביא מירושלמי הנ"ל) י"ל דבתרומה דרבנן לכ"ע מהני גם ק"פ.

טז ומזה תמהתי על הב"ח בח"מ סי' שי"ג ובתשו' סי' ח"י שהוכיח מהא דכהן ששכר פרה של ישראל דלא יאכילנה כרשיני תרומה דמדאורייתא שכירות לא קניא וע' בישויע"ק לאו"ח סי' רמ"ו מ"ש בזה ולהנ"ל כיון דכל תרומת כרשינין רק מדרבנן א"כ מהראוי שיועיל גם קנין דרבנן וכמ"ש כה"ג בתוס' חולין ע"ג ותשו' רשב"ץ שבב"י א"ע סוסי' מ"ב ואכמ"ל.

יז ומ"ש רו"מ מדברי הט"ז סי' קכ"ז סק"ד דהא דאמרינן בס"ת מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסלו היינו רק משום שאין להס"ת חזקה ברורה להיתר לענ"ד צ"ע מהתוס' ב"ב ל"ג סוע"א ד"ה ה"ג לסוף אודי לי' וכו' שכתבו וז"ל וליכא למימר שנאמין לו שאכלה ג"ש וכו' כדאמרינן בהניזקין דנאמן אתה להפסיד שכרך וכו' דלא דמי דהתם כיון שהוא ביד לוקח כאלו יש עדים שנכתבה לשמן וכו' ע"ש ומפורש דהוי כחזקה ברורה להיתר שוב עיינתי בס' יוס"ד שהעיר שם בזה וגם העיר בקו' אביו הרב הגאון נ"י ובאמת שכבר קדמו בקושיא זו בשו"ת ברית אברהם חיו"ד סי' ב' ושו"ר בשו"ת כתב סופר סוסי' ו' שהעיר ג"כ מתוס' ב"ב הנ"ל.

סימן רעו

א להרב הגדול מו"ה יחיאל לעהרער נ"י מק' באבוב הסמוך לטרנו'

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שמכר בהמתו מבכרת לעכו"ם בשטר לבד בלא שום כסף (והשטר נעשה בלשונם) להפקיע קדושת בכור ואח"כ ילדה בכור ורו"מ האריך אי קנין דדינהם מועיל ואני לא באתי לידי מדה זו דהא ידוע שבדיניהם מה שנעשה בערמה אין בו ממש ונקרא בלשונם (שיין סערטראג) וא"כ כיון דבדינינו אין בקנין שטר לגבי מטלטלין שום חלות קנין ואפי' למש"פ לא מהני כלל כמ"ש רש"י בב"ק ע"ט רע"ב ד"ה שכירות וכו' ואף דמ"מ דברים י"ב משום מחוסרי אמנה ודברי רש"י שם שכ' להיפוך צ"ע ועמח"א הלכות קנין מעות סי' י' וע"ע ברש"י ב"מ פ"ג ע"א והגהת הב"ח שם בזה וע' אס"ז ב"מ מ"ז ושם צ"ט ואס"ז ב"ב ע"ו בשם הר"ן בזה, אבל מלבד דבלא קנין אף שי"ב משום מחוסרי אמנה אין להתיר בכור אף גם הרי מבואר בבכורות י"ג סוע"ב דלגבי עכו"ם דלא קיימי בדיבוריי' ליכא משום מחוסר אמנה כלל וא"כ בדינינו אין כאן שום צד קנין וכיון שגם בדיניהם אין מועיל קנין של ערמה א"כ ממנ"פ אין כאן קנין וכ"ה להדיא ברמ"א סי' ס"ח ס"א בסופו בשם ריב"ש דכל שטר שמכשירין משום דד"מ אם לא נכתב כהוגן לפי דיניהם אעפ"י שנכתב כהוגן לפי דינינו פסול דלא נכשיר יותר מהם ע"ש וה"נ בזה ולכן אין בזה שום צד היתר וע' חת"ס סי' שט"ז שכ' גם לענין קנין סטימתא דבעושה רק לפנים ליכא מנהג ולענ"ד אינו כן אבל לענין קנין דד"מ ודאי כן הוא.

סימן רעז

א להרב מו"ה חיים יהודא ליב נ"י אבד"ק ליפקאן במדינת בעסראביע

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר אשר שמעון ולוי המתיקו סוד עם האדון אליפז ופעלו בהשתדלות אצל שרי הממשלה להסגיר בית המטבחיים של הקהל שבעירו והי' ההכנסה לביקור חולים ובנה אליפז ביהמ"ט לעצמו הרחק מן העיר עפ"י רשיון הממשלה ואולם לא הזכירו בהרשיון על ענין מכס וחכרו שו"ל מאליפז הביהמ"ט על י' שנים והציגו בעצמם שער המכס כמה יתן הזובח מכל בהמה והזובחים הבריחו מהם הרבה ושחטו בהסתר ויתחכמו באיומים על ב' השו"ב לאשר לא הי"ל זכות ישיבה והגזימו עליהם וחתמו להם באו"ש לבל ישחטו במק"א וגם על ראובן שו"ב המובהק שבעיר לאשר ב' השו"ב השיגו מאז גבולו ונתקשרו הזובחים עליו לבל ישחטו אצלו ולא רצו לעמוד עמו למשפט והבטיח לו א' מהמוכסים שיכריח את ב' השו"ב לעמוד עמו לד"ת ובלבד שיחתום ג"כ באו"ש ואז נתן להם הכתב בנוסח זה.

ג כאשר נבנתה בעיר ליפקאן מאדון העיר ביהמ"ט לא רחוק מנהר פריט ונתקיימה בהגובערניא והשכירה לשמעון ולוי על עשרה שנים ונודע דהגוזל ממוכס ישראל במכס שי"ל קצבה הוי כגוזל דדינא דמלכותא דינא וקיי"ל דנשבעין לקיים את המצוה.

ד לכן הריני נשבע בשבוה"ת בביטוי שפתים בפ"מ שבכל משך זמן העשרה שנים הנ"ל חלילה לי לשחוט שום בהמה גסה ודקה וכו' חוץ לביהמ"ט הנ"ל ואם אעבור ע"ז נוסף על איסור השבועה אני אוסר שחיטתי עלי ועכ"י כעולה וכקרבן הנידר ונידב ואני נשבע בשבוה"ת בביטוי שפתים שלא עשיתי ע"ז שום מסירת מודעה ושלא אחפש לעצמי שום היתר בעולם לכ"ז וכו' נאום ראובן שו"ב וגם קרא כל הנ"ל בפה מלא ומעת שהשיגו הכתבים מהשו"ב הוסיפו עוד על המכס והזובחים מעונים מאוד וצועקים חמס על ראובן כי הוא גרם כל הטרחא והיזקות ע"י שחתם באו"ש ועי"ז מוכרחים לנחור בהמות לצורך מכירת בשר לערלים כי לא יוכלו שאת עול כבד של המכס וטרחת ההולכה לביהמ"ט הנ"ל ועתה שואל ראובן ומבקש התרה והנה ראובן טוען כי יסוד שבועתו נכתב בכונה כי הוא רק על אופן לקיים מצוה ונהפוך הוא דהמכס אין לו קצבה והוא כלסטים ונאמן לפרש דבריו כי כן הי' בלבו אז שעושה להטעותם בזה ורו"מ הביא מהא דיו"ד רסי' ר"ח דנאמן לפרש דבריו ובנודרין למוכסין מהני גם מה שחושב בלבו היום ומכ"ש שהוציא בפיו מהות השבועה להיפוך מכפי שהוא האמת וגם יוכל לברר שאמר כן בפני עדים קודם השבועה ועוד דדמי להא דסי' רל"ב ס"י דהנשבע מפני שהי' סבור שהוא איסור גדול ואח"כ נודע לו שאין בזה איסור כ"כ לא חלה השבועה א"כ בנ"ד גם אם טעה וסבור שיש בזה מצוה הרי הוי שבועה בטעות וגם כיון שהבטיחו אז לראובן לכוף השני שו"ב שיעמדו עמו לדין ולא קיימו א"כ בטלה השבועה ורמז לתשו' לחם רב סי' רכ"ד בד"ה עוד מטעם אחר וכו' ותשו' רדב"ז ח"ג סי' תתקנ"ג בסוף ד"ה ולכאורה וכו' עד ד"ה ולענין מה שאמרנו עכת"ד. והנה בגוף הדין יש לעיין אם בנ"ד דינם כמוכסין שאל"ק כי אם האדון פעל לו רשיון הממלכה לבנות לו ביהמ"ט אף שהי' בפיתויים של שו"ל הרי קיי"ל דאין שליחות לעכו"ם ואחרי שהשיג רשיון ובנה לעצמו בית אטו אם לא יהי' בית בעיר רק א' ורצה המשכיר שכר דירת ביתו ביוקר יחשב למכס שאל"ק הלא שכר ביתו הוא נוטל ושכירות אין לו קצבה כמה ראוי ליקח ובפיהמ"ש להר"מ פ"י דב"ק כתב וז"ל ואם הי' המוכס נכרי או מוכס ישראל אלא שאין לו קצבה אלא שלקח רשות מן המלך שיוכל להוסיף על המכס איזו שיעור שירצה על הקצבה שקצב לו המלך וכו' עכ"ל הרי דדוקא בעשה המלך קצבה והוא מוסיף על הקצבה ההוא אסור משא"כ בנ"ד – ובזכרוני שזה כמה שנים ראיתי תשו' בכת"י מהגאון מהרש"ק ז"ל מבראד לענין זכות המזיגה שקורין

במדינתינו פראפינאציע אם מותר מדינא להעלים מפני שהמחזיק מוסיף ומייקר שער מקח הי"ש כמה שירצה ומדד"מ אסור לשום אדם זולתו למכור י"ש והשיב עפי"ד פיה"מ הנ"ל דאין זה בכלל מכס ושכר סחורתו הוא מייקר ואין לו קצבה ואינו בכלל גזל והרי התם מקח י"ש ידוע לכל בשער שבשוק – ומה"ט נחשב לריבית במוכר ביוקר בשביל המתנת מעות בדבר שיש לו שער ידוע גם בסתמא כמ"ש ביו"ד רסי' קע"ג ואפ"ה התיר ופוק חזו מה עמא דבר שגם אנשים כשרים שוכרין זכות המזיגה ומכ"ש בנ"ד דשכירות קרקע אין בו אונאה ולשי' רשב"ם ב"ב דף ס"א ע"ב ל"ש בקרקע לומר הדמים מודיעים מפני שאין אונאה לקרקעות וע"ש בתוס' ד"ה ש"מ א"כ מכ"ש דנימא דאין בזה גזל ואחרי כי הממשלה מוחה לבל ישחטו בעיר ובידם למחות כי הדרכים והרחובות שלהם וע' בב"י חו"מ סי' קס"ב בשם הרשב"א וגם מחשש עיפוש האויר כידוע ובמה איפוא יוכלו לברר שהי' מצד השתדלות שוחד וכדומה שלא כדת אולי הוא מצד נימוס דד"מ וכדין עשו כפי דיניהם.

ה ואולם גם אי נימא הכי מ"מ עכ"פ המעלים וזובח במק"א ואינו משתמש כלל בהבית של משכיר אין בו גזל עכ"פ להישראל א"כ אכתי הוי שבועה בטעות וכבר כתב רו"מ דגם לשי' הט"ז שפקפק בזה לשי' הר"ן מ"מ כיון שנזכר בהכתב בפירוש שהשבועה היתה באופן שיש בזה איסור גזל א"כ לכ"ע יש להקל ומלבד זה כבר העלה מהרי"ט ח"א סי' ס"ח דלא כהר"ן והביא ראי' מש"ס דגיטין מ"ו ע"א דכיון דא"ל מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילא שבועה עליי' וגם הביא מהרמב"ם פ"ב מנזירות וכבר העיר הלח"מ שם בזה דהרמב"ם חולק על הר"ן ותמה על הכ"מ וע"ש במהרי"ט בשניות חיו"ד סי' כ"ז שהעלה דהיכי דאיכא הוכחה שטעה גם הר"ן מודה דגם בלא אמר בפירוש בשעת נדר שבשביל כך הוא מדירה אין הנדר חל ועמג"א סי' כ"ה ס"ק ג' בשם מהר"ם לובלין ומ"ש עלי' דצריך התרה ומוכח דס"ל כהט"ז ולכן בנ"ד אם ידוע שהאמת כדברי ראובן שנכתב כן בהכתב בפירוש הדבר פשוט להקל אך אם אינו מבורר יש לפקפק קצת אם נאמן דאף דנאמן לומר אנוס הייתי או תנאי הי' בדבר הרי בנ"ד שיש כתב ביד המוכס אולי יתברר אח"כ שאינו כפי דברי' ומה"ט אין משביעין בכה"ג שבועה כמ"ש בסוסי' פ"ז אך אם ידוע לב"ד ואיכא רגל"ד דאדעתא דהכי נשבע יש להקל ג"כ.

ו אבל מ"ש רו"מ עוד דיש להקל מפני שלא קיימו הבטחתם לכוף את שני השו"ב לירד עמו לדין יש לפקפק עפמ"ש בתשו' מהרי"ט בשניות חיו"ד סי' מ"ח בד"ה והטענה השלישית וכו' ואפי' לפי דבריו שאמר שתנאי הי' דברי' ע"מ שיחתום החכם בכתב החזקה שלו ולא חתם לא מפני שתבע פ"א ושתים ולא חתם הותרה שבועתו דתנן פ'

האומר וכו' הוא יתן לכשירצה וכו' ע"ש וה"נ הרי לא קצבו זמן לזה. ואולי יקיימו אח"כ ועוד שהרי לא נעשה בדרך תנאי ואף דמבואר ברמ"א יו"ד סי' ר"כ סעי' ט"ו דגבי שבועה ונדרים א"צ תנאי כפול מלבד שהדבר תלוי באשלי רבר כי הנה מצאתי בתשו' מיימוני לסדר הפלאה ה' שבועות סי' ד' דדוקא היכי דאיכא הוכחה ורגל"ד סגי בני"ד אבל בכל נדרים ושבועות י"ל דבעינן ת"כ ושאר משה"ת ע"ש וגם בתשו' מהר"י מברונא סי' רי"א רפי' בידו ד"ז והביא מתוס' פ"ג דסנהדרין גבי אסמכתא מ"ש מהא דהילני המלכה אבל גם לשי' רמ"א נראה דהיינו בנדר שבינו לעצמו וטעמו של רמ"א הוא עפמ"ש הרמב"ן ב"ב והובא בב"מ לאה"ע סי' ק"כ דכל תנאי שבינו לעצמו א"צ משפטי התנאים אבל בנשבע לחבירו גם הרמ"א מודה דבעינן משה"ת וכן מוכח מתשו' מהרי"ק שורש קע"ח ענף ג' גבי אחים שנשבעו זל"ז שכ' להדיא דכל שלא כפל תנאו אינו כלום ואני מצאתי בירושלמי פ"ז דדמאי ה"ז בהא דמאה טבל מאה חולין וכו' רשב"ל אמר צריך להתנות ולומר אם טבל עלה בידי הוא מעשר ואם מעשר עלה בידי הרי הוא ת"מ א"ר יונה צריך לכפול תנאו ולומר ואם לאו לא עשיתי כלום ר"י אמר א"צ לכפול תנאו דין כדעתי' ודין כדעתי' דאיתפלגין שני כריים כאחת ר"י אמר קדשו מדומעין וכו' וע"ש בפ"מ ומבוא' דאי לאו הך טעמא לכ"ע צריך שיכפול תנאו ואם לאו חל דין ת"מ על הנוספות אף שהוא תנאי בינו לבין עצמו ואי נימא דשא"ה דנוגע לכהנים א"כ עכ"פ מפורש דבכה"ג שנוגע לחבירו בעינן ת"כ וכמ"ש וא"כ ה"נ בנ"ד.

ז ומ"ש רו"מ מתשו' לח"ר סי' רכ"ד דנאמן לומר תנאי הי' ושם הביא ממהרי"ק הנ"ל וצידד דבדאיכא אומדנא דמוכח סגי בגי"ד הנה גם בסי' ע"ד שם האריך בדין זה אי בעינן ת"כ והביא מהתוס' ס"פ שבועות העדות דדוקא בדאיכא ממונא בעי' ת"כ משא"כ באיסור לבד והביא שם שמדברי הרא"ש לא נראה כן וסיים ג"כ דבדאיכא אומדנא דמוכח לכ"ע מהני וא"כ הכל כפי האומדנא ורגל"ד.

ח אבל בכ"ז יש לנו לחוש לחומר איסור שבועה ולהוסיף עליו שישאל בפני ג' שאינם מבני העיר על שבועתו ובכה"ג דהוי לדבר מצוה ולטובת רבים מהני התרה גם שלא מדעת המשביע ובפרט שלא נזכר בהכתב ענין נדר עד"ר או ע"ד חבירו ויתירו מקודם מה שנשבע שלא יחפש לו שום היתר וגם מה שאסר ע"ע שחיטתו הגם שיש לצדד דשבועה זו לא חלה כלל כמ"ש בשעה"מ פ"ג דנדרים והובא בפת"ש סי' ר"ד דהוי דשלב"ל ועפי"ז י"ל דגם מה שאסר על עצמו כיון שבטל מקצתו בטל כולו וע' שעה"מ פי"ב מנדרים ופת"ש סי' רכ"ט ובמק"א הארכתי בזה מירושלמי פ"ה דברכות ה"ב וגם מירושלמי פ"ב

דשקלים ואכמ"ל כי נכון יותר שישאל על כל שבועותיו לבל יקילו המון העם בנדרים ושבועות.

סימן רעח

א להרב הה"ג מו"ה בנימן זאב משנה ז"ל אבד"ק קרעמיניץ ברוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה א' מקהלתכם שנסעה זה זמן רב עם בעלה לפאריז וזה ערך ג' חדשים באה לביתה ואמרה שבעלה גירשה בפאריז והי"ל כתב ב"ד אלא שעל הגבול רוסיא לקחו ממנה כל הכתבים וגם זה לקחו ונתחזק הקול בעיר שנתגרשה ואח"ז העידו ב' עדים שראו מכתב מבעלה שכ' לאביו בזיונות על אשתו הנ"ל ושעי"ז נאלץ לגרשה וגירשה בפאריז ורו"מ הביא מתשו' רדב"ז ח"א סי' רמ"ה שהובא בפת"ש סי' קנ"ב ס"ק י"ד וגם מתשו' שבתחלת שו"ת חא"ש שהאריך בצדדי היתר בדאיכא ע"א שראה הגט וע"א שראה מכתב מבעלה שגירשה בצירוף הקול וגם רמז לתשו' מאמר מרדכי שסמך יסודו ע"ד התשב"ץ והנה מלבד זה יש לצדד עוד לפמ"ש בשו"ת הוע"ר חא"ע סי' פ' דהא דאינה נאמנת לומר נתגרשתי היינו באמרה סתם נתגרשתי אבל באמרה נתגרשתי בב"ד פלוני דהוי מלתא דעל"ג דמי להא דיבמות ע"ז כך מקובלני מב"ד של שמואל דנאמן דהוי מלתא דעל"ג ע"ש וכן העלה בשו"ת ספר יהושע בפו"כ סי' מ"ז אלא דצריך לחקור ולדרוש היטב באיזו ב"ד נתגרשה דבכה"ג לא משקרא והעיד שכן המנהג והסכימו עמו כמה חכמים ע"ש וכה ראיתי בפת"ש סי' קמ"ב ס"ק ז' שהביא סברא זו בשם תשו' מ"ע אבל חילק שם בין מקום קרוב או רחוק והפת"ש חולק עליו וראיתי בשו"ת משיבת נפש סי' פ' שהוכיח מדברי מהרי"ו סי' פ"ו שכתב דהא דקורעין הגט דעכשיו אנו מתי מעט והקול יוצא והכל יודעים שקיבלה הגט וא"צ להראות הגט ומזה מוכח דנאמנת לומר נתגרשתי בב"ד פלוני דהוי מלתא דעל"ג וגם במדינה אחרת נאמנת דאל"כ הול"ל דבמדינה אחרת אין לקרוע הגט ואם בזמן הש"ס לא הי' על"ג מ"מ בזה"ז הוי על"ג וכ' שהאריך בתשו' אחרת ורמז לרש"י גיטין כ"ג ע"ב דכיון דהותרה בב"ד יש קול וגם להב"ש סי' ד' ס"ק כ"ז בשם א"ז ע"ש.

ג אבל ראייתו ממהרי"ו אינה מוכרחת כלל ובפרט דהמנהג שנותנין מעב"ד לידה אבל גוף החילוק בין מקום קרוב לרחוק נראה שיש לו יסוד בתוס' קידושין מ"ד ע"א ד"ה כמן ימא לטיגני וכו' ור"ת פירש דשני מקומות הן וקרובין זה לזה כלומר אין אדם משקר כה"ג דכיון דמקום קרוב הוא סבר אי משקרנא אתי אינש אחרינא ומכחישני הלכך לא משקר עכ"ל וע"ע בירושלמי פ"ו דגיטין ה"ב חד רב נפק מבית וועדא אמר נפק עובדא

כר"י וסמכין עלוי לא הוה צריכה מיסמוך עלוי אלא דהות מן ימא לטיגני ובמרה"פ שם הוכיח מזה כפי' ר"ת ודלא כרש"י ואינו מוכרח ובק"ע פי' ב' פירושים ועכ"פ גם הק"ע רמז להא דהרוצה לשקר ירחיק עדותו וי"ל דבזה"ז דשכיח בי דואר י"ל דגם מקום רחוק כקרוב דמי.

ד והנה מ"ש הפת"ש שם ראי' מהא דנתגיירתי בב"ד פלוני דיו"ד סי' רס"ח ס"ט דאינו נאמן לפמ"ש הספ"י שם אין ראי' דהאשה יש לה נאמנות אלא דבמקום חזקה ודשב"ע גזיה"כ שלא להאמין ועכ"פ לא דמיא לעכו"ם דפיהם דיבר שוא אבל מהא דאמרו עדים וכו' ושאר מקומות שהביא הפ"ת מדברי הרדב"ז והרשב"ץ נראה כדבריו אבל מ"מ בכה"ג שהבעל כתב שגירשה דעכ"פ ספק הוא וחולצת ולא מתייבמת שוב י"ל דבכה"ג דאיתרע חזקת איסור שלה לכ"ע נאמנת בכה"ג אלא שצריך להרבות חקירה מדברי האשה ולאיים עלי' שיכתבו לפאריז ואם אולי יהי' באמת באפשר לברר הדבר ע"י מכתבים להב"ד דשם או ע"י אבי הבעל שיכתוב שנית להבעל וישיג שנית מכתב מה טוב ואם לאו יוכל כ"ת להקל וגם בלא כתב הבעל בכת"י אלא ע"י אחר נראה להקל ובפרט בנ"ד דליכא עדים שנשאת עמו ורק שהוחזקה לאשתו.

ה אבל מדברי רדב"ז הנ"ל אין ראי' לנ"ד שהרי מיירי במקום קרוב כמבואר למעיין בגוף התשו' וצירף שם שהיתה עשירה גדולה ואיך לא יתבע הבעל מעותיו שבידה אלא דנראה שם שכ"כ ליתר שאת ועכ"פ מוכח דס"ל דגם במקום קרוב אינה נאמנת לומר נתגרשתי וצ"ע אבל בנ"ד בצירוף המכתב הנני מסכים עם רו"מ להתירה אחר חקירה ודרישה היטב וכמש"ל.

סימן רעט

א להרב המאה"ג מו"ה ישעי' לאנדמאן נ"י אבד"ק אזיפאלי

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתי שהי' נשואין בכפר א' הסמוך לעירו וסידר קדושין מלמד א' אשר מכבר גירש אשתו בע"כ וגם נתייחדו עדי קידושין מעצמם שלא בפני הכלה והעדים אין מכירים את הכלה ובשעת קידושין היו פני הכלה מכוסים ולא ראו אותה כנהוג ורו"מ האריך לבטל הקידושין ושתהא צריכה קידושין אחרים והנה מה שהאריך מדברי השבו"י ח"ג סי' קכ"א שנמצא תקנה ע"ז שלא לסדר קידושין רק רב או מו"ץ ובתשו' הכנ"י שם כתב שיש בזה תקנה בגזירת נח"ש מר"ת והביא רו"מ דברי כמ"פ שהובאו באה"ע סי' כ"ח דבעשו תקנה שלא לקדש בפחות מעשרה גם בדיעבד הפקירו ממונו ואפקעינהו לקידושין (והביא דברי מבי"ט ח"ב סי' ר"ו ודברי הנו"ב מ"ת א"ע סי' נ'

והאריך בדברי מבי"ט הנ"ל וגם הביא דברי הב"ש סי' מ"ד ס"ק י"א דביש לו אשה אחרת וקידש אשה ה"ז מקודשת והוא מהמרדכי והביא ד' רשד"ם חיו"ד סי' צ"א דבקידושין ליכא חדר"ג כלל אבל בשו"ת מהר"ח א"ז סי' רכ"א ועבוה"ג סי' ל"ז מבואר להיפוך ובתשו' נו"ב מ"ת אה"ע סי' קכ"ט אות ז' בשם כנה"ג שהוכיח מהמרדכי דגם בקידושין איכא חדר"ג וגם פלפל בדברי נו"ב שם אות ז' דכל איסורי קידושין ילפינן מכ"ג ורו"מ תמה דנילוף מיבמה לרב דאמר דאין קידושין תופסין ביבמה והאריך בכל הנ"ל) ולפענ"ד אין מכ"ז ענין כלל לנ"ד חדא דגוף התקנה לא נתפשטה כלל במדינתינו שהרי הט"ז והב"ש סי' מ"ט כתבו בפשי' דלסדר קידושין א"צ שיהי' רב ולא הזכירו כלל מהתקנה והרי הט"ז הי' גדול מדינתינו ואם אולי במדינת אשכנז נתפשטה תקנה זו ואין ראי' מזה למדינתינו אבל הב"ש הי' ג"כ במדינת אשכנז ולא הזכיר מזה וגם מתשו' בעל כנ"י שם מוכח להדיא דלא היתה התקנה לבטל הקידושין ועוד דלא דמ' כלל לתקנה שלא יקדש אדם בפחות מעשרה שהיתה התקנה על גוף הקידושין בזה י"ל דהפקירו ממונו או דאפקעינהו לקידושין אבל בנ"ד הרי לא הי' שום תקנה על המקדש רק על המסדר והוא אינו עושה מעשה הקידושין כלל רק אומר הברכות וברכות אינן מעכבות ואיך יעלה עה"ד לבטל עי"ז גוף הקידושין וכה"ג כ' הט"ז באה"ע סי' קנ"ד בסדר הגט ס"ק ב' דאף דהרב נוטל שכר סידור גט וחליצה ודיניו בטילין מ"מ הרי אין הרב עושה מעשה אלא הבעל והיבם ואיך שייך לומר דהגט והחליצה בטלין דהא מ"מ היבם והבעל עושין כדין ע"ש אלא דבגיטין וחליצה שיש כמה חילוקי דינים יש לחוש שמא הי' איזו מכשול לכן אם לא הי' המסדר בקי ראוי לחוש על הגט כמ"ש הריב"ש והובא בסי' קמ"א ס"ל בהג"ה וכ"ה בתשו' רד"ק בית י"ח חדר י' וכתב שלבו נוקפו על הגיטין שיתנו שלא ע"י מומחה לרבים לפי שיש כמה דינים התלויים בשערה משא"כ בקידושין וכמ"ש הט"ז והב"ש הנ"ל וכ"ז פשוט מאוד - ואולם המלמד שעשה זאת בודאי עשה חציפות וזה מעיד על רוע מעשיו וכמ"ש בש"ס דב"מ פ"ה מדחציף ש"מ רשיעא הוא אבל אפס מקום לבטל הקידושין עי"ז.

ג ומ"ש רו"מ מדברי המבי"ט ח"א סי' רכ"ו דאם אין העדים מכירין את המתקדשת בשעת קידושין ל"מ הקידושין ובסי' שכ"ח וסי' של"א הוסיף לבאר דכל שלא ראו העדים אותה מקודם אפי' ראו אותה בשעת קידושין ל"מ כלל וע"ז הביא סתירה מתשו' הרשב"א סי' אלף קע"ט בדין ע"א שכפף ראשו לחור שבכותל וראה משם את האשה וכו' והתיר את האשה לפי שהאשה מכחשת אותם והעדים א"י להכחישה ומוכח דאם מודית האשה הוי קדושין והרי כיון דהעדים לא ראו אותה בשעת קידושין אין כאן עדים כלל וכבר קדמו

בזה מהרי"ט בחי' שעל הרי"ף פ"ב דקידושין ודחה דכונת רשב"א במ"ש כיון דהאשה מכחשת דהיינו אפי' היא מודית מ"מ כיון דיכולה להכחיש אין בהקידושין ממש ע"ש בזה ואף דפירושו דחוק מ"מ הרי כבר העיר בקושייתו ואולם בגוף דברי המבי"ט הנ"ל המעיין בתשו' מבי"ט בשניות ח"א סי' קי"ט ימצא דהכרה זו בעדי קידושין סגי אם שמעו מפי אשה שזו הוא פלונית דבעינן רק גילוי מלתא בעלמא ע"ש בכל התשו' וא"כ בקידושין הנהוגין שמוליכין ע"י נשים תחת החופה א"צ שיכירוה העדים כלל שהרי שומעין כי פלונית הכלה היא וכן מצאתי באס"ז לכתובות רפ"ב בהא דמותר להסתכל בפני הכלה וכו' וז"ל תלמידי הר"י ז"ל ולית הלכתא כוותי' וכו' וא"ת כיון שאינו מותר לראותה היאך נוכל למצוא עדים שיראו אותה יוצאת בהינומא וראשה פרוע י"ל דכיון שרואין הינומא או שאר הדברים שדרך לעשותן לבתולה ואומרים כל העולם זו כלה פלונית אותה חזקה הוי כמו ראי' דהא קיי"ל דסוקלין ושורפין על החזקות וכו' עכ"ל וכבר השיגו האב"מ וקה"י וישו"ע על המבי"ט וגם הם לא ראו דברי הר"י ואס"ז הנ"ל וכן מצאתי בשו"ת ב"א חאה"ע סי' נ"ג שהשיג על המבי"ט סיים שהפריז על המדה ואין דבריו נראים כלל ע"ש. ואני מצאתי בשו"ת ר"י בן הרא"ש סוסי' צ"א שהביא שם כמה תקנות שתקנו וסיים וז"ל גם הענין של הכלה שיגלו אותה קודם הקידושין ואחר הקידושין יכסו אותה שהרי אין הלכה כמ"ד כלה מותרת להסתכל בה אפי' שעה א' וגם יכירוה העולם קודם הקידושין ויהי' עדים בקידושין וגם שיהיו לעולם ב' עדים מיוחדים שמה שיראו הטבעת קודם אם ש"פ אם לאו וישמעו הקידושין מפי הבעל עכ"ל ומבואר כדעת מבי"ט הנ"ל ואולי רק לכתחלה תקנו כן אבל בדיעבד מהני מה ששומעים העדים הקול מפי נשים שמוליכין ומביאין כלה זו תחת החופה.

ד ומ"ש עוד דאף שנתייחדו עדים מעצמן כיון שלא ידעה הכלה הרי בדבר שכולם עדים נתבטל עדות הכשרים ורמז לתשו' מהרשד"ם חאה"ע סי' קע"ב דבעינן שיזמינם הבע"ד והמעיין שם ימצא דאדרבה פסק בפשיטות דאם לא באו גם הפסולים לב"ד להעיד לא נתבטל עדות הכשרים ע"ש ובנ"ד יפה כ' רו"מ דכיון דעכ"פ נתייחדו כשרים אף שלא ידעה האשה מזה מ"מ הרי נשי לאו ד"ג וסברה שהעדות מועיל ונתכוונה לקידושין גמורים ולכן לענ"ד א"צ לקידושין אחרים.

ה ומה שהקשה רו"מ ע"ד הש"ך מתוס' כריתות יוב כבר דשו בזה רבים כמ"ש הפ"ת בשם פמ"א וב"מ וע"ע בהגהת רב"פ לאה"ע סי' מ"ב ובשו"ת בר"א חא"ע סי' קכ"ב ושו"ת אמרי אש ח"א בסופו ובס' שע"מ לחו"מ סי' ל"ו.

סימן רפ

א עי' מפתחות. להרב המאה"ג מו"ה יחיאל הלוי רוזפעלד נ"י אבד"ק ווינ‌יק

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה בשו"ב א' שנתן כתב לאנשי העיר שיצא מהם שמקבל ע"ע באו"ש וח"ח ונדר עד"ר שלא ישחוט בשום מקום שיש שם מחסידי הרה"צ בלתי ידיעת הרה"צ ואם יעבור ע"ז אזי יאסרו ידיו מלשחוט וקרא הכתב בפיו ועתה יצא משם ונתקבל לעיר אחרת והתיר השבועה לעצמו בפני ג' וטוען שהי' אנוס בשבועתו לאשר העלילו עלי' דברי שקר ולכן הוכרח ליתן להם כתב כזה עכת"ד השאלה והנה רו"מ כתב דנאמן לומר אנוס הייתי דאיכא רגל"ד ולכאורה יש לפקפק בדבר דדוקא היכי דלא נדר עד"ר ובידו לישאל על שבועתו י"ל דנאמן לומר שהי' תנאי או אונס אבל בנדר עד"ר י"ל דאינו נאמן ומ"ש רמ"א דבאונס גם עד"ר לא מהני היינו כשידוע שהי' אונס אך דהמעיין בתשו' רשב"א שבב"י ימצא דגם בנדר עד"ר נאמן בזה ובלבד שנשבע מעצמו ולא השביעוהו אחרים וכ"ה בתשו' תשב"ץ ח"א סי' קנ"ה ואף דבנ"ד הוי כמושבע מאחרים מ"מ י"ל דבדאיכא רגל"ד נאמן וע' בשו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סי' ט' בזה אבל לא ביאר רו"מ במכתבו אם כבר עבר והתחיל לשחוט בעיר האחרת דבכה"ג שכבר עבר הרי מבואר ברמ"א שם דבכה"ג אינו נאמן אך דלפמ"ש הש"ך בחו"מ סי' ל"ד סק"ח דוקא בהתרו בו ולא אמר שהי' אנוס ומ"ש הש"ך ביו"ד שם ס"ק כ"ז דה"ה בהתרו בו נראה דט"ס הוא וצ"ל דהיינו בהתרו בו וכן ראיתי בשו"ת תוע"ר סי' ל' בדין שו"ב שנשבע ועבר דבלא התרו בו יש לצדד להקל דנאמן אלא שלא הביא דברי הש"ך חו"מ הנ"ל. אך דכבר העיר רו"מ דעכ"פ הי' צריך לבטל בלבו ולומר היום וכדומה וכמ"ש בשו"ע שם סי"ד ומ"ש דבנ"ד מסתמא נתכוין במ"ש שלא ישחוט בלתי ידיעת הה"צ היינו בהעלם ידיעתו לגמרי אבל לא שיהי' ברצונו והסכמתו במח"כ נעלם ממנו מ"ש בתשו' מהרש"ל סי' ט"ו בדין צוואה שלא יעשה ראובן דבר בלא ידיעת חבירו ורצה השואל לפרש שאינו תלוי ברצון חבירו אלא במה שיגלה לו והשיב רש"ל דנראה פשוט דגם מאן דלא דריש לשון הדיוט מ"מ לישנא דמוכח ורגיל בפי כל דלשון בלא ידיעתו בהגיון בני אדם הוא לשון רשות והורמנא ועוד דא"כ הוא בלתי תועלת כלל כי מה יועיל לו הגילוי ועוד מאחר שאמר בלשון אזהרה ומחאה שלא יעשה דבר בלי ידיעת חבירו מוכח שהוא נטילת רשות דאם הוא בלשון גילוי הול"ל שיודיע כל דבר לחבירו ומדאמר שלא יעשה בלא ידיעתו הכוונה בהסכמתו ע"ש באורך ונ"ל עוד ראי' מלשון הב"י באו"ח סי' שס"ז בד"ה אבל אינה יכולה לזכות משלו לאחרים שלא מדעתו וז"ל והאי שלא מדעתו אינו כמו שלא מדעתו דלעיל דהוי אפי' בע"כ (ור"ל דמ"ש לעיל אם אוסר ורגיל לערב מערבת שלא

מדעתו היינו דמערבת בע"כ) אבל האי שלא מדעתו היינו שלא מידיעתו וז"ש התוס' וצריך ליזהר שלא תזכה האשה לשכני' כשאין בעלה בעיר עכ"ל ור"ל דהכא בעינן ידיעתו דוקא דגם בסתמא שלא מיחה אסור וכ"ה בפרישה שם וע' בשו"ע שם ומוכח דידיעתו הוא הסכמתו ואף די"ל דבשתיקה כשאינו מוחה היינו הסכמתו וכמ"ש לקמן מ"מ עכ"פ בגילוי לבד לא סגי אלא בעינן רצונו ועכ"פ שלא ימחה וגם מדברי הש"ך בחו"מ סי' ס"ו ס"ק פ"ו במ"ש דמשתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך משמע שאתרצה לו וסיים דפירושו מחמתך בידיעתי ושנה ושלש שם לשון זה ומוכח דידיעתי היינו רצוני והן אמת שמצינו בתוס' קידושין מ"ד ע"א בד"ה במאמר דבע"כ ורבי היא וא"ת א"כ מאי קאמר קטנה אין עושין בה מאמר אלא מדעת אבי' והנערה מדעתה ומדעת אבי' ואי כרבי הא לא בעינן לא דעתה ולא דעת אבי' וי"ל דה"ק צריך להודיע לה או לאבי' ואח"כ יקדשנה בע"כ ע"ש ומוכח דמדעתו היינו שיגלה ויודיע לו וא"צ הסכמתו אבל כבר כ' רש"ל שם בהא דלהוי ידוע לך מלכא וכו' די"ל לשון מקרא לחוד ולשון בנ"א לחוד וה"נ י"ל דלשון חכמים לחוד וכו' ועוד דהתם נקט מדעתו אבל בידיעתו י"ל דגם התוס' מודו ובאמת שדברי תוס' צ"ע דהמעיין בעירובין פ"ב ע"ב ובפסחים דף פ ח ע"א ימצא דהש"ס רצה לפרש מדעתן דאמרי אין ודחה דהיינו בסתמא אבל שיהי' בע"כ ודאי לא יתכן לפרש כלל וע' תשו' מהרשד"ם חיו"ד סי' פ"ח באמצע התשו' שהעלה דלשון בדעת חבירו היינו רק שיודיע לו אבל היינו מכח ההוכחות שהביא מלשון השטר ע"ש באורך ותבין.

ג ובש"ס דב"מ קי"ב ע"א לא תלין וכו' יכול אפי' לא תבעו ת"ל אתך לדעתך ופירש"י ולא מדעתו ע"ש ומוכח דמדעתו היינו רצונו דכיון שלא תבע מחל וכן בנ"ד אם נודע להרב ולא מיחה י"ל דהוי כהסכמה וכמ"ש הב"י באו"ח סי' תע"ב בדין הסיבה דתלמיד לפני רבו צריך נטילת רשות וסיים בעובדא דאביי ורבה דכיון שהי' רבה רואה ושותק הוי כנתינת רשות ע"ש וע' בתשו' מהרי"ט ח"א סוסי' פ"ג שהוכיח מכמה מקומות דברואה ושותק ואינו מוחה הוי כהסכמה אלא דהתם מיירי בת"ח שרואה חבירו עובר איסור תורה ע"ש ואולי י"ל דדוקא בעושה לפניו ורואה ושותק הוי כהסכמה משא"כ שלא בפניו אבל לא מסתבר כלל ולכן אם בנ"ד הודיע לו ושותק ולא נשמע בשמו שהוא נגד רצונו י"ל דאינו עובר על השבועה אבל אם גי"ד שאינו רוצה בזה אין שום מקום לפרש דידיעתו היינו ידיעה לבד בלא רצונו,

ד וגם בלא"ה מ"ש רו"מ לפרש כן דעת השו"ב אם השו"ב עצמו לא טען כן מוכח שלא הי' כן בלבו וכמ"ש כה"ג בתוס' יבמות קט"ז ע"א בד"ה הכא חיישינן דלמא בגמלא פרחא אזל והקשו מהא דמכות ה' ותירצו בשם הר"מ דהתם אם אי' דאזלו בגמלא פרחא הי"ל

לטעון כן ומדלא אמרי הכי ש"מ דשקר מעידים וגם בתוס' כתובות ט' ע"א בד"ה ואבע"א וכו' יע"ש בסוה"ד דאם אי' דמוכ"ע היא היתה טוענת כן ובתוס' שבועות מ"א ע"ב ד"ה כל האומר לא לויתי וכו' דהכא כשטוענין עליו בב"ד יש לו להשיב בענין שיופטר ואין לנו לתרץ דבריו ע"ש וע"ע בתשו' חכ"צ סי' ל"א כה"ג.

ה אך בעיקר הדין דשבועת אונס בעינן שיאמר בלבו היום כבר העלה בתשו' מהר"ם לובלין סי' י"א להוכיח מתשו' רד"ך בית י"ז חדר י"ג דזה דוקא היכא דהאנס התחיל ליקח ממונו וכדומה והוא נשבע להציל ממונו ואפי' אם האנס א"ל שישבע כיון דתחלת דברי האנס הי' רק לממון אלא שזה כפר ואמר שהן של תרומה וכדומה ואז א"ל האנס שישבע בכה"ג בעינן שיאמר בלבו היום אבל היכי דמאנס אותו בתחלה על השבועה עצמה בזה, א"צ שיאמר בלבו היום ע"ש באורך וא"כ ה"נ בנ"ד כיון שהי' האונס על גוף השבועה א"צ שיאמר בלבו היום כלל.

ו אבל מ"מ בכל היתר זה לבי נוקפי חדא. כי הנה מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"א סי' צ"ג מפורש היפוך דברי מהר"ם לובלין הנ"ל וגם בנאנס על השבועה צריך שיאמר בלבו היום ועוד דשמא לא רצו מתחלה שבועה רק כשרצה דמי חזקתו לא רצו ליתן לו עד שישבע ועוד דשמא הי' להם עליו חששות מדינא שהי' בידם לבטל חזקתו בעירם אלא שלא רצו לקפח חיי' לאסרו בכל העולם או שלא הי' בידם גב"ע כזה וא"כ כל האונס איננו בגדר אונס כלל וע' בתשו' רש"ל סי' כ' וביש"ש חולין דכל דפשע פשיעה שלא כהוגן אפי' ב' או ג' יכולים להעבירו ובשו"ת הש"מ סי' כ"ב ביאר דכל דאסור לכתחלה יכולים בנה"ע לדחותו ולומר אדעתא דהכי לא קבלנוך ואיתרע חזקתו ע"ש וא"כ אולי גם בנ"ד הי' בכה"ג וכיון דהי' עליו רק חשש לכתחלה רצו לתקן רק אנשי חבורתם ולא לקפח חייו ולא לאסרו לכל העולם.

ז ובזה נדחה ג"כ ההיתר שכתב רו"מ ע"י מה שהתירו לו ג' ואף דלשי' כמ"פ בנודר לחבירו בשביל טובה שעשה לו לא מהני גם בדיעבד מ"מ הכא מה שהחזירו לו דמי חזקה לא מיקרי טובה כיון שהי' מגיע לו מן הדין ולפמ"ש ליתא וע' תשו' מהרשד"ם חאה"ע סי' כ"ו שפסק כדעת הי"א דבנדר לתועלת חבירו וקבל טובה גם בדיעבד אינו מותר ובתשו' רדב"ז ח"א סי' ש"ט העלה דגם להסוברים דמהני היתר בדיעבד היינו בעשה לו טובה בלא דרא דממונא אבל בנתן לו מעות ולא רצה ליתן עד שישבע כ"ע מודו דגם בדיעבד אינו מותר אלא שהביא דמתשו' ריב"ש סי' קפ"ו לא משמע כן ע"ש ובתשו' תומת ישרים סי' רי"ג האריך להוכיח דהיכי דאין להתיר לכתחלה והמתירים ידעו שאין להתיר לכתחלה ואעפ"כ התיר אזי גם דיעבד ל"מ ההיתר כלל דבכה"ג מיחשב

כלכתחלה והביא כמה ראיות לזה ולפ"ז גם בלא עשו לו טובה כיון דעכ"פ אין להתיר לכתחלה אם ידעו הב"ד מזה ל"מ ההיתר גם דיעבד.

ח ועוד אני אומר דגם בלא ידעו מזה מ"מ הרי בכתב הי"ל קבל עליו מתחלה שלא ישחוט ועוד קבל עליו שאם יעבור יאסרו ידיו מלשחוט וא"כ נדר ב' לא חל כעת עדיין עד שיעבור וכמ"ש הר"ן פ"ג דשבועות בסוגיא דאכלי' לאיסורא והדר אכלי' לתנאי' דכל מי שאוסר ע"ע דבר פ' אם יעשה כך אין האיסור מתחיל עד לאחר שיעשהו ובפרט בנ"ד שאמר בלשון אזי יאסרו ידי וכו' בודאי מוכח שהנדר על הידים אינו חל עד שיעבור על נדר ושבועה הקודמת ובתשו' א' להרב דק' זאלישטשיק הארכתי לפלפל בדברי הר"ן הנ"ל ואכ"מ וא"כ הרי אין מתירין הנדר עד שיחול וא"כ ההתרה שהתירו לו ל"מ כלל לנדר זה וא"כ כשאנו באים עתה לדון על דינו אין לפסוק לו להתיר גם נדר ב' דהא לכתחלה אסור להתיר נדר כזה וגם אם כבר עבר פ"א ושחט וגם התירו לו כבר נדר ב' הרי מבואר בתשו' מהרי"ק שרש ל"ט דדבר האסור לכתחלה אף דמותר בדיעבד היינו בעשה פעם א' באקראי אבל כשחוזר ועושהו שוב אסור גם בדיעבד וע' בד"מ יו"ד סי' ע"ו שרמז אליו בקצרה ויש סמוכין לדבריו מתשו' הרא"ש שהובא באו"ח סי' תקי"ז ע"ש ותבין וא"כ גם בדיעבד ל"מ ההתרה וגם בלא"ה לשי' המחבר והט"ז סי' רכ"ט סק"י שחולק על הרלב"ח וס"ל דל"מ התרה פ"א לכמה שבועות שנשבע על דבר אחד וגם הש"ך סי' רכ"ח ס"ק ק"י שהסכים עם רלב"ח סיים דטוב להחמיר ושכ"נ מתשו' הרמ"ע וכיון דהמחבר וט"ז ס"ל כן הוי סד"א להחמיר א"כ בנ"ד שכתב רו"מ שהי' בח"ח ושד"א ונדר א"כ הרי אין השבועה חלה על הח"ח עד שנשאל מקודם על הח"ח וצריך התרה ב"פ וכבר נתבאר דבכה"ג דצריך התרה ב"פ ואסור לכתחלה שוב בפעם ב' ובפרט פעם ג' ל"מ גם בדיעבד ועוד דכיון שהי' ג"כ עד"ר וא"כ גם להסוברים דגם בעד"ר מהני התרה בדיעבד הרי מבואר בלח"מ פי"ד מיבום הי"ז דהיכי דאיכא תרי פסולי דלכתחלה גם בדיעבד פסול וא"כ ה"נ בנ"ד אך בתשו' א' להרב אבד"ק קרעמ- וניץ הבאתי סתירה לזה מש"ס דיבמות ק"ד ע"א ותוס' שם ובע"כ דלאו כללא הוא.

ט אבל בגוף דינו של הר"א דס"ל דדיעבד מהני כבר כתבתי בתשו' לק' פאטק דאף דבתשו' רשב"ש סי' ק"ע העלה כן בדעת ר"ת ורשב"א משום דכל דין עד"ר הוא רק מדרבנן מ"מ הנה בתשו' רשב"א ח"ד סי' ק"ח מפורש דגם דיעבד ל"מ ודחה דעת השואל שרצה לחדש כן וגם הבאתי מתשו' תשב"ץ ח"ב סי' נ"ג שהוכיח כן מש"ס שבועות כ"ט ומפורש שם דדין עד"ר הוי מה"ת וע' בפ"י גיטין ל"ו שהעלה ג"כ שדעת הר"א דכל דין עד"ר הוא רק מדרבנן ובמח"כ נעלם ממנו דברי רשב"א ורמב"ן שבב"י סי' רכ"ח בדין

נשבע שלא ישחוק דמפורש דהוי מדאורייתא וכ"ה להדיא בתשו' מהרי"ק שרש נ"ב ובתשו' א' להגאבד"ק סניטין נ"י הבאתי ראי' דהוי מה"ת מהא דריש יומא דמשביעין הכ"ג שלא יהי' צדוקי וקשה דלמא יתיר לו השבועה בפני ג' צדוקים וא"ל דל"מ התרה משום שהי' עד"ר הרי כל עד"ר רק מדרבנן והצדוקי אינו נזהר בדרבנן ולכאורה יש ליישב דהא כל היתר נדרים פורחין באויר כדאי' פ"ק דחגינה וא"כ הצדוקים שאינם מקיימים רק דבר מפורש בתורה אין להם דין היתר נדרים כלל אבל הרי מבואר בתוס' גיטין כ"ה סוע"א בד"ה שני לוגין וכו' ועוד סומכין כותים אהא דדרשי' בב"מ פ"ח ואכלת ולא מוכר וכ"ה בתוס' יומא נ"ה וגם מבואר כה"ג בתוס' ר"ה כ"ב ע"ב בד"ה להטעות וכו' דדרשי אתם ואפי' מזידין ומבואר דלהקל סומכים הכותים לפעמים גם על דרשת חז"ל וא"כ הדק"ל איך סומכים על השבועה ומה תועלת יש בה ובע"כ דדין עד"ר הוי מה"ת וכדמוכח משבועת מרע"ה בשבועות כ"ט וכמש"ל בשם תשב"ץ ולכן שפיר גם הכותים מקיימים זאת וא"כ גם בדיעבד ל"מ התרה ועוד דכבר העלה התו"ג לגיטין ל"ה דגם הר"א לא קאמר אלא היכי דמתחרט מעיקרא ונעקר הנדר למפרע גם מה שנדר עד"ר בזה ס"ל דדיעבד מהני אבל במתחרט בחרטה דהשתא ומיגז גייז לנדרו לכ"ע ל"מ התרה גם בדיעבד בעד"ר ע"ש וא"כ בנ"ד שא"א לו להתחרט מעיקרא שהרי לא היו נותנים לו דמי חזקתו אם לא הי' נשבע אלא דבכה"ג שהנדר ע"י סיבה סגי בחרטה דהשתא וכמ"ש הב"י סי' רכ"ח בשם הרשב"א ורמב"ן ורשב"ץ וא"כ שוב כיון שהי' עד"ר לכ"ע לא מהני ההתרה גם בדיעבד. והנה רו"מ העיר עוד בזה דלפמ"ש הב"י וש"ך ס"ק נ"ח בשם הריב"ש דאם אומר שנתכוין ע"ד הרוב גם באמר קטנים וגדולים אם הוא ת"ח נאמן כמו דבאמר בחרמו של ים נדרתי נאמן וא"כ ה"נ כיון דלא פירש ע"ד איזו רבים נדר אלא שהי' עומד בפניהם ובכה"ג מסתמא נתכוין עליהם וא"כ בנ"ד יוכל לומר שנדר עד"ר של רוב העולם ויהי' נאמן וא"כ שוב יש לסמוך בדיעבד ע"ד ר"ת וכמ"ש הש"ך דבכה"ג שהי' הנדר עד"ר סתם יש לסמוך בדיעבד ושעה"ד על ההתרה עכת"ד והנה מלבד שכבר נתבאר מכמה טעמים דבנ"ד גם דיעבד ל"מ התרה אף גם הרי כבר כתבתי דבנ"ד לא הותר הנדר שקיבל עליו אחר שיעבור אא"כ כבר עבר והיכי דכבר עבר על נדרו שוב נראה דלכ"ע אינו נאמן לומר שנתכוין היפוך משמעות דבריו כיון דדוקא ת"ח נאמן בזה ובנ"ד מעשיו ירחקוהו מלהיות לו דין ת"ח שהרי עבר על נדרו בשאט נפש אך בזה י"ל דהוא עבר פ"א בהיתר עפ"י התרת הב"ד אי נימא דמהני בדיעבד אבל גם בלא"ה כבר נתבאר כמה טעמים דגם דיעבד ל"מ בזה ההתרה.

י ומ"ש רו"מ דבנ"ד אין בזה תועלת להמשביעים במה שלא ישחוט במק"א ולכ"ע מותר להתיר לו לא ידענא מהו דלפי דעתם שיש להם חשש איסור של השו"ב הרי כל ישראל ערבים זל"ז ואם אולי אנשים אחרים לא יאמינו להם מ"מ אנשי חבורתם בודאי יאמינו להם והוי שפיר תועלת גם למשביעים ועוד דעכ"פ משום שהי' עד"ר ל"מ התרה גם דיעבד ובפרט אם אולי הי' הב"ד המתירים מאותה העיר שקבלוהו והוי נוגעים כנודע ולכן לענ"ד אין מקום להתיר להשו"ב הזה לעבור על שבועתו ובפרט אם ההיתר הי' קודם שהתחיל לשחוט שם פשי' דל"מ ההתרה כלל והנה אין לומר דכיון שהותר מקצת הנדר דהיינו מה שנדר שלא ישחוט ממילא הותר גם מה שקיבל עליו האיסור לאחר שישחוט דז"א חדא דנדר ב' לא חל עדיין כלל ועוד דבנ"ד הרי כיון שניתר בחרטה דהשתא ולא נעקר הנדר למפרע א"כ ל"ש בזה דין נדר שהותר מקצתו לשי' כמ"פ שהובאו רסי' רכ"ט ועוד דמבואר בירושלמי פ"ג דנזיר ה"ב בהא דהאומר הריני נזיר ונזיר ל"ש דין נדר שהותר מקצתו ב"כ ועתוס' שבועות כ"ז ע"ב שכתבו בע"א ולא הביאו ד' הירושלמי.

יא והנה רו"מ האריך להוכיח דהעיקר כהסוברים דבנודר לדעת חבירו אפי' בלא עשה לו טובה אין מתירים לו שהרי בעובדא דצדקיהו לא עשה עמו נ"נ טובה ומ"ש ר"ת שהי' בידו להרגו צ"ע דשלא כדין הי' הורגו שהרי אכל ארנבת חי' נגד נימוס מלכותם והביא בשם רע"א בשם מהריק"ש שדחה בזה דברי הרשב"ץ שפסק גבי אשה שתפסה ממון הבעל עד שיגרש אשתו האחרת וישבע עד"ר שלא יחזירנה דמה שתפסה מעותיו שלא כדין והחזירה לו אין זה טובה דא"כ קשה על ר"ת מהא דצדקיהו דהי' ג"כ שלא כדין והנה המעיין בתשו' תשב"ץ ח"א סי' צ"ג ימצא שהוסיף לבאר טעמו של ר"ת דהתם הי' נחשב לטובה מפני שהי' לו לכבוד במה שנחשב אצל המלך לאיש נאמן בשבועתו לבל יגלה סודו וא"כ לק"מ. ומ"ש רו"מ לדחות ראיית ר"ת דבלא טובה יוכל להתיר מדא"ל פרעה זיל איתשל אשבועתא דאביך די"ל דשא"ה דיעקב מת יעוין בתשו' תשב"ץ שם שכ' וז"ל שאעפ"י שיעקב מת כיון דלהנאתו של יעקב נשבע לא הי' יכול להתיר נדרו אם לא שבכה"ג שלא נשבע מפני טובה שעשה לו ושאל שלא מדעתו וכו' עכ"ל הרי דס"ל דכיון דיעקב השביעו על לאחר מיתתו וזהו תועלתו והנאתו אין חילוק בין אם עדיין חי או מת וכן ראיתי בשו"ת כתר כהונה סי' נ"ג שכתב מדעתא דנפשי' דשא"ה שהי' השבועה לאחר מותו ודחה בזה דברי השד"ך ס"ק נ"ג בסופו ע"ש ואני מוסיף עוד דהא מבואר בש"ס דתענית ה' דיעקב אבינו לא מת ונחשב כמו חי וע' בתוס' שרמזו לש"ס דסוטה י"ג.

יב ומ"ש רו"מ דגם לשי' הסוברים דגם בלא עשה לו טובה אין מתירין שלא מדעתו גם בדיעבד ל"מ ההתרה יעוין בשו"ת מים רבים חיו"ד סי' מ"ז שהוכיח מדברי מהרי"ק דלכ"ע בלא עשה לו טובה מהני התרה בדיעבד והביא מתשו' תומת ישרים ורד"ק ורשד"ם ושיוכנה"ג ג"כ כן ע"ש באורך.

יג ואולם הנה רו"מ הוסיף עוד בטעמא דהתירא בנ"ד לפי שהוא נוגע לפרנסתו והוי דבר מצוה דיש להתיר גם בנודר לדעת חבירו אפי' לכתחלה ולכאורה יש לפקפק דכיון דאיכא נמי עד"ר מאן יימר דבתרוויי' יחד מתני ד"מ להתיר אבל מצאתי בתשו' מהר"י ן' לב ח"א כלל ה' סי' ל"ה ותשו' פרח מט"א ח"א סי' ק"ז שהעלו דגם בדאיכא תרתי נדר עד"ר וגם לטובת חבירו אפ"ה בדבר מצוה מתירים וגם מצאתי בתשו' רשב"ש סי' ק"ע שהעלה ג"כ דצורך פרנסתו הוי דבר מצוה כדי שלא יחי' חיי צער והביא מש"ס דמ"ק י"ד כי פליגי להרוחה אבל למזונות כ"ע מודו דהוי יצא לרשות והעלה דאף דר"ת ס"ל דדוקא במקרי דרדקי הוי ד"מ מ"מ י"ל דמודה בזה דכ"ע מסכימים בפתחו של זה שלא יחי' חיי צער ובפרט היכי דהי' בסתם עד"ר דר"ת בעצמו מיקל וס"ל דל"ה בכלל עד"ר וגם הוכיח מש"ס דב"ב פח"ה דנקט מודה רבא היכי דאנוס כי ההוא מעשה דפרדיסא וכל הפוסקים כתבו דה"ה בכל דדמי לי' וה"נ בנ"ד אף דנקט הש"ס מקרי דרדקי לאו דוקא הוא ע"ש באורך וגם בשו"ת תומת ישרים ק"מ הביא בשם כמה בעלי תשובות דגם להרווחת מזונות שלא יהי' מצומצמים הוי דבר מצוה. אבל כל זה תלוי אם הוא אומר ברי שנתכוין לדעת רבים דעלמא ולא לאותן שחתם בפניהם דאל"כ הרי הם מוחים בזה וגם דוקא אם הוא בגדר ת"ח שיהא נאמן בזה.

יד אבל גם בהיתר זה לבי נוקפי עפמ"ש בתשו' מהר"מ ב"ב הישנות סי' ע"ב בדין מלמד שנתן ת"כ לבע"ב ללמוד עם בנו עד פסח ונתהוה קטט בין המלמד ובין אשתו עי"ז והשיב דל"מ התרה דאיכא כנגדו מצות ת"ת ואוקי מצוה להדי מצוה והוי דינו כמו בלא מצוה כלל ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד שיתהוה עי"ז קטטה בין האנשים שהם חסידי הה"צ הנ"ל ובין המחזיקים בידיו והוי מצוה להיפוך שוב לכ"ע אין להתיר ובפרט אם אולי הי' איזו חשש על השו"ב גם אם אין להעבירו עי"ז מ"מ לכתחלה אין למנותו לשו"ב וכדומה וא"כ מאן יימר דיש להתיר נדרו משום מצות פרנסתו דלמא אדרבה מצוה שלא למנותו לשו"ב ובפרט דגוף הדין אם להתיר בנודר לחבירו ע"י דבר מצוה רבים חולקים ע"ז ולכן לענ"ד אין מקום להתיר להשו"ב הנ"ל לעבור על הכתב הנ"ל.

סימן רפא

א להרב הגאון מו"ה יחיאל מאיר ברוממער נ"י ראבד"ק בוטשאטש

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שעשה שותפות בקנין עם שמעון ולוי להיותם יד א' בעסק ליצטאציע ונתן ראובן לשמעון ע"ז מאה ר"כ שלא בפני לוי וא"ל שמעון כי יען שהוא אינו בקי בפרטי תנאים הנחוצים לזה יתנה התנאים עם לוי הבקי בזה וכן עשה ועתה טוען לוי שבתוך התנאים הי' ג"כ תנאי שבאם יעבור ראובן וישתתף עם אחר בהעסק הלז יהי' מוחלט הסך מאה ר"כ ביד שו"ל אבל שמעון אינו יודע מזה רק מה שא"ל לוי שהי' כן התנאי ועתה נתברר שנשתתף ראובן עם אחר וראובן מכחיש שלא הי' תנאי זה ביניהם עכת"ד הטענות.

ג והנה יש רוצים לדמות ד"ז להא דסי' ע"ב סל"ט בראובן שהי' תופס משכנות של שמעון מחמת שא"ל לוי שותפו ששמעון חייב לו מדמי השותפות שאין בדבריו כלום דלוי הטוען ברי אין המשכון ת"י ושמעון התופס המשכון אינו טוען ברי וה"נ בזה ורו"מ דחה דכל טעמו של הרא"ש רק משום דאין ללוי מיגו דדלמא לא ירצה ש' לכפור וא"כ היכי דנאמן בלא מיגו וכהא דנ"ד דדמי לטוען לקוח על חפץ בדליכא עדים איך בא לידו וא"כ שפיר י"ל דתפיסת ש' מהני כאלו לוי בעצמו מוחזק דידו כידו ואף דהט"ז צידד לומר דהא דנקט הרא"ש משום דל"ל ללוי מיגו לאו דוקא נקט ועיקר טעמו משום דשמעון אינו טוען ברי וראי' מפח"ה בהאי דא"ל לחברי' מאי בעית בהאי ארעא וכו' ורו"מ פקפק בראיותיו דשא"ה דבעינן שאכל המוכר יום א' ג"כ ואין כאן חזקה לא מצד המוכר ולא מצד לוקח גם י"ל דהט"ז לא קאמר רק התם דאינו טוען על גופו של חפץ שהוא שלו רק שבא למשכנו עבור איזה חוב בזה י"ל דל"ה מוחזק משא"כ בנ"ד עכת"ד רו"מ בקצרה. והנה מה שפקפק על ראיית הט"ז אינו מובן דהא ע"ז גופא אנו דנים דלמ"ל שיהי' אוכל המוכר יום א' דגם בלא"ה יהי' הלוקח מוחזק שוב חזר וכתב לי דשא"ה דלא נודע כלל אם בא לידו מיד מוכר כל זמן שלא אכל מוכר יום א' אבל בנ"ד הרי ידוע שהם שותפים ותפיסת הא' הוי כתפס בעצמו.

ד אבל בגוף הדין נ"ל דנד"ד אינו נוגע כלל בהך דינא דהרא"ש דדוקא התם שהפקיד שמעון משכנות ביד ראובן שלא לשם שותפות ראובן עם לוי אלא שראובן בא עתה לתפוס עבור חוב המגיע לשותפות שניהם לכן ל"מ הך תפיסה ולוי א"י לישבע כיון שהוא אינו המוחזק בהם דמה בכך שראובן הוא שותפו בשאר דברים מ"מ משכנות אלו אינן ברשות לוי כלל ובמה שתופס ראובן עבור לוי הו"ל תופס לבע"ח במקום שחל"א דלא קנה לוי אבל בנ"ד שמתחלה נתן ראובן הסך מאה לשמעון גם עבור שותפות לוי

וזכה גם לוי במחצה שלו בהקנין שנעשה ביניהם ומבואר בש"ס דב"מ קט"ז ע"ב בהא דהבית והעליי' של שנים שנפלו וכו' ולחזי ברשות דמאן יתבן ולהוי אידך המע"ה וכו' ואב"א שותפין בכה"ג לא קפדי אהדדי ופירש"י לא קפדי למיקני רשותא דידי' דאפקורי מפקר לי' כל חד רשותא לגבי חברי' להניח שם חפציו הלכך כי נמי יתבן ברשותא דחד מינייי' ל"ה אידך מוציא דברשותא דהאי נמי יתבי וכו' ע"ש ומכ"ש היכי דבפירוש הניח ברשות א' מעות של שניהם דודאי נקנה המקום גם להשני ולכן כל מה שביד הא' ה"ז בחזקת שניהם כמ"ש בסי' קע"ט ואף דדוקא בדבר הידוע משל שותפות היינו אם הא' כופר משא"כ בנ"ד ששניהם מודים וגם ראובן מודה שנתן לשם שותפות של שניהם פשי' דהוי המחצה בחזקת לוי וכמונח ברשותו דמי ונאמן לישבע על חלקו שהי' תנאי כו"כ.

ה אבל על מחצה של ש' הטוען ספק ודאי דאין השותף נאמן בזה דאפי' אם הי' עד גמור עא"נ רק לחייב שבועה ומכ"ש בנ"ד שהוא נוגע לעצמו ולכן נגד חלק שמעון ישבע ראובן שלא הי' תנאי בזה ויטול ואף דאין נשבעין על טענת ספק הרי בנ"ד לא גרע מא"ל אבא ובפרט דליטול נשבעין גם מספק כנודע.

ו ועוד עלה בלבי דגם בלא התנה כן כלל אלא שהתנה שאם יקום העסק בידו מהליצטאציע מחויב ליתן חלק כו"כ לשמעון ולוי ובאם לאו יוחלט המעות מאה ר"כ בידם אף דבנ"ד לא נשאר העסק לראובן רק ליהודה וראובן חזר ונשתתף עם יהודא מ"מ י"ל דמחויב ליתן חלק מחלקו לשו"ל ואם לאו דינו כעובר דהנה בתשו' הרשב"א סי' אלף קנ"ט נשאל בדין ראובן שהי' לאביו בית ולקחו המלך וראובן כתב ללוי מתי שיגיע לו הבית מן המלך ויחזירנו לו יהא במתנה ללוי ואח"כ נתן המלך הבית לשר והשר החזירו לראובן והאריך הרשב"א בזה וכ' וז"ל זו הוא טענה יפה ואע"פ שאפשר שלא נתכוין זה אלא כשיחזיר לו אותו קרקע הנתון עכשיו ביד המלך מ"מ הלשון מסופק וכיון שהוא מסור ביד יהודא זה מספק אין להוציא מידו שהמע"ה ועוד שהקרקע בחז"ב עומדת דהיינו ראובן ויהודא זה מכח ראובן קאתי וכו' עכ"ל וע' בד"מ חו"מ סוסי' רמ"א אות ט' שרמז בקיצור לתשו' רשב"א הנ"ל ולא העתיקו יפה אבל בגוף התשו' מבואר כמ"ש וא"כ ה"נ בנ"ד אם הי' המדובר שבאם יקום העסק בידו יתן לשו"ל חלק כו"כ גם עתה שנשאר בידו מיד יהודא הוי ספיקא אם מחויב ליתן חלק לשו"ל וכיון שהם מוחזקים בהסך מאה ר"כ המע"ה ולפ"ז גם שמעון הטוען ספק שא"י מהתנאי שטען לוי שהתנה גם על שותפות אחר מ"מ עפ"י התנאי הראשון שיודע גם הוא בו שפיר יוכל להחזיק המעות בידו – וראיתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' ק"ך בדין רו"ש שקנו סחורה מהמלך בשותפות ובאו יהודא ולוי ורצו להוסיף ונשבע ראובן לתת להם הרביע כל זמן השותפות ואח"כ

בא נחשון ולקח כל הסחורה מהמלך ואח"כ נשתתף ראובן עם נחשון ועתה תובעים יהודא ולוי את ראובן שיעמיד להם חלקם והוא רוצה ליתן להם רק חלק שמינית דהיינו רביע מחלק מחצה שלו והשיב דאי לאו דמסתפינא אמינא שאינו חייב ליתן להם כלום דכיון שבא נחשון והוסיף בסחורה ונתנוה לו כבר נתבטל שותפות הראשון וזהו שותפות חדש כדקיי"ל גבי המקבל עליו לזון בת אשתו כל זמן שהיא עמו דאם גירשה והחזירה פטור מלזונה וכן בב"ב ס"ג בן לוי שמכר שדה לישראל ע"מ שהמעשרות שלו המעשרות שלו מכרה לאחר וחזר ולקחה אין המעשר שלו דפנ"ח באו לכאן אבל כיון שראובן רוצה ליתן חלק שמינית מסתמא יודע בנפשו שהיתה כוונתו בשבועתו גם על אופן זה אבל עכ"פ א"צ ליתן רק חלק שמינית ובסוף התשו' סיים וז"ל ועל יהודה ולוי לבאר התנאי כיון שהם באים להוציא וכלל גדול בידינו שאין מכניסים בתוך התנאי מה שאינו מפורש וכו' עכ"ל ופלא בעיני על שלא הזכיר מתשו' הרשב"א הנ"ל שביאר דהוי לשון מסופק והמע"ה.

ז ואולם אחר העיון נראה דאף דשו"ל הם מוחזקים מ"מ כיון שהם באים לזכות במעותיו של ראובן עפ"י לשון התנאי והלשון מסופק נקרא ראובן מוחזק במעותיו וראי' לזה מתשו' הרשב"א שהובא בב"י אה"ע סי' צ"ג בדין מחלה כתובתה ל"א דגם המזונות מחלה כיון דהלשון מסופק ואף דהאשה באה לתבוע בשטר כתובתה מ"מ כיון שהדבר מסופק והיא משלה מוחלת וכל מקבל מתנה או לוקח מיקרי בעהש"ט וידו עה"ת ע"ש וה"נ בנ"ד שהמעות של ראובן אלא שהם באים לזכות במעותיו עפ"י לשון התנאי א"כ ידם עה"ת ובפרט שהרי הרדב"ז הביא ראיות לזה דגם בהא דהמקבל לזון ב"א וגבי לוי שמכר לישראל הם המוחזקים מ"מ מדלא קאמר הש"ס טעמא משום דהממע"ה משמע דהוי ודאי כן והרשב"א לא נחית שם להנך ראיות שהרי לא הביאם כלל וא"כ ה"נ בנ"ד אך דיוכלו להשביעו בגלגול אם לא עשה בערמה מתחלה עם יהודא שצוה ליהודא לשכור עבור שותפותם דבכה"ג הוי בכלל התנאי דהוי כאלו שכרו הוא בעצמו דשליחותי' עביד וכה"ג כ' בתשו' מהרי"ק שהובא בב"י א"ח סי' ש"ע גבי שנים ששכרו דירה מהעכו"ם שאם בתחלה הסכימו לשכור לשניהם אף ששכר רק הא' אוסרים זע"ז דבשליחותי' דחברי' עביד ע"ש ואף שתחלת התנאי הי' על כל העסק מ"מ עכ"פ צריך ליתן להם חלק כפי ערך וכמ"ש הרדב"ז הנ"ל וכה"ג איתא בש"ס דב"מ ק"ד ע"ב גבי אי מובירנא לה יהיבנא לך אלפא זוזי אוביר תלתא אמרי נהרדעי דינא הוא דיהב לי' תילתא מאלפי זוזי ע"ש וע' בט"ז ח"מ סי' ע"ג ס"ח וע' בשע"מ סי' נ"ה סק"א מ"ש בזה ועכ"פ לדינא י"ל דבחלק של לוי שפיר נאמן לוי לישבע שכדברי' כן הוא וכמ"ש ואולם

יש לדון עוד בזה לפי המבואר בתשו' מהרי"ט בשניות חיו"ד סוסי' מ"ד בדין השכיר ביתו לשמעון ונשתנו המטבעות ותפסה אשת שמעון מטלטלין כשיעור החוב וסיים וז"ל ולענין התפיסה אם נדון את ראובן כמוחזק תשובה אם לענין שיש שום הכחשה ביניהם כגון על מה ששעבדה אשת שמעון המטלטלין שבארגז לדמי השכירות וכו' אם אשת ראובן התופסת תטעון בברי בפני שעבדת אותם על השכירות מהני לה תפיסה אבל אם א"י לטעון בברי ל"מ תפיסת אשתו לגבי דידי' כלום וכו' עכ"ל והרי יד אשה כיד בעלה ורשותה כרשותו ואפ"ה כיון שהיא טוענת שמא אין תפיסתה כלום לגבי הבעל בטענת ספק וא"כ ה"נ בנ"ד אף דשמעון שותפו של לוי והמעות בחזקת לוי קיים מ"מ לא עדיף מתפיסת האשה עבור בעלה דל"מ בטענת ספק אבל נראה דל"ד דשא"ה דהאשה תפסה מעצמה לכן ל"מ אבל בנ"ד הרי מתחלה נתן ראובן לשמעון עבור השותפות של לוי ג"כ והוא בעצמו החזיקוהו ביד שמעון עבור לוי ולכן שפיר הוי לוי מוחזק גמור.

ח והנה עוד עלה בלבי לדון בזה דהא החלט המעות הוא ענין אסמכתא אלא שדעת רמב"ם דאם הוא תפוס בידו ומוחזק בו ל"ש דין אסמכתא וקיי"ל דהמוחזק יכול לומר קים לי וא"כ הרי הש"ך בת"כ סי' קכ"ו חולק על מהראנ"ש בדין התופס עבור אחר וס"ל דאינו יכול לומר קים לי ומכ"ש בנ"ד דשמעון טוען טענת ספק אך לפמש"ל דבשותפות הוי כמונח ברשות לוי שפיר יוכל לוי לטעון טענת קים לי סוף דבר הנלע"ד דלגבי חלק לוי הטוען ברי ישבע לוי שכדבריו כן הוא ויטול חלקו אבל בחלק שמעון המסופק ישבע ראובן שלא הי' תנאי זה ויטול וע' בש"ך סי' נ"ו סק"ה במ"ש מתשו' הרא"ש וסיים וז"ל ולמדנו דמי שאומר אתה נתת לי כלי זה ליתנו לפלוני והמקבל אינו יודע והנותן מכחיש וכו' ואפי' נתנו כבר למקבל צריך המקבל להחזירו לו כיון שא"י אם לא עפ"י השליש עכ"ל ומכ"ש בנ"ד שבא לידי שמעון מיד ראובן בעצמו והוא אינו יודע כלום רק עפ"י דברי לוי פשיטא שאין בתפיסתו כלום וע' בהגהת א"ב שם במה שהשיג ע"ד הש"ך ובנ"ד גם הוא מודה ויש לדין בדברי הש"ך הנ"ל ממ"ש בתשו' מהרי"ט ח"א סוסי' ע"א דהרא"ש לא אמר רק בנידון דידי' דראובן הנפקד עכ"פ צריך להשיב ליורשי שמעון וכו' ולא מצי לדחינהו לגבי לוי וכו' אבל כאן הר"מ מעולם לא נכנס בחיוב אלא עפ"י אחיו וע"פ נפטר וכו' ע"ש א"כ גם בנידון הש"ך י"ל כן ועכ"פ בנ"ד בודאי אין תפיסתו כלום.

ט ולכן נ"ל דשניהם נשבעים וכעין הא דסי' ע"ב סכ"ח וע' סמ"ע סי' קמ"ה סק"ז

סימן רפב

א להרב מו"ה שלו' גאבעל נ"י אבד"ק ברעזוב

ב מכתבו הגיעני ומה ששאל בדין איש א' שקנה אוראנדי ושדות מכפר א' בעד אלף ושלש מאות ר"כ ושמעון קנה אז שאר הכפר ואחרי כמה שנים נתהוה קטט בין בעל הראנדע ובין אשתו הגם שיש לו עמה כמה בנים קטנים ורוצה לגרשה והאשה יש לה כתובה בלשונם ע"ס ג' מאות ר"כ ועתה רוצה למכור הראנדע לשמעון בהסך שנתן מאז בעדה לאשר ש' טוען שהי' כן תנאי בשעת קניית העסק שאם ירצה ראובן למכור הראנדע ימכרנה רק לשמעון בעד הסך שקנה ובתחלה כפר ראובן התנאי ועתה מודה ואשתו צועקת מרה כי קנוניא ביניהם ובעלה הנ"ל דוחקה עי"ז להתגרש ותשאר עם הילדים הקטנים באין מזון ומחי' ובעלה הנ"ל רוצה לברוח לאמעריקא והוא איש פריץ במעשי' וכמשוגע ויש לה קונה בעד ב' אלפים ושלשה מאות ויהי' לה מזה להחזיק הילדים ולגדלם וע"ז הביא רו"מ מאה"ע סי' צ' וח"ס אה"ע סי' קל"א אבל בנ"ד כיון שרוצה ליתן לה כתובתה י"ל דאין בידה לעכבו וגם הביא מתשו' מהרי"ן לב ח"ד סי' י"ז דלהחזיק ביד מוחזק חיישינן לקנוניא גם בלא הוכחה עכת"ד.

ג והנה בדין קנוניא יעוין בתוס' ב"מ י"ג ע"א ד"ה ה"ט ודף כ' ע"א ד"ה ש"מ ותוס' גיטין פ"א ד"ה לא כל וכו' וב"ח א"ע סי' קנ"א וע' בחו"מ סי' ע"א בש"ך ס"ק כ"ז בשם תשו' הרא"ש וסי' ס"ה ס"ק מ"ט וסי' ס"ו ס"ק ק"י וסי' ס"ט ס"ק ו' ותשו' רשד"ם חו"מ סי' רכ"ח ושע"מ חו"מ סי' פ' ס"ק א' וסי' ק"ו סק"ג וע"ע בחו"מ סי' קי"א סעי' ט' וסי' רנ"ה ס"ו וימצא כמה חילוקים בענין זה אבל בנ"ד לא אדע מה חשש קנוניא בטענת התנאי הרי גם בהתנה כן ל"מ התנאי כלל בלא קנין וחיוב המועיל כמ"ש בחו"מ סי' ר"ו ובחיבורי שם ואם רוצה למכור לו כן גם בלא התנאי אין בידינו למחות בידו לפי דברי רו"מ א"כ אין נ"מ בטענת התנאי כלל.

ד אבל בגוף הדין הנה בכנה"ג ובאה"ט א"ע סי' צ"ג הביאו בשם ר"י הלוי סי' י"ז דאם נראה כוונת הבעל לאכול כל הממון וא"כ ילך למרחוק כדי שתצטרך לקבל גט בע"כ ניתנה כתובה לגבות מחיים ומ"ש מתשו' הריב"ש להיפוך (ועמ"ש בחיבורי סוסי' קפ"ד בזה) הנה כעת עיינתי בתשו' הריב"ש סי' צ"א ומיירי באיש שרוצה לישא אשה על אשתו והאשה מעכבת לפי שלא יוכל למיקם בסיפוקיהם ורוצה לגרש הראשונה ופסק דאין בידה לתבוע כתובתה עד לאחר גירושין וא"צ הבעל להבטיח מקודם במטלטלין וכדומה וגם הנדוניא א"צ להבטיח מקודם ע"ש והיינו משום דהוא אינו כופה אותה להתגרש אלא שרוצה לישא עוד אחרת משא"כ היכי דמבזבז נכסיו ונראה פשוט דכמו בדידה לגבות כתובתה ה"ה אם רוצה האשה להבטיח דמי מזונותי' וכן אם יש לו בנים קטנים שחייב לזונם כפי המבואר באה"ע סי' ע"א יש ביד ב"ד לעכב שלא יבזבז נכסיו כיון

שלא יהי' אח"כ בידינו לגבות ממנו דמי המזונות כמ"ש כה"ג בחו"מ סי' ע"ג סעי' י' וסי' קי"א סי"ג בהג"ה בסופו ויעוין היטב בב"י סי' הנ"ל בשם בעה"ת ובשם תשו' הרשב"א ובשו"ת מהר"ם מרוטונבורג האחרונים חח"מ סי' י"ט באורך ולכן גם בנ"ד אם לפי ראות עיני ב"ד רוצה לבזבז נכסיו ולילך למדינה רחוקה ולעזוב את בניו הקטנים שחייב לזונם מהראוי לעכב על ידו במה דאפשר.

ה ומה שהביא קושיא בב"ק פ"ט דמשני כל לגבי בעלה ודאי מחלה הרי תוכל למכור בתנאי ע"מ שלא תמחול ואם תמחול יתבטל המכירה וא"כ אם תמחול שוב יהי' שדר"נ ול"מ המחילה וכפי הנראה כונת הקושיא להסוברים דגם בכתובה ל"מ מחילה בשדר"נ והא דמהני הכא מחילה היינו מטעם שכ' הש"ך סי' פ"ו דע"י המכירה לנחבל הו"ל כפרעון ונתבטל השדר"נ ובקצה"ח סי' תכ"ד סק"ג הביא תי' זה בשם הרשב"א ואס"ז פ"ב דכתובות וא"כ לפ"ז שפיר קשה דתיזבן לנחבל בתנאי כפול הנ"ל והוא קו' מושכלת.

ו אבל לק"מ דהא לכאורה תמוה למ"ל המכירה לנחבל הרי כשימות בעלה מקודם ממילא יגבה דמי חבלה בשדר"נ וכן תמה באספ"ז ב"ק והניח בקושיא אבל יפה תירץ בני הרב מוהר"צ נ"י דאם יגבה בשדר"ג לא יגבה רק דמי חבלה לבד ואם תמות האשה מקודם יפסיד הכל וא"כ אינו גובה עכשיו כלום משא"כ אם תמכור לו כעת הכתובה בדמי חבלה בטוה"נ שהוא על הספק הרי קנה הכתובה בפחות מדמי שויו ע"י ספק זה דאם ימות הבעל יגבה אז כל דמי הכתובה והו"ל כגבה עתה כל דמי החבלה כיון דשוה למוכרה כעת בטוה"נ כן ואם תמחול לא יפסיד עכ"פ כלום וע"ז משני הש"ס דכל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי ב"ד בכדי לא מטרחינן והמעיין בלשון הרשב"א שבאס"ז וקצה"ח הנ"ל ימצא כמעט מפורש כן וא"כ לק"מ קו' הנ"ל דאם תמכור בתנאי הוי ג"כ טרחא בכדי דודאי תמחול ויתבטל המכירה ואי דא"כ לא תועיל המחילה משום שדר"נ ז"א דמ"מ כיון דהיא עברה עכ"פ על התנאי ומחלה בטל המכירה כמ"ש המל"מ פ"ג מזכיי' ה"ו בשם הרא"ש וטוח"מ סי' רמ"א ושוב לא יגבה גם כשימות הבעל רק דמי חבלתו והוי טירחא שלא לצורך כלל אבל יש להקשות דהמל"מ שם הביא בשם התוס' והרשב"א דבהתנה ע"מ שלא ימכרנו ועבר ומכרו המכר בטל והמתנה קיימת וא"כ ה"נ י"ל דהמחילה תתבטל והמכר יהא קיים וא"כ יש להקשות להרשב"א לשיטתו כפי הנ"ל ואף שהשיג מליו באב"מ סי' קמ"ג ס"ק ג' והעלה דבמכירה לכ"ע מהני המכירה לשעה לקיום ביטול המתנה אבל היינו משום דמועיל לשעה אבל בנ"ד הרי לא יועיל גם לשעה שהרי אם יתבטל המכירה שוב הוי שדר"נ אבל נראה דגם הרשב"א ס"ל כדעת הר"ן דבכתובה שלא הגיע זמן גבייי' וגם ספק שמא לא יבוא לידי גבייי' לעולם ל"מ השדר"נ

שלא תועיל המחילה אלא דהוי קשיא לי' לפי סברתו הנ"ל שע"י המכירה הו"ל כגביי' עכשיו שיווי דמי הטוה"נ וא"כ כיון דכופין אותה שתמכור לנחבל כתובתה בדמי החבלה שוב קשה שלא תועיל המחילה משום שדר"נ מאי אמרת שמא לא יבוא לידי גביי' ז"א דאם לא תועיל מחילתה בודאי הוא בא לידי גביי' עכשיו דהיינו במה שמקבל הכתובה בדמי שיווי טוה"נ ולזה תי' הרשב"א דע"י מכירה פקע שיעבודה ושוב תועיל המחילה מאי אמרת שתמכור בתנאי ז"א דבמכירה לתנאי שוב ל"מ שדר"נ כלל דבאופן ביטול מכירה הרי ליכא שדר"נ בחוב כזה שלא הגיע זמנו ושמא לא יבוא לידי גביי' כלל.

סימן רפג

א להרב וכו' מו"ה אליעזר אייזען נ"י מו"צ דק' אוסטריך

ב מכתבו הגיעני ומה ששאל בדבר התקנה שבעט"צ סי' מ"ח שאין רשאי לקנות ממרנם בלא ידיעת החתום ואם טוען שהי' בידיעתו מחויב לישבע וע"ז שאל אם גם בדיעבד שקנה בלא ידיעתו המקח בטל וגם נסתפק כיון שלא הובא בנה"מ אם יש לפסוק כהתקנה ואולי לא נתפשטה בכל מקום והנה גם בנתה"מ רסי' ק"צ בחי' הביא תקנה זו גם בשו"ת ב"א ח"מ סי' ל' וע' בעט"צ סי' צ"ב ס"ק ט"ז דמפורש דהתקנה הי' גם בד בדיעבד שהשטר בטל אם קנה בלא ידיעתו ולכן צריך לישבע ויע"ש סי' נ' סק"ו דדוקא אם החתום הוא בעיר אבל אם אינו בעיר רשאי לקנות וגם אם המלוה רוצה לעשות טובה לקיוה במכירת השט"ח בשביל טובה שעשה לו אזי אין החתום קודם אלא דהמלוה צריך לקב"ח ע"ז אם כן הוא ע"ש ועפ"ז יחקור רו"מ בנ"ד איך הי' וידע לדון כדת התקנה שתקנו גדולי עולם שו"ר בתשו' רח"כ בסופו בתשו' בן הפמ"א דדוקא בממרני תקנו ולא בשט"ח ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' קע"ה סנ"ג שהבאתי ג"כ מתק"א הנ"ל:

ג ומה ששאל ברו"ש שנשתתפו במסחר נפט מחצה למחצה ועמד הנפט במרתף של ראובן והי"ל במרתף עוד ג' חביות נפט שלו וכפי הנימוס אין לו רשות להחזיק רק ב' וחצי חביות ויען שמצא הבודק מהאמט שמנה חביתין קנסוהו בסך עשרה ר"כ ועתה טוען ראובן שיתן לו ש' מחצה מהקנס ושמעון טוען כי גם מבלעדי הנפט השותפות הי' קונסין אותו עבור נפט שלו על שהחזיק חצי חבית יותר מכפי הנימוס והנה לענ"ד יש ללמוד ד"ז מהא דמבואר בב"ק קט"ז וחו"מ סי' רע"ב סט"ו גבי שיירא שחנתה במדבר ועמד עלי' גייס לטרפה דמחשבין לפי ממונם אף שטרף רק מאחד או שנתפשר האחד עמו כמ"ש הב"ח בשם מרדכי וע' תשו' חכ"צ סי' קל"ב וע"ש סי"ז גבי ספינה שעמד נחשול והקילו ממשאה דמחשבין לפי המשאוי וה"נ בנ"ד כיון דגם ראובן החזיק יותר

מהנימוס ודד"מ א"כ ראוי לחשוב הקנס לפי ערך השמנה חביות ויוחשבו ג' על ראובן והחמשה על שניהם ויען שכתב רו"מ דא"א לברר ממה הי' הקנס ואולי לא הי' מקפיד על מה שהי' חצי חבית יותר לולא הנפט של שותפות לכן יראה לפשר קצת ובכל כה"ג רשאי הדיין לפסוק דין כעין פשרה גם שלא מרצון הצדדים כמ"ש בחו"מ סי' י"ב ס"ה

סימן רפד

א להרב המאה"ג מו"ה יעקב שפירא נ"י אדק"ק טארצאל באונגארן

ב מכתבו הגיעני ובדבר הדו"ד שבא לפניו מישוב מיידאן בראובן שקנה שט"ח של חת"י שמעון מצד שנאתו וחפצו לנקום בו נקם ונודע לו שיש ביד לוי טראטליך שכמעט כבר נתייאש מלגבותם מחמת שיש עוד דו"ד בחובות הנ"ל וגם מחמת כי שמעון עני ואביון וקשה לגבות מאתו אבל ראובן הוא איש אכזר וימשכנו בדא"ה ויקח כלי ביתו וכדומה (ורו"מ הביא דברי עט"צ סוסי' מ"ח שכ' וז"ל יש תיקון ארצות מהגדולים שאין רשאי שום אדם לקנות ממר"ם בלתי ידיעת החתום וכשהקונה טוען שהי' בידיעתו מחויב לישבע ע"ז וכ' הש"ך שצריך הקונה לישבע בכמה קנה ויטול עכ"ל וכפי הנראה מיירי דוקא שטען החתום שפרעו שהרי הביא ע"ז דברי הש"ך סי' נ' שכתב דאם מברר החתום שפרע אם הקונה לא ידע מזה צריך לישבע כמה נתן ויטול משום תקה"ש ובנ"ד אין הבע"ד טוען שפרע אך דבנ"ד הבעל דין טוען שלא הי' ראובן תובעו מצד הטו"ת שהי"ל כנגדו ועוד דבס' עט"צ סי' נ' מבואר דגם במודה שלא פרעו היתה התקנה שיהי' החתום קודם לאותה הנחה שהניח בעהש"ט להקונה מדמי השט"ח אם לא שהיתה ההנחה לשם מתנה והמלוה אינו נאמן בזה רק בקב"ח וא"כ לפי"ז בנ"ד יחויב ראובן לישבע כמה נתן בעד השט"ח וכן ישלם לו שמעון והגם שהמסחר בזה"ז נתפשט שממשכנים ומוכרים טראטען ע"י זיר"ע מ"מ בנ"ד שעושה כן ע"י שנאה אולי יש לפסוק כפי התקנה עכת"ד.

ג והנה גם אני כתבתי בענין זה תשו' לק' אוסטריק והבאתי מתקנ"א שהביא בעט"צ סוסי' מ"ח ובסי' נ' סק"ו בסופו שהביא גם רו"מ וכ"ה בנה"מ בחי' רסי' ק"צ ושו"ת ב"א חח"מ סי' ל' וכתבתי שם דגם בדיעבד שכבר מכר מוכח מדברי העט"צ סי' צ"ב ס"ק ט"ז דמשום התקנה השט"ח בטל אם לא שטען שהי' בידיעתו וצריך לישבע ע"ז תחלה ואז יוכל לגבות השט"ח ומבואר שם דלאו דוקא בממרי"ם אלא גם בשט"ח היתה התקנה אך שדבריו מגומגמים שם שהביא כן בשם הש"ך וליתא כן בש"ך ובסי' נ' שם כתב בתחלה וז"ל וכבר נתפשט המנהג מי שקונה הממרים והחתום הוא בעיר צריך הקונה לשיולי להחתום אם הוא פרוע ואם אינו בעיר רשאי לקנות ודינו כמ"ש הש"ך כנ"ל

וכו' עכ"ל ומזה נראה דהחיוב רק לשאלו אם הוא פרוע וצ"ל דהיינו באינו רוצה ליתן אותו הסך אבל נראה דגם לענין גוף התקנה אם אין החתום באותה העיר רשאי לקנות דלא עדיף מדדבמ"צ המבואר בסי' קע"ה סל"ד ועמ"ש בחיבורי שם דלאו דוקא במדינה אחרת ואם אינו באותה העיר ליכא דדבמ"צ דלא תקנו להפסיד את המוכר וה"נ בנ"ד לא תקנו להפסיד את המוכר ודוקא אם החתום בעיר ורוצה לקנותו תקנו שלא יקנהו אחר דשמא יתן הוא כן וכפי שהציע הרב ר"ש לפני עובדא דנ"ד שכבר הזמין מקודם לוי את שמעון לדין והתרה בו בב"ד שימכור השט"ח לאחרים והב"ד נתנו לו רשות למכור השט"ח לאחר יען כי הוא אין טבעו לגבות בתוקף ערכאות ולהשכין את הבע"ח נראה דבכה"ג ל"ש התקנה ומ"ש רו"מ כעת שהלוה איש עני וגם ראובן לא ימצא לגבות זולת כשיקח כלי ביתו יש מקום לדין דאם עפ"י הדין הי' שמעון פטור מלשלם דהיינו אם קיבל עליו בב"ד את הדין לישבע שבועות אין לו עפ"י דין סידור בע"ח הי' אסור למכור השט"ח לאחר שהוא אלם וא"כ עשו הב"ד שלא כדין במה שנתנו רשות למכור השט"ח ובתר ב"ד לא דייקינן ומסתמא כדין עשו וע' בסי' ל"ט סעי' י' בהג"ה שם ואפילו אם הב"ד עצמן מודים שעשו שלא כדין דלשי' הש"ך שם חוזרים ומגידים אני מצאתי בתשו' לחם רב סי' פ"ג שפסק להיפוך ועכ"פ בסתמא ודאי אמרינן שעשו כדין א"כ כיון דלא ציית דינא והב"ד נתנו רשות למכור לאחר בודאי בכה"ג ל"ש התקנה כלל דכבר נתבאר דלא תקנו להפסיד את המוכר ועוד דכיון דלא ציית דינא לא תקנו לרשיעי וכה"ג כתבו התוס' בב"ב ל"ה ע"ב בד"ה אין מוציאים וכו' וע' בקצה"ח ונה"מ סי' מ"ט מ"ש בזה וע' בשע"מ סי' כ"ו ס"ק ב' דבדלא ציית דינא מותר למכור השט"ח לעכו"ם כפי זכות דיניהם אף שיוציא יותר מכפי זכות דתוה"ק ע"ש היטב בזה והנה מ"ש רו"מ דבזה"ז המסחר כן הוא שמוכרים שט"ח זל"ז ע"י זירע הנה כבר העיר בזה בשו"ת דברי חיים ח"ב חו"מ סי' ו' בדין א' שנעשה בע"ח והושיבוהו לבית האסורים בדד"מ וקנה ישראל טראטע מיד בע"ח עכו"ם בזול ותבע את הבע"ח כל החוב שבהטראטע והביא מהא דסי' שפ"ח וישש"ש ב"ק ואח"ז הביא מתשו' שארית יוסף שכתב וז"ל יהודי שקנה שט"ח מעכו"ם וכו' תשובה וכו' הרי בהדיא שאם ישראל חייב בדין והכירו אחר דהוי כמבריח ופטור מכ"ש בזה"ז שרגילים היהודים החייבים לגוים אשר למרחקים תו"ז ליהודים מערבין אלו לאלו וכמעט שדרך הסוחרים שאין הישראל רשאי לקום ולתבוע את חבירו וגם שמעתי שלפני כמה שנים נעשה תקנה במדינה שלא לקנות שום יהודי שט"ח על יהודי אחר מגוי עכ"ל השא"י ולפי דברי' בכל שט"ח לא מהני רק מדעת הישראל ואין לסור מדבריו במקום שלא נמצא חולקים אך בזה"ז שכל המסחר ע"י טראטען בין של ישראל

או גוי אם נבטל קנין הטראטען מגוי יתבטל המסחר לגמרי ולכן המנהג ודד"מ שסוחרים וקונים טראטען אך בטראטע שנפסל ע"י בריחה ואין כאן חה"ש כלל הדר דינא כדעת שא"י הנ"ל ובפרט שכן הי' תקנת הארצות ולכן מחויב הקונה ליקח רק כפי שנתן ולא יותר וכו' עכ"ד וכפי הנראה מדברי שא"י היתה התקנה רק בקונה שט"ח מגוי ואולי היתה אח"כ תקנה אחרת כדברי עט"צ ונתה"מ וב"א הנ"ל וראיתי בשו"ת מהר"ם לובלין סי' כ"ב בדין מי שהי' חייב לאדון בשט"ח ואח"כ מכר האדון או נתן במתנה השט"ח לישראל ופסק דאין בזה דין פורע שט"ח של חבירו דהתם מסתמא לשם מצוה נתכוין משא"כ בנ"ד וגם טעמא דמפייס הוינא לי' ל"ש במוכר או נותן דשא"ה דבא לתבוע רק מה שההנהו והצילו מיד המלוה י"ל מפייס הוינא לי' וליכא הנאה מבוררת משא"כ במוכר או נותן שקנה כל זכותו של המלוה ובמקומו הוא כל זמן שלא פייסו חייב לשלם כמו אלו המלוה בפנינו עכת"ד ולא הזכיר שום תקנ"א כלל בזה וצ"ע (ומזה נראה דס"ל דל"ה חזקה אלא בממרני ולא בשט"ח כמ"ש בתשו' בן הג' פמ"א שנדפס בתשו' רח"כ בסופו בקונ' שאלת חכם)

ד אך בעיקר דינו של הד"ח תמהני שלא הביא דברי הע"ש וסמ"ע ובאה"ג סי' קכ"ח דלפי מה שנוהגים בבע"ח עכו"ם להתפשר עם הבע"ח ולהרחיב זמנים גם מי שקנה השט"ח מיד המלוה מחויב להתנהג נגד הלוה כן וא"כ גם אם נראה לעין שהי' מתפשר עמו בפחות דינא הכי ובשע"מ לחו"מ שם צידד בתחלה דהסמ"ע מירי בפורע חוב ולא בדרך קנייי' אך שמדברי באה"ג מפורש דגם בקנה דינא הכי והעלה דדוקא בקנה מעכו"ם דינא הכי ולא בקנה מישראל ואני בתשו' לאוזיראן ביארתי הדברים היטב בטעמן ונימוקן ואכ"מ ועכ"פ בקונה מעכו"ם דינא הכי וצע"ג על הד"ח שלא העיר כלל בזה אבל גם בגוף תקנ"א שהביא בעט"צ הנ"ל יש להעיר דלפמ"ש הרמב"ם פ"ב מממרים ה"ו והלכה ז' דכל תקנה שאין רוב הציבור מקבלים בטלה א"כ לפי המנהג בזה"ז בטלה התקנה אבל כבר הביא הכ"מ דעת רש"י דאם בתחלה נתפשטה גם אם אח"כ אין נוהגין בה התקנה קיימת ועמ"ש בחיבורי בקת"ע לסי' רל"א אות ל' בזה ואח"ז ראיתי בשו"ת זית רענן ח"ב יו"ד סי' כ"ג אות ד' שהוכיח בראיות דהעיקר כדעת רש"י הנ"ל והוכיח מרש"י ע"ז ל"ו דמספק תולין שנתפשטה מתחלה בכל ישראל גם אם עכשיו רואין שלא נתפשט ע"ש באורך ואני מצאתי גם בתשו' מהריב"ל ח"ד סי' ד' דאם כבר פשטה התקנה גם אם רואין אח"כ שא"י לקיימה צריך התרת ב"ד דוקא וכל זמן שלא התירוה ב"ד התקנה קיימת ויש לעיין בדברי פסקי מהרא"י סי' קע"ז שממנו מקור הדין ברמ"א סוסי' א' שכ' וז"ל דמה לי בטלוה בסוף ומה לי לא קבלוה מעיקרא וכה"ג כ' ראבי' במרדכי פ"ק דב"ב עכ"ל

והובא גם בפר"ח בקו"א ובד"ח על הרא"ש פ"א דחולין ואולי התם בבטלוה בפירוש בהסכמת המתקנים.

ה ועכ"פ לדינא נראה דאם הי' הלוה בעיר יש לדון כפי התקנה ולא ישלם רק כפי שנתן אבל בנ"ד באם שהי' המכירה ברשות ב"ד והתראתם בכה"ג אין לדין כפי התקנה ומה שנתכוין הקונה לנקום נקם מצד שנאה אין לדון על דברים שבלב אך לפמש"ל בשם בהפמ"א ומהרמ"ל אין לדון בטראטען כפי התקנה כלל ומצאתי בשאי"ע ח"א סי' ל"ט שפסק דבקנה שט"ח מעכו"ם גובה כל דמי השט"ח גם בשילם פחות ודוקא אם הלוה העני או ברח שנתיאש העכו"ם מהחוב פסקו האחרוני' לשלם רק כפי שנתן להעכו"ם וגם בחוב בע"פ פטור מלשלם כלום או עכ"פ כמה ששילם זה לעכו"ם ע"ש.

סימן רפה

א להרב הגדול מו"ה נפתלי הירץ טירהויז נ"י אבד"ק וואלאטשיסק במדינת רוסיא

ב מכתבו הגיעני ובדבר שאלתו באשה א' ממחנהו שזה כמה עזב אותה בעלה ונסע לאמעריקא ולא רצה לשלוח לה גט וכראות האשה כי צרה ל כתתה רגלה וסיכנה א"ע ונסעה לאמעריקא והשיגה שם ג"פ מבעלה והמסדר שלח מכתב למעכת"ה ע"י הבי דואר מק' מאנטיראל באמריקא ושם כתוב לאמר שקיבלה האשה צפורה בת צבי הירש הכהן ג"פ מבעלה חיים דוב והנה. האשה נקראת ציפרה בפ"כ ולא צפורה וגם אבי' הי' נקרא לתורה צבי ובפ"כ רק הירש ולא שני השמות ביחד (והביא דברי הט"ג שכתב בש"נ אות צ' דאם כתב על ציפרה צפורה פסול ורו"מ הוסיף שכן מוכח מדברי הרשב"ץ שבב"י סי' קכ"ח בתונס שכתב תנס דפסול ואף שהיתה באמעריקא כמה חדשים מ"מ לפי דבריו גם שם קראוה ציפרה ועוד דכבר הובא באחרונים בשם שו"ת פנ"י דכל שסופה לחזור למקומה מחויבים לכתוב שם דירתה מפני הלעז עכת"ד.]

ג והנה בודאי השם ציפרה וצפורה הוי שינוי השם כמ"ש הט"ג וע"ע בג"פ סי' קכ"ט ס"ק י"ד בשם רשד"ם וס"ק קי"ט בשם ראנ"ש ורא"ם וגם בתשו' רלב"ח סוסי' קל"ב תשו' המבי"ט בענין שם גזול גאזילה ובסוסי' קל"ג מ"ש הרלב"ח על דבריו ואין שום צד להקל ואף דבאמת לפמ"ש הט"ג דשם ציפרה הונח על שם ציפור ובלשון תרגום הוא ציפרא וע' פ"ת שם ומבואר במ"ש הט"ג בשם הרב מו"ה יעקל דלכן כותבין מלא וא"ו לרמז שהוא מלשון צפור ונראה מדבריו דבתורה שנכתב חסר אינו מענין צפור והמעיין במד"ר שמות פ"א ומצא דצפרה אשת משרע"ה נקראת צפרה לפי שמיהרה א"ע כצפור אבל

בכ"ז הוי שינוי במבטא וע' בירושלמי פ"ה דגיטין ה"ג גזר דין נפיק ציפור בת אבשלום וכו' ובציי"ר שם תמה על שם ציפור שיהי' שם אשה ואולי צ"ל ציפורה ע"ש.]

ד ולכן יחקור נא רו"מ מהמסדר ע"י מכתב אולי יכתוב שהי' ט"ס בהמכתב ויהי' נאמן בזה וע' בב"ש ש"א אות ג' וט"ג ס"ק כ"ו ובשו"ת בר"א חאה"ע סי' ק"ה באורך ותבין וע' בתשו' הרא"ש שהובא בטור א"ע סוסי' קנ"ב דמוכח ג"כ כן אך דהתם מיירי בב"ד של ג' ואולם אם א"א בזה או שנכתב כן גם בהגט יחקור נא רו"מ על שם העריסה על שם מי נקראה ואולי ע"י המצבה יוודע שם האשה שנקראה על שמה ובאם שהי' שם העריסה צפורה אף שאח"כ נקראה צפרה י"ל דל"ה כנשתקע שם צפרה כיון ששניהם על שם צפור וכמש"ל ועדיפא מהא דנחמה נהמא שהובא בב"ש ש"נ אות נ' ובט"ג ס"ק א' בשם מהרי"ט וס"ש וע"ש בט"ג סק"ה במ"ש בשם ב"ש אחרון בשם מנוחה ונוחה להקל אם כתב רק מנוחה והט"ג השיג עליו ובשו"ת נא"ד מסי' א' עד סי' ז' יש אריכות ופלפול גדול בענין זה וע' בס' ד"ח שתי' כן דברי ב"ש אחרון ומסיק להקל בדיעבד אך דהתם הנקודות שוות משא"כ בנ"ד אבל מהא דנחמה נהמא שכתב הס"ש דכיון דלא נמצא כתוב שם נהמא לא דמי לגרשם גרשון ויש להקל דיעבד משום דמתחלף אות ח' לה"א א"כ בנ"ד שאין שינוי רק בנקודות וכן דרך שינוי מלשון הקודש לתרגום ושניהם מורים על צפור מסתבר דיש להקל בשעה"ד ועיגון כהא דנ"ד ואולי גם הב"ש מודה בזה דנראה יותר דשם צפרה שלא נמצא בשום מקום שרשו משם צפורה אלא דנשתנה בלשון המבטא בהנקודה ואם יסכימו עוד ב' רבנים מובהקים וגם רו"מ גם אני אצטרף עמהם להתירא במקום עיגון כזה.

ה ומ"ש עוד מכח מ"ש שם אביו צבי הירש הנה ודאי גם בנקרא בשעת מילה בשני השמות יש לכתוב צבי המכונה הירש כדמוכח מדברי הב"ח וג"פ סי' קכ"ט ס"ק ס"ד וכ"ה בשו"ת תועפת ראם חיו"ד סי' י"א אלא שלא הביא דברי הב"ח וג"פ הנ"ל אבל בדיעבד כיון דהוי בשם אביו נ"ל להקל. וגם מ"ש רו"מ מדברי פ"י בדין סופה לחזור למקומה יעוין בפת"ש סי' קכ"ט ס"ק ל"ד אבל בתשו' חת"ס ח"ב סי' ל"ז הגם שחולק ג"כ על הפ"י מ"מ לא רצה להקל גם במקום עיגון רק היכי דגם במקום דירתה יודעים קצת בשם זה ע"ש וע' בשו"ת חא"ש סי' ק"ה שפסק ג"כ להחמיר כדעת הפ"י אבל הם לא ראו תשו' ב"ח שהביא הפת"ש ובמקום עיגון יש להקל אך בנ"ד אין נ"מ בזה.

ו ובכ"ז חוששני בנ"ד על המסדר שכפי הנראה אינו בקי כלל בדיני גיטין ומי יודע במדינה הנ"ל אם ראוי לסמוך עליו כלל ולכן נחוץ מאוד שיכתוב רו"מ אליו מכתב ונדע תשובתו כי אז נשיג ידיעתו בדיני גיטין כאשר יכתוב טעמו ונימוקו בזה.

סימן רפו

א שנית להרב מו"ה נפתלי הירץ טירהויז נ"י אבד"ק וואלטשיסק

ב מכתבו הגיעני והנה הוא חוזר על הראשונות בדבר הגט של האשה ציפרה שקיבלה מבעלה באמעריקא בעיר מאנטיראל שכבר השבתי לו בחורף העבר (בסי' הקודם) וכעת השיג רו"מ מכתב מהמסדר שלא דקדק בכתב התרה ובגט כתב צפרה דמתקריא צפרה וחתמו עוד ב' אנשים שראו אצל הסופר שהועתק אצלו הגט בכתב משיט"א וכתוב בו כן וכפי הנראה אמרה לו האשה כי אבי' קורא אותה צפורה לפעמים (וכמו שאומרת גם עתה וגם קרובי' אומרים עתה כן והגידו כי יש עוד איש א' שכן שהי' דר שם בהבית גם הוא יודע מזה ולע"ע לא חקר רו"מ ממנו ע"ז) ומזה שפט כי בודאי שמה מעריסה הי' צפורה ולכן כתב כן בהגט והנה בגוף הדבר אם המסדר נאמן ע"ז שלא יהי' בכלל חוזר ומגיד כבר הובא נידון כזה בשבולי לקט מהגאון בעל ט"ג הנדפס בסו"ס אה"ש סי"ד וס"ק ט"ז שהאריך בתשו' דכל דיש לתלות בטעות נאמנים לחזור ולהגיד והביא מתשו' הרא"ש כלל ס"ה ותשו' הר"ן סי' ל"ג וריב"ש סי' שפ"ה ע"ש ובאמת שהדבר מבואר ברמ"א חו"מ סי' מ"ט ס"ב וגם בשו"ע רסי' כ"ט אבל לא אדע אם בנ"ד הביאה מתחלה מעשה ב"ד בשלשה חתימות וע' בט"ז וב"ש סי' קמ"ב ופת"ש ס"ק ז' וגם בסוסי' קנ"ב ופת"ש ס"ק י"ט וע"ש אם צריך להכיר חתימות הב"ד ואני ראיתי בשו"ת משיבת נפש סי' פ' שצידד להקל גם במכתב מן רב יחידי דהוי מלתא דעל"ג ולא רצה להקל למעשה עד שיסכים עמו גדול א' אבל בכ"ז במעב"ד שאינו מקוים העלה להקל וגדולה מזו מבואר בשו"ת פני יצחק הספרדי סי' י"ח בעובדא שהביאה מעשה ב"ד שאינו מקוים וגם היו בו איזה ריעותות ובכ"ז העלה להקל והסכימו עמו כמה גדולים ע"ש.

ג ומעתה נשובה נחקורה בגוף הדין והנה רו"מ כתב דגם מעריסה לא נקראת מעולם צפורה ואם נתברר הדבר בבירור בודאי אין שום תועלת במה שאבי' הי' קורא אותה לפעמים צפורה וע' בשבולי לקט הנ"ל ס"ק ט' בדין הי' אבי' ואמה קורין קילא הענדל ובפ"כ נקראת רק הענדל ופסק דקריאת אבי' ואמה אינו אפי' פורתא ואפי' הי' שמה מעריסה כן ונשתקע פסול ומכ"ש בנסתפקו אם הי' שמה מעריסה כן ואפי' כתבו שם זה בלשון דמתקריא פסול ע"ש ואף דבגוף העובדא כתבו שם רק קילא הענדל מ"מ בביאורו שם כתוב דגם בכתבוהו דמתקריא פסול בכה"ג אך דבכ"ז בנ"ד בשם צפורה צפרה אם הי' שמה כן מעריסה כשר דלא הוי בגדר נשתקע כיון שהשמות קרובים זל"ז וכמ"ש רו"מ מדברי הב"ש ש"נ אות ב' שם בשם צפרה המכונה פריבא ע"ד מהר"ם מינץ בזה.

ד ואולם אם לא נתברר בבירור שלא נקראת כן מעריסה אף דשינוי שמה הוי פסול של תורה שמתי אל לבי לצדד במקום עיגון כזה להקל דהנה אף דמבואר בתשו' הרא"ש ובב"י סי' קכ"ט ובכל הפוסקים דבענין שינוי שם בעי' שיתחזק ל' יום מ"מ הנה בשו"ת שב יעקב סי' ל"ג בדין א' שהי' שמו נטע וע"י גזירה ברח למק"א והחזיק שם א"ע בשם מרדכי וכאשר נמצא סידר גט לאשתו וגילה את האמת בב"ד ששמו נטע וכתבו בגט שם נטע לבד וכ' וז"ל אך עדיין יש להפך בזכות ולומר דכיון שהודה ברבים עכשיו אשר מעולם שמו נטע ובודאי היו שם עשרה אנשים בשעת הגט כשנמסר ליד השליח ומצינו בדבר שנאמר בפני עשרה דהוי מפורסים וכדאי' בב"ב קמ"ב ע"ב אייתי לי בי עשרה וכו' ופי' רשב"ם לפרסומי מלתא נמצא דהוי כהוחזק שם בשני השמות דכשר בדיעבד באחד מהם דהשתא מפורסים נמי במקום כתיבה בשם נטע דכשר באחד מהם וכו' עכ"ל והן אמת דבשו"ת חא"ש סי' קס"ז רמז לו השואל מדברי ש"י הנ"ל וחלק עליו שהוא נגד כל הפוסקים דבעינן שיתחזק ל' יום ובאמת שגם הש"י לא צידד בזה רק בגט שנמסר לשליח שנכתב בו עכ"פ שם מקום הנתינה משא"כ בשינוי גמור וגם יש לתמוה לכאורה על הש"י דנהי דבשעת מסירת הגט לשליח בעינן עשרה והוי פרסום מ"מ בשעת כתיבת הגט לא הוחזק עוד בשם זה והוי כנכתב שלא לשמו ומה יועיל החזקתו בשם זה אחר כתיבה.

ה אבל יש לדון בזה עפמ"ש בתשו' מים חיים סי' ס"א ושו"ת שם ארי' בהוספות סי' י"ג בדין אשה שהי' שמה ציפרה והסופר והעדים טעו באמירה בקריאתם בין חיר"ק לחול"ם וקראוהו צפורה בחול"ם ובשו"ת צ"צ החדש מהגאון ר"מ מליבאוויטש הוכיח מבעה"ת שבב"י דשינה שמו היינו שם יהודה בגליל ומהתוסיו"ט פ"ח דגיטין מ"ה ד"ה שינה וכו' דלשמו איננו לשם הגופין לבד אלא גם לשם השמות ובנד"ד פסול אבל המ"ח וש"א הנ"ל העלה דהעיקר לשמו הוא שיהי' לשם הגופין ויש להקל והסכים שם עמו הגאבד"ק לבוב יע"ש חא"ע סי' מ"ח באורך דבטעה הבעל בשם האשה ונתכוין לאשה זו יש לצדד להקל גם בשינוי כיון דנתכוין לגוף זה ודוקא בידע הבעל שיש לה שם אחר פסול ע"ש וא"כ לפ"ז בנ"ד שנכתב שם שנקראת בפ"כ ציפרה אלא שנכתב גם שם עריסה גם אם ניחוש שאינו כן הרי עכ"פ הבעל לא ידע ונתכוין הוא וגם הסופר ועדים. לאשה זו שוב י"ל דהוי כנכתב לשמה וגם בגוף הדבר שחידש הש"י דבעי' פרסום בפני עשרה אף דבכמ"ק מצינו דפרסום הוי בעשרה וגם בחמ"ח סי' קכ"ט ס"ק א' בדין שינוי ע"י חולה הזכיר שיהי' לפחות מנין עשרה מ"מ מצינו גם בשלשה דהוי פרסום כמ"ש רש"י בשבועות כ"ה ע"ב איזהו שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע וכו' והוא שניכר לג' בנ"א וכו' ופירש"י וז"ל שכבר ידעו שלשה באותו עמוד שהוא אבן דהוי ש"ש דמידי דידעי

בי' תלתא בנ"א הוי מפורסים עכ"ל וע' בב"י יו"ד סי' רנ"ט בשם הגמ"ר דכתובות בהא דנדר בעת צרה בגדים לעניים והשיב דיכול לשנות וכ"ת דאיכא למיחוש דלמא לימרו פלוני אמר למיתב לבושא וכו' האמרינן פ"ק דסנהדרין מטלטלין שאין דמיהן ידועים בג' לקוחות ומלתא דמתעבדא באפי ג' קלא אית לי' ול"ש חשדא ע"ש וכ"ה בר"ן ורא"ש נדרים מ"ה ע"א גבי הפקר בפני ג' דאוושא מלתא ומפורסים וכ"ה בב"י א"ח סי' רמ"ו וגם אי בעלמא בעינן עשרה מ"מ בדבר הנעשה בב"ד ודאי קלא אית לי' וכמ"ש הב"י בח"מ סי' ק"ל ס"ז בשם ריטב"א דכל שפורע בב"ד דבר מפורסים הוא וא"צ הודעה אחרת דאית לי' קלא כדאי' בפ"ב דב"מ ע"ש וע' תוס' גיטין י"ח ע"א ועוד בכמ"ד והנה בהא דבעינן שיתחזק השם ל' יום כבר העיר בתשו' ח"ס חלק ששי סי' מ"א מהא דשינוי שם ע"י חולה דמהני בפרסום פעם א' ותוך ל' יום וע' בתשו' החמ"ח הנ"ל בזה ע"ש ואני מצאתי בג"פ ס"ק צ"ג בסופו שהעלה דגם אחר ג' או ד' ימים אם נכתב שם השינוי הוי פרסום וי"ל דשם השני עיקר וכשר בכתבו שם השינוי לעיקר וגם באותו יום עכ"פ לא מיחשב לשינוי השם אם כתבוהו ג"כ ולפ"ז נראה דבפרסום בפני ב"ד לשם גירושין עדיף טפי ונראה דהא דבעינן שיתחזק ל' יום היינו היכי דיש לחוש שמא בדעתו לחזור בו אבל בשינוי שם ע"י חולי שידוע שמתכוין להשתקע בשם זה א"צ ל' יום וכה"ג מצינו בדין יושבי העיר בש"ס פ"ק דב"ב ובאו"ח סי' תכ"ט ויו"ד סי' רנ"ו דבעינן יב"ח ובזה"ז סגי ל' יום ואם דעתו להשתקע נקרא מיד מיושבי העיר ודינו כבני העיר לכל דבר וה"נ בזה ולכן גם בעלמא באחד הבא לגרש אשתו גם באמר שמו בשינוי בפני ב"ד ל"מ כלל דדלמא מתכוין לקלקלה ויחזור בו אח"כ ואף דאיתא ביר בירושלמי ורא"ש רפ"ק דגיטין דאינו חשוד לקלקלה בידי שמים אבל בב"ד חשוד לקלקלה ולהוציא לעז כמבואר שם להדיא ועתוס' שם ב' ע"ב סוד"ה דאתי' ובר"ן שם וע"ש בתוס' דף פ"א ע"א סוד"ה לא כל הימנו וכו' דפעמים וכו' ועושה קנוניא ע"ש וכ"ה ברשב"ם ותוס' ב"ב קס"ז ע"א ד"ה וליחוש וכו' וע' בב"ח א"ע סי' קנ"א מ"ש בזה וכ"ה להדיא בשו"ת צ"צ סי' פ"ג בשם תשו' הרא"מ דגבי שם אבי' חיישינן שמא נתכוין לקלקלה אבל בשמו וכל ל' יום הוי חזקה גם בכה"ג כמ"ש בשו"ת רח"כ חא"ע סי' נ"ט דבכה"ג גם בנתכוין לקלקלה כשר ע"ש באמצע התשו' בזה וע"ע בשו"ת פמ"א ח"ב סי' ס"ח ס"ט בזה אבל בנ"ד שהיא בשם. האשה מעריסה והבעל לא ידע כלום רק מהשם שנקראת בפ"כ והאשה עצמה אמרה בב"ד שכן קורא אותה אבי' ומסתמא נקראת כן מעריסה וגם אם לא נקראה כן מ"מ הרי הוחזקה בב"ד כמ"פ כן בציווי הבעל לסופר ואח"כ לעדים והסופר והעדים שינו ושלשו בתיקון העשיי' ובכתיבה וחתימה בשם זה ובודאי הי' הכונה להחזיקה לעולם שהאשה

ודאי לא תרצה לקלקל א"ע א"כ הי' דעת כולם להשתקע בשם זה בצירוף שמה העצם שנקראת בו בפ"כ לעולם שהרי הגט ישאר ביד ב"ד ודמי להא דיו"ד סי' ר"מ ס"ט בהג"ה דבכתב על אביו תוך יב"ח לא יכתוב הכ"מ שהרי מתקיים לאחר יב"ח א"כ י"ל דלכ"ע גם בפחות מל' יום סגי בהחזקת שם זה בב"ד שלא יהי' בכלל שינוי השם הפוסל בגט.

ו ומ"ש רו"מ בדין נאמנות האשה שקרא אותה אבי' כן דאינה נאמנת עתה אחר הגט בלא עדים עיין בג"פ סי' קכ"ט ס"ק ק"כ ובט"ג ש"א אות י' סק"ל ובסדר הגט סי"ח דבפרטי קריאת השם א"צ עדים ובפרט דבנ"ד הרי אמרה האשה כן קודם נתינת הגט והיתה נאמנת אז וא"כ גם עתה אין חשש כלל ובגוף השינוי יעוין בג"פ סי' קכ"ט ס"ק ס"ז (וסי' קכ"ה ס"ק פ"ב בענין לישנא קלילא) ובנקרא בלידה מיקל בס"ק ס"ז הנ"ל, ואף דבס"ק צ"ו פקפק בכתב שם נשתקע צ"ל דבכה"ג שזהו כינוי לשם האחד אינו בגדר נשתקע וה"נ י"ל בנ"ד דמסתבר דעיקר השם הוא צפורה וכמ"ש בתשו' הראשונה דג"ז מלשון צפור וכמ"ש במד"ר שהבאתי שם וע"ע בט"ג ש"א אות נ' סק"א גבי מנחם נחום ובש"א אות מ' ס"ק ל"ה בשם עמנועל מנואל ויש לחלק וקצרתי וע"ע בהגהת מל"מ פ"ג מגירושין הי"ג ותמצא סיוע להקל.

ז ועכ"פ לדינא גליתי דעתי במקום עיגון כהא דנ"ד ובכ"ז אין רצוני להורות למעשה זולת באופן אם יסכימו עוד ב' גדולים עמנו אזי גם אני אצטרף עמהם ומכלל הן וכו' שוב כתבו לי שמצאו בשו"ת צ"צ החדש מהג' מליבאוויטש שחולק על הט"ג ופסק דצפורה וצפרה לא הוי שינוי השם והותרה האשה הנ"ל.

סימן רפז

א להרה"ג מו"ה שלום שכנא נ"י אבד"ק מאציוב ברוסיא.

ב מכתבו מגלה עפה הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בזוג א' שהפריז אבי האשה סך ת"ק ר"כ לנדן ומזונות ששה שנים יען כי האברך מיוחס ואחר נישואין לקח אבי האשה לידו כל הנדן ודר"ג והלוה עצה"ע וזה ו' שנים לא נשמע ביניהם שום קטטה וגם הפריז אבי האשה עבור חתנו הנ"ל להוצאת החפשית וזה ג"ש יצא דת המלך שכל איש שנכתב במעטריקא להלאה מן חמשים ווערסט והוא ערך ה' פרסאות מהגבול אסור לו לדור בתוך החמשים ווערסט וחייב לעקור דירתו עם אשתו וב"ב להלאה מן נו"ן ווערסט הנ"ל ועתה הלשינו על האברך וגם עליו עבר כוס הגזירה ואשתו מעכבת בזה ותובעת גט וטענה ע"י אבי' המורשה מצידה כי אינה רוצית לעקור דירתה מעיר אבי' וגם כי ד' שנים ראשונים הי' הבעל בבריאות וג"א וזה ב' שנים יש עתים שאינו מזדקק לה בל"ט עד כמה

לילות אח"כ וזה לאות כי אין לו ג"א תמיד וגם אין לו בנים עמה זה ששה שנים ובעלה אומר כי מניעת הלידה ממנה כפי דברי הרופאים והאשה אומרת בשם רופא כי המניעה מהבעל עכת"ד השאלה.

ג והנה מכח הליכת האשה אחריו הביא רו"מ מהא דאה"ע סי' ע"ה ונו"ב מ"ק א"ע סי' ס"ז והעיר מהא דסי' קנ"ד ס"ט בשם תשו' הרא"ש אבל י"ל דדוקא לארץ אחרת אינה מחוייבת לילך אחריו משא"כ באותה מדינה. והנה יפה כיון לדינא והדבר מפורש בתשו' מהרשד"ם חא"ע סוסי' קנ"ה דהיכי דע"י עלילה שמעלילים עליו התוגרמים יום ויום רצונו לעקור לעיר אחרת והביא דברי תה"ד דאם ירד מנכסיו ורוצה לדור במק"א דכופין את אשתו ואף שהב"י חולק על התה"ד הביא בשם מורו מהר"י טאיטצק שהי' חושב דברי תה"ד כדברי הרא"ש ז"ל ובפרט שנראה דגם הריב"ש לא נחלק על התה"ד שהרי בריב"ש סי' פ"ג מבואר דאין האיש יכול לכוף את אשתו על הספק להוליכה מעיר לעיר משמע דוקא על הספק א"י להוליכה מדחי אל דחי הא אם נראה לעין שיציאתו מעיר הזאת יועיל שלא יהי' לו הצער כמו שיש לו בזה המקום פשיטא דגם הריב"ש מודה לתה"ד ועוד דגם אי פליגי יד הבעל על העליונה וכו' ע"ש ואף שראיתי בתשו' לחם רב סי' נ"ה שהעיר ג"כ בחילוק זה להשוות דברי ריב"ש עם דברי תה"ד וחזר וביטל דבריו בפני דעת הב"י שלא חילק בכך וסיים דאין כופין האשה לילך אחריו מטעם הנ"ל אלא דלענין חרגמ"ה יש להקל שישא אשה על אשתו ע"ש בכ"ז כבר נודע מ"ש הח"צ סי' קל"ח דשלא להרבות במחלוקת הוא יסוד ועיקר מיסודי התלמוד וא"כ ראוי ונכון להשוות דעת ריב"ש עם דעת תה"ד בכל האפשרי ובכנה"ג סי' ע"ה הגב"י אות י' הביא גם בשם מהריב"ל ומהר"ם גלאנטי ורש"ך ורדב"ז כהתה"ד ובפרט דגם בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"ז מבואר דס"ל בפשיטות דאם העכו"ם הי' מתעוללים עליו מטעם שאביו הי"ל עסק בממון המלך דודאי יכול להוציאה ממצרים לעיר אחרת לכ"ע אבל משום פרנסה אינה טענה ואף דבעל תה"ד התיר להוציאה גם אם לא יוכל להתפרנס שם הנה מדברי הריב"ש מוכח שחולק עליו וע"ש דגם להתה"ד דוקא מעיר לעיר באותה מדינה אבל לא מארץ לארץ או מכרך לעיר ע"ש ומבואר דמשום חשש סכנה גם הריב"ש מודה ולשי' הלח"ר דסובר להדינא כהב"י דאין לחלק בין ספק פרנסה לודאי מ"מ י"ל דבמקום חשש סכנה גם הוא מודה לדעת רשד"ם ומהרי"ט והא דתשו' הרא"ש שהובא בסי' קנ"ד היינו נמי משום דהוי מארץ לארץ אבל באותה מדינה יכול לכופה לכ"ע בכה"ג וע"ע בכנה"ג הגה"ט סי' ע"ה אות ד' ומצאתי בתשו' אבן השהם מסימן א' עד סי' ה' אריכות דברים בזה והוא מסכים כדברינו הנ"ל.

ד ובדבר מה שטען אבי האשה שזה ב' שנים לפעמים אין לו ג"א הנה ודאי מה שטענה ע"י אבי' אינו כלום כמ"ש רו"מ בשם רלנ"ח ושאר מחברים שהובאו בפת"ש שם ס"ק ט"ו וגם הביא מ"ש בבאה"ט ס"ק כ"ג בשם רלנ"ח דבתפסה כל הנכסים י"ל דהוי כתובעת כתובתה אלא שהרלנ"ח לא החליט ד"ז וגם אם תחזור ותטעון כן בב"ד בעצמה כבר כ' בד"מ והגהת פרישה דאינה נאמנת לשי' הריב"ש ואף דהפת"ש ס"ק ט"ו הביא בשם ס' נ"א סי' ד' שאין דבריהם נכונים בעיניו הנה מלבד די"ל דזהו דוקא היכי דמתחלה לא היתה בעיר דליכא ריעותא וכמ"ש שם בעצמו בתחלה אף גם דעכ"פ ודאי מחויבת בכה"ג לקב"ח אם האמת כדברי' וכן מצאתי בשו"ת בית אפרים חאה"ע סי' קכ"ו שפסק בפשיטות דהאשה מחייבת לקב"ח אם אינה טוענת שקר בערמה ואף דהתם מיירי כשהמעות ביד שליש הרי אדרבה כשהמעות בידה גרע טפי וכמ"ש הרלנ"ח הנ"ל – ועוד דבנ"ד דטוענת ג"כ משום דאין רצונה לילך אחרי' י"ל דאינה נאמנת בטענה זו וכמו בתובעת כתובתה דאינה נאמנת וכה"ג כ' בשו"ת יד אליהו ס' פ"א דאם הי' איזו קטט ביניהם אינה נאמנת לומר שאין לו ג"א אפי' אם רופאים עכו"ם מסל"ת מסייעים לה ומ"מ בכה"ג פסק שם דתוכל להשביע את הבעל בטענתה ואם לא ישבע צריך ליתן גט וכתובה ע"ש אך בנ"ד שטענה כן ע"י שליח ודאי דא"י להשביע את הבעל אדרבה היא מחוייבת לקב"ח שכדברי' כן הוא – וכ"ז אם היתה טוענת שאין לו ג"א כלל אבל כפי עובדא דנ"ד שאירע כן לפרקים ודאי אין מקום לכופו על הגירושין עד שיבקש תרופה ועזר מרופאים דאל"כ לא שבקית חיי לכל ברי' ועכ"פ כל זמן שלא תקב"ח על טענתה אפס מקום לדון על טענה זו כלל.

סימן רפח

א להרב הנ"ל

ב ומה ששאל אם מותר לבטל לכתחלה דבר שי"ב חשש סכנה בסמ"ך והביא דברי מש"ז סי' ק"ב סוס"ק י"ב וסי' ק"ט שפ"ד ס"ק י"ג ובפת"ש סי' קט"ז ס"ק ג' מיקל אם יש לסמוך ע"ז למעשה הנה גם בחמ"ד הל' תערובות סי' ט"ז כתב בפשי' דבזה ל"ש דין אין מבטלין לכתחלה וע"ש עוד ה' תערובות הנכפל סי' ט' שכתב דהוי כעושה דבר מר למתוק וראיתי בס' מקמ"ח ליו"ד סי' קט"ז שעמד ג"כ על חקירה זו והביא ראי' מהא דחולין צ"ז ע"א כילכת באלפס הוי ואר"י ליטעמי' קפילא ופירש"י שהיו שקץ דגים קטנים באלפס של בשר וא"כ איכא חשש סכנה והו"ל לצוות לבטל לכתחלה ע"י הוספה ובע"כ דאסור והנה בגוף הדבר דמהני ס' לגבי חשש סכנה כבר העירו הפר"ח ביו"ד שם ובמש"ז או"ח סי'

תקי"ג ס"ק ב' והביאו ראי' מש"ס הנ"ל וע' בשו"ת ספר יהושע בפו"כ סי' קס"ז שהעיר ג"כ בזה והביא שם דברי רמב"ם שבסי' פ"ג דכלכית הוא דג טהור ובעכצ"ל דכל החשש הוא רק מצד סכנה ומוכח דמהני ס' אבל מ"מ י"ל דהתם אמר דליטעמי' קפילא לענין לידע אם צריך להוסיף דאם לא ירגיש טעם א"צ להוסיף כלל ובגוף הדין שנחלקו אי מהני ביטול בס' בדבר סכנה הנה במק"א הבאתי מדברי מהרי"ל בליקוטיו ה' או"ה בדין סממית שנמצא בציר של דגים קרושים שהתיר הדגים ושם דף מ"ה ע"ב מבואר דסממית היינו שפינא ומוכח דמהני ס' וע' במג"א סי' שט"ז ס"ק כ"ג ורש"י תהלים ק"מ ושו"ת ב"ש חיו"ד סי' פ"ו וע' שב"י ח"ג סי' ע' ובתשו' חוה"ש סי' ס"ז וח"ס יו"ד סי' ק"א עוד בענין זה דפשט המנהג להקל ע"י ס' ובכ"ז הבו דלא לוסיף להקל גם לבטל לכתחלה נגד דעת כמה אחרונים המחמירים בזה גם בדיעבד וכמ"ש הט"ז והסכים עמו הבל"י וע' בשו"ת שו"מ מהדורא ד' ח"א סי' כ"ח באמצע התשו' שהביא ראי' מרש"י ב"ק קט"ו שכ' בהא דאסור להשקות בהמה מים מגולים שמא יאכלנה והא בודאי יש ס' בבהמה נגד המים הנבלעים בבהמה ובע"כ דל"מ ס' בסכנה ואח"ז דחה די"ל דמ"מ לכתחלה אסור לבטל ולכן לא ישקנה לכתחלה וע"ש מ"ש עוד לצדד להקל לבטל סכנה לכתחלה ולפמ"ש בנה"כ ליישב קו' הד"מ שהובא בט"ז דשאני זיהרא דנחש דמיקלי קלי אין ראי' משם כלל ועכ"פ לדינא נ"ל כמ"ש.

סימן רפט

א להרב הנ"ל

ב ובדבר מה ששאל עוד בדין כבוש בכלי אם מפליט גם מהדבוק מחוץ לכלי והביא דברי הפמ"ג בא"ח סי' תמ"ז בא"א סק"ל והובא גם בחי' רע"א ליו"ד רסי' ק"ה שכ' בפשי' דמפליט והביא בשם ח"א שהביא ראי' לזה מהא דפ"ג דמכשירין מ"ב חבית שהוא מלאה פירות ונתונה לתוך המשקין או מלאה משקין ונתונה לתוך הפירות ושאבו כל ששאבו ה"ז בכי יתן הרי דהכבישה מבליע מעבר לעבר גם לתוך הכלי או מבפנים לחוץ ולפ"ז אם הי' מונח בכלי בשר שלא נמלח והכלי עמדה במים מעל"ע הוי הבשר ככבוש מעל"ע במים המבואר בסי' ס"ט סט"ו ורו"מ פקפק די"ל דוקא בחמץ דבמשהו וכן לענין הכשר דסגי בלחלוחית בעלמא מהני גם מעבר לעבר משא"כ לענין שיהי' ככבוש שיפליט ויבליע אך דנסתפק לענין בשר המונח בכלי והכלי עמדה בתוך חלב אולי מהני להבליע החלב בבשר או דכיון דאינו אסור במשהו אינו נאסר וביקש מעמדי לחוות לו דעי בזה.

ג והנה מה שנסתפק לענין בב"ח הרי מבואר במשנה דמכשירין שם באלו משקין אמרו במים וביין ובחומץ ושאר כל המשקין טהורין וברע"ב שם מבואר דחלב ודם וכו' הן עבין ומפני עוביין אינן יכולים להבלע בתוך הכלי כ"כ עד שישאבו הפירות שבתוכן מהן ע"ש אבל לפע"ד אין ראי' משם כלל לענין כבוש דהתם מיירי בכלי חרס חדשים דלא שבעו מלבלוע ואז נבלע בהם תיכף המים שבחוץ או בפנים וכמבואר בפ"ב דמקואות מ"ט המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים ובפי' הרא"ש ותוי"ט שם וז"ל המסדר וכו' כדי שיבלעו המים בתוך דופני הקנקנים ולא יבלעו היין שינתן לתוכן ונתמלאו מים שנבלע המים בדפנותיהן וגם עברו לתוכן עד שנתמלאו מים אעפ"י שבלע הבור מימיו ישבר הקנקנים דהמים שבתוכן ל"ח לשאובין שלא נתכוין שיכנסו המים לתוכן עכ"ל וכ"פ בב"י סי' ר"א הרי מפורש דאפשר שיתמלאו מים בתוך הכלי דרך הדפנות אבל מוכח מזה דאחר ששבעו מבליעת המים אין בולעים עוד יין שינתן לתוכן גם כשיעמדו בתוכן מעל"ע דאל"כ אכתי מה הועיל בזה כיון שיעמוד היין בתוכן יפליט המים ויבלע היין ומזה מוכח כדעת לבוש וב"ח ודלא כהט"ז סוסי' צ"ג ובפרט דלהרא"ש א"ש גופי' הא ס"ל דגם בכ"ח חדש אינו בולע בפחות ממעל"ע כמ"ש בב"י סי' קל"ה ובע"כ דכל התועלת רק שלא יבלעו מהיין במעל"ע ומוכח כמ"ש וע' בשו"ת פ"י ח"ב סי' י"ח וביד יוסף לב"מ מ' ושאר אחרונים ותמהני מדוע לא העירו מזה ועכ"פ גם אי נימא דגם בזה מפליט ומבליע לתוכו מ"מ לא נשמע מזה שיהי' יוצא ונכנס מצד לצד ועוד דהתם הא מיירי כשרואין ששאבו שנכנס לחלוחית לפנים או לחוץ אבל כשאין אנו רואין לחלוחית מצד השני ודאי דאין להחזיק ריעותא שמא יצא מעבר לעבר ובפרט דדוקא בכלי חרס יש לחוש לזה ולא בשאר כלים וכדאי' ביומא ע"ח ע"א רבא מצטנן בכסא דכספא וכו' דפחרא אידי ואידי אסור משום דמישחל שחיל ופירש"י פולט המים שבולע ובפסחים ל' דמידייתי הרי דגם בצונן מפליט ויוצא מעבר השני בשל חרס אבל גם בכ"ח כשאין רואין לחלוחית יוצא מצד השני מסתמא שבע מלבלוע ובפרט מלהפליט בצד השני ולכן לענ"ד אין חשש לבשר שבתוכו כלל אבל בדינו של הפרמ"ג שדבוק בדופני' מבחוץ י"ל דהוי כגוש א' וכיון דקיי"ל דכבוש אוסר בכל הכלי א"כ י"ל דמפליט גם מהדבוק עליו

ד אבל נראה דודאי אין אוכל וכלי נעשים ג"ש א' גם בדבוקים זל"ז וע' תשו' ח"ס חא"ח סי' ק"ל ואני כתבתי במק"א בעובדא שאירע שטחו טיט חדש ע"ג תנור ישן של חמץ ול"ה כעובי אצבע ואפו מצות ואמרתי דלפמ"ש רש"י בב"ב ז' ע"ע ד"ה לא קיימא שאין טיט חדש נדבק יפה בטיט ישן שיבש כבר וע"ש בתוס' ד"ה היינו הך וכו' ג"כ בזה א"כ

ל"ה כגוש א' ואין יוצא מכלי לכלי בלא רוטב ומכ"ש באוכל ע"ג כלי וא"כ אין לחוש לכבישה ורק בחמץ דבמשהו החמיר הפמ"ג בזה כנלע"ד.

ה וכה העירני חתני הרה"ג מו"ה יעקב לנדא נ"י ראבד"ק טשארטקוב מדברי כנה"ג שהובא בשפ"ד יו"ד סי' פ"ז סוס"ק כ"ב במה שחילק בין צד השער לצד הבשר דמוכח דע"י כבוש אינו מפליט מצד חוץ להבליע לפנים ודברי שפ"ד שם קשים להבין קצת דאף שאין טעם בהעור מ"מ תלתלי בשר התלוים בעור הרי נותנים טעם ובע"כ דבכה"ג אינו מפליט מתלתלי בשר שבחוץ ול"ה כגוש א' ומכ"ש מדבר הדבוק בו ובע"כ דמ"ש הפמ"ג סי' תמ"ז הנ"ל הוא רק בחמב"פ ויפה העיר.

סימן רצ

א להרה"מ בתורה מו"ה אהרן בלייא הלוי נ"י מטאלטשאוו הסמוך ללבוב

ב מכתבו הגיעני ובדבר שאלתו במ"ש בס' תי"ז בסופו בשם הג' מהרש"ק ז"ל דבסרכא מתוך קמט חלילה למשמש ולדחוק בהריאה למלאות את הקמט שיעלה וח"ו לעשות כן כי לא התירו כן רק בבועה בשיפולי דקיל עכ"ד ורו"מ פקפק ע"ז דהא גם בסירכא מתוך בועה כ' התב"ש סי' ל"ט ס"ק מ"ז דיש לנפוח ולמשמש אם עי"ז יתכסה הבועה כשר ויסודו מהש"ך סי' ל"ז סק"ה ובשפ"ד שם כתב דיש להשתדל לכסות הבועה ומדוע נחמיר בקמט יותר ובפרט דבהגהת הפמ"ג כ' רש"ק בעצמו להקל בסירכא מתוך הקמט והנה בתב"ש כ"כ רק גבי יובש דל"מ ריכוך ע"י תחבולות ע"ש ס"ק נ"ו ולב"ש ס"ק צ"ב אבל בקמט נראה מדבריהם מדלא כתבו שלא יועיל תחבולות מוכח דס"ל דמהני וכן מצאתי בד"ק סי' ל"ו ס"ק ל"ה דגם משמוש שיהא שוה מהני בקמט ואפי' בכח יש להקל לצורך ע"ש וא"כ גם בסירכא מקמט כיון דבשו"ת רח"כ סי', ח' מיקל וכ"ה בשו"ת השיב משה סי' כ"ט ושו"ת שם ארי' סי' ג' ובפרט בקמט שאין בו כווצים ונראה שהוא מברייתו גם הגאון ר"י העליר ומלבושי יו"ט פסקו להקל בהפ"מ ולכן עכ"פ אם הקמט חלף הלך ע"י משמוש נ"ל להקל ובפרט דרוב הסרכות הם שומן ואין להם דין שלכס"ד ממש לדעת קצת פוסקים.

ג ומה ששאל ע"ד האוה"ח ר"פ דברים אלה מיעט הקודם וכו' ועל יסוד זה פירוש ג' פסוקי ואתחנן שמור את יום וכו' וזכרת וכו' ואת הדברים וכו' שלא נצטוה משה על מ"ת והלא במגלה ל"א אמרו רק דקללות שבמ"ת משה מפי עצמו אמרן ובתוס' שם שברוה"ק נאמרו וגם תמה ממקרא (פ' תבא) אלה דברי הברית אשר צוה ד' את משה מלבד הברית בחורב והביא דברי עבוה"ק ממהר"ם בן גבאי חלק התכלית פכ"ב שהביא

בשם מדרש רשב"י מעצמו לא קאמר אלא מפי עצמו ההוא קול דאחיד וכו' ולא הביא בעבוה"ק מקומו בזה"ק וגם הביא רו"מ דברי רש"י פ' יתרו זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו ודברי הט"ז רסי' א' בשם רש"י סנהדרין נ"ו ב' דמשה לא מעצמו אמרן וכו', וכ"ה ברמב"ן פ' ואתחנן עכ"ד והנה דברי זוה"ק ידעתי מאז ומקדם והוא בפ' ויקרא דפוס סלאוויטא דף ז' ע"א ובפ' ואתחנן דף רס"ה ע"א ויע"ש עוד פ' ויקרא בשם ספרא דאגדתא ולפענ"ד הדבר מפורש גם בהש"ס דב"ב ט"ו ע"א ומנחות ל' בפסוק וימת שם משה וכו' אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב מכאן ואילך וכו' ואף דהוא אליבא דר"ש הרי גם ר"י אינו חולק בזה אלא דס"ל דמכאן והלאה כתב יהושע וע' בב"י יו"ד סי' רע"ד בשם סמ"ג וש"פ שלמדו מכאן שישמע הסופר מפי אחר ונלע"ד דבשעה שאמרו משה אמר כמדבר מפי עצמו וכשכתב ספר מ"ת כתבו מפי הקב"ה לכ"ע וגם לפמ"ש הרמב"ן ר"פ דברים בפסוק הואיל משה שלא נצטוה בזה רק מרצונו י"ל דזהו רק על התוכחה אבל על המצות ת נצטוה מהקב"ה ומצאתי בתשו' רדב"ז חלק ששי סי' שני אלפים קמ"ג שדחה דברי רמב"ן במ"ש ר"פ דברים בטעמא שלא נכתבו ולא נאמרו המצות מקודם והעלה דכל המצות שבמ"ת נאמרו בערבות מואב מפי הקב"ה למשה ומשה אמרן לישראל והביא ממקרא שבתחלת פ' דברים ויהי בארבעים שנה וכו' דבר משה אל בנ"י ככל אשר צוה ד' אותו אליהם ומפורש שנצטוה מהשי"ת על הכל וגם הביא מ"ש בפ' תבא אלה דברי הברית אך בזה הי' רק על התוכחות שבמ"ת ע"ש ומצאתי בתוס' רי"ד למגלה ל"א שהביא ג"כ מקרא דאלה דברי הברית והעלה דהכל נצטוה מהקב"ה אלא דלשון הקללות סידר משה מפי עצמו ע"ש ויעוין סוטה ל"ז ע"ב ר"ע אומר כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב ואין לך כל דבר מצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליו מ"ח בריתות וכו' ויע"ש עוד בזה ולא אדע סוד קדושים להבין דברי אוה"ח אבל עכ"פ נראה ברור דגם לפי דבריו מודה דבשעה שכתב מ"ת הקב"ה הי' אומר ומשה כותב כמבואר בש"ס דב"ב ומנחות הנ"ל אלא דס"ל דכשאמר בתחלה דברי תוכחה ומוסר וגם הקללות שהם בחי' תוכחה ומוסר מפי עצמו אמרן ומצות שבמ"ת בודאי מפי הקב"ה אמרן ומ"ש האוה"ח ואפי' מה שחזר ופירש מאמרי ד' הקודמין לא נצטוה וכו' היינו רק במה שחזר ופירש מאמרים שכבר נאמר בספרים הקודמין אבל מה שאמר מצות שלא נזכרו מקודם פשי' שנצטוה בהם מפי הקב"ה ובפרט דלפמ"ש בזה"ק הנ"ל בלא"ה ניחא וכבר כ' הרשב"א בחי' למגלה ט"ו שאין מתיישבים בדברי אגדה וע' בהגהות ר"ב רנשבורג הנדפס בש"ס דפוס לבוב ליבמות דף ד' שהביא בשם הראב"ן סי' ל"ד דדוקא במ"ת דריש ר"י סמוכין משום דכל

התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מוקדם ומאוחר אבל משה שסידר מ"ת פרשה אחר פרשה לא סידר אלא להדרש כסדר ע"ש והוא נגד כל הנ"ל ובתוס' ברכות י"ד ע"ב ד"ה למה קדמה וכו' מפורש דס"ל דגם במ"ת אין מוקדם ומאוחר דלא כהראב"ן ז"ל ר ונ"ל עוד די"ל עפמ"ש המחברים דהשגת משרע"ה הי' למעלה ממדרגתו בחי' אלקית וז"ש במדרש איש האלקים מחציו ולמעלה אלקים וזה הי' בתורה אבל במ"ת הי' כפי השגת מדרגתו וז"ש מפי עצמו – והבן כי קצרתי.

סימן רצא

א לחכם אחד

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל במי שיש לו בן סמוך על שלחן אביו ויש לו דירות מיוחדים ומשרתים מיוחדים ואינו אוכל על שלחן אביו רק לפרקים אולם בית האפיי' ובישול הוא ביחד ומשם יובא המאכל לכאו"א איך יתנהג בבדיקת חמץ אם מחויב לעמוד אצל אביו בשעת ברכה ולצאת י"ח הברכה או יכול לברך בעצמו ולבדוק חדרים שהוא דר בהם (והביא מהא דא"ח סי' תל"ב ס"ב ובח"י ס"ק י"א שכתב דאם אינם עומדים אצל הברכה א"י לשלוח לבדוק דאין לברך על מצוה א' ב"פ אך דבנ"ד י"ל דהוי כביתו של הבן וכהא דעירובין ע"ב האחין שהי' אוכלין על שלחן אביהם וישנים בבתיהם צריכין עירוב לכל א' אך די"ל דבנ"ד הרי החמץ הנשאר הוא של האב וכדמוכח מדברי הר"ן נדרים ל"ד ב' בד"ה א"ל לאפוקי דלא אזמני' עלה דהאי שעתא נמי ככרו הוא ולכ"ע המותר של בעה"ב גם י"ל עפמ"ש התוס' ב"מ י"ב ע"ב ד"ה ר"י וכו' שי' ר"ת דגדול הסמוך על שלחן אביו אינו זוכה וידו כיד בעה"ב עכת"ד].

ג והנה מ"ש רו"מ מהא דעירובין ע"ב יעוין בתוס' שם ע"ב א' ד"ה ומודין באמצע הדיבור שכתבו לחד טעמא דגם באוכלים וישנים כל א' בחדרו כיון שכולן מתעסקין בבית א' באפיי' ובישול הו"ל כאלו אוכלין וישנים במק"א וע' במהרש"א שם אבל בתשו' מהרי"ק וב"י או"ח סי' ש"ע מוכח דאין לסמוך על טעם זה לבד להקל רק בצירוף טעם ב' שכ' התוס' שם וע' בפמ"ג ומחה"ש שם ע"ד המג"א ס"ק ח' בשם תו"ש בזה וא"כ הו"ל כבעה"ב בפ"ע אבל בכ"ז לענין ספק ברכה יש לחוש לטעם א' של תוס' הנ"ל.

ד וגם מלבד זה יפה הביא רו"מ מהר"ן נדרים דמוכח דהמותר הוא של בעה"ב וכבר ישב על מדוכה זו בתשו' מהרי"ט ח"א סי' י"ב ונסתפק באורחים המסובים אצל בעה"ב אם זוכים במתנותיהם משעת הגבהה או עד שיתנו לתוך פיהם ובמל"מ פי"ב משכירות הי"ג הביאו והוכיח מדברי תר"י דזוכים בהם מיד וע' בשו"ת ספר יהושע בפי"כ סי' ל"ו מ"ש

בישוב דברי מהרי"ט בזה ומדברי רש"י נדרים שם מבואר דס"ל דזוכה האורח מיד וכן מוכח מדברי הש"ג שהובא ברמ"א אה"ע סי' כ"ח סי"ז גבי אורח שיישב אצל בעה"ב ונוטל חלקו וקידש בו מקודשת ובט"ז שם תמה מהא דא"ח סי' ק"ע וע' בב"ש שם ס"ק מ"ו דדוקא לבנו לא יתן אבל לאחר רשאי ליתן ע"ש ומוכח דהוי של האורח ובהגהת הט"ז שם דחה דברי הב"ש אבל גם לשי' הב"ש י"ל דהיינו אחר שכבר זכה בו האורח אבל קודם שבא לידו ודאי הוא של בעלים וכמבואר במשנה דביצה מ' ע"א מי שזימן אצלו אורחים לא יוליכו בידם מנות אא"כ זוכה להם ע"י אחר דבהזמנה לבד עבורם לא נקנה להם ובזה י"ל גם במ"ש הר"ן נדרים שהביא רו"מ דהיכי דאזמני' לאחר הוי עדיין של נותן דהיינו משום דבהזמנה לבד לא זכו אבל אחר שכבר זכו והותירו הוי שלהם ויש להעיר מדברי הה"מ פ"א מהלכות עירובין הי"ט במ"ש בשם הרשב"א גבי בני חבורה שהיו מסובין וקידש עליהם היום דסומכין עליו משום עירוב דהיינו כשהיו מסובין אצל א' שזימנם לאכול משלו ואף דהמערב צריך לזכות משלו בכאן סתמו כפירושו שכל שזימנם לאכול על השלחן ה"ז זיכה להם את הכל ע"ש וכה"ג כתבו התוס' בעירובין ע"ג סוע"ב ד"ה בני חבורה וכו' ואעפ"י שלא זיכה להם סומכין על פת שעל השלחן דכזכו בו דמי וכו' ע"ש ואולי משום קולי עירוב מקילין בזה בדרבנן ועכ"פ במה שהותירו י"ל דלכ"ע הוה שלהם וכדאי' במשנה פ"ז דדמאי מ"ב מזגו לו את הכוס אומר מה שאני עתיד לשייר בשולי הכוס הרי הוא מעשר ושאר מעשר סמוך לו זה שעשיתי מעשר עשוי ת"מ עליו וכו' ובירושלמי מוקי באומר מעכשיו ולכשאשתה וע' בר"ש ורע"ב שם ועכ"פ מבואר דמהני הפרשה ואם אינו שלו הרי הוא תורם בשאינו שלו דלא חל כלל ואולי גם התם רק משום דהוי בדמאי דרבנן הקילו בזה וע' במג"א סי' קע"ה סק"ד שהביא בשם מרדכי ורי"ף דהאכסנאי ואורח לא יברך הטו"מ מפני שאינו שלו ופי' המג"א דגם בעה"ב לא יברך לפי שאין בו שותפות כיון שאין להאורח חלק בזה ומ"מ סיים דאם נותן הקנקן על השלחן הו"ל כיש חלק להאורח ע"ש הרי דלענין ברכה אף שזימן את האורח לא זכה בו עדיין ויש לי להביא ראי' דגם בהזמנה לבד נקנה להאורח מהא דסנהדרין ע"א א' דלריב"י אינו נעשה בן סו"מ עד שיגנוב משל אביו ושל אמו ופריך אמו מנ"ל מה שקנתה אשה קנה בעלה ומשני מדמי סעודה המוכנת לאביו ולאמו ופירש"י שהיו מעות מוכנים לקנות מהם סעודה לאביו ואמו דכיון דלכך נזדמנו משל אמו קרינן בהו דאיהי נמי שייכא בהם מדינא דבעלה חייב במזונותי' ע"ש הרי דבהכנה לבד הוי שלה והו"ל כגונב משל אביו ואמו אך די"ל דשא"ה דמחויב מדינא במזונותי' לכן בהזמנה לבד נקנו לה משא"כ באורח דעלמא וכה"ג כ' המג"א בעצמו סי' קע"ה שם דאשתו ובניו

כיון שחייב במזונותיהם הויין כשותפים עמו ומברך הטו"מ ומש"ס הנ"ל יש ראי' ברורה לדבריו וע' בחו"מ סי' צ"ז סכ"ה דבגדים שצבען לשם אשתו ובניו קנו אותם וכן ספרים שקנה לשמן אף שלא זיכה להם ע"י אחר

ה אך דמ"מ הרי גם מותר מזונות דאשה אפי' צמצמה והותירה הן של בעל כמ"ש באה"ע סי' ע' ס"ג ועמג"א סי' שס"ז סק"א ומחה"ש שם מ"ש לחלק דמ"מ מתחלה אם בידה לאכלן בידה לצמצם וליתן לאחרים רשאה ומתנתה קיימת אבל בנ"ד אין נ"מ בזה דודאי המותר של אב וגם יפה הביא רו"מ מהתוס' ב"מ דבנו גדול הסמוך על שלחנו כקטן דמי לענין זכיי' וכ"ה בשו"ע בכמ"ד ואני מוסיף דכה"ג מבואר ברא"ש פא"נ סי' מ"ז בהא דשרי לאינש למימר לחברי' הילך ד' זוזי ואוזפי' וכו' מ"ט שכר אמירה קא שקיל כי הא דאבא מר ברי' דר"פ הוי שקיל אוגנא דקירא מקיראי וכו' לא אסרה תורה אלא ריבית הבא מיד לוה למלוה וברא"ש שם הביא בשם י"מ דדוקא בבנו גדול שאינו סמוך על שלחן אבי' וכו' וע"ש בתפ"ש ומל"מ פ"ה ממלוה הי"ד בסופה ליישב דלא תקשי מהא דב"מ צ' והא דסיים אבל בנו קטן וכו' היינו משום דהסמוך על שלחנו מיקרי קטן כמ"ש התוס' הנ"ל ומבואר דהוי בכלל ריבית הבא מיד לוה למלוה ממש וע"ע בטוש"ע יו"ד סי' ש"פ ס"ג וש"ך ס"ק ג' דבני הגדולי' הסמוכים על שלחנו אסורים לעשות לו מלאכה אפי' בדבר האבד משום דמע"י הן שלו ע"ש אולם הרי מבואר באו"ח סי' שס"ו ס"י בהג"ה בשם כמ"פ דאם בן הגדול יש לו אשה ל"מ מה שסמוך על שלחן אביו והכי קיי"ל וא"כ בנ"ד שפיר יש לו זכיי', אך דמ"מ בסתמא בדליכא דעת מקנה שהוא מן האב בודאי אין הבן קונה בסתמא ודמי להא דמותר מזונות דאשה דהוי של בעל וה"נ הוי של אב – ואולם היכא דאיכא מקום הילוך המפסיק בין החדרים הנה הפר"ח באו"ח שם פסק דהילוך מפסיק וצריך לחזור ולברך דהליכה הוי הפסק ובאמת שנחלקו בזה הט"ז ומג"א סי' ח' אם הליכה הוי הפסק ובא"ר סי' ח' ה הוכיח דהעיקר דהוי הפסק ועמג"א ולב"ש סוסי' תרל"ט ועפמ"ג בא"א סי' תל"ב שם בזה אבל אני תמה שלא הביאו דברי מג"א סי' תקפ"ט סק"ד דבחדא מצוה לכ"ע אין הילוך מפסיק בינתים ובמחה"ש שם ביאר ליישב הא דסוסי' תרל"ט משום דהתם כבר גמר המצוה משא"כ כשמחויב לגמור עוד שאר התקיעות אין ההילוך מפסיק כלל ע"ש וא"כ ה"נ בבדיקת חמץ שמחויב לבדוק כל החדרים לכ"ע אין ההילוך מפסיק אך דהפמ"ג ביאר דעת הפר"ח דקאי לענין השליח דבכה"ג הוי הילוך הפסק ובזה י"ל דגם במצוה א' הוי לכ"ע ההילוך הפסק אבל אין דברי פמ"ג מוכרחים בלא ראי' אך לפמ"ש הנו"ב מ"ק חא"ח סי' מ"א באמצע התש' יש לחלק בין תקיעת שופר לבדיקת חמץ ע"ש ותבין ושפיר י"ל דבנ"ד ההילוך מפסיק.

ולכן נ"ל שיתן האב במתנה להבן איזו ימים קודם בדיקת חמץ כל החמץ הנשאר בכל הבתים ובנותן לו מתנה ודאי דזוכה לכ"ע כמ"ש הק"נ על הרא"ש והוא פשוט וא"צ שום קנין כי החצר יקנה לו וכמ"ש הנתה"מ סי' ר' דגם החצר השאול קונה כמו חצר מושכר ואף דראייתו מתוס' ערכין ל' ע"א יש לדחות דהתם קאי לענין אגב קרקע וגם בזה הרי דעת הרי"ו אינו כן כמ"ש הב"י סי' ר"ב וע' בש"ך שם ומ"ש הש"ך דודאי לא גרע שאלה משכירות כבר תמה עליו בקצה"ח שם די"ל דשאלה לא הוה כמכר ואני מצאתי גם בט"ז אה"ע סי' כ"ח סקל"ו שכ' בפשיטות דשאלה לזמן הוי כמכר כמו שכירות וצע"ק בב"ש שם ס"ק מ"ט וביותר הדבר מפורש בט"ז שם סי' נ"ז ס"ק ד' דשאלה הוי כממכר (וע' ריטב"א קדושין מ"ז כ' בהא דהשואל קרדום וכו' שהקשה דהא שאלה מתנה ליומא הוא וכו' ע"ש מ"ש בזה ולפי תירוצו י"ל לחלק בין שואל לשוכר) וכן מצאתי באהעו"ז לאו"ח סוסי' ש"ע שהוכיח כן כדעת מהרי"ק ובפרט היכי דהוי שאול לו לעולם לכ"ע הוי כממכר דכבר העלה הט"ז בחו"מ סי' קמ"ב דגם להסוברים דשכירות ליומא לאו ממכר הוא מ"מ אם השכירות לעולם לכ"ע ממכר הוא והטעם ברור לפמ"ש המל"מ פ"ד ממלוה ה"ד דגם למ"ד ק"פ לאו כקה"ג מ"מ קנין פירות עולמית לכ"ע כקה"ג דמי וכ"ה בשו"ת פ"י להמג"ש ח"ב סי' צ"ט דכל הפוסקים מודים בזה והן אמת שמצאתי בתשו' מהריב"ל ח"ב סי' ס"א שכתוב בפשיטות מסברא דגם בק"פ עולמית ת לאו כקה"ג דמי אבל הנה. נעלם ממנו דברי הר"ן בנדרים מ"ז ריש ע"א בהא דמקבל בטסקא דכיון דהוי עולמית קה"ג מיקרי ע"ש אך דמ"מ יש מקום לחלק דבשאלה בחנם י"ל דגם לעולם לא הוי כמכר וגם בגוף החילוק בין שכירות לשאלה יש להביא ראי' לדעת קצה"ח מתשו' הרשב"א ח"ג סי' קמ"ה שהובא בב"י חו"מ סוסי' קע"ה דאם התחסד עמו והשאיל לו ביתו אין לו להשואל דדבמ"צ והרי הרשב"א סובר דבשכירות איכא דדבמ"צ דשכירות ליומא ממכר הוא ובע"כ דשאלה גרע משכירות וע' בתשו' ריב"ש סי' רס"ד שהובא בח"מ סי' קל"ח ס"א בהג"ה שם וע' בתשו' עבוה"ג סי' קכ"א ושו"ת רע"א סי' קל"ג במ"ש מהתוס' ב"ב נ"א ע"ב ד"ה במתנה אבל כבר העלה בקצה"ח סי' ר"ב שם והוכיח מדברי הרא"ש דלענין קנין חצר ודאי מהני שאלה וכה הראני תלמידי הרב וכו' מו"ה יהושע נ"י דברי תוס' ב"מ ט' ע"ב סוד"ה משום וכו' כיון שהשאילה לו הרי הוא שלו עד לאחר הקנין ויקנה מטעם חצר וכו' ע"ש הרי דבחצר השאול קונה ועיינתי באס"ז שם בשם הריטב"א שהביא ראי' ברורה מב"ב דף פ"ז דחצר השאול קונה והוא כדברי וכן הראני תלמידי החריף מו"ה אליעזר נ"י ראי' מש"ס דגיטין דף ע"ז בהא דאושלה חד מקום ומהני מדין חצר ע"ש ולכן הדבר ברור שאם יאמר האב שמקנה לבנו כל חמץ הנשאר והבן יכוין לזכות בו

יחויב בבדיקת חמץ לכ"ע ויוכל לברך בעצמו בלא שום ספק ומהיות טוב לעשות כן ולא להכניס א"ע בספק ברכה שאינה צריכה וכבר כ' התב"ש סי' י"ט ס"ק י"ז דהיכי דאיכא ספק חשש ברכה שא"צ יש להסיח דעת ולהביא את עצמו לחיוב ברכה ואין בזה חשש גורם ברכה שא"צ ומכ"ש בנ"ד.

ז ובהיותי מעיין בהא דנדרים ל"ד שעוררני רו"מ נתחדש לי הערה חדשה ואכתבהו לרו"מ יען כי נתעורר לי היום ע"י רו"מ והוא בהא דכתב הר"ן בהא דקאמר הש"ס לאפוקי דאי מיגנב מיני' ופי' הר"ן דבלשון בתמי' קאמר והרא"ש פי' דשינויא הוא ומשכח"ל בכה"ג דנגנב ממנו ונ"ל דאלו ואלו דא"ח דהנה הש"ך בחו"מ סי' ק"ח ס"ק ס"א נסתפק אם גניבה ואבידה שכיח ובסמ"ע סי' רצ"ד סק"ג כ' בפשי' דלא שכיח וברדב"ז ח"א סי' קמ"ח כ' בפשיטות דהוי שכיח ואני מצאתי בש"ס דעירובין כ"א ע"א אין בורגנין בח"ל דבא"י לא שכיחי גנבי ובח"ל שכיחי גנבי וא"כ ה"נ בנ"ד יש לחלק בדין זה בין א"י לח"ל דהא טעמו של הר"ן דגניבה ואבידה לא מסיק אדעתי' והיינו משום דלא שכיח וא"כ בח"ל דשכיח שפיר מסיק אדעתי'.

סימן רצב

א עוד להנ"ל

ב ומה ששאל בדין אם מותר ללבוש מכנסים של שטאף צמר על מכנסים של פשתן וכן אם מותר ללבוש לייבליך של צמר על כתונת של פשתן והביא מהשו"ע סי' ש' ס"ד דבחלוק ע"ג חלוק מותר בלא קשר של קיימא לכ"ע רק בבתי שוקים דא"א לפשוט התחתון בלא העליון דעת הא"ז והג"א לאסור ונתקשה גם בכונת הט"ז במה דמחלק בין חלוק ובין בתי שוקים והנה לענ"ד החילוק פשוט דהא בחלוק ע"ג חלוק אם ירצה להוציא הידים מן הבתי ידים (ארבעל ולהכניסם לפנים בתוך החלוק סמוך לגופו הרי כיון דהבתי ידים ריקנים יוכל להוציא גם הבתי ידים של חלוק הפנימי לתוך פנים שיהי' תלוים בתוך החלוק החיצון בפנים וממילא באופן זה כשירצה להתיר קשר בית הצואר יוכל להוציא דרך ראשו את החלוק הפנימי ושישאר לבוש רק בחלוק החיצון וזהו כונת הש"ך סק"י ויש להעמיס ד"ז גם בדברי הט"ז אלא שלשונו מגומגם קצת ונודע כי לשון הט"ז מגומגם עפ"י רוב

ג ובגוף הדין לענ"ד הדבר פשוט דכיון דכל דיני כלאים תלוים אם מחוברים זל"ז בתפירה או בקשר וא"כ דוקא כפי שנהגו מקדם לקשור הבתי שוקים למעלה ברצועה וב' קשרים ולכן כיון שא"א לפשוט התחתון עד שיתיר קשר שמבחוץ ויפשוט בתי שוקים העליונים

א"כ הוי כאלו קשורים העליונים ותחתונים יחד בקשרים הללו והוי חיבור ואסור לדעת הא"ז אבל אם הבגד העליון בידו לפשטו בלא התרת קשרים כלל אין שום מקום לאסור בלבישת ב' בגדים של צמר ופשתן אף דא"י לפשוט התחתון עד שיפשיט העליון מ"מ אין כאן חיבור האוסר מדינא דכיון דיכול לפשוט העליון בלא התרת שום קשר אין כא תפירה וקשר המחברן זל"ז דהיכי דיכול לפשוט העליון מן התחתון בלא התרת קשר דינו כמו היכי דיכול לפשוט התחתון מן העליון וד"ז נלמד מהירושלמי פ"ט דכלאים ה"ח מודה ר"ז באה דאסר פסקי דעימר על דכיתן דהוא שרי דהוא שנץ גרמי' דהיא נחתה לו וז"ל הפ"מ כלומר אע"ג דמחמיר שלא לתפור המנעל בפשתן וכו' מודה הוא במי שקשר עצמו בפסקי דעמר על בגד פשתן שלו שהוא מותר משום וכו' כלומר כמו שהוא משנס וחוגר עצמו בשל צמר כך הוא יכול להורידו לחגור למטה מבלי שיצטרך להתיר קשר החגור וא"כ אין כאן חיבור צמר לפשתן וכו' עכ"ל הרי מבואר דהיכי דיכול להוריד העליון בלא התרת קשר נמי שרי והרי כל דינו דהא"ז נלמד מהירושלמי שם וכמ"ש הפ"מ בעצמו שם להלן ובע"כ כמ"ש ואף דיש מקום לפרש דברי הירושלמי בענין אחר כמבואר בא"ז ה' כלאים סי' ש"ג ותשו' רשב"א שבב"י שם גם מסברא נראה ברור כן והרי הפ"מ הביא שם להלן דינו של הא"ז שנלמד מהירושלמי הנ"ל ואפ"ה ס"ל דבכה"ג שיכול לפשוט העליון בלא התרת קשר שרי ותדע דבודאי לא יחלוק הירושלמי ואו"ז על דינים המפורשים במשנה ובהש"ס וגם בירושלמי בכמ"ק דדוקא קשר ותפירה הוי חיבור בכלאים ועוד ראי' נכונה לזה שהרי בתשו' באר עשק סי' נ"ה מבואר דכל דיני קשירה דכלאים נלמדים מדין קשר בשבת היכי דלא הוי קשר קיימא בשבת מותר גם בכלאים דשני הדינים הללו שוים לכל הדיעות ע"ש וזהו דלא כהט"ז ביו"ד סי' ש' סק"ג ואי נימא דלבישת ב' בתי שוקים הוי חיבור יהי' אסור לפשטן או ללבשן בשבת דהוי כהתרת קשר או כעושה קשר של קיימא דאסור בשבת כמ"ש בא"ח סי' שי"ז והרי בא"ח סי' ש"א סל"ו ובהג"ה מבואר דשרי ובע"כ כמ"ש דדוקא היכי דהעליון מקושר בקשר של קיימא דא"א לפשוט גם העליון בלא התרת קשר אז עי"ז הוי כשניהם מחוברים ע"י קשר ואסור משא"כ בדליכא שום קשר על העליון מה בכך שא"י לפשוט התחתון עד שיפשוש העליון הרי מ"מ יכול לפשוט העליון בלא התרת שום קשר ובמה איפוא יהי' נחשב כמחוברים זל"ז בקשר קיימא כיון דליכא שום קשר עליהם כלל וע' בלשון הטור שהובא בט"ז ס"ק ה' שדקדק בלשונו וכתב כיון שיכול להוציא ב' ראשי הקרעים בלא התרת קשר ע"ש והיינו כמ"ש דהכל תלוי אם צריך התרת קשר ולכן הדבר ברור לענ"ד כמ"ש.

סימן רצג

א להרב הגדול מו"ה נפתלי הירץ טירהויז נ"י אבד"ק וואלאטשיסק

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפני' בראובן שבא מעיר רחוקה נ' פרסאות והי"ל חנו' בקהלתכתם ירושת אביו ואצל החנות יש לאיש א' בית וחנות אך באמצע מפסיק שביל שרבים בוקעים בו ברוחב אמה ומחצה ובעל החנות ביקש מהמצרן שיקנה החנות ולא רצה ליתן הסכום שרצה בעדו ומכר החנות לאחר שיהי' התשלומין לזמנים ואחר שנתן מעות למוכר קודם שנכתב השטר בא המצרן ותבע זכות דדבמ"צ והמוכר טען כי הוא נחפז לדרכו למרחוק ולעשות שידוך עם בתו בת כ"ה שנים וגם כי הקונה גמל עמו חסד ואספו לביתו עם בנו וזן אותו כמה שבועות וגם הוא קרובו ויצא הפס"ד מרו"מ שהדין עם הלוקח עפ"י דברי הט"ז סנ"ג דבדאיכא קצת הילוך מפסיק ליכא דינא דבמ"צ ועוד שאר טעמים שיתבארו להלן וערער עליו הדיין שנעלם מהט"ז דברי הב"י ספ"א ורו"מ האריך ליישב דברי הט"ז וגם הביא סיוע ממשנה פ"ב דפאה דשביל הרבים ויחיד מפסיק לפאה.

ג והנה בגוף תמיהת הדיין כבר קדמו בס' שושנת יעקב והבאתיו בחיבורי שם ואני דחיתי דבריו דכיון דיש הילוך בינתים דהוי מיצר שהחזיקו בו רבים אין זה מצרן כלל והבאתי דברי הט"ז בא"ח סי' קצ"ה ס"ק ב' שהביא משנה דפאה הנ"ל וכתב דכמו דהוי הפסק לפאה ושבת כן ה"נ לענין בהמ"ז ע"ש וא"כ ה"נ לענין דדבמ"צ וגם רמזתי שם לתשו' חוט המשולש להרשב"ץ ושם בח"א סי' ל"ט הביא עובדא שהי' לראובן חנות א' סמוכה לחצירו של שמעון וכפי חשיבות החנות בדמי שכירתה לא תגע בו יד להכניסה לחצר ולבטלה כולה או קצתה והביא מדברי הרשב"א דטעם החולקים על ר"ת משום דאפשר להתערב יחד בפתחים דכל בתים דרכן לחברן בפתחים ולכך הם עשוים וא"כ הכל תלוי אם עומדין לכך משא"כ בחנות הנ"ל שאין דרך לחברה לחצר ואינה עשוי' לכך לכ"ע ל"ש דדבמ"צ והביא מהריב"ש סי' שצ"ז כה"ג גם הביא מדברי הב"י במ"ש ע"ד מרדכי וריב"ם הנ"ל וסיים וז"ל ואתה הרואה תראה שלא חזר בו הב"י מסברתו הראשונה אלא מצד שמצא מציאות להיות תשמיש ב' הבתים יחדי' במה שיהי' אחד מיוחד לעצים ושמן ושאר דברים הצריכים לבית והאחד מיוחד לדירה באופן ששני הבתים כאלו בית א' הם לענין תשמיש בע"ב או שיעשה להם חצר מקיף שניהם אך בנ"ד שאין תשמיש החנות עשוי לצרכי תשמישי בית דתשמיש החנות הוא בסחורה ומו"מ והבית תשמישו לדירה וצרכי הבית לכ"ע לא הוי כבית א' וכן ג"כ א"א לעשות להם חצר להקיף שניהם יחד עד שישתמשו שניהם בפתח א' כי כן לא יעשה במדינה זו לעולם להיות היקף

א' לבית וחנות א"כ בטל הטעם ואין כאן דדבמ"צ עכ"ל הרשב"ץ שם ואח"ז חזר וכתב דגם אם אפשר שיהי' זמן שיתכן שיתערבו יחד החנות והחצר אין דנים אלא לפי השעה ההוא דאל"כ הרי גם בריכבא דדקלא אפשר שיסו לאחר זמן ויהי' ב' המקומות יחד אלא ש"מ דדנים לפי שהוא עכשיו ע"ש ומכ"ש בנ"ד שיש הילוך בנ"א שהחזיקו בו רבים ואין להחנות שייכות שימוש א' עם בית וחצר כמ"ש הרשב"ץ הנ"ל פשיטא דל"ש בזה דדבמ"צ וגם הב"י מודה וגם במדינתינו אין המנהג להקיף בחצר שום בית וחנות.

ד ומ"ש המערער דבידו לסגור השביל עפ"י דד"מ מלבד מ"ש בשו"ת ב"א חח"מ סי' כ"ג דלא בכל דבר מהני רשות המלך הנה כבר הבאתי בשם הרשב"ץ דאין דנים אלא לפי אותה שעה ואף דהעט"ץ כתב דהיכי דיכול היום לבטלו גם הט"ז מודה הנה ידוע כי אם יגיע לדד"מ יתעכב הדבר הרבה ומי יודע מי יזכה בדינו וגם יפה הביא רו"מ מדברי הפת"ש סי' קס"ב דאיסור יש בדבר והביא רו"מ מסי' קס"ג ס"ו בהג"ה ראי' לזה.

ה והנה מ"ש דבנ"ד כשירדו לדין לא נגמר עוד השטר וכסף אינו קונה בקרקע בלא שטר א"כ המצרן קודם ורו"מ הביא מתשו' ר"ש שבפת"ש סי' קע"ה ס"ק כ"א דכיון דחייב לקבל מי שפרע מהני נגד המצרן וע"ש עוד סי' ר"ד בזה והנה אני בחיבורי ס' ק"ץ העלתי דהוי סד"ד אלא דמ"מ נגד מצרנות דהוי רק תקנתא ודאי דמהני וגם י"ל דהוי כמוכר שדהו מפני רעתה כיון דהוא מעיר רחוקה ונחוץ לדרכו וע' פת"ש סי' ק"צ ס"ק ו' בשם באר יצחק ב"ה וע"ע בשו"ת טור האבן סי' ל"ח שפסק ג"כ כן ובפרט בנ"ד שכתב לו עתה שטר כבר נקנה לו למפרע משעה שנתן הכסף וכמ"ש הר"ן פ"ק דקידושין ובב"י סי' ק"צ דבמקום שכותבין השטר רק לראי' מהני הקנין למפרע משעה שנתן הכסף ע"ש ועוד דגם לכתחלה אין כאן דדבמ"צ כיון שיש לפנינו הילוך רבים מפסיק בנתים ואינו מצרן שלו כלל וגם משאר טעמים שמוכר לצורך נדוניא לבתו וגם המצרן יש לו בית וחנות והלוקח אין לו וגם כי המוכר אץ לדרכו דרך רחוקה וגם הרי מכר בהמתנה קצת מעות וליכא דדבמ"צ זולת אם המצרן יתן כל המעות מיד ומכל הלין טעמי יפה דן רו"מ דאין בזה דדבמ"צ והמערער לא בדעת ידבר ויורה כבן סורר ומורה ועלינו יערה רוח הבורא.

סימן רצד

א להרב וכו' מו"ה מרדכי קעלמאן נ"י אבד"ק טאר- נירודא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו ביעקב שהי' מחזיק ב' קרעצמיס ובהגדולה ישב בעצמו ובהקטנה ישב בנו ראובן כמה שנים ואח"כ מת יעקב ונכנס שמעון בנו בהגדולה ושכירות ב' העסקים עולים ד' מאות ר"כ וכעת מוכרחים האחים לחלוק א"ע שיהי' לכל

א' עסק א' מהנ"ל בפ"ע אם רשאי ראובן להשתדל אצל השר שישכור לו עסק הקטן בעד מאה ר"כ ועי"ז יפול ממילא השאר על עסק שמעון כי ש' טוען כי הוא יתן מחצה בעד הקטנה ויחליף עם ראובן ויתן לו הגדולה בעד מחצה היינו ב' מאות ר"כ ורו"מ הביא מהא דחו"מ סי' קס"ג ס"ו בהג"ה דאסור להשתדל שיפטרנו מן המס ויכבד עי"ז על אחרים אבל לידד דבנ"ד אין המקח קצוב ומי יודע שוי' בבירור וגם כבר החזיק ראובן בעסק שלו עכ"ד והנה לא ביאר רו"מ איך היו התנהגותם עד עתה אם שלמו שניהם הראטע מכפי הפדיון והתנהגו בשותפות או ששילם כ"א מחצה ואם כבר החזיקו כל א' בשלו ג"ש אחר מות אביהם, ויהי' איך שיהי' הרי גם במס קודם שבא לעיר מותר לו להשתדל להציל א"ע אעפ"י שעי"ז יבא. על אחרים כמ"ש הנימוק"י פ"ק דב"ב והובא בסי' שפ"ח ס"ב בהג"ה בסופה ומקורו מהירושלמי פ"ג דב"ק ה"א וע' תשו' תשב"ץ ח"ג סי' מ"ו בביאור היטב וא"כ בנ"ד שהוא קודם כלות זמן השכירות דמי לקודם ביאת המלך ומותר לכל א' להשתדל טובת עצמו לעסק שלו וגם בלא"ה אינו דומה מס שהוא בחיוב על כל א' משא"כ בנ"ד אטו השר כופה לשכור העסק וברצונו תלוי וגם הרי עתה ע"י שינוי מס של הי"ש הוזלו השערים של שכירות קרעצמיס ובודאי בטלה קצבה של מקח הקדום ולכן לענ"ד רשאי ראובן להשתדל שישכירו לו עסק שלו בזול.

ג ומה שהקשה לשי' ר"ת שבתוס' בכורות י"א דלוקח פטור מתו"מ מה"ת אלא דמ"מ מיחשב יש לו עיקר מה"ת כיון דבאינו לקוח חייב או קודם מירוח וע"ז תמה דא"כ בהא דעירובין ל"ז ע"ב משני בהא דהלוקח יין וכו' דלר"ש ל"ל ברירה בדאורייתא אבל בעירוב דרבנן אית לי' והא בתוס' שבת ל"ד בשם ר"ת גופי' דתחומין יש ג"כ סמך מה"ת – לק"מ דאף שיש לו סמך והוי חמור לגבי ע"ח מ"מ אין לו עיקר מה"ת שיהי' לפעמים מה"ת ממש דלדידן גם תחומין די"ב מיל דרבנן וכמ"ש בהג"א סופ"ק דעירובין וגדולה מזו כ' בהגמ"ר פ"א דקידושין סי' תקס"ה דגם אם תחומין די"ב מיל מה"ת מ"מ מיקרי לגבי טומאה אין לו עיקר מה"ת כדאי' בעירובין ל"ו ע"א משום דבטומאה מפורש להדיא בקרא משא"כ בתחומין ע"ש ובפרט לדידן דקיי"ל דגם י"ב מיל דרבנן אלא שיש לו סמך מה"ת ומצינו כה"ג כמ"פ בש"ס דלגבי הא נקרא כך ולגבי אחר לא מיקרי כן וכהא דחולין ק"ה דמצוה לגבי רשות מיקרי חובה ולגבי חובה מיקרי רק מצוה וע' תוס' כתובות צ"ח ע"א ד"ה דאמרי וכו' בסוה"ד דלגבי ב"ד גמור נקראו הדיוטות שלא בב"ד אף דבעלמא נקראו ב"ד ובתוס' ביצה ל"ט דלגבי חולין מיקרי הקדש בדילי מיני' ולגבי ע"ז מיקרי לא בדילי ובזבחים צ"א מילה לגבי פסח כי תדיר דמיא ועתוס' יבמות קי"ד ע"א ד"ה וקסבר לענין אם בהמה מיקרי גי"ק שכתבו כה"ג ועוד בכמ"ק עצמו מספר.

סימן רצה

א להרב הגדול מוהר"י ציינמאן נ"י אבד"ק נאווא

ב ע"ד שאלתו באיש א' שנשא אשה וישב עמה כשלשים שנה וזה כ"ה שנים שילדה לו בן ויען כי האיש מפורסים בעיר לסריס וגם אשתו היתה דיימא מעלמא הוחזק הבן לממזר ועתה בא האיש לפני מעכ"ת לבקש להתיר את בנו לבא בקהל ומכחיש את הקול באמרו שיודע בנפשו שיורה כחץ וגם היא אומרת כן וגם מנה לו ירחי ויומי ואיתרמי לה לידתה בזמן הראוי כפי חשבון טבילתה ובדק רו"מ אותו וראה שניקב הגיד למטה מהעטרה ובראש הגיד סתום לגמרי והביא רו"מ מתשו' הרא"ש שבב"י אה"ע סי' ה' שמסופק בנסתם נקב השתן וניקב הגיד למטה אם יכול להוליד וגם כיון שהעיר רובה עכו"ם יש ספק שמא בא עלי' עכו"ם דאין הולד ממזר וא"כ איכא ס"ס להכשיר הולד עכת"ד ובאמת שבתשו' הרא"ש מיירי דהנקב היא סמוך לכיס ודרך שם מטיל מים וגם אין לו כ"א ביצה אחת וכתב הרא"ש דאיכא לספוקי אם הוא מוליד אם לאו דאם הגיד חלול ועובר הזרע ע"פ האמה וחוזר לנקב ויוצא אז אינו יורה כחץ אבל אם מהנקב והלאה אין הגיד חלול אפשר שהוא יורה כחץ דרך אותו הנקב ואע"פ שאינו מזריע בעומק הרחם אפשר שמתחמם וראוי להזריע מידי דהוי אברזא דחביתא דאיתא בגמרא וכו' עכ"ל ובתשו' ח"ס חא"ע סי' י"ד העלה דבנידון הרא"ש הי' כן מיום לידתו אבל בנסתם אח"כ מסתמא נסתם כל החלל שלהלאה מן הנקב ואין לחוש שמא נשאר חלול להלאה מן הנקב שהוא חשש רחוק ואינו מצוי וגם החשש שמא אינו יורה כחץ אין לחוש אלא כשהנקב סמוך לכיס כבנידון הרא"ש דאז לא הי' די באורך הקנה שמן הכיס עד מקום הנקב לדחוק הטפות של זרע לזרקה בכח אבל אם הנקב סמוך להעטרה מקום שיד המוהלים ממשמש שם בלי ספק שיורה כחץ וגם בודאי דומה בכה"ג לברזא דחביתא וגם הישׁ"ש שכתב דדמיון רחוק הוא לדמותו לברזא ולשי' בנעשה ביד"א פסול היינו ג"כ בניקב סמוך לכיס משא"כ היכי דהנקב סמוך למקום העטרה ובפרט לשי' הרא"ש שהוא באפשרות שיתחמם אם יוליד בנים לא נסתפק בהם כלל ע"ש וא"כ כפי שכתב רו"מ שבנ"ד הנקב למטה מהעטרה הגם שלא נתבאר בדבריו אם הנקב בתחתית הגיד במקום שכנגדו בצד מעלה היא בשר העטרה או שכולו למעלה קצת מהעטרה לצד הגוף מ"מ עכ"פ נראה מדבריו שהוא סמוך למקום העטרה א"כ יש צד גדול להכשיר הולד ע"פ ד' הח"ס הנ"ל.

ג והנה בפת"ש סק"ה הביא מתשו' שב יעקב דגם באומר שהרגיש שיורה כחץ ומנה ירחי ויומא אין לסמוך ע"ז להכשיר הולד וע"ז אמרו בש"ס חזור על בניו ואולם הנה בק"נ

ר"פ הערל שפך סוללה ע"ד הש"י וע' בתשו' ח"ס סי' י"ב דגם אם אין האשה צנועה כל זמן שלא נתברר עליו שזינתה הבנים בחזקת כשרות ע"ש באורך וכבר העלה היעב"ץ בס' אגרת בקורת דאם אירע שילדה אשת הפ"ד אין חייבים להכריז על הבנים ולדונה למזנה אם הוחזקה בכשרות וכל ד' חז"ל בענינים אלו הם רק ע"פ רוב ואינו מהנמנע שימצא לפעמים יוצא מגדר הרוב ולא אמרו בזה חז"ל כל שאין כמוהו מוליד פסול ונוכל לתלות שהוא מן המיעוטא דמיעוטא ע"ש ואף דקשה לסמוך ע"ז היינו במקום המפורש בש"ס להיפוך אבל בכה"ג שהנקב סמוך לעטרה דאפי' אם הוא ספק י"ל דנאמן לומר שמרגיש ויודע בנפשו שהוא יורה כחץ ובפרט כיון שמנה ירחי ויומי אמאי ניחוש להוציא האשה והולד מחז"כ ובפרט שגם השב יעקב עצמו מודה דאינו נאמן כלל לפסול את בניו ומכש"כ דנאמן להכשיר' וגם בשב"י ח"ג סי' ק"ז שהביא בפת"ש שם מוכח כן ובפרט אם נעשה כן ביד"ש די"ל כן והרי מבואר ברשב"א ומהרש"א יבמות פהא"ר דגם נגד הרוב אדם נאמן בברי וכ"ה בפ"י כתובות כ"ב ותשו' השיב משה א"ע סי' ס' נתיב י"ט ומכש"כ בדליכא רובא וע' בשו"ת בית אפרים חא"ע סי' ג' שהשיג ג"כ ע"ד הש"י ואינו ת"י כעת לכן מכל הלין טעמי נראה דבנ"ד אין כאן ספק כלל שהבן כשר ומותר לבא בקהל.

ד ומ"ש רו"מ דיש לצדד מה שרוב העיר עכו"ם לא ביאר אם השכונה שיושב בה היא שכונת יהודים בפ"ע ואם הבית שיושב בה רובו ישראל דבכה"ג הוי כעיר בפ"ע לשי' כמ"פ וע' נוב"ת סי' כ"ח וח"ס סי' ח"י וברי"א סי' י"ב ואם הוא באופן שיש לצרף ספק זה בודאי היא סניף גדול אבל זה תלוי במחלוקת רמב"ם וטור שבב"ש סי' ד' סקנ"ב וע' בנל"ש שם סקכ"ו וסי' ה' סק"ב וע' תשו' שו"מ מ"ק ח"א סוסי' קצ"ד.

ה ומ"ש דיש לצרף ד' החו"י דבסריס י"ל אדעתא דהכי לא קידשה נפשה וכפי הנראה כוונתו לד' החו"י סי' רכ"א ותמהני עליו דהתם מיירי בא"י לבעול כלל והוא סריס אדם שנחתכו לו ביציו עם הגיד ובזה צידד דאם לא ידעה האשה מזה בשעת קידושין ותיכף כשנודע לה ערערה אז י"ל דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה ואני מצאתי בתשו' בש"ר סי' ש"מ שפסק דמי שנחתך לו הגיד וביצים וקידש אשה א"צ גט כלל דבקידושין שאמל"ב כאלו גם אביי מודה דל"ה קידושין ואולי גם במי שא"י להתקשות כלל דינא הכי אבל צ"ע בזה ע"ש אבל בנ"ד שאדרבה שניהם אומרים שבעל כראוי ושהו יחד שלשים שנה לא יעלה עה"ד לצרוף ד"ז אפי' לסניף בעלמא:

ו ובעיקר שאלתו לא ביאר היטב ציור השאלה אם הביא שערות דבזה יש לצרף סניף להקל וע' תשו' ח"ס סי' י"ד שם וגם בתשו' נודע בשערים מ"ת א"ע סי' כ"ז ואף דבתשו'

נחי"ע סוסי' ו' דחה ד"ז מ"מ יש לצרף לסניף וגם ממ"ש רו"מ שהנקב למטה מעטרה נראה שהוא סמוך ממש לקצה הגיד ואולי הי' מקום לצרף מ"ש בשו"ת נחי"ע שם ויען שלא ביאר כלום אקצר ועכ"פ לדינא הנני מסכים סולך על דברת הגאון מופה"ד אבד"ק מיר נ' והגאון הרב דק' אדעסע להתיר את הבן לבא בקהל.

סימן רצו

א להרב הגדול מו"ה אלעזר שאצבערג נ"י אבד"ק סקאליט

ב ע"ד שאלתו אם עירה עכו"ם, מכ"ר על בשר חי ולמ"ד עירוי מבשל אם שייך בזה דין בישולי עכו"ם והנה למאי דקיי"ל דעירוי מבשל רק כ"ק א"כ כמו דקיי"ל דדבר הנאסר כ"ק א"ב דין חהר"ל ה"נ אינו בכלל עולה על שלחן מלכים ועוד דעכ"פ אינו מבשל יותר מכמאכל ב"ד דקיי"ל דאם גמרו ישראל מותר כמ"ש בסי' קי"ג ס"ט ואף דהמחבר אוסר בלא הפ"מ הרי לדידן רק ספק אם מבשל וא"כ מותר גם בלא הפ"מ כנודע דבצירוף עוד ספק מותר גם בלא הפ"מ היכי דגם בודאי שרי בהפ"מ.

ג ומה שנסתפק אם מהני תנאי בחלה שלא יחול עד שיבא לאויר התנור ובזה יהי' תקנה שלא יאסור התבשיל כשיפול החלה לקדירה והביא מהא דיו"ד סי' שכ"ז ס"א וס"ב אך שהעיר דלפ"ז שוב יהי' ברכה לבטלה כיון דמעיקרא לא חל החלה כלל ובשלמא ע"י שאלה י"ל דכיון דבשעת הפרשה חל החלה ל"ה בר"ל ומיושב קו' הספ"י פי"כ סי' תקח"י משא"כ בזה עכ"ד, הנה הדבר פשוט דמהני תנאי ובאמת שתקנה זו מבוארת בבדה"ב שבב"י סי' שכ"ד בשם א"ח וז"ל ובתשובה מצאתי יהון מלמדין לנשים לומר אם הוצאתי חלה ושכחתי ונתערבה יהי' לי רשות להוציא פעם שני' ע"ש ולא אדע למה הוצרך רו"מ שיאמרו שלא יחול עד ביאתה לתנור הרי בלא"ה יוכלו להתנות שאם יארע שיפול לתבשיל לא יהי' חלה דודאי כל תנאי מועיל כדאיתא במשנה סוף טבול יום התורם את הבור ע"מ וכו' וגם התם מברך על הספק ולא מיבעיא למ"ש המג"א סי' תקכ"ז סקכ"ה דגם במערב ע"ת מברך פשי' דה"נ בזה וגם לשי' הרש"ג שהובא באש"א שבגליון.

ד וגם בברכ"י וחי' רע"א דלא יברך על הספק וכ"נ עיקר שכ"ה להדיא ברש"י עירובין נ' ע"א ד"ה והרי ע"ש אבל מ"מ בתורם על תנאי שיעלה שלם י"ל דע"פ רוב עולה שלם ומברך ע"פ הרוב והא דמבואר בתוס' כתובות ע"ב ע"א דבספירת זבה אינו מברך דשמא תראה ותסתור י"ל דהתם שכיחא דמים והחזקה אינו מועיל על להבא כהא דלשמא ימות חיישי' וע' בדע"ת סי' נ"ז סקי"א והוספת לקי"א אות נ' בזה ואכמ"ל ועכ"פ בנ"ד ל"ש שיפול ותוכל לברך ולהתנות כמ"ש בבדה"ב הנ"ל.

סימן רצז

א לכבוד הרב החריף ובקי וכו' מו"ה יעקב מוטנער דומ"צ דק"ק מיידאן במדינת מאראמאריש

ב לתשובת מכתבו הנני בזה בקצרה רק במה שנוגע להלכה כי עצמו טרדותי מחבילי מכתבים מכל צד.

ג א) מה שחקר בהא דמבואר בסי' ש"ז ס"ז באמר לנכרי לעשות לו מלאכה דצריך להמתין בכדי שיעשו היאך הדין באם הי' אותו דבר נפסד לגמרי אם העכו"ם לא הי' עושה אותה אם סגי ג"כ בכד"ש דלטעם רש"י שהוא משום שלא יהנה ממלאכת שבת הרי בכה"ג גם שימתין בכד"ש עדיין נהנה ממלאכת שבת דאל"כ הי' נפסד לגמרי ולטעם הר"מ ג"כ שהוא משום גזירה שלא יאמר לנכרי לעשות לו מלאכה בשבת אכתי יאמר לנכרי ורצה בזה ליישב ד' הב"י סי' ש"ז שהביא מחלוקת רי"ו ור"מ ואי נימא דבזה ל"מ בכד"ש י"ל דל"פ די"ל דרי"ו מיירי בכה"ג. הנה כנראה ל"פ חכמים בגזירתם כי לא מצינו שנאסור עולמית רק במידי דפרהסיא וכמ"ש המג"א סי' ש"ז סקכ"ח וגם שם כתב המ"כ למהא"פ בקונ' משה"ש שער א' פ"ז והוכיח דדוקא בקבר אבל בשאר דברים סגי בכד"ש וזהו כד' הפמ"ג שם רק שהוא לא החליט אבל המ"כ הוכיח כן מתוס' ב"ק פ"א ומהלבוש ופסק כן וקצת יש להביא מתוס' ב"ב ג' ע"ב בד"ה מכלל ובביאור המהר"מ מלובלין דבדרבנן דממילא ניקול א"א דיש להחמיר צריך לפרט החומרא עש"ה ודוק.

ד (ב) מ"ש בשערות וקליפות שמוציאין הנשים בעד בדיקתן וכשבודק אותן ברוק ע"ג הציפורן כנהוג מצא מהן אדמומתן או שחרורתן אבל עצמותן נשאר בשלמותן בלא שום מראה ולא נתמעכו ורו"מ נסתפק אם היא בכלל מ"ש בסי' קפ"ח ס"ה דאם יש עליהן שום לחלוחת דם טמאה.

ה הנה בתשו' ב"ש ח"ב סי' ל' מוכח לאיסור כיון דנצבע ע"כ היא דם וא"כ דם זה מהיכן. אמנם לכאורה י"ל דכיון דלא נימוח ע"כ דבא מן הכליות א"כ גם הדם שעליו הוא מהכליות וכה"ג בש"ס ב"ב כ"ד ואי איכא רברבי בהדייהו אימור באברורי הוי מנחי ע"ש וע' בפ"ד דמע"ש מ"ט ורע"ב שם ופ"ח דשקלים מ"ג ור"מ ורע"ב בד"ה נמצאת וע' פסחים ע' סוע"א אם נמצאת קופיץ קשורה לסכין וכו' ורש"י שם וע' תשו' הרא"ש כלל ק"ה דין ס' וע' תשו' בש"ר יו"ד סי' י"ב ואינו דומה להא דסי' קפ"ח ס"ה דאם קצתן נימוחו וקצתן לא נימוחו דטמאה הרי דלא תלינן זה בזה להקל דשא"ה דהמה ב' שערות נפרדין משא"כ בכה"ג שהוא גוש א' והמראה אדומה הוא על השערות יש לתלות דהאדום ג"כ בא ממקום השערות וכמ"ש כה"ג הגאון מהר"י מינץ בתשו' ש"י ע"ש וע' בשו"ת ברכת

יוסף חיו"ד סי' מ"ג בזה וע' ח"ד סי' קפ"ח סק"ו ולפי"ד הברכ"י שם בבדיקת יום ראשון והפסק טהרה יש להחמיר בכה"ג ובשאר ימים של ז"נ ובפרט בימי טהרה יש להקל ע"ש ותבין.

י (ג) בא' שקיבץ עבור אביו שנסע לאה"ק איזה ר"כ ולא הספיק לשלחם אליו עד שהשיג ידיעה שאביו של"ח כדת מה לעשות בהמעות ודעת רו"מ יען שא"א לו להחזיר לכאו"א נדבתו וליורשים אין זכות בהם כמ"ש בחו"מ סי' רנ"ג לכן ינתן לטובת נשמת הנפטר ללומדי משניות. הנה בישש"ש פ"ט דב"ק ס"ו בשם תשו' הג"מ מבואר דאדם שנותנין לו מעות להשיא בתו ומתה חייב להחזיר המעות שנותנין ע"ש וע' תשו' הרא"ש כלל ל"ב ס"ו דאם א"א להחזיר יעשה בהם צרכי רבים או לפ"ש וע"ע במהרי"ט ח"ב חא"ע סי' מ"ז וע' ר"מ ב"ב החדשות סי' קנ"ב בזה וע' ח"ס חו"מ סי' קמ"ט וסי' רל"ח וע' מח"א הל' צדקה סי' ו' דמוכח ג"כ דאינו חייב ליתן ליורשיו שאינן צריכין לצדקה וע' בנ"א פכ"ב מאישות ה"ב וע' ס"ח סי' תתרל"ג מכ"ז מבואר דל"ש ליורשיו וה"ז דומה להא דהג"מ והביאו ג"כ הח"ס חחו"מ סי' קמ"ז באב שקיבץ עבור בתו לנשואי' ומתה דיחזור לנותנין.

יא (ד) בא' שנתן מעות לחבירו שנסע למקום יקבי היין לקנות לו יין למסחר ואמר לו בזה"ל בעבור טרחתך אתן לך חלק שותפות ונתעצמו לדין וטוען הנותן שכוונתו הי' על חלק כ"ד ולכן לא אמר לו שיהי' שותף בסתם והמקבל אמר שבדעתו הי' למחצה. הנה בודאי המוחזק יוכל לומר קי"ל דל"ה כוונתו רק על חלק כ"ד וכמ"ש הרמ"א בחו"מ סי' רנ"ג ע"ש.

סימן רצח

א להרב המופלג בתורה מ' אליעזר סת"ם נ"י בקראקא

ב עד"ש שהתגין שעל הלמ"ד בשם אלקיך שבתפילין לא הי' מוקף גויל והביא רו"מ מד' רע"א בהגהותיו על או"ח שהתיר ע"י דבק מטלית שעי"ז יהי' מוקף גויל הנה לענ"ד בנ"ד קיל טפי מנידון רע"א כי הלא אות למ"ד א"צ לתייג מדינא וא"כ הגם שהסופרים נהגו לתייג הרי מבואר בט"ז או"ח סי' תרס"ב להוכיח מש"ס דסנהדרין דלא תפיס רק מה דחזי לי' שנחוץ וצריך לו אבל מה שא"צ לא תפיס וה"נ לא תפיס קדושת השם על התגין והגם די"ל דכיון דנהגי בכך להידור שפיר נתפס בו הקדושה מ"מ היינו מה שצריך להידור עכ"פ אבל בנ"ד שאדרבה ע"י התגין נפסול השם ע"י שאינו מוקף גויל א"כ הוא בוודאי שלא לצורך ולא נתפס בקצה התג הנוגע להנקב שום קדושה ומותר לגרור קצת מן התגין שלא יהי' נוגעים בנקב ושפיר י"ל דכשר דכל הראוי לבילה וכו' כמ"ש רע"א

בתשו' מה"ת סי' י"ד בנידון שלו ולכ"ע מהני דביקת המטלית ויותר נראה לגרור משהו בראשי התגין שיהי' מוקף גויל בקצהו גם בלא הטלאי – ומלבד כ"ז הנה מצאתי ברשב"א למנחות כ"ט דמוקף גויל אין פסול היכי דרק משהו נוגע עד סופו ורק אם כל רוח אחת אינו מוקף גויל פסול וזהו דבר חדש שלא הביאו בפוסקים.

ג ובדברי הט"ז סי' תרע"ב הנ"ל הבאתי במק"א מהא דמנחות צ' גברא למאי דצריך קא מכוין ושם ס"ו גבי מירוח הקדש נראה דפליגי בזה ר"ע ורבנן ושם קיי"ל כרבנן וצריך לחלק בין הנושאים.

ד ב) מה ששאל שהקוץ של היו"ד שבאלף הי' נוגע בתפילין בהקו האמצעי אם מותר לגרור הנגיעה והנה לשי' מג"א עצמו דמיקל בסקכ"ט כתב הפמ"ג דעכ"פ צריך לגרור הנגיעה וכ"ה בתשו' רח"כ סי' מ"ט ולשי' הר"א צרפתי בתשו' רלב"ח פסול לגמרי וכ"ה בט"ז וחמ"ח א"ע סי' קכ"ה וגם במור וקציעה חולק על המג"א וע' תשו' ב"ש סי' קע"ד וא"כ לכ"ע בעי גרירה עכ"פ ולמה זה כתב רו"מ דסמך על הפוסלים ולכן התיר לגרור ולפמ"ש לכ"ע בעי גרירה ולהפוסלין צריך לגרור כל הרגל אך כיון שהוא בשם הקודש א"א להקל לגרור רק הדבק כמ"ש רח"כ ותשו' ב"ש שם. שאלה ג') שהי' כתוב בתפילין ב"פ וכתבתם ואם יגרור כל התיבה יהי' יותר משיעור ט' יודין הפסק ועשה מעשה לעשות נקבים במקום הגרר שלא יהי' ראוי לכתיבה כד' הפוסקים שאם אינו ראוי לכתיבה לא הוי סתימה כבר נהגו כל הסופרים לעשות כן ויפה עשה.

סימן רצט

א לכבוד חתני הרב הה"ג וכו' מו"ה יעקב לנדא נ"י הרב דק' טשארטקוב

ב א) מה ששאל באיטר יד ואח"כ הרגיל א"ע לכתוב בימין כל אדם ושאר מלאכות בשמאל והביא משו"ת ברכת רצ"ה סי' מ"ז ושו"ת ח"א אבל נראה דודאי הרגל מהני לשנות מכפי שהי' כמ"ש בפסקי תוס' מנחות סי' קכ"ד וז"ל איטר מניח ביד ימין טוב שירגיל עצמו לכתוב ביד ימין ואפי' שרוב תשמיש בשמאל דומה לשולט בשתי ידי' עכ"ל ונודע שהפסקי תוס' מיוסדים על תוס' שאנז ולכן יש בהם דברים שלא נמצאו בתוס' שלנו ובא"ר סק"ו העתיק כלשון זה מהב"י בשם ר' יחיאל ומשמע דמועיל ההרגל גם אחר שכבר הי' איטר יד ובב"י שלפנינו לא נמצא לשון זה אבל כ"ה בפסקי תוס' הנ"ל ועי' בשו"ת אבני צדק חא"ח סי' ג' שחידש עוד דבהרגיל א"ע לכתוב בימין כל אדם מהני טפי כיון שע"י ההרגל חזר לטבע רוב בני אדם ויש להביא ראי' לזה מדברי הט"ז יו"ד סי' קצ"ב סק"ז שדחה ראיית התה"ד משור המועד דשא"ה דסתם שוורים בחזקת

שימור וזה נשתנה מטבע סתם שוורים וכל שיש לתלות שנתבטל שינוי שלו וחזר לטבע הרוב תלינן משא"כ גבי שמירת החתן דאדרבא מה שלא בעל נשתנה מטבע העולם לא אמרי' שנשתנה לעולם והביא מתוס' כתובות ט' דאע"ג דגבי יבמה אמרי' עד ל' יום מוקי אנפשי' רוב פעמים לא מוקי אנפשי' ע"ש וה"נ בזה ובגוף דברי הט"ז הראוני בנמוק"י יבמות שם שכתב במשנה דאם מודה שלא בעל ל' יום רגל"ד להאמינה שלא בעל גם אח"כ א"כ מוכח כהתה"ד ויש להעיר מדברי רש"י סנהדרין ט"ו ב' יש להם תרבות אבל אם המיתו לבסוף סופן מוכיח על תחלתן שאינן ב"ת והרי גבי שוורים בעינן שיגח ג"פ דוקא וצ"ל דהתם שטבען לדרור לכן בריעותא מועטת מוקמי' אחזקת טבעם משא"כ בשוורים אדרבא בטבען בחזקת שימור קיימי וע' שו"ת א"צ יו"ד סי' י"ח ועמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"ב סי' ר"מ מ"ש בזה ושם רמזתי במה שנשאלתי באיטר יד וכותב בימין ובטעות הניח תפילין בימינו אם יניח להלאה בשמאל כל אדם או יש לחוש ללעז על העבר כמ"ש בשו"ת א"צ שם והשבתי דלפמ"ש בתה"ד סי' רל"ב ובג"פ לא"ע סי' קכ"ה סקל"א אין לחוש בכה"ג ללעז והנה במ"ש בתשו' מהרש"ם בדין נחלה בדין אם דומה להרגיל א"ע ראיתי אח"כ בדג"מ דביד"ש כ"ע מודי דע"י הרגל נשתנה וע' תשו' שו"מ מ"ת ח"ג סי' קכ"ג באורך בזה ואכמ"ל.

ג ב) ומה ששאל בדין שם שהוא ספק אם הוא קודש והוא מקדש על הספק אם צריך שיאמר כדיני תנאי ואם אין בו חשש ברירה הנה כבר הביא בב"מ לא"ע סי' ק"כ בשם הרמב"ן דדוקא במה שבין אדם לחבירו צריך דיני תנאי משא"כ במה שבינו לבין עצמו וכ"ה בב"י יו"ד סי' רי"ח בשם רמב"ן וריב"ש וע' ברמ"א סי' ר"כ סט"ו דלא בעינן תנאי כפול בנדרים וכן מצאתי בתשו' מיימוני לספר הפלאה הל' שבועות סי' ד' דא"צ ת"כ בשבועה וע' באס"ז לכתובות נ"ו שהוכיח מהתוס' שם דגם במה שבינו ובין עצמו צריך ת"כ וחזר ודחה והעלה שא"צ ובתשו' מהר"י מברונא סי' רי"א רפיא בידי' דבר זה והביא מתוס' סנהדרין פי"ב גבי אסמכתא מהא דהילני המלכה וחזר ודחה ע"ש. ובתשו' לחם רב סי' ע"ד הביא מהתוס' סו"פ שבועת העדות דהא דבעי' ת"כ משום דאיכא ממונא דכתיב וכל טוב אדוניו בידו משמע דבאיסורא לבד א"צ ת"כ אך מהרא"ש שם ל"מ כך ובתשו' תוע"ר יו"ד סי' כ"ט הביא ממהרי"ק שרש קפ"א דגם בנדרים בעינן ת"כ וצ"ל דהתם בנודר לחבירו משא"כ בנדר בינו ובין עצמו ע"ש באורך אבל מצאתי בירושלמי פ"ז דדמאי ה"ז רשב"ל אומר צריך להתנות ולומר אם טבל עלה בידי הוא מעשר ואם מעשר עלה בידי הרי הוא תרומה מעשר אר"י צריך לכפול תנאו ולומר אם לאו לא עשיתי כלום ר' יוחנן אמר א"צ לכפול תנאו וכו' ע"ש הרי דפליגי בזה ר' יונה ור' יוחנן.

ד ומ"ש רו"מ מדין ברירה כבר הביאו הערה זו לענין עיבוד רצועות בשע"ת א"ח סי' מ"ב בשם עה"ג וע' תשו' נטע שעשועים סי' כ"ח ותשו' רע"א סי' ב' ג' שהאריכו בזה ובתשו' מגדל השן סי' פ"ה הביא בשם הגאון ר' משלם מפ"ב ז"ל ועוד כמה גדולים שאין בזה חשש כלל אבל התם בתנאי דלהבא אבל בנ"ד שהתנאי לשעבר אם היא קודש או לא לכ"ע מהני כדאי' בש"ס דעירובין ל"ו ב' וכבר בא חכם וכו' דמוכח דבכה"ג ליכא חשש ברירה כיון שהוא על לשעבר אם בא חכם או לא ואף דהתם בדרבנן כבר הוכיח השעה"מ פ"ה מעירובין ה"א לדחות דברי פרח מט"א שכתב דדוקא בדרבנן מהני סברא זו והוכיח דליתא אלא גם בשל תורה מהני וע"ע בתשו' מהרי"ט ח"א סי' כ"ב וח"ב חו"מ סי' כ"ח ומה"ט גם בשני גיטין ליכא חשש ברירה אבל י"ל לפמ"ש התוס' בגיטין כ"ד ב' ד"ה לאיזו וכו' דבגט בעינן מבורר טפי ועכ"פ בנ"ד ודאי דליכא חשש ברירה ובפרט שהרי דעת המבי"ט בק"ס דהא דצריך לקדש השם הוא רק מדרבנן וע' פמ"ג א"ח סי' ל"ב בא"א סקל"ב מ"ש בזה ובתשו' מים רבים יו"ד סי' נ"ז נ"ח נ"ט באורך בזה וע"ש שאם בתחלת כתיבתו נתכוין לקדש כל השמות י"ל דמהני דיעבד גם בשכח לקדשם בשעת כתיבתן ע"ש וכן מצאתי באשכול הל' ס"ת סי' י"ג וכ"ה בט"ג סי' רע"ד סק"א.

ה ג') וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שסרסר לשמעון לשכור שדות על ששה שנים ואחר גמר המקח דברו מעסק שכר סרסור ומצד החוק והמנהג הי' מגיע לראובן שלשים ר"כ וא"ל ראובן לשמעון רצוני שתתן לי ש"ס שירעו בהמות שלי בהמרעה שיש לך בין השדות השכורים והסכים שמעון ואחר שעבר שנה א' אינו מניחו לרעות באמרו שהי' בלבו רק על שנה א' וראובן טוען שהי' בלבו על כל הששה שנים ובפרט שהש"ס עולה כפי הנהוג שלשים ר"כ והמרעה של שנה א' עולה רק עשרה ר"כ ורו"מ הביא מפלוגתת הפוסקים אם בסתם לעולם משמע וי"ל דהכא דאין הספק אלא בדבר קצוב לכל הששה שנים לכ"ע משמע לכל הזמן ועוד דבנ"ד שהסרסור ביקש ד"ז והשוכר הסכים לו ליפטר מתשלומי ש"ס בודאי לא נתכוין לגרע כח הסרסור מכפי החק המגיע לו עכ"ד והנה לכאורה הי' נראה דיש ספק אם נתכוין לשנה או לששה ומדינא הי' מחויב ליתן שלשים ר"כ א"כ הוי ספק בפרעון אם יפטר בזה מחיובו הוי כאיא"פ ובקצה"ח סי' ש"מ סק"ד בשם ראנ"ח דגם בסד"ד בפרעון הוי כאיא"פ וחייב אבל מצאתי במל"מ פי"א ממכירה הט"ז שהביא סברא זו בשם הלח"ר והוא חולק דכיון שגם המלוה מסופק בזה כיון דהוי סד"ד ל"ש בזה דין איא"פ ע"ש וכ"ה בש"ך ח"מ סי' קכ"ו סקמ"ג וחולק בזה על הרא"ן ששון וגם הראנ"ש מיירי בשטר דס"ל דהוי כגבוי משא"כ בנ"ד וע' פת"ש סוסי' ס"ה בשם נמוק"י פ"ק דב"ב והגהת רע"א דגם בספק במחילה המע"ה וע"ע בב"מ אה"ע סי' ס"ו

מ"ש בזה וע' מהרי"ט ח"א סי' קל"א באמצע התשו' בזה ואף דבנ"ד הסרסור אומר ברי שהיתה כונתו לשש שנים הרי השוכר טוען ברי להיפוך ודברים שבלב הם אך לפמ"ש התומים סי' ס' דלגבי עני דדינו כנדר סתמו לעולם משמע וכ"ה בח"ס ח"מ סי' ט' ומבואר בקצה"ח סי' רס"ד ובמקנה רפ"ג דקידושין דגם בשכר סרסור אמל"ג כמסלי"ד א"כ ה"נ סתמו לכל הששה שנים כיון שהסרסור עני ועוד דסברת רו"מ נכונה כיון שהסרסור ביקש זאת בודאי לא היתה כונתו לגרוע זכותו והרי קיי"ל דמחילה טענה גרועה דחזקה א"א מוחל את שלו א"כ בודאי הי' דעתו על כל הזמן ואת"ל שדעת השוכר ל"ה כן הרי אי נימא דבטלה ההשואה הזאת א"כ החיוב של החוק במקומו עומד וע' רשב"ם ב"ב דף ע' ע"א ד"ה ואית דגרס וכו' ומיהו היכי דליכא לטפויי וכו' אין לנו לומר כיון דליכא לטפויי לגרועי נתכוין דדי לנו אם אינו מטפה ומרויח בשיורו אלא שיפסיד בתמי' עכ"ל הרי שלא יתכן לומר דהמתנה בשיור יהי' כונתו להפסיד לעצמו וה"נ בזה לכן עכ"פ כפי שיווי שלשים ר"כ בודאי מחויב ליתן לו מרעה בשדותיו וכיון שא"א לפרש דבריו לשנה א' שוב חייב ליתן כל הששה שנים.

ד') וע"ד שאלתו בקניית הפרוכת שהי' המדובר לשלוח מוסטער לוויען וכפי השומא ישלמו ונישום בסך כו"כ ואח"כ שלחו גוף הפרוכת ונישום בפחות משומא הקודמת מלבד דמבואר בנה"מ סי' ק"ג דבפסולי עסת ל"מ השומא ובפרט בעכו"ם מבואר בסהי"ש הגדול לר"ת סי' תרי"ג דשומת עכו"ם אינו שומא דימינם ימין שקר ואין זה דומה לקפילא שאנו בודקים אחריו בטעם התבשיל וכ"פ זקינו רש"י ז"ל ואפי' א"א בשמאי ישראל אין סומכין על העכו"ם ע"ש ועמג"א סי' ש"ו סוס"ק ט"ז ומחה"ש שם ואולי רק בעכו"ם לבד אבל בצירוף ישראל מהני כדאי' בסנהדרין הדרין י"ד ב' גבי פדיון מע"ש דאפי' א' עכו"ם ואיש ושתי נשיו מהני שומא ובתומים סי' ק"ג הניח בצ"ע אבל בתשו' רי"ן הרא"ש סי' ל"ח הביא מהש"ס הנ"ל וראיתי בכת"י הדע"ק שכתב דבמעשר הוי מלתא דאיסורא לכן מהני משא"כ בממון ואף דבנ"ד גם שומא ב' היתה ע"י עכו"ם מ"מ איך יוציאו ממון מספק ועוד דגם בשומת ישראל וטעה מבואר בנה"מ מ סי' ק"ג סק"ד דבשומת ג' אפי' טעו בכ"ש בטל ובשומת א' עכ"פ בטעות שתות חוזר ובנ"ד הי' יותר משתות ואף דבתשו' מבי"ט בשניות ח"ב סי' כ"ח פסק דאזלי' בתר שומא ראשונה הנה בש"ס דתמורה כ"ז ב' בתלתא ותלתא הוי ספיקא ויד הקדש על העליונה וא"כ בנ"ד המע"ה ובפרט בנ"ד שהראשונים שיוו רק ע"פ המיסטער והשניים שמו בראיית כל הפרוכת ודאי שומא ב' עדיפא ואף שהי' המדובר לשלוח מיסטער היינו אם לא הי' נולד ריעותא ובירור שטעו משא"כ בנ"ד.

ז ה') ובדבר הגט שבא ע"י שליח והשליח אמר שבשעה שהגביה הגט נתכוין לזכות בו בהגבהה הדבר פשוט שאין ליתן הגט וזה כמה שנים הרגשתי בזה ואני מזהיר תמיד את השליח שלא יזכה בהגבהתו ותמהתי על לשון סה"ג שלא ביאר הדבר ואח"ז נדפס בפת"ש בשם בעל גט מקושר להזהיר ע"ז ואם הרב המסדר לא נזהר בזה א הב"ד שמסדרים מסירת הגט מהשליח להאשה יזהרו בזה ויצוו להשליח שיחזור ויזכה את הגט ע"י אחר להבעל שלא בפניו ואז יתן הגט לאשה וכמה רבנים אינם נזהרים בזה והמכשלה תחת ידם ואפי' בדיעבד פסול דגם בהגבהה בסתם ידו של אדם קונה בלא כונה אא"כ נתכוין בפירוש שלא לזכות ואם הגט של שליח הגט פסול שהרי אינו של בעל וגם להסוברים שאין הסופ' צריך להקנו' הקלף להבעל דאקנויי אקני לי' רבנן היינו קודם הכתיבה דכשמוסר הגט להבעל הוא קונהו גם בלא משיכה דאקנויי אקני לי' רבנן אבל הכא שמסר הגט לשליח והב"ד ציוו לשליח להגביהו הרי ידו קונהו לשליח ואין הגט של הבעל.

ח ו) וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שליח מעות משמעון בעסקא והשכין בידו סחורה ואח"ז מכר שמעון הסחורה לאחר ע"י שליח ששלחו למק"א למכרה וראובן טוען שמכרה בפחות משוי' ורו"מ הביא מדברי סמ"ע וש"ך סי' ע"ג דלא מיחשב כגזלן ונשבע שא"י אם הי' שוה יותר ויפטר אבל הנה התומים ושע"מ חלקו על הש"ך ופסקו כהט"ז דהוי גזלן דכיון שא"י כמה הי' שוה לא הי"ל למכרה ומשום תקנת נגזל נשבע הלוה ונוטל אך דכיון שהי' בעסקא הרי דעת התומים ונה"מ דהוי שמירה בבעלים ופטור גם בפשיעה וכ"ה בתשו' רח"כ סי' י"א ואף דבישויע"ק לחו"מ השיב ע"ז מהא דסי' שמ"ו ס"ד בהג"ה בתפס לו השטגרב דהוי לתקנת בהמתו דכיון שעשה כן לצורך עצמו לא הוי שאלה בבעלים וצ"ל דהא דשותפין אם התחילו להתעסק יחד דהוי שמ"ב אף דכל א' עוסק לטובת עצמו היינו משום דהתם כל א' מחויב לעסוק בהעסק לכן אף שעסק לטובת עצמו הוי שמ"ב אבל בהא בתפס השטגרב שעשה כן מדעתו ואינו מחויב בדבר לכן ל"ה שמ"ב וא"כ ה"נ בהלוה עצה"ע בהפשרות עסקא שאם המקבל נותן הסך שנתפשרו א"צ להתעסק גם בחלק הפקדון לכן ל"ה שמ"ב ע"ש ולענ"ד דבריו תמוהים דהא בשעה שקיבל הלוה המעות עצה"ע והוי פ"מ ופ"פ הרי נתחייב אז לשמור הפ"פ עבור עצמו שלא יאבד ואף דמלוה להוצאה ניתנה הרי בעסקא אינו כן וע' בש"ך סי' מ"ז וסי' צ"ט והגהת אהעו"ז לסי' מ"ז ותמ"ח א"ע סי' ק"ב סק"ו א"כ כיון דבשעה ראשונה הי' מחויב לשמור הוי שפיר שמ"ב ועוד דמחויב להתעסק כדי שלא יהי' ריבית וא"ל דכיון דפועל חוזר בו אין עליו חיוב לשמור שהרי יוכל לחזור בו אבל ז"א דכל זמן שאינו חוזר

בו מחויב לשמור ותדע שהרי גם בשותפין בסתם כל א' חוזר בו ואפ"ה הוי שמ"ב וע' משפ"ש סי' קע"ו סכ"ג ג אם המקבל עסקא יכול לחזור בו וגם גוף ראיית הישויע"ק יש לדחות דהתם בתפס השמגרב באותו דבר עצמו שא"ל השואל לעשותו עושהו לטובת עצמו לתקנת בהמתו אבל בשותפין הרי אף דחלק שלו שומר לטובת עצמו אבל חלק חבירו שומר לטובת חבירו וכן בעסקא אף דהפ"מ עוסק לטובת עצמו מ"מ הפ"פ עוסק לצורך הנותן.

ט והנה בתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' שכ"ו כתב וז"ל ומה שטוען ראובן שהלוהו שמעון מעות למחצית שכר על משכנות וכו' ונתן לו חלק שהרויח וכו' והמשכנות נשרפו וכו' והשיב דפטור משום דהוי אונס והמלוה על המשכון פטור באונס ע"ש ומוכח דבגניבה ואבידה הי' חייב ול"ה שמירה בבעלים אבל י"ל דכיון דשמעון טען שלוה מהיתומים לכן הוי שמעון ש"ש כיון דראובן לא עסק בהמעות לטובת שמעון ועוד דהא הלוה טען שהי' דרך איסור ריבית ולא פלגא בתפס דובכה"ג בודאי הוי ש"ש כמ"ש הסמ"ע והש"ך ובתשו' ח"ס שהובא בפת"ש ודוקא בעסקא דהוי פ"פ ס"ל להתומים דהוי שמ"ב. ומ"ש מהר"ם ועל המשכנות ממ"נ שמעון פטור י"ל דר"ל בין לפי טענת ראובן בין לפי טענות שמעון ומ"מ בגוף דין התומים הנה בשו"ת מטעמי יצחק להגאון מהר"י אבד"ק אה"ו סי' י"ט העלה דהוי סד"ד וגם בשו"ת גוח"מ ח"מ סי' קכ"ד חולק על התומים ובתשו' שו"מ תליתאה ח"ג סי' מ"ז כתב דסוגיין דעלמא דלא כהתומים וע' תשו' שער אפרים סי' קכ"ב דמלוה על המשכון ברווחים הוי ש"ש אבל כפי הנראה לא הי' בעסקא וא"כ אין ראי' לנ"ד – ובעיקר הדין דנד"ד גם אי נימא דהוי שמ"ב מ"מ כיון שנתן הסחורה ליד שליח כבר העלה בתשו' שב יעקב והובא בפת"ש סי' קע"ו וסי' רצ"א ובנה"מ סי' רצ"א דהוי מזיק בידים דגם בשמ"ב חייב ומה שטען שמעון שגם סחורתו שלח ביד השליח מ"מ הרי ראובן טוען שאינו מאמין להשליח ועוד דכיון דשמעון טוען שאינו יודע שיווי הסחורה לא הו"ל למסרה לאחר ולכן ישבע ראובן כמה היתה שוה וכן ישלם שמעון.

י ז') ובדבר הגט שאחר נתינת הגט ראו שאות צד"י שבשם העד אין היו"ד מגעת בהקו של הצד"י שהבינו מתשו' נח"א סי' י"ג שהחמיר וס"ל דחתימת העד בכלל תורף לענ"ד יש להקל ובתשו' מהר"ם שיק סי' קי"ט כתב דחתימת העד קיל גם מטופס ועוד דבסי' קכ"ה סט"ז בהג"ה מתיר גם בתורף במקום עיגון ובתשו' נטע שעשועים סי' פ"ד דבניתן הגט גם בלא עיגון כשר כמ"ש בב"ש מהד"ק ודלא כהב"ש במהדורא תנינא ובתשו' מהר"ם איגרא סי' ג' בשם יצחק שהצד"י נשחת ופסק דכיון שניכר ששמו יצחק אלא שיש ט"ס

לכן הגט כשר גם בשם הבעל ע"ש ומכ"ש בשם העד ועוד דהא במקום עיגון כשר בטעה או שינה בשם העד ולא בשם אביו ומ"ש הבי"ש ואף דבתשו' רש"ך חולק וס"ל דדוקא בטעה בשם אביו כשר ולא בשמו הנה מצאתי בתשו' ר"י הלוי סי' ל"ד שפסק בפשיטות להקל גם בשמו וכבר כתבתי דאחר נתינת הגט דמי למקום עיגון לכן יש להקל.

יא (ח) וע"ד השידוכין שנלכד החתן לחיל הצבא (ערזאץ ראזערווא) ורו"מ הביא מדברי מחברי זמנינו בשו"ת מנחת שי ושו"ת הרי בשמים שנחלקו בזה הדבר פשוט לענ"ד דכיון דהוי אונס דשכיח ובפרט בנ"ד שנלכד רק להעובדים ב' חדשים ואח"כ רק שבועות בודאי הוא אונס דשכיח והו"ל לאתנויי כמ"ש בתשו' הרשב"א שהובא באפ"ע סי' נ' אך כפי שכתב רו"מ דבנ"ד הי' תנאי שלא יעשו הנישואין עד אחר זמן העמדת הקלאסען הרי הוי כהתנה ותוכל לבטל הקשר וע' תשו' ב"א א"ע סי' ס"ג דאם כבר הושלש הנדן הוי כבא ליד החתן וליכא טעמא דהו"ל לאתנויי אבל בחו"מ סי' של"ד ס"א בהג"ה וסמ"ע סי' ש"י סקי"ב מוכח דהכל תלוי במוחזק והבא להוציא הו"ל לאתנויי וע' תשו' רח"כ סי' י"ט ודבריו צ"ע ואכמ"ל:

יב ט') ובדבר אשה ששמה חנה ונקראת בפ"כ הנה בפתח הנה כבר נשאלתי בזה מרוסיא והשבתי דלכאורה הי' נראה לכתוב האנה דאל"כ י"ל שהוא הנה בחירק תחת ההא וציר"י תחת הנון אבל בב"ש ש"נ אות ה' וט"ג סקי"ב מבואר דיש לכתוב המכונה הנה ובד"ח שם כתב הנא באלף לבסוף ונראה שהוא ט"ס כיון שהשם נצמח מן חנה.

יג יו"ד) ובדבר ראובן שמכר פרה לשמעון באופן שאם תהי' כשרה ישלם לו סך חמשים ר"כ ואם טרפה ישלם רק ארבעים ועתה רצון הקונה להחזיקה לחליבה ושאל כמה ישלם נראה פשוט דכיון דרוב בהמות כשרות מחויב לשלם כפי שהוא הרוב ואף דאין הולכין בממון אחר הרוב היינו אם המוחזק טוען ברי אבל הכא שגם הלוקח אינו יודע שפיר אזלי' בתר רובא דלפמ"ש הפ"י כתובות ע"ה כל טעמא דאה"ב אחה"ר משום דהמוחזק יוכל לומר ברי כנגד הרוב וע' בתשו' הש"מ חא"ע סי' ס' דרך א' נתיב י"ט שקבע מסמירות לזה א"כ הכא שהמוחזק אינו טוען ברי אף שגם המוכר מסופק מ"מ הרוב מסייע לו ועוד שהרי המוכר התנה שיהי' הדבר מתברר אם כה ואם כה וכיון שהלוקח מונע מלהתברר ואינו רוצה לשחטה הוא עובר על התנאי ומחויב לשלם ולכאורה יש להעיר על טעם ראשון שכתבתי מדברי הראבי' ומרדכי שהובאו בט"ז יו"ד סי' ס"א ס"ק כ"ז אך לפמ"ש הברוך טעם בתשו' שבסוף הספר שהשיב להגאון מ"מ דק' לבוב אין סתירה משם ואכמ"ל.

סימן ש

א להרב המאה"ג מו"ה פינחס ני' מו"צ דק' סקרן במדינת בעסראביע

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בגט שנשלח מעיר פאריז והשליח ראשון עשה שליח שני בלא שמו אלא שעושה לשליח ב' את השמש של ב"ד אבל הנה יש כמה שמשים בעיר שהם לפעמים שלוחי ב"ד רק א' מהם הוא ע"פ רוב השליח ב"ד ורו"מ חושש בזה מחשש ברירה ואם יוכל לסמוך למסור הגט לזה שהוא שליח ב"ד ע"פ רוב ואם לכתוב שנית לפאריז שיעשה שליח ראשון שנית לשליח ב' את השמש בשמו יש לחוש לפי שאין הגט ביד שליח ראשון וי"ל דהוי מילי דלא מימסרן לשליח ונתיירא לשלוח את הגט לשם יען כי הבעל ברח ואיננו ופן יקראנו אסון להגט עכת"ד והנה בד"ז כבר העיר בתשו' שו"מ והארכתי בזה בתשו' מהרש"ם ח"א סי' קל"ב ובמפתחות שם והעליתי דאין חשש בזה וגם המצאתי תקנה להקנות ולזכות ע"י אחר מקום הגט ויודיעו להשליח והוי כאלו הגט בידו ויוכל לעשות שם שנית את השליח השני וגם נראה דלפמ"ש הט"ז בי"ד סי' ר"ח סק"א דהיכי דנקטי' לסימן באמרו בתי הגדולה מסתמא נתכוין לדבר ברור ומה שע"פ רוב מיחשב לדבר ברור וה"נ בנ"ד השמש שהוא רוב שליח ב"ד הוא הנקרא שמש ב"ד אבל הנכון שיקבץ רו"מ כל השמשים ויעשו כולם את השמש שהוא ע"פ רוב לשליח ג' שהרי שליח ב"ד יוכל לחזור ולעשות שליח ג' א"כ בזה יצאנו מכל החששות ויעשו ג"כ הרשאות מהם להשמש שע"פ רוב הוא שליח ב"ד כדת וכהלכה.

ג ובדבר מה שנסתפק רו"מ לאשר האשה לא רצתה בתחלה לקבל הגט אא"כ ישלח לה הבעל ק"נ רו"כ וכתבו לשם ונתקצף הבעל וכתב לגיסתו שבאם תחזור לו אשתו חפיצים שלו ישלח לה גט כי הגט בידו ולא בידה ואם לא יגרשנה תשאר עגונה עולמית וחושש רו"מ אולי הוי כביטול ע"י כתב אבל כבר כתבתי בתשו' מהרש"ם ח"ב רי"ח מתשו' תשב"ץ שבב"י סי' קל"ד דאם אמר לאחר אפי' שמעו עדים אין זה בגדר ביטול כיון שלא אמר כן לשליח או לעדים ושכ"ה בתשו' מהר"ם אלשיך סי' ע"ח ע"ש ונראה ראי' לזה מש"ס דיבמות קי"ג סוע"ב אי איתא דבטלי' לעדים הוה קאמר להו ומדלא אמר לעדים לא בטלי' ולא מידי וכו' ע"ש וה"נ י"ל שכתב כן לאיים עלי' ולהפחידה וכיון שחזרה ונתרצית לקבלו בלא מעות שפיר מהני והנה אם היינו אומרים דהוי עכ"פ גי"ד אם הי' עוד קודם כתיבת הגט הי' מקום לפקפק ע"פ דעת הב"ח דקודם כתיבת הגט גי"ד מלתא הוא והאחרונים חלקו עליו אבל בתוס' רי"ד גיטין מ"ו ע"א מבואר כדעת הב"ח ולעומת זה מדברי הרמב"ן ב"ב שהובא בקצה"ח סי' ר"ה סק"ה מפורש דלא כהב"ח וכן מתשו' הרא"ש כלל מ"ה וטור סי' קמ"א מבואר דלא כהב"ח אבל בנ"ד שהוא אחר גמר כתיבת

הגט הרי קיי"ל דגי"ד לאו מלתא ובפרט שבתשב"ץ שם מבואר דבכה"ג גם גי"ד לא הוי וע"ע בתשו' מבי"ט ח"ב סי' ל"ז ושו"ת בת עיני סי' א' – וע' תשו' הריב"ש החדשות סי' י' דמבואר דלא כהב"ח הנ"ל.

ד ובדבר מה שבא הקיום ב"ד מהרב מפאריז לבדו ובלא קיום ורו"מ חשש דגם לשי' תשב"ץ המיקל והובא בסוסי' קנ"ב הרי בנ"ד אין המעשה ב"ד לא ביד האשה ולא ביד השליח י"ל דגם התשב"ץ מודה להט"ז הנה בתשו' בגדי ישע שבפת"ש סוסי' קנ"ב מבואר להיפוך דבכה"ג שבא ע"י בי דואר ליד הרב ליכא למיחש לזיופא ולכ"ע יש להקל וכ"ה בתשו' שו"מ תליתאה ח"א סי' קצ"ד ובגוף דינו של התשב"ץ והט"ז ראיתי בשו"ת פני יצחק הספרדי סי' ח"י שהעלה בהסכמת כמה גדולים להתיר להנשא ע"פ מעב"ד שאינו מקוים אף שהיו כמה ריעותות אחרות ע"ש וע' תשו' משיבת נפש סוסי' פ' ונודע בשערים מ"ת א"ע סי' ס"ב.

סימן שא

א עוד להרב הנ"ל

ב וע"ד הגט שהניח גט ביד שליח לשלחו לאשתו לעיר לאנדאן והונח הגט בפינקס עד שיחקרו על שם שליח ב' ונקרע בגליון למעלה מן אות ת' מתיבות מאות עד גג התי"ו והוא בהזמן והנה הב"י נסתפק בסי' קכ"ג אם הזמן בכלל תורף וכתב דאפשר אף שהוא רק מדרבנן אלמוה רבנן דליהוי דינו כתורף והפר"ח ס' קכ"ה פקפק בדבריו והאריך בזה והעלה דהוי רק פסול דרבנן ואני מצאתי בבה"ג הל' גיטין שכתב וז"ל והיכא דכתב גיטא כהלכתה באתואתי' ואית בי' גיהטא או מחקא או טישטשתא וכו' בזמן בשמו בשמה פסול ובשאר גיטא כשר עכ"ל ומפורש דמחק בזמן פסול כדין תורף ויש לי לדון דפסול מה"ת דהנה הנימוק"י פ"ד דסנהדרין כתב דזמן פוסל בגט משום דהוי עשאאי"ל אלא דכיון דאית בי' ממונא דכתיבה הוי כד"מ שתקנו חז"ל דכשר בד"מ גם עשאאי"ל כמ"ש מהרש"ח וע' בפ"י גיטין פ' א"כ לבתר דתקנו חז"ל זמן בגיטין בדליכא זמן הרי שוב ליכא תקנת חכמים להכשיר ושוב פסול מה"ת מדין עשאאי"ל וכן לפמ"ש הנימוק"י שם דכיון דשכיחא דמי להודאות והלואות שתקנו חז"ל שלא יצטרך דו"ח וכשר עשאאי"ל, א"כ למאי דמבואר בגיטין ס"ז דכיון דלא תעשה כן בישראל הוי מלתא דלא שכיחא א"כ לבתר דתקנו חז"ל זמן בגיטין דפסול לכתחלה והוי מלתא דלא שכיחא כמ"ש רש"י בגיטין י"ז שהעדים לא יחתמו שוב פסול גם בדיעבד מדאורייתא משום עשאאי"ל ובזה מיושבים דברי הטור בא"ע סי' קכ"ז שפסק דבזינתה והביאה גט שא"ב זמן מיקטלא

ותמהו עליו שהוא נגד הש"ס שם דמפורש דאהני דלכתחלה לא תנשא ולפמ"ש ניחא וע' באב"מ סי' קכ"ז

ג ובחידושי כתבתי ליישב דנודע שי' כמ"פ דבעינן שליחות בגט והנה הבעה"מ פ"ג דיבמות הקשה דיופסל בגט בעדי חתימה משום מפיהם ולא מפ"כ ותי' דכיון דבעי שליחות הו"ל כאלו הבעל עושה כן ולא מצינו פסול דמפי כתבם אלא בעדים עצמן ולא כשהוא מפי כתבו דבעל ובכה"ג לא פסלה תורה ע"ש ונודע שי' התוס' בב"מ ו' דהיכי דאשלד"ע השליחות בטל וגם בדרבנן אשלד"ע ועמל"מ פ"ב מרוצח ומשפ"ש רסי' קפ"ב א"כ לבתר דתקנו חז"ל זמן בגיטין אם עושין הגט בלא זמן ואסור לחתמו ולכתבו ושוב בטל השליחות משום דאשלד"ע ושוב פסול הגט מדאורייתא משום דבעי שליחות או משום דהוי מפי כתבם ומיושבים דברי הטור.

ד והנה אף שהטעמים הנ"ל לא שייכי היכי דנכתב זמן אלא שנמחק או נקרע אח"כ מ"מ עכ"פ י"ל דדינו כתורף ובפרט דעכ"פ מדרבנן נפסל אך דבנ"ד לא מיבעיא אם הקרע אינו נכנס לגוף התי"ו הרי אין כאן פיסול אלא מפני שאינו מוקף גויל והרי פסק הב"ש סי' קכ"ה סקכ"ט וסקל"ו דכשר בנעשה אחר כתיבה וכן לפמ"ש התו"ג ופת"ש סי' קכ"ה סקכ"ט דהיכי דהטעות מוכח מתוכו אין פסול בזמן אף דהוי בכלל תורף וה"נ בזה וכן מצאתי בתשו' מהרשד"ם חא"ע סי' מ"ו בעובדא שהי' השי"ן שבזמן לא נגע קו האמצעי שבהש למטה וכתב דכיון שהזמן אינו אלא מדרבנן אף שדינו כתורף מ"מ יש להקל טפי מבתורף גמור ע"ש וגם אם נקרעה גוף התי"ו כיון שנכתב מספר שש מאות אלא שהתי"ו פסולה אבל מ"מ ניכרת שהיא תי"ו עדיף מהא דכתב הג"פ פ ופת"ש סוסי' קכ"ז סק"ח דבדכתב חמשת וארבע מאות ושלשים ושמנה כיון שניכר חסרון תיבת אלפים ופירוש של חמשת היא אלפים דכשר ע"ש ומכ"ש בנ"ד שנכתב ושש מאות וששים ותשע הרי ניכר דמספר שש קאי על המאות גם אם הי' חסר כל התיבה ומכ"ש בנכתב אלא שהתי"ו נסדקה הרי מוכח מתוכו המספר שש מאות ועוד שהרי גם בקרע בתורף דעת רמב"ם להכשיר בדאיכא ע"מ כמ"ש בסי' קכ"ה סכ"א אלא דהרשב"א חולק וכבר הבאתי בתשו' א' מתשו' מבי"ט ח"א סי' כ"ד דבנקרע שלא מדעת הבעל גם הרשב"א מודה ואף שסיים שלא יסמכו ע"ז בלא הסכמת חכמי העיר ביארתי בתשו' שם שלא החמיר אלא בקרעוהו ב"ד אלא שהי' בטעות משא"כ בכה"ג בנ"ד ועוד דבנ"ד שהגט ע"י שליח דגם במוקדם יש להקל פשיטא דאין חשש בכה"ג דנ"ד כמ"ש בג"פ ופת"ש סי' קכ"ז סקי"ט ולכן יוכל לסדר הגט בלא שום חשש ופקפוק.

סימן שב

א לחתן בני ה"ה הרב הה"ג מו"ה משה ישראל פעלדמאן נ"י מביטשלוב וכעת ראב"ד ומו"צ פה"ק

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שקנה בביהמד"ר ביום ש"ת חתן תורה בעד שיתן שק של מאה ק"ג קמח לעניים והי' אז שעת הזול וכעת הוקרה התבואה כפליים והגבאים תובעים אותו לקיים נדרו וליתן קמח והקונה טוען שמחויב ליתן רק דמי שוי' כפי שהי' בשעת הזול והנה מ"ש מהא דפ"ד דשקלים מ"ה המקבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו משלש מספק מד' וכו' דיד הקדש על העליונה וא"כ ה"נ בצדקה דאיתקיש להקדש כדאי' בנדרים ז' עכת"ד. והנה בנדר סתם לעניים נ"ל דאין מחויב ליתן רק כפי שויו באותה שעה דע"ז חל הדיבור באמירה לגבוה שהרי אינו מחויב ליתן דוקא קמח אלא ליתן שויו כמ"ש בחו"מ סי' רמ"א ס"ז בהג"ה א"כ לא חל הנדר עליו בשעה שיצא דיבורו וכמ"ש כה"ג ביו"ד סי' רנ"ח סי"ז וש"ך סקכ"ו והכא לא הי' באותה שעה רווחא לעניים אלא כפי שויו אך דבנ"ד אין זה בגדר נדר סתם שהרי קנה חתן תורה בעד זה א"כ הו"ל כמקח והרי ד"ז מבואר בר"ן פ"ק דקדושין בסוגיא דכיצד רשות הגבוה וכו' והביא שם מדברי רמב"ם ורמב"ד וגם מהא דמי שקיבל עליו לספק סלתות הנ"ל וביאר דהתם בקיבל לספק סלתות לא הי' הסלתות בעין ולא קנה ההקדש קנין גמור לפיכך אם רצה הגזבר לחזור חוזר אם הוזלו אבל בנתן דמים על פירות ידועים קנה לגמרי אפי' הוזלו וסיים שיש ללמוד מכאן לצדקה שמקנה ג"כ באמירה שדינו כהקדש והביא גם מנדרים ז' הנ"ל ודמי לנכסי יתומים שהם כהקדש ע"ש וא"כ בנ"ד שהוא ג"כ כמקח שהרי קנה הח"ת בעד שק קמח והרי קיי"ל דביצא השער ויש לו דקנה הלוקח אם הי' קנין גמור ובצדקה דסגי באמירה גם בהוקר יד הצדקה על העליונה כדין הקדש ומחויב ליתן שק קמח גם בהוקר הקמח: ומה דשדר לן חורפא ל ליישב קו' תוס' שבת כ"א ע"ב ד"ה שהי' מונח וכו' דהא גזרו על הנכרים להיות כזבים ואיכא חשש היסט ובמהרש"א ביאר דהגם דגזירת נכרים כזבים לא הי' עד שמאי והילל דגזירה ח"י דברים היינו שגזרו גם על סתם עכו"ם שדינו כזב אבל עכו"ם זב ממש גם בימי חשמונאים גזרו וכתבת דהאיכא ס"ס דהא רוב עכו"ם אינם זבים ושמא לא הסיטו ואף דבאותו זמן הי' להעזרה דין רה"י שלא הי' שם ישראל וכל ס"ס ברה"י טמא י"ל לפמ"ש בהפלאה סופ"ק דכתובות דטעמא משום דס"ט ברה"י נלמד מסוטה והתורה עשאה ספק כודאי ובסוטה כ"ט צריכא דא' מסוטה ה"א עד דאיכא דעת נוגע ומגיע קמ"ל מקרא דוהבשר א"כ הכא דהפך שמן א"ב דעת לישאל אלא דהוי טומאה הבאה בידי אדם מ"מ י"ל דבס"ס כה"ג טהור גם ברה"י כיון שלא

נלמד מסוטה עכ"ד. והנה בגוף הדבר יעוין בתוס' נדה ה' ע"ב בד"ה הי' מתעטף וכו' ובמהרש"א בשם הר"ש וכפי שהגיה גם בתוס' מפורש דגם בכה"ג אפי' ס"ס ברה"י טמא וע"ש במהרש"ל וטעם הדבר נראה דכיון דגלי קרא דוהבשר דגם בכה"ג טמא הוי בכלל יב"ד לשאול וכמ"ש רש"י דנדה שם בד"ה הזאה בידי אדם וכו' חשבינן לה כמו שיבד"ל וברה"י ספיקו טמא עכ"ל הרי דגם בכה"ג מיחשב כמו שיבד"ל והוי דומיא דסוטה וע"ע כה"ג בתוס' מנחות ו' ע"א ד"ה כתב וכו' לענין ממשקה ישראל. אך דגם בלא"ה הול"ל דהא גם בס"ט ברה"י אזלי' בתר רובא לטהר כמ"ש הפ"י והפלאה שם וכ"ה בר"ש פ"ו דטהרות מ"ו וכ"ה בתוס' נדה ט"ו ע ב ותשו' רשב"א סי' פ"ג ועוד בכמ"ק וכיון דרוב עכו"ם אינם זבים ועדיין לא נגזר אז על סתם עכו"ם אמאי נחוש שמא הסיט עכו"ם אז אבל העיקר נ"ל למאי דאיתא בפ"ה דטהרות מ"ג דהישן ברה"ר ועמד כליו טמאים מדרס לר"מ ופי' הר"ש ורע"ב דאע"ג דבישב ובא אחר ודרס הולכין אחר הרוב ישן שאני דחיישי' שמא רוב בנ"א דרסו על בגדיו ואחד מהם זב ואף דרבנן מטהרין היינו משום דזה עצמו ספק שמא לא דרסו אבל הכא שידוע שהי' שם עכו"ם לאלפים ונכנסו למקדש א"כ לא ימלט שהי' ביניהם זב ולא מיחשב ספק כלל ושפיר הקשו התוס' – ומה"ט אף דעכו"ם מטמאים רק מדרבנן מ"מ ס"ט ברה"י טמא כיון דהוי אז הטומאה וגם הוי כודאי טומאה כדאי' בפ"ד דטהרות מי"א

סימן שג

א בוח"ט וכט"ס לכבוד הרב הגדול החריף ובקי מו"ה יצחק דוד הכהן נ"י אב"ד דק' זעליחוב

ב בדבר העגונה שנלקח בעלה למלחמת יאפאן ושלחה לו מעות 5 ר"כ ואחר זמן רב בא מחארבין מאוצר הממשלה למאגיסטראט פנקס ע"ס ה' ר"כ למסור ליורשיו ושם נאמר כי ה' שלום בן ברוך בלוזקע מזעליחאב נהרג בהמצור של פארט ארטור וכן בא משם מכתב להאשה ופנתה לשר המלחמה והשיב שנחלה על האיצטומכא ושלחוהו לבית החולים ומן הלשכה מפ"ב השיבו לה שבעלת מת בשפיטאהל יום 21 נאוו' 904 למספרם וזה השיבו על שאלתה להתירה לינשא וחזר וכתב רו"מ להמחלקה הראשית לפט"ב אם יש להם ידיעה מאיש הנ"ל מה נעשה עמו בביה"ח והשיב כי שלום בליזקא מת בהשפיטאל 22 נאוו' שנה הנ"ל ואח"ז השיגה סך קצוב לשנה כפי החק לכל אשה שמת בעלה במלחמה וכן נותנים לה כל שנה. עכת"ד השאלה. ומאז נחליתי מאוד ל"ע וכל הקיץ הי' מהנמנע להזדקק לזה ועתה פניתי להשיב בקצרה, והנה המכתב הראשון

שהי' מסל"ת כ' רו"מ להקל אף שתי' כתב עכו"ם כיון שהי' בקשור דברים אך שלפ"ז מת במצור המלחמה וצ"ל קברתיו. והנה בדין כתב עכו"ם ע' תשו' תפארת צבי חא"ע סי' כ"ב דהיכי דהמכתב הי' לצורך איזו מכיוון שנתכוין לאיזו דבר לכ"ע מהני גם כתב עכו"ם ועי' תשו' גאוני בתראי סי' כ"ז ותשו' עבוה"ג סי' פ"ז. וגם מ"ש מהא דהוי במלחמה כבר כתבתי בתשו' מהרש"ם ח"ב סי' נ"א דהיכי שמפסיד ממון לא שדי זוזא בכדי ובודאי דקדק היטב ושם רמזתי לתשו' מהרי"ק שרש פ"ז ושם כתב דמאחר שרצתה ליתן מעות כדי שיפטרנה בגט מסתמא בדקה טובא מקמי הכי וחקרה ודרשה וכו' דודאי לא שדי זוזי בכדי אם לא שנתברר לה שהיו קידושין גמורין והביא מכתובות ל"ו ראי' לזה ע"ש ושם סו"ס קס"ח ביארתי דבכה"ג שאם לא ידקדקו הערכאות היטב ויוציאו הממון ויתברר שקרם יתחייבו הם להחזיר פשוט שדקדקו היטב וה"נ בזה, ורו"מ כ"כ מסברתו בסוף המכתב. ועוד יש לדון בזה דכבר נודע דעת מהרש"ל דבעד מפי עד יוכל לתלות שהראשון אמר קבעתיו ואף שיש חולקים עליו מ"מ חזי לאצטרופי וע' תשו' עבה"ג סי' ע"ג מ"ש בזה ובתשובת תפארת צבי קי"ע סי' כ"ו החזיק בדעת מהריב"ל וע' ת' רשד"ם סי' נ"א וסי' ס"ט וגם בתשו' תורת חיים למהרח"ש ח"ג סי' נ"ה האריך בזה ובספר מקור מים חיים בסופו תשו' בעל מנחת אהרן ות' מהר"י פדאוה סי' כ"ו פסקו כדעת מהריב"ל, וכה ראיתי בתשו' הגאון ר' העשיל שנדפס בסו"ס זרע חיים סי' א' שאין לסמוך ע"ד מהריב"ל שכבר דחה דבריו בת' מהראנ"ח וגם הוא לא נ"ד בדבריו ובאמת שגם בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"ט הנכפל חולק עליו וע' בק"ץ סי' רע"ט ורצ"ג מ"מ בתרתי לטיבותא שהי' עמפ"ע והראשון הי' עכו"ם מסל"ת העלה בת' מים חיים א"ע סי' י"ז להקל – ובנ"ד הרי הכותב הי' רק עמפ"ע, והראשון שראה מיתתו הרי הוא מחיל הצבא מסל"ת שהוא ראה מיתתו.

ג ועוד נראה דבנ"ד שהי' במצור פארט ארטאר ל"ש כלל דין עד במלחמה דבשלמא במלחמה שע"פ השדה יש לחוש בדדמי ושנשאר חי וברח למק"א אבל בנ"ד הרי הי' כולם במצור בתוך החומה של המבצר הנורא ולא הי' מקום לברוח ואם הי' נשאר חי הרי הי' נודע לממונים ע"ז וליכא חשש בדדמי כלל ומצאתי בקי"ע סי' ק"ט בת' הרלב"ח ובפרט בתשובת ברכת יוסף א"ע סוסי' ל"ג בשם שער המים כמעט מפורש כדברי ובנ"ד עדיפא מהתם כמובן, ובדבר הסתירה שבכתב א' נכתב שמת יום 21/11 ובהשני יום 22/11 ל' הנה בס' זרע חיים בשו"ת שבסופו סי' א' בתשו' הגאון ר' העשיל זצלה"ה ושם סי' ג' בת' הגאון תפל"מ העלה באורך להקל בעדות אשה גם בהכחשה בזמן והעיד שהסכימו כמה גדולים בזה, וגם בשם ס' עגונה דאיתתא פסק כן וע' בתשו' הרי"מ חא"ע

תק"ע סי' ד' מ"ש בביאור דברי הירושלמי דלא כהנ"ב וגם בתשו' ב"א א"ע סי' כ"ד האריך לדחות ראיית הנו"ב מהירושלמי והעלה דעדות אשה דמי לד"מ ולא לד"נ.

ד וגם י"ל דבנ"ד אינו הכחשה די"ל שמת ביום 21 ונקבר ביום 22 וכתב השני הוא מיום הקבורה שנתברר להם מיתתו אם כי ההריגה הי' ביום הקדום ולכן מכל הלין טעמי הנני מסכים עם רו"מ שיושיב ב"ד של ג' ויתיר את העגונה.

סימן שד

א להרב הג' וכו' מו"ה יחזקאל פרענקיל נ"י רב ומו"צ דק' הוסיאטין

ב מכתבו הגיעני וע"ד הגט שסידר א' שהי' שם אבי המגרש יעקב ונקרא בפ"כ יאציא היוד בפתח ונזכר כינוי זו בט"ג ש"א אות י' סק"ז ויש לכתוב אלף במקום הפתח לפי שהמבטא נמשכת ונראה כמו נו"ן באמצע התבה והמסדר כתב (כפי דברי הסופר וע"א) כזה ינצי ורו"מ ערער עלי' עפ"י דעת הט"ג ש"נ אות ג' סק"א ואות ט' סוס"ק א' דיש לכתוב א' אחר יו"ד ראשונה בכה"ג וגם לא הי' לו לכתוב הנו"ן בנתים כיון שנצמח משם יעקב דנראה ג"כ בהמבטא כמו נו"ן בנתים ואפ"ה אין לכתבו כן.

ג והנה כפי דברי הסופר וע"א שלא כתב אלף לבסוף אם כי כבר הארכתי בתשו' לק' באר לצדד להקל במקום עיגון מ"מ כפי שכתב רו"מ דבנ"ד נקל הדבר להשיג גט אחר בודאי אין להקל כלל כיון שדעת הט"ג לפסול גם בדיעבד וס"ל דהוי שינוי ממש אך לפי דברי המסדר שכתב גם אלף לבסוף אלא שלא כתב אלף אחר היו"ד ראשונה הגם דלכתחלה ודאי יש לכתוב באלף כיון שהמבטא נמשך הפתח בזה הרבה וכמ"ש מהריב"ל מרש"י כתובות ס"ט בהא דכאשר אבלים ינחם והובא בט"ג אות ב' ס"ק ט"ו בשמו ועוד בכמ"ק מ"מ נראה דבדיעבד אין לפסול עבור זה וגם מכח מ"ש בנו"ן באמצע אין מקום לפסול דיעבד וכמ"ש גם בשו"ת שם ארי' בהוספות סי' י"ח הגם שחולק על ספר קב נקי והעלה דלכתחלה אין לכתוב בנון מ"מ דיעבד כשר ואף דבזה יש ב' פיסולי דלכתחלה מכח שכתב הנו"ן וגם השמטת א' ראשונה ובתשו' לק' קרעמיניץ כתבתי דשלא במקום עיגון אין להקל גם דיעבד מ"מ בנ"ד הוי ב' הפיסולים רק משם א' וגם לפענ"ד אין חשש אם כתב גם הנון אפילו לכתחלה כיון דהוי שם הנקרא בפ"כ יש לכתבו כפי שנקרא בפ"כ וכמ"ש הב"ש בשם סעדיה שעיה ואולם לפמ"ש רו"מ דהסופר וע"א אומרים היפוך דברי המסדר נראה דאינו נאמן לנגדם ובפרט במלתא דאיכא לברורי שהרי בזה"ז נהגו שנשאר הגט ביד המסדר ולכן כל זמן שלא יברר שנכתב באלף לבסוף אין להתיר האשה להנשא עד שתקבל גט אחר אבל אם אין הבעל רוצה לגרש שנית בזה יש לצדד להקל כמ"ש

בתשו' הנ"ל ובפרט לפמ"ש רו"מ שסידר המסדר הנ"ל גט בשנת תרמ"ה שהי' שמו בפ"כ ברוסיא זעליג וברח מפני חובות ושינה. כאן שמו שבפ"כ לשם הירש אבל מ"מ חותם תמיד צבי זעליג והמסדר השמיט שם זעליג וזהו טעות גמור לכן יש חשש על המסדר עצמו וכמ"ש הרמ"א סי' קמ"א ופשי' דיש להחמיר יותר בנ"ד עכ"פ (ועמ"ש לקמן עוד ב' תשובות בענין זה.)

סימן שה

א להרב מו"ה משה הורוויץ נ"י אבד"ק הוסיאטין

ב מכתבו הגיעני והנה הודיעני כי הוא הי' המסדר הגט שערער עליו הרב מו"ה יחזקאל וביאר הטעם מה שלא כתב באל"ף אחר יו"ד הראשונה עפמ"ש הב"ש אות י' יעקב המכונה יצקא אם קורין בפתח יש לכתוב כן וכ"ה בב"ש אות ז' בשם זליג ובנו"ב מ"ת א"ע סי' קט"ז בשם ימפלא ואם הי' כותב באלף יש מקום לטעות דהוא בקמ"ץ ושכ"ה בשו"ת ד"ח לכתוב יצריא עכ"ד והנה מ"ש דאם נקרא בפתח א"צ לכתוב אלף כ"ה בכמ"ק בט"ג וע"ש ש"א אות ז' סק"ו בשם זאקלין וע"ש אות ו' ס"ק י"ז וע"ש סק"א וסק"ב וע' שו"ת רח"כ סי' ע' ע"א בזה ובפרט בתשו' בעל מרהמ"ש מ"ש בזה אבל כ"ז אם אין המבטא של הפתח נמשך בתנועתה הרבה אבל בנ"ד הנה שם יאנציא נמשך הפתח במבטא הרבה ע"ד שעי"ז נראה כנו"ן באמצע התיבה וכמו שם יעקב ויעקל ולכן ודאי צריך לכתוב עי"ן או אל"ף אחר היו"ד להורות על המשך המבטא וכמ"ש הרב ריי"ח ני' ולכן אין ראי' מהא דיצקא וימפלא וזליג דבכל הני אין הפתח נמשך במבטא משא"כ בנ"ד וזהו כוונת מהר"ם חריף שהובא בט"ג ש"נ אות ג' סק"א לחלק כן והט"ג במחכ"ת לא עמד על כוונתו בזה אבל בכ"ז נראה דבדיעבד אין זה מעכב דגם היכי דהנו"ן אינו בשוא נח רק בנקודת חולם או נקודה אחרת מבואר בט"ג ש"נ אות י' סק"ט דא"צ לכתוב אלף ושם ודאי נמשך ביותר הפתח שתחת היו"ד ואם כי יש לפקפק בזה אבל נראה ראי' משם זנוויל שכפי המבטא נמשך הרבה הפתח במבטא ואפ"ה אין כותבין באלף וכבר העיר הגאון מהרמ"ח הנ"ל בעצמו משם זנוויל והובא בט"ג שם וע' בשו"ת אמרי אש חא"ע סי' ע"ב בדין מי שחותם א"ע זנוויל דאפ"ה אם כתב בלא אל"ף לא משתבש ויש לו על מה שיסמוך ע"ש אבל י"ל דהיינו לפי שבב"ש מוזכר שם זה וליכא לעז כיון שכותב כפי שכתוב בב"ש וכמו שנוהגין בשם פייבש לכתוב בב' יודי"ן אף שנקרא בפתח לפי שמבואר כן בב"ש והולכים אחר עיקר הלשון וכמ"ש בט"ג ש"נ אות מ' ס"ק א' וסק"ג בשם מהרי"ט משא"כ בנ"ד שלא נזכר כינוי זו בב"ש ובכ"ז נראה דעכ"פ בדיעבד אין בזה

שינוי הפוסל וע' בט"ג ש"נ אות רי"ש סוסק"ב בשם ראכיל ועיין בכר"ש שנחלק עם רב א' בזה ומטעמו של הט"ג שם נראה דבנ"ד אין קפידא בדיעבד ובעיקר הדין נ"ל דיש לכתוב לכתחלה בעי"ן אחר היו"ד וכמ"ש הב"ש בשם יעקל כיון דיוצא משם יעקב וכמ"ש גם הב"ש אות ס' בשם שעיה דהמבטא ג"כ בפתח ואפ"ה כותבין בעי"ן כיון דיוצא משם ישעיה וה"נ בזה דיוצא משם יעקב ואף דרו"מ הביא בשם הד"ח ואה"ש שאין דעתם נוטה כן אמנם לענ"ד דמי לשם שעיה וע"ע בט"ג ש"א אות ח' ס"ק ד' שצידד בשם חזקי' ונקרא חזקאל דאין לכתוב באל"ף אחר הקו"ף רק כזה חזקל כיון דנגזר משם חזקי' שאין בו אל"ף וה"נ בנ"ד – ואף דמצינו בשם שבתי המכונה שעפסיל דכותבין בפ"א וסמ"ך אף שנגזר משם שבתי י"ל דשא"ה דהנקודה משתנית בתחלת השם משא"כ בנ"ד אבל עיקר הקפידא בתשו' הי' כפי שכתב הרב מהר"י שהעידו סופר ועד שנכתב כזה ינצי בלא אל"ף בסוף בזה צריכה גט אחר וצריך לברר הדבר אם האמת כן כיון שהדבר עומד ואפשר להתברר ואם יש עדים מכחישים לרו"מ בודאי ב' עדים נאמנים אבל אם באל"ף לבסוף ודאי דהגט כשר בדיעבד וכן כתבתי שנית להרב ר' יחזקאל נ"י.

סימן שו

א להרב מו"ה יחזקאל נ"י רב בהוסיאטין

ב כן הגיעני מכתבו השני והנה אמת נכון הדבר שגם מתחלה כ' רו"מ שנקרא שמו יאנציא אלא שאני כתבתי יאציא יען שכן נראה לכתוב שם זה אבל עיקר הקפידא לפסול הגט בדיעבד הוא אם כדברי סופר ועד שכתב רו"מ בשמם שנכתב ינצי בלא אל"ף בסוף אבל משום חסרון האלף אחר יו"ד ראשונה גם אני בעניי נ"ל דאין לפסלו בדיעבד וכמ"ש בתשו' להרב מהר"מ הורוויץ שאם יברר שנכתב ביו"ד אלף לבסוף אין לפסלו דיעבד ואף שכל הראיות שהביא הרב הנ"ל אינם ראיות דבנ"ד הפתח נמשך במבטא מ"מ נ"ל ראי' דאין זה שינוי בדיעבד משם זנוויל שכותבים כמ"ש בב"ש בלא אלף אחר הזיי"ן ובשו"ת אמרי א"ש חא"ע סי' ע"ג העלה דגם בחותם זאנוויל כשר בכתבו בלא אלף והרי בשם זנוויל הפתח נמשך במבטא ואפ"ה כשר וכבר כ' בט"ג ש"א אות י' ס"ק כ"ד דהיכי דהמבטא משתנה אין לכתוב כמ"ש בסד"ג ובעכצ"ל כמ"ש הט"ג בש"נ אות ק' ס"ק ב' דהכל לפי הענין שיש לתלות שהוא אותו שם ונשתנה רק בשינוי שאין לטעות באחר ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד ואף שכתב הט"ג בש"נ אות ג' סק"א בשם מהרמ"ח דהיכי דהפתח נמשך יש לכתוב באלף וכמ"ש רו"מ בשמו מ"מ אין לפסול דיעבד וכנראה מסיום דברי הט"ג שם במ"ש ע"ד מהרמ"ח וגם מהרמ"ח בעצמו העיר שם משם זנוויל ואפילו היכי

דהאות שבאמצע נקודה בחולם וכדומה מבואר בט"ג ש"נ אות י' סק"ט דא"צ לכתוב אל"ף ומכ"ש היכי דנקוד בשו"א דאין הפתח נמשך כ"כ כיון שהוא נשען ונח אל השו"א שבאמצע התיבה וע' בשו"ת רח"כ סי' ע' שכתב ג"כ דפתח א"צ א' ודברי רש"י כתובות הם רק במקרא וע"ש סי' ע"א בתשו' המרכבת המשנה מ"ש בזה עפ"י דקדוק.

ג אבל מ"ש רו"מ בשם הגאון אבד"ק הרימלוב ראי' מהא דחטאת ע"ז דכתיב חטת חסר א' ודרשינן בזבחים צ' לדרשא יפה כתב רו"מ לתמוה עליו דהתם הרי באמת דריש לה הש"ס לדרשא ועוד דהתם הטית נקוד בקמ"ץ וע' ברש"י פ' שלח וגם במח"כ נעלם ממנו ש"ס ערוך בע"ז ט' ע"א ספרא בצירא תנא תוספאה והוא משום דדרך המקראות לחסר אותיות ובגיטין צריך לכתוב השמות באופן שלא יטעו בהם וכמ"ש הגאון מהר"א בן המ"ב הובא בט"ג ש"נ אות ר' ס"ק ז' אבל ברש"י פ' בא בפסוק וימש חושך וכו' יש לנו תיבות הרבה חסירות אל"ף לפי שאין הברת האל"ף ניכרת כ"כ אין הכתוב מקפיד על חסרונה וכו' ותזרני חיל והביא עוד כמה פסוקים ע"ש וגם הרי מבואר בט"ג ש"א אות ח' ס"ק ד' דאם כתב יחזקל חסר א' פסול אף שאין נרגש בהמבטא כלל ולדבריו גם בזה יוכשר והדבר פשוט כמ"ש וע' יומא ל"ט ע"א דמדכתיב בונטמתם חסר א' דריש לי' לשון טמטום ע"ש ברש"י הרי דאין דרך מקרא לחסר א' אבל מצינו בפ' בהעלותך ולמה לא מצתי חן בעיניך חסר אלף ולא נמצא בזה דרש אבל כבר כתבתי מש"ס דע"ז דאין ראי' מלשון המקרא גם מ"ש בשם תשו' מהר"ם מינץ סי' ט' דשינוי בשוא"ת כשר וסיים שהוא דבר חדש ר הנה כבר זכה בה תחלה הגאון מלבוב ז"ל בשו"ת שו"מ מ"ג ח"א סי' שי"א וסיים כמה מעליא הך שמעתתא אבל אני בתשו' לק' באר דחיתי כל דבריו שהרי דינו של הר"מ מינץ הוא בכתב האלפים ם ופרט קטן ודילג המאות וצידד להכשיר וכתב גם סניף זה ובכתבי מהרא"י סי' י"א השיב למהר"ם מינץ בעצמו ופסק דהגט פסול ונפסק כן להלכה באהע"ז סוסי' קכ"ז וע' בש"ך חו"מ סי' מ"ג סק"ה מ"ש בזה וא"כ אין שום צד ראי' מדברי מהר"ם מינץ להקל עפ"י סברתו הנ"ל – וגם בלא"ה נודע שאין לסמוך על טעם אחד שהביא הפוסק לסניף כמ"ש הש"ך בחו"מ סי' מ"ו ס"ק קי"ט ובתשו' ח"ץ סי' ע"ג הוכיח כן מהש"ס ע"ש אבל מ"מ לדינא דנ"ד באם שכתב בלא אלף בסוף כדברי סופר ועד שכתב רו"מ ודאי צריכה גט אחר אבל משום חסרון א' או ע' אחר יו"ד ראשונה נ"ל דאין להחמיר בזה בדיעבד מטעמא דכתיבנא ובפרט שהי' רק בשם אביו.

סימן שז

א להרבנים המאוה"ג מו"ה אברהם יוסף יעקב גי- לערינטער נ"י אבד"ק יאשניצא ומו"ה שלו' גאבעל נ"י אבד"ק ברעזוב

ב מכתבם הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניהם ברו"ש שמכרו ללוי בעיר ברעזוב ביום ב' נח העבר מאה העקטע י"ש לקבלו במשך ד' חדשים מן דעצעמבער עד מערץ בכל חדש 25 העקטע למקח 50 13 והקונה ישלח כלים שלו לקבל הי"ש ונתן חצי המעות וגם עשו תק"כ ושליס צעטיל ומותר המעות יתן כל חדש חלק א' וכפי דברי רו"ש שלחו ללוי ביום ב' לך להודיע לאשר אחר המכירה בבוא ראובן אל אבי' ביאשניצא וא"ל שטעה במקח ובכ"ז לא עמד על דבריו ונסע לביתו לליבנע ואח"ז נסע לדינוב ונודע לו שם שהי' הטעות יותר משתות לכן חזרו מהמקח ורוצים ליתן רק החצי ולוי מכחיש שלא הודיעוהו עד אחר כמה שבועות וגם מכחיש ושלא הי' אונאה כי רבים קנו בערך מקח כזה וגם כי אחריות דרך זה עולה יותר ממקומות אחרים והנה הרב מיאשניצא צידד לבטל המקח מטעם הנ"ל כי בעיר קטנה שנעשה שם המו"מ אין שם רק סוחר א' על קניי' גדולה כזו ואין שם שער ידוע ובבואו אל אבי' לא נודע לו עוד בבירור שנתאנה ביתר משתות והוא דר בכפר רחוק ששה פרסאות והי' טרוד בחפירת תפוחי אדמה שהזמן הי' דחוק ולא הי' יכול לבוא על הבירור עד שנסע ביום ח' לדינוב ונודע לו וכתב תיכף לשותפו שביאשניצא להודיע ללוי ונסע שמעון תיכף ללוי והודיע לו ואפי' בלוקח בשלא נתן דמים קיי"ל דיכול לחזור גם אחר שיעור עכ"ד והרב מברעזוב כ' שביום המכירה הי' יום השוק בברעזוב ומתאספים כמה סוחרים וגם על הדרך משם ליאשניצא יש כמה סוחרים וגם הצייטונג באים בכל יום ונודעים השערים עי"ז וגם עיר סאניק סמוך לשם ועוד מכמה טעמים שצידד דליכא אונאה כלל ויבואר להלן, והנה בגוף דין האונאה עד שיראה לתגר גם לפי"ד הרב מיאנשניצא שלא היו שם סוחרים לחקור מהם וגם הי' אנוס ע"י חפירת תפוחי האדמה כבר כתבו התוס' בב"מ מ"ט ע"ב בד"ה בכדי שיראה לתגר או לקרובו וז"ל וא"ת א"כ נתת דבריך לשיעורים דפעמים שהם רחוקים ממנו ופעמים שהם קרובים וי"ל דלעולם יש שיעור א' לפי מה שמצוי רוב פעמים שיוכל להראות לתגר או לקרובו ואם הם קרובים או רחוקים בשביל כך לא יתנו לו שהות לא פחות ולא יותר עכ"ל הרי מבואר דיש לשער כפי שהוא עפ"י רוב וידוע דבזה"ז א"צ לשהות ח' ימים עד שיוודע דאפשר לחקור ע"י פאסט או ט"ג וגם אם הוא הי' אנוס הו"ל לחקור ע"י שותפו ובפרט דעכ"פ הי' באפשר לחקור ע"י פאסט או ט"ג ולכן משך ח' ימים הוא ודאי אחר שיעור כדי שיראה לתגר ואף דמבואר בשו"ת לחם רב סי' רכ"ו בדין מכר תכשיט זהב

משובץ באבנים טובות המבואר ברמב"ם שאין הכל בקיאין בזה ויש שיעור עד שיחקור במדינה אחרת והעלה דאף אם שהה יותר מכשיעור שישלח לעיר אחרת יכול לחזור דדוקא אם יכול לחקור בעירו ונתעצל אמרינן דמסתמא מחל משא"כ לשלוח לעיר אחרת דאיכא טורח והוצאה י"ל דלא רצה לטרוח ע"ש שכ"כ מסברא דנפשי' ולא הזכיר מדברי תוס' הנ"ל אבל נראה דלק"מ דודאי בתכשיטין שמתחלה הוקבע השיעור כפי מדינה אחרת י"ל כדבריו אבל בסחורות שהשיעור בכדי שיראה לתגר במקומו או במקום הקרוב משערינן כפי שיעור שאפשר עפ"י רוב ולכן נ"ל פשוט דבנידון דידן במשך ח' ימים כבר עבר השיעור שיראה לתגר גם לפי טענות רו"ש ובפרט לפי טענות לוי וכפי שכתב הרב מברעזוב פשיטא דכבר עבר הזמן.

ג אבל מ"ש הרב מיאשניצא מכח דהמוכר מוחזק בסחורה ומעות ועפ"י דברי הב"מ שהבאתי בספרי צדקו דבריו וכמ"ש גם בחי' הגאון רע"א לב"מ מ"ט דכל זמן שלא נתן לוקח המעות אינו חושש לחקור על המקח וכמ"ש גם בשע"מ סי' רל"ב לענין מומין הובא בחיבורי שם ס"ג וכתבתי שכבר קדמו המח"א דיני אונאה סי' ג' ומ"ש הרב מברעזוב דידוע דדרך הקונים לחזור ולמכור תיכף וחייב משום דד"ג מלבד מ"ש בספרי סי' ר"ד לפקפק ע"ד הפמ"א והעליתי דהוי סד"ד ואח"כ מצאתי לאס"ז בב"מ דף ע"ז ע"ב בד"ה לא יהא וכו' דמוכח דלהראב"ד חייב בכה"ג מדינא דגרמי ולתוס' וריטב"א פטור וגם לפמ"ש המק"ה בקו"א בא"ע סי' נ' נראה דפטור בנ"ד וגם מתשו' מהרי"ק שורש קל"ג שרמזו הב"י סי' של"א ובד"מ וסמ"ע סי' רס"ד גבי סרסור במ"ש וז"ל ואע"ג שהוציא שמעון מעותיו על סמך הבטחתו איהו דאפסיד אנפשי' דהו"ל לאסוקי אדעתי' דלמא הדר בי' ראובן וכו' עכ"ל מבואר דליכא בזה משום דד"ג וגם לשי' הפמ"א שהבאתי בסי' ר"ד נראה דמודה בנ"ד דהתם עכ"פ איכא מש"פ על החוזר וסמך הקונה שלא יחזור בו המוכר לקבל עליו קללת מש"פ משא"כ בנ"ד דמדינא חוזר בדאיכא אונאה וגם מתשו' מהרי"ט ח"ב חו"מ סוס"י ס"ט שהבאתי בספרי סי' ר"ט דף ע"ד בדין ת"ח שמכר דשלב"ל מוכח דגם בידוע שמוכר לאחרים אין לחייבו משום דד"ג היכי דמדינא חוזר ע"ש ותבין וגם ממ"ש הרב מברעזוב ממ"ש בספרי סי' ר"ט ע"ד הפמ"א בדין מכר עורות דעכ"פ משום סיטומתא יש לקיים המקח גם בדאיכא אונאה יותר משתות היינו בדאיכא שיעור אונאה ע"י שנתייקר אח"כ השער במשך החדשים הבאים אבל אם בשעת מכירה הי' בו אונאה מכפי השער ודאי יש דין אונאה וגם אין לו דמיון כלל לדברי רדב"ז ח"ד סי' ע"ר כמבואר למעיין, וגם מ"ש הגאון בעל שע"מ בספרו שע"ד ליו"ד רסי' קע"ה להוכיח דביצא השער גם נגד מה שלא נתן מעות המקח קיים ושמצא כן בשו"ת מהר"י הלוי

והביא כמה ראיות ע"ש וזהו ג"כ דלא כהפמ"א שהבאתי בספרי שם מ"מ אם בשעת מכירה הי' אונאה ודאי דהמקח בטל וע' ביא"פ ליו"ד סי' קע"ז מ"ש בשם שו"ת הר הכרמל סי' ט"ז בדין מכירת עורות הנ"ל.

ד ולכן נ"ל דאם יבררו המוכרים בבירור גמור בעדים ם שהי' אונאה יותר משתות בהמקח של י"ש כשמוכרים במכירה גדולה כזו ובעד מחצה מעות וגם לשער עפ"י בקיאים כדי אחריות הדרך ההוא וכפי ערך בטוחות המוכרים ואז אם יבורר כן בבירור גמור יוכלו המוכרים לבטל המקח באופן שיקב"ח שמעולם לא עלה על דעתם משעת המכירה והלאה להתרצות באונאה כזו ושלא ידעו שיש אונאה כזו וכמ"ש בספרי סי' רכ"ז ס"ז ואף דלפי דברי הב"מ הנ"ל נראה דא"צ לישבע כלל מ"מ מדברי הריקאנטי וש"פ נראה דלא ס"ל כסברת הב"מ (אף דלדידהו צריך מיגו עמ"ש לקמן בסוף התשובה בזה) אבל בגוף האונאה אין נאמנים בשבועה עד שיבררו בבירור גמור וכמ"ש מהרי"ט ח"ב ח"מ סי' י"ט שהובא בספרי שם ס"ז בסופו דף פ"ו ע"ג, אך אם ירצו שיקב"ח הקונה שלא הי' אונאה יותר משתות רשות בידם כנודע ופשוט דאין לצרף האקציז לענין שיעור השתות אבל צריך לברר בערך מכירה כזו על חדשים וכפי ערך המקום והדרך וכפי ערך בטוחות המוכרים ומ"ש הרב מברעזוב עוד שחזר הלוקח יטען שהי' המוכרים דחוקים למעות ואמרו לו כן בפי' והרב מיאשניצא כ' דא"י לחזור ולטעון הנה אם אמנם בשו"ת שבו"י ח"ב סי' קמ"ח העלה דאם אמר בב"ד שאין לו יותר טענה אינו נאמן אח"כ לומר שכחתי ואף שלא הביא דברי תשו' מהרשד"ם חחו"מ סי' ק"פ במ"ש מתשו' הרשב"א דשר של שכחה שכיח עיי"ש מ"מ י"ל דבנ"ד שכתבו הב"ד הטענות וחתמו גם הרשד"מ מודה אבל לפענ"ד דבר זה אינו תלוי בטענות הבע"ד כי ידוע דרך הפסעסארין ובעלי גראלניס שמוכרים בתחלת החורף על כמה חדשים ע"י דוחק המעות והב"ד עצמן מחוייבין לעיין בדבר התלוי בדין אונאה אף שאין הבע"ד בקיאים בדין וכמ"ש כה"ג הש"ך סי' י"ז ס"ק ט"ז בשם הב"ש ואף דאין הלוקח נאמן אא"כ יברר מ"מ צריכים המוכרים לכלול גם בהקב"ח זאת אם לא הי' ע"י דוחק מעות וכמ"ש בסי' צ"ד ס"א דב"ד עצמן מגלגלין ואף דבס' רכ"ז ס"ט מבואר דדוקא בניכר שמפני דוחקו הוצרך לזלזל מ"מ בזה"ז דהוי מלתא דשכיח ובלא"ה צריכין לקב"ח ממילא מגלגלין גם זאת וכמ"ש.

ה אבל מ"ש הרב מיאשניצא לבטל המקח משום דשלב"ל צדקו בזה דברי הרב מברעזוב דהמנהג פשוט לקיים המקחים בסיטומתא וכבר פשט היום המנהג קניית בערזע ואין פוצה פה וכבר הארכתי בזה בספרי סי' ר"א וע' בשו"ת שו"מ מהד"ק ח"ב סי' ל"ט שהעיד ג"כ על המנהג וכ"ה בשו"ת שם ארי' חח"מ סי' ל' וע' בשו"ת ד"ח ח"ב חו"מ סי' כ"ו ועוד

כמה אחרונים וגם יפה הביא הרב הנ"ל מדברי ח"ד סי' קע"ה ונה"מ סי' ר"ח בשם ר"מ אלשיך וגם בלא"ה י"ל דבנ"ד כיון שכתבו איך שמכרנו וכו' דודאי הי' ברשותם ועמ"ש בספרי סי' ר"ט דף ע"ט ע"א בשם נט"ש בזה.

ו וגם מ"ש הרב מיאשנינא לבטל המקח משום שלא קיים הלוקח התנאי של נתינת המעות בזמנו וכל תנאי שבממון קיים במטלטלין גם בלא משה"ת והרב מברעזוב כ' דגם בממון בעינן משה"ת וכפי הנראה לא ראו מ"ש בספרי רסי' ר"ז דא"צ ת כ אבל מ"מ צריך שיהי' בגדר תנאי בלשון אם והבאתי כן בשם המק"ח ואח"ז מצאתי כן להדיא בתשו' רמ"א סי' נ"ב והן אמת שמצאתי בתשו' ב"ח הישנות סי' ל"ז בראובן שמכר שורים לשמעון ובשעת גמר מקח התנה עמו שלא יעשה בהם שותפות עם לוי כלל ושמעון עבר על התנאי ופסק דכיון שלא הי' תנאי כפול ושאר משה"ת התנאי בטל והמקח קיים אבל דברי' צע"ג והם נגד כל האחרונים שהבאתי בספרי שם ועכ"פ לדינא בנ"ד שלא נכתב בהשליס צעטיל שום לשון בגדר תנאי המקח קיים וגם בלא"ה הרי המוכרים טענו שחזרו בהם מהמקח והודיעו ביום ח' ללוקח מזה א"כ ממילא הי' פטור מליתן להם מעות עד שייגמר הדין אם המקח קיים, אבל מ"ש הרב דלא תבעו ממנו עמ"ש בספרי סי' ק"ץ סט"ו בזה ועי' בש"ך סי' ע"ג ס"ק כ"ו דמוכח היפוך דברי שם אבל בשע"מ שם חולק על הש"ך ופסק כדברי ע"ש.

ז ובדבר הנאכלאז שטענו שהי' תנאי בע"פ רק על ג' צ"ל הנה אף דאין נאמנים נגד שטר לומר שהי' תנאי בע"פ כמ"ש בתשו' הרא"ש שהובא בב"י סי' ס"ו סכ"ג מחודש ט"ז ועי' במל"מ פ"ו ממכירה הי"א ומהרי"ט ח"א סי' קל"א ובתשו' א' הארכתי מהא דסי' פ"ב סי"ב ותומים ס"ק ח' והבאתי מתשו' מהרשד"ם חחו"מ סי' ר"ס ומחו"מ סי' רצ"ו ס"ח וש"ך ס"ק ח' ונה"מ ס"ק ג' ושו"ת פני יצחק הספרדי חחו"מ סי' י"ט ובנ"ד שהמוכרים מוחזקים נ"ל שישבעו שהי' כן התנאי בפירוש מצדם והלוקח נתרצה בזה בגמר המקח קודם נתינת השליס צעטיל והיינו דאם הלוקח אמר מעצמו כן י"ל דהוי פיטומי מילי כמ"ש הרמ"א רסי' ר"ז וגם אם הי' התנאי מצדם בתחלה ועסקו בדברים אחרים ואח"כ בגמר מקח לא דברו מזה נמחל התנאי כמ"ש בשו"ת פ"י שהבאתי בספרי שם ואח"ז מצאתי בשו"ת מהרי"ל סוסי' ל"ז דאם דברו מתחלה מאיזו תנאי ובשעת גמר לא דברו אם היו עסוקין באותו ענין לא נתבטל התנאי אבל אם הפסיקו באמצע ואח"כ הלוהו בסתם תליא במי שחזר ובא אצל חבירו כהא דסי' רכ"א ע"ש ומכ"ש אם הי' עוד איזה סכסוכים אחרים ביניהם אפשר דאח"כ לא הי' הלוקח מסכים לתנאי הראשון וע' בתשו' מהרי"ק שורש קכ"ט בא באמצע התשו' שכתב בפשיטות דאם התנה קודם בעילה ע"מ

שישאנה ואח"כ בעל סתם דהתנאי בטל כיון שלא הזכירה כלום בשעת מעשה וצ"ע מהא דכתובות ע"ג לא תימא טעמא דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחיל וכו' וע' בב"י א"ע סוסי' קמ"ג בשם תשו' הרא"ש ובשו"ת זכרון כהונה דף ח' כמה חילוקים בזה ולכן נראה דבנ"ד תלוי אם הי' המדובר כן אחר שהשוו ביניהם כל הסכסוכים ולא הפסיקו בדברים אחרים באותו מעמד ואז אם ישבעו המוכרים ע"ז כן יקום.

ח והנה בגוף הדין שנתבאר למעלה דכמו דבלא נתן דמים יוכל לוקח לומר גם אחר ששהה דלא נתרצה כן ה"נ במוכר והעיר הרב מיאשניצא דהתם מבואר בהג"א וש"ך דדוקא במיגו נאמן וכאן ליכא מיגו דהוי מיגו בשנים וגם הוא נגד הכת"י שליס צעטיל. הנה מ"ש דהוי מיגו בשנים נעלם ממנו דברי תוס' קידושין מ"ג דהיכי דנפטרים עי"ז ממון אמרינן מיגו בשנים והובא גם בש"ך דיני מיגו אות כ' וגם מ"ש דנגד הכת"י אין להם מיגו לענ"ד כיון שנאמר בהכת"י תנאי נתינת ממון אלא שנתבאר למעלה דאין בזה טענה מפני שלא נאמר בלשון אם וגם הרי בטלו המקח ביום ח' אבל הרי עכ"פ י"ל מיגו דאי בעי הוו אמרי שהי' התנאי בע"פ בלשון אם ואין בזה סתירה ללשון הכת"י ונאמנים בכה"ג לפרש לשון השטר במה שאין בו סתירה מפורשת וגם הי' בידם לומר שלא בטלו המקח ביום ח' או שחזרו ותבעוהו שרצונם לקיים המקח ובלבד שיתן מעות וכיון שלא נתן נתבטל המקח ולכן גם בנ"ד איכא מיגו ולכן אף דקשה לדון עפ"ד הב"מ נגד דברי הריקאנטי בשם ר"ב והג"א שכתבו בפירוש מטעם מיגו וע"ע במח"א דיני אונאה סי' י"ג שהביא ג"כ דברי הג"א אף דבסי' ג' לענין מומין העיר בסברת שע"מ הנ"ל מ"מ גם בנ"ד י"ל מיגו וכמ"ש.

ט וע"ש במח"א שהעיר דגם בלא מיגו אמאי מהני דמדשתיק מחיל מ"מ בלא נתן הדמים איך מתחייב ליתן מעות יותר מהשיווי אבל ממ"ש מהטור ביו"ד סי' ש"כ מוכח דס"ל דמתחייב בכך ומכ"ש לגבי מוכר פשיטא דמתחייב במה שמחזיק הדמים של חבירו ונקנה באותו שעה ועסמ"ע סוסי' קצ"א ובספרי שם ואגב אבאר בדין אם המוכר קיבל כל המעות ומוחזק בהסחורה בזה נראה דאם חוזר מטעם אונאה אחר שיעור ששהה גם בדאיכא מיגו י"ל דכיון דאסור להשתמש במעות באופן ביטול המקח משנודע לו האונאה וכמ"ש התוס' בב"מ מ"ג ע"א ד"ה מאי אריא וכו' לתי' ראשון וגם לתי' ב' היינו במעות דקונות ד"ת לא הפקיעו חז"ל זכות המוכר בהמעות וע' אב"מ סי' כ"ח ס"ק ל"ג דרש"י ס"ל כתי' א' של התוס' וע"ע בתוס' לקמן מ"ט ע"א ד"ה אלא ובמח"א הלכות שומרים סי' כ' ואני מצאתי בירושלמי פ"ג דמעשרות ה"א דמים מהו שיטבלו למעשרות כמקח או מאחר שהבעלים מוציאים אותם לא נטבלה וכו' ומוכח דמותר

להוציאם אבל בנ"ד שהמקח מתבטל לגמרי משום אונאה ודאי דאסור להשתמש בהם לכ"ע וא"כ אם נשתמש בהמעות ביני וביני שוב א"י לומר לא נתרציתי דאאמע"ר אך בנ"ד שרוצים לקיים המקח כפי ערך המעות שלקחו שפיר י"ל דעל המותר לא נתרצו ואף די"ל דהלוקח נתן רק חצי דמי המקח וא"כ אם רוצים לקיים חצי המקח היו מחוייבים להחזיר חצי המעות מ"מ י"ל דלאו כ"ע ד"ג בכה"ג.

י ובדבר מה שטען הקונה שגרמו לו היזק במה שלא נתנו לו הי"ש בזמנו וכעת נפל השער וכדומה יעיינו במ"ש בספרי סי' ר' כל פרטי דינים הללו וימצאו מבוקשם בעזה"י ויען כי טענה זו נזכר רק ברמז לא ראיתי להאריך בזה.

סימן שח

א עי' מפתחות. להרב המאה"ג מו"ה יעקב שמשון העליר ז"ל אבד"ק בוזנאב

ב מכתבו הגיעני ומה ששאל בדין א' שיש לו בית עם גינה גדולה וסיעת אנשים גיזעללשאפט רוצים לשכור אצלו הגינה על משך עשרה שנים לבנות שם בתים ובכלות זמן הנ"ל יהי' הבתים להבעה"ב והם יבנו גם בשויו"ט אם יש בזה צד היתר והנה רו"מ הביא דברי ב"ח ומג"א סי' רמ"ג ויא"פ שם ותשו' חת"ס חא"ח סי' נ"ט וגם מתשו' רש"ל דמוכח כדעת יא"פ דבנקרא שמו הוי מלאכת פרהסיא ואסור אך בנ"ד דהבונים יקבלוהו לריווח עצמן שידורו בו כמה שנים י"ל דלכ"ע מותר ואי משום מ"ע אף שאין לסמוך על הכרזה כנראה מדברי הח"ס שם מ"מ בנ"ד י"ל כיון דשכרוהו לכמה שנים הוי פרסום וכמ"ש מהרי"א וב"י דלשנים רבות ממילא הוו פרסום אך דבנ"ד יש יהודים בשותפות השוכרים הנ"ל ואיכא חשש לפ"ע אך כיון דהם לא יבנו בעצמן רק ישכרו פועלים הו"ל לפני דלפני דלא מפקדינן כדאי' בש"ס דע"ז עכת"ד והנה בגוף הדבר הי' נראה דבכה"ג שהבונים בונים לטובת עצמן כעת ודאי דליכא איסורא דלא הוי כלל כבונה עבור הישראל בעה"ב וראי' מדברי בעה"ת שהובא בב"י ורמ"א יו"ד סי' קס"ו ס"ג בהג"ה מי שא"צ ללות מעות רק לטובת מלוה אומר לו בנה חורבה זו וכל מה שתוציא ע"ז עלי לשלם לך וכל זמן שאילי משלם לך דור בה בחנם מותר הואיל ואין כאן הלואה רק עשה לטובת המלוה ובסי' קע"ב ס"ו מבואר ד"ז בבונה שידור בה עד שיכלו דמי ההוצאה וחושב בפחות משוי' דאפ"ה שרי מטעם הנ"ל ע"ש הרי דבנין כזה הוי רק לטובת מלוה אף שאחר איזה זמן יוצמח מזה טובה לבעל הקרקע וה"נ בנ"ד ובענין הפרסום יוכלו לעשות עוד השטר בערכאות דכל מילי דערכאות קלא אית לי' וכמ"ש בשו"ת הגאון רח"כ חא"ח סי' ד' ראי' מהא דחו"מ סי' ס"ח ואני מוסיף שכ"ה בב"י סוסי' רמ"ה בשם

ר"י בי רב לענין שבת גופי' דהוי פרסום. אבל דא עקא במ"ש רו"מ דיש שותפים יהודים ואיכא לפ"ע ומ"ש רו"מ דהם אינם עושין בפ"ע והוי לפני דלפני במח"כ נעלם ממנו דברי תוס' בע"ז דף ט"ו ע"ב בד"ה לנכרי וכו' דדוקא בעכו"ם שאינו מוזהר בלפ"ע שייך דבר זה משא"כ בישראל שגם הוא מוזהר בלפ"ע ע"ש ומכ"ש בנ"ד דהיהודים השותפים עוברים באיסור מלאכה ע"י עכו"ם דלשי' כמ"פ הוי דאורייתא וע' בשו"ת מהר"ח א"ז סי' ל' דבלא קצץ הוי מלאכה של תורה ובקצץ הוי דרבנן אבל בספר יריאים סי' קי"ג מבואר דעכו"ם העושה בשל ישראל הוי מה"ת וזהו כדעת הסמ"ג שהביא הט"ז ועכ"פ הוי אסמכתא כשל תורה וגם אי הוי רק מדרבנן מ"מ הבעה"ב המשכיר לו עובר בלפ"ע דגם בדרבנן איכא לפ"ע כמבואר ברמ"א יו"ד רסי' ק"ס ולכן אין מקום להתיר בנ"ד.

סימן שט

א להרב המאה"ג מו"ה יעקב שלו' הערצוג נ"י אבד"ק ניזאנקאוויץ

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפני' בר"ח שהי' לו בית העומדת אחורי הבתים שבשוק ול"ה לו מעולם דרהר"ג להשוק זולת בסיבוב הרחוב וגם ל"ה מקום לזבל ואח"כ קנה ר"ח מר"ש חצי בית מהעומדים ברחוב השוק שכנגד ביתו הקודם והבית שקנה חצי' הי' בו דירה משני צדדים ובאמצע פרוזדור מפולש וכשקנה ר"ח חצי מהבית הנ"ל הלך תמיד להשוק דרך הפרוזדור והשליך הזבל על המקום השייך לבית שקנה חצי' מחדש ואח"כ מכר ר"ש הנ"ל גם חצי השני מהבית הנ"ל שברחוב השוק לר"י ועברו כמה שנים שהתנהגו כן ואח"כ מכר ר"ח חצי הבית שברחוב השוק לבנו ר"א ומכר לו כל זכותו כפי הקונטראקט וגם בזמן ההוא הוחזק ר"ח בדרהר"ג הנ"ל ובמקום הזבל וגם אחר מיתת ר"ח החזיקו יורשי ר"ח בכל הנ"ל ואח"כ מת ר"א והחזיקו עוד יורשי ר"ח בכל הנ"ל ועתה קנה ראובן הבית שאחורי השוק הנ"ל מיורשי ר"ח הנ"ל ורוצה להחזיק בדרהר"ג והשלכת הזבל כפי שהי' עד עתה באמרו כי הוא לוקח וקנה מיורש וא"צ שום טענה ובעלי בית השוק דהיינו יורשי ר"א ור"י הנ"ל מוחים באמרם כי רק בהיות הפרוזדור פתוח לא מיחו לשום אדם להלוך דרך שם ולפעמים כשהי' מונח בהפרוזדור איזה דבר נעלוהו על איזה ימים וגם בהשלכת הזבל לא מיחו יען כי ר"ח הי' אבי זקינם של יורשי ר"א ועתה גדרו שם גדר סביב מקום השלכת הזבל הנ"ל ואין מניחים לראובן להשליך שם יותר ועוד טוען ר"י כי גם אם הוא כפי טענת ראובן אשר בעת שמכר ר"ח חצי ביתו לבנו ר"א הניח לעצמו זכות דרהר"ג הרי הפרוזדור הי' שייך לשני שותפים ויש בידו למחות בו ואינו רוצה שיהי' שותף ג' בהפרוזדור עכת"ד טענותיהם והנה רו"מ הביא

דברי קצוה"ח ונתה"מ סי' ק"מ במ"ש ע"ד תשו' הב"ח ושאר מחברים בדין חזקת דרהר"ג והביא רו"מ מתוס' ב"ב נ"ז ומגלה ח' דס"ל דבחצר קפדי אינשי על דרה"ג ולא בבקעה אבל בר"ן נדרים דף ל"ג רע"א הביא בשם הרמב"ן דמחלק בין העברה דרך חצירו לא קפדי אינשי אבל להתעכב ולישב שם קפדי אינשי וא"כ לשי' הרמב"ן והר"ן ל"ש חזקה כלל בדרהר"ג כיון דליכא קפידא בזה כלל עכ"ד והנה בגוף הדבר שהביא מתוס' לחלק בענין דרהר"ג בין בקעה לחצר תמהני מדוע לא הביא דברי המרדכי והרמ"א סי' קנ"ד ס"ב וסמ"ע סק"ז שפסק לחלק בין חצר לבית ואני בחיבורי כת"י לחו"מ סוסי' קנ"ג וסי' קנ"ד שם הבאתי גם מתוס' מגלה וב"ב הנ"ל ובתשו' שמש צדקה חח"מ סי' ל"ד נמצאו כמה תשו' מגדולי הדור בענין היזק דרהר"ג וריבוי הדרך אם הוא מטעם היזק ראי' או קלקול הקרקע ובסופו הובא תשו' בן המחבר והביא גם דברי הרמב"ן שתי' בחי' לב"ב שם לחלק בין הילוך לבד ובין דרך קביעות ושכ"ה דעת נימוק"י שם וכ"ה בריטב"א מגלה שם וביאר דבריו שיש קצת ט"ס ועכ"פ כוונת ריטב"א הוא כהרמב"ן והוכיח שדעת ר"ת ותוס' דבבקעה גם דרך תשמיש קבוע ליכא קפידא והאריך שם בענין זה ע"ש אבל בחצר בעכצ"ל דתשמיש קבוע אסור וכמו שהוכיח הסמ"ע הנ"ל ועי' בתשו' ב"ח סי' ק"ו שהעתיק ג"כ לשון המרדכי והעלה דבבית אפי' הילוך לבד בלא שימוש קבוע אסור ולפ"ד הסמ"ע הנ"ל הדבר מוכרח שהרי בשימוש קבוע גם בחצר אסור – ואני הבאתי גם מתוס' עירובין נ"ט ע"ב בד"ה דפנימית אחדא דשא ומשתמשא וז"ל ומ"ש בקונטרס שלא יהא לה דריסת הרגל על החיצונה לאו דוקא דליכא קפידא בדרהר"ג וכו' אלא תיחוד דשא מלהשתמש בחיצונה קאמר וכן עשיית דקה דשמעתין לענין תשמיש ולא לענין הילוך עכ"ל והתם מיירי בחצרות זו לפנים מזו ומבואר דמחלקי בין הילוך דליכא קפידא ובין תשמיש גמור והבאתי דברי מג"א ואהעו"ז סי' שס"ד והגהת דג"מ על אהעו"ז שם דמבואר דתליא במחלוקת פוסקים ע"ש ותבין.

ג ובגוף דין דרהר"ג שהביא בנה"מ מתשו' הרשב"א שבב"י הנה בתשו' שמ"צ שם מבהמ"ח הביא בשם תשו' רש"ך ח"א סי' י"ז דהא דכתב הרשב"א שיש בזה חיסור קרקע אינו ר"ל שמתקלקל הקרקע ע"י הילוך אלא ר"ל שמחסרו לבעל החצר גוף הקרקע דא"י להשתמש בו עוד כרצונו אם ירצה לבנות שם שיבוא זה וימחה בידו ולכן צריך בזה חזקת ג' שנים כמו בפתיחת חלון ומרזב ע"ש ובחיבורי שם חקרתי לשי' הגאונים והרמב"ם דס"ל דגם בחלון ומרזב א"צ ג"ש וסגי בשתיקה בלא טענה אי נימא דגם בדרהר"ג דינא הכי ובאמת דבתשו' שמ"צ שם הביא בשם הר"ש יונה בביאורו לטוח"מ סי' קנ"ג שהעלה כן דלהרמב"ם סגי בזה בשתיקה וא"צ ג"ש אבל אני תמהתי ע"ז דא"כ מי שעבר פ"א

דרך רשות חבירו ושתק יזכה בדרהר"ג לעולם וכה"ג תמה הרה"מ פ"ה משכנים בדין העמיד בהמה לשעה וכדומה ועוד דהא מבואר באס"ז ב"ב. נ"ח בשם רי"ן מגש שהוא הסובר כשי' רמב"ם ואפ"ה בעינן שיתברר היזקו ובנ"ד בדרהר"ג ארעי ודאי דלא קפדי אינשי וגדולה מזו מבואר ברמב"ם פ"ה משכנים הלכה ה' דאפי' העמיד בהמתו בחצר חבירו ועשה מחיצה לא החזיק שאין זה אלא דרך שאלה ובהה"מ שם דהיינו בפחות מג"ש או בלא טענה ומכ"ש בזה ומצאתי בתשו' מהרשד"ם חחו"מ סי' רפ"ד שכ' להדיא דבחזקת יציאה וביאה אין אדם מקפיד כל זמן שא"צ וגם לרמב"ם בעי טענה גמורה ע"ש וכן מצאתי בכנה"ג סי' קנ"ג בהגה"ט אות ט"ל בשם רש"ך ח"א סי' י"ז וא"כ גם ג"ש בעינן כדין כל החזקות אבל בשו"ת פרח מ"א ח"א סי' ק"ב הביא בשם מהרש"ך ח"ב סי' צ"ח שכתב ג"כ דבחזקת דרהר"ג לכ"ע בעי ג' שנים וטענה ותמה מזה ע"ד רמב"ם ושו"ע סי' קנ"ג סי"ג בדין העמיד סולם וכו' והפרמ"א העלה דרמב"ם ורשב"א פליגי באמת והביא מהנימוק"י פח"ה במתני' דאלו דברים שעל חזקה דבדרהר"ג לא קפדי אינשי גם שאינם שותפים וא"כ גם הוא לא ס"ל כהרשב"א והביא בשם העיטור דמסתברא דדוקא ביש לו דרך ממק"א לא קפדי אבל באין לו דרך אחר והחזיק יש לו חזקה וסיים הפרמ"א דדוקא בחצר אבל בחורבה לכ"ע ליכא קפידא בדרך ארעי בכל גווני ע"ש וע"ע בכנה"ג בסי' קנ"ג הגב"י אות מ"ז בזה בשם המו"צ במ"ש מהנימוק"י פח"ה הנ"ל והרש"י פי' דהתם בדרהר"ג בלא קביעות וע"ש בשם ר"י הלוי בסי' נ"ז בזה והנה בנה"מ סי' ק"מ ס"ק י"ט הקשה ע"ד הרשב"א מהא דשכוני גוואי דלרשב"ם שהובא בסי' ק"מ סי"ג בהג"ה כיון דג"ז משתמש עמו אין לחיצון חזקה וה"נ בדרהר"ג וכ' דאפשר דהרשב"א לא ס"ל כרשב"ם ומלתא דלדידי' מספקא לי' לדידי פשיטא לי שכן מצאתי באס"ז לב"ב בשם הרשב"א שדחה פי' רשב"ם שאם אתה אומר כן לעולם לא תעלה חזקה לבית החיצון ומי שמכר שדה לחבירו ושייר לו דרך לבור ואילן לא תעלה ללוקח חזקה מפני שיש לזה דרהר"ג וא"ת שא"ה דהלוקח אוכל פירות דשדה עשוי' לפירות ז"א דבית נמי לדירה עשוי והרי לוקח דר בה ומשתמש לעצמו עכ"ל וא"כ הרשב"א לשי' אזיל וגם מ"ש בנה"מ להשיג עמ"ש בקצה"ח לחלק בין אם המחזיק טוען שקנה כל הבית ובין אם טוען שקנה רק חלק שותפות או זכות דרהר"ג וע"ז השיג מהנמוק"י שהקשה לשי' רשב"ם מהא דמכר קרקע ושייר דרך אין זה השגה כלל דאדרבה מכח קושיא נימוק"י והוא ג"כ קו' הרשב"א הנ"ל בעכצ"ל דהרשב"ם מחלק כחילוק קצוה"ח דלא תיקשי עליו קושי' הנ"ל והרשב"א ונימוק"י לא ס"ל חילוק זה וחולקים באמת ע"ד רשב"ם ולדידן דקיי"ל כרשב"ם בעכצ"ל כדעת קצוה"ח הנ"ל ומה שדחה נה"מ ראיית קצה"ח דשא"ה גבי צינור

וחלונות שעשה דבר קבוע שנראה שישאר כן לעולם משא"כ בדירה ושימוש תמהני דא"כ גם לפ"ד מה הקשו הרשב"א ונמוק"י מהא דמכר שדה ושייר דרך הול"ל דהתם מיירי בעשה דבר קבוע ולדינא העליתי שם לפמ"ש בנה"מ לדחות ראיית קצה"ח דבחלון וצנור החזיק ג"ש רצופין משא"כ בדירה ל"ה החזקה רצופין שהרי הפסיק המערער בכל פעם בינתים וכדבריו מבואר בסי' קמ"ד דבעינן ג"ש רצופין אך דתיקשי גם ע"ז מהא דמכר שדה ושייר דרך וכמ"ש הרשב"א ונימוק"י הנ"ל דהא ליכא ג"כ ג"ש רצופין אבל י"ל דל"מ לשי' ר"ת ורא"ש שבסי' ק"מ ס"ח בהג"ה דלא בעינן שידור יום ולילה וסגי בשימוש בכל עת המצטרך א"כ פשיטא דה"נ בזה מהני וגם לשי' רשב"ם החולק בזה מ"מ הא מבואר בש"ך שם סקי"א דבמקומות ביהכ"נ שדרך תשמישו בכך גם רשב"ם מודה א"כ ה"נ בחזקת דרהה"ג סגי בהילוך בכל עת המצטרך אך ביש לו עוד דרך אחר שהולך בו לפעמים למקום השוק שוב ליכא ג"ש רצופות וגם נראה דאם ההילוך ההוא יש שם פתח ודלת הנסגר בלילה וכדומה שוב בטל חזקת ג"ש דל"ה רצופין ול"מ רק בעשה איזו דבר קבוע הניכר שנעשה בשביל דרהר"ג של זה וכפי הנראה בנ"ד יש דלת הנסגר לפעמים וא"כ ליכא חזקת ג"ש רצופים לכ"ע,

ד ובדבר השלכת הזבל דפשיטא לי' לרו"מ דטוענים ללוקח ויורש אם הי' במקום מסוים כפי המבואר סוסי' ק"מ הנה לא הזכיר רו"מ פלוגתא שבטוח"מ סי' ק"ח גם טוענים ליורש ולוקח נגד יורש ולוקח אחר שדעת העיטור וריטב"א שבש"ך שם ס"ק י"ז דלא טענינן ודעת ראב"ד וטור דגם בכה"ג טענינן להו וע"ש אורים ס"ק ל"ה שהשיג ע"ד הש"ך שהעתיק בפשי' דברי עיטור וריטב"א ולא ראה דברי הראב"ד וטור ונראה מדברי' דהעיקר כראב"ד וטור אבל מצאתי בשו"ת פרח מט"א ח"א סי' כ"ו שפסק דהוי סד"ד אלא שהוכיח מש"ס דב"ב נ"ב גבי אונות ושטרות דטענינן מה דמצי אבוהון למיטען אף דהוי נגד יורשים ובע"כ דדוקא במלוה דאיכא עדים שלוה דהחוב עכ"פ ברור בזה אין טוענים שפרע לשי' עיטור וריטב"א משא"כ היכי דאפשר שאין זכות מעולם להשני ולפי"ז בנ"ד דהטענה רק שמא קנה זכות זה והדבר ברור שמתחלה לא הי' לר"ח זכות זה א"כ דמי להא דסי' ק"ח דהוי סד"ד. והנה עוד כתב שם הפרמ"א דהיכי שהוחזק כמה שנים בחלון פתוח על אויר חבירו דאיכא הוכחה בכה"ג טענינן לכ"ע גם נגד יורש אחר והביא ראי' מהב"י סי' קמ"ו סעי' ל"ט גבי זה אומר של אבותי וכו' במ"ש הרמ"ה וב"י בשם הה"מ יש מקשים ויש מתרצים וגם הביא מתשו' רשב"א ח"ב סי' קמ"ד אבל חזר ודחה הראי' די"ל דשא"ה דלא מחזקינן למוכר ברשיעי שמכר את שאינו שלו ובסי' קכ"ד שם פסק דבמוחזק בחלון ג"ש טענינן גם נגד יורש אחר דיוכל לומר קים לי כהסוברים

דגם נגד יורש אחר טענינן ע"ש ומבואר דס"ל דעכ"פ תליא בפלוגתא אלא דהוי מוחזק לומר קים לי אבל בנ"ד שטענו שע"י שהי' אביהם זקינם לא מיחו בו ד"ז תליא בהא דמבואר סי' קמ"ט ס"ו דגם באין סומכים על שלחנו לפעמים אין שם חזקה אם נראה דאין מקפידין זע"ז וע' שבו"י ח"ג שהובא גם בפת"ש שם ובלא"ה יש לפקפק בנ"ד עפי"ד תשו' ב"ח ושאר שו"ת הנ"ל כיון שגם היורשים של בית השוק השליכו שם זבל ונהי דגם בס"ס אין להוציא ממון מ"מ הא לשי' כמ"פ אין טוענין ליורש במלתא דלא שכיח וא"כ ה"ה בדבר דלשי' רוב פוסקים אין זוכים בהם י"ל דאין לטעון עכ"פ ליורשים וגם בעיקר הדבר שכתב הפרמ"א דהמוחזק בחלון הוי מוחזק גם לענין שיוכל למחות בבעל החצר שלא יבנה כנגדו צ"ע כיון דגוף הקרקע של בעל החצר אלא שזה יש לו שעבוד עליו א"כ בעל הקרקע מוחזק וכ"ה להדיא בשו"ת שמש צדקה חח"מ סי' י"ד בשם מהרא"פ וע"ש עוד סי' ל"ד שפסק ג"כ כן וא"כ הכא גבי השלכת זבל שלא קנה גוף הקרקע ולא החזיק רק לשימוש השלכת הזבל וכדאיתא כה"ג בסוסי' קנ"ג סי"ח בדין נעיצת קורות וע"ש בהג"ה וכן בדרהר"ג לא החזיק בגוף הקרקע וכמ"ש בשו"ת שבאו"ז הגדול סי' תשס"ג דדוקא במיצר שהחזיקו בו רבים יש להם זכות בגוף הקרקע משא"כ בדרהר"ג של יחיד שהוחזק בו אין לו רק שיעבוד של דרהר"ג ויוכל בעל החצר לעקם לו דרכו וכדומה ע"ש וכ"ה באס"ז ב"ב ק' בשם הרא"מ וע' בשו"ת ד"ח ח"ב חו"מ סי' י"ג שהאריך להוכיח דבמיצר שהחב"ר אין להם זכות בגוף הקרקע ובמחכת"ה לא הביא דברי הא"ז ורא"מ הנ"ל וא"כ לפי"ז הרי להוציא קיי"ל דאין טוענים ליורש ולוקח כמ"ש הש"ך סי' ע"ב ס"ק קמ"ב ולכן לענ"ד אין זכות לראובן בדרהר"ג ולא בהשלכת הזבל אבל בידו להטיל קב"ח על יורשי בן ר"ח ור"י אם אין ידוע להם שקנה ר"ח איזו זכות בזה והנלע"ד כתבתי.

סימן שי

א להרה"ג מו"ה יחיאל מאיר ברומיר הלוי ז"ל ראבד"ק בוטשאטש

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו ביעקב שהי"ל בית לצד מערב השוק ומלפניו בצד מזרח הי' לו חנות ברחוב השוק וסמוך לו מצד צפון החנות הי' לו פרוזדור פארהויז שדרך שם נכנסין מהשוק לבית שבמערב ובין הפרוזדור והחנות יש כותל המפסיק וחוצץ בינתים ומכר יעקב החנות לאיש א' והקונה חזר ומכרה לראובן ונכתב בשטר שמכר לו החנות עם כל הבנינים ומוצאיהם ומובאיהם ולא שייר לעצמו כלום אפילו כל דהו ובשטר שבלשונם נכתב שיש לו רשות אפילו לבנות שטאק ע"ג החנות גם כתב המצרים של החנות ונכתב השער של הפרוזדור למיצר צפוני של החנות ומזה נרא' שכל

הכותל שייך לראובן ואח"כ מכר יעקב בית המערבי לשמעון ושמעון הורישו ללוי ואחר איזו שנים הי' שם שריפה ונשרף הגג ותקרות שע"ג הבית והחנות וראובן חזר ותיקן חנותו על מכונו אבל לוי לא תיקן רק הגג שע"ג הפרוזדור ולא התקרה ועתה רוצה לוי לתקן התקרה שע"ג הפרוזדר ולעשות שם חנות ובא לסמוך הקירות שתחת התקרה מצד א' על הכותל החוצץ הנ"ל וגם רצונו להגביה כותל החוצץ בצד הסמוך לפרוזדר וראובן מוחה באמרו כי מלשון שטרותיו הנ"ל מוכח שזכה בכל הכותל ולוי משיב דמ"ש בשטר שלא שייר כלום היינו במה שמכר לו בחנות עצמו ולא בחצי הכותל השייך לפרוזדר ומה שנתן לראובן לבנות שטאק היינו על חצי עובי כותל שלצד החנות או שיבנהו ע"ג כל העובי וכשיצטרך ראובן לשמש בה ישלם לו בעד חצי' כנהוג בין כל השותפים ומה שכתב לו המיצר את השער של פרוזדור משום דחצי העובי אינו מסוים גם הביא לוי עדים שהעידו שקודם השרפה הי' תקרה ע"ג הפרוזדור והקירות הי' ראשם מונח ע"ג הכותל החוצץ הנ"ל עכת"ד טענותיהם.

ג והנה גוף טענת לוי במה שכתב המיצר של השער ולא חצי עובי הכותל משום דאינו דבר מסוים מלתא דסברא הוא דהא מצינו כה"ג בב"ק ס"ד ע"ב שדי חמור בין המצא תמצא למעוטי דבר שאינו מסוים חצי רימון וחצי אגוז דממעט מכפל וע"ש בתוס' ס"ג א' ד"ה דבר וכו' ובב"מ מ"ז ע"ב מה נעל דבר מסוים לאפוקי חצי רימון וכו' ובתוס' פסחים ס"ב ע"ב ד"ה ערלים דגם לר"מ דמפגלין בחצי מתיר היינו במפרש סימן ראשון או שני אבל בחצי סימן דלא הוי דבר מסוים לכ"ע לאו כלום הוא ובתוס' מנחות ט"ז א' ד"ה בין וכו' כתבו כה"ג לענין חצי קומץ וחצי הזאה ע"ש וא"כ ה"נ י"ל בחצי כותל אך דמ"מ כיון דכתב ג"כ בלא שיור י"ל דגם בכה"ג הוי בכלל המכירה אף דלא דמי להא דב"ב ס"א ע"ב במוכר בית בבירה דהתם טעמא לפי שאינו מוכר כ"כ הבית שבמערב לבני העיר לכן י"ל דבכה"ג שכתב בלא שיור אתי לרבויי גם בכה"ג משא"כ בנ"ד שהוא דבר שאינו מסוים מ"מ נראה דאין לחלק בזה אבל מ"ש רו"מ דבנ"ד שהוא נגד המנהג י"ל דדמי להיכי דכ"ע קרי לבירה בית נראה נכון ואף דרו"מ לא הביא ראי' דמנהג עדיף מרוב וגם פקפק די"ל דבכה"ג ליכא מנהג אבל הנה בתשו' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' כ"ז הוכיח בראיות דמנהג עדיף מרוב ומהני גם להוציא ממון וגם פקפוקו דמר לענין המנהג אינו נראה דהא בתה"ד סי' שכ"ג (שרמז אליו בהגהת סמ"ע סי' של"ב ס"ק ח') שהועתק לשונו בקצוה"ח רסי' של"א חקר כעין זה לענין הודעת דמים שהעלה דהיכי דאין סותר הלשון קיי"ל דדמים מודיעים וכתב שם דבדאיכא חזקת ממון גם נגד רוב אמרינן דדמים מודיעים וה"ה מנהג לא עדיף מרוב ובקצוה"ח השיג דמנהג עדיף מרוב והו"ל לפרושי

בהדיא והביא ראיות לדבריו ע"ש וע' נה"מ רסי' של"ב שנדחק בישוב דברי תה"ד ודבריו צ"ע ומבואר דלא עלה ע"ד תה"ד וקצה"ח לחלק די"ל דבכה"ג דהוסיף בשכרו ליכא מנהג כלל אלא ס"ל דכיון דמנהג ליתן הוצאות הו"ל לפרש להדיא נגד המנהג וליכא הוכחה מהדמים וא"כ ה"נ בעינן לישנא יתירא ובפרט דבנ"ד בשטר יהודי לא נזכר כלל לשון זה ופשי' דאין לפרש כן נגד המנהג וא"כ י"ל דאין להשגיח בשטר שבלשונם וכמ"ש בשו"ת מוצל מאש סי' ט' בדין אם יש סתירה בין שטר יהודי לשטר שבלשונם דאזלינן בתר שטר יהודי ויש להעיר מתשו' ריב"ש סי' ר"ז באמצע התשו' בענין זה אבל י"ל דבנ"ד ליכא סתירה מפורשת דגם שטר יהודי יש לפרש כן אף דהוי נגד המנהג ובשטר שבלשונם בא להוסיף וכהא דכתובות מ"ד וחו"מ סי' ר"מ וגם בריב"ש שם רמז לזה ע"ש ומ"מ כיון דהוי נגד המנהג אין להוכיח מלישנא יתירא גם י"ל לענ"ד דמדכתב בשטר שבלשונם כי הרשות לבנות לו שטאק מזה איכא הוכחה להיפוך שלא מכר לו כל הכותל דאם כל הכותל שלו ל"ל ליתן לו רשות לבנות על כותלו מה שירצה כיון שכבר כתב מתהום ארעא עד רום רקיע ובע"כ שנתן לו רשות לבנות גם על חצי כותל ששייר לעצמו ומ"ש בשטר שמכר בלא שיור יפה כתב רו"מ דמ"מ מה שלא מכר לו איננו בכלל זה ורמז לדברי רשב"ם ב"ב ולא ציין מקומו והוא בדף ע"א א' בד"ה במכר ואני מוסיף דכה"ג כ' בתשו' לחם רב סי' קכ"ז בדין מכר לו האייט אשר נגד פתח ביתו די"ל דלא מכר אלא נגד הפתח בלבד ואף דמוכר בעין יפה מוכר מ"מ מה דאפשר שלא נכלל בהמכר אינו בכלל זה והביא ג"כ דברי רשב"ם הנ"ל והוסיף ראי' מהא דבית בביתי אני מוכר דנותן לו הגרוע ע"ש עוד בזה ועיין בתשו' ר"י הלוי סי' נ"ז בדין אם כתב בשט"מ מוצאי' ומובאיו די"ל דמ"מ לא מכר לו הדרך על חצירו די"ל דהכונה על פתחים אחרים וגדולה מזו כ' הרשב"א סי' תת"פ בדין נתן לחתנו עליי' שע"ג חצרו מתהום ארעא עד רום רקיע וצידד דמ"מ אין החצר שתחת העליי' בכלל והסופר טעה וקרא לקרקעית העליי' תהום דאל"כ הו"ל להזכיר בפירוש שמכר גם החצר אף שהוא פירוש רחוק ומכ"ש בנ"ד שלא הזכיר דרך חצרו בפירוש די"ל דהכונה על פתחים אחרים דא"כ הו"ל להזכירו בפירוש עכ"ד וע' בקה"י לב"א סי' ת"ג בזה הרי דבכה"ג לא אמרינן דבעין יפה נותן ומוכר.

ד וגם בלא"ה י"ל דבנ"ד כיון שהביא לוי עדי חזקה שמורישו החזיק בכותל בנעיצת קורות א"כ אף דמ"ש רו"מ דטענינן ליורש ולוקח שמורישו חזר וקנהו אח"כ יש לפקפק בו דהא בש"ך סי' ק"ח הביא בשם עיטור ורשב"א דלא טענינן ליורש נגד יורש אחר ואף דבאורים ס"ק ל"ה הביא דברי ראב"ד וטור להיפוך מ"מ מבואר בתשו' פרח מט"א ח"א סי' כ"ו דהוי סד"ד והמוחזק י"ל קים לי וגם בלא"ה פקפק רו"מ בעצמו מהא דסי' קנ"ג

סי"ח דדוקא בתקרה ומעזיבה הוי חזקה אך בזה י"ל כמ"ש רו"מ דבמקומותינו א"צ רק תקרה ואני בחיבורי כת"י לחו"מ הוכחתי מלשון הרשב"א שבב"י סי' קנ"ג מחודש ו' דקורות ותקרה היינו תקרה ומעזיבה ודוקא בנעיצת קורות לבד קרו הפוסקים תקרה לבד וע"ש בב"י לעיל מתשו' הריב"ש סי' י"א ג"כ בזה ואף דברש"י סוכה ט"ו ע"א ורע"ב שם ובכמה דוכתי מבואר דמעזיבה היינו טיט מ"מ י"ל דבפוסקים הוי כמ"ש ועכ"פ בזה"ז ודאי מהני דהגג מגין במקום מעזיבה ולכן נקט הרמ"א רק תקרה ולא מעזיבה וכמ"ש רו"מ – אך דמ"מ פקפק רו"מ דהא הרמ"א שם הביא דיעה דבנעיצת קורות ל"ה חזקה אלא לאבני הכותל אבל לפענ"ד יש לדון לפי המבואר בסוסי' ר"נ דבספק שמא לאחר מכאן לקחן אמרינן דכ"נ כ"ה ובכל החילוקים שכתבו האחרונים בענין זה נראה דבנ"ד דיש להסתפק אם הי' הקורות נעוצות גם בשעת מכירת החנות כיון דגם ראובן הוא לוקח מהלוקח הראשון ואינו טוען ברי להיפוך יש לנו לדון דכנכ"ה ועמדה כן התקרה מתחלה וא"כ כיון דגם בשעת מכירה א"א לפרש לשון השטר שכל הכותל של ראובן שהרי אבני הכותל נשארו של בעל פרוזדור א"כ שוב נתבטל כל ההוכחה מן לשון השטר וכה"ג מבואר בתשו' לחם רב סוסי' קס"א בדין שטר צוואה שכתב שראובן ובני האשה האחרת יחלקו בכל החצר וכו' דמוכח דגם הבית שנתן בתחלה לראובן בכלל החלוקה הוא אבל כיון שיש שם בית שאינו שלו א"כ בעכצ"ל דבכל החצר לאו דוקא אלא במה שיש לו זכות א"כ שוב י"ל דגם בית שנתן בתחלה לראובן אינו בכלל ע"ש וה"נ בנ"ד הרי איכא שיור באבני הכותל עכ"פ וא"כ מ"ש בשטר שלא שייר כלום לאו דוקא א"כ שוב י"ל דכל חצי הכותל של לוי ולא עשה ממנו מיצר לפי שאינו דבר מסוים וגם י"ל דסתמא לא עשה המוכר שיפסיד זכותו ברשותו בחצי הכותל אם יפול וכדומה וכמ"ש רו"מ מהא דסי' רי"ד ס"ד בהג"ה ומה שפקפק מדברי הט"ז שם דדוקא בא"א לו לתקן בענין אחר אפי' בהוצאה י"ל דהיינו בדבר שאין המנהג מסייע לזה משא"כ בנ"ד ואף דהט"ז בסי' רפ"א ס"ז הוכיח מהמרדכי ורמ"א שם דפליגי אהא דסי' ר"נ סעי' כ"ו הנ"ל הנה לפמ"ש בנה"מ סי' ס' ס"ק י"ד בשם מהרי"ט וביאר דנכסים היינו סחורות דל"ש בהו לומר כנכ"ה מיושב קו' הט"ז ובפרט דבבנין תקרה י"ל דכ"ע מודו דאמרינן כנכ"ה ולכן לענ"ד הדין עם לוי.

סימן שיא

א להרב הה"ג מו"ה ארי' ליב בערינפעלד נ"י אבד"ק זאלישטשיק

ב מכתבו מגלה עפה הגיעני ובדבר שאלתו באשה א' מק' טשארטקוב שהיה לה בעל מכפר סמוך לזאלישטשיק ושמו זוסיא ושם כינויו האשכנזי שיל ונסע לארץ רוסיא זה ערך ז' שנים ובשנת תרמ"ג בא מכתב מטילינעשט להרב מטשארטקוב שהאיש הנ"ל מת ויען כי מת בלא בנים באתה האשה הנ"ל לפני רו"מ לתבוע גיסה שיחלוץ לה ויען שלא הי' בידה שום מכתב התרה חזר ושלח אותה רו"מ לטשארטקוב וביני וביני נאבד המכתב שם ובקושי גדול השיגו שנית גב"ע מטילינעשט שהעיד – א' ר"י בר"א כי זה ערך ה' שנים בא לכאן איש א' מארץ הקיר"ה ושמו זוסיא והי"ל אשה בביתו ונפל למשכב ע"י חולי שיעול והביאוהו לבית החולים וזה ערך ד' שנים שמת שם והוא עם עוד אנשים קברוהו והו"ל זקן ושערותיו טינקיל רויט והי' בינוני בקומה ה ב' העיד ר"ח בר"ר ג"כ ככל הנ"ל אבל אמר כ' זה ג' שנים ויותר שנפטר ויודע שהי"ל אב יושב בכפר סמוך לזאלישטשיק מקום מולדתו – ג' העיד רמ"צ ברר"א ג"כ כדברי ע"א ואשת רמ"צ אמרה כי ר"ז הנ"ל אמר לה באיזה פעם שהי"ל אשה בביתו וע"י חמותו לא יכול לדור עמה ולפני אשה זאת הי"ל אשה ששמה פיגא ומתה ואח"כ נשא זאת ר ד' העיד ר"ש ברי"י הלוי ג"כ כדברי עד א' הנ"ל ושבאיזו פעם אמר לו כי הוא מעיר טשארטקוב וחתמו הב"ד ע"ז – ה' ומעל"ד כתוב על הגבע"י בלא חתימת הב"ד שחפשו בביך של השפיטאהל אשר הדאקטיר מרשים שם כל שמות החולים הנכנסים ויוצאים משם בין החיים ובין המתים ונכתב שם כי ביום 13 יולי 883 נתקבל לשם איש זוסיא שיק ילי"ד אסטרייך שנותיו ל"ז ושב לבריאותו וביום 26 יולי יצא משם והעדים הנ"ל אמרו כי הי' מונח ב"פ בהשפיטאהל ובפ"א יצא בריא ושוב חלה שנית ונכנס לשם ומת עכת"ד הגב"ע מטילינעשט – עוד העיד בזאלישטשיק רי"צ ברי"צ גיסה של העגונה הנ"ל כי זה כחמשה או ששה שנים נסע מכאן לטשארטקוב עם איש א' מרוסיא ובדרך שיחה סיפר להאיש הנ"ל שהלך גיסו מטשארטקוב לרוסיא ולא נודע מה הי"ל וסיפר האיש שהוא בא כעת מטילינעשט ויודע שמת א' מטשארטקוב בהשפיטאהל ויודע שהי' חתן ר' איצי' מטשארטקוב ובבואו לביתו חמותו וסיפר זאת ורצה שיקחו את האיש הנ"ל לבית הרב שיעיד עדותו א"ל חמותו שא"צ עוד שכבר בא מכתב מרוסיא שמת חתנה ורו"מ כתב כי בעלה הנ"ל הי"ל כל הסימנים שנאמרו בהגב"ע והי' חתן ר' איצי' וגם יש לו אב בכפר סמוך לזאלישטשיק והי"ל מקודם אשה אחרת וגם הי"ל מחלוקת עם חמותו אבל האשה בעצמה אומרת שיודעת שלא הי' שמה פיגא וגם כי בהבוך בשפיטאהל נרשם שמו זוסיא שיק והוא הי' שמו זוסיא שיל ואולי ע"י שהי"ל חולי שיעול והי' הדיבור קשה טעה הרופא בשמיעה או שטעה בכתיבתו

וגם מה שאמרה אשת העד רמ"צ שבאות ג' שהי' שם אשתו הראשונה פיגא אולי טעתה בזכרונה. יען שכבר עברו כמה שנים עכת"ד השאלה

ג והנה רו"מ פתח בהצלה והביאה מהא דסי' י"ז סי"ח וכיון דנודע שמו ושם עירו ושם חותנו ושהי"ל אב סמוך לזאלישטשיק וסימני גופו ושערותי' הי' פשוט להתיר אלא דיש לעיין ע"י אמירת אשת רמ"צ כי אשתו הראשונה הי' שמה פיגא ואינו כן וע"ז הביא מתשו' ב"א חא"ע סי' כ"ד וסי' כ"ה (בעובדא שהעיד השמש מהח"ק שנפטר איש א' מק' ראחמאנאב והנפטר א"ל שמו ושם אביו ושם עירו ואמר שם אשתו חיה שרה ובאמת הי' רק שמה חיה והאריך הב"א דאין זה הכחשה בגוף העדות והוי רק הכחשה בבדיקות ואח"כ האריך די"ל דהוי כחקירות כיון דאנו באים להתיר אשה זאת ששמה חיה אך שבסי' כ"ה הביא בשם תשו' מא"נ דע"י השינוי יש לחוש שמא יש עיר אחרת ושאר שמות כשמות הללו וע"ז מסיק הב"א בשם שו"ת פני משה סי' ע"א דיש לתלות בטעות כיון דהוי מלתא דלא רמיא וכ"ה בשו"ת מ"ב סי' ק"ט עכת"ד.) ועפ"י דבריו בנ"ד שאין ההכחשה בדברי העדים שאנו צריכים להתרתה רק שהאשה אומרת כן וא"צ לעדותה כלל וגם אם אולי שמעה ד"ז מבעלה הוא רק הכחשה בסיפור בעלמא ואין בו חשש שיהי' מהחקירות וגם ידוע שאין במדינתינו עוד עיר טשארטקוב וזאלישטשיק לכ"ע יש להקל עכ"ד. והנה אמת נכון הדבר דבתשו' מ"ב סי' ק"ט כתב וז"ל ואע"ג דחזינן בה תיוהא קצת שהעידו הנכרים שהנהרגים שניהם הי"ל מו"מ עם הדוכס קרעצקי ושניהם נשבו ונפדו וזה שקר גמור וכו' נראה דאין לנו לתלות עדות זה לעדות שקר אלא לטעות ובדדמי כמלתא דלא רמיא עלי' דאינשי שהנכרים לא דקדקו כ"כ בד"ז וחשבו מאחר ששניהם נהרגים חשבו ששניהם הי"ל אותן סימנים או אפשר שהנכרים העידו האמת והעד אברהם בר"ש טעה בדבריהם דבכה"ג עבידו אינשי דטעי ותלינן בטעות ולא בשיקרא וכאשכחן בפז"ב וכו' ועוי"ל וכו' דפלגינן דיבורי' ואמרינן האי ודאי שקר הוא וכו' ועוי"ל שהנכרי מסל"ת נאמן הוא להתיר את האשה אבל אינו נאמן לאסור כמ"ש הרד"ק בתשו' הביאו הרב"י בטואהע"ז סי' י"ז וה"נ נאמן הנכרי לומר שנהרגו ומתירין את נשותיהן ואינו נאמן לומר שהבן הי' אצל כל המעשים ומעדות זה היינו אוסרין את נשותיהן וכו' עכ"ל העתקתי לשונו לפי שמדבריו מצינו סעד גדול להקל בנ"ד כמו שעלה בלבי בראשית השקפה וראיתי אח"כ במכתבו דמר באות ד' שהעיר בזה דכיון דכל הריעותא ע"י האשה י"ל דאינה נאמנת כלל נגד העד כשר כמ"ש הרמב"ם ותיו"ט פט"ו ליבמות מ"ה ושו"ת נו"ב מ"ק א"ע סי' י"א ותשו' רע"א סי' קי"ג אך דרו"מ פקפק דבנ"ד ליכא עד כשר שיהי' די בעדותו לבד וצריכין לצרף דבריהם וכל א' העיד רק על חצי דבר ובעדות

נשים הקילו גם בחצי דבר ורמז לתשו' ב"א חא"ע סי' כ"ט וישוי"ע סי' י"ז סק"ו בענין זה ומדברי המ"ב הנ"ל מבואר דגם בעדות הנכרים עצמם נאמנים במה שמעידים להתיר ואין נאמנים במה שמעידים לאסור כיון שהוא ב' מעשיות וזהו קצת היפוך דברי תשו' פ"י סי' ס"ו שהביא רו"מ ומכ"ש בנ"ד שאפשר לתלות דברי האשה שאיננה מעדים המתירים כלל בטעות ושכחה וגדולה מזו מצינו ברמב"ם פ"ב מקידוש החדש ה"ו אמרו העדים ראינוהו ביום כ"ט שחרית במזרח קודם שתעלה השמש וראינוהו ערבית במערב בליל שלשים הרי אלו נאמנים ומקדשין על ראיי' זו שהרי ראוהו בזמנו אבל הראיי' שאמרו שראוהו בשחרית אין נזקקין לה שאין אנו אחראים לראיית שחרית ובידוע שהעבים נתקשרו ונראו להם כלבנה וכן אם ראוהו בזמנו ובליל עיבורו לא נראה הרי אלו נאמנים שאין אנו אחראים אלא לראיית ליל שלשים ובמפרש וז"ל וא"ת ומפ"מ השגיחו על ראיית ליל שלשים ולא השגיחו על ראיית יום כ"ט בשחרית שיש לנו לומר ג"כ שמא זו הראיי' שראו בליל שלשים עבים שנתקשרו אבל ראיית יום כ"ט הוא הראיי' האמיתית ואין הירח נראה ביום שלשים והתשובה אין אנו אחראין לראיית שחרית אם הוא אמיתית או אינה אמיתית מאחר שהעידו בראיית ליל שלשים אין לשים לב לראיית יום כ"ט וכאלו לא העידו בפנינו בה כלל עכ"ל וע"ש בלח"מ ומבואר דכיון דא"א לקיים ב' הדברים יחד אף דבע"כ עדות א' שקר אין דנים אלא על העדות שאנו דנים ושואלים עליו ולא על ראיית שחרית וכאלו לא העידו כלל דמי ותולין שהי' בטעות ואעפי"כ אין חוששין לעדות של ליל ל' לומר שמא טעו גם בזה וא"כ מכ"ש בנ"ד שהאשה אינה מהעדים המעידים כלל שוב נזכרתי דבתשו' ח"צ סי' מ"ד באמצע התשובה הביא מרמב"ם הנ"ל לנידון דידי' והוכיח דגם היכי דאפשר שתהי' ההכשה בפ"ע אמת אמרינן דמה שאין בו צורך לגוף העדות לא משגחינן בי' וא"כ ה"נ בנ"ד.

ד ומ"ש רו"מ דהעדים מעידים כ"א על חצי דבר הנה בשו"ת תומת ישרים סי' ע"א חידש דגם בעדות נשים בעינן דבר שלם והאריך בדברי הריב"ש (שהובא בד"מ סי' ט"ז ס"ק י"ח) והעלה דעדות מיתה ועדות שהוא אשת פ' לא הוי בגדר חצי דבר דזה שהיא אשת פ' הוי גילוי מלתא בעלמא ועוד דיש תיקון בדבר שאותו העד המעיד על שם הבעל יודיע לעד המעיד על המיתה עדותו שזהו פב"פ ונמצא שעד המיתה מעיד על דבר שלם כיון דסגי בזה גם בעד מפי עד ע"ש אבל בשו"ת דרכי נועם סי' י"א העיד שנמצא במקומות רבות עצמו מספר במחברים דגבי עגונה מצטרפין עד המעיד על מיתת איש וא"י שמו ומקומו והשני מעיד שזה המת הוא פב"פ דכיון דאין בזה תורת עדות ממש וא"צ ב' עדים אלא שאנו דנים על אמיתות הדבר לידע שכן הוא ומאמינים משום דהוי על"ג אי

משום דאשה דייקא יוכל כל א' להעיד על ח"ד וע' בשו"ת נט"ש סי' ע"ג שהביא קצת דברי שניהם אלא שקיצר בדברי התומת ישרים ולא הביאם כפי הנ"ל וכתב שדברי הד"נ יותר מסתברים וגם יש הוכחה מדברי הפוסקים לדעת הד"נ וגם בשו"ת בת עיני סי' ד' הוכיח מתשו' ב"ח וצ"צ כן וסיים שכן עיקר ע"ש ובתשו' תפ"צ חא"ע קו"ע סי' י"ד השיב להב"ע בענין הנ"ל ותמה על שהוצרך להאריך בדבר פשוט דמוכח מתשו' הרא"ש ותשו' מהריב"ל וכל התשו' ראשונים ואחרונים דליכא בזה חשש ח"ד וגם היכי דבעינן שלא יהי' ח"ד מ"מ הידיעה מי הוא הוי רק גילוי מלתא וגם בגיטין וחליצה וד"מ מהני בכה"ג מדינא ואינו בגדר ח"ד כלל ע"ש ובפרט לשי' התוס' בכמ"ד דהיכי דראה כל מה שהי' בידו לראות הוי דבר שלם ובתשו' ב"ע הנ"ל הוכיח דהשומע מפי חבירו אם לא אמר לו באותה שעה חבירו יותר הו"ל כל מה שבידו לראות ע"ש א"כ הוי בנ"ד דבר שלם וכבר האריך בתשו' הש"מ סי' ק"ד להוכיח דהעיקר כשיטה זו ודחה דעות הרי"ף ורש"י בענין זה יעו"ש באורך וא"כ פשי' דיש' להקל אבל בתשו' ח"ס חח"מ סי' קמ"ח הוכיח דבעלי השו"ע הכריעו כדעת הרי"ף ע"ש אבל לא אדע מדוע יהי' בנ"ד חצי דבר דהא בשמו ושם עירו סגי ובהצטרף סימני גופו אפי' בינונים לכ"ע מהני כסימן מובהק וע' בשי"ק על הירושלמי פ"א דנזיר ה"ב בד"ה הריני כשמשון שהוכיח מדברי הרמב"ם פ"ד מנזירות שפסק דהאומר הריני כשמואל הרמתי או כשמואל בן אלקנה ה"ז נזיר עולם ולא אמרינן שמא נעשו מעשים אלו לאיש אחר ומוכח דבשמו ושם עירו או שמו ושם אביו סגי ואינו נאמן לומר שנתכוין לאדם אחר ע"ש וא"כ הרי בנ"ד עד ג' העיד על שמו ושיש לו אב בכפר סמוך לזאלישטשיק והשני העיד על שמו ושם עירו ושניהם מעידים על סימני גופו ושערותיו וסגי בדברי כל א' מהם דאיכא בדברי כל א' מהם שלשה הוכחות וגם יעוין בשו"ת ספר יה יהושע סי' ע"ד ושו"ת נחלת אבות לבעל שע"מ סי' כ"ה וימצא סמוכים גדולים להתיר בנ"ד ולא באתי להעתיק דבריהם כי הספרים מצוים וגם יעוין בשו"ת איגרא רמ"א סי' ז' וסי' ח' שהעלה דאם נמצא שינוי והכחשה בגוף עדות העד שא"צ להעיד אין השינוי פוסל כלל ותולין בטעות ושכחה דהוי מלתא דלא רמיא ע"ש באורך ומכ"ש בנ"ד. והנה מ"ש רו"מ בענין החיפוש יעוין בתשו' פנ"י ח"א חא"ע סי' י"ג מ"ש בביאור דעת תשו' הרא"מ בענין זה דבכה"ג שלא נודע זמן יציאתו מעירו עפ"י עדים קשה מאוד החיפוש אלא דכיון שלא הי' זקן הרבה יש להקל ע"י דרישה וחקירה מאנשי העיר וע"ש שהעלה דאף שכפי עדות האשה א"א להתיר מ"מ מהני עדות הנכרים שהם רוב לנגדה להתיר דבפסולי עדות הולכין אחר הרוב יעוש"ה ומכ"ש בנ"ד דיש לנגדה עדים כשירים ובזה נראה דאף שכפי עדות הדאקטור בהבוך נראה שלא מת בתוך השפיטאהל

שהרי דרכו לכתוב שם את כל היוצאים בין חיים בין מתים ותמהני על רו"מ שלא העיר בזה כלל אך לפמ"ש העדים נאמנים לנגדו ולנגד האשה גם היכי דאין העדים כשירים ומכ"ש בנ"ד שהם עדים כשירים נגד פסולים ויש כמה אומדנות דחזי לאצטרופי ואחרי שכבר הסכים עמו מחו' הרב הה"ג מטשארטקוב ז"ל וגם עשה חיפוש והכרזה עבור זה ודעת רו"מ להקל גם בלא"ה לכן גם אני מסכים עמהם להתיר את האשה מכבלי העיגון ולקיים מצות חליצה.

סימן שיב

א עי' מפתחות. לש"ב הרב המופלג מו"ה יעקב סעליק נ"י מבאטישאן מז וכעת דומו"צ בק' דאראהאי

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה ששאל שהמנהג לכתוב בגיטין בראראהאי מתא דיתבא על נהר בהאי ועל נהר יעזר וזה כמה שנים שהנהר יעזר נפסק לגמרי כמו פרסה רחוק מהעיר ורו"מ הביא מדברי הרמ"א סוסי' קכ"ח ודברי משפטי שמואל שהובא בבאה"ט דנהר שלפעמים נפסק אם ברוב ימים המים מצוים בו עוד שם הנהר עליהם ומוכח דאם נפסק לגמרי בטל שמו ולכן דעתו נוטה שלא יכתבו נהר זה ואין לחוש ללעז גיטין הראשונים וכמ"ש הב"ש בשם תשו' מהרי"ל בדין נוסף נהר חדש דאין לחוש ללעז דאית לי' קלא וא"כ ה"נ בנ"ד וגם יש נהר א' ששמו זיזיע שהמים בתוך העיר ולא כתבוהו עד עתה ולא נודע הטעם ונסתפק אם יכתבוהו עתה או אולי יש לחוש בזה ללעז גיטין הקודמים עכת"ד.

ג והנה בדין נהר יעזר הדבר פשוט כמ"ש רו"מ דדוקא אם רוב הימים מצוים מים י"ל דשם נהר עלי' וכמ"ש המשפש"מ ובאה"ט הנ"ל ואני מצאתי ראי' לזה מש"ס דב"ק דף ס"א ע"א עברה גדר וכו' או נהר פטור רב אמר נהר ממש ושמואל אמר ארותא דדלאי מ"ד נהר ממש אע"ג דליכא מיא וכו' ובתוס' שם דבנהר יש בו קרירות מים שעוברים בו תמיד ומוכח דעכ"פ גם בשעה שאין המים עוברים בו נקרא בשם נהר וגם העירוני קצת מש"ס דב"מ דף פ"א ע"ב אזיל באורחא דנהר פקוד וכו' ומיהו ליכא מיא וכו' ובאס"ז שם בשם ריטב"א שהנהר דרכו להתייבש לפרקים וזה נראה דלא כמ"ש הג"פ ס"ק ל"ז דאם בשעת כתיבת הגט פסק הנהר אין לכתוב דיתבא על נהר ולפמ"ש נראה דגם באורך שעה יש להקל בדיעבד אם כתב כן ואולי גם הג"פ החמיר רק לכתחלה בזה והנה הג"פ שם הביא ראי' מדברי הזהר פ' בלק פתורה אשר על הנהר הנהרות מיבעי' לי' מאי על הנהר ודאי הכי הוא דגל חד נהרא קיימא תדיר עכ"ל אלמא דאם הנהר פוסק אין לכתוב דיתבא על

נהר וכתב וז"ל ויש לדחות דשא"ה דיש שם נהר שאינו פוסק וע' רשד"ם סי' ק"ד בסה"ג אמנם בעיר שאין בה אלא נהר א' ולפעמים פוסק יכול לכתוב דיתבא על נהר עכ"ל ועיינתי ברשד"ם שם וראיתי שכתב דאם יש ב' או ג' נהרות יכתוב כולם ואם לאו יכתוב הנהר העיקרי והרשום יותר ע"ש ולזה רמז הג"פ דאם אחד פוסק לפעמים אזי יכתוב רק הנהר שאינו פוסק כלל וא"כ היכי דיש ב' נהרות גם המשפטי שמואל מודה דאין לכתוב הנהר שפוסק לפעמים שהרי הג"פ. הביא בתחלה דברי המש"ש הנ"ל וע"ז כתב דבריו הנ"ל ועכ"פ בנ"ד שכבר פסק הנהר לגמרי אין שום ספק כלל דלכ"ע אין לכתוב נהר זה כלל דהא אפי' בפוסק לפעמים דעת הג"פ דאין לכתבו רק אם בשעת כתיבת הגט המים מכסים בו משא"כ בשעה שאין מים וכמש"ל בשמו וגם מלשון המש"ש עצמו שהובא שם לעיל שכתב וז"ל וכיון שבשעת כתיבת הגט המים מכסים וכן ברוב הזמן וכו' מבואר דס"ל כן וגם כיון דבנ"ד יש נהר אחר שאינו פוסק כלל הרי מבואר בג"פ דיש לכתוב רק הנהר העיקרי ומכ"ש היכי דפסק נהר א' לגמרי לכ"ע אין לכתבו אך לענין הגיטין שכבר נסדרו עד עתה יש לדון עפ"י הש"ס דגיטין מ"ב עבדי שהי' כבר ובתשו' מהרי"ט ח"א סי' קכ"ב העלה מזה לענין חתני' שהי' כבר דהוו בכלל המתנה ועמ"ש בחיבורו לחו"מ בשו"ת שבסופו מכמ"ק בש"ס בזה וכעת אני מוסיף להעיר מש"ס דב"ק קי"ט ע"א דפליגי אם נפש בעלי' קאי אגזלן דבעליו דהשתא משמע או דנגזל דבעליו דמעיקרא משמע וע"ע בתשו' מצל מאש סי' מ"ג מ"ש בזה מהא דסנהדרין מ"ד ותוס' יומא נ"א ותשו' מהראנ"ח ח"ב סי' פ"ד דאם כתב בחנות שלו יש לפרש שהיתה מקודם שלו וע"ש מתשו' הריטב"א שבב"י חו"מ סי' קמ"ז מחודש ב' ע"ש באורך ואכ"מ אבל י"ל דמ"מ לא שייך לשון דיתבא דהיינו השימוש בהמים כיון דעתה פסקו המים ואי נימא דדיעבד כשר ודאי דלא שייך חשש לעז כמ"ש בתשו' מהרי"ל סי' ק"ה והובא בב"י סי' קכ"ח ויעוין בתשו' מהרי"ט ח"א סי' פ"ו ובג"פ סי' קכ"ה ס"ק ל"א בשם כמה תשו' בענין זה ולכ"ע אין לחוש בנ"ד ללעז וטפי יש לחוש לבל יכשלו ח"ו בגיטין שאינם כשירים מכאן ולהבא אף דגם בשינה שם נהר כשר מ"מ י"ל דהכא גרע כיון שאין שם נהר זה כלל ויש לצדד בזה אבל לכתחלה ודאי דאין להקל.

ד ובדבר נהר זיזיע שלא נודע הטעם מדוע לא כתבוהו עד עתה הנה אם ידוע בפי כל עתה שם הנהר יש לתלות שלא נודע אז שם הנהר הזה וגם כיון שכבר כתבו בגיטין ב' נהרות ואם אולי הם עיקרים לכן לא כתבו את זה וא"כ עתה שישמיטו נהר א' מהקודמים נכון לכתוב במקומו נהר זה ואין בזה חשש לעז כיון דבדיעבד כשר בלא כתבו שם נהר

וכבר נתבאר דבכה"ג ליכא חשש לעז ולכן לענ"ד יכתבו עתה נהר זיזיע במקום נהר יעזר וע"ע תשו' אבני צדק א"ע סי' קי"ג בדינים אלו.

סימן שיג

א להרב מו"ה יעקב כהנא נ"י אבד"ק חאצעמער

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו איך ביום ש"ת העבר ישבו בחורים בבית ר"צ שפינדיל מחזיק הפר"פ ושתו שכר והבתולה בת ר"צ דיברה עם א' מהבחורים מ' משה בר' יחזקאל וא"ל תן לי צנצנת שכר וא"ל אם אתן לך תהא מקודשת לי ואמרה הן ונתן לה צנצנת שכר וא"ל דיא זאלסט צי מיר מקודש ויערין נישט צי קיין אנדערן אין ביסט מיין ווייב ואמרה לו ווער עס וועט דרייען דעם זאל דער קאפ פר דרייט ווערין. והעידו ע"ז ג' בחורים עכת"ד השאלה והנה רו"מ כתב דאין שום צד היתר בזה דאף שלא קנה את השכר אלא במשיכה והגבהה בלא כסף והוי רק קנין דרבנן מ"מ לשי' כמ"פ הוי דאורייתא ועכ"פ מקודשת מדרבנן והנה לכאורה הי' נראה דודאי הוי רק קידושין דרבנן משום דלא קנה השכר רק במשיכה מדרבנן וגם להסוברים דהמקדש במעמ"ש הוי קידושין דאורייתא היינו משום דהפקר בד"ה וכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון אבל היכי דחז"ל בעצמן גילו דעתם שלא יהי' שוה לשל תורה בודאי דינו כדרבנן בעלמא וסברא זו מבואר בפלתי סי' ק' ואני מצאתי מפורש כן בס' האשכול ה' ק"ש ותפלה סי' א' דאף דבכל טבילה דרבנן פוסל חציצה דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקן מ"מ בט"ק דהתירו לטבול בשאוב הרי גי"ד שלא יהי' כשל תורה א"כ גם חציצה אינה פוסלת בה ע"ש ולכן במכירת שטרות הוכיח הרמב"ן בחי' לב"ב דהוי מה"ת דאלת"ה אמאי מקודשת והפ"י בקידושין מ"ז תמה דא"כ אמאי במעמ"ש מקודשת ולפמ"ש לק"מ דשאני מעמ"ש דתיקן כעין של תורה אבל במכירת שטרות דהמוכר שט"ח וחזר ומחלו מחול משום דמכירת שטרות דרבנן הני לא אלמו תקנתם כשל תורה וא"כ ה"נ במשיכה לבד הרי יתומים שמכרו במשיכה חוזרים בהם כיון דמה"ת אינו קונה הרי דלא אלמוה לקנין משיכה כשל תורה א"כ בכה"ג לכ"ע מקודשת רק מדרבנן ואולם ראיתי במח"א ה' קנין משיכה סי' ב' האריך בענין זה וסיים דכיון דאיכא נמי ש"ר שבא אח"כ ליד האשה מקודשת מדאורייתא ע"ש.

ג והנה בא"ח סי' שס"ו הובאו ב' דיעות אם בנו ובתו הגדולים הסמוכים על שלחן אביהם אם ידם כיד אביהם ומבואר שם דבדרבנן סומכין להקל והא דבחו"מ סי' ע"ר ס"ב בהג"ה הביא בסתם דברי הנימוק"י דאם נתנו מתנה לקטן הסומך על שלחן אביו הרי הוא של אביו אבל לא בבנו הגדול היינו דבבנו גדול הוי סד"ד כדמוכח בנימוק"י

שם ולכאורה לפ"ז המקדש בתולה הסמוכה על שלחן אבי' דכל מה שנותנים לה שייך ונקנה לאבי' מהראוי שלא תהא מקודשת דהא לא נתן לה כלום אבל ז"א דהא זהו רק מתקנת חכמים ולא תקנו דבריהם להקל על ד"ת כמ"ש כה"ג ברש"י חולין י"ג ור"ן פ"ב דפסחים אבל היכי דהוי רק קידושין דרבנן שוב י"ל דאינה מקודשת כלל וא"כ בנ"ד ממ"נ אינה מקודשת דהא המקדש לא קנה אלא במשיכה דהוי קנין דרבנן אלא דנימא דתקנו דבריהם כעין של תורה או משום דאיכא נמי שינוי רשות והרי בנ"ד ליכא שינוי רשות כלל דידה כיד אבי' בעל השכר ומדרבנן נקנה לאבי' בשעה שבא לידה מאי אמרת הרי קנין דרבנן ל"מ להקל על של תורה ז"א דהכא אי נימא דליכא ש"ר ליכא קידושין של תורה כלל וא"ל דתקנו דבריהם כעין של תורה דז"א דא"כ גם תקנתם דתקנו שנקנה הכל לאבי' הוי כשל תורה וכה"ג כ' הב"י ורמ"א סוסי' מ"ב בשם רשב"ץ דהמקדש קדושין דרבנן בפס"ע דרבנן ממ"נ בטלו הקידושין.

ד אלא דבנ"ד יש לחוש לדעת הסוברים דגדול וסמוך על שלחן אביו אין ידו כיד אביו ואף דבדרבנן סומכין ע"ד המיקל הרי כאן איכא דעת האח' המח"א דהוי קידושין של תורה א"כ יש לחוש להחמיר ועוד די"ל דנהי דמציאת קטן וכן מתנה שנתנו לו נקנה לאביו מ"מ כסף קידושיה ודאי הוי שלה ועוד שדעת הרשב"א ומרדכי דמתנה הוא שלה ועקצוה"ח סימן קע"ו וסימן ע"ר שם ומכ"ש כסף קידושיה – גם יש לדון בזה עפ"ד הלח"מ פ"ה ממכירה ותשו' נט"ש סי' ל' דהיכי דבשעת קנין דרבנן לא הי' נ"מ לשל תורה גם אם אח"כ נתגלגל ובא לד"ת לכ"ע מהני הקנין דרבנן גם לשל תורה א"כ ה"נ בנ"ד.

ה והנה עוד עלה בלבי עפמ"ש המבי"ט ט ח"א סי' רצ"א דנהי דבדיעבד מהני קידושין גם אם לא אמר הכסף זה מ"מ דוקא באמר בלשון הוה הרי את מקודשת לי אבל באמר בלשון תהא מקודשת לי דיש לפרש על העתיד שתשמור אותו דבר שנתן לה לכשיקדשנה גם בדיעבד צ"ל מקודשת בזה ואם לאו הקידושין בטלים והביא שכ"כ מהר"י בי רב ע"ש וה"נ כיון שאמר דיא זאלסט צי מיר מקודש ווערין ולא אמר בשכר זה שוב י"ל דהקידושין בטלים ואף שאמר אח"כ אין ביסט מיין ווייב הרי לא חזר בו מדיבורו הקדום אלא שאמר לשון מוסיף אין ביסט וכו' דהיינו ע"י הבטחהה הוא בעיני' כאלו עשוי כבר – ויש להביא הוכחה לזה מתשובת הבתולה שאמרה ווער עס וועט דרייען וכו', ואם כבר נתקדשה במה איפוא תוכל לשנות דיבורה, ובע"כ שהי' רק דרך הבטחה על העתיד וגם יש הוכחת ממה שעשה כן ביו"ט של ש"ת ומבואר במהר"ק ורמ"א סי' מ"ה דגם להחוששין בסבלונות משום קידושין מ"מ בשלח לה בשבת אין חוששין להן דמסתמא לא עבד איסורא ע"ש וה"נ בזה ואף דמצינו בר"ן נדרים ע"ז ב' בד"ה תניא וכו' דכי קתני

האומר כל נדרים שתדורו עתיד במקום עבר הוא ושנדרת קאמר ואשכחן טובא דכוותי' וכו', ע"ש מ"מ הכא דחז"כ מסייע לפרש דבריו בלשון עתיד טפי אית לן לפרש גם לשון הוה דקאמר דכוונתו ללשון עתיד גם י"ל דבאותה שעה שיקדשנה אז תהי' אשתו ועל אותו שעה יתכן לשון הוה ועבר כמ"ש כה"ג ברש"י פ' שמות המופתים אשר שמתי בידך וע"ע ברש"י תהלים קמ"ט לעשות בהם משפט כתוב דהיינו הכתוב ביחזקאל ואף דבימי דוד עדיין לא נולד יחזקאל מ"מ הרי נתנבא על העתיד ובאותה שעה כבר יהי' כתוב המשפט ביחזקאל ע"ש וה"נ י"ל בנ"ד ומצאנו בלשון המקרא פ' ויקרא ונפש כי תחטא וכו' והוא עד או ראה וכו' הרי שהתחיל בלשון עתיד ומסיים בלשון הוה ועבר ובע"כ הכוונה כמ"ש ובכ"ז לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה להקל באיסור א"א ובפרט דהמבי"ט גופי' סיים שם דצריך עוד סמוכין לסברא זו ומכ"ש בנ"ד שסיים אין ביסט מיין יוייב – אבל הנה לא ביאר רו"מ כל פרטי הדברים הנחוצים מה אומרים המקדש והמקודשת ואם הי' הגב"ע בפניהם ובאיזו שעה אמר הדברים אם קודם או אחר שנתן לה השכר ואם אולי מתוך דקדוק לשנות העדים ימצאו עוד איזו צדדים אז יצרף גם דברינו הנ"ל ואם לאו אפס מקום להקל וצריכה גט

סימן שיד

א להרה"ג מו"ה יחיאל מאיר ברומיר הלוי נ"י ראבד"ק בוטשאטש

ב מכתבו הגיעני ובדבר הדו"ד שבין הרב ר"פ ובין הרב ר"א בעסק הרבנות דק' הוסיאטין מעבר רוסיא היות כי נתגרש ר"פ מפני גזירת המלכות שאסור לשום איש ממדינת קיר"ה לישב שם והי' ר"פ הולך אל הספר בכל יום להורות לבני העיר לכל הבאים אצל הספר ואחר שנתגרשו גם ב"ב פסק מליל‍ך לשם והשתדל להתקבל בהוסיאטין שבעבר קיר"ה לסייע לאביו ועברו איזו ירחים כן והבע"ב הרעישו לפני הרה"צ שליט"א ושאלוהו מדוע אינו הולך אל הספר להורות לבה"ע והשיב שאין רצונו עוד לראות פני ארץ רוסיא וגם בבוא אנשי העיר לפני הרה"צ לבחור להם רב ורצו דוקא ברב מארץ רוסיא ואולם פקודת הרה"צ חזקה עליהם לקבל את ר"א והלך א' מהפו"מ והודיע לר"פ שילך לפני הרה"צ וימחה בדבר והשיב ר"פ שאין רצונו עוד להשאר על משמרת הרבנות הנ"ל ור"פ טען שמעולם לא נתייאש מזה ומה שאמר שאין רוצה אין זה לשון יאוש וגם כי אז חשב שיעלה בידו להשיג סיוע רבנות אביו מעבר קיר"ה ולא אסתייע מלתא ודמי לזבין אדעתא למיסק לארעא דישראל ולא סליק דהוי בטעות ורו"מ פסק שהדין עם ר"א (דהא מבואר בחו"מ סי' קנ"ו ומג"א סי' קנ"ג דיאוש מועיל בחזקה וה"נ נראה מענינו שכבר

נתייאש מזה וגם לא מיחה לפני הרה"צ וגם לשי' כמ"פ מהני לשון איני רוצה דמהני משום הפקר גם בקרקע ולשי' כמ"פ חזקה כמטלטלין וגם מה שטען שהי' בטעות הרי כל יאוש הוא בטעות וגם הרי פשע בזמן שלא הלך אל הספר להורות להם ונתקבל רב השני בהיתר ואף דבא"ח קנ"ג דפרנס שנסתלק באונס ונתמנה אחר כשיסתלק האונס חוזר הראשון למקומו כבר כתוב בא"א להגה"ק מבוטשאטש דבמרבי"ץ תורה ל"ש דין זה וגם הרי הרב ר"א מפסיד עי"ז ממון שעקר דירתו ממקום רבנות שהי' לו וגם בני העיר מפסידין עי"ז ובכה"ג ליכא דדבמ"צ וה"נ דין חזקה זו ואף דבהא דא"ח סוסי' קנ"ג דנובע מתוס' יומא י"ג שכתבו דנ"מ לענין פרנס ג"כ מפסיד השני שהו"ל מקודם לשמש בכה"ד עכ"פ אבל התם אינו אלא כבוד ושררה משא"כ הכא גם י"ל דבשעה שנדחה ר"פ מצד גזירת המלכות מיד בטל חזקתו והי' ביד בה"ע לקבל רב אחר דאדעתא דהכי לא קבלוהו לישא עול בכל עת בשחדים ופיוסים ומה שחזרו וקבלו הרב ר"א פנ"ח באו לכאן וגם טעמם כי רבנות של ר"פ כבר נתפרסם בין השרים ויראים לכסות ולחפות עלי' משא"כ השני והביא ממהרמ"ל סי' ס"ב במי שנתגרש מאוראנדי מצד השר דאם א"י לחזור וגי"ד שנתייאש ואסח דעתי' בטל חזקתו והביא מהא דב"ק קט"ז בשיירא שעמד עליהם גייס ויכולים להציל ע"י הדחק דלעצמו הציל ולמד מזה מהרמ"ל דה"ה בלא זכה אחר וזה גי"ד שמתייאש הוי יאוש ומכ"ש חזקת רבנות דקלישא מחזקת ראנדע עכת"ד.)

ג והנה בגוף הדבר שכתב רו"מ דבנ"ד נתייאש לכאורה יש לפקפק דהא מבואר בכתובות ג' ע"ב גזרה עבידא דבטלה אבל בתשו' ח"צ סי' ל"ח מבואר דדוקא גזירה דשמדא בטלה משא"כ גזירה אחרת הכוללת כל בני המדינה ואף דהכא כוללת רק יהודים ואפשר לומר דדמי לשמדא אבל מלבד דסמוך לספר ועל אנשים זרים ממדינה אחרת הוי כוללת גם לשאר אומות ועוד דמבואר מדברי הב"י ביו"ד סי' שמ"א דדוקא בגזירה התלוי' בשביל ממון עבידא דבטלה ולא גזירה מחמת שנאה וה"נ בנ"ד שהוא מפני שנאת היהודים וע' בב"י חו"מ סי' ר"ה סעי' י"א מ"ש מדברי הרשב"א פ' הניזקין ומ"ש עליו דבגזירת מלכות חושב שתתקיים הגזירה כל אותו הדור ולא מסיק אדעתי' למתבעי' וכו' ומוכח דהוי יאוש אך דבנ"ד י"ל דבלא"ה לא מיקרי יאוש מצד גזירת המלכות כיון שנהג זמן רב לילך אל הספר ולהורות שם וד"ז הי' בידו לנהוג כן תמיד ואם הוא מרצונו לא רצה בזה אין זה בגדר יאוש ועוד דאי נימא דהחזקות דינם כקרקע ל"מ יאוש בקרקע והא דבתשו' מהרמ"ל סי' ס"ב דן בחזקה משום יאוש היינו לפמ"ש בנה"מ סי' שע"א דבממון שא"י לתבעו בדיינים גם בקרקע מסגי יאוש ע"ש אבל הכא דמצד הגזירה ליכא יאוש

כיון דמ"מ הי' יכול לילך אל הספר כמקדם א"כ גם אם שמענו דנתייאש ל"ה יאוש כיון דקרקע הוא.

ד ומ"ש רו"מ מהא דסי' רמ"ה דאיני רוצה הוי לשון הפקר הרי ע"ז דן הרב ר"פ דהוי בטעות אלא דרו"מ דחה דכל יאוש בטעות הוא והתינח אם מדין יאוש קאתינן עלה אבל בנ"ד דליכא יאוש אלא משום הפקר והרי הפקר בטעות ל"מ כלל כמ"ש התוס' בפסחים נ"ז ע"א ותוס' גיטין מ"ז ע"א והא דשוה"נ שהוזמו עדיו שאני משום דנאסר בהנאה ונתייאש כמ"ש הרא"ש פ"י דב"ק סי' כ"א וקצוה"ח סי' רנ"ט ועמ"ש בחיבורי רסי' קפ"א ובפרט בסי' קצ"ד ס"ב בזה.

ה אבל בגוף הדין דנד"ד כבר האריך בנידון כעין זה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורק האחרונים חא"ח סי' י"ז בדברי הש"ס ותוס' יומא י"ג שהביא רו"מ והעלה דאם הראשון ל"ה אונס גמור לכ"ע אבד חזקתו אפי' אם הי' בדרך רחוקה וטרוד בעסק פרנסה וכדומה אין זה בגדר אונס ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד שלא רצה לילך בכל יום אל הספר להורות לבה"ע ופשע בזה ודאי אבד חזקתו וגם העלה שם דאם השני לא רצה להחזיק אלא אדעתא שיחזיק לעולם לכ"ע אבד הראשון חזקתו דאונס רחמנא חייבי' לזה לא אמרינן ע"ש וא"כ ה"נ בנ"ד דסתמא הוי לעולם ומאן ציית דעקר סוכי' ומשכני' ממקום הרבנות שהי' לו לבא למק"א ולקבוע בעיר לפי שעה ועמ"ש בחיבורי לחו"מ בקה"ע לסי' רל"ז אות ט"ז באורך בזה ויש להביא עוד ראי' מתוס' נזיר מ"ז ע"א בד"ה וכן וכו' שכתבו דגבי כ"ג שגלה ומינו אחר תחתיו ושימש כמה שנים שאף אם הראשון שב אינו חוזר לעבודתו שהרי שימש זה תחתיו כמה שנים וכו' ע"ש ומבואר דדוקא בשימש זמן קצר דינא דראשון חוזר לעבודתו משא"כ בשימש כמה שנים ונודע דהיכי דמתחלה אדעתא דהכי נתקבל לכמה שנים דינו כאלו הי' שם כן כדקיי"ל לענין קבע דירתו בעיר אדעתא דלעולם א"צ שישב שם יב"ח ודינו מיד כבנה"ע וה"נ בזה, וגדולה מזו מבואר בירושלמי פ"ו דיומא ה"ו קרא מסייע למתני' והמשלח את השעיר וכו' מה כתיב בתרי' ואת פר החטאת וכו' אר"מ ואפי' כהן כאהן דתנינן וכו' אתיא הוא כאינש דסליק מטבריא לציפורין עד דהוא בטבריא אמרין בציפורין הוא יתיב וע"ש בק"ע ופ"מ ומבואר דאם גמר בדעתו לקבוע דירתו בציפורי אפי' עודנו עוד בטבריא כבר נקרא על שם האחרת וה"נ בנ"ד ואף שדברי התוס' דנזיר הנ"ל תמה עליהם באו"מ שם כבר האריך בס' ברכת ראש שם והעלה דעכ"פ אין השני מסתלק ושניהם שוים בעבודה וא"כ גב רבנות דא"א שיעסקו שניהם א"כ תלוי ברצון בני העיר והם רוצים בר"א.

י ומה שטען ר"פ שהי' בטעות ומדמה לה לזבין אדעתא למיסק וכו' מלבד מ"ש רו"מ דזה דוקא בצירוף גי"ד אף גם הרי זהו דוקא בקרקע ולא במטלטלי וכיון דהחזקות ספק מטלטלין הן ור"א ובה"ע מוחזקים וכל בן המיצר הבא נגד לוקח הוי הלוקח מוחזק כנודע א"כ במה איפוא יוכל ר"פ להוציא מידם ואולם לא אכחד דלענ"ד גם להסוברים דחזקות דינן כקרקע היינו חזקת חניות ואוראנדיס ששוכר גם המקום ואפי' בחזקת חניות דעת הרדב"ז ח"ג סי' תקל"ג דכיון דההלואה אינה מצד הקרקע דינה כמטלטלין ומכש"כ בחזקת רבנות שאין לה שום שייכות לקרקע דינה כמטלטלין ובזה יש לדין גם בדין יאוש הנ"ל וכבר כתב המל"מ פכ"ג מאישות דחזקה שלנו הוי רק שיעבוד בעלמא ובדיבור מסתלק וע' במש"ש בזה ומכש"כ בחזקת רבנות.

סימן שטו

א להרב המאה"ג מו"ה חיים ראזענבערג נ"י אבד"ק קאראליפקא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שנתגרשה מבעלה עוד בשנה העבר והו"ל ולד בן ו' חדשים וקבלה עלי' להחזיק הילד בהנקה וטיפול והמגרש נסע למרחוק ותיכף אחר הגירושין נתהוה לה מכות בדדי' ולא יכלה להניק הילד והיא נסעה לטשערנאוויץ לדרוש ברופאים ויען שהילד לא רצה לינק משום מינקת גמלו הילד ועתה כבר הילד בן כ' חדשים והאשה נשאת לבעל מק' בארשטשוב והי' חופת נדה ובבקר נודע לרו"מ אבל הבעל כבר חזר לביתו והאשה אומרת כי אבי' אמר לה לאשר גמלה הילד מותרת להנשא וכי גם הבעל יודע מזה עכת"ד השאלה והנה רו"מ הביא דברי נו"ב סי' י"ז ובר"א סי' כ' שפסקו לסמוך בדיעבד כשכבר נשאת על הר"ש הזקן שהתיר בגרושה ובצירוף דברי הפ"י בקו"א שהתיר בשעה"ד אחר ט"ו חדש אבל חזר ודחה כיון דבנ"ד קבלה האשה על עצמה הנקת הילד ובכה"ג גם הר"ש מודה כמ"ש הפ"ת בשם גמ' ובפרט שהבעל נסע תיכף למרחוק ועוד דהולד הכיר את אמו ולא רצה לינק מאחרת ובכה"ג גם הר"ש מודה לשי' כמה מחברים והנה זה איזו שנים כתבתי בתשו' ג"כ לצדד דהיכי דהאשה קבלה ע"ע בשעת גירושין להניק הולד י"ל דגם הר"ש מודה כמ"ש הגמ' ומצאתי כן גם בשו"ת תועפת ראם חא"ע סי' י' י"א כי הגם שצידד די"ל דבמה שקבלה ע"ע שיעבוד יותר מכפי תקנת חכמים איננה בכלל מינקת חבירו ודמיא לאשה אחרת שקבלה ע"ע שיעבוד הנקה דמותרת להנשא ובכ"ז סיים דאין להקל בזה כיון דאפשר שגם הר"ש מודה בזה ע"ש ובאמת דיש ללמוד ד"ז גם מתשו' הרשב"א שהובא בב"י וז"ל שלא נאמרו הדברים אלא בגרושה שיצאה שלא לרצונה ושיש לה אב למסמוסי לי' חלב וביצים וכו'

עכ"ל ומדכתב בגרושה שיצאה שלא לרצונה דלכאורה מה נ"מ אם שלא לרצונה או לרצונה ובע"כ דהכונה דאם יצאה מרצונה ונתפשרה שתניק היא את הילד גם גרושה דינה כאלמנה ואם קבל הבעל ע"ע חיוב טיפול הולד ודאי דאינה בכלל התקנה ולכן השמיענו רק דין גרושה היוצאת שלא לרצונה וגם בגוף הדבר שכתב רו"מ בשם נו"ב ובר"א להקל בדיעבד כדעת הר"ש המעיין שם ימצא דלא הקילו רק בלא התחילה להניק וד"ז מבואר בט"ז סק"ח דבדיעבד שכבר נשאת יש לסמוך ע"ד הרשב"א אבל כבר האריך בשו"ת ארי' דבי עילאי סי' ג' והעלה דזה דוקא בלא התחילה להניק משא"כ בהתחילה להניק אין מקום להקל גם בדיעבד כיון שכל הפוסקים הסכימו דלא כהר"ש הזקן וע"ש שהאריך בדברי הפוסקים אם לשי' הר"ש יש להקל גם במכירה ואם רק כשיש אב.

ג ואולם בדין קבלת האשה עלי' להניקו צידד שם דודאי להסוברים דדוקא ביש אב מיקל הר"ש אז אין להקל בכה"ג שקבלה ע"ע ההנקה אבל להסוברים דהעיקר תליא בשיעבודה א"כ בגרושה כיון דמדינא אינה משועבדת הוא כאשה אחרת שנשתעבדה וליכא בזה תקנת מינקת ובפרט אי נימא דגם במכירה ס"ל להר"ש הזקן להקל א"כ ה"נ בקבלה עלי' חיוב ההנקה ע"ש באורך והנה מה שרצה להעמיס כן גם בשי' רשב"א כבר נתבאר שנראה מדברי רשב"א להיפוך אבל לענ"ד י"ל דהרשב"א לשי' דסובר דבמכירה אסור לכן החמיר גם בכה"ג כשנשתעבדה האשה מעצמה אבל להסוברים דגם במכירה מותר א"כ ה"נ בזה והנה בנ"ד שפסקה מלהניק ע"י אונס מכות ופצעים בדדי' נראה דודאי אין לאסור מכח השיעבוד שקבלה עלי' ולא משום שהולד מכירה דהא בכל אונס רחמנא פטרה מהשיעבוד ונתבטל ממילא חיובה וגם במכירה אין עלי' חיוב להניקו וכיון דגרושה אינה בכלל מינקת חבירו לשי' הר"ש אלא דאנו באים לחייבה ע"י מה שקיבלה ע"ע השיעבוד א"כ ממילא בכה"ג דנתבטל שעבודה ע"י אונס י"ל דשרי – וכבר רמז בהגהת ש"ל למ"ש בספר הישר ועיינתי שם בסי' תקמ"א ושם מובאים מקור דברי הר"ש (וע' תשו' מהרש"ם ח"ב סי' צ"ב) וגם אני בתשו' א' לק' באטשעטשע במאלדוי העתקתי כל לשונו ומבואר שם דכל טעמו משום דגרושה פטורה מן ז' מלאכות ואין עלי' שיעבוד להניק ועלי' דבעל רמיא לתת בנו למניקה או למסמס לי' ביצים וחלב ואם האב יהיב לברי' כל צרכו בטלה לגזירה דשמא תגמול בנה ומותרת להנשא וסיים וז"ל וא"ת הא קתני התם אם הי' מכירה כופה ומניקתו מפני הסכנה הך כפיי' אינו אלא בב"ד וכל זמן שלא כפאוה ב"ד מותרת לינשא אלא דכיון דכל טעמו משום שאינה משועבדת והאב יהיב לבנו כל צרכו א"כ י"ל דבנ"ד שהאב נסע למרחקים והאשה קבלה ע"ע השיעבוד י"ל דהחיוב מוטל עלי' אלא דמ"מ בנ"ד נפטרה מצד אונס משיעבודה וכיון דממילא

פטורה מלהניק ולא יפסיד הולד כלום במה שתנשא לאחר י"ל דדינה כשאר גרושה שלא תקנו בה חכמים וגם אי נימא דבאלמנה תקנו גם בכה"ג משום לא פלוג היינו משום דתקנת חכמים היתה בכל אלמנה דעפ"י רוב היא משועבדת ממילא שייך לא פלוג גם במיעוט המזדמן באונס אבל בגרושה הרי לא תקנו כלל אלא דבכה"ג שהאב נסע למק"א והוא קיבלה ע"ע החיוב י"ל דחל עלי' התקנה אבל בנ"ד דנפטרה מחיובה ע"י האונס שוב ל"ש לומר לא פלוג וכה"ג כ' הב"ש בא"ע סי' י"ז ס"ק י"ד בדין ה' נשים שאין מעידות זל"ז וכתב הה"מ דלא פלוג בין יבמה ליבמה ואפי' היא אחותה גזרו וכ' הב"ש וז"ל גם י"ל מה שאחז"ל לא תעיד אמרי' לא פליג כמ"ש הה"מ אבל בזכרים לא אחז"ל כלום אז אמרינן היכי דאיכא חשד לא יעיד אבל היכי דליכא חשד יעיד וכו' וסיים דגם מי שהוא מיראה הוראה יוכל להקל בזה ע"ש ואדרבה יש לצדד דהיכי דקבלה האשה ע"ע בב"ד טיפול הולד וגידולו ל"ש כלל הגזירה דהא מבואר באה"ע סי' צ"א ס"ד דאם הי' עלי' מלוה בשטר קודם נשואין הב"ח גובה מנכסים שהכניסה לבעלה וא"כ גם חיוב בב"ד דכשטר דמיא מחויב הבעל לשלם מנכסים שהכניסה לו והרי כל טעמא דאסורה להנשא משום דכשלא תנשא ממסמסא לי' בביצים וחלב ולכן לא הטילו חז"ל חיוב עלי' להניק דוקא כד"ח ומעשים בכ"י שגומלת הולד תוך כד"ח והוא מטעם הנ"ל אלא דכשתנשא לא יתן לה הבעל ואשה בושה לבוא לב"ד לתבוע ליורשים והיינו בסתם אשה שאין חיוב עלי' רק להניק ואם תתעבר ותעכר חלבה לא יהי' חיוב על הבעל למסמס ביצים וחלב דגם האשה לא נתחייבה בזה אבל בנ"ד שנתחייבה בזה בב"ד בכל צרכי גידול הולד ממילא שום מכנסת לבעלה נכסים שוב יהי' לה במה למסמס הולד ומשלה תתן לו ואם אין לה נכסים הרי גם עתה אין לה במה למסמס ואין הולד מפסיד כלום אך לשי' הרמב"ן שהובא שם בהג"ה ס"ה דאם לא הכניסה באגב אינו גובה ממטלטלין יש לחוש במכנסת מטלטלין בלא אג"ק ועכ"פ לשי' המחבר יש סניף להקל ועוד דגם להרמ"א עכ"פ היכי דיתחייב הבעל א"ע בכ"ד להספיק צורכי הולד מנכסים שלה וע' תוס' רי"ד לכתובות נ"ט סוף ע"ב שנדפס בש"ס דפוס ווילנא שפסק כר"ש הזקן ורק במכירה כופין אותה משום סכנת הולד ובהג"ה שהרב אומר דגם במכירה יכולה להנשא אחר ג' חדשים ע"ש.

ד והנה מ"ש רו"מ בשם תשו' רח"כ סי' י"ג שהוכיח מדנקט רש"י שגמלתו מחמת שרוצה להנשא דדוקא בכה"ג אסורה אבל בגמלתו מחמת מכה בדדי' ל"ש הגזירה כלל ורו"מ פקפק דהתם הכונה כמו שנראה בתשו' הרמ"א סי' קכ"א דגזרו גם בגמלתו אטו היכי דתגמלנו בשביל שתנשא ואם יתירו לה בכה"ג תגמול כל מינקת הולד בכדי שתנשא והנה גם אני בראשית השקפה עלה בלבי כן אבל הרי הגאון ז"ל הוכיח שם מתשו'

פ"י ומהרמ"ז דאין הטעם משום גזירה כלל רק שמא תחזור בה ועוד דהא בזונה דעת י"א להקל משום דלא שכיח ומהרי"ו דחה דדוקא בעדים והתראה לא שכיח אבל בנ"ד שאירע ע"י אונס דלא שכיח שוב י"ל דלא גזרינן וגם להסוברים דבתקנה תקנו לטובת הכלל גם במלתא דלא שכיח וע' תשו' בר"א חא"ע סי' י"ז באורך מ"מ בכה"ג דגמלתו באונס אלא דנגזור אטו גמלתו בשביל שארצה להנשא שוב י"ל דבמלתא דל"ש לא גזרינן דזהו רק גזירה בעלמא ועוד דכל התקנה רק מחשש פ"נ של הולד שלא יגיע לסכנה והיכי דאיכא נמי חשש סכנה להמינקת פשי' דחיי' קודמין ולא הוטל בכה"ג הגזירה כלל כיון דאנן אוסרין לה להכניס א"ע בסכנה ולהניקו ועדיפא מגרושה אחרת לשי' הר"ש דהתם עכ"פ אם רוצה יכולה להניק ואם מכירה כופין אותה משא"כ בנ"ד דהוי סכנה להאשה ומדינא כופין אותה שלא להניק גם במכירה דמאי חזית דהאי דמא סומק טפי וכו' ולכן נלע"ד דלשי' הר"ש ודאי דגם בנ"ד אין לאסור עליו מלהנשא וגם יש מקום לקיים דברי הגאון רח"כ דגם לדידן יש להקל אבל בזה צ"ע למעשה. אבל בדיעבד שכבר נשאת יש לצדד עפמ"ש בתשו' מהרי"ק והובא בב"י אה"ע סי' קנ"ט בדין אשה שנפלה לפני יבם מומר וכו' כיון דלגאונים ומהר"ם אפי' לכתחלה יכולה להנשא אנן בדיעבד נסמוך עליי' וכו' ובפ' החולץ וכו', אבל הכא כמאן ניעבד וכו' אלמא אי אשכחן שום תנא דסבר דמותר עבדינן כוותי' היכי דלא אפשר אע"ג דאיכא ודאי איסורא לאידך תנא כיון דלא הוי אלא איסורא דרבנן ולא אפשר עכ"ל ובב"י שם הביא בשם הר"י בי רב שהורה למעשה להקל בדיעבד בכה"ג הרי דאע"ג דכל הפוסקים חולקים עליהם וגם בפלוגתא דתנאי הנ"ל הוקבע הלכה דלא כהך תנא אפ"ה סמכינן בדיעבד בדרבנן וה"נ בנ"ד וע"ע כה"ג במג"א סי' רנ"ד ס"ק י"א בשם הב"ח דכשנתן לתוך התנור מכוסה אפי' בשר עז שרי בדיעבד מאחר דיש מתירין לכתחלה אך דיש לפקפק בזה דהא בבשר גדי ותנור פתוח אע"ג דהרמב"ם מתיר לכתחלה אפ"ה אסרינן גם דיעבד כיון דהוא דעת יחיד והכל לפי הענין וע"ע במג"א סי' שכ"ג ס"ק י"א וא"א שם וסי' תקל"ג ס"ק ב' וא"א שם וע"ע בב"י שם סי' תנ"ו בד"ה כתב ריי"ו יש מהפוסקים כתבו דאם לש יותר דהפת אסורה ויש שהתירוהו דיעבד וכן נראה עיקר זולת אם עשאוהו במזיד עכ"ל ול"נ אפי' עשאה במזיד נמי שרי כיון דאיכא מאן דשרי אפי' לכתחלה כמו שנתבאר בסמוך וכו' עכ"ל ולכן י"ל דגם בנ"ד אף דהנשואין היו כעין מזיד דהו"ל לישאול לחכם בדבר חמור כזה מ"מ יש מקום להקל בדיעבד.

ה וגם בלא"ה כיון דכמה תנאי ואמוראי ובפרט ב"ה התירו אחר ט"ו ובפרט אחר י"ח חודש והם הרבים אלא דאנן קיי"ל כרב ושמואל עד כד"ח והנה מצאתי בהג"א פ"ג

דסנהדרין ע"ד הרא"ש שם סי' ל"ז בשם א"ז שהוכיח מהש"ס שם דגם היכי דאיקבע הלכה כיחיד נגד רבים כיון דלא קאמר בלישנא דאין הלכה כרבים אלא קאמר הלכה כיחיד לא מהדרינן עובדא בדיעבד וא"כ ה"נ בנ"ד יש לומר דבנשאת לאחר י"ח חדש לא מהדרינן עובדא אך דהריב"ן שם חולק ע"ז ודחה ראיית הא"ז ועכ"פ יש לצרף דעת הא"ז הנ"ל בנ"ד ועמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"ב סוסי' צ"ב לצדד להקל אחר י"ב חדש בזה"ז כיון דיש דעת ב"ה להקל ל"ש בזה משום דבר שנאסר במנין והבאתי' מגלה ה' ע"ב אך לפמ"ש בא"ר א"ח סי' תמ"ח סקי"ג דזה דוקא אם נראה להב"ד להכריע כדעת היחיד אבל היכי דהלכה כהרבים אלא שנתבטל הטעם בזה אין ביד ב"ד לבטל ע"ש א"כ נדחה ד"ז אבל בתשו' לסטרי כתבתי ששמעתי בילדותי שהגה"ק אבד"ק שפיטיווקא התיר מינקת עפי"ד מג"א הל' ציצית ולא נודע מהי וכעת שמתי אל לבי דכיון דבזה"ז אין מניקין כד"ח אלא דהוי דבר שנגזר במנין ולפמ"ש המג"א סוסי' ט' ס"ק ז' דדוקא במה שהוא תקנה אבל אם הוא רק גזירה יוכלו לבטל הגזירה אם בטל הטעם א"כ בגמלתו וכדומה שהוא רק מצד גזירה יש להקל בזה"ז אבל כפי נראה לא התיר הגה"ק הנ"ל רק בצירוף שהי' לטובת יתומים וע' בשו"ת ב"ש חא"ע סי' כ"ב בזה ועכ"פ יש סניף להקל גם לכתחלה בכה"ג בצירוף טובת יתומים וכדומה ושמעתי שגם הגה"ק מהר"י חריף אבד"ק סאמבור צירף להקל בזה"ז לפי שאין מניקין זמן רב.

סימן שטז

א להרב מו"ה נפתלי בער נ"י אבד"ק ליטוויסק ובד"צ דשם נ"י

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד בראובן שמכר חצי ביתו לשמעון והחצי ב' מאחורי הבית שייר לעצמו וגם שייר לעצמו מקום שטעל על הפיטשינע אצל השער לעמוד שם באיזו מו"מ לו ולבניו אחרי' ובשטר הקנין שנתן לשמעון כ' וז"ל וראובן השאיר לעצמו לעמוד עם איזו מו"מ על הפיטשיניע אצל השער הפונה לדרום לו ולזרעו אחריו והשטר מקוים מב"ד וזה שלשים שנה נשתמשו בה ראובן ויורשיו ואח"כ מת ראובן וגם שיגעון ומכרו יורשי ש' הבית ללוי ולוי ליהודא וגם בפני יהודא עמד בן יהודא בהשטעל זה ב' שנים ועתה נולד מריבה בין חנוך בן ראובן ובין יהודא ובא יהודא והראה שטר מכירה שנתן לו לוי אצל נאטר ונכתב בו שמוכר לו גם הפאטשיניע ולכן אולי חזר ש' או לוי וקנה מראובן אח"כ גם השיור הזה ורו"מ פסקו שהדין עם חנוך ויצאו מערערים דיהודה הוי המוחזק בזה וא"א להוציא מידו וגם עכ"פ טוענין ללוקח להשביע את היורש חנוך שלא פקדני אבא שחזר ומכר השיור וגם ביד יהודא לברור לו איזה מסחר שירצה כי יד בעהש"ט על

התחתונה עכת"ד השאלה והנה בגוף הדין מבואר בש"ס וטוש"ע סוסי' ר"ט דהמשייר לעצמו בעין יפה משייר וגם בדשלב"ל אמרינן דשייר לו מקום בגוף הקרקע וא"כ כיון דנכתב כן בשטר והחזיקו בזה בעמידתם כמה שנים לית דין צריך בושש דהוי חנוך המוחזק וכבר כ' הש"ך סי' קע"ב ס"ק קמ"ב דאין טוענים ליורש לחייב שבועה לשכנגדו וגם בלא"ה מחלוקת הפוסקים בסי' ק"ח אם טוענים ליורש ולוקח אם גם שכנגדם יורש ולוקח ועוד דהא מבואר בהג"א והובא בש"ך סי' ק"מ ס"ק ה' דאדם שקנה קרקע מחבירו ויש לו שטר ובתוך ג"ש טוען המוכר שחזר ומכרה לו והלוקח מוחזק בקרקע אין בידו להשביעו אפי' היסת ובלבד שמשיב להד"מ ושכ"ה במרדכי פשה"ד וגם בט"ז סי' ע"ה סי"ז הביא דברי המרדכי הנ"ל וסיים דיש ללמוד מזה שלא להשביע היסת בדבר שאינו מצוי להיות כן וכל הטעם בזה משום דכל הקונה קרקע דרכו לכתוב עליו שטר ע"ש וא"כ גם אם הי' טוען שמעון בעצמו לפנינו שחוזר ומכר לו זכות זה לא הי' בידו להשביע אפי' היסת ומכ"ש שאין שמעון לפנינו אלא שיהודה טוען טענת ספק מדמכר לו לוי בשטר הפאטשיניע דאינו טענה ואף דהתומים סי' ע"ה ס"ק י"ט חולק על הט"ז בזה וגם הש"ך סי' ק"מ הניחו בצ"ע היינו בטוען ברי אבל עכ"פ אין טוענים ליורשים טענה דלא שכיח וגם אין ביד יהודה להשביע בטענת ספק בטענה כזו ואף די"ל דשאני התם שהי' ביד לוקח שטר משא"כ בנ"ד דאין ביד חנוך שטר ע"ז אלא שמצא כתוב כן בשטר שביד בת שמעון וא"כ י"ל דכשחזר שמעון וקנה זכות זה לא הוצרך ליקח שטר דהא בידו להטמין שטרו אבל ז"א דכיון דראובן ובנו חנוך עמדו שם עד עתה במסחרם פשי' שאם הי' חוזר וקונה הי' לוקח שטר ועוד דאדרבה טוענים לחנוך המוחזק ששטר הי' ביד אבי' על זכות זה ואבד במשך זמן רב כזה והמרדכי והג"א הנ"ל הא מיירי תוך ג"ש ולכן כתבו שיש ללוקח שטר דהא מה"ט בעינן חזקה ג"ש דדרך לשמור שטרו אבל בנ"ד אף שזה אין לו שטר אם הי' שמעון או לוי חוזר וקונה אי' איפוא שטרו וא"ל דדלמא גם הם קנו מכבר מקודם וכבר עברו ג"ש ז"א דכיון דראובן ובנו החזיקו ועמדו להלאה על המקום ההוא הי"ל למחות בידם ולשמור שטרם ומלבד זה אין ראי' כלל מהשטר שנתן לוי ליהודה שמוכר לו הפאטשיניע דאף שראובן שייר לעצמו גם מגוף המקום מ"מ עיקר הקרקע שייכה לשמעון ואחרי' ללוי אלא שיש שם לראובן וב"כ זכות עמידה ביום עם סחורה ולכן הדבר פשוט שהדין עם חנוך ואין ליהודא עליו טו"מ.

ג ובדבר מ"ש אם ביד יהודה לברור לו איזו סחורה שירצה הוא הנה רו"מ כתב ראי' מהא דב"ב ל"ז ע"ב במכר קרקע ושייר אילנות דאפי' לר"ע דאמר מוכר בעין יפה מוכר ה"מ גבי בור ודות וכו' אבל באילני דמכחשי בארעא שיורי שייר דאי לא שייר לימא

לי' עקור אילני וזיל וה"נ הרי אי נימא דידו עה"ת לא הועיל כלום דבכל יום יאמר לו שיעמוד עם סחורה אחרת ואם כי יש לפקפק בראי' זו די"ל דביד לוקח לברור אלא דאם בירר א"י לחזור וכעין הא דפ"ד דעירובין מ"ה ומודה ר"י שאם בירר שא"י לחזור ובנ"ד הרי לא בירר עדיין לוקח אלא שראה ושתק ומאן יימר דבכה"ג שתיקה כמחילה עולמית ועוד דמ"מ י"ל דעכ"פ בידי לוקח לברור בכל שנה כדרך שמשכירין שטעל כזו לשנה ובכל שנה ידו על העליונה אבל לענ"ד הדבר נלמד במפורש מדברי הט"ז בח"מ סי' שמ"א ס"ז בהא דא"ל השאילני קרדומך שאלו לעדור בו פרדסים עודר כל פרדסים שירצה והתוס' הקשו מהא דארעתי תרי משמע והעלה הט"ז דבספק בלשון השטר תליא במי שהתנה את התנאי דהתם השואל אמר לשון המסופק ודאי נתכוין לטובת עצמו ונכלל כל פרדסים שבעולם אבל בארעתי המוכר התנה כן לכן מסתמא נתכוין לטובת עצמו שהי' רק ב' ארעתי במשמע ולמד חילוק זה מדברי הרמ"א בסי' שכ"א בשם י"א לחלק בין א"ל מחכיר לחוכר ובין א"ל חוכר למחכיר וסיים שהסכימו עמו בחילוק זה כמה רבנים וקבעום במסמורות נטועים ע"ש וה"נ כיון דראובן שייר לעצמו לעמוד עם איזו מסחר ודאי נתכוין לטובת עצמו לעמוד עם איזו מסחר שירצה הוא ועמ"ש בחיבורי לחו"מ סי' ר' דף מ"ח ע"ב ע"ד תשו' הש"מ מהא דיו"ד סי' קע"ז סכ"ו ושו"ת ב"א סוסי' ע"ה וע"ש שהביא ד"ז בשם דודו הגאון מהר"ס ז"ל ואני הבאתי שם עוד סמוכין מהתוס' כתובות מ' ע"א בהא דמהר ימהרנה לו מדעתו משמע. ולכן יפה דנתם יפה זכיתם את חנוך בכל הטענות והדין ברור כמ"ש.

סימן שיז

א להרב מו"ה חיים נתן גראבין נ' מו"צ דק"ק דעליטץ

ב מכתבו הגיעני ע"ד שאלתו בראובן שהי' בע"ח גדול ונמכר ביתו ע"י הבאנק בליציטאציע בדד"מ ולאשר נתיירא לקנותו בעצמו מפני הבע"ח וגם לא הי' לו רק קצת מעות ביקש משמעון חתנו שיקנהו עבורו על שמו ונתן בידו ב' מאות ר"כ ושמעון קנהו במקצת מעות הנ"ל ואח"כ השלים השאר עד ש"נ ר"כ וראובן תבעו שיפרע לו מעותיו ויחזיר לו ביתו. והנה מ"ש מסוסי' רל"ו התם מיירי במכר העכו"ם מעצמו אבל במכר ע"פ דד"מ בשומא והכרזה דדמ"ד גבי עכו"ם לישראל ומבואר בסוסי' ק"ט דע"י שופט ערכאות מהני אפי' טעה וע"ש בנתה"מ שכ' טעמא משום דדמ"ד וע"ש סק"ה ובתשו' שו"מ רביעאה ח"ג קל"ז דבדבר הנמכר בליציטאציאן ל"ש אונאה ועמ"ש במשפט שלום סי' רכ"ז סט"ו בזה.

ג ומ"ש מתשו' ב"א ח"מ סי' נ"ח נ"ט שפסק דצריך להחזיר ביתו שקנה בזול הנה בתשו' ד"ח ח"ב חו"מ סי' מ"ח חולק עליו והעיד שבצירוף כמה לומדים עשה מעשה דלא כהב"א אך מ"מ בנ"ד הרי מבואר בסי' קפ"ג ס"ב דבקרקע מיוחד אינו נאמן לומר לעצמו קנה וע"ש סעי' ד' ובמשפט שלום שם מ"ש ע"ד נה"מ בזה ובשם תועפת ראם סי' י"ב וגם בס"ד ד' הש"ך דבעשו מעמד גמור אי"ל לעצמי קניתי וגם להסמ"ע הנה בנ"ד שנתן לו המשלח מעות ולא החזיר לו מעותיו תכף ועיכב מעות ראובן בידו בודאי אינו נאמן לומר לעצמי קניתי ואף שנתן אח"כ מעות שלו הי' בהלואה ושימש בדירתו שלא כדת וגם אם אח"כ נתכוין לקנות לעצמו כבר נקנה בתחילה לראשון כשנתן מקצת המעות ול"ה בידו לחזור ולקנות לעצמו בלא רשות ב"ד והו"ל להתרות בו בב"ד וחשע"ש בכה"ג ושכבר שילם מקצת במעות של ראשון וגם י"ל כסברת הריטב"א ב"מ ע"ג שהביא בנה"מ סי' קע"ו סקל"א וביותר בסי' ש"ו סק"ו דבסמוך עליו חייב משום ערבות ואף שבמש"ל סי' קע"ו השגתי עליו מ"מ בנ"ד שעשהו שליח על קניית ביתו ונתן בידו מעות לכו"ע דינא הכי ולכן לפי ענ"ד הדין עם חותנו.

סימן שיח

א להרב מו"ה יצחק טייטלבוים נ' אבד"ק הוסאקוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שנשא גרושה שישבה עם בעלה ז' חדשים ונתגרשה ונשאת לזה ובא עלי' ב"פ ומצאה דם והוא אומר שהרגיש שהיא עדין בתולה וגם האשה הי"ל כאב גדול בשעת תשמיש ואומרת שבעלה הראשון לא בא עלי' מעולם אלא שלא כדרכה בנקב הרעי אלא שראתה דם בפ"א ונסתפק אם נאמנת והנה הדבר פשוט דנאמנת שהרי התורה האמינה לה אפי' בשל תורה ומכ"ש בדרבנן ובפרט שיש לה מגו דאי בעי אמרה שלא נבעלה מעולם ולא ראתה דם ואף דביותר משלשים יום קיי"ל דאינו מעמיד ע"ע מלבעול שמא לא הי"ל ג"א ושפיר י"ל מיגו לומר כן ועוד דמ"מ בנ"ד שהוא יודע שפתחה הי' סתום הרי ידים מוכיחות שכדברי' כן הוא ומ"מ ליתר שאת נראה לפימ"ש הגאון מהרש"ק ז"ל בספרו מי נדה בקו"א מ"ת להתיר אפי' ברמ"ת פ"א או ב"פ שתשמש פעם ג' בסדינין מלוכלכים בדם וכן הבעל יקנח א"ע בהם ותולין בזה ואין חיוב עליו לברר אם הדם ממנה והגם שסיים שאם יסכימו עמו עוד חכמים גם הוא יצטרף ולא רצה להתיר בעצמו למעשה וגם לא הביא כלל דברי הח"ד סק"ב ובסי' קפ"ו והגם שהאריך בדברי הראב"ד וש"ך סי' קפ"ו שעליהם בנה הח"ד יסודו וביאר דזה תלוי בפלוגתא אם בס"ס צריך לברר ואנן קיי"ל דבס"ס א"צ לברר מ"מ קשה להקל אך בנ"ד יעשה כן

לצאת מידי חשש אך מ"מ אם תרגיש כאב יפרוש ממנה ותספור ז' נקיים כיון שיהי' רגל"ד שראתה דם וגם יש תקנה אחרת שישהה על הבטן אחר ביאה יותר מההרגל קודם הוצאות האבר ועי' תשו' שו"מ מה"ק ח"ג סי' קל"ו מדברי תוס' שבועות י"ח המשמש דכשממתין עד שימות האבר לא מיקרי סמוך ממש וליכא משום רמ"ת וע"ש באורך בזה ועכ"פ בנ"ד יש להקל בכה"ג כיון דהעיקר נראה דנאמנת.

ג ובדין סידור הגיטין כפי הצעת שאלתו שסדרו גט לפני כמה שנים מתוך הגט הזה שנמצאו בו שמות הנהרות וזהו לאות שנכתבו כראוי א"כ יוכל לסדר גיטין ולהשיב שבות העיר כבראשונה.

ד ובדין שם רבצו הנה אם נודע שם העריסה רבקה י"ל דא"צ לכתוב הכינוי כלל כמ"ש הד"ח בשם חנטשא ואם יכתבוהו הדבר תלוי במבטא מקומות ובגליל שלנו קורין כמו צד"י ויו"ד אל"ף כזה רבציא ובגליל קראקא וצאנז קונין בטי"ת ושי"ן ואם לכתוב באלף או בה"א בסוף נחלקו האחרונים ועי' בט"ג ש"נ אות ש' סק"ב וסוסק"ז ובג"פ סי' קכ"ט ס"ק קל"ו קל"ח ותשו' ב"ש א"ע סי' ק"א ואבני צדק א"ע סי' מ"ד וחא"ש סי' כ"ו ובסי' קכ"ד כתב להיפוך. (וגם מבואר בב"ש דיש לכתוב ביו"ד אחר הרי"ש וכן מצאתי בכתבי הגה"ק אבד"ק בוטשאטש זצ"ל דיש לכתוב ריבציא רק בדיעבד כשר בכתב בלא יו"ד אחר הרי"ש) ואחרי שאין לדינים אלו יסוד בש"ס וראשונים דעביד כמר עביד וכו'.

ה ושם אנטשיל כבר כתב בד"ח דבזה"ז יכתבו בטי"ת ושי"ן וכן המנהג.

ו ומה ששאל בדין א' שהי' אביו נוטה למות ואמר לאחר בפני עדים שהוא נותן לו חנותו והי' רק בדיבור בלא קנין וצידד רו"מ עפ"ד התוס' בכורות י"ח ב' ד"ה אקנויי דגם בלא קנין גמר ומשעבד נפשי' וה"נ בזה תמהני הרי התוס' שם כ"כ אליבא דר"ט ואנן לא קיי"ל כן אלא כר"ע ובזה יש לדחות דברי האב"מ סי' ל' סק"ג וסמ"ה מצוה שמ"ב ע"ש ותבין וי"ל דהא מפרש שם טעמא דר"ע משום דבמקום פסידא ניחא לי' למיעבד מצוה אבל בלא"ה מודה לר"ט אבל כבר העיר רו"מ דא"כ גם בשכור וחמץ לא ליבעי קנין כלל ומ"ש דהתם בשל תורה לא אמרינן כן משא"כ באבילות דרבנן ליתא דגם בחמץ מה"ת סגי בביטול וכמ"ש הבכ"ש דמה"ט מהני מכירת הערמה בחמץ ובאמת שמצינו כה"ג בעירובין פ' ע"א בתוס' ד"ה רב וכו' דכיון דאסור עלי' או משום מצוה מהני בלא קנין דגמר ומקני לא זכי' אבל גם שם לא קיי"ל כן ונראה עוד ראי' מדברי הטוח"מ סי' של"ו בשם רמ"ה דאם א"ל שול מה שעשית בשכרך דוקא בעשה משיכה וכדומה א"י לחזור בו והרי מבואר בתוי"ט פ"י דב"מ מ"ה דהתם שלא יעבור בבל תלין גמר ומקני ואפי"ה בעי קנין המועיל אך משום שהי בשבוע של חגיהם ואיכא הפ"מ כמ"ש בחכ"א כלל

קס"ד כה"ג ובנ"ד הוי הפסד מהקרן דתשלומי החנות והמסים נחשבים לכל יום בפע"צ כדמוכח במג"א סי' רמ"ד סקי"ח ועי' תשו' ח"ס א"ח סי' נ"ח לכן יש להקל וכמ"ש רו"מ.

סימן שיט

א להרב מו' ישעי' שפארבערג בק"ק זאבאלטאוו

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן ושמעון ועכו"ם שלוו בבאנק יהודית על טראטע והמעות לקח רק העכו"ם ובהגיע זמן פרעון לא שילם העכו"ם ותבעו לרו"ש ושלמו קרן וריבית כפי י"ב פראצענט, ואח"כ דחקו רו"ש על בעלי הבאנק לתבוע בדא"ה מהעכו"ם ותבעו ונפסק בדא"ה שישלם רק ששה פ' וכן עשה ועתה תובעים רו"ש בחזרה מה ששלמו יותר מן ששה פ' ורו"מ האריך בדין ערב שא"צ לשלם אם אין הלוה חייב כמ"ש בסי' מ"ט ובשע"מ שם דקבלן צריך לשלם וגם מהש"ך סי' קכ"ט סקל"ט וסי' שס"ט וזכל"א ח"ב ח"מ ערך ערב והאריך בזה ואני לא באתי למדה זו שכבר העלי' בתשו' לק"ק באבוב (חלק ז' סי' רכ"ד) דהלווים בבאנק יש לכל אחד דין לוה וגם העליתי בתשו' (חלק וא"ו סי' ר"ג) דגם בבאנק צריך לעשות ה"ע ולכן אם לא עשו ה"ע הוי ר"ק וצריכים להחזיר להם מה שפרעו. ואם עשו עמהם ה"ע מצאתי בכתבי הגה"ק אבד"ק בוטשאטש זצ"ל בעהמ"ח דע"ק דכיון דהקציצה הי' בהיתר גם בלא הרויחו ושלמו הריבית הוי רק ריבית מאוחרת וא"צ להחזיר אם כבר שלמו.

סימן שכ

א עי' מפתחות. להרב מו"ה יהונתן הלוי נ' אייבשיטץ מווארשא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באותן השוחטים במרתפין או בית העצים מפני שמתייראין בפני הפאליצייא ומסתכלים אנה ואנה שמא יבא מי מהם אם מותר לאכול משחיטתם והנה ד"ז מזדמן בכל מקום ונראה דאם השו"ב אמר ברי שאין ידו מרתתת ושוחט יפה אין חשש ועי' בירושלמי פ"ז דב"ק הל' ד' ראוהו שוחט ביער חזקה גנוב הוא וחייב על הטביחה והתם מוקי למתני' כר"ש והרי בשחיטה שא"ר אין חייבים לר"ש ובע"כ דהשחיטה כשרה ובש"ס דילן בב"ק ע"ט ב' ראוהו שהטמין בחורשין וכו' ובזה נראה לפרש מ"ש בתוספתא פ"ב דחולין הי' שוחט והרתית או שעף וכו' ושהה כדי שחיטת אחר פסולה והרי בידי' מרתתין יש לחוש לדרסה כמ"ש הלחה"פ ובע"כ דמיירי שהי' מרתת ומפחד אבל אין ידיו מרתתין ואם לא שהה כשר ועמ"ש בדע"ת סי' א' ס ק

ל"ה שהבאתי מכמ"ק וגם יעו"ש סקל"ג בענין אומר ברי לי נגד הרוב אבל בנ"ד אין כאן רוב ואם השו"ב אומר ברי שלא הי' ידיו מרתתין ושחט יפה אין חשש

ג ועי"ד שאלתו בבשר שנכבש במים קודם מליחה וספק אם נכבש מעל"ע שנחלקו הפמ"ג והח"ד אם דם שנכבש מדאורייתא או דרבנן והח"ד הביא בשם או"ה שהוא רק הדרבנן והביא מהטטו"ד מ"ק סי' קמ"א וסמ"ח מצוה קמ"ח ויד יהודא סי' ס"ט סק"ד שדחה דברי הח"ד והביא מתשו' רח"כ סי' כ"ד וגא"י סי' צ"ב ובשו"ת עמודי אש דיני או"ה סי' י"ב הביא מהשע"ד שער ב' ורש"ל בהגש"ד דמפורש דהוי מדאורייתא וכ"ה בישו"ש פכ"ה סי' כ' והנה הפמ"ג רסי' ק"ה הוכיח מאו"ה דסובר דבכבוש מה"ת אבל במחכ"ת דבריו תמוהים דהתם בבשר שנכבש בדם כמ"ש בתשו' ר"מ שי"ק סי' קכ"ד להשיג על דברי הפמ"ג בזה והנה מה שהקשה בסמ"ח שם מהא דפריך והרי דם וכו' יוצא לגננין וכו' והתם הא נתערב במים ואפי"ה הוי מה"ת כבר כתבתי במקום אחר דכל טעמא דדם שבישלו א"ע משום דא"ר להקרבה עכשיו וכן בנתערב במים כמ"ש האו"ה שם להדיא והרי מבואר ברש"י ע"ז מ"ו דבאיה"נ ל"מ שינוי א"כ לפי הס"ד דדם אסור בהנאה גם בנשתנה אסור לכן דייק שפיר דדם שרי בהנאה ולפי האמת דדם מותר בהנאה י"ל דבנשתנה מותר ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' ס' סק"ה.

ד ועוי"ל לפימ"ש בנה"כ רסי' פ"ז דדוקא בדם בעין שנתבשל י"ל דעובר עליו אבל בדם שיצא מן הבשר ע"י בישול שהי' מקודם היתר דדם שלא פירש מותר א"כ אינו עובר עליו גם כשיצא ע"י בישול ולא חל עליו איסור דם ע"ש וא"כ ה"נ בכבוש דעת או"ה דהיוצא ע"י כבישה הוא מדרבנן דכל זמן שהי' בבשר הי' מותר וכשיצא תכף נתערב בהמים אבל התם שהי' דם בעין ונתערב אח"כ במים שבאמה הוי מה"ת ובזה מיושב מה שהקשה בחי' הר"ן לחולין קי"ז ותשו' רדב"ז ח"א סי' קצ"ט בהא דקתני חומר בחלב מבדם וכו' ואמאי לא קתני חומר בחלב בנתבשל דחייב ובדם פטור ולפימ"ש ניחא דבגוונא שהדם הי' בעין קודם שנתבשל כמו החלב חייב גם על הדם.

ה ובזה מיושב מה ששמעתי בשם הגאבד"ק בריסק שהקשה בהא דשבת ע"א זהו חומר במין א' מבשני מינים אכל חלב וחלב בהעלם א' פטור אכל חלב ודם וכו' חייב על כאו"א ובש"ס מוקי לה התם כר"י דתמחויין מחלקין ופירש"י צלי ושלוק ולפי"ז הא דחלב ודם הא בע"כ מיירי בחלב מבושל דחלב חי פטור ובדם בע"כ מיירי בחי דמבושל פטור א"כ הם ב' תמחויין וגם במין א' חייב בכה"ג ומהו החומר של ב' מינים מבמין א' ולפימ"ש ניחא דהתם הרי מיירי בדם בעין דבדם האברים הא ליכא כרת וקרבן ובע"כ דמיירי בדם

הנפש ובכה"ג קיי"ל דדם שבשלו עובר עליו משא"כ בדם האיברים שיצא ע"י בישול י"ל דא"ע עליו והנה עוד הארכתי בענינים אלו בפלפול רב (עמש"ל ח"א סי' קי"ז) ואכמ"ל.

יו ולדינא נראה כיון דיש מחלוקת הפוסקים גם בדין כבוש א"כ בספק כבוש י"ל דהוי ס"ס בדאורייתא וספק א' בדרבנן כמ"ש כה"ג השו"ע סי' פ"ג גבי ציר דגים ועוד בכמ"ק ובפרט שהרי לשי' כמ"פ גם בשר הנכבש מעל"ע מהני לי' מליחה אם אינו מלוכלך בדם בעין דכבוש רק מפליט ומבליע ולא מבשל ועסי' ס"ט סט"ו ובס' יד"י שם סקס"ה ולכן עכ"פ בספק יש להקל ועי' בשו"ת מגדל השן סי' כ' שפסק ג"כ להתיר בספק כבוש ואף דיש לחוש לדם שפירש ממל"מ בפנים ע"י הכבישה ולא נתערב במים בכ"ז יש להקל ע"ש טעמו.

סימן שכא

א להרה"ג מו"ה אברהם יואל אבעלסאן נ"י רב דק"ק אדעס

ב מכתבו הגיענו וע"ד הנשטתית שהבעל עני ואין הקרובים רוצים להתפשר עם הבעל ומוחים מלהתיר עד שיתן במזומן כל כתובתה ותו"כ וכדומה ואם אין לו ישב עד שילבין ראשו אם ביד ב"ד להתפשר שיתן בטוחות וועקסלין וכדומה כפי היכולת והביא מתשו' עין יצחק ח"א ס"ע סי' ע"ד שכתב דגם אם הקרובים מוחים אין להשגיח בהם כשישבע שאין לו. והנה כבר כתבתי לעיל סי' נ"ה מכמה שו"ת ובפרט מהמבואר בא"ז בשם רבותי' והרא"ש דבאין ידו משגת יתן כאשר תשיג ידו והמותר יבטיח בשטר ואין לעגנו א"כ פשיטא שהדבר תלוי כפי ראות עיני ב"ד וגם אם להשביעו תלוי בראות עיני ב"ד כמ"ש בח"מ סי' צ"ט ס"ד ושם הבאתי מש"ס דקידושין י"ח א' וש"ס גיטין מ"א ע"א אך דמ"מ יש להשביעו על להבא כשתשיג ידו כדין המבואר בחו"מ סי' צ"ט שם וכן שיתן גט שנית דאין לסמוך על הגט המשולש ביד השליח כנודע.

סימן שכב

א להרב מו"ה פינחס הלוי הורוויץ נ"י אב"ד ומו"צ דק"ק קאסוב

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו היות שבקהלתו המסחר שקונים היהודים מערלים חוטי פשתן כרוכים עגולים (באלען) וידוע שהערלים נותנים לתוכן כמ"פ חתיכת עץ לכרוך סביבו וגם לפעמים חתיכת לחם קשה לכרוך סביבו החוטין ובשנה זו יחול זמן המסחר בחהת"פ ונוגע להפסד גדול אם יש להתיר לקנותם בחוהמ"פ (ורו"מ הביא מדברי הצ"צ סי' ל"ב שבמג"א סי' תנ"ג סק"ח ובח"י שם וגם א"ל דהוי כחמץ שנפלה עליו מפולת דהא

הם פחות מג' טפחים וגם הביא מדברי הח"י סי' תל"ג סקט"ז ואחרונים שם בדין ספק חמץ שנפל עליו מפולת פחות מג"ט וגם מהח"י סי' תמ"ח סק"ה ובמחוקק יהודא שם הביא ראי' מע"ז ע"א ותוס' ב"מ צ"ו ד"ה אמר והביא משו"ע הרב סי' תס"ז ס"ד בהג"ה וגם מהמק"ח סי' תמ"ח בביאורים סק"ב וחידושים סק"ד שהחמיר דהוי כאחריות על ישראל ובנ"ד י"ל דלכו"ע איסורא לא ניחא לי' דליקני וגם הביא מהט"ז יו"ד סי' קמ"ו סק"ד כעין זה וא"א לבדוק בשעת קני' ולהסיר הלחם שעי"ז יתבטל כל המסחר עכת"ד) והנה בכל הצדדים שצידד רו"מ משום דאיסורא לא ניחא לי' דליקני' לא הונח לי להתיר לקנות לכתחלה שהרי כשהפשתן בא ליד ישראל או לחצרו קיי"ל דידו וחצרו קונה לו שלא מדעתו אלא דאיסורא לא ניחא לי' דליקני' וכמ"ש גם בת"ח לע"ז צ"ג א"כ אכתי יש לאסור מטעם הואיל ואי בעי יקנה לו ידו וחצרו וכמו שהקשה הר"ן בסוגי' דישראל שהלוה לנכרי על חמצו ותי' דמחוסר ממון והכא אינו מחוסר ממון ושפיר י"ל הואיל ולשי' הרמב"ם בהגיע זמנו אחה"פ אסור אפי' דיעבד משום הואיל כנודע ודוקא התם בנידון הח"י שלא ידע הישראל כלל אם י"ב חמץ ולא שכיח שיהי' בו חמץ הרי קיי"ל דבלא עביד דאתי אין החצר קונה שלא מדעתו כמ"ש התוס' בב"מ כ"ו ובח"מ סי' רס"ח ועי' בישויע"ק סי' תל"א שביאר בסברא זו שי' הכלבו דלח"י ל"מ ביטול ע"ש אבל בנ"ד דשכיח שיהי' בו חמץ והוא קונה הפשתן מיד עכו"ם ומניחו בחצרו או לקחו בידו בשעת מקח א"כ שפיר י"ל דעובר משום הואיל כיון דעבידי דאתי ושכיח שיהי' בו לחם ואף דלשי' הסוברים דגם לח"י מהני ביטול בע"כ דל"ס סברא זו היינו משום שמבטלו וני"ד דלא ניחא לי' וכהא דאמרינן בפסחים י"א הוא עצמו מחזר עליו לשורפו וליכא למגזר שמא יאכל וה"נ י"ל לענין הואיל אבל בנ"ד שעושה מעשה ולוקחו מיד הנכרי בפסח אף שמכוין לקנות רק הפשתן מ"מ יש לחוש מטעם הואיל.

ג ומ"ש רו"מ מדברי הפמ"ג בא"א רס"י תמ"ו דמהני ביטול גם לדשלב"ל הגם שבתשו' ב"ח מבואר כן וע"ע בא"א סי' תמ"א סק"ד אבל כבר השיג ע"ז בקצה"ח סי' ריי"א סק"ד ולפמ"ש בבית הלל ליו"ד סי' ר"ד אף דמהני הפקר בדשלב"ל מ"מ אינו חל אלא לכשיבוא לעולם ובשו"ת ברכ"י חא"ח סי' ט"ז אות ו' תי' בזה קושי' קצה"ח על הב"ח אלא שלא הביא דברי הבה"י הנ"ל אבל הוא תמוה דלענין חמץ דא"א שיחול לאחז"א לא מהני הביטול הקדום ובתשו' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' מ' מבואר דל"מ סילוק והפקר בדשלב"ל או דבשאב"ר ובאמת שהדבר מפורש בירושלמי פ"ג דפסחים ה"ג ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו וישליכנה לאשפה ויש אדם מפקיר דבר שא"ש וכו' וע"ש בציי"ר וגם בפ"י גיטין ל"ח מבואר דא"א מפקיר דבשאב"ר ומה"ט יאוש לא קנה בגזלן

ע"ש וכ"ה בתשו' בר"א חא"ח סי' כ"ז ועי' שו"ת ב"ח החדשות בקו"א שבסופו ומצאתי בשו"ת ב"א חאה"ע סי' נ' שהביא ראי' מכריתות כ"ד וב"ק קט"ז וש"ג שם דמהני הפקר בדשאב"ר ועכ"פ הדבר תלוי באשלי רברבי והארכתי בזה בתשו' (ח"ד סי' כ"ב) ואכמ"ל ועכ"פ א"א להקל ובפרט דיש לחוש לשי' הסוברים דבח"י ל"מ ביטול וגם י"ל דרוצה בקיומו שאם ירקב ויתפרר הלחם יתקלקל הכריכה של החוטין שאינו מתקיים אלא ע"י שיש בתוכו דבר קשה והוא הלחם ומלבד זה בדבר המסור לרבים א"א לסמוך על מה שיזהירו שיכוין שאינו קונה החמץ וכדומה וכמ"ש בחיבורי דע"ת סי' ל"ג ס"ק ס"ה מכמ"ק בש"ס ובפוסקים.

ד ולכן נ"ל שיעשו שטר מכירה כשימכרו החוטי פשתן שבידם ק"פ ימכרו גם כל מה שיקנו בחוהמ"פ שיתחייבו שיקנו רק עבור העכו"ם בשליחותו והכסף שנותן עתה להישראל יקנה לו בשעה שיקנה הישראל הפשתן וגם יניחום רק במקום המושכר להעכו"ם ואף דאא"מ דשלב"ל הרי לשי' כמ"פ מהני בצירוף דבר שב"ל ודלא כהסמ"ע סוסי' ר"ג ועמ"ש בחיבורי שם וכשמקנה לכשיבא לעולם מהני ג"כ לשי' כמ"פ ובפרט לפמש"ל שיהי' נעשה בהתחייבות י"ל דמהני אף שאין שליחות לעכו"ם ויהי' ההתחייבות גם מצד העכו"ם הקונה כמ"ש בתשו' פמ"א ח"ב סי' ח' ונה"מ סי' ר"ח סק"ד וגם יוכל להשכיר המקום שמונח בו מעותיו להעכו"ם ויתחייב להלוות לו מעות לצורך הקניי' וכשיניח לשם המעות יקנה החצר והכלי להעכו"ם דלשי' כמ"פ מהני קנין חצר בעכו"ם וכליו מדין חצרו וכשהכסף של העכו"ם הכסף קונה לו אף שאין הישראל שלוחו כמ"ש בנה"מ סי' קפ"ב וכ"ה במח"א הל' שלוחין סי' ט"ו והגם שבחיבורי לח"מ סי' קפ"ח השגתי עליהם מדברי הריב"ש שבמג"א סי' ת"נ ועוד כמה ראיות מ"מ כיון שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים יש לצרף שאר סברות הנ"ל להקל בנ"ד – ובפרט דעכ"פ יהי' תועלת שלא יתהוה פרצה אם יתירו להם בלא תיקון ולדעתי ראוי שיתנו הרשאה לרו"מ והוא יעשה מידו השט"מ ובזה יוכל להזהיר לכל א' לעשות כדת ולא יהי' מסור בידי אנשים פשוטים שקרוב לבוא לידי מכשולות ח"ו.

ה ולא אכחד כי בגוף דברי הצ"צ סי' ל"ב יש לי עיון דכיון דהוי רק מיעוט שלותתין מדוע יאסור מלקנות מעכו"ם שמביאין לשוק למכור הרי כיון דעכו"ם הוא המביא ואין ישראל רואהו בשעה שלקח ממקום הקביעות אמאי גרע מעכו"ם שהביא בשר ממקולין ואין ישראל רואהו דמדינא שרי דכל דפריש מרובא פריש אלא דבפירש אחר שנודע התערובות גזרינין שמא יקח מהקבוע והתינח לענין קונה לאכלו אבל בקונה רק להשהותו הרי מבואר בהה"מ פ"ב משבת ה"כ דגם בפירש לפנינו כיון שאין נ"מ בספק

זה עד אחר שפירש הו"ל כפירש שלא בפנינו ועמג"א סי' תל"ט סק"ג שכתב כה"ג לענין נודע הספק וכה"ג כתבו התוס' במעילה דף ד' רע"א ד"ה והאמר אילפא וכו' דכיון דאין הפיגול חל עד שעת זריקה שוב מחשבת מקום קודם וע"ע ביומא ס"א ע"ב ברש"י ד"ה ואח"כ נמצא הראשון וכו' וא"כ ה"נ בנ"ד הרי כל זמן שה' ביד עכו"ם אין נ"מ לענין איסור ב"י דאתה רואה של אחרים וכו' ואימתי חל הנ"מ לאחר שפירש ובא ליד ישראל א"כ נימא כל דפריש וכו' ואף די"ל דמשכח"ל שיקנהו בכסף ויעבור בב"י גם בעודו בבית העכו"ם הרי לשי' כמ"פ אין ישראל קונה מעכו"ם אלא במשיכה וכשימשכנו כבר לא יהי' בהקביעות ובכה"ג שאין בו אלא איסור משום גזירה דרבנן שוב יש לסמוך על הפוסקים הנ"ל אבל י"ל דגזרי' שמא יקח מהקבוע ע"מ לאכלו ולפי"ז דהתינח בקמח אבל בנ"ד שהוא לחם ופת עכו"ם אסור באכילה וכבר כתב הרא"ש פ"ה דע"ז סי' ל"ו דבדבר האסור אפי' רק לכתחלה אין לגזור שמא יעשה כן והוא ש"ס ערוך בגיטין ס"ז ע"א ועמ"ש בדע"ת סי' ו' סקי"א מנמ"ק בזה א"כ ה"נ אין לגזור שמא יקנהו לאכילה וא"כ לענין שהייתו יש לסמוך על הרוב כיון דלא נולד הספק עד אחר שפירש משום שלא הי'. נ"מ בשהייתו בעודו בהקביעות וזהו הערה חדשה. ובכ"ז לדינא אין רצוני לסמוך ע"ז אלא יעשו כמש"ל (ולשיטת הסוברים דחמץ הוי דשיל"מ תלי' בפלוגתת הפוסקים אי אמרינן בדשיל"מ כל דפריש וכו' אבל לא קיי"ל כן)

סימן שכג

א להרב מו"ה בן ציון מרגלית דומ"צ וק"ק פאקשאן

ב מה ששאל במי שהורה להתיר בשר שלא הודח ונמלח ע"י הדחה ומליחה שנית בלא שום הפ"מ וצורך שבת וכתב דיש להשהות הכלים מעל"ע והתבשיל יאכלנו והנה ד"ז יש להסתפק בכל מקום שמתירים בה"מ אם כבר הורה בלא ה"מ אם יש להקל והנה בש"ס דנדה ו' ע"ב לאחר שנזכר רבי אמר כדאי ר"א לסמוך עליו בשעה"ד ובתוס' שם פי' שנעשה ע"י הוראתו הפ"מ או שהי' טורח לרדוף אחריו ומוכח דאי לאו שנעשה שעה"ד אף שכבר הורה להקל לא מיקרי שעה"ד וגם בדיעבד חוזר ואף דהתם הי' יחיד נגד רבים הרי התם לענין טומאת מעל"ע שהוא מדרבנן וגם קיל משאר איסור דרבנן כמ"ש התוס' שם ז' סוע"א בד"ה הנח וכו' וגם לשי' הרשב"א בתשו' שהובא בסד"ט בחי' לנדה דף ו' דלא ס"ל לחלק כן מ"מ לכו"ע הוי רק מדרבנן ובדרבנן סמכינין ע"ד יחיד במקום רבים בהפ"מ ועי' בש"ך סוסי' רמ"ב בדיני או"ה בשם ב"ח ומ"ש עליו בזה ובחמ"ח א"ע סי' קכ"ו סקכ"ד פסק דהיכי דהגט כשר בשעה"ד אם הורו ב"ד וכבר עברו איזה ימים

ונתפרסם שם גירושין על האשה הוי כשעה"ד משום זלותא דב"ד משא"כ בנודע באותו יום אין בזה זלותא כ"כ ואף דבסי' ע"ג גבי כבד אם הורה כר"ת לא מהדרינין עובדא לאו כללא הוא ולא נמצא ד"ז בשום מקום אך דלפימ"ש בפתיחת חיבורי גי"ד בשם כמה גדולים דבנותן חלק לעני מהמאכל דינו כלצורך עני יש להקל בכה"ג שכבר הורה המורה לצוות ליתן לעני איזה חלק ולענין הכלים בודאי יש להשהותן מעל"ע ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' ט"ו סקכ"ט בזה.

סימן שכד

א להרב מו"ה יהושע העליר נ"י מו"צ דק"ק סטריא

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו באחד שלקח בשר אחורים שלא ניקרוהו מחלב וגידים ובישלו בקדירה ושם עמדו עוד בבישול ב' קדירות עם בשר כשר ונתערבו עד שלא ניכר איזהו האסורה והביא בשם ח"א שהתיר עפ"ד המש"ז סי' פ"א דתערובות כלים שיש בהם חלב עכו"ם דינם כיבש ביבש מב"מ דבטל ברוב ורו"מ השיג דהא חלב בבשר ה"י מבשא"מ ובכה"ג לא אמרינן דכל שנכנס בספק מצטרף כמ"ש הש"ך סי' צ"ב סק"ח וסי' ק"ה סק"ל וגם אי נימא סלק שא"מ הרי לשי' הש"ך סי' צ"ח דשא"מ אסור עכ"ד. והנה מ"ש מהא דנכנס הכל בספק לא אדע מה ענינו לכאן דהיכא שאין בקדירה א' לבטל ובצירוף כולן יש כדי ביטול ובאנו לצרף כל הקדירות לשיעור ביטול תליא בדין נכנס בספק מצטרף אבל בנ"ד אי נימא דחלב בבשר מב"מ הרי גם באותה קדירה יש רוב לבטל מה"ת ונשאר רק איסור דרבנן משום דהוי כלח א"כ שפיר נוכל לומר דהגם דחנ"נ והקדירה אסורה מ"מ בטלה ברוב קדירות של היתר אך אי נימא דהוי מבשא"מ הרי ל"מ ביטול ברוב אך אם אולי דעת הרב הנ"ל שיצטרפו כל הקדירות לשיעור ס' לבטל האיסור בזה שפיר הביא רו"מ מדברי ש"ך הנ"ל.

ג והנה בגוף דין חלב בבשר אי הוי מב"מ כבר נודע דברי הש"ך רסי' צ"ח ופ"ח שם וע"ש בחוו"ד ואני מצאתי בס' המכריע להר"י מטראני שהביא סתירה בדעת רש"י דבפסחים ל' כתב דחלב שנפל לקדירה הוי מב"מ במשהו ובחולין ק"ט כתב בד"ה ותו לא מידי וכו' דחלב בבשר הוי מבשא"מ וע"ש בלב ארי' לחולין מ"ש ליישב על נכון ומצאתי בס' הפרד"ס לרש"י הל' בב"ח סי' רמ"ו דשומן הלב ומעיים עקרו חלב אבל של צלעות וחזה ואלי' מיקרי בשר שמן ומין בשר הוא ולא חלב ואם נתבשל עם חלב בנ"ט ועם בשר במשהו משום דהוי מב"מ וזהו דבר חדש שלא הובא בפוסקים ועמ"ש הרש"ל בח"ש לפסחים ל' בזה ויש לדון לפימ"ש הש"ך דהיכי דשיעורו במשהו אזלי' בתר שמא א"כ

לרש"י דמב"מ במשהו אזלינן בתר שמא משא"כ לדידן דתליא בטעמא וכ"ה ברש"י שבת ק"מ ד"ה תלתא מיני בישרא יטעום בו ג' מיני מעטמים שמן וכחוש וכו' ומבואר דשמן וכחוש הם ב' טעמים ומצאתי בש"ג פ"ה דע"ז כמה ראיות דחלב בבשר הי' מבשא"מ וכ"ה בהגמ"ר דחולין סי' תש"ס בשם הר"א ע"ש. אבל בפר"ת סק"ה האריך להוכיח מדברי כמ"פ דחלב ובשר הוי מב"מ ושכן עיקר ויש לדון עוד לפימ"ש הפר"ת דגם בחילוקי טעמים קצת לא מיקרי מבשא"מ אא"כ הוא מבשא"מ גם בשמא והסכים עמו בתשו' נוב"י מ"ת א"ח סי' ס"י ועי"ש א"כ היכי דחלב ובשר מב"מ בשמא שוב גם אם מחולק קצת בטעמו וכמש"ל ש"ל מרש"י שבת ק מ לא מיקרי מבשא"מ וע"ע בס' ב"א חדר ל"ה בדין חלב בבשר שצידד דחלב ובשר שמן י"ל דהוי מב"מ ע"ש ומעתה לפי"ז יש לדון דבנ"ד דלשי' הטו"ז וכמה מחברים היכי דאמרינן סלק שאינו מינו גם שא"מ מותר ודלא כהש"ך ואף דיש להחמיר כהש"ך וכ"פ הח"ס סי' פ"ז יש לדון דבנ"ד דלשי' כמ"פ חלב בבשר הוי מב"מ שוב י"ל דהוי כעין ס"ס ולהתיר. אולם לא אכחד שלענ"ד טעם בשר אחורים ניכר לבקיאים ואין זה בגדר ספק לשאינם בקיאים דהוי ספק חסי"ד וגם הגידים וחוטי החלב ניכרין למנקרין בקיאים גם אחר בישול ולכן אין מקום להתיר.

סימן שכה

א להרב מו"ה מרדכי הכהן נ"י אבד"ק קאזין

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו שאירע בקהלתכם שאפו ב' בעה"ב מצות ובעת אפיית המצות נודע שהי' ביד קטן חתיכת בצק מעיסת המצות ושהה בידו שיעור כמה מילין ונפל הבצק לתוך המים שלשין מהן המצות והוציאוהו משם ולא סננו המים והי' שם מבוהל א' והתיר המים ואפו הבעה"ב הנ"ל כל היום לערך ששה וחצי פוד קמח על מצות ואח"כ נודע לרו"מ ורו"מ הביא מהמג"א סי' תס"ו סק"ט דבפירור חוזר וניער וגם הביא מש"ע התניא שם ובשו"ת שבסופו סי' ה'. והנה לפיע"ד יש בזה כמה ספיקות שמא לא נתפרר מהעיסה כלל ואת"ל שנתפרר שמא נפלו למטה לשולי הכלי כדרך העיסה של מצה שנופלת למטה בתוך המים וכן בחנתי ונסיתי וראיתי שכן הוא ומצאתי בתשו' רדב"ז חלק ו' סי' שני אלפים ק"כ וז"ל מעשה הי' שאחר שעשו המצות כמה בע"ב מצאו בדופני הנפה בצק דבוק בחוזק שלא יקלוף אלא בסכין וכו' התורה חסה על ממונם ש"י ואעפ"י שפסק הרמב"ם שאפי' נתערב קודם זמנו חוזר וניער בתוה"פ הרי רוב האחרונים חולקים עליו וס"ל דאינו אוסר וכו' כיון שהדבר ספק אם נקלף ונתערב מן החמץ הוי ספיקא בפלוגתא דרבוותא ואזלי' בי' לקולא ואי לאו דמסתפינא הו"א דאפילו הרמב"ם

מודה בנ"ד דאחזוקי איסורא מספיקא לא מחזקינן ותו דהוי סד"ר דהא מאי דאמרינן דחנ"נ בתוה"פ לאו דאורייתא הוא ואזלי' לקולא ואע"ג דגבי בדיקת חמץ וכו' מצרכינין בדיקה בכל הנך ספיקא שא"ה דאיכא תרל"ר חדא שהרי הוקבע האיסור ותו דעיקר בדיקת חמץ מפני הספק תקנוה אבל בנ"ד שלא ידענו אם נתערב או לא ולא הוקבע האיסור על הטעמים האלו סמכתי והוריתי להתיר עכ"ל וא"כ בנ"ד שלא שהה מעל"ע ואין לחוש אלא שמא נתפרר ונתערב בהלישה אין להחזיק ריעותא מספק בדרבנן ולומר שנשאר בעין ולא נימוח וחוזר וניער בתוה"פ וגם מדברי בדה"ב שבב"י ומג"א סי' תנ"א סקנ"א מוכח כן וגם מדברי הטו"ז סי' תמ"ז סק"ז מוכח כן וכ"ה בשע"ת סוסי' תס"ב ועוד דגם בגוף העיסה יש לספק שמא לא נתחמצה חימוץ גמור כמבואר בתשו' הרשב"א ח"א סי' קכ"ד באורך ולכן לענ"ד המצות מותרים.

סימן שכו

א להרב המאוה"ג הצדיק מו"ה יצחק נ"י אבד"ק אלעסקא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בקצב א' שקנה פרה מבכרת אצל עכו"ם ונתן לו חמשה כסף אדראן וגם עשה עמו תק"כ ולא עשה משיכה והתנה עמו שיחזיק עוד הפרה י"ב יום עד שיגיע יום השוק ובמשך ח' ימים ילדה הפרה בכור. והנה כבר נודע מחלוקת הראשונים אם כסף לבד קונה בעכו"ם ואף שהם מיירי בישראל שמכר לעכו"ם ומבואר בטו"ז יו"ד סי' קל"ב סק"ח דישראל שקונה מעכו"ם בודאי קנה בכסף לדעת הטור אבל בטו"ז סי' ש"כ סק"ח הביא בעצמו בשם תשו' רמ"א להיפוך וכבר השיגו עליו בחידושי הגרשוני ותשובת שעא"פ סי' נ"ט וכבר השיג הש"ך בחו"מ רסי' קצ"ד בזה על הסמ"ע שכתב דישראל מעכו"ם קונה לכו"ע במעות והש"ך הוכיח דליתא אך המח"א הל' שלוחין סי' ט"ו ביאר דעת הטור דכיון דהעכו"ם קונים ומקנים בכסף מהני מדין סטימותא כמ"ש בתשו' הרמב"ן סי' רכ"ה אבל מ"מ לענין בכורה מבואר בתשו' הרמב"ן שם דגם בישראל שקנה מעכו"ם בקנין של מנהג לא קנה שיהי' עליו דין בכורה וז"ל הרמב"ן שם מ"מ ברשותי' דישראל לא קאי להתחייב בבכורה שהוא דאורייתא עד דמשיך כדינא דאורייתא אבל ודאי לחייב הגוי לתת להישראל בהמה זו שקנה ממנו מחייבינן לי' בב"ד דבדיניהם דיינינן לי' וכדאיתא אם אתה יכול לחייבו וכו' עכ"ל ולכאורה יש להבין אמאי לא יועיל לענין בכורה קנין זה וכבר תמה בזה בשו"ת ב"ש חיו"ד ח"ב סי' קצ"ב והנה בתשו' א' מכבר דנתי בזה (עמש"ל ח"ד סי' שי"ב) לפומ"ש הישו"ש פ"ק דב"ק במשנה דכל שחבתי בשמירתו וכו' דבעכו"ם וישראל שבאים לדין

מדינא דנים כדיני ישראל שזהו העיקר אלא דגבי הלואה דהפקע"ה שרי אלא דאסור משום חה"ש שפיר קנסי' להו לחייבם כפי דיניהם כיון דליכא בזה משום חה"ש שהרי בדיניהם דנים כן אבל בניזוקין וכדומה דאסור לגזול את העכו"ם דנים כדיני ישראל גם להעכו"ם ע"ש א"כ י"ל דמה"ט לענין בכורה אינו קנין כלל אבל אכתי לא הונח בזה דא"כ אמאי מחייבינן להעכו"ם ליתן הבהמה לעכו"ם שהרי לענין מקח לא דמי להפקע"ה והוי גזל גמור כמ"ש הישש"ש בעצמו והובא בש"ך חו"מ סי' שמ"ח והבאתי שם כמה ראיות לזה וגם הבאתי סתירה לדברי ישש"ש מהתוס' והרא"ש גיטין י"ג ע"ב בהא דאם הנותן עכו"ם והנפקד והמקבל ישראל קנה המקבל דבדיניהם דייניין לי' כדקיי"ל בב"ק קי"ג והתם מיירי לענין מתנה אם יכול לחזור בו וליכא דין הפקע"ה וגם מהרמב"ם פ"י ממלכים הי"ב מוכח דהעיקר כדיניהם שהרי בגר תושב בדיניהם דייניין ולכן נראה יותר דהרמב"ן סובר דכל קנין דד"מ ומנהגא הוא רק מדרבנן כמ"ש בנתה"מ סי' ר"א דקנין סטימותא הוא רק מדרבנן וגם לענין דד"מ מבואר בב"ש א"ע סי' כ"ח סק"ג דהוי רק מדרבנן ואף שהאב"מ שם חולק עליו וגם לענין סטימותא דעת הח"ס חח"מ סי' י"ב דהוי מה"ת וכדבריו מבואר בתשו' רדב"ז ח"א סי' תק"ג מ"מ י"ל שדעת הרמב"ן כן הוא וכ"ה בתשו' רמ"א סי' פ"ז ע"ש דמוכח כן ולכן דקדק הרמב"ם וכתב דלענין להחייב בבכורה מדאורייתא לא מהני אבל מ"מ מדרבנן שפיר מהני וא"כ לכאורה בנ"ד דלשי' כמ"פ כסף קונה הוי סד"א לחוש לדעת הפוסקים הנ"ל ומדרבנן לכו"ע מהני מכח המנהג שנהגו העכו"ם להקנות בכסף לבד ובפרט שהי' ג"כ תק"כ שהמנהג להקנות גם בישראל בכסף ותק"כ וכ"ה להדי' בתשו' חינוך ב"י סי' פ"ח דבישראל שקנה מעכו"ם בכסף לבד הוי עכ"פ ספק בכור ומכ"ש בנ"ד שהי' עם תק"כ

ג אך מה שיש לדון בזה כיון שנתן המעות רק בתורת ערבון שקוראין זדאטי"ק ולא זקף מותר המעות במלוה א"כ הרי מבואר בח"מ סי' ק"צ סעי' י' דאינו קונה אלא כנגד מעותיו ואף שקבע זמ"פ לשאר המעות ומבואר בסי' ס"ז סי"ד בהג"ה לדעת הרא"ש דזקיפת זמ"פ הוי כזקוף במלוה אבל כבר העליתי בחיבורי לח"מ סי' ק"צ סט"ו דדוקא בנתן הסחורה בהקפה הוי בכה"ג כזקוף במלוה ולא כשהסחורה ביד מוכר ואח"ז מצאתי בשו"ת הרי"ח מווארשא חיו"ד סי' ס"ז שהעלה לענין עייל ונפיק לא מיקרי זקוף במלוה בקביעת זמ"פ רק כשא"ל בפירוש קנה במשיכה או במעט כסף והשאר יהי' אצלך בהלואה כלשון המבואר בתוס' ב"מ ס"ז יעו"ש ולכן בנ"ד כשאמר להעכו"ם שנותן זדאטי"ק הוי רק ערבון ואינו קונה אלא נגד מעותיו א"כ עדיין העכו"ם יש לו חלק ג"כ בשאר הבהמה ופטורה

מבכורה ואף שבדיניהם קנה כבר העלה בתשו' שעא"פ סי' ע"ט דגבי בכורה אזלינן בתר דינינו בין להקל בין להחמיר.

ד ועוד יש מקום לומר בזה עפמ"ש בתשו' הר"ן סי' ג' והובא בב"י יו"ד סוסי' קל"א דמי שנותן קצת מעות לעכו"ם כדי שיתקיים המקח ובדד"מ א"י לחזור בהם וכתב שהדבר מוכרע מן השכל שבכה"ג הסחורה אצלו כאפותיקי מפורש ואפי' הוליך הישראל הסחורה לביתו אם לא יפרע דמי המקח יכפוהו בדד"מ להחזירה וכל כה"ג אין לך מלוה גדולה מזו ע"ש א"כ מכ"ש כל זמן שהפרה ביד העכו"ם ולא יפרע דמי הפרה בודאי הוא אפותיקי מפורש ביד העכו"ם והנה הפ"י בפסחים ל"א כתב דגבי אפותיקו מפורש גם לרבא למפרע הוא גובה ע"ש ואף שבחידושיו לגיטין נראה בדעת התוס' דגם בכה"ג מכאן ולהבא הוא גובה היינו כשגוף החמץ של ישראל אלא שהשכינו אצל העכו"ם שהלוה עליו אבל הכא דאדרבא גוף הפרה של העכו"ם ומכרה לישראל והיא ביד העכו"ם במשכון באפותיקו מפורש בודאי לא יצאה מרשות העכו"ם כלל כיון שאם לא ישלם לו יגבה מהפרה ובדיניהם נחלט הדראן והמקח בטל כשאינו משלם בזמ"פ וגם בדינינו מבואר בפת"ש חו"מ סי' ר"ז סקי"ג בשם תשו' מים חיים שיש לפסוק כן כשנתן בדראן ומבואר בתוס' פסחים ו' ע"ב ד"ה התם וכו' דהיכי שמתחלה היתה של נכרי ואי בעי זוזי ולא משכח שקיל בהמה לא נפקא מרשותי' כלל ודוקא כשהבהמה של ישראל לא נכנסה לרשות עכו"ם בדמצי לסלק בזוזי יעו"ש וכה"ג מבואר בתוס' ב"ב נ' רע"ב לענין ק"פ דהיכי דמתחלה הי' שלו מועיל גם ק"פ להיות עוד שלו יעו"ש ואני מצאתי מפורש סברא זו בירושלמי פ"ז דיבמות הל' א' בסופה ויעו"ש בשי"ק ויעוין בפסקי מהרא"י סי' ק"ל שנשתמש ג"כ בסברת תוס' הנ"ל וא"כ י"ל דבכה"ג לכו"ע למפרע הוא גובה ושוב מצאתי בשו"ת מהר"י מברונא סי' רמ"ד וסי' רנ"ז שכ"כ להדיא דבכה"ג לכו"ע למפרע הוא גובה ע"ש וא"כ יוכל הישראל לעכב שלא ישלם דמי הפרה ויניח להחליט הדראן שנתן להעכו"ם ויתבטל המקח למפרע ועי' תומים ונה"מ סי' ק"ג סק"ח דבגבאה אחר שהגיע זמ"פ גם רבא מודה דלמפרע גובה ומצאתי בתשו' צ"צ סי' ס"ג נידון כזה ופסק דאם נתן רק המעות בתורת ערבון הרי לא קנה רק כדי מעותיו והוי העכו"ם שיתוף ופטורה מבכורה אלא אפי' נתן בתורת פרעון צידד שם להקל דהוי כיד עכו"ם באמצע ע"ש אך בנותן בתורת פרעון נחלקו עליו ואכמ"ל ועכ"פ בנ"ד שנתן רק בתורת ערבון יש לסמוך להתיר ואף שבנ"ד עשה ג"כ תק"כ מ"מ יש להקל ע"פ סברת הר"ן וב"י שהבאתי ועי' תשו' שעא"פ סוסי' ע"ט בדין קנה ע"מ לראות הפרה אם יוכשר בעיניו ונמצאת חיגרת והעכו"ם מכחיש התנאי וסיים שצריך לחקור אם הישראל חוזר באמת

מכח התנאי והיא בע"מ או רק מפני שילדה בכור ותולה בהמום והלב יודע וכו' וצ"ע דמה בכך הרי כיון דמדינא יוכל לחזור בו לא זכה בהפרה.

סימן שכז

א למחותני הרב ר' פישל פעלדמאן נ"י מביטש- קוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בצירוף הרב אבד"ק קרעטשוניב נ"י והשו"ב המופלג החריף מיושב לעה בדברי ריבות שבין איש לאשתו שזה ערך ג"ש כשבא להתקשר עמה שמע שאיננה בבריאות מחולי שיעול שנקרא הוסט וחלושה במזגה מאוד ולעומתם אמרו אנשים שהקול שקר וכי היא בריאה ונתקשר עמה ואחר איזה חדשים נשאת לו כדמו"י ואחר איזו שבועות הכיר בה שהיא חולנית וטוען שנסע עמה לסיגיט לדאקטיר ואמר שיש לה חולי שיעול וחולי הרזון [אבצערונג(והזהיר אותו שלא ידור עמה כי הוא חולי המתדבק לו ולזרעו והוא לא שמע לקול הרופא ודר עמה ונתעברה וילדה בן ותקש בלדתה ומאז נתגבר עלי' חולשתה וגם השיעול גבר ושלח אותה למרחץ והתגולל עמה עוד איזו חדשים ועתה רואה בחוש שאין תרופה למכתה ורוצה לגרשה ואין לו לשלם הכתובה ונדוניא כי הוצאת רפואתה והיזק במו"מ הי' בעוכריו ואבד ממונו, והאשה מנחשת שמעולם היתה בבריאות וגם השכנים יודעים מזה ולא הי' לה חולי שיעול וגם אחר הנישואין לא הי' לה חולי הנ"ל רק מעת קישוי הלידה נחלשה וע"י רוב הקטטות ועגמ"נ לא תשוב לאיתנה ועכ"פ אם רוצה לגרשה יחזיר לה נדוניתה ת"ק ושלשים ר"כ וגם תוס"כ וכלי תשמיש הבית שקנה אביה וגם בעד מזונות שנה מעת שעזבה עכת"ד טענותיהם.

ג והנה מ"ש רו"מ להסתפק בדין חולי השיעול אם הוי כחולי נכפית או כשאר מימין, הדבר פשוט שאם באמת הוא חולי הריאה והרזון הנקרא אבצינהרונג ידוע לכל שהתשמיש קשה לחולי זו ובפרט עיבור ולידה הוא מסוכן בזה ואסור להבעל לדור ולשמש עמה כי הוא כהורג ומסכן נפש וא"כ הרי מבואר ביו"ד סוסי' קפ"ז דאשה שא"י לטבול ע"י מכות ופצעים תצא מבעלה ובלחה"פ שם מביא בשם בה"י ובה"ז וחמ"ח דאין ן לגרשה בע"כ רק יכול למנוע שכ"ו עד שתתגרש וכ"ה בב"ח ודג"מ ובש"ע הרב שם פסק דמותר לו לישא אחרת א"כ ה"נ בזה אך דבנ"ד גוף הדבר מסופק אם הוא כן ולא מפי' אנו חיים במה שאמר בשם הרופא אבל אם יבררו הב"ד שישלחוה מידם לרופא מומחה שלא יוודע לבעל מי הוא שלא ישאר חשש שוחד לא מצד הבעל ולא מצד האשה נראה שיש לסמוך עליו שהרי מצינו בגיטין ע"ב ה"ז גיטך אם מתו וכו' אומדין אותו וכו'

ואף די"ל דהתם ברופא ישראל כשר אבל בעכו"ם וישראל רשע אף שא"א לברר בע"א ל"מ ועמ"ש בדע"ת סי' ל"ב סקי"ז וסי' נ"ח סק"ד בשם סהי"ש לר"ת וש"פ. אבל הנה כבר כ' בתשו' רדב"ז וח"ס יו"ד סי' קע"ה דבדאיכא רגל"ד גם רופא עכו"ם נאמן ועוד דכיון דלענין חשש סכ"נ גם מספק סומכין ע"ד רופא א"כ כשיאמר הרופא שיש סכ"נ אם תשמש הרי אין הבעל רשאי לשמש עמה וכיון שאינה ראוי' לתשמיש הרי כבר נתבאר שתצא מבעלה.

ד אך דמ"מ א"א לגרשה בע"כ רק יכול למנוע שכ"ו כמש"ל ומ"ש רו"מ לדון בזה משום דידע ומחל כבר האריך בזה בתשו' מהרי"ק שרש ק"ז וצידד דבצערא דגופא אף שמחל פ"א ונתרצה מ"מ י"ל שלא נתרצה להיות עמה תמיד ולהוסיף מחילה על מחילתו ואף שאין הדבר ברור להתיר לו לגרשה בע"כ או לישא אחרת כיון ששהה עמה כמה ימים ולא ערער וחייב ליתן כתובתה מ"מ אין בידינו לכופו להיות עמה כיון שא"י להתרצות במומה ואם יהי' לו בנים יהי' בני שנואה ע"ש היטב ואף שבשרש ק"ה פסק בכה"ג בפשיטות דבשהה עמה כמה ימים א"י לגרשה בע"כ אבל היינו לענין גירושין וחיוב כתובתה אבל יכול למנוע ממנה שכ"ו עד שתתרצה להתגרש ועי' תשו' ח"ס חח"מ סי' ר"ג ובתשו' רע"א מ"ת סי' ע"ד פסק כן בחולי הצרפתים אף שסכנה לו לשמש עמה מ"מ אין להתיר רק למנוע שכ ו ובדבר מה ששמע קודם השידוכין בזה הרי רבים הכחישו וסמך עליהם א"כ אין כאן מחילה ועוד שיכול לומר כסבור הייתי שתתרפא וליכא הוכחת מחילה ועי' תשו' ד"ח ח"א א"ע סי' נ' בשם בני יעקב סי' ח' דאם באיזה זמן ל"ה החולי חזק כ"כ ועתה הכביד י"ל דל"ש טענת מחילה אפי' בידע ושתיק וה"נ בנ"ד.

ה ומ"ש בדין חולי שיעול בבהמה עמ"ש בקו"א שבחיבורי גי"ד לסימן ל"ט אות ל"ו.

ו ומ"ש רו"מ מטוא"ע סי' קי"ז בשם תשו' הרא"ש שיבדוק ע"י נשים הגונות אם ראוי' לאיש י"ל משום דבדבר שא"א לברר ע"י אנשים סמכינן על הנשים כמ"ש בח"מ סוסי' ל"ה וכבר רמזתי למ"ש בדע"ת סוסי' ל"ב בזה אבל. על עכו"ם אין סומכין גם בכה"ג כמ"ש בדע"ת סי' נ"ח שם אבל יש לעיין בהא דאה"ע סי' ע"ד סעי' יו"ד בהג"ה דנוהגין להושיב איש או אשה נאמנים עד שיתברר ע"י מי נתגלגל הריב והקטטה והא כיון דאפשר להושיב איש איך סמכינין על אשה ובפרט יחידית וע"ש בד"מ בשם תשו' הרי"ף וריי"ו שהמנהג שנותנים להם אשה נאמנת וכו' ולא הזכיר איש כלל ואולי מיירי שקבלו שניהם עליהם להאמינה דאפי' בקא"פ מהני ואולי גם בהא דסי' קי"ז מיירי בכה"ג או משום דהתם הוי מלתא דעל"ג אם ראוי' לאיש או לא לכן גם נשים נאמנים.

ז ומ"ש רו"מ איך הדין אם יברר הבעל שהיתה חולה קודם נישואין מלבד שקשה לברר אף גם מבואר בשו"ת גבעת פינחס סי' י' שאין לעשות מעשה עפ"ד הב"ש סוסי' קי"ז דבלא ידע הבעל מהמומין כופין לקבל גט וע"ש בהפלא"ה בקו"א ובשו"ת ב"ש חא"ע סי' ס"ז וסיים שם הג"פ שיש להתאמץ לעשות פשרה וע"ע בשו"ת ח"ס חח"מ סי' קצ"ח ושו"מ מהד"ק ח"א סי' ר"א ותליתאה ח"א סי' י"ט, והנה עיניכם הרואות שהגאון בעל ג"פ הסכים להתאמץ לפשר בכל כה"ג ולכן יראו גם מעכת"ה לדבר על לב האשה אחרי שכבר נמאסה בעיניו לא נכון לפני' להתעקש וע"ז נאמר סתירת זקנים בנין וכן מצוה על הבעל ליתן כל אשר לו ומצוה רבה על קרוביו להתאמץ ולסייע בפדיונו להחזיר נדוניתה ולפחות ערך שליש מתוס"כ שלה כי ע"פ שורת הדין אין לכופה לקבל גט עד שיסלק נדוניתה ותוס"כ.

ח אבל מה שפרנס אותה אבי' אין עלי' טו"מ כמובן

סימן שכח

א למחו' הרב ר' פישל פעלדמאן נ"י מביטשקוב

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו במי שנתחייב ליתן תק"כ ומפני שמעולם לא נשבע ולא נתן תק"כ ולא בה"צ לא רצה ליתן וליפטר ופסקו הב"ד שישבע התובע ויטול ויצא מב"ד באין אומר ודברים וכבר עברו ב' חדשים וחצי ומתה בא התובע לישבע וליטול והנתבע נזכר שיש לו עד אחד שיפטרנו מהתק"כ אם יוכל לחזור בו מן ההיפוך. והנה מ"ש די"ל כיון שידע מהעד גם בשעת היפוך אלא ששכח שיוכל לפטור ע"י העד מהת"כ א"י לטעון כן ליתא דהא לא אמר בב"ד שאין לו עד והרי בשתק יוכל להביא אח"כ העד כמ"ש בסי' כ' ועוד שהרי מבואר בב"ח דדוקא בשאלוהו ב"ד אם יש לו עדים ואמר שאין לו אז אינו נאמן אח"כ משא"כ בלא שאלוהו הב"ד כלל אף שמעצמו אמר שאין לו עדים יוכל להביאם אח"כ והוכיח כן מתשו' הרא"ש ועי' בברכ"י שם אות ו' שפקפק בראייתו ומ"מ מסיק לדינא כן ובפרט שדעת העיטור שהובא בברכ"י שם אות ה' דדוקא בא"ל הב"ד הבא עדים אבל בשאלוהו אם יש לו עדים אפי' אמר שאין לו יוכל להביאם אח"כ ואף שכתב דמשמעות ש"פ אינו כן מ"מ עכ"פ בכה"ג שלא שאלוהו הב"ד כלל בודאי צדקו דברי הב"ח להלכה ע"ש בברכ"י ותבין וא"כ ה"נ בנ"ד בודאי יוכל להביא העד ליפטר מהתק"כ. ועוד שהרי הב"ד אין יודעים שידע הנתבע מקודם שהעד יודע שהאמת עמו ואף שהנתבע עצמו יודע בנפשו שידע גם מקודם אלא שנשכח מלבו שיוכל לפטרו ובטועה עה בדין קיי"ל דל"ה פשרה בטעות כמ"ש הפת"ש סוסי' כ"ה בשם משכנ"י ואני

מצאתי בתשו' רשב"ם ח"מ סוסי' רל"ד דיש לחלק בזה בין ת"ח לע"ה אבל עכ"פ הנתבע שיודע האמת בנפשו שלא עשה שום ערמה עם העד שפיר יוכל להביא העד עכשיו בטענה שלא ידע מהעד קודם, אך דלכאורה יש לדון לפימ"ש השע"מ סוס' כ"ה דאם כבר נתפשר ע"י שהי' חייב שבועה ולא רצה לישבע אע"ג שנודע לו אח"כ שיש עד המסייעו ופטרו משבועה אין בידו לבטל הפשר מכח פשרה בטעות דכיון שכבר נתחייב ממון אין ע"א קם לממון וראי' מהא דבמחואיל"מ אין ע"א מועיל לפטרו ע"ש וא"כ ה"נ בזה שכבר הפך על התובע שישבע והוא ישלם י"ל דאף שנודע לו שיש ע"א ל"מ אבל הנה גוף דברי השע"מ יש לפקפק בהם דשא"ה שהוא טוען נ' ידענא ונ' לא ידענא ומחואיל"מ אף שאם הי' טוען ודאי הי' פטור ע"י העד מלישבע מ"מ השתא הוא מחויב ממון ואין ע"א קם לממון אבל הכא דמשום פשר בטעות קאתינן עלה והרי באמת הי' בטעות שהרי לא נתפשר אלא בעבור שנתחייב לישבע ואם הי' יודעים מן העד מקודם הי' פוטרו משבועה ול"ה מתפשר כלל א"כ בודאי הפשר בטל.

ג ומצאתי בתשו' רדב"ז ח"ד סי' קס"ד בדין ראובן שהוציא שטר על שמעון ויורשי לוי וקבלו חכם א' עליהם בקאג"ס בין לדין בין לפשר ופסק שיתנו לו ב' שלישים ואח"ז מצא שמעון ע"א המעיד על השטר שהוא פרוע ופסק דהוי פשר בטעות כיון שלא ידע מקודם שיש ע"א המחייב לבעהש"ט שבועה ע"ש הרי מפורש דגם בכה"ג מהני ע"א אף שכבר נתפשרו בממון ובע"כ דהיינו מטעמא דכתיבנא וגם בגוף דינו של הש"ך דבמחואיל"מ אין ע"מ פוטר אין הדבר ברור שהרי בקצה"ח סי' פ"ז סק"ט חולק עליו והביא מהאס"ז שפסק להדיא להיפוך וכמו שנראה ג"כ דעת הב"י סי' כ"ח להיפוך ואף שבס' ער"ש הביא מתשו' הרשב"א ח"ג סי' כ"ג דמוכח כהש"ך אבל הנה מדברי הרמב"ן במלחמות מיכח להיפוך כמ"ש בהגה"ת א"ב על הש"ך סי' ע"ב סקס"א ועוד דגם אי נימא כדעת השע"מ הנ"ל מ"מ בנ"ד שהפך השבועה על התובע שישבע ויטול לא מיקרי עדיין ממון דמי יימר דמשתבע וכמ"ש הש"ך סי' ע"ה סקכ"ט בשם רש"ל דמה"ט ל"ה התם כחוזר וטוען דשמא לא ישבע וכה"ג כתב הרמ"א סי' ר"ל ס"ב בהג"ה בשם רשב"א ומרדכי וע"ש בקצה"ח ונה"מ ושע"ע באורך וא"כ בכה"ג פשיטא דבמצא ע"א המסייעו יוכל לחזור מההיפוך ולא דמי למ"ש תסוויע סי' פ"ז סקי"ח כמובן ובפרט דהש"ך שם סוסק"כ מפקפק גם ע"ד הסמ"ע ולכן הדבר ברור שיוכל לחזיר בכה"ג מן ההיפיך ובפרט אם הב"ד קבעו זמן לשבועת התובע ועבר הזמן הרי מבואר בישש"ש וכנה"ג סי' כ"ב בהגה"ט אות כ"ג דבעבר הזמן ולא נשבע בכל גוונא יוכל לחזור בו מן ההיפוך. אבל בגוף הדבר שהע"מ פוטר מתק"כ הרי קיי"ל דמ"מ מחרם סתם אין ע"מ פוטר אלא שא"י להטיל

קב"ח לנוכח אלא ח' סתם כמ"ש בכנה"ג סי' סי' ע"ה אבל י"ל דזהו כשמחויב לישבע אז אינו פוטר אלא משבועה ולא מח"ס אבל כשנתחייב רק בתק"כ י"ל דפוטר לגמרי ובמק"א הבאתי מתשו' תשב"ץ ח"א סי' קנ"ו דמוכח דע"מ פוטר גם מח"ס אך לפימ"ש בתומי"ם ונה"מ סי' פ"ז דהיכי דהתובע בא רק בטענת ספק הע"מ פוטר גם מקב"ח אין ראי' משם אבל מדברי הש"ך סי' קכ"א סקל"ח מוכח דבכל גווני אין ע"מ פוטר מח"ס ובזל"א הספרדי חו"מ אות ש' הביא בשם כנה"ג דהיכי דחייב רק ח"ס ויש לו ע"מ פטור לגמרי ובתומים רצה לחדש כן מסברא וכתב שהוא דוחק ולא הביא דברי כנה"ג ובס' בני חייא סי' ע"ה סק"א הביא בשם מקור ברוך ולח"ר דע"ע פוטר גם מח"ס ועי' בתשו' שבעט"צ לסי' פ"ז ותשו' אבני זכרון לחו"מ סי' ו' ולכן יש מקום לומר דבנ"ד יפטור גם מח"ס ועכ"פ אין להטיל קב"ח לנוכח לכ"ע.

ד והנה עוד יש לעורר בזה. אם הנאמן שלו נחשב לעד כי הנה בבאה"ט סוסי' ל"ח הביא סתירה ברדב"ז אם משרתי הבית כשרים להעיד וכ"ה בכנה"ג רסי' ל"ג וכ"ה באה"ח פ' שלח דמשרת פסול להעיד אבל בתומים רסי' ל"ג הוכיח מהרמב"ם דשכירו ולקיטו כשר להעיד וסיים שכן עמא דבר וכ"פ בס' יד המלך על הרמב"ם פ"ג מגזילה אך בעט"צ סי' ל"ג כתב דבזה"ז יש לפסלם ובס' שושנת יעקב שם כתב דנאמן בגוף העסק דינו כשושבין וגרע טפי והכל לפי ענין הנגיעה ועי' בס' עין זוכר מערכת ע' סי' י"ד ואינו תח"י כעת [ועמש"ל חלק ז' סי' כ"ה בזה] ומנהגי לדון לפי ענין האיש אם הוא אדם כשר וי"ש אני מקבלו לעד ועי' תשו' הרשב"א ח"א סי' תקס"א באמצע התשו' ובנ"ד שאינו בדבר הנוגע בגוף העסק אלא בתביעה של ממון בעלמא נראה דלכו"ע כשר להעיד אם הוא אדם כשר.

סימן שכט

א להחריף מו"ה קלמן צוקערמאן נ"י נכד להגה"צ בעל עץ הדעת טוב ברודניק

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו ששמו קמחא דפסחא של שמורה בשק הנכבס בחלב חטה שקורין קראכמאל וכבר אפו מצות מהקמח ורו"מ הביא מס' תמ"ב ושו"ע הרב בקו"א דחיישינן שמא יפרך פירור והוי יבש בלח ול"מ ביטול אבל הח"י כתב דבשקין שלנו אין דרך להתפרר וצידד רו"מ דגם הרב ז"ל לא תחמיר אלא לכתחלה והנה אני מצאתי בתשו' רדב"ז חלק ששי סי' ש"א ק"כ בדין שעשו מצות מקמח שנמצא אח"כ בדופני הנפה בצק דבוק בחוזק שלא יקלף אלא בסכין והשיב דגם להרמב"ם דסובר דחוזר וניער אי לא דמסתפינא אמינא בנ"ד אחזוקי איסורא מספיקא שמא נתפרר לא

מחזקינין ועוד דהוי סד"ר דהא דאמרי' חו"נ בפסח הוי רק חומרא דרבנן ועוד דכמ"פ חולקים על הרמב"ם וס"ל דלא אמרי' חו"נ בפסח וא"כ נתבטל קודם פסח וכיון דהוי ספק שמא לא נקלף כלום ולא נתערב מן החמץ לתוך הקמח כלל ולכן יש להתיר עכת"ד והרי התם ג"כ חשש יבש בלח ואפי"ה התיר ובע"כ דס"ל דע"י הלישה ואפי' מתפרר ומתבטל שפיר וה"נ בנ"ד ואף דהתם הי' הבצק דבוק בחוזק הרי החשש הי' שמא הי' דבוק עוד ונתפרר בקל לתוך הקמח ועוד דגם בנ"ד הרי ידוע שהחלב חטה שבזמנינו דק מאוד הנדבק בהשק ואינו מתפרר כלל כמ"ש הח"י וכן נראה בחוש ואם יתפרר הוא כקמח בעלמא וא"כ שייכי כל הטעמים שכ' הרדב"ז וגם נוהגים לרקד הקמח קודם לישה ועי' בח"י ושע"ת סי' תנ"א סקל"ו בדין רקדו הקמח בנפה של חמץ ומ"מ לענין מצות שמורה אין נכון ליקח קמח כזה כמ"ש כה"ג המג"א סי' תס"ו סק"ט בשם מהרמ"ל וכ"ה בב"י סי' תנ"ה בשם רשב"א לענין מלח וכה"ג כתב הב"מ לאו"ח סי' תנ"ג ס"ח וסי' תס"ו ס"ד דבכל צד ספק יש להחמיר לענין מצות מצוה ובתשו' שו"מ הביא סמוכין מהרמב"ן וריטב"א רפ"ק דחולין לענין ס"ט ברה"ר דבמוקדשין דבעי' שימור כל ספק אסור ועמ"ש בפתיחת חיבורי דע"ת אות ה' בזה.

סימן של

א להרב מו"ה אשר זעליג אפטאוויצר נ"י אבד"ק אזערנא:

ב ע"ד השידוך שנתקשר בחור א' עם בתולה וקבעו זמן נישואין בחדש אלול שנה העבר וטרם בא הזמן נסע החתן לאמעריקא וכמ"פ דרש המחותן אחריו ודחו אותו שיבא לביתו ועתה רוצה המחותן לעשות שידוך אחר והנה לא ביאר כת"ר אם הי' ההתקשרות בסתם ואח"ז קבעו הזמן נישואין או שמתחלה בההתקשרות קבעו הזמן כמבואר ד"ז בש"ך חו"מ כ"א ונה"ך יו"ד רל"ו ועי' תשו' נוב"י מ"ת יו"ד סוסי' ר"ד שאם נעשה בסתם צריך עכ"פ התראת ב"ד – אולם גם בנעשה מתחלה בקביעות הזמן מי יודע אולי הסכימה הכלה שיסע לשם ואם אולי יבוא ויטעון כן או יברר כן ולכן אם באפשר לשלוח לו לשם התראת ב"ד בזמן ב"ד שיבא תכף מה טוב ואם לאו עכ"פ תקבל הכלה בחרם שנסע שלא בהסכמתה ואז יוכל להתיר להם שיעשו שידוך אחר ועי' תשו' בר"א חיו"ד סי' ע"ב באורך כנלפע"ד וע"ש בנוב"י שהביא ג"כ מיו"ד סי', רכ"ח סמ"ג שהביא רו"מ.

ג ומה שתמה בהא דח"מ סי' רל"ב סי"א דמשמע גם בטריפה מעצמה הוא כן והא הוי חזקה שלא נתבררה, לפיענ"ד פשוט מפני שהטור הסכים לדעת הר"ש ותי' ב' של הרא"ש

בחולין דלדידן דאזלינין בתר רובא הוי חזקה שנתבררה ונודע דבהוחזק הרוב גם לממון אזלי' בתר רובא וה"נ בנ"ד

סימן שלא

א להרב מו"ה שמעון צבי וויגער נ"י אבד"ק קריפטש:

ב מכתבו הגיענו ובדבר שאלתו שבשעת הגבהת וגלילת הס"ת ע"י שגללו ומשכו שניהם יחד נקרע הס"ת הגליון עד תוך האותיות כמה שיטות אם צריכים כפרה הנה יפה הביא רו"מ מהא דיו"ד סוסי' ש"ם דדוקא בנשרף בזרוע וה"ה בנקרע ורמז להח"צ סי' י"ז ושב"י ח"א סי' פ"ד ואך דלפימ"ש הח"צ בנ"ד שראו בעיניהם י"ל דדמי לרואה יציאת נשמה דחייב לקרוע ובפרט אם הי' בפשיעה קצת וי"ל דבנ"ד הוי כטעו בדבר מצוה ועשו מצוה דפטורין שהרי הי' מוכרחין לגלול הס"ת, ומ"ש רו"מ מהא דשנים שעשאוהו ורמז להתבו"ש סי' ב' יעוין בתבו"ש סי' ט"ז סק"ב ובבכ"ש לחולין פ"ב ובמק"ח בהגהותיו לא"ח סי' רס"ו דבכל מקום ב' שעשאוהו חייבים ואני מצאתי בריטב"א קידושין מ"ג ע"א שהקשה למ"ל קרא בשחוטי חוץ למעט ב' ששחטו בחוץ לפטור תיפוק לי' מדכתיב בשבת בעשותה וכו' דשנים שעשאוהו פטורים ותי' דמדכתיב בש"ח איש איש לרבות ב' שהעלו את האבר לחוץ בזבחים ק"ח סד"א דה"ה ב' ששחטו קמ"ל ע"ש ומוכח דס"ל דיש ללמוד לבעלמא משבת אבל בתוס' שבת צ"ג ע"א השיגו על רש"י דשאני שבת דגלי קרא ובזכרוני שראיתי בשו"ת חסל"א חא"ח סי' כ"ח אריכות דברים בזה והעלה דהיכי דחייב בכ"ש לכו"ע גם ב' שעשאוהו חייבים ואינו תח"י כעת ולפימ"ש המק"ח שם גם ב' שעשאוהו חייבים בלאו ורק מקרבן פטורים ועי' בירושלמי פ"ב דחגיגה ה"א והוון מתכוונין מיטעון תרי משום שנים שעשו וע"ש בק"ע ופ"מ ועכ"פ לדינא חייבים הקורעים להתענות או לפדות א"ע בה"ב כפי שנהגו בס"ת שנפל ולפחות יום א' ועי' בברכ"י יו"ד סי' רפ"ב ושו"ת חיים שאל ח"א סי' י"ב ובכר"ש או"ח סי' מ"ד ושו"ת אמרי אש חא"ח סי' ו'.

ג ובדבר אם חייבים לשלם ולתקן משלהם יש לדון דהוי כמתה מחמת מלאכה כמ"ש בח"מ סי' ש"מ ס"א וס"ג ובהג"ה שם ועי' תשו' שו"מ מ"ג ח"ב סי' קע"ה בשם הגאון מוהר"ז מווילנא ז"ל דהשואל ספר ללמוד בו ונפסדו הדפין ע"י הלימוד פטור דהוי כמתה מחמת מלאכה אך די"ל דהוי ע"י פשיעה א"כ צריכים להחליף היריעה ולא סגי ע"י מטלית דכל המזיק צריך לשלם כל שיווי ולא דמי להא דב"ק ע"ח ב' ומל"מ פט"ז ממעה"ק וח"צ סי' ק"כ דהתם דצריך להקריב קרבן ויוצא גם בעוף או בכבש משא"כ

הכא הרי איכא דיעות דמטלית אינו כשר ועוד שהרי מבואר ברשב"א ב"ק ע"ח ואס"ז שם בשם הראב"ד דדוקא מכפל פטור אבל הקרן חייב לשלם וגם מבואר בהגמ"ר כתובות פ' אלמנה ניזונת דהסוגי' דב"ק קאי רק לר"ש ובגול"ח ומצאתי בתשו' מהר"ם מרוטנבורג הישנות סי' תתרי"ד בדין רחובן שצוה לשמעון להתפשר בעדו עם השר בעד ד' זקוקים והתפשר בעד ב' וצידד דא"צ להחזיר המותר והביא ראי' מב"ק הנ"ל ודחה דשא"ה שגנב המותר מהקדש ופטור דוגנב מבית האיש כתיב ולא משל הקדש משא"כ הכא אך שהביא ראי' מש"ס דכתובות להיפוך ע"ש הרי שכ' ג"כ דבש"ס דב"ק היינו רק משום שההיזק הוא להקדש משא"כ בשל הדיוט ועי' תשובת תפארת צבי חא"ח סי' כ"ח וב"ש אחרון חח"מ בסופו בתשו' הגאבד"ק קראקא על דברי התפ"צ הנ"ל ועי' בש"ג פ"א דב"ב ובשע"מ לחו"מ סי' ע"ב סקי"ב ובס' רני ליעקב לב"ק ט' ויש לדון מדברי רש"י ותוס' מעילה י"ט סוע"א ד"ה מכדי אי בבהמה תמימה וכו' דאפי' כחשה אין נפסד בכך כלום שהרי מקריבים אותו ויוצא בה דל"ש פגם אלא בדבר העומד לדמיו שאם בא למכרו דמיו נפחתים אבל בדבר העומד ליקרב ואינו נפסד בכך ליקרב אין זה דבר שיש בו פגם וכו' עכ"ל א"כ בס"ת שאינו עומד למכור רק לקרות בו י"ל שאין זה בכלל היזק אבל כבר כתבתי דכיון דיש דיעות שאין לקרות במטלית בתוך האותיות א"כ שפיר הוי בכלל נזק וצריך לתקן ולהחליף ביריעה אחרת.

סימן שלב

א להרב מו"ה יחיאל לעהרער נ"י מבאבוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה שטגנו לביבות במחבת גדולה בחמאה והמחבת לא הודחה ולא נתקנחה אח"כ ואחר איזה ימים טיגנו בהמחבת תרנגולת ובעודה רותחת נתחוה לנתחים ונתנום לאחדים על קערות של פארצליין טובים והוא הפ"מ והנה אף דקיי"ל דסתם כלי יש בו ס' נגד הלכלוך כמ"ש האו"ה כלל ל"ג ד"ב דמן הסתם יש ס' בתבשיל נגד הלכלוך מרק שע"ג דופנותיו ומספיקא לא אמרי' שהי' בהם בנו"ט אבל בכלל ל"ד די"ח כתב דבסתם כלים ומי הדחתם אין במי ההדחה ס' כנגד השמנונית שעל הכלים וכ"ה במנ"י כלל נ"ז ונ"ח סקי"א וסקי"ח ובשפ"ד סי' צ"ה סק"א נתקשה בטעם החילוק בין תבשיל למי הדחה וכתב משום דבהדחה אין כל החלל מלא מים ואנן בעי' ס' נגד טיחה שבכל הכלי ולכן א"ב ס' נגד כל הלכלוך ולכן גם בקערה אין להקל ע"ש ובמש"ז או"ח סי' קע"ג כתב דדוקא בהודח אלא שלא רחצו יפה איכא ס' נגד הלכלוך אבל בלא הודח כלל אין בו ס' וכפי הנראה הבין שזהו טעם האו"ה לחלק בין תבשיל

למי הדחה ועי' חמ"ד הל' בב"ח סי' כ"ד וא"כ בנ"ד שלא הודח כלל גם בתבשיל א"ב ס' ומכ"ש בנ"ד שלא בשלו אלא טגנו בה עוף שאין המחבת מלאה ע"י הבשר כל חללה שוב דומה למי הדחה שאין בהם ס' נגד הטיחה ונראה מאו"ה ופמ"ג שאין בזה ספק כלל ולכן גם בב"ח של עוף אין להקל ובפרט שהי' דרך טיגון בלא רוטב ולא דרך בישול א"כ בעי' נטילה וגם ס', ואף דברמ"א סוסי' ע"ח דפשטידא יש לה דין בישול כבר כ' הפר"ח והגהת א"ב דמ"מ נטילה בעי ג"כ אך יש לדון לפימ"ש הטו"ז סי' י' סק"ו בשם משה"ב דהברזל פוגם מעט הטיחה שעל פניו ושהנסיון מעיד ע"ז ובתשו' רשב"א ח"א סי' תצ"ז כ' ג"כ דמעט טיחה הרדוד ע"פ הסכין והאויר שולט בו נפגם ועי' בב"י סי' קכ"ב בד"ה כתב המרדכי וכו' שכתב ג"כ דכלי מתכות המאכל השוהה בתוכו נעשה מר משא"כ בכ"ח ע"ש א"כ מכ"ש מעט הטיחה שנפגם א"כ כיון דהמחבת מסתמא היתה של ברזל י"ל דגם הבעין נפגם אבל ממ"ש הב"י שם בבדה"ב בשם רשב"א ורי"ו מוכח דגם בסכין אין להקל וכ"ה בשפ"ד סי' ק"ג שם ובפרט מחבת המלובן נודע שאינו פוגם מה שבתוכו ועוד יש לדון בנ"ד שנחתך העוף לחתיכות והוציא לאחרים א"כ מה שנשאר אח"כ בקדירה בודאי א"ב ס' נגד כל הטיחה ונאסר אבל בזה י"ל דכיון דהבליעה כבר נפגם ולא קיי"ל כרש"ל שבש"ך סי' ק"ג סקט"ז ועי' שו"ת כ"ס סי' ע"ב באמצע התשובה בזה א"כ הטיחה בודאי כבר נימוס תכף ע"י החום ונבלע בכל התרנגולת ולא נשאר עוד שוב בעין שיחזור ויאסור אחר שנחתך העוף לחתיכות ויהי' איך שיהי' הנה העוף נאסר מפני שאין בו ס' נגד כל הטיחה וגם נאסר כ"נ אפילו בדאיכא ס'.

ג אך לענין הקערות יש לצדד לפימ"ש הרמ"א סי' ק"ה ס"ג דגם בכלי אמרי' ת"ג ואף דרש"ל חולק ובאמת שכ"ה בתורי"ד פסחים ע"ו ועי' בתה"א ש"ה בית ג' שהר"א בבדה"ב ס"ל כרש"ל ועי' בב"י סוסי' צ"ב בשם מ"כ בדין העמידו קדירה בתוך חלב שנטף מנר ובד"מ שם וי"ל דהמ"כ סובר כרש"ל ע"ש ותבין אבל כיון שדעת כמ"פ כרמ"א ועי' תוס' זבחים צ"ו רע"א דמוכח ג"כ כן וכ"ה ברדב"ז ח"א סוסי' ר"י א"כ גבי בב"ח עוף דרבנן בודאי יש להקל א"כ לפימ"ש הש"ך סי' פ"ז סק"ל דבב"ח דרבנן ל"ה איסור מחמת עצמו וע"ש בח"ד ועי' בשפ"ד סי' ק"א סק"ג להיפוך ודבריו צ"ע כמ"ש במקמ"ח שם וע"ש במש"ז סק"ג וסק"ד ובפתיחתו לא"ח הנהגת או"ה סדר ב' אות ל"ד בזה א"כ לפימ"ש הש"ך סי' ק"ה סקכ"א דגבי בליעה לא אמרינן אדמיקר לי' בלע כ"ק א"כ הקערות מותרות ואף שהמנ"י חולק וע"ש בשפ"ד יש לצרף דברי הח"ד סקט"ו דגם בלוע שמן בחתיכה אין נבלע בכלי ואף שבמק"א השגתי עליו וגם בשו"ת ב"ש סי' קס"ח חולק עליו מ"מ חזו לאצטרופי במקום הפ"מ ועמ"ש בדע"ת סי' כ"ב סק"ו בשם תשו' כ"ס

דהיכי דמותר לבטל בידים לא אמרי' חנ"נ ובשם פמ"ג דבתרי דרבנן מותר לבטל א"כ בנ"ד שהוא בב"ח עוף ודרך טיגון דלשי' כמ"פ דרבנן (ועי' פר"ת סי' פ"ז סק"ב שדחה ד' האוסרים ובמק"א הבאתי מתוס' ברכות ל"ז ב' ד"ה חביצא ורש"י סנהדרין כ"א א' ורא"ש פ"ב דפסחים סי' ז' ועי' כ"ס שם וטט"ו תליתאה סי' קפ"ו ואכמ"ל) וא"כ בתרי דרבנן ל"א חנ"נ א"כ פשי' דהוי רק בלוע א"כ יש צד להתיר הקערות ובפרש דלשי' כמ"פ גם בכלי שא"א לקולפו מותר ועי' בקו"א של הטו"ז לסי' ק"ה מ"ש בזה דאי איכא עוד דעה להקל יש לצרף שי' הסוברים דבדא"א לקלפו שרי ע"ש ובפרט בב"ח ועי' ביא"פ סי' צ"ב ותשו' רע"א סי' קפ"ג ונודע מ"ש הח"ס סי' צ"ה דגם בדבר גוש יש להקל ובתשו' ר"מ שי"ק סי' קי"ג דבעירוי שנפסק הקילוח יש להקל בכלי פארצליין להגעיל ג' פעמים א"כ ה"נ בנ"ד יש לעשות כן אחר שכבר שהו מעל"ע בצירוף דברי המקילים בכלי פארציליין.

סימן שלג

א להרב מו"ה אשר זעליג מניער פעריל נ"י מו"צ דק"ק מיכלפאליע ברוסיא

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו באחד שנשא גרושה ביום ד' והי' חופת נדה וחל טבילתה בליל שבת קודש ונתייחדו בע"ש אם מותרת לטבול בליל שבת ורו"מ השיב לפום ריהטא להקל וערערו עליו (ורו"מ הביא דברי החמ"ח סי' נ"ה וסי' ס"א ומג"א סי' של"ט וב"ש סי' ס"ד ושב"י סי' ס"ז ותו"ש סי' של"ט שם וב"מ סי' נ"ה שהובא בפת"ש שם וסד"ט סי' קצ"ז ודברי הטו"ז יו"ד שם ואה"ע סי' ס"ד והגהת הטו"ז שם) וכבר ראו עיניו דברי האחרונים בזה אבל הנה מצאתי בתשו' פ"י להמג"ש ח"א א"ע סי' ג' שהאריך בזה והוכיח מדברי העיטור ועוד כמ"פ דאם נתייחדה קודם הלילה אפי' בנדתה מהני להתיר לטבול בליל שבת ע"ש ובשו"ת גא"י חא"ע סי' י"ב הביא מתשו' ריב"ש סי' קל"ה וממהרי"ט חי' כתובות ושדה יהושע על הירושלמי להקל ופי' דברי ירושלמי בע"א אך שהוא לא רצה להקל שם רק היכי שלא קיים עוד פו"ר ע"ש אבל גם הוא לא ראה דברי תשו' פ"י הנ"ל ומצאתי בס' אגודת איזוב תשובה ארוכה ומסיק להקל אם הי' יחוד קודם שבת כדעת המ"ב ועי' תוי"ר א"ח של"ט שהביא מירושלמי פ"ב דברכות שמותר לבא על אלמנה בשבת וסותר להירושלמי שהביאו הפוסקים,

ג ומ"ש המג"א בשם מהרי"ל שיש סכנה הדבר פשוט דהיינו רק באלמנה כדמוכח מזה"ק פ' משפטים שרוח בעלה מקשקש בה ועי' תשו' חיים שאל ח"ב סי' י"ט ועי' שד"ח מערכת אישות סי' א' אות ד' והמעיין במהרי"ל ימצא שהביא בשם מהר"ז רונקיל שהעידה אשתו בשמו להקל והקשיבו הזוג אלי' וטבלה האלמנה בליל שבת ובא בעלה

עלי' ומאותו לילה נחלש החתן ומת בחצי שנה ואח"ז שאל למהר"ז עצמו והראה לו שכ"ה בתשב"ץ ואגודה ע"ש ונראה מזה שלא חשש מהר"ז לזה או דדוקא בליל שבת שייך ד"ז ועכ"פ בגרושה אין שום חשש ולכן יפה תורה רו"מ אפי' לכתחלה ובפרט בזה"ז שהדור פרוץ בעוה"ר ויוכל לבא למכשול ח"ו וכבר כתב בשו"ת דבר שמואל למהר"ש אבוהב שיש לחפש קולות בענינים כאלה להציל ממכשול עון ולכן יש לסמוך על המקילים.

ד ומה שהקשה בהא דאו"ח סוסי' ל' בהתפלל מעריב שלא יניח תפלין מדברי הטו"ז סי' ת"ר כבר העיר בס' החיים למהרש"ק ז"ל בזה ע"ש סי' ת"ר בזה.

סימן שלד

א להרב מו"ה יהושע העליר נ"י מו"צ דק"ק סטריא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו אם מותר לשבור הקרח שנוהגים מחזיקי הזאדע וואסער ליקח בשבת ולשבור הקרח לחתיכות ונותנים לתוך הכלים כדי לצנן את המים והביא מהא דסי' ש"כ ס"ט דהשלג והברד אין מרסקין אותן כדי שיזובו מימיו אבל נותן לתוך הכוס והביא מדברי האחרונים ומהח"ס או"ח סי' פ"ט והנה כל דברי הפוסקים הם בקרח שלא הוכן לשם כך והוא שובר הקרח שבנהר או באר או שנקרשו מים בכלי שלא לדעתו בזה ס"ל להח"ס דאף היכי שמותר לשבר מ"מ אסור לטלטלו אבל בקרח שהכינו לשם כך בודאי שרי בטלטול וגם אינו מתכוין שיהי' נימס למים שהרי אדרבא רוצה שיתקיים הקרח כדי שיצנן הכלים העומדים סביבו דאם נמס למים הוא מתחמם וא"י לפעול פעולתו לצנן הצנצנת ושייכי בזה הטעמים שכתב הב"י שאינו מתכוין שיזובו המים וגם הולכין לאיבוד וגם אינו משברות לחתיכות קטנות ודקות ברש"י שבת נ"א ב' מבואר דדוקא לחתיכות קטנות כדי שיזובו מימיו אסור דדמי למלאכה מפני שמוליד בשבת ועי' בטו"ז סי' תק"א סק"ב שחילק בביקוע עצים בין דקין מאוד דשייך בי' טחינה ובין חתיכות קטנות שאינם גדולות אבל אינם דקים מאוד ע"ש וה"נ בזה לענין הקרח וכבר חלקו הא"ר ותו"ש על המג"א שכתב דבנהר או באר אסור לשבור הקרח ובס' תו"ש הביא מתשו' שב יעקב דקרח דינו כמים לכל דבר ואין עליו דין מחובר כלל ובס' קני המנורה הוסיף דאף שהמרדכי הביא ראי' להתיר שבירת קרח מהא דשובר חבית לאכול הימנה גרוגרת א"כ י"ל דלא שרי אלא כשצריך למים שתחתיו לשתי' מ"מ י"ל דבקרח שרי בכל ענין דהמרדכי נקט שגדולה מזו מצינו בשובר חבית וכו' משמע דנ"ד קיל טפי מהתם ושרי בכל גוונא ע"ש ובפרט בנ"ד ששובר הקרח בשביל שתיית המים שיהי'

צוננים בשעת החום י"ל דדמי שפיר לשובר חבית וכו' וגם אינו שובר לפירורין דקין שותי' בו משום טוחן.

ג ומ"ש רו"מ מהא דגם באוכלין חייב משום מכה בפטיש הנה אמת שהלבוש סי' שי"ח כתב דגם באוכל איכא מב"פ ועי' בס' יד דוד לשבת ע"ד בשם הון עשיר שכ"כ והוא תמה עליו ולא ידע מדברי הלבו"ש ועי' בסמ"ח מוסך השבת אות י"א באורך ובאמת שהדבר מבואר בירושלמי פ"ז דשבת ה"ב כ"ד פריך רישי וכו' גמר מלאכתן משום מב"פ אבל מבואר במאורי שבת ק"ד וז"ל בהא דכתב אות א' והשלים בו הס"ת וכו' וחכמי הדורות שאלו שיתחייב בה משום מב"פ וכו' אבל לא מצינו כן אלא במלאכה שנשלמה כולה כגון שחצב אבן בהר ונתפרקה כולה מסביבותי' ונשלמה מלאכת האבן אלא שלא נפלה זהו מב"פ ומפולת משם שנמצאת המלאכה בגוף אותו דבר כבר נשלמה וכן מ"ש בשקול אקופו בגלימא שהרי הגלימא כבר עשוי' כולה אבל באלו לא נשלם הספר והבגד עדיין כל שהוא עושה לצורך השלמה אינו מב"פ דאל"כ אף המלאכות שתחלתן וסופן בא כאחד כגון קוצר וכדומה הי' ראוי להתחייב בה משום מב"פ עכ"ל ומבואר דדוקא בעושה מלאכה ואח"כ גמרה חייב משום מב"פ משא"כ אם גמר הדבר במלאכה אחת ויש להביא סמוכין שהרי בשבת ק"ב בהא דעייל שופתא בקופינא דמרא פליגי רב ושמואל ומחייב רב משום בונה ושמואל משום מב"פ ועי' בפ"י לשבת ע"ד ושם ק"ב במה שביאר פלוגתא דרב ושמואל דפליגי בסברא זו אי היכי דתחלת המלאכה וסופה באים כאחד אי מיחייב משום בונה או משום מב"פ ע"ש א"כ לדידן דקיי"ל כרב ליכא בכה"ג משום מב"פ וא"כ גם באוכל כשאינו עושה מקודם מלאכה אחרת ליכא משום מב"פ אך בנ"ד בלא"ה ל"ש מב"פ שהרי לא נגמרה מלאכת מוליד עד שיימס למים ובכה"ג שהמלאכה נגמרה אח"כ מאלי' ל"ש מב"פ כמ"ש רש"י שבת ע"ד ע"ב ד"ה תנור וכו' והביאו גם רו"מ ולכן מטעם זה אין חשש.

ד אך מ"ש רו"מ שמביאין הקרח מחוץ לעירוב הנה בדיעבד נראה מהתוס' עירובין מ"א ע"ב ד"ה לא הפסידו וכו' דדוקא באיסור תורה אסור משא"כ בדרבנן ועי' בירושלמי פ"ב דתרומות ה"ג ובפרט לפימ"ש הרשב"א שבת ק"ל בשם מורו דמעשה שבת לא מיתסר אלא בבישול וכדומה שיעשה מעשה בגופו ולא בעשה העברה בשבתא מכניס ומוציא ועי' הגהת נת"ח על המג"א סי' ת"ה סקי"ד שהביא דבר זה בשם ריטב"א ובאמת שמבואר גם ברשב"א ועי' בשי"ק על הירושלמי פ"ד דעירובין ה"א בד"ה פירות שיצאו וכו' מ"ש ע"ד המג"א הנ"ל וגם הוא לא ידע מדברי רשב"א וריטב"א הנ"ל אבל מצאתי בהה"מ פ"ו משבת הכ"ד בשם רשב"א בע"ק להיפוך דהמעביר ד"א ברה"ר או הוציא מרה"י

לרה"ר בשבת אסור באכילה ועי' בח"י סי' תנ"ד סק"ה ומש"ז סק"ד שנסתפקו בד"ז ולא הביאו מכל הנ"ל ויש להביא ראי' מש"ס דשבת קמ"ו ע"ב בי סדיא רב אסיר וכו' והא דרב לאו בפירוש אתמר אלא מכללא דרב איקלע וכו' נפיק יתיב בכרמלית אייתי לי' בי סדיא לא יתיב מאן דחזי סבר משום דבי סדיא אסור ולא הוא וכו' ומשום כבוד רבותינו וכו', ומוכח דאי בי סדיא אסור להביא דרך מלבוש גם בדיעבד ואפי' בכרמלית אסור ואולי י"ל דרב החמיר ע"ע אלא דאי ב"ס שריא אין מקום להחמיר בדיעבד ובתוס' שבת קנ"א ע"א ד"ה אא"כ באו ממקום קרוב תימא מה מהני וכו' הלא הביאם דרך רשה"ר ומה לי ארון וקבר שנעשו בשבת ומה לי חלילים שהובאו דרך רה"ר וי"ל דממקום קרוב ל"ח כ"כ הבאתו ובמהרש"א שם ופיה"מ להר"מ דגם בהובאו דרך רה"ר אסור ע"ש וא"כ ד"ז תלוי במחלוקות הראשונים אך דלפימ"ש הרמ"א סי' שכ"ה ס"י בהג"ה יש להתיר בדיעבד במקום צורך ועכ"פ דרך כרמלית בזה"ז בודאי יש להקל אבל מ"מ לכתחלה אין להתיר אלא בשעת הדחק ועי' בש"ג שבהגמ"ר פ' כל כתבי דאסור לומר לעכו"ם אפי' בע"ש שיביא פת דרך רה"ר ואם הביא אסור ולפימ"ש האהעו"ז סי' שס"ו אם הביא מחוץ לעירוב ממקום שי"ב דיורין ישראל אסור לטלטלו בביתו חוץ מד"א ע"ש אך מ"מ כיון שחושבין ד"ז לצרכי רבים בימי החום אין למחות ביד המקילים כמ"ש הרמ"א ואף די"ל דהכא ל"ש טעמו של ר"ת דהא א"א להשתמש בהקרח לצורך המי זארע במקום שהקרח מונח חוץ לתחום מ"מ הא בזה"ז ליכא רה"ר וע"י עכו"ם הוי שבות דשבות ועי' תשו' נטע שעשועים סי' ד' ותשו' שו"מ מ"ת ח"א סי' צ"ג שו"ר בנש"א כלל ט' קצת מדברינו הנ"ל, אכן מ"ש רו"מ דהוי כעובדין דחול ודאי דיש לעשות ע"י שינוי כמ"ש בסי' תק"ד וגם יש לעשותו בצנעה כשאין אדם רואה ועי' ביצה כ"ח ע"ב ד"ה מהו להראות וכו' מי מחזי כעובדא דחול דאוושא מילתא שדרכו למכור באטליז וכו' ובד"ה רואה לעצמו בביתו סכין שלו דלא אוושא מילתא ע"ש ויש להחמיר ג"כ לעשות ע"י עכו"ם ולא ע"י ישראל.

סימן שלה

א להרה"ג מו"ה אברהם חיים ראובן ראטענבערג נ"י אבד"ק וואיידסלוב

ב קונטריסו הארוך הגיעני בדבר הרבנות דק"ק דובענקא שקבלו את הרב ר' מענדיל ראט"ב מו"צ דק"ק הוראדלע למו"צ ואח"ז נתהוו צדדים לנגדו וקבלו רב מלענטשווע והביאו ב"ד לשם ופסקו ליתן להרב מהוראדלע ב' מאות רו"כ בעד הבושה והוצאות באופן שיחתום כתב פטורין שאין לו יותר טו"מ ודו"ד בענין הרבנות וגם אינו רשאי לעשות שום קלקול נגד העיר ונגד הרב ושמחויבים להשליש המעות המגיע לו עד שיבא

רשיון מהממשלה ואחר הפסק לא רצו להשליש מעות עד שיחתום כתב איסור והרב הנ"ל מסר מודעא על הכתב איסור ועל ביטול מודעא שיעשה וכפי דבריו לא קרא הכתב רק חתם ושם כתוב להיות לראי' ביד הרב אב"ד והפו"מ שאני מודה שברצונו אני נותן להם פטורים שאין לי שום טו"מ ודו"ד בעסק הרבנות שקבלתי כל המגיע לי וסיים בזה"ל ואני מקבל עלי באיסור גמור בח"ח ובשד"א ובנדר ע"ד הרבים שאסור לי לעשות וכו' איזה גורם לעשות איזו קלקול נגד הקאנסיס שהקהל עושים לרב ר' ישכר מלענטשא וגם אסרתי עלי לקבוע דירתי פה דובענקא ולהורות איזה הוראה בלי רשות הרב אב"ד והקהל כ"ז קבלתי עלי מרצוני הטוב בביטול עדי מודעא ופיסול עידי מודעי וכו', עכ"ל בקצרה ובכ"ז לא השלישו מזומן רק משכנות שוים פחות הרבה ועד עתה לא נתנו המעות כפי הפסק עכת"ד השאלה.

ג והנה מה שהאריך כת"ר בדין שבועה בכתב שנחלקו בו המחברים הנה מצאתי במח"א בהגהות להטור א"ע לדף קי"ט במ"ש הב"י בשם ירושלמי הוא שמיעת הקול הוא הרכנת הראש ונ"ב וז"ל ונראה דה"ה בהשביע את אחרים ופשט ידו ונשבע וכו' ומכאן נ"ל דאם כתב בכתיבה אני נשבע לעשות דבר פ' ה"ז שבועה שמ"ש בכתיבה ה"ז כמי שהוציא בפיו וכן ראיתי כתוב בשם הרשב"א עכ"ל ובתשו' רדב"ז ח"א סוסי' תקפ"א וז"ל ולענין אותם האומרים שלא הוציאו שבועה מפיהם אלא שחתמו על שטר השבועה וכו' אבל לגבי דינא דעתי הוא שיש עליהם לקיים מה שחתמו דהוי כאלו השביעוהו אחרים וענה אמן ולא גרע חתימתו מקיום השבועה עכ"ל והן אמת שבתשו' רדב"ז ח"ג סי' תר"ה (הנכפל) שנשאל במי שכתב בכתב אני נשבע לעשות דבר פ' או לתת לחבירו כו"כ אי הוי שבועה והשיב שראה לא' מהגדולים דחשיבה שבועה לפי שרוב הכותבים מוציאין בפיהם מה שכותבים והוא תמה ע"ז דמ"מ היכא שאומר ברי שלא הוציא מפיו כלום מאי איכא למימר ואפי' אמר לשבועה נתכוונתי אבל לא הוצאתי בפי לא נפסל לעדות ולשבועה אם לא קיים שבועתו וגם אין ב"ד כופין אותו והביא ראיות דבכתיבה לאו כדיבור דמי וסיים וז"ל והוי יודע שאם כתב בכת"י אני מודה שנשבעתי הוי שבועה וכופין אותו ב"ד עלי' דהודאת בע"ד כק' עדים דמי ואפי' אין כת"י יוצא ממקו"א אינו נאמן לומר לא נשבעתי אבל אם טען שלא הי' פיו ולבו שוים נאמן במיגו דא"ב אמר אין זה כת"י אבל אם כת"י יוצא ממקו"א אינו נאמן עכ"ד ולכאורה זה סותר למ"ש בעצמו סוסי' תקפ"א הנ"ל אבל נראה דהכא מיירי שנשבע בעצמו וכתב בעצמו אני נשבע לכן אינו שבועה אבל התם מיירי שהאחרים נתקשרו עמו ובקשוהו שישבע וכתבו לו שטר השבועה והוא חתם עליו בכה"ג גרע טפי והוי כהשביעוהו וענה אמן כיון שהם נתכוונו

לשבועה גמורה וזהו היפוך דברי כמה אחרונים שכתבו דבחתימה לבד לכו"ע אינו כלום ועי' תשו' נוב"ש מ"ת יו"ד סי' כ"ג שהעלה ג"כ דאם שבועה בכתב הוי שבועה ה"ה חתימה בלא כתיבה הוי עכ"פ ידות נדרים וע"ש שדחה דברי נו"ב שכתב דבחרם לכ"ע מהני בכתב והוא כ' דשבועה וחרם שוים ע"ש היטב ועי' תשו' שו"מ מה"ק ח"א סי' נ' (ועמש"ל סי' ס"א וחלק ז' סי' קל"ה) ותשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' שט"ז וסי' שי"ח וכבר הביא כת"ר גם מתשו' הרי"מ סי' י"ג שהחמיר בזה גם בחתימה לבד וכל המחברים לא הביאו דברי רשב"א ומח"א ורדב"ז שהבאתי.

ד ומ"ש כת"ר דעל קביעת הדירה והוראת הוראה לא כ' בח"ח ובשד"א רק בלשון עבר והוא נדר בלשון שבועה גם בזה יש לפקפק כיון שכ' וגם אסרתי עלי וכו' הרי קיי"ל דוא"ו מוסיף על ענין ראשון גם בלשון בני אדם כמ"ש במהרי"ק שורש י' ורשד"ם חא"ע סי' מ"ח וגם הרי קיי"ל באמר שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך דקאי שבועה על כל אחד ואחד ובנזיר י"א דלשון ואני קאי אדיבורא קמא ועי' תשו' פמ"א ח"ב סוסי' קל"ג ובתשו' חכ"צ ס' ק"י הוכיח דלשון מוסיף משמע דשוה להקודם וכ"ה בתשו' מאיר נתיבים סי' כ"ב ותשו' ב"י דיני כתובה סי' ט' ויש להביא ראי' מחגיגה כ"ג ב' ורש"י ותוס' ד"ה והא דרבנן וגם מהירושלמי פ"ח דסוטה ה"ט וע"ש בק"ע ופ"מ ועי' תוס' מ"ק ג' ד"ה יכול אך במשנה פ"ח דאהלות מ"ג מוסיף עליהם ריחים ופי' הר"מ שם מוכח דלשון מוסיף אינו שוה לגמרי להקודם וגם יש להעיר בהא דב"מ נ"ד סוע"א דדריש מעליו דחומשו כמותו ולא יליף מדכתיב יוסיף משמע דלא בכ"מ הוי כמוהו אך בנ"ד שכתב וגם דבכ"מ גם ריבוי הוא ובצירוף וא"ו מוסיף נראה דבודאי קאי גם על שבועה וח"ח הקדום ולכו"ע לא גרע מידות.

ה ובדבר מסירת המודעא כשכל האונס הי' רק מניעת טובה שהביא רו"מ מתשו' מהרמ"ל סי' י"א שהם נגד הרמ"א סי' רל"ב וש"ך סקכ"ד הנה בתשו' עבה"ג סי' ל"א דחה דברי מהרמ"ל וכתב שדבריו דחוקים ושהעיקר כמהרי"ק והביא מתשו' מהרא"ן ששון סי' פ"ו דאפי' אונס ממון ומודעא אין מועילים לבטל שבועה וכל דבריו הם טעם לשבח ועוד דעכ"פ הוי סד"א ולחומרא עכ"ד וגם בתשו' שארית יוסף סי' ט"ז האריך להוכיח כדעת מהרי"ק דמניעת טובה ל"ה אונס והבאתי' בחיבורי משפט שלום סי' ר"ה וע"ש מ"ש מתשו' רדב"ז ח"א סי' נ"ב שפסק ג"כ דאונס שלא ירויח להבא אינו אונס אך דמ"מ במודעא ואונס שלא יפסיד מה שהרויח כבר פסק שם דמהני גם לגבי שבועה גם בלא ביטול בלחש ולא אמר בלבו היום ע"ש והבאתי מדברי המח"א שביאר דעת מהרא"ן ששון דלא כדעת עה"ג הנ"ל וגם הבאתי מתשו' מבי"ט ח"א סוסי' קל"ו שפסק

להקל אבל הכל באונס הפסד וע"ש במבי"ט ח"א סי' כ"ב שהביא ג"כ דברי מהרי"ק בפשיטות. ומ"ש כת"ר דכיון שכבר הי' לו הוצאות וביוש וכבר נפסק הדין ליתן לו סך ב' מאות רו"כ ואח"ז לא רצו ליתן לו עד שחתם באו"ש לכו"ע הוי אונס על השבועה דאונס ממון שלא יתנו לו את שלו לכו"ע הוי אונס כדמוכח מתשו' רד"ק וב"ז שהובא במהרמ"ל שם ודוחק לחלק דשא"ה שהי' היזק משא"כ הוא ריוח אלא שנפסק לו כבר עכ"ד ובאמת שדבר זה מפורש בתשו' רדב"ז שהבאתי לעיל דגם ריוח שהרויח כבר מיקרי הפסד ובתשו' רשד"ם חא"ע סי' קפ"ג גבי בעל שנשא אשה ול"ה לו בנים וחלה ופיתוהו לגרשה שלא תזקק לאחיו מוכה שחין ואח"כ לא רצה ליתן הגט עד שתמחול כתובתה בשבועה והשיב רשד"ם דהוי אונס גמור ואף דמבואר במהרי"ק דמניעת טובה לא מיקרי אונס מ"מ הכא שכבר נשאת לבעל זה ולא נשאת לו אדעתא שימסרנה למוכה שחין ואם אינה מגרשה הוי כעושה עמה רעה וראי' מדברי מהר"מ שהביא מהרי"ק שם שהקשה דהא ישראל הי' אנוסים מפחד שלא יביאם לא"י ויניעם במדבר ולמה הוסיף להביא מה שיניעם במדבר ובע"כ דמשום שלא יכניסם לא"י הוי רק מניעת טובה ול"ה אונס אבל מפני שיניעם במדבר מיקרי אונס וסיים רשד"ם וז"ל ועתה אני אומר שהוא ית"ש לא הי' מניעם אלא מצד שהוציאם ממצרים אדעתא להכניסם לא"י ולא הכניסם ומצד זה נמשך שהניעם במדבר שהי' מענישם בכך וכן בנ"ד שנשאה ע"מ שלא תהא זקוקה למו"ש והוא מניחה זקוקה הוי כעושה עמה רעה וביאר דאף שלא אמרה בלבה היום אין בהשבועה ממש כיון דאיכא צערא דגופא וכו' ע"ש וכיון דמבואר בסנהדרין מ"ה ע"א דלרבנן דר"י בזיונא עדיפא מניחא דגופא ופירש"י גדול הבזיון מצערא דגופא א"כ ה"נ בנ"ד (ועי' ב"ב ט' בפלוגתא דבודקין לכסות ותשו' בש"ר סי' ר"פ וכסד"ה שם בזה) ועי' נדרים י"ח סע"ב ושם י"ט רע"א דמוכח דצער הגוף קשה מהפסד ממון אבל בש"ס דפסחים י' ע"ב בגופי' אטרחוה בממונא לא וע"ע ברא"ש פ"א דתענית סי' ט"ז מהא דברכות ל"ב ובשו"ת שבסו"ס תוה"ש סי' א' שהוכיח דממון חמור מבזיון דהא שליח ב"ד נאמן לשמתא ולא לממון ובירושלמי פ"ד דכתובות הי"ד אנשי גליל חסו על כבודם ולא על ממונם אנשי יהודה חסו על ממונם ולא על כבודם אבל בנ"ד תרתי איכא בזיון וממון וגם מבואר בתוס' שבת נ' ע"ב ד"ה בשביל וכו' דאם אין לו צער אחר אלא שמתבייש לילך בין בנ"א שרי דאין לך צער גדול מזה עכ"ל הרי כמ"ש אך בנ"ד כיון שהי' הפסק שאין לו יותר שום טו"מ על הרבנות שאינו רשאי לגרום שום קלקול בהרבנות א"כ ממילא לא ירויח כלום בקביעות דירתו בעיר ההוא זולת בהגרמת היזק או פחיתות כבוד להרב שנתקבל וזה אסור לו כפי הפס"ד וקיי"ל דנשבעים לקיים המצות א"כ מצוה

לו שישבע ע"ז וכיון שלא יפסיד כלום בשבועתו ואיסורו בזה לא מיקרי אונס כלל ואף דמבואר בס"ח סי' ת"כ דבזה"ז אין נשבע לקיים המצוה שמא יעבור הרי בנ"ד הרבים לא יניחוהו לעבור.

ו אבל עיקר ההיתר בזה כמ"ש אחיו הגה"צ נ"י כיון שהפסק הי' שיתנו לו תכף הסך המדובר ולכן כתב שקיבל כבר כל המגיע והם לא נתנו מיד א"כ בטל הפשר והשבועה לשעתו כמבואר בתשו' מבי"ט ח"א סי' ל"ב וסי' ל"ג דדוקא בלא הוקבע זמן לקיים הפשרה לא נתבטלה במה שלא קיים בשוא"ת אבל בקבעו זמן ועבר הזמן בטל הפשר וכמ"ש בכנה"ג חו"מ סי' י"ב הגב"י אות י"ג להדיא כן ואף דבנ"ד ליכא קביעת זמן ליום קבוע הרי כיון שכתב שכבר קיבל כל הסך הוי כהותנה ליתן לו מיד כמ"ש בנה"מ סי' ק"צ להוכיח כן מהחמ"ח א"ע סי' ק"כ דבמכר במזומן ולא פרע מיד בטל המקח וע"ש סי' צ"א סק"ט ובב"מ אה"ע סי' ק"כ וכ"ה בהמח"א הל' קנין מעות סי' י"ב ועמ"ש במשפט שלום סי' ק"צ סט"ו בזה. וכיון שבטל האיסור לשעתו גם אם יחזרו ויתנו לו כעת הואיל והותר לשעה הותר לעולם כמ"ש כה"ג ביו"ד סי', רכ"ח סמ"ג בהג"ה ואף דהתם דוקא בבא לפני ב"ד בעודו בקלקולו אז אמרינן דמאחר שהותר באותו הזמן היתר לעולם אף אם יחזור בו, אח"כ משא"כ בלא בא לב"ד עד אחר שחזר בתשובה היינו משום דהתם לא הי' תנאי מפורש אלא שמכח אומדנא באנו להתיר וד"ז מסור לב"ד משא"כ בתנאי מפורש כיון שבטל שעה א' הותר לעולם כמ"ש בתשו' צ"צ סי' ט"ז להוכיח כן מהא דחו"מ רסי' כ"א וסמ"ע שם וכן מצאתי בתשו' רשד"ם חח"מ סי' י' דדוקא התם שלא קיים עדיין מציאת החרם אלא שנולד דבר חיצוני בעינן התרת ב"ד משא"כ בקיים פ"א ע"ש וה"נ בנ"ד שהי' תנאי ליתן מעות מיד ולא נתנו, ויש להביא עוד ראי' מהא דחו"מ סי' רנ"ג ס"ה וסמ"ע שם ע"ש ותבין וגם בתשו' ח"צ סי' מ"א באמצע התשו' מפורש כן והביא דוגמא מש"ס דזבחים כ"ט דכיון שהותרה שבועתו כשנמצא בה כל מום רע שוב אינו חוזר ונאסר ע"ש וה"נ בזה – ולכן אם יבורר שהאמת שלא נתנו אז המעות יש להקל בזה.

ז ומ"ש כת"ר להקל עפ"י התרה בפני ג' כיון ששבועת קביעת הדירה לא הי' ע"ד רבים כבר נתבאר שזה מוסיף אדלעיל ואף דגם למעלה לא פרט הרבים מי הם מלבד דלחד דיעה גם בכה"ג מיקרי עד"ר ואני מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"ב סי' נ"ג דלכ"ע אם הי' ברבים א"צ לפרטם ועל דעת העומדים לפני' נדר ואפי' בפני נשים סגי ומלשון השו"ע ל"נ כן אך בנ"ד שכתב ובנדר ע"ד הרבים בה"א הידיעה נראה דלכו"ע מיקרי ע"ד רבים דבודאי על אותם הנזכרים למעלה שהם הרב אב"ד וראשי הקהל כדאיתא כה"ג בברכות ו' ע"ב מדכתיב את הקולות אותן קולות דקודם מ"ת הוי וברש"י יבמות רפמ"ח דלא קחשיב

הזקנים דונגשה יבמתו דעל הזקנים דלעיל קאי ועי' תשו' מהרלב"ח סי' ל"ח באמצע התשו' בתנאי של השנים וחצי חבילות דמוכח דקאי על אותן חבילות שהזכיר מקודם ע"ש ועמ"ש במשפט שלום סי' קע"ו סמ"ח וה"נ בזה והנה לכאורה יש להקשות ע"ד הי"א ותשב"ץ הנ"ל מהא דבשבועות ל"ה ע"א עמד בביהכ"נ ואמר משביעני עליכם וכו' פטורין ואפי' עידיו ביניהם פשיטא לא צריכא דקאי עלויהו מהו דתימא כמאן דא"ל דמי קמ"ל ומבואר דליכא הוכחה ממה שעומדים לפניו אבל י"ל דשא"ה דאיכא נמי רבים אחרים בביהכ"נ משא"כ היכי שעומד לפני רבים שי"ל שנדר ע"ד כל העומדים לפניו ועכ"פ בנ"ד בודאי הוי עד"ר ואף שכבר התירו לו כבר נודע דעת רוב הפוסקים דגם בדיעבד ל"מ ההתרה ואני מצאתי בתשו' הרשב"א ח"ד סי' ק"ח וסי' ק"ט ובתשב"ץ ח"ב סי' נ"ג דמפורש דהוי מה"ת וגם בדיעבד ל"מ התרה.

ח סוף דבר כי לפע"ד אין מקום להתיר רק באופן כשיבורר שלא רצו להשליש אז המעות וכמש"ל

סימן שלו

א להרב מו"ה משה דוד נ"י מו"צ דק"ק פיאקאהוויץ הסמוך למעזיבוז ברוסיא

ב מה ששאל באשה חולנית במחלת האם והרופאים אמרו שאם תתעבר מסוכנת למות ולכן ציוו לעשות לה בכל יום קילוח מים חמין לתוך הרחם וגם תכף אחר תשמיש תעשה כן ע"י קנה חלול שתשים לתוך פי הרחם ועל ידו יכנוס הקילוח ועי"ז לא תתעבר ושאל אם מותרת לעשות כן – והנה בישׁ"ש פ"א דיבמות סי' ח' ותשו' רדב"ז ח"ג סי' תקצ"ו העלו דבמקום סכנה מותרת לשמש במוך ופת"ש סי' כ"ג הביא כן בשם תשו' חמדת שלמה ועי' בשד"ח מער' אישות סי' א' אות ל"ב שהביא כן בשם תשו' צ"צ החדש א"ע סי' פ"ט אך דבתשו' ח"ס ורע"א שהובאו בפת"ש החמירו בזה ומ"מ הסכימו להתיר לקנח בסמוך אחר תשמיש וכן ראיתי בס' נדרי זרוזין בכינוי נדרים לסי' רט"ז שהעלה כן ועי' ביד אפרים הנדפס בסו"ס ט"ג בהגהת לא"ע סי' כ"ה שהוכיח מתשו' הרא"ש להקל והנה מה שהביאו ראי' מהתוס' מגלה י"ג ע"ב דאסתר שימשה במוך י"ל דהתם שהי' זרע של עכו"ם ליכא איסורא משא"כ בשל ישראל ומ"מ אחר תשמיש יש להקל במקום סכ"נ א"כ ה"נ ברחיצת חמין ואף שהמג"א סי' תר"ו החמיר ביום שסמוך לטבילתה או לוסתה שלא תרחץ בחמין מלבד שהכר"ו חולק עליו ועמ"ש בדע"ת סי' ט"ו סק"ח אך בהא דנ"ד שרוחצת סמוך לתשמיש מיד י"ל דכו"ע מודים שהרי כל הרחיצה בנ"ד רק כדי להפליט הש"ז ע"פ דברי הרופאים אבל היינו שלא במקום סכ"נ משא"כ בנ"ד ועי'

בספר חסידים סי' תצ"ט שנראה ג"כ דסובר דב"ג נשים משמשות במוך והמפרש נדחק שבא ליישב דעת חד מ"ד והוא דוחק וע"ע בתשו' מהרי"א יו"ד סי' רכ"ב וכ"ס א"ע סי' כ"ו ואמרי אש יו"ד סי' ס"ח ובנין ציון ח"א סי' קל"ז והנלע"ד כתבתי,

סימן שלז

א להרה"מ או"ה צבי יהודא הלוי מאסעלאן נ"י מקאליש מחוז ווארשא ברוסיש פולין

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במי שנרדם וישן כמה שעות במלבושים בלילה מיסב על מטתו וחזר וניעור ורוצה לקרות ק"ש או ללמוד אם צריך לברך בה"ת או דכיון שיחזור לישן דרך קבע על מטתו כדרכו אינו מחויב עוד לברך ברה"ת אחר שינת עראי (והביא מדברי הפ"ח סי' מ"ו סק"ח שכתב דאם קם בחצות ללמוד אף שדעתו לחזור ולישן יברך בה"ת ויחזור ויברך בבקר וה"נ אף שישן במלבושיו מיסב על מטה אחרת ולא במטה שישן בה תמיד אפי"ה מיקרי שינת קבע דהא מבואר בטור סי' מ"ז דשינת עראי היינו כשישן על אצילי ידיו וכ"ה בטו"ז רסי' מ"ד סק"א א"כ בנ"ד מיקרי שינת קבע וצריך לברך ברה"ת אך לפימ"ש המג"א סקי"ב י"ל דא"צ לברך בכה"ג כיון שדעתו לישן שנית ואף דלפי מ"ש הפמ"ג בא"א שם יש לפקפק בזה אבל במג"א סי' תצ"ד מבואר דטעמא דאם קם קודם ע"ה יברך דהוי כיום שאחריו ולא משום ברי' חדשה וכ"ה בחי' הרא"ה ברכות י"א דמטעם הפסק הוא כדעת פר"ח וגם מלשון המג"א סי' מ"ז נראה כן והביא גם מתשו' מהר"ח א"ז סי' ק"א ונש"א כלל ט' אות ג' ותשו' הש"מ חא"ח סי' ב' והנה מ"ש מדברי הנש"א כלל ט' שתמה ע"ד המג"א שכתב דבניעור כל הלילה צריך לברך שחרית בה"ת כי אין דעתו לפטור רק יום אחד דהא בסי' תרל"ט כתב דל"מ מה שיכוין שלא לפטור הסוכה רק עד אמצע היום ויפה כתב רו"מ דהכא כך היתה תקנת חז"ל לברך בכל יום דהא לדידן שינה ל"ה הפסק והרי רב הי' מברך בכל יום ברה"ת כדאיתא בברכות י"א אבל גם בלא"ה מבואר בא"ר סי' תרל"ט דגם בסוכה י"ל דתלי' בדעתו ואם כיון שלא לפטור רק חצי היום י"ל דצריך לברך שנית ומצאתי בתשו' רמ"ע מפאנו סי' נ"ט שהעלה דגבי ברכות חיובים שלא נתקנו מפני כבוד הציבור לבד אם מברך ומכוין שלא ליפטר כגון ששותה ב' כוסות ויודע שישתה שניהם ונתכוין לפטור בברכתו רק כוס א' מהם אינו בכלל ברכה שאינה צריכה וצריך לברך שנית ולכן בבירך על תפלין ש"י ומכוין שלא לפטור הש"ר גם אם הם מצוה א' אינה ברכה לבטלה ע"ש וכ"ה בתשו' ח"צ סי' כ"ב ליישב מנהג הש"צ שמברכים קודם הבקר בה"ת וחוזרים ומברכים בבקר ועי' בשו"ת אמרי א"ש חא"ח סי' ה' שנשאל על דברי הרמ"ע מש"ס דברכות ל"ג וביאר

ליישבו ורמז לדברי מג"א סי' רט"ו וסיים דרוב הפוסקים ל"ס כהרמ"ע וגם בכה"ג הוי ברכה שא"צ ע"ש אבל היינו משום שגורם ברכה שא"צ אבל מ"מ מהני מחשבתו שלא לפטור רק חציו וה"נ בזה.

ג אכן עוד נ"ל דכיון דחיוב ת"ת הוא בכל יום בפ"ע וחייב אדם לשלש וכו' לא צריכא ליומי ועתוס' קידושין ל' ע"א ואפי' לר"ש דמצי פטיר נפשי' בק"ש שחרית וערבית מ"מ כל יום בפ"ע יש בו חיוב ועי' נדרים ח' ע"א ור"ן שם וראבי' יזוף ופרע בלילה כדאי' בעירובין ס"ה הרי שהלילה שייכה ליום שלפניו לכן גם בה"ת חייב לברך בכל יום בפ"ע וצדקו דברי המג"א דבניעור כל הלילה צריך לברך שחרית – וכה ראיתי בברכ"י שהביא מהירושלמי פ"ג דברכות ה"ג ראי' לר"ת דשינה ל"ה הפסק ובמחכ"ת לא עיין היטב דאדרבא משם יש ראי' כהחולקים ע"ד ר"ת וז"ל הירושלמי מה בין סוכה ומה בין לולב סוכה אינה טעונה ברכה אלא לילה א' בלבד לולב טעון ברכה כל ז' ר"י ור"א הוו יתבין אמרין מה בין סוכה מה בין לולב סוכה נוהגת בלילות ובימים לולב אינו נוהג אלא ביום התיב ר"י דרומיא הרי ת"ת נוהג בלילה כבימים מהו כדין סוכה אפשר לה לבטל ת"ת אפשר לו שלא יבטל ומזה הוכיח הברכ"י דשינה ל"ה הפסק דאל"כ מה פריך מת"ת הרי כשישן בלילה הוי הפסק ובע"כ דל"ה הפסק ובאמת שבפי' בעל חרדים ובפ"מ פי' שזהו באמת תי' הירושלמי דבסוכה ליכא הפסק דגם כשישן בסוכה מקיים מצותה אבל ת"ת אפשר לו שלא יבטל בתמי' והא כשישן מתבטל בע"כ מת"ת לכן צריך לברך כל יום וע"ש בגה"ש בזה אך מזה יש סתירה לדעת מג"א וא"ר שפסקו דבניעור כל הלילה צריך לברך בה"ת גם כשידע מקודם שיהי' ניעור ומהירושלמי מוכח דלולא שיש הפסק בנתים אין צריך לברך שנית גם ביום אחר וצ"ע.

ד והנה רו"מ הביא מהצל"ח ברכות י"א שנסתפק לשי' ר"ת דא"צ לברך בה"ת עד שחרית אם יוכל לברך קודם אור היום ולכוין לפטור את היום של אחריו ותמה עליו מדברי מרדכי, פ"ב דמגלה בדין סומא אם פוטר ב"ב אליבא דר"י והביא ראי' ממקדש בע"ש מפלג המנחה וזה כמה שנים כתבתי ד"ז בגליון ועפמ"ג במש"ז סוסי' רע"ג שהביא דברי המרדכי וכתב שכמה הלכתא גבורתא שמעינן מינה, והבאתי מדברי רמב"ם פ"ה מק"פ ה"ז בגר שנתגייר בין פ"ר לפ"ש וכן קטן שהגדיל בינתים דחייבים לעשות פ"ש ואם שחטו עליו בראשון פטור הרי דנפטר במה שעשה בזמן פיטורו וע"ש בכ"מ בשם מהרי"ק ומצאתי בט"א לר"ה כ"ח ע"א בהא דפריך כפאו מאי אילימא כפאו שד והתניא עתים חלים וכו' ופי' דקושי' ש"ס הוא דאמאי יצא כיון דבאותה שעה הי' שוטה ופטור ממצות אכילה דבשעת פטור אינה פוטרתו מחיובו כי הדר חלים והקשה מהא דהי"ל

בנים בגיותו ונתגייר דקיים פו"ר ותי' דשא"ה דקיים מיהו לשבת יצרה והביא עוד ראי' מהא דחציו עבד וחב"ח דאף לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד עבדות דידי' ומוציא צד חירות ומכ"ש דשעת פטור לא מפיק שעת חיובו וע"ש באב"מ לדף הנ"ל שרמז לדברי רמב"ם והניחו בצ"ע וא"כ ה"נ בנ"ד – אך דיש לדון לשי' רש"י רפ"ק דמגלה דבני העיר מוציאין בני הכפרים בי"א וי"ב וכו' דכיון דעכ"פ יש עליהם חיוב קריאה בזמנם הוי בני חיובא וזהו דלא כהירושלמי שהובא בר"ן שם ובתוס' יבמות י"ד א"כ ה"נ בנ"ד הרי הוי בר חיובא בשעתו ושפיר יוכל להוציא א"ע גם בשעת פיטורו ולשי' זו יש מקום לספיקו של הצל"ח (ובגוף דברי מרדכי ומג"א רס"ז ע"י תשו' מהרי"א אסאד חא"ח סי' ס"ד באורך).

ה ונחזור לענייננו דודאי בישן שינת קבע אפי' ביום שי' רוב הפוסקים דהוי הפסק וצריך לברך שנית ובב"י הביא בשם האגור שהעיד על אביו שהי' מברך וכתב עלה דהוי ספק ברכות להקל וכבר תמה הב"י שהרי כל הפוסקים מודים דצריך לברך שנית ומה ספק ברכה יש כאן ובפמ"ג א"א סקי"א הוסיף לתמוה דדוקא בשאר ברכות דרבנן ס"ב להקל אבל בה"ת הוא דאורייתא וספיקו להחמיר וכבר פסק השאג"א סי' כ"ה דעכ"פ יברך מספק אשר בחר בנו ומ"ש הב"י דכיון שדעת ר"ת דשינה ל"ה הפסק אף דבלילה לא קיי"ל כן מ"מ בשינה ביום יש לסמוך ע"ז אין לחילוק הזה שום יסוד וכבר הביא המג"א בשם הל"ח בשם רבו שנהג לברך גם אחר שינה ביום ובא"ר סק"ט הביא מהגהת ח"ש לברכות שהביא בפשיטות דעת מהרא"י בכתביו (שהובא גם בב"י) שהוא ורבו נהגו לברך והוא כ' שכ"ה בש"ל ורי"ו וס' זכרון לר"י הכהן ואף דבתשו' רא"מ סי' ו' לא כ"כ אין דבריו נכונים ע"ש ועכ"פ בישן בלילה לכ"ע צריך לברך בה"ת ויפה כתב רו"מ דמ"ש בשע"ת דתלוי בדעת האדם הוא תמוה דאם השינה הפסק מה מועיל דעת האדם ואני מוסיף שהרי בדברים שא"צ ברכה במקומן אם יצא ממקומו וחזר בודאי צריך לברך אף שהי' בדעתו והרי מבואר ברסי' רע"ג דמבית לבית ל"מ דעתו ודוקא מחדר לחדר מהני דעתו וכ"ה בסי' קע"ח ס"א בהג"ה וכ"ה להדיא שם ס"ב בהג"ה ושם ס"ג בש"ע דמגן לגן אפי' הי' דעתו לכך ל"מ כלל וה"נ בזה.

ו ומ"ש רו"מ דמ"מ יהי' ספק ברכה אחר שישן שנית בקבע אם יצטרך לברך שנית כבר כתבתי לעיל דגבי בה"ת גם מספק צריך לברך אשר בחר בנו ועוד דכבר הבאתי לעיל דעת הרמ"ע דאם מכוין שלא לצאת ליכא ברכה לבטלה א"כ יוכל לכוין ולהתנות כשיברך אחר שינה א' בה"ת שמכוין לפטור רק עד זמן שישן שנית ויוכל לברך שנית בלא חשש ואף שהבאתי בשם הא"א דשאר פוסקים לא ס"ל כהרמ"ע הנה בבה"ת שהוא דאורייתא

אין לחוש מזה ובפרט שכן נראה עיקר לשי' רוב הפוסקים דשינה הוי הפסק וגם הבאתי לעיל ראי' מהירושלמי דשינה הוי הפסק והרי בתפלין וד' כוסות סמכי' על דברי רו"פ ומכ"ש בברה"ת לכן נראה עיקר כמ"ש ובפעם א' יברך רק אשר בחר בנו ופעם ב' יברך שניהם או להיפוך כנלפע"ד.

ז ומה שהקשה בהא דברכות נ"ג ע"א מחצה על מחצה מברך דהא הוי ספק ברכות ולהקל כבר העיר בזה הא"ר באו"ח סי' תצ"ח וע"ש מ"ש ליישבו ורמז אליו גם בפמ"ג א"א סקי"ג ובראש יוסף לברכות שם ע"ש בזה.

ח ומה שהקשה בתוס' ברכות ל"ח ע"ב ד"ה משכח"ל וכו' ומטעם זה מברכין נמי על היין מבושל בפה"ג שכ"כ הוא טוב אחר הבישול כמו קודם שהוא נגד משנה פ"ב דתרומות מ"ו דשאינו מבושל יותר טוב זה כמה העירותי בזה ופרשתי דכונת תוס' דעכ"פ אינו בגדר מקולקל שלא יהא ראוי לשתיי' אחר הבישול והוא טוב לשתיי' ר"ל שהוא ראוי לשתותו כמו החי אף שהחי משובח יותר מ"מ גם זה בכלל טוב.

ט ומה שהקשה בתוס' מ"ק י"ד ע"ב ד"ה עשה דיחיד וכו' דאבילות איכא עשה דאורייתא מדלא קאמר ודחי עשה דרבנן ותמה שהוא נגד הש"ס פסחים צ"ב ע"א לא אדע מהו דאם נתכוין להא דאיתא התם דלגבי עשה העמידו דבריהם ודוקא במקום כרת לא העמידו כבר העיר בזה הרא"ש במ"ק שם וכתב דלא בכ"מ העמידו דבריהם אף דלגבי שופר העמידו דבריהם ע"ש ועי' תשו' רע"א מ"ת סי' ק"ו שביאר היטב דהכא דגם בשל תורה דחי העשה דרבים לעשה דיחיד וגם חכמז"ל לא העמידו דבריהם ע"ש עוד בזה ועתוס' ביצה ה' ע"א ד"ה ונתקלקלו וכו' שכתבו דעשה דרבים דוחה עשה דיחיד כמו דעשה דכרת דוחה עשה שא"ב כרת ועי' מרה"פ על הירושלמי פ"ד דר"ה ה"ד בזה.

י ומה שהקשה ע"ד תוס' גיטין כ"ד ב' ד"ה לאיזו שארצה וכו' דגבי גיטין דכתיב וכתב לה לשמה בעינן שיהא מבורר בשעת כתיבה דא"כ איך דייק בזבחים ג' רע"א מהא דיתר ע"כ כתב לגרש אשתו ונמלך וכו' פסול לגרש בו ובתוס' שם פי' דכיון דנמלך מסתמא כתבו מתחלה ע"ד כן שאם יחזיר בו יגרש מי שירצה ולשי' תוס' הנ"ל הרי לא הי' מבורר בשעת מעשה לק"מ דסברת התוס' בגיטין היינו למסקנא דסתמא בגיטין פסול דבעינן וכתב לה לשמה ממש אזי בעינן שיהא מבורר ולכן דייק התם דסתמא פסול דאי נימא דסתמא כשר פשיטא דא"צ שיהא מבורר ואמאי פסול לגרש בו בנמלך

יא ומה שהקשה ע"ד תוס' גיטין מ"ו ע"ב ד"ה כיון וכו' שדעתם דגם בז' אומות אם רוצים להשלים א"צ להרגם דהא מהנך קראי ודרשת ספרי שם מוכח להיפוך יעוין ברמב"ם וראב"ד ולח"מ פ"ו ממלכים באורך בזה וימצא ביאור שי' התוס'.

יב ומה שהקשה ע"ד תוס' ביצה ז' ע"ב ד"ה לומר לך וכו' שהקשו מנ"ל דשיעור חמץ בכותבות אימא כביצה ותמה רו"מ דהא ביומא ע"ט ב' מסקינן דאפי' כותבות גסה קטנה מכביצה והתם פריך באמת הגמ' קושית התוס' ומשני לה שפיר ומזה תמה עמ"ש הח"ס חא"ח סי' קכ"ז בשם חכם א' קושיא מסוגי' דהואיל דאר"א לא תקרא לה שם עד שתאפה דהא ר"א מתלמידי ב"ש וס"ל דחמץ בכותבות והוא יתר מכביצה ובפסח אין אופין שיעור חלה וכשכל העיסה מ"ג ביצים שיעור החלה פחות מכביצה ואינו עובר בב"י והרי מבואר שם דכותבת קטן מכביצה עכ"ד והדבר פשוט דהקושי' הוא אליבא דהנך מ"ד דסברי ביומא דכותבת הגסה יתירה מכביצה וסתמא כביצה כדאי' ביומא שם ובהכי מיתבי' דעתא איך יפרנסו מתני' דהואיל דלהנך מ"ד יהי' שיעור חלה. הפחות מכביצה כדין ח"ש וכן קושי' התוס' בביצה להנך מ"ד ותדע שהרי רש"י ותוס' רמזו להא דיומא ואיך יתכן שלא ראו הסוגי' שם.

סימן שלח

א להרב החריף מו"ה צבי הירש בראנפעלד נ"י בקראקא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בשני שותפים בעסק א' והתנדבו שאם יגמרו עסק פ' בטוב יתנו לביהכ"נ כתר על ס"ת בשיווי מאה ר"כ ונגמר העסק עצהיו"ט ולא הזדמן לקנות כתר בסך כזה תיכף וביני ביני נתחרט א' מהם והתירו לו ב"ד של ג' ועתה בא השני ושאל אם הוא מחויב ליתן חלקו סך חמשים ר"כ על כתר קטן או לא והנה רו"מ הביא ראי' מתשו' בי"ע סי' קי"א שנשאל בשנים שנשבעו לאכול ככר א' יחד ואכל א' מהם חציו והלך לו והשני לא אכל החצי תשני' ורצה לדייק מתשו' הרא"ש שביו"ד סי' רכ"ח סמ"ד בשנים שנדרו לילך יחד לא"י וחזר בו אחד ומעכב דהשני פטור אך דשא"ה דהליכתם תלוים זה בזה אבל הכא דכל אחד נשבע לאכול חצי אין תלוים זב"ז ע"ש ומזה הוכיח דבנ"ד שנדרו ליתן שניהם יחד כתר א' אם האחד חזר בו גם השני פטור אלא שחזר ודחה דבנדרי צדקה כיון דהמתיר ע"י שאלה מנדין אותו הוי מילתא דל"ש א"כ גם לגבי שני אמל"ג כמסלה"ד אפי' ע"י שאלה עכ"ד וזה תמוה דודאי אם יבוא גם השני להתיר לו ועברו והתירו לו יהי' מותר וגם ב' שנדרו לילך לא"י הרי מבואר בש"ך שם דאם השני מעכב שלא כדין חבירו פטור ומכ"ש בעבר ונשאל בפני ב"ד וגם הליכה לא"י הוי מצוה ושייך לומר אמל"ג כמ"ש ברש"י ורא"מ פ' מטות והיוצא מפיכם תעשו ואף דבמהרי"ק וש"ך ח"מ רסי' רמ"ג כתבו דבטרחא דגופא ל"ש אמל"ג יעוי' בשו"ת ג"פ סי' ס"ה דהתם ל"ה מצוה בהטרחא עצמה אבל באמת אין לו דמיון דדוקא בהליכה לא"י

שכל הדרכים בחזקת סכנה וטובים השנים מן האחד לכן אמדינן דעתי' שלא נדר אלא אדעתא אם ילכו שניהם יחד אבל הכא אטו לא נמצא כתר קטן בשיווי חמשים ר"כ ואין נדרו של א' תלוי בחבירו א"כ אף שנשאל הא' על נדרו אמאי נפטר השני מסך חמשים ר"כ שנדר וכבר הביא רו"מ בעצמו מהא דסי' רכ"ט ס"א ותשו' הרא"ש כלל ז' סי' ה' דבכה"ג ל"ש לומר נדר שהותר מקצתו ע"י שנשאל הא' על נדרו וכ"ה בתשו' מהרמ"פ סי' ס"ו.

ג ומ"ש מדברי הירושלמי פ"ה דנזיר ה"ג ומד"ר פ' מקץ דא"ל שמעון ב"ש לינאי אית ג' מאה נזירין הב את פלגא קרבנות ואנא יהיב פלגא והוא מצא להם פתח וא"ל את ממונך ואנא אורייתא וק' הא הי' ביד ינאי לטעון אנא נדרנא רק אדעתא שתתן גם אתה כדין שנים שנדרו לילך לא"י והוי הקדש טעות ג"ז לק"מ הא אמר שמעון ב"ש שגם הוא נתן מחצה באורייתא דילי' ולא הטעהו כלל וליכא הקדש טעות – ומ"ש מתשו' הרשב"א ח"ד סי' קכ"ד דרבים שקבלו עליהם נדרי תענית וצדקה ונמלכו קצתן שלא ליתן דהשאר לא נפטרו ול"ש בזה לומר נדר שהותר מקצתו הותר כולו ג"ז אינו ראי' כלל דשא"ה דכל אחד נדר ליתן משלו לצדקה ואין תלוי זב"ז כלל כמ"ש רו"מ בעצמו – ומה שתמה ע"ד מהרמ"פ סי' ס"ו שהביא ראי' ממשנה רפ"ד דנזיר הרי נזיר ואת מיפר שלה ושלו קיים דמסתמא אין תלוי נזירותו בנזירותה ותמה דהא בירוש' שם ה"ב איתא דשלו בטל ולא אדע מהו שהרי הפוסקים תמהו על הרמב"ם שפסק כירושלמי נגד בבלי וע' בנקה"כ סי' רל"ד ובשיו"ק על הירו' שם ועוד שהרי מהרמ"פ עצמו הביא מהש"ס שם דמחלק בין אמר ואת בלשון שאלה או לא אלא שהוכיח מדלא דייק מהמשנה עצמה ש"מ דבסתם כשהסכימו שניהם אין תלוים זב"ז וגם בירו' שם מבואר דדוקא באמר על מנת ואת אז שלו בטל משא"כ בסתם.

ד ומצאתי בתשו' רמ"א סוסי' פ"ג בדין שנתקשרו קהל אשכנזים עם קהל הגריים בשבועה בעסק גמ"ח עם החיים והמתים ורבים מהם נתחרטו ושאלו על שבועתם והעלה דדוקא אם קהל הגריים שאלו על שבועתם בטל ממילא גם שבועת האשכנזים אבל אם רק קצת מהאשכנזים וקצת מההגרים נתחרטו ושאלו לא נתבטלה שבועת הנשארים שלא נתחרטו ולא שאלו על שבועתם ויתנהגו הם כפי שנשבעו והאריך מאד ע"ש וע' תשו' שמש צדקה חיו"ד סי' כ"ג ובפרט בסי' כ"ד שהביא מכמה שו"ת בענין זה וזאת תורת העולה כי הכל לפי ענין האומדנא אם יתכן לומר שלא נשבע אדעתא דהכי ומעתה לפי"ז יש לעיין בנ"ד שנדרו שניהם ליתן כתר שוה מאה ר"כ וכשהוא יחידי לא יתן אלא כתר קטן שוה נ' ר"כ אם זה נקרא שינוי גדול והנה בש"ס דכתובות צ"ט ע"א ומעילה

כ"א בנתן לו דינר זהב וא"ל הבא לי חלוק והביא בשלש חלוק ובשלש טלית וכו' אימא סיפא ר"י אומר אף בזה בעה"ב לא מעל מפני שיכול לומר חלוק גדול הייתי מבקש וכו' אי אייתית בשית כ"ש דהוה שוה תרתי סרי ופירש"י ותוס' שהלוקח הרבה ביחד מוזלי לי' טפי ע"ש ולפ"ז י"ל דה"נ בנ"ד אם הי' לוקח כתר בשוה מאה ר"כ הי' מוכרים לו בזול יותר אך דבאמת בזה"ז ידוע שיש מקח קצוב במכירת כלי כסף כפי ערך המשקל א"כ אין הבדל בזה ובפרט שהוא לא לצורך עצמו אלא לצורך מצוה ואדרבא י"ל דניחא לי' טפי שתהי' כל המצוה נקראת על שמו לבד ולא יהי' לשום אחר חלק שותפות בזה ולא דמי להא דנדר להביא שור במנה דבהביא קטן לא יצא ואפי' שנים במנה לא יצא כדאי' במנחות ק"ז ע"ב ודוקא באמר שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שנים קטנים כדאי' שם דף ק"ח ומפרש טעמא דנסתאב שאני ופירש"י דכיון דאמר זה אקריב עולה ונסתאב אזיל לי' נדרי' דזו לא מצי להקריבה ולמיקיימה ע"ש ובנ"ד הרי לא נתקיים עוד נדרו דז"א דדוקא התם שנדר בעצמו להביא שור שוה מנה ולא קיים עוד נדרו אבל הכא הרי מתחלה לא נדר אלא ליתן חמשים ולא הי' נותן אלא חצי כתר ועתה יתן כתר שלם משלו בשוה חמשים לכן לענ"ד מחויב לקיים נדרו ולקנות כתר בשיווי חמשים ר"כ.

ה ומה שהקשה בהא דתמורה י"א ע"ב דבעי אביי למ"ד ולדי קדשים בהוייתן הן קדושים ושחט להאם בפנים והולד חולין אי הוה חב"ע או לא וע"ז הקשה לפמ"ש בתשו' ספ"י סי' ל"ט דגם למ"ד בהוייתן הם קדושים מ"מ קדוש קד"ד והרי לשי' תוס' מנחות פ' ומל"מ פ"ב מה"ש ליכא בקד"ד משום חב"ע ומאי בעי והנה דברי הספ"י באמת תמוהים ונעלם ממנו דברי התוס' זבחים צ"ח ע"א ד"ה אף כל ושם קי"ד ע"א ד"ה וקסבר וכו' וכבר ראיתי למי שהשיג עליו בזה אבל אי משום קו' רו"מ י"ל דגם התוס' לא כתבו דבקד"ד ליכא משום חב"ע אלא בקד"ד דאית בי' משום מעילה ומצטרפין עם קדשי מזבח למעילה כדאי' במעילה ט"ו וחמירי כקה"ג אבל במאי שהקדושה נתפס מאליו כהא דולדות קדשים שא"א להקדישן דהוו דשלב"ל אלא דקדושת הבהמה נתפסת על הולד שבתוכה בקד"ד לבד א"כ אין בו מעילה, כמ"ש הרמב"ן ב"ב ע"ט ועקצה"ח סי' ר' בכה"ג לכ"ע איכא משום חב"ע ובזה י"ל מה דקשה לשי' הספ"י דנימא מגו דנחתא לה קד"ד נחתא לה נמי קדה"ג כדאי' בתמורה י"ט ע"ב ולפמ"ש י"ל דזה דוקא היכי דבקד"ד נמי איכא מעילה משא"כ בזה וע"ע בקרן אורה לזבחים ע"ו ב',

סימן שלט

א להרב הה"ג מו"ה נחום בורשטין נ"י אבד"ק נאדבורנא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד יליד סלאטווינא בא לגרש אשתו לקהלתכם ורו"מ סידר הגט אחר חקירה ודרישה על שם המגרש ואביו עפ"י דברי אחיו ודברי המגרש אחר שהטיל עליו בנח"ש ואמרו שהמגרש עולה לתורה פ"א בשנה בן פנחס צבי ונקרא בפי כל פוניא ושם שנקרא בפי כל הוא מפורסם וזה ב' שבועות כבר נשאת האשה לאחר ותיכף אחר הנשואין בא מכתב מהרב וכו' אבד"ק סלאטווינא נ"י ששמע מאבי המגרש כי אביו עולה לתורה פעם בשם פנחס לבד ופעם בשם פנחס יהודא ואחי המגרש א"ל ג"כ שנקרא לתורה פנחס יהודא וכי אם יפזרו כמה מאות ר"כ יפעל שיגרש הבעל שנית והבעל יושב בהסעמינאר בטשערנאוויץ והנה הרב וכו' אבד"ק סלאטווינא כתב לי כי המגרש כתב תיכף אחר הגט מכתב לרו"מ שבערמה עשה לשנות שמו ולא האמין לו רו"מ וכי גם הרב כתב לאבי המגורשת עוד קודם שנשאת שידע שהגט פסול וכי אסור לה להנשא עד שתקבל גט אחר וכי בעד ערך ק"נ ר"כ יתפשר שיתן לה גט שנית וגם שלח איש ת"ח לרו"מ וב"ד להזהירה שלא תנשא והנה בגוף דין שינה שם האב מבואר בב"ח דהגט בטל מה"ת וגם ברמ"א סעי' י' מבואר דבלא הוחזק אביו בהשינוי אפי' אם נשאת תצא ובג"פ ס"ק מ"ט העלה דגם לשי' הרא"ש דפסול רק מדרבנן אפ"ה תצא ודוקא בהוחזק בשם האחר אז יש דיעות דלא תצא ואין לסמוך ע"ד העיטור גם בשעה"ד ומכ"ש להסוברים דבטל מה"ת. ובדברי אמת קונ' י"א דיני גיטין סוסי' ח' העלה דלהרמב"ם והר"י הראשון בטל מה"ת ולהרא"ש רק פסול דרבנן ופ' במכתב אליהו שער ד' סי' כ"ז דגם אם נשאת תצא וכבר מחו מאה עוכלי לבעל עבה"ג בזה וע' תשו' אדב"ע חא"ע סי' כ"ו שדחה ג"כ דברי עבה"ג בזה אבל הנה העבה"ג לא יחיד הוא בד"ז כי הנה בתשו' מהרמ"פ סי' ל"ה באמצע התשובה מבואר דגם דין שינה שם אביו תלוי במחלוקת ר"י ור"ת בדין שינה בדבר שא"צ לכתבו וע"ש מ"ש בשם מרדכי הארוך בזה ואף דשם מיירי בשינוי קל מ"מ עכ"פ בגוף הדמיון למחלוקת ר"י ור"ת בזה ס"ל כדעת עה"ג וגם בתשו' מהרי"ו ס"י מבואר כן כמ"ש בתשו' נט"ש סי' צ"ב ומצאתי בתשו' מהראנ"ש סי' ל' שהביא בשם תשו' ר"י האחרון להתיר בשעה"ד שהמגרש במקום רחוק ועיגון בשינה שם האב ושם עירו ומקום עמידת העדים והרא"מ חלק ע"ז וסיים הר"א ששון דגם הרא"מ לא החמיר אלא כשלא בא עדיין הגט לידה ע"ש ומ"ש קצת מחברים לחלק בין אבי המגרש לאבי המגורשת יעוין בתשו' מהרמ"פ שם דאין חילוק כלל ונעלמו דבריו מהאחרונים ובפרט בכתבו שם הכינוי המפורסם בפ"כ כראוי אלא דבשם שעולה לתורה יש שינוי וד"ז אינו מפורסם כמ"ש בתשו' חמ"ש ופת"ש סק"ה וגם בתשו' נחלת אבות להגאון בעל שע"מ ס' כ"ז צידד כן ואם כי יפה כתב הרב מסלאטווינא נ"י שאין לסמוך על מ"ש

המחבר רק לסניף בצירוף שאר טעמים כמ"ש הח"צ סי' ע"ג אבל ד"ז תלוי אי יש בזה איסור תורה או רק דרבנן דכבר הביא בהגהת הט"ז לח"מ סי' י"ז בשם הרדב"ז דבדרבנן סומכין גם עמ"ש הפוסק חד טעמא לסניף בצירוף שאר טעמים גם בדלינא אלא הך טעמא לחוד ע"ש (ובפרט בנ"ד שאינו עולה לתורה אלא פ"א בשנה אין שם לעז אבל לא אדע אם גם אביו אינו עולה אלא פ"א בשנה) והרי הג"פ סקמ"ט הביא בשם מהרח"ש דהעיקר לדינא דהוי רק פסול דרבנן אלא דמ"מ תצא גם בנשאת ע"ש טעמו ושם סק"נ הביא בשם מהריב"ל ח"ב דבספק שונה שם האב יש להקל משום דהוי סד"ר ושם סקנ"א כ' שדברי הב"ח שכ' שהגט בטל מה"ת הם דברי תימה ע"ש וגם בהגהת מל"מ פ"י מה"ג פסק כן. וא"כ יש לסמוך על סניף א' שכ' המחברים (ועי' בשו"ת ד"ח ח"ב א"ע סי' קכ"ח מ"ש בישוב דברי הב"ח.)

ג ומ"ש הרב מסלאטווינא נ"י דבנ"ד שאחי המגרש אומר שבערמה עשה המגרש מתחלה לשנות שם אביו ובכה"ג דמי להא דסי' קכ"ו סכ"ב דבלא האריך הווין והבעל אומר שעשה כן בכונה הגט בטל ובתשו' שו"מ תנינא ח"ג סי' פ"א החמיר בכה"ג בשינה שם האב ע"ש ובאמת שגם הנוב"י מ"ת חא"ע סי' ק"ט כתב כה"ג בשינה וכתב בת כהן והאב לא הי' כהן וכ"ה בתשו' ארי' דב"ע חלק א"ע סי' כ"ח וע' בט"ג לקוטי שמות אות ל"ה במ"ש בשם המא"נ והוא פקפק עליו וכתב שצ"ע בזה. אבל הנה בשו"ת רח"כ סוסי' ס"ג העלה דכיון דאאמע"ר תלינן שבתחלה לא עשה כן בכונה אלא שמעכשיו איתרע והביא מתשו' הר"ן ע"ש. וגם בתשו' שו"מ תליתאה ח"א סי' ט"ז פסק כן ובתשו' חא"ש סי' ל"ד וסי' ר"א ביאר דלא דמי להא דסי' קכ"ו דדוקא בניכר השינוי בגוף הכתב מהני ערעור הבעל משא"כ בדבר הכשר בדיעבד ואסור לכתחלה ולא ניכר מגוף הכתב כגון בשינוי השם וכדומה ע"ש ובאמת שהדבר מבואר בפסקי מהרא"י סי' רי"א בנידון גט שנכתב בו רק שם כינויו המפורסים בו והעלים שם שנשתנה מ"ח ואמר מקודם לעד א' שרוצה לרמותה בגט פסול בהעלמת שם אחד מפני שהאשה גזלה וחטפה כל אשר לו ופסק שאם השביעוהו בשעת סידור הגט שאין לו שם אחר הגט כשר דלא חשיד לישבע לשקר ע"ש וע' תשו' ברכת יוסף חא"ע סי' ס"ג אות כ"ב כ"ג בנידון כזה ממש דגם אם יברר ששינה שם אביו ועשה כן לרמותה מ"מ היכי דכשר בדיעבד גם בכה"ג אם נשאת לא תצא והביא מפסקי מהרא"י ועוד מכמ"ק וגם מדברי המא"נ וט"ג הנ"ל ודחה הדמיון מסי' קכ"ו והעלה דגם התם אם נשאת לא תצא ע"ש באורך. וע"ש אות יו"ד שהוכיח בדעת הרשב"א להתיר בשינה שם האב ושם אות י"ז הוכיח שכ"ה גם דעת ר"נ גאון ושם אות י"ד העלה דאם במ"כ ומ"נ לא הי' שינוי משמו שנקרא בו שם. אלא שהוסיף עוד

שם אחר ליכא שום לעז במ"כ ומ"נ אף שלא נקרא בשם זה בשום מקום ולכ"ע כשר בדיעבד ואם נשאת לא תצא ע"ש באורך ושם אות י"ט העלה דכדאי העיטור לסמוך עליו כיון שהפוסקים לא ראו דבריו ודחה דברי הג"פ ושם אות כ' העלה דבכה"ג ג שהחשש משום לעז אין להחמיר שיתן המגרש גט שני ודחה דברי הג"פ ס"ק נ"ב ואף שצירף ג"כ הא דאין הבעל נאמן היינו מפני שעדיין לא נשאת והעלה להתירה להנשא ואח"כ גם אם יבורר הדבר כיון שנשאת לא תצא ע"ש. ובעיקר הדבר שהאריך בתשו' ברכ"י שם בדין ע"א אם נאמן להעיד לפסול הגט יעי' בתשו' רמ"א סי' צ"א בעובדא שהמגרש הביא עמו ע"א שהעיד שהוליכו השוטר להגט והי' אונס וכן הי' לו עוד ע"א שהעיד מפי עד אחר כן ושפך חמתו על המערער וגזר בחרם על המשודך שישאנה וגם בתשו' שא"י סי' ל"א השיב על נידון זה ממש ופסק שא"צ לקבל גט אחר וע' תשו' מהרמ"ל סי' ס"ד וכתר כהונה סי' נ"ז בדין ערער הבעל על הגט מ"ש בזה ואף דהתה"ד פסק דאם ע"א מעיד ששינה שם אביו נאמן והובא בב"ש כבר תמהו התו"ג ובתשו' ב"א סי' צ"ה וע' תשו' נוד"ב מ"ת א"ע רסי' נ"ז מ"ש בזה אך בפת"ש סי' קכ"ט סקכ"ד הביא בשם ח"א דהטעם משום דהוי מילתא דעל"ג ומצאתיו במכתב אליהו שער ד' סי' כ"ח שהאריך בד"ז והביא מפסקי מהרא"י סי' קפ"ד והוא אותו נידון עצמו שבסי' קל"ח וכ' בעצמו שאין להאמין להעד אלא דמ"מ לא רצה להתיר והעלה החכמ"א דטעמו של מהרא"י מפני שהי' בידו לברר עפ"י עדים ורמז התה"ד לדברי המרדכי פ"ב דכתובות בהא דעדים בצד אסתן דיש להחמיר בכה"ג ולברר ולחקור מן העדים ע"ש היטב וע"ע בתשו' נחלת אבות סוסי' י"ד מ"ש בזה וא"כ בנ"ד שלא נודע שום דבר אלא מקרובי המגרש אחיו ואביו אין להאמינם, אא"כ אפשר לברר בעדים כשרים אבל בדא"א לברר אין נאמנים כלל ובפרט כשנותנים עיניהם בממון וע' תשו' רח"כ חא"ע סוסי' ע"ד דגם אם הבעל רוצה להתפייס בממון מיקרי שעה"ד וא"צ גט אחר ובנ"ד שכבר נשאת גם אם נאמין שהמגרש כתב תיכף מזה הרי לא הי' צריך לחוש לדבריו שהבעל עצמו ודאי דאינו נאמן כיון שהשביעוהו והחרימו עליו בב"ד כמ"ש הר"ן וש"פ הנ"ל, וא"כ כיון שנשאת בהיתר כדאי הוא הגאון בעל ברכ"י לסמוך עליו בצירוף כל הסניפים שנתבארו. ובכ"ז מחומר הענין אינני תוקע א"ע להלכה זו ואיכה אשא לבדי חומר כזה ואם יסכימו עוד ב' רבנים גדולים גם אני אצטרף עמהם וע' תשו' ד"ח ח"ב א"ע סי' ק' שהחמיר הרבה בזה וחולק על הרא"ש אבל לא ראה דברי תשו' ברכ"י הנ"ל.

סימן שמ

א להרב מו"ה יצחק אייזיק הלוי פעלדקימעל נ"י מו"צ דק' זיטאמיר ברוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעובדא שבאו לפניו זוג להתגרש וקודם הגט א"ל אבי המגורשת ששמע שהבעל רוצה לעשות תחבולה בהגט ורו"מ שאל את הבעל ואמר כי שקר הוא וברצונו בא לגרש ובכ"ז השביע אותו רו"מ קודם כתיבה וכן שנית קודם כתיבה בחרם ושבועה ובחלקו לעה"ב כמו במומר והי' ביום ער"ה ואיים עליו רו"מ שלא יעשה שום דבר ובשעת נתינה קרא לפניו רו"מ והוא ענה אחריו כל הנוסח בלשה"ק ואח"כ בלשון הנהוג וכשאמר והרי את מותרת לכל אדם וענה אחריו וחזר רו"מ ואמר לפניו אין זאלסט מותר זיין צי אללע מענטשין ואמר הוא אין זאלסט ניט מותר זיין צי אללע מענטשין והניח הגט לידה והתחיל לצאת מן הבית ונתעכב ע"י האנשים ושאל אותו רו"מ איך עברת על השבועה וח"ח והשיב שברצונו שתתן לו עוד חמשים רו"כ והאנשים נתפשרו עמו שתתן לו עוד כ"ה רו"כ ובהיות רו"מ חושב אם לחזור וליתן גט זה או גט אחר אמר כי נחוץ לו לצאת לצרכיו ויצא וברח ואיננו זה ה' חדשים ולא נודע מקומו. והנה רו"מ צידד להתירה ע"פ דברי תשו' שו"מ מ"ת ח"ד סי' קנ"א באחד שאמר בשעת נתינת הגט ואי את מותרת לכל אדם וכ' שנ"ל דבר חדש דכיון שאמר הרי את מגורשת ממני מעכשיו א"כ גמר בלבו לגרשה שוב א"י לחזור בו דבכה"ג גם דברים שבלבו הו' דברים והוי כאמר והרי את מותרת לכ"א ושוב א"י לחזור בו ולבטל הגט ובפרט לשי' העיטור א"צ לומר והרי את מותרת לכ"א עכ"ד ובפרט בנ"ד שאמר מתחלה בעצמו והרי את מותרת לכ"א אבל במחכת"ה של השו"מ אם כי רב גובריי' בכ"ז דבריו תמוהים מאד דכיון שאמר כן קודם נתינת הגט הרי בכל אופן יוכל לחזור בו ומצאתי בתשו' מהר"מ מלובלין סי' קכ"ג באמצע התשו' שהביא מהש"ס דיבמות שממנו מקור הדין דסי' ק"נ ס"ג וכ' וז"ל ומדכתב רש"י בזה"ל כגון שכתב לה הגט ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכ"א ולא כ' רש"י וכתב לה הגט וכתוב בו הא"מ ממני ואי את מותרת לכ"א משמע מפירושו שאפילו נוסח הגט הוא כנוסח כל הגיטין וכו' כשיאמר לה הוא בשעת מסירת הגט אי את מותרת לכ"א אינו משום תנאי דאי משום תנאי ל"ה אפי' ריח הגט והוה מותרת אפי' לכהונה אלא שבלשונו זה מבטל באמירתו זאת מ"ש בגט הרי את מותרת לכ"א ולא נשאר בכריתה זו אלא שתהא היא נפרדת ממנו לבדו ולא יקרא הוא עוד אישה והיא לא תקרא עוד אשתו ומשמע אפי' נטל הגט מידה וחזר ונתנו לידה ואמר הרי את מותרת לכ"א אינו מועיל להתירה בכך אלא מיד כשא"ל ואי את מותרת לכ"א ביטל כתיבת הסופר שכתב בגט בציווי' הרי את מותרת לכ"א ואח"כ כשחוזר

ונוטלו מידה אע"פ שיחזור ויאמר לה האמל"א אינו מועיל משום דמ"ש בגט האמל"א ביטל במאמרו ועכשיו אינה מגרשה אלא באמירה לבד והתורה אמרה וכתב לה ונתן בידה בכתיבה לשמה הוא מגרשה ולא באמירה והכא כתב הסופר הוא בטל ואע"ג דגבי א"ל האמל"א חוץ מפלוני אחז"ל במשנה רפ"ב דגיטין כיצד יעשה יחזור ויתננה לה וכו' וכ"ה בטור א"ע סי' קל"ז שא"ה דכשאמר חוץ מפלוני לא ביטל כל משמעות כתב הסופר שכ' האמל"א אלא קצת מלשון הכתב בטל והעיקר נשאר בקיומו לפיכך כשיטלנו מידה ויחזור ויתננו לה ויאמר האמל"א חזר וקיים כל כתב של הסופר אבל הכא שביטל במאמרו זה כל משמעות הלשון אלו המלות מכתב הסופר והם האמל"א במה יקיים הגט כשיחזור ויאמר לה האמל"א הרי כתיבת הסופר כבר בטלה ואנן כתיבה לשמה בעינן וכו' שאשה זו אין לה תקנה להנשא לשום בעל בעולם וכו' עכ"ל והוא תשו' מהר"מ יפה בעל הלבושים ומבואר שאין הטעם משום תנאי כמו שרצה רו"מ לצדד אלא משום ביטול כתיבת הסופר שכ' בהגט והאמל"א ובאמת שיש לעיין שהרי ד"ז מחלוקת הפוסקים אם יכול לבטל הגט אחר כתיבתו כמ"ש בסי' קמ"א סעי' ס"ו והוא ספק גירושין א"כ להסוברים דא"י לבטל הגט איך יפרנסו דברי הש"ס הנ"ל וצ"ל דלדידהו הטעם משום דבעינן גם נתינה לשמה והרי הוא ביטל באמירתו את הנתינה ולפי"ז לשי' הפוסקים הללו כשר לחזור ולגרש בו וא"כ לדינא אם חזר וגירש בגט זה הוי ספק גירושין כמו בביטל הגט ועכ"פ לדינא כיון שחזר בו קודם נתינה פשי' דיוכל לבטל אמירתו הקודמת ואין זה תלוי בפלוגת' אם תפוס לשון ראשון או אחרון דהתם בדבר שחל התמורה או ההקדש באמירתו לבד אבל הכא דתליא בנתינת הגט לידה כל מה שחוזר בו בידו לחזור בו ואזלי' בתר דיבור אחרון כדקיי"ל בשטר הלך אחר התחתון כמ"ש בח"מ סי' מ"ב ס"ה ומכ"ש כאן שהי' קודם נתינה וע' גיטין ע"ו א' א"ל בפני ב' ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי ר' זוז וחזר ואמר לה בפני ב' ע"מ שתתני לי ג' מאות זוז ביטל דברי האחרון את הראשון וע"ש בר"ן שחולק ע"ד רש"י ולא עלה על הדעת לומר תפוס לשון ראשון וגם מ"ש רו"מ מתשו' רשד"ם חא"ע סי' מ' דלשון תהא אסורה לפלוני אינו מבטל הגט והובא בכנה"ג סי' קל"ז ובתשו' תפ"צ סי' ק"ב דבא"ל הרי את אסורה לפלוני אינו כלום אין לו דמיון לנ"ד דלפמ"ש בתשו' מהרמ"ל הנ"ל בנ"ד חוזר ומבטל כתיבת הסופר וחזר בו מאמירתו הקודמת והרי קיי"ל דבביטל הגט הוא רק ספק מגורשת אבל באמר חוץ מפלוני ל"ה ביטול כמ"ש בתשו' מהרמ"ל שם ומכ"ש בלשון תהא אסורה לפלוני שאינו שיור כלל.

ג ואשר אנכי אחזה בזה למאי דאיתא בב"ק צ"ג ע"א יש לאו שהוא כהן וכו' קרע את כסותי ע"מ לפטור ואמר לו לאו הרי לאו שהוא כהן וברש"י פי' דתליא אם אמר בלשון

כמתמיה או בניחותא והתוס' כתבו דאפי' אמר בניחותא מסתמא בתמי' קאמר כיון שמתחלה א"ל קרע את כסותי ושבור את כדי ע"ש וכ"פ הרא"ש וע"ש בפי' פח"ר מה הויו"ט ובטוח"מ סי' ש"פ וגם לשי' רש"י דדוקא באמר כמתמיה י"ל דבכה"ג דנ"ד שאמר בעצמו בתחלה בלשה"ק האמל"א וקיבל עליו בשבועה וחרם שלא לעשות דבר לבטל הגט הרי קיי"ל בשוחט בהמת חבירו לע"ז דגם למ"ד אדם אוסר דשא"ש מותרת דודאי לצעורי קא מכוין והיינו משום חז"כ וה"נ בנ"ד ראוי לפרש דכונתו כמתמיה אין זאלסט ניט מותר זיין בלשון בתמיה ואפי' באמר שנתכוין בניחותא אינו נאמן דאאמע"ר כמ"ש כה"ג בתשו' הר"ן סי' מ"ג דאין הבעל נאמן לומר שביטל הגט ועבר על החרם ועי' בב"י א"ע סי' קל"ד ועוד י"ל דהא קיי"ל בחו"מ ס' מ"ב שאם דבריו סותרין זא"ז ויש לקיים ב' הדברים אפי' אם הפירוש בדוחק מקיימין ב' דיבוריו כמ"ש הסמ"ע שם וגם לשי' הש"ך החולק כבר כתב בתשו' ח"ס חח"מ סי' ט"ו דבדאיכא הכרח לזה גם הש"ך מודה ע"ש וה"נ הרי מבואר בש"ך חו"מ סי' רל"ג סק"א דיש לפרש מ"ש אין שניהם יכולים לחזור בהם דר"ל דשניהם א"י לחזור אבל הלוקח לבדו יוכל לחזור בו ע"ש וה"נ יש לפרש מה שאמר אין זאלסט ניט מותר זיין צי אללע מענטשין דהכונה שלא תהא מותרת לכל האנשים מפני שיש כהנים וקרובים ביניהם שאסורה להנשא להם אבל לרוב העולם תהי' מותרת ויש לנו לפרש כן אף שהוא פירוש דחוק כדי שלא יסתרו דבריו הראשונים ושלא יהי' רשע ועובר על השבועה והחרם והעירני בני הרב וכו' מו"ה יצחק הכהן נ"י דיש לפרש עוד שלא תהא מותרת מיד מפני איסור שלשה חדשי הבחנה אבל מצד איסור אישות מותרת ובפרט אחר ג"ח ויש לי להביא סיוע מהא דש"ס דכתובות ז' ע"א דמפרש להא דקתני אינה טעונה ברכה דהיינו אינה טעונה ברכה כל ז' אבל יום א' טעונה ברכה ובר"ן נדרים פ"ז ע"ב ד"ה אבל וכו' אינו מופר על הנדר קאמר אבל מה שהפר מופר ועוד בכמ"ק וה"נ יש לפרש שלא תהי' מותרת מיד מצד איסור הבחנה. ויש לנו לדחוק ולפרש כן כדי שלא יסתור דבריו הראשונים ושלא יהי' כעובר על השבועה ומה שאמר כן הוא בשביל לצערה או להוציא ממנה ממון בערמתו ולכן לפענ"ד יש מקום להתירה אבל רק באופן שיסכימו עוד ב' רבנים מובהקים אחר שישלח להם העתק מתשובתי וגם רו"מ יסכים כי היכי דנמטי' שיבא מכשורא ומכלל הן וכו' ז"ז מה שלא קראו את הגט אחר נתינה כבר ראו עיניו שאין בזה חשש כמ"ש בש"ע סי' קל"ה ותשו' ד"ר סי' י"א ושד"ח סי' א' אות ט"ז.

סימן שמא

א להרב הג' וכו' מו"ה יעקב יוסף ראבינאוויטש ז"ל אבד"ק קלאבוצק וכעת בעיר מעראן

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו ששחט השו"ב ג' עופות גדולים אינדיקש ואח"ז בדק הסכין בהיותו עוד נצרר הדם על הסכין ואמר שכדומה לו שיש איזה פגם בהסכין ומפני שאחזו כאב ושלשול רץ לחוץ והניח הסכין ובבואו שכח ונתן הסכין על האבן לתקנו ואח"כ בדק ומצא ב' פגימות בסוף הסכין ונשאל רו"מ על ב' עופות הראשונים ורו"מ שאל להשו"ב אם בדק הסכין בין עוף לעוף והשיב שאינו זוכר בבירור אבל מנהגו עפ"י רוב לבדוק בין עוף לעוף. והנה רו"מ הביא מדברי הט"ז סי' ס"ט סקכ"ד בסקפ נמלח הבשר דסמכי' אהא דסרכי' נקט ואתי וה"נ בזה ולענ"ד יש לפקפק בזה לפמ"ש הפמ"ג בא"א בא"ח סי' ס"ז דלא סמכי' ע"ז אלא בדרבנן ולא בשל תורה ובאמת שכדבריו מוכח מדברי הט"ז בא"ח סי' תכ"ב סק"א שביאר הא דלא מוקמי' הבשר בחזקת שלא נמלח משום דאוקי חזקה של הרגילות נגד חזקה והוי סד"ר ולהקל אבל ממה שסיים שם מלבד הטעם של הרוב וגם בט"ז יו"ד שם הזכיר טעמא דרובא עדיף מחזקה א"כ טעם זה מועיל גם בשל תורה ועי' בשעה"מ פ"י דמקואות כלל א' מ"ש ע"ד הט"ז מהא דספק הניח עירוב דלא סמכי' על מה שרגיל להניח עירוב ולפי ב' התירוצים שכ' שם יש לצדד בנ"ד ונ"ל להביא ראי' מדברי הר"ן פ"ב דחולין ורמ"א סי' כ"ב שפסק דסמכי' ארובא דשחט הורידין אבל י"ל דהתם ליכא חזקה להיפוך משא"כ הכא איכא חז"א דבהמה ואף דאיכא נגדו חזקת סכין בדוק הרי איתרע לפניך אך לפמ"ש רו"מ מדברי הפמ"ג בשפ"ד רסי', ח"י וסי' כ"ה דבשחט הרבה איכא ס"ס שמא בסי' דאחרונה ושמא במפרקת אלא דהוי ס"ס במקום חזקה וא"כ בנ"ד יש לסמוך ארובא דמנהגו לבדוק דכבר ליתא לחז"א ואף שהשפ"ד בעצמו סיים דלהסוברים דס"ס ס משא"א ל"ה ס"ס אין זה בכלל ס"ס והרמב"ם לשי' דס"ל דגם משא"א הוי ס"ס והרי גם בספק שהיי' ודרסה איכא רובא דרוב שוחטין כהוגן לשי' התוס' חולין ט' ואפ"ה מדרבנן אסור אבל בזה י"ל דהתם משום סמוך מיעוטא לחז"א משא"כ היכי דאיתרע חז"א ע"י הס"ס ואף דהוי ס"ס משא"א הרי לשי' המ"ב מהני ס"ס בשני גופים והוי ספק א' מתיר יותר דאי נימא דבסימנים דבתרייתא איפגם האחרונה עכ"פ אסורה משא"כ אי נימא דבמפרקת דבתרא איפגם גם האחרונה מותרת אך דגם בעיקר הרוב שדרכו לבדוק הסכין י"ל כמ"ש בנה"ך סי' ס"ט דאם איתא דמלחה לא היתה שוכחת וכן ה"נ בנ"ד וי"ל דגם לשי' הט"ז מודה כאן כיון דבדיקת הסכין צריך כונת הלב ואם הי' בודק הי' זוכרו כמ"ש כה"ג הב"ח ומג"א סי' ס"ד סק"א וסי' ק"ס ס"ק י"ג ומחה"ש שם לענין ספק הסיח דעתו דאיכא הוכחה שאם לא הי' היסה"ד ל"ה מסופק

ע"ש ועי' בברכ"י או"ח סי' קפ"ו באורך בדברי הט"ז ונה"ך סי' ס ט הנ"ל אבל יש לצדד דבנ"ד כיון שאחזו כאב ושלשול עד שהוכרח לרוץ החוצה ולהניח הסכין בלא בדיקה לכן אפשר שנשכח מאתו בדיקת הסכין שעשה בין עוף לעוף עד שנעשה מסופק בדבר ולכאורה י"ל דהך רובא שדרכו לבדוק הסכין בין שחיטה לשחיטה הוי רובא דתליא במעשה וכבר העיר בבינ"א שער רו"ח סי' ה' ע"ד הטו"ז סי' ס"ט הנ"ל בזה וע"ש סי' ד' שצידד דבדליכא חזקה כנגדו מהני גם רוב בזה וכ"ה בעט"ח בחי' לפסחים מ"ז וא"כ ה"נ בזה ובפרט לפמ"ש המקנה לקידושין נ' דבכה"ג דמי לתשמיש שדעת התוס' בבכורות כ' דל"ה תליא במעשה אלא בבהמה ולא באדם ותי' בזה דברי הט"ז סי' ס"ט הנ"ל ע"ש היטב וע"ע בתשו' מהר"י אסאד יו"ד סי' ל"ט וסי' מ"ג מ"ש בזה ולכן יש מקום להתיר ב' עופות הראשונים וממילא כיון שנתערבה השלישית ולא ניכרת לא מיבעיא אם היתה בנוצתה פשי' דבטלה ברוב וא"צ להשליך א' מהם כיון דהוי רק ספק איסור וכל ד"ז הוא רק חומרא בעלמא ובפרט דבנ"ד אינו דבר ברור שהי' בו הפגם תיכף אחר השחיטה כי כפי הנראה הי' רק כספק אצל השו"ב ואולי הי' מין לייגעל שהמנהג להקל ועמ"ש בחיבורי דע"ת סי' ח"י סק"י סמוכין בזה וע"י האבן נעשה פגם גמור אבל אם כשנולד הספק כבר נמרטו נוצותי' הרי לא קיי"ל כהרשב"א דתרנגולת חי' לא מיקרי חהר"ל וגם בתשו' רדב"ז ח"א סי' קמ"ב מבואר דאין להקל אך לפמ"ש בתשו' שב יעקב סי' ל' דבספק טרפה יש להקל כדעת הרשב"א ובפרט בהפ"מ א"כ ה"נ בנ"ד יש להקל ועי' תשו' שב"י ח"ג סי' ס"ח מ"ש בזה זהו הנלפע"ד להחזיק הוראתו שלא יצא ח"ו מכשול מידו ומה שתמה ע"ד שעה"מ פ"ה מערכין דבהקדיש באיסור כגון שהקדיש תמימים לבדה"ב לא אמרי' דפשטה קדושה בכולה כבר נשאלתי בזה מכבר אבל לפע"ד לק"מ דדוקא במקדיש תמימים לבדה"ב דלא נתפס אלא קד"ד ולא קדושת מזבח דאף דאינו יוצא מידי מזבח הרי לשי' מל"מ פ"ה מערכין זהו רק מדרבנן וגם אם הוא מדאורייתא היינו שמחיוב לקנות בדמיו קרבן עתוס' ב"מ נ"ה ע"א וברשב"א גיטין ל"ח ויש בזה אריכות דברים ואכמ"ל ולכן בכה"ג עובר בעשה או גם בלאו וקעביד איסורא לכן לא פשטה קדושה בכולה אבל בהקדיש אבר לדמיו הרי חל עליו תיכף קדושת מזבח מאליו ולא קעביד איסורא כלל לכן שפיר י"ל דפשטה קדושה בכולה. והן אמת דברש"י תמורה שם כ' בד"ה תרי מיגו חד דהוא לא אקדיש אלא אבר ולדמי' ואנן צ"ל מגו דחייל אאבר חייל אכולה בהמה לדמי' ומגו דנחית כולה לדמי' נחית נמי כולה לקה"ג ע"ש ובזה שפיר תיקשי על סברת שעה"מ אבל הרי דעת הלח"מ שם אינו כן אלא המיגו הוא להיפוך וברש"י ערכין ה' ע"ב מבואר דתרי מיגו היינו מיגו דקדיש אבר לדמי' קדוש קה"ג ומגו

דקדיש הך אבר פשטה קדה"ג בכולה ובזה מיושב היטב מה שיש סתירה שם ברש"י דערכין דבד"ה הא דאקדיש חד אבר וכו' כ' וז"ל לא אמרי' מיגו דקדיש חד אבר קדשה נמי כולה ומיגו דנחתא לי' קד"ד נחתא לי' קדה"ג דתרי מיגו לא אמרי' יחד ובד"ה הקדיש אבר לדמיו כתב וז"ל זהו שתקדש כל הבהמה לגופה מי אמרי' מיגו דקדיש חד אבר לדמי' קדיש לגופי' ומיגו דקדיש חד אבר קדשה כולה וכו' עכ"ל וזה סותר לדבור הקדום ולפמ"ש ניחא דודאי אי נימא דלא תיקדיש קה"ג משום דלא נימא תרי מיגו א"א לומר דפשטה בכולה כיון דקעביד איסורא במה שהקדיש לדמיו ואם ירצה לומר תרי מגו צריכים לומר מקודם דקדשה קדה"ג וממילא לא עשה איסור ושוב נוכל לומר דפשטה נמי בכולה אבל אי לא אמרי' תרי מגו היינו משום דירצה לומר מקודם דפשטה בכולה וזה לא אמרי' כיון דלא נימא מגו שני' דתיקדש קה"ג שוב א"א לומר דפשטה בכולה כיון שנעשה בה איסור וכדעת שעה"מ הנ"ל – והעירני בני הרב מו"ה יצחק נ"י דבזה י"ל גם דברי רש"י תמורה י"א ב' ד"ה תרי מיגו וכו' שכ' ואנן צ"ל מגו דחייל אאבר חייל אכולה בהמה לדמי' ומגו דנחית כולה לדמי' נחית נמי כולה לקדה"ג והוא היפוך לשון הש"ס שם דבעי רבא וכו' מי אמר כיון דנחתא לי' קד"ד נחתא לי' נמי קדה"ג ומדאקדשי' לחד אבר אקדשי' לכולה ובשטמ"ק שם הגי' ברש"י וכבר האריך בזה גם בשעה"מ שם ולפמ"ש ניחא דהש"ס קאי בהך צד בעיא דנימא גם תרי מיגו לכן נקט קודם דנחתא לי' נמי קדה"ג דמה"ט ליכא איסורא במה שהקדיש לדמיו כיון דתיכף נחתא נמי קה"ג ולכן נוכל לומר נמי דפשטה בכולה אבל רש"י ציין דבריו על צד האיבעיא דתרי מיגו לא אמרי' ולא נחתא קה"ג לכן נקט דלא אמרי' מגו דחייל אאבר חייל אכולה דכיון דעביד איסורא בהקדישו לא אמרי' דפשטה בכולה כיון דלא נימא מגו שני' דתיחות עלה קה"ג (אבל לפי"ז לא יהי' דברי רש"י שם ד"ה הקדיש' וכו' מדוקדקים וע' בל"א חולין קל"ה ע"א מ"ש ע"ד רש"י בזה.)

סימן שמב

א להרב מו"ה יוסף ווינרעב אבד"ק טראנטא באמעריקא

ב מכתבו הגיעני וע"ד הגט שנשלח אליו ממרחק רב והבעל יושב בבית האסורים ונענש על כמה שנים ובטורח גדול פעלו אצל שרי בית הסוהר להניחו ליתן גט בערכאות ולשלחו לאשתו העגונה ונכתב בהגט יהודה ליב המכונה לאויס וכפי שנקרא שם זה בקמץ תחת הלמד הי' צריך לכתוב לואיס דכפי שנכתב לאויס נראה יותר לקרות הלמד בחולם ודמי לתנס תונס שכ' הב"י בשם הרשב"ץ דפסול אבל צידד די"ל דשא"ה דיש

עיר הנקראת כן ויש לחוש שיטעו שהוא עיר אחרת אבל בנ"ד כלם נקראים בקמץ תחת הלמד ואין מקום לחוש שיאמרו שהוא אחר והרב המסדר כ' לרו"מ כי בעל המגרש חתם א"ע כפי שנכתב בגט אבל כיון שיש שינוי במבטא בודאי אין לילך אחר חתימתו אבל כיון שהיא שעה"ד ועיגון גדול אולי יש להקל עכת"ד והנה לענ"ד כיון שהשם הקודש והחול יהודה ליב נכתבו כהוגן ושם הכינוי לואיס הוא כינוי לשם ליב וא"א לטעות בו שהוא איש אחר יש להקל במקום עיגון וראי' לזה מתשו' מהרא"ן ששון סי' כ"ב והובא בנחלת שבעה סי' מ"ה סקנ"ט אות י"ז בגט שנכתב וידה ובתשו' ראנ"ש איתא לידה דמתקרי זוהי ושמה שקראו לה בשעת לידתה הי' זויי והכשיר כיון שאין לזה משמעות אחר וכונה אחרת מזה והביא ראי' מתשו' רשד"ם והוא בחאע"ז סמ"ז בדין גט שהי' ראוי לכתוב שם שול בשין וכתב סול בסמך והורה להתיר לפי שאין מציאות לב' שמות אלו ובין שנכתבו שול או סול כ"ע ידעי' דעל אשתו של בעל זה נתכוין ששניהם נגזרו מלשון חמה משא"כ מי שיש לו שם ראובן במקום א' ושם שמעון במקום אחר שהם ודאי ב' שמות חלוקים זה מזה ויש לטעות ולומר שאין זה המגרש משא"כ בזה עכ"ד וא"כ ה"נ בשם ניסל וניסיל דודאי מגזירה א' הם באיזו לשון לעז ולפ"ז קשה אמאי החמיר מהרגל בתשו' רמ"א סי' נ"ז להצריך גט אחר וצ"ל שעשה כן לחומרא בעלמא אולי יתהוה השלום ביניהם ביני וביני והביא מדברי הב"ח סי' קכ"ב ס"ב דכל דבר שאינו מפורש בתלמוד אין בו פסול דאורייתא או דרבנן אלא לחומרא בעלמא עכת"ד ובתשו' מהרי"ק שרש כ"ו הביא מתשו' הרח"ש שהכשיר גט שהי' בו גמגומים רבים מפני שהי' מקום עיגון והוכיח שם דכל דבר הפסול רק מצד חומרא ומנהג יש להקל במקום עיגון ע"ש באורך וע' בב"מ אה"ע רסי' ק"נ שרמז לדברי מהרי"ק אבל לא הביא ד"ז שהבאתי והנה מ"ש הנ"ש בשם מהראנ"ש סי' כ"ב לא נמצא שם אבל כ"ה בסי' ל' ושם הביא סתירה ממ"ש בתשו' הרא"ש דלפונט במקום ופאנטי וטאנס במקום טנס נקרא שינוי ופסק דהוי שינוי ודחה דשא"ה דלפינט שם גשר ויש לו משמעות אחר משא"כ בשם זוהי לא מצינו שהוא שם אחר ואדרבא המוצא והמבטא אחת הם ע"ש וצ"ל דגם שם טאנס וטנס הם שמות אנשים חלוקים ומזה מבואר כסברת רו"מ דכיון דליכא מי שנקרא בענין אחר יש להקל במקום עיגון והן אמת דלפמ"ש הראנ"ש שם עוד בשם הרא"מ שהביא מהא דהוי קרי לה נפאתה ואתי סהדי וקרי לה טפאתה דאף דליכא שינוי אלא באות א' לבד שהוא בקל שיטעה בו הסופר וגם אין שם טפאתה שם לשום אשה כדמוכח מדברי רש"י שם ואפ"ה מיחשב שינוי ודחה דשא"ה שהאות המשונה היא אות נעה והמבטא והמוצא משונים זמ"ז בהגעתם לכן י"ל שיטעו באחרת אף דליכא מי שנקראת כן אבל בזיוי וזוהי אין

שינוי במבטא אין לחוש שיטעו באחרת ע"ש ולפי"ז י"ל דבנ"ד שיש הבדל במבטא בין חולם לקמץ י"ל דהוי שינוי אבל הרי הביא בעצמו דברי רשד"ם בשם שול וסול דכשר או דתולין בט"ס אף דהתם נרגש השינוי קצת במבטא ואולי י"ל דכיון דיש מקומות דהשין וסמך שוים כמו בבני אפרים בשבלת וסבלת לא מיחשב שינוי אבל לפי"ז הרי גם בנ"ד ידוע כי אנשי ליטא ואשכנז קורין המלאפום כמו קמץ ומאן יימר דשם לאויס לא נקרא בקמץ הלמד וגם לפמ"ש הראנ"ש שם דכיון שכתב שם האשה לידה דמתקרי זוהי ולא זוהי לבד א"כ לא יטעו שהוא שם אחר אלא ידעו שהוא הכינוי לשם לידה א"כ ה"נ בנ"ד שהכל יודעים ששם לאויס הוא כינוי לשם ליב הכתוב מקודם אין חשש טעות שהוא שם אחר ובפרט בנ"ד שחותם כן המגרש ולכן לענ"ד יוכל להתירה בגט זה במקום עיגון.

סימן שמג

א להרב הה"ג מו"ה יחזקאל באנעטה נ"י אבד"ק ס' ווארהאל אונגארן.

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו שזה יותר מי"ג שנה נקברה אשה א' בבית הקברות ואח"ז הוסיפו עוד שדה לצורך ביה"ק ומשפחת האשה ייחדו להם שם מקום קבר משפחה גדור בעמודים וננסים מסביב וסביבותיהם קברי שאר העם וכבר נקברו ג' ממשפחתה וגם בעלה מת ונקבר שם ועתה רוצים להוציא עצמותי' שבארון שלם ולקברה אצל בעלה והנה מה שהאריך רו"מ בהא דסי' שס"ג דבתוך שלו וכו' מותר לקבור אצל אבותיו אם דוקא מתוך שאינו שלו לשלו ומלשון הש"ך משמע דלאו דוקא ובתשו' א"א סי' קכ"א עשה סמוכין לזה וכ"ה בר"מ שיק סי' שנ"ד שנ"ה ואני מצאתי במחה"ש א"ח סי' תקכ"ו סקי"ח במה שביאר כיון ורמיזת המג"א ליו"ד סי' שס"ג דס"ל ג"כ דלצורך שיוקבר אצל אבותיו בכל גווני שרי וגם הרש"ל לא החמיר אלא משום בזיון שאר קברי העיר שם ע"ש היטב וגם בתשו' ברכת יוסף יו"ד סי' ס"ה פסק כן וגם הוא לא הביא מזה ובנ"ד י"ל דגם לשי' רש"ל מותר דהתם שמוליכין לעיר אחרת איכא בזיון משא"כ הכא הרי באותו ביה"ק נשארת אלא שנקברת בצד בעלה וקרובים שלה. ושוב מצאתי בתשו' ח"ס חלק ששי סי' ל"ז שהביא מהיש"ש ומחה"ש וביאר דגם היש"ש לא אסר אלא משום חילול יו"ט ע"ש בדין אם אבותי' דוקא או גם שאר משפחה כמ"ש הט"ז סק"ב והנה בתשו' כנסת יחזקאל סי' מ"ג העלה ג"כ כדברי הט"ז וכ"פ בתשו' ברכ"י שם וכבר הביא רו"מ גם מדברי הח"ס סי' של"א שפסק כן.

ג ומ"ש רו"מ מדברי הנוב"י מה"ק סי' פ"ט שהעלה דבעצמות בלא בשר ליכא חרדת הדין ומותר לפנות ורו"מ תמה עליו שמדברי הטוש"ע מוכח דגם בעצמות איכא משום ניוול

הנה כבר זה איזו שנים נשאלתי בזה מהרב אבד"ק פלארענץ באיטליא, ומצאתי בתשו' פרשת מרדכי יו"ד סי' כ"ד שהשיג ע"ד הנוב"י ודחה כל דבריו וכ' שבודאי הוא ט"ס וביאר ג"כ דעכ"פ משום ניוול איכא ע"ש באורך ואני מצאתי בא"ז הגדול הל' אבילות סי' תי"ט שכ' וז"ל הא למדת דאם הי' כבודו של מת אפי' באותה העיר יותר מעיר שמת בה אין מפנין אפי' את עצמות וכ"ש שאין מוליכין אותו כשהוא שלם דאיכא בזיון טפי כדתניא אר"א בר"צ כך אמר אבא בני מתחלה קברוני בבקעה ולבסוף לקטו עצמי ותנו בדלוסקמא הא למדת שלא ציוה להוליכו אלא כשיהי' עצמות וכו' עכ"ל הרי מבואר דאף שיש יותר ניוול בהיות בשרו שלם מ"מ גם בעצמות לבד איכא ניוול וכן הראני נכדו הרב מו"ה משה נ"י בשו"ת שי"צ סי' ס"ג שדחה דברי אביו הנוב"י הנ"ל. אך דלפמ"ש בתשו' ח"צ סי' נ' אם מוליכו בארון ליכא משום ניוול וכ"ה בהגהת תשו' פרע"ר שם וא"כ בנ"ד שמונחת בארון אין חשש – ומ"ש רו"מ להסתפק בהא דלהקבר אצל אבותיו ומשפחתו דשמא הוא רק בדאיכא קברות המשפחה לבד בפ"ע משא"כ בנ"ד שהוא באמצע ביה"ק אלא שיחדו להם כר נרחב מסומן במצריו וסימניו והביא משו"ת אמרי אש סי' ק"כ שנסתפק בהא דלהקבר אצל אבותיו מפנין אי סגי שיהי' מונח אצל אביו או בעי' שיהי' קבר משפחה הנה לענ"ד בנ"ד שרוצים לקברה אצל בעלה וישאר עוד פינוי מצד השני עבור א' ממשפחתה או שישאר פנוי לגמרי כשיעור קבר א' בודאי סגי בזה כיון שיש מקום מיוחד לקברות המשפחה לא נגרע חביבות המשפחה בעבור שלמרחוק נקברים מתים אחרים וכהא דאין קוברין רשע אצל צדיק ומ"מ מותר לקברו להלאה בביה"ק זה וכן מה שנסתפק רו"מ בהא דכבר עברו י"ג שנה מקבורת האשה שכבר אחר יב"ח אין עלי' דין ובעלה. נקבר זה מקרוב והוא תוך יב"ח אולי דמי להא דאין קוברין צדיק אצל רשע הנה לענ"ד אין בזה חשש חדא דמבואר בס"ח ס"י ל' שמלבד דין גיהנם יש דינים אחרים קשים ובפי' אזולאי שם הביא עובדא שהי' בפני רח"וו שהי' כ"ה שנים משנפטר וסבל עונשים מרים ואמר כי משפט גיהנם יב"ח הוא משנכנס לגיהם וקודם לזה כמה הפרתקאי עדו עלי' ושם סי' מ"ו מבואר דגם אחר יב"ח יש עונש אלא שאינו חזק כ"כ כמקודם ע"ש ואף די"ל דרוב ישראל כשרים ואינם נענשים עכ"פ יותר מיב"ח הרי נוכל לומר דבעלה ודאי התוודה ועשה תשובה קודם מותו והרי המקדש ע"מ שיהי' צדיק ונמצא רשע חיישי' שמא הרהר תשובה בלבו וסגי בזה שיהי' נקרא אפי' בשם צדיק ובתוס' ב"מ נ"ט כתבו דאם עשה תשובה אינו בגיהנם גם יב"ח וברמב"ם פ"א מתשובה ה"ג דאפי' הי' רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו ע"ש ועכ"פ גם אם יענש עוד ביסורי גיהנם עכ"פ אין לו עוד דין. רשע וע' בתו"ח

לסנהדרין ק' בהא דעתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק ש"י עולמות ביאר שיש תר"ך עולמות אלא שהאדם נברא זכר ונקיבה וכן כל הנשמות באות לעולם זכר ונקבה ושניהם נעשים במילואם ואורן תר"ך עולמית מחלקין לשניהם מחצה למחצה וכחד גופא דמיין וישלטו בנכסיהון שוה בשוה לכל א' ש"י עולמית ע"ש א"כ בודאי יש לקברה אצל בעלה.

סימן שמד

א לחכם אחד

ב בדין שיעור מ"ס אי הוי מה"ת שהביא דברי תר"י פ"ח דברכות דס"ל דהוי רק מדרבנן כ"ה גם דעת הב"ח ולבוש יו"ד סי' ק"כ וכבר הוכיחו במש"ז סי' קנ"ט ובפרט בס' דברי אמת להיפוך וע' בהגהת ב"ש על המשניות פ"ח דמקואות מהירושלמי סוף ע"ז בזה ובשם תשו' לחמי תודה שדחה ג"כ שי' הב"ח ועי' בא"ז ה"ל נדה סי' שנ"ט בשם בה"ג וש"פ בענין טבילת נדה וע' בסהי"ש הגדול לר"ת סי' תרכ"א תרכ"ב.

ג וע' בט"א לחגיגה י' שהוכיח דלאדם גדול לא סגי בשיעור מ"ס וצריך יותר כפי ערך גבהו.

ד ובדבר מ"ש בדין נהרות אם מחצה למחצה נוטפין וזוחלין אם פסול ורמז למ"ש הש"ך סק"י בדעת בעה"נ ואני מצאתי בהשגות הראב"ד פ"ו מפרה ה"י שכ' וז"ל אבל שאר הנהרות לא פסל שאין מתערבין בהם מי גשמים מחצה עכ"ל הרי דבמחצה פוסל ובעיקר דין טבילה בנהרות ע' תשו' אבקת רוכל סי' ס"א שהעלה ג"כ דרוב הפוסקים ס"ל כאבוה דשמואל וגם לשי' הסמנ"י וש"פ שפסקו להתיר מ"מ אם הוא נמל מקום גלוי הרי קיי"ל דאשה לא תטבול בנמל. ועוד דאפי' ר"ת מודה דבמקום שנתרחב הנהר ע"י הגשמים אסור לטבול כמ"ש ריי"ו ובמהרי"ק שרש קט"ו ושכ"פ הראב"ד ואע"פ שאינו מודה להם כמ"ש בב"י וע"ש שסיים דאפי' טבלה שם לא עלתה לה טבילה ולא סמך עמ"ש בב"י לחלוק ע"ד ריי"ו ע"ש בסוף התשובה ובאמת שברמב"ן פסק ג"כ כדעת ריי"ו והרשב"א בנדרים שם חולק עליו וס"ל דגם ביום הגשמים התיר ר"ת ולפמ"ש הריטב"א בנדרים בשם ר"פ הלוי גם לשי' המחמירים אין בזה אלא איסור דרבנן משום מ"ע וע' בא"ז ח"א בשו"ת שבסופו סי' תש"פ שפסק להתיר גם במקום שלא הי' מהלכין בתחלה ודחה דברי השואל המחמיר בזה ואח"ז ביאר ד' התוספתא ומסיק דבנהר אין להקל בזוחלין אלא במקום שמהלך בתחלה ע"ש עוד בזה.

ה ומ"ש בדין קטפרס במעין כבר האריך בשו"ת נטע שעשועים ס' כ"ד לדחות דברי הרמב"ם והוכיח שדעת כל הפוסקים דבנהר שאין המים פוסקין לכ"ע עושין חיבור

כמ"ש המרדכי בשם ר"ת ומ"ש הב"י שא"נ כן מדברי הפוסקים כונתו עמ"ש המרדכי בשם ר"ת דהוי חיבור טופח ע"מ להטפיח כרוחב שפ"ה דבזה פליגי ש"פ וזהו ג"כ כונת הר"א מוורדינא שהובא ברוקח וב"י וגם הפוסקים החולקים גבי גלגל היינו משום שהכלים לא היו נקובים כשפ"ה וע"ש שהשיג גם ע"ד הש"ך סק"פ ושצדקו דברי רמ"א שם והרמב"ם שכתב שאין הנזחלים מערבים מודה במעין ע"ש באורך וע' תשו' כ"ס יו"ד סי' צ"ו באורך בדעת רמב"ם וש"פ בזה ואכמ"ל ועכ"פ מ"ש רו"מ בדעת מרדכי דס"ל דגם במעין פוסל קטפרס ליתא דכמו דס"ל בנהר שאינו פוסק אין חשש בקטפרס ה"נ במעין שאינו פוסק.

י אך בגוף הדבר אם יש להקל בקטפרס בדרבנן בתוס' חולין ק"ו ונדה מ"ט ותר"י פ"ח דברכות כתבו לחלק בין טבילת הגוף ובין נט"י אבל הוא תמוה מש"ס דגיטין ט"ז דעריך על אילפא ומצאתי בס' דברי אמת קונ' ג' שהעיר בזה וכיון שגם בנט"י מחמירים מכ"ש בטבילה של גוף דכתב אבל יש לחלק בין ניצוק לקטפרס וע' תשו' ח"ס סי' ר"י ובתשו' ר"מ שיק סי' ק"צ העלה שדעת הב"י ונו"ב דגם בדרבנן קטפרס אינו חיבור ובסי' קצ"ה העיר ג"כ מגיטין ט"ז דמוכח דאין לחלק בין דרבנן לדאורייתא וע"ש מ"ש בדין מעין הנ"ל.

יא ומ"ש בדין גל שנתלש שבסנ"ז וש"ך ס"ק קכ"ג ע' פיה"מ להר"מ פ"ח מפרה מ"ח דמבואר דלא כהב"ח וע' רא"י חולין ל"א ב' ותשו' פרמ"ר יו"ד סי' י"ד ומ"ש רו"מ ע"ד הש"ך ס"ק ק"ד כבר קדמו בתשו' ח"ס יו"ד סי' רי"ח ובנח"א שבאשכל סי' נ"ו עמוד קל"ז אות ט' וקל"ח אות ו' וק"מ אות י' ברוב הדברים ובגוף דין פשוטי כ"ע אם מותר להעמיד בהם יעוין בירושלמי פ"ב דחגיגה הל' ה' במגריפה של עץ לא בעומד מחמת דבר טמא הוא וכו' תיפתר באוספו בנסר,

יב ומ"ש מדברי הח"ס בדין סותם בדבר המקב"ט רק להגן שלא יופסל דמותר יש להביא סמוכין מדברי הר"ש פי"ב דכלים מ"ד בסופה במ"ש ומטהרי רבנן משום שעשוי רק לחיזוק וע"ע בשו"ת ב"ש ח"ב סי' ס"ד ובהשמטות הביא משו"ת הלק"ט ח"א סי' ע"ו וגם ראי' מפ"ב דכלים מ"ה ורע"ב ופי' הגר"א שם ע"ש.

יג ומ"ש דאם המים מפסיקין גם בפחות מג"ט סגי בהמשכה דכיון שיש דבר ממשי' ליכא דין לבוד ועיין בתוס' שבת ק"א ע"א ד"ה הני ביציתא וכו' אבל אם יש בין נסר לנסר חלל פחות מג' כלבוד דמי ואע"פ שהמים נכנסין וכו' ע"ש וכן בסי' שנ"ו ס"א מבואר דבמים מפסיקין אמרי' לבוד וע' במש"ז א"ח רסי' שס"ג ובא"א סקי"ח מ"ש בזה ובמק"א הבאתי מהתוס' סוכה י"ח ע"א סוד"ה אין לבוד וכו' ועוד מכמ"ק.

י ומ"ש בדין מעין שהי' עומד מתחלה והרבה עליו שאובין דאינו מטהר בזוחלין הגם שכ"ה דעת הר"ש פ"ה דמקואות מ"ג וע"ש עוד פ"א מ"ז בשם תוספתא וע' בשו"ת מהר"ח א"ז סי' ר"ד שהביא ג"כ דברי הר"ש ובשם הר"מ בן חסדאי בזה אבל כבר כתב בשו"ת ד"ח ח"ב יו"ד סי' צ"ג שמדברי רמב"ם פ"ט הי"א נראה להיפוך וע"ש סוסי' פ"ח וסי' צ' והגם שפסק להחמיר כדעת הר"ש מ"מ העליתי בתשו' דדוקא בנמשכו המים לבריכה חוץ להמעין אבל בחפירת המעיין אפי' נעשו עכשיו זוחלין כשרים בטובל בחפירת המעין עצמו אך אם נתהוה הזחילה ע"י שאובין בזה אין להקל ועמ"ש בשו"ת משיב כהלכה סי' ח"י באורך בזה.

יא ומ"ש בדין נתן סאה ונטל סאה מדברי רמב"ם ודגמ"ר יעוין בירושלמי פ"ג דיומא הל' ה' בסופה שלא יאמרו כ"ג טובל בשאובין וכו' והתם הי' מעין כמ"ש התוס' בבכורות נ"ה ד"ה שמא ובא"ז ח"א סי' תשע"ט ומוכח דגם במעין איכא ס"ע אך לפמ"ש בפ"מ ומרה"פ שם יש ליישב וע' בב"י ובכ"מ פ"ד ה"ז דביוצאים המים מאליהם ע"י ששופך לתוכו שאובין גם להרמב"ם שרי וע' בצל"ח ביצה י"ד ע"ב ברש"י ד"ה ושוין ושו"ת הש"מ סי' מ"ה ויש יע"ק סוסי' ר"א בתשו' לקאמינקא וע' באשכול סי' נ"א ונח"א שם בזה.

יב ומ"ש בדין המשכה ע"ג קרקע אם מיקרי ראוי לבלוע וי"ל ראי' מנדה ס"א ע"א הביאו לו סדינים ושראן במים ופרסן במקום טומאה לח ובמקום טהרה יבש ובתוס' ד"ה מקום וכו' ואקרקע קאי שהי' לח מחמת הסדינים שבלע לפי שהי' רך ותיחוח וכו' ומוכח דדוקא במקום עפר תיחוח הוא בולע ולא במקום קרקע קשה וע' חו"מ ס' קנ"ה סי"ב וסי"ד וע' בש"ג פ"ד דביצה בהא דאין מולגין וכו' בשם ריא"ד משמע להדיא דכל קרקע הוי מנוקב ואולי מיירי בעפר רך ותיחוח וצ"ע.

יג ומ"ש להסתפק אם צריך שיהי' בעפר הבור ג"ט להכשיר המים שאובין הנובעים לתוכו דרק הקרקע יעוין בתה"ד סי' רנ"ח והובא גם בב"י בענין פקיקת הנביעה שפסק למלא עפר ב' או ג"ט דהמים הנבלעין נכשרים בהמשכה ומוכח דסגי גם בב' טפחים ואולי רק בצירוף דיעות הפוסקים דמעין לא נפסל בשאובין

יד ומ"ש בדין חיבור כשפ"ה שבין מקוה כשרה לפסולה אם כשר כשחזר ונסתם הנקב יעוין בר"ש פ"ו דמקואות מ"ח ופ"ח מ"א בסופה דיש ראי' להאוסרים וע' בר"ש ורא"ש פ"ו מ"א דמוכח לפי פירושם דהיכי דב' מקואות סמוכים זל"ז והנקב בתחתיתם דלעולם כשיש מ"ס באחת מתחברת עם השני' סגי בהשקת פחות מכשפ"ה וצ"ע די"ל דשא"ה דהעפר אינה מעמדת א"ע ע"ש ותבין.

טו ומ"ש בדין חיבור כשפ"ה אם הוא הלמ"מ יעוין במרדכי ע"ז פ' השוכר סי' תתנ"ו בשם ראבי' דמפורש דהוי הלמ"מ ובשו"ת ב"ש ח"ב פלפל בזה עם הגאון מהרש"ק ז"ל ושניהם לא ראו ד"ז והעירני לזה ח"א.

טז ועמג"א סי' ש"כ סקכ"ג בשם תוספתא ורמב"ם דמותר לחבר המקוואות בשבת וע"ש דמפורש דשני מקואות זעג"ז החוברים כשפ"ה ליכא משום חשש ניצוק גם להרמב"ם וע"ש במחה"ש ותבין וכן מוכח ברפ"ו דמקואות מ"א ע"ש ודו"ק ובשו"ת ד"ח האריך בזה ולא הביא מהנ"ל. ומה שהאריך בדין כלי שניקב בתחתיתו בסתירת דברי הש"ע מסעי' ז' לסעי' מ' הנה מצאתי בתשו' מהרי"ט צהלין סי' ר"י שהאריך להוכיח דגם להרמב"ם אם ניקב בתחתיתו סגי בנקב כ"ש ודוקא מן הצד בעי' כשיעור המטהר ואני מצאתי בתשו' חזה התנופה להרא"ש (שנדפס בשו"ת חיים שאל ח"ב בסופו) סי' נ"ח וז"ל נתברר מדברי הר"מ מרוטנבורג מתוס' דמקואות דבנקב כ"ש בתחתיתו נתבטל מכלי לענין שאיבה ולא נקראו מים שבו עוד מים שאובים ולפ"ז אפשר להביא מים לכתחלה כל מימיו ע"י כלי מנוקב בשוליו כ"ש כיון שהכלי אינו מחזיק מימיו ועכ"ז לא רצה הרב לעשות מעשה ואני אומר דבשעה"ד יש לסמוך ע"ז אם א"א בע"א וראי' מתוס' דמקואות גבי קסטלין המקלח בכרכים וממעין היוצא לתלמיד וכו' עכ"ל ואני מצאתי בתשו' הרשב"א ח"ה סי' ס"ב שהביא ג"כ מפ"ד דמקואות וסוגיא דיבמות ודברי הר"ש דבשוליו סגי בנקב כ"ש וסיים וז"ל ומ"מ יש להחמיר כפשטא של מתני' ועד שיהא הנקב כשפ"ה אין מורין בו להכשיר עכ"ל וע"ע בשו"ת אמרי אש יו"ד סי' פ"ו ושו"ת ברכת יוסף חיו"ד בסופו מ"ש בזה.

סימן שמה

א לכבוד ידידי הרב הה"ג וכו' מו"ה יהושע נ"י האבד"ק טוריסק ברוסיא

ב ע"ד שאלתו בפנוי' שנשתדכה לכהן ונודע כי מאז הרתה לזנונים ובתחלה אמרה בפני אמה חורגתה שבהיותה חוץ לעיר אנסה עכו"ם וא"ח הבינה ששקר הדבר כי היא והשכנים נודע להם שהי"ל קצת קירוב עם בחור א' שדר עמה באותו בית שהי' בו אבי' ואבי הבחור והבחור ושכינה א' נצרכה פ"א לכנוס לבית הבתולה והי' סגור ודפקה כמ"פ ושמעה ריצת א' משם וכשפתחו לה הבית שכבה הבתולה במטתה. והבחור שכב בחדרו במטתו וכפי חשבון ט' ירחי הריון התחילו כמעט במכוון מאותו זמן. ואח"כ הודית הבתולה בפני איזו נשים כי הבחור פיתה אותה וממנה הרה והעיר רובה יהודים כשרים והגם שסיעה העוברת רובה עכו"ם מ"מ יש רוב בעיר נגדם ורק בימי ירידים רוב

עכו"ם גם יש מרחוק קצת חצר של אדון א' ויהודי מחזיק שם החלב ויש גם פערשטאט ונהר מפסיק ורחוק וועלט וכשיקרש רחוק חצר וויערסט והשכנות אמרו שאין דרך הבתולה לילך לשם ורק אם לפעמים הולכת אזי לא תלך יחידה ועם הפערשטאט אולי רובן עכו"ם ויש ספק בדבר עכת"ד השאלה.

ג והנה רו"מ האריך מאד בדברים נכונים דלשי' רוב פוסקים בטוענת ברי דלכשר נבעלה מהני גם בחד רוב ולשי' נו"ב בבית בפ"ע יש להקל דהוי כשכונה בפ"ע אבל מ"ש דגם בימי הירידים שיש רוב עכו"ם אין לחוש שאין לה היכרות עמהם, יש לפקפק לפמ"ש התוס' בכתובות דהא דאונס לא שכיח הוא רק מדרבנן א"כ הרי מה"ת יש לחוש שמא נאנסה מעכו"ם דזה אינו תלוי בהיכרות כלל אבל נראה לקיים דבריו לפמ"ש הריטב"א לע"ז כ"ו בשם קצת פוסקים בהא בלא יתייחד ישראל עם העכו"ם דבזה"ז דאיכא אימת מלכות שרי להתייחד א"כ אף דהתם ש"פ לא ס"ל כן וע' תשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' פ"ב שאין לסמוך להקל היינו מחשש סכ"נ דחיישי' למיעוטא וגם דוקא ביחוד במסתרים אבל בעיר שרבים מצוים ואם תצעק הנערה יש מושיעים ועונש בדא"ה בודאי אונס לא שכיח כלל ואין לחוש לכך.

ד גם נראה דהתוס' מודים דבעיר בדשכיחי רבים ביום אונס לא שכיח מה"ת ומקרא מלא על דבר אשר לא צעקה וכו' והגם דלפמ"ש הנו"ב מ"ח סי' כ"א יש לפקפק בזה אבל כבר השיג עליו בפת"ש לעיל סקי"א והביא בשם ר"מ אלשקר להיפך ועתוס' כתובות ס"ג ע"ב ד"ה אבל וכו' במ"ש בהא דנדרים צ"א דמסתמא ברצון הוה דבביתה הי' ועוד שלא צווחה וכו' ע"ש דמוכח כמ"ש וע' מהרי"ק שרש קכ"ט שכתב בפשי' דבעיר חזקתה ברצון א"כ אונס לא שכיח ואיכא רובא להיפך וגם יפה הביא רו"מ מהח"ס ח"א סי' ט' וסי' י"ח בזה.

ה ומ"ש בדין אם לתלות ברוב ימים עמ"ש בפתיחה שבגילוי דעת אות ל"ד שהבאתי מתשו' מהרי"ק שרש קכ"ט דאם לא נודע אימת בא עלי' תלינן ברוב ימים וגם מס' האשכול ה' מקוואות סוסי' נ"ט דבנהרות שאין זמן קבוע לחסרונם אם רוב השנה זוחלין עיקר יש לסמוך ארובא ועוד הבאתי מכמ"ק וגם דחיתי שם דברי הבר"א שהביא רו"מ וגם ביארתי הא דריש כתובות והבאתי מתוס' עירובין ל"ט רע"ב במ"ש דתולין ברוב שנים שא"ב עיבור ומדברי תב"ש סי' ט"ז סקט"ז. ועתוס' נדה נ"ז ע"ב ד"ה הרואה וכו' יעי"ש בסוה"ד בח"ש כיון דרוב ימים טמאים יש לחוש ואכמ"ל, וא"כ צדקו דברי רו"מ ובפרט שהביא מהח"ס סי' ט' שכתב דאין לחוש לעוברים ושבים וכדאי הוא לסמוך עליו.

ו והנה מ"ש רו"מ מדברי האחרונים דקרובים אינן בכלל מיעוט פסול ובש"ש הביא מהנמוק"י יבמות סו"פ אלמנה שכתב להיפוך יש לי לדון ע"ד פלפול למאי דאי' ביומא ס"ט ב' דאהני תפלת אנשי כנה"ג דלא ליברי יצה"ר בקרובים (ואף דאין למדין מאגדה כבר כתב בתשו' ח"צ דמעובדא ומעשה שהובא באגדה למדין) לכן אינן בכלל ואף דלפעמים מזדמן גם בקרובים הוי רק מיעוטא ובדאיכא רוב כשרים הוי תרי רובי ובזה יש ליישב מה שהקשה הג' מהרמ"ז מלבים והובא בת' כ"ס סי' ב' מהא דקידושין ע"ג דאמר רבא דבר תורה שתוקי כשר דרוב כשרים ופירש"י דמיעוט פסולין היינו ממזר וקרובים הרי דגם קרובים בכלל ולפמ"ש ניחא דכיון דכל טעמא משום דבקרובים לא מיגרי יצה"ר א"כ התינח משבאו אנשי כנה"ג ובטלוהו אבל בזמן התורה גם קרובים בכלל וז"ש דבר תורה שתוקי כשר פרש"י שפיר דגם מיעוט קרובים בכלל.

ז ובזה י"ל דברי נימוק"י הנ"ל דכבר העיר הכ"ס שם מדוע נקט הנימוק"י דוקא קרובים ונראה דהתוס' בכתובות הקשו הלכתא אהלכתא דשמואל אמר דברוב א' סגי והש"ס מסיק דבעי' ב' רובי ולזה תירץ הנימוק"י דשמואל מיירי שהמיעוט הוא קרובים דאיכא נמי ב' רובי וכמ"ש, יש להוסיף טעם למ"ש הח"ס דקרובים הם בחז"כ ולכאורה אמאי ממזרים ונתינים אף שפסולין לקהל מצד תולדותן אמאי אין להם חז"כ לזנות. אבל הנה הבכ"ש בברכ"ש לכריתות ט"ו א' כתב שביאר במק"א בראיות דהא דאמרינן כל ישראל בחז"כ היינו בישראלים כשרים מיוחסים אבל ממזרים ונתינים וכדומה לאו חזקתן בכשרות ע"ש וא"כ יש לתלות הזנות באותן שאיתרע חזקת כשרותן ולא בישראלים כשרים מיוחסין.

ח וגם יפה כ' רו"מ דכיון דאיכא רגל"ד דזינתה מהבחור ע"י עדות האשה השכינה וגם חשבון ט' ירחים מכוונים לזמן ההיא אין לחוש יותר ואני מוסיף ראי' מש"ס דמכות כ"ג ב' כיון דחשיב ירחי ויומי ואתרמי דחזינן מחזקינין דלא חזינן לא מחזקינן ואף דהתם הי' ביאה גמורה והכא רק דיומא כבר הביא רו"מ מהב"ש סי' ד' סקמ"ח בשם הב"ח דדמי להדדי והן אמת דהב"ש חולק עליו מ"מ הוא סניף גדול גם יש לדון מטעם קורבה דאף דרוב וקרוב רובא עדיף מ"מ הבא הוי קורבה דמוכח ובמקומו דעדיף מרובא כנודע מדברי הרמב"ן ב"ב ובתו"ח לב"ב כ"ג שם ועיין במרה"פ על הירושלמי בפ"ב דב"ב ה"ו ורפ"ז דשקלים ה"א והכא דהוי באותו בית וגם רגל"ד י'. דמהני הקורבה כמו רוב ואיכא תרי רובי ועמ"ש בדע"ת סי' מ"ח סקל"ט שו"ר בח' ח"ס סי' ט' שהעיר בענין קורבה אלא שלא הביא מהת"ח ומרה"פ הנ"ל.

ט ומ"ש רו"מ מהא דענ"ב הגם שהאמת כן דאין לחוש לענ"ב בעלמא וע"ע תשו' מהר"ם שיק א"ע סי' ט"ו בביאור ד' הח"ס שלא יסתרו זא"ז. מ"מ הכא הרי אמרה בתחלה שהוא באונס מעכו"ם ושאחד"א ואף שלא אמרה בב"ד כבר הוכיח בתשו' צ"צ סי' צ' מתשו' מהרי"ן דגם בכה"ג מהני ושם סי' ק"ד ביאר דגם באמתלא אם יש לחוש דאלפוה לשקר ל"מ גם אמתלא א"כ הכא י"ל דמה שחזרה בה כדי שלא תיפסל לכהן למדוה כן ול"מ האמתלא כלל ובכה"ג לגרע האמתלא ולהחזיק דיבורה הקדום דשאחד"א י"ל דלכ"ע אמרינן ענ"ב דעכ"פ האמתלא שלה נגרעה ע"י חשש זה, ומ"ש רו"מ דבנ"ד תורה בה עוד קודם שנשתדכה לכהן אכתי י"ל דלמדוה לשקר כדי שלא תפסל לכהן ועתוס' כ"ב קל"ד ותומים סוסי' פ"ב בכ"מ אות ל"א ל"ב. אבל נראה דכיון דלאו כ"ע ד"ג אין לחוש לכך ולכן כיון שחזרה בה קודם השידוך מהני שפיר אמתלאתה דכיון שכל דברי' הי' רק עם הנשים והם בודאי לאו דינא גמירי ולא עלה בדעתם כלל שתשתדך לכהן ושאסורה לכהן אם נאנסה ע"י עכו"ם טפי מע"י ישראל ורו"מ הביא מהחמ"ח סי' קט"ו ס"ק כ"ב וב"ש סקכ"ד דאין לחוש באיסורין שמא למדוה לומר כן.

י גם י"ל דכיון שמה שאמרה תחלה שע"י עכו"ם נאנסה הי' רק בפני אמה חורגתה שהיא מנשים השונאות זא"ז ואינה נאמנת לנגדה ועתה אחר שחזרה בה גם אם היא תודה שאמרה כן הרי תאמר גם אמתלא שלה והפה שאסר וכו' אך בזה יש מקום עיון אם מהני מגו במקום שאחד"א ועקצה"ח סי' ל"ד וסי' פ' ובשו"ת ב"א חא"ע סי' א' הביא כמה סתירות והעלה דהיכי שהדבר נוגע גם לאחר ל"מ מגו כלל נגד שאחד"א ע"ש וה"נ בנ"ד.

יא ולפמ"ש בתשו' שב יעקב דהיכי שלא ידע אם יש איסור עי"ד לא אמרינן שאחד"א יש לצדד גם בנ"ד אך בקצה"ח סי' פ' סק"ב חולק עליו.

יב עוד יש לדון דליכא בזה משום שאחד"א לפמ"ש הט"ז בא"ע סי' קנ"ב סק"ח דל"ש דין שאחד"א אלא היכי שיש בשעת דיבורה איסור מחמת דיבורה אבל אם בשעת דיבורה ליכא איסור עי"ז ל"ש לומר שאחד"א ע"ש וכדבריו נראה מהראב"ד פ"ח מלי"ב ה"ט ע"ש כמ"ש ולא נתקבלו דברי' כלל ועמ"ש בדע"ת סי' א' סקע"א א"כ י"ל דהכא שהיתה מעוברת ואסורה בלא"ה להנשא עד אחר ימי עיבור והנקה א"כ לא הי' אז נ"מ לדין משום זונה לכהן ולכן ל"ש שאחד"א אבל י"ל דנ"מ שיהי' ב' איסורים וגם היכי דאאחע"א הרי נ"מ לקברו בין רשעים גמורים ובפרט דכל דין מעוברת רק מדרבנן ומשום זונה איכא איסור תורה וגם יש דיעות דגבי עכו"ם ליכא דין מעוברת חבירו כנודע ובצירוף כל הטעמים שכתב רו"מ והוא צורך שעה הנני מסכים עם רו"מ להתירה לכהן ויושיב רו"מ

ב"ד של ג' וישאלו הבתולה שתאמר האמת אחר האיום וגם תאמר האמתלא בפיה כמ"ש התב"ש סי' א' ואז יתירוה.

יג ובמ"ש מדברי הט"ז סי' קנ"ב שו"ר שמדברי הב"ש סי' מ"ח סק"ד מוכח להיפוך אך לפמ"ש בת' תו"ח למהרח"ש ח"ג סי' נ"ב דבאמרה בפני ע"א אפי' הוא חכם העיר אם חזרה בה ליכא משום שאחד"א והביא שכ"ה בת' מהריב"ל ח"א דף כ"ב וכ"ה בתשו' פ"י חא"ע סי' א' וה"נ בנ"ד שאמרה כן רק בפני חורגתה.

סימן שמו

א שוכ"ט לכבוד ידידי החריף ובקי העדני העצני מו"ה צבי הירש הלוי נ"י

ב מכתבו הגיעני וכן באו ת"י חי' הריטב"א על ז' מסכתות ותש"ח לו.

ג וע"ד הדו"ד בעשיר א' שמת והניח בנים ובנות, וא' מבניו הי' חייב לאביו חוב בע"פ ב' אלף ושני מאות רו"כ ותובעים היורשים שישלם החוב לקופת הירושה והוא טוען כי לאשר בדתוה"ק אין הבנות יורשות ועפ"י דד"מ יקחו חלק והוא גזל והוא תופס סך זה מחלק הבנות שעולה חלק כל אחת הרבה יותר מזה.

ד והנה רו"מ האריך בדברי החת"ס חו"מ סי' ק' בהאי דשיירא שבא גייס וטרפה אי דוקא אם כבר טרפה ובד"ז כבר הארכתי בחבורי משפט שלו' סי' קפ"א והבאתי מתשו' בש"ר סי' רי"ט בשם תשו' הר"פ דדוקא בטרפה אבל בטור וקיצור פסקי הרא"ש גרס לטרפה והבאתי דברי החת"ס ושם ס"ב הארכתי בדברי הרמ"ה שהביא רו"מ, ובדברי המאירי ובקונ' משמ"ש שנד"מ (ונמצא בקהלתו אצל ר' פייביל ראזען שהוא הי' המדפיסו) הבאתי מתשו' גו"ר הספרדי שפסק דדוקא בטרפה והבי' ראי' מדברי רי"ו שהובא בסי' צ"ז סכ"ד ע"ש וע"ש בתומים, והנה מה שהשיג רו"מ ע"ד החת"ס מהא דב"ק קט"ו ב' דבא"י להציל גם בעודן בידו א"י לחלל עליו מע"ש כבר העיר בזה בנה"מ סי' שס"א סק"ב, שו"ר שהביאו רו"מ בעצמו אח"ז, ועי' חת"ס סי' קנ"ה באמצע התשו' דיא"ש זה כהפקר וג"ז הביא רו"מ אח"ז ומ"ש רו"מ מדברי האו"ז יש לפקפק קצת, ועכ"פ דבר זה הוא מחלוקת הראשונים ובחבורי שם הבאתי מדברי המרדכי וגליון אנשי שם שבדק בכל הספרים דהגירסה וטרפה ועתה ראיתי שגם רו"מ הביאו.

ה גם מ"ש מהתוספתא שיאמר בפני ב"ד גם מזה הבאתי בחיבורי סי' קפ"א וגם מפי' המג"א על התוספתא, אבל רו"מ הביא לנו מדברי האו"ז וגם אני לא ראיתי אז – אבל לדינא העליתי שם דגם בלא ב"ד מהני.

1 אבל נד"ד נראה דלא דמי להנ"ל דהנה כשנפלה הירושה להיורשים והבנות נוטלות בכח דד"מ הוי כבא כבר חלקם לידם מכל העזבון הנשאר כמ"ש רו"מ בעצמו דכאן גרע מגייס דודאי לא יחזרו בהם א"כ כבר זכו בכח דד"מ בחלק בהעזבון א"כ מה שתופס החוב בע"פ שמגיע ממנו הוא רק של כל הבנים כיון שהבנות אין יודעות מזה כלל כפי הנראה ממכתבו דאל"כ איך יכול לתפוס הרי יתבעוהו בדא"ה) ואיך יוכל לתפוס משל הבנים מה שהוא בחזקתם ואפי' לפי ערך חלק הבנות בזה החוב אם הם אין יודעות ולא יטלו מזה יהי' מאיזה סיבה שיהי' עכ"פ אין הבנים מתייאשים והוא בחזקת כל הבנים כי כבר נטלו הבנות חלקם משאר העזבון בכח דא"ה, ולא דמי להא דגייס וכדומה, דהתם שהי' עומד הגייס לנטלו אין שותפיו מפסידין כלום במה שזה בא והציל לעצמו שאם הוא לא הי' מציל הי' הגייס נוטלו וכבר נתייאשו וזה הציל מיד הגייס והתסיד להגייס שלא יוכלו ליטלו אבל הכא אם זה נוטל לעצמו החוב בע"פ יפסידו האחים משלהם שהרי הבנות נוטלות חלקם בין כך ובין כך, נמצא שגוזל האח הזה את החוב משל האחים כפי העולה לחלקם מזה החוב, והוא אינו מציל מיד הבנות עי"ז כלום שהרי הם יטלו בין כך וב"כ חלקם הידוע להם ומהחוב הזה ב"כ וב"כ לא יטלו ובד"ת אין להבנות שום חלק בהחוב, א"כ הוא תופס משל האחים משלהם לכן א"י לתפוס וכן לא דמי להא דשותף חולק לעצמו במקום הפסד דהיינו ג"כ לפי ששותפיו לא ירויחו כלום אם הוא לא יציל חלקו שהרי יופסד הכל וגם אין מפסידים מה שזה מציל וחולק לעצמו שהרי בלא"ה לא יצילו הם משא"כ בנ"ד הא למה זה דומה כאלו נפל להם עושר פחות כמה אלפים כפי שנוטלים הבנות ויש לכל א' מהאחים חלק בהנשאר כאלו אבדו אותן החלקים שלוקחים הבנות דאבד מהעזבון, וגדולה מזה בסי' רצ"ב סעי' י' בהג"ה דבערבן עם מעותיו ונאבדו ההיזק לפי ערך המעות וגם המוחזק אי"ל שלי הן ומכש"כ בעזבון של שותפות כיון שהבנות גוזלת חלקם ה"ז כנשאר עזבון פחות והנשאר הוא של כל האחים וגם החוב בע"פ בכלל מה שנשאר ויחלקו ביניהם האחים כפי חלק בכל מה שנשאר מהעזבון, ובפרט שהרי בשעת מיתת האב לא אמר שתופס הח"ב בע"פ לחלקו וכל זמן שלא אמר כן שייך החוב לכל האחים וכמ"ש כה"ג בסי' רפ"ג ס"ב בהג"ה גבי נכסי המומר וא"כ כבר זכו כל האחים גם בהחוב כל א' לפי חלקו ואחרי שנחסר חלק שנוטלות הבנות מן העזבון וה"ז כנאבד שההפסד לכל א' לפי חלק – א"כ לא יוכל לומר עכשיו שתופס החוב לחלק ירושתו שהרי אין כאן עזבון רק פחות כמה אלפים שנאבדו ע"י גזל הבנות נמצא שזכין לו חלק רק לפי ערך שיש לשאר האחין. כנלענ"ד.

ז ומה שהקשה בהא דר"ה ל"א ע"ב רנב"י מ"ט ל"א כר"פ והא אליבא דר' יוסי מכות י"ט אין מע"ש נאכל בזמה"ז בירושלים לכן לא רצה רנב"י לפרש תקנת ריב"ז שלא אליבא דהלכתא – לענ"ד לק"מ שהרי לפי פירושו של רנב"י שהתקון לשון של זהורית בע"כ דהי' ד"ז בזמן שביהמ"ק קיים והש"ס פריך באמת על רנב"י מטעם זה ועכ"פ פרשו של רנב"י הוא כן א"כ מ"ט לא מפרש כר"פ דקאי על כרם רבעי.

סימן שמז

א לחכם אחד

ב בדין הבערת הטאבאק (טוטין), מנר של חלב ובגליון רש"א ליו"ד סי' צ"ב ס"ט לענין החזיק סכין ע"ג שלהבת של נר חלב עד שהוחם הסכין שהקילו ובעקרי הד"ט חא"ח סי' ח"י אות ס"ה ויו"ד סי' ז' אות כ"ד בשם כמה מחברים לאסור בזה אך דבנ"ד נראה שהוא דבר הפוגם וכתב ששמע בשם הגה"צ אבד"ק שיניווא שאם נטף מנר של מילער לעכט על קערה אין לאסור משום דקודם שנעשה הנר נשרף החלב בפיטריאל ואין בו טעם חלב כלל ואפי' העכברים אין אוכלין ממנו ובפרט שמערבין גם ברענשפירטוס ולויגא בודאי אין בו שום טעם חלב כלל לכן דעתו נוטה להקל עכ"ד והנה גם אני חקרתי אצל איש אומן שהי' עוסק זמן רב במלאכת עשיית מילער נרות ואמר לי שמערבין החלב עם אליעם עד שמתרכך הרבה כמו חלב שנימס ואח"ז נותנים אותו תוך שקים קטנים ודוחקים אותו היטב עד שחוזר ומתקשה ומזה נעשים הנרות ואינו ראוי אפי' לאכילת כלבים ואפי' עכברים אין אוכלים ממנו וא"כ צדקו דברי הגה"צ משיניווא להתיר אם נטף מהנרות הנ"ל על כלי וגם אם נפל בעין יש להתיר ועכ"פ בדאיכא רובא דהיתרא בודאי יש להקל אך דבנ"ד עושין כן לכתחלה וי"ל דהלוא אם בדבר הפוגם מותר להשתמש לכתחלה וע' תשו' ח"צ סי' ק"א באמצע התשובה ובמ"ש בתשו' מהרש"ם ח"א סי' קי"א מכמה מקומות בזה ובנ"ד שהאיסור כבר נפגם ואינו ראוי אפי' לאכילת כלב לכ"ע שרי וע' תשו' נו"ב מה"ק יו"ד סי' כ"ו ומ"ש שם לחלק לענין נתייבש העור בין איסור בב"ח לאיסור נבלות וטריפות יעוין במחב"ר להחיד"א ליו"ד סי' פ"ז שהעתיק לשון שיבולי לקט שממנו מקור דברי רמ"א שם שסיים דהא דאין מעמידין בעור קיבת נבילה היינו בלחה דוקא ולא בנתייבש ומפורש להיפוך וע' תשו' רדב"ז ח"ד סי' ע"ד מ"ש בזה ומ"ש הנו"ב אם יש לחלק בזה בין איסור לטומאה והאריך בזה במחכת"ה נעלם ממנו דברי הרשב"א לחולין דף ע"א שביאר דבאיסורין סגי באינו ראוי לגר ודוקא בטומאה בעינן שיופסל לכלב אליבא דר"ש ומ"ש הנו"ב שם בשם הר"ש עתוס' מנחות ס"ט ע"א ד"ה

דבלע וכו' וממה שכתבו שם ראי' מחלב דכפרים משמע דלקי מה"ת ולא רק מדרבנן אבל מהש"ס דע"ז ס"ח ב' דפריך למ"ד נט"ל אסור אלא מעתה תיטמא לח ויבש וכו' ומה קושיא מאיסור לטומאה ובע"כ כדעת נו"ב דטעמא דאפושי טומאה לא מפסינין הוא רק בדרבנן ולא בשל תורה וגם מהש"ס דביצה ז' ע"א מוכח דדוקא בדרבנן אמרי' הכי וע' רשב"א יבמות קי"ט ע"א.

ג ובגוף דין נתייבש מצאתי בתשו' רי"ן הרא"ש סי' י"ג שנשאל בדין ישראל שלקח יין מחביות שלו בכד ונתן בנאד של עכו"ם יבש וחזר ולקח מהנאד ונתן בחביות והשיב דאם לא שהה בהנאד מעל"ע לא נאסר ע"ש ומוכח דאם שהה מעל"ע אסור אף שהנאד יבש ואולי מיירי בלא נתייבש הרבה וע' תשו' מים חיים יו"ד סי' כ"ה באורך בענין זה ולא הביא מכל הנ"ל – אבל אין בכ"ז נ"מ בנ"ד שהחלב נפגם עד שנפסל מאכילת כלב א"כ הדבר פשוט להתיר ובפרט בנ"ד שאין הכלי נוגע אלא בהשלהבת אשר רבו בו המתירים יוכל רו"מ להתיר גם לכתחלה.

סימן שמח

א להרב הגאון מו"ה יואב יהושע נ"י אבד"ק קושץ גיב ראדום (רום פאלען)

ב מכתבו הגיעני ובדבר מה שהקשה בדין מורדת שאין מתירין לישא אחרת או לגרש בע"כ עד אחר יב"ח והבעל נתרצה מעצמו לגרשה שנהגו להכשיר הגט והא הבעל אנוס דמה לי אם גוזלין ממנו ממון ומה לי אם האשה גוזלת את שיעבודו שיש לו עלי' ואינה רוצה לדור עמו והניח בצ"ע ולענ"ד לק"מ חדא דכל זמן שלא נתברר אונסו בב"ד דשמא הצדק עמה והוא מבטל כל מודעי ומודה בפני ב"ד בשעת הגט שעושה ברצון בלא אונס ה"ז כהודה שהצדק עמה לנגדו וליכא שום אונס ועוד דכיון שהוא מגרשה כדי שלא יתעגן ויבא לידי הרהור עבירה או כדי לקיים מצות פו"ר או לשבת יצרה ג"ז בכלל מצוה לשמוע דברי חכמים דניחא לי' ברצון הלב דחזקת כשרותו מעיד כהא דב"ב מ"ח וסברת רמב"ם פ"ב מגירושין לבאר הא דכופין עד שיאמר רוצה אני כנודע ומ"ש רו"מ מדברי ריטב"א בהא דמודעה רבה לאורייתא דאף שנתרצו אח"כ מ"מ כיון דהרצון בא ע"י האונס מיקרי אונס הנה שם קודם שקבלו התורה ל"ש סברת הרמב"ם על ענין קבלת התורה עצמה אבל אחר שקבלו התורה נפש כל ישראל רצונה לקיים מצות התורה ולשמוע דברי חכמים.

ג ומ"ש רו"מ מהא דהנשבע לגרש דלשי' כמ"פ מיקרי אונס אף דעביד מצוה לקיים שבועתו וגם המתירים כתבו רק דכיון דבעצמו סיבב האונס בשבועתו לא מיקרי אונס

אבל בבא האונס מאליו לכ"ע מיקרי אונס הנה בב"י סי' קנ"ד הביא מתשו' רי"ן הרא"ש בדין נשבע שאם ישחוק יגרש אשתו ועבר ושחק והשיב וז"ל הרי הוא מושבע ועומד לגרשה וב"ד כופין אותו לקיים שבועתו והגט הניתן בכפייי' זו גט הוא שכל דבר המוטל על האדם לעשות כופין אותו לעשותו והמעשה קיים עכ"ל הרי מבואר כדברי שאין זה אונס והמחמירים כתבו רק שדומה לאונס לכן יש להתיר שבועתו ומצאתי בתשו' אבקת רוכל להב"י סי' קע"ז דאם נשבע שבועה שאין לה התרה יתן גט בלא התרה דאין בזה חומרא אלא לכתחלה ע"ש והן אמת דהמל"מ פ"ב מה"ג רמז להריטב"א שבב"י סי' קס"ה שחולק ע"ד הר"ן הרא"ש ושם מיירי בנשבע לחלוץ וב"ד כפאוהו לקיים שבועתו וכתב דגם אם מצות חלוצה קודמת מ"מ הוי גט מעושה ואני מצאתי בריטב"א קידושין נ' ע"א שכתב דאם יש אונס ממון או נידוי וחרם או שבועה הוי גט מעושה ואולי מיירי ג"כ בהשביעוהו ב"ד אבל היכי שרצה בעצמו לקיים שבועתו י"ל דגם הריטב"א מודה דלא מיקרי אונס ותדע שהרי אם אינו רוצה הרי בידו למיתשל על שבועתו.

ד ומה שהקשה רו"מ בהא דהנשבע לגרש דלשי' כמ"פ הוי אונס הרי כיון דהגט אינו מועיל מדינא משום דהוי גט מעושה א"כ הוי שבועתו שבועת שוא שהרי א"א לקיים שבועתו א"כ אין ממש בשבועתו ולוקה משום שבועת שוא הנה בדברי הריטב"א שבב"י סי' קס"ה כתב דבעובר על השבועה יש להענישו אי משום שבועת ביטוי אי משום שבועת שוא אבל במקיים השבועה לא יעלה עה"ד לדין משום שבועת שוא לא מיבעי' לשי' רי"ן הרא"ש הנ"ל בודאי אין בזה משום שבועת שוא שהרי בדיעבד הגט כשר וגם לשי' הריטב"א כבר כתבתי די"ל דבמקיים בעצמו השבועה החלוצה כשרה וגם אם לא נימא כן הרי כבר כתב הה"מ פ"ח מגירושין הי"ב בהא דה"ז גיטך ע"מ שלא תנשאי לפלוני וכו' שהקשו דא"כ אפי' הלכה ונשאת וכו' היאך גיטה בטל הרי הנישואין אינן נישואין ותי' הרמב"ן דכל שעשתה מעשה נישואין אף שאין מועילים מ"מ הגט בטל דהכי אתני שאם תעשה מעשה הנישואין יתבטל הגט וע"ש עוד דמכח ממ"נ מהני ועמל"מ פ"ג מזכי' ומתנה ה"ג וה"נ בזה אם יעשה מעשה הגירושין אף שלא יועיל מ"מ קיים שבועתו ועוד שהרי אם נאמר דשבועתו בטלה שוב יועילו הגירושין ושוב תחול השבועה והגט בטל כמ"ש כה"ג התוס' גבי עלה עלי' זכר.

ה ומ"ש רו"מ בדין הדביק פת בתנור בשבת סמוך לחשיכה ונגמר אפייתו במוצאי שבת אם חייב וכן בזורע בשבת וחזר ולקט התבואה קודם קליטה הנה כבר האריך בזה המנ"ח מצוה רצ"ח ובקונ' מוסך השבת והעלה דכיון דהתירו לרדות הפת קודם שתאפה לא יגמר החיוב עד שתאפה כמאב"ד ובנגמר במוצ"ש פטור וע"ש בדין הזריעה שרמז לתשו'

הלק"ט מ"א סי' רס"ו אבל בהגהת רש"ש לשבת ע"ג העלה דאף דבהוציא לחם קודם גמר אפי' וכן בלקט הזרעים קודם קליטה חייב מ"מ בלא הוציא אף שהאפיי' נגמרת במוצ"ש חייב ואני הבאתי מהירושלמי רפ"ב דשבת בדין הצית האור בע"ש דפליגי אמוראי וביארתי שנחלקו בסברת הנימוק"י פ"ב דב"ק דאי אמרי' אשו משום חציו המדליק נר בע"ש ודולק בשבת הוי כדולק כולו מע"ש וא"כ ה"נ אם נתן לתנור בשבת גם מה שנאפה ע"י האש במוצ"ש הוי כאלו נאפה הכל בשבת וחייב וע' ס' תרומת הכרי לח"מ סי' שצ"ב שדחה דברי נימוק"י והביא כמה ראיות להיפוך ואינו לפני כעת

י אבל ראיית רו"מ מירושלמי פ"א דשבת ה"ו דב"ה ילפי מלאכת היתר ממלאכת איסור מה בשבת חייב בנותן אונין של פשתן לתנור גם אם יהבילו במו"ש ה"נ בנותן בע"ש גם אם יהבילו בשבת שרי ע"ש ומוכח כמ"ש ויפה הביא.

יא ומ"ש בדין מורדת אם אחר התראה וחזרה בה ונתרצית אם בערמה כשיעברו איזו ימים חשיב למרוד בו והבעל טרח בהוצאת ע"י רבנים ובפרט אם כבר התירו לו לישא אחרת הנה בתשו' מהר"ם מינץ סג"ל סי' ק"ד מבואר דל"מ חזרתה אא"כ יהי' בתוקף ובטחון שלא יהי' בערמה ע"ש דעת ב"ד וגם הרי מבואר ברמ"א סי' ע"ז דאחר יב"ח אין בידה לחזור בה ואבדה כתובתה ואף די"ל דדוקא לענין כתובה ולא לענין חדר"ג אבל הרי בת' אבן השהם סי' א' ב' העלה דלענין חדר"ג א"צ להמתין יב"ח ורק לענין הכתובה צריך יב"ח וכ"ה בח"ס ח"ב סי' קס"ז ותי ברכת יוסף סי' ח' וכתבו דא"צ הברכות לענין חדר"ג ורק לענין הכתובה ע"ש א"כ מוכח דלענין חדר"ג קיל טפי וא"כ אם כבר התרו בה כמה התראות והתירו ק"ר להבעל אין בידה לחזור בה וההיתר בתקפו.

סימן שמט

א לכבוד הרב המופלג בתו"ר החריף ובקי מו"ה אלישע כ"ץ בראנדער נ"י מראדאמישל

ב בדבר שאלתו שקנה א' טס זהב שהי' ביד הגזבר של צדקה בעד אלף ר"כ ויען שלא הי' מעות מזומן בידו התנה עמו שאם לא יסלק עד חצי שנה יהי' מחירו אלף וב' מאות ר"כ וע"ז נתן אדראן בלא משיכה ואח"ז הוקיר השאר ועלה שויו אלף וחמש וכשהגיע זמן פרעון לא רצה הגבאי ליתן לו הטס וביקש הקונה שיתנהו לו ובדבר, המחיר יקוב הדין ביניהם והקונה השתמש עם הטס שלא כדרכו ונתקלקל ונפחת משויו הרבה ובאו לדין והגבאי טוען דכיון שהוקר קודם משיכה רצונו לחזור לגמרי והקונה טוען שקנה בכסף. לבד ורו"מ האריך בזה מדברי רמ"א וקצוה"ח סוסי' קצ"ט אם קונים מצדקה במעות שנחלקו בזה. ודעת רמ"א דצדקה דומה להקדש דנקנה במעות והקצוה"ח ס"ל

דדמי למעות יתומים והעיר דבנ"ד לפי טענת הגבאי שהוא של צדקה יהי' הקונה פטור מהקלקול והביא מדברי מלמ"ל וחוו"ד סי' ק"ס בדין מזיק מת"ע אם חייב והנה לענ"ד אם נאמר דלענין קיום המקח הקונה המוחזק יוכל לומר קים לי כהרמ"א הרי אם לא הי' הגבאי נותנו ליד הקונה הי' הוא יכול לומר קים כהקצה"ח ובזה שנתנו ליד הקונה בלא תשלומין נעשה הקונה מוחזק א"כ הוי הגבאי מזיק מעות הקדש וחייב וכמ"ש כה"ג הש"ך חו"מ סי' קכ"ו סוס"ק ע"ח ואף דבתשו' נאו"ד סי' נ"ז לא כ"כ אבל במחכת"ה לא זכר שם מדברי הש"ך הנ"ל וחילוקו שם דלא דמי לסי' ש"ו ע"ש ותבין וא"כ כיון דהגבאי חייב לשלם ההיזק להקדש שוב דינו של לוקח במה שקלקל והזיק את הטס אינו עם ההקדש אלא עם הגבאי וכמ"ש כה"ג הפ"י בגיטין ד"נ בהא דכהנים שפגלו במקדש דחייבים לשלם אף דמזיק הקדש פטור מ"מ הכא משלמים לבעלים מפני שצריך להביא קרבן אחר ואפי' בנדבה מפני שהבעלים רוצים לקיים מצו' מהמובחר כמ"ש רש"י שם ע"ש וה"נ בנ"ד ולכן גם אי נימא בנ"ד דהגבאי אינו חייב לשלם להקדש מדינא רק לצי"ש דודאי חייב גם בהקדש דליכא דין שמירה מ"מ בד"ש חייב כמ"ש באה"ח פ' משפטים וכן בצדקה חייב בד"ש אף דליכא דין שמירה כמ"ש בתשו' חוות יאיר סי' קצ"ט וכ"ה ביד יוסף לב"מ ל"ז ע"ב וע"ע בחוו"ד סי' ק"ס סק"י שם בזה וא"כ יוכל הגבאי לומר בעינא לקיים מצו' מן המובחר שהרי מבואר באס"ז ב"ק נ"ו בשם הגאונים והמאירי דהיכי דחייב לצי"ש נקרא רשע ופסול לעדות ולשי' מהר"ם מ"נ סי' ק"א בכל מקום שחייב לצי"ש מהני תפיסה ודלא כהרש"ל וש"ך סי' כ"ח שכ' דדוקא היכי דקלב"מ אמרי' הכי ודעת מהר"ם מינץ דגם בגרמא וכדומה דחייב רק לצי"ש מהני תפיסה ואני מצאתי בתשו' מהר"ח א"ז סוסי' רכ"ט בשם ס' המקצועות ואביו בעל א"ז וגם הוא פסק כן כדעת מהרמ"מ הנ"ל וגם בתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' תכ"ה בתשובת מהר"ח והמהר"ם ב"ב הסכים עמו מבואר כן.

ג הרי שדעת כמה ראשונים דלא כהרש"ל וש"ב הנ"ל וכבר כתב הכ"מ פכ"א מעדות דבקל יוכל אדם לתפוס ולכן הוי כפי"מ וכ"ה ברשב"א שבועות ל"א ועקצוה"ח ח סי' ל"ח סק"ז וא"כ בודאי יוכל הגבאי לומר שרוצה לצי"ש ולשלם לצדקה מה שהזיק א"כ שוב מחויב הקונה לשלם היזק קלקול החפץ להגבאי אך אי נימא דבמעות עניים כל ספק להחמיר כמ"ש הח"ס יו"ד סי' ר"מ לדחות דברי הש"ך סוסי' רנ"ט סקי"ד א"כ בשעה שנתן הגבאי להקונה את הטס לא גרם שום היזק לצדקה במה שנתן הטס להקונה א"כ שוב יפטר הקונה מתשלומי היזק הטס לצדקה אי נימא דמזיק מעות צדקה פטור – אבל בגוף דין מזיק במעות צדקה הגם דהעיקר כדעת המל"מ דפטור ולא כהחוו"ד סי' ק"ס

ובנתה"מ סי' ש"א פסק בעצמו כהמל"מ ואני מצאתי באס"ז לב"ק ל"ו ע"ב בשם הרא"ה שפסק ג"כ דמזיק מעות צדקה פטור והא דאצטריך לשמור ולא לחלק היינו משום דהתם קיבל על עצמו השמירה ומכ"ש שאם יזיק דראוי שיתחייב לכן אצטריך קרא למעט ע"ש אך דבנ"ד הרי שייך לעניי העיר ומבואר בח"מ סי' ש"א ס"י דבכה"ג חייב גם בשמירה ומכ"ש דמזיק חייב לכן הקונה חייב לשלם כל ההיזק וכיון דספק צדקה להחמיר והמקח בטל מספק יהי' חייב לשלם כפי שנתייקר השער אין נ"מ אם ישלם מפני שהזיק הטס או מפני שהי' ביד הגבאי לחזור בו שהרי הקונה לקח הטס בהחלט שיהי' שלו אלא שנדבר שיקוב הדין כמה ישלם אך באם שהי' המדובר שיקוב הדין אם שייך ללוקח כפי מקח ראשון או שיחזירנו להגבאי הגם שהר"ן פ"ק דע"ז בסוגיא דגזירה משום נסיוני העלה דבלקח לניסיון ברשות לוקח הוא לגמרי ולא מדין שומר אבל הר"ן בעצמו בנדרים ל"א כתב שהוא רק משום שומר וכ"ה בירושלמי פ"ד דפסחים ה"ג להדיא וע"ע בירושלמי פ"א דקידושין ה"ד ההן דנגיד בזקא וכו' ההן דנסיב בזגיתא וכו' הדא דתימא בציר וחברותי' וכו' ע"ש ודוק אבל גם לשיטת הר"ן בע"ז היינו היכי שתלה הדבר ברצונו אם ייטב בעיניו או לא משא"כ בנ"ד שנדבר שיהי' תלוי איך שיהי' הדין אם שייך לגבאי או להקונה ואם ע"פ הדין שייך לצדקה הרי איגל"מ שלא הי' של לוקח כלל מעולם וכיון דגם מזיק מעות צדקה פטור מדינא ה"נ בנ"ד ורק לצי"ש חייב אך דמ"מ כיון דבנ"ד דשייך לעניי העיר גם מזיק חייב א"כ חייב לשלם מה שהזיק ונפחת מכפי שויו אבל רק מטעם מזיק

ד אגב אכתוב מה שאמרתי עפ"י דברי הפ"י גיטין שהבאתי ליישב דברי הרמב"ם פ"ו מה"ש שהביא דין דהשוכר את הפועל לשמור את הפרה וכו' אחריות שבת עלי' והשמיט תירוץ הש"ס ב"מ נ"ח דמיירי בשקנו מידו דאל"כ ליכא בהקדש דין שמירה ונראה דנודע שי' רמב"ם דגם בהקדש חייב בפשיעה ותמהו עליו דא"כ מה פריך הש"ס אהא דאחריות שבת עליו מהא דבהקדש ש"ש אינו משלם דלמא אחריות פשיעה עליו ותי' הש"ך סי' ס"ו דסתם לשון אחריות משמע כל מיני אחריות אך לפימ"ש הר"מ בפיה"מ פ"ב דשקלים מ"א דכשמסרו בה"ע שקליהם ליד ש"ח חייבים לשלם משום שפשעו דהו"ל למסור לש"ש שיתחייב בגו"א א"כ ה"נ בנ"ד כשהי' ביד הגזבר לשכור שומר באופן שיתחייב באחריות ולא שכר הוי פושע וחייב הגזבר לשלם להקדש דהא להרמב"ם חייב בפשיעה.

ה וכיון שהגזבר חייב לשלם להקדש שוב הפועל חייב לשלם לגזבר דדינו עם ההדיוט ולא עם ההקדש כמ"ש הפ"י הנ"ל בהא דכהנים שפגלו במקדש כמש"ל ומה פריך הש"ס אבל ז"א דלס"ד דלא משכח"ל כלל שיתחייב בהקדש מדין שומר גם אם הוא ש"ש א"כ

לא פשע הגזבר כלל דמאי הו"ל למיעבד לכן פריך שפיר. ולזה משני דמשכח"ל בקנו מידו א"כ הי' ביד גזבר לשכור פועל שיתחייב בשמירה בקנין והוי פשיעה משום שלא עשה כן ושוב חייב הפועל לשלם לגזבר גם בלא קנו מידו וא"ש דברי רמב"ם ודו"ק.

ו עוד אמרתי בזה דכבר הבאתי קו' הקדמונים לשי' רמב"ם דס"ל דבפשיעה. חייב א"כ י"ל דאחריות שבת היינו של פשיעה אולם נראה לפימ"ש הרמב"ן בדד"ג דגם בפשיעה איננו מזיק גמור אלא דחייב משום דד"ג והנה התו' בד"ה לשמור הקשו בהא דלשמור הזרעים הרי הוי משומר ואסור לעומר ותי' שלא שמר אלא שהי' מודיעין ומעצמן הי' פורשין ע"ש וא"כ גבי שוכר פועל לשמור הזרעים הוי הפשיעה רק מה שלא הזהירם וכבר כ' הרמב"ן בדד"ג דגורם בשוא"ת לא הוי בכלל גרמי ולכן עדים שכבשו עדותן פטורין בד"א ועקצה"ח סי' ס"ו סקכ"א שביאר ד"ז היטב – א"כ שפיר פריך הש"ס דבהאי דשוכר הפועל לשמור הזרעים אמאי אחריות שבת עליו כיון דבהקדש ליכא דין שומרים ואף דבפשיעה חייב משום דד"ג הרי הכא כל הפשיעה בשוא"ת וליכא משום דד"ג וא"כ מיושבים דברי רמב"ם שהרי השמיט שם זרעים לכן לא הוצרך להביא תי' הש"ס בקנו מידו.

ז ועוד י"ל לפמ"ש בתשו' הריטב"א והובא בב"י ח"מ סי' ס"ו דבכל פשיעה ליכא משום דד"ג אלא הוי גרמא לבד ע"ש וי"ל דגם הרמב"ם ס"ל כן והא דמחייב בפשיעה בהקדש דהרמב"ם לשי' דסובר דגרמא וגרמי חד נינהו ובשניהם חייב כמ"ש הסמ"ע רסי' שפ"ו להוכיח כן באורך – והנה כל קושית הש"ס הכא הרי אזיל אליבא דרבה דרמי לי' רב יוסף ב"ח לרבה והרי רבה ס"ל דגרמא פטור כמ"ש הסמ"ע שם וכ"ה בש"ך שם סק"ז ולכן לרבה לשיטתו פריך שפיר מהא דאחריות שבת עליו וליכא לשנויי דהיינו של פשיעה אבל הרמב"ם לשי' השמיט תירוץ דקנו מידו כיון דס"ל דחייב בפשיעה וא"ש.

ח ומ"ש רו"מ מדברי מל"מ פ"ב משכירות דמזיק בשוגג דינו רק כפושע הנה בנ"ד לפימש"ל שהי' המדובר רק שיקום כפי שיהי' הדין אם הוא שלו או של צדקה א"כ הי' מסופק בדבר ולא מקרי שוגג כמ"ש בתשו' חוות יאיר סי' מ"ח דכל שיודע שיש ספק דינו כמזיד ועיין בפי' הר"ם ותויו"ט פ"ה דנזיר מ"ג וש"ך יו"ד סי' רל"ט סוס"ק ל"ג.

ט ומ"ש רו"מ דבנ"ד דהוי מקח הנעשה באיסור דליכא מש"פ לכ"ע מעות אינו קונה לענ"ד י"ל שהרי הגזבר אף דידו כיד עניים היינו לטובתם ולא לחובתם ולפמ"ש הרשב"א קידושין כ"ג בנתן מתנה לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו דגם בהתנה בכל משה"ת מ"מ התנאי בטל לר"מ דהא דיד עבד כיד רבו היינו לזכותו ולא לחובתו א"כ מה שאמר הריני נותן לך מתנה זכה בו העבד וממילא קנה רבו אבל מה שסיים לומר, ע"מ שאין לרבך

רשות הוי כהתנה עם איש זר כיון דלחובתו אין יד עבד כיד רבו א"כ ה"נ בנ"ד המקח שמכר בעד אלף ר"כ קיים דידו כיד עניים אבל מה שהתנה שאם לא ישלם עד חצי שנה ישלם י"ב מאות כיון דהוי איסור ריבית ועי"ז יתבטל כל המקח א"כ הוי לחובת עניים והוי כמו שהתנה כן איש זר שאינו גזבר והתנאי הזה בטל אך דיש לפקפק בזה דדוקא במתנה דמיחשב זכות בסתמא מהני שפיר אבל במכירת הטס הרי לפעמים הוי טובת הלוקח ולא טובת מוכר כדאי' בש"ס בנדרים דף ועיין בט"ז ח"מ סי' ע"ב סעיף מ' אך דזבינא מציעאה הוי טובת שניהם כנודע – אך דבירושלמי פ"ה דמעשרות איכא פלוגתא אם גזבר כבעלים אי כאחר דה"נ בזה ועלה בלבי עוד דכיון דבמוכר ע"י שליח ליכא מש"פ על המוכר. א"כ כיון דגזבר דינו כשליח א"כ גם בהדיוט כה"ג ליכא מש"פ וא"כ גם בצדקה והקדש אין המעות קונה אבל היינו אם השליח עיוות אבל בעשה כתיקונו חייב משלח במש"פ כמ"ש בתשו' רדב"ז ח"ה סי' ר"י ואי נימא כמש"ל דמה שהוסיף לומר אם אחר חצי שנה בי"ב מאות הוי כאומר איש זר שפיר איכא בהדיוט מש"פ גם במוכר ע"י שליח וכ"ז אני כותב דרך הערות בעלמא כי לא עיינתי היטב יען שאין נ"מ בזה בנ"ד דגם אם המקח בטל חייב מדין מזיק כיון ששייך לעניי העיר הזאת הוי כממון שיל"ת וכמש"ל.

סימן שנ

א שוי"ר לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי משנתו זך ונקי כש"ת מו"ה יחיאל מיכל נ"י אבד"ק דינ- איוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שנסע לאמעריקא ואחר ב' שנים סיפר לו א' איך כי איש קל יו"נ לבית אשתו ומרננים ע"ז ושלח לה הבעל מכתב, איך באשוועהר דיך אז ער זאל ניט איבער- טרעטען דאן שוועל אין דיא זאלסט מיט איהם ניכט האנדלען ובאם וכו' עכ"ל. ואחר ששב לביתו ודר עמה נסע לעיר אחרת אדעתא ללון שם וע"י סיבה חזר לביתו ובא בשעה י"א בלילה וראה הנר דולק והווילון לפני החלון והביט לבית וראה את הנחשד ושמע שמדברים בחשאי ועמד אצל החלון ערך רבע שעה ולא שמע ולא ראה מאומה ופתאום יצא הנחשד מביתו דרך פתח אחורנית כי הפתח הקדום הי' סגור והוא נכנס ג"כ דרך פתח שיצא הנחשד והאשה היתה מבוהלת מאוד ואמרה כי הנחשד בא לשם והיא דברי' עמו הי' רק שיצא משם ולא יותר ולא שהה רק כרגע ויען כי הוא יודע ששהה בפני' רבע שעה ומי יודע כמה שהה קודם אינו מאמין לה ורוצה לגרשה ואם לא תקבל גט יסע למרחקים והוא תשאר עגונה עכת"ד השאלה.

ג ורו"מ הביא ממ"ש בתשו' מהרש"ם ח"א סי' רכ"ט בדין קינא בכתב והנה מ"ש שם דבקינוי דהעיקר תלוי בקפידת הבעל מהני לכ"ע בכתב וע"ז תמה דהא אף שמקפיד בעינן לשון קינוי דוקא הדבר פשוט שכונתי דהכא לכ"ע מהני הכתב כמו אמירה כי אמירת לשון הקינוי הוא מפני קפידת הבעל כמ"ש בתוה"ק ועבר עליו רוח קנאה וקינא אלא שהתורה עשאה גבול באיז' לשון הוי קפידא וקנאה ולא נזכר בתורה לשון אמירה ודיבור כלל לכן גם כתיבה כדיבור לכ"ע ועי' בשאלתות ש' ק"פ דמפורש דטעמא דקינוי משום קפידא דבעל ולכן מהני מחילתו ע"ש והא דבעינן לשון קינוי דאל"כ לאו קפידא הוא כדאיתא כה"ג בכתובות ע"ב וע' בב"ש סי' קע"ח סק"ה דמוכח ג"כ דתלוי בקפידא ובפרט דרבים מחמירים. ג"כ בשבועה בכתב אע"ג דכתיב לבטא בשפתים ומכ"ש בזה.

ד ומ"ש בתשו' מהא דויאמר חירם וכן ויאמר יתרו מצאתי אח"ז בתשו' ח"ס סי' רכ"ז שהביא ג"כ מדברי הרמב"ן פ' יתרו סיוע לזה והנה מצאתי בהגהת מח"א על הטור לדף קי"ט שהביא בשם הרשב"א דשבועה בכתב מהני דכתיבה כדיבור וכן הסכים המח"א והא דבעינן בגט שיאמר לשליח דהתם תנן עד שישמעו קולו וגם בזה רבים חולקים וס"ל דמהני בכתב.

ה ומ"ש דכאן א"ר לבעילה כיון שהי' מרחוק יעוין בתוס' יבמות צ"ג ע"א ד"ה מייתי דלענין בידו אין לחלק בין רחוק לקרוב ובפרט כיון ששלח משם מכתב הרי משעה שכתבו הי' זמן שיבא בעצמו כמו שבא המכתב ע"י בי דואר.

ו ומ"ש דא"ר לבילה כיון דעביד איסור דלא לימא אינש וכו' י"ל דבכה"ג ששמע מרננים והוא מרחוק ולא הי' בידו למחות מצוה קעביד אולי עי"ז תפחיד ולא תוסיף וגם אין זה איסור מצד עצמו אלא דיש ליזהר כדי שלא יבא לידי מכשול שתאסר עליו לעולם ויקלקל לעצמו אבל אם רצונו בכך ליכא איסורא ועצה טובה קמ"ל.

ז ומ"ש מהא דסנהדרין מ"ט כבר האריך בתשו' ח"ש שרמזתי בזה.

ח ובדין הסתירה שלא היו בעדים ע' בהעמק שאלה על השאלתות שאלתא ק"כ שהוכיח שדעת השאלתות דגם למאי דקיי"ל כר"ח מסורא מ"מ דוקא בנסתרה בעדים.

ט ומ"ש עמ"ש מתשובת הרשב"א ח"ד ותמה מת' הרשב"א חלק א' סי' אלף קפ"ז ורל"ז אני תמה על תמיהתו הרי שם בח"ד מפורש להדיא דפסק כר"ח מסורא ודן בהלכה זו בפירוש, ואם יהי' סתירה ברשב"א מה לי נמי אבל האמת שאין סתירה דבחלק א' לא דן על עובדא כזו ורק דרך אגב וגם בב"י הביא מתשו' הרשב"א שבח"א סימן תקנ"ו וגם שם היא לענין אחר ולא נחות רק ע"פ הלכה ובחלק ד' שדן על עובדא כזו כתב דיש לחוש לדברי ר"ח מסורא ואסורה עליו.

י אך בנ"ד עיקר הקינוי שאמר לה שמשביעה שלא ידרוך הנחשד אסקופת ביתה אינו כלום כי השבועה שהוא לא ידרוך ומה בידה לעשות וגם כבר כתב הח"ס דגם באמר שלא תניח לכנוס משמע אפילו שלא במקום סתר ודמי לאמר אל תדברו שאינו כלום והן אמת שמצאתי בכנסת הגדולה הגה"ט בשם כת"י להרא"ע דבאמר אל תקבלו לפלוני להבית הוי קינוי אבל מלבד שדברי הח"ס נכונים אף גם זה דוקא דאמר שהיא לא תקבלנו לביתה משא"כ בנ"ד שאמר שהוא לא ידרוס פשיטא דלכ"ע אינו לשון קינוי

יא וגם מה שכתב "זאלסט מיט איהם ניכט האנדלען" היינו לשון שלא יהא לה עסק עמו המבואר בב"ש סימן קט"ו סקל"ה בשם מהרי"ו שאינו לשון קינוי עיין שם לכן הדבר ברור שאין כאן קינוי לכ"ע.

יב אבל מה שכתב הח"ס דאם יכנס לביתה לא מיקרי סתירה כיון שהוא בא לגבולה, הנה מצאתי בתשו' רמ"א סי' ט"ז באמצע התשו' שהעתיק ת' מהרי"ו דמפורש להיפוך וז"ל בעובדא דהאי גברא שהי' חושד את אשתו עם כותי אחד והתרה בה ואמר לה אל תסתרי עם פלוני כותי וכו' ויהי היום יצא האיש מחוץ לעיר ובלילה בא המגיד והגיד שהכותי נכנס בבית האשה הנחשדת ובאו נשים ועד אחד וסגרו החדר שהכותי והאשה בתוכו עד לבסוף שפתחו החדר ראו הנשים ועד אחד את הכותי והאשה יוצאין מהחדר י"ל אם הבעל אמר לה בלשון זה אל תסתרי וכו' הוי קינוי וכו' דאר"ח מסורא לא לימא וכו' והמיימוני הביא ד"ז לפסק הלכה פכ"ד מאישות וכו' והעד או נשים שראו שנסתרה נאמנים עלי' ודעתו סומך עליהם חייב להוציאה אפילו הוא מכחישה העד והנשים וכו' כ"כ המיימוני פכ"ד מה"א וכו' ומסתמא ה"ה אם אמר לה בסתירה לחוד אחר הקינוי ואפילו לא ראה שנטמאה וכו' עכ"ל ומבואר דגם בקינוי בפ"ע ונסתרה שלא בעדים כשרים אליו שהבעל מאמין להם אסורה לו וכן ואף שהעכו"ם יכנס לבית האשה מיקרי סתירה וגם מבואר דגם במכחישתו דינא הכי וכמו שכתב הב"ש סק"ז ולא ידע מתשו' מהרי"ו הנ"ל. גם לא הזכיר כלל מהא דבזה"ז דאיכא חדר"ג לשיטת כמה פוסקים אין הבעל יכול לומר שמאמין להעד והנשים צ"ל או דמהרי"ו לא ס"ל כדיעה זו או דבקינא לה איכא רגל"ד עתוס' סוטה ל"א בשם ירושלמי דבקינא ונסתרה איכא רגל"ד אבל הכא הרי אנו דנים על הסתירה אם הוא אמת ויש לומר דלא מיקרי רגל"ד אבל מ"מ יש לומר כיון דמדינא נאמן למשוי אנפשי' חד"א ורק משום חדר"ג חוששין שמא ענ"ב נחשב הקינוי לרגל"ד ובפרט בכה"ג בנ"ד שכתב לה המכתב איזו שנים קודם ואחר כך דר עמה בהשקט ועתה שהיא מודית עכ"פ שנמצא בביתה הנחשד באישון לילה ומנין ידע הנחשד שהבעל נסע מביתו ולא לחנם הלך זרזיר וכו' ויש רגל"ד שהיא הודיעה לו שלא

יבא הבעל בלילה זו לביתו אם כן איכא רגל"ד ומבואר בתשו' מהרמ"ק שרש ק"ז דכמו דבאמרה טמאה אני לך בדאיכא רגל"ד אין חוששין ענ"ב ה"נ גבי בעל בזה"ז דאיכא חדר"ג בדאיכא רגל"ד נאמן שכן מה שצידד רו"מ לומר דאינו נאמן בזה"ז לענ"ד ליתא.

יג אבל מ"מ לדינא כבר כתבתי שאין כאן לשון קינוי ומותרת לבעלה מצד ההלכה אבל אין לכופו לדור עמה כמובן ואם יחקור על הדבר ויבורר שיש רגל"ד שהיא הודיעה להנחשד וקצת זימה היתה ביניהם מי משלנו יערוב להבעל להסיתו לגור עמה ועיין בב"י סוס"י קט"ו בשם תשו' הרשב"א דגם משום מדת חסידות ליכא משום חדר"ג.

סימן שנא

א לכבוד הרב החריף ובקי וכו' מו"ה ארי' ליבוש הערצוג נ"י דומו"צ בק' באבוב

ב בדבר העגונה מ' חיי' בת ר' ישעי' אשת ר' פנחס בר' משה מעיר טיכאוו ראיתי הגב"ע באריכות.

ג והנה לענ"ד סי' של הקרחה בראשו אף שהנו"ב מ"ת סי' ס"א כתב בפשי' דל"ה סימן ובתשו' ב"א סי' י"ד כתב דגם בצמצום מקום ל"מ אבל כבר השיג עליו בתשו' ב"ש חא"ע סי' מ"א והוכיח באורך דבצמצום מקור הוי סימ' ע"ש ובנ"ד אף דמה שאמרו שהי' בצד ראשו לא הוי צ"מ אבל מה שאמרה מדתו כחצי צ"ל וכן הי' זהו מועיל שפיר וראי' מדברי הרא"ש פ"ב דב"מ סי' י"ד וז"ל ומ"ש בספרים אילימא דארוך וגוץ האמרת אין מעידין דאמר נקב יש בצד אות פלוני לאו דוקא נקב יש בו בצד אות פ' דה"ה כך וכך אצבעות אורך הגט או כו"כ רחבו הוי סימן דהאמרת שמדת אורך החוט הוי סימן וה"ה באמר בצמצום אורך מדת הגט או רחבו והא דאמר דארוך וגוץ ל"ה סי' היינו בשלא צמצמה מדת רחבו או ארכו אלא אמרה הגט הוא ארוך או קצר דומיא דהא דקאמר אין מעידין דהיינו גופו אריך וגוץ שלא צמצמו מדת ארכו וכו' עכ"ל ומבואר דבצמצום אורך או רוחב מעידין עליו ומיחשב סימ' וה"נ בנ"ד לענין שיעור מדת הקרחה דהוי שפיר סימ' וגם אי הוי רק סי' אמצעי הרי עכ"פ בצירוף היכר הבגדים מהני שפיר כדעת מהר"ל מפראג והגם שהארכתי בשו"ת מהרש"ם סי' פ"ד בפלפול עצום לדחות ראיות הנו"ב לשי' מהר"ל, מ"מ כבר האריכו האחרונים להקל שגם בישו"ש פסק כדעת מהר"ל ודעת רשד"ם ושאר מחברים להקל אפי' בסי' גרוע בצירוף טב"ע דכלים וע' פת"ש ס"ק צ"ה ואני מצאתי בתשו' מהר"מ ב"ב הישנות סי' שע"א וז"ל שאלו את רבי על יהודי שהלך לכפר מהלך יום א' ואמר שיחזור בו ביום ולא בא כי נהרג ביער אבל לא ראו אותו ולא הכירוהו כי שמטוהו הכלבים אבל אומרים שיודעים שזהו שמכירים כליו מכיון ששמעו שיהודי

א' נהרג וגם אשתו אומרת שבעלה הוא כיון שיש לו שומא והשיב רבי אע"פ שיודעים שאותו הי' כיון שאין עדים שראוהו כשנהרג גם שום גוי אינו מסל"ת וכו' לא מהני וגם כליו אינו סימן דחיישי' לשאלה אבל ע"פ השומא שאשתו אומרת יש לסמוך עלי' ולהתירה כי כמו שנאמנת לומר מת בעלה כן נאמנת ע"ז עכ"ל ולכאורה הוא נגד הש"ס דשומא לאו סימן ובע"כ דמ"מ בצירוף כליו גם סי' גרוע מהני ואי נימא שהי' בצמצום מקום א"כ מוכח מזה כדעת רד"ך, והרי לפניך רב קדמון משרי הראשונים שפסק בשם רבו וגם הוא הסכים והביאו להלכה להתיר בכה"ג וד"ז נעלם מכל האחרונים והחמירו בשומא והיכר כליו, ומכ"ש בקרחה בצמצום מדתו וצירוף כלים דמהני לכ"ע. וגם כיון שנמצא עוד סי' בשפתו שנסדקה באמצע ומבואר בתשו' גאוני בתראי סי' ס"ד בתשו' הג' ר"א הורוויץ דגם להסוברים דשני סי' אמצעים אין מצטרפין וגם ס"ל דלא כהרד"ך וגם צ"מ לא מהני מ"מ בדאיכא ב' סימנים כאלו י"ל דלכ"ע מהני וה"נ בנ"ד שסי' הקרחה הוא בצמצום מדתו והסדק שבשפה בצמצום מקום לכ"ע יש להקל וכבר כתב מהרי"ק שרש קפ"ד דבצירוף סימנים באיש א' יש להקל ומכ"ש בצירוף היכר הכלים.

סימן שנב

א להרב הה"ג מו"ה משה שמעון זיוויץ נ"י רב בעיר פיטסבורג מעבר לים אנטילאנטי

ב מכתביו הגיעני וגם העתק תשו' הגאון הרידב"ז רב הכולל משיקאגא.

ג (א) ע"ד השאלה באשה אחת אשר בעלה עזבה מכמה שנים וקבע משכנו בעיר לאנדאן ענגלאנד ואח"ז עלה לבבו להרחיק נדוד משם שלח מכתבו אל אביו בזה"ל פאטער איך פאהר אוועק איבערען ים איך וועל מעהר ניט קימען לעבין מיט מיין פרויא גט אב מיין וואיב אויב דיא ווילסט ובהמכתב של הגאון ר' יעקב דוד הנקרא רידב"ז בעל תוס' הרי"ד על הירושלמי כתוב בזה"ל ששלח מכתב לאביו אשת בת פלוני זאל זיך נעמין א מאן וועמין זא וויל אין אויב דוא ווילסט גט איהר עכ"ל והמכתב נתקיים והאשה צעירה לימים וזה י"ג שנה לא נודעו עקבותיו של הבעל ותשאר עגונה עולמית זולת אם יוכל האב לגרשה והאב איש זקן והנה הדבר פשוט דגם המקילין בכת"י צריך שיהא מקוים כראוי כמ"ש הריטב"א גיטין דף ע"ב ע"א וכ"ה ברשב"א שם ובמכתב הרידב"ז כתב שנתקיים המכתב בעדים אבל במכתב רו"מ כתב שנתקיים מכתבו ע"י דימוי מכתב למכתב אגרת וסמך ע"ד הריטב"א וש"ך סי' מ"ו סקכ"ז אבל הנה בירושלמי פ"ב דכתובות ה"ג מקור הדין איתא בזה"ל ובאילן איגראתא צריכין ובשי"ק שם השיג ע"ד הש"ך ולפי דבריו אין לקיים מאגרת וגם הדבר תלוי במחלוקת שבין ר"ש גאון ובין בעה"ת והטור

שבש"ך סי' ס"ט סקי"ב אם גם לענין כת"י הלוה שצריך קיום מה"ת סגי בקיום כזה משני שטרות ואף דכתב הש"ך בשם רוב הפוסקים להקל הרי הש"ך סיים דאין לחלוק על הגאון ושכ"ה דעת הב"ח וסמ"ע דבשל תורה לא סמכי' על קיום כזה אבל לפמ"ש התומים סק"ז דבדליכא ערעור של הבעל יש לסמוך על הקיום גם בשל תורה א"כ י"ל דה"נ בנ"ד וע' בב"ש א"ע קמ"ב סק"ב ובפ"י גיטין ה' דאם כבר נתקיים שלב"פ גם אם יערער אח"כ אינו כלום וע"ש בתומים מ"ש מדברי הט"ז יו"ד סי' רכ"ה ולא נמצא שם אבל בסי' רכ"ח סקמ"ו מבואר בט"ז דמהני מפי כתבו אם מכירין הכתב אבל מלבד די"ל דהתם מיירי שהמודר מכיר בעצמו כתבו ולא ע"י דימוי של כתב לכתב וכבר האריך בזה בקצה"ח סי' מ"ו סק"ח לפקפק ע"ד הט"ז בחו"מ שם וגם לחלק בין ממון לאיסור עש"ה וע"ש בקצה"ח סק"ו דגם בכת"י הלוה הוי רק דרבנן ומהני קיום שלב"פ ושכ"ה בתשו' מהרש"ח ודלא כהש"ך, וא"כ כיון דס"ל דדימוי הכתב דמי לסימנים דמהני גם בא"א א"כ גם בנ"ד מהני היכר הדימוי וגם יש לצרף דברי התומים הנ"ל בנ"ד בצירוף שיש אומדנא דודאי לא כתב אחר מכתב זה ובפרט שעינינו רואות שעברו כמה שנים ואין קול ואין קשב ממנו איגל"מ שהמכתב הי' ממנו לכן כיון שהוא מקום עיגון יש לסמוך להקל ובתשו' רד"ך בית י"ט בסופו אחר שהעלה להתיר ע"פ כתבו במקום עיגון סיים וז"ל ומ"מ אני אומר שצריכין הב"ד לדקדק שיהי' עדים בדבר שהבעל מסר הכתב הזה לשלוחו להביאו לשולניקו דאל"כ יש לחוש שמא כתב ונמלך ואף שיש להאריך בזה וכו' עכ"ל אך בנ"ד שכתב לו שהוא יגרשנה י"ל דסגי בקיום לבד.

ד (ב) ובעיקר השאלה כבר הביא רו"מ ממשנה דגיטין ס"ה ע"ב דבאמר גרשוה וכו' לשון גירושין היא באופן המועיל אלא דחושש דכיון שהבן יודע שהאב א"י לכתוב אשורית וצריך עדים לחתימה א"כ הוי כאמר אמרו דל"מ ולפענ"ד לפמ"ש הרא"ש פ"ב דגיטין סי' כ"ה שהביא רו"מ בעצמו דרוב אנשים אינם בקיאים לכתוב גט ומה"ט לא בעינן שליחות דוכתב דקרא בע"כ דלא קאי אבעל אלא על הסופר א"כ בהא דאמר גרשוה אטו מיירי דוקא בידע הבעל שיכולים אלו לכתוב בעצמם דלא הו"ל למיסתם ובע"כ דבכל גווני מהני וילמדו ויכתבו וא"כ ה"נ יוכל האב ללמוד ולכתוב גט אם כתב אשורית מעכב וכהא דמשנה דף ס"ו ע"ב דאר"י נימונו לשליח אף אנו מקובלים שאפי' אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו ומוכח דאף דבשעת אמירה לא הי' מלומדים אפ"ה מהני והא דבש"ס שם מבואר דאי ס"ל דכתובו כתב ידן הוא ר"ל שיחתמו בעצמם ולא שיכתבו בעצמן כתיבת הגט נעשה כאומר אמרו ומודה ר"י באומר אמרו דכשר היינו אם באומר אמרו כשר אז אמרי' דנעשה כאומר אמרו שבאמירתו

תנו גט נתכוין באופן המועיל ומדלא קפיד לומר על כתיבת הגט עצמו נעשה כאומר אמרו כמ"ש רש"י שם אבל לדידן דבאומר אמרו פסול מסתמא נתכוין ע"פ דעת חכמים וכמו דלענין כתב ידן שהוא חתימתן אף שלא למדו לחתום נתכוין שילמדו ויחתמו ה"נ לענין כתיבת הגט עצמו וגם מ"ש התוס' בד"ה מתניתין מני וכו' דלר"מ כיון דחתם סופר פסול הו"ל כאומר אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו וכו' היינו נמי משום דכדי שלא יופסל אמרי' דנעשה כאמר אמרו אבל היכי שאדרבא עי"ז יופסל הגט לא אמרי' נעשה כאומר אמרו וכה"ג מצינו בש"ס דגיטין ל"ב ע"ב בטל ב' לשונות משמע וכו' גבי גט לישנא דמהני בי' קאמר וכו' וע' בחו"מ סי' קצ"ה ס"ה בהג"ה בשם פסקי מהרא"י דבסתם אמרי' דהוי מעכשיו דודאי בכדי ל"ה עביד וא"כ יוכל האב לכתוב הגט וז"ל בה"ג ה' גיטין הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרי לשליח ועד דאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ל"ה גט ואי לא גמיר סופר למיכתב ועדים למיחתם לא מישתריא עד דגמיר סופר וכו' עכ"ל ואי משום דצריך עדים לחתימה ואכתי הוי כאומר אמרו והגאון רידב"ז האריך לחלוק ע"ד הישו"ש שהובא בפת"ש סי' ק"ל סק"א ויבואר אי"ה להלן אות י"ב ובאמת שהב"ש שם סקכ"ט פסק להדיא דבמקום עיגון יש להקל ליתן הגט ואף דבגוונא דאמר לשלשה שיכתבו ויחתמו ומת א' מהם נחלקו האחרוני' על הב"ש היינו דכיון דאמר שיכתבו ויחתמו הוי שינוי בשליחות משא"כ בלא עדי חתימה וכמה כרכורים כרכר בתשו' רדב"ז ליישב הא דנהגו בע"ח בזה"ז שקורעים הגט ומבואר שם דהוי רק לחומרא בעלמא ומצאתי בשו"ת עטרת חכמים חא"ע סי' כ"ד שפסק להקל במקום עיגון בלא ע"ח אך מ"ש בשם הב"ח לא מצאתיו שם אבל הרי הביא דברי הישו"ש ומ"מ פסק ליתן הגט בלא ע"ח ויבואר לקמן אם יש להקל בזה לחתום עדים ולא יהי' בזה חשש דאמר אמרו.

ה ג) והנה רו"מ יצא לדון בדבר חדש דגם להסוברים דבאמר אמרו פסול היינו דוקא בלא עשאו שליח להאמירה אבל היכי שאמר הבעל בפירוש הריני עושה אתכם שלוחי אמירה לסופר גם הרמב"ן מודה דכשר דהוי כשומע מפי הבעל עצמו כיון דלא בעינן דין שליחות בגט לשי' הרמב"ן וכל טעמו הוא רק משום שאינו כותב לשמה ובכה"ג שעשה הבעל להשליח שיהי' שליח אמירה שפיר מהני והאריך בזה ואני תמה שהרי בש"ס דגיטין ס"ו ב' בהא דבעי אם כתובו כתב ידן חתימתן] הוא או כתב הגט הוא ובעי למידק ממתני' דאר"י נימינו לשליח וכו' שאפי' אמר לב"ד הגדול תנו גט לאשתי שילמדו ויכתבו ויתנו לה אא"ב כתב הגט הוא שפיר אלא אי אמרת כת"י הוא וכו' ואי ס"ל כת"י הוא הא כתב הגט כשר אם אמרו לסופר וכתב בתמי') והא א"ש הלכה כר"י וכו' אמרי אי ס"ל דכתובו כתב ידן הוא כתב הגט נעשה כאומר אמרו ומודה ר"י באומר אמרו ופריך ומי

מודה ר"י וכו' ולדברי רו"מ תיקשי דכיון דאמרי' נעשה כאומר וכו' ופרש"י דכיון דלא קפיד על כתב הגט לכן נעשה כאומר וכו' א"כ גם אם אין ר"י מודה באומר אמרו נימא דנעשה כאומר הנני עושה אותך שליח לאמירה זו דמהני לכ"ע ולכאורה יש להקשות כן גם לשי' הרא"ה דדוקא באמר אמרו מדעתיכם פסול אבל בממנה שליח פלוני שלא בפניו מהני וליכא בזה משום כסופא דסופר א"כ ה"נ נימא דנעשה כממנה שליח שלב"פ אבל באמת לק"מ דזה לא שייך אלא בממנה את איש מיוחד בשמו אבל הכא שאמר לב"ד תנו גט והם יבררו מדעתם סופר לכתוב הוי כאומר אמרו מדעתיכם ממש אבל לפי סברת רו"מ שפיר תיקשי ועוד שהרי ראיית הרמב"ן דגם במייחד שליח שלב"פ ל"מ משום דקתני בדר"י עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולאפוקי ממ"ד מודה ר"י באמר אמרו ומוכח דליכא גוונא אחרינא א"כ מוכח דגם בעושהו לשליח אמירה ל"מ כלל וע' ישויע"ק סי' ק"כ סקי"ב מ"ש לחלק בענין זה וגם לדבריו צ"ע מהנ"ל

1 ד') ולענין השליחות ע"י כתב הנה הגאון רידב"ז נ"י יצא לדון בדבר החדש דכיון שכל טעמו של הרמב"ן אינו מטעם שליחות שהרי הוא סובר דליכא דין שליחות בגט אלא דס"ל דבכה"ג שלא שמע מפי הבעל אינו בכלל לישמה אלא סתמא דל"מ בגט משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת כדאי' בריש זבחים והוא מדברי התוס' גיטין כ"ב ע"ב ד"ה והא וכו' שביארו כן והביא מספר הזכות להרמב"ן שם שכ' וז"ל שכל עיקר אינה נפסלת כתיבת אחרים מעצמן אלא שאין כתיבה שלהן לשם גירושין לפי שאין האשה מצוי' להתגרש ובגט שלהם ומחשבה שלהם שמא תתגרש זהו אינה כלום דבעינן כריתות לה לשמה עכ"ל ועפי"ז חידש דזה דוקא בכתב להעדים שיכתבו ויחתמו ולא הזכיר גם הנתינה אבל בכתב שיכתבו ויחתמו ויתנו דהוי כמגרש עצמו שפיר כותב לשמה ולכן לא נזכר בשום מקום לפסול בהזכיר גם הנתינה והאריך מאד בזה, ולכאורה הי' נראה סתירה לזה מדברי רש"י גיטין ע"א ע"א ד"ה חרש שהי' פקח וכו' וקאמר רב דאם יכול לדבר מתוך הכתב דיודע לכתוב על הקלף כתבו ותנו גט לאשתי אתה פ' ופ' ומסר להם פקח גמור הוא וכותבין ונותנין עכ"ל הרי דמיירי בכתב להם כתבו ותנו וכ"ה בתוס' רי"ד שם ואפ"ה מסיק הש"ס ע"ב א' קולו לאפוקי מדר"כ אמר רב ומזה דייק הרמב"ן דל"מ עשיית שליח שלב"פ והא בגוונא שכתב כתבו תנו לכ"ע מהני ומנ"ל לאפוקי מדר"כ אמר רב אך י"ל כיון דלשי' רש"י התם טעמא משום דחרש אין דעתו שלימה אבל בפקח מהני כתיבתו כמ"ש בתשו' רד"ך בית י"ט להוכיח שכ"ה דעת רש"י א"כ גבי חרש גם בכה"ג שכותב גם שיתנו ל"מ לכ"ע אבל בפקח שדעתו שלימה והשליחות חל גם שלב"פ אלא דלא מיקרי לשמה שפיר י"ל דבכה"ג שהזכיר גם הנתינה

מהני אבל הנה מצאתי בתשו' רד"ך בית ג' וז"ל מעשה אירע ביהודי א' ששמו משה בוטין נסע מפה היום כמו ג' שנים והלך במרקה ובעת נסיעתו אמר לחמשה יהודים וכו' שאם לא יבא מעת נסיעתו עד ט' חדשים שיכתבו ויתנו גט לארוסתו וכו' ומת הסופר והאריך שם לברר שלא הי' בידו למנות את בנו אברהם במקומו ובסוף התשו' כתב שגם אם הי' ממנה להסופר אברהם בפירוש כיון שהי' שלא בפניו הרי לדעת הרמב"ן לא מהני בכה"ג ואע"פ שהרא"ה והר"ן מקילים א"א להקל בסד"א ובפרט שרוב הפוסקים מחמירים וגם אין לומר בכה"ג כדאי הוא המיקל לסמוך בשעה"ד באיסור תורה וגם צידד דדוקא באמוראים י"ל כן ע"ש באורך וע' בד"מ סי' קכ"ז סק"ג שרמז בקצרה לדברי רד"ך אלו לענין אם יש לסמוך בשעה"ד ע"ד יחיד וא"כ מבואר דגם בהזכיר גם הנתינה להשלוחים ל"מ לענין שיוחשב לשמה וא"ל דשא"ה שעשה לסופר שליח רק לכתיבה ועל הנתינה מינה שליח אחר דז"א דמה בכך הרי אשה זו כבר עמדה להתגרש מבעלה בשליחות זה ועוד דהתם שהי' חמשה ועשאן ב"ד הרי גם בלא א"ל תנו הוי כאמר תנו כמ"ש לקמן אות ה' בשם בה"ג וגם מ"ש הרידב"ז דלקולא לא סמכי' על חזקת שע"ש בדאורייתא הנה במח"א הל' שלוחין סי' כ"א צידד לומר דהיכי דהשליח קיבל השליחות והבטיח לעשותו לכ"ע אמרי' חשע"ש גם להקל בשל תורה ועוד דבכה"ג שהבעל נסע למרחק ויוכל לבא לידי מכשול שעובר בכל עת על מצות שכ"ו לא יגרע בודאי אמרי' חזקה שע"ש כמ"ש התוס' בעירובין ל"ב ע"א וברא"ש שם ואף שהתוס' כ"כ רק אליבא דר"ש ולא אליבא דר"נ אבל כבר העלה בתשו' נו"ב מה"ק חא"ע סי' ב' דכן הלכה והשיג ע"ד המל"מ פ"ד מבכורות ואני מצאתי גם ברוקח סי' קצ"ד שפסק דבמקום שהוא דבר מצוה אמרי' חשע"ש ע"ש אך מהא דגיטין ס"ד ע"ב גבי נתן גט ביד שליש לגרש אשתו דלא סמכי' אחשע"ש להקל שהביא הרב נ"י מוכח להיפוך מדברינו ויבואר להלן אות ה' אבל מ"מ בזה"ז דאיכא חדר"ג בודאי יש חשש מכשול להבעל שישא אחרת וחשע"ש ואמאי כ' הרד"ך דפסול לשי' הרמב"ן ובע"כ דליתא.

ז ה) והנה הג' רידב"ז העיר בעצמו שיש סתירה לדבריו מהש"ס דגיטין ס"ו ב' בהא דשלחו לי' לשמואל אמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו מהו וכו' והאמר שמואל הלכה כר"י דמילי לא מימסרי לשליח וכו' והא התם א"ל כתבו ותנו ואפ"ה ל"מ אמירתם לסופר ועדים אף דבכה"ג סתמא מהני כיון דעומדת לגירושין ודחה דשא"ה דלא סמכי' אחזקת שע"ש לקולא כדאי' בגיטין ס"ד ב' לכן אכתי לא קיימא לגירושין עכ"ד אבל לענ"ד אכתי יש לתמוה מהא דדף ע"א א' א"ל נכתוב גט לאשתך וא"ל כתובו אמרו לסופר וכתב וכו' אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר

ונתנו לה הגט בטל עד שיאמר לסופר וכו' ומסיק דמתני' ר' יוסי ואפי' אמר תנו ואפי' אמר לבי תלתא דעשאן ב"ד אפ"ה ל"מ ובתוס' שם הביאו גי' דאפי' אמר לתלתא תנו אפ"ה פסול ומדקתני אע"פ שנתנוהו לו וחזר ונתנו לה מוכח דמכ"ש בנתנו לה הם דודאי פסול והרי מבואר במל"מ פ"ד דבכורות דהיכי דהשליח התחיל לדבר למשלח שיעשהו שליח לכ"ע חשע"ש גם להקל וא"כ התם שהם התחילו לומר לבעל נכתוב גט וכו' ואם אמר להם תנו הרי כבר עומדת להתגרש כיון דבכה"ג חשע"ש והדק"ל אמאי לא יועיל כתיבת הסופר כיון דא"צ שליחות וסגי גם בסתמא וא"צ שיהי' בפירוש לשמה. ועוד דלפמ"ש בבה"ג הל' גיטין דבאמר לפני ב"ד כתבו גט לאשתי גם בלא אמר תנו כאמר תנו דמי א"כ באמר לשלשה שעשאן ב"ד כמ"ש רש"י שם הרי גם בלא אמר תנו עומדת לגירושין כיון דכאמר תנו דמי ואמאי יהי' פסול באמרו לסופר וכתב אך דבזה י"ל דבא"ל כתובו הקפיד שיכתבו הם והו"ל כשינוי בשליחות דגם אם א"צ שליחות בגט בשינוי גרע טפי כמ"ש רש"י שם בד"ה טעמא וכו' אבל באמר תנו בלא כתובו בזה תיקשי שפיר וע' תב"ש סי' מ"ח סק"ד מ"ש ע"ד בה"ג שלפנינו וכן לפמ"ש בהגהת מע"ל לא"ח סי' ת"ט להוכיח בדעת הרא"ש דהיכי דהתחיל שליח לעשות שליחותו לכ"ע אמרינן חשע"ש גם להקל א"כ כיון שאמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום הרי כבר התחילו בשליחותו כיון שא"ל תנו בלא כתובו ובכה"ג אמאי ל"מ כתיבת סופר לשמה כיון דגם בסתמא כשר בכה"ג ומ"ש הרה"ג נ"י דכיון דמילי לא מימסרי לשליח ל"מ מה ששמעו הסופר והעדים מהשליח וכמ"ש הר"ן ליישב קו' הרא"ה ע"ד הרמב"ן דלשיטתו דל"מ עשיית שליח מבורר שלב"פ מנ"ל דטעמא דר"י משום דמילי לא מימסרי לשליח ותי' הר"ן דאם היינו אומרים דמילי מימסרי לשליח הוי כשומע מפי הבעל כיון דשלוחו כמותו ובע"כ הא דפוסל ר"י באמר אמרו בין במברר בין מדעתיכם משום דמילי לא מימסרי לשליח וה"נ בזה אבל אכתי לא הונח בזה כיון דגם בכתב הסופר בלא ציווי הבעל הוי מהני כיון דא"צ שליחות אלא דטעמא משום דדמי לסתמא דל"מ בגט משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת וכיון דהכא דאמר להם תנו גט אחר שהם התחילו לדבר עמו שיצוה להם לכתוב גט ובכה"ג חשע"ש א"כ עומדת להתגרש א"כ מהני כתיבת הסופר בסתמא גם בלא שליחות כלל ואמאי פסול ומה ענין זה להא דמילי לא מימסרי לשליח כיון דבכה"ג גם בכתב הסופר מעצמו בלא אמירת השליח כלל מהני דבאשה העומדת לגירושין הרי גם בלא אמירת הבעל הוי מהני בכה"ג ולכן נראה דגם באמר תנו עדיין אינה עומדת בסתם להתגרש ושמא יחזור בו הבעל ולא יגרשנה ובעינן לשמה ממש ול"מ אלא בשמעו מפי הבעל לשי' הרמב"ן.

ח ואו"ו) אבל לענ"ד ע"פ ההצעה הנ"ל דכל טעמו של הרמב"ן משום דבדליכא דין שליחות אינו מכוין לשמה וכמ"ש התוס' לעיל כ"ג דהיינו משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת וסתמא פסול ובאמת שכבר העיר בזה הפ"י בגיטין ס"ו ע"ב וכדברי התוס' הנ"ל מבואר גם ברשב"א ור"ן וריטב"א שם וכ"ה ברא"ש סי' כ"ה ואף דבתשו' ד"ח, ח"ב א"ע סי' פ"ו השיג על הפ"י ורצה להסיב דעת הרמב"ן לדרך אחרת אבל אחר שכ"ה בספר הזכות להרמב"ן עצמו א"כ הדבר ברור כן ועפ"ז יש לדין דבנ"ד שהבעל עזב אותה מכמה שנים וישב בלונדון וכשהסכים להרחיק עוד נדוד וכתב לאשתו שלא ישוב עוד לעולם לדור עם אשתו הרי בכה"ג גזים ועביד כיון שהוחזק בכך כמ"ש התוס' בשבועות מ"ו ע"א בד"ה עביד וכו' בשם הרוקח ומבואר בתשו' פרח מט"א ח"א סי' ח"י דגם בפעם אחד הוי בכלל מוחזק לכך ומכ"ש בנ"ד שעשה כן מכמה שנים וא"כ הרי מבואר בטוא"ע סי' קנ"ד בשם תשו' הרא"ש דאם הבעל רוצה להרחיק נדוד כופין אותה לגרשה וכן במוכתב למלכות שמוכרח להרחיק נדוד מחויב לגרשה א"כ בכה"ג כיון שמדינא כופין לגרשה ואינו בכלל גט מעושה דודאי עושה ברצון וכדברי רמב"ם פ"ב מגירושין הידועים א"כ כיון שהוחלט בדעתו להרחיק נדוד למדה"י ולהניחה עגונה. וצרורה כל ימי חייה שלא לשוב לדור עמה לעולם וביקש מאביו לגרשה שתוכל להנשא לכל גבר בודאי עומדת להתגרש וגם השליח בוטח בלבו להאמין בדבריו ומכוין לכתוב לשמה ועכ"פ לא גרע מסתמא דכשר בכה"ג ואחר החיפוש מצאתי בשו"ת כתר כהונה סי' ע' בדברי הרב אבד"ק טורבין שהעיר ג"כ דכל סברת הרמב"ן משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת ולפמ"ש התוס' זבחים ב' דבזינתה תחת בעלה אף שאסורה לו מ"מ לאו להתגרש בגט זה עומדת א"נ אם ירצה הבעל לא יגרשנה אלא תשמשנו ובפסקי תוס' ואע"ז סי' קי"ז פסקו כתי' ב' וא"כ במוכתב למלכות דכופין לגרשה י"ל דתלי בשני תירוצי התוס' הנ"ל דלפי תי' א' פסול דמ"מ לאו להתגרש בגט זה עומדת אבל לתי' ב' עומדת להתגרש ועפ"ז פסק במי שנלקח לצבא למרחקים ועשה שליח שלב"פ דיש להקל מטעם הנ"ל וגם לפי תי' א' של התוס' דכיון שהוא נחוץ לדרכו ואין פנאי בגט אחר שפיר עומדת להתגרש בגט זה ואף די"ל דכל שאין האשה תובעת גט עתה עומדת להתגרש כיון דא"א לזכות לה גט גם במקום יבום וקטט מ"מ בנ"ד שהיתה תובעת גט כמ"פ בודאי גם סתמא כשר עכת"ד שם והנה מ"ש דהעיקר כתי' הב' של התוס' עי' בב"מ לאע"ז סי' קי"ז שהוכיח דהרמב"ם לא ס"ל כן ובפת"ש שם סק"ב הביא בשם הרדב"ז שפסק דלא כהתוס' ואני מצאתי בתשו' מהר"י באסן סי', ח' שחולק ג"כ ע"ד התוס' ופסק דמדאוריתא אסורה לשמשו וצריך לגרשה וע"ע בתשו' חיים שאל ח"ז סי' ד' אות ג' ותשו' כתב סופר חא"ע

סי' צ"ט אות א' ותשו' עבה"ג סוסי' צ"ג ותשו' ב"ש א"ע סי' צ"א מ"ש בזה אך דמ"מ גם לפי תי' א' בכה"ג שנסע למרחקים וא"א להשתדל עוד גט אחר הרי עומדת להתגרש בגט זה וגם מ"ש לפקפק דכל שאין האשה תובעת גט אינה עומדת להתגרש בסתמא ליתא דכל שנראה לכל שתשאר עגונה עולמית אומדנא מוכחת שרצונה להתגרש ובפרט בנ"ד שכבר עזבה כמה שנים וכתב לאביו שלא ישוב עוד אלי' עולמית וכבר כתבתי דבכה"ג גזים ועביד אדרבא סתמא עומדת להתגרש ועוד דכל סברת הרמב"ן משום דהסופר אינו כותב לשמה והוי כסתמא דפסול והרי בשעת כתיבת הגט כבר נודע שרצונה לקבל הגט וכיון דרוב נשים כמוה בהזדמן סיבה כזו רצונם להתגרש שלא להשאר עגונה עולמית בודאי מהני גם בסתמא דבכה"ג הרי עומדת להתגרש ע"י שליח זה שאם לא עכשיו אימתי ומצאתי גם בשו"ת ב"א חא"ע סי' פ' באמצע התשובה שהשיב ג"כ על הנידון המוזכר בתשו' כת"כ סי' ע"ו במומר שהלך למרחקים די"ל דבכה"ג גם בסתמא סגי כיון שעומדת להתגרש אלא שהעיר דמתשו' רד"ך דמיירי ג"כ במומר ולא העיר בזה מוכח להיפוך וסיים שאין הרד"ך בידו ע"ש והנה אמת נכון הדבר אבל הרי הרד"ך שם פסק להתיר ע"פ כתב הבעל המומר מכמה טעמים אחרים מפני שהעלה שם דכל פסול של כתבו לכ"ע הוא רק מדרבנן ויש לסמוך ע"ד המיקל וגם י"ל דכיון שבמקומו אין שם ב"ד ולא ישראל ולא יוכל לעשות באופן אחר וז"ל דאע"ג דהם כתבו שאין אדם חרש או פקח יכולים לשלוח כת"י וכו' נראה דה"ט משום דאפשר לו לכתוב גט לאשתו במקומו ולשלחו לה או לבא לב"ד ולהשמיעם בקולו דבסתם יהודי מיירי דציית לן וכו' אבל בפקח כנד"ד שהוא משומד ובארץ מרחקים ושם במקומו אין שום יהודי וכו' ולא ציית לן וכו' מודים הם שכותבין ע"פ כתבו שהרבה יש להקל בזה יותר ממה שיש להקל באלם ואפשר דבנ"ד גם ר"ת לפי תי' א' וסה"ת מודים שכותבין גט ע"פ כתבו וכו' עכ"ל וא"כ בנ"ד שנסע למדה"י ולא נודע מקומו כלל והודיע לאביו שלא ישוב לעולם י"ל דעדיף מנידון הרד"ך דשם הי' עכ"פ אפשר לנסות אולי ירצה המומר לבא למקום אחר שיש ב"ד וכדומה משא"כ בנ"ד ואף שהרד"ך סיים שכ"כ להלכה ולא למעשה עד שיסכימו חכמי הדור והד"מ הניחו בצ"ע י"ל דבנ"ד מודים.

ט (ז) ועוד יש לדין דשא"ה במומר דאפשר שרצה לקלקלה ולא הסכים בלב שלם לגרשה ומה"ט חששו במומר שיבטל הגט והן אמת דמבואר בירושלמי פ"א דגיטין ה"א דאין הבעל חשוד לקלקלה במתכוין וכ"ה בראש"ש ור"ן ותוס' גיטין ה' ע"ב סוד"ה דאתיוה וכו' ע"ש בסוה"ד אבל הנה ברשב"ם ב"ב קס"ז ע"ב ד"ה ומגרש כתב דחיישי' שיתכוין להתירה להנשא שלא כדין וע"ש בתוס' ד"ה וליחוש מ"ש ע"ד הרשב"ם בזה ובמהרש"א

שם בשם תוי"ש וע"ע בתוס' גיטין פ"א ע"א ד"ה לא כל הימנו וכו' ובב"ח א"ע סי' קנ"א שם כתב דאם האשה שונאת לבעל יש לחוש שיעשה קנוניא שתיאסר על בעלה וכפי הנראה מתשו' הרא"ם ותשו' צ"צ סי' פ"ג ותשו' רח"כ סי' נ"ט דוקא היכי ששינה שם אביו וכדומה חיישי' שמא נתכוין להכשילה משא"כ בסתמא אך דמ"מ י"ל דגבי מומר חיישי' טפי ולכן חשש הרד"ך שלא לסמוך על דבריו לולא שאר סניפים שכתב ואף דגם במומר סמכי' להקל במקום עיגון בשליח להולכה לבד גם בלא נשבע שלא לבטלו כמ"ש בתשו' פמ"א ח"ב סי' ס"ח וע' פת"ש סי' קמ"א ס"ק נ"ו אבל עכ"פ יש מקום לומר שאין הסופר מכוין לשמה שאינה עומדת לגירושין דשמא יחזור בו או שנתכוין להתל בה ולהכשילה משא"כ בעלמא וע"פ דברינו הנ"ל יש לדין ג"כ בעיקר החשש של האוסרים בכתב לגרש והוא פקח דלפמ"ש בספר בני יעקב דף קנ"ד ע"ב בשם הרמ"ה ותלמיד הרשב"א והובא בשו"ת ב"א חא"ע סי' פ' דטעמא דל"מ בכתב דכיון דיכול לדבר שמא משטה הוא בה או שנטרפה דעתו ובשו"ת פ"י להמג"ש ח"ב סי' פ"ד כתב דשמא אינו מתרצה בלבו דבכתב לא מיחזי כשיקרא כ"כ ע"ש וכל זה ל"ש בנ"ד דכמו שכ' הרמב"ם דגם היכי דכופין אותו שיאמר רוצה אני מהני היכי שהוא מחויב לגרשה ע"פ הדין משום דהרצון האמתי הוא לעשות כדת של תורה א"כ מכ"ש הכא שהוא ברצונו ומעצמו בלא הפצרת שום אדם כתב לגרשה מדוע נימא שאינו מתרצה בלבו כיון שמחויב לגרשה וגם אם ניחוש שמא היא פשעה לנגדו בעניני אישות ולכן עזב אותה הרי מ"מ כיון שהוא שונאה ועזב אותה מכבר ועתה כותב שלא ישוב לעולם א"כ בודאי מרצונו מגרשה וגם אין לחוש שמא משטה הוא או שנטרפה דעתו כיון שמאליו כתב כל המכתב לאביו ומדוע ישטה אותו ובחו"מ סי' פ"א בהודה ולא תבעו אי"ל משטה הייתי ובפרט נגד אביו בודאי ל"ש לומר כן והרי כתב לאביו וגם עשאו שליח לגרשה כשירצה וגם כתב שמותרת להנשא לכל איש וכיון שעשה כדת של תורה וגם הרחיק נדוד ונתאמת הדבר זה כמה שנים. כפי שכתב מאז א"כ איגל"מ משכתב בדעת שלימה ועשה כראוי כפי המוטל עליו ע"פ דעת תורה ודעת נוטה א"כ י"ל דגם המחמירים מודים להקל בכה"ג.

י (ח) ובעיקר הדין במה שהביאו הפוסקים ראי' מהתוספתא פ"ב דאיתא ולא עוד אלא אפי' כתב בכת"י לסופר כתוב ולעדים חתומו אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנו לה פסול עד שישמעו את קולו שיאמר הוא לסופר כתוב ולעדים חתומו הנה מצינו בתוס' חולין כ"ז ע"א ד"ה השוחט וכו' דהא דאמר בתוספתא דר"י פוסל בעוף עד שישחוט את הושט ואת הורידין לאו דוקא פוסל בדיעבד אלא כלומר אסור עכ"ל ושם בתוספתא אי' בזה"ל השוחט ב' חצאין בעוף שחיטתו פסולה אצ"ל ב' חצאין בבהמה ר"י פוסל לעולם עד

שישחוט את הושט ושתי הורידין עכ"ל הרי דאע"ג דברישא פסול גם בדיעבד מ"מ מה דנקט בתר הכא גבי דין ורידין פסול רק לכתחלה א"כ ה"נ אף דבתוספתא פ"ב דגיטין איתא ברישא בזה"ל כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוה לה פסול עד שיאמר לסופר כתבו ולעדים חתומו ולא עוד אלא אפי' כתב בכת"י לסופר וכו' פסול עד שישמעו קולו וכו' י"ל דבסיפא גבי כתב בכת"י אסור לכתחלה ולא בדיעבד ואף דלפמ"ש הרא"ש שם דר"י קאי אדיוקא דמתני' אין ראי' משם לכאן אבל בתוס' שם לא נזכר כלל דינא דמתני' כלל, וא"כ מוכח כמ"ש וע' בנימוק"י פי"ב דיבמות בדין קטנה שחלצה הביא מהתוספתא דס"ל דקטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חלוצתה פסולה וחכ"א חליצתה כשירה ומיהו מדקיי"ל דאינה חולצת עד שתביא ב"ש אפשר דבדיעבד נמי פסול כר"א ובשם הריטב"א שלא נתברר הדבר ואזלי' לחומרא וי"ל דשא"ה דבאותו דין עצמו פוסל ר"א ולכן כיון דהש"ס מסיק הלכתא עד שתביא ב"ש קאי אדלעיל משא"כ בנ"ד דמעיקרא נקט דין כתב סופר מעצמו דפסול והדר נקט דין כתב בכת"י לסופר שיכתוב וסיים עד שישמעו קולו י"ל דכשר בדיעבד וע' בר"ן פע"פ בדין יין לבן שהביא בשם הרמב"ן דאפי' בדיעבד לא יצא דמלישנא דעד שיהא בהן מראה יין משמע דאפי' בדיעבד לא יצא אבל לא קיי"ל כן כמ"ש הב"י בא"ח סי' רע"ב ובזה י"ל דהרמב"ן שפוסל בעשה שליח שלא בפניו מדנקט עד שישמעו קולו לשיטתי' אזיל משא"כ לדידן אבל יש לפקפק בזה וקצרתי.

יא ט) ומה שהביאו הפוסקים ראי' מהירושלמי פ"ז דגיטין ה"א דמבואר דבכתב בכת"י וכו' אינו גט מלבד שיש שם שינוי גרסאות וע"ש בשיו"ק יש לי לדין ע"ד פלפול שאין ראי' מהירושלמי לדידן דהנה בתשו' כתר כהונה ס' ע' העלה שדין שליחות בכתב אי מהני בגט תלוי בדין אם שבועה בכתב מהני ע"ש באורך והנה הרא"ש והר"ן פ"ד דשבועות הביאו בשם הירושלמי בהא דכה"ג אין דנין אותו וימנה אנטלר ומשני דלמא יתחייב שבועה ולא יוכל להיות ע"י האנטלר והקשה בתומים סי' צ"ו דאכתי יוכל הכ"ג לישבע מפי הכתב והוכיח דשב"ב לא מהני והנה הפוסקים שם הקשו ע"ד הירושלמי דהא בנתבע ל"מ הרשאה ותי' דהתם משום כבודו דכ"ג שרי ותמה התומים דהא אין חכמה ואין תבונה וגו' והש"ס דריש מקראי מפיהם ולא מפי המתורגמן והמעיין בר"ן שם ימצא שביאר דהכונה משום דבכ"ג כתיב וקדשתו שרי משום כבודו אבל אכתי לא הונח לשי' הסוברי' דכבוד הכהן הוא רק מד"ס וקרא אסמכתא בעלמא כמ"ש התוס' בחולין דף פ"ב וע' מג"א סי' ר"א א"כ הדק"ל וצ"ל דהבבלי והירושלמי פליגי בדין זה אם הנתבע יכול למנות מורשה והש"ס ס דילן הוכיח כן דלא תיקשי קו' הירושלמי ולא

ס"ל כתי' הירושלמי משום דס"ל דשבועה בכתב מה"ת כמ"ש הנוב"י מה"ק חו"מ סי' ל' לכן בע"כ צ"ל דהנתבע א"י למנות מורשה וא"כ כיון דהירושלמי ובבלי פליגי בזה א"כ גם דין שליחות הגט בכתב תלוי בזה ולכן הירושלמי לשיטתי' אזיל דשבועה בכתב ל"מ לכן ס"ל דאינו גט אבל לדידן שפיר מהני שליחות בכתב – וכה ראיתי בתו"ג סקכ"ד שכ' דמ"ש הד"מ בשם רד"ך להקל במקום עיגון י"ל דקאי רק אפקח שהרכין בראשו אבל חרש בכתב ודאי דפסול מדרבנן עכ"פ והמעיין ברד"ך שם ימצא שהוכיח שדעת הסמ"ג והסמ"ק והר"ן להקל באלם משום עגונה ע"י רמיזותיו ומכ"ש ע"י כתבו והא דהחמירו בשולח כתבו לב"ד ממק"א היינו משום שאפשר לו לגרש במקומו ע"י הרכנה אבל בדא"א לו במקומו י"ל דגם ר"ת לפי תי' א' מודה ומבואר דס"ל להקל גם בכתב בדא"א לו לגרש במקומו במקום עיגון ולפ"ז נראה דה"ה בספק לנו אם יוכל לגרש במקומו דשמא אין שם ב"ד ויהודים או שלא יציית לנו וא"א לתקן הדבר שיגרש ויסדר הגט במקומו ג"כ יש להקל כיון דהוא רק חשש דרבנן כמ"ש הרד"ך שם להוכיח כן א"כ גם בספק יש להקל ומצאתי בשיו"ק על הירושלמי פ"ז דגיטין שם בד"ה הרי שכתב וכו' באמצע דבריו שם שכתב בפשיטות דבכותב ממדה"י ל"ש לומר דאפשר לו שיאמר בפיו דשמא אין שם אדם ע"ש ומכ"ש בנ"ד שלא נודע מקומו כלל ובשעה שכתב המכתב אולי לא רצה לדבר עם אביו שמא לא יניחהו ליסע למדה"י וכדומה והוא מקום עיגון בודאי יש להקל לשי' הרד"ך.

יב יוד) והנה ראיתי להישויע"ק ועוד כמה אחרונים שתמהו ע"ד הרא"ש בתי' ב' שכתב דבנשתתק משום עגונה יש להקל מפי כתבו והקשו מהש"ס דגיטין ע"ב א' תניא כותי' דר"א וכו' עד שישמעו קולו שיאמר לסופר וכו' קולו לאפוקי מדר"כ אמר רב ולשי' הרא"ש הרי ר"כ בשם רב מיירי בחרש שא"א לו לומר בפיו ואיכא משום עיגון לכן י"ל דשרי משא"כ בברייתא דמיירי בפקח שאפשר לומר בפיו דהא קתני עד שישמעו קולו שיאמר לסופר והוא תמי' גדולה ונראה ליישב דכבר נודע דעת הרמב"ן דא"א לעשות שליח שלא בפניו בגט משום דבעינן לשמה ובעינן נמי שיכתבנו לה הבעל ואין הסופר והעדים כותבים במקומו אא"כ ישמעו מפיו משא"כ בשאר דברים יכול לעשות שליח שלב"פ והרא"ה תמה דא"כ אמאי תלי בדין מילי דלא מימסרי לשליח ותי' הר"ן דאם הי' הדין דמילי מימסרן לשליח כיון דשלוחו ש"א כמותו כשהסופר והעדים שומעים מפי השליח ה"ז כאלו שומעים מפי הבעל וכותב לשמה אלא דבאמת מילי לא מימסרן לשליח לכן אין הכתיבה לשמה עכ"ד ולכאורה יש לתמוה שהרי מבואר ברש"י גיטין כ"ט ע"א ד"ה רבא דהא דמילי לא ממסרי לשליח היינו שאין כח בדברים להיות חוזרים ונמסרים

משליח לשליח אבל שליח ראשון נעשה שליח גם בדברים וכבר השיגו המחברים ע"ד מהרי"ט ח"א סי' קכ"ז שהעלה דאין אדם יכול להקדיש ע"י שליח משום דמילי לא מימסרי לשליח וע' תשו' נוב"י מ"ת יו"ד סי' קמ"ז מ"ש בזה וא"כ כיון דשליח ראשון נעשה שלוחו והוא כמותו הרי הסופר השומע מפי סופר זה כותב לשמה דהוי כשומע מפי הבעל אבל נראה דהרמב"ן לשיטתו אזיל דס"ל כדעת מהרי"ט ומה"ט אין אדם יכול לנדור ע"י שליח כמ"ש הנו"ב שם מדברי הרמב"ן ב"ב קכ"ו ע"ב ע"ש ותבין וגם ס"ל דבכתיבת הגט א"צ שליחות כמ"ש הרמב"ן דף כ"ב ודלא כהב"ש סי' ק"כ סק"ז דאל"כ תיקשי הרי מה דבעי לשמה הוי מילי ולא מימסרי לשליח ולא יוכשר אא"כ הבעל עע"ג ומכוין לשמה ועתוס' ורשב"א חולין י"ב ובמ"ש בשם הר"י ובב"י א"ח סי' ת"ס בשם תשו' הרשב"א בזה ואכמ"ל) א"כ כיון דהשליח אינו כמותו לכן אין הסופר כותב לשמה אבל לדידן דקיי"ל דהשליחות חל בהקדש ונדר כמ"ש הנו"ב שם שפיר מהני עשיית שליח שלב"פ כדעת הרא"ה והר"ן – וכיון שהוכיחו האחרונים מכמ"ק בש"ס דמהני הקדש ע"י שליח יש ראי' דקיי"ל כדעת הרא"ה והר"ן ודלא כהרמב"ן והנה בש"ס דקידושין מ"ג ע"א פליגי רב ודבי ר' שילא אם שליח נעשה עד או לא ולמאי דמייתי התם בשם ר"א ברי' דרבא ס"ל לרב דאין שנ"ע ודבי ר"ש ס"ל דנ"ע ואנן קיי"ל דשנ"ע ומפרש התם טעמי' דמ"ד אין שנ"ע משום דס"ל דשלוחו כגופו ממש וא"א לו להיות עד ע"ש והנה לפום הך סברא דשלוחו כגופו ממש א"א לפרש הא דמילי לא מימסרי לשליח כדעת רש"י וש"פ הנ"ל דהשליח נעשה שליח גם למילי אלא שאין בידו למסרם לשליח שני דהא כיון שהוא נעשה שלוחו וכגופו ממש א"כ כמו שהוא עצמו יכול לעשות שליח גם למילי כן ה"נ גם שלוחו יכול לעשות שליח ובעכצ"ל להך מ"ד כדעת הרמב"ן ומהרי"ט שא"י לעשות שליח כלל למילי וא"כ א"י למנות שליח שלב"פ גם בפיו אבל לדידן דשל"ע ואין שלוחו כגופו ממש י"ל שפיר כפירש"י דשליח ראשון נעשה שליח גם למילי אלא שאין בידו למסרם לשני א"כ שוב מהני מינוי שליחות גם שלב"פ דכיון דשליח ראשון נעשה שלוחו שפיר כותב הסופר לשמה כיון ששומע מפי שלוחו שהוא במקום הבעל והנה התו"ג סי' ק"כ סקכ"ד העלה דהא דס"ל להמחמירים בכת"י דע"י כתב ל"מ וע"י הרכנת הראש מהני הוא רק בכותב שלא בפני הסופר אבל בכותב בפני הסופר שיכתוב לו גט שפיר מהני כת"י לכ"ע דהא רואה הטיית ידו בכתיבתו ודמי להרכנת הראש ע"ש וא"כ בכותב שלב"פ דל"מ בפקח משום דאפשר לו שיאמר בפיו ואיכא הוכחה שאינו כותב בלב שלם כמ"ש לעיל אות ז' בשם הרמ"ה א"כ התינח אם מהני מהני השליחות לסופר שלב"פ בממנה בפיו כדעת הרא"ה אבל לשי' הרמב"ן הרי כיון שרצה שיכתוב לו סופר

זה מה הי"ל לעשות כיון דגם כשימנהו בפיו לא יועיל ולכן מהראוי שיועיל מפי כתבו כמו בנשתתק דמהני ועדיף ממינוי בפיו שלב"פ כיון שהסופר רואה כת"י של בעל עצמו כותב לשמה או נימא דגם בנשתתק ל"מ מפי כתבו – וא"כ א"ש קו' הישועי"ק דהרא"ש שכ' לחלק בין נשתתק לפקח היינו לדידן דמהני מינוי שליחות שלב"פ כדעת הרא"ה לכן בפקח ל"מ מפי כתבו דכיון שהי' אפשר לו שיאמר בפיו יש הוכחה שאינו כותב בלב שלם משא"כ בנשתתק אבל אליבא דרב דס"ל דאין שנ"ע דכגופו דמי א"כ צ"ל דהא דמילי לא מימסרי לשליח היינו כדעת הרמב"ן ומהרי"ט שאין השליחות הראשון חל במילי א"כ ל"מ מינוי שלוחו שלב"פ ע"י אחר א"כ אין לחלק בין חרש לפקח וכיון דתני בברייי' עד שישמעו קולו היינו לאפוקי מדר"כ אמר רב דאליבא דרב לשיטתו בע"כ הברייתא הוי לאפוקי מדברי רב – (ועתוס' ר"ה ט' ע"א בד"ה לאפוקי וכו' שהביאו מכמ"ק דנקט לאפוקי ומ"מ הלכה כן ע"ש ומכ"ש די"ל כמ"ש דנקט לאפוקי אליבא דרב לשיטתו) וא"ש ודו"ק היטב – ואולם אף שהדברים נכונים לפלפולא לא אכחד כי עיקר דברי התו"ג אשר עליהם בניתי יסוד הם תמוהים ובמחכת"ה נעלם ממנו תשו' הרד"ך בית י"ט שם שהוכיח שם דאין חילוק בין כותב בפני הסופר ובין כותב שלב"פ ולהסובר דל"מ מפי כתב בכל גווני ל"מ ע"ש היטב ועכ"פ יצא לנו דכיון דלא קיי"ל כהרמב"ן ומהרי"ט בענין שליחות בהקדש וכדומה א"כ אין לחוש גם בדין ממנה שליח שלב"פ בגט לשי' הרמב"ן.

יג י"א) ונחזור לענינינו אחר שנתבאר דיש לסמוך על הכת"י עדיין יש עיון גדול על כל ענין השליחות שכתב לאביו שאם ירצה יגרש אם יש בו דין שליחות לשי' הסוברים דבעינן בכתיבת הגט דין שליחות והנה אין להביא ראי' מהא דאמר אמרו מדעתיכם דמהני אי לאו דמילי לא מימסרי לשליח דשא"ה שא"ל כן רק לענין שהם יאמרו למי שירצו ויבחרו מדעתם אבל לא תלה כל השליחות בדעתם אם ירצו או לא אבל לכאורה יש להביא ראי' מש"ס דב"מ ל"ו ע"א דפריך ראב"מ מהא דהשוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר ואם איתא לימא לי' אין רצוני שיהי' פקדוני ביד אחר א"ל הב"ע בשנתנו לו הבעלים רשות להשאיל א"ה לבעלים בעי לשלומי דא"ל לדעתיך ופירש"י לדעתיך כרצונך אם תרצה להשאילה לה ימי שכירותך אין אנו מקפידים הלכך הוא השאילה וכו' עכ"ל הרי דהיכי שתלה הדבר ברצונו אינו עושה בשליחותו של בעל הפרה אלא מדעתו א"כ גם אם יכתוב בעצמו הגט אינו שלוחו של הבעל ובתוס' גיטין ס"ו ע"א ד"ה כל השומע קולו יכתוב גט והקשו מהא דמודר הנאה דמותר לומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ותי' דלא משום דבאומר כן לאו שליחותי' עביד דבתרומה בעינן שליחות אלא דלענין מודר הנאה לא נחשב בכה"ג

כמהנה אותו ועוד תי' דהכא לא קאמר כל הרוצה לכתוב אלא כל השומע דיחדי' לזה כל ששומע קולו ע"ש וע' בב"ש א"ע סי', קמ"א סקכ"ז ובב"מ שם ובהפלאה בקו"א לסי' ע' סקי"ח איזו תי' הוא העיקר ולכאורה י"ל דגם בנ"ד תלוי בשני תירוצים הנ"ל אבל י"ל דשא"ה שלא פרט מי ומי יהי' הכותב וכלל אנשים רבים אז י"ל דבאמר כל הרוצה לאו שליחותי' עביד לפי תי' ב' אבל בנ"ד שכ' כן לאביו אלא שתלה ברצונו י"ל דמהני אך מהש"ס דב"מ הנ"ל נראה דגם בכה"ג לאו שליחותי' עביד וביותר יש לפקפק מהא דאיתא בקידושין מ"ה ע"א דגם למ"ד חיישי' שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרי' ופריך דלמא שליח שויי' ומשני לא חציף אינש לשוויי' אבי' שליח ואף דאמרי' התם דלמא ארצויי ארצי גבי' ופירש"י שגילה הבן דעתו לפני אביו שהוא חפץ בה והאב נעשה לו שליח מאליו דזכין לאדם שלב"פ הרי בר"ן שם מבואר דבאמר כל העושה רצוני יקדשנה לי אנן סהדי שאין אביו בכלל כיון דלא חציף אינש לשוויי' לאבוה שליח ע"ש א"כ ה"נ יש לנו לאמוד דעתו שלא נתכוין לעשות את אביו שליח אולם אחר העיון נראה דליתא כי הנה מצאתי בתשו' מהרי"ט בשניות חא"ע סי' מ"ג שביאר דאדרבא כשאמר כל הרוצה לעשות רצוני יקדשנה אין בדבר חוצפא וגם אביו בכלל שהרי המתיק דבריו ותלה ברצונו שלא יהא בזה חוצפא ע"ש א"כ לפ"ז אדרבא י"ל דמה"ט עדיף בנ"ד מה שתלה הדבר ברצונו גם אי בעלמא ל"מ מ"מ גבי אביו הוצרך לומר כן שלא יהא חוצפא וגם לפי דברי הר"ן י"ל דדוקא בכלל דיבורו על כמה אנשים י"ל שלא יכלול אביו אבל בנ"ד שכתב רק לאביו טפי אית לן למימר שנתכוין שלא יהי' דבריו לבטלה ועשאו שליח אלא שהמהיק דבריו שלא יהא בכלל חוצפא וגם בלא"ה יש לחלק בין הא דב"מ ל"ו הנ"ל דשא"ה שכל שאלה הוא רק טובת השואל לבד ואם השכיר פרתו לשוכר אין למשכיר שום נ"מ אם ישאילנה לאחר או לא וכשאמר לדעתיך בודאי לא נתכוין לעשות בשליחותו אלא שא"ל שהוא אינו מקפיד בדבר אבל בנ"ד שהוא רוצה בכך שיגרש אשתו אם מפני שאינו רוצה לעגנה או כדי שלא יהא אגוד לה וישא אשה אחרת א"כ יש לתלות דמה שכתב לאביו שאם ירצה יגרשנה עשה כן רק להמתיק הדבר שלא יהא חוצפא נגד אביו.

יד (יב) ועתה אבא לסיים בביאור ענין כתיבת הגט איך יהי' והנה כבר כתבתי לעיל אות א' דיש להקל במקום עיגון בלא עדי חתימה והנני מוסיף שמצאתי במל"מ פ"ט מגירושין הכ"ז בסופה שכ' דבמקום עיגון יש להכשיר בע"מ בלא ע"ח כיון דמה שתקנו ע"ח הוא רק לטובת האשה יכולה לומר אי אפשי בתקנ"ח והרי במקום עיגון תקנתה היא קלקלתה ע"ש ואף די"ל דדוקא בממון יכולה לומר כן ולא במילתא דאיסורא אבל מצאתי בט"ז ליו"ד סי' שמ"ב סק"א שלמד מדין ממון לדין אבילות במקום שיש ביטול מצוה

די"ל דלא ניחא לי' בתקנ"ח ע"ש וא"כ ה"נ בזה והאיר לנו המל"מ בדבר חדש ומה"ט אין מקום לדברי יש"ש שחידש דאף שהוא רק עצה טובה מ"מ כיון שתיקנו חכמים כן ה"ז ככל התקנות ולפמ"ש המל"מ אין הדבר כן וגם בלא"ה כיון דבזה"ז קורעין הב"ד הגט ל"ש כלל טעמא דעצה טובה אך שהמנהג כן לצאת י"ח דעת ר"מ מצד חומרא בעלמא כמ"ש בתה"ד ורמז אליו הב"ש ואני מצאתי בתשו' רדב"ז ח"ב סי' תשצ"ו שהאריך בזה וכתב טעם א' שלא רצו לשנות מכפי מנהג הקדום וגם משום דיש מקומות שאין קורעים הגט ועוד ביאר דגם גט קרוע שביד האשה מועיל לראי' אבל לפי מנהגינו שהגט נשאר ביד ב"ד או ביד הסופר לא הי' צריך להחתים עדים כלל אלא מטעם הקדום עכ"ד שם ומבואר שהוא רק מצד חומרא בעלמא ולא עלה בדעתם לדין בזה משום דבר שנגזר במנין וכו' כיון שגם בתחלה הי' רק דרך עצה טובה ובפרט במקום עיגון שהוא מלתא דלא שכיחא בלא"ה ל"ש הך מילתא דדבר שנגזר במנין כמ"ש הב"י וט"ז א"ח סי' של"ט סק"ב ובחנם האריך בזה הגאון רידב"ז נ"י, ואף דבסי' קמ"א סי"ב אי' דבלא נעשה שליח בעדים אם לא הי' ע"ח הויא ספק מגורשת הרי כאן נתקיים כתב הבעל בעדים ואף דבנ"ד שהאב אינו אלא שליח וצריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ ואם לא יחתום עדים כלל הרי לא יוכל לומר כתקנת חכמים מ"מ אין זה מעכב כמ"ש הגאון ר"ד אופנהיים בתשו' פמ"א ח"ב סי' ס"ח וע' ישויע"ק סי' ק"כ ופת"ש סקכ"א בזה וגם בכנה"ג ובאה"ט רסי' קמ"ב מבואר דגם אם הסופר שליח ואומר אני כתבתיו כשר וע"ש בפת"ש סק"א שהביא מדברי רדב"ז דלכתחלה יאמר בפני נכתב אלא דגם באומר אני כתבתיו כשר וא"כ בנ"ד כשלא יהי' עדי חתימה יאמר רק בפני נכתב סגי וגם יפה אמר הגאון הנ"ל שיתן לה הגט בתחלה בלא ע"ח והאשה תחזירנו לו (וצריך שיזכה בהגט בשביל הבעל אחר שתחזירנו לו כמובן) ויחזור ויחתום ב' עדים ויתנהו לה שנית כיון דגם באמר אמרו רבים מקילים ובפרט במקום עיגון וע' בשו"ת בית אפרים א"ע סי' ק"ו א"כ בכה"ג עכ"פ יש להקל ואף שבנ"ד לא אמר אמרו כלל מ"מ הרי אי נימא שרצה שיחתמו עליו עדים א"א לו שיעשה בעצמו אלא כתיבת הגט ולא החתימות והו"ל כאמר אמרו אבל נתינת הגט לעכ"ד אין להתיר שישלח לה האב ע"י שליח אף שהנתינה איננה בכלל מילי כיון שכבר הגט בידו כמ"ש הרידב"ז ורמז לדברי הג"פ סי' ק"כ סקכ"ג וקצה"ח סי' רמ"ד אבל היינו אם הי' באפשר לשלוח שליח ממש אבל כפי הנהוג בזה"ז לעשות ב' שלוחים ולשלוח ע"י הבי דואר שזהו ג"כ קולא גדולה ורבים מפקפקין בזה קשה בעיני להקל בנ"ד שהכנסנו א"ע לפרבה דחוקה וגם כי עי"ז לא יוכלו לתקן שיתנהו שנית אחר שיחתמו עדים כיון שהעדים לא יהי' במקום אבי הבעל שהוא כותב הגט וגם בלא"ה יש עיון גדול אם בזה"ז

שאין לגרש בע"כ שליח עושה שליח וע' נו"ב מ"ת א"ע סי' קי"ב ופת"ש סי' קמ"א סקל"ח וקצה"ח סי' ו' – וגם מ"ש הרידב"ז להקל שיכתוב הגט בכתב מש משיט"א הדבר קשה בעיני וכבר האריך בתשו' ב"א חא"ע סי' ק"ו בענין זה בכל מה שיש לפקפק בענין כתב משיט"א הנהוג בזה"ז דגרע משאר כתבים ואף שהעלה להקל מ"מ סיים שאין להקל למעשה אלא בשני גיטין שיכתוב בעצמו גט א' בכתב משיט"א ויצוה לסופר לכתוב גט שני בכתב אשורי כנהוג כיון דרבים מקילים באמר אמרו במקום עיגון ומתחלה יעשה הגט ע"י הסופר כמ"ש הב"א שם ע"ש היטב ומה שחששו האחרונים בענין נתינת ב' גיטין ע"י שליח ולפי דבריהם בנ"ד שהאב הוא רק שליח א"א לעשות ב' גיטין אבל אני מצאתי בתשו' הרמב"ן סוסי' קמ"ה ותשו' הרשב"א ח"א סי' אלף קס"ג דגם ע"י שליח יעשו ב' גיטין ויתן שניהם להאשה ויכוין שמגרש באותו שהוא כשר ע"ש והובאו בב"י סי' קכ"ג ואין לחוש לחשש ברירה דדמי להא דעירובין ל"ו ע"ב וכבר בא חכם דבדבר שהוא לשעבר אלא שלא נודע לנו ליכא חשש ברירה וע' מהרי"ט ח"א סי' כ"ב וח"ב ח"מ סי' כ"ח ושעה"מ פ"ה מעירובין ה"א לדחות דברי פרמ"א דס"ל דל"מ ד"ז אלא בדרבנן והוכיח דליתא ע"ש וה"נ בנ"ד.

טו יג] ובהיותי בזה אמינא ליישב דברי הרשב"א גיטין כ"ט שתמה עליהם הג"פ סי' ק"כ סקכ"ג שכתב דנתינת הגט לאו מילי נינהו אע"ג דא"ל כתבו ותנו כיון דשלשה נינהו עשאן ב"ד ויכתבו ויעשו שליח ליתן הגט אם ירצו ומיהו בשנים דלאו ב"ד נינהו אע"ג דל"א אלא תנו יכתבו ויתנו בעצמם ולא ע"י שליח דמילי לא מימסרי לשליח וכו' ע"ש ותמה מה חילוק בין שנים לשלשה ונראה לפמש"ל אות ה' בשם בה"ג דבשלשה א"צ לומר תנו גם בלא אונס והנה בקה"י לב"א סי' רס"א הביא בשם מהריב"ל ח"ב סי' פ"ח דגם במילתא דאיסורא לישנא יתירא לטפויי אתי והמריט"א הביא ראי' לדבריו מתוס' נזיר ה' ע"ב ד"ה לרב מתנא וכו' ע"ש א"כ ה"נ ס"ל להרשב"א דבנתינה לאו מילי נינהו אלא דבשנים שהוצרך לומר כתבו ותנו א"כ כיון שכלל אותם כאחד לא מימסרי לשליח כיון דבכתיבה מילי נינהו ונתכוין רק שיכתבו בעצמם ולא ע"י שליח ממילא גם מה שאמר תנו לא נתכוין ליתן ע"י שליח אבל בשלשה שהי' די באמרו כתבו והוא אמר לישנא יתירא ולטפוי אתי שיתן גם ע"י שליח לכן שפיר מהני (וע' בתו"ג סי' ק"כ סקכ"א שהעמיס ג"כ בדברי הרשב"א לחלק דבשלשה א"צ לומר תנו גם בלא אונס אבל במח"כ המעיין ברשב"א ימצא שחילק מה"ט לענין מילי למימסר לשליח ואין לו הבנה כלל וגם לא ידע מדברי בה"ג שהבאתי) ואח"ז הגיעני מכתב שנית כי הקיום הי' רק ממכתבים רבים של בעלה שהי' ביד האשה ולפי תומה הראתה אותם והבאתי ממ"ש בתשו' כת"י

להוכיח דבכה"ג שאינה מעידה על גוף הדבר אלא שהמכתבים האחרים הם מבעלה הוי רק גי"מ ונאמנת.

סימן שנג

א להרב הה"ג וכו' מו"ה נחום ווייזענפעלד נ"י אבד"ק דאמבראווא

ב זה ימים הגיעני מכתבו ומרוב חבילות המכתבים הנחוצים לשעתן לא מצאתי מרגוע להשיבו ועתה נזכרתי וחשתי להשיבו.

ג ע"ד האיש שנשא אשה גרושה וזיווגם לא עלה יפה ומאז באה לביתו נתמלא הבית ריב וקטט עם בעלה ובניו הסמוכים על שלחנו והדרים שם בחצירו וזה ששה חדשים נסעה לבית אבי' לעת לידתה ולא תחפוץ עוד לשוב אליו ותובעתו מזונות לבית אבי' באמרה כי הקטטות מתהוה מצד הבעל ובניו והבעל מכחיש כי מצדה מתהוה הקטט ורצונו לגרשה וליתן כתובה ואם תמאן בזה רצונו שתשוב לביתו ויפרנסה בביתו עכת"ד השאלה.

ד ורו"מ צידד שאין בידה להשביע הבעל אשר מצדה מתהוה הקטט שהרי יש מחלוקת הפוסקים ולשי' הרא"ם דכשרוצה ליתן גט וכתובה א"צ ליתן לה מזונות כיון שהוא אנוס בתקנת רגמ"ה וכבר ראו עיניו מ"ש הב"מ וישיע"ק כיון דגם הרא"ש פסק דלא כהרא"ם א"י לומר קים לי, אך שהעיר ע"ד הרא"ש כיון דמעונה פטור לא יתכן לחייבו במזונות דאין אישות לחצאין – ולענ"ד הרא"ש לשיטתי' דס"ל דדוקא עונה דאוריי' אבל מזונות דרבנן א"כ אין זה בכלל אישות לחצאין. כיון שהוא חיוב בפ"ע והנה בגוף המחלוקת הרא"מ ומהרי"ק שכ' הב"מ דכיון דגם הרא"ש ס"ל כמהרי"ק א"י לומר קים לי הנה בתשו' חת"ס סי' קצ"ח דחה הראי' מהרא"ש דהתם מיירי שאין לו לסלק כתובתה א"כ נשאר רק הראי' ממהרי"ק ושוב יכול לומר קים לי – ואף דהחת"ס סיים דאין לעשות מעשה להקל מ"מ הנה הרא"ם הביא ראי' מריש כתובות והחלקת מחוקק דחה דהתם קודם נישואין, ואני מצאתי בא"ז הגדול בשו"ת שבח"א בסופו סי' תשל"ט שכ' וז"ל עכשיו שגזר הגאון על ב' נשים וכו' והי' שמעון ברצון מייבם אלא שהי' אנוס בתקנתא דרבנן כסבור אני שאין לה כתובה אפי' חלצה דהואיל ואנוס בתקנתא דרבנן שא"י לייבם אין להפסיד מה שבידו מה שירש מאחי' ולמדתי זה מדברי ר"י הלב"ן שכתב בתחלת כתובות כו' עיש"ה עוד בזה והתם הרי חיוב הכתובה מנכסי בעלה הקדום אלא שלא היתה נוטלתה עד שתחלוץ ומתה כפי המבואר בא"ז שם אבל עכ"פ הרי כבר ישבה עם בעלה על חיוב הכתובה שנתחייב לה ואפ"ה למד הא"ז דין אונס ע"י תקנת רגמ"ה שלא יפסיד היבם זכות ירושתו וא"כ ה"נ בזה לענין חיוב מזונות דאם אינה רוצה להתגרשת לא

יפסיד הבעל מזונות וכיון שגם הא"ז ס"ל כהרא"ם בודאי יוכל לומר קים לי ועוד דבנ"ד היא מורדת אלא שיש לה אמתלא שהבעל מתחיל בהקטט ועכ"פ בא הבעל בטענה וגם הח"ס מודה דבכה"ג הדין עמו כמבואר למעיין בח"ס שם ולכאורה עלה בלבי לדין בזה דלפמ"ש הב"ח בא"ע סי' ט' וסי' ס"ז בשם המרדכי דגבי כתובה שהיא מעשה ב"ד האשה מוחזקת ואף שהב"ש שם תמה דלא קיי"ל כב"ש כבר כ' הברכ"י לח"מ סי' י"ב סקט"ו דדעת מרדכי לב"ח דבכתובה שהוא מעב"ד קיי"ל כב"ש וגם בהגהו' ש"ש לא"ע שם ואני מצאתי גם במרדכי שבועות ה' נדה בדין רואה מתמ"ת בשם ראבי' שכ' ג"כ כן ולפמ"ש האב"מ סי' ק"ג סוס"ק ה' דלגבי מזונות מוחזקת טפי מלכתובה ואני מצאתי ברא"ש פ"ט דב"ב סוסי' ג' דהא דלא איבעי' לי' בכתובות אלמנה אי ממעטין משום דפשיטא לי' כיון דבתנאי ב"ד אית לי' כמאן דגבי' דמי' וממעטה ע"ש הרי מבואר דכמה דאית לה בתנאי ב"ד כגבי' דמי וזהו כדעת הב"ח א"כ אין הבעל זוכה בטענת קים לי' נגד המזונות הנכתבים בשטר הכתובה ואנא אפלח ואיקיר ואיזון ואפרנס וכו' והם בכלל ויש לי להעיר מד' הרא"ש פ"ח דכתובות סי' ז' שכ' דבדרבנן ל"א כל העומד לגדור כגדור דמי א"כ גבי כתובת אלמנה שהיא דרבנן איך כ' הרא"ש דכגבוי דמי – וכן לענין מזונות דרבנן לא אמרינן כגבוי דמי וע' אב"מ סי' ס"ט סק"ב וסי' צ"ג סקי"ח דהרמב"ם והר"ן נחלקו בזה וי"ל דלשיטתיי' אזלי דהרמב"ם ס"ל מזונות מה"ת והר"ן ס"ל דהוו מדרבנן ובתשו' א' דנתי במ"ש הב"ח דבכתובה כמאן דגבוי דמי דלפמ"ש התוס' סוטה כ"ה בד"ה לאו וכו' דהא דלא אמרי' בשטר דכגבוי דמי שהרי צריך דיינים ומי יימר דמזדקקי לי' ולמאי דאיתא בשבת מ"ו ע"ב דדוקא היכי דצריך מומחה אמרי' מי יימר דמזדקקי לי' אבל היכא דסגי בג' הדיוטות ל"א מי יימר וכיון דמבואר בכתובות צ"ז דמוכרת לכתובה שלא בב"ד לכן הוא שפיר כגבוי וזה נכון א"כ גם במזונות הרי מוכרת שלא בב"ד ע' בא"ע סי' ע' ס"ב ואב"מ סק"ב בשם תוס' כתובות צ"ו ורמב"ם ורמב"ן וריטב"א ור"ן בזה וע"ש סי' צ' סק"ב בזה – ובזה אמרתי דבר נחמד ליישב דברי רש"י כתובות ע"ב בהא רמב"ח למימר שבועה דאורייתא וכו' ופירש"י דנ"מ דלא מפכינן לה והקשו האחרונים אמאי לא פי' דנ"מ לענין חשוד בדרבנן א"צ לישבע כמ"ש בסי' צ"ב ונראה דהני לפמש"ל דבכתובה לכ"ע כגבוי קשה מאי פריך רבא מהא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין וכו' הא ה"נ כגבוי דמיא והויא נשבעת ונפטרת אך לפמ"ש הראנ"ח שהובא בש"ך סי' מ"ז דהיכי דצריך לישבע לכ"ע לאו כגבוי דמי יימר דמשתבע א"כ אי נימא דנשבעת שוב ל"ה כגבוי ושוב א"צ לישבע דהויא נשבעת ונוטלת ואף די"ל דא"כ דאינה נשבעת שוב הוי כגבוי ושוב צריכה לישבע אבל ז"א דמדרבנן לכ"ע צריך לישבע ומי

יימר דמשתבעה ושפיר פריך רבא אבל אי נימא דמיירי לענין חשוד דבהיסת א"צ לישבע הרי הוי כגבוי ושוב הוי כנשבעת ונפטרת ושוב צריכה לישבע מה"ת ומה פריך רבא ולכן א"א לומר דנ"מ לענין חשוד וא"ל דהאשה הוי ככ"ה דפטורה משבועת התורה ז"א דרש"י לשיטתו דס"ל דדוקא בהלואה שעשה לו טובה פטור בכ"ה משא"כ בפקדון וה"נ בזה ודו"ק היטב אך באמת אנן קיי"ל גם בשאר דברים דלאו כבצור ושרוף דמי ועי' בב"ש אה"ע סי' קכ"ד אי קיי"ל כר"ש בהא דכל העומד לשרוף כשרוף דמי והתוס' כתבו רק למ"ד בעלמא כבצור דמי אפ"ה בשטר מודה דמי יימר וכו' אבל לדידן גם בלא"ה לאו כגבוי דמי וע' בשו"ת רח"כ ח"מ סי' מ"ט שהביא כמה ראיות דלא כהב"ח וא"כ בנ"ד יוכל שפיר לומר קים לי. ומ"ש רו"מ בשם הפ"י דהשתא דכבר תקנו לה מזונות הוה חיוב תורה הנה לפי"ז הוא גם חיוב הכתובה מד"ת ובאמת שיש לה סמוכין מד' הרמב"ן עה"ת פ' תצא בפסוק כמהר הבתולות אבל מד' תוס' כתובות נ"ד סוע"ב ד"ה ולעוברת מוכח להיפך ותדע דאל"כ איך נאמן לומר פ"פ מצאתי בפ"ק דכתוב' ועוד דגם גבי מזונות באה"ע סי' ס"ט ואחרונים מוכח דלרוב הפוסקים גם בזה"ז הוה רק מדרבנן והא דכ' רש"י כתובות דקודם נישואין הוה מזונות דרבנן משמע אבל לאחר נישואין הוה מה"ת כבר כ' בהפלא' שם דהוא משום דבש"ס שם מוקי דת"ק הוא ר"מ ור"מ ס"ל מזונות ד"ת עיי"ש ר והנה עוד יש לדין בזה דלשי' רוב פוסקים דמזונות דרבנן גם אם האשה מוחזקת בכל ספק מוקמי' אדאוריתא כמ"ש הרא"ש פ"ק דמכות דכיון דאיכא ב' לישנא במלוה לעשר שנים אם שבועות משמטתו סד"ר לקולא ואין שביעות משמטת ובב"י בח"מ סי' ס"ז תמה דהא הוו להוציא ממון וראוי לומר דמספק קולא לנתבע ובתשו' מהרי"ט בשניות חיו"ד סי' מ' העלה דדמי לדינא דבמ"צ דבכל ספק מוקמי' אדינא דאורייתא אפי' להוציא ממון ע"ש באורך וכ"ה בשעמ"ש שם וא"כ ה"נ בזה וכה ראיתי בתשו' שבו"י ח"ב סי' ק"מ שהגם שדעתו נוטה כהח"מ ודלא כהרא"ם מ"מ סיים דקשה להוציא ממון וסיים שעכ"פ ישליש כתובתה שהריוח מזה תקח האשה ע"ש וכן יעשה גם רו"מ בנ"ד.

סימן שנד

א להרב מו"ה ארי' שלמה נאווימיאסט סט דומ"ץ דק' קאמאראב נ"י ברוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במה שפסק הכר"ו סי' ס"ט בהא דבישרא דתורי צריך בישולא דגם בשר עגל בכלל דשור בן יומו קרוי שור ורו"מ השיג עליו דבדבר שתלוי בטבע נראה בחוש דדוקא בשר שור זקן הוא קשה להתבשל משא"כ בשר עגל והביא גם מחולין קל"ב ע"ב בהא דזרוע לאחד וקיבה לאחד לחיים לשנים ופריך מהא דבמערבא

פלגינן להם התם בדתורא ופירש"י בשור גדול שאבריו גדולים וכו' הרי דלשון תורא היינו שור הגדול – והנה מאז זה זמן רב כתבתי בהגהות ליו"ד שדברי הכר"ו תמוהים שהם נגד החוש ומה שהאריך רו"מ בענין השיעור אימתי נקרא שור (והביא מהיש"ש פ"ז דב"ק סי' ה' דאחר שנתו קרוי שור דכתי' כבש ועגל בני שנתים והביא רו"מ מהא דפ"א דפרה ור"ה דף י' ותוס' שם וש"ס דר"ה כו' בהא דתיטב לד' משור פר ופי' ר"ח שם ורמב"ם פ"א ממעה"ק וערוך ערך שר ורש"י ואבן עזרא פ' ויקרא והאריך בזה דיש לתפוס דבן ג"ש קרוי פר והנה לפע"ד אין לדמות לשון הש"ס ללשון תורה והא ודאי א"א לו' דבלשון הש"ס נקרא שור בן יומא תורא שהרי הש"ס קרי להו עגלים וסייחין כדאי' בב"מ כ"ח ע"ב ושם ס"ט ע"ב שמין עגל עם אמו וסיח עם אמו וכו' וברשב"ם ב"ב ע"ח ב' דסיח היינו בן חמור וע' בב"מ ע"ג א' בתורא דנפיש פסידייהו ופירש"י דתורא היינו שבוצרין כרמים בשוורים בעגלות ור"ח גריס בתווריי שמוכרים עגלים קטנים מן העדר וע"ש דף ל' ריש ע"א ברש"י ותוס' שם וגם בע"ז ע"ב ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה עגלים וסייחים וכו' ועוד בכמ"ק ובפסחים קי"ב ע"ב ריש תורא בדיקולא סק לאיגרא וכו' ניזהא דתורא וכו' שלא ינגחנו והי' נראה דכל זמן שאינו ראוי למלאכה ולנגיחה אין להקל לחשבו כבישרא דתורא ובפרט תוך שנתו הרי בחולין בהא דאלו עורותיהן כבשרן קרי לי' עגל הרך וע' בשמ"ח סי' ל"ט לענין סרכות אבל הנה מצינו בב"מ פ"ו ע"ב ויקח בן בקר רך וטוב ואר"י בן בקר א' רך שנים וטוב תלתא התם תלתא תורי לתלתא גברי וכו' הרי דבן בקר המפורש בברייתא דר"ה י' דלר"מ בן בקר בן שתים והש"ס קרי להו תור וע"ש עוד מביאין תור ממרעיתו בדלא אניס ופירש"י שלא עשה מלאכה ומוכח דנקרא תור גם קודם שעשו בו מלאכה ומ"מ י"ל דע"י המלאכה מתקשה בשרו וכ"ז שלא נעשה בו מלאכה בשרו רך לכן כשנתנו ברבורים אבוסים הביאו תור ממרעיתו בדלא אניס כדי שיהא בשרו רך אך לפמ"ש מהרש"א בח"א שם הא דנקט בדלא אניס היינו מפני שאין אובסין אלא שוורים שאין עושין מלאכה דשור שמן אינו ראוי כ"כ למלאכה ומ"מ נראה דאין להקל בבשר שור אא"כ הוא כבר רגיל במלאכה זמן רב שעי"ז בשרו מתקשה כנודע וגם רק אחרי ג' שנים דגם כל קולת הט"ז רבים מפקפקים והבו דלא לוסיף.

סימן שנה

א להרב הה"ג החו"ב מו"ה יהושע גלאזר נ"י אבד"ק טוריסק ברוסיא.

ב מכתבו הגיעני ומה ששאל בדבר ההתראות ג"פ לענין מורדת לאשר האשה הרחיקה נדוד ומסתרת א"ע וא"א לבוא אלי' אי סגי שישלחו הב"ד ג' ההתראות ביום א' הנה בגוף

ההכרזות והתראות מבואר בתשו' אבן השהם סי' א' ב' דהיכי דרוצה ליתן כתובתה ורק לענין היתר גט בע"כ א"צ הכרזות וכ"ה בתשו' ברכת יוסף אה"ע סי' ח' ודין הכרזות והתראות ג"פ חדא נינהו כמ"ש הברכ"י שם ועכ"פ יש להקל לעשות ג' ההתראות בפעם א' אלא שבכל התראה יגבילו איזה ימים יותר דהנה בגוף הדבר יש להביא ראי' מהא דב"ק כ"ד דריחוק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כ"ש אלא התם הוא דברי ר"מ אבל ר"י חולק עליו וקיי"ל כר"י וכבר תמה בזה הט"ז בא"ח סוסי' קי"ד ע"ד מהר"מ שלמד משם לענין אמירת צ' פעמים מוריד הגשם אבל בתשו' נוב"י מה"ק חא"ח סי' כ"ו הוכיח מהתוס' שם דהיכי דתלוי במוחזק בכך גם ר"י מודה לסברת ר"מ ע"ש באורך ולענין מסרבת דבעינן ג"פ הוא משום דלהחזיקה במרשעת בעי' ג"פ דבפעם א' או ב' תלינן דלמא שכחה או אונס שאירע ביום המוגבל לבא גרם א"כ אם ימסרו לידה ג' מכתבים וכל א' יגביל יום א' הרי תהי' מוחזקת למסרבת ויתברר הרגל שלה בסירובה ויועיל שפיר ובפרט המכתבים ההם הלא ישארו בידה – ואף דבתשו' מהר"מ שיק חיו"ד סוסי' ז' העלה דגבי שו"ב שעבר ב"פ ביום א' לא איתרע חזקתו כמו דבשור אמרי' דלמא תונבא נקט לי' ה"נ דילמא סיבה גרמה באותו יום י"ד ע"ש אבל היינו אם עבר ב' או ג"פ ביום א' אבל אם נתנו לידה ג' ההתראות כל א' על יום אחר גם הוא מודה דדינם כג' התראות בזמנים מיוחדים ולכן נלפע"ד דבשעה"ד שמטמנת א"ע וא"א ליקרב אלי' סגי בג"פ ביום ושעה אחת.

סימן שנו

א להרב הגדול מו"ה משה זאב נ"י ראבד"ק זאגורש

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באבל על אמו תוך יב"ח שנתן בגדו לחייט וא"ל לחייט מה תעשה עם הקרע והשיב יש לי עצה לזה וחתך המקום של קרע ונתן חתיכה אחרת כמ"ש הט"ז סי' כ"מ סק"י אלא דהתם לא התיר אלא לאחר יב"ח וגם הברכ"י חולק על הט"ז ורו"מ האריך לצדד דבדיעבד א"צ לחזור ולקרוע בזה והאריך בדברי הפוסקים ובאמת י"ל דבנ"ד הוי כמזיד והך דיעבד הוי כלכתחלה כיון שאמר לחייט לעשות מה בענין הקרע אבל נראה דלפמ"ש בתשו' פ"י ח"ב סי' ל"ו וביא"פ דיני קריעה רמז אלי' בקצרה אולם בגוף התשו' שבפ"י שם האריך בראיות לדחות ד' הב"י והוכיח שדברי הראב"ד והרא"ש רחוקים זמ"ז ולשי' הרא"ש וטוא"ח סי' תקס"א בכל תפירה מתאחין רק באיחוי אלכסנדרי אסור והיינו כשעושה על התפירה הראשונה תפירה אחרת באופן שהתפירה הראשונה אינו ניכר כלל ודחה גם ד' הב"ח בזה ע"ש ולפי דבריו גם תוך יב"ח

חודש מותר באיחוי שאינו אלכסנדרי ומזה נראה דכל שניכר שהי' קרע ונתפר מותר וה"נ בנ"ד שניכר לכל שנחתך שם מקום הקרע ונתפר מסביב א"כ פשיטא דיש להקל בדיעבד עכ"פ ולפמ"ש התוס' זבחים צ"ה ותוי"ט שם דבנקרע וחזר ותפרו פנ"ח באו לכאן אבל דוקא בנקרע רובו – ומ"מ נ"ל שיצבע הבגד מחדש ואז יהי' דינו כבגד אחר ופנ"ח באו לכאן דבדרבנן קי קיי"ן חזותא מילתא וגם בגזילה הוי שינוי וקיי"ן בראשית הגז דבצבעו פטור מליתן לכהן וע' ב"ק ס"ו ושם צ"ג ע"ב וביו"ד סי' של"ג ומצאתי בתו"ח לעירובין נ"ג בפלוגתא דרב ושמואל אם מלך חדש ממש או שנתחדשו גזירותיו דיש נ"מ למקח וממכר שאם מכר לו בית חדש וסייד וכייר בית הישן עד שנראה כחדש למ"ד דנתחדשו גזרותיו הוי חדש ה"נ בזה ע"ש וה"נ בצבע את הבגד וכבר כ' המג"א סי' י' סק"ה דהכל תלוי בעליונות הבגד ולא במה שתפור תחתיו (ואף דלענין תכלה ותחדש בסוסי' רכ"ג אינו כן) וה"נ בנ"ד וכיון דרב ושמואל פליגי ולא נמצא בש"ס איזהו דברי רב א"כ הוי ספק דרבנן להקל ואף דבקריעה לא קיי"ן הלכה כהמיקל כדאי' במ"ק כ"ו ע"ב היינו ביחיד נגד רבים משא"כ בספק שקול הרי כל סד"ר להקל – ולכאורה יש לתמוה ע"ד הת"ח דהא בש"ס שם פריך מ"ט דמ"ד שנתחדשו מדלא כתיב וימת וימלוך ומוכח דבדליכא הוכחה מסתמא הוי חדש ממש אבל י"ל דלבתר דנקט התם קרא חדש על מלך שנתחדשו גזירותיו לבד שוב י"ל דבכל מקום הוי כן ובצירוף שאר טעמים שכ' רו"מ נ"ל להקל בכה"ג וזהו דבר חדש בעזהשי"ת.

סימן שנז

א להרב הגדול מו"ה שלום צבי גאלדבוים נ"י אבד"ק יאנאווצע בעהמח"ס ברכת שלום רוסיש פולין

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו היות שהמציא א' דבר חדש להדפיס כל כ"ד כתבי קדש תנ"ך במלאכת הפאטאגראפיע באותיות מרובעות וע"פ המסורה מונח כולו בתוך תיק אחד (בל"א מעדיליאן) ותוך התיק משובץ כלי מגדיל הראות (מקריסקראף) אשר על ידו רואים לקראם ונושאים אותו על יד שרשרת מורה שעות וכדומה ושאל אם מותר לכנוס בו לביהכ"ס ע"י שמונח בכיס המעדיליאן או צריך ליתנו בכיס התפור בבגד וכדומה ואם מותר להניחו תחת הכר מראשותיו בעת תשה"מ ורמז להמג"א סוסי' מ"ג ושע"ת שם ולענין כיסוי זכוכית ביו"ד סי' רפ"ו ובט"ז ובת"ש שם עכ"ד והנה מצאתי בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תקי"ג שנשאל אם מותר לכנוס לביהכ"ס בכתבים שי"ב ד"ת והם מונחים בכיס הבגד והשיב האי מילתא עבדינא עובדא בנפשאי דלפעמים יתנו לי בשוק שאלה

ואני מניחה בתוך המצנפת ואני נכנס לביהכ"ס ואיני חושש וגדולה מזו שיש לי ספר קטן שי"ב רמזי תרי"ג מצות והוא לעולם מונח אצלי בכיס הבגד ואני נכנס עמו לביהכ"ס כדי שיהא מוכן תמיד בידי לקרות בו בצאתי לחוץ ואמינא לה בק"ו מתפלין שהתירו לכנוס בהם לביהכ"ס קבוע כשגוללן בבגדו ומניחם בידו ואפי' יש עמו חבירו ליתנם לו שרי והרמב"ם שחשש שמא יבא לשפשף ה"מ בתפלין אבל בשאר ספרים שא"ב קדושה כ"ב לכ"ע שרי וכיון שמונחים בכיס הרי הם גלולים יפה והרי קמיעות אם מחופין עור שרי לכנוס בהם לביהכ"ס כמ"ש הרמב"ם פ"י מס"ת ובשאר ספרים א"צ שיהי' מחופין וסגי בגלולין בבגד ואפי' אפשר ניתנן לאחר א"צ ומותר לשמש מטתו ולכנוס לביהכ"ס ועוד יש טעם להקל כיון שאינם כתובים בכתב אשורי שא"ב קדושה כ"כ ואין מצילין מפני הדליקה כשכתובים בשאר לשונות ואסור לקרות בהם כמ"ש הרמב"ם פכ"ג מה"ש ואף שאסור לאבדן ביד מ"מ א"ב קדושה וסיים דלפי ההלכה גם בכתב אשורי מותר אך למעשה אני סומך לעשות מעשה רק בכתובים בשאר לשונות עכת"ד, ומזה מבואר דלא כהעט"ז ומחה"ש סוסי' מ"ג שכתבו דבדאפשר ליתן לחבירו אסור אא"כ נותנה בכלי תוך כלי ומדברי רדב"ז מבואר דמצד ההלכה שרי גם בכה"ג, ועי' סנהדרין כ"א ב' ועושה לו קמיע וכו' ואינו נכנס בו לביהכ"ס וכו'. ושוב מצאתי במלבושי יו"ט על הלבו"ש סי' מ' שהביא בשם תשב"ץ דתפלות וכתבים שי"ב שמות צריך ליתנם בתיק בתוך תיק כשצריך ליכנס לביהכ"ס ונהגו לקנות כלים של עור עכ"ל.

ג ובדין כיסוי זכוכית כ' ראי' מדברי הר"מ פיהמ"ש פ"ו דאהלות מ"ה טומאה בין הקורות ותחתיו כקליפת השום (חוצצת בין הטומאה לבית וכו') אם אין שם פותח טפח רואין את הטומאה כאלו הוא אוטם היתה נראית בתוך הבית ב"כ וב"כ הבית טמא וז"ל הר"מ וענין נראין שיהי' זאת המחיצה אשר על הטומאה ספיריים כמו הזכוכית והשוהם והדומה להם כל הבית טמא ואפי' לא יהי' במקום הטומאה טע"ט עכ"ל ובכ"מ פכ"ד מטו"מ כתב דפשטא דמתני' שאם אינה נראית או נראית הוא אם יש דבר חוצץ או לא וכמ"ש הרע"ב ור"ש שם וע"ש בתוי"ט שא"נ להכ"מ שהטומאה תטמא מפני שנראית למראית עין שהרי עכ"פ יש דבר החוצץ ע"ש דפליגו בסברא זו אי מיקרי חציצה ע"י זכוכית וה"נ י"ל בזה ולשי' רמב"ם י"ל דאף דצואה בעששית שרי מ"מ אינו חוצץ בפני ספרים ולשי' הכ"מ גם בכה"ג חוצץ ועדיי' צ"ע.

ד ואולם כ"ז בספרים הכתובים אולם בדפוס ועיין במג"א סי' ל"ב סקנ"ו ובמג"א רסי' רפ"ד, ואני מצאתי ברוקח סי' ר"פ שכתב להדיא דדפוס אינו כתב אלא דמ"מ בשבת אסור דלא גרע מקומו"ס וקנקתום ואבק דרכים דפטור אבל אסור והביא מע"ז מ"ג דבחקוקה

עובר בלא תעשון ע"ש, ומצאתי בא"ז הגדול סי' תקס"ג בענין שין של תפלין שכתב דאפי' גואי ורשימו מיחרץ חרוץ דלא הוי כתב בגיטין מ"מ בשין של תפלין סגי שתהא עשוי' אפי' ממילא ע"ש ומוכח דבעלמא ל"ה כתב אבל מתשו' הרמב"ם ורי"ו שהובא במג"א סי' מ"ה סק"ב מפורש דאפי' ברקם אותיות של פ' ציצית אסור לכנוס בהם לב לביהכ"ס משום בזיון ועי' תשו' מהרשד"ם יו"ד סי' קפ"ד שהעתיק תשו' תרמב"ם ביתר ביאור וגם בגט פשוט לא"ע סי' קכ"ה סקט"ו הביא מכמה מחברים דבכל גווני י"ב קדושה ע"ש באורך ואף שכל האחרונים לא ראו דברי הרוקח שהבאתי מ"מ לענין בזיון של כניסה לביהכ"ס ותה"מ י"ל דגם הרוקח מודה דאסור ואף די"ל דענין הפאטאגראפיא גרע טובא מדפוס ולא מיקרי מעשה אדם כי הנה מלאכת הפאטאג- ראפיע נעשה ע"י זכוכית המשוח בששר כמו עור (הויט) של זעלאטיקין וכדומה הצריך שימור מאור השמש (כי מתקלקל ע"י השמש) וכשמעמיד הזכוכית בהמאשיען נגד הצורה שרוצה לקבלו ומעמיד בנתים זכוכית מגדל הראות זה ע"ג זה ובינתים בלענר והוא מושך חלל הבעלענר שבין ב' מיני זכוכית אם להרחיב אם לקצר כפי ערך התבנית אשר ברצונו לעשותו אם גדול אם קטן וכשמעמיד כל אלה נגד התבנית אשר חפץ לקבלו איזה מינוטין נגד השמש מיד מקבל המאשיען והזכוכית את תבניתו ואח"ז שורהו במימות העשוין לזה ע"פ חכמת הכעמיע ונגמר התבנית ואח"ז מייבשו ומניחו על ניירות משוחים ג"כ כמו עור שע"ג הזכוכית והם מקבלים מן הזכוכית למאות ולאלפים, וא"כ הוי רק כח כחו וכמעשה הקוף שנעשה מאליו וכעין הא דאיתא במנחות ז' ע"א בהא דהחזירו לביסא טפיפה וכו' מכי מהדר לי' מנח לי' אדפנא דמנא ומניד לי' ונפל ממילא דנעשה כמי שהחזירו הקוף ובפ"ד דזבים והובא בעירובין ל"ה ע"א ניסט מחמת רעדה טהור אמר אביי דכ"ע היסט מחמת כחו טמא והכא ברעדה מחמת כחו עסקינין וכו' וברש"י ד"ה מחמת רעדה שטפח ברגליו בקרקע ומחמת נענוע הקרקע ניסט הכלי אעפ"י שניתק מן הארץ כח כחו הוא ובש"ס דע"ז דף ס' ויו"ד סי' קכ"ה בענין כח כחו ובפרט בנעשה ע"י עכו"ם ומ"מ אין להקל דאכתי איכא בזיון כתבי קדש אך דמ"מ כיון שמונח בתוך כלי המעדיליאן אף שמצד א' נראה דרך הזכוכית יש מקום להקל עפמש"ל אך כיון שמדברי הר"מ בפיה"מ נראה שאינו חוצץ אין להקל אא"כ מניחו בתוך כיס הבגד וכדומה.

ה ובדבר אם מותר לצלות כבד על קש ותבן הניסק ובוער וכבר ראו עיניו דברי האחרונים בדין צליית כבד על נייר אך שנסתפק בדין קש ותבן ולא אדע מהו הרי כיון דמותר למלוח בשר ע"ג קש ותבן דמיקרי כלי מנוקב כמ"ש בסי' ס"ט סט"ז מכ"ש דמותר לצלות כבד וידוע כי בעת הנחתו על התבן יכבה מיד התבן מתחתיו אבל הוא נצלה ע"י האש מסביב

וחום התנור שתחתיו אבל עכ"פ יהי' מקום לדם לזוב ואם ספיקו אם אש של קש ותבן דינו כאש בודאי אם רואים שנצלה הכבד בו מהני והרי בשריפת הפרה מבואר בפ"ד דפרה מ"ג שרפה שלא בעצים וכו' אפי' בקש אפי' בגבבא כשרה.

סימן שנח

א עוד להרב הנ"ל

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בביצה שנמצא בה טפת דם ושהה בכלי מעל"ע אם אוסר הכלי הנה לכאורה אף דמבואר בתשו' ח"ס יו"ד סי' י"ט דהגומע ביצה חי' מיקרי אוכל ולא משקה ובאמת שכן הוא בש"ס דביצה ג' ע"א ביצה אוכלא ופירות אוכלא לאפוקי משקין דלאו אוכלא אבל כבר כתב במש"ז רסי' ק"ה דלענין כבוש לא תלי' אם דינו כאוכל או כמשקה וכל שמתנענע בו יש בו דין כבוש וכיון דקיי"ל דכבוש אוסר בכלי גם באיסור דרבנן כמ"ש במש"ז סי' פ"ז סוסק"א ואף דדם ביצים הוא ספק אם בחלמון או בחלבון הרי אנן קיי"ל דגם בספק כבוש אסור בשאר איסורים ולא מצרפין לספק באיזו מין שייך כבוש וכמה כרכורים כרכר בזה הנוב"י סי' כ"ו ועכ"פ לדינא מחמירים א"כ ה"נ בזה, ועי' שו"ת אבני קדש סי' ד' שצידד דכל כבוש רק מספק ולכן יש להקל בדרבנן וליתא כמ"ש וגם הוא הניח ד"ז בצ"ע, אך לפימ"ש האו"ה וא"ר שער ס"א דבדם מעורב במים אין לאסור הכלי משום כבוש והובא בס' יד"י סי' ס"ט סקס"ד א"כ בנמצא שלא במקום הקשר דלשי' כמ"פ אין כל הביצה אסורה מדינא רק הדם יש מקום לצדד בזה אבל אנן לא קיי"ל כן אך בכלי מתכות שדעת כמה אחרונים דל"ש בהם דין כבוש מעל"ע יש להקל ובכל גווני יש להתיר הכלים ע"י שיהוי מעל"ע היכא דהביצה אסורה רק מספק כמ"ש הידי' סי' ס"ו שרמז רו"מ כיון דבדם בצים גם בנתגלגל לדרבנן שרי ומאז כתבתי כן בגליון השו"ע אך דיש לפקפק דאם יבשלו בה ד"ח הרי מדאורייתא נאסר לשי' האחרונים דד"ח אוסר מה"ת אך דיש לדון לפימ"ש בשו"ת שבדע"ת סי' ט"ו דגבי איסור דם לא אמרי' חוזר וניעור מדאורייתא הואיל ואידחי אידחי א"כ לשי' הסוברים דהטעם נפגם בתוך הקדירה כדעת הרא"ה א"כ כבר אידחי ולא יהי' חוזר ונראה ע"י שישביח בו הד"ח ואף דלשי' הר"ן סוף ע"ז אינו כן מ"מ באיסור דם ביצים שהוא מספק יש לצרף שי' זו ולהקל בשיהוי מעל"ע.

סימן שנט

א להרב מו"ה צבי יהודא מאמעליק נ"י מקאליש מחוז ווארשא

ב מכתבו הגיענו ובדבר אשר נתעורר במה שנהגו לומר ה' זכירות ומפסיקין בפסוקי דלא פסקי' משה גם בעיני יפלא ומאז תמהתי במה שאומרים במזמורי שבת זה שיר שבת של יום השביעי וכו' מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לד' ומפסיק באמצע הפסוק ואף שדעת הכלבו דבכתובים שרי מ"מ הרי דעת התוס' שהובא במג"א סי' תכ"ב שם דגם בכתובים דינא הכי ועי' בח"א כלל ה' והי' נ"ל דכמו דבדרך תפלה שרי כמ"ש המג"א סי' רפ"ב ה"נ דרך שבח דגם זה בכלל תפלה וכמ"ש כה"ג הב"י סי' מ"ז בהא דברה"ת דבאומר ק"ש אינו בכלל ד"ת שאינו מכוין לשם ד"ת וג"ז בכלל תפלה ועי' בב"י סי' ק"ז דגם תפלת שבת שהוא שבח כיון שנתקנה כנגד תפלת י"ח דייניין לה כבקשת רחמים ואף דבזה י"ל דדוקא תפלת י"ח ולא ברכת ק"ש אבל הרי הבאתי מדברי ב"י דגם ק"ש בכלל תפלה א"כ ה"ה ברכות ק"ש ועי' תוס' שבת י"א ע"א ד"ה כגון רשב"י וכו' האי מצלי היינו ק"ש ע"ש הרי כמ"ש הב"י וה"נ הברכות של ק"ש בכלל ובזה י"ל גם מה שהקשה בנש"א כלל ה' במ"ש בתפלת ר"ה ד' וכו' יגן עליהם אך לפי"ז צ"ע בהא דהקשה התוס' בסוכה שהובא במג"א סי' תכ"ב בפסוק אנא ד' הושיעה נא וגם לשי' מג"א ל"ק קושי' התוס'- ומ"מ ליישב המנהג י"ל כן אבל לענין הזכירות אפס מקום ליישב וגם בלא"ה לפימ"ש האשכול הלכות חנוכה ופורים סי' י' אין יוצאין מצות זכירת עמלק אלא מתוך ס"ת ובנח"א פקפק גם לענין זכירת שבת וזכירת יצי"מ ע"ש מ"ש ליישבו ולכן שוא"ת עדיף ומוטב לכוין בברכת אהבה רבה כמ"ש המג"א בשם האר"י ז"ל - אבל בגוף דין ברה"ת בפסוקים שהם דרך בקשה הגם שהט"ז סי' ח' סק"ה פסק ג"כ דא"צ לברך אבל מצאתי בתשו' פאה"ד לרמב"ם סי' ק"ד דמפורש דצריך לברך בה"ת גם בכה"ג וצע"ג ועי' בט"ז סי' תקפ"א סק"ב - (ז"ז מ"ש רו"מ בשם הגאון ר"ח ברלין אבד"ק יעליסאוועט גראד נ"י דפרשה היינו ענין וכמ"ש הגר"א הובא בשערי רחמים לענין קריאת שמו"ת וכן מ"ש רו"מ מתוס' מגלה דהיכי דשאר הפרשה מדבר בענין אחר מותר להפסיק וכן משום טירחא דציבורא שרי כמ"ש כה"ג הב"י או"ח סי' מ"ט בשם כלבו וכן עפ"ד הרא"ש וטור א"ח סי' קט"ז יש מקום לומר כן ליישב קצת מקומות שנהגו להפסיק - והנני כמזכיר מ"ש הט"א לר"ה ל"א לחלק בין פרשה לפסוק היכי שבדעתו להשלים בזמן אחר.

ג ומה ששאל באחד שחייב לראובן חוב גדול ולשמעון חוב קטן ואין בידו לפרוע רק כפי סך חוב הקטן אם מחויב לפרוע להקטן מפני שיסלק כל החוב משא"כ כשיתן להגדול הרי לא יפרע כל החוב יעוין בברכ"י לאו"ח סי' רפ"ד במ"ש בשם תשו' פני משה דמבואר דאם הקטן עני מצוה שיפרע לזה יעו"ש מ"ש ראיות לזה ונראה מזה דבשניהם שוים בעושר ועוני יש ליתן לכל א' חלק כדין סידור בע"ח שבסי' ק"ד ס"י ובשו"ת שם אריה

חו"מ סי' ס"ו העיד דהמנהג בכל ב"ד בזה"ז לחלק לפי ממון ועי' שו"ת אמרי א"ש ח"מ סי' י"ב ג"כ בזה.

ד ומה שהקשה ע"ד מג"א סי' ס"ו סוסקי"ב בדין מי שאין לו תפלין שלא יתפלל בציבור בלא תפלין ותמה דבכה"ג שיניח באותו יום תפלין אלא שעכשיו אין לו אינו כמעיד עדות שקר כמ"ש הלבוש סי' נ"ח וגם משום דהוי כמקריב זבח בלא נסכים כ' בתשו' שו"מ תנינא סי' ע"ט דאין מחו"ז לבו ביום א"כ מוטב להתפלל בציבור בלא תפלין והא דלובש תפלין בין גל"ת היינו משום דל"ה הפסק כלל – הנה בגוף ראיית מג"א כבר העיר בא"ר סי' נ"ח סק"ה די"ל דהתם ל"ה הפסק דדמי לאמר גביל תורי דלקמן סי' קס"ג ורמז לתשו' הרשב"א ח"א סי' קפ"ה ושם מבואר דהא דבברכות ט"ו הגיע זמן ק"ש וכו' ומניח תפלין וקורא ק"ש ומתפלל אלמא דמפסיקין לק"ש משום מצות הנחת תפילין התם טעמא משום דתפלין צורך ק"ש הם לפי שאמרו כל הקורא ק"ש בלא תפלין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו וכו' ויניח תפלין ויקרא ק"ש ויתפלל וזה מלכות שמים שלימה אבל לעלות לתורה אין להפסיק בק"ש עכת"ד הרשב"א שם ומוכח דגבי תפילין אינו הפסק וא"כ נדחה ראיית מג"א ומ"מ סיים הא"ר דלהלכה ימתין עד שיהי' לו תפלין.

ה ומ"ש רו"מ מדברי הלבוש ופר"ח ע"ש במש"ז סי' נ"ח סק"ב מ"ש בזה – ומ"ש בשם השו"מ לא מצאתיו שם אבל אני תמה שהרי גם לאחר כמה ימים יוכל להקריב נסכיו כדאיתא במנחות ט"ו אך משום מעיד עדות שקר הגם שאם מניח אח"כ במקום אונס ליכא משום עדות שקר מ"מ מוטב שיניחם בשעת ק"ש ותפלה וס"ל להמג"א וא"ר דעדיף להתפלל ביחיד ולעשות המצוה מהמובחר.

ו ומה ששאל במי שהוא בדרך ונעשה אבל ל"ע וב"ב אינם יודעים אם מחויב להודיעם שלא יעסקו במו"מ כבר נשאל בשו"ת השיב משה סי' נ"ח והעלה שא"צ להודיעם ע"ש טעמו.

ז ובדבר הנחת תפלין בחוה"מ בביהכ"נ שיש מניחים ויש שאינם מניחים אם שייך משום לא תתגודדו הנה אמת שבתשו' ב"ח החדשות סי' מ"ב באמצע התשו' הגדולה כתב שיעשו כולם ע"פ הרוב ואם המיעוט יעשו בע"א איכא משום ל"ת ואני בתשו' שכתבתי בד"ז מכמה שנים הארכתי בזה והבאתי מתשו' מבי"ט שהביא רו"מ (עמש"ל ח"ב סי' י"ב) ודברי רמ"ה הובאו גם בבדה"ב שבב"י יו"ד סי' רמ"ב וכתבתי שמכל הפוסקים ל"נ כן ולדינא העליתי ע"פ דברי הריטב"א יבמות י"ג ס סוע"ב דבאיסור תורה אין להשגיח משום ל"ת וה"נ הרי לדעת הסוברים דמותר להניחם בחוה"מ איכא חיוב תורה וכן להיפוך לכן אין בזה משום כ"ת ואחר זמן רב מצאתי בשו"ת פרשת מרדכי חא"ח סי' ד'

שהעלה כן לדינא מטעם אחר כיון שהמחלוקות בין הפוסקים מכמה דורות וכו' יעו"ש עוד בזה וכסברתו מבואר בתשו' רדב"ז ח"ה לשונות הרמב"ם סי' אלף שפ"ד ע"ש ותבין ואין פנאי להעתיק כל התשו' הארוכה שכתבתי בענין זה.

סימן שס

א להרב מו"ה שלום גוטמאן נ"י דומ"ץ דק"ק יאס

ב מכתבו הגיעני ואשר דרש מאתי להודיעהו שיעור מקוה בזה"ז שנשתנו המדות והנה כבר כתב בתשו' חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות י"ח בשם ר"ס גאון והמבי"ט שאין לסמוך על חשבון המדות רק למדוד באצבעות אגודלין והוא הנקרא צאהל באמת הבנין ואף שבדע"ת כתבתי כמ"פ כי ב' לענטעמענוער הם צאהל יעו"ש בקו"א אות ט"ז לסי' ל"ה ס"ק קט"ז דאין להקל לענין מקוה ובפרט להסוברים דבעינן אצבעות שוחקות ועי' בספר מי השלוח ובהסכמת הגאבד"ק לבוב ז"ל ובדבר זה האריכו בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' ר"ד ר"ה ודחה דברי הכר"ש ועי' שו"ת שערי צדק חיו"ד סי' קנ"ו ותשו' מהר"ם שי"ק סי' קצ"ט – ולפימ"ש הר"מ שי"ק עולה שיעור המקוה כפי ליטער של מדינתינו שבעה מאות ותשעים ושמונה ליטער כי החמיר דצ"ל י"ג איימער ורביע וזיידעל וחצי ועולה ערך חמשה מאות ושלשים ושנים מאאס ועי' בעקרי הד"ט חיו"ד סי' כ"ב אות ח' באורך ולא אדע אם הליטער של מדינתיכם שוה עם מדינתינו ולכן מוטב לשער רק באצבעות הנקרא צאהל של בנין והם יותר מעט מן ב' צענטעמעטער וכשיעור רוחב אגודל של אדם גדול בקומה באמצע מקום הרחב ויחשוב האורך ורוחב החפירה וגבהו ויחשוב בתשבורת שיעלה כפי המבואר בש"ע. וכפי שכ' רו"מ שהחפירה הוא באורך ורוחב אמה א' וד' אצבעות היינו כ"ח אצבעות נמצא שיש בכל גובה אצבע א' סך שבעה מאות ושמונים וארבעה אצבעות וכפי הגובה עד הגשר שהוא רק ב' אמות בס"ה שבעה ושלשים אלפים וששה מאות ושלשים ושנים אצבעות וחסר עוד להשלים מ"ד אלף וקי"ח וחצי אצבעות סך ששה אלף וד' מאות ושמונים וששה וחצי אצבעות והוא ערך שמנה וחצי אצבעות גובה בהמים למעלה מהגשר. ובדבר האשה שישבה עם גה"ב שלא במקום מיתה וקבורה הדבר פשוט שצריכה לישב כל ז"י כמ"ש בש"ך סקי"א וכ"ה בלבוש ושד"ח מערכת אבילות אות ע"ב בסופו – ומ"ש בשם הגהת ח"ש דגה"ב היינו מי שחייבים לכבדו והבת דאינה יורשת אינה גדול הבית הנה המעיין בדברי רשב"א שבבדה"ב שבב"י ימצא דאינו תלוי בירושה אלא במי שעיקר הבית תלוי בו.

ג ומה ששאל באשה שהיתה בדרך ומת לה ילד ובעלה התחיל להתאבל אחר קבורה ובשעת קבורה היתה תוך עשרה פרסאות ואח"ז הרחיקה נדוד וחזרה ובאה לביתה אם נלך אחר שעת קבורה הנה מלשון הרשב"א שבבדה"ב הנ"ל שכתב וז"ל כתב הרשב"א שנשאל במ"ש בא ממקום קרוב מונה עמהם אם צריך להתעכב שם וכו' והשיב כל שבא ממקום קרוב נעשה טפילה להם והו"ל כאלו ה' עמהם משעה שחלה האבילות דהיינו משיסתם הגולל ומונה עמהם דקאמר מונה כהם קאמר שרואים כאלו הי' עמהם והתחיל למנות משעה שהתחילו הם למנות עכ"ל א"כ הכל תלוי בשעת חלות האבילות משנסתם הגולל וכיון דבאותה שעה היתה במקום קרוב והוי כחלה אז האבילות עלי' דגם בהרחיקה נדוד מ"מ לא בטיל האבילות ממנה והרי בשמע מהמיתה וזלזל במקצת הימים ולא נהג אבילות מונה ז' ימים מיום הראשון כמ"ש בסי' שצ"ו ס"ב וע"ש בטו"ז מדברי מהר"מ ורא"ש בענין הדיחוי ובנ"ד לכו"ע לא הוי דיחוי ועי' בש"ך סי' ש"מ סק"מ בשם הרמב"ן ופשוט דאין חילוק בין אם באותה שעה עמדה או מהלכת בקרון כיון דטעמא מפני שהיתה ראוי' לבא באותו יום לביתה ובפרט דלשי' כמה אחרונים בזה"ז שנתחדש מרכבת הברזל של קיטור גם ביותר מי"פ מקילין כמ"ש בשו"ת ח"ש הנספח להר המור סי' י"ג בשם כמה רבנים. ועי' במקנה לקידושין ל"ג שהעלה דאם הסדין שיושב בו (שקורין פאליפישיק) אינו מחובר להמוכני מקום הילוך הגלגלים ונשמטים זמ"ז אין רוכב כמהלך דדמי לספינה בב"מ ט' ועי' שבת מ"ד ע"ב ע"ש א"כ אפשר דגם בנ"ד כן הוא א"כ פשיטא דאין ספק כלל וגם אשה הנו"נ לגבי בעלה טפילה הוא ובעלה נקרא גה"ב ועי' במל"מ רפכ"א מאישות בשם מהרי"ט ומ"ש עליו לענין אם מציאתה לבעלה דהוי סד"ד והרי גבי אבילות כל ספק להקל (ועמש"ל ח"ב סי' פ') ועוד דגם אם מע"י שלה אבל מ"מ האשה היא שדה של בעל כמ"ש התוס' כתובות ב'.

ד ובדין הבן הנולד מישראל שבא על הנכרית כבר נשאלתי בזה מהרב דק"ק מעדיאש במדינת ז"ב (עמש"ל סי' וסי' – בכל דינים אלו) והעליתי בתשו' ארוכה דאם גם האשה רוצית להתגייר מותר לקבלם כמ"ש בשו"ת טטו"ד מה"ק סי' ר"ל וביארתי באריכות בראיות כן אבל אם היא אינה מתגיירת אין למול את בנה וכמ"ש בתשו' מהר"ם שי"ק סי' רמ"ח רק אם האשה מסכמת למולו ולטובלו מותר למולו בחול ולברך ובלא טבילה יש למולו בלא ברכה ע"ש באורך וע"ד שאלתו במי שאשתו י"ל ח"ב ר"ל מכמה שנים והוא עני ויודע שהי"ל כן קודם נישואין הנה גם בד"ז הארכתי בתשו' להרב אבד"ק אזערני (ח"ד ס' ריי"ח) והבאתי מתשו' רדב"ז ובש"ר ומהר"ח א"ז ותשו' תפ"צ ונפש חיה ופלפלתי בדברי תשו' הרא"ש ונוב"י ואין עת להעתיק כל התשו' אבל לדינא העלית' דאם יברר

שהי"ל כן קודם נישואין יוכל לזרוק לה גט בע"כ גם לשי' הנוב"י אבל לדינא נראה דבכל גווני יוכל לזרוק לה גט בע"כ ודלא כהנוב"י וכ"ה בתשו' ד"ח וגם בתשו' נפ"ח שם ותשו' טה"א אבל להתיר לישא אחרת אין להקל בלא ק"ר – ולענין הכתובה באם הוא עני יקוב הדין ביניהם ויבטיח באוהיו"מ הן בד"י הן בדא"ה אחר שישבע שבועת אין לו שיתן לה כשתשיג ידו וד"ז תלוי כפי ראות עיני ב"ד אחר שיזמינו האשה והתראה שתקבל הגט כנודע.

סימן שסא

א להרב מו"ה בן ציון אליוועטשטיין נ"י מו"צ דק"ק טשענסטחאוו רוסיש פולען.

ב מכתבו הגיעני וע"ד השאלה שבא לפניו בעש"ק סמוך לערב שהאופה רדה מהתנור פת הנילוש בחמאה ובעודו רותח נפל על ב' בר אווזות רותחים העומדים שם בכלי בתנור ונגע בכנפיהם וגם חלק מעט מהגוף והורה לאסור הלחם ולמכרו לעכו"ם כיון שנגע בבשר עוף שמן והתיר הבר אווזות ורק ליטול מהם כ"נ כיון דהוי רק איסור בלוע בפת דהיינו החמאה וגם תכף לקחו הפת משם ורק נגע כרגע ועתה קם מערער עליו עפ"ד הפמ"ג בהנהגת או"ה לא"ח דחמאה הוי שמן ומפעפע ובמש"ז ס' ק"ה סקט"ו פסק דאין לחשבו לספק דרבנן דלדידן ודאי שמן מפעפע ור"מ כתב דכיון שדעת מהר"ם דאין שמן מפעפע כמ"ש הט"ז סקכ"ב והקשה סתירה בשו"ע ובנה"ך תי' דלחומרא חיישינן דמפעפע א"כ י"ל דבדרבנן מקילין וכמ"ש בפליתי רסי' צ"ח סק"א ובדג"מ סי' צ"ב ודלא כהמש"ז הנ"ל ובפרט שהוא ג"כ חם בחם בלא רוטב ולא שהה כמאב"ד דלשי' פר"ח הוא רק מדרבנן ובכה"ג שהוא תלתא דרבנן י"ל דגם המש"ז מודה עכת"ד – והנה כדברי בה"ך מבואר באו"ה כלל כ"ט דין ג' בסופו וז"ל ועוד דלא אמרי' חילוק דפעפ"ע גבי חלב יותר מבשאר איסורים אלא לחומרא מדלא מצטרפין כל החתיכות יחד לבטל וכו' עכ"ל אך דיש לדין בזה עפ"ד הש"ך סי' ק"ד סק"ד דהספק אם משביח או פוגם דמי לספק חסי"ד א"כ ה"ה הכא לענין אם מפעפע בכולו או לא וגדולה מזו מבואר במנ"י כלל א' סק"ו לענין ספק אם קרקע הוי כלי מנוקב דאפי' בדרבנן מחמירים משום דהוי סחסי"ד והביא מכמ"ק דבבעיא דלא איפשטא הוי ספק חסי"ד ומכ"ש בדבר המסופקים בטבע ועי' בב"ש א"ע סי' י"ז ס"ק מ"ו ובתשו' ח"ס ח"מ סי' ר"ו מ"ש בישוב דברי הש"ך סי' צ"ז שלא יסתרו לסי' ק"ד ובשו"ת שם ארי' בהוספות י' מ"ש בזה ומה"ט נראה הא דמחמירין בבעיא דסי' צ"ב ס"ה אי מפעפע בכל הכלי גם בב"ח של עוף כמ"ש בפמ"ג א"ח בא"א סי' תס"ז סקל"ו משום דהוי ספק בטבע והוי סחסי"ד

ג והנה מ"ש רו"מ דבפחות מכמאב"ד ל"ה אלא מדרבנן הגם שכ"ה בפר"ח ובשו"ת ב"א חיו"ד סי' ל' הביא שכ"ה בריטב"א חולין ק"ח וע"ע בתשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' קמ"ד אבל בב"מ ליו"ד תמה דמ"מ אסור מה"ת כדין ח"ש.

ד אבל בעיקר השאלה יש לדון כיון דנגע רק כרגע וסלקוהו מיד והוא עפמ"ש החמ"ד והובא בפת"ש סי' ק"ה סק"ח דבכה"ג אינו אוסר כלל ואף דהפמ"ג בפתיחה לבב"ח כתב בפשי' דאפי' סלקו מיד אסור היינו אם תחבו לחלב או לרוטב משא"כ בחם בחם בלא רוטב ועי' תשו' נפש חי' סי' מ' שהביא ג"כ ד' החמ"ד ופסק להקל מה"ט בנר דולק שנפל לקערה ונכבה מיד ע"ש ואני מצאתי ברדב"ז ח"א סי' רכ"ג בדין נפל חלב על קדירה נגד האש דקיי"ל דבמעט אינו נאסר דהאש שורפו ובהרבה אסור ופסק דאם קנחו מיד החלב ולא שהה כלל אף שנשאר מעט הרי המעט האש שורפו ויש להקל ע"ש ואף שבפ"ת סי' צ"ח סוסק"ט מבואר ג"כ דאפי' סלקו מיד אסור היינו ג"כ בתחבוהו ברוטב שבקדירה ובפרט בנ"ד שהוא רק בלוע אף שהוא שמן מ"מ י"ל דכו"ע מודו דבסלקו מיד שרי ומצאתי בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תקכ"ז באמצע התשו' בדין טפילת בשר וטפילת חלב שבתנור שכתב וז"ל דאפי' נוגעת הטפילות זל"ז אין כאן איסור תורה דהא טעמו ולא ממשו הוא שהרי אינם פולטות מזל"ז כשיעור כזית בכא"פ ואע"ג דבב"ח טכ"ע דאורייתא מ"מ אינך רואה שבטפלות הנוגעות זב"ז יהי' בהם טעם חלב בשל בשר ולא להיפוך שהרי דבר מועט מה שבולע כל אחד מחברתה במקום מגען ומכ"ש אם הם עגולות ואפי' במה שזב למטה מכל אחת ומתפשט חוץ ממנה הרי הוא נבלע וכו' וכ"ש אם הם מכוסות בבצק הרי הבצק בולע כל מה שמפליט הבשר וכן הבצק של הגבינה אעפ"י שחוזר הבצק ופולטות כל מה שבולעות דבר מיעוט הוא ואינו נותן טעם כלל וכו' והלכה למעשה אני אומר שאם הי' בתנור פשטיד"א של בשר ושל גבינה או מולייתא וכו' שהבצק חופה אותו מכל סביביו אפי' שנגעו זב"ז חותך מזו ומזו הבצק שבמקום הנגיעה והשאר מותר דודאי לא בלעי טפי מן הבצק ואת"ל בלעי הוי דבר מועט ובטל בששים דהא ליכא הכא טעמא ולא ריחא ומותר בדיעבד וכו'. עכ"ל הרדב"ז וא"כ י"ל דה"נ בנ"ד ואף שבנ"ד רק הפת של חלב החמאה בתוכו אבל הבשר הוא בעין מ"מ כבר כתבתי בדע"ת סי' כ"ב סק"ו דבתרי דרבנן י"ל דלא אמרי' חנ"נ בהפ"מ א"כ לא נ"נ הכ"נ של הבשר ואינו אוסר להלאה ורק מה שנבלע בתוכו וכבר העיד הרדב"ז דהוי דבר מועט והעיקר נראה מטעם הקדום דכיון דלא שהה בנגיעה אינו אוסר כלל ועכ"פ אין לאסור יותר מכ"נ.

ה והנה לפימ"ש באו"ה כלל כ"ט דין ד' דהא דפסק הרשב"א דשומן אוסר גם בבליעה מ"מ אם יש בחתיכה שהוא בלוע בו בצירוף החתיכות שנגע בהן ס' כנגד השומן הכל מצטרף לששים ובנ"ד שהחמאה בלוע בפת בהיתר פשי' דיש לצרף הלחם א"כ אפשר שהי' ס' בלחם ובשני בר אווזות שנגעה הלחם בהם נגד החמאה הבלוע בהלחם ועכ"פ לדינא יפה הורה רו"מ להתיר בהפ"מ ולצ"ש את העופות אחר שיטלו מהם כ"נ ואין מקום לערער על הוראתו.

סימן שסב

א להרב הגדול וכו' מו"ה צבי דוד נ"י מו"צ דק"ק אוסטילא ברוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' שנשתדך עם בנו מעיר הוריבשוב ואח"כ נודע אשר אחי המשודכת קלקל מעשיו בעיר לאדז במאכלות אסורות וחילול ש"ק ומסור ורוצה לנתק הקשר והנה בשו"ע יו"ד סי' רכ"ח ואעה"ז סי' נ' לא נזכר קלקול מעשים אלא במשודך עצמו אבל באחותו נזכר שהמירה ובתשו' ב"ח סי' ח' בעובדא שזינתה אחותה כתב לחד טעמא דדוקא ביצא מן הכלל ביצרא דע"ז שכבר בטלוהו משא"כ ביצרא דזנות ועוד דדוקא ביצא מהכלל דהוי אונסא דלא שכיח משא"כ בזנות וכדומה, א"כ גם בנ"ד אין בידינו להתיר לבטל הקשר כי בעוה"ר חילול ש"ק ומסור ומאכלות אסורות שכיחי בזה"ז ועי' שו"ת אבני צדק א"ע סי' ל"ה דעכ"פ צריך גב"ע גמור שחילול בפרהסיא בפני עשרה מישראל ועמ"ש בדע"ת סי' ב' בשם הת"ח וא"ר דדוקא אם חילל גם בפני הרב מיקרי פרהסיא ויעו"ש סקכ"ט בשם באר עשק וח"ס לענין אח מומר דגם להסוברים דאינו זוקק לחליצה היינו במומר גמור משא"כ במחלל שבת בפרהסיא והרי התם ג"כ טעמא לשי' רוב הפוסקים מכח אומדנא ובע"כ דבכה"ג ליכא אומדנא וה"נ בנ"ד לכן לענ"ד אין להתיר לבטל הקשר.

סימן שסג

א להרב המופלג מו"ה דוד דוב פינקעלשטיין נ"י מנאשעלסק ברוסיא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בט"ב שחל בשבת ונדחה ליום א' והי' א' קטן והגדיל ביום א' שנעשה אז בן יג"ש ויום א' אם חייב להתענות ביום א' או נימא כיון דהוא רק תשלומין לט"ב והוא הי' אז פטור א"כ גם ביום א' פטור והביא מחגיגה ט' ע"א בחיגר ונתפשט דפליגי ר"י ור"ש והביא מתשו' רשב"א ח"א סי' תק"כ שכ' דבשבת שחל ט"ב אינו נוהג בדברים שבצינעה דלגמרי עקרוהו וגם מתחלה הי' ראוי לקבעו בעשירי אך

כמ"פ חולקים וי"ל דס"ל דשא"ה דרק היום גורם כמ"ש תוס' חגיגה ב' ע"א אבל בנ"ד שפיר י"ל דנדחה עכת"ד, והנה ד"ז נלמד מדין קטן ביום א' דאבילות ואח"ז נעשה בן י"ג שנחלקו מהר"מ מרוטינבורק והרא"ש סוף מ"ק שכתב הרא"ש לחלק בין היכא דיומא קא גרים ובין קטן שנדחה מחמת קטנו והביא מפסחים צ"ג בגר שנתגייר וקטן שהגדיל בין ב' פסחים דתלי' אם תשלומין דראשון הוא וגם נכדי החניף כמר יוסף א"ב שי' העיר תכף מדברי הרא"ש הנ"ל, וע"ע בט"ז סי' שצ"ו באורך והנה בתשו' שאג"א סי' י"ז דחה דברי הרא"ש דגבי אדם ל"ש דיחוי שהרי אפי' בע"ח אינם נדחים לשי' כמה פוסקים ומכ"ש באדם וע"ע בט"א לר"ה באב"מ דף כ"ח ובמק"א הבאתי ראיות להרא"ש מש"ס דברכות נ"א ע"א דמוכח דגם גבי אדם שייך דיחוי וגם הבאתי מהוריות ט' ע"א גבי נשיא שנצטרע מהו מידחא דחי וכו' וגם מכריתות ז' ע"א נהי דאידחי קרבן גברא בר כפרה הוא ועי' בירושלמי פ"ב דמגלה ה"ג מעתה גר שמל אחר שהאיר וכו' ובהגהת צו"ר שם והעירני ח"א מתוס' ורשב"א יבמות ל"ד רע"ב דשופעת לאו דוקא דה"ה לא טבלה ומוכח דל"ש דיחוי והשבתי דמלבד די"ל דהתם הא קאי אליבא דנ"ש ורב דס"ל דאין בע"ח נדחים גם י"ל דהתם לא נדחה עכ"פ לגבי גדול אחר כשיבא עלי' גם בקטנותה יתחייב משום נדה כדאיתא בנדה מ"ד ולכן בנ"ד י"ל דשפיר נדחה ופטור מדינא אך כיון דגם קודם שנתמלא ונעשה בן יג"ש הרי חייב משום חינוך א"כ לא נדחה לגמרי ומבואר ברש"י סנהדרין מ"ז ב' ד"ה הואיל ונדחו דהיכא דלא נדחה לגמרי ל"ש לומר הואיל ואידחי אידחי וה"נ בזה ובגוף הדבר אם יום הנדחה הוא רק תשלומין לט"ב נראה דגם להקל קיי"ל דהוי רק תשלומין שהרי בסי' תקנ"ט מבואר דבעל ברית אינו מתענה ביום הנדחה משא"כ בט"ב עצמו.

ג ומה שחקר רו"מ לפי המבואר בכתובות ל"ב ע"ב דהא דבדאיכא מלקות וממון מילקא לקי ממונא לא משלם אליבא דר' יוחנן משום דכתיב כדי רשעתו וכו' וסמך לי' ארבעים יכנו א"כ לר"י דלא דרש סמוכין גם במ"ת אלא היכא דמופנה ומוכח והכא אינו מופנה ומוכח דקרא דכדי רשעתו אצטריך לשתי ידות מאחריו וכו' כדאיתא במכות כ"ב א"כ י"ל דלר"י י"ל דלוקה ומשלם ובאמת שבאס"ז שם הביא בשם הרמב"ן דהא דפריך ור"י מ"ט לא אמר כעולא היינו משום דלא דריש סמוכין אלא במופנה ומוכח אבל אי הך ג"ש לא אתי להכי גם בלא סמוכין ממילא דינא הכי ותדע שהרי במכות ד' ע"ב מפרש טעמא דר"י דאמר לאו שאב"מ לוקין ואמר עולא דגמר ממוציא ש"ר ודחי מה למוציא ש"ר שכן לוקה ומשלם ומשני דיליף מזוממים ומבואר דגם לר"י בעלמא אינו לוקה ומשלם והן אמת די"ל דלר"י בעלמא ממונא משלם ולא מלקות ועולא לטעמי' אזיל דס"ל כן בעלמא

אבל כיון דעכ"פ ליכא למימר דלר"י לוקה ומשלם ממילא לוקה ואין משלם דגם לעולא לא אמרי' כן אלא בהנך תלת דגלי בהו קרא כמ"ש התוס' בכתובות שם ד"ה אלא עולא וכו' ובעלמא מודה דלוקה ואינו משלם ועי' תשו' פמ"א ח"א סי' פ"ו מ"ש בזה.

ד והנה התוס' ביומא י"ב ע"א ד"ה הא דכרכים וכו' כתבו דסתם בר פלוגתי' דר"מ הוא ר"י א"כ בע"כ דלא ס"ל לוקה ומשלם וגם מצינו בפסחים י"ט ע"א דדייק דר"ע לא ס"ל רביעי בתרומה וחמישי בקדש מדלא אישתמיט תנא וכו' ועי' יבמות ע"ב ז' לא לישתמיט תנא וכו' ובנדה נ"ב ע"א ועתוס' גיטין ב' ע"ב ד"ה לפי ותוס' קידושין ל"ד ע"א ותוס' מנחות נ"ו ב' וה"נ לא לישתמיט להביא דגם ר"י סובר כר"מ ועי' ירושלמי רפ"ז דתרומות דמפרש נמי טעמי' דר"מ דאמר לוקה ומשלם דגמר ממוציא ש"ר ורבנן דחי ופריך נהי דכל הנך מתני' כר"מ אבל קראי אטו כר"מ אתיין ומוכח דלר"י אינו כן ובפרט דכיון דלר"מ הוצרך למילוף ממוציא ש"ר ולרבנן ליכא למילוף ממילא הוי בכלל כדי רשעתו וכו' ולכן יפה הקשיתי בדע"ת סי' בהא דכהנים שפגלו אמאי משלמין כיון דלוקה אליבא דר"י

סימן שסד

א להרב הה"ג ה"ה מחותני מו"ה פישל פעלדמאן נ"י מביטשקוב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באחד שהי' לו פרה מבכרת רועה בשדה רחוק מהלך ט"ו שעות וביום א' העבר נזכר שצריך למכרה ולא הי' אופן להקנותה במשיכה ומכר אותה בכסף חנגעלט עשרה צ"ל ותק"כ ונוסף לזה העמיד לו ערב כמ"ש בשו"ע התניא ז"ל וביום ג' שלח המוכר נכרי א' אחר הפרה וא"ל הרועה כי ביום ג' ילדה הפרה זכר והולד חלוש עוד ואחר איזו ימים יבא ויתנו לו והשליח אמר שראה הולד ואח"כ הלך הישראל עצמו לשם וא"ל הרועה כי בבוא השליח לשם עדין לא ילדה רק אח"ז ילדה.

ג והנה מלבד מה שנחלקו האחרונים אם קנין כסף ותק"כ בלא משיכה מועיל להפקיע בכורה הנה בנ"ד נולד ספק אם הי' המכירה קודם לידה כיון שהעכו"ם גם במסל"ת אינו נאמן בזה ורמז לתשו' מהר"ם שי"ק סי' שי"ב שהאריך בנידון כזה וצידד להחמיר והנה בגוף הקנין של כסף ותק"כ שהוא קנין סטימותא אמת שבתשו' ב"ש סי' קפ"ו החמיר בלא הטלת מום ע"י עכו"ם ובפרט בשו"ת ד"ח ח"ב יו"ד סי' ק"ז החמיר מאוד בזה אבל בתשו' נט"ש סי' ל' הביא מתשו' פמ"א להתיר והוא חיזק דבריו במסמורות וסיים וז"ל מכל הלין אני אומר בטח שבכור זה אין בו קדושה וחולין הוא וכו' וביותר לפי דעת הפמ"א שהוא עמוד נכון להשען עליו אפי' שלא בשעה"ד וכו' וכל מורה בע"נ יהא סמוך לבו נכון ובטוח בכגון זה להתיר בכורות עכ"ל וזה כמה שנים הייתי בבית

הגאון המנוח ר' י"ש זצ"ל אבד"ק לבוב ובא לפניו שאלה כזו והתיר בלא הטלת מום, אבל יפה פקפק בזה רו"מ שזה יתכן אם נותן כסף כפי המנהג ולא בנותן איזה צ"ל שאין בזה מנהג ולא דד"מ ומהגם די"ל דהפמ"א ונט"ש מיירי במוכר בלא הערמה אבל במוכר בהערמה בעלמא י"ל שאין זה בגדר סטימותא ודד"מ, ובפרט בנ"ד שיש ספק אולי ילדה קודם וע"ע בשו"ת אמרי א"ש סי' קי"א ושו"ת ד"ח סי' קי"א מ"ש בזה.

ד ומ"מ נראה להתיר ע"י עכו"ם שיטיל בו מום ומ"ש מהר"ם שי"ק סי' שי"ד דבהטלת מום בבכור דגם גרמא אסור י"ל דגם ע"י עכו"ם אסור מה"ת הנה כבר ישב על מדוכה זו בשו"ת ב"ר חיו"ד סי' ע"ה והאריך להוכיח דאמירה לעכו"ע דהוי רק דיבור אינו בכלל גרמא וכ"ה בספר יהושם סי' מ"א והגם שמצאתי בשו"ת מהר"י מברונא סי' ר"א שהקשה להסוברים דגרמא בניזקין חייב גם במנסך דפטור משום דקלב"מ הרי משכח"ל בצוה לעכו"ם לנסך דפטור ממיתה וחייב לשלם משום גרמא ואמאי לא אמר מנסך ממש אבל הרי לדינא הוכיח שם באמת דפטור בכה"ג א"כ י"ל דבאמת לא חשיב גרמא ועי' שו"ת בש"ר סי' של"ד לענין קציצת אילן מאכל ע"י עכו"ם דכיון דגרמא אסור אפשר דה"ה ע"י עכו"ם אבל אין ספיקו מוציא מידי ודאי של הגדולים הנ"ל.

ה ומ"ש רו"מ דאיכא משום צעב"ח דאורייתא יעוין במש"ז או"ח סי' תס"ח סק"ב דע"י עכו"ם שרי אפי' אם צער בעל חיים דאורייתא ומכ"ש דיש ספק פלוגתא בזה ע"ש וה"נ בנ"ד.

סימן שסה

א להרב הה"ג מו"ה שמואל בראך נ"י אבד"ק ניר מאדא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו במקוה עמוקה וכמ"פ גברו המים למעלה עד שא"א לטבול בה ועשו לה גשר מנסרים בלא דפנות הנקרא שלחן (טיש) ולמען יוכלו להגביה ולהוריד השלחן לא קבעוהו בקרקע ולא בכתלים אלא תלוי באויר ונאחז בעמודים הקבועים בקרקע ע"י שלשלאות ונתחזק ע"י שרויפען ועי"ז מורידים ומגביהים אותן כעין המבואר ברש"י שבת קמ"א גבי מכבש ונסתפקו אם מותר לטבל ע"ג הגשר. והנה רו"מ האריך בזה והביא מהא דיו"ד סי' קצ"ח סל"ז דאין טובלים ע"ג נסרים הראוים למדרסות וכן ע"ג השליבות.

ג והנה ראשית דבריו לתמוה על דברי הרשב"א בתה"א ובתשו' סי' תתכ"ט שפסק בסתם דאסור לטבול ע"ז סולמות כיון שראוים למדרס ובסי' קצ"ה והובא גם בב"ח א"ח סי' תרכ"ט דאסור לסכך בסולמות שי"ב בית קיבול אף דעשוי להתמלאות אבל באין להם

קיבול מותר לסכך ומוכח דאין מקב"ט דאל"כ הרי מ"מ מקב"ט משום דראוים למדרס ואסור לסכך וכן הקשה ע"ד השו"ע שפסק באו"ח שם דדוקא בדאיכא ב"ק אסור לסכך, והרי סותר למ"ש ביו"ד סי' קצ"ח דפסולין לטבילה והנה כבר העיר בתה"ד סי' נ' בהא דמסככין בסולם וכתב דשרי אפי' לסכך כל הסוכה כיון דאין בהן בית קיבול וכתב וז"ל וא"ת מ"מ טמא מדרס ומוכח שילהי פ"ק דסוכה דאפי' פשוטי כ"ע אם ראוין הן למדרס אין מסככין בהן וכו' וסולמות נמי ראוין למדרס דעולין ויורדין בהם י"ל דמ"מ לא מטמאי מדרס והכי איתא בתוס' פ' בכל מערבין ופ' המוכר את הבית ובפ' הקומץ רבה דתניא בת"כ הסולם וקולב אע"ג דעולים ויורדים בהם אינן מטמאים מדרס והטעם משום דאין עשוים להנאות מדרס אלא כדי לעלות ולירד בהן והכי איתא בתוס' פ' הקומץ שם וכו' עכ"ל א"כ הא דחשש הרשב"א בטבילה היינו כיון שעומדין הנשים על השליבה בשעת טבילה. א"כ מיוחד למדרס לכן החמיר בזה אבל בסולמות שאין מיוחדין רק לעלות ולירד בהן אין זה הנאת מדרס כמ"ש התוס' הנ"ל וזה כמה שנים העירותי בדברי תוס' מנחות הנ"ל מדעתי ואחר זה מצאתי בתה"ד שדיבר מזה ומצאתי אח"ז גם בדרישה יו"ד קצ"ו שם שדיבר מהתה"ד הנ"ל.

ד ורו"מ הביא מהתוס' שבת פ"ג ע"ב ד"ה נלמדנה משם שכתבו דספינה אינה מיוחדת למדרס אעפ"י שיושבין בה ב"א מ"מ עיקרן עשויות לפרקמטיאות ואומר עמוד ונעשה למלאכתינו ואין לו דמיון לסולמות כמובן אבל הרי הדבר מפורש בתוס' מנחות ותה"ד הנ"ל.

ה ובדבר מ"ש רו"מ בדין מקואות התלוית בשלשלאות של ברזל אף שזהו אינו חיבור לקרקע כמ"ש הח"ס סי' ר"ו והביא מתשו' מראה יחזקאל סוסי' קמ"ב דהיינו משום שהם כלים הבאים במדה דאינם מקב"ט והשיב עליו שהרי בתשו' נוב"י מ"ת סי' קמ"ב הוכיח דגם כלים הבאים במדה מקבלים טומאה מדרס ובאמת שכ"ה בנוב"י שם סי' קל"ט אבל הרי בתשו' מראה יחזקאל שם סי' קמ"ג העיר בעצמו שזה תלוי במחלוקת הפוסקים (אך מ"ש שם מהתוי"ט רפכ"ד דכלים. לא אדע מהו דהתם לענין כללא דכל המטמא מדרס מטמא בשאר טומאותן אך שהביא מהפ"י שבת פ"ג ופ"ד שהעלה מהרמב"ם וראב"ד דתיבה גדולה אינה כלל בתורת כלי ע"ש ותבין וזה כמה שנים כתבתי בגליון מדברי רש"י ותוס' שבת מ"ד ע"ב ד"ה מוכני וכו' ומצאתי גם ברשב"א שם מפורש דגם כלי מדה מטמא מדרס ועתה ראיתי שהביא רו"מ מחידושי ר"ן שם בשם הרא"ה בדעת רש"י דכי לא גמרי' ראוי למדרס דוקא לענין בית קיבול אבל שיצא מתורת כלי מהני גדלו ורו"מ המה מדברי רש"י דף פ"ד וכבר הבאתי דברי הפ"י שם בדעת רמב"ם וראב"ד כן ועי' בס'

מש"א לכלים פכ"ד מ"ד שהוכיח ג"כ מרמב"ם דטהור לגמרי אך דמ"מ כיון שדעת כמ"פ להיפוך א"א להקל מטעם זה.

ו והנה עוד הביא כת"ר משו"ת מאמר מרדכי סי' מ"ג שהעלה דכיון שהתיבה עיקרה עשוי' לקבלה וכיון שניקבה בטל העיקר בטל גם הטפל שהוא חשש מדרס כמ"ש בפי"ט דכלים מ"י גבי משפלת וע"כ מ"א ורו"מ תמה דהא מבואר במשנה ופי' הר"מ דבנעשה מתחלה לשני דברים לא אמרי' כן וגם בזה כבר כ' כן מכמה שנים והבאתי מהרמב"ם פכ"ד דכלים הל' י"א דמפורש כן וגם בס' מש"א לכלים שם נתקשה הרבה בביאור משנה זו לשי' רמב"ם ורע"ב וכפי הנראה עיקר החילוק דכרים וכסתות וכו' כולם עשוים לשני דברים לכן אין הטפל בטל אבל הקלוסטר והחמת ותורמל עושים הרבה קטנים שאין ראוים רק לקבלה אלא שמפני גדלן כשעושה אותם כן ראוים למדרס לכן כשבטל הקבלה שהוא העיקר בכלים הללו בטל גם הטפל ולפי"ז גם בתיבות שרובן עשוין רק לקבלה ורק בתבנית המקוואות עשוים גם לעמוד בהם א"כ שפיר י"ל דכשבטל העיקר בטל הטפל וע"ע פכ"ב דכלים מ"ז דאר"י אף כסא של כלה שנטלה חיפויו ונשאר בו בית קבלה טהור מפני שבטל העיקר ובטלה הטפילה ופי' הרע"ב דעיקרו לישיבה עבוד ולא לב"ק והואיל ונתבטל העיקר שבעברו הי' חשוב כלי בטלה הטפילה והביא מפי"ט ופ"כ הנ"ל ע"ש [אבל מ"ש רו"מ מתוס' שבת ס"ו סוע"א ד"ה רבא וכו' בסוה"ד יש לפקפק בו למעיין] אך דבנ"ד שלא נעשה הגשר הזה לקבלה כלל אין כאן שום צד היתר אך שאם היו השלשלאות קבועים בהעמודים במסמורים אף שהוא מתנענע ומתטלטל י"ל דהוי חיבור כדמוכח בט"ז ונה"ך יו"ד סי' שע"א גבי ברזל של הצירים שבדלתות וחלונות אף שמתטלטלים ומתנועעים מ"מ מיקרי מחובר אף שהצירים נעשו רק כדי שיכלו הדלתות וחלונות לסבב תנועתם לפתוח ולסגור בהם אפי"ה מיקרי מחובר וה"נ בזה אך בנ"ד שאינם מחוברים במקום מיוחד ולפעמים מורידים ולפעמים מעלים וכל חיבורם ע"י שרויף לא מיקרי חיבור כלל כמ"ש בתשו' ר"מ שי"ק סי' ר"ד בשם גי"ט דחיבור ע"י שרו"ף, לא מיקרי חיבור ולכן יקבע שלשלאות ארוכים קצת במסמורות להעמודים וכן להנסרים ויהי' נעשים באופן שיוכל לקפלם באמצע ולסבבם בטבעת או שלשלת ולקצרם כישהי' צורך להגביה הנסרים אבל לא יסורו לעולם ממקום חיבורם בעמודים והגשר ובאופן זה שפיר מהני עשייתן לשמש עם הקרקע וחיבורם ואף שאין מחוברים לגוף הקרקע אלא להעמודים מיקרי מחובר לקרקע כמ"ש בתשו' א' לק"ק ראוני (לעיל סי' ג') ראי' מתוספתא פ"ב דעדיות חברה למריש או לקורה וכו' ומ"ש רפ"ג עוד בזה ואף דבתשו' ד"ח ח"א סי' מ"ה החמיר דל"מ חיבור לכותל מחובר לקרקע אבל הדבר ברור

כמ"ש וכ"ה בר"ש פי"ב דבלים מ"ג וכ"ה בש"ס דשבת פ"א ע"א וכ"ה להדיא בתשו' הרשב"א ח"ג סי' רכ"ח והד"ח לא הביא מכ"ז.– וכה ראיתי שגם רו"מ העיר ע"ד הח"ס והביא מהא דפי"א דכלים מ"ב בדלת ונגר אבל שם לא נחשבו רק הברזל הקבוע בקרקע ועליו תסוב הדלת ולא צירי הדלתות הסובבים ומתנועעים עם הדלת ולזה כתב רו"מ דנ"ד דמי ליתדות אוהלים דפי"ד דכלים מ"ג דטמאים מפני שנעשו לשמש דבר המטולטל אבל מדברי ט"ז ונה"ך שהבאתי מוכח כמ"ש שהרי גם בנ"ד גם הגשר נחשב כמחובר כיון שא"א לה להפרד מדביקותה בהשלשלת כמו דהדלת נחשב מחובר לקרקע ע"י חצירין של ברזל.

ז וגם מ"ש רו"מ מדברי מהרמ"ל שבת פ"ד ע"ב בתוס' ד"ה מנין ערוגה וכו' דספינה דטהורה משום דכל תשמישה ע"ג המים והוי כמחובר למים דטהור כמו דהמחובר לקרקע כקרקע בודאי הוא דבר תמוה כמ"ש רו"מ שסותר למ"ש בעצמו בתשו' סי' צ"ו וגם נגד הפוסקים שבסי' קצ"ח ואני מוסיף שהרי הפוסקים הביאו מהא דפכ"ב דכלים נסרים שבמרחץ ששיגמן וכו' שהוצרכו לטעמא שאין עשוין לישב עליהם ומוכח דאף שעשוין שיהי' המים מהלכין תחתיהן ומחוברים למים אפי"ה טמאים ודוחק לומר שאין מחוברים למים וכל דין גזירת מרחצאות מוכיח כן ולכן אין מזה צירוף ולכן כן יעשו כפי שכתבתי וז"ז אין חכמה ואין עצה להקל בזה שוב ראיתי בתשו' רע"א סוסי' מ' שצידד דבתלוי בשלשלאות לכו"ע לא שייך גזירת מרחצאות והבי זו סמוכין מדברי רשב"א וב"י ע"ש

סימן שסו

א להרב הה"ג מו"ה דוד אלימלך שטארם לויפער נ"י דומ"צ דק"ק דינאב

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו היות שנודע שאצל רופא דאקטר מונח נפל אדם תוך צליחות של חומץ והוא דר בשכונת יהודים ברחוב העיר וביניהם דרים כהנים יש מהם בבתים שלהם ויש בחניות שכורים להם וכל הבתים מחוברים זב"ז בהמשכה שיש בה טע"ט כדי הבאת טומאה וא"א לתקן הדבר וגם בסוף השכונה עומדים אילנות מאהילים בענפיהם על בית שבסוף השכונה מצד אחד ומצד השני מאהילים על בית תפלתם של העכו"ם ועל חצר שלהם ותוך מרתף ומערה שמתחת בית תפלתם מונחים קברי שרים וקצינים וכמ"פ מביאים מתיהם לתוך בית תפלתם קודם קבורתם וגם הביהמ"ד מחובר לשכונה של בית עכו"ם וכמ"פ מזדמן מתי עכו"ם בבתיהם ומלינים אותם איזו ימים ובימי היו"ט מוכרחים הכהנים לצאת מביהמ"ד ואין נ"כ ביו"ט שם ושם ג"כ יש אילנות

מאהילים לכאן ולכאן ויש כדי המשכת טומאה עכת"ד השאלה. והנה בנידון כזה כבר כתבתי תשו' לק"ק מיעלעל ולוטה פה העתקה ושם הבאתי מהיש"ש ותשו' כת"י מהגאון מליסא שדעתם להקל בזה ועי' בא"ר ומש"ז או"ח סוסי' קכ"ו ומדברי היש"ש מוכח ג"כ דס"ל כדעת הש"ך דליכא ביה רק איסור דרבנן או כפי שביאר בשב"י ח"א סי' פ"ה דעת הש"ך דמודה דהטומאה נמשכת מאוהל לאהל מה"ת אלא דאם יש פתח סתום או טפח פתוח בהבית שבו המת אז גם בהבית אינו טמא אלא כנגד מקום הפתוח ואם הפתח פתוח וכל הטומאה משום שסוף הטומאה לצאת ותמשך הטומאה תחת הזיזין מבית לבית זה ודאי רק מדרבנן וע"ש ח"ב סי' צ"ח שנשאל על דבריו ובסוף סימן הנ"ל חזר וביאר דבריו ע"ש היטב ורו"מ לא ראה ד"ז ומלשון היש"ש שכתב וז"ל אבל שלא לכנוס באותו דרא שיש שם מת כמו שאנו נוהגים שלא לכנוס בכל הדרא אף ששכונת מבוי שלנו אינם מאהילות להיות אהל דאורייתא אין להחמיר כולי האי במת נכרי דלא גזרו אלא על המצוי דהיינו ישראל עכ"ל נראה יותר כדעת הש"ך ועי' [בס' האשכול הלכות טומאת כהנים בסופו שם נדפס תשו' הפ"י וע"ש בנח"א מ"ש בזה] ואחרי שהיש"ש והגאון מליסא ז"ל מתירים בפירוש בזה בודאי כדאי הם לסמוך עליהם בשעה"ד כזה.

ג ומ"ש רו"מ שדעת ראב"ד אינו כדעת ר"ת ייעוין בנח"א שבס' האשכול שם שהגם שהראב"ד בח"ד אינו כן מ"מ בהשגות שחיבר לעת זקנתי חזר בו וס"ל כדעת ר"ת וכתב שם ג"כ שבשעה"ד יש לסמוך ע"ד ר"ת והיראים ורש"י נזיר מ"ב וראב"ד בהשגות ע"ש.

ד ומ"ש רו"מ דהוי ס"ס ברה"י הנה בספק פלוגתת הפוסקים לא מצינו ד"ז כלל שהרי לא גזרו אלא דומיא דסוטה כמ"ש בתוס' ריש נדה משא"כ בזה וכ"ה בס' עין דמעה בתשו' שם דבס"ס דפלוגתא גם ס"ט ברה"י טהור וגם בסמ"ח מצוה רס"ג בסופו צידד דלענין איסור טומאת כהנים דמי לשאר איסורין ולא תליא כלל בדין ס"ט ברה"י ותדע שהרי המל"מ ודג"מ צדדו להתיר מכח ס"ס ולא חלקו בין רה"י לרה"ר ובע"כ דס"ל דבס"ס שרי בכל גווני והיינו משום דהס"ס בפלוגתא דרבוותא או דלגבי איסור כהנים ל"ש ד"ז כלל אך מתשו' הרשב"א שיובא להלן ותשו' פמ"א ח"ב סי' קנ"א קנ"ב מוכח דלא כהמנ"ח ועכ"פ בפלוגתא דרבוותא אינו דומה לסוטה ול"ש דין ס"ט ברה"י כלל וכמ"ש.

ה ולענין הנפל שמחזיק הרופא בצלוחית כבר כתב בתשו' הרשב"א שהובא בבדה"ב שבב"י סוסי' שע"ב דתולין ברוב עכו"ם דכל דפריש מרובא פריש ועי' תשו' ב"ש ח"ב סי' רי"ט באורך בזה וכן מצאתי בתשו' אבן השהם סי' י' שפסק כן ועי' תשו' פמ"א הנ"ל באורך ג"כ בזה.

י ומ"ש רו"מ מהא דאין עושין ס"ס לכתחלה יעוין במש"ז יו"ד סי' נ"ז סק"ג דליתא וכ"ה להדיא בתשו' הרשב"א ח"א סימן תצ"ז דכלי עכו"ם מדינא שרי ככל ס"ס דשרי לכתחלה אלא שעשו הרחקה בכלי עכו"ם ע"ש.

סימן שסז

א להרב הה"ג מו"ה צדוק צבי וואקסאמן נ"י דומ"ץ דק"ק ריגליץ

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בנידון המקוה שעשו כעת בעירו מקוה חדשה עם צימענט כנהוג ובשולים נקב מהמעיין ושם במרחץ יש עוד מקוה ישינה שלא ניקו אותה להכשירה והוא ג"כ מעין נובע וכעת רואים שהמים מהמקוה החדשה הולכים תחת הקרקע להמקוה הישינה ובכל יום כשממלאים אותה יותר משיעור מ"ס מתחסרים המים מעט מעט אך שיעור מ"ס עומד תמיד ולא יחסר לעולם ויש ב' חששות א' שמא המ"ס שבמקוה החדשה הם מאותו המים שבמקוה הישינה ושם המקוה לא הוכשרה ויש חשש שנתערבו במים שאובין קודם שנתמלא שיעור מ"ס ב' יש חשש זוחלין עכת"ד השאלה ורו"מ צידד והביא מהא דסי' ר"א סמ"ז דגבי מעין אין לחוש לשאובין בכה"ג וד"ז פשוט ובפרט שהרי לשיטת רוב פוסקים אין מעין נפסל בשאובין כלל א"כ בכל ספק יש להקל בפשיטות ועוד דגם מקוה הישינה לשי' רוב פוסקים אין לה דין שאובין וגם שמא רובה מי מעין – אולם עיקר היתר דהמשכה הרי אינו פחות מג"ט ולכן נקט בש"ע שהי' בור רחוק ממנו קצת ולא ביאר רו"מ אם כן הוא בנ"ד שהמקוה הישינה רחוקה ג"ט דבפחות מג"ט הרי לא מיקרי המשכה והן אמת שדעת ר"ש ורשב"א ורשב"ץ שבב"י דסגי בהמשכה כ"ש אבל הרי הבית יוסף פסק בתשו' ר"י וריב"ש להחמיר ובש"ע לא הביא כלל דעת המקילים א"כ אין לצרפו לס"ס ואף שמדברי תה"ד סי' רנ"ח שהובא בב"י בדין פקיקת נקבי הנביעה שכתב לשפוך עפר ב' או ג"ט בעובי דכיון דהשאובין שהי' שם נבלעו בהעפר ואת"ל שמי הנביעה חזרו והעלו אותם הרי נמשכין דרך הקרקע וגם מי הנביעה רבו עליהם וכשרים ברובא והמשכה ע"ש ומוכח מזה דבכה"ג שהמים נבלעים בעפר וחוזרים ומבצבצים גם בפחות מג"ט סגי אבל מאן יימר דבנ"ד המים נבלעים בקרקע שמא יש שם נקבים שזוחלין דרך שם למקוה החדשה ולכן בפחות מג"ט אין להקל מטעם המשכה אך אם יש שם שיעור ג"ט הדבר פשוט ובאמת דלפימ"ש הב"ח וש"ך סקצ"ו בשם הראב"ד דבנמשכו בלא כונה גם בכולו בהמשכה כשרים בלא"ה יש להקל בדין מעין שנתייבש ולא אדע מדוע הוצרכו הט"ז והש"ך לחפש טעמים להתיר להסוברים דשאיבה שהמשיכוה כולה כשרה והב"ח מחמיר בזה והרי לפימ"ש הראב"ד

בלא"ה אין חשש בזה ואולי מיירי הרא"ש היכא דמלאו מרחוק קצת בכונה כדי שימשכו המים לכאן ולכן הוצרכו לטעמים אחרים אבל צ"ע אבל המעיין בב"ח סכ"ו ימצא דאף דהראב"ד והר"ש ס"ל כן אבל הרא"ש וטור לא ס"ל כהראב"ד וסיים דקיי"ל להחמיר כהרא"ש א"כ אליבא דהרא"ש הוצרכו לטעמים אחרים וכפי הנראה שלזה רמז הש"ך בסקט"ו במ"ש לעיין לעיל סט"ו כי משם הוכיח הב"ח כדבריו הנ"ל ע"ש ותבין – ועכ"פ לדינא גם אם אין שם משך ג"ט יש להקל מטעמא דכתיבנא כיון שהוא ספק וגם כיון שהמים הם נחסרים מסתמא המים מכאן הולכים למק"א ואמאי נחזיק ריעותא להיפוך שהמים באים לכאן ממקוה הישינה ולכן אין בזה חשש כלל.

ג ובדבר חשש זוחלין כבר הארכתי בתשו' לק"ק פאקסחן ברומעניא (לעיל חלק ז' סי' קע"ה) והבאתי מתשו' פמ"א ח"ג סי' מ"ב שהחמיר בכעין זה בזוחל בקרקעותה ובתשו' שו"מ רביעאה ח"ד סי' קע"ח חולק עליו ואני הבאתי שם מתשו' תשב"ץ ח"א סי' י"ז וגם מספר האשכול ראיות ברורות דאם אין הזחילה ניכרת לעין הרואה רק ע"י שמתמעט לאט לאט במשך איזו שעות אינו בכלל זוחלין ובפרט בנ"ד דנשאר תמיד מ"ס א"כ עד מ"ס ליכא חשש זוחלין רק למעלה ממ"ס והרי בד"ז נחלקו הרשב"א והרא"ש ובגוף הדבר לא אדע פתרון שאלתו שהרי בנ"ד הוא מעיין נובע א"כ כשר בזוחלין ואולי הכל סובב ע"פ ספק הקדום שמא באו המים ממקוה הישינה לכאן וגם אם הוכשרו ע"י המשכה מ"מ אין דין מעיין עליהם וכבר נתבאר שאין לחוש לכך.

ד ומ"ש בענין חשש נטל סאה ונתן סאה יותר מרובו להקל כדברי דג"מ ע"ד הש"ך סקס"ג דבמעיין יש להקל דל"ש בזה חשש מ"ע הנה בירושלמי פ"ג דיומא ה ה' בסופו פריך אמאי הטילו עששיות של ברזל ויחמו לו חמין וכו' טעם דהדין תניא שלא יהו אומרים ראינו כ"ג טובל במים שאובין ביוה"כ והרי שם הי' מעיין כמ"ש התוס' בכורות נ"ה ד"ה שמא ובא"ז ח"א סי' תשע"ט ונראה מזה דגם במעיין איכא משום מ"ע אבל לפימ"ש בע"מ ומרה"פ שם דהתם כשיהי' כל המים חמין שנתנו לשם מעיו"כ משא"כ בחמץ לתוך צונן אין חשש א"כ ה"נ בזה וכבר הארכתי בתשו' (חלק ז' סי' קצ"ו) דיש להקל בזה במעיין כדעת הדג"מ וכ"ה בתשו' ב"ש ח"ב סי' נ"ט ועי' מ"ש לקמן סי' ש"ע עוד בזה.

סימן שסח

א להרב הה"ג חו"ב מו"ה יחיאל לעהרר מבאבוב נ"י

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה שיש לה וסת קבוע אך ימי טומאתה נמשכים י"ב או י"ג ימים ולא יכלה להטהר ושאלה לרופא מומחה ונתן לה סמים וצוה שתטבול

בכל לילה מוך עגול כביצה ובלילה קודם השינה תתחוב זאת בהרחם בעומק ובבקר תוציאנה מהרחם וכן תעשה שנה ומחצה ובכל בקר בהוציאה את המוך נמצא על המוך בראשו חתיכה דם שחור ועב קצת ונמשך גם על צד המוך ומלבד זה נמצאים כמה טפים כעין כתמים על המוך והדם השחור אינו דומה לדם ווסתה ומשונה ממנו אבל הכתמים דומים לדם וסתה וכשמוציאה את המוך מהרחם בדקה כמ"פ בעומק היטב ואינו מוצאת כלום על העד והרופא א"ל שיש לה בהרחם בצד שמאל מעט ניפוח ואדמומית והמוך עם הסמים מושכים משם את הדם הנצרר ואינו מן המקור כלל רק מהמכה שברחם עכת"ד שאלתו

ג והנה בענין נאמנות הרופאים כבר הארכתי בתשו' להרב אבד"ק סוואליווע בארץ הגר (לעיל סי') דבזה"ז שבודקים במראה המלוטשת (שפעעל) ורואים בעין את כל פנימיות הרחם הוי בכלל מלתא דעל"ג ונאמנים וגם שינוי מראה הדם מדם וסתה מסייע לזה והוי כרגל"ד דנאמן הרופא ואף שבנ"ד הכתמים דומים לדם וסתה כיון שהם נמצאים ביחד על המוך יגיד עליהם ריעם דם הנמצא בראש המוך שגם הם מן המכה וכבר העליתי כן בתשו' א' בראיות ובכ"ז אין להקל רק אחר שתשאל עוד לרופא מומחה אחר ואם שניהם יגידו כאחד כי כן הוא אז יוכל להורות לטהרה.

סימן שסט

א להרב הגדול מו"ה שלום צבי גאלדבוים נ"י אבד"ק יאנאווצא ברכת שלום רוסיש פאלען.

ב א' מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו מותר לצאת בשבת במקום דליכא עירוב' בכלי מורה שעות (זייגער) קשור בשלשלת זהב או כסף הנה בד"ז כבר הארכתי בתשו' (ח"ג סי' קי"א) ושם העליתי דאם אין השלשלת קבוע ומחובר בהזייגער ויוכל לשלפו בניקל אסור לישא רק השלשלת הנראה מבחוץ משום תכשיט ולא הזייגיריל המונח תוך כיס הבגד.

ג ב' וע"ד שאלתו באשה שמצאה כתם בערב ולא הי"ל במה לתלות ואסרתו לעצמה ואח"כ בבקר חזרה ומצאה כתם ונודע לה שיצא ממנה ביום ההוא דם מגופה מחולי מורידין אם יש להתיר גם הכתם הקדום והביא משו"ת יד יוסף סי' צ' שהשיב לאיסור ורו"מ צידד דהא קיי"ל דבמכה אפי' נתרפאה אם אפשר להתגלע ולהוציא דם תולין בה א"כ אם כבר הי"ל פעם א' חולי מורידין אפי' נמשך איזו זמן שלא ראתה הרי כיון שגם היום נפתחו וחזרה וראתה דם זהו לאות שהמכה יכולה להתגלע והנה ספר הנ"ל אינו בידי ונחזי אנן והנה בט"ז סי' ק"צ סקכ"ג כתב רק להקל אם רגילה להוציא דם

אלא דשם מיירי בבדקה בעד הבדוק ועי' בסד"ט סי' קפ"ג במה שהשיג ע"ד הט"ז במ"ש להקל גם במשוד ובתשו' שבסי' ק"צ סל"ט חזר וקיים דברי ט"ז ועי' בתשו' רח"כ סי' ל"ד דגם באינה רגילה לראות דם יש להקל והט"ז נקט מעשה שהי' ואם אירע כן כמ"פ אפי' אם עכשיו ספק הוי בכלל רגילה ובתשו' מהר"י אסאד יו"ד סי' רל"ב דאם דחקה א"ע בנקבים עד שיצא קצת מהכרכשתא גם באינה רגילה לראות דם יש להקל ואם פעמים מוציאה ופעמים אינה מוציאה דם יכולה לתלות הכתם שנמצא אחר ג"י וכ"פ בתשו' ב"ש חא"ח סי' ע"ה וכבר רמז רו"מ גם לתשו' רע"א סי' נ"ו וע"ש עוד סי' ס"א וסי' ע"ח ותשו' ב"ש יו"ד ח"ב סוסי' י"ד ואני מצאתי בתשו' הרשב"א חלק ה' סי' נ"ח דכל אשה יכולה לתלות כתמים בחולי תחתוניות שמזלפת בהם דם ובלבד אם יש לה עכשיו אותו הוסת כי חולי זו יש לה וסתות פעמים בא ופעמים לא וכל שיודע שבא כמגלע דם תולה וא"ל אינה תולה ע"ש ומבואר דלא כהאחרונים הנ"ל והוא משום דס"ל דבזמן שאינו הוסת של תחתוניות איננו בכלל מתגלע ורואה דם כלל דבזמן שאינו הוסת אפי' יתגלע אינה רואה דם א"כ שלא בזמן הוסת של תחתוניות א"א לתלות בזה כלל כמפורש ברשב"א וכל האחרונים לא ראו דברי הרשב"א הנ"ל אך בנ"ד שביום ב' נודע לה שיצא ממנה דם המורידין שוב י"ל דגם הרשב"א מודה דתולין גם מה שראתה ביום הקדום הי' מחמת זה וכמ"ש כה"ג בסד"ט סוסי' קפ"ז סוס"ק כ"ט באשה שמצאה דם מ"ת כמ"פ ואסרה לבעלה ואח"ז נודע שהבעל יש לו חולי יציאת דם מפי האמה והתיר את האשה למפרע ורמז לדברי הב"ש א"ע סי' כ"ה סק"ב דמבואר דבכה"ג יש לתלות גם למפרע ומכ"ש היכי שהי"ל מקודם כמ"פ חולי מורידין בלא עת קבוע אף שבנתים לא ראתה דם מהם מ"מ כיון שעכשיו חזרה וראתה ביום שאחריו י"ל שגם אתמול הי' הדם מזה ומצאתי בס' מי נדה סי' ק"צ סנ"ב שהאריך ג"כ בנידון כזה והביא ג"כ מדברי הב"ש א"ע הנ"ל ומ"מ לא רצה להקל למעשה רק במעוברת ומניקה שהוא בחזקת מסולקת דמים ולא בשאר נשים אף שנראה ג"כ להקל להלכה מ"מ למעשה צ"ע ע"ש, אבל בסעי' כ' שם התיר בבעל שנודע שרגיל לצאת דם דרך פי האמה גם למפרע אם עכ"פ רגיל בזה ג"פ וא"כ גם בנ"ד אם כבר הוחזקה ג"פ בחולי זה יש להקל גם למפרע בזמן קצר כמו בנ"ד, אבל אם לא הוחזקה בזה אין להקל למעשה כנלפע"ד.

סימן שע

א להרב הגדול מו"ה יקותיאל זלמן הכהן נ"י אבד"ק ריגליץ נוטווירט

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו בעסק המקוה הנה זה לא כביר כתב לי מזה הרב מו"ה צדוק צבי וחתם א"ע בשם מו"צ דקהלתכם לכן השבתי לו (לעיל סי' שס"ז) והנה כפי שכ' רו"מ שחפרו ומצאו צינור למטה בקרקע ודרך שם הי' זוחלין המים ממקוה הכשירה להמקום הפסולה ועי"ז נתמלאה המקוה הפסולה יותר כמקודם בוודאי אין להקל בכה"ג נגד מ"ש בתשו' ד"ח ח"ב יו"ד סי' צ' והגם שלפע"ד יש לצדד בזה שהרי בפי' הראב"ד פ"ה דעדיות מ"ב בהא דמודים שהוא גודר כנים כ' להדיא דאפי' המים יורדים בין כלי לכלי אין בכך כלום והתם מיירי במי גשמים הבאים מן מדרון ובע"כ שאין זה בכלל זוחלין אף שמבחוץ בודאי ניכר זחילת המים היוצאים מבין כלי לכלי מ"מ כיון שבתוך הגדר אינו ניכר כשר וגם בס' האשכול סי' ס' הוכיח מכאן דכל שאינו זוחל כמעיין אף שזוחלין מעט לא מיקרי זחילה שהרי כשגודר כלים א"א להעמידן סמוכים כ"כ זל"ז שלא יזחול בינתים לחוץ אם לא שידבקם בטיט וסיד וזה לא נזכר במשנה ע"ש ומכאן הוכחה לדינו של הרשב"א וא"כ מפורש דאם אין הזחילה ניכר בתוך המקוה שלעין הרואה המים עומדים אף שמבחוץ ניכר הזחילה אין בכך כלום וגם מה שמתחסרין המים אין זה בכלל זחילה ניכרת כיון שלעין הרואה נראין המים עומדין ומה שנראה חוץ למקוה זחילת מים אין בכך כלום כנלפ"ע ברור וראיות הנ"ל יתנו עדיהן ויצדקו אבל מ"מ מסתפינא להקל נגד הד"ח והן אמת שלפימ"ש רו"מ דבנ"ד הוא מעיין אלא שחושש לדעת מהרי"ט דמעינות שלנו אין להם דין מעיין ובד"ח ח"ב סי' צ' צ"א צ"ג החזיק בדבריו ובאמת שבתשו' נטע שעשועים חיו"ד סי' כ"ג חולק על מהרי"ט והעלה דגם הוא לא החמיר אלא היכי שמתייבש לפעמים לגמרי ע"ש באורך וגם מ"ש הד"ח להחמיר ע"פ דברי הר"ש פ"ה מ"ג דמעיין עומד ואינו זוחל מעצמו אינו מטהר בזוחלין (ועי' בב"מ לסי' ר"א קונטרס א' סעי' י' שכתב בפשיטות דהרמב"ם וראב"ד והר"ן לא ס"ל כהר"ש) הרי הביא בעצמו שהרמב"ם אינו סובר כן וגם מדברי הריב"ש שהביא שם נראה להקל בכה"ג ועי' תשו' מהר"ח א"ז סי' ר"ד שהביא דברי הר"ש והביא בשם הר"מ בן חסדאי פי' אחר ע"ש היטב, ובס' מי נדה להג' מהרש"ק בסופו השייך לסי' ר"א העלה להקל בכה"ג ועי' בר"ן נדרים וריטב"א שבת ס"ה דמוכח דלא כהר"ש הנ"ל ועי' תשו' ב"ש ח"ב סי' ל"א מ"ש בזה ועי' תשו' מהרי"א הלוי, ח"א סי' נ"ד ותשו' משיב כהלכה סי' ח"י היטב בזה ולא אכחד כי המעין בר"ש שם ובמ"ש בפ"א מ"ז בשם תוס' ימצא מבואר דבמקומו מטהר אפי' בזוחלין אלא דבהרחיבו למק"א סכשה בריכה לפניו ונתמלאת מים זוחלין אינו מטהר בזוחלין א"כ הכא שהמעיין במקום המקוה עצמה ושם טובלין בה גם אם הם זוחלין כשרים גם לשי' הר"ש וא"כ מה איפוא יש לפקפק בזה ומהגם

אחרי שמלאו עפר וציבענט תחת המקוה גם אם מים נבלעים שם והולכים דרך הקרקע למקוה השני' אין בזה חשש זוחלין בצירוף כל סברות הנ"ל ואף דבנ"ד ע"י ששופכין השאובין הרבה עי"ז זוחלין ג"כ אין חשש שאין זה בכלל זוחלין כלל (ועמש"ל חלק. סי' מ"ז וסי' נ"א) שוב הראוני ברשב"א שבת ס"ה שבמ"ש בתחלה נראה ג"כ כדברי ר"ן וריטב"א הנ"ל דדוקא מפני השאובין נתבטל כח המעיין במקום שאינו זוחל בתחלה אבל ממ"ש אח"כ בשם תוס' והביא מתני' דמעין צר וחקק בו דמוכח כהר"ש אבל לא נמצא לשון זה במשנה כלל.

ג ומ"ש דיש לחוש שמא המים ממקוה הפסולה באו למקוה זו קודם שנבעו מי המעיין הנה לא מיבעיא אם המקוה הוא מעיין בודאי אין להחזיק ריעותא כיון דלשי' רוב הפוסקים אין מעיין נפסל בשאובין וגם מהא דסי' ר"א סמ"ז וט"ז וש"ך מבואר: דלכו"ע אין חשש ובתשו' הנ"ל כתבתי עוד דלפימ"ש הש"ך סקל"ו בשם הראב"ד בלא"ה אין חשש וגם בלא"ה הוי סד"ר ובפרט שגם המקוה הפסולה הוא מעיין ועומדת במדרון יותר מן הכשירה ואחזוקי ריעותא לא מחזקינין – ומכח חשש נתן ונטל סאה שכתב רו"מ דלהראב"ד הוי איסור תורה וגם במעיין אסור והביא מהח"ס סי' רי"ד והגהת י"ש הנה בנ"ד שממשיך השאובין ע"י סילונות הרי לשי' הראב"ד עצמו מיקרי המשכה גם בכלים שא"ר לבלוע כמ"ש בב"י וא"כ ממ"נ יש להקל ועוד דהוי ס"ס עכ"פ ואף דבנ"ד יש לחוש דהוי רובו בהמשכה אבל מ"מ הוי רק חשש דרבנן גם להראב"ד כמ"ש רו"מ דכל דין רובו בהמשכה רק דרבנן וי"ל דלא אמרי' חוזר וניעור כמ"ש רו"מ בשם משיב כהלכה סי' ט"ז ובתשו' לק"ק סאטמאר הארכתי בפלפול בדברי משיב כהלכה הנ"ל ותרצתי סוגיא דזבחים כ"ב ואין עת האסף ועי' ס' נח"א שעל האשכול סוסי' נ"א שהוכיח דגם להראב"ד הוי רק איסור דרבנן ע"ש טעמו וא"כ כדאי הם רוב הפוסקים לסמוך עליהם וגם בשו"ת השיב משה סי' מ"ה פסק להקל בשעה"ד בכל מקוה ומכ"ש במעיין שאין לחוש כלל לרוב שאובין כמ"ש הטו"ז סקנ"ז וש"ך ס"ק ק"ב בביאור דברי תשו' הרא"ש.

ד ומ"ש רו"מ שטבלו נשים והי' המים נמוכים נמוך מן הטבור הנה הגם שהל"ש כתב שיש בזה חשש איסור כרת אבל בתשו' ברכת יוסף חא"ע סי' פ"א השיג עליו והעלה שלכו"ע הוי רק חשש דרבנן ולכן בודאי בדא"א א"צ ליטבול שנית וגם העלה דהעיקר כדעה א' שבשו"ע שם ובפרט בטבלה באלכסון בודאי שרי ע"ש ועי' שו"ת אמרי א"ש סי' ע"ח שדיבר עם הח"ס מדין המבואר בשו"ע שיהי' המקוה גבוה למעלה זרת מהטבור ולא הי' הדבר חמור בעיניו כ"כ ובס' מי נדה פסק דבטבלו במקוה נמוכה א"צ ליטבול שנית.

ה ובדבר שיעור מקוה הוא חמשה מאות וארבעים ליטער ועי' שו"ת מהר"י אסאד יו"ד סי' ר"ד ר"ה ושערי צדק סי' קנ"ו ור"מ שי"ק סי' קצ"ט ולפי דברי הר"מ שי"ק שם צ"ל שבעה מאות ותשעים ושמנה ליטער ויש להחמיר כן.

ו ובדבר הצינורות שתוחבים זב"ז ועי"ז מתערבים שם המים ונעשה ראוי לקבל מים בודאי אין להקל אף שלא נעשה בכונה כיון שנעשה ביד"א ובפרט דהח"ס מחמיר גם בדינו של הרמ"א כנודע ועי' בד"ח הלכות מקואות סקל"ה שפסק דבנעשה ביד"א לצורך איזה פעולה פסול.

סימן שעא

א להרב החו"ב מו"ה צבי הירש פרענקיל נ"י מו"צ דק"ק טעלסעראצע בארץ הגר

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו בחצר שדרים שם הרבה בעה"ב ונותנים כולם פת הצנומה בתנור א' כל א' בכלי בפ"ע ושכחו לעשות עירובי חצירות אם יש לסמוך ע"ז משום עירוב והנה מה שאין מונחין בכלי א' בודאי אין חשש שהרי בנתמלא האחד מותר להניח בכלי אחר כיון שמונחים כולם בבית א' כמ"ש בסי' שס"ו ס"ד וה"נ בזה.

ג ומ"ש רו"מ שפקפקו עליו מהא דאין לערב בדבר שתיקן לצורך שבת שלא יקפיד כשיאכלנו חבירו ורו"מ השיב שאין זה אלא זהירות לכתחלה שהרי מבואר בסי' שצ"ד ס"ב דיש לבצוע עליו שחרית והרי יותר מקפידין שלא לאכול הפת שצריכים ללחם משנה מפת הצנומה שאין בו קפידא כ"כ והנה אמת נכון הדבר דמבואר בתו"ש סי' שצ"ד דלכתחלה אין לערב בפת שמוכן לסעודה אלא יכין לו פת אחר ואחר שהכין פת אחר אז יבצע על פת של עירוב בשחרית ונראה מלשונו שהוא רק לכתחלה ולא דיעבד והיינו דודאי אם מקפיד עליו אינו עירוב גם בדיעבד אלא דבעשה עירוב ממה שהכין על ש"ק מסתמא החליט בדעתו שלא להקפיד בכדי שיועיל העירוב כיון שאינו דבר ברור להקפיד בכך לכן בדיעבד מועיל העירוב אבל בלא עשהו לשם עירוב אלא ששכחו לערב ע"ז אין לסמוך על פת הצנומה כיון דמסתמא מקפידין שלא להאכיל ממאכל זה לאחרים אך די"ל דכיון שיש לכל א' מהם מאכל בזה אין קפידא לשום א' מהם דהא נגד מה שיאכיל מתבשילו יאכל הוא מתבשיל חבירו ודוקא אם מזכה משלו לאחרים יש קפידא בתבשיל שבת או בהמאכל ואין לערב במה שהכין לצורך שבת אבל בנ"ד שכל א' הניח תבשילו במקום א' ביחד בודאי אין קפידא בחילוף זה בזה ומהני העירוב אבל אם רוצים לערב בפת ולברך הרשות בידם אבל בשכחו לערב יוכלו לסמוך ע"ז.

ד ומה ששאל במקום שיש באר מים בחצר שכל בני החצר שואבים שם אם יש לסמוך ע"ז שיהי' נחשב כמקום דירתם הנה אף דבסי' שנ"ח סי"א מבואר דמים ראוי' לשתי אין מבטלים הדירה אבל מ"מ לענין עירוב גם בדאיכא רשות משועבד לכולם ל"מ בלא עירוב של פת וכדומה שהרי גם החצר משועבד לכולם ואפי"ה בעי' עירוב וכן הביהכ"נ משועבד לכל בה"ע וצריך עירוב ואין מערבין במים.

סימן שעב

א להרב הה"ג מו"ה ישראל איסר אייזענבערג נ"י מו"צ דק"ק באקאווסק.

ב מה ששאל באנשים שמחזיקים בהבי דואר תיבה שלהם שמניחים לתוכן המכתבים שלהם והם מקבלים אותם בעצמם משם אם מותר להם ליקח המכתבים גם בשויו"ט והביא מדברי אהעו"ז סי' שס"ו דהמביאים משקה ע"י עכו"ם מחצר אחר שלא עירב עמהם אף שהובא לביתם אסורים לטלטלם חוץ לד"א ואף דלשי' תוס' ורא"ש דדירה בלא בעלים ל"ש דירה אם המשקין עמדו במרתף שאין אדם דר בו יש להקל מ"מ העיקר כדעת רש"י וש"פ ואם הובא מבית עכו"ם אם יש להעכו"ם רחוב בפ"ע שאין ישראל דרים שם כיון שאין דירת עכו"ם אוסר אא"כ ב' ישראלים דרים עמהם ואפי' מביתו מותר להוציא מותר לטלטל המשקים ההם אבל בדאיכא ב' ישראלים הדרים ברחוב עמהם הרי גם דירת עכו"ם אוסרת והביא בשם ס' נזה"ק דגם אם רה"ר מפסיק בנתים אסור לטלטל בכה"ג ורו"מ השיג עליו והביא מנוב"י מ"ת סי' ל"ט ותשו' ב"ש והנה יעוין בס' ב"מ לא"ח סי' שמ"ט שכ' ע"ד אהעו"ז שהם טעות גמור ולכ"ע שרי לטלטל תוך הבית חוץ לד"א ע"ש באורך בזה ובעיר המוקפת צוה"פ שדינו כבית אין שום צד להחמיר ומכ"ש בדאיכא רה"ר מפסיק בנתים לא יעלה עה"ד להחמיר גם לשי' אהעו"ז כמ"ש רו"מ.

סימן שעג

א למחותני הרב הה"ג מו"ה פישל פעלדמאן נ"י מביטשקוף בארץ הגר.

ב מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו בישראל שקנה מא"י כל הגדל בכרמו שיעשה הישראל היין בהכשר והשוו א"ע בהמקח על היין לא על הענבים ומסר לו הגתות וכל הבית אבל לא התנה עמו שבש"ק לא יביאו ענבים ולכן הביא העכו"ם הרבה ענבים בש"ק ונותנם לתוך הגת וע"י שלא עבדו בש"ק נתרסקו הענבים מאליהם ונתאסף הרבה יין בתוך החרצנים וזגים ובצבץ יין טפין טפין לחוץ (ולא ביאר השואל אם בצבץ דרך מקום הפקק שמושכין דרך שם יין להבור או שבצבץ מהכתלים) ונשאל בזה שהא"י לא נמנעו

מהלביא עוד ענבים והניחום להגת גם אחר שבצבץ אם עי"ז נאסר היין שבכל הגת (והנה רו"מ כתב דבמה שבצבץ דרך הכותלים והלך לאיבוד בודאי אין זה דרך המשכה ואף דבסי' קכ"ו לענין ניצוק חלקו הפוסקים בין הולך לטיט או לאשפה או ע"ג קרקע מ"מ לענין המשכה בכל גווני יש להקל אך באם טפטוף דרך הפקק לצד הבור יש להחמיר דגם טפין בכלל כיון שהתוס' שם כתבו דבעינן שלא יקלח כלל משמע דגם דרך טפין אסור וגם למקום מדרון שבגת החמיר הרא"ש ומכ"ש בירדו לתוך הבור ואף דבסי' קכ"ג סי"ח לענין מילא כוס מהגת בעינן כיון לשלוהו מ"מ לענין המשכה מדנקט ר"ה כיון שהתחיל להמשך משמע דגם מאליו אסור והביא מתשו' ח"ס יו"ד סי' קט"ז שצידד דבלא ידע שנמשך ממנו דיש להקל וגם צירוף שי' הרמב"ן דלא נאסר מה שבגת וגם צידד דבזה"ז יש להקל לענין המשכה כמו במעשר ובתשו' נחל"א סי' ט' נתן יסוד מוסד לסברא זו עכת"ד) והנה לענ"ד כיון דכל הפוסקים נקטו לשון קילוח פשיטא דהמשכת טפין לבד אינו בכלל והרי כל העירוי שנפסק הקילוח אף שנוטף טפין טפין קרי' לי' נפסק הקילוח ובמשנה רפ"ב דטהרות מנערת את הקדירה בידים מסואבות וראתה משקין על ידי' ספק מן הקדירה נתזו ספק שהקלח נגע בידי' וכו' וברע"ב שם הרי דבנפסק הקילוח קרי לי' התזה וה"נ בזה וגם נראה דבעינן נתכוין להמשיך כהא דמילא כוס ונתכוין לשלותי.

ג ומ"ש רו"מ דבהמשכה חמור טפי מדנקט ר"ה שהתחיל לימשך היינו בנתכוין בתחלה ואח"כ נמשך אפי' ממילא מיקרי המשכה וראי' לזה מתשו' מהר"ח א"ז סי' קע"ד וז"ל בדין יהודי ששלח יין לחבירו ע"י גוי וכשהי' שולח היין מן הגיגית שדורכין בה הי' שולח יין בתערובות ענבים וחרצנים וזגים ושאל אם נחשב המשכה עשיית המעיין (ר"ל הגומא הנעשית ע"י דריכה) לא"ת שתחשב המשכה קשה א"כ גם בלא עשיית המעין תהא תחיבת רגלו בריכתו חשובה המשכה כי א"א בתחיבת רגלו בלא מעיין במקום הרגל והנני משיב לו כי מתחיבת הרגל אין שום ראי' כי לשם אין מתכוין לשם המשכה כלל אבל מנוטל בידו ונותן לתוך התפוח יש לדקדק שאין זו המשכה וכו' עכ"ל וע"ש שהאריך בביאור שי' רש"י ור"ת ובביאור דברי הירושלמי ע"ש דברים חדשים שלא באו באחרונים ועכ"פ מבואר דגם בהמשכה בלא נתכוין לא מיקרי המשכה ומכ"ש בנ"ד שהוא נגד רצון בעלים ולא ניחא לי' בכך שהרי מה שנוטף לאחדים מפיג טעמו וריחו וגדולה מזו מבואר בתשו' רדב"ז ח"ד סי' קפ"ד בהניח ישראל חביות יין צימוקים בבית א' ואחר שנשרו הצימוקים ג' ימים במים מוציאין כל הצימוקים ודורסים אותם ברגל בתוך גיגית גדולה ואח"כ מחזירין אותן להחביות והחרצנים והזגין עולים למעלה והמים למטה והמפתח הי' ביד עכו"ם וחששו שמא נגע העכו"ם והשיב דלא מיקרי המשכה

דבודאי נשארו גם צימוקים בשולי הגיגית כשהוציא הצימוקים לדרסן בגיגית ועוד דלא מיקרי המשכה כיון שהוא עתיד לחזור ולערב הכל ואין עושה כן אלא כדי שיהא נוח לידרס וכיון שלא נתכוין להמשיך לא מיקרי המשכה ע"ש אך דזה דמי למילא כוס דבעינן נתכוין לשלות אבל כבר נתבאר דאין חילוק.

ד ומ"ש רו"מ די"ל דשא"ה בשולה יין נקי מבין החרצנים שעדין לא נקרא שם יין עליו מקודם לכן בעינן כונה משא"כ בהמשכה מנקב הפתוח לבור הנעשה לשם כך לא אדע מהו שהרי להס"ד של מהר"ח א"ז גם בהיותו מעורב בחרצנים נקרא המשכה ומ"מ דחה הראי' מדריכת הרגל משום דלא נתכוין לכך וה"נ לדידן בממשיך יין לבד.

ה ורו"מ רמז להג"א פ"ד דע"ז סי' ג' בד"ה אבל בגיגית וכו' דאם היין מזלף וכו' אין זה המשכה ודחה דהתם אין זה דרך המשכה וגם בנתכוין שרי אבל הנה בהג"א הקודמת שם ד"ה אבל כגון שאנו דורכין בגיגית וכו' סיים וז"ל וראבי' כתב ובלבד שיתכוין להמשכת היין אבל אם כונת שמשכם כדי שיכנסו בגיגית הרבה ולא כדי שיזוב לימשך היין לצד אחר אין נראה בזה להחמיר ע"ש הרי מבואר דגם בהמשכה בעינן שיתכוין להמשיך ומזה נפשט שאלתו ברואים שמטפטף דרך הכותלים מענבים שאינם דרוכות כלל אם יש לחוש שמא כשמילא חצי הגיגית דרך את הענבים בכדי שיכנסו יותר ענבים לשם ולפימ"ש אין זה מתכוין להמשכה כמבואר מדברי ראבי', והג"א הנ"ל ומצאתי בשו"ת מן השמים סי' ל' וז"ל הלכה רווחת שאין נעשה יין עד שירד ויתחיל למשוך בגת אבל דריסת הענבים בתוך הכלים אינם אלא כמי שדוחק חטים בשק כדי שיחזיק השק חטים הרבה כך כשדורסים ענבים אינו אלא כדי שיחזיק הכלי הרבה מהענבים ואין בזה שום נידנוד עבירה וכו' נקרא הדיוט עכ"ל – וגם בעיקר הטיפטוף כבר כתבתי שלענ"ד אין זה בכלל המשכה.

ו ומ"ש רו"מ ראי' מצימוקים ועי"ש בתשו' רדב"ז שהי' מנהגם לשרות הצימוקים במים מקודם ואח"ז דרסו ודחקו הצימוקים להוציא מהם הבלוע והי' המשכה גמורה ולא טפין בלבד וכבר אמרו בירושלמי פ"ד דסנהדרין שאין מדקדקין בייי"נ א"כ אין להוסיף חומרות ובפרט שהרי ליכא כונה להמשכה.

ז אבל מ"ש לצרף שי' הרמב"ן דלא נאסר מה שבגת יעוין בתשו' חו"י סי' קי"ז דבדליכא למיחוש לכמה נגיעות אין מקום לצרף שי' הרמב"ן יעו"ש היטב ובעיקר הסמיכה על שי' הרמב"ן יעוין בתשו' פמ"א ח"ב סי' קי"א ובדין ספיקות אם יש להחזיק ריעותא יעוין בתשו' מהר"ם שי"ק סי' קמ"ה ותשו' ברכת יוסף סי' ל"ו ויש לדון אדבריהם מדברי תשו' מהר"ח א"ז הנ"ל ואין כאן מקום להאריך.

סימן שעד

א להרב הגאון הגדול מו"ה שמואל ענגעל נ"י אבד"ק ראדומושלא

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בראובן שקנה סחורה משמעון בלא כסף אלא שנתן לו שלוסצעטיל ונכתב בו שמחויב ליתן לו מעות ביום המוגבל ואם לא יהי' בביתו צוהו ליתן ליד אשתו ושאר המעות כשיקבל הסחורה והקונה שלח המעות ליום המדובר ע"י שלוחו ובא לשם ביום הנ"ל לעת ערב ולא הי' לא הוא ולא אשתו בביתם וחזר השליח לביתו שהי' דר סמוך למקום המוכר ולמחרתו בבוקר נתן השליח המעות לאשת המוכר ואחר שבא המוכר לביתו רצה לבטל המקח יען שלא נתן המעות בזמן המדובר עכת"ד השאלה וכתה"ר נסתפק אם השלוסצעטיל לבדו מועיל כקנין סטימותא – ולענ"ד הדבר פשוט דכיון דמדינא אין שטר מועיל במטלטלין אפי' למש"פ כמ"ש רש"י בב"ק ע"ט רע"ב ומ"ש רש"י שם דגם משום מחוסרי אמנה ליכא בזה צ"ע דאנן קיי"ל דדברים י"ב משום מחו"א ועי' רש"י ב"מ פ"ג ע"א והגהת הב"ח שם ועי' מש"ל חלק ו' סי' רע"ט] והרי בכל מנהג שהוא נגד הדין צריך שיהא מנהג ברור וגלוי וידוע לכל א"כ בשלוסצעטיל לבד מכ"פ אינו מנהג ברור ועי' בשו"ת ד"ח ח"ב ח"מ סי' כ"ו, ג"כ דכל זמן שאינו מבורר יש לחוש בלא נתייסד המנהג ע"פ חכמים שמא אינו ברור ולא בהסכמת הסוחרים ע"ש.

ג אבל גם אי נימא דמהני משום סטימותא מ"מ אף דבמקח שנעשה כדינא ביארתי במשפט שלום רסי' ר"ז דאף דמבואר בעט"ז ונה"מ שהמנהג שא"צ ת"כ במטלטלין מ"מ דוקא אם תלה המכירה בלשון אם תתן וכדומה אבל בלא הי' דרך תנאי כלל לכו"ע לא אתי דיבור ומבטל מעשה כמ"ש המק"ח סי' תמ"ח ואח"ז מצאתי כן בתשו' רמ"א סי' נ"ב והא דבסי' רנ"ז סי"ב נראה להיפוך צ"ל דבהקדים תחלה את התנאי מהני שפיר גם י"ל דמתנה שאני [ובתשו' ב"ח סי' ל"ז בדין ראובן שמכר שורים לשמעון ובשעת גמר המקח התנה שלא יעשה בהם שותפות עם לוי ועבר על תנאו ופסק דכיון שלא הי' ת"כ תנאי בטל ומקח קיים צ"ל שבימין לא הי' עוד המנהג כן – אולם היינו היכא שמדינא חל הקנין אבל אם כל הקנין רק משום סטימותא הרי כיון שהסוחרים מדקדקים על נתינת המעות בזמנו א"כ ממ"נ המקח בטל כשלא נתן המעות בזמנו וכמ"ש כה"ג הרמ"א בא"ע סוסי' מ"ב בשם רשב"ץ לענין קידושין דרבנן ופסולי עדות דרבנן וגם לענין שטר המועיל רק מדד"מ מבואר כן בסי' ס"ח ס"א בהג"ה בסופה בשם ריב"ש דאם לא נכתב כהוגן לפי דיניהם אעפ"י שבדינינו נכתב כהוגן פסול דלא נכשיר יותר מהם וכ"ה בסי' ר"צ סי"ז בהג"ה דאע"ג דאין אפיטרופס צריך ליתן חשבון מ"מ אם נתמנה ע"פ ערכאות צריך ליתן חשבון שכ"ה בדיניהם ועי' במהרי"ט בשניות חא"ע סי' ד' בדין דמי ההרוג שזוכין

ע"פ דיניהם אם צריך לנהוג בהירושה ע"פ דיניהם ע"ש מ"ש בזה ומכ"ש בנ"ד שכל הקנין מכח מנהג הסוחרים ובכה"ג הרי ליכא מנהג עכ"פ לקיים המקח וגם אם קנין סטימותא מדאורייתא מהני מ"מ אין לנו אלא כפי המנהג (ובגוף דין סטימותא מצאתי בתשו' רדב"ז ח"א סי' תק"ז דבכל תקנת ממון כל שנהגו כבר בזה וע"ד נו"נ ב"א הו"ל ד"ת ממש דלא גרע מסטימותא ע"ש ומבואר דקנין סטימותא מה"ת כדעת הח"ס אבל בתשו' רמ"א סי' פ"ז מוכח דהוי רק קנין דרבנן ע"ש ותבין.]

ד אולם גם היכי דהתנאי מועיל לבטל המקח דאפי' נאנס הלוקח המקח בטל מ"מ נראה דהיכי דהמניעה מצד המוכר בודאי אין המקח בטל כמ"ש בתשו' שב"י ח"ב סי' קנ"ד דדוקא גבי בתי ע"ח דגזיה"כ הוא משא"כ בפדיון משכון אם אין המלוה בביתו לא נחלט המשכון אפי' התנה כדינו ודוקא אם המלוה הניח המשכון ביד אשתו ובניו והודיע ללוה ולא פרע בזמנו אז נחלט המשכון ע"ש היטב ואף דבמ"ש שם לענין הניח ביד ב"ד דל"מ מבואר בב"ש א"ע סי' קמ"ג סק"י להיפוך ועי' בעט"צ בשו"ת שבסופו לסי' ק"כ מ"ש ע"ד תשו' בי"ע בזה והביא משו"ת רש"ך סי' צ"ט דמהני נתנה ליד ב"ד וע"ע בש"ג פ"א דמכות וש"ך סי' ע"ד, ובמק"א הבאתי מתשו' הריב"ש סי' שי"א וב"י ח"מ סי' ל"ד בדין נשבע לפרוע ביום פ' ונתן ליד ב"ד ואכמ"ל ועכ"פ בלא הי' המוכר וגם אשתו בביתו לא עבר על תנאו כיון דהמניעה מצד מוכר ועי' קצה"ח רסי' נ"ה ובנה"מ שם ג"כ לחלק בין אונס שנתהוה מצד המוכר יעו"ש בנה"מ סוסק"א ועמ"ש בחיבורי סי' ק"צ סט"ו בשם כמה שו"ת דאם הי' בעיר אחת בעינן שיתבענו באותו יום ובסי' ר"ז דף נ"ט ע"ד העליתי להיפוך אבל אם הביא לוקח המעות והמוכר לא הי' בביתו לכ"ע לא עבר על תנאו

ה ומ"ש כת"ר ראי' מהא דריש כתובות דבחלה הוא אינו מעלה לה מזונות אף שהמניעה מצד הבעל לא אדע מהו דהתם אנוס מחמת חליו ולכן אונס פטרינן מליתן מזונות אבל בנ"ד פושע הוא שהו"ל להזהיר לאשתו להיות בביתה או לפקוד על באי כחה שאם יביאו המעות יקבלוהו וכה"ג כתבו התוס' בכתובות ל"ד ע"ב ד"ה אבל וכו' דהתם פשע האב שהו"ל לומר לבניו שאינה שלו וכו' וע"ע כה"ג בתוס' ב"מ דף פ' ד"ה ואי וכו' (ועי' בח"מ סי' של"ד ס"ד בשכר מלמד לבנו וכו' דאם התלמיד רגיל בחולי והמלמד לא ידע פסידא דבעה"ב וצריך לשלם כל שכרו אף שלא למד עמו כלל אבל שם הטעם דכיון דידע בעה"ב הו"ל לאתנויי) ולכן לענ"ד הדין פשוט דבכה"ג המקח קיים ומכ"ש בלא התנה בתנאי גמור רק משום אומדנא פשי' דבכה"ג לא נתבטל המקח וכמ"ש כתר"ה.

סימן שעה

א להרב הה"ג מו"ה יוסף הכהן שווארץ נ"י מבאני- האד בארץ הגר חתן הגאבד"ק הנ"ל

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו אם יש לשפוך מי זאדע בשכונת המת תוך ג' בתים ורו"מ כתב דלחד טעמא שכתבו הפוסקים כדי לפרסם י"ל י"ל דסגי בפרסום דשפיכת מים פשוטים אבל לטעמא דמה"מ מדיח סכינו י"ל דה"נ בזה והנה ראיתי בשד"ח מער' אבילות סי' קמ"ו בשם תשו' ב"ד וירך אברהם דבמקום דאיכא פסידא א"צ לישפוך שאינו מדיח להפסיד כיון דאיכא מים פשוטים וצידד דגם מים חמין דאיכא הפסד עצים א"צ לישפוך ונראה דכיון דאיכא משום בל תשחית אינו מפסיד אבל במים ליכא משום ב"ת כמ"ש בש"ע או"ח סוסי' ק"ע לכן מדיח סכינו וכה ראיתי בשו"ת טטו"ד מה"ק סי' רע"ט שנשאל אם לשפוך מי מעיין של מלח שהם בתלוש והשיב דכיון דאי' בילקוט פ' חקת ולא הי' מים לעדה דלעדה לא הי' אבל לצאן ובקר הי' ופי' דהכונה דמשם רמזו שפיכת מים מפני מת מדכתיב ותמת שם מרים ול"ה מים לעדה לז"א דדוקא מים הראוים לעדה שפכו ולא מים שאין ן ראוים לאדם אלא לבהמה ע"ש ובאמת שלא נמצא ד"ז בילקוט שם אבל במר"ר סו"פ בשלח איתא ד"ז ושם ל"ש רמז זה כלל אבל לפימש"ל דבמקום פסידא ליכא צורך לשפוך א"כ ה"נ בזה וגם לפימ"ש בהגהת דע"ק דכל שיש לו שם לווי אינו בכלל מים וא"צ לשפוך א"כ ה"נ במי מלח ומי זאדע ולפי"ז גם מים חמין או פושרין א"צ לשפוך מטעם זה דהא מבואר בר"ש פי"ד דנגעים מ"א דמים פושרין או מלוחין יש להם שם לווי ואף דהוא הביא ד"ז בשם הת"כ ולא נמצא בת"כ שלפנינו כמ"ש בהגהת רי"ב לזבחים כ"ב מ"מ נאמן עלינו הר"ש שהי' כתוב כן בת"כ שלפניו וכבר הוכיח בתה"ד ס' רל"ה דגם בנקרא עם שם העקרי הוי בכלל שם לווי וכן מוכח בזבחים כ"ב שם והן אמת דברשב"ם פסחים קי"א ע"א ד"ה חוץ מקרירי בחמימי וכו' דמב"מ הוא מה לי חמימי מ"מ מין א' הוא ושם א' הוא וכו' עכ"ל אבל י"ל דודאי מב"מ הוא גם בשמא כמבואר ברשב"א וב"י יו"ד סוסי' קכ"ו וביו"ד סי' רצ"ה ס"ו בהג"ה אבל מ"מ אינו בכלל סתם מים, ועכ"פ בנ"ד דאיכא נמי משום פסידא בודאי אין צריך לשפוך המי זאדע.

ג ואגב הנני דלפימ"ש הר"ש הנ"ל דמים חמין הוי שם לווי יש להעיר דלפימ"ש בת"כ שהובא בר"ש דמכשירין ובט"ז א"ח רסי' קנ"ח דכל שיש לו שם לווי אינו מכשיר א"כ לא יהא שייך דין טבילה במשקה ברוטב וכדומה ובפרט ברוטב של בשר ובישול פירות שבוודאי יש לו שם לווי ומדברי הפוסקים ל"נ כן וצ"ל דדוקא אם מתחלתו יש לו שם לווי אינו מכשיר משא"כ בזה שכבר הי' עליו דין משקה המכשיר קודם בישול לא פקע ממנו דין משקין.

סימן שעו

א להרב הגדול מו"ה יעקב ווייצמאן נ"י אבד"ק גריידונג ברוסיא

ב מה ששאל בדין האיליצעס והוא מקום פנוי שבין בית לבית חם דינו כחצר השותפים או כמבוי ונ"מ לענין לפתוח פתח או חלון לשם כבר כתבתי זה כמה שנים בחי' לחו"מ דאם המקום סתום משני צדדיו הדבר פשוט שיוכל כל א' למחות מלפתוח פתח וחלון שעי"ז ירבו השופכין שם או ישתמש סמוך לכותל חבירו בדבר המזיקו והוא לא ידע וגם אם פתוח מצד א' להרחיב יוכל למחות מה"ט וגדולה מזו מבואר בשו"ת חסל"א סי' כ"ה דגם בפתוח מצד א' לרה"ר אלא שאינו מפולש ויש לאחד מהם פתח וחלון לשם ולהשני רק חלון שאין רשות להני לפתוח פתח לשם אף שרבים נכנסים ויוצאים לשם ע"ש ומכ"ש כשאין לשום א' מהם חלון ופתח שאין רשות לפתוח לשם אבל אם מפולש מב' צדדים לרה"ר מבואר בסי' קס"ב ס"ג דכל א' פותח כמו שירצה ועי' תשו' ב"ש חו"מ סי' י"א (ועמש"ל סי'– ה בדינים אלו).

ג ומה ששאל בא' שהעמיד פירלייב או פאציניע לפני פתחו לצד רה"ר והשני טוען שמזיק לו היזק ראי' שאינו יכול להסתכל בעומד על פתחו להלאה והביא מדברי כנה"ג בשם רלנ"ח שהובא בפת"ש סי' קנ"ד סק"ח הנה בתשו' מבי"ט ח"א סי' שכ"ג מבואר להיפוך אבל גם בתשו' תומת ישרים סי' קנ"ט פסק כהרלנ"ח א"כ אם כבר עשה בודאי יוכל לומר קים לי אבל מ"מ היכא דהשני יש לו חנות שמתפרנס ממנו נראה דלכו"ע יוכל למחות בו שמזיקו במניעת ביאת הקונים אליו ע"י שלא נראה פתח חנותו מרחוק.

ד ומ"ש רו"מ דבלא"ה יש לדון מדין מיצר שהחב"ר כיון דבבב"ק פ"א מתקנת יהושע מסתלקין לצדי הדרכים מפני היתדות והביא מתשו' מהר"י הכהן סי' נ"ט דבזה"ז שכל הקנינים נעשים בדא"ה ול"ש לומר שמחל כ"ז שלא נעשה בתוקף ערכאות וגם הביא בשם חותנו הרה"ג דכיון דהארץ של אדוני העיר ל"ש הטעמים שבאס"ז ב"ד כ"י ובדין היקף וריבוי הדרך הוי סד"ד בסי' קס"ב וכל דאלים גבר ועוד העיר מכמ"ק, והנה מ"ש דריבוי הדרך הוי סד"ד אינו נ"ל דדוקא בחצר פליגי בזה אבל היכא דזכו הרבים מכח מיצר שהחב"ר והוא שלהם א"י לגרום להם היקף וריבוי הדרך כמבואר בב"ב צ"ט סוע"א בנותן להם דרך עקלתון ולר"א כל מן הצד דרך עקלתון מיקרי ובתשו' רשב"א ח"ג סי' קע"ד קע"ה מבואר דבמבוי ל"ש כלל טענת ריבוי הדרך לבני אותה מבוי דדוקא בחצר שייך ד"ז ע"ש אבל היינו בבני אותה מבוי אבל ברחוב היכי שהחזיקו רבים הרי גוזל מהם אותו הדרך אלא שקצת פוסקים ס"ל דבנשאר רוחב ט"ז אמה ל"ש כלל דין מיצר שהחב"ר כמ"ש התוס' ב"ב כ"ו ובהג"א סופח"ה ובשו"ת גא"י חח"מ סי' מ"ה החזיק

בדיעה זו לענין מן שהכניס הפיצוניע שהי' ביניהם דרך עובר לרבים בשוק לתוך בנינו וקצת מורים לא מיחו בידם וכתב דיש לדונם לזכות דמצי לומר קי"ל כדיעה זו אבל בתשו' ב"ח כת"י שהובא בתשו' ב"א ח"מ סי' כ"ב מבואר דכיון שלא הובא חילוק זה בפוסקים אין לפסוק כן ואני מצאתי בתשו' הרי"ף סי' ר"פ שפסק כדיעה זו ואח"ז מצאתי בשו"ת ברכת יוסף ח"מ סי' כ"ג שהביא ג"כ מזה וא"כ צדקו דברי הגא"י וגם לפימ"ש בתשו' ב"ח שם דבמה שאין בו הילוך קבוע רק לפעמים ם בעת שהטיט גדול באמצע הרחוב אינו בכלל החבור א"כ י"ל דה"נ בנ"ד אבל י"ל למעי' דהתם שאני שכבר הי' שם בנין הפיצוניע אבל כבר העליתי בתשו' (לעיל סי') לק"ק ליבוטשוב דהיכי דיש להיחיד טאבילאציע על המקום אמרינן דמסתמא לא מחל ולכ"ע בעינן שתקנו והשוו הדרך ושהי' ברשותו והבאתי שם ראיות לזה.

סימן שעז

א להרב הה"ג מוהר"ש גוטמאן נ"י דומו"ץ דק"ק יאס

ב מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בנתערב איסור בהיתר ואכלו ישראל בשוגג ולא טעם טעמא דאיסורא אם טעימה זו דישראל מהני להתיר וכן בתחב כף חולבת בתבשיל בשר והוציא התבשיל וטעם בשוגג ולא הרגיש טעם חלב – הנה בד"ז כבר העיר בתשו' ספר יהושע חיו"ד סי' ס"א הנכפל בבשלו כל בני העיר בשוגג בשר ששהה ג"י בל"מ וכבר נאכל הבשר ונשאל על הכלים וצידד דכיון שכל בה"ע אכלו הבשר ולא הרגישו בו טעם דם ולש' הש"ך סי' צ"א סק"ה גם לדידן מהני טעימת ישראל והעלה דזה דוקא ביודע ומתכוין להרגיש אם יש בו טעם משא"כ היכי שבשוגג אכלו הו"ל מלתא דלא רמיא ולאו אדעתי' ולכ"ע ל"מ הטעימא והיינו משום דס"ל דגם בדרבנן אינו נאמן במלתא דלא רמיא ועמ"ש בדע"ת סי' י"ח סקי"ד ולפימ"ש הפר"ת סי' י"ח דבשנים נאמנים גם במלתא דלא רמיא יש לדון בנידון הספ"י שכל בה"ע אכלו הבשר וע"ש בדע"ת סקט"ו מ"ש מכמ"ק בזה והבאתי מתשו' רמ"א סי' נ"ד דמוכח ג"כ להקל בטעימת רבים גם בלא מתכוין ואח"ז מצאתי בב"י או"ח סי' תמ"ז בדין תותים שנתבשלו בכלי חמץ וז"ל ומ"כ השיב ר"ת על כלים המחומצים שמבשלים בהם עכו"ם מי תותים אין לחוש אפי' אין להם כלים מתוקנים לכך חדא דהחזיקו איסורא לא מחזקינן ועוד דהא טעמו להו כולי שתא וליכא טעם חמץ עכ"ל ומשמע דאף שכל השנה אין מדקדקין בכונה מהני אבל בנ"ד שטעם רק אדם אחד ודאי דל"מ כלל – אך בדין הוציא תבשיל בכף לטעום התבשיל יש לדון דמהני עפמ"ש בדע"ת שם בשם מהרי"ט דהיכי שיש הוכחה שמדקדק

ומכוין לאיזה צורך אחר שוב הוי מלתא דרמיא א"כ ה"נ בזה וע"ש בדע"ת סי' ל"ו סקע"ב שהבאתי כעין זה בשם התבו"ש וב"א וכ"ה בדע"ק סי' נ"ח סק"ו וע"ש בדע"ת סק"ח וע"ע כה"ג בתות' נדה נ"ו ע"ב ד"ה ש"מ וכו' לא שחזקתו מתכבדין וכו' כשבודקין השוקים שלא יהא שם עצם כשעורה וכו' אם הי' אל שם מינות הי' נמצאות ע"ש וע"ע בדע"ת סי' נ"ה סוסקע"א אבל בגוף טעימת ישראל הגם דהש"ך פסק כן והסכימו עמו הכר"ו ופמ"ג וחג"ש שעל הלבו"ש אבל בבכ"ש לחולין צ"ז פסק דאין להקל כלל וכן פסק החוו"ד סי' צ"ח שם ועמ"ש בס' יד"י סי' צ"ו סק"ז וסי' צ"ח סק"ה שפסק ג"כ להחמיר ולכן אין להקל אא"כ בצירוף עוד איזה סניף.

ג ומ"ש רו"מ דבבישל תבשיל בשר בקדירת חלב וטעם ולא הרגיש טעם דבכלי מתכות דמהני הגעלה יש לסמוך על הטעימה דמסתמא יצא כל הטעם מיד והביא מדברי רשבא שבב"י סי' קכ"א דגם בהגעיל כלי ב"י בפחות משיעור ס' מם טעם אומן המים ואין נרגש בהם טעם מים עלתה הגעלה כבר ראו עיניו דברי הט"ז סי' צ"ד סק"ג בשם הגש"ד דאין להקל אלא בהגעלה ממש שמעלה רתיחות ובגליון שם הבאתי מהברכ"י א"ח סי' תמ"ז אות כ"ד בשם רגמ"ה ובית מועד וש"ג פ"ה דע"ז בזה ואכמ"ל.

ד ומה שהקשה רו"מ מדברי הרשב"א חולין קי"א ע"ב ד"ה ה"נ ליטעמי' קפילא דמוכח דל"מ טעימת קפילא לענין הכשר הכלי וגם יש לחוש שמא ישתמש אח"כ בפחות מזה ויתן טעם, וא"כ ה"נ בהגעלה בפחות משיעור ס' נראה דשם מיירי ג"כ בלא נתכוין להגעיל ולא דקדק בהעלאת רתיחה שיהא מועיל כדין הגעלה וכדברי הגש"ד בשם סמ"ק הנ"ל:

סימן שעח

א להרב החריף ובקי המופלג מו"ה יהודא ירושלמי נ"י דומ"צ דק' טשמאליעף בארץ הגר

ב מאז בא מכתבו הייתי טרוד בסידור מפתחות והגהות לספרי הנדפס והיום נגמרו וחפשתי אחר מכתבי והנני לתשובתו בדבר שנתפשט בגליל שלכם שנותנים ביצים הנולדים במאשיעין כ"א שעה ומתחממין ויוצא מהם אפרוחים אבל אינם פרים ורבים ואינם חיים רק ערך ג' חדשים אם הם מותרים באכילה והנה מ"ש רו"מ מעופות הגדלים באילן דלשי' כמ"פ אינן טעונים שחיטה לפי שאינן פרים ורבים אין לו דמיון כלל דשא"ה שכל מין זה אינן פו"ר אבל בנ"ד הרי מינן פו"ר אלא שחולשת החימום והלידה גורם שאינם חיים הרבה ואינן פו"ר וכמו שיש אדם חלוש שאינו מוליד או בהמות המסורסין

שאינן מולידות ואפ"ה דינם כשאר בהמות וע' כה"ג בנדה כ"ג ע"א לא אמרה ר"מ אלא הואיל ובמינו מתקיים.

ג והנה שמעתי בשם רב א' שהביא לזה ראי' מתוס' נדה שם ד"ה לאיתסורי באחותה וכו', דפשיטא לי' דאינה חי' ג"ש וכו' ולא שנה שלא תהא טריפה וכו' ומוכח דבדלא חי שנה הוי טרפה אבל לענ"ד אין ראי' דהתם שנבראה בהמה במעי אשה ולא חי והוא לגמרי כמו מין אחר ומשעת יצירה ולידה לא הי' ראוי לחיות לכן הוי טריפה אבל בנ"ד המין חי אלא שלא נתחמם כראוי ונולד חלוש והנולד מביצה זו הי' ראוי לחיות כשתשב עליו תרנגולת ובשעת יציאת הביצה מהתרנגולת הי' במינו חי – וגם בלא"ה א, רא דהתם כונת התוס' שאינה חי' שנה שלא תהי' נעשית טריפה באיזה אבר שנטרפת בו ומ"ש התוס' ולא בהא טרפה אבל היכי שאינה נעשית טרפה אף שאינה חי' יב"ח איננה בגדר טרפה אלא בכלל מסוכנת ולפמ"ש הרמב"ן והריטב"א שם דכי פרכינן למימר דחיי אעיקר בעיא פרכינן למימרא דבן קיימא הוא דליתפס בה קידושין ע"י אביה והא נפל גמור הוא וכבן ח' חי שהוא כאבן דמי ע"ש א"כ התינח בבהמה דכל זמן שלא נפיק מכלל נפל אסור כנבילה וכל שלא כלו חדשיו או שלא עברו עליו ז"י היא בכלל נפל וע' תוס' יבמות פ' ע"א ד"ה והא וכו' במ"ש דאינו יוצא מידי נפל בשלשים יום אלא ע"י עשרים וכו' ע"ש אבל גבי עופות דליכא בהו משום נפל ומשנולד יצא מכלל נפל א"כ אין לו דמיון לדין בהמה כלל וע' חולין כ"ב ב' דבני יונה כשרין משיעלעו דם ובתוס' מנחות כ"ה א' ד"ה ואימא וכו' דמחוסר זמן כגון תוך ח' הותר מכללו בעופות ע"ש וא"כ כיון שאין בו סימני טריפה אלא שאינן חיים הרבה דינם כמסוכנת וראי' לזה מש"ס דחולין ל"ז ע"א מסוכנת ממאי דשריא וממאי תיסק אדעתן דאסורה דכתיב זאת החי' אשר תאכלו חי' אכול ושאינה חי' לא תאכל והא מסוכנת אינה חי' מדאמר רחמנא נבילה לא תיכול מכלל דמסוכנת שריא דאי ס"ד מחיים אסורה השתא מחיים אסורה לאחר מיתה מיבעיא וכו' מדאמר רחמנא טרפה לא תאכל מכלל דמסוכנת שריא דאי ס"ד מסוכנת אסורה השתא מסוכנת דלא מיחסרא אסורה טרפה מיבעיא וכו' ומבואר דלא כל מה שאינה חי' טרפה דכל מסוכנת אינה חי' ואפ"ה כשרה וההבדל דכל טרפה מחסרא ואפי' יתרת מיקרי חסירה כמ"ש התוס' שם דכיון דכל יתר כנטול דמי הויא חסירה אבל מסוכנת שאין בה שום חסרון אלא שאינה חי' ה"ז מותרת ואף דבש"ס דתמורה י"ז ע"א כבהמה טמאה מה בהמה טמאה פסול הגוף אף כל פסול הגוף לאפוקי בע"מ דפסול חסרון נינהו וברש"י ד"ה פסול הגוף וכל הני פסול הגוף הן בלא חסרון כגון ניקב קרום של מוח וניקבה הקיבה אבל מום חסרון בעלמא הוא ע"ש ומבואר דאיכא טרפה בלא

חסרון היינו בלא חסרון גמור אבל עכ"פ איכא נקב והוי שינוי מכל שאר בהמות משא"כ במסוכנת ליכא שום שינוי ורק שאינה חי' ובכה"ג לא אסרה תורה וע"ש דשרוע וקלוט הויין מומין אף שא"ב חסרון אבל מ"מ משונין הן מברייתן משא"כ בזה ולכן הדבר ברור שהעופות מותרין.

ד ומה שנשאל בגלגלת הראש שלם ששרו במים תוך ג"י אם השריי' מועיל גם להתיר המוח שבתוך העצם והנה מ"ש רו"מ מהא דסי' ס"ח סעיף ב' דבהניחו על נחיריו אם נעץ בו קנה וכו' ופי' הש"ך שנעץ קנה בנקב החוטם שלא יסתם כמ"ש ברש"י שם ומוכח שע"י נקב החוטם יכולין המים לכנוס להמוח והנה זהו דבר פשוט שיש שם נקב כמ"ש התוס' בגיטין נ"ו ע"ב ד"ה וניקר במוחו לא נעשה טרפה בכך דדרך חוטמו נכנס ולא ניקב הקרום ע"ש ובפסחים פ"ד ע"ב ורש"י ד"ה ואין נמנין וכו' אבל מוח הראש יכול להוציא ולגררו בקיסם דרך האף וע"ש בירושלמי פ"ז הל' ה' דגרס דאפשר להוציא דרך האוזן וע"ש במרה"פ דר"ל דעכ"פ כזית אפשר להוציא דרך שם ואף שמדברי הש"ס ורש"י מוכח דאם אינו דן קנה אין הדם יוצא אפשר דמים דקלישי טפי נכנסין לשם אבל היינו אם הי' מונח הראש וחוטמו למעלה והמים צפין על גביו אז י"ל דנכנסין דרך נקב החוטם ויורדין למטה להמוח אבל אם הי' מונח וחוטמו למטה בודאי אין להקל שאין המים עולין למעלה כדאי' רפ"י דמקואות מ"א וגם אם חוטמו למעלה קשה להקל למעשה דאפשר שגם מים אין נכנסין אלא כשנעץ קנה לשם ואולי גם כשהמים נכנסין אינן מתפשטין בכל שטח רוחב המוח רק במקום א' ומי הוא היודע בסתרי הטבע ולכן אין להקל.